

Napló

2006 – 2009

Bulányi György

III.

81. NAGYBÖJTI NAPLÓ

2006. MÁRCIUS

Piarista-köz, 2006. február 19.

11-én délelőtt ültem utoljára a számítógépem előtt, szombaton. Reggel 8-ra jött hozzám a Városmajorba Vágújhelyi Feri, s megkezdődött a költözködésem. Vissza abba az épületbe, melyben majdnem 80 évvel ezelőtt, '28 szeptemberében, az I/A osztályban elkezdtem piarista pályafutásomat. Nagyjából abba a szobába kerültem, amelyben akkoriban Bátor József nevű tanárom lakott. Az a Bátor, aki érettségim után mondta nekem: *Tudod, én fejest ugrottam a dolgokba, amikor elmentem piaristának*. Szavával eldöntötte sorsom: lementem egy trafikba, vettem egy ívpapírt, s megírtam a felvételi kérvényem, amelyet beadtam Balanyi Györgynek, az akkori iskolaigazgatónak – s én is fejest ugrottam...

A számítógépet hozza át Feri ide a Piarista közbe. Egy órán belül minden dugasz bekerül a masinákba, az elosztókba meg a falba. Így lett új lakóhelyem első vendége Feri. Ő haza ment, én meg ott maradtam. Minek? Megírni a következő hétre valókat. Két nap múlva, azaz hétfő délután lesz majd a Városmajorban a utolsó kisközösségi találkozásunk, a Dogmatika-köré. Házifeladat a KIO 29-32 numerusai, s Kecskeméti Sanyi a múlt alkalommal kitalálta, hogy ne csak ők hozakodjanak elő kérdéseikkel, hanem én is írjak valami összefoglalót az egyes numerusokhoz. A numerusok szövegét eddig is becsülettél elolvastam: sajtóhibákra, pár szavas kiegészítésekre eddig is sor került, de összefoglalót eddig még nem írtam. Mit is írjak? Rágtam a tollam, aztán ez lett belőle

29. num.: HOGY EGGYÉ LEGYENEK

Mese az egész, mert semmi sem látható belőle. Ma is ott tartunk, mint amikor Jézus köztünk járt. Ez a végkicsengésem? Igen, mert lehet azt gondolni, hogy ezután is így lesz, hiszen kapott szabadságunk lehetővé teszi, hogy kitoljunk Istennel. De lehet azt is gondolni, hogy Istennel nem lehet kitolni, mert elpusztítjuk magunkat: az urak nem szaporodnak, a prolik hajléktalanná válnak, s előbb-utóbb jön az egyre többet emlegetett katasztrófa... s a patkányoké lesz a Föld. Meg lehet bizakodni is. A nem-urakban, a nem-prolikban, hanem abban, hogy támad Istennek népe, amely teszi azt, amire lettünk, s amire Jézus tanított. Meg lehet bizakodni az ál-megoldásokban: Medjugorjében, Vassulában, meg hasonlókban. S lehet csinálni még valamit: Kelet felé fordulni, s abban bizakodni, hogy Isten nincs is..., azaz van: mi vagyunk az Isten. – Azaz nincsen kettő, csak az egy van. Mire jó ez? Figyelem Hamvas Béla rajongóit: nem látom, hogy tudnának tenni valamit a fenyegető végkatasztrófa ellenében. Még ők sem! Mintha tanítványt sem gyűjtenének, csak örülnek annak, hogy Mesterük odamond a természettudománynak, a filozófiának, a vallásnak.

S lehet reménykedni a Bokorban? Hát lehet, ha megtaláljuk a kincset: azt, amit tenni kell. Mi az? Csak annyi, hogy nem verekedünk, s beérjük az egy dénárral... Az életközösség kialakulását azonban megelőzi a feladat! Majd a feladat teremti életközösséget. Jézus, Szent Ferenc, Kalazanti Szent József élete ezt világosan mutatja. Olyan feladatot kell találnunk, amelyet senki sem irigyel el tőlünk. Olyat, amiért üldözik majd megint a Bokrot. Jézus megtalálta ezt a tennivalót. A mi tennivalónk is erre felé található. Alighanem a gyógyypedagógia az. A gyógyosokat és a drogosokat senki sem irigyelné tőlünk. Állami támogatást is kapnánk érte. De ki olyan eszeveszett, hogy erre specializálja magát? Vagy mégis megtaláljuk a magunk tennivalóját? Jézus és az előttünk járókból valakik megtalálták..., s bizony, bizony, nem tudom, hogy lett-e a megtalálások nyomán valami abból, hogy *eggyé legyünk...*

30-31. num. : SZÉTVÁLASZTANI JÖTT – KÉFÁS ÉS KAIFÁS

Nos, a zsidók leszereltek. Aki elfogadta Jézust, azt ők maguk végezték ki. Izrael népe-vallása helyett pedig jött az egyház, ahogy Loisy abbé mondta száz éve. A Konstantinnal kötött alku erejében az egyház maga is előkészítő jellegű Isten Országá lett, mint az ó szövetség, mint a zsidóké, vagy még annyi sem. Az Ország helyett jött az Egyház – mondta. Mért kevesebb az Egyház, mint a Jézus korabeli Izrael? Azért, mert Izrael legjobbjaiban élt a várakozás Arra, akinek jönnie kellett. S az egyházban? Abban nem él már semmiféle várakozás. Minden rendben van, eljött már a Messiás, majd csak az idők végén jön el újra. Megtette már a magáét, s mi is tesszük a magunkét a legszorosabb koalícióban az evilági országokkal. Akkor van csak bajunk, ha az evilági Ország nem fogad el bennünket partnernek. Ha fizet, akkor nincsen semmi baj. Ha Konstantin tömeggyilkol, minden rendben. Ha Nagy Károly tömeggyilkol, akkor is. Ha egy apostoli király tömeggyilkol, akkor is. *Hogy tömeggyilkol, attól még lehet buzgó keresztény...* S aki ezt észreveszi, marad kiközösítve száz éven túl is. Senki sem kér bocsánatot Loisytól. Messze rosszabb a helyzet, mint Jézus korában. A reformáció is csak Pált értette meg: nem baj, ha semmire sem megyünk az Isten Országával, Jézus goltai halála meghozta számunkra a kegyelmet, s ezzel becsúszhatunk a Mennyek Országába! Luther lelke megnyugodhat: nem fog elkárhozni, megmenti őt a kegyelem.

Az Isten által megteremtett emberi természet alapján gondolkodva a felvilágosodás lerántja leplet erről a Jézust gyalázó, közös katolikus és protestáns reménykedésről. Tiborc panaszában, Bessenyei György *Vallás c.* versében, Csokonai *Az estve c.* versében, Weöres *Rongyszőnyegében*, mindegyikben benne van... hogy semmi sincs rendben. A felvilágosodás legalább az előkészítő Isten Országá szintjén található, mert reménykedik, hogy

másképpen lesz egyszer, másképpen lesz végre... Más kérdés, hogy a felvilágosultak sem képesek többre, mint Izrael. Ha tehetik, gyilkolnak; és gyilkolnak az ugyan általuk nem Jézusnak nevezett, de tőle képviselt Ország megteremtéséért idelent a földön, ahol hangzik Tiborc panasza. Kimondják, hogy egyenlőség, szabadság, testvériség, s ezerszerre szebb éneket éneklenek, mint a korabeli egyház urai, s a nem urak pedig semmit sem énekelnek, csak amit vasárnaponként papjaik vezényelnek nekik. Újjászületik e felvilágosodásban a magyar irodalom is.

Jézus problémáján túljutottunk: Izrael nem előkészítő Ország. De az Egyház még csak az sem. Ilyen bánatfolt nincs felvarrva, csak az Egyházban megmaradni akaró s mindezt látó magyarban. Mert hova menjen? Itt úgy-ahogy még elviselik szavamat. Ha ennél többre vágyódom, szektát csinálhatok, s legalább az asztal alatt én is paktumot köthetek Mr. Bush elnökkel. Ha fiatalabb volnék, akkor naiv volnék: mert hinnék abban, hogy a Vatikánban s a bíborosok körében is azt szeretnék, amit én, csak hogy ők már tudják, hogy nem megy. Mondják akkor ki! Nem mondják, hanem mellébeszélnek. S monsignore Poggi is rajta van az ügynöklistán. S mindegy, hogy ki van rajta. Mindenki, aki érvényesülni akart, és akar. Csak Jézus az, *aki úgy halt meg mint bárki proletár* (Gellért Oszkár). – Ennyi volt az összefoglalóm.

A találkozó befejezése nagyon szép volt: körbetérdeltük az asztalt, s megköszöntem azt a közel húsz esztendő, melyet ebben a lakásban töltöttem. A testvérek is imádkoztak körben, egyikük még *nyelveken* is. Olyan is volt, aki sírt, meg csókolgatott. Azt hiszem, mindnyájan meghatódtunk. Aligha felejttem el a városmajori utolsó kisközösségi találkozót. Úgy gondolom, a többiek sem.

Piarista-köz, 2006. február 20.

Másnap meg Kiss József vitt le Tata-Tóvárosra. Nagyot beszélgethettünk útközben, mert József mintaokítást adott nekem a biztonságos vezetésből. Propagálom is: Akarsz nyugodt kibeszélős napot Józseffel, menj vele hosszú útra... Keresztelni mentem Tóvárosra. Kiket? Tádé meg Feri fiait.

Kedves Lukács és Dániel! Lukács és Dániel kedves édesanyja, édesapja, testvérei, nagyszülei és minden rokonai! S még azon felül is, akik itt vannak, ha van valami közülük Lukácshoz, Dánielhez, meg ha nincs! – tehát kedves mindannyian, akik nekem szeretett testvéreim Jézusban! E hosszú megszólítás után közlöm Veletek, hogy Lukács és Dániel írtak nekem egy levelet, melyben kéri, hogy megkereszteljem őket. Válaszaik elfogadhatóak voltak számomra. Lukács ezt írta: *Azért szeretnék megkeresztelkedni, mert Jézus tanítását be akarom zárni szívembe, és le akarom pecsételni a katolikus közösséggel.* Dániel meg ezt: *Azért szeretnék megkeresztelkedni, mert szeretnék elsőáldozó is lenni, és ezzel is közelebb kerülni a Jóistenhez. És azért is, mert így lesznek keresztszüleim.* Ezért vagyok én most itt 2006. február 18-án, szombat délután, amely a liturgiában már nagyjából vasárnapnak számít, s a szombat esti miséken ezért a vasárnapi mise szövegeit olvassuk. A 7. évközi vasárnap evangéliumát hallottátok az imént.

Az írástudók hallják Jézus szavát, melyet a bénához intéz: *Fiam, bűneid bocsánatot nyertek.* Az ott levő írástudók meg magukban azt gondolják, hogy Jézus káromkodik, mert ki más bocsáthatja meg a bűnt, mint egyedül Isten? Jézus tudja, hogy mit gondolnak az írástudók, ezért azt mondja a bénának: Kelj föl, fogd az ágadat, és járj! Az írástudóknak meg ezt mondja: *az Emberfiának, azaz Jézusnak hatalma van a földön a bűnök megbocsátására.*

Kérdezem: él-e ezzel a bűnbocsátó hatalmával Isten? Válaszolok: igen is meg nem is. Mikor igen? Ha a béna megbánja bűneit. S mikor nem él az Isten e hatalmával? Amikor a béna nem bánja meg a bűneit. Istennek nincs hatalma megbocsátani bűneinket, ha meg nem bánjuk azokat. És Jézusnak van-e hatalma megbocsátani bűneinket. Igen és nem. Ha a béna megbánja a bűneit, melyekkel Isten ellen és embertársai ellen vétkezett, akkor igen. És ha a béna nem bánja meg azokat, akkor nincs hatalma. S mi a helyzet Lukács és Dániel esetében? Megbocsát-e nekik akár Isten, akár Jézus? Ha nem bánják meg bűneiket, akkor nem. Ha megbánják, akkor igen. Ilyen egyszerű ez.

Valamikor a Jézus születése utáni században írtak a Jézust követők egy könyvet. Nem került bele az Újszövetségbe, időközben el is veszelődött, csak most vagy száz éve fedezte fel egy görögkeleti pátriárka a könyv kéziratát egy könyvtárban. Az írás címe az, hogy *A tizenkét apostol tanítása.* Mit tanít a tizenkét apostol? Azt, hogy két út van. Az élet és a halál útja. Hosszan, négy fejezeten keresztül magyarázza, hogy adni kell és jónak kell lenni. Aztán az ötödik fejezetben elmondja ennek az ellenkezőjét, a halál útját. Ezután tér rá arra, amiért most mindannyian itt vagyunk, a keresztségre. Azt írja a Tanítás, hogy a keresztség előtt mindezeket mondja el, azaz hogy mondja fel a megkeresztelendő személy, és vallja meg, hogy hisz abban, hogy Isten és Jézus nem a halál útját kínálja nekünk, hanem az élet útját. Az első három században három éven keresztül kellett hittanulónak lenni, és csak háromévi sikeres tanulás után keresztelték meg a jelölteket, és a jelöltek nem is vehettek részt a szentmise második felén. Csak az első, a tanító részén, hogy ott is tanuljanak. De amikor elkezdődött a kenyér és a bor felajánlása, ott kellett hagyniok azt a helységet, amelyben ez a felajánlás történt.

Nem tudom, hogy mikor kezdődött a csecsemőkeresztelés szokása az egyházban. Mások se tudják. Én és mások is csak azt tudjuk, hogy a 16. század elején támadtak olyan Jézusban hívő emberek, akik nemet mondtak a csecsemőkeresztelésre. Ezeket hívjuk anabaptistáknak, vagy egyszerűbben baptistáknak. Ők csak felnőtteket keresztelnek, és alámerítéssel keresztelnek, ahogyan Jézust is megkeresztelte annak idején Keresztelő János a

Jordán vizében, aki alámerítéssel keresztelt. De nemcsak ezt mondták ezek az anabaptisták. Azt is mondták, hogy aki hisz Jézusban, az nem lehet katona, az nem tehet katonai esküt, melyben meg kell ígérnünk, hogy elpusztítjuk ellenségeinket. Jézus pedig azt tanította, hogy szeressük még az ellenségeinket is, mert a barátainkat nem nagy vicc szeretnünk. Ne ártsunk ellenségeinknek sem, és imádkozzunk értük! S ha bajban vannak, akkor segítsük is őket! A Jézusban hívő ember olyan ember, aki nem tart ellenséget. Hát ez meg mi? Hát csak annyi, hogy nekünk lehetnek ugyan ellenségeink, de mi nem vagyunk senkinek sem az ellensége.

És még mást is mondtak az anabaptisták. Azt is mondták, hogy a jeruzsálemiek, akik megértették a feltámadás után Péter prédikációját, ezek a Jézust megértők nem mondtak semmit sem a magukénak, hanem mindenük közös volt. S nemcsak nem mentek katonának, hanem a magántulajdonról is lemondtak, és életközösségben éltek, ahogy az egyház férfi és női szerzetesei, mint a különféle apáca rendek, s a férfiszervezetek között pl. a piaristák is. Láttatok már piaristát? Ne mondjátok, hogy nem, mert most láttok egyet. Azt, aki majd megkereszteli Lukácsot és Dánielt.

Üldözték is ezeket az anabaptistákat. Az állam is, az egyházunk is. Alapítójukat elégettük máglyán az innsbrucki székesegyház mellett egy évvel a mohácsi vész után, 1527-ben. Tiroliak voltak, s az üldözés következtében menekülniök kellett hazájukból. Morvaországig kellett menekülniök, de onnan is elűzték őket, s akkor átúsztak a Morva vizén, s Magyarországra jutottak. Nálunk habánoknak nevezték őket – a szó az életközösségükre utal. II. János Pál pápánk tőlük is bocsánatot kért. Én ismerem őket. Nagyon rendes emberek. Mikor megtudták, hogy a Bokor tagjai megtagadják a katonai szolgálatot, felkerestek bennünket. Először csak levélben, majd '89 után személyesen is eljöttek hozzám Budaváriba, egy kis lelkigyakorlatos házba, ahol Lukács már járt is. Öten jöttek el hozzám a messzi Amerikából. S azóta is kapcsolatban vagyok velük. A múlt tavaszon is voltam náluk Angliában, s egy hétig együtt dolgoztam velük. Meg is kérdezték tőlem, hogy nem akarok-e belépni életközösségükbe. Mondtam, hogy nem, mert nekem is van életközösségem, a piarista rend. Ezek az anabaptisták nagyon komolyan veszik a Jézushoz tartozást: alámerítve keresztelnek, nem tartanak ellenséget, és nincsen magántulajdonuk.

Vagy harminc éve volt, hogy meglátogattam négy bokorpappal a székely földön Bálint Lajos plébánost, a későbbi gyulafehérvári érseket, Csíkszentdomonkosba, hogy megtanítsuk őt Bokor-módra elemezni a szentírást, Jézus szavait. Miközben nagyban elemezzük Jézus szavait a Csíki havasok aljában, bejön a szobába Lajos házvezetőnője, s mondja:

– Plébános úr, tessék már kijönni. Itt van egy menyecske, s meg kék önteni a bubát.

Hát én nem bubamegöntésért jöttem ma Tatára. Tíz évvel ezelőtt voltak Lukács és Dániel bubák. Ma már nem bubák. A bubák csak sárgát vagy zöldet tudnak csinálni, de Lukács és Dániel már értelmes levelet tudnak írni, s nem viszi őket pólyában a plébániára az anyjuk, sem Bea, sem Zsuzsi. Ennek okából én most kérdéseket fogok feltenni két fiúnak.

Lukács és Dániel, hisztek-e Jézusban, az Isten Fiában?

Hiszitek-e, hogy az élet útját kell járnotok, nem a halálét?

Hiszitek-e, hogy nem tarthatok ellenséget?

Hiszitek-e, hogy nem szabad ártani senki embernek?

Hiszitek-e, hogy az ellenségeitekért is imádkoznotok kell?

Hiszitek-e, hogy nem illet meg több, mint ami a másik embernek jut?

Hiszitek-e, hogy aki Jézushoz akar tartozni, annak osztoznia kell embertársaival – lelkiismeretének hangja szerint?

S végül akartok-e Jézus hűségese tanítványává lenni?

– Hát ennyi volt a szentbeszéd, s után következett az imádság, kétszeres megkenés, vízzel leöntés, a fehér ruhába öltözés, az égő gyertya átadása, majd az ároni áldás éneklése, s folytatódott a szentmise – felajánlással. Az ének- és zenekar gyönyörű produkciót nyújtott. A mise utáni agapén sok igaz barátot tudtam magamhoz ölelni. Ezek sorában ott volt egy református pap is és a felsége, akiknél 15 éve szerepeltem még – Clevelandban. Musza Nellit is régen láttam már, s örültem neki. Hazafél meg ott volt a kocsiba Papfalvi Fera is, akitől megtudtam, hogy miként lesz egy élelmiszeripari mérnökből országos híró hárfakészítő. Ki hitte volna, hogy a két szakma között van valamiféle átjárás?!

Piarista-köz, 2006. február 21.

Vasárnap este ugyanezt a beszédet mondtam el Adyiligeten – fűszerezve persze bőven a tatai élményekkel. S egy kicsit még tovább is gondoltam a mondottakat. S le is írtam ezt a továbbat. Íme: Hatalmunk van-e nekünk a földön a bűnök bocsánatára. Most furcsát fogok mondani. Istennek van is hatalma, nincs is. Jézusnak van is hatalma, nincs is. De nekünk egyértelműen van hatalmunk a megbocsátásra.

Mondok rá példát. Szeretetlenkedem valakivel. Mondjuk Pistával szemben. Nem kérek tőle bocsánatot. S Pista olyan nagy lelkű, hogy ezt mondja magában: megbocsátok ennek a szerencsétlennek, bár nem tartott bánatot engem megbántó bűne felett, mégis megbocsátok neki. Pista tehát többre képes, mint az Isten? Többre képes mint Jézus? Mert világosan tanítja Jézus: hetvenszer hétszer is meg kell bocsátani, ha valaki bűnbánatot tart. A niniveieknek könnyebb sora lesz az ítéleten, mint Jézus zsidó kortársainak, akik nem tartottak bűnbánatot.

Isten, Jézus nem bocsát meg tehát, ha nem tartunk bűnbánatot.

Hogyan lehet olyan kegyetlen az Isten, hogy nem bocsát meg nekünk bűnbánatunk nélkül? Hogyan, hiszen az én példabeszédben szereplő Pista megbocsátott nekem, bár nem tartottam bűnbánatot, bár nem kértem tőlem bocsánatot? Valami különbségnek kell lennie egyfelől az isteni-jézusi, másfelől a Pista-féle megbocsátás között. Mi ez a különbség? A Pista senkit sem tud beengedni az örök hazába. Hiába bocsát meg Pista nekem, Isten-Jézus nem bocsát meg, s ezért mondják ők nekem a menny kapujában: Nem ismerünk téged!

A Pista jósága besegíti Pistát a mennyországba, de engem nem. Az isteni-jézusi megbocsátás viszont képes a mennyországot is megnyitni számomra. Csakhogy ennek a feltétele az én bűnbánatom. S ha nem tartok bűnbánatot, akkor becsődöl az isteni megbocsátás tudománya? Igen és nem. – Tulajdonképpen igen, de valójában nem. Hát ez meg mit jelent? Azt, hogy Isten is elérhet Pista magasába. Jézus imádkozik Atyjához Kaifásért: *Uram bocsásd meg neki, mert nem tudja, mit cselekszik!* Elképzelhető, hogy az Isten is megbocsátja bűnbánat nélkül a bűneinket? Elképzelhető. Nem azért bocsát meg, mert megbántunk bűneinket, hanem azért, mert nem tudjuk, mit teszünk, amikor vétkezünk. De ez nagyon nagy téma. Egyszer egész prédikációt kell készítenem erről. Amen.

Piarista-köz, 2006. február 26.

Évközi 8. vasárnap

Kedves sashalmi testvéreim! A mai vasárnap neve, gondolom, Európa-szerte – Farsangvasárnap. Egyházunk nyelvén pedig az évközi 8. vasárnap a mai. Három nap múltán pedig Hamvazószerda lesz, a 40 napos böjt kezdete. Háromszor ehetünk napjában, de csak egyszer lakhatunk jól. Pénteken nem ehetünk húst. Vasárnap nem kell böjtölnünk. Betegeknek, gyerekeknek, öregeknek egyáltalában nem kell böjtölniök. Ennyit erről, most pedig nézzük a mai evangéliumot.

Valakik csatlakoztak Jézushoz a Keresztelő tanítványai közül. Péter és testvére, András, csatlakoztak, meg Zebedeus és Szalóme fiai: Jakab és János. Valakik pedig megmaradtak a Keresztelő mellett. A Keresztelő és tanítványai alkothatták a Jézus korabeli zsidó társadalom legbuzgóbb, legvallásosabb elemeit. Őtánuk következett a farizeusok népe. Ezek sokan voltak, és szintén Izrael vallási elitjét alkották. Jártak szombatoként a zsinagógába, s igyekeztek megtartani az összes vallási előírást, különösen azokat, amelyek szabályozták, hogy hogyan kell eltölteni a szombati ünnepet, péntek estétől, az esthajnali csillag feltünésétől szombat estig. A vallási cselekmények specialistái voltak.

Ez a két buzgó vallási csoport észreveszi, hogy Jézus tanítványai kevésbé vallásos emberek, mint ők. Megállapítják, hogy e tény oka alighanem Jézusban keresendő. Magyarázatot is kérnek tőle. Úgy gondolják, hogy illenék Jézusnak velük versenyre kelni vallásosságban. Megkérdezik tehát Jézustól: Miért nem böjtölnék a te tanítványaid? Jézus nem mentegetőzik. Megadja az okát tanítványai böjthiányának: *Csak nem böjtölhet a násznép, míg vele van a vőlegény?! Jézus – ez a Vőlegény!*

Testvéreim, akármilyen furcsán hangozhatnak is számotokra, de ez a Vőlegény nem azért érkezett köznénk, hogy lepipálja vallásosságban a Keresztelőt meg a farizeusok tanítványait. Jézus is vallásos volt, de a maga módján. Nem a böjt és nem a szombatnap előírások megtartása volt számára a vallásosság. Hanem mi? Mennyei atyja akaratának a teljesítése. Az, hogy tessék Atyjának. Egyetlen szóval: az istenektetés. Jézus anyanyelvén: *a cedáka*. Istennek pedig az egész életünk kell, nemcsak a vallási cselekményeink.

Azért nevezi magát Jézus vőlegénynek, mert táncra akarja perditeni az emberiség egészét. Olyan táncra, melyben megszületik vagy megújul Isten és ember között az a szövetség, amelyet Isten már az ember megteremtésekor a szívünkbe írt. Az a szövetség, amely miatt Isten létrehozta a semmiből és a maga akaratából a világot. Mi ennek a szövetségnek a tartalma? Az Isten lényegéből fakad ez a tartalom. A múlt hónap végén megjelent XVI. Benedek pápánk első enciklikája. Az a címe, hogy *Szeretet az Isten*. Az Isten lényegét fejezi ki ez a *szeretet* szó. Az Isten szeret. Az Isten él és szeret. Az Isten él és szolgálva szeret – mindörökkön örökké.

Azért küldött Isten nekünk bennünket násztáncra penderíteni akaró Vőlegényt, mert nem volt megelégedve azzal, amit az emberiség eladdig a történelemben csinált. Mit csinált? Élt és uralkodott. Élt és embertestvéreit szolgásgba kényszerítette. Háborúkat csinált, melyekben a katonáknak hazafias és vallásos kötelességük volt az ellenségnek minősített emberek kirablása és meggyilkolása.

Tizenöt éve egy hét hetes amerikai előadókörúton voltam. Legalább harminc várost meglátogattam, amelyekben mindben magyarok is éltek. Papíros nélkül beszéltem. És erről a vőlegényről beszéltem. A szív bőségéből, s ahogy a Lélek az ajkamra adta. Buffalóban történt, amit most elmondok. A jó egy órás előadásom végén hozzászólt a hallottakhoz egy idősebb úr is. Katonatisztként csinálta végig a második világháborút. Ezt mondta: *Hosszú életének legérdekesebb és legkínosabb órája volt ez a mostani*. Azért volt az, mert a maga vallási életének csúcspontjaként élte meg, hogy ütközet előtt a regimenpcáter előszedte kofferjából a szentmiséhez szükségeseket, s az ütközet előtti szentmisén mindannyian megáldoztak. Az én egy órás előadásomnak tartalma katonatisztünk számára pedig csak az volt, hogy Jézust, a Vőlegényt nem lehet összekapcsolni a gyilkolással, az ütközetre készülődéssel. Megértette, amit mondani akartam nekik és neki.

Jézust nem érdekli maga a vallásosság. Jézust csak az Atyja akaratának teljesítése érdekli, az istenektetés, *a cedáka*. Az emberi történelemben a vallásosság egybekapcsolódik a legjézustalanabb

szándékokkal; mindazzal, amik nem tetszenek Mennyei Atyánknak. Jézust csak az a vallásosság érdekli, amely vallásosság arra nevel bennünket, hogy tegyük a Mennyei Atya akaratát.

Így érthetők aztán Jézusnak a mai evangéliumi szakaszt lezáró mondatai: *Senki sem varr régi ruhára új szövetből foltot. Vagy ha igen, akkor az új szövet kiszakítja a régit és a szakadás még nagyobb lesz. És senki sem tölti az új bort régi tömlőbe, vagy ha mégis, a bor szétveti a tömlőt, és a bor is, a tömlő is tönkremegy. Az új bor új tömlőbe való.*

A régi ruha a Keresztelő és a farizeusok tanítványainak a böjtölése. A folt az új szövetből – ez pedig a jézusi vallásosság. A varrás pedig az, hogy Jézus tanítványai versenyre keljenek a Keresztelő meg a farizeusok tanítványainak vallásosságával, böjtölésével. Ezt a varrást Jézus értelmetlennek találja. Miért? A Keresztelő tanítványai is, a farizeusok tanítványai is várják a Messiást. Azt a Messiást, aki majd kiveri hatalma erejével Izrael megszentelt földjéről a zsidók országát meghódító római légiókat. De ez a fajta Messiás, az Istennek ez a Felkentje – egyszerűen nincs. Ezt csak a zsidó nacionalizmus találta ki. Az Istennek nincs hadserege, az Isten nem gyilkol. Az Istent nem lehet gyilkolással szolgálni. Az Isten nem úr és nem uralkodik. Nem csinálja azt, amit az urak csinálnak: nem rabol, nem ügyeskedik össze magának milliárdokat. Az Isten csak él és szeret. Akik pedig kardot forgatnak, azok a Sátán, a Gyilkosság Atyjának a szolgálói. Két úr volna a világban: az Isten és Pénz. Aki szolgálja a Pénzt, nem szereti az Isten! Aki szolgálja az Istent, nem szolgálhatja a Pénzt.

S ugyanerről beszél Jézus szavainak folytatása – a régi tömlőről. Jézus bízik abban, hogy Izrael népe felismeri Jézust Völegénynek, akit az Atya küldött a zsidó népnek. Bízik abban, hogy Izrael elfogadja annak az Atyának a küldöttjét, aki azt az Istent propagálja, aki nemcsak a zsidók Istene, hanem kivétel nélkül minden népnek és minden embernek az Istene. Jézus bízik benne, hogy küldetése sikerrel jár, és Isten Izraelje elfogadja azt az Istent, akinek minden gyermeke kedves. A jók is, a gonoszok is. Elfogadják azt az Istent, aki napját felkeli mindkettőre, s esőt ad a neki tetsző módon élőkre, meg akik még nem élnek az Istennek tetszésére. Lehet azt mondani, hogy Jézus utopista. Csak azt nem lehet mondani, hogy Jézus hajlandó a maga új borát a régi tömlőkbe tölteni. Testvéreim, ha Jézus tanítványai vagyunk, akkor mi vagyunk Jézus új bora. Ha pedig az vagyunk, akkor kell nekünk az új tömlő. Mi ez az új tömlő?

Jézusról meg van írva, hogy feljárt a jeruzsálemi templomba, és szombatonként eljárt a zsinagógába, s hogy a Pászká-ünnepen széder-estet ült tanítványaival. Gondoskodott számukra a húsvéti bárányról, annak megsütéséről, s elfogyasztották azt keserű füvekkel, kovásztalan kenyérrel, és szőlőből készült ünnepi boritallal. Ez volt az ócska ruha, s ez volt a régi tömlő. Megadta Jézus a kellő tiszteletet népének vallási hagyományai iránt. De a maga új foltját nem varrta rá az ócska ruhára. A maga új borát nem töltötte régi tömlőbe.

Megteremtette magának azt a helyet, amely befogadta őt, a Völegényt. Azt a helyet, amelyben elmondhatta mindazt, amit az Atya rábízott. Azt a helyet, amelyben tanítványok vették körül őt. Azt a helyet, ahol igazán otthon volt. Azt a helyet, amelyet Jézus kirepítő fészeknek gondolt. Azt a helyet ahonnan a tanítványok majd elindulnak északnak és délnek, nyugatnak és keletnek, hogy elmondják minden népnek, hogy itt járt a Völegény, és hogy az mire tanította őket. Ez a hely Jézus kisközössége volt. Ezt a helyet Jézus maga hozta létre a maga számára, amikor egy egész éjszakai imádkozás után kiválasztott tanítványai köréből Tizenkettőt, hogy ezek mindig vele legyenek.

Mindig! S amit most fogok mondani, arra elsősorban azoknak kell figyelniök, akik az elmúlt jó hatvan esztendő alatt már megértették, hogy nem elég templomba járni, hanem Jézus tanítványaivá is kell válnunk, s ehhez nekünk is szükségünk van egy helyre, ahol azzá válhatunk. Szükségünk van tehát a kisközösségre, ahol négy-öt magyar összehajol, halljuk egymás imádságát s egymás lelkiismeretének szavain keresztül a bennük megszólaló Léleknek a hangját. De mi ezekben a kisközösségekben csak két- vagy négyhetenként találkozunk egymással, s ennek következtében nem vagyunk együtt mindig, ahogy Jézus mindig együtt volt a maga Tizenkettőjével.

Testvéreim, most amikor végre visszaköltözhettem a piaristák pesti, dunaparti rendházába, hadd tegyek számotokra vallomást. Ezelőtt hetven évvel lettem piarista, s most hetven év után újból együttlakhatom, imádkozhatom, étkezhetem testvéreimmel, s bizony jó ez nekem. S nagyon kérem az Istent, hogy ez, ami nekem jó, legyen megfelelő arra is, hogy Benneteket továbbsszolgálhassalak. S járassak onnan továbbra is havonta hozzátok, sashalmiakhoz, hogy elmondhassam majd azt is, amit felelni tudok Péter és Ildikó kérdéseire, melyekre ma nem válaszoltam. Arra, hogy mi jóra lendít bennünket a böjt? Mért vagyunk elesettek, betegek, szűklátókörűek, ha egyszer Istentől alkalmasoknak vagyunk teremtvén mindezek ellenkezőjére? Ha Isten leveli vagyunk mindannyian, mit tehetünk azért, hogy jól olvasható legyen a levelünk, ami pedig mink magunk vagyunk?

Amikor befejeztem a szentmisét, s mentem kifelé a templomból, megszólított egy középkorú hölgy, egy szociológus. Azt mondta, hogy sereg kérdésre kapott választ abból, amit mondtam. Nagyon megköszöntem neki a megszólítást. Elmondtam, hogy a magamfajta ember abból is él, hogy megszólítják. Hogy mondanak neki valamit arról, amit beszél. A templomban nem kapunk szavainkra visszhangot. Jézus mindig kapott, mert közösséget és életközösséget gyűjtött maga köré. Ki kellene módolni, hogy a kedves hívek is szóhoz juthassanak. Sokkal többet érhetnének a prédikációink, ha az ő kérdéseikre válaszolhatnánk.

Piarista-köz, 2006. február 27.

A KVT (képviseleti tanácskozás) döntött 2004-ben: *a Bokor katolikus gyökerű erkölcsi megújulási mozgalom*. Én is megszavaztam. Azóta eltelt két esztendő, s egyáltalában nem vagyok biztos, hogy helyesen fogalmaztunk. Ha csak katolikus *gyökerűek* volnánk, akkor püspökeink méltán és joggal nem hívnak meg bennünket a katolikus lelkeségi mozgalmak találkozóira, gondolván arra, hogy miket is oltottunk bele mi abba, ami a gyökérből kinőtt. A Bokor tehát a katolikus lelkeségi mozgalmak egyike. Sajátos hangsúlytevésekkel, miként a többi lelkeségi mozgalmaknak is megvan a maguk sajátos hangsúlytevése. Nem vagyunk ökumenikus, hanem katolikus mozgalom vagyunk, amely mozgalom Jézus mindenkit egybeölelni akaró szándékától ihletve, szívesen fogad kisközösségeibe nem katolikusokat is.

Nem erkölcsi megújulási mozgalom vagyunk, hanem vallási. Jézus a zsidó valláshoz tartozott és a halála előtti órákban is széder estet ült, mégpedig a maga vallása által előírt módon. Az erkölcsi megújulást szolgálta Jézus élete és tanítása, melyet ő nyíltan, a templomban és a zsinagógákban is hirdetett. A nem vallási, hanem erkölcsi megújulási mozgalmakat a történelem nem ismeri. Az ember erkölcsi megújulásához lehet ugyan profán alapon is közeledni, de hiába gyúrom az agyamat, nem jut eszembe semmi figyelemre méltó múltból. A szabadkőműves páholyok, a munkásosztály pártjai is gondoltak erkölcsi megújulásra, de mindketten meg akarták ragadni a hatalmat; igaz, hogy az egyházak is, a miénk is. Csakhogy ráadásul a páholyok és pártok még vallásellenesek is voltak. Ha valahol helye lehet az emberi társadalomban az erkölcsi megújulásnak, akkor azt gondolom, hogy a vallásban, mert eddigelé a történelemben nem akadt még figyelmünkre méltó nem-vallási – erkölcsi megújulási mozgalom. Ha volt is, nem igen tudunk róla. Ha volt is, elhalt. Nem maradt nyoma. Jézus mozgalma vallási mozgalom volt, s a Bokor is annak indult.

A Bokor első nemzedéke 45 és 52 között szerveződött, s bizonyos életnyomokat mutatott az utána következő másfél évtizedben is, amíg meg nem indult a második hullám. Ebben az első hullámban, '49-ben írtam a *Betlehemben megtestesült...* kezdetű imádságot, amellyel zártuk közösségeink találkozóit, s mely az akkori hűségimánk volt. Ebből idézek: *Ígérem, hogy Egyházadtól eltanulom az örökélet ígét... hogy megértsék és befogadják azok, akihez küldesz*. Nyomát sem találtam e majd negyedszázadban sem magamban, sem másban a hit és erkölcs, az egyházi és a nem egyházi mozgalom, a két kategória szétválasztásának. A második hullám pedig megszüle a Bokorhimnuszt és a Hűségimát, s ez sem ismeri hit és erkölcs szétválasztását: *Ígérem, hogy hűséges leszek egyházadhoz...*

Ami magamat illeti, ma is és változatlanul templomba járó katolikus vagyok, azaz ragaszkodom katolikus gyökerünkhöz, s ez nem akadályoz meg abban, hogy teljes értékű Bokor-tagnak tekintsem azt a néhány testvéremet, aki vasárnaponként evangélikus vagy református templomba jár. A templomba nem járást pedig sajnálatosnak tartom, mert számomra hit és erkölcs kapcsolata széjjelbonthatatlan, ahogyan széjjelbonthatatlan volt a Bokor abszolút etalonja, a Názáreti Jézus számára is.

Új felekezetek szülehetnek, a felekezetek ökumenizálhatnak egymással, de az Istenre figyelni akaró embereknek egyetlen formáját mutatja az emberi történelem: a vallásit, a felekezetit. Megértem egyesek csalódását egyházunkban, de gyermekbetegségnek tartom a kiszakadást egyházunkból. Ott, az egyházban, kell helyének lennie minden istenszerető testvérünknek. Egyházunknak a mainál a múltban voltak sokkal mélyebb lemaradásai a jézusi etalontól, de a folyvást embert létrehívó Isten – végig a történelmen – meglepő produkciókkal szolgál. Pl. Szent Ferencet produkálta, aki szintén vallásunk megújulását mozgalmazta. A Bokor is emberekből áll, s embernek lenni bizony azt jelenti, hogy hiszünk Istenben, s igyekszünk a kedvében járni. Megengedhetetlennek tartom hit és cselekedet szétválasztását. Megengedhetetlennek tartom: a hittel címkézni föl az egyházat, s a cselekedettel címkézni fel a Bokrot.

Piarista-köz, 2006. március 4.

Sohasem került volna sor költözködésekre, ha létrejött volna a Bokorban az életközösség. Eddig nem tudtuk megvalósítani. Nagyon sajnálom. Az utolsó 16 évben nem volt hangsúlyosabb mondanivalóm, minthogy ezt kívánja tőlünk Istenünk s Jézus is. Lehet elmélnünk arról, hogy mért nem sikerült. Beszabadulván az európai nagyvilágba, volt, aki megkérdezte tőlem: *rezideáló kisközösség vagyunk-e?* S mondanom kellett, hogy szeretném, ha rezideálnánk, de nem rezideálunk, csak két vagy négy hetenként találkozunk egymással, s nem úgy, mint pinkafői testvéreink, akik egy pár évi kisközösségi élet után letelepedtek Pinkafőn életközösségként, és ott rezideáltak. Mért nem tudtunk mi is letelepedni? Mért nem tudtunk megtenni azt, amit Jézus azonnal megvalósított a maga kisközösségével? Könnyű felelet: Rákosi és Kádár nem tűrte volna, még az összejáró kisközösségeinknek is konspirálva kellett találkoznuk. Csak 90-ben nyílt meg másra is a lehetőség. Mért nem éltünk vele? Mert már 45 esztendő volt mögöttünk, az első nemzedék tagjai túl voltak már 60. évükön. A második nemzedék is nagyobbára családot alapított már. S ha megkezdjük a családi fészek felépítését, már ott kell hagyni valamit, amibe beleraktuk életünk munkáját, erőnk javát, s nem tudunk újat kezdeni. Jézus tanítványai meg még az életük elején álltak, Jézus fiacskáinak szólította őket, amikor maga is csak harmincas éveit taposta. Magam is úgy lettem 70 esztendő előtt piaristává, hogy apám-anyám fennhatósága alól áthelyeztem magam 17 évesen a váci noviciátusba, a piarista magiszter és promagiszter fennhatósága alá. Gyerekfejjel lehet az ilyesmibe belevágni egy inspiráló személy hatására – fejest ugrani a dologba. Férfijel-

feleséggel, gyermekek szolgálatába ágyazódva nem ugrál már az ember. A fordulat után, s 80. évem felé menve pedig már nem tudtam a fiatalokra olyan hatást gyakorolni, amilyet kellett volna. Csak a nagyapjuk voltam...

Így történt, hogy sor került költözködésemre. Közvetlen kiváltó oka az volt, hogy Terikének, akit 61 esztendeje ismertem meg, mint debreceni középiskolást, s harminc esztendővel ezelőtt költözködtünk össze az Attila útra Márcziékkal, maga is 80. életéve felé közeledve egyre nehezebbé vált az engem meg a Bokrot szolgálás. Nem vállaltam tovább két 80, ill. 90 felé araszoló élet kapcsolatát. Engem majd ellát az én családom, melyhez 70 éve kapcsolódtam, őt pedig a maga családja: két életerős és magányos húga Debrecenben. Nagy teher szakadt le róla. Pihenhet végre, s húgai viszik őt orvosokhoz, amit én sohasem tudtam elérni... igaz, hogy csak küldtem, s nem vittem őt. Vasárnap jöttek a húgai, s másnap már vitték is magukkal. Este már egyedül mentem Adyligetre: pap is, kántor is voltam egy személyben.

Másnap hétfőn, Dogmatika kör volt, s megrendítő szépen temettük a közel húsz éven keresztül a Bokornak szállást adó Városmajor utcai lakást. Kedden pedig Tiborral, Gergővel, majd Pistával elkezdtük a csomagolást. Szerdán jött egy brigád Gyálról: Zénó a két Sanyival s Bőbével, aztán Pécelről Erzsike, s két szolnoki fiatal Gergő és.... Délre már sorakoztak is a csomagok végig a második emeleti folyosón. A holmim 95 %-a becsomagolódtott. Másfél napom volt a végső maradékok összeállítására, s péntek délelőtt át is repítettek mindent a Piarista közbe. Szombat délelőtt jött két fiával Náci, felpakolták az árút a könyves polcokra, Virág Mária felmosott, s leterítette a V. Feri ajándékozta 4 x 3 méteres új szőnyeget, meggyújtottuk a gyertyát, imádkoztunk egyet, s véget ért az átköltözködés. Délután már mehettünk Jozsóval Tatára. Másnap az orosz – azt hiszem RTR-TV faggatott, hogy én voltam-e ügynök. Estére pedig mentem Adyligetre.

Aztán következett még két hét rendezkedés. Az első hét végén volt a kávétanácskozás, melyen kihirdettem, hogy szívesen várok segítséget. Kaptam hármat is: Köllöd Marcit, Trásy Évit, s péntek délelőtt a Rauscher házaspárt, akik nem csak a rendezett könyvek maradékát pakolták fel a polcokra, hanem még a képeimet is felakasztották, s péntek délutánra már rendezett körülmények között várhattam az első közösségi találkozót a Piarista-közben. Délután ötre jött a Mag II., s este féltíz után még ki is engedték őket a portán.

Most meg szombat délelőtt van. Befejeztem egy Mérleg-cikk kritikáját, s hozzáfogtam e beszámolómhöz, miután minden készen van, ami szükséges a következő hétre, melyen összesen nyolc jelenésem lesz. Minden napra egy vagy két tojás. Tehát indul a Bokor-élet a Piarista közből.

S hogy megy az itteni, a nem Bokorélet, hanem a piarista élet a Piarista közben? Ez a második noviciátusom – hetven év után. Mélyen leszállított áron. Kedvemért szállították le? Szó sincs róla. Az élet maga szállította le. Hetven éve 5,50 kor kezdődött a reggeli imádkozás és tartott 6,50-ig. Ma a kis és nagy papoké kezdődik 6,30-kor és tart 7,10-ig. Hetven éve 20,20-kor kezdődött a vacsora és 21,15-kor volt az esti imádság, Ma 18,15-kor kezdődik az esti imádság és 19 órakor van a vacsora. S ki-ki akkor érkezik, vagy nem érkezik, amikor tud. Rám is ez a szabály. S 19, 30 kor vége a napnak.

De ez csak a külső keret. Kaptam magyar breviáriumot. Reggel egy koncelebrációs misébe ágyazva elmondjuk a Laudest, a Reggeli dicséretet. A misében mindig mond valaki egy pár perces prédikációt-elmélkedést, s rövid szünet után folytatjuk a szentmisét. Este felé pedig kitett Oltáriszentség előtt imádkozunk csendben egy félórát, majd elmondjuk a Vesperást, az Esti dicséretet.

S mindez hogy tetszik nekem? Jó, keretet ad az életemnek. A reggeli imádkozáson még mindig ott voltam, az estieken csak akkor, ha nincs nálam közösségi találkozó, vagy ha házon kívül vagyok: a *Gyökéren* Ildinél, az *Öregek I.-en* Eszteréknél, s vasárnaponként Adyligeten vagy Sashalmon. Az ebéd 13-kor van, azon is ott vagyok. Kivéve ha a *Papok I.* közösség van nálam, ilyenkor velük együtt ebédelek, fél órával később, ugyancsak a közös ebédünkben.

S otthon vagyok-e már? A városmajori menet más volt: a reggeli szentmisén hosszan elmélkedtem és hangosan is. A reggelit már a számítógépnél dolgozva kaptam tálcán Teritől. Az ebéd 12-kor volt a konyhában, s után sakkoztunk. Este 19.40-ig dolgoztam, akkor átmentem Teri szobájába, ott volt a vacsora TV-nézéssel egybekapcsolva: megnéztem Vágó tanár úr műsorát, *Legyen ön is milliomos!* Utána meg az én szobámban bridzseztünk egy keveset – kettesben, *két asztallal*. És 9 és 10 között ért véget a nap. Nem jut eszembe, hogy jó lenne sakkozni, tévézni, bridzselni. Gyorsan váltottam át a több mint félszázad előtti menetrendre.

A költözködés, a rendet rakás hurcája megviselt. Fáradtabb vagyok, mint egy hónapja. Orvos azóta még nem látott, de Emil szervezi már találkozásomat az itteni háziorvossal. Egyébként az ő szobája mellette van az enyémmel. A másik szomszédom a házfőnök: Perendy László, 52. évében van. Itt az ötödik emeleten található a tartományfőnök, Urbán József, aki 41 éves. S még további két rendtag, szintén az 50 alatt. A tetőtérből kialakított hatodik emeleten van a kápolna, az ebédlő, a kispapok szobái, s prefektusuké, aki már 31 éves. Az egész világ számára Gyurka bácsi vagyok. Ha még élek egy két évet, majd elmondom, hogyan sikerült az új gyökérverés. Ami idáig történt, az még csak az átültetés.

Piarista-köz, 2006. március 1.

Jézus hallja az Atya hangját: *Te vagy az én szeretett fiam, kedvem tellett benned.* A Lélek pedig kiüzi, kidobja, kikergeti Jézust a magányba, a pusztába, s negyven napig ott is marad. Vadállatokkal találkozik csak, emberrel nem. Kényszerül Istennel, csak Istennel beszélgetni. Egyszer nekem is volt ilyen negyven napom. A Lélek üzött

ki a pusztaba? Nem. Az ávó üzött a Gyűjtőfogház egy cellájába. S ez a cella könyv nélküli magánzárka volt. S nem tudtam, hogy mennyi ideig tart. Négy, negyven vagy négyszáz napig-e? Nem szólt hozzám senki. A kübli is bent volt a cellában, s az ételt az etető nyíláson rakták be a tartó vasra. Minden bizonnyal életem legszentebb ideje volt az az összesen 42 nap, melyet ily körülmények között töltöttem... tölthettem. Igen, tölthettem, mert nagy ajándéka volt számomra Istennek. Ajándéka volt az Istennek, akinek az ávó volt az eszköze. Több mint ötven év telt el azóta, s szégyenkezve mondom most, hogy e hosszú félszázadon keresztül soha eszembe nem jutott az, amire a Lélek az alámerítés után indította Jézust. De akkor az Isten, az ávó (?) kegyelméből volt 42 napom, amikor én is csak az Istennel beszélgethettem. Az ávó adta kéretlenül, s én soha nem teremtettem meg magamnak a magam jószántából azt, amiről állítom, hogy életem legszentebb időszaka volt. Attól volt a legszentebb, hogy csak az Istennel beszélgethettem.

Mi bírhatta reá Jézust, hogy vállalta a negyven napi magányt, hogy engedett a Lélek indításának? Gondolom, csak az bírhatta őt erre, hogy volt megbeszélni valója Azzal, aki Jézust a maga szeretett fiának mondta. Azzal, akinek kedve telt Jézusban. S miért telhetett az Atyának kedve benne? S e kérdéssel már ott is vagyunk a pár hete említett témánál, Jézusnak názáreti előéleténél. Azoknál az évtizedeknél, amelyek megelőzték nyilvános működését, a zászlóbontást. Mit akarhatott megbeszélni Atyjával? Ki nem találhatom, de dolgozhatok intro-spekcióval, azaz magamba nézéssel. Azzal, hogy én mit akarhatnék megbeszélni Istennel, ha ötven-hatvan esztendővel fiatalabb, azaz Jézus-korú volnék, s gondolnám-e, hogy betelt az idő, s itt az ideje végre, hogy Földünk az Isten Országává legyen, hogy átalakítsuk gondolkodásunkat az Istenére, hogy a magunk gondolatai helyett végre Isten gondolatait gondoljuk. S én közöljem mindezt népemmel, s elmondjam neki a jóhírt, és felszólítsam őt arra, hogy higgyen a hír, az isteni terv lehetőségében, megvalósulásában. Gondolnám-e?

Hogyan kell beszélgetni az Istennel? Vagy másképpen kérdezve ugyanezt: hogyan kell imádkozni? Megint csak azt tudom elmondani, hogy én hogyan teszem. Behunyom szemem, és annyit mondok csak, hogy *Istenem*. S utána gondolom, ami eszembe jut. Mi jut eszembe? Hát amivel tele a lelkem. Jézusnak azokkal a dolgokkal volt tele a lelke, amiket előbb említettem.

S az már imádság, hogy elmondjuk Istennek, amivel tele a lelkünk? Azt hiszem, hogy ez az imádság. És Istennek mi része van ebben? Csak annyi, hogy az Isten hallgat. Hogy meghallgatja-e, azt nem tudom. Csak azt tudom, hogy határozottan tiltakozik, ha nem tetszik neki valami abban, amit mondok, azaz hogy gondolok. Miben áll a tiltakozása? Abban, hogy nem érzem jól magamat abban, amit gondolok, aminek az elhatározására jutottam.

S ilyenkor megváltoztatom, amire készülök? Nem feltétlenül. Gyakran nagyon bonyolultak a dolgok. Ha az ellenkezőjét gondolnám, akarnám, tenném, akkor sem érezném jól magamat. Az élet nem egyszerű. Ha az egyik ujjamat harapom meg, akkor az fáj, ha a másikat, akkor meg az. De dülőre kell jutnom. Valamit az adott helyzetben tennem kell. Van úgy, hogy elhatározásra jutok, s rosszak a következmények. Valakiknek az ellenállásába ütközöm. Ilyenkor visszakozhatok. Érvényteleníthetem, amit csináltam. Megkeresem azt a megoldást, ami békességemre szolgálhat. Mondok egy példát. Egy számomra rangosnak számító folyóiratban megjelent egy tanulmány – a lap olvasótáborára egy része számára tekintélynek számító elhunyt szerző tollából. Számomra felháborító jézusutalások voltak benne. Írtam is róla egy kritikát, egy kisebb tanulmányt, s elküldtem olvasói levélként a folyóirat szerkesztőjének. Azt írta, hogy természetesen közli olvasói levelem, de számíthatok rá, hogy kapok majd egy csomó ellenlevelet. A lelkiismeretemen keresztül megszólaló Isten arra bírta, hogy visszavonjam olvasói levelem. Egyértelmű lett számomra, Isten üzeneteként éltem meg e döntésem: azt, hogy ma már inkább békességet akarok, nem pedig harcot. Bár – legalábbis utólag – ellenőriztettem másokkal is magamat. Házifeladat volt papi közösségemben a mondott tanulmány. Felolvastam nekik a kritikát, amit írtam. S igazat adtak nekem. Ennek ellenére is megmaradtam döntésem mellett. Ha az olvasóknak jó az, amit a szerző írt, legyen jó. Az én olvasói leveletem pedig betettem a 81. *Napló*mba. Ott olvashatja, aki akarja.

De nem mindig ilyen egyszerű a dolog. Van, amikor mindenképpen nyilatkoznom kell. Vagy húsz éve történt, amit most elmesélek. A mostani pápától kaptam személyes követ által egy levelet. Az volt benne, hogy három napi gondolkodás után írtam alá azt, amit nekem küldött. Én három napon és három éjjelen keresztül töprengtem rajta, hogy mit csináljak. S végül úgy döntöttem, hogy aláírom ugyan a hozzám intézett levélben foglalt 12 pontos hitvallást, de a követével folytatott személyes tárgyalás jegyzőkönyvében megkértem Ratzingert, hogy tehessek Hitvallása 12 pontjához egy tizenharmadikat is. Ezt: *Az isteni törvény rendelkezéseit az ember lelkiismeretében fogja fel, amelyet tartozik hűségesen követni..., hogy eljusson Istenhez. Nem szabad tehát az embert arra kényszeríteni, hogy lelkiismerete ellen cselekedjék, és csak a lelkiismeretének tartozik engedelmeskedni.* A Zsinat *Dignitatis humanae* kezdetű okmányából írtam ki szóról-szóra ezt a szöveget. A lelkiismeretem megnyugodott. Aláírtam azt, amit egyházam kért tőlem, s ezzel a zsinati szöveggel pedig jeleztem, hogy hol állok, és hogy ki vagyok. Baj lett belőle. Lehet, hogyha nem írom hozzá ezt a szöveget, akkor is baj lett volna belőle. Lehet, hogy még nagyobb baj! Mindenképpen csatát kellett vesztenem. A hazai kommunista államhatalom volt érdekelt abban, hogy a Vatikán megerősítse hazai püspökeink döntését, hogy nem működhetem papként hazai templomainkban. Akárhogyan is lett volna, ma is érzem, hogy Isten nem tiltakozott döntésem ellen. Nyugodt a lelkiismeretem e tárgyban ma is.

1527-ben Innsbruckban a székesegyház mellett elégette egyházunk az anabaptista Jakob Huttert, és időszámításunk első századában Jeruzsálemben a 30. évben keresztre feszítették a Názáreti Jézust. Úgy gondolom, hogy mind a ketten jó lelkiismerettel lehelték ki lelküket. *Itt állok és nem tehetek másként* – mondta harmadikként Luther Márton. *Legyen meg a te akaratod!* – ezeket a szavakat imádkozva megye letartóztatói elé Jézus.

Isten hallgat, amikor imádkozunk. S ha nem tiltakozik imádságban fogant döntésünk eredménye ellen, akkor jó a lelkiismeretünk. S ha életünket kell is odaadnunk, tudnunk kell jó lelkiismerettel mondani: *Atyám, kezébe ajánlom lelkemet.*

A kérdés tehát az, hogy miért üzte ki a Lélek, Jézus lelke, a pusztába Jézust negyven napra. Tehát az, hogy miről imádkozott ott, miről beszélgetett az Istennel. Máté és Lukács evangéliumából tudjuk, hogy mi mindennel kísértette ott Jézust a Sátán. A Sátán kísértéseinek anyagából elég biztosan következtethetünk arra, hogy mi volt e negyven nap alatt Jézus imádságainak tárgya, mi megbeszélni valója volt az Istennel.

Összefoglalhatom ezt a tárgyat, amiről Jézus negyven napon keresztül beszélgetett Atyjával egy egyetlen kérdő mondatban. Abban, hogy: **Nem utópia-e az Isten Országá?** Jézus előtt és Jézus után minden arról beszél a történelemben, hogy bizony ez az Ország csak utópia. Csak álom. Ha az Isten álma is az emberről. S az Isten nem tehet semmit sem az álom megvalósulásáért, mert Ő szabadnak teremtette az embert. S szabadságával az ember áthúzhatja Isten álmait. Ennek következtében Isten csak álmodozhatik, de nem lesz az álmaiból semmi sem. S ennek ellenére Jézus úgy jön ki negyven nap után a pusztából, hogy hozzáfog Isten álmainak megvalósításához.

Egy egyetlen hatalmas párbeszéd e negyven nap imádságainak anyaga: – Nem valósítható meg az Isten Országá... ez a párbeszéd egyik eleme. – Mégis és mindenképpen meg kell valósítani... ez a párbeszéd másik eleme. S ez a párbeszéd monodrámája. Monodrámája, mert mind a két szöveg Jézus szövege.

Testvéreim, én azt hiszem, hogy az emberiség életének kitüntetett pillanatai azok, melyekben megszületik egy-egy ilyen monodrámája. Megszületésének feltételei vannak. A legfontosabb feltétele egy emberi személy, aki nem hadvezér. Egy ember, aki nem gondolja, hogy akkor lesz rend a világban, ha ő lesz annak uralkodója, miként az Isten is úr a mennyben. Egy emberi személy, aki nem akar kényszeríteni senkit sem. Akinek nincsen hatalma. Csak a maga életét tudja odaadni a célért, amelyért él. Ritka az ilyen történelmi pillanat. Az ember csak *kampányol*, s ha ügyében győz, akkor is marad nagyjából az, ami volt, amivel rendre nem vagyunk megelégedve. A szóban forgó személynek tudnia kell, hogy az emberiség kérdéseinek-gondjainak megoldása azon fordul, hogy az emberiség egésze, egyenként, minden ember is, külön-külön akarja-e megoldani az emberiség problémáját, az abból reáeső részt. Nem elég egy Jézus, hat és félmilliárd kell belőle. Egy sem maradhat ki, mert egyetlen ember is megnyomhatja a gombot, mely mindent elpusztít. Jézus a lehetetlent akarta? Azt, hogy mindenki az Atya szeretett lánya-fia legyen? Mindegyikünkben kedve kell telnie? Muszáj, ha meg akarunk menekülni, ha az ő Országát akarjuk. S igazán minden rajtunk fordul? Alighanem! S ezt az isteni álmot álmodta a romantika nagy költője, Vörösmarty Mihály. 1847-ben így:

*Mi dús a föld, s emberkezek még dúsabbá teszik azt,
É s mégis szerte dúl az ínség s rít szolgálás nyomaszt.
Így kell-e lenni? Vagy ha nem, mért oly idős a gyötrelmem?
Mi a kevés? Erő vagy az erény? Nincsen remény!
Istentelen frígy van közötted ész és rossz akarat!
A butaság dühét növeszted, hogy lázítson hadat.
S állat vagy ördög, düh vagy ész, bármelyik győz, az ember vész:
Ez örült sár, ez istenarcú lény? Nincsen remény!
Az ember fáj a földnek; oly sok harc- s békeév után
A testvérgyűlölési átok virágzik homlokán;
S midőn azt hinnők, hogy tanul, nagyobb bünt forral álnokúl.
Az emberfaj sárkányfog vetemény: Nincsen remény! Nincsen remény!*

Ez a jézusi monodrámája egyik fele. De van másik fele és hangja is. Ez meg 1845-ből:

*Mi dolgunk a világon? Küzdeni erőnk szerint a legnemesbékért.
Előttünk egy nemzetnek sorsa áll, Ha azt kívívtuk a mély süllýedésből,
S a szellemharcok tiszta sugaránál olyan magasra tettük, mint lehet,
Mondhatjuk, térvén őseink porához: köszönjük élet! áldomásodat,
Ez jó mulatság, férfimunka volt!*

S nincs vége a monodrámáknak, mert a történelem azt mutatja, hogy minden jószándék a Golgotán végződik. S megmagyarázhatjuk, hogy ezért meg ezért kellett ott végződnie Jézus esetében, ahol végződött. De mindezen magyarázatunk ellenére is Jézus nem a Golgota perspektívájával fejezte be a negyven napot. És mégis ott végezte, s ezen az Isten sem segíthet... Ezt meg a szabadságharc bukása után írta, 1849-ben:

*...folyton-folyvást ordított a vész, mint egy veszetté-bőszült szörnyeteg.
Amerre járt, irtóztató nyomában szétszaggatott népeknek átkai
Sohajtanak fel csonthalmok közül, és a nyomor gyámoltalan fejét*

Elhamvadtt városokra fekteti.

Most tél van és csend és hó és halál, a föld megőszült;

Nem hajszálanként, mint a boldog ember, egyszerre őszült meg, mint az Isten,

Ki megteremtve a világot, embert, a félig istent, félig állatot.

Elborzadott a zordon mű felett, és bánatában ősz lett és öreg.

Testvéreim nem kellene ezt a bánatában ősz lett és öreg Istent vigasztalni? Erre aligha gondolt a pusztai imádkozó. Tele volt reménységgel. Hogy neki sikerülni fog. Nem közönséges gyerek, ifjú, fiatal ember, fiatal férfi növekedett azokban az évtizedekben a názareti házban és ácsműhelyben. Olyan, aki tudott negyven napon keresztül Istennel beszélni. Tudta az Isten álmait álmodni. Tudott fejest ugrani a dolgokba. S ezért cserébe mi pedig nem tudunk megfedkezni róla. S nagyon mélyen tudjuk, hogy részünkről ez a pusztta meg nem fedkezés nem elégséges. S ha csak ennyi telik tőlünk? Amen

Piarista köz, 2006. március 2.

- 1./ Isten Országának égi mintája Szentháromság, amelyben ami az Atyáé, az a Fiúé is, és a Léleké is.
- 2./ Földi megvalósulása elsősorban a házasság, másodsorban a szeretetesség, mert ezekben érvényesülhet az, ami a Szentháromságban érvényesül: semmit nem mondanak sajátuknak, hanem mindenük közös.
- 3./ Ha a férfi és női szeretetesség mellett megvalósítjuk a családok szeretetességét, akkor nagyot lépünk előre az Isten Országá földi megvalósulása felé.
- 4./ Az égi és a földi Isten Országában egymás szolgálatára élünk, s egymást szeretettel elviseljük.
- 5./ A földi Isten Országának megvalósulási keretét egy Jézus élete és tanítása szerinti vallási közösség adja.
- 6./ Az ateisták és az agnóosztikusok is csak akkor tudnak előre lépni az Isten Országá megvalósulásának irányában, ha létrehozzák a maguk számára társaikkal az egyes családokat egyesítő élet és vagyonszövetséget.
- 7./ A Bokor azoknak a közössége, akik vállalják a fenti jézusi célkitűzéseket.
- 8./ Ha a Bokor nem tudja meglépni, amit meg kell lépnie, megszűnik vagy belesimul egy vallás közösségébe.
- 9./ Bokortagnak lenni annyit jelent, hogy ezért a földi Isten Országáért él, és várja a transzcendens folytatást. Ha nem ezért él, ha nem várja a folytatást, mind két esetben feladta az alapítók reményét: a Jézustól hirdetett Isten Országát.

Piarista köz, 2006. március 3.

Káin anti-ábelista volt. De Ábel anti-kainitásáról nem tudunk. Isten pedig antiszo-doma-gomorhaista. Majd később az Isten projudaita, amikor kettéválasztja a tengert, és antiegyiptánus, amikor ráengedi a vizet a fáraó harci szekereire. József antikananita és alighanem antikananita az az Isten is, akihez Mózes imádkozik József győzelméért. Dávid antipalesztin, Góliát meg antijudaita. Abba hagyom az egy szálgi kiirtandó falra-vizelők s a sziklához csapdosandó csecsemők őszösvetségi történeteit.

Áttérek az Újszövetségre. Jézus keményen vágta a főpapokat, írástudókat, véneket, királyokat, helytartókat és hatalmasságokat, de elfelejtette őket meggyilkolni. Ítéletet gyakorolt közöttünk, de nem bírót Nem volt hatalma rá, csak életének odaadására volt hatalma. A Jézus által említett főpapok, írástudók, vének, királyok, helytartók meg hatalmasságok pedig nagyobbára zsidók voltak. Nagy tanácsuk nem felejtette el a zsidó Jézust halálra ítélni. Az időszámítás szerinti első század ennek a jegyében telik el. A keresztény zsidók nem gyilkolnak, a keresztény zsidókat pedig gyilkolják, s nagyobbára zsidók gyilkolják őket. Még az első század vége előtt Jamniában ki is közösiítik zsinagógákból zsidók a Jézust követni akaró zsidókat. Tehát judaiták gyilkolják és közösiítenek ki judaitákat. Gyilkolás nélkül meg nem élünk e Földön. Zsidók sem, mások sem. Szent Pál már tud az Isten szolgálatában forgatott kardról, a Jelenések könyvében pedig maga Jézus tapossa az isteni bosszúállás véres borsajtóját – elfeledvén, hogy az a dolgunk, hogy ellenségeinkért imádkozzunk? Nem felejtett Jézus semmit sem, csak a ráhivatkozók felejtették el azt, amit tanított. Mert egy Golgota nem csinál nyarat, s követői folytatják az emberi történelem jól megszokott telét. De hát a Római levél is, a Jelenések könyve is oly szép, hogy méltók arra, hogy a jézusi szövetséget propagálni akaró keresztény ihletésű írások között az Újszövetségben kitüntetett helyet kapjanak – még messze-messze a konstantini fordulat előtt.

Első, szent és apostoli királyunk Árpád-házi unokaöccseit gyilkolja-vakítja, meg egyéb magyar véreit. Mindkét oldalon antihungariták állnak egymással szemben: Koppány is az, István is az. Egymás véreit ontánák, életét kívánják. A magyar és nem-magyar ősi rend szerint, melyet Jézus le szeretett volna cserélni valami jobb rendre. Jó kétszázad múltán Muhinál anti-tatárok fogadják az antihungaritákat, s egyetlen év leforgása alatt felére fogy a magyar. Írunk róla egy siralmas éneket és kész. Sluszpász, ki törődik ilyen csekélységgel?! Nem értünk rá siránkozni sem ötven év után, sem később. Fel kellett szántani az ugart, meg nemzeni és szülni kellett az elpusztultak helyett. Aztán két újabb század után jöttek a törökök a kutyahitű gyaurok ellen – mi volnánk azok. Ma úgy kellene mondani, hogy antihungaritákként jöttek. Kik? Azok, akik pogányok voltak a mi anti-török szemünkben. S mi Jézus, Jézus kiáltással rohantunk rájuk, s nem volt egyetlen magyar keresztény a harcok három századában, aki elkiáltotta volna magát, hogy Jézustól nem tanulhattuk, hogy védőbástyái legyünk az ő nevére elnevezett Nyugatnak. Mátyás királyunk korában még annyian voltunk mint az angolok. S mire kitakarodnak hazánkból a törökök, már csak mutatóban van magyar: fele se talán a három század előttinek. A

történelem egyik legnagyobb népirtásának vagyunk szenvedő alanyai: magyar szótól volt hangos a Balkán, s kelet-rabszolgapiacai. Még regényt sem írunk róla. Tetszelgünk magunknak egy teljesen jézusiatlan kardforgató szerepben, pedig sírni kellene egykori jézustalanságukon s öngyilkos butaságunkon. A tatároktól nemzetünk fele pusztult el, a törököktől a három század alatt nemzetünk sokszorososa. Csak idő kérdése, hogy Trianonban elvegyék tőlünk országunk kétharmadát, nemzetünk egy harmadát. Volt ennél nagyobb népirtás a történelemben? Volt!

S az is Jézus lobogója alatt. A legkatolikusabb spanyol király konkvisztádorai talán 60 millió bennszülött kiirtásában jeleskedtek az új világban. S fejezze be e gyors történelmi áttekintést a Gulag 60 millió s a holokauszt 6 milliónyi áldozata.

E legutóbbinak a kapcsán szerzőnk elmélkedik arról, hogy megváltoztassuk-e a Újszövetséget és megváltoztassuk-e legalább az értelmezésüket. Magam részéről azt kérdezem, hogy minő alapon tegyük akár az egyiket, akár a másikat. Egyetlen alap volna erre, ha maradéktalanul hajlandók volnánk felzárkózni ahhoz a Jézushoz, aki azt állította, hogy az Isten Atya, és szereti a jókat és a gonoszokat, minden gyermekét, s várja mindegyiküinktől, hogy maradéktalanul felzárkózzunk az ő szemléletéhez. Nemcsak azt kívánja tőlünk, hogy ne akarjunk rosszat az emberiség valamelyik csoportjának, hanem azt, hogy se egyeseknek, se csoportoknak ne tegyünk rosszat, hanem szeretetben átöljünk mindenkit: szolgálni akarjunk, adni akarjunk, s legyen távol tőlünk minden ártó szándék. Csak segíteni akarunk másoknak. Csak hagyjunk fel a történelem eddig menetével, amelyet nem ez a jézusi szemlélet határozott meg – sem Jézus előtt, sem Jézus után. Sebes az emberiség egész múltja és egész jelene. Semmi jelét nem látom annak, hogy akár a Jézusra hivatkozzák, akár mások, hajlandók volnának szemléletet cserélni. Ezért aztán folyamatos a történelemben a népirtás.

A szerző kiragad ebből a folyamatból egy egyetlen népirtást. Vizsgálja e népirtás újszövetségi és kétezer esztendősi történeti gyökereit. Szíve joga sajnálkozni felette. Magam meg emlékezem minden népirtásról. Az irtókról és az irtottakról. S arról álmodozom, hogy kellene egy jézusi jövő az emberiség számára, melyben már nincsenek irtók és nincsenek irtottak. Az az egyoldalság, amely a történelmi múltban csak a zsidóságot érintő irtást akarja észrevenni, nem éri el Jézus szándékait, azaz nem szünteti meg az emberiség népirtó gyakorlatát. Meggyőződésem szerint éppen fordított hatást vált ki. A zsidóság történelmi és mai szerepe és súlya olyan jelentős, hogy a kevésbé sikerekből és szerencsésekből ellenérzéseket vált ki, ha csak az őket károsító népirtás kerül ilyen kiemelésre. S miért nem említődik fel az az etnicitás, amelyhez a tanulmány akármelyik olvasója tartozik?

Jézus egy másfajta aiónt, evilági történeti korszakot akart, melyben megszűnünk egymásnak ártani. Bűneinket nem tudjuk meg nem történné tenni, de bűnbánatot gyakorolhatunk, s mondhatjuk a tékozló fiúval, hogy Atyánkhoz megyünk. Ha hajlandók vagyunk a magunk részéről elkezdni ezt a jézusi aiónt – akár saját golgotánk árán is –, akkor tettünk valamit. Kiemelésekkel pedig nagyon is félő, hogy csak ellenkező, nem-jézusi szándékokat hívunk elő.

Piarista köz, 2006. március 6.

32. num.: A KÜLDÖTT KÜLDÖTTEI

Amikor ezeket írtam, az ávó vigyázott bennünket, hogy mindezekből minél kevesebb valósulhasson meg, s akikben volt kurázsi, nyomták a jézusi kakaót. Amikor a Dogmatika-körben ezt ma olvassuk, akkor már tele az ország katolikus és más keresztény egyetemekkel és főiskolákkal, s ezek elvégzése feltétlenül szükséges ahhoz, hogy kinyithassuk a szánkat. Ki kíváncsi ma már a mi földalatti szövegeinkre? Magunk is bizalmatlanul fogadjuk magunkat! Azt, aki még szólni akar hozzánk. Minek is szólni! Tudjuk a jézusi szöveget. Nemcsak te, én is. Népet csak nagyon kevesek tudnak már gyűjteni. Inkább csak fogyasztani tudjuk őket – az elmúlt idők lehetőségeinek erejében gyűjtötteket.

Van, aki kiszáll a buliból. Úgy, hogy szétengedi a népét, vagy úgy, hogy maga sem jár többé közösségbe. Vagy úgy, hogy papirost szerez a hivatalos egyháztól, hogy munkaviszonyszerűen legyen módja neki valamit lendítenie a pápától kinevezett püspökök által képviselt ügyön. Normalizálódnak a dolgok. Amikor én '45-ben indultam, akkor Bánáss debreceni plébánosnál igazolta magát Kolakovics páter, s lakás adott neki a piarista házfőnök. S amikor átvettem tőle a stafétabotot, támogatott ebben a munkában a piarista tartományfőnök, a csonkavári egyházmegye debreceni püspöki helynöke, s az országos munkában az A.C.-püspök, Endrey Mihály. Ezek a hierarchiát képviselő személyek '51 körül elhallgattak, s mi magunkban csináltuk a küldötti feladatokat. '82-ben pedig a párt kívánságára ezek a püspökök megvonták tőlem a nyilvános működési engedélyt, s valójában máig sem igazán adták vissza. Itt az idő, hogy tudomásul vegyünk az egyház életrendjét oly korban, amikor nincs már szükség halálos és börtönkockázatot viselő elszánásra, de szükség van a hivatalos egyház valamelyik tanító intézményének a papirosára.

Nagyon szép lehet az, amit gyűjtöttem az evangéliumokból a küldöttekről, de ma egyházunkban megint csak az lehet küldött, akit a pápától kinevezett egyházmegyei püspök, vagy annak megbízottja küld. Más nem. Annak a szavát a juhok nem hallgatják. Próbálja meg valaki. Ha mégis sikerül hallgatóságot gyűjtenie, már meg is indult az új felekezetet csinálás irányában. Az életközösségnek is csak akkor van jövője, ha a területileg illetékes püspök azt elismeri a katolikus egyház keretén belül működőnek. Miként Pinkafőn is. A Bruderhof – a 16.

század elején a katolikus egyházból kivált hutteri felekezetet folytatja. Mindenkinek saját felekezetén belül kell megtalálnia a maga legitimálásának módját. Ennek a ma rendelkezésre álló módja, hogy egy katolikus vagy nem katolikus keresztény lelkész alá rendezi azt, amit csinálni tud. Nem kevesen próbálják már ma is ezt. Lehet próbálni az önálló Bokor-létet, de felette problematikus, hogy a küldöttek a mai körülmények között tudnak-e népet gyűjteni.

33-34. num.: AIÓN-VÉG – ÉN VAGYOK A FELTÁMADÁS

Jézus hitt abban, hogy az ennek az aiónnak, tehát ennek a látható világnak a végén újra eljön. Tanítványai is hittek benne. Nekünk is módunk van hinni ebben. Annak a hite jézusi hit, aki a jézusnak tudott életet éli. Nem érheti őt meglepetés, ha megéri a parúziát, ha nem. Mindenképpen béke lesz a szívében, amikor életét visszaadja halála órájában Teremtőjének.

Piarista köz, 2006. március 5.

Testvéreim! Mióta Naplót írok, könnyen meg tudom állapítani, hogy mit is mondtam el nektek, vagy valahol másutt, erről a mai textusról. A 2001. év nagyböjtjének második vasárnapján még Széchalmon mondtam az ott levőknek valamit, és 2003-ban itt, Adyligeten. A többi évben a sorozatbeszédem miatt nem foglalkoztam a mai témával. Öt éve azt mondtam el, hogy Jézus ezzel a teofániával öntött lelket a tanítványokba, akik bizony nem voltak elragadtatva, amikor hat vagy nyolc nappal korábban első ízben jelentette be nekik a maga erőszakos halálát. A második alkalommal pedig, három éve azt mondtam el, hogy könnyű Jézusnak, mert meg tudja rendelni a teofániát, s az rendet tesz a tanítványok csüggedt lelkében. De én nem tudok ilyen teofániát rendelni és rendezni, ha csüggedt a lelketek vagy a magamé.

Három hete bent élek egy hatalmas palotában az Erzsébet-híd pesti hídfőjénél. Ha kimegyek ötödik emeleti szobám erkélyére, rálátok Váci utcára, Pest sétáló utcájára meg a Kossuth Lajos utcára, mely felvezet a belvárosi plébánia templom mellett a hídra. Portás fogad, s a lift előkelően felsuhan velem az ötödik emeletre. Az épületben található a *Sapientia*, azaz a szerzetesek teológiai főiskolája, s annak ötödik és a hatodik emelete a piarista rendház, melynek 505-ös szobájánál a folyosó falára ki van írva a nevem. 30 négyzetméter az enyém. Egy kis előszobába jutunk, melyben vendégeim lerakhatják kabátjukat, csomagjukat, balra egy fürdőszoba, s aztán előremenve egy 23 négyzetméteres három és fél méter magas szoba beépített könyvespolccal. Kispapokromban is itt laktam ezen az emeleten. Itt tanultam Jézusról, közel 70 esztendővel ezelőtt.

Piarista testvéreim körében imádkozom, koncelebrálva misézek és étkezem. Mindenki szeret. Annak ellenére, vagy azért, mert tudják sötét eretnek-múltamat, s kicsit vagy nagyon eretnek jelenemet is. Ezt még nem tudom. Azt sem, hogy ennek ellenére vagy ezért szeretnek, vagy ez nekik tökéletesen mindegy. Csak szeretnek, mert ők is piaristák, és én is az vagyok. Egyikük múlt vasárnap reggelinél megkérdezte, hogy hol misézek. Mondtam, hogy Adyligeten. Utána meg azt kérdezte, hogy miről fogok beszélni: a böjtről? Elmondtam, hogy vénségemre leírom, amit mondok, és szívesen odaadom neki prédikációm szövegét. Leszaladtam a szobámba, kinyomtattam, s ő még ott volt az ebédlőben. Kíváncsian vártam, mond-e valamit róla. Kedd reggel ő mondta a misében a pár perces prédikációt, s én visszahallani véltem belőle a magam odaadott szövegét: *azért ment Jézus a pusztába, hogy megbeszélje dolgait az Atyával. S most lássuk, mit tudok mondani 2006-ban mai szövegünkről.*

Csináljunk három sátrat – ajánlja Péter: Jézusnak, Mózesnek, Illésnek egyet-egyet! A kétezer esztendőös kereszténység megcsinálta ezt a három sátrat. Összeegyeztette Jézus és Mózes és Illés tanítását-gyakorlatát. Jézust emlegette, császárt koronázott, és a kalocsai érsek volt a hadvezér Muhinál is és Mohácsnál is. Birodalmat alapított Nagy Károly mint Mózes. A hadvezérek verték az ellent, mint Illés, mikor az megöletett hétszáz Báál-papot. De a színéváltozás hegyén nem készült el a Pétertől ajánlott három sátor. Jézus nem alkudott, pedig a tanítványok minden bizonnyal szerettek volna valami egyeztetést a zsidó történelmi múlttal. Jézus számára ez nem volt lehetséges. A tanítványoknak dolguk végezetlen kellett lejönniük a hegyről. S maguk között arról beszélgettek, hogy mi az, hogy Jézus harmadik napon majd feltámad a halottak közül. Ezt én úgy értem, hogy a hegyen beszerzett teofániás élmény elnyomta azért bennük a Fülöpcezáreában történt bejelentés hatását: nem fogják Jézust kereszthalálra adni a főpapok, írástudók és vének. Ha pedig nem fogják, akkor hogy kerül a csizma az asztalra, akkor minek a feltámadás?

A történelmi kereszténység megépítette a maga három sátrát. Árpád valahányadik unokája, Vajk, a későbbi Szent István, megkeresztelkedett, s lett a magyar királyság feje, s ezzel a honfoglaló Mózes örökébe lépett. Legyőzte Koppányt, Vazult, Tonuzobát s a külső ellenségeket is, s ezzel Illés örökébe is lépett. A kérdés csak az, hogyan tudnók folytatni a meg nem alkuvó Jézusnak az útját mi, a 21. század elején élő magyarok. Három sátor építése és illúziók nélkül. A tényleges történelmi lehetőségek világában. S a magunk személyes tényleges lehetőségei között.

Vessünk egy rövid pillantást a jézusi programra. Az Atya szeret mindenkit. Fel kell építeni az Atya Országát, amelyben mi is szeretünk mindenkit. Életünk csak ennek a mindenkit szeretésnek a szolgálatában állhat. Az Isten sem úr, hanem szolgál. Az Isten nem vesz el senkitől semmit, csak ad. Az Isten nem ellensége senkinek, mindenkinek a javát akarja. Hogyan lehetséges számunkra, a mi körülményeink között ennek az isteni programnak a megvalósítása? Lehet, hogy csak olyasmiket tudok mondani, amiknek mindegyike lehetetlennek

látszik számunkra. Mégis megpróbálok egy olyan koncepciót felvázolni, mint amilyen Jézusban élt, amikor kijött a pusztaból, s bizony nem azzal jött ki, hogy indulok a Golgota felé.

Egy olyan világba kerültünk bele, hogy jaj annak, akinek nem jut munka, és jaj annak is, akinek jut munka. Az első csoportba tartozó biztos nézhet a hajléktalanok irányába. A második csoportba tartozó pedig örül, hogy él, akármennyit is kell dolgoznia. Jézus otthagya názareti munkáját, s keresett egy olyan foglalkozást, aminek odaszánhatta egész életét. Főnök és fizetés nélkül. S megélt ebből a foglalkozásból három éven keresztül ő is és tanítványai is. Ellátták őt annak fejében, amit tett; és tanítványait is ellátták. Életközösségben éltek, és Jézus és tanítványai nem mondtak semmit a magukénak, mindenük közös volt. Volt pénztárosuk is, alighanem ő végezte a beszerzéseket.

Az emberi faj alapbaja a többet birtokolni akarás. Akinek szép a lelke, hajlandó a maga vagyonából alamizsnálkodni is, s ez megnyugtathatja őt. Nem szívtelen, segít a rászorulókn. Alighanem ebbe a kategóriába tartozunk mindannyian, akik itt vagyunk. De erre az alamizsnálkodásra nemet mondott az emberiség egy hatalmas mozgalma. Kezdődött ez a mozgalom magával Jézussal. Folytatta a jeruzsálemi vagyonközösség. Ennek azonban nem lett folytatása. Az első századok keresztényei kitűntek alamizsnálkodásukkal. Mondhatni, hogy átvállalták a Római Birodalom szociális minisztériumát: a szegények, az öregek, a betegek, a vándorlók, a mindenfajta rászoruló gondozását. A konstantini fordulat után, a negyedik századtól kezdve a keresztények felzárkóztak a Jézus előtti hagyományhoz: mindenki gondoskodjék magáról. Megkevesbedtek azok, akik a rászoruló gondozását feladatuknak látták. Az élet és vagyonközösségben élő szerzetesek is átkerültek az urak oldalára, azok világába. Azokéba, akiknek sikerült többet birtokolni, mint embertársaiknak. A bencések is, a nyugati szerzetesség első életközösségei, nagybirtokokhoz jutottak. Vagyontárgyaik és jobbágyaik lettek. Ezeknek kellett eltartaniuk uraikat, a bencéseket. Fizettek terményeikből tizedet, dolgoztak a hét bizonyos napjain uraiknak ingyen. Maguknak is maradt azért valami. Jobbágyokban éltek. Természetessé vált, hogy vannak szegények és gazdagok. A 16. században fellázkodtak ez ellen az újkeresztelők, az anabaptisták. A lázadás vezéré, Thomas Münzert kivégezték. Zászlaját pár száz év múltán felemeli a szocializmus. Azt jelenti ez, hogy minden ember a társunk! Méltatlan dolog az alamizsnálkodás. Nincs szükség rá. Az embert megilleti az, ami létének fenntartásához kell. Aki pedig nem dolgozik, ne is egyék! Benne van a Szovjetunió alkotmányában is.

Mindezt megtapasztaltuk életünkben. Az eszme elbukását is. A társadalom java része örült bukásuknak. Amikor már elbukóban volt, újra kezdődött az alamizsnálkodás. Megszületett a szociális állam gondolata: az államhatalom dolga a befolyt adókból gondoskodni a rászorulókról is. De a koldulást nem tudjuk felszámolni. Azt sem, hogy a hajléktalanok ne kondítsanak bele lelkiismeretünkbe az aluljárókban – pokrócaikkal, matracokkal. Visszasírom azokat az időket, amikor volt mindenkinek munkaviszonya, aki pedig nem volt hajlandó munkaviszonyt vállalni, elvitték Tökölre, s lett hajléka és lett munkája? Visszasírom? Nem tudom. Hallom, hogy az emberi szabadságba az is beletartozik, hogy ne vihessenek Tökölre, és lerakhassam a Metro aluljáróiban a matracomat, a pokrócomat.

Következtetek: nincs univerzális, hat és félmilliárd emberen érvényesíthető megoldás a birtokunkban. Jézus is csak Tizenkettőt választott ki magának. Elküldte őket az összes nemzetekhez. De az összes nemzetek is a Tizenkettő szituációjában voltak. Jézus hívta őket, és ők vagy mentek hozzá vagy nem. Jézus az egész emberiségnek kínált fel megoldást, de csak Tizenkettővel próbálta megvalósítani azt, amit az egész emberiségnek kínált fel. S volt, van, aki annyira sem képes, mint Jézus. Tizenkettőt sem tud gyűjteni. Csak egy Sárának, Mancikának tudja felajánlani, hogy élet és vagyonközösségre lépjen vele, és ez a Sárika és Mancika úgy gondolja, hogy párjával, kettejük között ez az életközösség megvalósítható. De ha meg is valósul, de ha ki is tart halálig, ha nem is bontják fel élet- és vagyonközösségüket, ez még nem az, amiről Jézus és amiről a szocializmus álmodott. Ez még nem a szentháromsági élet egészének a mása.

S úgy gondolom, hogy nem szabad kevesebbet gondolni, mint amennyit az Isten gondolt, amikor a maga képére és hasonlatosságára teremtett meg bennünket, s ennek következtében azt tervezte ki, hogy megvalósítsuk Isten álmát, melyet álmodott rólunk. Ennek az álomnak volt markáns képviselője Jézus. S nekünk kezünkben van ennek az álomnak az ígéje. S nem szabad kevesebbet akarnunk, mint amennyit ez az íge tartalmaz. Azt gondolom, hogy a történelmi jelenben a Bokor képviseli az Isten egész, Jézustól megmutatott álmát. S azt gondolom, hogy az van bent a Jézustól létrehozott gyülekezetben, az egyházban, aki képviseli s próbálja meg is valósítani ezt az álmot.

Onnan kell elindulnunk, ahol pillanatnyilag vagyunk. A Miatyánktól, a kályháinktól. A *Tizenkét apostol tanítása* c. első századi keresztény írás azt mondja, hogy mondjuk el a Miatyánkot napjában háromszor. Ez figyelmeztet bennünket feladatunkra: Jöjjön el a te országod! Őrizzük meg azt az élet és vagyonközösséget, amelyben pillanatnyilag élünk. Ha házasság, akkor házasság. Ha élet- és vagyonközösség, mint pl. a szerzetesség az én esetemben, akkor azt. Nehézségek, válságok mindig vannak, minden életállapotban. Ezeket ki kell bírunk, ezeken túl kell jutnunk. Ragaszkodjunk egyházunkhoz. Mi sem vagyunk tökéletesek, az egyház többi tagja sem az. Az egyház vezetői: papjai, főpapjai sem azok. Ne menjünk máshova. Akárhova is megyünk, ott is emberekkel találkozunk, s azok is olyan tökéletlenek, mint mi magunk. Mindenki másképpen tökéletlen. Ez érvényes ránk is. Akik idejárnak, érzék be azzal, amit itt kapnak. Csak akkor menjenek máshova, ha másutt többet kapnak, s ott jobban tudnak szeretni. Ennyit mondanék a kályháról.

A kályhától első lépés előre a kisközösség. Mondhatatlan ajándéka számunkra Istennek, hogy hatvan esztendővel ezelőtt elkezdődött a vallásüldözés, s ennek hatására elkezdtünk egy olyan új gyakorlatot, amelyről korábban nem is álmodtunk. Ez a négy-öt magyar összehajolásának gyakorlata. Hogy beírjuk a naptárunkba a következő találkozó időpontját, s ha esik, ha fúj, pontosan ott vagyunk kijelölt időben és helyen. Ez jelentősen több, mint a vasárnapi templomba járás. Itt több is és más is a lehetőségünk, mint a templomban, ahol csak énekelhetünk, megfoghatjuk egymás kezét, s csak kész szövegeket mondhatunk. Olyasmiket, hogy *Amen, és a te lelkeddel, kériünk téged hallhass meg minket!* A kisközösségben a magunk szavaival is imádkozhatunk, elmondhatjuk, hogy mi mit gondolunk arról, amit testvérünk mondott. Beszámolhatunk örömeinkről, fájdalmainkról, s megkérdezhetjük testvéreink véleményét arról, amit gondolunk. Ez az a lépés, amitől nagykorú, véleményt meghallgató és véleményt nyilvánító keresztények leszünk.

S most visszatérek a három sátorhoz. A sátrat, ha meg is építjük, mindig el kell bontanunk. Csak az örök lakóhelyen lesz maradandó sátorunk, amikor Istent színről-színre látjuk. Az odáig vezető úton pedig minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk azért, hogy Isten álmai a mi életünkben megvalósuljanak. Azért, hogy jöjjön el az ő országa. Hogy elhangozzék és halljuk a szívünkben Isten szavát. Az Isten szavát mimagunkról. Melyiket? Hát ezt: Ez az én szerelmes leányom, akiben jókedvem tellett. Ez az én szerelmes fiam, akiben jó kedvem tellett.

82. HÚSVÉT ELŐTTI NAPLÓ

2006. március

Piarista köz, 2006. március 15.

Kedves Testvéreim! Alighanem tudjátok már mindannyian, hogy jelentős változás történt életemben. Terike elköltözött húgaihoz Debrecenbe, magam pedig 55 esztendő, Rákos Mátyás elindította száműzetés után visszaköltöztem a Piarista Rend egyik házába, a pesti Piarista közben levőbe.

Eddigi életem két térben zajlott: Városmajorban és Budaváriban. S Budavári még megvan változatlanul. A változás csak annyi, hogy egyedül maradtam benne, s ezért szeretném felajánlani a házat Nektek, testvéreimnek. Arra gondoltam, hogy a nyár folyamán egy-egy hétre odaadnám ingyen és bérmentve nyaralásra Nektek, akár egy családnak, akár egy közösségnek-csoportnak. Nem én teszek ezzel szívességet Nektek, hanem Ti nekem. Mert szeretném a nyári hónapot a természet ölében tölteni, de sajnos a remeteségre még nem értem meg, s ezért nagyon igénylem a testvéri közelséget, hogy szuszogjanak még valakik a házban belül meg a kertben. Szóval nem akarok egyedül maradni, mert arra még nem vagyok képesítve, s alighanem nem is leszek. A szent szerzetesek és remetéik egyik fájába sem tartozom, csak a nem szent szerzetesek közé.

Az első igénybe vehető hét kezdődne június 17-én vasárnap, a 12. hét pedig szeptember 2-án. Magamnak a főhadiszállásom a nyár folyamán Budavári, onnan megyek oda, ahova hívnak, de az egymást követő hetekre történő beköltözés független tőlem, mert a házat igénybevevő családok-csoportok a kulcsot az egymást követő vasárnapokon adnák át egymásnak. Majd menetközben kialakul az ottani élet rendje. Jelenleg ennek az ottani életnek egyetlen fix pontja van: hétköznaponként 18 órakor mondok egy szentmisét a templomban. Jelen pillanatban még csak egyetlen hét foglalt: a július 30-i vasárnapkal kezdődő, amelyet már lefoglalt egy közösség, amely hosszú évek óta itt tölt egy-egy hetet. Csak azoknak mondom, akik még nem jártak Budaváriban: az egész ház rendelkezésekre áll. Van benne egy nagy szoba, amelyben a lelkigyakorlatokat szoktam tartani – ez a nappali. Van benne egy másik szoba is két ágygal, s van a tetőtér, melyben kb. húsz fekvőhely található: matracok, párnák és takarók. Továbbá egy nagy kert, melyben gyümölcsfák, málna és szőlő található. Ha egy csoportnak lelkigyakorlatra is van igénye, akkor annak is állok elébe. Szeretettel várom tehát mindazokat, akik igénybe akarják venni. Címemet tudjátok, de azért ideírom. 1052 Bp. Piarista köz 1. V./505. tel: 486-44-62: bulanyi@freemail.hu. A budavári címem: 8272 Óbudavár Fő utca 25. Majd ha mobilom is lesz, annak számát közlöm a jelentkezőkkel.

Piarista köz, 2006. március 16.

Farkas József tanulmányát (Érted vagyok 2005/4-5) ajánlotta Öcsi a *Papok I* nevű közösségben házifeladatnak. *Sine ira et studio*, azaz elfogultság nélkül vettem ajánlatát. Még '90 előtt talán, de az időpontban nem vagyok biztos, meghívott előadni Gyulai Pál utcai gyülekezetébe, s amikor befejeztem mondókámat, akkor közössége elé állt, s a taps után nevetve mondta: *Láthatjátok ön- és közveszélyes*. '97-ben a rehabilitációs misém idején Németh Géza már halott volt, s így mint másod-méltót, Józsiát kértem, hogy a református egyház részéről mondjon ő is egy fél perces hálaimát a szentmise felajánlása előtt. Készséggel megköszönte megtisztelésnek vett kérésemet, majd a mise előtt pár nappal táviratban közölte, hogy még sem vállalja az imádkozást, mert a sajtóból tudomásul kellett vennie, hogy a NATO-ba lépésünk ellen érveltem. Nem volt akkor időm megkeresni, s megkérdezni, hogy Jézus igaz tanítványának részéről hogyan lehet baj, ha nem akarjuk esküvel fogadni, hogy megöljük Mr. Bush elődeinek, utódainak minden ellenségét, vagy más, pl. a Varsói szerződés katonáit, népeit. Csak tudatosítottam magamban, hogy Józsinak sincs fogalma arról, hogy mi is Jézus ránk hagyott öröksége.

S most következzen Józsi pneumatoszféráról írt dolgozata arról, hogy Isten lelke lebegett a vizek felett (1Móz 1,2). Segítésre kész erők ölelésében élünk, és a segítő erőknek ezt a szövődékét nevezi pneumatoszférának. Azért élünk abban, mert nemcsak merev törvények érvényesülnek a világban és életünkben, hanem van szabadság is, mely érvényesülhet a világ életében is, az emberek életében is. Itt már van egy megjegyzésem is. Ha világ embereket jelentene Józsi mondatában, akkor felesleges és csak stilisztika, csak gondolatritmus ez a kettőzés: világ is, emberek is. Ha a világ nem az embereket jelenti, akkor abban bizony csak a merev törvények érvényesülnek, és nem a szabadság.

A továbbiakban elhagyja a szabadságot, s arról beszél, hogy a mózesi mondat azt jelenti, hogy Isten Lelke terelget bennünket a rend, a harmónia, a szeretet, a kozmosz, a világosodás, a tagolódás, a növekedés, a gyógyulás felé. Itt van egy újabb megjegyzésem: a kozmosz a világot jelenti, s ha az nem az embereket jelentené, akkor a merev törvények irányítják, s nem a gyógyítani képes szabadság. Tehát a kozmosz kilóg a terelgetettek sorából.

Majd jócskát ugrik. Mindez több mint merő evolúció: azt is jelenti, hogy legyen gyógyulás, újjáteremtés, s harc betegség, bukás és halál ellen, legyen megváltás. Ami a makrokozmoszba megtörtént, történjen meg a mi belsővilágunkban is: a Lélek körül vesz bennünket, és vigyázz reánk, hogy vissza ne essünk a káoszba. Most már több megjegyzésem is van: én is hiszem, hogy a Lélek vigyáz reánk, de a szabadságunkon is fordul a sorsunk. Mennyiben? Sorba szedem szavait: Gyógyulhatunk testileg-lelkileg is. Újjáteremteni nem tudjuk magunkat. Minek is, ha már egyszer Isten megteremtett minket? De lélekben újjászülethetünk (Jn 3,3). Mindannyian egy halálos betegséggel születtünk világra, ezért minden harcunk a betegségek ellen csak a halálban tud végződni. Erkölcsi bukásaink ellen harcolhatunk, de a hatalmasságok buktató tevékenysége ellen reménytelen a harcunk! Gondoljunk csak Jézus reménytelen harcára, mely a Golgotán végződött. S ne haragudjon, ha megkérdem szerzőnktől, hogy mi az a bizonyos megváltás? Higgyem el, hogy Isten eltaszított magától, s csak Fia golgotai halála érdemének köszönhetem, hogy újból gyermekének tekint és magához fogad? Nem hiszem el. De ha úgy is volna, ahogyan nem hiszem, akkor is az isteni önkény e végzetes és véres játékból csak maga az Isten szabadíthat ki, amibe Ő maga taszított bele, amit egyébként – mint mondtam – nem hiszek. Én a szabadságom erejében is tehetetlen maradhatok, s csak az erkölcsi káoszba tudok visszaesni, mert a szabadságot éppen arra kaptam, hogy ne essem abba vissza.

Ezután azt halljuk, hogy a szabadság nélküli világmindenségben, amelyben a merev törvények uralkodnak, világosság van, és a Lélek vigyáz reánk, hogy vissza ne essünk a káoszba. Mi ez a káosz? A tudatlanság, a gyűlölet, a testi betegség, az önzés, az erőszak. Mi lenne a mi világosságunk? Az értelem, okosság, türelem, bölcsesség, szeretet, megbocsátás, jóakarát, szolgálat. Segít a Lélek, hogy a kozmosz uralkodjék bennünk is. Észre kell vennünk, hogy a kozmosz jelenti a merev törvényű világot is, meg a Lélek által megsegítendő világunkat is. S ebben a pillanatban körülvesz a kétértelműség, amely egy prédikáció hevületében elfogadható, de egy folyóiratban megjelenő tanulmány esetén nagyon, de nagyon zavaró.

Majd arról beszél, hogy előbb van a Lélek, és csak utóbb az emberek, s hogy fontos ez a sorrendiség, s az embernek szüksége van közvetítő személyre, hogy a Lélekhez jusson. A jó közvetítő majd eltűnik, s akiket odakapcsolt a Lélekhez, azok keresik majd a kapcsolatot egymással. Mindezt a szerző elméletnek mondja, s gyakorlati ízelítőnek beszámol egy színdarabról, melynek mondanivalója: az emberi élet önmagában olyan undorítóan üres, hogy azt csak valami szép halállal lehet jóvátenni. Jól értem a szerzőt. A Lélek nélküli élet ilyen üres. A színdarab forradalmára nem hajlandó megnevezni társait. Belöknek zárkájába tíz embert, akik csak akkor szabadulhatnak, ha a forradalmár hajlandó vallani. A tíz megöli őt, hogy szabadulhassanak. A forradalmár élete nem üres, nem kell semmit sem jóvátennie.

Hajlandó volt meghalni is eszméért. Jézus ezt így mondta: Hatalmam van az életemet odaadni (Jn 10,18).

A Lélektől vezetett élet nem üres, hanem tartalommal teli és szép, s az ezért járó Golgota is felemelő, mert a feltámadás fénye ragyogja körül. Nem azt mondja, amit a darab hőse mond: Jogom van ezt az üres életet egy szép halállal megszentelni, hanem azt, hogy hatalmam van szépen élni, és hatalmam van szépen meghalni és beírni nevemet a történelembe – örök példának. Majd így folytatja a szerző: a Lélektől vezetett ember tudja, hogy a magasabb rendű élet felé a halálon át vezet az út, de rendszerint nem kerül sor rá, mert elég a kishalál, mely sokszor nehezebb, mint a nagy mártírium: egy szelet csokoládét nem nekem kellene megennem, hanem oda kellene adnom valakinek. Ezután a szerző visszavált a forradalmárhoz, aki nem a vallás csatornáin jut el oda, hogy hazugság, vallásos, álszentség, tévedés az, hogyha valaki olcsóbban akarja megúszni az életet. Igaz emberi életet nem lehet úgy élni, hogy nekem jogom van az élethez, tehát mindenki pusztuljon, aki utamban van. Ezek után Krisztus és keresztyének dicsérete következik: egy csodálatosan szép halállal jóvátette a mi ember-életünknek minden szégyenletességét.

Azt gondolom, hogy aki megjárta a szocialista vagy egyéb fajtájú ember-vesztések útját, nem mond olyat, hogy nehezebb ennél az útnál a csokoládét odaadni. A Golgota – mint önátadás – csodálatosan szép. Egyfelől. De mint letartóztatás, bilincselés, pofozás, töviskorona, keresztút, gyalázkodások elviselése, fulladásos halál – iszonyatos is. Jézus ezt a *másfelől-t* (is) élte át: *Istenem, Istenem, mért hagytál el engem*. Ezt és nemcsak azt, hogy csodálatosan szép. Hogy hogyan tette volna jóvá a mi emberi életünk minden szégyenletességét, ezt fel nem foghatom. Gellért Oszkár írta Jézusról: *úgy halt meg mint bárki proletár*. Úgy, mint a szerző forradalmára. A forradalmár a nem-köpés és halála árán Lélektől vezetett szép életet élt, amit nem kellett jóvá tennie. A maga életét tette jóvá, és nem tette jóvá annak a tíznek az életét, aki megölte őt.

Nincsen módunk mások életét jóvá tenni. Nincsen mások életét jóvá tevő halál – ez csak teológiai konstrukció, és téves konstrukció – akármilyen hosszú múltra tekint is vissza. Majd egyszer végleg *ad acta* tesszük. A Lélek – a pneumatoszféra – vezetése által van módunk szépen élni, s van módunk szépen és gyalázatosan meghalni. Jóvá tenni – csak a magunk életét tudjuk. Példát is adhatunk másoknak: lehet ezt az utat is járni. Mások életének szégyenletességével szemben tehetetlenek vagyunk. Ők feszítenek keresztre bennünket, ha pneumatoszférások vagyunk. Mondhatjuk a szerzővel és Pállal, hogy Krisztussal együtt megfeszítettem, ha Krisztus miatt feszítettem meg. Akkor is mondhatja ezt Pál, ha érti, miért feszítették meg Jézust, és akkor is, ha nem. Ő mindenképpen úgy tudta, hogy Krisztusért halt meg. De Jézus nem azért halt meg, hogy jóvátegye Ádám-Éva vagy bármelyikünk bűnét. Magunknak kell metanaoiát tartanunk. Magunknak kell gondolatainkat és életünket Jézuséhoz igazítanunk. Azért, hogy szép életet éljünk, és hogy ennek következtében esetleg szép és gyalázatos halált haljunk, mely feltámadásunkba torkollik.

Lelkipásztori szempontból a dolgozat – ötös, mert megnyugtató. Hogy jézusi szempontból hanyas érdemel, azt próbáltam elmondani e kritikával, mely lelkipásztori szempontból aligha ötös, mert sok olvasót aligha nyugtat meg. Jó lenne, ha tévednék, s ha én is ötöst kapnék rá. De ha nem kapok, az sem baj. Jézus nem volt lelkipásztor. Nem megnyugtató, de végtelenül irritáló. Pál nem irritált minket, hanem megnyugtató: a keresztség által mi vagyunk Isten új választott népe, mi vagyunk a szentek.

Piarista köz, 2006. március 17.

Megvolt a márciusi ifjúsági szentmise, a prédikáció nélküli. 16-an jöttünk össze. A létszám attól ugrott meg, hogy kivonult rá a Vincze család öt fiából négy, s az első felségestül. Megállapítottam, hogy ez a feleséges fiú, Gábor hasonlít a legjobban az apjukra, ahogyan én az apát megismertem közel 40 esztendővel ezelőtt a csepeli Jézus Szíve templomban. S a

Vincze fiúkon kívül ott volt még Köllöd Marci és barátja, Futó Péter. Ők debütáltak, azaz először voltak az ifjúsági misén. A kérdő mondat az enyém volt.

Elmondtam nekik, hogy egy-két hónapja került kezembe az a levél, melyet '97 áprilisában küldött a jelenlegi pápa, tehát Ratzinger bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa rólam Seregély érseknek, a Magyar Püspöki Konferencia elnökének. A levélben ez állt: *A B. Gy. piarista atya ügyével kapcsolatban... azt óhajtom Önnel közölni, hogy a fent említett szerzetes végre aláírta azt a 12 tézist, amelynek ez a Kongregáció 1985. júliusában őt alávetette.* Írja mindet '97 áprilisában, s a történeti tény az, hogy aláírtam a 12 tézist 12 évvel hamarabb, '85 júliusában. S tény az is, hogy 97-ben és végre beírhattam a 12 tétel közé azt is, aminek beírását kértem '85 júliusában: azt a zsinati szöveget, amely arról beszél, hogy csak saját lelkiismeretünknek tartozunk engedelmeskedni.

S ezek után következett a kérdésem. Ha nekem tudomásomra jut '97-ben ez a tényeknek meg nem felelő s Ratzinger levelében található állítás, megkérdeztem volna a Bokrot, hogy mi a teendőm, s ha '97-ben ti lettetek volna a Bokor, akit megkérdezek, mit mondatok volna nekem. Azt, hogy fogadjam el ilyen körülmények között is '97 szeptemberében a Magyar Püspöki Kar által felkínált lehetőséget azért; hogy hálaadó szentmisét mondhassak rehabilitációmért, vagy azt mondatok volna, hogy ilyen körülmények között ne fogadjam azt el?

A szentmisén résztvevő 15 fiatal 15 félét mondott. Megállapították, hogy az, aki csak most adta oda nekem ezt a levelet, szeret engem, mert ha megkapom akkor, amikor írták, számolt volna azzal, hogy elbődülök e történelemhamisításon. Megállapították, hogy alighanem azt tanácsolták volna nekem a most megkérdezett fiatalok is, hogy így ne fogadjam el a nekem felkínált rehabilitációt. S még az is megállapításra került, hogyha megfogadom, amit tanácsolnak nekem, akkor a Bokor ma csak egy nyomorúságos kis szekta lenne, így meg azért van valami lehetőségünk a betagozódásra egyházunkba. Ha nincs rehabilitáció, akkor nincs Széphalom és nincs Adyliget, s mint ahogy Kristóf megállapította: s nem ismeri meg Köllödéket és Rényi Zsoltot.

Magam pedig elmerengtem. A püspöki kar '97 szeptemberi nyilatkozatának előestéjén megtelefonálta valaki a püspökök közül Merza Jóskának azt, amit ő így adott tovább nekem: *Bocsánatot nem kérnek tőled, de jogaidba visszaállítanak.* Hát nagyon nyögvenyelősen történt ez a visszaállítás. Hát majdnem semmit sem érően. De ez a valóság, és ezt kell szeretnem. Ez adatik annak, aki belekellemetlenkedik az egyházi vezetés tudatába annak megmutatásával, hogy nem azt csináljuk, amiről a jézusi örökség beszél.

A Napló olvasói tudják, hogy ez év szeptemberében levelet küldtem Erdő Péternek, s a piarista provinciális személyesen adta át neki. Erdő Péter nem válaszolt rá. Az elmúlt év utolsó napjaiban térti-vevényes ajánlott levélben elküldtem neki újból a levelet. Erre válaszolt – az irodaigazgatója. Ezt: *a bíboros úrnak a levélben foglalt korlátozó intézkedésekről, amelyek jelenleg is fennállnának, nincs tudomása. Nem áll azonban jogában független könyvesboltokat kötelezni meghatározott művek árusítására... Isten áldását kéri főtisztelendőséged papi szolgálatára.*

Hát ennyire lehet menni. Nem várhatom, hogy támogassanak minket abban, ami ellenkezésben van a kereszténység kétezer esztendő történetével; azzal, amit Jézust emlegetve csinálni tudtunk. Nem sikerült egyházunknak, nem sikerült más egyházaknak sem valósággá tenni azt, amiről Jézus beszélt. Nem sikerült Jézusnak sem és nem sikerült magának, az Istennek sem. Nincs sehol átütő siker. Legfeljebb Golgota van. Az meg problematikusán mondható sikernek. A szabadságnak két éle van. S a másik él az, hogy nem tesszük, amit Isten akar. Az egyik éle az, hogy tesszük. S nagyon nagy a kísértés és nagy az ellenerő vonzása, hogy ne tegyük.

Piarista köz, 2006. március 18.

Nagybőjt második vasárnapja van, s Adyiligeten prédikálhatok.

Az Isten Országáa iránt elkötelezett írástudóról mondja Jézus, hogy *kincseiből újat és régít hoz elő*. Sokat rágtam a ceruzám – készülvén erre a prédikációra, s a végén ennél a mondatnál kötöttem ki. Tehát ma újat és régít fogok mondani. A régít már 40 éve is így gondoltam. Az elmúlt vasárnapi igehirdetéseimből elsősorban az a kérdés maradt meg bennem, hogy nem kellene-e vizsgálni Istent körülünkben tapasztalt sikertelenségei miatt. Megpróbálok most erre válaszolni.

Jézus egy Ország okán jött: egy Ország Örömhírét hirdette. Valakiknek hirdette, mert Ország nincsen nép nélkül. Az Ország fejének, Jézusnak népet kellett szereznie magának. E nép megszerzéséért jött. *De tudta, mi van az emberben* (Jn 2,25) – ahogy a mai evangéliumban hallottuk. És így tudta, hogy gazdagok, egészségesek, társadalmilag megbecsültek, fizikai és eszmei terhektől el-nem-gyötörtek, nyugtalanságot nem érzők, istenszomjúságot nem ismerők – nemigen fognak megindulni Feléje. Ennek tudatában fogalmaz diszkrimináló jelleggel, azaz valakiket nem hív. Egy tényleges, tehát Magából-Belőle kiinduló diszkrimináció viszont az Isten képére teremtett ember igazságosság-igényével a legsúlyosabb ellentétben volna. Még akkor is, ha a diszkrimináltak nem kerülnének pokolra. Az eleve kiválasztást az Isten által megteremtett ember erkölcsi tudata csak képtelenül súlyos belső töréssel teheti magáévá. El is utasítja. Olyasmit kellene tudomásul vennie az Istenről, amit emberre vonatkozóan etikailag elfogadhatatlannak tart. Mit? A családi, társadalmi, nemzetek közötti diszkriminációt: ezt hívom, amazt meg nem.

Tehát nem Jézusból indult ki a diszkrimináció, de le kellett mérnie, hogy Országáa és Örömhíre nem kell mindenkinek. A társadalmi gúla alsó felében levőkre, a helyzetükkel, életükkel elégedetlenekre számíthatott; azokra, akiknek nem volt jó úgy, ahogy volt. Jézus kiváltságoltjai így nem az evilági ország kiváltságosaiból kerültek ki. A szegényekhez jött. Ő is, mint megannyi társadalmi forradalmár és örömhír-hirdető – előtte és utána – egyaránt. Mi lehet a tartalma annak az Örömhírnek, amely a szegényekhez, elégedetlenekhez fordul a gazdagok kizárásával? A kérdés nem is volna kérdés, ha Jézus nem onnan jött volna, ahonnan jött. Enélkül Örömhíre lényegében azonos lett volna minden más örömhírral, amelyet Előtte s Utána szegényeknek-elégedetleneknek kihirdettek: nem a Szeretet és nem a szeretet örömhíre lett volna. Az Örömhír-hirdető a világba jött, de nem a világból érkezett. Az időtlenből jött, s az Isten időtlen közösségi életének étoszát, erkölcsét-szokásait hozta magával örömhírként. A szeretetet, amely nem ismeri az erőalkalmazást.

Hogyan fér össze, hogy illik bele ebbe a "nincs-még-visszaütés-sem"-tablóba a templom-megtisztítás? A szinoptikusok az árusok kiűzéséről, padok felforgatásáról számolnak be. János pedig hozzáteszi, hogy a művelet végrehajtásához kötélből ostort is font magának Jézus (Jn 2,15; Mt 21,12; Mk 11,15; Lk 19,45). A négy evangélista minden bizonnyal egy egyetlen akcióról számol be, amely a virágvasárnapi bevonulás után, Jézus népszerűségének tetőfokán zajlott le. A színhely a "pogányok udvara": hatalmas, mai sportpálya méretű terület. Az ünnep előtti napokban a negyedmillióra duzzadó lakosú Jeruzsálemben dugig tele árusokkal, árukkal és vevőkkel. Az Ostort-forgató évszázados szokás ellen támad, amiből nemcsak az árusoknak, hanem a templomra felügyelő főpapnak is jövedelme volt. A források beszámolnak róla, hogy Jézus kihajtotta, kiűzte őket. Arról, hogy kiverte volna őket, azaz arról, hogy megütött volna valakit, nincsen szó. Verekedés, visszaütés semmiképpen sem lehetett; abba az Antónia-vár lépcsőiről az udvarra rálátó helyőrség katonái beavatkoztak volna. Mindazonáltal annak a lehetősége fennforog, hogy az ostor megütött valakiket. Fennforog tehát annak a lehetősége is, hogy magatartása szembekerült volna – tanításával. Így volt-e?

Egy ekkora területnek és annak ennyi embertől megtisztítása még egy Toldi Miklós számára, sőt egy gépfegyverrel rendelkező személy számára is megvalósíthatatlan feladat. Hátába kerülnek és leszerelik. Jézusnak mégis sikerült. Hogyan lehetséges ez? Minapi üdvözlése

Messiás-királyként s e Messiás-király erkölcsi felháborodása, az ezt aláhúzó kötélből font ostor, nemkülönben magatartását megmagyarázó szavai mindezek elegendők voltak ahhoz, hogy a nép hátráljon, a templomudvar megtisztuljon.

Ha egy templombúcsú alkalmával az árusok a templom előcsarnokában, majd hajójában ütnék fel sátrukat, a felháborodottan berohanó plébános szavának, s a keze ügyébe eső zászlórúd megragadásának hatására a búcsúsok is szednék sátorfájukat, és sietve elhagynák a templomot. Pedig a búcsúsok sokan vannak, a plébános pedig egyedül. Személyes erkölcsi ráhatás erejében tisztult meg az udvar, nem az ostor fizikai erejének az erejében. Az támadt az évszázados szokás ellen, az háborodott fel erkölcsileg, az ragadott kötélostort, az hajtotta maga előtt a jeruzsálemieket, akit ezek a jeruzsálemiek az ösvérháton bevonuláskor Messiás-királyuknak nyilvánítottak. Engedtek egy erkölcsi tekintélynek. Enélkül az udvar megtisztítása tökéletesen megmagyarázhatatlan. S ez esetben már jelentőségét is veszíti az ostor, és az is, hogy megütött-e valakit; hiszen nem az ostor és az esetleg megtörtént ütés erejében engedtek. Ostor és feltételezett megütés aláhúzták ugyan felháborodását, de az ezerre, ezrekre is tehető tömeg tádulását és Jézus sértetlenül maradását az ostor és megütés képviselte erő nem magyarázza. Tömeg engedett egy embernek.

Nem lehet erőalkalmazásról beszélünk, hiszen ez nyilván annyit jelentene, hogy abszolút túlerővel szemben érvényesítette fizikai erővel a maga akaratát. Ez abszurd ellentmondás volna. Lehet-e erőalkalmazásnak mondani azt a magatartást, amelynek úgy engedünk, hogy módunk volna nem engedni neki? Nem, az erőalkalmazás fogalma mást jelent. Az emberalatti világban, valamint a Jézus előtti s utáni emberi világban a nagyobb erő érvényesül a kisebb erő felett. A sikeres ütésnek itt feltétele a nagyobb erő. Az ütés elviselésének itt feltétele, hogy nem tehetek mást, mint hogy elviselem azt. Ezeknek a mechanikai törvényeknek az erejében születik meg az a hatalom, amely törvényhozásra, ítéletre és annak végrehajtására képes. A Messiásnak nem volt birtokában a nagyobb erő. Az "ütöttek" képviselték az erőfölényt.

Egyébként a rendelkezésünkre álló szöveg nem is engedi meg, hogy Jézus az ostort az emberek kihajtására használta volna fel. A szinoptikusok emberek kihajtásáról beszélnek, a kötélostort felemlítő János viszont az állatok kihajtásáról. Mk 11,15: kezdte kihajtani az eladókat és a vásárlókat; Lk 19,45: kezdte kihajtani az eladókat; Mt 21,12: kihajtotta mind az eladókat és a vásárlókat; Jn 2,15: kihajtotta mind, a juhokat is, a marhákat is. Az állatokra nem tudott erkölcsi hatást gyakorolni; az állatok kihajtására tehát ostort kellett használnia. Ha viszont Jézus mégiscsak ütött volna embereket is ostorával, akkor is, miféle ütés volt az ütése? A gyermekét szerető édesapa indítatva érzi magát, hogy gyermekét megverje. Nem annak erejében üt, hogy ő az erősebb; a gyermek pedig nem annak erejében viseli el az ütest, hogy ő a gyengébb. A fenti édesapának módja van megpofoznia felnőtt fiát is, bár felnövekedett fia esetleg már erősebb, mint ő. A fiú elviseli a pofont, bár könnyen le tudná fogni apja karját. De nem teszi, helyette – akkor vagy később – megcsókolja az őt megpofozó apai kezét.

Ha a templom-megtisztítás alkalmával történt ütés, az ilyen lehetett. Nem az erőföllet hozta létre, hanem a rábízottak iránti szeretet. A megütöttek elviselték az ütest, bár lett volna erejük-módjuk el nem viselni azt. Az ilyen ütés belefér az Isten Országába. Belefér, mert szeretetből és nem fizikai erőfölletből fakad. Belefér, mert erőfölénnyel rendelkezők is elviselik. Belefér, mert nem támad belőle verekedés. Belefér, mert nem támad belőle gyűlölet. Belefér, mert sértetlen marad az ütőt és megütöttet egybekapcsoló szeretet; olykor még erősebb is lesz általa. Van országbeli ütés, amelytől különbözik az evilági ütés. Ez utóbbit erőfölénnyel adják, kényszerből viselik el, s az erőviszonyok megváltoztakor az első adódó alkalommal bekövetkezik a visszaütés. Gyűlöletet szül ez az ütés, míg amaz szeretetet. A szerzés-vevés inspirálja ezt, míg az országbeli ütest az adás. Az üt a templom udvarán, ha üt, aki mindenét oda akarja adni és oda is adja azoknak, akiket megüt.

A templom megtisztítása tehát nem zavarja meg a jézusi életalakítás minden erőszakot kizáró, az erőszakot csak elviselő vonalát. Marad keresztről szóló igehirdetés, ahogy a mai páli szentlecke is tanítja. Marad gyengeségről, erőtlenségről, erőnemalkalmazásról szóló hittartalom, s éppen ez az, ami a világ bölcsessége szemében bolondságnak minősül, de a hitet átölelő ember és bölcsessége számára feltárja Isten erejét. Egy sajátosan jézusi egyenlet körvonalai bontakoznak itt ki: *az erőtlenség = az erő*.

Mindazt, amit Pál e témában végiggondolt, azt összefoglalja egyetlen mondatával: *Isten bolondsága bölcsőbb az embereknél, és Isten gyengesége erősebb az embereknél*. Csak röviden, tételekkel jelzem, amit ez az összefoglaló mondat elmond arról a páli hittartalomról, amely a sajátosan a jézusi üdvösségtan vonalán mozog:

- Az Isten gyenge, mert hagyja keresztre feszíteni magát.
- Az Isten bolond, mert hagyja keresztre feszíteni magát.
- Az Isten az erősebb, mert hagyja keresztre feszíteni magát.
- Az Isten a bölcsőbb, mert hagyja keresztre feszíteni magát.
- Az Isten ereje a gyengeség.
- Az Isten bölcsessége a bolondság.

Ez a páli hittartalom, amelyet a Jézussal történelem alapján vett tudomásul, Pál számára mindenképpen személyes megtapasztalás alapján is birtokolt tudás is: "...amikor ugyanis gyenge vagyok, akkor vagyok hatalmas" (2Kor 12,10) – írja a korintusiaknak. Ennek a gyengeség-magatartásnak az ismereti-önismereti alapja is tisztán él benne: "Senki be ne csapja önmagát; ... legyen bolond, hogy bölcs legyen"(1Kor 3,18) – írja ugyancsak a korintusiaknak

Mindezek alapján Pál Isten Lelkétől tanult bölcsességének hittartalma:

— hogy Isten ereje és hatalma, valamint Isten népének ereje és hatalma éppen az erőnemalkalmazó gyengeség, az erőtlenség.

S ennek megfelelő e páli dogmatikai és morálteológiai hittételnek az ismereti párja is:

— hogy Isten bölcsessége, valamint Isten népének a bölcsessége is e fenti tétel igaznak tartásában áll. Azaz Isten és az Ő népe éppen azt tartja istenektetszőnek, ami a világ szemében egyértelmű a bolondsággal. Igaznak tartja tehát azt a morálteológiai tételt, hogy Isten népének – a maga abszolút mintáját, az Istent és Jézust híven utánozva-követve – csak a keresztre feszülést szabad választania, de a keresztre feszítést nem. Isten népét lehet ütnie bárkinek, aki csak ütni akarja e népet, de Isten népe nem üthet senkit. A páli bölcsességnek, a páli kinyilatkoztatott hittartalomnak bizony ez is tétele, mégpedig a javából! **HITTÉTELE!**

Nemcsak a szeretet-himnuszban (1Kor 13,1-13) mindenekfeletti csúcsa a páli hittartalomnak – a szeretet. Ebben az egymondatos *bölcsesség-himnuszban* is: Isten bolondsága bölcsőbb az embereknél, és Isten gyengesége erősebb az embereknél (1Kor 1,25).

Mért nem ez a páli teológia ment tovább? Mért nem ebből az üdvösségtanból formálódtak meg a történelmi egyház és egyházak hittételei? Azt hiszem ezért a felelősséget az egész történelmi egyháznak kell viselnie. Diakrónikusan értve az egészet: a kétezer esztendő egésze döntött így. A jövő nyitott. A jövő módosíthat. Lecserélheti a páli megváltást egy Jézust folytató páli üdvösségtanra. A Fia vére által kiegyesztelődni akaró Istent felcserélheti egy nem *pantokrator*, egy nem mindenható, hanem egy erőtlén Istennel, akit nem kiegyesztelnünk kell, hanem utánoznunk kell Őt erőtlenségében..., hogy tapasztalhatóvá váljék a történelemben Jézus példamutató életének nem az Atya kiegyesztelésével megváltó, és nekünk mégis üdvöt hozó ereje. Üdvöt, ha utánozzuk nekünk mutatott példáját.

Péch Lilla az első Bokor-nemzedékből, aki már régen hazament, még a hetvenes években mondta nekem, amikor megértette a KIO-t: Lecserélted a velünk kiegyesztelődni akaró Istent egy bennünket vérpadra csalogató Istennel. Ha egyszer az Isten erőtlén és bolond, ha egyszer az Isten csak szeretet és nem ismeri az ütést, akkor övéit csak üthetik, s ütökké nem válhatnak soha. Akkor a kereszten keresztül érhetjük el az Istent, akkor a kereszten keresztül vezet az út

az ember feltámadásába. Akkor jól sejti az emberi történelem, hogy nem a gyilkosok, hanem a vértanúk azok, akiket nem felejtünk el, hiába a gyilkosok, a győztesek írják a történelmet. Ki emlékszik azoknak az athéni államférfiaknak a nevére, akik kiitatták Szókratésszal a méregpoharat? S Pilátusra, Kaifásra, Heródesre, Júdásra csak azért emlékezünk, mert véletlenül bekerültek a Krédóba, mert megtanuljuk neveiket, mint akik elvégezték az emberiség leggyalázatosabb tettetét, megölték Isten abszolút küldöttjét. Talán még sem kell vigasztalni az Istent. Mert valakik eljutnak közülünk hozzá. És a szeretet és a kereszt útján jutnak el hozzá. S akik eljutnak, azoknak örülhet. S az is lehet, hogy jóval többen jutnak el hozzá, mint ahogy gondolnának. Miért? Mert Isten végtelenül irgalmas. S ha az, akkor megért bennünket, csetlő-boltló embereket, ha nem is vagyunk képesek életünkkel olyan éneket énekelni, mint amilyet Fia, Jézus énekelt. Amen.

Piarista köz, 2006. március 19.

Március utolsó vasárnapján pedig megint Sashalmon prédikálhattam. Voltak vagy százötvenen a templomban, s a mise végén bejött egy asszony a kisfiával, s megkért, hogy átölelhessen. Magam öleltem át. A férje már volt nálam, küldtem vele asszonyának egy füzetet: *A jézusi szövetség nagy alakjai*. Meghívtam ott, a sekrestyében kettejüket, férjet és feleséget: jöjjenek el hozzám, látogassanak meg, hogy beszélgethessünk. Az asszony mondta, hogy szeretett volna jönni ő is férjével, de férje azt mondta neki, hogy csak őt hívtam. Pekár István a férj, akinek cikkére (Elmetszett gyökerek) Inczedy Péter hívta fel figyelmemet, s közöltem is azt a Koinóniában. S ennek folytán jött létre találkozónk. A prédikációban pedig Nagy Zoli kérdéseire válaszolva (a plébánost is Nagy Zolinak hívják, telefonba mondta Zoli a kérdéseket, s magam azt hittem, hogy plébánosi kérdésekre válaszolok) ezeket mondtam.

Te vagy az én szeretett Fiam, akiben jókedvem telt – hallotta Jézus, amikor a Keresztelő belenyomta őt a Jordán vizébe, majd elengedte őt. Ennek, avagy talán inkább a negyven napi Istennel beszélgetés hatására Jézus kitágította az Atya lányainak és fiainak körét. Oly annyira kitágította, hogy úgy gondolta, hogy mindannyian az Atya szeretett lányai és fiai vagyunk. Két esetben vagyunk azok. Az egyik, ha jó kedve telik bennünk; s a másik, ha életvitelünk olyan, hogy abban azért nem telik jókedve. Abbának, azaz Apukának, Apucinak gondolta az Istent, s azt képzelte, hogy nincsen selejtgyereke, csak szerelmes lányai és fiai vannak. Nekünk sincsenek selejtgyerekeink. Az ütődöttet egy kicsit jobban szeretjük, mint a nem-ütődöttet. Sokat mond etekintetben az a szólás, melyet alighanem ti is ismertek: *Szereti mint anya a hülye gyermekét*. Érthető. A nem hülye gyerek hamar leszakad róla, hamar megtalálja a maga útját, hogy merre menjen. De az ütődött gyermek jobban ragaszkodik hozzá, jobban beléje kapaszkodik. El tudtok gondolni egy apát, aki azzal megy munka után haza, hogy ő majd rendet terem, végigver a gyereken, hogy móresre tanítsa őket? Hát éppen el lehet ilyet is gondolni, de ki kér belőle? Sem a felesége, sem a gyermekei. Olyan, aki haragszik, olyan, aki bírói székbe ül, ítél és büntetéseket szab ki, olyan nem kell. Inkább haza se jöjjön. Megvagyunk nélküle. Azaz hogy éppen nélküle vagyunk meg, mert nélküle tudunk élni úgy, ahogy az Isten adta nekünk, hogy éljünk.

Jézus le akarta koppintani azt, amit az Atyáról képzelt. Nem akart ítélni. Nem akart bírói ítéleteket hozni. Nem akart büntetéseket kiszabni. De lehet-e büntetések nélkül állampolgárt nevelni? Mi lenne a világból, ha nem kapcsolnák ki a gázt, a villanyt, a telefont, ha nem fizet valaki? Mi lenne a világból, ha nem volnának börtönök, amelyekbe bezárjuk azokat, akik nem viselkednek úgy, ahogy kell? Mi lenne a világból, ha nem akasztanók fel azokat, akik meggyilkolják embertársaikat? Hallj csudát! Hazánkban már vagy tíz éve nincsen akasztás, s egészen jól megvagyunk nélküle. Tíz éve tapasztaljuk, hogy az államilag előírt gyilkosság, azaz akasztás nélkül is megy az élet. Jézus pedig nem államférfinak jött. Nem pályázott se Kaifás, se Heródes, se Pilátus tisztségére. Rájuk hagyta, hogy akasszanak ők, azaz hogy keresztre feszítsenek – az akkori római társadalom embert kivégzési szokásának gyakorlását

rájuk hagyta. Nem államférfinak jött, hanem tanítónak. Olyan tanítónak, akinek nincsen mogyoró vesszője se, s tanítványainak nem kell lehasalniok, hogy Jézus ráverjen a fenekükre.

Jézus nem Zsidóországot jött csinálni, nem is Magyarországot. Ezeket nem kell megcsinálni. Ezek megvannak és működnek. Minek az erejében? Hát az ítélet erejében. Mégpedig a bírói ítéletek – a szolgáltatások megszüntetése, kilakoltatások és bebörtönzések erejében. Jézus nem is hozott ítéleteket? Dehogy is nem. Ítélethozás nélkül nincs emberi élet. Nincs, mert amikor egy alanyhoz állítmányt kapcsolunk, akkor megállapítunk valamit, egy tényt. Pl. ezt: ez a gyerek sír. Ezt mondjuk lételméleti ítéletnek. Mondok egy másikat: Iskola után otthon tanulni kell. Ez pedig egy elméleti értékítélet. Mondok egy harmadikat is. Pistike iskolás, tehát iskola után otthon tanulnia kell. Ez pedig egy gyakorlati értékítélet. S végül mondok egy utolsót, egy negyediket: Aki nem tanul, az elfenekelendő! Ha van pálcám, ha van feneklési szándékom, akkor ez már olyan bírói ítélet is, amely végrehajtásra vár. Jézus gyakorolta az első hármat és nem gyakorolta ezt a negyediket.

Mondta Simon farizeusnak, hogy Simon helyesen ítélte, amikor azt mondta, hogy az szeret jobban, akinek tízszer annyit engedtek el tartozásából. Mondta Jézus, hogy istennektetsző az ő ítélete, mert nem a maga akaratát érvényesítette, amikor szombaton is gyógyított, hanem Atyja akaratát. Mondta, hogy sok ítélni valója van a jeruzsálemiekről. És megkívánta ezt az ítéletet a farizeusoktól is: *Mért nem ítélitek meg magatok, hogy mi az istennektetsző?! Arról is beszélt, hogy újraeljövetelekor bírói ítéletet is fog hozni: Távozzatok tőlem, átkozottak..., de földön jártában soha, de soha nem gyakorolt bírói ítéletet, csak áldozata lett a bírói ítéletnek – a Golgotán.*

Ennyit kellett elmondanom, hogy világosan értsétek a mai evangéliumban Jézusnak azt a mondatát, hogy *nem azért jöttem, hogy elítéljem a világot...* Nem azért jött, hogy akármelyikünk felett bírói ítéletet gyakoroljon: megpálcázzon, kilakoltasson, börtönbe zárjon vagy felakasszon. Hanem azért, hogy megmentсен minket. Mitől mentsen meg? Jézus azért jött, hogy megmentсен bennünket a bűntől, s annak végzetes következményétől. Megmentсен attól a bírói ítélettől, mely dönt örök sorsunk felett. Ezt a negatív kicsengésű örök sorsot, az Istentől elszakadást, a kárhozatot akarja Jézus megspórolni nekünk. Mi a feltétele annak, hogy megmeneküljünk Isten bírói ítéletétől? Csak az, hogy földi életünkben ne gyakoroljuk ezt a bírói ítéletet. Értjük be azzal a három ítélettel, amellyel Jézus is beérte köztünk járása során. Tökéletlenségeink, gyarlóságaink miatt nem fogunk a pokolba kerülni. Embernek lenni annyit jelent, hogy tökéletlenek és gyarlók vagyunk. Mindenki másképpen tökéletlen, s azok is maradunk, mert emberek vagyunk. Isten nem tud helyettünk és helyünkbe Istent teremteni, csak nem-Istent, és aki nem Isten, az nem tökéletes, hanem tökéletlen. De arra teremtett meg bennünket Isten, hogy a tökéletes Istenre nézzünk, ő legyen a példaképünk, őt igyekezzünk kiformálni magunkból, amennyire tudjuk. *Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes!* De hogyan? Kaptunk Jézustól eligazítást. Egy ízben ezt mondta: *Én vagyok az ajtó, ha valaki rajtam keresztül megy be, az megmentődik.* Hová jutunk, ha keresztül megyünk a jézusi ajtón? Hát az ő Országba. Mit kell ehhez tennünk? Nem szabad bírói ítéleteket gyakorolnunk. A bírói ítéletek teszik tönkre az ember életét, s ezek teszik lehetetlenné az Isten Országának megvalósulását a földön. Csak olyasmiket tehetünk, amiket megbánhatunk. Olyasmiket nem tehetünk, amiket nem bánhatunk meg. Vannak Isten országát lehetetlenítő tettek, amik nem bánhatók meg, amik nem hagyhatók abba.

Előbb mondok példákat az ellenkezőjére; arra, ami nem teszi Isten Országát lehetetlenné. Lehet gyermeket nemzeni és szülni. Ez egyenesen feltétele az Isten Országának. Lehet csak lefeküdni füvel vagy fával, amiből nem születik élet. Ezt még meg lehet gyónni. Ha nem gyónjuk meg, ha ragaszkodunk hozzá, hogy csak párunk legyen, akivel csak együtt élünk házasság és gyermek nélkül, akkor abba belepusztul egy nemzet. Úgy pusztul bele, hogy elfogy. A legjobb úton vagyunk, hogy elfogyjunk. Lehet kapálni kiskertet, lehet gyerekeket tanítani az iskolákban, lehet szolgálni az egészségügyben embertársaink egészségét. Lehet a

cipő- s a ruhaiparban dolgozni. Lehet villamos energiát termelni. Lehet takarítani otthon, vagy üzemekben. Rengeteg mindent lehet csinálni, ami emlékeztet arra, amit Jézus csinált Názáretben, a műhelyében meg azután.

S miket nem lehet tenni? Nem lehet elmenni Irakba katonának. Nem lehet elmenni fegyvergyártani, mert azokkal Irakban, nem-Irakban embereket lehet ölni. Nem lehet elmenni büntető bírónak. Nem lehet elmenni rendőrnek. Nem lehetsz országgyűlési képviselő, mert hatályos törvényeket kell megszavaznod, melyek áthágásáért szankciók járnak: egy vagy öt, tíz meg még több évi börtön, s Jézust semmiképpen sem tudom elképzelni börtönőrnek. Egy szóval: okíthatsz az iskolában, okíthatsz a kórházban: mit szabad és mit nem szabad tenned, ha el akarod végezni az iskolát, ha nem akarsz beteggé lenni, s rengetegféle dolgot csinálhatsz, de kényszeríteni nem szabad senkit semmire, mert az Isten Országá a szabad vállalkások világa és nem a kényszerítéseké. Úgy mented meg a világot, embertársaidat, hogy Isten Országát építetd.

De hát csak kell kényszerítened gyermekedet, hogy kárt ne tegyen magában! Nem kell kényszerítened. Ha még nem érti, hogy a forró kályhához nem nyúlhat, tedd őt járókába. Ha már nagyobb, és rosszat tesz, akkor csak meg kell verned?! Nem kell megverned. Küldd a sarokba, vagy a kertben a málnabokorhoz, hogy öt percig gondolkodjék ott, hogy szabad-e azt csinálni, amit tett. Ha üvöltözik, tedd be egy fotőjbe, amelyből nem jöhet le, amíg meg nem nyugszik. A gyerek értelmes lény, ha időnként hisztizik is. Meg kell tanítani őt az emberhez illő viselkedés magatartására.

Jöhet az ítélet és megmentés kérdése után a harmadik: lehet-e az oka az ember vagy az egyház sorvadásának, ha nem ismeri fel, hogy mi a Jézustól akart dolga? Ha nem ismeri a különbséget a világ elítélése és megmentése között? Igen, lehet, s abba pusztul el a világ, az ember, és attól megy tönkre, attól sorvad az egyház is, ha összekeveri a szezőnt a fazonnal. Ha *Jézuskának is, Béluskának is* féle játékot játszik. S azt játsszuk idestova kétezer esztendő óta egyfolytában. A többi vasárnapokon, amikor nem nálatok misézek, egy olyan kápolnában mondom a misét, melyben a tabernákulum fölött egy hatalmas férfi alak látható, s a kezében egy ménkü nagy kard. A pannonhalmi vasútállomáson pedig olvasható egy felirat. Az van rajta, hogy ezen a helyen indult ez a kardos király a Szentlélek vezetésével hitetlen unoka-öccse seregének legyőzésére. Sikerült is neki. Négyfele is vágatta testét, s egy-egy darabot ki is tűzött belőle Veszprém, Esztergom, Székesfehérvár meg Gyulafejevárv fokára, hogy tanulhasson belőle mindenki: nem szabad pogánykodni.

Hát ez az, ami nem megy. Jézus nevében Jézussal összeférhetetlen dolgokat csinálni: a nem verekedő Jézus nevében – verekedni. A bírói ítéletekkel nem élő Jézus nevében – bírói ítéleteket hozni. De hát nemcsak ezen a kardos emberen kell elvernünk a port. Az egész itt töltött ezerszáz esztendőnkél is többön. Három századon keresztül harcoltunk a török ellen. Mi voltunk a kereszténység védőbástyája. Védjük a keresztény nyugatot a pogány török ellen. S bele is pusztultunk. Mátyás korában még annyian voltunk, mint az angolok, s három század verekedés után olyan kevesen maradtunk, hogy Trianonban el is veszítettük hazánk kétharmadát. A nem-verekedő szlovákok, románok pedig csak a juhaikat legeltették. Meg is maradtak. Isten nem ver bottal. Mi magunk verjük magunkat bottal, ha elfelejtjük, hogy a Jóisten szerelmes lányai-fiai vagyunk, s nem az a dolgunk, hogy gyilkoljuk azt, aki bennünket gyilkolni akar. Ha nem gyilkoltunk volna a törököt, tele lenne magyarral az egész Kárpát-medence. Úgy, ahogy Mátyás király idejében még tele volt. Mi ebből a tanulság? Összesen csak annyi, amennyit Jeremiás énekel, majd a nagyheti passióban: *Jeruzsálem, Jeruzsálem, térj meg a te Uradhoz, Istenedhez!* Amen.

Piarista köz, 2006. március 20.

Egy hétköznapi szentmise könyörgésében olvasom: *minél inkább közeledik megváltásunk nagy ünnepe, annál nagyobb áhítattal törekedjünk húsvét szent titkának ünneplésére...* Azt

tanulom belőle, hogy megváltásunkat és húsvét szent titkát ünnepeljük majd. Az előző este pedig hallgattuk itt, a Piarista közben egy egyházi ötvösművész előadását, amely hangsúlyozta a liturgikus szövegekhez ragaszkodás jelentőségét. Több mint egy hónapja élek egy olyan világban, amely ragaszkodik a zsolozsmás- és a misekönyv szavaihoz, s én nem tudom túltenni magamat a hallott szavak jelentésén. Ez történt a reggeli szentmisében is, amikor a *Könyörgés* szavait hallottam.

Kérdezem: mi ez a szent titok? mi az, hogy megváltásunk? Jézus egyik szóval sem operált. A titokról egy feljegyzésünk maradt: *Nektek adatott tudni az Isten országa titkait* – mondja szűkebb környezetének Jézus, és megmagyarázza nekik példázatát a magvetőről. Ugyancsak egy ízben találjuk Jézus ajkán a megváltás szót is: amikor meglátjuk majd újra eljönni Őt az ég felhőiben, akkor *közeledik megváltásunk ideje*. E két helyet találjuk az evangéliumokban összesen. (Nem térek ki most a *váltáság* (*lutron*) szó egyetlen helyére, mely az egzegéták egybehangzó véleménye szerint utólagos betoldás – a páli teológia hatására.) Mért fontos nekem, amit kérdezek? Mert kétféle út vezethet Istenhez.

Az egyik: Istenbe akarunk kapaszkodni, s erre bármiféle szöveg alkalmas lehet. Ismerős a Vörösmartynk által is feldolgozott legenda a szent remetéről, aki a legnagyobb áhítattal imádkozza: *Legyen átkozott az Isten!* Az odatévedő püspök megmagyarázza neki, hogy nem ezt kell imádkoznia, hanem ezt: *Legyen áldott az Isten!* A püspök távozik a szent remete szigetéről. De hamarosan látja, hogy a vízen szalad felé a remete, s mondja, hogy elfejtette, hogy mit kell mondani. S a püspök: *Mondd tovább a szent imádat!*

S a másik: Jézus gondolataiba akarok kapaszkodni, mert Jézus számomra az etalon, s ahhoz az Istenhez akarok eljutni, aki Jézus atyja, apukája. Ez esetben nekem nagyon fontos, hogy olyan legyen a liturgiám, mely Jézus szavaira, gondolataira, istenképére utal. Minek következtében az Isten országa titkait akarom megérteni, s a megváltás számomra az, hogy Jézus eljön az ég felhőiben. S ha nem érem meg a parúziát, akkor is vele akarok találkozni halálom percében. S ezt a Jézust akarom keresni húsvétkor is, és az év többi 364 napján, azaz a mai napon is. Mindez azt jelenti, hogy nem tudok áhítattal Istenbe kapcsolódni olyan szöveget hallva, mely arról beszél, hogy megváltásunk nagy ünnepére kell készülődni, s a húsvét szent titkát kell ünnepelnem. Húsvétkor én csak azt tudom ünnepelni, hogy Jézus nem kért atyjától 12 ezred angyalt, hanem hagyta, hogy a főpap szolgálai megkötözzék, majd meg is feszítsék őt, kiszenvedjen, s harmadnapon feltámad sírjából. S mindezzel áthúzó az a liturgiát, amely szorgalmasan és szó szerint ismételteti, hogy miket tett kiválasztott népe érdekében Isten: hogyan nyitotta meg neki a Vörös tengert, s hogyan eresztette rá azt a fáraó harci szekereire. Ez az Isten nem Jézus Istene, és képtelen vagyok áhítattal imádkozni (csak mondom, mert kórusban vagyok), hogy Isten mindkét műveletével örök szeretettel szeret minket. Mért vagyok képtelen? Azért, mert addig, amíg nem zárkózunk fel egyértelműen Jézus atyjához, addig marad a tört vér fekete folt, addig

– Újra hiába

zökkent régi sínéről újabbra a régi világ:

új függönyök mögött pereg az Ember Tragédiája

s üres egekbe vezérli a bűn a szeretet dalát. –

ahogy írja Szabó Lőrinc *Isten* c. versében. Addig csak beszélünk Isten Országáról, s nem tisztázzuk ki, hogy az mit jelent. S ennek következtében kegyesen megbocsátják nekem Benedek, Péter meg a rendtársaim, hogy a történelmi tegnapi kiáltottunk a gyilkolásra egy nemet, s ezért püspökeink az ateista államhatalommal együtt elítéltek bennünket, mint a magyar törvényeknek és az egyház megszentelt hagyományainak lábbal tipróit.

A liturgia nevel minket. Naponta másfél órát tölthetünk a kápolnában, s mondunk szövegeket, s marad fejünkben a múlt, a Jézus előtti és a Jézus utáni – jézustalan múlt. S csinálhatunk rengeteg jót és szépet, s nem mondunk nemet sem a kezdettől fogva embergyilkos Sátánnak, sem a Mammonnak, csak tesszük azt, amit lehet, s emlegetjük Jézus

nevét. Jézusét, aki tette azt... – amit nem lehet. S elmondta a maga utópiáját, melyet ő jóhírneke nevezett, s mi hagyjuk, hogy az utópia maradjon utópia, s ne is lehessen jóhír belőle. S ami a legszomorúbb, halvány segédfogalmam sincs, hogy mit lehetne tenni ma annak érdekében, hogy még egyszer elkiálthassuk magunkat, hogy nem ez a Krisztus. Lejárt az időm: 88. évemben reményem sincs már rá, hogy kitaláljam. Babits Mihály kínját érzem:

Nem a kenyér a minden, sem a fajták / állati túlekvése, ami most van:

krisztustalan próféták, mondjatok már / legalább annyit, hogy nem ez a Krisztus...

...az eke nem új mag / számára tört utat, hanem kidobta

földünkéből a régít, és elaszunk most...

Ha nem igennek, legalább a nemnek / hangzani kéne; a nem is talizmán,

a nem is lélek, vigyétek a véres / csorda elé, tán meging s hátrahőköl.

Tán nemet vettek és igent arattok. / Kisebzett és fázik a meztelen föld:

siessetek! Hogy új búza borítsa, / mielőtt az esztendő megöregszik.

Több mint nyolcvan éve írta, s az a címe, hogy *Vers, apostolokról*. Azt hiszem, hogy ő – majd egyedül a magyar szellemi életben – értette Jézus atyját, s nem érte be akármiféle jámborsággal. Én sem akarom feladni azt, amit megértettem, s húsvétkor majd azt a Jézust ünneplem, akivel és akinek az Istenével főpapok kitolhatnak, s még sem tolhatnak ki, mert a feltámadás számomra annyit jelent, hogy Jézus és az ő Istene nem adja fel. Mit? Azt az isteni törekvést, hogy az utópia ne maradjon utópia. Azt, hogy megint jóhír legyen azoknak az ajkán, akik az ő nevét emlegetik.

Piarista-köz, 2006. március 21.

Levelet kaptam Melindától. Így hangzik: Kedves Gyurka bácsink! Nagyon örültem a KVT-on elmondottaknak, hogy békés, jó kis helyed van a piaristáknál. Mivel ott nem tudtunk volna már nyugodtan beszélgetni, ezúton szeretném vázolni Veled kapcsolatos terveinket a BNT-ra vonatkozóan. Nem szeretnénk, ha Te prédikálnál a záró misén. Ennek három oka van: 1. úgy véljük, hogy az ott elhangzó gondolataid igen fontosak mindannyiunk számára, ezért jó lenne intenzívebben odafigyelni, reflektálni, beszélgetni róla; 2. a tábor záró miséje a zömében kialvatlan emberekkel, s a rengeteg csetlő-botló gyerekkel abszolút alkalmatlan arra, hogy mégoly nagyszerű, komoly, hosszas prédikációt hallgassunk; 3. így a disznók elé gyöngyöt esete forog fenn. Az idei BNT-on minden reggeli misére egy-egy közösséget szeretnénk felkérni, pénteken egy gyerekközösséget Tádéval bábozva, szombatra egy ifjúságit, vasárnapra egy felnőttet, akik maximum 15 percben, lehetőleg váltott elmélkedőkkel tartanák az igehirdetést. A fentiek fényében az alábbiakra szeretnénk nagy-nagy tisztelettel fel- és megkérni: Legyél a vasárnapi záró szentmise celebránsa. A jelenleg Téged foglalkoztató, egyébként prédikációnak tervezett gondolataidat pedig péntek (vagy esetleg szombat) délután egy előadás keretében mondd el, ahol remélhetőleg az elhangzottakat magvas beszélgetés is követhetné. Ezt videóra is fel tudnánk jobban venni, mint egy esetlegesen szabadtéri misét, s visszahallgatható, továbbadható is lehetne azoknak, akik valami miatt nem tudtak eljönni a BNT-ra. Tény, hogy délután szimultán programok vannak, de úgy gondoltuk, hogy a városnézéssel raknánk egyszerre, mivel a BNT-ra a tartalmi rész miatt jövő emberek nemigen szoktak elmenni várost nézni. Sopronban is elenyésző volt ezek száma (kb. 20-25 fő). Szóval ezt gondoltuk ki Neked! Szeretettel várnánk válaszat, meg a délutáni előadásod tervezett címét (de ez még nem olyan vészesen sürgős). Tisztelettel és szeretettel a szervezők nevében Melinda.

Illendő módon hosszú volt a válaszem: *Kedves Melinda! Minden rendben, az előadás címéről ötölhettek. Szia Gyb.* S erre kaptam egy újabb levelet: *Kedves Gyurka bácsi! Nagyon köszönjük vállalatodat, kíváncsian várjuk a BNT-on, szépen alakul a program. A címet jobb, ha Te adod, hiszen Te tudod, hogy miről szeretnél beszélni. Köszönettel és szeretettel Melindáék.*

Miről is szóljon az az előadás? (Már most márciusban kezdhetem rágni a ceruzám. Rágom is.) Címe lehetne:

Harmadik nemzedék, tebenned remélek?

Szóljon az ének a jövőnkről, amelynek múltja is van. Nem biztos, hogy van jövőnk. Jövője biztosan csak az Istennek van. *Elmúlik minden; a dics, a dal, a bér, de megmarad az arany és a vér...* Múltja sok mindenkinek lehet. Nekünk is van. Röviden összefoghatom ezt a 62 esztendő múltat: Meg akartuk menteni az egyházat, s mentés közben rájöttünk, hogy amit menteni akarunk, nem egészen hasonlít arra, amit Jézus akart: az Isten Országára. Egyházunk vezetői pedig megmondták nekünk, hogy nem kérnek belőlünk. A mentők (mi) ezáltal egy kicsit a szélre kerültek annak az egyháznak, amit minden áldozat bevetésével meg akartak menteni. Hasonló szituációban levők talán már rég megalapították volna a maguk új felekezetét. Különös, de közülünk senki sem gondolt rá, hogy ilyet tegyen. Annál inkább gondoltak mást. Mit? Jelen helyzetünket. Ezt pedig úgy rajzolhatnám meg, hogy vannak, akik változatlanul vagyunk, de bőven vannak olyanok is, akik magunkra hagytak bennünket. 1. Angolosan távoztak az egyházból is, a Bokorból is. 2. Csúnyán távoztak az egyházból is, a Bokorból is: teljes erővel bántják mind a kettőt. 3. Csak a Bokorból távoztak, az Egyházra rákaptak: papot találtak maguknak. 4. Csak az egyházból távoztak, a Bokorban megmaradtak. 5. Fél szívvel, de vannak még a Bokorban is, az egyházban is. 6. Egész szívvel vannak az egyházban is, a Bokorban is. 7. S végül olyanok is, akik egész szívvel vannak, de csak a Bokorban.

Mindezzel párhuzamosan az egyház pedig összeszedi magát, s az 50-es megegyezés, a 64-es megállapodás, Lécai 76-os trónralépése, s a '89-es politikai fordulat erejében nem lankadó erővel csinálja, amit mindig is csinált – az összes lehetséges és milliárdos nagyságú források igénybevétele. Magunk pedig forrástalanok vagyunk, mert nem hisszük, hogy milliárdokkal lehet Isten Országát csinálni. Azt hisszük Jézus nyomában, hogy tanítványgyűjtéssel lehet csak Országot csinálni, de nemigen tudunk tanítványt gyűjteni. Saját gyermekeink soraiból is csak ritkásan, inkább csak kivételképpen tudunk. De múltunkat nem akarjuk feledni, s ezért bokornagytabort rendezünk. Csakhogy BNT-ből problematikus, hogy tudunk-e Isten Országát csinálni. Úgy gondolom, hogy azt csak tanítványgyűjtésből és Igy-okból és életközösségből lehet, amelyben ismét Jézus nyomaiban járva, reggeltől estig dolgozhatunk valakikért, akik hasonlótanak azokhoz, akiket Jézus istápolta három éven keresztül tanítványaival együtt.

Nézzünk újból múltunkra! A Bokor első és második nemzedéke elsődlegesen az Isten Országá építésére reggeltől estig kész és ráérő papok energiájából született meg. A harmadik nemzedéknek már nem jutottak papok: maguk szervezték magukat. Viszont semmi kétség, hogy a Bokor csak e harmadik nemzedék munkájából tud folytatódni. S nem látom világosan, hogy tud-e folytatódni. Közhely, hogy azt csak a jövő mutathatja meg.

Felvetnék egy kérdést, melyen gondolkodtam: Kell-e folytatódnunk? Nem töltöttük-e már be küldetésünket? Felfigyelt ránk az egész világ. A katolikus egyház történetében ilyen még nem volt: egy mozgalom, amely megtagadta az embergyilkolást. Egy mozgalom, amely kiváltotta a politikai hatalommal egyezkedő főpapságból az elítélésünket. Ki ne látná, hogy ezek a főpapok, a Vatikánt is beleértve, szemben álltak Jézussal? Ki ne látná, hogy mi meg Jézus oldalán álltunk? Van-e számukra lehetőség ezek után a folytatásra? Ha nem vonulunk be önként zsoldos-katonának, ki veszi azt észre? Adjunk hálát az Istennek, hogy az elmúlt évtizedekben megtehettük, amit megtettünk. Egyedül mi, a Bokor, a közel kétezer esztendő alatt. Nem hagyva ott egyházunkat, mintegy dokumentálva, hogy minden Jézusra hivatkoznak ez a dolga. Az, amit mi megtettünk. Nem vagyunk szekta. Elhatárolhatják magukat tőlünk főpapjaink, mint ahogy Jézus követőit kizárták maguk közül a zsidó főpapok, s ezzel létrejött, s nagyobbára talán zsidókból, a keresztény egyház. Bennünket nem zártak ki, mi bent vagyunk. Hiába néznek ránk gyanúval, hiába nem fogadnak el minket katolikus

lelkiségi mozgalomnak, mindegyik főpap tudja, ha olvassa az evangéliumokat, hogy egyedül mi voltunk hűségesekek, és halál és börtön árán voltunk azok. És főpapjainkat rábírta az ateista államhatalom, hogy ítéljenek el bennünket ezért a hűségünkért Jézushoz. Történelmet csináltunk.

Rengeteg minden kellett hozzá. Egy kisfiúnak '24 májusában megtér a papája, s a kisfiú '26 szeptemberében első áldozó lesz, s '28 szeptemberében beíratják a pesti piaristákhoz, s '36 szeptemberében magára ölti a piarista reverendát. A népi írók segítségével úgy-ahogy felülemelkedik a nacionalizmuson, s '45 februárjában találkozik a Szentszék követével, s az elmondja neki, hogy kisközösséget kell csinálni. Csinál, s közben mélyet szív az evangéliumokból. Felfedezi a maga s a tíz évvel fiatalabbak számára, hogy szeretet az Isten, s ez az Isten azt kívánja, hogy szeressük ellenségeinket. S börtönbe kerül ezért a felfedezésért. És kikerül a börtönből öszülő fejjel, és még mindig nem történik semmi, csak annyi, hogy dolgozik a jászberényi úti ócskavas telepen. A Vatikán pedig megegyezik azzal a hatalommal, amely őt és közösségeit el akarja tiporni. S e megegyezés hatására megírja a KIO-t, s még mindig nem történik semmi, csak annyi, hogy mire megírja azt, újra élednek a kisközösségek. S eltelik tíz esztendő, míg egy nálánál 15 évvel fiatalabb ember, négy gyerek apja, megnyit egy hosszú sort azzal a tétével, hogy visszaadja katonakönyvét. A Vatikánnal megegyező pártállam bebörtönzi ezeket a visszaadókat, s a felbujtók vezérétől püspökeink megvonják a nyilvános papi szolgálat lehetőségét, majd 15 évvel később ezt az intézkedést visszavonják úgy, hogy nincs sok köszönet benne. Maradunk megbélyegzettek, rossz katolikusok, egyházbírálok stb. Közben pedig eltelik nyolcvan esztendő a kisfiú papájának megtérésétől, s az egész magyar egyház s a tájékozottabbak közül a világegyház is tudomásul veheti, hogy ez történt magyar honban.

Biztos, hogy sok jelentős dolog történt még a kereszténységben ez idő alatt. Példaként említsem a Bruderhofot, meg Taizét, s a katolikus egyházon belül Teréz anyát. Nincsen történeti távlat, mely lehetővé tenné a biztos mérlegelést. Lehet, hogy tévedek, amikor ezek magasába akarom emelni a Bokor mozgalmat. De vége. Sluszpász, nincs tovább. Ez a hattyú elment, s ki tudja mikor jön a következő, a következő történelmi szituáció, amelyben újra lehet valamit csinálni. Addig meg őrizni kell a szent Veszta-tűzet, ahogy Arany János őrizte a Szépirodalmi Figyelő és a Koszorú szerkesztőjeként, bár nem született Petőfi nagyságrendű költő, s mire Arany meghal, még csak játszik a porban Érmindszenten egy kisfiú, aki majd méltó folytatója lehet Petőfinek.

Ami történt, azt én ki nem találtam volna. Mi történt? Kis hazát és keveseket öleltem...

Korábban nagyhaza kellett nekem és sokak. De a helyzet, a sors, az Isten ezt adta, s megtaláltam magam benne. Ugyanígy nem lehet előre megkonstruálni a következő helyzetet, amikor ismét lehetőség lesz valami emlékezeteset csinálni. Golgotára méltót, Ferenc szerelméhez illőt. Ezt a Bokortábort is olyannak tekintem, hogy őrizzük a szent Veszta-tűzet. A történelmi kiugrás lehetőségét majd az Isten adja nekünk. Ha őrizzük a szent Veszta-tűzet. Hogyan kell őrizni? Gyors válasz a kérdésre: *Egyházunkon belül. Imádkozva. Barátkozva egymással. Tanulással. Fegyelemmel.* Ez az a talaj, amelyből Isten majd elhív valakit abban az órában, amelyben lehet valamit csinálni.

A nagytábor létrejöttének hetedik éve azt mutatja, hogy most ezt a nagytábort lehet csinálni. Valakik csinálják is teljes lélekkel. Amikor fogyni kezd iránta a lelkesedés, össze kell majd dugni a fejünket. És alighanem már ma is össze kell hajolnia négy-öt magyarnak. Ezt az összehajolást akarom előadásommal szolgálni. Meg kell teremteni azt az alapszituációt, amelyikben történhetik valami.

A Keresztelő elővette Izaiást, Jézus elment a Keresztelőhöz, majd szombatonként a zsinagógákban hirdette Isten Országának evangéliumát, azaz belekapcsolódott népének vallási hagyományaiba. Ferenc elkezdte építeni városa környékének egy romos templomát. S magam piarista reverendában elkezdtem gyűjteni a debreceni Piariba és Svetitsbe járó katolikus fiúkat

és lányokat. Jézusnak nem a gyökere volt zsidó, hanem zsidó volt. Ferencnek nem a gyökere volt katolikus, hanem katolikus volt. Magamnak sem a gyökerem volt katolikus, hanem katolikus voltam. Jézust is fogadták a zsinagógákban, Ferencet még a pápa is fogadta, engem meg szeretetével átölelt Pintér Laci bácsi, a nagyváradi püspök debreceni helynöke, Sík Sándor a piaristáknál, meg Endrey Mihály, az Actio Catholica püspöke. Ma többek között azért sem tudunk múltunkhoz méltót csinálni, mert nincs körünkben egyetlenegy 30 év körüli pap, akiben valamelyik főpásztor a jövő ígérését láthatná. De emberanyag ahhoz, hogy valamit csináljunk, mindig van. Azért van, mert Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtett minket. Debrecenben is volt hatvan éve egy sereg – a '20-as és '30-as években született fiatal. Ma is van egy sereg '80 után született fiatal. Hol? Bármelyik városunkban, bármelyik egyházközségünkben. Csak olyan nincs, aki leszólítani tudná őket Jézus hatékony szövegével: Én emberhalásszá teszek titeket.

Kellene valaki, aki úgy menne el papnak, hogy elmenése előtt vagy később mélyet szívna az evangéliumokból. Kellene egy tizenéves, aki mélyet szívna a KIO-ból, aztán elmenne papnak. Olyan könyv a KIO, amelyben semmi sincs, ami sértené a katolikus hitet – állapította meg a vatikáni Klérus kongregáció. A sült galambra nem szabad várunk. Mi ez a sült galamb? A sült galamb olyan egyház, ami nincs: nem nevezik ki, hanem választják a püspököt meg a plébánost, a papok nőülhetnek, a nőket pappá szentelik – ez a sült galamb. Csak az olyan-amilyen egyház van. A tanítvány pedig aligha fog Mestert csinálni. Azaz a harmadik nemzedéknek nem sikerült még Bokor-hitre téríteni egyetlen fiatal papot sem, aki hat éven keresztül bizony nem a KIO-t tanulta a szemináriumban.

Mindezekkel egy kérdést akarok megfogalmazni: *Meg tudunk-e élni a katolikus egyházban akkor, ha kiöregednek, ha elfogynak papjaink?* Azt, hogy egyházunkban kell-e élnünk, azt nem is teszem kérdésbe. A Bokorban senki sem teszi kérdésbe: senki sem akar átiratkozni más felekezetbe, senki sem akar újat gründolni. Ezért nagyon büszke vagyok a Bokorra. Megharagszom a papra, csinálók új vallást – ez a primitív gondolkodás – idegen tőlünk. Idegen, bár előttünk már sokan megcsinálták.

A sültgalamb-várásnak van egy másik változata is: Majd jön valami katasztrófa, s a katasztrófajövés következtében papok és nem-papok újra fogékonyak lesznek Jézus tanítására, s újból hozzáfognak az Isten országát akaró közösségek építéséhez. Lehet, hogy jön és lehet, hogy újra fogékonyak lesznek, akikre ráköszönt a katasztrófa. Lehetséges, de megállapítom, hogy Jézus semmiféle katasztrófát nem észlelt. Az a nap, amelyen megindult a Jordán, a pusztá felé olyan volt, mint az előző. Katasztrófamentes. Katasztrófa nélkül is úgy gondolta, hogy betelt az idő, hogy nem kell várnia tovább, s gyűjtheti a Tizenkettőt. Azaz a feladat nem odázható el ezen a címen sem. És azon a címen sem, hogy kiöregednek papjaink. Jézus számára a zászlóbontás nem volt katasztrófától, paphiánytól függő ügy.

Jézust követni akaró katolikusok vagyunk. És Jézus nem volt pap. És Ferenc éppen ennek a tudatában nem volt hajlandó pappá szenteltetni önmagát. Ő is, miként Jézus is laikus mozgalmat csinált, aki bizony nem tizenkét bíboros-jelölttel sétált Galilea poros útjain. S a Bokor is laikus mozgalom, semmiféle privilégiuma sincs benne annak, akit az egyház pappá szentel. Andi, Teri és más – Uram bocsá' –, *nők* csoportjaiban növekedtek a Bokorban náluk egy nemzedékkel fiatalabb papok. Hogyan lehet a katolikus egyházban élnie, nőnie egy laikus mozgalmaknak? Ferenc laikus mozgalmát elismerte IV. Ince pápa. Van tehát történeti példa rá, hogy ez lehetséges. Az egyházmegyes püspök jóváhagyásával kell létrehozni valamit. Mit? Egy olyan közösséget, amely beleillik az egyházjog elképzeléseibe. A közösségnek kell valami Jézusra emlékeztetőt csinálnia. Nem havonként vagy hetenként egyszer esti két órában, hanem életállapotszerűen. S itt vagyunk megint az életközösség problémájánál, amely hatékonyabban tudná őrizni a ama szent Veszta-tűzet. Akarunk és tudunk-e ilyet csinálni? Ezt tudom csak kérdezni, s most már lassan 17 éve egyfolytában. Alighanem halálomig.

Kedves olvasóim! Azért írtam le a fentieket, hogy gondolkodjatok el: ezt kell elmondanom a BNT-ban? Van odáig még négy hónap. Ha tudtok mondani valamit erről a szövegről, magatokban ne tartsátok, nyomjátok meg a masinátok: bulanyi@freemail.hu. Közös erőfeszítéssel biztosan többre megyünk.

Piarista köz, 2006. március 24.

Ismét Adyiligeti vasárnap, s ma inkább újakat mondanék mint a régieket. Már csak két hét, s itt a húsvét, s a mai három szöveg a bőség zavarát hozza számomra. Mindegyikről mondanék valamit.

A másodikkal kezdem, a Zsidólevéllel (5,7-9). Nem ismerjük a szerzőjét. Egyes szentírás-tudósok – meg még magam is – Apollóra gondolnak. Arra az Alexandriából Korintusba jött zsidókeresztényre, akinek nevét tízszer is megtaláljuk az Újszövetségben, de a Zsidólevél nem árulja el, hogy ő volna a szerző. S mit mond ez a szerző? Mindent, amit az Ószövetségből és Páltól tanulhatott, és aki alighanem semmit sem tanult Jézustól, akinek – úgy látszik – egyetlen tanítványával sem találkozott. Elmondja, hogy Jézus meghallgatást nyert istenfélelméért; Jézus azonban nem fél Istentől, mert apukájának szólítja őt. Elmondja még, hogy szenvedéseiből Jézus engedelmességet tanult; Jézus pedig ezt az engedelmesség szót sohasem használta, mert ha egy szerelmes asszony odabújik férjéhez, akkor nem engedelmeskedik. Jézus pedig szerelmes Fia volt Atyjának, aki pedig szerelmes Atyja volt neki, és ilyen kapcsolatban nincs helye a félelemnek. S végül elmondja, hogy üdvösséget szerzett Jézus azoknak, akik engedelmeskednek neki; Jézus pedig Völegényként jött közénk, és sohasem mondta, hogy engedelmeskedjünk neki, csak azt, hogy alakítsuk Hozzá gondolkodásunkat, s akkor szívünkől hajolunk majd felé és az Ő Istene felé, akiket-akit értünk, akarunk és követünk – a magunk legbelső meggyőződésével. Ennyi elég is erről.

Következzék most Jeremiás (31, 31-34). Nem kevesebbet mond, mint hogy Isten meggondolta magát. Meg, mert korábban olyan szövetséget kötött Izraellel, amelyet Izrael megszegett. Most odamegy a Jóisten a maga szövetségpolcához, s levesz arról egy jobb fajtájú szövetséget. Ezt: *törvényemet a belsejükbe helyezem, szívükbe írom be. Én Istenük leszek, ők pedig népem lesznek* Akkor nem tanítja többé az egyik ember a másikat, mert mindenki ismerni fog engem, megbocsátom bűneiket, és nem gondolok többé vétkeikre. Csakhogy nincs Istennek szövetségpolca. Nincsen korábbi, kevésbé jó, és újabb, a réginél jobb szövetsége. Mindig megbocsátja bűneinket, és nem tud olyan szövetséget kötni velünk, amelyet mi ne tudnánk megszegni, mert szabadnak teremtet minket, s ezért nincs Istennek és nem is lehet olyan szövetsége, amelyet szabadságunkkal meg ne tudnánk szegni. Jeremiás arról álmodozik nagy buzgalmában, ami lehetséges ugyan, de sikere nem az Istenen, nem az általa adott szövetségen, hanem rajtunk fordul. E jeremiási jobbik fajta szövetség idején küldték a szövetséggel megajándékozottak keresztre Jézust.

S ezután már jöhet is a harmadik olvasmány, melyben már Jézus beszél. Ez már helytálló szöveg lesz. Folytatása annak, amit Fülöp Cezáreájában kezdett mondani a maga sorsáról. De most úgy kerekíti, hogy Péternek nem kell mondania, hogy légy már magaddal szemben kíméletes, s Jézusnak nem kell lesátározni szegényt érte. A maga megdicsőüléséről beszél most, és mond egy gyönyörű hasonlatot: *Ha búzaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad, de ha meghal, sokszoros termést hoz.* Nem beszél Jézus arról, hogy kit is példáz ez a búzaszem. Csak a jól ismert szöveget mondja: *aki szereti életét, elveszíti; aki pedig gyűlöli életét e világon, örök életre őrizi meg azt.* Hogy ki az, aki gyűlöli életét e világon, megint árnyékban marad. Ezek után elkezd beszélni a tanítványairól. Felszólítja őket s sorsazonosságra, hogy áruljanak egy gyékényen vele: *Ha valaki nekem szolgál, engem kövessen. Ahol én vagyok, ott lesz a szolgálom is.* S nemcsak Jézus fog akkor megdicsőülni. A vele sorsazonosságot vállaló tanítványok is: *Ha valaki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya.*

Tanult Jézus Fülöp Cezaréája óta. Tudja, hogy hogyan kell mondani, hogy Péter vagy akármelyik a Tizenkettő közül, ki ne boruljon.

De mire idáig ér a leányékolt mondanivalóval, kiborul ő maga. Ki, mert Cezárea óta eltelt egy egész esztendő. Ez már a harmadik tavasz, melyet tanítványaival tölt, s nincsen negyedik tavasza. Közvetlen közelébe kerül annak, amiről Cezaréában beszélt, *mert eljött az óra, amikor megdicsőül az Emberfia*. De micsoda megdicsőülés lesz ez? A Földbe eső búzamagé, az elhalóé, az életét gyűlölőé, aki az elhalás helyén lesz, és a szolgálai is vele lesznek ugyan az elhalás helyén majd egyszer, de nem most, és ezért a nagy mindenségben őt egyesegyedül csak az Atya fogja megbecsülni, mint szerelmetes Fiát. S amikor ezt végig gondolja, mert végig kellett gondolnia, míg kitalálta ezt a leányékolt tartalmú szöveget, akkorra kiborul... Mert hát mégis csak egy harmincas éve első felében járó fiatal férfiről van szó, aki tud már a Cezaréában tudottakon felüli részleteket is, és elképzelheti a letartóztatást, a főpap rendelte pofozást, a töviskoronát, meg az összes többi, és nem tudja nem mondani: *Most megrendült az én lelkem, és mit is mondjak?*

A János-evangélium szövege 70 évvel az események után készül. Bárki gondolhatja, hogy János, a szeretett tanítvány nem emlékezik már arra, hogy mit mondott Jézus akkoriban. Magam élek mégis a gyanúperrel, hogy jól emlékezett legalább is arra, amit leírt. Lehet 70 esztendő után is emlékezni. Biztos vagyok abban, hogy amiket a múlt esztendőben leírtam gyermekkoromról, gimnazista éveimről, azoknak egyetlen mondat sem kitaláció, 70 esztendővel korábban sem tudtam volna másképpen elmondani. Mindezt csak azért mondom, hogy nem minden alap nélküli azt gondolni, hogy János azt rögzíti, ami ténylegesen elhangzott Jeruzsálemben akkor, amikor néhány messzi földről érkezett ember szólt Fülöpnek, hogy látni szeretnék Jézust; Jézus pedig mondta nekik azt, amit hallottatok.

Valaki járt az elmúlt napokban nálam. Jó barátom, s leültetett a vádlottak padjára. Azt mondta, hogy nekem nincsen istenmegtapasztalásom. Igazat adtam neki. Én még nem láttam Istent, és nem hallottam szavát. S nincs is reményem, hogy hátralevő napjaimban látni vagy hallani fogom őt. S minden reménységem abban áll, hogy halálom óráján találkozni fogok vele. A köztünk járt Jézus sem látta az Atyát, csak hallotta belülről, és a színeváltozáskor kívülről is. Azt, hogy ő az Atyának szeretett fia, s a mai evangéliumban azt, hogy megdicsőíti majd őt. De a Getszemániban az Atya néma maradt. Csak Jézus alkudozik vele, kérve őt, hogy mentse meg az elkövetkező óráktól. S a kereszten is néma maradt, s Jézus fel is panaszkolt neki: *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?*

Isten csak a lelkiismeretem keresztül trafikál velem. Nekem még álmomban sem jelent meg sohasem az Isten. S nem is tudom, hogy Isten léteik-e. Nem. Még ezt sem. csak hiszem. S meg sem tapasztaltam? De azért valahogyan igen és többször is. Legelőször '36-ban a noviciátusban, amikor megadtam neki s a szilencium-fegyelemnek magam, s cserébe teljesen betöltött. Úgy, hogy azt éreztem. Dehogyan akarok én beszélni, soha többet ki nem nyitom számat, mert minek, hiszen ő megvan nekem!? Meg még háromszor is megtapasztaltam életemben, amikor sírtam néma zokogással. Először '52-ben az ávón, amikor egy órán keresztül folyt a könnyem, elfogadtam kilátástalan sorsomat, s nyomában betöltött a béke. Majd '76-ban a Rádió 6-os stúdiójában, amikor Maresz vezényelte Bárdos Lajos kórus művét, melynek címe: *Az nem lehet*. Ekkor megadtam magam a rám következő egyházi üldözésnek. S még egyszer, pár éve Dombi Feri inárcsi rekviemjét végigsírtam. Akkor nem tudom, hogy minek adtam meg magamat. Talán annak, hogy én sohasem leszek egészen rehabilitálva egyházamtól, nekem már halálomig csak a kisközösség marad meg Adyliget. Lehet. Nem tudom. De én ezeket a sírásokat és megtapasztalt békéket Istentől érkezett ajándékoknak éreztem. Azok voltak-e, nem tudom. Mindezekkel csak azt akarom mondani, hogy én soha sem hallom az Isten hangját, eligazítását. Amit mondok róla, mindazt magam gondolom, s számomra teljes képtelenség volna azt mondani, hogy *Halld, Magyarország! Ezt üzeni Néked az Úr* – annak mintájára, amit megtett minden izraeli nagy és ki próféta. *Halljad Izrael, ezt*

mondja Néked a Seregek ura! Részükről is stílusfordulatnak gondolom, mert az így bevezetett szövegrészekben sem mondtak semmi olyat, mint azokban a fejezetekben, amiket nem így vezettek be, s csak a maguk nevében mondták, amit mondtak.

S Jézus a kiborulás, az elnémulás után mond egy lélektanilag számomra képtelennek tetsző mondatot. Ezt: *De hiszen ezért az óráért jöttem. Most történik a világ elítélése. Most vettetik kívülre evilág fejedelme. S én, ha felemeltetem a földről, mindeneket magamhoz vonzok.*

Megpróbálom ezeket a mondatokat úgy értelmezni, hogy az ezeket mondó Jézus harmóniában maradjon azokkal, amiket három éven keresztül tanított, s amiket a Getszemániban és a kereszten sem fog megtagadni. Azért nehéz a dolgom, mert minden fordítva történik. Nem úgy, ahogy Jézus mondja.

Vitázom előbb Jézussal. Drága Jézusom, Te nem ezért az óráért jöttél. Azért jöttél, hogy az egész világ elfogadja a jóhírt, hogy szeressünk minden embert, és százannyi testvérünk legyen, hogy megvalósuljon az Isten országa. Ezért jöttél, és nem azért, ami most következik majd reád. Drága Jézusom, nem a világot éri most az ítélet, hanem a világ fog elítélni Téged: a főpap, a helytartó, a király. Nem evilág fejedelmét hajítják most kívülre, hanem a Te kívülre hajításod fog következni, időponttal is szolgálhatok: délután három órakor, pénteken. Ne áltasd magad! Nem fogsz mindenkit magadhoz vonzani felemeltetésed után. Akár egy méterre emelnek a Föld felé, akár többel, mert lelked repül majd Atyád elébe a mennybe – minden ugyanúgy fog maradni, ahogyan volt előtted. A történelem nem változik. Győz és kifoszt az erősebb, a legyőzött pedig akasztófára vagy börtönbe kerül, mert aki elveszti a háborút, az a háborús bűnös, aki pedig sikeresebbnek bizonyult a tömeggyilkolásban, az a sugaras hős, s az köszöni meg Istennek, hogy segítette őt a világot pusztító s rengeteg embert meggyilkoló munkában. Így lesz továbbra is. Így folytatódik az istenkáromlás is. A zsoltároké, amelyek magasztalják az Istent a zsidók harci győzelmeiért, melyek a Seregek Ura jóindulatának köszönhetők. Semmi sem fog változni.

Ha én mindezeket elmondom Jézusnak, akkor következhetik az én lesátározásom, miként Péteré Fülöp Cezáreájában. Miért leszek, ha leszek, lesátározva? Azért, mert nem az Isten gondolatait gondolom, hanem csak emberekét, s a jelen esetben a magamét? Nem tudom, és nem tudom, és nem tudom.

Csak azt tudom, hogy tudok valami választ adni a fenti Drágajézusom-kezdetű szövegemre. Én mondom a választ, s ez talán Jézus válasza is lesz szavaimra. Ez pedig így hangzik: Nem úgy verik a cigányt, ahogy gondolja az, aki ki meri bontani Isten zászlaját. Szegény ember vízzel főz, s ha belemászik egy vállalkozásba, az események hatására alább kell adnia. Lehet, hogy felfedezed a szavaimban ezt az alábbadást. Nincs igazad, hogy nem történt semmi. Hogy minden marad úgy, ahogy volt. Mert valami mégiscsak történt. Mindazt, amit elmondtam három éven keresztül, elmondtam. Valakik majd le fogják jegyezni. Megtörtént a nagy irritáció, s ezt az irritációt nem lehet letagadni, nem lehet elfeledni, nem lehet megneemtörténtté tenni. Nem! Soha már.

Ha évezredek próbálják majd kimagyarázni, meghamisítani, behelyettesíteni, akkor is le van írva, amit mondok, s bármikor újra felfedezhető. Ha ezer évet is kell várni a felfedezésére. Ha ezer esztendőre is feledésbe merül. Akkor is. Annak következtében, hogy végleg és elfeledhetetlenül le van írva, amit mondok, s az van leírva, amit szívünk igaznak igazol. Igaz, amit mondtam a diaszporából jötteknek azon a jeruzsálemi napon, hogy ítélet van most a világon. Az ítélet rajta – ez azonos az én elítélésemmel. Elítélnek, bár semmi rosszat nem tettem, ellenkezőleg csak azt mondtam el, amiről minden ember tudja a szíve mélyén, hogy igaz. Elítélnek, de ezzel az elítéléssel együtt képtelen erejű ítéletet mondanak a világról is.

Van Tóth Árpádnak egy verse. Az a címe, amit Arany már használt előtte: *Tetemrehívás*. Nem Kund Abigélé, hanem az emberiségé. '46-ban elszavaltattam ezt a verset Debrecenben a Csokonai színházban. Fekete körfüggöny előtt állt egy hatalmas kereszt két pallóból, s fehérre

meszelve. S Grünfeld Viki nevű piarista diák szavalta el. Fekete papi köpenyemben, s csak egy gombfénnyel volt megvilágítva alakja. Olyan hatással szavalta, hogy egy buzgó párttag, aki rendőrségi megfigyelőként volt a színházban, azt morogta maga elé, hogyha még egyszer elszavalja, belé lő. Mi volt a versben, mely annyira felizgatta a rendőrt? Egy állítás. Ez: *Valaki megölte az Istent*. S most halljuk a költeményt!

Olykor a bíbor alkonyatban / Elnehezedik a szívem –
Felnézek a nagy, csuda égre / És látást látok, úgy hiszem.
Boldogtalan fantáziámnak / Úgy rémlik, – a felhők felett
Azért a csönd: meghalt az Isten / És ravatalra tétetett.
Fejénél roppant aranylángok, / Antares s Orion ragyog,
Körüle térdre rogyva sírnak / Az árván maradt angyalok.
Valaki megölte az Istent, / És fekszik némán és hanyatt,
S reszketve a gazdátlan urnék / Lakói hozzá bolyganak.
Jönnek a sárga Hold-lakók és / A Mars bölcs óriásai,
Saturnus-népek hat szívükkel / S Vénusz szírom-leányai.
És olykor egy-egy emberlélek, / A gennyes Földnek hírnöke
Jön és láttára szerterezzen / A gyászolók kövült köre.
Ilyenkor egy nagy csöpp isten-vér / Az alvadt sebből fölfakad,
Legördül lassan s átzuhogja / A végtelen világokat.
Egy nagy csöpp bús, meleg isten-vér – / S a földön bíbor alkonyat
Gyúl tőle a sötét hegyek közt – / S én fölemelem arcomat,
S úgy érzem, e fájó arcnak / Nem lehet többé mosolya,
Mert ember vagyok én is, én is, / Az Isten véres gyilkosa...

Magunkra vesszük-e? Vállaljuk-e a Tetemrehívást? Van egy elmélkedésem: *A keresztútjárás öt módja*: az elmélkedés megkérdezi, hogy én mit csináltam volna ott a hegyen? S bizony nehéz lenne arra az eredményre jutni, hogy én – szemben az akkori világ hatalmasságaival – megvallottam volna, hogy én is a tanítványa vagyok. Péternek sem sikerült, Júdásnak sem sikerült, a szétszaladó tíz tanítványnak sem sikerült. Ember vagyok én is, az Isten véres gyilkosa? Az vagyok? Merünk-e válaszolni kérdéseimre? Amen.

83. HÚSVÉT UTÁNI NAPLÓ

2006. április

Piarista köz, 2006. március 30.

Így imádkozzuk közösségben, s ha hangosan, akkor talán egyénileg is az Üdvözlégyet:

Üdvöz légy, / Mária

Malaszttal / teljes

Az Úr van / Teveled

Áldott vagy te az / Asszonyok között

És áldott a te / méhednek gyümölcse,

Jézus!

Tegnap este is imádkoztuk szentségimádás előtt az Úrangyalát, s kórusból kirítt egyik kispapunk hangsúlyozása: És áldott a / te méhednek... A te szóra tette a hangsúlyt.

Tökéletesen igaza van kispapunknak: az én méhem, a te méhed, az ő méhe, a mi méhünk, a ti méhetek, az ő méhük. Aki tud magyarul, csak így hangsúlyozhat. Nincs kivétel? De van. Ellentétezés estén: Én nem a te méhedről, hanem az én vesémről akarok beszélni. Csakhogy az Üdvözlégyben nincs szó ellentételezésről! Ennek következtében helytelen hangsúlyozást hallunk minden templomban, minden közösen mondott hangos imádkozáskor, amikor halljuk, hogy Áldott a te / méhednek...

Fogjuk hallani továbbra is – annak ellenére, hogy kispapunknak igaza van. Miért nem javítjuk ki magunkat? Hát csak azért, mert van nyelvünkben hangsúly is: van a szavaknak is hangsúlyuk, meg a szólamoknak is. Mi az a szólam? Beszédünknek az az egysége, amelyet egy levegőkifújással, szünetet tartás nélkül ejtünk ki. A beszéd sebességén fordul, hogy mekkorák ezek a szólamok. A nyugodt Úrangyala-imádkozás során nagyon rövidek. Az Üdvözlégy kórusban felmondott szövegében ez a jel mutatja a szólamhatárokat: „/”: Üdvöz légy Mária, / Malaszttal teljes...

1854 óta tudjuk Arany Jánostól, hogy van magyar nemzeti versidom is. Ez pedig a szólamokra épül:

Száll a madár / Ágról-ágra,

Száll az ének / Szájról-szájra.

Ha magyarok elkezdenek egy szöveget kórusban mondani, előbb-utóbb szólamokba fogják azt rendezni. A szólamok szeretnek egyforma hosszúak lenni, s bennük a hangsúly szeret az első szótagra kerülni. Ilyesformán alakulhatott ki Üdvözlégyet mondásunknak ez a helytelen hangsúlya is.

Aranynak van egy verse, melyben rossz helyen van a nyolcas sor felezése:

Ritka vendég / Rácorszá^gban

Zsigmond a ki / rály a császár.

Ha gyerekekkel a tanító naponként mondatná kórusban, biztosan ez jönne ki belőle:

Ritka vendég / Rácorszá^gban

Zsigmond a ki / rály, a császár.

Talán megbocsáthatja tehát a hívő magyar nép magának a *méhednek* ezt a rossz hangsúlyozását is. Meg, mert van magyar nemzeti versidom, szólam meg szólamhangsúly... és tudunk még magyarul is.

Más. – *Nem vagyok méltó, / hogy hajlékomba jöjj, / hanem csak egy szóval mondd, / s meggyógyul az én lelkem.* Van, aki így mondja: *Csak egy szóval mondd* – ez esetben az *egy* számjelző; más pedig így: *Csak egy szóval mondd* – ez esetben pedig az *egy* határozatlan névelő s ezért hangsúlytalan. Melyik a helyes? Azt hiszem, hogy az egyik sem. Rossz a

fordítás. A kafarnaumi százados nem akarja Jézust fárasztani: elég ha ott helyben, a hajlékon kívül, szavával kijelenti, hogy meg akarja gyógyítani szolgáját. A görög eredetiben csak ennyi áll: *alla monon eipe logo*, azaz elég, ha szóval mondod és meggyógyul az én gyermekem. (Nincsen – **egy**; se számnév, se határozatlan névelő.) A helyes liturgikus szöveg ez lenne: ***Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj; elég, ha mondod szóval, s meggyógyul a lelkem.*** Az eredeti szövegben nincsen számjelző és nincs határozatlan névelő sem, s így nem is kerülhet semmiféle hangsúly az *egy*-re sem, amely nincs is az eredeti görög szövegben, s nincs szükség rá a magyarra fordításban sem.

Piarista köz, 2006. március 31.

Mentem reggel félhét előtt a szokásos reggeli áhítatra, de nem jött senki. Egy darabig vártam, aztán beöltöztem misére, és végre misézhettem – Városmajor utcai módra. Csak Terike hiányzott, de ez sem zavart: elmélkedtem hangosan a napi evangéliumról, s mondtam a miseszöveget úgy, ahogy szoktam: az él és uralkodik helyett: *él és szolgálva szeret*. Aztán mentem az ebédlőbe, ott sem volt senki, de a táblára fel volt firkantva, hogy kirándulni mentek a kispapok. S a nagypapok? Azok se voltak sehol. Lementem a szobámba, s bütyköltém a számítógépen dolgaimat, megállapodtam telefonon Kaszap Mártival, hogy holnap fordulunk egyet Budaváriba s Ótafára, s elküldtem a Mérlegnek legújabb szösszenetemet. Szóval dolgoztam az áprilisi Napló és Koinónia és Tájéék számára. Terit is felhívtam, felolvastam neki, hogy mit akarok meghirdetni a Tájéékban, Hang-újságban Budaváriról, s hogy nyilatkozzanak a Kovács lányok, a Pótkávé előtti vagy utáni héten akarnak-e Budaváriban nyaralni. Félegy felé elálmosodtam, s gondoltam, lemegyek a patikába kiváltani valamit, amit tegnap az itteni háziorvos felírt. Óriási sokadalommal találkoztam: lovas huszárok mentek a Piarista közön át, gondolom, a Petőfi szoborhoz. A patika meg zárva volt. Egyre mentem ebédelni, de a marosvásárhelyi menyecske mondta, hogy alighanem magamban ebédelek. Úgy is lett. Végeztem vele hamar, s mentem a szobámba hajcsizni. Egy jó órát aludtam. Utána mentem a teakonyhánkba, s ittam egy jó kávét nem tejporral, hanem tejjel. És sehogy se éreztem magam. Se sakk, se bridzs. *Hát élet ez tanár úr?* – mondta a borbély Vácott '36-ban a magiszter úrnak, akit csábított valami programra, s a magiszter úr elmondta, hogy a napirend nem teszi ezt nekünk lehetővé. Én meg felhívtam Ildit, megkérdezni tőle, hogy él-e még. Azt mondta, hogy él és tévézik. Akkor meglátogatnálak. Negyed négyre ott voltam nála. Ötig beszélgettünk sok mindenről, de főleg arról, hogy van-e még valami szerepe a Bokornak ebben a félig isten félig állat emberi világban, s mielőtt elmentem volna, megkérdeztem, hogy van-e valami jó ollója, mert nem tudom eltávolítania lábamon a gombától megvastagodott hüvelyk-körmöket: S volt neki erős orvosi csipesze. Hazaérve megszabadultam szerszáma segítségével azoktól a körmöktől, amik nyomták a cipőm, illetőleg a körmök a cipőt, de mindenképpen én éreztem ezt a nyomást, a körmöm meg a cipőm nem. S hallj csodát. Mikorra kész lettem ezzel a művelettel, s nem nyomta többé a körmöm a cipőt, a cipőm a körmöm, mindjárt jobb lett a világnézetem, s kevésbé éreztem elanyátlanodva magam. Hát ez is teológia. Ha istenélményt akarsz, tedd rendbe a lábkörmeidet, mert ha pedikűr-problémáid vannak, az Isten elkerül. El bizony, mert csak a lábad fájására fogsz gondolni. Úgy ám!

Piarista-köz, 2006. április 1.

Hogyan kell Isten Országát csinálni? Ezt próbálom, mióta tudom, hogy azt kell csinálni. Jézus is azt próbálta, el is jutott a Golgotára s onnan a feltámadásra s a mennybemenetelre. Így kell? Bizonyára.

Szerdán délelőtt bent voltam a László-kórházban Ildinél. Ültem ágya mellett vagy másfél órát. Próbáltunk eszmét cserélni, nem igen ment. Aztán elkezdtem neki dúdolni: *A keresztfához megyek...* Lehunyta szemét. Fél órát énekeltem neki hasonlókat, aztán

népdalokat, balladákat s még is azt is, hogy *Csicsijja, bubúja és csillagom... Ha napod süllyed az ég peremén, Te fogod le majd az én szemeim...* Ezen mosolygott egyet, aztán álomba merült. Bumbi, az öccse állandóan mellette van. Kérdésekre elmondta, hogy az orvosok szerint a rák már az agysejteket is elérte, s szerintük...

Elindultam hazafelé, s a kijárat előtt elkapott Lévai Zsuzsi. A legkisebb gyerekével, egy két évessel, van bent ő is a kórházban. Elkapta a kicsit valami vírus, s azért van bent a gyerek, hogy ki ne száradjon. Nagyon rég nem találkoztam vele. Húsz éve ott lakott az Attila úton Márcziék és Véghék után, velünk... Tele volt szeretettel...

Este meg felhívtam Terikét, s elmondtam neki kórházi látogatásomat, s megdöbbenésemre azt válaszolta, hogy Ildinek akkor már jó... Hát ez lesz az Isten Országát építeni akarásból. Ildi 60. évében, Teri 78. évében, s magam a 88. évemben vagyok, s délutánra várom a Mag II. nevű közösségemet, s már van, aki közölte, hogy nem jön, pedig tudnia kell, hogy azért élek, hogy a közösségeim jöjjenek, és beszélgessünk arról, hogy hogyan kell Isten Országát csinálni. Hát így: Elhalnak a 60, s előbb-utóbb még a 78 és 88 évesek is.. Nem olyan káprázatosan, nem olyan borzalmasan, mint az, aki kétezer éve előttünk járt, de azért éppen elég kínlódással, másfelől az örök élet reményével.

Tegnap este félkilencor közösségi találkozó volt itt a rendházban. Minden héten van. Ilyesmiről hatvan-hetven éve nem is álmodtunk meg. S mit csináltunk? Kötetlenül beszélgetett egymással tíz ember. Miről? Hát a nagyheti lelkigyakorlatokról Pécsen, a ménesi borvidékről, a választások esélyeiről, s arról, hogy miként kerültem Budaváriba, s mit csinálók ott. Tízkor meg a szobáinkba mentünk. Hát csak így kell Isten Országát csinálni... Így?

Lehet, hogy nem lehet többre jutnunk. S az is lehetséges, hogy mindezekre azt mondjuk, hogy ez már maga az Isten Ország. Van, aki mindezt el tudja fogadni, s a lelkiéleti irodalom arról beszél, hogy valójában minden rendben van, ha mindezeket a liturgiába ágyazzuk. Ennek az irodalomnak jutnak most el hozzám olyan könyvei, melyekkel a Városmajorban nem találkoztam. Totya meglátogatott, s kérdeztem tőle, hogy mit érdemes olvasni. Ajánlotta azt, amit most Teri közösségében olvasnak: Olivier Clément könyvét: *Kérdések az emberről*.

A szerző – O. C. – 1921-ben született Dél-Franciaországban. Szülei szocialisták, s őt is aszerint nevelik, de túl a harmincon megismerkedik egy neves ortodox teológussal, akinek hatására megkeresztelkedik. Bergyajev perszonalista filozófiájáról írja doktori értekezését. Egyetemi tanár, díszdoktor, és II. János-Pál is felkérte, hogy írjon számára keresztúti elmélkedéseket. A Totya ajánlotta könyvet az 1968-as párizsi diákforradalom után írta.

Nem közönséges erudícióval készült a könyv: az európai, benne a francia, a görögkeleti és az orosz kultúra ismerete, s mégis mintha az egyházatyák szintjét, mondanivalóját hozná. Problémalátása az övéké, s úgy érzem, hogy azt a világot hozza, melyet ismerek Zsolozsmás könyvünk második olvasmányaiból: az egyházatyák szemelvényeiből. Benne minden kerek és megoldott, s én meg azt gondolom, hogy az egyházatyák megoldásai történeti reliktumok, s nem válaszolnak arra, ami a mi gondunk. Az a Jézus, akit ők látnak, ma egészen más válaszokat sugall nekem, akin átment már a felvilágosodás egésze, és nemcsak Dosztojevskij.

A könyv utolsó mondatait idézem: *Az Ünnepe az emberi természet lényegének bizonyul majd, s ez a természet teljesen felszívódik a személyek közötti szeretetbe, amely a Szentháromság képére és mágneses vonzásában formálódik. Az Ünnepe, kiváltképp az erős és a táplálék – vagyis a másikkal és a világhoz fűződő kettős „eucharisztikus” kapcsolat – e kapcsolat lényegének fog bizonyulni. Hiszen az Ország menyegzői lakoma lesz, akárcsak Kánában: „Vigadjunk..., igyunk új bort, az új, nagy öröm borát... Itt a Völegény meg a menyasszony... És látod a mi Napunkat?... Szeretetből hozzánk hasonlóvá vált, és velünk vigad, borrá változtatja a vizet, hogy ne szakadjon meg a vendégek vigassága, új vendégeket*

vár, szüntelenül újakat hív, immár örökkön örökké. Már hozzák is az új bort...”
(Dosztojevszkij, A Karamazov testvérek)

Nem akarok értetlen lenni. Megkerestem a magam, negyven éve írt megfelelő passzusát, s ezt találtam: *Ígéretét beváltotta, az Élet feltételeinek sorát teljessé tette. Kinek adja az Emberfia az Országot s annak életét? Azoknak, akik látják, hozzámennek, hallgatják, hisznek Neki. Akik követik, tanítását megtartják; nem a kenyérért, hanem az Országért fáradoznak, azt keresik. Akik vállalják a biológiai élet csonkaságát, elvesztését, gyűlöletét és ... akik eszik az Ő testét. Sort zár ez az utolsó feltétel, és nem sort helyettesít. Ha sort helyettesíthetne, nem kétszer szólt volna róla három esztendő alatt. Ha sort helyettesíthetne, nem beszélt volna három álló esztendőn keresztül a sorról. Akármekkora is a jelentősége e sort záró feltételnek, az életre vezető út megmarad keskenynek és a kapu szűknek (Mt 7,14). A Kenyér evése nem ment föl bennünket az Utat járás alól. Ellenkezőleg: képessé tesz az Utat járásra.*

Rímél ez az én passzusom Clément könyvére? Nemigen. Az övé arról beszél, hogy miként lesz. Az enyém arról, hogy mit kell csinálnunk addig, amíg itt, alant járunk. Arról, ami van. S az van, ami van. A kérdés csak az, hogy miért járunk templomba, s miért vesszük meg a lelkiéleti irodalom könyveit. Hát aligha azért, hogy arról beszéljenek nekünk, ami van. Sokkal inkább arról, ami nincs. Ami még nincs, de lehet, hogy lesz. S Clément-et még a pápa is megkereste, tehát biztosan tudja Clément, hogy mi a kelendő árú ezen a könyvpiacra. S most ugrik a majom a vízbe: Clément saját személyében is elbűvölődik a holnaptól, az Ünneptől, amikor előnt bennünket a szeretet és ott lesz a Völegény. Mért nem tudok én ilyesmit írni? Mért nem tudok én ettől elbűvölődni? Vallásidegen anyag került belém? Alighanem. Egy báró éneke: Eötvös Józsefé.

*De engem fölver nyájas képzetimből / Komoly valónak súlyos ércakra;
Fajom keserve hangzik énekimből, / S öröm helyett csak bút ébreszthetett?...
Kit nem hevít korának érzeménye, Szakítsa ketté lantja húrjait.*

Szükségünk van ópiumra? Nincs. Reményre van szükségünk, hogy Apánk van az égben, akinek hatalma van kielégíteni azokat a vágyakat, melyek szívünkben élnek. S ezt a reményt táplálja a lelkiéleti irodalom. Aki annak a hatása alá kerül, annak bearanyozhatja napjait. De nem a Getszemániban és nem a kereszten. Nem a kórházi ágyon, s aligha annak, aki kíváncsúnak mondja, hogy Ildi már haldoklik.

Mindebből különböző dolgok következhetnek. Az egyik az, hogy amikor van még életerő, mondhatjuk azt, ami Eötvös József énekelt. Amikor fogytán van, mondhatjuk azt, hogy *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem*. S mikor a két állapot között vagyunk, azaz sem itt, sem ott, akkor meg közel állunk ahhoz, hogy semmit se mondjunk. Naplójegyzetben ez is megengedhető talán.

Piarista köz, 2006. április 2.

Tegnappal indult az év negyedik – az áprilisi – 28 napja. A Mag II. kezdte a sort. Csak öten voltunk. Tamás bevezető elmélkedését körbe imádkoztuk. Utána összeírtuk a témákat. Az enyém a BNT-ra tervezett mondanivalóm volt.

Mari szólt hozzá bőségesen. Zártnak lát bennünket, a Bokrot. Nem karoljuk fel az újonnan jötteket. Idegennek érzik magukat körünkben. Magam meg kérdezem: ötszáz ember hogyan szűrja ki azokat, akiket még soha sem láttak a maguk körében. Hiszen az ötszáz ember nem ismeri még a régiek java részét sem. Nem tudunk az újaknak táblát akasztani a nyakukba: *Újak vagyunk, barátkozni akarunk*. A BNT nem alkalmas a beható ismerkedésre. Csak a lelkigyakorlat alkalmas erre. A BNT talán fenn tudja tartani a lgy-ra már nem járó tömegek között a hajdan volt kapcsolatokat, de az újakat nem képes magába szeretni. 88. évemben mutassak példát lgy szervezésére? Csak Budaváriban tudnám megcsinálni, ahol a szünetekben elbújhatok hat négyzetméteres celláskámban. Ennek meg feltétele, hogy legyen valaki, aki teljes értékű háziasszony, aki gondoskodnék mindenkinek minden bajáról. Talán

Mari lehetne ez a háziasszony, aki meg tudná mutatni: miként kell befogadónak lenni. Kellene csinálnom egy hirdetést: *A Mag I. és Mag II. közösség vár akárki érdeklődőt lelkiigyakorlatra ekkor és ekkor Budaváriban. Miséről, elmélkedésről, zsolozsmázásról gondoskodom. A megbeszélendő témákat majd megszavazzuk.*

Nem volt rossz a találkozó. A záró imádságban egyikünk megköszönte, hogy itt lehetett.

Nagyot aludtam utána, mert szombat lévén csak nyolckor volt a reggeli zsolozsma és szentmise. Most pedig várom Domján Gergőt és Nyárádi Ritát. Talán hozzák magukkal újszülött harmadik gyermeküket is. Egyszer voltak még csak itt. Uram, segíts, hogy hasznukra lehessenek.

Piarista köz, 2006. április 3.

Egy találkozón végén azt mondta, hogy maradna még tíz percet. Lett belőle fél óra. Könyöklőtünk erkélyem kőkorlátján és folyt a szó... Istenről. Azt mondta el, hogy

– Néma Istennel semmit sem tud kezdeni.

– Pedig csak néma Isten van, s ha kezdeni akarok vele valamit, ezzel a néma Istennel kezdek csak.

– Ha néma, akkor a csendben csak a magam gondolatait fogom hallani.

– Nem – válaszoltam neki – a csendben a lelkiismeretem hangját fogom hallani, s a lelkiismeretem soha sincs megelegetve velem. A lelkiismeretem valamiképpen az ő hangja, amely nyugtalanra tesz, s rendre azt mondja nekem, hogy változtatnom kell magamon, s én inkább elkerülöm a csendet, csak hogy ne kelljen hallanom tőle, hogy megváltoztassam az életem. Gyónnod kellene! Helyette a világot akarod megváltoztatni, s a világ – a többi ember – ugyanúgy, miként te, a világot akarja megváltoztatni, s nem magát. S ezzel bezárul a kör. Bezáród magad. És nincs tovább. *Két önzés rázza a börtönfalat...* A tiéd meg a világé.

S hiába mondtam. Káromkodás következett, bár ő nem is tudta, hogy káromolja őt. Mondom tehát inkább magamnak, hogy gyónnom kellene. Olyannak, aki megért és szeret. Jobban szeret, mint ahogy én magamat. Nem intenzívebben, mert ebben legyőzhetetlenek vagyunk mindannyian. De jobban, célt mutatóbban és célravezetőbben, miként a lelkiismeretem, melyet nem tudok átverni. Hogy ő is képviselje, amit a belső ismeretem diktál, s ne hagyjon békét, s meg tudjam tenni a szükséges lépéseket.

Melyeket? Ha tudnám! De hát mondja a lelkiismeretem! Csak nyugtalanít. Gyóntam már, újra gyónhatok, S mi az, ami tenni fogok? Tenni csak azt tudom, amit teszek?

Piarista köz, 2006. április 4.

A Gyökérben *Az elmesztett gyökerek*-et választottuk áprilisi találkozásunk házi feladatává, mely tanulmány a Koinónia februári számában jelent meg.

15 éve látogatott meg Budaváriban a váci Inczedy Péter, aki ma 60 éves nyugalmazott agrármérnök, s tagja a Mag II. nevű csoportomnak. Tőle kaptam Pekár István írását: *Elmesztett gyökerek*. Péter el is hozta a szerzőt hozzám a Piarista közbe. Megajándékoztam Istvánt Babér utcai sorozatommal: *A jézusi szövetség nagy alakjai*. Kérésére feleségének ajánlottam a füzetet. Sashalmon laknak, három gyerekük van. Rá három hétre a vasárnap esti sashalmi misém végén bejön a sekrestyébe kisfiával az asszony, s azt kéri, hogy megölelhessen. Én ölelem meg. S hívom őt és férjét: látogassanak meg. Mondja, hogy ő is akart jönni férjével hozzám, de István azt mondta neki, hogy Péteren keresztül csak őt hívtam, ezért nem jöhet. Egy emberpár, akiben újra reménykedhetem...

S most rátérnék dolgozatára. A szerző reménykedik. Abban, hogy Herencsénynek lesz még élete. Volt élete és nem a törökdülés tette azt tönkre, hanem a 20. század dűlása. Nincs módomban Jézust játszani Herencsényben. Lengyel Jozsóval, a falu eddigelé utolsó papjával, együtt voltam hetven éve a Kalazantinumban, három évvel járt felettem, meghalt váci házukban, '93-ban, nyolcvanadik évében. Csak imádkozhatom értük. Mit? A napokban

kaptam meg postán a párizsi *Parvis* negyedéves folyóirat legújabb számát, s benne Martine Sevegard tanulmányát: *A felszabadítási teológia út számunkra is?* Bartolomé de Las Casas mondatával indít: *Ott hagyom az indiánok között Jézus Krisztust, a mi Istenünket, ahol megostorozták, meggyalázták, keresztre feszítették, nem egyszer, de milliószor.* A 16. század közepén írja, s ezzel őse lesz a múlt század hatvanas éveiben induló felszabadítási teológiának, melynek írásait a 70-es években fordítjuk a Concilium hasábjairól. Gutiérrez, Jean Sobrino, Romero érsek, Boff nevei kerülnek elő, s az afrikai Marc Ela János, az ázsiai Pieris, Balasuriya nevei, s Ratzingeré, aki két Instructióban is elveri a port rajtuk, megtanítván őket arra, hogy a keresztényeknek nem szabad verekedniük (s ezzel párhuzamosan a Bokrot pedig arra, hogy nem szabad nem verekedni). S tanulmánya végén Sevegard felveti a kérdést, hogy nincs-e szüksége Európának is felszabadítási teológiára.

Harminc-negyven éve biztosan tudtuk, hogy nincs. Bokorra van szüksége, melyben az egymást szolgálás, az adástörvény, az erőnemalkalmazás jézusi tudatával új világot teremthetünk. Tudjuk-e még mondani harminc esztendő után is ezt a választ Sevegardnak? Egyik rendtársam a múlt vasárnapon ott volt az Országház előtt, s könnyekig meghatódott az ott (a Fidesz gyűlésén) látottakon-hallottakon. Harminc év előtti válaszuk birtokában elutasíthatjuk még magunktól könnyeit? Vagy látnunk kell, hogy amit tenni lehet, azon a vonalon mozog, amelyet Pekár István mutat nekünk. Nem kell-e módosítanunk látásunkon? A szerző Romero érsek szavaival fejezi be tanulmányát: *A szegények alkotják Krisztus testét a történelemben.* Ha Jóska vállalná Sevegard tanulmányának lefordítását, ajánlanám következő házi feladatunknak.

Piarista köz, 2006. április 5.

Rövid prédikáció a virágvasárnapi passió után

Befejezetlen történet. Itt nem lehet vége. Ha ennek a történetnek itt vége, akkor nincs Isten. Akkor valaki gonosz játékot űz velünk. Megteremt bennünket: igazra, jóra, szépre fogékony szívet ad belénk, s találkozhatunk Jézussal, aki meg tudja szólítani lelkünket, a szépre, jóra, igazra fogékonyat. S ennek ellenére azt csinálhatja vele Isten választott népe, amit a Passióban hallottunk. De ha nincs vége a történetnek a passióval, akkor leborulhatunk még Jézus előtt, aki egyszer már elbűvölt minket.

Befejezetlen a történet. Valaminek még történnie kell. Valaminek még jönnie kell. Kaifásé, Pilátusé, Heródesé nem lehet a végső szó. Ha az övéké az, akkor kár volt Jézus három esztendejéért. Kár volt a megtestesülésért. Kár volt minden szaváért, az ember szépbe szőtt hitéért. Kár volt reményt gyújtania, hogy lehet másképpen is, szebben is, hogy lehet még más sora is az embernek. Ha itt vége a történetnek, akkor a történet csak belever minket a betonba. Abba a betonba, amelynek neve az, hogy *Nincsen remény.*

Ha történik még valami, akkor Péter még keserves sírásra fakadhat, akkor a szétszaladó tíz tanítvány még összegyűjthető, akkor lehet még valami. Ha nem történik semmi, akkor ez a tíz fiatal mehet újra halat fogni. Akkor egy mérhetetlen csalódástól fejbe verten folytathatják ott, ahol voltak valamikor. Aminek előtte a Keresztelőhöz csatlakoztak. Újra halászok lesznek, s fogják hálóval a halakat, s eladják azokat Tibériásban, a városban. És megöregednek, és meghalnak azzal, hogy volt egyszer egy Keresztelő, meg volt egyszer egy Jézus. Ifjúságukban. Esetleg majd mesélnek gyermekeiknek. S ha megéri, az unokáiknak is. S azok hallgatják nagyapjuk meséit. Mesélik az unokáiknak... ha addigra ők maguk is el nem felejtik.

Befejezetlen a történet. Ha befejezetlen marad, nemcsak a tanítványok mehetnek vissza halkitermelő vállalkozásukba. Nemcsak ők csalódtak. Valaki más is. Az is, akinek volt egy *de* szava is: Kaifás csinálhat akármit, de harmadnapon feltámadok a halottak közül. Gondoljak csak bele. Jézus megérkezik abba a másik világba nagypénteken délután háromkor, fogadják őt szeretettel, s megkapja ottani beosztását: fogjon hozzá ahhoz, amit odaát csinálni kell. S

megütközve mondja, hogy neki harmadnapra fel kell támadnia, s kinevetik érte, hogy miket beszél. Kiváló regénytéma. Valaki az Isten Fiának gondolta magát, de hát semmi sem igaz belőle, csak beképzelte magának.

Befejezetlen ez a történet. Nemcsak a tanítványok csalódnak, nemcsak Jézus, Hanem ki még? Még én magam is. Hatvan esztendővel ezelőtt megindultam egy úton. Harminc éves sem voltam, de kibontottam egy zászlót. És csak azért bontottam ki, mert tudtam, hogy a tanítványok nem csalódtak, és Jézus sem csalódott, amikor az Isten Fiának mondta magát, s a keresztet hordozva és végső haláltusájában, amikor az Atya kezébe ajánlotta lelkét, akkor is tudta, hogy a harmadik napon, vasárnap hajnalban találkozik majd Mária Magdolnával. Még én is csalódottan állnék itt előttetek. Mi az, hogy még én is? Mi ez a magamat megmagasítás? Szükségképpen. Mindenkinek maga a legfontosabb. Mindenkit úgy kell szeretnünk, ahogy magunkat szeretjük. Miért? Azért, mert sajátmagunkat szeretjük a legjobban. Tény ez, s Jézus is erre a tényre épít. Behelyettesíthetik magatokat velem. Még ti is csalódtok, ha nem történik valami még a passió után. Minél többet raktatok rá életetekből Jézusra, annál fájdalmasabb a csalódástok, mely biztosan nagyobb, mint a Tizenkettőé, nagyobb, mint Jézusé lett volna. Miért? Mert a ti magatok személyes csalódása.

Nincs végiggondolva, hogy a passióval befejeződik minden. Számomra csak a legsötétebb kétségbeesés ennek a következménye. Ez a tényállás. Ha nincs folytatás, ha nincs harmadik nap, akkor teljesen hiábavaló a Tizenkettő, Jézus és az én életáldozatom. Akkor Isten megteremtette azt a világot, amelyben gyilkoljuk egymást, amikor háború van, és gyalázzuk egymást, amikor csak választási kampány van. Akkor a Gyurcsány-Orbán pártviadal az ember sorsa, múltja, jelene és jövője. Alig várom, hogy túllegyünk rajta, s hogy halljunk valami értelmesebbet is, mint amivel rálicitálnak egymásra. Szóval befejezetlen ez a passió-történet. Befejezem.

És feltámadt a harmadik napon,
Mert ellökték a követ angyalok.
S lerakta szépen leplét, szemfedőjét,
Hogy kísétáljon azon a hajnalon.

Harmadnapon gyógyultan távozott.
Teste-lelke ép, ragyog s mosolyog.
Találkozóra megy, tanítványokhoz,
S csak vidám lehet – e harmadnapon.

Átmegy a zárt falon, s megáll előttük,
akik nem várnak harmadik napot,
de városukkal majd hangos szóval
tudatják, hogy valóban feltámadott.

S ti, most kétezer esztendő után
Már Húsvét előtt nyolc egész nappal
Örüljete, mert nem csalódtatok,
Kik elfogadjátok, hogy feltámadott.

És mellékesen még meg is bocsáthattok egy vén embernek, aki elkövette kínjában-örömeiben mindazt, a végét is, amit halottatok. Amen.

Piarista köz, 2006. április 6.

Húsvétvasárnap

Addig ugyanis nem értették meg, hogy Jézusnak fel kellett támadnia a halálból – ahogyan hallottuk. Kik nem értették meg? Hát a Tizenkettő eleje: Péter, akire Jézus majd rábízta a

maga közösségét, és János, akit Jézus a maga rokonszenvével is szeretett, s aki az utolsó vacsorán odahajtott fejét Jézus vállára-mellére. Nem egyformán szeretete Jézus a Tizenkettőt? Nem. Nem lehet mindenkit egyformán szeretni. Pályája első felében Jézus egy éjszakát átmádkozott, mikor tanítványai szélesebb köréből ki akarta magának választani azt a Tizenkettőt, akik majd állandóan vele lesznek. A szeretet is olyan, hogy folyamatosan mérlegel, s mindig dönt. Dönt valaki előnyére, és valakinek a hátrányára. Hat és fél milliárd ember él a földön. Ebből csak valakiket, egy elenyésző kisebbséget ismerünk. S ezekből a kevesekből is választunk, és csak egynek a kedvéért hagyjuk ott apánkat-anyánkat, és vesszük ezt az egyetlent – társunknak, férjünknek, feleségünknek. Valaki járt nálam, s elmondta, hogy öreg korára össze akar költözni az egyik gyerekével, s nem egy gyereke van. Dönt valamelyik gyermeke mellett, valamilyen szempont alapján. Mi ez a szempont? Ugyanaz, ami a párválasztásnál: Melyikükkel érzem magam majd legjobban. Nem csúnya ez? Nem. Miért? Mert Isten olyannak teremtette meg az embert, hogy van valaki, akit mindenkinél jobban szeretünk. Ki ez? Megtaláljuk nevét személyi igazolványunkban. S nem csúnya önzés ez? Nem, hanem törvénye a teremtésnek. Az a törvény, hogy magunkat szeretjük a legjobban. Jézus is magát szeretete a legjobban? Igen. De hát ő életét adta értünk, tanítványaiért, és ezzel nem szeretett minket jobban saját magánál? Nem. Nem lehetséges valakit is, bárkit is jobban szeretnünk mint saját magunkat. Jézus magát szeretése abban állt, hogy vissza akar kerülni Atyjához. Törekvéseiben ez volt az első helyen. Ő – akart visszakerülni. Egyikünk sem tud senkit magánál jobban szeretni. Jézus sem. Akkor sem, ha életét áldozza értünk.

A szerelmesek sem képesek erre. Bár amikor szerelmesek, nem így gondolják. Majd elmúlik a szerelem láza, s megtanulják, hogy bizony akarniuk kell társukat úgy szeretni, mint saját magukat. Mindenki elsősorban magáért él. Nem csaphatjuk be magunkat. A magunk számára mindig magunk vagyunk a legfontosabbak. Az élet megfellebbezhetetlen törvénye ez. Erre épül az emberiség élete. Jézus is tudta ezt: *Szeresd felebarátodat mint tenmagadat!*

Amikor Jézus kiválasztotta magának a Tizenkettőt, csak az lehetett a szempontja, hogy optimális csapatot gyűjtsön egy olyan feladatra, melynek elsődleges célja, hogy ő, Jézus visszajusson az Atyához. Minden ennek a célnak rendelődik alá. Mindannyiunk életében is ez a helyzet: mindig a választott cél szempontja határozza meg magatartásunkat, választásainkat. Egészen röviden és egyértelműen: mindent azért teszünk, hogy mi boldogok lehessünk. Ez a végső cél határozta meg Jézust akkor is, amikor Pétert választja ki majd magára maradó közösségének őrzőjéül. S csak azért hajthatta János a vacsorán Jézus keblére a fejét, mert Jézus is kedvelte, szívével szeretete ezt a talán legfiatalabb tanítványát. Mért kedvelte jobban, mint a többit? Csak azért, mert valóságos ember volt, s az embernek rokonszenvei meg ellenszenvei vannak. Akkor is, ha szeretetével minden testvérét, barátját át akarja ölelni.

Szövegünk tehát arról beszél, hogy ezek a sokszorosan kivételezett tanítványok sem értették még, hogy Jézusnak fel kellett támadnia a halálból. Mért nem értették? Mert nacionalisták voltak. A Törvény és a Próféták nevelték őket azzá. A Tórából tanulták, hogy ők az Isten választott népe. Jézus is erre nevelte őket? Nem. De alighanem így értették őt, amikor azt tanította nekik, hogy *a pogányokhoz és a szamaritánusokhoz ne menjete, csak Izrael elveszett juhaihoz*. Magam sem mondom magunknak, hogy külföldre menjünk. Elég nekünk, ha a magyaroknak magyarázzuk, hogy mit is akart Jézus. Majd ha a magyaroknak már megmagyaráztuk, majd ha a magyarok már megmondják nekünk, hogy köszönik szépen tanításukat, majd ha a magyarok már kiirtják magukat, s a század végére elfogyasztják magukat, akkor keressünk olyan népeket, amelyek ifjúságukban nem karriert akarnak befutni, hanem inkább házastársat akarnak találni, és családot építeni.

Nacionalisták voltak, és Jézust is nacionalistának gondolták. Messiás királynak gondolták, aki felemeli nemzetének zászlaját, kiveri a rómaiakat Izrael földjéről. Sem Jézus szenvedés-bejelentéseivel nem tudtak mit csinálni, sem az ezt követő szavaival: azzal, hogy harmadnap majd feltámad. Amikor először beszél szenvedéséről, Péter azt válaszolja, hogy *nem*

történhetik ez meg veled Uram. Jézus lesátánozza érte. Az ezt követő szenvedés-bejelentések nyomán az evangélisták részint azt mondják, hogy nem mertek rákérdezni arra, hogy hogyan is volna ez lehetséges, amikor ő a Messiás. Részint pedig azt mondják, hogy féltek megkérdeni tőle, hogy mit is akar ezzel mondani, hiszen emlékeztek még rá, hogy mit mondott Péternek. A színeváltozás hegyén történeteket is arra magyarázták, hogy Jézus Mózes és Illés ügyét akarja folytatni, s akkor nincs baj, mert hát Mózes és Illést mindenképpen Isten ügye képviselőjének gondolták.

Aki nacionalista, annak zárva van a megértés útja Istenhez. Ki a nacionalista? Az, aki ölni is hajlandó nemzetéért. Tudtok olyan népről, aki nem nacionalista? Mert én nem tudok. Egyszer volt Budán kutyavásár. Egyszer támadt századunkban egy csoport, amely visszaadta katonakönyvét, s az állam börtönbe zárta őket, az egyház pedig elítélte őket, mint akik hűtlenek az egyház megszentelt hagyományaihoz. Az egyház templomot épít bármely nemzeten belül kardforgató királyoknak, ahogyan szemetekkel láthatjátok itt is Adyligeten. De még Bazilikát is épít, és a Belvárosban, ahonnan körmenet indul minden évben augusztus huszadikán a Szent jobbal, mert ez a szent jobb kéz győzte le Vajk, azaz Szent István unokatestvérét, az Árpád-fi Koppányt, s vágatta négy felé annak a testét.

Hát ne szeressük nemzetünket? Dehogynem. Ki a fene szeressen minket, ha mimagunk nem szeretjük egymást. De ne gyilkoljunk érte sem magyart, sem mást. A szeretet nem gyilkol, a szeretet csak ölel. Dévai gyereket, ha magyar, ha nem magyar. És rekecsinyi csángót, hogy tudjanak anyanyelvükön imádkozni, ahogyan Jézus sem görögül vagy rómaiul, hanem zsidóul mondta el a Miatyánk szövegét tanítványainak. Istenektetsző módon szeressük nemzetünket. Aki istenektetszően szereti nemzetét, az a *patrióta*. Mindenki legyen patrióta, szeresse mindenki a maga népét istenektetsző módon – patriótaként.

Egyszer már tudomásul kellene vennie legalább azoknak, akik Jézusra hivatkozva keresik Istent, hogy Istennek nincsen választott népe. A zsidók sem voltak azok, s mi, keresztények – azok, akiket megkereszteltek –, mi sem vagyunk azok. S csak akkor vagyunk Jézusról nevezettek, azaz krisztusiak – s ezt jelenti a *keresztény* szó –, ha magunkévá tesszük Isten ügyét, s tanítványai leszünk Krisztusnak, aki nem ismer ölést és katonai szolgálatot sem. Újból és újból el kell mondanom, ha nem csatázzunk három századon keresztül a törökkel, akkor ma mi is akkora nemzet vagyunk, mint legalább a lengyel, melynél a középkorban alighanem számosabbak voltunk. Ölésből nincsen élet, s egy szép napon a sikeres öldöklők is átadják helyüket azoknak, aki nem ölnek, hanem csak ölelnek.

Mindezeknek van egy nagyon jelentős következménye. Nem lehet olyan szövegeken nevelődni, amelyekben megmagasztosítják a kardforgatókat. Megfigyelhetitek ti, akik évek óta hallgattok engem, hogy mindig csak az evangéliumról prédikálok. Azért, mert Jézusnak rend volt a fejében. Nem volt nacionalista. S mindazokat, akik nacionalisták voltak, Jézus vágta, mint a nyers tököt, de csak a szavával, hogy észre térjenek. Nem tértek észre, hanem helyette levágták őt – a Golgotán. Kik? A nacionalisták, akik készek voltak bármikor elővenni a jól elásott és lezsírozott görbe kardjukat. Jézus előre látta nemzete tragédiáját: *kő nem marad kövön. Jeruzsálemet pogányok tapodják.* Ez lett a rómaiak válasza a 69. évi nemzeti felkelésre.

Nacionalizmusra nevel az egész Ószövetség. Igaz, nemcsak nacionalizmus van benne, hanem istenszeretet is. De ez a kettő üti egymást. Ha nem üti bennünk e kettő egymást, akkor maradunk nacionalisták: szeretünk is, gyűlölünk is. Akkor megmaradunk abban a szituációban, melyet kifejez a szójáték: Jézuskának is, Béluskának is. Semmi reményem abban, hogy az egyház el tudná vágni ezt a köldökzsinórját, amely az Ószövetséghez köti őt azon az alapon, hogy Jézus zsidó volt, s az Ószövetségen nevelődött. Pedig tudomásul lehetne vennünk Jézus hat antitézisét: *Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek.* S a hat antitézisben ott van az, hogy *Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket...* Hogyan

kell az ellenséget szeretni? Úgy, mint a nem-ellenséget: nem ártani neki, s ha ínségben van, segíteni rajta: etetni, itatni, ruházni, hajlékunkba fogadni, meglátogatni, ha beteg, ha rab.

Azért nem értették a tanítványok, hogy fel kell támadnia, mert azt sem értették, hogy szenvednie kell. Mért kell az istennektetszőnek szenvednie az Isten által teremtet világban. Azért, mert az Isten szabad, s ha teremteni akar valakit, és nemcsak valamit, hát azt a maga képére kell megformálnia, tehát szabadnak kell teremtenie. S a végtelen és mindentadó Isten tökéletesen védtelen ezzel az emberi szabadsággal szemben. S a Fia is védtelen. S Jézus ezt Fülöp-Cezáreájában már látja, s mondja azt, amire Péternek és a Tizenkettőnek csak világos és nacionalista válasza van: Azt, hogy nem történhetik ez Veled Uram. De megtörténik. *Contra facta non valent argumenta*. Magyarul: a tényekkel szemben nincsen érv. A Golgota nem tagadható le, a Golgota van. S e tényből nem akar tanulni senki. Csak tapsolunk Jézusnak, s taps közben mondjuk a világ legnagyobb butaságát: azt, hogy erre Istennek, embernek azért volt szüksége, mert a végtelenül jó Isten örökre pokolra vágta volna a maga képére teremtet teremtményt, az egyetlen *valakit*, de ebből a fajtából mindet, mert Éva evett a tiltott gyümölcsből, s Ádámnak is adott. Jézus kiengesztelte a haragvó Istent, kinyílt a mennyország, s mi végre már bemehetünk abba – ez az állítás a világ nagy-nagy butasága.

S mindezt megadatott nekem látni, immár hatvan esztendő óta, s jaj de jó, hogy a felvilágosodás után születtem, mert ha előbb születtem volna, akkor elégetett volna egyházam a máglyán. S jaj de rossz, hogy a felvilágosodás után születtem, mert közel kilencvenedik évemhez is hétről-hétre mondanom kell ezt a látomást, és világ és egyház forog tovább úgy, mintha semmit sem mondanék. Mért is legyen másképpen?! Jézus is elmondta mindezt, s az ő jutalma, hogy nevében mondják az összes keresztény felekezetek, hogy milyen jó, hogy a haragvó öreg urat átformálta kegyelmes úrrá, aki kegyelmével biztosítja nekünk, hogy halálunk után bemehetünk a mennyországba.

Nem biztosítja. Hiszem, hogy az Isten végtelenül jó, és Jézus előtt és Jézus után is ugyanúgy megbocsát a mégiscsak teremteny, tehát gyarló valakinek. Megbocsát, ha bocsánatát kéri, hogy csak ilyen gyarló tud lenni – magyar piarista nyelven: gyarlendő – a gyarló és halandó szavak összevonásából.

Nem hitték, hogy fel kellett támadnia a halálból. Aztán a ténynek hittek. S mi kétezer esztendő utániak is, hiszünk a ténynek. A ténynek ugyan nem kellene hinnünk. Mert nem hiszem, hogy a Duna partjáról, a Piarista közből rálátok a Gellért hegyre, hanem tudom. Úgy tudom, mintahogy tudom, hogy én most ezeket írom a számítógépembe, illetőleg mondom nektek. Ha hiszem, ha tudom – teljesen mindegy. Más az, ami nem mindegy. Hajlandó vagyok-e tudomásul venni, hogy mindaz, amit Jézus tanított és élt, bizony, bizony nem utópia. S hajlandó vagyok-e tudomásul venni, hogy az elmúlt kétezer esztendő során utópiává csökkentettük egész tanítását. Mindegyik keresztény felekezet. És mindegyik tévedhetetlenül. S kiirtottunk mindenkit, aki azt mondta, hogy ez bizony nem utópia, mert mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek... És ez olyan végtelenül szomorú, hogy Istent meg kellene vigasztalni, hogy csak ennyire jutott velünk. Mennyire? Majdnem semmire. Hogy Isten is így látja-e a dolgokat, azt azért nem tudhatom. De minden logika alapján én csak ezt tudom gondolni, ha nem áll is módomban mondani, hogy így van, ahogy mondom.

De most mégis húsvétvasárnap van, s ezért ünnepelem Istent, hogy feltámasztotta Jézust a halálból, s ezzel igazolta azt, hogy mindaz, amit Jézus mondott, s amit szavai nyomán én is elmondok – mindez igaz. S ha igaz, akkor mégiscsak van reménye az embernek. És ami több ennél: mégis csak van reménye Istennek is, hogy nem marad mindörökre utópia, amit akart akkor, amikor valakit, amikor szabadnak teremtet minket. Amen.

Piarista köz, 2006. április 7.

Fehérvasárnap

Én Uram, én Istenem! – halljuk Tamástól. Jézus csak nagyritkán mondta Istent Úrnak, inkább Atyának, Atyjának szólította. A tanítványok pedig Jézust többször is Úrnak szólítják: Uram, ments meg mert elveszünk! – mondják a viharban; Uram, jó nekünk itt lenni – mondja Péter a színeváltozás hegyén. És Jézus jóvá is hagyja ezt a megszólítást. *Ti úrnak mondotok engem, s az vagyok.* Így illett szólítani a Jézus korabeli Izraelben a rabbikat, a tanítókat. Erre gondolt-e Jézus, mikor ezt mondta, nem tudom eldönteni. Viszont piaristáéknál is ugyanez a mód. Piarista diák nem atyázza tanárait, hanem tanár úrnak szólítja őket. Merza Jóska megkérdezte, hogy ki van-e téve szobám előtt a folyosó falán a nevem elé a P.? Azaz, hogy Péter Bulányi lettem-e? S megnyugtathattam, hogy nincs P.; csak annyi van kiírva, hogy Bulányi György.

Soha nem hallottam a Rendben, hogy azért nem atyáztatjuk magunkat a diákjainkkal, mert *egy a ti Atyátok, a menyei.* Enélkül is tudtuk, hogy nem vagyunk *atyák.* A kispapjaink sem atyáznak, engemet sem atyáznak. Mondtam húsz év körüli rendtársaimnak is, hogy én csak a Gyurka bácsi vagyok. Itt is, mint a Bokorban. Azt hiszem, olyasfajta viszony alakulhatott ki Jézus és a tanítványok között, mint a piarista diák és a piarista tanár között. Bensőségesen csengett számomra diákkoromban, ha azt mondtam tanárainknak, hogy *tanár úr.* S akkor is, amikor '43-tól már engem tituláltak tanár úrnak. Ezt is bensőségesnek éreztem. Nem falat húzott közénk ez a tanáruzás, hanem egybekapcsolt minket: gyerekeket és felnőtteket. Van jézusi értelmező szótár is, és abban jelent az *úr* szó olyant, hogy az úr zsarnokoskodik, meg olyant is, hogy az úr megmossa azoknak a lábát, akik úrnak szólítják őt.

Nagycsütörtökön a dunaparti kápolnában tartományfőnökünk megmosta tizenkét pesti diákunk lábát. Példás liturgikus rendben történt a Jézusra emlékeztető művelet. Urbán Józsi levette magáról a misekazulát, felkötött maga elé egy kendőt. A tizenkét diák meg fogta a két oldalra állított hat-hat összecusukható széket, leültek rá, kibontották cipőzsinórjukat, levetették zoknijukat, és Józsi fogta a tálat, s letérdelt mindegyikük előtt. Egy kispap a balján, annak kezében a sekrestyében forralt melegvízzel telt korsó. Másik kispap a jobbján, annak kezében a törölő kendő. Józsi megöntötte s megtörölte a 12 lábat. Aztán levette a maga elé kötött kendőt, felvette a kazulát és folytatta a szentmisét a hívek könyörgésével. A *tanár úr* a jézusi értelmező szótár második jelentése szerint volt ez alkalommal is – úr.

A mai evangéliumban Tamás is mondja Jézusnak, hogy *Uram* de mintha ez alkalommal valami mást jelentene ez a szó. Többet a megszokottnál. Többet, mert ez az egyetlen hely a négy evangéliumban, amikor valaki azt is mondja Jézusnak, hogy *én Istenem.* Sehol másutt és senki más. Valami következtetés játszódott le Tamás lelkében. A naimi ifjú, vagy Lázár feltámasztása után senki sem mondta Jézusnak, hogy *én Istenem.* Nem regényt írok most, hogy kitaláljam: miben állt Tamás következtetése. Inkább továbbmegyek Jézus válaszára: *Mivel láttál engem, hittél!* Ez is egyetlen előfordulás. Jézus hitre buzdította a kafarnaumi századost, aztán gyógyította meg annak gyermekét. A századosnak előbb hinnie kellett, s csak azután láthatta, tapasztalhatta, hogy meggyógyult a gyermeke.

Elfogadja Jézus Tamástól ezt a fajtájú, ezt a fordított sorrendben megszülető hitet is, de boldogoknak mondja azokat, *akik nem látnak, és mégis hisznek.* S én a mai Bokor-húsvéton azt kérdezem meg tőletek, magamtól, magunktól, hogy boldogok vagyunk-e, hogy hiszünk-e annak ellenére, hogy nem látunk. Mit nem látunk? Vagy szerényebben: Mit nem látok én magam? Megmondom, hogy mit nem látok. Nem látom a Bokor jövőjét. Tekintettel arra, hogy ember vagyok, s ember nem látja a jövőt, hacsak nem Isten, és hacsak nem tolmácsa az Istennek. Nincs ebben semmi baj. Remélni kell a Bokor jövőjében. Remélek-e? Remélünk-e? Olcsó a kincstári optimizmus. Nem akarok élni vele. Inkább a múltba nézek, s abból akarnám kitalálni a jövőt. Azt, hogy van-e jövője a Bokornak.

Az elmúlt héten olvastam XVI. Benedek interjú-kötetét. Az interjút készítő P. Seewald nem kíméli őt. Még csak 1996-ban vagyunk, amikor a kötet készül. Még csak a Hittani Kongregáció prefektusát vallatja, s elibe tár mindent, ami csődtömegnek látszik az emberiség s egyházunk életében. Nagybárra elfogadja a prefektus, amit Seewald elébe tár, de mondja, hogy mi az, ami mégiscsak van, ami nem csőd, s nem adja fel a reményt. Azért nem adja fel, mert hisz. Hisz? Igen. És miben? Nem merek vállalkozni most, hogy Ratzinger közel kétszáz válaszát összefoglaljam, majd máskor talán megteszem. Most csak másra merek vállalkozni. Arra, hogy elmondjam nektek, hogy én hiszek-e. Miben hiszek – olyanként, mint aki nem lát a jövőbe?

Elsőül is abban hiszek, hogy nem vagyok magam, hogy nem vagyunk magunk. Hiszem, hogy van valaki felettünk, s ez a valaki megpróbált egyszer vagy időtlenül valamit. Mit? Embert teremtett, aki hasonlít rá, az Istenre. Kettőben is hasonlít. Az egyik az, hogy tud szeretni. Megrajzoltam már negyven éve a magam képét a Szentháromságról. Attól három az Isten, hogy Közösség. Az első nézi a másodikat és szerelemre gyúl iránta. A második nézi az elsőt, és viszonzozza ezt a szerelmet. Kettejük kölcsönös szerelme – mely az egyiktől a másikiig, s a másiktól az egyikig ér – ez a harmadik Ő, ez a Lélek. Hadd mondjam így, nagy magabiztosan: személyileg én biztos vagyok abban, hogy ez az elképzelésem a valóságot fejezi ki. Azért vagyok ebben biztos, mert minden fiatal arra vágyik, hogy megtalálja azt az egyetleneket, akiért elhagyja apját és anyját, s ez az elhagyás, ez lesz számukra a dátum, a közös dátum, melyhez mérik az időt: megérni az ezüstlakodalmat, az aranyat és a gyémántot, meg ami még utána következhetik. Lehetetlen, hogy más legyen az Isten lényege, mint az, amit ekkora erővel teremtett belénk. Az ember, az Isten alkotása elárulja, kiabálja, fennen hirdeti Alkotójának vonásait. *Szeretet az Isten* – írta 1900 esztendővel ezelőtt az Első János levél. Írtam én is Debrecenben közel hatvan éve első könyvem címéül ezt. S ezt a címet adta első enciklikájának XVI. Benedek is. Koppintjuk mindannyian Jánost, János pedig koppintja azt, amit három éven keresztül hallott ama felejtethetetlen vándorfőiskolán.

Azt mondtam, hogy kettőben is hasonlítunk Istenre. Az elsőt elmondtam, s most jöhet a második. Isten nemcsak szeret, hanem szabad is. Szabadságát arra használja, hogy szeressen. Isten nem kapta a maga tulajdonságait valaki mástól. Vannak neki ezek a tulajdonságok. Vagy ha inkább tetszik: Maga adta azokat magának. Isten szeret és szabad. És arra használja szabadságát, hogy szeressen. S ezt a felhasználási törekvését is maga adta önmagának. Ez az Isten definíciója: Maga definiálta ilyenek önmagát az, aki a csipkebokorban csak így mutatkozott be: Vagyok, aki vagyok. Bokor-fordításban meg: Érted vagyok.

Egyet nem tud az Isten. Mit? Másik Istent teremteni. Nem tud létrehozni olyan teremtményt, aki szeret, s aki szabadságát szükségképpen arra használja, hogy szeret. Ha ilyen teremtményt hozna létre, az már automata volna, szeretetrobot. Ez a teremtmény nem volna szabad. Az ember méltósága abban áll, hogy olyan lehet mint az Isten, ha mi magunk is akarunk olyanná válni, mint az Isten. De ha nem akarunk szeretni, akkor szabadságunkban áll nem szeretni. Ezért írhatja Vörösmarty: *megteremtén a világot, az embert, a félig Istent, félig állatot...* Ha szabadságunkat nem a szeretetre használjuk, hanem úgy élünk csak mint az állat, mely *mássz és harap* – akkor elfuseráljuk magunkat. Elfuserálhatjuk magunkat. Az állat nem tudja elfuserálni magát, mert az állatot maga az Isten determinálta arra, hogy csak másszon és hogy csak harapjon. Az állatból születik meg az evolúció során az ember, aki mászást és harapást képes lecserélni a szeretetre. Képes, mert szabad.

Abban hiszek tehát, hogy van felettünk valaki, akire hasonlítunk, s azért hívott életre minket, hogy minél jobban hasonlítsunk rá. Összesen ennyiben hiszek? Nem. Abban is, ami ebből következik. Abban is, hogy a keresztre feszített és feltámadott Jézus a Szentháromság második személye. Abban is, hogy Jézus Péterre bízta Isten egyetlen szövetségét velünk, emberekkel. Isten szövetségét arra, hogy igyekezzünk hasonlítani rá. Nem gondolom, hogy mindegy, hogy melyik vallási közösséghez tartozom. Nem azért gondolom így, mert meg va-

gyok győződve arról, hogy a Péter-utód vezette egyházi közösség valósította meg a történelem folyamán a legkülönbül azt, amit Jézus ránk bízott. Mi az? Hát a cedáka – zsidóul, a dikaiosüné – az Újszövetség nyelvén, s ennek hiteles magyarra fordítása: az istennektetszés. Csak az Isten a szívek hiteles vizsgálója. Csak az Isten a megmondhatója, hogy melyik vallásban élő emberek azok, akik a legkülönbül teljesítik ezt az istennektetszést; azt, ami az ember dolga és életfeladata. De megtapasztaltam, hogy amit hitemként vallok, arra egyházam azt mondta, hogy nem sérti semmiben ennek az egyháznak a hitét. Tehát hiszek a Fiúban, a Lélekben is, s az Atya, Fiú, Szentlélekből megszületett egyházban is. Ha más vallásban születtem, nevelkedtem volna, valószínű, hogy ott is megtaláltam volna azt, amit én a magaméban találtam meg. Mit? Az Istennek tetszeni akarást.

Miben kell még hinnem ahhoz, hogy boldog lehessenek? Csak abban, hogy megtegyük a dolgunkat. Ahogy tudjuk. Azt, ami telik tőlünk. Az első nemzedék jó hatvan éve kezdte Debrecenben, s a lelkigyakorlatok hatására majd minden nagy és kis városban kezdte tenni azt, amit a történelmi helyzet megkívánt. A kisközösségek létrehozását kívánta meg, s e kisközösségek Jézus-ismeretre, s buzgó katolikus életre neveltek minket. Tagjainak java része már túlvan azon, hogy várjunk tőlük teljesítményeket. Megkapták már odatúl a maguk beosztását. Hogy ez miben áll, nem tudom, csak remélem, hogy beosztásukba belefér az is, hogy a maguk lehetőségei szerint segítsenek minket, akik még innen vagyunk a találkozáson. Hiszen, hogy megkapták örök jutalmunkat, amelyről Jézus beszélt, s az új lakóhelyet, ahova el akarta vinni valamikor tanítványait is. Hiszek abban is, hogy nem csalódtak. Hogy meglátták már az Istent, aki nem ismer éveket és öregséget, hanem aki mindörökké fiatal. S ha fiatal, akkor megmondja nekik, amit az istennektetszés ma és odatúl kíván tőlünk. Mert az Isten is cadddik és dikaios, és istennektetsző, s akik mellette vannak már, mindörökké olyanok, amilyen Isten maga.

A második nemzedék eleje is túlvan már a hatvanon, s ők végzik ma a Bokorban a munka dandárját. E második nemzedék ugyanúgy példa, mint az első. Ők is megtették azt, amit Jézus várt tőlük. Tessék tudomásul venni, hogy egyházunkban rajtunk kívül nem ismerek mozgalmat, közösséget, amely elhatárolta volna magát a hazafias embergyilkolástól. Csak az ellenséget nem ismerő Jézushoz magányosan eljutó egyeseket ismerek a Bokron kívül. E jézusi elhatárolódásért a Bokor második nemzedéke elszenvedte a magáét az urak, a világi és egyházi urak világától. Félreértés elkerüléséért mondom: ezek az urak nem a lábmosó urak közé tartoztak. Hanem azok közé, akik Jézus világos tanítása ellenére szükségképpeninek mondták a hazafiúi gyilkolást. Nincs mese! Mindenki az Isten lánya, meg fia! Senkit sem szabad bántani. Jézus tanítása is, a lelkiismeretünk is világosan beszél: *Ne álljatok ellen a gonosznak!*

S még valamiben hiszek. Abban, hogy csak sast nemzenek a sasok, s hogy a harmadik nemzedéken fordul, hogy lesz-e negyedik nemzedék. Lesz, ha megőrzik a hitet. Miben? Mindabban, amit elsoroltam. Senki sem bánt már minket. Jó ez vagy rossz? Jó, mert nem jó, ha bántják az embert. És rossz, mert csak azt bántják, aki csinál valamit. Jézusnak nem sikerült elérnie, hogy ne bántsák, pedig igazán nem arra törekedett, hogy bántsák őt. Miért bántották? Mert Jézus még hitt valamiben. Abban az országban, mely nem ismer zsarnokoskodást, többet birtokolni akarást és erőalkalmazást. Hitt abban, hogy lehetséges embereknek úgy élniük egymással, hogy csak szolgálnak, osztoznak és nem ismerik a bűntető, a kényszeríthető törvények hatalmát. Csak az élet odaadásáért: *Hatalmam van odaadni az életem.*

Hiszek abban, hogy nem felejtjük el, amit e hatvan esztendő alatt megtanultunk. Hiszek abban, hogy jön még olyan idő, amikor labdába rúghatunk. Nem ért még véget a sor: Jézus, Ferenc és a Bokor két első nemzedékének sora. Folytatódnia kell a sornak. Ha nem folytatódna, akkor sem volt kár, hogy folytattuk a múltban e jézusi sort.

S most talán válaszolhatok már a kérdésre, hogy mért mondta Tamás Jézust nemcsak uramnak, hanem istenemnek is. Hát csak azért, mert a feltámadás hatására megértette, hogy az, amit Jézustól a három esztendő alatt tanult, csak felülről jöhetett. Egy abszolút világból. A szeretet világából. Az Istenéből. S akit gonosztevéként keresztre szegeztek, maga volt az Isten. Amen.

Piarista-köz, 2006. április 8.

Ildi-búcsúztató

Ez afféle szöveggönyv, melyet minden illetékes megkapott az esemény előtt már egy héttel: A Tizenkettő (azaz a Fiatalok II. nevű közösség tagjai, akik majd körülülük az oltárt) 17,45-kor legyen a sekrestyében, ahol felállítom őket, s elmondom nekik, hogy mit kell tenniük.

Pontban 18-kor meghúzzuk a csengőt, Csertáék a húrokba csapnak, mi pedig kivonulunk a sekrestyéből s bevonulunk a kápolna hátsó ajtaján, az oltár előtt térdet hajtunk s a székeinkhez megyünk, megállunk előtte, s várjuk az ének befejezését... (Az Úristent magasztalom...)

Ezután az ambóhoz megyek és elkezdem.

Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.

Az Atya, aki mindannyiunkat nagyon szerető édesapánk, s aki ezért úgy szeretett bennünket, hogy elküldte és odaadta nekünk kényünk-re-kedvünk-re szerelmes Fiát, akiben neki jókedve tellett,

A Fiú, aki csak arra tanított minket, hogy hallgassunk mindig a szívünkön keresztül bennünket szóló apjára, hogy legyünk mi is szerelmes lányai, fiai, s legyen az életünk mindenkor istennektetsző,

s a Lélek, aki egybeforrasztotta őket, minket pedig arra buzdít, hogy lakást vehessenek ők hárman már itt a földön minálunk, és majd örökre mi is lakást vehessünk a Szentháromság ölén – náluk,

ez az értünk levő és Atya-Fiú-Lélek nevű örök szeretet – legyen most és mindenkor veletek.

Testvéreim, ennek az elhívásnak örököseiként nézzünk csendben a szívünkbe, s vizsgáljuk meg, hogy megőriztük-e hűségünket Istenünkhöz, aki így szeret minket.

Gyónom a mindentadó Istennek...

Irgalmazzon nekünk a mindentadó Isten, bocsássa meg bűneinket, s vezessen el bennünket magához, az örök életre. (A tizenkettővel együtt most leülünk a székeinkre. URAM IRGALMAZZ! – DICSŐSÉG)

Imádkozzunk! Istenünk, te aki örök, mert időtlen szeretetteddel hatvan esztendővel ezelőtt létbe szólítottad Ildikó testvérünket, hogy Fiadnak igaz tanítványává legyen, s minden tőle telhetőt tegyen, hogy körülötte Isten Országa támadjon,

kérünk, öleld szívedre testvérünket, hogy teljesejék reménye, és megláthasson Téged,

szeretett Fiadat, s a kettőtöket egybeölelő Lelket,

a mi Urunk Jézus Krisztus, a te szent Fiad által, aki Veled él és szolgálva szeret mindörökkön örökké. Amen.

Szentlecke Szent János apostol első leveléből: Szeretteim, szeressük egymást, mert a szeretet Istentől van, és mindenki, aki szeret, az az Istentől született, és mindenki, aki szeret, Istentől való és ismeri Istent. Aki nem szeret, nem ismeri az Istent... Ez az Isten ígéje. (ALLELUIA)

Az Úr legyen veletek! Evangélium Szent János könyvéből: Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad, s én benne, az bő termést hoz. Hisz nélkülem semmit sem tehettek. Ha bennem maradtok, és tanításom is bennetek marad, akkor bármit akartok, kérjete, és megkapjátok... Ezek az evangélium igéi.

Homília

Testvéreim! Szentmisén vagyunk, melynek görögül beszélő keresztény őseink az *eukharisztia* nevet adták, melyet magyarra a hálaadás szóval fordítunk. Hálaadáson vagyunk. Hálát adunk a feltámadás hetében Jézusért, akivel valakik rútul elbántak ugyan, de Istenünk feltámasztotta

őt a harmadik napon. Hálát adunk, mert mielőtt megölték volna Őt, még gondoskodott, hogy ehessük-ihassuk őt – hathatós táplálékként. S harmadikul hálát adunk Ildikóért, aki előttünk ment Jézusunk, Hozzád, az Atyához, a Lélekhez – az örök lakóhelyre.

Hálaadáson vagyunk tehát, nem gyászmisén. Ünnepet ünnepelünk, mert szeretjük Istenünket, s nem félünk tőle. Nem, mert a szeretet kizárja a félelmet. Jézus arra tanított minket, hogy szeressünk Téged, Istenünk, és sohasem beszélt arról, hogy féljünk tőled. Te olyan Isten vagy, aki szereti az őket szeretőket, s Jézus még az őt keresztre szegezőkért is imádkozott: Bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit tesznek. Nem ismerjük ugyan az örökkévalóság időviszonyait, de úgy képzeljük, hogy már magadhoz fogadtad Ildikót, már Nálad van, és csak örül és örül és örül, mint aki végre hazatalált és otthon van.

Memorialénak is mondták időközben görögről latinra váltó őseink a szentmisét. S ez magyarul emlékezést jelent. Emlékezni akarunk ezen a hálaadáson most Ildikóra. Testvéreim bizalmából enyém e percben az emlékezés tiszte. Hát emlékezem. Amikor '56 után újból visszakerültem a börtönbe, fogadalmat tettem, hogy soha többet nem csinálok kisközösséget. Mert minek, ha a hatalom úgyis eltiporja! Csak azért, hogy kapjak egy újabb életfogytot? Amikor 61-ben végleg otthagytam a szocialista átnevelésemet célzó intézeteket, fogadalmamhoz híven csak egy-egy házaspárral s még magányos fiatalokkal foglalkoztam, de közösségbe nem gyűjtöttem őket. Az első, az '56 előtti Bokor-nemzedékhez tartozó Trásy Évát sem hívtam közösségbe. De Éva a MÁV kórházban dolgozott, s ott találtak egymásra Ildikóval. Trásyék lakásszentelőjén ismertem meg Ildikót, talán 18 éves korában. El kezdett járni hozzám. Akkor írtam a KIO-t, ezt a második szerelmemet. S döntöttem reá annak minden újdonságát. Ildi csak üdvözülten mosolygott. Mindent, a legvadabbakat is elfogadta: ő is úgy gondolja. Mit tegyek hát ezzel a lánnyal? Ő volt a Bokorban az első, akit elkezdtem az Újszövetség nyelvére fogni. Neki rendeztem az első és egyszemélyes görög tanfolyamom. Aki csak kezembe került fiatal, azokat mind ilyen egyszemélyes tanfolyamra fogtam. Jenőt akkor már nyüstöltem egy másik egyszemélyes filozófiai tanfolyammal. Össze is ismertettem őket, de közösséget, azt nem csináltam velük. Jenő boldog volt: Ildivel lehet olyasmikről is beszélni, amikről Gyurka bácsival nem lehet. Még jó. Ötven éves sem voltam még akkor, de 18 éves lány semmiképpen sem – kenegtettem sérült önérzetem. Aztán megjelent a harmadik fiatal, Zsuzsa. Vele is összeismertettem Ildit is, Jenőt is. Ennek az lett a vége, hogy a fogadalmam elszállott a semmibe, s '68-ban létrejött egy velem együtt négy tagú közösség, mely később a Fiatalok I. nevet kapta. Amikor '70 nyarán megrendeztem velük az első három napos lelkigyakorlatot a Csátárkán, már öten voltunk, Imre is ott volt. Ildi szeles volt, Meg kellett kérnem, hogy lehetőleg ne mozduljon a szűk kis faházban, hagyja inkább a konyhát Zsuzsára, mert mindig lever valamit.

De volt, amit nem vert le, amihez jobban értett. Papok azt mondanák, hogy '70 körül kegyelmi idő volt. Azaz gomba módra szaporodtak a kisközösségek, s Ildire rá lehetett bízni a Fiatalok II. nevűt, melynek tagjai veszik körül most az oltárt. Bíztam én közösséget a többiekre is. Becsülettel kínlódtak megtartásukban, de végül is csak felbomlottak azok. Ildié nem, bár ő is csak gebinesbe kapta közösségét. Megőrizte őket 34 éven keresztül. Hogy csinálta? Nem tudom. Majd az agapé után a második felvonásban elmondhatják a tagok, ha tudják.

Másra is fel lehetett használni őt. Mire? Tanulmányírássra. Rátette a KIO mércéjét Szent Ágostonra meg Szent Ferencre. S megbirkózott a feladattal. Megszülettek a tanulmányok. Megjelentek a Karácsonyi Ajándékban. S Szent Ference új kiadást is ért – a Koinóniában. Még másra is jó volt Ildi. '73-ban már 13 – három meg négy napos lelkigyakorlatot tartottam, s nem bírtam a terhelést. El kezdtem nyüsztíteni: kellene nekem valakik, akikre rálőcsölhettem a sokasodó munkát. Nagynehezen álltak kötélnek. Végül is a csoportvezetők '74-es lelkigyakorlatán határozat született, hogy hat tagú képvisellet választunk magunk közül. Lesz benne két pap. Mind a kettő férfi mert sajnálatosan nőt nem szentel egyházunk

pappá. Nem értettük, ma sem értjük, hogy mért. De elfogadtuk. Kénytelenségből. Az egyik pap Barna lett, a másik én. Legyen benne két öreg: egy nő egy férfi. Negyven évesek ekkor ezek az *öreg*ek. S van bennük két fiatal. A ma tizenhat gyerekes s nem tudom hány unokás és teológiát végzett Náci és Ildi. Mindketten húszas éveikben. Magam meg ösöregként, már túl az 55-ön. Ez a csapat már bírta a munkát: a Karácsonyi Ajándék szerkesztését meg a lelkigyakorlatok, karácsonyok, bokorünnepek, nagyheti virrasztások megszervezését, napi elmélkedések gyártását, meg a többi. Így éltünk akkor Pannóniában.

Aztán múlt az idő, s Ildinek nem sikerült másik közösséget is szerveznie, helyette gondos ápolással elkísérte a halálba összes nagynénjeit meg az édesanyját. Mire mindezt elvégezte, már túljutott 45. évén. Ekkor kitalált magának valami új foglalkozást. Anyává lett. Nemcsak lelkianyává. Lelkigyermeké volt bőven, mert a Bokorban a nők is foglalkoztak lelkivezetéssel. Valóságos anyává. Mivel nem kelt el a halpiacon, fogadott egy pár hónapos csecsemőt, s azt felnevelte: az Annát. Sokan óvva intették: Fel is kell ám nevelni a gyermeket. Nem törődött az óvással, intéssel. Nevelte Annát, s lett belőle valami.

Amig kicsi volt Anna, nagyon sok mindenre nem ért rá. Mert az első mindig az Anna volt. Ahogy nőtt, úgy reaktiválódott. Nem is olyan régen, ő lett a képviselőnk évi választott titkára. Jóval túl az ötvenen.

Aztán elkezdett fogyni. Aztán bekerült a Szent László kórházba, ahol megállapították az orvosok, hogy a fejbübjáig rákos, s egy bokorbeli orvos azt mondta tavaly nyáron, hogy azért imádkozzunk, hogy mehesse minél hamarabb odatúlra, hogy minél kevesebbet szenvedjen.

Kijött azért a kórházból. Annát örökbe fogadta a négy gyerekes Erika és Bandi – Bandi olvasta fel a szentleckét – ő meg feküdt meg fentjárt lakásában. Újra reaktiválódott. Nála találkozott ebben az évben Ildi táplálkozó közössége a Gyökér. S Ildi teljes értékű tagja lett újból ennek a közösségének.

Közel lakott Városmajor utcai lakásomhoz. Hetenként egyszer átmentem hozzá reggel nyolcra, s miséztem s elmélkedtem neki. Megkérdeztem: Feladja-e neki a nagybetegek szentségét: Mondta, hogy igen, mert 35 éve Andinak is feladtam, s utána még élt húsz évet. Még kézrátétellel is imádkoztam érte. Nem tudtam megtanulni ezt a jézusi gyógyítási módot – amint látjátok Utoljára halála előtt egy héttel voltam nála a Szent Lászlóban. Nehezen ment a beszélgetés. Elkezdtem szenténekeket énekelni neki. Aztán meg népdalokat és népballadákat is, azt is hogy Csicsijja, bubjua én csillagom... Ha napom süllyed az ég peremén, te fogod le majd az én szemeim. Ekkor még rám nézett és mosolygott egyet, majd végleg álomba dúdoltam. Az infúziók még meghosszabbították életét és szenvedéseit. Egy csütörtök reggel 6,15-kor halt meg. Bumbi, az öccse, megtelefonálta. Dél előtt a Papok I. nevű közösség volt nálam, s elmondtuk érte közösen a rekviemet – halála után egy-két órával.

De a mostani szentmise memoriale, és eukharisztia, hálátadás és emlékezés. Még kispap koromban, közel hetven esztendővel ezelőtt jelent meg a Szent István Társulatnál Garrigou-Lagrange egy könyve. Az volt a címe, hogy Megkezdett örökélet. Azt mondta el benne, hogyha jól csináljuk, akkor nem odaát kezdődik, hanem ide lent. Tizenkilenc éves volt Ildi, amikor megismertem, akkor apácának készült, s úgy gondolom, hogy az eltelt 42 esztendő egésze megkezdett örökélet volt. Miért gondom ezt? Mert nem volt életének más célja, mint teljesíteni Édesapja róla szőtt álmát. Csak istennektetsző életet akart élni. Tele volt ez a lány Isten szent lelkével. Odatúl csak folytathatja, amit a szemünk előtt kezdett idelent,

Ildikó testvérünk odafent, imádkozzál értünk! Mi is imádkozunk Hozzád. Keresd meg Barnát, Andit, s a többi odaáti tetvérünket! Csináljátok meg az égi Bokrot, és segítsetek nekünk! És hathatósan, hogy ne balfácánkodjunk, hanem csináljuk azt, ami istennektetsző. És még valamit kérek: készítsétek el a helyet az utána következőknek. Én is azokhoz tartozom. Elég előkelő helyezéssel, már aligha vannak sokan közülünk előttem. Én is odavaló szeretnék lenni. Amen. **(ÉNEK)**

Drága Testvéreim! Tudom, hogy mindnyájatok szíve tele van emlékekkel és hálaadással. Majd a misevégi agapé után visszajövünk, hogy örömmel meghallgassuk, amit mondtok. Most csak az oltárnál ülő tizenkettő egyenként félperces könyörgése következik, melyet csak bevezetek: Krisztus már feltámadott! Ő a kezdet és a vég, a szent erős és halhatatlan Isten. Általa terjesszünk kérésünket mennyei Atyánk elé. S végül az én záró könyörgésem: Mindentadó örök Isten! Tekints reánk szeretetteddel, és engedd, hogy ahova Fiad eljutott, egyszer mi is eljuthassunk. Amen.

Felajánlás: Imádkozzunk! Istenünk, Ildikó testvérünknek add meg, amire szíve vágyódott: megláthasson Téged, elbeszélgethessen Fiaddal, s a Lélek egészen betöltse szívét. Jézus, a mi Urunk által, aki Veled és a Szentlélekkel együtt csak él és szolgálva szeret mindörökkön örökké. Amen.

S a mise végén: Még egy feladat vár reánk. Itt vannak Ildi hamvai. Kívánsága szerint szétszórjuk ezeket a hamvakat a zebegényi Dunaparton, ahol együttüldögélt Szalézia-Éva testvérünkkel, s ahol Éva hamvait is szerteszórtuk. Egy imádsággal még megáldjuk, és szentelt vízzel meghintjük ezeket a hamvakat: Porból lettünk és porrá lesz, ami itt marad belőlünk. A szerelmet, Ildikó, te átvitted már a túlsó partra. Poraidat nem jelöli majd semmi tábla, semmi felirat. Csak az Örökkévalóságban és a mi szívünkben élsz tovább. Áldjon meg Téged a mindentadó Isten: az Atya, a Fiú és a Szentlélek! (háromszoros meghintés közben).

Ének: Megkötöm magamat Isten kötelével... Utána az oltár előtt felállunk a bejövési rendben: Márcziék, Szuliék, Bisztraiék, Beáta, Rimerék, Átsék hárman és magam. Közös térdhajtás, majd hátra arc és kivonulunk. **Ének:** Magasztalja lelkem az én Uramat... Utána az Agapé. Fél órán belül kezdődjék a II. rész. Bisztrai Gy. vezetésével és Csértáék énekével. Az emlékezéseknek időbeli határokat kell szabni. Legfeljebb fél óráig tarthat, különben az lesz, ami Éva néni esetében: folyt az elszállingózás. Gondolom: két percben kell megjelölni a határt. Énekkel kezdeni, és énekkel befejezni. Nem az énekkel kell toborozni a bemenőket, hanem a maradék ételek-italok eltüntetésével, s a leülés után imádságos csendben tölteni egy percet, s után csapjanak Csértáék a húrokba.

Nem egészen úgy volt minden, ahogy egy héttel korábban leírtam, s éppen ezért minden nagyon szép és bensőséges volt. Különösen szép volt a Turiák Ildikó- emléklap. Tíz éve jelent meg a kis zöld kötet: Akik az első 50 évben hazamentek. 28 testvérünkről emlékeztünk meg benne. Jegyzi-e valaki, hogy Dévainé Ági után Ildikó már hanyadik, aki az utolsó tíz évben hazament?

Piarista köz, 2006. április 20.

Húsvét 3. vasárnapja

1.

Nagyon érdekes kérdéseket kaptam a mai evangéliumról Németi Gyuritól:

Megértették-e a feltámadás után a tanítványok, hogy miért jött Jézus?

Miért volt szükség Jézus megjelenésére a tanítványok előtt?

Jézus tanítása megjelenése nélkül nem hiteles? Mitől hiteles?

Miért kellett Jézusnak az Írásokat beteljesítenie? Nem volt ez predestináció?

Jézus megígérte tanítványainak, hogy elküldi a Szentlelket.

A Szentlelket külön küldeni kell?

Tudja egyáltalán az Isten visszatartani Őt?

A mai magyar társadalomban, melyek a Szentlélek eljövételének külső jelei?

Mások, mint az apostolok korában?

Mindezek számomra is kérdések. S egyházunknak nincs módja másra, minthogy olvastatja, hallgatatja velünk a kétezer esztendővel ezelőtt írt szövegeket, mert ezek fejezik ki őseink hitét. S mi az egyház kis szürke tagjai azt gondoljuk, hogy az a dolgunk, hogy ragaszkodjunk őseink hitéhez. Ezt gondoljuk? Magam nem ezt gondolom. Mért, mihez akarok

én ragaszkodni? Ahhoz, amit én itt és most igaznak gondolok. Amit a szívem, a lelkiismeretem, mond nekem. Amiről meg vagyok győződve. Amiről azt gondolom, hogy csakúgy lehet, ahogy gondolom. És ha nem igazít el valamiben a szívem? Akkor nem mondok semmit. Akkor legfeljebb felmondom hittestvéreimmel együtt, amit fel kell mondanom, hogy hitükben testvérük maradhassak. De ez a felmondás csak a számból jön, nem a szívemből.

2.

Próbálok tehát válaszolni kérdéseitekre úgy, ahogy a szívemből jön. A tanítványok Jézus feltámadása nélkül semmit sem értettek volna meg abból a tanításból, amelyet három éven keresztül kaptak Jézustól. A Golgota józanította ki őket azokból az álmokból, melyekbe becsomagolták mindazt a szöveget, melyet három esztendőn keresztül Jézustól hallottak, és azt az életalakítást, melyet szemükkel láttak Jézus életén. A tanítványok koruknak voltak a gyermekei. Várták, mint ahogy minden zsidó, várták a Messiást. Nagyon hittek Jahvében, Adonájban, a Seregek Urában, hogy megtartja szövetségi hűségét, és kikergeti végre hazájukból a megszálló Római Birodalom légióit. Politikai volt a Messiás-fogalmuk. Úgy képzeltek, hogy Isten Felkentjének politikai feladatai vannak. Isten Felkentje elvégzi a zsidók helyett azt, amit a zsidók nem tudnak elvégezni. Mit? Hát azt, hogy kikergessék hazájukból a rómaiakat. A Tizenkettőt ugyan elbűvölte a náluk fél nemzedékkel idősebb názáreti Jézus alakja, egyénisége, tudása, gyógyító, halottakat feltámasztó hatalma, de mindez a bűvölet csak megerősítette őket abban, amiben tanítványok közösek voltak honfitársaikkal. Abban a tudatban, hogy a Messiás dicsőséges uralkodó Izraelben. Hogy a fenében lehessen más, ha egyszer ők, a zsidók, az Isten választott népe? Hogyan nem tenné meg ezt értük Isten? Az a csodálatos, hogy már idáig is meg nem tette. Biztosan a bűneik miatt késlekedik. De ez a Jézus már biztosan a Messiás, s ő majd elvégze Isten erejében azt, amit Istennek illett volna már jó régen elvégeznie.

Elemezzük a tanítványok gondolkodását. Pofára esésüknek, csalódásuknak, Jézust elárulásuknak, Jézust megtagadásuknak és széjjelfutó, Jézust cserbenhagyásuknak okát keresik kérdéseitek. A pofára esés első és alapvető oka, hogy Istennek nincs választott népe. De kivétel nélkül mindannyian Isten választott lányai, fiai vagyunk. S rajtunk fordul, hogy elfogadjuk-e Istennek ezt a minket választását. Hogyan lehet elfogadnunk? Nagyon könnyen és nagyon nehezen. Mit kell tenni? Összesen csak annyit, hogy amikor szólít bennünket, válaszolnunk kell: Itt vagyok, hallom a hangod. S amikor megmondja, hogy mi tegyek, akkor az kell mondani, amit Mária mondott: Legyen nekem a te igéd szerint. Avagy magyarul: Úgy lesz, ahogy kívánod. Istennek tehát csak választott lányai és fiai vannak, mindegyikükhöz szól, s ezek között akadnak olyanok, aki válaszolnak is neki.

Akik válaszolnak, azokból Tizenkettő lesz. Ha nem lesz belőlem egy tizenkét tagú kisközösség tagja, akkor nem válaszoltam Isten meghívására. S ha a meghívásra csak azzal válaszolok, hogy papot keresek s találok magamnak, akire rábízom lelki ügyeim bonyolítását, akkor nem válaszoltam Istennek. Az életben akkor történik valami, amikor társat találunk. Nem szülőt, apát, anyát, lelki apát, lelki anyát, hanem társat. Az apát, az anyát elhagyjuk, amikor felnövünk, amikor saját lábunkra állunk, de a felünkhöz – a férjünk is felünk, nemcsak a feleségünk a felünk – az életünk végéig ragaszkodunk.

Gondoljátok jól meg, hogy Jézus azokat, akinek kiválasztása előtt egy egész éjszaka imádkozott, tizenkettővé tette. Szeretném ezt jól érteni. Azt gondolom, hogy ez annyit jelent, hogy társakká tette őket. A maga társává is, és a tizenegynek a társává is. Egyetlen helyre sem tudom ráfogni az evangéliumokban ezt: Jézus lelkizik valamelyik tanítványával. Egyetlen jelenetre se tudnám ráírni: *Jézus és lelki gyermeke*. Egyetlen helyet sem tudnék mutatni, melyben Jézus gyóntatja valamelyik tanítványát. Jézus a társuk volt. Jézus felnőttként kezelte őket. Jézusnak nem voltak a tanítványok lelki gyermekei.

Évtizedek előtt megkeresett, mint papot egy nagyjából korombeli embertársam. Beszélgetésünk végén ezt mondta. Felszabadítottál! Az hiszem azt jelentette ez a szó nála,

hogy megértette szavaimból, magatartásomból, hogy nem kell a gyermekemnek lennie, hanem társa lehet magának az Istennek. Csatlakozott is egyik közösségünkhöz, s ha nem is lett annak formális vezetője, de talán legjelentősebb táplálója, életetője.

Jézus nemcsak Fia az Istennek, hanem társa is. Jézus magára vállalja az Atya ügyét. Vállalja az üldöztetést is az istennektetszésért. S erre a nagykorú magatartásra akarja nevelni Tizenkettőjét is. Mindannyian választottak vagyunk, de nemcsak arra van szüksége a világnak, hogy az Isten válasszon minket, hanem arra is, hogy mi is válasszuk az Istent. Jézus az életével bizonyítja, hogy Isten hozzá intézett szózatára válaszol. Ezt válaszolta: *Ez az én szerelmes Atyám, akiért hajlandó vagyok odaadni az életemet.* A Golgota volt a válasza. Kikből is áll az Isten választott népe? Azokból, akik hajlandók a Golgotára menni. Ki juttatja Jézust a Golgotára? Saját népének, saját vallásának legfőbb papja, Kaifás. Véletlen volt? Nem volt véletlen. Az urak világa végig gyilkolta a kétezer esztendőn keresztül azokat, akik megértették és követték Jézust.

Mintha válaszoltam volna egy egyetlen kérdésre: Csak a feltámadás után értették meg a tanítványok annyira Jézust, hogy nincs pofájuk visszamenni a hálókhoz – ha értik, ha nem értik, hogy mit akart Jézust... Amiket mond Jézus, azokat csinálni kell, s ha azt mondja, hogy várjuk a Szentlelket, akkor várjuk a Szentlelket, s majd meglátjuk, hogy hogyan tovább! Az Isten Országáa nem robban be dicsőséggel a történelembe. A Isten Országáa lassú szekér, amelyet mindig meg kell lökögetni: feltámadással, megjelenésekkel, az Írásokból igazolással. Akármivel, ami a halló fülekkel rendelkezőkre hatni tud. Ami reményt gyújt. Ami azt súgja, hogy érdemes folytatni. Az emberi élet tele van válsággal. Mindig szükség van a szekérmeglökésekre.

3.

Lehet-e küldeni a Szentlelket? – ez a következő kérdés. Az Isten nincs az emberen kívül. Az Isten – Atya, Fiú, Szentlélek. Ez az Isten az emberen belül van. A Szentlélek is. Jelenléte halk, diszkrét. Nem kiabál. Nem kiabálja, hogy itt vagyok, s hogy hallgass már rám, vegyél észre. Ha nem szánok időt rá, akkor olyan, mintha nem is volna bennem. Ha időt szánok Istenre, azonnal velem kezd foglalkozni. Az életemmel. Azzal, hogy jól csinálom-e a dolgaimat. Megakadályozhatom őt ebben. Például azzal is, hogy munkát, feladatokat szabok ki Istennek. Elmondom, hogy mit várok tőle, hogy mit kell megcsinálnia, kiken s hogyan kell segítenie stb. S ezzel el is némítom őt magamban,

Az Isten szunnyadhat bennem. Amikor Jézus megígérte tanítványainak a Szentlelket, akkor arra gondolt, hogy megakadt a tanítványokban az Isten Országának a szekere, s a Szentléleknek meg kell löknie a szekeret. Isten nem tudja visszatartani a Lelket, ahogyan magát sem tudja visszatartani: Értünk él, bennünk van. szüntelenül bombáz minket, hogy figyeljünk rá. S Istentől kapott szabadságunk erejében mondhatjuk Istennek, hogy kuss. S ha sűrűn mondjuk neki, folyamatosan és fokozatosan olyanokká formálhatjuk magunkat, hogy nem halljuk többé a hangját, legfeljebb azt, amit mi mondogatunk neki, amit neki kell csinálnia, de azt, hogy nekünk mit kell csinálnunk, már nem halljuk meg. Nem tudom, hogy mekkora a százaléka társadalmunkban azoknak, akik tökéletesen süketé tették már magukat Isten hangjára. Attól félek, hogy ez a százalék nagyon nagy.

A Szentlélek eljövételének mai társadalmunkban, mai magyar, mai európai keresztény társadalmunkban én semmiféle jelét nem látom. Attól, hogy be van írva a naptárba, hogy Pünkösd következik, attól eljön a nap, meg el is múlik. A Lélek eljövésnek feltételei vannak. Kell lennie egy 12 fős csoportnak, amely tíz napon keresztül imádkozva várja, hogy eljőjjön. Az első pünkösdkor megvolt ez a tíz nap és ez a 12 személy. E feltétel nélkül nincs Szentlélek-eljövétel. Istenre időt kell szánni. Jézusnak volt negyven napja a pusztában, hogy Istennel legyen, és a Tizenkettőnek is volt tíz napja, hogy csak Istennel legyen.

Úgy gondolom, hogy a Lélek eljövésének van még egy másik feltétele is. Az ember semmiért nem szakít ki az életéből tíz vagy negyven napot. Csak akkor teszi, ha valami

feladatot kell megoldania. Mi az a feladat, aminek a megoldásába a Léleknek be kell segítenie vagy oroszlánrészt kell vállalnia abban. A Tizenkettő mintha tudta volna. Mi tudjuk-e? Az elmúlt hét keddjén Bisztrai Évi és Gyuri kivitt estére a Szilas patakból csinált Naplás tóhoz. S felmerült a szép koranyári alkonyatban a gondolat, hogy ott vagy másutt megbeszélhetnék a sashalmi közösségek, hogy mi célból, mi célra kellene eljönnie a Szentléleknek. Ha egy ilyen megbeszélésre összejönnének, hát az külső jele, vagy legalábbis előkészítője lehetne a Szentlélek eljövésének 2006-ban, Magyarországon és Sashalmon, s pandantja lehetne az első pünkösdeknek, amely Jeruzsálemben volt és Krisztus után 30-ban. Esnek csodák és él az Isten. S mennyivel különb Jeruzsálem, mint Sashalom. Mindkét helyen fújhat szél. Amen.

84. PÜNKÖSD ELŐTTI NAPLÓ

2006. május

Piarista köz, 2006. április végén

Telefonon megbeszéltem Terivel, hogy április 8-án, szombaton meglátogatom őt Debrecenben. 6,55-kor indult a Keletiből az intercity. Fél tíz előtt megérkeztem, s várt az állomáson Ducus, Teri egyik húga. Délután fél hatig maradtam, Teri is kikísért az állomásra. A pozitívummal kezdem: Teri szívében békesség volt, elfogadta új életkörülményeit. Két húga féltő szeretettel ápolja őt, amit ő köszönettel elfogad. A lakásból egyedül ki nem engedik. Amikor kívánja, a húgai viszik sétálni. Vitték orvosokhoz is. Izületi fájdalmain segítettek valamit. Húgai fáslizzák, mosdatják, gyógyszereit kikészítik, a beszédét ellenőrzik. A felejtési folyamata aligha megállítható, bár arra is kap gyógyszert: a nootropilt emlegették. Mindezt látva, elképedek, hogy mi mindent teljesített Teri még két hónappal ezelőtt is mellettem: a három étkezést, a bevásárlást, mosást, a postai ügyintézkést, a korrektúrát, közösségeim megvendéglését, a maga csoportjaiban helytállást. Mindez nem hiányzik neki. Felszabadulásként hat rá, hogy mindezekért nem felelős már többé. A korrektúrázást emlegette csupán, hogy az azért jó volna, ha csinálhatná. A húgai azt mondták nekem, hogy Terit elvihetjük bármiféle programunkra, ha megáll egy autó házuk előtt, s viszik és hozzák; másként nem engedik. Nem észleltem, hogy akarna jönni akárhová is. Budaváriról azt mondta, hogy abban nem tud nekem továbbsegíteni. Még annyit mondott, hogy jó volna, ha a piaristáknak volna házuk Debrecenben, s akkor többet láthatna. De hát nincsen, s ha volna is, hogyan bízzák azt egy 88. esztendejében levő társukra. Ahhoz vagy hatvan évvel fiatalabbnak kellene lennem. Ducus mondta azt is, hogy Teri nevééről le kell venni a budavári házat-birtokot. Én meg azt gondoltam, hogy vagy a Harmadik Világ Alapítványunknak kellene azt ajándékoznunk, vagy a Bokorliget Alapítványunknak. De közben jelentkezett a BOKKE, azaz hogy Végh Györgyi. Odaadományozhatjuk, s amikor majd nem leszek már elérhető, akkor döntenek majd Budavári végső sorsáról.

Számomra mindez nagyon szomorú volt. Időnként gyötört a lelkiismeret-furdalás, hogy miért vitettem el őt húgaival február közepén Debrecenben. El is mondtam ezt a Gyökéren. Vincze Gabi nyugtatott meg, hogy a Városmajor utcai üzem nem látszott már fenntarthatónak. Most Debrecenben láttam, hogy mennyire erején felül volt mindaz, amit az utolsó hónapokban, talán években is, fogyó hatékonysággal, fogyó erővel, de csak teljesített Teri mellettem. Vége egy harminc esztendő sorszáknak életemben, életünkben. '75 karácsonyára költöztem össze Terivel és Márcziékkal, s utána más családokkal, amíg mindegyik család lakást nem kapott. Mindez lezárult. Ellátásunk biztosítva. Neki húgainál, nekem a piaristáknál.

Nagy kérdés viszont a vég... *Csak azt tudnám feledni.* Virágvasárnap mise után nagyot beszélgettünk az ott levőkkel Adyiligeten. Mondtam, hogy én szívesen megrendelnék egy olyan véget, amely prédikációm közben találna rám. Mondták, amit magam is tudtam: nem lehet megrendelni. Ha arra gondolok, hogy Halász Bandi, Dombi Feri hogyan végezte, akkor e megrendelt véggel megint csak mázlista lennék. Majd valahogyan lesz.

A debreceni látogatást követő napon volt virágvasárnap. Délelőtt 9-re jöttek a fiatalok misére – a szobámba. A témánk az volt, hogy mért nem bocsát meg az Isten nekünk bűnbánatunk nélkül is, ha mi, emberek, gyakran jutunk arra a belátásra, hogy nem lehet mindörökké haragudnunk, s előbb-utóbb megengesztelődünk, ha nem kérnek tőlünk bocsánatot, akkor is. S a válasz az volt, hogy az egyház imádkozik azért, hogy mindenki feltámadjon az utolsó napon. Imádságának oka alighanem az, hogy Jézus a kereszten imádkozik keresztre szegezőiért: *Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek* (Lk 23,34). Tehát? Üres a pokol? Isten mindent megért és mindent megbocsát? Legjobb, ha nem egyenesítem ki a kérdőjelet. Kérdezni szabad. Csak válaszolni veszedelmes.

Délután hatkor meg Adyligetre vitt Ákos. Volt passió. Tapi volt az evangélista, Ákos olvasta a Jézus ajkára adott mondatokat, magam meg beültem az egyik padba Eszter és Lajos közé, s hárman mondtuk az összes többi szerepeket: főpapok és írástudók, tanítványok, Péter, Júdás, hamis tanúk, Kaifás, szolgák, Pilátus, nép, katonák, a keresztt alatt állók s a százados szavait. Próba nem volt, s mise után mégis az egyik jelenlevő ezt mondta: *Szép passió-játékot csináltatok.*

Másnap délután Dogmatika kör volt. Jöttek a Dél-vidékről. A KIO 32-34. numerusait tárgyaltuk meg. Beszéltek a nyári Hang-táborról. Arra hívtam fel a figyelmet, hogy bele kell kapcsolódnunk egy hagyományba, különben mindenki külön vallást csinál magának összesen egy hívővel: saját magával. Istenhez egyéni utak vezetnek, de ha nem próbáljuk ezeket egybefogni, előbb-utóbb összeveszünk egymással. Ha valaki katolikusnak született, találja meg ott, amit keres. Képviselheti a maga saját hangsúlyát, de ne tagadja a maga vallásának hitvallását. A reformáció sem hozott új világot, a katolicizmus a reformáció után is versenyben maradt. Új reformációt akarsz? Harmincéves háborút eredményezett a 16. században.

Ma mire számíthatunk? Csak arra, hogy nem lesz már új reformáció. Magad kiválhatsz onnan, ahova születél, de aligha fogsz többet tenni tudni, mint amennyit saját vallásodban is tehetsz. A keretet elhagyni nagyon könnyű. A keretet tartalommal megtölteni jóval nehezebb. A nehezebbre kell vállalkoznunk. Nem a papunknak kell megmagyaráznunk, hogy mit higgyen, hanem a papunkkal összefogva kell megtalálnunk, hogy hogyan tehetünk valamit, ami közelebb visz bennünket Istenhez. Jézus körbejárt és jót cselekedett. Én mi jót cselekszem? – ez a kérdés.

Kedden délelőtt 9-re hozta hozzám szentmisére csoportját Szíjjártó Marika. Az evangélium után felolvastam harminc éve írt elmélkedésem *a keresztutat járás öt módjáról*. Nem tudom, milyen hatással. Marikát harminc évvel ezelőtt Dombi Feri bővölte el. Jól megbővölte. Ég benne ma is a lángja az egykori bővülésnek. Szentmise után mindenki elmondta, hogy mi a maga életének legnagyobb áldozata. Érdekes volt, hogy mindenki a maga életének kéretlenül kapott keresztjét mondta áldozatnak. Nem azt, amit ő az oltárra tett, hanem azt, amit az élet rányomott.

Délután készülődtem, mert szerda hajnalban Budaváriba utazom, hogy mindent előkészítsék a fiataloknak, akik majd jönnek hozzám csütörtökön nagyhetezni. Szomorú vége lett ennek az előkészítésnek. Az eddigi években Terikével csináltuk ezt, de magam Terike nélkül még egy félemler sem vagyok, s ennek bizonyítéka a most következő hiteles beszámoló.

Repítem magam a Volánnal Veszprémbe, s onnan tovább Zánka felé. Vázsonyban oszlop mutatja az órát is, a hőmérsékletet is: tíz órakor 5 C-fokot mutat. Megérkeztem, kinyitottam a vízcsapot a János bácsi által készített hosszú vassal, s elkezdek fűteni. Kicsit nehezen ment, mert eddig mindig Terike fűtött be. Végül is meggyulladt az *előadó* kályhájában a tűz. Vittem a parázsból a konyha kályhájába is, és Teri szobájába is. Közben átmentem köszönni Gyarmatiékhoz, s egyúttal bejelenteni, hogy ha lent vagyok Budaváriban, s nincs fehérnép körülöttem, akkor – kosztosnak jelentkezem Erzsikénél, majd megalkuszunk. Aztán ebéd és szunyálás után találtam Nescafét, s hozzáfogtam az előadóban a húsz éve és Andi rekamiéjának fájából összetákolt könyvespolc könyveinek lerakáshoz. Mért? Mert múltkor Kaszap Mártival levittem az össze-nem-tákolt maradék polcokat a Városmajorból, melyekre nincs szükségem a Piarista közben. Kivittem tehát valahogy az összetákoltat a fészker elé, beállítottam az össze nem tákoltakat a réginek a helyére. Gondosan felsöpörtem a felsöpörni valókat, és koszos lettem. Mentem a fürdőszobába, hogy kezet mossak. Kinyitom a meleg csapot, de csak hideg folyik belőle. Bezárom a házat, megyek Horváth Józsihoz. Otthon találok, s mondja, hogy jön azonnal, csak mondjam el, hogy mi a baj, hogy hozhassa a megfelelő szerszámot. Hozza is. Megállapítja, hogy van áram a boylerben, de nem tudja megmondani, hogy mért nem melegít. Józsi elmegy, én meg kimegyek a buszmegállóhoz

megnézni, hogy mikor megy busz Veszprém felé. 17,27-kor megy Vázsonyba. Pontosan jön. Ott is van tíz perc alatt, és 17,50-kor jön egy másik busz Veszprémbe. Jön is, de meglátogatja Tótvázsonyt, Hidegkutat, Nemesvámost, és csak 18,40-kor érkezik Veszprémbe. Várok 19,15-ig, akkor megy a következő busz Budapestre. Meg is érkezik 21,15-re a Népligetbe, s onnan a Metróval nagyon rövid az út a Ferenciek terére, ahonnan 21,45-re feljutok a szobámba. Leroskadok és telefonálok Bajnokné Jutkának, hogy mi a helyzet: ne induljanak a fiatalok, mert nem merem vállalni fogadásukat, ha még melegvizet sem tudok adni nekik a nagy hidegben.

Nagy csőd! Végleges? Ugranak az összes nyári terveim? Ki tudja? Minden azon fordul, hogy milyen tartalékok vannak még egy 88. évében járó ifjúban. Rendházi életre alkalmas vagyok, mert ott semmit sem várnak tőlem, a nyugalomba helyezett rendtagtól. De tudok-e valahol házigazda lenni? Eddig is csak úgy látszott, mintha tudnék. Én fogadtam az érkezőt, miután Terike beengedte, aki jött. Leültettem, s mondtam az okos-at-szépet, Terike meg hozta, ami szükséges volt a vendéglátáshoz. Csak felszámoltam egy problematikussá vált együttélést, de nem tudatosítottam magamban, hogy mik a következmények. Van ennek a gondnak megoldása? Hogyan akasszak le valakit a szögről Terike helyett?

Hát ez volt nagyszerdán. Nagycsütörtökön részt vettem a két pesti ház közös miséjén. Nem én mostam a Bokor lábát, hanem Józsi a pesti diákokét. Nagypénteki liturgiánkon is részt vettem, és este hétkor megismételtem azt közel húsz Bokor-fiatallal a rendház VI. emeleti kiskápolnájában. Utána meg lejöttünk szobámba, s vagy féltizenegyig virrasztottunk, azaz: beszélgettünk a megszavazott témákról. El kellett érniük az utolsó Metrókat. Nagyszombat délután meg a Bokorportára mentem Kovács Laci miséjére. Nagyon sokan voltunk. Jó volt találkozni testvérekkel. Laci megkért, hogy mondjam én a mise végső könyörgését. Valaki még haza is repített. Nem tudom már, hogy mivel töltöttem húsvét szent napját, csak azt, hogy keservesen kínlódtam. A noteszomban csak azt találom: 18-kor Adyliget, azaz negyedhatra jött értem Ákos és kirepített.

Piarista köz, 2006. május elején valamikor

Hogy mit mondtam Húsvét vasárnapján Adyligeten, bárki olvashatta az előző Napló-füzetben. De hogy milyen harmatosan éreztem magam ott, azt csak az tudja, akinek elárulom, hogy utána hajnalban egy cédulát raktam Emil ajtajára, s azt írtam rá, hogy ha találkozik e cédulával, nézzen be hozzám. Be is nézett hozzám reggel-valamikor, én meg azt mondtam neki, hogy azonnal kórházba akarnék menni. Mi bajom volt? Magam sem tudtam, csak ki akartam vonni magam a forgalomból. Nem aludtam éjjel, csak vártam a reggelt. Emil elővarázsolta a házi orvost, akivel egyszer már találkoztam. Tudomásul vette állapotom, helyet szerzett a Széher úti kórházban, ahova kocsijával Emil be is repített. Kedden rám kötötték az infúziót, s kaptam az „okosító” Nootropilt. A következő napokban sűrűn látogattak. Pénteken délután pedig kijöttem a kórházból, s *megrendeztem* a dunaparti kápolnában Ildi búcsúztatóját, s ezt követően otthon aludtam. Szombat délelőtt a Sylvester gimnázium aulájában rendezett szentmisén elmondtam a *bokorhúsvéti* homiliám, ahonnan délben hazamentem, ettem, aludtam, s utána visszamentem a Széherbe infúzióra. Vasárnap meg Ákos onnan vitt Adyligetre. Végül is hétfőn megbeszéltem a főorvossal, hogy estére már otthon alszom. Kedden bejöttem még infúzióra és a zárójelentésért. Kaptam összesen nyolc infúziót, s megpróbálkoztam újra élni. Ennek már öt hete. Tegnap este a sashalmi templomból kijöve megállított Németh Gyuri, s megkérdezte: hogyan vagyok. Csak ennyit mondtam neki kényszeredetten vigyorogva, hogy nem jól. Maga is láthatta, hogyan imbolyogtam az oltár előtt mise alatt. De egy nagyon rokonszenves fiatal pár hozott haza, s azokkal útközben jót beszélgettem. Ha valaki ezt olvassa, „nem hiszi, hogy normális vagyok”. Nem is vagyok. Mintha nem sikerült volna az átültetés, mintha még nem gyökereztem volna meg. De sebaj... Annyi minden sikerült már nekem az életben. Ez sem tarthat örökké.

Piarista-köz, 2006. május 8.

A jézusi pandant

S hogy volt Jézus esetében? Az evangéliumok s az azokat megszólaltatni, értelmüket összefoglalni akaró KIO nem eredet-romantika? Biztos, hogy a jézusi eredetről beszél, hogy a romantikának mi szerepe van benne, nem látom. Bár annyit látok, hogy a II. Vatikáni Zsinat szövegei jobban figyelnek Jézusra, mint bármilyen más hivatalos szövegünk, s mégis ezek a szövegek jóval többet idézik Pált (nem az *eredetet*), mint az evangéliumokat. Az evangéliumok kétannyi betűből állnak, mint a 13 páli levél; ennek ellenére is ez a helyzet. A kétannyi kevesebbszer jut szóhoz mint a feleannyi. A feleannyi páli szöveg maghatározóbb zsinatunk számára is, a kétezer esztendő számára is, mint az evangéliumok. A KIO idézi Pált is, de éppen huszonötször annyit idézi az evangéliumokat (az *eredetet*). A KIO Jézus-hangsúlyú, a Zsinat pedig Pál-hangsúlyú, bár Pál majd kétezer éve halott, és Pál nem magát akarta énekelni, hanem Jézust.

Mért eredetet idéz (és nem romantikázik) a KIO, s mért nem csinálja (sem az idézést, sem a romantikát) azt az egyház? Egy szerelem következménye a négy evangélium is s a KIO is, s e szerelem múltán a szerelemtől énekelni – ez volna az eredetromantika? A 20. század végére hogyan tűnt el a szerelem azokból, akik a század második felében még szerelmesek voltak? Ismeri a történetet mindenki, aki átment a szerelem s a kijózanodás folyamatán. Nem ennek a történetét akarom megírni. Hanem azt, hogyan bolondultunk ki előbb-utóbb mindahányan a kétezer esztendő alatt abból a Jézusból, aki köztünk járt, s a tanításából is, amit ránk hagyott. Azért is hagyta ránk, hogy a maga tanítási tartalmainak megismerés céljából Tizenkettővé tegyük az embereket a Föld határáig. Az egyház nem eredetromantikázik, hanem őrzi, vigyázza a szervesen kialakult kétezer esztendő folyamatot.

Én erről a folyamatról szeretnék beszélni. Elkezdem. Jézus felszámolta názáreti egzisztenciáját, elment Jánoshoz bemerítkezni, majd negyven napra vadállatok közé, hogy csak Atyjával beszélgethessen. Elhagyva a pusztát egyfelől Atyja magatartását kezdte prédikálni, másfelől pedig tanítványokat gyűjtött, és súllyal nekik mondta el azt, amivel lelke tele lett a pusztában. Kaifás a főpap hamarosan megelégtelte ezeket a tartalmakat. A hatalom megszokott eszközeivel járt el Jézussal szemben, mert Kaifásnak kínaiul volt az, amit Jézus tanított. Radikális eljárása nem hozott sikert, a Tizenkettőnek nem állt be a szája. Megköveztetni tehát Istvánt is, s egy a megkövezők ruháját őrző buzgó fiatalember megbízatást kér és kap Kaifástól a Jézus-követőket felszámoló munkára.

Ez a fiatalember – Pál. Munkája során Jézus hangját hallja: *Miért üldözöl engem?* Ekkortól fogva Pál Jézus tanítványának mondja magát. Jézus maga irányítja őt. A Tizenkettőtől nem kér Pál információt Jézusról. Ellenkezőleg: kiosztja a Jézus nevelte tanítványokat, ha nem járnak azon az úton, amelyre maga Jézus tanítja folyamatosan Pált. Az ő leveleivel kezdődik a régivel szemben az *új Szövetség*, a Biblia vékonyabbik fele. Vértanú halált hal Jézusáért, mielőtt bárki írna egy sort is az Újszövetségbe – rajta kívül.

Mire tanította őt Jézus, akivel az életben sohasem találkozott Pál, hiszen a Golgota után három évvel érkezik Jeruzsálembe? Sok mindenre tanította, s ezek legjelentősebbje az alábbi vélekedés. A mennyei Atya megharagudott Ádám és Éva minden történelmi leszármazottjára, és Jézus a Golgotán azért halt meg, hogy kiengesztelje (haragjából) az Atyát. Megtörtént a golgotai halál, létrejött a kiengesztelődés. Minden rendben van már. Csak el kell fogadni Pál evangéliumát. A világtörténelemnek sincs tovább értelme. Még Pál életében eljön Jézus, s az Atya örök országába repíti azokat, akik elhiszik ezt a páli jóhírt. Már megnősülni sem érdemes, olyan kicsiny a hátralevő idő.

Pál nem vacakol a zsidókkal, a választott néppel. Arra ott van a Tizenkettő. Pál a pogányok (= emberiség mínusz zsidók) apostola, az egész emberiségé. Isten új választott népéhez fordul. Pál lerázza magáról a zsidók koloncait: a körülmetélést is, a pászka lakomát

is. Marad annak a vége: a kenyér és a bor – a pászka lakoma maradékából. Az egész emberiség immár az Isten új választott népe, ha csatlakozik Pálhoz; ha elhiszi, hogy Jézus megváltott minket golgotai halálával. Mitől váltott meg? Hát az Atya haragjától. Ennek az elfogadásával, azaz a hit által, üdvözülhetünk.

Van, aki úgy gondolja, hogy ha Pál nem jön, akkor Jézus ügyéből – a Tizenkettő segédletével –, munkájából nem lesz semmi. Hogy ez esetben elhal az első század végére az ügy, mint jelentéktelen szekta. Azaz Pál s a vele külön tanfolyamat indító Jézus menti meg az eredetet. Nem azt mentette meg. Nem is ismerte azt Pál. Lehetséges, hogy Jézus ügye elhal kis, jelentéktelen szektaként. De ha így volna is, akkor sem azt mentette meg Pál, amit Jézus három esztendőn keresztül prédikált. Jézus Isten tanítását hirdette arról, hogy hogyan kell élnünk, Pál pedig Jézust hirdette, a megváltót. Jézus nem tudott róla, hogy ki kellene engesztelnie a ránk haragvó Istent. Jézus a bűnbánatot, a tudatunk és életünk átalakítását hirdette. Azt, hogy váltsunk, s tegyük azt, ami Istennek kedves, tegyük az Atya akaratát. Hogy ennek fejében ő és az Atya lakást vehessen nálunk, s hogy halálunk után elvihessen bennünket az Atya örök házába.

A páli tanítás ment tovább. Amit Jézus tanított, az az egyház számára legfeljebb eredetromantika, de kétezer esztendő tanúsítja, hogy a jézusi tanítás alapján nem lehet egyházat építeni. Mi ez az *egyház*? Az, ami Jézus által tanított Ország helyett jött. Ki hívta létre? Beszéljen a statisztika. Az evangéliumokban csak háromszor fordul elő ez a szó. A fele annyi terjedelmű páli levelekben pedig 62 ízben. Két és fél századot kell csak várnunk ahhoz, hogy megtudjuk, mi az egyház. Két és fél századon keresztül üldözik Jézus tanítványait, s utána a hatalom államvallássá teszi a kereszténységet. S létrejön újból az örök történelmi recept: a trón és az oltár szövetsége. Ez a szövetség az ember élőlényi természetének diadala az ember isteni természete fölött (a szerzésé s a vevése az adás fölött). Ez a szövetség a trón és az oltár urainak tánca a Mammon körül. Ez a szövetség a jézusi örökség végét jelenti.

Nemcsak a Bokor életére nyom végpecsétet a trón és az oltár 1964-ben újra kötött szövetsége. Ettől a naptól kezdve meg vannak számlálva az órái? Jézus örökségének is meg vannak számlálva az órái, amikor őseink – mit sem sejtve – boldogan fogadják el Konstantin császár közeledését. Hamarosan az egykor vértanú püspökök versengeni fognak a császár kegyeiért. Pál nem menti meg őket ettől, mert a császár *az Isten nevében hordja kardot*. S ez a páli tanítás háromszáz év alatt nyom nélkül tünteti el Jézus tanítását: hogy imádkozni kell ellenségeinkért, nem legyilkolni őket, hiszen ők is szeretett gyermekei az Atyának.

Következnek majd a keresztény királyok. Uralmuk a főpapok és főurak erejére támaszkodik. Ha Mohi, ha Mohács – a kalocsai érsek a hadsereg főparancsnok. A szegény adózó nép pedig a főpapok és főurak ellen fordul 1514-ben, mert neki nem a török az ellensége, hanem saját urai. Mi az egyház? Társadalomtudományi szempontból – az urak világa kitüntetett képviselőinek vezetése alatt levő vallási gyülekezet. Teológiai szempontból nézve pedig a páli szemlélet által eltorzított s Jézusnak a nevét, és meghamisított nevét, hangoztató vallási gyülekezet.

Aki mindezeket végig gondolja, beszélhet arról, hogy a Bokor az eredetromantika áldozatává lett? (Megismerte az eredetet, áldozott érte, aztán egy idő után – ő tudja, miért – abbahagyta a szerelmet.) Akik a Bokor tagjainak gondolják magukat, elgondolkodhatnak azon, hogy Jézus nem alapított új vallást. Az új vallás sem őrzi meg őket a Mammon szolgálatától s az ezzel egyet jelentő szövetségtől: a trón és az oltár szövetségétől. A szentmiseinken ünnepelhetik Jézus kereszthalálát, mellyel megújítja Istennek az emberrel kötött egyetlen és örök szövetségét: a halálig kitartani az ellenséget nem ismerő, csak gyermekeket ismerő Atya örök és változatlan és egyetlen szeretet mellett.

Aki mindezeket végig gondolja, az nem vonja ki magát vallásából, akármelyikbe is született bele, hanem csak-csupán kivonul a Mammon világából, hogy megpróbáljon úgy élni, ahogyan a jeruzsálemi élet- és vagyonközösség tette. Teszi ezt azért, hogy ne legyen felette úr

a pénz ereje, s hogy annyi elég legyen, amennyi testvérenek is jut. Ha katolikusként jön rá, hogy mit tanított Jézus, akkor katolikusként teszi ezt. Ha protestánsként, akkor úgy. Ha meg soha nem hallott Jézusról, csak az ember természete alapján jön rá, hogy a válogatást nem ismerő és osztozó szeretet megvalósítására kaptuk e földi életet, akkor ilyenként. Akármelyik vallásba és népbe született is.

Mert kell lennie valami értelmes és járható megoldásnak, ha a gyermekláncfű meg a pacsirta is tudja, hogyan lehet fenntartani fajtát. Jézus példát adott nekünk, s már nem volt egészen ifjú, amikor a példát adta. Nem gyermekromantika alapján adta a példát, érett megfontolás alapján adta példáját, s mindegyikünknek keményebb utat vágott magának. S ha sóhajtott is a kereszten arról, hogy valaki elhagyta őt, utolsó szavával Atyja kezébe ajánlotta lelkét. És feltámadt a harmadik napon. Van tehát megoldás. Bárcsak azt választanók.

Béci eredetromantikájának pandantja volna ez a jézusi pandant.

Piarista köz, 2006. május 10.

Melindának kellene már válaszolnom, hogy mi lesz előadásom címe. Témáját tudom: Van-e a Bokornak rendeltetése? (Megvan tehát a cím, mely nem provokáló, hanem gondolkodásra ösztönző: *A Bokor rendeltetése*.) Kitalálni valami új rendeltetést éppen lehet, és csak olyasvalami mutathatja meg a valóságos rendeltetésünket, amit ténylegesen csinálunk.

Annak következtében vagyunk – azaz volt rendeltetésünk –, hogy idáig csináltunk valamit. Most 62. évünket éljük. A '45 utáni években az egyházi-jézusi létezés egy új és igen ősi formáját hoztuk létre országunk egész területén, vagy pontosabban annak nagyobb városaiban: a *kisközösségit*. Buzgó templomba járás és szentségekkel élés mellett éltünk kisközösségi életet. Jézus igazi tanítványaivá szerettünk volna válni. Volt, aki halállal fizetett érte, volt aki csak börtönnel, volt aki csak másodrendű állampolgárrá levéssel. Vértanúk és hitvallók testvérei, gyermeki és unokái vagyunk.

A 60-as évek végén a kisközösségi életformát újrakezdésünk során világossá vált előttünk, hogy Jézus tanítványai nem hordhatnak a zsebükben katonakönyvet. Nem kevesen adták vissza azt. Börtönt szenvedtek miatta. A kisközösségi életformának megvan az analógiája egyházunk életében, a szerzetesi élet. A katonakönyv visszaadásának viszont nincs. Csak egyes és magányos személyek adták azt vissza, mozgalmak nem. Ha mozgalmak adták vissza, azokat az egyház azonnal kiközösítette magából (bogumilek, albiak, hutteriek). Bennünket nem kiközösített ki egyházunk, mert a *Gaudium et Spes* után ez már nem volt számára lehetséges, csak különböző büntetésekkel sújtott és sújt jelenleg is, és pacifistának minősít minket, s nem olyanoknak, aki hűségesen követik Jézust az ellenség szeretésében. Az egyházunkon belül – tudomásom szerint – mi vagyunk az egyetlen *mozgalom*, amely elutasítja a katonáskodást. A rendszerváltás végéig börtönben ültek emiatt testvéreink, s egyházunk is elhatárolta magát tőlünk.

A rendszerváltás óta eltelt már 16 esztendő, s ez a 16 esztendő, a Bokor életének harmadik szakasza – ez a jelenünk. Próbáljuk felmérni, hogy mi az, amit most csinálunk, mert a jelen tevékenységünk mutathatja meg leginkább rendeltetésünket. E 16 esztendő folyamán nem növekedtünk, hanem fogytunk. Jelentősebb személyek is akadtak, aki elhagyták a Bokrot, szerényebb képességűek is. Általában indokolás nélkül távoztak. A Bokron kívül találták meg tennivalójukat. Van, aki maga megmaradt a Bokorban, de csoportjait magára hagyta, engedte széjjel menni. Az ily módon támadt omlás nagyon nagy mértékű. A rendszerváltás előtt volt 13 ág, egyenként minimum 11, esetleg 20 csoportvezetővel. Most egyetlen ág sincs, amelyikben található lenne 11 csoportvezető. Van olyan ág, amelyben csak egy vagy két csoportvezető van.

Tudnivaló, hogy a csoportok nagyobbára papjaink energia-feleslegéből jöttek létre, s egyházi elítélődésünk következtében immár 25 éve nem szenteltek püspökeink a Bokornak papokat. Az első két nemzedék nem-pap tagjainak pedig nemigen volt energiájuk-indításuk, hogy

testvéreik-barátaik gyermekeiből csoportokat szervezzenek, s ennek következtében ez az 1970 után születő, a Bokornak immár harmadik nemzedéke maga szervezi magát csoporttá. A KVT 13 személyt mutat csoportvezetőnek ebből a nemzedékből, s mint ígéreteseket 11 további személyt hívott meg a Tanácskozáására 2005-ben. Mivel az első és a második nemzedék a maga korosztályából csak kivételképpen gyűjt népet, új csoportot, úgy gondolom, hogy a most megjelölt 24 személynek a tevékenysége lehet az alapja annak, hogy megállapítsuk a Bokor rendeltetését. Mit látnak ők a Bokor feladatának, mert az előttük levő két nemzedék nem tudván új tagokat toborozni, csak megadhatja magának a végső tisztességet, ahogyan tettük a legutóbb Turják Ildi testvérünknek is.

Persze addig, amíg nem adják meg nekünk a végtisztességet, elmondhatjuk mi is, hogy miért nem tudunk már nemzedékünkéből új tagokat toborozni, miért nem tudjuk csoportba gyűjteni kortársaink gyermekeit sem. Egészen különleges helyzetben vagyok személyileg, mert magam az elmúlt 16 esztendőben minden tölem tehetőt megtettem annak érdekében, hogy akárminő korosztályban levőkből új tagokat gyűjtsek. Azért gondolom magam különleges helyzetben, mert nem értesültem róla, hogy más is próbálkozott volna ilyennel. Halastavam részint a Szellemi Búvárok Egyesülete volt, részint pedig Dombi Feri Hang-közösségei. Ezekből igyekeztem kihalászni a maguknak közösséget kívánókat. Igen szerény eredménnyel. Nem lett olyan következménye e próbálkozásomnak, mint a '40-es és a '60-as években. Nem szült láncreakciót próbálkozásom: a közösségek nem szültek közösségvezetőket, s ezek újabb közösséget. Csak valakik megmaradtak a közösségbe hívottak közül, s jóval nagyobb számban nem maradtak meg, hanem elmentek. Miért? Nem ilyen lovat akartak. Hatvan-hetven év korkülönbséggel nem vállalkoztam csoportgyűjtésre, az ötven év körüliekből akadtak valakik horogra. Milyen lovat akartak? Általában aligha olyant, amilyent én tudtam felkínálni. Jó felük szótlannul elmaradt. Nagyon nehéz megmondani, miért nem sikerült a korábbi két láncreakció megismétlése. Nem tudom, hogy szükség van-e ma ránk. Sikerült egy két érdemes embert találni, akik valahogyan kimaradtak a korábbi, 30 vagy 60 év előtti gyűjtésből. Egy-két embert, akivel korábban nem találkoztam, s most utólag megnéztek, és megragadtak nálam. De ez valami egész más volt, mint a két korábbi időpontban. Mi volt más? Az, hogy nem kellett megmenteni a hazát, azaz hogy az egyházat.

Az ateista-kommunista veszély és kényszer elmúltával miért is lenne szükség ma is kisközösségre? Melyek azok a jézusi Isten Országát építeni akaró szándékok, amelyek nem férnek el ama keretek között, amelyeket egyházunk hagyományos keretei felkínálnak a buzgó laikus híveknek? Vannak ilyen eleven szándékok?

A Bokor első két nemzedékének volt egy figyelemre méltó mellékterméke. Csak az, hogy felfedeztük, hogy a történelmi egyház nem azt csinálja, amit Jézus álmodott. A kérdés az, hogy az utolsó 15 évben pedig tettünk-e új felfedezést? Például azt, hogy amiről Jézus álmodott, az nem megvalósítható. Ha ezt nem tettük, akkor kezünkben van az első 45 év egy terhes öröksége: a jézusi célkitűzés megvalósításának a feladata.

S most kellene következnie a harmadik nemzedékünknek, hogy van-e olyan célkitűzés a tarsolyában, amelyet egyháza jámbor laikusaként nem valósíthat meg. Milyen minőségben tudná megvalósítani ezt az egyházközségi keretbe be nem férő célt? Egy új, ám családos szerzetesrenddel? Egy új reformációval? Azt gondolom, hogy a kétezzer esztendő egyháztörténet világossá tette, hogy a reformált egyházak sem érnek általában többet, mint a nem reformáltak. Mégpedig a rendelkezésre álló emberanyag miatt. Azt is világossá teszi az egyháztörténet, hogy a szerzetesi összefogások többre jutnak, mint a magános törekvések.

A kérdés tehát az, hogy van-e a harmadik nemzedéknek olyan célfeladata, amelynek megvalósítására a jámbor laikusi státus nem elegendő. Ha nincs, akkor meg kell keresni kinek-kinek a papját, s fel kell ajánlania szolgálatát. Ha van, akkor össze kell fogni, s csinálnia kell egy szerzetesrendet, azaz élet és vagyonszövetséget, amely biztosítja a feladat elvégzéséhez szükséges szerzetesi önállóságot, függetlenséget (az egyházmegyes püspöktől). Lehet végül új

reformációban is gondolkodni, de az vagy harminc esztendő háború-val vagy Golgotával végződik. S ha Golgotával végződik, akkor is várható három századon belül a konstantíni fordulat, s a keresztre feszítés után két-három évtized alatt egy páli fordulat, amely megmagyarázza, hogy mért is volt szükség a Golgotára.

Száz szónak is egy a vége. Nem gondolom, hogy többre lehet menni, mint Jézusnak sikerült. Nem gondolom, hogy többre lehet menni, mint Ferencnek sikerült. Lehet annyira menni, mint a Burderhofnak, de már csak egyházon kívül. Hogy mit talál ki egy harmadik nemzedék magának feladatul, azt nem a 90. év felé közelítőknél feladatuk kitalálni. E relikvia-korúaktól csak annyit lehet kívánni, hogy bízzanak az utánuk jövőben; azokban, akiknek ők maguk adtak valóságos vagy lelki értelemben életet. Bízzanak azon az alapon, hogy csak sást nemzenek a sasok, s kísérik imádsággal és szeretettel azt, amit gyermekeik Isten oltárára tesznek.

Piarista köz, 2006. május 14.

Húsvét utáni 5. vasárnap is beszéltem Adyligeten, de magam sem tudtam, hogy rendkívüli módon. Az volt a rendkívüli benne, hogy valaki megdicsérte. Valaki, aki ott se volt. De 19 éves *kisfia* elkérte mise végén a prédikációt és hazavitte, aztán e-mailen jött a dicséret. Így aztán egy megdicsért prédikáció is kerül e Naplófüzetbe. *Aki bennem marad és én őbenne, az bő termést hoz* – mondja Jézus. S mi válaszolunk Jézusnak: Jézusom benned akarok maradni, s azt kívánom, hogy Te is maradj bennem, mert bő termést szeretnék hozni. Azért szeretnék, mert élőlény vagyok, aki be akarom tölteni rendeltetésem, amire Isten rendelt engem. S ez a rendelés éppen abban áll, hogy bőven teremjek, azaz meglássék, hogy én is itt jártam, s csináltam valamit. Mit? Hát igyekeztem Istennek kedvére élni. Ezt a Jézus ihlette, most elmondott szöveget csak Istennek mondhatom el. Senki embernek nem mondhatom el, hogy *Benned akarok maradni*. Senki ember nem mondhatja el nekem, hogy *bennem akar maradni*. Mindez csak Isten-relációban mondható.

Nem végeztem világirodalmi vizsgálatot, hogy hol s kinél található meg először ez a nyelvi fordulat: *Maradj bennem és én is benned maradok*. A magyar irodalom szerelmi líráját úgyahogy ismerem. Az egyik csúcsa bizonyára Petőfi Sándor *Minek nevezzelek?* c. verse. Nem találom benne ezt a nyelvi fordulatot. Aki volt már közülünk szerelmes, s mondta párját Bogárkámnek, Gyönyörűmnek, megkérheti önmagától, hogy mondta-e párjának azt, hogy maradj bennem, vagy csak azt, hogy maradj mellettem, tarts átölelve, szoríts Magadhoz. Azaz a ban-, ben- helyett csak a hoz-, hez-, höz- névszórag és a mellett névutó, és a va-, ve- igenévképző szerepelt – de ez a nagyon bensőséges *ban-, ben-* nem. Át kellene menni a vallási lírára, s ottan keresni a jézusi fordulat előzményét-mintáját, vagy ha nincs ilyen, akkor ismétlését legalább. Van Adynak egy magas hőfokú istenes éneke. Az a címe, hogy *A pócsi Mária*. Ebben találtam egy ban-, ben-t. Ezt: *Szívemben sír a pócsi Mária*. Hátha ott, a szívemben sír, akkor ott is van, s tán egy ideig, amíg a sírását hallgatom s figyelem, ott is marad. Itt tehát találtam egy ban-, ben- nyelvi alakot.

Aztán eszembe jutott egy Sík Sándor-vers a szerelmes anyamadárról. Majd nagy nehezen meg is találtam egy 65 éve megjelent *Összes verseinek* a tartalomjegyzékében a vers címét. Az a címe, hogy *A fészekről*. Sík Sándor, szinte napra, harminc évvel előttem született. S ez a verse még születésem előtt jelent meg egy kötetében, melynek címe is mond már valamit: *A belülvalók mécsé*. Legfeljebb 23 éves volt, amikor írta e verset. Ez az az életkor, amelyben egy tiszta papi lélek még nem adja fel, hogy sikerül neki szerelmesnek lennie Istenbe, s rettenetesen megszenvedi, ha és hogy nem sikerül. Ebből a vívódásból született ez a vers is. Már kispap koromban megszerettem e versét, s amikor harminc éves lettem, meghívhattam Sík Sándort egy kisközösségi rendezvényre, melyen verseiből is előadott. Stádler Frida nénit, kortársát, is kérdezte, meg engem is az előadás előtt, hogy mely verseit hallanók szívesen. Ajánlataim között szerepelt ez a fészkes verse is. Nem került sor előadására, mert Sík ezt

mondta ajánlatomra: *Nem mondom el, mert nagyon intim.* Én meg éppen azért ajánlottam, mert nagyon intim volt. Sík Sándor már 43 éve halott, s így most nem tudja megakadályozni, hogy én elolvassam nektek azt, amit akkor nagyon intimnek mondott, s ezért nem akarta előadni. (A *Te* = az Isten!)

Te vagy a fészek, / Puha vagy, édes és meleg,
S én olyan keveset gondolok Veled, / És oly sokszor máshova nézek.
És megvetem a régi fészket, / A régi meleget / És a régi egyformaságot.
Szédülő fejem vándorolni készítek, / Keresni más vidékeket,
Szívárványszínű új világot / És ismeretlen fészket.

És elmegyek, örök elégedetlen, / Hazátlan bujdosó gyanánt,
És sohse tudom, mért sírós a kedvem, / És nem tudom, mi bánt.
És szállok, szállok messze földeken / Szüntelenül és pihenéstelen,
És egy sajgó vágy egész életem: / A régi fészek melegére.

Mert Te vagy az anyamadár, / És én vagyok a pelyhes fiókád,
A csupa-vakság, a csupa-mohóság, / Aki mindig máshova vágyik,
Akit hív minden félhomály, / És botorul és elbízottan
Kiszállok bizakodva, bátran / Nap-nap után. És te utánam
Sírva nézel és gondsújtottan.

És én nyugalmat nem találok / Sehol a végtelen világon.
Mert ott sír bennem, bárhol járok, / Aggódó, fájó csipogásod
Hívogató síró zenéje. / És mindenhol visszavágyom
Szerelmes szíved melegére.

Te vagy a sziklaszál, / Melyen a fészkelem épül.
Amely az apró dombok tömegéből / Messze-magasra szökken és magában,
Egy-óriás-magában áll. / S kíváncsi szárnyam, kandi lábam
Akárhová visz engemet, / Csak köröttem keringhetek,
És nem lehet távozni tőled, / S nem látni téged nem lehet.
Bejárhatom a rég halott időket, / És lelkem messze jövődökbe szállhat:
Nem lehet vissza nem kívánni / Amaz egyetlen sziklaszálat.

Te vagy a Hegy. / És a hegyet nem lehet túlrepülni.
Te vagy a Völgy. / És a völgyből nem lehet kirepülni.
Te vagy a lég. / És a leget nem lehet átrepülni.
Te vagy a Föld. / És a földről nem lehet fölrepülni.
És te vagy a Határ. / Csak tebenned lehet repülni.
Itt nem lehet és nem szabad, / Csak szépen, csendesen megülni
És énekelni és örülni. / Mert Te vagy minden: a szirt és a fészek
S a szerelmes anyamadár.

A szerelmes anyamadárnak tehát fészke van, s a fészekben (ban-, ben-) a fióka. S Jézus a szerelmes anyamadár, Jézus a fészek, aki-ami mondja: *Maradj meg bennem fióka.* Így mondja: *Csak tebenned lehet repülni.* Ha így van, akkor megtaláltuk a mai jézusi kijelentés párját: *benned maradni, benned repülni.* De kérdezzük tovább: s Te is megmaradsz bennem, ha én Benned maradok? Te is repülsz bennem, ha én repülök Tebenned? Talán ezt is megtaláljuk versében: *ott sír bennem, bárhol járok, aggódó, fájó csipogásod hívogató, síró zenéje.* S elmondja, hogy a fészken kívül nincs számára világ, s ha mégis van, akkor az

semmit sem ér. **Benned repülök Istenem, és Te bennem csipogsz...** Különös kontraszt ebben a versben, hogy a költő azzal vádolja önmagát, hogy rendre elhagyja az olyannyira áhított fészket. Ez okon mondunk minden misénk elején Confiteor-t: Gyónom a mindent adó Istennek... Nem könnyű szerelmesnek lenni Istenbe, de a magányos élet dübörgő erővel kívánja attól, aki vállalja a magányt, hogy egyesülhessen Istenével.

Ez a mai evangéliumban szereplő jézusi kifejezés tulajdonképpen képzavar. Én megmaradok Benne, azaz én – a kicsi, Őbenne – a nagyban. Ha ő is megmarad bennem, akkor meg a nagy marad meg a kicsiben. Kisdoboz a nagydobozban, s ugyanez a nagydoboz a kisdobozban. De hát ilyen jellegű zavart képekkel lehet csak elmondani azt, hogy két valami átjárja egymást, s ez a két valami – valaki. Ez a két valaki az Isten és az ember. S titkon alighanem mindnyájan érezzük, hogy mindennek valami valóságalapja kell legyen, mert senkit sem érzünk olyan közelinek magunkhoz, mint az Istent. Ő tökéletesen megért bennünket. Nem kell Neki semmit sem megmagyaráznunk. Tudja, hogy mi valójában jó emberek vagyunk. S mi igazán-valójában azt akarjuk, amit egy jó kislánynak, jó kisfiúnak akarnia kell. Azaz magyarul beszélve – benne akarunk maradni, s azt akarjuk, hogy ő is maradjon meg bennünk. S Babits Örök folyosó c. versének mintájára mondom: *És megint előlről...* Kisdoboz a nagydobozban, s a többi... Vagy amit egy Ady-vers címe így mond: *Álmod az Isten.* Mert ez a mai evangéliumban tetten ért nyelvi kifejezés – az Istenről álmodozás gyümölcse. A szerelmes ember bolondokat beszél, s aki Istenbe akar szerelmes lenni, az pedig talán még bolondabbakat.

A kérdés ezek után az, hogy miben áll az egymást (Istent és embert) átjárás következménye: a bőséges termés? A szőlő szőlőt terem. Az ember meg embert terem. A jézusi tisztogatás erejében tudunk bőségesen teremni. Mire gondolhatott itt Jézus? Jézus mindig Országban és tanítványokban gondolkodik. Jézus mindig a kályhától indul. A kályha számára az Atya. Annak az akarata. S mi ez az akarat. Hát a termés. Mit kell teremnie az embernek? Embert kell teremnie. Mert az Atya Országot akar, és ember nélkül nincsen ország. Ilyen ember nélküli Országot próbál most teremni nemzetünk. És nemcsak a miénk. Egész Európa. Mi ez az ember nélküli Ország? Az, ha egy ivar érett nő nem abban akar kiteljesedni, hogy feleség és édesanya legyen. Ezt a célkitűzését elnapolja egy két évtizeddel ivarérettsége utáni időre. Csakhogy ez esetben annak a nemzetnek meg vannak számlálva az órái, melynek ilyen lányai vannak. Nincs végiggondolva ez. Eleddig a történelemben azok a nemzetek maradtak meg, melyekben a nőknek nem volt magasabb rendű és előbbre való dolguk, feladatuk, hivatásuk, minthogy anyák legyenek. Anyának lenni teljes embert kíván. Nem lehet másod- és hatodrendű feladatnak tekinteni. Életellenes ez a szemlélet. Biztosan elpusztítja azt a társadalmat, amelyben ez bevett szokássá válik. S ha egy egész nemzetben válik azzá, akkor az egész nemzetet elpusztítja. Ez biztos. Ez nem ismer kivételt. Rengeteg társadalom végzett már a történelemben önmagával. Hogy ezt jól értsük és lássuk, ahhoz kell mára még egy vers, egy Ady-vers, melynek címe: *Az idő rostájában.*

Kezében óriás rostával / Áll az Idő és rostál egyre,
Világokat szed és rostál ki / Vidáman és nem keseregve
S búsul csak az, akit kihullat.

S aki kihull, megérdemelte, / Az ocsút az Idő nem szánja.
Aszott nemzetek, hült világok, / Törtéletek miazmás vágya
Halálra valók s nem kár értük.

Szóljak próféták új szavával: / nem kik mertek tagadni múltat,
De kik nem magvak a Jövőnek / Mindig azok, akik kihullnak,
Világok, népek, girhes eszmék.

Fonnyadtak és összezsugorodtak, / (Így szól az új próféta-ének)
Az Úr, az Idő áll örökké, / De elmúlnak a renyhe népek
S velük együtt a tiszta Lótok.

Óh, aszottak és be nem teltek / S óh, magam is faj-sorsom osztván,
Be igazság szerint hullunk ki / A kegyetlen óriás rostán,
Kedvét nem töltvén az Időnek.

Mi az Isten Országá? Mi az Isten álma? Mi a jézus öröksége? Előbb elmondom, hogy mi nem az. Nem merő hitbuzgalmi-vallási egyesülés, hanem annál mérhetetlenebbül több: vál-lalkozás Isten terveinek megvalósítására. S ez a terv azzal kezdődik, hogy valakit kivá-lasztunk magunknak páruul, s ez a kiválasztás meghatározza az életünket. Lesz belőle sírig tartó hűség, és lesz belőle az, hogy a gyerekeink felneveléséért élünk. A hitbuzgalmi-vallási egyesülés csak segítséget tud nyújtani ahhoz, hogy mindezt megtegyük. Nem a vallás a cél. Az élet Isten szándékai szerinti formálása a cél, s a vallás csak eszköz arra, hogy élni és jól élni tudjunk.

A teológia lehet bonyolult, a filozófia lehet bonyolult, de az ige nem bonyolult. Az ige egyszerű és világos, mint az élet. Akarsz az Istenben maradni? Akkor élj úgy, ahogy az emberi természet a lelkiismereted irányítása mellett diktálja. Akarod, hogy az Isten éljen benned? Ne akarja mást, mint amit a szíved diktál. Biztos iránytű van Benned. Az Istené. Te az Istenben, és az Isten benned! Mit mondott Szent Pál? Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él *bennem és én őbenne*. Amen.

Piarista köz, 2006. május 18.

A Lexikon für Theologie und Kirche IX/479 oldalán ez olvasható: **Öskinyilatkoztatás.** Ez az ú.n. tradicionalizmusban otthonos fogalom úgy véli, hogy az első ember még a bűnbeesés előtt kapott egy különleges tudást a maga teremtett voltáról, vétkezhetőségéről és megválthatóságáról, amiből következnie kell többek között az istennektetsző pogányok üdvülehetőségének. Az Ósz. gazdagon tanúsítja a nem-izraeliták üdvképesességét. Lk 2,32 szerint a Messiás a pogányok számára is világosság. Jézus dicséri a kananita hitét (Mt 15,28). A Biblia azonban nem vezeti vissza a kívülállók üdvét az első embernek adni vélt öskinyilatkoztatásra. Pál beszél a pogányokról, akik Isten valóságát a teremtés művei alapján eszükkel mindig is észrevehették (Róm 1,20), s ez nekik bizonyos körülmények között elég lehet az üdvösségre (v.ö. 2,14sköv). Az atyáknál sem igen található meg az ~ fogalma, de beszélnek a Krisztus-kinyilatkoztatásnak az összes népek között magszerűn szétszórt töredékeiről (*logoi spermatikoi*). A. Steuchus és M.de Medina Amerika felfedezése után pozitíven foglalnak állást az ~ kérdéséről: a pogányok is üdvözülhetnek. A Tübingeni iskola képviselői érvényesnek állították Isten történeti nevelési programját. A tanítóhivatal elutasította a francia tradicionalizmusnak azt a tételét, hogy elengedhetetlen volna az ~ a természetes ész számára az Isten megismeréséhez, de ismétli a Pálnál található tanítást: Isten, mint minden dolog alapja és célja, a természetes ész fényénél biztonsággal megismerhető. Jelen ismereteink szerint egy tematikus és reflektált ~ létét nem lehet bizonyítani. Ma előtérben áll az Isten általános üdvakarataról szóló tanítás, ami alapja a megfelelő istenismeretnek és a mindenki számára szóló elégséges kegyelemnek. Ugyanígy előtérben áll a vallások pozitívabb és pontosabb értékelése, ha ki akarjuk fejezni azt, amire ~ címén tulajdonképpen gondolunk.

Közel hetven éve mondta dogmatanárunk: katolikus teológus vallhatja az evolúciót, csak nem illik neki. Ha vallja az evolúciót, felelnie kell a kérdésre, hogyan ébredtünk emberi öntudatra. Ha viszont evolúció helyett Isten lelket lehelt egy élőlény-párba, akkor feleletet kaptunk: lehelés előtt nem volt emberi öntudat abban a párban, a leheléssel meg lett.

Egyszerűség okából a lehelés-változatot fogadom el. Ez a változat számomra nem zárja ki az evolúciós folyamatot, amelyben kifejlődött az az élőlénypár, mely rendelkezett már azokkal a testi-lelki tulajdonságokkal, melyek ágyai lehettek annak, amibe Isten belelehelte azt, amit belelehel.

Mit lehelte bele? Emberi öntudatot. Ennek erejében az ember tudta azt, hogy ő van, létezik. Tudta azt, hogy teremtmény. Tudta azt, hogy létét kapta a Teremtőtől. S ezen felül mit tudott? Azt, hogy létét fenn kell tartania, s mivel párja volt, azt is tudta, hogy utódot kell nemzenie: folytatnia kell faját, miként a többi élőlénynek. A többi élőlény is fenntartotta magát, a többi lény is, amely körülvette őt, folytatta faját, de ezek nem tudták, hogy ezt tenniük kell, mert azt sem tudták, hogy léteznek. Csak létezett és fenntartotta és folytatta faját.

Ugyanúgy tartotta fenn magát és folytatta faját, mint a többi lény, melybe Isten nem lehelte bele? Úgy tetszik, hogy egyrészt ugyanúgy. S felmerül a kérdés, hogy van-e másrészt? Ha nem volna, akkor az isteni belelehelés csak öntudatot adott volna, s nem a növény- és állatvilágtól különböző szokásokat, erkölcsöt. A belelehelés következtében öltött-e magára ruhát, s húzott valamit lábára, s tett valamit a fejére? Növényekkel s állatokkal táplálkozott, miként a többi élőlények – ez felette valószínű. De amikor magához hasonlókkal találkozott, akikbe Isten szintén belelehelte az emberi öntudatot, azokkal szemben másképpen viselkedett? Azokkal nem akart táplálkozni? Azokat csak leöldösni akarta? Vagy tudta azt, hogy azokat sem megölni, sem velük táplálkozni nem szabad?

Ez az isteni belelehelés vajon nemcsak öntudatot, hanem erkölcsöt is adott? A növénynek s az állatnak nincs erkölce. Beprogramozottan élnek. Az ösztönei irányítják. Embernek lenni annyit jelent, hogy ismerjük az alternatívát: szabad és nem szabad? Minden bizonnyal. S ha így van, akkor a teremtés és a kinyilatkoztatás egy ugyanazon időben történt, s mindaz, amit az ember kinyilatkoztatásnak mond, csak figyelmeztetés arra, amit Isten tudtul adott az embernek a belelehelés pillanatában. Mit lehelte bele? Alighanem a maga erkölcsét. A maga isteni életének időtlen erkölcsét; természetesen annak az idő világban lehetséges formáját.

Ha mindez így van, akkor az emberi történet ismerete alapján azt kell mondanunk, hogy az ember szuverén módon nem vette figyelembe ezt a kinyilatkoztatást. Csak emberi öntudatra tett szert, s ez az emberi öntudat lehetővé tette számára, hogy kifejlessze azokat a hatékony módszereket, melyekkel sokkal nagyobb hatékonysággal tudja pusztítani az állatvilágot, mint az állatok egymást. S ugyanezen emberi öntudat s hatékony technika erejében olyan hatékonyan tudja pusztítani embertársait, mely szintet az állatvilág sem az állatok, sem az emberek tekintetében soha meg sem közelített.

Isten tehát – úgy látszik – nem ajándékozta meg az embert szabadsággal, az ember csak folytatta a belelehelés előtti életének magatartás-rendszerét: amit képes megölni, megöli és megeszi. Fejlett öntudata következtében felméri, hogy – akár az állat, akár az ember esetében – a megölésnél és megevésnél nagyobb hasznot hoz az, ha rabul ejti és dolgoztatja. A róka másképpen viszonyul a rókához, mint a nyúlhoz. A nyulat általában elejti és megeszi, a másik rókát általában nem ejti el, és nem eszi meg. Mintha e tekintetben az ember alatta maradna a maga erkölcsével az állati ösztönnek. Ember elejti az embert, ember időnként megeszi az embert, ember rabul ejti az embert, ember kihasználja az embert, s mindezt a magatartását nagy dicsőségnek tartja, s hiszi, hogy Isten parancsát teljesíti vele, oltárra emeli mint az emberi faj szentjeit, s megköszöni Istennek, hogy kegyelmével segítette őt ebben. Nem borzalmas mindez? De az. Isten átabotában dolgozik? Nem. A leheléssel együtt kaptuk meg a kinyilatkoztatást is. S amikor megöltük embertársunkat e kinyilatkoztatás ellen vétkeztünk. Amikor majd valljuk ezt, akkor kezdődhetik valami új az emberiség életében. Amíg tele van embergyilkossággal az, amit kinyilatkoztatásnak vallunk, addig marad a tört vér fekete folt. Ideje volna megtérnünk Jézushoz. Nekünk, keresztényeknek, elsőként.

Piarista köz, 2006. május 19.

Újból Adyligeten prédikáltam. Arról, hogy mi az *egyházasdi*? Ha valaki nem tudná, most megtudhatja, hogy én mit értek e szón. – A mai vasárnapon, a hívások világnapján, a híveknek imádkozniok kell Istenhez, hogy adjon nekik jó papokat. Csak három bajom van ezzel az imaszándékkal. A mai vasárnapra rendelt szöveg nem tud papokról, nem tud hívekről, s nem beszél Isten papokat adó feladatairól, hanem Jézusról beszél, akinek mindannyian a juhai volnánk.

Az emberiség eddigelé még nem tudott jobbat kitalálni, mint az egyházasdit, melyben vannak papok, vannak hívek és vannak *hívások*. Építünk egy templomot, eljöttök belé, a pap az épület gazdája, és csinál abban nektek valamit, akik azért jöttök el, mert remélték, hogy valami innivalót tud nyújtani istenszomjúságotokra, vagy legalábbis valami érdekessel szolgál Isten dolgában, kielégíti érdeklődésüket. A keresztény vallásokon belül itt, Európában a mozogni, járni tudó emberek legfeljebb tíz százalékára igaz az, amit mondtam. A kilencven százaléknak nincsen istenszomjúsága és nincs érdeklődése Isten iránt. Aki kukoricatermeléssel foglalkozik, s úgy hiszi, hogy a templomban tudnak esőt küldeni a kukoricájára, ott még valamivel nagyobb az érdeklődők száma.

Aligha fogom 90 esztendő koromra feltalálni a spanyolviaszkot, ha idáig nem találtam fel, de azért hadd mondjam el nektek, hogy én ezt az egyházasdit nagyon reménytelennek látom. És csak azért csinálom, mert mást nem tudok veletek csinálni, s képtelen volnék halálom vagy végső elgyengülésem, tehetetlenné válásom előtt azt mondani nektek, hogy a mai vasárnapot befejezem, s a jövő vasárnap már nem jövök.

Mért reménytelen számomra ez az egyházasdi? Először is azért, mert magamban járatom az agyamat. *Magammal vitatkozom*. Magam állítom fel a számítógépem előtt azokat a tételeket, amelyet majd igazolok, vagy megcáfolok, s halvány segédfogalmam sincs róla, hogy Nektek egyenként – Neked, Neked és Neked – jelent-e valamit valamelyik tétel, s kíváncsiak vagytok-e annak cáfolatára, vagy pedig egészen mással van tele fejetek-szívetek, mint az enyém.

Másodszor: közel tíz esztendő óta járok e tájra, pár száz beszédet összekörmöltem már, de egy esetre sem emlékezem, hogy valamelyiktek azt mondta volna, hogy álljon már meg a menet, nem lehet nekünk akármit beadni. *Mondhatok én tehát akármit*. Legfeljebb nem jöttök legközelebb.

Harmadszor: olyan ez az egyházasdi, mint egy könyvtár. Csak itt nem kell kivennünk a könyvet, mert elmondják a szöveget nekünk hangosan is. A szakma kiváló dolgozói tudják is, hogy nem kell sokat dumálni, elég a szövegből öt perc, *úgy is tudjuk, hogy mi jön ki belőle*: járunk templomba, imádkozunk, éljünk a szentségekkel, s fizessük meg az egyházi adót.

Negyedszer: Nincs az a zseni, akit ki ne lehetne tanulni egy pár év alatt. A püspökök ezéért sűrűn helyezgetik papjaikat, hogy el ne aludjanak szegény hívek a prédikáció alatt. Mit akarok ezzel mondani? Csak azt, hogy *nincs tétje az egyházasdinak*. Van a társadalomnak változó alanyú közel tíz százaléka, amelynek igénye van erre a szolgáltatásra, mint manikűrre, pedikűrre, fitness-szalónra, de Jézus nem hajlandó beleállni ebbe az üzembe, mert ő nem akar megélni e szolgáltató iparból, ő inkább arról beszél, hogy hatalma van odaadni az életét. Minek? Miért? Mire? Értitek ezeket a nagy szavakat a hívások világnapjának vasárnapján?

Az egyházasdi azt jelenti, hogy vannak papok és vannak nem papok. Jézusnál pedig ezek üres kategóriák voltak. Helyettük voltak az istennektetszők meg az istenneknem-tetszők. Hogy ráismerjete e szavak szentírási helyeire, mondom a történetileg kialakult magyarra fordításukat: az igazak és a hamisak, az áldottak és az átkozottak, a boldogok és azok, akik nem boldogok, mert jaj nekik.

Jézus ajkán csak Máté evangéliumában találjuk az *egyház* szót. A másik három evangéliumban egyetlenegyszer sem olvassuk. Beszélt viszont Jézus a maga juhairól, s arról, hogy azt akarja, hogy egy juhnyáj legyen és egy juhász. S Jézus ez a juhász. Egy rendezett

társadalmon belül mondta ezeket, melyben voltak papok és nem papok. Nem kell tehát csodálkozni, hogy ezek után a főpap úgy gondolta, hogy Jézus méltó a halálra.

Mért volt Jézus ilyen extravagáns? Mért nem volt jó neki úgy, ahogy a történelem addigi rendje kiformálódott? Mert Isten volt? De hát Isten teremtette az embert olyannak, amilyen. Olyannak, hogy csak főpap telik tőle, akit Kaifásnak hívnak. Mért csodálkozik Isten akkor a Golgotán? Miért testesül meg egyáltalán, ha egyszer Isten, és ha mindezeket tudja jól előre?

Ezek azok a kérdések, melyeket én nagyon nehezen viselek magamban. Kimondom a kérdéseket, de utána várom, várnám testvéreim szavát. Ezekben a kérdésekben nem bírom a magammal vitatkozást. Már pedig az egyházasdi, az szükségképpen magammal vitatkozásra ítélt. Ez még idáig csak jó két oldal, és egy adyligeti prédikáció megközelíti a négy oldalt, vitatkozhatom tehát magamban tovább arról, hogy mért jó vagy nem jó a papi hivatás.

Jézusnak nem kellett magával vitatkoznia, ott voltak a tanítványok. Jézusnak volt kisközössége, abban élt. Mennyire volt ez a közösség élet- és vagyonszövetség, maradjon most ez pillanatnyilag eldöntetlen. Az egyházasdinak a fogalmával szemben áll a kisközösség fogalma, ha életközösség az, ha nem. A bolsi diktatúra préselte ki belőlünk a kisközösség vállalását.

Minden jel arra mutat, hogy a bolsi diktatúra lecsengése után lecseng a mi kisközösséget játszásunknak is. Van, aki nem tudja már abbahagyni – pl. én –, mert ebben élte le ifjúságát, felnőtt korát. De az utolsó 30-40 évben születettek már nem értik, hogy minek kisközösségek: jó, ha arra van időm, hogy vasárnap elszaladjak a templomba, ha éppen ráérek.

A jézusi kisközösség, hogy valakinek 12 tanítványa legyen, elválaszthatatlanul összefűződik Isten Országának fogalmával. Azzal, hogy át kell alakulnia világnak Isten Országává. Akinek jó a világ úgy, ahogy van, annak elég az egyházasdi. Aki Országot is akar, jézusit, az okvetlenül ráfanyalodik a szorosabb szövetség keresésére. Okvetlenül létrehozza a *négy öt magyar összehajol* szituációját.

Jézus számára nem volt a világ úgy jó, ahogy volt. Nem volt egyedül ezzel. Mért énekelt Vörösmarty arról a korról, melyben *a kard kihull az erőszak durva kezéből*? Mért énekelt Petőfi arról az időről, amikor *a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet*? Mért énekelt Arany arról, hogy *az nem lehet, hogy milliók fohásza örökké visszamúljon rólad ég! És annyi vér – a szabadság kovásza – Posvány maradjon, hol elönteték. Támadni kell, mindig nagyobb körökben, Életnek ott, hol a mártír-tetem Magát kiforrtja csendes, földi rögben: Légy hű, s bízzál jövődbe, nemzetem*? Mért énekelt Ady Endre már húszévesen arról, hogy *Karácsonyi rege, ha valóra válna, Igazi boldogság szállna a világra. Nem volna más vallás összesen csak ennyi: az Istent imádni, s az embert szeretni*. Mért énekelt Sinka *Eső Virág* Andrásról, akinek *húrjain egy hős ország támadt fel dalolva s a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva, s összesúgtak, hogy megölik: leszúrják vagy agyonlövik. Hát mért játszik szebben s más húron a bolond...* Mért énekelt Szabó Lőrinc Vang-An-Sije arról, hogy *megteremtjük az Isten Országát a földön, Én a gondolat, s te a kard*. Mért? Mert akik az Isten Lelkéből születnek, azoknak sohasem jó úgy, ahogy van. Azoknak kell valami szebb, valami istenibb, ami inkább hasonlít arra, amiért Isten megteremtette a világot. Inkább hasonlít az Istenre, magára.

S akkor, most térjünk magunkhoz, mert mégis egy vallási felekezet kápolnájában vagyunk, s a hívások világnapjának vasárnapján, s kérjük az Istent. Mire? Hát arra, hogy hívjon valakiket. Ez most még nem lesz a hívek könyörgése, ez még csak egy nem egészen hitetlen papé lesz:

– Istenünk, nagyon szépen kérünk, hívj már el valakiket papoknak, mert akármilyen keveset is érünk, ha egészen vagy majd nem egészen elfogyunk, ez nagy-nagy minőségi romlást is eredményez, nemcsak mennyiségit.

– Mást se csinállok, mint hogy hívok – válaszolja a Jóisten.

– Akkor Atyám, arra kérlek, hogy módold ki, hogy meghalljuk a hívásodat.

- Nem tudom kimódolni, mert szabadnak teremtettek titeket, s úgy dugjátok be a fületeket, ahogy akarjátok – válaszolja.
- S nem tudod kivenni a fülünkből a fül dugót?
- Hát azt nem tudom.
- Akkor mit kérjek Tőled?
- Ne kérj tőlem semmi egyházasdi-újítást. Ha tudnék besegíteni, akkor sem tenném, mert csak a bosszantásomra van. Nagyon jól mondta neked kedd este Bisztrai Gyuri a Naplás-tó partján, hogy csak szerelmes emberek tudnak tenni valamit az Istenért. Nem szerelmesek nem tudnak... Hagyd tehát az egyházasdit. Majd lesz belőle valami, vagy semmi. Inkább csinálj valamit az adyligetiekkel.
- Mit csináljak Atyám, velük?
- Fogd munkára őket. Jó páran járnak kisközösségbe belőlük. Csináld meg velük azt, amit a sashalmiak csinálnak Veled. Mondd meg nekik, hogy te csak kérdésekre tudsz prédikálni, magaddal vitatkozni többé már nem tudsz. Kiöregedtél belőle. Mondd azt, hogyha kapsz kérdéseket, azokat megválaszolod. Ha nem kapsz, akkor prédikáció helyett csak felolvasod azt a homíliát, amelyet a zsolozsmás könyvedben találsz a vasárnapi evangélium szövegéről.
- Köszönöm Atyám, az ötletet! Mise végén meg is kérdezem, hogy melyikük vállalja, hogy elküldi nekem a következő napokban bulanyi@freemail.hu címre a következő vasárnap, meg a rákövetkező vasárnapok evangéliumaira gyártott kérdéseket. Esetleg telefonon is jöhet: 486-44-62. Amen. S most jöhetnek már a hívek könyörgései.

Piarista köz, 2006. május 23.

W. Jäger könyvének (Hullámaiban a tenger) egy részlete volt egyik közösségünkben a házifeladat. Ezt glosszáztam:

A lelkeségnek vannak misztikus tapasztalatai – olvasom. Sajnos, nekem még sohasem volt részem ezekben a misztikus tapasztalatokban. Azt sem tudom igazán, hogy miben állnak ezek a misztikus tapasztalatok. Nagy ritkán előfordult, hogy imádság közben megváltoztam, de általában nem történt velem semmi, akár kötött szöveget olvastam-mondtam magamban vagy kórusban, akár mástól meg nem kötött, meg nem fogalmazott gondolatokat formáltam meg magamban.

Van misztikus megtapasztalása a transzperszonális valóságnak – olvasom. Ha a transzperszonális valóság – az Isten, akkor jelentem, hogy mióta az eszemet tudom, úgy gondolom, hogy ő van és tudunk egymásról. Ezt a tudásomat Róla nemigen merem tudásnak mondani, mert vannak, aki kinevetnek érte, s ezért inkább csak azt mondom, hogy hiszek abban, aki megcsinálta az univerzumot, őt személynek gondolom, s ezért beszélgető kapcsolatba tudok kerülni vele. Úgy gondolom, hogy amit kötelező érvénnyel hallok lelki ismeretemben, azt Ő mondja.

A transzperszonális valóság misztikus megtapasztalásában idő és tér nem játszik szerepet – olvasom. Legmeghatottabb perceimben is tudtam, hogy a kápolnában vagy a börtöncellámban vagyok, s mindig tudtam, hogy hány óra van akkor, amikor megváltoztam, azaz az órára nézhettem volna, ha akartam volna.

Menny, pokol, teremtés, utolsó ítélet teológiai metaforái elveszítik kifejezőerejüket, elavultaknak tűnnek – olvasom. Számomra nem metafora, hanem évezredek által görgetett elképzelés, gondolat, valóságmegragadás, hogy üdv és kárhozat lehetősége előtt áll minden ember, s hogy a Teremtő helyezett bennünket bele ebbe a lehetőségbe, s hogy megnézi földi életem után, hogy miként vitézkedtem. Lehet, hogy mindez csak hasonlat és megközelítés, de képtelen vagyok mást gondolni, csak ezt tudom elgondolni, s szerzőnk nem mondja meg, hogy metafora nélkül mit gondol az eddig csak metaforikusan kifejezett tényállásokról. Azt gondolja, hogy mindezek valóságosan nincsenek?

A modern természettudomány világképe megfelel a misztika spirituális tapasztalatának, s ezért sokkal inkább alkalmas a teológiai kijelentésekre, mint a klasszikus dogmatika... a természettudósok látják a racionális megközelítés korlátozottságát, és a misztikában a világmindenség jobb megértésének lehetőségét fedezik fel – olvasom. Ha meghatározná a szerző a spiritualitás meg a misztika fogalmát, azonnal tudnék valamit csinálni megállapításaival. Ha az Istenről beszélő ember kenyérkereső foglalkozása pl. pöcegödör-tisztítás, e tárgykörből veszi majd hasonlatait. Ha természettudós, akkor meg a természettudományból. Bármely ismerés területén eljutunk a racionális megértés határaihoz, de nem gondolom, hogy dogmatikacsinálás közben át kellene váltanom természettudományra, vagy fordítva. — *Intellektuális és emocionális energiáink materializálódnak a neuroproteinek formájában* – olvasom, de már nincs energiám előtanulmányokat folytatni, hogy meg is értem, amit olvastam. Hasonló a helyzet a következő megállapításnál is: *Az univerzum valamennyi létezőnek átfogó morfogenetikus mezője...* — *Ego-tudatunk abszolút individuumként éli meg önmagát, s így elfedi önmaga elől, hogy levált az isteni élet ősi valóságáról* – olvasom, és érteni vélem a szavakat, és ezért mondom: Nem gondolom magamat abszolút individuumnak, s nem gondolom, hogy leváltam az isteni élet ősi valóságáról, mert teremtménynek gondolom magamat és nem a szentháromságosnak gondolt Isten kiáradásának.

Az ősválóság akkor lesz számomra hozzáférhető, ha transzcendálok a spirituális tapasztalattal ego-tudatomat, s átlépek az isteni élet kozmikus tudatába – olvasom. Megtudom ebből, hogy mi a spirituális tapasztalat: átlépni ego-tudatomat, s belelépni az isteni élet kozmikus tudatába. Eddigelé még nem akartam kibújni bőrömből, azaz jó volt nekem, hogy én vagyok én, s gondolom és tenni igyekszem, amit istennektetszőnek gondolok. Nem tudom, hogy jó lesz-e nekem odaát megtennem ezt a lépést a kozmikus tudat felé, s hogy ott egyáltalában módom lesz-e rá ilyesmit csinálni. A lét-, magatartás. és sorsazonosság Istennel s testvéreimmel feltételezi, hogy legyek én, én, én, aki ezt az azonosságot személyesen elvállalom, vagy nem. — *A teológia az én túlvilági átörökítését prédikálja* – olvasom. Igen, bizony, és gondolom szemben a hindu, a buddhista világgal, mely ráhajt arra, hogy az éntől meg kell szabadulni, s ezzel eljutni a Nirvánába.

A teológia ezzel megakadályozza, hogy konkrét vallási élményekhez jussunk – olvasom. Vajon a konkrét vallási élményekhez jutás földi létünk célja-e? Nem hiszem. Szeretni, gyereket nevelni, szakmát tanulni, javára lenni enyéimnek, barátaimnak, nemzetemnek, a rám szorulóknak – ezt gondolom én a természetünkbe írt emberi élet céljának. Jól gondolom? Nem tudom. De az Alkotó szándékait alkotása mutatja meg legjobban. Keleten ez az alkotás a Nirvána felé tör. Nálam nem arra felé: odaát is szeretném kibontani azt, amit Istentől kaptam. Engedtessek meg nekem úgy élni és halni, ahogyan képzelem, akarom és Isten színe előtt vállalom. Nyugati emberként étem és küzdöttem és bíztam a jövőmben. Erre a kis hátralevő időre már nem akarok váltani.

Piarista-köz, 2006. május 27.

Hamvas és a kereszténység – ez volt a témája a Váci utca 40. alatt az *Ars et vita* által meghirdetett előadás-sorozatnak. A befejező előadásra kaptam meghívást. Rövid referátumokat készített a témáról négy felkért személy, s köztük magam is. Ezt mondtam:

Azért merek itt megszólalni, mert végiganalizáltam Hamvasból a *Scientia sacra* harmadik kötetét, melynek címe: *A kereszténység*. Egy huszadik századi magyar gondolkodó és a Jézusra hivatkozó kétezer esztendő – áll szemben egymással. Egyfelől a maga látását az emberiség hagyományának állító kortársunk, másfelől Jézus, aki azt állítja magáról, hogy ő az út, az igazság és az élet. Azonosak tehát abban, hogy mindketten tanácsot kínálnak fel nekünk egész életünk átalakítására. Pl. így: Szüntesd meg magadban a létrontást! Vagy így: Vedd magra az igámat!

Mondjam el tíz percben, hogy mi a kereszténység? Nem vállalkozhatom rá, hisz kétezer esztendőn keresztül megannyi gondolkodó és szent tett egymástól különböző bizonyságokat arról, hogy mit gondol jézusnak. Mondjam el, hogy mit jelent nekem Jézus? Ezt már könnyebben megtehetem, bár az időkeret szűkössége akkora leegyszerűsítést eredményez, hogy ennek érvénye összesen csak annyi lehet, hogy én magam így gondolom azt, ami jézusi. Mondok azért így is valamit: *Amit e kicsinyeknek tesztetek, nekem tesztetek, amit mindezeknek nem tesztetek, nekem nem tesztetek.* Jézus tehát azonosságot állít maga és az ember között. Azon az alapon, hogy Isten és Jézus lényege a szeretet, s az ember lényege is ez lehet: *szeretetté* kell válnia. E létbelinek mondható azonosság magatartásbeli azonosságot is kíván, azaz *szeretést*, amely szolgálatban, adásban és békesség-teremtésben nyilvánul meg. E magatartásbeli azonosság pedig sorsazonosságot is eredményez Jézus és a Jézusra figyelők között. Egyfelől a magatartásokból folyó boldogságot, másfelől e jézusi magatartásokért járó üldöztetést. De ez az egyfelől és másfelől Jézusnál egy és ugyanaz, mert: *boldogok vagytok, amikor üldöznek titeket.*

Ez a három azonosság ugyanakkor egybekapcsolódik Jézusnál a teljes személyi különállással. Jézus soha nem téveszti össze magát azokkal az emberekkel, akikkel azonosnak mondja magát: amit ezekkel a legkisebbekkel tettetek, *velem* tettétek. És Jézus nem téveszti össze magát az Atyával, akihez imádkozik, akivel birkózik is a Getszemáni kertben: hogy ha lehetséges, akkor múljon el tőle a pohár, de azért mégse az ő saját akarata érvényesüljön, hanem az Atyáé. Nála **Jézus és az ember – kettő, és Jézus és az Atya is – kettő.** Amennyire én megérthettem Hamvas Bélát, ő maga is hivatkozik Jézus tanításának ezekre a vonásaira, de túllép azokon. Nála Jézus és az ember, valamint az ember és az Isten – nem kettő, hanem egyszerűen csak egy: *azonosak egymással.* Talán nem kell ezt Hamvast ismerők előtt igazolnom.

Azt hiszem, hogy Jézus és Hamvas között azonosság áll fenn atekintetben, hogy mindketten *nyilvánvalónak* gondolják azt, amit képviselnek. Jézus nem ismerte *a tudomány, a filozófia és a vallás* kifejezéseket, de Hamvas ismeri őket, s mindhármát elutasítja, mert nem tartalmazza, amit Hamvas ért a hagyományon. Magam ezt az elutasítást megalapozatlannak gondolom. A tudomány a tapasztalhatóra, a filozófia a gondolkodástörvényekkel kikövetkeztethetőkre hivatkozik, a vallás pedig a kinyilatkoztatásra, amely tapasztalat és ész számára nem feltétlenül nyilvánvaló. Azaz olyan állításokra hivatkozik, amelyek túlvannak a tudomány és a filozófia megismerési lehetőségein. Olyan állításokkal dolgozik, amelyeknek hitelt adhatunk, ha nyilvánvalóknak gondoljuk őket. Jézus nyilvánvalónak gondolta, amit tanított, és Hamvas Béla is. Ha mai kultúránk skatulyáiba akarjuk rakni tanításukat, akkor mindkettőét a *vallás* kategóriájába kell tennünk. Bár nagyon nyilvánvaló, hogyha nem követjük Jézust vagy Hamvas útját, annak az egész emberiségre nézve nagyon súlyos következményei támadhatnak, mégis ez mit sem változtat azon, hogy akár Jézus második eljövetele, akár az emberiség életének Nirvána-vége – a tudomány és a filozófia eszközeivel igazolhatatlanok. Marad tehát Jézus számára is, Hamvas Béla számára is – a vallás az a kategória, melyben tanításaik elhelyezhetők.

Hogy a jézusi három azonosság, vagy a hamvasi, a személyi különállást is megszüntető teljes feloldódás az univerzumban, ez-é a valóság – elég régi vitatémája a teizmusnak és a pán-teizmusnak, s ezért gondolom, ezzel talán nem kell foglalkoznom. Hitek csatáznak benne egymással, s kevés dolog van a szellemi életben, ami eredménytelenebb a hitek csatájánál.

Az is különböző tanításaikban, hogy Jézus nem említi az Édent és a létrontást. Buddhát vagy Szókratészt aligha ismerte, és mit sem tudott a két és félezer esztendővel ezelőtti történet nagy hamvasi bevágásról. Izrael történetében ekkor vált el az északi országrész Júdától, s kezdődött népük Asszíriába majd Babylonba hurcolása. A mi nemzeti hagyományunk is csak előmagyar korról tud: ekkoriban szakadtunk ki az ugor nyelvközösségből, s kerültünk törökös népek hatása alá. Rómát is ekkoriban alapítják. Jézus töretlennek látja az emberiség

fejlődését, vagy semmit sem tud róla. Említi viszont a farizeusokkal folytatott vitájában, hogy Isten **kezdetben** férfinak és nőnek teremtette az embert, egyé tette őket, s nem szabad válniok. Mintha a jézusi tanítás azt képviselné, aminek érvénye nem ismer időbeli korlátokat. Amerika felfedezése s az indiánok vallásainak megismerése után merült fel a teológiában az őskinyilatkoztatás eszméje. Toynbee furcsálja is azt a vallásokra jellemző önközpontúságot, hogy Isten egyszer adott kinyilatkoztatást, és éppen valamelyik népnek vagy személynek adta volna azt. Hamvas Béla viszont keresi a mindig voltak feltételezett archaikus hagyományt, s ekkor – a teológia nyelvén – az őskinyilatkoztatás eszméjére gondol, melynek tartalma bele van rakva az emberiség bölcsőjébe, azaz szükségképpen velejárója emberi létünknek.

Van még egy szó, amely jelölhetné szerzőnk létmagyarázatának műfaját. A gnózis lenne ez a szó. A gnózis olyan létmagyarázat, amely egyenlőséget teremt az ismeret és a megvalósítás között. A gnózis a gondolat létrendjéből átlép a valóság létrendjébe. Ilyen gnózis a kétezer esztendő történelmi, a Páltól meghatározott, kereszténység is. *Ha tudomásul veszed, hogy Jézus a maga golgotai halálával kiengesztelte az Atyát... aki haragjában bezárta előttünk az üdvözülés kapuját... mert megharagudott minden emberre, aki Ádám és Éva leszármazottja... mert Ádám és Éva evett annak a fának a gyümölcséből, melyről enni Isten megtiltotta nekik... Ha mindezt tudomásul veszed ezt, s e tudomásul vevés jelül megkeresztelkedsz, akkor üdvözülsz.* De attól, hogy Pál ezt elgondolta, még nem vagyunk megváltva. Ugyanúgy raboljuk és gyilkoljuk egymást, mint Jézus előtt. Sőt, jobban! De Pál szerint a hit biztosítja számunkra az üdvösséget, nem a cselekedeteink – ahogyan ezt a legélesebben Luther Márton tanította. Jézus pedig cselekedet-párti volt.

Ugyanilyen gnózisnak tetszik Hamvas létmagyarázata is. Csak tudomásul kell venni a hagyományt, s ezzel megoldódik az emberiség minden gondja. Nem probléma az egyenlőtlen elosztás. Nem gond ennek az oka: a többlet birtokolni akarás. Nem gond az osztózás rendjének megteremtése. Jézus jól tudta, hogy nincs megváltó tudás. Isten Országát akarta, mely *rajtunk* fordul. De ez csak Jézusnak, a felvilágosodásnak és Marxnak a gondja. A létező – ez a páli és nem a jézusi(!) – kereszténység ugyanolyan zsákutca mint a felvilágosodás. Minden gnózis zsákutca. Miért? Mert csak gondolat..., amely nem lép át a megvalósítás rendjébe. Hamvas ugyan hangsúlyozza a szó és a tett egységét, de mintha ez eltörpülne a hagyomány megtalálásának fontossága mellett. Jézusnál nem törpül el.

Érdemes még rámutatni a jézusi és hamvasi látás különbözőségének arra a következményére is, ahogyan e két szemlélettel láthatjuk a felvilágosodást. Az Antikrisztus befejező 15 szúrása kifejti, hogy a racionalizmus s az abból megszülető felvilágosodás még rosszabbá tette kultúránk fejlődési mérlegét. Ez igaz lehet, de a *szabadság, egyenlőség, testvériség gondolata* a jézusi eszményeknek az érvényesíteni akarását jelenti, az akármilyen reménytelen küzdelmet is a jobbért. Szabó Lőrinc egy versével mutatnám meg a történelmi kereszténységnek és a felvilágosodásnak ezt a közös zsákutcáját. A harmincas években írta. Hamvas ismerhette, de nincs tudomásom róla, hogy életművében említést tett volna róla. A vers címe: **VANG-AN-SI**. Mondanivalója: *Hiába, és Nincsen remény*. Vajon ez Hamvas és Jézus szemléletének végeredménye is? – Köszönöm a figyelmet.

Piarista-köz, 2006. május 28.

Testvéreim! A Márk-evangélium nem a mennybemenetel napján készült, hanem negyven évvel később írták. E negyven év alatt sok minden történt az egyházban. Volt Pünkösöd, és azon nyelvcsoda. S húsz évvel később Korintusban egyes keresztények elkezdtek nyelveken imádkozni. Ez a nyelveken beszélés tagolt beszéd volt: szavakból állott, magánhangzók és mássalhangzók váltakoztak benne, de nem volt érthető beszéd. Bár voltak olyanok, akik be tudtak számolni érthető – Korintusban görögül beszéltek – görög nyelven a korintusi gyülekezetben arról, hogy mi volt a nyelvekenbeszélő testvér imádságának a tartalma. Mivel azonban Jézus sohasem beszélt nyelveken, csak hallgatósága minden tagja által érthető

nyelven, ezért azt gondolom, hogy szavaival (*új nyelveken beszélnek*) Jézus nem erre a korintusi gyakorlatra gondolt. Hanem mire? Ha egyszer a tanítványok elmennek a nagyvilágba, akkor találkoznak majd olyan emberekkel, akik sem zsidó, sem görög nyelven nem értenek. A tanítványoknak meg kell tanulniok azoknak a nyelvét, akikhez szólni akarnak.

Ma már van magyar kereszténység is, azaz vannak magyarul beszélő keresztény, azaz Jézust ismerő emberek, akik magyarok. Sok jel mutat arra, hogy először alighanem ószláv nyelven beszélő tanítványok, papok szóltak Jézusról őseinknek. Ma az Üdvözlégy Máriát úgy mondjuk, hogy *kegyelemmel teljes*, de én gyerekkoromban még úgy tanultam, hogy *malasztal teljes*. A malaszt, ószláv nyelven *miloszty*, annyit jelent, hogy irgalom. Benne van a szó az 1200 körül keletkezett és leírt Halotti beszédünkben is: *Mennyi milosztyben teremté Isten ősiünket, Ádámot...* Aztán az ószláv nyelvet beszélő pap megtanult hamarosan magyarul is, de a 20. századig kellett várni – nem neki, hanem nekünk –, amíg találtunk helyette finnugor eredetű szót: a kegyelmet. De milyen az öreg ember? A hátralevő kis időre, már nem vált, és csak úgy imádkozza az Üdvözlégyet, ahogyan gyerek korában tanulta.

Ha tehát a tanítványok új nyelveken fognak beszélni, akkor ilyen új nyelv a magyar is, ama sok száz vagy ezer nyelv mellett, melyen ma olvassák és hirdetik, hogy mit mondott mennybementelekor Jézus. A mára hozzám intézett kérdések elseje így szól: **Mi lenne az evangélium 21. századi értelmezése? És az hogyan szólna?** A 20. század első felében tanultam teológiát, meg Jézus evangéliumáról is, s a század közepére már válaszoltam is arra, hogy Jézusra figyelve mit kellene csinálnunk az akkor még előttünk levő jó félszázadban. Voltak, akik hallgattak rá. Ha ma félszázad után visszagondolok arra, amit mondtam, ez lenne az összefoglalása: *nagy családot meg kisközösséget*. Elmondom ennek tartalmát érthetőben is. Egyfelől nem a pap áldását megelőző lefekvést, nem az egykéző-kettőkéző nemzetpusztítást, hanem nagycsaládot. Másfelől pedig nem tízezer ember üdvözítésével tehetetlenkedő szerencsétlen papokat, hanem a nem-pap Jézus mintájára tizenkét tanítványból, ill. – mivel a nők is az Isten gyermekei – hat házaspárból álló kisközösséget, amely nem tehetetlenkedik, hanem időről-időre összehajolva megbeszéli és megimádkozza azt, amit Jézus szavaiból ki tudnak venni arról, hogy merre menjenek, s ne a szakadék, hanem az élet felé menjenek.

S mit mondok ma, a 21. század elején urbanizálódó, globalizálódó világunkban, melyben az emberek zsebében, táskájukban újra és újra megcsörren a mobil-telefon, s ha hazamennek, ott meg az e-mailek is várják őket, meg a számítógépek teljes Internet-terítése. Akik megkérdeztek e tárgyban, csak azért kérdeztek meg, mert hallották, amit az elmúlt félszázadban Jézusra figyelve mondani tudtam nekik. Ma azt válaszolom nekik, amit az égő és el nem égő csipkebokorban mondott Mózesnek *Az, aki van*, tehát Jahve, az Isten: Hagyjátok ott a rabszolgaság házát. Hagyjátok ott Egyiptomot, s menjetek az Ígéret földjére! Miért hagyjuk el azt a világot, amelyben élünk? Csak azért, mert *jönnek napok, amikor kő nem marad kövön*, mint ahogy Jézus negyven évvel a halála előtt megjövendölte Jeruzsálem pusztulását, s a Jézusra figyelő tanítványok ott is hagyták még az ostrom megkezdése előtt a várost, és elköltözködtek a Jordánon túli Pella városába.

Mi elől menekülünk mi a 21. század hatodik évében? Felsoroltam. Az urbanizáció helyett keressünk kicsiny, pusztuló lakosságú falvakat. A globalizálódó világ helyett teremtsük meg a magunk *mini* világát. Mert megmondotta már évtizedekkel ezelőtt egyik kortársunk, hogy *a kicsi a szép*. Azokat a tájakat, amelyek a kutyának sem kellenek, mert istenhátamögöttiek, ahonnan órákat kell utazni, míg munkahelyet találunk, s órákat, amíg visszaérünk otthonunkba. Ne utazzuk el az életünket! Éljük családunk, családjaink körében, s ha tízezer esztendőkön keresztül táplálta a Földanya gyermekeit, az évezredek folyamán kikultúrálódott eszünkkel találjuk meg a módját... Minek? A túlélésnek, meg az életnek. Ma már tudjuk hasznosítani a napenergiát, a szélenergiát. Elfelejtettük már, de újra megtalálhatjuk, hogy fűben, fában van az orvosság, s az Isten adta füvet legelő állatok tejében, gyapjában, húsában

újra megtalálhatjuk, ami kell testünk táplálásához, betakarásához. Ha megteesszük, biztosan élet- és vagyonszösségek lesznek kisközösségeinkből.

De hát mi elől menekülünk? Az urbanizáció és a globalizáció áldásaitól, azaz átkaitól. Melyek ezek? Mondom előbb summásan. '89 utolsó napjaiban végre útlevelet kaptam, el is jutottam Amerikába. S a boldog Amerikában találkoztam először emberrel, akinek a nyakába volt kötve egy tábla: *homeless* volt a felirata. Magyarul: hajléktalan. Ott már átvette a karmesteri pálcát az Istent behelyettesítő, akinek Jézus adott először nevet. A Mammon volt a neve. A pénz. Ez a Pénz mozgatja a globalizációt. Ez a Pénz veteti meg a kormányokkal, a miénkkel is, a GM, a génmódosított kukoricát, melynek hatására akár sterilizálódhatnak is az ember. A Pénz számára vagyunk mi, emberek, feleslegesek. A Pénz állítja, hogy a Föld optimális teherbírása 250 millió ember. Nem 6 500 millió, amennyien ma élünk rajta. A Pénz teszi, hogy egy jövedelem csak arra elég, hogy kifizessük a számláinkat, tehát az asszonyoknak is munkába kell járniuk. Pedig számomra az Anyukának még gyermekkoromban megélt hiteles fordítása az volt, hogy Anyuka = aki mindig otthon van. Amikor nővéremet közel 90 éve megkérdezték az iskolában, hogy mi akar lenni, felhúzta csak a vállát, s ezt mondta: Hát, főző mama! Az Anyukák szorongatott helyzetbe kerülnek a Mammon-isten uralma alatt. Nem kellene! Csak szekszuális partnerek kellene. De a történelem csak olyan társadalmakat ismer, amelyek ezen az úton nagyon rövid idő alatt kipusztították magukat. Letűntek a történelem színpadáról. Amelyik nemzet ezt az utat járja — alighanem a miénk is közel van hozzá — egy század múltán már csak a történelem emlékezik meg, ha emlékezik még egy ideig róla. Mobil-telefon és vezetékes telefon nélkül csináltunk Bokrot az elmúlt félszázadban. Volt naptárunk meg ceruzánk, s bejegyeztük, hogy mikor lesz a következő találkozó. S azt hiszem, hogy Isten örült neki, hogy voltak találkozóink. Össze kell fognom mondanivalómat: Vesszen a technika minden átkával együtt? Vesszen! Hogy megmaradjon az élet, az ember. S én hiszem, hogy az Isten, Jézus hangját hallattam az elmúlt negyedórán.

Kaptam még egy kérdést: *Üdvözülhet-e az olyan ember, aki nem hisz Istenben, de soha nem bántott senkit, törődött embertársaival, és segített rajtuk, ha bajban voltak?* Erre is szeretnék még válaszolni. Ha jól jegyezte le Máté Jézus szavait, ha Jézus valóban mondta, hogy amit tesztek egynek is a legkisebbek közül, azt velem tettétek, s hogy ami jót nem tettetek velük, azt nekem nem tettétek, akkor a Jóisten olyan valaki, aki állandóan összetéveszti magát velünk. A keleti kultúrák nem is ismerik a személyes Istent. Az ősi szanszkrit nyelven megmaradt mondás a *tat tvam aszi* – azt mondja, hogy *te magad vagy az*, már mint az isten. Jézus egynek mondta magát az Atyával, és imádkozott is az Atyához. A Fiú és Atya egy is, s a Fiú és az Atya kettő is. Ez az Isten biztosan szorosan magához öleli azt az embert, aki úgy szereti felebarátját, mint saját magát. Magunkat pedig biztos, hogy mindenkinél jobban szeretjük. Törvény ez. A lét törvénye. A növények és az állatok is ezt mutatják. Azok is elsősorban magukért vannak gondban. Ezt mutatják és parancsolják a Teremtőtől kapott ösztöneik, a nekik adott *kinyilatkoztatás*.

A keleti kultúrák embereit is a Jóisten teremtette. Őket is ellátta mindazzal, amivel egy gondos szülő – s a Teremtő Istennek kell lennie a leggondosabb szülőnek – ellátja gyermekeit. S keleten is tudják, hogy úgy kell szeretni embertársainkat, mint sajátmagunkat. S ha kezükbe kapják a négy evangéliumot, rábólintanak azok tartalmára. Az Ószövetségre, Pál leveleire már kevésbé. Ezek a keletiek biztosan azt válaszolják, hogy csak azok jutnak el a Nirvánába, amely az ő mennyországuk, akik megbecsülik embertársaikat. Az alapkérdésben tehát Kelet és Jézus egyformán tanítanak.

Más kérdés – s ez is benne volt a nekem feltett kérdésben – hogy létezik-e ilyen Istenben nem hívő és mégis jó ember. Summás választ szeretnék adni. Minden bizonnyal kevesebb van belőlük, mint az Istenben hívő jó emberekből. Az Istenben nem hívők könnyebben hajtják fejüket a Mammon igájába. Az Istenben nem hívők könnyebben lesznek foglyai a hatalomnak, s az ezzel együtt járó gonoszságoknak. De vannak ilyen Istent nem ismerő jó

emberek is. Kettőt említenék az életemből. Az egyik megtért és pappá szenteltette magát. A másik nem lett istenhívő, de ahol tudott segített társain a börtönben, s ami külön is érdekes: főleg papokon segített. Amen.

85. PÜNKÖSD UTÁNI NAPLÓ

2006. nyár

Piarista köz, 2006. június 1.

Pünkösdi csodák – ezt a címet adhatnám adyligeti igehirdetésemnek. Pünkösöd, pünkösöd, pünkösöd. E szóval az Újszövetségben háromszor találkozunk. Legkorábban Pál Első Korintusi levelében, melyet 56-ban írt Efezusból a korintusiaknak, akikkel közli: *Pünkösdig Efezusban maradok* (16,8). A másik két hely már későbbi keltezésű. A 80 után készült Apostolok Cselekedeteiben olvassuk, hogy tengeri útján Pál elhajózik Efezus mellett, és csak Milétosz kikötőjében áll meg, s ott magához hívja a szomszédos Efezus városának vezető tanítványait, mert *sietett, hogy lehetőleg Pünkösöd napjára Jeruzsálembe érkezzen* (20,16). Ugyanebben a könyvben találjuk a harmadik előfordulást is, a ma felolvasott szakaszban: *Amikor pedig eljött pünkösöd napja...*(2,1).

Pünkösöd, pünkösöd, pünkösöd, micsoda napja ez a zsidóknak? Eredetileg ekkor adtak hálát az aratásért. Később aztán ekkor ünnepelték még az aratáson felül a sínai törvényhozást is: a két kőtáblát a tízparancsolattal. Jeles napja volt tehát ez a zsidó naptárnak. Ötven nappal volt e jeles nap húsvét után. Zsidó nevét nem is kerestem meg, az Újszövetség is csak a görög nevét említi: *hémera pentécosté*, azaz magyarul – **az ötvenedik nap**. Latinra le sem fordították már a szót, csak átvették a görögből; úgy, ahogy ott hangzott. S ha hiszitek, ha nem, a mi pünkösöd szavunk is ilyesfajta egyszerű átvétel. Nem közvetlenül vették át ugyan őseink ezer éve a görögből, hanem szlovén keresztények közvetítésével, akik valamivel hamarabb keresztelkedtek meg mint mi. Ezek a szlovének a görög *pentécosté* szót *binkosti*-nak meg *vinkusti*-nak hallották, mert ezer év alatt ennyit tekeredik a szó görögök ajkán, s még inkább, ha nem-görögök ajkára is kerül. Mi pedig továbbtekertük a szót, s végül is további ötszáz év alatt kiformáltuk a tekerésekből a magunk *pünkösöd* szavát. Legkorábbi helyén, Erdősi Sylvester János 1541-ben kiadott *Új Testamentum magyar nyelven* c. munkájában megkerestem mind a három helyet. Az Apostolok Cselekedeteinek mindkét helyét így fordítja: pünköszt. Tehát nem d-vel végződik a szó, hanem t-vel: *pünköszt*. De a harmadik helyen már azt gondolhatta Jánosunk, hogy tanult ő görögül is Erazmus iskolájában, jó szüleitől Szinyérváralján pedig megtanult magyarul is, és hallj csodát, nem *pünkösödöl*, hanem megmondja magyarul: *Efezusban fogok kediglen maradni ötven napiglan, mert nagy ajtó nyílek énnekem...* s a többi. Ez az *ötven napiglan*, ez a pünkösöd Sylvesterünk szövegében. Akinek pedig ezekből ennyi nem volna elég, az iratkozzék be valamelyik egyetem nyelvészeti szakára, de én ezt így tovább már nem folytathatom, mert itt engem nem erre tartotok, hanem arra, hogy elmondjam, hogy mit történt azon az ötvenedik napon, azazhogy pünkösdkor Jeruzsálemben, Jézus feltámadása után az ötvenedik, mennybemenetele után a negyvenedik napon.

Pünkösöd, pünkösöd, pünkösöd – csoda, csoda, csoda. Csoda történt e napon minden mennyiségben. Jézus ezt mondta a tanítványoknak mennybemenetelekor: *erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek... egészen a föld végső határáig*. A tanítványok magukra maradva felmentek a felső szobába, ahol a szállásuk volt, és valamennyien egy szívvel, egy lélekkel kitartó imádkozásba kezdtek. Amikor meg elérkezett az ötvenedik nap, akkor is mindnyájan együtt voltak, s alighanem imádkoztak is. Ez a csoda? Az, hogy tíz nap után is imádkoztak? Igen, ez az első, s alighanem a legtöbbet érő csoda. S minden további csodának ez az alapja. Ha van imádkozás, abból megszületik a csoda. Ha nincs imádkozás, akkor meg nincs. Akkor semmi sem történik. Csoda volt-e, hogy egy legény egyszer elindult Názáretből a Jordánhoz, s utána negyven napon keresztül csak Atyjával beszélgetett a pusztában? Igen, csoda volt, mert ez a legény bezárta ezért az imádkozásáért a műhelyét és ezzel lezárta egész korábbi életét. Igen, csoda volt, mert ebből született meg az a csodálatos erő, hogy valakiket el tudott magának meg az Isten számára bolondítani. Igen, mert ezek a valakik mégiscsak és úgy ahogy kitartottak mellette. Igen, mert ez volt az alapja, hogy az

ötvenedik napon ott voltak az emeleti szobában, hogy imádkozzanak, hogy további csodák történhessenek velük. Továbbiak. Melyek?

Már hallottuk a második csodát: *Hirtelen zúgás támadt az égből, mintha heves szélvihar közeledett volna, és egészen betöltötte a házat, ahol együtt voltak. Majd lángnyelvek tűntek fel, és szétoszolva leereszkedtek mindegyikükre.* A csodák nem úgy ismétlődnek, hogy mindig ugyanaz történik. Két hete arról értesülhettetek Ákos szavaiból, hogy Isten sokkal fantáziadúsabb, semhogy csak *egy juhnyáj legyen és egy juhász* – mert pontosan ez áll az eredeti szövegben. Istennek lehet több juhnyája is és több juhásza is. Mivel az a názáreti nyájajuhász éppen tizenkettőben jelölte meg a maga juhainak a számát, ki is számíthatjuk Isten juhnyájainak a számát. Hat és fél milliárdnyian élünk ma itt, a Földön, ennyi a jelenlegi potenciális juhok száma. Ezt a számot kell elosztanunk tizenkettővel. Az osztás eredménye: félmilliárd juhnyáj. Talán jobb, ha így is mondom, egyszerűség kedvéért: ötszáz millió juhnyáj. Hazánkra is lebontom e számot. Kicsi országunkban is kitelik a potenciális juhokból majdnem egy millió juhnyáj. Semmi akadálya, hogy akár az egy millió, akár az ötszáz millió – valamiképpen mind a názáreti juhászé legyen. Ez tisztán azon fordul, hogy mindegyik juh figyeljen a benne megszólaló Isten Lelkének a szavára. Csak azon fordul tehát, hogy azt imádkozza, s azt mondja nyomában, amit a lelkében, amit egészen belülről hall. Majd elválik, hogy igaza van-e Ákosnak abban, hogy Isten igen fantáziadús. Majd elválik, hogy milyen csodákat produkál fantáziabőségéből a hazai millió és a hazán túli ötszázmillió potenciális juhnyájban. Én azt gondolom, hogy Ákosnak igaza van, mert még az ujjunk sem egyforma, hát még az Isten Lelkétől lelkezett lelkünk mennyire nem egyforma. Mindegyikünké más és más.

Nézzük a harmadik csodát! *Megteltek mind a Szentlélekkel, és egymástól különböző nyelveken kezdtek beszélni, ahogyan a Lélek adta nekik, hogy szóljanak.* Az, hogy eltöltötte őket a Lélek és az, hogy úgy beszéltek, ahogyan a Lélek indította őket, ez a kettő egy és ugyanaz. Ha te fújsz egy trombitába, olyan hangot ad, mint amilyen töled telik. Ha én fújok bele, olyan lesz a trombitaszó, ahogyan én fújtam bele a zeneszerszámban. A Lélek játszik a húrokon is, s a Lélek az Isten Lelke, s ez a Lélek ennek következtében olyan fantáziadús, mint maga az Isten. Isten muzsikája olyan szimfónia, mely potenciálisan hat és fél milliárd zeneszerszámból áll egybe, és egyetlen szimfóniát ad. De ennek a szimfóniának feltétele, hogy minden zeneszerszám, az egy vagy ötszáz milliónyi juhnyáj mindegyike és mindenegyus juha a saját hangját bégesse, s véletlenül se fordulhasson elő, hogy a másik juh hangját akarja utánozni, s azt akarja fújni, amit a másik fúj. Istennek nincs szüksége rá. Nincs, mert Isten nem hadvezér, s nem szereti azt a nótát, hogy *Aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére. Mert a rétes nagyon jó, rossz katonának nem való.* Istennek csak rossz katonái vannak. A juhnyájakba csak rossz katonáknak szabad jelentkeznük. S ha véletlenül jó katona jelentkeznék, rossz katonává kell válnia. Ennek a harmadik csodának az a kitüntetett eleme, hogy a juhok különféle, más és más nyelveken beszélnek. Ezt nem viselik el az urak. De annyiszor elmondtam már nektek, Testvéreim, hogy Isten nem szuperúr, hogy Isten egyáltalában nem úr. Isten azt akarja, hogy mindenki a saját hangján énekeljen, mert csak abból születik meg az Isten szimfóniája és harmóniája. És a juhoké is.

Jöhet a negyedik csoda az első három után. Mi is volt a három? Imádkoztak, megteltek Szentlélekkel, és különféle nyelveken beszéltek. A negyedik csoda, az hogy nem maradtak meg az emeleti szobában, hanem a kapott erő erejében elhagyták azt, s egyszerre csak a zsidó főváros közepén találják magukat, s mindegyikük, a 12 tanítvány mindegyike el kezd beszélni. Az utcán, melynek nincsen akusztikus tere, melyben minden szó jól halható. A kétezer év előtti utcán, ahol nincsen hangosító berendezés. Hallják őket beszélni, s meg is értik.

De ne szaladjunk előre. Az evangéliumok arról értesítenek bennünket, hogy a keresztfeszítés után a feltámadott Jézusnak a falon keresztül kellett megtalálni a tanítványokat. Miért? Mert zárva voltak az ajtók. Mért voltak zárva? Azért voltak zárva, mert a tanítványok

féltek. Mért féltek? Nem kell magyarázni: keresztre feszítették a hatalmasságok Jézust. Futottak, menekültek, bezárkóztak. A negyedik csoda az, hogy eltűnik a félelmük, s egyszeriben tudják a dolgukat. Tudják, hogy a dolguk az, hogy tanítványokat gyűjtsenek. A csodák nem ismétlődnek. A csodák nem kaptafára készülnek. Jézus az imádság csodájának hatására a puszta után el kezd sétálni a Jordán partján, hogy tanítványokat gyűjtsön. Ezek a tanítványok a maguk imádság-csodájának hatására nem a Jordánhoz mennek, mert az nekik messze van, csak kimennek az utcára, ahol a szélzúgás hatására összefutott a sokaság. Honnan a sokaság? Pünkösöd van. A zsidó nemzet egyik legnagyobb ünnepe. Ilyenkor a Római Birodalomban szétszóródott zsidók felkeresik Jeruzsálemet, mert ott van a Templom, mely az egész világ zsidóságának a temploma. Olyan, mint ma számunkra, katolikusoknak, a római Szent Péter bazilika.

S hallják beszélni a tanítványokat a maguk nyelvén. Hallják és csodálkoznak. Nem világos számunkra, hogy min csodálkoznak. Akik beszélnek, azok zsidók. Akik hallgatják őket, azok is zsidók. A zsidó valamelyest mind tud zsidóul. Ha távol is él hazájától. A hittant akkor is zsidóul tanulja. Az egyenként beszélő tanítványok szükségképpen mind mást és mást mondtak, de zsidóul mondták azt, amit mondtak. Megállapítja a hallgatóság, hogy a beszélők galileaiak: *Íme, ezek, akik beszélnek, nem valamennyien Galileából valók-e?* A Birodalom zsidósága honnan tudhatná azt, hogy ötven napja kivégeztek Jeruzsálemben egy názareti, azaz galileai prófétát, akinek a tanítványai is mind Galileából valók. Nem tudhatják. Csak a tájszólásuk alapján állapíthatják meg ezt. Nagy a zavaruk, s kérdezzetik egymást: *Mi akar ez lenni?* Nem azt mondják, hogy zagyválnak és blabláznak, s mi mégis értjük, amit mondanak. Hanem azt, hogy ezek a beszélők mind galileaiak. A Cselekedeteket író Lukács szövegrészének jelentése itt nem egyértelmű. De az egyértelmű, hogy megragadja őket az, amiket hallanak, s bár vannak, akik nem tulajdonítanak jelentőséget a hallottaknak, a lelkesen beszélő tizenkettő elhallgat, hogy végül is szót kapjon vezetőjük, Péter. És éppen azok, akik nem tulajdonítanak jelentőséget a Tizenkettő szövegeinek, elárulnak valami nekünk fontosat. A felolvasott szentleckéből kiszorult két vers: *Álmélkodtak mindnyájan, és nagy zavarban kérdegették egymástól. Mi akar ez lenni? Mások azonban gúnyolódva mondták: Tele vannak édes borral* (2,12-13). A gúnyolódók szavából egyértelmű: a beszélő tizenkét ember tudatállapota vidám. Mért voltak vidámak? Akkor vagyok vidám, amikor tudom a dolgom. A Tizenkettő végre olyan állapotba került, hogy tudták a dolgukat. Mi az? Nem bezárkózni, hanem ajtót nyitni és menni. Megvalósult, amit Jézus ígért: *Erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek.* Erőt – teljesíteni azt, amire Jézus nevelte és küldte őket. A hagyomány megőrizte a kételkedő Tamás szavát: *Én kételkedtem a legtovább a feltámadásban, én megyek a legmesszebbre.* Ennek lettek máig tartó gyümölcsei az indiai Tamás-keresztények. A negyedik csoda tehát az, hogy erőt kaptak.

Testvéreim, az Isten Országának szekere nehezen evickél előre a történelemben. Óriásiak az ellenerők. Közös nevük: a Mammon. Ezt kell legyőzni. Hogyan tehetnők? El kell jönnie a Léleknek, és csodát kell tennie. Isten nem tesz ingyen csodát. Az első csodát magunknak kell megtenni. Az első csoda: úgy imádkozni, ahogyan Jézus imádkozott, úgy imádkozni, ahogyan a Tizenkettő a mennybemenetel után imádkozott. Jézus és a Tizenkettő úgy imádkozott, hogy utána történt valami. Mi történt? Kivégezték Jézust és kivégezték a Tizenkettőt! Kevesebb nem érhetjük be? Az evickélés-történet nekem azt tanítja, hogy ez sem elég. Nem nekik kellett volna többet tenniük, hiszen ettől többet nem lehet tennie senkinek. Kevesen vannak, akiket kivégeznek. Kevés a tanítvány. Kevés, akit meghurcolnak. Kevés, akit megfosztanak Jézusért mindattól, amivel bőségesen fizet a hatalom, az urak világa. Kevesen vannak, akik tudatosítják magukban, hogy Isten nem úr, hanem kereszten vergődő. Kevésen, akiknek az Ország szekere a legfontosabb ügy.

De abbahagyom ezt, inkább mondok, ha tudok, valami biztatót. Össze kellene állnia valakiknek imádkozásra. Azért, hogy támadjanak folytatók, a Jézust és a Tizenkettőt folytatók.

Még nem tudom, hogyan történjen ez, de valami motoszkál bennem. Ha valakik erre ráharapnak, szóljanak, én vevő vagyok rá. Amen.

Piarista köz, 2006. június 11.

Szentháromság vasárnapján is Adyligeten prédikáltam. Így: Ha Jézust 30-ban feszítették keresztre, akkor Pál 57-ben írta a korintusiakhoz küldött második levelét. A levél befejező mondatában így búcsúzik el tőlük: az Úr Jézus Krisztus kegyelme, az Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal! Az egyházi kalendárium szerint a mai napon, a Pünkösöd utáni vasárnapon a Szentháromságot ünnepeljük. Az említett páli mondat sem ismeri még a szentháromság szót, de ebben a búcsúzóul szánt utolsó mondatában összehozza, egymás mellé állítja e hármat: Istent, Jézust és a Szentlelket. S mindegyikünknek más és más birtokot tulajdonít: Istené a szeretet, Jézusé a kegyelem, a Léleké meg a közösség. Ezt a páli mondatot koppintja le misekönyvünk is, mert minden szentmise kezdetül ezt kínálja-ajánlja: A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme, az Atyaisten szeretete és a Szentlélek egyesítő ereje legyen mindnyájatokkal.

Vagy harmincöt éve írtam egy egész könyvet erről a Szentháromságról. Azt a címet adtam neki, hogy *Honnan jött?* De kicsoda ennek a mondatnak az alanya? Hát Jézus! Annak a világnak a törvényszerűségeit próbáltam a könyvemben kinyomozni, amely világból jött Jézus közénk. Ide írom egy kicsit átköltve, hogy valamelyest érthetőbb legyen, e könyv befejező sorait:

Megrajzoltuk Jézus tanítása alapján azt a világot, amelyből a Fiú közénk jött. Azt a világot, amelyet eljöveteleivel ide akart plántálni közénk. Úgy persze, ahogyan az nálunk is megvalósítható. Mindaz, ami Jézus magatartásában meghökkentő és már-már képtelenségnek, utopisztikusnak tetszik, magyarázatát leli abban, hogy honnan jött közénk. Magyarázatát leli abban, hogy mi a *módi* abban a világban, amely reányomta bélyegét Jézus gondolkodására és magatartására. E jézusi gondolkodás és magatartás azért annyira más, mint a mi világunk gondolkodása és magatartása, mert Jézus úgy vette magára a mi emberi életünket, hogy megőrizte annak a másik világnak a magatartását-stílusát is. Annak a másiknak, ahonnan, amelyből közénk jött. Ami meghökkentő és képtelennek hangzik majd, amikor számunkra is fogyasztható Útnak-Igazságnak-Életnek rajzolja Önmagát, magyarázatát leli ebben a *honnanban*. Magyarázza az, hogy Jézus csak ideiglenesen, de végleg nem hagyta el azt a világot, ahonnan jött. Magyarázza Jézusnak a változatlanul őrzött, és onnan származó gondolkodása és magatartása. Itt jár közöttünk, de csak fél lábbal, mert a másik lába odaát maradt. S amikor elmondja nekünk, hogy miként lépegezzünk, nem tud nekünk mást mondani csak a maga odaáti lépegetéseit. Ahogyan én lépegetek meg-nem-szűnően odaát, Atyám országában, úgy lépegetsetek nyomomban ti is! Mert csak ez a fajtalépegetés tart meg titeket az Úton. Mert csak ez az Út vezet el arra az Életre, amelyre vágytok.

Annál kevésbé nyomta el gondolkodásának-magatartásának onnani jegyeit-stílusát, mert az onnanvaló-világ közénk plántálása nem végcél volt számára, csupán eszköz. Eszköz arra, hogy átvigyen minket abba a világba, amelyből jött. Átvigyen magához. Oda, ahol neki olyan jó, hogy még innen is Apukájának szólítja azt, akit mi a Szentháromság első személyének vallunk. Mondhatom úgy is, hogy eljövetele nem is csak a szentháromsági életstílus ideplántálásának az eszköze volt. Mondhatom úgy is, hogy idejövésének végcélja az volt, hogy magával vihessen bennünket. Az volt az idejövés végső célja, hogy ne magában menjen vissza abba a közösségbe, melyet értünk elhagyott. Ne magában, hanem velünk együtt menjen vissza, *hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok*. Ti is, ha jó termőföldnek bizonyultok. Ha számomra, közétek ültetett palánta számára biztosítjátok a talajt. Ha megsokszoroztok magatokban engem. E máshonnan való magatartást, viselkedést szánta életünk elfogyhatatlan folytatásának, az ezután következő életünknek. — Eddig az idézet.

Testvéreim! Jézusnak van szívhangja is. Figyeljete most nagyon! Félezer esztendő régiségi, első magyar fordításban hozom nektek e szívhangot: *Az én Atyámnak házában sok lakóhelyek vannak. Hogyha különben volna, ezt megmondottam volna tiúnektek. Elmegyek, hogy helyet szerezzek tiúnektek. És ha elmenedek, hogy helyet szerezzek tiúnektek, és megint megjövök, és énhozzám viszlek tiútokot, hogy az holott én vagyok, tiú es ott legyetek. És azhová én megyek, tudjátok. És az utat es tuggyátok...* (Jn 14,2-4). Hát ez a szívhang.

A múlt héten a Bokor egyik papi csoportjában egyikünk, egy 50 év körüli plébános, felvesztette a kérdést, hogy miért van életünkben annyi szenvedés. Sok okosat mondott mindahányunk, még sem jutottunk sokra. S most, hogy írom ezt a szentbeszédet, megkaptam a választ. **Ideiglenes** a szenvedés. E földi létezési módunknak a sajátja a szenvedés. De aki létbeszólított bennünket, nem hagy itt minket. Elvisz a maga létezési módjába, amelyről azt reméljük, hogy nem ismeri a szenvedést. De mikor? Akinek nagyon sok a szenvedése, az nagyon reménykedik, hogy már nem tart soká, hanem eljön, és magával s magához viszi őt. S ha erre gondol, ez megenyhíti szenvedését. S majd, amikor eljön az ő órája, hallhatja, amit énekelnek temetésén: *országodba vigyél haza engem*. Eddig még mindenkinek sikerült meghalnia. S ez vigasztalhatja a szenvedőt: vele sem lesz másképpen. – Ez most olyan betét volt, ami nem pászol bele Szentháromság vasárnapjába, tehát inkább azzal folytatom, ami idevaló.

Az említett és *Honnan jött?* c. könyv a kulcs, amely megnyitja az ajtót az oly sokszor reménytelennek látszó és mégis egyedül reményhordozó jézusi célkitűzésre. Még az idelentire, a földre. Csak e *Honnan jött?* adhatott erőt Jézusnak és adhat erőt nekünk is, hogy reátegyük életünket az egyetlen "reális utópia" szolgálatára. Arra, hogy keressük az Isten Országát. Azt az Országot, amely annyira más, mint a különféle "országok", hogy azok, akik nem az Isten Országának elkötelezettjei, rendre csak üldözéssel és halállal képesek díjazni a Jézus-féle Ország elkötelezettjeinek életútját. Legyen szó akár magáról Jézusról, akár Jézus tanítványairól. Mert csak akkor állíthatjuk életüket e reálutópia szolgálatába, ha mi is szembenézünk, Mesterünkhöz hasonlóan, a nekünk is kijáró golgotákkal. A Golgota a "jelünk", s e jelet kiügyeskedni életükből nincs módjuk azoknak, akiket meghatároz az a világ, ahonnan Jézus jött. Aki pedig megpróbálja azt kiügyeskedni Jézus népének, az Egyháznak az életéből, Isten reánk épített terveiből, az és éppen az — maga az Antikrisztus, használjon bármily kegyes és okosnak látszó szavakat. Úgy, ahogyan azt Hamvas Béla megmutatta "Antikrisztus" c. művében. Hát eddig tart a magam 35 éve írt könyvbefejezésének az átköltése.

S mit tudok ma mondani a Szentháromságról. Azt hiszem, hármat. Az első az, hogy nem vonok vissza semmit abból, amit életem során a Szentháromságról kiértékeltem. Honnan ez a nagy magabiztosság? Csak onnan, hogy még nem kaptam még meg a kiküldetést, a nagy behívót a helyszíni szemlére — odaátra. Vagy húsz éve láttam egy darabot az akkori Nemzetiben, Anouilh-ét. Benne az egyik szereplő.— Abélard, a 12. század legnagyobb hittudósa mondja, és csufondárosan mondja: *mert eddig még csak eretnek teológiákat írtak a Szentháromságról*. Azaz a nagy behívó, a helyszíni szemle előtt semmi biztosat nem tudunk mondani, legfeljebb eretnekgyanús szövegeket. Akkor is megnyugtat, ha eretnekgyanús, amit írhatok. Jézus szavainak összerakásából keletkezett a szövegem.

A másik, amit mondani tudok róla, hogy a Szentháromság-hit — az én teológiai kultúráim. Ha kínai volnék, könnyen lehet, hogy nem is hallottam volna még Szentháromságról. De hát nem vagyok kínai. Ha ősgor volnék — háromezer évvel korábban élve — együtt a vogulokkal és osztjákokkal, akkor sem hallottam volna Szentháromságról. De közben kiváltunk az ősgor közösségből, s leereszkedve az Ural hegység lejtőin a Szarmata síkságra jutottunk. Onnan meg a kazár birodalomra, amelyben zsidó, keresztény s muzulmán papok hitvitáztak egymással. S nem sokkal később Géza fejedelmünk papokat kér Rómától megtérítésünkre. Az én kabar őseimet is sikerült rábírnunk, hogy kereszténnyé legyenek, és hogy Szentháromságot valljanak. Így született meg az én teológiai kultúráim is. Nem jobb-e ezeknél az indiai, a kínai,

a japán vagy éppen az ausztrál bennszülöttek vallása? Ezt én nem vitatom, mert nem vagyok az összehasonlító vallástörténeti tanszéknek vezetője. Nem akarom az életemet azzal töltöni, hogy megismerjem a világ különböző vallásait. Nekem Isten kell, aki a szívemen keresztül tanít, hogy mire használjam napjaim, éveim, az életemet. Minden kultúrkörben más a nyelv, más a *melosz*, más a tánc, s a teológia is. De az Isten ugyanaz, és sehol se súgja nekem: *Szeress magadnak hatalmat embertársaid felett, bármi áron is!* Egészen mást súg. Jézuson keresztül például azt, hogy mossuk egymás lábát. Nem nagyon érdekelnek a keleti meg nem keleti vallások. Csak az érdekel, amit az Isten súg nekünk. Keleten, meg nem Keleten. Vallom, hogy mindenütt ugyanazt súgja. Ha valaki elhagy feleséget vagy vallást, én nem követem benne, mert Isten mindenütt azt súgja: *Légy hűséges!* Angelus Silesius mondta: *Mit ér mélyen vitatkozni tudnod a Szentháromságról, hogy egyszer úgy élsz, hogy majd nem tetszel a Szentháromságnak.* Ha rossz vallásba születtem, azt nem fogja számon kérni tőlem az én Istenem, akit a szívemben hordok. Az haza akar engem vinni. Magával és Magához.

A harmadik pedig, amit mondhatok: hogy nekem változatlanul tetszik, amit ennek a valósi kultúrának az útján Istenről gondolhatok. Az emberi élet alighanem legnagyobb dolga, hogy belebolondulunk fiatalon egy leányba és feleségül vesszük, illetőleg, hogy az okos lány elvéteti magát avval, akit szeret. Nekem tetszik, hogy a Szentháromság az ősmintája a szerelemnek, és hogy a szerelem lenyomata a Szentháromságnak. Nekem tetszik, hogy az Atya meglátja a Fiút, és mindenét felkínálja neki. Tetszik, hogy a Fiút elbűvöli ez a szerelem, és szeretetével válaszol az Atyának. Tetszik, hogy a Lélek az a szerelem, amely szünet nélkül árad az Atya és a Fiú között: az Atyától a Fiúig, és vissza a Fiútól az Atyáig. Tetszik, hogy a Szentháromság minden létezés ősmintája, s hogy ennek a lenyomata az, amit a legnagyobb dolognak érzünk földi létünkben, a szerelemnek. Annak is, hogy énekelhetjük: *Magas a rutafa, ága elágazik, arany sárhaja, Magyar Ilona, haja fölül gyöngy, koszorúja gyöngy...* S a rutafa nótája meg Jézus éneke a Szentháromságról nekem egy és ugyanazon ének. Sík Sándornak ez a rutafa-nóta csalt ki könnyeket a szeméből.

A Bokor *Karácsonyi Ajándékának* 100. számizdat kötetében húsz éve írtam egy himnuszt a Szentháromságról. Kimásoltam. Címe: *Állítmányok*.

1. Szentháromság! Életem ős oka. Természetem őselve. Szeretetvilág. Békességvilág. Tisztaságvilág. Nincs benne ölés, csak ölelés. Nem akar többet magának, nem ismer önzést. Nem kényszerít és nem is kényszeríthető. Sérthetetlen is. Transzcendál időt és gonosztságot. Transzparens, mert nincs titkolni valója. Megvalósultság, és mégis örök tervezés. Életünk részese.

2. Velünk levő. Velünk együttműködő. Kezemet felemelni segítő. Kezemmel jót tenni – kétszeresen is segítő. Céломra irányító. Az idő malmai neki örölnék. A történelem felé hömpölyög.

3. Minta-ok. Modellvilág. Minket modellező. Megtapasztalható:

ha két szerelmes szeretetben összebújik
ha egy nehéz feszültség ellenére az élet továbbmegy
ha a végső szó: a tovább
ha a cérna el nem fogy
ha senki sem húzza ki a gyufát
ha a szeretet minden akadályt legyőz.

4. Egyház prototípusa. Lélek köti össze azokat, akik alkotják. Csak figyelésre és szolgálatra köt össze. Oda nem figyeléssel, könnyel meg nem tipor. Uralkodást, diktálást, engedelmeskedtetést nem ismer.

5. Jóság-világ. Adás-világ. Kapás-világ. Száz annyit és mindent birtokló világ. Ütésmentes világ. Bántásmentes világ. Csak-jó világ.

6. Értünk élő világ. Értünk aggódó-izguló. Velünk bánkódó és örvendező. Együtt fájó és hazaváró. Balzsamot időben ránk öntő s örökre tároló. Fájó-örvendező. Sírva is vigadó világ.

7. Jó, hogy vagyok. Jó, hogy akartál. Jó, hogy útnak indítottál. Jó, hogy húzol magad felé. Jó, hogy rév vagy. Jó, hogy Feléd megyek. Jó, hogy közel vagy. Jó, hogy egyszer majd eljössz értem. Jó, hogy magaddal és Magadhoz viszel. Jó, hogy megszűnik majd minden bánat és szenvedés.

8. Kibírhatatlan volna, ha nem volnál. Amen

Piarista köz, 2006. augusztus 1.

Istenem, az élet nem egyszerű, ha nem halunk meg idejében. Mikor van ideje? Sajnos, nem sajnós, nem akkor, amikor szeretnénk. Nekem még fél éve eszembe sem jutott, hogy itt volna az ideje. Akkoriban készültem beköltözködni ifjúságom világába, a piarista rendbe, hogy ahol kezdtem, ott végezzem is majd. Mikor végezzem? Hát majd valamikor, egyszer, mikor már itt lesz az ideje. Tele voltam még életerővel. Készültem, úgy mellékesen, a vasmisémre is, 2008. január végére. S álmodoztam, hogy majd egyszer, valamikor úgy halhatok meg, mint Prohászka Ottokár... Szentbeszéd közben jön majd az áldott infarktus, beszéd közben esek össze, s mire bevisznek a sekrestyébe, s kerül egy orvos, csak megállapítja, hogy már odaát vagyok.

De hát nem úgy verik a cigányt. Februárban még minden rendjén volt, aztán húsvétra olyan pocskékul éreztem magam, hogy azonnal kórházba vittem magamat. Onnan szinte naponként kijártam, hogy vállalt feladataimat azért elvégezhessem: Ildit elparentáltuk a piarista kápolnában, elmondtam a bokorhúsvéti szentmisét a Sylvester-gimnázium aulájában, kimentem Adyligetre prédikálni. De mindezek már csak nyögvenyelősen mentek, bár még senki sem vett észre semmit. Mindazonáltal szépen dőltek azért a programok is... Aki jobban figyelt rám, észrevehette, hogy valami baj van.

Aztán be kellett vallanom testvéreim előtt a hihetlent: 88 évemben én sem vagyok fiatal, üde és mindent-bíró. Nehéz volt a bevallás. Egy-két tucat öcsikémet, hugicámat, s úgy nálam harminc évvel fiatalabb gyermekemet is eltemettem már a Bokorban, s most, nem is olyan lassan, jeleznem kellett, hogy valami új kezdődik. Mi? Hát a kivonulás, az exodus, melynek biztos vége az exitus. És nem úgy, ahogy megálmodtam, nem Prohászka módjára. De nem ám. Hanem hogyan? Hát úgy, ahogyan Petőfi nem akarta: *elfogyni lassan, mint a gyertyaszál, mely egy elhagyott üres szobában áll. S hiába mondanám: Ne ily halált adj, Istenem!* Mert minden bizonnyal ezt kapom.

A Bokor-tanév még valahogyan elment. A négyhetenkénti közel húsz csoporttalál-kozón, misézési alkalmon még valahogyan helytálltam. De a nyári programok már csak felébe-harmadába sikerülnek. Aztán június közepén beütött a kánikula, s ez végleg — túlzás: még jobban — levett a lábamról. Szép kis szobámban elkezdett a hőmérő reggelente 30 fokot mutatni, s ez délutánig feltornázta magát 32-re is. Az előző nyáron az ilyesmi még sem kottyant. Még büszkén leutaztam a *Csavargónak* nevezett buszon Atyhára, Székelyudvarhely közelébe. Úgy csináltam ezt, hogy késő délután felszálltam rá a Népligetben, s reggel 8 felé már ki is szálltam belőle. Aztán három nap múltán vissza ugyanígy: este felszálltam a buszra Atyhán, reggelre már a Népligetben találtam magam, onnan meg Budavárin keresztül ebéd utánra meg is érkeztem a soproni Bokor-nagytáborba, ahol szerveztem az őszi atyhai lelkigyakorlatot, meg próbáltam megszervezni egy lelkigyakorlatot azok számára is, akik az elmúlt évek során kioldalogtak a Bokor életéből. Mindezt könnyen tehettem, mert akkor még fiatal voltam, még csak 87. évemben jártam. De most már nem egészen így van.

Hogyan? Rúgom ha nem is az utolsókat, hát a végső-féléket. S közben, míg én elmenni készülök, a Bokor azért él, s a tavalyi képviselőnk meg az újráválasztott találkozik, és nálam — a döglesztő melegben. Addig élünk, amíg találkozgatunk egymással. Nem fogadalmat köt bennünket egymáshoz, csak az, hogy vannak ügyeink, amelyeket meg akarunk egymással beszélni. Amikor már nem lesznek ilyenjeink, és nem találkozunk miattuk, akkor már nem vagyunk. Most még vagyunk.

Piarista köz, 2006. augusztus 2.

Megvolt június 19-én a volt és az új KV-tagok találkozója nálam. Velem együtt tizenegyen voltunk. Hárman az első nemzedékből, hatan a másodikból, ketten a harmadikból. Senki sem látta úgy a dolgokat, mint én. Magam hogyan láttam? Leírtam nekik, s ők tízen ahhoz szóltak hozzá. Az alábbiakat írtam, s most ki is egészítem — tanácskozásunk eredményeként — még eggyel és mással. Arról írtam, ami a találkozás megadott témája volt, s Öcsi hozott el hozzám:

Kell-e a Bokornak képviselő?

Ha katolikus gyökerű erkölcsi megújulási mozgalom a Bokor, akkor az erkölcsi megújulási mozgalmak fórumán kell képviselnie magát. Ha a Bokor *katolikus lelkeségi* mozgalom volna, akkor ezeknek a fórumán kell képviselnie magát. Ha *erkölcsi* megújulási mozgalom, akkor bizony nincsen helyünk a lelkeségi mozgalmak fórumán. Az erkölcsi megújulási mozgalmaknak van-e fóruma? Nem egyedül képviseljük-e az erkölcsi megújulást? Megkeresték-e az elmúlt években a Bokrot erkölcsi megújulás címén és tárgyában? Engem nem kerestek meg ezen a címen. Nem is hívtak ezen a címen sehová. Nem futottunk bele ezzel az önmegjelölésünkkel a semmibe? Számomra az, hogy katolikus gyökerű társaság vagyunk, nem jelentheti azt, hogy bár döntő többségünk katolikusként nevelkedett, de ma már vasárnaponként nem járunk templomba, s gondoljuk azt, amit gondolunk; s amit gondolunk, messze van a közös keresztény hitvallástól. Katolikus a gyökerünk, tehát vasárnaponként templomba járunk, s hitvallásunkat lecseréltük: vagy nem hiszünk semmiben, vagy egyénenként különböző dolgokban hiszünk. Ez esetben a katolikus gyökér azt jelentené, hogy valamikor hittünk, s most nem hiszünk, vagy pedig ki-ki másban és másban hisz. Ez a katolikus gyökér azt jelentené ez esetben, hogy kezdetben katolikusok voltunk, s ma nem vagyunk azok. Jézus sem lett zsidó gyökerű keresztény. Jézus megmaradt zsidó vallásában, és azon belül képviselte a maga egyetemes, mindenkit átölelni akaró Isten- és emberszeretetét; képviselte a jézusi örökséget, melyet a zsidónak a maga zsidó vallásán belül kell megvalósítani a maga életében. A nem-zsidónak pedig a maga nem-zsidó vallásában kell tennie ugyanezt. A Bokor gyűjtő medencéje a jézusi szándékú embereknek. A katolikus vallású ilyen szándékúaknak, a nem-katolikus ilyen szándékúaknak s az akármilyen hitvallású vagy hitvallás nélküli ateista, agnósztikus, de emellett a jézusi örökséget vállaló embereknek. A Bokor nem a katolikus vallást más vallásokra lecserélő katolikusoknak a gyülekezete. A Bokor a maguk gyökeréhez ragaszkodó és ilyenként a jézusi célkitűzéseket szolgálni akaró testvérek gyülekezete. Az én vágyálmaim szerint.

Azt hiszem, hogy az utolsó tíz év folyamán olyan társasággá lettünk, mely elveszítette tagságának és vezető szellemeinek jelentős részét. A megmaradók pedig két csoportba oszthatók: egyházunk hitletéteményéhez ragaszkodók és a maguk módján vallásosak közé. Magam is segítettem ezt a folyamatot, amikor kitaláltam a magunkat egynek-tekinthetés segítségével: *legyen a nevezőben a jézusi örökség, a számlálóban lehet kinek-kinek a lelkiismerete alapján vallott látásmódja*. Ezennel megtagadom ezt a korábban vallott nézetemet. Kivétel nélkül minden embertársamat magamhoz akarom ölelni, akármilyen nézetet is vall, de a Bokor katolikus lelkeségi mozgalomnak nyilvánvalóan elsődlegesen az a tagja, aki ragaszkodik a katolikus hitletéteményhez. Nem lehetetlen ez a ragaszkodás. E ragaszkodás ellenében máig sem közösített ki magából egyházunk, pedig vallom a lényegi Bokor-tartalmakat. Még olyanokat is, amiket a Bokor maga sem vall. Pl. az élet- és vagyonszösséget. Én sem közösítettem ki még egyetlen Bokorbeli testvéremet. Magukat kiközösíthetik egyházunkból, ha megtagadják Jézus istenségét, feltámadását. Én nem közösítem ki őket. Maradnak testvéreim, barátaim, mert tisztellek személyi autonómiájukat. Várom szemléletük felzárkózását a hitletéteményhez, mely mellett írtam és éltem életművet. Nem a hitletéteménytől elzárkózás a feladatunk, hanem a jézusi örökséghez felzár-

közásunk. Ha pedig valaki más, azaz nem katolikus gyökérből érkezik, de a jézusi célkitűzéseket vallja, tagja lehet a Bokornak a maga különböző, más gyökere alapján is. Számomra ennyit jelent a katolikus gyökér.

Most pedig következze az utószó: Egyáltalán nem vagyok biztos abban, hogy arra kell-e mennünk, amerre mutat a két fentebbi bekezdés. Lehetséges, hogy így sem kellenénk egyházunknak. Lehetséges, hogy ez sem újítana meg minket. Lehetséges, hogy legalábbis egyelőre betöltöttük küldetésünket. Lehetséges, hogy arra felé kell továbbmennünk, amerre a menetelőket a szíve vonzza. Lehetséges, hogy csak belőlem szól ez a megkésett üzenet. Lehetséges, hogy Isten s a történelem fog majd csinálni valamit abból, amit az elmúlt hatvan év során feláldoztunk a Jézustól tanultak oltárán. Lehetséges, hogy Jézus sorsát kell osztanunk, s ez a sors éppen az, amit ma viselünk...

Szóval semmiképpen sem akarok bántani senkit sem. Nem küldeném Nektek e sorokat, ha Öcsi meg nem keresett volna. De ha megkeresett, az mutatja, hogy másban is felmerült a gondolat: kérdezzük meg magunkat, hogy jó-e az irány, amelyet követünk. Ebben kell állást foglalnia képviselőnknek. Szeretettel Gyurka (bácsi).

Azt válaszolták összegyűlt testvéreim, hogy nem kell izgatni magunkat, mert a hierarchia semmiképpen sem fogad el minket. Csak csináljuk a dolgunkat, s előbb-utóbb szóba állnak velünk. Nincs erre a magunkfajttal szóba állásra példám a történelemből. Magunkra sincs példám. Mi vagyunk a történelemben az egyetlen általam ismert társaság egyházunkon belül, amely azt gondolja, amit gondolunk. Mit gondolunk? Tartalmilag azt, amit a KIO-ban leírtam: szolgálni, osztozni és másokkal békességben lenni. Formailag pedig azt, amit leírtam az Egyházrendben: egy táplálkozó közösség, amelyben kupálódom, s egy magunk gyűjtötte közösség, amelyben mi formáljuk később jövő testvéreinket. Akik ilyesmiket gondoltak a történelem folyamán, azok mind kívül kerültek hierarchikus egyházunkon. Mi benne maradtunk. Nem hiszem, hogy csak a magunk lojalitásának következtében. Mi már a felvilágosodás után, s részben a II. Vatikáni Zsinat után is lettünk. Egyházunk ezeknek következtében már nem gyilkol le bennünket. Ma már nem gyilkol. Elviselnek bennünket? Akkor tudnak elviselni, ha gyakorlatilag nem vagyunk számukra. Ha nem kell számolni velünk. Jön-e idő, amikor majd számolni kell velünk? Én nem érem meg. Ha majd hatvan esztendő után Dani nagyjából olyan idős lesz, mint én, beszámolhat arról, hogy magunk leszünk-e akkor még, s jött-e szegény hierarchiánk segítséget kérni tőlünk, s a mi utcánkba, hogy elmondjuk neki, hogy merre menjen.

Miután, úgy emlékszem, kivétel nélkül mindenki ellent mondott szavaimnak, a tanácskozás végén Dani megkérdezte, hogy ezek után, mit gondolok. Azt válaszoltam, hogy számomra is adva van a személyi autonómia. Ennek folytán én is gondolhatom, s mondhatom továbbra is azt, amit gondolok. Hiszen a Bokorban vagyunk, ahol nincs kiközösítés. Mire Dani nevetve: *Ez a baj!* Hát még számomra mennyire baj! Ha tízen vagyunk, tízen magyarázzák meg nekem, hogy micsoda képtelenségeket gondolok.

Vagy hatvan éve az Isten Országára esküdtünk fel. Ehhez mindenek előtt emberekre van szükség, akikkel Isten megcsinálhatja a Földön a maga országát. Lesznek? A Bokor utánpótlásából? Máshonnan is?

Piarista köz, 2006. augusztus 3.

Most pedig az én jó testvéreim dicsérete következik. A találkozó után V. Gabi maradt még egy ideig, s megtudakolta, hogy éjszaka nyitva van-e a rendház, s én mikor fekszem le. Megmondtam, hogy nyitva van, s hogy későn fekszem. Tíz óra felé kopogott valaki az ajtómon. Bandi és Gabi voltak. Ropogós cseresznyét hoztak óbudai kertjük fájáról, no meg egy ventilátort. Gabi azt állította, hogy a délután kibíratatlan volt szobámban a hőség. Nem mondott igazat, mert mindannyian kibírtuk. A ventilátor azóta is itt van, s ha még valaki

mindig kibírhatatlannak gondolja a pillanatnyilag csak 30 fokot, magára vessen. Hajlamos vagyok e magamra vetéssel.

Június 26-án utaztam volna buszon ifjú húgommal (még csak 81 éves) Budaváriba egy hétre nyaralni, miután az ezt megelőző héten Szoboszlón kúrálta magát, hogy megpróbálja pótolni majd Budaváriban Terikét. Nem lett semmi a nyaralásból, mert bedagadtak a lábai, nem tudott cipőt húzni rájuk, s be kellett feküdnie a Honvéd kórházba... eljövendő alkalmasságának reményében. Már mint arra, hogy későbbi időpontban velem nyaraljon Budaváriban. Le kellett cserélnem őt Sz. Marikára, aki vagy harminc évvel fiatalabb nála.

Közben még június 24-én rendeztünk még itt, a Piarista közben egy rendkívüli, előre nem tervezett, évi 11. *pót-kávét*, nagyon foghíjasat. Egy fél órás várakozás után csak elkezdünk szobámban a szentmisét — megalkuvó módon — kis prédikációval. Mire eljutottunk a körbeimádkozásig, némileg felzárkóztak a meghívottak. Szépen megtoldották szavaimat a magukéival. Vera vonatja is befutott fél óra késéssel Győrből. Utána a testnek is megadtuk a magáét. Friss feketét hoztam a teakonyhából, majd sor került a fénypontra, mert már nem tudom melyikünk — fagyival hűsített bennünket. Közel harminc esztendő pótkávé fennállásunk során először. Túljutva lelkünk és testünk táplálásán, végre munkához foghattunk. Megszabadítottuk az asztalt terheitől, s leoszthattunk. Évike, Vera, Imre meg én mértük össze erőnket, s a jelenlevőkből valakik fényes győzelmet arattak, el is feledték tőle a nagy nyári meleget. Akkor még nem tudtuk, hogy ez lesz az utolsó nyári viadalunk.

Két nap múltán V. Feri reggel levitt Budaváriba. Nem jól navigáltam őt, el is kevertünk Sárpentelére, mely arról nevezetes, hogy Csire Ferit adta a Bokornak meg Böjte Csabának. Majd visszataláltunk a veszprémi útra, s 9 után valamikor megérkeztünk. Feri gyorsan rendbe rakta számítógépemet, s már ment is tovább a Balatonra vagy a Duna alsóbb folyására, hogy ott meg egy hajónak a radarját rakja helyére. Ha Feri nem volna, hogyan közlekednének a hajók kicsi hazánkban?

Ebédre átmentem Gyarmatiékhoz. Délután ötkor harangoztam, s nagy nehezen helyre raktam mindent, ami kellett a miséhez. Másodikat is harangoztam, s utána végeztem egy keresztutat Domin Karcsi stációi előtt. Egy olyan jó imádkozást, talán az elsőt, mióta ott függenek a stációk a falon. Harmadikat is harangoztam, és nem jött senki. Énekes misét mondtam, s felajánlottam János bácsiért, aki a napokban töltötte be 90. esztendejét. Megérezhette János bácsi, mert mire az evangéliumot olvasni kezdtem, nyílik az ajtó és ő jön be a templomba. Neki prédikáltam, s vele paxoltam áldozás előtt. Mire a mise végén mindent rendbe tettem, ő már messze járt.

Másnap ebéd után megjött Sz. Marika. Én szedtem a ropogós cseresznyét a fáról. Nem másztam fel rá, csak odaállítottam a létrát. Jó sokat szedtem. Mari meg lomtalanította a mélyhűtő szekrényt, melybe évek óta berakott Teri minden maradékot. Nagyon szép lett a szekrény, ki is mosta. Délután ötkor megint harangoztam. Marival újból elmondtam Károly stációi előtt a keresztutat. Megint ketten voltunk a misén. János bácsi nem jött, csak Marikával miséztem, de most már ketten énekeltünk, s Mari ivott a kehelyből, mint a kisközségi szentmiséken. Megvacsoráztunk, s utána felelevenítette bennem az odahazai s már elfeledett kanasza-partik emlékeit.

Szerdán elrakta Marika a megtisztított mélyhűtőben ügyes kis csomagokban a leszedett cseresznyét. Délután megint átmentünk a templomba miséhez, de hamarosan, mielőtt még elkezdhettük volna, vendégek érkeztek. Zoli, Gabi, Julcsa Ajkarendekről, meg Virág-Anna keresztszülei Kapolcsról: Judit és a hollandus Jan. Nem vártunk hatig a misével, elkezdünk félhatkor, s nagyot prédikáltam a népes közönségnek. Hogy mit, azt nem tudom. De Zoli később elmondta, hogy meg kellett kocsijában azt magyaráznia Juditéknak, *mert nem tudnak még eléggé bulányiul*. Mise végén meg mindannyian lementünk a Balatonra, s ingyen megfürödtünk a zánkai strandon. Nagyon jó volt a 25 foknál biztosan melegebb víz. Sokáig áztattuk magunkat. Utána vendégül láttuk az egész társaságot. Miből? Hát abból, hogy Gabi

gyorsan szedett hársfavirágot és citromfüvet a kertből, meg is főzte, fel is tálalta a teát, s utána hosszan elbeszélgettünk az *előadó* kisasztala mellett. Ennyiben elmúlt Marival második napunk is. Harmadik napon megint kettesben miséztem Marival, de annyira kimerítettek ezek a programok, hogy megkértem őt péntek reggel: menjünk haza. Délre már otthon voltam, ki is rakott az Erzsébet híd alján. Az úton nagyot beszélgettünk. Bokorról, Hangról, ifjúságról, mindenről, ami eszünkbe jutott. Azt mondta, hogy nagyon hálás ezekért a napokért. Nem nagyon értettem, mert én tartoztam hálával, de bizonygatta, hogy sokat kapott ezekben a napokban. Végül is elhittem neki.

Piarista köz, 2006. augusztus 4.

S voltak még mások is, akik megkönyörültek rajtam. Andi lánya, Jutka, jelezte telefonon, hogy két hétre elmennek Olaszországba, mert ifjú férjének, a 49 éves Bajnok Lacinak, az állatorvosok hagyományos nemzetközi focimeccsén gólokat kell rúgnia... De rám szabadított övét.

Ennek eredményeként meglátogatott Schanda Beáta, s hozta magát s valami finom süteményt. Nagyot beszélgettünk, kohéziós mutatóm jobb lett vele ezen a nyáron, mint korábban három évtizeden keresztül, ahogyan kitűnik majd a folytatásból.

Meghívott vacsorára Jutka fia, Dani és felesége, Gyöngyvér, akiket három éve eskettem a Rezső téren, de még sohasem voltam náluk. Nagy eseménynek lehettem náluk tanúja: a két éves Borinak ez alkalommal sikerült először produkálnia az orrom előtt a bizonyágot. Mifélett? Bori bilibe pisilt... meg is tapsoltuk érte. Palacsintát vacsoráztunk. Jó két óra múltán mentem haza, miután elkészült a nagy kép: az újszülött Botond a karomban, mellettem Gyöngy Borival a karján, Dani meg köztünk, odahajtvá fejét Botondot tartó karomra.

De mindez még nem minden. Ko. Lacitól is kaptam vacsorameghívást. Náluk sem jártam már vagy másfél évtizede. Ámultam a még sohasem látott megnagyobbodott apartamanon, a közben megvásárolt mellettük levő lakáson. S akár hiszitek, akár nem, nem veszekedtünk egymással. Nézetazonosságot produkáltunk. Móni csinálta az egyik fogást, Flóra a másodikat, s én Ágival, Lacival nyugodtam elmélkedhettem a világ folyásáról. Mindez azokban a dögmeleg júliusi napokban történt. Lakásuk hűvösebb volt, mint a piarista rendház.

Hát ennyi történt Jutka szervezésének erejében. De volt egyéb szervezés is. Eljött egy péntek délután hozzám Péter, az Inczédy, s levitt Debercsénybe, Palóc-ország közepébe. Ott megaludtam, s másnap elmentünk a közeli Herencsénybe, az évi palócnapra a Vigyázó Kereszthez, amelyet talán tavaly állítottak fel. Találkoztam ott Pekár Istvánnal meg a váci megyéspüspökkel is. Résztvettem a szentmisén sok száz katolikus hívővel. Vasárnap estére értem vissza a rendházba. Péter láthatott jó két napon keresztül, s megállapíthatta, hogy nem találok helyemet, pedig Ildikóval együtt mindent megtettek azért, hogy találjam... Mélypon ton voltam. Ezt megelőzően, péntek délelőtt meg Fityuséknál voltam Pécelen. Egy félnapot tudtam csak vállalni lelkigyakorlatukból. Azt is úgy, hogy kérdéseikre válaszoltam. Szegény ember vízzel főz...

Nem kevés ilyen irgalom-látogatásban volt részem. Solymárról Eszter és Lajos, Tiszaújvárosról Andrea és Erika, Bócsáról Gabi, G. Jóska meg Mari Kókáról, akik elmesélték, hogy lányuk Jordániába költözött, mert elvette őt egy ottani arab, aki beleszeretett, amikor lányuk turistaúton járt országukban. Kétszer is volt nálam Gromon Bandi, s nagyokat beszélgettünk arról, hogy milyen tökéletesre sikeredett Isten szép világa. Kár, hogy nem rögzítettük magnón, és még mindig nincs olyan szerkentűm, amely az élő beszélgetést egy gomb megnyomásával ide varázsolhatná gépemre. Egy alkalommal eljött Hegyi Béla is. Mindezeket csak onnan tudom, hogy be vannak jegyezve naptáramba.

Volt, aki telefonon hívott, és reklamálta, hogy nem kapott naplót. Védekezésül mondtam, hogy vacakul vagyok. Letolt a válaszómról: ne legyek! Meg kifogásolta, hogy folyton bántom Szent Istvánunkat. Jézus pedig megbecsülte a zsidó királyokat, pl. Dávidot. Mit mondhattam

erre? Csak annyit, hogy Dávidnak még nem volt módja hallani az evangéliumot, István pedig azért már csak hallhatott volna róla.

Akik kirándultak bel- és külföldön, küldtek képeslapot... Július közepén nyaraltak egy-egy hetet Budaváriban Kriszti és János a gyerekekkel, meg Zoli és Gabi, ugyancsak gyerekekkel. Nem volt erőm lemenni hozzájuk. Ők azonban meglátogattak nyaralásuk után, s hoztak a kert terméséből is. Állandó látogatóim voltak Kundra Pista meg Virág Mária, akiket bármikor elérhettem telefonon, amikor valami hasfájásom volt.

Volt a nyáron egy csoporttalálkozó is, a Mag I. nevű közösséggel. Mária, Ida, Mariska, Mária és Kundra Pista töltöttek el egy délutánt szobámban. Mindenki elmondta, mi történt vele, s magam is felolvastam valami nyitó elmélkedésnek, s talán még jól is éreztük magunkat.

Talán még tettem valami jót is a nyáron. Felhívott valaki telefonon ismeretlenül. Megvallotta, hogy még soha nem találkoztunk, de egy rég meghalt piarista volt a barátjuk, s az annyi jót meg szépet mondott rólam, hogy bennem van minden reménye. Nem régiben halt meg a férje, s most egyedül van egészen. Gyerekei nincsenek. Kéri az áldásom, s hogy mondjak egy szentmisét férjéért, őerte s az elhunyt piaristáért – Szőnyi Laci volt az, négy évvel járt felettem, s Juhász Miki népét oldallagosan szeretgette is úgy 1950 körül. El is hívtam magamhoz, s a szentmise keretében — kérésére — fel is adtam a szentmisét kérőnek a nagybetegek szentségét. Azóta is kapcsolatban vagyunk egymással telefonon.

Augusztus elejére újabb látogatói voltak Budavárinak. Kik? Piarista kispapok két nagyjából kortárs előjáróikkal kérték el három napra tanyánkat. A szomszédban van a kulcs Gyarmatiéknál, így tudtak bemenni. A bicikli-lakat számát elárultam nekik. Csináltak sok képet ottani tartózkodásukról, s ki is vetítették azokat, amikor hazajöttek.

Piarista köz, 2006. augusztus 20.

Fél éve lakom már itt. Illenék már beszámolnom arról is, hogy mire mentem az itt lakókkal. A napokban hallgattuk meg Tomka Miklós előadását *Kecskeméti találkozónkon*, melyben rendünket megdicsérte: *A magyar katolicizmustól hálás köszönet illeti a közelmúlt egy nagy megbékélésének minden résztvevőjét*. Kiderült a hozzászólások nyomán, hogy e nagy megbékélésének tárgya az, hogy én itt lakom. Hát jelenthetem, hogy tökéletes békében élek én itt azzal a tizenöt rendtársammal, akikkel egy levegőt szívok. Többet nem mondhatok? Mondhatok talán többet is. Az egyikükkel a békén felül még jó beszélgetéseket is folytattam a nyári nagymelegben. A tárgyról nem sokat árulhatok el, de annyira már ismertek, hogy miről lehet velem beszélgetni, s ebből következtethettek, hogy valamiképpen mindenképpen az Isten Országáról folytak beszélgetéseink. Még azt sem árulnám el, hogy ki ez a rendtársam. Mivel Emilt ismeritek csaknem mindnyájan, annyit elárulhatok, hogy nem ő.

Úgy kezdődött, hogy egyszer szól nekem: Gyurka bácsi, le kell mennem Nagykanizsára egy piarista ünnepségre, estére hazajövünk, jönnél-e? Igent mondtam. Máskor meg Magyaróvárra kellett mennie. Oda is elmentem. Dolga végeztével megfürödtünk egy strandnak kialakított holt Duna-ágban, utána meg fagyiztunk is egyet. Tölcsérből, nagyadagot. Le is ettem szép fehér ingemet. De egy Csík-megyei székelő leányzó — Anna — kimosta, s nem maradt nyoma; főleg Anna viselt gondot ránk a nyáron: főzött is, mosott is.

Aztán újból volt dolga Óváron, s megint elmentem. 140 km-es sebességgel robogtunk az autópályán, klímás kocsiban... ki lehetett bírni. Kétszer meg elvitt — még egy rendtárssal együtt — Gárdonyiba, s megfürödhettem ott, ahol éppen 79 éve nyaraltunk szüleimmel és akkor még csak két testvéremmel. Livi akkor volt két éves. Ő él már egyedül testvéreim közül, le is megyek hozzá a napokban Szolnokra. Harmadjára meg elvitt a gödi termál-fürdőbe, s fürdés után megnéztük a gödi házunkat, melyben négy szakmára képző szakiskolát tartunk fenn. Két piarista él csak benne. Sűrűn megjelennek nálunk a Duna-parton, mert házuk nem igai ház, csak *fiók-ház* — latinul: sedes filialis. Az igazihoz négy rendtárs kellene.

Így beletartoznak ők is abba a 16 piaristába, akik alkotjuk a Kalazantinum rendházat, melynek tagja kettőjükön kívül meg 14 rendtárs, köztük Emil és én is.

Azért is esett a választás rám, mert a nyár folyamán nagyon kevesen voltunk. Volt úgy is, hogy egymagam miséztem, zsoltosmáztam a kápolnánkban, meg ettem az ebédlőben. Anna csak jött reggel, megfőzött ebére is, vacsorára is, és betett mindent a mélyhűtőbe. Aztán melegítettem, melegítettük az ételt a mikro-sütőben. S bőven volt úgy is, hogy csak kettesben maradtunk. A tavaszon még úgy gondoltam, hogy egész nyáron Budaváriban meg lelkigyakorlatokon leszek, de hát nem futotta erőmből.

Mondanom kellene valamit, hogy miről beszélgettünk a hosszú autó utunkon. A korkülönbség köztünk kb. 45 év. Amit társam mondott, arról elmondtam, hogyan is volt ez hetven évvel ezelőtt. Igen, ma kezdem el, amikor ezeket írom, 71. piarista évemet, mert ma reggel volt éppen 70 éve, hogy rám húzták rendem ruháját váci templomunk oltára előtt. S nemcsak erről beszéltem, hanem arról is, hogy miként volt ez vagy az hatvan esztendőn keresztül a Bokorban. S közben szaladtak a kilométerek...

Piarista köz, 2006. augusztus 27.

Július 4-én este hatra jött a rendház elé Jutka és Laci, vittek le Budaváriba. Nyolc előtt lent voltunk, megvacsoráztunk, majd álmra hajtottuk fejünket. Én kicsi kis cellámban, ők meg Teri szobájában. Hogyan telt el a szombat, már nem emlékezem. Csak arra, hogy lefűjtük a vasárnap kezdődött volna pótkávés nyaralást, mert Éva Vácról megtelefonálta, hogy Marci nincs olyan állapotban, hogy le lehetne hozni. Így aztán csak Vera, Imre és magam lettünk volna, akik pedig nem teszünk ki egy bridzspartit. Helyette hármasban próbáltunk Lacival, Jutkával játszani. Keservesen. Délután átmentünk a templomba misézni, utána meg lementünk fürödni egyet Zánkára. Arra emlékszem még, hogy vasárnap eljött a misére Karcsi és Erzsike is, s mintha még került volna két ember mi hármunkon, azaz ötünkön kívül, de nem tudok visszaemlékezni, hogy kik. Talán Kaszapék? Ebéd után meg átmentünk a *Művészetek völgyébe*, ahol megkerestük, megtaláltuk a Kaszap-gyermekek kocsmáját, amelyet fizetési-kiegészítési céljából működtetnek. Itt talált ránk Bécivel Beáta. Üldögéltünk a kocsmában. Jó sokat. Jutka és Laci szét is nézett a *völgyben*. Magam csak ütem a kocsmában, mert a múlt nyáron ez a szétnézést Anikóval s Terikével már megtettem. Egy fészekre való Bokor ki is kerekedett belőlünk: ha a fiatalok is odajöttek az asztalhoz, voltunk vagy tízen. Aztán Béci ott hagyta nekünk Beát, s négyen hazarepültünk Budaváriba. Megettük a délről maradt paprikás krumplit. (Nem tudok kevés emberre főzni — mondta Jutka délben, amikor a jó fele megmaradt főztjének.) Beát befogadták Jutkáék Teri szobájába, s Jutkának, Lacinak el kellett férniük Lilla széles ágyában. Hétfő reggel elmondtuk a zsoltosmát, megreggeliztünk, bezártuk a házat, átvittem a szemetet Erzsike kukájába, meg a kulcsot (azt nem a kukába), s elindultunk a veszprémi körgyűrűt érintve Káptalanfördőre, a Bajnok-kúriába, ahol gyülekeztek már a Bajnokok megünnepelni Laci 50. születésnapját. Megérkezve, én lefeküdtem egy szobában, majd kivittek bennünket Beával a vasútállomásra, ahonnan röpké három óra alatt fel is repített minket egy gyorsvonat Kelenföldre, ahonnan a 7-es busz tíz perc múltán kirakott a Ferenciek terén. Út közben eszméket cseréltünk, de még mindig nem fejeztük be nyári kohéziómutatónk fejlesztését Beával. Lett még folytatása is. Mert péntek reggel Béci és Bea megálltak kocsijukkal a rendház előtt, hogy levigyenek a Bokor-nagyvárborba.

Melindának megírtam még július elején, hogy semmire sem vagyok használható, aztán mégis csak kisikeredett belőlem valami. Három órába telt, míg leértünk, mert közben megnéztünk egy gyönyörű tavat, melynek nevét már elfelejtettem.

Testvéreim irgalmasok voltak hozzám, nem fütyülték ki dolgozatomat, mely az alábbiakban következik.

Egy kétezer éves kísérlet története napjainkig

0. Bevezetés

Ember vagyok, értelmem van. Nem tudom nem használni. Akarom is használni. A lét végső okát keresem. Istennek mondjuk ezt ez okot. Ő nem lehet kevesebb nálam. Léteznie kell, s értelemmel kell bírnia.

Nemcsak értelmem van, hanem szívem is. A szívem azt mondja, hogy jónak kell lennem. A rossz kevesebbet ér, mint a jó. Istennek is szívvel kell bírnia, neki is jónak kell lennie. Nem úgy, mint nekem; mert én lehetek rossz is. Elkövethetem a létrontást. Isten nem. Ő jó – ez mivoltának a meghatározása. Honnan tudom? A szívem mondja.

Ha mindez így van, hogyan lehetséges az a szenvedés-tenger, amely létünket megterheli? Úgy, hogy Isten nem tudott és nem tud ennél jobb világot teremteni. Nem tudott mást kigondolni, mint az anyagot. Az anyagból lesz az élet, s az élet fejlődése révén lesz lehetséges, hogy hordozni tudjuk az értelmet, a szívet: szenvedéseink közvetítőit. Az élettelen anyag nem szenved. A növény sem szenved. Az állati élet bizonyos szintjén jelenik meg a szenvedés. Együtt jár az idegrendszerrel. Minél érzékenyebb ez a rendszer, annál jobban tud szenvedni az, akinek idegei vannak. De ha csak ilyent tudott teremteni, akkor miért teremtett világot? Nem erre a szenvedésre, mert ő jó, ő apácskánk, s nem akarhat rosszat nekünk. Ezt is a szívem mondja.

A teremtés az emberért van. Isten együtt érez az emberrel, és ennek az Istennek boldog Istennek is kell lennie. Ezt is csak a szívem mondja. S azt is, hogy e boldogságnak az Istenen belül van a forrása. Az, hogy jó és szeret és ad. S hogy nincs az adásnál külön az Istenben semmi sem. S csak azért teremtett, hogy lehetőséget adhasson az embernek arra, hogy jók legyünk, szeressünk és adjunk. S ezt nem tudta másképpen megtenni, mint ahogyan tette. Szenvadásunk lehetőségén keresztül. S a szabadság lehetősége által: hogy tudjunk nem szeretni is, s magunkat és másokat ezáltal boldogtalanná tenni. Nem volt más lehetősége. De azért teremtett bennünket, hogy adjunk és boldogok legyünk.

Mindezt csak a szívem mondja, s ha ez nem igaz, akkor számomra a lét, a mi emberi létünk értelmetlen. És nem akarok értelmetlenül élni. És nem akarom az értelmetlenséget.

1. Utópia?

A kísérlet a Názáreti Jézusé. A kísérletnek két lényegi mozzanata van. Az egyik mozzanat a kísérlet tartalma: *Itt a kedvező idő! Elérkezett az Isten Ország! Változtassátok meg a gondolkodásotokat, az életeteket, bízzátok magatokat Istenre és Országának jóhírére!* (Mk 1,15) A másik mozzanat a kísérlet megvalósításának hogyanja. Nem magánvállalkozásból akarja megvalósítani kísérletét. Az Ország megvalósulása érdekében Jézus tanítványokat gyűjt: *Jöjjetek utánam, s akkor én megteszem, hogy emberhalászokká lesztek!* (Mk 1,17) Azért teszi, hogy segítsenek Jézusnak egybegyűjteni Isten országának népét. Ország és tanítvány – ezek kulcsfogalmai Jézusnak.

A kísérlet tartalma, célja – közelebbről megnézve – a történelem korábbi menetének megváltoztatása: *Tudjátok, hogy akik a pogányok uralkodóinak számítanak, zsarnokoskodnak rajtuk, és nagyaik ellenük használják hatalmukat. Köztetek azonban nem ez a rend; hanem ha valaki nagy akar lenni köztetek, a szolgátok lesz, és ha valaki első akar lenni köztetek, mindenkinek a rabszolgája lesz, mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon* (Mk 10, 42-45). Az Isten Országban nem uralkodunk egymáson, hanem szolgáljuk egymást. Az Isten Ország nem két osztályú társadalom: nincsenek benne uralkodók és szolgák. Egymást szolgáló emberek alkotják. Osztály nélküli társadalmat alkot ez az Ország.

Az uralkodók pedig csak azáltal tudnak a szolgákon uralkodni, hogy képesek érvényre juttatni az embernek azt a vágyát, hogy a másik embernél többet birtokoljon. Jézus tiltotta ezt a másikonál többet birtokolni akarást (Mk 7,22): nem szabad kapzsiknak lennünk. Akik az Isten Országát akarják: *adzsi*-knak kell lenniök. Az uralkodás másik alapja, hogy azok, akik

akadályoznak bennünket a többet birtokolni akarásunkban, azokat ellenségeinknek minősítjük, és a történelem megszokott receptje szerint elpusztítjuk őket. A Jézushoz csatlakozók, az adzsik, nem ismerik ezt a technikát, ők szeretik az őket üldöző ellenségeiket, és imádkoznak értük, mert csak így lesznek a Mennyei Atya, s az ő Országának gyermekei (Mt 5, 44-45). Végül mindezeket Jézus nemcsak tanította a Tizenkettőnek, hanem élet- és vagyonszerepekre is lépett velük, melyben tanulhatták a szolgálat, a szegénység és ellenséget nem ismerés életformáját, gyakorlatát.

Ha keresem e képtelen kísérlet legmélyebb indító okát Jézusban, akkor azt Jézus istenképében találom: mindannyiunk közös életadója, az Atya, szeret minket, s a mi dolgunk az emberek egymást szerető társadalmának a megvalósítása, hogy minden úgy legyen lent is, ahogyan fent van – ahogy Trismegisthos fogalmazta valamikor, talán nagyon is régen.

Elsőül a tanítványok, majd az írástudók, s végül – ez utóbbiak közvetítő munkájának eredményeként – a főpapok találkoztak Jézus és tanítványai világot átalakítási, a világot Isten országává formáló célkitűzésével. A tanítványok úgy gondolták, hogy Jézus a Messiás, aki dicsőséges uralkodó lesz Izraelben, s a Messiás kiveri az Országból a rómaiakat, és végre helyreállítja Dávid királynak zsidó birodalmát. Az írástudók égi jelet kértek Jézustól ennek igazolására, de nem kaptak. Kaifás pedig túljutott az írástudók bizonytalankodásain és istenkáromlóknak minősítette Jézust. Majd átadta Pilátusnak, aki kivégeztette, mint a zsidók királyát, mert nem lehet Jézus Júdeában király, ha egyszer Júdea a római császár provinciája.

A kétezer esztendő kísérlet első, rövid, mindössze három éves szakaszának a vége – a Golgota. Méltán. Egy ilyen soha-sehol-nem-volt programmal nem lehet nekimenni az évezredek formálta valóságnak. Az örült el kell taposni! Az utópiák az íróasztalra valók. Nem a népet kell vele bolondítani. A Golgota a kísérlet felette problémátikus sikerének a mutatója! Vagy egyszerűen a kísérlet csődjének is mondható.

2. Kiközösítés

Következzék a beszámoló a kísérlet második szakaszáról! Ennek meg az a vége, hogy Jézus követőit kiközösíti magából a zsidók vallási közössége; 92-ben a Jeruzsálemből a tengerparti Jamniában átköltözködő farizeusi főiskola teszi ezt. Miért? A Jézust követők el akartak szakadni nemzetüktől? Nem. De pár évvel Jézus után megjelent Pál, s azt magyarázta, hogy nincs szükség a körülmetélkedésre, mert lehet anélkül is üdvözülni. S azt magyarázta, hogy a húsvéti bárányevésre sincs szükség, mert Jézus, a mi bárányunk, s az már megöletett. Túllépett Jézuson, aki nem bántotta a körülmetélkedést, s aki a zsidó húsvét báránylakomájába ágyazta a kenyér és a bor lakomáját, az eucharisziát. Nem a Hegyibeszéd megvallása miatt közösítették ki a Jézust követőket, hanem a páli liturgiafejlés miatt. Ne idétkendjenek már a keresztények a zsidó zsinagógákban, ha egyszer a bemerítés a fontos nekik, és nem a körülmetélés; ha az eucharisztia fontos nekik és nem a báránylakoma – gondolták a hitükhöz hű zsidók...

E röpké félszázad alatt lesz egy zsidó ügyből birodalmi ügy, a hellének ügye. Jézus után húsz évvel megírja első leveleit Pál. Elindul vele egy új szöveggyűjtemény, melyet majd Újszövetségnek nevezünk, bizonyos fokig elhatárolódva a zsidók Bibliájától, mely új nevet kap: megszűnik az Írásnak lenni, s lesz belőle Ószövetség. Megállíthatatlan a szétszakadási folyamat. Jézus küldte a maga tanítványait az összes népekhez, s az első következmény az lett, hogy az indító nép, a zsidó elhatárolja magát a jézusi üzenettől. Nem úgy mennek a dolgok, mint ahogy induláskor megálmodjuk. Ez a szöveg hangzik el Jamniában, s ezt kell majd elimádkozniuk a zsidóknak minden zsinagógában szombatontként:

A hitehagyottak számára ne maradjon remény! A pimasz bandát pusztítsd ki sietősen napjainkban! A názáretieket (nosrim) és egyéb eretnekeket (mimim) pusztítsd el egy szempillantás alatt! Töröljék ki őket az Élet könyvéből! Nevük ne legyen beírva az istennektetszők közé! Áldott légy, ó Urunk, aki megalázza a pimaszokat!

A fogalmazás élessége árulkodó: mutatja a kiközösítők indulati töltését. Azt, hogy nem tűrhették tovább, amit csináltak zsinagógáikban a Jézust követők. Mit? Olyan hangsúllyal emlegethették Jézust, melyet nem tudott elviselni a hagyomány, az évszázados hitletétemény. A zsinagóga nem a véleménykülönbségek kitisztázó helye, hanem a hagyományos tanítás alapján az emberi lélek istenigényének kielégítése. A zsinagóga szentély, melyben imádkozunk Istenünkhöz. Egyáltalában nem kizárt, hogy lehettek keresztények, akik visszahőköltek ettől a szövegtől. Úgy hőköltek vissza, hogy otthagyták az eucharisztikus közösséget, s leváltak keresztény testvéreikről, hogy megmaradhassanak népük közösségében. Többségük azonban minden bizonnyal kimaradt az átokszöveg hatására a zsinagógából. Otthagyták azt.

S mindez rövid idő alatt történt. Kevesebb idő alatt, mint amennyi eltelt a Bokorban az első kisközösség indulásától máig. Az idő dolgozik, s az új nemzedékek nem hordozzák az induló nemzedéknek még a régi szentély körül megfogalmazott elképzeléseit. Jézus mozgalmá kiő a zsidóságból. Igazolja ezt a nagyon is gyors váltást, hogy nem maradt reánk egyetlen zsidó nyelven írt evangélium sem. Pedig evangéliumát még Jamnia előtt húsz évvel írja Márk, és immár görögül írja azt. Jézus még zsidóul szólt, de a tanításait lejegyzők már kénytelenek azon a nyelven írni, amely az új, az akkoriban hívők nyelve. Negyven évvel Jézus kivégzése után már hellének a hívők. Vannak zsidók is? Persze, de alighanem kevesebben vannak, s ők is tudhatnak görögül. Nincs értelme annak, hogy zsidóul rögzítsék azt, amit Jézus tett és tanított.

Hűtlenek lettek a Jézust követni akarók Jézushoz? Nem akartak hűtlenek lenni. De a változó idő nem tette számukra lehetővé Jézus életének másolását, szövegeinek merő ismétlését. Mondok erre példákat. Csinálnak ugyan a tanítványok élet- és vagyonsközösséget, de nem a maguk, hanem a szegények számára. Nem gyűjtenek maguknak tizenkét tanítványt, inkább prédikálnak, s egyszerre megkeresztelnek négy ezer embert. Ananiás és Zafira esetében Péter büntető csodát alkalmaz és elveszi életüket. Pál vallja, hogy olyan közel van Jézus második eljövele, hogy már megnősülni sem érdemes. Csupa újdonság. Mutatja, hogy egyetlen nemzedék sem koppintja le az előttük járók példáját. Újít. Azért új nemzedék, hogy újítson. Jézus is kiengedte a szellemet a palackból. Azzal, hogy újított. Repül a nehéz kő, ki tudja, hol áll meg... – mint Arany Toldijában. Mi lesz belőle? Két nemzedéken belül kiközösítés lesz belőle – Jamniában. Az. Mert nemcsak újítók vannak, hanem hagyományörzők is.

3. Egyházzá alakulás

Következzék a beszámoló a jézusi kísérlet harmadik szakaszáról. Felgyorsulunk: a harmadik szakasz már kétszáz évről számol be: nem két nemzedékéről, mint az előző, hanem már hat-hét nemzedék életéről. Immár leszakadtunk a zsidókról, csinálhatjuk a magunk életét. Ez is hősi kor még. Üldöznek bennünket zsidók, s üldöznek a Római Birodalom hatóságai. A zsidók azért, mert eretnekek vagyunk, a Birodalom azért, mert nem tiszteljük az ő isteneiket, mert ateistáknak minősülünk. Ez a vértanúk kora, amely ebből a szempontból még folytatása a Golgotának, Péter és Pál erőszakos halálának, az előző két szakasznak.

De nemcsak annak. Új hangsúlyok is támadnak. Elindul az egyházzá formálódás, s vele az előljáró szerepének a megnövekedése, s velük szemben a tanítványok, a hívők szerepének a csökkenése. Antióchiában Szent Ignác a 2. század elején lezárja az egyházépítés Jézustól kezdett korai formáját, a kisközösségit. Ignác a felügyelője, püspöke, *episkoposza* városának, s azt képviseli, hogy egy a püspök, és egy az eucharisztia is. A zsidóknál, zsidókeresztényeknél a báránylakomára – mint Jézus esetében is – még a családokon belül került sor, de a 2. század elejére eltűnik ez a házi liturgia. Antióchia nagy város, de egy és közös már az egész városban az eucharisztia. Kialakul tehát a szentély s természetesen annak rendje is. A keresztelés, az eucharisztia rendje is. Nem kell csodálkoznunk. Szent hely, szentély, templom, kápolna, melyekben az Isten dolgait, a vallási cselekményeket végezzük –

ezek a vallást gyakorló emberek keretei, és meg is találhatók minden kultúrában. Annak rendje és módja szerint a Jézust követés is elkezd vallássá válni.

Akarta ezt Jézus? Azt hiszem, lehet képviselnünk azt, hogy Jézus mindezt nem akarta. Minek csináljuk már azt, ami úgyis megvan minden népen, minden kultúrán belül. Jézus használja népének, a maga vallásának zsinagógáját, templomát, s belekiabálja abba Isten üzenetét, amely a szívünkbe is be van írva, s amely üzenet ennek következtében egy és ugyanaz minden jóakarátú ember számára. S ennek következtében Jézus népének nincsenek egyházfenntartó kiadásai. Nem is szorul rá arra, hogy az államhatalom támogassa őt. Nem lesznek műemlékei sem. Csak embereket halász és halászat.

A diaszporában – szerte a Római Birodalomban – megtalálják még eleink a zsidók zsinagógáit, de a pogányok szentélyeit már nem találják meg. S a zsinagógákból kitiltásunk után már csak a magunk szenthelyei, a magunk rejtett *katakombái* – ahol aludnak halottaik – maradnak nekünk. Mért? Mert a 2. század elejére eltűnik a kisközösség. Mért ezek maradnak csak, ezek a temetőhelyek? Mert senki sem gyűjt maga köré tizenkettőt. Ez a kisközösségi gyakorlat Jézussal abbamarad. Ha gyűjtenének, akkor elmehetnének a gyűjtőnek, vagy az egyik összegyűjtött testvérnek a lakására. De ha ez az országot-építési forma eltűnik, akkor az én lakásom immár nem szenthely, amelyben üdvösség köszönhetne a benne lakókra. Jézus megteremtette a maga közösségét szentélyen-zsinagógán kívül, s utána tanítványaival együtt megkereste azok zsinagógáit is. De az Országot magánterületen kezdte építeni és profán területen (hegyen, síkságon, tengerparton beszélt), nem szenthelyen. Ez az, ami úgy látszik, hosszú időre – nagyjából egészen a mai napig – elkezdett tönkremenni a 2. század elején, amikor erőt vett a tanítványokon a múlt, a megszokott. Az, hogy az üdvösség szent helyre való, nem profánra. A katakomba már ilyen szent hely, nem profán.

Elindul nálunk is a hagyományörzés folyamata. Akik szembekerülnek a korábban kialakított nézetekkel, azok eretnekeknek bizonyulnak. Sorsuk a kiközösítés. A túlzókat, a Jézus felé elhajlókat kiközösítjük ki már a 2. században: Markiont, Montánust, Tertulliót. Azokat, akik el akarják vetni az Ószövetséget, s meg akarják rostálni a keletkezőben levő újnak is egyes darabjait. Ő- és újszövetségi talajon állunk, egybe akarjuk látni e kettőt. I. Kelemen római püspök (pápa) dicséri a Holofernész fejét levágó Judit bátorságát, s nem jut eszébe, hogy mit gondolna e bátorságról Jézus. Másfelől nem ejtünk tömjénszemet a császár istenségének oltárára. És az eucharisztia alkalmából végzett gyűjtés az ínségben levőket szolgálja. Tartjuk magunkat a jézusi normákhoz, ha oroszlánokkal kell is érte a cirkuszokban birkóznunk. De a nagyon jézusi ízű írások azért nem kerülnek be a kánonba (Didaché, Diognétoszhoz írt levél). Inkább a Jelenések könyve kerül bele: az Isten bosszuló atomháborúja a szentek vérével ontó Birodalom ellen, mely háborúban maga Jézus tapossa a mindenható Isten bosszúállásának véres borsajtóját. Ennek ellenére nincsenek még e korban keresztény katonák. Összességében még több a jézusi fény, mint a jézustalan árnyék.

4. Világgá alakulás

Most aztán igazán nagyot lépünk. A negyedik szakasz már tizenkét századot ölel át. Frigyre lépünk Konstantin császárral, s pillanatokon belül olyanok leszünk, mint a jézuselőtti világ. Mindent, de mindent elfelejtünk, amit Jézus tanított nekünk, s kereszténynek lenni számunkra annyit jelent, hogy Jézust hisszük, s nem azt, amit tanított nekünk. Azaz hisszük a Szentháromságot, Jézus istenségét, s hogy az egy és oszthatatlan világ felett nekünk kell Jézus nevében uralkodnunk. Ez utóbbit hisszük a legjobban. Végig a századokon IX. Gergely és Canossa mintájára. S teljes a bizonyosságunk, hogy Jézus bennünk él tovább, miközben hadseregeket vezetünk, eretnekeket gyilkolunk, s a világ legtermészetesebb dolgának tartjuk, hogy királyaink szentek, és főpapjaink az ország első rendjét képezhetik, s az urak között is ők a leggazdagabbak. Gyilkolunk, mert többet akarunk birtokolni, mint mások, s eszünkbe sem jut, hogy a tevének is könnyebb..., s hogy Jézus látása szerint a Sátán népét alkotnánk. A misztikus Szent Bernát is természetesnek tartja, hogy az albiakat, mert azok Jézus tanítását

emlegető eretnekek, ki kell irtani. E korszak második felében tűnik fel Francesco bájos-szelíd jézusi alakja, de Illés testvérék már az alapító halála előtt belesimulnak a hagyományba: olyan barátok akarnak ők lenni, mint a többi szerzetesek. A 16. század elején még kiirtunk vagy kétezer anabaptistát, aki elvetik a gyerekkeresztséget, a katonáskodást és gazdagságot, akik élet és vagyonközösségben élnek, s azt vallják, hogy mindegyiküknek – hiszen Jézus népében csak hívők vannak – Jézus tanítványává kell lenniük. Az újkor hajnalán a legkatolikusabb spanyol király harcosai pedig kiirtják Amerika őslakosságát, vagy hatvan milliót – ugyancsak Istent szolgálni akarván vele.

5. Reformáció

S már indulhat is az ötödik szakasz. Erazmussal indul, aki a Balgaság dicséretében felfedi, hogy mindehhez Jézusnak semmi köze sincs. Nem akar a máglyára kerülni, s ezért névtelenül adja ki munkáját. Ott áll közelében Luther Márton, aki reformáció címén felfedezi nem Jézust, hanem Pált. Jézusnak csak a megváltó halálát fedezi fel: a Golgota következtében Isten nem haragszik már ránk. Ezt el kell hinnünk, és jók vagyunk Isten előtt. (Jézus szerint pedig akkor, ha szeretünk.) Mártonunk nem engedelmeskedik az egyháznak, de nem kerül ezért máglyára, mert a szász választó fejdelem oltalma alá helyezi magát. Szívesen oltalmazza, mert cserében ölébe hullnak az egyházi birtokok. És megint csak cserében a félig protestáns lett Európának minden városát felégetik keresztény katonák a harminc éves háborúban. Még Bethlen Gábor is megcsapolja hazánk töröktől nem pusztított népének vérének címen.

6. Felvilágosodás

Folytatja a reformáció művét a felvilágosodás. Ők is felfedezik a jézusi kétszerkettőnégyet: Szabadság, testvériség, egyenlőség. S nyaktilóval kezdik annak életre váltását. A 19. század végére világos lesz Európa haladó gondolkodói számára, hogy csak a szocializmus lehet az emberiség útja a huszadik században. Eredmény: két világháború, húsz millió halott, atombomba és 60 millió halott a Gulagon. Ezek a nagyobb tételek. S el nem mondatott az egyházak vezetőitől, hogy nem lehet katona, embergyilkos, aki Jézust követi. Nem. Mert az élet abszolút szabálya a trón és az oltár szövetsége, amelyben reménykedhetünk a gazdagodásban, a Mammon szolgálatában S támogatja ebben a hierarchiát a kétszáz millió kuli is, a nép. Azzal támogatja, hogy dübörögve vallja a nép is, és századokon keresztül, és az őket a Mammontól megmenteni akaró Vang-An-Sival szemben is, a változatlanul jézustalan trón és oltár szövetséget. Azzal vallja, hogy Vang-An-Si félig jézusi kísérlétében: *Most remény sincs meggazdagodni*. Kuli és nem-kuli, az ember... mindenképpen meg akar gazdagodni.

Kedves Názáreti Jézus, a felvilágosodás korában is a Mammon az Úr: Övé a gazdagság és hatalom! Az, hogy Boldogok a szegények, mert övék az Isten Ország, marad csak továbbra is szent malaszt.

7. Bokor

S kezdődhetik a hetedik szakasz, egy abszolút szubjektív szakasz, amely hatvankét éve kezdődött, 1945 márciusában Debrecenben, ahol valaki azt mondta nekem, hogy kisközösségeket kell csinálni, ha meg akarjuk menteni egyházunkat, a hitünket. Elhittem neki, s e kisközösségekben felfedeztük, hogy mit tanított Jézus. E felfedezés miatt kér rám '52 decemberében kötéláltali halált az ügyész. Papot nem akasztanak. '61-re ki is kerülök kezükből, és már szállítómunkásként veszem tudomásul, hogy a Vatikán '64 szeptemberében részleges megállapodást köt Népköztársaságunkkal. Az egyetlennel a szocialista blokkon belül. Mindszenty miatt? Miattunk talán? Nem lehetetlen! Itt volt a keleti blokkban szükség, hogy rendet teremtsenek. Rendet a jézusi koncepcióval szemben. A keleti blokk többi államaiban csak jámborság, vallásosság volt, amivel meg tudtak birkózni a hatalmasok. (Lehet, hogy ezt rosszul gondolom. Lehet, hogy nem.) Miattunk volt szükségük a rendteremtéshez a hierarchia segítségére. Meg is kapták a segítséget. Magam viszont e

megállapodástól indítva megírom a KIO-t. Ennek nyomán a '70-es évek végén – egyetlenként egyházunk történetében – egy magát katolikusnak valló társaság, a Bokor, tagjai sűrű sorokban megtagadják a katonai eskü letételét.

A megállapodás erejében pedig az inkvizíció, az egyházi bíróság elé kerülök, amely megállapítja '82-ben, hogy az Egyház alapvető tanításaival szembenálló nézeteket vallok, s emiatt eltilt a nyilvános papi működéstől. A Hittani Kongregáció prefektusa ezt öt év múlva helybenhagyja, s csak 15 évi büntetésletöltés után vonatja vissza hazai püspökeinkkel az ítéletet. Mindez II. János-Pál pápasága alatt s a jelenlegi pápa fővezérletével történik. Tíz évvel mindezek után – a Bokor egyházon belüli felette problematikus helyzetét... ismerjük mindannyian.

S most 2006-ban itt állunk, s kérdezzük magunkat, hogy Merre menjünk. Az fogja megmondani, aki indítást érez a Mk 1,15-re: *Itt a kedvező idő!* Nem régiben egy napot egyházi személlyel töltöttem, jelentőssel. Megtettünk vagy négyszáz km-t, s közben beszélgettünk. Tudja, hogy merre menjen. Ő is, a rábízottak is. Vallotta – *lelkiségre* van szükségük. Tudja is, hogy hol s kinél szerezze azt be: szakértőnél. Úgy érzem, hogy az a lelkiség, melyet be akar szerezni, lezárja tudatát a jézusi üzenet elől. A lelkiség az, ami működteti azt a motort, melynek volánjánál ül. Nem hisz abban, aki elmondta a Mk 1,15-öt. Nem hiszi azt, amit hitt Jézus. Azt, hogy holnapra megfordítjuk az egész világot. Azt hiszi, amit mutat a kétezer esztendő. Azt, amiről Vörösmartynk írta: *Nincsen remény?* Azt.

Ha Jézus élt volna még vagy ötven esztendőt, s tapasztalta volna azt, amit Péterék és Pálék csináltak, az egyház első ötven esztendejét, vajon hitt-e volna maga is a Mk 1,15-ben? Vagy pedig Jézus is csak abban, amit a lelkiséggel lehet csinálni? Ha a lelkiséget nem árnyékolja be a történelmi tapasztalat, ha szembeszáll azzal, amit a Sátán kínál, ha nem borul le a történelem formálta vagyron és fegyveres erő által teremtett statusquo előtt, akkor eljuthat a Mk 1,15-höz. De Jézus nevét kivéve beárnyékolta mindent és mindenkit ez a történelmi tapasztalat. Útitársam számára is beárnyékolta. Tudta, ki ül mellette. Azért mondta el lelkiségkeresését a hosszú autó-úton, mert esze-ágában sem volt, sem lehetett, hogy mást is lehetne tennie. Meghatározta őt az egyháztörténelem, melyet Jézus történetének gondolt. Magam csak Jézus kísérlete megghiúsulásának gondolom az egyháztörténelmet.

8. Folytatás

Lesz e folytatása ennek az abszolúte szubjektív hetedik szakasznak? Lehet, ha folytatjuk. Most, a hetedik Bokor-nagytáboron is. Hogyan folytatjuk? Ahogy tudjuk. A folytatás hogyanját nyomoznám a továbbiakban. Nincs más alapunk, mint amit Jézus vetett abban a három esztendőben. Ennek pontjait akarnám összefoglalni.

1. *Család* – Jézusnak sok vér szerinti testvére volt: Jakab, József, Simon, Júdás neveit ismerjük az evangéliumokból. A Bokor indító nemzedékében is láthatók a 7 és 10 gyerekes szülők ivadékai. A második nemzedékben is találunk 7, 10 és 16 gyerekes szülőket. A harmadik nemzedék nem egy tagja is eljutott már a negyedik gyermekig. Ők nevelik negyedik nemzedékünket. A nem-házasodás, az egykésés az európai keresztény társadalom történelmi leszereplésének a végtörténete. Vég századunkban, mohamedán kontinenssé válásunk századában csak akkor lehet még valami szerepünk, ha a Bokron belül vannak és lesznek, akiknek elmondhatjuk azt, amit az előző félszázadban Jézustól megtanultunk. Azt is, hogy az Isten Országá nem ügyintéző hivatal, hanem mindenekelőtt emberekből álló nép, amely alapvetően annak következtében van, hogy továbbadja az életet. Pelenkázás nélkül nincs Isten országa. Jézus korában ezt még nem kellett mondani. Természetes volt, hogy a gyermek Isten áldása. Ma mondani kell: ha továbbadjuk az életet, akkor az lehet jézusi élet is. Ha elfogyó jellegű az élet, akkor az az élet aligha lesz táptalaja a jézusi bőségnak. Amikor gyerekkorunkban keveselltük a tízfilléres fagyit, anyánk megkérdezte tőlünk: melyik testvéredet adnád oda azért, hogy duplafagyit kaphass?

2. *Eszményeink* – S már ott is vagyunk a jézusi eszményeknél. Mondani tudjuk őket. De képesek vagyunk-e a hűségre akkor, amikor a korlátlan növekedés álevangéliumával rohan társadalmunk a fenn nem tartható fejlődés katasztrófái felé? Ki tudunk-e bújni abból a bőrből, amelyet ránk akar ügyeskedni a minket körülvevő tőkésvilág? Félő, hogy előbb-utóbb nem lehet még mondanunk sem az ellenkezőjét annak, amit ténylegesen csinálunk. Jézus intézményesen gondoskodott a maga és a Tizenkettő szegénységéről. Az a társadalom, amely körülvesz bennünket, intézményesen gondoskodik arról, hogy mindannyian akarjunk egyre gazdagabbak és gazdagabbak lenni. Saru, váltásruha és erszény nélkül indította tanítványait apostoli próbaútra. Hitelre méltóan tudhatták átadni a jézusi tanítást. Nem fenyeget-e bennünket az a veszély, hogy hiteltelent beszélünk, és annak a veszélye, hogy el is fogy ajkunkról az a szó, melynek nincsen hitele?

3. *Kommúna* – Kérdő mondatok ezek, melyeknek végén új kérdő mondat támad: de hát mit tegyünk? Megvallom, hogy én csak egyet tudok mondani. Eszményeink ismételtetéséből nem élünk meg. Intézményesen kell biztosítanunk, hogy más legyen az életünk, mint a minket körülvevő társadalomé. Le kell koppintanunk Jézusból azt is, amit még nem koppinthatunk le, amit 89-ig nem is volt módunk lekoppintani. Nagyon sajnálom, hogy úgy kell befejeznem a pályám, hogy közelebbről nem tudom megmutatni a koppintás módját. Helyette csak beszélni tudok e módokról. Kell valaki, aki csinál valamit. Nem rejtve és nem titokban. S amit csinál, arra valakik rácsodálkoznak. Kalazanti Szent József-szerút, aki iskolába nem járatott proletárgyermekeket fogott írásra, olvasásra, számolásra és hittanra a saját jövedelméből. Valakik rácsodálkoztak arra, amit tett, és csatlakoztak munkájához. A csatlakozókból alkotta meg a maga élet és vagyonközösségét, a piarista rendet.

4. *Sorrendiség* – Nagyon fontos ez a sorrendiség. Nem az volt az első lépés, hogy kivonult a társadalomból... hogy valakiket megnyert annak az ügynek, amit maga még nem csinált... hogy telket vett, hogy megépítette azt a házat, amelyben majd közösen élnek azok, akik életközösséget akarnak formálni. Nem ezzel kezdődött, hanem mint Jézus esetében: a kafarnaumi nappal kezdődött, melyen meggyógyította Péter anyósát s Kafarnaum többi betegeit.

5. *Új vallásra nincs szükségünk* – Van még egy utolsó pontom is. Ne fogaljunk állást egyházunkkal szemben olyan kérdésekben, melyeket csak hinnünk lehet. Jézust követhetjük akkor is, ha valljuk a Szentháromságot. Ha neki megyünk az egyház hitletéteményének, ki vagyunk téve annak a kísértésnek, hogy kiközösítsenek minket. Annak is, hogy megvédjük a magunk hitét. Annak is, hogy új vallást kényszerülünk alapítani. Hálát adok érte Istennek, hogy mindezt el tudtam kerülni: a KIO-ban nincsen semmi, ami sérti a hitletéteményt, mondta 35 éve a Klérus Kongregáció Ruiz piarista generálisnak — ha nem is adta írásban. S nem közösisítették ki. Hazai egyházunk püspökei sem, Ratzinger sem. És II. János-Pál tudtával.

Legyen nekünk elég a kisközösség, amelyben őrizhetjük azt, amit Jézustól tanultunk. A kísértetet folytassuk, s ezt a kísértést kerüljük el.

86. NYÁRVÉGI NAPLÓ

2006. SZEPTEMBER

Piarista köz, 2006. szeptember 1.

A B. liturgikus év 23. évközi vasárnapján kezdtem meg Adyligeten ezévi őszi szolgálatom. Textus: Mk 7, 3-27.

Testvéreim! Közelről vagy távolabbról eljöttek, hogy heti fürdetésben részesüljete, mert tagjai lettetek ennek az adyligeti kicsiny gyülekezetnek. Nekem meg az a dolgom, hogy amíg eljöttek, elimádkozzam Veletek együtt a szentmisét, mert Jézus az utolsó vacsorán megáldotta a kenyeret és a bort, s utána ezt mondta: Tegyétek ezt az én emlékezetemre! Mai nyelvünkön ez úgy hangzanék, hogy *ne felejtsetek el, hogy köztetek jártam*.

Köztünk jártál, s meggyógyítottál egy dadogva beszélő süketet. S én most arra gondolok, hogy nem tudlak utánozni, nem tudok dadogást és süketséget gyógyítani. Utána meg mindjárt arra, hogy te, Uram, meg tudhatsz gyógyítani engem az én dadogásomból, az én süketségemből. Mert dadogok én is, amikor Atyámról kellene beszélnem. S azt is tudom, hogy a teremtmény csak dadogni tud a Teremtőről. De tud valamit, amit mindannyian tudunk, hogy *életünkkel, nem pusztán szavainkkal kell beszélniünk Rólad*.

Aztán meg arra, hogy életemmel azoknak kell beszélnem Rólad, akikkel találkozom, s azokkal találkozom mindenekelőtt, akikkel együtt élek. S akkor beszédes az életem, ha meg vannak elégedve velem. S nagyon nehéz így élni. Azért nehéz, mert én mindenek előtt és felett valaki mást szeretek, s ezt a mást történetesen úgy hívják, mint engem. Ez így még nagyon rendben is volna, csak arra kellene törekednem, hogy találjak még legalább egy pár embert, akiket úgy szeretek, mint saját magamat.

S nem törekszem? Törekedem, s ha valakinek szüksége van az én segítségemre, akkor igyekszem segíteni neki. Ahogyan a tavaszon említettem, nekem is szükségem volna valamire. Mire? Arra, hogy megmondjátok, hogy miről kellene prédikálnom nektek. Most újra kérem ezt tőletek, mert nagyon úgy érzem, hogy már mindent elmondtam, és csak ismétlem magam. Megfelelő kérdés hiányában, most én találtam ki egyet, s a mai prédikáció arról szólna. A kérdés a következő:

Van-e Istennek választott népe?

Ha Jézus tanítása alapján válaszolunk kérdésünkre, akkor a felelet határozott: Isten mivoltával ellenkezik, hogy akármelyikünket kiemeljen a maga választása alapján; Istennek nincs választott népe. Ez is határozott szakítás volt Jézus részéről azzal a szemlélettel, amely az ő korában közkeletű nézet — nemzeti és vallási meggyőződés — volt Izraelben. Azzal szakított, hogy volna neki ilyen.

Amikor az embert elűzte, az Éden kertjéből keletre odaállította a kerubokat és a fenyegető tüzes kardot, hogy őrizték az élet fájához vezető utat (Ter 3,24) — ez a Biblia első mondata, melyben az Isten elkezd antropomorf módon viselkedni. Fenyeget és kardot rak angyalainak kezébe teremtménye, az ember ellen.

Az Úr kegyesen tekintett Ábelre és áldozatára, Káinra és áldozatára azonban nem... (Ter 4,5) — ebben a versben pedig Isten állást foglal egyik gyermeke mellett, s a másik ellen. Jézus Istene ezt nem engedi meg magának. Az előző versben egyáltalában fordul ellenünk, mint büntető, az utóbbiban egyikünknek kedvez, a másiknak nem. Az Isten állást foglal benne az egyik ember javára a másikkal szemben. *Aki Káint megöli, annak hétszeresen kell lakolnia* (Ter 4,15) — folytatódik a fenyegetőzés. A tékozló fiú apja csak hazavárja a tékozlót, s nem foglal állást sem mellette, sem ellene; idegen Jézus számára ez az emberi történelemből jól ismert szokás és *megszentelt* hagyomány. Isten elkezd itt emberi módon viselkedni. Az ember nem tud kibújni bőréből: Istent is csak véres és fegyveres rendcsinálónak tudja elképzelni. Akkor is, ha szentkönyvet ír.

*Amikor az Úr látta, hogy nagy az emberek gonoszsága a földön és szívük állandóan a rosszra irányul, megbánta az Úr, hogy embert teremtett a földön és bánkódott szívében. Ezt mondta az Úr: „Eltörölöm a föld színéről az embert, akit a földön teremtettem...” Noé azonban kegyelmet talált az Úr szemében. (Ter 6,5-8). Eltörölt minden élőlényt a földön: az embertől az állatig... (Ter 7,23) Isten olyan itt, mint az ember: nem sikerült, amit akartam, s véget vet neki: vízbe fojtja, amit teremtett. Aztán meg is bánja, amit tett: *Nem török el még egyszer minden élőlényt, ahogy megtettem* (Ter 8,27). Az ember gondolkodik Istenről, s megalkotja őt a maga képére és hasonlatosságára. Nem feltétlenül rossz akaratú ez az Isten, de nem tud az emberi természet fölé emelkedni. Emberi kiadásban az embertől elgondolható jót képzelet Istenéről. Jézus Istene egészen más: Apácska, aki nem tesz rosszat egyetlen gyermekének sem. Ebben áll Jézus zsenialitása. Tudja, hogy Isten nem olyan, mint amilyennek előtte képzeletük. Másmilyen. S meg is rajzolja ezt a mást: mindannyiunk édesapja, sőt anyja.*

A következőkben ez az Isten már féltékeny is az emberre: versenytársa lesz Istennek az ember, aki ellen védekeznie kell, akivel Istennek ki kell tolnia: ... *egy népet alkotnak, egy nyelvet beszélnek... semmi sem lesz nekik lehetetlen... összezavarjuk hát nyelvüket, hogy senki ne értse a másik nyelvét* (Ter 11, 6-7). Ez már mélyen emberalatti is. Azért alatta is, mert a nyelvek különbözőségének okát megtalálhatta volna a szerző valami egyébben is. Nem ez volt az egyetlen lehetséges magyarázat erre a tapasztalati tényre. S a *szent* szerző helyénvalónak gondolja, hogy Isten irigysége, rossz akarata irántunk az egyetlen lehetőség. Az olimpuszi istenek világába tévedt magyarázatával.

Következik az Ábrahám-történet indulása: *Megáldom azokat, akik áldanak téged. Akik pedig megátkoznak téged, azokat én is megátkozom* (Ter 12, 3). Ez az Isten képtelen az egyetemességre: csak arra képes, hogy valakik mellett és valakik ellen legyen. Kezdődik az emberiség szervezett kölcsönös egymást gyilkolása. Ábrahámnak is van 318 tagú hadserege. Ábrahám hadigyőzelme után Melkizedek, a magasságbeli Isten papja, kenyérrel és borral köszönti őt: *Áldott legyen a magasságbeli Isten, aki kezébe adta ellenségeidet* (Ter 14,20). Isten a győztes mellett áll. Sőt ő maga dönti el a tömeggyilkosságra vállalkozók küzdelmét. Ahol akad győztes hadvezér, ott található hálaáldozatot bemutató pap is. A *szent* szerző képtelen arra gondolni, hogy mi van a szívükben a veszteseknek. S mivel képtelen, ezért a legyőzöttek is találnak papot maguknak, aki azért imádkozik, hogy Isten a jövőben a legyőzöttek kardja erejével busásan megfizessen ellenfeleiknek. S Jézus gondolhatott és mondhatott akármit, eretneknek vagy eretnekgyanúsak minősül a keresztény egyházakban ma is, aki bűnnek tanítja a katonai eskü letételét. Mert akinek sikerül gyilkolnia, az a hős, akinek meg nem sikerül, az az áldozat. Hős és áldozat a határvonalon túl háborús bűnösnek minősül. Az ottani hősök és áldozatok pedig a határvonalon innen minősülnek háborús bűnösöknek. S ezen a szemléleten nincs mód változtatni. Nincs, mert megtettük Jézust is a magasságbeli Isten főpapjának — Melkizedek rendje szerint. És *szent* az a szerző is, aki kitalálta Jézus főpapságát: *Pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint* (Zsid 5, 6).

Az Úr szövetséget kötött Ábrámmal és így szólt: „*Utódaidnak adom ezt a földet, Egyiptom patakjától egészen a nagy folyamig, az Eufráteszig*” (Ter 15,18). Ennek erejében Mózes Istene, Az, aki van (Kiv 3,14), kimenekíti Izraelt Egyiptomból, s Mózes Izrael fiaival együtt ezt az éneket énekelte az Úrnak: Az Úr az erősségem és menedékem, ő lett a szabadítóm. Ő az én Istenem, őt dicsőítem. Ő az atyáim Istene, őt magasztalom. Az Úr nagy harcoss, Jahve a neve. A népek hallották és remegtek, Filisztea lakóit győtrelem szállta meg. Az Úr uralkodik örökkön örökké. Amikor a fáraó lovai, szekerei és lovasai beértek a tengerbe és az Úr visszazúdította rájuk a vizet, és amikor Izrael fiai a száraz tengerfenéken átvonultak, akkor Mirjam prófétanő, Áron nővére így énekelt előttük: „*Magasztaltátok az Urat, mert dicsőség övezi, a lovat és a lovast a tengerbe vetette*” (Kiv 15,1-21).

A szöveg elevenen él mind a mai napig. Háromezer esztendő után is harcol Izrael, hogy övé legyen a föld Egyiptom patakjától az Eufráteszig, és küldik és kapják a rakétákat a győzelem érdekében.

Ennek mintájára mondja nagy királyunk, Attila: *Sarkam alá én a nemzeteket hajtom. Nincs a kerek földnek ura kívül rajtom.* A Hadak útján hozza vissza Csaba királyfi a székelyeket, s győzi le Árpád az itt találtakat, s töri össze Zrínyi áldozata Szigetváron Szolimán hatalmát, vagyunk a sumérek leszármazottai, s hangzik ma is a *Nem, nem soha*, és *Hiszünk egy isteni örök igazságban* Papp-Váry Elemérné prófétanőnk éneke szerint.

Ennek mintájára hiszik a szerbek Rigómező ellenére is, hogy ők az Isten választott népe, s mondják, hogy ahol egy szerb is él, Bátyán, Dunsokon vagy Mohácson, az Szerbia megszentelt földje. Csak az egyház eddigelé győzhetetlen ereje következtében gondolják a megkeresztelt népek, hogy a zsidók változatlanul Isten választott népe. Vagy legalább is voltak, s ma már a megkeresztelt népek helyettük a választottak, s irtjuk is részint egymást, részint az új világ 60 millió indiánját, hogy megkeresztelhessük őket, s Isten új választott népét rabszolgáinkká tegyük. S hitte Hitler is ugyanazt, rá is verette katonái szolgálati övére: *Gott mit uns!* Hadd legyünk választott népek — mind! És kivétel nélkül mind úgy viselkedünk, mint akiknek amerikai nagybácsijuk az Isten. Ő segít minket győzelemre, s ha elbukunk, a sikeres bosszúállás kegyelmét is Tőle várjuk.

Velünk van ő szövetségben. Velünk, mert levágtuk az előbört. Velünk, mert megöntöttük a bubát a keresztvízzel. Csak erre van neki szüksége, s utána már apríthatjuk az ellenségünk, ha tudjuk. Ez az Isten kevéssel beéri: valami vallási cselekménnyel — állítjuk róla. S ha valaki erre az örülségre nemet mond, elküldjük a Golgotára. Tegnap, ma és mindenkoron. *Mert sehonnai bitang ember, ki most ha kell, halni nem mer...* Harsányi Kálmánnak van egy verse: *A Balkánt jártuk.*

*A Balkánt jártuk sárban, napsugárban, / – Hosszú, nyomott, ünneptelen hetek! –
Hóban, viharban, jégű-zivatarban, / Fáradt, nyögő kígyóvonalban,
Emberek, barmok, szekerek.*

*Egy-egy szekér sikoltott csak nagyot, / A barom és az ember hallgatott.
Utunkat állta egy-egy görgeteg, / S fűvásba ástunk újat, téveset,
Hajléktalan, vad hegycsúcsok tövébe. / Nem hallottuk, csak az ásók nesztét,
S egy-két kidőlt bajtárs lehelletét, / Mely még huhúkolt rég fagyott kezébe.*

*Ástunk, haladtunk, / Fogytunk, maradtunk,
Gyúrtuk, legyűrtük, elértük a célt. / A csatatért.*

*Barom és ember nem kérdezte : mért. / Mindenki tudta, de senki se tudta,
Csak tudni vélte, csak hazudta. / Hiszen ha tudta volna?! . . . hajh,
Rádörgött volna mindnyájunkra: / – „Rabszolgafaj,
Hős-káprázat bolond lenyűgöztette, / Ki milliószám őrlöd önmagad,
Mert húsz éhes zseb egymásba harap, / S falná magába, torkig teletömve
Magát az Aranytermő Szamarat, / Csak más ne falja be!
Gyávák gyávája te! / Ezért? Ezért?
A tátott szájú véres zsákokért?” / De próbált volna csak szót szólani
A nyomorult, (a hős, az igazi!) / Elsőnek én ragadtam volna torkon.
Egy sóhaját se törje meg soha / A nagy jajszónak, aki katona;
Asszony, gyerek, jajszó, maradjon otthon.*

Gyarló kettősség! Egyik serpenyőben / Igaz hitem, igaz gondolatom,

*Másikban három cifra csillagom, / Öröklött, barbár, álhős-büszkeségem,
S a mérleg – mégis erre billenőben. / Mert így vagyunk mind, ezrek, milliók,
Éretlen, törpe, játék-katonák, / Hisszük, hogy van rabolni s ölni jog,
S hogy becsülettel vagyunk banditák. / Oh férfilelek, te vagy a talány,
Ki felujjongtál bennem, kardot fogva, / S még most is, most is megvetnéd talán,
Ki a magáét bátran sutba dobja, / Hogy amit gondolsz, helyetted kimondja!*

Az első világháború idején írta. Mindenki tudta, hogy banditák vagyunk. De senki nem merte kimondani. Ki kellene mondani.

Kellene egy másfajta szent történet, amelyet Jézus írt meg. Így szólna: a Sátáné a hatalom és a dicsőség, de ellene lehet neki mondanunk. Akik ellene mondanak neki, azok választják az Istent. Akik választják az Istent, azok az Isten népe. Istennek nincsen választott népe, de vannak olyanok, akik az Istent választják. Akik Őt választják, azok alkotják az Isten Országát. Van tehát az Istennek is Országa, és Jézus tanítványai alkotják az Isten népét. De amint megnőnek, üldözöttek lesznek. Kik üldözik? Azok, akik az Isten választott népének gondolják, mondják magukat. Meddig fog ez tartani? Semmi nyoma, hogy valamikor is vége legyen. S Jézus mégis mondta a magáét, s elment érte a Golgotára is, mert úgy gondolta, hogy Isten álmainak meg kell valósulnia. Amen.

Piarista köz, 2006. szeptember 2.

Dadogunk? Imádkozunk?

Vannak edző tevékenységek, s vannak olyanok, amelyek már nem edződésünket szolgálják, hanem azt a célt, amelynek szolgálatában edzjük magunkat. Edző tevékenység a kocogás, melynek célja, hogy jobb legyen testi erőnlétünk, s edző tevékenységünk az imádság, hogy istennektetszőbb legyen az életünk.

Van olyan ember, aki úgy gondolja, hogy neki mind a kettőre szüksége van ahhoz, hogy istennektetszőbb legyen az élete. Van olyan is, aki pedig más célra akarja használni életét. Ezzel a második csoporttal pillanatnyilag nem akarok foglalkozni. Most csak azokkal, akik életükkel Isten akaratát szeretnék teljesíteni. (Akkor istennektetsző az életem, ha Isten akaratát teljesítem; s akkor lesz ez valóság az életemben, ha ennek nyomán békeesség tölt el: hozzáfoghatok napi feladataim végzéséhez.) Azt képviselem, hogy az imádság Istent akarja valamiképpen behozni életünkbe, s azt teszem kérdésbe, hogy mit kell tennem ahhoz, hogy imádkozzam.

Mondhatok Istennek előre gyártott szövegeket — ez az első lehetőség. Isten-megközelítésre nekem alkalmasnak tetsző szövegek olvasása-meghallgatása nyomán megformálom gondolatban-szóban-írásban azt, ami az eszembe jut — ez a második lehetőség. Nem akarok szöveget sem felmondani, sem kitalálni, csak hallani akarom magamban azt, amit Isten mond nekem — ez a harmadik lehetőség. Nevet adok e három megközelítésnek: szövegelek, elmélkedem, szemlélődöm. Tehetem mind a hármat magamban vagy másokkal együtt. Tehetem mind a hármat kényelmes vagy valami fegyelmet kívánó testtartásban. Tehetem mind a hármat rövid vagy hosszabb ideig. Tehetem bármely napszakban, s tehetem naponként egyszer és többször is. Mindegy, hogy mindezen lehetőségekből melyiket választom, csak elérje célomat, amit teszek; csak elérje az isten-megközelítést.

Lehet, hogy már eddig is szubjektív voltam, de objektív akartam lenni: a bárki számára adott lehetőséget akartam megjelölni. Ezentúl szubjektív leszek: azt mondom el, ami az én életemben akarta szolgálni az isten-megközelítést. Szövegeltem is, megpróbáltam szemlélődni is, de magam leginkább az elmélkedés imádság-útját gyakoroltam, gyakorlom. Szubjektív nevet is adok ennek az útnak: spekulálok arról, hogy mit kíván tőlem az Isten. Azt hiszem, hogy — s most nagy szót mondok, és meggondoltan — ez az életem. Ezt teszem elmélkedő

imádságaim során is, és nap közben is, amikor magamra maradok vagy beszélgetek valakivel, valakikkel. Ady Endre ezt így mondta: *Mindig neki harangozunk.*

Története van ennek. Vallásos szülők neveltek. Piarista iskolába jártam, ahol kezembe nyomták a Sík-Schütz-féle imádságoskönyvet. A napokban kezdtem meg 71. piarista szerzetesi életem: hajnali 5,30-kor szólalt meg az ébresztő csengő, s egy fél órát térdepelve elmélkedtetek. S ez így folyt hét esztendőn keresztül. Máig sem szoktam le egészen erről. Miről elmélkedtem? Pappá szentelésemig Prohászka alapján: *Elmélkedések az evangéliumról.* Ennek szövegrészleteit olvasták nekünk fel előjáróink hajnalonta. (Mise közben is elmélkedhattunk tovább, mert a miséző hátat fordított nekünk, és magában pusmogta a latin szöveget.) Szentelésem után váltottam a napi evangéliumi szakaszra, s lementem egy fél órával misém előtt a templomba — biztosítandó, hogy az elmélkedés meglegyen.

A történetben az a legjelentősebb, hogy a debreceni években lett etalonná számomra Jézus személye. Jézusé úgy, ahogyan én látom őt. Negyven éve írtam a KIO-ban Jézus imaéletéről ezeket a fejezet-alcímeket: *Dicsőíti az Atyát; Imádkozik az Atyához; Megbeszéli dolgait az Atyával; Magasztal, hálát ad, áld; Kéri az Atyát.* Ezekből számomra életem nagyobb részében az lett a legjelentősebb, hogy megbeszélem dolgaimat az Atyával. Amikor *A funtinelli boszorkányt* olvasom, aközben is arról jár az agyam, hogy Nuca élete mennyiben jézusfaragó élet. Csak az érdekel valójában ebben is, hogy az életem mennyire teljesíti az Atya akaratát, hogy mennyiben tetsző Istennek az az élet, ami az enyém.

A fenti fejezet-alcímek a KIO 5. numerusáéi, melynek címe: *A Fiútól az Atyáig.* Az idézett alcímeket megelőzi a numerusban négy másik alcím: *Ismeri az Atyát; Szereti az Atyát; Teljesíti az Atya akaratát; Beszéli az Atyától hallott tanítást.* Mit akarok ezzel mondani? Csak azt, hogy amikor negyven éve próbáltam megrajzolni a Fiú kapcsolatát az Atyával, előre kellett vennem a célt, s csak után jutottam el a célt megvalósítani hivatott eszközökhöz, lényegében — az imádsághoz. Jézus imádságos életének célja az istenektetszés volt. Az, hogy megvalósítsa azt, amire jött. Akármilyen formáját választjuk is az imádságnak, ha Jézus az etalonunk, a mi imádságunknak is csak ez lehet a célja.

Ha nem, akkor ki vagyunk téve annak, hogy az életünk *grandes passus extra viam.* Annak, hogy megyünk, de hát hova! Van, aki körünkben a szemlélődő imádkozás egyik módját választotta, és közösségben imádkozik olyanokkal, akik vagy ateisták, vagy csak nagyon messze járnak Jézustól, és az imádkozásnak ezt a szemlélődő módját arra használják, hogy növeljék alkalmasságukat arra az életre, melynek célja nagyon messze esik Jézusétól. Arra, hogy jobban megállják helyüket abban a hajtásban, amelyet a Mammon dirigál.

Fél század után visszakerültem a rendi közösségbe, s az imádság dolgában különös változást tapasztalok: szövegelünk reggel és szövegelünk este. Mit szövegelünk? Hát ez a gond. A mise és a breviárium szövegeit, amelyek telve vannak jézusi és nem jézusi tartalmakkal. És növendékeink észre sem veszik a nem-jézusi tartalmakat. A teológián is az Ó- és Újszövetség tartalmait, s az egyház történelmileg alakuló hitletéteményét tanulják, és semmi nyomát nem tapasztalom, hogy indításuk, egyáltalán képességük legyen arra, hogy a szövegeket odamérjék az etalonhoz, a jézusi szemlélethez. Elmélkedés nincs is az életükben intézményesítve? Van az esti vesperás előtt egy fél órás szentségimádás. Annak, aki kívánja. Szabad választásként. Ha ráérnek, ha itthon vannak.

Nem tudom, mennyire volt *hajtós* Jézus és a Tizenkettő élete, bár az evangélium beszél arról, hogy évésre sem volt idejük. De az biztos, hogy hetven éve hajtósabb volt életünk, mint most. Akkor 5,30-kor kezdődött, és 22-ig tartott. Ma 6,10 és 7,40 közt kezdődik és 19,30-ig tart. Az akkori 16 és fél órát töltött ki, a mostani hárommal-négygel kevesebbet. A napokban beszéltem nyolcvanas évei elején járó húgommal, s mondta, hogy felnőtt unokái mennyi mindent nem bírnak, amit ő még ráparancsol önmagára. Idebent is hallom, hogy a mai fiatalok éretlenebbek. Ezért elő-noviciátusra is szükségük van. Olyan is akad, akinek két évnyre is.

Piarista köz, 2006. szeptember 3.

Tanévnyitó, melyhez elolvasandó a B. liturgikus év 24. vasárnapjára rendelt evangélium (Mk 8, 27-35)

Testvéreim! A papokat tudvalevően a szemináriumokban, a teológiai főiskolákon, egyetemeken képzik. A képzés során előkerül az a tárgy is, melynek neve: gyakorlati teológia vagy lelkipásztorkodástan. Ennek a tárgynak során előkerül a retorika is, amelyben elmondják, hogy hogyan kell prédikálnunk. Közhely, hogy érthetően, s hogy ennek érdekében a prédikációban példát, példákat kell mondanunk, s minél kevesebb elméletet. Ha leméritek, amivel az elmúlt évtizedben táplálni próbáltalak Benneteket, megállapíthatjátok, hogy nekem ezt hiába tanították, mert elméletekkel traktáltalak, ahelyett hogy példákat mondtam volna Nektek. Mivel nem tudom, mennyi időm van még hátra, most gyorsan mondok két példát is, hogy ne egészen hiába tanultam légyen a lelkipásztorkodástant. Egy negatívát és egy pozitívát.

Az első így szól. Egy papot megszólított mise után egy idősebb néni: Jaj, tisztelendő úr, de szépen tetszett prédikálni. A pap örül a ritka dicséretnek. És megkérdi a nénit, hogy mi tetszett neki a prédikációban. A néni nem tudja megmondani. A pap erősködik: De hát mégis, mi tetszett a legjobban? Kis gondolkodás után megszólal a néni: Hát, hát az, amikor a tisztelendő úr azt mondta, hogy Mezopotámia. Ez volna a negatív példa. Azért negatív, mert aligha mondott beszédében a pap jó példákat, ha a néni ezt a mégiscsak idegen szót tudta csupán megjegyezni a prédikációból.

Ezért mondok most egy pozitívát is, ami már velem történt. Vagy jó húsz-harminc éve Szigetszentmiklóson utaztam valami Bokor-ügyben, s hogyan, hogyan nem egy kertes ház udvarán találtam magamat két kicsi fiúval. A nagyobbik olyan ötéves-forma, a kisebbik három sem. Az ötéves egy játékautóban ült, s annak a kormányát tekergette. A kisebbik meg bömbölt, mert ő szeretett volna a játék-autóban ülni. Próbáltam segíteni. Megszólítottam a nagyobbikat: Engedd egy kicsit az öcsikédet is beleülni az autóba! S meg is érveltem ajánlatomat: Hiszen tudod, hogy jó kisfiúnak kell lenni! E kétségtelen és nagy igazság hatására a nagyobbik kiugrott az autóból? Nem ugrott ki, viszont közölte velem: *Én nem akarok jó kisfiú lenni.* Akkoriban már régen megírtam a KIO-t, és tudtam a lényegét is a jézusi tanításnak: azt, hogy jó kislányoknak és jó kisfiúknak kell lennünk.

Valójában ez is negatív példa. Miért? Csak azért, mert mesébe kellett volna kezdenem, s elmondanom egy szívszakasztó történetet az egyszeri jó kislányról, aki megfelezte csokiját egy síró kisgyerekkel, s a történet hatására az én kisfiúm kiugrik az autóból, s átadja azt síró kisöccsének. De ha sikertelenségről számoltam is be, azért csak mondtam egy második példát is, és immár nem halhatok úgy meg, hogy hiába tanultam lelki-pásztorkodástant arról, hogy egy jó prédikációban példának is kell lennie. S igazoltam egyúttal e két kései példámmal Lékai bíborost is, aki 25 éve a Szent István Társulat valamelyik plenáris ülésén arról beszélt, hogy Bulányi sohasem volt lelkipásztor. Én nem voltam jelen, de elmondta nekem valaki, aki e Lékai-kijelentés hatására felállt, és otthagya előadását.

Teljesítve így az alapkövetelményt már hozzá is foghatok a mai textushoz. Még merészebb leszek, mint Lékai bíboros, bár csak egy kérdés erejéig. A kérdés így hangzik: *Jó lelkipásztor volt-e Jézus?* Akármilyen is volt, mentségére szolgálhat, hogy nem járt se szemináriumba, se teológiai főiskolára, és nem tanult lelkipásztorkodástant. Ha már magam sem bizonyultam jó lelkipásztornak, megkockáztatom, hogy talán Jézus sem volt az. Érvelek is állításom mellett: három év után eltiltotta őt saját vallásának főpapja a prédikációtól. Én pedig már 64. éve beszélek, s nemcsak erdőn-mezőn-réten és egyéb profán helyeken, pl. magánlakásokban, hanem szenthelyen is mondhatok szentmisét, ha — a még el-nem-bolondított hívek érdekében — csak meg-nem-hirdetett miséket mondhatok is itt, Adyligeten. Csak ilyet, mert hát óvni kell a híveket. Mindezzel csak *általában* igazoltam volna, hogy Jézus sem volt sikeres prédikátor.

De hát lehet valami részlegesebbet, konkrétabbat is mondanom. Kérdésfeltevéseivel kigyomrozza Jézus valahogyan Péterből a neki tetsző választ arra, hogy kicsoda is ő. S mit mond ezután? Ezt-e: akkor mondjátok meg mindenkinek, hogy nem vagyok reinkarnálódott Keresztelő, Illés vagy valamelyik már rég meghalt tolmácsa az Istennek, hanem én vagyok az, aki végre majd rendbe teszi az emberiség dolgait. Én, mert Isten e korábbi tolmácsai azt hitték, hogy úgy csinál rendet az Isten, hogy elintézi nekünk a Föld hatalmasait, s végre majd megcsinálhatjuk nélkülük Isten Országát a Földön... s a többit. Nem ezt mondja, hanem azt, hogy ne szóljanak Péter felismeréséről senkinek. Értitek ezt? Hát már hogyan értenétek ti, a már elbolondítottak.

A napokban leültem a számítógém mellé, s írni kezdtem egy szöveget. Ez volt a címe: *Miért unom már saját szövegeimet?* Hát csak azért, mert Bisztrai Gyuri már húsz évvel ezelőtt megmondta nekem: *Ha kinyitod a szádat, tudom előre, hogy mit fogsz mondani.* Magam számára már ki sem kell nyitnom... Ezért unom a szövegeimet. Regényt kellene tudnom írni, de olyat nem tudok. De tud más. Az elmúlt hetekben kisebb fajta botrányt okozott, hogy a '27-ben született Nobel-díjas író, Günther Grass csak most vallotta meg, hogy tagja volt ifjúságában, 17 éves korában, '44-ben az SS-nek. Irodalmár létemre sem olvastam tőle még semmit. Műveltségi hiányaim némi eltűntetése céljából bementem házi könyvtárunkba, s taláломra kivettem egyik kötetét. Az volt a címe, hogy *A patkány nő*. Azért ez a címe, mert '45 karácsonyára a főhős-férfi egy nőtény feketepatkányt kér családjától magának ajándékba. Az emberiség végnapjairól szól a regény. Elmondja, hogy az emberiség már kipusztította önmagát, s csak a patkányok a túlélők. De egy ideig még szimbiózisban éltek velünk, s ez alatt átvették tőlünk, emberektől a módit. Azaz harcba kezdtek egymás ellen, s a fekete patkány, Linné szerint a *rattus rattus*, ez a fajta győzött. Az egész folyamatról a főhős maga számol be, aki megmaradt e patkányvilágban. Hogyan? Hát álomban maradt meg. De kinek az álmában? Nem derül ki a regényből. De ez az ember-maradék végigkommentálja a történeteket. Idézek valamit a regény utolsó soraiból.

A történet lezárva — mondja a patkány nő.

— Ahogy szoktam, ellenkeztem: hiszen megtörténhet, te patkány, figyelj rám, hogy valamilyen végső reménybe...

Ha már nincs ember, hát reménykedhessen csak, bízhasson és bízhasson, hadd legyen min jól mulatni, ha alkalmilag embert álmodunk...

— A többi patkány hahotába fül, a hahota világméretű vidámsággá dagad. Számtalan patkányalomban és -fészekben kölykek és kölykek, és mind rajtam vihog. Még akkor is megvan a remény — makacskodom —, hogy nem ti, álombeli patkányok, hanem mi, létező...

Álmodni sem tudsz létezőbbet nálunk, patkányoknál.

— De kell, hogy...

Semmi kell hogy, most már semmi.

— De én azt akarom, én újból...

Ugyan már mit akarsz te?

— Csak feltéve, hogy mi emberek még léteznénk...

Jó, tegyük fel.

— ...de most már majd egymásért és békességben is, hallod, mit mondok, és szeretve egymást, és szelíden, hiszen szelídek vagyunk mi a természetünk szerint...

Milyen szép álom — mondta a Patkány nő, s azzal eltűnt. — Ez a regény vége.

Versek is vannak a regényben. A főhős versei, amelyeket korábban még életében, később csak álmában ír. Egyet felolvasnék még, melyet még az utolsó, és Damrokámnak nevezett ember halálakor ír, amikor Damrokám testét tüstént elborítják a patkányok: *Nem hallok nyöszörgést, nem hallok jajgatást. Talán harangzúgást hallok, ámbár halkabbat, sokkal halkabbat, mint amikor partra szálltak a watsoncrickek (egy már kihalt, másik végső emberfajta). A most idézem verset is már csak álmában írja.*

*Bízhatok újra, álmodtam végül.
Hátha maradt még mohó zabákból
egy tálon egy morzsa, s közelíthet
valami, nem eszme, egy kósza
véletlen inkább, nem állják útját,
s kitör egy járványos,
gyógyító életvész.*

*Bízhatok újra, álmodtam még:
lesz télire alma, Mártonra lúd,
lesz nyáron földieper,
fiaink kopaszodni kezdenek lassan,
lányaink őszülni, lapokat írnak az unokák,
előleg dől, tejel a pénz, mintha ismét
korlátlan volna a hitel.*

*Bízhatok újra, álmodtam végül,
s már kerestem jóval bízható érvet,
indokot, magamat meggyőző szót.
Új a remény, mondtam, kicsi, de jó,
tétova még, de izmosodik,
csalóka még, de majd kegyes lesz hozzánk:
utolsó reményünk piheg
a karomban.*

*Bízhatok újra, álmodtam még,
s hogy ezentúl mindenki bízni fog, nem zár
kulcsra kaput, asztalon hagyja sluszkulcsát.
Nem is ért álmomban csalódás.
Kenyerét mindenki megosztja.
Csak a vígasság más, mint ahogy reméltem:
visítva röhög rajtunk a rengeteg patkány,
mióta eljátszottuk mind,
amiben bízhattunk még.*

Lehet a mai textust úgy is magyarázni, hogy előbb elolvassuk Günter Grass *A patkánynő* című regényét. S akkor értjük Jézust, hogy nem akarja a maga célját közhírré tenni, csak Péternek és társainak szabad tudniok, hogy kicsoda ő. S ezért csak nekik magyarázza, hogy mit fognak tenni vele a főpapok. De Jézusnak semmit sem számít, amit a főpapok tesznek. Semmit, mert ő feltámad, s a Tizenkettő főpapok nélkül megcsinálja — ha börtönökön s bitókon át is —, de megcsinálja főpapok nélkül és főpapok ellenére is azt, amit Jézus akar. Jézus belelendül, bizakodik és reménykedik bennük, mint a Patkánynő regény főhőse... És, és a jó Péter félrevonja Jézust, s megmagyarázza neki, hogy mindennek nem szabad megtörténnie vele. Gyerek még ez a Péter. Anyósa van már, felesége is, csak gyereke nincs még. Talán 18 éves, éretlen, elbolondítható korban van még. De azért annyira nem, hogy elhiggye, hogy Jézussal egy ócska Kaifás is kitolhat.

Pedig kitolhat. S nemcsak Jézussal, de Istennel is kitolhat, s Jézusnak abba kell hagynia a pedagógizálást Péterrel és a Tizenkettővel, ezekkel a gyerekekkel. Abbahagyja, s mind a Tizenkettőnek mondja, hogy Péter nem Isten szándéka szerint gondolkodik, hanem emberi

módon. Aki Isten szándéka szerint gondolkodik, az tudja, hogy Kaifás nem tesz mást, mint amit tesz. Mert Kaifás is emberi módon gondolkodik, s tudja, hogy Jézus talpa alatt elfúj a szél. Mert Kaifás is gondoskodik erről. Ezután Jézus tömegpasztorációra vált. Nemcsak a Tizenkettőnek mondja, hanem mindenkinek: *Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl a maga keresztgerendáját, és kövessen engem.*

Uram, Jézus, mit csinálsz? Ha Péter Sátán, akkor Kaifás sátán a köbön! Mit lehet sátánokkal csinálni? A népben, a sokaságban bízol? Azoknak magyarázod, hogy mit kell csinálni? Azok csak azt tudják kiáltani majd Neked, hogy keresztre vele. Uram, Jézus én beállok Péter mögé. Nem gyerekként, közel 90 évesen, és én is mondom neked, hogy eredj haza! Oda, ahonnan jöttél! Nem lehet itt semmit sem csinálni. Ez a *Vér és arany* világa és Kaifásé. A szelídségben, szegénységben, a sluszkulcsot az asztalon hagyó testvériségben csak Günter Grass regényének fajankó főhőse bizakodhatik, de a Patkányő kineveti őt, s folytatja harcát a feketepatkányok ügyéért Bolygónkon, mely örökül maradt nekik.

S ez prédikáció? Igen, mert mondtam példát is. Prédikáció ez bizony; olyan, amilyen tőlem telik.

Piarista köz, 2006. szeptember 4.

Meglátogattam egy 82. évében levő hölgyet. Vidéken él. Megtelefonálta, melyik vonattal menjek, s arról leszállva melyik buszra üljek, s meddig utazzam rajta. Várt a busz-megállóban. Pár percre onnan a lakása. Lassan mentünk, bot volt a kezében segíteni járását.

Három gyermeke, öt unokája és egy dédunokája. Azonfelül szíve közepében még korán meghalt húgunknak egyetlen fia s annak két gyermeke. Maga egyedül él, s lakása mint a múzeum, akkora benne a rend.

Az egész napot elbeszélgettük. A hölgyet születésétől kezdve ismerem. Hetedik évemet éltem, amikor megszületett. Anyám megkérdezte tőlem: Gyurika, mi lenne, ha születne egy testvéred? Gondolkodtam majd válaszoltam: Kidobnám az ablakon. Nem dobtam ki. Boldog voltam, ha kocsiában ringathattam, ha én tarthattam neki a cumis üveget.

Mikor első gimnazista lett, én nyolcadikos, érettségire készülő diák. Akkor már Mátyásföldön laktunk, s Pestre jártunk iskolába, ő a Sacré Coeur-be, én a piaristákhoz. Rám bízta őt: a Héven a Keletiig, s onnan gyalog a Rákóczi úton a Szentkirályi utcáig együtt mehetünk. Együtt is indultunk reggel hét előtt öt perccel. Házunk az Emma utca végén, két percnnyire a sínektől. Ott elfordultunk, és vége lett a kíséretnek. Ment ki-ki a barátaihoz, s a diákkaszinóban — ez volt számunkra a HÉV — már külön életet éltünk. Haza sem egyszerre érkeztünk. A piaristáknál 12,50-kor csöngettek ki az ötödik óráról, s én általában elértem a 13,12-kor hazainduló HÉV-et. Siettem, mert már akkor is nagyon sok dolgom volt. Gyalog és nagyon gyors menetben. Lámpák nem akadályozták még utamat, a Kis- és a Nagy-körútnál sem. Nem volt szükség rá, autóval csak a nagyon nagy urak utaztak... 1935-öt írt még a naptár.

Szóval a testvéremet látogattam meg, az egyetlen élő, pedig valamikor még heten voltunk. Vele akartam kezdeni június közepén nyaralásomat Budaváriban, de közben kórházba került. Most egy őszvégit tervezünk. Sikerül-e? Homérosz erről mondta, hogy az *istenek térdén fekszik*. Mondom úgy is, ahogyan ő írta közel három ezer éve: *theón en gounasi keitai* — hátha valamelyik olvasóm így jobban érti.

Arról beszéltem őt, hogyan él. S mondta: minden napját megtervezi. Nem hagyja el magát. Három végcsigolyája elmeszesedett, összeroppant; s ha fájdalmai vannak, beszedi, ami csillapítja azt, ami fáj. Vásárol, patikába megy, főz és gondoskodik. Magáról, családjáról s azokról, akikben látogatásával ő tartja a lelket. Nem nagy-nyugdíjas. Annak nagyobb fele elmegy lakásrezsire. Elmondta, hogyan ajándékozza családját név- és születésnapokon. Tíz tojásból, kiló lisztből tésztát gyúr. Kétszáz gyúró mozdulat kell hozzá, akkor kész. A nyújtáshoz már van gépe. Az asszonyok, a menyek nagyra értékelik: *nagyon finom, nem*

olyan, mint a bolti. S ő készíti gyerekeinek a barack lekvárt is. Mindegyiknek tíz-tíz kilót. Magának is, s egy üveggel én is kaptam tőle. Már meg is kóstoltam, s vallom én is: nagyon finom. Hiába *gyúrom* én is nem a tésztát, hanem az agyamat, nem jut eszembe semmi idézet; sem Homérosztól, sem mástól, hogy méltóbb dicséretét zenghessem Livi lekvárjának.

Helyette eszembe jut Berta Lali bácsi. Hát ő kicsoda? Egy abból a hétszázezer magyar honfitársunkból, akik az előző században a szocializmus jó voltából részt vehettek az *Ismerjünk meg hazánk börtöneit!* mozgalomban. Lali bácsi tábori főesperes volt, s persze ő is összeesküdött a haza ellen, csak úgy, mint magam is. Egy zárkába kerültünk vele a Gyűjtőben Juhász Mikivel, Lakos Bandival — négyen, papok. Mi is kihasználtuk az időt, miként Livi. Zárkások voltunk, s hogy ne tétlenkedjünk, végigmentünk a teológia egészén. Lali bácsi csak hallgatta vitáinkat, mert ő már nagyon régen tanulta ezeket a dolgokat. Egyszer azonban beleszólt: Mondok nektek valami olyan *kisüstit*. Vártuk, hogy mi lesz az. Mély bölcsesség áradt szavaiból: *Ha fiatalokotokban nem alapítotok apácarendet, öregségetekre nem lesz, aki befőttes hozzon nektek.* Egyikünk sem alapított: Miki és Bandi, bár egykorúak voltunk, már rég nem élnek, s alighanem már én sem teszek ilyet. Sebaj, kapok én lekvárt Livitől!

Tizenegyre értem hozzá, s két óra múltán ebédeltünk. Csak melegíteni kellett a mikrón. Felségest: húslevest, hurkát-kolbászt krumplival, fagyit, apró süteményt, őszi barackot és, és... törökszedert. Ez utóbbi a legvitaminúsabb gyümölcs a világon. Bújdosásomban szedtem ilyet fájukról Takáchéknál a Bürök utcában ötven éve, s véletlenül találtam még rá a fajtájára, amikor Benyhe Pisti lelkigyakorlatot szervezett nekem Lovason. Mikor is? Vagy harminc éve. Budaváriba utazva azóta többször is megkerestem e fát — ágai kilógnak a kerítésen túlra —, s vágtam róla ojtóágot, hogy beojtssam kertem szederfájába, de amikor végre sikerült is az ojtás, letörte a szél. Most már úgy halok meg, hogy e csodagyümölcs nélkül marad a Bokorra ez az ingatlan. Nagy szemű, kívül fekete, belül vérvörös. Megfogja az ujját, de az éretlenje tisztára mossa.

Ebéd után hunytam egy fél órát, majd kimentem a közeli Zagyva-partra. A gáton sétáltam. A talán tíz méter se széles folyó vízétől ötven vagy száz méterre is húzódott a gát, melyre a tavaszon még homokzsákokat is kellett rakni. Milyen volt ez akkor, amikor Árpád visszaüzent Zalánnak innen annak követével:... *te azonban menj el uradhoz, / Mondd meg, mint leltél bennünket Zagyva vízénél...*? Milyen volt? Egy csík vagy tavaszi tenger? Bár akkor még nem szabályozták kiöntésre a folyókat, s akkor még nem volt éghajlatváltozás, mint Budapesten augusztus huszadikán. A folyók megmaradtak medrükben, ahogyan Isten teremtetten őket. Meg, mert nem vágták még ki az erdőket.

Sétám után tovább beszélgettünk. A múlt időkről. A nagymamákról, akik mind a ketten ott haltak meg mátyásföldi házunk egy szobájában, s Livi akkor még otthon élt férjével együtt egy másik szobában. Mind a két nagymama csendesen ment el, egy-két napi ágyban fekvés után. Magam temetésükön sem voltam ott, nem volt akkor egyszerű művelet Debrecenből felutazni, és tanév közepén. '46-ban haltak meg mind a ketten. Egyikük 73 éves korában, a másikuk talán két évvel élt többet. Nem okoztak gondot. A házi orvos látogatta őket, s édesanyám mindig otthon volt, s akkoriban még ötven éves sem, s ápolta őket. Aztán végigvettük a gyerekeket, az életük hatodik évtizedében járókat s harminc körüli unokákat, meg a nagycsalád mindenegyik tagját. Livi sok mindent tudott róluk, amit én nem. Sajnos a családi képlet is hasonló, mint az osztálytársadalmi: nem házasodnak, vagy ha mégis, nincs gyerek. Hol ezért, hol azért.

Aztán szaladt az idő, s félhatkor útra keltünk. Livi kikísért a buszállomásig. Megcsókoltuk egymást, s aztán hirtelen gondolt egyet: eljön a vasút állomásig, legalább addig is beszélgethetünk, s a következő busszal majd hazajön. Én meg siettem be a vasúti indóházba, s éppen indult a 15. vágányról egy busz a Keletibe az újszászi vonalon. Abony után minden állomáson megállt. Rengeteg olyan állomás támadt időközben, melyekről én már nem tudtam. Tápiósúly körül nagyon figyeltem. Odajártam minden vasárnap 1982-ig misézni Sz.

Lacihoz. A püspöki kar ítélete vetett véget a heti kirándulásnak: a nyilvános papi működés jogának megtagadása...

Nyolc óra előtt pár perccel a Keletiben voltam, s egy gyors 173-as busszal két megálló után negyed kilenckor a kiszálltam a Ferenciek terén. S otthon voltam. Örültem, mert ma már ez is teljesítmény számomra. Nem hittem volna egy fél évvel korábban. Livinek meg is telefonáltam szerencsés hazaérkezésemet.

Piarista köz, 2006. szeptember 5.

Depressziós vagyok?

Mi adott erőt Jézusnak, hogy kitartsa annak ellenére, hogy világosan látta, hogy mi lesz a sorsa? Csak az adhatott erőt neki erre, hogy előre látott sorsa ellenére is remélt eszméi jövőbeli diadalában. Biztos ez? Nem remélhetett abban is, hogy a maga áldozata ellenében az Atya belenyúl a történelem folyamába, és rendbe teszi azt, aminek rendbetevésére az ember a maga erejében képtelennek bizonyult? Nem. Azért nem remélhetett ebben, mert nem gondolta Atyját bábjátékosnak. Ezt abból gondolom, hogy Jézus azt mondta tanítványainak, hogy az Isten Országáa bennetek van, s az Ország sorsa rajtunk fordul. Jézus úgy gondolta, hogy ki tud nevelni tanítványaiból egy olyan csapatot, amely folytatja, amit ő elkezdett.

Mi adhat erőt nekünk, kései tanítványainak, hogy folytassuk azt, amit Jézus elkezdett? Az, hogy úgy gondoljuk, hogy Istennek nincsen más módja a szeretet civilizációjának, a Szentháromság első életének leképezésére, minthogy folytatjuk Jézus művét. Nem naivitás azt gondolnunk, hogy nekünk majd sikerül az, ami az előttünk járó kétezer évnek nem sikerült? Lehet, hogy naivitás, de akkor is ez az emberi történelem egyetlen reménye. Az, hogy legyenek ilyen naív emberek. S e remény meddig élhet bennünk? Addig, amíg kitartunk mellette annak ellenére, hogy mi is világosan látjuk, hogy a mi sorsunk sem lehet más, mint a Golgota. Ezt világosan látta Debrecenben jó félszázada egy tölem tíz évvel sem fiatalabb tanítványom, egy orvostanhallgató fiú, Zádovszki Béla, amikor eljött hozzám, és ezt mondta: Atyám, én itt hagyom ezt a te vértanúképző főiskoládat.

Úgy is tett, ahogy mondta. Derék orvos és családapa lett belőle Hajdúnánáson. Optált a történelmi egyházhoz, s nem kísérletezett azzal, amibe Jézusnak is beletört a bicskája. S én mért nem hagytam ott a főiskolámat? Mert hittem abban, hogy lehetséges az, amiért Jézus nem sajnálta ifjú életét. Meddig lehet egy hitet fenntartani? Vizsgálom jobb híján a magam életét. 1948-ban beleszerelmesedtem Jézusnak abba a mondatába, hogy *szeressétek ellenségeiteket*. Azzal, hogy belenyugodtam abba, hogy hazánknak csak cafatját hagyta nekünk Trianon, más útban, Jézuséban, kezdtem reménykedni. Abban, hogy lemondok arról, hogy erőalkalmazással biztosítsam nemzetem sorsát, mert megértettem, hogy azok a nemzetek maradnak meg, amelyekben szülnek az anyák: *Nincs ott halál, ahol dalolni és szülni tudnak* (Ady, Ének a Visztulán). Ebből a hitből lettek a Bokor nagycsaládjai, Náciék 16 gyereke is.

Megtartott a hitem. Ezért nem disszidálok '56-ban, bár Török Jenő disszidál, és Sík Sándort kéri: az engedelmesség nevében parancsoljon rám, hogy én is disszidáljak. Nem parancsolja. S nem disszidálok, bár hatvan év körüli szüleim is kérnek rá: *Nem bírjuk már tovább a körülöttes levő hercehurcát!* Azt, hogy életfogytiglani börtön vár rád. Ennek ellenére tudom nem teljesíteni kérésüket. S annak ellenére is, hogy Teri, egyik leghűségesebb tanítványom, elmondja, hogy nagyjából tehetetlen ő és társai is: nem tudnak csoportot gyűjteni, mert az ávó leoperálja róluk, akivel barátkozni kezdenek. S mégis hiszek abban, hogy folytatódik a szent kísérlet. S megyek vissza a börtönbe. S amikor végre szabadulok, tíz éven keresztül szállítómunkásként, nehéz fizikai munkával keresem meg a mindennapi kenyeret. S közben megírom a KIO-t. Azért írom, hogy biztos legyek abban, amire húsz évvel korábban rácsodálkoztam. Biztos abban, hogy bizony lehetséges az Isten Országáa azoknak a gondolatoknak az alapján, amelyeket Jézus ránk hagyott.

És támad folytatás! A 60-as évek végén elkezd bontakozni, új életre kelni a húsz év előtti debreceni kezdeményezés. És lesz Bokor. Tíz éven belül országos, európai és világ-ribillió támad belőle. Nem három, de harminc évi hitből és munkából. Meg is kapom érte jutalmamat. Most már nem a kommunistáktól, hanem a velük részleges megállapodást kötő saját egyházaamtól. A trón és az oltár szövetségének erejében az állam rá tudja kényszeríteni az egyház tisztségviselőire, a hierarchiára, a maga akaratát. Nem égetnek el a máglyán, csak megvonják tőlem a nyilvános papi működés lehetőségét. Ez az én Golgotám, az 1982. évi második, egyházi megfelelője az '52. évi államinak. Újabb tíz év múlva telekiabálhatom Európa s Észak-Amerika városait felfedezésemmel: azzal, hogy Jézus azt mondta, hogy szeressük ellenségeinket. S kiadhatom könyveimet! A Ratzingernek írt '85. évi levelem még németül is megjelenik vagy tíz évvel később.

Mi is történt? Húsz éven keresztül csak bűvópatakként él a gondolat: '50-től '70-ig. Ezután következik 25 év, amikor visszhangja van annak, amiben hittem, hittünk. Utána mi következik? Thienemann Tivadar '40 körül így magyarázta nekünk az egyetemen a naturalista dráma lényegét: egy nagy mocsárba belerépítenek egy hatalmas követ, utána hatalmas loccsanás, majd gyűrűzni kezd a mocsár, egyre kisebbek lesznek a gyűrűk, s a végén újra csak csend és mocsár. Jó tíz éve ez a mocsár jellemzi helyzetemet. A kutya sem törődik velünk. A '97. évi úgy nevezett egyházi rehabilitáció ellenére is az a helyzet, hogy mondhatok hetenként az adyligeti kis kápolnában egy a plébános által *meg nem hirdetett* misét. Az állam nem törődik velünk, de az egyház nem felejt, hogy felfedeztem valamit a jézusi tanításból, aminek az egyház közel kétezer esztendőn keresztül az ellenkezőjét csinálta. Nincsen bocsánat rá.

Kitartó figyelemmel csak az anabaptista *Bruderhof* figyel még reánk. Alighanem utolsó külföldi utammal őket látogatom meg 2005. tavaszán: Beech-Groveban, Angliában. Ez a figyelem is el fog fogyni. El, mert egyikünk sem csatlakozott még hozzájuk, s magunk sem csináltunk életközösséget. Tizenöt éve egyfolytában erről álmodozom. Miért? Mert Jézus ilyen életközösségben élt tanítványaival. Betört hazánkba '89-ben a Mammon hatalma, amely közel kétezer esztendőn keresztül is erősebb istennek bizonyult, és egyházunkban is, Jézus Atyjánál. S hív bennünket is a pleonexiára, a többet birtokolni akarásra, a kapzsiságra. Miért gondolom, hogy az életközösség megóvna bennünket ettől? Mert Jézust és a Tizenkettőt három éven keresztül megóvta. Mert mi még nem magyaráztuk ki Jézusnak azt a szavát sem, hogy *Könnyebb a tevének átbújni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni Isten országába*. Mert a Mammon ellehetetleníti életünket, ha nem őt választjuk istenünknek. És akkor is, ha annak választjuk őt...: nem tudjuk kifizetni rezsi-számláinkat, a nőknek is karriert kell építeniük, és nincs szegényeknek idejük és energiájuk arra, hogy gyerekeket szüljenek. S ez már a vég, s ezen túl nincs tovább.

S közben Teri leépülése folytán a városmajori üzem koldus-szegénységből (melyet én tisztes szegénységnek éltem meg, amely azért engem az éhezők támogatására kötelezett), átkerültem a Piarista közbe... A piarista életközösségbe, ahol a másfélszeresébe kerülök annak, amiből a Városmajorban ketten éltünk meg. Ott még kinyithattam számat életközösség tárgyban, de itt és most hogyan beszéljek róla? Hogyan, annak ellenére is, hogy visszasírom az ott hagyottat?

Jézust is, engemet is csak a hit tett képessé arra, hogy folytassam az utat Fülöp Cezáreája után, illetőleg az állami és a közös állami-egyházi pofonlekeverések után is. Miben hihetek most? Hogyan mossuk mi most egymás lábát? Hogyan osztjuk meg kenyerünket az éhezőkkel? Hogyan legyünk Jézusra és Országára figyelmeztető jelek? Van módunk erre globális és multinacionalista gazdasági körülményeink között? Hogyan képzeljem, hogy utat tudunk mutatni? Hogyan ne legyek magam is szerencsétlen torzója egykori önmagamnak?

Ilyen bánatfolt nincs felvarrva, csak a fajából kinőtt magyarra — írta Ady Endre. Vagy egyszerűbben: sokat akar a szarka, de nem bírja a farka. A Golgotára el lehet menni. De a

Golgotából nincsen semmi. Az Országról csak álmodott Jézus, de helyébe csak az egyház jött — mondta a kiközösített Loisy, akire lassan már nem is emlékeznek senki, és marad száz év után is kiközösített. Mi is álmodtunk róla, s álmodunk hóval lepi bé a tél, hóval lepi bé a tél...

Borzasztó pesszimista ez a Gyurka. Vénységére depressziós lett szegény. Ezzel utalta be őt húsvétkor a Széher útra háziorvosa is.

Piarista köz, 2006. szeptember 6.

Isten mindent megért? (Mk 9, 38-43)

Testvéreim! Megértés, megértés, megértés — mindenkit meg kell érteni. Istent is olyan valakinek képzelem el, aki mindenkit megért. De rögvest megszólal valaki:

— Te persze azt gondolod Istenről, hogy ő is olyan, mint te vagy.

Hát persze, hogy úgy gondolom.

— De hát honnan tudod, hogy milyen?

Hát csak úgy gondolom. Ő hozott létre engem, s azt gondolom, hogy minden művész magát leheli bele alkotásaiba.

— Ez úgy hangzik, mintha igaz volna, de mégsem az. Csók István megfestette a Majálist, melyen urak és asszonyságok ülnek a füben, de ettől az, amit alkotott, csak vászon és festék, de nem ember, és nem Csók István. Mért gondolod, hogy a téged megalkotó Isten és közötte szorosabb a kapcsolat, mint vászon és festék egyfelől, meg Csók István között másfelől?

Mért?

Hát azért, mert Csók István nemcsak képet tud létrehozni, hanem lehet neki fia meg lánya is; s azok olyanok, mint ő.

— Akkor volna jó a következtetésed, ha te is Isten volnál, mert Csók is meg a Csók-gyerek is, mindketten emberek: ezért aztán jó a csiki-csuki következtetés: a Csók-gyerek hasonlít az apjára, és az apa is hasonlít gyerekére. Akkor lehet a különbség Isten és te közötted, amekkora Csók és a Majálisa között.

Lehet, hogy igazad van, de csak bizonyos mértékig. Isten abszolút és időtlen, azaz minden előzmény nélküli, én pedig nem vagyok minden előzmény nélküli, és időbeli lévén előbb-utóbb meghalok. De biztosan közös bennünk, már mint Istenben és bennem, hogy értünk, akarunk, szeretünk, s örülünk valaminek, meg bánkódunk valamin.

— Mindezt te csak hiszed. Nem veszed észre, hogy rámatricáztad Istenre a magad tulajdonságait. Abból, hogy te értesz, akarsz és szeretsz, örülni tudsz meg szomorkodni, még semmiképpen sem következik, hogy Isten is olyan, mint te.

Persze hogy csak hiszem, hiszen Istent soha senki sem látta, és Jézus is csak beszélt róla, azaz kinyilatkoztatta őt, ahogyan az Írás meg a papok mondják. Istent csak hihetjük valamilyennek. A filozófusok is mind másmilyennek gondolják őt. Szóval én csak a hitemről tudok beszámolni, mert ember vagyok. De te, kedves vitázó felem, te is csak ember vagy, te sem tudsz Istent letenni az asztalra, tehát te is csak hihetsz valamiben, amikor kiejted a szót a szádon: Isten. Te mit hiszel?

Itt megakad a beszélgetés. Folytatódhatnék, de a folytatás ezentúl sokféle lehet, mégpedig a partnerem következtében. Ha ő neofita, ha újhítű, ha csak az imént, azaz egy-két éve jutott el a maga hitére, akkor begurul az én ekkora értetlenségem nyomán, s elkezd vagdalkozni.

Mondjuk így:

— Akkor te nem hiszel, akkor te hitetlen vagy, veled nem is érdemes beszélni — s otthagytam magamra.

Ha viszont már évtizedek óta ateista vagy panteista, vagy valamilyen másféle -ista a beszélgető társam, akkor csendesebben folytatja. Például így:

— Áldozata vagy a magad egyházának, amely beléd sulykolta a maga badarságait. Nem látsz a magad szemétől, s nem gondolkodol el azon, hogy Istent nem látta senki, és azért nem látta, mert nem látható, mert nem olyan, mint te, aki látható vagy. Azon se gondolkodsz el,

hogy nincs neki semmiféle történelmi megnyilvánulása. Például nem fojtotta vízbe a konkvisztádorok hajóit, melyen átmentek az újvilágba, hogy Jézus nevében kiirtsanak hatvan millió indiánt, Amerika őslakosságának majdnem egészét. Kaifást sem üttette meg a gutával. István királyunk Koppányt felnégyelő jobbájával is csinálhatjuk az augusztus huszadiki hoppárét, s nem szól bele. Hallgat. Mért hallgat? Mert nincs nyelve, és nincs tudata, és nem érzel és nem gondolkodik, és nem szeret, és nem örül, és nem szomorkodik. Szóval nem csinálja mindazokat, amiket mi csinálunk. Ő abszolút és időtlen, s mindazok, amiket elmondottál, nem jellemzők rá... — Megvárom nyugodtan, amíg lélegzetet vesz, s akkor kérdezem:

De hát csak létrehívott minket, és olyannak, hogy érezni és szeretni tudunk... — s már is a szavamba vág:

— És mire mész vele? Élsz hatvan, jó estben nyolcvan évet, s bizony meg is szenvedsz érte, mire teljesen elgyengülve végre meg tudsz halni. Te, aki mégiscsak időben élsz, és miféle folytatást vársz Istentől, ha egyszer idelent nincs segítség gyötrelmeidre? Az az Isten, akiben én hiszek, engem e földi életemben próbára tesz, s ahogyan végig élem azt az életet, amelyet egy abszolút és időtlen Isten nekem adni tudott, aszerint jutalmaz meg... és irgalmas teremtményként is hűségemért. Meg még Téged is így jutalmaz, aki nem hiszel egy ilyen Istenben. Én egy ilyenben hiszek. Nem azt mondom, hogy tudom, hogy ilyen az Isten. Csak azt mondom, hogy ebben hiszek. S ha azt mondom, hogy hiszek, az azt jelenti, hogy sem igazolni, sem cáfolni nem tudom, amit állítok. De én életem során erre és ennyire jutottam, s most már alighanem ebben is maradok.

— Reménytelen, azaz fejlődésképtelen vagy. Nem vagy képes belátni a Nirvánát, amelyben megszűnik annyi fájdalmat hordozó tudatod, s beleolvadsz abba az Istenbe, *melynek* (!) nincs tudata, nincs fájdalma.

Jó, megérkeztél a saját hitedhez, és reménytelennek minősíthetsz engem, de te sem tudhatsz semmit, és te is csak hiheted a magad Nirvánáját. Hogy mi van odaát, arról semmi bizonyosat nem állíthatsz.

Itt van — egyelőre — vége kettőnk párbeszédének. Testvéreim, amit idáig hallottatok, az helyettesítse a jó prédikáció feltétlen követelményét, a példát. S most menjünk a mai textusra. Jézus a mindenkit megértés jegyében élt, s mondta a Tizenkettőnek: *Aki nincs ellenünk, értünk van.* S mondja ezt a tanítványok tiltó szavára. Hiába üznek Jézus módjára, Jézus nevében ördögöket valakik. Ha ezek nem tartanak velük, ha nem követik őket, megtiltják nekik az ördögüzést. Olyan a Tizenkettő magatartása, mint a Pál utcai fiúké, akik harcolnak a grund birtokáért: az egyik oldalon Nemecekék, a másik oldalon Bokáék. Jézus nem harcol a Pál utcai grundért. Jézus egészen másért harcol. Miért teszi? Azért, hogy szűnjön meg a telekkönyv is, mert nincs abba bejegyezve semmi tulajdonunk. Ahogyan Jézus is kihúzta az akkor még aligha létezett telekkönyvből a maga názáreti műhelyét. De magam már hiába költöztem el a Városmajorból és Budaváriból, amely lakások telekkönyvileg nem is voltak nevemen, s költöztem be a Piarista közbe, amely Rendem nevén van a telekkönyvben. Tehát máig sem tudtuk megvalósítani, amire példát adott nekünk. Nemecek vagy Boka is azért harcol, hogy elkialthassák: Enyém a grund! Hogy is mondja Csokonai szép verse: Az estve? *Az enyém s a tiéd mennyi lármát szűle,/ Mielta a miénk nevezet elűle.* Vagy Harsányi Kálmánnak a Varjak c. verse: *Hova néznek ezek a varjak oly némán, oly nyugodtan?/ Miért nem tudunk mi is mind egy irányba nézni, mind, mind, emberek?*

Jézus azt akarja, hogy Bolygónk az emberiségé legyen. Grundostól és Piarista közöstől... S mi két ezer évvel Jézus után is harcolunk a magunk grundjáért, amíg csak levegőbe nem repítjük, vagy csak átadjuk Bolygónkat Grass Patkánynejének, patkányainak. Álom az, amit akart Jézus. Olyan álom, amelynek megvalósítása nélkül ellehetetlenül az álom megvalósításra teremtett és rendelt ember. Hátha nem tudjuk megvalósítani, hát nem tudjuk...

E tényleges valóságnak színe előtt kettőt tehetünk. Úgy csinálunk, mintha Jézus nem lett volna, vagy bevalljuk, hogy nem tudtuk megcsinálni azt, amit tanított.

Az elmúlt hetekben egyik rendtársam felhívta figyelmemet egy frissen megjelent magyar nyelvű könyvre. Az a címe, hogy *A kereszténység*. Beszámolok most nektek e könyvről. Csak nektek, mert nincsen oly katolikus folyóirat, amely megjelentetné könyvismertetésemet. Szerzője: Beinert Farkas. Kisöcsikém ő, 15 évvel fiatalabb nálam. Dél-Németországban született 1933-ban. Katolikus pap lett belőle, s negyven éves korára a teológia egyetemi tanára. Sok-sok teológiai könyvet írt. A 2000. év elején megírta ezt a népszerű összefoglalását, melyet kezembe nyomhattak, mert magyarra fordították, s az elmúlt évben kiadta Vigilia 350 oldalon, és 2 600 Forintokért meg is vásárolható.

11 fejezete van könyvnek, s az elsőnek az a címe, hogy *A Názáreti Jézus*. Ennek negyedik alfejezete pedig: *Jézus tanítása*. Erről mondanék először valamit. Ígéretesen indul: Jézus legjelentősebbnek mondott szavaival: metanoia, evangélium, baszileia. Azaz át kell alakítanunk a gondolkodásunkat, magunkévá kell tenni a jóhírt, hogy megcsináljuk Isten Országát. Hat egész oldalt ír Jézus tanításáról. Summája e hat oldálnak: A politika közömbös marad Jézus számára. Erkölcsi törvényei szigorúbbak, mint a mózesi törvé, a vallási törvényekben pedig lazább annál: egyfelől tiltja a házasság felbontását, kiterjeszti a szeretetparancsot az ellenségre is, másfelől félreteszi a szombat megtartásának előírásait, ha ezek ütköznek a felebaráti szeretet gyakorlásával. Isten jósága az emberek iránt — ez a mi cselekvéseinknek a mércéje. Végül abban konkludál, immár főleg Pál levelei alapján, hogy Jézus bátorít minket a szeretetből fakadó szabadságra.

Ha magamnak kellene hat oldalon összefoglalnom Jézus tanítását, nem egészen így tenném. Utalnék Jézus leggyakoribb szavaira. Az adni ígére és a tanítvány főnévre, s elmondanám, hogy Jézus sohasem mondta Úrnak az Istent, és azt sem állította róla, hogy uralkodik. De hát Beinert nem Bulányi, és mindenki azt emeli ki Jézusból, amit ő fontosnak lát. Nem ez a gondom a könyvvel, hanem az, hogy a kereszténységről beszél, és nem Jézusról. Hát nincs joga a szerzőnek megválasztani a maga témáját? Hát mért ne volna joga? Akkor meg mi a bajom? Hát csak az, hogy a könyv többi 344 lapján nem esik szó arról, hogy megvalósítottuk-e azt, amit Jézus tanított. Már pedig, ha egyszer Jézusnak köze volna a kereszténységhez, ha Beinert könyvének első fejezete a Názáreti Jézusról szól, akkor az utána következő tíz fejezet nem teheti nagyvonalúan zárójelbe azt, amit hiányolok.

A szerző csak elmondja, hogy amikor könyvét írja, akkor már hat milliárd ember él a földön, s ennek egyharmada keresztény, s ezáltal az emberiség legismertebb vallásává lettünk. S ez az, ami engem, mint Jézus kései tanítványát, nem érdekel. Miért? Mert, ha én hiszek abban, hogy Jézus az Isten abszolút tolmácsa, akkor e hitemnek következtében engem elsődlegesen az érdekel, hogy mennyire valósult meg, amiről ez az abszolút tolmács tolmácsolt. S nem érdekel az, hogy a zsinatok abszolút tolmácsnak vallották őt, hogy a rá hivatkozóknak, a keresztényeknek lett a legnagyobb a történelmi hatása. Csak az érdekel, hogy a Mammon uralma alatt levő emberiség kiszabadult-e a keresztények hatására ezen uralom alól, hogy véget ért-e ennek a tömeggyilkos Mammonnak a hatalma. S ha azt látom, hogy soha nem volt még ekkora a hatalma, hogy soha nem gyilkolt olyan hatékonyággal az emberiség, mint annak a keresztény változata... Ha mi, magyarok augusztus 20-án unokatestvérét négy felé vágató jobb kezét hurcolunk a bazilika körül a Názáreti Jézus nevében, akkor üvöltenem kell a történelemhamisítás miatt. Üvöltenem azért, hogy Jézus nevével összekapcsolnak valamit, aminek semmi köze Jézushoz, aki azt tanította, amit tanított. Mert amiről Beinert beszél, az csak a kereszténység. A kereszténység pedig csak felhasználja és meggyalázza Jézus alakját és tanítását.

S most térjünk vissza oda, hogy az én Istenem mindenkit megért. Igaz ez a tétel? Mindenkit megért, kivéve, kivéve... azt, aki hazudik. Jézus ellen lehet beszélni, de Isten Lelke ellen nem. Ki beszél az Isten Lelke ellen? Hát az, aki hazudik. A tanítványokat nem

követő ördögüzők nem hazudtak. Tették a jót, és nem csatlakoztak Jézus csapatához. Jézus azt mondta, hogy ezek nincsenek ellene, ezek érte vannak. Jézus megérti nem-csatlakozásukat, és az ő Atyja is megérti őket.

S hogyan állok Beinerthez? Beinert nem tudatlan. Biztos, hogy nálam sok tekintetben többet tud a teológiából. Nem volt húsz éven keresztül rab meg szállító munkás, és lehet, hogy sokkal tehetségesebb is nálam. De úgy gondolom, hogy kettő lehet a tudatában. Az egyik: amiről Jézus beszélt, azt még nem valósítottuk meg. A másik: amiről Jézus beszélt, az megvalósíthatatlan, az utópia. Könyvével pedig azt a látszatot kelti, hogy Jézus meg a kereszténység egy fán termett. S ez az, ami hazugság. Számomra elgondolhatatlan, hogy mindezt nem tudja. Ha mégis, akkor *Uram bocsáss meg neki, mert nem tudja, hogy mit tesz.* Amen.

Piarista köz, 2006. szeptember 7.

Statisztikai adatok nélkül

Nem találtam könyvtárunkban a korábban évenként megjelent — s talán ma is megjelenő — Statisztikai zsebkönyvet. Ezért írok adatok nélkül. Úgy tudom, hogy tíz millióan élünk mostani és Trianonban készítették hazánkban. Volt úgy is, hogy szaporodásunkat valamikor évi 2 % élve születés is biztosította. Ma, úgy tudom, hogy már elég rég óta 1 % sem az. Százezer gyerek volna esetünkben ez az 1 %, de hát évenként ennyi sem születik.

Úgy tudom, hogy hazánkban az átlag életkor nagyjából 70 év. Ha évenként százezer gyerek sem születik, akkor kb. harminc év múlva 6-7 millió ember él hazánkban, ha csak ki nem takarítják ki a magyarok magukat az utódállamokból, s mind ide jönnek. Voltak ezek a magyarok Trianon idejében három és fél millióan, ma is megvan belőlük még — alighanem bőven számítva — két és fél millió. Ami még, ha mind ide jönnek is, mindig hibáznék majd a tíz millióból, kipótolhatják a kínaiak vagy mások.

Úgy tudom, hogy vagy tíz esztendővel ezelőtt megszámlolták az első általánosba beíratott roma gyerekek számát: három beiskolázott közül már egy roma származású volt. Azóta javulhatott arányuk. Lehet, hogy harminc év múlva a hat-hét milliónyi lakosságnak már közel fele roma lesz.

Mi István királyunk óta, meg sokkal korábban is, mindig befogadó nemzet voltunk. Magamat is befogadtak, mert kabar származású volnék. Nincs is baj e nemes befogadási szokásunkkal, amíg többségben vagyunk. De már nagyon régen csak kisebbség vagyunk saját és karddal szerzett otthonunkban. Hogyan lettünk azzá? Honfoglalásunkkor még nem voltunk kisebbség. Mondják, félmilliónyian voltunk, s az itt talált szlávok száma csak százezer. Mire jöttek a tatárok, már voltunk két és fél millióan, s mikor egy esztendő után elmentek, akkorra is maradtunk egy millióan. Magyar volt ez a megmaradt millió? Az urak bizonyára, mert királyukkal együtt, vagy másképpen ők is elmenekültek. Jó lovaik voltak. S a nép? Ki tudja azt? A földbirtok nem beszélt, a marhák nem beszéltek, s a harmadik vagyontárgy, a jobbágy nyelvére sem figyeltek oda az urak. Akik a jobbágyok közül a hegyekben laktak, elbújhattak nyájaikkal. Sebaj, befogadtuk a kunokat, jászokat, s van Jászság, Kiskunság, Nagyikunság a Nagy Magyar Alföld kellős közepén. Trianon után is megmaradtak nekünk. Elmagyarosodtak. Mert valahogyan még többségben maradtunk. Még az Alföldön is. Mocsaras volt, a mocsarakban is el lehetett bújni a tatárok elől.

Mondják, hogy Mohácskor négy millió volt népességünk száma, s abból legalább három millió magyar volt. Két század múltán, a 18. század elején is négy milliónyian voltunk. E két század alatt lettek (a töröktől nem bántva) a hozzánk hasonló nagyságú, nyugati népek jó tízmillióssá. Mi megmaradtunk csak négy milliósnak. De hogyan? Hát úgy, hogy nem volt már a négy millióból kettő sem magyar.

Hogyan történt ez? Azért nem jutottunk a hunok, avarok, besenyők sorsára, mert Géza fejedelmünk leállította kalandozást — a jövedelemkiegészítő törzsi rabló hadjáratokat —, s

beilleszkedtünk a nyugati rendbe. Mi volt az? Hát a külpolitika: csak a törzseket hatalma alá kényszerítő király verekedhetett. Verekedtünk is a királyi hatalomért. Nem sok árpádházi király halt meg ágyban, párnák között. Mohács után mindez megváltozott: két király lett. János király kérésére jött be Szolimán is, s foglalta el Buda várát a másik királyunk elől. Az ország töröktől meg nem szállott felső karéján vonult János király utódja, Bethlen Gábor fejedelem, védeni az evangéliumi hitet a nyugati országrészbe, s e vonulásokat megboszúlni ugyanott vonultak a nyugati király generálisai Kelet felé. Tótok, ruténok, oláhok, szerbek, horvátok, szlovének, szászok kimaradtak e dicső vonulásokból. A magyar — az nem. Aki közülünk tehette, a jobbágyok közül is, hajdúvá lett. Azaz lóra szállott, s folytatták saját országunkon belül a kalandozást.

Mondják, hogy a 16. század végére ezer magyarból egy volt, aki nem volt kálvinista. A kálvinista Szabó Dezső mondta: *a kereszténység a magyarságnak csak az epidermiszére nyomta rá bélyegét, s a visszapogányodás első lehetőségét megtaláltuk a kálvinizmusban.* Nem voltak vallásosak a kálvinisták? Dehogy is nem! Voltak annyira, mint a katolikus elődeik a középkorban. Őseink fene nagy középkori jámborsága (Szentkorona-tan, Mária-tisztelet) alighanem csak 18. századi ellenreformációs mese. A kálvinistává lett magyarság a lóhoz s a kalandozáshoz talált vissza. Nem volt kevésbé pogány, mint a középkori katolikus magyar. S az az alig két millió, török-kor után megmaradt magyar — nagyobb részében kálvinista volt. Lehet, hogy nem ez a hazán belüli kalandozás, a végvári harcok — Nándorfehérvártól a Balaton vonaláig, s attól nyugatabbra is húzódva — az oka annak, hogy alig maradtunk meg, amikor a szerbek s az oláhok meg megmaradtak a határon túl is, és országunkat is elöntötték, pedig századokkal több ideig voltak török iga alatt, mint mi. Csak mi, magyarok védőbástyáztunk, kalandoztunk három századon keresztül. Nem tudom, de tény, hogy mi pusztultunk, s lettünk nagy létszámú nemzetből kicsi, térségünkben — egyedül.

A török kiűzése után pedig be kellett telepíteni az országot. Szerbiát és Romániát pedig nem. Megbízható népekkel, nem magyarokkal. Szerzte a nagyvilágban 15 millió magyar volna, ha igaz. Ebből három millió a kálvinista. Ha elmondatom egy kálvinistával nyolc dédszüljőnek családnevét, általában nyolc magyar családnevet hallok. Ha elmondatom ugyanezt egy katolikus magyarokkal, általában nem hallok magyar nevet. Ha hallok, az a név vagy magyarított, vagy pedig református beütésre vall. Vannak kivételek ez alól. Elsősorban a katolikus székelyek között.

Mindegy. Isten csudája, hogy vagyunk. A török-kor után betelepített katolikus jövevények java részéből lelkes magyarok lettek, s mára közel 12 millió. Hogyan volt ez lehetséges? Hát az asszimiláció révén. Mi lettünk országunk legnagyobb kisebbsége. Ha a kiegyezés után milliós város épül a Duna-parton, a pallér nem tudja tót, rutén, oláh, szerb, horvát, szlovén, szász vagy sváb nyelven elkiáltani magát, hogy az anyátok istenét, hozzátok már azt a maltert, hanem csak magyarul. Magyarul, mert ha dolgozik ott száz kőműves, kubikos, napszámos, abból mégis vagy negyven magyar, s valamelyest érti a pallér szavát a többi is. Mire Trianon lett, már meghaladtuk az 50 %-ot, s többséggé is lettünk. Az asszimiláció folytán.

E mára 12 millióból nem tudunk olyan névsort kiállítani, mint a 3 millió kálvinistából: Bessenyei, Csokonai, Kölcsey, Arany, Ady, Móricz, Sinka István, Szabó Lőrinc. Csak más milyent. De ez az 1920-ra az asszimilációval tíz millióra felszaporodott s akármilyen vallású magyar sem tudta megakadályozni, hogy Trianonban elvegyék tőlünk országunk háromnegyed részét. Nagyon nagy igazságtalansággal, s az utódállamok nagyon nagy szerencséjével. Ha nincs Trianon, ha megmarad a korábbi asszimilációs trend, akkor bizony nem lehetetlen, hogy a Kárpát-medence népeinek háromnegyede magyarnak vallja ma magát, s megvalósul Rákosi Jenő száz évvel korábbi álma: a húsz millió magyar.

De mindez csak álmodozás. A valóság az, hogy az 1910. évi népszámlálási adatok szerint a Csehszlovákiának ítélt országrészünkben magyarnak vallotta magát 1,1 millió, tótnak 1,7 millió, s mára szegény tótok panaszkodnak, hogy még mindig van félmillió magyarjuk. Ők

meg azóta meghaladták a négy milliót. Ezért nem panaszkodnak. Ugyanezen statisztika szerint a Romániának jutó országrészben volt 2,9 millió oláh és 1,6 millió magyar. Az oláhok is túlvannak már a valaha Magyarországé volt területen a hat milliós létszámon, de még mindig ott él közel másfél millió magyar. Csak 17 ezer települ át belőlük hozzánk évenként. Lassan fogynak. Szegény oláhok nem olyan ügyesek, mint a tótok meg a szerbek. S mindez az asszimiláció erejében történik, s nagyon kevésbé azért, mert Nyitrán megpofoznak egy magyar egyetemi hallgatónőt, ha mobilján barátnőjével magyarul társalog.

Mindezeket csak azért mondom, mert így látnám én a valóságot. Azt, hogy a Bokor harmadik nemzedéke megérheti, hogy roma nyelven kell elmondaniuk az evangéliumot, ha halló fülekre akarnak számítani. S ha ők nem is, de negyedik nemzedékünk, és a századunk második felében, már bizonyára ezzel a helyzettel találkozunk.

Még nagyobb kérdés, hogy harmadik nemzedékünk tud-e negyedik nemzedéket csinálni. Kell-e hogy csináljon? Vagy ezt a feladatot nyugodtan rábízhatja ki-ki a maga egyházára? Úgy mérem fel most, 88. évem második felében, hogy nem bízhatja reá. Azért nem, mert egyházunk a maga ám veszekedős trón- és oltárszövetségében nem látszik más sínen haladni, mint a trón. Egységesen menetel társadalmunk a semmi, pontosabban az önfelszámolás felé.

Nincs ereje papnak menni, nincs ereje gyermeket szülni, s alighanem egyre kevesebbnek lesz ereje a rezsijét kifizetni is. Ide s tova ötven éve lesz, hogy rendőrt látva büszke öntudattal állapította meg egy Tempo-beli szakképzett kollégám: Ez is a kasza, kapá elől menekült el. Budaváriban is már csak öregek totyognak kis kertjükbe, vagy azok sem. Nyugdíjukra hagyatkoznak. Egy barátomnak kidőlt a kerítése. Nem kap rá embert, aki megcsinálja. Nyugdíjból, rokkantnyugdíjból, segélyekből, pályázatokból akarunk élni. Kinek van kedve kaszát, kapát megfogni? Egyet tudunk még, én is: a számítógép elé ülni.

Gondolkodtam, hogy mit csinál az országnak az a fele, amelyik befejezte már az iskolát és még nem nyugdíjas. Nem tudom, hogy hány százaléka ez a tíz milliós, de mondják, hogy a kisebbik fele. Ennek egy tizede termel, azaz legyárt és működtet egy mezőgazdasági vagy ipari gépet. A következő tized szállítja és raktározza ezt a termelést. Három — nem a harmadik —, tehát három tized áll vagy ül a boltokban, és árulja ezt a termelést. A hatodik tized szállítja a dolgozókat. A hetedik leadminisztrálja a termelők és nem termelők életét az állam és az önkormányzatok apparátusaiban. A nyolcadik tanítja a tanulót, s gyógyítja beteget. A kilencedik könyveli és tárolja-váltja a pénzt. A tizedik munka-nélküli vagy hajléktalan. Nem dolgozunk, csak elfáradunk. A testgyakorlásból szakma, sport és verseny lett. Az a Jani, aki jól ért az internethez, s tudja, hogy miként lehet valamit megpályázni. S ezzel visszajutottunk a számítógéphez.

Anyukák, akik otthon volnának, nincsenek. A nők karriert akarnak csinálni, mert egy fizetésből nem tudnak a családok megélni. Zsike és Anca hogyan csinálják, megkérdezendők. S népünk már házasodni sem akar. Vagy csak akkor, amikor már minden megvan: nagy lakás, sokmillió kocsi, luxus-berendezés, külföldi utazás. A nők harminc év után akarnak szülni kezdeni, s az vagy a férfi vagy a nő hibájából már nem sikerül. Ha mégis, és jó esetben, összejön a két gyerek, elválnak. Így aztán jönnie kellene egy merőben régi-új népnek, mely azt mondja, hogy ha az Isten nyulat ad, füvet is ad hozzá. De a nyúlnak nem kell belépnie az Európa Közöségbe. Ezért van füve.

A Bokornak addig lehet küldetése, amíg ebből az életstílusból ki tud lépni. Bent maradva a trendbe hogyan tudja teljesíteni Isten Országának Jézustól még megfogalmazni sem tudott alapkövetelményét, az élet biológiai továbbadását, nem tudom. Mi, a Gyökér-közösség már a nagyszülők közössége vagyunk. Ha így látjuk a dolgokat, ha nem, már inkább csak nézői vagyunk a jelenségeknek, s annak, amit gyermekeink s unokáink csinálnak. Igazat adhattok nekem, meg másként is láthatjátok azt, ami van. De egy az mindenképpen bizonyos, hogy az élet pelenka-mosással, s ma már pelenka-vétellel kezdődik. Hogy a biosz-ból lesz-e dzóé, alapvetően a pelenkán fordul.

Lehet-e jézusi dzóé ott, ahol EU-követelmények dirigálnak — ez látásom szerint nem kérdés. Széllel szemben sok mindent nem lehet csinálni. Isten Országát sem. Hogy mit lehet, azt az egyházak nem fogják megmondani, mert élniük kell az EU-ban. A Bokor is akkor fogja mondani, ha ki tud vonulni belőle. Ha úgy gondolnátok, hogy ez a kivonulás nem lehetséges, akkor az én tudományomnak vége van. Nem baj. *Jónás, te csak prédikálj, én majd cselekszem* — mondta közel hetven éve Babits. Tud-e az Isten cselekedni? Tud, ha van, aki még imádkozik hozzá. Imádkozzunk!

Isten, aki belehelyezettél minket e világba, hogy akaratodat teljesítsük, segíts minket jól imádkozni, hogy tetszésedre tudjunk élni. Hogy nemet tudjunk mondani arra, amire Fiad nemet mondott. Hogy a mindenkori jelenben ki tudjuk betűzni, mit kívánsz tőlünk. Amit Fiadtól kértek tanítványai, kérjük Tőled is: taníts minket jól imádkozni. Amen.

Piarista köz, 2006. szeptember 9.

Rövid nyári beszámoló

Három hónapja, hogy találkoztunk. Az első másfélben reménykedtem, hogy majd csak vége lesz, s a második felében meg megbarátkoztam a gondolattal, hogy az mégis csak még odébb van. Micsoda? Engedtesse meg, hogy ezt ne áruljam el. Reménykedésembe belesegített a tudományos megállapítás, hogy a 37 Celsius-fok már éghajlatváltozásra utaló tünet. Ezt követő *barátkozásomat* meg támogatta, hogy az a bizonyos higanyszál beérte az alsóbb régiókkal is.

A három hónap sikeres eltöltésében igen nagy szerepe van azoknak az embertársaimnak, akik belesegítettek az eltelt idő kitöltésébe. Megérdemelnék, hogy egy seregszemlében ismertessem őket, mint tették azt eposzaikban Homérosz, Vergilius, Zrínyi és Vörösmarty, de nem teszem, mert nem tudnám őket úgy bemutatni, ahogyan a fentiek. S ha tudnám is, akkor sem tenném, mert akiknek meg kellene azt hallgatniuk, Nektek, féltő, hogy elaludnátok szemlémen. A műfajok felett is eljár az idő.

Inkább azt mondom el, hogy a nyáron merre jártam. Pécelen, Budaváriban, Zánkán a Balatonban kétszer is, a kapolcsi Művészetek Völgyében, Káptalanfürdőn, Alsóörsön, Nagykanizsán, Magyaróváron. S túl Pannónián Debercsényben, Herencsényben palóc-napon — *Vigyázó keresztjük* tövében, ahol paxoltam a megyéspüspökkel is. Jártam még Gödön a termálfürdőben s a piarista szakiskolában. Voltam Kecskeméten rendi tanácskozáson, és Pécsen a Bokor Nagytáborában is. Mind két utóbbi helyen eltöltöttem útidővel együtt gyenge két napot. Ez utóbbi helyen óriási sikerem volt. Valaki szóvá tette, hogy a lépcsőn, le és fölfelé, tudok úgy közlekedni, hogy rendre a következő fokra teszem lábam. Mi ezen a különös? Csak az, hogy a Tábor egyetlen olyan férfi látogatta meg, aki már elhagyta nem a 80-at, csak a 70-et, de ő minden lépcsőfokra rátette előbb a jobb, aztán a bal lábát is. Hurrá, ezt túlteljesíteni a 90. év közvetlen közelében, ez aztán a teljesítmény.

A seregszemlét helyettesítő *helyszemlét* még befejezem azzal, hogy voltam a Zagyva parti metropolisban, Szolnokon is, ahol meglátogattam egy ifjú hölgyet, aki meg bottal jött ki elé a buszmegállóhoz. Egyetlen élő testvéremet találtam ott, Livit, aki betöltötte már 81. évét. Hozzá is bot nélkül mentem. Miért? Mert nem fogadtam meg házi orvosom tanácsát. Mit tanácsolt? Panaszkodtam neki, hogy imbolygok. Arra akart rábírt, hogy segítek magamon egy bottal. Mondtam neki, hogy ez olyan öreguras, nem teszem.

Még beszámolok valamikről. Kecskeméten meghallgattam Tomka Miklós előadását arról, hogy mit vár tőlünk a magyar társadalom. Miklós, egykori péceli Bokor-tag, rehabilitációm után kivont karddal védte a hont, azaz egyházunkat ellenem. Ezt meg is vallotta Kecskeméten a maga szerény módján. Most megdicsérte rendünket: *A magyar katolicizmustól hálás köszönet illeti a közelmúlt egy nagy megbékélésének minden résztvevőjét.* E dodonai mondat értelme úgy, ahogy kitisztázódott a hozzászólások során: én beköltöztem a Piarista-közbe, rendtársaim pedig befogadtak. Az eseményt a lengyel-német összebarátkozás jelentőségével

vetette Miklós egybe. *Zíhst-das-náci*? Pécsett pedig nem mondták testvéreim, hogy mély depresszió hatotta át hosszú előadásom, legfeljebb gondolták. Király Náci pedig — maga csendes módján — megköszönte péntek esti imádkozásunkon rögtönzött *Áldásomat* a szerelmesekre — szerelmes ifjakra és szerelmes szülőkre, nagyszülőkre. Elmondanám az áldást most is, de nem tudom, mert hát csak úgy rögtönöztem.

Nem merek már rögtönözni, most sem teszem. S a nem-rögtönzéssel is alább hagyok. Hivatalosan is bejelentem a Képviselőt itt ülő tagjainak... Mit? Azt, hogy van valaki, aki évek óta hűségesen segített nekem a *Koinónia* számainak összehozásában. S ez Faragó Feri. Hűsége jutalmául meghívtam őt augusztus végén a Piarista közbe, s közöltem vele: 12 évi fő- és alszerkesztői munkámat befejeztem. Egy embernek tudom átadni, s ez ő. Azt válaszolta, hogy kár lenne elvetélnie szegénynek fennállása 13. évében, s ő megtiszteltetésnek veszi, hogy rá gondoltam. Mindig akadnak balekok. Adjunk érte hálát az emberi történelem legfőbb balekjének...! Békesség okából nem mondom meg, kire gondolok, nehogy vénségemre új eljárás induljon ellenem. Nem fenyeget? Beszéljen csak az öreg, amit akar?

Egészen viszont nem hagyom abba rögtönzést. Itt van polcomon kinyomtatva, elvihető, a *Napló* 84. és 85. száma. S ez a most halható *Nyári beszámoló* zárja már a *Napló* 86. füzetét. A *Napló*t csak 2000. szeptemberében kezdtem, még csak hat éve, s egy szerkesztés eltarthat, mint a *Koinónia* estében, 12 évig is. Neki rugaszkodom tehát a második hat évnek is. *Most hát végtére, Ámen a vége. Ámen a vége...*

87. ŐSZELEJI NAPLÓ

2006. szeptembervég

Piarista köz, 2006. szeptember 10.

Levelet kaptam Bécitől, választ a *Kísérletre* (Napló 85. 17-24. oldal): Nagyon jó előadásnak tartom, örülök, hogy megszületett. Azért jó, mert egyrészt szokatlanul közérthető, akár kívülállóknak is jól odaadható. Másrészt egészen alapvetős fogalmakat és kérdéseket (vallás vagy sem, az egyház szerepe, a trón és oltár, a Bokor) tartalmaz, egy imponálóan egységes ívbe, koncepcióba rendezve. Jó volt olvasni, és egyetértek a látásmóddal, a koncepcióval és a konkrétumok nagy részével is. Ezek után néhány konkrétumhoz azonban az eltérő véleményemet írom. (A dőlt betűsek idézetek a *Kísérletből*)

1.

Ember vagyok, értelmem van. Nem tudom nem használni. Akarom is használni. A lét végső okát keresem. Istennek mondjuk ezt ez okot. Ő nem lehet kevesebb nálam. Léteznie kell, s értelemmel kell bírnia. — Ez így nagyon axiomatikus. Ha megvitatni próbáljuk, folyton abba a túl egyszerű érvbe ragadunk bele, hogy valakinek kell lennie, aki a világot teremtette. Az ember számára azonban a filozófiai kérdések esetleges (!) eldönthetőségénél sokkal-sokkal fontosabb, hogy érzékelni tudja-e a sorsában a Gondviselést. Márpedig ez az érzékelés plusz-mínusz messzemenően szubjektív, ezért Isten létének kérdését szerintem tanácsosabb nem axiómaként használni. (Kérdés persze, hogy a személyes Istenbe kapaszkodás nélkül lélektanilag lehetséges-e igazi áldozatkészség és hogyan. De ez nem költői, hanem valóban nyitott kérdés.)

Válaszom: Csak axiomatikusan tudok rendet csinálni. Hasamra ütéssel. Azzal a valós eredménnyel, hogy Béci és nem-Béci más eredményre jut. Magam ne tudom sem Istent, sem gondviselését érzékelni. Meg tudom rajzolni a pályám, s nincs (alig van) a hasamra-ütésemben — Istent, gondviselést érzékelés. Másoknak van. Megköszönhetik.

2.

Ha mindez így van, hogyan lehetséges az a szenvedés-tenger, amely létünket megterheli? Úgy, hogy Isten nem tudott és nem tud ennél jobb világot teremteni. — A mindenhatóság fogalmának önellentmondásaiból a XXI. századra sem tudunk kijönni? Ha nem kötelez az Isten iránti belém nevelt tisztelet, akkor világosan tudok fogalmazni: Istenről szegénységi bizonyítvány az Általa teremtett(?) világ. Megerősítem: jobb nem ezt a gondolatot használni kiindulópontként.

Válaszom: Nem mindenható, csak mindent-adó. Annyit tud tenni, amennyi telik Tőle, s amennyit tapasztalunk a világban.

3.

...csak azért teremtett, hogy lehetőséget adhasson az embernek arra, hogy jók legyünk, szeressünk és adjunk. S ezt nem tudta másképpen megtenni, mint ahogyan tette. Személyesünk lehetőségén keresztül. S a szabadság lehetősége által: hogy tudjunk nem szeretni is, s magunkat és másokat ezáltal boldogtalanná tenni. — Úgy gondolom, hogy sokkal tágabb fogalomrendszerrel van szó. Tudom, nehéz kezelni a paradoxonokat, pedig mintha az élet éppen ezekre alapulna. Istenből kiiktattuk az igazságosságot, hogy tisztán szeretetnek tekinthessük. Az evolúciót is szeretnénk minél inkább kooperációnak látni, a harc szükségessége nélkül, stb. De az élet működése nem egypólusú. Helyre kellene állítani szemléletünkben az élet valós dinamikáját, amely paradoxon(ok) erejében áll fenn. Pl. Isten — ha van — igazságos és megbocsátó.

Válaszom: A paradoxonok ellentmondásoknak látszanak. Vallomásom arra törekedett, hogy lehetőleg azt valljam, ami számomra nem látszik ellentmondásnak.

4.

A Golgota a kísérlet felette problematikus sikerének a mutatója! Vagy egyszerűen a kísérlet csődjének is mondható. — Igen, ez a két mondat kiváló szemléltetés arra, hogy hogyan lehet egybelátni egy paradoxont.

Válaszom: Ha a Golgotát sikertelennek, ha csődnek állítom — ez részemről nem látszólagos ellentmondás. Tény-kemény megállapítás.

5.

Pelenkázás nélkül nincs Isten országa. Jézus korában ezt még nem kellett mondani. Természetes volt, hogy a gyermek Isten áldása. Ma mondani kell: ha továbbadjuk az életet, akkor az lehet jézusi élet is. Ha elfogyó jellegű az élet, akkor az aligha lesz táptalaja a jézusi bőségeknek. Amikor gyerekkorunkban keveselltük a tízfilléres fagyit, anyánk megkérdezte tőlünk: melyik testvéredet adnád oda, hogy dupla fagyit kaphass? — Úgy gondolom, hogy ami 1920-ban magyarságtudatból, család-identitásból nagyon helyénvaló lehetett, az 2006-ban, amikor több, mint 6 milliárd ember él a Földön, anakronisztikus és súlyos tévedés. Már évtizedek óta sokkal inkább egy másik elvet kellene hangsúlyozni: "minőségi tudatú embert"! Sokkal jobbnak tartanám, ha akár töredék létszámú lenne a magyarság, de minőségi. Sok-sok ismérvet sorolhatnék ehhez, de azokban úgyszólván egyetértünk, nem lopom a helyet vele. Minőségi emberré nevelni: ennek nem az a legfontosabb feltétele, hogy saját gyerek legyen, hanem az, hogy aki nevel, annak legyen energiája és képessége a minőségi nevelésre.

Válaszom: Az is tény-kemény, hogy testvérek körében nevelődve könnyebb jó kisfiúvá válni, mint egykeként.

6.

Eszményeink ismételtetéséből nem élünk meg. Intézményesen kell biztosítanunk, hogy más legyen az életünk, mint a minket körülvevő társadalomé. ... Kell valaki, aki csinál valamit. Nem rejtve és nem titokban. S amit csinál, arra valakik rácsodálkoznak. Kalazanti Szent József-szerűt, aki iskolába nem járatott proletárgyermekeket fogott írásra, olvasásra, számolásra és hittanra a saját jövedelméből. Valakik rácsodálkoztak arra, amit tett, és csatlakoztak munkájához. A csatlakozókból alkotta meg a maga élet és vagyonközösségét, a piarista rendet. — A tények azt mutatják, hogy nagyobb a félelem a kommunától, mint amekkora az eszménykövető vagy egyéb okú vonzódás. Több oka is van ennek. A motivációhoz nem elég azt tükrözni, hogy "nem vagytok elég áldozatkészek Jézust követni". A többség nem vág bele lángolásból, hanem csak akkor, ha reális okokból vonzódik ehhez. Nem lehetetlen, hogy elfogadja pl. az életszínvonal-csökkenést, de valós kompenzációért: praktikusabb lesz az élete, közel élhet általa kedvelt emberekhez, természethez, stb. Mindez szép beszéd addig, amíg valós alapú félelmeket meg nem válaszolunk. Kettő ilyen biztosan van. Az egyik az egyéniségek egymást csorbítása, a mindennapi konfliktusok. A másik a megélhetés, az anyagi biztonság. Voltak, akik lánglelkűségből belevágtak, és a kísérlet nem példává vált, hanem összeroskadt. Nem elég eszményt vázolni. Számat kell vetni a mindennapi buktatókkal és főleg: akkorát lépni, amekkora eszménytéljesítésben még több a gyakorlati pozitívum, mint amennyi az — akár elfojtott — nyögés.

Válaszom: Jézus, Ferenc, Kalazancius nem csupán rajzolta az eszményt, hanem mutatta. Ha sikeresnek mondhatjuk a Bokor első félszázadát, azért mondhatjuk, mert valakik meg is mutatták azt, amit szövegeltek. Csatlakoztak is hozzájuk az elbolondíthatók.

7.

Ha nekimegyünk az egyház hitletéteményének, ki vagyunk téve annak, hogy kiközösítenek minket. Annak is, hogy megvédjük a magunk hitét. Annak is, hogy új vallást kényszerülünk alapítani. Legyen nekünk elég a kisközösség, amelyben őrizhetjük azt, amit Jézustól tanultunk. A kísérletet folytassuk, s ezt a kísértést kerüljük el. Miért fontos az egyház? Mihez fontos az egyház? Biztonságot ad a bárányoknak? Támogatást ad a tekintélyével? Összetart a liturgiájával? Először is észre kellene venni, hogy az egyház — nem csak a katolikus, hanem tulajdonképpen bármely felekezet — huszadrangú kérdés. A mai problémák, a mai válság, a

mai eszmény-káosz jó és silány impulzusok tömkelegében az egyház nem egyszerűen anakronisztikus, hanem lényegtelen és súlytalan. Oka van ennek: évszázadokon át nem csak elmulasztott pozitív lenni, hanem kifejezetten negatív volt. A történelem süllyesztője szélén van, és még most is áll, öntelten és mereven, ahelyett hogy mozdulna valami életszerű jóra. Másodszor pedig: a kiskorúságban tartás helye. Azaz durva regresszió lenne visszaballagni az egyházba. Ára van annak, hogy biztonságot ad, támogat és összetart. Miután a leírt történelmi lépcsőkben világosan megrajzoltad, hogy a vallások és az egyházak masszívan és mindig is Jézustól elfelé mentek, nagy következtetlenség egyházzal beszélni a tanulmány végén. Legfeljebb egy okod lehet rá: az, hogy úgy látod, egyház nélkül még nagyobb baj történik, ti. a széthullás. (Bár szerintem az ellaposodásnál nagyobb baj nemigen létezik.) Jó, igazad van, a pólus-pár másik fele is elég nagy bajt rejt. Támasz nélkül, sehová nem tartozva, elkallódnak az emberek, széthull a közösség. A hajdani nagyszerű felfedezés: "Nem hordjuk más zsebében a lelkiismeretünket!" — a szorosan hozzátartozó másik elv, az intenzív érintkezés kötelezettsége nélkül oda vezetett, hogy széjjelmarják az összetartozást a nagymellényű egyéniségek. De az egyház nem gyógyszer erre, hanem csupán vissza-infantilizálás lenne. A gyógyszer: helyre kell állítani az intenzív érintkezés kötelezettségét azok között, akik Jézus követőinek szeretnék vallani magukat.

Válaszom: *Lantom bágyadt idegjét idáig feszíteni nem merem* (Arany). Még Ady is csak odáig ment: *Nem volna más vallás, Összesen csak ennyi: Imádni az Istent És egymást szeretni*. A vallást nem én találtam ki. Egy idős az emberiséggel. Titeket is csak azért találalak meg, mert valláshoz taroztatok. Úgy, ahogy. A valláshoz nem tartozókból senkiket sem gyűjtöttem. Ateistákat nem találtam. Az ateizmus keresztény kultúrtermék. Előttünk nem voltak. Az emberiségből valami jobbat kihozni akarók a vallásokban találhatók. Jézus is hűséges maradt a Templomhoz és a zsinagógákhoz.

Piarista köz, 2006. szeptember 12.

Egy ifjú hölgy, nálam jó hatvan évvel fiatalabb, meghallgatta prédikációm (86. Napló, 2-5. oldal), melyben megkértem az engem hallgatókat, hogy tegyenek nekem fel kérdéseket. Azért kértem, hogy tudjam, hogy miről prédikáljak. A prédikáció utáni reggelen kinyitom számítógépet. S ott virít a hölgy levele, amelyben található egy csomó kérdőjel. Teljesült már is a kérésem. Legyen a feladó neve — Juli. Íme:

Szia Gyurka bácsi! Még egy kicsit tovább gondolkodtam a prédikációról meg a beszélgetésünkről, és újabb kérdéseim vannak. Mi a helye az imának, a könyörgésnek, ha nincs gondviselés, és az Isten nem nyúl bele az életünkbe? Léteznek-e csodák ma, vagy csak a jézusi időkben beszélhetünk róluk? És vannak-e véletlenek mint például hova születik az ember, mi a hivatása, mi miért történik vele, kivel találkozik, mit mond neki, esetleg a Lélek beszél belőle? Te hogyan lettél pap? Te döntöttél, hogy pap akarsz lenni? Vagy a Jóisten hívott-terelgetett téged, és ez a te utad, ez volt a célja veled? Ha Istent szolgáljuk és eszközévé válnunk, akkor nem nyúlhat bele a Mindenható rajtunk keresztül más életébe? Egy Bokorban nincs benne az isteni segítség?

Én úgy hiszem, hogy Isten mindenkit hívogat magához szüntelenül. Éjjel-nappal, csodákon s más embereken vagy eseményeken keresztül. Ha nem hívna, nem lenne lehetőségünk az Ő nyájába, a kiválasztott nyájba tartozni. Szerintem itt találkozunk a szabad akarat és a gondviselés. Miénk az akarat, tehát a döntés joga, hogy elhatározzuk, melyik úton indulunk el. De Isten szelíden (hol kevésbe szelíden) hívogat magához, amit akár nevezhetünk "belenyúlásnak" is. És amennyiben az Ő útját választjuk, elindulunk szolgálni, hirdetni Őt, méginkább bele tud nyúlni az életünkbe, mert megengedtük neki.

Csak a mai embernek nincs füle, sem szeme. Nézzük, de nem látunk. Van két fülünk, csak a lényegét nem halljuk. Kevés az akarat, imádkozni is kell érte, hogy javuljon. Sőt kegyelem,

Isten gondviselése már az is, ha észreveszi az ember a hiányát... Kíváncsian várom válaszod.
Juli

Julikám! Köszönöm leveled. A legegyszerűbb az lenne, ha beiratkoznál egy teológiai fakultásra, elvégeznél 12 szemesztert, ledoktorálnál. De ezt a legegyszerűbb utat azért még sem lenne érdemes választanod, mert utána is feltehetnéd ugyanezeket a kérdéseket. Magam több mint nyolcvan esztendeje spekulálok már róluk, s ennek ellenére aligha tudok majd Téged megnyugtató válaszokkal szolgálni. De azért megpróbálom.

Leveled harmadik sorában található ez a szó: *Isten*. Nem kérdezed, hogy ő kicsoda, de nekem azzal kell kezdenem válaszomat, hogy én kinek gondolom őt. *Isten a végső ok*. Az én, a Te és még mellékesen a bennünket körülvevő világmindenségnek is a végső oka. Az őseid Ádám-Éváig mennek vissza. A kb. századik nagyapád-nagyanyád ott lehetett honfoglaló őseid között. Ádámék, távoli nagyszüleid is okozóid, de nem közvetlenek, csak közvetettek. Közvetlen okozóid: apád és anyád. Van tehát ősök, az Isten, meg vannak közvetlen és közvetett okok. Mennyi ezeknek az okoknak a szerepük az életedben? Nem tudom. Csak azt, hogy Juli személyiség, aki meghallgatja, amit apja és anyja és mondjuk, Gyurka bácsi mond, de a meghallgatás után azt gondolja, amit gondol, s azt teszi, amit helyesnek lát. (Ha azt tenné, amit nem lát helyesnek, akkor vétkeznék.)

Most következik Juli első kérdése: *Mi a helye az imának, a könyörgésnek, ha nincs gondviselés, és az Isten nem nyúl bele az életünkbe?* A kiskésit neki! Hát mit prédikáltam, s minek miséztem én, ha ebből Juli azt következteti, hogy nincs értelme imának, könyörgésnek? Ha egyszer más sem igen az életem, mint hogy törekszem teljesíteni Isten akaratát. De azért Julinak jó a füle. Bár ebben a prédikációmban egyszer sem beszéltem Isten belenyúlásról, de Juli azért ezt a belenyúlást bőven hallhatta már tőlem. Ha nem is most, de máskor. Tehát válaszolnom kell a kérdésre: Belenyúl-e Isten az életünkbe, Juliéba, az enyémbé, akárkiébe?

Válaszok: Istennek van egy szerelmes Fia, úgy hívják, hogy Názáreti Jézus. Kaifás, a főpap istenkáromlónak minősítette, átadta Pilátusnak, aki megkorbácsoltatta, keresztre küldte. Jézus pedig a kereszten ezt imádkozta: *Atyám, mért hagytál el engem?* Tény, hogy Isten nem nyúlt bele. Nem pofozta szét a tömeget, amely kiáltotta: *Keresztre vele!* Kaifást sem, Pilátust sem üttette meg a gutával. A kivégzés után jóízűen fogyasztották el mindketten vacsorájukat. Köveztetek ebből az esetből: vagy nincs Isten, vagy van, de nem nyúl bele ebbe a golgotai történetbe. Ezek után Juli aligha mondhatja nekem, hogy jó, ebbe a számára jelentéktelen esetben nem nyúlt bele, de vannak más jelentős események, akkor belenyúl.

S én mit mondok még? Azt, hogy Jézus ezzel a mondattal lehelte ki lelkét: *Atyám, kezdedbe ajánlom lelkemet*. Ez meg számomra annyit jelent, hogy Jézus nem arra a következtetésre jutott, hogy nincs Isten, hanem elfogadta, hogy nem belenyúló Isten az Isten. Nem, mert Isten csak ősoka a világnak, s nem közvetlen oka a történeteknek. Ebből pedig következik-e az, hogy Istennek, az ősöknek semmi szerepe sincs az életünkben? Nem következik. Ősoki szerepe van. Miben nyilvánul az meg? Abban, hogy állandóan halljuk a hangját. Juli úgy, hogy *légy jó kislány*. Magam meg úgy, hogy *légy jó kislány*. Ez következik Isten ősoki szerepéből. A katicabogarat arra teremtette, hogy repüljön. Minket, embereket meg arra, hogy megcsináljuk a magunkban hallható felszólításának erejében a Szentháromság földi mását, az Isten országát, amelyben egymást szerető jókisfiúk, jókislányok élnek. De ha Kaifás, a főpap és Pilátus, a prokurátor nem akarnak jókisfiúk lenni, nem vág oda. Hagyja, hogy keresztre feszítsék a Fiát. Csak ennyit hallunk belülről? Nem, többet is. Azt is, hogy reggel van már, fel kell kelni, meg kell mosakodni, s el kell kezdeni egy munkás napot. Meg más és több ilyesfélét. Számomra ez a Gondviselés, azaz az ősök tevékenykedése az ember életében,

Jöhet Juli második kérdő mondata: *Léteznek-e csodák ma, vagy csak a jézusi időkben beszélhetünk róluk?* Julikám, ahhoz, hogy értelmesen tudjunk beszélgetni egymással, előbb meg kell határoznunk a csoda fogalmát. Csodán azt értem, aminek nem tudom a tudományos magyarázatát. Nem tudom, hogy hogyan támadhatott fel akár a naimi ifjú, akár Jézus. Ezt a

nemtudomot mondhatom másképpen is: az Isten erejéből támadtak fel az előbb megnevezettek. S most tudok válaszolni kérdésedre: Isten mindenkor és mindenkinek adhatja a maga csodatevő erejét. Saját magának nem kell adnia. Isten rendelkezik azzal a képességgel, hogy csináljon olyasmiket, amiket az ember nem tud tudományosan megmagyarázni. Bolygónk és a Világmindenség tele van azzal, amit a tudomány nem tud megmagyarázni. A Nagy Bummig még eljutnak tudósaink, de ezen túl már csak az *Isten ereje* a magyarázat. Bármelyik embernek is adhat csodacsináló képességet. Neked is. Nekem még nem adott. Mi annak a feltétele, hogy adjon valakinek. Azt hiszem, hogy két feltétele is van: Ő meg mi. Az egyik: Isten lássa szükségesnek a maga tervei szempontjából, hogy valaki csodát tudjon csinálni. *A maga tervei szempontjából* — ez számomra ennyit jelent: az Isten Országának megvalósulása érdekében egy kicsit belesegítek a szent kíséret folytatásába. A másik feltétel az, hogy akinek ezt a képességet adományozza, legyen legalább egy kicsit méltó erre az adományra. Mondhatom ezt egyszerűbben is: szerese valamelyest Istent és embertársait.

Jöhet Juli harmadik kérdése: *És vannak-e véletlenek mint például hova születik az ember, mi a hivatása, mi miért történik vele (kivel találkozik, mit mond neki, esetleg a Lélek beszél belőle)?* Meg kell határozni, hogy mi az a véletlen. Előveszem az Értelmező Kéziszótárt, s ezt találok benne: *1. előre nem látható, nem várt 2. szándék nélküli, akaratlan.* Ezzel nem jutok sokra, majd a végén határozom meg azt, amire gondolhattál, amikor e szót leírtad. Az ősök és annak következtében születél, hogy apád és anyád meglátták és megszerették egymást. Individuum, azaz egyszeri és senki mással össze nem téveszthető egyed, egyediség, személyiség vagy, mert Isten a maga képre és hasonlatosságára teremtett meg, s úgy teremtett Téged is, hogy ilyen egyetlen példány legyen csak belőled. Hivatásod közös az egész emberiséggel. Arra lettél, hogy Isten Országát csinálj. Egyszerűbben, hogy szeress. Valakit szerelemmel is, hogy folytassad fajod, s más embereknek is adjatok életet. A foglalkozásod következik abból, hogy ilyen individuum, azaz sajátos és egyetlen példányban létező emberi lény vagy, és lehetőleg olyasmit akarsz kitalálni, amit még senki sem csinált, s te ezt a valamit mindenkinél jobban és szebben akarod csinálni. Hogy mi történik veled, az következménye annak, hogy beleteremtődtél az emberi társadalomba, s ott csupa ilyen egyszeri és egyetlen példányban létező egyedekkel találkozol, akik mind akarnak valamit, s e rengeteg emberi szabadság összjátékaként találkozol azokkal, akikkel találkozol. S mondod nekik azt, ami következik abból, hogy állandóan fejlődsz, s hogy fejlődésed melyik pontján vagy akkor, amikor éppen azzal találkozol, akivel. S feltétlenül az Isten Lelke beszél belőled, ha Vele vagy tele. S mondani fogod azt, amit a Lélek csak rajtad keresztül tud mondani, mert Isten gondolatai Juliban csak Juli-szerűen öltöznek szavakban. És most már talán meg tudom határozni azt a véletlent, amire Te gondoltál: ez a véletlen nincs. Mindent meghatároz az ősök és a Juli-ok, meg még más környezeti okok. Csak az ezeket az okokat átlátni nem tudó ember beszédében, és nem a valóságban, található a véletlen, amikor előre nem látható, nem várt, szándéka nélkül, akaratlanul emberekkel, eseményekkel találkozunk.

Következzék az ötödik kérdés: *Te hogyan lettél pap? Te döntöttél, hogy pap akarsz lenni? Vagy a Jóisten hívott-terelgetett téged, és ez a te utad, ez volt a célja veled?* Erről egy egész könyvet írtam. Az a címe, hogy *E fiúból pap lesz...* Könnyen summázhatom. Az ősök s az összes környezeti ok hatására magam döntöttem úgy 70 éve augusztusban, hogy felveszem a piarista reverendát. Tehát válaszom: nem vagy-vagy, hanem is-is.

S a hatodik kérdés: *Ha Istent szolgáljuk és eszközévé válunk, akkor nem nyúlhat bele a Mindenható rajtunk keresztül más életébe?* Isten bele akar nyúlni mindannyiunk életébe. Rajtunk fordul, hogy mennyire engedjük neki. Jézus eléggé erősen engedte, bele is nyúlt Jézuson keresztül még Péterék életébe is, és nagyon reménykedem, hogy pl. rajtam keresztül is belenyúl pl. a te életedbe. De hiába lett Jézus Isten eszközévé, rajta keresztül sem tudott belenyúlni Kaifás és Pilátus életébe. Tehetetlen volt velük szemben.

S a hetedik: *Egy Bokorban nincs benne az isteni segítség?* Ha vannak a Bokorban olyan emberek, akik figyelnek Istenre, a teremtésben kapott hivatásukra és az Isten országát akarják csinálni, akkor az Atya hatékonyan tud működni általuk. S akik el akarták Országát tiporni, azokban meg Isten nem tudott hatékonyan működni.

Julikám, leveled második bekezdését akár én is írhattam volna. Csak egy mondatát idézem, mert az már nem kérdő mondat: *amennyiben az Ő útját választjuk, elindulunk szolgálni, hirdetni Őt, még inkább bele tud nyúlni az életünkbe, mert megengedti neki.* Ezután következék még egy olyan mondat, amelyben egyeztetjük álláspontunkat: *Isten belenyúl mindenkinek az életébe. Isten mindenkit hív arra, hogy szeressen, hogy Országát építse. De senkit sem kényszerít. Mindenkinek meghagyja a szabadságot, hogy az legyen az ő személyes istene, amit akar. Ha Mammon, hát a Mammon. Ha az uralkodás, akkor az uralkodás. Ha gyilkosság s annak akármelyik módja, pl. a máglya vagy a kereszt, akkor az. Isten csak azoknak az életébe nem nyúl bele, akik nem engedik neki. A Kaifásokéba.*

Van belenyúlás, és nincs belenyúlás – hogy megszüntessük a kétértelműséget.

Piarista köz, 2006. szeptember 14-én.

Béci levele hozzám 06.09.09-én: Beával keményeket vitatkozunk a Bokorról, és közben kitisztulni látszik valami. Ki adja a koncepciót, ki hozza emberi, érzékelhető, közvetlenül átsugárzó dimenzióra az evangéliumot? Azt gondolod, hogy mindenkit megszólít az Isten? Talán többé-kevésbé igen, de nem nélkülözhető a szellemi ösztönzés. Ha nem is vezetés, de ösztönzés, ihletés, inspiráció, impulzálás. Az, hogy létezik az Evangélium, s átváltandó mai sugárzásra. A KV olyan, mint egy polgármesteri hivatal, amely jár, mint egy malom, végrehajtó, szervező apparátus – de hol a polgármester, aki a koncepciót vezényli? Gyurka bácsi, azt hiszem, akaratlanul ugyan, de Te vagy a legnagyobb hunyó abban, hogy a Bokor *show*-hivatal lett. A Gyökér-közösség, amely elvileg a szellemi kisugárzás központja lenne, öreg kanonokok üldögélése. Pécs felé gurulva beszéltünk arról, hogy "tisztázatlanul elfeneklett problémák és megkövesedett álláspontok". Nem gondolod, hogy mielőtt meghalsz, ki kellene tisztítani az eldugult csöveket a Lélek fúvásához, hogy ne egy teljesen leült helyzet hagyj itt? Béci.

Válaszom 06.09.09-én: Bécikém! Nagy örülnék, ha azt tehetném, amit kellene. Kérek Beától-Tőled ötletet. Ölel Gyb.

Béci levele hozzám 06.09.10-én

Szegény Beát ugyanúgy nyűvöm, mint Téged, mert ha KV-titkár, akkor többet kellene tennie annál, mint hogy megszervezi, amit megszervez. Azt a lényegi teendőt tudom hangsúlyozni, hogy fel kell ébreszteni az embereket. Ha szégyellik, hogy megfáradtak és önérzetből úgy csinálnak, mintha még evangélium-követő közösséget hordoznának – az árt, mert hamis, mert kong, mert téves látszat, mert leértékeli a szavakat. A "Zalai-dombság túraszakosztály" – ez is szép dolog, s ennyi a való helyzet. Az "Alpinista klub" cégtáblát tessék levenni. Nem kell új teljesítményre sarkallni őket, nincs ahhoz reményük, bőven túlterheltek állapotbeli feladatokkal, stb. – de tiszta beszéddel kell lekerekíteni a helyzetet. Ez a Bokor már nem az a Bokor. A Bokornak ma nincs szellemi központja, nincs érvényes koncepciója; akkor tehát az, amit szervezni tud a KV, csak kedélyeskedés. Ha a KV ezt bevallja önmagának, ezzel nagyot tenne a levegő tisztulása érdekében. Új csírákra mismásoló terepen nincs esély, csak tisztázott terepen. Tisztázni, vagy más szóval, szembesíteni és ébreszteni. Ölel: Béci.

Válaszom 06.09.10-én: Mivel ötlettel nem szolgáltál, írom, amit tudok. A múltba nézek, a mégiscsak Jézust követni akaró múltba, mert nem velünk kezdődött az *Alpinista Klub*. Már Pécsen is említettem, hogy Markion, Montanus és Tertullianus esetében már jelentkezett a Jézust követni akarók esetében ez a Klub. Kiközösítették őket. A Didachét és a Diognétoszhoz írt levelet csak elfeledtük. Az ugyancsak Jézusra hivatkozó bogumi-leket, a valdiakat, albiakat keresztény királyok és hadvezérek irtották ki szentté avatott misztikusok

(Szent Bernát) biztatására. Az újrakeresztelőket is, bár ezeknek kiirtása a 16. században már nem volt tökéletes: a mennoniták, a hutteriek közül egyesek ma is élnek. Hogy a mennoniták mit csinálnak ma, nem tudom. A hutteriek életétől viszont a Bruder-hof már nincs elragadtatva, ki is szakadtak belőlük. A 16. század után már csak kiközösítésre volt módunk. Jövőre lesz száz éve, hogy kiközösítettük Loisy abbét. Ma is ki van kiközösítve, bár ő nem csinált közösséget, csak tanított katolikus egyetemeken, amíg ki nem kiközösítették őt. (Azt állította, hogy Jézus az országról beszélt, de mi csak egyházat csináltunk.) Összefoglalok: akik eltávolodtak egyházunk hitletéteményétől, azokat vagy kiközösítették, vagy ha ügyesebbek voltak, egyszerűen elfeledték.

A mai Bokrot próbálom jellemezni.

1./ Van, akit kiközösítettek már (Gromon Bandi). Ehhez a csoporthoz rakom azokat, akik már nem járnak vasárnap templomba, s ilyen módon magukat kiközösítik ki egyházunkból, bár semmiképpen sem akarnak új egyházat gründolni.

2./ Van ügyes is, akit nem kiközösítettek ki, csak megvonták tőle a nyilvános papi működés jogát, s kilenc évvel ezelőtti rehabilitációja óta már több alkalommal mondhatott nyilvánosan meg hirdetett misét templomainkban: kilenc év alatt bőven számítva ötven, tehát évi öt alkalommal. Ügyes az, aki úgy mondja hitletéteményünket meg nem tagadva a jézusi tanítást. *Mondja csak szegény a már elbolondítottaknak, majd csak meghal* — gondolják az illetékesek. Ebbe a csoportba tartoznak a még ügyesebbek, akik el sem jutnak papi működésük megvonásához. Továbbá idetartoznak a laikusok közül azok, akik elmennek vasárnaponként templomainkban misére, s meg tudják hallgatni anélkül, hogy belekiabálnak abba, amit a prédikációban hallanak. Ügyeseket püspökeink 25 éve nem szentelnek pappá. A Bokor papi részének kihalása mintha biztosítva látszanék.

3./ Vannak a maguk módján vallásosok. Az elmúlt évben próbáltam megszólítani a Bokorból már kikopottakat, ha járnak misére templomainkba, ha nem, de nem bizonyultak hadrafoghatóknak.

Most én, a *hunyo*, mit csináljak? Mondhatom, hogy az örök élet igéi Jézusnál vannak. Eddig se mondtam mást. Ennek ellenére e három táborra szakadtunk. 90 éves aggastyánok örülnek, ha fel tudnak még reggelente kelni, míg végleg el nem hunynak, de újat kitalálni már végleg nem tudnak. Ami újat tudtam az elmúlt 15 évben mondani (élet- és vagyonszűzesség), arra egyöntetű volt a Bokorban — a *nem*.

Hogy harminc év múlva mi lesz a Bokorból, azok fogják megmutatni, akiket harminc év múlva is érdekel még az, hogy mit akart Jézus. Én ma már Isten csudájának tartom, hogy hatvan esztendővel ezelőtt támadtak valakik, akiket ez érdekelt. Ez a csuda is csak annak következtében volt lehetséges, hogy a marxi tanítást megismerve, elszégyelltem magam azon, amit a teológián tanultam.

Az a félelmem és reményem, hogy 16 éve olyan világ szakadt ránk, melyben már vallásos és nem vallásos társadalmunkban egyaránt a merő biológiai élet továbbadására sem támad kedv azokban, akik még szaporítani és szaporodni tudnak. Félelmem az, hogy nem lesz fülük Jézus szavára. A reményem pedig, hogy ennek ellenére valakik tovább fogják adni az életet, és olyan csodabogaroknak minősülnek, hogy ennek hatására el fognak gondolkodni azon, hogy milyen életet kell élniük. A társadalom maga fogja kiközösíteni őket, s ennek hatására gondoskodni fognak a maguk rezervátumáról? Hogy ez mi lesz, azt csak sejtem. A félelmem pedig az, hogy felszívja őket ez a 15 éve ide érkezett életmód, s nem lesz szemük újra meglátni a Szentháromság életmódját, amelyben nincs uralkodás, nincs magántulajdon és nincs erőalkalmazás. De az utolsó szó legyen inkább a reményé: az hogy lesz szemük is, fülük is.

Piarista köz, 2006, szeptember 16-án.

Tegnap Gyökér volt. Nekem jó hat óra hosszat tartott. Tántorogtam a hajnali liturgián, s délelőtt pótalvást rendeztem. De utána a számítógémem elé ültem.

Légy utolsó, szegény meg üldözött! Ne uralkodjál másokon, add a szegényeknek, amid van, és légy békességteremtő! – tanítja mindezt Jézus. Be is zárta názáreti műhelyét, és nem is volt fejét hova lehajtani. Abból élt, hogy betegetek gyógyított, s ezért eltartották őt. Elhúzódott a hatalmasoktól, s így nem uralkodott senkin sem. A békességet hirdette, s az urak három év alatt végeztek is vele. Aztán feltámadt, s felment a mennyekbe. Ez olyan szép, hogy rabul ejtett ifjúságomban. Ennek hatására 1951 novemberében már be is szüntették havi 300 forintnyi állami-egyházi kongruám, s a debreceni házaspár csoportom tagjai, Gaizler Gyusziék elintézték, hogy napi 3 forintért kaptam egy néninél ebédet, még vacsorára is tellett belőle. Miből fizettem ki, már nem tudom. Ateista, de egyébként nagyon rendes sógorom szerint a papoknak pénz van még a bőrük alatt is. Pár hónap múlva már az ávó gondoskodott mindennapi kenyérfejadagomról. Tíz év után pedig a Tempo vállalat megbecsült dolgozójaként, meg néger-fordítóként kerestem a pénzt. Hamarosan kölcsönözni is tudtam családtagjaimnak, és ezt látva sógorom mondta a magáét. S mélyen meg voltam győződve, hogy én aztán utánzom Jézust teljes erőmből. S mérhetetlen öntudattal hamarosan KIO-t írásba fogtam, mint *virtiglih* Jézus-követő. Albérlet tulajdonosaként. Fizettem a havi 300-at a mellényzsebemből. S vettem lakást is hamarosan az Attila-úton, meg nyaralót a Csatárkán. Mindezt közösségi célokra is, és egyáltalán nem csupán magánpasszióra. Ezekben az objektumokban ringott a Bokor bölcsője. Később meg építkeztem Budaváriban, s adtam pénzt különféle Bokor-létesítményekre, meg Prakashnak az indiai szegénygyerekek javára, s ha meghalok, ezeké a bankszámlám: sok-sok millió van rajta. Aztán bevonultam Rend-anyámékhoz, ahol havi 120 ezer forintba kerülök.

Közösség után a soros háziasszony, Ko. Laci mosogatott. 8 óra után ment el a nép, s utána még leültünk Lacival beszélgetni.

– Jó, mi nem engedünk a 48-ból, s hűségesek vagyunk a jézusi eszményekhez... De miben áll ez a hűségünk? Lehet-e hűségesnek lennünk? Én magam hűséges vagyok-e ezzel az étellel? Utánoztam-e Jézust? Írtam a könyveim, gyűjtöm rendületlenül ma is a csoportokat. S kiügyeskedtem az uraknál rehabilitációm, s mondhatok plébánostól meg nem hirdetett szentmisét vasárnaponként az adyligeti kápolnában a már elbolondítottaknak (*mi aztán nem engedünk a 48-ból* – tartalommal), s élek itt e házban, s az erkélyemről kilátok fővárosunk sétáló utcájára.

Laci azt mondta, hogy a közösségei elhatározták, hogy kitesznek a csoporttalálkozókon három kasszát: Harmadik világ, Hazai rászoruló, Egyéb.

– S így már Jézus-követők vagyunk? Különbek, mint akik nem csináltak az elmúlt hatvan évben világ-ribilliót, nem leveleztek bíborosokkal, Ratzingerrel, s nem dörögték fülükbe, hogy mi a Jézus-hűség?

Béci pedig megkérdezte a nyár elején, hogy mindaz, amit csinálunk, több-e, más-e, mint eredetromantika. Az az igazság, hogy Schütz Antal Dogmatikáján meg a népi írókon, Sinkán nevelkedtem, s '45 után megismerkedtem a marxizmussal, s elszégyelltem magam: különbeknek találtam igéiket, mint amit a teológián tanultam. Überegni akartam őket: *Ti meg akartok etetni minden éhezőt. Mi is, de mi örök életet is adunk nekik...* S hamarosan az ávón találok magam, ahol az őrnagy úr megmagyarázza nekem: *Bulányi mester, mi nem várhatjuk meg, amíg maga meglelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat.*

S most itt vannak a győztes kapitalisták. Nem emeljük a zászlót a Moszkváról New-Yorkra váltó elvtársaknak sem, ellenfeleiknek sem, de könyörgöm, élni akarunk. Élni. A nyugdíjasok panelházi és megvásárolt főbérleteikben. S a fiatalok is lakáshoz akarnak jutni, és ki akarják fizetni tudni a számlákat, és kicsit akarnak maguk alá, mert a nevelésükhöz hozzátartozik, hogy 16 évesen jogsit szerezzenek. Jézus is gurulna, ha itt élne? Vagy csak beülne Urbán Józsiék valamelyik klímás és matricás kocsijába, vagy máséba, mint én a nyár

folyamán annyiszor, hogy megfürödhessenek a döglesztő nyárban Gárdonyban, Gödön vagy a Mosoni-Dunában? Uram Jézus, hogy kövessetek én ma, aki 62 éve kiáltottam el magam felső faluvégén, Debrecenben, hogy itt az idő, Isten Országát kell csinálni, alakítsátok át gondolkodásotokat, Metanoie! Mit csinálnál Te ma és itt, aki három év után feltámadtál, mennybe mentél? Mit csinálnál, ha 88. évvedet taposnád? Mit? Csak azon a címen, hogy kövessed, amit három év alatt elmondtál? Büszkén és magabiztosan és fiatalon? Azt mondanád, hogy ugyanazt, és te bizony nem eredetromantikázol?

Könyörgöm, élni akarunk. A nem-nyugdíjasok csak este, 17,30-kor vagy 18-kor kezdik csoporttalálkozóikat, s este 10-kor már izgulva mennek el: hogyan fogják kipihenni tudni magukat, hogy másnap helyt álljanak. Mert nem akarják elveszíteni munkaviszonyukat. S ők is ki akarják vágni a rezet, meg hűk akarnak lenni a 48-hoz. De tudnak-e, vagy szükségképpen begyűri őket a globalizált világ? A lányok is karriert építenek, s harminc éves korukban akarnak első és utolsó gyermeket szülni? S nem lesz többé világunkban Anyuka? Értsd: aki otthon van? Mert elpusztul nélkülük a társadalom!

Úgy szeretnék ma megint harminc éves lenni, s elkiáltani magamat felső falu végén. De mit kiáltanék? Azt, hogy vonuljatok ki ebből a globalizált világból, miként én is ott hagytam názáreti műhelyemet? Azt! Idáig tart a fantáziám, mert Jézus az etalonom, és senkit, de senkit nem látok az emberi történelemből, akire lecserélhetném őt. És harminc évesen mit sem törődnek azzal, hogy a szintén kivonult Kalazancius unokája vagyok, aki hiába írta le, hogy a *venerabilem paupertatem*, azaz a nagyon tiszteletre méltó szegénységet tartsák mindig szemük előtt rendtársai, s magam, a kései utód mégis a sétáló utcára látok szobám ablakából. Nem törődnek velem, mert kell valami megoldásnak lenni, s a fiatalok mindig elkiabálják magukat. Lehet, hogy lehetetlent, utópiát kiabálnak, mint ahogy Jézus, Ferenc meg Kalazancius is azt kiabálták, meg mi is Debrecenben. De ma is kell az eredet, ha hatvan évvel később romantikának is minősül. Akkor is, ha a szentek szentje, a ma is kiközösített Loisy abbé elmondta, hogy *Jézus Országot akart, de csak egyház lett belőle*.

Még hozzáragok ehhez a vesszőparipám: ott ne hagyjátok egyházakat, melybe beleszülettetek. Ne kövessétek Pált, aki leszólta a maga egyházának liturgiáját: a körülmetélkedést és a pászkalakomát. Ne kövessétek Mohamedet és Luther Mártont. Csak véres verekedések lesznek minden új vallásalapításból: 60 millió indiós konkviztádor-halála, török hódoltság, s *Európa minden városát felégették keresztény katonák*. Jézusnak jó volt a maga vallása, ha a Golgotára is került. A főpapok mindig verekednek, hazudnak és gyilkolnak, mert hadseregük van, vagy szövetségesei azoknak, akiknek hadseregük van. Járjatok el a magatok templomába, s ott mondjátok el az Üzenetet. Semmi baj nem lesz belőle, legfeljebb ti is Golgotára kerültök. A Golgota az alapja az eredetnek, amely eddigelé még mindig romantikának minősült. De ez a romantika az Isten Lelkéé, aki ma is lebeg a vizek felett. Ma és mindörökre, vagy csak világ végéig, mert velünk van az Atya, a Fiú, aki csak él és szolgálva szeret, s nem uralkodik, a Szent Lélekkel együtt. Amen.

Piarista köz, 2006. szeptember 18-án.

Küldetéstudat

Káptalanodunk – mondta tartományfőnökünk. Azaz megválasztjuk négy évre elöljáróinkat. Előtte pedig beszélünk feladatainkról: pl. van-e, s milyen a küldetéstudatunk. Erre készültem fel:

Az egyes szerzetesrendek sajátos karizmáját megelőzi a Jézustól kapott küldetés: az Isten Országának keresése, építése. Piaristaként ért jó hatvan éve egy Róma felől érkezett küldött indítása: a hatóságok számára láthatatlan kisközösségeket kell csinálnunk, mégpedig lakásainkban. Még '45 tavaszán összehajolt debreceni rendházi szobámban négy-öt magyar, köztük a majdan piaristává váló diákunk, Forrai Pityu is. Ennek nyomán hamarosan felfedeztük magunk számára az evangéliumot: *Jézus nem uralkodott, csak szolgált; nem vett*

el senkitől semmit, csak adott, s nem ismert ellenséget, akit megöljön, csak felebarátot, akit úgy kell szeretni, mint magunkat. Atyja sem uralkodik, napját felkelti jókra és gonoszokra, s csak tékozló és nem-tékozló fiai-lányai vannak. Akiket tanítványaivá bűvölt, azokat egy éjszakai imádkozás után kisközösséggé, Tizenkettővé is tette. Leggyakoribb szavai: basileia, didómi, mathétés, azaz Ország, adni, tanítvány. Kaifás főpapnak nem tetszett a jézusi szöveg, s hamarosan Golgotára küldte őt, de tanítványai folytatták kezdeményét, mert volt küldetésstudatuk. Megelőztük kisközösségeinkkel századunkban 15 évvel a latin-amerikai bázisközösségeket.

Mert volt küldetésstudatuk azoknak, akik körülülték asztalomat. Támogatott minket a debreceni püspöki helynök, az A. C. püspöke: Endrey és tartományfőnökünk: Sík Sándor, aki '50 őszén Tatára hívja azokat a piaristákat, akik rákaptak erre a kisközösségi pasztorációra: voltunk ott vagy harmincan. '52-ben az elvtársak megelégedik pasztorációs formánkat, s a kihallgató őrnagy mondja nekem a Fő utcán: *Bulányi mester, mi nem várhatjuk meg, míg maga megelégedik a mozgalmat vezetőit, köztük három piaristát is: Török Jenő, Juhász Miklós a másik kettő.* '61-re szabadulok és püspökeink már csak titokban mernek találkozni velem. Szállítómunkás leszek, de a napi munka után hét év alatt megírom hat vastag szamizdat-kötetben a *Keressétek az Isten Országát!* című munkámat. Az ihletőm erre főleg az, hogy '64-ben a Vatikán részleges megállapodást köt a magyarországi elvtársakkal. Egyedül velük, a szovjet-blokk többi országnak püspökeivel nem. Ebben alighanem mi, a Bokor vagyunk a ludasok. Biztos akartam lenni a dolgomban, hogy Jézus valóban az Isten Országát akarta ide plántálni, ezért írtam meg a hat kötetet.

S ennek nyomán a lefejezett mozgalom új életre kap. Minszentyt eltávolítják az országból, de Kádár aláírja a Helsinkii egyezményt: minek következtében a kisközösségek miatt már nem börtönözhet már be bennünket. Lékai elfoglalja érseki székét, s az ő dolga lesz megfojtani, amit csinálunk. Ruiz piarista generális oroszlanként harcol értünk, de Gál, Vanyó, Rózsa, Erdő támogatásával Lékai 82-ben és alaptalan dogmatikai vádak alapján csak megfoszt a nyilvános papi működés jogától, s tar-vágást tervez ellenünk. 15 éven keresztül élek ebben az egyházjogtól nem ismert büntetésben: mindent csinálhatok papként, csak egyházi épületben nem. '96-ban Balcells generálisunkkal levelet küldök Ratzingernek: *házámban 15 év után az apagyilkosnak is megbocsátanak...* És Ratzinger hatálytalanítja büntetésemet. De csak oly módon, hogy csak plébánostól meg nem hirdetett misét mondhatok még ma is vasárnaponként az adyligeti kápolnában – nagyobbára Bokor-tagoknak.

Rendszerváltozásig még 23 Bokor-tag ül 3-3 évet börtöneinkben, mert nem ismernek ellenséget, mert nem teszik le az esküt elpusztításukra. S megérkeznek hazánkba a kapitalisták, s én végre elkezdhetném megelégedik a mozgalmat vezetőit, köztük három piaristát is: Török Jenő, Juhász Miklós a másik kettő. '61-re szabadulok és püspökeink már csak titokban mernek találkozni velem. Szállítómunkás leszek, de a napi munka után hét év alatt megírom hat vastag szamizdat-kötetben a *Keressétek az Isten Országát!* című munkámat. Az ihletőm erre főleg az, hogy '64-ben a Vatikán részleges megállapodást köt a magyarországi elvtársakkal. Egyedül velük, a szovjet-blokk többi országnak püspökeivel nem. Ebben alighanem mi, a Bokor vagyunk a ludasok. Biztos akartam lenni a dolgomban, hogy Jézus valóban az Isten Országát akarta ide plántálni, ezért írtam meg a hat kötetet.

Rendszerváltozásig még 23 Bokor-tag ül 3-3 évet börtöneinkben, mert nem ismernek ellenséget, mert nem teszik le az esküt elpusztításukra. S megérkeznek hazánkba a kapitalisták, s én végre elkezdhetném megelégedik a mozgalmat vezetőit, köztük három piaristát is: Török Jenő, Juhász Miklós a másik kettő. '61-re szabadulok és püspökeink már csak titokban mernek találkozni velem. Szállítómunkás leszek, de a napi munka után hét év alatt megírom hat vastag szamizdat-kötetben a *Keressétek az Isten Országát!* című munkámat. Az ihletőm erre főleg az, hogy '64-ben a Vatikán részleges megállapodást köt a magyarországi elvtársakkal. Egyedül velük, a szovjet-blokk többi országnak püspökeivel nem. Ebben alighanem mi, a Bokor vagyunk a ludasok. Biztos akartam lenni a dolgomban, hogy Jézus valóban az Isten Országát akarta ide plántálni, ezért írtam meg a hat kötetet.

Ütöm: a Bokor roskadozik, rogyadozik ebben a globalizált világban. Nagyok sokan elhagyták cégünket az elmúlt 16 év alatt. Alighanem többen, mint akik maradtak. Három részre osztom őket.

1. Vannak, akik hűségesek maradtak a Bokorhoz, de ebből a létező egyházból nem kérnek, s figyelmeztetnek is: *a te kettős hűségeden – Jézushoz is, egyházhoz is – megy tönkre a Bokor*. Nem óhajtanak ugyan új felekezetet csinálni, de távol tartják magukat papjainktól, akik összekeverik Jézussal és Atyjával a fáraót a tengerbe fojtó ószövetségi Istent, meg Szent Pál Istenét is, aki haragjában csak Fia halála ellenében hajlandó megbocsátani nekünk Ádám-Éva bűnét. Távol tartják magukat attól a létező egyháztól, melynek abszolút élet-szabálya *a trón és az oltár szövetsége*. Pilátusé és Kaifásé, a Koppányt négyfelé vágató István királyunké és főpapjaié, s az elvtársakkal is, Hitlerrel is megállapodást kötő Vatikáné. A Vatikáné azért, hogy megóvják magukat s minket a Golgotától.

2. Vannak, akik mindezek ellenére elviselik a mise szövegének nem-jézusi tartalmait, s elviselik a prédikációk jézustalan tartalmait is. Még olyanok is vannak, akik belekapcsolódnak az egyházközségi munkába, s ha lehet, megpróbálják plébánosukat beojtani tartalmainkkal. (Nem sok sikerrel, de nem zavarják őket el emiatt.) S emellett hűségesen járnak Bokor-csoportjuk találkozóira, és vezetnek maguk is ilyen csoportokat. Magamnak kevesebbet kell elviselnem, de azért nekem is kijut. Mert ebbe a csoportba tartozom kettős hűséggel magam is. Miért maradok hűséges? Mert nincs hova mennem. A történelem csak a trón és oltár szövetségét ismeri. Nem találok olyan vallást, amely azonosodnék Jézus tanaival. Még leginkább a magam egyházában tudom feszegetni a pofonos ládát. Itt viselik el, ha mondom pl. a számomra szentek szentjének számító, s 99 éve kiközösített Loisy abbénak szavát: *Jézus Országot hirdetett, de csak egyházat csináltunk helyette*. Nem adom fel a küldetésemet, minden ember közös küldetését: Isten azért teremtett bennünket, hogy megcsináljuk a Szentháromság földi mását, az Isten Országát. A Szentháromságét, melynek személyei nem uralkodnak egymáson, nincs magántulajdonuk, mindenük közös, s harcot nem ismerő békességben élnek egymással.

3. S végül van még egy harmadik tábor is. Ők nem kérnek sem az Egyházból sem a Bokorból. A civil szférában keresik a helyüket, és sokszor igen jó dolgokat csinálnak. Egyikük így e-mailezik velem: *Észre kellene vened, hogy az egyház – nem csak a katolikus, hanem bármely felekezet – huszadrangú kérdés. Az egyház nem egyszerűen anakronisztikus, hanem lényegtelen és súlytalan. Oka van ennek: évszázadokon át nem csak elmulasztott pozitív lenni, hanem kifejezetten negatív volt. A történelem süllyesztője szélén van...másodszor pedig: a kiskorúságban tartás helye. Azaz: durva regresszió lenne visszaballagni az egyházba. A hajdani nagyszerű felfedezésedet: "Nem hordjuk más zsebében a lelkiismeretünket!" – ki kellene egészítened: az intenzív érintkezés kötelezettségével De az egyház nem gyógyszer erre, hanem csupán vissza-infantilizálás. S a Bokor is megkapja magáét. A KV (=Képviselő, ez a mi tartományfőnökségünk, én nem vagyok már benne) olyan, mint egy polgármesteri hivatal, amely jár, mint egy malom, végrehajtó, szervező apparátus – de hol a polgármester, aki a koncepciót vezényli? Gyurka bácsi, azt hiszem, akaratlanul ugyan, de Te vagy a legnagyobb hunyó abban, hogy a Bokor show-hivatal lett. A Gyökér-közösség (ez a csoportvezetők küldötteinek fóruma – ebben még benne vagyok), amely elvileg a szellemi kisugárzás központja lenne, öreg kanonokok üldögélése. Nem gondold, hogy mielőtt meghalsz, ki kellene tisztítani az eldugult csöveket a Lélek fúvásához, hogy ne egy teljesen leült helyzetet hagyj itt? Ölel, s a beceneve következik. Aki mindezt írja, nem akárci. Három évet ült Jézusért Baracskán, mert nem tette le a katonai esküt. Mind a három táborunkban vannak ilyenek.*

S most kérdezem tőletek: Mit csinálnátok, ha a helyemben lennétek? Én magamtól csak azt tudom, hogy négy hetenként továbbra is találkozom 15 kisebb-nagyobb csoportban velük, olykor hat óra hosszat is. És mindig körben megy a szó. Megvárjuk, hogy mit mond a következő. Nem vágunk a szavába. Csak akkor szól a következő, ha ez előtte szóló azt mondja: Passz. Tizenévesektől kezdve a hetvenes éveikben levők ülnek a különböző csoportokban. Nagyjából itt a szobámban, s beszélgetek itt egyénileg is azokkal, akik

megkeresnek; ha járnak, ha nem járnak – már vagy még – csoportjainkba. A piaristák közül csak Totya maradt hűséges hozzánk. Emil meg gyóntatja azokat, akik itt hagytak minket. Ki az, aki közületek beszállna ebbe az ördögszekérbe? Vagy húzzuk le a rolót? Higgyem el én is, hogy csak egyházat lehet csinálni? De Jézus azt mondta, hogy *hé basileia tou theou entós hümon estin*, azaz az Ország rajtunk fordul. Amen a vége.

Piarista köz, 2006. szeptember 20-án.

Sashalmon mondtam el, s a textus: Mk 9, 30-37

Testvéreim! Azt kérdezem magamtól, hogy mi adhatott erőt Jézusnak ahhoz, hogy végig csinálja köztünk a három esztendő. S azt válaszolom rá, hogy meg volt győződve arról, hogy javunkra fog szolgálni az, amit tanít nekünk. Javunkra is szolgálna, ha figyelnénk arra, amit mond.

Nem figyelünk rá? De nem ám. A napokban elhangzott Balatonöszödön egy bűnbánó szó. Hogy választás előtti kampányfogás-e, nem tudom. Magam most nem egy párt nevében, hanem az egész magyar társadalom nevében mondanám, hogy nem figyelünk Jézusra. Nagyon nagy bajba kerültünk. Elfogyunk. Mért? Nincs erőnk az élet továbbadására. Évenként százezer gyermek sem születik országunkban. Az átlagéletkor is kevesbedik. Harminc esztendő múltán a mai tíz millióból aligha marad több mint hat-hét millió.

A baj nagyon régen kezdődött. Akkor, amikor egy nagyon csúnya napon elhittük, hogy a családok nem tudnak megélni egy fizetésből. Ennek lett következménye, hogy a nők is munkába mentek. Az én édesanyám még nem ment munkába. Dolgozott odahaza annyit, amennyinél többet a ma munkába menő nők sem dolgoznak.

Jó negyven évvel ezelőtt történt, amit most elmesélek. Szállító munkás voltam, amikor kijöttem az elvtársak börtönéből, ahol kb. tíz évet töltöttem el. Az IKKA-hoz közvetítettek ki, s munkaszünetben beszélgettünk. Egy harminc év körüli nő, akinek talán egy vagy két gyereke volt a bölcsődében vagy ovodába, mondta, hogy ő azért dolgozik, mert őt a gyereke nevelés, az otthoni munka már nem elégíti ki. Megkérdeztem tőle, hogy az IKKA-beli ingeknek az egyik sarokból a másikba átrakása – ez volt az ottani munkája – kielégíti-e. Zavartan mondta, hogy van azért ott más munka is. Nem volt, csak az árukat raktuk ide vagy amoda. A nehezebbeket mi, férfiak. A könnyebbeket a nők.

Amikor egy társadalomban általános lesz, hogy a nőket nem elégíti ki az otthon rendezése, karbantartása, szépítése, amikor a gyermekeinek szépre, jóra okítása megszűnik a legkülönb asszonyi tevékenységnek minősülni, amikor a gyári, a bolti munka elégíti ki az asszonyokat, akkor kezdődik a vég. Miféle vég? A társadalom vége. Isten teremtmői terve arra épül, hogy a nők anyukák legyenek. S Anyuka, ez a szó gyermekkori emlékeim alapján annyit jelent, hogy *aki otthon van, amikor felkelünk, amikor elmegyünk az iskolába, amikor hazamegyünk, amikor éhesek vagyunk, amikor bármi bajunk van*. Mert az anyuka az, aki segít rajtunk.

Ha Jézus ma élne köztünk, akkor ilyesféle példabeszédeket mondana. Volt két leány. Az egyik okos volt, s a másik balga. Az okos leány kinézett magának egy rendes és szemrevaló fiút. Csak egyszer kellett ránéznie, s az a fiú elkezdett körülötte forgolódni, s nem nyugodott addig, amíg haza nem vihette házába azt a lányt, aki őt kinézett magának. Ehhez azonban a fiúnak meg kellett kérnie a lány szüleitől annak a kezét. Aztán lett lakodalom, a már vihette is őt. S hat fiút és hat leányt szült neki a lány. Unokáiknak a száma annyi volt már, mint égen a csillag, s amikor meghalt a lány, egy egész sereg kísérte őt ki a temetőbe. Lelkét meg mennybe vitték az angyalok, s amikor találkozott ott mennyei Atyjával, dupla-pusztit kapott tőle az okos leány. A balga lány pedig azt mondta, hogy ő hiába néz a fiúkra, azok rá sem köpnek, amíg le nem fekszik velük, s ezért ő csak barátoknak jó, amíg végre a 16. barátja hajlandó őt az anyakönyvvezető elébe vinni. Éppen ezért neki házasság előtt szakmai karriert kell csinálnia, s legfeljebb egy gyereket lehet szülnie, akit mihamarabb bölcsődébe meg ovodába visz. Meg is hal úgy, hogy házasság előtt, alatt meg utána elfogyaszt egy két tucát

férfit, de mire megöregszik, nincs neki senkije, szeretetotthonba kell vonulnia, nem kíséri nagy sereg a temetőbe, s ha az angyalok véletlenül mégis a mennyekbe vinnék, jó ha szimplapusziban részesül. Mert hasonló a mennyek országa az okos és balga leányhoz. S ez a balga, ha megérkezik a Völegény, becsukják előtte a kaput, s ha zörget, akkor kijön a Völegény, és azt mondja neki: *Nem ismerlek Téged.*

De hát Jézus kétezer esztendővel ezelőtt született, s akkoriban nem efféle példabeszédeket kellett mondania, mert akkoriban még csak okos lányok voltak Izraelben. A balga lányok inkább a gazdag pogányok között akadtak. Izrael lányai még tudták, hogy anyukáknak kell lenniük. Jézusnak ezért akkor olyan nem-példabeszédeket kellett a főpapoknak, írástudóknak meg a véneknek mondania, hogy titeket még a kák is megelőznek Isten Országában.

Ezek után még megpróbálhatom megmagyarázni a mai evangéliumi szöveget. Elsőül is azt, hogy miért nem értették Jézus szavait, és miért féltek megkérdezni Jézustól, hogy mit jelentenek szavai. Azért nem értették, mert Messiásnak gondolták Jézust, és számukra a Messiás annyit jelentett, mint dicsőséges uralkodó Izraelben. Ha pedig Jézus dicsőséges uralkodó Izraelben, akkor Jézus parancsol az ottani embereknek, s azok nem tudják őt megölni, minek következtében nem is kell feltámadnia. Nincs mit szemükre hányni a tanítványoknak azért, mert nem értették Jézust. S miért nem merték megmondani Jézusnak, hogy nem értik azt, amit beszél? Hát csak azért, mert nem is olyan régen Péter megmondta Jézusnak, hogy ne beszéljen már arról, hogy a főpapok, írástudók és vének, tehát a Zsidó Nagytanács keresztre fogja feszíteni őt... Hogy ne beszéljen már ilyeneket, s akkor Jézus lesátározta Pétert, és azt mondta neki, hogy nem az Isten fejével gondolkodik, hanem a maga emberi fejével. Hát ezért nem merték Jézust megkérdezni. Péter már megkapta a magáét. Nincs szükségük rá, hogy őket is kiossza Jézus. Nincs, mert ők csak a maguk fejével tudnak és akarnak gondolkodni, s ez a fejük azt mondja, hogyha Jézus a Messiás, akire minden zsidó vár, azt nem feszíthetik ezek a semmik keresztre, hanem legfeljebb Jézus feszíttetheti meg őket.

Jézus pedig tehetetlen a tanítványokkal szemben. Csak annyit tehet, hogy bejelenti nekik egyszer, kétszer, háromszor és akárhányszor, hogy szenvedni fog ezektől a senkiktől, s amikor a Getszemániban megkötözik Jézust, akkor a tanítványok majd tizenkét felé szaladnak, nehogy már őket is megkötözzék. Csak emberi fejükkel tudnak gondolkodni. Így van ez kétezer évvel később is. Nem halljátok se Gyurcsánytól, se Orbántól, sem a különböző vallásfelekezetek fejeitől azt, amit prédikációm elején mondtam. Nem is hallotok olyasfajta jézusi példabeszédet, mint amilyent meg utána mondtam. Mindenki a maga emberi fejével gondolkodik. Hogyan tudom kifizetni a számláimat? Hát úgy, hogy az asszony is dolgozik, meg az ember is. Még így is nagyon nehéz üzemeltetnünk azt, amit üzemeltetnünk kell. Mert meg kell élnünk, s nem kétezer éve, hanem most, és ki kell fizetni a vezetékes telefont, az öthat családi mobilt, az internetet, s fel sem tudom sorolni, hogy még miféle számlákat. S akkor jön valaki, aki arról beszél, hogy a század végére végleg elfogy a magyar, és nemcsak a magyar, és hogy mohamedán kontinenssé lesz Európa, mert a voralbergi Feldkirch városának ovodájába már csak mutatóba járnak osztrák gyerekek, a többiek már mind törökök. Ki érti ezt a sötét pesszimizmust, és nem is merjük már megkérdezni Gyurka bácsit, hogy hogyan beszélhet ilyeneket. Biztos csak azért, mert mély depresszióban szenved. Jobb meg sem kérdezni.

Valamit azért mondanom kell még a mai evangéliumi szakasz második feléről, arról, hogy Jézusnál mi ez az első meg utolsó. A tanítványok első akarnak lenni. Hol? Hát abban az országban, amelynek hamarosan el kell következnie. Abban az országban, melynek dicsőséges uralkodóját úgy hívják, hogy Jézus. Tudják, hogy Jézus zabos e témára, ezért csak maguk között beszélnek meg, hogy közülük ki a nagyobb. Megkapják a magukét Jézustól. Abban az országban, ahol Jézus a király, a király az, aki legjobban szolgál. Ő az első. S a

második az, aki Jézust a legjobban le tudja koppintani. S az az utolsó, akinek ez a lekoppintás a legkevésbé sikerül.

S végül Jézus ad még egy példa-cselekményt és beszédet is. Az odahívott gyermek, akit megölel, az a legkisebb közülük. A legkisebb sorban a legutolsó. Aki magához öleli a legkisebbet, az fogadja be Jézust és mennyei Atyját. Hogyan kell ezt tenniük? Félre kell vágni a maguk fejét s a benne levő gondolatokat. S helyükre kell tenni azt, amit nem értenek s meg sem mernek kérdezni. Azt, hogy miféle Messiás Jézus. Hát olyanféle, aki más rendet akar, mint ami a világban van. Az Atyja rendjét, a Szentháromságét, amelyben kicsiny az Atya, kicsiny a Fiú, kicsiny a Lélek. Szolgálnak egymásnak, megosztják egymással azt, amijük van, s harc nélkül békességben élnek egymással. Egyik se nagy, egyik se első. Mindegyik utolsó. S csak az okos fiúkat és az okos lányokat várják oda maguk közé. Az okos fiúkról majd valamikor másszor mondok példabeszédet, meg a balga fiúkról. Amen.

Piarista köz, 2006. szeptember 22-én.

Optimista, pesszimista volt-e Jézus?

Az utóbbi időben barátaim újra és újra pesszimistának mondanak engem, pedig én csak illúziómentesnek, tehát realistának, és amellet Jézus szemléletét képviselőnek gondolom magamat. Ezért gondoltam, hogy újra végiggondolom Jézus tanítását a címben megadott szempontból.

Jóhírt mondani jött közénk, s ezt a jóhírt hajlamosak vagyunk még örömhírnek is fordítani. Magam is megtettem, és végig a KIO-ban örömhírről beszélek. Negyven évvel ezelőtt ennyire átéltem Jézus optimizmusát. Pedig Jézus világosan beszél: csak jóhírt mond: *eu-aggeliont*, s az *eu* jót jelent. Beszélhetett volna *khara-aggelion*ról is, s a *khara* örömet jelent. De nem tette. Miért fordítottam akkor úgy, ahogy tettem. Fiatal voltam, mindössze ötven éves, és hittem, vagy csak reméltem abban, hogy lesz az életemnek még egy fordulója. Olyan, amilyen volt az '52 előtti forduló, melynek végén hazám ügyésze a legsúlyosabb büntetést, a kötélt általi halált javasolta a Tanácsnak ellenem, a fejemre. S tizenöt évvel később újra euforiás lettem, s nem törődtem vele, hogy újra börtönbe kerülhetek, csak mondtam és írtam, hogy örömhír és örömhír. Jézus is euforiás volt, amikor elment a Keresztelőhöz, és kiment 40 napra a pusztába vadállatok közt élni. S még inkább az volt, amikor tanítványgyűjtésbe fogott

Euforiás volt, de nem eufóriát hirdetett: *Vegyétek magatokra igámat, és békességet, nyugalmat találtok magatoknak, mert az én igám...* Milyen? Milyen lehet egy iga? Hát amilyen egy iga, melyet a baromnak a nyakába raknak, hogy húzhassa szegény a maga terhét. Az *optimista* Jézus arra biztat bennünket, hogy igát vegyünk a nyakunkba, s ennek ellenébe fogunk békességre és nyugalomra jutni. Kérdezem újból, hogy milyen ez a jézusi iga. Válaszolok: *khrestos*. E görög szó szótári jelentése – ha dolgokról van szó: használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes; ha pedig személyekről, akkor tiszteltre méltó, nemes, jó őszinte, jóságos, szelíd. Hát az iga dolog, tehát ezek közül kell választanunk: használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes. Válasszunk! Nem választom azt a jelentést, amely nincs a szótárban, csak a magyar szentírás-fordításokban, melyekben rendre ezt találom: *Az én igám édes*. Ezt a szót, hogy *édes*, az evangélisták nem is adják ajkára Jézusnak. Annyira abszurd, hogy egy iga édes legyen. Csak a szerelmesek beszélnek a szerelem idején a szerelem édes igájáról. Később pedig a *Talpig nehéz hűségben* – lesz a megfelelő szó, de csak a nagyon tisztességeseknél, mert lassan-lassan alig találunk még a vallásosok közt is olyant, aki nem próbált két-három házasságot kötni, s nem felüknek halála után. (Nem a Bokorban!)

Tehát milyen volna a Jézus igája, melytől nyugalmat, békességet találunk a lelkünknek? Én amellet kötnék ki, hogy ez az iga *a hasznos*, *a jó* az ember számára. Mert bár olyan életem volt, hogy sokan irigyelnek érte, de senki sem akad, aki cserélne is velem, én csak azt

mondom, hogy ha 18 éves fővel újra kezdhethném, minden bizonnyal ugyanarra mennék, amerre 70 esztendővel korábban elindultam. Mert az az iga, amelyet nyakamba raktam, jónak, használhatónak, élhetőnek bizonyult számomra. Tehát eufóriája és optimizmusa ellenére is *realista* volt Jézus, és a jóhírt éppen ezért – az ember számára bizony igának mondta. S igát kell a nyakunkba venni, hogy megtaláljuk lelkünk békéjét és nyugalmát. Ez a jó, ez a hasznos, mert ez üdvösséget biztosító a számunkra.

S milyen volt ennek a jóhírnek a visszhangja a tanítványokban? Koruknak, fiatalságuknak s tévhiteiknek megfelelő. Bár Jézus sohasem mondta magát Messiásnak, Péter annak vallotta őt. S a Messiás kivétel nélkül minden zsidónak annyit jelentett, hogy a Messiás dicsőséges uralkodó lesz Izraelben. S az optimista és eufórikus, a fiatal Jézus meg elmondja nekik, hogy emberek kezébe kell kerülnie. Mire Péter tiltakozik: Távol legyen ez tőled, Uram! Jézus pedig lesátánozza őt azon a címen, hogy nem az Isten fejével gondolkodik, hanem az emberekével. Tehát az optimista és eufórikus Jézus az optimista és eufórikus indulása után hamarosan pesszimista lesz, és bejelenti egyszer, kétszer, háromszor és akárhányszor, hogy pályájának a Golgota a közbeeső állomása... egy rettentő megcsúfolás, melyben elhangzik majd a pesszimista szót: Atyám, miért hagytál el engem? A végállomás a feltámadás. De milyen? A titokban és lopva feltámadás, amely után már a mennybemenetel következik. Értsd: Jézus eltűnik a színről. Nincs tovább hely itt lent számára, mert ez a főpap és a prokurátor világa, s abban nincs hely Jézus-félék számára.

Olyat kell mondani, ami épít, buzdít, vigasztal – hallottuk egy nagyon buzgó Bokor-lelkipásztortól. Kivétel nélkül minden templomban ilyet hallhatunk papjainktól. Ha kereszthordozásról beszélnek, a magunk életének a keresztheiről beszélnek. Jézusnak nem a maga kereszthalála volt a jóhíre. A Golgota csak következménye volt a jóhírnek. Én nem tudok másról beszélni, csak arról, hogy a kétezer esztendőn keresztül a Jézusra hivatkozó egyház tette az ellenkezőjét annak, amit Jézus jóhírnek, igának mondott, s aminek üzembiztos következménye a Golgota. S életemmel azt példázom, hogy ez a jóhir, iga és következménye – jó és hasznos az embernek.

Akkor is, ha ez nem minősül optimistának és lelkipásztorinak. De számomra csak az lehetséges, hogy minden alkalommal valami olyasmit mondjak, hogy nem-teljesítésben vagyunk. Hogy csak egyház van és nincs meg az az Ország, aminek jóhírét, igáját, keresztyét tanította Jézus. Nem tudom, tanították-e Néktek iskolában Kölcsei Ferencnek Zrínyi második éneke című verést. Valamennyit idéznék belőle:

*Hatalmas! Ó légy vezére, / vagy itt az óra, s végveszélybe dűl!
De szánjad, ó sors, szenvedő hazámat / Te rendeltél áldást neki:
S a vad csoport, mely rá dühödve támad, / Kiket nevelt, ön-gyermekei.
Taposd el a fajt, rút szennyét nememnek; / S míg hamvokon majd átok ül,
Ah tartsd meg őt, a hűv anyát, teremnek / Tán jobb fiak, s védvén állják körül.
Törvényem él. Hazád őrcsillagzatja / Szülötti bűnein leszáll?
Szelíd sugárit többé nem nyugtatja / Az ősz apák sírhalminál.
És más hon áll a négy folyam partjára, / Más szózat és más keblű nép;
S szebb arcot ölt e föld kies határa, / Hogy kedvre gyűl, ki bájkörébe lép.*

Írta ezt a magyar nemzet Himnuszát nekünk adó költő, s15 év múltán, halála évében, 48 éves korában, szinte utolsó versében meg az fakad szívéből, aminek egy részét felolvastam. Az Isten tolmácsa, görögül *előremondója*, prófétája, nem hazudhat. A hazugságot meghagyja a nagyuraknak, az ő szakmájuk ez. Nem telik bele száz esztendő, s elveszítjük hazánk területének háromnegyedét. S én ma amiatt sírok, hogy kipucoljuk száz éven belül magunktól nemcsak az elveszített háromnegyed részt, hanem a megmaradt egy negyedrészt is. És az én fájdalom istennektetsző fájdalom? Bizony az. Mikor legutóbb erről beszéltem egy rangosabb Bokor-közösség évnyitó találkozóján, egyik testvéremnek az volt, talán melankónikus, válasza, hogy ismerjük a történelemből a népvándorlást, amely lecserélte

Európa lakosságát. Ismerjük. S egy egyetemi rektor mondja el ugyanezen napokban, hogy olyan a magyar társadalom, mint a népvándorláskori római, melyet bűnei folytán lecseréltek a friss babár népek, amelyek még ismerték a Sors szavát a törvényről: *Hazád őrcsillagzatja szülőtti bűnein leszáll.*

És Jézus is elmondta: *Ha visszajön az Emberfia, vajon talál-e hitet a Földön.* És ugyanezen az okon elsíratta saját nemzetét is: *Jeruzsálem, Jeruzsálem, te megölsz a prófétákat, hányszor akartam egybegyűjteni néped, ahogy a kotlós összegyűjti csirkéit, és nem akartad. S most pusztán hagyaték nektek házatok.* Ez a csúnya, és pesszimista Jézus! Nem, csak realista volt. Meg is jövendölte, hogy népének kétezer évig nem lesz hazája.

Piarista köz, 2006. szeptember 24-én.

Belső osztozás, avagy hogyan halunk meg a Bokorban?

Bandi bácsi a nem-Bokortag Edina lakásában-gondozásában. Éva néni visszament szerzetes rendjébe. Ildit saját lakásában gondozta Trásy Évi Bokor-tag. Más halottaink saját családjukban. Ne folytassuk a sort. A többiek családi környezetben, ha volt családtagjuk, illetőleg szeretet-otthonban, ha nem volt családjuk, vagy nem volt benne hadrafogható erő. Alighanem ezután is így lesz. Kovács Teri visszament magányos húgaihoz, én meg bementem saját szerzetembe. Hova mehettem volna? Megterhelhettem volna egy-két Bokor-családot, mely nélkül is nagyon megterhelten él. Éva néni példáját követtem. Nincs több kereten kívüli szerzetes a Bokorban. A Bokorbeli papok, ha arra érnek, várja őket az egyházmegyei szeretet-otthon, a családok pedig elmennek majd közülünk a család, ill. a szeretet-otthon útján. Nyolcvanadik évében él, aki a legjobban kacérkodott közülünk a Bruderhofba költözés gondolatával.

16 éve ezt a szöveget hallottam: beteg szüleinket is könnyebb lenne ápolnunk, ha életközösséget csinálnánk. Ma már más szöveg lett számomra aktuális: nem kellett volna piaristáékhoz mennem a tavasszal, ha lett volna életközösségünk, s Terinek sem kellett volna Debrecenbe menni húgaihoz. A Bokor első nemzedéke ma 66 évnél idősebb, s a második nemzedék is immár a 66. évét közelíti. Illyés Gyula *Mors bona, nihil aliud* c. versének egy szakasza jut eszembe:

Legyen egy haltató hely – mint altató, valódi! –

Átszálló állomás zenével,

Honnan, mint befűtött, jófekhelyű vagon-lit

Visz ki a végső éjjel!

Csak ennyit módosítok szövegén: *Legyen imádkozós hely, fölkészítő, valódi! – ...* Szóval ma már az első nemzedék számára lett aktuális, ami 16 éve még csak szüleinkre gondoltatott minket. Talán egy ilyen Illyéstől lopott felszólítás

teremtsük meg magunknak maradék édenükkép

Üdvét a jó halálnak,

Üdvét a jó halálnak.

indítást adhatna a belső osztozásra, melyben jó lenne, ha lépni tudnánk egyet. Mert van már Bokorliget, Bokorporta, ahol időnként megjelenik ez vagy amaz, de nincsen még helyünk, amelyet belaknánk.

Piarista köz, 2006. szeptember 26-án.

Van egy vak barátom is, Csak a szüleit ismerem személyesen. Az apja digitalizálta Csongrádon a *Páter Bulányit* és Ildi Assziszjt is. Vak barátommal még sohase találkoztam, csak e-malen levelezünk. Sok mindenféléről, különböző szentírási helyek értelmezéséről is, melyeket ő görögül (!) olvas. Számomra elképzelhetetlen mindez, mert én még két szemmel is alig igazodom el a digitális világban, ő meg még görögül is, és vakon... Nyáreleji levelét hozom, mert van benne valami közérdekű is.

Kedves Gyurka Bácsi! Nem is tudom, melyikünk következne az írással, könnyen lehet, hogy jómagam. Az egykori DOS-beszélő berendezésem már vagy fél éve felmondta a szolgálatot. Hála az Úrnak hogy így is, vagy 12-13 esztendeig használhattam. Így hát nem volt más hátra, minthogy magam is átálljak az új Windows-technikára, hiszen ahhoz is már elég fejlett beszélőrendszert lehet használni. El is indultam még a múlt év novemberében egy látáskorlátozottak számára tartandó számítógép-használói képzésen Hódmezővásárhelyen. Most érünk a finisbe, a képzési idő negyedik negyedébe, amikor is kb. 40 napon át hetente legalább kétszer (de olykor háromszor is) épp az emilezés és Internet-böngészés csínját-bínját törekszenek nekünk megtanítani. Úgy értem, hogy törekszenek, hogy nagyon találekonyan, egy látó, és egy nem-látó tanár foglalkozik az oktatásunkkal, tehát mindkét tekintetből igyekeznek ellátni a tudnivalókkal. Úgyhogy még most sem tudok emilezni Windows alatt, hanem az én drága feleségem, Zsuzsám dobja föl majd ezt a levelemet. Az említett képzésen eddig a Windows op. Rendszer alapvető használatával, majd a szövegszerkesztéssel és legutóbb a táblázatkezeléssel igyekeztek megismertetni minket. Mindezt csak némi bevezetőnek szántam, valamelyest mentegetőzendő, hogy miért is nem írtam mindidáig.

És Gyurka bácsinak mivel telnek a napjai mostanság?

Nemrég találtam az evangéliumi írásokban két szakaszt, melyekkel kapcsolatban írnék és kérdeznék is valamit. Mk 14,41: Harmadszor is visszatért, és így szólt hozzájuk: *"Aludjatok tovább és pihenjete! Elég!* [Elég. (Megvan a döntés) – Vida-ford.] [Nincs a gonosz előtt akadály. – Csia-ford.] *Eljött az óra! Íme, átadatik az Emberfia a bűnösök kezébe"*. Valahányszor idáig jutottam a sorbaolvasással, mindig is sejtettem, hogy ez az elég! szó, nem amolyan katonásdi, hogy az egyik percben aludjatok, a másikkban meg: elég, felkelni! Úgy sejtem, hogy az *apekhei* ama bizonyos elég! felszólításnak a görög megfelelője. Ezt a görög szót csak ott találtam még meg, amikor Jézus ezt idézi Ézsaiástól: *Ez a nép csak ajkával tisztel engem, a szíve azonban távol (apekhei) van tőlem* (Máté 15,8; Márk 7,7). Nyilván egész másról lehet itt szó. Arról, hogy Jézus a megelőző három imatusája folytán mostanra tudott elegendően felkészülni, megerősödni a hamarosan bekövetkező szenvedéseire, melyek – miután végleg igent mondott rájuk, rázúdulhatnak, az Írások most már beteljesedhetnek: Megverem a pásztort... Hát nem ezeket kellett elszenvednie a Krisztusnak, hogy bemehessen dicsőségébe? És leginkább ettől a szent igenjétől jött el a sötétségnek és szenvedéseinek órája, minden más adalék önmagukban (Júdás árulása stb.) együttesen is elégtelen lett volna erre. Körülírva: Elégséges ez az imaharc, elhárult az akadály. Távol van már (mint ahogy az Istent csak ajkával tisztelő nép távol volt Istenétől).

Ám mindez a fejtegetésem nélkülözi a megalapozott tudást, sokkal inkább belső sugallat és némi megsejtéses szóelemzés folyománya, következtetése. És igen érdekelne Gyurka bácsi véleménye minderről. Másodsorban pedig Csiának ama dölt betűs szövegrészei is érdekelnének, hogy mire vélje azokat az olvasó. Pl. az iménti idézetben is volt az a dölt betűs *gonosz előtt*.

Türelmesen várom Gyurka bácsi levelét. Szeretettel: Pánczél János (Makóról).

Válaszom levelére:

Kedves Jánosom! Megörültem újbóli jelentkezésednek. Csodálom lankadatlan magadat el nem hagyásod, nagyon tisztellek érte. Magam beköltöztem a piarista rendházba, s bár nagyon kedvesek hozzám, ennek ellenére is azt érzem, hogy *apechei*, azaz elég már nekem e földi életből, s szívesen várnám már a behívót, s hallanám a kántort: országodba engedj haza engem... 88. évemben talán már itt az ideje.

Előbb leveled befejező szakaszára válaszolok, mert az a dolgok könnyebb fele. Minden fordítás valójában értelmezés. Amikor Csia a görög szövegbeli alap nélkül is értelmez, akkor dölt betűvel ír.

Az *apechein* 19 ízben szerepel az ÚSz-ben. A szótárak bőséges mennyiségű jelentéssel szolgálnak. Ami a kérdéses helyet illeti, megnéztem egy-két magyar és nem-magyar *értelmezést*, s ezek alapján azt kell mondanom: ahogyan gondolod azt, úgy lehet. Én is gondolom valahogyan; pl. így:

Jézus meglátja a közeledő Júdást, s ezért az *apechei* értelmezhető akár így is: Vége, vége, vége. Nem kell tovább gyötörnöm magamat, s titeket sem. Abba hagyhatom. Majd mások gyötörnek. Az öngyöttrésből elég már. Elég abból. Számomra is egyértelmű, hogy nem a tanítványok alvásából elég. Mindez azonban nem tudomány, csak beleélés és értelmezés. Júdás megjelenése zárja le az imádkozva gyöttrődés Getszemáni-kerti szakaszát.

Isten áldjon meg! Szeretettel Gyb.

Piarista köz, 2006. szeptember 28-án.

Szerda reggel 7 órakor Szíjártó Marika várt a Piarista közben, s levitt Budaváriba. Előző szombaton pedig nálam jártak Acélék meg Györgyék Virágannával, akitől több puszit is kaptam. Az ifjú hölgy a napokban kezdte meg általános iskolai tanulmányait. Acélék, Györgyék tüntetni mentek valahova, de előbb lerakták nálam a szőlőt és az őszibarackot budavári kertünkbe. Az őszibarack első termése volt annak a köpött fának, mely Teri ablak előtt bújta ki a földből nem sok év előtt. Acéléktől pedig fügét kaptam, de nem Budaváriból, csak Halásztelekről.

Marikával 90 km-t mentünk az M7-esen, s arról tértünk le jobbra Balatonfüred felé. S mentünk egész Akaliig, s Dörgicsén, Mencshelyen keresztül értünk Budaváriba még 9 óra előtt. S útközben nagyot beszélgettünk. Miről? Arról, hogy istenkapcsolatunkat táplálja az, amit tanultunk, amit másoktól hallunk. De nemcsak ez a két változat van. Van egy harmadik is, ami már belső élményünk. Kiderült, hogy e harmadik változatnak két fajtája is lehetséges. Az egyiknek a forrása az emberi lelkiismeret, a másik pedig az a hang, amelyről azt gondoljuk, hogy nem mimagunktól jön. Kíváncsi voltam, hogy mi volt ez a 3b változat Marika életében. Elmondta, hogy első terhességét nagyon nehezen viselte. Nemcsak az ilyenkor szokásos rosszullétek következtében, hanem azért is, mert ennek következtében nem tudta a maga megszokott apostoli tevékenységét folytatni. S ekkor történt vele a nagy 3/b. Hirtelen megértette azt, hogy most az a dolga, hogy megszüljön gyermekét.

Ezután én is elmondtam a magamét, az éppen 70 év előtt történetet, a szeptemberit. Elviselhetetlen volt számomra a noviciátus hallgatási fegyelme. Elkezdődött a 8 napos lelkigyakorlatuk, melynek első fele még szigorított is ezen a fegyelmen. S megmondatott, hogy a második négy napban meg totális lesz a hallgatási parancs: semmit sem beszélhetünk. Ajánlottam társaimnak, hogy emeljünk szót ez ellen előljáróinknál, de nem hajlottak rá. Bementem az oratóriumba, s letérdepeltem az ablaknál, mely a templomi főoltárra nézett, a tabernákulumra. S valamennyi idő után olyasmi történt bennem, hogy úgy éreztem: soha többé az életemben nem akarok beszélni, mert semmi értelme annak, mert eltöltött az Isten. Marika helybenhagyta, hogy ez a 3/b.

Aztán megérkeztünk. Biciklilakat le, zárba kulcs be, a házban a nagy szobában 18 fok, ablakok kinyitása, mire eljöttünk már 21 fok lett. Bent házban csomag le, gumi csizma fel, s mentem ki a kertbe. A fügefa kihajtott, apró másod termés rajta. A nyári piros alma a földön, s trágyázza a jövő évi termést. Két darab a földön sem rohadt el. Megkóstoltuk, nagyon finom volt. A málnából semmi sem lett. A tüskétlen szeder leérett már. De: volt szőlő, birskörte, birsalma, naspolya, őszi barack, mandula, dió, körte. Hozzáláttunk a begyűjtéshez.

Az őszi barack jó része a földön, az át kellett válogatni. Egy nagy kosarunk volt, s Marikának egy kosárája. Biztos, hogy több mint 50 kilót leszedtünk, azt felcigeltük, és a kerti ebédlő asztalán két jutazsákba raktuk. Marikának elmagyaráztam, hogyan kell nagyon finom szörpöt és lekvárt készíteni belőle – Teritől örökölt tudományom alapján. Ezt követően végigmentünk a szőlősorokon, s ami ennivalóan édes volt, leszedtük. Ott maradt még 9/10-ed

része. Közben déli harangszó utáni egy óra lett. Marika hozott hazulról gyümölcslevest és lecsót, megmelegítette, s a nagyszoba kisasztalánál megettük. Az ebédet bridzsparti nem követte, csak egy kis szunyálás, vagy inkább csak szenderegés, és utána átmentem a templomba. Elkészítettem mindazt, ami kellett az esti, hat órai miséhez. Mire meglettem vele, három óra lett. Csak a kerti ebédlő melletti diófa termését tudtuk összegereblyézni. Mandulafánkknak csak a tetején volt a gyümölcs. Felmásztam a létrára, s onnan próbáltam leimádkozni egy hosszú mogyorórúddal a termést, de még nem igen sikerült. Valamennyit szedtünk azért belőle kóstolónak. De leszedtük az egyenként majd negyven dekás birskörtéket. Abból is lett egy jókora szatyorra való. Marika birssajtot nem csinált még soha. Ezért mondtam neki, hogy Terike tudott nagyon finom kompótot csinálni belőle. A körte, a dió, a szőlő, a napolya maradt. Birs alma lehet egy mázsányi is. Az is ott maradt: érjen még, sárguljon. Majd felajánlom valakinek, mint bio-árút. Idén igazán az, mert még tavaszi lemosó permetet sem látott.

Aztán félőtkor abba kellett hagyni a kertészkedést, a házat kellett rendbe tenni, és vízteleníteni – ki tudja, lesz-e még alkalmam lemenni? Minden csapot kinyitni, egy hosszú vas szerszámmal az aknában levő vízbeeresztő csapot elfordítani. Majd megkeresni a kerti csap elzáróját, s azt is elfordítani. Mire mindezzel kész lettünk, majd öt óra lett, s mentem át a templomba első harangozni. Utána meg vissza a házhoz, s a felszállítandókat a házzal szemben levő parkolóba szállítani Marika autójához. Kézzel nem ment. Előkotorásztam a fészerből a rég használt egyik taligánkat, s három fordulóval kiszállítottam az anyagot. A legnehezebbek a jutazsákok voltak az őszi barackkal. Azokat ketten raktuk be a taligába is, és abból az autóba is. Mire ezzel is meglettünk, mehettem másodikat harangozni. Ezután beöltöztem misére, meggyújtottam a gyertyákat, 5,45-kor beharangoztam. Vártunk öt percet, s elkezdtük a misét – ketten. Még a könyörgés előtt megnyílt az ajtó, és jött egy harmadik is. Az átellenben levő házból egy nagyon fiatalos asszony, aki itt született, s most egy pár éve jött vissza. Olyan hatvanas-féle, de hát Budaváriban ilyen a fiatalság, amely még meghallja a harangszót.

A szentmisében Mátéről volt szó. Ülve prédikáltam, vagy 15 percet. A mise végén Marika csak ennyit mondott: 3 /b volt. Aztán hazavittam még a templomkulcsot. Integetve vettem búcsút Gyarmatiéktól, kiknek kapuja előtt állt egy autó. Nyilván a lányuk látogatta meg őket. A kapura ráraktam a biciklilakatot, 6,45-kor elindultunk a járt úton hazafelé. 8,30-kor rakott ki a Piarista közben. Nagyon megköszöntük egymásnak a szép napot.

Piarista köz, 2006. szeptember 30-án.

Gyökössy Endre *Magunkról magunknak* c. könyvének egyik fejezete: *Szemben a halállal*. Ebben olvasom, hogy a gyógyíthatatlan beteg állapota végső stádiumának is megvannak a sajátos fokozatai, s hogy E. Kübler-Ross a meghalásnak öt fázisát, állomását különbözteti meg: tagadás – düh – alkudozás – depresszió, s az utolsó fázis az elfogadás. Azt gondolom, hogy mindannyian egy gyógyíthatatlan betegséggel születünk. A betegség neve: élet, s ez biztosan a halálba torkollik. Ismeretlen számomra a négy első fázis. Harminc éves voltam, amikor olyan fejfájásaim támadtak, hogy földre vertek, és csak intravénás koffeines injekciókkal tudtak talpra állítani. Minden alkalommal kész lettem volna azonnal meghalni. Ennek előtte meg tíz évvel korábban kivívtam egy engem altatás nélkül operáló orvosnak a csodálatát, hogy szisszenésem nélkül csinálhatta a dolgát. Azt sem mondhatom, hogy életunt, feladat nélküli lettem volna, hiszen a negyvenes években lettem fejfájós, s ezek az évek voltak a Bokor első évei, röpködtem végig az egész országon: mindenütt lelkigyakorlatokat tartottam.

Máig nem ért el a négy fázis, bármikor készen vagyok a nagy útra. Bár egy jó fél éve mondták a hozzám közelállók, hogy depressziós lettem, de nem annak következtében, hogy az orvosok közölték volna velem, hogy itt a vég. S ha ilyesmit közölnének, a válaszem ez lenne:

Nosza hát, s ha lehet minél hamarabb. S akiket itt hagyok? Azokért tenném továbbra is, amit tudok. Közel a kilencvenhez másképpen döntenék, mint a nagyjából nálam negyven évvel fiatalabb Szent Pál: Bizakodom és reménykedem, hogy semmiben sem vallok szégyent, sőt nyíltan megmondom, hogy Krisztus, mint mindig, most is megdicső-ül testemben, akkor is, ha élek, akkor is, ha meghalok. Hiszen számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség. Ha meg tovább kell élnem, az gyümölcsöző munkát jelent. Nem tudom tehát, mit válasszak. Mind a kettő vonz: Szeretnék elköltözni, hogy Krisztussal egyesüljek, mert ez mindennél jobb volna. De hogy értetek életben maradjak, arra nagyobb szükség van (Fil 1,20-23). A másképpen döntésem oka alighanem a körülményekben rejlik: nálam már nem érvényes az. *hogy értetek életben maradjak, arra nagyobb szükség van.*

Ezzel nem akarom azt mondani, hogy nem volna ez a négy fázis, csak azt mondom, hogy nálam eddig még csak az ötödik jelentkezett. Miért? Mert hiszem a folytatást? Igen, hiszem és nem tudom. De ha igaz az, hogy van Isten, és hogy ő szeret engem, akkor mért legyen nálam öt fázis? Lehetne, mert azt sem tudom, hogy van Isten és hogy ő szeret engem, csak hiszem. De hát tudni az ilyesmit embernek nem adatik. Ember csak azt tudhatja, hogy van idelent. Hogy van-e odafent, azt csak hiheti. Mit jelent számomra akkor a hit? Azt, hogy annak tartalmát (azt, amit hiszek), sem igazolni, sem cáfolni nem tudom. Mondhatom azt, hogy Jézus a mintám, s ő hitt benne. Ezt tudom. De ettől még a hittartalom marad számomra hittartalom, s nem lesz tudástartalom. De a hitaktus, mellyel hiszem a hittartalmat, ez is elég arra nálam, hogy csak ötödik fázist ismerjek. Ezt üzenem Jungnak is, hogy megerősítem valláspszichológus mivoltában. Mert az aki vallásos, ha Pál, ha nem Pál, vallhatja: *számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség.*

+++

Hogy kik várnak még boldoggá avatásukra, megtudtam a Népszabadságból: Bódi Mária Magdolna (1921-1945), Bogdánffy Szilárd (1911-1953), Bogner Mária Margit (1905-1933), Brenner János (1931-1957), Cseppelényi György (1926-1974), Kaszap István (1916-1935), Kelemen Didák (1683-1744), Dr. Kucsera Ferenc (1882-1919), P. Marcell Márton Boldizsár (1887-1966), Márton Áron (1896-1980), Mindszenty József (1892-1975), Scheffler János (1887-1951), Torma János (1914-1937) – Ötüknek még a nevét sem hallottam eddigelé. Szívesen behelyettesíteném őket a következőkkel: Sándor István (1914-1953), Czakó Imre (1945-1972), Halász Endre (1915-2003), Benyhéné Bolarits Andrea (1931-1993), Vadas Éva (1911-2004). Csak úgy önkényesen.

88. ŐSZI NAPLÓ

2006. október

Piarista köz, 2006. október 1.

Két misém a Sapientían

Örömet akarom megosztani veletek. Jövök minap a teakonyha felől, s a fordulóban látom, hogy egy fiatal rendtársam – 28 éves, két éve szentelték – áll a szobám előtt egy nővel és egy férfival. Rám várnak. Rendtársam bemutatja őket: a *Sapientia* hallgatói, akik megkérték őt, hogy mondjon nekik egy misét ma délben egy órakor, de ő nem ér rá, s kérdezi, hogy én el tudnám-e mondani nekik. Mondom, hogy igen, ráérek, s invitálom is őket be a szobámba. Rendtársam szalad (már csak két hete van idehaza, s megy vissza Rómába, ahol a Gregoriana Egyetemen pszichológiát tanul), s a két hallgató bejön, helyet foglal. Elmondják, hogy forrong az ország, s ők úgy gondolják, hogy valamit tenniük kell nekik is, már mint a *Sapientia* hittudományi főiskola hallgatóinak. S azt gondolják, hogy imádkozniuk kell, s ezt szolgálná a szentmise. Nem tudják, hogy mennyien lesznek, mert nincs meghirdetve, csak szájról-szájra mondják egymásnak.

– S hol lenne a szentmise?

– Hát a kápolnájukban.

– A Pesti Barnabás utcai piarista kápolnában?

– Nem, hanem az övékében, itt a második emeleten.

– Nem is tudtam, hogy van külön kápolnájuk. Menjünk, nézzük meg!

Lemegyünk lifttel. A lifttől balra nyílik egy ajtó. Benyitunk. Három hallgató adorál. Térdet hajtunk, s leülök egy székre. Finom ízléssel kialakított kápolna. Alig nagyobb, mint a szobám.

– Szeretném látni a sekrestyét is – mondom kíséremnek. Benyitna egy ajtót, de az zárva van.

– A sekrestyés nővérnek most órája van. Negyed óra után csengetnek ki, akkor elhozná őt.

– Megvárom, addig készülök a szentmisére.

Nyolc hónapja élek e házban. Volt úgy a nyáron, hogy csak ketten-hárman voltunk idehaza, s mentünk reggel kápolnánkba zsolozsmázni, koncelebrálni, s Józsi megkérdezte: Vállalom-e, hogy főcelebráns legyek. Rábólintottam, s prédikáltam is. Három percnél többet nem – ha itt ez a szokás –, de a három perc alatt mindig próbáltam mondani valami Jézus-ízűt, Bokor-ízűt – csak úgy, szordínósat. De ott rendre csak egy-két ember hallgatta e *vizsgám*, meg Az, aki mindent lát és hall. Most nyolc hónap után született meg az első lehetőségem. Mire? Hogy kimutassam fogam fehéret. Istenem, segíts, hogy ne legyen több, mint amit elbírnak, de kevesebb sem. Minél? Hát annál, amire ezt a szólási lehetőséget kaptam Tőle.

Pillanatok alatt eltelik a negyedóra, s jön is már egy kedves fiatal apáca, s nyitja a sekrestye-ajtót. Mindent megkeresek, mindent megtalálok. Majd elbúcsúzom tőlük:

– Háromnegyed egyre itt leszek.

S megyek fel a szobámba. Két órám van még felkészülni. Eszem ágában sem jut a számítógép elé ülni, s írni valamit. Ezt a feladatot csak a helyszínen szabad megoldani, és a szív bőségéből. Kiválasztok egy miseszöveget. Ezt: *Háború vagy zavargások idején*. Jeremiásból van a kezdő verse: *Az én gondolatom a béke és nem a pusztulás. Hívjatok segítségül, meghallgatlak titeket*. Aztán lecke- és evangéliumszövegeket keresek hozzá. Jár az agyam. Hamar rátalálok arra, ami most kell nekem.

A lecke az 1Korintus elejéről: *Mivel a világ a maga bölcsességével nem ismerte fel Istent isteni bölcsességében, úgy tetszett Istennek, hogy balgaságnak látszó igehirdetéssel üdvöztse a hívőket. A zsidók csodajeleket kívánnak, a görögök bölcsességet követelnek, mi azonban a megfeszített Krisztust hirdetjük. Ő a zsidóknak ugyan botrány, a pogányoknak meg balgaság, a meghívottaknak azonban, akár zsidók, akár görögök: Krisztus Isten ereje és Isten bölcsessége. Hiszen Istennek a balgasága bölcsőbb az embereknél, és Istennek a gyöngesége erősebb az embereknél.*

Az evangélium pedig Jánosnak a végből: *Saját néped és a főpapok adtak kezemre. Mit tettél?*” Jézus így válaszolt: „Az én országom nem ebből a világból való. Ha ebből a világból volna országom, harcra kelnének szolgálaim, hogy ne kerüljek a zsidók kezére. De az én országom nem innen való.”

Háromnegyedre lent voltam. Beöltöztem, mindent a helyére tettem. Pontosan kezdtem. Térdet hatottam, megcsókoltam az oltárt, s hagytam, hogy kezdjék az éneket, amit akarnak. Nem vittem magnót, eszembe sem jutott, hogy vigyek. Nekik sem. Mért is jutott volna? Az volt az érzésem, hogy sosem hallották még nevemet.

Keresztet vetettem, s mondtam egy csupaszív invokációt: _

Az Atya, akiről úgy sejtem, hogy csak azért teremtett, hogy megvalósuljon az álma: időbeli mása körünkben a maga időtlen szentháromsági életének, ahol csak szolgál, csak ad, és csak békességet teremt...

a Fiú, aki azt mondta az Atyának, hogy hajlandó besegíteni neki ebbe az álmába és nekünk is...

s a Lélek, aki a teremtés hajnalán kiáradt már minden leendő ember szívébe, hogy az életünk ne legyen más, mint élet azért, hogy ez az álom megvalósulhasson... ez az Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság legyen Mindnyájatokkal!

Hiába is próbálnám rekonstruálni, amit mondtam. Mert csak az arcokat néztem, s az arcokból merítettem ihletet és merszet, hogy mit mondhatok. Beszéltem a választott szövegek alapján arról, hogy Jézus megkötözöttem és rezignáció nélkül magyarázza, hogy ő egy egészen más országban érdekelt, mint Pilátus, és meg van győződve arról, hogy Isten bolondsága és gyöngesége megbirkózik Kaifással és Pilátussal. S nekünk is ebben a nem evilágból való országban kell érdekeltnek lennünk, mert csak ez teremthet rendet magunkban és a világban. Üzenete számukra szövegemnek az lehetett, hogy nem kell izgulniok amiatt, ami a parlamentnél történik

Negyedóránál is többet beszélhettem. A Miatyánk után indításomra körben megfogta egymás kezét a nagyjából 25 ember: *Bocsássunk meg szívből egymásnak!* A végén személyesen adtam mindenkinek egy emlékképet rehabilitációs misémről. Elmenőben többen voltak, akik mondták: Nagyon köszönjük.

Lesz-e ennek folytatása? Nem tudom, de ennek hatására mertem az egyik napon mondani az ebédlőben, hogy én nagyon szívesen miséznék ezeknek a szapientiasoknak naponta is, mert a mi koncelebrációnk csak keretet ad a napomnak, de nem gyűjtja fel a szívemet. Egyelőre még semmi hatása.

De azért történt valami még azon a héten. Szombaton volt a Sapientia évnyitása és évnyitó miséje is. A misét elmondani Emilnek a gondja-dolga, de ő elment valahova, s rábízta azt a főiskola 38 éves piarista tanárára, Endrére. Endre pedig péntek délben vagy este – nem is emlékszem, mire hivatkozva – megkér, hogy mondjam el a szombat reggeli misét én.

A frissen szentté avatott Páter Pio miséje volt aznap. Ez a mise már a Pesti Barnabás utcai kápolnánkban volt. A leckét meg az evangéliumot magam választottam: az évközi 24. vasárnap utáni szombat, a Feria szövegeit. A lecke az 1Korintus végből: *Testvérek, hogy a test és vér nem örökölheti Isten országát, sem a romlandóság a romolhatatlanságot. Nos, **titkot** közlök veletek: Nem halunk ugyan meg mindnyájan, de mindnyájan elváltozunk, hirtelenül, egy szempillantás alatt, a végső harsonaszóra. Amikor az megszólal, a halottak feltámadnak a romlatlanságra, mi pedig elváltozunk. Ennek a romlandó testnek fel kell öltenie a romlatlanságot, ennek a halandónak a halhatatlanságot.* A szöveget felolvasó főiskolásnak aláhúztam a szövegben a *titkot* szót, hogy azt nyomatékozza.

Az evangéliumot már magam olvastam fel Lukácsból: *Tanítványai megkérdezték, hogy mi a példabeszéd értelme. Így válaszolt: „Nektek megadatott, hogy megismerjétek az Isten országának titkait, de a többieknek csak a példabeszédek szólnak, hogy nézzenek, de ne lássanak, halljanak, de ne értsenek. Ez a példabeszéd értelme: A mag az Isten szava... stb*

Szinte megtelt a kápolna: biztosan többen voltunk száznál. Egyik kispapunk volt a kántor. Nagyon barátságos hangot ütöttem meg. Arról beszéltem, hogy Jézusnál ezen az egyetlen helyen találjuk a titok, a misztérium (mysterion) kifejezést. Nem is mondott nekünk semmi titkot, csak azt mondta, ami minden ember szívében megtalálható. Azt, hogy jó kisfiúknak és jó kislányoknak kell lennünk. Bezzeg Szent Pálnál megtaláljuk bőven, hússzor is beszél titokról a leveleiben: ő mondott nekünk titkokat vastagon. Azt, hogy amikor Jézus eljön, csak a halottak támadnak fel, de ő és akik megmaradnak odáig, azok csak elválnak... S hogy előbb a pogányok fognak mind megtérni, s utána a végén még a zsidók is megtérnek. Nem mondom, hogy dőlt a hallgatóság a nevetéstől, de a húsz perc alatt, amíg beszéltem, az összes Bokor-patront el tudtam mondani arról, hogy mi fán terem az Isten Országá. Mondtam is nekik, hogy amiket hallanak, el ne mondják másoknak. És mosoly volt az arcukon, s ez megtáltosított. Jó az ilyesmi annak, aki már elfelé menőben van. A mise végén a folyosón, a liftnél ők is köszöntették a hallottakat.

Ha valaki felvette volna magnóra, és lejátszhatnám, lehet, hogy nem is érezném a szövegem olyan extrának, mint ahogyan él bennem, de abban aligha tévedek, hogy a jelenlevők jó részét elgondolkodtathatta. S akkor mi van? Semmi. Még eddig senki sem kopogtatott be hozzám e két szentmise óta... Semmiből nem következik semmi. Kispapunktól meg is kérdeztem, hogy a kóruson is hallható volt-e a beszédem. Mondta, hogy igen.

– S mégis megmaradsz katolikusnak?

Biztosított róla, hogy megmarad. Időnként Józsi az asztalnál mondja is, hogy *evangéliumi alapon semmit sem lehet csinálni*, s hamiskásan rám mosolyog. Mikor először mondta, a házfőnök meg is jegyezte: *Ilyet mondani Gyurka bácsi jelenlétében...* Hát így élek én most már kilencedik hónapja piaristáéknál. Közülük sem jött még be senki a szobámba. Idegenséget nem érzek senki részéről? Úgy érzem, hogy csak egy van, fél. Nem tőlem, a mondanivalómtól. De nem árulom el. Aki okos, kitalálhatja.

Piarista köz, 2006. október 3.

Azoknak írom, akik elolvasták a *Koinónia* októberi számában Kreuzkamp tanulmányát Ratzingernek az idei szeptember 14-én Regensburgban tartott előadásáról. Mit mondott ott XVI. Benedek? Azt, hogy az erőszak csúnya dolog. Az erőszakot tiltja az ész. S a csúnya mohamedánok erőszakkal terjesztik a hitüket, amit még az ész is tilt.

Megáll az ész. A magam esze. Ratzinger tudja a kereszténység történetét. Tudja, amit a kezdeti Vigilia lirikusa, Horváth Béla úgy írt meg, hogy *Európa minden városát porig égették keresztény katonák*. Hogy a keresztény királyoknak két szórakozásuk volt: a háború és a vadászat. Ha lehetett, háborúztak. Az érdekesebb, mint a vadászat. Abba is bele lehet halni (Zrínyi), s a vesztés háborúból pedig a királyok el tudnak menekülni (II. Lajos is menekülés közben fúlt bele a megáradt Csele-patakba). Mi magyarok is a kereszténység védőbástyájaként verekedtünk három századon keresztül a mohamedán törökkel. Etekintetben nincs mit a szemükre hányni. Különösen nekem, magyarnak nincs: e verekedés végeredménye, hogy kisnemzetté lett Európa valamikori nagynemzete, a miénk. Ennek a verekedésnek a végkövetkezménye: Trianon.

Ha erre nem is gondolt Ratzinger, azt mindenképpen tudhatja, hogy Nagy Károly 17 győztes csatában verte le a pogány szász törzseket, hogy a végén megkeresztelhesse őket. Azt is tudja, hogy egyházunk hány tömeggyilkos királyt avatott szentté. Talán azt is, hogy a Szent Jobb is ilyen tömeggyilkos jobb kéz. Azt is, hogy teljességgel bizonytalan, hogy a megkereszteltek vagy a mohamedánok oltották ki erőszakkal több emberi életet. Félek, hogy mi, keresztények bizonyulnánk, ha össze lehetne számolni a hullákat, a világtörténelem olimpiai bajnokainak. Attól félek, hogy egyetlen vallás sem gyártott annyi hősi halottat, mint mi, keresztények. Mindezt Ratzinger is jól tudhatja. De hát Regensburgban keresztények ültek az előadó teremben, és biztos lehetett Ratzinger abban, hogy a jelenlevők mind – nem hülyék, de jól neveltek –, és senki sem kiabálja bele előadásába ezeket a közhelyeket, hanem figyelemmel hallgatják földijüknek, a történelem egyik legtudósabb, legtájékozottabb pápájának őket megtisztelő előadását.

Érthetlenségeket nem érdemes gyártani. Megpróbálom tehát megérteni Ratzingert, ha már sorsom úgy hozta, hogy módom volt közelebből megismerni egy személyt, akiből pápa lett. Ratzinger is keresztény. Ratzinger is tudja, hogy egyre több mohamedán él Európában. Még azt is sejtheti, hogy századunk végére mohamedán kontinenssé leszünk. Most jön be magyarázatomba Adler *Minderwertigkeitsgefühl*-je. Szedjük már elő II. Paleológ Mánuel, s rúgjunk egyet a holnapi győztesen, aki nem tudja azt, amit a tiszta ész is tud. Mert mégis csak van valami többletünk nekünk, keresztényeknek, mi – ki sem mondva a nevét – rendelkezünk egy Názáreti Jézussal, aki azt tanította, hogy nem szabad verekednünk, míg Mohamed verekedett, s ennek nyoma bent is van a Koránban. (Hogy mindennek mi köze van a tiszta észhez – nem tudni.)

Ratzinger is jól tudja, hogy a mi Bibliánk is tele van verekedésekkel. Kórusban mondom kilencedik hónapja a papi zsolozsmát, s időnként zárva marad a szám. Olyankor, amikor a verekedő Isten dicséretét zengi a zsoltár – a *Seregek Uráét*. S ott van az Újszövetségben is a verekedés: *a felsőbb hatalom... nem hiába viseli a kardot, Isten eszköze ugyanis, hogy végrehajtsa az ítéletet a gonosztevőn* (Róm 13,4). Még Jézust is elkötelezi az erőszaknak: *Isten Igéje... szájából éles kard tört elő, hogy azzal sújtson a nemzetekre... és taposni fogja a mindenható Isten haragja tüzes borának sajtóját... a Királyoknak Királya, uralkodók ura* (Jel, 19,13-16).

És mért nem említi Ratzinger Jézust? Csak azért, mert az említéssel együtt ezt is hozzá kellene tennie: Jézus..., akit mi kétezer esztendőn keresztül mindig megtagadtunk. Megtagadtunk azzal, hogy verekedtünk, szentté avattuk a véres verekedőket is, kiirtottuk azokat, akik azt mondták, hogy Jézus megtiltotta nekünk a verekedést – kiirtottuk őket, mint eretnekeket. Soha nem üzenjük meg a megkeresztelt uralkodóknak, hogy keresztényeket nem sorozhat be katonáknak, mert azok tudják, hogy nem lehetnek *becsülettel banditák*... És George Bushnak sem üzeni ezt meg XVI. Benedek sem. Mert tudja, hogy Jézus Országa nem ebből a világból való, a keresztények pedig csak ebben a világban akarnak élni. Nem Isten országában, hanem az egyházban, ahogyan Loisy megmondta, s a szentté avatott X. Piusz pápa ki is közösiette érte éppen 99 esztendővel ezelőtt, s alighanem marad is kiközösített egyházunkban az idők végezetéig. Ratzinger nem kér tőle bocsánatot, mert nincs jézusi közvélemény, amely felszólítaná őt bocsánatkérésre. Günther Grass *Patkányról* c. regényében a kipusztított ember után a patkányok veszik át Bolygónkat, és azok sem fogják követelni Loisy rehabilitálását, mert a patkányfajták is gyilkos harcokba kezdenek egymás ellen..., mert megtanulták az emberektől, hogy mire kell felhasználni *Isten napját, nemzet életét*.

Kreuzkamp Ratzinger-kritikája nem megy el idáig, csak addig, hogy Montini és Wojtyła idején nem fordulhatott elő a regensburgi *baki*, mert ők nem dogmatanárkodtak pápa létükre, hanem okos tanácsadókkal megírtatták szövegeiket, amelyeket csak felolvastak. S így csak közhelyeket mondtak, amikből nem lehet baj és tiltakozás. De Kreuzkamp is utal a keresztény előnyre: *De eltalálja az izlám Achilles-sarkát. Mert másképpen, mint a Názáreti Jézus –, aki társadalmilag alulról jött, viszonylag erőszakmentes maradt, és fiatalon keresztre feszített –, Mohamed próféta pedig hosszú életet élt le. Időközben hadvezérré is lett. A háborúban szerzett tapasztalataira vonatkoznak a Korán kései szúrái.*

Van ebben a nyilatkozatában valami Jézusról, ami bántja a csőrömet: *viszonylag erőszakmentes maradt, és fiatalon keresztre feszített, Mohamed próféta pedig hosszú életet élt le*. Lehet, hogy alaptalanul gondolom, de mintha ezt olvasnám ki belőle: A viszonylagosan erőszakmentes Jézus a keresztfeszítés következtében fiatalon meghalt, de ha nem feszítik keresztre és nem hal meg fiatalon, akkor ki tudja, hogy Jézus nem került volna bele Mohamed utcájába, s nem lett volna-e belőle is hadvezér. Már pedig ez a ki nem mondott, csak inszinuált feltételezés beleütközik... Mibe? Hát az én hitembe. Abba, amit nem tudok, csak vallok, bár bizonyítani nem tudom, de senki sem tudja megcáfolni. Mert ilyen a hit. Hát mit hiszek én? Azt hiszem, hogy az Isten Szentháromság, Jézus pedig megtestesült második személye annak, s ha rövid vagy hosszú életet él idelent, semmiképpen sem módosít a Szentháromságban szerzett élettapasztalatain, viselkedésmódján. Ott pedig nem verekednek. Ennyi mindent hiszek. S az

tudnivaló, hogy az ember a hitéért ölni is képes, bizonyítja ezt a kereszténység története is, de én nem keresztény csak Jézus-követő volnék –, s bizony azt szeretném, hogy minden keresztény Jézus-követővé válnék. Abban is hiszek, hogy ez a fajta keresztény nem öl, hanem Istenének mintájára csak él és szolgálva szeret, mint Jézus a Szentlélekkel együtt az Atya dicsőségére. Szóval kedves Kreuzkamp, megvallom, hogy ilyen csúnyát gondoltam Rólad. Meg nem írom ezt Neked, bár régi barátom vagy és nagyon hálás vagyok Neked mindazért, amit az elmúlt évtizedek során írtál rólam a Publik-Forum-ban, de ma már magyarul is nehezen fogalmazok, s bizony nem kis munka volt, amíg lefordítottam minapi cikkedet Benedekről a *Koinónia* nevű Bokor-folyóirat számára. S bizony neheztelek Rád, hogy még mindig nem tanultál meg magyarul... Ha megtanultál volna, egy gombnyomással oda *e-mail*-ezhetném, amit írtam...

De nagyon hálás vagyok Kreuzkampnak, hogy megint tanultam tőle valamit. Azt, hogy ki a legfőbb török teológus. Hát Ali Bardakoglu. Ez az Ali kikészített engem. Azt mondja, hogy nem racionális a Szentháromságban hinni. Azt mondd meg nekem Ali, hogy ki állítja ezt? Ilyen ostobával én még nem találkoztam. Istenről racionálist mondani ki tud? Csak észfölköti lehet az, ami megközelíti valahogyan Őt. Ebben keresztények vagy muzlimek, mind azonosak vagyunk. S még egyet mondok Neked, Ali. Azt, hogy igaza van ennek a Benedeknek abban, hogy ideje volna már muzlimeknek és keresztényeknek elővenni józan eszüket, s kölcsönösen abba hagyni a verekedéseket. Mert ez az útja, hogy el ne jussunk a patkányok uralmáig a Földön. S ezt pedig támogatja az én hitem a Szentháromságban. S muzlim ismerőseim arról beszélnek, hogy támogatja ezt a merész kísérletet a ti Korántok is. Élj jól, kívánja keresztény testvéred, György. Bocsáss meg, hogy letegeztelek, de biztosan te vagy a fiatalabb.

Végezetül még mondanék valamit, ha már Balatonőszödön elhangzott, ami elhangzott. *Vallani mindent, ez életem dolga* – mondta így valahogy száz éve Ady is. S valamivel utána meg, *bevallani a múltunkat* – mondta József Attila. Még valakinek kellene ezt mondania. A nekem legkedvesebbnek, a Bokornak. Hát mit valljunk be mi, akiknek nincs bevallani valója, hisz az elmúlt félszázadban... egyedül voltunk, akik... Mit? Csak azt, hogy mitől nem megy a szekér. A miénk.

Piarista köz, 2006. október 5.

Kedves Barátaim! Én leszek az elnök és adósotok vagyok a házifeladattal a legközelebbi közire. Erre gondoltam: minden nap szánj 20 percet arra, hogy nyugodtan imádkozol-gondolkodsz, beszélgetsz Istennel. Fontos, hogy a napnak ugyanabban a szakaszában történjék az elmélkedés. Próbáld a lelkiismereted legmélyére lenézni és úgy hallgatni Őt. Hogyha gondold, írd néhány szót a tapasztaltakról és hozd el magaddal az IKV-re. A többit majd ott. Szeretettel...– írja e-mailen a soros elnök

Nohát ilyen házifeladat a Bokor jó hatvan éves fennállása alatt még nem volt. Nem véletlen, mert írója még tíz éve sincs köztünk. De hát régi szabály, hogy mindig az újabbak akarnak új levegőt hozni a Bokor életébe is, s az öregek – szegények – védekeznek ellene. Mivel én még nem vagyok öreg, nem védekezem, hanem hozzáfogok, hogy tudjak valamit nyújtani majd a találkozón.

Jelen életkörülményeim között napi közel másfél órát imádkozom *ex offo*, hajnali negyedhétkor egy háromnegyed órát, meg ugyanennyit este negyedhétkor. Ebből egy órát tesz ki, hogy kórusban recitáljuk a zsoltosma és a mise szövegét, esetleg énekeljük is némely darabját. De délután egy fél órára kitesszük az oltáriszentséget, s ilyenkor jöhet az, amit az ajánlattevő felkínálna nekünk. S mi történik bennem, amikor igyekszem lelkem legmélyére nézni? Elmondom.

Következik a szent és áhítatos gondolati lödörgés. Mi jut eszembe ezen a címen? Sok minden. 1. Meddig kell nekem még e földi téren időznöm, mikor mehetek már végre haza? *Országodba engedj haza engem...* éneкли majd a kántor. Nem tudom mikor, mert nem köti azt az én Istenem az orromra. Továbbra is fel kell kelnem hajnalban, feltámolyognom az emeleti kápolnában, beöltözni és recitálni a Laudes és a mise szövegét. S utána teljesítenem napirendem következő pontjait az

esti lefekvésig, az aludni próbálást is, ahogy sikerül. 2. Hogy milyen feladatoknak kell megfelelnem, pl. készülnöm ennek a csoportomnak meg más csoportjaimnak a házfeladatára. 3. Ránézni az órára, hogy mennyi van még hátra a fél órából. 4. Hogy belőlem nem hoz ki többet Istenem, mint amennyit idáig kihozott, hanem minden bizonnyal egyre kevesebbet. 5. Hiába bánom életem összes trógerságait, azon, ami történt, nem tudok már változtatni. 6. Majd csak letelik a fél óra. 7. Mi is történhetnék velem valami újdonság? 8. Egész életemben hittem, hogy mássá kell formálnom magamat meg a világot, s eléggé világosan látom, hogy mindabból, amit akartam, vajmi kevés lett. 9. Hogy hamarosan következik a Bokor Közösségvezetőinek a Tanácskozása, a BKT, s hogy nem mondhatom ott el, hogy be kellene vallanunk, hogy amit akartunk, abból nem lett semmi, de inkább csak hallgatni fogok, mert nem szeretem, hogyha testvérim kórusban magyarázzák nekem, hogy milyen hülye vagyok, persze nagyon tapintatos formában, hogy meg ne bántsanak. 10. Letelik a fél óra, s valaki elrakja az oltáriszentséget, s elkezdjük recitálni a Vesperást.

S mért olyan siralmas ez a beszámoló? Hát azért, mert csak egyszer volt Budán kutyavásár. Na jó, még néhányszor a közel kilencven év alatt. Először '36-ban, amikor úgy jöttem ki a kápolnából, hogy én soha többet ki nem nyitnom a számat, mert minek, amikor eltöltött az Isten. Utána '52-ben a Fő utcán, amikor szentolvasót imádkoztam, egy-egy Üdvözlégyet sorba minden családtagomért, és vég nélküli sorban minden akkori Bokor-tagért, s megeredt a könnyem, és cellatársam csodálkozására folyt az hang nélkül egy órán keresztül, mert boldog voltam, mert eltöltött az Isten. Meg '70-ben a Csatárkán a 18 év szünet utáni első lelkigyakorlaton, melyet négy huszonéves fiatalnak tarthattam, s amikor három nap után befejeztük, a záró elmélkedésem végén bőgtem a boldogságtól, mert eltöltött a hála, hogy Isten azt, amit nem reméltem, még megadta nékem. S azóta biztos, hogy sok *száz három napos lelkigyakorlatot* adhattam, és nem játszottam többé zálogos csacsit. Hát ez a kutyavásár, amely húsz évenként adódik életemben. De – gondolom – csak annak a következtében, hogyha szorgalmasan minden nap elmondom a szentmisémet meg a többi. S különösen, ha csinálom a dolgomat: azt, amiről azt gondolom, hogy Isten rám bízott, s ezért tennem kell azt. Mert az Isten nem olyan, mint a rádió, hogy odamegyek, bekapcsolom, s automatikusan dől az áldás.

S mégis hálás vagyok ezért a házfeladat-ajánlatért, mert meghallhatom, hogy öten mit mondotok, s én is elmondhatom, amit a fentiekben elmondtam. S a második körben meg talán még többre is megyünk. Amen.

Piarista köz, 2006. október 7.

KOVÁCS TERÉZ ANALIZISE 78. SZÜLETÉSNAPJÁRA

= akit '45 februárjában – 62 évvel ezelőtt – Ábrahám Zsóka a Szent Anna lépcsőjén nekem bemutatott ezekkel a szavakkal: Tanár Úr, tessék megengedni nekem, hogy bemutassam barátnőmet

= aki 45-től 52-ig folyamatosan tagja volt egy-egy kisközösségemnek, s akivel ezekben az években Bódor mama házában együtt töltöttem sok-sok fiatallal a vasárnapdélutánokat – népdalozva, barkochbázva, mulatásunk akkori módján

= aki '50 nyarán Tornai Lajcsival együtt eljött velem Győrbe, hogy segítsen nekem egy ottani lelkigyakorlatomon

= aki '50 Szilveszterén ott volt a péceli lelkigyakorlatra készülődőn Wingert Magdival és másokkal együtt Mátyásföldön szüleim házában, és édesapám megtanította őt bridzselni

= aki '52. augusztus 27-én ott volt velem és Kállay Emillel együtt a pesti piarista kápolna ünnepi Kalazancius-miséjén, a letartóztatásom előtti napon

= aki börtöneim alatt szorgalmasan presszózott édesapámmal – az első és egyetlen nővel, kivel apám presszózott –, hogy tájékoztassa: mi történik a Közösség tagjaival, s ennek alapján apám mindezt virágnyelven megírja nekem, hogy annak háromnegyedét az ávó ügyeletes fekete tussal kihúzza a levélből

= aki '56-ban megmagyarázza nekem, hogy miért nem fogad egyetlen közösségem sem ovációval engem, mert nincsenek közösségek... mert az ávó azonnal leoperálja tagjainkról azokat, akikkel barátkozni kezdenek

= aki '67 nyaratól kezdve ott van minden szombat délután az újra alakuló Községek tagjai közt a Csátárkán, ahol amíg látunk, dolgozunk a kertben, s amikor már nem látunk, behúzódnak a kis faházba, ahol petróleumlámpa fényénél álmodozunk: hogyan építsük fel Isten Országát

= aki ott van '68 február 1-én zárt templomajtók mellett a péceli templomban ezüstmisém Tizenkettője között: családom négy tagja, hat elítélt börtöntársam, a helyi plébános, és ő, aki képviseli a még újra nem éledt Község tagjait

= aki '69-ben ott van abban a budai cukrászdában, ahol megszűnök saját népemben szektás lenni – minden tag tegeződik mindenkivel, csak én magázódom a nőkkel s ők tetszikelnek engem –, s ennek vetjük végét: vele is tegeződöm

= aki 70-ben bekerül az Öregek I. nevű községbe, melynek ott van 36 éven keresztül minden találkozóján, minden lelkigyakorlatán, s melynek 2006. márciusától kezdve is tagja, s mindannyian áhítjuk, hogy megjelenjen még körünkben

= aki '74 tavaszán a KV-t csinálni akaró tápiósúlyi találkozón a meghívottakkal együtt leszavazza indítványomat: *engem pedig ne képviseljen senki!*

= aki '74 nyarán egy ócsai lelkigyakorlatom után létrehozza – az '52 előttiék után – első kisközségét Totyából, más piaristákból, Fiers Mártiból, s nem jut eszembe, hogy még kikből

= akinek nevén '75 karácsonya előtt közös lakást vásárolunk vele, Márczi Imrével, Ancsával, Sárával s magammal az Attila úton, s aki ettől kezdve dajkája lesz a Márczi-, majd a Végh-gyerekeknek

= aki a '70-es évek végétől elkezd főzni rám

= aki, amikor '78-ban két évre kimaradok a KV-ból, és pótlására megalakul a Pótkávé, tagja lesz annak, s 28 éven keresztül nincs találkozó, amelyről elmaradna, s nagyobbára ott is ő gondoskodik rólunk

= aki a '81-ben az Öregek I. községgel együtt meglátogatja Lékai bíborost, hogy megállítsák őt azon az úton, amelyen az állam parancsait akarja végrehajtani a Bokor ellen és ellenem.

= akivel '84-ben elmegyünk Korompai Miklós Trabantjával Balaton-felvidékre, hogy lelkigyakorlatos háznak való objektumot keressünk, hogy legyen ház, amelyben hús embernek is hirdethessem az evangéliumot, mert egyházi tulajdonban levő házban ezt nem tehetem, s megtaláljuk ezt a helyet Budaváriban

= aki '85 tavaszán elkezd művelni a budavári kertet, s innentől kezdve alighanem száznál is több lelkigyakorlaton készít három napon keresztül reggelit, ebédet, vacsorát az évek folyamán háromezernél is több testvérnek, utoljára a tiszaujvárosi testvéreknek 2005 őszén, s mindig ízleteset és kevés pénzből

= akivel eladjuk '87-ben az Attila úti lakást – miután a balatonfüredi hatóság 70.000 Ft-os büntetéssel kívánja megakadályozni lelkigyakorlatos házunk felépítését (45.000-ért vettük az objektumot) –, s egy kisebb lakást vásároljunk a Városmajor utcában – hogy ki tudjuk fizetni a bírságot

= aki, miután '89-ben el kezdek betegeskedni, naponként látogat engem a kórházakban, olykor hónapokon keresztül

= aki '93 elején a Professzorok házában már nem egy magában képviselve a Községet vesz részt aranymisém

= akivel '97-ben a dunaparti piarista iskolában ott ülhetek az előtt az oltár előtt, melyen első szentmisémet mondhattam 54 év előtt – tizenkét válogatott testvér, a Bokor három nemzedékének képviselőiben, s ő az első képviselő négy testvér egyike – hogy hálát adjunk a hosszú útért, melynek utasai közt neve aranybetűkkel van írva

= akinek '98 októberében az Öregek I.-ben, a Pótkávében és saját községeiben megünnepeljük 70. születésnapját.

= akivel 2003. januárjában ugyancsak a dunaparti piarista kápolnában ünnepelhetjük gyémántmisém, s aki az első misémet kivéve ott volt életemen minden nagy ünnepén
= akiről valamelyik testvérem elmondta nekem, hogy nemcsak Téged szolgált harminc éven keresztül, hanem az egész Bokrot is...
= akit a Bokor képviselője nem posztumusz óhajt kitüntetni Bokor-nagydíjával, hanem még életében...
= akit, ha megérem, ott szeretnék látni magam mellett 2008. február 1-én is, a vasmisémen...
= akit szeretnék köszönteni még 80. születésnapján is...
= s akinek mostani debreceni távolléte mindnyájunk nagyon nagy fájdalma

Piarista köz, 2006. október 9.

Ferivel tárgyalunk. *Koinónia* tárgyban tárgyalunk: csak akkor érdemes megmaradnia, ha 80 %-ban Bokor-tagok írják, s a többi 20 % falrengető eseményről-gondolatról tudósít, amilyen tudósítás tőlünk nem telik. Ma rengeteg az író, s nagyon kevés az olvasó. Csakhogy legyen a Bokornak még egy folyóirata, ezért kár a fáradozásért és kár a pénzért. Közben nyílik az ajtó, s bejön egy rendtársam: Holnap reggel hétkor mise lesz a nagy kápolnánkban egyetemistáknak, az egyetemi lelkésznek el kellett utaznia, engem kért meg, Gyurka bácsi nem vállalnád? Azonnal elvállaltam. Csak miután Feri elment, néztem meg a textust: szeptember 29. és Arkangyalok ünnepe.

Felmentem vacsorázni, elbeszélgettem rendtársaimmal, bevettem a fél eunocint, megágyaztam, odavittem ágyamhoz az *Adoremus*-t (havi kigyűjtése a misekönyvnek), s néztem a szövegeket. A szentlecke a Jelenések könyvéből: elmondja, hogy milyen harcokat vív Mihály a mennyben a sárkánnyal, az evangélium pedig Jézus találkozását Nátánáellel. Hogy lesz ebből Bokor-prédikáció, Bulányi? Kigondoltam, majd álomra hajtottam fejem. Nem akar a fejem aludni. Régi rossz szokása. De azért beállítottam az ébresztőt félhatra. Meg is hallottam, le is fürödtem, megmostam a hajam, amit kellett leborotváltam belőle meg a szakállamból, felöltöttem a reverendám, elmentem a teakonyhába feketézni, s félhét után valamivel lementem lifttel a II. emeletre, ahonnan át lehet járni nagykápolnába. Lehetne, ha nyitva volna, de csukva volt. Vissza lifthez, le a földszintre, ki az utcára a nagykápolna bejáratához, felmászom a második emeletre, s már háromnegyed hét. Szerencse, hogy találok valakiket a sekrestyében. Öltöztetnek, s mutatják a szöveget, rosszat mutatnak, de sebaj, viszem az *Adoremus*-t, s mondom a felolvasására jelentkező lánynak, hogy milyen szentleckét olvasson. Csak pár perccel hét után indulunk kifelé, mert a tabernákulum-kulcs ugyan megvan, de nem nyitja a zárat (a Sapienciás-misémen sem akart ki-nyílni).

Térdhajtás után felzendül az ének. Milyen? Hát honi: három gitár meg egy furulya, és pengetik meg fűjják. Hangerősítő nélkül is teljes a ricsaj. Elül. Mise előtt bemutatkozom: egyetemi lelkész voltam hatvan esztendővel ezelőtt Debrecenben. Keresztvetés, s utána egy rövid prózai himnusz arról, hogy kiknek (Atya...) a nevében köszöntöm őket ezen a Jézus-drámán, melyre most emlékezünk. Majd közgyónás, s a Kyriére, Glóriára leülök. Szépen és rangosan csinálják. Utána könyörgés, melynek végén Isten nem uralkodik, csak szolgálva szeret. Allelúja alatt felállok, az ambóhoz megyek, s olvasom a Nátánáel-történetet.

Megkérdem tőlük, mit gondolnak, melyek Jézusnak a leggyakoribb szavai. Nem várok választ, csak mondok egyet: mathétés = tanítvány. Jézusnak nem tetszett a világ úgy, ahogy van. Ott hagyta hát názáreti faipari üzemét, elment a vadállatok közé, visszautasította a Sátán ajánlatát, hogy uralkodhatnék minden ország felett. Nem kellett neki, másmilyet akart. De ez csak egyik vonása. A másik, az hogy amit akart, tanítványokkal akarta. Jézus, a laikus – laikusokkal. Hogy mit akart, arról beszélhetnék 12 szemeszteren keresztül, de nem érdemes. Mert elmondható egyetlen mondatban is: Jó kisfiúnak kell lenni, jó kislánynak kell lenni. Majd az órára néztem, elmúlt már félnyolc, s valamivel lekerekítettem. Talán azzal, hogy az ország, amelyet akart rajtunk fordul és nélkülünk nem lehetséges.

Aztán mondtam a VII/c. kánont. S elmondtam, hogy igaz zsidóként Jézus pászkalakomát rendezett, s mikor jóllakatta tanítványait, akkor a vacsora maradékát megáldotta, hogy szövetséget kössön velük. A Miatyánkot úgy imádkoztam, hogy megfogtuk egymás kezét négyen, akikkel az oltár előtt álltunk. Áldozáskor pedig azt, hogy úgy lett Bárány, hogy főpapja halálra ítélte őt, s azért vesszük őt magunkhoz, hogy megcsináljuk azt az új világot, melyért életét áldozta. Száznál azért kevesebben voltak, de mindegyikük áldozott.

Két héten belül ez már a harmadik plusz-mise, mellyel Isten megajándékozott. Nem tudok bízni az eredménybe, amíg a három közönségből, a 200 fiatalból valaki nem kopog a szobám ajtaján. Minek kopogjon? Hát csak azért, hogy megkérdezze, mi bajom és mit akarok, s hogy elmondhassam nekik, hogy tényleg akarok valamit, és amit Jézus akart, azt akarom. S ha nem kopognak, akkor semmi se történt. Akkor nem hatottak a szavaim s az evangélium? De hatottak. Csak olyan keveset, ami nem számos. Akkor történik valami, amikor Jánosék utánamennék Jézusnak, és megkérdik tőle: Hol lakol... és az nap nála maradnak.

Piarista köz, 2006. október 11.

Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassza!

Rendbe kellene tenni egyszer már ezt a kérdést, de olyan nehéz, mert emberi érzékenységeket sért. Mégis megkísérlem, mert Jézus is sértett emberi érzékenységeket. Nemcsak az igazság kötelez a rendbetevésre, hanem a szeretet is, mert mindenkinek joga van tudni, hogy Isten miképpen gondolkodik a számunkra mégiscsak az egyik legfontosabb kérdésről, hiszen a férfinak nőre és a nőnek férfira van szüksége – Isten bennünket nemi lénynek teremtő akaratából. De hát mért egy nőtlenségre kötelezett ember beszél erről a kérdésről? Hát azért, mert ez a kápolna (az adyligeti) egyházi épület, és egyházi épületben csak pap beszélhet vagy olyan személy, akinek a püspök erre megbízatást ad, és ilyen nincs közöttünk. Legfeljebb mise után szólhat hozzá, ha a mise után átalakulunk kisközösséggé, melyben körbe megy a szó. Mi az akadálya ennek? Csak rajtunk fordul, hogy azzá alakuljunk. Eszi, nem eszi, nem kap mást – mondja egy szólás. Ti sem kaptok mást, mint egy nőtlenségre kötelezett embert arra, hogy elméletileg rendet csináljon kérdésünkben. Megkísérli. Elsőül is tételeket mondok.

1. Férfi nő nélkül, nő férfi nélkül nehezen bírja elviselni az életet. Öregségében sem, mert támaszra, párra, önnön felére van szüksége, hát még fiatalságában. A nő fele a férfinak, *fele-sége*; az asszonynak is fele a férje. A történeti középmagyar nyelv a férfit is mondta a nő felének.

2. A legjobb férj, a legjobb feleség elviseléséhez-szeretéséhez sok türelemre van szükség, mert az ember elsősorban önmagát szereti, s bizony, bizony az embernek nem is kevésszer önmagát kibírnia is igen nehéz. Ezért mondta felesége jelenlétében előttem egy házasság ember: ha még egyszer születek, műtetet hajtatok végre magamon, hogy ne legyen szükségem nőre. Ez most nagyon csúnya volt, nem is volt hívő ember, aki mondta.

3. Férfi és nő házassági szövetsége a Szentháromság életének a lenyomata, melyben az Atya időtlenül szereti a Fiút, a Fiú az Atyát, s közöttük áramlik az Isten Szentlelke, amely a szerelem Kettejük között. S mindez időtlenül, tehát változhatatlanul van így, s ezért a Szentháromság nem is ismeri a válást, és az újránházasságot sem ismerheti.

4. Miért, miért nem – az imént említett okon vagy nem azért – de Jézus a férfi és nő házassági szövetségkötését fel nem bontandónak tanította. Arra hivatkozott Jézus, hogy a Bibliában ez áll: *az ember elhagyja apját és anyját, és feléhez ragaszkodik*. Mózes megengedte válást, de Jézus nem tartja megengedhetőnek. Mózes is csak a zsidók szívének keménysége miatt engedte meg, de *kezdetben nem így volt*. Jézus tehát helyre akarja állítani a kezdeti állapotot. Aki elvált nőt vesz el, aki elvált férfihez megy feleségül, az paráználkodik – tanítja. Tehát a házasság *fel nem bontandó*.

5. Ebből lett aztán az egyház tanítása, hogy a házasság *felbonthatatlan*. Ez az egyházi megállapítás nyilvánvalóan képtelenség, mert mindannyian tapasztaljuk, hogy vannak, akik elválnak, s újra házasságot kötnek: tehát tény, hogy a házasságok *felbonthatók*. A szerencsétlen megfogalmazás azért született meg, hogy nyomatékozza: nem szabad válni és új házasságot kötni.

6. Nem is volt ezzel a szerencsétlen megfogalmazással addig baj, amíg a társadalom így vagy úgy, hűtlenkedésekkel vagy azok nélkül, megmaradt az egyszer megkötött házasságban. Ha félre lépett, elmehetett meggyónni, s utána áldozhatott, ha akart. A baj ezzel a szerencsétlen megfogalmazással akkor kezdődött, amikor általános társadalmi szokássá lett, hogy idő elteltével lecseréljük férjünket-feleségünket egy másikra. S amikor a templomba-járóknak már tekintélyes hányada újraházasodottakból áll, akkor bekövetkezik az a szituáció, hogy ezek a templomba-járók járhatnak ugyan oda, de nem áldozhatnak.

7. Az egyház segíteni akart ezen az áldatlan helyzeten, de foglya maradt a maga szerencsétlen megfogalmazásának, minek következtében az újraházasodást engedélyező püspöki hatóságnak papiroson kell aláírásával tanúsítania, hogy az újraházasodni akaróknak első házassága nem volt igazi házasság, érvénytelen házasság volt. Ezzel megszületett a második képtelenség. Az első az volt, hogy nem *bontható* fel, az mi rakásra felbomlik. A második pedig az, hogy nem kötötték meg azt a házasságot, amit megkötöttek. Érvénytelennek minősít a püspöki hatóság házasságokat, melyek hosszú éveken keresztül funkcionáltak, s született is belőlük pl. két gyermek. Ennek abszurditását bárki beláthatja. Ennek ellenére mégis van, aki aláveti magát a házasságot megsemmisítő, azaz érvénytelennek nyilvánító egyházi peres eljárásnak, mert új házasságát templomban is meg akarja kötni és szentáldozáshoz is akar járulni. És olyan is van, aki ezt az abszurd eljárást nem hajlandó igénybe venni, mert tisztességtelennek tartja.

8. Mit csinálna Jézus, ha olyan társadalomban élne, mint amilyen a miénk, amelyikben általános szokás a válás és az újraházasodás? Jézus a bűnét megbánónak megbocsát, mert így jár el mennyei Atyja is. Annak is megbocsát, aki Jézus ellen beszél, a rablógyilkosnak is, a dúsgazdagnak is, ha eléadja vagyonát, az árát a szegények közt szétosztja, és követi őt. Jézus minden őt követőnek megbocsát. Vallási cselekményekben is részesíti, asztalhoz is ülteti őket, s megáldja számukra is a kenyeret és a bort, a maga testét és véré. Jézus mindenét, a maga és az Isten szeretetét akarja nyújtani annak, aki tanítványává lesz. A kérdés csupán az, hogy az újraházasodott hogyan lehet Jézus tanítványává. Jézus korában úgy, hogy három éven keresztül együtt jártak Jézussal, hogy egy fajta élet- és vagyonközösségre lépett Jézus velük, és léptek ők is vele. És ma?

9. Erről én csak azt tudom elmondani, hogy én ma kit tekintek Jézus tanítványának, kiről mondom, hogy követi Jézust. Én ma azt mondom Jézus tanítványának, aki hajlandó velem (vagy mással és a Bokorban) négy hetenként egy fél vagy egész délutánra kisközösségben, legfeljebb tizenharmad magával összeülni. Összeülni abból a célból, hogy élő szóval imádkozzuk azt, ami kiszakad a lelkünkől. Aztán meg azért, hogy közösen és alkalmas módon tanuljuk azt, amit Jézus tanított a Tizenkettőnek. S végül azért, hogy elmondjuk egymásnak, ami történt a négy hét alatt, hogy információcserét hozunk létre magunk között mindarról, amit az Isten Országának építése céljából fontosnak gondolunk. Aki ilyen módon bizonyítja a közösség számára, hogy neki fontos az, ami nagyon fontos volt Jézus számára, azt én Jézus követőjének tekintem, és tanítványának gondolom. Következésképpen, ha azt kéri tőlem, hogy meggyóntassam, megteszem, s ha részt vesz a lakománk eucharisztikus részén, akkor meg is áldoztatom, azaz megáldoztatja önmagát, mert a kisközösségben úgy ülünk meg az eucharisztikus lakomát, ahogy Jézus csinálta: mindegyik tanítványa kezébe vette a kenyeret és a poharat is. Az újraházasodott is? Igen. Akinek nincs megsemmisítve egyházi eljárással az első házassága, az is? Igen. Miért is ne, ha egyszer Jézus tanítványának tekinthetem őt. Biztos vagyok, hogy nem fog vele eldicsekedni plébánosának, ha az nem így gondolkodik. Magam ezt jó lelkiismerettel teszem. Akkor volna rossz a lelkiismeretem, ha széttárnám két kezem mondván, hogy tehetetlen vagyok: köt az egyházi előírás. Így jár el sok más pap is, csak nem veri nagydobra. Magam is csak bizalmasan mondom most Nektek.

Nagyon régen, amikor még nem így gondolkodtam, megkérdeztem egy derék nem katolikus papot: Hogyan veszed a lelkedre, hogy megáldod a házasságát az elváltaknak is? Úgy – felelte – hogy én csak imádkozom értük, hogy meg ne történjék életükben az a tragédia, ami egyszer már megtörtént: a házasságuk felbomlása. Következzék tehát most a kérdés rendbetevésének második

fele. A tényállást felrajzoló tételeket nem folytatom most, hanem azt mondom el, hogy látásom szerint, hogyan kell megakadályoznunk e tragédia megtörténtét vagy megismétlődését. Most házasság megőrző ajánlataim következnek. Olyanok, amilyeneket adni tud egy nem gyakorló házasság ember. Hogy ezekből is futja-e kilencre, majd meglátjuk.

1. Soha nem eskettem az egyházi házasságkötő iparban. Megtehettem, mert soha nem voltam plébános. Csak azokat eskettem, akik tagjai voltak vagy az én, vagy barátaim kisközösségeinek. El is mondhatom, hogy nem-rövid papi pályafutásom során az általam összeesketett párok közül csak egyetlen házasság ment szét. Mégpedig kimondhatatlan és halálomig nem felejttem nagy bánatomra. Mindebből következik az első házasságmegőrző ajánlatom, mely a szentség kiszolgáltatásának nálam feltétele is: halálig járni kell a kisközösségbe. Miért? Mert ezt gondolom a jézusi életformának. Ő maga is így csinálta közösségét, az egyházat.

2. A házasság nem magánügy, hanem az Isten Országának építésének legalapvetőbb közügye. Azaz nem hozhatod a párod kisközösségbe házasságkötés után, csak előtte. Téged nem zavarunk el, ha nem hozod őt közénk, de tudomásodra hozzuk, hogy ez a játék életveszélyes... a jézusi életed veszélyeztetted vele. Katolikus megfogalmazással élve a kisközösség is – szentség, azaz Jézustól kezdeményezett vallási cselekmény. Akinek nem szent, ami neked szent, aki majd vagy jár a közösségbe házasságotokat követően, vagy nem jár, az veszélyezteti a te Jézust-követésedet, tanítványságodat, közösségbe-járásodat is. A jézusi életformádat is. Ezért kell a szerelem elején behoznod a közösségbe a választottadat. Hogy lássák barátaid is, hogy kit választottál. Hogy összemérhessed választottadat a barátaiddal, közösségbeli társaiddal. Hogy lássad, hogy megüti-e a közös mércét. Hogy lássad, jól választottál-e. Hogy alkalmas-e arra, hogy ő is testvéred legyen a Jézus-követésben. Azt mondod, hogy ilyen alapon nem találsz magadnak párt? Nagyon sajnálom, de ez azt jelenti, hogy hiába gondolsz ma bármit is magadról, te is le fogsz közülünk kopni. A Isten Országának nem nagyüzem, nem találod a tereken tüntetők között. Az Isten Országának olyan kicsi, mint a mustármag, de ha úgy bánunk vele, ahogyan kell, akkor hatalmas fává nőhet. Házasságod alapvetően azon fordul, hogy kit pillantasz meg, s hogy kisközösségi taggá tudod-e tenni őt.

3. A házasságot öntözni kell. Imádsággal kell öntözni, a házastársak közös imájával. Rendcsinálás, esti mosakodás, ágyazás után és lefekvés előtt meg kell gyújtani a gyertyát. Csendben nézni bele a sötétben pislákoló gyertyafénybe, és amikor kinyílik lelketek az Istenre, akkor megszólalni. A hazugság bűn a Szentlélek ellen. Az egyetlen bűn, amit Isten nem tud megbocsátani, mert nem bánod meg. Nem lehetnek külön útjaim, nem lehet eltitkolni valóm a felem előtt. Vallanom kell, és köszönnöm kell, és hálát adnom kell – tiszta vizet kell öntenem a pohárba. Teljes békességre kell jutnom magammal, Istennel a párommal. Utána már lehet az ágyba bújni. Nem szabad olyan fáradtnak lenni, hogy ne tudj odanyúlni a gyufához. Legfeljebb csak egy Miatyánkra telik. De holnap már legyen tiszta vízzel tele a pohár.

4. Mondtam, hogy a házasság az Isten Országának legalapvetőbb közügye. Miért? Mert abban születik a gyermek, és gyermek és pelenkamosás nélkül nincsen élet, amely isteni létté formálódhatnék. Legjobb, ha a férfiak bevallják, hogy az asszony a család feje. A család is üzem, s az üzemet működtetni kell. Az én édesapám nagyon rendes ember volt. Megvolt neki is a szerepe az üzemben. Ő kereste a pénzt, s ő pofozta fel a fiúkat, engemet is. De minden egyéb anyáknak a gondja volt. Minden bajunkban hozzá fordultunk. Anyuka volt, s ez annyit jelentett, hogy mindig otthon volt. Amíg a hetedik testvéremet is fel nem nevelte, beteg sem volt soha. Hogyan is lehetett volna? Egy beteg anyuka nem tudja ellátni mindazt, amit az anyukáknak el kell látnia. Hatvan esztendő lett, mire felnevelte az utolsót, akit már negyven évesen szült. Hatvanon túl már betegeskedett javából. Mindebből az következik, hogy akkor lehetséges az Isten Országának, ha az anyukák nem akarnak karriert csinálni. Ha apa és anya egyaránt tudja, hogy valakinek a családi üzemhez is egész embernek kell lennie, s ez az az anyuka.

5. Ahogyan a Szentháromságból nekünk a Fiú tetszik a leghasznosabbnak, úgy a családban is a második személy, a nő látszik annak. Frida néni mesélte nekünk, piaristáknak, amikor '48-ban iskoláink elvételekor átképezték bennünket tanárokból lekipásztorokká: *Mondok két mondatot:*

Fehérék nagyon rendes emberek, sajnos a férfi alkoholista. Ez az első. S a második? Fehérék nagyon rendes emberek, sajnos, az asszony alkoholista. Ennek a második mondatnak nincs értelme. Azt akarom mindezzel mondani, hogy az anyukáknak is a kor színvonalán kell állniuk. Ők is műveljék ki eszüket, s mindazt, amijük van. Ők is járjanak férjükkel együtt kisközösségbe. Ne éréjk be férjük mellett háttér szereppel. Harmadik nemzedékünk egész napos találkozókat szervez, s azon ott vannak a gyerekek is. Mindenre van megoldás. Ha dőcög is a szekerek, nem hagyjuk ott, tovább taszigáljuk, mert az Isten ügye nem mehet csődbe. Minden látszat ellenére sem. Amen.

Piarista köz, 2006. október 13.

E-mailen kaptam e levelet: *Kedves Gyurka! Nagyon szépen köszönöm, hogy Emillel elküldted "életrajzod" harmadik kötetét! Le-te-he-tet-len! Jellemző fegyelmezetlenségemre, és a könyv olvasmányosságára egyaránt, hogy délután elkezdtem olvasni, és most fejeztem be... Együtt éltem a könyvvel, életünk egyik legszebb részét írtad le benne. A felejthetetlen események, élmények olvasás közben mind, mind újra élővé lesznek. Köszönöm, hogy leírtad! Ugy-e lesz folytatás? Sok szeretettel Sári.*

Sárikám! Köszönöm leveled. Nem folytatom, mert ami történt az utolsó harminc évben, annak megírása folyamatos főpapgyalázás lenne, most már nemcsak bíboros- de pápagyalázás is. Hagyom a hálás utókorra. Az anyaga megvan a Karácsonyi Ajándék szamizdat-köteteiben, a Tájékanban, a Koinóniában, a Naplóban, az Örököljük a Földet? c. kötetben. Azt hiszem, nagyon kevés időm van már hátra. Írom a Naplót, már a 87. füzetnél tartok, az első 46 füzetet már a Püski ki is adta. Azt írom, amivel tele a lelkem. A hierarchiát igyekszem érintetlenül hagyni, ha nem is tudom mindig. Szeretettel ölel Gyurka.

A műzsák nem hagyják pihenni a költőt. '85 karácsonyán Mária mondja, hogy írhatnál egy regényt arról, hogyan nevelték a papot az elmúlt század első felében. S most jön Sári, és mondja, hogy *letehetetlen*, amit írtam. S a költő olyan buta, hogy ezt el is hiszi? Igen. Első olvasásra azt válaszolja, amit válaszoltam. De a hiúság-alkotás ördöge elraktározza Sári levelét a tudat mélyére, s tegnap lefekvéskor eszembe jut, amit Sári írt, és gondolkodni kezdek. A Naplónak már 88. füzetét gyártom. Olvasóim ki fognak fulladni, ha ez így folytatódik tovább. Meglódult a hinta, mióta a Koinóniát sikerült átpasszolnom Ferinek. Nem kellene mégis szót fogadnom Sárinak? Hátha főpapgyalázás lesz, akkor az lesz. (Csinálták már ezt az evangélisták is!) Csak az igazat fogom írni. Hogy is mondta Arany?

Merjem-é futtatni gyenge, fáradt tollam? / Lesz-e erőm írni, ahogy elgondoltam...

S nem lesz-e világi pályám köre csonka: Bevérgzetlen élet! bevérgzetlen munka!...

Mi emel? Mi tart fönn? Mi sugall? Mi biztat? / Kebelem egy hangja...Követem is aztat.

Egy hang, mely csilingel az égi madárban...

„Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad!”

Szóval... hátha telik még tőlem az, amiről az év elején azt gondoltam, hogy már nem megy. Előszedem a Karácsonyi Ajándék kötetét a hetvenes évekből, hátha tüzet fogok még. Nem tudom. Kattan a bilincs-zár, azaz hurkolódik a kötél Jézus csuklóján a Getszemániban, mert megvolt a Nagytanács ülése: Jézus – istenkáromló. Olyan fájdalmas a Bokor életének ez a második harminc esztendeje, hogy nehezen szánom magam rá, hogy megírjam történetét. Nem is vagyok rá alkalmas, csak *magam személyének mentsége* lehet belőle, mint Misztótfalusi esetében a 17. századi Erdélyben. Kívülálló harmadik személynek kellene megírnia e párviadalt, mert óhatatlan, hogy ne öndicséret legyen belőle. Megpróbálok felülemelkedni a résztvevők csörtéjének, s elmondani, hogy *mindig így volt e világi élet*. Mindig, mert trón és oltás szövetsége nélkül nincsen az emberi társadalom.

Mért nincsen? Mert a gazdagok mindig összefognak azok ellen, akik Isten Országáról álmodoznak, mert ebben nincsenek gazdagok, csak testvérek. S a testvéreknek csak ugyanannyi juthat a tábla-csokiból. De a testvérek is kikerülnek a szülői házból, s az egyik gazdag, a másik szegény lesz, s legfeljebb karácsonykor osztóznak – úgy, ahogy. Jézus egy utópia szolgálatában

került a Golgotára, s aki utána megy, nem kerülheti el sorsát. Bedarálja őt a hatalom. S Kaifás nem darál Pilátus nélkül, és Pilátus nem darál Kaifás nélkül. Jó, ha nem akasztják fel magukat szégyenükben. Nem akasztják. Helyette ők, a győztesek írják meg a történelmet. Hogyan? Hát úgy, hogy a Golgota mégis csak nagy jó az emberiség történetében, mert halálával Jézus kiengesztelte az Atyát, aki egyfolytában haragudott ránk, amióta Éva leszakította az almát. Borzalom...

Hát így nem megy egy regény. Csak úgy menne, ha megírnám Lékai meg a többi beszervezett történetét, akik aztán Isten nagyobb dicsőségére s a Párt akaratából elintézték bennünket. De ez meg történettudományi értekezés lenne, s az megint nem regény. Nem tudok regényeseket mondani, hogy hogyan mentünk el hőssömmel egy budai cukrászdába fagylaltot nyalni, meg ilyesfélét. Amíg a családban élek, amíg kispapársaim, tanítványaim, ám neves börtöntársaim világában mozgom, addig könnyebb feladat a regényes önéletrajz, de amikor a szereplők kezdenek bíboros-jelöltek és bíborosok szintjére, pápa-jelöltek és pápák magasára jutni, akkor valami XXVI. Benedekről kellene annak szólnia, csupa kitalált szereplővel... akkor a t. szerzőnek valódi regényírói kvalitásokkal kellene rendelkeznie, s ezeket a kvalitásait még eddig nem árulta el, s valószínűleg a jövőben sem fogja.

Piarista köz, 2006. október 15.

Ákos jött negyedhatra. Hátnál a kocsiban Mária. Megállunk a Kós Károly építette iskolánál. Tejesítem állampolgári kötelességem: szavazok, négy lapot is kitöltök. El nem árulom, hogy kit szavaztam meg főpolgármesterünknek székvárosunk számára. De hát előre megmondta, hogy ő nyeri meg, negyedszer is. Háromnegyedre kint vagyunk Adyligeten. A templom zárva, nem tudunk bemenni. Tanakodás után döntünk. A Piarista közben lesz a szentmise, a szobámban. Fél hét is elmúlt már, mire elkezdhetjük. 19-en voltunk. Reggel is volt itt már egy mise, az ifjúsági, azon meg 12-en voltunk. Hétfő reggel 8-ra pedig jött Sz. Mari csoportja misére: Órangyalok ünnepén. Szüleimért ajánlottam fel a misét, mert 90 éve ezen a napon volt az esküvőjük.

A körbeimádkozásnak íze van. De a régi motorosoknál egészen más, mint azoknál, akik először próbálják. Megfigyeltem, nem e két alkalomnál, egyéb körülmények között, hogy legalább öt perc csend kell. Különben vitatkozás lesz belőle, és nem imádság. Már a homília-féleség alatt kitisztázódnék a hallgatóban, hogy a soros elnök, vagy homília-mondó hülye. S a hozzáimádkozás erről számol be. S nem arról, hogy merre felé vitte őt az, amit hallott. Ha van csend, az túlvisz azon, hogy testvére hülye. Elviszi oda, hogy megérti testvérét, hogy mért azt mondja, amit mond. S minden bántás nélkül tudja elmondani azt, amit Isten Lelke őáltala üzen.

Olykor vágyom a régi, egész éjszakai virrasztások ízére, amikor nem egymásnak replikáztunk, hanem azt mondtunk, ami a csend félóráiban megérett a lelkünkben. Akkor történik valami, amikor bensőségesen tudunk imádkozni. Csak magunkban tudjuk ezt megtanulni, vagy nevelhet erre a közösségi csendes és hangos imádkozás is? Nagyon nagy baj lenne, ha nem tudnánk egymást hangolva is odafordulni Istenünkhöz. Nagyon nagy hiánynak érzem a szerzetesi gyakorlatot, amelyben csak kötött szövegeket recitálunk hangosan, de hogy mit gondolunk arról, amit testvérünk hangosan mond, azt mélyen elrejtjük magunkban. Nem szólunk hozzá sem imádságban, sem másként. Addig semmi sem történhetik, ameddig nem jön létre a négy-öt magyar összehajol féle szituáció. Semmi jézusi. Csak vallási. Azaz egymást gyilkolási szándék nincs kizárva. Egymást kiközösítési sem. E kettő között nagyon kevés a különbség, mert az utóbbi gerjeszti az előbbi.

Piarista köz, 2006. október 17.

Ki az én felebarátom?

Megéltem közel kilencven évet, s nem találkoztam még olyan emberrel, akit rablók félholtan hagytak volna az úton, amelyen áthaladtam. Nem találkoztam tehát még a felebarátommal? Aki kéreget tőlem, nem a felebarátom? Teljesen bizonytalan, hogy kicsoda az, aki kéreget tőlem. Lehet, hogy a bankszámláján milliók vannak, s esetleg Európában. Lehet, hogy alkoholist. Lehet,

hogy csak a balekja leszek, ha teljesítem kérését; s lehet, hogy ártok neki. Jézus nem tette ki magát ezeknek a bizonytanságoknak. Jézus életében nem volt alamizsna-osztás.

Kik voltak a felebarátjai? Azok, akik kérték, hogy meggyógyítsa őket. Nem tudok gyógyítani. Nincs orvosi diplomám, és a kézrátételes gyógyításhoz sem értek. Hosszú életem alatt még egyetlen csodát sem óhajtott tenni Isten az én közreműködésemmel. Ki akkor az én felebarátom? Kinek adtam én, ha kért, s ha nem kért, életem folyamán? A 40-es években létrehoztam tehetséges, de szegénységük miatt tanulni nem tudó parasztgyerekek számára egy ingyenes diák-otthont, börtönöm után meg Teréz anyát, Prakash indiai jezsuitát, Böjte Csabát s a csángó gyerekeket támogattam. Kiadtam albérletbe az alamizsnálkodást olyaknak, akik megtalálják a rablólktól félholtra vert embereket? Halálom esetén övé-ké lesz, ami a bankszámlámon található. S mindez megnyugtató? Ezzel rendben vagyok? Felebarátja vagyok azoknak, akik számára annak kell lennem? Várhatom, hogy hallani fogom: *derék szolga, menj be urad örömébe?*

Hát ez a mai prédikációban a példa, ami nélkül nincsen jó prédikáció. Most egy öreg pap megkérdi testvéreit, hogy ő ugyan felebarátja-e valakiknek. S most hangosan szeretnék válaszolni a kérdésre, mintegy mérlegre téve életem a nagy elszámolás előtt, amíg még módom lehet javítani életem egyenlegén. Megint a kályhától kell elindulnom. Ki és mi nekem a kályha? Hát a mintám, az *etalonom*: Jézus. Ő nyugodtan nézett elébe a maga élete nagy találkozásának. Ezt abból tudom, hogy így búcsúzott: *Atyám, kezeldbe ajánlom a lelkemet*. Ő mért volt nyugodt? Azért, mert nem alamizsnálkodott, hanem szegénnyé tette önmagát. Becsukta názáreti üzemét, házáat, s vándorútjain nem volt hová fejét lehajtani. Élt a jó emberek adományaiból, eltartottá tette önmagát.

Meg kell állapítanom, hogy ez nekem nagyon sokáig eszembe sem jutott. 1936-ig szüleim eltartottja voltam, és nem alamizsnálkodtam, nem is volt miből. Utána meg elmentem piaristának, és ők tartottak el engem, s megint nem volt miből alamizsnálkodnom. '43 februárjában kaptam először a piaristáktól ha nem is fizetést, de zsebpénzt. Ez képtelen nagy összeg volt. Száz pengő, s akkoriban járta a sláger, hogy az ember *havi kétszáz fiksszel könnyen viccel*. Egy rangos könyv ára 5 pengő volt. Másra nemisigen volt szükségem, mindent kaptam a Rendtől természetben, csak könyveket vásároltam zsebpénzemen. Havonta egy kofferral, hogy minden szakmámhoz tartozó könyv ott legyen a polcon a szobámban. S a szegények? Ez időben én még csak keresztény voltam, s Jézusról csak annyit tudtam, mint a keresztények. Mit? Hát azt, hogy a szegények gondjait a politikának kell megoldania. A parlamentben s azon kívül: tüntetésekkel.

Bőségem korszaka nem tartott sokáig. Jöttek az amerikai bombázások (két kofferben a legféltettebbeket elvitte a hatvani), meg a szovjet felszabadítás, s hamarosan a havi száz pengő zsebpénzből jó, ha egy kiló szőlőt tudtam vásárolni. Mire bejött '46 augusztusában a jó forint, megszűnt ez a zsebpénz, mert elállamosították rendi birtokunkat, melyet vagy másfél százada kaptunk a királytól, hogy neveljük az ifjúságot. Szerencsére '46-ban Sík Sándor Kossuth-díjat kapott, fel is ajánlotta Rendjének, s azt háromszáz felé osztotta a rendkormány, s vásárolt belőle nekünk fehérneműt. Úgy mondtuk akkor, hogy Kossuth-gatyát, Kossuth-inget kaptunk. Ekkor már élnek a kisközösségek, melyekben lassan megtanulom, hogy mit jelent nem kereszténynek, hanem Jézus-követőnek lenni. Ezt az Őt követést birtokkal rendelkezők, gazdagok soha meg nem értik – példa rá az evangélium gazdag ifja is –, de hát közben én értési szituációba kerültem, mert az elvtársak szegénnyé tettek. '49 tavaszán meghívnak Szegedre, hogy az ottani egyetemistáknak is elmagyarázzam, mi fán terem ez a követés, de csak úgy tudok elmenni, hogy egy alig ismert személy alamizsnájából meg tudom vásárolni a vonatjegyet.

S hamarosan minden gondomat megoldják az elvtársak. Gazdag könyvtáramat is elállamosítják, pucérra is vetköztetnek, s ők adnak nekem alsó neműt, meg csíkos felsőt, s ellátnak mindennel, kosztal, kvártéllyal, s 43. évemben vagyok már, amikorra gondoskodásukat beszüntetik, s újra megkereshetem mindennapi kenyerem. Ez időben már meglehetősen jézusi tudattal rendelkezem, s tudom, hogy a kérőnek adnom kell, ha van valami a zsebemben, s nekem van, mert tróger vagyok a Tempo nevű vállalatnál, s keresek havi kétezret. Kik alkották akkor a

Tempó szállítómunkási rétegét? Szakmanélküliek vagy szakmából kikopottak, s nagyobbára azért, mert iszákosak lettek. Nefelejcs-utcai telepünkön oda is vágódik hozzám egyikük:

– Gyurikám, megszorultunk, az asszony nem tud miből főzni a gyerekeknek, adj már egy százast, a következő fizetéskor megadom.

Pénztárcámba nyúltam, és adtam. A következő fizetésnél látom, hogy ide is ad, oda is ad egy-egy százast, nekem is. Egyet könnyű helyre tesz, estére nagy ivászatot rendez, s egy pár százast még haza is visz az asszonynak, amiből az osztály íratlan törvénye szerint – reggelenként az asszonynak kötelessége egy tízest visszaadnia neki reggelire, cigarettára, egy pofa sörre, ebédbefizetésre. A '60-as években, ha szűkösen is, ennyi minden jött ki egy tízesből. Ebből tanultam. Két hetenként kaptuk a fizetést, s jön az én emberem pár hét múlva újra, és kéri ugyanazzal a szöveggel a százast... *hisz becsülettel megadta.*

– Nagyon szívesen – mondom –, de hozz egy papirost az asszonytól, hogy neki kell a pénz. Rám néz, s megszólal így:

– Akkor káromkodom. – Én meg ránevetek:

– Csak káromkodjál nyugodtan, ha ahhoz van kedved! – Ezután faképnél hagy. Nem én fordultam el tőle, hanem ő tőlem. Így tettem, mert láttam, hogy nem a családnak megy a kölcsön, hanem az italboltnak. Leszoktak rólam... Így alakult ki az a gyakorlatom, melyről a prédikáció elején már beszámoltam.

De hát nem az a dolgom itt, hogy csak meséljek, hanem az, hogy elmondjam, hogy nyugodtan megyek-e a nagy találkozás elébe. Bízom abban, hogy Isten végtelenül irgalmas, és elfogad, amikor majd mondom neki: *Mennyei édesapám, csak ennyi tellett tőlem.* De hát éppen az a kérdés, hogy mennyi tellett? Kevesebb, mint amennyit szerettem volna. Elmondom, hogy mi nem tellett.

Ha a keresztény olyan embert jelent, aki a rászorulókat s a rablók kezébe esett emberek gondjának megoldását a politikától várja, akkor én nem vagyok keresztény. A politika szentesíti, oklevéllel igazolja, jóváhagyja, hogy vannak szegények és vannak gazdagok, s szent kötelességének tartja, hogy fegyverrel lépjen fel azok ellen, akiket rablóknak tart. A történelem a politikáról számol be, s e beszámoló summája: újból és újból változik, hogy ki a rászoruló, ki a rabló, s ki intézi el a rablót. S a gazdag, s aki elintézi a rablót, az a dicső, a hős, a szent. Példát is mondhatok: akinek sikerül az unokabátyját négy felé vágatni, annak még a felvágást foganatosító keze is *szent jobb*, hát még ő maga mennyire *szent*. És ez az, amihez Jézusnak semmi köze sincs. Azért nincs, mert ő a Szentháromságból, és nem ebből a világból való. Lehet erre azt mondani, hogy sajnos, sajnos, ebben a világban élünk. De én ezt a mondatot nem tudom annak a Jézusnak a képébe vágni, aki függ a keresztfán.

Nem tudom, és nem, és nem. Mert van a problémának nem politikai megoldása. Tudom, hogy van, s mindössze két család szükséges a megoldáshoz. Két család, akik meghatározó módon veszik tudomásul azt, ami Jézust meghatározta, amikor azt mondta, hogy *Könnyebb a tevének átmenni a tűfokán...* s a többit.

Mi határozta meg Jézust? A Szentháromság. Az ezt alkotó személyeknek nincs magántulajdonuk: ami az Atyáé, az a Fiúé is, s a közöttük, az egyiktől a másikig, a másiktól az egyikig áramló szeretet Szent Lelkének is csak az a tulajdona, ami az Atyáé és a Fiúé. Mi ez a közös tulajdonuk? Nem a pénz. A pénzt nem ismeri a Szentháromság. A *Pénz* az Isten nagy ellenlábas, ami miatt a gazdag, a szegény egyaránt megveti az Istent. Ami miatt a rabló kifosztja a Jerikó és nem Jerikó felé menő embert, s ami miatt mindig van, aki vállalkozik arra, hogy államot csinál, azaz jó pénzért megbünteti a rablót. A Szentháromságban a közös tulajdon az, ami az ottani életnek a java. Van ennek a *javnak*, jónak földi megfelelője is. Az életnek ezt a javát úgy hívják, hogy kenyér, málé, hal, tokány, tej, sajt, túró, víz, bor, ruha, bocskor, csizma, kalap... és folytathatnám.

Két család szükséges csak a nem politikai megoldáshoz, de két hívő család. Miben hívő? Jézus tanításában hívő; Jézuséban, aki a hal szájából veszi ki a pénzt, ha templomadót kérnek tőle, s aki pénz nélküli életre mutatott nekünk példát. S ha megkérdezik tőlem, hogy mégis mért van

bennem szorongás is a nagy találkozás előtt, akkor azt válaszolom, hogy ezt a két családot én még nem találtam meg. Hiába alapítottam hatvan éve Bokrot, nem tudtam benne két ilyen családot felnevelni, s bizony lehetséges, hogy Jézus ezt a nem tudásomat fogja számon kéri tőlem.

S mert nem tudtam, ezért kellett 88. évemben beköltözni a Piarista rendházba, ahol havi 120 ezer Ft-ba kerülök, pedig a Városmajorban úgy-ahogy példásnak gondolom szegénységben éltem Terikével, ketten együtt havi százezer Ft-nál kevesebből jöttünk ki.

Lehet, hogy érik a megoldás. Az érik, hogy a szóbanforgó kérdéseknek nincs politikai megoldása. Az érik, hogy a dollár milliárdokban, és trilliárdokban és a még nem tudom hány nullákkal számoló globalizált világunk összeomlik. S ha lesz még, aki akkor összeházasodik, és gyermeknek ad életet, és gyermeküket meg magukat táplálni akarják, juhot, kecskét meg baromfit kell tenyészteniük, meg újra meg kell tanulniuk vályogfalat meg kemencét építeni, meg szőni és fonni, hogy be tudják takarni testüket a hideg ellen. Lehet, hogy az evilágnak, a politikának, a pénznek bele kell futnia a totális csődbe, hogy megtanulhassuk, hogy mi az élet java. Lehet, hogy újra kell tanulnunk beojtani a fát, hogy gyümölcsöt teremjen. Lehet, hogy meg kell menteni az életet. Az idelentit, s magunknak a föntit is.

Az elmúlt hetekben vonattal Szolnokra utaztam, s öregurasan csak az őszi tájat néztem, oda is és vissza is. S a kétszáz km-nyi távon nem láttam sehol embert dolgozni. Egy állomáson láttam öt munkást, kifeszített szalagok közt, tán utat építettek, nem tudom. Munkásnak voltak öltözve, s egyik sem dolgozott, csak álltak és cigarettáztak. Gondolkodni kezdtem, hogy mit csinál ez az ország. Az egyik fele iskolába jár és nyugdíját élvezi. S a másik fele? Felosztottam tizedekre, már ahogy magam gondoltam: egy termel (iparban, mezőgazdaságban, meg legyártja a termeléshez szükséges gépeket). Egy másik szállítja és raktározza a termelést. Három tized csak áll és árulja azt a boltokban. Ez már a dolgozó társdalom fele. Egy tized szállítja az embereket, egy másik csinálja az államot meg az önkormányzatot, egy harmadik csinálja a bank szakmát meg ügyvédet tart, a negyedik gyógyít beteget meg tanítja az iskolába járókat. Az utolsó tized hajléktalan, alkoholisták meg börtönben ül. Elmondom ezt Péter barátomnak, ő meg továbbadja értesülését Nagy Bálintnak, a keszthelyi agrárprofesszornak, aki ezt mondja rá: Nem tíz százalék termel, csak három.

Nem látja értelmét a termelésnek Budaváriban se már szinte senki. De így van ez Nógrádban is, pl. Debercsényben. Segélyekből akar megélni a nép, meg pályázatokból. Aki ebből regényt tudna írni, megnyerhetné vele a Nobel-díjat. Az lehetne a címe, hogy *Mielőtt átveszik földünket a patkányok*. De ha hívő, Jézusban hívő, ha optimista ember írná meg, aki tudja, hogy erre a végre van szükségünk, hogy a vég előtt az utolsó másodpercben két család újra kezdje a történelmet? S kiraknák zsebükből a pénzt és mindenüket, ami van, egy lepedőre, és azt mondanák, hogy testvérek leszünk, s amit termelünk, azt esszük, amit építünk, abban lakunk, amit szövünk-fonunk, avval ruházkodunk? És dicsérjük a Istent, hogy adta nekünk ezt a Bolygót az étellel és annak minden javaival? Akkor az volna a regény címe, hogy *Valósulni kezd, amit Isten megálmodott*.

Jézus elmondta, hogy ki az ő tanítványa. Ki? Aki utána megy. Aki felveszi a keresztyét. Azt nem mondta meg, hogy ki az ő fele. Az, aki felével együtt megy utána. Az ember elhagyja apját meg anyját, és feléhez ragaszkodik. A ragaszkodó felével. De hát Jézus már elment! Mégis: megtalálhatod őt a pároddal együtt egy másik párban, aki meg titeket keres. Amen.

Piarista köz, 2006. október 19.

Meghívott Bohn Pisti Törökbálintra, egyházközségének a zsinatára előadást tartani. Mivel még nemigen fordult elő életemben, hogy visszautasítsak beszélési lehetőséget, a hátralevő kis időre már nem kezdek új szokásokat, tehát elvállaltam. Csak az fordul mostanában elő velem, hogy ritkán vállalom, hogy a szív bőségéből szóljon a szám, mert akkor egész az előadás pillanatáig izgulnék, hogy mit is fogok mondani, hanem idejében leírom a mondanivalómat, s akkor a t. hallgató közönség eszi, nem eszi, azt mondom, ami írva van. Ez történik ez alkalommal is.

Törökbálint: a világi hívek küldetése az egyházközségben

Kedves testvéreim. Bemutakozom: Bulányi György piarista tanár vagyok, a *Lelkipásztori Marketing* c. írás szerzője. Ez az írás a 70-es évek elején született meg, és csak azért születhetett meg, mert 25 évvel korábban, a '45 utáni években már kisközségekben hajoltam össze négy-öt magyarral, hogy beszélgessek velük arról, hogy mit kell tennünk annak érdekében, hogy megőrizzük magunkban s embertársainkban azt a hitet, amelyet kaptunk szüleinktől, egyházunktól. Ha elolvastátok, tudomásul vehettétek, amiket leírtam. Magam újból elolvastam a szöveget, s ha valami nem érthető belőle, talán meg tudom magyarázni. A tanulmány mondanivalóit most nem ismételném meg. Történetéről mondanék annyit, hogy megjelenése után hamarosan lefordították németre Bécsben a *Magyar Lelkipásztori Intézet*ben. Közel tíz esztendő után hazai Püspöki Konferenciánk is figyelemre méltatta. Körlevélben tájékoztatta közönségünket arról, hogy tanulmány le akarja szakítani a katolikusokat püspökeiről, ami abból is világos számukra, hogy említést sem tesz a tanulmány róluk; s abból is, hogy azt állítja, hogy liturgikus szolgálatainkkal csak temetési menetünket asszisztáljuk. Ezután a piaristák generálisa, legfőbb római előjárója, diplomata táskájában kisírbolta az országból az írás egy gépelt példányát, átadta Poggi monsignorénak, az pedig a Klérus Kongregációnak, majd egy év múlva Poggi jelentette generálisunknak, hogy a mondott Kongregáció nem talált benne semmit, ami a katolikus hitet sérti. A korábbi generális magyar ember volt, ő is elolvasta, és véleményt kért az őt meglázogató pesti piarista iskola hittanárától dolgozatomról. Azt válaszolta, hogy minden rendes pap ezzel a módszerrel igyekszik dolgozni, azaz házankénti kisközségekben. Ahogy akkoriban lehetett. Mindazonáltal ezt a dolgozatot is elítélték hazai püspökeim 1982-ben, s megvonták tőlem a nyilvános papi működés jogát. Ez azt jelentette, hogy mindent csinálhattok a katolikus tulajdonban levő épületeken *kívül*. Misézhetek, prédikálhatok én erdőn-mezőn, réteken, magánlakásokban, csak templomokban nem. Ezt az ítéletüket '87-ben a Hittani Kongregáció is jóváhagyta, így hát aranymisémet '93-ban csak a volt pártfőiskola épületében, a Professzorok házában mondhattam el, templomban nem. Ugyanebben az évben kötetben is megjelent ezen tanulmányom egyéb botrányos teológia munkáimmal együtt, amelyek a római perem anyagát tartalmazzák a Hittani Kongregációnak, az Inkvizíció utódjának buzgalmából. E Kongregáció bíboros prefektusa, Ratzinger '97-ben utasítja magyar püspököket, hogy vonják vissza engem korlátozó intézkedéseiket. Vissza is vonják, s most már tíz év óta templomban is szolgálhatok papként, ha van olyan pap, aki engem ezek után még meghív szolgálni. Ezzel ennek az írásnak a története véget ért, és most a dolgomra térhetek.

Előadásom címéül ezt kaptam plébánosoktól: *a világi hívek küldetése az egyházközségben*. Az imént kedves testvéreimnek szólítottalak titeket, s nem kedves világi híveknek. Mindenek előtt szeretnék rámutatni a *világi hívek* fogalom-megnevezés teljes abszurditására. Persze csak akkor abszurd ez a megnevezés, ha folytatni akarnánk azt, amit Jézus kezdett tizenkét fiatalemberrel az akkori Izraelben. Jézus nem volt pap, és nem híveknek, hanem tanítványoknak mondta a Tizenkettőt, akikhez ő beszélt. Egy-osztályú társadalmi alakulatot indított el, melyben Jézus funkciója az volt, hogy tanított, a tanítványoké pedig az, hogy tanuljanak. S az volt a célja ennek a jézusi tanítói tevékenységnek, hogy három év múltán szétküldje őket a nagyvilágba, hogy ők is tegyék tanítványokká az összes nemzeteket. Azaz Jézus koncepciójában nincsenek papok és kedves hívek, csak tanítók és tanítványok vannak. Hasonlattanálva: csak felnőttek és gyerekek vannak, és tudvalevő, hogy kivétel nélkül minden gyereknek az a feladata, hogy a maga idején felnőtté nőjön. Nincs tehát ebben a jézusi koncepcióban két osztály: a papoké és a kedves hívéké. Egyetlen osztályú társadalom ez: mindenkinek fel kell nőnie a jézusi, a tanítói szerepkörhöz.

E *Lelkipásztori marketing* c. dolgozat írása idején ismertem meg plébánosokat, aki akkoriban kispap volt a Központi Szemináriumba, s eljött Alsószentivánba egy lelkipályázatára, amelynek résztvevői hordozták már magukban ennek az egyetlen osztályú egyházi társadalomnak a tudatát. A meghívott kispap csak nézett, mint Jenő a moziban. Egy idő után azonban megszólalt (s most idézek a Bokortörténet harmadik kötetéből):

– Csak azt mondjátok meg, hogy mi szükség van itt ránk?

Pistit papnak nevelik a Központi Szemináriumban, ahol azt tanulja, hogy a laikusok majd az ő hívei lesznek. A lgy-on meg részt vesz húsz laikus, s egyáltalában nem a híveiként viselkednek. Úgy gondolják, hogy Jézus meghívottai, akárcsak a teológusok, a papnak készülők. Választottak és nem hivatalosok. Olyan apostoli öntudatuk van, hogy a Központi Szeminárium is megnyalhatná tőlük a szája szélét. Érzem, hogy sok minden fordul e fiú lelkében a válaszon, s mondom: 1848-ban csak a nemesség alkotta a magyar nemzetet. S ez a nemesség kitágította az alkotmány sáncait – kilenc millió jobbágy számára. Ez történik itt most. A papok munkatársakat kapnak. Belőlük szervezik meg a maguk jézusi kisközösségét, s a pap megtízszerezi a maga energiáit. Jézus maga sem volt pap. Laikus volt, s laikusként hívta a Tizenkettőt Isten Országá építésére. Mert ez az Ország mindenkié. Papoké és nem-papoké.

Pisti megnyugszik, s azóta eltelt már több mint harminc esztendő, s a maga nyugodt módján gyűjti Istennek népét Törökbálinton plébánosként. (Eddig tart az idézet.) S most mondom a magam mai szövegét. Isten Országában nincsenek laikusok, nincsenek kedves világi hívek, csak Jézus testvérei, akik dolgozni akarnak azon, hogy megvalósuljon a Szentháromság álma és terve, annak időbeli leképezése, az Isten Országá közöttünk, aminek megvalósulása bizony rajtunk fordul. Rajtunk, mert Isten nem tud helyettünk Isten Országát csinálni. Ha nélkülünk, ha helyettünk csinálna, az csak bábjáték volna, nem emberi történelem.

Azt hiszem fontos az elnevezés kérdése. Magam még a *világi apostol* elnevezésre is allergiás vagyok. Jézus nem szerette a nagy szavakat. Maga magát csak emberfiának mondta, s ez annyit jelent, hogy egy a sok közül. Mondta, hogy őt küldte az Atya, de nem nevezte magát küldöttnek, s ez volna az *apostol*, a küldeni jelentésű *apostellomai* görög igéből képzett főnév. Csak tanítónknak és testvérünknek nevezte önmagát. Ő is küldte tanítványait, de sohse nevezte őket küldötteknek, apostoloknak, csak tanítványainak, hogy ők is tanítványokká tegyék azokat, akik hallgatnak rájuk. De leginkább ezzel a *világi* kitételrel vagyok megakadva. Miért? Mert nem veszi ugyan ki Jézus az övéit a világból, s ez a világ csak szorongatni hivatott övéit, s az az Ország, melynek építésére hívja övéit, nem ebből a világból való, hanem a Szentháromság levegőjét, életstílusát akarná otthonossá tenni a világban. S ezt kell csinálnia a papnak is, meg akit egyházunk nem szentel pappá. Mindnyájunknak. Nincs különbség. Egy-osztályú társadalom vagyunk. Mindegy, hogy evvel vagy avval a foglalkozással keressük meg a mindennapit. De a hivatásunk egy és közös: Jézus tanítványai akarunk lenni mindannyian, s ennek következtében nem csak Jézusnak vagyunk testvérei, hanem még a plébánosunknak is, még a bíborosunknak is, még a pápának is, bár az egyik bíboros nagyon a szívére vette, amikor egy paptestvérünk László testvérnek merte nevezni őt. A testvérek nem urazzák egymást, még kevésbé atyáznak valakit, mert hát Jézus megmondta, hogy *atyának se szólítsunk senkit a földön, mert egy a mi Atyánk, a mennyei*. Van mindannyiunknak a szent keresztségben kapott nevünk. Ha nagyon öregnek tekintünk valakit, hozzátehetjük a nevéhez a bácsit vagy a nénit. Bár nőtestvéreink nem szeretik, ha lenénizzük őket. Szerencsére én már nem is találkozom olyan korú kislányokkal, akiket koruk miatt néniznem kellene. Magam a Gyurka névre hallgatnék, de egyre kevesebben akadnak, akik ne tennék hozzá a bácsi szót. Így jár, aki nem hal meg idejében.

Ezek után pedig kimutatom nektek a fogam fehéret, és mondok Nektek egy prédikációt arról, hogy ki az én felebarátom, s akkor már tisztában lehettek velem.

Piarista köz, 2006. október 21.

A Sapientia végzős hallgatóinak mondtam szentmisét a kanadai vértanúk ünnepén.

Kanadai vértanúknak nevezzük azt a nyolc francia jezsuitát, akik a keresztyénség második misszióját vezették a huron indiánok között. Amikor az angolok háborút nyertek, kiutasították őket. 1632-ben ismét útra keltek, de az indiánok nem akarták befogadni a hitet. „Családonként hirdetjük az evangéliumot kétezer vadembernek; ismerjük a nyelvüket, nekik van fülük, s mégsem akarnak megérteni semmit.” Az irokézok azonban elhatározták, hogy kiirtják a huronokat. 1648-

ban háborút indítottak és 1650-ben el is érték céljukat. E harcok során halt meg a másik öt jezsuita misszionárius. Brébeuf Jánost megbízták azzal, hogy Kanadába menjen misszióba. Az angolok győzelme után a francia misszionáriusoknak el kellett hagyniuk Ouebecet. Közben Anglia és Franciaország békét kötött, s ez ismét megnyitotta az utat a francia misszionáriusok előtt. Megtámadták az irokézek, elfogták és kegyetlenül megölték őket. Kísérőjük, Landei János a hódítók között érkezett Kanadába, melyet akkoriban úgy neveztek: Új Franciaország. Megismerkedett a jezsuita misszionáriusokkal és jelentkezett segítő testvérnek. Joutes Izsák vette maga mellé, amikor az irokézek közé indult. Vele együtt fogták el az indiánok, s ugyanúgy megkínózták, mint Izsák atyát. Daniel Antal 1632-ben a huron misszió tagjaként Kanadába indult. Először a franciák lelkipásztora volt, 1633-ban Brébeuf János kísérője lett, és az indiánok közé ment. Megzenésítette nekik a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Tízparancsolatot, s a gyermekek ezt énekeltek a kápolnában, de játék közben is. Itt érte az irokézek támadása 1648. július 4-én. Éppen befejezte a szentmisét, mikor megkezdődött a harc és az öldöklés. Azok egyetlen csapással megölték, majd az utolsó szál emberig mindenkit elpusztítottak. Antal testét a lángok közé vetették. Lallemand Gábor előljárói engedélyével külön fogadalmat tett, hogy minden erejét és egész életét az indiánokért ajánlja fel. 1649. március 16-án az irokézek megtámadták a falut, s előbb Brébeuf Jánost, majd Gábor atyát ölték meg. Este hatkor kezdték a kínzást, s amit csak ki tudtak találni, mindennel gyötörték. Másnap reggel kilenc óra tájt az egyik vadember megelégtelt és lefejezte. De utána kivette a szívét és megette, mert a bátorságát szerette volna magának megszerezni. A nyolcadikat meg 1635-ben szentelték pappá, s a következő évben misszionáriusként küldték Kanadába. Augusztus 3-án érte el a huronok földjét. Hihetetlen gyorsasággal megtanulta a bennszülöttek nyelvét. Hirdetni kezdte az evangéliumot, de az indiánok hagyományos vallásossága ellenállt. Tetézte a nehézségeket, hogy a varázslók őt tették felelőssé egy járványért, telepét hamarosan megtámadták az irokézek, lakóit megölték és mindent felégettek. 1925-ben boldoggá, 1930-ban szentté avatták őket. Ünnepeket 1969-ben egy napra tették és felvették az egyetemes naptárba.

Segíték egy kicsit jobban megérteni ezt a szöveget, melyet az interneten találtam, s lerövidítettem. A huronok harcolnak az irokézekkel, a franciák meg az angolokkal, s amikor legyilkolják az ellenfeleket, kezdődhetik is már a misszionálás. Hogy még jobban megértsétek ezt a misszionálási formát, mondok analógiát, melyet jobban ismertek. Géza fejedelmünk felszámolja a hét magyar törzs hagyományos hitét, vallásosságát. Fia, Vajk, négy felé vágatja szent jobbával a pogány Koppány testét, a pogány Vazult pedig megvakíttatja. Vazul fiai külföldre menekülnek, de Vajk halála után haza jönnek, és a pogány Vata pedig Gellért misszionáriust hordóban legurítja a Kelenhegyről a Dunába. Aztán fegyverrel leverik Vataékat, majd szentté avatjuk Vajkot is, Gellértet is. Ünnepeket megtalálható a naptárban.

Ez a Názáreti Jézus nem tudta, hogyan kell kereszténységet csinálni. Tanulhatna a franciáktól, angoloktól, Gézától, Vajktól meg az egyháztól. Csak annyit tudott, hogy a meggyilkoltak sírjait nem illik díszíteni, ha nem határoljuk el magunkat a gyilkosoktól. Tudjátok-e, hogy nem is olyan régen egy európai katolikus országban akadt vagy harminc katolikus fiatal, aki nem volt hajlandó letenni a katonai esküt, börtönbe kerültek, és püspökeik is elítélték őket, mert megbontják az egyensúlyt a Varsói szerződés és a NATO között. Mikor fogja őket boldoggá avatni az egyház? Majd ha megtér Jézushoz, aki elfelejtett gyilkolni abból a célból, hogy kereszténnyé tudja téríteni az embereket.

De hát Jézus keresztre került a gyilkolni nem hajlandó magatartásának következtében! Ki akar közülünk keresztre kerülni? Csak teológiát akarunk tanulni, hogy ünnepelhessük a szentté avatott gyilkosokat és legyilkoltakat, akik mind Jézust hirdetik. Mit hirdetnek róla? Azt, hogy a Golgotára kellett Jézusnak mennie, mert a gyilkosok oda parancsolták őt? Azt, hogy nem védte meg magát, mert nincsenek katonái? Azt, hogy azért nincsenek katonái, mert az ő országa a Szentháromság világának időbeli leképzése, és tudvalevően a Szentháromságban nem foglalkoznak egymás legyilkolásával? Ezt hirdetjük? Dehogy is! Hanem azt, hogy ki kellett engesztelnie a Mennyei

Atyát, aki egyfolytában haragudott minden teremtményére, mert Éva szakított egy gyümölcsöt az almafáról!

Testvéreim, ti, a Sapientia hallgatói, kit akartok hirdetni majd a hittanóráitokon? Azért mondom ezt a szentmisét, hogy azt a Jézust hirdessétek, aki van, és él, és szolgálva szeret, és semmi köze a gyilkosság előkészítésű hithirdetésekhez. Amerika őslakosságának, a közel hatvan millió indiánnak módszeres kiirtásához, rabszolgává tevéséhez sincs semmi, de semmi köze. Nincs köze ahhoz, amiben oroszlán része volt Spanyolország legkatolikusabb királyának.

Mit is mondott Jeremiás? Azt, hogy Jeruzsálem, Jeruzsálem, térj meg a te Uradhoz, Istenedhez. Még valakiknek meg kellene tértie Hozzá. Nekünk is. Amen.

89. MINDSZENTEKI NAPLÓ

2006. október

Budavári – Piarista köz, 2006. október 23.

Október hatodikán

lementünk Budaváriba pótszüretelni. Az úton, odafele se, visszafele se – mert matrica hiányában utaztunk vagy hat órát –, nem esett szó az évfordulóról: arról, hogy 157 éve végezték ki ezen a napon az aradi tizenhármakat. A vértanúkat? Hát nem is tudom. Több mint a felüknek neve nem is volt magyar, egykori császári katonatisztek voltak közöttük, belesodródtak egy nemzeti szabadságharcba, aztán akasztófa vagy golyó végzett velük. Egy gyerek, a 19 éves ifjú császár akarta így. Vérükkel tanúskodtak arról, hogy azt hitték... Mit is? Hogy meg lehet szabadulnunk a Habsburgoktól? Hogy fegyverek erejében rá lehet kényszeríteni őket a '48-as vívmányok elfogadására? Mindegy, hogy miben hittek. Hittek, lőttek, letették a gyilkos fegyvert, s aztán őket gyilkolták le. Én inkább hőseknek nevezném ezeket az aradi vértanúkat: *Mind hősek ők, mind férfiak, / Mind hű és hazafi; / Véré a hő, ha halni kell, / Nem retteg ontani* (Garay János, Kont – 1838-ban írta ezt a versét, melynek most csak idéztem egyik szakaszát). Mert hő, aki fegyvert ragad annak kockázatával, hogy ezért bitóra kerül. S bár ily módon vérével tanúskodik arról, hogy miben hitt, mégsem abban hittek, amiben Jézus és valamelyest még tanítványai is. Nem abban az országban, melyben nem lehetséges a fegyverfogás, melyben a gondolkodás-átalakítás helyettesít minden vérengzést. Hova alakítjuk gondolatainkat? Hát többek között oda is, hogy fegyverekkel nem jutunk közelebb Isten Országához. Akiket aztán eme sajátos hitük miatt elfognak, majd máglyán elégetnek Isten nagyobb dicsőségére urak és főpapok, hát azok a vértanúk. *Hős* = aki gyilkol, s aztán őt gyilkolják, és *vértanú* = aki nem gyilkol, és pl. emiatt gyilkolják le őt urak és főpapok, és akárkik.

De szót ejtettem az úton arról, hogy az előző napon járt nálam egy 19 éves kisfiú, aki az elmúlt napokban barátjával együtt az utcán töltötte az estét, s amikor éjfél után haza akart indulni, rendőrök csapdájába esett, kapott is tőlük egy pofont, de barátját, egy másik 19 évest, magukkal vitték a rendőrök, s már el is ítélte őt a bíró másfél év börtönre garázdaságért. *Mind hősek ők, és mind hazafi...* 1848-ban Pesten nem volt, aki letartóztatta volna a 25 éves ifjút, aki elszavalta, hogy *Talpra magyar, hív a haza...*, mert a császár messze volt, Bécsben. De Gyurcsány itt van közel, és népakaratból van itt. Megválasztottuk őt a tavaszon – demokratikusan. Ha volt is csalás, akkor is az ország közel fele őt akarta miniszterelnökének. Ezért aztán ő megtorolhatja az éjszakai sétát, a garázdaságot... Azt, hogy egy tizenkilenc éves ifjú éjjel az utcán sétál, ahelyett hogy aludnék ágyában.

Repül a nehéz kő, ki tudja, hol áll meg. Az engem meglátogató fiattól megkérdeztem, hogy mit csinált az érettségi utáni három hónapjában, s megmutattam neki, hogy hogyan kell időelszámolást csinálni, Majd tíz napi időelszámolásának végeredményével együtt meghívtam őt egy ifjúsági misére. Mit fog csinálni? Időelszámolást készíteni, éjjel az utcán sétálni, vagy esetleg mind a kettőt? (Nem készített el, s nem jött el a misére. Alighanem elment újból a Kossuth térre.)

Közel 90 éves aggastyánokhoz az illik – ha még oly tüzes magyarok is –, hogy kiszállnak a buliból; Deák Ferenc példáját követve, aki hazamegy Kehidára, meg Széchenyiére, aki Döbling felé veszi útját. Pedig Deák még csak 44 éves, és Széchenyi sem töltötte be ekkor még a hatvanat. Egyikük sem megy Kossuth után Debrecenbe a Habsburgokat detronizálni. Petőfi jóslata azért teljesedik: *Miként elpusztult Jeruzsálem, el fog pusztulni Ausztria, Földönfutók lesznek császáraid...* (Na-na, ez a földönfutás egy kicsit sok, a Habsburgoknak azóta is mindig akadt, amit aprítsanak a tejbe, s kortársamnak, Ottónak, az örökös királynak nem kellett futnia a földön, talált magának helyett, ahol fejét lehajtsa, ha másutt nem, akkor spanyol földön. A Petőfi-jóslat azért teljesedik valahogy, csak egy kicsit odébb, jó félszázad

múlva, amikor az egykor császárhű ellentengernagy (Horthy) Budaörsön lövet a koronás királyra, s kiharcolja hazánkból az immár egyházunktól boldoggá is avatott nagy lövetőt, a mustár-gáz IV. Károlyt. Boldoggá avatja őt a gondolkodását még Jézuséra nem alakított egyházunk, hogy több eszményképe legyen a katolikus magyarnak is, s egyéb buzgó keresztényeknek.

Gyurcsány egyenes-ágú kommunista leszármazottja *apánknak*, aki ült Horthy börtönében, akit onnan kiváltott a nagy Sztálin. *Apánknak*, aki '44-ben hazajött, s megtanított minket államosítani, majd fiai-unokái megtanítottak minket magánosítani is. Csoda-e, ha az államosítás és magánosítás nagy manőverei következtében ők a milliárdosok, s mint leggazdagabbak ők a hatalom választott birtokosai? Nem csoda. S ha nem is szüremkedik ki a balaton-őszödi miniszterelnöki beszéd, a milliárdok és a hatalmuk irigyei azért előbb-utóbb csak tesznek majd valamit az elvtársak hatalomátvételének hetedik évtizedében. S lesz majd ifjú bárd, aki elszavalja, hogy *Talpra magyar*. Az első szavalás már megvolt, most éppen 50 éve. A szavalók aztán kétszázezren elhagyták hazájukat, az itthon maradók közül meg Rákosi apánk utódja, a *nagy* Kádár – a kommunistáknak mindmáig szemefénye – felakasztott közülük vagy kétezret. Ez a hiteles végeredménye annak, hogy megtörtük az éjszakai kijárási tilalmat. Deák és Széchenyi nincsen a szavalók között. Kovács Teri és Merza Jóska sem volt ott a szavalók között, pedig fiatalok voltak; az egyik 28, a másik csak 25 éves. Akik ott voltak a Bokorból, vagy disszidáltak vagy átálltak az ávó, a hatalmat gyakorlók szövetségének, Lékai oldalára.

De hát egyszer majd csak sikerül – tanítja a történelem. És mi van akkor, ha az elvtársak napja leáldozik? Meglódul a fantáziám: kilépünk az EU-ból, megfogjuk az ekeszarvát, fejjük juhainkat, s újra kezdjük a történelmet. Leállítom a fantáziám: nincs már, aki erre adná a fejét. Magam is, 88. évem végén már, csak a számítógépem mellett ülök, s bütykölöm 89. Napló-füzetemet, melynek ez az írásom a kezdő szövege. Előbb-utóbb azonban mindenképpen megtörténik a váltás, mert a *történelem* = *változás*. Sem a Habsburgok, sem az elvtársak nem maradnak mindörökre kormányosok – és jönnek helyükbe, az elvtársak helyett is más személyek. Olyanok, akik az elvtársak közül még idejében áttántorogtak, nehezen ugyan, a nemzeti és keresztény oldalra, ahol ma tudvalevően azok találhatók, akik megmentik a hazát. De a haza megmentéstől függetlenül és egyelőre megy ma is minden tovább a trón és az oltár szövetségnek jegyében. Kaifás és Pilátus elintézi a Názáretit, és XVI. Benedek learatja, amit Ratzingerként vetett egyházában, s ennek következtében ő sem mondja meg Mr. Bushnak, hogy aki keresztény, az nem világcsendőr, ahogy az elődeik sem mondták meg. Helyette inkább haragudtak azokra a csúf felvilágosodottakra, akik kiverték XVI. Benedek elődjének a kezéből a gyufát, és nem tudják már meggyújtani a máglyát a rendetlenkedők alatt. Nem mondja meg Benedek sem, mert csendőrök és máglyát gyújtogatni akarók mindig vannak. Csak a személyek változnak, és nincs, aki folytassa a nem csendőr és máglyát nem gyújtó és mindig holdkórosnak minősülő – nem így mondjuk, hanem ráfogjuk, hogy már megváltotta a világot – Názáretinek mindmáig csődbefúlt kísérletét. Nincs, aki csinálni akarna olyan országot, amely nem evilágból való.

Mivel pedig én erről az országról álmodtam és álmodom ma is, az engem meglátogató s idén tavasszal érettségiző fiúnak (Bokor-szülők gyermekének) csak azt tudom mondani, hogy az éjszakai séták helyett dolgozzon és tanuljon és imádkozzon, és az időelszámolása segítségével állapítsa meg, hogy mit ér a velszi tartomány, az övé. Hagyja a rendőrökkel találkozást másra, nem fog ott hiányozni, maradnak elegenden a talpukra álló ifjak, akik majd részesei lesznek a majdani akasztásnak, akár az akasztók, akár az akasztottak szerepében. Akasztásokból nem születik meg az az Ország, amely miatt Jézust felakasztották a fára.

Jót mondtam-e csoportot vezető Bokor-szülők ivadékanak? Ti mit mondotok magatoknak meg 19 évesnél idősebb meg fiatalabb gyermekeiteknek meg csoportotok tagjainak? Mit? –

kérdeztem Pótkávén a szentmisében is, ahelyett hogy prédikáltam volna arról, hogy amit Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza.

Piarista köz, 2006. október 24.

Egyikünk a jobboldon, másikunk a baloldon...(Mk 10.37)

– Nem tudjátok, mit kértek. Nem, mert ilyen nálunk nincs – mondhatná nekik ezt is Jézus. Mert a Fiú sem ül az Atya jobbán, mint ahogy képeink ábrázolják s a krédónk is képzelet és vallja is. Honnan tudom? Láttam, hogy nem így van? Nem láttam, de ilyesmit csak azok gondolnak, akik a Szentháromságot az urak mintájára képzelik. Én nem az úri világ mintájára képzelem. Hanem? A szerelem mintájára, ahol kedvesét az ember nem ülteti jobbjára, hanem inkább a térdére, mert úgy jobban lehet ölelkezni. A Szentháromság az ölelés világa, melyben az Atya mindenét adja a Fiúnak. Ettől megmámorosodva a Fiú is mindenét adja az Atyának, s köztük árad az egyiktől a másikig, s a másiktól az egyikig a szeretet, az adás Szent Lelke, s így jön létre a tökéletes ölelés. S honnan tudom, hogy ez így van? Nem tudom, csak következtetem abból, ami az ember számára a legszentebb. S ez nem az uralkodás, hanem az ölelés. Ezt súgja a szívünk is, az eszünk is. E két súgás erejében mondom, amit mondhatok.

– Valami egyébbel kellene foglalkoznotok. Nem a kiváltsággal. Ez az urak világához tartozik. Azzal a kehelllyel, melyet majd az urak világa nyújt nekünk. S nektek is fogják ugyanők nyújtani. S Jakabnak-Jánosnak fogalma sincs arról, hogy mit kell majd Jézusnak és nekik is kiinniuk. Ezért mondja másképpen is: alámerülni, ahogyan én alámerülök, ti is alámerültök majd... erre képesek vagytok-e? A testvérpár erre azt feleli, hogy hogyné.

A többi tíz tanítvány pedig megorrol rájuk eme *nyomulásuk* miatt. S ezért Jézus bele- gyalogol az urak világába, hogy egyértelművé tegye mind a tizenkét tanítvány számára, hogy a Jézus-féle országban nem található, ami az urak világában található.

Több mint 25 éve írtam egy könyvet, melynek címe: *Egyházrend*. Elképzelhető, hogy egyikőtök sem olvasta. Azt írtam meg benne, hogy működni tud Jézus mozgalma akkor is, ha üldözik a benne levőket. Nem kell működéshez se püspöki székesegyház, se palota. Még a római Szent Péter téri bazilikára és a Vatikánra sincs hozzá szükség. Még, még... az adyligeti kápolna sem szükséges hozzá. Csak kisközösségek. Ezek meg egymás lakásában találkoznak, ahol a gyerekeik is élnek. Ha közösen ebédelnek vagy vacsorálnak ezek a közösségek, akkor összedobják, ami kell hozzá. Sorba megy a találkozóikon az elnöklés. Hol az egyik férfié, hol a másik asszonyé ez a feladat. Azt is tudják ezek a kisközösségek, hogy ki a legrátermettebb köztük. A legrátermettebbet megbízzák, hogy táplálásuk érdekében járjon ő egy másik kisközösségbe is, ahol a többi ilyen kisközösség megbízottaival találkozik. Ugyanolyan feltételek mellett, mint amilyent a maguk körében megtapasztaltak. Ez a másodfokú közösség sem kerül pénzbe, ott is csak összedobják, amit megesznek.

Aztán elmondja a könyvem, hogy e megbízottak is látják, hogy melyik asszony vagy ember a legtöbbet érő köztük, s elküldik őt tapasztalatszerzésre egy harmadik szintű kisközösségbe. Abban sincs szükség palotára, pénzre, csak arra, amire az első két fajtájú közösségben. És így továbbalakulnak ezek a kisközösségek a negyedik szinten. Majd az ötödiken, s mindenütt úgy van minden, mint az első szinten. A kilencedik szinten elfogynak a szintek. Nincs tovább, mert abban már a kontinensek, a világrészek képviselői ülnek. S ott mi történik azzal, aki a legrátermettebb köztük? Hova küldik őt? Nem küldik sehová, mert nincs hová küldeni őt. De azért van köztük is, aki legrátermettebb, s annak azt mondják, hogy te vagy a Péter-utód, azaz a pápa, s amíg ilyen rendes asszony vagy rendes ember vagy. Hát ez a könyvemnek rövid tartalma egy percben összefoglalva.

Ezt az Egyházrend c. írásomat elolvasta többek között, mert elfogyott ötezer példányban, vagy húsz éve egy asszony, aki a nagyvázsonyi térségben dolgozott, és azt mondta írásomról,

hogy a benne leírtak alapján lehetne rendet teremteni náluk, a téeszben is. Nem számít semmit, hogy én az egyház dolgáról írok, mert ugyanaz érvényes a téeszben is.

Mit is írtam meg az Egyházrendben? Csak azt, hogy az ügy iránt érdekeltek halálbiztosan megtalálják azt a személyt a körükben, aki őket képviselni hivatott. Körükben, azaz legfeljebb 10-12 személynek a körében. Az így megválasztottak már képviselhetik őket a megválasztott személyek körében, megint legfeljebb 10-12 képviselőre megválasztott személy körében. E választott személyek is megválaszthatják azt, aki képviseli őket, és így tovább.

Ezzel szemben áll a *felülről kinevezés* gyakorlata. Az ország egésze, azaz sok millió ember megválaszt egy pártot, s a pártelnök kinevezi minisztereit, a megyei, a kerületi és helyi vezetőket. Ezt nevezik *demokráciának*, azaz a nép uralkodásának. Amit pedig megírtam az Egyházrendben, az a *képviselő*, melyben nincs szükség kinevezésre.

A tényleges, a valóságos Egyházban nincsen se képviselő, se demokrácia. Százegynéhány kinevezett személy, a bíborosok, választanak maguk közül egy pápát, s utána a pápa nevezi ki a világ összes püspökeit, az új bíborosokat is, akik majd megválasztják maguk közül a pápát, ha az előző pápa meghal. A püspökök pedig kineveznek egy általuk kiképzett személyt plébánosnak Nagyvázsöny vagy bármely más település számára. Mit sem számít az, hogy a nagyvázsönyiak kibén bíznak meg, kit akarnak maguknak plébánosként. Nem képviselő, hanem kinevezés dolga, hogy ki lesz Nagyvázsönyben plébános. Meg az is, hogy ki lesz Nagyvázsönyben a téesz elnöke.

Mindezt annak a kapcsán mondom el, hogy ötven éve, az október 23-át követő napokban pár nap alatt összeállt a Nagybudapesti Munkástanács, és minden kinevezés nélkül, és egyszerű képviselői alapon. Nagyon gyorsan, kampány és milliárdos költségek nélkül. Kádárnak orosz tankok kellett ahhoz, hogy szétverje őket, s így is hosszan elnyúlt, mire szétverte őket. '89 után pedig nem a képviselő jött vissza, csak a demokrácia.

Az urak sohasem akarnak képviselőt, legfeljebb diktatúra helyett demokráciát. A helyi uraknak pedig rendre országon kívüli urak parancsolnak, akik nem tudnának képviselő esetén parancsolni, csak demokrácia esetén tudnak. Ezen az alapon már tudnak, s ha nem engedelmeskednének nekik, akkor leverik vagy megfojtják az országot. A képviselő ellen meg tankokat hoznak, vagy nyomort teremtenek, azaz megbuktatják a képviselőt. Meg tudják ezt is tenni? Meg tudják. Valakiket megfizetnek, s a megfizetett személy a nyomorban levőknek megígéri, hogy van kiút. S az mi? Hát a demokrácia, melyben azt csinálják a távoli urak, amit akarnak S ami demokratikus választásunk erejében.

Ezért aztán ahhoz, hogy rend legyen, *képviselői rend*, mindenek előtt a fejekben kell rendet teremteni. Elvben ez nagyon könnyű. Csak annyit kell tudomásul venni, hogy nekem sincs többre jogom, mint neked. Gyakorlatban viszont hosszú munkát kíván: meg kell győződnöm magamat erről, amit tudomásul vettem. S ezt nem lehet kikerülni. Okvetlenül megbukik a legjobb szándék is, ha ki akarnók kerülni.

Azt mondják a politikusok, hogy az emberiség még nem talált ki jobbat, mint a demokráciát. Jézus korában nem ismerték még a demokráciát. Akkoriban még csak jó császárok, meg őrzöngő császárok voltak. A jó császárok kevesebbet gyilkoltak, az őrzöngők többet. Amióta demokrácia van, némely országban eltörlik ugyan a halálbüntetést, de részt vesznek Mr. Bush világcsendőri akcióiban – s kockáztatják vele akár az atomháborút is. Már a demokrácia korában született meg Szabó Lőrincünk tollából a magyar és a világirodalom egy nagyon nagy verse, a *Vang-An-Si*. Hetven ével ezelőtt született meg, amikor már volt Szovjetunió. A vers kimondatlanul is a Szovjetunió rendcsinálási törekvéseire utal. Biztosan felolvastam már valamikor ezt a verset itt is ha nem is éppen Nektek. Most újra felolvasom, hogy ne legyen kísértésünk arra, hogy megkerüljük azt, ami nem megkerülhető.

A vers kétszáz millió kuliról szól. Boldogítani akarja őket a szent, a remete, a bölcs, a filozófus – Vang-An-Si. S a császár, Sen-Tszung *kinevezi* őt. Így szól a vers:

Hiába! – hallotta ezerszer Sen-Tszung, a sárkánytrón ura.
 Nincs remény! – és ijedten nézett a remete Vang-An-Si-ra.
 Jobb nem tudnod, hogy mi van ott kint! – dörögte három ezredév,
 és a Tanácsban csak a szent bölcs, Vang-An-Si rázta a fejét.
 Fejét rázta és így kiáltott: De! tudd meg! s ne felejtsd soha!
 Én, Vang-An-Si, neveltelek föl, én és a filozófia;
 most tied a trón: megcsináljuk, mit még senki se mert, akart,
 az Isten Országát a földön, én, a gondolat, s te, a kard! –
 Császár, ne akarj tudni semmit! – könyörgött a rémült Tanács.
 – Sen-Tszung, – könyörgött a szent, – tárd ki varázstornád négy ablakát!
 Ne, császár, ne hallgass a népre! – Császár, hallgass meg népedet! –
 És szólt Sen-Tszung, az ifjú császár: Vang-An-si, én neked hiszek! –
 A torony négyfelé kitérült, a Tanács meghajtá fejét
 és Sen-Tszung, mit császár sohasem tett, hallgatta, miért sír a nép;
 a négy ablak négyfelé tárult, és begyűjtötte mind a kint,
 mit fél Ázsia szíve néma vihként döngött odakint.
 S a vihar feljajdult Keletről: Császár nincs munka, nincs kenyér! –
 Kifoszt az uzsorás, a kalmár! – sírt a millió torkú Dél.
 A bér! a tőke! – zúgta Észak és Nyugat zúgta: – A papok! –
 Sápadtan hallgatta a császár a négy beszélő ablakot.
 Sápadtan hallgatta a császár, amit még nem hallott soha:
 hogy a szabadság nem szabadság, a jog az őserdők joga,
 hogy a szegényt a fenevad pénz, mint a tigris a nyulat, eszi,
 s a világ csak nézi a gyengét és legfeljebb megkönnyezi.
 Irtózva hallgatta a császár, hogy átkozódtak a szívek,
 hogy elsírták mind, amit szemébe nem mondtak volna soha meg;
 irtózva hallgatta a néma mennydörgést, amit a kulik
 kétszázmillió szíve vert és az imát: – Ég Fia, segíts! –
 Az ablak bezárult. – Hiába! Nincs remény! – mondta a Tanács.
 De van! – tört ki Vang-An-Si, – császár, akard s itt lesz az újvilág!
 Akarom! – szólt és megölelte szent bölcsét Sen-Tszung: – Akarom!
 Tanítóm voltál, most is az vagy, Kezedben minden hatalom! –
 És Vang-An-Si dolgozni kezdett és dolgozott tíz éven át.
 Véde a gyengét, törbe csalta a tigrist és a banditát.
 Pénz, műhely s bolt: az államé mind, hirdette, – én kereskedem,
 s mit agy és kéz, mit munka termel, elosztom becsületesen! –
 Tíz évig dolgozott a szent bölcs, büszkén, hogy amit most csinál,
 ezer év múlva is csak álom lesz más népek fiainál;
 békét hirdetett s ölt nyugodtan, ha ölnie kellett neki,
 angyalok voltak katonái s angyalok a hóhérai.
 Tíz évig dolgozott Vang-An-Si és dolgozott mindenkiért,
 kétszázmillió szíve volt és a vén világ arcot cserélt;
 látta: roppant számok és tervek bölcs kényszerben hogy építik
 szerencse, önzés, bűn s örök harc fölé az ész és rend álmait.
 Tíz év ... S a szent hívta a császárt és a Tanácsot. – Kész vagyok,
 itt a művem! – s az új világra kitérte a négy ablakot.
 Boldogan hajolt ki a császár, Vang-An-Si boldogan figyelt:
 köröttük a birodalomnak kétszázmillió szíve vert.
 Csend volt, mint mindig, titok és csend, de hatni kezdett a varázs,
 megszólalt kétszázmillió szív, s a titokból lett vallomás:

*Öld meg! – zúgta egy hang. Utána égis csapott a düh s a vád:
 Öld meg! – Kit? – kérdezte a császár. – Vang-An-Si, a pokol fiát! –
 A bölcsek bölcsét? – A bolondot! – A szentet? – Ördög szentje volt! –
 Hallod? – nézett a bölcsre Sen-Tszung Öld meg: mindenkit kirabolt!
 Öld meg! – az átok mint a tenger özönlött a császár felé.
 Őrültek! – kiáltott Vang-An-Si, és kilépett a nép elé.
 Őrültek! Elűztem a kalmárt! ...A tied éppúgy becsapott!
 Bankpénz helyett ... – De katonákkal Hajtottad be a kamatot!
 Az úri tőke ... – Spicliké lett! A papok... – Azért nincs eső!
 Munkahadsereg... – Mint a börtön! Jövőtök... – Ma kell, nem jövő! –
 És már megint égis csapott a vihar, tombolt az új világ:
 Most remény sincs meggazdagodni! Császár, öld meg a bestiát! –
 Őrültek! – suttozta a császár s becsukta a négy ablakot,
 s elnémult kétszázmillió szív s az önzés újra hallgatott.
 Elnémult kétszázmillió szív, csak kettő beszélt odabent.
 Hiába! – sóhajtott a császár. Nincs remény! – sóhajtott a szent.
 Ugye, mégis a régi rend jobb?! – tapsolt a győzelmes Tanács.
 És Vang-An-Si befalaztatta a szent torony négy ablakát.*

Mibe bukik bele Vang-An-Si és Sen-Tszung kísérlete? Az emberbe. És a nyomorult kuli is ember. S ez az ember olyan, mint Jakab és János. Ők is többet akarnak maguknak, mint amennyi a másik tíznek jut. Nem kell a kuliknak Vang-An-Si rendje, mert abban „remény sincs meggazdagodni”. Isten Országában nem lehet valakinek a jobbán és balján ülni.

A képviseleti rend kiemeli magából a legderekabbat. Kit tartsunk a legderekabbnak? Jézus megmondja, hogy ő kit tart: *ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgálója.* Az Emberfia sem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon

Meg kell kérdenem magamtól, hogy én mit akarok. Azt, amit Jézus csinált? Szolgálni akarok-e vagy uralkodni? Akarom-e, hogy több legyen nekem, mint a másoknak? Röviden: Úr akarok lenni? Hát lehet úgy élni, hogy nem akarok gazdagnak lenni? Úgy nem lehet. De úgy lehet, hogy azt akarom, hogy ami nekem van, az neked is legyen. Másodrendű polgár nem akarhatok lenni, de testvér akarhatok. Tollasodhatok, ha a mellettem levő is tollasodik. Paradicsomban élnénk, ha nem volnának katonai költségeink. Fele pénzünk arra megy el, hogy hatékonyan tudjunk embert gyilkolni... hogy előnyösebb helyzetbe kerüljünk. A Szentháromságban senkinek sincs többje, mint a másoknak. A köztünk épülő Isten Országában sem más a helyzet. Akarjuk-e az Isten Országát?

Piarista köz, 2006. október 25.

A Gyökérben a bokortábori előadásom volt a házi feladat: *Egy kétezer éves kísérlet története napjainkig.* Másfél órát szóltak hozzá testvéreim. Fél óra maradt az én válaszomra, s csak általában, elvileg, tudtam hozzászólni válaszokhoz, az egyes személyek ellenvetésire nem jutott már időm. Mondtam, hogy boldogan válaszolnék rájuk, ha egyszer meglátogatnának. Egyiküknek írtam egy e-mailt is, hogy fogalmazza meg írásban is, amiket a találkozónkon mondott.

Kedves Gyurka bácsi, azt terveztem, hogy egyszer előszóban beszélgetünk ezekről a kérdésekről, de mivel elég bizonytalan, hogy erre mikor tudnék sort keríteni, örömmel vettem javaslatodat. Tehát:

ad 2. "Pál liturgiafejlesztése miatt közösisítették ki őket." – Nem inkább azért, mert Jézusból Messiást, ill. Istent csináltak?

A *Mysterium Kirche* 1962. I. kötetének 69. oldalán találom (Karl Thieme, *Das Mysterium in christlicher Sicht des Alten Bundesvolkes* c. tanulmányában) a kiközösítő szöveget. Sem itt, sem másutt nem olvastam vélekedést arról, hogy mi indította II. Gamálielt a kiközösítésre. Érdeemes volna erről megkérdezni pl. Vermes Gézát. Ha már zsidó részről nem maradt fenn indoklás, akkor találgathatunk. Teljességgel nyitott vagyok akármilyen ésszerűnek látszó magyarázat iránt. Arra is, amit Te javasolsz? Csak a fogalmazásában nem, mert ez bántja a Jézust követni akarók hitét. Nem tudhatjuk, hogy Jézus mit gondolt önmagáról. Nem tudhatjuk, hogy az első század végén a Jézust követők mit gondoltak Jézusról? Azt, amit később Areiosz? Azt, amit Athanáziosz? Van elég citátum a kánoni evangéliumokban amellet is, hogy Jézus azt gondolta magáról, amit a mai keresztények általában gondolnak róla. Arra is, amit én gondolok róla..., aminek alapján persze csak hihettem azt, amit gondolok.

Magam próbáltam beleélni magamat a zsinagógán belüli feszültségek okozóiba: külön utakon járnak, azaz keresztelnek és eukharisztiaznak amellet, hogy eljárnak a zsinagógába. De lehet az is az ok, hogy Jézust Messiásnak és Isten fiának vallják. Azaz fogalmazásomban nem állok ki amellet, hogy Jézus nem Messiás, nem Isten fia, csak annak mondják őt a Jézusban hívők. Azaz nagyon is lehet a kiközösítés oka, hogy a Jézusban hívők hittel vallják, hogy Jézus a Messiás, az Isten Fia.

ad 7. "Nem hisz abban, aki elmondta a Mk 1,15-öt. Nem hiszi azt, amit hitt Jézus. Azt, hogy holnapra megfordítjuk az egész világot." – Valóban hitte-e Jézus, hogy holnapra megfordítjuk az egész világot; valóban ezt jelenti a Mk 1,15?

– Számomra igen, hitte. Introspekcióval dolgozom: nekem a '40-es évek végén ezt jelentette, hogy megérteni véltem Jézust. *Sej, ami lobogónkat fényes szellők fújják, Holnapra megforgatjuk az egész világot* – ezt fújták azok, akik elhitték, hogy *Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre...* S ez volt bennünk is. És később is, amikor Veled együtt fújtuk ezt Sikondán az éjszakában. S ezt észlelte bennünk az ávon az őrnagyom: Ahova maguk beteszik a lábukat, ott megrohad a levegő. Annak a levegője, hogy ők fordítják meg holnapra. Lélektanilag ez nincsen másképpen. Én csak így tudok másodrendű állam- és egyházpolgár lenni, készen arra, hogy bíborosokkal és pápával is szembekerülve gondoljam azt, amit gondolok. Jézust is ilyen lelkületűnek gondolom. Jézust, aki az írástudók javaslatára sem disszidál. Nem gittgyletet akart csinálni, mint a Pál utcai fiúk, mint Nemecek. *Mind férfiak ők...*

ad 8., 5. pont - összefüggésben a 4. szakasszal (Világgá alakulás), különösen annak 3-4-5. mondatával (Frigyre lépünk...) – Ha Jézus nem csinált új vallást, akkor tulajdonképpen "csak zsidó" volt; ha pedig Jézus "csak zsidó" volt, akkor mi volt benne az új?

– Jézus olyan zsidó volt, amilyennek született, s nem találom benne az új vallást alapításnak a szándékát. Nem kell csatlakozni hozzá. Csatlakozás nélkül is lehet ördögöt üzni, és aki ezt teszi érte van. Magyarul: lehetek zsidó, vagy ninivei, mind két esetben magamévá tehetem világ-megforgató eszményeit. Ezek az eszményei álltak szöges ellentétben kivétel nélkül minden vallásnak a trón és oltár szövetségére épülő eszményeivel. S minden új vallás a főpap és a király szövetségének számát növeli. Ezért marad Jézus laikus, s vonul el a hegyre imádkozni, amikor királlyá akarják tenni őt. Nem akar sem főpap, sem király lenni, s ezért nem csinál újvallást sem. Nem azért, mert a zsidót érzi legkülönbnek. Bármilyen néphez vagy valláshoz tartozunk is, gondolhatjuk, amit gondol, s tehetjük azt, amit tesz. Ezért is remél abban, hogy holnapra megforgatjuk ez egész világot. Akkor reméli, amikor zászlót bont. Ez a reménye, amivel újat visz bele a történelembe. S nem is elsőül. Minden világmegváltó ambíciójú embernek nyomában, és minden világmegváltó ember elődjeként.

– *Miért én vagyok a legnagyobb veszély a Bokorra (Nagyigmánd óta)?*
(Legalábbis erre látszik utalni az, hogy az ezzel kapcsolatos óvás -

"Ne szaggassuk a Krédót!" – azóta folyamatosan hangzik, egyéb veszélyekre utalás pedig esetlegesen.) Ölellek: Bandi

– Bandikám, nem kétséges számomra, hogy Te vagy a Bokor alighanem legnagyobb hatású embere – a jelenben. Verébre nem lövünk Mannlicher puskával. Ez az egyik oka. A másik, hogy az egyháztól elszakadt állapot permanens veszélyt jelent akár az új felekezetet gründolásra, akár a magunkra maradásra és az elhalásra. Amíg mondhatjuk valakiknek azt, amit Jézus ránk bízott, addig élünk. Ha pusztába kiáltó és ott elhaló a szavunk is, de szó. S mégis, magánlakásainkon kívül az egyházi tulajdonban levő épületek azok a helyek, ahova összegyűlnek azok, akiknek Jézusról lehet beszélnünk.

Másfelől van egy másik nagy veszedelem is, s a 8. *Folytatás 1-4. pontjai* bizony ezt a másik nagyon nagy veszedelmet szólaltatják meg. Nem lépünk előre. Félő, hogy jézusi eszményeinket nem tudjuk, s hovatovább már nem is akarjuk valósítani, mert a '89 óta megjelent új világ, a Mammon világa bedarál bennünket. A 8.5 pont csak egy pár sor, de a 8.1-4 pont egy egész kolumna. A pár sor utal a Bandi-veszedelemre, a kolumna pedig az egyebekre. Ölellek... (Egyébként a következő Napló-szöveget is tekintheted válasznak)

Piarista köz, 2006. október 26.

Valahol otthon kell lennünk –

írta Tamási Áron, s Amerikából hazajött Ábel Farkaslakára. 88 évemből fél évnél biztosan nem töltöttem többet a Kárpát medencén kívül, és csak egyetlen egyszer gondoltam arra, hogy itt hagyom ezt a medencét. Közel 80 éves voltam már, amikor erre gondoltam. Miért? Nem tudtam elviselni, hogy nem szólhatok hazám egyházi épületein belül. Külföldön szólhattam volna, mert az ebzárlat csak a magyar püspökök joghatósági területeire vonatkozott. Francia nyelvterületen akartam letelepedni, de a Párizsban élő *Pantin*-i rendtársaim öregnek gondoltak, s féltek, hogy nyakunkon marad egy hullajelölt. Megmondták ezt tapintatos formában generálisunknak, aki pedig közvetítette felém készséghiányukat. De nem nyugodtam bele templomon kívülre szorított voltomba, levelet írtam illetékes helyre, aminek következménye lett jelenlegi *kiváló* helyzetem. Hát csak olyan, amilyen nekem juthat.

Nem mindegyikünknek tetszett az *akció*m. De hát az embergyereke hajlamos arra, hogy a maga képére gondolja el testvéreit is, s ezért lett *Kísérletem a folytatásra* olyan, amelyet nyáron a pécsi Bokor-nagytáborban hallottatok tőlem. Szilárdan áll benne ez a ragaszkodás nem a földhöz, amelyből vétettem, hanem az a talaj, amelyben neveltek szüleim, Rendem, s amelybe – távozóban lassan már az örök hazába – még mindig kapaszkodom.

Csütörtökön este név- és születésnapját ünnepeltük egyik növendékünknek. Vacsora után gyűltünk össze, hogy megköszöntsük őt. Egyik előljáró – fiatalabb mint növendéke – köszöntette, kedvesen és szellemesen. Utána koccintottunk, s miután leültünk, előkerült egy bőrrönd. Abban voltak az ajándékok. Azok tetején pedig egy levél, melyet egyik növendéktársa írt az ünnepeltnek. Nem akaródzott neki azt felolvasni. Magam vállalkoztam a felolvasásra. Nem bántam meg. Annyi szellemesség volt benne, s annyi szeretet; s még egy vers is volt benne. Sikerült előadó *művészetemmel* megmagasítanom alkotását. Visszhangja is volt produkciónak a következő este: *Jó volt, ahogy felolvastad* – mondta a vacsorán Józsi.

Akkor mi volt? Hát az őszi kalazantinumi kirándulás, mégpedig Gödre. Nem akartam elmenni rá. Este félhétre volt meghirdetve. Gondoltam: jobb nekem az ágyikóm. De Emillel találkozom a folyosón háromnegyed hatkor, s mondja, hogy ő nem alszik Gödön a kollégiumunkban, este még visszajön, mert reggel nyolckor misézik a Sapientianak. Ha így áll a dolog, megyek én is. Háromnegyed hétre értünk oda tartományfőnöki meseautónkkal, s az úton nagyot beszélgettünk. Az elsőt, mióta itt lakom a mellette levő szobában. Már fél nyolcra meg is érkeztek a meghívottak, három kivételével.

Az első fogás a szilvórium volt. Stampedli nem volt, ittunk a vizespohárból. Utána következett a hurkasült savanyú káposztával. Kétszer is vettem belőle, mert finomra sütötte

Husi, a gödi ház egyik fiatal piaristája. Majd még egyszer ittam a vizespohárból, de nem vizet, s utána egy perces szereplésre kértem lehetőséget: énekelnék valamit. Elénekeltem ezt már Washingtonban is az ottani magyar cserkészek (Bátori József piarista magyartanáromról elnevezett) csapatának is, s utána a gyerekeknek is, s külön szüleiknek is, hittanórát tartottam róla. Mondtam a gödieknek, hogy ki kell találniuk, miről szólt az a hittanóra. Ezt énekeltem: *Megdöglött a tehén, megdöglött a tehén a zöld lucernátúl. Elvitték a Jóskát, elvitték a Jóskát Szeged városából. Gyere haza Jóska, szívem csücske Jóska, olyan árva vagyok, mint a hervadt sóska.* Nem tudták kitalálni, hogy miről tartottam a hittanórát. De a washingtoniak igen, mert megkérdeztem őket, hogy mért vitték el Jóskát. S kitalálták, hogy azért, mert *katonának vitték őt*, s az erőnemalkalmazásról szólt a hittanóra. Mi másról is szólhat az mifelénk?

Utána körbejárt a nóta, s elénekelhettem, hogy *El kéne indulni, meg kék házasodni...* Összes versszakával: mi van, ha fiatal, öreget, szegényt, gazdagot, kisasszonyt, soványt, öreget veszek... s végén hogy *Beüzenek a tartományfőnöknek: írasson be engem piaristának.* Emil nem ihatott a vizespohárból, s így este tízre már haza is repített házfőnököstül. Ami ezután következett, már régen nem volt: egyfolytában aludtam kilenc órát. Majd reggel nyolckor koncelebráltam vele a misét a Sapientiának.

Ez a valahol otthonlevés. Nincs erre szüksége annak, akinek családja van? Lehet, de hát nekem nincs, mert nem vettem fiatal, öreget, szegényt, gazdagot, soványt, kövület. De ha vettem volna is, akkor is szükségem volna, hogy a családon s nemzetemen kívül még valahol otthon legyek. Nem talált W. Schmidt verbita szerzetes egyetlen törzset sem, melynek ne lett volna valami vallása. Valláson kívül lenni – számomra kitaszítottság. S én nem akarok kitaszított lenni. Még ha Golgotára küldene is, akkor sem. S rettenetesen féltém azokat, akik elvállalják a kitaszítottságot. Nem embernek való. Nem hiszek az újvallást gründolás útjában, s a Bokor sem hisz benne. Ha pedig nem hiszünk benne, akkor otthon kell megtalálni az otthont. Ábelnek csak Udvarhely vármegyében? Nemcsak ott; úgy tudom, Tamási Áron is rendezte ügyét katolikus egyházával halála előtt. Én is rendeztem. Halálom előtt közel tíz vagy több esztendővel (majd kiszámíthatóvá lesz, hogy mennyivel).

S nem úgy rendeztem, mint az a család, amelyikről Emil számolt be. Az a család a Bokor egyik nagy reménysége volt. Aztán valamikor lekoptak, s ő találkozott velük. S miről számoltak be neki? Arról, hogy egy Bokor-lelkigyakorlaton megríkatam az asszonyt azzal, amit a nózitörlésről mondtam el. Ők a nózitörlést arra magyarázták, hogy nem kell gyermekeiket szeretniük úgy, ahogyan ők akarták szeretni. Emil reggeli prédikációjáról beszélgettünk vele az ebédnél. Arról, hogy a szülői szeretet hiánya mekkora bajokat tud okozni egy ember életében, s felvonultatta tétele mellett a jelenkori pszichológia egész érvanyagát. Én meg elmondtam, hogy közel száz esztendővel ezelőtt – amikor még nem pusztítottuk társadalmunkat – más volt a hangsúlytevés. Akkor arról szólt pedagógus, pszichológus, hogy súly alatt növekszik a pálma.

Megírtam a Bokortörténetben, hogy miként folyt le egy közönséges hétköznapeste a mondott családnál. Másfél órás szertartás volt. Résztvettem rajta. Mátyásföldön ez a szertartás, bár több gyerek volt, mint eme családnál, ez a szertartás egy percet sem vett igénybe. Anyánk csak ennyit mondott: *Nyakat is, fület is.* S ez azt jelentette, hogy a mosdónál hideg vízzel – csak olyan volt – mit kell megmosnunk. Egy percen belül teljesítettük, olyan hideg volt a víz.

A nózitörlés útján eljutott ez az Emil említette család – KIO-ismeret dacára is – oda, hogy visszaszelődültek igaz katolikussá, s találtak vigasztalójuknak-igazolójuknak egy megértő papot, aki szintén otthagya a Bokrot. S számomra az egyenleg: nem vállaljuk a minden tanítvány közös apostoli küldetését, hanem visszaminősítjük magunkat papoktól gondozandóknak. Ennek kétezer esztendős már a története: kétosztályú egyház vagyunk, melyben vannak papok és nem-papok. Értsd: szolgálatók és szolgálatást elfogadók. Nem

ebben az egyházban akarok otthon lenni, hanem abban az egyházban, amelyben változatlanul izgathatok annak érdekében, aki nem tizenkét papjelölttel sétált három éven keresztül Galileától Júdeáig és vissza. A kétezer esztendő bizonyítja, hogy e kétosztályú egyház összesen annyira ment, hogy változatlanul kiszolgált minden fegyveres hatalmat. Ha Szent Istvánnak hívták, ha Kádár Jánosnak hívták. Mind két esetben.

Ebben az egyházban akarok izgatni jézusi eszményeim mellett. Hogy mire megyek vele, nem érdekes. Jézusnak sem volt érdekes, hogy mire ment. Golgotára. De én hiszem, hogy feltámadt. S ez a hit számomra annyit jelent, hogy nem engedhetek a 48-ból. Még akkor sem, ha pápává is lesznek azok, akik összezúznak. *Lesz még egy harmadik nap, mikor a mélyből felsivőlt a szó. és nem lesz, aki meg ne hallaná?* Szerényebben: valakik talán még utánam is fognak figyelni a szóra.

Piarista köz, 2006. október 27.

Apostolfejedelmek

Az apostol szó az Újszövetségben 79 ízben fordul elő, de Jézus ajkára adva egyetleneszer sem. A fejedelem szó pedig csak 37 ízben, és néhányszor Jézus ajkára adva is előkerül ugyanott: a pogányok fejedelmei zsarnokoskodnak (Mt 20,25); amikor ellenfeleddel a fejedelem elé mérsz (Lk 12,58); most hajítják kívülre ennek a világnak a fejedelmét (Jn 12,31); evilág fejedelmét már elítélték (Jn 16,11); jön evilág fejedelme, de bennem nincs neki semmije (Jn 14,30). Nem Jézus ajkán találjuk, de róla állítják ellenfelei, hogy az ördögök fejedelmének segítségével tud Jézus ördögöket űzni (Mt 9,24; 12,24; Mk 3,22; Lk 11,15). Ezek után kérdezem, hogy mi köze van egymáshoz Jézusnak és a fejedelmeknek. Ugyan micsoda?

Mindezek alapján méltatlannak érzem, hogy a Jelenések könyve besorolja Jézust a fejedelmek közé: Jézus = a föld királyainak a fejedelme (Jel 1,5). Hasonlóan méltatlannak gondolom, hogy június 29-én Péter és Pál nagy egyházi ünnepén mint apostolfejedelmekről emlékezzünk meg róluk. Jézust és Pétert keresztrefeszítették papi és nem-papi fejedelmek, Pált lefejezték a fejedelmek, s ők e fejedelmi művelkedések következtében maradtak csak a fejedelmek áldozatai, de nem lettek fejedelmekké.

A fizetés nélküli vándortanító küldte tanítványait. Nem nevezte őket küldötteknek (apostoloknak) sem, hanem csak arra bízta őket, hogy tegyék ők is tanítványokká az összes nemzeteket. Nem az a hangsúlyos, hogy küldi őket, hanem az, hogy ki küld, kit küld, és mire küld. Egy tanító küldi tanítványait, hogy legyenek ők is másokat tanítványokká tevő tanítók, a maguk tanítójának nekik mutatott példája szerint. De küldött, azaz apostolfejedelemnek aztán igazán nem akarta őket.

Sokszor elmondtam már, hogy Jézus soha nem mondta Úrnak az Atyát, de a Jézusra hivatkozó kereszténység a maga történelmi útjának olyan amilyen alakulása következtében áturizálta azt a világot, amely nem ebből a világból való. Ezt tette, pedig az lett volna a dolga, hogy egy újmentes világgá alakítsa ezt az uraktól megformált világot, melynek fejedelmét Jézus kezdte volna kihajítani és elítélni, mert Jézusnak nincsen semmije a világból s azok fejedelmeiből, uraiból. Ezért aztán a tanítványai sem apostolfejedelmek. Mások a fejedelmek. Azok, akik keresztre feszítik, lefejezik Jézust is, a tanítványait is.

Piarista köz, 2006. október 28.

Minden égő és véres áldozat (Mk, 12,33)

A *holokautóma*, ez az egészen eléggő áldozatot jelentő szó csak egyetlen alkalommal kerül elő az Újszövetségben, a mai márki evangéliumi szakaszban (12,33), s ott is csak idézetként az Ószövetségből: Sámuel első könyvéből (15,22). És nem is Jézus ajkán szerepel a szó, hanem a törvénytudó, az írástudó Jézushoz intézett válaszában, ahogy az imént hallottuk.

Az áldozatra használt másik kifejezés, a véres áldozatnak fordított *thüsia* viszont már aránylag sokszor, összesen 28 ízben olvasható az Újszövetségben. Súlylyal a Zsidólevélben található: 15 ízben, aztán Pálnál öt alkalommal, és az evangéliumokban is öt ízben. Ez már 25. A még hiányzó három helyet két különböző könyvben találjuk. Bennünket az öt evangéliumi előfordulás érdekel közelebbről.

Lukács evangéliuma említi, hogy amikor József és Mária bemutatták a csecsemő Jézust a templomban, a mózesi törvény előírása szerint egy pár gerlicét ajánlottak fel véres áldozatként (2,24). A másik előfordulás a mai evangéliumi szakaszé. A harmadik beszámol arról, hogy valakiket ilyen áldozatnak bemutatása közben gyilkoltatott meg Pilátus (Lk 13,1). Az utolsó két helyet már Jézus ajkán találjuk; mindkét alkalommal idézi Ozeás prófétát: *irgalmasságot akarok és nem áldozatot* (Mt 9,13; 12,7 – Oz 6.6). A Zsidólevél 15 előfordulása főleg Jézus golgotai áldozatára használja szavunkat, Pál pedig a maga 5 helyén arra buzdít bennünket, hogy adjuk testünket, azaz mi magunkat – élő, szent, istennektetsző áldozatul (Róm 12,1). Tehát – Jézus nem akar áldozatot. Nem akarja ezt vallási cselekményként. Nem, mert helyette csinál majd égetés és vért ontás nélküli eukharishtiát, azaz vallási cselekményt kenyérrel és borral a vacsorán, az utolsón.

Azt tanuljuk mindebből, hogy az Újszövetségben lejárt már az egészen eléggő és véres állatáldozatok ideje. Helyette Jézus is, mi magunk is sajátmagunkat mutatjuk be áldozatul Istennek, s legélesebben Jézus képviseli ezt a múltat elutasítást: *irgalmasságot akarok és nem véres áldozatot*. Nem lehet az Istent kifizetnünk egy gerlepárral. Magunkat kellene az oltárra tennünk? A törvénytudó a legnagyobb dicséretet kapja Jézustól: *Nem vagy messze az Isten Országától*. Azért az állításáért kapja ezt, hogy **a felebarátot úgy szeretni, mint önmagunkat többet ér minden égő és véres áldozatnál**.

Mindezek nyomán egy kérdést szeretnék mai prédikációmban megválaszolni. Ha a felebaráti szeretet többet ér az istenszeretesként bemutatott mindenféle áldozatnál, ha Jézus azt tanítja, hogy nem áldozatot akar ő, hanem irgalmasságot, és az irgalmasságot pedig nem Istennel szemben gyakoroljuk, hanem felebarátainkkal szemben, akkor ez nem azt jelenti-e, hogy Isten iránti szeretetünk megmutatásának egyetlen és kizárólagos eszköze az, hogy szeretjük felebarátainkat, hogy irgalmasok vagyunk velük szemben? Azt a kérdést teszem tehát fel, hogy az istenszeretés címén valójában nem tehetünk semmit sem? Csak mondhatjuk, hogy jaj de szeretlek, Istenem, de Istenek nem adhatunk semmit, mert adni csak rászoruló embertársainknak adhatunk? Azaz az első főparancs – hogy szeressük Istent teljes szívünkkel, teljes lelkünkkel, teljes elménkkel, teljes erőnkkel, ez nem kíván tőlünk semmit – ez csak merő szöveget jelent-e? És ezt a szöveget tartalommal csak az emberszeretés töltheti meg? Istennek nem tudunk semmit sem adni, mert Istennek mindene megvan? Első főparancs tehát valójában nincs is? Az első főparancs csak annyit jelent, hogy teljesítsük a második főparancsot? Valójában tehát csak egy főparancs van, s ez a második? Az úgy nevezett első főparancs merő verbalitás, azaz csak szövegelés, és nem is értékeli azt Jézus és Jézus Istene semmire? S Jézus a törvénytudónak akkor adta volna válaszul, hogy meg is érkezett már az Isten Országába – s nem azt, hogy nem vagy messze tőle – ha mindezt, amit most mondok, átlátta volna már a törvénytudó is, s ezt az én válaszomat adta volna Jézusnak?

Mondom tehát a kérdésem után a válaszom, a tételemet. Jézus odaadta életét azért, hogy nekünk elmondja, hogy miben áll az Isten országa, s abban mutatta ki az Atya iránti szeretetét, hogy hatalma volt az életét odaadni, életét áldozni értünk. S az Atya elfogadta Jézustól istenszeretesként, istennektetszéseként azt, hogy *bennünket* szeret. S mindenki, aki ezt nem tudja, csak vallást (például kereszténységet) csinál, de Jézus nem új vallást prédikált ama három esztendő alatt, hanem azt, hogy kövessük őt. Nem vallást, hanem akoluthológiát, és a akoluthéin ige azt jelenti, hogy követni. Követni Jézust a tétellem szellemében. S azért nem valósult meg kétezer esztendő alatt majdnem semmi sem abból, amit Jézus akart, azaz

azért nem valósult meg az Isten országa, mert összetévesztettük a szezónt a fazónnal. Azaz nem értettük meg, hogy istenszeretés címén emberszeretést kell csinálnunk.

S még ennél is többet kell mondanom. Mit? Azt, hogy a négy evangéliumban Jézus egyetlen alkalommal sem mondja a maga nevében azt, hogy szeretnünk kell az Istent. Jézus csak a bölcs törvénytudónak a kérdésére, hogy *melyik a főparancs*, mondja fel a leckét, a mózesi Másodtörvény 6. fejezetének 5. versét. *Szeresd a te Uradat, Istenedet szíved, lelked mélyéből minden erőddel.* S hogy ne csak saját magát rendes zsidónak igazoló szöveget mondjon Jézus, ezért így folytatja: *Ez a legfőbb: az első parancs. A második hasonló ehhez...* Értsd: nem egy főparancs van, ahogyan te gondolod és engem kérdeztél, hogy melyik is az, hanem kettő van. S ezek után nem folytatja a Másodtörvény megkezdett szövegét, hanem egy másik tekercset kezd idézni, a Leviticus, a Mózes harmadik könyve 19. fejezetének 18. versét: *Szeresd felebarátodat mint magadat.* S úgy idézi, hogy elhagyja a vers első felét. Ezt miért nem idézi? Mert ez van benne: *Ne légy bosszúálló, és ne gyűlölködjél néped fiaival szemben.* Ennek a hiányos idézésnek lehet a következménye, hogy a törvénytudó felteszi Jézusnak a kérdést: Ki az én felebarátom? S következik Jézus részéről szemben a pappal s a levitával az irgalmas samaritánus története, melyből megtudhatja a törvénytudó, hogy nemcsak a *népem* fiai, hanem a *nem-népem* fiai is felebarátaim, ha egyszer Jézusról, az ő samaritánusáról vesszük a mintát.

Jézus tehát csak a törvénytudó kedvéért, és idézve az Ószövetséget mondja fel leckeként az első főparancsot: az istenszeretés főparancsát. Saját magától sohasem idéznek tőle az evangelisták szöveget, melyben azt mondaná, hogy szeretnünk kell az Istent. A végső pont tehát, amire eljutottunk az, hogy nem egy főparancs van, hanem kettő. S az utána következő lépés pedig az, hogy mégiscsak egyetlen főparancs van, de ez nem az istenszeretés, hanem az emberszeretés parancsa.

Amikor idáig elértem, magam is megdöbbsenem. Meg, mert nem okoskodásnak kellett minősítenem eredményeimet, hanem a lejegyzett jézusi szavak tényeredményének. Nem én hagyok ki bizonyos tartalmakat hordozó jézusi mondatokat, hanem nincsenek ezek a mondatok. Mi lehet a magyarázata ennek a tényeredménynek?

Elővettem ezután a közel negyven éve írt munkám, a KIO-t. Van benne három fejezet, melyek összefogó címe: *Közösségünk Istennel az imádságban.* Kiírtam belőlük néhány összegező mondatot, amit most felolvasok nektek:

Az emberiség egybegyűjtésének egyetlen lehetséges útját megrajzoló Messiás az egyetemes emberszeretet parancsának megvalósítását nem tudta másképpen elgondolni számunkra, csak a Hozzá ragaszkodó hűség alapján. A Messiás megrajzolta, hogy az emberszeretnek elmaradhatatlan és legelső feltétele az istenszeretet. Milyennek akarta a mi bensőséges beszélgető kapcsolatunkat Istennel? Isten népe életének ihletője, tárgya, célja csak az lehet, ami imádságának ihletője, tárgya és célja. Természetesen megfordítva is áll ez: imádságát is annak kell meghatároznia, ami az életét is meghatározza. Isten népének élete – az Út, imádsága is csak az Út lehet. Az Útról kell beszélgetnie Istenével, az Atyával. Ha Mátét meg lehet nyerni, ha utat lehet építeni az elveszett vámosok felé, a Messiás nem tölti könnyörgésekkel az előbbi célra felhasználható időt. Talált ő időt bőven az imádságra, de a szeretet gyakorlását és a szeretetre tanítást sohasem helyezte háttérbe azért, hogy beszélgethessen a Szeretettel a szeretetről. Országában az imádság nem lehet konkurrens a szeretetnek, csak szolgálja, csak eszköze lehet. Metanoia nélkül az Országban nem vihetjük semmire. Az Ország Urával folytatott beszélgetésekben is feltétlen követelmény ez. Nem lehet imádkoznunk, s közben bűneinkhez ragaszkodnunk: Nem lehet tehát célja imádságunknak a testvérek-felebarátok ügyétől függetlenedő magán-eufória. A Szeretet-Isten első adományait éretlenül kapjuk. Első válaszuk erre a szeretetre csak a köszönetmondás, a hálátadás lehet. "Köszönöm Jézusom, hogy szeretsz engem. Köszönöm, hogy Apukát és Anyukát adtál nekem, akik úgy szeretnek engem". Imádkozáson beszélgetést értünk. Az ember be-

szélgetését a maga Istenével. Mivel az Isten – Szeretet, magától értő, hogy az imádságnak alapvetően köze van a szeretethez. S a gyermek csak a vele kimondani tanított "kérem szépen" szavakból fogja megtanulni, hogy nem mechanikai erők vak szükségszerűsége, hanem a szülők iránta táplált szeretete az oka a neki jutott adományoknak. „Kérlek, Jézusom, szeress ezután is engem. Adj erőt Apukának és Anyukának, hogy tovább szerethessenek engem-minket.” Első válaszaink az Isten szeretetére tehát – imádságválaszok. „Jézusom, adj erőt nekem, hogy szeretni tudjalak Téged, hogy jó legyek. Adj erőt, hogy mindig megtegyem, amit Anyuka és Apuka mond nekem”. Nincs Utat-járás kérőimádság nélkül. Mit kért a Messiás? És minek a kérésére tanította övéit? Nem a csodát tenni tudás az Ország abszolút értéke. A szeretet az abszolút érték. A csodát tenni tudás csak akkor érték, ha az a csodatevő személynek Isten és ember iránti szeretetéből fakad. És így tovább, de most abba hagyom az idézést.

Ezek idézetek voltak régi könyvemből, melynek címe: *Az út*. Most következtetéseimet fogom megfogalmazni.

Első: Az ember alapélménye az Isten. Az ateizmus csak a pusztuló kultúrák végterméke. Az ember megköszöni az életét, akármilyen nehéznek is érzi azt: betegségben, öregségben, börtönben, halálra váltan, keresztfán. Nem igaz, hogy jobb volna nem lenni, mint lenni. Csak nagyon kevesen lesznek öngyilkosok. Szabályerősítő kivételek ők. *Létel, te mennyország ezer ínségben is, nem-létel, te pokol, még nem érezve is* – írta 150 éve Csokonai Vitéz Mihály. Jézus tanításának összefoglalása az, amit a törvénytudóval folytatott beszélgetése végén mond. Ezt mondja: a szeretet két főparancsán épül az egész mózesi Törvény és a Próféták (Mt 22,40), az egész Ószövetség, azaz Jézus soha meg nem tagadott vallása. Ez a szeretet az emberi lét egyetemes törvénye, parancsa is, ezt írta bele Isten az ember szívébe, akit a maga számára teremtett. Van tehát első főparancs is: az istenszeretés törvénye, parancsa.

Második következtetés: Ez az első törvény a második nélkül érvénytelen törvény. A második nincs kiteve annak, hogy csak merő szó legyen. Nem lehet csak mondanivaló. Ha mondom csak, kiált a belső ellentmondás. A második teszi hitelessé az elsőt. A próféták értelmetlennek látták a speciális vallási előírások teljesítését és ugyanakkor az emberszeretés semmibevevését: Irgalmasságot akartam és nem áldozatot, Istent-ismerést és nem égő áldozatokat – mondja Ózeás. A felebarátot szeretést Jézus többre értékeli mindenfajta áldozatbemutatásnál. Nem érdekli Jézust a templom, a vallás, a kultusz dologi és személyi költségeinek előteremtése, ha nem jut pénz az irgalomra. Irgalom nélkül nem érdekli őt a templom sem. Az utolsó vacsorán teremtett új kultusz személyi és dologi költségeinek összege: nulla forint, nulla fillér. De irgalom nélkül üres és értelmetlen a vacsora. Enélkül az csak *vacsora*, s vacsorázni otthon is lehet.

Harmadik következtetés: Csak egyetlen az emberi magatartás vonatkozási tartalma Isten és ember felé. Azaz szeretnünk kell Istent is, embertársainkat is, de nincs két magatartás-sorunk. Külön egy az istenszeretésre és külön egy az emberszeretésre. Csak egyetlen magatartás-sorunk van, s ez az irgalom sorozatos gyakorlása. S ezzel az egyetlennel szeretjük az Istent is, az embereket is. Jézus etikája az emberszeretésben megnyilvánuló istenszeretés. Mindez annyit jelent, hogy hiába van két főparancs, mégis csak egy van, mert a másodikat teljesítve teljesítjük az elsőt is. S ez akkora törvény, hogyha egy ateista irgalmas, ugyanúgy öleli magához őt az Isten, mint az istenhívőt a nagy találkozáskor.

Végeredmény: van két törvény, és csak egy törvény van. Szeretni lettünk Istent is embert is. De csak az Istent hiába próbáljuk szeretni, mert nem lehetséges, az csak szó marad. Ha pedig az embert szeretjük, vele együtt szeretjük Istent is, még ha nem is ismerjük őt. Ez Jézus tanítása, és nem más. Amen.

Piarista köz, 2006. október 29.

Bogár László közgazdász tanár megállapításai: Az egy keresőre jutó reálbér 2008-ra újra az 1978-as szintre süllyed... Ugyanazért a munkáért az ötödét kapják, mint sorstársaik például a szomszédos Ausztriában... a legteljesebb demokrácia, az valójában diktatúra... A lakosság kizsákmányoltsági mutatója az 1950-es szinthez képest a háromszorosára nőtt... Elhisszük, ami itt tizenhat éve épül, az egy szuverén ország demokráciája és jogállama... Vagy odaadjuk maradék értékeinket, vagy elveszik erőszakkal, és még büntetés is jár az engedetleneknek... 3500 milliárd forint, amit az itt megtelepülő multik egy kis táskában hazavisznek minden évben... Amiről azt hisszük, hogy magyar gazdaság, az csupán két tucat globális vállalat szédítő növekedése... A keresők 40 százaléka a férfiaknál meg sem éri a nyugdíjkorhatárt. Franciaországban, ahol három évvel magasabb, tehát 65 év a nyugdíjkorhatár, csak hat százalék nem éli meg a békés öregkort... Tizenhat év alatt az állam vagyona 150 milliárd dollárról 25 milliárd dollárra apadt. Az államadósság 25 milliárd dollárról 50 milliárd dollárra emelkedett. Valamennyi kormánynak van ebben felelőssége, de különösen a mainak, hisz az államadósság fele az elmúlt négy évben keletkezett.

Egy hosszú interjúból vettem ki ezeket a megállapításokat. Gazdasági adatait nem tudom ellenőrizni. De magam is ebben az országban élek, és szeretnék világosan látni. Megállapításokat teszek saját tapasztalataim alapján, majd kérdéseket teszek fel.

1. A '60-as években szállító munkás voltam. Társaim naponta 10 Ft-ot kaptak az asz-szonytól. Azzal kellett kijönniük estéig, amíg haza nem értek. Telt belőle reggelire, az üzemi ebédbefizetésre, egy csomag cigarettára s egy pofa sörre. A 10 Ft fizetésük fél százaléka volt. Ma egy nettó százezer Ft-os fizetés fél százaléka: 500 Ft. Ebből telik egy csomag cigarettára. Ez akkor 3 Ft-ba került. Egy harmadára zuhant 40 év alatt az életszínvonalunk?

2. A '60-as években évenként 160 ezer gyerek született, ma kevesebb, mint 100 ezer. Nemzethalálnak nézünk elébe?

3. Ezekben az években bontakozott ki a Bokor második nemzedéke: hittünk az Isten Országának lehetőségében. Az elmúlt 17 év alatt folyamatos volt a Bokor sorvadása. Sokszorosára csökkent a reményünk?

4. '88-ban 30 000 példányban jelent meg a *Páter Bulányi* c. könyv. Ma nem találok ki-adót egyetlen könyvem megjelentetésére sem. Érdemtelen lett a mondanivalóm?

5. A rendszerváltozás utáni években a sajtó és a TV nyitva állt számomra. Ma nem keres meg a média. *Nincs ki szegény szavadat kívánná?*

6. Emlékezésvesztés történt. Nem kellett bevallani, hogy mit csináltak a hatalmi erők 56 előtt... azt, hogy gyilkoltak. Azt sem, hogy mit csináltak 56 után. Azt sem, hogy összesen 700 ezer ember került letartóztatásba. Azt sem, hogy miként asszisztáltak az egyházak vezetői ahhoz, ami az országban történt. Azt sem, hogy a III/III-asok felelősségénél jóval nagyobb a beszerző államapparátus felelőssége. A hatalmat-gyakorlók és támogatóik közös felelősségének, büntudatának elhallgatása teszi a hangomat nem kívánatossá?

7. Nincs ember, akinek ereje s bátorsága van szembeállni azzal a néprontással, mely megkövült az elmúlt 17 év alatt. Azért nincs, mert tehetetlenek vagyunk a multik erejével szemben?

8. Nincs négy-öt magyar, aki hajlandó volna összehajolni, s kigondolni, hogy mi itt a teendő. Azért, mert mindenki félti azt a Ft-mennyiséget, amit mégiscsak hazavihet?

9. Az akasztás nélküli tüntetéseket megunjuk és abbahagyjuk. Van akkor értelme?

10. Az akasztásos tüntetéseket a hatalom 1848-ban is leverte, s utána megtorlás következett – akasztással, börtönnel, bujdosással, emigrálással. Deák nem tüntetett, hanem hazament Kehidára. Solferino és Königrätz után Ferenc Jóska maga hívta Deákot Bécsbe, és ebből, s nem másból lett a kiegyezés. Van akkor értelme az akasztásos tüntetésnek?

11. '56-ban is akasztva tüntettünk. Eredménye: 200 ezer magyar szétszóródott a nagyvilágban, Kádár kivégzett két ezer embert. Hiszed, hogy a magyar '56, a lengyel '81 vagy II. János Pál ügyessége folytán dőlt össze 89-ben a SZU?

12. A Mammon erejével csak az Isten ereje tud szembeszállni. Van valaki, aki ezt az erőt akarja érvényesíteni?

Piarista köz, 2006. október 30.

Menjünk-e a Kossuth-térre?

Ne menjünk! 1848-ban mentünk. Az lett a vége, hogy *ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni...* Nem tudom, hogy hány apát, fiút gyilkoltunk meg összesen a két oldalon. Nem tudom mennyi a száma, *akinek fél keze, fél lába, ilyenek is járnak Pápán iskolába.* Csak azt tudom, hogy Deák hazament Kehidára, Széchenyi meg elment az örületbe: *nem tudom megmenteni magam.* Ők nem hallgattak Petőfi és Kossuth szavára. S aztán lett kiegyezés – Solferino és Königraetz hatására. Lejárt az idő Haynau és Bach fölött.

1914-ben nem vonultunk a Kossuth térre, hanem mentünk Ferenc Jóska hívására-ígére-tére, hogy mire lehullnak a levelek, hazatérünk. Mentünk a frontra azzal a hittell, hogy *becsülettel vagyunk banditák*, s gyilkoltunk milliószám. 1942-ben ugyanígy, s az áldozatok száma megint az égig ért. 1956-ban megint mentünk a Kossuth térre és újból gyilkoltunk és gyilkoltak bennünket is. Nyomában kétszázazernyien szóródtunk szét a világban, s Kádár apánk is meggyilkolt két ezret, hogy ne maradjon le Rákosi apánk mögött. De véletlenül se gondoljuk, hogy gyilkolódink következtében adta be a századvégen a Szovjetunió a kulcsot. Felette is eljárt az idő.

2006-ban ne menjünk már a Kossuth térre! Talán megússzuk gyilkolódsi nélkül, talán nem. Ki kell várni, amíg összeomlik a NATO, az EU, s mindaz, ami következménye annak, hogy vannak új uraink. Tiszta kezeket emeljünk imádságra! Mi őrzi meg tisztán őket? Megtanulhattuk Jézustól, aki nem vonult ki a megszálló római katonaság helyőrsége elé, s arra bízott, hogy adjuk meg Istennek is, a császárnak is, ami az övék. A császár elveszi tőlünk, az Isten nem. Adjuk meg tehát. A kezdete ennek, hogy nem megyünk a Kossuth térre. Egy ott rendőrtől megpofozott fiatal keresett meg segítségkérés okából. Azzal segítetttem neki, hogy megtanítottam időelszámolást csinálni, s hívtam őt: jöjjön el újból tíz nap múlva, s hozza magával 240 óra időelszámolását csak azért, hogy láthassa, hogy kicsoda ő.

Eljön-e? Lehet, hogy nem, hanem megy a Kossuth térre. Ha megy, előbb-utóbb gyilkos-legyilkolt lehet belőle is. Ha eljön és hozza az időelszámolást, megkezdődhetik Jézusivá formálódása.

Ezelőtt 62 évvel minden világos volt. Láttuk, hogy mit kell csinálnunk. Azt, hogy négy-öt magyar összehajol, s elkezd tanulni, hogy mit csinált Jézus. Látni akartunk, s hamarosan megtanultuk, hogy szeretnünk kell ellenségeinket is, és nem mentünk a Kossuth térre. Azt is megtanultuk, hogy hova kell mennünk. Hova? Hát börtöneinkbe, csak azért, hogy tiszták maradhassunk. S később azt, hogy csak másodrendű állampolgárok lehetünk. Gyilkosok és a gyilkosok segítői, azaz III/III-asok, nem lehetünk. Lehet élni segédmunkásként is. Megannyi diplomával s fél tucat nyelv ismerésével is. Ha ez az ára a tisztességnek.

Egyházi elöljáróink nem követtek minket. Ők urak akartak lenni. Be is szervezték őket, s most remegnek, hogy a Nemzetvédelmi Hivatal mikor mutatja ki III/III-as múltjukat. Nekik nincs miért a Kossuth térre menni. Már '64-ben megkötötték részleges megállapodásukat – szocialista hazánk és a Vatikán. Hetven évre van a megállapodás titkosítva. 2034-ben már nem lesz érdekes, hogy csak Poggi monsignore volt a Vatikánban beszerelve vagy mások is. Mindegy, az urak világához tartoznak. S csinálják azt, amit főpapok, írástudók és vének csinálni tudnak. Mit? Golgotára küldeni azokat, akik nem olyanok, mint ők.

Hogyan lehet az urak világán kívül maradni? Ma csak annyit tudok nég, hogy nem megyek a Kossuth térre. S még annyit is, hogy akik kívül akarnak maradni az úri világon,

azokkal kicsiny körökben hajlandó vagyok összehajolni. Össze azért, hogy hatvan év után újból elmondjuk a jerikói vak imáját: Add, Uram, hogy lássak!

A leggazdagabb magyar polgár az elmúlt évben hét milliárdot keresett – kaptam ezt az értesülést a mai csoporttalálkozón. Az átlag magyar polgár biztosan nem keres évi egy milliónál többet. E leggazdagabb csak hétezerszer keres többet, mint a kereső 7 millió magyarhonos polgár. Nem is olyan nagy pénz. Ha a felét odaadná a magyar piaristáknak, rendbe tudnák tenni belőle dunaparti iskolájukat, s ott hagyhatnánk a Mikszáth Kálmán térit. Ennek épületét az elvtársak államosították, amikor a dunapartit is államosították. Ha odaadná a hét milliárd felét, akkor visszakaphatnák a Sacré Coeur apácák Mikszáth Kálmán téri házukat, melyet csak bitorolnak a piaristák, hogy tanítani tudják az ifjúságot.

Add, Uram, hogy lássak! Te, Uram mit válaszolnál nekem? Alighanem csak azt, hogy te bezártad názáreti faipari üzemed, s nem volt hová fejed lehajtanod. Begyakoroltad ezt az életstílust már a negyven nap alatt, amikor a pusztában és csak vadállatok között éltél: találhattál ott is egy darab fát a fejed alá. S ez engem eligazít? El kell hogy igazítson! Hiszen megéltél, s még élet és vagyontansági közösséget is össze tudtál hozni tizenharmad magadnak.

Vallatlak, Jézusom. Nem az Uramat, hanem csak a testvéremet, hogy mit csináljak? (Ne jelöljön már Téged is az a szó, mellyel illetem azokat, akik rendre megcsinálják nekünk azt a világot, mely ellen a Kossuth térre akarózik mennünk.) Te nem ültél le négy-öt zsidóval, hogy kitaláljátok, hogy mit kell tennetek. Te csak elsétáltál előttük a Jordán parton, azok leszóltattak, és vitted őket Kánába, s magyaráztad neki, hogy itt az idő, most vagy soha. S azért vallatlak, mert ennyit én is megtanultam már tőled, hogy itt az idő, és Isten országát kell csinálnunk, ahogyan Te is akartad, ha az urak Golgotára is küldtek érte.

Mit csináljak 88 éves koromban? Mert szövegeléssel semmire sem lehet menni. Csak példával, melyet követni lehet. Mit tudok én? Verni a tasztert. Ebben kövessenek? Nincsen harmadik menetem. Volt első: '45 és '52 között. Volt második: a '60-as évek második felétől s tartott valameddig. Meddig? '89-ig? Alighanem addig. Azért addig, mert 17 éve csak a sebeinket nyalogatjuk, meg egymást is sebesítgetjük, és aligha csinálunk valami érőt, azonfelül hogy igazoljuk magunkat: mi aztán a negyvenöt év alatt nem adtuk el magunkat. S akkor mi van. *Vótra nem fizet a zsidó.* Csak arra, ami van. Mi az, ami van?

Piarista köz, 2006. október 31.

Hinni – ez a szó szerepel a KIO-t megnyitó egy oldalnyi *Áttekintés*ben is, s a 137 numerusból nyolcat is lefoglal magának: *Jézus hitre szólít fel bennünket.* Mit is jelent ez a szó? Magam két értelemben használom. Mondok két mondatot. Az első: a vallásos emberek elhiszik azt, amit vallásuk a hitvallásban elibük ad. A második: Petőfi Sándor hitt a szabadságban. Ugyanazt jelenti-e az *elhiszik* és a *hitt* szó a két mondatban? Nem.

Amikor az első mondatot mondom, tudatában vagyok annak, hogy valójában a hat és fél milliárd ember mindegyike abban hisz, amit ő igaznak gondol, akár ateista, akár agnósztikus, akár pedig a sok, talán tíz-, akár százezer különböző hitvallású valamelyik vallási társulásnak a tagja. Az ember bizonyos dolgokat tud: pl. a Gellért-hegy Budán van, vagy $a^2+b^2=c^2$. Ehhez viszonyítva ez a hit olyan ismerettartalmakat jelent, melyeknek ismerése során nem érzük el a tudás ismerés-bizonyossági fokának a magasát. Fejezze ki ezt a tényállást ez a mondat: *Nem tudom, hanem csak hiszem.*

Amiről a különböző vallások hitvallásai beszélnek, bőven tartalmaznak olyan állításokat, amelyekről nem mondhatom el, hogy tudom azokat úgy, mint azt, hogy a Gellért-hegy Budán van, vagy a Pythagorasz-tételt. Ilyen Hitvallásban található állítás pl., hogy van Isten, vagy hogy Jézus az Atya egyszülött Fia. Ha azt mondom, hogy én ezeket a tételeket hiszem, akkor ezzel mit mondok? Azt, hogy amiket állítok, azokat nem tudom (azaz igaz-voltukat nem tudom) bizonyítani. És még valamit mondok vele együtt. Azt is, hogy nincs ember, aki

bizonyítani tudná, hogy ezek az állításaim tévesek. Nem igazolható és nem cáfolható dolgokat állítok tehát, amikor ezekben az állításokban a hitemről beszélek. Mindez azt jelenti, hogy *a hit kevesebb, mint a tudás*.

Másfelől pedig a tudásomért nem áldozom fel az életem: a Gellérthegy Budán található, a befogókra s az átfogóra rajzolt négyzetek területviszonyai olyanok, amilyenek – ezen állítások egyikéért sem áldozom fel az életem. De a hitemért hajlamos lehetek erre, mint Petőfi is Segesváron. Ez pedig azt jelentené, hogy *a hit bizonyossági foka kisebb is mint a tudásé, de többre tesz képessé, mint a tudásom*.

Jézus pedig olyan hitről beszélt, amelyért semmi, az életünk sem drága: ha hiszünk, akkor üdvözülünk, s az üdvösség az örök életünket jelöli. A hit valami olyan ismeretet jelent, melyért életünket áldozzuk, de különb életet kapunk érte. Ezek után azt kérdezem, hogy mi ennek a jézusi hitnek a tartalma. Lehet, hogy olyan ismeret, melynek birtokában hajlandó vagyok mások életét elvenni a magam életének kockára tévése fejében is (a Petőfi-féle)? Nem lehet, mert az a hittartalom, melyet Jézus felkínál nekünk, nem ilyen: csak a magunk életét kockáztathatjuk, a másét nem, és örök életet kapunk érte.

Jézus szerint az általa tanított hittartalom nyilvánvalóság. Úgy gondolja, hogy ennek ismerete bele van írva lelkiismeretünkbe, vagy ahogyan ő fogalmazza: a szívünkbe. Ez magyarázza, hogy *látjuk, halljuk, meghallgatjuk, tudjuk, ismerjük, értjük, hisszük* az általa felkínáltakat. A Jézus-formátumú személynek nincs kétsége abban, hogy az általa felkínált hittartalmak abszolút biztosak, s érdemes elmenni értük a Golgotára is.

A hit Jézus szerint az ember életének legfőbb irányítója. Egyfelől látni és tudni kell azok tartalmait, másfelől meg kell határozni emberi magatartásunkat is ezeknek a hittartalmaknak. Szándékának teljes visszája, fonákja, ha az általa előadott hittartalmakat összekeverjük egyebekkel. Ha valaki hisz abban, hogy gyűlöleti embertársát, akkor ez a Jézustól tanított hitnek a fonákja. Ha valaki hisz abban, hogy Isten azt kívánja tőle, hogy valakit elpusztítson, akkor ugyanez a helyzet.

Nem lehet szeretni Istent és ugyanakkor felebarátainkkal nem törődni. A jézusi hit csak szeretetben folytatódhatik. A jézusi hit tartalma: az Isten jó és nekünk is jóknak kell lennünk. Aki ezt azzal folytatja, hogy a rosszakat azért csak meg kell büntetnünk, már össze is téveszti Kossuthot meg a vasutat, az Isten Országát. Az Isten Országát nem bűnöket üldöző hivatal. Ez a feladat az erőszakszerveké, az államé. Azé, amely Golgotára juttatja Jézust.

Piarista köz, 2006. november 1.

Amit be kell vallanom

abban a tárgyban, hogy miért akadozik egyre jobban a Bokor szekere. Ennek oka egyrészt rajtunk kívüli, másrészt saját felelősségünk, s ezen belül az én személyes felelősségem. Kezdem a rajtunk kívüli okkal.

Hatvan esztendővel ezelőtt indultunk. Mivel? Azzal, hogy a kisközösségek létrehívásával új életet tudunk lehelni egyházunkba. Montini pápa a '64-es *részteljes megállapodással* gondoskodik arról, hogy lesöpörje az asztalról fenti szándékunkat: majd a hierarchia elvégzi azt, amit tenni kell. Montini szándékát világosan mutatja az Evangélii nuntiandi kezdetű körlevelének 55., a kisközösségekről szóló pontja: a hierarchia tudja, hogy mit kell csinálnunk. A hierarchia pedig mindig számbaveszi, hogy a mindenkori hatalom mit engedélyez az egyháznak. A jézusi szándékok valósulását sohasem engedélyezi. Kaifás idejében sem, máskor sem. Hitlerrel is, Sztálinnal is, az USA-val is szövetségben akar lenni egyházunk. Aki ezt nem érti, annak nincsen helye az egyházban: Loisy kiközösítődik Sarto, Mindszenty érseki széke megüresedik Montini, Bulányitól megvonják a nyilvános papi működés jogát Wojtila idejében. Loisy, Mindszenty, Bulányi nem lép ki az egyházból, nem alkot új felekezetet. Ha új felekezetet csinálnak, attól sem valósulnak jobban a jézusi célkitűzések. Kaifás és Pilátus szövetségével szemben ugyanolyan tehetetlenek maradnak,

mint maga Jézus is. Sakk matt – Jézusnak is, a Szentháromságnak is. Ko. Laci szerint az én kettős hűségem (Jézushoz is, egyházunkhoz is) miatt megy tönkre a Bokor; szerintem pedig mindenképpen elindulunk a megsemmisülés felé, s nem avatják ezeket a kísérletezőket semmiképpen sem szentté. Ha mégis, akkor csak úgy, hogy meghamisítják törekvéseiket: nem azt akarták, amit akartak. Ugyanúgy, ahogy Jézus esetében is: nem új világot akart ő a Szentháromság mintájára, hanem csak meg akarta váltani golgotai halálával a világot Ádám-Éva bűnétől.

Az elmúlt század egyházi hullagyűjteményéből még megemlítek néhányat. A belga Cardijn kanonok ifjúmunkás mozgalmát, a francia munkáspapi mozgalmat, a magyar agrármozgalmat, a Kalot-ot s a latinamerikai kisközösségi mozgalmat. Ezek is mind elvéreztek. Az előzők Pacelli, az utolsó Wojtila idejében. Nem akarok egyenlőségjelet tenni akár az előző, akár a mostani bekezdésben említettek és a Bokor között. Amit mi megláttunk, azt csak Loisy abbé látta meg, de ő sem csinált látásából mozgalmat. Cardijn kanonok és Kerkai belesimultak a politika megszabta valóságba, a francia munkáspapok belesimultak a kommunista pártba, Mindszentynek jók voltak a Habsburgok, s a latinamerikai felszabadulási mozgalom összetévesztette Jézust Mózással, s politikai hatalomra törtek. Csak mi csináltunk Jézus tanításától ihletett mozgalmat. Olyant, mint Ő a Tizenkettővel. De Jézus három év alatt befejezte pályáját, s nem kellett megérnie, hogyan harcolnak a rá hivatkozók a körülmetélés ellen, s csinálnak új szövetséget Istennek az emberrel kötött egyetlen szövetsége helyett.

Mindezek rajtunk kívüli okai tönkremenésünknek. A magam felelősségét '89-vel kezdődő korszakra vonatkozóan látom. Az első 45 évben nem: a börtönig egyházi előjáróimtól segítve dolgoztam. Börtön után is megkerestem őket. A KIO-t hibátlannak minősítette Róma. '77-ben még Lékai is azt mondta nekem, hogy visszaadja ügyemet az ávónak. Csak amikor a katonáskodást megtagadtuk, azután utasítottam vissza a III/III-asnak szervezett Poggi monsignorenak Miklós Imrétől hozott ajánlatát: biztosítja a kisközösségek szabad működését, ha hajlandók vagyunk katonáskodni. Ezt követte '82-ben a magyar püspökök s 87-ben Ratzinger és Wojtila ítélete felettem. Idáig, ha úgy tetszik, jézusi kényszerpályán mozogtam.

De '89-ben, túl hetvenedik évemen naiv voltam: örültem, mint majom a farkának, hogy megszabadultunk a nem 150, csak 45 évig tartó szovjet hódoltságtól, s nem ültünk le beszélgetni arról, hogy most mi következik. Helyette boldogan utaztam a nagyvilágba, s mindenütt elmondtam, hogy mit csináltunk mi 45 év alatt a szovjetzónába. Kiadtam '89 előtt írt műveimet, s a diadalmas jövő reményében nyolc közösségemet összevontam egyetlenegybe, a Gyökérbe, s koromra hivatkozva otthagytam a KV-ét. Nem vallom feltétlenül mindezek helytelenségét, hanem csak azt, hogy elmulasztottunk egy nagy lelkigyakorlatra összejönni azokkal, akik erre hajlandók lettek volna, hogy megbeszéljük, hogy most mi fog következni. Milyen világba csöppenünk, s miket kell csinálnunk a csöppenésünk előestéjén?

Nem akarom felmenteni magam vele, csak megemlítem, hogy testvéreim köréből sem, kívüliek közül sem mondta senki, hogy ezt kellene csinálnunk. Ez alighanem arra utal, hogy... Mire? Nem gondoltunk arra, hogy most kellene elkapnunk Jézus, az Isten, a Lélek frakkját. Megállni, és imádkozni, és 40 napra elmenni a pusztába. S ha elmegyünk, akkor mire jutunk az általános örömmámorban? Nem tudom, de elképzelhető, hogy a Lélek csendjében jutottunk volna valamire. Mi, a nagy okosok, kiszámíthattuk volna, hogy a Szovjet hatalmát megtörte egy nagyobb hatalom. S ez a szovjetnél is nagyobb hatalom most mire készül? Talán megkérdeshettünk volna magunknál is okosabbaknak vélteket? Mindegy, ez a hattyú elment. S most itt vagyunk, ahol vagyunk.

S mondom a következő felelősségemet. 17 éven keresztül váltig hajtogatom a kommunát. Ehelyett a hajtogatás helyett el lehetett volna kezdenem valamit csinálni, amihez csatlakozni lehetett volna, s amiből kinőhetett volna egyszer a kommúna. S most abban élhetnék, s várhatnám oda a magamfajta öregeket. Ez a hattyú is elment.

Mindezek helyett nagy naivul azt gondoltuk, hogy csak folytatnunk kell, amit idáig csináltunk, s csak lassan vettük észre, hogy egyre több testvérünk marad el közösségeinkből, s hogy nem jön senki se a helyükbe. Ha '89-ben megállunk, talán kikövetkeztethetjük e 17 évnek szétesési tendenciáját, s kitaláljuk a folytatást.

Most pedig válaszolok az október 28-i KVTanácskozás kérdéseire: Nagy örömet mondok nektek: Isten kegyelméből átvészeltük e 17 esztendőt, s még mindig vagyunk valahányan, s még mindig összejöhetünk egy nagy bűnbevalló imádkozásra, melyben elmondjuk, hogy mennyire tepert bennünket lába alá a közibénk jövő új isten, a Mammon. S hogy ez a Mammon az oka annak, ha nem bő a szívünk, és néma marad a szánk. Annak is, ha nincsen új dalunk sem, s a régiéek sem a miénkek már, mert a 17 év alatt elvesztegettük őket, s nem áll már rá a szánk.

A nagy imádkozás előtt most csak egyetlen aktuális mondanivalóm van: ne menjünk a Kossuth térre! Helyette inkább jöjjünk össze imádkozni azért, hogy legyenek aktuális mondanivalóink. Úgy látom, hogy nagyon is sajnosan csak arról tudunk beszélni, ami érdekli az embereket: hogyan fizetjük ki azokat a számlákat, amelyek velejárói annak az életnek, amelyet a Mammon elhozott közénk. Jézus egy árva szót sem szólt volna, ha a mi anyagi körülményeink között élt volna. Mi sem tudunk jézusi szót mondani az ő körülményitől különböző helyzetünkben. Amit e Mammon formálta világban mondani lehet, azt elmondja az ebben a Mammontól formált világban felépült egyház a maga egyházközségi és papi szolgálatával. Itt nincs szükség arra a mondanivalóra, melyért az elmúlt 45 évben börtönt szenvedtek elhalt és élő testvéreink. A negyven napot nem spórolhatjuk meg, ha valami jézusit akarnánk mondani az embereknek. S ha azt mondjuk, annak lesz valami következménye? Igenis lesz: a Golgota.

90. ADVENTVÁRÓ NAPLÓ

2006. november

Piarista köz, 2006. november 2.

Add Uram, hogy lássak!

Nagy bajban volt a jerikói koldus, mert vak volt. Lehet, hogy mi valamivel kisebb bajban vagyunk, de nekünk az is elég nagy. Nem a személyes bajainkra gondolok, hanem a közbajra. Ami miatt nem kevesen úgy gondolják, hogy szabad idejüket azzal kell tölteniük, hogy meglátogatják a Kossuth teret. Kezdjük a bajainkat ezzel: Menjünk-e a Kossuth térre vagy ne menjünk?

1848-ban mentünk, s akasztás lett belőle: *Latour nyakán kötél...* Idézem annak versét, aki azzal kezdte, hogy elszavalta pár nappal korábban: *Talpra magyar, hív a haza...* Jó egy év múlva átszúrja ifjú testét egy kozák lándzsája Segesvárott. Aztán következett a miniszterelnök és az aradi tizenhárom akasztása, Széchenyi öngyilkossága, Deák Ferenc pedig hazamegy Kehidára. Közel két évtizeden keresztül tízezrek bujdosása, börtöne és emigrálása. Aztán Ferenc Jóska csatát vesz Solferinonál, Königsgrätznél, és hívja Deákot Kehidáról Bécsbe, és megszületik a kiegyezés. Akkor is eljuthattunk volna idáig, ha nincs Talpra magyar... s a többi – Széchenyi útján, aki nem ment Debrecenbe detronizálni.

1956-ban is mentünk, s megint akasztás lett belőle. Aztán jöttek az orosz tankok, elmene-kült az országból 200 ezer magyar, Kádár kivégezte kétezernyi honfitársunkat, megtöltötte velünk a börtönöket. Mindettől függetlenül 33 évvel később a Szovjetunió összeomlik a maga ellentmondásainak és a Mammon ereje következtében. Kitör a szabadság, s jöttek az oroszok tankok helyébe a bankok meg a multi cégek, az új győztesek.

S ma 16 év után újra megyünk a Kossuth térre. Hogyan megyünk? Akasztási szándékkal vagy anélkül? Ha anélkül, akkor előbb-utóbb megunjuk ezt a sétifikálást, s utólag sajnálhatjuk az elvesztegetett időt. Ha akasztási szándékkal megyünk, akkor annak megint csak kiszámíthatatlanok lesznek a következményei. Egy biztos: a nemzetközi nagytőke nem fog hasra esni előttünk. A multinacionális cégek pedig akkor fogják beadni a kulcsot, amikor a maguk belső ellentmondásaik következtében a fejtetejükre állnak csakúgy, mint 89-ben a Szovjetunió. S akkor jön majd utánuk valami harmadik konfiguráció. Egy biztos: olyan fog jönni, amelyiknek erősebbek a fegyverei, s amely megint a leggazdagabb. – A gondolkodni tudó ember mindezt kiszámíthatja, s a Jézusra figyelő embernek pedig kell az idő arra, hogy építse Isten Országát, s jól tudja, hogy csak a keresztyének meg mások foglalkoznak gyilkolósdival, de Jézus követői semmiképpen sem. Őket csak viszik – a Golgotára. Ezzel az első kérdést megválaszoltam.

Jöhet már is a második kérdés: Miért is akarunk a Kossuth térre menni? Hát csak azért, mert 16 esztendő után rájöttünk, hogy nem csak a Szovjetunió uralma nem volt fenéig tejfel, de a multinacionális cégek uralma sem az. Egy közgazdász egyetemi tanár adatait fogom most idézni. A multik évenként annyi hasznat visznek ki kicsi országunkból... Mennyit? Annyit, hogy minden magyar állampolgár, tehát tíz millió állampolgár, a csecsemők s a nyugdíjasok után is elvisznek havi 30 ezer Ft-ot. Az állami vagyontól az utóbbi 16 év alatt elvittek a multik annyit, hogy egy állampolgárra, a csecsemőre is, a nyugdíjasra is, 2 és fél millió Ft esik. Az államadósság az utolsó négy évben megduplázódott, s ez fejenként, tehát a csecsemőt és a nyugdíjast is számítva, fél millió Ft-ra rúg.

Lehet, hogy ezekkel a számadatokkal nem sokra mentek, de annyit tudomásul vehetünk, hogy nemcsak a Szovjetunió sarcolt meg bennünket, hanem a multik is megsarcolnak. Talán többre mentek, ha elmondom, hogyan élem meg magam a helyzetünket. A 60-as években szállítómunkás voltam. Kerestünk havi kétezret. Az asszonyok reggelenként egy tíz Ft-ost adtak férjüknek, havi jövedelmük fél százalékát. Ezzel kellett kihúzniok, amíg haza nem mentek a munkából. Mire volt ez akkor elég? Reggelire, tízóráira, üzemi ebédjegy befi-

zetésére, egy csomag cigarettára, s talán egy pofasörre is. Ha ma keres valaki havi nettó százezret, annak fél százaléka 500 Ft. Ebből telik egy csomag cigarettára, semmi többre. (S ez megmagyarázza, ha valaki az elvtársak mai utódjaira szavaz.) Miért tüntetünk? Jöjjenek vissza az oroszok? Ott is a multik ma már az urak. Mi következik mindebből? Csak ez: anyám én nem ilyen lovat akartam.

Nem tudok semmi megoldást, csak egyet tudok. Mi az? Hogy vannak országok tőlünk keletre, délre (Erdély, Vajdaság), melyekben sokkal rosszabbul élnek embertársaink, mint mi, és mégis élnek. Meg még egyet. Azt, amit a hétfői, 23-i szentmise evangéliumában olvastam: *Nem a pénzben bővelkedésen fordul az ember élete*. Ez Jézusunk tanítása. Volt már eddigi életünk folyamán úgy, hogy sokkal kevesebbünk volt, mint amennyi a mostani. És megéltünk belőle. Abból is meg lehet élnünk, ami a most a pénztárcánkba kerül. Nem érdemes a Kossuth térre mennünk. Nem érünk rá. Kell az időnk az Isten Országára.

Add Uram, hogy lássak! Ne legyek vak! Ne gondoljam, hogy azért kell gondban lennem, hogy mit egyek, mit igyak, mibe ruházkodjam. Nem éhezünk, nem fázunk, s lakunk is valahol. *Keressétek csak az Isten Országát, s a többi mindet is megkapjátok*. A többi mindért megyünk a Kossuth térre. Ne menjünk! Veszedelemes. Csak az Isten Országáért szabad kockáztatnunk az életünket. Valami jobbat ajánlok nektek: az Isten Országá keresését. Hogyan kell azt csinálni? Elmondom ennek Tíz parancsolatját. Lehet, hogy több lesz; lehet, hogy kevesebb.

1. Keresd meg azt a lányt, azt a fiút, akivel fel nem bontandó közösségben akarod leélni az életed. Akivel megosztod mindenedet, amid csak van. Úgy, hogy ami tiéd, az az övé is. Úgy, hogy ami az övé, a tiéd is. Nincs fontosabb dolog az ember életében, minthogy a párját megtalálja. Ne higgyétek, hogy még éretlenek vagytok a választásra. Isten jelzi, hogy mikor vagytok már érettek reá. Amikor már nem tudtok meglenni egy fiú vagy egy leány nélkül. Amikor már nem elég sok számotokra a szüleitek. El ne kövessétek, hogy e legszentebb választás előtt, az egyház szentségi áldása nélkül csináljatok valamit. Tönkre teszitek vele az életeteket.

2. S ha már eggyé lettetek, és elkezdtétek a közös életet, minden lefekvés előtt oltsátok el a villanyt, és gyújtsatok gyertyát. Nézzetek bele annak fényébe-holdudvarába, s gondolatok arra, akitől végső soron az életeteket kaptátok. S amikor megtelik hálával, köszönettel, bűnbánattal, szeretettel a lelketek, akkor a szív bőségéből fakadjatok dalra vagy vallomásra. Előbb egyikőtök, aztán a másiktok. Enélkül ne feküdjetek le. Szép lesz az álmotok, ha előbb megmerültök Istenben. Boldogan fogtok aludni, ha naponként megújítjátok szövetségteket egymással és Istenetekben.

3. Kell valaki, aki pénzt keres, és kell valaki, aki otthon van, s ennek az otthonnak a lelke lesz. Nem igaz, hogy mind a kettőnek el kell mennie hazulról pénzt keresni. Egy ember munkájából meg kell tudnia élni a családnak. Ha mind a ketten elmennek, nincs lelke a családnak. Nincs, aki várja a hazajövőket. Nincs, aki olyanná varázsolja az otthont, hogy jó abba hazajönni. Ha az asszony is dolgozik, abból halálos betegségek születnek: egyke és válás. A társadalom halála, az élet pokollá változása. Gyűlölködés a szeretet meghitt boldogsága helyett, s a nemzet pusztulása.

4. Tanuld meg jól, amit majd egész életed folyamán szakmádként csinálni akarsz. Isten azt akarja, hogy örüljünk. Örömlenket kell leljünk munkánkban is, hiszen életünk harmadát azzal töltjük, hogy dolgozunk, s utazunk a munkahelyünkre. A lányok olyasmiket tanuljanak, amiknek hasznát veszik abban, hogy jó feleségek és jó édesanyák lehessenek. Olyasmiket, amikben mint otthonlevő anyukák is fejleszteni tudják magukat azáltal, hogy gyakorló feleségek és anyák. S amiket a társadalom is felhasználhat majd, ha a gyerekek felnövése után munkába akarnának menni. Nem mindegyikük akar.

5. Ne gondold azt, hogy a papok el tudják végezni azt, amit Jézus mindannyiunkra bízott. Jézus csak tizenkét fiatalnak akart apja-anyja helyett s a családi nevelés folytatásaként az apja

lenni. S az egyház nem nevel tizenkét emberenként egy-egy papot. Jó ha két falura jut egy pap, mint tinálatok is, tízezer emberre egy. A pap csak azokat éri el, akik eljönnek valami szolgáltatást kérni tőle: keresztlőt, esküvőt, temetést. Mennyivel hatékonyabb lenne Jézus tanítása, ha öt-hat család (férj és feleség) lakásaitokban összehajolna, hogy imádkozzék, Jézust olvasson, hogy kiképződjék Jézus küldötteinek, apostolainak, s ezek a kisközösségek behálózna az egyházközségek területét és az egész Földgolyót.

6. Különbözők a szakmáink, amikhez értünk. De mindannyiunknak csak egy hivatásunk van, a papokéval közös: Isten Országát megteremteni a földön. Férfi és nő szövetsége ennek a legkisebb sejtje, s öt-hat család szövetsége már egy valóságos egyház. Olyan, amilyen Jézusé is volt a Tizenkettővel. Ezeknek a kisközösségeknek kell befedniük a földkerekséget.

7. Isten egyik nagy ajándéka az idő. Ha eléje kerülünk végső számadásra, megkérdezi, hogy jól kamatoztattuk-e a kapott időt. Ez a mi talentumunk, ez a mi mínánk. Megkettőzzük, vagy megötszörözzük, amit kaptunk tőle, de zsebkendőnkbe nem rejthetjük, el sem áshatjuk. Úgy használjuk ezt a nagy ajándékát, hogy mondhassa nekünk: *Derék szolgám, menj be urad örömébe.*

8. Az ember kérdezi, hogy kicsoda az Isten. Két helyen válaszolnak rá. A szívünkben és a vallásunkban. Ne hallgattassuk el a szívünket, s ne kerüljük el templomunkat.

9. Minden vallás az Isten felé mutat, a miénk is. Felesleges lecserélni egy másikra.

10. Ne legyen időnk a Kossuth térre menni.

Piarista köz, 2006. november 3.

Korán megtanultam helyesen írni a piarista gimnáziumban, úgy 13-14 éves koromra. Egy-
pár buktató szó volt csupán: a kevésbbé és az észszerű – két bé és két esz, úgy kell írni. Mai
napság már a magyartanároknak is helyesírási szótárral kell dolgozatot javítaniuk, mert Arany
János is rendre követné el a helyesírási hibákat. Mi ennek az oka? Alapvetően, azaz főleg az,
hogy magánhangzóink száma jóval több, mint az általam ismert nyelvek bármelyikében.
Helyesírásunk szerint van az i,o,ö,u,ü hangoknak rövid és hosszú változata is. S a valóságban,
azaz ejtésünkben nincs? De van. S a többi nyelvekben nem ez a helyzet? De ugyanez. És a
helyesírásukban? Ott nincs. Helyesírásuk rábízta a rövid vagy hosszú ejtést az olvasóra.
Tudják azok, hogy hogyan kell ejteniük, hiszen az az anyanyelvük. Ezzel szemben a Magyar
Tudományos Akadémia nem bízta ránk. Mért? Mert nem tudunk magyarul? Nagyon is
tudunk, de sokféleképpen tudunk. Ha már azt nem is tudja megakadályozni, hogy úgy
beszéljünk magyarul, ahogy anyánktól tanultuk, azt biztosítani akarja, hogy mindannyian
azonosan írjuk azt, amit különféleképpen beszélünk. Ezért nem tudnak megtanulni a
magyartanárok sem helyesen írni magyarul.

A szövegszerkesztő korában újból és újból bepirosodnak a szavak, amelyeket rosszul
írunk. Gyerekkoromban csak a pesti flasztornyelvet beszéltem, s könnyebben megfeleltem az
Akadémia kívánalmainak. De azóta sokfelé megfordultam, sok tájnyelvet megismertem, népi
ízeket szedtem fel beszédembe, s így a szövegszerkesztőm újra és újra jelez, mikor ezeket
írom: életúnt, ovoda, örlöng, elmúlaszt, koldús, bújdosás, ovakodás, gyógyítani, gyűjtögetni,
színe, tanúsítja, szűzesség, kísérik, legovatosabb, kínálgatja, kínálatát, míly, bíztatott. Mindez
hibás. Úgy kell írni, hogy életunt, óvoda, örlöng, elmulaszt, koldus, bujdosás, óvakodás,
gyógyítani, gyűjtögetni, színe, tanúsítja, szűzesség, kísérik, legóvatosabb, kínálgatja,
kínálatát, míly, bíztatott. Már most akárhogyan is ejtem ki e szavakat – aszerint hogy hol
nevelkedtem, úgy ejteném, ahogy gyerekkoromban megtanultam, vagy később rám ragadt –.
az Akadémia dönt afelől, hogy hogyan írjam. S nem egyszer s mindenkorra, hanem
folyamatosan: egy bé kevés bé hallottam nyolcvan esztendővel ezelőtt a szabályt, később meg
azt, hogy egy bé elég bé, ha leírom, hogy kevésbé. Ennek folytán korábban azt húztuk alá
mint hibát, ha azt olvastuk, hogy kevésbé, most meg azt, ha azt hogy kevésbbé. Arany János

is tiltakozott az Akadémia önkénye ellen. Hiába. Pedig érvelt is: tönkre mennek Vörösmarty gyönyörű hexameterjei, ha az *a ki* helyett *aki* lesz a helyesírás módja: *Hol vagyon, a ki me (- ~)rész ajakát hadi dalnak eresztvén.* A változtatásnak az lesz a következménye, hogy ejtésünkben megrövidül az *aki* *a*-hangja, és tönkremegy a spondeus.

Az Akadémia tudja, hogy mit csinál. Tudja? Én is tudom. Öregkoromra pl. ilyesmit csinállok: *A Lélek – az Isten. Jézus – az Élet.* Hát ennek mi értelme van? Csak annyi, hogy a magyar nyelvben nemegyszer nem tesszük ki a létigét, azt, hogy *van*: *Jancsi gyerek.* Pont van a két szó végén, ennek következtében a *gyerek* állítmány. Ha nem volna pont a két szó végén, akkor nem volna a *gyerek* állítmány, hanem a mondat alanya, s várnók a folytatást, p. azt, hogy Jancsi gyerek rossz. Az indogermán nyelvekben ki kell tenni a létigét: Jancsi gyerek van rossz (Hansl **ist** bős). Vagy: az alma éretlen. A fenti példamondatokban a gondolatjel pótolja ezt a létigét: The Spirit **is** God. Jesus **is** the life. Más példa ugyanerre: a kenyér, a gabona neve nyelvünkben – *az élet.* Avagy ez: valláson kívül lenni – számomra kitaszítottság. Megkönnyíti, hogy az olvasóm megértse, mit akarok mondani. A hosszú és a rövid i,o,ö,ü,u pedig feleslegesen megnehezíti, hogy a 15 millió magyar tudjon helyesen írni az anyanyelvén.

Olyan ez, mint Budán a *Várfok tér* helyett a Moszkva tér és Pesten a *Hatvani kapu* helyett az Astoria. Még mindig szovjet megszállás alatt vagyunk? Úgy látszik.

Piarista köz, 2006. november 4.

ÓVAKODJATOK AZ ÍRÁSTUDÓKTÓL...

– mondja Jézus, aki etalonunk, akire legalábbis szeretnénk mindenben figyelni, és felnézni. Jézus, akinek hitele van nálunk. Jézus, aki a mérték számunkra. Legalábbis ezt mondjuk, ilyesféleképpen beszélünk. Illik azonban becsületeseknek is lennünk, s megkérdeznünk maguktól, hogy valóban így van-e. És még azt is, hogy lehetséges-e, hogy ő legyen a mértékünk? Egyik kortársunkról hallottam: Mindenki irigyli, de senki sem akar vele cserélni. Hogyan lehetnél Jézusunk, Te a mértékünk, amikor 33 éves korodra csúful kivégeztek a kereszten? Megszólatatnék most egy igaznak képzelt hangot, s megkérdezem magunkat: melyikünk tudna azonosulni Vele?

– Kedves Názáreti Jézus! Minden elismerésünk és nagybecsülésünk a tiéd. De megkérünk: mérd fel immár kétezer esztendő utóéletedet! Majd mindenki elismert, de ki követett Téged? Mert mindennek mondhatjuk a Rád hivatkozó életét, csak követésnek nem. S ugyanakkor nem mondhatod, hogy akik Rád hivatkoznak, általában ne volnának becsületes, jószándékú, tisztességes emberek. Azok ők bizony. De hát itt élnek a földön. A te szavaiddal egy *evilági országban*, s Atyád helyezett minket ebbe. S mi nem tudjuk függetleníteni magunkat ennek az evilágnak a levegőjétől. Abban élünk, és annak a levegőjét szívjuk magunkba. Hiába kalapolunk meg Téged, meg még a mai textus előrebocsátott szavát is: *óvakodjatok az írástudóktól.* Nem tudunk, pontosabban nincs erőnk elvonatkozni az írástudóktól sem, szavaiktól sem. Ők azok, akik meghatároznak minket. Rajtuk fordul, tőlük függ a kenyérünk. S a kenyér, a gabona neve nyelvünkben – *az élet.* Az életünk. Nem akartál kivenni bennünket a világból, de Te kivetted magadat belőle. Meghaltál, titokban támadtál fel, s itt hagytál bennünket, felmentél Atyádhoz a mennyekbe. Lásd be, hogy csak annyira vagyunk képesek, amennyire. Hiába vagy rossz véleménnyel főpapokról, írástudókról és vénekről. Ők alkotják a Nagytanácsot. S e Nagytanács az, amelyik meghatározza életünket. Ki is végeztethetjük magunkat vele, hogy kövessük mintádat. De őket soha senki nem végzi ki – Te sem. S ha megbuknak is, jön majd helyükbe másik Nagytanács, s abban is ott lesznek a főpapok, írástudók és vének. Ők határozzák meg a történelmet, s elbánnak az okoskodókkal. Az olyanokkal, amilyen Te is vagy. Biztosak vagyunk abban, hogy nem akarod halálunkat... hogy a javunkat akarod. Te sem csodálkozatsz, hogy hatástörténeted olyan, amilyen.

Jézusunk, nagyra becsült Mesterünk, nem kell szólnod. Tudjuk, hogy mit válaszolnál szavainkra: azt, hogy te vagy *az élet, az út s az igazság*. De nem gondolhatod, hogy selejt vagyunk mindannyian, akik képtelenek vagyunk arra, amire lettünk. Jézusunk, próbálj megérteni bennünket és egész történelmünket. Egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy a jövőben mások leszünk, mint amilyenek idáig tudtunk lenni. Valami alku kellene kötnünk egymással. Ebben is becsületes akarok lenni. Az alku ez lenne: elismerünk Téged a lehető legnagyobb elismeréssel. Valljuk, hogy Te vagy a Messiás, akit Isten felkent az elképzelhető legkülönb feladatra. Te vagy az Emberfia, aki majdan eljössz és lezárod a történelmet. Te vagy az Isten fia, aki majd megítéled a világot. Ezen elismerésünk ellenében összesen csak annyit kívánunk Tőled, hogy lásd be, hogy csak ennyi telik tőlünk: a Téged követésre már képtelenek vagyunk.

Nem azért, mert nem igaz, amit tanítasz. Nincs igazabb annál, csak hogy megvalósíthatatlan. Legalábbis számunkra. Láttuk a végedet. Lehetséges, hogy holnap vagy holnapután megint akad egy fiatal, akit megihletsz, s aki elhiszi, hogy lehetséges az ország, amiről beszélsz. Elhiszi a maga fiatal harminc évével, s el is varázsolja azokat a fiatalokat, akiket majd fiacskáinak nevez. Lehetséges. De ő sem viheti többre, mint Te. Esetleg majd szentté avatják őt azok, aki példamutató élete nyomán létrehoznak egy új vallást. De csak egy új vallás avatja majd szentté őt. A régi nem. Nem, mert a réGINEK a főpapjai, írástudói és vénjei fogják őt kivégezni. S azok el nem ismerik, hogy szent és igaz volt, akit kivégeztek. Csakúgy, ahogy Téged sem ismernek el mind a mai napig azok, akik kivégeztek volt, s talán ma már csak jószándékú szerencsétlennek gondolnak... Csak egy új vallás fogja szentté avatni őt, aki majd újra felemeli a zászlót. Egy új, amelyik majd aztán újból kivégzi e derék fiatalnak újabb folytatóját (immár a harmadik Jézust). Miért teszi? Mert a vallás már azoknak a társasága, akik felméri, hogy mi lehetséges, és mi nem. Mi a lehetséges? Hát az alku! Az, hogy amit akarnak Te meg azok, akik nyomodban elindulnak a zászlóval, olyasmit akarnak, ami nem lehetséges. Ennek a belátása az alku tárgya. Ha ezt belátod, akkor cserébe majd magasztalunk érte... Jó?

Nem lehet óvakodnunk az írástudóktól... Ezt Magad is beláthatod. Mondd Jézusunk, volt már a történelemben egyetlen törzs, melynek főnöke úgy öltözködött, mint törzsének többi tagjai? Ha ezeknek *hosszú* volt a köntösük, akkor a törzsfőnöknek rövid volt. S próbált volna akármelyikük is rövidet magára öltetni. Az a rend, hogy a királynak más a ruhája, mint annak, aki nem király. S hasonló a helyzet a főpap és a vén és a mi szegény írástudónk esetében is. Hát attól főpap, hogyha főpap, akkor a ruhája olyan, mint amilyen senki másé. S ezen nem segít semmi sem. Csak nem járhat úgy, mint a nem-főpap! Az orvos is beöltözködik, mielőtt operál. Egy közönséges kis adyligeti pap is beöltözik, mielőtt misébe kezd. Lehet persze a Piarista közben is miséznie, s ugyanúgy pulcsiban mondania a misét, s a paténát mindenki a kezébe veszi, és mindenki iszik a miséző kehelyből. Lehet mindent úgy csinálni, mint az utolsó vacsorán, amelyen nem voltak törzsfőnöki tollak tűzve a fejedbe. De ennek a vége az, hogy aki ilyesmiket csinál nyomodban, annak tanítványait már huszonöt éve nem szenteli pappá a klán: a főpapaké, írástudóké és vénké. Miért? Mert nem érdemli meg. Csak az érdemli meg, aki szereti a hosszú köntösöket. Te nem szeretted. Úgy öltöztél, mint a tanítványaid. Meg is kaptad hóhéraidtól fejdíszként a töviskoronát, s halálra is korbácsoltak, hogy megtanuljad, mi a rend ebben a világban. Egy szóval nem lehet óvakodni azoktól, akik szeretik a hosszú köntösöket. Csak magunkat lehet ezzel az óvakodással kiakolbólítani abból a világból, amelyben nem lehet megcsinálni azt, amit akartál: a hosszú köntösűektől óvakodást. Te is beláthatod. S ezért kínálom fel Neked az alku.

Nem lehet óvakodni az írástudóktól, akik megkívánják, hogy köszöntsék őket a nagy tereken. Minden törzs, minden társdalom kifejleszti a nómenklatúrát, az elitet. Azokat, akik eszük, tehetségük, őseiktől örökölt múltjuk, érdemeik s főleg vagyonuk erejében – s őket megkülönböztető hosszú köntösük következtében is – külön elismerésben részesülnek.

Labdarúgó sztárok, mozicsillagok esetében sincsen másképpen. Ne haragudjál meg érte, drága Jézusunk, de Te sem kerülhetted el a tömeg hozsannáját, amikor húsvét előtt bevonultál Jeruzsálembe. Aki menő, annak ez jár. Két esetben: ha akarja, meg ha nem akarja. Akarjuk, legalábbis jól esik, ha megkapjuk. Az elmúlt napokban egy amerikai magyar rendtársunk eljött hozzánk az ötvenedik évforduló alkalmával. A szülei vitték őt ki '56-ban, s a hatvanas éveiben jár most. Az ebédlőnkben találkoztam vele. Elmotyogtam a nevem, amikor kezelt fogtam vele, de egyik rendtársam hangosan mondta, hogy kivel kezelt. Mire ő: *A híres Bulányi?* És megcsókolta a kezem. Nem tudtam megakadályozni őt ebben, de hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem esett jól. Adtam neki múlt heti prédikációm egy példányát, meg amikor hazautazott, egy *Jászolba fektették* c. kötetem.

Óvakodjunk ezektől a szegény írástudóktól, akik keresik a zsinagógákban az első székeket? S én ha utazom a vonaton, nem járom végig a kupékat, hogy talállok-e menetirányban egy helyet s az ablak mellett? Óvakodjam tőlük, akik keresik a lakomákon a főhelyeket? S nekem tökéletesen mindegy, hogy hova ültetnek? Lakomákon és csoporttalálkozókon és akárhol? Jakab és János majdani dicső országodban jobboldon és baloldon akart ülni, s a másik tíz tanítvány is, amikor tudomást szereztek e kettő *nyomulásáról*. Meg kellett magyaráznod mind a tizenkettőnek, hogy országodban az az első, aki önként választja, hogy utolsó legyen. De nem megy ez. A járási, a megyei, a nemzeti meg az olimpiai bajnokságban is mindenki azért fut és erőlködik, hogy a dobogóra kerüljön, s lehetőleg a középsőre. Az ember olyan élőlény, aki első akar lenni, s a szegény írástudó is. S aki nem biztosítja magának ezt az első helyet, könnyen úgy jár, ahogy te jártál... a Golgotára kerül. Értsd meg: nem akarunk úgy járni, ahogyan Te!

S most jön a vastagja: felélik az özvegyek házait ezek a rút írástudók. Hogyan csinálták? Annyira nem ismerem a Jézus-korabeli Izrael pénzügyi, gazdasági viszonyait, hogy életes helyszíni jelentést tudjak készíteni erről a felélésről. Jobban ismerem a mieinket. Elmondom a felélés mai pandantját. Alighanem növekszik a hajléktalanok száma. Mitől? Hát gazdasági életünk növekedésétől. Kölcsönöket vehetünk fel, hogy csinosítsuk lakásainkat. Kölcsönfelvételünk harmadik évében egy multinacionális cég felszámolja öt évvel ezelőtt nálunk investált üzemét, mert Moldáviában fele annyi bérért tud dolgoztatni, mint minálunk. Felszámolja, és mi elveszítjük munkahelyünket. A munkanélküli segélyből még valahogy telik a mindennapi kenyérre, de már a kölcsön havi részletét nem tudjuk befizetni. Csőd eljárás s utcára kerülés a nem fizetés következménye. Lakásunkat a legszigorúbb törvényesség nevében a bank öröklí. Értékéből gyönyörű két hetet tölthet családjával valaki, mondjuk Thai-földön. Még sohasem járt szegény Kelet-Ázsiában, ami olyan szép. A legtisztességesebb módon feléli nem a szegény özvegy, de a munkanélkülivé lett kölcsönfelvétel házat, aki így hajléktalanná lesz. Hát ez a korunkbeli, az EU-beli változata Jézus történetének a csúf írástudóról.

Az írástudó nem sétált Veled, Jézusom, mert elmondtad neki, hogy a rókáknak barlangjai vannak, Neked pedig nincs hova lehajtanod a fejed. S nem állt kötélnek az írástudó, s nem azt válaszolta, hogy ezen már igazán ne múljon az idei kavicstermés, megyek Veled, hogy nekem se legyen, hova a fejemet lehajtanom. Inkább házat vett, feleséget, ökröt, s ment az üzlete után. Avagy – ismét mai és tegnapi körülményeink között – inkább belépett a Pártba, inkább III/III-as lett, ha osztályidegen volt, s '89-ben Moszkva-hitéről New York-hitre tért, s szállást csinált egy multinacionális cégnek, s a végén két hétre Thai-földre utazhatott.

Mit tehetett szegény írástudónk még? Hát azt, hogy elment a zsinagógába, a templomba, hogy nagyokat imádkozhasson. Azt mondod róla Uram, hogy csak *színleg* imádkozott nagyokat? Értelek Jézusom, hogy mért teszed hozzá még e szót. Mert ilyen életvitel után az imádkozás csak színleg imádkozás a te szemedben. De engedd meg Jézusom, hogy én érthessem szegény írástudónkat is: ő nem élte meg imáját úgy, hogy csak színleg imádkozott. Ő egy tisztességes ember, aki élt a szocializmusban úgy, ahogyan élni lehetett. S utána élt

ebben az új csodavilágban is úgy, ahogyan ott élni lehet. S megköszönte Istennek, hogy sikerült szinten maradnia, s hogy sikerült neki kikerülnie a Golgotát, amely azoké, akik úgy élnek, hogy nem sikerül nekik szinten maradniuk. Mert a szinten maradók is lehetnek vallásos emberek. Azok is megköszönhetik Istennek, hogy megoldották feladataikat. Meg. Úgy, ahogy a feladatokat meg lehet oldani. Meg, és Golgota nélkül! Tehát az írástudó a maga megítélése szerint nemcsak színleg imádkozott, ha nagyokat is...

S most visszatérek az alkuhoz, amit felkínáltam Neked. Lásd be, hogy mire képes az ember. Arra, hogy főpap, írástudó és vén legyen. Teljes tisztelettel Irántad, aki számára ez a választás ízléseden aluli. Irántad, aki erre nem voltál képes. De hát azóta eltelt kétezer esztendő, s látjuk, hogy mi lett abból, amit csináltál. Nem a magam nevében kínálok fel Neked ezt az alkut. Csak az utánam jövők nevében. Hadd éljenek szegények nyugodtan, Lehessenek írástudók, s utazhassanak szegények Thai-földre is... S most szólalsz meg Jézusom, először e hosszú monológom után. Így: *S mit csináltok emlékemmel, a négy evangéliummal?* Több válaszom is van számodra. Ráírjuk az evangéliumokra: 1. Szent zöldséggyűjtemény azok számára, akik szeretik az effajta indián meséket. 2. Legenda. 3. Káros, mert az embereket összezavaró irrealitás, hiszen ki az a felnőtt ember, aki ne tudná, hogy evangéliumod alapján nem lehet semmit sem csinálni. 4. Cseréljük le az Ószövetséggel és Pál leveleivel, vagy inkább Benedek Elek, Magyar mese- és mondavilágával – Gerencsér piarista tanár múlt századközepi ajánlata nyomában. Vagy elvetjük Neked felkínált alkunkat, s nyomodban mégis csak óvakodni fogunk az írástudóktól??? És most van az Amen

Piarista köz, 2006. november 5.

Levelet kaptam a messzi Nyugatról egy honfitársunktól: Kedves Gyurka! Nagy érdeklődéssel olvastam, és örülök minden szövegednek. Ha van, máskor is juttass, kérlek. Mondtam már, az ilyen színvonalú igehirdetés ritka öröm, otthon biztosan nem igen volt benne részem. Hollandiában fedeztem csak fel az egzegetikus prédikáció létét, mely emberközelbe hozza az igét. Téged pedig csak lassan és újabban ismertelek meg, melyben különösen emlékezetes marad legutóbbi látogatásom.

Kaptál-e visszajelzéseket a küldött prédikációra? Érdekelne. Ami számomra világos lett, az a te közösségeid számára nyilván rég ismert tény, hogy Te az őskereszténység apostola vagy. Vissza a gyökerekhez! Ez Hegel dacára izgalmas kísérlet. O körülbelül azt mondja, hogyha lehántjuk a jézusi tanokról a későbbi pl. a patológia, a koncíliumok, a történelem interpretációit, akkor a jézusi gondolatok kibontakozása helyett a történelmietlen, a fejletlen kezdetet kapjuk vissza. Való, de nem igaz. Hiszen a kibontakozásban benne van a meghamisítás lehetősége, tehát mindig újra kell gondolnunk az eredet magvát. De az igaz, hogy az eredeti jézusi gondolathoz az írásbeli hagyomány sem vezet közvetlenül vissza, hiszen Pál és az evangéliumok is több későbbi, illetve közvetett hagyomány meghatározott olvasatait adja. És Jézus maga is nem kereste-e saját küldetésének az értelmét? Számomra tehát érvényes, hogy a történelem a hagyományozott gondolatok nélkülözhetetlen része. Ugyanakkor a szentíráskritika, mely pl. az evangéliumok zsidó gyökereit próbálja feltárni, számomra is rendkívül jelentős megközelítés. Jól mondom-e vagy tévednék, hogy a Te értelmezésed az őskereszténységhez keresi az utat?

Személy szerint engem a tulajdonközösségi életforma még nem győzött meg arról, hogy számomra is járható út. A házaselet például oly bölcs létforma, melyben a mindennapi közelségben felhalmozódott feszültségek szerencsés esetben a rendszeres kisülések által tartós életformává válnak. És ez a kisközösségekben nyilván nem magától értődő. De biztosan szintén lehetséges, ha azokban nem is mindig problémamentes: például a monasztikus közösségek élete. De Te alternatívában gondolkozol. Magam nem is hinném, de épp Enschedében, ahol lakunk, van vagy 27 éve egy olyanfajta közösség, amely talán megközelíti az általad keresettet. *De Wonne* a nevük, harmadik nekifutásra egy Arnulf Sibbink nevű

ferences rendi szerzetespap alapította. (Volt) szerzetesek, (volt) apácák, egy tanár házaspár, talán még egy-két személy, köztük egy értelmi fogyatékos él együtt egy régen kolostorként épült épületben. Összeteszik, amijük van, és szegényként a szegényeknek élnek. Kezdetől fogva a szombati piac maradékait gyűjtötték be és vitték haza a triciklin, abból főznek a közös konyhán. Megélnek. Van egy használt ruhaüzletük, egy használt bútor- könyv- edény- stb. piacuk, konyhakertjük (műveljük kertjeinket!), és számos vendéglakásuk. Ezekben menekülteket, rászorultakat, pl. asszonyokat és gyerekeiket szállásolják el, akik veszélyben vannak (hajjaj, a férjek!), fiatalok, gyerekek, akiket kidobtak a szülők vagy maguktól menekültek ki a családi házból. A rendőrség tűri illetve támogatja őket; tudja, hogy kikkel van dolguk. Hát csak ennyit akartam hozzáfűzni a te szép szövegedhez, hívatlan prókátor és köszönet gyanánt. Hogy vagy jelenleg egészségileg? Remélem, megint megbékéltél az ideiglenes földi léttel, és tovább tudsz dolgozni, élni, gondolkodni és hirdetni az ígét. Szeretettel ölel Péter – Ritkán kapok ilyen leveleket. Szokásommal ellentétben kiadósabban válaszoltam rá a szokottnál.

Kedves Péter! Nem az őskereszténységet keresem. Megérteni véltem negyven esztendővel ezelőtt írt hat vastag kötetes szamizdatomban (Keressétek az Isten Országát!), hogy mit akart, hogyan gondolkodott Jézus. Ezt a gondolkodást próbáltam beépíteni a minket meghatározó létező szocialista valóságba. Valahogyan kibírtuk reakcióit. Már kevésbé bírtuk ki az elvtársakkal szövetséget (részleges megállapodás – 1964) kötő Vatikánéit. S még kevésbé bírjuk a mai multinacionális valóság hatását – mimagunkra.

Az őskereszténység (kiközösítődött a zsidóságból 92-ben Jamniában) csinált egy új vallást a Jézustól hírből sem tanított megváltás alapján (keresztthalálával kiengesztelte az Atyát), s ez új vallás is beépíti magába a 4. század elején a hagyományos szövetséget a trón és az oltár között. Ennek alapján Jézus nevében viszi tovább a történelmet – Jézust megtagadva, azaz erkölcsi rangra emelt háborús tömeggyilkolással. A maga részéről kiépíti az egyházon belül is a diktatúrát (máglyagyújtások). s a felvilágosodás után reakciónak is bizonyul: fenntartja és megerősíti a maga diktatúráját: a tévedhetetlenséget és az alkotmány nélküli egy személyi hatalmat. (A multik ez utóbbiak nélkül is tudják csinálni, amit akarnak.)

A jézusi szeretetnek nincs szüksége erre a diktatúrára – ezt mondja el '80-ban írt *Egyházrend* c. könyvem. Legfeljebb 12 főből álló kisközösségek küldötteiből alakul Jézus egyháznak rendje, e küldöttek is legfeljebb 12 fős közösséget alkotnak, s a kilencedik szinten már létrejön az a kisközösség, mely egybefogja mindazokat, akik Jézus követőinek vallják magukat (megválasztják maguk közül a pápát). Mindez lehetséges nulla forint, nulla fillér költséggel, feleséggel-férjjel, családdal. A nőknek ugyanannyi a lehetőségük ebben az egyházrendben, mint a férfiaknak.

Ezt a rendet tenné teljessé az az életközösség, melynek mintájáról magad számolsz be hollandiai tapasztalatod alapján. Elküldöm Neked a nyári Bokor-Nagytáborban ezekről a dolgokról tartott előadásomat. Ölellek.

Piarista köz, 2006. november 6.

A BELSŐ VÁRKASTÉLY

Szerzője négyszáz évvel előttem született. Rá száz évre szentté avatták. Amikor születtem, magyarra fordították. A minap egyháztanítóvá tette őt a pápa, s nyomában újra kiadták a magyar fordítást. Jézus és Pál elemzése, Hamvas Béla *Scientia Sacra* III. kötetének glosszázása után, elkezdem glosszázni *A belső várkastély*-t is. 62 éves volt, amikor e művét írta Avilai Teréz. Rá öt évre meghalt. A Szent István Társulat 1979. évi kiadásának lap-, bekezdés- és sorszáma áll a dölt betűkkel írt idézetek előtt.

259/3/7: van az engedelmisségben valami titkos erő...

Nem írtam soha semmit ember parancsára. Azt hiszem, minden írásom úgy született meg, hogy tudtam: valakinek a lábára léphetek vele. Csak belső indításból írtam. Csak azt írtam le,

amiről azt gondoltam, hogy újat vagy legalábbis igazat mondok vele. Teljesen védtelenül. El is ítélte értük a Kreml és a Vatikán hatalma. Van ebben is valami titkos erő? Titkos az nincs, csak következményekkel terhes: *Mit akar ez az egy ember? Most már Teréz sem jó neki?* Teréz, akit félvilág csodál, ahogy Bellon Gellért, az egyház püspöke, leírja a kötet Előszavában (7-20. o.).

259/3/u.3: ...majd elvégzi helyettem ezt a munkát Ő, aki már sokkal nagyobb dolgokat is megtett értem. Bízom az Ő irgalmában.

Sohasem kevertem Őt össze magammal. Annak ellenére sem, hogy a belső indítás számomra azt jelentette, hogy nincs tovább, mert a végső indító csak Ő lehet, ha egyszer Őt akarom szolgálni írásommal. Csak Ő lehet, ha és amennyiben a teremtménynek módja van Őt megszólaltatni. Módja van? Nincs, mert ahányan vagyunk, annyiféleképpen beszélünk? És mégis van, mert minden ember egyedi rezonáló doboz, és Ő csak ezen a dobozon keresztül tud megszólalni. Istenem, mennyi butaság került ki ezekből a dobozokból az évezredek századok folyamán! Csak azért tudok írni, mert úgy gondolom, hogy az én dobozomból talán kevesebb butaság jön elő. Tanulunk a régebbi butaságokból, ha nem is mindannyian.

260/0/u.3: ...én akkor sem végzek hiábavaló munkát, mert engedelmességből vállalom ezt a fáradságot...

Soha semmit sem írtam még engedelmességből. Hatvan éve *A jerikói vak koldus* kezdetű sem. A hatvan év alatt egyetlen könyvem sem, és most ezt a glosszázást sem. Csak belső indításból. Most is azért, hogy csináljak valamit, ami közelebb visz Hozzád. Valamit, ami értelmesen tölti ki az időm 89. esztendőm kapujában. Nem engedelmességből születtem meg szüleim gyermekének, csak oda kerültem. Nem engedelmességből mentem el 71 éve piaristának, s tettem, amit ott tennem kellett, hanem mindig csak belső vállalásból. Nem engedelmességből mentem az ávó börtöneibe, hanem külső muszájból, és ismét legbelsőbb vállalásból. Ugyanabból, amiből most glosszázok. Jézus sohasem volt engedelmes. Lelke indításából ment ki a pusztába, s hagyta, hogy a Getszemániban megköttözzék a főpap szolgálai. Külső muszáj és belső vállalás – csak ez a kettő volt életemben. Mind a kettővel hallgatok Atyám szavára, s nem engedelmeskedem. A muszájnak sem, belső indításomnak sem. Mi értelme volna annak, hogy magamnak engedelmeskedem? Semmi. Hallom és hallgatok arra, amit belül hallok.

260/1/4: Mindazt, amit mondani fogok, föltétlenül alávetem előljáróim ítéletének...

Senki ember ítéletének nem vetem magam alá. Hogyan is tehetném, amikor Isten hangját rezonálja a dobozom. De meghallgatom embertársaim véleményét, mert ők is rezonálhatják ugyanazt is, amit én, és mást is. Meghallgatom, mert az a tisztem, hogy meghallgassam e nagy méltóságot hordozó embertársaim szavát, ha arra érdemesítenek, hogy véleményt formáljanak arról, amit mondok. Jézus azt mondta, amit hallott Atyjától (Jn 8,26), s én figyelek nemcsak Rá, hanem az Atya mindenegyes emberi dobozára is. Ítéleteknek sohasem vetem magam alá. Az ítéletet gyilkosság követheti: kereszt vagy máglyahalál. Hogyan figyelhetnék azokra, akiknek szakmájuk a gyilkosság? Istent is megölnék, ha képesek lennének rá, csakhogy érvényt szerezzenek tévedhetetlen ítéleteiknek, melyek vagy soha nem igazolódnak, vagy kiderül róluk, hogy tévesek. Ami igaz, annak állításért minek gyilkolni? Ami bizonytalan vagy téves, amiatt meg hiába gyilkolok, nem lesz igazzá a gyilkolástól.

260/1/u.3: mindig hűséges alattvalója voltam az Egyháznak, az vagyok és az is maradok.

Nem vagyok alattvalója senkinek. Istennek sem. Viszonyom vele elmondhatatlanul bensőségesebb. Rezonáló doboza vagyok. Csak olyan, amilyen, de mégis valamiképpen – nem tudom, hogyan – egy vagyok vele. Ember kezelhet engem rabszolgájaként, s muszájból dolgozom is neki, s mondhatja rólam, hogy alattvalója vagyok. Isten Országában nincs alattvaló. Ott csak testvérek vannak, akik mossák egymás lábát. A gyermek nem alattvalója szüleinek, a feleség sem férjének, a tanítványok sem Jézusnak – mindnyájan testvérek. Az engedelmesség és az alárendelés fogalmait Szent Pál hozta be az egyházba. De csak oda, Isten

országában nincsen helyük. Figyelő testvére akarok lenni mindenkinek, akivel Jézus egyházában (vagy akárhol) találkozom. A fölérendelteket, az ítéletet hozókat, a gyilkolásra készeket csak elviselem – muszályból és közben figyelek lelkem legbensőbb és isteni hangjára.

261/0/u.7: ha ebben a műben valamit igazán találóan sikerült volna kifejeznem, az nem tőlem származik...

A butaság is, a találékonyság is az enyém. Nem az a helyzet, hogy ami butát mondok, azt én mondom; ami okosat, azt meg Isten. Nem így működik ez a csodálatos szerszáma Istennek, az ember. Hanem úgy, hogy sikerülhet nagyon jól rezonálnia dobozomnak, meg sikerülhet kevésbé jól. Ha nem így volna, ha Isten lenne közvetlen oka a mi bölcsességünknek, ha Isten lehetne egyáltalán közvetlen ok, akkor mindig a csúcson járnánk. S akkor mindig nagyon találékonyak lennénk. De Isten nem magnónak teremtett minket, csak rezonáló doboznak. Ezt megmondtam '92-ben a Vatikánban a mostani pápának is, aki azt kívánta volna tőlem, hogy mindig az egyház tanítását mondjam. Mire én javasoltam neki: Küldjön a szószékekre emberek helyett magnó készülékeket. Mit válaszolhatott volna rá? Semmit. Minden tőlem telhetőt meg kell tennem azért, hogy találékonyak bizonyuljon, amit mondok. Mindig minden örömmel azon vagyok, hogy igazán találókat tudjak fogalmazni.

260/0/u.2: ha csak az Úr az Ő végtelen irgalmában meg nem segít.

Ha megsegít, akkor mondom a találót – gondolja Teréz. Istennek csak végtelen irgalma van. Semmikor sem dolgozik félgözzel. Ennek ellenére rajtam is fordul a siker. Az ő végtelen irgalma mellett az én véges, emberi erőm, az én eszem is számít. A végtelent és a véges valamennyit összeadva jön ki a találó vagy kevésbé találó, vagy az egyáltalán nem találó fogalmazás. Nem tolhatjuk Reá az eredményt, ha az kielégítő, s magunkra meg azt, ami nem kielégítő. A misztika alapja éppen az, hogy a kettő, Isten és az ember, egymásban van. Hogyan? Valakik számára, az én számomra is, ez legbensőbb alaptapasztalat, a nagy nyilvánvalóság. Olyan módon az, hogy a nagy doboz a kis dobozban, és a kis doboz a nagy dobozban található. De hát ez nem lehetséges. Mégis ez az őstapasztalat, a tényállás kifejezője. Nem tudom másképen gondolni: én az Istenben, és az Isten bennem. Hogy ez nem logikus beszéd? Lehet. De ez a magyarázata annak, hogy vagy van kellő eredménye az ő végtelen irgalmának, vagy csak kevésbé van. Ember és Isten egymásban van. Az én véges voltom magyarázza a hol kevesebb, hol nagyobb eredményét fogalmazásom sikerének. S ha önmagában sikeres is volna fogalmazásom, s mégis kevésbé nyílik meg rá hallgatóim füle, az meg az ő fülük-dobozuk számlájára írandó – ha sikeres a végtelen irgalom, ha nem. De a végtelen irgalom – stabil, állandó tényezője Istennek. Nincs úgy, hogy nem működik. Nincs, mert ő maga a végtelen irgalom.

Az első lakás – I. fejezet

262/1/1: Azért imádkoztam, hogy az Úr kegyeskedjék helyettem beszélni... egy szerencsés ötletem támadt.

Nem kegyeskedik. Nem tud helyettem beszélni. Csak általam. Esetleg imádkozásomnak lehet az a következménye, hogy támad egy jó ötletem. Istennek nagyon jó ötletei vannak, de azokra nekem rá kell jönnöm. Ha kellő mennyiségű a csendem, az imádkozásom, akkor jó reményem lehet, hogy legalábbis valamire rájövök. Egy ötletre, amivel aztán dolgozhatom, amit bontogathatok. Esetleg egy könyvön keresztül, esetleg éveken át, esetleg mindhalálig.

262/2/4: ... leányaim, mi egyéb az igaznak lelke, mint valami paradicsomkert, melyben az Úr gyönyörűségét találja.

Hatvanon túli öreglány szól itt nála fiatalabb, de felnőtt lányokhoz. Régi történet ez. Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette meg férfinak és nőnek az embert, de vannak olyan vallások, a miénk is, amelyek úgy gondolják, hogy férfi és nő egymásba kapcsolódva – nem igazán alkalmasok arra, hogy megközelítsék földi életükben az Istent. Teréz a maga ötletét: a belső várkastély rejtelseit kolostorba vonult magányos nőknek tanítja. Nem házásoknak, mert

azok nem alkalmasak rá, hiszen a házasságban a férfi feleségének, a feleség férjének akar megfelelni, minek következtében elvész számukra e kastély rejtelseinek vonzereje. Jézus és a Tizenkettő probléma nélkül gondolják, hogy a feleséges Péter lesz a legalkalmasabb Jézus távoztával a Tizenkettő összetartására, s hírből sem jut eszükbe, hogy Isten csak azért teremtett férfit és nőt, hogy útjaikon akadályozzák egymást Isten felé. Azért kell ezt megmondanom, mert a lányok magukban, a fiúk magukban csak valami művirág-félét csinálhatnak, s nem azt, amit Isten gondolt, amikor a férfit nőre és a nőt férfira vágyódónak teremtette. Még pedig a számunkra tapasztalható alighanem legnagyobb vágyódással. S ha így van, akkor azonnal megkérdőjeleződik számomra Teréz imádság révén megtalált ötlete a belső várkastélyról, s kérdezem, hogy annak különféle szobáiban mért nem apákat, anyákat s gyereksivajt találok. S nem tudom elnyomni azt a gondolatot, hogy az az Isten, akit Teréz lányai e szobákban keresnek, csak szerelem-pótló Isten. S ez olyan méltatlan Istenhez, emberhez egyaránt. Nem jutok emberi szerelemhez, s ezt mintegy pótkávéként pótolom Istennel. Nem tartjuk jónak Isten terveit, kiigazítjuk tehát. Ez meg nem látszik illőnek az emberhez. De minderről Teréz nem tehet: apáca lett, és apácákat kapott nevelni. Honnan vagyok én ilyen okos? Csak onnan, hogy Jézus az etalonom, s ő nem célebszeknek, párnélkülieknek hirdette meg az Isten Országát.

263/1/7: ... e lélek szépsége és méltósága meghalad minden fogalmat... 264/0/u.4: Isten már e siralom völgyében hajlandó bensőleg egyesülni velünk hitvány földi férgekkel.

Teréz örökölte ezt az ellentmondást: méltóságunkat és ugyanakkor hitvány féreg voltunkat. Ha megütközött volna rajta, nem írta volna le. Szent hagyomány volt ez számára. De számomra képtelenség e kettőt együtt vallani. Ha valakit lehitványférgesnek, hajlamos ütni érte. Magam is figyelmeztetném: Mit beszélsz? Mert beláthatom ugyan bűnös emberi életem, de azt, hogy hitvány féreg vagyok, nem tudom gondolni. A hitvány féreg sem hitvány. A tyúkok számára ízes falat, amikor egyikük kifordul a földből az ásóm nyomán. S én nem vagyok féreg, nagy a méltóságom: Isten van bennem és én Őbenne. Teréz úgy gondolhatta, hogy alázatát tanúsítja, ha hitvány féregnek mondja magát. De a jézusi alázat nem öngyalázás. Sohasem csinálta, nem is tanított rá. Az alázat készség arra, hogy embertársaimnak szolgálatokat tegyek. Arra, hogy ne uralkodjam. Az öngyalázással nem teszek senkinek sem szolgálatot, csak hiteltelenné teszem magam: nem hiszik el rólam, hogy komolyan mondom, amit mondok.

266/1/1: ... a lélek, aki nem elmélkedik, olyan min a béna vagy szélütött ember. 266/2/1: ... a lelki várkastély belsejébe csak egy kapu vezet, s ez az imádság és az elmélkedés.

Ez az I. fejezet (262-268. o.) fő mondanivalója. Teréz szerint van az ajakima és van az elmélkedés. Az elsőnél mozog a szánk, a másodiknál nem. Az első is jó, ha elmélkedésre vezet el bennünket – tanítja Teréz. Mit tudunk meg az elmélkedésekről? *Legbizalmasabb beszélgetések Isten és a lélek között... égi dolgok... Isten dédelget bennünket... társaságát élvezzük.* Azt is megtudjuk, hogy mi akadályozza elmélkedéseinket: *csak a testiünkkel törődünk, belemériünk az anyagiakba, a világba, a világi érdekek teljesen lekötik érdeklődésünket.*

Ezeket a megállapításokat idéztem az I. fejezetből. Az akadályokkal kezdeném. Úgy látszik, hogy az apácáknak nem sikerült kizárni kolostorukból – az embert, aki törődik testével, az anyagiakkal, a világgal s annak érdekeivel. Ha nem sikerült, minek vállalták a kolostorba vonulást? Nem tudom, de gyanítok valamit. Első magyar királyunk alapvetően úgy építette az egyházat, hogy hadban legyőzött ellenfelei birtokait, marháit, jobbágyságait odaadományozta a püspököknek, a szerzeteseknek. Ennek következtében gazdag kolostorok várták a szerzetesnek jelentkezőket. A gazdagság pedig melegágya az elmélkedéseket akadályozó anyagi érdeklődésnek. Aligha lehetett ez másképpen a 16. századközépi Spanyolországban sem. Mért ajándékozott Szent István? Így kellett keresztény királyságot csinálni. Miért így kellett, amikor Jézus alamizsnából élt?

S ezzel visszatérek alapgondomhoz: mért ezen a sokszorosán steril területen fejlődött ki az érdeklődés az elmélkedés említett tárgyai iránt? Mért nem inkább a Jézushoz hasonlóan közelebb fekvő, a birtokkal, marhával egy sorba tett jobbágyság világában? Mért nem e jobbágyság természetes közegében, ahol volt asszony, férfi, szerelem és annak gyümölcse: a sok-sok gyerek? Nem érdekel engem, hogy az Isten megteremtette természetes közegen kívül: azaz a szüzességre törekvők és a kiváltságos gazdagok körében hogyan lehet megközelíteni Istent. Olyan ez számomra, mint a művirág. Arra vagyok kíváncsi, hogy mire képes az ember az Istent megközelítésben, ha Isten akarata szerint él. Ha párja van, s ha neki is csak annyi jut a föld javaiból, mint a jobbágyság-tömegeknek. Mit válaszol erre a kultúr- és a vallástörténelem?

Azt, hogy kiváltságok nélkül, és természetfeletti nélkül, valószínűleg természetellenes (célelvis, pár nélkül élő) körülmények között nem virágzik ki semmi. Ezt? Én meg azt képviselem, hogy lehet művirág-tenyésztést csinálni, de ehhez Jézusnak aligha van valami köze. Összefonódott a kereszténységben (is) egyfelől a gazdagság, a fegyveres hatalom, másfelől pedig a szüzesség gondolata. S kérdezem, hogy mi köze van mindehhez Jézusnak, az ő szegénység- és béke-szeretetének, s hogy Péternek nem mondta, hogy zavarja el feleségét? Mi?

Ami pedig a steril körülmények között lehetséges elmélkedés-gyümölcsöket illeti, meg-tárgyalásukkal még várjuk meg a következő fejezetek anyagát. Elolvastam a II. fejezetet is. Kimondom: számomra teljes összevisszaság, majd azt mondom: zagyvaság.

II. fejezet

268/1/1: Nézzük meg, hogy mily szomorú... a kastély, ha a halálos bűn homálya borul rá.

Nincs mód kitalálni, hogy mi volt a halálos bűn. A fordító szerint Teréz követte azt el. Alighanem Teréz korábban is tudni lehetett, mit tanított akkor halálos bűnnek az egyház. Próbálom kitalálni, mire gondolhatott Teréz. Pár hónapja szenteltek pappá, amikor meghívtak gyónatni egy apácák vezette iskolába. Tíz éves se lehetett az egyik gyónóm. Mondta azt, amiről azt tanulta, hogy halálos bűn: *szemérmetlen dolgot cselekedtem*. Faggattam, hogy mi volt ez a cselekedet. Nagyon nehezen tudtam kiszedni belőle a vallomást: *Mosakodtam, amikor apukám is bent volt a szobában*. Ilyesmi lehetett Teréz bűne? Nem tudom, talán nem.

Gondolkodom a halálos bűn fogalmán. Valami, amit feltétlenül meg kell gyónnunk – egyházunk tanítása szerint. Valami, ami feltétlenül ellenséges Istennel vagy a felebaráti szeretettel szemben. Ha ilyesmit követek el, feltétlenül tudom, hogy vétkeztem. Ha tudom, hogy vétkeztem, akkor büntudat van bennem. Ha büntudat van bennem, akkor elméletileg két eset lehetséges. Az egyik: igenis vétkeztem, akartam is, és nem is bánom. De ezt csak mondani lehet, érezni nem. Az ember lelke olyan szerszám, amely büntudat után bánatért kiált. Azon nyomban. Más dolog, hogy mikor gyónom meg és ismét más, hogy azonnal sajnálom, hogy elkövettem. Könnyen lehet, hogy már a bűn elkövetése alatt is bánom. Hát akkor miért teszem? Azért, mert nincs erőm nem tenni. Így van az én esetemben is. Terézről fel kell tennem, hogy legalább olyan érzékeny volt a bűnnel szemben, mint én. Akkor meg különösen, amikor halálosan vétkezett.

Ezeket mondja Teréz a halálos bűn következményeiről: *nem Istennek akar kedvére tenni, hanem az ördögnek örömet szerezni... Képzeljétek el, teljes sötétség borul rá... Ha életed most bevégeződne, soha többé nem élvezné a fényt... amitől állandóan rettegniünk kell... azóta folytonosan rettegek attól, hogy Istent meg találja bántani...*

Bennem nincsen ilyen rettegés, nem gondolom, hogy teljes sötétség borul reám, nem akarok az ördögnek örömet szerezni. Másképpen élem meg, ami ilyenkor történik bennem: nem volt erőm arra, hogy szeressek, és sajnós, sajnós, de nagyon sajnálom. Ez van bennem, amikor vétkezem. De ha vétkezem is, akkor sem szűnök meg Istentől lenni. De Jézus előtti korszakomban, amikor még csak keresztény voltam, én is gondoltam olyasmiket, amiket Teréz ír A belső várkastélyban. Valami tanulságot is levon bűnéből Teréz:

271/0/2: bármí jót teszünk is... nem tőlünk származik, hanem abból a forrásból fakad, amelybe lelkünk fája ültetve van... azonnal végső forrására vezeti vissza, s átérti, hogy anélkül semmire sem vagyunk képesek.

Értem Terézt. Szavainak célját is. Isten a végső ok, s ezért valóban nem vagyunk képesek semmire sem nélküle. De Isten a *mi* végső okunk. S *mi* magunk is vagyunk valamik. S bűnre is képesek vagyunk. Ha ez semmi, akkor az emberiség majd csupa-bűn történelme is semmi? Ez a történelem akkor micsoda? Semmi? Aligha. Hanem tántorgásunk a széles úton, amely talán mégiscsak Feléje vezet. Nem szabad leszólnunk a tántorgást és a tántorgókat. Teréz folyton leszólja önmagát. Adok erről egy kis gyűjteményt: *mi együgyű nők... az ilyen tudatlan személy, mint én... kezembe veszem a tollat, mint egy oktan lény... ennek az én műveletlenségem az oka... bűnös lélek vagyok... ilyeneknek, mint én, nem valók az eredetiségek.*

Mindezeket nem vezeti vissza a végső okra: ha valami mégis jó bennünk, az a végső ok munkája, a tökéletlenségeket meg *mi* magunk okozzuk. Az ember nem lehet ugyan Isten, de Isten alighanem legkülönb alkotása. Csak ennyi tellett Tőle. Tehát ne bántsuk feleslegesen magunkat, mert könnyen lehet, hogy akaratlanul is Isten művét kicsinyeljük le. S nem hiszem, hogy azonosulni tudnánk vele; Teréz sem tudna ezzel a szemlélettel, melyet egyébként váltig hangoztat. Mit szólna, ha mindezeket más mondaná neki: *Te együgyű, te tudatlan, te oktan, te műveletlen, te bűnös, te szajkó apáca!* Legalábbis nagyon fájna neki, bár nagy tökéletességében elviselné: ezt bűneim büntetése után kapom, és Isten kezéből fogadom, s ezért elfogadom. Nem erre lettünk teremtvé, hanem arra, hogy megbecsüljenek minket. Ha butánk is vagyunk, nehezen viseljük, hogy az orrunk alá dörgöljék. Normál reakciónk: *Te vagy a buta!* Ha el is fojtjuk, ha nem is mondjuk ki, akkor is gondoljuk. Teréz jó szándékát nem vonom kétségbe, de ezekben áldozata kora *irányának*, az öngyalázás bevett irodalmi formájának. Maga is érezheti ezt, amikor az igazi alázatosságról beszél. Nem mondja ugyan meg, hogy az micsoda, de el akarja határolni a nem igazitól, ami az öngyalázás.

274/1/7: ... nagyon is hátrányos volna, ha sohasem gázolnánk ki saját nyomorúságunk sarából... ha mindig ezzel vesződünk, a mi forrásainkból is iszapos patak fog folyni. Érttem iszapon, sáron az ilyesféle gondolatokat: szabad-e magamfajta nyomorult lénynek olyan magasztos dologról beszélnie, mint az ima... meg vannak győződve, hogy mindez valódi alázatosság... tekintsünk Krisztusra, s tanuljuk meg az igaz alázatosságot, s nem tesszük majd hazuggá és gyávává önismeretünket.

A nem-igazi-alázat hazudik önmagának, azaz csak mondja, de nem tekinti magát nyomorult lénynek. Ebből a hazugságból nem tud kikeveredni Teréz. Az irány, a középkori formulae devotionis (alázatformulák) végig kísérik írását. Akkor is, amikor ellenük akar beszélni, rendre beleesik, és nem mondja meg, mi az igazi alázat, csak az öngyalázás ellen szól. Az igazi alázat engedi, hogy bátran belefogjunk abba, amire lelkünk indít minket. Ahogyan Jézus is belefogott a maga képtelen tervébe, annak ellenére is hogy hamarosan a Golgotára került. Csak Teréz nem mer az efféle hivatkozni, mert a spanyol inkvizíció árnyékában: óvatosnak kell lennie.

Van ebben a II. fejezetben, ami életszagú, azaz hogy kolostorszagú. Az istenszerető emberek Teréz századában természetesnek tartották a kolostori élet vállalását, az ember természetes közegéből, a családból kiválást. A gyermek engedelmeskedik szüleinek, s ha eléri a felerősülés korát, párt választ. S nem engedelmeskedik többé. Egy lesz a párjával, és gyermeket nemz. Aki kolostorba lép, felnőtt is tovább engedelmeskedik a kolostori főnöknek. Ebből az engedelmeskedésből születik meg fejezetünkben az, amit élet- azaz hogy kolostorszagúnak mondtam.

278/3/u.2: Az egyik nővérben (az ördög) oly vágyat kelt a bűnbánat cselekményei iránt, hogy nem is boldog, ha nem sanyargatja magát. Ha azonban a főnöknő megtiltotta, hogy bárki is végezzen önsanyargatást az ő engedelme nélkül, s ő nem tartja magát ehhez, akkor kezdődik a baj...

Ha az ember családot alapít, kap az élettől bőven feladatot: békességben kell élnie párjával, fel kell nevelnie gyermekeit. Ez a két cél bőven ad neki feladatot, melyekben gyakorolhatja emberi hivatását: az isten- és emberszeretést. Ha meg kolostorba vonul, akkor ugyanezt a hivatást természetellenes körülmények között, családon kívül kell gyakorolnia, s megtanulja ott, hogy sanyargatnia kell magát Istenért. S ha erre nem kap engedélyt előljárójától, abból baj lesz. Ez a természetellenesség a második hatványon: felnőtt is engedelmeskedik. Pedig felnőttnek lenni annyit jelent, hogy az ember tudja már, hogy mi a dolga életében. A szerzetes pedig nem tudja, s ezzel visszaminősíti magát gyermeknek. Nem hiszem, hogy a négyzetre és köbre emelt természetellenességek útján kellene teljesítenünk Isten akaratát, aki azért teremtette meg természetünket, hogy ezen Általa megteremtett természetünk alapjain próbáljuk teljesíteni, amire megteremtett bennünket.

A második lakás – I. fejezet

Megértem Terézt, megértem, hogy mért választotta a szerzetet. Itt van csak lehetősége arra, hogy teljesítse Isten akaratát. A szerzetben kívüli keresztény világban nincs. Az ördög abba akarja visszavinni a szerzetest:

283/1/u.8: a lélek szeme elé állítja a világi dolgoknak a viperáit, s úgy tünteti fel azok élvezetét, mintha örökké tartana; a közbecsülést, barátai és rokonai szeretetét, egészségi állapotát, melyet az önsanyargatás tönkre fog tenni... pedig ezek a dolgok mind értéktelenek azokhoz képest, amelyekre ő törekszik.

A század, melyben Teréz él, Amerika leigázásának százada. A legkatolikusabb spanyol király hadseregei ekkor gyilkolják le és teszik rabszolgává Amerika őslakosságát. A szerzetesek is gazdagok. Teréz meg akarja teremteni az egyetlen helyet, ahol megkeresztelt emberek Jézusra emlékeztető életet folytatnak: a sarutlan karmelita kolostorokat, ahol utánozni akarják Jézus életét, szenvedéseit. Reménytelennek látta, hogy ez a Jézuséra hasonlító élet a világban, a keresztény világban megvalósítható lenne. De erről nem beszélhet, mert a legkatolikusabb király és népének gyilkos akcióit védi – az inkvizíció. Mindezek említése nélkül is támadt bőven Teréznek baja az inkvizícióval. A legóvatosabb módon is életveszélyes a Jézus nevét emlegető keresztény világban Jézus életének példájára hivatkozni. Nem szabad megmutatni, hogy a történelmi kereszténység akkor és ott mutatott formájának sincs semmi köze Jézushoz. Azt nem írhatja le, ami van. Nem kérdezheti meg rendtársaitól, hogy a konkvisztádorok feleségei akarnátok lenni? Az egyetlen, akit bátran emlegethet, az ördög:

284/1/8: ... az egész világ tele van hamissággal... azok az élvezetek, amelyekkel az ördög kínálgatja, szenvedéssel, gonddal és kellemetlenséggel járnak... ezek csak elengedő okok arra, hogy elutasítsuk az ördög kínálatát... Mily szerencsétlenek azok, akik az anyagi javakra törekszenek. A léleknek valóban sokat kell itt szenvednie. Legtöbbet akkor, ha az ördög jellemet és erőt vesz észre benne... Ilyenkor mozgósítja ellene az egész poklot...

Mindezekben a fogalmazásokban százados iskola nevelte Terézt. A fegyverek által világhódítónak lett kereszténységnek ez a **lelki életi** nyelve. A másik nyelvet, a másik fogalmazást pedig csinálja a keresztény világ tényleges valósága. A pápa, a király, a főpapok, a főurak és zsoldosaiknak a valósága. Írásra ezek nemigen adják fejüket. Ha mégis igen, akkor ők is a lelki élet terézi nyelvét használják. Ebben a világban Machiavelli szólaltja meg a pápa, a királyok stb. valóságos életének a nyelvét: a machiavellizmusét. A gátlástalan hatalomgyakorlás ígéjét. Szerencsére ő nem hivatkozik Jézusra. Tudja, hogy semmi köze a tényleges kereszténységnek Jézushoz. Tudta ezt Teréz is? Talán tudta, de csak ördögöt meg anyagi javakat emlegethetett.

Hogy mi lett volna Jézus sorsa, ha ebben a világban újra megtestesül, megírta Dosztojevszkij. A Nagy Inkvizítor lefoghatja őt megjelenésének első órájában, s megmagyarázza neki, hogy menjen vissza oda, ahonnan jött, mert a valóságban csak azt lehet csinálni, amit a világ urai, az egyház, ők csinálnak. S mi lenne Jézus sorsa, ha ma testesülne meg? Mit csinálna vele Mr. Bush? Mit a pápa? És mit a Bokor? Meghallgatná őt? Találna Tizenkettőt?

Vagy a Nagy Inkvizíciónál is gyorsabban intézné el őt a CIA, a Kúria, és a Bokor legradikálisabban Őt emlegető szárnya is, ha össze akarná szedni a Tizenkettőt, *aki mindenüket elhagyva követik őt* (v.ö. Mk, 10 28)? Elmondhatná-e nekünk: *Senki sincs, aki úgy hagyta el házát vagy testvéreit, anyját vagy apját, gyermekeit vagy földjeit érterem és az evangéliumért, hogy ne kapna százannyit...?* Mit válaszolnánk neki? Szótlánul fordulnánk ki a zsinagógából? Vagy azt mondanánk: Kérek, ments ki engem? Vagy azt, hogy a Kossuth térre kell mennem? Vagy mennénk utána?

Ne bántsam hát Terézt. Tette, amit tehetnie lehetett. Összeszedett nőket, akik hajlandók voltak sanyargatni magukat Jézusért, ha a főnökasszonytól engedélyt kaptak rá – a Földön lelki javak és az örök élet reményében. Ezek mégis olyan jézusian hangzanak. Akkor is ha Jézus l'art pour l'art nem sanyargatta magát, s bennünket sem arra bízott, hanem az Isten Országára, melyért aztán sanyargat majd bennünket – a főpap.

287/0/2: ... a legfontosabb, hogy aki imádságos életre adja magát... azért tegyen meg mindent, hogy saját akaratát tökéletes összhangba hozza Isten akaratával... Akaratunk alárendelésében rejlik üdvösségünk egész titka... 288/1/ u.3. ... ebben a lelki lakásban már e földi élet folyamán olyan boldogságot élvez, amilyenre még csak gondolni sem mert volna... 289/0/5: ha bármi munkát végez, azzal is nagy részt üt a lelki összeszedettségén 289/1/6 ... ennek a belső várkastélynak kapuja az ima... 290/0/u,2: imádkoznunk kell, ha meg akarunk szabadulni az örökös kísértésektől.

Megteremtette Isten az embert. Kertbe rakta, hogy művelje azt. Kultúra, az agrikultúra a Föld benépesedésének az alapja. S ha azt is akarja, hogy Szentháromság-mintájú életet éljünk ezen a Földön, ennek is alapja ez az agrikultúra. S ez az Isten akarata. Ennek teljesítésétől lesz boldoggá az ember. A sarutlan karmelita meg azt gondolja, hogy az imával teljesíti Isten akaratát. Nem lát módot másképpen Isten akaratának teljesítésére. A múlt század első felében hazánkban egyház címen a legkülönbet alighanem Kerkai Jenő csinálta: megteremtette a KALOT-ot. Nagy dicsőítő éneket lehetne zengenem nevének. S ő boldogan üdvözölte Halász Piusz kezdeményezését, a borsodpusztai ciszter ágat, melyben a ciszterek majd napi hét órát fognak imádságban tölteni.

Mindazonáltal Jézus ács volt, majd utána vándortanító, aki gyógyított is. Mikor tanítványai megkérték, hogy tanítsa őket imádkozni is, megtanította nekik a Miatyánkot. Nem imával akarta teljesíteni Atyja akaratát. Teréz imával akarta. Nem olvasta volna az evangéliumokat? Olvasta, de mégis arra az eredményre jutott, hogy csak az ima vezeti el őt Istenhez. Sikeres pályát futott be: keresztre sem feszítették, el sem égették, és négy század múltán egyháztanítóvá is lett. Írásainak száma alig megszámlálható. Ő a misztika egyik legnagyobbnak tekintett képviselője. S besorolom mégis őt is a történelem nagy sikertelenjei közé, akinek másfél ezer évi előzője ugyanott található. Ugyanott, a sikertelenek között. De két fajta sikertelen van: olyan, amilyen Jézus volt meg másmilyen, s Teréz a másmilyenek sorában található. Ugyan miért sorolom őt oda?

Lehet, hogy akad olyan ember, aki boldog, ha egész életén keresztül csak imádkozhatik. Ilyen is van. De ha nagyformátumú személy, akkor kiderül, hogy nem ér rá imádkozni. Ahogyan Teréz semigen ért rá, mert folyton utazgatnia kell, hogy sarutlan kolostorokat alapítson, melyekben majd egész nap imádkoznak – mások. Erről számolt be egy borsodpusztai kortársam is: de Piusz nem volt közöttünk: vagy a vendégszobában fogadta az érdeklődőket, vagy valahol az országban lelkigyakorlatokat tartott. Meg kellene vizsgálni, boldoggá tett-e valakit, hogy egész nap csak imádkoztak. Egy pszichológiát végzett református lelkésznek beszámoltam egy katolikus papról, aki a Duna közepén kibérelt magának egy kis szigetet, ahol egészen egyedül lehet. Válasza: Jobb, mintha megölne valakit. Aki egész nap imádkozni akar, mindenképpen csodabogár.

Van olyan ember is, akinek a csak az imádkozás az életútja. Tíz millióból egynéhány. Jézus az Isten Országát minden ember számára valónak gondolta, és azonnal szembekerült az

uralkodó klánnal, a nomenklatúrával, melyet ő főpapoknak-írástudóknak-véneknek nevezett. Ezek voltak a normális emberek vagy Jézus? Magam Jézusra szavazok. A csak-imádkozók néhányan vannak, s ártalmatlan emberek. Egyháztanító is lesz belőlük. Jézusból pedig csak keresztre feszített lett, aki a keresztre feszítésével *rendbe tette a világ dolgait*. S kik mondják ezt róla? A főpapok-írástudók-vének mindenkori megfelelői. Azaz meghamisítói! A Jézus nevében egészen mást mondók és cselekvők, mint Jézus. Ők azt is mondják, hogy inkább Teréz, mint Jézus, mert Teréz kevesebb bajt csinál.

Én azonban azt kérdezem, hogy út-e Teréz? Tovább olvasom tehát A belső várkastélyt. De semmiféle hasznos információt nem kapok tőle. Nem az én világom. Abba is hagyom.

Piarista köz, 2006. november 7.

Kínomban írtam Jézus nevében két iróniával tele levelet. Az elsőről mondhatnám, hogy most ásták ki. A másodikról csak azt, hogy egyenesen Atyja házából küldte.

A Názáreti Jézus üdvözlétét küldi a palesztinai zelóta központnak.

Elvileg én a teljes erőszakmentességet képviselem, de a gyakorlatban ti, mint hazájukat szerető honfitársaim, több klasszissal felette álltok a légiókban található gojoknak, hiszen akcióitok során az életetek kockáztatjátok közös hazánkért, miként a dicső makkabeusok is tették. Ezzel a levelemmel szeretném egyértelművé tenni, hogy akkor jártok az én utamon, ha elvileg ugyan képviselitek az erőszakmentesség elvét, de gyakorlatilag hazafiúi ihletésű lelkiismereteket követitek. Mostantól kezdve ez az érvényes jézusi tájékozódás. Ha a tisztelt zelóta központnak módja volna e leveletem publikussá tenni, ebbe beleegyezem.

A Názáreti Jézus üdvözlétét küldi egy 21. századbeli közösségnek.

Sajnálatos módon fenti leveletem nem sikerült a zelótáknak publikussá tenniük, s ennek következtében Gyurka bátyátok azt hihette, hogy a Róm 13, a kostantini kiegyezés a hatalommal s a kétezer éves keresztény történelem elárult volna engem. Ennek folyományaként azt is gondolhattátok, hogy örültem a KIO megszületésének. Nem örültem. Sajnálatos félreértésnek a következménye. A KIO összetéveszthette e nem-publikálásnak következtében a Szentháromságban lehetségest a Földön megvalósíthatatlannal. Az elv helytáll odafent, a lent lehetséges gyakorlatot pedig mutatja az emberiség történelme előttem és utánam. Lent csak a trón és az oltár szövetsége lehetséges. Az egyház a maga tévedhetetlen bölcsességével korán rájött erre annak ellenére is, hogy a zelótáknak nem sikerült a publikáció. Bocsássatok meg, nem akartalak félrevezetni Titeket, de olyan jól esett, hogy elmondhattam a Tizenkettőnek, hogy mi a módi odafent. Más, mint idelent.

Piarista köz, 2006 november 8.

Advent első vasárnapján

Az ember vár. Az ember jobbat vár. Ki ez az ember? Az általános alany: én, te, ő, mi, ti, ők. Várunk. Reménykedünk is? Még messzeségben a remény. Az Advent még csak a várásé. Latin ez a szó: valakinek el kell jönnie hozzánk. Hogy reménykedhessünk.

Az egyházi év felosztja nekünk az időt. Adventben várunk. Karácsonykor örülünk, s utána farsangolunk is. Nagyböjtben reménykedünk, hogy mégiscsak lesz valami az Országból. De csak Golgota lesz belőle. Utána feltámadás, majd a Lélek eljövetele, s megint örülhetünk. Adventben, Nagyböjtben lila – a bűnbánat színe – a stóla, Karácsonykor, Húsvétkor fehér a stóla. Aztán az év másik felében, az évközi vasárnapokon zöld és zöld a stóla színe. Se lila, se fehér. Ez a zöld a mindennapoknak a színe: gyűrjük az ipart, menetelünk az új Advent elébe, *és megint előlről* – ahogyan Babits mondaná.

Szóval most várunk. Az első olvasmányban Jeremiás várja, hogy megszabadul Júda, és biztonságban éljen Jeruzsálem. A másodikban Pál várja, hogy a szaloniki keresztények előbbre jussanak az istenektetszésben. A harmadikban meg Lukács Jézusa várja kortársaitól, hogy megálljanak majd előtte, amikor az idők végezetén újra eljön.

Általánosságban nem szeretek beszélni, csak konkrétan. Elmondom tehát, hogy magam mire várok. Mért én? Ez a törvény. Egyházunkban csak én minősülök iparosnak. Akármilyen gyenge-utolsónak is, de van iparendélyem, jogsim nekem is. Elmondhatnátok ti is, hogy mire vártok, csak ki kellene váltanotok a jézusi jogsit azzal, hogy kerestek magatoknak egy kisközösséget. S abban, amikor körben menve rátok kerül a sor, ti lennétek az iparosok, s elmondhatnátok, hogy ti mire vártok... Mindennek csak az a vége, hogy most az enyém a szó.

1. Arra várok, hogy végre hazamehessek, mert egyre kellemetlenebb viselnem, amivel jár, hogy már nem vagyok egészen fiatal. Várakozásom ezt a pontját csak azért említem, mert ennek megemlézése csökkentheti annak jelentőségét, amit a következőkben mondok majd.

2. Várom az előrehaladást Jézushoz térésünk folyamatában: a magaméban meg hat és fél milliárd embertársam életében is.

3. Várom ezt különösen az én katolikus egyházamban élő embertársaim esetében. Ezeket két csoportra kell osztanom. A papokra és a nem-papokra. Gondom van ezzel a két részre osztással, ami minden vallásban megtalálható. Ennek a gondomnak van némi jogosultsága. Jézust a vallás, az egyházak tematikájában kiemelkedő jelentőségűnek gondoljuk. Ennek dacára ő nem mondta magát papnak. Csak megtették őt az egyházak – főpapnak. Pedig csak annyi köze volt a főpapokhoz, hogy egy főpap végeztette ki.

4. Az egyházak úgy gondolják, hogy van az iparos és a nem iparos. Mindenkinek van valami ipara, a szakmája. Alsó, közép vagy felső fokon, esetleg posztgraduális szinten szerezte be a tanúsítványt. Mindenki tanul valaminek. Amit tanulunk, abban mi vagyunk az iparosok, s a többiek a nem-iparosok. Most jön a jó prédikációhoz szükséges példa. Meglátogat egy Bokor-tag, s elmondja, hogy a fűtést biztosító gázszerkentyűje nem akarta elkezdni a fűtést. Zorddá vált az idő, s így kénytelen volt kihívatni a gázszerelőt. Jött is az iparos. Egyet koppintott szerszámával a szerkentyűre, s az elkezdte a fűtést. Kért a koppintásért mindössze négyezer forintot. Vigasztalásul én is mondtam a jeles Bokor-tagnak egy történetet. '45-ben egy Debrecen környékén élő parasztnak feldagadt a füle. Kénytelen volt bejönni Debrecenbe a klinikára. Az orvos szúrta egyet a fülén, s kért érte száz pengőt. A paraszt elámult: Doktor úr, száz pengőt ezért az egy szúrásért? Mire a doktor: Nem. Azért csak egy pengőt kérek, a 99-et meg azért, hogy tudom, hova kell szúrnom. Megvan ezzel a példa – duplán is. Kiemelt tehát a prédikáció.

5. A pap is kitanulja a szakmát. Fel tudja olvasni, ami le van írva a misekönyvben. Meg tudja önteni a bubát. Meg tudja kenni a bérnákoszt meg a beteget meg azt is, aki pap akar lenni. Tudja tartani a paténát, melyről leveszitek magatoknak az ostyát. Amikor meggyónunk, el tudja mondai, hogy Isten a bűnét bánónak megbocsát. Amikor párt találunk, ki tudja nyilvánítani róluk, hogy azok immár házasságban. Olyasmit, mint a gázszerelő meg az orvos, nem tud. Meg prédikálni is kellene szegénynek, de olyanokat prédikál, hogy az siralmas. Így érthető, hogy tömegek jönnek ide Adyligetre, hogy valami értelmeset is halljanak. Ilyenkor tesz be az írott szövegek zárójelben, hogy *derültség a ház minden oldalán*, mert jó, ha húszan vagyunk. Csak azt akarom mindezzel elmondani, hogy mintha a papkodás nem volna ipar. Mintha nem volna szakma. Mi nem értünk semmihez, amihez nem érhetne bárki más is. Ezért örülök, hogy piarista vagyok, mert így mégis van egy szakmám. Érték valamihez. Mihez? Pl. szépen el tudom szavalni a Vang-An-Si-t – gondolom én, és magamról.

6. És Jézus? Ő tudott gyógyítani, de nem tekintette magát orvosnak. Csak azért gyógyított, hogy elhiggyük a szövegét. Azt, amit tanított. Mit tanított? Azt, amit mindannyian tudunk. Mit? Azt, hogy jókislányoknak meg jókisfiúknak kell lennünk. Honnan tudjuk? Így teremtet meg minket Isten, meg ezt hallottuk odahaza a szüleinktől is. Ők ugyan nem így mondták, hanem úgy, hogy legyünk szófogadók. De ez ugyanazt jelenti. Száz szónak is egy a vége: Jézus nem tartotta magát papnak. A tanítványait sem akarta papnak. Tanítóknak akarta. Olyanoknak, akik elmondják nekünk – amit mindannyian tudunk.

7. S ebből lett a baj. Miféle? Ezért került a Golgotára. Miért? Mert kontárként belekaszált a papok vetésébe. S mi volt a papok vetése? Az, hogy áldozatot kell bemutatni az Istennek. Állat- vagy emberáldozatot. Annak egy kis részét elégetik az oltáron, a többi része meg a papok eltartását biztosítja. Van, aki úgy gondolja, hogy a templom-megtisztítás bősztette végleg Jézus ellen a főpapot. A kenyérüket veszélyeztette. Azt, amit Kodály megénekelt: *És kötélből ostort fonván kihajtá őket a templomból...*

8. De egyáltalán ki találta ki ezt a szakmát? Alighanem az emberiség egyik legősibb szakmája. Kezdetben volt a papkirály. Mit csinált? Kettőt: aprította az ellenséget, s aprítás előtt is, utána is imádkozott. Aprítás előtt kérte Istentől a segítséget az aprításhoz. Utána meg hálát adott az aprítás sikeréért. Sikertelenség esetén pedig nyilvánosan megvallotta Istennek a törzs vétkeit (mert ezt vallotta a sikertelen aprítás, az ő törzsüket aprítás okának), és kérte Istent, hogy bocsásson meg nekik, s hogy a következő alkalommal már tudjanak a segítségével sikeresen ellenséget aprítani. E papkirályi szakmával szemben abszolút jelentéktelen volt minden egyéb szakma: a vadászé, a gyűjtögetőé, a földművesé, az állattenyésztőé, a kovácsé meg azoké a szakmáké, amelyek adott fejlődési szint mellett még voltak.

9. Hogyan jöhetett létre ez a képtelen létrontásunk? Egyszerűbb, ha azt mondom, hogy nem tudom. A keresztény teológia szerint ennek az oka az eredeti bűn volna. De csak volna, mert az eredeti bűn megállapítása után is gyűjtöttek a keresztény egyházak sok-sok pénzt meg hadsereget az ellenség aprítására, s nem gondolták emiatt vétkeseknek maguknak, mert hát az ellenség olyan valaki, akit aprítani kell. Azért mégis mondanék valamit annak magyarázatául, hogy a keresztényeknek van a világon legerősebb hadserege meg a legtöbb pénze a háborúra. Utánuk meg a nem-keresztényeknek. Keresztények meg a nem keresztények – ez a kettő az emberiség egészét jelenti. A magyarázat csak annyi, hogy megfélemeztek ezek a keresztények meg nem-keresztények a főszabályról, amit mi nagyon jól ismerünk. Legalábbis elméletileg ismerünk jól. Arról feledkeztünk meg, hogy *jókisfiúnak meg jókislánynak...* meg a többi.

10. Minden arra mutat, hogy ember és vallás – e kettő egymástól elválaszthatatlan. Két okon is. S ez a kettő egymásnak ellene mond: Isten segítségével aprítjuk ellenségeinket – ez egyik. S a másik: jókisfiúknak kell lennünk. Ennek alapján megjövendölhetem, hogy a papi szakmát nem fenyegeti veszély. Mindig lesz kereslet rá, és fizetőképes. Az ellentmondás ellenére is. Egyfelől, mert nem tudhatjuk, hogy Isten nem foglal-e állást harcainkban. Másfelől pedig titkon érezzük, hogy a sorsunkhoz csak van köze annak, hogy milyen fiúk és lányok leszünk. S a pap mind a kettőt mondja. Jézust viszont meghatározta ennek az ellentmondásnak ellentmondás volta. Tudta, hogy a kettő együtt nem lehet igaz. Isten vagy azt képviseli, hogy aprítsuk ellenségeinket, vagy azt, hogy jók legyünk. Vagy-vagy. A papi szakma meg éppen abban áll, hogy is-is. Ezért nem vállalta Jézus, hogy pap legyen.

11. Helyette azt vállalta, hogy kimutatja ezt az ellenmondást. Laikusként. S mivel a társadalmak óhatatlanul vallásba születő emberekből állnak, ezért nem csinált új vallást, mert minek csinált volna. Ha csinál, már meg is van egy új ok arra, hogy megint csak aprítsunk. Mivel a vallás meg nem szüntethető, Jézus a maga zsidó vallásán belül kezdte hirdetni azt az Istent, aki napját felkelti jókra és gonoszokra, azaz nem aprít senkit. Ha tanítványai olyan népekhez jutnak el, amelyek nem zsidó, hanem másmilyen vallásúak, akkor azoknak fogják magyarázni ugyanazt, amit Jézus zsidó vallásúaknak magyarázott. Mit? Azt, hogy hagyjátok el már, hogy az aprító Istenhez imádkoztok, mert ez az aprító Isten nincs. Elégedjete meg vallástokból azzal, hogy tanítja Nektek, hogy jókisfiúk meg jókislányok legyetek.

12. Megállapítom, hogy magam vagyok a világ legbékésebb szándékú embere. Nem bántok egyetlen vallást sem. Éljenek, terjedjenek, szaporodjanak! Nem szólok a papok ellen sem, csak arra kérem őket, hogy az aprítás témát tegyék a sutba, s helyette csak azt magyarázzák közönségüknek, hogy hogyan is kell jóskifiúknak, jókislányoknak lenni. Azt, hogy mit is jelent ez közelebbről és részletesebben. Persze mindez csak elmélet. Jézust is

agyonverték ugyanezen a felette békés jóakarata következtében. S minden igaz követőjével ugyanazt csináljuk! Miért ? Mert az aprítás nagyon jó dolog. Az biztosítja, hogy gazdagabb lehessenek, mint Te... Hogy ne kellejen embertársamat úgy szeretnem, mint magamat. Hogy magamat jobban szerethessem, mint Titeket.

Ez idáig 12 pont. Folytathatnám, mert arra kaptam a számat Istentől, hogy beszéljek. De nem folytatom, mert féltő, hogy kifárasztalak vele titeket. Visszakanyarodok oda, ahol elkezdtem a 12 pontot. Hova is? Hát az Adventhez, a váráshoz. Hát mit is várok én? Hát csak azt, amit elmondtam. A tárgy oly magas, hogy költő kellene, aki méltón elzengje, s költő nem vagyok. De volt egy költő, aki 150 évvel ezelőtt írt egy verset. Az a címe, hogy Új Simeon. A költő neve pedig Tompa Mihály. Azt most még elszavalnám, mert hát van egy szakmám: magyartanár vagyok. De nem írom ide, mert elfogyasztanám vele e füzetet.

Piarista köz, 2006. november 9.

Üldözöttek sem lesz boldogtalan...

– mondta magáról csoporttalákozónk egyikén Anonymus testvérünk. Lehetséges ez? Óh igen: *Boldogok vagytok, ha miattam... üldöznek titeket... örüljetelek..., mert nagy a jutalmatok a mennyekben* (Mt 5,11-12). Magyarul: **a várható jutalom reményében jól érzi magát, aki rosszul érzi magát.** Ezt az ellentmondást csak az oldja fel, hogy a magunkat rosszul érzést *felülírja* (és nem eltünteti), hogy majd jól érezzük magunkat. Feloldja? Csak tudatilag oldja fel. S az érzés szintjén? Ott legfeljebb csak annyi történhetik, hogy elviselhetővé válik az, ami a reménytelen jövőre gondolat nélkül feltétlenül elutasítandó volna. Múljon el ez a pohár és Mindazonáltal legyen meg a te akaratom – a Getszemáni kertben, avagy Mért hagyta el engem? és Kezredbe ajánlom lelkemet – a keresztre szegezve. Ez a nagy b...s helyzet Jézus estében. És a tiédben, kedves szövegszerkesztő, avagy olvasóm? Majd végig gondold, ha végig gondold. Magam már most megteszem.

Nem tudok mit kezdeni Avilai Teréz szavával: *aut pati, aut mori*. Azaz vagy szenvedni vagy meghalni... – nem tudok ezzel mit csinálni. Fiatalságomban földre verő fejfájásaim voltak. Csak intravénás koffein-injekciók segítettek rajtam. Injekció előtt mindig kész voltam azonnal meghalni. Tehát: *vagy nem szenvedni vagy meghalni*. Egy betegápoló nővér mesélte: elfekvőben levő apácába akarta szúrni a morfiumot, s az apáca tiltakozott ellene: *Ne vegyetek le a keresztről!* Szent Pál szava nyomán ki akarta egészíteni, ami még hiányzik Krisztus szenvedéseiből (Kol 1,24), vagy Avilai Teréztől tanulta, amit mondott a morfium-fecskendő láttán???

Akár így, akár úgy, számomra mindenképpen nemcsak utánozhatatlan, hanem érthetetlen is, amit mondott. Hogyan is akarhatnék szenvedni? A szenvedéstől csak megszabadulni akarhatok. Ha fogfájásunk van, rohanunk az orvoshoz. Sem Pál, sem Teréz, semmiféle tekintélyi érv nem módosítja ezt bennem. A fogfájást nem vállalom, meg akarok szabadulni tőle. Egészen más kérdés, hogy meggyőződése képviselése belekergethet a szenvedésbe, melyet vállalom: lesz, ami lesz! Szívadás lesz, melyet erkölcsi lehetetlenség számomra elkerülni. Vállalom azt, aminek következményét nem akarom? Igen. Jövőre javak reményében? Azért is. De nemcsak azért. Becsületből is! Ezt kívánja a tisztesség, hogy a tükörbe nézhessek. Az eszményeim. S ettől én boldog leszek?

Jézus nyelvén, kifejezésvilágában igen. Mert más az öröm és más a boldogság. A kettő nem ugyanaz. A boldogság Jézusnál nem azt jelenti, hogy semmi bajom és jól érzem magam. Egészen mást jelent. 1. A tükörbe nézni tudók, akiknek tiszta a lelkiismeretük, azok láthatják meg majd az Istent (Mt 5,8), s bár kiállíthatjuk nekik a beutalót a Golgotára, mégis ők a boldogok. 2. Akik másra sem vágnak, mint Isten akaratának teljesítésére, s csak Istennek akarnak tetszeni (Mt 5,6). Ezeknek is kiállíthatjuk a beutalót. 3. Akik hallgatják és megteszik Isten ígését (Lk 11,28). Máglyára velük! 4. Az Ellenistent, a Mammont megtagadók: a szegények, éhezők, sírók... (Lk 6, 20-22), a Mammonnal egytestvért, a kezdettől fogva

Gyilkost megtagadók: a gyűlöltek, az üldözöttek, a hazugnak minősítettek (Mt 5,10-12), a börtönben is Isten mellett kitartók (Lk 7,23)... Ki sem kell állítani nekik a beutalót, mert már a kivégzők kezében vannak – ezek a boldogok. 5. Akik irgalmasok, adnak, aki nem várnak földi visszafizetést (Lk 14,14) – ezek. 6. Akik mossák egymás lábát (Jn 13,17) – ezek.

91. KARÁCSONYI NAPLÓ

2006. december

Piarista köz, 2006. november 15.

Krisztus király Sashalmom

Ezt mondtam volna el Sashalmon, ha közben nem kellett volna kórházba mennem. Helyette viszont elmondtam egy öregdiák-találkozó szentmiséjén; azoknak, akik elsősök voltak pesti gimnáziumunkban, amikor én már a nyolcadikba jártam, érettségiztem.

Isten bennünk van, a királysága pedig köztünk, és e királyság rajtunk fordul. Rajtunk, és Isten többet nem tehet, mint amennyit tett. A csodálatos kenyérszaporítás után megindul ötezer férfi Jézus felé, hogy királlyá tegye őt, s Jézus felmenekül előlük a hegyre imádkozni. A hozsannás virágvasárnapi bevonulás után pedig kimegy tanítványaival imádkozni a Getszemáni kertbe, s ott bevárja a főpap szolgáit, akik megkötözik őt. A történelmi kereszténység pedig a 4. századtól kezdve átveszi Konstantin császárhoz csatlakozván az evilág ügyeinek intézését. Karddal, vérontással, hatalommal.

De nekünk volt egy szép félszázadunk idehaza, kicsiny hazánkban. E félszázadban vértanúink támadtak, és közben Isten Országát építeni akaró kisközösségeket hívtunk létre. S ma dübörög közülünk is valakikben a vágy, hogy tegyük rendbe végre az evilág dolgait. Jézust nem győzte le ez a sátáni kísértés. Nem akart király lenni. Inkább a Golgotát választotta. Nem a más vérének ontásával, a maga vérének ontásával akart segíteni rajtunk.

Nagyon csúnya világban élünk. *Termelj többet! Fogyassz többet! Költsél többet! Szerezz többet!* – ezt halljuk mindenütt. S ezt kezdik valakik hallani belülről is. Legjava testvéreink tölem is azt kívánják, hogy mondjak Nektek itt ma mást, mint amit négy hete prédikáltam. Valami mást. Olyasmit, ami a Kossuth téren hallható. Tudnék olyat is mondani, de nem akarok. 64 éve elsőmisés képemre ezt nyomattam: *Én pedig ne dicsekedjem másban, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus keresztjében, akiben nekem keresztre feszült a világ, s én a világnak.* Tartom ehhez magam 64 év után is. Az igehirdetést a keresztről nem cserélem le arra, hogy követelem, hogy több lehessen a pénztárcámban.

A kis időre, ami nekem még hátra van, már nem cserélek. S ha fiatal volnék, s még évtizedek volnának előttem, akkor sem cserélnék. Ez a mostani csúnya világ már kimondta maga fölött a halálos ítéletet. Nem adja tovább az életet. Nem házasodik, hanem válik és egykezik vagy egyszézik. Nem azért akar többet szerezni, fogyasztani, hogy továbbadja az életet. Többet akar költeni. Miért? Nincsen miért. Azért akar többet költeni, mert többet akar költeni. Ezt kívánja tőle az ő istene, akit úgy hívnak, hogy Mammon. Ismerhetitek Ady Endre versét: *Az idő rostál.* Ezt írja benne:

Kezében óriás rostával / Áll az idő és rostál egyre, / Világokat szed és rostál ki / Vidáman és nem keseregve / S búsul csak az, akit kihullat.

S aki kihull, megérdemelte, / Az ocsút az Idő nem szánja, / Aszott nemzetek, hült világok, / Tört életek miazmás vágya / Halálra valók s nem kár értük.

S én nem akarok Idő lenni, és nem akarom temetni nemzetem. Nem akarok búsulókat, és nem akarok olyakat, akik kihullnak. Én csak nem halálra valókat akarok. Olyanokat, akikért kár. Mondom tehát ugyanazt, amit négy hete mondtam. Olyanokat akarok, akik családban gondolkodnak, akik akarják az Isten áldását. Tanulhatunk a Kárpátokon túl élő csángó magyar testvéreinktől. Amikor meglátják egy asszonyon, hogy gyermeket vár, nem azt mondják róla, hogy *állapotos* meg hogy *terhes*. Még annál is szebbet mondanak, hogy áldott állapotban van. Azt mondják, hogy *jövője van*. Ha én itt, a mi Istenünk templomában beszélhetek Nektek, akkor olyanokat akarok mondani, ami segíti a jövőtöket. Nem a többet szerzés, nem a többet költés, hanem az élet továbbadás igéi segítik jövőtöket. Jézus nem mondta, hogy én vagyok a többet szerzés, a többet költés, hanem azt mondta, hogy én vagyok az *Élet*. Az az élet, amely övé volt a világ kezdete előtt is – mennyei Atyjánál.

Egyikőtök, aki négy hete mise után bejött és beszélgetett velem arról, amit prédikáltam, azt mondta, hogy a történelem arra tanít bennünket, hogy forradalmak és véráldozat útján ment előbbre a világ, az emberiség. Magam pedig úgy gondolom, hogy ha valamikor előbbre ment volna a világ, akkor Jézus forradalma, az ő mások vérének nem ontó forradalmának a segítségével ment előbbre. A maga vérének ontása által. S ha mi, az ő nevét vállalók is, állunk azok közé, akik mások megváltoztatásától reméljük az emberiség és hazánk szebb jövőjét, akkor nem lesz Jézusnak népe. Akkor nem lesz, aki mondja a jézusi ígét, melyről azt hallottuk a múlt vasárnap, hogy ég és föld elmúlnak, de az én ígéim el nem múlnak.

Nagyon kell bízunk ennek az ígének az erejében. Ne gondoljuk, hogy a jegenyefák az égisz nőnek. Berzsenyi Dániel írta *A magyarokhoz* c. versének utolsó szakaszában:

Felforgat a nagy századok érkeze / Mindent: ledült már a nemes Ilion

A büszke Karthago hatalma, / Róma s erős Babilon leomlott.

A csak vérontással lehetséges forradalmakat nem Jézus tanítványainak kell levezényelniük. Nem szabad nekik. Az egyetlen, aki a történelemben komolyan vette a *Ne ölj!* parancsot, Jézus volt. Aki Jézus tanítványa, sohasem tévedhet bele a gyilkosság, a katonai eskü letételének sátáni zsákutcájába. Nem a vérontásban kell reménykednünk, hanem abban, hogy akiknek az arany az Istenük, előbb-utóbb mindig fejükre állnak. Olvastam a napokban egy könyvet, az lehetne a címe, hogy *A multik alkonya*. Olyan ez, mintha ötven esztendővel ezelőtt arról írt volna valaki könyvet, hogy a Szovjet alkonya. S a Szovjet már közel húsz esztendeje kimúlt. Ami miatt mi most hajlamosak vagyunk terekre sétálni, az a valami is ki fog múlni. Akkor is ki fog múlni, ha mi nem érünk rá a sétára. Mibe fog belehalni? A büneibe. Mi az? Szerezni akar, és többet, mint amennyi a másoknak jut.

Gyerek voltam az első világgazdasági válság idején. A piacon hegyekben állt a paradicsom, két fillér volt kilója, s nem volt, aki meg tudta volna venni. A multik termelnek automata gépeikkel, s a termékek bolti árának kicsiny töredékét adják fizetésül a termelőknek. Ki és miből fogja akkor megvenni termékeiket? S nincs, aki parancsoljon a multiknak, hogy hagyjanak fel rabló szokásaikkal. Az egyes államok vezetői érdekeltek ebben a *majd nem lesz, aki megveszi*-stílusú termelésben. Végzetes üzelveikben nem érdekelt személyeknek pedig semmi módjuk sincs arra, hogy vezető pozícióba kerülhessenek. '56-ban még kellett a tankok, hogy elsöpörjék a forradalmat, ma már elegendő hozzá az újság meg a TV, és nem kell több, mint egy-két hét, és minden elnyugszik, mintha semmi sem történt volna. Mintha nem is sétáltunk volna a Kossuth téren. Mintha nem is vertek volna meg valakiket a rendőrök.

Mondok még egy történetet. Magam az '56 előtti éveket egy ávós börtönben töltöttem. Egy vezérkari tiszt volt a zárkatársam. Az ENSZ-csapatok megérkezésében reménykedtünk. Kérdeztem őt, hogy mi lesz a programja. Ezt válaszolta: az a kérdés, hogy melyikünk kapja meg azt az egy millió dollárt, ami kell a választások megnyeréséhez. Amelyikünk megkapja, az majd megírhatja a programot valami – firkásszal. Mért mondta ezt? Mert a firkász csak azt írhatja meg, amit mond neki az, aki adta valamelyikünknek az egy millió dollárt. Nem tudtam akkor semmit sem válaszolni rá neki. Ma már tudnék? Igen. Mit? Azt, hogy értem, amit mond. Azért értem, mert valakinek a győztesek biztosan odaadják az egy millió dollárt, s aki megkapja, majd annak gondja lesz rá, hogy a választásokon a millió dollárt meg nem kapók csak jelentéktelen kisebbség lehessenek.

Ezért nem omlott Jézus az ötezer férfi karjába, ezért ment el Jézus a Getszemániba és a Golgotára. S aki Jézusnak a tanítványa, annak ezt értenie kell. S ha nem érti, akkor nem tanítványa Jézusnak. Akkor a Konstantinnal kezdődő jó másfél ezer esztendőből még nem tanult semmit, s akkor csak folytatója egy olyan kereszténységnek, amelynek semmi, de semmi köze nincs Jézushoz. Mi viszont ma Krisztus királyságának ünnepét üljük, aki a kereszten király, s jövő vasárnap várjuk már megszületését annak, akinek csak istálló és jászol jutott, mert hát a mi Jézusunk ilyen koldus király. Rá meletet csak a marha legel...

Piarista köz, 2006. november 16.

Rendet tenni

Nem tudom, mennyi időm van még hátra. Nem akarok rendezetlenséget hagyni magam után. Legalább annyit világosan meg akarok fogalmazni, hogy mi az, amit gondolok. Még halálom előtt, mielőtt elnémulok. Két hűség van bennem. Egyfelől az általam látott Jézushoz akarok hűséges lenni, másfelől egy valláshoz, melyet nem választottam, csak beleszülettem abba. Viselkedésemmel megmutattam, hogy az első hűségemet többnek tekintem, mint a másodikat. Számomra az elmúlt vasárnapon lett világossá, hogy a Bokron belül vannak olyanok, akik Jézus-hűsége nem egyezik az enyémmel. Ezért küldtem Lacinak hétfőn az alábbi szöveget:

Álljunk meg, és gondolkodjunk! Jobb lenne, ha hajlandók volnánk le is ülni és gondolkodni. Miről? A Bokor jelen helyzetéről. Szeretnék öt embert találni, akivel meg tudnánk egyezni abban, hogy hol tartunk, és mit tudunk közösen képviselni. Felkínálok egy szöveget pusztán tárgymegjelölés céljából.

Jézus nem tüntetett a római helyőrség előtt, békés eszközökkel sem. Amikor megkísérelték ellenfelei politikai állásfoglalásra bízni őt, azt képviselte, hogy teljesítsük kötelességeinket Isten iránt is, az állam iránt is. Isten Országának építésében tapasztalt deficitjeink megállapítása és eltüntetése helyett egyre inkább a politikai paletta irányában rendeződünk. Ha a kormány oldalán rendeződünk, egyértelműen a Mammon, a multik mellé állunk. Ha a másik oldalon, akkor vérnek kell folynia ahhoz, hogy valami változhassék.

A békés tüntetéseket az állam le tudja szerelni, de az akasztást is igénybevevőket ő is csak akasztással. 1848 és 1956 akasztásos tüntetése nem hoztak eredményt, csak nagyon sok szenvedést zúdítottak a társadalomra. Nem ezek erejében lett kiegyezés és vonult ki országunkból a szovjet hadsereg. A békés és az akasztásos tüntetés egyaránt értelmetlen és nem jézusi. Csak az szolgálja az Isten Országá ügyét, ha családjaink és közösségeink növekednek – a Mammont és testvérét, a gyilkolást egyaránt elutasításban. Csak ez a kettő: családjaink és közösségeink a mi szolgálati területünk. – Ez lenne a tárgy.

Illik rendbe tenni a dolgokat, mielőtt nagy útra megyünk. Rendbetevétési szándékom olyan, mint a végrendelet. El kell mondanom, hogy számomra mi a Bokor. Nem katolikus gyökerű erkölcsi megújulási mozgalom – számomra. Magam a gyökerét, a fáját, a levelét is római katolikusnak akartam, s akarom ma is. Nem magasítom meg ezzel a magam vallását. Csak azt teszem, amit Jézus: faja-vallása egy volt – izraelita. Ha a történelem úgy hozta volna, hogy Jézus magyarnak testesül meg, most lehetnék én is magyar fajú és vallású. Nincs alacsonyabbrendűség érzésem sem zsidóval, sem bármily vallásával szemben, mert az Isten egy. Jézus ennek az egy Istennek volt küldöttje-hirdetője. S magyarként, zsidóként, római katolikusként sincs más dolgunk, hogy magyar és nem magyar, római katolikus és nem római katolikus, akárki és akármilyen is, mindannyian az egyetlen Isten akaratának megvalósítói legyünk. Minden kultúrának ez volna a dolga. Van az Isten – és ez a dogmatika. Van azt Út – és ez a morális. A dogmatika és a morális egymástól el nem választható. Magyarként mondom a minden faj-nemzet részéről mondandó dogmatikát és morálist, az egy Istent és az egyetlen Utat. Azt, hogy az Isten szeret, és nekünk is szeretnünk kell. Jézus ezt vallva harcolt azért, hogy megmaradjon saját vallásában, a zsidóban: *a zsidóktól van az üdvösség!* (Jn 4,22). Ha magyarnak született volna, akkor tőlünk volna.

A hitetlent, az Istenben nem hívőt is szívesen látom, de minek? Az agnósztikust is szívesen látom, de minek? Csak aki imádkozni hajlandó velem, azt hívom tanítványnak közösségbe. A nem katolikus nem hívom. Ha együtt akar lenni velünk, tegye meg azt a szívességet, hogy elfogadja fenti dogmatikámat és morálisomat, de nem akarok úgy imádkozni, hogy tojástáncot járjak: ezt nem mondhatom, mert van valaki a körben, aki másban hisz, mint én. Le kell szűkíteni a kört, hogy otthon érezhessük magunkat. Szívesen ökümenizálok azzal, aki igényli. De a Bokorban otthon akarok lenni – én.

Olyant nem akarok képviselni, ami ipso facto kiközösít a vallásomból. Unitárius nem akarok lenni. Lehet, hogy Jézus nem Isten, csak olyan ember, mint akármelyikünk? Lehet, de ezt én nem tudom vallani. Lehet, hogy az unitáriusnak nem ez a nyilvánvaló, hanem az ellenkezője. Nekem meg az nem nyilvánvaló, amit az unitárius vall. Nem tudom igazolni Jézus istenségét? Nem tudom. De Isten létezését sem tudom annak, aki nem akarja, hogy igazolni tudjam. Számomra az Isten csak van, s az Atya és a Fiú és még a Lélek is egy. Ezt vallom. S nem azt, hogy ez a Bokorban mindegy, s lehet közöttünk ateista is, unitárius is? Számomra nem lehet. Mért nem közösítem akkor ki? A szeretet ilyesmit nem ismer. Azt mondják testvéreim, hogy én engedtem ki a szellemet a palackból. A kiközösítést nem ismerő szeretet szellemét engedtem ki abból. A meggyőződésedet nem hordhatod az én zsebemben. A magamét sem a tiédbe. De Jézus tanítványainak egyeknek kell lenniük, mint ahogy az Atya és a Fiú és a Lélek egy. Nem vallhatunk annyifélet, ahányan vagyunk. Ez már a Sátán Országáa volna. Nem akarom. A *Los von Kirche, los von Jezus, los von Gott* – ez nem az én világom. Azaz: sem egyház, sem Jézus, sem Isten. Ezek egyikét sem akarom.

Most arról vallok, hogy számomra mi a Bokor. Akkor is vallom az egyházat, Jézust, Istent, ha megosztom vele a Bokrot. Az *én Bokromat* azok osztják meg, akik elhatárolják magukat a három akármelyikétől. Lehet olyasmit is csinálni, hogy jöhet közénk ateista is, unitárius is. De ez nem az én Bokrom. Kezdenek új lapot egy egyetemes keresztény vallással vagy erkölcsi megújulási mozgalommal! Ez már új vallás. Jézus sem fér bele. Körülmetélték és széderestet ült. És nem lépett ki saját vallásból. És a ninveiektől sem kívánta, hogy kilépjenek a magukéból. Nem tehetek a Jézust überelni akarók ellen semmit sem. Áldja meg Isten a törekvéseiket. De én maradok katolikus. Közéjük állhatnék, mert értem őket, de nem látom, hogy Jézus ezt kívánná tőlem, tőlünk. Nem. Minden vallásnak azt kínálom, hogy tegye magáévá, amiért Jézus a Golgotára is elment, s ami ezzel nem ellenkezik, higgye tovább ősei hagyományá szerint.

Mert semmi sem igaz abból, hogy az tesz bennünket eggyé, hogy valljuk a három ki-elemezett jézusi törekvésünket: uralkodást elutasító szolgálat, gazdagságot elutasító szegénység, erőalkalmazást elutasító szegénység. Itt hagyjuk a Bokrot abban a pillanatban, amikor a Bokor-tagok nem hajlandók azt gondolni eme három törekvésen azt, amit mi gondolunk. Elhúznak tőlünk csendben vagy nagyon is hangosan. A magunk lelkiismerete mondja meg, hogy milyen állást vállalunk, milyen gazdagságot engedünk meg magunknak, milyen mértékben engedjük meg magunknak a politikai tevékenységet. A dogmatikában sem tudunk megegyezni, s a morálisban is csak csúnyákat gondolunk egymásról. Ha vállalnánk az élet- és vagyonszűkösséget, úgy járnánk mint a szerzetesrendek. Megegyeznénk egy jó magas életszínvonalon, s aztán ügyeskednénk, hogy kilógjunk belőle felfelé, hogy kiváltságokat biztosítsunk magunknak. Miben tudnánk megegyezni? Azt hiszem, hogy semmiben. Az alábbiakban biztosan nem:

- Ne legyen számítógéped!
- Ne legyen digitális fényképezőgéped!
- Ne legyen mobil telefonod!
- Ne legyen üdülő házad!
- Ne nyaralj külföldön!
- Ne cigizzél!
- Ne keress forintot felül!
- Ne menj a térre!
- Ne lépj be Pártba!
- Ne vállalj polgármesterséget! stb., stb.

– Mindezekre a költséges dolgokra akkor vetemedj, ha a magyar társadalom fele eljutott már erre a szintre.

Mindezekkel csak azt akarom illusztrálni, hogy mennyire problematikus az, hogy mi erkölcsi megújulási mozgalom volnánk. A boldog szocializmusban mutattunk valamit. Mutatunk-e ma is – ez nagyon is kétséges. Aligha állíthatunk ki a magunk számára minősített erkölcsi bizonyítványt. Teri mondta egyszer, hogy nem lehet háromról kettőre jutni akarni. Egyetlen dolog lehetséges elméletileg: *csak annyit akarok, amennyi testvéremnek jut*. De ez is csak elmélet. Odahaza édesanyánk volt ennek a törekvésnek az őre. Valahogyan elviseltük, ameddig otthon voltunk.

Azt, amit ténylegesen csinálunk, csinálhatjuk katolikus cégér alatt, meg hitetlen, meg a magunk módján vallásos címke alatt. A katolikus cégért választom. Az előrelépés reményében. Az élet- és vagyonszövetséget gondolom előrelépésnek – csak én.

Maroknyi Bokor, omlik mint a szikla. Testvérem, számold össze, hányan mentek el '89 óta közössége(i)dből, és hányan jöttek a helyükbe. A végeredmény mutatja mindegyikünk omlását. De ez nem témánk. Hallgatunk róla. Viszont magasra izzik szenvedélyünk, ha fel tesszük a kérdést, hogy menjünk-e a Kossuth térre vagy ne menjünk. Pedig olyan egyértelmű a válasz: Jézus nem ment tüntetni a légiók helyőrsége elé, és azt mondta, hogy fizessük meg az adót. Tudomásul kell vennünk, hogy a Bokrot ma egy olyan kérdés osztja meg, ami a jézusi tájékozódás szerint nem kérdés. Ezzel a jelenséggel foglalkozni kell. Hogyan jöhetett létre?

Válaszolólok rá. Elveszítette számunkra jelentőségét a jézusi célkitűzés: az, hogy Isten Országát csináljunk. Helyére került, hogy a jelen kormány kormányozzon-e, vagy váltsa azt le egy másik kormány. Csak idő kérdése, hogy a szikla teljesen szétomoljon. Ha erről nem lehet úgy véleményt nyilvánítani, hogy bennünk indulatok támadnak, akkor ez csak bizonyítja, hogy itt a vég. A Bokornak a vége. Aligha van fontosabb kérdésünk, mint ennek a megvitatása.

S ez végrendelet? Nincs benne semmi rendelkezés, csak vallomás. Hozzáteszek még egy ígéretet. Ha már odaát leszek, annak fogok szorítani, amit tudtok csinálni.

Piarista köz, 2006. november 17.

Ég és föld elmúlnak, de az én ígéim soha el nem múlnak...

A múlt heti prédikációmban Jézus csak egy kérdő mondat erejéig szólalhatott meg: *S mit csináltok emlékemmel, a négy evangéliummal?* Itt az ideje, hogy mond hasson rá ne csak kérdőt, hanem állítót is. Legyen ezek elseje ez: *Ég és föld elmúlnak*. Ennek időpontját nem tudja; azt csak az Atya tudja.

Engem izgat a kérdés, hogy miért nem tudta Jézus az időpontot. Lehetséges válaszai:

1. Azért nem tudom, mert én is csak ember vagyok, mint ti.
2. Azért nem tudom, mert bár a Szentháromságból jöttem, de amikor megtestesültem, ez azzal járt, hogy kiesett belőlem mindaz, ami kellett ahhoz, hogy valóságos ember legyek. Mi ez a mindaz? Felsorolnám, amit én ezen gondolni tudok. i. Isten végtelen boldogsága, azaz testileg, lelkileg szenvedni tudok. ii. Isten mindent tudása, minek következtében most csak azt tudom, amit ti is tudhattok a világ végéről Dániel könyvéből. iii. Isten végtelen szentsége, és így most valóságos emberként nekem is van kísértésem a rosszra.

Ezeket mondhatná Jézus azon a címen, hogy mit kellett önmagából kidobnia, hogy valóságos emberré legyen.

S mi lesz akkor, amikor ég és föld elmúlik? Hogyan folytatja létét az emberiség, akár akkor, amikor meghal, akár akkor, amikor nem lesz már több emberi élet a földön s az égben sem, mert hát ezek elmúlnak? E földi életünk folytatásról aztán gondolkodhatunk úgy, ahogy hallottuk az első olvasmányban Dániel prófétától, de gondolkodhatunk másképpen is. Magam azt gondolom, hogy halálunk pillanatában átkerülünk egy másfajta létezési módba, mint amiben itt élünk. Milyen ez a másfajta létezési mód? Különböző a miénktől. De milyen? Az

Istené, az ő létezési módja. Az meg milyen? Nem ismer változást, nem ismer időt. Hogy ez milyen létezési mód, erre csak szavunk van: nem-változó, nem időbeli, azaz változatlan, időtlen. Azért mondom, hogy csak szavunk van rá, mert ennek a szónak: változatlan, időtlen – nincsen számunkra megragadható értelme. Mi csak azt a létet tudjuk tartalommal felruházni, amely változik, amely időben él. A változatlan, időtlen létezésről csak egy ostoba képünk van, alighanem moziban láttam egyszer: elszakad a filmszalag ping-pongozás közben, s a játékosok megmerevednek a szakadás pillanatában, s az idők végezetéig úgy maradnak ebben az utolsó pózban, állapotban. Mi arra gondolunk, hogy nem ilyen az Isten létezési módja, hanem olyan, mely képessé teszi őt s azokat, akik ebben a létezési módban élnek, hogy fogadják ott azokat, akik hozzá, hozzájuk érkeznek. És képessé teszi őket arra, hogy hatásokat gyakoroljanak azokra, akik a rajtuk kívül levő világban élnek, gondolkodnak, dolgoznak és szeretnek, azaz mireánk, és hogy várjanak minket. Egy szóval az a létezési mód, az Istené is élet, melyben van hatásgyakorlás, van tevékenység, van szeretet. Hangsúlyozom: mi csak ilyesfélét tudunk gondolni Isten létezési módjáról.

S Jézusnak ez a nyilatkozata éppen azt jelenti, hogy befejeződik számunkra az a létezési mód, amelyben itt a Földön, itt, a változás és az idő világában élünk, s elkezdődik valami új. S milyen lesz ez az új? Erre válaszol valamit, ha bennünket nem is kielégítő a második jézusi mondat: *Igéim el nem múlnak*. Mit jelent az, hogy nem múlnak el? Válasz-lehetőségek:

- Hangzani fognak ezek az igék valakinek az ajkán az idők végezetéig.
- Érvényesek, azaz élet, út és igazság lesznek, függetlenül attól, hogy hogyan valósulnak a történelem folyamán.
- Érvényesek maradnak az idők végezte után is, abban a világban, amelybe belekerülünk.
- Időben és időtlenségben a jézusi igék biztosítják Isten, a Szeretet életét.

Valakinél azt olvastam, hogy olyan ez a jézusi nyilatkozat, hogy ég és Föld elmúlhatnak, mintha azt mondanók, hogy a kétszerkettő mindig négy marad. Aki mondta ezt a hasonlatot, azért mondta, hogy Jézus e nyilatkozata a maga ígéiről még nem igazolja Jézus Isten voltát. Ahogy nem vagyunk Isten attól sem, hogy a kétszer kettő négynek az érvényességét el nem múlónak gondoljuk. Ehhez a gondolathoz akarnék most hozzászólni.

Arany János, aki nem volt akárki, azt mondta magáról, hogy illet szerénység mindenütt. Jézus nem mondhatta volna el azt, amit Arany János mondott magáról. Jézus nem volt szerény. Jézus mintának, mértéknek, etalonnak állította önmagát. S így az evangélium mintaetika is. És nemcsak formaetika. Az mi? Hát az, hogy teljesítsük Isten akaratát, legyen az életünk istennektetsző. Nemcsak tartalmi etika. Hát az mi? Amit annyiszor hallotok itt Adyiligetén: Szeressük egymást, legyünk jókisfiúk, jókis lányok! S a mintaetika az mi fán terem? Ezen: Legyetek olyan, mint én, Jézus vagyok!

Most felsorolnám Jézusnak néhány nem szerény nyilatkozatát, s közben figyeljétek magatokat, hogy ti melyiket mondanátok el magatok nevében. Kezdem hát e nyilatkozatokat.

Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű. Mindenki, aki hallja az Atyát és Tőle tanul, hozzám jön. Ha én mostam a lábatok, ti is mossátok egymás lábát! Példát adtam nektek. Aki jobban szereti apját vagy anyját, mint engem, nem méltó hozzám. Aki engem befogad, befogadja azt, aki küldött engem. Aki engem megvet, megveti azt, aki küldött engem. Mindent átadott nekem Atyám. Jöjjetek hozzám, s én felüdítlek titeket. Vegyétek magatokra az igámat, és tanuljatok tőlem. Aki befogad engem, nem engem fogad be, hanem aki küldött engem. Nekem adatott minden hatalom az égen és a földön. Tegyétek tanítványaimmá az összes nemzeteket, megkeresztelvén őket az én nevemben. Veletek vagyok a világ végezetéig. Az Úr Lelke rajtam, Ő küldött engem. Elküldöm nektek, akit Atyám ígért, a Lelket. Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek, s felforgatja vele a régi, a megszentelt rendet. Tanulmányozzátok az Írásokat, azok rólam tesznek tanúságot. Én vagyok az élet kenyere. A kenyér, aki leszállott az égből. Én ismerem az Istent, mert Tőle való vagyok. Én vagyok a világ

világossága. Világosságnak jöttem a világba. Én felülről való vagyok, nem ebből a világból való. Én mindig azt teszem, ami Atyámnak tetszik. Ítéletül jöttem a világba. Én vagyok a juhok számára az ajtó. Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók. Én azért jöttem, hogy a juhoknak életük legyen. Én és az Atya egy vagyunk. Bennem az Atya és én az Atyában vagyok. Én vagyok a feltámadás és az élet. Azt akarom, hogy ti is ott legyetek, ahol én. Én vagyok az Út, az Élet és az Igazság. Én vagyok a szőlőtő, és rajta ti a vesszők. Rajtam kívül nem tudtok semmit sem csinálni. Azt akarom, hogy egyek legyenek, ahogyan mi egyek vagyunk: én bennük, és Te énbenem. Azért jöttem, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.

A világtörténelem nem ismer még egy ilyen nagyképű embert, mint Jézust. Mert ha nem Isten, akkor csak nagyképű és önimádó valaki mondhatja mindezt magáról. Úgy gondolom, hogy Marx jutott legközelebb Jézus látásához, de ő is csak ennyit mert állítani magáról: A filozófusok előttem meg akarták magyarázni a világot, én azonban meg is akarom változtatni a világot. S utána mondta, hogy hogyan kell világforradalmat csinálni, s a termelő eszközöket köztulajdonba venni.

Jézust ezért az önimádó hangért akarták Názáretben letaszítani a hegyről. Ezért akarták megkövezni Jeruzsálemben: nem a jó cselekedeteid miatt akarunk megkövezni, hanem az istenkáromlásod miatt, mert ember létedre Istenné teszed magad. S ezért a Nagytanács halálos ítélete. Te vagy az áldott Isten Fia? – kérdezi Kaifás. – Az vagyok. – Hallottátok a káromkodást. Méltó a halálra!

Jézusnak nem az volt a stílusa, hogy *az én szerény véleményem szerint* így és így állnak a dolgok. Most jön a példa, ami nélkül nincs jó prédikáció. Közel hetven évvel ezelőtt történt, másod éves teológus voltam. Vasárnap reggeli programunk az volt, hogy meghallgattunk egy próbapredikációt. A harmadéveseknek kellett ilyet készíteniük. A kispapok hozzászólhattak a prédikációhoz. Amikor vége volt, mehettünk az igazgatóhoz pénzt, engedélyt kérni, ügyeinket intézni. Nagyon szerettük őt. Magunk között nagypapának neveztük, mert szemünkben már nagyon öreg volt, az ötvenes éveinek vége felé közelített, csak jó harminc évvel volt fiatalabb mostani magamnál. Én is bemegyek hozzá valamiért, s elintézve a dolgom, megkérdezi tőlem, hogy mit szólok a próbapredikációhoz. Elmondom. Mire ő: Mért nem mondta ezt el Somhegyi prédikációja után? Mire én: Igazgató úr, a Somhegyi harmadéves, és én csak másodéves vagyok. Mire Ő: Ne szerénykedjék, nem áll az jól magának.

Ő is ismert, ahogyan ti is ismertek engem. A Kreml és a Vatikán falába is ütköztem életem során. Valóban nem a szerénység az erényeim koronája, ha egyáltalán van nekem olyasmim, hogy korona. De el tudjátok képzelni rólam, hogy a felsorolt jézusi nyilatkozatok bármelyikét a magam nevében elmondjam? Azt, hogy tanuljatok csak tőlem, mert én szerény vagyok és alázatos szívű? Meg a többit? Melyiket tudnám a számra venni? Egyiket sem. Én, akinek a bölcs nagypapa szerint nem áll jól a szerénykedés?

A felsorolt jézusi nyilatkozatok egy része Jézus erkölcsi kiválóságára utalnak: pl. szelíd vagyok. Más része arról beszél, hogy Jézus nem akárki: az Isten nem az ő és a mi Atyánk, hanem a ti atyátok és az én Atyám. A nyilatkozatok harmadik része küldetésének jelentőségéről beszél: A régieknek ez és ez mondatott, de én azt mondom, hogy abból semmi sem igaz, mert pl. az ellenséget is szeretni kell. Nyilatkozatainak e harmadik csoportjával akarok foglalkozni, s ebbe tartozik az is, hogy amit tanít, annak meg nem szűnő az érvénye.

Egyik közösségemben a múlt héten a következőket mondta egyik testvérünk: Ha nem hagyom ott a munkahelyemet, tönkremegyek testileg-lelkileg. De meg kell élnem valahogy. Ügyeskednem kell, *feketébe* kell átmennem, s annak kockázatai vannak. Volt, aki óvta ettől. Volt, aki elmondta, hogy ő is ügyeskedik. Mikor rám került a sor, elmondtam, hogy én is ügyeskedtem. Szállító munkás voltam a 60-as években. Havi 220 órát hozhattunk be, a legmagasabb kategóriában igazolva azokat. A vállalat erre a teljesítményre volt felépítve. Napi tíz órát igazoltattunk. Ha nem akartak ennyit igazolni, megmondtuk a telepvezetőknek, hogy nem jó a hely, ide ne közvetítsen többé ki bennünket. Ebből tanultak a megrendelők, s

igazolták, amit kértünk. Aztán jött a vállalatunk termelési értekezlete, melyen közölték velünk, hogy csak azt igazolhatjuk, amit ténylegesen ledolgoztunk, és abban a kategóriában, amelyben dolgoztunk. Ha vétünk ellene, akkor először figyelmeztetésben részesülünk, utána átadnak bennünket a hatóságnak. Akkor jöttem ki a börtönből. Mentem a telepvezetőhöz, hogy akkor én nem csinálom, amit eddig csináltunk. Megnyugtató: Bulányi elvtárs csak csinálja nyugodtan, amit eddig csinált. Ügyeskedtünk. Mi a trógerék is, a vállalatunk is. Így éltünk a szocializmusban.

A rabszolga, a jobbágy, a bér munkás is ügyeskedett végig a történelem folyamán. Csak az uraknak nem kellett ügyeskedniük. Ők hozták a törvényt. Ők hajtották végre, s maguk sohasem minősültek vétkeseknek. Ki büntesse meg a királyt, a főpapot, a főurat? Ma a multik az urak, s kiszedik a zsírt az embereknek. Ki-ki úgy él meg, ahogy tud. Kockázat mindig volt és lesz, ha meg akar élni az ember. Ezen nincs mód változtatni.

Kaptam e-mailen a napokban egy hosszú tanulmányt. Leírja benne a multik várható közeli összeomlását. Ügyeskednünk kell, hogy a romok között túlélhessük ezt az omlást. Hogyan kell ügyeskednünk? Nincs ember, aki megmondhatná nekünk. Csak egyetlenegy tudhatunk, hogy Jézus igéi ki fognak tartani végig. Próbálok most állításokat fogalmazni, amelyek ennek az igének biztos tartalmai:

Ne akarj jobban járni, mint a másik. Mért akarnál, hiszen a testvéred!

Életed legfontosabb feladata: teljesítsd Isten akaratát, és tessen az életed neki.

Próbáld magad annyira szegényíteni, amennyire csak tudod, mert nem attól vagy Jézus testvére, hogy többet tudsz költeni, mint akármelyik embertársad.

Úgy élj, hogy ne árts senkinek, de ha van módod, akkor segíts testvéreidnek.

Még sok ilyen lehetne fogalmaznom, de mindegyik Jézus, a szeretet igéje, az Isten Országának igéje. Mikor jön el az Ország? Amikor ezeket az igéket teljesítjük s amikor már annyian leszünk, hogy nem kell miattuk Golgotára menni.

Piarista köz, 2006. november 18.

Nem innen való

Csak jöttél Jézusunk, hogy elmondjad nekünk, milyenné kellene formálnunk a világot, hogy az hasonlítson arra, melyből eljöttél. Remélem, hogy hamarosan lakást mutatsz nekem abban a világban, amelyből közénk jöttél, s akkor majd látom. S remélem, hogy valamikor ott majd találkozunk, és ti is látjátok. De mivel ennél többet nemigen árultál el róla, s még nem kaptam meg a behívót, csak arról tudok én is beszélni, amiről Te beszéltél itt-jártadban. Arról, hogy milyenné kellene formálnunk ezt a világot, hogy az hasonlítson arra, melyből ide jöttél. S mivel késik a behívó, alighanem csak olyasmiket tudok mondani azoknak, akik hallgatnak engem, amiket már sokszor elmondtam. Így járnak a hűségeselek. Eszik, nem eszik, nem kapnak mást.

Dombi Feri tanítványai sokat nyüstölik fejemet azzal, amit tanultak tőle. Azt tanulták, hogy meg kell szólítani Téged, s aztán Te majd válaszolsz. Egész életemben szólígtattalak Téged, s Te még egyetlenegyszer se mondtad, hogy Gyurka, olyan értetlen vagy, hát nem azt kellene mondanod, amit mondasz, hanem ezt meg ezt. Ennek következtében én még soha sem imádkoztam a Feri propagálta párbeszéd-imával. Amikor életemben a legnagyobb erővel szóltál hozzám, akkor sem mondtál semmit, csak megtudtam nagy erejű érintésed hatására, hogy vagy, és számomra vagy, s ez mindennél több, és semmit sem számít, hogy mi történik velem. Semmit, mert a tényállás az, hogy vagy, és itt, és bennem vagy, s ez mindennél többet ér, és semmi bajom ennek következtében. Ezt érintésed előtt is tudtam, de amikor megérintettél, akkor éreztem is. És egész valómmal, és egyszerre semmi bajom sem lett, pedig előtte kutyaül éreztem magam: elviselhetetlen volt, amiben voltam. S az érintés után nem volt már semmi bajom. De szólni nem szóltál nekem egy szót sem. Többet tettél. Nyugodt lettem, s ugyanazon körülmények között, amikben egy pillanattal korábban kutyaül éreztem magam.

Megérintett az Isten. Hogyan lett volna bármi bajom... stb., stb. Vég nélkül variálhatnám ezt: változatok egy témára.

Ha elmondok egy egész prédikációt az adyligetieknek, amelyben meg sem szólítom őket, csak Hozzád beszélek, én akkor sem gondolom, hogy párbeszédet folytatok veled. Marad a szavam monológ. Azért marad, mert mindig csak azt tudom mondani, amit én gondolok. S Te sohasem mondod nekem, hogy jaj de okosokat mondasz, és azt sem, hogy már megint félrebeszélisz. Ha költő volnék, akkor én írtam volna meg, amit Babits megírt: *Bűvös körömből nincsen mód kitörnöm*. Versének címe: *A lírikus epilógja*. Első kötetének végére biggyesztette e versét 1908-ban. Elmondom a vers egészét, mert nagyon találó. Rám találónak gondolom.

*Csak én tudok versemnek hőse lenni,
első s utolsó mindenik dalomban:
a mindenséget vágyom versbe venni,
de még tovább magamnál nem jutottam.*
*S már azt hiszem: nincs rajtam kívül semmi,
de hogyha van is, Isten tudja hogy' van?
Vak dióként dióba zárva lenni
S törésre várni beh megundorodtam.*
*Bűvös körömből nincsen mód kitörnöm,
Csak nyílam szökhet rajta át: a vágy –
de jól tudom, vágyam sejtése csalfa.*
*Én maradok: magam számára börtön,
mert én vagyok az alany és a tárgy,
Jaj, én vagyok az ómega és az alfa.*

Jézusom, azért kérem az adyligetiektől, hogy próbáljanak kérdéseket tenni fel, hogy kitörhessek bűvös körömből. Hogy ha nem is a párbeszéd-imához, de eljuthassak legalább a párbeszéd-szentbeszédhez. Mert úgy vagyok én velük, ahogyan Veled. Mondom, amit ki-gondolok, de maradok magam számára börtön. Magammal vitatkozom. S ebből a vitatko-zásból hol az sikeredik ki, hogy Veled vitatkozom, mint két hete, amikor elmagyaráztam Neked, hogy nem tudunk óvakodni az írástudóktól, hol meg az, hogy mégis csak óvakodnunk kell tőlük. Mindezt azon a címen teszem, hogy nem vagyunk képesek óvakodni tőlünk, de ha már Te mondod, hogy óvakodnunk kell, akkor csak megpróbáljuk az óvakodást, hiszen nem írhatunk egy ellen-evangéliumot, mondjuk ezzel a címmel, hogy *Uram, ez nem megy nekünk, mondj valami mást!*

Szóval nem tudok párbeszédbe kezdeni Veled. Talán azért is hívtam létre a kisközösséget hatvan esztendővel ezelőtt, hogy legyenek, akikkel párbeszédre jutok. Ha már nem is Veled, de legalább az emberekkel. Olyan párbeszédre, amelynek viszont a tárgya Te vagy, meg az Országod. Különben óhatatlan, hogy miniszterelnökeinkről beszéljünk, amit pedig én nagyon értelmetlennek gondolok, mert nem velük, hanem gazdáikkal kellene beszélni, a multikkal. Azokkal pedig nem lehet Rólad beszélgetni, mert azoknak egy a reményük. Az, hogy többet birtokolhassanak másoknál. Ugyan mi is ezt akarjuk, de hát Te azt mondtad, hogy ez csúnya dolog, s aki a te tanítványod, az ilyesmit nem akar, hanem inkább osztozik... Ezért aztán próbáljuk visszafogni magunkat, ha nem is igen sikerül.

Láthatod Uram, hogy bűvös körömből nincsen mód kitörnöm, már megint itt vagyok az osztozásnál, s már megint felolvashatnám a *Vang-An-Sít*, azaz gorombáskodhatnék ma-gunkkal, pedig ide mégis azért jövünk, hogy valami felemelőt halljunk. Emiatt aztán megint kérdeznék tőled valamit, Uram: Te is azt várod tőlem, hogy valami felemelőt mondjak itt? S mindjárt megtoldom egy másik kérdéssel is: Te vajon felemelőket mondtál-e, amikor három évet töltöttél a Tizenkettővel? S mivel Te is olyan vagy, mint adyligetiek, nem állnak – nem

szóba, hanem – párbeszédbe velem, ezért csak monologizálhatok Veled is, mint övelük. Veled, aki nagyon sokszor mondtál leverőket a felemelők helyett.

Válaszolok tehát jobb híján magam a kérdésekre, és mindjárt mind a kettőre: *Ne mondj felemelőket, mert magam sem mondtam felemelőket.* Azért ne mondj felemelőt, mert az a nóta vége. Felemelőt egy lelkigyakorlat végén mondunk, amikor három napon keresztül folyik a szó arról, ami nem felemelő. Arról, hogy Te bizony nem azért töltöttél a Tizenkettővel három évet, hogy elkápráztassad őket azzal, hogy hogyan ülhetnek jobboldon meg baloldon, amikor majd király leszel Izraelben, hanem azzal, hogy elmondjad, hogy majd ők is isznak abból a kehelyből, melyből te iszol, azaz alámerülhetnek a szenvedés keresztségében, amiben Te majd alámerülsz. A lelkigyakorlat végén mondjuk el a Te Deumot meg a Hűségimát. Három napig tartó kemény magunkkal szembenezés után, a magunk záró imádságának megszerkesztése és megvallása után. Attól emelkedünk fel, ha előbb szóba álltunk sorsod vállalásával. A nóta vége egy: sajnós, sajnós Uram, te a magad életét, a magad sorsát prédikáltad szegénymagunknak, s ezen nincs mód változtatnunk.

Dehogy mindjárt mondjak valamit, ha nem is felemelőt, de vigasztalót, azt is mondtad, hogy nem járunk ám rosszul. Nem. Annak ellenére sem, hogy ígát, az ígátat ajánlottad nekünk, s nagy erővel bizonygattad, hogy ez a Jézusféle iga jó és hasznos a magad számára is, a mi számunkra is. Hát persze. De csak akkor jó és hasznos, ha vágyódunk az örök hazára, s az oda bejuthatás feltételére: idelenti Neked tetsző életünkre.

Piarista köz, 2006. november 20.

Mind tolvajok és rablók

Készítsétek az Úr útját! Valamikor meghallottam ezt a felhívást, s azóta másra sincs kedvem, mint készíteni az Úr útját. Egyet tudok: azt, hogy *mindig így volt e világi élet: Egyszer fázott, s másszor lánggal égett.* S akitől idézem most e két sort, Vörösmartynktól, ő is bízta a cigányt: *Húzd, ki tudja meddig húzhatod...* Más szóval: ő is igyekezett készíteni az Úr útját. Nem vagyunk egyedül: Izajás, Keresztelő János, Vörösmarty nyomában ti is, én is az Úr útját szeretnők készíteni.

Mai kérdésem csak az, hogy mi lesz ezekből az útkészítési szándékokból. Pontosabban: mennyi valósulhat meg e jó szándékainkból? S mindjárt felelek is kérdésekre: Egyelőre csak annyi, hogy békeesség támad a szívünkben. A nagy világ olyan, amilyenné teszi azt a hat és fél milliárd ember egyenként s a maga összességében, aki lakja Földünket. De ezenfelül vagy belül van még a mi magánvilágunk is, amely felett úgy-ahogy hatalmunk van. A magunk világa. Például Jézus magánvilága is, aki úgy gondolja, hogy holnapra megfordítja az egész világot, s élete végén a maga belső békéjével tudja mondani a kereszten: Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet. S ez az ő magánbékeességének a hangja. S például a magamé, aki álmodtam mindenfélét, s rá kellett jönnöm, hogy egész életemmel nem tudok többet csinálni, mint a magam békéjét. Legalábbis örülnék, ha azt sikerülne.

Mindez így rendben is volna, de a mai napon illik Bemerítő Jánosról beszélni, aki az Írás szerint elkiáltotta magát: *Készítsétek az Úr útját!* Halálra éretten béke volt-e az ő szívében is? Aligha, mert írva van, hogy Heródes börtönébe kerülve mintha megbotránkozott volna Jézusban, akit János maga mutatott be Izraelnek olyanként, mint aki majd rendbe teszi a dolgokat. Ha Jézus rendbe tenné a világ dolgait, akkor hogyan lehet a Jézus útját készítő János Heródes börtönében? Magam valamelyest már megtakarítottam a magam számára ezt a kérdést, mert tudom, amit a Bemerítő még nem tudhatott. Mit? Azt, hogy Jézus maga is a kereszten végezte. Azt, hogy tudom: nem lehet világbéket csinálni, csak magánbéket. S nem botránkozom meg Istenben/Jézusban, ha útkészítői tálon találják levágott fejüket, ha keresztre kerülnek, ha csak börtönökön át tudnak az Úrnak utat készíteni, s az Úrról bizonyosságot tenni. Nem botránkozom meg benne. Aki ismeri az emberi történelmet, tudja, hogy ez a tényállás. Csak magánbékeességre volt idáig lehetőség – akárki számára is. Idáig. De mindörökre is?

Nem lehet ebbe belenyugodni. A tényállás vonatkozhatik az egész emberi múltira, de nem vonatkozhatik a jövőre. A cigánynak húznia kell, mert *Lesz még egyszer ünnep a világon; Majd ha elfárad a vész haragja, S a viszály elvérzik a csatákon.*

Ez a tényállás, s reményem a tényállás megváltozásában felvet számomra egy kérdést, amely, legalábbis számomra, húsba vágó és nagyon fontos. A kérdés pedig ez: **Jó dolog-e, hogy a keresztény vallások átvették az Ószövetség örökségét?** Válaszolok a kérdésre: Lehetetlen volt nekik át nem venniük, mert zsidó volt Jézus, zsidó volt a Tizenkettő, s e zsidók társaságába kerültek bele a megtérített pogányok, azaz a más vallásúak is. Mindazonáltal hamar felmerült ezekben a pogányokból lett keresztényekben a gondolat, hogy meg kellene szabadulniuk ettől a terhes örökségtől. *Markionnak* hívják azt a kisázsiai s a Fekete-tenger melléki Szinopé nevű városban született és pogány görögből lett keresztényt, aki elvetette az Ószövetség haragvó és igazságot tevő Istenét már a második század első felében, és Jézus működése után mindössze száz évvel. Az akkori keresztény közgondolkodás azonban más volt, mint Markioné. Saját apja, Szinopé püspöke, közösi tette ki őt. Még jó, hogy nem égették el a máglyán, ami az eretnekeknek jár, ha egyszer majd hatalomra kerülnek a keresztények, és Jézust követőként halálba küldik azokat, akik mást merészelnek gondolni, mint Jézus.

Ti, akik lassan egy évtizede hallgattok engem vasárnaponként, megfigyelhettétek, hogy nagyvonalúan átlépem a szentmise első olvasmányát, mely rendre az Ószövetséget hozza. Még a másodikat is, és rendre csak az evangéliumokról beszélek. Ezzel máris kései utódja volnék a 21. században a 2. századbeli Markionnak. Vállalom ezt a helyzetemet, és újra felvetem, hogy nem volna-e jobb, ha egyszer s mindenkorra megszabadulnánk attól, hogy az Ószövetség is az Isten ígéje. Azzal vetem fel, hogy bizonyos vagyok abban, hogy ezt a műveletet a keresztény vallások aligha fogják valaha is elvégezni. Aligha, mert kétezer esztendő hagyományát nemigen lehet kiiktatni a történelemből.

Mégis fel kell vetnem a kérdést, mert e hagyomány hatására rendre úgy gondolkodunk, ahogyan Jézus Istene nem gondolkodik. Nem rosszabb ez a hagyomány, mint más népek hagyománya. De mégis, az Ószövetség egy nép, a zsidó nép eredetmondája, nemzeti kultúrája, és Jézus előtti kultúrája. S Jézus azt mondta magáról, hogy *mindazok, akik őelőtte jöttek, tolvajok és rablók, és nem hallgattak rájuk a juhok. Én vagyok az ajtó. Aki ezen, rajtam keresztül jön be, az üdvözülni... és talál legelőre* (Jn 10,8-9). Hogyan tehetjük ezek után meg, hogy mindörökre megnyomorítjuk Jézus tanítását azzal, hogy egy Jézus előtti nép és kultúra szöveggyűjteménye után ugyanúgy odatesszük a liturgia szavát, mint Jézus szavai után: *Ez az Isten ígéje.*

Kisapap koromban volt egy társam, aki öt évvel járt fölöttem. Már növendékként bölcséleti és teológiai doktorátust szerzett. Nem volt akárki. Meg is örökíteném nevét: Gerencsér Pistának hívták. Nem szerzett szaktanári diplomát magának, gimnáziumainkban ezért hittant tanított. Ha tán nem is gondolta, de Markion tanítványa volt ő már előttem. Egyszer mondta is nekem: Nem tanítom tovább az Ószövetséget, Benedek Elek Magyar mese- és mondavilágát fogom tanítani az iskolában. Megtette-e? Nem tudom. Hamar elsodorta előlem az élet. Már '48-ban kiment Amerikába, s ott folytatta piarista életét, '90 nyarán még találkoztam vele Buffalóban. Értitek-e lázadását? Azt gondolta, hogy a magyar kultúra eredetmonda világa is ér annyit, mint a zsidó kultúráé. Lehet, hogy nem ér annyit, de valamennyit ér azért. Minden nép eredetmondája ér valamit. Mennyit? Hát annyit, amennyit érhet az, ami Jézus előtti. Tolvajok és rablók írták.

Egyik Bokor-beli testvérem, szintén tanár, biológia-szakos, Döry Pista mondta, hogy teljesen értelmetlen dolog a gyerekeknek történelmet tanítani az iskolában. A történelem arról számol be, hogy miként változtak a határok. Például a Kárpát-medencében határt húztak az utolsó másfélezer esztendőben az avarok. Messze Nyugatig, és túl Bécs tájának is. Aztán leverte őket a német-római császár, s határát Keleten, a Duna vonalánál húzta meg. Aztán következett honfoglalásunk, s a határt ismét Nyugatra toltuk a Lajta és a Fischa folyók közé.

Aztán jöttek a törökök, és Mohács után három felé szakították határokkal az országot: hódoltságra, erdélyi fejedelemségre és a király ország részére. A felszabadító háborúk visszarendezték a határt a szentistvánira. S végül Trianonban tíz felé vagdosták hazánkat. A nyertesek mindig hősoőről beszéltek, saját magukról. A vesztesek mindig adót fizettek, mint háborús bűnösök. A nyertesek mindig pusztították a földet és népeiket, s a vesztesek mindig pusztították a földet és népeiket. Ami Budán dicsőség volt, az Sztambulban, Moszkvában, Bécsben gyalázatnak minősült. Ami Sztambulban, Moszkvában, Bécsben dicsőség volt, az Budán minősült gyalázatnak. Más és más dicsőséget tanultak Buda meg a többi város iskoláiban a gyerekek. Ami azonos volt, az csak a föld és népek pusztulása, akármilyen is számított dicsőségnek vagy gyalázatnak itt vagy amott. Kérdelek ezek után, hogy értitek-e már Döry Pistát, meg amit Jézus mondott: Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók?

Tessék egy palesztin, azaz filiszteus szemével olvasni az Ószövetséget, s benne Dávid dicsőséges harcait a filiszteusok ellen. Az ő szemükben az a gyalázat, maga. S ha magyar szemmel olvasom, akkor micsoda? Egy szomorú tény: ezt csinálják a királyok, az urak. Mit? Pusztítják a földet és a népeket. De hát csak ez van az Ószövetségben? Nemcsak ez. Még sokkal rosszabb is. Hálazsoltárok, melyekben megköszönik Istennek, hogy az ő segítségével tudták pusztítani a filiszteusokat, meg az egyiptomiakat, mert tudvalevően Isten fojtotta bele őket a Vörös tengerbe, és mert megint csak tudvalevően örök szeretettel szerette népét, a zsidót. Akik Jézus előtt jöttek, mind tolvajok és rablók.

És igazán nincs más az Ószövetségben, csak Isten segítségével végrehajtott tömeggyilkosságok? De van, hiszen az Ószövetséget is Isten képére teremtett emberek írták, akik tudták Isten ígését, hogy jókifüeknek, jókislányoknak kell lennünk. Van benne ének a szerelemről (Énekek éneke), van benne Tíz parancsolat, van benne templomépités, van benne istendicséret (Az Úr az én pásztorem, nem kell félnem). Van benne az a jó is, ami az emberben és annak bármilyen vallásában is megtalálható: az, hogy jóknak kell lennünk. De az egész elborítja a határkiigazítás, a tömeggyilkosság, és az ehhez adott isteni segítség. Értitek-e Markiont és engem, akik azt mondjuk, hogy mindenképpen meg kell szabadulnunk az Ószövetségtől? És értetek-e engem, amikor mondom, hogy alighanem sohasem fogunk megszabadulni tőle? Miért? Mert hiába tudjuk, hogy jóknak kell lennünk, azért a hazánkat csak meg kell védenünk, és vissza kell szerezniünk, amit elraboltak tőlünk. Mert a románok a Tiszáig akarnak jönni, mi pedig nem hagyhatjuk, hogy Moldovában kipusztuljanak a csángók... mert a spanyol és a francia földnek sértetlennek kell maradnia, s a baszkok sohasem nyugodhatnak bele, hogy spanyolok és franciák tiporják a megszentelt baszk földet..., és mert a spanyol és a francia és a baszk Isten bizony azonosul az ő népével, miként a zsidók Istene is azonosul a zsidókkal. Még ha az egyházak vezetősége azonosulna is Markionnal, mi akkor is ragaszkodnánk a magunk magyar, román, spanyol, francia, baszk Istenéhez. Mindahány nemzet van a földkerekségen, mind azonosul a maga Istenével, amely azt mondja ellenségeinkre, hogy *üsd, vágd, nem apád*.

Mert nemcsak azok a tolvajok és rablók, akik Jézus előtt jöttek, hanem azok is tolvajok és rablók, akik Jézus után jöttek. A Jézus után nem más, mint a Jézus előtt. Nincs különbség előtt és után között. S ha van, az legfeljebb annyi, hogy a Jézus utániak már sokkal fejlettebb tolvajok és rablók. A multik ma már úgy veszik el a nemzeti vagyont, hogy határt sem kell módosítani, határmódosítás nélkül is ki tudnak fosztani minket.

S mivel így van, ezért én vállalom, hogy Markion nyomába lépek, s azt mondom, hogy amíg van Ószövetség Jézus táborában, addig naponta tanuljuk az Írásból nemcsak azt, hogy légy jó, hanem azt is, hogy légy tolvaj és rabló és légy tömeggyilkos. Olyan kereszténységről álmodom, amelynek szentmiséiben van változatlanul három olvasmány. A harmadik – az evangélium. Az első – a világirodalom, s benne mindaz, ami rárimel Jézus tanítására. Meg is van már az ideiglenes olvasó könyve. Hamvas Béla *Anthológia humana* című gyűjteménye, vagy pedig Sík Sándor és Juhász Vilmos könyve: *A Szeretet breviáriuma* című. Megtalálható

benne a Jézus előtti és Jézus utáni világ jézusi hangjai. Azoké, akikre figyelünk kell. Mondjak neveket, akinek írásait találom e két kötetben? Mondok: Hermész Trismegiszthosz, Buddha, Lao-ce, Konfu-cse, Hérakleitosz, Platón, Szókratész, Marcus Auréliusz, s a Jézus utáni világ énekesei: Benedek és Ferenc, Erazmus és Mórusz Tamás, Pascal és Angelusz Sziléziusz, Tolsztoj és Dosztojevszkij, Böll és Grass... Vég nélkül sorolhatnám. Nagyon figyelnék a templomokban mise alatt, ha ezeknek az írásait hallhatnánk első olvasmányként.

S mi lenne a második olvasmány? Hát részletek Wass Albert A funtineli boszorkány című regényéből, Szabó Lőrinc Vang-An-Si-ja, Sinka Virág balladája, s mindaz, amit az évek hosszú során hallhattatok idézni tőlem. S ez lenne az egész világon? A magyar irodalom? Dehogyan is ez lenne. Minden nép tudja, hogy jónak kell lenni. Minden népnek vannak avatott tollú írói, akik nem csak ószövetségi gyilkos Istent tudják dicsérni, hanem tudják Jézus Istenét is magasztalni, a jézusi szeretet Istenét is. Csodálatos kórus lenne ez. Lopkodnánk más népek harmadik olvasmányaiból, s betennénk a mi második olvasmányaink kötetébe.

S akármennyire is lehetetlennek gondolom, hogy leváltjuk az Ószövetséget, s a második olvasmányt, mégis elmondom és leírom ezt, mielőtt meghalok. Talán majd ha fejre áll a multik világa, elkövetkezik egy jobb kor, amely hajlandó lesz végre szóba állni azzal, hogy készítsük az Úr útját, és tudni fogja, hogy bizony nem készítjük az Utat addig, amíg hangozhatik a szentmisében az is, ami Jézus előtti, a tolvajok, a rablók és a tömeggyilkosok hangja. Amen.

Ákos hoz ki kocsijával Adyligetre. Mise végén megkérdi tőlem: Akkor hozod jövő vasárnapra az első két olvasmányt? Nézek rá. Ő meg: Azokat, amikről prédikáltál? Úristen, Ákos komolyan vette, amit hallott. Ha hozom, annak híre megy, s szétfeszítjük a kápolna falát... S akkor felébredtem, s a kezem belelógott valamibe.

Piarista köz, 2006. november 22.

Hozzászólás közösségünk „politika-vitájához”

(Kaptam egy írást, figyelemreméltót, s ezért glosszázom – a *kurzív*, amit én válaszoltam rá).

Nem kívánok konkrétumokhoz hozzászólni, sőt tulajdonképpen magához a témához sem, hanem sokkal általánosabb megjegyzést kívánok tenni.

– Véleményt kérünk egy közösség tagjaitól, hogy megtudakoljuk, miként gondolkodik közösségünk arról, hogy menjünk vagy ne menjünk a Kossuth térre. Szándékunk meghiúsulásának legteljesebb módja, ha közösségünk egy tagja nem kívánja megmondani közösségének, hogy ő miként gondolkodik arról, amit közös akarattal kérdezzünk tőle. Mondhatja az így cselekvő, hogy ő tagja a közösségnek? Mondhatja, ha a közösség egy olyan társaságot jelent, melyben nincs szótértés.

Már évekkel ezelőtt (talán többször is?) említettem: Ahhoz, hogy ismét szót tudjunk érteni egymással, véleményem szerint az összes alapfogalmak és minden lényeges téma **alapos, türelmes**, és ezért valószínűleg **éveket** igénybe vevő újratárgyalására van szükség. (Ezt nem lehet megúszni sem négynapos lelkigyakorlattal, sem kéthetes konferenciával). E nélkül szinte-szinte értelmetlen bármiről is beszélni, mert a legjobb esetben is csak elbeszélünk egymás mellett. Ha a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején egyszer már rá tudtunk szólni néhány évet egy ilyen tisztázó folyamatra, harminc év múltán miért ne tehetnénk meg **ismét**? (Nem tagadom, titokban abban reménykedtem, hogy könyveim katalizátorai vagy segédeszközei lehetnek ennek a folyamatnak. De hát „tévédni emberi dolog – mondta a sündisznó, és lemászott a drótkeféről”.)

– Harminc-negyven évvel ezelőtt analizáltuk az Újszövetség egyes könyveit, s talán megvitattuk a KIO némely fogalmát is, és nem beszélünk el egymás mellett, hanem közös eredményekre jutottunk. Az összes és alap-fogalmakat nem vizsgáltuk. Ehhez fel kellene kínálni az összes alapfogalmak listáját. Minden filozófiai rendszeralkotó ezeket az alapfogal-

makat igyekszik tisztázni. Keressünk egy mestert? Melyiket választjuk? Mert az összes alapvető fogalom csak egy filozófiai rendszeren belül tud kirajzolódni.

Példaként még megemlítek egy alapkérdést, mindjárt három változatban is: a) Hogy' van az, hogy lényegében pár száz (na jó, pár ezer vagy tízezer) profi bűnöző (multi, tőkés, bankár, nagypolitikus) miatt robotol, gürcöl, nyomorog, éheznek 6 milliárd ember, s ha csak a szavát emeli is fel, megnézheti magát? És mindez – mutatis mutandis – így volt tízezer éve is, és semmi jele annak, hogy ne lenne így tízezer év múlva is. b) Hogy' lehet az, hogy mi (a Bokor) annyi év tanulás, annyi lelki gyakorlat, konferencia stb. után, ilyen világos látással ott tartunk, ahol tartunk? c) Hogy' lehet az, hogy Teréz anyának sem sikerült, Foucauld atyának sem sikerült, Gandhinak sem sikerült, Ferencnek sem sikerült, Benedeknek sem sikerült, Jézusnak sem sikerült, Buddhának sem sikerült...? – Igen, az egyik legfontosabb alapkérdés: Miért nem megy a szekér? De nem ám csak egy közösség vagy az egész Bokor szekere, hanem az emberiség, vagy ha úgy tetszik: „az ember” szekere!

– A példaként említett alapkérdésre megadta már a választ Vang-An-Si: *Gazdagabb akar lenni az ember a másiknál. Mért akar? Mert akarhat, mert szabad. Ki tette őt szabaddá? Az Isten? Igen. Mért nem hajtuk szabadságunkat Jézus jó és hasznos igájába? Mért nem vállaljuk az élet- és vagyonszűkösséget? Mert gazdagabbak akarunk lenni másoknál. És megint előlről, ahogy Babits írta száz évvel ezelőtt Az örök folyosó c. versében.*

Még egy „**formai**” megjegyzés: Nézetem szerint a szóban forgó tisztázó folyamat nem jelentheti azt, hogy a felmerülő kérdésekre válaszul a „Bokor-dogmákat” sulykoljuk. Ha már nincs érvényben a „Mindent bátran megkérdőjelezhetünk” egykori alapállása, akkor hozzá se fogjunk!

– *Nem tudok Bokor-dogmákról, s nem is sulykolom azokat. Érvényben van az alapállás számomra, bár az el nem dönthető kérdésekben (Van-e Isten? Jézus Isten-e?) nem érdemes vitát nyitni, mert hitek fognak csatázni, nem érvek. Az ateista a teistát meg nem győzi, és fordítva. A trinitárius az unitáriust meg nem győzi, és fordítva. Magam mind a négy álláspontot tűrhető szinten képviselni tudom, s két álláspont mellett optálok; azaz vallom, hogy létezik Isten, s hogy Jézus az Atya örök fia.*

– Az összes alapfogalmak várható tisztázása után is számomra a „példaként” említett alapkérdés lesz a legfontosabb. Nem véletlen, hogy Hamvas Béla és a számukra lett „Nyugaton” ez legfontosabb alapprobléma. Nem tudok a Hamvas Béla alapján gondolkodók politikai szerepvállalási szándékairól. Megóvta őket ettől, hogy olyan mélyet szívott mesterük a „Keletből”. Hamvas nem Jézustól irritálódott, sokkal inkább Buddhától. Minket pedig Jézus irritált és irritál. Az ő alakja teszi számunkra akuttá a példaként említett alapkérdést. Miként Mózeset és Mohamedet, Jézust is mélyen foglalkoztatta a holnapra megforgatjuk az egész világot reménysége: a mustármag mindennél magasabb fává nő. Ennek következtében válhatott problémává a politikai kérdés.

– Az alapkérdésre kétféle válasz adható: politikai és nem-politikai. Tudvalevő, hogy a kereszténység Konstantin után egyértelműen politikai választ adott, amivel egyszer s mindenkorra elhatárolta magát Jézus alakjától. Ha mi is politikai választ adnánk, szüntessünk be minden egyházkritikát. Az egyház csinálta kétezer esztendőn keresztül azt, amit politikai úton csinálni lehet. A politikai választ adók, ha tisztességesek és értelmesek, akkor búcsút mondanak a Bokor kezdeti félszázadának is.

– A politikai utat választók a „Kelettől” is elhatárolják magukat. Kelet tudja, hogy csak magánüdvösség van, s az emberiség üdvét felkínálják az egyedeknek, akik hajlandók a magánüdvösség útját járni. Számomra Jézus arról álmodott, hogy Lesz még egyszer ünnep a világon s arról, hogyha majd a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet... Én ennek folytán nem szüntetem be az egyházkritikát...

Piarista köz, 2006. november 21.

Norbert Scholl cikket irt a Publik-Forumban, Gromon Bandi meg lefordította: *Ne zárjuk ki, hogy Isten létezik! Húsz tézis Istenről (Érted Vagyok, 2006.4)*. Nem tudom, ki ez a Norbert Scholl, de cikke alapján megállapítom, hogy ő azt gondolja, hogy Isten létezik (egzisztencia), s azt is elmondja, hogy milyennek gondolja Őt (essentia).

Mindenekelőtt megállapítja, hogy „Isten létét sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet” – 1. tézis). Én úgy tudtam és úgy tudom, hogy bizonyítható, mert világunk változó, és a kezdet nélküli változással lehetetlen. A változásoknak van eleje, s az első változás előtt van a változatlan végső ok, s ez az Isten. Ezt tanultam a teológiai főiskolán a skolasztika alapján, az egyetemen pedig ugyanezt Brandenstein Béla báró, tanszékvezető professzortól. A boldog '30-as években volt még Aquinói Szent Tamás Társaságunk is, annak meg folyóirata, a Bölcséleti Közlemények. Egy piarista matematikus vitázott a báróval a Társaság egyik ülésén, s mondta, hogy nem bizonyítható Isten létezése. Brandensteint nem győzte meg, s a nemes báró két menet után a vitát a maga részéről lezárta. Mindez olvasható a Bölcséleti Közlemények megfelelő számaiban is. *Gyerek ezt hallgatta örömmel* – a gyerek magam volnék.

Békén birtokoltam álláspontomat, amíg csak a '70-es években Hans Küng is arra vete-medett, amire korábban a piarista matematikus. *Kard ki hüvelyből* címmel megvédtem a *Karácsonyi Ajándék* hasábjain álláspontomat, amelyet megtámadtak a Bokor-beli matematikusok. Szerény képességeim következtében képtelen voltam megérteni érvelésüket, s a második menet után én is lezártam a magam részéről a vitát. Norbert Scholl pusztá megállapítása nem teszi lehetővé számomra, hogy újból kihúzzam kardom hüvelyéből.

A 3. tézisében a vallások torz istenképével magyarázza Scholl az ateisták ateizmusát. Mivel harminc éve megjelentettük szamizdatban Ignace Lepp: *Az ateizmus mélységpszichológiája* c. könyvét, erre a megállapítására nem térnék ki. A 4. tézisében pedig jogosulatlannak állítja a világegyházak igényét arra, hogy kizárólagos és igazinak gondolt istenképet rajzoljanak. Ezt helyesnek gondolom, mert ha volna ilyen igazi istenkép, az legyen inkább az enyém. A maradék 17 tézisben állást foglal különböző istenképek mellett. E tézisek egyikében ajánlja, hogy az „Isten” szót ritkán vegyem ajkamra. Ezt nem tehetem, mert napjában kétszer is fel kell mennem a kápolnába zsoldároznia, s amikor meg itt ülök a szövegyszerkesztő előtt, folyton billentyűmre kívánczok neve, s azok is, akik napközben meglátogatnak, olyan *istenes* emberek, s én sem lehetek pogányabb náluk.

Fentebb volt egy szerénytelen megállapításom, aminek alapja az, hogy hat és fél milliárd istenkép lehetséges a jelenben: mindegyikünknek a magáé. Ezek között szeretnék rendet tenni. Azt már megállapítottam, hogy Isten létezik, és tudomásul veszem azokat a véleményeket is, hogy nem létezik, meg hogy nem tudható, hogy létezik-e. Csakcsupán abban kell rendet teremtenem, hogy milyen az Isten (essentia). Teszem. Nem Izrael Istene, mert már mért legyen a zsidóké, inkább legyen a magyaroké, aki belefűllasztja valamelyik tengerbe a mi ellenségeinket, pl. azokat, akik Trianonban szétszabdalták szép hazánkat. Nem a dzsihád istene – ugyanezen az alapon. Nem is Buddha istene, aki nincs is, azaz nem a panteisták istene, aki azonos volna fűvel, fával, virággal, katicabogárral, s még ráadásul velem is.

Hanem milyen az én Istenem? Először is értelmes, akinek elmondhatom a bajaimat. Aztán meg szeret mindent és mindenkit, még engem is, s akivel a fentiek következtében közölhetem különféle hasfájásaimat, s aki jóakarattal meg is hallgat engem. Ha nem ilyen, akkor nem kell. Akkor nincs szükségem rá. Csak ilyen Isten az, akire szükségem van. Még volnának egyéb tulajdonságai is, melyekre nekem szükségem lenne. Melyek ezek? Először is az, hogy válaszoljon nekem, mert nagyon unom már a válaszait: azt mondja nekem, amit én is tudok. Bűvös körömből nincs mód kitörni. Nincs párbeszédimám, csak monologizálok vele. Másodszor, hogy időnként avatkozzék már bele a történelemben. Pl. amikor Kaifás fel akarja akasztani az Isten Fiát. Vagy amikor egy másik zsidó azt mondja, hogy most már Isten

nem haragszik ránk Ádám-Éva vétke miatt, mert Jézus hagyta, hogy felakassza őt Pilátus, s ennek következtében mi meg vagyunk váltva nem tudom mitől, mert a történelem maradt ugyanaz, ami volt Jézus felakasztása előtt. Vagy amikor nem is olyan régen kijelentette valaki magáról, hogy ő tévedhetetlen a vallás és erkölcs dolgaiban.

Tudomásul kell vennem, hogy nem dialogizál velem, s hogy nem avatkozik bele az eseményekbe: mondhatjuk és csinálhatjuk azt, amit akarunk. Nem nagy örömmel, de ezt is tudomásul veszem. S ha ezek után valaki elkezd nekem magyarázni, hogy ez következménye annak, hogy szabadnak teremtett bennünket, akkor azt megköszönöm, s még halkan megjegyzem, hogy erről már én is hallottam.

Piarista köz, 2006. november 22.

Az e-mail könnyen megszólíthatóvá tesz. Zoli, egy nagyon régi, 30-35 év előtti jóemberem szólított meg e-mailen a napokban. Nem csak magunkfajtaival kell birkóznunk, másokkal is. Ő is ilyen nem magunk fajtájúvá lett a hosszú évtizedek során: tudja az üdvösség egyedüli lehetőségét, és gondban van az én üdvösségemért, ezért hát nekem is felkínálja az egyedüli lehetőséget. Ez – mint írja – alighanem az utolsó lehetőségem, hogy megtérjek Zoli hitére. Talán tanulságos lehet mások számára is levélváltásunk.

Kedves Gyurka bácsi! Bizonytal mondta már neked azt, ami mindinkább hitvalló meggyőződés: a Biblia fundamentális szemlélete az egyedüli üdvös lehetőség, különben nagy bajban van az ÚR. Mert akkor vagy ezerféle, egymásnak (is) ellentmondó agyalás lesz belőle vagy bamba sodródás ("a pap vagy a pápa mondta, az ő dolga, ő tudja, ő tanulta"). A megtért embert Isten Szentlelke újjászüli, s "mindnyájan Istentől tanítottak lesztek". Aki nem érti a Szentírást, akinek okoskodnia kell felőle és belőle, az biztos lehet benne, hogy nincs újjászületve, mert "érzéki (testiesen gondolkodó) ember fel nem foghatja Isten Lelkének dolgait, bolondságok neki" 1Kor 2,14. Ahogy a Krisztussal megfeszített latrok egyike az utolsó óráiban megtért Jézushoz, úgy neked is van még alkalmad, Gyurka bácsi, de lehet, hogy ez az utolsó... "Ma, ha az Ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!" Szeretettel köszönt: Zoli

– Zolikám! Ha már hinni akarnék valaki embernek, nem biztos, hogy Neked, felekezetnek akarnék hinni. Köszönöm, hogy aggódsz üdvösségemért. Szeretettel Gyb.

Kedves Gyurka bácsi! Szívvel sajnálom, hogy így állsz a dolgokhoz. Nem nekem kellene hinned, nem is felekezetemnek (ami nincs is, s akik közt nem "szokványos", amit én gyakorlok) - hanem az Ige szava szerint: "Mindent megvizsgálva, a jót, az üdvösségeket szolgáló megtartsátok!" (1Thess 5,18). Isten a kövekből is tud fiakat támasztani, nem kell hozzá teológia, még kevésbé filozófia, legkevésbé pápai tekintély. Sőt, ezek sokkal inkább hátráltató vagy kizáró körülmények. Egy tény: az ÚR az ezékieli örálló feladat elszabotálását nem kéri számon tőlem, véredtől a kezem tiszta. Könyörüljön rajtad a Mindenható, ha tud! Szeretettel: Zoli.

– Zolikám! Tehát az 1Tessz 5,18-nak kellene tehát hinned, nem Neked. Képtelen vagyok azt gondolni, amit Te gondolsz. Ahogy Te is: nem azt gondolod, amit én gondolok, hanem azt, amit Te gondolsz. Nem szabotálod el az ezékieli feladatot, megnyugodhatsz. Ne könyörüljön rajtam a Mindenható, ha könyörületének feltétele az, hogy azt gondolom, amit egy másik ember gondol. Az az Isten, akit én elgondolok, azokon könyörül, akik igyekeznek ahhoz igazítani életüket, amit igaznak gondolnak. Szeretettel üdvözlöm Icát s a gyereket is, ha még emlékeznek rám. Hány unokátok van már? Ölel Gyb.

Piarista köz, 2006. december 1.

A Botondot befogadó mise

Gyöngy és Dani hagyományt őriznek, Bokor-hagyományt, amely pár évtizede született. Döntésüket tisztelettel tudomásul vesszük, és, és – Bokor-módra – gondolkodunk is azért

róla. Hűségesek akarnak lenni Jézushoz, aki tanítványaira azt hagyta, hogy azokat merítsék meg a vízben, akik elfogadják az ő tanítását. Annyira azért nem hűségesek, hogy kivinnék Botondot valami élővízbe, amelybe belemerítse majd őt egy János, ahogyan Jézussal tette. Mért? Csak azért, mert belenőttek ők a catholica vagy reformata felekezés hagyományába, és csak kísérti őket is az a bizonyos kettős hűség. Volt, akitől tanulták e kettős hűséget. Elsőül is Jézustól, aki nem csinált eszméihez új vallást, hanem megmaradt a maga zsidó felekezetében. Másodikul talán tőlem is, aki szintén meg akarok maradni a magam nem zsidó felekezetében, bár Ko. Laci szerint ebbe az én kettős hűségembe fog belepusztulni a Bokor. Harmadikul talán Ko. Lacitól is, aki szintén nem ragaszkodik a bemerítéshez, mert neki is elég a vallásból egyetlen egy is: s ha már katolikusnak született, nem csinál újat ő sem. Az említettek – Jézus, Bulányi, Kovács – közös kettős hűségében tehát Gyöngyék is úgy-ahogy ludasok. Mindazonáltal hűségesek akarnak maradni egy Jézustól rendelt vallási cselekményhez. Mert ilyen is volt a jézusi tanításban. Micsoda? Vallási cselekmény. Az ám. – S mindezek következtében vagyunk mi most egy Botondot befogadó misén. Új hagyomány ez, s a Bokor a felelős érte. Nem tudom, de lehet, hogy magam kezdtem el, mert vagy harminc évvel ezelőtt valamelyik Kaszap-gyereket fogadtuk be nagy ájtatosan és templomon kívül a szülők péceli portáján, s aligha örültek pogányságunknak a derék református és katolikus nagyszülők. Minderre emlékezve én most csak arról gondolkodom, hogy milyen jövőt is jósolhatunk e valakiket megbotránkoztató, de a mi Jézus-hűségünkben folyóan feltétlenül el kellett kezdenünk hagyományunknak. Megmarad-e? Lesznek e folytatói? Mért kérdezem ezeket? Elmondom.

Amikor harminc éve elkezdtük, semmi sem szólt jövője ellen. S ma? Ma már igen. Kovács Tádé és Bea Ágota lánya tíz éves lehetett, amikor megkereszteltem, de kértem tőle még keresztelés előtt egy levelet, melyben megírja nekem, hogy miért is kereszteljem én őt meg. Nagyon okos és jézusi válaszokat írt válaszlevelében, de a perdöntő számára az volt, hogy itt az ideje, mert az az osztály, amelybe az iskolában jár, most lesz első áldozó, s ő be sem igen meri vallani társainak, hogy még nincs megkeresztelve. Meg akarta spórolni magának a kérdést: Hát akkor te még pogány vagy? Leutaztam tehát Tatára, hogy megszüntessem a tarthatatlanná vált állapotot, hogy keresztény szülők gyermeke még mindig pogány. Mert ilyesmit csak elkötelezett párttagok csináltak, feltéve hogy a huszadik faluban élő nagymamához el nem vitték gyermeküket, hogy egy derék plébános megkeresztelje és anyakönyvezzé, s elvégezzé a párttagok számára tiltott bubamegöntés szertatását.

A dolgok ilyenén alakulása elgondolkodásra késztet. Tudomásul kell vennünk, hogy mindannyian kettős hűségű emberek vagyunk. Miként Jézus sem hagyta ott a zsinagógát, mi sem hagyjuk ott saját egyházunkat. Csakhogy van a zsinagógában barmicvá, és van az egyházban első áldozás. Van tehát egyházunknak is hagyománya, s a mi egyházon belül elkezdett új és más hagyományunk – a '89-ben bekövetkezett történelmi változás következtében – érintkezésbe-ütközésbe került az egyházi hagyománnyal. Kovács Ágota, aki szülei jóvoltából bőven ihatott Jézus Bokor-ízű vizeiből, gondolkodás nélkül fel kívánt zárkózni az egyházi hagyományhoz. Bizony ám! És sem apja-anyja, sem magam nem tudtuk azt mondani Ágotának, hogy mondja meg már nem Bokor-tag fránya osztálytársainak, amit egy igaz Jézus-követő leánynak, Bokor-gyerekeknek meg kell tudnia mondani. Más történt. Ágota kitaposta az utat testvérei, Agapé és Lukács számára. Ők is elsőáldozók lettek, amikor az osztályuk, miután előtte gyorsan megkeresztelkedtek. Meg, mert hát itt volt annak az ideje. Miért? Mert annyira Jézus-tudatúak voltak, hogy dübörgővé vált az igényük az élet vízére? Egy nagy ízét! – Érdemes tehát elgondolkodni arról, hogy milyen szituáció várja majd Botondot s Borikát tíz év után, akiknek egyikét mi most nem megkereszteljük, hanem befogadjuk. Ko. Laci még nagyon fiatal ember, s ennek folytán úgy tizenöt év múltán majd beiratkozhatnak Katekúmen iskolájába, hogy a Bokor-tartalmakat három éven keresztül tanulás után végre megkeresztelje őket. Ez történik majd századunk húszas éveiben? Majd lelesek

odafentről, ha ott leszek. S ha így történnék majd, akkor nagy-nagy önelégültséggel állapítom meg, hogy jó befogadó liturgiát rendeztünk nekik.

S ha már így állnak a dolgok, érdemes felvetni egy további kérdést is, amely ugyancsak elgondolkodtathat minket. Gyöngy és Dani nevelik Borit és Botondot legjobb tudásuk szerint. Nevelnék-e máshogyan, ha befogadó mise helyett megkereszteltetnék őt? Biztosan nem. Tudnak-e majd Borika és Botond estében, mire azok tíz évesek lesznek, mást csinálni velük, mint Tádé és Bea? Aligha. György Zoli és Kollár Gabi Julcsa lányát már négy éves korában megkereszteltem, mert Julcsa elém állt a kapott szülői Bokor-nevelés ellenére vagy következtében: Gyurka bácsi keresztelj meg engem! S nem tudtam, s nem is akartam nemet mondani nekik. Nem látok a jövőbe, de bizonytalan a sorsa ennek a harminc éve kezdett befogadási hagyományunknak. S mit fog Ko. Laci csinálni, ha a Katakúmen iskolájának kedve talál majd sétálni menni a békesség okából ki nem mondom, hogy melyik térre? Ismételniük kell majd a harmadik osztályt? Ami kevésbé bizonytalan, az csak az, hogy Dani és Gyöngy a szülőktől és nagyszüleiiktől kaptak erejében folytatni akarják a számunkra legfontosabbat: a hűséget Jézushoz. E hűségük erejében hívtak minket össze azért, hogy imádkozzunk Botondért, hogy Botond folytassa a maga életével és életében ezt a hagyományt: Botond is hűséges legyen a Jézustól tanított tartalmakhoz! Amen. Most pedig fogjunk hozzá a befogadó imádkozáshoz: Istenem, van olyan, hogy nem nyeltünk le minden bölcsességet. Van olyan, hogy tévedünk. Van olyan is, hogy el kell gondolkodnunk: az egész világ hülye, s egyedül csak én, csak mi nem? S gondolkodásomnak a vége csak az, hogy egyik nemzedéknek sem kell kitalálnia, hogy mit csináljon a következő. Hatvan éve mi, tizen- és huszonévesek, halálbiztosan tudtuk, hogy mit kell csinálnunk. Álmodom e befogadó liturgián Boriról, Botondról s egy negyedik nemzedékről, amelyik használja majd Istentől kapott szívét, és ők is halálbiztosan fogják tudni, hogy mit kell érted, Jézusom, csinálniuk. Azért imádkozom, hogy valóra váljék, amiről álmodom. Amen.

Piarista köz, 2006. december 10.

KARÁCSONY 2006-BAN

Karácsonykor egy gyermek születését ünnepeljük, aki felnővén kibont egy korábban olyan sohasem volt zászlót – az Istenét, s az Istenért. Az van ráírva, hogy itt az idő, hogy megcsináljuk az Isten Országát. A Gyermeket az Atya küldte, ünnepelhetjük tehát az Atyát. A Gyermek vállalta a küldetést, ünnepelhetjük tehát a Fiút. Vállalkozásukba bele kell segítenie a ránk kiárasztott Léleknek, ünnepelhetjük tehát a Lelket. A Gyermeket fogadnia kellett egy Anyának, ünnepelhetjük tehát Máriát. Az Országot pedig nekünk kell megcsinálnunk, ünnepelhetjük tehát magunkat. Én e legutolsó ünneptárgyat választom, mert ebben benne lesznek majd a felsoroltak is.

Kedves, nagyon kedves Országot alkotni akaró testvéreim, ti vagytok a mai ünnep tárgyai. Ti, mert az elmúlt kétezer esztendő megmutatta, hogy mire mentek az Atya, a Fiú, a Lélek és Mária. Nem gondolhatom róluk, hogy félgőzzel dolgoztak. Csak azt, hogy egészszel. Ezt ők is tudják. S azt is tudják, hogy az Ország meg rajtunk fordul. Megcsinálhatjuk, ha akarjuk. Nem kezdek bele magunk gyalázásába, mert ha ezt tenném, az Istent gyaláznám vele: csak olyanokat tudott létrehívni, mint amilyenek mik vagyunk. Akkor sem dolgoztak félgőzzel, amikor minket létre hívtak. Emeljük tehát fel a fejünket! Olyanok vagyunk, amilyenek csak tellettünk tőlük, amilyenre egyáltalán sikerülhettünk. Nincs nekik nálunk különbség a raktárban. Csak az olyan-amilyen velünk tudnak Országot csinálni, mi pedig arra lettünk, hogy azt csináljuk.

Nem vagyunk akármik. Ismeri mindegyikünk sajátmagát, s tudja magáról, hogy sohasem akart kevesebbet tenni Istenért, mint amennyi tellett tőle. Meg kell vallanunk, hogy most sem akarunk kevesebbet. Tömény jó akarat ez a Bokornak nevezett társaság, egy fajta barátság az Istenben. Tesszük, amit tudunk, megyünk arra, amerre tudunk. S ha valami bajunk van, hát az

csak az, hogy nem tudjuk eléggé, hogy mit és merre. Jó hatvan esztendő áll már mögöttünk. Vértanúink vannak, és börtönviseltjeink, s mindannyian elviseltük, amit el kellett viselnünk Értetek, Atya és Fiú és Lélek és Mária. Mit? A másodrendű állampolgárság keresztjét. És eddig még nem panaszkodtunk miatta. Ez a mi dicsőségünk és Golgotánk egyszerre és ugyanakkor. És e dicsőséges és fájdalmas múltunk ellenére sem látjuk tisztán ma, hogy mit tegyünk és merre menjünk.

Csak egyet tudunk biztosan – azok, akik tudjuk – hogy nem szabad elengedni a Ti kezeteiket és nem szabad elengednünk egymás kezét sem. Amikor a Fiú köztünk járt, nem ült a szövegszerkesztője előtt. Nem is volt neki olyan, csak fejből mondta szavait, példabeszédeit az Országról, melynek okából közénk jött... És azt is tudjuk, hogy tanítványoknak mondta, amit mondott. Nem papoknak és nem kedves világi híveknek mondta, hanem tanítványoknak. Mert Ő csak tanítványokat gyűjtött, s nélkülük nem mondott semmit, nem csinált semmit. Mi is tudjuk jól, hogy addig merhetjük mondani, hogy Hozzá tartozunk, ameddig tanítványokat tudunk gyűjteni. De hiába tudjuk ezt, mert fájdalmasan tapasztaljuk, hogy egyre ritkásabban akadnak halászorgunkra, akik kíváncsiak volnának arra, amit mondani tudunk Rólád. Mit mondunk ezeknek a süket halaknak? Ezt: *Nem a kenyér a minden, sem a fajták állati tülekvése...* S azt, hogy *az eke nem új mag számára tör utat, hanem kidobja földünkből a régit és alszunk most.* És nincs mód felébreszteni azokat, akik aludni akarnak, s nem éberen vigyázni.

Hatalmas a kereslet a maszlagok iránt: a pártok, a vallások, a polgárjogi harcosok maszlagjai iránt is. Eladhatatlan az árunk. Nincs a halaknak fülük arra, hogy *a kicsi a nagy, s az utolsó az első.* Arra van fülük, hogy neked jogod van... erre is, meg arra is. És hogy harcolnod kell érte, hogy megszerezzed, amihez jogod van... és istenadta, szent jogod. Nincs fülük arra, hogy *add el, amid van, és kincsed lesz a mennyben.* Csak arra, hogy kevés az, amid van. Mert ki kell fizetned számláidat, s a legkülönbnek mondott Európa Közösség államaiban – amelyek közé bekerülni a legfőbb célja annak, aki még nincs köztük – sokasodnak a számlák, és egyre több számszámjegyet kell hónapról-hónapra kiegyenlítenünk, és ehhez több pénzre van szükségünk, mint amennyink van. S ezért boldog, aki elmehet máshová dolgozni, vagy katonának is oda, ahol gyilkolunk, s ahol bennünket is gyilkolnak, de vállaljuk mindezt, mert ott jobban megfizetnek bennünket, mint idehaza. S mindezek következtében a kipecázandók megsüketülnek szövegeinkre, melyeket Tőled tanultunk. És totálkáros süketségük folytán mondják, hogy munkájuk humanitárius. Az-e, ha Irakban vagy másutt inkább felrobbantják magukat az ottaniak, csakhogy menjünk már haza vagy a pokol fenekére, s hagyjuk élni őket. Mi, a humanitárius osztogatók.

S mindezek visszahatnak ránk is, s elbizonytalanítják küldötteidet, hogy van-e még példaértéke annak, hogy Te jászolba születél, hogy bezártad názáreti szerszámfát faragó üzemedet, hogy vadállatok között éltél negyven nap, s nem volt fejed, hova lehajtani... Van-e még példaértéke annak, hogy Te szegénnyé tetted magad? Elbizonytalanít, mert rajtunk is erőt vesz, ami olyannyira nyilvánvaló társadalmunk egésze számára. Az, hogy kevés az, ami van, és több kellene. Több, hogy meg tudjunk felelni annak, aminek Te nem akartál megfelelni. S lassan-lassan eltehetetlenedünk. S így nemcsak a halak süketednek meg körülöttnünk, hanem mi is elnémulunk, s krisztustalan próféták leszünk, akik nem merjük már ajkunkra venni, amit Te mondtál, és Te mutattál nekünk. Nem merjük, mert nyilvánvalóvá lesz, amit az én Józsim is megfogalmazott ebédlőnkben. Mit? Azt, hogy evangéliumi alapon nem lehet tenni semmit sem. Még Laci is elámult: Ilyet mondani Gyurka bácsi előtt!!! De mondta, mert neki is nyilvánvalóvá lett, hiszen köztünk, társadalmunkban él. Mondta, bár talán a legkülönb közöttünk... hét gyermekes családban született ő is. Itt volna a helye, a Bokorban, közöttünk. Közös a kínunk: neki is, nekünk is?

Jézusom, nem tudok párbeszédbe keveredni Veled. Nagyon nagy szükségem volna pedig rá. Már alig várom, hogy oda juthassak, s leülhessek egy padra Veled valamelyik mennyei

sétányon, s elbeszélgethessek Veled. Idelent csak monologizálni tudok Veled. Amiket válaszol kérdéseimre, ha válaszol, azokat is csak magam mondom. *Bűvös körömből nincs mód kitörni.* Azt mondanám ott el neki, hogy könnyű volt a dolga, ha megfeszítették is. Miért? Mert három esztendő után abbahagyhatta a választott új ipart, a fizetés nélküli gyógyító vándortanítóét. S mehetett fel Atyja dicsőségbe. Én meg már több mint hatvan éve gyűröm az ipart. Neki nem kellett, csak három évig. Jézusom, Atyád dicsőségében hallhattad pár évvel odaérkezésed után, hogy támadt egy tarzusi, egy zsidó honfitársad, aki Beléd szerelmesedett, bár tanításodról csak úgy hallott egyet s mást, mint derék farizeus azokról, akiket korábban halálra üldözött. S elmondta a félvilágnak, hogy minden rendben van, már csak arra kell várni, hogy visszajöjj dicsőségedből. Azt mondta el, hogy Te mindent rendbe tettél. Azzal, hogy kiengesztelted az Atyát, aki többé már nem haragszik ránk. Hogyan bírtad ki ezt? Hogyan nem kiáltottad el fentről magad: *Ne higgyétek, ebből semmi sem igaz. Az Atya nem tud haragudni, napját felkelti jókra és gonoszokra. Semmit sem tettem rendbe. Én csak utat mutattam, de járni nektek kell azon?* Hogyan lehetett ezt elviselned, fentről nincs lekiabálási lehetőség? Ilyen tehetetlen az Isten? Mindent el kell viselnie?

S ezt csak azért kérdezem Jézustól, mert '52-ben hiába kért halált fejemre az ügyész, nem akasztottak bitóra. Kijöhettem valamikor a börtönből, s volt egy második menetem is, amit alig remélhettem, s az egész világ megtudta, hogy van kicsiny hazánkban egy katolikus mozgalom, melynek tagjai nem vállalják, hogy valakit is megöljenek, mert ők is beleszerelmesedtek a Gyermekbe, akinek születését most ünnepeljük. Abból tudta meg ezt az egész világ, hogy egyházunk hazai főpapjai is elítélték őket. Úgy kapták a bírótól a börtönéveket, hogy ezt is mondhatta a bíró: Magukat saját püspökeik is elítélik. Ennek ment híre a nagyvilágba. S úgy mentünk őket látogatni a börtönbe, hogy büszkék voltunk rájuk, mert tanúságot tettek a Gyermekről, aki Betlehemben megszületett. Örültél odafent nekik Te is, hogy valakik azért megértették, amit tanítottál? De megint nem kiabáltál le, pedig olyan nagy szükségünk lett volna szavadra, amikor ezt követően egész egyházad elítélt bennünket hűségünkért.

S van még, amit nagyon szeretnék megbeszélni Veled. Azt, hogy hogyan kell összetartani a kocsit, hogy ne menjünk ezer felé. Erre az eltelt kétezer esztendő csak annyi eligazítást ad nekünk, hogy ki kell közösiíteni azt, aki mást beszél. Meg el kell égetni a máglyán, ha van erőnk, hatalmunk hozzá. (Neked csak arra volt, hogy odaadd az életed!) Ehhez meg az kell, hogy legyen a testvérek között felsőbbek meg alsóbbak. Csakhogy Te egészen mást tanítottál. Azt, hogy az a nagyobb, aki mossa a másiknak a lábát. Nem lehet közöttünk felsőbb meg alsóbb. Csak vezető, aki összegyűjt és tanítványaiddá tesz minket. Akiket mi magunk is elfogadunk. Ha nem fogadnánk el, nem állnánk be hozzá tanítványnak. Ezt gyakoroljuk már hatvan éve. S mi az eredmény? Tele vagyunk tarzusi Pálokkal. Pálokkal, akik kezdenek másokat beszélni, mint testvéreik, s közben Rád hivatkoznak. Még olyan is akad, aki csúnyákat mond testvéreiről. Olyat, hogy fundamentalisták, vagy az a baja velük, hogy nem vagyunk fundamentalisták, s hogy már nem is Bokor vagyunk, csak bozót, s végső ideje, hogy megtérjünk: azaz azt mondjuk, amit ők mondanak. Te mit csináltál volna, ha megélsz tanítványaid körében hatvan esztendőt, s olvasod a Jelenések könyvét, amelyben Te magad taposod a mindenható Isten bosszúállásának véres borsajtóját, mert Te vagy a királyok király, az uralkodók ura. Te is átkozódtál volna, mint a tarzusi Pál? Vagy összesen csak annyit tettél volna, hogy elmondod halkan: *Fiacskáim, én sohasem dörögtem a körülmetélés ellen. S elmentekültem a hegyre imádkozni, mikor az ötezer ember megindult felém, hogy királlyá tegyen. Dehogyan vagyok én király, az a Sátán szakmája.* Maradtál volna a nem átkozódó beszédstílusod mellett, s túrted volna, hogy mindenki mondja a magáét?

De Te néma maradsz, mert rábíztál bennünket valaki másra, aki végig mellettünk áll, a Lelketekre, akit elküldtél hozzánk az Atyától. S azt mondtad, hogy ő majd mindenre megtanít minket. Azokra is, amiket ma kérdezzünk Tőled. S mintha már is tanítanál. Így: azokra figyeljünk, akik közösségben maradnak velünk. Azokra, akik képesek ma is tanítványokat

gyűjteni Jézusnak. Akik pedig lemeztelenítik magukat, ott hagyják tanítványaikat, vagy elhagynak tanítványai, azokat csak visszavárni kell. Azoknak csak azt kell mondanunk, hogy egy szék mindig a tied, akkor foglalod el, amikor majd újra akarod. Kiemelt gondunk azokra legyen, aki megőrizték a testvéri kapcsolatot velünk. Ezeket meg kell kérdezni, hogy mi a bajuk, mit látnak másképpen, mint mi. Ezekkel kell folytatni az együttimádkozást és az értelmes, érvelő és Rád hivatkozó beszélgetéseket nagy-nagy türelemmel és rájuk figyeléssel.

Mert akik elmennek, azokkal csak azt kell tenned, amit tettél Kafarnaumban, amikor keménynek minősítették szavaid, s emiatt valakik kifordultak a zsinagógából, s nem akartak többé hallani Rólad. A hűségeseiktől, a ki nem fordulóktól pedig megkérdezted: Ti is el akartok menni? Aki el akar menni közületek, hagyjátok elmenni. Senkit sem lehet visszafogni. Talán majd több jót fog tud tenni másutt, mint körötökben. Akármennyire is hűségesek akartok lenni hozzám, ne gondoljátok magatokról, hogy ti vagytok az egyetlenek, akik építhetik az Országot. Másutt is vannak juhaim. Ott is, ahova ti nem érhetek el. Arra kell gondolnunk, amit Arany János a magyar költők eleje mondott: Illet szerénység mindenütt.

Csak igyekezzetek hűségesek maradni tanításomhoz. Nem veszi az érvényét soha. Mert a szereteté, mert az Istené. S akkor nem estek ki a rostán soha. Csak az ocsú hullik ki, meg az aszottak s hűlt világok, tört életek. Rajtatok fordul, hogy ne legyetek ilyenek soha. Olyanok, akikért Jézus zokogott, amikor meglátta a várost. Most fejeztétek be az Úr várását, az Adventet. Most ünneplitek születésemet. Ha semmi sem maradt volna utánam, csak ez az egyetlen magyar – nem tudom, de azt hiszem – népdal: *Rossz a Jézus kis csizmája, sír a ködmöne, Ázik fázik, megveszi az Isten hidege. Hogyha volna kis csizmám, Jézuskának odadnám, Báránybőrös ködmönkémmel jól betakarnám. Akkor hozzám hajolna, talán meg is csókolna. Boldogabb a széles földön, senki sem volna...* – ha csak ez maradt volna meg életemből, ez is elég volna útmutatónknak, mert minden megvan benne ahhoz, hogy tudjátok, merre menjete: Szegénynek lennünk, s e szegény gazdagságunkkal betakarni őt és most éppen hat és fél milliárd testvérünket. Ennyi kell a boldogságtokhoz, s a boldogok meglátják az Istent. Amen.

92 ÉV-FORDÍTÓ NAPLÓ

2006. DECEMBERVÉG

Piarista köz, 2006. december 15.

Cs. Anna levele

Bóklásztam a múltban. Az *Érted vagyok meg a Koinónia* régi köteteit lapoztam, s akkor találtam egy olvasói levélre. Az ÉV '92/4. számában jelent meg válaszul Gromon András Elpidia c. dolgozatára (ÉV '92/2). Akkor ünneprontónak éreztem a választ. Ma nem. Le kell újból írni a levelet, hogy érthető legyen akkori és a mostani, a 15 év utáni, tudatállapotom. A nagy tanulmányból Anna mintha Bandi szavaiból főleg az alábbiakra reagálna:

Milyen lesz Elpidia? Mivel az emberi együttéléshez szükséges alapvető törvények „bele vannak írva minden létező lény szívébe” (Kodolányi), bátran fogalmazhatunk így: Elpidia az egymásra épülő, ill. egymást kiegészítő, öntörvényű és önkormányzattal rendelkező kisközösségek hálózata lesz, amely felöleli a családi, társadalmi, gazdasági, kulturális és vallási élet egész területét. E kisebb és nagyobb közösségek közmegegyezéssel (többségi vélemény alapján és a kisebbség alkalmazkodásával) maguk hozzák a változtatásra mindig nyitott „törvényeket”, akár az emberi együttélést, akár a gazdasági tevékenységet, akár az együttélés területeit szabályozzák ezek, és maguk választják vezetőiket, illetve delegálják őket a nagyobb egységeket átfogó kisközösségekbe. Valahogy úgy, ahogyan ezt – a dolognak most csak gazdasági oldalát emelve ki... – s ezután megint idézet következik már. Bandi hosszú és szép dolgozata csak a koncepciót vázolja fel. A koncepciót rangos idézetekkel öltözteti fel. A maga nevében csak a fentieket írja, amiket idéztem.

Anna levele pedig:

Kedves András, amikor megkaptuk az ÉV 12. számát, és először átolvastam, Lk 18,31 jutott az eszembe a Szentírásból. Húsvétra készülve úgy gondoltam, az újságról fogok írni, ami egyre inkább azt mutatja, névvel és címmel nyilvánvalóvá teszi, hogy *Most felmegyünk Jeruzsálembe...* Ez az út egy olyan elkerülhetetlen nyílt túra, amelyhez az Isten Országát keresőknek valamilyen ösvényen csatlakozniuk kell, amely mentén le kellene verni a sátrakat. Csak nagyon halkan, kissé bizonytalanul merem folytatni.

Azt hiszem, Elpidia nem épülhet errefelé. Elpidia nem lehet átmenet az Erőszak országából Isten Országába. A teljesség reményéért, a teljesség igénye nélkül: nem lehet átmenet, mert nem szervül. Genezise szerint összeférhetetlen vele: nem Isten Országá testéből való. Az alaptörvényei miatt: – „a kisközösségek hálózata”... – közmegegyezéssel (többségi vélemény alapján és a kisebbség alkalmazkodásával) maguk hozzák változtatásra mindig nyitott „törvényeiket”... – gazdasági háttere egy töredék: megmarad minden „ami jó és ésszerű”. Elpidia tehát használni fogja az „egyetemes értékarányost”. Akkumulálni fogja, a piacra viszi, hiszen szüksége van a „minden jóra.” Keresztény vállalkozásainak (?) is józan döntéseket kell hozniuk, persze a többség alapján, különben búcsút mondhatnak a piacon maradásnak. Vagyis a többségi elven döntő közösségek sem fogják tartalékaikat elsőként azoknak adni, akik újra és újra szétszórják. A kölcsönlakás és havi pénz a közösségért legtöbbet tevő élmunkásoké lesz. Józan ésszel leszavazzák, hogy először a néger, az indián, a krisna-hitű, a mittudoménmilyen konkoly növekedéséhez szükséges finanszírozást adják meg.

Pedig csak valamilyen nem evilágból való reakciókból születhet „más”-világ!

Elpidia társadalma egymásra épülő, az élet minden területét felölelő közösségek hálózata lesz. Egymásra épülő (=hierarchikus, ha képviseleti jellegű is), az élet minden területét átfogó (=számontartó, megfigyelő, ellenőrző) szervezetek csak diktatúrákban vannak.

A többségi határozat alapján működő, a kisebbséget alkalmazkodásra ítéltő, utaló rendszer is diktatúra. Egy vonzóbb diktatúra. Isten Országát nem valami keleti ördög, hanem mondjuk egy „snájdig” nyugati erőszakolja meg.

A kisebbség lényegénél fogva kevesebb a többségnél. Így újra és újra a számbeli fölény erőszaka épít országot a szívünkbe rakott alapokra.

Valamilyen rendnek csak kell lennie! Relativizmus, destrukció – hallok az ellenvetést. A válaszom: a lábmosás. A lábmosás rendjét kellene épít(get)ni. A néger-indián-eretnek-konkoly-farkasok elsőbbségét.

Mindaddig, amíg meg nem értik a kérdést: – Szeretsz minket? Amit nem értett meg sem úrifü, sem tanítvány. Péter sem. Addig az örömhír úgyis csak hírérté-kű, csak információ: csupa-csupa informatika.

Különben a közösségek előbb-utóbb megunják a négyszemközti-közösségi feddéseket. A visszatérés lehetőségét biztosítva meghozzák döntéseiket az időszakos szeretet(szabadság)megvonásról. Renitenseiknek felajánlják a fegyelem tanulását, elvonulva – mondjuk egy külön házba. Lehetne a neve: fegyelmezés háza (rövidítve: fegyház).

A védekezésre és (no, csak kicsi, szelíd) ijesztgetésre is alakulnak majd csoportok. Csak túrhetetlen, hogy a szervezés egy részét elfojtsa a konkoly, a bárányokat elvigyék a farkasok!

Lesz fegyház és lesz Sereg! Hidd el, Testvér – a többség megszavazza!

Isten Országá buta ország lesz. Megkötött rend (=rendszer, törvények) nélkül. Az állandóan változtatható, a hét napra, hét órára szóló törvény megkötés is – dogma vagy erőszak. (Vagy is-is.)

Isten Országában minden pillanatban a „Szeretsz-e engem?” kérdésre válaszolnak, nem evilágból valón, csak így: „szerelemből”. Talán. Ezek voltak rémálmom első forgatójátékai, torkom meg összeszorul; ének helyett csak sóhajtom Nagy Gáspár versét: *Hogy fényesednek az éjszakák, amint élesednek a kések, de a félelmes penge-arszenált kicsorbíthatja az ÉNEK. Aki a félelmen túli tartomány dalokra elszánt kölyke, jól tudja, miért e földi vágy s miért a csillagok fölött.*

A húsvéti Öröm adja meg mindnyájunknak azt a reményt, hogy lesz még az Országból „valami, valamikor, valahol”!

Döbbenetes ez az írás. Feltételezi rólunk, hogy tudunk valamit csinálni, és megmutatja, hogy amit tudunk majd, az a nagy semmi lesz. Válaszolok most, 15 esztendő után, Anna olvasói levelére. Meg is küldtem neki.

Kedves Anna! Nem tudtunk semmit sem csinálni, azt sem, amit András felvázolt írásában. '89-től kezdve duma-matyik lettünk. Javunkra szóljon, hogy valakik, hittünk ebben a dumában. Ugyanakkor gazdagodtunk is, és szigorúan magán alapon. Bár csak gyengén. Nem feleltük mi sem, az új környezet sem, hogy másodrendű állam- és egyházpolgárokká tettük magunkat az elmúlt közel félszázadban. Hála és dicsőség érte Annak, aki erőssé tett erre bennünket. Ez is Valami, ha még nem is egészen az Ország!

De közös Vele a reményünk, hogy lesz még az Országból „valami, valamikor, valahol”! Következzék most az én számvetésem!

Jézus szerelmes volt az Atyába, mosta lábunkat, s fölment Jeruzsálembe – a Golgotára. Ez még nem az Ország. Az majd akkor lesz, amikor már nem kell a Golgotára mennie annak, aki szerelmes és mossa a másik lábát.

Péter és a Tizenkettő értette, amit értett, és várta, hogy a Messiás rendbe tegye Izraelben a dolgokat, amiket nem tett rendbe. Nem csinált Péter – s a többi sem – kisközösséget, csak megöntött négyezer embert... de a végén azért csak felment a maga hegyére, és őt is keresztre feszítették. Még ez sem az Ország.

Konstantin után emlékezetvesztés következett be. A Római Birodalomra címkéztük rá, hogy az volna az Ország. Beleszerelmesedtünk a pénzbe és a hatalomba. Lábmosás helyett elégettük az eretnekeket.

Ország helyett *megszentelt életet* csináltunk: kitaláltuk, hogy az Ország akkor lesz a miénk, ha a férfi nem lesz szerelmes egy nőbe, s egy nő nem lesz szerelmes egy férfiba. S

felfeszítettük magunkat egy lombikkeresztre. Misztikusok lettünk, s beszámoltunk a lélek sötét éjszakájáról – mérhetetlen istenhiányunk és szenvedéseink ellenében. Ez sem volt még az Ország.

S főleg azért nem volt az, mert a megszentelt életet vállalók nagybirtokosok lettek, s eszük ágában sem volt javaikat szétszórni a rászorulóknak, inkább emelték a dézsmát s a jobbágyok különféle szolgáltatásait. Inkább az urak s a Sátán országa volt, amit csináltak *megszentelt* életükkel.

Aztán kétezer esztendő után felfedeztük kicsiny hazánkban a spanyolviaszkot: Jézus azt tanította, amit tanított. Csak azért nem kerültem érte máglyára, mert a felvilágosodás kiverte a Péter-utódok kezéből a gyufát. Ha nem veri ki, elégettek volna a tizedéért is annak, amit felfedeztem, felfedeztünk. Amiket András idézett, azok is mind indexre kerültek volna, amíg még volt index. Minden indexre került, amit érdemes volt elolvasni – írta a katolikus Szerb Antal.

Papjaink pedig beszéltek a szerelemről, s majd beledöglöttek abba, hogy ennek istenrendelte módját nem gyakorolhatták, helyette mosták a kisközösségekbe gyűjtöttek lábát, ahogy tudták, s elmentek a maguk Golgotájára – lombikkeresztjére is, s a szocialista börtönökbe is.

De megvolt már a tartalom: a jézusi tanítás; és megvolt a forma: a kisközösség. Jöhetett már András és Elpidia, és a világ legjobb szándékú dumája. A dumán nem jutott túl egyikünk sem. Az élet és vagyonközösség, amilyenben Jézus és a Tizenkettő élt, ez lett volna a túljutás. Semmi sem lett belőle. Éva néninek, nekem is be kellett vonulnunk konstantíni rendházunkba, mert nem akadt két testvér, nővér, két család, akik vállalták volna az egymás lábát mosást. A szerves családok nem szervültek Orzággá.

Helyette dumáltuk azt, amit – vérző szívvel – kikészítettél. Az elméletünket. Jól készítetted-e ki?

Az Orzágnak *szervülnie* kell – igazat beszélsz. Mégpedig a Szentháromságnak és földi mintájának, a férfi-nő kapcsolatnak, azaz a családnak a mintájára. Mennyire sikerül ez, tudják azok, akik megpróbálkoznak vele. Az emberi élet legalapvetőbb feladata, hogy sikerüljön szerelmeseknek maradni (vagy legalább szeretni), s halálig mosni a másik lábát. Ha ez sikerül, nem kell érte a Golgotára menni. Ha nem sikerül, egymást feszítjük keresztre a szent házasságban, vagy elválunk, hogy meg ne öljük már egymást.

Ha túl akarunk jutni az Ország ezen alapszervén, akkor két házaspárnak el kell kezdenie az élet- és vagyonközösséget. Ez nem lehet az Orzággal *összeférhetetlen*. Ha összeférhetetlen volna, nem volna Ország, csak család volna. Egymással kapcsolatba nem lépő családok monokultúrája – bizony, bizony nem Jézusra emlékeztető diaszpórája. Mindannyiunknak egy-egy kell lennünk.

Átmenet-e ez a kisközösséggé táulás? Nem a holdon születünk, hanem idelent, az Erőszak országában. Csak ebből tudunk kivonulni. S ha ez az exodus *átmenet* nélkül nem lehetséges, akkor át kell a monokultúrából abba menni, mint a Vörös tengeren keresztül, hogy eljuthassunk az Ígéret földjére, az Országba.

Az Isten Orzágnak a *teste* – hogy szavaidat használjam – : a szerelem és a lábmosás. Hogyan jutunk el hozzá a házasságban, ez a világ legnagyobb tudománya, a *megalé mathéma*. Kompromisszum útján lehetséges: Te azt gondold, hogy jövedelmünk tíz százalékát kell az éhezőknek juttatni, a párod meg azt, hogy elég az öt is. $10+5=15$, ennek a fele pedig hét és fél százalék. Tehát megegyezéssel. Ha akarjuk a házasságot, ahhoz kompromisszumkészség kell.

Isten Orzága nem demokrácia, nem többségi uralom. Megegyezés. Nem választás, hanem képviselő. A családban is meg kell állapodni a munkafelosztásban: te nyírod le a füvet, én meg elmegyek az iskolába fogadó órára. Nem azért, mert te vagy én mondom, hanem azért mert megegyeztünk. A kisközösségben, az életközösségben sem lehet másképpen. Sokszor nehéz lehet a megegyezésre eljutni a családban is. Az életközösségben is

nehéz. A pinkafői életközösségben valamelyik újonnan jött tag kitalálta, hogy telefon nélkül nem tud élni. Hosszasan és sokszor megbeszélték. A végén belátta az újonnan jött is, hogy lehet telefon nélkül élni. Megegyeztek. Az Országban nincs fegyház, és nincs sereg. És nincsen többség és kisebbség, ahogyan a családban sincs.

Mi, mikor és hol? Nincs olyan ember, aki választ tudna adni erre. Csak egy pár, csak egy kisközösség, amely szépen mindent megbeszél. Mert szerelmesek az Istenbe, s ezért hajlandók egymás lábát is mosni. El kell kezdeni tanulni a hogyan. Lehetséges. Ha nem volna, nem kínált volna fel egy szerelmes Isten egy szerelmes Országot. Amíg az ember él, remél.

Piarista köz, 2006. december 16.

Évek óta húzódott a *Bokorlista* ügye, s nem történt semmi. Végül is elhatároztam, hogy írok érdekében működtetőinek egy levelet:

Kedves Testvérem/Testvéreim! A „Bokor” a 20. század magyar katolikus történetének egy jelensége. Tudnak róla Európában és a tengerentúlon is. Neve nincs bejegyezve semmiféle hatóságnál. Bárki használhatja nevét, nincs módjunk a törvény erejében tiltakozni ellene. Jézusi elkötelezettségünk következménye ez a védtelen helyzetünk.

A Bokor tagjai tudomásom szerint három folyóiratot is működtetnek. Ebből kettőn (*Érted vagyok, Koinónia*) nem szerepel a Bokor neve. Csak a harmadikon, amely a Bokor választott Képviselőtársának (KV) a folyóirata: *Belső tájékoztató hírvírság a Bokor közösségeiben élők számára... a Bokron belüli illemszabályok betartására a KV ügyel.*

Az elektronikus *Bokorlista* viszont olyan kezdeményezés, melyre csak azok ügyelnek, akik felteszik írásaikat a listára. Magam nem íratkoztam fel a listára. Kezdetől fogva gondot jelentett számomra ez a lista. Két okon is: egyfelől olyanok is írnak a listán, akik (jelenleg) nem tagjai a Bokor valamelyik közösségének, másfelől a listára felrakott némely szövegek problematikus Bokor-tartalmai miatt. A legutóbb az én egyik írásom is felkerült a listára – megkérdezésem nélkül, már pedig a magam Bokorhoz tartozása elég széles körben ismert, s így kétségtelenné válhatik azok számára, akikhez a lista tartalmai eljutnak, hogy a Bokor-listának valami köze van a Bokorhoz.

Ez ad indítást most nekem arra, hogy bejelentsem a Bokorlista működtetőjének/működtetőinek azt a kérésemet, hogy azt a szerepet, melyet a lista betölteni kíván, a Bokor nevének használata nélkül tegye. Csak kérni tudok, mert az említett jézusi elkötelezettség – mást, mint kérést – nem tesz lehetővé számomra sem. Mivel a lista működtetőinek java része – gondolom – régtől fogva ismert és szeretett testvérem Jézusban, ezért ha sérelmesnek, Jézusban megalapozatlannak gondolják kérésemet, szívesen látom őket ennek testvéri megvitatására, hogy megtaláljuk az optimális megoldást.

Mivel továbbá ez a kérés nemcsak személyi gondot tartalmaz, hanem a Bokor egészét is illeti, ezért kérésom közvetítésére megkérem a Bokor választott képviselőtársát. Szeretettel a 2006. év adventjében Bulányi György.

*

Egyetlen elismerő választ sem kaptam rá. Enyhén felháborodót többet is. De meg kellett írnom, amit megírtam. A válaszok után is így látom. Elérkezett a Bokor a demokráciába, melyben immár nem lehetséges közakarattal, megegyezéssel elintézni egy számomra nyilvánvaló ügyet, hiába terjesztem azt közösségeim elé. Az ügy ez:

Az emberi társadalomnak van egy alakulata, amelynek tagja vagyok annak következtében, hogy ember vagyok, s ez az alakulat az emberi társadalom. Van még egy ilyen alakulata: a család. Ennek is tagja vagyok annak következtében, hogy megszülettem. A nemzetnek már csak akkor vagyok tagja, ha annak vallom magam. Egy államnak csak akkor, ha területén születtem, vagy ha másutt születtem, akkor kérem, s az illetékes szerv megadja nekem az állampolgárságot. Bármely egyéb társadalmi alakulatnak akkor vagyok tagja, ha

teljesítem a taggá válás általa meghatározott követelményét. A Bokor tagjának lenni úgy lehet, hogy meghívnak egy Bokor nevű kisközösségbe, s én a meghívást elfogadom. Ha elhagyom a közösséget, megszűnik a tagságom. Ha sohasem kapok meghívást, ha sohasem fogadom el a meghívást, és mégis használom a magaméként a Bokor nevet, akkor logikátlanul járok el. Ez ellen a viselkedés ellen szoltam azokhoz, akik így járnak el.

Végül is vénségemre eljutottunk oda, hogy hosszú belső huzavona után személyesen kellett lerendeznem egy kínos ügyet, a bokorlistáét. Miért jutottunk ide? Azért, mert a listás választás nem képviselő, csak demokrácia. A KV úgy alakult meg 1974-ben, hogy a két B-lgy résztvevői személyesen megválasztották, s későbbi fejlődése során az ág-lgyok résztvevői ugyanígy jártak el: delegálták vezetőiket a KV-ba. Ennek folytán olyan testvéreink döntöttek az ügyekben, akik legalább 11 csoportvezető genetikus szülői, azaz csoportvezetői voltak. Megszűntek az ágak, nincsenek ágvezetők, s boldogok lehetünk, ha valakik elvállalják egy-egy évre a KV-ban levés terhét. Korábban nem volt az teher? Én inkább dicsőségnak életem meg, hogy ott lehetek.

Piarista köz, 2006. december 17.

Szent mazochizmus,

avagy tudom-e a szenvedésekbe helyezni örömöm, ezekre irányítani vágyaim?

Istennel egyesülni csak az öngyötres útján lehetséges? Kérdezem. Mert feleletként általában Avilai Terézt idézik: *Vagy szenvedni, vagy meghalni.* S ez azt jelenti, hogy ha nem akarok szenvedni és egyelőre meghalni sem, akkor nincs módom egyesülni Istennel? Azt. Teréz így gondolta. December 14-én, Keresztes Jánosnak, a másik *egyháztanító* misztikusnak ünnepén pedig ez olvasható a Zsolozsmás könyvben:

Keresztes Szent Jánosnak a *Szellemi páros ének* című művéből: Akármennyi titkot és csodát fedeztek is már föl a szent egyháztanítók, és tudtak meg a szent életű lelkek ezen a földön, még sokkal több az, amit sohasem mondtak el. Sőt soha fel sem fogtak. Éppen ezért még sok mélységet kell feltárni Krisztusban, mert ő olyan, mint a gazdag aranybánya. Akármilyen mélyre is ásson benne valaki, sohasem ér a végére... itt is, ott is új ereket, új kincseket fog találni. Ezért mondja Szent Pál magáról, Krisztusról: *Benne rejlik a tudomány és bölcsesség minden kincse* (Kol 2,3). Ezekbe a kincsekbe nem tud behatolni, nem képes hozzájuk eljutni a lélek, hacsak nem megy előbb keresztül a belső és a külső szenvedések sűrűjén. Sok és hosszú lelki gyakorlatnak kell ezt megelőznie: melyek csak alacsonyabb fokok a lelki életben, és csak előkészületül szolgálnak Krisztus titkainak mélyebb ismeretéhez... Ó, bárcsak megértené már végre-valahára minden ember, hogy nem lehet eljutni Isten gazdagságának és bölcsességének teljességére, hacsak a lélek előbb végig nem járja a szenvedések és szorongások sűrűjét is úgy, hogy az a lélek azután ebbe helyezze örömét, s erre irányítsa vágyait. Az a lélek, amelyik igazán óhajtja ezt az isteni tudást, az előbb a szenvedést vállalja a keresztek sűrűjében. Ezért buzdította Szent Pál az efezusiakat, hogy ne csüggedjenek a megpróbáltatások közepette (vö. 3, 13)... Mert a keresztek az a kapu, amelyen át bejuthat az ember ennek a tudásnak a gazdagságába. Ez a kapu azonban igen szűk. Csak kevesen óhajtanak ezen a kapun belépni, noha sokan szeretnék a kincsek ismeretét élvezni. Ehhez azonban csak a kapun keresztül lehet eljutni.

Eddig a Zsolozsmáskönyv — kivonatossan. Aláhúztam benne ezeket a szavakat: *a belső és a külső szenvedések... a szenvedések és szorongások sűrűjét... ebbe helyezze örömét, erre irányítsa vágyait... előbb a szenvedést vállalja a keresztek sűrűjében... megpróbáltatások... a keresztek az a kapu... csak kevesen óhajtanak ezen a kapun belépni... csak a kapun keresztül lehet bejutni.* Ebédnél pedig megkérdezek valakit, aki szintén olvasta, ami a Zsolozsmáskönyvben van, hogy vajon Keresztes János nem mazochista-e. Kérdésemre támadásba lendül: ő azt olvasta egy primíciás-képen hogy Én pedig ne dicsekedjem másban, mint a Jézus keresztségében..., s tudvalevően enyém az a primíciás-kép.

Mit válaszolhatok neki? Hát az alábbiakat. Dicsekedhetnék azzal is, hogy békepap lettem, beszerveztek és még bíboros is lett belőlem. De nekem nem fülött ehhez a fogam. Ha már e kettő között választhattam, akkor már inkább azzal dicsekszem, hogy az államügyész halált kért a fejemre. De félreértés ne essék, nem voltam oda azért, hogy bár csak felakasszanak. Azt gondoltam, hogy tisztességesnek kell maradnom, nem hazudhatom le a csillagot az égről. Mert borotválkozni akarok, s ahhoz tükörbe kell néznem. S nem állhatok azok közé, akik elhagyják a tisztességes emberek társaságát, például a Bokorban levőkét, hogy tehessék azt a sok *jót* /?/, amit tehetnek azok, akik a hatalom útját választják. Azért sem voltam oda, hogy megismerjem hazánk börtöneit, csak tisztességes ember akartam maradni, s azt csak a börtönökben tudtam magamnak biztosítani.

– De hát ezzel igazolod mindazt, amit aláhúztál Keresztes János szövegéből – mondhatná erre valaki.

– Mondhatná, de félrebeszélne. Félre, amikor ezt mondja: a lélek azután ezekbe a szenvedésekbe és szorongásokba helyezze örömét, s erre irányítsa vágyait. Nem helyeztem ezekbe az örömet, s nem irányítottam ezekre a vágyaim. Lehet, hogy azért, mert nagyon gyarló ember vagyok én is – lehetséges. De annyit meg kellett állapítanom, hogy a közel tíz év alatt a börtönökben egyetlen emberrel sem találkoztam, aki azért imádkozott volna, hogy lehetőleg halála órájáig ott maradhasson, hanem várta mindegyik türelmetlenül vagy türelmesebben a szabadulás óráját. S alighanem Jánosunk is imádkozott azért is, hogy kiszabaduljon rendtársai börtönéből, amiről egyébként Zsolozsmáskönyvünk nagyvonalúan említést sem tesz. Szóval Jánosunk sem a szenvedéseket és a szorongásokat biztosító rendtársi börtönökbe helyezte örömét, s nem azokra irányította vágyait, hanem halálbiztosan arra, amire minden épészű ember vágyik: a szabadulásra. Mindenképpen gyarló ember vagyok, de nem azért, mert ha a fogam fáj, akkor orvoshoz megyek, s ha börtönben vagyok, akkor szabadulni akarok. Jánosunk is így volt ezzel. Ő aligha volt gyarló ember, mert szentté is avatta egyháza, meg egyháztanítónak is nyilvánította. De ebben a sarkalatos kérdésben félrebeszél, és a Zsolozsmáskönyv szerkesztői éppen ezt a félrebeszélést tudatják félmillió pappal meg ugyanennyi apácával, s hasonló számú laikus hívővel, hogy mindannyiunkba beleverje azt, amit ha gondolkodva olvasnánk, csak elutasíthatunk. S minden csütörtökestén is másfél órát eltöltünk a majdnem semmivel, s nem arról beszélünk, amit valakik közülünk az elmúlt héten talán elolvastak.

Hát akkor mért beszél a mondott valaki félre? Amiért beletették szövegét a Zsolozsmáskönyvbe. Kik? Hadd mondjam így: a szupernormálisok. Kik azok? Akik bár mindezt, amit elmondtam, magukon is tapasztalják, hatalmuk van arra, hogy betegyék az ilyen szöveget a Zsolozsmáskönyvbe. Mért teszik? Hogy véletlenül se gondolkodjunk Jézus módjára, aki bizony nem a Getszemáni kerti szenvedésekbe és szorongásokba helyezte örömét, s bizony nem azokra irányította vágyait. Hanem arra, hogy Isten megmentse őt attól az órától, s ne kelljen neki kinnia azt a poharat, melyet majd egy főpap nyújt neki. Mért erre irányította vágyait Jézus? Mert normális ember volt. Akik pedig kényszerítették, hogy mégis csak kiigya, az urak világhoz tartoztak, a szupernormálisok közé. Tudták, hogy uraságuk csak úgy tartható fenn, ha a Jézusféle normálisokat, akik nem hazudoznak, kiakolbólják a világból. A szupernormálisok tarják fenn a szerencsétlen Jánosok tévedéseit. De hát mért tévedett János? Mert tévedni emberi dolog? Azért is. De hogy lehet ekkorát tévedni? Ezer éves bejárt pálya volt a tévedése. Amikor elődeink Konstantinban az Isten Országa közénk hozóját látták, le kellett cserélni a normális Jézust a nem-normálisra. Arra, aki igazolja ezt az abnormitást. Mért tévedtünk erre az Útra? Csak azért, mert feladtuk Jézus Isten Országa koncepcióját-útját, s ha már feladtuk a másoknak szenvedést nem okozás koncepcióját-útját, akkor mutassuk meg a nem-jézusi szentté levés útját. Mi ez az Út? Az, hogyha már mi, az urakká lettek, okozzuk az emberiségnek a szenvedéseket, tegyük a mi *megszentelt életünket*, a szerzetességet a celibátus jegyében – a szenvedésvállalásban örömről lelévő életévé. Ez az a lombik-kereszt, aminek

örülni is kell tudni. Ha már az uraktól megácsolt keresztre nem vágyhatunk, mert normális emberek vagyunk, akkor legyünk abnormálisak! S örüljünk a szenvedéseknek, amik érnek bennünket! Ha az élet maga okozza (fogfájás), ha az urak okozzák – mindkét esetben örüljünk nekik.

Nem tudok örülni nekik. Elviselem, ha már nincs módom változtatni rajta. Nincs, mert szenvedékeny vagyok, ember vagyok. Nincs, mert tisztességes ember akarok maradni, s nem mondom s teszem azt, ami tisztességtelenné tesz: a hazugságot. Nem, az életveszejtés kockázata mellett sem. Jézusi ember akarok lenni, aki normális volt és maradt Kaifás, a főpapja, ellenében is. Egy hatalmas élethazugságból lett a János tévedése.

Más kérdés, hogy a célért szenvedést vállaló éri el életünkben azt a boldogságot, amely lehetséges számunkra. Az anya vállalja a vajúdás gyötrelmeit, hogy gyermeke legyen. Balczó vállalja az edzés gyötrelmeit, hogy olimpiai bajnok legyen. Jézus vállalja a főpapok-írastudók és vének halálos ítéletét, hogy elmondhassa nekünk jóhírét. Mikor felfedeztem e jóhír tartalmát, vállaltam, hogy az ávó kezére jussak. János vállalta mindazt, amit vállalt, hogy eljusson azokhoz a kincsekhez, amelyeket csak a szenvedő ember tud megtalálni. De sem az anyává lenni akaró, sem Jézus, sem az Ő útján járó, sem János nem tudja a szenvedésekbe helyezni örömét, azokra irányítani vágyait.

Ismét más kérdés, hogy miért érdemes kitenni magunkat ezeknek a szenvedéseknek. Perverz nemi örömekért nem érdemes (mazochizmus). Az anyaságért érdemes, mert az élet és annak továbbadása közreműködés Istennel. Hiszen az élet alapérték: ebből lehet még Isten Országá is. Olimpiai aranyéremért is érdemes lehet, ha valaki arra érez hívást meg képességet. Isten földi életünkben megtapasztalásának reményében is lehet, ha nincs módunk arra, hogy a jóhír továbbadásával szerezzük be az uraktól a magunk Golgotáját. Az Isten földi életünkben megtapasztalni akarásról csak azt kell tudni, hogy ez nem Jézus akarata és útja – az ő útja a jóhír továbbadása. Ha valaki ennek a tudomására jut, nem fogja Jánosunk útját választani.

Egyháztanítóvá lett, nem Jézus útját tanító. Soha nem jutunk el Jézushoz a misztika jánosi útján. Legfeljebb rendtársaink börtönébe. Legfeljebb istenélményünk lesz. Olyan, amilyen Jézus előtt és Jézus után is lehetséges, de nem lesz az istenélményünk jézusi. Hiszek abban, hogy Jézus az utam. Hogy őt kell utánoznom. Mért? Mert hiszek abban, hogy Jézus és az Atya és a Lélek egy. Hiszek abban, hogy Jézus útján kell Istent megtalálnom. Ha a Golgotán, akkor a Golgotán. Ha feltámadásom után az örökkévalóságban, akkor ott.

Te hogyan gondolkodsz erről?

Piarista köz, 2006. december 18.

Tavaly decemberben fejeztem be életrajzom, a Bokortörténet harmadik füzetét, s úgy gondoltam, hogy nem folytatom. De elővettem a Jászolban fektették c. kötetem, s abban a '76 utáni évek rövid összefoglalásait megírtam egészen 97-ig. Arra gondoltam, hogy ki lehetne egészíteni azzal, ami történt '98 és 2006 között az ezekben az években írt karácsonyi elmélkedéseimmel együtt. Csak a 2006. évvel készültem el.

A 2006. év

Az előző évnek, 2005-nek utolsó napjaiban viszi Urbán József – a piarista generálissal s titkárával, Ruppert Jóskával együtt – levelemet Erdő Péterhez. Emil kérdésére, hogy esett-e ott szó Gyurkáról, Jóska csak annyit árul el neki, hogy másról sem volt szó, mint róla... – jelezve ennyivel azért azt is, hogy többet ennél nem mondhat. Két hónap múlva kérdezem Urbánt, hogy mit mondott levelemre Erdő, mert még nem válaszolt nekem. Urbán nem válaszol kérdésekre semmit. Páng. Elküldöm levelem Erdőnek újra, most már postán és ajánlva is. A titkár küld választ, elhárítót, tagadva a levélben foglalt problematikát. A hierarchia hallgat vagy hazudik: ha nincs ez a problematika, akkor miről beszélgettek a generális jelenlétében?

Nem vele kezdődik a hazudozás. Emil idead ez év elején egy levelet, melyet Ratzinger ír Seregélynek '97 áprilisában: közli benne, hogy Bulányi atya **végre** aláírta a Hittani Kongregáció 12 pontját. A tényállás: aláírtam azonnal, amikor megkaptam, '85 júliusában. Ez az alaphazugság. Ez a közvetlen alap-oka az utolsó tíz évben annak, hogy miként kezeli hierarchiánk a Bokrot meg engem. Nem hívja a Bokrot a lelkeségi mozgalmak találkozóira. S hazudik akkor is, amikor '97 szeptemberében körlevélben tudatja az országgal: megszűntek a hierarchia '82-ben hozott korlátozó intézkedései. Kértem Emilt, hogy miként jutott e levél birtokába. Annyi a válasz, hogy nem azonnal, amikor még aktualitása volt. Ennyit összesen. Páng. A hierarchia vagy hazudik vagy hallgat, vagy a kettőt párosítja.

Ratzinger hazugsága az alapja annak, hogy Erdő nem válaszol levelemre. Megbeszélték a magyar püspökök Ratzingerrel, hogy kihirdetik, hogy nincs érvényben a korlátozás, és érvényben marad az. Hazugság hazugságra. '99-ben Erdő, Paskai segédpüspöke letolja a széphalmi plébánost, hogy mért hív meg fungálni a szombatesti misékre. A plébános idegklinikára kerül a letolás hatására, majd elhelyezik, s Adyligeten folytathatom működésem: meg nem hirdetett misét mondhatok vasárnap esténként. Így értem meg, hogy '97-ben Debrecenben mondott hálaadó *misémet* mért kellett a káplánnak mondania, s Tatabányán a hálaadó misét mért nem hirdette meg a plébános. Az elmúlt tíz év tanulsága: a még Bokorra nem fertőzött híveket elzárják előlem, amennyire tudják, és nem találják őket nekem.

Ko. Laci azt imádkozza '97 októberében pesti hálaadó misémen: Jobb szerettem volna, ha Gyurka nem ír alá semmit. Azt írtam alá, aminek bevezetését kértem a 12 pontban '85 júliusában, és boldogan. Azzal, hogy végül is győztem. Naiv voltam. Ratzinger és II. János-Pál '87 nyarán megerősíti a korlátozó intézkedéseket, és '97 után is korlátozni akar. Így érthető szeretett, de a Bokrot elhagyó és piarista provinciálissá lett tanítványom prédikációja '97 októberében: Gyurka jót akart, s kivett egyházából egy követ, hogy összeomoljon az egyház temploma. A hierarchia mindig hazudik, amikor csak alkalma van rá, hogy ne érvényesülhessen az, amiért Jézus eljött. A szocializmus inkább elviselt, mint egyházam: Pécelen, Halásztelken, Tápiósűly falujában működhettem. A szocializmus, ha istentagadó is, de nem kapitalista. S az egyház ha nem istentagadó, de kapitalista-mannonista. Isten, nem Isten – nem sokat számít, de a Mammon az számít, mert ő a valóságosan érvényesülő isten.

Ko. Lacinak nem voltak illúziói, ő nem volt naiv. Mi lett volna, ha én sem lettem volna naiv? Ha nem írok Ratzingernek '96 nyarán, s nem küldöm azt el neki a generálissal? Írtam és elküldtem, s tíz év alatt ugyanúgy elfoszlott minden illúzióm, ahogy Lacié. Bánom, hogy elküldtem, s alkalmat adtam egy megállíthatatlan hazudozás és hallgatás-sornak? Nem bánom. Vénen is lehet tanulni. Illúzióim következtében tehettem azokat a jókat, amiket tehettem az eltelt tíz évben. Nélküle már rég halott lennék és megkeseredett. Talán Gromon Bandi útjára jutottam volna, ha nem is ugyanúgy, mint ő. Nincs nagyobb ellensége a jézusi ügynek az egyháznál. Meggondoltam, amit most leírtam? Meg.

Képtelenséget hisz nagy jámboran, hogy ne kelljen tudatosítania azt, ami a dolga volna: Jézus programját magáévá tenni. Ma Szeplőtelen Fogantatás ünnepe. Mi ennek a tartalma? Ádám-Éva bűne miatt mindenkit örök kárhozatra vet az Isten. Bűnben fogant minket az anyánk. Van egy kivétel. Amikor Jézus nagyapja, Jóakim, megtermékenyítette Mária anyját, Annát, akkor a termékenyítést megelőző pillanatban Anna, aki Ádám-Éva leszármazottja lévén kárhozatra volt szánva, foganása pillanatában életnek-útnak indított egy sejtet, melyben Mária élete bontakozik ki, de erre a sejtre nem megy át az emberi-asszonyi foganással együtt járó kárhozatra rendeltség. Mária apja, anyja, testvérei maradnak kárhozatra rendelvek, Mária nem. Mindez csak azért, hogy amikor Mária majd fogan a Szentlélektől, akkor a Szentlélek sejt-pótlója egy olyan személyt tudjon megtermékenyíteni, aki nem kárhozatra szánt. S én ezt elhiszem? Tudom cáfolni? Nem tudom, tehát elhiszem, ha ez a feltétele, hogy megmaradhassak egy vallásban. Abban, amelyikben születtem. Ezen már ne múljon az idei

kavicstermés! A gondom csak abból adódik, hogy ezt Jézus elfelejtette közölni velünk, mert fontosabb közölnivalói voltak, azokat közölte. Például azt, hogy Isten senkit sem szán kárhozatra? Igen. Mert mindenkit szeret.

Mért ezekhez ragaszkodik az egyház? Mért közösíti ki, ha az ilyesmikre azt merem mondani, hogy nem hiszem? S mért éget el a máglyán akkor is, ha azokat képviselem, amik fontosak voltak Jézusnak? Azért, mert két osztályú társaság, s az egyik és az első és az egyedül számító osztály: a főpapok-írástudók-vének. Másképpen: az urak világa. Jézusnak meg a szegények a fontosak. Olyannyira azok, hogy magát is szegénnyé tette, s az urak világa feszítette őt keresztre.

A *Gaudium et Spes* csak *kéri* az állam urait, hogy legyenek megértők azokkal szemben, akik lelkiismereti okokra hivatkozva nem akarnak felelősködni arra, hogy tömeggyilkosokká lesznek. De ha nem megértők, akkor a főpapok is elhatárolják magukat e lelkiismeretesektől. Konzekvensek voltak a főpapok. Ők csak kérték az állam urait, de nem azt mondták, hogy szabad volna olyasmit csinálnunk, amit azok nem engednek meg. A trón és az oltár szövetségének képviselői ők. Ők, akik hadoválnak csak Jézusról, akit ez a szövetség gyalázatosan kivégezett.

17 év telt el az úgy nevezett rendszerváltozás óta. A *világi* rendszer valamit változott: tisztes nyugdíjra lett. Az egyházi rendszer semmit sem változott. Nincs helyük benne azoknak, akik nem kérnek az uraktól semmit sem. Életem mérhetetlen tévedése, hogy azt gondoltam, hogy a vértanúknak és hitvallóknak testvérei volnának a főpapok, írástudók és vének. Sem kétezer éve nem voltak azok, sem kétezer év után; sem Jézusnak, sem nekünk. Mindenkor elkötelezettjei az uralkodásnak, a gazdagságnak s a gyilkos hatalomnak. A Sátánnak? Igen. Lehet, hogy jövő karácsonykor már nem tudok ily évi összefoglalót írni. El kell tehát még mindezt mondanom. Mai tudatommal már nem szenteltetném magamat pappá? Vagy úgy csinálnék, mint Shaw *Fekete leányzó keresi az Istent* c. regényének leányzója, aki keresett magának egy fekete fiút?

Piarista köz, 2006. december 19.

Esténként mondjuk a kápolnában a Vesperást, s annak vége felé felolvassuk, hogy kik mindenki haltak meg ezen a napon a magyar rendtartományban a 17. századtól kezdve. Tehát a nekrológiumot. Éppen magam olvastam, ezen a napon, s az utolsó név: Nicolaus Juhász... tanított gimnáziumainkban és a Kalazantinumban, s meghalt 1981. decemberében, életének 65. születésnapjának 46. évében. Mindez ékes latin nyelven található ott. Másnap kiegészítettem a szöveget, begépeltem a helyére a kiegészítést.

Bulányi György kiegészítése Juhász Miklósról, mert piarista életének nagyobb feléről halála évfordulóján nem emlékezik meg jelenlegi nekrológium-szövegünk, csak arról, hogy tanított gimnáziumainkban és tanította kispapjainkat is: *Post 1945 pueros puellasque in communitates minores Jesuanas clandestinas colligans ab atheistis in 1952 incarceratus, paene mortis destinatus, atque post carcerem ab 1961 usque ad finem vitae suae extra claustrum ad laborem servilem coactus est. Magyarra téve a szöveget: '45 után földalatti jézusi kisközösségekbe gyűjti az ifjúságot, emiatt 1952-ben az ateisták 14 évi börtönre, majdnem halálra ítélik, szabadulása után pedig '61-től, Rendünk vissza nem fogadhatván őt, segédmunkásként keresi kenyerét haláláig.*

Fel is olvastam a következő napon. Helyben hagyták.

Piarista köz, 2006. december 20.

Nagy tanulmányt készített Gabriella rólunk. Akkorát, hogy folyóiratainkban sem férne el. Csak a válaszomat tudom lehozni itt, a Naplóban.

Gabikám! Kétszer is elolvastam írásod. Félek, hogy keveset értettem meg belőle A 13. oldal hiányzik az anyagból. Azon vannak a görbék? Türelmesnek kell lenni a jószándékú, de

tanulni vágyó hülyegyerekek iránt. Egyike vagyok ezeknek. Azért írok, hogy lássad, hol tartok.

A KIO-t befejeztem majd negyven éve. Azóta egyfolytában gondolkodom Jézus ügyéről: Pál-szintézis, Egyházrend, Bokorlelkiség, Koinónia, Naplók – nem teszek kevesebbet, mint amennyi telik tőlem. Azt mondtam, mindegyikünknek meg kell írnia a maga KIO-ját. Dombi Hang-kötetei, Ko. Laci drámái, Bandi Jézus istenségét tagadó munkái – a leginkább látható írásos eredmények. Halász Bandi Szomjazom-ja, Bartha Évi Bárka-próbálkozásai, Dombi Zsuzsiék Bányája, Kaszapék Bokorligete, Budavári lelkigyakorlatos háza, a Bokorporta a leginkább látható nem-írási eredmények. Ezek jutnak most eszembe.

A jézusi örökség – dolgozatod megkérdőjelezetlen kifejezése. Tartalma pillanatnyilag számomra: a/ személyes Atya-kapcsolata, b/ hirdetéstartalma, c/ kis(élet és vagyon)közössége, d/ nem szakítás a maga vallásával, e/ megszállt országban működése, f/ tanítványainak szétküldése a nagyvilágba a Lélek vezetése mellett.

Ad e/ A Bokor is megszállt országban keletkezett, nélküle sohasem született volna meg. A nem-pártagok, a nem-beszervezettek sorai töltötték fel; akik tisztességesek akartak maradni, azoknak a füle nyílt meg. A szabad világban kapitalisták vagy nacionalisták leszünk: balra szavazunk vagy megyünk a Kossuth-térre. Közéjük tartoztam '45 előtt. Normalizálódtunk '89 után: nincsen fülünk.

Ad d/ A jézusi örökség minden vallásba belemondható; még abba is, melybe mi beleszülettünk. A nem-vallásosoknak nincsen fülük – ők az eleve normálisok.

Ad c/ Nem csinálunk életközösséget, helyette inkább elhagyjuk a meglevő kisközösséget is, és digitálisan üzenjük egyszemélyes és tévedhetetlennek megélt bölcsességeinket.

Ad b/ A hirdetéstartalom a szabad és kapitalista világban elfogadhatatlan: mindent meg kell tennünk a mieinkért, hogy ne kerüljünk utcára.

Ad a/ Reménytelenül lett a csoportvezetők lelkigyakorlata, melyben figyelhetünk Istenre és egymásra.

Ad f/ Lejárt az idő az első és második nemzedék fölött, s a harmadik nemzedék nem nagyon kíváncsi arra, amit mondani tudunk, s majd kizárólag saját sikerültebb gyermekeink-unokáink alkotják közösségeiket. Azt hiszem, hogy csak annyit tudnak biztosan, hogy nem tudunk utat mutatni nekik.

Körülnézek a kisközösségi nagyvilágban. Jean Vanier békén megél egyházunk ölen, melynek struktúráit nem érintve dolgozik a szellemi fogyatékosokért. (Jézus épesszű tanítványokkal csinált egy kisközösséget valamiért, amiért az urak ki is végezték őt.) A Bruderhof egyházunkon kívül él, és töri meg a kenyeret Jézusra emlékezve – Jézust és Pált egyaránt keblére ölelvén. Piaristák idehaza: *nyilvánvaló, hogy evangéliumi alapokon nem lehet semmit sem csinálni.*

Nem tudom, hogy mit lehet a Bokorral csinálni. Amíg le nem ülnek valakik ebben a tárgyban addig reménysugaram sincs. Ha le tudsz ültetni valakit, tedd meg. Nekem már nincs reményem abban, hogy valakit leültessek. Ölel Gyb.

Piarista köz, 2006. december 21.

Euthanázia?

Tengernyi mindent lehet állítani az emberről. Tudja, hogy van. Keresi, hogy mitől van az, ami van, azaz keresi a létesítő okot. Még azt is, hogy mire van az, ami van; azaz a létező dolgok célját. A maga létének okát és célját is.

Rendre eljut oda, hogy a dolgok végső létesítő oka az Isten. Az embereké is, a magáé is. Mert hát kell lennie egy végső oknak. Oda is eljut, hogy mindennek a végső célja az Isten. Mert hát kell lennie egy végső célnak. Miért kell? Csak azért, mert embernek lenni annyit jelent, hogy ilyesfélét gondolunk. Vagy annyit, hogy az ilyesfélét tagadjuk. De Istent,

akár így, akár úgy, mindenképpen gondoljuk. Mint az elkötelezett ateista, Jean Barois is, aki a katasztrófa pillanatában suttogja vagy kiáltja: Jaj, Istenem!

Semmi katasztrófa. A mázlisták közé tartozom. S mégis egyre többet kapom rajtam magam, hogy én is mondom Jean Barois szavait. A napokban elkezdem 89. évemet, csak sokasodhatnak már ezek a fohászok-jajgatások. S kérdezem magamtól: Mért nem segítesz magadon? Hát nem szabad segíteni magamon! Tiltja egy törvény. Melyik? A vallásé, a becsületé, a tisztességé. Hát miféle ember az, ki végét veti saját életének? Miféle? Gondolkodó. S mivel gondolkodó, ezért megkérdezi, hogy miért kell kivárnunk testi, szellemi elgárgyulásunk utolsó pillanatát. Miért kell évekre megnyomorítanunk az utánunk következők életét? Miért kell külön embert-ápolót fogadni, aki végigasszisztálja elgárgyulásunk keserves színjátékát. Miért ez a magunknak is, másoknak is sokszor nagyon kínos és hosszadalmas záró-szakasz életünk végén? Amikor mind e gyötrelmeket megspórolhatnánk. Hamlet pusztá töre se kellene hozzá, csak egy fájdalmat nem okozó injekció. Miért és miért? Hát nem szabad! Ki tiltja meg, hogy azt csináljak életemmel, amit akarok. Hát az Isten! Beszéltél Vele? Ő mondta Neked? – kérdezem.

Sántha Ferenc öreg székelye, amikor már csak kenyérpusztító, elmegy a bűdös barlangba, hogy könnyítsen övéi sorsán. Ma van már nyugdíjunk, meg tudjuk fizetni, aki ápol, etet, tisztába tesz, mire elgárgyulunk. De micsoda szégyenletes és fájdalmas folyamatot kell elviselnünk. Jobb tőle a bűdös barlang! De nem lehet, de nem szabad, végig kell csinálni a dolgokat. Miért? Mert így mondja a vallás? Honnan tudja? Isten megmondta valakinek, hogy az öngyilkosság bűn? Kinek mondta meg? Kivel beszélt?

Akiket nagyon közelállóknak érzem magamhoz, azoknak megvallom, hogy már nagyon szívesen hazamennék. Nem azért mondom, hogy sajnáltassam magam, hanem csak azért, mert kellenek valakik az életünkbe, akiknek nem hazudozunk, hanem őszintén beszélünk. Akiket megterhelhetek azzal, hogy őszinte vagyok. Akikről nem gondolom ezt, azoknak hazudozom. Persze tréfásan. Amikor megkérdezik, hogy hogyan vagyok. A válaszok, amiket mondok, hazugok, tréfásan hazugok, s ők is tudják, hogy azok: *korának megfelelő; sokkal jobb, mint amit megérdemlek; kétharmad kétszer alá; még mindig nem sikerült meghalnom*, stb. Kielégítik őket, mert van nekik is ezer bajuk. Akiket nem elégítenek ki ezek a kímélni akaró hazug-tréfás mondatok, azoknak meg vallom, hogy nehezen viselem el már saját magamat. Csak akkor élek, amikor közösség van nálam, vagy testvér jön hozzám beszélgetni Istenről, az országról, magáról, vagy ide tudok ülni a számítógépem elé, s írni tudok valamit, amiről azt gondolom, hogy érdemes, hogy betehetem a Naplóba. Mondhatom egyszerűbben is: Amikor éjszaka aludni tudok, nappal meg dolgozni és imádkozni tudok, azaz amikor olyat tudok csinálni, amit hasznosnak gondolok, akkor nem akarok meghalni, hazamenni, végét vetni ennek a hosszúra nyúló ideleti pályának. S félek a jövőtől. Tudom, hogy nem fogok kiugrani az ötödik emeletről. Nem vagyok hajlandó semmi, olyasmit csinálni, ami megbotránkoztatja azokat, akik figyelnek rám. Ezért nem nőültem meg, hogy ne legyinthessen arra, amit mondok, senki sem. Ugyanezért nem disszidáltam. Akármennyit is kell szenvednem az elgárgyulásom következtében, mindig tudni fogom – remélem –, hogy ezt nekem végig kell csinálnom.

Az ember addig él, amíg azt hiszi, hogy még valamit el kell végeznie. Az ember addig él, amíg el tudják hitetni vele valakik, hogy még szükségük van rá. S az ember akkor akar meghalni, amikor azt érzi, hogy már egyre inkább teher, hogy van, hogy beszél, hogy ír. Ha azt kell gondolnia, hogy csak temagad nem veszed észre, hogy irgalomból tartanak meg, engednek beszélni, esetleg udvariasok hozzád és aranyosok, de már csak elviselnek, irgalmassági piros pontnak használnak napi szeretet-elszámolásukhoz.

Szóval bejelentek egy moráleteológiai problémát. Fektethetjük az öngyilkost a temetőárokba, de ezzel még nem intéztük el a gondom: Mért nem szabad végeznünk önmagunkkal? Nem értem. Én mindig meg akartam azonnal halni, ha olyan fájdalmaim

voltak, amelyek földre vertek – harminc évesen is. Ha segítettek rajta, már nem akartam meghalni. Honnan tudom, hogy ez az ösztönös halni vágyás nem az Isten hangja bennem? A másikat megölni nem szabad – ezt biztos törvénynek érzem. Mily alapon? Azon az alapon, hogy Isten jó, és szeret, s nekem is az a célom, és dolgom, hogy jó legyek és szeressek. De magammal mért ne végezhetnék? Csak azért, mert szégyellném? Csak azért mert megbotránkoztatnák? S nem vagyok sziget, hanem társadalomban élek, s azon belül kell helyállnom. Életem végéig, utolsó lehettem. Szabadíts meg a gonosztól! Amen.

Piarista köz, 2006. december 22.

Szembenézni önmagunkkal

(Az *Utak és útvesztők* c. könyvet olvasva)

Attila, Álmos, Árpád, Géza fejedelmek viszonyát fő-táltosaikhoz csak sejthetjük. Vajk fejedelmünk viszonyát Asztrikhoz már ismerjük: Asztrik, az esztergomi érsek koronázta Vajkot királlyá. Keresztény főpapokból lett a magyar királyság első rendje – a főpapoké. Töretlen volt e kapcsolat IV. Károly megkoronázásáig (1916). Majd Horthy felsőházában továbbra is ott ültek a püspökök. És Rákosi Mátyás is mindent megtett azért, hogy a püspökök támogassák uralmát. Mindszenty nem volt hajlandó támogatni őt, s elkezdődött hazánkban ezer esztendő után az egyház üldözése (1948). Ennek az üldözésnek elvileg két szakasza van: egyházüldözés és Jézusüldözés.

Az egyházüldözés elvileg lezárul, amikor az állam kivívja, hogy a püspökök támogassák őt. Ennek fázisai: Rákosi internál '50 nyarán közel ezer szerzetest, és ennek hatására hierarchiánk hajlandó tárgyalni vele. 1950 augusztusának végén megszületik a magyar hierarchia, Grösz kalocsai érsek és a magyar állam között a megegyezés: visszkapunk nyolc iskolát. Róma üzen a püspököknek: Nem volt jogotok megegyezni, arra csak a Vatikánnak van joga. Az utána következő másfél évtizedben közös nevezőre kerülnek a békepapok (1949) és püspökeink. Betetőzi a folyamatot, hogy 1964 szeptemberében létrejön a részleges megállapodás a magyar állam és a Vatikán között, melynek már joga is van megállapodni. Ezzel a Vatikán helyreállítja az állam és az egyház közti, Konstantinnal kezdődött több mint másfélezer éves hagyományt, a trón és az oltár szövetségét. A tényleges kibontakozásnak legfőbb akadálya Mindszenty. Kényszerítik, hogy elhagyja az országot (1971), s halála után Róma kinevezi Esztergom érsekének az állam jelöltjét, Lékai Lászlót (1976). A rákövetkező évben szabadul Lénárd Ödön, aki 1948-tól megszakításokkal 18 évet tölt börtönben. Ezzel lezárul az egyházüldözési szakasz. (Az egyház ez esetben a hierarchiát meg a hozzá csatlakozókat jelenti.)

Az egyházüldözés és a Jézusüldözés között jelentős a különbség. Az egyház Konstantin óta mind a mai napig a trón és az oltár szövetsége elvének alapján áll. Jézus nem. Ő nem kötött szövetséget Kaifással, Pilátussal, Heródesssel. Az egyház sem kötött jó kétszázötven éven keresztül, bár Pál már '58-ban megírja: *aki ellenszegül a hatalomnak, az Isten rendelésének áll ellen*. Közel három századon keresztül ellenszegülünk. Aztán abbahagyjuk. A Mindszenty-féle ellenszegülést maga a Vatikán állítja le.

Akik még ezután is ellenszegülnek, azok nemcsak népköztársaságunknak, de egyházunknak is ellenségei. Tisztában vagyunk ezzel, akik '64 után is ellenszegülnek. Azok is, akik az egyház nevében abbahagyják '64 előtt vagy után az ellenszegülést: a Párttal karöltve védekeznek az ellenszegülők ellen. A Párt is tisztában van ezzel. Meg is írja '76-ban Lékainak, hogy az ellenszegülők már nem is annyira Párt ellenségei, hanem az egyházé. S Lékai munkába fog, hogy kiiktassa az egyház életéből az ellenszegülőket.

Ennek következtében egyház és állam viszonya a '45 utáni évtizedekben tarka képet nyújt. Vannak, akik kezdettől fogva nem szegültek ellene az államnak: a békepapok. Vannak, akik kezdetben ellenszegültek, aztán folyamatosan felzárkóztak a békepapokhoz. Az állam minden tőle telhetőt megtett a felzárkózás érdekében, s a Vatikán is minden lehetségest

megtett ennek érdekében keleti politikája jegyében. S mikor Lékai '82-ben Nagymaroson kijelenti, hogy kikkel nem hajlandó együttműködni, már csak a Bokor rendületlen papjai csatlakoznak a misézésből kizártak közé, s egyetlen árva regnumi pap: Keglevich.

S mindazok a papi személyek, akik e dátum után pozícióba kerülnek egyházunkban, csak az ellen nem szegülők közül kerülhetnek ki. S ez így marad '89 után is. Csak azok jutnak pozícióba, akik legkésőbb Lékai hatalomba kerüléséig megértik, hogy nincs helye egyházunkban az ellenszegülésnek a hatalommal szemben. Ennek következtében egyházunk kényes helyzetbe kerül, amikor meg akarjuk vonni az elmúlt félszázad mérlegét. Ellenálltunk? Igen és nem. S a Történeti Hivatal azoknak az egyházi személyeknek államtól beszervezett voltát teríti, akiket csak akarja. Akikét még nem akarja, azokét nem. Ha jól viselik magukat, biztonságban vannak.

Az *Utak és útvesztők* egyik záró mondata: *Lékai halálát követően... valamilyen oknál fogva Paskai Lászlót nevezte ki a Vatikán az esztergomi érseki székre.* Megtoldható ez a mondat. Paskai László után a Vatikán valamilyen oknál fogva az esztergomi érseki székre...

Ilyesfajta könyv megjelent már 1990-ben is, és jóval nagyobb terjedelemben: Havasy Gyula, *A magyar katolikusok szenvedései 1944 – 1989* címmel. Nem kerülhetett bele az egyházi könyvterjesztésbe. A mostani már kapható a Bencés kiadónál. (A Szent István Társulat boltjaiban már nem.) Mi a szerepük az ilyen könyveknek? Annak a megmutatása, hogy lehet Jézust útját járni, de csak egy darabig? Jézusnak három évig, az ősegyháznak két és fél századon keresztül, a magyar egyháznak pedig meddig? Lecsengenek ezek a törekvések? Marad a tört vér fekete folt? Lehet megalkuvás nélkül járni Jézus útját? Szükségképpen, hogy előbb utóbb megunjuk az oroszokkal birkózást, a másodrendű állampolgárság és egyházpolgárság státusát? Valamilyen oknál fogva előbb-utóbb abbahagyjuk? S századokon keresztül csak bűvópatakként mehet tovább a három esztendő példája, s a jézusi rendből csak egyházi rend lehet?

Ki nem tudja, hogy az történt hazánkban e félszázad alatt, ami történt? Csak az, aki nem akarja. Van még, aki akarja? *A Utak...* szerzői bizonyára akarják.

Piarista köz. 2006. december 28.

Okvetlenül el kell mondanom az idei karácsonyozásaim történetét. Mért? Mert lehet, hogy többet illet idelent már nem csinálhatok, s a következőre már csak más idő- és térbeli koordináták között kerül majd sor. Ha nem így lesz, akkor a 2007. év karácsonyi történeteit majd már nem mondom el, mert hiteltelenné leszek – mondja, mondja, és mégis itt marad.

Hát úgy esett, hogy első idei karácsonyom helyszíne történetileg már második volt. Hol s mikor? A Trianonban kicsivé tette Nagy Magyar Alföld mostani közepén, Szolnokon volt az első, és még 1951-ben, amikor is anyám lejött Mátyásföldről a Zagyva-parti metropolisba. Miért? Csak azért, mert itt már három unokája volt, és segíteni akart a 26 éves anyának, Livinek – jó nagymamaként. Könnyen tehettem, mert ő is fiatal volt: 54. évét töltötte. Magam meg kelet felől közelítettem meg a várost, Debrecenből, legcsudálatosabb karácsonyom színhelyéről, az ottani utolsóról... Mert a következőt, az '52. évit már a Markó utcai fogházban ünnepeltem, puha szalmán, hol meleget nem marha, de vastag pokróc biztosította.

De most nem az elsőről, hanem a második szolnoki karácsonyomról kell beszámolnom. Ez 56 esztendővel az első után történt, az idén, hogy 89. esztendőm kapujában legyen még egy szolnoki karácsonyom. Szeptember óta négy hetenként lejárok Bíró Lajos ottani népének *Napsugár*-közösségbe: a KIO-t tanulmányozzuk két-két numerusokként, szombatonként 2-től 6-ig. Lajos pedig novemberben azt kérte, hogy toldjuk meg a következő találkozókat egy karácsonyi szentmisével, mert az december 16-ra esvén már karácsonynak számít. Röpké két óra alatt (6-tól 8-ig) el is mondtuk a szentmisét. A nyolc éve készített karácsonyi elmélkedésemet mondtam el, melyet ők még nem hallhattak. Az a címe: *Arany János és az epikai hitel – Ó, jöjj, ó, jöjj Üdvözítő.* Elmondtam ezt annak utána, hogy Lajos felolvasta a

lukácsi híradást a Gyermekek születéséről. Utána meg eloltottuk a villanyt, s öt perc csend után – gyertyafénynél –, ki-ki elimádkozta a maga karácsonyi elmélkedését, s így lett két óra ez a karácsonyi szentmise. Nyolcra befejeztük, majd visszarepítették a pályaudvarra. A vonat meg elvitt a Keletibe, a Metro meg a Ferenciek terére, s este tíz órára már a rendházban is voltam, ahonnan dél körül indultam. Ez volt idén az első karácsonyom, szép volt, és méltó kezdete a következőknek.

A következő mi is volt? Az nagyon szerény volt. Csak távkarácsony volt. Egy Liliom utcai rangos tánciskola kért meg, hogy mondjam már rá a Prédikátor könyvének nyolc versét a masinájukra, ők meg azt december 20-i estjük közepére teszik. S én mondtam: *Ideje van a születésnek és ideje a meghalásnak, ideje az ültetésnek és ideje annak kiszaggatásának, ami ültetett...* meg a többit. Hívtak, hogy nézzem meg a műsort, de nem mentem bele az éjszakába. Másnap este a rendi közösségemnek volt vacsora utáni találkozója, ahol Sinkáról beszéltem, s elszavaltam nekik két balladát: az Eső Virág Andrásét, a világirodalom – szerintem – legszebb Jézus-inkarnációját meg még a Bor-Ökrösné címűt. Szívesen hallgatták. De ez sem volt még a karácsonyozás igazi folytatása. Arra csak 24-én került sor. Magam lettem reggel a főcelebráns. Mondtam az itteni rend szerint hetedmagammal a misét a híveknek, azaz a kispapoknak, s én prédikáltam. Ezeket mondtam:

Testvéreim! A nyár folyamán megesett, hogy ketten-hárman voltunk, s megkérdezték, nem akarok-e főcelebráns lenni. Rábólintottam. De tegnap az ebédlőben, idejövésem 11. hónapjában először, Labi megkért, hogy mondjam el ezt a misét, én pedig megkérdeztem tőle: nem féltek attól, amit prédikálni fogok? Azt válaszolta, hogy félnek ugyan, de azért megkérnek. Ez az alaphelyzet. Ha kiteszitek magatokat e félelemnek, nem prédikálhatok olyat, hogy csalódjatok, s azt mondjátok: Nem volt benne semmi félelmetes.

Ahogy tapasztaltam, Ti itt nagyobbára elmondjátok öt percben az olvasott szövegekről tudhatót. A kálvinisták kiválasztanak egy *ígét*, egy rövidke mondatot, s arról beszélnek egy félórát. Magam a vegyes műfajt kísérlem meg: egy ígéről beszélek majd öt percet. Idézem *ígém* legkorábbi magyar szövegét, Mátyás királyunk korából: *s hívod ő nevét Jézusnak, mert ő üdvözíti ő népét ő bűnöktől*. Ez a textusom, amiről prédikálok. Azt mondanám el, hogyan üdvözíti Jézus azokat, akik figyelnek rá. De előbb szakmai ártalomként egy kicsit nyelvészkedem.

Ma is él nyelvünkben ez az *üdvözít* az „üde” szavunkban. Ugyanebből származnak a nyelvújítási *üdit* és *üdiül*, melyből lettek az elmúlt században az *üditő* italok, meg az *üdiülő*, ahol és másutt az italokat ihatjuk. Az üde szó az *egészséges, ép, kitűnő, szent* jelentésű, de mára már elavult *üd, id, egy-* töből származik. Ha *üditő* napunk van, az *üd-* vagy *idnapunk*, mai nyelvünkben *ünnepeünk*, mint ez a mai is, amikor jön a Jézuska. Ily napon el szoktunk menni az *üd-* vagy *idházba*, azaz az *egyházba*, mely nem egy darab házat jelent, hanem egy szent házat. S mért *idnapolunk* az *idházban*? Hát csak abból a célból, hogy Jézus *üdvé* tehessen bennünket, *üdvözíthessen* minket, ha már az ő népének gondoljuk magunkat.

Az *üdvözít* megfelelője Máté görög szövegében a jövő idejű s megment jelentésű *sósei*. 53 ízben fordul elő *igénk* az evangéliumokban, s bőven találjuk Jézus ajkára adva is. Egy-két félét elmesélgetnék egy tanszéken erről a szóról, de hát erről már lekéstem. Beérem most ez öt perccel, és mondom Jézus szavát, hogy a hitünk tesz *üdvé* minket, s ha hajlandók vagyunk érte elveszejteni életünket, akkor *üdvé* tesszük azt. És mi magunk ám! Csúnya autoszótéria ez... De hát mit tegyek, ha egyszer a szinoptikusok mind az ajkára teszik Jézusnak e kijelentést? Csak nem hagyhatom ki...

Nem is, mert az ember számára nyilvánvaló – Isten hangja ez bennünk! –, hogy ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát, meg hogy ki-ki a maga szerencsésének meg a maga üdeségének a kovácsa. S ha Jézus besegít nekünk ebbe, csak azért teheti, mert mi engedjük neki, hogy besegítsen. Hogyan kell hagynunk, hogy besegítsen? Ez a legnehezebb dolog a világon. El kell hinnünk Neki a négy jajt s a négy boldogságot – ha már a C-évben, Lukács évében

vagyunk. Karácsonyra tekintettel a négy jajt elhagyom most, s maradjon csak az, amitől boldogok leszünk: *Boldogok vagytok ti szegények, akik most éheztek, akik most sírtok, s amikor gyűlölnék, kiközösítenék, gyaláznak titeket az Emberfiáért, mert nagy a jutalmatok a mennyben.* A jutalom és kegyelem viszonyának tisztázáshoz is kellene egy-két félév. No meg ahhoz is, hogy mi ez a Jézus-féle boldogság... De hát nincs félév, nincs kevesebb sem. Helyette választom, amire lehetőségem van: énekeljünk egyet Jézus csizmájáról. – S elénekeltem nekik az oltártól, hogy *Rossz a Jézus kis csizmája...*

Hát ez volt a prédikációm szövege. Utána a reggelinél az egyik ifjú pap mondott róla valamit:

- Persze, hogy van autoszótéria, csak ezt nem szabad kimondani.
- Hát ez a bajom, hogy én meg mindig kimondom azt, amit nem szabad – feleltem neki.

Délután ötkor kezdődött a karácsonyestünk a kápolnában, Ebédnél Labi, a prefektus, állítja össze a műsort, s megkérdi:

- Gyurka bácsi nincs egy jó karácsonyi versed? Gondolkodom, majd mondom:
- Az nincs, de van egy novellám.

Aztán megyünk ebéd után lefelé a lépcsőn, s mondom Emilnek, hogy Döncinek van egy nagyon szép karácsonyi verse: *Harmadik mise*. Odaadom neki, azt majd ő olvassa fel. Én meg elmondom nagy derűtséget okozva *Hova és kihez menjen az istenlánya* c. novellámat.

Aztán vacsorázunk, s vacsora után következik az ajándékozás. Kaptam két szivart, melyet még nem mertem elszívni. Utoljára érettségi banketemen szívtam – jó hetven éve. Meg még egy elmés villanyborotvát. Húztunk egy héttel korábban nevet, nem tudom ki húzta ki az enyém. Én Józsiét húztam. Kapott tőlem KIO-t, 91. Naplót meg egy kísérő levelet. Ennek szövegét ideírom:

Kísérő levél, nincs benne ritmus, mérték, csak rímes próza volna...

Rám esett a sor, a sors..., s / Nem illik adni ajándokot / Csak úgy, szárazon.

Kellene verset írni hozzá, szívből / Jövőt s elméset, olyan Arany Jánoshoz és Sinkához illőt.

De nem tudok, s hiába tördelem / Sorokra szövegem, attól még nem lesz / Szabadvers sem az énekem.

Igazi versre eddig még / Csak Kaifás ihletett, S Téged az / Eszem máshová sorol s íté.

Kivárom tehát az időt, amikor / Szívem Érted majd lánggra gyúl, / S a műzsám majd verset sikolt.

Marad tehát a próza, mire / 89. éve küszöbén képes-e / A magyar-szak fáradt igrice?

Nem tud szegény, már olyat / sem, mert prózához is kell azért / Valami s némi gondolat.

S az elmúlt reggelen elmondtam, / mit nem mondhatok el én soha: / Nem lépek tanszékre professzornak.

Így hát fogadd, mit megírtam / Jó negyven éve, s hat vastag / Kötetben. Kiadó? Szamizdat.

Ráadásul még a végtelen Napló / 91. füzetét is, mely csak az elmúlt / Napokban hagyta el a sajtót.

Sokat találsz majd benne, / Botrányosat. De bízom Benned: / Nem botránkozol, hiszen ismered,

Akitől, amíg él, csak olyan telik, / Amit ajkára ad egyetlen / Szerelme, a Názáreti.

Vége, vége, nincs tovább, / Megizzadt, s koszorús homlokát / Megtörölheti, s Pegazust is, a lovát.

Ajánlottam még nekik, hogy megtanítom őket bridzselni. Azt ígérték, hogy majd szilveszterkor állnak elibe. Éjféli szentmisére átmentek a Mikszáth térre, de én ne mentem, mert féltem, hogy veszélyeztettem vele a másnap reggeli programot. 25-én délelőtt a Bokorportán mondtam misét, s benne a 2006. évi karácsonyi elmélkedésem, mely megtalálható a

91. Napló végén. Gabit és Bandi ültettem magam mellé. S mise után mondtam Bandinak, hogy szívesen látnám már a Vincze családot.

– Ha látni akarod, gyere el hozzánk holnap délután, mindannyian együtt leszünk. Negyvenen voltak, nagyon jól éreztem magam körükbe.

De első nap délután még elmentem háromra töredék- s egykori pótkávéra a Guttenberg-térre bridzselni. Sz. Márti, Margit és Tamás fogadtak. Jót beszélgettünk. Estére meg siettem haza, mert másnap korán keltem. A Népligetből repített egy busz Ajkára. Amikor megérkeztem György Zoliékhoz mondtam egy bókot Gabinnak: Még mindig Te vagy a legszebb kislány a Bokorban. Aztán megláttam ötödik gyermekét, Anna-Máriát, s módosítottam, hogy nem ő az, hanem a kislánya. Itt is voltunk vagy húszan, s nekik is elmondtam idei karácsonyi elmélkedésemet. Jót beszélgettünk. Különösen Tölts Janival, aki közben az ajkai Művelődési Ház igazgatója lett, és nagyon sok jót tehet ebben a minőségében. Egy órákor már újból a buszon ültem, a négy haza is értem. Este meg elmentem a Vincze családhoz. Még éjfél előtt haza is hozott Krisi és Orsi.

Következő volt a családi karácsony. Livivel, keresztlányommal, Évikével meg Zsomborral s Katival. Jól kivallattam őket, ők is engem. Péntek délelőtt alkalmi fuvar elhozta Livit ide, a Piarista közbe, s végre látta ő is, hol lakom. Délután pedig a Mag I. jött el teljes létszámmal. Csináltunk karácsonyt: misét elmélkeéssel, s utána megtanítottam őket bridzselni. Még fokozni kell a tudományt. Azt mondták, fokozzák. Két találkozó közt eljönnek majd egy-egy alkalommal.

Utána már Szilveszter következett. Délután imádkoztunk miséztünk, s közben levetítették az év eseményeit, majd vacsoráztunk. Vacsora után vártam őket szobámba. Tíz óra lett, mire megérkeztek. Két *terített* bridzs után már igazánból játszottunk. Három leosztás sikerült. Eredmény: 2 db 3 sans és 1 nagy szlemm. Féltizenkettő után felmentünk adorálni a kápolnába, utána elénekeltük a himnuszt, koccintottuk. Majd lejttem egy új vastag könyvvel, s megkezdtem az Újévet annak olvasásával. Féltizedkor eloltottam már a villanyt, s aztán alvással elkezdtem az újesztendőt.

Piarista köz, 2006. december 29.

Újév Sashalmon

Testvéreim! Valami jóízűt szeretnék ma prédikálni Nektek! Jóízű a mese, ami pedig úgy kezdődik, hogy hol volt, hol nem volt. Hát én is így kezdem: Hol volt? Hát Rákoshelyen volt. Ott élt valamikor egy gyerek három testvérével együtt. Húsz éves volt már, amikor megtudta, hogy szeretett nagybátyja, a törteli pap, nem akar elmenni egy lelkigyakorlatra, melyre pedig meghívták, s várták. A gyerek nem nyugodott ebbe bele, hanem motorbiciklijével elment Törtelre, felültette a papot maga mögé a motorra, zötyögtette vagy kétszáz kilométeren keresztül, s letette őt a négy napos lelkigyakorlaton, Alsószentivánban. Voltunk ott vagy húszan, Mind érdemes emberek: nők, férfiak, papok, akik mindegyikének volt már kisközössége, melyet maguk szedtek össze Isten nagyobb dicsőségére. Mit csináljunk ott a rákoshegyi gyerekekkel? Zavarjuk szegényt haza? Nem vitt rá a lelkünk. Maradjon. Így lett ő résztvevője a Bokor első csoportvezetői lelkigyakorlatának. Nem azon az alapon, hogy csoportvezető lett volna, hanem sofőrjogon. Ilyen is van a Bokor történetében. Egyetlenegy, soha többet. Harmincöt éve történt.

Hol volt, hol nem volt, a rákoshegyi gyerekből időközben tisztas nagyapa lett. Amíg azzá lett, csinált közben ezerféle dolgot. Az ezeregyedik az volt, hogy pár éve szólt nekem, hogy lecserélte autóra a motorbiciklijét. Ki is hoz azon engem minden hónapban egyszer Sashalomra, hogy prédikáljak egyet a templomba. Könnyű dolgom lesz, mert ő maga vagy a közössége gyártja nekem a kérdéseket. Csak annyi a dolgom, hogy válaszoljak. Én sem tudtam ellenállni neki, akárcsak a törteli pap. Múltak az évek, s elérkeztünk az elmúlt év októberi utolsó vasárnapjához. Előtte kaptam a kérdéseket. De azok olyan kacifántos kérdések

voltak, hogy csak olyat tudtam volna válaszolni rájuk, ami engem sem indít semmire, hát még Titeket. Ott folyt az október 23-i csata az ablakom alatt az Erzsébet hídnál. Azzal volt tele a lelkem. Félretettem a kérdéseket, magam gyártottam egyet, válaszoltam is rá. A kérdés pedig az volt, hogy menjünk-e a Kossuth térre. Akik itt voltak az októbertvégi vasárnapon, tudják, hogy igyekeztelek lebeszélni Titeket: ne menjetek!

Ennek a lebeszélésnek olyan eredménye volt, amelyet még sohasem tapasztaltam még Nálatok. Mise után bejöttek nyolcan is odaát a közösségi szobába, hogy elmagyarázzák nekem, hogy mennyire tetszett nekik a prédikációm? Óh, nem ezért, hanem hogy elmondják: igenis nekik okvetlenül el kell odamenniük. Van a Bokornak több folyóirata. Az egyiknek az a címe, hogy *Koinónia*. Ennek novemberi száma leköszölte a sashalmi prédikációm: Menjünk-e a Kossuth-térre? A folyóirat *Kerekasztal* rovata pedig hozta az ellenbeszédeket, hogy igenis el kell oda menni. Meg lehozta még a magam válaszát, a novemberre tervezett sashalmi beszédem. Ehhez a beszédemhez már nem kaptam kérdéseket, csak egy buzdítást. Idézem: Értsd meg azokat a testvéreidet is, akik el akarnak menni a Kossuth-térre! A buzdításnak nem volt foganatja, megátalkodottan kitarítottam az előző havi Ne menjetek! mellett. Csak azért nem hallottátok ezt a beszédet, mert közben be kellett feküdnöm egy kis üdülésre a János kórházba. Akit érdekel el nem mondott beszédem szövege, elolvashatja.

Ifjú pap voltam, amikor a családi nagytanács azzal bízott meg, hogy mondjak meg én az ő nevükben valamit édesapámnak, amit másképpen kellene csinálnia, mint ahogyan csinálja. Hát én igen megilletődötten elibe álltam apámnak s mondtam, amivel megbíztak. Meghallgatta, s csak ennyit mondott: Tudod, fiam, öreg vizslát már nehéz idomítani. S faképnél hagyott. Milyen öreg volt? Fele olyan idős volt, mint magam most. Ez az engem idomítani akarás sem járt sikerrel.

Hol volt, hol nem volt, tegnap befejeztük az óévet, s emiatt decemberi sashalmi beszédem átcsúszott a 2007. év elejére, mára, s nekem most új mesébe kellene kezdenem. Csakhogy az egyházi naptárban, melynek direktórium a neve, nyomát sem találom az újévnek. Abban az új, a C. liturgikus év a december 2-ikái szombatestével indul, a zsoltosma esti dicséretével, mert másnap hajnalban mondja egyházunk az első adventi misét, a rorátét. Hogy aztán majd 24-én elmondjuk az utolsó rorátét is, és estére meggyújtjuk a gyertyákat karácsonyfánkon, s éjfélkor elmenjünk az első karácsonyi misére. Azért, hogy megünnepeljük Jézus születését. Így indul az egyházi újév. A mai, csak csillagászati, polgári vagy akármilyen újév, amely a hívő embernek nem számos. A mai napról azt olvasom, hogy ez Jézus születésének, karácsonynak nyolcadik napja. S ahogyan hallottátok a mai evangéliumban, e nyolcadik napon metélték körül Jézust is, mint minden zsidó fiúcskát. Gyerekkoromban még ez is volt mai nap neve: Jézus körülmételésének ünnepe. Latinul: *Circumcizio*. S régen csíziónak is nevezték a jóslatokat, álomfejtéseket közlő és január elsejével induló naptárakat. De a II. Vatikáni Zsinat merész újítással új nevet adott e napnak: *Szűz Mária, Isten anyja* lett a mai napnak, a karácsony nyolcadik napjának neve. Illő tehát, hogy Máriára fordítsuk tekintetünket. Nem folytatom tehát az elmúlt esztendő. Nem mondom el, hogy mit nem csinált Mária. Nem mondom el, hogy nem ment pl. a Kossuth térre sem. Nem. Azt mondom el, amit ténylegesen csinált ez az asszony, akit egyházunk így módon a polgári év kezdetére tett. Egy nagyon szép verset olvasok most elsőül is fel, melyet Lénád Ödön piarista tanár írt az 1950. év fordulóján Máriáról – börtöne fenekén. Az a címe, hogy **Harmadik mise**.

Az asszony már söpör, a férfi tüzet csinált,
szárad fölötté pár ruhadarab,
s a jászolban az újszülött csecsemő
gőgicsél a takaró alatt.

Szerszám után néz és indul az ács lassan
a gazda csürét igazítani,
ki őket a rozzant istállóból
tegnap este nem hajította ki.

Az asszony meg töpreng magában,
hogyan estebédre mit kellene főzni?
Valami oly hamar-könnyű dolgot,
s főleg, ami semmiből jó ki.

Pár ágat, gallyat térdén tör a tűzre,
csapkod kint az ónos téli zápor;
s a jászol mellett leborul szótlan,
csak úgy, mint máskor.

Hadd mondjam el a gyönyörű verset még egyszer... Idei szentestémet – jó félszázad után – megint rendi közösségemben tölthettem. Délután ötkor összegyűltünk valami húszan a kápolnába. Énekelve imádkoztuk el az Esti Dicséretet, majd műsoros estét tartottunk. Magam felolvastam tíz éve írt novellámat, melyet hallhattatok tőlem tavaly karácsonykor: *Hova és kihez menjen az istenlánya?* Ezt a most hallott verset pedig előadta egyik rendtársam, s vele megütötte Jézusra, Máriára, Józsefre emlékezésünk alaphangját. Én pedig azért olvastam fel most nektek kétszer is e verset, hogy megüsssem vele azt az alaphangot, melynek be kellene fonnia ezt a 2007. esztendőnket. Mi volna ez az alaphang? Mondom.

Maradjunk hűségesek e szentcsaládhoz, bízzunk abban az Istenben, aki képes kihozni valamit abból a gyermekből is, akinek bölcsőül csak jászol jutott. Ne akarjunk beleszólni a nagyurak dolgába, mert úgyis csak az lesz, amit ők a hatalom, a pénz s fegyvereik erejében akarnak. Inkább zárkózzunk fel a jászol gyermekéhez. Maradjunk a minket megteremtő Isten pályáján s terén. Maradjunk abban, amibe a nagyuraknak nincs beleszólásuk. Ha ott maradunk, folytathatjuk a művet, amelyet Jézus elkezdett. S ha folytatjuk, akkor hiába parancsolta papifejedelem, helytartó három év után a keresztre. Hiába, mert Isten gondoskodik általunk a folytatásról. Csak a szerény egyszerűség köréből tudnak megszületni a folytatók.

Karácsony első napján a Bokornak mondtam szentmisét a Bokorportán. Másnap elmentem a Bakony aljába, hogy az ottaniaknak is elvigyem a jóhírt. Este pedig elmentem egy tízgyerekes Bokor-családba, ahol a legkisebb is 16. évében jár, s az idősebb hétnek már párja is akadt; hármuknak pedig már gyerekei is születtek. Nem sok, összesen csak tizenkettő. A boldog nagyszülők, akikre közel negyven éve találtam rá, most várják a 13. unokát. S a boldog unokáknak az apák és anyák bábjátékot játszottak, s játék arról beszélt, hogy beteljesedett az idő. Itt van már az ideje, hogy megcsináljuk azt az országot, melyről a jászolban született Gyermek beszélt. A 12 unoka pedig tapsolt hozzá.

Ez a reménységem forrása, meg azok a gyermekek, aki Nálatok a mise végén kiállnak az oltár elé, s a gitár szavára éneklük az Ország örömhírét. Higgyétek el, hogy nem kell sehova sem mennetek, csak a betlehemi istálló és jászol egyszerűségében nevelni őket továbbra is, és ezzel minden, de minden dolgotokat elvégzitek. Amen.

93. ÉVNYITÓ NAPLÓ

2007. JANUÁR

Piarista köz, 2007. január 5.

URUNK MEGJELENÉSE –

az első igehirdetés ebben az évben Adyligeten. Kispap koromban olvastam Schütz Antaltól, a megfellebbezhetetlen tekintélyű magyar dogmatikus piaristától: Ki tudná megrajzolni Jézus lélektani fejlődését, pszichológiáját? A mai vasárnapon mégis valami ilyesfélére vállalkozom: Mondok sorjában tételeket, amelyeket igaznak gondolok.

1. Jézus nemcsak Istenfia volt, hanem valóságos ember is, mint akármelyikünk. Következésképpen két szopás között elaludt, aztán felébredett, s elkezdett nyekeregni, ha újra éhes lett, vagy ha zavarta, ami a pelenkában van. És nem arra gondolt, hogyha ő az Istenfia, akkor hogyan lehetne pelenkában és bölcsőben. Érzései voltak. Érezte, hogyha valami baja van, csak nyekeregnie kell, és segítenek rajta. Lassan-lassan megismerte Mária és József arcát, s ha egy kicsit bolondoztak vele, akkor rájuk mosolygott. Minden úgy lehetett Nála is, mint akármelyikünkénél. Ez volt az ő lélektani fejlődésének anyaméhen kívüli első szakasza. Nevezzük ezt betlehemi-egyiptomi korszaknak.

2. 12 éves korában is felviszik őt szülei Jeruzsálembe. Önállósítja magát, szüleinek keresniük kell őt, akik megtalálják a templom írástudóinak körében: ül, kérdez, felel. S ezek megállapíthatják róla, hogy értelmes a fiúcska. Szülei szemrehányó szavaira különös választ ad: Nem tudtátok, hogy Atyám dolgaiban kell nekem lenni? A szülők nem értették a választ. Ha hiteles Lukács forrása és híradása, akkor valaminek történnie kellett Jézus lelkében az első názáreti évtizedben. Egy régvolt debreceni barátom elmesélte, hogy négy éves korában egy fél napra eltűnt szülei szeme elől. Amikor hazakerült, őt is kérdőre vonták. Ezt válaszolta: azért szökött el, hogy szülei megtanulják, hogy őt nem kell féltetni. Két szereplőt találunk e négyéves gyerek szavaiban. Az egyik a szülők, a másik meg a szülők fölé magasodni akaró négy éves kisfiú. Jézus válaszában is benne van ez. De nemcsak ez. Itt már három szereplő is van: a szülők (Mária és József) az egyik, a 12 éves gyerek a második, de van egy harmadik is, és az nem azonos Józseffel, s mégis Jézusnak az Atyja. Jézus is fölé magasodik a szülőknek, de nem ő van a csúcson, hanem az Atyja. Annak vannak dolgai-ügyei, s Jézusnak azokban kell lennie. Ez Jézus lélektani fejlődésének második korszaka: a gyermek emberi öntudatra ébredése, s ezzel mintha együtt járna istenfiú-voltának megsejtése is? Az emberi öntudatra ébredés a személyiség fejlődésének mindnyájunknál megtalálható fejlődési szakasza. Az Istenfiú-volt megsejtése azonban már specifikusan Jézusra jellemző. Melyikünk mondta volna szüleinek egy ilyen gyerekkori stiklink esetében Jézus választát? Olyat igyekeztünk mondani, amivel elkerüljük a jogos apai pofont. De Jézus olyat válaszolt, hogy szavait Mária megőrizte a szívében. Lehet, hogy Lukács értesülésének végső forrása Mária volt? Lehet. Nevezzük ezt a második szakaszt az első názáreti évtized korszakának.

3. A következő korszak húsz hosszú esztendeig tart, s e korszakról összesen annyi híradásunk van, hogy Jézus nyilvános názáreti fellépésekor, amikor az ottani zsinagógában magára értelmezi Izajás szavait, a názáretiek csodálkoznak: Nem a József fia ez? S Jézust sérti ez a csodálkozás, és gorombákat kezd mondani nekik, aminek a vége az, hogy a falujabeliek megtelnek haraggal, kiűzik a falu végén levő hegyszakadékig, hogy letaszítsák őt. Mit mond ez nekünk? Csak annyit, hogy Jézus názáreti tartózkodásának második és harmadik évtizedében semmit sem vettek észre az ottaniak Jézus tudati fejlődéséből. Semmit, ami különbözött volna az övéktől. Jézus az ács fia, Jézus olyan, mint ők. Honnan tehát most egyszerre ez a képtelen és Izajásra hivatkozó öntudat? Ez a prófétai hangmegütés? Ez a nagyképűség e falubeli ács-ivadék szájából? Meg kell büntetni hözöngése miatt. S Jézus nem mondja a falujabelieknek: Gyerekek, értem csodálkozástokat, de hát történt velem valami a Jordánnál. Ez és ez... Nem mondja, hanem hagyja dühüket kibontakozni, s a szakadékánál

„átment közöttük, és eltávozott”. Azért nem mondja, mert – úgy gondolom – nem a Jordánnál történtek a végső okai annak, ami annyira felháborította a falujabelieket. Nem a Jordánnál?

Mi történt a Jordánnál? Mi történt ott, amire Jézus nem hivatkozott? Nem jók ezek a kérdések. Azt kell kérdezni, hogy mi történt Názáretben e két évtized alatt, aminek következtében – elment a Jordánhoz. Mi? Személyiségfejlődés történt. A 12 éves okos fiúcskából felnőtt, harmincas férfi lett. S nem vettek észre a názáretiek semmi rendkívülit? A zsinagógái jelenet azt mondja nekem, hogy nem vettek észre. Személyiségének egy rendkívül érdekes vonására bukkanunk. Introvertált volt e két évtizedben az a Jézus, akire majd az lesz a jellemző, hogy mindent vallani volt életem dolga? (Ady-idézet) E két évtized alatt lehetett csak elkészülnie annak a mondanivalónak, amelynek nagyon rövid idő alatt nagyon rossz vége lesz. Ennek a mondanivalónak az elkészülte következtében zárja be Jézus a názáreti ácsüzemet, hogy soha többé ki ne nyissa azt – gondolom.

Biztos, hogy nem a Jordánnál történtek az okai annak, hogy Jézus magára értelmezi Izajás sorait, s amely értelmezés alapján Kaifás már vihetné is Jézust Pilátushoz, hogy megfeszítse őt? Megpróbálom igazolni bizonyosságomat. Mégpedig introspekcióval. Amikor béráltak, nem történt velem semmi. Ugyanazt gondoltam, amit előtte. Amikor pappá szenteltek, nagyon meg voltam hatódva, és nem történt velem semmi. Semmit, de semmit nem gondoltam másképpen, mint szentelésem előtt. A legjobb felkészítés, a tőlem telhető legjobb felkészülés mellett sincs egy liturgikus aktusban részesedésnek tudatátalakító hatása.

De hát Jézust nemcsak alámerítették a Jordán vizébe, hanem istenélménye is volt. Hallotta: Te vagy az én szerelmes fiam, akiben jókedvem telik. Jöjjön megint az introspekció. Magamnak is volt istenélményem. Hallani ugyan nem hallottam semmit, de életem minden problémája megoldódott egy pillanat alatt. Hatására nagy-nagy háborgásom s helyemet nem találásom egyszerre megszűnt. Békesség költözött a szívembe, s úgy éreztem, hogy soha többet nem kell tiltakoznom semmi ellen, mert eltöltött az Isten, és minden jó és minden csodálatos. S volt ennek valami tudati következménye is? Nem volt semmi. Támadt valami felfedezésem, amit közölnöm kell a világgal, az emberiséggel? Semmi. 1936 szeptemberében történt ez velem. S maradtam ugyanaz a lüke nacionalista magyar, aki voltam, akivé addig nevelődtem a szülői házban meg a piarista gimnáziumban. Hat évvel később Gerencsér Pista piarista, aki hadtestvezető lelkész volt a Don-kanyarban, hív ezredlelkésznek magához. S mondom neki, hogy beszéljen az előjárókkal, s ha küldenek, akkor megyek. Az istenélmény megerősíti az embert abban, amit gondol, de tudattartalmakat nem alakít át, nem fejleszt, csak képtelenül kellemes tudatállapotot teremt.

De hát a Jordánnál nemcsak bemerítés és istenélmény, hanem negyven napos pusztai magány, lelkigyakorlat is volt. Ez nem alakíthatta át az egyszerű – tizenkettő belőle egy tucat – ácsmester gondolatvilágát? Nem. Negyven nap kevés ahhoz a képtelen értékmegfordításhoz, mellyel Jézus a pusztából kijöve tanítványgyűjtésbe fog, s ennek nyomán majd jó két és félszázadon keresztül istentelennek minősül majd mindenki a világban, aki arra hivatkozik, amit Jézus tanított. A negyven nap csak bemelegítő volt az utána következő három évhez. Csak annyi, mert ez a vadállatok között élő böjtölő már tud mindent. Kísértheti őt a Sátán, Jézus tudja, hogy a Sátáné a földkerekség országainak minden hatalma, minden dicsősége. Kínálhatja neki, nem borul le előtte. Jézus Ura – az Isten, és nem a Sátán. Jézus a Sátán hatalmát akarja megtörni. Azt, hogy senki se uralkodjék, senkié se legyen a hatalom és dicsőség a világban. Senkié, mert az csak az Istené. Tehát az a tételelem, hogy Jézusnak kellett ehhez húsz esztendő, s e hosszú húsz esztendő alatt végrehajtotta magában a kopernikuszi fordulatot. Mi az? Hát az, hogy Isten nem törzsi Isten, nem a Seregek ura, nem Izrael királyságának felvirágoztatója, s nem fojtja népéért a Vörös tengerbe az egyiptomiakat. Isten az, aki felkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazakra és hamisakra, Isten mindenkinek az Atyja, s azt akarja, hogy mindannyian az ő szerelmes lányai és fiai legyünk. Van tehát Jézus személyiségfejlődésének egy harmadik korszaka, amelyben elkészül az a

mondanivaló, melyet majd hírül ad Galilea és Júdea népének, s amelyet hirdetni elküldi majd tanítványait az egész világba. Nevezzük ezt a harmadik a szakaszt a jézusi gondolatvilág kialakulása két évtizedes és názáreti korszakának.

4. A negyedik szakasz azzal kezdődik, hogy kijön a pusztából és tanítvány- gyűjtésbe fog. És minden sikerül neki. Elmondhatja a lukácsi síksági beszédet is, a négy boldogságot és a négy jajt. Azt, hogy boldogak az éhezők, a szegények, a sírók, az üldözöttek. Azt is, hogy jaj a gazdagoknak, a jóllakottaknak, a nevetőknek meg azoknak, akikről jót mondanak embertársaik. Mindent elmondhat, és mégis tódulnak utána az emberek. A pusztába is. És Jézus azt gondolhatja ezek nyomán, hogy tényleg itt van az idők teljessége és megvalósul az Isten Országa. Megvendégel Bethánia mellett ötezer férfit és ki tudja mennyi asszonyt, lányt meg gyereket. Ez Jézus fejlődének negyedik szakasza. Nevezhetjük a naiv eufória tanítványgyűjtő korszakának.

5. S be is fejeződik ez a korszak a pusztai megvendégeléssel. Miért? Mert megindul feléje az ötezer férfi, hogy királlyá tegye őt. Szerelme egéből mély pokolba szédül – mondaná a költő. Vagy ezt: Anyám, én nem ilyen lovat akartam. Tanítványait hajóba kényszeríti, mert azok örülnek ám a váratlan fordulatnak: Itt van, megvalósul az Isten Királysága. Maga meg felmegy egy hegyre imádkozni, hogy megtudakolja Atyjától: hogyan tovább? Hát úgy, hogy a pusztai lelkes férfiakat másnap már a kafarnaumi zsinagógában találja, és kiábrándítja őket magából: Nem Mózes adott nektek kenyeret a pusztában. Én vagyok a mennyből alászállott kenyér. Az én testem a kenyér, melyet odaadok a világ életéért. Kemény beszéd ez, ki hallgatja ezt? – kérdezik még tanítványai is. Jézus menti a menthetőt. A hűségekkel, a megmaradókcal együtt elhagyja Izrael földjét. Átkel a Libanon hegységen, Tírusz és Szídon vidékére megy, s nem akar többet ember látni, csak a tanítványokat. Hetek-hónapok után jönnek vissza? De amikor visszamásznak a Libanon keresztül, még mindig Izrael földjén kívül, Fülöp negyedes fejedeleme Cezaréájában elmondja e külföldi tanulmányút végeredményét: Az Emberfiának az emberek kezébe kell adatnia... S a jó Péter megszólal: Nem történhetik meg ez Veled, Uram. S a szelíd Jézus lesátánozza őt ezért a szóért. Hogyan tehette ezt vele Jézus? Úgy, hogy elkészült Jézus lélektani fejlődésének Golgota előtti végső szakasza. S ha még Péter sem érti ezt, és le akarja őt beszélni erről, akkor Péter a Sátán képviselője. Ez a végső szakaszt, melyben Jézus tudja már, hogy a vállalkozásának a főpapok, írástudók és vének győzelmével kell végződnie. Egyenes már az út a Golgota felé. Az Isten Országa nem lehetséges anélkül, hogy hirdetője keresztre ne kerüljön. Ez Jézus tudati fejlődésének ötödik szakasza. Nevezzük ezt az ötödik szakaszt a Golgota szükségképpeniségét megértés korszakának.

6. De hát van még feltámadás és mennybemenetel is. Van még egy hatodik szakasz is. Két része van ennek. Egy Golgota előtti és egy Golgota utáni. A Golgota előtt is beszél már róla: Elküldöm majd nektek a Lelket... Ő majd megtanít titeket mindenre. A tanítványok azért biztonság okából beszereznek maguknak az utolsó vacsorára két kardot is. Péter elő is veszi. Jézus visszadugatja vele a hüvelyébe. Feltartóztathatatlanul peregnek az események a Golgota felé, s ott Jézus Atyja kezébe ajánlja lelkét. Harmadnap feltámad, s a tizenkét felé futókat ezzel üdvözli: Békesség nektek, semmi sincsen veszve! Tanítja őket arra, hogy mindezeket el kellett szenvednie és küldi őket a nagyvilágba, hogy tegyék ők is tanítványokká nemcsak a zsidókat, de az összes nemzeteket. Ez Jézus tudati fejlődésének a hatodik szakasza: A Golgota ellenére is minden rendben van, Istennel nem lehet kitolni, Istennek győznie kell. Különben nem teremtett volna embert a maga képére és hasonlatosságára. Hogyan nevezzük e hatodik szakaszt? Nevezzük a szétverhetetlen bizakodás és reménység végső és megváltozhatatlan és az idők végezetéig tartó korszakának, melynek van egy rövid pár hetes időbeli első szakasza és egy szakaszt immár nem ismerő végtelen vagy időtlennek nevezhető nem is szakasza, hanem szakasztalansága, örökkévalósága. – Következzenek a hívők könyörgései:

A nekünk a mai napon megjelenő Jézus vezessen minket bizonyosságra!

1. A gögicselő gyermek gyanútlanlansága adjon nekünk is biztonságot. Add meg ...
2. A 12 éves Jézus okossága legyen példája gyermekeinknek! Add meg...
3. Jól használjuk fel a serdülés és felnőtté válás évtizedeit! Add meg ...
4. Amikor elkövetkezik életünkben a tettek ideje, dobjuk be minden erőnket! Add...
5. Ha főpapok, írástudók és vének ereje lehervasztja reményeinket, mi is a Golgotát válasszuk! Add meg...
6. Golgotára menve is tudjuk, hogy Isten soha le nem győzhető! Add meg...

Atyánk! Soha ne feledjük: nekünk is a te szerelmes lányaiddá, fiaiddá kell válnunk a mi Urunk Jézus Krisztus által, aki veled él és szolgálva szeret mindörökkön örökké. Amen.

Piarista köz, 2007. január 6.

Kaptam Genfből egy írást Rőczey János barátomtól. Címe: Az Antall-kormány súlyos, végzetes mulasztásai: – részletek

1. A magyar parlament jogfolytonosságát minden nyilvános megvitatás nélkül elfogadta!
2. A rendőrség testületét nem váltotta fel a kormány (a nem-párttagok körében toborzandó) nemzetőrséggel. A rendőrség állományát szakmai tanácsadásra kellett volna redukálni és, ahogyan 45-ben, igazolási eljárással létszámát csökkenteni.
3. A külföldi hitelek törlesztését be kellett volna szüntetni, hiszen azok a diktatúra fenntartására, az emberi jogok elnyomására szolgáltak. S ezt a hitelezők is tudták!
4. Az ügynöklista nyilvánosságra hozatala elmaradt! Aczél György szerint Antall a „mi emberünk volt! Legalább is annak tartottuk“. (FAZ)
5. 1956 sajátos, egyedülálló társadalmi újításának, az öngazgatás kialakításának (forradalmi bizottságok, bizottmányok, munkástanácsok) semmibe vevése, lesöprése, diffamálása azzal, hogy Antall József azt „harmadik útnak“ nevezte, s bevezetését, szorgalmazását nem tartotta többé a kormány feladatának. Érthetetlen! Hiszen a győztes párt, az MDF, politikai programjában szerepelt, s a lakitelki mozgalom legjelentősebb legmodernebb, legmesszebbre ható célkitűzése, mondhatni: alapvető célkitűzése volt. A magam részéről ezért léptem be tagjai közé 1988-ban. Külföldről!
6. Abból, hogy az öngazgatást nem vezették be, adódott az is, hogy a sajtószabadságot sem lehetett megteremteni Magyarországon. Arra kell csak gondolni, hogy a média, így a sajtó is a pénz, a tőke kezében volt, s azzal a volt rezsim tagjai, képviselői rendelkeztek. A szabadon választott kormánynak nem volt publikálási lehetősége! Emlékezzünk! A magyar televízió megválasztása napján nem engedte szóhoz jutni az újonnan megválasztott miniszterelnököt! Kikapcsolta az adást.
7. Nem nevezhetem magam közgazdasági szakértőnek, de az Antall-kormány végzetes lépése a privatizáció felelőtlen elindításával a hozzá nem értőket is felháborította. A posztkommunisták kezébe került az ország tőkéjének 80-85 százaléka. Kik kaptak a még meglévő bankoktól kölcsönöket, hogy a felkínált állami vállalatokat, tulajdonokat felvásárolják? S ki tudott ezekről a lehetőségekről? Nyilván az állami vállalatok kommunista vezetői! Az állami birtokokat ki tudta bagóért megvásárolni? Akinek azért volt némi készpénze. Kik értesítették a provízió reményében a külföldi cégeket az előnyös vásárlási lehetőségekről? S kik bonyolították azokat le? Megüt a guta! Tudomásom szerint az „insider“ üzletkötés bűncselekmény lehet. Azt hiszem a vásárlás dátumából meg lehetne állapítani, ki jutott így vagyonokhoz. S ki felel ma mindezekért? Ma a könnyörtelen tények uralkodnak! A hazaárulók, a júdások, a kommunisták nem bánják meg cselekedetüket. Képtelenek rá. Úgy, ahogy Júdás! De kihalnak. Utódaik, ahogy Németországban is, nem felelősek az elődökért. S ez reménnyel tölt el. Hiszen új nemzedék lép porondra.
8. „Én 15 millió magyar miniszterelnöke leszek!“ – mondá Antall József. De 200.000-250.000 magyar politikai menekültnek ma sincs szava abban, hogy hazájának milyen politikai

rendszere legyen. Igaz, ha van az emigránsnak elég pénze és házat, öröklakást vesz ott, hazájában, aminek felszabadításán évtizedekig dolgozott, akkor kegyesen megengedik neki. Miért hibáztatom, kritizálom saját táboromat, az én képviselőimet, és azokat a vezetőket, akiket, ha lehetett volna, megválasztottam volna? Mert azt szeretném, ha már sikerült a diktatúrát megszüntetni, azok lennének az ország vezetői, akik e felszabadítási küzdelmekben érdemekre tettek szert. S nem az a Párt, mely leverte a forradalmat, undorító puha diktatúrát vezetett be és tönkretette az országot... Hát ennyit idézek – gondolom – Rőczey nem érdemtelen írásából.

Rőczey személyes jóbarátom. Útlevelet kapván hatvan esztendő után – '90 januárjában Bécsből hozzáutaztam Kastlba. Ő vitt Münchenbe, első nyugati előadásomra a Pax Romana-ba. Most megszólalt, s érdekesnek gondoltam, amit írt, leközzölni a Koinóniában. Rőczey megkezdte 80. életévét, s számomra azt mondja el, hogy fertelem az, ami idehaza van, de azért volna még kiút: kihal a fertelem, mert jön az új nemzedék. Magam pedig gondolkodom. A török hódoltság után nem volt helyük a hazában azoknak, akik tolták a törökök szekerét. 1849 után sem Kossuth híveinek. Mert dörögtek a fegyverek. 1919-ben meg jöttek a románok, s Horthy akasztatott. 1945 után sem volt semmi baj, mert jött a vörös hadsereg, s akasztották azokat, akik életben maradtak Horthy meg Szálasi emberei közül. Nem Isten országát építette Antall, csak egy evilági országot.

1989-ben nem volt akasztás. Kerekasztal köré ültek, akik tudtak. Aztán az lett belőle, amit Rőczey leírt. Ha forradalmat csináltunk volna, elbukott volna, mert az elvtársaknál voltak a fegyverek. ENSz-csapatok ugyanúgy nem érkeztek, ahogyan 56-ban sem. Megegyeztek az összes számbajöhető világi és egyházi hatalmak, hogy a magyar történelem egyik legborzalmasabb diktatúrájának 45 éve után senkinek a hajaszála sem görbülhet meg amiatt, ami itt történt. Megbízható emberüket, Antall Józsefet jelölték ki a személyváltás lebonyolítására. Lehúnyta a szemét, és Horn Gyula, az '56-os verőlegény kommunistái elsöprő győzelmet arattak. Az egyházban még ennyi sem történt. II. János Pál másodpercre annyit térdelt Mindszenty, mint Lécai sírja előtt, s 89 után szemrebbenés nélkül vallották az egyházi hatalomban levők, hogy nincs szükség átvilágításra. A Történeti Hivatalt is az elvtársak intézik, s azokat lehet átvilágítani, akiknek iratait ők engedélyezik. A foltosnak találtak meg vallják, hogy ők nem ártottak senkinek, s a nem-foltosak őrizhetik istenhátamögötti plébániájukat halálukig, esetleg jobbakat is, ha tartják a szájukat.

Botrányos volt ez az eltelt 17 esztendő. A hatalmasok akarták annak. S ha azt akarják, hogy makulátlanként vonuljon be a történelemtudományba az egész jó félszázad – 1945-től 2006-ig s utána –, akkor tollnokaik majd elmondják, hogy a humanizmus vér nélküli félszázada volt az egész, és nem lesz olyan, aki egyebet mondhat, mert a média és a tudomány a győztesek kezében van, s ők íratják a történelmet. Kik ma a győztesek? A posztkommunisták által támogatott multinacionális tőke haszonélvezői.

Persze a jövő tartogathat meglepetéseket is. De magam nem számítok rá. Az új nemzedéknek újnak kell lennie, s őket ez a jelenvaló jelen neveli. Tudnak-e exodust csinálni ebből a hazugság-tengerből? Nem látom, hogy tudnának. A történészeket is szakmájukra nevelik, s íratnak velük szakdolgozatokat két-három ezer év előtti papiruszokról teljes szakmai felkészültséggel. Nyomát sem látom az új Szekfü Gyulának, aki megírja a maga Harmadik nemzedék, meg ami utána következik-jében azt, ami 1930 óta történt az országban. Mintegy folytatásként azóta, hogy ő abbahagyta beszámolóját Széchenyi és a többiek nemzedékeiről.

Csak belesimulást látok a jelen trendibe, ha jót akarnak maguknak. Kis adalék lehet a megszülető könyv számára a Bokortörténet három vastag füzeté. Diákként kaptam jutalmul valami gyorsírói teljesítményért a Három nemzedéket. A negyedikben születtem, s éltem és tettem valamit nemzedékemért meg az utána következő kettőért. Amit megírtam róluk, lehet

hogy nem sokat ér, de hazugság az nincsen benne. Lesz, aki megírja hazugság nélkül az új *Három nemzedéket*?

Piarista köz, 2007. január 8.

Évközi 2. vasárnap – ismét Adyligeten

Pár hete arról prédikáltam Nektek, hogy le kellene cserélni a szentmise első két olvasmányát. Tényleg ez volna a helyes? Tegyük ma próbát, s beszéljük meg röviden mind a három olvasmányt.

Az első olvasmány Izajásé. Nemzetének, Izraelnek mondja: A dicsőség koronája leszel az Úr kezében, királyi fejdísz Istened kezében. Mivel magam nem izraeli, hanem magyar vagyok, keresem Izajás szövegének magyar párját. Megtalálom: Szép vagy gyönyörű vagy Magyarország, gyönyörűbb, mint a nagy világ... Nem pontos a megfelelés. Akkor volna pontos, ha megtenné az ének hazánkat Isten koronájává, fejdíszévé. Petőfi megtette. Ha a föld Isten kalapja, a hazánk bokréta rajta. De így sem érünk Izajás versének magasába, mert ezt is mondja Izraelről: amint a vőlegény örül a menyasszonynak, úgy leli örömét benned Istened. Hát ez már az én jézusi tudatom számára nem is egy kicsit, hanem nagyon is sok. Lehet, hogy Kohn bácsiban örömét leli Isten, ahogy Szabó Jancsiban is örömét lelheti, mert mind a ketten hűségesek feleségükhöz, nevelik gyermekeiket, s becsülettel dogoznak értük. Dehogy Izraelben is örömét lelné, amikor gyilkolja a másik népet, meg a magyarban is örömét lelné, mikor teszi ugyanazt – akár Józsue, akár Szent István segítségével –, nem gondolom. Ezt már csak akkor mondhatnám, ha hajlandó vagyok sutba vágni az evangéliumot, meg aki találta, Jézust. Ez az olvasmány nem nevel bennünket arra, amire nevelődni misére járunk, Jézus mindenkit szeretni tanító jóhírére.

Menjünk a második olvasmányra. Azt írja benne Pál a korintusiaknak, hogy ők a Szentlélektől különféle adományokat kapnak: a bölcsességet, a tudást, a hitet, a gyógyítást, a csodatevést, a prófétálást, a megkülönböztetést, a nyelveken szólást s e nyelvek értelmezését – a Lélek tetszése szerint. Ezzel meg mi a bajom? Van vele valami bajom? De van ám! Mi? Az, hogy Jézus ezek többségével rendelkezett: bölcs is volt, tudott is, hitt is, gyógyított, csodát tett, prófétált, különbséget is tudott tenni. De már nyelveken nem szólt, csak az anyanyelvén, s azokat nem is kellett értelmezni, mert a tanítványoknak is az volt az anyanyelvük, mint Jézusnak. Csak ennyi a bajom? Nem, van több is. Jézus tanító volt, s tanítványait megtanította arra, amit ő tudott. A bölcsességre, a tudásra, a hitre, a gyógyításra, a csodatevésre, a megkülönböztetésre megtanította övéit, s a Lelket nem azért küldte el, hogy a tanítványoknak különböző adományokat juttasson. Különbözünk mi nélkül is egymástól jócskán, mert Isten nem szériában dolgozik, hanem egyedi példányokat teremt, még az ujjunk sem egyforma, még az egyiptéjű ikreké sem. Éppen attól leszünk Jézus tanítványai, hogy megpróbáljuk mindannyian követni Jézust, és amennyire tudjuk, lekoppintjuk mindazt, amit mutatott nekünk: a bölcsességét, a tudását meg a többi.

Hamarosan az lesz ezekből a különböző adományokból, hogy az egyikünk azt kapja, hogy király legyen, a másikunk azt kapja, hogy főpap legyen, és Isten kényszerül majd elküldeni a lányát, mert teljeséggel elbarmoltuk azt, amit a Fia kezdett velünk kétezer éve. Mindezzel csak azt akarom megmutatni, hogy ez a páli szöveg sincsen a jézusi törekvések vonalában. Inkább a korintusiaknak igyekszik a kedvében járni – a nyelvekenszólással. Mért teszi? Csak azért, mert azokat ismeri. És Jézust nem ismeri. Sohse látta-halotta őt életében. Csak azzal a Jézussal találkozott, akit ő elképzelt magának, s nemigen vallatta Péteréket, hogy miket is tanított nekik három éven keresztül Jézus. Inkább Pál maga tanította Pétert arra, hogy hogyan kell szegény Péteréknek Jézus útján járniuk.

Menjünk a harmadik olvasmányra. János evangélista Jézust mutatja be: borrá változtatja a vizet; szerepet ad ebben Jézus anyjának, bár néven nem nevezi őt evangéliumában sehol; s ott vannak még a tanítványok. Csak ezzel a harmadik mozzanattal szeretnék most foglalkozni.

Most jelent meg a magyar könyvpiacra hazánk fiának, Vermes Gézának ötödik könyve Jézusról. A címe: Jézus hiteles evangéliuma. Nem foglalkozik benne János evangéliumával. Azt mondja el benne, hogy János evangéliuma antiszemita. Vermes Géza zsidó származású magyar. Katolikus pappá is szentelték. Aztán otthagyta egyházát, s elvett feleségül egy zsidó nőt. Könyve előszavában így emlékezik meg róla: Nagy hálával tartozom feleségemnek, az itt következő oldalak első kritikus olvasójának. Feleségem biokémikus, nem bibliakutató, mégis azért, hogy mint kísérleti tudományt művelő, képzett elme fordult munkám felé, jelentős segítséget nyújtott abban, hogy könyvem világosan és logikusan fogalmazza meg. Sokat vitatkoztunk, és az esetek többségében neki lett igaza.

Amikor Vermes Gézának megjelent harmadik könyve Jézusról, mások is, magam is írtam kritikát könyvéről a MÉRLEG c. folyóiratban. Másoknak válaszolt, és összecsomagolta őket. Az én kritikámra nem kívánt válaszolni – mondta a szerkesztőnek. A KIO lényegét írtam meg neki válaszul. S ez a KIO nem vette észre János antiszemitizmusát. Hogyan lehet egy magyar antimagyar? Egy szemita antiszemita? De észrevettem valami mást. A János-evangélium ugyanazt a Jézust mutatta meg nekem, amit a másik három evangélium: a társadalmi gúla alján élő, a szegény és a hatalommal nem cimboráló, az uraktól Golgotára parancsolt Jézust. S azt a Jézust, akinek tanítványai voltak, és nem volt közöttük főpap, írástudó és vén egy sem. És János is megemlíti, hogy Jézus a Getszemániban a hüvelyébe dugatja Péterrel az őt megvédeni akaró kardot. Ő tudja egyedül a főpap szolgának a nevét, akinek jobb fülét levágta Péter kardja. Ő tudja egyedül Malkhosz nevét. János, akiről Vermes Géza azt írja, hogy aligha János írta a János-evangéliumot. János, ez a csúnya antiszemita. Alighanem ebben is megerősítette őt a felesége. Szemben az ősegyház egyetemes és megkérdőjelezhetlen hitével, hogy János bizony, Zebedeus és Szalóme gyermeke – a szerző.

A csodáról, hogy egészen jóízű bor lett a vízből, most nem mondanék semmit. Jézus anyjának, Máriának a szerepéről sem sokat. Máriának nincsen pozitív szerepe Jézus nyilvános működésének idején az evangéliumokban. Jánosnál sincs: Asszony, mit akarsz tőlem, még nem jött el az én óráim? Mária szerepe majd a Jézus utáni kétezer esztendőben növekedik meg, s lesz e szerepből külön traktátus a dogmatikában: a mariológia. A II. Vatikáni Zsinat pedig a múlt század közepén egy külön dekrétumot akart készíteni Máriáról, aztán a végén be kellett érnie Máriának azzal, hogy az Egyházzal szülő konstitúció nyolcadik, a záró fejezete lett. Ami rövidebb érte itt Máriát, kipótolják majd Medjugorjében és másutt a buzgó Mária-tisztelők.

Csak arról akarok beszélni, hogy ott voltak a menyegzőn Jézussal a tanítványok. A mai szakasz János evangéliumának második fejezete. S az első fejezetben Jézus már öt tanítványával találkozik: a két Zebedeus testvérrel, aztán Andrással és fivérével, Péterrel meg Natanaéllel. Jánosnál a tanítvány (mathétész) szó még sűrűbben fordul elő mint a három másik evangéliumban: 78 ízben; míg amazokban összesen csak 156 ízben. A tanítvány követi Jézust. Ez a követi szó (akolouthēi) is azonos gyakoriságú a négy evangéliumban. Hogy mit jelent az ilyesmi, talán megvilágítja, hogy Pál 13 levelében e két szó elsejét egyszer sem, a másodikát meg csak egy ízben találjuk. Az ilyesmi is megerősít bennem az ősegyháznak azt a hitét, hogy a negyedik evangélium szerzője bizony alighanem János. Most gonoszkodom egy kicsit: igaz nincs biokémikus feleségem, aki megerősítene vélekedéseim helyes voltában.

Még ragozhatnám a kánai menyegzőt, de lemondok róla. Helyette elmondok, amit a múlt héten nem tudtam elmondani. Csak Jézusnak, a valóságos embernek a lélektani fejlődéséről számoltam be, és aligha mondtam valami használhatót arról, hogy mikorra tudhatta meg Jézus, a valóságos ember, hogy ő nemcsak az, hanem valóságos Isten is.

Egy pár évtizede ünnepelte a teológus világ Kalkhedón másfélezer éves jubileumát. Mért, mi volt akkor Kalkhedónban? Zsinat volt, és ez a zsinat 451-ben megállapította a kisázsiai városban, hogy: mindannyian vallják: Jézus tökéletes az istenségben, és tökéletes az emberségben; valóban Isten és valóban ember racionális lélekkel és testtel; az Atyával azonos

lényegű az istenségben, velünk pedig az emberségben, a bűnt kivéve... Rahner, az elmúlt század nagy teológusa azt mondta a jubileumon, hogy ebben a kérdésben ez a most idézett megállapítás nem lehet a végső szó. Mire gondolt? Nem tudom. Arra, hogy a múlt héten vállalkoztam arra, amire, s megrajzoltam Jézus személyiségfejlődését? Aligha erre. Arra gondolok, hogy ennél többre. Már a múlt héten is megállapítottam, hogy a Jézus nevű csecsemő sem gondolkodott két szopás között sem istenségére, sem emberségére. De ettől még marad a kérdés, hogy mikor jött rá arra, amit szopásai után négy száz évvel az atyák megállapítottak róla Kalkedónban, Konstantinápolyval szemben a Boszporusz másik oldalán. Mikorra tudta már, hogy ő nemcsak ember, hanem egy lényegű az Atyával, amik mi nem vagyunk.

Hát erről szeretnék most valamit mondani, amit múlt héten már nem volt időm elmondani. Egy hasonlaltal indítom gondolataimat. Ökológiai megfontolásból egy valóságos ember elhatározza, hogy valóságos békává lesz. Azért, hogy megmagyarázza a békáknak, hogyan védekezzenek a globalizáció rájuk nézve pusztító következményei ellen, azaz hogy a fenntartható vagy fenn nem tartható emberi fejlődés során ki ne pusztuljanak a békák. Hát úgy, hogy az országutak, melyeken kocsik robognak, elkerülendők, stb. Ez a valóságos emberré lett béka egyúttal valóságos béka is, csak kuruttyolni tud, meg úszni a vízben meg ugrálni a szárazon. Elsajátítja a békák jelzőrendszerét, miként Jézus elsajátította az emberi nyelvet, melyen elmagyarázta nekünk, hogy szeretni kell minden embert, ha fenn akarjuk tartani fajunkat. A békák értelmesebbnek bizonyulnak a békaember szövegének befogadására, elkerülik az országutakat, s visszavonulnak a mocsárvidékekre, s ott szaporodnak. Sikerének hatására – a békaember békává alakulásának hatására – visszaváltozik a béka emberré. Rövid átmeneti időre lesz tehát csak békaemberré, s ezen idő alatt is tudja, hogy ő ember. De e rövid átmeneti idő alatt nem tud se írni, se olvasni, csak kuruttyolni. Következtetésem: békakorszakában csak annyiban volt valóságos ember, hogy tudta, hogy békává lett, de ezen a tudáson kívül semmire sem volt képes arra, amire az ember képes. Megkérlek: válaszoljatok nekem, hogy valóságos ember volt-e ebben a békakorszakában is. Én azt gondolom, hogy nem. Nem lehet egyszerre békának is, és embernek is lenni. Csak békává varázsolt királyfi lehet az ember, mint a mesében a gonosz mostoha mesterkedésének a hatására a királyfi.

Ha Kalkhedón nem volna végső szó a krisztológiában, akkor mit lehet mondanom ma, 56 évvel a másfélezer esztendő jubileum után? A fenti analógia nyomán csak ennyit: Jézus csak annyiban lehetett valóságos Isten is, hogy emberi fejlődése során valamikor rájött arra, hogy van neki egy időtlen előélete a Szentháromságban az Atya ölen és a Lélek társaságában. A kérdés – most már ezen túl – csak az, hogy mikor következett ez be. A békává varázsolt királyfi tudta kezdettől fogva, hogy ő békaként is királyfi, mert nem béka-petévé, ebihallá varázsolta őt a gonosz mostoha, hanem kifejlett békává. De Jézusnál nem így volt. A Szentlélek megárnnyékozta Mária méhét, s kilenc hónapon át e méhben élte Jézus a maga magzati életét, míg meg nem megszületett a betlehemi éjszakában. Azt is hallottuk a múlt héten, hogy két szopás között sem gondolhatott a maga isteni előéletére. 12 éves korában tudta e már, hogy Atyja, akinek a dolgaiban kell lennie, másképpen Atyja neki, mint nekünk? Azt gondolom, hogy még akkor sem tudta.

Úgy gondolom, hogy személyiségfejlődésének harmadik korszakában, a második és harmadik názáreti évtizedében rémlett fel agyában a gondolat, hogy ő másmilyen, mint mi vagyunk. S éppen ez a képtelen gondolat tehette őt introvertálttá. Ez hatott úgy rá, hogy nem beszélt a názáretiieknek arról, ami egyre inkább foglalkoztatta. S ennek hatására hallotta, amikor bezárta názáreti műhelyét, s a Jordánhoz érve János bemerítette a vízbe, Atyjának hangját: Te vagy az én szerelemes Fiam! S ez megerősítette Jézust abban, amit kielmélkedett magában a názáreti évtizedek során. S mindez megmagyarázza, hogy elpofozza a pusztában a világ összes országaival s azok dicsőségével büszkélkedő Sátánt.

S ennek az istenfiúságnak a tudatával következik a naiv eufória negyedik fejlődési szakasza, majd egy borzalmas felismerés ötödik szakasza, s a feltámadás előtt és után az a felismerés, hogy az Isten megteremtette világban nem is olyan egyszerű az Isten országa megteremtése. Az, hogy ezt el nem végezheti a megtestesülés. Ahhoz mindannyiunknak az Atya szerelmes lányaivá és fiaivá kell lennünk. Ahhoz mindnyájunknak le kell koppintanunk a magunk módján a Egyetlen Fiúnak számunkra példamutató életét. S mindezeket honnan tudom? Nem tudom, csak hiszem, hogy valahogy ez lehet a dolgok rendje. Amen.

Piarista köz, 2007. január 9.

Térdem remeg, hajam fehérlik, / Orcám redős... öreg vagyok! / S az új évet megértem ismét. / Nem vittek el bű, kor, bajok! / Az élet mintegy kérde tőlem: / Mire vársz még? minek vagy itt? / Es to, miképp a fán letolja / Az ifjú lomb a tavalyit. – így írta Tompa Mihály 55 éves korában. Én meg a mai napon elkezdem 89. évemet, s kívánják testvéreim a Bokorban meg a Rendemben is a jó egészséget. Két napja, vasárnap este, a lelkes kis adyiligi csapat a mise végén megköszöntött, Mária még tortát is hozott, amit annyifelé vágott, amennyien voltunk. Én meg köszönetképpen elmondtam, hogy az sincs kizárva, hogy ezt az esztendőt is végigcsinálom, s akkor már csak egy pár vasárnap, és elmondhatom még a vasmisémet is – 65 évvel a szentelés után, a 90. évem kezdetén –, de hozzátettem, hogy nem ragaszkodom hozzá, mert jobb volna nekem már hazamennem. Sanyi erre meg azt mondta, hogy ne siessek vele, mert ők még jönnének hallgatni a prédikációimat. S azt is elmondtam, hogy ebből az alkalomból el is bújhatnék barátaim elől, meg mondhatnék egy rakás piaristával koncelebrációs misét, meg csinálhatnám úgy is, mint arany-, rehabilitis- meg gyémántmisémet, s a Bokor érdemes tagjai ülnék körül az oltárt, s hogy alighanem azt fogom választani, ha még kibírom a hátralevő hónapokat.

Ákos vitt haza is. S a kocsiban ott ült Szabó Márta is. S emlékezett, hogy mennyien elmentek már, s csak ő maradt itt egyedül, immár 80. évét morzsolgatva. S emlékeztünk a régvolt debreceni évekre: Terire, Erzsóra s Emilre is.

Piarista köz, 2006. január 10.

Öcsi rám telefonál: Elküldted már a Lélekvaró elmélkedéseket Beának? Válaszolom, hogy azonnal küldöm. Megírtam már hónapokkal ezelőtt. Keresem a gépemben, s nem találom. Újakat kell írnom.

Május 11: Jn 15, 12-17: Jézus egy kisközösség tagjainak mondja, hogy szeressék egymást. Kétezer éve mondta, s én ma hallgatom szavát. Hogyan is kell szeretnem társaimat? Hát úgy, hogy mindent elmondok nekik, amit tudok. Hát még hogyan? Úgy, hogy mindent meghallgatok, amit mondani akarnak nekem. És még? Úgy, hogy nem mondom el nekik azt, amire nem kíváncsiak. Úgy, hogy nem erőltetem magam rájuk. Sikerül? Nem feltétlenül. De törekszem rá. Miattam ne fájjon a gyomruk találkozónk után. Persze nekünk nagyon könnyű a dolgunk. Négy hetenként öt órát kell tudnunk viselkednünk egymással. A Tizenkettőnek három éven keresztül, nap mint nap, reggeltől estig kellett. Ez már nehezebb tészta. Ezt is gyakorolhatja, aki szerzetben vagy házasságban él. Amíg nem hozzuk létre az életközösséget, addig ezekben a nehezebb tésztákban gyakorolhatjuk, amire Jézus buzdít bennünket. Kibírni, elviselni, szeretni azt az egyetlent, akit erre s nem másra választottunk magunknak.

Május 12: Jn 15, 18-21: Elmúlt az a boldog világ, melyben gyűlöltek minket. Legalábbis én sehol nem tapasztalom, hogy gyűlölnének. Nincs már se ávó, se inkvizíció. Megszűntem tényezőnek lenni, a kutya sem vakkant rám. Nem tudok semmi olyasmit csinálni, amivel magamra dühítem a hatóságokat. S ez baj? Hát hogy ne volna baj, ha egyszer nem illenek rám Jézus szavai: kivettelek a világból, ezért gyűlöl téged a világ. Nem tudok olyat tenni vagy mondani, hogy számítson valamit. De akkor tanítvány vagyok-e még? Az állam bocsánatot kért, s felemelte a nyugdíjamat. Ratzinger mosolyogva emlékezik rám, amikor találkozik a

piarista generálissal. Fogahullott oroszlán lettem. Tűrhető ez az állapot? Tetszett volna forradalmat csinálni – mondta Antall Jóska, a derék piarista tanítvány. Tetszett volna olyasmit csinálni, hogy törvénytelenül agyonverjenek az elvtársak, akik papot nem akasztanak. Nem egyszerű Jézus tanítványának lenni. Ha újra kezdhetném, akkor sem tudnék mást kitalálni. Elfogadom sorsomat. Jelentéktelen figura lenni a globalizálódó társadalomban, ha egyszer értelmetlennek látom, hogy megrugdossanak a Kossuth téren.

Piarista köz, 2007. január 11.

Pál-szintézis: 37-38 num.

Újra olvastam e két numerust, mert holnap Mag I. lesz, és ez a házifeladat. Egy abszolúte jószándékú embernek, Pálnak tömény jézustalansága: Jézus megváltott minket a Bűntől. Ebből lesz a természetfeletti rend fogalma, melyet még Schütz Antal is elhitt. Ebből lett a megkeresztelt emberek kiváltsága, mely nélkül hogyan is üdvözíti Isten a jószándékú meg nem keresztelt embert – erre még Schütz is azt mondta nekünk, hogy ezt nem tudhatjuk. Csak mi üdvözülünk.

Hogy Pál hogyan gondolhatta ezt, értem. Soha nem hallotta Jézust. Hogy az ősegyház hogyan fogadhatta el Pál tanítását, megpróbálom azt is érteni. Kellett neki egy abszolút adu: csak mi, a megkeresztelték találkozunk majd Jézussal, a többiek mennek a pokolba. Aztán jött Konstantin, s ő is megkeresztelkedik, s ő is üdvözülni. A keresztények azért Pállal együtt tudják, hogy a szeretet is kell az üdvösséghez. Ha nem szeretünk, akkor hiába emelődünk be a megváltottak közé, a természetfeletti rendbe.

Aztán jön Luther, Pál legigazibb tanítványa: Nem tudunk bűn nélkül élni, de sebaj, Jézus megváltott minket. Olyat, hogy a szeretet által üdvözülnénk, csak a katolikusok mondanak – mondta egyik jeles teológusuk. Katolikus kortársamtól is hallottam ennek megfelelőjét: Amire én nem vagyok képes, azt Jézus kipótolja helyettem.

Aztán jött a Második vatikáni zsinat, amelyik tudott már a nem keresztények üdvözülési lehetőségéről is, de vallotta, hogy Jézus megváltott minket, s ezért a jószándékú nem-keresztények is – anoním keresztények. A buddhisták is mondhatnák ezen az alapon: a jószándékú keresztények anoním buddhisták.

Aztán itt vagyok magam is, és elhiszem Jézusnak, hogy Isten Országá rajtunk fordul. De ezt az Országot, ha Isten meg csinálja, nem lesz semmi belőle. Isten pedig meg nem csinálja, mert tőlünk várja, hogy megcsináljuk. Mondjuk helyette a szentolvasót meg a zsoltosmát, meg járunk misére. – Nem is volt Pál olyan tökkelütött...: még Pál életében visszajön Jézus, és a mennybe repíti magával a megkeresztelteket! De nagyon az volt mindaz, aki így gondolta.

Piarista köz, 2007. január 12.

Gyökér-házifeladatként egy gépelt lapot kaptunk. Kitöltöttem: 1.vallom ezeket az eszményeket. 2. csak a tolmácsi szerepet vállalom. 3. a részvétel-formáknak eddig még ne láttam értelmét. 4. még mindig elmentem szavazni, a HEL-be elmentem agitálni a katonáskodás ellen. 5. a példaadásra törekedtem egyénileg, kisközösségben, Bokorban, s ma újra a piarista szerzetben. 6. nyomtam a kakaót mindenütt, ahol csak módot adtak rá.

Ezen felül még azt kellett megválaszolni, hogy Mért nem megy a szekér?

1. Az Isten szekere azért nem megy, mert túl magasra tette a léceket: úgy kellene viselkednünk, ahogyan ő viselkedik, s mi csak emberek vagyunk.

2. Jézus szekere azért nem megy, mert nem akarunk adományokból élni, mert házasodni akarunk, minek következtében meg kell felelnünk férji-feleségi, családfenntartói feladatainknak, s ezek némileg visszafognak bennünket a jézusi pálya Golgota-következményeitől.

3. A Bokor szekere attól nem megy, hogy nem csinálunk mást, mint prófétálunk, s ez óhatatlanul együttjár azzal, hogy tíz-húsz esztendő után már tudjuk, hogy mit kell prófétálnunk, erre pedig csak mi magunk vagyunk a vevők. Képletünk: tíz próféta várja a közösségben, hogy rákerüljön a sor, és mondhassa végre a magáét, s zavarólag hat, hogy ki kell várni a sorunkat, pedig az igazi válasz nálunk van. Másképpen: eszkimók vannak; fókák, aki lenyeljék szövegeinket, nincsenek.

4. Az egyház szekere megy, mert az szolgáltató vállalat, s vannak helyi üzemek, melyekben vannak szolgáltatást nyújtók meg szolgáltatást igénylők.

5. A piarista szekér attól megy, hogy vannak benne tanárok, s hozzák nekik a szülők a gyerekeket, akiket tanítunk.

6. A Bokor szekere attól menne, ha kitalálnók azt, amit még nem találtunk ki, s amihez lehetne csatlakozni. Reménykedhetünk abban, hogy a harmadik nemzedék majd kitalálja? Csak abban reménykedhetünk. Minden tudományunkat átadtuk neki.

Mit kell tudni csinálni, hogy örömről öröme hágva el tudjuk kerülni a Golgotát?

Egy mondat: le kell cserélni etalonunkat, mert Jézus nem tudta elkerülni a Golgotát. Szentségtörésnek érzem ezt a házifeladatot. Ezt a kérdést. De hát én javasoltam, hogy továbbvigyük a korábbi: Mért nem megy a szekér? Az Isten szekere, a Bokor szekere? Konstantin korában megtaláltuk már a módját: ki kell egyezni a hatalommal, s megtaláljuk a szekeret, amely megy: az egyház szekerét. S mi fogjuk Golgotára küldeni, aki olyasmiket tanít, mint amilyeneket Jézus tanított.

Ugyanazt tanítva, amit Jézus tanított, mi sem kerülhetjük el sorsát. Tehát módosítani kell. Módosítási javaslatok:

1. Nem szabad a fennálló rendet kritikával illetni. Olyan kritikát kell mondani, amelyik építő, azaz segíti a hatalomban levőket abban, hogy megarthassák hatalmukat.

2. Azt kell csinálni, ami nem sérti az urak érdekeit. Fel kell ajánlani, hogy ingyenmunkával megtisztítunk bizonyos területeket a szeméttől; pl. Calcuttában az utcákat a haldoklóktól. Biztos a megbecsülés: még szentté is avat érte egyházunk. Kisebb mértékben: egyházközségi feladatokat látni el, amikre a plébános megkér: pl. az egyházi adó beszédese, templomtakarítás.

3. Nem szövegelni a háború ellen, csak csendben nem ölteni magunkra a katonaruhát, nem letenni az esküt.

4. Ha lázong valami miatt a szegény ember, megkérdeni a hatóságot, hogy mi okosat tehetnénk a lázongás okának megszüntetésére.

Folytathatnám a sort, de abba hagyom, hiszen mellébeszélék, mert Jézustól és hasonlóktól károsan befolyásolt tudatommal én ezekben semmi örömet nem lelném, de minden további nélkül hajlandó volnék leködni magamat. Tehát radikálisabb megoldásokra volna szükség. Mik lennének ezek? 1. A négy evangélium elégetése, amely élhetetlenné teszi az embert. 2. Bocsánatot kérve egyháztól, hatalomtól, emberiségtől a KIO-t is elégetésre felkínálni a hatalom kazánháza javára, mert a KIO még élhetetlenebbé tesz.

Befejezem. Így, ahogy vagyok – miközben nem megy az Isten szekere, s a Bokor szekere sem – elmondhatatlanul boldogabb vagyok, mint a felsorolt utakon. Boldogabb ebben a csúfos immanenciában, s reménykedem, hogy hallani fogom a transzcendens létben: Menj be Urad örömébe!

Piarista köz, 2006. január 18.

Évközi 5. vasárnap

Iz 6,1-8: Az evangélisták szerint Jézus is ismerte, s idézte is Izajás prófétát, amikor szidta azokat, akiknél nem talált termékeny talajra az, amiket tanított. Így szidta: Megkövesedett a nép szíve, fülükkel nehezen hallanak, és a többi. A próféta görög szó, s a görögben ez a szó annyit jelent, hogy előre mondja a jövőndőt. A magyarban is ez a jelentése: jövőbe látó

személy. Ne prófétálj már! – mondjuk tréfásan annak, aki nagyokos akar lenni. Jézus anyanyelvében azonban a próféta szónak a nabi felel meg, s ez tolmácsot jelent. S a tolmácsnak az a dolga, hogy tolmácsolja Isten üzenetét Isten népének. Olvasmányunkban egy angyalfajta, a szeráf, parázssal megtisztítja Izajás száját, s ez a művelet megtisztítja őt még a vétkeiktől is. Ezek után már hallhatja Isten kérdését: Kit küldjek el követemnek, s Izajás válaszolhatja: Itt vagyok, engem küldj!

Jézus pedig elmondja nekünk a Hegyi beszédet, melynek Máténál az a vége, hogy Boldogok vagytok, ha énniattam gyaláznak és üldöznek titeket... örüljete, mert jutalmatok bőséges lesz a mennyekben, mert így üldözték a prófétákat is, akik előttetek éltek. Olyan tanítványoknak mondja mindezeket Jézus, akiket nem tisztított meg előbb vétkeiktől semmiféle szeráf. Tanítványoknak, akiknek el kell elfogadniuk Jézus szavait, s ezek nyomában maguknak kell átalakítani gondolkodásukat és életüket. S e a tanítványoknak ezenfelül még mindenkit Jézus tanítványaivá is kell tenniük. Jézus gondolkodásában nincsen semmiféle kétféleség. Nincsenek szeráfától megtisztítottak és piszkosnak maradók. Nincsenek papok és kedves hívek, próféták és közönséges földi halandók. Kivétel nélkül mindenkinek prófétává kell lennie a Jézustól meghirdetett Országban. Isten tolmácsaivá, szeretett fiaivá és lányaivá kell lennünk mindnyájunknak. Jézus Istene mindenkit követeként akar küldeni a világba, mindenkit küldöttnek, görög szóval – apostolának akar. S akkor lesz teljessé az Isten Ország, amikor már nem lesznek olyanok, akik üldözik Isten tolmácsait. S ebbe az Országba előbb-utóbb mindannyian el is jutunk... Némi térbeli és időbeli változással – a Mennyek Országába. Remélhetőleg ott leszek már a fogadó bizottságban, amikor majd megérkeztek. Ennyit az első olvasmányról.

Mehetünk a másodikra. Mazsolázom. Az első mazsola: Krisztus meghalt a mi bűneinkért az Írások szerint. Miféle írás, miféle írások mondják ezt? Nem az evangéliumok írják, hanem Izajás jövődöli Jahve szenvedő szolgájáról. Ilyen módon: bűneink miatt törték össze, ő bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen, sebei által gyógyultunk meg. Pál azonosítja Jahve szenvedő szolgáját Jézussal, s már meg is van a páli teológia őszövségi igazolása.

Ha ez a páli teológia fején találta volna a szöveget, mint ahogyan azt Pál képzelte, akkor Jézusnak ilyesfélét kellett volna legkésőbb az utolsó vacsorán mondania a tanítványok számára, ha már korábban megfélekezett volna tájékoztatást adni halálának eme páli okáról, céljáról. Mondom a vacsorán el nem hangzott tanítást. Ti, kedves tanítványaim, karddal jöttetek vacsorázni, hogy megvédelmezzetek engem a főpap szolgáitól. De kár a pénzért és a fáradságért, mert én magam is meg akarok halni, s alig várom már Kaifás főpap barátom szolgáit, hogy megköttözzenek engem. Mert én Jahve szenvedő szolgája lennék, s csak úgy lehetek azzá, hogy a Nagytanács mint istenkáromlót halálra ítél, és átad engem Pilátusnak, hogy ő aztán elrendelje keresztre feszítesem. Mert tudjátok kedves tanítványaim, hogy nektek csak akkor lesz békességetek, ha engem kiiktatnak az élők sorából. Egy kicsit kellemetlen lesz majd a kereszten a fulladásos halál, de mit meg nem tesz az ember a gyerekeiért, akik ti vagytok az én számomra. Mert ti attól fogtok meggyógyulni, hogy a százados átszúrja majd a szívemet, s a római katonák ölmos ostora száznál is több sebet ejt majd rajtam, amibe a nálam gyengébb legények nemegyszer bele is halnak, mire keresztre feszítik őket.

Nem hangzottak el a vacsorán ezek a szavak Jézus ajkán. Korábban sem. Mást tanított a Golgota okáról, céljáról. De Jézus ezt a mást nem tudta közölni Pállal, mert míg Jézus köztünk járt és tanított, Pál még nem tűnt fel az Isten országa júdeai színterén. Amikorra feltűnik, Jézus már rég megérkezett Júdeából Atyja országba. Jobb híján tehát magam magyarázom meg Pálnak, hogy miért nem stimmel az, amit állít. Hát azért, mert az Isten nem szadista, aki fia halálát akarná a maga haragja megengesztelésére. Jézus Atyja ezzel ellentétben reménykedik abban, hogy hozzánk küldött Fiát meg fogjuk becsülni. S a tanítványok meg Izrael többsége – meg is becsülték őt. De hát nemcsak belőlük áll a világ, a többségből, mert itt vannak még kisebbségben az urak is: Kaifás, a Nagytanács, meg Pilátus,

meg ez a pillanatnyilag sikeres egész rablóbanda, amit Római Birodalomnak neveznek, melynek te, Pál, büszkén vallod polgárának magad. S melynek hatalma – elképzelésed szerint – Istent szolgálja a jó emberek javára. Majd Te is meg tudod az ellenkezőjét annak, amit gondolsz és írsz a Római Birodalomról, amikor kardja majd megszabadít a fejedtől... Mindezt hosszan folytathatnám, de megírtam nyolc kötetben Szent Pát teológiáját, s azt nem tudom most e szentmisében felolvasni nektek. Értétek be ennyivel az első mazsola címén.

Van még egy második mazsolám is Pálnak a mai napra rendelt szövegéből: Feltámadt a harmadik napon, megjelent több mint ötszáz testvérnek, s megjelent nekem is. Már mint Jézus jelent volna meg. Hitetlen vagyok ebben az ötszázban. Hitetlen, mert az evangéliumok szerint Jézus titokban támadt fel. Nem sétált végig a harmadik napon Jeruzsálem sétáló utcáján. Jézus törvényen kívülre került kivégzésével. Szalajtották volna utána a sétáló utcán a fogdmegeket. Kaifás is, Pilátus is. Erről most csak ennyit. De hát Pálnak is megjelent. Megjelent? Aligha, mert csak hallotta belülről Jézus hangját: Saul, mért üldözöl engem? Erről beszámol a Cselekedetekben Lukács. Nagyjából ez a kérdő mondat lenne Pálnak Jézustól kapott és Jézusról szóló információja. A többit már saját maga gyártja. S ez a Saul, mért üldözöl engem? – ez is csak Páltól, magától eredő információ. Ő hallja, és senki más. Ha én lettem volna Jézus helyében, közreműködtem volna-e abban, hogy Pál ezt se hallja? Nem lehetett még Jézusnak sem közreműködnie. Pálnak ezt szükségképpen kellett hallania. Ott volt István megkövezésénél. Tudta, hogy István-féle embereket halálra üldözni megy Damaszkusba. Meg kellett szólalnia valaminek e buzgó farizeusnak, Pálnak a lelkében. Annak, hogy hagyja ezt az üldözést abba.

Mert Isten mintha nem nyúlkalna bele a történelembe. Nem, mert az ember megteremtésével megadta alapját annak, hogy Isten országává formáljuk bolygónkat. És Kalkhedón, és a Szentháromság Második Személyének testet öltése Betlehemben? Egyszer volt Budán kutyavásár. S ennek az egyszeri történésnek: annak, hogy hisszük a betlehemi megtestesülést, annak következtében vagyunk a keresztény egyházak tagjai. Van, aki nem akar a keresztény egyháznak tagja lenni. Lehetséges, hogy elég neki, ha Jézusnak elkötelezettje, és lelkiismeretes ember? Ilyen ember is van. Kinek a papné, kinek a lánya.

Áttérhetünk végre a harmadik olvasmányra. Menj el tőlem, Uram – mondja Péter: s Ne félj, mostantól kezdve embereket fogsz – s válaszolja neki Jézus. Nekem nagyon rokonszenves, amit Péter mond. Mindig is az volt, de különösen azzá lett, amikor a Bokor egyik tagja írt egy verset Péternek erről a szaváról. Ez a valaki nem volt pap. Még férfi sem volt, csak nő, és anya. Andinak hívták. El kell itt mondanom, hogy van egy variánsom, egy változatom a Teremtés könyvéhez. Férfiak ne hallgassanak ide! E variáns szerint a teremtés nem egészen oldalbordás módon történt, hanem így: megteremté Isten az embert, Ádámot. Selejtire sikerült. Aztán másodjára is munkába fogott az Isten, s az már nem volt selejt – Éva lett a neve.

Mi az alapja ennek a variánsnak? Nagyon komoly az alapja. Ha a háborúk előtt a hatalom birtokosai megkérdeznék a nőket, hogy menjenek-e a nagy tömeggyilkos mézsárszékre fiaik meg a férjeik, alighanem száz feleségből, anyából egyetlen sem akadna, aki odaszavazna, hogy csak menjenek, mert azért mentek férjhez, hogy hadiözvegyek legyenek, meg hogy sirassák Don melletti jeltelen temetőkből nyugvó fiaikat. Csak egy buta férfitől telik a buta szöveg: Sehonnai bitang ember, ki most, ha kell, halni nem mer... s a többi. Kellene nekem egy külön alkalom, amelyben kifejteném azt a nézetemet, hogy Istennek mért inkább a lányát kellett volna elküldenie, ha ki akarja iktatni a történelemből a tömeggyilkos hősöket s az egyház szentté avatott tömeggyilkos királyait.

Most csak a Bokor e már rég halott Andijáról akarok énekelni, aki megírta a Bokor-himnuszt '71 nyarán. Amikor húsz évvel később Amerikába repültem, s összejött fogadásomra egy református lelkész lakásán egy kisközösség, én ott elhatároztam, hogy megtanítom nekik ezt a himnuszt. Nem tudtam megtanítani nekik, mert amikor elkezdtem

énekelni, hogy Megkötöm magamat Isten kötelével, már zúgott a szoba éneküktől. Ávó ide, ávó oda, átrepült dallam is, szöveg is az óceánon, és ott már ismerték azt. Ez az Andi megzenésítette Péter bűnbánatát is. Nem a Megkötöm lovamat nótájára, hanem a Megrakják a tüzet dallamára:

Menj ki tőlem, Uram, bűnös ember vagyok, Széles útra tévedt, veszi indult juhod.

Meggyújtott tüzedre adás-fát nem dobtam, Korsóim olaját másra pocsékoltam.

Parancsod feledtem, keresztem letettem, Halni tudó magod miért is nem lettem?

Jaj de mégse hagyj el! Mi lennék Nélküled? Kettétört nádszálad, kiontott mécsbeled.

Maradj bennem Uram, irgalmas Mesterem! Hittel csodát várok: újjá kell születnem.

Ez a szöveg is él jó harminc esztendeje, s ha megfigyelitek: tele van minden sora a jézusi tanítás szavaival, képeivel. Mindazzal, amit Péter még ott a hajóban nem tudott elmondani, de Andi lelke akkor már tele volt egy Jézus szavait elemző Bokor-évtizeddel, s el tudta mondani azt, amit még Péter, a csak minap érkezett tanítvány, még nem tudhatott. Andi a versének ezt a címet adta: Metanoia. S az evangéliumok e kedves szava arról beszél, hogy Isten országa megvalósulhat, ha átalakítjuk életünket a Jézus mutatta példa-életre.

Ne félj Andi, ne félj Péter! Mért? Mert metanoiátok erejében embereket fogtok majd. Azaz Jézusnak nem kell kimennie Péter hajójából. Senki bűnös ember hajójából nem kell kimennie. Amikor Isten szabadnak teremtette meg az embert, számolt azzal, hogy olyanok leszünk, mint amilyenek vagyunk. Milyenek? Szeretetreméltóak. Szeretni képesek. Szeretni próbálók. Olyanok, akik nem akarnak rosszak lenni. Akik szeretnék magukból kihozni a maximumot. Azt, ami telik tőlünk. Ki állítja közülünk magáról, hogy ő bizony tudna jobb is lenni, de nem akar. Ő csak félgőzzel akar jó lenni. Testvéreim, én azt gondolom, hogy talán mindannyiunk sírjára ráírható volna ez a felirat: Itt nyugszik N.N. Élt ennyi és ennyi évet. Megtette, ami tellett tőle. S ennek következtében Isten igazi gyermeke volt.

Jézusnak nem kell kimennie senki bárkájából. Elég, ha megvan lelkünkben a metanoia, a megfordulni, a megtérni akarás. Világosabb szóval: a szándék annak megtevésére, ami telik tőlünk. Istennek ennyi elég. S ennek következtében egyikünknek sem kell félnie attól, hogy életünk csak olyanra sikerül, amilyenre. Úgy, ahogy vagyunk, alkalmasok vagyunk az Isten országának terjesztésére, propagálására. Mindannyiunknak az a dolgunk, ami Péternek a dolga: embereket fogni. Embereket, akiknek életünkkel, szavunkkal elmondjuk a jóhírt: Isten nem lehetetlent tervezett és akart akkor, amikor Isten Országának akarta a világot. Nem lehetetlen, hogy megtegyük azt, ami telik tőlünk.

Mindez nagyon szép volna, ha nem volnának olyanok, akik minderre, amit idáig mondtam, nem mondanák azt, hogy Köszönjük szépen, de mi ebből nem kérünk. Vannak ilyen emberek? Vannak, és Jézus meg is nevezte azt a társadalmi csoportot, amelyből ezek az emberek kikerülnek. Azt a csoportot, amely az Isten terveit szolgálni akaró embereket a Golgotára juttatja. Ezt a csoportot a következő szavakkal jelölte: főpapok, írástudók, vének, királyok, hatalmasságok. Melyek ezeknek a szavaknak a mai megfelelői? Nagyjából ugyanazok. Mi a jellemző rájuk? Többet akarnak a világ javaiból a maguk s az övéik szánára, mint amennyi a többi embernek jut.

Testvéreim, két ember lakik bennünk. Az első azt mondja, hogy embereket akarok fogni, hogy Isten népe benépesítse Bolygónkat. A második meg azt mondja, hogy ő erre nem ér rá, mert ő azzal akarja tölteni idejét, hogy gazdagabb lesz. Az embereket fogást csak csinálják a papok, ezért fizetjük az egyházi adót. Sajnos, ebben az esetben sohasem valósul meg az Isten Országa, mert ahhoz ki kell veszniük azoknak, akik a másik istent, a Mammont, a pénzt akarják életükkel, idejükkel szolgálni. Amen

Piarista köz, 2007. január 19.

Inczédy Pétertől megkaptam dr Nagy Bálint 25 lapnyi tanulmányát arról, hogy hogyan lehetne megmenteni a multik kezéből a magyar mezőgazdaságot. Úgy éreztem, hogy a tanulmány nem az elején kezdi a dolgokat. Megírtam 15 pontban az elejét, el is küldöm neki. Az elejének az a címe, hogy

Hol is tartunk?

1. A Teremtés könyve értesít arról, hogy

- a/ Isten parancsot ad az embernek,
- b/ az ember áthágja a parancsot, azaz bűnbe esik,
- c/ a Sátán, az istenellenes és nem emberi teremtmény csábít a bűnre,
- d/ Isten megbünteti az embert.

2. Félezer évvel később beszámoló az emberiség történetnek első korszakáról,

a/ az aranykorról: Aurea prima sat' est aetas, quae vindice nullo sponte sua sine lege fidem rectumque colebant (Ovidius)

- b/ melyben nem volt még megtorlás,
- c/ önként, hatályos törvény fenyegetése nélkül tettük azt, ami helyes.

3. Egyetemes történelmi, azaz régmúltra vonatkozó tapasztalatunk:

- a/ van hatályos törvény,
- b/ aki karhatalommal rendelkezik, az hozza a törvényt,
- c/ Istenre hivatkozik a törvényhozó,
- d/ a törvényhozó kezdetben papkirály: hadat is vezet, és imádkozik is a győzelemért,
- e/ csak később szakosodnak fejedelemre és sámánra.

4. Régmúltra és jelenre egyaránt vonatkozó tapasztalat:

- a/ a törvény csak azokra vonatkozik, akiket elér a karhatalom,
- b/ az Isten is csak törzsi isten,
- c/ ami a határon innen bűn, az a határon túl hőstett is lehet.

5. Jézus Istene pedig

- a/ nem törzsi isten, hanem mindenki Istene,
- b/ Jézusnak és Istenének nincsen karhatalma,
- c/ a törvénye bele van írva az ember szívébe,
- d/ a törvény áthágója az áthágás erejében bűnhődik,
- e/ bánat ellenében a bűnös megszűnik Isten és a Jézus-követők szemében bűnösnek lenni.

6. Jézus Istenének törvénye:

- a/ szolgálnunk kell egymást,
- b/ adnunk kell a másik embernek azt, ami nekünk van és nekik nincs,
- c/ erőszakot nem szabad alkalmaznunk,
- d/ házasságunk fel nem bontandó,
- e/ mindezek mindenkire érvényesek, azaz mindenki a felebarátunk: nem tartunk ellenséget.

7. A történelmi kereszténység istene:

a/ megharagudott az első ember bűne miatt annak minden leszármazójára; az ősbűn tehát eredeti bűn is,

b/ Istent kiengesztelte irántunk az, hogy Fia, Jézus, hajlandó volt kereszthalált is halni azért, hogy Isten ne haragudjon már tovább,

c/ Isten nem haragszik már azokra, akik ezt elhiszik, és megkeresztelkednek.

8. A kereszténység a történelem folyamán kétfélének bizonyul:

- a/ Konstantin császár előtti jézusi,
- b/ meg a Konstantin utáni nem-jézusi,
- c/ ez a másodikféle csak annyiban különbözik az emberiség meg nem keresztelt részétől, hogy meg van keresztelve,
- d/ de szemléletében, törekvéseiben, magatartásában azonos a többi emberrel.

9. A jézusi emberek

- a/ Konstantin előtt birkóznak a római cirkuszokban az oroszlánokkal,
- b/ Konstantin után elégnék a keresztények által meggyújtott máglyákon,
- c/ mivel a felvilágosodás kiveri a gyufát a keresztény egyházak papi fejedelmeinek kezéből, csak kiközösíteni tudják a maguk köréből a jézusi tanításhoz ragaszkodókat.

10. Az egyetemes emberi történelemnek három szakasza van:

- a/ a törzsi istenek törvényeinek s e törvények fegyveres érvényesítésének kora,
- b/ két és félszázados jézusi intermezzo, melyben a nem törzsi Isten és az ő karhatalmat, megtorlást nem ismerő törvényei érvényesülnek a keresztények szűk, mustármagnyi körén belül,
- c/ a rövid intermezzo után helyre áll a korábbi rend: mindenki háborúja mindenki ellen.

11. Az egyetemes emberi történelem harmadik tehát immár közös (keresztény és nem keresztény) korszakának legjelentősebb elvi szakaszai:

- a/ az isten kegyelméből uralkodó teljhatalmú uralkodók kora,
- b/ az isten kegyelméből uralkodó világi császárok és királyok egymással és az isten kegyelméből uralkodó főpapokkal verekedéseinek kora – a Mammonért.
- c/ a népfelség elve alapján immár a nem isten kegyelméből való, hanem megválasztott világi, szekuláris uralkodók egymással verekedésének kora, amikor is a pápa bekerül az Angyalvárba, míg Luther a szász választó fejedelem várába, Kálvin Genfbe, a moszkvai pátriárka a cárok ölelésébe, az anglikán egyház fejévé pedig maga az angol király/királynő lesz.

12. Az egyetemes emberi történelem e harmadik korszakának gyorsmérlege:

- a/ a puszkapor, az iránytű ötszáz évvel ezelőtti feltalálásának következtében a keresztények a történelem élére ugranak, s lezárul a kézi verekedéseknek, a karhatalom megszerzésének primitív, azaz keresztények előtti korszaka, melyben az esetenkénti tömeggyilkosságok még öt számjeggyel jelölhetők voltak,
- b/ a helyi jellegű háborúkat felváltja Bolygónk egyetemének meghódítása, lakosainak rab-szolgává tévése, új kontinensek felfedezése, s ott az őslakosság majdnem totális kiirtása, s a tömeggyilkosság eléri a nyolc számjeggyel leírhatós mértékét: 60 millió indiánt pusztítanak ki a legkatolikusabb király s egyéb keresztény uralkodók megkeresztelt fegyveresei... vallási kötelességteljesítésből folyóan is;
- c/ büszkén vallhatják a keresztények, hogy rablásban, tömeggyilkosságban utolérhetetlenek lettek: abszolút világbajnokok.

13. Az egyetemes emberi történelem 3/c, azaz immár szekuláris korszakának

legjelentősebb szakaszai:

- a/ 1848-ban megjelenik a Kommunista Kiáltvány, amely a magántulajdont lopásnak minősíti, ezért a polgárok utáni negyedik rend, a munkások egy világforradalommal kisajátítják, köztulajdonná teszik a tulajdont, melynek során nem világos, hogy kell-e karhatalmat gyakorolniuk e forradalmároknak;
- b/ száz évvel ezelőtt a munkásmozgalom fiataljai büszkén vallják, hogy német és francia munkás nem lö egymásra, ennek ellenére bevonulnak 1914-ben katonának. Marx derék tanítványa, Lenin pedig 1917-ben forradalmat csinál orosz honban: kivégzik a cári családot, az arisztokratákat, s mellékesen még 100 millió embert (Gulag). Kilenc számjeggyé válik a tömeggyilkosság. Immár nem az Isten nevében történik ez, csak legfőbb pátriárkai támogatással. Mindazonáltal megszületik a jézusutáni, a történelmileg lehetséges Jézust-értés legnagyobb eredménye: a Szovjetunió;
- c/ míg idáig csak két világ volt, most már három lett: a gazdagok s a szegények mellett a szocializmust építő, a kommunizmus felé menetelő proletároké. Eljutnak ezek '44 végére hazánkba is. Tapasztaljuk, hogy megszűnik a munkanélküliség, mindenkinek jut legalább munkásszállás, s ha valaki ezeket nem akarná igénybe venni, elviszik őt Tökölre, ahol e kettőt egy épületben találja, s munka után nem kell hazautaznia sem;

d/ Mindezeknek hatására részint a Szovjettől megszállt területen, részint Latin-Amerikában valakik rájönnek arra, hogy volt egyszer egy Jézus, aki nem azt tanította, amit a rá hivatkozó különféle egyházak tanítanak, hanem valami egészen mást. A Kreml kívánságára is – a Vatikán megpróbálja elhallgattatni őket.

e/ '89-ben, 17 éve felbomlik a történelem Konstantin utáni még leginkább jézusi ihletésű kísérlete.

14. A jelen posztmodern kor jellemzői legszűkebb EK-hazánkban:

a/ aki véletlenül Jézust és tanítását emlegetné, teljeséggel korszerűtlenné válik, az egyházak a társadalmat a jézusi tanításra emlékezés elvesztésére bírják. Van hatalmuk hozzá, hiába támadt az elmúlt félszázadban hazánkban reneszánsza a Jézusra emlékezésnek;

b/ végveszélybe került a társadalom alapértéke, ami nélkül nincsen és nem lehetséges semmiféle ország, és az Isten országa sem. Ez az alapérték – az élet. A gyermekvállalásra nem lehet azt mondani, hogy nincsenek meg hozzá a feltételek. Aki ilyet mond, az kirotálja nemzete életét nem a távoli idő, hanem a jelen század rostáján. Kiüríthetjük az utódállamok 1920-ban még 3,5 millió magyarját, melynek arányos szaporodás mellett mára már 5 millió felett kellene lennie. Nem lesz elég a látszat fenntartásához: tíz milliós ország vagyunk. Minden előrejelzés azt mutatja, hogy a század közepére felére fogyunk;

c/ földrajzi adottságaink következtében agrárország vagyunk. A nemzetközi nagytőke és annak zsebében levő kormányunk minden lehetségest megtesz annak érdekében, hogy egyre jelentéktelenebb legyen azoknak az aránya, akik földművelésből, állattenyésztésből akarnának megélni;

d/ a nemzetközi nagytőke akkor szereli le ipari létesítményeit hazánkban, amikor megszede magát, s délebbre, keletebbre még olcsóbb munkaerőt talál;

e/ az ország egyik része álldogál a különféle árusítóhelyeken a portékája mellett, a másik része nyugdíjas, a harmadik pedig adminisztrálja azt az életet, amelyet társadalmunk nem tart továbbadásra érdemesnek;

f/ nagyon indokolt az innen menekülni akarók félelme: ki fogja megtermelni az ő nyugdíjukat, ha egyáltalán elérik a rendre növekvő nyugdíjkorhatárt.

15. A megmaradás perspektívái:

a/ a Szeretet az, aki megment,

b/ a nekünk ajándékozott szerelem ment meg,

c/ az Anyukák mentenek meg, akiknek minden szakmai karrierénél többet jelent, hogy jó feleségek és jó édesanyák legyenek,

d/ az Élet egyeteme ment meg, amely a fentiekre nevel,

e/ a falu ment meg, amelynek körén belül meg lehet tanulni élni abból, ami terem, s abból, ami tojásh, tejet, túrót és húst ad... és ruhát is,

f/ a kisközösség ment meg, melyben Jézus köztünk van,

g/ az egymás mellett élés ment meg, amelyben nem akarok többet, mint amennyi a testvéremnek jut,

h/ Jézus tanítványainak semmiben sem volt hiányuk. Ha vannak tanítványai, azok ma is megtalálják azt, amire megteremtette őket az Isten.

Piarista köz, 2007. január 20.

Szabad-e sírni?

Nem szabad! Csak dalolni. Ha közelítesz 90. évedhez, akkor sem szabad. A túlvilágra is úgy kell átlépned, hogy ditirambust dalolsz. A mindenségét neki! Ha férfi vagy, légy férfi... Ha meg még Küldött is volnál, akkor fújd a küldetést. A kutyafáját! Ki kíváncsi nyavalygásaidra?

Mindebből tanul, aki okos, meg aki tud. Én úgy tanultam, hogy elolvastam ma reggel egy tanulmányt Máté-Tóth András nemrég megjelent kötetéből: Egyház a pokol kapujában. A

tanulmány Schütz Antal, Szabó Dezső, Prohászka Ottokár, Tóth Tihamér, Bangha Béla nézeteit taglalja. E meglehetősen széles paletta közös nevezője, hogy az említetteket fundamentalistáknak állítja: keresztény, nemzeti fundamentalistáknak. S ha jól értem a szerzőt, akkor a II. Vatikáni Zsinatot állítja ellenpólusuknak, mint nem fundamentalistát.

Ötvenedik életévében járó szerzőnk figyelmét a közelmúlt reprintjei irányítják a megnevezett személyekre. Nekem még úgy-ahogy mind az öten kortársaim voltak, s a tanulmányt olvasva, felmerül bennem a kérdés, hogy a megnevezettek kortársai közül ki nem volt fundamentalista? Lukács György bizonyára fundamentalista volt, ha nem is keresztény meg nemzeti, de a vele még vitázó Sík Sándor – aki szintén katolikus pap, mint négyen az említett ötből – nem bizonyult annak. Dér Tibor, Szabó Lőrinc, Hamvas Béla meg Babits Mihály szellemét – ugyanebből a nemzedékből s szintén összesen öten – ugyanígy nem minősítem fundamentalistáknak. Mindezzel aligha kerülök szembe szerzőnkkel.

De megkérdőjelezem, hogy helyes-e a nevezettek fundamentalizmusával szembeállítani az egyház utolsó zsinatát. A Wojtila-Ratzinger éra nem keveset tett azért, hogy a zsinat beilleszthető legyen az egyház kétezer éves történelmi kontextusába. S tehette ezt azon a zsinatértelmezéstől független objektív alapon, hogy a zsinat kifejezetten semmiképpen sem határolta el magát az egyház korábbi tanításának akármely elemétől. Ha pedig így áll a helyzet, akkor szerzőnknek szembesülnie kell a kérdéssel, hogy a máglyákat gyűjtő, kiközösítő és keresztény nemzeti célokért fegyverrel harcolókat szentté is avató egyház – a maga ösztörténete alapján – vajon nem fundamentalista-e.

S még valamivel, a mai szakirodalmi fundamentalizmus-fogalmával: A modern tudomány kérlelhetetlenül leszámolt mindennemű tabuval... A fundamentalizmus erre kíván válaszolni... izmussá azzal válik, hogy párbeszédképtelen... Számára az igazság készen van...(128.l.). Ha a modern tudomány azt jelentené, hogy az igazság megragadhatatlan földi halandó számára, akkor senki és semmi esetben nem állíthatná, hogy mégis mozog a Föld. Akkor aki igazság képviselésére jelentené be igényét, az szükségképpen lenne párbeszédképtelenné, s mehetne a Golgotára. Azt akarom csak mondani, hogy van jézusi fundamentalizmus is.

S ennek nyomán azt kell kérdeznem szerzőnktől, hogy miért nem tette a kifogásolt keresztény és nemzeti fundamentalizmust e jézusi fundamentalizmus mérlegére. Tanszékvezető teológiai tanár, senki sem róhatná fel neki. Ezt: Hogy kerül a csizma az asztalra? S nemcsak az. Azért nem szentelte őt pappá katolikus egyháza, mert ennek feltétele lett volna, hogy elhagyja azt a Bokrot, amelyben megtanulta Jézus fundamentalizmusát. Felette kontextuális lett volna nemcsak számára, de a magyar katolikus egyház egésze számára is, ha az őt magyar keresztény fundamentalistát szembeállítja azzal a magyar egyháztörténeti valósággal, amely bontakozott már, amikor a vizsgált őt fundamentalista utolsója lehunyta a szemét. Schütz Antal '53-ban halt meg, s '52-ben már felakasztották a fundamentalista moszkoviták Sándor István szaléziánus testvért, aki a fundamentalista Jézus Bokorban nevelkedett tanítványa volt.

A jézusi fundamentalizmus elkötelezettjeinek első csoportját már kivonták ekkor Rákosiék a forgalomból. S szerzőnk – a Bokor-mozgalom történetéből habilitálván – jól tudja, hogy a magyar egyház történetének meghatározó, középponti, és a kádári fundamentalistáktól megkövetelt feladata volt a Bokor jézusi fundamentalizmusának minél teljesebb kimetszése a hazai egyház életéből. S azt is jól tudja szerzőnk, hogy a Kremlnek volt hatalma arra is, hogy e kimetsző művelet hivatkozhatott a Vatikánra is: Wojtilára, Ratzingerre.

Mennyivel érdekesebb lett volna – legalábbis a számomra – ha szerzőnk tanulmánya a vizsgált személyek fundamentalizmusának bemutatása után vizsgálat tárgyává tette volna, hogy a fenti kimetszőket a tabuktól megszabadult modern tudomány, Kádárék moszkovita fundamentalizmusa, vagy a kimetszőket a püspöki méltóságra emelő zsinat nem-tudom-milyen izmusa határozta-e meg. Magam azt gondolnám, hogy mindenképpen az határozta

meg őket, aki Jézusnak úgy mutatkozott be, hogy övé a világ minden országának dicsősége, és annak adja azt, akinek akarja. A Sátán. De hát ez olyan tudománytalan. Ki vár tőlem egyebet? Le se tettem utolsó teológiai vizsgámat – félévvel megkurtult képzésem, mert tanárra volt szükség Sátoraljaújhelyen – lekipásztorkodástanból. Lékai el is mondta a Szent István Társulatban, hogy nem is értek hozzá, mert sohasem végeztem lekipásztori munkát...

94. FARSANGI NAPLÓ

2007. február

Piarista köz, 2007. január 31.

Hálát adok Neked, Istenem, hogy megértem ezt a napot – kellene mondanom. – 64 éve szenteltettek a piaristák pappá egy püspökkel. De nem mondom, mert hazugságot mondanék. A munkát csak erőltetni tudom..., s csak attól élek. Hogy bele tudok feledkezni, ha valamit írok, ha testvér, ha közösség van nálam. Olykor azt érzem, hogy üres az agyam. S ha nem volna is üres, mit mondanék el, amit még nem mondtam el? Beszélhetnék tovább az Istenről, akiről nem tudok semmit. Még csak annyit sem, hogy létezik. Még annyit sem, hogy nem létezik. Recitálhatom a zsoltárokat, olvashatom koncelebrálva (!!!) a szentmise szövegét, s ezzel teljesítettem azt, amit itt várnak – ha nem is elvárnak –, s ami telik tőlem. Az volna valami, ha tudnék valami olyasmit csinálni, aminek bárki hasznát veszi, amit igényelnek tőlem. Valami karitászmunkát. Lelki segílyt adok olykor telefonon. Van egy-két tehetetlen, lakáshoz kötött öreg ember, akikkel így beszélgetek. Azt sem tudom kérni, hogy megérjek még 365 napot, a vasmisém..., mert *ha holtakat nem ébreszt, mit ér a trombitászó.*

Piarista köz, 2007. február 1.

Besúgás és az evilági ország törvényszerűsége, avagy jézusi kétszerkettő

Az evilági ország bibliai ihletésű kifejezés. Profán nyelven úgy hívják, hogy állam. Államot csak úgy lehet fenntartani, ha egy hajóban eveznek, akik számítanak valamit az országgá alakult társadalomban. (Állam nélküli társadalom csak gondolati játék: a valóságban nincs.) Az állam, az evilági ország pedig magyarán megnevezve: erőszakszerv – gondolta Jézus és ki is mondta Marx. Csak a jézusi ország, az Isten Ország, nem ismeri az erőszakot; neki a szeretet volna-lehetne az egybetartója. Ezért aztán az olyan alakulat, amely evilági országnak is, Isten Országának is akarná mondani magát – fából vaskarika. Ezt a fából vaskarikát csinálja Konstantin császár óta egyfolytában az úgynevezett keresztény világ, mely hallott valamit harangozni Jézustól az Isten országáról. Az egyház Jézus útját akarná járni, miközben szentté avat sikeres-sikertelen hadvezetőket is, s az evilági országokat rendőrséggel, csendőrséggel egybetartó királyokat is. S közben nem vallja be az egyház, hogy a fából vaskarikát csinálja. A fából vaskarika ellentmondás. Az ellentmondásoknak pedig illenék előbb-utóbb tarthatatlanokká válniuk. Azokká lesznek? Nem biztos.

Nagy és sikeres a történelmi múltjuk. Asztrik esztergomi érsek s a többi főpap jelentős támogatója volt az első magyar király belső és külső fegyveres harcainak. Muhinál Ugrin kalocsai érsek volt IV. Béla királyunk hadseregének parancsnoka. Mohácsnál meg Tomori kalocsai érsek vezette a gyerek-király, II. Lajos seregét. Az ellentmondást az egyház történetében senki sem tette szóvá. A kereszténység hajnalán vallotta már Szent Pál, hogy a hatalom az Isten szolgája a jók megjutalmazására, a gonoszok megbüntetésére. Ágoston pedig az egyházi ókor legelismertebb teológus-püspöke, már a császár hadseregének segítségével verte szét a donatista eretnekeket. Ágoston-féle királytükörből tanulta Szent Imre herceg is, hogyan kell keresztény királlyá nevelődnie. Bele is kerültek az *Intelmek* a magyar Corpus iuris-ba. A *keresztény* egyértelműen azt jelenti, hogy *nem jézusi*; azt, hogy elfogadja az evilági országot és annak rendező elvét és gyakorlatát, az erőszak-alkalmazást.

A múlt század elején Klebelsberg magyar kultuszminiszter levelet ír *de Gasperi* vatikáni államtitkárnak: püspökké csak az lehet, aki teljességgel bírja kormányuk bizalmát. S ez érthető, természetes és elfogadható a Vatikán államtitkára számára. A fából vaskarika a 20. században is működik. A legutóbbi egyetemes zsinat kéri az államhatalmat, hogy tanúsítson megértést azokkal szemben, akik nem vállalkoznak a katonai eskü letételére, de nem kéri ezt a megértést minden katolikus számára. Csak azok számára kéri, akiket a lelkiismeretük erre indít. A magyar püspököket nem indítja erre lelkiismeretük, s Jézus püspökeinek gondolják

magukat – legalábbis feltételezem róluk. Karhatalom nélküli világról csak Jézus álmodozott, ők nem, az egyház egésze sem, s így egyértelműen elhatárolják magukat a Bokor tagjaitól, akik nem akarnak katonai esküt tenni. Az egyházhoz tartozás nem jelenti számukra azt, hogy elutasítják az erőszakot. A Koppányt négyfelé vágató István királyunk kezét, a Szent Jobbot, vallási tisztelettel hordozzák körül fővárosunk utcáin, és ma is.

Az egyház nem tud mit csinálni a jézusi örökséggel, bár a jézusi örökség letéteményesének akarná tudni magát. De az ellentmondások még sem nőhetnek az égig, miként a jegenyék sem. Az ellentmondást a Vörös hadsereg Európába behatolása teszi egy történelmi pillanatra tarthatatlanná. A moszkvai pátriárka még azonosul Sztálin harcaival, de a vörös hadsereg hazánkba érkezése után Mindszenty megmagyarázza Nagy Ferenc magyar miniszterelnöknek, hogy nem azt kell tennie, amit tesz. A szövetségnek, a trón és az oltár szövetségének végét jelenti ez? Nem. Csak pillanatnyi válságát. Csak egy elképzelhető vég ígéretes kezdetét. Maga Mindszenty sem gondol a trón és oltár szövetségének megszűntére, csak a pillanatnyilag adott hatalommal nem akar egy gyékényen árulni.

Nem egyszerű kétezer esztendő hagyományát megtörni. Az egyházi hierarchia nem is akarja. A szovjet megszállási övezetben főpapjaink egy része vértanú, más része kollaboráns, a harmadik része pedig besúgó lesz. Kétezer esztendőn keresztül az egyházban csak két kategória volt: a sikereseké, akik püspökké lettek, meg a sikerről lemaradóké, esetleg lemondóké. Az 1945 után támadó új helyzetet vizsgálhatjuk a trón (az állam) és az oltár (az egyház) szövetségének a szemszögéből.

Hadd kezdjem a trónnal, és a szovjet megszállási övezet általam leginkább ismert szeletével, a hazaival. Mindszentyt és a hozzá igazodókat vértanúvá-hitvallóvá teszi a trón, az új államhatalom. A kollaborálókat pedig megtiszteli a békepap elnevezéssel, akiknek egyes vezetőit az egyház *kezdetben* elítéli. Csak kezdetben, de hamarosan püspökeink is tagjai lesznek a békepapi mozgalom elnökségének – hivatalból (1957). A trónnal, az állammal kiegyezés felé hajlók e minőséginek tekintett csoportjából pedig a trón besúgókat csinál. E besúgókból lesz az államhatalom egyházi-papi elitgárdája, akiket a hatalom az elkövetkező idők egyházi vezetőinek szán. Ezek a besúgók is *békepapok*, de nem kell betölteniük kiemelkedő szerepet a hazai békepapi mozgalomban. Külföldön tanulhatnak, képezhetik magukat, hogy püspökségre alkalmasokká váljanak.

Áttérek az oltár, az egyházi vezetés magatartásának bemutatására. Az egyház számára a *vértanú-hitvallók* csoportja kellemetlen, mert – *túlzók*. Ezek nem tudják, nem értik, hogy a trón és az oltár szövetségén kell nekik is dolgozniuk, mert az egyház számára mindenféle államhatalom megfelelő, amely lehetővé teszi az egyház működését. Mindszenty sem érti ezt. Ennek következtében az ellenállása miatt világhírűvé lett főpapot a Vatikán maga csalja ki az országból, s fosztja meg esztergomi érseki székétől. Az egyházi vezetésnek az okosan kollaborálók a megfelelő emberek. Ez az egyházi vezetés a békepapokat hamarosan elfogadja, s még inkább örömmel fogadja az államtól tanulás címén Rómába utazni engedélyezett személyeket. Feltételezni a Vatikán részéről azt, hogy nem tudja, hogy ezek kivétel nélkül beszervezett besúgók, alaptalan és naivítás. A rendszerváltozás után II. János-Pál másodpercre azonos időt térdel és imádkozik a vértanú Mindszenty és a besúgó Lékai sírja előtt Esztergomban. Rendre a besúgók csoportjában levők kapnak a püspöki székeket az egykor szovjet zónában ma is. Az előzőleges államhatalmi jóváhagyás feltételen feltétel.

Besúgónak lenni csúnya dolog. Csúnya a kommunisták, a liberálisok, a nemzetiek számára egyaránt. Meg még a jézusiak számára is az. Szegény besúgók, szegény egyházi vezetők – az említett négy csoport ösztüzébe kerülnek. A kommunisták gazdagságban-hatalomban maradván cinikusan nem törődnek azzal, hogy ők voltak a besúgók beszervezői, de szörmentén botránkoznak azért a besúgáson. A liberálisok szintén, hogy üthessenek az egyházon. A nemzetiek igyekeznek úgy-ahogy védeni az egyházi vezetőket, mert tőlük várják szavazó táborukat. A jézusiak pedig megállapítják, hogy a levéltárak birtokában levő

kommunisták annak a püspöknek ügynökmúltját világítják meg, akiét akarják. S azét nem, akikét egyelőre még nem akarják. Ennek következtében markukban tartják mindazokat, akiket ők maguk segítettek hatalomba.

A Vatikán az időt választja szövetségesül. Kellemetlen, ha kiderül az új varsói érsekről is, hogy besúgó volt. Kellemetlen. De akit a rendszerváltáskor szenteltek pappá, mára már negyvenéves, s a püspökké szentelendők lassan-lassan azok közül kerülhetnek ki, akiket a kommunistáknak már nem volt módjuk besúgókká avatni. S visszatérhetnek a régi jó idők, amikor kard és kereszt – a jézustalan keresztények szemében – újból megférhet egy kézben. S az evilági ország továbbra is lehet szövetségese az egyháznak, mely nem akar emlékezni arra, hogy Jézus Péterrel visszadugatta a kardot hüvelyébe. Eltűnik a pillanatnyi válság: marad a tört vér fekete folt. S ki törődik Jézus álmával, aki arról ábrándozott, hogy országot kellene csinálnunk, melynek semmi köze az erőszakhoz?

Normalizálódunk. Elfelejtjük, hogy Hitler is, a Kreml is kierőszakolta az egyháztól a támogatást, s folytathatjuk a jól bevált régi szövetséget. Folytathatjuk-e? Ledobtuk hatvan éve az atombombát, s a hidegháború eredményeként felbomlott a második világ. Lassan-lassan belép mindenki a NATO-ba, akit csak meghívnak oda. Nincs szükség sorkatonaságra, csak jól képzett és jól megfizetett zsoldosokra, akik milliók pusztulása nélkül is le tudnak vezényelni hadműveleteket. Csak egyetlen világ lesz, az első, s megvalósul Szulimán szultán álma. Miként egy úr van az égben, legyen egy úr a földön is. Jurisics Miklós kőszegi várkapitány már nem tud útjába állni. Mr. Bush jegenyefája az édig nőhet. A jézusi kétszerkettőnek nincs realitása. Aki ezt nem látja, megérdemli, hogy kihulljon az idők rostáján. Feszítsd meg őt! – zúgja az egyetemes történelem. Az egyháztörténelem pedig ujjong, hogy keresztjével Jézus megváltotta a világot. Aki pedig ezt nem látja, mert szeme van, azt lesajnáljuk szegényt

Piarista köz, 2007. február 2.

Kint- és bennlevők

Az emberi társadalomnak van egy alakulata, amelynek tagja vagyok annak következtében hogy ember vagyok, s ez az alakulat az emberi társadalom. Van még egy ilyen alakulata: a család. Ennek is tagja vagyok annak következtében, hogy megszülettem. A nemzetnek már csak akkor vagyok tagja, ha annak vallom magam. Egy államnak csak akkor, ha területén születtem, vagy ha másutt születtem, s kérem, és az illetékes szerv megadja nekem az állampolgárságot. Bármely egyéb társadalmi alakulatnak akkor vagyok tagja, ha teljesítem a taggá válás általa meghatározott követelményét. A Bokor tagjának lenni úgy lehet, hogy meghívnak egy Bokorhoz tartozó kisközösségbe, s én a meghívást elfogadom. Ha elhagyom a közösséget, megszűnik a tagságom. Ha sohasem kapok meghívást, vagy sohasem fogadom el a meghívást, és mégis használok a magaméként a Bokor nevet, akkor logikátlanul járok el. Ez ellen a viselkedés ellen szóltam azokhoz, akik így járnak el.

Persze a Bokor örvendezhetik, hogy Isten úgy felvitte a dolgát, hogy valakik már közösségeibe sem akarnak járni, mert olyannyira igaznak találják a Bokor-tartalmakat, hogy fölösleges közösségbe járniuk, s megalakítják a Bokorhoz nem tartozó, de a Bokortartalmat képviselni akarók körét. Üdvözölheti ennek következtében a Bokor a Bokor-szimpatizánsok körét. Ahogyan a Bélyeggyűjtők Körébe be nem lépők is lehetnek a Bélyeggyűjtők körével rokonszenvezők.

Elég nagy volt a felháborodás. Lehet, hogy jobbak és okosabbak, mint mi, a bentlevők, csak éppen a nevünket is használni akarják. Van erre valami történelmi analógia? Van. A keresztény társadalomé. Kisajátították maguknak Jézusnak Krisztus nevét, anélkül, hogy szóba akarnának állni a jézusi örökséggel. Lassan-lassan odajutok, hogy nem is használok magunkra a *keresztény* elnevezést, s újat keresek: *jézusiak* igyekszünk lenni. Etekintetben mi vagyunk a külsők, s a keresztények a bentlevők.

Piarista köz, 2007. február 3.

Évközi 6. vasárnap

Az első olvasmány, Jeremiásé, azt állítja, hogy áldott az az ember, aki az Úrban bíz, mert lombja mindig zöldellni fog. A második, Pálé, azzal biztat, hogy feltámadunk. A harmadik, Lukács Jézusának szövege, meg azt mondja, hogy a tanítványoknak idelent nagyon zimankós lesz a soruk, de a mennyben majd nagy jutalomban részesülnek. Jézus szövegéből csak tanításának az első fele a vitathatatlanul megtapasztalható, a zimankó, mert akiknek Jézus a majdani nagy jutalomról beszél, azok Jézust követve elnyerhetik akár a vértanúság koronáját is. A tanítás második felét, a nagy mennyei jutalmat, csak hihetjük, de meg nem tapasztalhatjuk, amíg ideát vagyunk.

A második olvasmányban, Szent Pálnak a korintusiakhoz írt levelében, különös állításokkal találkozunk. Vegyük sorba őket. Az első: *Ha Krisztus feltámadt, akkor mi is feltámadunk*. Még különösebb a második, mely igazolná az első. E második így hangzik: *Ha mi nem támadunk fel, akkor Krisztus sem támadt fel*. Ennek az volna a logikája, hogy ami Krisztussal megtörtént, annak velünk is meg kell történnie. De ez a logika aligha jó logika. Megmutatom, hogy miért nem az: Ha Krisztust keresztre feszítették, akkor engem is keresztre feszítettek. Ha engem nem feszítettek keresztre, akkor Krisztust sem. Két állítás, de ellenük beszélnek a tények. Ez a malom nem működik.

Harmadik állítás: *Ha Krisztus nem támadt fel, nem ér a hitem semmit*. Ezt sem tudom elfogadni. Mit hisz Pál? Mi az a hittartalom, ami nem ér semmit? Pál alighanem azt hiszi, hogy Jézus kereszthalála megváltott minket az Isten haragjától. S ezt a hitét azzal véli alátámaszthatni, hogy Jézus fel is támadt. Ha nem támadt fel, akkor még mindig mehetünk a pokolra. Mivel ezeket Jézus sohasem mondta, én ezeket nem hiszem. De hiszek abban, hogy jókisfiúknak, jókislányoknak kell lennünk, s ez a hitem mindenképpen értelmessé teszi az életem. Akkor is az, ha eljött már Krisztus, ha nem jött el; ha felfeszítették, ha nem feszítették fel; ha feltámadt, ha nem támadt fel. Mindenképpen ér valamit ez a hitem.

Negyedik állítás: *Ha Krisztus nem támadt fel, akkor még mindig bűneimben vagyok*. Ez az állítás már egyenesen felháborítja Jézuson nevelt gondolkodásom. Ha én egyszer megbántam a bűnömet, akkor nem vagyok már többé bűnös. S hogyan lennék nem bűnös annak következtében, hogy Jézus feltámadt? Hogyan pótolhatná az én bűnbánatomat Jézus feltámadása? S hogyan lennék bűneimet megbánva továbbra is bűnös pusztán annak következtében, hogy Krisztus nem támadt fel. Meg kell bánnom bűneimet, s mindenképpen enyém halálom után az Isten Országá. Akkor is, ha Pilátus keresztre feszít, és akkor is, ha nem. A megmentődés, az üdvösségem sem Pilátuson, sem Jézus feltámadásán nem fordul. Egyes egyedül csak rajtam.

Ötödik állítás: *Azok is elvesztek, akik Krisztusban haltak meg*. Ezt az állítást Pál olyanak szánja, hogy igazolja vele összes előző állításait. Ezt mondja: vannak olyan testvéreink, akik megkeresztelkedtek és igyekeztek istenektetsző életet élni. Ezek azok, akik Krisztusban haltak meg. Hát ezek sem üdvözültek, ezek is elvesztek abban az esetben, ha Krisztus nem támadt fel. Miért mondja ezt a nyilvánvaló képtelenséget? Csak azért, hogy igazolja korábbi tételeit: Ha Krisztus feltámadt, akkor mi is feltámadunk; s ha Ő sem, akkor mi sem... Rosszak ezek a korábbi tételek. Azért rosszak, mert nem azért támadunk fel, mert Jézus feltámadt, hanem azért, mert Isten mindenkit feltámaszt a végső napon, ahogy a Hiszekegyben is mondjuk: Hiszem a holtak feltámadását. Ahogy a misében is kérjük: Támaszd fel a halottakat, mindet, a végső napon!

S most következik a haddelhad, a csúcs, a hatodik állítás: *Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, minden embernél szájalomra méltóbbak vagyunk*. Értsd: akkor vagyunk a legszájalmasabbak, ha Krisztus nem támadt fel, azaz ha mi sem támadunk fel. Hát ez az én esetemben nem így van. 89. évemet elkezdve, még többet gondolok az odaátra, mint korábban. Változatlanul hiszek az örök életben. Hiszek, de nem tudom, hogy van-e ilyesmi:

Vagy van, vagy nincs. Vegyük most azt az esetet, hogy nincs. Ha utolsót lehelek, mindennek vége. Számomra nincsen semmi tovább. Mindennek véglegesen vége a számomra. S miért volnék én ebben az esetben az emberek között a legszánalmasabb? – kérdezem. Egyfelől minden embert a semmi várja... Másfelől pedig magam ebben a nekem jutott földi életben csináltam Bokrot, írtam KIO-t, s mostani végső napjaimban is írom a Naplót, s beleteszem ezt a prédikációt is talán a 93. füzetébe. S addig is, amíg írom, nem tudok arra gondolni, hogy milyen keserves is, ha az ember a 89. évét tapossa, és felkelni, mosakodni, öltözködni, ágyat bevetni, szobában körletrendet csinálni, s mindezek egyre terhesebb feladatok. Nem tudok ezekre gondolni, mert bütykölöm ezt a szentbeszédet. S mindazoknak, aki hallják majd a templomban, olvassák majd a Naplóban, Koinóniában, talán mosolyt, talán mérget lopok vele majd arcára-szívébe: *Nem tud az öreg nyugodni.* Így van, ez a tényállás: nem tudok, s ezért eszembe sem jut olyasmi, hogy én volnék a legszánalmasabb, ha odaát a semmi fogadna. S mindezek következtében Szent Pál szövegénél mérhetetlenül többre becsülöm Szent Vörösmarty Mihályét: *Ember vagyunk, a föld s az ég fia... Mi dolgozunk a világon? Küzdeni erőnk szerint a legnemesebbekért... Mondhatjuk térvén őseink porához: Köszönjük élet! áldomásodat, Ez jó mulatság, férfi munka volt!* Mondhatjuk bizony ezt. És két esetben: ha feltámadunk, meg ha nem.

S van még Pálnak egy hetedik állítása is: *Krisztus feltámadt a halálból, elsőként a halottak közül.* Ezt sem hiszem, hogy így volna: már mint hogy Jézus volna az első, aki feltámadott. A tudomány jelenlegi állása szerint úgy gondoljuk, hogy a homo sapiens kb. ötvenezer éve kezdte meg földi pályáját. Ha Isten örök életre teremtette meg az embert, mért kellett volna várunk feltámadásunkkal negyvennyolcezer esztendő? Jézus előtt is akadtak, akik Isten Szent Lelke szerint gondolkodtak. Olyasmiket, mint pl. Vörösmarty gondolt. S Jézus után sem sikerült még betérítenünk glóbusunkat Jézus-követőkkel. Sokkal inkább hadakkal, háborúkkal, s egyáltalában nincs még közel Szent Vörösmarty Mihály vén cigányának az álma, amikor húzhatja vonóját lelkesedve, *mert a viszály már elvérzett volna a csatákon.* Jézus példabeszédében Lázár már vigasztalódik Ábrahám kebelén, a transzcendens Isten Országában pedig Jézus még nem támadt fel, még keresztre sem feszítették.

Láthatjátok, hogy lehet talán termékenyen prédikálni a szentmise első vagy második olvasmányának alapján is, ha az olvasmányok kapcsán azt mondjuk el, amit Jézus mondana az olvasmányok témájáról. Eddig a második olvasmányról volt szó, s most visszatérhetünk az elsőre, amely csábos képet nyújt az Istenben bizakodó ember sorsáról. Arról az emberről, *akinek Istenben van a reménye, akinek szárazság idején sem kell aggódnia, akkor sem szűnik meg gyümölcsöt teremni.* Jeremiás bizakodott, de ez a bizakodás bizony nem akadályozta meg Nabukadnezárt, hogy Babilóniába hurcolja hetven évre Izrael népét.

S következze most Jézus. Ha Jeremiás szövegéhez igazodott volna, ez lett volna a lukácsi síksági beszéd: Boldogok vagytok gazdagok, jóllakottak, nevetők, s akiknek hízelegnek az emberek. És jaj nektek szegények, éhezők, sírók, s akiket gyűlölnek az emberek. De nem így kerekedett ki a síksági beszéd. A kérdés, amire választ keresek, ez: Hogyan juthatott ilyen eredményre Jézus? Hogyan, amikor nyilvánvaló, hogy Isten által megteremtett élőlényi természetünk alapján birtokolni, jóllakni, nevetni és embertársainktól elismertek akarunk lenni, s csak öngyötrők, csak mazochisták lehetünk, ha ezeknek az ellenkezőjére vágyunk. Az a nyilvánvaló, hogy nem akarunk szegény, éhező és síró lenni; hogy nem akarjuk, hogy gyűlöljenek minket embertársaink. S Jézus mégis azt mondta, amit mondott. Értitek ti ezt? Azt szeretném, hogy a végén azt mondjátok, azt mondassuk, hogy megértettük őt.

Kezdem azzal, hogy Jézus nem azt mondta, hogy törekedjünk arra, hogy hiányozzék életünkől mindaz, ami szükséges ahhoz, hogy örülni tudjunk. Jézus maga is örült az életnek, örültek a tanítványok is, és örömet okozott kis csapatuk nagyon sok embernek. Jézus jó hírt mondott, s ezt általában örömhírnek is szoktuk fordítani. Vidám csapat volt az ő csapata.

Akárhogyan is, de ki kell mondanom: jót ígért azoknak, akik figyeltek rá. És jajt kiáltott azoknak, akik nem figyeltek rá. De ha ezt tette, hogyan mondhatta boldogoknak a szegényeket, a sírókat, az éhezőket s azokat, akiket embertársaik csak úgy gyaláznak, ahogyan Jézust is gyalázták a főpapok, írástudók meg a többiek? Hogyan?

Csak úgy, hogy van *Jézusi Értelmező Szótár* is, ahogyan a különböző nyelveknek is, a miénknek, a magyarnak is van Értelmező Kéziszótárunk. Sajnos már aligha lesz erőm megszerkeszteni a Jézusi Értelmező Szótárt. De a KIO-t annak az alapján írtam, hogy mindenütt, ahol szükség volt rá, megkülönböztettem egymástól a Jézus által használt szavak *szótári és jézusi* jelentését, értelmét. Mondok egy már általatok jól ismert példát. Jézus anyanyelvében kiemelkedő jelentőségű a *caddik* szócsalád, melyeknek tagjait a magyar szótár az *igaz, igazság, igazza tesz-lesz, megigazít-megigazul* szavakkal adja vissza. Nemcsak a szótár, hanem a magyar nyelvű evangéliumok, misekönyvek is. De ez csak a szótári jelentés.

Hogyan jutunk el ahhoz, hogy Jézus mit értett e szócsalád tagjain. Ezt most röviden megmutatom. A négy evangéliumban Jézus ajkán 54 ízben találjuk ezt a szócsaládot. Mind az 54 hellyel elvégeztem egy műveletet. Egyet fogok most bemutatni közülük az 54-ből: *Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot, mivel őket fogják jóllakítani, megelégtíteni.* Rendezem e mondat szavait a matematikában tanult egyenletrendezés szabálya szerint. Eredmény: majd jóllakítják, megelégedetté teszik azokat, akik éheznek és szomjazzák azt a valamit, amiről a magyar fordítás azt mondja, hogy igazság. Mondom ezt másképpen is: majd jól laknak és megelégedetté lesznek valakik, akik azt éheznek és szomjazzák, amit Jézus és az ő Istene kínál nekik, az igazságot. Ezt a műveletet elvégeztem mind az 54 helyen. Az 54 egyenlet eredményét összeraktam – megtalálható a KIO 86-96 lapjain –, s megkaptam Jézus *caddik* szavának jézusi jelentését, értelmét. Végeredmény: *az a caddik, aki megteszi Isten akaratát. Az a caddik, aki tetszik az Istennek.* A KIO 10 lapján mindez megtalálható. Berakható a soha már meg nem írom Jézusi Értelmező Szótárba.

Elvégezhető ugyanezen a mondaton egy másik művelet is. Megtudhatjuk, hogy, hogy mit jelent Jézus ajkán a *boldog* szó is. Az a boldog, aki éhezi és szomjazz a Isten akaratát. Az a boldog, aki tetszik az Istennek A Jézusi Értelmező Kéziszótárban, ha megírja valaki, majd ezt a jelentést teheti be. A boldog szó is megtalálható Jézus ajkán az evangéliumokban közel 30 ízben. Mondok rá egy másik példát is: *Boldogok a tiszta szívűek, mert ők majd meglátják az Istent.* Az a boldog, aki majd meglátja az Istent. Jövő időben áll a meglátni ige. Ahogyan jövő időben áll az is, hogy majd jóllakik, aki a jelenben éhezi és szomjazz most, a jelenben, Isten akaratának megtevését, aki törekszik most, a jelenben tetszeni Istenének. E második szavunknak a jelentését is beírhatjuk a Jézusi Értelmező Szótárba.

Azt akarom mindezzel mondani, hogy Jézus nem vezetett minket félre. Nem azt mondta, hogy hurrá, gyerekek, örüljete már, mert szegények lesztek, mert éhezni fogtok, mert sírni fogtok, mert gyűlölnek és kiközösítenek, mert kitörlik majd a nevetek, mint a gonosztevőké. Nem ezt mondta. Azt mondta, hogy majd jóllaktok, majd nevettek, majd ujjongtok, majd megkapjátok jutalmatok.

S bizony mondom Nektek, amit négy hete elmondtam, hogy a jézusi személyiség-fejlődésnek volt egy naiv és eufórikus tanítványgyűjtő szakasza, amikor meg tudta értetni úgy-ahogy tanítványaival, hallgatóságával ezt a jövőben kibontakozó boldogságot. S e úgy-ahogy megértés és elfogadás következtében tódult utána a pusztába az ötezer férfi és ki tudja mennyi asszony és gyerek. S azt is mondom, hogy Jézus nem fejlőgetva mondta el a négy boldogságot. Azt, hogy most szegények vagyunk, és éhezünk és sírunk, és a félvilág, az urak, ellenségeink minősülünk. Nem fejlőgetva mondta el, hanem bízva mozgalmának sikerében látta vendégül az ötezret. Azt mondom, hogy ha naiv is volt az eufóriája, valóságos emberként, és fiatal emberként, harmincas éveinek az elején, bizony hitt abban, hogy amit akar, az sikerül. És áldott az az ember, aki bíz az Istenben, mert zöldellni fog a lombja.

Piarista köz, 2007. február 4.

Honlap

Közel másfél évtizede hallom, hogy okvetlenül kell honlapunknak lenni. Ám legyen, de nem hiszem, hogy ettől jobban menne a Bokor szekere, s így nem is vállalkoztam rá, hogy csináljam. De mondtam, hogyha valakik csinálják, azoknak kész vagyok segíteni. Az elmúlt napokban eljuttatott egyik testvérem hozzám egy írást, mely már fölkerülne a honlapra. Kérte, hogy dolgozzam át. Megtettem. Ez lett belőle:

BULÁNYI GYÖRGY (sz.: Budapest, 1919. január 9.) magyar-német szakos tanár, diplomáját a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerezte, 1943-ban szentelték pappá a piarista rend tagjaként. 1945-től a debreceni piarista gimnázium tanáraként szervezett és vezetett kisközösségeket. Neve egybeforrt a magyarországi kisközösségi (bázisközösségi) mozgalommal. Tevékenységéért („illegális államellenes szervezkedés”) 1952-ben a Rákosi-rendszer életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte. A börtönből 1960-ban amnesztiával szabadult, ezután szállítómunkásként kereste kenyerét, s mellette kitartóan dolgozott alapművén, mellyel a '60-as évek végére készült el. Munkájának címe: Keressétek az Isten Országát! (KIO). Ez a szamizdatban hat kötetben terjesztett mű az evangéliumokban Jézus ajkára adott mondatok biblikus teológiai szintézisére épül, melyből az egy csúcsértékes Szeretet-istenkép kristályosodik ki. P. Bulányi a pártállami diktatúra és üldözés ellenére is újra kezdett kisközösségeket gyűjteni. Az általa vezetett („egybeszeretett”), a jézusi üzenet lényegét kereső és azt megvalósítani akaró bázisközösségek eszmeiségét meghatározta a jézusi örökség istenképe, és az ebből kikövetkeztetett etika: lét-, magatartás- és sorsazonosság Jézussal (ld. KIO).

Bulányi atya a kommunista diktatúra által elsorvasztani akart katolikus hit és gyakorlat megtartásának szándékával hívta életre a Bokor-mozgalmat, s egy olyan egyház megvalósulásáról álmódott, mely alulról szerveződő bázisközösségekből áll (ld. *Egyházrend*). A pártállamnak ezzel ellentétes céljai voltak: a mozgalom életterének beszűkítése, elszigetelése más testvér-szerveződésektől, s mielőbbi megszűnése. A katonai szolgálat Bokorból induló megtagadása elégséges indoknak bizonyult a nyílt üldözésre.

A magyarországi egyházi vezetőkre gyakorolt állami nyomás hatására a püspöki kar 1982-ben elítélte P. Bulányi tanait, eltiltotta őt a nyilvános misézéstől, kifogásolt tanait pedig a Hittani Kongregációhoz terjesztette fel. A Kongregáció prefektusa, Joseph Ratzinger bíboros (XVI. Benedek pápa) 1986. január 31-én levélben felszólította P. Bulányit, hogy vonja vissza tanításait (ld. *Nagypénteki levél*). Az eretnekség vádja alól P. Bulányi mentesül, ha aláírja a Ratzinger bíborostól a II. vatikáni zsinat dokumentumaiból összeállított, tizenkét pontos listát. P. Bulányi aláírta ezt a listát, és kérte, hogy egy tizenharmadik, ugyancsak a zsinati dokumentumokból származó, szövegrésszel kiegészíthesse azt: „csak a lelkiismeretének tartozik engedelmességgel”. A prefektus így nem tekintette aláírtnak a dokumentumot, szerinte a kiegészítés viszonylagossá tette az állásfoglalást. A kompromisszum az egyházi büntetés 16. évében született meg: Bulányi páter kiegészítése a negyedik pont részeként bekerült a dokumentumba, amelyet ő így is aláírt. A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1997. szeptember 19-én tájékoztatta a nyilvánosságot arról, hogy „*megszűntek a...korábban hozott korlátozó intézkedések*”.

Nem szűntek meg: ma, közel tíz esztendő után is, csak a plébánostól meg nem hirdetett miséket mondhat vasárnaponként egy városszéli kápolnában. Államunk a rendszerváltozás után bocsánatot kért tőle, nyugdíját a törvényes előírások alapján rendezte. Egyháza vezetői nem kértek bocsánatot tőle, életútját az egyházba integrálhatatlannak tekintik.

Piarista köz, 2007. február 5.

Évközi 7. vasárnap – Vizsgálom a síksági beszédből.

Szeressétek ellenségeiteket! – Vannak nekem olyanok? Főleg a temetőben. De azért még nemcsak ott. Néven tudom-e nevezni őket? Az első név, amely eszembe jutna egy ávós őrnagy, aki letartóztatott '52-ben, s az első napokban kihallgatás során össze-vissza sértegetett: Bulányi, maga egy nagy sz. alak. Aztán eltűnt az életemből, soha nem láttam többet. Szeretem-e én ezt az embert? Alig jut eszembe. Egy ellenségnek jelen kellene lennie az életemben. Nincsen jelen. Nem is utálok, még kevésbé gyűlölöm. Nincsen számomra, még a nevét sem tudom. Ellenségem ő? Amikor a liturgia felszólít, hogy mindenkiért, élőkért és holtakért is imádkozzam, még akkor sem gondolok rá. Mérleget csinállok: nem gyűlölöm, nem szeretem, nem is gondolok rá, mint ahogy nem gondolok a jelenleg élő hat és fel milliárd embertársam döntő többségére. A vizsgabizottságtól kaphatok mindezek fejében esetleg egy irgalom-elégségest.

A következő személynek, aki ellenség címen az eszembe jut, már a nevét is tudom. Úgy hívják, hogy *Jámbor Árpád*. Foglalkozására nézve ő is ávós őrnagy. Átvett engem a letartóztató, az előbbi őrnagytól, és két hónapon keresztül boldogítottuk egymást. Akkoriban még a szombat is munkanap volt, s vasárnap kivételével minden nap kb. tíz órát töltöttük egymással. Reggel 9-től ebédig, s úgy délután 5-től bele az éjszakába. Engedélyezte, hogy ebéd után egy órát aludhassak zárkámban a priccsen. Ő, szegény ez alatt az idő alatt beszámolt főnökének, hogy mire jutott velem a délelőtt, s megkapta tőle az új kérdéseket, amiket majd délután megkérdez tőlem. Tőlem csak egy pár évvel volt idősebb. Én őrnagy-uraztam, ő meg Bulányi mesternek szólított. Itt még sem szólíthatom magát Bulányi atyának – mondta, amikor tisztáztuk a megszólítás Fő utcai illetmányát.

Nagyon megértő volt. Mondok rá egy példát: *Bulányi mester, mi nem várhatjuk meg, míg maga megelétkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat!* Mondok egy másikat is: *A maga jézusi világnézetére nálunk nincsen szabadság!* Ezen az alapon készítette el naponként több lapnyi jegyzőkönyveit, melynek minden lapját elolvashattam, s némi viták és módosítások után alá is írtam. Mikről vitáztunk? Ha én kisközösségi csoporttalálkozóim anyagáról számoltam be, ő a jegyzőkönyvbe mindig *államellenes illegális találkozót* írt. Ő volt az erősebb, a végén ráhagytam, mert amit ténylegesen mondtam a találkozókra, azt nem hamisítottam meg. A két hónap végén a jegyzőkönyvrengetegből csinált egy jó tíz lapos rövidletet, s azt is aláírtam. Ez is átkerült velem két hónap után a Markóba, s ott ennek az alapján kérte az államügyész a legsúlyosabb büntetést szegény fejemre. Az akasztás volt az.

Hát ez a Jámbor Árpád már az ellenségem volt? Hát az volt kétségtelenül. De... Az azóta eltelt jó ötven esztendőben mindig példaképpen emlékezem róla: Ez az ember megbecsült engem. Ez eszmei ellenfélként kezelte. Ez elismerte jézusi elkötelezettségemet, s őszintén bevallotta, hogy ők nem hisznek a kapitalisták megelétkigyakorlatoztatásának sikerében, ők radikálisan akarják felszámolni őket. Nagyon sajnálják, hogy nem tudnak meggyőzni módszereim kártékony voltáról, s így engem is kénytelenek felszámolni. Azért emlékeztem ilyen pozitív módon róla, mert a későbbi évtizedekben újra bíróság elé kerültem, ahol már nem voltak ilyen Jámbor Árpád féle megértéssel személyem iránt.

A vizsgakérdés pedig úgy hangzik, hogy szeretted-e te, Bulányi, Jámbor Árpádot? Ezt a kérdést feltettem már magamnak akkor is a Fő-utcán, '52-ben. S jézusi felelet született meg bennem. Ez volt: Ha majd üldözik nálunk a kommunistákat, én ezt a Jámbor Árpádot elrejttem a lakásomon, s akkor majd meg fogja tudni, hogy az én lenézett hatékonyságú módszereim is érnek valamit. Remélem, hogy a vizsgabizottságomtól csillagos ötöst kapok, mert az üldözöttek befogadását Jézus a Szentháromságból származó igazi szeretet megnyilvánulásának gondolja – gondolom. Vagy csak ötöst kapok, mivel csak szándékomban szerettem őt, s gyakorlatot nem tudtam hozzárakni?

Vizsgálom tovább az életemet arról, hogy szerettem-e vajon az ellenségeimet. A Gyűjtőfogházban egy Kardos György nevű *rajkos*, ugyancsak elítélt rabtársam, aki vasba húzatott, mert munka közben beszélgetésen kapott, ami tilos volt. A szocdemes Kelemen Gyula bácsival beszélgettem munka közben. Ezt az esetet úgy kezeltem, mint a börtönélet velejáróját. Nem tudta a rajkos Kardos kiérdekelni, hogy ellenségeim rangjára emeljem. Ahogyan az engem fejbeverő, ülepen-telefonáló örök sem tudtak ide emelkedni. A börtönben töltött évtized nem termelt ellenséget számomra. Az utána következő évtizedben, melyet szállítómunkásként töltöttem, ekkor sem akadtak ellenségeim. Ez a nagyobbára szakma nélküli, alkoholista lumpenréteg nagyon tiszta emberekből állott. Ezek nem voltak – urak. Ezek azok közé tartoztak, akikért Jézus jött! A szegények közé. Nem akadt közöttük egyetlen ellenségem sem, mind jó emberem volt. Később is, ha találkoztunk, leszólítottak az utcán. Ma már nem. Mért? Meghaltak idejében, csak én túlörázok még e földi téreken.

Közben túljutottam ötvenedik évemen, s a '70-es évektől kezdve újra kapcsolatba kerültem az urak világával, akikért Jézus nem jött. Ezeknek is egy speciális válfajával: a papi fejedelmekkel. Ezekből már akadt ellenségem bőven. A legtöbben még élnek közülük. Ezekről nem szólok. De egy már halott, s így beszélhetek. Kilenc évvel járt fölöttem. Nem a pesti, hanem a kanizsai piarista gimnáziumban. A diákok eleje volt: *princeps iuventutis*. Rómában szentelték pappá, hamarosan püspöki titkár lett, s már '45-ben beszervezte őt ügynökei közé az államrendőrség. Meg kellett várnia Mindszenty halálát, csak utána léptethették örökébe. Az Állami Egyházi Hivatal főigazgatója sietve megírta neki, hogy én nem is az állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S a bíboros munkába kezd: el akar távolítani az országból. Hívjon ki a Rendem Rómába, s akkor neki nem kell vesződnie velem. De az nem hív ki, tehát vesződnie kell. Vesződik is. Egy magánkihallgatáson két órán keresztül nyomja nekem az AÉH szövegeit, s még kiabálunk is egymásra. Mindez a lehallgató szerkentyűk előtt történik. A végén kikísér, és felsegíti a kabátomat, s közben a fülembe súgja: *Visszaadom én nekik ezt az ügyet*. Nem tudta visszaadni. S 82-ben egy öt tagú inkvizíciós bizottság elnökeként megvonja tőlem a nyilvános papi működés jogát egyházamban – a Magyar Katolikus Püspöki kar nevében, s Magyarország minden egyházmegyéjében. Bécsben már nyilvánosan is működhetnék, de nincsen nyugati útlevélem. S mondjam-e, hogy a Vatikán találta ki számomra ezt a büntetést, amely nem kiközösítés, nem felfüggesztés, hanem egy a kánonjogi kódexben nem is található büntetésfajta: mindent csinálhatok papként, de templomban, egyházi épületben semmit. A büntetésnek nincs időhatára, akár halálomig is szólhat. Halálakor mondta egyik rendtársam: Meghalt egy ellenséged!

S most jöjjön a vizsgabizottság kérdése: Szerettem-e én ezt az ellenségem? Hogy nem gyűlölöm, az biztos. De szerettem-e? Csak azt tudom mondani, hogy szívből sajnálom őt, hogy ezt a paprikajancsi szerepet végig kellett játszania. S a sajnálat vajon azonos-e a Jézus kívánta szeretettel? Talán azonos, mert Jézus megszánta az étlen-szomjan utána menő sereget, az adóssága miatt börtönbe kerülő szolgát, a leprást, s a példabeszéd samaritánusa is a rablók kezébe került embert. De hát Jézus nemcsak megsajnálta őket, hanem segített is rajtuk, s én nem tudtam az én szerencsétlenemen segíteni, legfeljebb megemlítettem a nevét, ha egyházmegyéje területén miséztem, a misekánonban. Miféle jegyet kapok a vizsgabizottságtól. Attól félek, be kell érnem egy gyenge közepessel.

Menjünk tovább a síksági beszédbe: *tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnek titeket*. Hát ez nekem nem ment. Nekem csak a nagyurak között akadt ellenségem, s a nagyuraknak nem volt szükségük arra, hogy jót tegyek velük. Mindig volt ennivalójuk, ruhájuk, szállásuk, s olyan szintű, amilyen ezekből nekem nem volt, s nem is felelt volna meg igényeiknek, amit én felkínálhattam volna nekik. Amit én tehettem értük, azt nem vették igénybe. Mit? Hát azt, hogy megmagyarázom nekik, hogy nem érdemes a nagyurak közé tartozniuk. Nem érdemes, mert azoknak mindig az a dolguk, hogy akasszanak meg börtönbe zárjanak másokat. S ez nem jó szakma, hagyják meg ezt a Sátánnak! De hát nem hallgatnak rám. Miért? Szakmájukat

kívánja az *evilági ország* java, az eszme, melyet szolgálnak: a szocializmus java, s az egyház embereket üdvözítő tevékenysége. Lebeszélhetetlenek minderről, s arról is, hogy urak akarjanak lenni. Hiába idézem nekik Weörös Sándor versét: *Uraktól nyüzsgő a végtelenség, és szolgál csak egy van: az Isten*. Menthethetetlenül urak, s bebeszélnek maguknak, hogy ezt kívánja tőlük az Isten, az Eszme. Nem kíváncsiak a szövegemre, ahogyan Jézus szövegére sem voltak kíváncsiak az urak: Kaifás, Pilátus meg a többiek. Ő sem tudott jót tenni velük. Csak kis piti ellenségeknek tudunk jót tenni, s ilyenekkel Jézus sem rendelkezett. Elfogadja ezt a választ a mennyei vizsgabizottság? Nem tudom, csak remélem.

Menjünk tovább a síksági beszéd szövegében: *Azokra, akik átkoznak titeket, mondjátok áldást, és imádkozzatok rágalalmazóitokért!* Az ellenséget le kell most cserélnem az ellenfelekre. Jézus ezekről nem igen beszélt. Az ő életében éleslövészlet volt. Ellenfelei azok a farizeusok voltak, akik időnként meghívták otthonaikba, hogy fehér asztalnál próbáljanak szót érteni vele. Ezek a beszélgetések Jézusnak arra adtak alkalmat, hogy megmagyarázza nekik, hogy miért fogadja el a bűnös asszony csókjait meg a maga lábainak megmosását. Azért, mert nagyon szeretnek azok, akiket megszabadított bűneik terheitől, s a farizeusi vendéglátó azért nem adott csókot Jézusnak, mert nem engedte a farizeus, hogy Jézus megszabadítsa őt bűneitől. Tehát a vizsgabizottságnak megint Jézusra hivatkozó választ adok: mintha Jézus semigen töltötte volna idejét azzal, hogy áldást és imádságokat mondjon azokért, akik átkozták és rágalmazták őt.

S folytathatom a síksági beszéd szövegét: *Ha arcul üt valaki, tartsd oda másik arcodat is!* '42-ben még hajlandó lettem volna elmenni ezredlelkésznek a Don-kanyarba. '52 után az ávó börtönében gyakorolhattam a másik arcom odatartását minden mennyiségben. Szabadulásom után senki sem ütött arcon, hogy odatartsam neki a másikat is. S ez így van már közel félszázada. Jézust egyszer ütötték arcon, s akkor mondta, hogy *Ha rosszul szóltam bizonyítsd be, ha meg nem bizonyítod, akkor miért ütsz engem?* Visszaütni nem volt módja, mert már meg volt kötözve. Nem tudom, mit mond mindezekre a vizsgáló bizottság.

Annak, aki elveszi köntösöd, add oda a ruhád is! '45-ben egy pesti pincében éltem át az ostromot. Orosz katonák jöttek be és órákat gyűjtöttek – davaj-gitárral. Odaadtuk óráinkat. Én is a magamét. Nem Jézus hatására. Csak azért, hogy el ne vigyenek bennünket a messze keletre felszabadítóink. Pár évvel később értettem meg a síksági beszéd szavait. S az értésem summája ez volt: az emberhez méltatlan dolog a verekedés. A verekedésről le kell szoknunk. Ennek egyetlen útja-módja, hogy abba hagyjuk a verekedést. Ebből a megértésből született meg, hogy jó harminc évvel később a Bokor tagjai nem mentek katonának, nem tették le az esküt ellenségeink elpusztítására. Világbotrány lett belőle. Egyházi botrány is lett belőle. Miért? Azért, mert keresztény ember nem tehet olyat, hogy megérti Jézust. Mit beszélek? Csak azt, hogy keresztény és jézusi nem ugyanaz. Két különböző dolog. Lehetne ugyanaz is, de akkor felkel ellenünk állam és egyház egyaránt. Mert hát Szent István és Hunyadi János a kereszténység hősei, és bizony a kard, a verekedések által lettek hőseink.

Testvéreim, lelki gyakorlat előtt állunk. A lelki gyakorlaton tisztáznunk kell, hogy akarjuk-e a síksági beszédet, vagy csak egy olyan Jézust akarunk, akinek nincsen síksági beszéde. Közel kétezer esztendeje gyakoroljuk a Jézus nélküli kereszténységet. Lehet ezt folytatni, de minek? Ha valaki megérti Jézust nem ismerő múltunk egész botránycsomagját, az tudja, hogy valami újat kell kezdenünk. Van-e erőnk újat kezdeni? Isten ad erőt annak, aki hajlandó rá. Bármilyen nemzethez, bármilyen valláshoz tartozzék is, a minden emberben ugyanúgy szóló hangja által adja az erőt. Befejezésül elmondom, hogy Ady Endrében hogyan szólt:

Hadverő nem volt Barla diák / Én jámbor, görögös, kopottas őszám,
Elmaradt Töhötöm seregétől / Ama véres őszám.
Áthágtá a Meszest a sereg, / Üszkös falvak küldtek utána átkot,
S nem kereste a seregben senki / Kis Barla diákokat.
Ő ott maradt a dúlt falvak között, / Virágos kunyhó épült a romokra,

S kizöldült a megsebzett vidéknek / Minden véres bokra.
Zúgva nyargalt a hősi sereg / A reszkető bérce Erdélyen által,
Barla maradt, rótt, szántott, álmodott / egy kis szláv leánnyal.

Piarista köz, 2006. február 6.

Paradigmaváltás

Összefoglalom a Gondolatok c. írás általam megértett tartalmait.

Ad 1. Az a bajunk, hogy nem merünk kilépni az egyház hagyományos isten- és emberképéből.

Ad 2. Ez a kép pedig 1700 esztendőn keresztül progresszív meg sikeres volt, de a mai bajokat nem tudja gyógyítani; ezoterika, keleti vallások sem.

Ad 3. A Bokor Szeretet-istenképe annyit sem ér, mint az egyház istenképe: konzerválja társadalmi viszonyokat, önpusztító, feje tetején áll.

Ad 4. Félretéve minden Bokor- és Nembokor-dogmatikát ki kell találnunk azt az új isten- és emberképet, amely osztozóvá tesz minket.

Ad 5. Konstantin idejében kigondolták a létfeltételeket megteremtő isten- és emberképet, de az mára már nem működik; találjunk ki az újat!

Ad 6. Segítsen nekünk bele a kitalálásba az egész világ! Amikor elkészülünk vele, szólunk a pápának, hogy vegye át a képünket; ha nem veszi át, üzemeltetünk egy másik egyházat.

Ad 7. Benne van ez a kép Jézus tanításába: lét- és magatartásazonosság. Lehet, hogy nincs jobb, mint a miénk. Nincs is már szükség rá, mert a század közepére lakhatatlanná válik a Bolygónk.

Ezek után reflektálok rájuk. – Jézus tudta, hogy ígéje (istenképe és emberképe) el nem múló érvényű. Tudta, hogy jobb, mint a zsidó vallásé, és még sem szakadt ki belőle. Pál kiszakította a zsidó vallásból a Jézusban hívőket, s elkészített egy komilfó (a keresztény) vallást – nem rosszabbat, mint a zsidókét –, amely gond nélkül kiegyezett a hatalommal, Konstantinnal. Ez a vallás azért működött addig, ameddig, mert máglyán elégette azokat, akik mást tanítottak, mint az egyház. Az ezután támadó eszmék is mind a hatalom alapján működtek. Jézus (és nyomában a Bokor) fedezte fel, hogy Istennek nincs köze a hatalomhoz, kiváltságához. Ez a történelem egyetlen paradigmaváltása. Nem kell másik isten- és emberképet keresni. Holnapra támadhat új felfedezője ennek a paradigmának. Alighanem magán erőfeszítésből, miként Názáretben is, majd kétezzer esztendő után a Duna-tájon is.

Piarista köz, 2006. február 10.

Testvéreim! A Sátán megmutatja Jézusnak a földkerekség minden országát, és mondja neki: *minden hatalmat és dicsőséget Neked adok, mert hiszen én kaptam meg.* Igazat mond-e a Sátán? – ezt kérdezem. Honnan kapta? Csak nem Isten adta oda neki? Isten nem adhatja a hatalmat és dicsőséget a maga ellenfelének és ellenségének! Ha nem Istentől kapta, akkor hogy került a birtokába? Istenen kívül vagyunk még mi, emberek. Mi adjuk neki ezt a hatalmat. Mi, mindannyian.

Egy verset fogok most felolvasni. Szabó Lőrinc írta, aki 1900-ban született, s 35 éves volt, amikor írta. Ez a vers a kommunisták uralma alatt nem jelenhetett meg. Üldözték Lőrincet és a versét is. Címe: Vang-An-si, a bölcs remete. Rajta kívül szerepel még a versben a császár, a császári tanács és a nép, a kétszáz millió kuli. Felolvasom.

Nekem adatott át, és annak adom, akinek akarom. Minden igaz ebben a Sátán ajkára adott mondatban (Lk 4,6) mondatban, csak egy valami nem. Annak *kínálja fel* a Sátán, akinek akarja, de *nem adja* azt, mert ahhoz kell, hogy valaki el is fogadja; elfogadja az, akinek felkínálja. Persze nehéz helyzetben van a királyfi, aki trónörökösnek születik. Annak le kell mondania örökségéről. Ilyen is volt már. Az angol uralkodóházban akadt olyan trónörökös, aki beleszerelmesedett egy fehérlépbe, akinek polgári volt a származása, s ezért nem vehette

őt feleségül a trónörökös, aki aztán lemondott az angol koronáról. A Sátán ereje is kevés volt ahhoz, hogy le tudja győzni a szerelmet. Ritkán fordul elő az ilyesmi, de csak előfordul. Ezért aztán a Sátán – látni valóan – nem is mindenható.

Nekünk, keresztényeknek, akik Jézus tanítványai volnánk, illik tudni azt, hogy a földkerekség minden országát, azok hatalmát és dicsőségét a minket szerető és megteremtő Isten mindannyiunknak adta oda. S ha mégis a Sátán embereié ezeknek az országoknak a dicsősége és hatalma, ez nem rendjén való, nem az Isten akarata. A Sátán azonban nincs sehol sem anyakönyvezve, a telekkönyvekben sem található a neve. Csak a gazdagoké található ott. Pontosabban a gazdagabbaké. Az olyanoké, amilyenek mi is vagyunk.

Egyik testvérem írt az elmúlt hetekben egy dolgozatot közösségi találkozóinkra. Azt mondta el benne, hogy ki kellene dolgozni valami új isten- és emberképet. Kellene valami paradigmaváltás-féle, amely hatékonyabb volna, mint Jézusé meg a Bokoré. Azt válaszoltam, hogy kár a fáradságért, mert nem tudnánk jobbat kitalálni. Jézus kidolgozta azt az istenképet, amely mindenkinek egy dénárt juttat. Golgotára is került érte. A Bokor át is vette Jézustól a gondolatot, de nem ette olyan forrón a levest, mint Jézus, s ennek következtében csak kisebb golgotákra került. A legutóbb meg egyesek elmentek közülünk sétálni valamiféle terekre annak a reményében is, hogy több lesz a fizetésünk.

Számomra nagy jézusi botrány ez, bár nem hiányzik nálam irányukban a megértés. Van belőle több tonnányi jól lezsírozva abban a pincében, ahol elfér a megértés. Megértem magunkat. Mi, keresztényeknek nevezett fehér emberek vagyunk. Az emberiség egymással birkózásainak, verekedéseinek abszolút győztesei. Azt olvastam a minap az újságban, hogy naponként sok tízezer ember hal éhen a Bolygónkon, ami évenként nem is tudom már, hogy hány milliót tesz ki, de sokat. S én ugyanúgy nem vagyok ezek az éhezők között, mint ti sem, és azok sem, akik több fizetés reményében a terekre mentek.

Így lehetett ez Jézus idejében is? Aligha. Miért? Mert akkor még nem voltak úgy nevezett keresztények. Ez a fajta juttatta el az emberiséget a klímaváltozás, az ökológiai katasztrófa közelébe. Ez a fajta az élenjáró az esőerdők kiirtásában, a bennszülöttek elzavarásában szülőföldjükről. Ez a fajta teremtette meg a lehetőséget milliók éhenhalására. Lehet büszkének lennünk a keresztények, a fehér emberfajta élre törésére, és lehet szégyellnünk magunkat az élre törésünk miatt, az éhezők éhező-volta és haláluk miatt. Megértem a büszkék büszkeségét, és szégyellem is magam a büszkélkedésünk miatt. Jézus nem abban tört élre, amiben élre törtek azok, akik Jézusra hivatkozva keresztényeknek nevezik magukat. Jézus másban tört az élre. A szegények közé állt. Azért, mert jó volt neki szegénynek lenni? Sokkal jobb volt, mint a gazdagok közé tartozni. Mert a koldus Lázár Ábrahám kebelére került, s az őt meg nem szánó gazdag pedig a pokolban landolt. S Jézus bizony biztos volt abban, hogy visszakerül Atyja országába, mert két szegénylegény közt lehelte ki s ajánlotta lelkét Atyjának. A szegények számára áll biztosan nyitva az Atya országa. Jézus is szívesen lett volna gazdag. Ő sem vetette meg a jó lakást, a jó ruhát meg a jóllakást. De semmiképpen sem akart kiváltságos helyzetbe kerülni. Nem akarta ezeket a maga kiváltságaként. Csak azzal a feltétellel akarta volna, hogy másnak is jut annyi, mint amennyi neki jut. Mert úgy szerette mindnyáinkat, ahogy saját magát szerette. De nem jobban.

Ezért aztán ha paradigmaváltásra van szüksége az emberiségnek, csak annyit kell tennie, hogy csatlakozik ahhoz a mintához, paradigmához, melyet Jézus már megmutatott. A Bokornak sincs szüksége paradigmaváltásra, csak arra, hogy felzárkózzék ahhoz a Jézushoz, akinek a tanítását megtanulta, de még nem sikerült Jézust lekoppintania. Rendet kellene tenni a világban. Azokat tudom a legtöbbször becsülni, akik a saját körükben megteszik azt, ami telik tőlük. Rend akkor lenne, ha nem volnának gazdagabbak meg szegényebbek, hanem mindenkinek egyaránt jutna az élet javaiból. Ahogy a mi Petőfink énekelte: *Ha majd a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet.* Akiket egyházunk szentekké avat, csaknem mindegyikük ezt csinálta: Kalazanti Szent József, Don Bosco Szent János, Árpádházi Szent Erzsébet.

Száz szónak is egy a vége: akarsz-e gazdagabb lenni? Az a reményed, hogy lehet többed, mint embertársadnak? Akkor olyan vagy mint a kétszáz millió kuli, aki azt kívánja a császártól, hogy ölje meg a bestiát. Ölje meg Vang-An-Sit, a bölcset, a remetét, a szentet, a pokol fiát. Vagy magyarrá s keresztényre fordítva: ölje meg a Názáretit, aki nem akart gazdagabb lenni. A Názáretit, aki szegénnyé tette magát értünk.

Nem hazudott a Sátán. Övé a gazdagság, a dicsőség és a hatalom ebben a világban. Annak adja, aki elfogadja. Aki pedig elfogadja, eggyé lesz vele, a Sátánnal. Amen.

Piarista köz, 2007. február 11.

Sílécek vagy sílecek?

Kedves Béla! Nagyon köszönöm felvidéki síelésekről nekem hozott ajándékot: Életem 89. évében tudtam meg, hogy anyanyelvünknek van még egy szava, melyet úgy ragozhatunk tárgyesetben, többes számban, hogy megrövidítjük a magánhangzót: léc – lecet – lecek: leceket, lecekre, lecekről, stb. Mondtad, hogy a buszotok vezetője, aki valahonnan Komárom környékéről való, így beszélt *síleceitekről*. Beteszem a többi közé: bél, dél, dér, ég, fél, hét, hév, jég, kéz, lég, mész, réz, szén, tél, tér. Köszí Gyb.

Aztán nyomoztam. Miközben a marosvásárhelyi Emma nyírta a hajamat, megkérdeztem, hogy náluk lécek-e a lécek vagy csak lecek. Azt válaszolta, hogy náluk bizony csak lécek, de a férjétől azt hallja, hogy lecek.

- S hova való a férje? – kérdezem őt.
- Tolcsvára.

Béla, aki matematikus és rendtársam elmondja ebéd közben, hogy felolvasta levelem az osztályában; azoknak, akikkel együtt síelt. Én meg elmondom, mit tudtam meg Emmától. Mire Józsi megszólal:

- Nyeste Pali mezőkövesdi, s ő is leceket mond..

Ezek után megállapítom, hogy Komárom környéke, Mezőkövesd, Tolcsva nagyjából Földünk ugyanazon szélességi vonalán fekszenek, minek következtében felmerül bennem a gondolat, hogy ez a lecek-féle magánhangzó-rövidülés a *léc* szavunk esetében – palóc tájnyelvi jelenség volna. E nagyjelentőségű nyelvészeti felfedezésemet összeomlaszthatják azok az olvasóim, akik Békéscsaba, Jánoshalma, Déva vagy Felsőőr vidékéről jelentenék nekem, hogy lécek náluk is lecek.

Piarista köz, 2007. február 12.

Úr vagy hajléktalan?

Tíz éven belül alakult közösségeimben a KIO-t választottuk házifeladatul. Két fejezetenként. A *Miért jött?* Bevezető fejezte sorba veszi azokat a szavakat, amelyekkel Jézus bemutatkozott az evangéliumok jelentései szerint Izraelnek: Messiás, Eljövendő, Király, Úr, Megmentő (10. numerus). Én is készülök. Gondosan elolvasom. Próbálom megérteni a szöveget, melyet negyven éve róttam az írógép papirosára. Egyes fiatalok azt mondják a szövegről, hogy ma bulányiból magyar nyelvre kellene fordítani. Megpróbáltuk. Az eredménye a háromszoros terjedelem lenne. A készülésem időnként nemcsak elolvasást, de írást is eredményez. Legutóbb ezt:

Jézus a nagy Eljövendőként mutatkozott be Izraelnek – Úrként, Királyként, Messiásként. Három év alatt a keresztre kerül. Nem volt elhibázott ennek a bemutatkozásnak a szókincse? Fedte ez a szókincs a bemutatkozás tartalmát? Úr az, akinek nincs hová lehajtani a fejét, és mossa tanítványainak lábát? Mi lett volna, ha a bemutatkozási szókincs közelebb esett volna a bemutatkozás tartalmához? Mi lett volna, ha hajléktalannak, mások lábát mosónak mondja, s e két tevékenységre-életformára tanítónak vallja magát? Más lett volna az eredmény? Nem került volna a Golgotára? A szerényebb bemutatkozás nem lett volna-e hatékonyabb?

Ennyi kérdőjel után illik már valamit válaszolni. Nem a bemutatkozás módja, formája, szókinccse dönti el a kérdést, hanem a hatékonysága. Ha ezzel a szerényebb válfajjal is sikerül az érdeklődést magára vonni, akkor a végkifejlet ugyanaz. Nem azért kerül a Golgotára, mert a bemutatkozás Messiás-ízű vagy szerényebb, hanem azért, mert érdeklődést vált ki a bemutatkozás. Aki kidugja fejét a fűből, attól mindenképpen megkérdezik, hogy miért dugja ki. S illetékesek kérdezik meg. S kik az illetékesek? Hát azok, akik felelnek a társadalom rendjéért. A kérdezők pedig választ várnak, még hozzá őket megnyugtatót. S ha Jézus ilyesfélét, a kérdezőket megnyugtatót tudna és akarna mondani, akkor kár volt neki bemutatkoznia. Kár volt a nem-szerény meg a szerény bemutatkozási forma egyaránt. Akkor felesleges Eljövendőnek lenni.

A kérdés részükről mindenképpen így fogalmazódik meg: azt akarod-e, ami van, vagy valami mást akarsz? Ebben a társadalomban jelenleg rend van. Nem tökéletes ugyan, csak olyan-amilyen. Ezt a rendet akarod támogatni? A szombat törvényének meg az adófizetésnek a rendjét kívánod életben tartani? Ha igen a válaszod, akkor közöljük veled, hogy a mi emberünknek tekintünk, s meghívunk magunkhoz vacsorára, hogy elbeszélgethessünk a lehetőségeinkről. S fehér asztal, jó bor mellett megvitathatjuk, amit kell. Mit? Hát csak azt, hogy amíg a Magasságbeli meg nem könyörül rajtunk, összesen csak annyit tehetünk, hogy őrizzük megszentelt vallási hagyományainkat, s igyekszünk elviselhető kapcsolatban lenni a gojokkal, Pilátussal meg a vele egy húron pendülőkkel, Heródeszel meg a többi főpapi, írástudói kollaboránsokkal. Röviden: a gazdagokkal.

De az adottságokba belesimuló Jézusnak semmi köze sincs a Názáretihez. A Messiásként meg a Hajléktalanként bemutatkozóhoz sincs. Ő csak azt válaszolhatja az illetékeseknek, hogy semmi kifogása sincs a szombat meg a zsinagóga ellen, de ő nem az áldozatok, hanem az irgalom rendjének elkötelezettje. Csak azt, hogy a Magasságbelinek nincs más módja beavatkozni Izrael életébe csak azzal, hogy Izrael megérti, hogy meg kell valósítania Izraelnek az irgalom rendjét. S ez esetben Izraelt nem fogja zavarni, hogy miként hívják az adószedő hatóságot – Pilátusnak, Heródesnek vagy másnak.

Ennek meg az lesz a következménye, hogy Izrael Nemzetbiztonsági Hivatala megkettőzi a figyelmét Jézus személye iránt. S e megkettőzött figyelem a maga lassúbb vagy hosszadalmasabb adminisztratív rendje szerint elkészíti a Golgota jogi és technikai feltételeit. S ha mégis szeretnék valami jó tanácsot adni Jézusnak, hogyan kerülhetné el a Golgotát? Akkor, akkor azt mondanám, hogy Uram, csináld félgőzzel! Sokkal kisebb hatékonysággal. Észrevehetetlenül. Úgy, hogy Jeruzsálemben ne mehessen jelentés. Ne gyűjtsél Tizenkettőt! Menj vissza Názáretbe! S a műhelyredőny lehúzása után beszélj eggyel vagy kettővel. S nőssülj meg: A családfenntartás gondjai mellett nem is lesz annyi energiád. Mondhatnék még egyéb hülyeségeket is Jézusnak, de minek?

Piarista köz, 2007. február 13.

KÖZÖS NEVEZŐ

Az, amelyen állva megszólítható minden ember. S ez csak az lehet, amire mindenki igent mond. Van ilyen közös nevező? Van. A lelkiismeretünk hangja. Erre hajlandó mindenki figyelni? Nem hajlandó rá, de ettől függetlenül azért csak hallja ezt a hangot. Ez a hang tartalmazza azt a nagy nyilvánvalóságot, amelyre senki sem tud önmagában – belül – nemet mondani. Ez az a nagy nyilvánvalóság, aminek tartalmát ki is kell mondanom. Nekem. Kimondom: Senkinek sem lehet joga semmiféle kiváltságra. Ezután pedig azonnal meg kell állapítanom valami nagyon szorosan ide tartozót. Azt, hogy ugyanakkor – és természetünknel fogva(?) – másra sem törekszünk, mint a kiváltságra. Anyánk kedvence, apánk kedvencei szeretnénk lenni, s nehezen viseljük, ha csak annyira becsülnek minket, mint testvéreinket. Kinőjük ezt a törekvésünket, ha kinőjük.

Természetfeletti?

Van, amit nem növünk ki. Aki ezt a valamit is kinövi, az az eretnek. Mi az, amit nem szabad kinőnünk? Hát csak azt, hogy valakik, még pedig a mi társaságunk adja ki Isten kedvenceit. A miénk, s bizony kilöknek saját társaságunkból bennünket, ha ezt tagadjuk. Mit nem szabad tagadnunk? Azt, hogy a mi társaságunk kapta Istentől – a kinyilatkoztatást. Sok tonna könyvet írtak már arról, hogy mi is ez a kinyilatkoztatás, de azért mindent el lehet mondani egy mondatban is. Ezt fogom tenni. A kinyilatkoztatás – egy mondatban – tehát Istentől érkező olyan eligazítás, melynek birtokába nem juthatunk a magunk emberi természetének erejéből. Azaz a kinyilatkoztatás olyan eligazítás, amelyet Istentől nem emberi természetünk alapján kapunk: a kinyilatkoztatás a természetünket meghaladó, azaz természetfeletti mondandó eligazítás. E kinyilatkoztatás fogalmából már következik is, hogy ez bizony nem lehet közös nevező az ember, az emberiség számára. Ez a kinyilatkoztatás csak azok számára lehet közös nevező, akik hajlandók igazodni hozzá. Már pedig ezt a kinyilatkoztatást valaki vagy valakik kapták, s e valakiknek még soha sem sikerült a maguk kinyilatkoztatását az emberiséggel elfogadtatni. Példának megemlíthetem azokat, akik azt mondják, hogy ők Jézustól kapták ezt a kinyilatkoztatást. Akik ezt mondják magukról, ezernyi egymástól különböző hitvallásban rögzítik azt, amit Jézustól eredőnek vallanak. Jó, ha csak pokolra küldik az övékétől különböző Jézus-hiteket vallókat, s nem igyekeznek máglyákkal, vallásháborúkkal ki is irtani őket az élők soraiból.

Értelmünkkel megragadható?

Ebből következik, hogy az Istentől az ember számára érkező eligazítás nem lehet természetfeletti, amelyet egy kiváltságos valaki, esetleg valakik kapnak az Istentől. Egy ilyen eligazításnak akkor van értelme, célja, haszna, ha az ember, az emberiség számára használható, azaz mindenki számára érthető, és létünk alakításában bennünket előbbre visz. Ha értelmünkkel nem belátható, ha létünket nem gazdagító, akkor az eligazítás a közös nevező megteremtése céljából használhatatlan. A legelső kérdés tehát, melyre válaszolnunk kell, hogy lehetséges-e ez az ilyen eligazítás. Azt állítom, hogy minden teremtmény tudja, hogy mit kell tennie, a giliszta is, a katicabogár is, meg a macska is. Lehetetlen, hogy csak az ember ne tudná, hogy mit kell tennie. Ezen a ponton tudatosítunk kell magunkban, hogy dolgozatunkban eddigelé egy előfeltevéssel éltünk. Azzal az előfeltevéssel, hogy a bennünket körülvevő világ Teremtőből és teremtményekből áll. A giliszta, a katicabogár, a macska – teremtmények, s ezeknek van végső okuk is. Ez a végső ok pedig az Isten. Majd meglátjuk a későbbiek során, hogy ez az előfeltevésünk tarthatónak bizonyul-e. Az eligazításnak, a kinyilatkoztatásnak beprogramozottnak kell tehát lennie minden teremtményben. Benne kell lennie a teremtmények természetében annak, hogy mire használják kapott létüket. Ha tehát kinyilatkoztatásról beszélünk, akkor annak természetének kell lennie, ugyanúgy ahogyan természeti ez az eligazítás az emberalatti világban. S ami van, az nyilvánvalóan lehetséges is.

Magunktól nem jöhetünk rá?

A giliszta, a katicabogár, a macska képességei számára teljességgel megragadható, hogy mit kell tennie. Az ember sorsa nem lehet mostohább, mint az övéké. Az ember számára is megragadhatónak kell lennie a maga rendeltetésének. Ez annyit jelent, hogy a Végső októl származó információnak, eligazításnak az ember képességeivel megragadhatónak kell lennie. Értelmével átláthatónak, akaratával megragadhatónak, érzelmeivel átölelhetőnek kell lennie. Ha képes megragadni, akkor ebben az eligazításban nem lehet olyasmi, amire az ember a maga természetes fejlődése során ne jöhetne rá. Mindez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a kinyilatkoztatás vagy értelmünkkel megragadható, vagy nem ragadható meg értelmünkkel, s akkor haszontalan számunkra. Ha kinyilatkoztatás tartalma értelmünkkel megragadható, akkor viszont eleve vagy fejlődésünk során emberi természetünk birtokába juthat. Tehát a kinyilatkoztatás nem lehet egyfelől természetfeletti, másfelől értelmünket meg nem haladó. Ha természetfeletti, akkor értelmünket meghaladó. Ha értelmünket meg nem haladó, akkor pedig nem természetfeletti.

Hányféle eligazítás?

Mindez azt is jelenti, hogy végső célunkat, rendeltetésünket illetően csak egyetlen eligazításunk van, és nem kettő. Mi lenne ez a kettő? Egy filozófiai, amely a gondolkodástörvények segítségével dolgozik és egy hittudományi eligazításunk, amely nemcsak a gondolkodástörvényekre támaszkodik, hanem ezenfelül még értelmünkkel át nem látható, csak hittel elfogadandó információkra is épít. Ha volna ilyen második fajta, hittudományi eligazításunk, azonnal siralmasabb helyzetbe kerülnénk, mint amilyen a giliszta, a katicabogár, a macska helyzete. Az ő kapott eligazításuk egyértelmű és közös nevezőt teremtő. A mi feltételezett hittudományi eligazításunk értelemmel nem igazolható, nincs rá tehát semmi szükségünk. Csak egy vagy több személy hitére támaszkodik, azaz olyan állításokra, melyek nem igazolhatók a gondolkodástörvények segítségével. Tudunk mi, emberek, a magunk erejéből, azaz a természetünk alapján is, nem igazolható hiteket gyártani. Istenre nincs szükségünk ahhoz, hogy ebbe belesegitsem.

Szükségünk van a természetfeletti, hittudományi eligazításokra?

Hogyan is mondhatok ilyent? A bennünket körülvevő, akár érzékelhető, akár érzékelési lehetőségeinken túli valóság sokkal gazdagabb, sem mint hogy az ember ezt a valóságot átláthatná. Hát nem vágyódsz ezeket is látni? Ha vágyódom, ha nem vágyódom, semmiképpen sem láthatom a valóság teljességét. Csak tudomásul vehetek olyan információkat, melyek vagy igazak, vagy nem. Szükségem van rájuk? Szükségünk van rájuk? Már mint mindnyájunknak, az emberiségnek, szüksége van-e rájuk? Nincs szükségünk rá. Ellenkezőleg nagyon kártékonyak. Mindannyiunk számára nagyon kártékonyak.

Mivel igazolom ezt az állítást? Azzal, hogy aki ilyen, értelemmel mindenki számára át nem látható eligazítás, birtokában levőnek tekinti magát, annak kardja élet megacélozhatja, s meg is acélozza, a történelem bizonyága szerint, ez az ő hite. E hit nélkül is erős bennünk a kiváltságra törekvés. Ha még azt is gondoljuk magunkról, hogy Isten kinyilatkoztatása révén birtokába kerültünk olyan igazságoknak, melyekkel embertársaink nem rendelkeznek, ez megacélozza kardunk életét. Van, aki azt mondja, hogy a történelem minden háborúja vallásháború. Azt hiszem, hogy még az ateisták háborúja is vallásháború. Le akarják igázni a szerencsétlen vallásosokat, akik azt képzelik, hogy van Isten és van kinyilatkoztatás. Az ateista pedig tudja, hogy a világot nem Isten hozta létre? Dehogyan tudja. Honnan tudhatná? Csak hiheti szegény, míg a többi szegény is csak hiheti azt, amit nagy bizonyossággal vall – a maga hite alapján.

Kell-e igazolnom, hogy az, amiben csak hihetek, a legnagyobb veszedelmet jelenti az emberiség, mindnyájunk számára? A szent háborúk szent harcosait, ha elesnének a szent célért vívott harcokban, angyalok repítik a mennybe vagy a hurik ölébe – mindegyiket a maga hite szerint. Tehát bátran fogják gyilkolni és tömeggyilkolni embertársaikat, mert nincs veszteni valójuk: hamarabb jutnak el az ember végső üdvébe. *Allah, Allah* kiáltással rohantak őseinkre, a kutyahitű gyaurokra, három századon keresztül a mohamedán törökök, mi pedig *Jézus, Jézus* kiáltással mártottuk kardunk élét a gátlányba.

A kérdés csak az, hogyan vagyok akkor én, a katolikus pap, keresztény? Sehogyan. Jézusi vagyok, nem keresztény. Keresztény csak akkor leszek, ha a keresztények hajlandók lesznek jézusivá lenni. Hogyan vagyok mégis katolikus is? Úgy, hogy vallom a katolikus hitletéteményt. Mért vallom? Csak azért, mert nem lehetek ateista. Az istenhívő emberek táborába akarok tartozni. Jézus is az istenhívő emberek táborába tartozott. Mégpedig azoknak abba a csoportjába, amelyikbe beleszületett. Nemzetileg is zsidó volt, vallásilag is az volt. Maradt is zsidó. Akkor is, ha kiközösítették. Én is maradok abban a vallásban, amelyben születtem. S ha egy budaörsi testvéremet megbotránkoztatja, hogy nem mondom szóról szóra a mise szöveget, hogy lelkem szárnyalása szerint alakítom azt, akkor kevésbé szárnyaltatom a lelkem misemondás közben az ő kedvéért, hogy meg ne botránkoztassam őt. Jézus sem cserélt vallást. Olyan nagyszerűnk találta azt a vallást, melynek főpapja keresztre parancsolta őt?

Nem találta olyan nagyszerűnek, de jól tudta, hogy hiába választ más vallást, abban is keresztre feszítik. Még ha beállt volna ateistának, az sem segített volna rajta. Ott is keresztre feszítették volna. Pontosan ugyanezért maradok magam is katolikus. Nincs hova menjek. Nincs, ahol jó fiú lennék. Nincs, ahol kellenék: *A nagy világon e kívül nincsen számodra hely. Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned és meghalnod kell.* Jézus és a jézusiak számára ez úgy pontosítandó, hogy egy rövid ideig élned, aztán sürgősen meghalnod kell. A magam esetében el kell gondolkodnom, hogy mennyire vagyok én jézusi? Miért? Hát csak azért, mert már 89. évemet taposom, s még mindig nem tudtam meghalni. Azzal vigasztalom magamat, hogy nem vagyunk egyformák. Hogy a jézusi fajtából is van gyengébb eresztés.

Ezenfelül még gondolhatok valami mást is. Azt, hogy nem 89. évünkben születünk meg, hanem hamarabb. Fiatalságunk következtében annyira el tud bűvölni minket az a valami, amit igazságnak láttunk meg, hogy megyünk vakon(?) előre, mondjunk és teszünk is érte valamit, s egyszerre csak azt vesszük észre, hogy a Golgotán vagyunk. Nem lehetne okosabbaknak lennünk? Azt hiszem, hogy nem. Az a fiatalság bája, hogy bolondulni tud, s a még-fiatalabbakat magával tudja ragadni a bolondulásba. Jézusnak nem volt módja megélni 90. esztendejét. 90 évesen is ugyanazt mondta volna, amit 30 évesen?

Mit mondott? Könyv nélkül mondta, kívülről, betéve – azt, amit az elején én is próbáltam megfogalmazni, hogy nincs kiváltság, hogy oszd meg, amid van, hogy elég az egy dénár, de kapja meg azt mindenki, s a többi. S mondta és mondta, és akkor is mondta, ha világosan látta, hogy a Kaifás bizony főpap akar lenni, és nem akar osztozni..., s majd bolond lesz beérni az egy dénárral, s hogy az olyan kötnivaló bolondot, mint Jézust meg kell kötni és a Golgotára kell juttatni, és ki kell állítani róla a bizonyítványt, hogy Isten és a haza ellensége.

Jézusnak azért nem volt szüksége könyvre és írásra, mert csak azt mondta, amit Isten beprogramozott az emberbe, hogy jónak kell lenni, és szeretni kell a másikat úgy, ahogy magunkat szeretjük és hogy természetes, hogy az Isten szentsége nem engedni meg, hogy valaki kiváltságos legyen. S mondta ezt annak ellenére, hogy nagyon is tisztában volt azzal, hogy ez a programozás annak az embernek szól, akit olyan szabaddá tett, mint önmagát, minek következtében ez a beprogramozás csak felhívás, csak kínálat, csak ajánlat, és mindegyikünk mondhatja Istennek, hogy egy nagy fenét, én nem leszek balek.

Piarista köz, 2007. február 14.

Hogyan szeressem magam?

Lev. 19,18: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat! – ezt idézi a törvénytudó, és Jézus azt válaszolja neki, hogy nincs messze az Isten Országától. És magamat hogyan kell szeretnem?

Három igéje van erre Jézusnak: elveszíteni, gyűlölni és odahelyezni. Az elveszíteni kilencszer, a gyűlölni kétszer, az odahelyezni négyszer dokumentált az evangéliumokban.

Elveszíteni: Mt 10,39: Aki meg akarja találni életét, elveszíti. Mt 16,25: Aki meg akarja menteni életét, elveszíti. Mk 8, 35: Mert aki meg akarja menteni életét, elveszíti. Mk 8,35: Aki elveszíti értem és az evangéliumért, az megmenti életét. Mk 8,37: Mit ér az embernek, hogy megszerzi az egész világot, ha a lélek kárát vallja? Mert mit adhat az ember cserébe a lelkéért? Lk 9,24: Aki meg akarja menteni, elveszíti. Aki meg elveszíti életét értem, az megmenti. Lk 17, 33: Aki azon fáradozik, hogy életét megmentse, elveszíti, aki azonban elveszíti, az megmenti. Jn 12,25: Aki szereti életét, az elveszíti.

Gyűlölöm már ritkábban kell magamat: Lk 14,26: Ha valaki nem gyűlöli apját, anyját... sőt még saját magát is, nem lehet a tanítványom. Jn 12,25: Aki gyűlöli életét ebben a világban, az megmenti az örök életre.

Az élet odahelyezése meg közepes gyakoriságú, és csak Jánosnál kerül elő. Jn 10,11: A jó pásztor életét helyezi oda a juhokért. Jn 10,15: Én vagyok a jó pásztor... és az életem helyezem oda a juhokért. Jn 10, 17: Azért szeret engem az Atya, mivel odahelyezem az életem. Jn 10,18: Én helyezem oda az életem magamtól.

Még öt ízben szerepel egy főnév is: a *kereszt*, különböző igékkel. Mt 10,38: Aki nem veszi vállára keresztjét, s nem követ, nem méltó hozzám. Mt 16,24: Aki követni akar engem, tagadja meg magát, vegye vállára keresztjét, és kövessen. Mk 8,34: Ha valaki követni akar, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét. Lk 14,27: Aki nem veszi vállára keresztjét, és nem követ, nem lehet a tanítványom. Lk 9,23: Aki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye vállára keresztjét minden nap, és úgy kövessen.

Élhető mindez? – kérdezem. Igen, csak hogy bele kell halni előbb-utóbb. S ha így van, akkor hogyan élhető? Van, aki csak így hajlandó élni, tehát élhető. Jézusnak is volt szép három esztendeje, melyet nem cserélt volna le semmivel. S ismertem és ismerek embereket, akik szintén nem cserélnék le azt az életet, melyet éltek, bár életük Golgota-ízű Számukra csak így volt, csak így érdemes élni. *Nunquam revertar, még ha beledöglének is* – énekelte Babits. Meg azt is, hogy számára *ez a legjobb szerelem*.

Mindenki irigylő őket, de senki se akar cserélni velük

Piarista köz, 2007. februárvég

Testvéreim! A Sátán megmutatja Jézusnak a földkerekség minden országát, és mondja neki: *minden hatalmat és dicsőséget Neked adok, mert hiszen én kaptam meg*. Igazat mond-e a Sátán? – ezt kérdezem. Honnan kapta? Csak nem Isten adta oda neki? Isten nem adhatja a hatalmat és dicsőséget a maga ellenfelének és ellenségének! Ha nem Istentől kapta, akkor hogyan került birtokába? Istenen kívül vagyunk még mi, emberek. Mi adjuk neki ezt a hatalmat. Mi, mindannyian. Igaz ez?

Egy verset fogok most felolvasni. Szabó Lőrinc írta, aki 1900-ban született, s 35 éves volt, amikor írta. Ez a vers a kommunisták uralma alatt nem jelenhetett meg. Üldözték Lőrincet és a versét is. Címe: Vang-An-Si. Róla, a bölcsharmintről szól. Rajta kívül szerepel még a versben a császár, a császári tanács és a nép, a kétszáz millió kuli. Felolvasom... *Nekem adatott át, és annak adom, akinek akarom*. Minden igaz ebben a Sátán ajkára adott mondatban (Lk 4,6) mondatban, csak egy valami nem. Annak *kínálja fel* a Sátán, akinek akarja, de *nem adja* azt, mert ahhoz kell, hogy valaki el is fogadja: elfogadja az, akinek felkínálja. Persze nehéz helyzetben van a királyfi, aki trónörökösnek születik. Annak le kell mondania örökségéről. Ilyen is volt már. Az angol uralkodóházban akadt olyan trónörökös, aki beleszerelmesedett egy fehérlébebe, akinek polgári volt a származása, s ezért nem vehette őt feleségül a trónörökös, aki aztán lemondott az angol koronáról. A Sátán ereje is kevés volt ahhoz, hogy le tudja győzni a szerelmet. Ritkán fordul elő az ilyesmi, de csak előfordul. Ezért aztán a Sátán – látni valóan – nem is mindenható.

Nekünk, keresztényeknek, akik Jézus tanítványai volnánk, illik tudni azt, hogy a földkerekség minden országát, azok hatalmát és dicsőségét a minket szerető és megteremtő Isten – mindannyiunknak adta oda. S ha mégis a Sátán embereié ezeknek az országoknak a dicsősége és hatalma, ez nem rendjén való, nem az Isten akarata. A Sátán azonban nincs sehol sem anyakönyvezve, a telekkönyvekben sem található a neve. Csak a gazdagoké található ott. Pontosabban a gazdagabbaké. Az olyanoké, amilyenek mi is vagyunk.

Egyik testvérem írt az elmúlt hetekben egy dolgozatot közösségi találkozóinkra. Azt mondta el benne, hogy ki kellene dolgozni valami új isten- és emberképet. Kellene valami paradigmaváltás-féle, amely hatékonyabb volna, mint Jézusé meg a Bokoré. Azt válaszoltam, hogy kár a fáradságért, mert nem tudnánk jobbat kitalálni. Jézus kidolgozta azt az istenképet, amely mindenkinek egy dénárt juttat. Golgotára is került érte. A Bokor át is vette Jézustól a gondolatot, de nem ette olyan forrón a levest, mint Jézus, s ennek következtében csak kisebb golgotákra került. A legutóbb meg egyesek elmentek közülünk sétálni valamiféle terekre annak a reményében is, hogy több lesz a fizetésünk.

Számomra nagy jézusi botrány ez, bár nem hiányzik nálam irányukban a megértés. Van belőle több tonnányi jól lezsírozva abban a pincében, ahol elfér ez a megértés. Megérttem

magunkat. Mi keresztényeknek nevezett fehér emberek vagyunk. Az emberiség egymással birkózásainak, verekedéseinek abszolút győztesei. Azt olvastam a napokban az újságban, hogy naponként sok tízezer ember hal éhen a Bolygónkon, ami évenként nem is tudom már, hogy hány milliót tesz ki, de sokat. S én ugyanúgy nem vagyok ezek az éhezők között, mint ti sem, és azok sem, akik a többi fizetés reményében a terekre mentek.

Így lehetett ez Jézus idejében is? Aligha. Miért? Mert akkor még nem voltak úgy nevezett keresztények. Ez a fajta juttatta el az emberiséget a klímaváltozás, az ökológiai katasztrófa közelébe. Ez a fajta az élenjáró az esőerdők kiirtásában, a bennszülöttek elzavarásában szülőföldjükről. Ez a fajta teremtetten meg a lehetőséget milliók éhenhalására. Lehet büszkének lennünk a keresztények, a fehér emberfajta élre törésére, és lehet szégyellnünk magunkat az élre törésünk miatt, az éhezők éhező-volta és haláluk miatt. Megértem a büszkék büszkeségét, és szégyellem is magam a büszkélkedésünk miatt.

Jézus nem abban tört élre, mint amiben élre törtek azok, akik Jézusra hivatkozva keresztényeknek nevezik magukat. Jézus másban tört az élre. A szegények közé állt. Azért, mert jó volt neki szegénynek lenni? Sokkal jobb volt, mint a gazdagok közé tartoznia. Mert a koldus Lázár Ábrahám kebelére került, de az őt meg nem szánó gazdag pedig a pokolban landolt. S Jézus bizony biztos volt abban, hogy visszakerül Atyja országába, mert két szegénylegény közt lehelte ki s ajánlotta lelkét Atyjának. A szegények számára áll biztosan nyitva az Atya országa. Jézus is szívesen lett volna gazdag. Ő sem vetette meg a jó lakást, a jó ruhát meg a jóllakást. De semmiképpen sem akart kiváltságos helyzetbe kerülni. Nem akarta ezeket a maga kiváltságaként. Csak azzal a feltétellel akarta volna, hogy másnak is jut annyi, mint amennyi neki jut. Mert úgy szerette mindnyáunkat, ahogy saját magát szerette..., bár nem jobban.

Ezért aztán ha paradigmaváltásra van szüksége az emberiségnek, csak annyit kell tennie, hogy csatlakozik ahhoz a mintához, paradigmához, melyet Jézus már megmutatott. A Bokornak sincs szüksége paradigmaváltásra, csak arra, hogy felzárkózzék ahhoz a Jézushoz, akinek a tanítását megtanulta, de még nem sikerült Jézust lekoppintania.

Rendet kellene tenni a világban. Azokat tudom a legtöbbször becsülni, akik a saját körükben megteszik azt, ami telik tőlük. Rend akkor lenne, ha nem volnának gazdagabbak meg szegényebbek, hanem mindenkinek egyaránt jutna az élet javaiból. Ahogy a mi Petőfink énekelt: *Ha majd a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet.* Akiket egyházunk szentekké avat, csaknem mindegyikük ezt csinálta: Kalazanti Szent József, Don Bosco Szent János, Árpádházi Szent Erzsébet.

Száz szónak is egy a vége: akarsz gazdagabb lenni? Az a reményed, hogy lehet többed, mint embertársadnak? Akkor olyan vagy mint a kétszáz millió kuli, aki azt kívánja a császártól, hogy ölje meg a bestiát. Ölje meg Vang-An-Sit, a bölcset, a remetét, a szentet, a pokol fiát. Vagy magyarra s keresztényre fordítva: ölje meg a Názáretit, aki nem akart gazdagabb lenni. A Názáretit, aki szegénnyé tette magát értünk.

Nem hazudott a Sátán. Övé a gazdagság, a dicsőség és a hatalom ebben a világban. Annak adja, aki elfogadja. Aki pedig elfogadja, eggyé lesz vele, a Sátánnal. Amen.

95. TÖRÖKBÁLINTI NAPLÓ

2007. március 2 – 4.

Törökbálinti három nap

Kérdések a törökbálinti egyházközség prédikációihoz

A keresztény ember időbeosztása. Család, közösség, jézusi út, munka, megélhetés.
Fontossági sorrendek. Hogyan döntsünk adott helyzetben megfelelően?
Családos ember számára ma hogyan követhető a Krisztus által tanított szegénység?
Mit jelent az igazi megbocsátás? „Hetvenszer hétszer.”
Mennyire kell, érdemes figyelnem a társadalmi, politikai, gazdasági helyzetet körülöttem?
Mennyire illetve milyen mértékben foglalhat állást a Magyar Katolikus Egyház az aktuális politikai helyzetekben (olyanokban pl., ami az egyházat is érinti?)
Napjainkban hogyan éljük meg helyesen Jézus kérését: Adjátok meg az Istennek, ami az Istené, a császárnak, ami a császáré?
Mit tart a leghatékonyabb módszernek arra, hogy emberek jobb belátásra térjenek (hit, jó szándék, jóakarát, stb.)
„Erőnyerés” a hétköznapiakhoz – honnan, hogyan?
Jézussal való kapcsolat megújítása
Feladataink fontossági (idő, energia) sorrendjének helyes kialakítása
Honnan „szerezzünk” időt?
Hogyan valósíthatja meg a mai európai ember a krisztusi szegénységet – különösen ha családos? Hol van a határ a szükséges és a felesleges / túlzott javak között?
Hogyan lehet rendet teremteni a hétköznapiakban?
Mik az evangelizáció lehetséges módjai a mai ember számára?
Kitartás és állhatatosság az imában
Az Istenbe vetett bizalom megélése
Hogyan neveljük magunkat?
Hogyan kell hirdetni az evangéliumot?
Mit jelent az, hogy Jézus megváltott minket? Mit jelent a megváltás?
Ma hogyan értelmezzük, mi a Pokol és a Mennyország?
Magyarország megújulásáról, ami nem független az egyház megújulásától.
Milyen egy Jézusnak tetsző egyházközség?
„Nincs senkinek nagyobb szeretete annál, mint aki ÉLETÉT adja embertársáért.” Ez a gondolat a mindennapokban hogyan valósulhat meg?
Jézus elvárja-e minden követőjétől, hogy hozzá hasonló módon szelíd legyen? Nem inkább egyfajta fejlődés (lelki út) során juttatja el az embert erre a meggyőződésre? Hogyan tudja segíteni az embert, hogy megszabaduljon azoktól a gátaktól, amik önvédelemre, de legalábbis a másik ember védelmére készítetik?
Az evangélium hirdetésének gyakorlati lépései
Hogyan vehetnek részt azok a hívők az evangélium hirdetésében, akik nem tudnak beszélni a hitükről?
Jézus amerre járt gyógyított, csodákat tett (alapot teremtett a tanításnak). Az egyház miért nem alkalmazza nagyobb mértékben ezt a lehetőséget?
Hogyan lehet az, hogy bizonyos szekták hatékonyabban tudják megszólítani az embereket, aktívabbak a híveik?
Milyen tévtanításoktól, szellemi irányzatoktól kell óvni a hívőket?
János evangéliumából Jézus búcsúbeszédei
Milyen kell, hogy legyen a „szeretet”? (Deus est caritas. Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívből, teljes lélekből, teljes elméből, teljes erőből. Az igazi szeretet életét adja barátaiért)

Miért nem esketi meg egyházunk az elváltakat?

Első nap: hitünk

Kedves, kedves, nagyon kedves Testvéreim! Köszönöm, köszönöm, nagyon köszönöm a kapott kérdéseket. 32 kérdést kaptam. Csoportosítottam is őket. 13 csoportot kaptam. Ezeket aztán összevontam hat csoportba. De mivel csak három napom van, s nem 32, 13 vagy 6, végül is a hat csoportból csináltam hármat. A három neve: hitünk, életünk, apostolkodásunk.

Három egymást követő nap, három szentmise, benne három szentbeszéd. Célja? Húsvéti előkészület, egy jó gyónás, vagy akármi más, ami történik egyikünk vagy másikunk lelkében. Mi történhetik? Hogy történhessék, a beszédnek meg kell céloznia valamit vagy valakit. Ha nem, közhelyeket tudnék csak mondani, amiket tud mindenki, aki templomba jár. Ezért köszönöm kérdéseiteket.

Bevezetésül mondok egy valóságos régi történetet, ha már Törökbálinton vagyunk. Káplánt helyeznek egy sváb faluba. Svábul megy benne minden: prédikáció, gyóntatás is. A káplán csak az iskolában tanult németül. Izzadva fabrikál össze egy öt perces német nyelvű prédikációt. Utána, hogy kitisztuljon a feje, sétálni megy. Talál egy síró kislányt az utcán. Reverendát visel a káplán, mindenképpen illenék neki segítenie. A kislány csak egy szót mond: mujdö, mujdö, és sír rendületlen. A káplán tehetetlen. Nem szerepelt a szó a káplán gimnáziumi tanulmányaiban. Búsan megy hazafelé. Elpanaszolja pasztorális sikertelenségét plébánosának, aki sváb. Az meg elmondja káplánjának, hogy mujdö Mutter-t jelent, s a kislány az anyja után sírt. A káplán vigasztalan: hogy fog ő ezek után a gyóntatószékben tanácsokat adni a gyónók problémáira. Plébánosa megnyugtatta: nem fognak azok problémát hozni, mert a jámbor svábnak arra kell a gyónás, hogy elmondja a bűneit, s a svábnak két bűne van, s mindegyikük ezt vallja meg. Az egyik bűn a *kflucht*, a másik meg a *streujt*. Az egyik azt jelenti, hogy káromkodott, a másik pedig hogy szórakozottan imádkozott. Oldozza fel őket a káplán, s elégtételül adjon két Vater unser-t, meg két Ave Mariát. Abból sem lehet baj, ha azzal kezdi a gyónó, hogy ő sváb. Ez azt jelenti, hogy csak németül tudja mondani a gyónás előtti imát. Azt nem kell erre válaszolni, amit az egyszeri pap adott válaszul a bejelentésre, hogy a gyónó sváb. Mit mondott? Ezt: Nem baj, nem halálos bűn.

Testvéreim, ezzel teljesítettem a jó prédikáció alapvető követelményét: mondtam példát, kettőt is. Nem járhattok tehát úgy, mint az a derék néni, aki nagyon megdicsérte mise után a papját, hogy milyen nagyon szépen prédikált. Mire a pap megkérdezte a nénit, hogy mi tetszett neki a legjobban a prédikációban? A néni zavarban van, gondolkodik, aztán kivágja: Hát az, amikor a tisztelendő úr azt mondta, hogy Mezopotámia. Mindezzel csak arra utalok, amit említettem az elején, hogy csak közhelyeket tudok mondani, ha nem konkrétan beszélek. De hát vannak a kérdéseitek. Lássuk először is a 29.et: *Milyen tévtanításoktól, szellemi irányzatoktól kell óvni a hívőket?* A hívő számomra, és Jézusunkat követve, olyan embert jelent, aki igyekszik teljesíteni a mennyei Atya akaratát! Olyat, aki istennektetsző. Ezért ajánlatos mindennek előtt a maguk háza táján szétnézni. Mit gondolunk másképpen, mint ahogy Jézus tanított. Mondom mindenekelőtt a 32. kérdést: *Miért nem esketi meg a pap az elváltakat?*

Kit célzok meg vele? A nagy világban sok-sok ezer, talán millió templombajáró ember valós gondját célzom meg. Azokét, akik nem áldozhatnak. Mért? Hát nincsen rendezve a házasságuk. Mért nincsen rendezve? Mert hát az nem rendezhetőnek mondatik. Nem, mert együttélnek párjukkal, de korábban már volt egy házasságuk, amit templomban kötöttek meg. Ha van ilyen most e templomban, ha nincs – itt van valami, aminek megbeszélését nagyon fontosnak gondolom.

Abból indulok ki, hogy Isten minden bűnünket megbocsátja, ha megbánjuk. Honnan tudjuk ezt? A legegyetemesebb kinyilatkoztatásból. Abból, mert a szívünk mondja, hogy így van. A cinikus Heine is tudta ezt: *Az Isten megbocsát? Persze, hiszen az a szakmája.* Mindig

is megbocsátott. Jézus előtt is. Ő mondja: *A niniveiek felkelnek az ítéleten Jézus kortársai ellen, mert ők hittek Jónás prédikációja szavának és bűnbánatot tartottak, de ti nem tartotok bűnbánatot.* Az Isten átöleli a bűnbánót. Csak egyetlen esetben tehetetlen az Isten. Jézus ellen is lehet káromkodnunk, és megbocsátja, ha nem tudjuk, hogy kicsoda Jézus. Az egyetlen eset, ha a Lélek ellen káromkodnunk. Csak azt nem bocsátja meg. Miért nem? Mert a Lélek ellen káromkodni annyit jelent, hogy hazudunk: a lelkiismeretünk tudja, hogy bűnt követtünk el, s mi nem ismerjük el a bűnünket bűnnek. Ez a Szentlélek elleni bűn, amit Isten nem tud megbocsátani, mert nem bánjuk meg. Isten tehát védtelen a bűnét bánó ember ellenében: meg kell azt bocsátania.

Az egyház pedig minden megbánt bűnt megbocsát. Ha raboltam, öltem, ha milliárdokat és milliárdokat halmozok fel magamnak, amikor minden percben emberek százai halnak éhen a földön, akkor is. És nem tesz érte felelőssé, nyugodtan megáldoztatja az egyház a gazdagokat is. Egyetlen esetben tesz kivételt, ha elhagyom páromat, akinek Isten oltára előtt örök hűséget fogadtam. Ezt nem bocsátja meg. Azt mondja az egyház, hogy ezt nem lehet megbánnom, s ezért nem is áldoztat meg. Milyen alapon teszi ezt? Azt mondja, hogy a házasság felbonthatatlan, mert Jézus azt mondta, hogy *amit Isten egybekötött, azt az ember szét nem választhatja.*

Nézzük meg ezt az ügyet közelebbről: Jézusnak ez a szava valóban ezt jelenti-e? Jézus mondja, hogy Ne ölj! Ne paráználkodjál? Ne kívánd más javait! Ne kívánd meg embertársad feleségét! Ne törj házasságot! Így van. De kérdezem: E szavai azt jelentik-e, hogy ember megölhetetlen? A felebarátom javai megkívánhatatlanok? A házasság megtörhetetlen? A házastársától nem lehet elválni? A házasságot nem lehet felbontani? Nem ezt jelentik ezek a tiltások. Egészen mást jelentenek. Azt jelenti, hogy embert nem szabad megölni. Az embertársaim javait nem szabad ellopnom, nem szabad elrabolnom. A házasságot pedig nem szabad felbontanom! S az emberi történelem nagy bőségben mutatja, hogy tesszük mindazt, amit nem szabad. Ölünk és lopunk, és rablunk, és házasságot törünk, és válunk. Bűnöket követünk el. De nem mondhatjuk, hogy ember megölhetetlen, a más javai ellophatatlanok, a házasság törhetetlen, a házaselek elválaszthatatlanok, a házasság szétválaszthatatlan, felbonthatatlan.

Mindezek következtében Isten megbocsát a rendőröknek, a katonáknak, ha megbánják bűneiket, ha ott hagyják a rendőri, a katonai pályát, hogy soha többet ne öljenek embert. A tolvajoknak is megbocsát, ha megbánják tolvajlásukat, jóvá teszik bűnüket visszaszolgáltatva a tulajdonosnak azt, amit elloptak tőlük. A gazdagoknak is, ha szétosztják javaikat a szegények között. Megbocsát a rablóknak is, a házasságtörőknek is, ha megbánják bűneiket. S megígérik, hogy többet ilyeneket nem akarnak tenni. Sőt még a politikusoknak, a képviselőknek, az államférfiaknak is megbocsát, amikor háborúba keverik a társadalmat, s állampolgári kötelességgé teszik, hogy katonai esküt letéve tömeggyilkosokká legyünk. Ha pedig nem óhajtunk tömeggyilkossá válni, akkor börtönbe zárnak vagy háború esetében a helyszínen felkoncolnak. És a politikusok, képviselők, államférfiak, miniszterek, miniszterelnökök, királyok is mind szentáldozáshoz járulhatnak.

Kétségtelen, hogy Jézus azt mondta, hogy nem szabad válnunk. És az is kétségtelen, hogy Jézus nem mondta, hogy a házasság felbonthatatlan. Felbontható az, amit nem szabadna felbontanunk. Ma már társadalmunkban a megkötött házasságoknak több mint a fele felbomlik. Talán a templomban kötött házasságoknak is majd a fele. Fiatalon, több mint negyven éve, megkérdeztem egy kiváló református lelkipásztort: Hogyan esketheted újra az elváltakat? Mire ő ezt válaszolja: Azon az alapon, hogy imádkozom értük, hogy ne történjék meg újra életükben az a tragédia, ami egyszer már megtörtént. Az, hogy elválnak. Azóta egyházunk is váltott. Szentszéki eljárással érvényteleníthető a templomainkban megkötött házasság, ha húsz évig együttéltek is, és házasságukat Isten gyerekekkel áldotta is meg. Van, aki nem vállalja ezt az érvénytelenítést, mert jól tudja, hogy házassága bizony házasság volt. Kitartott húsz évet, és gyermekeknek is adtak benne életet. De nagyon sajnálják, hogy

egyikük vagy másikuk, vagy mindkettejük hibája, bűne folytán tönkrement ez a házasság. S van katolikus pap, aki megáldja új házasságukat. Milyen alapon? A bűnbánatuk alapján. Megvallom, hogy én is megáldom az ilyenek új, második házasságát, ha bűnbánatuk igazolásául vállalják, hogy tagjai lesznek egy kisközösségnek, hogy tegyék benne és annak segítségével azt, amit ott tanulnak, s amire Isten Lelke indítja őket. Ha nemcsak áldozni akarnak, hanem Jézus tanítványaivá is akarnak lenni.

Menjünk a következő kérdésre, a 20.ra: *Ma hogyan értelmezzük, mi a pokol, mi a mennyország?* Előbb mondtam ezt a szót: Megvallom. Most újból mondom: Megvallom, hogy én nem hiszem, hogy Isten poklot, vég nélküli szenvedést készít nekünk. Nem teheti. Azért nem teheti, mert az én Istenem maga a szeretet. S a szeretet nem okoz senkinek fájdalmat, még kevésbé örök fájdalmat. Ezzel nem azt mondom, hogy nincs pokol. Csak azt mondom, hogy nem az Isten csinálja. Ha nem ő, akkor ki? Mi magunk csináljuk magunknak. S most előszedem egy régi patronomat – az öt balga és az öt okos szűzről, ahogyan az egyházközi zsinaton is tettem. Címe:

Nem ismerlek titeket

BALGÁK: Uram, uram, nyiss meg nekünk!

ÚR: Igazán mondom: nem ismerlek titeket.

BALGÁK: Nem a Szeretet-Isten tetszel lenni?

ÚR: De, az vagyok.

BALGÁK: Akkor csak tessék elővenni a kulcsokat!

ÚR: Hát azt éppen megtehetem, de mire juttok vele?

BALGÁK: Kinyitod szépen, mi pedig besétálunk az ajtón.

ÚR: S odabent aztán, mit csináltok?

BALGÁK: Majd meglátjuk, ha odabent leszünk.

ÚR: Fölösleges fáradozás lenne besétálnotok, mert úgyis ki akarnátok jönni.

BALGÁK: Honnan tudod olyan biztosan?

ÚR: Hát annyira azért ismerlek titeket: a balgák nem érzik jól magukat nálam.

BALGÁK: Csináld úgy, hogy jól érezzük magunkat.

ÚR: Nem tudom.

BALGÁK: Hogy-hogy nem tudod? Mi az, hogy nem tudod? Nem a mindenható Istenhez van szerencsénk?

ÚR: Igen, igen... de én inkább mindent-adónak nevezném magam.

BALGÁK: Nekünk úgyis nagyon jó. Hát akkor csak elő a kulcsokkal!

ÚR: Csináljatok egy vaskarikát fából, s máris mehettek befele.

BALGÁK: Te is tudod, hogy olyat nem lehet csinálni!

ÚR: Látjátok, így vagyok ezzel én is. Ha az élet törvénye, hogy olajat csak adásainkkal szerezhetünk magunknak, akkor – mindenható ide, mindenható oda – nem lehet azt másoktól kölcsönbe kapni.

BALGÁK: Mit akarsz ezzel mondani? Nem értjük.

ÚR: Hát csak annyit, hogy hiába engednék be titeket. Mert azt nem tudnám összehozni, hogy jól is éreznétek magatokat idebent, és ki ne kívánczoztatok.

BALGÁK: Mi az, hogy nem tudod megcsinálni? Hiszen mindenható vagy!

ÚR: Még mindig nem értitek, hogy ami lehetetlen, az lehetetlen. Magamból és szabadnak teremtettelek titeket. Választhattatok, hogy mit akartok: engem vagy valami mást? Engem választotok-e, aki olyan vagyok, hogy csak szolgálni szeretek, meg odaadni azt, amim van, és mindenképpen békességben lenni, nem ütni oda sohasem? Ilyen vagyok, és úgy nevezett mindenhatóságomban sincs módom és lehetőségem másmilyennek lennem, mint aki és ami vagyok. Itt a kapun belül terül el az én országom. El is találunk ide mind, akiknek tetszik ez a szolgáló, mindent-adó és soha oda nem ütő életstílus. Akiknek ez tetszik, akik ezt

választották, akik ehhez szoktatták magukat odalent: az okosok! S ehhez szokván odalent, itt, idefent ugyanazt csinálják.

BALGÁK: És te ezt még mennyországnak nevezed?

ÚR: Hát én már csak igen, nekem ez a mennyország.

BALGÁK: Hát mi nem kérünk ebből. Csak tartsd meg magadnak, meg a hülye okosaidnak!

ÚR: Jó, megtartom... Akkor szerencsés utat!

BALGÁK: Azért azt megtehetnéd, hogy segítesz tájékozódni az idefenti világban, s megmondanád, hogy merre menjünk?

ÚR: Hát hova akarnátok menni?

Balgák: Valami exkluzív helyre, ahol nem rontják a levegőt az "okosaid", ahol nem papolnak olajról, meg adásról. Ahol jó show-kat lehet látni. Lehetnek akár vallási témájúak is, csak izgik legyenek.

ÚR. Hát akkor, ha ezt akarjátok, akkor csak erre, balra.

BALGÁK: Nem tévedünk el?

ÚR: Biztosan nem. Ki van írva.

BALGÁK: Mi van ki írva?

ÚR: Menjetek csak nyugodtan balra, ott találjátok szép sorjában, egymás után az S. O.-üzemeket

BALGÁK: Mi az, hogy S.O.-üzem?

ÚR: Hát Lucifer üzemelteti őket, s manapság már mindent rövidítenek, a Sátán Országa üzemeit is.

BALGÁK: No de ilyet... És van belőlük többféle is?

ÚR: Persze, van belőlük mindenféle, igények és ízlések szerint.

BALGÁK: Melyiket ajánlod nekünk?

ÚR: Azért az egy kicsit sok lenne. Egyiket sem ajánlom, de azért ahogy elnézlek titeket, nektek talán leginkább az első lenne a megfelelő. Egyébként ez a legkedveltebb és a legnagyobb is közülük.

BALGÁK: Biztosan megismerjük?

ÚR: Igen, ki van írva: *Észak-atlanti Bár, belépés felekezeti különbség nélkül* – keresztények, ateisták, a New Age hívei, mindenki szívesen látva.

BALGÁK: Ez jól hangzik. De biztosan nem tévedünk el?

ÚR: Óh nem... Sajnos, már régen eltévedtetek.

Megvallom tehát, hogy én valahogyan így tudom elképzelni a túlvilágot. Hogy így vannak-e odaát a dolgok, nem tudom. De nagyon remélem, hogy 89. évemben már nem kell sokat várnom, s akkor majd meglátom, hogy jól képzeltem-e el az odaát-ot. Az S.O.-üzemekbe azért szeretnék nem bekerülni. Idelent sem vagyok nagyon kíváncsi rájuk.

Az idő szalad menjünk tovább a következő kérdésre, a 19.re: *Mit jelent az, hogy Jézus megváltott minket: Mit jelent a megváltás?* A múlt század elején egy tudós és szent francia pap, Loisy abbé azt mondta, hogy Jézusnak az Atyát kiengesztelő halála nem evangéliumi tanítás, hanem csak páli. X. Piusz ki is közösi tette érte, mint modernistát, de a II. Vatikáni Zsinat eltörölte az anti-modernista esküt, melyet az én korosztályomnak még le kellett tennie pappászentelése előtt. Plébánosotoknak már nem kellett letennie. A megváltás Páltól kitalált tanítása ez lenne: Ádám-Éva evett a fa gyümölcséből. S emiatt Isten megharagudott rájuk, s kizárta őket az üdvösségből. Nemcsak őket, hanem minden leszármazójukat, az egész emberiséget. Haragvó öreg úrnak képzelte el az Istent, aki csak saját Fia véres kereszthalála által hajlandó kiengesztelődni az őt megbántó emberiség iránt. A Golgota után aztán már megszűnt a haragja. Így Pál. De ezt az Isten még az ENSZ is elítélné, mert az ENSZ nem fogadja el a kollektív bűn elvét. Azt, hogy az apák vétkéért el lehet ítélni a fiaikat is.

Pál azt tanítja, hogy aki elhiszi, hogy Jézus a Golgotán kiengesztelte az Istent, s az ennek következtében nem haragszik többé az emberiség egészére, s aki ember e hite jeléül meg is

keresztelkedik, az nem kerül örök pokolra, hanem találkozik odaát Jézussal és az Atyával. Aki pedig ezt nem hiszi el, és nem keresztelkedik meg, ez elkárhozik. A II. Vatikáni Zsinat már tanítja, hogy minden jószándékú, akármilyen vallású, az ateista ember is üdvözülhet, mert mindannyiunk a lelkiismeretünk szavára hallgatás következtében jutunk el az Istenhez.

Jézus nem tanított semmit sem az ösbűnről, egy árva szót sem említett az eredeti bűnről, még meg sem említette Ádámnak vagy Évának a nevét. Azt mondta, hogy a Jézus előtt századokkal élt niniveieknek könnyebb dolguk lesz az ítéleten, mint annak a nemzedéknek, amely Jézust hallgatja. Azért lesz könnyebb, mert a niniveiek hittek Jónás próféta szavának és bűnbánatot tartottak, de a Jézust hallgató nemzedék nem hisz neki és nem tart bűnbánatot.

Jézus sohasem mondta magát megváltónak. Jézus Üdvözítőnek mondta magát. Azt mondta, hogy ő a zsidókat egy olyan kisközösségbe hívja, mint amilyent Péterrel és a Tizenkettővel Jézus maga is csinált. Ezt az alakulatot mondta *kahal*nak, egyháznak. Ez az *egyház* az ómagyar nyelvben még így hangzott: id-ház, azaz idv-ház, üdv-ház. Egy olyan ház, amely üdítő és üdülő ház, amelybe bármilyen vallású ember bekerülhet, aki hajlandó úgy élni, ahogyan Jézus tanítja, hogy élnünk kell. S mivel kivétel nélkül minden embert, akármilyen vallását, a maga módján vallását is és az ateistát is hívja ebbe az egyházba, ezért Jézus az egész emberiség Megmentőjének, vagy magyar nyelven – magyar ősünk nyelvi, költői zsenialitásának következtében – az egész emberiségnek üdülését biztosító és mindannyiunkat Felüdítő Üdvözítőjének mondta magát.

S most visszatérek a már megemlített 29. kérdésre: Milyen tévtanításoktól, szellemi irányzatoktól kell óvni a hívőket? Hát elsősorban attól, hogy bármelyik vallás lenyelte volna a bölcsességet, hogy bármelyik vallás tévedhetetlen eligazítást tud nyújtani nekünk a valóság egészéről: a teremtett valóságról, melyet műszereinkkel – legalább is felületileg – kitapogathatunk, de a mélyeiben a legnagyobb, a Nobel-díjas tudósok sem képesek átlátni. És még kevésbé tud eligazítást adni a teremtetlen valóságról, az Istenről és a teremtett valóságon túli odaátról. S nem szabad bántani ennek következtében azt, aki akármelyik vallásról vagy az ateisták akármilyen csoportjáról meg meri kérdezni ezt az egyetlen mondatot: Te tévedhetetlennek gondolod magadat?

Maga Jézus is mondta a kérdésre, hogy mikor lesz a világ vége, hogy azt csak az Atya tudja, de ő, Jézus, nem tudja azt. Tehát hallgassunk az öreg Aranyra, aki vallotta, hogy *Szerénység illet mindenütt*. Engem is, titeket is, egyházunkat is, és akárkit is, akik nem vagyunk Isten, aki egyes-egyedül mindentudó. Amen.

Második nap: életünk

Harminckét kérdést kaptam, s tegnap csak négygel tudtam végezni. Rá kell kapcsolnom: ma tizet szeretnék megválaszolni belőlük. Sváb történetekkel nem fogom húzni az időt. A mai tízből négy érinti a politikát, igyekszem olyan gyorsan végezni velük, ahogy tudok. Az első: *Napjainkban hogyan éljük meg helyesen Jézus szavát: Adjátok meg az Istennek, ami az Istené, a császárnak, ami a császáré?* Jézus korában minden rendes zsidónak az udvarában jól lezsírozva el volt ásva egy görbe kard, hogyha üt az óra, rárohanjanak valamelyik városban a római helyőrségre. Jézus gyerekkorában is rárohantak a tibériásira, s utána megtorlásul ötezer zsidót keresztre feszítettek a rómaiak. Ha Jézus megérte volna csak hetvenedik évét, láthatta volna az egyetemes nemzeti szabadságharcot és Jeruzsálem ostromát, melyet meg is jövendölt.

A római császár és hadserege és adószedő intézménye a zsidók szemében ellenségnek számított. Ha Jézus azt mondja, hogy fizessék meg a zsidók az adót, akkor az ellenséget pártolja. Ha azt mondja, hogy ne fizessék, szembekerül a kollaboránsokkal, az urakkal, a helyi politikai elittel: a főpapokkal, írástudókkal és vénekkel meg Pilátussal. Idézi a kérdés a választ: a császárnak meg kell adni, ami a császáré. Két esetben is: ha ellenség a császár, meg ha nem ellenség.

Miért? Mert az Apeh s Jézus korabeli elődje, a vámosok karhatalomtól támogatott intézménye érti a módját, hogyan kell kiszedni a népből azt, ami kiszedhető. A nép pedig mindenképpen a maga ellenségének tud mindenkor és mindenféle adószedő hatóságot. Az urak világa pedig mindig törvénytisztelő. Miért? Temesvári Pelbártunk, a XV. századbéli Európa-hírű ferences prédikátor megmondta: *A törvény olyan háló, melyen a kismadarak fennakadnak, a nagyok meg átszakítják azt.* Ez utóbbinak mai és itteni bizonyítéka: a főváros is, a vidék is tele van olyan sokszáz milliót érő palotákkal, amelyeket – akár pár százezer forintos havi fizetésből is – egy élet munkájával sem lehet felépíteni. Csak lopással, amit a hatalom tesz nekik lehetővé. Jézus még a maga názáreti műhelyét is becsukta.

Miért? Érdektelen volt az evilági országgal szemben. Érdektelen, mert az – az urak világa, s Jézus nem tartozott az urak közé. Fizetés nélküli, gyógyító vándortanító volt, aki nagyobbára adományokból élt. Rá figyelő hallgatósága, a tanítványai is mind kismadarak voltak, akik fennakadhatnak a törvényhálón. A kismadár nem akar fennakadni a hálón, tehát ügyeskedhetik, hogy ne akadjon fenn. Döntenünk kell: az urak közé akarunk tartozni, akiknek nem kell ügyeskedniük, mert hálót szakítanak, vagy a kismadarak, a szegények közé. Jézus szegény volt, boldogoknak a szegényeket mondta, a tanítványai szegények voltak, s jajt kiáltott a gazdagok felé, s ezek a gazdagok, az urak világa, három év alatt keresztre is juttatta őt. Jézus az osztály nélküli társadalom, a szeretet civilizációjának megteremtésében volt érdekelt. Jézus az Isten Országát akarta felépíteni, az evilági országot csak – elviselte. A szegény ember ügyeskedik meg fizet.

Jöhet a következő kérdés: *Mennyire kell, érdemes figyelnem a társadalmi, politikai, gazdasági helyzetet körülöttem?* Megkérlek Benneteket, gondolkozzatok. 17 esztendővel ezelőtt térdre kényszerítették azt a Szovjetuniót, melynek katonáiról azt gondoltuk, hogy 150 esztendeig maradnak itt, mint a törökök. Milyen Erő tehetette meg ezt velük? Akkora erő, hogy nem a mi kis országunk, hanem a nálunk sokkal erősebb országok vezetői is ennek az erőnek a kezébe kerültek. Akaratának végrehajtói. Szavazgatni ugyan szavazgathatunk, de akárkire is szavazgatunk, csak ez Erő akaratának végrehajtója lehet, akire szavazunk. Abban a pillanatban bukik meg, akit szavazatunkkal megválasztottunk, amikor az Erő akarja. S bizony megbukik, ha nem azt teszi, ami ez erőnek az érdeke. Óhatatlanul megbukik. Ez az erő nem titkos erő, csak név nélküli. Ha nevet akarunk mondani, neve: a globális töke. Ezer és tízezer dollár milliárdokkal rendelkezik. Úgy teszi tönkre a Földet, ahogy akarja, s biztos kézzel löki Bolygónkat a katasztrófa felé. Egy percnyi figyelmet sem érdemel részünkről: meg tudta dönteni a második, a szovjet világot is, mit figyelsz rajta?

Harmadik kérdés: *Milyen mértékben foglalhat állást a Magyar Katolikus Egyház az aktuális politikai helyzetben?* Tisztázni kell valamit. Egyház címén van az Isten népe – ez az egyház 999 ezreléke –, s van a Püspöki Kar. Ez utóbbinak Konstantin császár óta ezerhétszáz esztendő a múltja, a magyar történelemben pedig ezer esztendő. Ez a Kar alkotta István királyunk mellett és után az ország első rendjét, a főpapi rendet. Ez a rend a király után következő leggazdagabbakból állott. Csak utána következtek a főurak, majd a nemesek, a polgárok, a jobbágyok és a rabszolgák. A király és a főpap széjjelválaszthatatlan egységben élt. A király nevezte ki a főpapot, a főpap koronázta a királyt. Majd ezer esztendőn keresztül. Muhinál, Mohácsnál a kalocsai érsek – a hadsereg főparancsnok is. Az elmúlt században írja a magyar kultuszminiszter a vatikáni államtitkárnak: *Eminenciádnak meg kell értenie, hogy nem lehet püspök olyan személy, aki nem bírja a legteljesebb mértékben kormányunk bizalmát.* Mindszenty húsz évre megtöri ezt a bonthatatlannak hitt szövetséget, de 1964-ben a Vatikán és a magyar ateista, kommunista diktatúra már részleges megállapodást ír alá – hetven évre titkosított szöveggel –, mely helyreállítja ezt a trón és az oltár szövetséget. S a Vatikán kinevezhet olyan személyeket püspököknek, akik bírják a legteljesebb mértékben ennek az olyan- amilyen kormánynak a bizalmát. Ez a megállapodás ma is érvényben van. Van tehát az Erő, melyről az előbb beszéltem. S ennek a kezében van a magyar kormány, a püspökeink

pedig bírják ennek a kormánynak a bizalmát. Hát éppen állást foglalhat Püspöki Karunk abban, ami nem sérti a mondott Erő hazai képviselőinek kijelölt dolgát. A Koppány testét négyfelé vágató Szent Jobbot akadálytalanul hordozhatjuk a Bazilika körül. Ez nem sérti. Az adóból az Egyházra eső részt megbeszélték kormányaink a Vatikánnal. Az Isten népe pedig, az egyház 999 ezreléke, biztosan kismadár; s ha nem volna is az, az egyházon belül biztosan kismadár, és nincs joga az egyház nevében bármit is szólnia. Hierarchiánk István király korában biztosan nem volt kismadár, s el sem tudom képzelni, hogy – Mindszenty húsz esztendejét leszámítva – valaha is ne tartozzék a nagy madarak közé, az urak világába. 1848-ban a szabadságharcra szemben is hűek maradtak a forradalmat leverő uralkodóhoz. Az urak világához tartoznak. Az urakhoz illően foglalnak állást. Nem is tehetnek mást.

Jöjjön a negyedik kérdés: *Magyarország megújulása lehet-e független az egyház megújulásától?* Jézus korában a zsidó egyház, a zsinagóga, osztotta a Római Birodalom ellen lázadó nemzetének a sorsát. Egyházastul lázadtak, egyházastul verték le őket, és kétezer esztendőn keresztül nem volt Zsidóország, csak zsinagóga volt. A Jézushoz csatlakozó zsidók, mint zsidóktól üldözött és kiközösített eretnekek viszont megszűntek zsidóknak maradni, felszívódtak a Birodalom latin és görög nyelvű társadalmában. Magyarország tönkre teheti magát az egyházzal együtt, de a Jézushoz ragaszkodó magyarok továbbvihetik az életet –, jelenleg még meg nem tudom mondani, milyen országhoz, nemzethez tartozás keretében. De nem hagyhatjuk figyelmen kívül a múltat. Kétezer éve a zsidók üldözték, gyilkolták a Jézushoz tartozó zsidókat, és ezek a Jézushoz tartozó zsidók nem vettek részt a nemzeti lázadásban, hanem elhagyták az ostromra készülő Jeruzsálemet, és elmenekültek a Jordán túli Pellába. A jézusi ember bizony függetleníti magát attól az evilági országtól, amelyben él.

Hogyan beszélhetek így? Annak az alapján, hogy globális tőke által készülő katasztrófa szembetűnően mutatkozik meg a mai magyar társadalomban. Minő formában? A demográfiai katasztrófa formájában. Ki ne hallaná közlünk: Minek házasodjak meg, minek szüljek gyereket? Az utolsó közel tíz évben a Statisztikai zsebkönyv nem adja már meg az élveszületések számát! Magyarország már kimondta maga fölött a halálos ítéletet, s hiába van a magyar társadalom megkeresztelve, ez a megkeresztelt magyar társadalom produkálja ezt a nem közölhető élveszületési adatot. Kérdezzétek, hogy mit tehet ma egy jézusi ember!

A kérdésekre tehát adhatok már egy gyors választ: *Magyarország pusztulása bizony nem független az egyház pusztulásától.* Ha pusztul, együttpusztul a kettő. A magyarság és a magyar kereszténység közösen mondja ki magáról a halálos ítéletet, amikor nem akar házasodni, kitolják a nők a gyermekszülést harmincas éveikre, s egy-két vagy egy gyereknek sem adnak életet. S a kormányférfiak, az urak világa, a közeljövőre már hat milliós Magyarországról, illetőleg milliók ázsiai betelepítéséről beszélnek. Azért beszélhetnek így, mert nem tudjuk, nem akarjuk már továbbadni az életet. Az evilági ország és Isten országának egyaránt közös vonása, hogy létehez gyereket kell szülni. Pelenkamosás nélkül nincsen Evilági ország sem, Isten Ország sem. Országunk és egyházunk *megújulásáról* még bizony semmit sem tudok mondani. Végeztünk a politikai ízű kérdésekkel.

Jöjjön előbb az ötödik s a hatodik, immár nem politikai jellegű kérdés: *Milyen legyen a szeretetünk? Az igazi szeretet életét adja barátaiért. Ma ez hogyan valósulhat meg a minden napokban?* Jézustól tanultuk, hogy az életünket kell adni barátainkért. Ő hogyan csinálta? Elment Kaifáshoz, Pilátushoz, s megkérte őket, hogy feszítsék már keresztre? Nem kérte meg őket. Meg kellett előbb Jézust kötniük. Mért kötözték meg? Mert csinált valamit Jézus a maga minden napjaiban. Nekünk is csinálnunk kell valamit a mi minden napjainkban. Mit? Az alapértéket, meg ami erre reá épül. Mi az alapérték? Az, ami nélkül nincsen evilági Ország sem, Isten Ország sem – a pelenkamosás. A magamfajtájúak, a celibátusra kötelezettséget elvállaló papok-apácák – nem számosak. Egy pár százezreléknyi részét adjuk a magyar társadalomnak. Azért kell tehát a magyar, a keresztény, a katolikus társadalom 999

ezrelékének, akik már számítanak valamit, az életét adnia, amiért életüket adták a szüleink. Azért, hogy mi megszülessünk, hogy továbbadják az életet.

Ez a jézusi embereknek a legalapvetőbb vonása. A Bokor azokból az emberekből született meg, akiknek ilyen szüleik voltak. Hét meg tíz gyerekesek. S a Bokor folytatta ezt a hagyományt. Ezt mondtuk: családonként 2.7 gyerek szükséges a pusztá megmaradáshoz, ennek következtében a családonként 3 gyerek csak tisztességtikai alapkövetelmény. Ami ennél több, ami már jézusi magasságú, az a családonként négy gyereknel kezdődik. Így is jártunk el. Az egyik Bokor-beli asszonytestvérünk négy gyereket szült császármetszéssel, többet nem szülhetett, de hogy jézusi magasságokba emelkedhessék, a négy mellett felnevelt még hat fogadott gyermeket, hogy legyen neki tíz. Se szeri se száma azoknak a Bokor-családoknak, amelyekben öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz gyermeket szült az édesanya, s van közöttük egy, aki 16 gyermeket szült. Amikor megtudtam, hogy várja 12. gyermekét, ünnepélyesen kezet csókoltam neki. Ő meg ezt válaszolta: Gyurka bácsi, én vagyok a világ legönzőbb asszonya, mert nem bírnám ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám. Hát így kell szeretni! Hát így kell az életünket odaadni.

S ez csak az alapérték, amire épül a többi. A többi, amiért a szó legszorosabb értelmében is odaadjuk az életünket. A Bokorban van két vértanunk. Egyet felakasztottak az elvtársak, a másikat közlekedési baleset áldozatává tették; minden rendőrségi hír nélkül hantolták el. Sándor Pistának és Czákó Imrének hívják őket. Mind a kettő nagymester volt a kisközösségek létrehozásában. Egyházunk sem indította el még boldoggá avatási perüket, pedig már 55 és 35 éve halottak. Nem is fogja. Mért nem? Mert a keresztyén meg a jézusi kettőt jelent. Mert a Bokorhoz tartoztak. És se szeri, se száma a Bokorban azoknak, akik beiratkoztak az *Ismerjük meg hazánk börtöneit* mozgalomba. Vannak vagy félszázan, sok lenne felsorolni a nevüket. Amikor az elvtársak elítélték őket, azt mondták nekik: *Magukat saját püspökeik is elítélik.* Igazat mondtak? Igazat. Azért ítélték el őket, mert nem voltak hajlandók letenni a katonai esküt. Abban meg azt kell ígérnünk, hogy elpusztítják ellenségeiket. Egy bíboros mondta: *Az eskümegetagadással maguk megbontják az egyensúlyt a Varsói Szerződés és a NATO között.* A bíborosok az urak világába tartoznak, azért adnak ilyen választ. Jézus nem tartozik oda, és – remélem – a Bokor tagjai sem.

Csak el kell kezdeni a jézusi úton járást, üzembiztosan megjön az, hogy életünket adjuk gyermekeinkért, kisközösségi társainkért, Jézusért, az emberiségért. Kaifás és Pilátus biztosan újra megmozdulnak. Olyan halálbiztosan, ahogyan Jézus esetében is, s hallják a mieink is: Méltó a halálra, Feszítsétek meg! És gyilkolnak minden mennyiségben. Miért? Csak hát mert az urak világához tartoznak.

Menjünk tovább a hetedik kérdésre: *Mit jelent az igazi megbocsátás, a hetvenszer hétszer?* Péter kérdezte meg Jézust, hogy hányszor bocsásson meg a testvérének; hétszer? Jézus válaszát tartalmazza a hetedik kérdés. Magam meg azzal az Istennel akarok majd találkozni, aki nekem hosszú életem során hétszázhetvenhétszer bocsát meg. Mert ha csak ötszázszor bocsát meg, az nem igazi megbocsátás. Az igazi megbocsátást attól várom, aki engem szeret. S aki engem szeret, az nem mérícskél. Annál nincsen felső határ, amin túl aztán nincs tovább, csak örök harag. Olvastam valamikor egy verset: a vers hőse kitépi saját anyjának a szívét és rohan az úton a szívvel, amelyért pénzt kap valami ördögi hatalomtól. S rohanás közben elesik, s megszólal édesanyja kitépett szíve: Fiam, nem ütötted meg magadat?

Az igazi megbocsátás azt jelenti, hogy hajlandó vagyok újrakezdeni a barátkozást. Az egész világgal, mind a hat és fél milliárddal nem tudok barátkozni. Csak azokkal, akikkel találkoztam, s életem folyamán jól elbeszélgettem velük, s ezért emlékezem rájuk. Vannak köztük olyanok, akik kiszálltak életemből. Miért? Sok okon. Például Béla, egy aranyos debreceni orvostanhallgató, aki ezzel búcsúzott el tőlem örökre vagy hatvan éve: Atyám, én itt hagyom ezt a te vértanúképző főiskoládat! Fájt a szava, és soha többet nem láttam őt. De ha holnap csengene a telefon, s bemondaná nevét, csak azt tudnám mondani neki: Itt vagy

Pesten? Feljössz hozzám? És ha feljönne, úgy ölelném át, mint hatvan éve. Egy alapállásra van szükség az igazi megbocsátáshoz: mindenképpen átölelem, aki hagyja magát átölelni. Ilyennek gondolom Istent is.

Jöjjön a nyolcadik kérdés: *Jézus várja övéitől, hogy szelídek legyünk, de hogy szabaduljunk meg a gátaktól, melyek önvédelemre vagy mások megvédésére készítetnek?* Jézus azt tanította, hogy ne álljunk ellene a gonosznak, s ha megpofoznak bal felől, tartsuk oda másik arcunkat is. Ment ez nekem? Az a kérdés, hogy hol. A szülői házban, amikor apám lehasaltatott, s vonalzóval elfenekelt, hamarosan kiabáltam, hogy elég. Utána a piaristákhoz mentem, azok nem ütöttek. A börtönben már ütöttek, de ott volt annyi eszem, hogy semmiféle ellenállást nem tanúsítottam. Életem második felében, már börtönön kívül, elkerültem az olyan helyeket, ahol verekedtek. Nem álltam be rendőrnek, katonának, békés foglalkozásokat kerestem magamnak. A Kossuth térre sem mentem, ahol találkozhatnak a rendőrökkel.

A kérdés másik fele azt kérdezi tőlem, hogy nem volt-e készítésem mások megvédésére. Ha megmenthetném száz ártatlan ember életét, ha lelőném azt, aki éppen meg akarja gyilkolni őket, lelőném-e? Nem lőném le. Miért? Mert ha hagyom őt ölni, az egy halálos bűn. Akkor is, ha megakadályozom őt, mert szándékában mindenképpen gyilkos. Ha lelövöm, akkor én is halálos bűnt követek el, s ez már két halálos bűn. Nem teszem. Jézus nem lőtt le senkit. A mennyei Atya se gyilkol. Csak az egyoldalú és teljes leszerelés eredményezi az Isten Országát. Ha egy személyt tudok csak leszereltetni, magamat, akkor én legalább hasonló lettem hozzájuk. Vállalnunk kell az azonnali leszerelést, ha csak egyedül tesszük is. Példát adunk. Példát, melyet követni lehet és kell. Jézus a Getszemániban visszadugatta a hüvelyébe Péter karját, s visszarakasztotta Malchus fülét. Nem lehet készítésünk a gyilkosságra. Hetedik testvérem születése előtt az orvosok azt mondták édesanyámnak, hogy vesse el magzatát, mert életveszélyes neki szülni. Azt válaszolta, hogy akkor inkább haljon meg, de nem lesz gyilkos. Ő is leszerelt, élete kockáztatásával is.

Kilencedik kérdés: *Családos ember számára hogyan követhető a Jézus tanította szegénység?* Heten voltunk testvérek, két nagymama is velünk élt, összesen tizenegyen ebédeltünk, s jutott mindegyikünknek reggeli is, tízórai is meg a többi. Még fagyí is. Mindenkinek egy tölcsérrel. Amikor egyik testvérem kevesellte, anyám megkérdezte tőle: Melyik testvéredet adnád oda, hogy neked két tölcsér jusson? Apám közgazdász volt, s egy takarékpénztár tisztviselője. Az, hogy egy fizetésből nem tud megélni a család, nem jutott senkinek az eszébe. Édesanyám Anyuka volt. Az Anyuka az, aki mindig otthon van, akire mindig mindannyiunk számíthat: ha megváltuk a kezünket, ha fáj a torkunk, ha bármi bajunk volt. De hát ez múlt század eleji történet. Ma hogyan lehetséges ez? Át kell menni a szomszéd faluba, a 16 gyerekes Náciékhoz, aki egy fizetésből tartja el családját. Ők ma élnek, s meg kell kérdezni tőlük, hogy ez hogyan sikerül nekik. Elmondják majd, hogy követhető-e a családos ember számára szegénység.

Van egy Anyuka-elvem. Így szól: Egyetlen társadalom sem maradt még fent, melyben az Anyukák elmentek házon kívülre dolgozni. A nőknek nem kell karriert csinálniuk. Az elmúlt évtizedekben a Bokor kidolgozta és megvalósította az Életegyetemet, hogy a nők se maradjanak buták, ha már nekik is adott értelmet az Isten. Három éves tanfolyam volt: megtanulták rajta, hogyan legyenek jó feleségek, jó édesanyák, s hogyan legyen elég a családnak, amit az ember keres.

Jöjjön a mai utolsó kérdés: *Hol a határ a szükséges és a felesleges/túlzott javak között?* Kérdéssel válaszolok: Hol? S megkérdem, hogy tudjátok-e, mit gondolok a magyar irodalom legnagyobb regényének. Honnan tudhatnátok? Ha megmondom. A regényt Wass Albert írta, már ötven évvel ezelőtt. A címe: A funtineli boszorkány. Hőse egy fiatal erdélyi oláh leány: Nuca. A havasokon él. Van két kecskéje és tud csapdázni. A csapdába esett vadak bőrét kikészíti, s leviszi a dédai korcsmárosnak, aki málé-lisztet, olajat ad neki érte. S megél vad-

húsból, tejből, túróból, puliszkából és forrásvizet iszik rá. Mindez neki szükséges ahhoz, hogy élni tudjon.

Hol élek én most? Egy Váci utcai csodapalotában, évi másfélmillióba kerülök rendemnek, és Sass Marci ingyen repít ide hozzátok meg haza. Felesleges és túlzott javak között élek. Nuca számomra Jézus-inkarnáció, és én meg csak dumálok nektek arról, hogy Jézus miket prédikált az Isten országáról. Nucát elintézik az urak, papok és csendőrök. Nekem meg sikerült megúsznom. Ha felakasztottak volna, ha máglyán elégettek volna, lehettem volna én is valami gyenge Jézus-inkarnáció. Így meg csak, így meg csak az van, ami van. S a katasztrófán innen. Ha majd benne leszünk, élünk majd úgy, ahogy Nuca élt. Puliszkából. Amen.

Harmadik nap: istenkapcsolatunk és apostolkodásunk

Hitünk volt az első napi szövegem címe – ez a dogmatika. Életünk volt a másodiké – ez a morális. A mai, a harmadiké pedig az aszketika-misztikába tartozik meg a lelkipásztorkodás-tanba. A 32-ből túlvagyunk 14-en, mára már csak 18 maradt. Mind a két témára jut 9-9. Lássuk előbb az istenkapcsolatunk kérdéseit.

Az első: *Honnan szerezzünk időt?* Nincs bolt, amelyikben kapható. Hogyan kell szert tenni rá, egy fél nap alatt el tudnám mesélni. Van rá egy percem. Időelszámolást kell készíteni. Ez napi öt perc ráfordítást kíván. Ez a lelkiismeretvizsgálat leghatékonyabb módja. Eredménye csodás. Tükröt kapsz magadról: megtudod, hogy ki vagy. Lefekvés előtt negyedórás pontossággal felírod, hogy mire használtad az eltelt napot. A végén összeadod, s pontosan ki kell jönnie a 24 órának. Aki rászánja erre a napi öt percet, annak hamarosan kialakulnak a maga idő-ráfordítási kategóriái. Ezek mindenki esetében különbözők. Hogy mégis valami képetek legyen e kategóriákról, felolvasom valakiét, akinél idő során az alábbiak alakultak ki. Összesen 17-féle: alvás, egészség, lazítás, betegség, pénzkeresés, ima, Pál-szintézis, készülés közösségre, kultúra, kapcsolatok felfelé, oldalirányban, lefelé, András, közösség, templom, karitás, család. A napi eredményt beírjuk a havi táblázatba. Tíz naponként az egyes kategóriákra fordított összesített időket elosztom tízzel, s a hónap végén kész a tükör, megtudom, ha harminccal elosztom az időfelhasználásom napi átlagait. Eredmény: mélyen elszégyellem magam. Következmény: ebbe a tükörbe nem nézek bele soha többé, vagy pedig elkészítem kockás papíron a következő hónap 17 rubrikáját. Az elejére beírom az előző hónapban kapott végeredményeket, mint tényszámokat, s melléje írom a következő hónapra tervezett javításaimat e botrányos végeredményemen, a célszámokat, s folytatom a napi öt perces műveletet. Ha mindezt csinálod – mondjuk legalább öt éven keresztül –, akkor haláloed után hajlamos vagyok megindítani szentté avatási peredet, melynek nálam első feltétele, hogy szánj már rá napi öt percet arra, hogy megtudd, hogy ki is vagy Te. Kicsoda? Hát az vagy, amire fordítod az időd: *isten napját, nemzet életét* – ahogy Vörösmartynk mondta.

A második és harmadik kérdés csak azokra vonatkozik, akik megcélozzák szentté avatási perük megindítását: *Mi legyen a keresztény ember időbeosztása, s benne a fontossági sorrend?* Mindnyájunknál első helyen állunk – és mindenképpen – mi magunk. Ez adja a 17 kategória első nagyobb egységét. Legalább 10-11 órát vesz igénybe a napi 24 órából. Ha kevesebbet szánunk rá, ideg- vagy egyéb klinikákra kerülünk. Alvás, étkezés, tisztálkodás, lazítás – tartoznak ebbe az első egységbe. Ha ez a napi 12 órát meghaladná, meg kell kérdezned magadtól, hogy nyugdíjas, leszázalékolt vagy mi is vagy Te?

A következő egység neve: a család. Más és más a gyerek, a serdülő, a házas, a nagyszülő, vagy a magam korosztályának, már a halálra készülőknek, a helyzete. Nem foglalkozhatok mindegyikkel, csak kiemelek belőle valamit, aminek idő-elszámolásra rábírt egykori Bokor-fiatalok lelkiezetőjeként jutottam a birtokába. A serdülő fiatalok körét emelem ki. Serdülőknek mondom azokat, akik észreveszik már, hogy ők fiúk vagy lányok. Eme

észlelésük következményeként napi egyre több órát vesz igénybe, amit a másik nem egy bizonyos kiszemeltjével töltenek. Hangsúlyozom, hogy csak keresztény serdülőkről beszélek. A nem keresztényeknél nincs ilyen jelenség, azok a harmadik találkozás után lefektetik egymást, s előbb-utóbb partnert váltanak. Ez sokkal kevésbé időigényes módja a serdülésnek. Ha azonban keresztények, akkor tudják a sorrendet: előbb a pap áldása, és csak utána van a lefekvés. E sorrendismeret esetén áll fenn a mondott helyzet, s válik tarthatatlanná, hogy napi három órát is kell sétálni a természet lágy ölén, és beszélgetni és beszélgetni egymással vég nélkül. Ennek a helyzetnek vet véget a pap áldása, s utána normalizálódik a helyzet.

Erről is mondanék valamit hasonló tapasztalati forrásból. Nagyon megkevesbedik az idő, amit a férjje és feleségé lett szerelmesek egymásra szánnak. A férj dolgozik, a feleség neveli otthon a pulyákat, s valami döcögni kezd a kapcsolatukba. Rájönnek, hogy egymással is kell azért valamennyi időt tölteniük, és ágyon kívül is. Megállapodnak tehát, hogy megcélozzák a napi fél óra beszélgetést egymással, mert annak határértéke veszedelmesen kezdett közeledni a zéró felé. Kiszúrom, hogy a feleség időelszámolásában megvan a harminc perc, de a férjében csak húsz. Hát ez hogyan lehetséges? A férj nem tudja, s az asszony nagyot nevet: ő beírta azt is ebbe a kategóriába, hogy beszélgetett vele, miközben férje a kádban fürdött, a férj pedig ezt a maga tisztálkodásának a rovatában könyvelte el.

A kategóriák harmadik egysége a munka. Ismerem a mai valóságot: ember, asszony reggel megy dolgozni, egyikük viszi az óvodást, a másikuk az iskolást, késő délután, munka után, hozzák haza a gyerekeket, s kezdődik a második műszak: vacsorakészítés, segítség a gyerekeknek, hogy elkészítse házi feladatát, vacsorázás, TV elé roskadás, a gyerekek fektetése, ágyba-zuhanás és vége a napnak. Reggel kezdődik minden előről. Ismerem, de nem veszek tudomást róla. Azért nem, mert így nem lehet Isten Országát csinálni. Ez a modern rabszolgaság kora, melyet a Mammon, a Mindenható Tőke irányít. Kizsákmányolja mindegyiket az asszonyt, de az embert is, és idegbajos gyerekeket nevel. Nem engedek a magam 48-ából: az Anyukának otthon kell lennie, egy fizetésből meg kell tudni élni. Enélkül nem jut idő a 17 kategóriára, melyben ott van a kultúra, és ott van az Isten, és ott van az Isten Országá is.

Jöjjön a negyedik kérdés. *Hogyan lehet rendet teremteni a hétköznapiakban?* Csak indián mesébe illő történeteket tudnék mesélni, amelyek azonban valóságosak, megéltem őket gyerekkoromban, Mátyásföldön a szülői házban. Félhétkor keltem, hétre kimentem a Hévhez, nyolcra a piarista iskolába értem, egyig ott tanítottak, kettőre hazaértem, három órákor elkezdtem a tanulást másnapra. Tanultam egyfolytában háromnegyed hétig, utána vacsora, hideg vízzel mosakodás a hideg fürdőszobában, lefekvés, s 14 éves korig nyolckor villanyoltás. Apám nem vett részt a háztartásban, anyám teljes hatalommal csinálhatott maga mindent, és csinálta is. S heten így felnevelkedtünk, a jelen rohanásban pedig kiirtjuk nemzetünket. Csak annyit válaszolok a fenti negyedik kérdésre, hogy Mammon Úr alapján meg se kíséreljük a rendet teremtetést, előbb ülünk le, és gondolkodjunk arról, hogyan detronizálhatjuk életünkben ezt az urat. Persze csak akkor, ha élni akarunk.

Most öt kérdés következik egyszerre: *Honnan s hogyan nyerjük erőt a hétköznapiakban? Hogyan újítsuk meg istenkapcsolatunkat? Hogyan neveljük önmagunkat? Hogyan lehessünk állhatatosak az imában? Hogyan éljük meg a bizalmat Istenben?* Feltételezem az öt kérdés megfogalmazóiról, hogy hajlamosak a detronizációra, s azért fogalmazták meg e kérdéseket, mert élni akarnak. Mindenekelőtt mondok egy történetet. A 60-as években ismertem meg egy érettségizett egészségügyi dolgozó lányt, aki apáca akart lenni. Elment ahhoz az apácahoz, akinek a rendjébe be akart lépni. De nem volt annak rendháza, mert az elvtársak feloszlatták az ő rendjét is. A főnökhasszony azt mondta a lánynak, hogy csak kezdje meg a noviciátusát. Hogyan? Hát úgy, hogy napi munkája előtt vagy után térjen be egy útjába eső templomba. Üljön be vagy térdepeljen be az egyik padba, nézze meg az óráját, s amikor a nagymutató újból odaér, ahol éppen akkor áll, keljen fel, s menjen tovább az útján.

Testvéreim, az Isten másra se vár csak rám, Rád, meg a harmadikunkra, meg a többiekre. El akarja mondani nekünk, hogy mire használjuk az életünket, de nem mond el semmit, ha nem adunk neki időt rá. Ez a lány a 60-as évek végén bekerült abba a csoportomba, amelyhez később plébánosotok is csatlakozott, s olyan használható embere lett Istennek, mint amilyen a ti papotok is. Isten magához szólította őt az elmúlt tavaszon. Befejezte földi pályafutását, megtette azt, amit Isten várt tőle. Erőt nyert az imádságban, meg tudta újítani az életét, végig bízott Istenében, nevelte önmagát, meg fogadott lányát, szép életet élt, másoknak hasznára volt, mindig számítani lehetett rá. Ő is csinált időelszámolást, s bizony nem volt üres az ima-kategóriája sem.

Nem ment férjhez, bár egy olyan fiú volt szerelmes belé, akiért sok lány nyalta volna meg a szájaszélét. Van ilyen lány is. Nem szentelheték őt pappá, mert nő volt szegény. S azt minden rendes katolikus tudja, hogy Istennek kétféle teremtménye van: elsőrendű, meg másodrendű. Ez utóbbiak a nők, akik ennek folytán semmiképpen sem lehetnek papok. Pedig értelmesek szegények: egyetemi tanár, Madame Curie is, Nobel-díjas is akad közöttük. Aztán szívük is van: sohasem szavaznák meg a háborúkat, templomainkat is jórészt ők töltik meg. De katolikusokénál papokká nem szentelhetők. Most mondom el azt, ami nélkül nincs jó prédikáció: a példát, példafélét vagy csak viccet. Megkérdezik II. János-Pál pápát, hogy már miért ragaszkodik annyira ahhoz, hogy csak férfiakat lehessen pappá szentelni. S a válasz: Azért, hogy biztosítva legyen, hogy a szentmiseáldozaton legalább egy férfi biztosan jelen legyen, hogy reprezentálva legyen rajta az emberiségnek ez a templomban ritkábban járó fele is. De hát ez a téma nemcsak viccet érdemel. Patronjaimból hallottatok egyet az egyházköz-ségi napon, mely novellámért egy székelly barátom irodalmi Nobel-díjra ajánlana, melynek címe: *Hova és kihez menjen az Isten lánya?* Ebben mondja a Jóisten: Tudod, lányom, a férfiak mindig elbarmolják a dolgokat. Hogy ne barmolják/juk el, ezért nem udvarolok tovább a nőknek. Abbahagyom, s rátérek az utolsó kilenc kérdésre, melyek összefoglaló címe: apostolkodás.

Kérdéseitek elseje: *Jézus gyógyított, csodákat tett; az egyház miért nem alkalmazza ezt a lehetőséget?* Válaszok: Jézus korában még nem tanították 6-9 éven keresztül az egyetemeken a gyógyítás tudományát, s e tanulás nélkül a gyógyítás ma kuruzslásnak minősül. Ami pedig a csodákat illeti, Lourdes-ban az orvosok jegyzőkönyvezték a csodás gyógyulásokat. Ezek legnagyobb részét ma már természetes okokkal meg tudják a mai orvosok magyarázni. Kérdés tehát, hogy vannak-e a természet törvényeivel nem magyarázható események? Szélesítve a problémát: belenyúl-e Isten az általa megteremtett világ törvényszerűségeibe? Dolga-e az egyháznak, nekünk egyenként, a papoknak, a hierarchiának: a püspököknek, a pápának, hogy csodákat tegyünk? Azt hiszem, hogy nem. Jézus az Isten Országának mátéi ítéletablójában *etetést, itatást, felruházást, befogadást, betegek és rabok meglátogatását* kívánja tőlünk. Azt hiszem, hogy a gyógyítást hagyhatjuk az orvosokra (magunk is hozzájuk megyünk, ha valami bajunk van), a csodákat pedig hagyhatjuk Istenre. Megint megvallom, hogy még senkit sem tudtam meggyógyítani, még kevésbé tudtam csodát tenni, s nem is kértem Istentől ezt az utóbbit. Azt hiszem, hogy az, amit Jézus kíván tőlünk, ennél sokkal több: a szeretet civilizációjának a megteremtését kívánja. Ehhez csak szeretnünk kell, s hogy ez mit jelent, tisztáztuk tegnap.

Jöhet a második kérdés: *Jézus búcsúbeszédeiből mit tanulhatunk?* E búcsúbeszédek János evangélista kompozíciója: Jézus velük töltött utolsó óráinak a hangulatát akarja tolmácsolni nekünk. Számomra az a legnagyyszerűbb benne, hogy a halál és megszégyenülés előtt álló Jézus nem önmaga bajaival foglalkozik, hanem ilyen helyzetben is képes tanítványaira figyelni, és azt mondani, amire nekik szükségük van: *Nem hagylak árván titeket. Atyám házában sok lakóhely van. Ha elkészítem, elviszlek titeket is oda...* s a többi.

Jöhet a harmadik kérdés: *Mi az oka annak, hogy a szekták hatékonyabbak, mint mi; hogy aktívabbak a hívei?* Erre csak azt tudom válaszolni, hogy a tapasztalt tények alapján Istennek

nincsen – választott népe. A zsidók sem voltak azok, s mi, katolikusok, sem vagyunk azok. Isten gondoskodása az emberiségről nem Ábrahámmal, Jézussal vagy Mohameddel kezdődik, hanem az ember megteremtésével. Azt csak a különböző vallások képzelik magukról, hogy Mózes vagy Jézus vagy Mohamed élete, tanítása, példája helyettesítheti a rájuk hivatkozók életpéldáját. De ezzel még csak azt válaszoltam meg, hogy mi miért vagyunk kevésbé hatékonyak, kevésbé aktívak, de nem azt, amit a kérdező kérdezett: Miért hatékonyabbak a szekták? Hát azért, mert ők nem bízzák valaki másra a hatékonyságot és az aktivitást. Mi rábízunk a rabbikra, a papokra, a muftikra. Mondok egy példát az egyszeri plébánosról, abból tanulhatunk. Elmondja vasárnaponként a tíz órás nagymisét, megebédel, pihen egy kicsit, majd átmegy kettőre a templomba, hogy elmondja a vasárnap dukáló litániát is. Egyre kevesebben jönnek a litániára, s a plébános elhatározza, hogy amikor már senki se jön, akkor utoljára mond vasárnap litániát. Bekövetkezik minden buzdítás és hirdetés ellenére is ez a helyzet. Ketten vannak rajta csak: a plébános és a harangozó. A következő vasárnap a plébános ebédutáni pihenése után, két órákor, elmegy sétálni a faluba. Találkozik egy atyafival, aki a plébánost látva megáll, s megbotránkozva mondja: De Plébános úr, hát most litánia van. A plébános válaszol neki: Az volna bizony, de senki se jön el rá. Az atyafi nem érti, és mondja a következőt: *De hát litániának, annak lennie kell!!!* Három felkiáltójellel. Ez az bizonyos helyettesítési mechanizmus. Arra tartjuk a papot, azért fizetjük az egyházi adót, hogy litánia pedig legyen akkor is, ha senki se megy el rá. A szektákban még nem él ez a mechanizmus. A szekták előtt még ott van Jézus közösséggyűjtő gyakorlata, melyben a Tizenkettő nem helyettesítette senkivel se önmagát, hanem ott volt, ahol Jézus tanított. A szekták az emberiség és az Isten reménye. Amíg ők vannak, addig még arra is van remény, hogy mi, katolikusok is, megembereljük magunkat példájuk nyomán.

Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy miként kezdődött mindez nálunk, ez a litániás, elkutyulási folyamat. Amikor Jézus magára hagyta a Tizenkettőt, Pünkösöd után azonnal kezdődött. Hogyan? Így: Péter beszédet mond Jézusról, nagy tömeg hallgatja őt, lehajtják bűnbánó fejüket, s utána Péter mit csinál? Előveszi a slagot, s megkeresztel egyszerre négyezer férfit. Nem lehet ilyen jó prédikációt tartani, kedves Péter – mondom neki. Ha nem így történt, akkor Lukács rosszul tudósít bennünket az Apostolok Cselekedetiben.

Most egyszerre következik négy kérdés: *Mi a módszere annak, hogy az emberek jobb belátásra térjenek? Mik az evangelizálás legjobb módjai? Hogyan hirdessük az evangéliumot? Mik a hirdetés gyakorlati lépései?* Válaszként elmondom Jézus módszerét az evangélium hirdetésére. Mi az? Csak beszélt és beszélt és beszélt, s közben gyógyított. Liturgikus, vallási cselekményt pedig a három év alatt egyetlen egyet csinált, ami valójában kettő volt. Igaz zsidóként megülte a széder-estét, megvacsorázott tanítványaival, elfogyasztotta velük a sült bárányt, s ugyanakkor, azaz utána a vacsora maradékából adott még nekik testeként-véreként egy darab kovásztalan kenyeret, majd megitta őket a borospohárból. S mondta: *Ezt tegyétek az én emlékezetemre!* Ezt? Amit Jézus a három év alatt csak egyetlenegyszer tett? Dehogya is ezt. Arra kell emlékezniük a tanítványoknak, amit Jézus a három esztendő alatt tanított és tett. Amit az utolsó vacsorán tett, azt is tegyék, de nem erre kell emlékezniük ezzel, hanem a többire. Mért nem arra emlékezünk pl., hogy szeressük ellenségeinket is?

Amikor 65 éve pappá szentelt egyházam, még én is boldog lettem volna, hogy egyszerre négyezer embernek prédikálhatok, aztán rájöttem valamire. Arra, hogy Jézus nap mint nap a maga Tizenkettőjének prédikált. Nem nagyiparos akart ő lenni a minden napokban, hanem csak kisiparos. Miből tudom ezt? Abból, hogy mennybemenetele után ezt mondta nekik: *Menjete el az egész világra, s tegyetek minden nemzetet a tanítványaimmá.*

Azokban a boldog időkben, amikor a magyar anyák még nem karriert akartak építeni, hanem gyerekeket szültek, '43 őszén, Tatára helyeztek, s megkaptam többek között az I/A osztályt, hogy magyar nyelvtanra meg Petőfi János vitézére tanítsam őket. 62 gyerek figyelte,

amiket mondtam. A mai pedagógusok elborzadnak e számon. Magam csak dolgozatjavításkor borzadtam el, amikor bizony ráment egy egész délutánom, mire kijavítottam az osztály dolgozatait. De csak a nyelvtanra kellett megtanítanom őket meg arra, hogy Iluskának a patakból kilátszott a térde – Kukorica Jancsi gyönyörűségére. Csak arra, de nem arra, hogy Jézus tanítványai legyenek. Ahhoz a 62 sok lett volna, ahhoz elég a 12 is.

A szekták azért hatékonyabbak, mert azokban nem lehet katolikus módra vallásosnak lenni. Milyen az? Kifizetni az egyházi adót, s ha éppen ráérünk, elmenni vasárnap a templomba, s ha prédikáció után késve, még felajánlás előtt érkezünk, akkor érvényes a misénk. Tanítványokká kell tenni az emberiséget. Az emberiség létszáma: hat és fél milliárd. Ha ezt 12-vel elosztjuk, marad 600 millió. Katolikus pap pedig van összesen fél millió. Ha ezt 12-vel beszorozzuk, az már – vagy még csak – 6 millió. Hogy mindezt elmondjam értelmesebben is: mondani mondhatjuk, hogy van Glóbusunkon 1 milliárd katolikus, de ezek nem tanítványok, csak megbotránkoznak, ha litánia idején a papot sétálni látják.

Jézus azért küldte a Tizenkettőt, hogy elvégezzék az emberiség Istenhez térítésének feladatát, küldetését. Apostoloknak akarta őket! Mennyit akart? Annyit, amennyi meg tud birkózni a feladattal. Mennyi tud megbirkózni? Hátha hat milliárd az emberiség létszáma, akkor kell ezekből az apostolokból 600 millió. Olyanok, akik tanítványok. Akik tanítóik segítségével emlékezni képesek arra, amiket Jézus a három esztendő alatt tanított, és tanítványokká lesznek, azaz elmondják másoknak, amit Jézustól tanultak.

Ha nincsen hatszáz millió belőlük, az sem végső baj. Jézus azt tanította, amit a lelkünk mélyén mindannyian tudunk. A mohamedánok is, az indiaiak is, a kínaiak is. Azt, hogy akkor szeretjük vissza Istenünket, ha jók vagyunk mi, emberek, egymáshoz. Ha muftik, ha lámák, ha boncok mondják el ezt azoknak az embertársainknak, akikhez mi nem jutunk el, nincsen semmi baj. De a sétáló és padban ülő, s a templomba el sem menő katolikusok koncepciójával fel kell hagynunk.

Jöjjön az utolsó előtti kérdés: *Hogyan evangelizáljanak azok, akik nem tudnak beszélni hitükről?* Az ember – beszélni képes élőlény. Ha tele van szívük azzal, amit Jézusról tanultak, akkor beszélni is fognak róla. A Bokorban ezt annak idején így mondtuk: lehetetlen, hogy ne találj környezetemben két magadnál butább embert. Azoknak Te is elmondhatod, amit megtanultál a csoportodban Jézusról. Ha keveselled a kettőt, végez helyette karitászmunkát!

S végül az utolsó, a 32. kérdés: *Milyen egy Jézusnak tetsző egyházközség?* Kell hozzá egy pap, aki elolvasta a Lelkipásztori marketinget, s ezért jól tudja, hogyha a fejetetejére áll, akkor se tud eljutni mindazokhoz, akiket a püspöke rábízott. Ki kell nevelnie tehát csoportvezetőket, akiknek segítségével meg tudja tízszerezni, százszorozni az energiáit. Ha akarnátok ilyen egyházközséget látni, felkereshetitek Magyarországon Törökbálintot. Bohn Istvánnak hívják a plébánosát. Amen.

Búcsúzásként ideírok még egy patront az egyházközségi zsinat anyagából, amit hallottatok már decemberben.

HOVA ÉS KIHEZ MENJEN AZ ISTENLÁNYA?

Akár hiszitek, akár nem, kiváló értesülések birtokába jutottam. Megtudtam, hogy a Jóisten készül valamire. Hogy mire? Még egyszer megteszi, amit egyszer már elkövetett. Újra elküld valakit hozzánk. Azt is tudom, hogy kit. Ezúttal a lányát. Hogy mért éppen a lányát? Úgy hírlik, hogy nincs elragadtatva attól, amire a Fia jutott. Hogy honnan tudom? Hát csak úgy kiszivárgott valami bennfentestől, aki szeret hallgatózni. Nekem legalább is úgy mesélték, hogy éppen ültek a szövőszékük előtt, egy olyan nagyobbacska szőnyegen dolgoztak, s közben, hogy jobban teljék az idő, beszélgettek.

Tudod lányom – mondta a Jóisten –, ezek a férfiak valahogy mindig elbarmolják a dolgokat. Arra gondoltam, Te talán többre jutnál. Keresnél magadnak tizenkét lányt. Lehet azért talán egy-két fiú is köztük, de azért ennek még gondolj jól utána. Szóval keresnél te is magadnak tizenkettőt, s elmagyaráznád nekik, hogy mi a módi nálunk. Abban reménykedem, hogy te talán többre jutsz majd, mint a bátyád.

Hallgatta, hallgatta anyja beszédét az istenlánya, aztán nagy nehezen megszólalt: De Anyám, a lányok férjhez mennek, aztán gyermekeket szülnek, meg szoptatnak, nincs nekik módjuk... Itt elakadt a beszédben, mert nem tudta, hogyan fejezze be a megkezdett mondatot. Nem tudta megmondani, hogy mire is nem képesek azok a szegény lányok, akik férjhez mennek, gyerekeket szülnek meg szoptatják őket.

– Mire nincs nekik módjuk? – próbált segíteni neki a Jóisten. De hiába próbált. Még annyit tudott mondani szegény istenlánya, hogy "szóval...". Le se tudta vinni a hangját, csak elakadt az a magasban. Magának a Jóistennek kellett továbbvinnie a megfeneklett beszélgetést.

– Hát éppen azért küldenélek Téged, mert a lányok férjhez mennek, meg szülnek, meg szoptatnak. Hát éppen azért, mert a szülés meg a szoptatás miatt nemigen tudjátok csinálni azokat a dolgokat, amikre a férfiak mindig találhatnak módot. Mikre? Hát csakúgy példaként mondok most kettőt neked a vastagjából: hont foglalni, meg vallást alapítani... Ilyesfélét csinálnak, erre találhatnak ők mindig módot. Ráérnek. Rá, mert nem kell se szülniük, se szoptatniuk. Az ilyesmikből pedig rendre az lesz, hogy van olyan, aki király; meg van olyan, aki nem király... Meg hogy van olyan, aki pap; meg olyan, aki nem pap..., meg így tovább. Érted ugye, lányom? Van olyan, aki parancsol, meg olyan, aki engedelmeskedik. Ahogyan odahaza is csinálják, csinálnák, ha hagyják nekik. Az északi féltekén már egyre kevésbé hagyják.

Elfogyott a pamut a Jóisten kezében, másik motringot vett ki fonalaskosarából, aztán folytatta volna: Hol is hagytam el? – gondolkodott erősen. Ja igen, a királyoknál meg a papoknál. Tudod, nemcsak az van, hogy parancsolgatnak s engedelmeskedtetnek. Hanem, hogy persze össze is vesznek egymással. Az egyik király a másikkal. A másik pap az egyikkel. Mért teszik? Hát csak azért, mert egymást is engedelmeskedtetni akarják, ha már egyszer az isten kegyelméből vagy mi a jójából lettek királyok meg papok. Légy a hűbéresem, fizess nekem adót! – mondták régebben. Csatlakozzál ehhez meg ehhez a szövetséghez vagy szerződéshez – mondják újabban, de ez ugyanazt jelenti, amit a régi szöveg. Figyelsz-e rám?

– Figyelek Anyám, erősen – mondta az istenlánya. – Jó, akkor mondom tovább. Tudod, ezek a királyok nemcsak veszekednek, de verekednek is egymással. Annyira az engedelmeskedtetés-srófra jár az eszük, hogy mind csak parancsolni akarna, aztán egyik se enged a másiknak, s jön a verekezés. Jaj, leányom, olyan éretlenek. A papok is csak ezt csinálják. Itt van most ez a szerencsétlen kis rigai ortodox pátriárka is! Ha a konstantinápolyinak engedelmeskedik, megharagszik rá a moszkvai pátriárka. Ha a moszkvainak, akkor meg a konstantinápolyi.

Aztán – folytatta a Jóisten – még engem is belekevernek gyerekes éretlenkedésükbe. Azt mondják, nem maguk miatt tökéletlenkednek ám, hanem az én kedvemért nem engedhetnek ők a negyvennyolcból. Nem engedhetnek, mert mindegyikük – akár a pap, akár a király – az én helytartómnak, megbízottamnak, meg még mimnek nem képzelem, meg állítja magát. Így aztán nemcsak hogy verekednek, hanem az én megbízásomból, kívánságomra meg örömömre és nagyobb dicsőségemre verekednek.

Ekkor végre megszólalt az istenlánya: – Anyám, ezek a királyok meg papok olyan buták, hogy ezt el is hiszik Rólad, vagy csak hazudják ezt a népeknek? Hazudják, hogy azok jobban engedelmeskedjenek nekik? – Melyik micsodás – válaszolta neki az Jóisten. Látom, lányom, forog az eszed. Tudod, van közöttük olyan, amelyik ilyen buta. Van, aki meg csak hazudja. De akár buta, akár hazudós, mindenképpen belekevernek minket számázkodásaikba, pusztító

és véres verekedéseikbe. A legborzasztóbb pedig az egészben az, hogy amelyikük nagyobb tud ütni, azt gondolja, hogy ez bizonyítja is már, hogy igaza van. Tetejébe még hálaadó istentiszteletet is tart, mert hát a tömeggyilkosságból épülő győzelmet – mi sem természetesebb, hogy – én adtam neki. Persze nemcsak az egyik oldalon az én érdemem a sikeres vérengzés és országpusztítás. A másikon is az. Akit pedig legyőztek, nagyon bizakodik bennem, hogy én, mint igazságos isten, mindent megteszek majd annak érdekében, hogy a másik táborban levő gyermekeimet legyilkolják, s így ő busásan megfizethessen az elszenvedett vereségért.

– Keserves história ez, lányom. A bátyád próbálta megmagyarázni a Tizenkettőnek, hogy mindebből aztán összesen és semmi sem igaz. Semmi, mert "ez a véres Isten nincsen". De mire az a tizenkét fiú ebből valamit megértett volna, addigra a királyok s a papok közakarattal már keresztre is feszítették bátyádat. Ami pedig utána lett, arról már jobb, ha nem is beszélek. A kard, a kereszt meg az Isten... – ezt a hármat egy szuszra engedik ki szájukon a Jézust nagy buzgón emlegető apostolutódok, meg apostoli királyok. Olykor magam is csodálkozom magamon. Hogyan is teremthettem ezeket az okos – s még ők mondanak titeket tyúkeszűeknek – férfiakat?

Addig-addig mondta ezeket, meg az ilyesféléket a szövőszék mellett a Jóisten, amíg csak nagyot nem sóhajtott az istenlánya. – Jól van, Anyám, elmegyek... Megpróbálom. Hátha a lányok értelmesebbek. S megértik, hogy nem az a kedves Noked, aki nagyobb tud ütni. Hanem, aki megfordítja a vánkost; meg aki tudja még, hogyan kell a szita szélét megvergetni, mikor a liszt megtömörül; meg a rétestésztát úgy meggyúrni, hogy egy nagyasztalom kézfejjel addig lehessen húzogatni, vékonyítgatni, amíg elszórhatjuk már rajta az almát, a mákot vagy a túrót.

Rendben van lányom – mondta neki a Jóisten –, most már csak azt mondd meg, hova s kihez röpjön a főangyal, a Gabriella. Kit választasz magadnak földi apául? Én eredetileg ugyan anyára vagy ifjú párra gondoltam, de egyes székesfehérvári pszichológusok úgy gondolják, hogy a férfiak saját lányaiktól tudnak leginkább emberséget tanulni. Hát kit választasz? Odalent kinek a jánygyermeke akarnál lenni? Néger akarsz lenni vagy indonéz, mongol vagy japán, esetleg kínai? Avagy talán a rablásban és tömeggyilkolásban világbjá-nokká lett fehérbőrűek, a keresztények közé mennél inkább? Netán azok közül is a magyarokhoz? Melyikükhöz? A vasárnap templomba járók valamelyikéhez? Kisközösségekbe tartozókhöz? Netán valamelyik most házasodni készülő harmadik nemzedékbeli bokorbelihez? Ott akarnál elsőszülött lány lenni? Vagy éhezők, nyomorgók közé születnél inkább? Avagy azért inkább oda, ahol a boylerben mindig találsz melegvizet, meg ahol van TV is, meg telefon? Úgy csinálom, ahogy Noked a legkedvesebb. Tegnap szóltam is már a főangyalnak, hogy ma szót ejtek Veled a dologról. Erősen készülődik, zsírozza is a szárnyait a hosszú útra. Mondjad már, hova küldjem Gabriellát.

Mit mondott, mit nem a Jóistennek – el nem mondhatom. Hiába nyomogattam akármelyik gombot is a masinámon. Azon túl, hogy "Gabriellát", üres maradt a képernyőm. S nem tudtam meg, hova és kihez ment emberlányának megszületni az istenlánya, hogy megvalósuljon végre a Földön a szeretet civilizációja. Az az Ország, amelyben nem uralkodunk, nem gorombáskodunk egymással, ahol nincs több ruhám s cipőm, külön étel és italom, mint testvéremnek. Az Ország, ahol osztozunk, és csináljuk egyebekben is azt, ami odafent a módi. Odafent, az istenlányáék világában, ahonnan az istenlánya le akarna jönni, hogy végre legyen már valami abból, amit a Jóisten öröktől fogva megálmodott rólunk.

97. HÚSVÉTI NAPLÓ

2007. április

Piarista köz, 2007. március 25.

(A fenti dátum igaz, ezt mutatja naptár, de az alábbi szöveg archív. Csak most találtam rá. Nyolc éve mondtam tavaszon- Széphalmon.)

Testvéreim Jézusban! Első szavam a köszöneté. Köszönöm, hogy meghívtatok. Utoljára 17 esztendővel ezelőtt szólhattam egyházközséghez. Az elmúlt másfél esztendőben szólhattam ugyan már templomban is valakikhez: de csak a Bokor egy-egy jeles alkalomra egybegyűlt népéhez. A mai napon, papságom 57. évében, körötökben valamit újra kezdek. Örülök neki. Megköszönöm Istennek és Nektek. Ennyit bevezetésül. Most pedig dologra.

Harmincas évei derekán Jézus otthagyja faluját, házát, ácsműhelyét. Gyalogol vagy száz kilométert, hogy bemerítkezzék Jánosnál a Jordán vizébe, majd egy onnan 20-40 kilométerre fekvő pusztának veszi útját. Mit visz magával útipoggyászként, nem tudjuk. Böjtölni megy. Hetek telnek így el, s mire befejezné böjtjét, megkísérti a Sátán. Miért ment a pusztába magányába? Miért akart magában maradni? Miért vonta ki magát megszokott életéből, környezetéből, napi munkájából? Miért tesz ilyet az ember? Tisztázni akarhatott valamit, aminek tisztázására az otthoni körülmények nem biztosítottak neki elegendő csendet, nyugalmat. Úgy volt o is, mint akármelyikünk? A nap folyamán jut eszünkbe: ma még nem is imádkoztunk..., s ágyunkba zuhanva mondjuk: Hálát rebeg lelkem, hogy egész napon át úgy szeretted engem? Elalszunk a mögöttünk levő nap gondjaival, s másnap az iskolából, munkahelyről elkésés gondolatától úzva kezdjük meg napi rohanásunkat? S még jó, ha valami csodaként megőriztük eleink örökségét, s a vasárnap délelőtti misére - rohanva, rohanás nélkül - megérkezünk egy kis nem negyvennapos, csak ötven perces belemerülésre?

Milyen volt Jézus názáreti élete? Jézus is úgy élte napjait, ahogyan mi? Hat napot élhetett úgy, de a hetediket, a *szabbat-ot*, a nyugalom napját biztosan másképpen töltötte el, mint mi. Szigorú társadalmi szokások vigyáztak rá, hogy a nyugalom napja a pénteki esthajnali csillag feljövésétől a szombati esthajnali csillag feljövéséig végig valóban a nyugalom napja legyen. Izraelben ez a 24 óra Istenbe merülésre volt szánva Jézus idejében. Mégis: ami csendet Názáretben képes volt megteremteni a maga számára, az nem elégítette ki őt. Különben nem ment volna a pusztába. A szinoptikusok három egymástól különböző erejű igével - vitte, üzte, kiüzte - adják tudunkra, hogy a Lélek bírta őt rá, hogy otthagyja otthonát. Nyugtalan volt, nem maradhatott tovább. Hogyan lehetett ekkora hatalma rajta a Léleknek? Ha valaki erre ezt válaszolja: már hogy a csudába ne lett volna hatalma a Szentháromság Második személyén a Harmadiknak? - félő, hogy már vége is számára a nagyböjtnek. Miért? Mert már fel is mentette magát, mert már ott van jól beidegezett önbecsapási mechanizmusunk zsákutcájában: Jézus ezt is meg mást is megtehetett, hiszen Isten volt, ezzel szemben tőlem, kisbajos embertől Isten sem kívánhatja... Mit? Hát éppen azt, amit kíván. Mit kíván? Elmondja Isten - Jézus vagy akárki más által is -, amit mindannyiunktól kíván. De csak a Lélek mondja meg kinek-kinek egyenként, lelkünk csendjében, hogy személy szerint tőlünk mit kíván. Ha más mondja nekem, hogy mit kellene tennem, ismét nyert- azaz veszített - ügyem van: hogyan lehetsz ilyen értetlen velem szemben... ha ismernéd körülményeimet, nem mondanál nekem ilyen képtelenségeket, nem lennél ilyen szeretetetlen velem szemben... stb.

Van az Istennek olyan üzenete, amely mindannyiunk számára azonos: tennünk kell Isten akaratát. Van lelkiismeretünk, s az beszél. Elnémíthatatlanul. Akkor is, ha nem hallgatunk rá. S van Istennek személyre szóló konkrét üzenete is, de ezt csak az hallja meg, aki hallgatni is akar arra, amit hall belülről. Jézus ez utóbbiak közé tartozott, és azt hallotta, hogy el kell mennie a pusztába, s végig kell ott gondolnia, mire kell felhasználnia életét.

Valamit végig gondolt a 40 nap alatt. A Sátán azt próbálta megmagyarázni neki, hogy annak, amit Jézus akar, nincs semmi értelme. Értelme annak van, amit a Sátán kínál fel életprogramként: kövekből kenyereket varázsolni, sértetlenül leugrani tudni a magasból, Sátánt imádás fejében elfogadni tőle a világ minden országát s azok dicsőségét. Ez a reális program, minden egyéb csak felhőkanalazás. Azért kísérthette őt ezzel a Sátán, mert Jézus a negyven napos böjt során nem ezekre az eredményekre jutott. A Sátán nem kizárólag Jézusnak áll szolgálatára. Nekünk is magyaráz. Magyarázatának kétezer esztendő summája: amit Jézus akar, nagyon szép, de kivitelezhetetlen. Műkifejezést is gyártotta kétezer esztendő e sátáni szövegről: amit Jézus akar, az csak utópia. Nincs hely, ahol megvalósítható. A ti Banditok kitalált ifjúságában egy másik műkifejezést: amit Jézus akart, az elpídiá, ének a reményről.

Ha ma akadna valaki, aki otthagyja mindennapi életét, hogy elmenjen 40 napra a pusztába, s ott valami jézusi, utopiás-elpídiás eredményre jutna arról, hogy mire is kell felhasználni életét, biztos lehet benne, hogy megtiszteli őt is látogatásával a Sátán. Herbert Haag, a tudós tübingeni professzor megírhatta ugyan könyvét: Búcsú az ördögtől, s én nem is vitázom vele arról, hogy van-e Sátán vagy nincs, de abban biztos vagyok, hogy a hangját hallatni fogja, ha valaki újra ilyen eredményre jut. Biztosan, mert úgy teremtett meg bennünket Isten, hogy választhatunk: elkerüljük Jézus útját s annak végét, a Golgotát, meg nem kerüljük el. S a Sátán jóságos hozzánk: meg akar menteni minket a Golgotától. Ha nem akarjuk elkerülni, ő gondoskodik róla, hogy oda is kerüljünk. Jézust is meg akarta menteni... ő nem állt kötélnek... s oda került.

A jézusi visszautasítás refrénje: Isten. Az ige érdekli őt, amely Isten szájából jön... Ne kísérsd a te Uradat, Istenedet... a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj. Jézus olyan útra akar lépni, mely kiszabadítja őt magát és minden követőjét a Sátán bűvöletéből. Miért? Mert Istentől való, s ennek folytán szereti az embert. Vállalkozik ezért az utópiára, az elpídiára, a Golgotára.

Lemond a marhacsapásról, s választja az Utat, amellyel azonosítja önmagát: Én vagyok az Út. Mi ez az Út, amelyet Jézus kiformált a pusztában, s amelynek ellen énekét adja a Sátán három kísértése? Mondhatok végeredményeket, amelyek az elmúlt félszázad során dolgozódtak ki. Cseréld le a világ három kategóriáját: jóbarát, semleges, ellenség – az egyetlen jézusi kategóriára: felebarát. Hatmilliárd a felebarátaid száma, és senkit se kezelhetsz se közömbösként, se ellenséggént. Vagy: légy kicsiny, szegény és szelíd, s ne akarj felebarátaidnak fölibe kerekedni azzal, hogy tied az első hely, a gyermekeidnek meg tudod adni azt, amit mások nem tudnak megadni, s a legerősebb katonai szövetségek garantálják biztonságodat. Vagy: szolgálj, adj és teremts békét magad körül, lemondva arról, hogy uralkodol, hogy kiváltságokra törekedél, s hogy bizony megvéded szerzett jogaidat azoktól, akik megirigylik tőled azokat. Vagy: ne kiváltságokra és azok megvédésére törekedjél, hanem osztozásra, hogy megvalósulhasson, amiről Petőfink énekelt: a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet; meg amiről Vörösmartynk húzta a vonót: amikor a viszály elvérzik a csatákon. Jézus visszautasítva a Sátán kísértéseit azzal a végeredménnyel jön elő a pusztából, hogy mondhat meg tehet a Sátán, amit akar, az Isten országa lehetséges. A szeretet civilizációja megteremthető. Nem pusztá álom. Neki arra kell felhasználnia életét hogy ez a munka elinduljon, kerül, amibe kerül. Nem tizenéves már. Benne van a férfikorban. Negyven felé tart már. Majd keres magának tizenéveseket, akiknek elmagyarázza, hogy mi fán terem az Isten országa.

A pusztából kijövése óta eltelt kétezer esztendő keresztény és történelembe írt summája, hogy ez a jézusi vállalkozás - csak álom. A keresztényeknek nagy az öntudata, de ez az öntudat nem abból forrásozik, hogy a jézusi célkitűzést közelebb hoztuk a megvalósuláshoz. Egyebekből, amire nem érdemes szót vesztegetni. Azért nem érdemes, mert bármely egyéb vallás és kultúra könyveiben és szótáraiban megtalálhatjuk megfelelőit: a

magasabbrendűség-tudat különféle változatait. Foglalkoznunk csak azzal érdemes, ami lehetővé teszi, hogy Jézus az ő nevét emlegetők körében tanítványokra, követőkre találjon.

Ennek feltétele, hogy visszautasítsuk a Sátán mai és nekünk szóló ajánlatait. Képesek vagyunk-e erre? Jézusnak a negyven napos pusztai böjtre volt hozzá szüksége. Exodusra. Názáretben képtelen volt rá. Ki kellett jönnie onnan. Valami rábírta, hogy kijöjjön. Valamit látott Názáretben is, pusztánélkül is. Mit? Azt, hogy ami van, az nem megoldás.

A mi exodusunknak is ez a feltétlen feltétele. Látni azt, hogy ami van, az nem megoldás. Nem biztos, hogy akarunk ilyesmit látni. Ha én most itt Jézus nevében beszélhetek, ha én itt most azért szólok, hogy egy magát Jézusról nevező hallgatóság valóban Jézus tanítványa és követője legyen, azt kell megmutatnom, hogy ami van, az nem megoldás. Megpróbálom.

Szoltsenyicin Rákostály c. regényében beszélget egymással két Gulagot már megjárt és megszenvedett elvtárs. Az idősebb mondja a fiatalabbnak: "Elvtárs, ne tévesszék meg szenvedései: a kapitalizmust örökre elvetette a történelem". Mire gondolt? 150 évvel ezelőtt Marx, a Biblián nevelődött, majd meg is keresztelkedett zsidó eljutott arra a megállapításra, hogy amíg van magántulajdon, nincs megoldás. Osztozás nélkül reménytelenül a harácsolás, rablás és verekedés az emberiség élete. Az azóta eltelt százötven esztendő azt is igazolta, hogy az erőszakkal megszüntetett magántulajdon sem képes másra, mint a magántulajdon - bizonyos pozitívumokkal (csak gyáron belül van munkanélküliség) és rettenetes negatívumokkal (Gulag meg annak ismert hazai megfelelői). E történelmi tapasztalat birtokában visszabutulhatunk 150 esztendőt és reménykedhetünk abban, amit Szoltsenyicin elvtársa szerint örökre elvetett a történelem. Aki erre a reménykedésre a nukleáris és ökológiai halál s a tőkés társaságok világuralmának egyéb és előkészítő jellegű fenyegetéseinek láttán képtelen, az eljuthat Jézus pusztába indulási alaphelyzetébe: ez nem megoldás. A megoldás, az Isten akarata, mindenki számára szóloán nyilvánvaló: az osztózás, s ezért a gazdag ifjúnak el kell adnia vagyonát, ha Jézus tanítványa akar lenni.

És mi az Isten akarata az én, a te, az ő számára? Ennek megtudakolására kell a csend. Egyházunk a Nagyböjt első vasárnapjának liturgiájával erre figyelmeztet minket.

Piarista köz, 2007. március 26.

Kettesben maradtunk az ebédlőben egyik kispapunkkal. Árpádház Boldog Margitról került szó. Megkérdem őt: Attila, ha Jóisten volnál, te kívánnád ettől a kislánytól, hogy halálra gyötörje magát érted. Semmiképpen sem Gyurka bácsi. Két nap múlva újra kettesben maradunk. Attila, gondolkodtál-e azon, amit a múltkor mondtál nekem? Nem, Gyurka bácsi. Min gondolkodnak ezek az aranyos húsz éves fiatalok? Gondolom, a tankönyveiken, melyekből vizsgázniuk kell.

Velem egy folyosón van a szobája Endrének, aki tanítja nekik a fundát, az alapvető hittant. Elkérem Banditól a funda-jegyzeteket. Négy kötet: Vallás - Krisztológia - Kinyilatkoztatás - Egyház. Ez utóbbiban találok Gerhard Lohfink neves német professzor írását. S annak 2.3.5. megjelölésű fejezetét. melynek címe: **Az utolsó vacsora**. Elolvastam, s írtam valamit róla. Lohfink szövegét is hozom - dőlt betűkkel. A magam megjegyzéseit pedig állókkal, és számozottakkal is - összesen 13-mal.

Milyen összefüggésben van Jézus utolsó vacsorája azzal a kísérlettel, hogy Izrael minden tagját összegyűjtse a baszília közeledő megvalósítása végett?

/1/ Jézus tudta, hogy - akár Izraelben, akár másutt - sokan vannak a hivatalosak, és kevesen a választottak. Hív a maga jóhírével mindenkit, de széles az út, mely romlásba visz, és keskeny az út, mely az életre vezet, és kevesen találják meg azt. Ezért Jézus soha sem hitte, hogy Izrael minden tagjánál sikere lesz. Isten országa a választottaké s a keskeny úton járóké. Ezek valósítják meg az Országot. Ezek nélkül nem tud az Ország közeledni. Ezek nélkül Jézus nem tud Isten Országát csinálni. Csak a Hozzá közelítőkkel.

Megmaradt-e Jézus ennek az étkezésnek a során abban az Izraelhez fordulásban, mely jellemezte őt; elmélyítette-e azt, megerősítette-e, vagy pedig halálának közeledtével elfordult Izraelről, és az eucharisztia alapításával valami újat alapított?

/2/ Jézus az utolsó vacsorát akkor rendezi, amikor tudja már, hogy a főpapok, írástudók, vének hamarosan halálra adják. A hivatalosak, a széles úton járók, az Isten Országát megvalósítani nem akarók vezércsapata nem viseli el tovább Jézusjelenlétét Izraelben. Jézus nem disszidált Izrael földjéről, bár az írástudók bízatták erre; megmaradt hazájához, népéhez ragaszkodónak. Vallásához is ragaszkodott, mert tanítványaival együtt elfogyasztja a húsvéti bárányt - az előírások szerint. De a zsidó vallási lakomát megtoldotta az eucharisztia alapításával. Az eucharisztia alapítása megmásította-e a zsidó Jézus Izraelre vonatkozó szándékát, hogy Isten országát keresse továbbra is? - ez volt szövegünk kérdése.

Először is az tűik fel, hogy a közeledő halál ellenére Jézus megmarad Isten országának várásában.

/3/ Semmi feltűnő nincs benne. Jézusnak ez az élete. Ezt nem változathatja meg, hogy a főpapok, írástudók, vének halálra szánják: majd feltámad, majd elküldi a Lelket. És nemcsak várja ennek az Orzágnak az eljövételét, hanem dolgozik is megvalósulásáért – élete utolsó lehetéig.

Ezt mutatja a Mk 14/25 (ph. Lk 22.16.18) eszkatologikus kitekintése. A rövidebb márkai fogalmazásban ez így hangzik: "Amen, mondom nektek, nem iszom többé a szőlőtő terméséből

addig a napig, míg az újat nem iszom Isten országában. "

/4/ A főpapok, írástudók, vének nem teszik lehetővé számára a további borivást földi életében, tehát issza majd az új bort Atyjánál a transzcendens Isten Országának lakomáján. Változatlan tehát elkötelezettsége Atyja irányában.

Jézus tehát kitart amellett, hogy a beteljesedett baszileiának az a lakomája, amelyről a Mt 8,1/k és a Lk 14,16-24 beszél, létrejön majd. A Mk 14,25 eszkatologikus kitekintése nemcsak a halál megjövedölése, hanem mindannak a megerősítése, amit Jézus a baszileia eljövételéről hirdetett.

/5/ Jézus soha nem mondotta beteljesedett lakomának azt, ami a transzcendenciában történik. Az ő jóhíre a földön megvalósuló Isten Országról beszélt, amelynek mintája a transzcendens. Az idézett szöveg csak arról tudósít, hogy természetesen odaát is van lakoma. S ennek az Orzágnak a létrejövéséről nem beszélt, csak arról, hogy a keskeny úton járók majd Vele együtt eljutnak oda.

A kérdés csupán az, hogy milyen néppel ünneplik majd meg Isten országának lakomáját. Ennek a megválaszolásához döntő jelentőségű a Mk 14,17-ben áthagyományozott híradás, miszerint Jézus az utolsó vacsorát, meta tón dódeka (a Tizenkettővel) ünnepelte. A Tizenkettő az összegyűjtendő eszkatologikus Izrael reálszimbólumául rendeltetett. Hogyha az utolsó vacsora keretében ünnepélyes gesztussal nekik kínálja a kenyeret és a bort, akkor Izrael képviselője a Tizenkettő által nyilván a leglényegesebb pontját éri el. Nem mint magánembereknek, hanem mint egész Izrael reálszimbólumának jár ki nekik a halálba menő Jézustól a kenyér és a bor átnyújtása, mint az üdvösség adománya. Nem csupán a Tizenkettő asztalközösségül történő feltűnő kiválasztása mutatja, hogy milyen határozottan egész Izraelre irányul Jézus cselekedete az utolsó vacsorán.

/6/ A keskeny úton járók isszák majd Jézussal együtt az új bort. A Tizenkettőnek az asztalközösségül kiválasztása minden, csak nem feltűnő. Három éve élet- és vagyonszövetségben élnek Jézussal. Természetesen kérdezik tőle tanítványai, hogy hol készítsék el a bárányvacsorát közösségüknek - csak úgy, mint máskor is megkérdezhették: hol esznek, hol ünnepelnek? A tanítványokat Tizenkettővé tevés természetesen utal Izrael tizenkét törzsére. De hogy a tizenkét törzset képviselés leglényegesebbjét éri el e képviselők akkor,

amikor Jézusa vacsoravégén - az ünnepi lakoma maradékából - kenyeret és bort kínál nekik, nagyon is meggondolandó. A három éves kitartásuk a megpróbáltatásokban Jézus mellett ez a valami, s ezért kapják a dicséretet Jézustól. S már nem is meggondolandó, hogy a felkínált kenyér és bor az üdvösség adománya volna. Nem, mert az üdvösség Jézusnál - jutalom, mely a keskeny úton járás fáradalmáiért jár, s nem ajándék. Végül: a leghatározottabban elvetendő, hogy Jézus kenyeret és bort kínálása határozottan egész Izraelre irányul. Az egész Izraelben ott vannak a Jézust halálra adó főpapok, írástudók és vének. Jézus a leghatározottabban nem kínálja nekik testét és vérért - ők fogják kioltani életét.

Ugyanilyen fontos támpontot jelent az, hogy halálát " sokakért " ajánlja fel, amint azt a bornak saját véreként való átnyújtásakor mondja. Ezzel a hüper pollón szóval Jézus Iz 53,11 k fényében engesztelő halálaként értelmezi közelgő halálát. De kiket jelent ez a "sokak", akikért mint engesztelő üdvösséges adományt felajánlja halálát? A válasz többnyire így hangzik: minden emberért! Ez az elképzelés a polloi-ból, valamint a kenyérről szóló jánosi megfogalmazásból indulhat ki. Szól mellette néhány érv, és végül is lehet, hogy igaz. Átugrik azonban egy közbenső lépcsőfokot. Jézus egész létezése mindenekelőtt Izraelért való létezés volt, és csak ezen keresztül volt a népekért való létezés. A népek csak akkor találhatják meg az üdvösséget, ha egész Izrael megtalálja az üdvösséget.

/7/ Semmi sem utal arra, hogy Jézus Izajás fényében értelmezi közelgő halálát, s azt engesztelő üdvösséges adománynak gondolná. Az evangéliumok sehol sem beszélnek engesztelő halálról, engesztelő üdvösséges adományról, még kevésbé adnak ilyen kifejezést Jézus ajkára. Jézus irgalmat akart és nem áldozati adományt. Jézus a szövetség vérének mondja a maga sokakért kiömlő vérért. Ezt a szövetséget Jézus az Atyával köti. Halálával köti. Mindazok javára, akik beállnak vállalkozásába - keresni és megvalósítani az Isten országát. Nem liturgikus aktust végez, amely pótolhatná az Ország célkitűzéseéhez csatlakozást, hanem valóságos halálára gondol. Nem is a történelem múltjára, jelenére, jövőjére csupán, hanem az egészemberi történelemre, és úgy gondolja, hogy sokan voltak vannak, lesznek azok, akik beállnak az Ország munkájába, s teszik azt, amit az Atyának kedves. Mindenkiért ömlik a vére? Szándéka szerint igen, mert mindenkit hív. Ténylegesen azokért, akik meghallják és követik hívását. Senkiről sem feledkezik meg. Legkevésbé a maga zsidó népéről.

Ebből a szemszögből nézve ki van zárva, hogy Jézus az utolsó vacsora órájában népét, melyhez egész küldetése szólt, elfelejtette volna, és Izraelt megkerülve a népek üdvösségéről beszélt volna. hiszen hogyan jutna el egyáltalán az üdvösség a népekhez, és mi történne Izraellel? Amit ugyanis eddig Izraelre vonatkozóan láttunk, annak csak az felel meg, ha a "sokak "-kal először is Izraelt jelöli meg, és Izrael közvetítésével minden népet. Jézus ebben az esetben engesztelésként értelmezte volna életének odaadását, mégpedig engesztelésként azért az Izraelért. mely megkeményítette szívét az ő üzenete előtt és most poroszlóit küldi. hogy megölje őt.

/8/ Nem értem, hogy miért felejtette volna el a maga népét Izraelt, miért kerülte volna azt el. S még kevésbé értem, hogy Jézus egyetemes, minden embernek szóló tanítása miért korlátozódna Izraelre. A bűneiket bánó niniveieknek is könnyebb dolguk lesz az ítéleten, mint a maga izraeli nemzedékének, amely nem tart bűnbánatot! Persze hogy az emberiség egészéhez a zsidó Tizenkettő által jut el Jézus jóhíre: Izrael közvetítésével - ahogy szövegünk is megoldja az elfelejtés és megkerülés hamis problematikáját. De hogy miként következik ebből, hogy Jézus engesztelésként értelmezte volna halálát, azt megint nem értem. Mért kellene Istent kiengesztelnie? Azért, mert Kaifásék gyilkosságra készülnek? Tud majd Jézus értük is imádkozni a kereszten. Az Atya megbocsát majd Kaifásnak, ha a lelkiismerete alapján döntött úgy, ahogy döntött. Jézus imádkozott, de nem csinált Kaifásék bűneit engesztelő vallási cselekményt. Jézus azt akarta, hogy az életünk legyen istennektetsző, s ezt nem pótolhatja semmiféle liturgia. Irgalmat akart és nem engesztelő áldozatot.

Jézus számáru a baszileia közelsége nem mindig és mindenütt fennálló időtlen közelség. A baszileia egyszeri, most megragadandó, nem tetszőlegesen megismételhető, eszkatologikus ajánlata Istennek.

/9/ A Jézus által hirdetett Isten Országának közel-volta következménye annak, hogy Jézus elkezdte hirdetni, hogy mi az Isten akarata, aminek teljesítésére hív minket. Ez az ország következésképpen az időben bontakozik ki, mert Jézus az időben állva hirdeti azt, s tanítványai is az időben állva hallgatják hirdetését. Hogy ez az időbeli Ország hogyan lehetne időtlen közösség, azt fel nem foghatom. Hogy az időtlen Ország hogyan lehetne mindig és mindenütt fennálló ország - ez olyan kép - és gondolatzavar, melyről nincs mit mondanom. A szerző bevezet e mondatával egy másodikat, mely szerint az Isten Országáa egyszeri, most megragadandó, nem tetszőlegesen megismételhető. Ez már érthető mondat, amivel viszont nem tudok egyetérteni, mert Isten időtlenségben teszi meg ajánlatát nekünk, amelyet mindenegybes Küldöttje, a Fiú is, s a későbbi Küldöttek is csak az időben tudnak közvetíteni nekünk. Évről-évre, napról-napra közvetítik azt. Nem egyszer csupán, hanem folyamatosan, amíg a Kaifás-fajták véget nem vetnek pályafutásuknak. Hallgatóik pedig, ha ma meg nem ragadják ajánlatukat, holnap bűnbánatot tartva még megragadhatják. Szerzőnk mindezt eszkatológikus ajánlatnak nevezi. Az eszkatosz görög szó annyit jelent magyarul, hogy végső, utolsó. Ha Jézus a maga időbeli ajánlatközvetítését ilyennek gondolta volna, teljességgel érthetetlen, hogy miért nevelt tanítványokat, akiket küldött Izraelhez meg az összes nemzetekhez. Ha azt mondom, hogy a szaknyelv tolvajnyelv is akkor ez esetben nem mondtam sokat.

Amikor Jeruzsálemben Izrael képviselői nem fogadják el Jézust, akkor Izrael végérvényesen lemond a baszileiáról.

/9/ Isten olyannak teremtette meg az embert, hogy az erőhatalommal feltölt képviselők nem tudnak beszélni más ember nevében. Attól, hogy Kaifásék istenkáromlónak mondják Jézust, én maradok, ami vagyok. Akkor is, ha zsidó vagyok, s ha más néphez tartozom. Nevemben senki sem mondhat le az Isten országáról. Végérvényesen meg igazán nem.

Amikor azonban Izrael lemond a baszileiáról és elutasítja azt, akkor saját létezésének értelmét veti el, eljátssza a maga és népének üdvösségét, és Isten kiválasztó cselekvését ad absurdum viszi.

/10/ Izrael nem mond tehát le az Isten Országáról attól, hogy főpapok, írástudók és vének halálra adják, kiszolgáltatják Jézust Pilátusnak. Nem veti el létezésének értelmét, nem játssza el üdvösségét- ez világos. De miért viszi ad absurdum Isten kiválasztó cselekvését? Akkor vinné, ha Isten kiválasztotta volna Izraelt valamire. Hát nem választotta ki? De hiszen erről bizonyosságot tesz az egész Törvény és Próféták! Miről is? Arról, hogy a zsidó népnek ez a szöveggyűjteménye a zsidó népet Isten kiválasztott népének gondolta. Ez pedig közös és eredeti bűne kivétel nélkül minden népnek. Kiirthatjuk ennek a tudatát magunkból. Géza, István és utódai ki is irtották népünkben ennek a tudatát. Ez ellen is lázadt Vata. Elbukott, s előbb-utóbb a tisztásokon már nem áldoztak őseink fehérlovat Istennek. Arany János kereste volna naiv eposzunkat, de nem találhatta. Helyette ő írt Attiláról eposzt a Buda halálában: *Csillag esik, föld reng. Jött éve csudáknak, Ihol én, ihol én, pörölye világnak, Sarkam alá én a nemzeteket hajtok. Nincs a kerekföldnek ura kívül rajtom.* Egy választott nép fejedelmének tekintette magát ő is, miként Mózes vagy József, akiknek kedvéért Jehova tengerbe hajtja a fáraó lovasait, míg a zsidó száraz lábbal vonul keresztül rajta.

Csak így magyarázható azoknak a szavaknak a félelmetes komolysága, melyeket Jézus nyilvános működése végén kimond. Abban a pillanatban, hogy Izrael Jézus elutasításával végképp megtagadja a baszileia elfogadását, egészen más helyzet áll elő, mint ami kezdetben Galileában volt, és a Mk 1,15 ("elközelgett az Isten Országáa") már nem ismételhető meg minden további nélkül. A kairosz elmúlt, a lehetőséget elhibázták. Ebben a helyzetben

Istennek csak egy olyan Üdvösségre vezető közbelépése segít, mely Izrael megkeményedése láttán újból és ingyenesen megnyitja az élet terét.

/11/ Nem iszom többet, míg majd az újat nem iszom... vagy a szövetségvére, amely kiömlik... Ezek valamelyike adná a félelmetes komolyságú szavakat. Nem tudom, mitől volnának ezek félelmetesek. A szerző arra gondol, hogy a főpapok, írástudók és vének gyilkos határozata kollektív felelősséggel sújtja Izraelt – amit már az ENSZ is elítél -, s ennek következtében *egészen más helyzet áll elő, mint ami kezdetben Galileában volt.* Mi ez a helyzet? Az "elközelgett az Isten Országá" már nem ismételtető meg minden további nélkül? Miért? A lehetőséget Izrael elhibázta? Ugyan már! A Kaifás elhibázta, de Péter és a jeruzsálemi keresztények nem hibázták el. Mondható tovább, hogy elközelgett az Isten Országá azoknak a zsidóknak, akik hajlandók vállalni a keskeny utat. Nem Izrael, csak Kaifásék megkeményedése láttán miért kellene Istennek közbelépnie, ha nem lépett közbe, amikor akasztották a Fiát? Micsoda badarság az, hogy Isten újból és ingyenesen megnyitja az élet terét. Mit tud s akar Isten *ingyenesen* csinálni? Életteret adni nekünk? Nem tud. Az életteret csak magunk biztosíthatjuk magunknak azzal, hogy a keskeny utat választjuk.

A Szentírás viszont éppen ezt nevezi "engesztelésnek". Az engesztelés gondolata nem áll ellentmondásban Jézusnak a baszileiáról szóló Üzenetével, hanem a baszileia, mint történetileg eljövendő és egy nép elfogadására ráutalt Üdvösség, az elutasítás esetében egyetlen megoldásként éppen az engesztelést követeli meg.

/12/ Ezt nevezi? Mit? Az ingyenes élettérbiztosítást? Ezt nevezi a Szentírás engesztelésnek. A Szentírás? Az evangéliumok sehol. Pál, a Zsidó- és az 1 János levél összesen négyszer. Ezt az engesztelést a szerző egyeztetni akarja az ország fogalmával, amely azonos a történetileg eljövendő és egy nép elfogadására ráutalt üdvösséggel. Ez az üdvösség tehát egy nép elfogadására utalt üdvösség. Ha ezt az üdvösséget egy (ez a) nép elutasítja, akkor az egyetlen megoldás az engesztelés: *Jézus az engesztelés a mi bűneinkért* - írja az 1 János levél (2,2). Ha Kaifás elutasít, akkor az egyetlen megoldás, hogy Jézus engesztelő áldozatot mutatott be, mégpedig nem Kaifás bűneiért, nem is csak a zsidók bűneiért, hanem minden ember bűnéért. Van ennek értelme? Fel nem foghatom.

Mondhatjuk tehát, hogy Jézus még a biztos halál láttán is Izraelhez fordul, sőt ebben a helyzetben még mélyebben és még gyökeresebben bizonyítja Izraelhez való elkötelezettségét, mint bármikor előtte. Ezzel újra igazolódik az is, hogy az "e nemzedék" ellen mondott ítéltő szavak végletes nyelvi próbálkozások voltak a nép megnyerésére.

/12/ Mivel fordul Jézus a biztos halál láttán is Izraelhez? Mivel bizonyítja még mélyebben elkötelezettségét Izrael iránt? A nemzedékét elítélő szavai lehetnek bizony végső próbálkozások Jézus részéről a megnyerésükre. De ez elkötelezettség Izrael iránt? Jézus csak az őt követők iránt elkötelezett.

Amikor már ezek a próbálkozások is kudarcot vallottak, nem maradt más út, mint a mások bűnét hordozó szenvedő szolga útja. Amikor Izrael megkeményíti szívét, Jézus nem bújik ki küldetése alól Izraeltől független egyház alapításában keresve kiutat - ennek semmilyen nyomát nem mutatják az utolsó vacsora szavai -, hanem megmarad Izraelnél, sőt, most fordul csak igazán hozzá.

/13/ Ha Jézus nem tudja megnyerni magának Kaifást, akkor bizony keresztre kell kerülnie. Hiába keményíti meg szívét Kaifás - és nem a zsidó nép, mert abban Jézushoz ragaszkodók és Isten Országát akarók is vannak -, Jézus marad hűséges a küldetéséhez. Rendben. S mikor lenne hűtlen a küldetéséhez? Akkor lenne, ha Izraeltől független egyházat alapított volna az utolsó vacsorán. Ez is rendben? Nem egészen. Jézus valóban nem akar új vallást alapítani. Miért? Mert vallásalapítással nem lehet Isten országának ügyét szolgálni. Csak a keskeny út vállalásával. S ezt lehet vállalni a zsidó meg a nemzsidó vallásban is. Az utolsó két mondattal pedig végleg nem tudok mit csinálni. Így szólnak: Jézus *megmarad Izraelnél, sőt, most fordul csak igazán hozzá.* Hát azért ez mégis egy kicsit sok

volna. Imádkozik keresztre-feszítőiért, mert az ellenségeinkért is imádkozni kell - így tanítja a Hegyibeszédben. De most és mindig azokhoz fordul igazán, akik meghallják hívását és az ő útját választják.

Piarista köz, 2007. március 27.

Passió után - A húsvételőtti utolsó ifjúsági misénken a vallási cselekményekről beszéltünk. Istennek elkötelezett emberek életében gyakori a vallási cselekmény. Ha a passióban hallottak alapján megkérdeznők Kaifást, hogy amit Nisszán hónap tizenvalahányadik napján a főpapi tanácsban meg Pilátus segítségével a Golgotán csinált vajon vallási cselekmény volt-e az ő részéről – esetleg kis habozás után –, kijelentené: Feltétlenül az volt. De véletlenül se legyünk antiszemiták! Ha Asztrik esztergomi érseket kérdeznők meg, hogy a megkeresztelt magyar fejedelem részéről vajon vallási cselekmény volt-e, hogy Veszprém alatt felnégyelte árpádházi unoka-nagybátyjának vagy testvérének testét, alighanem minden habozás nélkül ő is kijelentené, hogy feltétlenül vallási cselekmény volt az István vértanú tiszteltére új nevet kapó magyar fejedelem dicsőséges hadi tette. Olyannyira az volt, hogy több mint ezer év után minden évben a Bazilikából kiindulva végig hordozzák valakik fővárosunk utcáin a Szent Jobbot. Amíg van katolikus magyarság, Isten és Jézus nagyobb dicsőségére bizony megteesszük ezt, minden problémázás nélkül. Legfeljebb akad olyan szégyentelen katolikus magyar, aki ezt Isten és Jézus-gyalázásnak gondolván, odahaza marad.

Mondtam már nem egyszer, hogy minden mise, a nagypénteki csonkamise is - dráma. Az Isten drámája. Jézus drámája. Volt ugyan az emberi történelemben olyan is, aki úgy gondolta, hogy az ember megölhetetlen, azaz helyesbítve: az embert nem szabad megölni. Volt, ha ritkásan is. Ilyen volt Szókratész, Buddha, Ferenc, Gandhi, s többek között a Bokor katonai esküt nem tevő tagjai is, de ezek kivételek voltak. A dzsihád minden vallásban megkérdőjelezetlenül szent dolog. A különböző vallások biztosítják az Isten nevében vívott csaták elesettjeinek, hogy angyalok viszik lelküket Istenhez az örök üdvösségbe vagy csodálatos szépségű mennyei hurik ölébe. A nagy holland teológus, Schillebeeckx, utolsó általam olvasott nagy tanulmánya is arról értekezik, hogy vallás és erőszak elválaszthatatlan egymástól. Igazolja őt Nagypéntek és az augusztus huszadikai körmenet is.

Jézusnak nagyon kevés nyilvános vallási cselekményéről számolnak be az evangéliumok. Magányos imádságairól értesítenek. Keresztelésről, bérmlásról, gyóntatásról, házasság megáldásáról, nagybetegek megkenéséről, papszentelésről nem tudósítanak. De megülte igaz zsidóként a széder-estét, s a báránylakoma maradékából megetette, megittatta tanítványait, s utána mondta: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!* De ebben a mondatában is nem az *ezt* szót gondolom hangsúlyosnak, hanem azt, hogy az *emlékezetemre*. Tehát nem azt, amit a három év alatt egyetlenegyszer csinált, hanem azt, amit a három év minden egyes napján megtett. Mit? Azt, hogy tanított minket a Tanító. Azt, hogy tanított arról az Országról, amelyben lakoma van, de gyilkosság nincs. S ezért dráma minden egyes szentmise. Azért, mert főpapjának akaratából a Golgotán kellett végeznie életét annak, aki ki akarta kapcsolni tanítványainak az életéből a problémamegoldás örök vallási módját: az erőszakot. Aki ezt tanítja, annak halálnak halálával kell halnia. S a főpap akaratából. A Bokor is eljátszotta alighanem mindörökre a maga valláson belüli becsületét, amikor a maga szerény képességeivel Baracskán és másutt elmondta- le nem tévén az esküt arra, hogy gyilkolni fog - azt a misét, melyet Jézus is elmondott a Golgotán. Azt a misét, amely nemcsak lakoma, hanem áldozat is, az erőszakot nem ismerő Jézus életáldozata és a mieink életáldozata is. Félreértés ne essék: nem az Atyát kiengesztelő áldozat. Hanem az Atyát elszomorító áldozat, mivel ezt tettük a Fiával. A Fiú csak odahelyezte életét, s Kaifásék meg elvették tőle.

Nemcsak Jézus drámája a szentmise. Az Atyaisten drámája is, aki azzal küldte el Jézust,

hogy a fiamat talán meg fogják becsülni. Nem becsülték meg, legyilkolták. S mondtuk a két világháború során a misét tábori lelkészeink jóvoltából ütközet előtt, hogy szent áldozással megerősítve tudjanak bakáink szuronyt szegezve rohanni embertársainkra. S a Lélek drámája is, mert a csak ölelés Lelkével rohanunk ellenségeinkre. Azért, hogy megöljük őket. S dráma a kereszténység története is. Megengedi nekünk, hogy kivégezzük azt, akit ártalmasnak gondolunk, s nem vesszük észre, hogy kettéosztjuk a világot: kivégzendőkre és nem kivégzendőkre. S a kivégezendők közé valakik odasorolhatják Jézus tanítványait is. Akiket pedig máglyán elégettünk, azoktól rendre bocsánatot is kérhetünk tévedésünk miatt.

Sirassuk-e Jézust nagypénteken-virágvasárnapon? Ne sirassuk! Jézus a Szentháromság ölen él, a lehető legjobb közösségben. Inkább ünnepeljük őt, hogy megtette azt, amit megtett, s emlékezzünk Rá, aki nemcsak szavaival, hanem életével is tanított minket. S imádkozva ígérjük neki, hogy hűségesek maradunk élete példájához. - Nem ismerek verset, mely méltóbb lenne énekelni e nap hőseit, mint Sinka versét: a Virág-balladát.

Szil-Tarcsán az őszi erdőn hét nagy erős kondás / vacsorázott s velük együtt Eső-Virág András, / aki jött csak valahonnan, maga se tudta, hogy honnan.

Oldalt varrott csizmájára port rakott a messze / s mutatta az útja hosszát, s azt, hogy nem kereste: / falevélként, irgalombul hajtja a szél, ha elindul...?

Ült az erős hét kondással, szalonnát sütöttek / s körülöttük láthatatlan harangok ütöttek. / Tudatták, hogy jön az óra s hamarosan koporsóba

Fektetik Virág Andrást az erdei kondások. / - A csend nyelvén üzentek a puha csobbanások. Bennük tán a táj riadt fel halált sejtő kis jelekkel.

Mikor a szalonna megsült: tölgyfa-csobolyóból / nagyot ittak... nyolc ember egy fadongájú tóból. / Azután meg rádudáltak. Máskor úgyis csak bút láttak.

Kivált Eső Virág András, kinek fél kenyere / se volt soha... s mint a pusztá, pusztá a tenyere. / Abba borult ó csak, hogyha pihenni a vágó elfogta.

Volt neki egy citerája: akár annyi ezüst - / pedig barnára fogta már az idő meg a füst. / Oldalán a csillag, a hold, s rá volt faragva a mennybolt.

S volt egy aranszín tolla is... Mérhetetlenségből / szállt az a toll... úgy szedte fel füttyölve a rétről. / Füttyölt bizony, mert nem tudta: attól nem lesz többé nyugta.

Citerával, a szép tollal lett aztán elveszett. / - Megnőtt benne minden dal és minden emlékezet. / S szegény... egyre hordta őket, mint az ég a nagy esőket...

Mondom: a hét nagy kondással ültek a fák alatt / kinn Szil- Tarcsán és dudáltak, és az idő haladt. / Virág ekkor elővette tollát s a húrokra tette.

A húrokon egy hős ország támadt fel dalolva, / - a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva. / S összesúgtak, hogy megölik: leszúrák, vagy agyon lövik. .

Hát mért játszik sokkal szebben, s más húron a bolond / - Testét majd a disznófertő belepi, vagy a lomb. / Hallgatták a húr pengését s elővette mind a kését.

Azután körülvették Andrást, mint herceget álnok, / bosszús, irigy, erdőnyölvő, nagy-hajú királyok. / S mire odanézett a hold: Eső-Virág András csak - volt.

Testét fertőbe vetették, rácsaltak vagy hat kant; / pengették a citeráját, de az széjjelpattant; / oldaláról lehullt a hold, s kétfelé hasadt a mennybolt.

A tolla meg elszállott a, el a messzeségbe, / hét nagyhajú gonosz elől mérhetetlenségbe. / Akkor szólott a legvénebb: - átka ne egyen a vérnek!

Temessük el Virág Andrást, nőjön mező rajta - / s ha tavasz jön: nagynyáját a pásztor ide hajtja. / Bizony mondom: jövődre tej lesz és méz öbelőle.

Amikor hát jött a hajnal: a hét gonosz kondás / kikereste a sár alól, s így lett Virág András / televényföldje a fának, s ágya száz új ibolyának.

Piarista köz, 2007. március 28.

Ez ennek a füzetnek már második archív anyaga. Valakiknek felolvastam, amit az idei húsvétra írtam, s olyan üresen kongott. Ezzel aztán nem szórakoztathatom az adyligeti népet. Emlékeztem, hogy közel húsz esztendővel ezelőtt valami szebbet írtam. Ezt, ami most következik. Utána meg, amit ma írtam. Ha valaki visszajelezne. ..

"Napján az Úrnak, ki feltámadott"

Az nem lehet, hogy milliók fohásza / Örökké visszamálljon rólad, ég!
És annyi vér a szabadság kovásza - / Posvány maradjon, hol elönteték.
Támadni kell, mind nagyobb körökben, / Életnek ott, hol a mártir-tetem
Magát kiforrja csendes földi rögben! / Légy hű, s bízzál jövődbe, nemzetem. ...
És vissza nem foly az időnek árja, / Előre duzzad feltarthatlanul – ...

De szállva, ím, elsők között a sorban, / Vásznunk dagad, hajónk előre megy!
Írja Arany /Magányban, 1861/. A cím is tőle való /Széchenyi emlékezete /1860/. Lantjától remélve ihletet szeretnék valami méltót írni. Méltót Ahhoz, aki feltámadott... feltámadására emlékezvén.

Jézus hitt az Országban - nem a Mennysországon. Abban nem kellett hinnie. Onnan jött. Azt megtapasztalta. Arról tudta, hogy van. Egy másik Országban hitt. És akkor hitt benne, amikor ezt az Országot még csak egy tucat nagyobbára tizenéves fiatal alkotta. Fiatalok, de mindenre, akár halálra is elszántak... akik az utolsó vacsorán késznek mondják magukat Jézussal együtt börtönbe és halálba menni, bár néhány órával később fej- és reményvesztetten menekülnek és megtagadják őt... Miért? Azért, hogy mégse kelljen Jézussal együtt börtönbe és halálba menniük. (Majd később megteszik.) Ők voltak csupán Jézus számára az Ország népe, s ő mégis hitt az Országban, bár tudta, hogy magára hagyják majd őt. Illúziók nélkül hitt az Országban. S mivel hitt, biztatni is tudott: "Bízzatok, én legyőztem a világot!" (Jn 16, 33). Miféle világot? Az embertiprás világát, melyet csak az győzhet le, aki kész börtönbe és halálba is menni, hogy ne kényszerüljön embert tiporni. Jézus abban az Országban hitt, amelyben nem tiporják meg az embert. Ezért aztán aki hisz, érti Arany szavait: "Légy hű, s bízzál jövődbe, nemzetem!" Aki hisz, az a nehéz órákban is hűséges marad. Hűséges? Mihez? Ahhoz a mindnyájunk lelkiismeretében élő meggyőződéshez, amelyet tisztán és félreérthetetlenül fogalmaz meg ugyancsak Arany: "Ember lenni mindég, minden körülményben" (Domonkos napra 1851)

Jézusnak semmi sem volt drága az Országért - Vállalta érte a megszégyenülést is. Az embertiprók elől nem lehet elmenekülni. Aki nem áll közéjük, elpusztítják. Nincs menekülés sem a tárgyalóteremből, ahol ember-voltukról megfélemező bírák - a hatalom parancsára és maguk is rettegetve - mondják ki az ítéletet, sem a kivégző osztagoktól. Aki értünk emberré lett, vállalta ezt is... az Ország népének sorsát. Nem szállt le a keresztről, s bárki újra megállapíthatta, hogy végül mégiscsak a másokat keresztre szegezni képes hatalmasoknak lett megint "igazuk". A hatalmasoknak, és köztük első helyen az Isten ügyének védelmében tetszelgő és Jézus "káromkodása" miatt ruhájukat nagy jámboran megszagató pojáca főpapoknak, az Embert eláruló írástudóknak, "a nép véneinek", nekik lett igazuk... Isten istentelen képviselőinek.

De aki bízik abban, hogy a Föld egyszer az Ember Megbecsülésének a Bolygója lesz, az nem hazudik és pojácskodik, hanem hűséges marad Istenhez ... és ha Istenhez, akkor az emberhez ... a maga teljes meggyalázódásáig menően is. Úgy marad hűséges, hogy halálíg prófétál. A zsidó nyelv a prófétát tolmácsnak /nabi/ mondja, Isten tolmácsának, üzenete közvetítőjének. Az üzenet tárgya mindig ez: Légy ember! Ember, aki Vörösmartynak szép szavával „istenarczu lény” /Emberek/. Istent meg kell becsülni. És az becsüli meg az Istent, aki nem tesz kivételt az emberrel. Tisztelettel fordul a cigányhoz is, csomagot visz Erdélybe a románnak is, feltűzi maga is a sárga csillagot, mint a dán király, *Boldogasszony anyánkat*

énekelve ráül a vasúti sínekre, ha zsidót vagy akárkit deportálni akarnak ... ahogyan nem tettük. Nem, mert nem vállaltuk, hogy „zsidóbérencek” legyünk, s a következményeket.

Jézus vállalta. Mit? Mindazt a csúfságot, amit a hatalom s annak bértollnokai zúdítanak arra, aki hisz az Országban. Mi minden nem voltál szemükben?! ördöggel cimboráltál, prostituáltaknak voltál barátja, félrevezetted néped, hazád ellenségévé lettél, miattad fogják eltiporni a légiók hazád és istened templomát Jeruzsálemben. Te pedig arcod megkeményítve folytattad utadat a Város felé, bár tudtad, hogy ott korbács, szemedbe köpés, fejedbe tövisbozót s teljes megszégyenülés vár Reád. Megtetted, mert Tiéd volt a legnagyobb hatalom, mert hatalmad volt odahelyezni elébük az életed /vö. Jn 10,18/. Megtetted, mert hatalmad volt meg nem alkudni főpapokkal. Mert hatalmad volt ragaszkodni a szeretet üzenetéhez akkor is, amikor rokon és barát, főpap és írástudó már mind megegyeztek abban, hogy megháborodtál. Igen, mert kötözni való bolondnak minősülsz, ha – úgy látszik – nem tudod felmérni: pusztulnia kell annak, aki ember akar maradni az embertelenségben.

Jézusnak fel kell támadnia – Azért is, mert „vissza nem foly az időnek árja ...”. Nem tudom, volt-e század, amely két menetben is – a nemzeti és nemzetközi szocializmus jelszavával – magasabbra emelte volna az embertelenség zászlaját, mint a miénk. S most, ugyanezen század utolsó évtizedében már mindkettő szemétdombon hever. Nemcsak eszmeileg, gyakorlatilag is. Törvényszerűen. Úgy, mert Istenből, a Szeretetből lettünk ... és az Ő képére mi is szeretni lettünk. Ha lassan is, de örölnék az Isten malmai ... s az idő mégis csak a Szeretet országának dolgozik. Akkor is, ha közben prófétáit elnémítják és keresztre parancsolják. Akkor is, mert Illés feltámad a Keresztelőben, Jézus feltámad a maga személyében és megannyi tanítványában, akik követni akarják Őt. Hazai tájakon is ... amikor „a mártír-tetem magát kiforja csendes földi rögben”. harangok zengése-bongása adja híréül nagyszombat délután mindenkinek, aki meg akarja hallani: Föltámadt krisztus e napon, alleluja, alleluja ... Az embertiprók és embergyilkosok nevének nem zengenek harangok. Csak az áldozatoknak, a Jövő magjainak, mert „kik nem magvak a Jövőnek, mindig azok, akik kihullanak: világok, népek, girhes eszmék” /Ady: Az idő rostájában/. Mindig feltámadnak, akik az embert szeretésre áldozzák életüket. A nem-girhes eszmék mennek csak tovább.

Nem halálát megbosszulni támadt fel. – Ha Jézus húsvétvasárnap végigsétál Jeruzsálem utcáin, Pilátus és annak légiói sem menthetik meg a papi fejedelmeket, hogy a nép szét ne szaggassa a prófétagyilkosokat. Jézus azonban csendben, mikor még alig virrad, kel fel a sírból, és csak tanítványainak mutatja meg magát, hogy aztán mint Tanító folytassa munkáját, s beszéljen övéi kis csapatának tovább Isten, a Szeretet Országáról, melynek meg kell épülnie. Kell, mert ezért lett a világ.

Így tett, mert a szeretet nem ismer bosszút. A szeretet maga is belepusztulna a bosszúba. A szeretet nem bosszul, és nem tesz igazságot sem. Másképpen dolgozik. Miként a művész, a szeretet is alakítani akar. Az Istenből való szeretet elkötelezettjei rendre arra inspirálnak, hogy mindenki művész legyen, mindenki alakítsa... önmagát. Mindenki, a prófétagyilkosok is. Alakítsa azzá, amivé az őt megteremtő Isten akaratából válnia kell: társait megbecsülő, azokat szolgálni akaró emberré. A szeretet "metanoiára", a gondolkodás és nyomában az élet átalakítására dolgozik, amit mindenki csak magában és magán végezhet el... a legértékesebb műremek, az ember szót megérdemlő ember reményében.

A szeretet sohasem akar leszámolni. A szeretet egy asztalhoz akar ülni tegnapi megtipróival, a tegnapi gyilkosokkal is. Azokkal is? Igen, a tiprókból és gyilkosokból – vastapsoló felelőtlenekből avagy szerencsétlen megfélemlíthetőkből – mára-holnapra átalakuló, megtért, mert valaha tékozló fiúkkal-lányokkal, emberekkel. Széchenyi István, a legnagyobb és leghívebb magyar mondta: Oly kevesen vagyunk, hogy az apagyilkosoknak is meg kell bocsátanunk. Lehet ennél többet, jézusibbat is mondani. Ezt: minden ember Isten

műremekének teremtdőtt. Hagyjunk tehát időt, és adjunk lehetőséget minden embertársunknak. Hadd fogjanak hozzá ehhez a munkához azok is, akik csak most akarják elkezdni életük legfontosabb feladatának szolgálatát.

Feltámadáskor mindenki örüljön - Senki se szűköljön-féljen. Jézus annyiszor mondta tanítványainak: Ne féljete! Feltámadása után is mondta. Aki Jézus tanítványa, tovább mondja e szót azoknak, akik ma félnek. Félnék a múltjuk miatt. Továbbadják e szót nem kicsiny dolgok reményében. Nem, mert kis nemzetek is lehetnek nagyok. Minden azon fordul, van-e eszméjük, zászlajuk, melyet az Isten irányítja történelem magasba emelhet. A mindent feledni képes, a mindenkinek megbocsátani tudó, a mindenkit közös munkához és közös asztalhoz váró szeretet lehet ma is ez az eszme és zászló. Zászló, amelyet megláthatnak az összes nemzetek itt, a Duna-tájon, és ha úgy sikeredik, még azon is túl. Leszünk-e ilyen néppé, a szeretet népévé? Rajtam, rajtad, mindannyiunkon fordul. (Ezúttal is csal a dátum, mert Budaváriban írtam, és 1990. márciusában - Következzék most az idei szöveg.)

Piarista köz, 2007. március 29.

Húsvét

Testvéreim! Sokat spekuláltam az elmúlt hetekben arról, hogy mit mondjak Nektek a mai napon, végül is ez a vers jutott eszembe a hatvan év előtti közösségi találkozókból.

Ezzel fejeztük be akkoriban a két hetenként tartott összejöveteleket:

A virágtalan, gyümölcstelen ágtól, A meddőségtől, lanyhaságtól,
A naptalan és esőtelen égtől: Ments meg Uram a szürkéségtől!
Édes az ifjak méntás koszorúja, Fehér öregek aranyos borúja,
Virága van tavasznak, télnek. Ne engedj Uram koravénnek!
Csak attól ments meg, keresők Barátja. Hogy ne nézzek se előre, se hátra.
Tartsd rajtam szent, nyugtalan ujjad, Ne tórd Uram, hogy bezáruljak.
Ne hagyj Uram, megülednem, Sem eszmében, sem kényelemben.
Ne tórd megállni az ostoba v a n-nál, S nem vágyini többre kis mái magamnál.
Ha jönni talál olyan óra, Hogy megzökkenne vágyam mutatója,
Kezem kezedben, ha kezdene hűlni, Más örömén ha nem tudnék örülni,
Ha elapadna könnyem a más bűnén, A minden mozgást érezni ha szűnném,
Az a nap, Uram, hadd legyen a végső: Szabadíts meg a szürkéségtől!

Sík Sándor írta e verset, és nekem is írta, most, 2007 húsvétján, amikor készülni kezdtem az adyligeti prédikációmra, hogy mondjak Nektek valamit, ami méltó az összes keresztény vallások legnagyobb ünnepére. Amikor azt ünnepeljük, hogy üres a sír, mert Jézus feltámadt. A bőrömből nem tudok kibújni, és olyan prédikációt fogtok hallani, amely telik egy ifjú-vén embertől, akit Isten akarata még mindig nem takarított el az útból, s körötkéből. Mi telik tőle? Nem sok. S az is ami telik tőle, aligha lesz új a számotokra, akiket a sorsotok arra ítelt, hogy ide járjatok vasárnaponként templomba.

Jézus feltámadásáról kell valamit mondanom. Lelkesítőt, ami illik e naphoz. Olyant, ami Titeket lelkesít. De csak olyat tudok - ha tudok - ami engem lelkesít. Majd meglátjuk, mi sikeredik ki belőlem. Annyit tudok, hogy valakik idegbajt kapnak, ha a prédikáció elmondja még egyszer, amit az evangéliumból felolvastunk. Tehát ezt nem teszem. Azt is tudom, hogy a jó prédikációhoz kell egy példával is szolgálni, amire később még emlékezni is lehet. Tehát megeresztek egy példát. Somogy valamelyik falujában a plébános nagyot prédikált húsvétkor, s méghozzá nemcsak Jézus, hanem a mi feltámadásunkról is. Összeszedett apait, anyait. A mise végén megy ki a templomból. Odakint az asszonyokat már nem találja, mert siettek haza, hogy mire megkondul a déli harangszó, enni lehessen. Csak a férfiakat találja, akik nagy pipázásban taláztatnak s beszélgetnek. Miről? A hallott

prédikációról? Dehogyan is arról, hanem az időjárásról, meg hogy mit lehet majd csinálni a földeken ünnep után, ha engedi az idő. A plébános meg tele van a maga húsvéti beszédével - melyen majd annyit dolgozott, mint én azon, amit ti most hallotok. Rájuk is kérdez: Na, emberek, mit szólnak ahhoz, amit hallottak? Nagy hallgatás. A válasz nehezen akar megszületni. Végre megszólal az egyik magyar. Mit mond? Csak ennyit: *Hát tisztelendő úr, majd meglátjuk*. Mit lát meg? Azt, amiről a papjuk beszélt. Arról, hogy mi is feltámadunk. A plébános meg lelombozódik, szegény.

Megvan már a példám, s ráadásul még beszámolok Nektek arról, hogy valaki jó két hete elhozta nekem Papp Lajos pécsi szívsebész professzor interjú-kötetét, amely megjelent a Kairosz kiadónál. Este 9-ig tartott aznap a közösségi találkozó. Mikor elmentek, megágyaztam, lefeküdtem, s éjfél előtt már végeztem is a könyvvel, mert az vékony, kiselakú meg jó nagy betűkkel nyomták. Biztos nem tesz ki két Napló-füzetet. Papp Lajos is beszél benne arról, amiről a somogyi plébános: odatúli életünkről. A szívsebész? Ő, de aki mellesleg még Istenben hívő ember is. Mit mond? Igazolhatatlant. Olyat csak, amilyent most majd én is mondok nektek. Olyat, ami telik tőlünk, emberektől az odaátról. Mert csak ilyet mondhat az, aki még nem jött vissza onnan, *honnan még nem tért meg utazó* - hogy Shakespeare Hamletjét is idézzem Arany Jánosunk fordításában.

Valamennyit idézek a szívsebész könyvéből: *Ha nem hiszek a pokolban, nem hiszek a mennyországban sem. Én Istenben hiszek. Fizikailag föloldódunk ugyan a nirvánában, de szellemünk tovább él, és előbb-utóbb eljön a feltámadás is. A nirvánában hiszek, de hiszem a Szentháromságot is. A nirvána a lelkek tartózkodási helye. Innen szabad az átjárás a földi világba. A lelkünk Újabb testet ölthet magára, de csak is emberit...* Nem idézem tovább, s nem is elemzem szavait. Szívsebész beszél itt, nem filozófus. S ennek nyomán elmondom magam is, hogy én meg miben hiszek. Papp Lajos katolikus és tudja, hogy mit beszél. Ezt írja még könyvében: *Én nem is hiszek a keresztény dogmák egyik-másikában. Ez nagyon nagy baj, mert ezzel magamat kiközösítem. De hát nem tehetek másként. Állandóan falakba ütközöm: liturgiai falakba, vagy a hittételfalaiba...* Ennyit még tőle.

Magam meg filozofálok, s nem ütközöm vallásom dogmáiba, s ezt tizenöt évi rám rótt egyházi büntetés után maga a jelenlegi pápa is igazolta. S anélkül, hogy egyetlen sort vesszőt megváltoztattam volna abból, amit egy életen keresztül vallottam. Nektek is tudnotok kell, hogy minden szavamat meg tudom védeni bármily magas fokú egyházi bíróság előtt. Szóval most és itt egy hívő katolikus filozófál nektek arról, hogy mit hisz feltámadásunk címén. Amit én hiszek, az Jézus feltámadásával kezdődik.

Húsvétvasárnap hajnalán Jézus nem sétált végig Jeruzsálem sétáló utcáján. Ha végigsétált volna, jelentették volna a dolgot Kaifásnak, Pilátusnak, s gondoskodtak volna ezek az urak róla, hogy többé ne sétáljon. Jézus csak titokban támadhatott fel. S csak a maga és tanítványai számára. Ez a feltámadás magyarázza kétezer esztendő óta, hogy van kereszténység, hogy nem feledtük el, hogy ki járt köztünk. Enélkül könnyen lehet, hogy elfeledtük volna, mert a szétszaladó Tizenkettőt nem lehetett volna új Jézus-hűségre összekaparni, s nem adták volna tovább senkinek a jóhírt, amit három esztendőn keresztül hallottak Jézustól. Tagadni éppenséggel lehet a feltámadás tényét hivatkozva rá, hogy Jézus nem jelentkezett Pilátusnál: *Élek, feltámadtam, ahogyan megjövendöltem tanítványaimnak előre*. Lehetett volna jelentkeznie, de nem tette. Egy Golgota elég még Jézusnak is. Kettő meg sok volna. S ha vállalná is a kettőt, csak akkor következetes, ha újabb megfeszítése után vállalja újra a végig sétálást... a harmadikat meg a negyediket is, mert Pilátus meg Kaifás Jézussal nem alkuszik, amíg Jézus nem alkuszik meg velük. Jézus pedig ezt nem teszi, mert nem kedveli a trón és az oltár szövetségét meg a többit. Értelmetlen lenne nem titokban feltámadni. Elég egy a Golgotából meg a feltámadásból is.

S most megyek tovább. A jó hírben nem nirvána van, hanem mennyország és pokol. S mennyország és pokol mögött pedig egy nagyon jó Jóisten és egy nagyon jó Jézus, aki a

légynek sem árt, és egy nagyon jó Szentlélek, aki arra tanít bennünket, hogy a legyet, meg ami az életünkhöz feltétlenül szükséges, még agyoncsaphatjuk, de egymást, embertársainkat semmiképpen sem. A nirvána azon a tájon született meg, ahol a legyet sem csaphatjuk agyon. Ugyanolyan élettelen számomra az egyik is, a másik is: a nirvána is, s az irgalom a legyek iránt. S ez a nagyon jó Jóisten van a pokol mögött is? Igen. Erről vallott már Dante is az Isteni színjáték elején, hogy az Inferno, a Pokol az *il primo amore*, az első Szeretet alkotása. Alighanem Ti is ismeritek dialógusomat Istenről és a Balga szüzekről. Azt, hogy egy link földi életnek csak egy istennélküli és link odatúli élet lehet a folytatása. Azt vallom, hogy Isten tiszteli szabadságunkat, és nem okoz fájdalmat senkinek sem. Nincsenek pokolban sütögetett ördögök, és az ördögök sem sütögetnek senkit ott. A poklot mi magunk csináljuk magunknak itt is, odaát is. Az isten-nélküliség, az eszmény-nélküliség – a pokol. Röviden és egyértelműen: a link élet - a pokol. És nem a tökéletlenségeink következtében kerülünk a pokolba? Nem. Mindannyian tökéletlenek vagyunk. Mindannyian másképpen. Teremtmények vagyunk. Nem Isten. Csak ő a tökéletes. De ha erőnek-erejével magunk alá akarunk kerülni - ez megteremti a magunk számára a poklot. Van ilyen? Idelent biztosan. És odaát? Nem tudom. De ha igaza van Hermésznek, hogy *ahogyan lent, úgy fent, és ahogyan fent úgy lent*, akkor nincs kizárva. De azért meggondolandó a dolog. Magam sohasem akartam kevesebb lenni, mint amennyi tudtam lenni. S alighanem így van ezzel majd minden ember. Van-e pokol, nincs-e - nem tudom. De ha van, nem a Jóisten csinálta, hanem mi magunk magunknak. A pokol léte csak következménye annak, hogy Isten szeretetre teremtett minket, s ha van pokol, ez annak a következménye, hogy nem vállaljuk azt, amire teremtve lettünk. De a Jóisten nem szenvedtet senkit - *l'art pour l'art*, azaz csak azért, hogy szenvedjünk.

Hogy az Isten és eszmények nélkül élőkkel, a talán mégiscsak létező abszolút linkekkel csinál-e Isten odaát valamit, Jézus ezzel a kérdéssel nem foglalkozott. Neki elég volt annyi, hogy a *Balgák* előtt bezárul a kapu, s mehetnek a nekik tetsző helyek felé, ahogyan a Dialógusomban megírtam. Én sem foglalkozom vele. Maradjon filozofálni valóm odaátra is. Majd megbeszélem odaát azzal, akit meg tudok fogni ott arra, hogy csináljunk már kisközösséget, ahol megvitathatjuk gondjainkat, ezt a gondunkat is.

De most haladjunk tovább. Mondtam, hogy nem hiszek a nirvánában, ami számomra személyiségem megsemmisülését jelenti. Én a folytatásban hiszek - az örök lakóhelyen. Én hiszek az örök lakóhelyben, melyről Jézus beszélt a Tizenkettőnk: *Atyám házában sok lakóhely van. Ha nem volna, megmondanám nektek. Elmegyek helyet készíteni nektek. Ha elmentem és elkészítettem nektek a helyet, Újból eljövök, és magamhoz veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ott legyetek ti is* (Jn 14,2-3). Értitek ti ezt? Persze, hogy éritek, hiszen magyarul mondtam, magam fordítottam görögből, hogy ízelegessem a Jézus ajkára adott szavakat. De János jól jegyezte-e fel őket? Nem érdekel. Azt jegyezte fel, ami nekem való. Ez a Jézus - és bármely ajkára adott szövege a kánoni evangéliumokban - nekem való. S éppen ez a most idézett szöveg mért nekem való? Hát csak azért, mert Jézus odafent is folytatni akarja, amit idelent elkezdett. Mit kezdett? Hát a maga kisközösségét a Tizenkettővel. Ez azért nekem való, mert ha majd elmegyek, s odaát leszek, én is folytatni akarom, amit itt elkezdtem, s a behívó megérkezése után majd várom, hogy megérkezzetek valamikor ti is. Ti, adyligetiek is, és megbeszéljük, hogy mikor is találkozunk odafent. És nemcsak ti, hanem a sashalmiak és a törökbálintiak is, meg egyenként az összes kisközösségem tagjai is, meg akik egyenként megkeresnek a Piarista közben, akárcsak telefonon is, mert már olyan öregek és ramatyok, hogy eljönni hozzám nincsen módjuk. Mert ott is lesz farzsebem, meg benne naptár és ceruza, amivel feljegyezzem a találkozás időpontjait. Ha Jézus is beszélt idelenti élete odafenti folytatásáról, akkor én is hiszek a magam idelenti életem odafenti folytatásában.

De álljon már meg a menet... Az odaát az Isten világa, és azzal bizonyítjuk, hogy Istennek lennie kell, hogy valakinek el kellett indítania a Nagy Bummot, s a kezdet nélküli változás sor

lehetetlen. Minek folytán Isten létezése csak annak következtében lehetséges, hogy Ő csak megindítja a változássort, de Ő maga - kívül van a változási folyamaton. Ő maga a változatlanban él, az idő és tér nélküli valóságban, ahol minden másképpen van, mint az itteni változóban, mint az idő és a tér világában. Ha így van, akkor hogyan lehetséges az, amit Jézus elmondott az idézett két jánosi versben? S most nagyon figyeljetelek arra, amit mondani fogok. Azt válaszolom kérdésekre, hogy *nem tudom*. S miért is kellene tudnom, amikor köztudomású, hogy nem én vagyok az Isten, aki mindentudó, omnisciens és pantoginoskón, meg allwissend és allknowing, omnisciente, toutpenseur, vagy ahogy a Kárpát-medence népei a maguk nyelvén el tudják mondani róla azt, hogy mindentudó. Nem tanítják a választ kérdésekre még a teológián sem. S ha tanítják is a folyamat-teológiának nevezett tanszékeken egyes nyugati egyetemeken, még nem írták meg vagy még nem jutott el hozzám az a tankönyv, melyből megkapnám a feleletet. Amint megérkezik, azonnal elolvasom, s a következő vasárnapon majd elprédikálom nektek, amit tanultam belőle.

Most pedig jöjjön a jó somogyi plébános, aki mise után kimegy hallgatói elé, hogy megkérdezze tőlük, hogy mit szólnak a prédikációhoz, mert én is összeszedtem apait és anyait, hogy ezeket el tudjam mondani nektek. A somogyi, de nem az adyligeti és a nem plébános - csak piarista tanár. Ez nem fog kérdezni semmit. Nem, mert tudja jól, hogy mi telik tőle, szegénytől. Hát ez és ennyi, s miközben mondja a mai szöveget, melyet két héttel ezelőtt készített, s szövegét berakta már a 97. Naplóba, az esze már azon jár, hogy mit mondjon Nektek két hét múlva, amikor. újra találkozunk majd. S most csak arra a versre gondol, amellyel indult a mai prédikáció: Tartsd rajtam szent, nyugtalan ujjad, Ne túrd Uram, hogy bezáruljak... S nem vágyani többre kis mái magamnál. S amelyiken már nem vágyom, az a nap, Uram, hadd legyen a végső: Szabadíts meg a szürkéségtől! Amen.

Piarista köz, 2007. március. 30

Jon Sobrino '38-ban született Barcelonában, '56-ban jezsuita lett, s 57-től San Salvadorban él. A Bokor a 70-es évek közepén kezdett figyelni arra, hogy mi történik Latinamerikában: tanulmányokat írtunk e történelemről a *Karácsonyi Ajándék* szamizdat köteteiben. A *Magyar Concilium* szamizdat-kötetei pedig hozták fordításban a latinamerikai szerzők tanulmányait, melyek a *Conciliumban*, e hét nyelven megjelenő havi folyóiratban, jelentek meg. Sobrino két írását is lefordítottuk: '82-ből - *Hit az Isten Fiában egy keresztre feszített nép szemszögéből* és 83-ból - *A politikai életszentség profilja* címűeket. - Azért figyeltünk fel rájuk, mert a Sobrino által is képviselt latinamerikai felszabadítási teológiát s az ötvenes évek végén e teológiával párhuzamosan kibontakozó bázisközösségi mozgalmat gondoltuk az akkori egyház egyik legfigyelemreméltóbb jelenségének. Másfél évtizeddel a Bokor megszületése után indultak, s mi megállapíthattuk róluk, hogy azt mondják és csinálják, amit hazánkban Kerkai és társai csináltak a harmincas évek közepétől kezdve a KALOT-ban - a hazai *három millió magyar koldusért*, s tevékenységükből megszületett a politikai elköteleződés is: '47-ben a kékcédulás választást valójában Kerkai pártja, a Barankovics nevével jegyzett Néppárt nyerte meg.

A latinamerikai munkának volt magyar vonatkozása is. Mindszenty a maga ellenfeleinek élte meg a Kerkai-népet, és sikerült is neki Kerkai legközvetlenebb munkatársát, Nagy Töhötöm jezsuitát '47-ben eltávolíttatni az országból. Buenos Aires érseki szemináriumába került spirituálisnak, ahol megtanította a kispapokat arra is, amit idehaza Kerkaival együtt csinált a KALOT-ban. Ennek az lett a következménye, hogy hamarosan hívatta őt az érsek: Kedves Péter, Argentínában nincs még kommunizmus, s magának sem kell azt itt megcsinálnia. S elbocsátotta őt a szemináriumából. *Volt-e Töhötömnek szerepe a felszabadítási teológia megszületésében?* - szívesen olvasnék erről egy doktori értekezést.

A Bokor a történelemnek feudalizmus-kapitalizmus utáni jelenségeként született meg

'45-ben - a népi demokráciának mondott szocializmusban. Megtapasztaltuk, hogy a három millió magyar koldus ügye *átadatott* a Kremlnek s csonkamagyarországi megbízottjának, Róth Manónak, s nincs módunk politikai életszentségre, csak Jézus apolitizmusára, és a sorsazonosságra Jézussal. A Vatikán - a húsz éves Mindszenty-kitérő után - '64-ben helyreállítja a Kreml magyarországi lerakatával a Trón és az Oltár szövetségét, minek következtében az állam ellenségéből az egyház ellenségévé minősül át a Bokor, s a 80-as években egyházunk is elítél minket. *Mért csak velünk, magyarokkal köt megállapodást" a Vatikán?* - erről is örömmel olvasnék egy doktori értekezést.

A latinamerikai teológia számára ezekben az években adja ki a Hittani Kongregáció az őket okító két Instrukciót. Az elítélések csak ezek nyomában születnek. Közben a Szovjet beadja a kulcsot, s Latinamerika teljesen kiszolgáltatódik a globális tőkének. Ennek hatására-e, nem tudom, de mintha Sobrino váltana a dogmatika irányában. '91 -ben megjelenik *Jézus, a szabadító- Jesuchristo* '99-ben pedig *Krisztus, a szabadító – La fe c.* könyve. De már megint megelőzzük őt, őket. Ezekben az években közösi ki Paskai bíboros egyházunkból Gromon Andrást. Mi köze ennek Sobrinohoz? Talán ez: Sobrino csak gondolja, amit Gromon ki is mondott. Nem tudom, hogy így van-e. Ítéljük meg magunk, ha tudjuk, az alábbiak alapján.

Bevezetés - 1. 2007. március közepén látott napvilágot a Hittani Kongregáció Közleménye Sobrino műveiről. A Közleményből megtudjuk, hogy 2001. októberében megkezdte Kongregáció a *sürgős vizsgálatot*, s már 2004. júliusában közölték is Sobrinoval téves és veszélyes állításainak jegyzékét. 2005. márciusában pedig Sobrino elküldte Válaszát a Kongregációnak. A Válasz nem bizonyult kielégítőnek, mert abban megmaradtak az említett téves állítások - tudtuk meg 2007. márciusában a Közleményből. (Így dolgozik a Kongregáció. Nem kapkodja el. 1999-ben könyvet ír Sobrino, és 2007-ben már van is Közlemény. Magam 1980 karácsonyára írtam az Egyházrendet, s 1987 nyarára már meg is jelent a Népszabadságban a számokra írt Közlemény.) Továbbá azt is megtudjuk, hogy a Kongregáció nem akar ítéletet mondani a szerző szubjektív szándékairól, csak kötelessége felhívni a figyelmet azokra az állításaira, melyek nem egyeznek meg az egyház tanításával. (Minden ugyanúgy. mint húsz évvel korábban velünk.) A Közlemény hat pontban tárgyalja meg Sobrino állításait.

I. Módszertani előfeltevések - 2. Sobrino állítja, hogy "a latinamerikai krisztológia... azonosítja a maga helyzetét... mint az evilág szegényét, és ennek át kell járnia minden mozzanatot a krisztológiában A szegénynek az egyháza ... ez adja a krisztológia keretét, mivel az – szegénytől megformált világ..." A Közlemény pedig állítja: A krisztológia egyházi megalapozása nem azonosítható a "szegények az egyházával", mert annak az alapja az apostoli hitben található, amelyet az egyház továbbadott minden nemzedék számára. A teológusnak tudnia kell, hogy a teológia hittudomány, s ha egyébből indul ki, kiteszi magát az önkénynek, és annak, hogy rosszul képviseli magát a hitet.

Megjegyzésem: Sobrino a kemény és globális kapitalizmus súlya alatt élő emberekre néz, és szeretne nekik valami jézusit és biztatót mondani: Rólatok és felszabadítástokról van szó, ha Jézust emlegetjük. A Közlemény állítja, hogy ez önkény, és Sobrino figyeljen az apostoli hitre, a hittudományra, egyáltalán a hitre. Én meg azt kérdezem, hogy a hit meg a hittudomány mit mond a globális kapitalizmus urainak járma alatt nyögő szegények világának, ha egyszer önkény a szegények egyházáról beszélni is. Válaszok magamnak, mert a Közleményt nem kérdezhetem meg: a trón és az oltár szövetségében áll fenn az egyház, s a szegényeknek ebben a szövetségben bizony nincs mit keresniük. Ez a szövetség a történelem egészének során a gazdagok szövetsége volt. Az Oltárt is gazdagok képviselték, s ők ítélték halálra a szegény Jézust is. A LG még tudta vagy csak mondta, hogy Jézus szegénységben élt. Felháborító az a Jézusról értekező tudomány, amely azt gondolja, hogy a szegényeknek lehet valami közük Jézushoz. Máglyára az ilyen tanszékvezetőkkel!

3. Az is figyelemre méltó - olvasom a Közlemény következő numerusában -, ahogyan Sobrino kezeli a korai egyház nagyobb zsinatait: ezek folyamatosan eltávolodtak attól, ami az Újszövetségben található, ennek következtében e zsinatok "korlátozottak és veszélyesek is, ahogyan ezt napjainkban széles körökben felismerjük". A Közlemény válasza: szükséges felismerni a dogmatikai formulák korlátozott jellegét, melyek nem képesek kifejezni mindent, ami benne van a hit misztériumában, és értelmezni kell azokat a Szentírás és Hagyomány fényénél. De nem megalapozott veszélyesnek mondani e formulákat, mert a Kinyilatkoztatás érvényes értelmezései. Sobrino nem veszi számításba a tényt, hogy a hitnek az időközön átnyúló alanya - maga a hívő egyház.

Megjegyzésem: a Konstantinnal megegyezés után az egyetemes zsinatokon másról lesz már szó az egyházban, mint korábban: *A szegényeké volt az a Birodalom, Mert /Betlehemben nem aranyból volt az alom* - írja korunkban a költő Horváth Béla. Az egyetemes zsinatok már nem a szegényekkel foglalkoznak, s ennek következtében nem nagyon érdekes a szegények világában, ami ott elhangzott. A Közlemény szerint a zsinatok a Kinyilatkoztatás érvényes értelmezései, s ezeket képviseli a hívő egyház. Kérdezem: mitől érvényesek ma? Attól, hogy a Konstantinnal trón és oltár szövetségre lépő és a gazdagok közé került püspökök akkor és ott megszavazták? Számomra csak kötelezők, ha a katolikus vallásban akarok maradni, csak tagsági feltétel. Érvényes, azaz belülről kötelező számomra csak az, amiről azt gondolom, hogy Isten kívánja tőlem, mint vallomást arról, hogy hogyan kell Isten országát csinálnom, Isten kedvében járnom. Ahol nincsen szó a szegényről, ott nincsen szó Jézusról. Ennek következtében számomra érvénytelen. Azt várom a teológustól, hogy azt mondja el, ami számára érvényes. A Válasz és a Közlemény e tekintetben - a süketnémák párbeszéde, mert Sobrino tudja, hogy mi a mai egyházi hivatal viselők hite, de azért dolgozik, hogy ez a hit Jézus irányában elmozduljon.

II. Jézus Krisztus istenvolta - 4. Sobrino azt képviseli, hogy Jézust csak Jeruzsálem elfoglalása után kezdték Istennek mondani, a Közlemény szerint pedig Jézus istenvolta a kezdetektől fogva tárgya volt az egyház hitének... lényegi része az egyház hitének a kezdetektől fogva.

Megjegyzésem: Nincs ember, aki beleláthatna abba, hogy a Jézushoz csatlakozóknak mikor esett le e tárgyban a húszfilléres. Hogy mért fontos ez a kérdés Sobrinsonak, azt a Közlemény szavaiból nem tudom megállapítani. De van egy tippem: A Szovjetunió bukása után elindult a dogmatikai problémák irányában, s ha krisztológiát ír, akkor Jézus istenvoltának kérdésével is foglalkoznia kell.

III. Isten Fiának megtestesülése - 5. A Szerző mondja: a Fiú felvette Jézus egész valóságát, bár a dogma nem fejti ki a módját annak, hogyan érintette őt ez az emberi dimenzió. A Fiú megtapasztalta Jézus emberségét, történelmi létét, életét, sorsát, halálát. A Közlemény: Nem világos, hogy a szerző számára a Fiú és Jézus azonosak-e. A katolikus hit számára Jézusban két természet van: isteni és emberi. Ezzel összeférhetetlen, amit Sobrino képvisel.

Megjegyzésem: Aki érti, hogyan lehet Jézus egyszerre Isten is, ember is, mondja meg. Ha csak azt szabad katolikusnak erről gondolnia, amit már több mint másfélezer éve megállapítottak a zsinatok, akkor nem strapálom magam. Megtanulom, levizsgázok belőle, elfogadom, mint egyháztagsági feltételt. Ha azonban dogmatikai tanszékem van, nem tudom megállni, hogy ne gondolkodjam róla. Ha gondolkodásom eredményéről a Kongregáció megállapítja, hogy nem azt gondoltam, amit korábban gondoltak, akkor azt mondom, hogy ezt én is tudom, de nem azért fizetnek, hogy szajkózzam, amit már húsz évesen megtanultam.

6. A Szerző mondja: a korlátozott emberi állítható az Istenről, de a korlátozatlan isteni nem állítható Jézusról. A Közlemény közli vele, hogy Jézusban két természet van, ezért az isteni korlátozatlan módon is állítható Jézusról. Amit Sobrino mond, összeférhetetlen a

zsinatok tanításával.

Megjegyzésem: Csak analógiával tudom megközelíteni e kérdést: a gonosz mostoha által békává varázsolt királyfi meséjével. Tudhatja szegény, hogy békává varázsolván is királyfi, de e tudásán felül csinálni nagyobbára csak azt tudja, amire egy béka is képes. Azaz: az isteni (a királyfiú) csak korlátozottan állítható róla. Ez is tanszékvezető Sobrino problémavilága. Nem világlik ki a Közlemény szövegéből, hogy mi köze van ennek a szegények egyházához.

IV. Jézus Krisztus és az Isten Országá - 7. Sobrino "különös módon látja Jézus és az Isten Országá kapcsolatát. Külön figyelmet szentel ennek munkáiban. A Szerző szerint Jézusnak, a közvetítőnek a személye nem abszolutizálható, hanem abban a viszonyban kell Jézust szemlélni, amely Őt az Isten Országához fűzi, amely Ország másvalami és különböző Jézustól, magától. Ha abszolutizáljuk a közvetítő Krisztust, akkor nincs értelme az ő konstitutív kapcsolatának ahhoz, amit közvetít, az Isten Országához. Különböztetnünk kell az Isten közvetítője és aközött, amit közvetít. Formailag az Isten Országá nem más, mint Isten akaratának teljesítése e világnak a szolgálatában, és ezt hívjuk közvetítésnek. Ez a közvetítés összekapcsolódik egy személlyel vagy csoporttal, mely meghirdeti és elkezdi azt: ezt a személyt hívjuk közvetítőnek. Ebben az értelemben lehet és kell mondanunk hitünk alapján, hogy az Isten Országának végső, utolsó és eszkatalógikus hirdetője már megjelent: Jézus az. E szempontból értékelhetjük Origenész finom meghatározását Krisztusról, aki Isten *sajátkirálysága* (autobasileia), tehát személyében már Isten Országá. Fontos szavak ezek, mivel jól leírják az Ország személyes közvetítőjének végességét, másfelől veszélyesek, ha egyenlőségjelet tesznek Krisztus és az Ország valósága között. A közvetítés és a közvetítő tehát lényegükben vonatkozásban vannak egymással, de a kettő nem azonos egymással. Mindig van Mózes és az Ígéret földje, valamint Romero érsek és az igazságosság álma. E két dolog együtt kifejezi Isten akaratának teljességét, miközben a két dolog marad különböző. Krisztus lehetősége, hogy közvetítő legyen, nem ered abból, amivel megfejlődött embersége; emberi mivoltának gyakorlatából ered ez a közvetítés".

Megjegyzésem: Az eddigiekben mondta el a Közlemény, hogy mit tanít Sobrino Jézusról és az Isten Országáról. Meg kell vallanom, hogy nem értem azt, amit a szerzőtől idéz a fentiekben a Közlemény. Csak sejtem, hogy két dolgot akar mondani. Az egyik: Jézus és az Isten Országá nem azonosak. A másik: Jézusnak elég volt az emberi természete is ahhoz, hogy hirdesse az Isten országát. Ez nem tuti tipp, de a Közlemény idézetei alapján erre következtek.

Folytatom a Közleményt, amely megválaszolja a fent idézetteket. A Szerző vallja a sajátos kapcsolatot a közvetítő Jézus és az általa közvetített Isten Országá között. De megfosztja e kapcsolatot annak lényegi és sajátos tartalmától. Nem helyesen fejtí a kettő közti kapcsolatot. Ezenfelül a közvetítő szerepet Jézus emberségéhez kapcsolja, s ezzel kizárja Isten Fiának a jelentőségét e közvetítői szerepből. Elégtelen beszélni a kapcsolatról, ha ez azt sugallja, hogy van valami, ami különbözik Jézustól, mert Jézus és az Isten országá azonos, és ez utóbbi Jézus személyében már jelen is van. Ez határozott tanítás már a patrisztika kora óta. Megerősíti ezt II. János Pál tanítása: Ha az Országot elválasztjuk Jézustól, akkor nincs Ország, melyet ő kinyilatkoztatott. Másfelől Krisztus közvetítésének sajátos és egyetlen voltát mindig tanította az egyház. Mint Isten egyetlen Fia Isten végérvényes önkinyilatkoztatása. Közvetítése egyetlen, sajátos, egyetemes, felülmúlhatatlan. Jézus valóban Isten emberré lett Igéje mindennek üdvösségére.

Megjegyzésem: Kizárólag a Jézusajkára adott basileia-anyag negyven esztendővel ezelőtt történt feldolgozása alapján mondom (KIO 119. numerus: Jézus basileia-fogalma), hogy Jézusnál az Ország szociológiai fogalom. Többes szám. Valakik alkotják. A transzcendenciában is: az Atya, a Fiú, a Lélek s az üdvözültek. Az immanenciában is: azok akik mint Jézus is, teljesíteni akarják Atyja akaratát, kedvesek akarnak lenni számára, az

istennektetszők, a dikaiosz-ok. Egyedül Jézus sohasem. Megvan a KIO németül is. Jaj de szívesen elküldeném Sobrinonak a 119. numerust, hátha tud németül. A Hittani Kongregációnak nem, mert az tudja már 25 éve, hogy "nincs benne semmi sem, ami ellenkeznék az egyház tanításával".

V. Jézus Krisztus öntudata - 8. Sobrino L. Boffot idézve azt állítja, hogy "Jézus rendkívüli hívő volt, és volt hite. A hit volt Jézus létezési módja". A maga részéről pedig hozzátézi: "Ez a hit Jézus életének egészét leírja". A szerző a Zsid 12,2 szövegére hivatkozva igazolja álláspontját: "A [Zsidóknak írt] levél tömören és az Újszövetségben máshol nem található világossággal mondja, hogy Jézusnak a hit által volt kapcsolata Isten misztériumával. Jézus az, aki eredendően és teljességében megélte a hitet (12,2)" Sobrino azután ezt mondja: "Ami a hitet illeti, Jézus- életében- olyan hívőként van bemutatva, mint mi, testvér az Istennel kapcsolatot illetően, vagyis nem kerülhette el, hogy neki is a hit által kelljen élnie. Ugyanakkor nagyobb testvérként is van bemutatva, mert a hitet eredendően és teljességében megélte (12,2). És ő az a modell, akire szemünket szegezünk kell, hogy saját hitünket megéljük".

Ezekben az idézett szakaszokban - mondja a Közlemény - Jézus fiúi kapcsolata az Atyával a maga megismételhetetlen egyedülállóságában nem jelenik meg kellő világossággal, sőt ezek az állítások inkább annak kizárásához vezetnek. Ha az Újszövetség egészét nézzük, nem lehet azt állítani, hogy Jézus "olyan hívő, mint mi". A János-evangéliumban szó van az Atya "látásáról" Jézus részéről: "Csak az látta az Atyát, aki az Istentől jön" (Jn 6,46; vö. Jn 1,18). Hasonlóképpen a szinoptikus evangéliumok Jézus egyszeri és egyedülálló bensőséges kapcsolatáról tanúskodnak az Atyával (vö. Mt 11,25-27; Lk 10,21-22).

Jézus fiúi és messiási tudata közvetlen következménye annak, hogy ő ontológiailag Isten emberré lett Fia. Ha Jézus olyan hívő lenne, mint mi, jóllehet példászerű módon, nem lehetne valódi kinyilatkoztató, vagyis olyan, aki megmutatja nekünk az Atya arcát. E pont világos összefüggésben van azzal, amit korábban a IV. pontban mondtunk a Jézus és Isten országa közötti kapcsolatáról, illetve amit majd a VI. pontban mondunk arról, hogy Jézus üdvözítő értéket tulajdonított saját halálának. A szerző reflexiójában ténylegesen eltűnik Jézus közvetítésének és kinyilatkoztatásának egyedülálló jellege, amely ily módon a prófétáknak vagy a misztikusoknak tulajdonítható kinyilatkoztató állapotra korlátozódik.

Jézus, Isten emberré lett Fia, Atyjának bensőséges és közvetlen ismeretének örvend, egy olyan "látásnak", amely biztosan több a hitnél. A személyi egység [unio hypostatica] és az ő kinyilatkoztató, megváltó küldetése megkövetelik az Atya látását és az ő üdvözítő tervének ismeretét. Ez az, amit a már idézett evangéliumi szövegek jeleznek.

Ezt a tant több közelmúltbeli tanítóhivatali megnyilatkozás kifejtette: "Az a szeretetteljes ismeret, amelynek a mi isteni Megváltónk megtestesülésének első pillanatától fogva tárgyai voltunk, felülmúlja mindazt, amit az emberi értelem megragadni remélhet. Ezért alighogy méhébe fogadta Őt az Istenanya, máris Isten boldogító látásának örvendett..." (XII. Pius) Egy kissé más szóhasználattal II. János Pál pápa is hangsúlyozza az Atya látását: "Tekintetét [Jézus] az Atyára szegezi. A tudás és a tapasztalat révén, amellyel egyedül Ő rendelkezik Istenről, még ebben a sötét órában is világosan látja a bűn súlyát, és végtelenül szenved miatta. Egyedül Ő, aki látja az Atyát, és tökéletesen birtokolja ezt az ismeretet, mérheti fel teljesen, mit jelent a bűnnel ellenállni az Atya szeretetének" A *Katolikus Egyház katekizmusa* is beszél arról, hogy Jézusnak közvetlen ismerete van az Atyáról: „Ez elsősorban arra a bensőséges és közvetlen megismerésre vonatkozik, amellyel Isten emberré lett Fia rendelkezik az Atyáról" (KEK 473). "Eggyé válva az isteni bölcsességgel a megtestesült Ige személyében Krisztus teljesen tudta a maga emberi tudásával azokat az örök terveket, amelyeknek kinyilatkoztatására jött" (KEK 474).

Jézus kapcsolatát Istennel nem fejezzük ki helyesen, ha azt mondjuk: olyan hívő volt,

mint mi. Ellenkezőleg, éppen a bensőségesség és az egyenes, közvetlen ismerete, mellyel az Atyáról rendelkezik, teszi lehetővé, hogy kinyilatkoztassa az isteni szeretet titkát az embereknek. Csak ily módon tud bevezetni minket ebbe a szeretetbe.

Megjegyzéseim: Nem értem a Közlemény szövege alapján, hogy, a Zsidó levél 12,2 verse alapján *Nézzünk fel Jézusra. a hit szerzőjére és beteljesítőjére*, Sobrino miként beszélhet Jézus hitéről. Feszegeti a pofonos ládát. Az. Újszövetségnek nincsen egyetlen helye sem, amely azt állítaná, hogy Jézus hitte volna amiket mondott. Nem tudta a végítélet napját, Izrael királysága helyreállításának időpontját sem tudta. Azt sem, hogy második eljövetelekor talál-e hitet a földön. De véletlenül sem mondta, hogy hisz az Atyában vagy a Lélekben. Bennünket meg folyamatosan bízott rá. Kínjában fordul Sobrino a fent idézett szöveghez. Hogy mit csinál vele, nem világlik ki teljesen a Közleményből. A hit emberi bizonytalansági tényező. Jézustól idegen volt - forrásaink alapján. Nem értem, mért kell hozzányúlni Jézus Fiúságához. Ariusz ugyanúgy nem bizonyítható, mint Athanáz. Az unitáriusok többre vitték, mint a trinitáriusok? Az evangéliumok nem arról beszélnek, hogy ki volt Jézus, hanem arról, hogy teljesítsük az Atya akaratát. Egyébként XII. Piusz nem tévedhetetlen tanításában bizonytalan vagyok: *alighogy méhébe fogadta őt az Istenanya, máris Isten boldogító látásának örvendett...* Azt gondolom, hogy ellenkezik azzal, hogy valóságos ember volt. A valóságos ember sejtkezdeménye alighanem nem örvend semminek.

VI. Jézus halálának üdvözítő értéke - 9. Bizonyos kijelentések alapján arra kell gondolnunk, hogy Sobrino szerint "Jézus nem tulajdonított üdvözítő értéket a maga halálának. Induljunk ki abból, hogy a történeti Jézus nem értelmezi a maga halálát az üdvözítés s az Újszövetség által később kifejlesztett szótériológia fogalmaival, aminők az engesztelő áldozat, a helyettesítő elégtétel. Más szavakkal: nincs alapja azt gondolni, hogy Jézus abszolút transzcendens jelentést tulajdonított a maga halálának, ahogyan tette azt később az Újszövetség. Az evangéliumi szövegekben lehetetlen olyan megállapítást találni, hogy Jézus így értelmezte volna a maga halálát. Jézus bizalommal ment a halálba, és a szolgálat végső aktusát látta benne. Sokkal inkább tényleges példaadásnak tekintette azt, amely motiválhat másokat, semmint üdvözítő mechanizmusnak mások javára. Végig hűségesnek lenni, azaz embernek maradni". A Közlemény más szavakkal megismétli Sobrino tanítását, s végül megállapítja róla, hogy téved, mert az Újszövetség nem teszi lehetővé a Sobrino által elvégzett történeti rekonstrukciót.

10. A probléma azonban nemcsak egyszerűen annyi, hogy miként gondolkodik Jézus a maga haláláról és milyen jelentőséget tulajdonít neki. Sobrino érinti a szótériológia jelentőséget is, melyet Jézus halálának kellene tulajdonítani. "A halál fontossága abban a tényben rejlik, amit Isten akar azzal, hogy emberek jelenjenek meg a földön. Az, hogy Jézus hűséges a keresztség, már üdvösség, mert ő legalább is ebben az értelemben az igazi ember kinyilatkoztatása és nem csupán a valóban emberé. Oly emberi lény, amelyben megvannak az emberi természet összes jellemzői. A tény, hogy minden várakozás ellenére, kinyilvánítódott az igaz emberség, magában is jóhír, és ezért már üdvösség. Jézus keresztye teteje minden életnek - s ez úgy értendő, hogy üdvösséget hoz. Ez a hatékonyság inkább a példa-ok formájában mutatkozik meg, mint a létesítő okéban. Nem létesítő okság szerepel itt, hanem szimbolikus okság".

Hát ennyi idézet tökéletesen elég ahhoz, hogy a Közlemény meg hozza a maga ítéletét: "A megváltás ily módon redukálódik arra, hogy megjelenik az igazi ember a halálig tartó hűségben. Krisztus halála csak példa és nem szentség (adomány). Ez a megváltást lecsökkenti a moralizmusra. Itt vannak a már korábban is említett krisztológiai nehézségek. Az Újszövetség, a Hagymány és az Egyházi Tanítóhivatal kijelentéseit a megváltásról és az üdvösségről nem lehet lecsökkenteni a Jézustól nekünk adott jópéldára. A megtestesülés titka, az emberré lett Istenfia halála és feltámadása az emberiség megváltásának egyetlen és kimeríthetetlen forrása, ami hatékonyá lett az Egyházban a szentségek által.

Megjegyzés: Sobrino azt mondja, hogy Jézus példát mutatott nekünk, a Közlemény pedig azt, hogy megváltott. De addig nem jutunk előbbre, amíg a Közlemény el nem árulja, hogy mit ért ezen a megváltáson. Azt, amit Pál értett rajta, és amit kétezer éven keresztül ennek alapján magyarázunk? Ádám-Éva miatt Jézusig mindenki elkárhozott, és Jézus kiengesztelte az Atyát, s ennek folytán akik megkeresztelkednek, üdvözülhetnek. Nem bújócskázhat a Közlemény. Nem takarózhat szavakba, melyeknek nem mondja meg a jelentését. El kell mondania, hogy elhiszi, hogy Isten megharagudott az egész emberiségre, mert ismeri a kollektív bűn fogalmát, amelyet már az ENSZ is elvetett. Árnyékbokszolásnak nincs értelme. Sobrino ismeri ezt a páli gondolatot, és nem hiszi. A Kongregáció Pál nevére lett megkeresztelve vagy máséra?

VÉGKÖVETKEZTETÉS 11. A teológia az igazság impulzusának akar engedelmeskedni, s közlődni vágyik. Valamint a szeretetből támad, mely mindig jobban akarja ismerni azt az Egyet, aki szeret - Istent, magát -, akinek jóságát megismerjük azzal, hogy hiszünk. Ezért a teológiai reflexiónak nem lehet más alapja, mint az Egyház hite. Csak az egyházi hitből kiindulva és közösségben a Tanítóhivatallal szerezheti meg a teológus Isten igéjének mélyebb megértését, mely a Szentírásban található, s melyet eljuttatott hozzánk az Egyház élő Hagyománya. Ezért a magától Istentől Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott és az Egyháztól megőrzött igazság adja a teológia normatív elvét. Semmi más felül nem múlhatja. Ebbe az örök tavaszba kapcsolódva lesz a teológia az érvényes újdonság forrása és világosság a jóakarátú emberek számára. A teológiai kutatás annál bőségebben gyümölcsözik Isten egész népe és az emberiség számára, minél inkább merít az élő folyamból, amely a Lélek munkájaként az apostoloktól ered és gazdagodott ez elmúlt idők hívő reflexiójától. A Lélek vezeti az egyházat az igazság teljébe és csak igazi igazodással e felülről jövő adományhoz lehet a teológia igazán egyházi és az igazságot szolgáló. A Közlemény célja éppen az, hogy tudassa minden hívővel a teológiai reflexió gyümölcsöző voltát, amely nem fél az egyházi Hagyomány élő sodrán belül fejlődni. - W. Levada prefektus

98. TAVASZI NAPLÓ

2007. április

Piarista köz, 2007. április 1.

Törökbálinti beszélgetés

Elmondtam a zsúfolt törökbálinti templomban beszédem a tékozló fiúról. Utána is bejöttek vagy tízen a plébániára beszélgetni. Pisti közvetítette egyik hívének üzenetét, aki nem jött el a beszélgetésre. A Naplóban olvasta ezt a kitételemet: *Wojtyla-Ratzinger éra*. Pejoratívnak minősítette. Rákapcsolt erre a beszélgetésre eljövő egyik hölgy. Nem tudom szavait pontosan idézni, de a lényegét igen. Azt mondta el, hogy mainapság, amikor annyian bántják az egyházat, nem volna szabad nekünk is, nekem is, ilyesféle hangot megütnöm. Mit mondhattam nekik? Mondtam, amit tudtam. Félek, hogy hiába. Ha nekem Jézus-hűségemet, egyházhűségemet kell védenem, nehezen jön ajkamra a szó. Jézus is elnémult Kaifás előtt. Aki Isten szavát próbálja tolmácsolni, megkövezik, keresztre feszítik, mert megbotráncoztat.

Másnap reggel készülnöm kellett egy közösségi találkozóra, melyben a KIO 131-132 numerusa a házifeladat, s ebben olvasom a 131d pontot, melynek címe: *"Péter"*, s a szöveg pedig a következő: „Hol van az az "Isten népe", amelyet e könyv lapjain emlegetsz? A holdban?” – kérdezték egy ízben tőlem. Ezt válaszoltam: Könyvem nem tényleges teljesítményeinkről, hanem Jézus felénk irányuló elvárásairól akar képet rajzolni. Ugyanez a helyzet, amikor könyvem "Pétert" emleget. Nem a pápák tényleges történelmi szerepét összesíti, hanem arról a szerepről szól, amelyet a Messiás koncepciója kölcsönöz "Péternek", amit vár tőle.”

Csak kiemelek a szövegből néhány mondatot: Nyoma sincs viszont az Újszövetségben annak, hogy Szikla-voltára hivatkozva a helyes látás és magatartás megfellebbezhetetlen birtokosának vallotta volna magát. Péter primátusának értelme csak az evangélium primátusának a szolgálatában állhat. Az elmúlt kétezer esztendő története egyértelművé teszi, hogy Jézus és az egyházat vezető Lélek nem gondoskodott arról, hogy a Péter-tisztet hordozás automatikusan egyet jelentsen a jézusi szándékok hordozásával. Azaz a Péter-tisztbe bekerülők esetében sem számolta fel Jézus Lelke az ember batyujába mindörökre belerakott szabadságot; a tisztbe bekerülők is ki voltak, vannak s lesznek téve annak a gyengeségnek, amely velejárója az emberi természetnek. Ez a szolgálat nyilvánvalóan kizár mindenféle önkényt és uralkodást. Péternek tehát szolgálnia, adnia kell, s békességre törekvőnek kell lennie, és hordoznia kell az ezekkel együtt-járó kicsiséget, szegénységet és üldözöttséget. Amit a II. Vatikáni Zsinat az egyházzal olyan nagyon szépen ír: Amiként pedig Krisztus a megváltás művét szegénységben és üldözöttségben vitte végbe, az Egyház ugyanannak az útnak a járására kap meghívást, hogy közölje az emberekkel az üdvösség gyümölcsseit ... (LG8) – annak a Péter-tisztet is jellemeznie kell. Az egyház bármely közösségének csak arra a személyre szabad rábíznia magát, akit a közösség tagjai közül leginkább érez karizmatikusnak. A vezetés és karizma feszültsége nem lehet Istentől való, mert Jézus is a Tizenkettő által közölük legkülönbnek ítélte Pétert fogadta el felülről. A hivatalviselők vonala és a karizmások vonala nem lehet kettő; csak egyetlen vonal lehet. Péternek kell lennie az Egyház legkarizmatikusabb személyének...

Csak azért írom ide ezeket a mondatokat, mert Róma megvizsgálta a KIO-t s nem talált benne semmit, ami az egyház tanításával ellenkeznék, tehát az engem bírálók – pápábbak a pápánál. Közhelyeket kellene mondanom, amiken mindenki elalszik, ami kiüríti a templomainkat? Nekem ez nem kenyerem: nem az egyház mundérjának a becsületét védem, hanem az Istenéét és Jézuséét.

De voltak más hozzászólók is. Péterét ideírom, mert elküldte emilen is: *Mivel kérted, hogy írjunk kérdéseket a legközelebbi Evangéliumhoz amelyről Törökbálinton fogsz prédikálni, ezért én is gondolkodtam egy keveset. Igyekszem rövid lenni: Én mind a tékozló, mind az otthon maradt fiú személyébe bele tudom magam helyezni. A célom, hogy átjussak azon a holtpontra, amin ők valahogy átjutottak és felismerjem, hogy Isten szeretete végtelenül mély és végtelenül személyes. Mégis, ha tékozló fiú vagyok, akkor minduntalan nagyon mélyre kell jussak a bűnbe nekem is, hogy végre elinduljak utána; ha pedig szépen teszem a dolgom odahaza, akkor az sokszor kötelességszerű, hiányzik belőle az Isten szeretetének felismerése. Egyszerűen megfogalmazva a kérdést: Hogyan lehet eljutni arra a valóban mély felismerésre és tapasztalatra, hogy Isten szeretete pont olyan, ahogy ez a történet lefesti? Hogyan lehet igazán Istenhez térni és annyira a hatása alá kerülni, hogy egyre kevésbé akarjak letérni útvárom és valóban átjárja életemet az ő élete és tanítása?* – Azt hiszem, hogy az ilyen lelkeknek közösségre van szükségük, hogy ott elmondhassák, amivel tele a lelkük. Bizonyára meg fog születni a válasz lelkükben.

A prédikációnak az a megállapítása, hogy hiányzik a tékozló fiú történetéből az anya, a feleség, pozitív visszhangot váltott ki. Hogy a férfiakéból is azt váltotta ki, nem tudom. A nőkéből bizonyára.

Piarista köz, 2007. április 2.

A Napló előző számának a végén, olvasható volt a Hittan Kongregáció Közleménye. Húsz évvel ezelőtt csekély személyemet is megtisztelte egy ilyen közleménnyel az akkori prefektus, a jelenlegi pápa. Az én teológiám is tévesnek, veszélyesnek minősítette. Sőt még nem egyértelműnek is, bár volt egy mérséklő kitétele is: „come suona” – ahogyan hangzik. De azért csak megjelent a Közlemény. Nemcsak ismertettem, glosszáztam a mostani Közleményt, még dalra is fakadtam tőle. Olyanra, amilyen telik tőlem. Íme :

A TALÁLKOZÓ

(Helyszíni jelentés a Levada – Sobrino találkozóáról)

Narrátor: Hölgyeim és Uraim! Bemutatom kis jelenetünk szereplőit. Ez a hetvenes éveiben járó komoly úr – őeminenciája Williams Levada bíboros. A Vatikánban, a világ legkisebb államában – a pápa után – a legfontosabb hivatalt tölti be. Ő a Hittani Kongregáció vezetője. Elődje e hivatalban – a mostani pápa. A másik szereplő Amerikából érkezett, annak egyik legkisebb államából, Salvadorból: Jon Sobrino. Ő sem fiatal már, de még nincs hetven éves. Könyvíró ember. Tanszékvezető professzor. Teológus. Tíz-húsz esztendővel ezelőtt írt két könyvet. A Hittani Kongregáció elrendelte e könyvek sürgős vizsgálatát. Röpke hét esztendőt vett igénybe e sürgős eljárás. Két hete kiadta őeminenciája a maga *Közleményét* a vizsgálatról. Ezt követően e-mailen megbeszélték ezt a személyes találkozót. Frascati a színhelye. Róma közelében található e helység. Megérkeznek a hangulatos, vidéki, és mégis exkluzív kiskocsmá különtermébe. Bemutatkoznak egymásnak, leülnek, s miközben koccintanak, Levada letegezi Sobrinot.

– Öcsém, én vagyok az idősebb. Szervusz János! (Tisztelettel elfogadja a tegezést.)

– Servus humillimus... – Vilmos! Sajnállok, hogy meg kellett írnod...

– Sohse sajnálj, a közleményírás nálam foglalkozási ártalom. Ha majd te leszel prefektus, veled íratja meg a főnök.

– Ne viccelj már, azt sem tudja, hogy a világon vagyok.

– Tévedsz. Amikor befutott a Hivatalba – elárulom: az Opus Dei egyik buzgó prelátusától – a feljelentés ellened, s referáltam erről neki, akkor említette, hogy emlékezik a nevedre. Öreg fiú vagy már Te is, mindössze egy jó tízessel fiatalabb nála. A szerénykedést abbahagyhatod. Majd ha befutsz hozzánk, akkor stílust válthatsz, s mondhatod nagy alázatosan, hogy *mi sembra* (neked csak úgy látszik), ahogy az a Hivatalban illik. De a kocsmában mondhatjuk, amit gondolunk. Kocsmá – az igazat-mondás helye! Borban az igazság! Szép – a meghatározásom. ügye? Kocsmá bizony, mégpedig a javából, s nem dikasztérium, de nem ám.

– Tud a találkozásunkról?

– Remélem, nem. Ha mégis tudomást szerezne róla, legjobb, ha a végén megállapodunk majd egy szövegben, hogy miről is beszélgettünk. Csak azért, hogy ugyanazt mondjuk, ha kérdezik. Rendben?

– Rendben. De mást is kérdeznék, s ha nem akarnál válaszolni, úgy is jó.

– Csak kérdezz nyugodtan, válaszok.

– Ezt a borízú hangot a főnökkel is megengedheted magadnak?

– Hova gondolsz? Azt csak külsők engedhetik meg, mint az az elszánt magyar, hogy is hívták? Már elfejtettem a nevét. Régi történet, akkoriban még kezdő voltam a Szent Hivatalban. A főnök, még prefektus korában, elmondta neki, amit én is megírtam Neked levelem végén. Mire az a vadember azt mondta neki, hogy akkor küldjön magnó-készülékeket a szószékekre. A pap majd csak megnyomja a start gombot, s már jön is az apparátból a tévedhetetlen szöveg.

– Akkor folytatom, ahol abbahagytam: Sajnállok... Sajnállok, mert Te is jól tudod, hogy amit írtál, azt én is meg tudnám írni. Ha nem is szóról-szóra úgy, ahogy Te írtad. De a tartalma ugyanaz lenne. S mondani egy életen keresztül az ellenkezőjét annak, amit csak az nem tud, aki nem akarja – rettenetes lehet.

– Álljon meg a menet. Nem egy életen keresztül, csak a hivatali időm alatt. Betöltöm a 75. évet, és nincs tovább. Utána még öt évig alkalmas leszek, ha közben konklávé lesz, pápát választani. Nyolcvanon túl pedig már csak akkor sajnálhatsz, ha véletlenül engem választanak meg a főnök utódjának. Nem valószínű. Szóval, ha betöltöm a 75-öt, akkor járhatok sűrűn ilyen helyekre, ahol nincsen *mi sembra*, s mondhatom, amit gondolok.

– De mi az, amit gondolsz? Lehet élni ebben a skizofréniában? Tudod, hogy tévedhetetlen szövegeket kell legyártanod hivatali megbízásból – munkaviszonyként. Tudod, hogy az ilyen magamfajta szerencsétlen Jancsikkal közölnöd kell, amiről csak a Mari nénik gondolják már... Azt, amit jó katolikusnak gondolnia kell. Hogy bírod ezt a tudathasadásos állapotot?

– Professzorom, professzorom, te csak a magad fejével tudsz gondolkodni. Ha volna akkora tehetségem, mint Neked, nem lennék prefektus. De nem ám! Akkor én is tanszékvezető lennék, s ügyeskednék, ahogyan Te is próbáltál. Hogy olyan könyvet írjak, amiért nem jelentenek fel. De ahogy én téged nézlek, te illet nem tudsz. Mindenképpen beleírod azt is, amit gondolsz, bár azt reméled, hogy jól elrejtetted. Küngnek sem sikerült

elrejténie, pedig ő csak egy kérdőjelet rajzolt: *Unfehlbar? – Tévedhetetlen?* Kérdőjelét követően aztán áttehette tanszékét a tübingeni állami szektorba. Leonardo Boff pedig kilépett a ferencesektől, nem bírta tovább a szekatúrát, és megnősült. Herbert Haag pedig megvárta a nyugdíjat, s csak utána kezdett a Tanítóhivatal számára elfogadhatatlan könyveket írni. Korábban írta a *Bibellexikon*-t, s főnökék békében hagyták. De Te ötvenévesen, sőt hamarább, kezdtél el rendetlenkedni, s hiába ügyeskedtél. Megírtam, hogy mennyire tisztelem buzgalmadat... s utána kioktattalak, amiről kell.

– Hagyjad már az én nagy tehetségemet. Aki rászánja magát a filosz-létre, összehoz magának egy katedrát. Ha nem is Tübingenben, hát a három milliós kis Salvador fővárosában. Megtanulja, amit én is megtanultam. És közben – teológiai tanulmányai ellenére is – Jézust is megismeri, s elbődül a lelke... hogy ez a disznóság nem mehet tovább, mert Jézus mégis csak azt mondta, amit.

– De az enyém nem bődül el, barátom, mert tudomásul vettem, hogy a világ olyan, amilyen. El lehet menni miatta a Golgotára. Azt lehet. Vedd tudomásul, professzorom, hogy Konstantin után csak nagyítóval láthatsz valami mást az egyházban-világban, mint Jézus előtt. Kivakartuk ugyan a népvándorlás korából – Európát. Megcsináltuk az ismert történelem legkülönb civilizációját: felfedeztük a puskaport, az iránytűt. Fölfedeztük aztán Amerikát is. Kiirtottunk 60 millió bennszülöttet a legkatolikusabb spanyol király zászlaja alatt. Világ bajnokok lettünk mi, fehér emberek, keresztények, a népek fegyveres leigázásában, kincseik-aranyuk-olajuk kizsákmányolásában. Nincs civilizáció, amely közelünkbe érhetne. Pedig kezdetben százával s ezrével mentek eleink a Birodalom cirkuszaiba birkózni az oroszlánokkal... De *maradt a világ, ami volt, csatatér, / és ott veszett a lélek is, nemcsak a vér. / Világra jött a Béke és a szeretet, / De a hatalom mindig vassal fizetett. / Európa minden városát, / Porig égették a keresztény katonák...* Professzor Úr!!! Én nem bődültem el, de nem ám. A tényeket illik figyelembe venni.

– S elbődülés helyett mit csinálsz? Mondod a misét meg a zsoltosmát?

– Igen, mert jobbat nem tehetek.

– S mit használsz vele?

– Ha semmit is, de legalább magam karban tartom vele.

– És Jézus?

– Mi van vele?

– Hát ő az *Üdvözítő, a Megmentő, a Megváltó, az Isten végleges Küldöttje, akinek a kinyilatkoztatott és az Egyháztól megőrzött igazsága adja a teológia normatív elvét, amit semmi más felül nem múlhat... Örök tavaszába kapcsolódva lesz ez a teológia az érvényes újdonság forrása és világosság a jóakarató emberek számára...* – ahogyan mindezt leírtad nekem.

– Nem értelek. Mért mondod fel a Közleményt, saját szövegemet?

– Ember!!! Hiszel Te egyáltalán valamiben, ha ezeket le tudod írni?

– Igen. Hiszek az Istenben. Érted? Hiszek benne, de nem vagyok képes átvenni a gondjait. S te, professzorom, ezt teszed. Az ilyen gondját-átvevők a Golgotára valók. Ez a fajta, amelyik mindenkor csak azt akarja tenni, ami Neki, az Istennek kedves. Jobb időkben elégettük őket, mint Husz Jánost – magyar királyi, német-római császári menlevele ellenére is. Mire ment volna szövegével, ha nem égetik el? Tábornokként élére állhatott volna a husziták seregének. Téged is el kellene égetnünk. Nem tehetjük. A felvilágosodás kiverte a kezünk ből a gyufát. Most csak Közleményt írunk..., meg iszogatunk még ezenfelül – ebben a kocsmában. Megkérdezted a pincért, hogy mi az, amit iszunk? Nem? Akármit is, de inkább iszogatok veled, minthogy máglyára küldjelek.

– Monsignore, Eccellenza, prefektusom, félek megkérdezni, de megteszem: mit éreztél, amikor aláírtad november 26-án a Közleményedet?

– Azt, hogy bevégeztem ezt a hat éve tartó ügyet. S hogy elkezdhetek végére járni a következőnek. Már vagy harminc éve vagyok ebben a Hivatalban. Ne haragudj meg érte, de a te ügyed is... csak rutinmunka volt számunkra.

– S van valami, ha csak kocsmában elmondható is, jó szavad az ilyen istenverte hülyék számára, amilyen én vagyok?

– Hm, hm... Nincs. Menthetetlen vagy. Beleszerelmesedtél Jézusba is, Latinamerika szegényeibe is... De jövőre már hetven éves leszel, Jánoskám, s valahogyan majd Te is bevégzed az életet. Kívánom Neked, hogy halálod óráig lobogj és lobogj!

– Nem ilyen jó szóra gondoltam. Ilyet a nagymamámtól várnék. Ide figyelj: nekem nem megértésre van szükségem. Mert nem engem kell megértened, hanem az ügyet, amelyet képviselek.

– Hát erre még azt mondhatom Neked, amivel Te kezdted a beszélgetést. Azt, hogy sajnállak is, irigyllek is. A kettőt egyszerre. Mert szerelmesnek lenni – csak az a jó. Bízatlak is: feszegessed csak a

pofonos ládát. De ha tudsz, tarts mértéket. Ha Jézus annyira jutott, amennyire, akkor te sem viheted nagyon sokra. Bele is keseredhetsz ám abba, amit csinálnunk kell majd veled *az Istentől kapott kinyilatkoztatás, a hagyomány, az egyház* nevében. Csupa kisbetűvel mondom most a kinyilatkoztatást, a hagyományt, az egyházat, de majd nagygal írom, amikor rákényszerítesz bennünket, hogy megint lépünk egyet.

– Borzalmas, amit mondasz. Nem nyithattok? Nem tudtok Szeretet Kongregációt csinálni, ahogyan Küng kívánta? Ahova átutalhatnátok a magunk féle hülyéket... hogy mi is virágozhassunk? Hogy ne legyetek egyedül csak ti a hiteles és – hogy is kell mondani? – az autoritatív egyház? Nem lehetnének ebben az egyházban legalább az elismert hülyék szektora?

– Azt hiszem, hogy ez nem lehetséges. Az utolsó zsinat megfogalmazott talán tíz mondatot is, amely korábban csak a hülye-szektorban volt hallható. S mi lett belőle? Lucianit nem láthatta halottkém, s Wojtyla behozta a főnököd Münchenből prefektusnak. Ha magyar volnál, tudnád, hogy mi a *Mindent vissza!* Harmadára kurtították országukat, s hiába szavalták, nem kaptak vissza semmit sem. Roncalli nagyot álmodott. A te fajtádból való volt, csak elmondhatatlanul ügyesebben csinálta a dolgát, mint Te. 78 éves koráig semmit sem árult el magából. S ő is, és annak ellenére is, hogy ilyen ügyes volt, mire jutott...? Utána az Opus Dei nőtt meg, ha nem is abból nőtt, amit ő csinált. De az ő zsinata után nőtt nagyhatalommá. Azért nem lehetséges, amit akarnál, mert a történelem mutatja, hogy reménytelen.

– Mi a reménytelen?
– Hogy mi? Hát a Názáreti ügye.
– Muszály megvédenem az ügyét. Te, ha csak a fele igaz annak, amit írtál a Közleményben, akkor nem is lehet reménytelen.

– Igazad van, nem reménytelen. Csak akkor szét kell tudnod lőni a struktúrát, mert ebben a struktúrában a Luciani-k meghalnak a 31. napon.

– Jézusnak nincs gépfegyvere.
– Hátha nincs, akkor fogadd el azt az egyházat, amelyet találsz, ha jót akarsz magadnak. Azt, amelyben nincs szektor a *hülyék* számára.

– Nem fogadhatom el, mert az azt jelentené, hogy átállok a hatalom, a fegyver, a gazdagok oldalára. Ott hagynám az Isten népét, a szegényeket. S a Názáretinek csak arra volt hatalma, hogy odaadja az életét.

– Drága Jánosom, ezzel mit akarsz mondani? Az ántivilágban még volt gramofonlemez, s az megsérülhetett, s olyankor a tű visszaugrott az előző barázdába. Kezded előlről?

– Kezdeném, ha még volna időd...
– Ezt a délutánt Reád szántam, de én már azt hittem, szövegezhethük, amit majd mondunk arra az estre, ha híre megy kocsμάzásunknak.

– Én még nagyon messze vagyok a szövegezéstől.
– Akkor mondd csak barátom, ami fáj.
– Ide figyelj, Vilmos! A legbosszantóbb számomra a Közleményedben, amikor arról beszélsz, hogy a megváltást redukálom Jézus haláláig tartó hűségére. Hogy Krisztus halála számomra csak példa és nem szentség (adomány). Hogy a megváltást lecsökkentem moralizmusra.

– Mért, mi bajod vele?
– Még kérded? Az a bajom, hogy ami nekem csúcs, az Neked – *csak*. Nekem csúcs, hogy Jézus hajlandó – bocsánat! – megdöglenni is azért, amit igaznak tart, azaz hatalma van odaadni az életét. Neked meg a csúcs a szentség. Az, hogy elmondjuk a szentmisét, melyben emlékezünk arra, hogy Jézus megdöglött az Isten ügyéért.

– Javíthatatlan vagy. Mondjad meg már drága barátom, hogy mit csináljak? Értsd meg, ennyit tudunk: emlékezni. Mit akarnál tőlünk?

– Megmondjam?
– Igen, mondd meg!
– Misézés helyett – megdöglést. Olyan szöveget, amiért belénk lönek. Azt az elátkoztatók moralizmust akarom. Példát és példát és példát... A mindenségit neki. Zsoltározás helyett – ahelyett hogy Isten miként fojtotta bele a fáraó seregét a Vörös tengerbe – valamit, ami reményt tud nyújtani Latinamerika vagy Afrika szegényeinek. Hogy *lesz még egyszer ünnep a világon, amikor elfárad a vész harangja, s a viszály elvérzik a csatákon*. Hogy *amikor a bőség kosarából egyaránt majd mindenki vehet, akkor van itt a Kánaán*.

– Ezeket a verseket akarod szavalni mise helyett?
– Nem helyette akarom, hanem melléje, elébe és fölébe. A misének emlékeznie kell arra, amit Jézus csinált abban az áldott és Kaifás-megátkozta három esztendőben. De ti liturgiát csináltok a miséből. Rubrikával, hogy mikor kell a karom felemelni, meg mikor engedhetem le; mikor kell letérdelnem, meg felállnom. Jézus vacsorázott, és ülve, és a barátai társaságában. Ma meg baráti vacsora helyett színi előadást tartunk kedves

laikus híveinknek... az egyház 999 %-ának, melyet csak csúfolhatunk Istennépének S közben ti, a rájuk oktrojált törpe kisebbség, arra emlékeztek, amit Jézus egyetlen egy alkalommal csinált. Nem arra, amit a három esztendő alatt tett.

- Jézus hagyta meg, hogy ezt csináljuk...
- Fészkes fekete fenét! Jézus azt hagyta meg, hogy a kenyérmegtöréssel, pohárbor-megivással emlékezzünk. Azt hagyta meg, hogy Jézusra emlékezzünk, aki nem kötött megállapodást sem Kaifással, sem Pilátussal. Részlegesen sem, meg olyant sem, hogy nunciust küldhet annak földjére, akivel megállapodott. Jézusra, aki nagyon rosszul viselte Izrael vallási üzemét, a főpapok, írástudók, vének bölcs és gyilkos hülyéskedését. Aki olyan életet élt, hogy érdemet szerzett ezek előtt az urak előtt arra, hogy belelőjenek. Azaz hogy megostorozzák, keresztútra vigyék s megfeszítsék.

- Komplet hűlye vagy Jánoskám. Pontosan olyan, amilyen... – ezt azért inkább nem mondom ki... mármint azt, akire gondoltam, mert még elbíznád magad. Helyette inkább mást mondok. Te pályát tévesztettél. Színésznek kellett volna menned. Nem is annak, drámaírónak. Amit itt produkálsz nekem, azt megírhatnád. Nem mondom, hogy kasszasikered lenne, de azért felfigyelnénk rád. A Vatikánra gondolok. Na, nem az én Kongregációm figyelne fel rád. Egy másik. Talán még meg sincs ez a Kongregáció. Ezt hamarább összehozná a főnök, mint a Küng ajánlotta Szeretet Kongregációt. Megvan: Kommunikációs Kongregáció lehetne a neve. Figyelhetné a filmeket, a drámákat. S ennek múltja is van már. Feléleszthető lenne a Zsinat eltörölte index. Lehetne a neve ez is: Index Kongregáció.

- Vilmos, Vilmos, ne komolytalankodj, kizökkentesz a gondolataimból. Még ha ötven évvel korábban ajánlottad volna ezt, amikor mégiscsak fiatalabb voltam. Arról beszélj, hogy mi az, amit fölibe raksz a moralizmusnak. Tudod, hogy mit? Azt rakod fölibe, amit a Jóisten csinált. Mit csinált? Elküldte a Fiát, s mi kivégeztük, s ő meghalt. Aztán titokban feltámadt. Aztán felment a mennybe. Ez az a nagy, nagy misztérium, amitől megtáltosodik közleményíró ceruzátok. Ha meg én azt mondom, amit maga Jézus mondott, hogy *Példát adtam nektek. Hogy ahogyan én cselekedtem, ti is úgy tegyetek...* Ha ezt mondom, akkor én csak moralizálok. És ti mit csináltok... Kongregációtokban s az egész Vatikánban? Leborulva csodáljátok Isten hatalmas tetteit. S közleményt írtok, amikor én elkezdek firkálni arról, hogy Jézusról csak moralizálva lehet beszélni, és nincs más Jézusról szóló logosz, tudomány, mint a jezuológia, ami bizony, bizony moralizálás. Az Útról kell beszélnie. Az Útról, melyen ha sétálunk, eljön közénk az Isten Országá. S ennek a jezuológiának azokról a szegényekről kell beszélnie, akikkel ez a Jézus sorsazonosságot vállalt. De ha erről beszélek, akkor ti felemelitek a ceruzátokat és íjátok, hogy *a krisztológia egyházi megalapozása nem azonosítható a „szegények az egyházával”, mert annak az alapja az apostoli hitben található, amelyet az egyház továbbadott minden nemzedék számára. A teológusnak tudnia kell, hogy a teológia hittudomány, s ha egyébből indul ki, kiteszi magát az önkénynek, és annak, hogy rosszul képviseli magát a hitet.* Herótom van ettől a ti apostoli hitetektől s egyházi hittudományotoktól. Ettől az egész szövegtől én falra mászok. Ebben benne van Jézus egyházi elárulásának kétezer esztendő története. Benne az, hogy mi is keresztre feszítettünk egy hűlye moralizálót.

- Ez az a pillanat, amikor Saragozza piacán Dosztojevszki nagy inkvizitora felemeli ujját, rámutat Jézusra, s a katonái már viszik is a börtönbe. Viszik, hogy az éj folyamán az inkvizitor fölkeresse börtönében Jézust és megmondja neki: *Menj vissza! Amit akartál, nem lehetséges.* Ami viszont lehetséges, azt csinálja az egyház és az inkvizíció. Jánosom, vége a párbeszédnek. Kitöltöm poharainkba, ami még benne maradt az üvegben, megisszuk, s elmegyünk haza.

- És a rezümé, amit összeállítunk?
- Nem állítok össze semmit. Ha a főnök megkérdezi, hogy mire mentem veled, megmondom neki a valóságot.
- Mit?
- Amit már mondtam Neked kétszer is: azt hogy komplet hűlye vagy – már megbocsáss!

Piarista köz, 2007. április 3.

Levél jött Pétertől: Kedves Gyurka Bácsi! Ezt a levelet kaptam Bálinttól a Naplód terméseként. Látod nemcsak írók vannak, de olvasók is, akik még reagálnak is az olvasottakra. Gyorsan rábeszéltem, hogy küldje el Neked, hiszen Neked szólnak a kérdések, de a továbbítást inkább már rám bízta. Ide másoltam levelestől, mellékletestől:

Kedves Péter! Íme, a Páter füzetének olvasása közben gerjedt gondolataim. Tartok tőle, ha elolvassa, kitagad az olvasó táborából.

Ki ez a Bálint? Nyugalmazott keszthelyi agrár-professzor. Engedélyével közlöm, amit írt. Ha nem is tudok hozzáférni a Bokron kívüli egyházunkhoz, olyan jó, hogy társadalmi közegtelenységünket azért olykor csak meg tudjuk törni.

Paradox gondolatszikrák – a Páter legújabb füzetének olvasása közben

Bulányi György írásait, vagy prédikációinak sztenogramjait olvasni, különösen rendszerelvű gondolkodó számára, mindig élmény. Akkor is, ha különböző műveinek, gyűjteményeinek összehasonlítása a közvetlen következtetésre, tehát cselekvésre vonatkozó indukciójának elég tág határok közötti ingadozását fedezi fel. Ha nagyon odafigyelünk rá, azt is megállapíthatjuk, hogy ennek oka a Páter korának teljesen ellentmondó, szeizmikus érzékenysége a közelmúlt és jelen történéseire. Vagyis Bulányi páter – a maga aktív szellemi életének utolsó percéig folyamatosan változni fog, önmagához viszonyítva is. Ez permanens önszembesítésének, létező álláspontjának a történések szűrőjén történő állandó szelektálásának törvényszerű eredménye. Ugyanakkor a szándékolt didaktikájának eredményeként tervezett cselekvésgerjesztés, kitűzött céljának hullámozása – belső vívódásokra valló ingadozásnak, sőt néha ellentmondásának oka.

Olvasás közben, gyors olvasás esetén fókuszálok csak a szövegre. Vagyis szellemi tevékenységem ilyenkor csak a szöveg felfogására, megértésére szorítkozik. Normális olvasásnál azonban – saját, azonos témában létező ismereteim és alapjukon kialakult saját álláspontommal szembesítve – mintegy ellenőrzöm a szöveget. A tudatalattim határán jóváhagyó, kételkedő, vagy ellenkező gondolatszikrák vagy reflexek gerjednek.

A Páter írásainál és mondanivalójánál azonban gyors olvasás szóba sem jöhet. Mondanivalójának dinamikája, folyamatos belső dialektikája sokkal nagyobb szellemi amplitúdókon mozog annál, minthogy a gondolkodó, nemcsak befogadó jellemű, olvasóban ne keltene szellemi reakciókat. Rövid ismeretségünk ellenére, be kell vallanom, hogy elfogult vagyok a Páterrel kapcsolatban. Ennek okait most nem lenne feladatirányos részletezni.

– Az első és legáltalánosabb ösztönös szellemi gerjedésem az, hogy ha a Páter a történelmi középkorban születik, az eltelt ötven évben betöltött egyházi státuszában, életét nagy valószínűséggel máglyán fejezi be. Aligha tudok azonban megjelölni olyan kort, amikor az egyházat működtető klérus hihetetlen bonyolult dogma-függönyű színpadán nem ejtették volna bele a sűgőlyukba. A nyilvánosan és tanúságtétellel kinyilvánított fausztai jellemet egy hit-téglából, a „beavatottak” kasztjával épített, hegemon uralmú, oligarchikus, irgalmatlan keménységgel zárt szervezet természetéből eredően nem viselhet el. Annál kevésbé, minél inkább elszánt, hogy a történelmen átívelő szellemi hatalmát bármely eszközzel fenntartsa. Jaj ennek az építménynek, ha a téglá, a hit nem valódi. Vagyis ha nem a feltétel nélkül befogadott dogma benne a ragasztó. Itt értem ahhoz a didaktikai ponthoz, amikor kommentár nélkül le kell írnom a páter prédikációinak olvasása közben gerjedt tudatközi, rendszerelméleti álláspontomból származó gondolatreflexeimet. Ezeket egy könyvszerető ember szemében nem eléggé elítélhető módon vagy az írás margójára, vagy bármire, ami élem kerül és fehér, rásztenografálok.

Az első szikra, hogy a páter hitet hirdet, vagy meggyőződést gerjeszt? Szerintem a feltétel nélkül befogadónak van hite, a kétkedő tudósnak alternatív meggyőződése lehet. Hit – tudomány – kétség azonos témában megfér-e együtt? Világszemlélet és szakmai diszciplína valahogy illeszthető. Lássuk pl. Dr. Papp Lajost, a kiváló szívsebészt és mélyen hívő embert. A datális szintű funkcionális anatómia, mint szaktudás összeegyeztethető a teremtésben való hittel. De az, aki fel meri tenni a kérdést, hogy Jézus tényleg feltámadt-e, vagy hogy nő családapa volt-e, az a klérus által a maga hallgatástörvénye alatt betömörített és nyelhetővé csiszolt alapdogmát bontja meg. És jaj a hitpiramisnak, ha a plebsz elkezd kételkedni. Különösen egy olyan világban, amelyben a profit tömegének 70%-át spekulatív blöffel, vagyis hazugsággal vagy csalással nyerik. Nem értékteremtéssel. Ennek megfelelően gazdasági (piaci) siker elvévé vált a pókerjátszma alapelveként ható bizalmatlanság.

- A hit ott hal meg, ahol a kétség születik;
- A tudomány addig él, amíg a kétség. Egymás nélkül nem létezhetnek;
- A gondolkodónak meggyőződése van, nem hite. Még akkor is, ha az hamis;
- Kételkedhet-e egy hívő katolikus, vagy addig az, amíg hisz;
- A páter a klérussal vagy az egyházzal, mint rendszerrel vitatkozik;
- Volt-e egy szervezetrendszer, amely regnálása területén és idején több bűnt követett el, mint a klérus;
- Hol fejeződik be a klérus, és hol kezdődik a vallás, mint világfelfogás, vagy annak dogmái alapján kialakított, tömegmagatartást szabályozó isteni parancsolatnak az elfogadása;
- Ennyi végzetes tévedés és hiba után, melyet az egyház elkövetett, milyen más intézmény lett volna képes fennmaradni? A dogmáknak vagy az alkalmazkodásnak volt-e ebben nagyobb szerepe? Vagy a dogmák állandósága lefelé és az alkalmazkodás felfelé, vagyis a kard és kereszt egymás kihasználásáról szóló szerződése a megmaradás pillére?

– Mit kezd azonban az egyház, egy emberi ösztönszintre degradált és orientált globális hatalommal, amely értéknélküli, gazdagságilag virtuális papírtömeggel vásárolja fel a világot minden tényezőjével és magával az emberrel együtt, amelyben azonban minden módszer és eljárás ellentétes az elfogadott isteni parancsolatokkal. Miközben egész felfoghatatlan nagy hatalma azon múlik, hogy az emberiséggel el tudja-e hitetni, hogy bankok által kreált toalettpapírja érték. Meddig tűrhet ez a hatalom a maga természetével ellentétes erkölcsi szabályokat és magatartást hirdető más világszemléletet hirdető hatalmakat. És mivel az egyház nem, vajon a vallás, a maga ösztönösségéből fakadóan megütközik-e ezzel, vagy a békesség jézusi jelszavával, isten bárányaként engedi magát a vágóhidra vagy pusztulásba vinni, vagy programozott eunukká klónozni? A végletekig koncentrált tőke néhány „tulajdonosának” kiszolgálójaként?

– Ha jól sejtem Makovecz úrnak is, nekem is az a nagy kérdésem, mire bátorítsuk az embert. Bármely áron védje meg magát még időben, amíg még van emberi mivolta, vagy tíz évenként két milliárdja haljon éhen, vagy elpusztításra kerüljön? Amit meghagynak, az meg egy klónozott falanszterben váljon végrehajtó automatává?

– Kimenjen, tehát az utcára és védje magát, amíg még van emberi formája, vagy az engedelmes Jézus türelmével várja halálát, megváltva mindenki által most már önmagát.

– Tudós tehát Bulányi páter vagy igehirdető. Dogma az ige vagy alkalmazott életelv. Még nem tudtam eldönteni, de hogy napok, hetek óta ezen (is) töprengék, a páter prédikációinak tulajdonítom. Mi lenne, ha Ő döntené el? Budapest 2007-04-01 Dr. Nagy Bálint – egy nem ateista, de sajátos világfelfogású plebejus.

Válaszom:

Kedves Professzor Úr! Nagy megtiszteltetés számomra, hogy olvasod Naplóimat. Reflexiód pedig váratlan ajándék. Köszönöm kérdéseidet. Megpróbálok válaszolni rájuk.

Tisztáznom kell, mily értelemben használok a *hit*, *tudás*, *meggyőződés* szavakat. A hit értelmi (kognitív) bizonytalanságot jelöl (Azt hiszem, hogy félnyolc van), a tudás értelmi bizonyosságot (Szent István 1038-ban halt meg), a meggyőződés meg akarati-érzelmi (egzisztenciális) bizonyosságot (A valamelyik ...izmus győzelmére ráteszem az életem). Ezt az akarati-érzelmi bizonyosságot is mondja nyelvünk hitnek, s ez a fajta hit-bizonyosságunk támaszkodhat értelmi bizonytalanságra meg bizonyosságra is. A tudás ($a^2+b^2=c^2$) ritkán fejleszt életünket arra rátevő bizonyosságot. Ez a fajta bizonyosság inkább az értelmi bizonytalanság talaján születik meg.

Így a vallás javarészt olyanokat állít, amik elé odakívánczik az értelmi bizonytalanságot megengedő szavunk: *Hiszek egy Istenben, mindenható atyában...* Értelmi bizonyosságunk az ilyesfélékben szükségképpen nagyon is korlátozott. Szükségképpen, mert Isten létezését, léttartalmát nem tudjuk laboratóriumi eszközökkel vizsgálat tárgyává tenni. Aki az akarati-érzelmi bizonyosságot ki akarná zárni életéből (tehát aki csak tudós akar lenni), nem szólhat hozzá az embert érdeklő kérdések igen jelentős részéhez (politika és vallás).

Magam olyan ember vagyok, aki vallásos nevelésben részesültem, és a '40-es évek második felében arra a meggyőződésre jutottam, hogy az evangéliumokból megismerhető *jézusi tanítás alapján lehet* (az evangéliumok nyelvén görög nyelvén) *megmenteni* (sódzein), magyarul: *üdvözíteni* (üdvé tenni) *az embert*. Mégpedig evilágon is, és remélt odatúli életünkben is.

A hit és kétség – értsd: az akarati-érzelmi bizonyosság és az értelmi bizonytalanság – a fentiek következtében tejttestvérek. A tudomány a kétség, az értelmi bizonytanság világa. A politika és a vallás az akarati-érzelmi bizonyosság világa. A tudós megfoszthatja magát az akarati-érzelmi bizonyosságtól – s ennek következtében agnósztikus lesz vallásban, politikában. És lehetséges számára a másik út is: vall valamit értelmi bizonytalanságai ellenére is, mert ember, mert érdekelt a laboratóriumilag ellenőrizhető dolgokon kívüli tárgyokban is.

Hit annyiféle van, ahány ember. Embertársain hitével szemben szükségképpen fenntartásaim vannak. A vallásoknak krédójuk van, melyet elfogadnak azok, akik beállnak valamelyik vallás tagjai közé. Ez az elfogadás sem számolja fel azonban saját, egyéni hitüket. Valamennyi eltérést a krédótól még elvisel a vallások papi uralma (hierarchia). Ha akkora az eltérés, hogy nem viseli, akkor meggyűjtja, ha teheti, a máglyát. Ha nem teheti, akkor csak kiközösít, esetleg felfüggeszt. Mindegyik vallás vezető rétege biztosítja a tagságot, hogy a felkínált krédó tartalmazza, mégpedig tévedhetetlenül, az egyetlen isteni igazságot.

A trón és az oltár szövetsége – az államhatalom szövetsége egy vallással. Az előző mondatban a hatalom, a trón erőszakszervezetet jelent. Hogy a hadvezető fejedelem, vagy a győzelemre természetfeletti erőket mozgósítani akaró pap-e a felelős a háborúk halottaiért – irreveláns, mert mindkettő teljes erővel dolgozik a győzelemért. Egyhasiak.

A történelem azt mutatja, hogy van igényünk vallásra is. Ma is, ha fogy is az igénylők száma. Nem tud egészen elfogyni, mert vannak kérdéseink, amelyekre nincs értelmi bizonyossággal adható válasz, s valakik

igénylik az akarati-érzelmi bizonyosságot. Bármikor fordulhat a jelen helyzet: növekedhetik a vallást kívánók száma.

Az egyház embereket jelent, a vallás pedig hittartalmat. A kettő össze is tartozik: emberek adott hittartalmat gondolnak igaznak. Egyház vagy vallás tehetetlen a globális hatalommal szemben. A globális hatalom azon épül, hogy az ember gazdagabb akar lenni mint embertársa. Ezzel a hatalommal szemben csak az tehet valamit, aki elvégzi magán a Jézustól is tanított gondolkodás- és magatartás-átalakítást: nem a Mammon az istenem, nem akarok belőle többet, mint amennyi a másik embernek jut, hanem adni akarom a másiknak a magam anyagi és szellemi javait. Aki ezt elvégzi magán, az ki fog vonulni ebből a globális világból, ahogyan pl. Jézus is becsukta a maga názáreti faüzemét. Jézus nem volt engedelmes, három év alatt kivívta maga ellen az akkori urak gyilkos haragját. Jézus nem hallgatott senkire, csak a szívéen (lelkiismeretén) keresztül beszélő Atyjára, s nem gyűjtven hadsereget kénytelen volt türelmesen elviselni a keresztre feszítést.

A '40-es évek első felében jártam egyetemre, posztgraduálisan az 50-es években csak Gyűjtő politikusai fejlesztettek, a 60-as években meg a nép: a szállító munkások, s 60 esztendőn keresztül egyfolytában a Bokor tagjai, akiknek egyik legfőbb jellemzőjük, hogy nem hazudnak. Ezek alapján mondom magamról, hogy annyi-amennyi megszerzett tudás alapján, államtól-egyházamtól megrettenthetetlenül mondom azt, amit én Jézus tanítványaként az embert idelent és odaát megmentőnek, üdvözítőnek gondolok. Jézus azt, amit tanított, igének mondta. A tanító tevékenységét hirdetésnek is nevezte. Az ő tanítványának, tehát igehirdetőnek gondolom én is magamat. Hogy mennyi tudással rendelkezem, bárki megállapíthatja.

Dogmának nevezem a vallásoknak a tévedhetetlenségi igénnyel megfogalmazott hittételeit. Az ilyeneket le kell írni. Jézus nem írt le a maga tanításából egy betűt se. Nincsenek dogmái. Magam írok. Meg is fontolom, amit írok. De bármikor módosítok szövegemen, ha tanulok valamit, ami módosításra késztet. Hogy Jézus igéi alkalmazott életelvek voltak-e, úgy gondolom, hogy igen. Az elve az volt, hogy Isten mindenkit szeret, s mi az ő gyermekei vagyunk. S ezt az elvet alkalmazta Jézus az élet legkülönbözőbb helyzeteiben. Példázatok formájában tette: szántóföldbe rejtett kincs, tékozló fiú, irgalmas szamaritánus, stb. Azt hiszem, hogy az én igehirdetésem is a jézusi életelv alkalmazására irányuló törekvés.

Még egyszer nagyon köszönöm leveled, az Isten áldjon meg érte! Bulányi György

Megjött a válasz is: Kedves Péter! Nagyon örülök a Páter megértésének, de még jobban szellemi aktivizálódásának. Szerintem nagyon ideje már hogy ne a klérussal hanem a hallgatókkal polemizáljon. Ez megszünteti a gondolkodás tematikai monotonizálódását. Marad a kérdés: mi legyen a gondolatcserénk további sorsa. Bennem ugyanis a Páter levele, amely végre kilép a teológiai gondolkodás medréből, és tőle eddig nem olvasott tételeket fogalmaz meg, újabb kérdéseket és ellenvetéseket gerjesztett. Folytassuk? Írásban jobb, mert az áll, lehet gondolkodni rajta és elemezni. Üdv: Bálint.

Mit mondjak ezek után? Hála a Magasságbelinek! Péterért is, akit Isten életem kilencedik évtizedében adott nekem. S Bálintért is, hogy valaki a nem egyházi írástudók közül végre észrevette, hogy mondunk valamit, amivel érdemes szóba állni. S hála azért, mert Péter és Bálint egyaránt reményt gyűjt, hogy érdemes volt élni és Bokrot összehozni Istenünknek.

Piarista köz, 2007. április 4.

Márta 80. születésnapjára

Testvéreim! Kik is vagyunk, akik most itt összegyűltünk? Van közös vonásunk? Azt hiszem, van. Mi az? Valamikor mi is meghallottuk a Péterhez intézett kérdést: Szeretsz-e engem? S talán még az is közös vonásunk, hogy Péter válaszát feleltük a kérdésre. S ha azt feleltük, akkor mi magunk is hallhattuk lelkünk mélyén Jézus válaszát: Ha szeretsz, akkor legeltesd a juhaimat. Hát talán ennyi biztosan közös bennünk, s ez egyáltalában nem kevés egy olyan társadalom közepén, amely ebből a legeltetés műfajból vajmi keveset ért. Ebből: szeretni érdek nélkül. Legeltetni más valakiknek a juhait. A köz, a bennünket körülvevő társadalom inkább csak magát, esetleg övéit szereti, s a juhot legfeljebb nyírni akarja, és a maga számára. Mimagunkat pedig a közösen eltöltött évtizedek arra igyekeztek tanítani, hogy Jézus módjára gondolkodjunk, hogy tanítványokká legyünk az ő Országában, s meghalljuk Jézusnak ezeket a Péternek feltett kérdéseit.

Hol van ez az ország? Hát köztünk van, mert az ország többes szám és így szociológia fogalom. És rajtunk fordul, hogy jófülünk és megfelelő válaszaink erejében növekedik-e, izmosodik-e vagy elhal-e ez az Ország. Jézust csak ez érdekli. Pétert is ezért faggatta, hogy szereti-e őt. Ezért a többes számért. Hogy minél több kisközösség legyen. Egészen odáig, amíg be nem borítjuk vele Földgolyónkat Mert Jézus magja növekedik. Ha mi is akarjuk, akkor automaté is. Magától. Akkor is, ha éjszaka aluszunk. Mint a vetés a határban

Mi pedig azért vagyunk most itt, mert Márta testvérünk megérte 80. évét, mert a 27-esek nemzedékéhez tartozik, mint egy másik jóismerősöm is, akinek két neve is van: Benedek is, József is, bizony megköszöntötték

öt egy Vatikán nevű kicsiny államban. Közülünk valakik úgy gondolták, hogy mivel Márta szeretett is, legeltetett is, nem mehetünk el szóttanul az évforduló mellett. Kell ebből az alkalomból valamit mondanunk Istennek is, neki is.

Vagy egy hónappal ezelőtt megkérdeztem Mártától Pótkává nevű közösségünkben, hogy magam hogyan járulhatok Hozzá az ünnepléshez. Mondta, hogy szentmisével. Én meg: Abban prédikáció is van. Mire ő: De az semmiképpen se rólam szóljon. Mire én: Mártikám, hát ez világos, hogy amikor a te 80. születésnapodat ünnepeljük, akkor Rólad szó sem eshetik. Ebbe belenyugodott. Aztán két hét múlva újra értekeztünk: Jó, nem Rólad fog szólni a prédikáció, csak az én kapcsolatomról Veled. Ebbe belenyugodott. Ebben a tárgyban pedig nagyon otthon vagyok. Saját kapcsolataimat jobban ismerem mindenkinél.

A kapcsolatom azzal indult, hogy '44 nyarán a rendkormány Márti szülővárosába rendelt, Debrecenben, ahol is készült a Svetits intézetben megkezdeni a nyolcadik gimnáziumot egy Szabó Márta nevű leány a társaival együtt. Akkor még nem találkoztam vele. Először csak '47-ben, amikor már két évfolyamot elvégzett a debreceni orvosházban. Nem tartozott a körülöttem forgolódkók közé. Túl jámborok, vallásosak voltunk neki. S ő? Hát csak annyit tudtam róla, hogy jó szülei őt is, a húgát, Katókat, is Debrecen számos lányiskolái közül az apácák vezette iskolába írták. Meg azt, hogy Márti volt a domonkos egyházközség Szent Margitról nevezett leánykörének a prefektája, azaz a domonkos Piusz atya mellett a világi vezetője. Meg, hogy igenbuzgó tagja volt az egyetemisták Szent László körének, amely regös előadások tartása céljából bejárta a fél Tiszántúlt meg Tiszahátot.

A nyüzsgő fajtájúak közé tartozott. Járt országos jellegű katolikus ifjúsági találkozókra is. Ott volt '46-ban Tokajban is, ahova magam nem mentem el, s eljött '47 nyarán a Körös-parti Gyulára is egy sereg debreceni gimnazistával, egyetemistával együtt, akik már majd mindannyian a Bokorhoz tartoztak. Márta nem. De ott Gyulán már kénytelen volt az én előadásaimat is meghallgatni. Magyarságtudományiak voltak a szövegek, amiket mondtam. A regös Szabó Mártit meghathatták volna, de nem tudtam a szíve közepébe jutni. Sem így, sem úgy. Még a párválasztás sem segített őt elejteni. Nem egyetemista társai közül választott magának, bár volt, aki odavolt érte. Hanem a Messzi Tokajból, s egy nála tíz évvel idősebb, magam korabelit szemelt ki magának arra az aligha egyszerű feladatra, hogy Szabó Mártának párja legyen. Egy kép villan fel előttem. Márta halad a Piac utcán, Debrecen legelőkelőbb utcáján. Valakiknek a társaságában, s én is a közelben vagyok, s harsányan mondja a következő szavakat: Megvan a liba, jöhet az esküvő. Így éltünk '51-ben, a háború utáni Magyarországon: ennyi kellett a lagzi megtartásához, ekkora értéket képviselt akkoriban egy liba. Ez volt az az év, amikor Márti megszerezte diplomáját. Hogy hogyan lett belőle gyermekorvos, arról nem tudok beszámolni, mert a diplomáját megszerzést követő évtizedben nem volt módom pályájára figyelni, más dolgom akadt: meg kellett ismernem hazánk börtöneit.

De ebből az évtizedből is beszámolhatok valamiről '56-ban megszakítottam börtönvizsgálati tanulmányaimat, s a megszakítás kezdetén a Pest belvárosi templomában hirdetem vasárnaponként az ígét. Valakik megkerestek mise után. A valakik között ott volt Márti is. Mért jött oda, akinek én, mi túlbuzgók, túlvallásosak voltunk, nem tudom. Hogy kivel együtt jött oda, kik voltak e vállalkozásának társai, nem emlékezem. Nyilván azért nem, mert azok nem kerültek bele a Bokor évkönyveibe. Aki pedig bekerült, azt én nem felejttem el. Márti ekkor már Pesten él, és harmincadik évét tapossa. Megszülte már Esztert, s hamarosan majd Palkót is megszüli. S hallj csudát, ez az egyáltalán nem klerikális nő mindkét gyermekét katolikus iskolába íratta Kádár Magyarországon. Esztert Pesten a Patrónába, Palkót Kecskeméten a piaristákhoz.

Nemcsak beírta, hanem gondos anyaként látogatja is Kecskeméten a piarista tanárokat, akik megpróbálják Palkót nevelni. A látogatás során várakozni kell, hogy sor kerüljön az anyukákra, mert hát nagybárára ők járnak a tanárok fogadó óráira. Míg várakoznak, beszélgetnek. Hogy Márti szólítja le Erzsikét vagy fordítva, nálam nincs feljegyezve. Erzsike Bisztrai Gyuri mamája. '76-ot ír a naptár. Erzsike szíve már tele a Bokorral. Megtudja Mártitól, hogy ő bizony Debrecenben nevelkedett.

– És nem ismerted Bulányit?

– Dehogyan nem ismertem. Mért, mi van vele?

Ezek után áradni kezd a Bisztrai-szív. Olyan Laci bácsi-, olyan Gyuri-fajta. Ennek az áradásnak a következménye, hogy '76 végén becsönget hozzám egy hölgy, s mondja: Szabó Márta vagyok. Én meg megölelem, megcsókolom. Nincs szokva a fogadtatáshoz. Később bevallja: akkor azt hittem, hogy agyadra mentek a börtönének, s megbolondultál. Bejön, leül, beszélgetni kezdünk. Egyetlen mondatára emlékszem: Mi a lényeg? Én meg kezébe adom lényegként a KIO valamelyik kötetét. Márti ekkor már 50. életévét tapossa. Olyan vidáman, mint most, vagy még vidámabban.

Ezzel egy időben indul életem második szakasza, amikor is Lékai bíboros támadásba kezd. Hamarosan meg is fogalmazom, hogy a Jóisten e támadás ellenében két nagy ajándékot adott a Bokornak. Már amilyent ő

szokott. Az egyik Márti volt. A másik ajándék rövid életű volt, bár akkor még nem látszott, pedig akkoriban legalább olyan ígéretesnek tűnt, mint Márti. Egy sokgyerekes házaspár, mely pár év után – legnagyobb bánatomra – nyomtalanul eltűnt körünkéből.

Márti körül viszont maradandóan pezsdült meg az élet. Hozza Korompai Miklóst, aki hamarosan a Bokor másodtündére lesz Éva néni mellett a Karaj-gépelésben. Hozza azokat a régi debrecenieket, akik hozzá hasonlóan csak néztek bennünket a ’40-es években, de nem csatlakoztak hozzánk, Hozza a húgát, Katókáékat s Győzőéket. Az Öregek III-ból Márti fel és átkerül az Öregek I-be is, azok közé, akikhez annak idején Debrecenben nem csatlakozott. Bekerül alapító tagként a Pótkávéba is, egy közösségbe, mely már csaknem harmincadik évét tapossa, s amely közösség minden találkozóját szentmisével kezdi és némi átmenet: névnapköszöntések, információcsere után bridzs-csatával fejezi be. Abba a közösségbe, amely nyáron öt napon keresztül együtt is nyaral. Kezdetben Márti készülő, majd elkészült csopaki bungalójában, majd több mint húsz éven keresztül az álmok álmában, a kertek kertjében – Budaváriban. S kialakul Márti életének talán alighanem leghosszabb barátsága – Kovács Terivel. S Márti megvallja, hogy szegénységet tanult Teritől és egyszerűséget. Én meg hozzáteszem, hogy edződött is Budaváriban. Kezdeti erdei sétáink egyikén még panaszkodott, mikor elkapott bennünket az eső. Miről? Arról, hogy befolyt hátába a víz. Idővel megszűnt az ilyesféle panasz.

De most jön a nagyja. Márti csodálatos gyerekorvos. A gyerek nem tud panaszkodni, csak sír. Ő előbb megnézi a gyereket, csak utána kell kibontani az anyukáknak őt pelenkából, ruhából. Mellékesen időnként még engem is pótkuruzsolt. Megnézett, s megállapította, hogy nincsen semmi bajom. Most is hasonló a diagnózisa. Úgy gondolom, ezen a diagnózison előbb-utóbb majd változtatnia kell. De ez csak kitérés volt. Ő lett a nem közönséges méretű Bokor-gyermekáldásnak kinevezés nélküli általános gyermekorvosa. Ezért a mai ünnepért ezek a gyerekek egészségéért aggódó anyukák viselik az egész felelősséget. Amikor majd a Képviseletünk, a KV, Bokor-nagydíjra érdemesíti őt, biztosan lesz, aki összeszámolja, hogy hány csecsemőt meg nem csecsemőt nézett meg a Bokor harmadik nemzedékéből. Nem könnyítem meg a KV munkáját, számolják meg ők. S ezzel a magam részéről befejezem prédikációmnak azt a részét, amely ígéretem szerint és az ő engedélyével nem Mártiról szólt, csak az én kapcsolatomról vele.

S áttérek a komolyabb felére, a teológiaira, mert hát mégiscsak szentmisén vagyunk, s illik valami olyasmit is mondani, ami kielégítheti azokat is, akik nem tudnak elszakadnia a mai evangéliumtól s a Péternek feltett kérdéstől. Én is kérdezek valamit. Azt, hogy miért kérdezte Jézus Pétertől azt, amit kérdezett. Hát csak azért, hogy legeltesse a juhait. S mért volt ez annyira fontos Jézusnak? Hát csak azért, mert ő az Isten Országa ügyében utazott, s más mint ez Ország nem is érdekelte őt. De hát hol van ez a csodálatos Ország, amelyben megvalósul az érdek nélküli szolgálat? Ahol ellenszolgáztatás nélküli a szeretet, és még abban is, ami nekünk, gyarló embereknek, a legfontosabb, például gyermekeink egészsége? Hol van az az Ország, melyben nem bántjuk egymást, mert nincs rá időnk sem, kedvünk sem, mert nem az ölés, hanem az ölelés elkötelezettjei vagyunk? Hol van ez a csodálatos Ország?

Testvéreim, nem a holdban, hanem itt, közöttünk. Itt, a Bokorban. A harmadik nemzedék egy fiatalja, a Marci megkért egyszer, hogy állítsam össze neki a magyar irodalom tíz legnagyobb versét. Azzal vállaltam el, hogy összeírom a magyar irodalom Jézus alakjára utaló tíz legnagyobb versét. Ezek egyikének utolsó két szakaszával zárok. A címe: *Ditirambus a nőkhöz*. Illyés Gyula írta:

A szöllő-bakhátak-fésülte dombok /
s nem a rom-fedte, a történelem- lerondította bércek, /
a felhő-kavarók, nem a látni is undok
mellvédek agyaros vigyora, hanem / a csibesövények,
nem a várárkok: a zsiba-borítók, / a kisajtó, a kalantyús kapu,
a csak fakilincs-záratú / verőcék, gally- és lécszerények,
nem a lőrések, / hanem a kandikálásra szabott zsalú,
nem a torlaszolók, hanem a nyíló, / nem a tengeringerlő szirtfok,
hanem az öblök, a kikötők, / a borjú- és birka-nyalta mezők,
nem a keselyük, a denevérek, a sólymok, / hanem a selymek, a fürj-fészkek,
a méhek, nem a dörgések, hanem az ének, / nem a kardok, a kardhüvelyek,
a vértek, hanem az ingek, a kendők, a harisnyakötők,
nem a villámok, nem a vulkánok, a rőt ablakon át fény-bölgve beizzók,
a mélység düheit mennybeköppők, hanem a hős mellbimbók,
a tövükhöz menekülők / megóvásában / bátran / meredők, tüzelők.

AJÁNLÁS

Nem a zablák, nem a zengések, / hanem a kosáron a fül;

nem az ostromok, a bekerítések; / hanem a korall-sor a nyak körül,
meg a tűzhely körüli székek; / nem a viharok, a mének, a diadalzengések,
hanem a szítaszél-veregetések, / ha a liszt megtömörül,
hanem a néma kitekintések / a téli ablak függönye mögül;
nem a havasok, a jeges meredélyek, / hanem a kézimunkázó vetések,
a vasárnap is orsópörgetők, / hanem a csecsemő lebegtetések,
hanem a csermelyek, a csevegők, / nem a vezényszó, Rohamra! s Imához!
hanem a megfordított vánkos.

Piarista köz, 2007. április 5.

András időnként haza-hazajön Münchenből, csinálja a Parapszichológiai Szemlét, s viszi tovább a Szellemi Búvárok Egyesületét (Revital néven), melynek én olyan sokat köszönhetek. Egyházközség helyett éveken keresztül ez volt a medencém, melyben nyugodtan halászhattam. Legalább három embert halásztam itt ki, akik maradandóan testvéreim lettek Jézusban. András meg-meglátogat, s a legutóbb egy előadásra kért, és örömmel elvállaltam. Címe:

TEST – LÉLEK – SZELLEM

Még a történelmi Magyarországon születtem. De kisgyerekként szüleim külföldre vittek nyaralni – keresztszüleimhez Pöszönybe. Kis falu ez Vas megyében, és Trianonban Ausztriához csatolták. Történt ott velem valami. Az ottaniak Brot-nak mondták a kenyeret. Tudomásul vettem, de nem értettem. Mért hülyéskednek ezzel a brottal, amikor az nyilvánvalóan kenyér? Mért gondoltam ezt háromévesen? Mert azonos volt bennem a dolgok fogalma, s a fogalmat jelölő szó. Csak hülyéskedhetik, aki a kenyeret nem kenyérnek mondja – gondoltam három éves nyelvfilozófusként.

Amikor előadásom címét megkaptam, tudtam, hogy megbízóim nem a szóra, hanem a fogalomra kérdeznek rá. Három fogalom tartalmát kell tehát kibontanom. Magyarul mondom előadásomat, s András is három magyar szót adott meg címül nekem. Az Értelmező Kéziszótár 20-50-20 soron keresztül mondja el, hogy milyen értelmekben használjuk e három szavunkat. Nyilván nem ennek az ismertetésre gondoltak megbízóim. Hanem mire? Hogy én milyen értelmet adok e három szónak? Remélem nem. Mert akkor fel kellene sorolnom az említet szótár majd száz sorát, hiszen magyarul beszélvén az ott magadott összes jelentésben használom e három szót. Mért volna akkor mégiscsak jelenetős András számára, hogy én milyen jelentést adok e szavaknak? Hát azért, mert egy katolikus papot akar hallani, hogy megtudja, mi miféle értelmet adunk e szavaknak. Katolikus pap akad már közel kétezer éve, s kétezer év során annyi mindenfélét gondoltak e szavakon, hogy ha volna Katolikus Értelmező Kéziszótár is, az csak sok száz soron keresztül tudná elmondani e szavak jelentéseit. Pontosíthatjuk András szándékát. Nem egy katolikus papnak a szótárára, értelmezésére kíváncsi, hanem egy bizonyos katolikus papéra, akinek a nevét megtalálom személyi igazolványomban. Hogy miért éppen azéra, erre csak azt lehet mondani, hogy pofonok és ízlések különbözők. Andrásé olyan, amilyen. Tehát vallanom kell. Vallok.

András szemhatárába csak azért kerültem, mert ifjúságában elolvasta hat vastag szamizdat kötetben kiadott könyvemet, melynek címe: Keressétek az Isten Országát! Nem akarok propagandát csinálni ez írásomnak, mégis annyit el kell mondanom róla, hogy ha pár száz évvel korábban írom meg, biztosan máglyán égetnek el miatta.. De kavart azért vihart művem századunkban is. Ateista pártunk és kormányunk életfogytiglani börtönre ítélt gondolataim miatt, egyházam pedig megvonta tőlem a nyilvános papi működés jogát. Erdőn, mezőn, réten vagy itt a Szellemi Búvárok Egyesületében csinálhattam, mondhattam, amit akartam, de a katolikus egyház telekkönyvi tulajdonú épületeiben, templomokban pl., nem.

Miért volt ekkora ribillió? Csak azért, mert kétezer keresztény esztendő után ez a művem arra vállalkozott, hogy megírja a Jézusi Értelmező Nagyszótárt, s elmondja, hogy a Názáreti milyen értelemben használta a szavakat, ezt a mai hármat is. Magam tehát, kedves Hallgatóság, arra vállalkozom, hogy elmondjam: Jézus mit értett e három kifejezésen, minő fogalmak jelentek meg Jézus tudatában, amikor hallotta e három magyar kifejezést. Nem hallotta őket. Az anyanyelvén beszélt, arámul. Nem maradtak ránk arám szövegei, csak a görög fordításuk. Hallgatóságom nem feltétlenül érti a kétezer év előtt beszélt görög nyelvet. Azt tovább kell fordítani magyarra. Nem egyszerűek tehát a dolgok, de azért valahogy megbirkózunk velük.

Nem a katicabogárról kell beszélnem, mert annak csak teste és esetleg lelke is van, de szelleme semmiképpen sincs. Nem a kísértetekről, mert azoknak meg testük nincs. Rólunk, emberekről van szó. Mink van nekünk? Mi az, amink van, s hogy nevezzük azt, ami van. Hogyan nevezte Jézus ezeket, amik nekünk van. Nem arámul, nem görögül, magyarul kell elmondanom.

Jézusnak a test fogalmára két szava is volt. Legyen az egyiknek magyar megjelölése maga a *test* szó (ami görögben a szóma), a másikénak pedig a *hús* (ami a görögben a sarx). Nekünk magyaroknak csak egyetlen szavunk van arra, amit Jézus két szóval fejezett ki. Jézus tudatában két különböző fogalom élt volna? S e két fogalmat két különböző szóval jelölte, ahogyan illik is? Nézzük meg ezt közelebbről.

A szómát 37 ízben találjuk az evangéliumokban, a sarxot csak 24 ízben. Mondok példamondatokat mind a két kifejezésre, előbb a szómára, utána a sarx-ra. A szóma szót tartalmazó példamondatok a következők: A *test világító lámpása a szem; Ne legyetek gondban, hogy mibe öltöztessétek a testet; Ne féljete azoktól, akik megölik a testet; a kenetet Mária Magdolna Jézus testének temetésére önti; a Jézus ruháját megérintő asszony érzi a testén, hogy meggyógyult; Arimateai József leveszi Jézus testét a keresztről; a Galileából érkező asszonyok látták a sírboltot, ahová helyezték Jézus testét; s ugyanezek nem találják ott vasárnap reggel Jézus testét.* Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy az evangéliumok és Jézus test-fogalma azonos a miénkkel: szeme van, öltöztethető, megölhető, gyógyulható, kenettel megönthető, sírboltba rakható.

Most lássunk példákat, mit jelöl a másik, a hús jelentésű sarx szó: *Nem hús és vér nyilatkoztatta ki Péternek, hogy kicsoda is Jézus; Férfi és nő a házasságban egy hússá lesz; a lélek készséges, de a hús gyenge – imádkozza Jézus a Getszemániban; a léleknek nincsen húsa és csontja – mondja Jézus a feltámadása után; valakik nem a hús és a vér akaratából, hanem Istenből születtek; Jézus, az Ige hússá lett, amikor megfogant s megszületett Máriában és Máriától; a kenyér, amelyet Jézus ad, az ő húsa; az én húsom valóban ennivaló; a lélek tesz élővé, a hús semmit sem használ; a jeruzsálemiek nem tudják, honnan jött Jézus, mert ők hús szerint ítélnék.* Csak a szó más itt, e mondatokban vagy a tartalom, a szó mögötti fogalom is más? – kérdezem. A fogalom is más, mert kapcsolódik a vérrel, a csonttal, az embrió-léttel, az ennivalóval, s ezenfelül még etikailag is le van minősítve: gyenge, nem használ semmit, s nem ismeri az Jézust, aki szerinte ítélt.

A szóma pedig nem kapcsolódik a testet alkotó elemekhez, s nincsenek meg a fogalmában ezek a negatívumok. Ha egyetlen szembeállítást teszünk, akkor *a test etikailag közömbös, a hús etikailag negatív kifejezés.* Tréfásan beszélve: *Nem tested van Neked barátom, csak húsold, mire is használhatnálak téged!* – mondhatnék magam is egy példamondatot Jézus fogalmaival és azokat tükröző szavaival.

Menjünk tovább, mert nemcsak testünk és húsunk van, hanem még egyebünk is. Erre az egyébre Jézusnak már nincs négy fogalma-szava, csak kettő, mint nekünk magyaroknak: lélek és szellem. Görögül a lélek – pszüché, a szellem pedig – pneuma. A pszüché 49 ízben fordul elő az evangéliumokban, a pneuma pedig 102 ízben. Megnézendő, hogy fedik-e a magyar szavak által hordozott fogalmak a Jézus szavai által hordozott fogalmakat? Kicsit nehezebb dolgunk lesz, de álljunk elébe. Píldamondatok következnek most, melyekben a pszüchét rendre a magyar *lélek* szó jelöli. Íme: *Ne aggódjatok a lelketekért, hogy mit egyetek, nem több-e a lélek a tápláléknál? Aki megtalálja lelkét, az elveszíti azt, aki pedig elveszíti lelkét énértem, megtalálja azt. Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall? Mit adhat az ember váltságdíjúl lelkéért? Az Emberfia azért jött, hogy lelkét adja váltságul. Szabad-e szombaton lelket vesztetni vagy megmen-teni? A jó pásztor lelkét adja a juhokért. Én lelkemet adom a juhokért. Én odaadom a lelkemet. Nagyobb szeretet senkinek sincs, mint aki lelkét adja barátaiért.* Most tessék megfogódzni!

Az Újszövetség magyar olvasói esetleg furcsállhattak valamit, miközben ezeket a példamondatokat olvastam. Nem egészen így emlékezhetek ezekre a mondatokra. Nem, mert a magyar nyelvű fordításokban a lélek szó helyett mindenütt az *élet* szó szerepelt. Ha a pszüché etethető, akkor Jézus pszüché-fogalma nem lélektani fogalom, hanem az ember fogalmának a megjelölése. A lélek az, ami fontos Jézus számára az emberben, ennek következtében fordít a fordító így: Aki elveszíti életét értem. Fordíthatna így is: aki elveszíti saját magát, az találja meg önmagát. Jézusnak mindegy, hogy embert mond vagy lelket. Ugyanarra gondol mind a két esetben. Még az is mindegy, hogy embert mond vagy testet. A Fiú emberi alakot öltéséről mondja: És az Ige testté lőn, és miköztünk lakozék. Jézus nem dolgozott pszichológiai fogalmakkal. Jézus néptanító volt. Jézus is, mint mindannyian, az anyanyelvén gondolkodik. A pszüché szónak megfelel az arám nephes. S ez a szó az emberi személyt jelenti, s leginkább a személyes névmással adható vissza: *magamat, magadat, magát* stb. – ahogyan tájékoztat róla egy tudós szakkönyv is (La parole de Dieu). Mindez nem érinti azt, hogy Jézus is tudja, hogy az ember testből és lélekből áll: *Attól féljete, aki képes a lelket is meg a testet elpusztítani a gyehennában.*

Ezzel megvolnánk, mehetünk tehát test és lélek után – a szellemre. Ennek görög megfelelője a pneuma. Csak most kerülünk igazán bajba. Mért? Hát azért, mert magyarok vagyunk. 1416-ból való az első ránk maradt magyar nyelvű evangélium-fordítás. Ezt olvasom benne Máté 1,18 verséről Máriáról: *leletteté méhében terhesnek szent lélektől.* Hát ez mért baj? Csak azért, mert a peumát ugyanazzal a szóval fordítja, mint a pszüchét: a lélekkel. Ebben aztán egyedülálló vagyunk mi, magyarok. Ismerek úgy-ahogy majd tíz nyelvet, de egyikük sem tesz ilyet. A szent Lélek görögül Pneuma hagion. A latin lefordítja: Spiritus Sanctus. Nem azt

mondja, hogy animus vagy anima, ami nyelvükben a lelket jelenti. Hanem a Spiritust mondja. Átveszi ezt a latintól az olasz, a spanyol, a francia, az összes újlatin nyelvek. A német is Heliliger Geistnek mondja a Szent Lelket, az angol is Holy Spiritnek, azaz nem a lelket jelentő *Seele* meg a *soul* szavakat használják. Csak mi fordítjuk a két különböző szót ugyanazzal az egy magyar szóval. Azzal, hogy lélek. De nincsen azért semmi baj. Mert nem szót keresünk, hanem fogalmat, s azt az Evangéliumok 102 pneuma-helye elárulja nekünk, ha megvallatjuk őket.

Így aztán következhetik Jézus szellemtana, melyben viszont csak azt a szót találjuk, hogy lélek. A 102 előfordulás egyharmada a tisztátalan lelkekről szól, akiktől Jézus és a tanítványok gyógyító munkájukkal megszabadítják a betegeket. Az előfordulások másik két harmada Isten Szentlelkéről szól, amelynek magunkba fogadását elősegíteni Jézus és a tanítványok küldetése. Jézus a Szentlélekbe akarja alámeríteni az embert a keresztség alkalmával, s a tanítványoknak az a dolguk, hogy tegyék tanítványokká az összes nemzeteket megkeresztelvén őket a Szent Lélek nevében is. Magát Jézust is a Szent Lélek üzi ki a pusztába, hogy 40 napon keresztül a vadállatok között éljen, azaz csak Istennel kommunikáljon, böjtöljön, s mikor megkísérti a Sátán, ellene mondjon ajánlatainak: változtassa a köveket kenyérré, vállalja a világcsászárságot, mutassa meg, hogy angyalok védik meg minden veszedelemtől. Jézus a Lélek erejében utasítja vissza a gazdagság, az erőalkalmazás, az uralkodás sátáni kísértéseit. Nem vállalja ezeket. Más és ezekkel ellenkező a küldetése. A szeretet civilizációjának megteremtése, avagy Jézus fogalmazásában az Isten országának keresése. S e küldetése következtében tanítványok kinevelése, azoknak a maga, az Ország értékrendjéhez igazítása.

Ha a Tizenkettő Jézushoz igazodik, annak az lesz a következménye, hogy helytartók és királyok elé hurcolják őket, de ezeknek a tanítványoknak nem kell majd akkor töprengeni, hogy mit mondjanak, mert megadatik neki abban az órában, hogy mit mondjanak. Meg, mert nem ti vagytok, akik beszéltek, hanem Atyátok Lelke szól általatok. Ha a tanítványok a szeretetre teszik rá életüket, akkor a tanítványok Pártfogót kapnak az Atyától, az Igazság Lelkét, aki majd nálatok lakik, sőt bennetek lesz. Jézus elgondolása szerint Isten Lelke interiorizálódik azokban, akik engedik nekik. Az ember, aki istenarcú, mert Isten képére és hasonlatosságára teremtet, hordozhatja magában Isten Lelkét. S ezért az ember már földi életébe is összehozhatja, hogy csak azt akarja, amit Isten, és csak abban lelje örömét, ami Istennek kedves.

Jézusnak sok olyan kijelentése van, amely tartalmazza egész és végső mondanivalóját. Az egyik ilyen a Szentlélekkel kapcsolódik. Mondom most ezt: *Ha valaki az Emberfia ellen szól, annak is megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen szól, annak nem bocsáttatik meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben.* Megmagyarázom, hogy miért van ez így. Az Emberfia, azaz Jézus ellen lehet állást foglalni. Még káromlással is, ha meg vagyok győződve arról, hogy Jézus kártékony az emberiség számára. Tévedni emberi dolog. De a Szentlélek ellen nem szabad szólni. Mért? Mert Jézus olvasta a Teremtés könyvében, hogy a teremtéskor az Isten Lelke – héberül – ruah Elohim, ott lebegett a vizek fölött. S Jézus úgy gondolta, hogy az ember úgy kerül ki Alkotója kezéből, hogy a szíve mélyén tudja jól, hogy mit kíván tőle az Isten. Azt kívánja, hogy felzárkózzék életével Isten követelményeihez. Jézus előtt is tudtuk ezt, és ezért mondhatta: a Jézus előtt élt niniveiek, akiknek Jónás prédikált, bűnbánatot tartottak, s ezért ezeknek könnyebb soruk lesz az ítéleten, mint Jézus hallgatóinak, akik nem tartanak bűnbánatot. A Teremtés kezdetétől fogva és Jézus előtt is, és mindig – az ember ismeri Isten akaratát. Ismeri, mert az embernek *szíve* van – s ez Jézus szava a lelkiismeretre. Mindenki tudja, hogy mi az Istennek tetsző. De amikor valaki ellenemond legbensőbb hangjának, azaz önmagának, amikor mintegy letagadja a csillagot az égről, amikor ezt mondja: Tudom, hogy mi a jó, de majd bolond leszek jó lenni, ha egyszer ennek az is következménye lehet, hogy nekem is el kell mennem a Golgotára – ez a Szentlélek elleni bűn. S erre nincs bocsánat. Mért nincs, mikor az Isten mindent megbocsát? Ha mégis igaz Jézusnak ez a mondata, akkor azért, mert a fent megrajzolt esetben az ember hazudik önmagának. Ez pedig a hazugság: nekem nem dolgom, hogy igazodjam Isten akaratához. Nekem nem dolgom, hogy felzárkózzam Isten Szentlelkéhez. Nekem nem dolgom, hogy lássak. Nekem nem dolgom, hogy a lelkiismeretem szerint éljek. S aki eljut idáig, az ilyen ember Jézus látása szerint nem tud megfordulni – s ez a converzió, nem tudja visszaigazítani életét a lelkiismerete szavához – s ez a metanoia, nem tud megtérni, nem tud bűnbánatot tartani – s ez a poenitentia, nem tud visszatérni tékozló leányként-fiúként az atyai házba – s ez a tesuvah. S ha nincs bánat, az Isten sem tud megbocsátani. Kaifásnak, az istengyilkos főpapnak sem! És akkor Jézus miért imádkozott azért, hogy Atyja megbocsásson? Azért, mert feltételezte róla, hogy csak az Emberfia ellen szólt, de nem a Lélek ellen: feltételezte róla, hogy nem tudja, mit tesz. Feltételezte róla a jó lelkiismeretet. Feltételezte róla, hogy az Isten szolgálni akarván parancsolta Jézust a keresztre: Atyám!, bocsáss meg nekik, mert ne tudják, hogy mit tesznek – imádkozta a kereszten Egyszer írtam egy Kaifás drámát. Címe: Az álmodozó – aki a Názáreti. Ezt mondtam el benne.

Valami összefoglalásra volna szükség? Nem tudjuk összefoglalni Isten vállalkozását, az embert. Az okoskodást übereli a művészet. Ha van még időm, elmondanék két verset. Aligha hallottátok, bár én úgy hiszem, hogy hozzáfoghatókat nem produkált a világirodalom sem. Mind a kettő itt született a Duna-tájon, s hatvan-hetven évvel ezelőtt: Virág ballada és Vang-An-Si – Sinkától, Szabó Lőrinctől. Jézusról és Jézus ügyéről, az Országról beszélnek.

Piarista köz, 2007. április 10.

Idei nagycsütörtököm

Délelőtt rátettem az ideiglenes pontot arra, amit majd egy jó hónap múltán mondok el a Búvároknál. Majd arra gondoltam, hogy ez már második éve, hogy nem csinálók lábmosó liturgiát Budaváriban. Rendtársaimmal ünnepeltem dunaparti kápolnáinkban. Józsi volt a főcelebráns. Vagy húszan koncelebráltunk. Józsi mondta a homiliát is. Nagyon figyeltem, hogy mit mond. Ágyúzem őt. A magam módján: kicsiny ágyúval, de ágyúval: odaadtam neki *A találkozás* c. írásomat is az előző napokban. Azt kérdezte, miután elolvasta: Megjelenteted a Koinóniában? Mondtam neki, hogy igen. Semmi sem maradt meg bennem nagycsütörtöki homiliájából. Mondhatott valamit, de jól elrejtette. A vacsoránál találkoztunk, s csak ennyit mondtam neki: Nagyon figyeltem, és Levada szemével, fülével. Nem kap *Közleményt* érte. Ez utóbbi mondatot már nem mondtam neki, csak gondoltam.

A vacsoránál szembekerültem Hampel Karcsi fiának volt osztályfőnökével. Már vagy tíz éve nyugdíjas. Tempósan ettünk és ittunk – nagyon finomakat, s beszélgettem. Áradt belőle a szöveg. Részletesen elmondta negyven-ötven év előtt írt doktori értekezésének anyagát. Csillogott a szeme. Értő közönség voltam. Elgondolkodtatott, hogy mekkora igény élt benne arra, hogy beszéljen és mondja, mondja a legapróbb részleteket is. Eszébe sem jutott, hogy tőlem is kérdezzem valamit. Magam csak fűszereztem, amit hallottam tőle. Soha nem beszélgettünk egymással két szónál többet.

Meghatározhatom az embert. Olyan élőlény, aki meg akarja mutatni magát. Arra való neki a másik, hogy hallgassa őt. Láttam az arcán, amikor elváltunk, hogy jó szellemi vacsorát kapott tőlem. S én örültem, hogy megtettem, amit megkövetelt a haza.

Vacsora után egy levelet találtam a rekeszemben. Hívnak 60 éves érettségi találkozóra. Na nem a magaméra. Oda csak 71 éves találkozóra hívhatnának. Nagyon kedvesen hívnak. Én is nagyon kedvesen válaszolok. Ezt:

Tudod, a világ végére is elmegyek, 89 évesen is, ha azt gondolom, hogy valami hasznomat veszik. De ötszáz kilométert utazni azért, hogy lássalak-lássatok, ezt már nem engedi meg az Erőmmel Gazdálkodási Hivatal. Tavaly, az 59 éves találkozót itt tartottátok házunkban, s örömmel mentem be hozzátok egy fél órára beszélgetni, s elszavalni a Vang-An-Si-t. Ha majd 61 éves Találkozókat újra nálunk tartjátok, s még mindig nem leszek odaát, szívesen találkozom veletek, még szavalok is, ha meghallgattok.

Piarista köz, 2007. április 11.

Nagypéntek délelőtt van, s én készülök délutánra, mert délután jön a harmadik nemzedék. Előveszem a hetekkel korábban elkészített prédikációt, melyet be is raktam már a 97. Napló-füzetbe. Nyomdában van már egy hete, várom, hogy megérkezzék. A készülés többek között annyit jelent, hogy újraolvasom, amit írtam. Nem visz rá a Lélek, hogy ne egészítsem ki. Megteszem. S azt is, hogy a 98. Naplóba beírom a kiegészítést. Íme:

Valamit az előbb nem jól mondtam. Azt, hogy mindörökre eljátszottuk egyházon belül a becsületet. Hinni akarok a nem tévedhetetlen egyházban, amely beismeri tévedéseit. Hinni akarok abban, hogy lesz még a magyar katolikus naptárban olyan ünnep, hogy a *Bokor Jézust utánzó szent hitvallói*. Mert ha nem születnék meg ez a naptármódosítás, akkor maradna mindörökre egyházunkban Nagypéntek a tört vér és fekete folt. A tört vér lenne Jézusé. S a fekete folt, amit a testvéreinket elítélő ateista bírónő mondott: *Magukat saját püspökeik is elítélik*. A püspökök késő utódai bűnbánatot fognak tartani, és lesz naptármódosítás. Ha nem hinnék benne, nem tudnám gondolni, hogy egy, szent, apostoli és katolikus; azt, hogy jézusi az egyház.

S még tettem be valamit. A végire. A Sinka-vers után. Ezt: Testvéreim! Ki-ki arra büszke, amire tud. Én arra is, hogy ez a bihari, Nagyszalontán, Arany falujában született birkapásztor ajándékozta meg a világirodalmat egy olyan verssel, amellyel felérőt, mást nem ismerek. Éneket mondott benne *Arról, aki más húron játszott*. Akarjak én is, akarjon más is közülnünk... bárki, akárki – más húron játszani. Amen.

Piarista köz, 2007. április 15.

Bandikám! Jószívvel küldöm Neked az alábbiakat, még senki sem látta. Az áprilisi Gyökér találkozó megnyitó elmélkedésében tettél egy vallomást: hiányolod *Márkod* kritikáját. Erre a hiányérzetedre válaszolok.

Az ősegyház első kritikusa Márkion volt. Ki is közösítették érte őt. Kritikája Márkot is érte: elvetette annak evangéliumát. Még a második század első felében történt mindez, alig hatvan-hetven évvel azután, hogy elkészült a mondott evangélium. Konstantin után azonban már el is égették egymást a trinitáriusok és az unitáriusok (Jézus az Isten Fia – Jézus csak ember, mint mi is), aszerint hogy melyikük oltára tudta megszerezni szövetséges társának a trónt. A középkor e szövetség erejében már bőséggel égette a műveket és a szerzőket egyaránt. Az újkor előre lépett. Luther Márton biztosította a protestáns szerzők számára is a trón és oltár szövetségének védelmező erejét. Minek következtében *Európa minden városát / Porig égették keresztény katonák*. E háttér mellett már fejlődhetett az egymással vitázó pápista és újító teológiai irodalom: Pázmány nyugodtan csatázhatott Magyar urammal. A legújabb korban már nem égetünk semmit és senkit, csak kiközösítünk (pl. Loisy abbét). Ha teológiánk súlyosan sérti a hatalom érdekeit, akkor gyilkolnak is a hatalmasok (pl. Romero érseket meg Sobrino társait).

Eme háttérbe illeszkedik a Bokor. Múltunk van már: létünk hetedik évtizedét tapossuk. Magyar jelensége vagyunk az egyháznak, s akkor születünk, amikor nálunk szünetelt a trón és az oltár szövetsége. Először a trón sújtott le ránk, mert közérdeket sértettünk: *Nem várhatjuk meg, míg maguk megelkligyakorlatoztatják nekünk a kapitalistákat*. '64-ben aztán helyreállt a mondott szövetség, s hiába nyilatkozott úgy a Klérus Kongregáció, hogy a KIO-ban semmi sincs, ami sértene a katolikus hitet, a Trón '76-ban kijelentette, hogy az egyház ellenségei vagyunk, s '82-ben megvonták tőlem hazai püspökeink a nyilvános papi működés jogát. Ezt követően vetted Te gondos kritika alá említett művem, amiért máig nagyon hálás vagyok. Megakadtál egy állításomon: „... a prófétának fiúi lélekkel kell figyelnie, mit mond szavára az, akire Jézus reáépítette a maga Anyaszentegyházát”. Ezen akadtál meg, s így: *Ez a kettőség az, amit Benned soha ... nem tudtam megérteni: hogyan vetheti alá üzenetét és magatartását a Próféta – a Főpapnak? ... hogyan lehet ebben a feszültségben gondolkodni és élni?* Válaszomat ismered (KIO 137f). Amit válaszoltam, nem zavart meg abban, hogy kérdésed után tíz esztendővel elvállaltad a kiközösítést, mert arra az eredményre jutottál, hogy Jézus nem az Isten Fia, csak ember, mint mi is. E kiközösítés után írod meg *Márkod*. S ebben a helyzetben számolsz be nekünk hiányérzetedről.

Jelen látásom szerint háromféle teológiai kritikát ismerek: felekezeten belülit, felekezet-közit és Bokron belülit. Sorba veszem őket, s mindegyikről mondok valamit. A felekezeten belüliből a katolikus egyházon belülit választom. S mivel világegyházi kitekintésem korlátozott, szorítkozom a magyar nyelvű katolikus teológia alkotásait érintő kritikákra. 1. Az elmúlt száz év legjelentősebb magyar teológiai művének *Schütz Antal Dogmatikáját* gondolom. Majdnem kritika nélkül maradt. Emlékezni tudok csak – könyvészeti pontosság nélkül: egy jezsuita egyetemi magántanár bírálta csak meg. Nem csodálkozom. A professzorokat ritkán éri kritika. Szakmájukban általában ők a legjobbak. A kevésbé jók nem keckeckednek velük, nem is nyálnak nekik. 2. A felekezetközi kritika még inkább hiánycikk: minek kritizálják a felekezeti álláspontot? Az az, ami. 3. Ezek után lássuk a Bokor-beli kritikát. Házifeladattá tesszük a munkát, esetleg fejezetenként, s elmondjuk véleményünket. A Bokor-beli szerzőnél is természetesnek vesszük, hogy amit megírt, azt ő tudja a legjobban. Te kivétel voltál a KIO esetében, mert fejezetről fejezetre menvén le is írtad a kritikád. A nyolc kötetes Pál-szintézisem esetén már nem akadt, aki megtette volna azt, amit Te megtettél a KIO-val. Beértük azzal, hogy megvitattuk egy pár közösségemben fejezetenként. Nem tudom, de nem hiszem, hogy volna még egy ilyen társaság a világon, ahol valakinek ebben része lehetne. De nekünk is vannak határaink: egy sornyi kritika nem jelent meg folyóiratainkban Pál-szintézisemről. A mondott okokból. Keckeckedni nem illendő, a nyalás undorító. Adjon hálát Istennek az, aki össze tud hozni egy Istenről beszélő könyvet; olyant, amelyet valakik elolvasnak – gondoljuk.

Mindezzel megvetettem ágyát annak, hogy elmondjam, miért nem lett házifeladattá közösségeimben *Márkod* annak ellenére, hogy a Bokorban vagy. A legfőbb okot mondom elsőnek: a Bokor elfogadja az unitáriusokat is, ha megvallják Jézusról, amit feltétlenül meg kell nálunk vallani – így Téged is. De nem kell nálunk megvallani azt, amit nem lehet tudni. Már pedig azt, hogy Jézus az Isten Fia-e, avagy csak olyan, mint akármelyikünk, de hogy *ki legyen ő apja, eztet nem tudhatjuk* – amint egyik középkori magyar kódexünkben olvashatjuk. A te *Márkodban* pedig napnál világosabban érvényesül, hogy Te ezt tudhatod. Kinek-kinek hitét érintetlenül hagyjuk, mi abban vagyunk egyek, hogy tudjuk Jézusról azt, amit tudhatunk és hisszük mindazt, ami ezzel felekezetünk Krédójában nem ellenkezik; azaz azt, ami hinni való. Ami hinni való, az hinni való és nem vitatandó. *Márkod* pedig ezt vitatja. Második ok: könyved egzegézis, és jó egzegézis. Magam minden alkalommal megnézem könyvedet, amikor egy-egy márk hely kerül eléem: mit mond erről Bandi, ahogy

megnézem pl. a Traduction Oecumenique de la Bible szöveget értelmező jegyzeteit is. Ha a könyved házifeladattá válnék, lépten-nyomon beleütköznénk abba a tudásodba, amiről az ember nem rendelkezhetik tudással, csak trinitárius vagy unitárius hittel.

Gondold meg: tíz évvel ezelőtt – mielőtt kivíttad a kiközösítést magad ellen az egyházi hivatal viselő főnöködtől – nem kérdezted meg véleményünket. Azóta sem. Csendben tudomásul vettük döntésedet, és becsültünk és szerettünk, mint testvérünket. Akkor is, most is, a fentieket tudtuk volna mondani Neked. Legfeljebb megkérdezhettük volna: mért fontos Neked eldönteni az el nem dönthetőt? De ez a kérdés már nem az el nem dönthetőről szólt volna, hanem Rólad: Gromon András lélektani állapotáról. Erről akkor is, ma is szívesen hallanám, hogy mit mondasz.

Feltételezem Rólad, hogy nem akartad ketté vágni a Bokrot egy trinitárius és egy unitárius Bokorra. Nem is következett be. Egyházunk velünk szemben a kivárás álláspontjára helyezkedik. Ahogy a püspököd mondta Gamáriel szavával: *Ha Istentől való...* Marad-e nyomunk? Minden azon fordul, hogy tesszük-e azt, amit lelkiismeretünk diktál nekünk.

99. PÜNKÖSDI NAPLÓ

2007. május

Piarista köz, 2007. május 1.

Laci hívott, én szabadkoztam, s végül is ráálltam. Miről maradtam volna le, ha nem megyek el? Nekem nagy dologról. A Kórház utcai lelkészség kápolnájában voltunk vagy százötvenen. Az első nemzedékből voltunk mindössze hárman: Laci, Trásy Évi meg én. A másodikból már sokan, a harmadikból pedig még többen, és ott tipegtek vagy csúszkáltak a földön, vagy ültek apjuk-anyjuk karján jó húszan a negyedik nemzedékből is. Számomra előrevett seregszemle volt ez a jövőből. Nem telik bele húsz esztendő és a negyedik nemzedék is elkezd apává-anyává lenni. Katekúmeneknek mondtunk szentmisét: keresztkedők, béralkozók, első áldozók. – Laci négy esztendő kemény munkájának eredményeként. Ő készítette el a 43 pontos forgatókönyvet, én csak lebonyolítottam, s mondtam benne az alábbi hosszú prédikációt meg imádságot.

Kedves fiatal Testvéreim! Én nem vetem szemetekre, amit feltámadása után Jézus a tanítványoknak, a hitetlenséget és keményszívűséget. Egy feltétellel. Ha mindazt, amit az elkövetkező órában majd itt csinálunk, nem akarjátok majd életetek során valami helyett csinálni. Helyette annak, amire és amiért tesszük azt, amit most teszünk. Hanem azért akarjátok a keresztséget, a béralkást, az eucharishtiát, hogy ezeknek a segítségével fiatal szívetek minden reményével hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Hogy Jézus tanítványaivá tegyétek azokat, akiket csak elértek. Hogy a harmadik nemzedék ne legyen alábbvaló, mint szüleitek és nagyszüleitek nemzedéke. S ha lehetséges, túl is szárnyaljatok minket. Erre kérem Isten áldását. – Utána meg mondtam ezt az imádságot:

Én leszek az eső, aki imádkozik értetek. Istenem! Megadtad nekünk, hogy megérthettük Fiadat, Jézust. Meg is tettük az értés nyomában azt, ami tellett tőlünk. Most azért imádkozom, hogy akiket egyházunk szentségeiben részesítünk, ők is megtegyék életük folyamán azt, ami telik tőlük. El ne fáradjanak az Úton. Ha el is fáradnak, kapjanak mindig új erőre, s hatvan esztendő múltán ők is elvégezzék e szertartások megfelelőit a Bokor hatodik vagy hetedik nemzedéke számára –, unokáikon, dédunokáikon. Add meg Uram!

Piarista köz, 2007. május 3.

Juhokat kapott Jézus – Sashalmon is ?

Atyjától kapta őket. Senki sem ragadhatja ki a juhokat sem Jézus, sem Atyja kezéből. De csak azért nem, mert a juhok hallgatnak Jézus szavára. Kettőn áll a vásár: a juhokon meg azokon, akiké ezek a juhok. Beleestem a gyengécske prédikáció hibájába. mely még egyszer elmondja, amit felolvasott már a pap a napra kijelölt evangéliumi szakaszból. Abbahagyom tehát az ismétlést, és mondok valami mást.

Nagypéntek éjjel virrasztottam húsz Bokor-beli fiattal. A nagypénteki liturgia lebonyolítása után, amely röpke három órát, este hattól kilencig, vett igénybe, virrasztottunk. Ősi szokásunk szerint úgy, hogy összeírtuk a jelenlevők kérdéseit, amelyekhez szép sorjában, egyikünk a másik után, hozzászóltunk. Kiragadok most egyet a kérdésekből. Így hangzott: *Jézus mindenben példaképünk? Mindenben azt kell csinálnunk, amit ő csinált a maga életében?* A válasz erre a kérdésre bizony nem egyszerű.

Azért nem, mert Jézus egyfelől olyan, mint akár te meg én. S másfelől Jézus nem olyan, mint te meg én. Induljunk ki abból, hogy milyen vagy te és milyen vagyok én. Hát csak nagyjából hasonlítottunk mi ketten egymásra. Nekem is van kezem, lábam, szemem, fülem, meg a többi, s ennek ellenére nem lehet összetéveszteni bennünket. Más vagy, mint én. Más vagyok, mint te. Azonosíthatóan különbözök vagyunk, Az ujjbegyünk is különböző. A bűnüldöző hatóságok ujjlenyomatunk alapján holtbizonyosan meg tudnak bennünket

különböztetni egymástól. S nem is az ujjbegyünk a legjellemzőbb reánk, hanem valami, ami messze több annál: egész személyiségünk.

Jézusnak is volt ujjbegye, és az más volt, mint a miénk. Jézusnak is volt személyisége, s az más volt, mint a tiéd s az enyém. Jézus egész élete egy minden más emberétől különböző személyiségnek volt az eredménye. Ennek a csak az övé személyiségnek egészen sajátos következményei voltak, s mi aligha vagyunk hajlamosak – és képesek is – lekoppintani Jézus személyi vonásainak összességét. Soroljam fel őket? Sorolom.

Jézus faipari dolgozó volt, ács. Tisztelem, becsülöm a szakmáját, de én nem vagyok hajlandó asztalos lenni. Én csak magyar-német szakos tanár akartam lenni, s az is lettem, és nem asztalos. Aztán Jézus szakmát váltott. Becsukta názáreti faipari üzemét, s elment vándortanítónak, s vándorló gyógyítónak. Ebben sem utánzom őt. Én helyben akarok lakni, helyben akarok tanítani. Azért ha idehoznak kocsival az V. kerületből a XVI.-ba, még ennyire kimozdulok a helyemből. S nem is gyógyítok. Azaz nem is kuruzsolok, mert ma tiltja ezt a törvény, mely megkívánja, hogy tanuljak hat évet valamelyik orvosi fakultáson, ha gyógyítani akarok. S még hátra van a nagyja, mert Jézus nem nősült, nem alapított családot, s ha ezt a példáját követnénk, kihalna az emberiség, s nem volna kikből Isten Országát csinálni, már pedig Jézus erre biztatott minket. S mondta ugyan, hogy kövessük őt, de maga helyett Pétert tette a Tizenkettő fejévé, akinek történetesen felesége is volt.

Mindebből következik már valami válasz is kérdéseinkre. Ez: nem kell mindenben ugyanazt csinálnunk, amit Jézus élete mutat. Nem vagyunk egyformák. Mindenkinek van személyisége, s Isten beleírta ebbe a személyiségünkbe kinek-kinek a saját vágyait, s ezeknek a saját vágyaknak az a dolguk, hogy azok megformálják a magunk életét. Ahhoz, hogy Jézus juhait legyünk, nem az életformáját kell leutánoznunk, hanem az élete tartalmát, az életstílusát. Kaptam valakitől egy mesét. A címe: MESE HOZZÁD. Elmondom: Egy vízhordozónak volt két nagy cserépedénye. Annak a botnak egy-egy végén lógtak, amelyet a nyakában hordott. Az egyik edényen volt egy repedés, míg a másik tökéletes volt, és mindig egy teljes adag vizet szállított. A pataktól a házig tartó hosszú séta végén a megrepedt edény már csak félig volt vízzel. Két teljes évig ment ez így. A vízhordozó minden nap csak másfél edény vizet szállított a házba. Természetesen a tökéletes edény büszke volt a teljesítményére, hisz tökéletesen csinálta. De a szegény törött cserép szégyellte a tökéletlenségét, és nyomorultnak érezte magát, hogy csak fele annyit tudott teljesíteni. A két év keserűség után egyik nap megszólította a vízhordozót a pataknál:

– Szégyellem magam, mert a víz szivárog egész úton hazafelé. A vízhordozó pedig így válaszolt a cserépnek:

– Észrevetted, hogy a virágok az ösvényen csak a te oldaladon virítanak, s nem a másik cserép oldalán? Ez azért van így, mert én mindig tudtam a hibámról, és virágmagot szórtam az ösvénynek ennek az oldalára. Minden nap te locsoltad őket, amíg visszasétáltunk. Két éve szedem már ezeket a gyönyörű virágokat, hogy az asztalt díszítsem velük. Ha nem lennél olyan, amilyen vagy, akkor ez a gyönyörűség nem ragyogná be a házamat.

S most jöjjön a tanulság: Mindnyájunknak megvan a saját különleges hibája. Mi mindnyájan törött cserépedények vagyunk. De ezek a törések és hibák, amik mindnyájunkban megvannak, ezek teszik az életünket olyan nagyon érdekessé és értékessé. Csak el kell fogadnunk mindenkit olyannak, amilyen, s meglátni a jót másokban. A legjobbakat kívánom az összes törött cserép barátomnak!

Testvéreim, ezt mondtam a mesém előtt: ahhoz, hogy Jézus juhait legyünk, nem az életformáját kell leutánoznunk, hanem az élete tartalmát, az életstílusát. Ez a törött cserép leutánozta Jézus életstílusát? Igen. Szolgált, adott, s szelíden csöpögött. S megkérdezhetjük magunkat: mi a magunk törött cserepünkkel ezt csináljuk? Szolgáljuk odahaza, az iskolában, munkahelyünkön, a közlekedési eszközökön azokat, akikkel ott találkozunk? Adjuk nekik azt, ami a mi törött cserepünkből adható nekik? Szelídek vagyunk hozzájuk, mint a virágokat

locsoló, a mesénkbeli edény? Egyáltalában nem lehetetlen, hogy ilyenek legyünk mi is. S ha ilyenek vagyunk, leutánoztuk Jézust. S ha leutánozzuk őt, akkor ott, ahol élünk, megvalósul az Isten Országa. Megvalósul az, amire Isten megteremtett minket. S akkor sikeresek vagyunk. Azok vagyunk, akármilyen törött edényei is vagyunk Istenünknek.

A nagypénteki virrasztás másik kérdése pedig így hangzott: *Túlterheltek vagyunk-e?* Jó húszan virrasztottunk. Engem kivéve mind fiatalok voltak a virrasztók, átlagéletkoruk nem haladta meg a 25 évet. Ezek a fiatalok kivétel nélkül azt vallották, hogy bizony túlterhelt az élete mindnyájuknak, sokkal több a dolguk, mint amennyit el tudnak végezni, s csak vergődnek feladataik között. Csak egyetlen volt, aki kilógott a sorból. Én magam voltam az, a magam közel 90 évével. Ha megvallom nekik, hogy én bizony nem érzem túlterheltnak magam, azt mondják vagy gondolják: jó vicc, ha megérjük a te korodat, mi sem leszünk már túlterheltek. Tehát mást mondtam.

Arról beszéltem, hogy az én fiatalságomban nem is ismertük ezt a kifejezést: túlterheltnak lenni. Próbáltam elmagyarázni nekik, hogy mért volt ismeretlen számunkra még a szó is. Mit mondtam nekik? Elmeséltem, hogyan éltem akkor. Figyeljete! A szüleim gondoskodtak róla, hogy ne lehessen túlterhelt. Megszabták életem rendjét. Minden nap félhétkor keltem. Megmosakodtam, felöltöztem, állva kiittam a reggelim, eltettem a tízóráim, megfogtam a táskám, kimentem Mátyásföldön a Hévhez, az berepített félnyolcra a Keletibe, végiggyalogoltam a Rákóczi utat meg a Kossuth Lajos utcát, s nyolc előtt egy pár perccel beértem a piaristákhoz. Nyolctól kezdve ők szórakoztattak minden nap, hétfőtől szombatig öt órán keresztül. Négy alkalommal lementünk tíz percre az udvarra friss levegőt szívni. 12, 50-kor imádkoztunk, s én elindultam vissza a Keletibe, s kettőkor a Hév lerakott Mátyásföldön. Hazamentem, átöltözködtem, megebédeltem, s utána még kimehettem egy fél órára kertünkben, de három órákor már ott ültem az asztalnál tankönyveim, füzeteim társaságában egészen háromnegyed hétig. Akkorra már el is csomagoltam iskolatáskámba a másnapi órákhoz szükséges könyveket, füzeteket és vacsoráztunk. Vacsora után mosakodtam a nem fűtött fürdőszobában. Nyakat fület – és hideg vízzel. Vetkőzödtem, és 14 éves korig nyolc órákor villanyoltás volt. Nyolctól félhétig, azaz tíz és fél órát aludhattam, s utána indult minden előlről. Ezért nem ismertem ezt a szót, hogy túlterheltség. Nem, mert kialudtam magam, utaztam is, gyalogoltam is, kertben is voltam, keményen dolgoztattak délelőtt a piaristák, délután meg én magamat.

Érettségi után váltottam. Beléptem a piaristákhoz, s ott is volt rendje az életnek. 5,30-kor volt az ébresztő, este 10-kor villanyoltás, s megmondták ott nekem, mikor kell imádkozni, mikor órákra menni, mikor az ebédlőbe, mikor sétára menni, s mikor ülni az asztalom mellett és tanulni. Ugyanúgy, ahogy otthon, Mátyásföldön. Hazulról el sem mehettem, mert nem volt hová. A piarista Rendből már elmehettem volna, de nem akartam elmenni, mert jó volt ott nekem, megszerettem az ottani nyugodt és túlterheltség nélküli életet. Mindig annyit dolgoztam, amennyit tudtam, s ennek következtében sohasem voltam túlterhelt.

Aztán harmadjára Rákosi Mátyás átnevelő intézetei vetek szárnyaik alá. Hát ez maga volt a paradicsom, mert ötkor volt ugyan az ébresztő, de este nyolckor már takarodó és villanyoltás, majd úgy, mint gyerekkoromban. Innen azért már rendre el akartam volna menni, de lakosztályomon csak kívülről volt kilincs, s ennek következtében maradnom kellett, amíg ki nem tették szűrömet. Mire kítették, már 42. évemen is túl voltam, tehát az ezt követő közel ötven esztendőmről már nem számoltam be nekik.

Ehelyett felírtam nekik receptre az orvosságot a túlterhelés ellen. Ez volt ráírva, a receptre: Csináljatok időelszámolást! Az esti lelkiismeretvizsgálat álljon abból, hogy negyedórás pontossággal feljegyzitek, mire fordítottátok az elmúlt 24 órát. Ha megteszitek, tudni fogjátok, hogy milyen felesleges dolgok miatt vagytok túlterheltek, és miknek a nem tévése következtében vagytok túlterheltek. Isten jó munkát végzett, amikor életbe szólított

minket. A katicabogár meg a földi giliszta sohasem túlterhelt. A túlterheltség rendellenes állapot. Nem az Isten és nem mások, saját magunk vagyunk a felelősek túlterheltségünk miatt.

Idáig még nem ajánlottam itteni prédikációimat senkinek sem. Most megteszem: az összes túlterhelt sashalmi fiatalnak ajánlom ezt a prédikációm. Csak azért ajánlom nekik, mert azt szeretném, ha Jézus juhaivá formálódnának tőle.

Piarista köz, 2007. május 4.

Az Érted Vagyok kért tőlem elmélkedéseket az októberi vasárnapokra, de mivel amit írtam, májusban is igaznak gondolom, beteszem őket ide.

Lk. 17, 5-10 – Botránkoztassunk csak, és botránkozzunk!

Erkölcsei felháborodást okozni nem szabad. Az effajta felháborodás okozására találtuk ki az elítélő jelentésű *megbotránkoztat* szót. Ezzel szemben viszont erkölcsileg felháborodni felette nemes dolog: a megbotránkoztató viselkedésed váltja ki belőlünk a pozitív, a dicsérő jelentésű *megbotránkozás* szót. Azaz okozni nem szabad, csinálni nagyon dicséretes: *Ne botránkoztass!* és *Botránkozzál!* Személy-közei példa: Cigizéssel megbotránkoztatsz engem, magam meg botránkozom cigiző magatartásodon. Jézus-közei példa: Falánk és borissza magatartásoddal megbotránkoztatsz bennünket, mi pedig botránkozzunk magatartásodon, Rajtad. Kaifás-közei példa: Jézus megbotránkoztatja a főpapokat azzal, hogy Isten Fiává teszi magát, azok meg megbotránkoznak, és Golgotára küldik.

Mindez Jézus tanítása volna, aki számunkra a minta: ő mutatja, hogyan viselkedjünk. Ha mintáját követjük, akkor nem fogunk senkiből erkölcsi felháborodást kiváltani? Nem így áll a dolog. Hanem hogyan? Úgy, hogy botránkoztatunk és botránkozzunk. Példa: Jézus viselkedése megbotránkoztatta, s egészen a gyilkosságig háborította föl a főpapokat, írástudókat és véneket. Bizony megbotránkoztak rajta és keresztre küldték. Más példa: magam is megbotránkoztam az elvtársak rendet csinálni akaró és ezért engem megbotránkoztató intézkedésein. Ez a botránkozásom meg az elvtársakat botránkoztatta meg. További példa: csak úgy halkan megbotránkoztam azon az egyházrendünkön, melyben a klérus kizárja a rendcsinálásból az Isten népét. Ez pedig megbotránkoztatta a klérust, aki 15 évre elzárta előlem a *nyilvános* (a templomi) papi működést. További példa: megbotránkozom a globális kapitalizmus mindenkit kifosztani akarásán, de mivel erőim gyengülvén nem tudok eléggé hatékonyan botránkozni, egyelőre még nem botránkoztattam meg annyira az elvtársakból kapitalistákká vedlett honfitársaimat, hogy oda is üssenek.

Következik-e ebből valami? Igen. A *kicsinyeket* (Lk 17,2) nem szabad megbotránkoztatnunk. A *nem-kicsinyeket* pedig minden erőnkől meg kell botránkoztatnunk. Ütést is kiváltóan, ahogyan Jézus is megbotránkoztatta a főpapokat, írástudókat és véneket. Politizál ez a Jézus? Bizony ezt teszi. Állást foglal a szegények mellett. De hát ezt tette Jon Sobrino is. Meg is botránkoztatta vele a Hittani Kongregációt. Fejére is ütöttek. Kik? A nem-kicsinyek. Mikor? Még a tavaszon. Ki emlékezik még rá? Hogy emlékezhessünk rá, ahhoz át kellene festeni Sobrino alakját. *Nem-kicsinnyé*. Ahogyan Jézussal tettük és tesszük. *Övé a hatalom, az ország és a dicsőség...* Kié? A kicsinyé, akit keresztre feszítettek a *nem-kicsinyek*.

Lk. 17, 11-19 – Istennek nincs választott népe

Nem akadt más, csak ez az idegen? Nem, csak ez idegen akadt. Ez a gój. Sőt, rosszabb annál: ez az eretnek, aki nem jár föl Jeruzsálembe a templomba, aki külön-szentélyt épít a Garizim hegyén. Mért kell ezt Jézusnak egyáltalán szóvá tennie? Mért kell szóvá tennie a rablók kezébe esett ember története kapcsán is, hogy a zsidó pap nem, a zsidó levita nem, csak a számariai ember az irgalmas? Van ebben a Jézusban valami nemzeti elkötelezettség? Ha a nemzeti elkötelezettség nemzeti elfogultságot jelent, akkor nincs. Nem is lehet ilyen abban, akinek nem kevesebb a célja, mint az emberiség egybegyűjtése az Isten Országában.

Szereti-e ez a Jézus meg a Jézus-fajta egyáltalán a hazáját, a nemzetét? Nem, ha a hazameg a nemzetszeretés egyet jelent a nemzeti elfogultsággal. Az Isten embere – az Isten

tolmácsa. Mert az Isten nem zsidó. Az Isten nem görög. Az Isten nem angol. Hát mindezt még elviselem. Nem is okoz nehézséget, mert nem vagyok sem zsidó, sem görög, sem angol. S az, hogy nem is magyar az Isten, azt is elviselem? Kénytelen vagyok vele, ha egyszer Jézusnak és nem Szent István királyunknak vagyok a tanítványa. Isten nem partner az egyiptomiak vízbe fojtására, nem partner Koppány négyfelé vágásában sem. Istennek az egyiptomi is meghívottja, s a minden bizonnyal az – még az ősmagyar vallású Árpádfi, Szerénd fia, Koppány is.

Persze az Isten tolmácsai nagyon kellemetlen emberek. Kiknek? Hát azoknak, akik nem az Isten módján, a mindenkit hívás, a mindenkit átölelni akarás módján gondolkodnak. A tolmács meg csak mondja és mondja a magáét, és az Istenét, s szemébe vágja saját nemzetének – s elsősorban annak –, amit az Isten Lelke diktál neki. Ezt:

*Vándor állj meg! Korcs volt anyja vére / Más faj állott a kihunyt helyére,
Gyöngé fővel, romlott, szívtelen; / A dicső nép, mely tanult izzadni
S izzadás közt hősi bért aratni, / Névben él csak, többé nincs jelen. Meg ezt:
Törvényem él. Hazád őrcsillagzatja / Szülötti bűnein leszáll;
Szelíd sugárit többé nem nyugtatja / Az ősz apák sírhalminál.
És más hon áll a négy folyam partjára, / Más szózat és más keblű nép;
S szebb arcot ölt e föld kies határa, / Hogy kedvre gyúl, ki bájkörébe lép.*

Ezeket a verseket egy magyar ember írta. Egy nemzetét nem szerető magyar? Nem olyan. Az írta, aki a himnuszunkat is írta. De nem gondolta, hogy a magyar volna Isten választott népe. Illenék már tudomásul venni, hogy a zsidó sem az. Ja, hogy ők ezt gondolták magukról? Hát ez így van. De Jézus soha nem mondta, hogy a zsidó volna az Isten választott népe. Mást mondott. Mit? *Elvétektik tőletek az Isten országa*, bár ti azt gondoltátok, hogy kibéreltétok azt magatoknak. – A Bokor is addig az Istené, amíg hűséges ahhoz, amit tanult Tőle. És csak addig. Ha Makkabeusok módjára kezd viselkedni, akkor már nem az övé. Ha lefekszik a hatalomnak, még kevésbé az.

Lk 18,1-8 – Üdvbizonytalanságban mi mást tehetnék?

Már mért kell mindenkor imádkoznunk, s bele nem fáradnunk abba? Hát azért, mert amíg imádkozunk, addig nem csinálunk semmi rosszat. Hát azért, mert harapófogóba kerültünk, mint Jézus, amikor javas embernek akarják kihasználni Kafarnaumban; mert megindul feléje az ötezer férfi, hogy királlyá tegye őt; mert Péter sem akarja tudomásul venni, hogy nincsen tovább: az Emberfiának emberek kezére kell kerülnie; mert mégiscsak nehéz önként Kaifás kezébe adnod magadat; mert nem semmi a fulladásos halál a kereszten. Mert ki kell választani a Tizenkettőt, a tanítványok javát, akikkel majd mindig együttleszel: akik majd elárulnak, megtagadnak, meg tíz felé szaladnak, amikor eljön az órád, a Getszemániban. Mert az embernek rossz gondolatai jönnek. Még Jézusnak is, amikor az jut eszébe, hogy talál-e hitet-hűséget, amikor majd újra eljön.

Onnan leszen eljövendő... – ez a krédónkba is bekerült. Hinnünk kell, hogy lesz valami végelszámolás. Már mért ne hinném? Aminek kezdete van, annak vége is szokott lenni. A szcenírozás képeit nehéz elképzelni. De magát az elszámolást a befejezés tartozékának gondolom. Milyen lesz ez a befejezés? Megeresztem a fantáziámat.

a./ Nagyon szomorú: éppen felrobbantjuk a Földet, s megszűnik minden emberi élet.

b./ Nagyon felemelő, mert az emberiség rájött végre arra, hogy szeretnünk kell egymást. Sikerült az Isten kísérlete.

c./ Közepes: Isten abbahagyja a kísérletezést velünk, mert látja, hogy nem jutunk többre, mint amennyire eddig is jutottunk, s ezért valami újat készít nekünk – új eget s új földet, ahol mások lesznek a beválási feltételek és tartalmak.

S ezzel vége is a fantáziámnak, s arra gondolok még, hogy csak kell lennie valami sorsbeli különbségnek a jók és a rosszak között, a csak hívottak, de pozitív választ a hívásra nem adók és a pozitív választ adók között. A balga és az okos szüzek között, a hívottak és a választottak

között. Választott népek nincsenek, de választott egyének vannak. Ezek azok, akik a pozitív választ adták, akik összegyűjtötték a szükséges olajat, akik a keskeny úton jártak, stb... Mert hát mégiscsak az a helyzet, hogy üdvbizonytalanságban élünk mindannyian, akik emberek vagyunk. Az összes szentek is abban éltek. Te, Jézusom, ez alól kivétel voltál, sohasem gondoltál arra, hogy majd nem tetszel az Atyának.

Azt hiszem, hogy főleg üdvbizonytalanságunk miatt nem szabad belefáradnunk az imádságba, és újra és újra el kell mondanunk, szerkesztenünk valamiféle imádságot, amelyet most próbálok megfogalmazni: *Istenem, meghívtál engem, s tudod, hogy egész életemben sohasem akartam kevésbé tetsző lenni a szemedben, mint amennyire tudtam. Nagyon bízom benne, hogy elég lesz színed előtt ez az én jószándékom. Elméletileg tehettem volna ugyan többet is, de a gyakorlatban csak annyi sikerült, amennyi. Kérlek, őrizd meg engem továbbra is e Neked tetszeni akarásban. Adj erőt, hogy mindig azt akarjam tenni, ami a Te akaratod. Akkor is, ha ez rendre kevésbé sikerül, mint amennyire Te is, én is szeretném. Tudod, hogy a sikertől függetlenül is a Tied vagyok én egész szívemből, s igazán semmi mást nem akarok, minthogy megfeleljek annak, amire megteremtettél engem.*

Lk 18, 9-14 – Istenneketszően vagy csak istennektetszőbben?

Jézus mindig bántja azokat, akik kiállítják magukról az erkölcsi bizonyítványt, pedig ő is kiállította magáról: *Az Atya nem hagyott magamra, mert mindig azt teszem, ami neki kedves* (Jn 8,29). Magát viszont sohasem bántotta ezért. Szegény farizeus is csak ezt teszi, amikor caddik-dikaios-istennektetszőnek, Isten akaratát tevőnek gondolja magát. Annak, amit változatlanul igaznak fordítunk, hiába ostromoltam a változtatásért már közel negyven éve szentírás-fordítóinkat. (Na, majd a hálás utókor tesz valamit.) Minő alapon magasítja meg magát a szegény farizeus? Hát erkölcsi és vallási cselekedetei alapján: nem rabol, nem tesz törvénybe ütközőt, nem tör házasságot, megfizeti az egyházi tizedet és hetenként kétszer böjtöl is. Tisztességes és vallásos ember, ami a vámosról nehezen mondható el. A vámos adót szed a megszállóknak – hazafiatlan, s ennek következtében minden bizonnyal aligha töri magát azért, hogy megfeleljen a zsinagóga elvárásainak. Maga is beismeri, hogy bűnös.

Felette problematikus részünkről a pálmát ide vagy oda adnunk. Jézusnak semmi gondja ezzel. Ő adja a vámosnak. A teljesítménye alapján? Nem. Jézus is tisztában van azzal, hogy ez a teljesítmény a bányászbéka feneke alatt van, ha viszonyítja a farizeuséhoz. A bűnbánata alapján. S ez mennyit ér? Jézusnak sokat. Reményt nyújt Jézusnak, hogy a vámos egyszer majd tanítvány lesz. A farizeusról meg azt gondolja, hogy sohasem lesz az. Jól gondolja-e Jézus? Majd elválik.

Számomra az a kérdés, hogy kihez hasonlítok én magam? A farizeushoz vagy a vámoshoz? Hajlamos vagyok arra, hogy összegyűrjem e kettőt, s kivegyem mindegyikből az előnyös vonásokat. A farizeuséból a teljesítményeket, a vámoséból meg tökéletlensége megvallását. S arra is, hogy erre az utóbbira tegyem a hangsúlyt. S arra is, hogy ne úgy fordítsam a szöveget, hogy a vámos *istennektetszőként* ment haza imádsága után, a farizeus azonban nem. Hanem így fordítsam: a vámos *istennektetszőbbként ment haza, mint a farizeus*.

Mert vigyáznunk kell. Magam azért mégis sokkal inkább a vallásos és tisztességes emberek kategóriájába tartozom, mint a hazafiatlan, az ellent kiszolgáló, a nem vallásosak körébe. Tehát érdemes hajolnom az általam ajánlott irgalmasabb fordítás felé, mely azért a farizeusok fejről sem vesz le minden keresztvizet. Az eredeti görög szöveg megengedi mind a két fordítást. – S te kedves Olvasó, melyik fordítást választod magadnak?

Piarista köz, 2007. május 6.

Szeretni – sumérul

Arról tudja majd meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretet lesz bennetek egymás iránt – hallottuk a mai evangélium utolsó mondatát. Amikor elkezdtem két hete készülni a mai prédikációra, semmiféle szívödöglesztő példa nem jutott eszembe a

szeretetről. Más jutott eszembe. Ami egy magyartanárnak juthat eszébe. Az, hogy mit is jelenthetett ez a szó: *szeret* akkor, amikor először vették ajkukra őseink. Hát azt meg honnan lehetne tudni? Hát megnézzük az Etimológiai szótárt. De hiába nézem, mert ott csak azt találom, hogy a *szeret* szó ismeretlen eredetű. Meg azt, hogy török, árja, finnugor származtatása nem elfogadható. Mert ha elfogadható volna valamelyikük, megnézhetnénk *szeret* szavunknak pl. vogul, osztják megfelelőit, s hogy e megfelelő szavak mit is jelentenek ezekben a nyelvekben. De hát hiába nézem: az ezeket a nyelveket beszélő népeknek nem szava a magyar *szeret* szó.

Van tehát példám már, ha nem is szívdöglesztő, de tudós indulatokat keltő. Mért kelt ilyeneket? Elmondom. Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer hazánkban egy tudós jezsuita pap. Úgy hívták, hogy Sajnovics János, aki csillagászként eljutott Norvégia északi részére, ahol rénszarvasokat tenyésztettek a lappok. S Jánosunk 1770-ben Koppenhágában kiadott egy latin nyelvű könyvet, melynek magyar címe: *Bizonyítása annak, hogy a lappok és a magyarok nyelve azonos*. Lett is belőle botrány a nemes magyar hazában. Miért? Mert minden magyar tudta, hogy mi szittyák vagyunk. Magornak Hunor volt a testvére, tőle származott Attila király, a népek ostora. Fia pedig, Csaba királyfi, apja halála után visszahozta ide, a Duna-Tisza-tájra, ahol Attila élt, a székelyeket, s azok fogadták pár száz év múlva testvér-népüket, a magyarokat, akik Álmos fejedelem idejében visszajöttek Attila örökébe. S most ez a szégyentelen jezsuita – mint írták –*Lappóniából hurcolja nyelvünket*. Nem kértünk a halszagú rokonságból, de nem ám.

De Sajnovics – idővel azért mégis győzött, s másfél századdal később, a múlt század harmincas éveiben, amikor én magyartanárnak tanultam Pázmány Egyetemén, minden tanárom mélyen meg volt már győződve arról, hogy legközvetlenebb rokonaink bizony ezek a halszagú népek, a vogulok és az osztjákok. Úgy annyira, hogy engem is annyira meggyőztek erről, hogyha valaki mást merészelt volna nekem mondani, átmentem volna előle az utca másik oldalára. Ennyire bizonyos voltam a dologban – tanáraim tekintélye alapján. De nem is találkoztam akkoriban ilyen elvetemült emberrel. Attilát meg Csabát meg a székelyeket eltettük, büszkén letettük, *a regösök csacska meséi közé* – Anonimusszal szólván, és Sajnovics győzelme kövteztében.

De ha az ember megél 90 esztendő, akkor kénytelen egyet és mást újra tanulni. Hallom már közel ötven esztendő óta egyfolytában, hogy a század közepén Badiny Jós meg egyéb nevű magyarok kivándoroltak Délamerikába, elkezdtek sumérül tanulni, s képtelen dolgokat beszélnek. Azt mondják, hogy sumérül beszéltek az ősmagyarok. Csak legyintettem szegényekre: hazafiúi bánatukban és számkivetettségükben kitalálták, hogy az emberi civilizáció legősibb, legkülönb kultúrájának gondolt népének volnánk mi, magyarok, egyetlen máig megmaradt leszármazottai. Ebben az őket elvető hitemben éltem az elmúlt félszázadban.

De a közelebb eltelt években valami szöveget ütött a fejemben. Az, hogy az általam ismert európai nyelvekben nincsenek, vagy alig vannak ismeretlen eredetű szavak, a magyar nyelvben pedig százával, ezrével találhatók ilyenek, bár még nem számoltam össze őket. De azért mondok most két szót, nekem nagyon fontosakat. Az egyik ez: *Isten*. A másik meg: *szeret*. S hallj csudát, mind a kettőről azt mondja az Etimológiai szótár, hogy ismeretlen eredetűek. Ezek után meg elárulom, hogy van egy könyvem, melynek címe: *A Teremtés ősmagyar nyelve*. 1999-ben adták ki Vancouverben. Dudás Rudolf írta. A könyv – magyar-sumér szótár volna. Megtalálom benne mind a két szót. A *szeret* szó sumérul így hangzik, szótagolva: ZUR-E-TI. Jelentése pedig a sumér agyagtáblák szövegei alapján ez volna: *gondoz, gondoskodik*. Ezzel az elviselhető prédikációhoz szükséges példát befejezve, félreértések elkerülése végett még kijelentem, hogy nem tértem át a sumér-magyar nyelvrokonság hitére, ha nem is utasítom el azt olyan büszkén, ahogy félszázadon keresztül tettem. Nem térek át, mert nem akarom, hogy azzal lehessen elutasítani jézusi monda-

nivalóimat, hogy nyilvánvalóan egészen megbolondultam, mert már nemcsak az erőszakot, a gazdagságot, az uralkodást elutasító Jézust hirdetem, hanem vallom sumér rokonságukat is. Ez utóbbit nem vallom, de nem is utasítom el, mert nem rendelkezem az elutasításhoz szükséges szakismerettel. Ennek folytán csak tekintélyekre hallgatok egy számomra azért nem egészen jelentéktelen témában – ugyanúgy, mint korábban is tettem.

S elkezdem most e sumér szótártól kapott feltételes jelentés alapján vizsgálni, hogy minek kell meglegnie bennünk egymás iránt, ha Jézus tanítványai akarunk lenni. Hát gondoznunk kell egymást, gondoskodnunk kell egymásról. Létünket is közvetlenül annak köszönhetjük, hogy apánk meglátta anyánkat, hogy anyánk kinézte magának apánkat. S bizony gondozták egymást, gondoskodtak egymásról. Fészket raktak maguknak, kibélelték úgy, ahogyan csak tudták. Ölelték is egymást, s mi ebből az ölelésből születünk, s nagyon örültek immár nemcsak egymásnak, hanem nekünk is, és ha tudták volna, a félvilággal tudatták volna ők is, hogy *gyermek adatott nekik*. Fiú vagy lány, mindegy. Gondozásuknak új tárgya lett. Erről az új tárgyról nem tudok elég szépen beszélni. Költő kell hozzá. A magyar irodalom számomra legkülönb regényéből, *A funtinelli boszorkányból*, olvasok fel egy részletet.

Nuca – ez a regénybeli anya – számára a dolgok értelme megváltozott. Bizonyos súlyt kapott bennük a lényeg, és ezen belső súly szerint rendeződtek el egy központ körül. Azelőtt? Ott volt a ház is, a rét is, volt tűz és tehén és minden, de valahogy össze-vissza voltak ott, külön-külön, vagy egy halomban, attól függ, miképpen látta őket az ember. A rét szép volt, és legelőt adott, meg szénát, a ház szép volt, és aludni lehetett benne, és tüzet gyújtani és főzni, és a tehénnel munka volt, de tejet adott érte... mindez ott volt, különösebb jelentőség nélkül, és betöltötte a teret meg az időt, és ha egyik-másik hiányzott volna, szinte észre sem lehetett volna venni. És most mindez egyszerre megváltozott. Súlyt kaptak a dolgok, és elrendeződtek. Körben, egy középpont körül. És ez a középpont a gyermek volt. Ház: szél ellen és eső ellen védi a gyermeket. Meg kell nézni a zsindeket, nehogy becsorogjon ősszel az eső. A gerendák között ki kell tömni mohával a réseket, hogy a szél meg télen majd a hideg be ne jöhessenek. Tűz: vizet melegíteni rajta a gyermeknek, főzni és enni, hogy legyen tej elég. Tehén, juhok: mind ételt adnak, és az étel fontos, mert itt a gyermek, és annak is enni kell, sokat, minél többet, hogy nőjön, erősödjék, piros arcú legyen, és kacagjon. Maga az idő is eszerint rendeződött el: ezt meg ezt kell csinálni a gyermekkel, ezt meg ezt kell csinálni a gyermekért, ezt meg ezt kell csinálni azért, hogy majd legyen a gyermeknek. Miután Vénség – a plájász, aki elvágta a köldökzsinórt – elment, és egyedül maradt a gyermekkel, egyszerre megteltek a dolgok fontossággal. A vásznak, az edények, a víz, a tűz, minden. Később megjöttek a plájások, Birtalan, Iván és Dumitru, és egy szépen faragott bölcsőt hoztak, még párna is volt benne, és sorra odamentek hozzá, nagyon komolyan, kezet nyújtottak, amit csak nagyon ritka és nagyon ünnepélyes alkalommal szokás, és elfogódottan morogtak valamit Istenről és szerencséről. Félve tette bele kezét az esetlenül feléje nyújtott nehéz, kerges kezekbe, és szinte alázatosan hajtotta meg a fejét minden kézfogáshoz, és csak ez jött ki a száján: „Isten fizesse meg... Isten fizesse meg...” Eddig az idézet Wass Albert regényéből.

De prédikáció ez, amit mondok és nem fejlődéstörténeti családrege, mint Thomas Mann *Buddenbrook háza*. Tehát nem mondom el a gondozás és gondoskodás hosszú folyamatát, melyben a szülők – kicsit fájdalmasan is – lassan-lassan megértik, hogy nem maguknak szültek gyermeket, hanem az Istennek. Megértik, hogy eljön majd a lakodalom napja, s a gyermek elhagyja apját és anyját, mert megtalálta a maga felét, a párját, s ezért immár ahhoz ragaszkodik. Az lenne a jó, ha el tudnám szépen énekelni az alábbi Zemplén megyei lakodalmi menyasszony-búcsúztatót. Inkább csak mondom:

A paszulya szára felfutott a fára, Üresen maradt már a Maczkóné háza.

Gerlemádár szállott Maczkó háza felett; most köszönd meg Marcsa, hogy itt felneveltek.

Udvarom, udvarom, szép kerek udvarom, nem sepri már többé az én gyenge karom.

Térdelj, Marcsa, térdelj, a fehér asztalhoz, bocsánatért fordulj nevelő anyádhoz.

*Nézzed, Marcsa, nézzed mikóházi tornyot, az alatt teszed le gyenge leányságod.
Kedves leánytársaim, köszönöm hűségtek, szűzi szép pártámat felajánlom néktek.*

Hát így, de tovább kell haladnunk, és két félre vágni a világot: az énre meg a nem-énre. Aki a felem, a párom – az még én vagyok. A gyerek is hozzátartozik ehhez a kitágított énhez. A világ egyik fele a családom. A családomat nehéz nem szeretnem. Akármit is tesz – az én párom, az én gyerekem. De ott van a világ másik fele is. Jézus tanítványa számára a világnak ez a másik fele olyan, mint az első. Azt is gondolnom kell, arról is gondoskodnom kell, mert mindenkiből Jézus tanítványát kell kiformálnom. Ennek meg az egyik feltétele, hogy gondozom őket.

Rendben, de két dolgot ki kell előbb tisztáznunk ahhoz, hogy lássuk: amit Jézus tanított – nem irrealitás. Az egyik, hogy a szeretet, amiről Jézus beszélt, alapvetően nem érzélem. A családon belüli szeretet még alapvetően érzelmi gyökerekből nő ki. De a bennünket a családunkon kívüliekhez madzagoló szeretet alapvetően már nem az érzelmekből nő ki. Az akárki éhest megetetni, a szomjasat megitatni, a ruhátlant felöltöztetni, a hajléktalant befogadni, a beteget vagy rabot meglátogatni, amikor a családomon kívül találom mindezen rászorulókat – nem érzélemnek, hanem cselekvésnek, tettek a dolga, ami nagyon is lehetséges érzelmi indulatok nélkül.

A másik tisztázandó pedig abban áll, hogy azokon kell segítenem, akiket elérek. Akiket nem érek el, azokon nem. Akikre már nincsen gondozói, gondoskodási erőm, azokat másoknak kell gondozniuk; azoknak a másoknak, akik elérik őket. Az Isten Országá megvalósulása számkérdés is. Ha a hat és fél milliárdból csak egy százaléknyi, azaz 60 millió akar tanítvánnyá lenni, akkor jó esetben – ha egy-egy tanítványra tíz-tíz esnék – hatszáz millió embert érünk el, s ez az emberiségnek csak egy tizedét teszi ki.

Azt hiszem, hogy egy százaléknál is kevesebb a tanítványoknak a száma. E becslésemnek az az alapja, hogy aki tanítvány, az nem akar hatalmasabb, gazdagabb és nagyobb erővel rendelkező lenni, mint a többi. S az is az alapja, hogy ez a jézusi üzenet nem járta át az emberiséget a Jézus óta eltelt kétezer esztendő alatt. Ebben a jézusi üzenetben az a hallatlan újdonság, hogy Isten csak egyféle viselkedést vár és fogad el tőlünk: minden embert ugyanabban a szeretetben, gondozásban, gondoskodásban kell részesítenünk. Nem szabad három kategóriába sorolnunk embertársainkat: 1. ezek azok, akikhez nincs semmi közöm, 2. emezek pedig az ellenségeim, akikkel, ha tudok, elbánok, 3. ezek meg a barátaim, akiket gondozok, akiknek gondját viselem, akiket szeretek. Jézusnak csak egyetlen kategóriája van. A magyar nyelv ezt az egyetlen kategóriát a *felebarát* szóval illeti.

Esküvőkön szoktam elmondani, hogy a középmagyar nyelv még nem ismerte ezt a szót, hogy *feleség*, hanem így beszélt, hogy az árpádházi királylány felet vőn magának, a litván herceget. S a litván herceg is felet vőn magának: az árpádházi királylányt. Mert férj és feleség egymásnak a felei. S a felek találkozásából lesz a két fél egysége. Már nem ketten vannak, hanem egy testté lettek. A felebarát megtoldja ezt a felet a barát szóval, s ez a szó jelenthet bárki embert, akinek szüksége van a szeretetemre, a gondozásomra, a gondoskodásomra.

Amikor a farizeus megkérdezi Jézustól, hogy kicsoda az ő felebarátja, akkor elmondja neki az irgalmas samaritánusról szóló példabeszédet. A Jézustól elfogadott egyetlen kategória a samaritánus ember, aki segít a rablók kezébe került emberen, bár csak annyit tud róla, hogy bajban van, hogy segítségre szorul, és gondozza őt, amíg fel nem épül bajából. Jézus mosta a tanítványok lábát, akiket ő a barátainak tudott és mondott. Következett ez Jézus istenképéből, melyet végtelen egyszerűséggel mond el nekünk Weörös Sándor két soros verse: *Uraktól nyüzsg a végtelenség, / és szolga csak egy van az Isten.* Hogy ne legyen egyedül ez az Isten, hogy mindannyian samaritánusok lehessünk, erre kellenek a kisközösségek, melyekben mindenki megtanulhatja ezt az istenképet, amely arra tanít, hogy Jézusnak csak egyetlen kategóriája volt, s ez a felebarát. Amen.

Piarista köz, 2007. május 7.

Bokorünnep – Mindenért hálát kell adnunk?

Ha szeretnétek, örülnétek, hogy elmegyek – hallottuk az imént, s magam hozzáteszem a búcsúbeszéd egy másik szavát is: *Hasznos nektek, ha elmegyek*. Azért örülünk, mert Jézus az Atyához megy, ahol jó Neki, s azért hasznos ez nekünk, mert megkapjuk cserébe a Szentlelket.

Egyik csoportomban található egy nálam kb. negyven évvel fiatalabb, két unokás nagymama. A férje nem jár ugyan közösségünkbe, de időnként azért találkozom vele. E találkozásokon szerzett tapasztalatai alapján mondta feleségének, hogy azért bír úgy-ahogy engem, mert nincsen *papszagom*. Ennek a tartalmát nem fejtette ki, de kitalálhatom. Akkor van papszagom, ha dőlnek belőlem azok a mondatok, amelyek nagyon jámborak, csak az a baj velük, hogy van egy sanda gyanúnk: Nem igazak!!! Mai szentbeszédemben próbálok egy csokorra valót összegyűjteni e papszagú mondatokból.

Mielőtt elkezdem gyűjtésünket, teszek egy megállapítást. Beleszerelmesedtem Jézusba, s többek között alighanem azért is, mert nincsen papszaga annak, amiket mond. Az imént idézett két kijelentése sem ilyen. Tartalmuk: Hamarosan felkötöznek, felszögeznek majd a keresztfára, de hála Istennek: ez nem lesz végállomása az életemnek, mert megyek Mennyei Atyámhoz, ahol nekem jó dolgom lesz. Ti se sírjatok, hogy magatokra hagylak titeket, mert a magam helyett küldött Szentlélek vezetése alá kerültök, s kénytelenek lesztek az én szavaim hallgatása helyett magatok megfogalmazni, amit mondani akartok majd az embereknek; azaz tanítványokból tanítókká váltok, magyarul: felnőttek lesztek.

Ezután már elkezdem a gyűjtést. *Hálát adok mennyei Atyám Neked, mert adtál nekem egy főpapot, aki majd megkötöz engem, s a Nagytanácsban felpofoz majd az egyik szolgálja, a főpap meg kijelenti rólam, hogy káromkodom, s méltó vagyok a halálra*. Sajnos, sajnos, Jézus nem mondta el ezt a papszagú mondatot, helyette vértverítékezve várta letartóztatása óráját, az őt felpofozó szolgát rendre utasította, s a főpapnak meg azt mondta, hogy látni fogja az Emberfiát – Őt, Jézust magát – eljönni az ég felhőiben hatalommal és dicsőséggel. Vagy nem is sajnos, és az lenne a sajnos, ha elmondta volna ezt a mondatot? A tömény papszagú mondat pedig azt mondja kérdésünkre, hogy *mindenért hálát kell adni Istennek*. Ennek következtében már tudom, hogy az annak rendje és módja szerinti vallásos ember előtt nem szabad például panaszkodnom, mert azonnal kiokít, hogy hálát kell adnom azért, amit magam csak éppen elviselni tudok. Csak magamban gurulok dühbe a kiokítás miatt, neki nem szólok semmit, hagyom, hogy üdvözült mosollyal tanítson bölcsességére. Nem tehet szegény róla, így hallotta, így adja tovább, s örül, hogy egy papot is megtaníthat arra, amit abszolút igazságnak gondol.

Itt az ideje, hogy szembenézzük a kérdéssel: Igaz-e, hogy *mindenért* hálát kell adni Istennek? Mindenekelőtt ezt a *mindent* kell részekre szabdalnom, Teszem. 1. Számomra kedves, kellemes, nekem tetsző események, körülmények. 2. Számomra nem kedves, alig elviselhetőnek minősülő körülmények, események. 3. Olyan események, körülmények, amelyekről megszédülök, valóságosan földre tepernek. Szabdalásom végeredménye: kellemes, többé-kevésbé elviselhető, földre teperő – s ez a három együtt az a minden, amiért hálát kellene adnom. Lehetne tovább részletezni, de talán nem szükséges. Ábrázolhatom lineárisan is ezt a vagdosást. A vonalat balról húzom jobb felé. A jobb oldali végre odaírom az 1. számút, a kellemeseket. A bal oldali végére a 3. számút, a földre teperőket. Középre pedig a kettő közé jobbról bal felé haladva a kicsit kellemetlenektől a már-már elviselhetetlenekig, tehát a 2. számúakat.

Szeretném Jézus hálát-adásait beosztani ebbe a három csoportba, de nem lehetséges, mert Jézus ajkán az Újszövetségben csak 9 ízben találjuk az *eukharisztó*, a hálát adok szót, s mind a kilenc az első csoportba tartozik. Jézus hálát ad Atyjának, amikor a pusztában megtörheti a kenyeret azoknak, akiket ott megvendégel, hálát ad, amikor a szövetséget követő lakomán, az

utolsó vacsorán megtöri a kenyeret és nyújtja a kelyhet tanítványainak, s egyetlen alkalommal még azért ad hálát Atyjának, hogy meghallgatta őt. Amikor bántották, üldözték, meg akarták kövezni, meg keresztre feszítették, akkor elfelejtett hálát adni ezért. Ejnye, ejnye, Jézusunk, nem vagy eléggé vallásos!

Így járva Jézussal, kénytelen vagyok megnézni a magam hálát adási gyakorlatait, s azokat besorozni az adott három kategóriába. Magam miért adok hálát? Végig tekintem madártávlatból közel 90 éveimet. Csak a nagyját mondom. Hogy vallásos családba születtem, hogy Isten meghívott piaristának, hogy pappá szenteltek, hogy '45 februárjában találkoztam Kolakoviccsal, aki arra bízott, hogy egyházunkban elkezdjek kisközösségeket csinálni, hogy hatvan évvel ezelőtt viharhadárként beröpködhettem kicsiny hazánkat, s az országban mindenütt titkos lelkigyakorlatokat tarthattam, s propagálhattam Jézus üzenetét és abban azt is, hogy kisközösségeket kell létrehívunk. Hogy 42 évesen ép testtel és ép lélekkel szabadultam az életfogytiglaninak ígért börtönből. Hogy megírhattam még 50 éves korom előtt életem főművét, a KIO-t. Hogy a 60-as évektől kezdve új életre kelt közel húsz esztendő s tetszhalálból a Bokor. Hogy Bokor-beli testvéreim – tudomásom szerint – elsőnek törték meg Konstantin óta a katolikus egyházban – mozgalomként, s nem csupán magányos báránnyokként – a katonai eskütétel gyalázatos és szégyentelen és jézustalan gyakorlatát. Hogy az elkövetkezett egyházi üldözés ellenére is életem végéig – remélem – hűséges maradok egyházamhoz, melyben születtem s nevelkedtem. Mindezeket megköszönöm annak az Istennek, aki mindezekre erőt adott nekem s testvéreimnek. Mindezekért hálát adok.

Ezek után pedig a jobbik végről a balvégre ugrok, s elmondom, hogy mi mindenért nem vagyok hajlandó hálát adni Istennek, s azt hiszem, hogy ezzel a hajlandóság-hiánnyal nem hozok szégyent az én mindenekfeletti tanáromra, akit Názáreti Jézusnak hívnak. Én, aki még a történelmi Magyarországon születtem, nem adok hálát azért, hogy országunkat a győztesek megcsonkították, területünk két harmadát elvették tőlünk, népünk egyharmadát kisebbségi sorba taszították, s valakik nem akarnak nyugodni, amíg egyetlen is marad azokból, akik magyarul beszélnek a Trianonban szerzett országrészeinken... nem nyugosznak, amíg a csángók sorsára nem juttatják őket. Aztán nem adok hálát a '45 és '90 között eltelt negyvenöt évről sem, népünk történelmének – a talán még az 1514. évi parasztháború gyilkosságainak arányait is megcsúfoló – legvéresebb diktatúrájáért sem. S nem adok hálát a világméretű tőkés gazdálkodás jelenünkben pusztító, s nemzetünket is kipusztítani akaró műveleteiért sem. S hálát adok azért, hogy a Bokor – sem '90 előtt, sem utána – nem kollaborál azokkal, akik ezt a nemzetrontást mind a két korszakban jópénzért levezenylik moszkvai vagy nem moszkvai uraik megbízásából. S nem adok hálát a Jézust megcsúfoló egyháziak kollaborálásért sem, amely a trón és az oltár szövetségének évezredek hagyománya alapján segédkezet nyújtott e nemzetrontáshoz. Hálátadás helyett visszanyúlunk az egyház jézusibb és Konstantin előtti hagyományához, s az ő nyomukban járva megpróbálunk másodrendű állampolgárokként valamit csinálni, ami bennünket az Isten Országára emlékeztet. Mit? Olyan családot, amelyben élni jó. Olyan kisközösséget, melyben megtárgyalhatjuk, hogy a jelenben mit vár tőlünk Jézus. Olyan élet és vagyonszövetséget, amelyben megteremtjük azokat az életmintákat, melyek jók lesznek majd, ha összeomlik ez a világméretű tőkésgazdálkodás. A felsorolt borzalmak beletartoznak számomra a második kategóriába, az engem földreteperő eseményekbe, élményekbe, körülményekbe, amikért bizony nem adok hálát.

Mehetek a *minden* – harmadik alcsoportjára: a többé-kevésbé elviselhetőkre. Általánosságokat nem érdemes mondani és személyes nyavalyáimat minek teregessem ki ennyiünk előtt? Köztes megoldást választok. Konkrét leszek, de nem személyes. Eltemettem apám, anyám, testvéreim, barátaim. Hálát adok ezért? Van úgy is, hogy igen, mert már annyit kellett szenvedniük, hogy megváltás volt számukra a halál. Amikor házastársat, gyermeket, unokát temetünk, nem tudunk hálát adni, mert hiányuk eleven seb, ami nagyon fáj. Ilyenkor nem

megy a hálátadás, csak a kérő imádság, s főleg a feladat, a munka, amely feledteti úgy-ahogy a hiányérzetet, amit okoz a haláleset. Halálnál valamivel kevesebb az erőszakos halál, az ítélet, az államhatalom s az egyházi hatóság ítélete, amely jutalmazza Golgotával, máglyával s más effélékkel Jézusnak és társainak hűségét Istenhez. Jézus nem adott hálát érte, nekünk sem kell. S következzenek ezek után közös emberi bajunk, a betegség. Magamnak nem volt nagyon sok dolgom vele, de amikor fiatalságomban sűrűn földrevert a fejfájás, és csak intravénás koffeines injekcióval tudott az orvos lábra állítani, mindig meg akartam halni. Nem szerettem szenvedni, s ezért egyetlen alkalommal sem adtam hálát érte. Olyan álságosnak gondolom ilyenkor a hálát adást. Ha fáj a fogunk, rohanunk a fogorvoshoz, s bizony nem hálaimát mondunk. Vagy legalábbis én, nem azt mondom. De tanulok Jézustól, aki nagy bajában – a Getszemániban – bizony kérő imádságokat mondott. Névnepomon házfőnököm az ebéden felköszöntött. Emlékezett a sárkányölő szentre azzal, hogy volt alkalmam bőven birkózni vele, most meg az öregséggel kell birkóznom. Ebben a birkózásomban sem mondok hálaimát, hanem a kántor énekére gondolok egyre többet: *Országodba vigyél haza engem!* Csak ilyen vagyok én, nem szeretek szenvedni, s egy bennünket szenvedtető Istennek a fogalmát bizony visszautasítom, sőt, kiképztem minden erőmmel. Hát ennyit arról, hogy mindenért hálát kell adni. Ha majd meghívna valami teológiai tanszékre, s valaki doktorálni akarna nálam ezzel a tézissel: *Mindenért hálát kell adni!* – nem tudom elképzelni, hogy elfogadnám tézisémet. De nem fog sor kerülni rá, mert a tanszéktulajdonosok 70 évvel már nyugdíjba mennek, magam meg egy-két évvel már túlvagyok ezen a koron.

Mondjak végezetül valami papszagút is? Nem visz rá a lelkem. A jámbor szövegre rávisz, de olyasmire, amit nem tartanak igaznak, arra nem. Befejezésül ezért inkább arról beszélnék, amiben reménykedem. Nagyon szubjektív lesz, de bízom benne, hogy megbo csátjátok. Hallj csudát: a Bokorban reménykedem. Gondolom, hogy nekem ezt megbo csátjátok. Hogy könnyebb legyen a dolgokat, elmondom, hogy miért reménykedem benne. Azért, mert sokasodik a negyedik nemzedék? Azért is. Hát még miért? Mert a Bokor Jézus szavainak a megtalálásából született, s ha ketten-hárman összejövünk, harmadiknak-negyediknek Jézus köztünk van. Mert a jézusi teológia csinált egy nyelvi-fogalmi fordulatot: honfitársai rituális mosakodást végeztek, amikor megfogtak valamit, amihez nem-zsidó hozzáérhetett. Mert ha hozzáért, akkor közössé – görögül: koinos – lettek. S a Bokor ráírta egyik folyóiratára címként e szót: *Koinónia*. Ami magyarul közösséget jelent. A jeruzsálemi keresztények a Jézustól tanultak alapján kitartottak az apostolok tanításában és a *közösségben*. Szent szó lett számukra az, amitől Jézushoz nem csatlakozó kortársaik rituális mosakodással akartak megszabadulni. Ők nem, hanem vagyontukat eladták és mindenük közös volt.

Reménykedem tehát a Bokorban, hogy megérti, hogy közössé kell tennie önmagát, s mire eljön a világméretű tőkegazdálkodás által készített világméretű válság, addigra már megtalálja azt a közös életformát, amely tovább tudja vinni a készülő világkatasztrófa idején is az életet. Reménykedem a Bokorban, mert megtanulta, hogy ég és föld elmúlhatnak, de Jézus szavai nem. Ezért mosniuk kell egymás lábát, távol kell tartani magunktól, hogy többet akarjunk birtokolni, mint amennyi felebarátainknak jut, s hogy az öléshez nem lehet semmi közünk, csak az öleléshez.

Tele vagyok reménnyel, mert az Isten által megteremtett világban a gondolat a logosz – a végső úr. Nem a logosz nélküli hatalmi izmusok, nem az erő elvére épülő politikai ideológiák az úr. Reménykedem, hogy a Bokor nem felejt el Jézus apolitizmusát, s nem fogyó buzgalommal dolgozik egy nem ebből a világból való országért, s csak azt keresi, ami Jézus Atyjának tetszik. Csak azt, amit Jézus a maga anyanyelvén caddiknak mondott, amit a dikaosz szóval fordítottak az Újszövetség nyelvére, s ami magyarul annyi csak, hogy *istennek tetsző*. Reménykedem, hogy hűségesek maradunk a Bokor hagyományaihoz, és hogy bízunk abban, hogy aki mindvégig állhatatos, azt Isten mindvégig üdévé teszi. Most és mindörökké. Amen.

Piarista köz, 2007. május 8.

Amiről okos ember nem beszél, de nekem mégis beszélnem kell...

Jézus test szerint zsidó volt. Tőle tanultam a legtöbbet. Bennem, legjobb tudásom szerint, nincs zsidó vér. Ha volna, akkor is ugyanazt írnám, amit most gondolok. A Bokorban vannak, akikben van zsidó vér. Egyikük életem leghűségesebb barátja volt, és Jézusnak teljesen elkötelezett. Úgy írom, amit írok, hogy Jézus Istenének színe előtt állva írom. Úgy, hogy tudom: mindenkit szeretni küldött engem Ő. A zsidókat is, ahogyan bármely fajtájú embert.

Mért írok róluk? Kaptam egy levelet az elmúlt napokban. Egy gondolataimat érdeklődve fogadó s külföldön élő észsidó származású keresztény teetvéremtől. Nem válaszoltam neki érdemben. Csak tudtam, hogy érdemben kellene válaszolnom. A levelet annak kapcsán kaptam, hogy megküldtem neki *A találkozó* című írásomat. Ezt írta: *elolvastam a Főinquizítor és alteregód, Jon Sobrino közt színpadra vitt jeleneteket. Ragyogó szöveg, magvas irodalmi remeklés. Profétikus szavai a szegények evangéliumát kéri számon az Egyházon és a politikán. Immanens igehirdetése a szívem szerint való. Szakavatott dramaturg vagy, a dialógus él és hiteles. ... Mégis, miért olvasom vegyes szájjal a szövegedet? Kényszerítenem kell magam, hogy a barátság okán el ne hallgassam, hanem szarván próbáljam fogni fenntartásaimat. Mindjárt az elején a „Róth Manó”. Ezt leírni ízlés dolga. Tudjuk persze, hogy a rendkívül tehetséges vidéki zsidófiúból hogyan lett Rákosi Mátyás, a szadista gyilkos. De ok-okozati elemzést itt szuggesztív célzás helyettesít: a zsidók, ugye! Pedig hát tudnod kell, hogy volt mindenféle zsidó, legitimista, liberális, ártatlanul meghurcolt, hős, meg hát volt gyilkos is és hazaáruló. Mint ahogy ott van a nem-zsidók soraiban is a tévelygők, a rablók, a gyilkosok, az árulók és a közömbösek ochlosza és mellettük a hősök, az életmentők sora. Meg azt is tudhatod, hogy Sztálinék megfontoltan küldték Pestre a zsidó moszkovitákat (már akiket előzőleg nem végeztek ki), hogy csak vigyék el őket a szovjet urak nevében a balhét, mivelhogy saját érdem hiányában és a remanens hazai antiszemitizmussal a hátukban majd csak hűen fogják kiszolgálni uraikat. Nem is ők voltak az egyetlenek, mégpedig jó okon, rossz emlékek és jó remények okán. (Gondolj analogonként az erdélyi magyar káderek döntő szerepére a román pártállam konszolidálásában.) A zsidók többsége mindennek dacára nem volt lelkes pártember. Hajjaj, dehogy volt az. És az 56-os ellenzék derékhadába, az áldozatok közé is hányan kerültek ki a pártemberek közül? Világos fejű Sobrino Jóska: számon kérném a snájdig célzásban elkallódott elkötelezett és higgadt analízist. Egy pillanatra eltekintek a dolog morális oldalától, bár ez éppen nem a Te szándékod. ... Alább néhány margójegyzet, melyet nem idézőjelben, hanem kérdőjelek között küldök. Habozom, kétkedem, de küldöm. A felszabadítási teológia és az antiglobalizmus? Számomra probléma a zavartalan jó lelkiismeret. Te megszenvedtél érte: meghurcoltak, és Te nem alkudtál. És vádolsz. Joggal. Mert a nagytőke elvetélte a népek önrendelkezési jogát, igája alá hajtotta a gyarmatokat, és korrupt diktátorokat támogat, ha az az érdeke. A világméretű iparosítást a gyermekmunka, a kistermelők függővé és nincstelenekké válása, a polgári biztonságban élők munkanélkülivé válása kíséri. Meg a természet és a klíma lerombolása, a Föld végletes kilúgozása. De mi az alternatíva? Korrupt és gyilkos katonai rezsimek Afrikában? Fidel Castro alatt Battista helyett ötven éve elnyomás és szegénység uralkodik. Vagy voksoljunk a 26 éves átlagéletkor, az 50%-os csecsemőhalandóság, a visszatérő éhínségek és járványok mellett? Persze hogy nem! Akkor hol kellene gondolatban megállítani a fejlődést? Az európai munkanélküli helyében az indus proletár dolgozik. Joan Robinson szavával: a kizsákmányoltságnál csak az rosszabb, ha még csak ki se zsákmányolnak. Nem tudom, mi lenne a megoldás. Az oszlopszent is talán csak attól él, hogy a lábánál nyüzsgő alkuszok nem élnek szent életet, de felnyújtanak neki egy-egy falatot. A tiszta lelkiismeret talán csak mauvaise foi (téves, rossz hit). Az enyém nem tiszta. Nem látok kiutat. Elfogadom a fejlődést, a védőoltást, a bőséget, és többet kívánnék belőle a szegényeknek, akik a legszegényebbek. És elszörnyedve várom az*

elkövetkező katasztrófákat, áradást, aszályt, hurrikánt. Te kérlelhetetlenül hirdeted a szegények evangéliumát. Hála érte. De ha Tiéd a jó lelkiismeret és a vád joga, másoké jó okon a rossz lelkiismeret és a nem mindig rosszabb szándék. ... Dózsa és Verbőczy kettőse talán itt sem a jó és a gonosz egyértelmű ellentéte. Még egyszer mondom, nyereségem volt, hogy a szövegedet olvashattam, és szívből remélem, hogy nem bántottalak meg fenntartásaimmal. Ha igen, ha mégis így lenne, kérem, hogy hidd el, nem állt szándékomban megbántani. Ellenkezőleg, szeretettel öllek, és kívánok Neked áldásos jó munkát...

Bárki láthatja szövegéből, hogy aki írta, nem akárki, és a Bokor Jézusa szempontjából sem az. Lehetetlen nem válaszolnom rá. Nem mindennap kapok ilyen leveleket. Két választ küldtem már rá. Az első csak ennyi volt: *Hálás vagyok leveledért. Megér egy misét. Amint ráérek, válaszolok rá. Csak azért írok pf., hogy ezt tudjad..., alaposan akarok válaszolni rá, mielőst időm lesz. Ölel...* Aztán rájöttem, hogy nem vagyok alkalmas rá, s írtam egy a problémákat ágy alá söprő, és megint csak rövid választ: *Kellene írnom egy másik drámát is – Manóról. Hogyan lesz az apám korabeli adai gyerekből az ország meghatározó személyisége. Ez nekem ugyanolyan sok és sokk, mint az, hogy Ratzinger pápává lehetett. A globális kapitalizmus itt pusztít. Ha Afrikában élnék, akkor ott mondanám Jézus álmát az Országról. Irrealitás az egész jézusi üzenet. S ugyanakkor az egyetlen remény is. Ha majd találkozunk, akkor kitárgyalhatjuk azt, amibe belekevert bennünket – az Isten akarata vagy az emberi sors? Annak örülök, hogy nem hajítod el a gondom. Ölel...*

S most írok egy levelet testvéreim színe előtt, és úgy írom, hogy neki is elküldöm, amit írok. Neki, akinek gyanútlanul elküldtem Sobrino-tanulmányom elejét (ami megjelent a Koinónia áprilisi számában is, és közös fájlban volt gépemben A találkozó szövegével), s benne ezt a mondatot: *Megtapasztaltuk, hogy a három millió magyar koldus ügye átadatott a Kremlnek s csonkamagyarországi megbízottjának, Róth Manónak, s nincs módunk politikai életszentségre, csak Jézus apolitizmusára, és a sorsazonosságra Jézussal.* S ez a mondatom váltja ki belőle: *De ok-okozati elemzést itt szuggesztív célzás helyettesít: a zsidók, ugye! Meg még ezt: Világos fejű Sobrino Jóska: számon kérném a snájdig célzásban elkallódott elkötelezett és higgadt analízist.*

Itt az óra! Nem kallódhat el részemről az elkötelezett és higgadt analízis. Nem helyettesítheti ezt semmiféle szuggesztív célzás a zsidókra. Mert lám, csak kibújik belőlem az antiszemitizmus, az összes gojok közös terhe-bűne. Barátom nem-antiszemita tétele pedig ez: *Vannak bűnös zsidók és vannak rendes zsidók, ahogyan ilyenek a magyarok, a németek s akárkik is. S a Szeretetisten és Jézus és testvéreim színe előtt válaszolok – a nekem levelet író barátomnak.*

Első tétel: általánosítás, azaz csoportokat megnevező fogalmak nélkül nincs mód gondolataink közvetítésére. A számomra abszolút etalon, Jézus sem lehetett meg nélküle. A niniveieknek könnyebb dolguk lesz az ítéleten, mint Jézus kortársnemzedékének (*genea*), mert a niniveiek bűnbánatot tartottak, de a Jézust körülvevő bűnös nemzedék nem tartott. Jézus vagy ötven ízben marasztalja el a főpapokat, írástudókat, véneket, és egyetlen alkalommal sem beszél arról, hogy vannak jó főpapok-írástudók-vének is, hanem mindig egyetemlegesen marasztalja el őket, mint a szeretet és Atyja ellenségeit. Az elmarasztalás csak megállapítás, és nem felbujtás ellenséges cselekedetekre. A bűnös nemzedék és annak uralkodó klánja mind zsidó volt, és a megállapítást tevő Jézus maga is zsidó volt.

Második tétel: Jézusnak, a szeretetnek elkötelezetten és éppen ezért higgadtan vizsgálendő a magyar nép története. Teszem. A honfoglalás előtti magyar társadalom képlete sem volt más, mint az ősközösségen túljutó egyéb népeké: voltak urak és voltak nekik alávetett rétegek. Ez is csak általánosítás, mert minden társadalom, a honfoglalás előtti magyar is, sokkal tagoltabb. Honfoglalás után a kereszténység felvétele azzal járt, hogy István, a király felnégyelte, börtönbe vetette, megvakította, kivégezte a maga abszolút uralkodói igényével szembeszegülőket, s azok hatalmát-vagyonát az egyházi hierarchiának és

a felségével érkező bajor lovagoknak adta. Kialakult az új hatalmi és vagyoni rend: a király, a főpapok, főurak, nemesek... és a nemzethez tartozóknak nem is számítók: a nem-nemesek, azaz a polgárok, jobbágyok. (Újabb általánosítások sora.) A királyi hatalom meggyöngyülésének következtében a másfél százados török hódoltság következményeként a magyarság kisebbséggé lett saját hazájában, s ezzel megírta a maga Trianon-sorsát. 1848-ban még fellángolt a nemesi életerő, beemelte a nemzetbe a polgárokat, a parasztság felső rétegét, valamint az emancipáció jegyében lehetőséget adott a zsidóság bevándorlásának és tért nyerésének. A 19. század második felében a nemesi rend még elkártyázza az ősi vagyont, s helyet ad a polgárságnak: a török hódoltság után betelepített sváboknak és a Galiciából tömegével beáradó zsidóknak. (Általánosítások és általánosítások, amik együttjárnak a rövid helyzetfelméréssel.)

Hogy a svábok mit csináltak volna velünk, ha Hitler megnyeri a háborút, elképzelhető. Ezzel szemben a valóság, hogy a 19. század végére az ország lakosainak tíz százalékát sem kitevő zsidóság adja az ország orvosainak, ügyvédjeink több mint a felét, banktulajdonosainak, lap- és könyvkiadóinak majd 100 százalékát. Hogyan volt ez lehetséges? Magyarázat: a zsidóság egészének az életereje, s nem az, hogy akadt jó meg nem-jó zsidó. Nem volt a befogadó nemzet versenyképes velük. 1919-ben átveszik az ország vezetését, majd 1945-ben újra, s ami 1989 után történik nálunk, csak következménye ennek a két hatalomátvételnek. Megvalósul Széchenyi rémálma: Ha a La Manche csatornába beöntenek egy üveg tintát, nem történik semmi, de ha a mi kis magyar levesünkbe öntik, akkor az ehetetlenné válik. Ady már – látva a helyzetet – megoldásként korroboriról álmodott, azaz a két nemzet, a zsidó és a magyar egybetáncolásáról. Más történt: országunk a 20. század folyamán átment a zsidóság kezébe: annak ellenére, hogy az elmúlt század folyamán az országlakosok közül sokszorosan több nem-zsidó halt erőszakos halált, mint zsidó, csak a holokauszt áldozatairól hallunk a magyar nyelvű sajtóban, de ott majd minden nap. Mindezeknek legmértéktartóbb megfogalmazása is tömény antiszemitizmusnak számít ma egy magyarnak mondott hazában. Csak szamizdat-létezése lehetséges az ilyen szövegnek, s ebben a formában is fasizmusnak minősül, mint minden bármilyen indulatmentes és Jézusnak elkötelezett és higgadt elemzés – ebben a tárgyban. (Maradt számomra a bolsi diktatúra közlési formája: a szamizdat-irodalom.)

Harmadik tétel: nincs megértő, jó szavam a tőkés társaságok világuralmáról, mert katasztrófába viszi az emberiség egészét. Nincs, mert a többet birtokolni akarás mozgatja őket, a pleonexia, s ez az istentelenségnek, az egymást letiporni akarásnak a tejtestvére. Korábban csak karddal volt ez az uralom lehetséges, most glasszé kesztyűvel is. Werner Sombart állapította meg a múlt század elején, hogy a világ össz-zsidóságának az életszínvonala hatszorosa az emberiség többi része életszínvonalának. A leggazdagabb nemzetek átlaga is elmarad az ő átlaguk mögött. Már a magyar középkorban is királyainknak tudtak kölcsönözni. Igaz általánosítás: a zsidók gazdagabbak, mint a nem zsidók.

Negyedik tétel: meg kell találnom mindennek az okát. Minden egészséges öntudatú nép Isten választott népének tudja magát. (A magyar eredet-monda igazolja, hogy a magyar is.) A zsidó is. Én mégis a zsidók *választott nép*-tudatát gondolom második és harmadik tétel végso okának. Ha minden nép választott népnek gondolja magát, miért lett az övéké ilyen sikeres, és ennyire sátáni is? Jó három ezer évvel ezelőtt berobbannak a zsidók a mediterráneum térségébe a maguk monoteizmusával egy meglehetősen primitív sokisten-hívő társadalomba. Két ezer éve körülben születik meg Jézus, aki a maga istenfogalmával mind a mai napig a csúcst jelent a emberi történelemben. A Belőle támadó kereszténység csak egy zsidó szekta, amely vérrel és vassal kiirtja majd a meghódított népek eredetmondáit; azt, hogy ők volnának Isten választott népét, s beoltja őket azzal, hogy a zsidók a választottak. Kezdetben a zsidók gyilkolják és közösítik ki a maguk szektájának tagjait: a keresztényeket,

aztán e keresztények gyilkolják a zsidókat a maguk trón és oltár szövetségének erejében. Az üldözés fajnemesítő hatással jár – ezt tudom a Bokor rövid történetéből is.

Ötödik tétel: a gojok mára már teljesen védtelenül állnak Isten e választott népével szemben. A hitleri holokauszt is hatalmuk növekedését eredményezte. A kereszténynek mondott zsidó szekta mai leghatalmasabbjai, az amerikaiak, az arab-föld olajmezőinek hátsáiban pisztolyként tartják Izraelt. A népek tudatában egybeolvad New-York és Tel-Aviv. Ha megszerezzük s elhasználjuk ezt az energia-hordozót is, kezdődhetik az emberiség végkatasztrófájának új fejezete.

Hatodik tétel: Ki a felelős azért, amivé tesszük Isten alkotását, a Föld bolygót? Az az ember, aki többet akar birtokolni, mint a fajához tartozók, mint a többi ember. Az az ember, aki nem hallgat az emberiség alighanem legkülönb Tantójának jóhírére: *Boldogok a szegények, mert övék az Isten Országáa*. Az ember, aki nem hallgat – egy zsidóra, hanem a jóhír ellenkezőjére, a vész hírre hallgat: *Gazdagodjatok, fogyasszatok!*

Záró tétel: Jézus nem fedezte fel a puskaport s az iránytűt, de megmutatta az élet fenntarthatóságának titkát a szívünk (a lelkiismeretünk) mélyén. Ha nem élünk életünk odaadásának hatalmával, ez egyet jelent azzal, hogy az élet elvevésének a hatalmával élünk.

Piarista köz, 2007. május 9.

Az apokrifek

Évtizedek óta polcomon Hennecke két vastag kötete az *Újszövetség Apokriféiről* – németül. Vanyó László magyarra fordította egy másik németnek, Johannes B. Bauer-nek vékony kis könyvét, válogatását a két vastagból: *Az újszövetségi apokrifek* – megjelent a Márton Áron kiadónál már 1991-ben, de csak most került kezembe.

Mi is ez az *apokrif*? Kezdetben van a szöveg, csak később lesz belőle vagy kánoni vagy apokrif. Tehát apokrif az, ami nem kánoni. S mi a kánoni? Hát az a 27 könyv, ami bekerült az Újszövetségbe. Az oda szánt, de be nem került, tehát az apokrif írások száma ennél jóval több, ami mutatja az első századok szentírást írni akaró buzgóságát. Mi van ezekben az apokrif írásokban? Bauer azt mondja róluk, hogy *tákolmányok*, melyeknek éppen emiatt nem adtak helyet az istentiszteleteken. Szerzőik azt igényelték volna? Azt bizony, s ezért is írták munkáikat a szerzők többnyire valamelyik apostol nevében.

Az *apokrif* – görög szó. Olyat jelent, mint ami *elrejtett, titkos*. Az eretneknek minősülő gnóosztikusok azt állították, hogy birtokukban vannak ilyen apokrif könyveknek. Azok a keresztények, akik elhatárolták magukat a gnóosztikusoktól s az általuk forgalmazott könyvektől, hozzáadtak a szótári jelentéshez egy újat: *hamisítványok* is ezek az írások.

Mikor keletkeztek ezek az apokrifek? Amikor már olvasói forgalomban voltak a nem-apokrifek: azok az írások, amelyekből összeállt az *Újszövetség*. Az *Újszövetség* írásai elkészülnek a II. század közepére, az apokrif írások pedig a II. század közepétől jelennek meg ugyancsak az olvasói forgalomban. Az *Újszövetség* könyveinek műfajai: evangélium, apostoli cselekedetek, apostoli levelek és jelenések (apokalipszis), s ugyanezek a műfajok jelennek meg az apokrif könyvekben is.

Ismeretes a Bokorban, hogy Szent Pál irodalmi tevékenységének a következtében jelenik meg Jézus autoszótériája mellett Pál heteroszótériája. Magyarra téve: ha Jézus azt tanította, hogy rajtunk fordul üdvösségünk, Pál elébe tette ennek – a maga első lépcsőjében –, hogy Isten istenektetszövé tett minket Jézus önkéntes golgotai áldozatának érdeméből. Enélkül lehetetlen lenne üdvösségre jutnunk, ezt kell elhinnünk – a második lépcsőben, s hozzátennünk a magunk életének szeretet-teljesítményeit – a harmadik lépcsőben. Ezt a harmadik lépcsőt tanította Jézus, s az első két lépcső nélkül ezt mondjuk autoszótériának, magunkat üdvözítésnek. Heteroszótériának mondjuk pedig azt, hogy Jézusnak és az ő Istenének van elsődleges szerepe üdvösségünkben. (*Autos* = mi magunk, *heteros* = a másik.) Ennek következménye, hogy a Bokorban abszolút hangsúlyt kap a szeretet – a mi szerepünk;

a keresztény egyházakban pedig – az eucharisztikus áldozat, s vele együtt Jézus és az Isten szerepe.

Érthető tehát, hogy Bauer összefoglalását is azzal a szemmel olvastam, hogy mennyire jut érvényre bennük a jézusi auto- és a páli heteroszótéria. Semennyire. Nem érdekli ez a kérdés az apokrifek világát. Mi érdekli őt? Alapvetően az, hogy kielégítse a Jézus élete iránt érdeklődő olvasó közönséget. Tudni akarja a Szűzanya családfáját, gyermekkorát, Jézus gyermekkorát, és nyilvános működésének azokat a részleteit, amelyeket nem írtak meg a kánoni evangéliumok. Mindezekről tudósít – egy-két századdal a Szűzanya és Jézus élete után. Forrásuk: a fantázia. A mai regény irodalmi műfajához állnak közel ezek az apokrif írások.

A második jellemző vonása ezeknek az írásoknak a dolgok mélyebb értelmét kereső szándék. Ezt kereste Pál is Arábiában, ezt nem remélte megtudni Pétertől és társaitól. Nem szolgálhattak vele. Jézus néptanító volt, s pofonegyszerűen tanított az autoszótériát. De Jézus életalakításának hatására sokan voltak, akik nem érték be világos és egyszerű mondanivalójával. Az apokrifek századaiban a jézus hitletéteményt őrizni akaróknak nem az olimpuszi istenekből kiábrándult pogányokkal (*paganus* = falusi) kellett megbirkózni, hanem a Pálon is túllépő gnóosztikusokkal (gnózis = ismeret), akik a mélyebb ismereteket akarták felkutatni Jézus tanításában. Forrásuk: nem annyira a fantázia, hanem a titokzatos dolgok megismerésének az igénye. Még a negyedik században született Szent Ágoston is gnóosztikusból lett kereszténnyé – ha csak páli értelemben is.

Kiemelnék még egy harmadik vonást is: a szüzességet, a nőtlenséget feltétlenül követendő eszményként állítják olvasóik elé. Ez is gnóosztikus örökség. Ez hozott mindenféle test- és házasságellenes elképzeléseket a kereszténységbe, melyektől egyházunk némileg még ma is szenved. A gnózis máig érezteti hatását, a kánon belül is, életvitelünkben is.

Jézus életének ellenfelei voltak a főpapok-írástudók és vének. Örökségének az első századokban legerősebb ellenfelei nem az őket halálra kereső hatalom, hanem a gnóosztikusok voltak. Mivel a Bokor sem mai csirke már, megkérdézhajuk magunktól, hogy az ateisták, majd egyházi hierarchiánk és követői után, azaz ma, kivel-mivel kell nekünk megbirkózunk? Amikor idáig jutottam, kaptam egy szöveget, amit majd glosszázok.

Piarista köz, 2007. május 10.

Az identitás újjászülése jóval kényesebb lépés, mint kívül igyekezni.

– Értelmezni próbálom az *identitást*: Jézussal újra azonosulni, ami többet ér, mint közösségen kívülre kerülni. (A gondolatjellel kezdődő sorok, bekezdések a glosszáim.)

1. A naivitásukból kiábrándult (egy "szerelmet" és annak az megroppanását már átélt) emberek számára hívó ereje csak annak lehet, ami az eszmények megvalósítását nem pusztán hősi kötelességként és önfeláldozásként kívánja. A koktéltban meg kell találni azt az arányt, amelyben az önfeláldozás persze kihagyhatatlan rész marad, de ugyanakkor valóságosan érzékelhetőek normális emberi-"lelki" előnyök is, amelyek élhetővé teszik.

– Te akkor tudsz újra csatasorba állni, ha érzékelsz valami lelki előnyt is.

Azt gondolom, hogy nem reménytelenebb ma kiutat találni és kiutat munkálni, mint 20-25 éve. A Kádár-korszakban is csak a társadalom kis töredékében, de volt lelkiező a megfélemlítéssel szembenéző. A kapitalizmusban is csak szűk körökben, de lehetne lelkiező az anyagi egzisztenciában való peremre kerüléssel szembenéző.

– E peremre kerülés nélkül nincs Buddha, nincs Jézus, nem lehet Bokrot sem gründolni, sem megújítani.

A lelkiező kulcsa szerintem a remény. De a "tapasztalat utáni" emberek számára van egy plusz feltétel is: az, hogy élhetőnek is lássák azt, amibe reményüket helyezik. Nem "három éves vágta után kifújhatom magam a Golgotán", hanem harminc évig jó érzéssel élhető életmódot kell tervezni. Látok-e olyan utat, ami megéri az áldozatokat? Aminek nemcsak annyi az

ígérete, hogy belül a hősiesség érzésével – ha úgy tetszik –, az Istennel való harmónia lelki próbálkozásával kicsinálom magam a való életben. Nos, ha nem látok ennél koncepciózusabb esélyt, akkor bolond lennék ugrálni, nem?

– A peremre kerülést te már csak úgy tudod vállalni, ha élhető életmódot van mód tervezni. Tervezni lehet, de ebből csak annyi valósul, hogy Dönci bácsi is, Éva néni is megélték több mint 90 esztendőt.

A kapitalizmus nem kisebb kihívás, mint a Kádár-korszak. Ez más helyzet persze. Vajon aki a jégkorszak sikeres átvészelésében alakult ki, attól el lehet-e várni, hogy a globális felmelegedés idején is sikeres legyen? A Jóhír nem kevésbé érvényes ma. Ami viszont más ma, mint hajdan, az a szívünk. A "tapasztalat utáni" ember csak két esetben hajlandó újra nekiindulni. Az egyik eset: ha új ötlete, új meglátása, új eszköze van a korábbi próbálkozáshoz képest. A másik eset: ha a helyzet végképp kiszorítja belőle, hogy lépni kell.

– Lendülsz, ha majd lesz új ötlet, vagy ha a körülmények folytán muszáj lendülnöd. Az utóbbi egyszerű ügy. Aki azt éli meg, hogy vagy megoldást talál, vagy belepusztul – az kínálódva keresni fog megoldást, mert nem akar belepusztulni! De ha nincs új meglátása, új megfogásmódja ehhez, akkor nem jut messzire. Másfelől teljesen logikus, hogy aki az átvészelésben tud még bízni, az nem áll neki az élete gyökeres átépítésének.

– A fenti „vagy megoldás” még sem jó, és csak kell az új ötlet. Az átvészelésben bízás idegen tőled, mert megmondtad már, hogy kell újra az identitás, és ehhez meg ötletre van szükség. A lelappadás utáni új lendülethez tehát mindenképpen a belső újjárendeződés és találékony átgondolás a jó alap.

– Ez már ismétlés, és rendbe tétetett.

2. A Bokor az utóbbi két évtized során nem szült megoldást, szellemi koncepciót. Azt hiszem, nem véletlenül. Krisztus keresztje, mint követőire szintén vonatkozó perspektíva, a remény szempontjából eredetileg bagatellizálható volt: a feltámadással. Történelmi szempontból bagatellizálható: az egyház diadalával. Világképben bagatellizálható volt: Pál apostol teológiájával. Meg a jó vezetőkbe vetett hittel, a Gondviselésbe vetett hittel, "az ember Istenre-forgó" című hittel, "a szabálytisztelet megvéd a nagy bajoktól" című hittel, sorolhatnám, sorolhatnám. "Hamupipőke édesanyjának ígérete beteljesült: mindig jó és jámbor volt a lánya, jóra is fordult hát a sorsa, királyné lett belőle, és holtáig boldogan élt az urával." Hmmm, hmmm...

– Nem véletlen, hogy nincsen új ötletünk, mert a szenvedést bagatellizálta a feltámadás, aztán Pál s végül az egyház gondviselés-hite. Azért nem véletlen, mert volt feltámadás, Pál meg egyházi gondviselés-hit? Nem értem. Vagy azt akarod mondani, hogy nálunk, a Bokorban is volt feltámadás-, Pál- meg egyházi hit?

Sok-sok ilyen szempont is segített, hogy a jóhiszemű, pláne vallásos ember ne akadjon el a kereszt problémáján vagy általánosabban szólva: az élet megoldhatatlanságának problémáján. Csakhogy jónéhányunk számára a sámli említett lábai, – akár esetleg majdnem minden vagy minden lába!! – ki van már ütve.

– Számodra azonban az élet megoldhatatlan, mert a sámli lábai kitörték. Ennek következtében nincs is mód az új ötletre!!!???

Persze, az ember akár tartósan is képes arra, hogy ütközés nélkül megtartsa a fejében ellentmondásokat. Egyfelől például egy szép, misztifikált vallási reményt, miközben egy másik gondolatkörében több-kevesebb sámli-láb érvénytelenségét már megértette.

– Ellentmondást nem tűrhetsz, ha egyszer tudod már, hogy a sámli láb kitört.

Nyilvánvaló, hogy ilyenkor a gyakorlati életével nagyonis a józan, pragmatikus megoldásokkal él, és ebből világosan megállapítható, hogy mit gondol ténylegesen... Megússza tehát, hogy az ellentmondások hordozása identitásválságot okozzon a számára.

– De Te nem csaphatod be magadat.

Maga a Bokor azonban nem tudta ezt megúszni, mert az identitása egészen szorosan a jézusi példához kötődik. Eközben azonban nagyon világos gondolati lépésekkel kirúgta a sámli néhány lábát, az önhülyítő hiteket (Pál megváltás-elmélete, az egyház történelmi nagysága, az evangélium mint tömegsiker, stb.). A Bokor legősibb írásainak egyike a "Kereszténység, de kinek? Vagy: kereszténység, de minek?" dilemma megfogalmazása (Gyurka bácsitól).

– **Én sem csaptam be önmagam, mert 71-ben hittük Halásztelken, hogy mi azok vagyunk, akiknek kell a jézusi kereszténység.**

Körülbelül a '80-as években jutott el a zsigerekig ez a csiki-csuki-érzés.

– **Ekkor már nem hittünk volna magunkban, s Te sem, amikor bevonultál Baracskára? Nem ezt a benyomást keltetted magadról.**

Valamit megérezett aztán a finom szimatú Gromon, mert megírta a "Megtorpantunk?" érzés első világos megfogalmazását '85. körül.

Dátum és tartalom pontosítandó.

Ha akkor, - vagy nem sokkal később -, a Bokor kap egy *ráébresztő* bevillantást arról, hogy a féltudattalanjában mi a helyzet az immanens reménnyel, akkor a rendszerváltás külső eseményeiben nem (vagy kevésbé) hull szét az identitása.

– **Ha a mondott időpontban ráébredünk arra, hogy nincs immanens remény, akkor ez egyet jelent azzal, hogy már szét is hullt azonosságunk Jézussal.**

A "ha... akkor..." persze ostoba sóhaj. De jobb későn, mint soha. Ha előbb nem, akkor legalább most, húsz évvel később?

– **Húsz év után most ráébresztés bennünket arra, hogy húsz évvel korábban sem hittük már el, hogy mi vagyunk azok, akiknek kell a jézusi kereszténység.**

Hát igen. Ebben a csiki-csuki ráébredésben (a Golgota után) még maga Jézus sem folytatta a tanfolyami előadásokat, hanem inkább ünnepélyes gesztus során átadta a stafétabotot — mondhatnám némi iróniával. Greeley szövege nem véletlen: a különféle keresztény közösségek az első lendület után vagy hasonulnak evilághoz (megélhetési módjaikban, közösségvezetési struktúráikban, stb. — persze egy fenntartott vallási máz alatt), vagy lealkonyulnak. Mindkét út szomorú.

– **Az apokrifek mutatják, hogy a 2. század kereszténysége csodákat gyártva és gnóvizist találva ment a cirkuszokba birkózni az oroszlanokkal.**

3. Nem azért írok, hogy becsukjuk a boltot. Hanem azért, hogy fellelülő és ugyanakkor reális, élhető megoldás szülessen az – egyénenkénti ! – belső újárendezésből.

– **Az új ötlet megszületéséért írsz.**

Mondhatnám: kétféle remény van. Ha az ember a misztifikált magasságú reményekbe (pl. a Golgota páli szemlélete, stb.) kapaszkodik, akkor meg lehet nézni a gyakorlatát: evilági lesz az a javából. Vagy pedig kizuhan ebből, és akkor reményvesztett lesz, ami végképp zavarodottság és zsákutca. Egyiket sem szeretnénk, nem?

– **Nem kell tehát Neked a Pálból megszületett konstantini kereszténység sem, a reménytelenség sem. Nekem sem.**

Szép tudatosan kell tehát elkészönni a misztifikált magasságú reményektől. Lehetséges, mert van egy másik fajta remény. A pszichológusok úgy mondják ezt, hogy a gyerekből akkor lesz felnőtt, amikor tudomásul veszi, hogy a sorsát nem felette álló tekintélyek kezéből kell fogadnia, hanem átlátja és elvállalja az életével járó döntéseket és a következményeket, a felelősséget. Ugyanez más szavakkal: a reményt a valós emberi motivációrendszerrel össze kell hangolni.

– **Kell Neked az új ötlet, amelyet valós motivációk támogatnak Benned.**

Megalkuvás a magas reményekről lemondani? Amikor a gyerek-hitekről felnőtt-hitekre vált az ember, akkor nem megalkuvást követ el, hanem végre meglép egy fejlődési lépést. Amíg a szakadék felé vivő társadalmi széles utak helyett a kontraszttársadalom lehetőségén törjük a fejünket, a kiszolgáltatottak és a Föld kizsákmányolása helyett a méltányosság alternatív

praxisain, amíg az ön- és másokat félrevezetés helyett a közélet, a vallás és a média tisztábatevésén dolgozunk – addig biztosan nincs szó megalkuvásról.

– Kontraszt-társadalmat teremteni tudni, mely tisztába tesz közéletet, vallást és médiát. Csakhogy ez számomra ellentmondás, mert a kontraszt társadalom éppen ezekből a tisztába teendőkből vonul ki, mert ezek működtetői nem viselik el, hogy tisztába tegyék őket, hanem a kereszetre parancsolják azokat, akik tisztába akarják tenni őt.

Hiszen nem arról beszélek, hogy rendben van, hogy kispolgárrá válunk.

– Hogy kerül ide a kispolgárrá válás, fel nem foghatom.

Arról beszélek, hogy ezeknek az igaz erőfeszítéseknek nem jó motorjai, sőt, csapdái a misztifikált remények. Tehát egy másik fajta reményt kell felépítenünk, amelyet hívhatunk például *felőtt-reménynek* vagy reális reménynek, ahogy tetszik.

– A misztifikált reményen a vallási kvaccs, a kaifási és a mai egyházi értendő, s a felőtt meg a reális remény nem ilyen, s éppen ezért belőle születhetik meg az új ötlet. Jól értem szöveged?

Ha a "beavatás" fogalmába jól belegondolunk, minden kultúrkörben olyasmit jelent: "a naivitástól megfosztás". A beavatott alaptudása az, amit a nem-beavatott még nem tud vagy egyáltalán, nem is akar tudni. Mi ez a tudás? Az élet mostoha, az ember magányos és kiszolgáltatott, a gyermeki remény illúzió. Ezzel szemben beavatott az, aki – tetszik, nem-tetszik – bevette ezt a felismerést és így lehetősége van elindulni (nem a kezébe kapja!) egy felőtt-remény, felőtt-életbizalom felépítése felé. A beavatás előtt erre nincs mód.

– A kvaccstól meg kell szabadulni, be kell avatódni, hogy megszülessék bennünk a felőtt életbizalom, mely apja-anyja a jó ötletnek.

A gyermeki remények, azaz nagyjából a misztifikált magasságú remények őrzésének időszakában erre nincs mód. Hiszen az ilyen remények őrzésével az ember megússza, hogy pőrén szembesüljön a sorsával, mint lepasszolhatatlan feladattal. Vagy pozitívan fogalmazva: elmulasztja a lehetőséget annak átélésére, hogy a sorsa nem más kezében, hanem saját kezében folyamatosan formálható forgatókönyv, hű tükre a saját teljes lényének.

– A beavatódás révén tanuljuk meg, hogy szembesülni kell sorsunkkal, mely a mi kezünkben van: folyamatosan formálható forgatókönyvvel rendelkezünk. A Jézus tanította autoszótéria a sorsunk.

Az iménti áttekintéshez (a kirúgott sámlilábakhoz) képest csoda, hogy még ma is tartja magát egy bizonyos mértékű Bokor-élet. Nem annak erejében, mintha létezne köztünk egy biztató jövőt építő koncepció. Valójában ma már különösebb szellemi vérkeringés sincs – sajnos ez nyilvánvaló. Hanem egyszerűen néhány odaadó egyéniség körül, "diaszpórákban", áldozatos élet folyik. Szigetek küzdelme a körülvevő tengerrel. De támogató szellemi háttér nélkül egyértelmű, hogy előbb-utóbb kihunynak. A "lelkiség" és egy-egy jó egyéniség nagyon fontos, de a szívós áldozatkészséghez koncepció (is) kell.

– Az is csoda, hogy egyáltalán él a Bokor, de már nem soká, mert nem születik új ötlet.

4. Mi lenne a Bokor, hol tartana a Bokor, ha volna szellemi kisugárzó központja, ha volna koncepciója, ha volna inspirációt adó vérkeringése? Szociológiai tény, hogy a "bázis" nem tud koncepciót létrehozni.

– Ezt úgy mondta minap egy közeli rokonod, hogy a közösség elhülyít. De bázis nélkül csak Jézus van, aki tanít három éven keresztül, aztán elszáll a mennybe, s utána a vízözön.

Van persze, amit épp a bázis tudhat: életszerű megoldás-ötleteket, kezdeményezéseket és magatartásmintákat adni a koncepcióhoz. Életre-gyakorlatra, ötletgazdag további rügyezésekre váltani a szellemi iránymutató(k) álmát – ha van ilyen szellemi koncepció...

– Az ötlet és koncepció között rendet kell tenni. Mi csak ötletre vagyunk képesek. A koncepció Szókratészé, Buddháé, Jézusé, Marxé: nem lehet kiváltságod, mert nem illet meg téged sem más, mint az egy dénár. Hogyan tudod ezt elhitetni az utánad következő nemzedékkel, ezen fordul, hogy tovább él-e az isteni koncepció, amely a Jézus három éve

következtében tudott fellángolni hatvan éve Debrecenben is, és harminc évvel később eljutott Hozzád is.

De ezt csak a mindenkori közösség spirituális magja tudja "termelni". Ha van ilyen mag... Próféta nem támad "kinevezéssel", de ha a nép fogékony, az Isten majd csak ad nekik prófétát, prófétai csoportot, nem?!

– Szent igaz. A spirituális magon azokat érted, akik még nem felejtettek el imádkozni, hogy nyíljon már meg az ég...?

Önmagában a kényelem sem, a félelem sem tudja elnyomni a megújulás előbb-utóbb felébredő igényét. Legfeljebb az önáltatás, az önfelmentés tudhatja ezt elnyomni. Holott – ismétlem – az ember elemi igénye, hogy lelkesedhessen valamiért.

– Ebből az igényből születik az ötlet.

Az egyszer már reményét vesztett embernek sokkal gondosabban kell felépítenie magában a következő életszakaszát lendítő lelkesedését. De *jó eséllyel megteszi*, hiszen már megízlelte az igavonó mindennapok síkja feletti levegőt. Keze és lába lehet rabszolgamunkában foglalt, de *a feje és a szíve felette van (felette lehet)* ezeknek.

– Úgy legyen! Óh jöjj, óh jöjj, Üdvözítő, Beteljesült már az idő...

SZENTIVÁNI NAPLÓ

2007 június

Piarista köz, 2007. június 1.

A századik füzet

Az elsőnek elején ezt a dátumot találom: *Budavári, 2000. augusztus 30.* Mi adta az ötletet, hogy elkezdjem írni, nem tudom. Hogy megéri majd a századikat, eszembe sem jutott. Nem gondoltam, hogy ezek a füzetek lesznek a magam szerény *Őszikéi*. Arany hatvan éves volt, amikor írni kezdte: *A lantot, a lantot, szorítsd a kezedbe, ha jó a halál, ujjod, valámíg azt pengetheti, vigaszt bús elme talál... Van hallgatód? Nincsen? Te mondd, ahogy isten adta mondanod, bár puszta kopáron – mint tücsöké nyáron – vész is ki dalod.* Magam túl voltam már a nyolcvanon is. Ráadásként írtam arra, amit elkezdtem több mint hatvan éve. Amit nem tudok abbahagyni, amíg akad, aki kézbe veszi. A napló-műfaj rendre vallomás. Miről? Nem magamról vallok, hanem Valakiről, aki meghatározta az életem. Akihez odaköt a halálíg hűség. Csak az ő énekét énekelhetem. Ének ez? Talán csak hörgés, talán csak kiáltás: nem adom meg magam! Kiáltok fogytig, mint egy másik és nem jerikói koldus, aki csak azután kezd el kiáltozni, hogy megtanítottak őt látni.

Piarista köz, 2007. június 2.

Az előző füzet május 7-i bejegyzése. *Bokorünnep – Mindenért hálát kell adnunk?* De amikor sor került az ünnepre, támadt egy újabb szövegem, melyet odaválobbnak gondoltam, s végül is a most következőt mondtam el ama szombaton, amikor Törökbálinton bokorünnepet tartottunk. Ez a szöveg volt az odaillőbb? Talán ez. Miért? Mert ellensúlyozta azt, ami ott történt. Mi történt ott? A Bokor első koncelebrációs miséje. Talán az alábbi szöveg hozzájárul majd, hogy ez az első egyúttal az utolsó is legyen. Az utolsó vacsorán nem volt egyetlen pap sem, csak Jézus volt ott meg a testvérei, azaz a tanítványai. Mi már így nem rendezhetünk vacsorát, mert a keresztyén vacsorákhoz kell egy pap is, aki átváltoztat. Ha kell, hát legyen. De ha arra akarunk emlékezni, ami Jézus szenvedése előtt történt, akkor Isten jézusi népének kettévágása papokra és nem papokra a lehető legstílustalanabb, mert az akkori vacsorán nem volt egy fia pap sem. Nem voltak. Csak testvérek voltak, akinek egyike megrendezte ezt a vacsorát. Úgy rendezte meg, hogy nem vonult el a lépcsővel elválasztott oltár-apsis magasába, hanem csak vacsora-asztalhoz ült testvéreivel, Azokkal egyszinten. Úgyannyira, hogy egyikük még Jézus vállára is hajthatta a fejét.

Abban reménykedem, hogy a jövőben majd a hatvan esztendő során megszokott gyakorlatunkat folytatjuk: testvéri vacsorát-lakomát ülünk, s ül valaki az asztalfőn is, mert hát olyan is kell, hogy valaki odaülhessen. De nem annak az erejében, hogy pappá van szentelve, hanem annak az erejében, hogy olyasvalaki ő, amilyen Jézus volt a maga Tizenkettője körében. Nagyon megbecsült testvér, jóbarát. Ezek után jöjjön a mindezeket talán megtámogató szöveg:

DE LITÁNIÁNAK, ANNAK LENNIE KELL!

Abból indulok ki, hogy Isten létezik. Folytatom azzal, hogy az *idők teljességében* (Jn 1,16) elküldte Fiát, Jézust, aki elmagyarázta annak a népnek, amelybe beleszületett, hogy Mennyei Atyja szeret mindnyájunkat. Nagypénteken arra emlékeztünk, hogy e nép Nagytanácsa halálra adta Őt. Húsvétkor meg arra, hogy három nap múlva, ahogyan előre megmondta tanítványainak, feltámadt. Utána még 40 napon keresztül (Csel 1,4) tanította tovább tanítványait, majd felemelkedett a mennybe. Hamarosan pedig azt ünnepeljük, hogy elküldte a tanítványok Pártfogójául a Szentlelket (Jn 16,7). Mindebből történeti bizonyosság csak annyi, hogy közöttünk járt egy Jézusnak nevezett személy, akit megfeszítettek. A többi mindet pedig hisszük és hisszük, mert benne van a keresztyének Hitvallásában. De ez a hit több mint a tudás, mert ez a hit azzal az ígéssel lép fel, hogy tegyük is rá az életünket arra, amiben hiszünk.

Az azóta eltelt majd kétezer esztendő során a fent mondott események híre eljutott az emberiség egy negyedéhez, akik közé tartozunk mi is. Sok ez eredménynek vagy kevés? – kérdezem. Azt válaszolom rá, hogy nem kevés. Az emberi emlékezés abszolút győztese a Názáreti Jézus. Nincs a történelemnek egyetlen alakja, akiről annyi könyvet írtak, és írnak mindmáig folyamatosan, mint Róla. Kielégíti-e Istent és Jézust ez az eredmény, ha egyszer az emberiség háromnegyede alig vesz tudomást e történésekről? Azt hiszem, hogy talán kielégíti, mert Istennek nem az egyetlen pákája – Jézus. Mi van neki még, ami segíti ügyét köztünk? Hát Isten Szentlelke, aki benne van minden emberben – emberi természetünk következtében. S ez a Lélek azt súgja mindnyáuknak – ha keresztények vagyunk, ha nem –, hogy jóknak kell lennünk. S az embernek lehetetlen meg nem hallania ezt a súgást. Ez magyarázza Jézus hallatlan történelmi sikerét, mert tanításának lényegi tartalma is ugyanez – szeretnünk kell egymást. Azt tanította, amit lelkünk mélyén mindnyájan hallunk, tudunk – akármilyen is életünk a gyakorlatban –, hogy jóknak kell lennünk.

Mindezek következtében azt gondolom, hogy jó helyen vagyunk ott, azon a helyen, ahol ma is Jézusra emlékezünk. Nem lehetnénk jobb helyen, mint az ilyenén. De nemcsak azért jövünk ide, hogy megveregethessük a vállunkat, hanem azért is, hogy meghalljuk Jézus szavaiból a mai napnak üzenetét hozzánk: *Jeruzsálemtől kezdve minden népnek megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni* (Lk 24,47) mindenkinek, aki Jézus tanítványává akar lenni.

Amióta a világ világ, amióta kialakult az emberi társadalom, az a rend – az a jézustalan rendetlenség –, hogy mindenütt, nálunk a keresztények körében is, két félre osztott a világ: papokra és nem papokra. Így van ez minden általunk ismert emberi civilizációban, kultúrában. Olyannyira, hogy nekem 15 éven keresztül azért volt megtiltva a templomi igehirdetés, mert írtam negyedszázada egy *Egyházrend* c. könyvet, amelyben elmondtam, hogy Jézus nem akarta ezt a két félre vágott világot. Jézus az Általa meghirdetett Isten Országában csak hívókról, csak hívő tanítványokról akart tudni, s ezeket a hívő tanítványokat nem nevezte papoknak. Nem szerette ezt a papi foglalkozást. Magát sem nevezte papnak soha, csak Tanító-nak. Nem bízott a társadalom e kétfelé vágásának sikerében. Nagyon rosszat tapasztalt. Azt, hogy a főpapok, írástudók és vének adták át Pilátusnak, hogy keresztre feszítsék őt.

Ezenfelül miért nem akart Jézus papokat, hanem csak tanítványokat? Elmondom idézett könyvem summájaként. Jelenleg azt tapasztaljuk hazánkban is, hogy egy papra esik kb. ötezer ember, vagy ahogy mondani szokták: a kedves hívek tábora. Jellemezni fogom e tábort, az ú. n. híveket. Egy kicsiny hányada megfizeti az egyházi hozzájárulást (az adót), ha házasodik, templomi esküvőt akar, ha gyereke születik, megkeresztelteti, ha meghal valakije, akkor pappal temetteti, és nagy ünnepeken (Karácsonykor, Húsvét táján) még misére is eljön. Jóval kisebb hányada jár el hétről-hétre misére. Aki ennél is többre hajlandó, az ki van téve annak a lehetőségnek, hogy megtetszik neki a papi szakma, s ha fiú, akkor jelentkezik papnövendéknek, ha lány szegény, akkor csak apácának jelentkezhetik. Nem akarok én semmi rosszat mondani ezekről a hívekről, mert van nekik is foglalkozásuk, ami igénybe veszi őket. Nagyon derék dolog, ha még vallásuknak fizető és gyakorló hívei közé is tartoznak.

Csak azt akarom nyilvánvalóvá tenni, hogy végső soron Jézus mért nem akarta ezt a kétfelé vágást: hívekre és papokra. Azért nem akarta, mert nagyon kicsiny e kétfelé vágottságnak a hatékonysága. Lehetséges ennél nagyobb hatékonyság is? Igen, ha eltűnnék ez a két kategória. Ha a Jézus ügyét képviselés megszűnnék foglalkozásnak lenni. Ha mindannyian tudomásul vennénk, hogy Jézus bennünket is, és kivétel nélkül mindnyájunkat, a maga tanítványaivá akar meghívni, s nem az ő kedves híveinek akar minket. S bizony csak rajtunk fordul, hogy átigazolunk-e hívekből és papokból az egyetlen jézusi kategóriába, a hívő tanítványokéba.

Amikor hatvan esztendővel ezelőtt elkezdtem Debrecenben ezt a Jézusnak tanítványokat nevelni akaró munkát az egyetemisták körében, megkeresett ott egy kötélnek nem álló

egyetemista is. A lelkemre beszélt: nagyon jó, amit csinálok, de ne vonjam bele az egyetemistákat. Párt keresett, s akit kinézett magának, az pedig járt a csoportjaim egyikébe, és féltette őt az elvtársak adminisztratív intézkedéseitől, ahogy akkoriban a bebörtönzést titulálták. A hívek közé tartozott ez az egyetemista, s azt akarta, hogy hagyjam békében a híveket, csak papkodjam tovább – magamban. Akkor én már kezdtem reménytelennek látni ezt a papkodást, de kellett még ahhoz nekem harminc év, hogy meg tudjam írni *Egyházrend* c. munkámat, melyben elmondom, hogy nekem csak abban van már reményem, hogy mindannyian tanítványok leszünk. Abban, hogy a püspökök belenyugodnak abba, hogy aki közösséget tud gyűjteni, az csinálhatja mindazt, amit Jézus mondott, hogy meg is vacsoráztathatják testvéreiket – és a kenyér és a bor segítségével is. Nem nyugodtak bele püspökeim, hanem ragaszkodtak továbbra is ahhoz, hogy legyen csak külön papi foglalkozás is. Annak ellenére is ragaszkodtak, hogy Jézus a maga tanítványainak azt mondta, hogy csak csinálják mindazt, amit ő csinált velük... tehát hogy vacsoráztathassák is őket.

Mondok még egy példát. Lehet, hogy itt mondtam el, s talán visszaemlékeztek rá. Egy plébánián egyre kevesebben járnak vasárnap délután litániára. A plébános elhatározza, hogyha már senki sem jön, beszünteti a litániázást. Elkövetkezik ez a helyzet is. Elmegy sétálni tehát két órakor a faluban – litániát mondás helyett. Találkozik egy atyafival, aki teljes felháborodással mondja:

- De hát tisztelendő úr, most litánia van.

- Nincs, mert nem jött el senki – válaszolja a pap.

- De litániának, annak lennie kell! – Páng... A példa magáért beszél. Hatékonytalanság a hatékonytalanságért. Példa arra, hogy így szoktuk meg, tehát így is kell maradnia. Én pedig üvölténék – ha még tudnék – a dühtől, a fájdalomtól. Megvan a példa, mehetek hát tovább.

- Ti átigazoltok-e? Ha nem, akkor marad a jelen helyzet: ötezer emberre egy pap. S olyan eredménnyel, amilyen a mostani körülmények közt lehetséges. Végtelenül tisztelem azokat a nem-pap testvéreimet, akik nem adják fel tanítványi státuszukat, és mindent megtesznek azért, hogy csoportot gyűjtsenek Jézusnak. S mit csinálnak, ha nem sikerül nekik? Vannak olyanok is, akik feladják a küzdelmet. Egyszerűbb nekik körbejárni a kis hazát, s keresni maguknak új és új papokat, akik új és új mondanivalókkal szórakoztatják őket, s ezzel visszaminősítik magukat a kedves hívek kategóriájába. Szent Pál beszélt azokról, akik csak a fülüket akarják csiklandoztatni. Lehet ezt is csinálni. Hajlandó vagyok magam is 90. évem közelében leülni bárki lábához, aki megcsinálta már életében azt, hogy tizenkét fiatal otthagyta érte apját-anyját, hogy elmenjenek hozzá tanítványnak. De ha nem tudta ezt megtenni, akkor nem ülök le a lábaihoz. Dumám nekem is van. Olyat akarok hallani és látni, aki korunkban, a jelemben, újra tudja csinálni, amit Jézus a maga korában el tudott végezni. Azt, hogy a tanítványokat gyűjtött magának és Atyjának.

Meg kell értenünk, hogy a jézusi mondanivaló, a tartalom, megkívánja a hozzátartozó formát. Ha egyszer a jézusi tartalom csak annyi, hogy szeretnünk kell egymást, akkor teljesen felesleges hat éven keresztül vagy még tovább Jézus nevében teológiát tanulni, hogy tudjuk nagyon korszerűen csiklandozni a fülcsiklandoztatásra vágyódóknak, kedves híveinknek a fülét. Értsük meg jól, amit mondani akarok. Tudomásul kell venni, hogy Jézus nem alapított új vallást. Ki sem lépett a maga vallásából. Tanítványait se íratta ki az övékéből, hanem kezdett valami újat, amiben nincsenek papok és kedves hívek. A Jézusra hivatkozó kereszténység hiába hivatkozik rá. Azért hivatkozik hiába, mert a kereszténység, amelyet az első századvégi, a jamniai kiközösítés után – a zsidók kiközösítették ki Jézus útján járni akaró honfitársaikat – vallássá lett. Vallássá, melyhez megint csak kellenek papok és kellenek kedves hívek. A jézusi újdonsághoz csak egyszerűen emberek kellenek, bármilyen foglalkozásúak is. A jézusi újdonsághoz csak tanítványok 12 főnél nem nagyobb kisközössége kell. S ebbe a közösségbe meg van hívva, azaz hivatalos bármely ember, akár milyen vallású és vallás nélküli is. Jézus

közösséget akart, s kinek-kinek a vallását meghagyta: csak tartozzék nyugodtan bele abba, amíg szüksége van rá.

Az a kérdésem ezek után, hogy van-e ennek a jézusi szándéknak jövője. Kell-e ez valakinek? Azt válaszolom rá, hogy ennek a jézusi szándéknak múltja van. Hol? Hát Jézus életében. S még hol? Valószínűleg még másutt is, de biztosan egy helyről tudom ezt állítani. S ezt a helyet Bokornak nevezik. Miért ilyen szerény ez a hatástörténeti jelentésem? Hát csak azért, mert a Jézusra hivatkozók nem kisközösségre, hanem vallást csinálásra adták a fejüket. De hát nem a múltat és a jelent kérdeztem, hanem a jövőt. Erre csak azt tudom válaszolni, hogy nem tudom, hogy van-e jövője, de szeretném nagyon remélni, hogy lesz. *Mikor?* Amikorra az Isten ügye iránt komolyan érdeklődők azt fogják látni, hogy a vallás teljességgel képtelen annak a feladatnak a hordozására, amit Jézus Atyja, az Isten, vár tőlünk, emberektől. Ha viszont meggondoljuk mindazt, amiket a kereszténységről, s annak legsikeresebb fajtájáról a római katolikus egyházzal mondtam, akkor azt kell jövendőlnöm, hogy már nem lehet nagyon messze ez az *amikor*.

Egyáltalában nincs kizárva, hogy a kereszténység kétségtelen sikere abból ered, hogy neki sikerült megcsinálnia a vallás műfajának legsikeresebb fajtáját (majd két milliárdnyi a keresztények száma). Amikor a legsikeresebből is belátjuk, hogy a vallás valójában majdnem teljesen sikertelen a Jézustól akart tartalom és forma hordozására, akkor következik el a történelmi *akkor* az órája. Lehet erre azt mondani, hogy ez az *akkor* csak annak az órája, amikor belátjuk, hogy az emberiség képtelen minden másra, mint amit idáig csinált, tehát csak a vallásra képes. Amikor arra az eredményre jutunk, hogy ez az egész jézusi Isten Ország csupán csak célparancs, amely úgy tud megvalósulni, ahogyan az történelmileg megvalósult. Tehát nem tud megvalósulni. Ez lehetséges. De akkor ez annyit is jelent, hogy az emberiség ennek következtében ökológiailag és nukleárisan lehetetlenné teszi a maga életét. Annyit, hogy belepusztulunk abba, hogy lehetetlennek tartjuk azt, amiért Jézus jött, amit hirdetett. Belenyugszunk abba, hogy nem vagyunk képesek szeretni. Nincs erőnk szolgálni, adni és szelídné lenni. Csak uralkodni tudunk és kifosztani egymást, és fegyverrel leverni, aki utunkba áll. Mi csak erre vagyunk képesek. Nem vagyunk különbözők a ragadozók állatfajától. Felfokozott ragadozók vagyunk. Értelemmel felruházott ragadozók. Az oroszoknak nincs atombombájuk, de nekünk van, és használjuk is, hogy sikeres legyen a ragadozásunk. És vannak papjaink, akik megáldják a katonákat, ahelyett hogy kerekperccel megmondanák, hogy Jézus tanítványának semmi helye a katonák között, mert azok nem ölelni, hanem embert ölni készülnek. Ebbe a ragadozói tartalomba szépen simul bele a forma: a papok megáldják kedves híveiket, amikor azok gyilkolni indulnak.

Azt hiszem, világosan beszélek. Az a kérdés, hogy Jézus tanítványainak mondhatjuk-e magunkat, ha elutasítjuk a jézusi küldetésnek mind tartalmát, mind formáját. Ezt írja *Székelly Magda*, akiről azt sem tudom, hogy meg van-e keresztelve, csak azt tudom, hogy amikor versét írta, igencsak Jézus tanítványának bizonyult.

Leüthetsz, én nem ütök vissza. Az én kezem gyöngye a rosszra.

A hulló test helyén leüthetetlen, erősen áll az igazi testem.

A magam részéről nekem addig van kedvem élni, ameddig remélhetek. Ameddig remélhetek abban, hogy amit Jézus tanított, az nem csupán célparancs, hanem teljesítendő parancs is, s belepusztul az emberiség, ha nem teljesíti ezt a parancsot. S nem teljesíti, amíg mindannyian tanítványokká nem leszünk.

Piarista köz, 2007. június 3.

Jézus kincse az emberek kezében

Gromon Bandi megkért, hogy mondjak kritikát Sárdy Péter könyvének (*Jézus kincse az emberek kezében*) Szent Pálról szóló fejezeteiről (157-226. o.). Megadom a könyv lap/bekezdés számát, idézem a szerzőt, majd dőlt betűvel adom a kritikám.

157/1 – Jézus még nem tudta tisztázni, hogy üzenete milyen viszonyban van népének vallási hagyományaival. – *Ez esetben Jézus hülyegyerek volt. Ezzel szemben tudta, hogy tökéletesítenie kell a Törvényt, azaz népének vallási hagyományait. Tökéletesítette is azokat.*

157/1 – Tanítványai annyira zsidók voltak, hogy a jeruzsálemi ösgyülekezet meg is maradt zsidó szektának. – *Jézus is annyira zsidó volt, hogy csak egy zsidó szektát akart útjára indítani, és nem egy új vallást.*

157/1 – A következő lépést, a Tóra előírásairól lemondást, szemügyre sem tudták venni. – *Semmi szükség nem volt a szemügyreállításra, amíg a zsidók körében tartózkodtak, hiszen Jézus sem akarta felbontani a törvényt, legyen az továbbra is a zsidók vallásának az alapja.*

157/2 – Jézus nem vívta meg a csatát Mózes törvényével. – *Folytonosan azzal csatázott, de nem akarta megszüntetni a törvényt, mert valamilyen vallásban élnie kell annak, aki vallást akar, és Jézus nem alapított új vallást.*

157/2 – Erre más valaki volt kiszemelve, Pál. – *Isten biztosan nem szemelte ki őt erre. A vallásokat Isten nem akarja lecserélni, ahogy a kultúránkat s a nyelvünket sem.*

157/2 – Útjait siker koronázta, útjára indította a világegyházat. – *Nagyon jelentős a szerepe abban, hogy a nem-zsidó vallásúakhoz is eljutott Jézus neve, s még inkább abban, hogy a Pál látása szerinti Jézus jutott el hozzájuk. De ami a világegyházat illeti, az István üldözése körül Izraelből elmenekülő zsidók érték el elsőül a nem-zsidó vallásúakat. Egy görög nevű Ananiás (pogányból lett keresztény) kereszteli meg Pált; az antióchiai pogányok és zsidók gyülekezete indítja el Pált is elsőnek nevezett missziós útjára. Ha nincs az említett kiszemelés, akkor is lett volna valami a jézusi üzenet eljutásából a pogányokhoz. De az biztosan nem-páli ízü lett volna.*

158/0 – Levelei nélkül valószínűleg létre sem jött volna az Újszövetség. – *Ez teljes abszurdum. Jézushoz hasonló jelentőségű gondolat nem született az emberi kultúrában. Ez – még kisebb jelentőségű sem – irodalmi lecsapódás nélkül semmiképpen nem maradhatott. Buddhának nem volt Pálja, s mégis tudunk Buddháról.*

158/1 – A megváltásról szerzett mélységes tapasztalata megközelíthetetlen számunkra. – *Elmélete volt csak Pálnak a megváltásról, s ezt kétszerkettőnégy világossággal meg is fogalmazta. Hogy erről az elméletről Pál azt hitte, hogy ezt maga az Isten nyilatkoztatta ki neki, ezt lehet mélységes tapasztalatnak is mondani, meg a legjobb szándékú és kivédhetetlen önbecsapásnak is.*

158/1 – ... damaszkusi élménye előtti lelki válsága is örökre ismeretlen marad számunkra – *Nem marad. A hosszú gyaloglás során kellett gondolnia arra, hogy István vértanúféle embereket akar megköltözve Jeruzsálembe hurcolni, s a szintén Isten-kapcsolatú Saul a maga lelkiismeretének terhe (Miféle embereket akarok én Jeruzsálembe hurcolni?) következtében hallja a hangot, s esik tőle a földre... – s ez lélektanilag örökre érthető, feltételezhető.*

158/1 – Gondolatvilága rejtélyes marad számunkra – *Csak azért maradt az, mert megtettük gondolatait Isten kinyilatkoztatásának, s abban minden szó megkérdőjelezhetetlen. Ha azonban egy ember vallomásának, gondolatának fogom fel, kristálytisztán kirajzolható gondolatainak teljes szövedéke, ellentmondásai is.*

158/2 – ... kötelező kijelentéseket tartalmaznak Istenről... Nem túlzott ez az igény? – *Kiegyenesítem a kérdőjelet: De!*

159/1 – Pál Jézus tanítását nem ismerte, a törvénytől megszabadulást nem tudta befejezni, felszabadító művét folytatnunk kell... – *Pál valamit képzelt Jézusról... hogyan tudott volna Pál teljesen megszabadulni attól a vallástól, amelyben nevelkedett? Mért kellene nekünk a zsidó vallástól megszabadulni akaró művét folytatnunk, ha nem vagyunk zsidók? Hát csak azért, mert megtettük Pál tanítását Isten kijelentéseinek. Akik így – Pál módjára – gondolkodnak, soha el nem jutnak ahhoz a Jézushoz, akihez mi igazodni akarunk. Számomra nem felszabadító az, amit Pál gondolt. Nem, mert az Ószövetség legalább tisztában volt azzal, hogy akkor vagyunk jók Istennél, ha caddikok vagyunk, ha tesszük Isten akaratát, Pál pedig*

azt tanítja, hogy Jézus halálának érdeméből, kegyelemből vagyunk jók az Istennél. Nincs mit folytatnunk. Valami vallási cselekménnyel is kedvében akarunk járni Istenünknek – ha nem a körülmetélkedéssel, akkor a megkeresztelkedéssel.

159/2 – Jézus is gondolt valamit, Pál is... Ezek azonban belső tapasztalatok, amelyek ellenállnak az írásos rögzítésnek, mivel nincsenek rájuk megfelelő fogalmaink. – Amit gondolunk, el is mondhatjuk, le is írhatjuk, s a gondolatok fogalmak nélkül nem lehetségesek: pl. ezt a könyvet egy S. P. nevű ember írta. Hogy ezt gondoljam és leírd, ahhoz rendelkeznem kell az „ember” fogalmával.

159/3 – ... hogyan csináltak a keresztények... könyvvallást. – Kivétel nélkül minden nép könyvvallást csinál, ha eljut az írásbeliség fokára.

159/3 – A reflektálatlan bibliahit összeegyeztethető-e Jézus üzenetével? – Nem összeegyeztethető. Akármilyen szöveget is találok, reflektálnom kell rá, azaz kritikailag kell olvasnom. Az ószövetségi próféták hite sem volt reflektálatlan, meg is kövezték őket miatta a vallás s az Isten nevében. Más prófétáké sem az, és ezeket is mindig megkövezzük: Jézust, Pált is és még nagyon sokakat. A trón és az oltár szövetségének meggyengülésével már csak kiközösítjük, vagy csak elhallgattatjuk őket, ha tudjuk. Teljes abszurdum minden tévedhetetlennek mondott szöveg. Minden szöveg csak megközelítése a kimeríthetetlen, megfjthetetlen Istennek – az isteni titoknak. Hogy a vallások rendre tévedhetetlen hitletéményeket gyártanak, ez teljesen érthető. Ettől vallás a vallás. Őriznek egy hagyományt, s nem sikerül nekik ezt az emberiség egészével elfogadtatni. Az a Hagyomány, amelyről Hamvas Béla beszél, aligha lehet több, mint ez: Jónak kell lennünk, Isten akaratát kell megvalósítanunk életünkkel, Isten kedvében kell járnunk. De ezt minden kultúra a maga sajátos módján fogalmazza meg. Azt gondolom, hogy Jézus ezt a Hagyományt szólaltatta meg. De ez a Hagyomány nem kell semmiféle kultúrának, mert a kultúrák mind le akarják győzni a többi kultúrák képviselőit, meg akarják őket hódítani, s adófizetőikké akarják alázni a többi kultúrában élő embereket. Jézus ezt nem akarta. Keresztre is kellett jutnia tanítása miatt.

160/1 – A kereszténység nem vezethető le egyetlen kezdetből – Így van, még a II. Vatikáni Zsinat is többet idézi Pált, mint az Ó- és Újszövetség összes többi könyveit, s ez az arány régebben még inkább eltolódott Pál javára. De a jézusi tanítás levezethető egyetlen kezdetből: a jézusi tanításból.

166/0 – Nem kellett volna (Pálnak) felülvizsgálnia azt (a maga tanítását), mégpedig olyan emberek segítségével, akik a győztes Jézusnál tanultak? – Persze hogy kellett volna. Miért nem tette? Tahónak gondolta a Tizenkettőt, teológiát nem tanultaknak. Pál viszont elment Arábiába. Az a feltevés, hogy egy gnóosztikus iskolában végzett ott három éves posztgraduális tanfolyamot. Számomra sokat mond, hogy Pál nem mondja meg, hogy mit csinált Arábiában, hallgat róla. Abból következtetem Pál Arábia-eredetű gnóoszticizmusát, amit leveleiben leírt: a maga Jézus-elméletének végeredményéből: a kegyelemből.

171/3 – általánosításokba bocsátkozott: a zsidók... – Általánosítások nélkül nem lehet beszélni. Jézus is általánosított: a főpapok, írástudók és vének... és elmondta cselekedeteiket, ha nem is átkozta meg őket.

A könyv 4.2...4.6 fejezetein nincs mit bírálnom. Nem tekinti a páli leveleket égből pottyant írásoknak, s bátran kimutatja, hogy mennyire Pál személyéhez kötöttek – ennek összes nem-jézusi vonásaival együtt. Magam nem ezt az utat jártam: igyekeztem megtalálni a levelekben azt is, ami harmóniában van azzal, amit Jézus tanított. Annak ellenére is, hogy a kétezer esztendőös katolikus dogmatörténet nagyobb arányban vette figyelembe azt, ami a levelekben nem-jézusi. Az én egyéni utam: egybe akarom látni az egész keresztény hagyományt (s benne a pálit is) oly módon, hogy kimutatom, hogy mi a jézusi és mi a nem-jézusi benne. A katolikus egyház papja akartam maradni. Mivel felvilágosodás után születtem, ez sikerült: nem égettek el. Mivel a II. Vatikáni Zsinat korában élek, megúsztam annyival, amennyivel. Nem akartam új vallást csinálni, én se, miként Jézus sem..

215/1 – Jézus úgy tudta, hogy küldetése csak Izraelhez szólt... – *Aki így beszél, nemcsak Pált relativizálja, hanem Jézust is. Számomra az, amit Jézus tud, az az ember számára a maximális tudható. Trinitárius vagyok... S ilyenként halok majd meg is. Ha nem volnék az, már csak a filozófia maradna számomra, s ebbe az őserdőbe nem akarom hitem horgonyát eresztetni. Azt gondolom, hogy van Isten, és Jézus az emberré lett Isten, és tanítása külön, mint ami a filozófia segítségével egybekaparható. A filozófia tudomásul vevése után is csak hihetek. Unitáriusként is csak hihetek. S boldog vagyok, leszek, ha majd meglátom az Istent. Azt a Nagy Titkot, amelyet a jézusi tanítás sem merített ki. Nem, mert valóságos ember is volt, aki számára ez a titok nem kimeríthető. Nem, de nem ismerek külön emberi tevékenységet, mint ezt nyomozni... a fejünkkel is, életünkkel (jó cselekedetekkel) is.*

225/2 – ... nekünk sem kell igényt tartanunk a tévedhetetlenségre... igényt tartunk a toleranciára... – *S. P. nem egyház, nem kell tévedhetetlennek lennie, s amíg nem gyűjt az egyháznak konkurenciát jelentő népet, tolerálja is gondolatait az egyház. Ha ilyen népet gyűjtene, tanításait megvizsgálná a Hittani Kongregáció, s ha megvizsgálja, a vizsgálat nem lesz eredmény nélküli. Ha egyezőnek találja a maga tévedhetetlen hitletéteményével, ezt szóban közli vele. Ha nem-egyezőnek találja, akkor ezt közli az egész világgal, mint napjainkban J. S. esetében.*

Könyvének többi részére is sort kerítenék, ha S. P. mozgalmat is csinálna – de nem tudok róla. Számomra ugyanis csak az számít hiteles Jézus-követőnek, aki nemcsak tanít, de tanítványokat is gyűjt. A tanítványok nélküli tanító nem. A gyűjtene szegény, de nem tud...-féle szerencsétlen flótás, vagy a tudós nem hiteles követője Jézusnak, aki tanított is, és tanítványokat is gyűjtött.

Piarista köz, 2007 június 4.

Anti vagyok-e?

Előbb megnézem, hogy Jézus anti volt-e? Ki az anti? Aki valamelyik embertársa ellen van. Jézus nem volt senki ellen. De megállapította, hogy vannak, akik ő ellene vannak. Ezeket meg is nevezte. A főpapok, az írástudók és vének voltak ellene. Nagytanácsuk halálra is adta őt. Pilátussal keresztre feszítették. Ha tehát megállapítom, hogy ki van ellenem, akkor még nem vagyok anti. Csak akkor, ha teszek valamit ellenük.

Honfoglaló őseink ellene voltak 895-ben a Kárpát medencét megszállva tartó bolgároknak, morváknak és bajoroknak. Fegyverrel az országból kitakarodásra bírták őket. Egy jó század múltán Géza fia, Vajk, aki a keresztségben az István nevet kapta, ellene volt azoknak, akik akadályozták őt központi királyi hatalmának kiépítésében. Ellene volt tehát Koppánynak, Gyulának, Ajtonynak, Vazulnak, Tonuzobának. Ártalmatlanná is tette őket, s kiépítette hatalmát: a főpapok és főurak rendjét külföldről jött lovagokból s hozzá hűséget tanúsító magyarokból. A század közepén ezek ellen lázad Vata, s legurít a Gellérthegyről egy főpapot. Vata ellen fordulnak a menekült státusból hazajövő Vazul-fiak. A királyok folyton ellene vannak azoknak, akik ellenük láznak, s igyekeznek megsemmisíteni a lázadókat. Magyarok is láznak magyarok ellen, magyarok is levernek magyarokat. Anti-magyarok láznak, s anti-magyarok vernek le lázadásokat. A történelem már ilyen.

1514-ben a törökök ellen összeszedett jobbágyok is anti-magyarok. Nem a török ellen fordulnak, hanem saját főpapjaik és főuraik ellen. A törökök is anti-magyarok, s a központi királyi hatalom meggyengülvén török-hódoltsággá lesz hazánk. Végül is anti-török európai sereg űzi ki őket hazánkból. Berendezkedik e területen a Habsburg-ház. Ellenük lázad fel II. Rákóczi Ferenc, s a kuruc anti-labanc, s labanc anti-kuruc lesz. 1848-ban Petőfi, Kossuth, Görgey addig-addig táplálja magában az ellenséges érzést a császár ellen, míg hadsereget gyűjt, és a császár kényszerül az orosz cár segítségét igénybe véve leverni őket. A történelem már ilyen.

S jönnek a trianoni ideiglenes megszállások, jön a szovjet megszállás, jön a kapitalista megszállás, és Balczó, az olimpiai bajnok, megállapítja, hogy zsidó hódoltságban élünk. Igaz, igaz, de mért kell ezt kimondani? – válaszolták neki. Ami van, azt gondoljuk, s előbb utóbb ki is mondjuk, s a történelem mutatja, hogy az erőviszonyok állandóan változnak. Az urak, a mindenkori urak pedig rajta vannak, hogy ne változzék meg semmi. A történelem már ilyen.

Jézus pedig nem anti. Ennek következtében mehet a Golgotára, a történelem pedig rendre az anti erőké. Mivel a fene sem akar a Golgotára menni, ennek következtében csak Jézushoz hűtlen kereszténység van. A keresztényeket be lehet sorozni katonának, tábori lelkészeik pedig megáldják az Atya, a Fiú és a Szent Lélek nevében a gyilkolni indulókat. Az egyháztörténelem is olyan, mint a világtörténelem: papok áldják meg a gyilkolni indulókat – ennyi a különbség.

Elszavaljuk a Talpra magyart, a király kinevezi a felelős minisztériumot, és szól Jelasicsnak, hogy támadja hátba a magyar forradalmat. Megyünk a Kossuth térre, s vagy eltakarodik a kormány vagy folytatjuk tovább tüntetéseinket. S mi lesz a vége? Nincs, aki megmondaná a jövőt. De a közvélemény-kutatás megmondja, hogy mennyi a támogatók és nem-támogatók aránya, de hogy mi lesz a vége, nem tudja megmondani.

S Te, árva Jézus-követő mindebből kimaradj? Megnézheti magát, aki azt mondja Neked: Igen, maradj ki! Elárulod a legszentebb nemzeti érzést? Ha igen, akkor megnézheted magad... De hát Te is tudod, amit Balczó ki mert mondani! Tudom, de nem játszom történelmet. Keresztények eleink Jézus mennybemenetele után nem játszottak történelmet, s birkóztak a cirkuszokban az oroszlánokkal. De forrt gondolataikban az anti-ság. S két és félszázados gondolati anti-ság után már beálltak katonának a *keresztény császár* (Hát ez meg mi? Ilyen is van?) seregébe, és Ágoston korában már keresztény katonák verik le a keresztény donatisták mozgalmát (testvér a testvéreket?).

Jézusban is volt gondolati anti-ság? Nem volt? Volt? Sírt nemzete szomorú jövője felett, de nem emelt kardot Kaifás meg Pilátus ellen. Gondolatban sem akarta kitakarítani Izraelt Kaifástól Pilátustól. A piszkos munkát rábízta a zelótákra? Semmi nyoma. Hitt abban, hogy egyszer megokosodunk, s abbahagyjuk az egymást gyilkolást.

Piarista köz, 2007. június 5.

Fiatalokkal olvassuk a KIO 5. kötetét, *Az országot*

KIO136e: Sírás és nevetés –

Lehet-e vonzó a sírás? A siralom völgye? Lehet, ha attól leszünk boldogok, hogy sírunk és nem nevetünk. Már pedig *Boldogok, akik sírnak, majd nevetnek!* A keresztény szekularizáció ellene mond ennek. Mi a keresztény szekularizáció? A felvilágosodást a Tanítóhivatal annak rendje és módja szerint elvetette. De 1930 körül Jacques Maritain *Humanisme intégral*-ja megpróbálta rehabilitálni – két század késéssel. Úgy olvastuk Maritain könyvét, hogy azt mondtuk: Végre! Ha Bessenyei György nem olvassa Mária Terézia testőreként Bécsben a 18. század vége felé a már indexre tett Rousseaut, Voltaire-t s többieket, akkor nincs Kazinczy, Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi. Nincsenek azok, akik hasonlíthatatlanul jézusiabbak voltak, mint a siralomvölgyet emlegető egyházi igehirdetők. Maritain elismeri a civil szféra jogát. Azt, hogy egyházi engedélyezés nélkül is gondban legyen az emberiségért. A Himnusz, a Szózat reményt nyújt a szebb jövőre, az immanensre. Ebbe a reménybe köpött bele az első világháború, majd a Szovjetunió, a nemzeti szocializmus, a második világháború, a vörös hadsereg bevonulása Európa közepéig, majd kitakarodásuk után a tőkéstársaságok világuralma, s ezzel az emberiség fenyegető végkatasztrófája. Marad a történelem a siralom völgye, akármennyire bizakodik is az emberiség szerencsésebb fele, hogy azért már mégis nevetethetünk. Ajkunkra fagy a mosoly, a nevetés. Bár az indexet azért nem állítjuk vissza.

Iga és sírás nélkül nincsen immanens jövő, de van boldogság. Boldog, akin fordul az Isten Országá. Jézuson fordult, és sírt is (Istenem, istenem, mért hagytál el engem?), de nem cserélt volna az őt keresztre juttató Kaifással. A kereszten is boldog volt, ha sírnia kellett is!

KIO 137/cd: Prófétai szerepkör – Dialógus a hűségről

Péternek hallgatnia kell a prófétára, a prófétának hallgatnia kell Péterre. Ezt nem érti Bandi, de csak a felét nem érti: azt, hogy hogyan is hallgathatna a próféta Péterre. Az ellen nincs kifogása, hogy Péter hallgasson a prófétára.

Ha Péter nem hallgat a prófétára, akkor a próféta se hallgasson Péterre? Nem hallgat Péterre, de nem vonja kétségbe Péter *Péter-tisztét*. E kétségbe nem vonás ellenére is üt Péter, ha nem hallgat rá a próféta. S a próféta mi mást tehetne, mint hogy elviseli az ütést? Kiléphet ugyan az ütést ismerő társaságból. De hova? Csinálhat egy új társaságot, vagy ha van Bokor, abból nem kell kilépnie, mert a Bokor elviseli a megütött prófétát is. És a Bokor elég neki arra, hogy élni tudjon. Elviseli a Bokor a Péter-tisztet kétségbe nem vonót is, meg a kétségbe vonót is. Kedves ütött testvérem numero/b – ezt üzeni Néked egy ütött testvéred, aki numero/a.

Azt hiszem, hogy Jézus is próféta numero/a volt, mert nem mondta Kaifásnak, hogy nem tekintelek Izrael főpapjának, csak elviselte az ütést. Mit is csinálhat Péter? Három századon keresztül népe vértanúvá lett. Utána pedig egy hajóba került a császárral, akinek első dolga volt, hogy rögzítette vele egy zsinaton a hitletéteményt Niceában. Azóta védi az egyház a hitletéteményt, s nincs többé szüksége prófétákra. S a próféta numero/a és /b mit csinál? Hűséges akar lenni a jézusi örökséghez. Vértanúvá, kiközösítetté, elhallgatottá kell lennie. Esetleg díszítik majd valakik a sírjukat, esetleg nem. Loisyét, akit kiközösítettek, kik díszítik?

A gond abból adódik, hogy a próféta is csak ember és nem Isten. A próféta is tévedhet. És *Péter* is csak ember, és ő is tévedhet. Bocsánatot is kérhet a megütött prófétától az ütés után, ha századokkal is. A kétezer esztendő történelme világosan mutathatja számunkra, hogy mi lett a *Pétertől* magukat függetlenítőktől, az új keresztény felekezetet alapítók munkájából. Nem lett különbség, mint *Péter* felekezete. Elviselem az ütést, és maradok. Végső rendet nem csinálhatok. Elég, ha mondom, ami a meggyőződésem. Mondtam, amit mondhattam. Valakik megdicsértek érte. Ugyanezekből valakik ma úgy látják, hogy nem lehet elviselni azt, amit csinálnak a hatalmasok hazánkban vagy másutt. Hiába mondtam, hogy Jézus a keresztre jutott, mert elviselte a maga korának hatalmasait. Ha leszakítottam volna őket arról az egyházzal, amelyben születtem, születtek, ma tőlem szakadnának le, mert elviselem a hatalmasok hatalmát. Volna ennek értelme? Nincs.

Megtárgyaltuk Jóska levelét, melyet barátainak írt a politikáról. A végén azt mondtam, hogy visszahülyülhetek 1942. évi szintemre, amikor hajlandó voltam kimenni a Donhoz Trianon revíziója érdekében. Béla azt mondta, hogy Ő már visszahülyült erre a szintre. S egy másik testvérem meg azt mondta, hogy kikéri magának az általam megütött hangot. Az elmúlt hatvan évben senki sem kérte ki magának azt, amit mondtam. Nem is tiltakozott senki a kikérés ellen. Ha ezt a kikérést szó nélkül hagyjuk, becsukhatjuk a jézusi boltot. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy Bokor, amelyben csak elviseltük, hogy a nagyurak azt csinálnak velünk, amit akarnak. Ha szó nélkül marad, befördíthatjuk a címet... Nem megyünk többé a Golgotára. Menjen aki, akar, de mi nem.

Piarista köz, 2007. június 6.

Pünkösd Sashalmon

Vegyétek a Szentlelket! Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek nem bocsátjátok meg, az nem nyer bocsánatot. Kinek mondja ezeket a szavakat? A tanítványainak? Igen. Kik Jézusnak a tanítványai? Azok, akik közösségben élnek Jézussal.

Jézus még ezt is mondta: Ha ketten-hárman összejöttök az én nevemben, én veletek vagyok. Mondta tehát Jézus a fenti szavakat a megbocsátásról azoknak is, akik ma, 2007-ben

ketten-hárman összejönnek az ő nevében? Mondta tehát nekünk is, ha ma, 2007-ben ketten-hárman összejövünk az ő nevében, s akikkel Jézus együtt van, ahogyan együttvolt a maga idejében a Tizenkettővel? Hátha Jézus velük van, ahogyan mondta, akkor ránk is érvényes, amiket a megbocsátásról mondott.

Most meg az a kérdés, hogy vettük-e a Szentlelket. Persze, hogy vettük, hiszen meg vagyunk bérálva. De ha nem volnánk is megbérálva, akkor is Isten teremtményei vagyunk, akiknek lelkük van. S ez a bennünk levő lélek nemcsak a mi emberi lelkünk, hanem egyúttal a minket megteremtő Istennek is a lelke. Jézus lehelése vagy az Egyház bérálása csak kijelenti a tényállást. Azt a tényt, hogy Isten Szentlelke bennünk van.

Csak eljutunk végre Jézus mai biztatáshoz arról, hogy bocsássunk meg, és ne bocsássunk meg embertársainknak. Min fordul a megbocsátásunk és meg nem bocsátásunk? Valójában nem rajtunk, hanem rajtuk. Azon, hogy van-e bűnük. Ha nincs, akkor nincs mit megbocsátanunk. Ha pedig van bűnük, akkor is rajtuk fordul a megbocsátásunk. Azon, hogy megbánják-e a bűnüket. Ha nem bánják meg, akkor Isten sem tud megbocsátani nekik. Jézus sem. És kettejük Szentlelke sem, aki bennünk van.

Egy másik alkalommal meg ezt mondta még Jézus a Szentlélekről: *Ha valaki az Emberfia ellen szól, annak is megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen szól, annak nem bocsáttatik meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben.* Ez a szenvedő alak *megbocsáttatik* – *passivum divinum*, azaz Istenre utal: maga az Isten az, aki megbocsát vagy nem bocsát meg. Elmondom, hogy miért van ez így. Az Emberfia, azaz Jézus ellen lehet állást foglalni. Még káromlással is, ha meg van valaki győződve arról, hogy Jézus kártékony az emberiség számára. Tévedni emberi dolog. De a Szentlélek ellen nem szabad szólni. Mért? Mert Jézus olvasta a Teremtés könyvében, hogy a teremtéskor az Isten Lelke – héberül: *ruah Elohim* – ott lebegett a vizek fölött. S Jézus úgy gondolta, hogy az ember úgy kerül ki Alkotója kezéből, hogy benne van Isten Szentlelke, s ennek folytán a szíve mélyén tudja jól, hogy mit kíván tőle az Isten. Azt kívánja, hogy felzárkózzék életével Isten követelményeihez.

Már Jézus előtt és mindig is tudta ezt az ember; s csak azért, mert ember. Ezért mondhatta a Jézus előtt századokkal élt niniveiekről, akiknek Jónás prédikált, hogy azok bűnbánatot tartottak, s a bűnbánatuk következtében könnyebb sorsuk lesz az ítéleten, mint Jézus hallgatóinak, akik nem tartanak bűnbánatot. A Teremtés kezdetétől fogva és Jézus előtt is, és mindig – az ember ismeri Isten akaratát. Ismeri, mert az embernek *szíve* van – s ez Jézus szava a lelkiismeretre. Mindenki tudja, hogy mi az Istennek tetsző. De amikor valaki ellene mond legbensőbb hangjának, azaz önmagának, amikor valamelyikünk mintegy letagadja a csillagot az égről, mert ezt mondja: Tudom, hogy mi a jó, de majd bolond leszek jó lenni, ha egyszer ennek az is következménye lehet, hogy nekem is el kell mennem a Golgotára. S ez a Szentlélek elleni bűn. S erre nincs bocsánat.

Mért nincs, mikor az Isten mindent megbocsát? Ha mégis igaz Jézusnak ez a mondata, akkor azért, mert a fent megrajzolt esetben az ember hazudik önmagának. Az pedig a hazugság, hogy nekem nem dolgom, hogy igazodjam Isten akaratához. Nekem nem dolgom, hogy felzárkózzam Isten Szentlelkéhez. Nekem nem dolgom, hogy lássak. Nekem nem dolgom, hogy a lelkiismeretem szerint éljek. S aki eljut idáig, az ilyen ember Jézus látása szerint

nem tud megfordulni – convertere,

nem tudja visszaigazítani életét a lelkiismerete szavához – metanoia,

nem tud megtérni, nem tud bűnbánatot tartani – poenitentia,

nem tud visszatérni tékozló leányként-fiúként az atyai házba – tesuvah.

S ha nincs bánat, az Isten sem tud megbocsátani. Nem tud Kaifásnak, az istengyilkos főpaprak sem! És akkor Jézus mégis miért imádkozott a kereszten azért, hogy Atyja megbocsásson azoknak, akik odajuttatták őt? Kaifásnak is? Igen. Azért, mert feltételezte róla, hogy Kaifás csak az Emberfia ellen szólt, de nem a Lélek ellen: feltételezte róla, hogy nem

tudja, mit tesz. Feltételezte róla a jó lelkiismeretet. Feltételezte róla, hogy az Istent szolgálni akarván parancsolta Jézust a keresztre.

Egyszer írtam egy Kaifás drámát. Azt mondtam el benne, hogy Kaifás nem kételkedett Jézus jó szándékában, de hülyének tartotta őt. Hülyének, mert nem számolt a valósággal, Izrael történelmi helyzetével; azzal, hogy megszállt ország voltak. A rómaiak meghódították Izraelt, és Izrael római hódoltsági terület volt. S Jézus hódoltsági területen virágvasárnapi virágos bevonulási körmenetet enged rendeztetni tanítványaival. S tudta jól Kaifás, hogy az ilyesfajta sétálásokból bármikor megszülethetik a fegyveres felkelés. S a hódoltsági területeken ott vannak a római légiók. Jézus ifjúságában is volt egy ilyen fegyveres felkelés. Teodás rendezte, aki elhitette Galilea népével, hogy ő az Isten küldötte, a Messiás. Az lett a vége, hogy a felkelőket, ötezer férfit keresztre feszítettett Pilátus valamelyik elődje. Kaifás elfogadta volna, ha Jézus disszidál. Ha elmegy Izraelből, ha nem fenyegeti Izrael létét. Ha nem támasztja Izrael férfiaihoz azt a benyomást, hogy ő is a Messiás. Ha nem indul meg Jézus felé a pusztában az ötezer férfi, hogy királlyá tegye őt. Majd negyven évvel később – Jézus tanítványait kivéve – egész Izrael úgy látja, hogy eljött az egyetemes lázadás ideje. Az evangéliumok beszámolnak arról, hogy Jézus ezt látta előre. Látta és elsiratta hazájának fővárosát, ahol majd kő nem marad kövön.

Mi következik mindebből? Csak az, hogy legyünk azért óvatosak ítéletünkkel, hogy megbocsátunk-e vagy nem bocsátunk-e meg. Meg lehetünk győződve arról, hogy valaki rosszul látja a dolgokat, miként Kaifás is meg volt győződve róla, hogy Jézus rosszul látta a dolgokat. S Jézus összekötözött kézzel már nem is ítélkezett Kaifás felett. Csak annyit mondott, hogy látni fogjátok az Emberfiát, hogy eljön hatalommal, de nem mondta neki, amikor Jézust elítélve megszaggatta ruháját: Te színjátszó pojáca! Nem mondta neki. Tudomásul vette, hogy áthidalhatatlan szakadék van Kaifás látása és a maga látása között.

Nem feltétlenül kell kijelenteni a meg nem bocsátást. Nem vagyunk a szíveket vizsgáló Isten. Nem vagyunk mindentudók. Nem tudjuk, hogy mi van felebarátunk lelke mélyén. A Himnusz költője, Kölcsey, fiatalabb volt Berzsenyi Dánielnél, s ifjú korában írt egy kritikát Berzsenyi költészetéről, s ennek az lett a sajnálatos következménye, hogy Berzsenyi ezután már nemigen tudott verseket írni, annyira megbántotta őt az a kritika, melyet Kölcsey írt róla. Amikor Berzsenyi meghalt, az Akadémián Kölcsey mondta róla az emlékbeszédet. Ebből idézek most – és nehéz sírás nélkül idéznem: *Az ifjú, Tekintetes Társaság, az ifjú, ki a nemzet nagy énekesét megítélni merész volt, s ki e merészséget oly felette drágán, Berzsenyi elhűlésével, fizette meg, ez az ifjú – én valék. Az élet útjai keresztüljárnak egymáson, s leggyakrabban elveink szentsége sem oltalmazhat meg akár tévedéstől, akár félreértéstől.*

Október utolsó vasárnapján mondtam itt egy beszédet. Most meg annak az elejét idézem: *Nagy bajban volt a jerikói koldus, mert vak volt. Lehet, hogy mi valamivel kisebb bajban vagyunk, de nekünk az is elég nagy. Nem a személyes bajainkra gondolok, hanem a közbajra. Ami miatt nem kevesen úgy gondolják, hogy szabadidejüket azzal kell tölteniük, hogy meglátogatják a Kossuth teret. Kezdjük a bajainkat ezzel: Menjünk-e a Kossuth térre vagy ne menjünk? A közben eltelt félév még világosabbá tette mindnyájunk számára, hogy mekkora bajban vagyunk. Ide is kell alkalmazni mindazt, amit mondtam. Tévedhetünk, amikor azt mondjuk, hogy menjünk, s akkor is, amikor azt mondjuk, hogy ne menjünk. Félre is érthetjük egymást, amikor azt mondjuk, hogy jézuselőtti dolog menni. Meg azt, hogy nagyon is jézusi odamenni.*

Ha pedig így áll a dolog, akkor ám mondja akármelyikünk a maga meggyőződését, de ne ítélkezzék a másikkal meggyőződése fölött, azaz ne gondolja a másikkal meggyőződését bűnnek, melyet nem lehet megbocsátani. Azaz nem kell bűnnek minősíteni Kaifás ruhamegszaggatását sem, s ezért nem kell megbocsátanunk.

Mintha ki kellene egészítenünk valamivel, és Jézus szellemében kellene kiigazítanunk azt, amit a mai evangéliumban hallottunk. Ezzel: Vegyétek a Szentlelket, és mélyedjetek

imádságba, ahogyan a Tizenkettő imádságba mélyedt tíz napon keresztül, Jézus mennybe menetele után. Imádkozzatok, hogy látni tudjatok Jézus szemével. Hogy világosan beszéljen belőlünk Isten Szent Lelke. Hogy megmondja nekünk: mivel tudunk segíteni hazánk jelenlegi állapotán. Magam csak ennyire jutottam: Négy-öt magyar összehajol... és hiszem, hogyha összehajol, akkor Jézus is, a Szentlélek is köztük és bennük lehet és elvezethet minket minden igazságra. Arra is, hogy most mit kell tennünk. Úgy legyen!

Piarista köz, 2007. június 7.

Szentháromság vasárnapja

Sík Sándor csak jó negyven évvel volt fiatalabb mái magamnál, mikor írta *Borongás naplementekor* c. versét. Ebből idézek két sort:

S ha két szerelmest összenézni látok, Még mindig áldást mondanék.

Mért mondana áldást? A szerelem nem profán dolog? Ezt kell ma alaposan megnéznünk. Kispap korunkban hajnalonta fél órát elméltünk a kápolnáinkban, s az előjárók pontkákat adtak az elmélkedésünkhöz. Én is adok most pontkákat, amiket meg lehet elmélkednetek.

Az első: Istennek biztosan köze van a szerelemhez, mert Istennél nagyobb nem tudunk gondolni, a szerelemnél pedig nem tudunk különbet érezni. Ez a két legnagyobb: Isten és a szerelem – találkozik ebben a pontkában. A magyar irodalom legkülönb szerelmes versének Petőfiét gondolom, melyet Szendrey Júliának írt, s ennek címe: *Minek nevezzelek?* Elmondom a verset.

Minek nevezzelek, ha a merengés alkonyában szép szemeidnek esti-csillagát bámulva nézik szemeim, miként ha most látnák először e csillagot, amelynek mindenik sugára a szerelemnek egy patakja, mely lelkem tengerébe foly – Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek, ha rám röpted tekinteted, ezt a szelíd galambot, amelynek minden tolla a békeség egy olajága, s amelynek érintése oly jó! Mert lágyabb a selyemnél s a bölcső vánkosánál – Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek, ha megzendülnek hangjaid, e hangok, melyeket ha hallanának a száraz téli fák, zöld lombokat bocsátanának, azt gondolván, hogy itt már a tavasz, az ő régen várt megváltójok, mert énekel a csalogány – Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek, ha ajkaimhoz ér ajkadnak lángoló rubintköve, s a csók tüzeiben összeolvad lelkünk, mint hajnaltól a nappal és az éj, s eltűn előlem a világ, eltűn előlem az idő, s minden rejtélyes üdvességeit árasztja rám az örökkévalóság – Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek? Boldogságomnak édesanyja, egy égberontott képzelet tündérleánya, legvakmerőbb reményimet megszügyenítő ragyogó valóság, lelkemnek egyedüli, de egy világnál többet érő kincse, édes szép ifjú hitvesem – Minek nevezzelek?

Petőfi e versében nincsen rím, nincs szótagszám: a sorok különbözők: 4-10 szótagúak, nincsen benne mérték: a rövid és hosszú szótagoknak szabályos váltakozása. Csak gondolatritmus van benne: az öt szakasz mindegyikében tíz-tíz sort találunk, s az első és utolsó sor mindig ugyanaz, s tízszer is halljuk kérdését: Minek nevezze Júliát. Hasonlíthatom a zsoltárokhoz, meg a Lorettói litániához, de ezeknek egyike sem éri el az Istent, Máriát magasztalásnak azt a hőfokát, melyet Petőfinek ebben a versében találunk. Mért nem éri el? Kérdezzétek meg magatokat! Van egy sok gyermekes barátom, aki megvallotta nekem, hogy a szerelem idején, amit érzett felesége iránt, messze túlszárnyalta azt, amit képes volt valaha is Isten iránt érezni.

Megfogalmazhatom már a második pontkámat: Istennek nemcsak köze van a szerelemhez. Isten maga a szerelem. Az Újszövetség nyelve, a görög, nem ismeri az *erósz* szót, melynek jelentése a szerelem, csak az *agapé* szót ismeri, melynek jelentése – a szeretés és a szeretet. De ez a szó, az agapé – állítmánya az Istennek. Ezt mondja az Első János levél: *Aki nem szeret, nem ismeri az Istent, mivel az Isten – szeretet* (4,8). Az Újszövetség nem az erősz propagáló írás, mert erősz, erotika van elég a világunkban. Inkább az agapét propagálja, mert

az agapé jelentős hiánycikke az emberi történelemnek. Nemcsak Jézus előtt, de Jézus után is. Az emberi történelem a határtologatások története, s a tologatások tömeggyilkosságok által válnak lehetővé, s a megkeresztelt emberek pontosan ugyanúgy részesek a tömeggyilkosságokban, mint a meg nem kereszteltek. Sőt, abszolút világbajnokok lettünk a különböző népek kiirtásában, javaik elvételeiben. S annak ellenére lettünk azok, hogy zsolozsmázásban, misemondásban sűrűn emlegetjük az agapét; ütközet előtt még meg is áldoztattuk a katonáinkat, hogy sikeresebben tudjanak embert ölni. Azt teszem kérdésbe ebben a második pontban, hogy van-e Istenben az az erősz, mely Petőfit a *Minek nevezzelek* kérdésére, himnuszára ihlette?

Az erősz az emberi faj sajátja. Az emberalatti, az állat-világban csak szekszus, csak nemi vágy van, mely évenként egyszer-számra hajítja egymás felé a különböző nemű élőlényeket, pl. szarvasbögés idején. Az erősz más, az erősz, a szerelem ennél maradandóbb valami, mert végig tudja kísérni az ember életét. Isten viszont nem ember, nem nő és nem férfi. S a kérdésem éppen abban áll, hogy Istenben van-e valami abból, ami az embert, Petőfit is arra a maradandó érzésre bírja, melyről a *Szeptember végén* című verse tesz bizonyosságot: *Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt, fejfámra sötét lobogóul akaszd, én feljövök érte a síri világból az éj közepén. S oda leviszem azt... ki téged még akkor is, ott is örökre szeret.*

Van-e tehát Istenben ilyen Petőfi-féle és hőfokú személyes ragaszkodás? Megpróbálok válaszolni rá. Az ember több mint az állat. Megvan benne az állatra jellemző szekszus, de eljut az erősz magasára is. Az Isten több mint az ember, meg kell lennie benne annak is, amit az ember magában megtapasztal. Meg kell lennie annak is, ami nem merő szekszus, és aminek az erejében tud Isten is úgy szeretni, mint Petőfink, *hogy akkor is, ott is örökre szeret.* S úgy gondolom, hogy most érünk el mai ünnepünk témájához, a Szentháromsághoz. Századunk egy világhíres drámaírója színre vitte a középkor jelentős teológusát, Abélard-ot, aki könyvet írt a Szentháromságról is. Ő mondja a drámában ezt a mondatot: eddig még csak eretnek könyvet tudtak írni a teológusok a Szentháromságról. Nehogy már én is eretnek legyek, mert a Szentháromságról írtam negyven éve én is egy könyvet, az a címe, hogy *Honnan jött?* – honnan, már mint Jézus. Egy vatikáni Kongregáció megvizsgálta könyvemet, s azt állította róla, hogy nincsen benne semmi, ami ellenkeznék a katolikus hittel.

Ebben a könyvemben nem kevesebbet állítok, mint azt, hogy a házasság Szentháromság-mintájú. S ha igaz az, hogy nemcsak a gyerek hasonlít apjára-anyjára, hanem az apa-anyja is hasonlít gyermekére, akkor az is igaz, hogy a Szentháromság pedig házasság-mintájú. Hogyan jutottam erre az eredményre? Annak az alapján, amit Jézus elmondott a maga kapcsolatáról az Atyával. Mit mondott el? Azt, hogy az Atya szereti Jézust, és mindent odaad neki, ami csak az Atyának van. Mindent, a maga életét is: az önmagában való életet, aztán embereket, Országot, hatalmat, tanítást, elvégzendő munkát, dicsőséget, még meg is szenteli őt. Biztosan hallottátok már, s a nők közül talán sokan tapasztalták is életük során azt, amit most majd mondok. Ezt a mondatot: Ha egyszer egy férfi egy nőt szeret, akkor erre a nőre ráraggatná, ha tudná, a világ minden kincsét, pompáját, csak azért, hogy még gyönyörűbbnek láthassa azt, akit szeret.

S most folytatom könyvem eredményeit: válaszként Jézus is szereti az Atyát. De ez az ő szeretete az Atya iránt más, mint amilyennel az Atya szerezi a Fiút. Ez a szeretet alkalmazkodás az őt meglátóhoz, alkalmazkodás az őt megszeretőhöz: teljesíti az Atya akaratát, beszél az Atyától hallott tanítást, dicsőíti az Atyát, megbeszéli a dolgait az Atyával, tele van hálával iránta, s tőle kéri a segítséget, ha valami baja van. Egyik barátom mondta párjáról, akit megszeretett: Ha megálltam akárcsak háttal is feléje, már tudta, hogy mit akarok, mi a bajom, és segített rajtam. Jézus olyan képet rajzolt kettejük kapcsolatáról, amit odahaza láttam szüleimnél: Nem volt enyém meg tiéd, csak a miénk, az övéké volt. Minden, ami Atyámé, enyém, és senki sem veszi el tőlem, ami az enyém – mondta Jézus is.

Magam hajlandó vagyok az Atya és a Fiú közti szentháromságon-belüli eltéphetetlen ragaszkodással, azaz erősszal magyarázni azt is, hogy Jézus a 12 fiút nemző Izraelben végig nőtlen maradt. Olyan bensőséges volt a kapcsolat az Atya és Jézus között, mint amilyen Petőfit fűzte Szendrei Juliskához, akit akkor is, ott is örökre szeret, ha el is dobja az özvegyi fátyolt. Harmadik pontom következik: akik ezzel a Petőfi rajzolta szeretettel szeretik egymást, azok kiteszik magukat annak az isteni lehetőségnek, hogy elválaszthatatlanul egyek lesznek. Férfi és nő eggyé levése csak lehetőség. Nem elválaszthatatlanok, csak arra tesznek szövetséget, hogy nem fognak elválni. Fel nem bontandó a szövetségük. De az Atya és Jézus időtlen szövetsége olyan, hogy az fel sem bontható. Miért felbonthatatlan a szövetségük? Azért, mert egymásban vannak. Ezt imádkozza Jézus a búcsúbeszédében: azt kéri Atyjától, hogy *a tanítványok mindannyian egyek legyenek egymással, ahogyan te Atyám bennem vagy és én Tebenned vagyok* (Jn 17,21).

Az erősz nem óv meg a szeretet el nem múlásától. Petőfi halála után Júlia újból férjhez ment. Az el nem múlás megvalósítására csak a Szentháromságból, csak az Istenből való szeretet, csak az agapé képes. Akik egymásban vannak, el nem válhatnak egymástól. Úgy szoktuk mondani, hogy az emberalatti világ az Isten lábnyoma, de az ember ennél több: az ember – az Isten arca. S most álljunk meg egy percre, s kérdezzük meg: A férfi az ember? A nő az ember? Nem. Csak ketten együtt, a férfi és a nő együtt az ember. *Meg is teremté Isten az embert, férfinek és nőnek teremtette meg* – olvassuk a Teremtés könyvében. Ők ketten együtt adják Isten arcát. Mi következik ebből? Csak az, hogy nem az Atya önmagában, nem a Fiú önmagában, hanem hogy a Szentháromság az Isten. Csak az, hogy a Szentháromság teremtette az embert, és a maguk a fel nem bontható szeretetének a képére és hasonlatosságára teremtette az embert, és ezért nem szabad a házasságmintájú Szentháromság képére teremtett embernek felbontania azt a szövetséget, azt a házasságot, amelyben férfi és nő egy testté lettek.

Szent Pál írja, hogy nagy titok az, hogy *az ember elhagyja apját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és egy testté lesznek* (Ef 5,32). Jézustól csak egy ízben maradt ránk a titok, a müstérion, a misztérium szó. Tanítványainak mondja: *Nektek adatott tudni az Isten Országának titkát* (Mk 4,11). Azt hiszem, hogy Jézus tanítása nyomán annak a titoknak kellett megvilágosodnia, ismertté válnia, azaz megszűnni titoknak lenni, hogy az embernek az a feladata, hogy lekoppintsa a Szentháromság világát, s megteremtse az Isten országát, ennek az örök isteni világnak a földi mását. S az adja az ember méltóságát, hogy nem kevesebbre lett az Isten arcának megteremtve, minthogy elvégezze ezt az Istentől kapott és az Isten magasáig érő feladatot.

Végezetül attól háromság a Szentháromság, hogy az Atyának is van Lelke, meg a Fúnak is van. De ettől még nem négység a Szentháromság, mert a Kettőnek a Lelke egy Lélek. Ezt azért nehéz elgondolnunk, mert tapasztaljuk, hogy a legjobb házasságokban is megmarad a férfi is, a nő is különböző és egymástól eltérő egyéniségnek. Ha úgy tetszik, eggyé-válásuk ellenére is maradnak nemcsak ők, de a lelkük is különböző. A Szentháromságban ez azért nincsen így, mert az Atya és a Fiú nem különböznek egymástól. *Én és az Atya egy vagyunk* – mondja Jézus. Akikről pedig állítható ez az egyetlenség, azoknak a lelkéről is állítható ugyanez az egyetlenség. Azt tanultuk a teológián, hogy ami történik velünk az Isten részről, az mind a Szentháromság egészének a műve. Nem mondhatjuk pl. azt, hogy az Atyától kaptuk az életet, a Fiútól kaptuk, a Lélektől kaptuk. Mindegyiküktől kaptuk. Ha mégis feltesszük a kérdést, hogy melyikükhöz van a legtöbb közünk, alighanem azt kell erre válaszolnunk, hogy a Szentlélekhez. Úgy gondoljunk, hogy a Lélek az, aki belülről irányít bennünket.

S ez a negyedik pontunk: *Irányít-e minket belülről Isten Szent Lelke?* Azt válaszolom rá, hogy irányít, ha hagyjuk neki. Ha pedig nem hagyjuk, akkor még hangosabban szól, mintha hagyjuk. Ilyenkor furdal bennünket a lelkiismeret. Amikor az Atyát nem halljuk, a Fiút nem

halljuk, Ő, a Lélek szól, és általunk hallhatóan. S nem lehet elhallgattatni. Olyannyira szól, hogy meg is tud örjíteni bennünket a hangja. Ki ne ismerné Arany János versét, melynek címe: Ágnes asszony. Mocsok esett lepedőjén, s az örületbe kergeti képzelt feladata, hogy kimossa azt a mocskot.

Négy ponttát hallottunk, és mindegyik arról akart beszélni, hogy képesek vagyunk-e mondani Istenünknek, hogy minek nevezzek. S ha nem is tudunk olyan verset írni neki, mint Petőfi tudott Júliának, az életünkkel elmondhatjuk a felünknek, a párunknak, az Istenünknek vallomásunkat ilyesféleképpen: Te látod, Istenem, hogy szeretlek Téged. Te látod, hogy meg akarom tenni Érted azt, amit tudok. Segítsen az Atya Fiút küldő hűsége, Jézus áldozatja, a bennem élő Lelkükre figyelés abban, hogy életemnek mégis csak összefoglalója legyen ez a Hozzánk érkezett kérdés: Minek nevezzek?

Piarista köz, 2007. június 6.

Keresztelendők miséje Szolokon, 2007. június 9-én,

Jézus szent Teste és Vére ünnepének vigíliáján, amikor is Enikő és Zsolt testvéreink a maguk Jézust követő útjukon eljutottak oda, hogy a keresztség, a bértálás és az eucharisztia szentségeit kéri a maguk számára, el kell mondanom, hogy az elmúlt hónapokban elolvasták a Merre menjek? c. könyvet, hármában meg is beszéltük azt, s ezt követően életgyónást is végeztek egymás füle hallatára. Így jutottunk el a mai napig, s most megkérem testvéreinket, hogy csapjanak a húrokba, hogy a muzsika szárnyain Istenhez emeljék mindannyiunk lelkét.

Ezután már elkezdhetjük mai ünnepünket az Atya, a Fiú és Kettejük Szentlelke nevében. Az Atyaisten szeretete, a Fiú jósága és a Szentlélek bennünket egyesíteni tudó ereje legyen mindnyájunkkal! Testvéreim, csendesedjünk el... vizsgáljuk meg mi is lelkiismeretünket, bánjuk meg mi is bűneinket, hogy a bánatban megtisztított lélekkel mondassuk el ezt a keresztelővel, bértálással dúsított szentmisét. Gyónom a mindentadó Istennek... Irgalmazzon nekünk...

Olyan mesélőnek szeretném ezt az ünnepet, ezért aztán elmondom, hogy vagy negyven évvel ezelőtt, négyen a Bokor papjai, beültünk egy Wartburgba, s elmentünk keletre, túl a Hargitán egy székel paphoz, akiből időközben gyulafehérvári érsek is lett. Mért mentünk? Meg akartuk tanítani őt Jézus szavait elemezni – Bokor-módra. Elemzünk, elemzünk a csíkszentdomonkosi plébánia egyik délelőttjén, s elemezés közbe bejön a plébános házvezetőnője és jelenti: *Tisztelendő úr, tessék már kijönni, itt van egy menyecske... tessék már megöntenek neki a bubát.* Nem Enikőnek vagy Zsoltnak hívták a megöntendő bubát. Nem is éltek még akkor. Közben azonban megszülettek, fel is nőttek, s nekem nincs módom most megkérdezni pályában fekvő bubák keresztanyjait, hogy mi legyen a bubák neve, s nincs aki közölné velünk, hogy Enikő és Zsolt legyen a nevük. Helyette időben megkértem őket, hogy e keresztelői szertartás keretében mondják el nekünk, hogy mi indította őket arra, hogy egy Jézusban hívó közösségtől azt kívánják, hogy megkereszteljék őket.

Imádkozzunk most Enikő és Zsolt testvéreinkért. Istenem, meggyőződéssel vallom, hogy Te olyan Isten vagy, aki semmit sem akar jobban, minthogy Enikő és Zsolt egész élete is a Te szándékaidat valósítsa meg. Te azt akarod, hogy életük példájára megtanulja mindenki, aki kapcsolatba kerül velük, hogy csak azért és arra lettünk, hogy minden embertársunkat átöleljük azzal a szeretettel, amellyel Te szeretsz bennünket. A mi Testvérünk, Jézus által, aki Veled és a Szentlélekkel együtt csak él és csak szolgálva szeret a Szentlélekkel együtt mindörökkön örökké. Amen.

Hogy kerül a csizma az asztalra, azaz hogyan kerülök ide én? Hát úgy, hogy vagy öt éve Gavaldik Erzsi és Eszes Ági leszólítottak Magyarországon, hogy jöjjenek már el hozzájuk nyáron Cserépváraljára a táborukba. Mért szólítottak le? Ők tudják. Én csak gondolom, hogy megtetszett nekik az, amit ott hallottak tőlem. Mit hallhattak? Jézusi szöveget. Erről a jézusi szövegről akarok most beszélni nektek.

A jézusi szöveg nem olyan, mint a főpapok, írástudók és vének szövege. Amiket Jézus beszélt, azért a főpapok, írástudók és vének 70 tagú nagytanácsa három év után keresztre parancsolta Jézust. Mi háborította ennyire fel ezeket a derék vallásos embereket? Az, hogy nem az urak szövegét mondta, hanem a szegény embereket. Tömörkény István, a talán legkülönb magyar novellista beszélt a szegedi vízen-járó emberekről, innen 200 km-re délre, csupa szegény emberről. Jézus is ilyen szegény embereket szedett össze magának, s ezeket tette Tizenkettővé. Veszedelemes dolog szót érteni a szegényekkel. A gazdagokkal kell szót érteni, ha az ember ágyba és párnákon akar meghalni, s nem kereszten megfulladni, máglyán elégni, oroszánokkal birkózni a római Birodalom sok tízezer embert befogadó cirkuszaiban.

Az evangéliumot csak a szegények értik. A gazdagoknak nincs fülük rá. Hogyan is érthetné meg a gazdag a Jézustól hirdetett Isten Országát, melyben nincs helye a gazdagnak. Nincs, mert előbb el kell adnia mindenét, hogy beállhasson Jézus csapatába. Magam sem értettem volna soha meg Jézust, ha nem találkozom fiatal papként a marxizmussal, a szocializmussal. Ha nem szégyellem el magamat az emberi történelmen, melyet Jézust megtagadva csináltunk kereszténység címen is, mely nem volt semmivel sem külön, mint az emberiség Jézus előtti történelme.

Most száz éve közösi tette ki egyházunk a legszentebb, a legtudósabb papját, a francia Loisy abbét, mert azt találta mondani, hogy Jézus az Isten Országát hirdette, de helyette csak egyházat csinált a Jézusra hivatkozó kétezer esztendő. Az Isten Országá nem ismeri a kiváltságot. Nem, mert apámnak, anyámnak sem volt kiváltságos gyermeke, s az Istennek sincsen választott népe, akinek a kedvéért belefojtja az egyiptomiakat a Vörös tengerbe, hogy a zsidók pedig száraz lábbal vonulhassanak be Izrael földjére. A mi őseinket sem Isten hozá fel Kárpát szent bérce, s nem Átala nyert szép hazát Bendegúznak vére. Ahogyan szüleimnek sem voltak választott meg nem választott gyermekei, Istennek sincs választott népe, de mindegyikünknek Isten nagyon kedves, választott népévé kell formálnunk magunkat azáltal, hogy megértjük a szegény halászokat maga köré gyűjtő Jézust, aki elmagyarázta nekik, hogy mindenkit csak egy dénár illet meg, s a második dénár csak akkor illet meg bennünket, ha már mind a hat és fél milliárd embernek zsebében van az egy dénár.

De hát nem négy hetenkénti KIO-tanfolyamra jöttünk most össze. A KIO ezer oldalának mindegyike erről a jézusi Isten Országáról beszél, s amíg hajlandók vagytok két-két fejezetenként megvitatni lapjait, addig találkoztok azzal a jézusi szöveggel, amire nemet kell mondania annak, aki az urak közé akar tartozni. Mindezeket csak azért mondom el, hogy ne legyen kétségetek: Jézus a mennybemenetel előtti órában sem cserélte le evangéliumát az Isten Országáról a Mammon, a kiváltság, a Pénz Országára. A megkeresztelt Enikőnek és Zsoltnak marad a keresztele után is ugyanaz a hivatása, mint a keresztele előtt: Jézus tanítványaivá tenni mindazokat, akiket ki tudnak halászni az emberi társadalomból.

De ha így áll a dolog, akkor mi szükség van kereszteleésre, bérmlásra, eukharisziára, szentségekre, közös szóval: mi szükség van vallási cselekményekre? Válaszolok kérdésemre. Az emberiség kultúrát teremtő élőlény. Az emberiség vallást csináló élőlény. S minden kultúra a kultusból születik meg. Az ember éneket akar énekelni Istenének, akiről tudja, hogy Neki köszönheti életét. A muskátli, a katicabogár is Istentől való, de nem tudnak Róla, és ezért nem is teremtenek kultuszt és kultúrát.

A kultusz is, a kultúra is idegen, jövevény szó nyelvünkben, de van egy idetartozó szavunk, amely édes sajátunk, s ez a szó is a kérdésünkre válaszol. Ez a szó – az *ünne*p. Hogy mit jelent, tudja mindenki. De hogy mit értettek rajta őseink, azt csak magyartanárok tudják. Olyan is van közöttünk, s az elárulja nekünk. Az ünnep két szótagból áll. Ez kezdetben két külön szó volt. A második szótag eredetileg így hangzott: *nap*. De később ez hasonult az elsőhöz: amely eredetileg így hangzott: *id*. Az id-napból lett tehát az ünnep. S mit jelentett ez az *id* szó: Annyit jelentett, hogy üde. Annyit jelentett az ünnep, hogy üde, bennünket üdítő,

felüdítő nap. Az ember olyan lény, aki megteremti a maga számára az üdítő napokat, az ünnepeket.

Jézus nem akart új vallást csinálni, de ha Isten Országát építő emberek közösségét akarta létre hívni, akkor azért óhatatlan volt, hogy ne gondoskodják ünnepekről. Ilyen ünnepnek akarhatta a keresztséget is. Ilyennek akarta az eukharishtiát is: *Vágyva vágytam, arra, hogy szenvedésem előtt megegyem veletek ezt a húsvéti vacsorát...*

Azt gondolom, hogy a Napvirág, meg a Tiszavirág közösségnek, meg még Enikőnek és Zsoltnak is, meg még magamnak is elkövetkezett az ünnep órája, s ha minden igaz, akkor nem kell nagyon sokat aludnunk ahhoz, hogy újabb ünnepre virradjunk. Ünnepeljük meg tehát Isten egyházában Enikőnek és Zsoltnak ezt az ünnepét, amikor Jézus tanítványaivá avatjuk, nyilvánítjuk őket. Hadd áruljam még el, hogy egyház szavunk is erről az üdeségről beszél. Mert az egyház nem azt jelenti, hogy egy és nem két vagy három ház. Hanem az egyház is id-háznak hangzott valamikor, tehát olyan ház volt, amely a földi és a mennyei üdeségünkről beszél. Mondom tehát, hogy Bíró Lajosék házában, egyházában, bennünket üdévé tevő, üdvösségünkről gondoskodó házában ülünk most egy nagyon szép ünnepet, amely örömmel tölti el nemcsak Enikő és Zsolt, hanem mindannyiunk szívét is.

Piarista köz, 2007. június 10.

Úrnapja

Húsvét előtti csütörtökön történt Jézus egyetlen miséje, s ezért emlékezünk mi nagy-csütörtökön az utolsó vacsorára. Mivel azonban Jézus alighanem ezen egyetlen vallási cselekményének igen nagy jelentősége lett a keresztény vallások történetében, ezért 1246-ban – a bennünket sújtó tatárjárás, -dúlás idején – IV. Orbán pápa elrendelte, hogy legyen Krisztus szent testének, vérének egy külön ünnepe is, mégpedig pünkösöd után tíz nappal, csütörtökön. Az elmúlt félszázadban pedig a II. Vatikáni Zsinat után egyházunk vezetői ezt az ünnepet áttették a Szentháromság vasárnapját követő, tehát a mai vasárnapra, mert a különböző intézmények, munkahelyek e köznapot, csütörtököt, nem tették munkaszünetté.

Három mondatot mondtam az előző bekezdésben, s a másodikban szerepelt a *vallási cselekmény* kifejezés. Szeretnék először arról beszélni, hogy milyen cselekmények vannak még a vallásiakon felül. Ha Jézus élete alapján akarok választ adni erre, akkor azt mondhatom, hogy voltak az ő életében is nem vallási cselekmények. Melyek ezek? Aludt, evett, tisztálkodott, öltözködött – ezek Jézusnak azok a cselekményei, amelyek közősek minden emberével. Hogyan nevezzük ezeket, amelyek nélkül nem fenntartható, nincsen emberi élet. Mondjuk őket *biológiai cselekményeknek*.

Életének názareti szakaszában volt Jézusnak munkaviszonya is: alighanem mezőgazdasági szerszámokat készített – az ács ezt jelentette akkor és ott. Ezek adták pénzt kereső tevékenységét. Nevezzük ezeket foglalkozási tevékenységeinek. Názáretet elhagyva odahagyta műhelyét is, és tanítvány-gyűjtésre adta a fejét. Ha Názáretben lehettek is lakásviszonyából adódó családi tevékenységei, ezek is megszűntek, mert tanítványaival élt, azokkal vándorolt, pihent, ment Főniciába külföldi nyaralásra, s tanította őket az Isten Országának tudományára. Nevezzük ezt élete családpótló, azaz *családi tevékenységeinek*.

S voltak názareti évei után Jézusnak *foglalkozási tevékenységei*? Igen, tanította Izrael egész népét és gyógyította a Hozzá forduló betegeket – zsidókat és nem zsidókat. Ez volt a foglalkozása. *Biológiai, foglalkozási, családi tevékenységek* – Jézus mindezen három tevékenységének közös vonása, hogy ezek nem vallási cselekmények. Vannak tehát nem-vallási és vallási tevékenységek Jézus életében, s e vallási tevékenységeket nevezzük *vallási cselekményeknek*.

Ezek után megkérdezem, hogy mik voltak Jézus életének vallási cselekményei? Hát ilyen cselekmény volt a már említett utolsó vacsora, melynek megvoltak az előzményei, hiszen vallásos zsidóként – nyilvánvalóan – minden évben elfogyasztotta a sült bárányt Mózes

törvényének, a Tórának, előírásai szerint. Ilyen volt az utolsó alkalom is, amikor megtoldotta e bárányvacsorát azzal, hogy e vacsora kenyér- és bormaradékát a maga testeként és véreként nyújtotta tanítványainak, amire emlékezünk minden szentmisénkben akár hétközben, akár vasárnapon, akár a mai ünnepen is. S ezenfelül voltak-e még Jézus életének egyéb vallási cselekményei? Voltak. Az evangéliumok beszámolnak Jézus negyvennapos pusztai böjtöléséről, s egyáltalán imádkozásairól, amelyekben megbeszélte ügyes-bajos dolgait Atyjával: kiket válasszon be a Tizenkettőbe, mit csináljon az ötezer férfival, akik királyuknak akarták őt, s a Getszemániban, amikor is kérte, hogy müljön el tőle a keserű pohár. S ezen felül? Ezeken felül az evangélisták csak arról számolnak be, hogy szokása szerint Jézus szombatokként felkereste Kafarnaumban, másutt is, a zsinagógát, s az ünnepekre felment Jeruzsálembe, a templomba. Napi egyéni vagy a tanítványokkal közösen végzett imádkozásáról, zsoltározásáról alig kapunk beszámolókat az evangéliumokból.

Mérleget készíthetünk: megcsinálhatjuk Jézus időelszámolását nyilvános működésének éveiről. Arról, hogy miként, mivel töltötte el a maga napjainak 24-24 óráját. Biológia tevékenysége igénybe vehetett mondjuk napi 10 órát. A fennmaradó 14 órát két felé oszthatjuk: egyik felét a maga családjával, a tanítványokkal, tölthette, a másik felében tanított és gyógyított: vagy nyilvánosan, vagy meglátogatva Zakeust, Simon farizeust, Mártát és Máriát, vagy találkozott éjnek idején az őt meglátogató Nikodémussal. S a 14 órából le is csíphetünk valamennyit még – imádság, zsinagóga, templom címén – Jézus vallási cselekményei számára, bár az utóbb említett helyeken nem annyira imádkozásairól értesülünk, hanem tanító tevékenységének folytatásáról. Összegezzünk: 10 óra biológiai, 6 óra családi, 7-8 óra foglalkozási, és fél – vagy valamennyi – óra vallási tevékenység. Ez lehetett életének időelszámolási mérlege, összegezése. Tehát *biológia, család, munka, vallás* – ezen tevékenységek szabdalták fel Jézus napjait, 24 órát is. Ha pedig valaki ezek után arra gondolna, hogy Jézus nem volt valami nagyon vallásos lélek, attól megkérdezném, hogy ő mit gondol a kérdésemről, melyet így fogalmazok meg: *Vajon Istent az életünk egésze érdekli-e vagy csak a vallási tevékenységünk?* Több mondatban válaszok erre a kérdésre.

Az első mondatom: *Istent bizony életünk egésze érdekli.* Jézussal próbálom igazolni, amit állítok. Teszem: *Amikor eljön dicsőségében az Emberfia és vele minden angyal, helyet foglal főséges trónján. Elébe gyűlnek mind a nemzetek, ő pedig különválasztja őket egymástól, ahogy a pásztor különválasztja a juhokat a kosoktól. A juhokat jobbjára állítja, a kosokat pedig baljára. Aztán így szól a király a jobbán állókhoz: Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot! Éhes voltam, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek. Erre megkérdezik az igazak: Uram, mikor láttunk éhesen, hogy enned adtunk volna, vagy szomjasan, hogy innod adtunk volna? Mikor láttunk idegenként, hogy befogadtunk volna? Mikor láttunk betegen vagy börtönben, hogy meglátogathattunk volna? A király így felel: Bizony mondom nektek, amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.* – Ebből bizony az következik, hogy Jézus szerint Istent nem érdeklik a mi vallási cselekményeink, kizárólag csak az, hogy etetünk-itatunk, ruházunk, befogadunk, beteget, rabot látogatunk-e. Azaz nem a vallási cselekményeink erejében leszünk Jézus Atyjának – *áldottai*.

Jöhet a második mondatom: *A vallási cselekmény bizony lehet akadálya is annak, hogy Isten áldottai legyünk.* Ezt a mondatomat is Jézussal támasztom alá. Hallgatóinak mondja egy másik ízben: *Ha azt látjátok, hogy nyugat felől felhő kerekedik, mindjárt mondjátok, hogy eső lesz, s ez be is válik. S ha azt látjátok, hogy délről fúj a szél, arra következtettek, hogy hőség lesz, és ez be is következik. Képmutatók! A föld meg az ég jeleiből tudtok következtetni. Hát ezt az időt miért nem tudjátok felismerni? Miért nem ítéletek meg magatok, hogy mi az istennektetsző?* (Lk 12, 54-57) Ellenkeznek ezek a hallgatók Jézussal, Ő pedig egy teljesen profánnak látszó magatartás hiányát veti szemükre: Nem akartok következtetni, nem vagytok

hajlandók megállapítani, hogy istennektetsző-e az, amit tanítok nektek. Jézus tehát feltételezi rólunk, az emberről, hogy meg tudjuk állapítani, mit kíván tőlünk az Isten. Azt kívánja, hogy emberségesek legyünk. Azt, amit Arany írt házi tanítványának a neve napjára, a forradalom leverése után, amikor házitanítóskodott a Tisza grófnál Geszten. Ezt: *Legnagyobb cél pedig itt, e földi létben, ember lenni mindég, minden körülményben.*

Vegyük már ebből tudomásul, hogy Isten jó munkát végez. Ahogyan a katicabogár tudja, hogyan kell repülni, ugyanúgy tudja az ember is, hogy miként kell emberhez méltóan viselkedni. A katicabogár repül, mert el akarja érni a célját, az ember pedig tudja, hogyan érje el célját; tudja azt, hogy ember legyen minden körülményben. Mit céloz meg életünkben a vallási cselekmény? Ezt vagy egyebet? Ha ezt célozza meg, ha erre nevel, ha arra, hogy az Atya áldottai legyünk, akkor – akarja a vallási cselekményt. De ha nem erre nevel, ha az ellenkezőjére nevel, akkor aligha van az ember életében átkosabb, mint a vallási cselekmény. S a történelem azt mutatja, hogy a vallási cselekmények bizonyultak az egymást gyilkolás, a kard leghatasosabb élezőinek. Nem mondok példákat, csak utalok arra, hogy a háborúk mindig vallásháborúk is, s az ütközet előtt megáldoztunk, hogy sikerüljön a gyilkosság. És mind a két oldalon, akkor is, ha keresztények vagy katolikusok voltak a másik oldalon is.

Van még egy harmadik mondatom is: *Isten meg sem különbözteti életünk vallási és nem vallási cselekményeit.* Istent nem érdekelheti ez. Istent csak az érdekelheti, hogy az életünk szolgálatában áll-e annak, ami istennektetsző. Szolgálja-e az életünk a jót, a szeretetet? S ez olyan nyilvánvaló, hogy nincs, aki a szívében erre az állításomra nem mond igent. S most következik a legborzasztóbb mondatom: Aki erre az igazságra felhívja embertársai figyelmét, annak óhatatlanul a Golgotán van a helye. Utána meg kitalálunk értelmetlenségeket. Olyat, hogy Istennek volt szüksége erre a Golgotára, erre a gyilkosságra. Istennek, aki csak a Golgota által engesztelődik ki az emberiséggel. Ha van istenkáromlás más is a világon, ennél nagyobb bizony nem lehetséges.

S ezek után már rátérhetünk mai ünnepünk közvetlen tárgyára. Életének utolsó vallási cselekményét Jézus arra használja fel, hogy kiegészítse a báránylakomát azzal, hogy a vacsora maradékát a saját teste- és véreként nyújtja tanítványainak. S amikor a tanítványok elfogadják azt, még mondja nekik, hogy ezt ti is tegyétek az én emlékezetemre. A szöveg világos. Azért tegyük, hogy emlékezzük Jézusra. Minek emlékezzünk rá? Mert a boldogságunk, mert az örök életünk fordul rajta, hogy erre emlékezzünk. Lehet tennünk és nem emlékeznünk? Lehet tennünk és csak arra emlékeznünk, hogy Jézus kiegészítette a báránylakomát teste és vére nyújtásával. Ez esetben emlékezésünk egy gyümölcstelen vallási cselekmény volna csupán. Gyümölcsöt csak akkor hoz az emlékezés, ha Jézusra, Jézus életére, a tanítására emlékezzünk; arra, hogy mindannyian szeretni lettünk, és hogy mindannyiunknak Jézus tanítványává kell lennünk. Ez az élethivatásunk, erre kell használnunk azt az időt, amit kaptunk Istentől – erre kell emlékeznünk, amikor szentáldozáshoz járulunk.

Ha már magyarok vagyunk, el kell még mondanom azt is, hogy őseink jó ezerszáz esztendővel ezelőtt, mielőtt a Kárpát-medencébe belovagoltak, a hét törzs vezérei vérüket eresztették egy kehelybe, s utána ittak belőle mindnyájan: vérszerződést kötöttek egymással. Életre-halálra. Volt vérszerződés az utolsó vacsorán is. A szerződés, a szövetség szót Jézus az evangéliumok tanúsága szerint, csak egyetlen alkalommal vette ajkára – itt, az utolsó vacsorán: *Ez az én vérem, a szövetségé... Ez a kehely a szövetségé az én véremben.* Jézus megitatja a vérével tanítványait. A szövetségnek ezzel a tanítványok is részesei lettek. Kivel kötöttek szerződést, szövetséget? Istennel. Mire kötöttek szövetséget? Hát arra, amit Jézus tanított, ami a tanítványok életének legfőbb célkitűzése, tartalma lesz. Az utolsó vacsora jelképes, azaz vallási cselekményének értelme, hogy életünk egésze, a biológia, a családi, a foglalkozási tehát a nem vallási időfelhasználásunknak egésze is az Isten ügyének szolgálatában álljon.

Nem kevesebbet mondok ezzel, mint azt, hogy Jézus tanítványainak az életében nincs profán és nincs vallási élet. Felkelésünktől kezdve lefekvésünkig, lefekvéstől felkelésig életünk minden mozzanatának Isten szolgálatában kell állnia. Kell, mert kivétel nélkül mindannyian Isten választott gyermekei vagyunk. Nincsen kimenőnk, nincsen szolgálaton kívüli időnk. Istennek sincs szabad ideje, amelyben nem viseli gondunkat. Egész élete abban áll, hogy hazavár bennünket. S a mi egész életünk is az ő élete, és nincs más dolgunk, minthogy készüljünk Isten örömére Isten gyermekeiként megjelenni színe előtt, hogy folytatódjék életünk az ő mennyei országában örökkön öröké. Amen.

Piarista köz, 2007. június 12.

Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. Ez az egyetlen hely az evangéliumokban, amely Jézus vágyairól beszél. Az evangélisták ritkán adják Jézus ajkára e szót. Ugyancsak Lukács beszél arról, hogy éhségében a tékozló fiú vágyódott megtölteni gyomrát a disznók moslékával, a koldus Lázár pedig vágyódott jóllakni a gazdag asztaláról lehulló morzsákból, de nem adtak ezekből sem a tékozlónak, sem a koldusnak (15,16; 16,21). Lukács számol be arról is, hogy Jézus ezeket mondta egy ízben tanítványainak: Jönnek majd napok, amikor vágyódnátok látni egyet az Emberfiának napjai közül, de nem láttok (17,22). Máté evangéliumában pedig ezt halljuk Jézustól: Bizony, bizony mondom nektek, hogy sok próféta és istennektetsző vágyódott látni, ami ti láttok, de nem látták, és hallani, amit ti hallotok, és nem hallotta (13,17). Meg ezt is olvassuk a Hegyibeszédben: aki asszonyra néz, hogy megkívánja őt, már paráználkodott vele a szívében (5,28). Márknál is találunk egy egyetlen helyet a tövisek közé hullott magról: ezek meghallják az ígét, de az élet gondja, a gazdagság csábítása, vagy egyéb dolgok megkívánása megfojtja az ígét, úgyhogy ez sem hoz termést (4,19). S végül ugyancsak egyetlen ízben megtaláljuk szavunkat János evangéliumában is, ahol jeruzsálemi ellenfeleinek mondja Jézus: a ti atyátok az ördög, tőle származtok, és a ti atyátok vágyait kívánjátok teljesíteni (8,44).

Összesen ezeken a helyeken találjuk Jézus ajkán a vágy, a vágyódás szavát. Kik vágyódnak e helyeken? A tékozló, a koldus, a tanítványok, a próféták, az istennektetszők, az asszonyra nézők, a tövisek közé eső maggal példázott hallgatói az ígének, jeruzsálemi ellenfelei s azok atyja, az ördög. Megkérdem, hogy mikre vágyódnak, akik vágyódnak. Hát jókra és rosszakra. A jók: a még oly igénytelen táplálék, a Jézust látás és a Jézust hallás. A rosszak pedig: a más asszonyára, a gazdagságra, az ördög vágyainak a teljesítésére vágyódás. Ezek után pedig azt kérdezem, hogy valójában mi is ez a vágy. Hát a tudat három törekvésének: az értésnek, az akarásnak, az érzésnek egyike – az utolsója. Olyasfajta érzés, amelyet úgy is mondhatunk, hogy adott esetben nagyon is akarjuk és a szívünkkel, az érzelmeinkkel is akarjuk, amit akarunk: vágyunk rá.

Mindezek tisztázása után végezetül megállapíthatjuk, hogy csak egyetlen ízben találkozzunk e helyeken Jézus vágyaival. Egyetlen esetben, de kiemelt intenzitással. Ezt jelöli a szó ismétlése: *vágyódással vágytam*. Mi indokolja ezt a kiemelést? Indokolhatja, hogy báránylakoma évenként csak egyszer van? Karácsony is egyszer van évenként, de ez még nem indokol talán ilyen kiemelt stílusfordulatot: vágyva vágytam rá. Sokkal inkább az magyarázhatja ezt az ismétlést, hogy Jézus tudja, hogy ez a vacsora lesz az ő utolsó báránylvacsorája a tanítványokkal: Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. Csak ez? Nemcsak ez, hanem még valami egyéb is. Történni fog ezen valami, ami nem történt meg a korábbi évek alighanem szintén közösen elköltött báránylakomáin. Mi? A lakoma kiegészítése azzal, hogy nyújtja nekik annak végén a kenyeret és a bort a maga testeként és véreként, s az ő javukra. Ez az én testem, amelyet értetek adok... a vérem, amelyet értetek kiontanak.

S itt most álljunk meg egy pillanatra. Ha még sokkal fiatalabb volnék, alighanem írnék egy Jézusi Értelmező Szótárat, melyben ábc-rendben sorra venném az evangéliumok Jézus ajkára adott szavait, s ebből a könyvből már készen is volna egyetlen szócikk: a *vágy-vágyódik* szóról írott, csak ki kellene másolni a fentiekből.

101. NYÁRVÉGI NAPLÓ

2007. szeptember

Piarista köz, 2007. szeptember 1.

Megkértek még a nyár elején, hogy tartsak egy lelkigyakorlatot fiataloknak. Nagy merészen elvállaltam. Készítettem is rá öt elmélkedést, el is vittek rá. A közepén otthagytam őket. Nem bírtam magamat meg a közel 40 fokos hőséget. De az elmélkedéseket azért odaadtam nekik. Azt elolvasták, s épültek belőlük, ha tudtak. Itt következnek sorban, egymás után. Bevezetésül csak annyit, hogy ez tellett tőlem ezen a nyáron.

1. Ha Isten apa/anya volna...

(Isten = Úr, és kegyelmez?)

Ha Isten apa/anya avagy anya/apa volna, s bajba kerülne gyermeke, feltétlenül segítene rajta. Tegyük fel most, hogy a gyerek nagyon nagy bajba kerül, a legnagyobb bajba, egész léte végső bajába. Abba, hogy nem üdvözülhet. Abba, hogy soha nem tud visszakerülni szüleikhez, elkárhozik szegény, mert az istenellenes ördögi hatalom csapdájába kerül. Mit tesz érte az Isten, aki anya/apa? Hát azt, hogy megtesz érte minden tőle telhetőt. Anyámtól hallottam: Akkor inkább én haljak meg, de a gyermekem jöjjön világra! Ez akkor volt, amikor negyven esztendősen immár hetedik gyermekét hordozta, s az orvosok azt mondták neki, hogy az életét kockáztatja, ha nem engedi megszünteti terhességét.

Ha Isten anya/apa, nem is kerülhet ekkora bajba a gyermeke. Nem, mert az Isten – Isten! És ennek folytán a Sátán csak az ő teremtménye, akinek ő parancsolni tud, s az nem árthat Isten gyermekének ekkorát. Teljes abszurdum, hogy a gyerek ne tudjon hazamenni; az, hogy a Sátán martalékává legyen. Anya/apa ennél sokkal jobban vigyáz a gyerekére; az anya/apa-féle Isten által létrehozott világban ekkora baj nem is érheti a gyereket. Ha érheti, akkor az Isten nem anya/apa. Nem érheti sem a gyerek hibájából, sem valamelyik nagyszüleje, őse akármiféle vétkeből.

Jézus is hallott ennek az ellenkezőjéről. De egy szót sem ejtett ősszüleink vétkeiről. Még csak ki sem ejtette száján Ádám/Éva nevét. Így aztán Lázár, a koldus, nyugodtan eljuthatott Ábrahám kebelére – még a megváltónak nevezett golgotai halál előtt. Ugyanígy a Jónás-korabeli niniveiek is – bűnbánatuk erejében – könnyebben készülhetnek az ítéletre, mint Jézus kortársai, akik nem tartanak bűnbánatot, pedig nem is akármiféle Jónás buzdítja őket erre; hanem Jézus maga. Jézus Istene olyan Isten, mint anyám/apám is volt. Sarokba állított, ha valami rosszat tettem, s pár perc múlva, bűnbánatot tartva, bocsánatot kérhettem. S utána már minden rendben volt, mehettem dolgomra: tovább játszani. El volt minden boronálva. El, mert anya/apa voltak a szüleim.

De hát Jézus is ismerte a Teremtés könyvét, tudott ősszüleink vétkeiről, a lángoló pallosú kerubokról, a kiűzésről Éden kertjéből. Persze, hogy ismerte, hiszen hallhatta eleget a történetet Máriától, Józseftől, akik szintén hallották azt a maguk szüleitől. El is hihette mindezt a Jézus nevű – gyermek. Azután Jézus férfikort ért, s elindult unokabátyjához alámerülni a Jordán vizében. S keresztemelkedése után belül, a szívében, hangot hallott: *Te vagy az én szerelmes fiam, akiben nekem kedvem telik.* Hallhatott volna egyebet is. Például ezt: Én, az Úr, Izrael Istene, kiválasztalak téged, hogy hirdessed dicsőségemet. Vagy valami olyasfélét, amit Isten tolmácsai hallottak, amikor elkezdtek prófétai pályafutásukat. Például ezt: Az Úr Lelke van rajtam... Nem ilyet hallott. S amikor ellenfelei szembesítették Jézust Izrael megszentelt vallási hagyományaival, csak ennyit mondott: *Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók...*

Hoppá! S ezzel Jézus átlépett a megszentelt hagyományokon. Nagyon rossz véleménynel volt ezekről: „hiábavalóan tisztelnek, mert tanaik, amelyeket hirdetnek, csak emberi parancsok. Az Isten parancsait nem tartjátok meg, de az emberi hagyományokhoz, a korsók és poharak megmosásához és sok ehhez hasonlóhoz ragaszkodtok. Szépen semmibe veszitek

Isten parancsát, hogy hagyományotokat állítsátok a helyére. Mózes azt mondta: 'Tiszteld apádat és anyádat' és: 'Aki gyalázza apját és anyját, az halállal lakoljon.' Ti viszont ezt mondjátok: Ha valaki azt mondja apjának vagy anyjának, hogy Korbán, azaz áldozati ajándék az, amivel segíthetnélek, már nem engeditek meg neki, hogy valamit is tegyen apjáért vagy anyjáért. Isten szavát érvénytelenítitek hagyományotokkal, amellyel azt átadjátok. És sok ehhez hasonlót tesztek."

Most pedig lépjünk egyet! Jézus nem volt nagyon vallásos. Ennek bizonyítéka, hogy a Tizenkettőnek figyelmeztetnie kellett őt: Taníts minket imádkozni, mint ahogy János is tanította tanítványait. Jézus hajlott a jó szóra és mondta: *Amikor imádkoztok, ezt mondjátok: Atyánk, szenteltessék meg a te neved...* Hogyan találjuk ezt az imádságot imakönyveinkben? Hogyan is? Hát így: **Az Úr imádsága.** Ez a második hoppá szövegemben. Nem Jézus nevezte el így imádságát, amely ezzel kezdődik: Atyánk, szenteltessék meg a te neved! Még Atyját sem mondta Úrnak, hát még saját magát. Jézus korában is udvariassági forma volt a férfiakat Uramnak szólítani, csak úgy, mint ma a *Mister*, a *Monsieur*. Szólították őt is olykor így, s nem tiltakozott ellene. De Istent nem szólította ezzel a szóval. Magát sem nevezte ezen a néven. A Tizenkettőt sem uraztatta másokkal, maga sem mondta őket úrnak. Jézus szótárában ez az *úr* szó a világ fiai számára fenntartott részlegbe kerül.

Isten? Ő az Atya: *Atyátoknak se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti atyátok, aki a mennyekben van.* Jézus? Ő a mester, a tanító: *Tanítónak se szólítsatok senkit, mert egy a ti tanítótok.* A Tizenkettő? Ők csak testvérek, az Atya gyermekei: *Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok.* Ezek pedig a jézusi szótár Isten Országá számára fenntartott részlegéből valók. Nem tekerem gondolataimat tovább: Azt az Istent, akinek a gyermeke a fent említett nagyon nagy bajba került, úgy hívják, hogy *Úr*. Ezt az Istent nem látta senki. E mondatot János fogalmazta meg evangéliumának prologusában. A nem láthatjuk Istent megnevezni – az ember tiszte; a giliszta meg a katicabogár képtelen reá. Már most hogyan nevezze meg az ember az Istent, akit a mindenség és a maga végső okának tud? Mondhatja égi, mennyei ősenek. Mondhatja égi-mennyei apjának/anyjának. Mondhatja égi, mennyei urának. Vagy gondolhatja törzse-nemzete ősenek, apja/anyjának s urának. Ha jól körülnézünk az emberi nyelvek birodalmában, megtalálhatjuk ezen megnevezések megfelelőit.

Az *ős*-megnevezés etikailag színtelen. Az *apa/anya* és az *úr* megnevezés már nem az. Szolimán szultán azzal indult Mohács alá, hogy ha egy *úr* van az égben, legyen egy *úr* a földön is: ő, Szolimán. Az apáknak/anyáknak viszont nincs szórólapátjuk, s olthatatlan tüzük a pelyva számára, mint Keresztelő János Istenének. Kardja, ágyúja sincs, mint Szolimánnak. Azért nincs, mert az anyáknak/apáknak csak gyermekük van, s azokat nem akarják szórólapátra tenni, mert gyerekeik között nem ismernek pelyvát, melyet el akarnának égetni. Karddal s ágyúval sem akarnak rendet teremteni gyermekeik között. Hiszen a gyermekeik! Egészen más a helyzet, ha az *Úr* nevet adjuk Istennek. Az uraknak vannak hatékony eszközeik a maguk uraságának biztosítására. Isten pl. Izrael istene és ura, s ez az *úr* a tengerbe tudja fojtani a fáraó seregét, s tíz csapással biztosítani tudja népének kivonulását, s hogy az száraz lábbal mehessen át a Vörös tengeren.

Van valami alapvető különbség az *apa/anya* és az *úr* között. Apja/anyja mindenkinek van. Az *úr* csak szeretne mindenkinek az ura lenni. De nem sikerül neki. Miért? Mert az *anya/apa* egyetemes fogalom, s az *úr* nem az. Ha urat mondok, megjelenik tudatomban azonnal az is, aki nem-úr – a rabszolgától a jobbágyon keresztül a bérmunkásig. Ha urat mondok, megjelenik tudatomban Szelim szultán meg a mi Mátyás királyunk s a Föld valamennyi uralkodója. Minden *úr* csak valakik fölött *úr*, és csak valameddig. Addig, amíg ki nem rázza őt valaki, egy másik *úr* a maga uraságából. Az *anya/apa* nem ilyen. Az *apa/anya* olyan méltóság, amely el nem vehető az embertől.

Sajátságos, hogy bizonyos kultúrák és vallások mégis az *úr* megnevezést adták az Istennek. Keresem ennek az okát. S abban találok meg, hogy fölibe akarunk kerülni a többi

embernek. Kinevezzük Istent a törzsünk, nemzetünk Istenének. Megállapítjuk, hogy a pogányok istenei nem is istenek, csak a mi törzsünk istene az egyedül igaz, a valóságos Isten. Tele vannak ezzel az istenképpel az Ószövetség zsoltárai. Az ember valamire akar jutni. Fiatalságom egyik filozófiatanára, a piarista Kornis Gyula, *aszcedizmusnak* nevezte ezt a törekvésünket: azaz többre – följebb – akarunk jutni, mint a másik ember. Csinálunk tehát magunknak istent is, aki legfelülről igazolja ezt a törekvésünket. Nemcsak a zsidók istene ilyen. A magyaroké is. *Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére.* Nesze neked, te cseh, rác vagy akármelyik más nép. Abba kell hagyni ezt a valakiknek kiváltságot biztosító istenképet. Vissza kell térni Jézushoz, akinek olyan istene van, aki szeretné azt súgni mindannyiunknak: Te vagy az én szerelmes lányom/fiam, akiben nekem jó kedvem telik.

Tegyük mérlegre a mi kereszténységünket, annak az istenképét. Nem Jézusét, hanem a keresztény hitletétemény istenképét. Valljuk, hogy csak egyetlen Isten van. Milyen ez az Isten? Betudja nekünk Ádám-Éva engedetlenségét, s ezért haragszik ránk. Kiválasztja Izraelt, s népévé teszi azt, aki körülmetélkedik. Jézusban hatálytalanítja az Izraellel kötött szövetséget, s Jézus engedelmisségét betudja nekünk istennektetszésül. Tehát maga az Isten tesz meg bennünket bűnösöknek, bár nem vétkeztünk ősszüleinkkel együtt, az Isten tesz bennünket istennektetszővé, mert körülmetélkedünk, majd hatálytalanítja ezt, s akkor leszünk istennektetszővé, ha megöntjük a bubát az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. Mindennek az a vége, hogy mi keresztények vagyunk azok, akik egyedül ismerjük az igaz Istent, s ez az igaz Isten tudja be nekünk Ádám/Éva vétkét és Fia golgotai szenvedésének érdemét is. Minderre csinál a páli teológia egy műszót, s ez a műszó – a kegyelem.

Egy apa/anya nem kegyelmez a gyermekének, csak megbocsát, mint a tékozló fúnak az apa. Az urak kegyelmeznek: halálra ítélnék, s aztán kegyelmet gyakorolnak, s életfogytiglani börtönre változtatják át az ítéletet, mint pl. Jean d'Arc esetében is. S ez a szó lett a keresztény vallásnak talán legrangosabb kifejezése, s észre sem vesszük, hogy milyen gondolati pályát kellett befutnia Szent Pálnak ahhoz, hogy a kedv, a kellem, a báj görög istennőitől (a khariszoktól) elorozza ez a szót, s megcsinálja belőle azt a keresztény teológiai terminust, fogalmat, amely előtt kétezer esztendő óta illik minden kereszténynek hasra esnie. A kharisz, magyarul a kegyelem, ez a szó. Nincs szó, amely idegenebb volna Jézustól, mint ez a kegyelem. Egy isten, aki apa/anya, nem kegyelmez a gyermekének, hanem megjutalmazza őt. Megfizet azoknak, akik dolgoznak szőlejében! Megjutalmazza bűnbánata miatt a bűnbánót is: felöltözteti tékozló fiát, s leöletti a hízott borjút. Nem azért fogad minket Magához, mert Káifás kivégeztette a fiát, s Jézus elviselte ezt a borzalmat. Feltámasztja a Fiát, s várja magához Fiának minden igaz követőjét. S ahhoz, hogy Fia igaz követője legyünk, be kell iratkoznunk valamelyik keresztény vallásba, pl. a római katolikusba? Dehogy is kell. Az ember tudja, hogy mit kíván tőle az őt létbe szólító Isten. Honnan tudja? Hát a szívéből, a lelkiismeretéből, amelyik megmondja neki, hogy mit kell tennie. Mit tud meg? Hát azt, hogy jó leánynak, jó fiúnak kell lennie; apa/anya jó gyermekének. Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent – mondja Jézus Máténál a Hegyibeszédben.

Jézus beszél arról is, hogy az Isten irgalmas. A szentmise bevezető bűnbánati részében szerepel a kérés, hogy Isten legyen irgalmas hozzánk. Amikor görög nyelven énekeljük, halljuk háromszor is: *eleison*. Van egy nyolc nyelvű misekönyvem. A latin nyelvű le sem fordítja, csak mondja háromszor görögül: *eleison*. A másik hét (francia, olasz, spanyol, portugál, angol, német, holland) már lefordítja a maga nyelvére: *prends pitié, pieta, ten piedad, tende piedad, have mercy, erbarme dich, ontferm U*. S a magyar mit csinál? Kétszer lefordítja, s a közepébe berak valami egyebet. Így: *irgalmaz, kegyelmezz, irgalmaz*.

Egy jóbarátom közölte velem valamikor, hogy őt nagyon zavarja ez a rimánkodás Istenünkhöz. Ha háromszor hallaná a kérést, hogy Isten legyen hozzánk irgalmas, akkor ez aligha zavarná, hiszen ő is bűnös ember, s még apa is. Tudja, hogy szükségünk van –

szülőnek, gyereknek egyaránt az irgalomra. Mi ez? Minden szülő irgalmas a gyermekéhez, nem tud irgalmatlan lenni vele szemben. S ez nem azt jelenti, hogy a rosszat, a bűnt nem látja bűnnek. Mi magunk sem tudjuk a bűnünket másnak látni, mint bűnnek. Nincs mód átvernünk magunkat. Minden ember, az ateista is, tudja magáról, hogy vétkezik, s mondhatja: hazudtam, loptam, csaltam, s bizony nem tartom érdemnek azt a rosszat, amit tettem. Isten is lát bennünket, s nagyon is akarjuk, hogy legyen megértő velünk szemben. S Jézus meg is erősít minket ebben: *Legyetek irgalmasok, ahogyan mennyei Atyátok is irgalmas!* Az Isten jutalmazó Isten. Jól esik neki adni. Nekünk is jól esik, ha jutalmat kapunk, s reménykedünk az Isten örök jutalmában is. *Nagy lesz a jutalmatok a mennyben* – mondja Jézus azoknak, akikről minden rosszat elmondanak az emberek a Hozzá tartozásuk miatt. De mivel az Isten anya/apa, ezért csak jutalmaz és irgalmaz, s nem kegyelmez, mert ez az urak szakmája, akik főleg nem kegyelmeznek. Az Isten pedig nem úr, s nem is kegyelmez.

Piarista köz, 2007. szeptember 2.

2. Közösség nélkül nincsen Isten Országa

A zsidók Jézus korabeli társadalma szabad emberekből állott: szegények és gazdagok voltak benne, rabszolgák nem. Országukat a környező nagyobb országok fejedelmei rendre meghódították: Jézus korában a Római Birodalom szíriai provinciájának egy része volt. A zsidóság ezt rendkívüli, s az Isten akaratával meg nem egyező állapotnak tartotta. Bármikor hajlandók voltak fellázadni nemzeti függetlenségük érdekében. Várták a Messiást, aki felszabadítja őket. Úgy gondolták, hogy a Messiást Isten küldi, ha a zsidók méltók lesznek rá. A mózesi törvény megtartásával tehetik magukat méltóvá. Azaz ha vallásuk szerint élnek. A kenyérszaporítás után azért indul ötezer férfi Jézus felé, hogy királyukká tegyék őt. Jézus kitér előlük, s másnap a kafarnaumi zsinagógában végleg kiábrándítja őket magából: ő nem áll Mózes vonalában, tőle nem várhatják politikai függetlenségük kivívását.

A Jézus korabeli társadalom hasonló volt a mi mai társadalmunkhoz. Pártok voltak benne. A szadduceus volt a leggazdagabbak pártja. Kaifás, Heródes s az írástudók egy része ebbe tartozott: jó viszonyban voltak a Birodalommal és annak helyi képviselőjével, Pilátussal. Kaifás úgy gondolta, hogy jobb, ha Jézust elintézi, mint ha nyakukba szakad újra valami megtorlás a Birodalom részéről. A farizeusok adták a vagyoni középírást, ők is kiegyeztek a politikai valósággal, de Jézust is meghívták azért magukhoz vacsorára. A harmadik párt a szegények pártja volt, a zelótáké, a szikáriusoké. Ők akarták leginkább, hogy megszabaduljanak a római igtól, s természetesen a Rómát kiszolgáló honfitársaiktól is. Ezek közé tartozhatott a Jézust királlyá tenni akaró ötezer férfi is.

1989-ig megvolt a Bokor politikai elköteleződés nélkül is. Utána egyre többen és többen gondolták úgy, hogy be kell szállnunk a politikai arénába. Voltak közülünk, akik úgy gondolták, hogy támogatni kell azokat a pártokat, amelyek elsöprik az útból a félszázados szovjet megszállás haszonélvezőit. Voltak, akik csak szavazati jogukkal éltek ennek az érdekében. Voltak, akik semmiféle közösséget nem akartak vállalni nemzeti és egyházi jelszavakat használó pártokkal. Voltak, akik azt képviselték, hogy a Bokor tagjai ne is éljenek szavazati jogukkal. Az elmúlt ősön magam is megszólaltam: Ne menjünk a Kossuth térre! Nem kevés testvérünkből ez heves ellenkezést váltott ki.

Társadalmunkat úgy látom, hogy megtalálható benne a Jézus korabeli társadalom három pártja. Az első alkotja az 1990-ben a szovjet csapatokat kivonulásra bíró nagytőke hatalmát támogatóké, akiknek már három választáson sikerült megszerezniük a győzelmet. A másodikat alkotja a két választást megnyerők szavazó bázisa, amely a nagytőke hatalmát kevésbé akarja minstől kiszolgáltatni. A harmadikat azok alkotják, akiknek reményük van arra, hogy megfordítják a történelem szekerét: szentkoronát, Trianont, ősi magyar hitvilágot, a teremtés ősmagyar nyelvét s hasonlókat emlegetnek. Az elsőnek Jézus korabeli megfelelője a szadduceus, a másodiké a farizeus, a harmadiké a szikárius párt.

Jézus azért tudta mindezekről a pártoktól távol tartani magát, mert tele volt a lelke Izrael elveszett juhaival, azaz Isten Országával. Jézus tanítványait a 70-ben levert jeruzsálemi felkelés után a tengerparti Jamniába költözött farizeusi túlélők maradéka kiközösítette a zsidó vallásból és az ezzel azonos zsidó nemzetből is. Ezeket a tanítványokat aztán a Római Birodalom már nem mint zsidókat üldözte, hanem mint istenteleneket, akik nem ejtenek tömjénaszemet a császárok istenségének felállított oltárokra. Nem voltak istentelenek, hanem türelmetlenül várták Jézus második eljövételét. Megéltek így jó két vagy két és fél századot, s amikor Konstantin kiadta a 4. század elején a türelmi rendeletet a keresztények javára, Eusebius, a konstantinápolyi pátriárka, úgy üdvözölte őt, mint akivel elkövetkezett számukra a jézusi Isten Ország. A keresztények nem tiltakoztak az üdvözlés ellen. Elgondolható ebből, hogy mennyi maradt meg a keresztények tudatában abból, amit Jézus tanított. A 4. század második felében császári rendelet tiltja be a pogány iskolákat, s a kereszténység államvallássá lesz. Ha ezután a császár ariánus, gyilkoltatja a katolikus eretnekeket. Ha pedig katolikus a császár, gyilkoltatja az ariánus eretnekeket, s a keresztények részt is vesznek a gyilkolódásban. A katolikus ókor legnagyobb egyházatyja, Szent Ágoston is császári hadsereggel gyilkoltatja afrikai püspökségének donatista eretnekeit. Ezt is természetesnek tartják a keresztények, miközben nem győzik buzgón Jézus tanítványainak mondani magukat.

A hatodik században a germán népvándorlás ereje megdönti a nyugatrómai birodalmat, s a véres keresztény verekedéseknek fölibe nő a germánok maguk közti verekedése, természetesen változatlanul az egy Isten, s annak egy Fia, Jézus nevében. A frank fejedelem 18 véres csatában legyőzi s megkeresztelteti a pogány szász törzseket, s Róma püspöke ezért keresztény császárrá koronázza őt. A tizedik-tizenegyedik században sor kerül más népek megkeresztelésére is, a miénkre is. És Árpád unokájának unokája a maga szent jobbával s a Szentlélek vezetése mellett négyfelé vágatja, megvakítatja stb. a trónkövetelőket. Később Muhinál, Mohácsnál a kalocsai érsek vezeti a magyar apostoli királyság seregét. Azért apostoli, mert mellékesen István tíz püspökséget is alapít, s ő maga nevezi ki azokba a püspököket. Majd századokon keresztül harcolunk a kereszténység védőpajzsaként a mohamedán törökök ellen, aztán keresztény Habsburg királyaink ellen, végigcsinálunk két világháborút. A történetem azzal végződik, hogy 1942 nyarán magam is tábori lelkészi tanfolyamot végzek, s utána hív hadtestvezető lelkész rendtársam a Donhoz, s én igent mondok neki: Beszélj az előjáróimmal! S ha valaki akkor Bokor-zöldségekkel próbált volna traktálni engem, átmentem volna mint ön- és közveszélyes elől az utca máik oldalára.

Nemcsak én voltam süket és hülye. Süket és hülye volt az egész európai és magyar történelem. A Bokor pedig évtizedek óta megírja a maga *Közös dolgait*, s az mindig azzal kezdődik, hogy *Megkérdőjelezzük önmagunkat*. Már vagy tizenöt éve nem én írom, s csak Nektek kérdőjelezem most meg önmagunkat. Teszem. Biztos, hogy az elmúlt 1700 esztendő volt Jézusra süket és vak? Biztos, hogy 1945 után mi, a Bokor fedezte fel a jézusi spanyolviaszkot? Biztos, hogy nem Jézus volt a hülye? Biztos, hogy nem lett a Bokor áldozata annak, amit az evangélisták leírtak Jézusról? Biztos, hogy nem azzal kísérletezünk, ami nem lehetséges? Biztos, hogy egyedül mi értjük azt, amit az Isten akar? Nem kérdezem, hanem állítom: hogyha öt századdal korábban mondom el csak annak a tizedét is, amit az elmúlt hatvan évben elmondtam, ezért a tizedért is máglyán égettek volna el, mint Jakob Huttert elégették 1527-ben az innsbrucki székesegyház mellett megépített máglyán. Biztos, hogy nem kell megköszönnöm a felvilágosodásnak, hogy kiverte Jézus főpapjainak a kezéből a máglyagyújtó gyufát, s ennek következtében valahogy mégiscsak életben maradtam? Mi ez a nagyvonalú jézusi kivonulásunk társadalomból és politikából? Arisztótelész *Politikája*, Rousseau *Társadalmi szerződése* minden ember szent kötelességének vallja a társadalmi elköteleződést.

Elég a kérdésekből. Válaszolok rájuk. Amit válaszolok, azt nem tudom, hanem hiszem. Azzal a hittel, amely több mint tudás. Tudom, hogy $a^2+b^2=c^2$, de utána csak azt mondom,

hogyan és? Amit válaszolok, az az én meggyőződése. Jó 60 éve mondom a meggyőződésemet, s több mint félszázada az államügyész emiatt kért fejemre kötél általi halált. Többször megkérdezték már tőlem testvéreim, hogy mit vonok vissza abból, amit életem során elmondtam, s le is írtam. Válaszolok rá: Semmit a lényegből. Honnan ez a biztonságom? Kettőből. Az egyik az, hogy Jézus nem volt hülye. Ezt meg honnan tudom? A másiktól. Csak abból, hogy ugyanezt a jézusi lényegét hallotta Hermész Trismegisztosz, Szókratész, Buddha, Lao-ce meg talán Hamvas Béla is. Hogyan hallhatták? Úgy, hogy ez van beírva az emberi lélek mélyére. Ezt hallja mindenki. Mindenki azt hallja, hogy légy jó kislány, légy jó kisfiú. S csak hazudhatja, hogy valami egyebet és mást hall. Mózes és Kölcsey meg még magam is, amikor átmentem volna az utca másik oldalára, én is hazudtam? Talán, talán csak semmiképpen sem akartam meghallani az ellenkezőjét annak, ami társadalmi közmegegyezés volt, Arisztótelészé és Rousseau-é is, hogy a jónak bizony győznie kell. S ezt az Isten is akarja, mert bizony belefojtotta a fáraó seregét a Vörös tengerbe, s bizony Isten hozta fel őseinket Kárpát szent bérére, és sehonnai bitang ember, akinek drágább rongy az élete, sem hogy kimenjen a Donhoz. Nem akartam hallani én sem, amit Jézus és az említettek egy áldott pillanatban hajlandók voltak meghallani.

Válaszoltam. S ezek után mondom, hogy csak akkor megyek a Kossuth-térre, *ha sikerül visszahülyülnöm a jézuselőtti szintre*. Elmondtam ezt a mondatot egyik kisközösségemben. Volt, aki azt mondta rá, hogy ő már visszahülyült, s volt, aki kikérte magának a mondatot, melyet én csak egyes szám és első személyben mondtam. A politikai elköteleződés folytán megszületett a Bokorban is az éles lövészet helyzete.

Így van ez rendjén? Nálunk is be kell következnie annak, hogy valami győztes olyanként üdvözlünk majd, mint akivel eljött az Isten Országá? Vagy nekünk pasliznunk kell továbbra is a Golgotánk felé? Már mért kellene? Csak azért, mert Jézusnak sem sikerült elkerülnie az övét, bár alighanem jobban csinálta a maga dolgát, mint amennyire mi csinálni tudjuk a magunkét. Mit csinált? Nem szavazott egyik pártra sem, csak csinálta azt, amit Isten Országának gondolt. Ha nem csinálta volna ezt, biztosan beállt volna a három párt egyikébe.

A tétel az: ha a Bokor megtalálja, amit ma Isten Országá címen csinálni kell, akkor abba maradhat az éles lövészet. Ha nem találja meg, az éles lövészetünkkel széjjellőjük a Bokor megmaradt mai maradványát. Mi lenne az, amit meg kellene találnunk? 1989-ig csináltunk nagycsaládot 16 gyerekig menően, társadalmilag alulértékelésűtünk, mert nem iratkoztunk be a Pártba, s találtunk magunknak felvevő, táplálkozó közösséget is és leadó közösséget is, amelyben mi igyekeztünk táplálni testvéreinket. Az úgy nevezett rendszerváltozás után 17 évvel megállapíthatjuk, hogy mindez nem elég, mert ma sokkal kevesebben vagyunk, mint 17 évvel ezelőtt.

Mi lenne az elég? Mindaz, amit az előző félszázadban csináltunk és az, amit az előző félszázadban nem valósítottunk meg a Jézustól kapott példaéletben. Ez a meg nem valósított valami: Jézus élet- és vagyonszerzésben élt a Tizenkettővel. Ennek folyománya lett a jeruzsálemi vagyonszerzés, amelyben nem mondott senki semmit a magáénak, mert mindenük közös volt. Ennek további folyománya volt, hogy a vasárnapi eukharisztia olyan mértékű szabad közadakozással kapcsolódott, hogy a keresztények a Római Birodalomnak megoldották a szegénygondozási feladatát, amelyet az állami szervek nem is gondoltak a maguk dolgának. Ez a hétről-hétre ismétlődő pénztárcába nyúlás alighanem az egyház jelentős toborzó erejének is bizonyult.

Mi lenne ezeknek a jeruzsálemi és azon kívüli gyakorlatoknak megfelelője korunkban és hazánkban, ezt kitalálni, alighanem egyik jelentős feltétele annak, hogy legyenek a Bokornak további nemzedékei, azaz hogy életben maradjunk és tovább tudjuk adni azt, amit a Bokor előttünk járt első és második nemzedéke kimunkált. Biztos, hogy ezt kitalálni nem azoknak a dolga, akik már hazafelé mennek. De hogy lássátok részemről a segítő jószándékot, mondom azt, amit mondani tudok.

Jézus azzal, hogy otthagyta názáreti faipari üzemét, hogy pályát változtatott, s adományokból élő vándortanító és gyógyító lett, kivonult a Tizenkettővel együtt a társadalmi lét megszokott és általános akkori formájából. Jézus valami mást kezdett, mint amit kortársai csináltak. Nem ment az esszénusok közé Qumránba, hanem a társadalmon belül maradó életformát választott. Köreinken belül ennek megfelelő gyakorlat, vagy csak kezdete annak: a falura költözés, akár közösségben, mint a bányaiak esetében, akár családiról mint pl. Miklovitzék vagy Döryék esetében.

Olyan foglalkozást kell találni, amely képesít a sok lábon állásra. Érteni kell a házépítéshez, a kertgazdasághoz, az állattenyésztéshez, a gyógyfüvekhez, minél több szakmához azon a szinten, amely lehetővé teszi az élet továbbvívését arra az esetre, amikor bekövetkezik a jelen társadalmi rendet fenyegető katasztrófa.

Hogy a fentiekben elmondottakra képesek lehessünk, ahhoz ellen kell mondanunk a jelen társadalom életmódjának, mely arra biztat, hogy segélyekből és állami pénzek megpályázásából biztosítsuk, hogy ki tudjuk fizetni azt a számlarengeteget, amely elnyeléssel fenyeget minket. Ennek ellenképe a funtineli boszorkány, Nuca, aki megél gyermekével a havasokon, mert állatot tart és csapdázik.

Piarista köz, 2007. szeptember 3.

3. Kicsoda az Isten?

Nem tudtam nem elvállalni, hogy beszéljek Rólad. Ha Rólad sem beszélek, akkor nincs miért élnem. De hát mit tudok én Rólad? Semmit. Istent nem látta senki, én sem. De most van 71 éve, hogy elmentem Érted Vácra piarista noviciusnak. S Te lettél a családom. Te, akit nem láttam soha. Érted mentem oda, akiről nem tudok semmit. Te hívtál? Nem tudom, de úgy éreztem, hogy el kellett oda mennem. Ha nem mentem volna el, most nem szólhatnék itt Rólad. Mit tudok Rólad mondani? Reménykedem benne, hogy vagy. Hogy vársz. Hogy haza vársz, Magadhoz. Tudom, hogy vársz? Nem tudom, s nincs ember, aki tudná. Elmondhatom, hogy remélem én is, amit mások is remélnek. Elmondhatom, hogy bizony megkísért a gondolat, hogy semmibe megy a reményem. S jól tudom, hogy nem azért hívtatok ide, hogy elétek tárjam bizonytalanságaim. De csak így becsületes. Mert úgy gondolom, hogy nem papi szövegre vagytok kíváncsiak, hanem emberi szóra. Olyanra, aminek nincsen *papszaga*.

Értelmes, emberi szöveget tudok csak mondani. Csak azt, hogy nemcsak világ van, de van alkotója is. A világ törvényekkel rendezett. Ezeket a törvényeket tanítják az egyetemek természettudományi karán. Nem lehetnek a véletlenek a művei ezek a törvények. Nem tudom már, hogy ki mondta, amit most idézek: Egy majom leül az írógép elé, s elkezd csapdosni a billentyűket, s csapdosása eredménye Shakespeare összes művei lesznek. Ennek az állításnak nincs valós tartalma. Magyarul: ez az állítás – hülyeség. Az is törvény – a gondolkodás törvénye –, hogy a világ törvényszerűségei értelmes Alkotót feltételeznek. Magam csak úgy tudok élni, hogy van előttem, fölöttem Isten, aki maga az értelem. Hogy lehet az embernek egyebet is gondolnia – tudom. Én nem tudom ezt az egyebet gondolni. S azt is tudom, hogy aki egyebet gondol, mint én, azt nem tudom meggyőzni arról, amit én gondolok. Próbáltam megtenni, s általában nem sikerült. Bár nem minden esetben volt így. Negyven éve megkértem Debreceni Zsuzsát: írja le nekem következő találkozásunkra, hogy miért vallja ateistának magát. Azaz kértem tőle erről egy dolgozatot. Nem hozta el. Azt mondta, hogy inkább hisz. S ezzel már szűkebbre is kerekedett azok köre, akikhez szólhatok. Nemcsak az enyém. Bárki emberé. Jézus köre is. Csak azokhoz szólhatott, akik mondani tudták, hogy *Istenem, Istenem*. S ez baj? Nem gondolom bajnak. A hat és fél milliárd emberből jut azért nekem is Tizenkettő; vagy kevesebb, vagy több, akivel szót érthetek, akivel beszélhetek Rólad.

Istenről gondolkodom. Azt gondolom, hogy létezik és hogy sokkal értelmesebb mimagunknál. Mit gondolok még róla? Hát azt, amit kivetíték magamról. Azt, hogy csinál

valamit. Mit? Nem tudok értelmesebbet kitalálni, mint amit első elemistaként a kiskatekizmusban tanultam. Ezt: fenntartja a világot, és gondot visel rá. És ebben mi, emberek is benne vagyunk. Ez is kivetítés. A szülők eltartják, és gondot viselnek a gyerekekre. Mi emberek, no meg a világmindenség – az Isten családja vagyunk. Hogyan tartja fenn, hogyan visel gondot reánk, ezt ne kérdezzétek. Nem tudok válaszolni rá, de nem tudok más foglalkozást kitalálni számára, s azt sem tudom elképzelni, hogy ne legyen valami foglalkozása. Istent csak a magunk képére és hasonlatosságára tudjuk elgondolni. S azt is gondolom, hogy Isten is csak a maga képére és hasonlatosságára tudott megformálni bennünket. Egyszerű a képlet. A gyerek hasonlít apjára-anyjára, s apa és anya gyermekére. Mi az Istenre, s Isten meg reánk.

Csak anyukának-apukának tudom gondolni őt. Közel 90 évesen is csak ennek. Akinek elmondhatom a bajom. Aki a legközelebb van hozzám. Aki olyan, mint én. Aki engem megért és mindent megbocsát, ha kérem Őt. Mit mondok el Neki? Kérem őt, hogy sikerüljön helytállnom ezen a lelkigyakorlaton. Kérem, hogy érjen már véget földi pályafutásom, mert egyre nehezebben futok, azaz hogy csak lépegetek. Hiába kérem. Nem válaszol. Hiába, mert nem hallom a szavát. Mégis az, hogy elmondhatom neki a bajom, ez az egyetlen vigaszom s lehetőségem.

Ha gyermek születik, azt mondjuk róla, hogy Isten ajándéka számunkra. Ha szerelembe esünk, ha párt találunk, azt mondjuk, hogy Isten kötött minket egybe, s ezért ezt a köteléket nem szabad elvágnunk. S ha baj ér bennünket: ha meghal, aki szeretünk, ha embertelenné lesz a sorsunk, ha ránk törnek a halált megelőző bajok, akkor meg azt mondjuk mind e bajokra, hogy ez az Isten akarata, s ezeket el kell viselnünk. Mások elvesztését is, a magunk nyomorúságát is. Amikor én ezekre azt mondom, hogy ez az Isten akarata, teljes gondolkodási csődömről számolok be. Magamhoz hasonlóknak mondhatok ilyeneket, de ateistáknál ez a vélekedésem semmit sem ér. Magamnak is csak úgy mondhatom, hogy nem elégít ki, nem születik meg tőle béke a lelkemben. Akkor meg miért mondom? Mert nem tudok mást.

Beszélhetek egészen másként is. Az általam nagyra becsült Wass Albertnek van egy regénye: *Adjátok vissza a hegyeimet!* Színtere a románoktól, oroszoktól, kommunistáktól nyomorgatott erdélyi társadalom a múlt század 40-es éveinek közepén: sorsuk a tömény szenvedés. Emberek, akik kivert farkasokként élnek a Maros felső folyását körülvevő erdőrengetegben. Mondom, állítom, kiáltom, zokogom: Semmi köze szenvedéseiknek egy Isten akaratához. Az emberi butaság és gonoszság, a hatalomtól kikényszerített gonoszság poklában élnek. Ha irgalmas akarok lenni Istennel szemben, akkor csak annyit mondok, hogy semmi köze hozzá. Annyit, hogy tehetetlenül kényszerül nézni az ember szenvedését. Annak következtében kényszerül, hogy szabadságot adott nekünk. Használhatnánk azt jóra is. Akarná is ezt az ember, de a hatalom kényszeríti őt, hogy gyilkoljon, hogy a határok másutt legyenek, mint ahol vannak. Muszáj, mert Hitler is ezt tette. S ez ellen nincs más védekezés, mint újra csak a gyilkolni kényszerítés vagy a kényszerszermunka, a hadi fogság, a láger. Auschwitzre Gulag a felelet. Személyesre a szenvedés. Isten akaratának ehhez semmi köze.

Prohászka Ottokár püspök írt az első világháború idején egy könyvet: *A háború lelke*. Azt mondja el benne, hogy az emberek a lövészárokból megtanulnak imádkozni. Imádkozni, de miért? Bajtársamat találja el a golyó, s nem engem? Az én golyóm oltsa ki a másik ember életét, s nem az ő golyója az enyémet? Lehet ilyet mondani Istennek, akiről azt állítjuk, hogy mindenkit szeret? Schütz Antal írt egy könyvet: *Isten a történelemben*. Én nem találom Istent a történelemben. Csak istentelenséget találok benne. Gyilkosságokra kényszerítést. Csak azt, ami Jézusra is rászakadt, s közben imádkozott is: *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?* Ez a legirgalmasabb, amit Istenről mondhatok: elhagyta az embert. Sokkal logikusabb ateistának lenni: Dehogy van felettük egy jószágos Isten. Semmi sincsen felettünk. A fene érti, hogy minek van egyáltalában világ, stb.

De hát nemcsak ez van. Lehet mázlistának is lenni? Nem lehet. Andi 1972-73 körüli szenvedései idején imádkoztam érte. Így: Istenem, ha nem tudod meggyógyítani, akkor vedd Magadhoz őt. Magam igazán nem szenvedek embertelen kínokat, de olyan terhes az öregség, hogy újra meg újra ezt imádkozom: Országodba vigyél haza engem! Ahogyan a kántor énekli temetéseinken. Megszabadíthatna, de nem teszi. Kedvét leli kínlódásomban? Szeretnék kertet ásni, málnát ültetni, sarabolni, de újra és újra csak ágyamnak tudok dőlni, várva a befejezést. Okos testvéreim meg mondják: még nem mehetsz, még feladataid vannak. Én meg dühbe gurulok szavaiktól; csak úgy magamban, nekik nem mutatom. Mert nekem vallanom kell, hogy minden – és velem is! – Isten akaratából történik. Miért kell? Mert pap volnék, s tölem ezt a szöveget várják? Nem mondok szövegeket. Csak azt, ami belőlem fakad.

Úgy nem értelek, mint te engem, Ádáz – mondja Babits, a magyar irodalom legkatolikusabb költője Istenről a kutyájához, akinek Ádáz a neve. Az a tényállás, hogy be kell vallanom, hogy semmit sem értek abból a világból, amelyikbe belekerültem. Sírva születünk a világra, s elmondhatatlanul boldogító, ha végre befejezhetjük földi pályafutásunkat. Közben azért hálaadó himnuszokat is énekelünk, mint pl. én is, ha végére érek ennek a lelkigyakorlatnak. Márai Sándor nem volt senki ember, Wass Albert még kevésbé. Mégis mind a kettő öngyilkosként végezte be életét. Azért imádkozom, hogy már ekkora botrány ne történhessék velem. S ha megtörténnék, akkor ettől érvénytelen lenne az életem? Az a jó és hasznos is érvénytelen lenne, amit csináltak? Nem hiszem. Márai és Wass életműve számomra nem kevesebb attól, hogy nem bírták végig a harcot.

A legirgalmasabb, amit mondani tudok Istenről, hogy csak ilyen világot tudott teremteni. Mindenki a javát adja annak, amit tud. Én nem írtam meg rosszabbul e lelkigyakorlat szövegeit, mint ahogyan tudtam. Isten sem végezett pocsékabb munkát, mint amilyent tudott. S ha valaki istengyalázásnak minősítené e sorokat, akkor azt mondom, hogy a Zsoltárok nagyobb istengyalázások, mint az én jelen soraim. Azok olyanok, mint Szabó Lőrinc Lóci fiának tettei: Lóci *megdögöleszti* az ablaküvegen mászó legyet, Isten pedig Egyiptom minden első szülöttét, meg a fáraó seregét is, melyet belefojt a tengerbe. Megdögöleszti mindet. Én meg csak sírok azon, hogy a világtörténelem a megdögölesztések történelme.

Ennek az egész emberi történésnek csak akkor van valami isteni értelme, ha az életünk két szakaszos. Ha van folytatás. De Isten sem maga nem szólal meg, sem nem küld el senkit hozzánk odaátrol, aki hitelesen be tudna számolni nekünk a folytatásról. Papok között élek, s próbálom tenni, amit ők. Mit tesznek? Szövegeket mondanak: a mise szövegét, a zsolozsma szövegét, a szentségkiszolgáltatások szövegét. S mindezen szövegek mögött személyek vannak, akik hiszik, hogy ami történik velünk, Isten akaratából történik. Ők is ezt gondolják rólam, ezt hallják tőlem, amikor megszólalok. El sem tudom képzelni életüket s a magamét sem, ha nem volna ezen felül még valami egyéb is. Tanítanak az iskolában, bonyolítják a Rendtartomány ügyeit: civil alkalmazottainknak mondják, hogy mit tegyenek annak az érdekében, hogy pl. átlalakuljon az A-épület is a Duna partján, hogy félszázados számkivetettség után két év múlva beköltözhessen oda pesti gimnáziumunk. Mindenki dolgozik valamit. Mindenki el van foglalva valamivel, s ennek a valaminek náluk az a háttere, hogy van Isten, és hogy van örök élet, de nem ennek a megvallása az életük. Ez csak olyan háttérzene az életükben.

Azt hiszem, hogy addig lehet rend egy ember életében, amíg Isten és örökélet csak háttérzene. Ott van a háttérben, de nem erről szól az élet. Az élet a család és a munkahely és a hétvégi munkaszünet; s a nyári vakáció, amikor erőt gyűjtenek a folytatáshoz. Azzal gyűjtenek erőt, hogy ilyenkor nem azt csinálják, amit hét közben és évközben. Azt hiszem, hogy addig lehet mondani mindarról, ami történik velünk, hogy az az Isten akarata, amíg takarítani, főzni, mosni és a lakásban rendet tartani kell, amíg naponta sietni kell az iskolába, a munkahelyre. Olyan az Isten az életünkben, mint ételünkben a só. Só nélkül ehetetlen, de

nem a só az ételünk. Isten nélkül nincs alapja az életünknek, de nem annak, ami történik velünk, annak az Isten akarataként elfogadása az életünk.

Van egyik csoportomban egy ragyogó házaspár, ötvenes éveiket élik. Szüleiket már részben eltemették, részben még élnek azok. A szülők magamkorúak. Mindent megtesznek, hogy az öreg szülők éljenek, s nem tudják megérteni, hogy az öreg szülők már nem akarnak élni, be akarják fejezni az életüket. Mindebből az a végső tanulság, hogy a hosszú élet létünknek egyik legnagyobb megpróbáltatása. Amíg fiatalok vagyunk, még az akasztófa tövében is, az Isten legnagyobb áldásának tudjuk megélni, hogy élünk. Reménykedünk abban, hogy megjön a kegyelem az államfőtől, s ha börtönben is, de még élhetünk és dolgozhatunk. A börtönben kedvezménynek minősül, ha dolgozhatunk. Magamat Márianosztrán éveken keresztül teljesen lekötött, hogy dolgozhattam a perzsaszőnyeget szövő üzemben. Vidáman beszélgettünk, énekeltünk közben. A börtönőröket csak egy érdekelte, hogy műszakonként minél több csomót kössünk. Magam eljutottam a napi négyezer csomóhoz, s egyáltalában nem jutott eszembe, hogy ne Isten akarata volna, hogy börtönbe legyek. Aki Istent szolgálja – gondoltam –, annak ott a helye.

Az élet s az Isten egyik legnagyobb áldása a munka. Akár a szőnyegszövés, akár lemezpréselés az ócskavas telepen, akár a Tempó vállalatnál az anyagmozgatás, a gurnizás, akár a Medimpexnél az, hogy rám volt bízva a propagandaraktár, s én abban rendet tarthattam, s kiszolgálhattam a vállalat dolgozóit, akik fent dolgoztak az emeleten, míg én rendeztem a propagandaanyagot a pincében. Ahogyan e pillanatban az az életem legnagyobb áldása, hogy készíthetem ezt az elmélkedést testvéreimnek, akik talán nem fognak megbotránkozni azon, hogy nem a papi szöveget mondtam nekik, hanem azt, ami a szívemből folyt.

Piarista köz, 2007. szeptember 4.

4. Nem kellene valami új vallást alapítani?

Jézus zsidónak született, szülei a nyolcadik napon körülmetéltették, járt a zsinagógákba szombatonként, időnként az ünnepekre felvitték a jeruzsálemi templomba, vallása is a zsidók vallása lett. Felnőttként is szokása volt szombatonként elmenni a zsinagógákba s évenként többször is az ünnepekre a jeruzsálemi templomba. Mivel az is szokása volt, hogy tanított, s tanítása nem egyezett meg vallása főpapjainak, írástudóinak tanításával, Kaifás istenkáromlónak minősítette, s átadta Pilátusnak, aki keresztre feszítette őt. Jézus pedig nem lépett ki abból a vallásból, amelybe beleszületett, s amelyben keresztre feszítették. Tanítványait sem bízta ki kilépésre, új vallás alapítására sem, hanem arra adott parancsot nekik mennybemenetelekor, hogy menjenek el a nagyvilágba, s Jeruzsálemtől kezdve tegyenek mindenkit tanítványivá megkeresztelvén őket, amely keresztesítés, legalább is Keresztelő János óta, elfogadott vallási szertartásnak minősült Izraelben, mint a mi vallásunkban a gyertyagyújtás vagy a szentolvasó imádkozása.

Felmerül a kérdés, hogy miért nem mondta tanítványainak Jézus, hogy szakítsanak a vallással, vagy alapítsanak maguknak valami új vallást, ha egyszer azt a jézusi tanítást, amelyet a tanítványoknak tovább kell adniuk, a zsidó vallás főpapja istentelenségnek minősítette. Két különböző kérdést is tettem fel. Az első: miért nem mondta Jézus, hogy szakítsanak mindenféle vallással, ha egyszer az, amit Jézus tanított, úgyszintén be van írva az ember természetébe, s ezért ezt mindenki tudja annak következtében, hogy ember. Azt, hogy szeretnünk kell mindenkit, hogy jóknak kell lennünk, s ha ezt megteesszük, akkor Jézus Istene tökéletesen meg van elégedve velünk.

Azért nem bízta ki tanítványait erre a szakításra, mert nem akarta kivenni őket a világból, s a világ úgy alakult, hogy nemcsak családba tartozunk, hanem van fölöttünk államhatalom, s van ettől többé-kevésbé elválaszthatatlanul vallás is. Abban a világban, melyet végső soron Isten akaratából kaptunk, nemcsak apánk/anyánk, testvéreink vannak, hanem van

államunk/hazánk meg vallásunk is, s általában úgy nevelnek minket, hogy mindezekhez ragaszkodjunk. Hogy miért van családunk s államunk/hazánk, ezzel most nem foglalkozunk, csak azzal, hogy miért van vallásunk.

Ez az állítás, hogy az embernek vallása van, egyetemes állítás. Már Ciceró is tanította, hogy nincs nép vallás nélkül, s a múlt század elején egy verbita pap feltérképezte a világ összes primitív népeit, s ő sem talált a szigeteken s az elrejtett hegyszorosokban népet vallás nélkül. Miért ez a helyzet? Válaszok. Az ember nemcsak értelmes élőlény, hanem ebből folyóan vallásos élőlény is: *animal religiosum*. Alighanem egy idős az emberrel: Káin is, Ábel is áldozatot mutat be Istennek. Ki bízta őket erre? Alighanem Ádám/Éva már zsenge korukban is megkívánta tőlük, hogy imádkozzanak. Ugyanúgy, ahogy minket is a szüleink, s vasárnap el is vittek bennünket szentmisére. Próbálok mögéje nézni ennek a ténynek. Mért csinálták velünk ezt szüleink, s miért csinálták ezeket velük a nagyszüleink? S mehetek vissza az idő rendjén Ádámig s a Káinig. Miért?

Az ember úgy tudja, hogy sorsa és sora nemcsak önmagától s a minket körülvevő emberektől s uraktól függ, hanem létünk végső okától, magától a Istentől is. Az állam, a haza urainak is meg kell fizetnünk az adót, az Istennek is meg kell adnunk, ami őt illeti, ha jót akarunk magunknak. Fehér lovat kell neki áldoznunk, ha még nem lettünk keresztények, s tizedet kell fizetnünk Isten képviselőinek, a papoknak, ha már meg vagyunk keresztelve. Nem pusztán magánügy, hogy Kovács János a nevünk, hanem adót is fizetnünk kell, gyűlésre is összedobolhat bennünket a kisbíró. S minden dobolás nélkül is elmegyünk a rendelt napon és ünnepelőbe öltözve a szentélybe, egyházunkba. Biztonság okából azért a pap harangoztat is a harangozóval. Istentelenségnek számított a múltban, ha nem mentünk el. Szent István királyunk törvényei keményen büntetik azokat, akik tíz-falunként nem építenek maguknak egy-egy templomot, s vasárnap el nem mennek abba. Gyerekkoromba még halálos bűn terhe mellett kötelező volt ez az elmenés, s mivel akkoriban még autónk nem igen volt, ezért amikor 1927-ben Gárdonyiban nyaraltunk, s ott csak református templom volt, egy órát gyalogoltunk, amíg elértük az agárdi temetőkápolnát. Visszafelé is annyit, összesen tehát kettőt a miséért. Ez is meg volt szabva: ha hat kilométer távolságra volt a legközelebbi templom, akkor még el kellett odáig menni.

Micsoda íratlan és írt törvény bírt rá bennünket erre? Az, hogy úgy tudtuk, hogy Istennek ez jár. S úgy gondoltuk, hogy ha jót akarunk magunknak, akkor ezt teljesítenünk kell, akárcsak a reggeli és az esti imádságot. S mivel Istennek ezt a templomi üzemét csak úgy fenn kell tartanunk, ahogyan az államnak meg kell fizetnünk minden vásárlásunk, eladásunk után az áfát, a templomi üzemnek is tartozunk ezzel. S ha valami szolgáltatást igénylünk a templom működtetőitől, esketést, temetést, a papnak joga van megfizettetni velünk visszamenőleg is a be nem fizetett egyházi adót. Ma már talán elég, ha kifizetjük a temetést, az esketés után járó stólat. Azért elég, mert félszázadon keresztül ateisták voltak az állam urai. De századokon keresztül ez a kettő: állam és egyház – egy cég volt. Az érsek vezette a király hadseregét, a király pedig gondoskodott arról, hogy a papok ne lássanak hiányt. A két vállalat összefonódott. Ezt az összefonódást nevezzük a trón és az oltár szövetségének. A francia forradalom megszüntette Galliában ez az összefonódást, az elvtársak pedig megszüntették a szovjetblokkban meg az Unióban. De Ausztriában, Németországban, a skandináv államokban meg másutt ma is érvényben van. S ahol nincs érvényben, ott a hívek maguktól adakoznak, s a templomok üzemelnek, s a papok ott sem halnak éhen. Megy ez kérem ott is, ahol a szövetségre nehéz napok járnak. De ezek a nehéz napok általában előbb-utóbb megszűnnek. Hazánkban is csinos összegek jutnak az áfából, az adókból az egyházak számára is, meg hát ha a földek nem is, de az egyházi épületek újból egyházi tulajdonokká lesznek.

Értitek-e már, hogy a vallásától keresztre feszített Jézus mért nem mondta tanítványainak, hogy a valláshoz aztán ne legyen semmi közötök, bár velejéig istentelen az, és ki is végzi azokat, akik arról beszélnek, amire Atyátok, az Isten tanít titeket? Ha még nem értenétek,

mondom válaszat a második kérdésemre: Miért nem mondta tanítványainak, hogy csináljanak már valami rendes vallást, amelyben nem feszítik meg azt, aki a mennyei Atya tanítását mondja? Azért nem mondta, mert a történelem tanulsága alapján nem lehet rendesebb vallást csinálni. Rendesebbet, mint amilyen Jézus vallása, a zsidó, s mint amilyenre a keresztény vallások sikerültek, a miénk is, a római katolikus. Miért nem sikerült rendesebbet csinálni, mint ami eddig sikerült? Az emberi természet következtében. De abba Isten beleírta, hogy mindenkit szeretnünk kell! Csak hogy nem akarunk mindenkit szeretni. Nem, az Istenből a zsidó a zsidók Istenét formálja meg, a magyar pedig a magyarok Istenét. S ez a törzsivé gyalázott, deformált Isten természetesen tartja, hogy a zsidó azt vallja, hogy Isten belefojtja a fáraó seregét a tengerbe, a magyar pedig elvárja, hogy segítse neki kiűzni az országból a törököt, a Habsburgokat meg az oroszokat, azaz az ellenséget, aki nem szeret bennünket, s akit mi sem szeretünk.

Mért nem vagyunk hajlandók azonosulni a nem törzsi, hanem a mindenki Istenével? Azért, mert igazában egy más Istent szeretünk. Ezt a más Istent Jézus úgy hívta, hogy ez a Pénz, azaz Jézus anyanyelvén a Mammon a neve. Ezt az Istent imádják mindenek előtt az urak. Ezeket az urakat Jézus korában úgy hívták, hogy királyok és helytartók, meg úgy, hogy főpapok, írástudók és vének. Később a keresztény időkben is a leggazdagabbak voltak a Mammon legsikeresebb imádói: a királyok, a főpapok, a főurak, a nemesek. S a jobbágyok, akik időnként fellázadtak az urak ellen, és halomra gyilkolták őket, azok is azért lázadtak, mert ők is szerettek volna többet birtokolni. Jézus azért mondta a farizeusokat pénzszeretőknak, mert rámutatott, hogy miért is kell nekik mindenképpen kimutatni, hogy Jézus tanítása eretnkség. Azért eretnekeztek le Jézust, mert nem a vallási hagyományait mondta Isten parancsainak, hanem elmondta, hogy az Atya minden embert egyformán szeret, s ennek következtében senkit sem illet meg több mint az egy dénár. Azaz csak annyi illet meg bennünket, amennyi a Föld javaiból jut nekünk. Annyi, amennyi jut nekünk, ha Föld javait elosztjuk hat és fél milliárddal. Mai napság meg úgy hívják a leggazdagabbakat, hogy a globális, a nemzetközi nagytőke birtokosai. Ha véletlenül nem volnának köztük a különböző vallások vezető tagjai, akkor a civil nagytőkések gondoskodnának róla, hogy legyenek körükben a különböző jelentős vallások egyházai, képviselői is. Azért, hogy biztosítva legyen a globális nagytőke vallási háttére is, Hogy rendületlen maradjon az állam és az egyház, a trón és az oltás szövetsége.

Az egyház nem lehet a proletárok egyháza. Jon Sobrinonak Közleményt kell kapnia a Vatikántól, ha olyasmiket firkál, hogy Jézus egyháza a latin amerikai szegények egyháza. Egy hazánkfíának is meg kellett kapnia 25 éve a maga egyházi közleményét, ha arról firkált, hogy a pápának is úgy kell biztosítani a maga számára az egy dénárt, hogy miközben repülget a kontinensek közti kisközösségek találkozóira, út közben fordít, hogy megkeresse vele a maga mindennapi betevő falatját. Hazánkfíának is, Sobrinonak is szerencséje van, mert ha a felvilágosodás beköszönte előtt írják a maguk jézusi számárságaikat, akkor elégették volna őket a máglyán. Talán most már érthető mindanniatok számára, hogy miért nem bízatta Jézus a tanítványokat új egyház gründolására, hogy miért nem alapított még keresztre feszítése előtt egy újat, igazit, istennektetszőt.

Nem azon fordul az Isten Országá, hogy alapítunk-e ilyent. Ha ketten-hárman összejövünk Jézus nevében, ha azt valljuk, amit ő tanított, ha azt tesszük, amit ő, akkor ezzel már meg is van az Isten gyülekezete, a *kahal*, s ez már az Isten országa: a Sátán Orzágnak közepén egy sziget. S e szigettel már tért is nyert az az Ország, amelyről Jézus tanított, és semmit sem számít, hogy azok, akik ezt megteremtik, katolikusnak születtek, vagy valami más vallásban nevelkedtek.

De hát ezeknek a szigetcsinálóknak a Sátán akaratából a sorsuk a keresztre feszítés, a kiközösítés, az egyházi ellehetetlenítés. Ebben a sorrendben van a reménység. Abban, hogy ma már nem gyulladnak meg a máglyák. Ha valaki olyan hülye, hogy neki elég az egy dénár,

akkor hurrá... Legalább nem zavarják azokat, akik ráhajtanak a többre. Ma már nem feszítik őket keresztre. Romero érseket még meggyilkolták, Sobrino rendtársait is, a mi Czakó Pistánkat is, Sándor Pista testvérünket is. Mindez csak volt. Mi éljünk okosan! Lehet okosan élni? Nem biztos, hogy lehet. Jézus nem volt pap, nem volt szerzetes, a legközségesebb laikus vándortanító, vándorgyógyító volt, és mégis meggyilkolták. Ezen a ponton megáll az ész, legalábbis az én eszem és mondom: *A mindenit neki, mi mégis az Isten vállalkozásába fogtunk bele, tegyen már az Isten is valamit!* De hát mit tegyen? Ez az, amit én nem tudok. Annyit már a Golgota-történetből tudok, hogy nem küld 12 ezred angyalt, s hogy hagyja Kaifásnak, Pilátusnak keresztre feszíteni a Fiát. Hát akkor mit fog csinálni?

Megeresztem a fantáziámat. Új történelmet ír Isten. Olyant, amelyikben az ember belátja, hogy úgy, ahogy eddig mentek a dolgok, nem megy már tovább az emberiség szekere. Az új történelem – az emberiség katasztrófa utáni történelme. A katasztrófa utáni történelemben az ember belátja, hogy Szabó Lőrinc kétszáz millió kulijának a siráma Vang-An-Si, a mindent igazságosan elosztani akaró bölcs és remete és szent ellenében –hülye sirám. Az a sirám, hogy *Most reménység sincs meggazdagodni.* A katasztrófa után olyan emberiség támad, melyben valakik belátják, hogy többet birtokolni, mint amennyi a másiknak jut, akkor számárság, hogy szóra sem érdemes.

Módosítok valamiben: az emberiségnek nem az a végső baja, hogy gyilkol, hanem az, amiért gyilkol. Mi a jézusi tanítás a leglényege? A mindenkit szeretés és a nemgyilkolás? Nem. A leglényeg az, hogy nem hajlandó a pénzt szeretni. A pénzszeretés miatt nem tud mindenkit szeretni. Eső Virág Andrásnak pusztá két tenyere, s ezért tud olyat citerázni citeráján, amiért a hét gonosz kondás belemártja a kését. *Triton genosz*-nak, harmadik nemzedéknek mondta Róma pogány világa a keresztényeket, s ezért gyilkolta őket. E harmadik nemzedéknek meg kell tanulnia, hogy nem szereti, nem akarja a pénzt. De hát ez nem lehetséges. De lehetséges. Az Isten úgy teremtetten meg az embert, hogy anya/apa nem akar többet magának, mint a gyerekeinek. A reményem szigetén olyan emberek fognak élni a Mammon előidézi katasztrófa után, hogy annyifelé osztják, amijük van, ahányan vannak. *Leüthetsz, én nem ütök vissza* – énekelte Székely Magda. *Szégyellek többet venni a tálból, mint amennyi nekem jut* – ez lesz az új ének.

Piarista köz, 2007. szeptember 5.

A fiúk le sem köpnek, ha...

Azért jöttem, hogy életük legyen, és az bőséges legyen – mondja Jézus, amikor jó pásztornak mondja magát. Mondják, hogy a Föld 12 milliárd embernél is többet tudna eltartani, de nem 12 milliárd autót is még hozzá. Az európai, az északamerikai ember, a gazdagok világa nem tud már autó nélkül meglenni. Kicsi vagy kocs? – kérdeztük 30-40 évvel ezelőtt, s döntöttek sokan már a szocializmusban is a kocs mellett, és most színesedik Európa. A voralbergi Feldkirchen óvodájában Ákos barátom már csak néhány osztrák gyereket talált, a többi már mind török volt és mohamedán. Folyamatosan adjuk át ezt a valamikor még tisztán keresztény földrészt a színeseknek s a nem keresztényeknek. Az osztrák piaristák házait átvették már lengyel papok. Ha ők is elfogynak, majd importálunk feketéket Afrikából. Mert a lengyel anyák is kezdenek európaivá válni, s halat a Visztula, s lengyel asszony gyermeket már nem ad örökké, ahogyan Ady Endre korában, száz évvel ezelőtt. Az emberiség létszáma nő, de a keresztények létszáma már csak Délamerikában és Afrikában, a szegények földjén növekedik, s ott él már a világ katolikusainak többsége. Ők értik még Jézust. Megértik a gazdagok Jézus szavát az élet bőségéről? Nem. Ők fogyasztjuk az életet. Csak a szegények, akikért Jézus jött, csak azok adják tovább az életet. A szegények – nem a keresztények. A keresztények gazdagok akarnak lenni, és búcsút mondanak az életnek. Mi nem akarunk ilyen pusztuló keresztények lenni? Ne akarjunk! Rajtunk fordul, hogy mit akarunk.

Az élet alapértéke maga az élet. Amikor egy civilizáció ezt elfelejti, a halált választja. Ismeritek a Bokor első nemzedékéből a még élők közül: Merzát, Kovács Terit s engem. Hét és kilenc gyerekes családból születünk. Ezek, a mi szüleink, adják a Bokor nulladik nemzedékét. E három sokgyermekes családból valók, akik kitartottak végig, akik neve megtalálható hat és fél évtizedünk Bokor-évkönyveinek minden oldalán. Mi adtuk tovább azt, amit Jézus üzenetének tudtunk. Az élet bőségről szóló üzenetet. De nem a szüleinkkel akarok most büszkélkedni, hanem mi magunkkal. Náci és Zsike 16 gyerekével, Gabi és Bandi, Ancsa és Imre 10-10 gyerekével, meg a Bokor megannyi 9-8-7-6-5-4 gyerekes családjával, nem kell felsorolnom őket, mert nagyon sokan vannak. Oly korban születtek ezek a gyerekek, amikor nemzetünk elindult már a kocsit választás, a nemzet elfogyasztás halál-útján. Számomra elsősorban ez jelenti azt, hogy megértettük Jézust. Azt, hogy azért jött, hogy bőséges legyen az életünk. Ez adja a jövő, az élet alapját. Andi tíz unokája, meg az hogy Vinczéék három gyerekének egyenként már 4-4 unokája van – ez a jövőnk reménysége. A gyerekek születése még nem Isten Országá, de gyerekszülés nélkül nincsen Isten Országá. Hogy valakik Jézusra tehessék életüket, annak alapfeltétele, hogy ezek a valakik megszülessenek. A Bokor életének folytatásához nagy családok kellenek. Egykés és kettőkés családok aligha viszik tovább a jézusi életet, mert az egykés és kettőkés nagy valószínűséggel a Pénzt választják istenüknek, nem az egy dénárt.

Jézus sem volt egyke, sok testvére volt, s azok vagy ivadékaik ott voltak a Tizenkettő között is. Jézusnak viszont nem volt egy gyermeke sem. Feleségéről sem tudunk. Azzal magyarázom ezt, hogy Jézus másképpen volt gyermeke a Mennyei Atyának, mint mi. Ezért mondott le a földi szerelemről. De nem ezt a lemondást hirdette meg evangéliumnak, hanem az élet bőségét. Egyik kispapunk, Balázs, aki hét évvel ezelőtt öltözött be piaristának, az elmúlt év során elhagyta rendünket, s most, augusztusban lesz az esküvője. A tartományfőnök maga fogja esketni. Magam is hivatalos vagyok a lagzira. Balázs nagyapjával, Kopasz Pistával a '49. évi szegedi titkos lelkigyakorlatomon találkoztam először, ahol Acsay Ilussal is, Demeczky Jenő anyósával, hat gyermek édesanyjával is találkoztam. Aztán a Gyűjtő fogházban is együtt voltam Pistával, akinek tíz gyereket szült felesége, Eszter, s unokáik száma jelenleg 35. Pista már rég halott, de Balázs diákként felolvasta nagyapjának a KIO-t, mert annak szeme meggyöngült, s nem tudta olvasni a szöveget. A tíz gyerek egyikének a keresztaja is lettem, Gyurikának hívják. Mindezeket csak azért mondom, hogy megmagyarázzak valamit. A negyvenes évek közepén négy tanítványomból is piarista lett. Emilt ismeritek is, a többiek már meghaltak. S immár hatvan éve egyetlen tanítványom sem lett pappá a Bokorból. Nem dicsekvésként mondom, s azt sem, hogy bizony sok Bokor-pap letette a reverendát, s igazán nem mondhatom, hogy nem tartoztak a Bokor elejéhez. Mért mondom mindezeket? Mert szeretnék valamit világossá tenni.

Azt, hogy Jézus nem propagálta a nőtlenséget, a szüzességet. Csak Pál propagálta azt: *olyan kevés idő van hátra Jézus újra eljöveteléig, hogy már megnősülni sem érdemes, mert még Pál életében visszajön Jézus.* Ezt is kinyilatkoztatásból tudta Pál, és holtbizonyosan és tévedhetetlenül. Jól ismeritek ezt a szót, hogy papi hivatás. Ennek értelme világos volt számomra már a múlt század húszas éveiben is, amikor piarista diák lettem. Annak van papi hivatása, aki Istenért, Jézusért lemond a szerelemről, a nősülésről, a házasságról. Miért hagyta ott Balázs a rendünket? Mert nem volt hivatása. Nem hívta őt az Isten? Isten mindenkit hív. Magához és életszentségre hív. Amikor Balázs elhagyta rendünket, behívtam szobámba, hogy beszélgessünk. Azt mondta, hogy azért megy el, mert egyfolytában megy lefelé. A hét gyermekes Dobos Kálmán aranylakodalmán a napokban találkoztam vele s párjval, s láttam rajta, hogy már nem megy lefelé, hanem kivirult. Tudja, hogy merre menjen.

Nem az a jézusi hivatás, hogy nem nősülünk meg az Isten kedvéért, Jézus öröme. Az a jézusi hivatás, hogy elmegyünk a világ végéig is, hogy mindenkinek elmondjuk az evangéliumot. Azt, hogy szeress mindenkit, ne ölj, hanem ölelj, ne a Pénzt válasszad istened-

nek, hanem legyen neked elég az egy dénár. De hát mi lesz akkor az egyházzal, ha így állnak a dolgok. Elmondtam az *Egyházrend* című munkámban. Jézus egyházához nincs szükség nőtlenségre, ahhoz csak emberek kelljenek, nők és férfiak, akik megértik az evangéliumot: az ölelést és az egy dénárt, s mindenekelőtt az élet továbbadását. Isten majd gondoskodik Jézus jóhírének terjedéséről, csak valakiknek meg kell érteniük a jóhírt, s a jóhír nem az, hogy Istenért mondj le a szerelemről. Amikor majd annak lesz hivatása, aki megértette az evangéliumot, és ráteszi arra az életét, ha kell Golgota-áron is, akkor nő meg Jézus ügye, akkor lesz a mustármagból nagyobb minden kerti veteménynél, akkor férnek el majd az ég madarai is az Ország égbe nyúló fáján.

Isten nem átabotában dolgozik. Beleírta törvényét az emberi természetbe. S e természetnek az a legfőbb törvénye, hogy az ember valamikor a születése után elhagyja apját, anyját, felet választ magának s ahhoz ragaszkodik. Nemcsak a nő feleség, a férjet is így hívták még az Árpádkorban magyarul: az Árpádházi: hercegnő felet választott magának: egy orosz herceget. Életünkben a legnagyobb dolog a szerelem, és az Isten akaratából Ő alkotta meg úgy az embert, hogy egész élete folyamán ettől a legboldogabb. Persze mindent el lehet rontani. A szerelmet is. Lehet azt merő nemi kielégüléssé silányítani. Vagy tíz esztendeje tartottam egy lelkigyakorlatot a Bokor fiataljainak. A helyes sorrendről is volt szó: hogy előbb a pap áldása, s csak utána a lefekvés – a házasság elhálása. Előbb a közösségbe behozni azt, aki kinézünk a párunknak, s csak utána elköteleződni neki. Nagy volt a csend. A kanál megállt a levegőben. Nem szóltak semmit arra, amit mondtam.

Áthívtam a szomszéd Nagyvázsönyből Gabit, egy akkor négy gyerekes harminc éves anyát, beszéljen a kérdéssel ő velük, aki majdnem kortársuk. Átjött hozzájuk, én meg elmentem közben sétálni. S neki vallottak. Egy 18 év körüli lány kimondta: ha nem fekszünk le a fiúknak, le sem köpnek minket. Egy másik Gabi, a tíz gyerekes elmesélte egy alkalommal leánykori álmát. Azt álmodta, hogy jobbról, balról egy sereg fiú formált folyosót, s neki úgy kellett a folyosón végigszaladnia, hogy még a ruhájához sem érnek hozzá. A szerelem úgy tud kibontakozni, ha már attól boldogok vagyunk, hogy a kezünk hozzáérhet választottunk szoknyájának fodrához, s méginkább ha megfoghatjuk a kezét. A Bokor első nemzedékét még én eskettem Debrecenben: Tudom, hogy közülük a fiúk is, a lányok is szüzen házasodtak. Nem érdemes lefeküdni annak a fiúnak, akinek csak úgy kellünk, hogy lefekszünk neki. Azért nem érdemes, mert két hét múlva keres mást, aki lefekszik neki. Soványabbat, teltebbet, szőkébbet, barnábbat. Magasabbat, kisebbet. S majd arra gondol, hogy minek vegye el azt a lányt, aki lefeküdt neki. Lefekszik az mással is, amikor már majd az ő asszonya lesz. Inkább csak együtt járnak. Még polgárilag sem esküdnek meg. Ami pedig a gyereket illeti, azt majd akkor, ha már minden meglesz. S egyet! Na talán kettőt, főleg ha lány születi elsőnek.

A szerelmet meg is kell őrizni. Istenviszony kell a megőrzéshez. Az elmúlt napokban jött hozzám két harminc éves fiatal. Azért jöttek, hogy megeskessem őket. Bokor-tájáról jöttek. A fiút jó tíz éve ismertem. A lány is nagyon rokonszenves volt. Jól indult a beszélgetés. Aztán vallottak. Azt vallották, hogy templomba sem járnak vasárnaponként, csoportba sem járnak, bár barátaik között vannak Bokorhoz tartozók. Nagyon rokonszenvesek voltak, s én mégis megmondtam nekik, hogy én kiálltam már hatvan éve az egyház szolgáltató iparából. Ha gyerek születik, befogadó liturgiát tartok a közösségnek: szentmisébe köszönjük meg mindannyian Isten ajándékát. Össze is esketem azokat, akik minden vasárnap templomba mennek, vagy közösséghez tartoznak, de esküvői cécot azoknak, akik ennyit sem törődnek Istennel s a lelkünkkel, nem rendezek. Arra ott vannak a plébánosok, akik megrendezik, amit rendelnek, mint akármiféle szolgáltató vállalat. Jegyesoktatással egybekötve. A jegyesoktatástól aligha kezdünk templomba járni, imádkozni, csoportot sem keresünk magunknak. Azon csak át kell esni. Valamikor Ócsára jártam minden vasárnap Bisztrai Laci bácsihoz kisegíteni. Elhatároztuk, hogy nem csinálunk szolgáltató ipart. Ha valaki templomi

esküvőt akar, annak tíz egymás követő vasárnapon el kell jönnie a nagymisére, s utána be kell jönnie a plébániára másfél órás jegyesoktatásra. Volt aki eljött, s végigcsinálta. Barátságos beszélgetésben megvallották, hogy mért kell nekik a templomi esküvő. Azért kell, mert – mondták – az egy örök élmény. A templomi esküvő. Égnek a gyertyák, szól az orgona, s ők a végigterített szőnyegen bevonulnak és kivonulnak, s fényképezik őket. Megvolt a tíz alkalom, s esküvő után soha többé nem láttuk őket. Végtelenül szomorú voltam az elmúlt napokban, amikor megvallottam az engem felkereső két fiatal testvéremnek, hogy nem esketem össze őket, bármennyire is szeretném. A nő sírt is. Nem hatódtam meg. Akkor hatódtam volna meg, ha azt mondják, hogy bekéredzkednek a barátjuk csoportjába, s egy félév múlva visszajönnek. Nem mondták, s én is, ők is nagyon szomorúak voltunk.

Hogyan kell megőrizni a szerelmet? Van egy tuti-tippem. Biztos. Minden este lefekvés előtt gyertyát kell gyújtani. Leülni hozzá, s belebámulni a fényébe. Ha feltöltődik a lelkünk Isten jelenlétével, akkor megszólalni. Elmondani mindent, ami történt velünk a nap folyamán. Sajnálkozni az idegeskedésünk miatt. Azon, ami megbánhatta párunkat. Azt is, ami nekünk esett rosszul, s a végén úgy imádkozni el az esti imádságot, hogy megtisztultan és boldogan fekhessünk le egymás mellé. Naponként rendbe tenni a dolgunkat Istennel is, egymással is. Akik házasok, segíthetik ebben egymást. Ez az a világ, alom, környezet, amelybe gyereket lehet fogadni. Kérdeztem az elmúlt hetekben egy jegyesoktatáson, hogy mennyit akarnak fogadni. A fiú felelt: Annyit, amennyit Isten ad. Ezt a fiút úgy emelte ki egy szolnoki lány az ateista környezetből, hogy előbb elvitte a csoportjába, s két év után ő is, a fiú is megkeresztelkedett, megbérmálkoztak, első áldozók lettek. Úgy mint a pestiek nemrégiben Óbudán. S tudtam, hogy elvégeztem, és befejezhetem a jegyesoktatást.

Kiszámíthatatlan a jövő. Nem tudjuk, mibe visz bennünket bele a globális kapitalizmus Mammon-imádata. Hogy lesz-e katasztrófa, és hogy milyen lesz az. Valakik biztosan túlélnek. Kik? Azok, aki ismerik Jézus ígését, amely sohasem vesztheti érvényét. Lehet, hogy az a bizonyos katasztrófa fog segíteni. Lehet, hogy mi is megtanuljuk, hogy csak a radikális Jézus követés biztosítja a családi, a nemzeti és az emberiség globális jövőjét. Jézus is homályosan beszélt a második eljövételét megelőző végről. De mondta, hogy aki mindvégig állhatatos, megmentődik. Magyarul: üdvözülni, azaz üdvé tesz minket itt a földön, és mindörökre is Magánál a mennyben. Ez a hitünk. Amen.

Piarista köz, 2007. szeptember 6.

Beírtam a naptáramba a Bokor Nagytábor dátumát. Elvállaltam a záró misét és rajta a prédikációt. Amikorra elközelgett a napja, már olyan harmatos voltam, hogy csak azért tudtam már imádkozni, hogy Isten adjon erőt, hogy meg tudjak felelni annak, amire nagyszerűen igent mondtam vagy két hónappal korábban. A fenti szövegeket is, a záró misei beszédet is megírtam jóelőre vagy két hónappal korábban. A fenti szövegeket is, a záró misei beszédet is megírtam jóelőre azokon a napokon, melyekben úgy-ahogy használható voltam. Tamás levitt kocsival, Öcsi mindent előkészített, s nekem csak le kellett ülnöm, s tennem, amit Isten adott tennem. Mik. Laci és Panni ültek mellettem: ők ministráltak. A végén megkérdezték, hogy jól csinálták-e. Kérdésükre kérdéssel válaszoltam. Jól miséztem-e? S nevtünk. Ezt kellett mondanom? Ezt várták-e tőlem, nem tudom. Még nem érkezett visszajelzés. A bevezetés a napi evangéliumra utal.

Testvéreim, nem akarunk se sok verést kapni, se kevesebbet, inkább vállaljuk, hogy sokat kaptunk, sokat bíztak ránk. Mit kaptunk, mit bíztak ránk? Hát csak azt, amit Isten rábíz mindenkire, aki ember. Ezt a valamit mondta Jézus az Isten Országának. Csak ennyi van ránk bízva, és jó hatvan esztendővel ezelőtt abból született meg a Bokor, hogy vállaltuk, hogy megkeressük, megtaláljuk ezt az Országot. Mit találtunk? Elmondom sorjában.

Az első és legfontosabb, amit találtunk, az a nagycsalád. A nagycsalád már Ország? Aligha van fontosabb az Országban nála. Az amolyan magamfajta aggregényekkel

megnézhetnénk magunkat. Ha mindenki úgy csinálta volna az életét, ahogyan én, nem volna Bokor. Kezdetben még piaristákat neveltem rendemnek, de iskoláink államosítása leszoktatott erről, s helyette egészen a Bokoré lettem. Az első nemzedékből még csak négy meg hat gyermekes családok születtek, de a következőben már meglódult a hinta: lett hét gyerekes, meg tíz, s eljutottunk sorban a tizenhatig is. Amikor Zsike bejelentette, hogy várja a tizenkettediket, ünnepélyesen kezet csókoltam neki. Zsike meg ezt mondta: Gyurka bácsi: én vagyok a világ legönzőbb asszonya, mert nem bírom ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám. Amíg akadnak a Bokorban ilyen önző asszonyok, addig élünk. Addig van Bokor, s addig lehetséges az Ország is. Mert ahhoz, hogy legyen Ország, ahhoz mindenekelőtt gyerekek kellenek. Gyerekek nélkül nincsen Ország. Gyerekek nélkül csak szövegelni lehet az Országról. Ezt teszem pl. én is. De hát mivel tudom, amit mondtam, legalább azt mondom, amit mondok. Mit? Azt, hogy az Ország alapértéke az élet, és Ország csak akkor lehet, ha továbbadjuk az életet.

A tíz gyerekes Vincze család három gyerekénél már van egyenként négy-négy gyerek. Ezek a gyerekek már a Bokor negyedik nemzedékét adják. Krisztiék behozták egyik törökbálinti misémre a maguk négy gyermekét. Mise után bejöttek a plébániára beszélgetni is. Beszélgettünk egy jó másfél órát, s utána leszólít a gyerekek közül a legkisebb, a talán hat éves sincs még kisfiú és mondja: Gyurka bácsi, most megértettem, amit mondani akartál. Madarat lehetett volna fogatni velem: érti a negyedik nemzedék is, amit mondani akarok. Mondom is Zsike után: Én vagyok a világ legönzőbb embere, mert azt akarom, hogy a hat évesek is megértsék, amit mondok. Az elmúlt félszázadban rengeteg szó esett arról, hogy a szülők közösségbe járása nem rövidíti-e meg a gyerekeket. Lehet, hogy megrövidíti őket. De járhatnak a kedves szülők közösségbe úgy is, hogy a gyerekek jobban várják a közösségi találkozókat, mint a szüleik. Várják jobban, mert a gyerekek is találkoznak ott gyerekekkel, mert ki-ki elhozza a közösségi találkozóra a maga gyerekeit. Magam, gyerekkoromban csak az unokatestvéreimmel találkoztam, s évenként csak párszor. Máig sem felejttem el ezeket a találkozásokat.

A jövőbe nem látok, csak ábrándozom róla. Elöttem van a Bruderhof példája. Hans Meier már nyolcvan esztendő volt, amikor meglátogatott Budaváriban. Talán 12 gyereke volt, s az egyik fiát, Andreast, a már szintén nagypapát el is hozta magával feleségével. Három éve meg magam is voltam Darwellben, s találkoztam ottani közösségük vezetőjével, Hans egyik unokájával, egy alig negyven esztendő fiatalemberrel és feleségével, akiknek akkor már hat gyermekük volt. Hans unokáinak száma közelíti már a százat. Egy-két ilyen Hans-féle Bruderhof alapító ivadékaiból hamarosan s az időtengelyén kitelik egy Bruderhof-falu kétszáz emberrel. Valamikor írtam róla, hogy az első keresztény nemzedékek is főleg attól nőttek meg, hogy ők nem tették ki gyerekeiket a Tajgetoszra, hanem önzők voltak, mint Zsike, s így volt, akinek tovább adhatták a jóhírt, amit Jézustól tanultak. Lehet, hogy a bennünket körülvevő világ butaságnak gondolja a jézusi jóhírt, de a mi családjainkban saját gyerekeinkhez csak eljut ez a jóhír. El, s otthonainkban a csapból is az folyik, hogy jónak kell lenni, meg hogy szeressük egymást.

Az első olvasmány a mai misében arról szólt volna, hogy Ábrahám kész volt feláldozni fiát, Izsákot, mert hát úgy gondolta, hogy Isten ezt kívánja tőle. Mi megtanultuk az elmúlt félszázadban, hogy ilyen Isten nincs. Azt is megtanultuk, hogy az Istent példázó szőlősgazda azzal küldi a gonosz szőlőmunkások közé egyetlenjét, hogy a *fiamat talán meg fogják becsülni*. Nem azt, hogy Golgotára küldöm a fiamat, hogy kiengeszteljen engem Ádám-Éva tettén kelt nagy-nagy haragomból. Azt is megtanultuk, hogy Jézus elmondta: *Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók*. Nem mérgezzük tehát magunkat, akik megismertük a jézusi jóhírt, semmiféle emberi hagyománnyal. Jézus is túltette magát e hagyományon. Ezért cseréltem le az Izsák-történetet a világirodalom legszebb szerelmes versével, Petőfiével. Azzal, amit Juliskának írt: Minek nevezzetek?

Azt mondtam beszédem elején, hogy megkeressük, megtaláljuk az Országot. Ez az Ország Isten irántunk érzett szeretetéből született meg. S aligha akad közöttünk, aki ne vallaná, hogy az Isten által megteremtett világban s a mi emberi életünkben volna valami szebb, mint a szerelem. A celibátusba beleszerelmesedett egyházunk sem tette szentséggé a lemondást a szerelemtől. De a szerelmet, amelyet Petőfi érzett Juliskája iránt, azt szentséggé tette: hetedik a házasság. Nem kellett felfedeznünk ezt. A Bokor nulladik nemzedéke, azok, akik világra hozták a Bokor első, alapító nemzedékét, olyan szülők voltak, akik nem ismerték a válást. A Bokor addig él, amíg a válás istentelensége be nem szüremkezik sorainkba. A házasság nem felbonthatatlan, ahogy tanítják, de fel nem bontandó. Azért csináltam mai misénkben első olvasmányt a Petőfi-versből, hogy az ő és Juliska lelki tisztaságával nézzenek egymásra házasodni készülő fiataljaink. Hogy el ne csábuljanak a bennünket körülvevő társadalom példáján. S hogy őrizzük Isten parancsát. Azt, hogy holtomiglan, holtodiglan, s mindazt, ami lehetővé teszi ezt. Azt a régi, nagyon régi és ezerszer szent törvényt, hogy *játszani ily nagy dolgok nem adattak*, s úgy közeledjenek fiataljaink egymáshoz, hogy megszülethessék lelkükben az az érzés, amely Petőfi Sándort ihlette, amikor Juliskára nézett.

A második olvasmány azt mondta volna el, hogy Sárától és Izsáktól annyian születtek, mint a főveny a tengerparton. Ezt is szebben mondja el az Ének a Visztulán, amire lecseréltem a Zsidókhoz írt levél szövegét. *Halat a Visztula és lengyel asszony gyermeket ad örökre, s nincs ott halál, ahol dalolni és szülni tudnak.* Lehet, hogy az előttünk levő század folyamán mohamedán kontinenssé válik Európa. Lehet. Azért lehet, mert ugyancsak Ady Endre írta: *Aszott nemzetek, hűlt világok, Törtételek miazmás vágya Halálra valók nem kár értük.* Nem kár azokért, akiknek nem kell az az érzés, amely ihleti Petőfi versét. Nem kár azért, akik mások, mint amilyen a hal a Visztulában és mások, mint a gyermeket örökre adó lengyel asszony. Az életet tovább nem adóért nem kár. Csak pusztítsa ki önmagát. Ezen a fajtán az Isten sem segíthet. De én nagyon bízom a Bokorban. Abban, hogy a Bokor akkor is ad majd gyermeket örökre, ha már mohamedán kontinenssé leszünk. Ad, mert a Bokor számára szent marad a szerelem, s mindig lesz körünkben fiú meg lány, akik el tudják majd mondani a maguk módján, hogy minek nevezzék.

Rátérek a harmadikra, amit megtaláltunk a Bokorban. Az eddigi kettőt kaptuk a szüleink nemzedékétől, ahogyan kaptuk. Ezt a harmadikat, amiről most szólni akarok, nem kaptuk. Mi magunk találtuk meg. Ez a harmadik – a közösség. Szüleink nemzedékének még elég volt az egyházközség. Megkapták benne, amire szükségük volt. És mi már nem? Mi már nem. Olyan fokban tette be abba a lábát a világ, ahogyan korábban nem. A Párt a vallás elhalására akarta felhasználni a szószéket is. S tudtuk, hogy szükségünk van arra, hogy négy-öt magyar vagy nem magyar összehajolhasson, s megőrizze számunkra a jóhírt. A 60-as években kikerült a kisközösséget propagáló írás, a Lelkipásztori Marketing – Lékai buzgólkodása folytán – Rómába is. Eljutott a piarista generális, a magyar Tomek Vince asztalára. Egy Rómába látogató rendtársamtól, Medvigy Miskától kért róla véleményt. Miska ezt válaszolta: Generális atya, minden rendes pap ezt csinálja odahaza. Ki ilyen, ki olyan formában, de a be nem szervezett papok, akik nem voltak békepapok, megtalálták a pasztorációnak ezt a házankénti közösségi formáját.

Alighanem Magyarországon virulhatott legjobban a kisközösség, ez az új formája a lelkipásztorkodásnak. Ez lehetett az oka annak, hogy a Kreml egyedül Kádárnak engedélyezi, hogy részleges megállapodást kössön Rómával. Ez a megállapodás csinál püspökeinkből az államhatalom akaratába belesimuló személyeket. Ez a megállapodás intézi el, hogy a be nem szervezett papok kisközösségeit a püspökök az egyház ellenségeivé minősítsék a 70-es években. S még ma is feltételen feltétele egy személy egyházi elfogadottságnak, hogy a Bokorral ne legyen kapcsolata. Az, hogy ennyi évtizede tartó egyházi bizalmatlanság ellenére is, itt most Bokor Nagytáborban vagyunk, arról beszél, hogy ma is vannak, akik azt gondoljuk, hogy Jézus Országának ma is szüksége van a kisközösségre. Miért gondolom ezt

magam? Miért, ha egyszer már a szovjet hadsereg nincs itt, hazánkban? Azért, mert az eltelt hatvan esztendő megtanított minket valamire. Arra, amit Loisy abbé száz évvel ezelőtt megfogalmazott. Mit? Hogy Jézus az Isten Országát hirdette, de helyette csak az egyház jött. És én ezt nem tudtam hatvan-hetven esztendővel ezelőtt, amikor Loisy még élt? Nem tudtam. Azt hittem, hogy minden rendben van, s az egyház csak azt tanítja, amit Jézus rábízott. Isten a szovjet megszállást használta fel arra, hogy kisközösséget csináljunk, és mi a kisközösségben megtanultunk, hogy hiba van a kréta körül, mert Konstantin kora óta a trón és az oltár szövetsége bizony nem azonos azzal a szövetséggel, amelyet Jézus kötött meg a három esztendő alatt meg az utolsó vacsorán a maga nevében Istennel. Ő arra kötötte meg, hogy Isten Országát kell csinálnia a maga közösségének. S aki úgy látja, hogy az, amit az egyház csinál, az bizony nem egészen azonos azzal, amire Jézus az egyházat csinálta, az továbbra is kisközösségben él, hogy fenntartsa Jézus álmát az Isten Országáról.

Elmondhatatlanul nehéz a helyzetünk. Talán nehezebb, mint indulásunkkor, a 40-es években volt. Akkor a püspökeink még mellettünk álltak. Akkor a mi ellenségeink a püspökök ellenségei is voltak. '64 után helyre állt a trón és az oltár szövetsége, s az elvtársak mondhatták Lékainak: a Bokor tagjai már nem az ők, hanem az egyház ellenségei. S a püspökök úgy is viselkedtek velünk szemben. Az idő mutatja majd meg, hogy fennmaradnak-e kisközösségeink. Akkor maradnak fenn, ha képesek vagyunk a magunk új történelmi körülményeink között annak a megvalósítására, amire Jézus rendelte a maga közösségét. Tudunk-e Isten Országát építeni, vagy csak azt tudjuk tenni, amire a körülöttünk levő világ is képes? – ezen fordul a létünk. Ha igen, akkor leszünk holnap is. Ha nem, akkor kihullunk az idő rostáján. Visszautasítjuk-e a Sátán mai kísértéseit, ahogyan Jézus tette a pusztában? Jézus vállalta a másodrendű állampolgár szerepét. Képesek vagyunk-e erre? Akkor vagyunk képesek, ha eltölt bennünket a vágy, hogy valami szépet, istenektetszőt csináljunk.

Imádkoznunk kell érte, ahogyan Jézus imádkozott negyven napon keresztül a pusztában, s utána már tudta, hogy mit is kelljen csinálnia. Csak szavakat tudok mondani, melyek szentek a Bokorban. Uralkodás helyett szolgálni. Gazdagodás helyett szegényen, egyszerűen élni. Belső veszekedések és külső verekedések nélkül mindenütt békességet teremteni. Valaki egyszer azt üzent nekem, hogy vigyázzak, mert a kereszténység valami nagyon csendes dolog, és mi nagyon hangosak vagyunk. Máig sem tudom, hogy jót üzent-e. Jézus nem akart hangos lenni, de mindig elmondta, hogy mi a kedves Atyjának, s a végén ebből halálos ítélet és keresztre feszítés lett. A Bokor az elmúlt jó félszázadban sem hangoskodott, s véleményét csak az egyházon belül mondta el, s mégis világra szóló ribilió lett abból, amit csináltunk. Nem tudom, hogy lehetséges-e a csendes kereszténység. Azt tudom, hogy Jézusnak nem sikerült. Ügyesebbeknek kell lennünk, mint Jézus volt?

Nem hiszem. Inkább azt gondolom, hogy aki hűséges marad azokhoz a tartalmakhoz, melyeket ő tanított, az előbb-utóbb biztosan kihúzza a gyufát. S ezen nincs mód segíteni. Segítséget csak az jelent, ha nyilvánvalóvá tudjuk tenni egyre több ember számára, hogy nem lehet másként Bolygónkon élni, csak úgy, ahogyan Jézus tanította. Arra gondolok, hogy Isten majd besegít nekünk, ha mi hűségesek maradunk Jézus szövegéhez. Egy Babits-idézettel zárom mai szövegem: *Az Úristen őriz engem, mert az ő Országát zengem. Az ő Országát, a békét, harcainkra süketségét. Amen.*

102. ŐSZELEJI NAPLÓ

2007. október

Piarista köz, 2007. október 1.

Egyházi, világi, Jézusra emlékeztető...

Irodalomtörténésznek indultam hetven éve. Ez volt az első szerelem, melyhez rendre, anyagához meg folyton-folyvást visszatérek, mert nagyon sokat mond nekem; olykor bizony többet, mint akármilyen más. Ilyenkor haza megyek. Honnan? A végső szerelemből, amely ma is tart. S innen felől nézek vissza Toldy Ferenc, Beöthy Zsolt, Horváth János és Nemeskürty István műveire. Toldyt még hallgathatta az egyetemen Beöthy, Beöthyt Horváth, Horváthot hetven éve magam is, Nemeskürty pedig kortársam. A négy szerző egyetlen száz éven belül született: Toldy még kortársa volt Vörösmartynak, Beöthy Aranyinak, Horváth Adynak, Nemeskürty meg a múlt században születetteknek. Mind a négyen irodalomtörténészek. Tudják, hogy irodalmunk *latin nyelvűnek, egyházinak s közhasznúnak* indult, s csak jó két százada váltott *magyarra, profánra, szépirodalmira*. Négyük közül a szakma csúcsa máig Horváth János, aki hajlandó volt tudomásul venni, hogy irodalmunk nem ősmondáinkkal, nem Beöthy volgai lovasával, nem a Szent Gellért hallotta *magyarok szimfóniájával* indul, hanem a Zobor-hegyen remetéskedő Szórád latin nyelvű jámbor legendájával. Nincs tehát pogány kori irodalmunk, legfeljebb ezer évvel későbbi, az Arany utáni, az elmúlt századi... – lesz majd nevezhető annak is; nem is tudom, hogy mennyi joggal.

Az elmúlt hónapok kánikulájában vettem le a polcra Horváth két kötetét: irodalmi műveltségünk kezdeteiről és megoszlásáról. Mind a kettő Moháccsal ér véget, s kezdet és megoszlás egyaránt latin nyelvű. Az elsőnek kiemelkedő alakja Szent István, a másodiknak a Hunyadi család s főleg Mátyás király. Az első alapít tíz püspökséget, számtalan monostort, és életszentségét legendák dicsérik. A másik a pogány Rómát magasztaló olasz humanizmus szálláscsinálóinak osztogatja a püspökségek javadalmait, de azért maga sem fordít hátat elődjek vallásának. Mátyás osztja meg irodalmi műveltségünket: a középkori egyházi eszményeket és az egyházi latint leváltja az ókori latin élet- és stílus eszményeivel. S ahogyan olvasom e hetven-nyolcvan évvel ezelőtt írt munkákat, melyekben csak visszaköszön az első szerelem, megszólal bennem a mostani, és megkérdezi, *mi a különbség kezdet és megoszlás között?* A lényeget illetően semmi. Az egyik ugyanúgy jézuselőtti, mint a másik. Csak az egyházi latin mellé állít a megoszlás – világít, az egykori, az ókori latint. Csak az egyházi élet mellé állít a megoszlás – világít.

Szórád jámbor öngyötrései, melyekkel Istennek óhajt kedveskedni, vagy Janus Pannoniusz Európa-szerte csodált versei, akármilyen latin stílusban megírva, csak irodalmi kísérő jelenségei annak, amit Szent. István és Mátyás egyaránt tett. Mit tettek ők? Folytatták őseinket: Atilla vagy Árpád művét, egy nép életének teremtettek jelent és jövőt. Hogyan? A központi fejedelmi-királyi hatalom mindenek feletti értékkel tevésével. Sikerral is: hiszen úgy, ahogy, de megteremtették a központi hatalmat. Ahogyan Nagy Sándornak, Nagy Konstantinnak, Nagy Károlynak és a történelem összes többi nagyjainak is sikerült: *mások kiontott vére által*. S ahogyan nem sikerült mindez Jézusnak, aki elmenekült az öt királlyá tenni akarók elől, mert nem akarta kiontani senkinek a vérének. Ki is ontották az övét. Kik? Az *urak, akik a vérontásban nagyok, s mindennek fölébe emelik a hatalmat és annak eszközeit*.

Hasonlítsam össze szent királyunk szent jobbjának cselekedeteit Mátyáséval? Minek tegyem? Volt hadserege mind a kettőnek, mellyel véresen leverték, ha tudták, hatalmuknak minden magyar és nem magyar akadályozóját. Sem az egyháztörténelem, sem a világtörténelem időközben megkeresztelt munkásainak nem tűnik fel, hogy ez az egész *egyházi-világi kezdet és megoszlás* még teljesen jézuselőtti. Hogy nincsen a történelemnek jézusi vonulata, csak jézuselőtti, csak hatalmi, csak véres. Hogyan lehet az Isten ennyire sikertelen?

Nem ennyire sikertelen. Van irodalmunknak, ha az életünknek nem is – s most csak a magyar irodalomra gondolok –, isteni/jézusi vonulata is. Akkor születik meg, amikor a 18. század végén bekövetkezik irodalmunknak nem megoszlása, hanem *váltása*. Megszűnik latin nyelvűnek és egyházinak lenni, és lesz belőle honi nyelvű és profán. S nem lesz többé közhasznú (= hatalmi érdeket szolgáló) sem, csak merőben esztétikai, szépirodalmi – emberi lesz. Nehéz volt a váltás. A reformáció még folytatja a középkort, az egyházi tekintély uralmát, de a francia forradalom az Ész-istennő szobrát állítja az egyházak szobrainak helyére. S a Sárospatakon csak hat osztályt végzett berceli, tiszántúli református ifjú, Bessenyei György – Mária Terézia udvarában megismeri Voltaire és Rousseau írásait. A megismerés következtében felszabadul egyháza tekintélye alól, s gondolkodni kezd, s eljut – irodalmunkban elsőként – jó kétszáz évvel ezelőtt a *természet* fogalmához, mellyel elutasítja magától a világtörténelem s benne a keresztény egyházi múltnak egész jézustanságát. Versének ezt a címet adja: *Vallás*. Ez az, amit le akar váltani. Azt, ami Sz. Istváné és Mátyás királyé. (Kihagyásokkal közlöm versének szövegét.)

Nagy Isten! Miképpen végeztél felőlünk?
Hogy kívánsz mindenkor tiszteltetni tőlünk?
Add ki akaratod teremtéseidnek,
Ne nézd tévelygésit ily sok népeidnek...
... Örök tetszésének magyarázója lett
a földön tévelygő nagy emberi nemzet.
Istenét a lélek látni jól akarta,
Mely miatt világunk magát annyit marta.
Káin áldozott volt először Ábellel,
Kik frigyet akartak kötni istenekkel.
Ez bárány vérivel kiált az egekre,
Más gyümölcsöt hány az oltári tüzekre.
A két testvér ezen egymás ellen kelvén
Káin Ábel öccsét vérebe kevervén
Gyilkossá lesz önként az igaz istenért,
Kit áldozatával engedelemre kért.
Így mondják ezt köztünk a nagy történetek,
Beszélhetünk véle a keresztyéneknek.
Ekképpen a világ vérrel kezdette el
Azt érteni, kit még nem ismért lélekkel.
Az első emberek véres áldozatjok
Meghagyták utánnok, szenyvedt is magzatjok.
Őket a nagyvilág továbbá követte,
mely örök urát jól még meg sem érthette.
Az emberi nemzet magátul áldozván,
Fegyvert fog istenét sokként magyarázván.
Egyik: én értem csak, úgy mond, az egeket
Kimagyarázhatom a végezéseket.
Másik: ellent szökik s eztet hazudtolta,
Áldozat-tételét mérgesen vádolja.
Ki-ki tüzesedik, a buzgóság hevül,
Fegyver, mely bizonyít, s vérünk a földön hül.
Pogány mint keresztény egymás közt csatázott
– Istenünk nevéért, ki ellen hibázott.
Amely igaz Isten nevébe egyik rész
Öldöklött, a többi ugyanezért elvész.

Egyik úgy sóhajtoz: uram, érted halok.
 Másik ismét kiált: Istenért bosszulok.
 Az öldöklő fegyvert buzgóság vezette,
 Mely a természetet ekkor felejtette.
 Így vérezte magát Istene nevében
 Az emberi nemzet sokszor fegyverébe.
 Nagy károkat tehet a vakult buzgóság
 Hol jó cselekedet lehet sok gonoszság.
 Irgalmas urunkat nevéért bosszuljuk,
 Ember teremtésit prédába feldúljuk.
 A természet, melynek józan érzései
 Igaz Istenünknek bölcs rendelkezései,
 Maga ellen fordult egy oly Teremtőért,
 Ki nem szenvedheti az érte ontott vért.
 Szerencsétlen ember, ki csak okoskodik,
 S gondolataidba szüntelen hánykódol,
 Tudjad, hogy az elme megtévelyedhetik
 S okoskodásoddal elhitettethetik.
 Világunk mélyébe alásüllyed lelked,
 De fed a természet s elveszted Istened.
 Mély okoskodásod több-több semmiségre
 Vezeti életed kétségeskedésre.
 Légy józan erkölcsű, emberséggel érezz
 Élj jól, s mint a vadak, másokat ne vérezz.
 Gondolkozzál léted belső törvényére,
 Vigyázzál lelkednek igaz ösvényére.
 Ezek felsőbb részek halandó sorsunkba,
 Ezentúl háború minden világunkba.

Mondanivalója: 1. Az ember keresi az Istent. 2. Mindegyike más és más eredményre jut, s ezért gyilkolja egymást. 3. Isten nem szenvedheti az érte ontott vért. 4. Erre, a gyilkosság elutasítására tanít a *természetünk, az emberség, a lélek, létünk benső törvénye*. Amikor elhatárolja magát Bessenyei György a vallástól, akkor talál rá Jézus tanítására, a régieknek mondottak a tagadására: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet! Rátalál a háborúk elutasítására: *Szeresd ellenségedet!* Mindez még csak irodalom. Bessenyei lelkes támogatója Mária Terézia uralmának, ő meg Bessenyeinek. De hamarosan jóhír lesz belőle Párizsban. Egy Jézusra emlékeztető jóhír: *szabadság egyenlőség, testvériség*. A múlt történelmének nagyjai Jézus nevében gyilkoltak. A felvilágosodás majd Jézus nevének említése nélkül gyilkol, és folytatja azt, *ami mondatott a régieknek* – nem méregpohárral, kereszttel, máglyával, de guillotinnal. Az ember marad csak ember, de ennek ellenére is újra becsülethez jut a jóhír: *semmiképpen sem gyilkolhatsz!* Meg is fogalmazhatod már, s nem égetnek el érte a máglyán. Az egyház a II. Vatikáni Zsinaton sem jutott el ide. Nem mondta ki, hogy Jézus nevében nem háborúzhatunk. Nem tanította, hogy semmiképpen sem lehetünk katonák.

Tiszabercel szülötte valamit kimondott. Azt, amit a Betlehemi gyermek mondott. S amit Bécsben s a Tisza mellett kimondtak, abból lett valami... legalábbis a magyar irodalomban. Meg lehetne írni a magyar irodalomnak e Bessenyei féle váltás utáni történelmét: azaz meg lehetne írni irodalmunk jézusi ágának történelmét. Vékonyka kis ág lenne, de lenne. S nagyobbára csak olyanok kerülnének bele, mint maga Bessenyei is: részint Mária Terézia embere, részint az *emberi* váltásé. Még nem Jézusé, de Jézus tanítására legalább emlékeztető. A javát felsorolhatom. Felsoroljam? Teszem.

Csokonai: Az estve: *Az enyém, a tied mennyi lármát szűle, Miolta a miénk nevezet elűle.*

Berzsenyi: Fohászkodás

Kölcsey: Zrínyi második éneke

Vörösmarty: A Gutenberg albumba, Az emberek, A vén cigány

Petőfi: Én, Az apostol, A XIX. század költőihöz

Arany: Fiamnak, Domokos napra, Magányban

Ady: Karácsony: *Nem lenne más vallás, összesen csak ennyi: az Istent imádni, az embert szeretni*, Gyáva Barla diák, Felszállott a páva

Babits: Zsoltár gyermekhangra, Vers az apostolokról, A magyarok Istenéhez, Eucharisztia, Jónás könyve

Kosztolányi: Számadás

Tóth Árpád: Tetemrehívás

Juhász Gyula: A tápai Krisztus

Harsányi Kálmán: A Balkánt jártuk

Sík Sándor: Megyeri hitvallás

Sinka István: Virág ballada, Ének a Don hőseiről, Végül sírig feketébe, Hontalanok útján

Szabó Lőrinc: Vang-An-Si,

Illyés Gyula: Ditirambus a nőkhöz

Horváth Béla: A megváltó üzenet

Vas István: Katakomba, Ima a Szent Péter-templomban

Wass Albert: Előhang

Stetka Éva: Elszántak

Székely Magda: *Leüthetsz, én nem ütök vissza. Az én kezem gyöngye a rosszra. Hulló testem helyén leüthetetlen, erősen áll az igazi testem.*

E közel félszáz versből össze lehetne állítani egy – magyar irodalmi jézusi kánont. Szövegeket, melyek Isten akaratának teljesítéséről beszélnek; arról, hogy miként legyünk istennektetszők. Címe lehetne e másfajta Bibliának: *A jézusi váltás utáni magyar irodalom gyöngyszemei*. Lehetne, de minek? Hatástörténete vetekedhetnék a négy evangéliuméval: a világ úgy megy tovább már kétezer éve, mint a el sem mondta volna, amit elmondott az, aki Betlehemben született. Ennek a kánonnak is annyi az esélye, mint az evangéliumoknak. Ha annyi is, az sem semmi. Az van mind a kettőben, aminek a szívünk, a lelkiismeretünk nem tud ellene mondani. Csak az életünk. De talán van még Istennek olyan nevelőiskolája számunkra, amely majd hatékony lesz. Kettő az, amit még nem látott senki. Az egyik az Isten, a másik a jövő. Nincs okunk pesszimistának, optimistának lenni. Csak reménykedni van okunk: Isten csak nem átabotában dolgozik. Csak lesz belőlünk valami olyan, amit Ő is akar. Ő aztán igazán.

Ennek az új kánonnak a szerzői kétszáz évet ölelnek át. A négy evangélium negyvenet, s ha Jézust is szerzőjének tekintjük, akkor hetvenet. Hol mondta el Jézus, tudjuk: Izrael földjén. Hol jegyezték le? Valahol a mediterráneumban. Ezt a magyar kánont, mely Tiszabercelen indult, hol jegyezték le? A Kárpát-medencében születtek, akik írták. Közelebbről? Megyek sorban a szerzők születési helyein: Tiszabercel, Debrecen, Egyházashetye, Szödémeter, Kápolnásnyék, Kiskúnfélegyháza, Nagyszalonta, Érmindszent, Szekszárd, Szabadka, Debrecen, Szeged, Mezőkövesd, Budapest, Nagyszalonta, Miskolc, Rácegres, Bp., Bp., Válaszút, Szeged, Bp. – Az összesen 22 névből a négy pesti – frissen asszimilált magyar, négyen dunántúliak, a többiek alföldi, nagyjából tiszántúli származékok, s van köztük egy erdélyi is.

Évekkel ezelőtt kért tőlem egy érettségi előtt álló diák tíz verset, melyeket irodalmunkban a legtöbbre értékelek, mert Jézus lelkét árasztják magukból. A mostani gyűjtemény teljesebb, s talán világosan rámutatnak válogatásom alapokára is. Más népek irodalmából is ki-gyűjthetők lennének ilyen szövegek. Ezek lehetnének szentmiséink második olvasmányai. A mieink pedig adhatnák a harmadik olvasmányt. Alighanem jobban figyelni rá, mint az

egyiptomiaknak a Vörös tengerbe fojtására, vagy mint arra, hogy miként engesztelődött ki az Isten irántunk, mert a Fiát Kaifás meg Pilátus keresztre feszítette.

Piarista köz, 2007. október 2.

Mekkora a Keresztelő?

Bizony mondom nektek: nem született még asszonytól nagyobb ember, mint Keresztelő János, de a mennyek országában még a legkisebb is nagyobb nála – mondja Jézus Máté evangéliumában, s ugyanezt találjuk Lukácsnál is (Mt 11,11; Lk 7,28). Miért ez a nagy elismerés, és miért a nagy kontraszt? Az, hogy a Jézustól hirdetett Isten országában a legkisebb is nagyobb annál a Jánosnál, aki eddigelé a legnagyobbnak bizonyult, akit Jézus a legnagyobbinak mondott. Miért? Vegyük sorjában az elismerést is, a kontrasztot is.

Jézus két részre osztja az emberiség történelmét. Az első rész befejeződik Keresztelő Szent Jánossal. A második rész Jézussal kezdődik, s Jézus fellépésétől kezdve már csak az Isten Országát lehet vagy szabad hirdetni, azt az Országot, melyet Jézus hirdet. János nem azt hirdette? Nem. János az ószövetségi próféták utolsója és legnagyobbja. Ezért illeti őt ez elismerés. Mit akartak az ószövetségi próféták? Izrael, egy nemzet javát akarták. Mai féle szót használva – János nacionalista volt. Isten választott népének, Izraelnek az ügyét akarta rendbe tenni. Az egész Ószövetség egy egyetlen nemzetnek, Izraelnek, a zsidóknak a megmentéséről szóló ének. Izrael Istene is valójában és elsődlegesen a zsidóknak az Istene. Olyan Isten, aki a történelem folyamán felemeli a maga népét, igazságot szolgáltat a maga népének annak ellenségeivel szemben. Olyan Isten, aki a zsidóknak az Istene, azoknak a javáért dolgozik. Izrael Istene is elsődlegesen nacionalista Isten, aki rendet akar teremteni a maga népe, a választott nép javára és körében.

Izrael, a próféták és János Istene nem azonos Jézus Istenevel, a Mennyei Atyával. A Mennyei Atya nem egy nép körében s javára akar rendet teremteni, hanem az egész emberiségben. Ezt az Istent János még nem ismeri. János azt gondolja Jézusról, hogy Jézus Istene is azt akarja, amit János Istene, Izrael Istene akar. Nem ismeri Jézus Istent, mert János Istene nacionalista Isten, s egy ilyen nacionalista Istennek van szórólapátja és van olthatatlan tüze. Ez az Isten büntető és bosszúálló Isten. *Kezében szórólapát van, és megtisztítja szérűjét: a gabonát csűrűbe gyűjti, a pelyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel* (Mt 3,12).

Azért szól az elismerés Jánosnak, mert Jézus kortársai közül János képviseli az Ószövetség legkülönbjeinek, a prófétáknak, Isten tolmácsainak a magatartását. Ennek folytán János még egész Izraelért érzi felelősnek magát: nemcsak az egyszerű emberekért, hanem Izrael vezető rétegéért is. A hozzá érkező írástudóknak, a szadduceusoknak és a farizeusoknak is szól figyelmeztetése: Nem elég a Jordán vizében, nálam, alámerülnötök, teremnetek kell még a bűnbánat méltó gyümölcseit is. Házasságtörése miatt megfeddi még Heródes királyt is, s ennek következtében Heródes börtönébe kerül János. A börtönből üzen tanítványaival Jézusnak: *Te vagy-e eljövendő, vagy mást várjunk?* Ennek az üzenetnek az értelme: Ha Te, Jézus volnál az eljövendő, akkor Isten megtisztítaná szérűjét, és a pelyvát, azaz Heródest égetné el olthatatlan tűzzel, és nem ő készülné lefejezni engem.

Ismerjük Jézus válaszát is: Hirdetem a szegényeknek Isten jóhírét, és boldog vagy János, ha meg nem botránkozol bennem. De János megbotránkozik Jézusban, mert jön Heródes hóhéra, és tálcára rakja János fejét. S e megbotránkozás következtében a legnagyobb János is a legkisebbnek bizonyul az Isten Országában, ahol azok találhatók, akik nem botránkoznak meg azon, hogy Isten nem intézi el a gyilkosait azoknak a prófétáknak, akik Isten törvényének megtartása érdekében felemelik hangjukat a történelem hatalmasaival szemben.

Jézus Istene csak arra van ereje, hogy az Őt képviselők hirdetik a szegényeknek Isten Országának örömhírét, de nincsen ereje arra, hogy ezeket a hirdetőit megmentse Heródes hóhéranak kardjától, és nincs ereje arra sem, hogy megmentse őket Kaifás és Poncius Pilátus keresztjétől. Jézus Istene más Isten, mint János Istene. Jézus Istene erőtlén Isten? Igen. Nem

nyúl bele a történelembe. Csak annyiban van ereje, hogy megérinti a szegények lelkét, és azok belülről hallják, amit Jézus is hallott: Te vagy az én szertett lányom, fiam, aki értesz engem. A szegények értik ezt a Jézustól hirdetett Istent. Értik, és ezért tudnak valamit. Mit? Azt, hogy a történelmet csak ti magatok, emberek, tudjátok befolyásolni azzal, hogy teszitek, amire a lelkiismeretek figyelmeztet titeket. Csináljátok az életetek úgy, ahogy Istennek tetszik, és ennek nyomán változik meg a történelem. Ez a jézusi jóhír tartalma.

Ezt a jóhírt mondta Jézus Izraelben – Izrael és nem-Izrael számára. És mit mond Jézus a történelem Izrael utáni, az Ószövetség utáni szakaszának, azaz nekünk? Elmondom, bár alighanem keserves lesz hallanotok. Ezt mondja: Kedves keresztények, kedves kétezer esztendő, amelyet ma már az egész világon úgy jelölnek, hogy Krisztus utáni 2007. esztendő. Ti ugyanolyanok vagytok, mint az időszámítás előtti évezredek. Ugyanolyanok vagytok, mint János. Jézus-előttiek vagytok. Változatlanul az Isten belenyúlásaitól várjátok, hogy másmin legyen a történelem, mint amilyen. Sőt, rosszabbak vagytok, mint János. János csak egy kérdő mondatot üzent nekem: Én vagyok-e az eljövendő, vagy mást várjuk? Ti már bátran megfogalmaztatok, hogy olyan Istent hirdetnek a Jézusra hivatkozó tanítványok Jézus tanítása alapján, aki azt kívánja tőlünk, hogy legyetek olyanok, mint a birkák. Hogy viseljétek el, hogy a hatalmasok azt csinálják veletek, ami nekik testszik. Azaz mi nem kérdő mondatot üzenünk neked, Jézus a magunk keservesnek érzett jelenünkből, hanem állító mondatot: Te birka-módra a keresztre engedted szögezni magadat, de mi ebben nem követünk. Mi ismerjük a jogainkat, s harcolunk és fegyverrel is, ha kell, jogaink érvényesítéséért.

Elmondom az eltelt kétezer esztendő rövid jézusi történetét. Jézus letartóztatásakor a Tizenkettő szétszaladt. Júdás akkor már elárulta őt, Péter pedig bement a főpap házába, ahol egy szolgáló fehérszínű kérdésre megtagadta, hogy ismerné Jézust. Feltámadása után Jézus összeszedi a Tizenkettő maradékát, akik pedig mennybemenetele előtt megkérdezik tőle, hogy mikor is állítja helyre Jézus Izrael számára a királyságot. Magyarul: mikor üzi el a római légiókat Izrael földjéről. Ezzel a kérdésükkel igazolják, hogy a három éves tanítás ellenére ők is maradtak nacionalisták, miként a Keresztelő, és Istenük is maradt nacionalista. Ez a Jézus-tanítványok tudati fejlődésének legelső szakasza, amikor még Jézus együtt volt velük, amikor még közvetlenül maga tanította őket.

Jöjjön a következő szakasz, a következő három század. A tanítványok megcsinálják Pünkösöd után Jeruzsálemben a szegények körében az élet- és vagyonközösséget: Senki sem mondott vagyonából semmit a magáénak, hanem mindenük közös volt. Amikor negyven év után megindul Jeruzsálemben a zsidók nemzeti forradalma, Jézus tanítványai ott hagyják Jeruzsálemet, és kiköltözködnek a Jordánon túli Pella városába, s nem vesznek részt nemzeti forradalmi harcában. Apostolkodásuk következtében viszont elterjesztették Jézus tanítását Izraelen kívül is, az egész Római Birodalomban, s a nem-zsidókból is sokan Jézus tanítványai lettek. Nem ejtettek tömjénsemet a császárok istenségének a szobrára és Jézus vértanúi lettek. Nem álltak be a légiókba, hogy fegyverrel tágítsák a Birodalom határait. Azt mondták, hogy nem harcolhatnak, mert nekik nincsenek megölendő ellenségeik. Helyette gondot viseltek a szegényekre, az árvákra és özvegyekre. Büszkén emlékezhetünk ősünk életének erre a második szakaszára. Nem voltak nacionalisták, nem ismertek ellenséget, csak magukhoz ölelték a rászorulókat.

A negyedik század elején indul a harmadik szakasz. Konstantin császár azt vallja, hogy Maxentius ellencsászárral vívott csatája előtt a kereszt jelét látta az ég felhőiben, s belül egy hangot hallott: *E jelben, a kereszt jelében győzni fogsz.* Győz, és kiadja türelmi rendeletet: Nem szabad többé vértanúvá tenni a keresztényeket. Hamarosan betiltatja a császár a pogány iskolákat, s a kereszténységből államvallás lesz. A keresztények elfelejtik a Jézust követő előző három századukat. Szent Ágoston már a császár katonaságával vereti le az eretneknek minősített afrikai donatista keresztényeket. Felfedezik, hogy Szent Pál azt írta a Római levélben, hogy minden hatalom az Istentől van. Örömmel üdvözlük a kereszténnyé lett császárt,

s a konstantinápolyi keresztény főpap bejelenti, hogy ezzel már meg is valósult az Isten Ország. S nem akad egyetlen keresztény sem, aki észrevenné, hogy ezzel visszatérünk az ószövetségi, a Jézus előtti nacionalista szintre. Az Isten megint törzsi Istenné lett.

Akik a verekedésekből ebben a harmadik fejlődési szakaszunkban Jézus Istentől beszélnek, azok eretnekeknek minősülnek, és a keresztények máglyáin végezik életüket Jézus követői. Századunkban már nem égetjük el őket, de akik nem hajlandók letenni a gyilkolásra a katonai esküt, azokat nemcsak az ateista állam, de egyházuk püspökei is elítélik. S ezzel a jelenig értünk, s meg kell kérdeznünk magunktól, hogy mi mit várunk Jézustól, az ő Istentől, a Jézus által hirdetett Isten Országától. Amit a Keresztelő? Azt, hogy égesse el a pelyvát olthatatlan tűzben?

Én megvallom, hogy Jézus Istene tehetetlen azokkal szemben, akik uralkodásra, gazdagságra, hatalomra törnek. Istennek nincsenek kiváltságos gyermekei, s nem avatkozik be a kiváltságra törekvők eddigelé még mindig véres és gyilkos harcaiba. Isten csak a jó testvérek szívét éri el. Azokét, akik szeretik párjukat, elfogadják Isten áldását, a gyermeket, beosztással élve megélnék annyiból, amennyit keresni tudnak. Azaz megértik Jézus jóhírét, s nem kell nekik sem a világ minden országának gazdagsága. Visszautasítják a Sátán ajánlatait, ahogyan Jézus is visszautasította azokat a pusztában. Mondom másképpen is: Nem tehetünk meg mindent, amire csak lehetőségünk van. Csak azt, amire Isten Szentlelke indít minket.

Piarista köz, 2007. október 3.

Jézus megbocsát annak, aki nagyon szeret (Lk 7,36-50)

Egyfelől – sok bűn, nagy bűnbánat, nagy bocsánat, nagy szeretet. Másfelől – kevés bűn, kicsi bűnbánat, kicsi bocsánat, kicsi szeretet. Érdemes lenne tehát belemászni a sok bűnbe, mert abból lesz a nagy bűnbánat, s végén abból születik meg a nagy szeretet? – kérdezem. Biztosra veszem, hogy Jézus nem erre gondolt Simon farizeus házában. De hát mégis csak ezt mondta az őt vacsorára meghívónak. Ezt, de kérdés, hogy miért? Hát, mert a farizeus azért meri Jézust vacsoraasztalhoz hívni, mert ő a kevés bűnt elkövető emberek csoportjába tartozónak gondolja magát. Azoknak a csoportjába, akik tisztességesnek, vallásos emberek.. De nemcsak ezért mondja Jézus a farizeus Simonnak, amit mond.

Hanem azért is, mert indul a vacsora, s arra hívatlanul betoppan a város egy közismerten bűnösnek tekintett asszonya, akinek nemcsak sok a bűne, de módja-pénze is van alabástrom edényben drága illatos olajat hozni, és azt Jézus lábaira is önti. Simon látja, hogy mi történik, az olajöntést is, nem szól semmit, csak néz. Arcára azonban rá van írva, amit gondol. Azt gondolja, hogy Jézus biztosan nem az Isten embere, követje, képviselője, tolmácsa. De nem ám, mert Jézus csak annak következtében fogadhatja el az olajat, hogy nyilván nem tudja, ki és miféle az, aki csókolgatja és megkeni a lábát. Ekkor szólal meg Jézus, s mondja Simonnak, amit mond. Nem ismételtem meg, csak az utolsó szavakat: *Te nem kentéd meg fejemet olajjal, ő meg kenetet öntött lábamra.*

Ismétlés helyett mást mondok. Azt, ami nincsen leírva, de Jézus gondolhatta. Ezt: Simon, összehasonlítlak Téged, a tisztességes és vallásos, zsinagógába járó embert ezzel a város szemetének tekintett asszonnyal. S összehasonlításom mérlegének mutatója feléje billen, és nem feléd. Én ebből az asszonyból kinézem Veronikának az alakját, aki majd keresztutamon segít rajtam, ahogy tud, a kendőjével. Látom benne egyikét azon asszonyok sokaságának, akik ott lesznek Jeruzsálemben és jajgatnak miattam, és siratnak majd engem. S belőled is, Simon, kinézem majdani szerepedet. Te, Simon – vagy valamelyik farizeusi írástudó társad –, te is ott leszel majd Jeruzsálemben, de nem fogsz jajgatni és sírni miattam keresztutamon. Megvárod, amíg felszegeznek a keresztre, s amikor már biztonságban érzed magad a keresztre szögekkel odaerősített magamtól, majd mondod Te is a főpapok, írástudók, a vének, az engem halára ítélő urak kórusában: *Ha Isten Fia vagy, szállj le a keresztről, s hisziünk neked.*

Tudod, Simon, te is, és én is tudom: Lehet, hogy ez az asszony sem lesz akkor majd Jeruzsálemben, meg te sem leszel ott. Lehetséges. Csak az nem lehetséges, hogyha majd mégis ott lennétek, te a jajgatók és sírók között lennél, s ez az asszony pedig azok között, akik pimasz módra felkiabálnának hozzám a keresztre. Ez nem lehetséges. Megakadályozna benneteket ebben osztályhelyzetetek. Ez az asszony csak egy kétes foglalkozású személy, te pedig egy úr vagy. Az ilyen asszonyok nem avatkoznak az urak dolgába. Esetleg sírnak és jajgatnak, amikor a magamfajta meghurcolják, esetleg dolguk van, azaz meghurcolásom órájában is azzal töltik idejüket, hogy megkeresik a magukat-illatosító olajra valót – a maguk megszokott pénzt keresési módján. Ezt megteszik, de az urak dolgába semmiképpen nem avatkoznak. Aki pedig úr, az nem vonhatja ki magát az urak dolgából.

Most kettőt is kérdezek. Az egyik az, hogy kicsodák az urak. A másik pedig az, hogy mi a dolguk. Kicsodák is? A magyar *úr* szó régi jelentése *királyi herceg, trónörökös, s még korábban magának a fejedelemnek a címe*. Mai jelentése: *a hatalmat birtoklóhoz tartozó személy, vagyonos és befolyásos ember*, a nem testi munkából élő ember. Mindezeket a jelentéseket a Szófejtő és az Értelmező szótárakból veszem, melyekben – természetesen nem csodálkozom – hatodik jelentésként megtalálom az *Úristen* és *Úr Jézus Krisztus* megnevezéseket is. Remélem viszont, hogy ti, kedves testvérem, nem csodálkoztok, hogy tőlem itt, az oltártól sohasem halljátok, hogy akár az Istent akár Jézust úrnak titulálnám. Nem szeretem az összevisszaságot. Istent Jézus példájára – Atyánknak mondom, Jézust pedig Testvérünknek és Tanítónknak. Ez felel meg Jézus szóhasználatának.

Az urak tehát – ahogyan hallottuk és tudjuk magunktól is – hatalmat birtokló, vagyonos és befolyásos, és nem testi munkából élő személyeket jelentenek. Jézus nem ilyen volt, nem volt úr. Názáreti ácsműhelyében sem, s később három éves vándorlása során sem. Nekünk pedig példát adott, hogy úgy éljünk, ahogyan ő élt. Hogyan utánozzuk le ezt a példát ma, korunkban, amikor egyre többünket vár egy-egy képernyő, mely előtt üldögélve kereshetjük és szerezhetjük meg mindennapi kenyerünket? A munkaeszközök változnak. Ha Jézus századunkban gyógyítani akarna, lehet, hogy más eszközökkel csinálná azt, és nem kézrátétellel. De van, ami Jézus életében, ha századunkban élne is, nem változnék. Századunkban is csak arra volna hatalma, amire volt kétezere. Mire volt hatalma? Arra, hogy az életét adja másokért, értünk, emberekért. S az élet elvevésére nem volt hatalma. Ezt meghagyta az urak számára.

Mindegy, hogy a mai urak már nem harci paripákon ülnek, hanem képernyők előtt ülve irányítják, hogy a bombák, lövedékek hova és mikor csapódjanak be, s egyszerre oltsák ki ezer vagy százezer ember életét, mint Hirosimában vagy Nagazakiban. Azért mindegy, mert mit sem számít, hogy kézitusában vagy képernyő segítségével van hatalmunk egy vagy több, akár ezer ember életét is elvenni. Csak az számít, hogy mire használják a hatalmunkat: életet adni vagy életet elvenni. Arról van szó, hogy le kell utánoznunk Jézus életét. Kétezere év előtt is és korunkban is. Munka nélkül az ember meg nem él. Örök életünk fordul azon, hogy milyen munkát, minő munkaviszonyt találunk magunknak.

Miért tanulunk, ha tanulunk? Miért szerzünk egy vagy két, esetleg három diplomát is napjainkban, a mai szokásoknak megfelelően? S ezzel már át is tértünk második kérdésünkre: arra, hogy mi az urak dolga. Egyértelmű a válasz: az urak dolga az, hogy meggazdagodjanak, s gazdagságuk erejében mindent megtehessenek annak érdekében, hogy még gazdagabbak legyenek. Minek nekik ez a gazdagság? Csak arra való, hogy elpusztítsák azokat az embereket, akik útjukban állnak, és akadályozzák a maguk gazdagodási folyamatát. Mért jó ez nekik? Ha tőlük kérdezem, alighanem valami nagyon szépet és nemesen hangzót válaszolnak Olyasmit, hogy egy ügyért, a nemzetért, az emberiségért, az Istenért akarnak meggazdagodni. Elhiszik ők maguk maguknak ezt a választ? Lehetséges, hogy elhiszik. Talán így hallották az őseiktől. Akármit is hisznek és válaszolnak, a megszerzett gazdagságból honfitársaik vagy

távoli népek kiszipolyozása születik meg. Gyilkosságok és háború. Mert a gazdagság, a pénz a Mammon nevére hallgat. S a Mammon a gyilkosság és a háború eszköze, és a Sátán műve.

S talán ennyi elég, hogy világos legyen, hogy a mérleg nyelve mért a különös foglalkozású asszony és nem a farizeus felé billent Jézus válaszában, melyet ő Simon farizeusnak adott. De hogyan került ez az asszony be a házba, ahol Jézus vacsoravendég volt? Erről már sok regény készült, s mindegyikük csak azt mondja el, hogyha szeretünk, akkor sírunk a boldogságtól. Boldogok, aki sírnak... övék az Isten Országáa.

Piarista köz, 2007, október 4.

Csak egyre van szükség (Lk 10,42)

Hát ez az egy, amire Jézus gondolhatott, az Isten Országáa. Ami nem ez, azt legalábbis háttérbe kell szorítani. A terrén, a terület, amelyen élünk, az Istené. Magunkat is Isten hívott létbe. Terület is, mi is, akik élünk rajta, egyhasi testvérek vagyunk. Ugyanaz csinált meg mindkettőnk. Meg kell, hogy feleljünk egymásnak. Az egy szükségesnek valami nagyon olyannak kell lennie, ami nekünk való. Az, hogy a fejünk tetejére kelljen állni ahhoz, hogy képesek legyünk az egy szükségesre, valami nagyon természetellenes. Ellenkeznék Isten jóságával. Tele kell lennem reménnyel, hogy sikerül nekem, ami egyedül szükséges. Csak félrebeszélhet az, aki azt mondja, hogy lehetetlen az, amire Jézus bíztat bennünket. Máriának is sikerült, pedig ő is csak ember volt. Miért ne sikerülne nekünk is? Fel a fejjel! Nem kell semmi egyebet csinálni, csak hallgatni, amit Jézus beszél. Te is tudod hallgatni Jézust, én is tudom. Ha őt hallgatjuk, már helyben vagyunk. Választottuk azt, ami szükséges. Mi történhetik velünk? Legfeljebb az, ami Jézussal is megesett. Mi? Keresztre feszítették őt. Na és, akkor mi van? Feltámadott, s most ott van Isten mellett. Közbejött egy zavaró mozzanat, de meddig tartott? Egy pár órát: éjfél-től másnap délután háromig. Nem kapott fájdalomcsillapítót, s hamar túljutott azon, amin túl kellett jutnia. Nem valószínű, hogy neked többet kell majd elviselned. Azért nem, mert az Isten apa/anya, és nem kivételez. Mindannyian a gyerekei vagyunk, bennünket is szeret, nekünk sem kell többet elviselnünk. Jézus is azt választotta, ami egyedül szükséges. S milyen jól járt. Én is jól fogok járni, mert Isten az én apám/anyám is.

Csak hallgasd őt, s ha megértetted, amit mond, fogj munkához, és mondd te is, amit tanultál. Mindenkinnek, aki hajlandó figyelni rád. Biztosan sokan lesznek, akik rád figyelnek, hiszen neked is csak azt kell mondanod, ami az embernek egyedül szükséges. Nem lehetséges, hogy ne találkozz azokkal, akik normálisak. Légy te is normális, tedd azt, ami az embernek egyedül szükséges, és le sem lehet vakarni rólad a téged hallgatni akarókat. Sikeres lesz az életed. Legalább annyira, mint Jézusnak, vagy legfeljebb annyira, mint Jézusnak. A legalább és a legfeljebb között nem lehet nagyon nagy különbség, mert azonos mindkettőtök esetében a terrén, az emberi természet is. Mind a kettő Isten alkotása. Ezért nem nagy Jézus sorsa meg az enyém között a különbség. Rá se ránts a rád nem hallgatókra, a neked keresztbetevőkre, a téged is keresztre feszíteni akarókra. Rá se ránts azokra, akik nem veszik figyelembe, hogy van Isten, meg terrén, meg emberi természet, és hogy csak egyetlen dologra van mindannyiunknak szüksége.

Akik úrnak képzelik Istent, maguk is urak akarnak lenni, és elpusztítják egymást, mert szembekerülnek Isten, az ember s az általa megteremtett emberi világ, az Éden természetével. Ne törődjél velük! Viseld el a szerencsétleneket! Nézz Jézusra, s gondold arra, hogy Neked csak az a szükséges, hogy hallgassad őt, és harmóniában légy vele. Butaságaikat, amiket kitalálnak, hogy az Isten világából az urak világát formálják ki, engedd el a füled mögött. Ahogyan Jézus is tette a pusztában, ahol a kísértő ördög megpróbálta őt rávenni, hogy álljon be az urak közé, s legyen övé a világ minden dicsősége. Meddig? Amíg le nem győzi őket egy másik úr, egy másik úr-faragta isten segítségével. Meg se halld a trombitaszót meg a vezényszót: Rohamra! Imához! Te tudod, hogy az Isten szerelmes lánya vagy fia vagy, akiben Neki jókedve telik. Hagyd a halott-csinálás hadi művészetét a halottakra! Te ismered a Barla

diák énekét, s maradj el a sereg mögött, ahogyan ő is elmaradt, amikor társai áthágták a Meszest, s rójj és szánts egy kis szláv leánnyal. A honfoglalás dicsőségét hagyd ezekre az eszükvesztettekre. Akárhik is hódítják meg a hont, a te gyermekeid, unokáid meg dédunokáid fogják azt megtölteni. Ők fognak vetni és aratni a földeken. A hódító urak pedig majd egymással is hajba kapnak. Lenyilazzák, lelövik meg felrobbantják egymást. Halat a Visztula, s lengyel vagy nem lengyel, de az Istenre figyelő asszonyok adnak gyermeket önökre, és nincs ott halál, ahol dalolni és szülni tudnak. Így van ez, akármilyen nyelvet is beszélnek, akik Jézusra figyelnek és tudják, hogy csak egy a szükséges. Mi? Az, hogy olyan légy mint az Isten, aki csak él, csak szolgál és csak szeret. Magyar és lengyel, tót vagy oláh, rác vagy cigány, teljesen mindegy, testvértáncra penderülnek, miközben azok, akinek fegyveres Úr az istenük, csataterekké rondítják vetéseiteket. Baj, de nem végső, mert tavaszra a fű újból kinő, s bárányok legelnek majd rajta, akik tejet adnak Barla és a kis szláv leány ivadékainak. Hogy mindez mese, azt csak az urak meg az általuk kitalált istenek papjai mondják. Te tudod, hogy ha nem is hazudnak szegények, ostobaságokat mondanak..., mert nem hallgatnak Jézusra és nem tudják, hogy egy a szükséges. És az nem az, amit az ördög próbált magyarázni Jézusnak a pusztában.

S ne hidd, hogy az ember alkalmatlan arra, hogy megértse a másik embert. Isten arra teremtette az embert, hogy beszéljen, s hogy értse egymást. Amíg tudták, hogy beszélniük kell egymással, értették is a másikat a szavát. Csak amikor az urak gyepükkel kezdték elválasztani harcosaikat más urak harcosaiktól, akkor indult el a más és más nyelveket beszélés szokása. Amíg nem választották el egymástól alattvalóikat az urak, addig értették egymást. Barla diáknak nem kellett szlávul tanulnia, a lánynak sem Barla nyelvén, hogy meg tudják egymást csókolni. A bábeli nyelvvizavar, ami van, ki tudja hány ezer éve, annak a következménye, hogy egymással beszélés helyett nyilazzuk és lövjük egymást. A nyelvészek azt kérdezik, hogy a globalizálódás kifejleszti-e a mindenki által érthető nyelvet, ahogy a kezdetben mindnyájan értették egymást. Hatodlagos kérdés, amíg lövöldözünk egymásra, és semmi tartalma nincs, amikor már nem lövöldözünk. Ha megértjük, hogy csak egy a szükséges, akármilyen nyelvet is használunk, érteni fogjuk egymást. A szeretet megteremti majd a közös nyelvet, ha nem is tudjuk ma megmondani, hogy melyik lesz az. Ha a sumérek magyarul beszéltek, ha Délamerikában, Afrikában népeket találnak, akik értenek magyarul, akiket megértünk mi, magyarok, s ha mindez igaz, akkor talán... nem fejezem be a mondatot, nehogy kinevessetek.

Maradjunk csak annyiban, hogy akik megtalálják az egy szükségest, azoknak – ha értik egymás nyelvét, ha nem értik – nem lesznek kommunikációs problémái, mert sohasem akarnak majd a másikat olyant, amit nem kívánnak maguknak. Minden jó lesz, ha megtaláljuk az egy szükségest és mi sem természetesebb, minthogy megtaláljuk. Minden? És a betegség, és az öregség? Sohasem értettem Jézus gyógyítani, feltámasztani tudását. S most arra gondolok, hogy Jézus megtalálta az egy szükségest: azt, hogy az Atya szerelmes fiának tudhatta magát, és ennek csudálatos hatása volt. Csak hinni kellett a betegnek, a halottját kísézőnek abban, hogy Jézus segíteni tud rajta, és ez a hit meggyógyította őt. Meg, mert erő ment ki belőle. Aki eljut az egy szükségesre, megérti, hogy arra lettünk, hogy csak segítsünk társainkon, s abból ugyanaz az erő megy ki, amely Jézusból kiment, amikor a vérfolyásos asszony hitt a maga gyógyulásában

Piarista köz, 2007. október 5.

Vannak-e kérdő mondataink?

Mit tehet az ember Istenért? Ezt a kérdést megelőzi egy másik: Mit tehet az Isten az emberért? Mivel Isten nem *hatóság*, azaz mivel Isten nem *mindenható*, ezért alighanem a nekünk adott szabadság erejében csak tehetetlenül nézi, hogy ha akarjuk, hát elpusztítjuk önmagunkat. Nem tehet ellene semmit, hiszen szabadnak teremtett minket: tehetjük az ellenkezőjét is annak, amire teremtett minket. És mit tehet az ember az Istenért? Mivel az Isten

mindentadó, s az emberrel is tudatja, miként a gilisztával s a katicabogárral, hogy mit kell tennie, mire kapta Tőle életét, ezért az ember hallgathat Istennek benne megszólaló hangjára, azaz lelkiismeretére, és ennek következtében tudhatja, hogy miként őrizze meg Istentől kapott életét. Ezt teheti az ember Istenért. Hallgathatunk bennünk megszólaló hangjára.

Ennek alapján és ennek érdekében az ember elsőül is folytathatja – ha akarja – fajtájának életét. Párt kereshet, szerethet és utódokat hívhat életre. Másodikul élhet olyan életet, amely nem pusztítja el önmagát, amely fenntartható. Csinálja azokkal együtt, akik erre hajlandók: tanítványokat keres és nevel. Isten hangjára figyelni akaró, gyermekeket nemzeni akaró párokat keres, akik olyan tevékenységgel biztosítják létüket, ami lehetővé teszi fennmaradásukat. Ezekhez fognak csatlakozni azok, akik látják s becsülik az ő minta-életüket. Mindezeket előbb-utóbb üldözni fogják azok, akiknek hatalmát zavarja, hogy minta-életük nem törekszik hatalomra, gazdagságra; nem törekszik ezekre, hanem beéri a nekik jutó egy dénárral. Az urak világa előbb-utóbb Golgotára juttatja a tanítványokat, miként a Mestert, a Tanítót is odajuttatták.

Akik másképpen tesznek, tehát akik nem gondoskodnak utódokról, s akik nem fenntartható életmódot választanak, azok csak a jövő társadalom-történészei számára bírnak érdekel: adalékokat szolgáltatnak nekik arról, hogy miként pusztul el egy emberi civilizáció. De a jövőt szolgálni akarók szempontjából nincsen jelentőségük azoknak, akik nem gondoskodnak utódokról. A pusztulás elrettentő rajza legfeljebb segíthet – éppen az elrettentetéssel – azoknak, akiknek a jelenben az élet folytatása a gondjuk. De akik folytatni akarják az életet, inkább a múltba néznek, hogy megkeressék elődeiket, hogy példájukból tanuljanak.

Ebből az Istenre figyelni akaró múltból kiemelkedik Jézusnak az alakja. Megszólítja a Sátántól megkísértett embert, aki a maga jézuselőtti múltját utánozva a Sátánt szolgálja: nem akarja embertársát úgy szeretni, mint ahogyan saját magát szereti. Jézusnak az alakjában, tanításában is, talán az a legfigyelemreméltóbb vonás, hogy bár minden szava az Isten Országáról, az emberi közösségről, a felebarát iránti viselkedés hogyanjáról szól, de bennünket, magunkat szólít meg. Mintha azt mondaná, hogy ne törődjek azzal, hogy mit mond, tesz, mint gondolkodik a másik ember. Te csak azzal törődj, hogy Te, magad, hogyan gondolkodsz és hogyan élsz. Ne a másik ember átalakítása legyen a gondod. Ő ugyanúgy megkapta Istentől, amit Te megkaptál. Ő ugyanúgy tudja, hogy mire kell felhasználnia az életet. Ne magyarázd neki, amit ő is tud. Csak éld elé azt, amire Te magad jutottál. A társad, akit választottál magadnak, ugyanúgy fel van tarisznyálva Istentől. Ha magyarázol neki, azonnal mondja majd neked, amit Neked sem sikerült megvalósítani a közösen és nagyon is jól ismert eszményből. Akkor védj csak az ígét, amit tanítasz, amikor neki mennek az Isten hangjának, melyet ők is jól ismernek... csak amikor a Lélek ellen vétkeznek, akinek a hangját ők is hallják magukban. Az ember nem azért megy a pusztulás útján, mert nem ismeri a keskeny utat, hanem azért, mert a szélesen akar járni.

Nincs szükség kijelentő mondatokra, mint pl. az ilyen: *Rossz úton jársz. Nincs szükség felszólító és tiltó mondatokra sem: Ne járj azon az úton, amelyen jársz, mert az az út nem vezet sehová!* Kérdő mondatokra van szükség. Ilyenekre: *Jól hallom-e az Isten hangját magamban? Ezt és ezt hallom magamban... Te, vagy Ti mit gondoltok: Jól hallom-e, amit hallok, vagy rosszul?* Jézus ügyének történeti nem sikerülése, félresiklása, annak a következménye, hogy Pál biztos volt abban, hogy Isten és Jézus hangját hallja. Olyannyira biztos volt benne, hogy elátkozta mindazokat a Jézusra hallgatni akarókat, akik mást hallottak a szívükben, mint amit ő saját maga hallott. Csak tévedett Pál, és menthetetlenül haladt előre a maga útján, mert nem volt önmaga igazát megkérdőjelező mondata.

Csak két-három század telik el, s megszületik ebből a máglyák lobogása, amelyeken el-égetjük azokat, akik mást gondolnak igaznak, mint mi magunk. A kérdő mondatok megfogalmazása lesz számukra a legnagyobb bűn. A Konstantinnal kötött alku erejében a Római Birodalom egész területén érvényt tudnak szerezni kijelentő mondataiknak, melyek isteni

magasságba, a mindentudó Isten tévedhetetlenségének a magasságába emelkednek. Az egyházak tévedhetetlen birtokában vannak az ember üdvösségét biztosító igazságnak. Érvényesíteni is tudják ezt a trón és az oltár szövetségének erejében. Golgotára kell mennie most is annak, aki mást mond, mint amit ez a szövetség igazságnak állapít meg. Mifélék ezek? Ilyenek: Mi tudjuk, hogy Ádám-Éva bűne átszármazott az emberre. Azt is, hogy van ez alól kivétel: Mária már szeplőtelenül fogantatott Joákim és Anna nemzésekor, és Jézus is szeplőtelenül fogantatott Máriában. Mi tudjuk, hogy az Atya megszünteti ezt az Ádám/Éva féle ősállapotunkat annak következtében, hogy Jézus vállalta a Golgotát. Mi tudjuk, hogy ez a megszüntetés csak azok számára lesz érvényes, akiket megkeresztelnek a Szentháromság nevében. Honnan tudják mindezt? Onnan, hogy Pál úgy tudta, hogy Isten amnesztiát adott az emberiségnek, s ezt az amnesztiát mondta Pál – kegyelemnek.

S nincs mód a történelmi és nem történelmi, keresztény és nem keresztény egyházakon belül a kérdő mondatokra. Arra a kérdő mondatra sem, hogy mindez nemcsak Pál kitalálása-e? Arra sem, hogy mindennek mi köze van a jézusi tanításhoz? Arra sem, hogy Jézus hol tanított arról, hogy az Isten Ádám-Éva minden utódjára megharagudott, s hogy Jézus golgotai halála által Isten kiengesztelődött irántunk? Arra sem, hogy a keresztség nemde annak a lepecsételése, hogy valaki Jézus tanítványa akar lenni? Arra sem, hogy azt tanítja, amit ő tanított. Csak állító mondataink vannak az igazságról és elítélő mondataink vannak az eretnekek tévedéseiről. Jézus példájának utánzása helyett Jézustól nem származó állítások kötelező ismételtetését kívánja meg a Jézusra hivatkozó egyházakhoz tartozás. Álljunk szóba már egyszer a kérdő mondatokkal is!!!

Piarista köz, 2007. október 6.

Mi a tragikum?

Ha tudod, hogy miért kell élned, s azt is tudod, hogy amit akarsz, megvalósíthatatlan, és mégis képtelen vagy másért élni, mint éppen ezért a megvalósíthatatlanért – ez a tragikum. Ez Jézus tragikuma. Róla kell írnom, Őt ismerem. Jobban, mint akárkit, magamat kivéve. Már vagy tíz éve megírtam a végét. Ez a címe: *Az Álmodozó*. Most megpróbálkozom az elejével.

A TRAGÉDIA

Első felvonás. Első jelenet.

Szereplők: Jézus és Mária.

Színhely a názáreti ácsműhely: fekvőhely, esztergapad, forgács, szerszámok, nem-nagy rendetlenség. Mária takarít, söpör, rendet rak, Jézus meg téblábol, látszik, hogy nem találja a helyét, s hogy készül valamit mondani anyjának. Többször már mintha szólna, aztán még sem. Jézus is rendet rak az esztergapadon. Végülis odafordul anyjához, és csendesen megszólítja.

Jézus: Anyám, elmegyek.

Mária: Hova, Fiam?

Jézus: Még magam sem tudom, de el.

Mária: De akkor meg minek? Csak úgy bele a nagyvilágba? Ki fog főzni, mosni Rád?

Jézus: Nem tudom, de nem is érdekel. Csak azt tudom, hogy ez így nem megy tovább.

Mária: Mi ez az ez? Legjobb lenne, ha elmondanád, hogy mi bajod van. Férfinak nőre van szüksége. Asszonyra, akit megölelhet. Nekem meg – unokákra.

Jézus: Biztos igazad van, de csak bajnak volnának nekem. Akkor miattuk nem mehetnék, s nekem mennem kell.

Mária: Legalább annyit tudok már, hogy nem miattam akarsz bennünket itthagyni. De azt még nem, hogy miért.

Jézus: Hova gondolsz, Anyám, mi bajom volna nekem Veled? Azért kell elmennem, mert kibíratatlan, hogy faragom a fát, eladom a készített holmit, és nem történik semmi.

Mária: Minek kellene történnie?

Jézus: Még Te kérde? Akkor minek meséltél róla, hogy mi történt Veled –még akkor...? Hát nem veszed észre, hogy nincs semmi következménye? Ha Te nem érted, hogy nem bírom ezt a semmit, kinek magyarázzam? Mások csak kiröhögnének. Elő sem tudom hozni, senkinek. Kell valaminek történnie, s úgy érzem, ha itthon maradok, semmi sem történik.

Mária: S mért gondolod, hogyha elmész, akkor majd történik valami?

Jézus: Nem gondolok semmit. De összesen csak két választásom van. Maradni vagy menni. Az elsőt csinálom közel húsz éve. Mire várjak még? Semmi reményem, hogy itt történne valami. Várjam meg, míg megöregszem? Egyetlen lehetőségem: hogy elmegyek.

Mária: Ez a normál férfi nyugtalanság, és nincs más orvosság rá, csak egy asszony.

Jézus: Ha ez lenne a megoldás, már bekötöttem volna a fejét valakinek vagy tizenöt éve. De Te akadályoztad meg, azaz hogy nem Te, hanem a meséid. Azok nem engedték, hogy éljek úgy, mint a többiek. Hogy kell valami folytatása lennie annak, ami történt – Veled.

Mária: Most aztán ezért belemégy a nagyvilágba, csak azt nem tudom, hogy hová. Meséltem Neked, mert történt velem, ami történt, de ha Isten úgy akarja, hogy legyen folytatása, lehet neki itt, Názáretben is. Van Názáret olyan falu, mint a többi. Ha Isten akar valamit Veled, megcsinálhatja itt is. Ezért nem kell csapot-papot itt hagyni. Ki fog főzni Rád?

Jézus: Anyám, hagyd már ezt a főzést. Ha Isten akar velem valamit, akárhol is vagyok, ott is gondoskodni fog róla, hogy ha éhes leszek, ehessenem. Nem bírom tovább, és kész. Akkor is kész, ha semmivel sem tudom igazolni, hogy Názáreten kívül megtalálom azt, amit itt nem találok. Meg tudom mondani, hogy mit akarok. Őt. Őt, magát. Hogy végre szóljon hozzám, és mondja meg, hogy mit tegyek. De nem bírom tovább a némaságát vagy a magam sükettségét. Mind a kettőt. Azt, hogy nem hallom Őt, sem hangosan, sem magamban. Ezt nem bírom tovább. Azt, hogy nem történik semmi, de semmi. Érted már, hogy miért kell elmennem?

Mária: Nem értem. De azt tudom, hogy a férfiak addig nem normálisok, amíg valakinek nem kötik be a fejét. S azt is tudom, hogy te nem vagy normális, s egyszer nagyon nagy baj lesz ebből. Megmondom előre. Egy anya szíve sok mindent megérez. Jaj nekem, jaj ... – *és sírni kezd.*

Jézus: Itt a vége beszélgetésünknek. Erre az – asszonyi – évrre, a sírásra, nincs mit válaszolnom. De hát még sem mehettem el úgy, hogy ne szóljak semmit, s a műhelykulcsot is oda kell adnom. Itt hagyom az esztergapadon. Drága jó Anyám, Isten veled! – *elhagyja a színt, és Mária zokog tovább, majd függöny le.*

Második jelenet.

Szereplő: Jézus *magában, a színpad elején, csak gombfénnnyel megvilágítva.*

Jézus: Istenem, a váláson túl vagyok, s Te ugyanúgy hallgatsz, mint annyi éven át odahaza. Most már nincs számomra odahaza. Most már egyedül csak Te vagy, ha van nekem odahaza. Meztelen vagyok. Most már igazán szólhatsz hozzám, ha akarsz. Nincs senkim és semmim. Nincs ház, nincsen megrendelés. Csak egy zokogó asszony van mögöttem, az anyám.

Azt hallottam, hogy a Jordánnál tanít az unokabátyám, János, a Keresztelő, s fél Izrael megkeresi. Én is azt teszem. A Jordán itt van közel, jó egy napi járásra. A nap már lement, majd behúzódok valahová éjjelre. Egy szénaboglyát csak találok. Arra tanítottak, hogy nap-szállatkor gondoljam végig a napom. Teszem.

Istenem, érted tettem, ami mögöttem van. A mai napot is. Ne haragudj rám azért, hogy megríkáttam, bánatba döntöttem anyám. Nem tehettem másképpen. Évek óta töröm ezen a fejem. Az utóbbi napokban pedig már nem tudtam egyébre gondolni, csak erre. Köszönöm, hogy erőt adtál a nehéz döntésre..., hogy túl vagyok rajta. Nem tudom, hogy jó volt-e, amit tettem, vagy nem, de muszáj volt. Most valamivel nyugodtabb vagyok. Most megyek tovább, s ha nem találkozom senkivel, megkeresem a szénaboglyám. Istenem, ugye gondolsz rám? Tudod, hogy Érted, Neked, Miattad állok itt. Tudod, hogy nincs másom a világon Rajtad kívül. Azt is tudod, hogy a hangodra vágyok. Törd át ezt a süket némaságot! Nagyon kérlek.

Ezt kérem egyfolytában már vagy tizenöt éve. Most is. – *A gombfény elsötétül, miközben Jézus megindul és megy Kelet, azaz jobb felé le a színpadról.*

Harmadik jelenet.

Szereplők: A Keresztelő és hallgatósága: András, János, két asszony, s közöttük Jézus.

Színhely: mező, a háttérben a Jordán keskeny csíkja. Ülnek karikában a nézőtér felé fordulva. Amikor a függöny felmegy, János éppen beszél.

Keresztelő: ... mert meg van írva Izajás próféta beszédeinek könyvében: A pusztába kiáltónak a szava: Készítsétek az Úr útját, egyengessétek ösvényeit! A völgyeket töltsétek fel, a hegyeket, halmokat hordjátok el, ami görbe, legyen egyenessé, a göröngyös változzék sima úttá, és minden test meglátja az Isten üdvösségét. Viperák fajzata! Ki tanított arra titeket, hogy fussatok az eljövendő harag elől?

Első asszony: Mért beszélsz így velünk? Ábrahám gyerekei vagyunk mindnyájan. Nekünk szól az ígélet, bennünk áldja meg Isten a föld minden nemzetségét. Nem tudnád szelídebben mondani azt, amit az Úr rád bízott?

Keresztelő: Nem. Teremjétek előbb a bűnbánat méltó gyümölcsét! És ne mondogassátok magatokban: Ábrahám a mi atyánk! Mert mondom nektek, van hatalma az Istennek, hogy a kövekből is fiakat s lányokat támasszon Ábrahámnak. A fejsze már a fák gyökerén van. Minden fát, amely nem terem jó gyümölcsöt, kívágnak és tűzre vetnek.

András: Mit tegyünk hát, hogy ne kelljen Istennek helyettünk a kövekből fiakat támasztani magának?

Keresztelő: Akinek két ruhája van, az egyiket adja oda annak, akinek egy sincs. S akinek van mit ennie, ugyanígy tegyen.

A második asszony: Te lennél a Messiás? Azért engeded meg magadnak ezt a hangot? Ezért jössz elő olyannal, amit még a Törvény sem kíván tőlünk?

Keresztelő: Én csak keresztellek benneteket. De jön nálam erősebb, akinek saruszíját sem vagyok méltó megoldani.

Jézus: Bátyám, én is reménykedem egy Eljövendőben. De ilyen lesz, mint Te: ilyen szigorú? Nem sokkal inkább jóságos? Nem túl szigorú az az Isten, akinek a nevében beszélsz? Én ugyan még soha nem hallottam hangját, de nagyon remélem, hogy sokkal csendesebb és megértőbb. Én félek attól az Istentől, akit Te hirdetsz.

Keresztelő: Félhetsz is. Majd ha eljön a Messiás, ő nem vízzel, mint én, hanem Szentlélekben és tűzben fog benneteket megkeresztelni. Szórólapát lesz a kezében, hogy rendet teremtsen szérűjén, a búzát csűrbe gyűjtse, a pelyvát meg olthatatlan tűzzel elégesse.

János: Hát keresztelj meg minket. Bánjuk, hogy csak olyanok tudunk lenni, mint amilyenek vagyunk. Tisztítson meg minket a Jordán vize, hogy méltók legyünk megállni annak az erősebbnek a színe előtt, aki majd utánad jön.

Keresztelő: S Te, Jézus, Téged is alámerítselek a Jordánba?

Jézus: Azért jöttem el hazulról, hogy találkozzam az Istennel. Akiről Te beszélsz, nekem furcsa, nem ilyennek gondolom Őt. De meríts alá a Jordánba, ha már itt vagyok. Magam mért maradjak ki közülük? Megyek én is a Jordánba. Tedd velem is, amit a többiekkel teszel! Ne haragudjál azért, amit mondtam! Úgy éreztem, hogy mondanom kell.

Keresztelő: Jöjjetek, tisztuljatok meg! – *Felkelnek, szedelőzködnek és megindulnak arra felé, amerre a Jordán csíkja látszik.*

Negyedik jelenet.

Szereplők: Jézus és a Sátán.

Színhely: Kietlen táj, néhány szikla. Egyiknek a tövében egy pokróc. Amikor a függöny felmegy, alkonyodik és Jézus magában a pokróca mellett.

Jézus: Nem bántam meg, hogy hagytam Jánosnak, hogy alámerítsen. Igazán nem, mert amikor kidugtam fejem a vízből, megtörtént az, ami még sohasem. Korábban imádságaim mindig csak monológok voltak. Én beszéltem Hozzád, és Te sohasem válaszoltál. Most,

először életemben megszólítottál. Nem hallható hangon, de mégis tisztán hallottam magamban, belülről valaki másnak a hangját. És most is azt gondolom, hogy csak Te lehettél. Azt mondtad nekem, hogy Te. Csak úgy, mintha az anyám szólított volna, barátságosan, közvetlenül, nekem szólóan. Ilyen még nem volt soha. És azt mondtad nekem, hogy én vagyok a te szerelmes fiad, akiben Neked kedved telik.

Egy szót sem tudtam szólni erről senkinek. Csak eljöttem ide ezzel a szóval, mint zsákmánnyal, mintha félttem volna, hogy valaki elveheti tőlem, ami az enyém. Nem azt mondtad nekem, hogy viperafajzat vagyok. Nem. Kedves voltál. Olyat mondtál, amit egyetlen embertől sem hallottam még. Nincs az a fehérszínű, aki ilyet mondott volna nekem, amikor megpróbáltam szépet tenni nekik. Azt, hogy én, én vagyok a te szerelmes fiad.

Én...! És mások, a többiek, azok nem? Vagy mások, a többiek is? Vagy csak én – egyedül? Nem csináltam én semmi olyat, hogy ilyen rangom legyen Nálad. Tettem a dolgom, faragtam a szerszámokat, tisztességesen bántam megrendelőimmal. Ennyi az egész. És nem mondta senki nekem, hogy Te, Jézus, te csodálatos vagy. Nem. Olyan voltam én számukra, mint a többi. Ezért gondolom, hogy másoknak is, mindenkinek mondhatod ilyet. Azt, hogy Te vagy az én szerelmes lányom, vagy szerelmes fiam. Lehetséges.

Sőt... Így kell lennie. Miért kivételeznél velem? Kivételezni csúnya dolog. Nekem is mindig rosszul esett, amikor mellőztek. Mások is megharagudhatnak, ha ők nem kedvesek Neked. Hiszen az Isten mindenkinek az apja, nem? Alighanem így kell lennie! Vagy ez lenne a folytatása annak, amiről anyám beszélt? Hova gondolok... Istenem, Te csodálatos vagy. Jó vagy. Nem teszel olyat, ami fáj nekem, neked, neki... senkinek. Csak szeretsz és szeretsz és szeretsz. Hát ez nagyszerű... – *s míg ezeket mondja, balról beóvakodik egy jókedvű és csúfondáros arcú valaki, férfi, és mondja:*

Sátán: Jó estét kívánok. Ne haragudjál, hogy megzavarlak, de kihallgattalak. Így becsületes, hogy megmondjam. Őszintén örvendezem, mert végre találtam egy boldog embert, aki meg van elégedve az Istennel. Nem sokan vannak ilyenek. Magam sem tartozom közéjük.

De illik talán, hogy előbb bemutatkozzam. Olyan közismert személy vagyok, mint maga az Isten. Az a szakmám, hogy terjesztem a világosságot. Kiválóan ismerem a te Istenedet. Ott éltem mellette. Mikor is? Régen. Aztán felmondtuk egymásnak a barátságot. Én Neki, s ő is nekem. Azóta ez a szakmám: hordozom a világosságot, s megmutatom a dolgok valóságos állását. Persze csak azoknak, akik kíváncsiak rá. A legtöbbször nincs szüksége rá, tudják maguktól. Egyébként nekem szolgál mindenki, akinek esze van. A nevem ezerféle. Minden nép a maga nyelvén hív. De a nevem lényegtelen, mert akárhogy is beszél rólam, jót vagy rosszat, engem szolgál, engem imád mindenki. Bizony, még akkor is, ha nem is tud róla. Az meg kész röhej, ahogy azok szolgálnak nekem a leginkább, akik buzgón emlegetik az Istent. Ők, az oltár emberei, akik fújják bizony, ha kell, a csatakürtöt, és sokszor még a legtisztább lelkiismerettel is. Ezért valahogy ők a legkedvesebbek nekem, ők a legbensőségesebb barátaim. Mert én tudok különböztetni. Az emberek foglalkozása nekem nem számít semmit. Két kategóriám van számukra: az egyik a hülye, a másik meg a nem-hülye. Az istent emlegetőknek ritkán van valami közük a te Istenedhez. Akik Istent sokat emlegetik – akármilyen furcsa is – együttmenetelnek az én népemmel; ők a gazdagok, a nem-hülyék. Akik elfogadják az országokat s azok dicsőségét. Akik nem akarják a te Istened Országát.

Azért kerestelek meg, hogy Te se tartozzál a hülyék közé. Pedig nagy sanszod van rá, ahogy elnézlek, meg ahogy kihallgattam az imádságod. Ide figyelj, Te Názáretből jött istenbolondja. Az anyád a minap már figyelmeztetett, most én is azt teszem: rossz vége lesz. Aki meghallja a Főnök hangját, annak egy lyukas garast sem adnék az életéért. Állj meg tehát, mielőtt beleszerelmesedsz abba, aki szerelmes fiacskájának mondott Téged.

Jézus: Akkor tehát Te vagy az ördög, ha nem tévedek.

Sátán: Tiszteletedre!

Jézus: Mit akarsz?

Sátán: Azt, hogy láss! Hogy ne légy hülye! Barátilag közelítek feléd. A javadat akarom. Olyan slamasztikába készülsz belemászni, amelyikből az Isten sem tud kihúzni. Nem azért, mert nem akar. Nem tud. Egyszerűen nem tud. Mert vannak törvények. Ezeket ugyan ő csinálta, de nincsen hatalma felettük. Ő hozta, és vannak megkerülhetetlenül, mert...

Jézus: Még egyszer mondom: Mit akarsz?

Sátán: Ne légy türelmetlen: tanfolyamra akarlak Téged fogni. Az ördög vagy a világosság tanfolyamára. Megmagyarázni, hogy amit a téged szerelmes fiacskájának nevező Isten Neked sugall, az sehová se vezet. A romlásba – ha úgy jobban tetszik Neked.

Jézus: Nem félek a tanfolyamodtól. Mondd, amit akarsz!

Sátán: Jó, akkor elkezdem. Kezdetben volt a semmi. A semmi nem semmi, mert minden, ami van – valami. Mondjuk tehát helyette a kezdetről inkább ezt: A kezdetben volt az Isten. Én nem tudom, hogy unta-e magát, vagy nem, amikor teremtett. Talán unalmában tette, talán nem, de tény, hogy akarata folytán lett mindaz, ami rajta kívül van. Amit úgy szoktunk mondani, hogy a világ.

Jézus: És sajnos, benne Te is.

Sátán: Udvariatlan vagy, Názáreti. Nem érdemlem ezt Tőled. Én is valaki vagyok, és nem szeretem, ha semmibe vesznek. Ha lesajnálnak, vagy kisebbitenek – szakmám, a világosság hordozása meg terjesztése miatt.

Jézus: Ne sértődjél meg! Nem akartalak bántani, de úgy neveltek, hogy szóba se álljak Veled. Írd a javamra, hogy nem mondtam Neked: Takarodjál! Sőt, bízattalak is, hogy csak kezdjed meg felvilágosító tanfolyamod. Most is mondom: csak folytasd! Ha nem is nagy gyönyörűséggel, de elviselem, amit mondasz.

Sátán: Köszönöm. Így már minden más. Akkor folytatom. Mondtam, hogy teremtett. Nem mondtam, de nyilvánvaló, hogy a teremtés következtében lettem én is – ez tény. Isten gondolkodik is, és vannak olyan teremtményei, akikkel megosztotta ezt a tulajdonságát. Velem is, Veled is. Tudod, a tanfolyamom filozófiai jellegű, s ezért kénytelen vagyok olykor absztrahálni is. Most is ezt teszem: és lőn a világosság és a gondolat, és magam is, aki gondolkodom. És én ismerem az Isten gondolatait, és elárulom Neked, hogy többek között azt is gondolja, ami lehetetlen, ami megvalósíthatatlan. Tudom, hogy mért gondolja ezt a fából vaskarikát. Amit gondol, az lehetséges a holdban. Bocsánat, az lehetséges ott, ahol ő él. Hol is? Az úgy nevezett Szentháromságban. Ott úgy van minden, ahogy ő, azaz ők akarják. Ott senki sem uralkodik, ott nem verekednek, ott minden mindenkié, azaz minden közös. Az én egész Neked is rendezett tanfolyamom röviden összesen egy mondat. Így hangzik: Ami ott lehetséges, az nem lehetséges azon kívül. Sehol. S itt, a Földön sem.

Jézus: Már megbocsáss, miért nem volna lehetséges a Földön is. Fiai, lányai vagyunk az Istennek, megcsinálhatjuk tehát, amit apánk akar. Belőle vagyunk. Olyanok vagyunk mit ő. Ő pedig olyan, mint mi. Alkalmasak lehetünk arra, amire megteremtett minket. Ennek a tagadása maga a sötétség! Kedves sötétség-barátom, nem a világosságot hordozod: nem vagy Lucifer! Sötétséghordozó vagy!

Sátán: Lehet, hogy az vagyok, ha Te mondod, de azért logikusan gondolkodni tudok. Ha egy kísérlet ezerszer nem valósul, hozzá lehet fogni még ezerszer, de nem értelmes dolog. Isten kísérlete már ezerszer és ezerszer és tízezerszer megbukott. Talán azt gondolod, hogy Te vagy az első? Nem Te vagy az első kísérletező. Úgy is mondhatnám, hogy nem te vagy Isten első kísérleti patkánya – ne sértődjél meg. De nem mondom ezt a csúnya szót, mert én sem akarlak megbántani, ha már nem játszod velem a Takarodj Sátán-játékot.

Gondold meg elődeid sorsát. Nem ismerted őket, de én tudok róluk. Élt egy Buddha, aki szintén tetszeni akart Istennek. A végén rájött szegény, hogy nincs is Isten, és elbújt egy kolostorban és nézte a köldökét. Most sokan tisztelik olyanként, mint aki megvilágosult. Rájött szegény arra, hogy attól lesz boldog, hogy kialszanak a vágyai, s beleválik a személytelen Mindenbe, és eljut a Nirvánába, vagyis a semmibe. Ahol pedig tanítványai uralomhoz

jutottak, ott gyilkoltak keményen és irgalom nélkül, mint a tieid, a zsidók, meg a folytatóid., akik majd fognak gyilkolni. Neki is az agyára ment az Isten. Jobb békében hagyni az Istent. Kemény az élet, de valahogy ki lehet bírni, ha valami egyébvel foglalkozunk, mint Vele. Majd a te tanítványaid is eljutnak a tömeggyilkosságokig, ami pedig mégsem tartozik, illik bele az isteni élet földön megvalósulásának, a szeretetnek szent kísérletébe. Annak folytán jutottak el ide, hogy túl sokat foglalkoztak Istennel.

És volt Szókratész is! A világ eddigelé megvalósult legkülönb civilizációjában álmodott az Isten hangjának, annak, amit Te is hallani véltél, megvalósításáról. Róla se hallottál. Közlöm Veled: az az őt felnevelő legkülönb társaság méregpoharat itatott ki vele. Nem kellett nekik. Istenből egy csipet is elég. Aki többet akar belőle, belepusztul. Bele, mert a többi ember számára, a nem hülyék számára elviselhetetlenné válik.

Jézus: Minek mondod ezeket nekem?

Sátán: Minek, még kérdezed!? Azért, hogy visszatartsalak. Ha valóban a sötétség angyala volnék, ha rosszat akarnék Neked, nem tartanék itt a pusztában tanfolyamot Neked. Hagynálak, hadd rohanj a veszedbe. De óvlak. A Sátánba is szorult a jó isten jóságából annyi jóság, hogy az ilyen rokonszenves abszolút-hülyék sorsáért is aggódjék. Növelni akarod a kísérletezők sorát? Akarod a sorsukat is? Tudsz valamit, nemde, a prófétasorsról? Ezt akarod? Magadnak is, Anyádnak is, meg azoknak is, akik követni fognak?

Jézus: Nem lehet az Isten olyan oktalan, amilyennek Te megrajzolod őt. Nem lehet az ember olyan béna, hogy ne tanulhatná meg, hogy a mi a módi abban a világban, amelyikben az Isten él. Nem lehet, hogy lehetetlen legyen a szeretet, ha egyszer még Te is szeretsz – te mondod – engem. Fejezzük be ezt a tanfolyamot. Köszönöm a hozzám való jóakaratot. Én megállíthatatlanul akarom, amit megsejteni véltem a hosszú názáreti évek során, meg amikor meghallottam kiemelkedve a Jordánból Istenem hangját, és amit megtanultam itt, a puszta magányában is. Meg, még a Te tanfolyamodon is. Nem mondom, hogy takarodj, csak azt, hogy kérlek, hagyj magamra. Fel kell készülnöm a feladatra, melyet csak el kell kezdeniük valakinek. Ha senki el nem kezdi, akkor mondhatjuk, hogy lehetetlen. Hagyjuk ezt! Fárasztasz. Vessünk véget neki! Mondjam? Mondom: Isten Veled! Apámmal akarok beszélgetni. Azokról is, amiket mondtál.

Sátán: Javíthatatlan... Menthetetlen... Az Isten irgalmazzon Neki... *Amíg beszél, elötétedik a szín és balra kimegy a színpadról.*

Ötödik jelenet.

Szereplők: Jézus, András, János

Színhely: Jézus lakása. Nincs benne más, mint három szék, azon ülnek és beszélgetnek, amikor a függöny felmegy.

András: A Keresztelő azt mondta Rólad, hogy az Isten báránya vagy, és hogy elveszed a világ bűneit. Ezért jöttünk utánad, és kérdeztük meg Tőled: Hol lakol?

Jézus: Nem tudom, mire gondolt a Keresztelő ezzel a báránnyal. Nem tudom, hogyan képzeled, hogy el lehet venni a világ bűneit. A bűn emberi személyeké, az ő életük. Mindenki csak maga veheti ki a bűnt az életéből. Bűn nélküli életünk veszi ki a világból a bűnt

János: Isten sem veheti el tőlünk?

Jézus: Ő sem. Nincs hatalmában, ha egyszer szabadnak teremtett minket, s mi a szabadságunkat arra használjuk, hogy nem azt tesszük, amit kíván tőlünk.

András: S ha megbánjuk, amit tettünk?

Jézus: Akkor minden rendben van, mert Isten megbocsát.

János: Ilyen egyszerű? Csak ennyi kell, a bánatunk?

Jézus: Igen, ilyen egyszerű!

András: És a törvény ezernyi előírása, azokat nem kívánja?

Jézus: Az Isten nem zsidó. Istennek egyetlen törvénye van, s az be van írva minden nép és minden ember szívébe. Hallod életed bármelyik pillanatában, hogy mit kell tenned. Csal-

hatalatlanul tudod, hogy ne tedd a másinak, amit magadnak sem kívánsz. Leírhatod, hogy mi mindent nem kívánsz magadnak, ha éppen írni akarsz. Csinálhatsz belőle könyvet, Bibliát. De jobb, ha nem írsz le semmit. Felesleges. Évezredekem keresztül nem tudott írni az ember, s mégis élhetett istennektetsző módon, ha akart. Ha szövegeket gyártunk, előbb-utóbb az *atyák* leírják. Hagyományt csinálunk belőlük. Szentnek nyilvánítjuk, s elkezdjük üldözni azokat, akik nem úgy gondolják, ahogy elődeink leírták. Azt, hogy adj enni annak, aki éhes, ha van ennivalód – ezt írás és törvény nélkül is tudja magától mindenki. Te is ezt akarod, ha éhezel. Hogy ne verj senkit fejbe, ezt is tudod. Abból tudod, hogy magadnak sem kívánsz.

János: Van egy bátyám, őt is elhozhatom?

András: Nekem is, én is szólhatok neki?

Jézus: Várom őket. Azért jöttem, hogy tanítsak. Hívhatjátok a barátaitokat is!

(*Majd még folytatom, ha tudom – a szerző.*)

Piarista köz, 2007. október 7.

SZÓKRÁTÉSZ

Ő sem írt, miként Jézus. Platón 28 évesen hallgathatta még, s életét arra szentelte, hogy megörökítse, amit mestere tanított. Mért van Jézus-probléma, s mért nyugszik békén filozófusunk, amikor mind a kettő életét adta azért, amit tanított? Filozófusunk halálakor vajon ki tudta volna megjövendőlni, hogy majd nem lesz utóélete, csak a filozófiatörténet lapjain? Jézus halálakor ki gondolta volna, hogy nem az emmauszi tanítványok látják jól a valóságot: *Mi pedig azt reméltük...?* A válasz egyszerű, ha azt mondjuk, hogy Jézus esetében az Isten gondoskodott a folytatás hogyanjáról. De nem tudom használni ezt a választ. Azért nem, mert egyformán nem valósult meg az, amit e két ember tanított. Minek a folytatás akkor, ha Jézus is kénytelen beérni azzal, hogy tanítása csak az eszmetörténet lapjain található.

A napokban megkérdezte egy barátom: Mit tanított volna Jézus, ha él még 40 évet, ha a hetvenes éveiben hal meg ő is? Ugyanazt – válaszoltam –, amit harminc évesen tanított, semmi mást. Szókratész hetven évesen is azt tanította, amit Jézus harminc évesen: nem a gazdagságért kell élnünk, hanem figyelni a lelkiismeretünk hangjára; arra, amit a *daimonion*, vagyis amit a szívünk mond. Ebben nincs mit fejlődni. Filozófusunk vitázott hetvenes éveiben is korának szofistáival, akik meg akartak gazdagodni, és Jézus is vitázott az írástudókkal, akik *szerették a pénzt* (Lk 16,14). Platón követte Arisztotelészt, akinek már nem az volt a gondja, amit a tőle jó nyolcvan évvel korábban született nagy elődje tanított. S amit ő tanított, ahhoz már Szókratész nem szólhatott hozzá.

De Jézust közvetlenül követte a tőle csak pár évvel fiatalabb Pál. Ha él Jézus még negyven esztendő, megérheti Pál halálát is és gondolatművének kibontakozását is. Ha megéri, harcra kell szállnia azzal, mert Pál azt mondta, hogy isteni kinyilatkoztatásból tudja, hogy mit csinált Jézus. Amit pedig Pál erről mondott, hírből sem hasonlított arra, amit Jézus tanított és akart. Nem azt cáfolta volna Jézus, hogy Isten fiának tartja Pál őt. Azt cáfolta volna, hogy egy gólgotai halál rendbe tudná tenni az ember dolgát. Az ember dolgát csak az tudja rendbe tenni, ha ő maga hallgat a daimonionjára, a szívére, az emberben megszólaló isteni hangra, a lelkiismeretére. Arra, hogy nem a Mammon az Isten! Az Isten anyánk/apánk, aki minden gyermekét egyaránt szereti, és gondoskodni akar róluk – az emberi lelkiismereten keresztül szólongatva minden lányát és fiát.

Szókratész is, Jézus is tudta volna – ha hallják Pált –, hogy Kaifás gyilkossága és a megkeresztelés vallási cselekménye következtében nem változik semmi az emberi történelemben. Jézus alighanem írásra is adta volna fejét, ha megtudja, hogy Pál megváltásgondolata – a *levelek szárnyán* – megfertőzi az egész Mediterráneumot. Honnan tudom, hogy ezt gondolták volna? Könnyű tudnom, mert előttem van az emberiség Jézus utáni kétezer éve. S Jézus bátran mondta és írhatta is volna, hogy nem Mózes és nem Pál adja az égi kenyeret, hanem az az Isten, akiről Jézus beszél. A Mózesről mondott szó a század végére írásba is kerül (Jn

6,32), s Pál tekintélye ekkor még nem vetekedhetik Mózesével. Ha Jézus él még negyven esztendő, harcolhatott volna az őt és életművét meghamisítók ellen: Pál tanítása, a pálizmus ellen.

Könnyen lehet, hogy ez esetben ma nem lenne kereszténység, vagy az a jézusi kereszténység, ami volna, köszönő viszonyban sem lenne azzal, amit az elmúlt kétezer esztendő talál nekünk. Csak a pálizmusból lehetett világvallás. Ez a pálizmus tudta, hogy Istennek kardja is van (Róm 13,4) – s Jézus nem tudott erről. A pálizmus teszi lehetővé, hogy a 4. században Euszebiusz, a konstantinápolyi főpap Konstantin császár keresztények mellé állását – az Isten Országá megvalósulásaként értékelje. Ez teszi lehetővé az oltár és a trón szövetségének *keresztény* változatát, a történelmi borzalmak vallási folytatását: a máglyát, Latinamerika 60 millió népének kiirtását, a keresztények által levezényelt két világháborút, Hirosimát, és a Gulag elfogadását; s azt is, hogy ez utóbbinak működtetőivel 70 évre titkosított részleges megállapodást köt a legmagasabb keresztény instancia. Lehetővé teszi a pálizmus az ellenség fogalmának a keresztény szótárban megmaradását, amikor Jézus a magából törölte azt: *Szeressétek ellenségeiteket! Mert a barátaikat tudják a pogányok is szeretni*. Lehet folytatni tovább ezt a pogány módot – a pálizmus alapján. Lehet a trónkövetelőt négy felé vágató jobb kéz – szentjobb is. Le is lehet eretnekezni azokat, akik nem hajlandók – Jézusra hivatkozva – fegyvert fogni.

Egy életen keresztül hordozom magamban annak az összeférhetetlenségét, ami összeférhetetlen. Most már leírhatok következmények nélkül mindent. 90. éve határán már nem tekintik az embert beszámíthatónak. A filozófia- s az esztétikumban két szöveg lehetséges: a Mammonért vagy az Istenért élünk! Ha az elsőért élünk, akkor úgy élünk, mint a vadállatok, s ha vallásosak is vagyunk, akkor Istennel is szentesíteni akarjuk a magunk vadállati viselkedését. Ha Szókratésznek és Jézusnak igaza van, akkor lehetséges az élet kettejük példája szerint is: Lehet tanítani az Isten szavát, s nem kérni pénzt érte. Azt gondolom, hogy azzal állunk át Istentől a Mammonhoz, hogy pénzt kérünk azért, amit mondunk.

Ha itt van a dolgok gyökere, akkor hallatlan a jelentősége annak, hogy az eszméért nem szabad pénzt kérni. Hogy a vallás ne álljon át a Mammon oldalára, ennek ez az alapvető feltétele. Ha pedig ez így van, akkor addig mondhatom az Isten szavát, amíg nem tartanak el érte. Istennek nincs szüksége az állatáldozatra, csak azoknak a papoknak, akiket az állat leöléséért megfizetünk. Istennek nincs szüksége templomokra, mert szavának meghallgatására elég a lakásunk is. Istennek nincsen szüksége tömegekre, mert a tömegek nem tudnak beszélgetni egymással. Szókratész a piacon beszélgetett el azokkal, akik szóba álltak vele. Amikor Jézusnak utána megy a Jordán partján első két tanítványjelöltje, s megkérdi tőle: Hol lakol?, Jézus a lakásába viszi őket, s azon a napon nála maradnak (Jn 1, 38-39).

Az oltárt nem úgy kell szervezni, mint a trónt. S ha nem úgy szervezzük, nem is léphet vele a trón szövetségre. A trón rendje más, mint az oltár rendje. A trón a Mammon oltalmában veri fel a sátrát, az oltár az Isten oltalma alatt. Szókratész és Jézus alapján újra kell kezdeni a történelmet, azaz meg kell valósítani az Isten rendjét. Isten rendje megteremthető abban a világban, melyet Ő maga alkotott.

A világ rendje abban áll, hogyha te értesz a paprika termeléséhez, akkor nálad veszem a paprikát, s adok érte valamit, aminek az előállításához én értek. Mindegy, hogy természetben fizetek vagy a pénz csereeszközével. A világnak itt még semmi köze sincs a Mammonhoz: csak termelés és a termékek kicserélése. A Mammon rendje azzal kezdődik, hogy valakinek nem elég az egy dénár. Mi az egy dénár? Az, ami szükséges életem, enyéim életének a fenntartásához. Az, amit a munkámmal elő tudok állítani. Akinek nem elég az egy dénár, eladja magát az istenellenes hatalomnak, a Mammonnak. A Mammon legfőbb fegyvere – a fegyver. Kezdetben csak az íj, a dárda, a kard. A puska, az ágyú, a rakéta, az atombomba a folytatás. Amikor ezt a fegyvert elkezdem használni embertársam ellen, elkezdem a Mammon rendjét. Kényszeríteni tudom vele, hogy paprikáját odaadja fele áron. S elkezdődik vele a kezdeti tőke

megteremtése, felhalmozása. Nem tudok védekezni ellene másképpen csak úgy, hogy én is fegyvert fogok embertársamra? Ő ekkor segítségért fut, én is megyek segítségért, s már is előállt a világtörténelem, melyhez az ellenséget nem ismerő Istennek nincs semmi, de semmi köze. A világtörténelem a Mammon történelme. Annak elbeszélése, hogy miként lett az egyik ember szegény, a másik meg gazdag.

Halálra ítélt vezérkari tiszttel ülök hónapokon keresztül egy cellában, s mondja nekem: Mi, vezérkariak, háború-ellenesek vagyunk, mert tudjuk, hogy ha az egyszer elkezdődik, már semmi, de semmi nem számít, csak a végső győzelem. Ennek meg kimondhatatlan nagy az ára. Olvastam egy történelemtörténetet. Bevezetésében a szerző ezt mondja: Nem tudok őseink dicsőséges harcairól beszámolni, mert minden harc a társadalom végső kirablását jelenti. A honi vagy nem honi felvonulási területet is kifosztjuk mindenéből. A legyőzöttektől pedig ezenfelül még zsákmányt is szedünk. Még pedig szándékunk szerint vég nélkül – jóvátételnek nevezzük. Ennek csak akkor van vége, amikor a legyőzött úgy érzi, hogy van ereje már mindent, de mindent visszafizetni nekünk. A sikeres tömeggyilkosokat mondja történelem nagyoknak: Nagy Sándor, Nagy Károly s a többiek. Naponta zsoltározzok, s a zsoltárokból Isten vezényli ezeket a borzalmakat népének, a zsidónak javára. A borzalom teteje, hogy Istent gyalázom a zsoltár mindegyik versével. S még inkább az, hogy nem rakhatok helyükre az Isten Lelkétől ihletett szövegeket, mint pl. Vörösmartyét, melyet a forradalom elbukása után írt:

*A vész kitört. Vérfagylaló keze Emberfejekkel labdázott az égre,
Emberszívekben dúltak lábai, Lélekzetétől meghervadt az élet
A szellemek világ kialudt, S az elsötétült égnek arczain
Vad fénnel a villámok rajzolák le Az ellenséges istenek haragját,
És folyton folyvást ordított a vész Mint egy veszetté bőszült szörnyeteg
Amerre járt, irtóztató nyomában Szétszaggatott népeknek átkai
Sóhajtanak fel csonthalmok közül, És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti, Most tél van és csend és hó és halál
A föld megöszült: Nem hajszálanként, mint a boldog ember,
Egyszerre öszült meg mint az Isten, Ki megteremtén a világot, embert
A félig istent, félig állatot, Elborzadott a zordon mű felett
És bánatában ösz lett és öreg. (Előszó)*

S ez a rend úgy jut el oda, hogy rend lehessen, hogy felveszi ezt a szót: jog. A trónnak joga van a tökefelhalmozásra, joga van a háborúkra, s ebben megerősíti őt szövetségese is, az oltár, amelynek joga van a tizedre, és nem mondja soha a trónnak meg magának, hogy nincs joga a halmozásra és hadviselésre. A rend és a jog között az a különbség, hogy a jog kikényszeríthető, a rend pedig nem. A rend az, amiről Szókratész és Jézus tanított, s ez a tanítás annyira nem kikényszeríthető, hogy mindketten az életükkel fizettek tanításukért.

Az oltárnak nincsen joga, csak rendje. S az egyház, ha nem a Mammon képviseli, akkor nincsen egyházjoga, csak egyházrendje. A jogot nem tudjuk kiiktatni a világ történelméből, csak kiszorítósdit játszhatunk vele. Az egyházjogot elvető és a helyére egyházrendet állító Oltár végezheti ezt a kiszorítósdit. Megpróbálom pontokba foglalni ennek a rendnek jellemzőit.

1. Az elsőt és legfontosabbat említettem már: Szókratész és Jézus nem kértek pénzt a tanításért. Azért tehették, mert mind a kettőnek volt foglalkozása. Örökölték apjuk foglalkozását: a szobrászatot és az ácsmesterséget, melyet Jézus később lecserélt a gyógyításra.

2. Egyikük sem volt szentélyszolga, nem volt tulajdonukban egy épület, melyben tanították a hozzájuk fordulókat. Az egyik a piacon, a másik a tóparton mondta tanítását.

3. Nem voltak vallásuknak a papjai, semmiféle vallási cselekményt nem végeztek. A báránylakomát minden zsidó családfőnek meg kellett rendeznie. Az utolsó báránylakomán sem hozott létre új kultuszt: a 12 főnyi közösségnek lett feladata, hogy Jézus életművére, tanítá-

sára, életére ezzel emlékezzék. Szókratésznek ennyi köze sem volt vallásának ügyeihez. A pogányoknak nem volt zsinagógájuk.

4. Nem gondolt egyikük sem vallásalapításra. Csak arra, hogy az általuk bemutatott módon ráébresztik embertársaikat arra, hogy mi az Isten akarata, hogy miként kell istenektetszően viselkedni.

5. Nem adtak semmiféle szervezeti szabályzatot. Jézus is csak annyit tett, hogy egyik tanítványára bízta a maga közösségét, amikor magukra hagyta őket. És biztosította minden tanítványát, hogyha ketten-hárman összejönnek az Ő nevében, ő közöttük lesz. Nem volt pap, főpap, s nem is gondoskodott tanítványai körében ennek folytatásáról, mert nem volt mit folytatni.

6. Egyikük sem kívánt tanítványaitól nőtlenséget.

7. Nem használta az *adó* szót és fogalmat. Tudta, hogy ez a Mammonhoz s a vele szövetségben levő oltárnak a kifejezőkészletéhez tartozik.

8. Magukcsinálta prófétaként bántak el mindkettejükkel azok, akiknek hatalmuk volt elbánni velük. A jog nevében. Ellenük, akik csak az Isten rendjét képviselték.

103. ŐSZI NAPLÓ

2007. NOVEMBER

Piarista köz, 2007. november 1.

Új gabonát cserébe

Levelet kaptam: „Kezemben tartom a *Napló 100.* egy példányát, és hálás szívvel gondolok Rád! Dicsőség az Úrnak, hogy ad Néked erőt, bölcsességet, hogy ennyi mindennel tudsz táplálni minket. Minden betűdet elolvassuk többen is a közösségből. Én leggyakrabban utazás közben olvasom, mert jól szállítható és egy-egy nap beszámolója éppen elég arra, hogy hazulról a munkahelyig elolvassam és egy kicsit átéljem. Rengeteg hasznos, elgondolkodtató, továbbadandó mondatot kaptam Tőled a Naplókban és ezt nagyon köszönöm!”.

Ilyesmit ki nem olvas szívesen? Nem tartozom közéjük. Örülök neki, erőt ad a folytatásra.

A lantot, a lantot szorítsd kebeledhez, ha jó a halál;

ujjod valámíg azt pengetheti: vígaszt bús elme talál – írta 140 éve Arany.

Én meg ma ráímelek:

A gondot, a gondot az Országért hordozd, míg jó a halál;

erről míg énekelsz, minden bűt felejtess, halált is talán.

Aranyt menti e sorokért, hogy öregén írta azokat – már 60 éves volt. Harminc évvel fiatalabb mái magamnál. Még ilyet is írt:

Életem hatvanhatodik évében köt engem a Jóisten kévébe,

Betakarít régi rakott csűrőbe, vet helyemre új gabonát cserébe.

De szívesen jövendőlnék már én is... de próféta nem voltam soha, csak tolmács, s az évet melyet tolmácsolhatnék, még semmi nyelven nem közölték velem odafentről. Az odafentet meg ki nem cserélhetjük; az olyan, amilyen.

Piarista köz, 2007. november 2.

Az ősi magyar hitvilág

Nagyon sajnálom, hogy a 955. évi augsburgi vereségünk következményeként létrejött politikai fordulatnak velejárója lett az ősi magyar hitvilág gézai-vajki felszámolni akarása. Mint magyar – sajnálom e felszámolást. Sajnáljam-e Jézus elkötelezettjeként is? Akkor sajnálhatnám ilyenként is, ha gondolhatnám, hogy az ősi magyar hitvilággal találkozó jézusi eszmerendszernek külön ágya lett volna ez az ősi magyar hitvilág, mint a páli teológia, mely nem folytatója, hanem – sajnos – leváltója lett Jézus gondolatrendszerének. Van-e valami esélye ennek a reményemnek? Akkor van, ha feltételezhetem, hogy az ősi magyar hitvilágot hordozó társadalom jézusibb, a jézusinak a befogadására készségesebb lett volna, mint az első századbéli zsidó és nem-zsidó társadalom, amely ténylegesen találkozott a jézusi örökséggel.

Van-e ennek a feltételezésemnek alapja? Az általam ismert ún. nagy kultúrák – vagy más kifejezéssel: *történelmileg nyomot hagyó kultúrák* – majd kivétel nélkül az úr-fogalom abszolutizálásával alkották meg a maguk számára Isten fogalmát. S az *ezt az istent* valló társadalmak számára a megmaradás feltétlen feltételének számított, hogy maguk is urakként, fegyverrel a maguk szolgálatára kényszerítsék a szomszédos társadalmakat. Nincs alapom azt gondolni, hogy az a társadalom, amely az ősi magyar hitvilágot vallotta a magáénak, másféle lett volna, mint a többi. Elveszett naív eposzunkat pótolni akaró *Buda halála* is ilyenek rajzolja meg Attila alakját: *Sarkam alá én a nemzeteket hajtom, nincs a kerek földnek ura kívül rajtom.*

Ezek után megkérdendő, hogy mégis miért sajnálom, magyarként, az ősi magyar hitvilág gézai-vajki felszámolását. Azért, mert minden *másság* érték az Isten által nem szériában teremtetett világban. Minden emberi egyed is más, mint a többi. A magyar egyedekből álló magyar társadalom ősi hitvilága is másmilyen, mint a többi népeké. A másságot mindig tisztelni illik, s az édes miénket ezenfelül még kedvelhetjük is. Én nagyon kedvelném, ha

ismerhetném. Írnék róla egy másik KIO-t. Ez lehetne, sajnos, a címe: *Akkor meg ezt kellett volna lecserélnünk!*

Az Aldunától a Volgáig ma naggyobbára görögkeleti románokat, ukránokat, oroszokat találunk. Tíz-tizenkét századdal korábban ugyanezen a területen lovas nomád népek – a szkíták! – éltek: magyarok is, mások is, akik még nem voltak keresztények. A magyarok pedig a tíz-tizenegyedik században, már a Kárpát-medencében, felvették a nyugati, a latin liturgikus nyelvű, a római kereszténységet. Úgy tanultuk, hogy ennek következtében maradtunk meg a huszonegyedik századra, és egyetlen ilyenként, az ezer év előtti nomád népek közül.

Napjainkban viszont valakik úgy gondolják, hogy annak következtében vagyunk csak annyian, amennyik vagyunk, hogy a kereszténység felvétele következtében elvesztettük ősi kultúránkat: hitünket is, rovásírásunkat is, feltételezhetően eredetet-mondáinkat s homéroszi vagy ószövegségi mintájú naiv eposzunkat is, amit Arany János is annyira fájlalt. Ha feltételezzük is, hogy avarok, székelyek, besenyők s többi lovas nomád népek nyelve, hitvilága, eredetmondája, rovásírása azonos volt a miénkkel, akkor is történeti tény, hogy e lovas nomád népek közül, ha élnek valakik, azok élnek, akik beolvadtak akár a magyarba, akár más népekbe. Eltűntek. Ha magyarként, románként, ukránként, oroszként élnek is még, görögkeletiek, nyugati keresztények vagy mohamedánok. Semmi sem igazolja, hogy nem jutottunk volna sorsukra mi is. Mi is – nyelvünkkel, hitvilágunkkal, rovásírásunkkal együtt.

Senki meg nem élt ezen a területen, ha nem csatlakozott e három vallás valamelyikéhez. Mindennek a megállapítása után fájlalhatjuk, hogy elveszett ősi hitvilágunk, s rovásírásunkkal nem készült el naiv eposzunk. De keresztényekké lettünk, és *a regösök csacska meséinek* minősült ősi kultúránk, és csak a kereszténység felvétele után, és jó félezer évvel később, születik meg, s marad meg napjainkig egy nagyon esetlenül hangzó magyar nyelvű *fordítás-irodalom*. Lefordítják apácák számára e keresztény hitvilág gondolatait, s megkapjuk magyar nyelven s a latin ábécé betűivel azt, amit egy félezer esztendőn keresztül latinul csak olvashattunk, magyarul pedig csak hallottunk keresztény papjaink prédikációiból.

Mi lehetett volna ősi magyar kultúránkból, ha a kereszténység nem kényszeríti ránk a latin nyelvűséget? Álmodozhatunk. De Géza fejedelem a 955-iki augsburgi vereség után döntött, s kiirtandó pogányságnak minősült ősi kultúránk. Nemcsak álmodozom, gondolkodom is. Lovas nomádok voltunk, és száguldoztunk az Alduna és a Volga között. Nemcsak száguldoztunk, hanem szolgákká is tettük, akiket száguldozásaink közben e területeken találtunk. *A magyarok nyilaitól ments meg Uram, minket!* – imádkoztak a kevésbé száguldozó, már letelepedett életet élő európai népek. Gondolkodásom végeredménye, hogy ősi hitvilágunk aligha volt jézusibb, mint a keresztény hitvilág. A mi kultúránkat is csak az határozhatta meg, ami az övékét: *Üsd, vágd, nem apád!*

Piarista köz, 2007. november 3.

Három nyugdíjas 2007-ben

Mikor elkészültem a *XVI. Benedek* c. írással, elküldtem drótpostán Péternek: „Most meg külföldi katolikus folyóiratokat hozott a posta, s felélesztette elaludni nem tudó grafo-mániám. Elküldöm termékét olyan valakinek, aki hajlandó elolvasni.” Megjött postafordultával a válasz: „Ildikó olvasta fel, mert ő ült a gépnél, amikor érkezett. Nem is tudom, mit írjak, egyre jobbakat írsz – mindig világos jó írásaid voltak –, de ez a mű új darabbal gyarapította a *családi ékszer* készletet. Kinek adhatom tovább? Kapu? Szeretettel: Péter – P.S. Azért senki sem bújik ki a bőréből, még a Pápa sem.” Aztán pár óra múltán egy újabb levél Pétertől: „Az a helyzet, hogy nem tudtam leküzdeni néptanító őseim örökségét, s hozzájárulásod nélkül elküldtem *barátomnak* – értő olvasónak – írásodat. Muszáj volt egy ici-pici nyilvánosságot teremteni, annyira szerettem volna megosztani írásod gondolatait, olvasása örömét, ízét és tetszését. Ilyen önző vagyok.”

Barátunk, akinek elküldte, még aznap válaszolt: „Kedves Péter! A levegőt visszafelé véve olvastam a páter írását. Fel fogod Te azt, hogy az egyházi *szervezeti szabályzat* alapján ez mit jelent? Őszinte baráti szeretettel féltem ezt a naivitásig tiszta gondolkodású, de a gondolat szabadságának határait éppen ezért sem ismerő, sőt elképzelni sem képes, örök fiatal forradalmárt. Amit ugyanis itt papírra vetett, az maga a klerikális rebellió. Az ezzel járó vakmerőséggel együtt. Ez bizony a zsinagógában korbáccsal rendet vágó Jézus mintája. Ő nem tudja, hogy *kicsoda*, én nem értem, *hogyan hat* – az Isten. De ha létezik, nem lehet, hogy az igazságot keresőket nem segíti az útjukat járni. Nem hagyhatja magára ezt az öreg útkeresőt sem.”

Hát mindezekhez, magam is hozzáteszek valamit. Így mulat három nyugdíjas 2007-ben – kis Magyarországon. Egyházi forradalom a lombikban. A valóságban a kutya sem törődik vele. Megy minden tovább – *forradalom* nélkül. Legalább olyan reménytelen, mint annak a vállalkozása, AKI ihleti ezt a lombik forradalmat. Imádkozhatok, de akik meghívást kapnak a következő konklávéra, biztosan nem vesznek tudomást három magyar öreg úr levelezéséről. De hát mindenki úgy mulat, ahogyan tud. Mi így. Mindezt csak azért írom le, hogy igazoljam, amit barátom-barátunk írt az örök fiatal forradalmár naivitásáról, aki jól tudja, hogy nincs a Názáreti gondolatának utókora. Sem proletár, sem akármilyen. Jézus vagy József Attila csak álmodoznak. Álmodozzanak! Attila életéről nem készült még dráma. Talán azért, mert élete a szárszói sínen ért véget. Jézus életéről már sok, de nem a tragikumáról, hanem a diadaláról, mellyel *megváltotta* a világot. Csak tudnám, hogy hogyan. Mert látni – azt nem látom. Tragikumáról írtam sok éve egy egyfelvonásost. Te már olvashattad valamikor, de még nem ajánlottam senkinek. Most kettőtöknek ajánlom.

Piarista köz, 2007. november 4.

Beszélgetés elébe

Bandi jött hozzám, s erre készültem. Így: Helyezzük el magunkat a történelemben! Élt Jézus, és meghalt a kereszten. Élt Pál és megmagyarázta, hogy Jézusnak azért kellett meghalnia, hogy megváltsa azokat, akik hajlandók megkeresztelkedni. Három századon keresztül a keresztények nyilvánosan megvallották, mint bűnüket, ha embert öltek. Ha gazdagok voltak, ezt már nem vallották meg bűnüként.

Aztán jött Konstantín, megegyeztünk vele, s érvényes lett számunkra is a páli tanításból, hogy Istennek van kardja, s már nem gyóntuk meg a háborús tömeggyilkosságokat sem. Megegyezésünk következtében idővel a pápának is lett hadserege, s a főpapok, a bíborosok ott álltak királyaik mellett a csatákban: *Szent* Istvánunktól egészen XVI. Lajosig. Az eretnekek alatt meggyújtott máglyáink mellett is ott állt a főpap és a király – testvéri egyetértésben. Aztán jött a felvilágosodás: kiverte kezükből a máglyagyújtó gyufát, a pápa is elvesztette hadseregét, és a Vatikán foglya lett – szegény. A felvilágosodás hatására Bessenyei, Vörösmarty, Petőfi megértenek valamit Jézus evangéliumából (vagy csak az emberi természetből, vagy mindkettőből is?), de az egyháztól csak annyi telik, hogy a felvilágosodás minden munkáját – indexre teszi.

A 19. század végén D. F. Strauss megteremti a dogmatörténetet, s A. Harnack szerint (*Das Wesen des Christentums*) csak ezáltal tudunk visszajutni a történeti Jézus üzenetéhez az Isten Országáról. 1907-ben X. Piusz elítéli Loisyt, aki igaz katolikusként (*L'Évangile et L'Église*) kimutatja, hogy Strauss és Harnack dogmatörténete ellenére sincsen semmi baj, mert megőrizte eredeti tisztaságában az egyház a jézusi tanítást. De hármuknak (Strauss, Harnack, Loisy) s folytatóinak szavuk sincs a trón és az oltár szövetsége ellen, nem szólnak a háború, a gazdagság, az uralkodás ellen – a felfedezett és megőrzött igazi, a történeti Jézus nevében sem.

A II. Vatikáni Zsinaton az atyák szent alázattal megkérlik az államokat, hogy legyenek már megértőek, ha valakiknek lelkiismereti aggályai támadnának a tömeggyilkosságokban rész-

vétel miatt. Az atyáknak nincsenek ilyen aggályaik, hazánkban is azok minősülnek igaz katolikusoknak, akik leteszik a katonai esküt, és a Kremltől diktált hadseregünkben is. S ma már a Bokor tagjai is mennek a Kossuth térre, bár jól tudják, hogy Gyurcsány elvtárs nem fog lemondani, akármit is kiabálnak. Megdönteni őt csak választási győzelemmel lehet, vagy a NATO-t kell legyőzni, a globális kapitalizmus terrorszervezetét.

S már itt is vagyunk magunknál. Te tudod, hogy Jézus nem volt a Szentháromság második személye, én meg csak annyit tudok róla – s ezt Veled együtt tudom –, hogy létrehozott egy kisközösséget, s ennek asszisztenciája mellett prédikálta, hogy nem tehetünk meg senkit sem ellenségünknek, nem lehetünk másoknál gazdagabbak s nem uralkodhatunk senkin sem. Amit Te ezenfelül is tudsz, én nem tudom. Lehet, hogy úgy van, ahogyan mondod: Márk csak egy kicsit, Máté-Lukács már jobban, János meg már teljes erővel nyomta a Pál-féle kakaót. S az is lehet, hogy Jézus tudta, hogy maga nem úgy gyermeke a Mennyei Atyának, mint te meg én, de akkori tanítványai a maguk zsidó nacionalizmusukban nem ez iránt voltak érdekeltek, hanem az iránt, hogy mikor állítja helyre Jézus – Izrael számára a királyságot. A Golgota utáni évtizedekben azonban leesett a tanítványoknál a húszfilléres, s lemondtak az izraeli királyságról az Isten királysága kedvéért és Jézus speciális istenfiúsága kedvéért. Én ez utóbbit nem állítom, de nem is tartom a kérdést életbevágóan fontosnak. Jézus sem tartotta. Ha tartotta volna, világosabban megmondta volna. Ezt nekem nem kell kitisztáznom. Isten létének igazolását sem. Ezekben maradok a vallás és vallásom előfeltevései mellett – hűségesen. Nem ezeken fordul az idei kavicstermés. Magam csak annyit tudok biztosan, hogy nem tehetem mással, amit magamnak nem akarok, s bizony előbb-utóbb belepusztul civilizációnk, ha ezt ő is meg nem tanulja. Minden esélyünk megvan rá, hogy nem tanulja és belepusztul.

Ilyesfajta szövegeket küldtem, sokkal többet, még augusztus végén., s ő válaszolt arra, amit küldtem: Elolvastam – s érzésem szerint e pár oldal a legjobb írásod az utóbbi években (vigyázat: ez dicséret akar lenni, nem bántás!). Na jó, legyünk szerényebbek: nekem ez tetszik a legjobban. Nehéz lenne vitába szállni vele. Két megállapítása különösen kiemelkedő a szememben: – *Istent nem lehet megerőszkolni.* – *A történelmet nem lehet siettetni.* Majdnem azt mondanám, nincs is miről beszélni, annyira egyértelmű, amiket írsz. És mégis: lenne értelme beszélni arról, miért lenne érdemes mégis megírnod **a folytatást** (akár ebben a formában, mint ez a pár oldal; de hisz ez már maga is a folytatás...); pl. lenne értelme megírni, *"milyenné lett e harminc esztendő alatt az egyházam"*, de lenne értelme megírni a Bokor "belső történetét" is (azaz nem a Párttal és a Hierarchiával küzdő történetét); és talán még inkább lenne értelme arról beszélni, milyen *következtetéseket* vonjunk le fent kiemelt két tételedből; aki a helyes következtetéseket tudja levonni belőlük, az mutathatja meg a továbbvezető utat ("Merre menjek?"...), s korántsem csupán a Bokor számára... (Lehet, hogy további exegéziseket írni nincs értelme, de e következtetéseket levonni-megfogalmazni talán mégis lenne.) Így írásban egyelőre ennyit, remélem, még találunk dátumot a beszélgetésre.

Piarista-köz, 2007. november 5.

A folytatás – 1.

Kapom a bíztatást testvéreimtől: Folytatnod kellene! Meg kellene írnod azt is, ami '76 után történt! Nem fejeződhetik be a harmadik könyvecskével; azzal, hogy *Vagy bolondok vagyunk, s elveszük egy szálig.*

Jó, megpróbálom. Mi történt '76 után? Csak annyi, hogy megtettek Egyházunk ellenségeivé bennünket. Mi címen? Azon, hogy '79-től megtagadta a Bokor eleje, hogy letegye a katonai esküt, amikor pedig a Vatikán már '64-ben megkötötte a „részleges megállapodást” a Magyar Népköztársasággal. Jézus tanítását követtük az eskü megtagadásával, de mivel '64-gyel helyreállt a „trón és az oltár szövetsége”, az elvtársak és az egyház hierarchiája egyesült erővel sújtottak le ránk, mint immár mindkettejük ellenségére. Minek megírni ennek a

történetét? Mindenki tudja, aki akarja: ez történt. S a történelmet mindig az írja meg, aki győz. S ki az, aki győz? A mondott szövetség. Akié az ország és a dicsőség. Az, amit a Sátán is megmutatott Jézusnak a hegy tetején, ahova vitte Őt. Ezért aztán írhat akárki akármit, a történelmet mindig a lesújtók hitelesítik.

Ahogy a kánoni evangéliumok is írhatnak Jézusról akármit. Amiket Jézus mondott, azt a győztesek magyarázzák. Ezer és ezer keresztény egyetemen és főiskolán. Tízezer és tízezer tanszéken. Százezernyi és százezernyi tansegéddel. Millió és millió hallgatóval. Megtanulják, hogy Jézus magának az Istennek egyszülött Fia. Hogy ez a Fiú kiengesztelte az Ádám-Éva bűnéért ránk sok tízezer éven keresztül haragvó, s bennünket kárhozatba taszítani akaró Atyát. Hogy létrehozta a Golgota a természetnek fölibe rakott kegyelmi rendet, s most már üdvözülhet, aki megkeresztelkedik az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. Ez a hiteles magyarázat Róla, és eretneknek vagy eretnekgyanúsának számít, aki mást beszél. Ezer iskola, tízezer tan-
székvezető, százezer tansegéd, millió végzett hallgató minősíti teológiailag jelentéktelennek azt, amit Jézus ténylegesen tanított, s amiért a „szövetség” – Kaifás, a főpap, és Pilátus, az állam képviselője – a kereszten ki is végeztette őt. Ki – mert övéké a hatalom és dicsőség.

Semmi becsülete annak, amit a Bokor tanít. Semmi becsülete annak, amit Jézus tanított. Mi becsülete lehetne annak, ami életre nem való, ami csak naivitás? Szeretni az ellenséget is, megelégedni az egy dénárral, s hogy az a nagyobb, az az első, aki szolgál? Mi lenne a világgal, ha nincs József, nincs Árpád, s nincs Szent János, ami négyfelé vágja Koppány testét? Mi lenne, ha nem szereznék a Mammonból elegendőt, amivel megépíthetjük a szent hagyományokra tanító egyetemeinket? Mi lenne, ha szolgák maradnánk visszautasítván az országok hatalmát és dicsőségét? Mi lenne, ha nem szolgálnánk a Sátánt, a Föld urát? Mi is lenne? Maradna a tört vérfekete folt, maradna Jézus egy szerencsétlen álmodozó, akit a világ úgy elfelejtene, ahogyan el is felejtett. Marad is. Minek megírni a Bokor történetét?

Elfelejtetik azt akkor is, ha nem írom meg. Kitekerik azt, amit akarunk halálig – akkor is, ha megírom. S minek megírni azt, amit úgyis mindannyian tudunk, ha akarjuk azt tudni? Azt, amit Isten beleteremtett a szívünkbe? Minek megírni azt, hogy arra lettünk, hogy jók legyünk? Hogy mindenkit úgy kell szeretnünk, ahogyan magunkat szeretjük? Minek, ha úgy sem azt tesszük? Mert van az állati természet, amely csak *mász és harap* (Arany), s volna felette az Isten – ha úgy akarjuk nevezni: a *kegyelem* – rendje is, amelyben az a rend, hogy szeressünk úgy, ahogyan Ő is, aki csak szolgál és szeret.

Piarista köz, 2007. november 6.

Folytatás – 2.

Levelet kapok megint Pétertől: *Most én is a többiekkel értek egyet. Meg kell írni. Meg sem adni az esélyt a folytatóknak, már vétek lenne. Ha semmi sem győz meg, ha nincs egy érved sem mellette, akkor gondold arra, honnan fogják meghivatkozni az értő olvasók, ha egyszer szükségük lesz rá. A győztesek félrevezetősdiéből? Szóbeszédből? Gyurka Bácsi nem ismernék Rád!*

Válaszok: Ha lesznek folytatók, a bennük élő hagyománynak ott kell lennie mindannak, amit megírnék. Ezt az élő hagyományt pedig táplálhatja a szamizdatként megjelent Karácsonyi Ajándék közel 200 kötete, melyet 1971 és 1989 között írtunk. Ez a kétszáz kötet az idei nyár folyamán talán digitalizálódik, s tán a Bokor honlapján is olvashatóvá lesz. 1989-től fogva meg publikáltunk, és a győztesek gondoskodnak róla, hogy ne juthasson el a potenciális olvasókhoz az, amit közkinccsé akarnánk tenni.

Ismétlem: ha lesznek folytatók. Folytatók nélkül viszont úgy járunk, ahogy jártunk és járunk a jézusi örökséggel. A Golgota utáni 30 vagy 60 év alatt írásba tették az evangélisták ezt az örökséget. Tanultam is róla az elemiben 4, a gimnáziumban 8, a teológián 7, azaz összesen 19 éven keresztül, és még sem találkoztam vele, mert kész voltam kimenni a Donhoz, hogy védjem hazámat. Hogyan lehettem ilyen süket és vak, ilyen értelmetlen? Úgy,

hogy az örökséget elborította az, amibe becsomagolta a történelem. A győzteseké, akik megmagyarázták, hogy Jézus ugyan azt mondta, hogy szeressük ellenségeinket, de egy mindenre elszánt magyar követőjének csak az lehet a dolga, hogy menjen a Donhoz – halomra lőni az ellenséget. Annyira érvénytelen volt, amit a jézusi örökségről 19 éven keresztül tanítottak nekem, hogy nem is gondoltam a nyilvánvaló ellentmondásra: aközött, amit Jézus mondott, és amit örökségeként tanítottak arról nekem.

Isten csudája, hogy pár évre rá, a '40-es évek közepén, mégis csak találkoztam Jézus valódi örökségével, és valakiket sikerült is találkoztatnom vele. Isten további csudájára van szükség ahhoz, hogy legyenek folytatóink. E csoda nélkül Jézus nem akadályozhatta meg, hogy őseink átvegyék a *teljes* bibliai örökséget – Józsuéstól és Pálostól. Csoda nélkül teljességgel hiába mondta, hogy *mondattott a régieknek, én pedig mondom nektek...* Csoda nélkül nem akadályozhatta meg, hogy Péter harmadik utódja, Kelemen, ne magasztalja az égig – a korintusiakhoz írt levelében – Judit bátor tettét, aki lefejezte Holofernészt... Ugyan-úgy, azaz nem ugyanúgy, hanem az ikszedik hatványon – és nem valószínű, hanem majdnem – bizonyos, hogy a negyvenes évek debreceni és nem-debreceni magyar katolikus fiataljai sem tudják eltéríteni útjáról a mindenkori erősebbeket, a győzteseket.

Nem lehet megerőszkolni a történelmet. És még kevésbé lehet megerőszkolni az Istent, aki rábízta az embernek adott értelemre és akaratra ezt a történelmet. Nem lehet megerőszkolni az Istent, hogy Lucifer, azaz hogy a Mammon vagy a globális tőke ne csinálhas-son a kapott szabadsággal azt, amit akar. S ezen nem segít a tájékoztatás. Nem olvassunk olyasmit, aminek a címe: *Vagy bolondok leszünk, s elveszünk egy szálig.* Akkor sem, ha megírom a Bokor történetének második felét: az utolsó harminc évet is.

Ennyire hiteltelennek gondolom azt, amit megláttunk és tettünk? Ennyire. Nem úgy verik a cigányt, ahogy gondoljuk, és... s ahogyan Jézus is gondolta! Hogyan gondolta? Úgy, hogy halála után vagy kinyílik nekünk az ajtó az Istenre, vagy becsukódik: *Ha visszajön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?* Most is Jézus halála után vagyunk. Most is vannak balga és okos szüzek. Értsd: nem tudjuk siettetni a történelmet Isten, azaz a Szeretet irányában. Lebénít, amit tapasztalunk. Tehát nincs mért megírni a következő füzetet.

Piarista köz, 2007. november 7.

Folytatás – 3.

Olyan történelmet kell írni, ami tudomány; tudomány és nem pártbrosúra – olvasom egy nagyon jószándékú történelmi összefoglalás előszavában. Ez is naivitás. Bizony az, mert csak pártkiadók vannak. Ennek ellenére is arra kell törekednem, hogy olyan képet rajzoljak a múltból, ami méltó jézusi elkötelezettségünkhöz. Olyat, amilyenre igent mondhat, aki hordozza magában Jézus Lelkét, a valót. Azt, ami van. Mi van? Nem kezdek kísérletemet Ádám/Évánál. De valahol el kell kezdenem. Ott, hogy '44-ben a Vörös hadsereg eléri Magyarországot és a moszkoviták is Debrecent. S ennek folyamánként szembesül egymással két akarat. Az egyik fel akarja számolni a *népbutító egyházat*, a másik meg akarja menteni őseink *keresztény hitét*. Rákosi is, Mindszenty is megtalálja a magyar társadalomban a maga támogatóit. Mindszenty már '48-ban elbukik, Rákosi csak '56-ban.

A Párt is megtanulja közben, hogy nem tudja felszámolni maradéktalanul az egyházat, a Vatikán is megtanulja közben, hogy nem tekintheti nem-létezőnek a Népköztársaságot. '64-ben létrejön kettejük között a *részleges megállapodás*, melynek eredményeképpen a Párt elviseli, hogy öt fővel kiegészítheti a Vatikán a közben – Párttól és időtől – megritkított püspöki kart. A Vatikán pedig elviseli, hogy csak olyan személyeket nevezhet ki e tisztre, akik úgy-ahogy bírják a Párt s az általa irányított Népköztársaság bizalmát. '76-ban a Vatikán és a Párt megegyezik Lékai László személyében is: ő lesz, Mindszenty, az egykori veszprémi püspöki titkár, ő lesz – Mindszenty után az új esztergomi bíboros érsek, ő kerül itthon az egyház ormára.

Nem azt akarom megírni, hogy hogyan alakult '44 és '76 között a Párt, s hogyan jutott el oda, hogy ki kell bírnia: létezhetik kereszténység, katolikus egyház, és a szovjettől megszállt Magyarországon is. Arról szeretnék képet rajzolni, hogy milyenné lett e harminc esztendő alatt az egyházam. '44-ben hazánkban az volt a jellemző rá, hogy voltak, akik úgy gondolták, hogy eljött a hősiesség ideje. '76-ban pedig az volt a jellemző rá, hogy messzemenően itt van már az ideje az okos kompromisszumoknak. A Párt ki engedte már börtöneiből papjainkat, Lékai pedig építheti Rómában a Szent Péter templom pincéjében a magyar kápolnát. S ebbe a képbe sehogy sem illik bele a Bokor. A Párt és Egyház kibékül a békés egymás mellett élés gondolatának jegyében: Rómában posztgraduálisan tanulhatnak három évet a magyar egyház majdani vezetői, természetesen olyan személyek, akiben bízik a Párt... Bízunk bennük, mert a bizalomnak megfelelnek, s mindeközben ott a Bokor a maga felfedezte jézusi örökségével, s fiataljai megtagadják a katonai eskü letételét.

S ezzel a Bokor kiváltja a Párt és az Egyház közös felháborodását. *Magukat saját püspökeik is elítélik* – mondja a Népköztársaság bírója fiataljainknak a bűnvádi tárgyalás során. Valami új kezdődik a magyar katolikusok életében. Az ateista Párt s a keresztény-katolikus Egyház közös erővel fog a jézusi örökséget képviselő Bokor üldözésébe. Amikor közel száz esztendővel korábban, s a Bokor előtt, a nazarénusok elkezdtek a katonai eskü megtagadását, Ferenc József, az *apostoli* király által szentesített magyar törvény nyolc év /aradi vár-/ fogságra ítélte őket. Nazarénus testvéreink mondhatnák meg, hogy a kortárs katolikus egyház megszólalt-e. Én nem tudok róla, csak a kortárs szépirodalom – látva életüket – adott jelet halk rokonszenvről: pl. novelláiban Tömörkény. Akárhogyan is volt a nazarénusok esetében, a Bokor mellett sem püspök, sem pap, sem laikus hívő nem emelte fel szavát. Nem is emelhetette fel a kommunista diktatúrában. Csak szamizdat formájában emeltünk szót mi sajátmagunk mellett, valamint az akkor már készülődő demokratikus ellenzék. De katolikus részről a diktatúra megszűnte után sem tudok egyetlen személyről sem, aki katolikusként értékelte volna a Bokornak ezt a hűségét Jézushoz. Csak elviselték, mint kellemetlen emlékeztetőt az egyszer volt, hol nem volt jézusi eredetünkre. Amikor a '89-es fordulat után püspökeink is felemelték szavukat a *polgári szolgálat* törvényes bevezetése mellett, ők megint némák maradtak a meglevő törvény ellenére is jézusértő Bokorról.

Ki kell mondanom a szovjet megszállás 45 esztendejéről, hogy az első harminc évben üldözték a kereszténységet, s az utolsó 15 esztendőben pedig üldözték a *jézusi* örökséget, még hozzá a *kereszténységet* képviselő katolikus egyház asszisztenciájával. Pontosítok: az egyházi hierarchia végezte magát az eszmei üldözést, a Párt csak a börtöneit biztosította az üldözöttek részére.

Piarista köz, 2007, november 8.

Folytatás – 4.

Még a békepapok is megsokallták Lékai buzgalmát: *már csak erről tudunk beszélni* – mondta egyik főjelesük, amikor védte a prímás egy Szent István akadémiai megnyitóban ellenünk az egyházat és a hazát. Rómában is sorra járta Lékai a befolyásos bíborosokat, hogy megmagyarázza nekik, milyen veszedelmes eretnekek vagyunk. A budapesti inkvizíciós tárgyaláson nem is esik szó katonai esküről, csak arról, hogy milyen dogmákkal kerülök szembe. Az Erdő Péter készítette jegyzőkönyv alapján egy jó dramaturg megírhatná, hogyan folyik le napjainkban egy ilyen tárgyalás. Úgy, ahogy a vadkanra vadásznak. Öt csahos eb a vadász elibe kényszeríti a vadat, s az aztán lepuffantja azt..

Huszonöt esztendő után újból és újból azon meditálok, hogy mért is mentem el egyáltalán a tárgyalásra. Lékai *dialógusra* hív, ötüket elébe egy magamat. Ha nem mennék el, akkor alkalmazza rám a jogi paragrafusokat – amint megírta dialógusra invitáló levelében. Elkerülni akarván a *paragrafusokat*, elmentem. Öten hívtak, én is ötödmagammal mentem: Halász Bandi, Andi, Jóska és Jenő kísérték el, de őket nem engedték be a tárgyalásra. S még ennek is

engedtem: bementem egyedül a tárgyalásra – elkerülendő a paragrafusokat. Nem tudtam még, hogy azokat nem lehet elkerülni? Butítottam magam: hittem abban, hogy jézusi ügyünknek az egyházban győznie kell. S ezért belementem abba is, hogy a falka körülcsaholhatott. Kikerültem valahogyan őket, s elértem, hogy *írásban* válaszolhatok majd *írásban* feltett kérdéseikre. Megírtam a válaszokat, s megtudtam, hogy Lékai elámult: *Vajon ki írhatta meg ezeket Bulányinak?* Nem volt szükségem segítségre, mert Schütz Antaltól tanultam teológiát, meg ismertem a Zsinatot. Kivédtem csapdáikat. Felterjeszthették azokat a Hittani Kongregáció elé, de nem tudta hasznosítani Róma sem a pesti *professoroknak* adott válaszaikat.

Semmit sem számított, hogy mit válaszoltam. Megkonstruálták a velem dialogizálók az *én* *eretnek tételeimet*, és ezeket leráztam magamról Lékainak írt válaszomban, ahogy a kutya lerázza magáról a vizet, ha kijön a patakból. Azért jó volt, hogy elmentem a tárgyalásra, mert elkészült és fennmaradt ennek révén két írásom. És 30 ezer példányban a – *Páter Bulányiban* meg is jelent. Taníthatók lesznek az egyház bűnügyi fakultásain, ahol képezik a jövő inkvizítorait. Meg ennyivel szegényebb lenne a kinyomtatott irodalmi hagyatékom, ha akkor nem megyek el a tárgyalásra.

De hát mért csinálták? Álnokságból? Ügynök-voltukból? Semmi jóakarat? Semmi meggyőződés? A meggyőződés luxusát nem engedheti meg magának, aki érvényesülni akar? Olyan nehéz válaszolni ezekre a kérdésekre. Azért vagyok ezekkel megakadva, mert én képtelen vagyok arra, hogy szorongassak valakit, hogy mért nem azt gondolja, amit szerintem gondolni kell. Szívesen elmondom, hogy én mért gondolom azt, amit gondolok, de ha nem fogadja el, hát nem fogadja el. Képtelen vagyok a bírāja lenni. Megérvelem a magamét, megcáfolom, amit tévesnek gondolok, de kiközösíteni nem tudok. Még a barátaim köréből sem. Ha elviseli a vélekedéseimet, és újra megkeres, örömmel nyitok ajtót neki. Még közösségben is szívesen vagyok vele, ha igényel engem, minket és gondolatainkat. Istent is olyan-nak gondolom, aki mindenkit elfogad. Bármit is gondoljon, ha tényleg azt gondolja, amit gondol. Gondol még Róla, magáról is. Csak azt nem fogadja el, ha valaki hazudik. Ha magának hazudik, és azt mondja, amit nem gondol. Ezért Jézus feltétesen még Kaifásért is imádkozik: hátha tényleg azt gondolja, amit gondol?

De a *szövetség* képviselői nem engedhetik meg maguknak, hogy azt mondják, amit gondolnak. A trón érdekei, az oltár érdekei határozzák meg azt, amit mondanak. S nagyon nem tudom azt gondolni, hogy egy román vagy magyar *szövetség-függő* személy képes mást gondolni, mint hogy Erdélynek feltétlenül az övékének kell lennie.

Piarista köz, 2007. november 9.

Folytatás – 5.

A trón és oltár szövetségétől függő személyekhez az Isten legyen irgalmas. Ha ezek buták, nincs semmi gondom. Az ezer és ezer vallás bármelyikéhez tartozó személyek lehetnek buták. Magam is az voltam, és duplán is. Meg voltam győződve a magyar meg a katolikus igazságról. Minden nacionalista és minden vallásos ember csökött személy. (Mindegyikük másképpen az, mint mások.) Mélyen meg vannak győződve, hogy az általuk képviselt érdekek a jogosak és igazak. Jézus pedig tudja, hogy a román is, a magyar is megbecsült személyként akarna élni Erdélyben s a Párciumban. Jézus tudja, hogy a ninivei is kedves lehet az Isten előtt, ha bűnbánatot tart, nemcsak a maga fajtája, a zsidó. Akármelyik teremtménye.

Hogyan lehet az ember ilyen buta, ha egyszer eljut oda, hogy megérti azt, amit Jézus megértett? Azt, hogy Istennek nincsenek kedvenc nemzetei és személyei? A szövetség-függő ember sem szükségképpen buta. Gondolkodhatik így is magában: lehet, hogy a román vagy magyar is egyformán megbecsült személyként szeretne élni Erdélyben és a Párciumban, de én a román vagy a magyar szövetséghez tartozom, s ez az odatartozásom ezt nem engedi meg nekem. Vagy: lehet, hogy bármely vallásban lehet Isten kedvére élni, de aki az általam képvi-

selt valláshoz akar tartozni, annak azt kell hinnie, ami a mi hitvallásunkban található hitigazságként van megfogalmazva, s ha ettől eltér az ő hite, akkor keressen más vallást magának.

S most kérdézem, hogy az az öt személy, aki a dialóguson a vadkanra vadászott, buta volt, vagy csak szövetség-függő. Mi a nagyobb sértés, ha azt gondolom róluk, ami ifjúságomban rám is jellemző volt; azt, hogy buták? Vagy az, hogy ezek már felnőtt személyek voltak, s tudták, hogy Isten nem sajátítható ki a katolikus vallástól sem. De hát bírám a katolikus szövetségrendszeren belül élni, s akinek ez nem tetszik, az álljon odébb? (Pár századdal korábban: *az menjen a máglyára!*) Félek, hogy az idősebbek közülük meg voltak győződve arról, hogy vallásunk lenyelte az igazságot, a fiatalabbak pedig már tudták, hogy erről szó sem lehet, de azért ők is azon az állásponton voltak, hogy számomra kívül tágasabb.

Miért? Miért? Mert csak bábok voltak, bábúik a '64-ben a Kreml és a Vatikán között helyreállított szövetségnek. Ratzinger a kijavított elítélő levelében azt írta nekem '86-ban, hogy annak már mindenképpen meg kell jelennie, bár ő tudta legjobban, milyen gyenge lábon áll érvelése a megvizsgált *Egyházrend* c. írásomról. Ratzinger már csak tudta, hogy az az egyházi hitletétemény, melynek értelmében nős férfiak meg nők, akármilyen derék apostolok is, nem szentelhetők pappá... csak tudta már, hogy ez a hitletéteményünk csak nem tartozik Isten örök és megváltozhatatlan tanításához? Arra szavazok, hogy tudta, de a Hittani Kongregáció prefektusaként mélyen el kellett és ma is el kell rejtenie a világ előtt ezt a tudását. Azért kell ezt gondolnom róla, mert mégis a katolikus glóbuson belül a legkiműveltebb emberfők közé tartozik. Ezt feltételeztem *Az álmódzó* című és Jézusról szóló Kaifás-drámában – Kaifásról is. Antal Pista bácsi, a Horthy-korszakban végig miniszter, panaszkodott egyszer nekem a Gyűjtőben – Németh László *szellemi Magyarország* kitétele miatt: *Tudod, ő bennünket, mindnyájunkat hülyének nézett.* Nem szükségképpen buták, akik fent vannak. Lehet, hogy a legtöbbjük ilyen, de nem valószínű, hogy mind. Találkoztam egy apám-korabeli dzsentrí-ivadékkal, aki mélyen meg volt győződve a vallási igazságok bizonytalanságáról, de *kellenek azok az egyszerű emberek erkölcsi féken tartására* – vélekedett az öreg úr.

Nem kell mindenkinek katolikusnak lennie, de attól, hogy Jézusra hivatkozik, még nincsen helye köztünk – ez az, ami az intelligensebb fajtájúakra jellemző lehet. S ez a borzalmasabb változat, nem a buta. Azért borzalmasabb, mert magát, Jézust is kiutasítja a maguk köréből – ez a nem buta, ez a szegény intelligensebbje.

Piarista köz, 2007. november 10.

Folytatás – 6.

Tegnap délután elolvastam Tolnai Lajos *A sötét világ* c. regényét. Eszembe juttatta *Nagypapa* (kispap korom legendás előjárója) szavait *az utálatos erénycsőszokról*. Tolnai is ilyen: senki sem tökéletes, csak ő, Tolnai. Hatástalan is maradt. A '82. évi vadkan-vadászaton nem hangzott el, ami elhangzott a Fő utcán Jámbor Árpád ávós őrnagy-előadóm szájából: *Bulányi mester, mit akar itt, a 20. század közepén, ezzel a Jézus-szereppel?* Nem volt sem megvetés, sem gyűlölet szavaiban, inkább valami megértéssel, talán tisztelettel is vegyes szájalom. Mert ő készítette el két hónapi szorgos munkával azt a jegyzőkönyvet, aminek nyomán az ügyész majd halált kér számomra. A *dialógus* résztvevőinek a szívében inkább csak megvetés és düh élt. Megpróbálom ezt az érületi tartalmat szavakba önteni. Ketten még élnek ötükből: ellenőrizhetik, hogy jó-e a rajzom – ha véletlenül eljutna hozzájuk.

Packázik itt velünk ez a beképzelt senki. Illenék tudnia azt, amit nem tud. Mi itt a kétezer esztendő tanítóhivatalának a szerepét töltjük be. A mi anyagunkba ártotta bele magát. Ő rendet akar teremteni abban, amit két évezred hozott össze. A maga rendjét akarja kialakítani abban, aminek már megvan a rendje. Szánalmas hülye! Magára haragította már az elvtársakat. Nem bírtak vele. Tovább esetenkedik. Nekünk kell két vállra fektetnünk, mint eretneket, aki szembeszáll azzal a renddel, amelyet képviselünk. De ő ebben is meg akar magasztosulni. Megjátssza magát, mint teológus. Jézusra hivatkozva. Utálatos erénycsősz. Azt akarja, hogy

úgy legyen, ahogy nem lehet. Majd leszoktatjuk róla... Valami ilyesféle élhetett azokban, akik tökéletesen tisztában voltak vele – nem lehetett kétségük –, hogy az elvtársak rángatják őket, hogy azok parancsait teljesítik. Türelmetlen elvtársak várják az ő munkájuk eredményeit, melyet majd tudomására hoz a papoknak és a híveknek – nem is az ateista, hanem – a katolikus sajtó.

Az elvtársak csak csendben tudomásul veszik az eredményt, ahogyan az erdőőrök – Wass Albert plájásai – figyelik, miként terelgetik ebeik a vadász elébe a vadkant. A *Vadász* elébe, mert már két évtizede hatályos a részleges megállapodás. Illik, hogy megszülessék végre az eredmény: nem lehet senkinek sem *Jézus-szerepet* játszania annak az egyháznak a keretében, amelynek püspökeivel ők már megállapodtak. Csak azon kívül. Próbálták volna ezt csinálni ezek az értelem-nélküli vadkanok szent és apostoli királyaik, vagy akár Horthy idejében, megnézhatték volna magukat. A püspökök maguktól is tudták volna, hogy el kell ítélniük őket, mert szent az a szövetség, amely egybeköti Kaifást és Pilátust, vagy az esztergomi érseket és Szent Istvánt. Az elvtársakat ekkor, a '80-as évek elején, már nem érdekli a kisközösség sem. Játsszanak csak, akik akarnak kisközösséget játszani! Nyugodtan játszhatnak, ha egyszer elfogadják a két és sok tízezer éves ősi rendet, hogy a tón és az oltár egy hajóban utazik. A Vatikán utazó követe, Poggi monsignore, adja '81 tavaszán tudomásomra a Hilton szállóban, hogy Miklós Imre miniszter(!) engedélyezi a kisközösséget azoknak, akik lemondanak a katonai eskü megtagadásáról. Azaz engedélyezi az ősi szövetség játszásának ezt az elvtársak ideérkezésétől kiváltott új pasztorális formáját is. Hadd játsszák, ha már egy kapura játszik megint a trón és az oltár! Majd abbahagyják, ha észreveszik, hogy játékuknak nincs már tétje: jámborkodni, misére járni lehet kisközösség nélkül is, lehet egyházközségi keretek között is.

Csak az utálatos erénycsőszködéssel kell felhagyni? Csak azzal, amivel az a szerencsétlen Názáreti kísérletezett? Csak azzal. El kell fogadni azt, amitől másabbat, különbet nem tudott produkálni a jézuselőtti világ és a jézusutáni keresztény világ sem. Azzal kell csak felhagyni, hogy valakik folytatni akarják azt, amit Ő Izraelben időszámításunk elején elkezdett. Nemcsak nekünk, Jon Sobrino-nak is fel kell hagynia az erénycsőszködéssel. Azzal, hogy testvérré kell válnia a hat és fél milliárdnak. Ki hallott már ilyet? Aki elolvasta a négy evangélium valamelyikét, az hallotta.

Piarista köz, 2007. november 11.

Folytatás – 7.

Gyarmati György történész professzor *Egyház, sok rendszer és történelmi idő* (Mérleg 2007/1) c. írásának kérdése: Kik az egyház fennmaradásának letéteményesei? Válasza: akik jártak a nehéz időkben, s járnak ma is a templomba: *a hitvallók, a kollaborálók s a szélárnyékban levők*, azaz a többiek. Az én kérdésem viszont: *Kik őrzik Jézus evangéliumát?* Géza fejedelem és fia, Szent István királyunk Rákosinál, Kádárnál alaposabb munkát végzett. Így aztán ősvallásunkat kutathatjuk, de nem látogathatjuk szentélyeiket, mert azok már nem működnek. Az egykori fejedelmi-királyi alaposabb munka részletei kevéssé ismertek, de annyi biztos, hogy a fegyverekkel nem élő Jézusnak semmi közük sem volt hozzá. De azért *keresztények* lettek tőle a magyarok. Ha nem is őrzői a jézusinak. Mert bármely embercsoportnak mindig megvolt, megvan és meglesz a maga vallása; valakik mindig látogatják a maguk szent helyét, templomát.

Ha pedig az egyház a jézusi örökség fenntartójának tekinti, tekinthetné magát, akkor a múlt félszázadbéli hazai túlélése csak egyetlen szempontból éri meg a vizsgálatra fordított energiát: *őrizte-e a jézusi örökséget?* Mert tudvalevő, hogy Jézus kizárólag csak hitvalló volt, és nem kollaborált Kaifással-Pilátussal, és nem volt szélárnyékban. Van ennek megfelelője korunkban is: papnak nem lehetett az átkosban szélárnyékba maradnia, legfeljebb takarítónök, segéd munkások tehettek ilyet, s akik nem akartak még egy két fős üzemben sem főnökök

lenni. Ezek megtehették, mert nem volt az állambiztonságnak energiája tíz millió állampolgárt beszerzésére, csak kevesebbre. Hogy aki főnök akart lenni, hogy aki nem akart *megbízhatatlan* pap lenni, az a családja boldogulásáért, ill. egyházának javáért akarta tenni azt, amit érte tennie kellett, s nem családja kárára ill. egyháza rovására akarta volna vele – azt én nem vitatom. Mivel azonban Jézusnak nem az volt a célja, hogy Pilátus be ne zárja már a templomot-zsinagógát, hiszen megtalálta Jézust, aki akarta, azokon kívül is, ezért Jézusnak nem volt háromféle híve, csak egyetlen: a hitvalló. Az ilyenekre szakosította magát, Országának a többire nem volt szüksége. Csak olyanokra, akik hittek legalább abban, hogy Jézus meg tudja gyógyítani őket.

A történészprofesszor az egyház élete kiemelkedő szakaszának tekinti azt az időt, amikor a pápa az uralkodók ura, a királyok királya volt (VII. Gergelytől III. Incéig). Ha ez a *kiemelkedő*, ez esetben jogosult lehet a szemlélete: hogy e három csoport *közös produktuma az, hogy az egyháznak, mint létezőnek adatik meg a lehetőség visszatekinteni a közelmúltra. A túlélés szempontjából (majdnem) mindenki szem a láncban* (26. o.). Ízlése válogatja, hogy valaki milyen láncszem akart lenni. De Jézus aligha lett volna büszke rá, ha megmagyarázza neki valaki a létező írástudók közül, hogy Te is csak szem vagy a szövetségláncban, melyet Pilátus és Kaifás tartanak a kezükben.

Lehet Jézus számára magyarázni a 21. századból is. Ilyen módon: Szép, szép volt a vállalkozásod, mert Pál utánad megmagyarázta nekünk, hogy mire vállalkoztál; arra, hogy kien-gesztelj az Atyát. Ezt magyarázzák majd a túlélés nagymesterei a Hagia Sophiában, a Szent Péter templomban az idők végezetéig, de nem azt, amit Te prédikáltál. Az csak körítése a Rólad szóló szövegnek, de annak megvalósulása már egészen más tésztá. Akiknek az kellene, azok nem építenek számolatlan milliárdokért évezredekken keresztül Jézusról beszélő szentélyeket. Nincsen ezeknek a jézusi élnetlenségnek egy lyukas garasuk sem. Ami van, odaadták azoknak, akiknek nincsen betevőjük, mert tudják, hogy nem a templom-csodákat építőket mondtad boldogoknak, hanem az irgalmasokat.

Piarista köz, 2007. november 12.

Folytatás – 8.

Most kaptam meg Jóska szépmívű elemzésének végét: *levelét barátainak a politikáról*. Mindjárt elemeztem is: Összegezem benyomásaimat. Adottnak tekinti, hogy 1990-ben az történt, amit a győztes kapitalisták engedélyeztek: nem csináltunk forradalmat, nem kértük számon senkin a 45 évi múltat. Azt is, hogy ugyanezen kapitalistáknak érdekeltségi területe lettünk. Azt is, hogy a gazdasági kulcspozícióban levő elvtársak bonyolították le a kapitalistákkal az ügyleteket. Nem vizsgálja viszont meg, hogy milyen erővel (azokkal, akiknek hajuk szála sem görbült meg amiatt, amit a korábbi 45 évben elkövettek) nyerte meg a pufajkás Horn a választást 1994-ben. Azt sem, hogy miként s miért veszített 2002-ben és 2006-ban Orbán. Felméri, hogy elégedetlenség van nem kevesekben. Azt sugallja számomra, hogy ezek forrása is szükségképpen; s azt, hogy nincs mit tenni.

Jézus is úgy látta, hogy Izraelben nincs mit tenni: az urak csinálják azt, amit tehetnek, s ő valami egészen más tevékenységet vállal, mint az urak. Az őt királynak megtenni akarók elől elmenekül, s megy tanítványaival a Libanonon túlra. Hazajőve tudtul adja övéinek, hogy az urak kezébe kell kerülnie. Az ennek elkerülését fontolgató Pétert Sátánnak mondja, s csinálja tovább a dolgát. Úgy, ahogy korábban. Tanítványai, főleg majd a nem-tanítvány Pál, leszakítja követőit a zsidó anyatestről, s további jó két század múltán a Jézus nevét emlegetőknek lehetőségük lesz Konstantin mellett – urakká átalakulniuk.

A Bokornak volt egy félszázada, melyben elfogadta, hogy nem lehetünk urak, s ezt 1990 óta a Bokor egyre inkább felejt, s hajlamos tiltakozni az ellen, amit az urak a mában csinálnak. Én nem tiltakozom ellene, csak fújom a magam peregét: szüljünk gyereket és alakítsunk a jézusi gondolkodás hordozására kisközösségeket. Jóska szövegében ez nem szere-

pel, csak egy halk rokonszenv a jelen urai mellett – a velük értetlen ellenzékük ellenében. Az sem eladható a mai Bokorban, amit én képviselek, de amit ő, az aztán végleg nem.

Ma is megszállott ország vagyunk. Magunkba asszimiláltuk a kabarokat, a besenyőket, az avarokat, a székelyeket s a szentistváni ezer esztendő alatt még megannyi népet. Igen? S hogyan lett Trianon? Csak uraikat tudtuk volna asszimilálni? Vagy azokat sem. A zsidókat asszimiláltuk nyelvükben is, de már Szekfű is megállapította, hogy a hatalom egy sereg tényezője kezükbe került. Magyarul beszélők szállották meg országunkat már '67 és az első világháború között. S a '19-es és '45 utáni, a nemzetközi szocializmus garázdálkodásáért övék az elsődleges felelősség: folytatták a megszállást. Ha ennek a megállapítása antiszemitizmusnak számít, ez mutatja legjobban, hogy jól látom azt, ami most van: *Szerte nézett, s nem lelé honját a hazában*. Kimondani sem szabad azt, ami nyilvánvaló.

Kiket mondok zsidóknak? Azokat, akiknek kezében a tőke és a hatalom. S ezek mind zsidók? Nem mind, de nagyon vigyáznak arra, hogy közülük ilyesmit senki se gondoljon, s ha gondol, le ne írja. Miért? *Szovjet ellenes politikát nem lehet csinálni* – mondták nekem '47-nem Debrecenben a Parasztpártban. Zsidóellenes, vagy hatalomellenes, azaz tőkeellenes politikát nem lehet csinálni – tudja ma mindenki Magyarországon. S mit csinál a mai ellenzék? Ezt. De majdnem teljes biztonságban érzi a hatalom magát – ugyanúgy, mint az elvtársak '45 után. Akkor a vörös hadsereg állt mögöttük, ma a tőke. (A kispap miniszterelnök is menekülhet '47-ben nyugatra. Ma meg nyitva határ: mehet az, akinek nem tetszik, ami itthon van, akárhová, ahol befogadják.) Készítik győzelmüket a 2010-i választásra. Jóska tudhatja ezt nagyon jól, mert a Kutatóban közöttük él.

Jézus is az urak ellen beszélt – s személyében egy szemita volt akkoriban antiszemita. Dózsa népe is az urak ellen emelt fegyvert, s magyarul beszélők verték le a magyarul beszélőket. Antifeudalistának csak szabad már lenni! (1514-ben nem volt szabad.) Az urak és a szegények közti feszültséget nem lehet kiiktatni a történelemből. Ráfogni a szegényekre az anti-etnicizmust lehet, de illenék erről magyarul beszélni. Petőfi egy *rendi* országban a rendek, az urak ellen beszélt: *Ha majd a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet...* Így már szabad beszélni? Nem szabad. El kell esnie a fehéregyházi csatátéren, vagy pusztulnia kell Orsován keresztül az országból, ahogyan az emigráció tette.

A minket elítélő püspökök '64 után már újra megértik magukat az urakkal. Miklós Imre gyereke számára Lékai bíboros már házi barát: Laci bácsinak szólítja. Ügyeiket az állam milliárdokkal támogatja. Mit akarhatnánk tőlük? Azt, amit Jézus kapott Kaifástól és Pilátustól? Azt.

Piarista-köz, 2007. november 13.

Folytatás – 9.

Irigykedem a múltra, 1934-re, mert akkor jelent meg Kolozsvárott Szerb Antal *Magyar irodalomtörténet* c. munkája. A szerző 33 évesen írta művét, s képet rajzolt irodalmunk történetéről egészen a megjelenés dátumáig. S ezt a képet az akkori jelenről, az akkori magyar szellemi életről, ma is hitelesnek és a lényegét megragadónak látom. Nem irigykednék a múltra, ha olvashatnék egy 2007-ben megjelent magyar irodalomtörténetet, amely hasonlóra vállalkoznék, s melyről, 73 esztendővel később, azaz 2080-ban majdani olvasója hasonló ítéletet mondana, mint én most szerzőnk könyvéről.

Visszatekint 1934-ben az utolsó 15 évre, s megállapítja, hogy e másfél évtizednek két meghatározó műve volt: Szekfű Gyula *Három nemzedék-e* és Szabó Dezső, *Az elsodort faluja*. Ez utóbbi hatásának már 34-ben leáldozott a napja, s feltűnt már helyette a szerző kortársának, Németh Lászlónak szellemi ereje. Magam '36-ban érettségiztem, még középiskolásként olvastam a *Három nemzedéket*, s '37-ben olvastam Szabó Dezső nyári *Ludas Matyi* dupla-füzetét: *Milyen Szekfű nyílt Schittenhelm Ede sírján* – Szekfűnek a tavaszon a *Magyar Szemlében* megjelent tanulmányáról írta. Jártam '38-tól Szekfű egyetemi óráira, be is me-

hettem a szobájába, ahol elbeszélgetett velem, s mondta, hogy pár éve még a legokosabb egyetemisták is minden szavát elhítték annak, amit Szabó Dezső mondott. Analógiaként említette: Németh Lászlónak heurisztikai elve, hogy az ellenkezője az igaz annak, amit ő *Magyar történet*-ében megírt. Mindezzel csak azt akartam elmondani, hogy húsz évesen megtapasztaltam, amit Szerb Antal megírt a magyar valóságról. A következő évben pedig Szekfű hozza nekünk az egyetemre előadni Veres Pétert, a népi író. Otthon voltam koromban, tudtam, hogy hány az óra.

És ma? Nem tudom, s boldog volnék, ha volna könyv, előadás, tanár, amely eligazíthatna. A '40-es évek végéig tudtam, láttam, hogy hol élek. Úgy-ahogy ismertem-értettem felvilágosodás előtti múltunkat, értettem Bessenyeit meg Kazinczyt, Szekfű szemével látom a 19. századot meg a kort, amiben élek, s nagyszerű tanárok nyitogatták szemem az egyetemen; válogathattam, melyiknek órájára menjek: habzsoltam őket. S '45 után is tart az eufóriám: '49 karácsonyára megírom A *Szűz méhében fogan...* kezdetű elmélkedésemet, melynek a '93-ban az Akadémia kiadó *Környezetvédelmi lexikon*-a ez új mozgalom (környezetvédelem) a maga időrendi táblázatának legkorábbi, legelső helyére teszi írásomat. '49-ben már értettem, hogy mit akart Jézus. Utána negyven éven keresztül világosan láttam, hogy az emberi természettől és Jézustól is ihletett szocializmus csakúgy elmegy Jézus mellett, ahogy elment mellette az ugyancsak Jézustól ihletett történelmi kereszténység. '89 óta pedig, immár 18 éve, mit tapasztalok? Azt, hogy *Költő némulj, nincs ki szegény szavadat kívánná* – írja Sík Sándor. Nincs merre mennem?

Nem akarok úgy élni, hogy nem tudom, hány az óra. Hát semmit sem tudok? Csak annyit tudok, hogy ma reménytelenebben látom az emberiség jövőjét, mint mikor a Vörös hadsereg ideért hazánkba. Ez a látás pedig nem nyugtat meg. Hogy tudjam megint, hogy *Merre menjek*, ahhoz kellene valami eligazítás. Szálljak sírba, ha egyszer közelítem 90. évemet? De hogyan, amikor itt hagyok magam mögött valakit, s azok se tudják, hogy merre menjenek?

Tegnap voltam egy három papos esküvőn, én voltam a főcelebráns. Tele volt emberekkel egy hatalmas templom. Recitáltuk egyházunk liturgikus szövegeit, de a végén mondhattam a szívemből egy ötperces Áldást. Mondták többen, hogy megemelte a ceremóniát. A Bokor-szöveget mondtam. Azt, amit látok. Szép. De ma nem látom a jövőjét ennek a jézusi szépnek. Annak, amiben hittem jó félszázadon keresztül, '49-ben is. Azért ideírom:

Áldjon meg Kettőtöket Isten azzal, hogy folytatjátok, amit Jézus elkezdett közel kétezer esztendeje. Sajnos, ez a kérésem nem sokat ér, mert annak meghallgatása kizárólag azon fordul, hogy vevők vagytok-e kérésemre. Mért ne lennétek? Hát csak azért, mert az elmúlt kétezer esztendőben inkább csak olyan keresztények voltak, akiknek kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy folytassák, amit Jézus elkezdett. De az én reménységem olyan erős Kettőtök iránt, hogy mit sem számít az elődök hiánya, én csak azt gondolom Rólatok, hogy Nektek van fületek a hallásra. Ettől indítva kibontom most ennek az áldásnak a tartalmát.

Áldjon meg Kettőtöket azzal, hogy ne akarjatok soha sem vétkezni a Szentlélek ellen, hanem mondjátok és tegyétek mindig azt, amit a szívetekben hallotok – Isten hangjaként. Ennek eredményeként: Juli, légy Isten szerelmes lánya, akiben neki jókedve telik; Misi, légy Isten szerelmes fia. Pontosan úgy, ahogyan Jézusban kedve telt el. Mondhatom mindezt úgy is, hogy legyetek Jézus tanítványai, akik követik Tanítójukat. Követik akkor is, ha árat is kell fizetnetek érte. Annyit elárulhatok Nektek, hogy ez olcsón nem megy, mert széles az út, amelyen azok járnak, akik fűtyülnek Isten áldására, és keskeny az útja azoknak, akik azt az utat választják, amely Jézus Atyja felé vezet.

Áldjon meg Isten Kettőtöket azzal, hogy valami vadonatújat kezdtek a történelemben, azaz hogy sohase jussatok el imádságotokban oda, ahol *István, a király* rockopera végződik: *Uram, Veled, de nélküled*. Legyen a ti szívetek, lelkiismeretetek számára mindig nyilvánvaló, hogy ez a kétezer esztendő játék, hogy Jézussal de Jézus nélkül, ez abbahagyandó. Nincs neki semmi értelme. Lehet Jézus után is, és Jézus nevében is csinálni, ami tökéletesen jézus-

előtti, és Jézust újra meg újra keresztre feszíti. Mert mondatott a régieknek: *Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket.* Nincsen az unokatestvérünk testét felnégyelő szent jobb kéz. Mindegy, hogy Koppánynak hívják, akit felnégyelünk, vagy másnak. Nincsen kard, csak Jézus ellen. Amíg van kard, marad a tört vérfekete folt, s marad az emberiség története is csak jézuselőtti – Jézus után is.

Áldjon meg az Isten Titeket azzal, hogy megértitek Jézus szavát: *Boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa.* Nem a gazdagoké. Azok csak Jézus keresztre feszítésével tudnak foglalkozni, mert el kell takarítaniuk Őt az útból, aki azt tanítja, hogy Atyja szőlőmunkásainak csak egy dénár jár. Akármilyen okosak, szorgosak és ügyesek is, akkor is csak annyi. Mennyi ez az egy dénár? Ha elosztjuk az emberiség vagyonát hat és fél milliárddal, megkapjuk pontos forint-értékét. Gazdagság és emberek gyilkoló hatalom mindig édestestvérek. Kaifás és Pilátus esetében is, és mai, tegnapi meg holnapi utódjaik esetében is.

Áldjon meg Kettőtöket Isten azzal, hogy sohase akarjatok uralkodni egymáson, és senkin, mert ha nagyobbak akartok lenni, akkor Juli szolgálja Misit, és Misi szolgálja Julit; s ha első, akkor szolgáljatok mindenkit, akit csak elértek. Áldjon meg Titeket Isten azzal, hogy otthonotokban elkezdődik az Isten Országa. Kettőtök között. S ha Isten megáld Benneteket gyerekekkel, akkor tanítsátok őket is meg ezekre az áldástartalmakra. De nem kell odáig várnotok, mert aki befogadja ezeket az áldástartalmakat, az úgy jár, mint Jézus. Hogyan? Nem tudja azokat magában tartani, hanem barátokat gyűjt kisközösségbe. Gyűjtsetek otthonotokban barátokat, akiknek elmondhatjátok a Jézustól tanult áldásokat.

Ezeket mondtam nekik. Ezek miatt kell vasárnapokon meg nem hirdetett miséket mondanom Adyligeten. Azért, mert a keresztény egészen mást jelent, mint a jézusi. S ezért ítélte el egyházam már '82-ben. Ezért vagyok az egyházban idegen test a '97. évi rehabilitációm után is. Jézust és követőit nem lehet rehabilitálni.

Piarista köz, 2007 november 14.

Folytatás – 10.

Ráértem a minap, mert ahova készültem, ott a plébános megköszönte szolgálataimat. He-lyette elővettem Ratzinger '86 szept. 1-én hozzám írt magánlevelét, melyről, ahogy írja, reméli, hogy nem hozom azt nyilvánosságra. Meddig titkos? Halálomig? Az *Egyházrend* c. munkám levelének a tárgya. Csak gondolatokat emelek ki belőle. Öminenciája remélte, várta tőlem, hogy azonnal módosítok, mielőbb tudomásomra jut, hogy pasztorális gyakorlatom összeegyeztethetetlen *a hittel(!)* és *a Jézus akarta egyházi életrenddel*. Azért remélte, mert magától értendőnek kellene *ennek* lennie – szerinte – a papi alapállásomból, de én nagyon egyoldalúan válogattam ki, hogy mit olvasok el a teológiai irodalomból.

68. életévemben voltam, amikor megkaptam levelét. Olyan irodalmat kellett volna olvasnom, mely arra tanít, hogy Jézus azt akarta, ami az egyházban jelenleg, akkor érvényben van és volt. De hát ezt az irodalmat tanultam a teológián! S éppen ezt tapasztaltam nem ki-elégítőnek, nem jézusinak. Mért volna az a papi alapállás, hogy módosítsak vénen azon, amire életem folyamán eljutottam? Szabad hazudni a Szent Léleknek? Nem szabad gondolni, amit gondolok? Mi ez? A hatalom világa, a Sátáné. S Ratzinger nem tudja ezt? Nem. Ő más evangéliumot tanult. Azt, ami az egyház tanítása. Én meg leváltottam ezt arra, amit Jézustól tanultam.

Azt is írja levelében, hogy nyomát sem találja az én öhozzá írt *Nagypénteki* levelemben a szentháromságbeli szeretetnek, melyről annyit beszélek. Hát ennyit elárulok a titokban tartandó levélből, melyet nem közlök, a viláért sem. Fogalmam sincs, hogy mért kell ezt a levelet titokban tartani. Mond valamit benne szerzője, amit nem képvisel értekezéseiben meg hozzám írt és publikált nyílt levelében? Semmit. Ratzinger így gondolja a dolgokat magánlevében és a nyilvánosságra szánt írásaiban ugyanúgy.

Erről a szeretethiányomról is kell mondanom valamit. A Nagypénteki levelet '86 tavaszán írtam válaszul az ő nyolc oldalas hivatalos értekező levelére, melyben elmondja azt, aminek erejében majd 15 esztendőn keresztül érvényes lesz a korlátozó intézkedés: az, hogy nem misézhetek katolikus templomban. Védem magam levelemben, amely könyv-terjedelmű. El akarom benne a trón és oltár szövetségétől készített sorsom kerülni. Igazolom magam Jézus alapján. Hálás lennék annak, aki összegyűjtené levelemből a szeretetlen kitételeket. Aztán összehasonlítná ezeket azzal, amiket Jézus mondott főpapokról, írástudókról, vénekről. Az összehasonlítás eredménye javamra ütne ki: ez a kis piarista tanár olyan illedelmesen beszél egyházi előjáróival... ahogyan illik egy papi személyhez. Csakhogy Jézus nem volt pap, ő csak laikus volt. S a laikusok sok mindent megengedhetnek maguknak. Megengedhetnek? Igen, ha kiteszik magukat annak, hogy a főpapok Golgotára küldjék őket.

Ratzinger e levelét majd megőrzi egy levéltár, s a levél kutatója majd közli azt, és helyre teszi, amit a fenti sorokban írtam. Az elmúlt hónapokban készült egy szakdolgozat a hazai piaristák szerepéről az 1919. évi pár hónapos tanácsköztársaságban: kik írták alá, kik nem azt, amit Kún Béla és társaik kívántak ahhoz, hogy tanárként működhessenek. 90 év után lesznek a történészek számára érdekesek a dolgok. Akkor, amikor már a kutya sem érdeklődik utána. Magam is érdekessé lehetek majd valamikor a 21. század végén... a kutyák számára? Nem, azok számára sem!

Piarista köz, 2007. november 15.

Folytatás -11.

1711. május elsején a nagymajtényi sikon, Nagykárolytól valamivel keletre, a földbe szúrnak 159 zászlót, s a több mint tízezer maradék kuruc katona hazamegy otthonába. Letörött a zászló. A kisközösség zászlója is letörik az egyházban? Az Evangélii Nuntiandi 55. pontja ellenében is? Azt hiszem, hogy igen. Ami az 55. pont alapján lehetséges, az megmaradhat, ahol buzgó a plébános. Amit viszont mi gondoltunk; azt, hogy a plébános azonosul a KIO szellemével, s így csinál majd kisközösséget, az nem él meg. Kényszernyugdíjazzák a plébánost, mehet Szadára, aztán eltemetik, s a holló sem károg utána. Kocsi Gyuri megkérdezte nyáron egyik rendtársamat rólam: *Nosztalgiazik-e még az öreg?* Magam válaszolok: már nem. Miért? Azt próbálom elmondani.

Jézus csinált kisközösséget. Nem a zsinagógában csinálta, hanem azon kívül – lakásán, hegyen, tóparton, akárhol. Nincs értesülésünk arról, hogy Jézus után Jeruzsálemben vagy másutt, a tanítványok a maguk kezébe tudtak volna kaparintani egy zsinagógát. Istvánt egy zsinagóga felől éri a támadás (ApCsel 6,9), de nem tudjuk, hol mondta el beszédét, mely után a városon kívülre hurcolván megkövezték őt (ApCsel 6,58). Kisközösség addig van, amíg nincsen a tanítványok számára megfelelő gyülekezési fedett helység. Olyan, amilyen a zsinagóga is volt. Amikor már van ilyen fedett helység, elhangozhatik az, amit Jézus századának végén Antióchiai Ignác ír a szmirnaiaknak küldött levelében: *Ahol megjelenik a püspök, ott legyen a sokaság, ahogyan ahol a Krisztus Jézus van, ott van az egyetemes egyház. Nem szabad püspök nélkül sem keresztelni, sem szeretetlakomát tartani* (8.2). Ez az elv – az *egy püspök, egy egyház* elve. Tilt valamit (*Nem szabad...*), amit azért tilthat, mert korábban gyakorlat volt: kereszteltek, szeretetlakomát tartottak a kisközösségek magukban. Ignácnak gondja, hogy ki legyen utána püspök Antióchiában, s nem írja, hogy addig is, amíg nincsen helyette más püspök, a tanítványok nyugodtam kereszteljenek, szeretetlakomázzanak csak kisközösségekben. Ennek már lejárt az ideje, pedig csak két emberöltő telt el azóta, hogy Jézus kisközösségezett.

Lefevbre akkor kapta a kiközösítést, amikor a Vatikán engedélye nélkül püspököt szentelt. A *Lelkipásztori Marketing* püspöki karunktól azt a kritikát kapja, hogy tanulmányom a püspököt meg sem említi. Nincs egyetemes (katolikus) egyház Vatikán kijelölte püspök nélkül. De hát mi nem is akartunk ilyent. Nem, csak azt javasoltuk egyházunknak, hogy azokat

kell pappá szentelnie, akik népet tudnak gyűjteni – ha férfi, ha nő, ha van már házastársa, ha nincs. Tizenöt évi eltiltásom lett a javaslat bére. De az utolsó közel húsz esztendőben, már alig tudtunk népet gyűjteni. Mért nem tudtunk? Mert eltűntek azok az ateisták, akik zavarának bennünket azért, mert templomba akarunk járni.

A kisközösség az elvtársaknak köszönhető, akik társadalmunkat meg akarták győzni arról, hogy ne járjunk templomba. Latinamerikában a papok azért csinálnak kisközösséget, mert kell nekik egy hely, ahol megbeszéljük, hogyan védekezzenek a világméretű tőkés társaságok őket elszegényítő tervei, gyakorlata ellen. A templomokban nem beszélhetik meg, hogy miként védekezzenek ellene, mert ott azok a konzervatív püspökök az urak, akik szövetségben vannak az elszegényítőkkal. A trón és az oltár szövetségének a jegyében történik mindez...; a Vatikán csak konzervatívokat nevez ki püspöknek, s a papnak jelentkezők általában nem akarják felforgatni a társadalom rendjét, akármekkora jézusi rendetlenség is tanyázik benne. Aki pedig arról ír könyvet, hogy Jézus a szegények pártján áll, azt a Vatikán Hitani Kongregációja elhallgattatja, ahogy azt az elmúlt év során Jon Sobrino elítélése példázta.

A kisközösségnek csak akkor van értelme, ha Jézus nevében ellene mond a Jézust emlegető történelmi kereszténységnek, mely szövetséget köt már a 4. század hajnalán az akkori, a mindenkori hatalommal, Konstantinnal. Ennek a szövetségnek feltétlen tartalma, hogy az Isten is Úr, s a császár is úr, és ennek az Úr-Istennek a szolgája, aki megbünteti azt, aki rosszat tesz, mert minden hatalom az Istentől van – ahogyan Pál tanítja (Róm 13,1). Ez a tartalom jézustalan tartalom. Ennek akarna ellene beszélni a kisközösség, hogy Jézus mellett beszélhessen, s erre nincs szüksége annak a kereszténységnek, ami van. Ha mégis támad kisközösség, akkor új vallás lesz belőle vagy elhal. Talán a történetírók egy-két sor erejéig megemlékeznek róla. A *folytatás* megkönnyítheti e majdani feladatukat.

Piarista köz, 2007. november 16.

Isten, Jézus történelme még nincsen befejezve

A sashalmi templomban mondtam a prédikációt. Ezt: Egy mondat, melyet majd megismétlek a végén is. *A szívtelenség bűn – a bűn bűnhődéssel jár – a bűnhődés odatúli neve: a pokol – de a pokol nem az Isten műve, hanem a bűneink következménye.*

Aki bíborban, patyolatban jár, akinek minden nap módja van nagylakomát rendezni – ő is meghal, mint minden ember, meg még a pokolba is kerül. Olyan, de olyan nagyon lentre, hogy onnan csak felfelé van kilátás. Aki meg koldus, tele van fekélyvel, szívesen jól lakna az ételmaradékkal, amely lehullik a gazdag asztaláról, de abból sem jut neki, és csak a kutyák nyalogatják fekélyeit – azért meg eljönnek az angyalok, és elviszik Ábrahám kebelére. Fel, jó magasra, ahova letről fel lehet látni. Lent nagyon rossz, ott a pokol kínjait kell szenvedni. Fent nagyon jó társaságba kerül, aki odajut. Ábrahám is ott van, víz is van az asztalon, meg az egyéb sem hiányzik. Ezért aztán a pokolba kerülő dúsgazdag rimánkodik Ábrahámnak egy csepp vízért, ami hűsítene a nyelvét: küldje el már a koldust azzal az egy csepp vízzel. Ábrahám pedig nem hatódik meg: Fiam, ez a dolgok rendje: jó dolgod volt a Földön, most meg ott lent gyötrődöl a pokolban. Lázárnak meg nagyon rossz dolga volt a Földön, ő meg itt vigasztalódik. Nem küldöm át őt, mert áthidalhatatlan a szakadék. Nincs, amivel innen oda, vagy onnan ide lehetne jönni. Ez is beletartozik a dolgok rendjébe.

Ilyen a gyenge prédikáció. Elmondja még egyszer, amit állva már hallottatok. Csak annyi a különbség, hogy ülve hallhatjátok most, másodszor. Mi is kiabálhatunk Ábrahámnak. Csak nincs olyan messze tőlünk, mint a pokoltól. S a pokolból jövő hangot is hallja. Tehát kiabálhatunk. Mit kiabálunk?

Azt, hogy nincsen ez így jól. Nincsen, mert mi nem akarjuk magunknak a koldus Lázár földi sorsát. Mi nem akarunk a kebleden vigasztalódni annak ellenében, hogy a gazdag ember asztaláról lehulló ételmaradékból sem tudunk jóllakni. Annak ellenében sem akarunk, hogy a fekélyeinket csak a kutyák nyaldossák. Nekünk emberi méltóságunk van. Mi mindannyian

alanyi jogon jól akarunk lakni a házunkban, és az asztal mellett ülve. Mi rendes orvosi ellátásban akarunk részesülni, és ugyancsak alanyi jogon; ha fekélyünk van, ha fáj a fejünk, vagy bármi más a bajunk. És semmiképpen nem akarunk e jogos földi követeléseink ellenében és következtében a pokol gyötrelmei között szenvedni. Mindezt, Ábrahám, Te, aki minden rendes zsidónak, s még inkább a keresztényeknek az apja vagy, beláthatod. Nincs tovább. Hogyan lehetne ez – rend? A kutyafejét!

Mindezt Ábrahám meg is hallja, s mivel a magyar irodalomban is kikultúrálódhatott oda-fent, mondja is rá:

Nagyon okos a panasz, Jó lovagom Pázmán.

Hiba lenne, ha valahogy Félre magyaráznám.

De hát Lázár meg köztem ott tátong a nagy szakadék. Köztetek meg köztem pedig ott állnak a tények. Milyen tények? Hát a közgazdaságiak. Várjatok csak, mindjárt kiszámítom az ujjamon, hogy mennyi is az, ami lakásban, ruhában, lakomában, orvosi ellátásban, meg a többiben a hat és fél milliárd ember mindegyikének, és alanyi jogon jár. No, megvan mindjárt, csak egy kicsit várjatok, még x-szel, meg *egyperniüvel* be kell szoroznom és kész is lesz. Megvan végre az eredmény. Mindegyikötöknek jár és minden napra – egy dénár. Hogy mit lehet rajta vásárolni? Hát lakást meg ruhát meg ételt-italt, meg orvosi ellátást. Mennyit? Elég sokat. Csak arra kell vigyázni, hogy jusson ám belőle a hat és fél milliárd ember mindegyikének. De hát erre nem szoktatok vigyázni. A helyzet ugyanis az, hogy valakiknek csak néhány fillér jut – a fillér század része a dénárnak –, másoknak pedig sok dénár is kerül. Honnan is kiabáltak, Magyarországból? Mindegy, hogy honnan. Akárhonnan is kiabáltak, mindenütt ugyanazok a közgazdasági tények... az a helyzet, hogy vannak szegények meg gazdagok. Az angyaloknak, akik halálotok után szállítanak titeket ide, vagy lepottyantanak oda, ahol a gazdagok gyötrődnek – van valami korszerű mérő eszközük. Abból tudják aztán, hogy kit ide hoznak, kit meg oda leejtenek. Hogy is magyarázzam? Gondoljatok el egy méter-rudat. A bal végen van a nulla, a jobb végen van a száz. A rúdra ráfér a hat és fél milliárd ember. A balvégen vannak a filléresek. A jobbvégem a sok dénárosok, a gazdagok. A filléreseket, a szegényeket hozzák ide, hozzám az angyalok, hogy itt vigasztalódjanak; a dénárosokat, a gazdagokat meg csak lepottyantják. Hát ez a törvény, ez van köztem és köztetek. Akinek többje van, mint egy dénár, azokat az angyal lepottyantja.

De erre az ábrahámi szövegre újra kiabálni kezdünk. Mit? Hát ezt: Kedves, nagyon kedves Ábrahám! Hallottál Te arról, hogy az ember kettőről háromra akar jutni? Persze, hogy hallottál, mert Te is idelent éltél. Király is voltál és sereged is volt. Ezért aztán mindig volt, amit beaprítsál a tejbe, s még sem pottyantottak le az angyalok, hanem ott vagy, ahol vigasztalódni lehet, pedig neked is volt az, amiért nem jár vigasztalás. Mi alanyi jogon oda akarunk kerülni, ahol Te tartózkodol, s ahol kutya-bajod.

Mit válaszol erre Ábrahám? Ezt: Nem lehetséges, amit akartok. Nem, mert köztem meg köztetek eltelt már négyezer esztendő, s kétezer esztendővel utánam meg kettővel előttek ott járt körötökben, aki ezt a Lázár-dúsgazdag-történetet elmondta nektek. Azt is elmondta, hogy vele eljött az Isten Országa, és hogy ez az ország a szegényeké, és csak ők a boldogok, a gazdagoknak meg csak jaj, mert azok elveszik jutalmukat már a földön. Abban nagyon igazatok van, hogy kettőről háromra akartok jutni. Csak az a baj, hogy nem vagytok hajlandók észre venni, hogy mindegyikötök ezt akarja. De ti csak a magatok bajával vagytok elfoglalva: ti magatok gazdagok akartok lenni, ezért aztán le is pottyantok. Isten úgy csinálta meg a világot, hogy juthat annak javaiból mindenkinek elég. Csakhogy ehhez osztózni kell. Jár ebben a világban mindenkinek alanyi jogon az, ami megtalálható benne. S nem jár senkinek az, ami a hat és félmilliárd számára nincs. Követelitek, hogy nektek legyen több mint ameny-nyitek van, és mit sem törődtek azokkal, akiknek még annyijuk sincsen, amennyi a pénztár-cátokban megtalálható – nálatok. Osztozás nélkül viszont az angyalok halálotok órájában ide hozzák a filléreseket, s lepottyantják a dénárosokat. S ezen én nem tudok segíteni. Ismeritek

már Isten Országának rendjét. Ha újra eljönne valaki közétek, az sem tudna mást mondani, csak azt, amit tudtok, de amit mégsem akartok tudni. Ha nem akartok a pokolba pottyanni, gyűljetek össze a jó emberek alkotmányozó gyűlésére, melyen elhatározzátok az osztozást, hogy közöttetek ne legyen gazdag meg szegény. S akkor az angyaloknak majd nem lesz, kit lepottyantani.

Mielőtt megismételném a kezdő mondatot, mondok még valamit. Azt, hogy ezt az alkotmányozó gyűlést Jézusnak sem sikerült összehoznia. Miért? Mert az ember ennyit jelent: gazdagabb akarok lenni, mint a másik ember. Csak fülbe sűgva mondta el a jóhírt. De azzal, hogy mi pedig majd hirdessük a háztetőkről. Egyelőre még nem hirdetjük. Most már megismételhetem a kezdő mondatot: *A szívtelenség bűn – a bűn bűnhődéssel jár – a bűnhődés odatúli neve: a pokol – de a pokol nem az Isten műve, hanem a bűneink következménye.* S mi lesz mai prédikációm végmondata? Csak annyi, hogy Isten, Jézus történelme még nincsen befejezve. Amen.

Piarista köz, 2007. november 17.

SUGALMAZÁS

Azt gondolom, hogy Isten – apja/anyja az embernek. Azt, hogy ennek következtében hasonlítunk az Istenre. Ennek meg szükségképpen visszája (=reciproka), hogy Isten is hasonlít ránk. Apjára/anyjára üt a gyerek. A gyerek hasonlít rájuk. Apa meg anya a gyermekére. Tisztára az apja. Mintha az anyja lenne – húsz éves korában. A Bokor-nagytáborban meg tudom állapítani: ennek a lánynak-fiúnak Király- vagy Rauscher- vagy Döry-gyereknek kell lennie. Hasonlítanak egymásra: gyerek szülőjére, szülő gyermekére.

Isten hasonlít ránk. Ha szólunk, bizony lehet a szólásunk olyan, hogy *Hic digitus Dei est.* Magyarrá téve a szót: *az Isten ujja itt.* Vagy nem szolgai módon fordítva: Maga az Isten szólt most belőle, általa. El tudom bogni magam, amikor olvasom, s éneklek is:

Körözs vizinél hét nyárfa / Alattuk ül Bondár Márta

Nem kisasszony, nem menyasszony / Nem is lány már, nem is asszony

Titokban volt szeretője / Titokban lesz temetője

A halászok kihalásszák / Elfödik, hogy ne is lássák

Ahányat fordul az ásó / Annyit sóhajt a sírásó

Ezért aztán számomra a sugalmazás jóval szélesebb fogalom. Aki ezt írta, tudta, hogy Istennek rendje van. Nincs Istennek titokban szeretője, s Bondár Mártának sem szabadott volna ilyennel bírnia. Ezért kell őt kihalásznunk a Körözsből a sírásóknak. Akármelyikünket sugalmazhat az Isten. Sinka Pistát is sugalmazhatja, ennek a kis versnek a szerzőjét. Akkor is, ha nem sorolja versét egyetlen egyház sem a maga szent könyvei közé.

Száll a madár ágról-ágra, száll az ének szájról-szájra. Minden hagyomány kezdetben csak szájbéli és nem írásbeli hagyomány. Az írásbeliség szentnek gondolt szövegek rögzítésével indul. Ha a lerögzítetteket egy közösség elfogadja a maga szent szövegének, indul e közösség szentírása – minden, írásbeliségre jutott szociológiai alakulat számára. Előbb-utóbb ez az írás mindegyikük számára égből pottyant szent könyv lesz, melynek szerzője maga az Isten. Lehet, hogy Istennek tetszik az, ami a szentkönyvben van, de nem az Isten írta. Nem, semmiképpen sem. Tudomásom szerint nem foglalkozik írással. Az ellenkezőjének az igazolására senkinek sincs módja, de hiheti akárki. E hitből lesz, hogy a kardok éleződnek: a pogánynak a kardja a kutya-hitű gyaurok ellenébe, s ez utóbbiaké a pogányok ellenében. S ez már nem tesz Istennek, akit minden ember apjának/anyjának gondolok, s így gondolta ezt Jézus is, aki számomra igazodási pont.

A keresztények számára Isten szava lett a tarzusi Saulnak/Pálnak a galatákhoz írt levele is. Vizsgáljuk, hogy megnézzük: Isten szava-e ez a levél?

Ezzel a szöveggel indult az idei *haladó görög* tanfolyam...

Piarista köz, 2007. november 18.

Gonosz folt

A Koinónia olvasói emlékezhetnek tanulmányomra: A „való” szó használata mai nyelvünkben ('97. május, 232-233 o.). Volt olvasóm, aki figyelmeztetett arra, hogy – ha ritkán is – Arany János prózai szövegében is előkerül e szó olyan használata, melyet tanulmányom kifogás tárgyává tesz. Magam is tapasztaltam, hogy még Horváth János irodalomtörténész is, aki kiváló stilisztá, bizony nem ritkán él vele. Mindezek után – halljad, mi történt! – az elmúlt napokban kezembe került Kazinczy Ferenc *Az én életem* c. könyve (Magvető 1987), melynek 105. oldalán találok azt a szöveget, melyből megtudom, hogy nem én találtam fel a spanyolviaszkot: „íme érkezik Ráthnak egyik levele, melyben az *Álom II. József felől* c. írás névtelen fordítójának azt lobbantja szemére, hogy magyarul nem tud, mert *II. József felől való álom*nak kellett volna helyesebben elnevezni, s a fordítás Domokos úré vala... Domokos úr címje... címnek nem rossz, sőt úgy volt volna rossz, ha aszerént állana, ahogy azt Ráth tartá jónak. **Az a való gonosz folt, melyet a gondos író, ha a közszokás él is vele, kerülni fog.**”

Mindezt írja Kazinczy 1781-ben, s így több mint kétszáz évvel előttem. Képzelteri az olvasó, mennyire megörültem, hogy Domokos úr is, Kazinczy úr is a közszokás ellenében nem *valózik*, hanem ha valakinek álma van Józsefről, ez az álma nem Józsefről való álom, hanem egyszerűen és magyarul csak álom Józsefről.

Megerősítem tehát Kazinczyval, amit 1997-ban írtam, hozzátehetem, hogy a pellengérré állított közszokás bizony gonosz folt nyelvünkben, melyet gondos író elkerül. Magamnak már sikerült. Legalább is az utolsó tíz évben. De lehet, hogy már korábban is.

Piarista köz, 2007. november 19.

Ki löki meg a szekerünket?

Elvész az én népem, mert tudomány nélkül való. Valamikor volt tudományunk. Lehet, hogy nem sokat ért, de mi hittünk benne. Az a baj, hogy nincsen új vagy régi tudományunk, amiben mindannyian hiszünk. Kellene egy új könyv. Legalább olyan, amit hajlandók volnánk mindannyian elolvasni. Amit ajánlhatnánk a utánunk következőknek azzal, hogy ezt érdemes elolvasni. Ilyen volt a 17. század elején *Pázmány Kalauza*. Elolvasták, akik abban a korban olvasásra adták fejüket. A 18. század végétől kézről-kézre adták a „szent öreg”, *Kazinczy Ferenc leveleit*. A következő század elején lelkesedéssel vagy falhaborodással olvasták *Széchenyi Hitelét*. A század második felében fűjtük, hogy mit üzent Kossuth Lajos, és már csak regényt olvastunk: *Az új földes urat* meg az *Arany embert*. S a századfordulóban olvassuk *Prohászka Elmékedéseit az evangéliumról és a Diadalmas világnézetet* egy félszázadig. A 20. század elején, '19-ben is olvastunk egy regényt, *Az elsodort falut*, de olvastunk egy nem-regényt is: Szekfü Gyula *Három nemzedékét*, s bújtuk *Magyar történetét*. Kerkai Jenő is bújta, és KALOTot csinált nyomában. S olvasunk még két piaristát is: Schütz Antalt és Sík Sándort, de műveikből már csak a Dogmatikát meg az István királyt tudom kiemelni.⁴⁵ után elkezdünk már csak a magunk írásait bújni, és szemelvényeztük a szépirodalomból, ami ráírt felfedezéseinkre. A század végére már csak hadakoztunk a Párt szolgálatába szegődött egyházunkkal, s ez termelt irodalmat, amit nemigen olvastunk.

'89 óta is, húsz éve már, csak magunkat olvassuk. Magam is csak múltunkhoz fordulok, ha megeléjelem a magunk hangját. Felfedezem *Wass Albert regényét*, *A funtineli boszorkányt*, *Sinka István*, *Szabó Lőrinc egy-egy versét*. Előveszem régi szakmámat, a magyar irodalomtörténetet, s újra olvasom *Horváth Jánost*, *Szerb Antalt és kortársamat: Nemeskürthy: Diák írj magyar éneket*. De hát mindez csak szépirodalom vagy csak arról szól. Az egyetlen, aki jézusi szélességgel gondolkodik, és én rátalálok: *Hamvas Béla*. Őrá is csak a múltból. Húszegynéhány évvel idősebb nálam. Kötetnyi munkával elemeztem a *Scientia sacra* harmadik kötetét, melyet már halála előtt ír, mikor én a KIO írásával töltöm éveimet.

Nincs közösség, ahol házifeladattá tudnám tenni életművét. Azért találtam rá, mert hol-
tában is Jézus felé irányított. Úgy látom, hogy szükség volna rá, mint egy falat kenyérre.
Magyarul írt, és csak csodálói vannak meg olyanok, akik egyszerűen nem vesznek tudomást
róla: mintha nem is élt és szenvedett volna közöttünk. Pedig halott már negyven éve. Mikor
fedezi fel a hálás utókor? Bent van a Magyar Irodalmi Lexikonban! Mi lenne a felfedezés?
Alapítsanak olvasó hívei vallást tanításából? Vallás nélkül termékenyítse meg a magyar vilá-
got, meg ráadásul még az emberiséget? Jézusnak sem jutott ennyi. Élt és írt és meghalt.
Megtalálható a Lexikonban. Mimagunknak ennyi is aligha fog osztályrészülni jutni.

Van vagy jó tizenöt éve, hogy ajánlottam: ki-ki hozzon anyagot szakmája területéről. Nem
hozott senki. Magunkat tettük házifeladattá, s ha máshonnan hoztunk anyagot, „soros hülye”
lett belőle. Magunkba záródtunk? Igen. Normál magatartása ez minden vallásnak, különösen a
szektáknak. Pedig mi nem vagyunk se vallás, se szekta. Mik vagyunk, mivé lettünk? Istenhívő
szabadgondolkodók klubjává.

Megtermékenyülésre várok. Imádságból, könyvből, s valamit *csinálásból* lehet megter-
mékenyülni. Jézus olvasta a Törvény és a próféták c. könyvet, imádkozott a pusztában, s
elkezdett gyógyítani, jót tenni. Halála után hatvan évvel kiközösítették híveit vallásukból, s
ekkor azok új vallást csináltak, de ez az új vallás már hírből is alig hasonlít arra, amit Jézus
tanított. Halála után nem volt, aki folytatta volna szavát, hogy *mondatott a régieknek, én
pedig mondom nektek*. A Jézusra hivatkozó új vallás folytatta azt, ami a régieknek mondatott.
Lehet mondani benne ettől különbözőt is, de aki mondja, annak sorsa ugyanaz lesz, ami Jé-
zusnak.

Eszelős dologra vállalkozott Jézus. Tudták is – anyja és rokonai, meg is mondták neki.
Hajthatatlan volt. Eszelős dologra vállalkoztunk mi is. Nekünk is volt, aki megmondta: telje-
sen időszerűtlen, amit csináltok. Hatás nélküli volt a két megmondás. Az a gondom, hogy
hatvan esztendő után hogyan folytassuk kiközösítés nélkül. Annak következtében lehet ez a
gondom, hogy ma már nem divat a kiközösítés gologtai formája.

A folytatáshoz kell egy harminc körül férfi meg egy csapat tizenéves. Egyik sincs. Elte-
metjük egymást? El. A folytatáshoz indulat kell. Senki ellen. Indulat Isten és Országá iránt.
Úgy látszik, hogy ez a fajta indulat nem örökíthető. Úgy látszik, hogy támadnia kell annak
egy egyedből. S úgy látszik, hogy csak olyan tizenéveseket találhat, akik egy dávidi ország
helyreállításának a reményében csatlakoznak hozzá. Ezeknek a szellemi nyakát egy másik
harminc éves „megszállott”, azaz eszelős, úgy tekeri ki, ahogy akarja. Ahogyan a tarzusi Pál
meg is tette, aki tudta, hogy Istennek van ám kardja is – a római Imperátor kezében.

Mindez így van, ha imádkozunk is, ha jót teszünk is erőnk szerint. Szakmai ártalmamból
viszont tudom, hogy a magyar irodalom attól újul meg, ha a tiszaberceli ifjú Bécsben rácso-
dálkozik valami újra: Voltaire és Rousseau írásaira, vagy elmegy valaki Párizsba, s onnan
hazajöve megkérdi: Szabad-e betörnem új időknek új dalaival, s tudja magáról, hogy én nem
bűvésznek, de mindennek jöttem, satöbbi. Vagy tudja valaki, hogy élete majd egy proletár
utókoré lesz. Szóval szakmai ártalomból jól tudom, hogy a szekeret meg kell lökni ahhoz,
hogy továbbmenjen. *Ezért kérdem, hogy van-e valami, ami meglökjön minket*. Csak valaki
tudhat.

104. ADVENTI NAPLÓ

2007. DECEMBER

Piarista köz, 2007. december 1.

Értelmezés és fordítás

Amiket Jézus mondott, arámul mondta. Azt is mondta, hogy tegyünk valamit az ő emlékezetére. Annyi mindent mondott a három esztendő alatt – bizakodón és kételkedően – tudati alakulásának különböző szakaszaiban. Hogyan emlékezünk rá most, 2007-ben Duna-tájon? Úgy, ahogyan elődeink is emlékeztek azokból valamikre, amiket mondott és tett; közel kétezer esztendő előtt Jordán-tájon, meg tova másutt is. Emlékeztek Izraelben és túl azon, a Földközi tenger vidékén, ahol már nem beszéltek arámul. Ahhoz, hogy továbbadhassák, amikre emlékeztek, le kellett fordítaniuk az ottani és akkori világ közlekedő nyelvére. A görög nyelv egy közkeletű, minden görögnek és sok nem görögnek is érthető változatára, melyet közös görög nyelvjárásnak – koinénak – neveztek. Szerencsénkre ez a köz-görög emlékezés már ránk maradt. Nagyon sok változat, a kódexekben fennmaradt tengernyi másolat, őrizte meg a fordítást. Ezekből készül mai napság a koiné kritikai kiadása, mely próbálja megtalálni a másolások mögöttit, az eredeti – fordítást(?).

Ebből ismerték meg magyar eleink is azt, amit Jézus arámi nyelven mondott? Dehogy is ebből! A 4. században Jeromos lefordította a koiné szövegét latinra, s amikor István király rákényszeríti őseinkre az emlékezést, egyikünk sem tud se arámul, sem köz-görögül, sem latinul. De István királyunk feleségével, Gizellával, papok érkeznek országunkba, akik megpróbálják a maguk bajorként értett latin nyelvéből magyarul gagyogni az emlékezést. Mert István király korában már a latin volt Európa-szerte, és az lett a Duna-tájon is, a közlekedő nyelv. Maradt is a 18. század végéig, amikorra majd a francia nyelv veszi át Európában a közlekedő nyelv szerepét.

Az első magyar nyelvű Jézusra-emlékezések tehát nem arámból, nem görögből, hanem latinból magyarított fordítások. De a 16. században a rotterdami Erazmus megtanul görögül, hogy annak segítségével jobban emlékezhessék Jézusra, s hamarosan magyar őseink is eltanulták Erazmustól e nyelvet, s akkortól fogva már nemcsak Jeromos latin szövegére figyeltek a magyarra fordítók, a *magyarázók*, ha Jézusra akartak emlékezni, hanem Jézus arám beszédének görögre fordítóira is.

Aki emlékezik, mindenképpen értelmez. Még akkor is értelmez, ha arámul mondja utána Jézusnak, amit mond. Mert *Száll a madár ágról-ágra*, s ki tudja, hány és hány közvetítő által jutott el az evangélistákhoz a Jézus ajkán egykor elhangzott szöveg, s mire az eljut oda, a leíró mondja úgy, ahogy a hallottakra emlékezve mondani tudja, azaz értelmezve. Még inkább ez a helyzet, ha nem az anyanyelvére fordítja le, hanem a köz-görögre, melyet vagy tud anyanyelvi szinten, vagy csak gyengébben. Szövege eszerint tehát egyszeresen vagy többszörösen is – csak értelmezés lesz.

Jézus ajkára adott értelmezett szövegekhez juthatunk csak el tehát. Máté, Márk, János aligha beszéltek anyanyelvi szinten a köz-görögöt. Csak Lukács. De mind a négyen is csak értelmezett szöveget tudtak felkínálni a *magyarázóknak*, akiknek magyar szövegük hatványozottan értelmezés. Csak értelmezés. A fordítás-történet – értelmezés-történet. A Müncheneri kódex (1456) még Jeromos latin szövegét értelmezi. Erdősi Sylvester János (1541), Károli Gáspár (1590) s a 20. századiak – a Szent István Társulat (1973), az Ökumenikus (1975) és Csia Sándor (1978) – szövege pedig már a köz-görögöt. E hat magyarítás-magyarázás-fordítás-értelmezés (MK, ESJ, KG, SzIT, ÖK, Cs), a huszita(?), erazmiánus, református, katolikus, protestáns ökumenikus, református értelmezés megoldásait akarom bemutatni a Jézus ajkára adott mondatokról, s ha nem vagyok megelégedve megoldásaikkal, hozzáteszem a magamét is.

Mt 4,4

MK: Mert írva vagyok, nemcsak kenyérrel él ember. De minden igével, ki származik Isten szájából.

ESJ: Meg vagyok írván, nemcsak kenyérrel íl az ember, hanem minden igével, ki az Istennek szájának általa jű ki.

KG: Meg van írva: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Istennek szájából származik.

SzIT: Meg van írva: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden tanítással is, mely Isten szájából származik.

ÖK: Meg van írva: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely Isten szájából jön.

CS: Írva van: Ne egyedül kenyérrel éljen az ember, hanem mindazzal a beszéddel, mely Isten szájából kijön.

Mindez mondatemekként:

1. Mert írva vagyok ~ Meg vagyok írván ~ Meg van írva ~ Meg van írva ~ Meg van írva ~ Írva van; – 2. nemcsak kenyérrel él ember ~ nemcsak kenyérrel íl az ember ~ nemcsak kenyérrel él az ember ~ nemcsak kenyérrel él az ember ~ nemcsak kenyérrel él az ember ~ ne egyedül kenyérrel éljen az ember; – 3. de minden igével ~ hanem minden igével ~ hanem minden igével ~ hanem minden tanítással is ~ hanem minden igével ~ hanem mindazzal a beszéddel; – 4. ki származik Isten szájából ~ ki az Istennek szájának általa jű ki ~ amely Istennek szájából származik ~ mely Isten szájából származik ~ mely Isten szájából jön ~ mely Isten szájából kijön.

Mt 4,7

MK: Ne kísércsed a te uradat istenedet

ESJ: Ne kísírcsed az te uradat istenedet

KG: Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet

SzIT: Ne kísértsd Uradat, Istenedet

ÖK: Ne kísértsd a te Uradat, Istenedet

CS: Ne tedd próbára Istenedet, az Urat

Mt 4,10

MK: Tahát monda néki Jézus: Menj Sathanas, írva vagyok: te uradat, istenedet imádjad és csak néki szolgálj

ESJ: Legottan mondana üneki Jézus: távozzál el te Sátán, mert meg vagyok írván: az te uradot istenedet fogjad imádni és csak ütöt fogjad szolgálni

KG: Eredj el Sátán, mert meg van írva: az Urat, a te istenedet imádd, és csak néki szolgálj

SzIT: Távozz sátán! Meg van írva: Uradat, Istenedet imádd, s csak neki szolgálj!

ÖK: Távozz tőlem, sátán, mert meg van írva: az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj

CS: El innen, sátán! Hiszen írva van: Istenedet, az Urat imádd, és csak őt szolgálj.

Mt 4,17

MK: Penitenciát művelkedjete, mert elközelejt nektek mennyeknek országa

ESJ: Vegyíteket eszetekbe magatokat, és jobbítsátok meg az tü ítéleteteket, mert közel vagyok az Istennek országa

KG: Térjete meg, mert elközelgett a Mennyeknek országa

SzIT: Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyeknek országa

ÖK: Térjete meg, mert egészen közel van már a mennyek országa

CS: Térjete meg új felismerésre, mert közel van a mennyek királysága.

Ehhez már hozzáteszek valamit. Az arám megfelelő: a *tesuvah*, és ez hazatérést jelent. A görögben meg *metanoia*, ez pedig gondolataink átalakítását jelenti. Ennek következtében

fordíthatnánk-értelmezhetnénk így is: Térjetek haza! Meg így is: Alakítsátok át gondolkodástokat!

Az arámban *malkut*, a görögben *basileia* van, s e szavak valóban királyságot jelentenek.

Mt 4,19

MK: Jöjjetek énutánam, teszlek tütöket embereknek halászaivá

ESJ: Jövetek én utánam, és én ezt tiszem, hogy embereket halásszatok

KG: Kövessetek engem, és azt mívelem, hogy embereket halásszatok

SzIT: Gyertek, kövessetek, s én emberek halászává teszlek benneteket

ÖK: Jöjjetek utánam, és én emberek halászaivá teszlek titeket

CS: Jertek utánam, majd emberek halászaivá teszlek titeket.

Mt 5,3

MK: Boldogok lelki szegények, mert övéké mennyek országa

ESJ: Boldogok az lílek szerint való szegínyek, mert övék az mennyeknek országa

KG: Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa

SzIT: Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa

ÖK: Boldogok, akik szegények lelki értelemben, mert övék a mennyek országa

CS: Boldogok a Szellem által a szegények, mert övék a mennyek királyi uralma.

Értelmezésem: Attól még nem vagyok boldog, hogy szegény vagyok, csak attól, ha ezen felül még hordom magamban Isten Szentlelkét is. Legközelebb ESJ fordítása-értelmezése van hozzám.

Mt 5,4

MK: Boldogok kegyesek, mert ők bírják az földet

ESJ: Boldogok az kegyelmesek, mert ők ez földön öröksíget nyernek

KG: Boldogok a szelídek, mert ők örökségül bírják a földet

SzIT: Boldogok a szelídek, mert övéké lesz a föld

ÖK: Boldogok a szelídek, mert ők öröklík a földet

CS: Boldogok a szelídek, mert örökrészül fogják kapni a földet

Értelmezésem: Boldogok a szelídek, mert ők öröklík majd a földet

Mt 5,5

MK: Boldogok, kik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak

ESJ: Boldogok, akik kesergenek, mert ők vigasztalást visznek

KG: Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak

SzIT: Boldogok, akik szomorúak, mert majd megvigasztalják őket

ÖK: Boldogok, akik sírnak, mert megvigasztaltatnak

CS: Boldogok, akik sírnak, mert meg fogják bátorítani őket.

Mt 5,6

MK: Boldogok, akik éheznek és szomjúhoznak igazságot, mert ők megelégettetnek.

ESJ: Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az Istennél való megigazulást, mert ők megelégettetnek

KG: Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők megelégettetnek.

SzIT: Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot, mert majd eltelnek vele.

ÖK: Boldogok, akik éheznek és szomjazznak az igazságra, mert ők megelégettetnek.

CS: Boldogok, akik az igazságosságra éheznek és szomjazznak, mert majd kielégítik őket.

Az arám *caddik*, a görög *dikaio*s olyan embert jelent, aki teljesíti Isten akaratát, s ezért istennektetsző. Ennek folytán értelmezésem: Boldogok, akik éheznek és szomjazzák, hogy teljesítsék Isten akaratát. Vagy: Boldogok, akik éheznek és szomjazzák, hogy istennektetszők legyenek. És a folytatás: mert majd kielégülnek.

Mt 5,7

MK: Boldogok irgalmazók, mert ők irgalmasságot követnek

ASJ: Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek

KG: Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek
SzIT: Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak
ÖK: Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek
CS: Boldogok a könyörülők, mert rajtuk is könyörölni fognak.

Mt 5,8

MK: Boldogok a tiszta jonhúak, mert ők istent látják
ESJ: Boldogok az tiszta szívűek, mert ők istent meglátják
KG: Boldogok, akinek szívének tiszta, mert ők az Istent meglátják
SzIT: Boldogok a tiszta szívűek, mert meglátják az Istent
ÖK: Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent
CS: Boldogok a tiszta szívűek, mert látni fogják az Istent.
Boldogok a tiszta szívűek, mert ők fogják meglátni az Istent.

Mt 5,9

MK: Boldogok békességesek, mert ők istenfiaiaknak hivattatnak
ESJ: Boldogok az békességesek, mert ők istennek fiainak hivattatnak
KG: Boldogok a békességre igyekezők, mert ők az Isten fiainak mondatnak
SzIT: Boldogok a békességben élők, mert Isten fiainak mondják majd őket
ÖK: Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak neveztetnek
CS: Boldogok a békeséget készítő, mert majd Isten fiainak hívják őket.

Mt 5,10

MK: Boldogok, akik üldözetet szenvednek igazságért, mert ők a mennyeknek országa
ESJ: Boldogok azok, akik háborúságot szenvednek az keresztényi jó életért, mert ők az mennyeknek országa
KG: Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért, mert ők a mennyeknek országa
SzIT: Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert ők a mennyek országa.
ÖK: Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert ők a mennyek országa
CS: Boldogok azok, akiket az igazságosságért üldöznek, mert ők a mennyek országa.
Boldogok akiket üldöznek, mert teljesítik Isten akarát... mert istenektetszők...
Értelmezésemhez megint ESJ van a legközelebb: keresztényi jó életért...

Mt 5,11

MK: Boldogok vagytok, mikor emberek nektek gonoszt mondandnak és titeket üldözendnek és mondandnak mind gonoszt tü ellentek hazudván én értem
ESJ: Boldogok lesztek mikor szidalmaznak beszidekkel illetendnek titeket az emberek és titeket üldözendnek és mondandnak minden gonosz beszédet tü ellentek azt hazudván, hogy én értem tiszta
KG: Boldogok vagytok, ha szidalmaznak és háborgatnak titeket, és minden hazug gonoszságot mondanak ellenetek én értem
SzIT: Boldogok vagytok, ha miattam gyaláznak és üldöznek benneteket, és minden rosszat rátok fognak
ÖK: Boldogok vagytok, ha én miattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok
CS: Boldogok lesztek még, ha gyaláznak is titeket, ha én miattam üldöznek és hazudva mindenféle rosszat mondanak majd ellenetek.
Boldogok vagytok, ha majd gyűlölnék és üldöznek és minden gonoszt mondanak ellenetek hazudván – miattam.

Mt 5,12

MK: Örüljétek és vigadjatok, mert bő titeket érdemtek mennyekben, mert így üldözték az prófétákat, kik voltak titeket előttetek

ESJ: Örüljete és vigadjatok, mert az ti jutalmatok sok az mennyországban. Mert ekkíppen háborgatták az prófétákat es, kik tü előttetek voltanak.

KG: Örüljete és örvendezzete, mert a ti jutalmatok bőséges a mennyekben, mert így háborgatták a prófétákat is, akik előttetek voltak

SzIT: Örüljete és ujjongjatek, mert nagy lesz a mennyben a jutalmatok. Így üldözték előttetek a prófétákat is.

ÖK: Örüljete és ujjongjatek azért, hogy jutalmatok bőséges a mennyekben, mert így üldözték a prófétákat is, akik előttetek éltek.

Mindezeket csak azért merem a Naplóba írni, mert a nyáron, öt teológustól kísérvé, meglátogatott egy rábamelléki derék Bokor-pap, aki olvassa Naplóim, s szóvá tette, hogy gyakran idézem a régi magyar biblia-fordítások szövegeit, s fordítások olykor sokat mondanak neki. Honnan veszem a szövegeket? Levettem a polcomról a hasonmás kiadásokat, s mutattam neki. Ha valaki magyartaná is, megteheti, a szakmájához tartozik.

Piarista köz, 2007. december 2.

Lehet-e odacsípés nélkül is beszélni?

Tíz leprás megtisztul. A megtisztultak közül egy visszajön, és megköszöni Jézusnak, amit tett érte. Szép. *És ez az ember szamaritánus volt.* Jézus meg is dicséri érte. De hogyan? *Nem akadt más, csak ez az idegen?* Mondhatta volna másképpen is. A tanítványok, akik szavait hallják, zsidók és nem szamaritánusok. A tanítványok Jeruzsálembe mennek templomba, és nem a Garizim hegyére.

Olyan ez, mintha én egy színgatólikus társaságban beszámolnék arról, hogy szóltam tíz embernek, hogy segítsen már egy magatehetetlen, nagy bajban levő családon, de csak egy segített; egy baptista, a kilenc katolikus pedig nem. Ez bizony odacsípés lenne.

Ahogy Jézus szava is az volt. Legegyszerűbb, ha hitelt adunk a szentírástudománynak: Márk és Máté elbeszélés-változataiban nem szerepel semmiféle szamaritánus. Ez a történet így talán meg sem történt, s Jézus nem csípett oda. Ezért aztán Jézus kapcsán, de nem Jézus terhére, beszélhetek a kérdéstről, melyet mai prédikációmnak címul adtam: *Lehet-e odacsípés nélkül is élni, beszélni?*

Először is megkérdezem, hogy kivel beszélek, amikor oda akarok mondani valakinek. A politikai ellenféllel, a főnökömmel, a szomszéddal, kisközösségbeli testvéremmel, a férjemmel/feleségemmel, kiskorú gyerekemmel, felnőtt gyerekemmel, melyikkel? Továbbá azt is megkérdezem, hogy mit akarok elérni azzal, hogy odamondok akármelyiküknek. Végül meg azt kérdezem, hogy vállalom-e az odamondás következményeit.

Kezdjük ezzel az utolsóval. Ha vállalom a Golgotát következményként, akkor mondhatok akármit, nem fogok csodálkozni a következményeken. Csakhogy Jézus sem azzal kezdte meg működését, hogy majd a Golgotán végzi. Mimagunk is úgy vagyunk az életünkkel, hogy békés boldogágban szeretnénk leélni azt, s azzal is akarjuk befejezni. Csak menetközben jutunk el oda, hogy *Ha per, hadd legyen per,* és hogy *Üsd vágd, nem apád.* De jó, ha ezeket meg tudjuk spórolni magunknak, meg azoknak is, akiknek a fejükre akarunk csapni, hiszen önekik is úgy jobb.

Próbálok elveket megfogalmazni, felkínálni, melyekhez igazodnia kell annak, aki vallaná a nyolc boldogság hetedikét, amely így hangzik: *Boldogok a békességet teremtk, mert az Isten gyerekeinek fogják nevezni őket.* Feltételezem most magunkról, hogy mindannyian valljuk, hogy boldogok, akik oda nem csípnék, s ennek következtében felkínálom **első elvként:** Ha a béke barátja akarsz lenni, mint A helység kalapácsában Petőfinél Bagarja uram, akkor **mindenképpen törekedjél a megegyezésre.**

A megegyezés elkerüli a Golgotát. A megegyezés figyelembe veszi, hogy nemcsak én akarok élni, hanem a másik is: tehát élek és élni hagyok. Lehet szavalni a *Talpra magyart* és azt, hogy *Akasszátok fel a királyokat,* de ennek rendszerint akasztófák a következményei is –

akár Világosnál, akár másutt. De haza is lehet menni Kehidára azzal, hogy *Kommt Zeit, kommt Rat*; magyarul: Majd meglátjuk, hogy mit csinálunk, de egyelőre semmit. Majd közel húsz esztendővel '48 után tudja már Deák Ferenc, hogy feliratot kell küldeni azzal, hogy *mindig a király bölcsessége* talál megoldást, és lesz kiegyezés. Elkerüljük vele magunknak s nemzetünknek Petőfi segesvári és Kossuth turini sorsát, s leszünk a *Haza bölcse*. Ízlése válogatja, hogy királyi érdemrend vagy halál és számkivetés lesz a bérünk.

De ha valaki, mint békességteremtő akar az Isten gyereke lenni, annak a megegyezés útját kell keresnie. Az érdekek különbözőségének sajátos területén, a politikában is azt. A történelem erre tanít. Rákóczi kurucái után jön a szatmári béke; béke, mely tart 1711-től 1848-ig, majd másfélszázadon keresztül. Kossuth és '48 után jön a kiegyezés, és 1867-től Trianonig majd félszázadon keresztül – a még szüleim által emlegetett áldott béke: a békében még egy krajcár volt a péksütemény.

De hát nemcsak politika van az életünkben. Vannak szomszédaink is. Lehet mondani, hogy *Istenem, Uram de szépen fűtyül ez az én madaram*. Mire a szomszéd mondja: *Kendé bizony az árnyéka*. Mondhatta volna szomszédjának Péter ezt is: Kedves Pál szomszéd, de szépen fűtyül a mi madarunk! Ez esetben nem lett volna per, és nem fűtyült volna a madár jobbról is, balról is – a bíró zsebének.

Nemcsak szomszéd van, hanem házastárs is. Egy kortárs, ötgyermekes apa mesélte nekem: Tudod, alig várja az ember, hogy megnősülhessen, s ne úgy legyen már minden, ahogy apám meg anyám akarta... csak hogy a feleségem is így volt ezzel. Kemény vallási fegyelemben nevelte az asszonyt a házasságban, de az ennek ellenére – s a feleség dicséretére – kitartott: nem váltak el holtig. Valahogy megegyeztek. Így volt a szüleimnél is: s frigyük kitartott halálig.

És a gyerekekkel is ki kell egyezni? Ott azt hiszem, hogy nem. Ott az a szabály, hogy amíg az én kenyerem eszed, azt csinálod, amit én mondok. Más az, ha a gyerek már kenyérkereső, akkor már dönthet, hogy elfogadja a házi rendet, vagy szedi a sátorfát. Mindezek a megoldások biztosítani szeretnék a békességet; azt, hogy az Isten gyermekeinek mond hassanak bennünket. Mit csinálnak? Törekednek a megegyezésre.

A munkahelyi főnök – ismét külön eset. Egy frissen avatott vezérkari őrnagy mesélte nekem a Gyűjtőben: Mikor Horthy kabinetirodájába kerültem, jelentkeztem a főnökömnél, hogy megkérdezzem, mi lesz a beosztásom. Válasza: én parancsolok, te meg engedelmeskedsz. Világos beszéd volt. Ezért járt a havi fizetés. *Maul halten und weiter dienen*, azaz befogni azt, amit be kell fogni, és tovább szolgálni – ez volt a reglama. Ennek az alapja is a megegyezés.

A szerzetesek világában felnőtt emberek fogadalommal engedelmességet fogadnak a mindenkori előljárónak. Ez az egyoldalú, az eleve és a leghatékonyabb formája a megegyezésnek. Én is ezt tettem. '43 januárjában szenteltek pappá, és csomagoltam, hogy Pestről Sátoraljaújhelybe menjek tanítani. Ugyanez év nyarán megint csomagoltam, hogy onnan Tatatóvárosba utazzak. Egy év sem telt bele, és csomagoltam, hogy Debrecenbe menjek. Majd elbőgtem magam, de csomagoltam. Ott ki se csomagoltam, csak pótvizsgáztattam, s mentem Balatonlellére tanítani, s onnan vissza, Debrecenbe.

Később meg jött tíz év, akkor semmit sem kellett csomagolnom. Csomag nélkül utaztattak a Fő utcára, onnan a Markóba, a Markóból a Gyűjtőbe, a Gyűjtőből a Fő utcára, megint a Gyűjtőbe, onnan meg Vácra. Aztán megint a Gyűjtő, majd Márianosztra. S mindezt engedelmességi fogadalom nélkül, csak azért, mert úgy kellett – ha tetszett, ha nem. Megegyeztem velük, mert ők voltak az erősebbek. Miért? Mert ilyen az élet. Még arra is vigyáztak, hogy öngyilkos se legyek. Ki kell bírni az életet fogytig, ha egyszer életfogytiglanra ítélték. Ezt főleg ma tudom. De csak akkor, ha azt akarom, hogy az Isten gyermekének lehessen nevezni engem is. Istennel is meg kell egyeznem.

Azért még mondok valamit, hogy a címről is beszéljek. Se feleségem, se családom, csak közösségem van, s ha életemnek címet adnék, akkor ez lenne a cím: *Életem a Bokor*. Hogy én Bokorban miket mondtam, amikkel odacsíptem, azt ők jobban tudják, mint én, mert én nem akarok sohasem nekik odacsípni. Ez nem jelenti azt, hogy nem is teszem, csak azt, hogyha teszem, akkor nem akarva teszem. Annál jobban tudom, hogy testvéreim, mikor csípnék oda nekem. Ritkán. Még vagy hatvan évvel ezelőtt mondta az egyik Bokor-tag nekem Debrecenbe: Neked könnyű aláztatosnak lenned, mivel mindenki elismer.

De nem mindig, s ezért én is megkapom a magamét olyankor, amikor nem akarnak elismerni. A példa, amelyet elmondok, mutatja, hogy minő érzékeny állatfajta az ember. Valamikor, vagy negyven éve, panaszkodtam egyikünknek valami sérelmemről, s utána egy kérdést tettem fel neki. Így hangzott: Hát mondjad: túlérzékeny volnék én? S engem megértő válasza ez volt: Bizony, túlérzékeny vagy.

Hát erre a túlérzékenységre tudok egy jó példát. Évtizedek távolságában kétszer is hallottam ezt a kitétel: *Hát nem akarsz megérteni, hogy* – s következett valami folytatás. Az első esetben még válaszoltam rá. Ezt: Semmi mást sem akarok jobban, minthogy megértsen azt, amit mondasz. A második esetben már csak elnémultam. Ennek kapcsán mondom most a békességet megőrző második elvet: **A sértésekre, s az olyan szavakra, amelyeket sértőeknek érzek, az a legjobb válasz, ha elhallgatok.** Tehát nem kell mindenre válaszolni, különösen akkor nem, ha nem is igénylik, hogy válaszoljak. Aki engem szeret, esetleg meg fogja érezni a csendből, mely szavai nyomán támad, hogy valamit elrontott, hogy hibázott. Ha pedig válaszolok, és visszautasítom, amit mondott, abból viszontválasz lesz: majd magam is kedvet kapok a ríposztra, s ez már maga a veszekedés. Jobb tehát az elnémulás.

Ha visszagondolok életem nagyobbik felére, szerzetességem 71 évére, nem emlékszem, hogy valaha is veszekedtem volna. Persze ez rendtársaimat és a Bokor tagjait is dicséri, hiszen a veszekedéshez kettő kell. Most mondok egy mondatot, melyet ezekben az évtizedekben – tudomásom szerint – soha ki nem mondtam. Ezt: **kikérem magamnak.** Az elmúlt évben vettem fel egyik rendtársamnak egy teológiai problémát, melynek nem volt személyi éle, csak elvi. Ez volt: *Ha Te volnál a Jóisten, Te tudnál örülni annak, hogy Árpádházi Boldog Margit öngyötrései következtében 26 éves korára tüdővészben elpusztította magát?* Ez volt a válasz. *Te mindenkinél okosabb akarsz lenni, ezért hagyott ott* – és itt mondott egy nevet, melynek viselője elhagyta a Bokrot. Vége lett a beszélgetésnek, mert elnémultam. Fiatalabb volt, tanítványom volt. Méltóságom alatti lett volna – bármit is mondanom. Nem vagyok biztos benne, hogy értékelte hallgatásomat. Lehet, hogy azt gondolta, hogy igaza volt. Mindegy, a békességet, legalább is bennem, megőrizte, hogy elhallgattam.

Akkor sem válaszoltam semmit, amikor nekem mondták, hogy kikérem magamnak, pedig ez közösségben hangzott el. Válasz volt ez egy mondatomra, mely így hangzott. Ha így tennék, ez azt jelentené, hogy visszabutulnék hatvanöt év előtti, Jézust még nem értő szintemre, amikor még hajlandó voltam kimenni tábori lelkésznek a Donhoz... Magára vette, amit a magam elbutulásáról mondtam. Lehet, hogy igaza volt. Azt hiszem, hogy nemcsak a verekedés, hanem a veszekedés is jézuselőtti és jézusalatti szint. Elkerülendő. S van fegyverünk hozzá. S ez a fegyver: az elnémulás, Annak egyik formája az, hogy nem állunk ellen a gonosznak, hanem ha megütik jobb orcánkat, oda tartjuk a másikat is.

Lehet-e odacsípés nélkül beszélni? – ez volt mai szövegem címkérdése. Sajnos, nem ez a válaszom. Valaki, akit nagyon szeretek, s aki engem nagyon szeret, mondta egy alkalommal, hogy azért vagyunk ilyen kevesem itt, Adyligeten, mert ostromozom azokat, akik hallgatnak. Mivel? Ostorral? Nem. Hanem azokkal a szövegekkel, melyeket Jézus nevében el kell mondanom. Melyeket, ha nem mondanék, akkor értelmetlennek látnám, hogy kijöjjenek ide. Melyek ezek? Hát az egy dénár, az osztózás meg a vagyonszétválás, amiket Jézus tanított, amit Jézus a Tizenkettővel gyakorolt. Az ilyesfélék. Mindaz, ami a húsunkba vág, aminek következtében azt érezhetjük, hogy még nem tettünk meg mindent, amit tanított nekünk. Ha

ezeket nem mondanám el, akkor azt érezném, hogy valamit elhallgatok abból, amit Jézustól tanultam, megértettem.

Ebből meg az következik, hogy nem lehet mindenben megegyeznünk mindenkivel. Jézus nem egyezett meg a főpapokkal, az írástudókkal, a vénekkel. Ezért került a Golgotára. A békességre kell törekednünk, hogy Isten gyerekei lehessünk. De nem minden áron.

Hát – tudomásom szerint – ezek az én odacsíপéseim, s ezekből aligha fogok kinőni. Azért nem, mert nem is akarok. Amen.

Piarista köz, 2007. december 3.

Kihez hasonlítok jobban: a vámoshoz vagy a farizeushoz?

Az elbizakodottaknak, akik meg voltak róla győződve, hogy igazak, s a többieket megvetették, ezt a példabeszédet mondta: „Két ember fölment a templomba imádkozni, az egyik farizeus volt, a másik vámos. A farizeus: hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember, rabló, igazságtalan, házasságtörő, mint ez a vámos is. Kétszer böjtölök hetenként, mindenemből tizedet adok. A vámos pedig a mellét verte és könyörgött: Isten, irgalmazz nekem, bűnösnek! Jézus: Aki magát felmagasztalja, az megaláztatik, aki megalázza magát, az felmagasztaltatik.”

Szavakat s azok jelentéstartalmát, azaz fogalmakat kell mindenekelőtt tisztáznunk. Az első a szövegünkben ez: *igazak s a többieket megvetették* Jézus e kitétele mögött egy fogalmi ellentmondás húzódik meg. Jézus szemléletében nem lehet valaki egyszerre igaz is, és a többieket megvető is. Igaz az olyan ember, aki istennektetsző akar lenni, s ezért teljesíteni akarja Isten akaratát. Aki Isten akaratát akarja teljesíteni, az nem vethet meg senkit sem. Figyeljük meg, hogy mennyire hajlamosak vagyunk mi is megvetni a másik embert. Miként a farizeus: nem vagyok olyan, mint a többi ember, rabló, igazságtalan, házasságtörő. Aki istennektetsző, nem vet meg senkit sem. Lehetséges ilyennek lenni? Jézus úgy képzei el Istent, hogy Isten nem vet meg senkit. A rablót sem, a házasságtörőt sem. Miért ilyen Ő? Azért, mert Isten apánk/anyánk. A szülő nem veti meg egyetlen gyermekét. A rosszat is igyekszik úgy szeretni, mint a jót. Többet is törődik vele. Azért, hogy a rosszabb gyerek is jó legyen.

Imádság közben nem illik dicsekedni. Aki imádkozik, nem sorolja fel Istennek a maga érdemeit: sem a böjtjeit, sem a jócselekedeteit. Aki imádkozik, annak a maga hiányosságai jutnak az eszébe. Nagyapó tanítja unokáját: az öndicsért mindig büdös. Nem felejt, s pár nap múlva megismétli nagyapja szavát, amikor hallja testvérét dicsekedni. Így: a dicséret mindig önbüdös. Nem is szabad dicsekednünk? Nehéz megállni, hogy ne dicsekedjünk. Egy hét éves kisfiú kérdezi apját: Tudod-e apa, hogy ki a legerősebb a II. osztályban? Nem tudom kisfiam. Megmondja: Hát a Gál Feri. Az apa tudja már, hogy mit kell ezek után kérdeznie az első osztályba járó fiától. Ezt: És ki a legerősebb fiú az első osztályban. Szemét lesütve válaszol apjának a gyerek, és halkan: Ott meg én.

Hogyan dicsekedjünk Istennek? Kell? Alighanem igen. Szükségünk van arra is. Hogyan tegyük? A farizeus jól kezdte: Hálát adok Neked... Csak rosszul fejezte be. Azzal kell folytatnunk, hogy mi mindent kaptunk Tőle. Például azért, hogy adott nekünk gyermekeket, akiket nevelhetünk, tanítványokat, akikkel együtt szolgálhatjuk Istennek ügyét. S ez dicsekedés? Nem, hanem köszönetmondás.

Kihez hasonlítunk inkább? A vámoshoz vagy a farizeushoz? Nem kétséges, hogy az előbbihez. Minden igyekezetünkkel a rendes emberek közé akarunk tartozni. Munkából akarunk megélni, és azt akarjuk, hogy a családi életünk is rendben legyen. Ezenfelül vallásos emberek is akarunk lenni. Nem akarjuk elhanyagolni azokat a vallási cselekményeket sem, amelyekre ránevelődtünk. Mindezeket le kell tagadnunk? Nem is tudjuk. Ha letagadnánk, hazudnánk. Ha elkezdenénk gyalázni magunkat: nem érünk annyit, amennyit érünk, tudnánk, hogy hazudunk. A hazug öngyalázás lelki betegség. Jézus nem is bízathatott rá.

Ha helyesen látjuk magunkat, szabad-e másokról is mérleget készítenünk, azaz másokat is helyesen látni? Megállapítani, hogy a másik nem akar munkából élni, s nem is él rendes családi életet. Lehetetlen, hogy ne ezt gondoljuk. Nemcsak a valóságnak meg nem felelő öngyalázás helytelen. Az is helytelen, hogyha a jót nem tudjuk jónak látni, ha a rosszat nem tudjuk rossznak látni. Baj, ha nem tudjuk helyesen megítélni a bennünket körülvevő világot.

Mi a baj akkor a farizeussal? Az, hogy megvetette azokat, akik helytelenül élnek. Lehetséges, hogy ne vessem meg őket? Lehetséges, hogy inkább sajnáljam őket? Igen, ez lehetséges. Imádkozhatok másképpen is. Köszönöm, Istenem, hogy nem úgy élek, mint mások, és kérek, hogy segítsd meg azokat, akik rosszul élnek, hogy tudjanak már ők is rendes emberek lenni. Ritkán jut eszünkbe ilyen imádság. Jézus szenvedélyének kellene bennünk élni. Miben áll ez a szenvedély? Abban, hogy meg akarja nyerni a jó élet számára azokat, akik nem élnek rendes életet. Lehetséges ennek a szenvedélynek a birtokába jutnunk? Lehetséges, de nem könnyű. De megpróbálhatjuk. Gondolatban melléje állhatunk a vámos-féléknek.

Ezek után nézzük meg a vámos alakját. Ő is látja önmagát, akárcsak a farizeus. Megállapítja magáról, hogy bűnös ember, és kéri Isten irgalmát. Mi sem könnyebb ennél. Én olyan vagyok, amilyen. Az Istenről pedig tudom, hogy irgalmas. Kérem is őt, hogy csak gyakorolja ezt az irgalmát velem szemben is. Csinálunk most mérleget kettőjükéről! Melyik közülük az istennektetszőbb? Isten ebben a helyzetükben még nem tud a vámos mellé állni. A farizeus megveti a vámost – s ez rossz. A vámos meg még semmit sem tett, hogy ne legyen az élete olyan, amilyen, tehát bűnös – és ez is rossz. A vámos bűnbánata még csak lehetőség számára ahhoz, hogy életteljesítményével felzárkózzék a farizeusi szintre: dolgozzék és rendes családi életet éljen.

Mozdul-e a vámos? Olyan lesz-e élete, mint a farizeusé? Ha elindul ebbe az irányba az élete, akkor elkezd a piros pontok gyűjtését. Jézus úgy gondolja, hogy elindul ebben az irányban a vámos élete. Ha eléri a farizeusi teljesítmény szintjét, akkor neki is annyi piros pontja lesz, mint a farizeusnak. Ha eléri ezt a szintet, s nem fejlődik ki benne a farizeusi gőg, a bűnösök megvetése, a farizeusnak kijáró fekete pontokat nem szerzi be, akkor és csak akkor billen a Jézus mérlege az ő javára. Azért, mert van annyi piros pontja, mint a farizeusnak, de nincsen fekete pontja.

A példabeszéd záró megállapítását kétféleképpen lehet fordítani, illetve fogalmazni. Az egyik fogalmazás: a vámos istennektetszően ment haza, a farizeus pedig nem. Nekem jobban tetszik a másik fogalmazás: a vámos istennektetszőbben ment haza, mint a farizeus. Az elsőt azért nem gondolom helytállónak, mert attól, hogy megvallom bűnömet, valójában még nem történt semmi. Csak akkor, amikor elkezdem a kevésbé bűnös életet.

De hát lehetséges ez az első fordítás is. Azért lehetséges, mert Jézus a piros pont hiányát kisebb bajnak gondolja, mint a farizeusnál található fekete pontot. Azért, mert úgy gondolja, hogy ez a fekete pont nagyon nagy bajok forrása. A fekete pontot Isten kicsivé fogja tenni. Akinek meg nincsen fekete pontja, azt az Isten majd nagygyá teszi. Jézus nem bűn-pártoló, de bűnös párti? Nem. Jézus annak a pártján áll, aki bűnbánatot tart.

Hát ez a jézusi gondolkodás. Valljad magad bűnösnek, a majd meglátod, hogy elindulsz a piros pontokat szerzés útján. Érdemes kipróbálni. Nekem is, Neked is. Mindnyájunknak. Amen

Piarista köz, 2007. december 4.

Amikor eljön az Emberfia, talál-e hitet a földön

Két hete ezzel fejeztem be: Jöhet a harmadik mondat: *amikor eljön az Emberfia, talál-e hitet a földön?* Hitet, de miben? Abban, hogy meggyógyulok? Az ember folyton meggyógyul. A természetünk öngyógyító. Azonfelül fűben-fában az orvosság. Főleg azoknak, akik hisznek bennük. Egyszer aztán már nem gyógyít. Akkor meghalunk. Mindannyian egy halálos betegséggel születünk. Lehetetlen, hogy Jézus erre a gyógyulási hitünkre gondolt volna –

hogy ezt nem találja, majd ha visszajön. Hát akkor mire? Hát arra, amiről a Sátán beszélt neki. Amit lehetetlennek mondott. Jézus tehát szóba áll a gondolattal, hogy senki tanítványt nem talál, amikor visszajön. Senkit, aki elhiszi, hogy megvalósítható az, amire gondolt. De erről külön kellene egy prédikáció, majd a jövő hónapban – mondtam.

Azóta járt valaki nálam, egy hatgyermekes férfi, aki valaha Bokor-tag volt, s megbotránkozott azon, hogy csoportjának vezetője, egy katolikus pap, pályát módosított: meg-nősült. Eljutott a híre hozzá annak a több folyóiratban publikált prédikációnak, melynek címe: *Mind tolvajok és rablók*, s megkersett. Hogyan, hogyan nem, de – elolvasta egy húsz éve írt könyvem is, melynek címe: *Ópusztaszer*. Kaptam tőle egy e-mail-t. Ezt írja benne: Végre sikerült az Ópusztaszer elolvasnom. Alapműnek tartom. Napok óta érzem magamban, miért is tetszett, hiszen önmagában már alig mondott nekem újat. És mégis. Így összekomponálva nagyhatású.

Míg ezeket írom, csörög a telefon, s felhív egy családjával együtt a franciaországi Lyonba költözködött székely barátom, aki lelkesen magyarázza, hogy katolizált – háromszéki reformátusnak született –, s magyarázza az ottaniaknak, hogy él egy Bokor nevű közösség Magyarországon, melyben ezt és ezt tanulta... és lelkesedik a telefonba egy fél órán keresztül Páter Pióért, Assiszi Szent Ferencért, meg értünk. Jézus pedig aligha lelkesedett akkor, amikor elmondta a két héttel ezelőtt kiemelt mondatát: *amikor eljön az Emberfia, talál-e hitet a földön*.

Aligha, de mindez nem akadályozta meg abban, hogy odaszólt a fűgefára felmászó embernek: *Zakeus, gyere le gyorsan, mert ma a te házában kell laknom*. Ki is váltotta valakik botránkozását: *Bűnös embernél száll meg*. Jézus nem tudja, hogy lesz-e valami történelmi következménye annak, hogy három éven keresztül vándortanító volt Izraelben, de vándorol és tanít tovább. Tanítja Isten országának azt az egyáltalában nem titokzatos titkát, hogy *adni és adni és adni kell*. És Zakeus meghatódik tőle, és adja vagyona felét meg a többi – ahogyan hallottuk. Nekem is csinálnom kell tovább a kisközösségeket, s Ákosnak ki kell (kell?) szállítania engem ide Adyligetre, ahol mondom, amit mondanom kell. Kiknek? Hát azoknak, akik eljönnek. Jó hatvan éve értettem meg, amit megértettem, s végig jártam az első negyven évben az országot, még annak börtöneit is, s az utóbbi húszban még messzebbre is eljutottam, s mondtam németül, franciául, olaszul, angolul és Erdélyben még magyarul is, amit idehaza szintén magyarul mondtam el. S igazán ne vegyétek szerénytelenségnek, ha Jézusunk nyomán azt mondom, hogy igazán nem tudom, hogy hatvan esztendő múltán lesz-e valaki, aki emlékezik arra, hogy erőlködött itt, a földön valaki, akinek nevét megtalálom személyi igazolványomban.

Ha holnap lesz világvége, ha holnap jön el Jézus, bennünket bizony megtalál, ha hiszünk abban, amiket kétezer éve prédikált. Azt, hogy adnunk kell. Jézus *csak csupán azt adta*, hogy feladta műhelyét, s hogy elmenjen a Jordánba megkeresztelkedni, meg negyven napon keresztül böjtölt a pusztában, utána tanítványokat gyűjtött, akikkel vándorolt, s így eljutott Jerikóba is, és mondta Zakeusnak, amit mondott, s megállapították róla, hogy *bűnös embernél száll meg*.

Itt kell megállnom, s megkérdezmem magamtól, hogy hányszor szálltam meg bűnös embernél. Azt hiszen, egyetlen egyszer sem. Csak rendes, vallásos és katolikus embereknél szálltam meg, és nem voltam életforma szerint soha vándortanító. Piarista tanárnak tanultam, s tíz évig éltem szállító munkások között, majd a végén nyugdíjas lettem, s nem akadtam Zakeusra. 90. évem közelében most már nem tudok pályát módosítani. Az egyetlen, amit tehetek az, hogy gondolkodom. Mit? Azt gondolom, hogy *akárkit elfogadok beszélő társnak és kisközösségi társnak, aki hajlandó beszélgetni velem, velünk*. Sorba veszem az akárkiket, s bevezetül megkérdezem, hogy megtaláltam-e a bűnösöket, aminőnek minősült Zakeus is. Ki minősül bűnösnek? Hát az, aki másképpen gondolkodik, mint azok, akik minősítik őt. Jézus rendre megtalálta ezeket a bűnösöket. Mátét a kis vámost, Zakeust a fővámost és a

kafarnaumi százados, aki tisztje volt az Izraelt megszálló hadseregnek, valamelyik légiónak, s meggyógyítja a százados egyik katonáját, s a végén még meg is dicséri a pogány százados: Nem talált a százados hitéhez hasonló hitet honfi társai körében. Nemcsak megszáll a bűnösnél, tanítványává is teszi a bűnös Mátét, barátkozik is annak barátaival, s meg is gyógyítja a bűnösnek szolgáját, meg is dicséri, fölibe is emeli honfitársai hitének a századosét.

Megtalálom-e én a bűnösöket? Megtalálom-e azokat, akik bűnösöknek minősülnek, mert másképpen gondolkodnak; másképpen, mint ahogy a rendes és vallásos emberek gondolkodnak? Hogyan gondolkodnak a rendes és vallásos emberek? Hiszik az Istent olyanak, mint amilyenek vallásuk tanítja, és megvan a véleményük az egykori megszállókról s mai utódjaikról, a világméretű tőkés társaságok urainak feltétlen kiszolgálóiról, akik haszonélvezik is ezt a hitüket és véleményüket. Az elvárás szerinti hívők, a társadalom kérdéseiről hazafiasan gondolkodók, tehát a rendes és vallásos emberek minősítik az utóbbiakat bűnösöknek és pogányoknak. Rátalállok-e én ezekre?

A társadalom legalább kétfelé válik, s *mind a kettőnek megvan a véleménye a másik félről. Jézus viszont egy harmadik fél*, aki felkínálja mind a két félnek az Isten Országát, melynek közénk plántálásért jött. Felkínálja a rendes és vallásos embereknek is, meg a bűnösöknek is. Nem tartozik sem a rendesek, sem a bűnösök közé. Sorsa ennek következtében a Golgota, s kérdéses Jézus számára, hogy talál-e majd maga fajtáját, ha visszajön.

Tudok-e én tanítványokat találni mind a két táborból? Megpróbálok. Úgy próbálok meg, hogy mind a két tábor számára nyitott vagyok. Akármelyik félnek elmondom Jézus üzenetét, s ha újra megkeres, akkor is örömmel fogadom őt. Mifélek keresnek meg, mifélek találnak otthonra nálam? A két tábor két állásfoglalás körül rendeződik: különfélekét gondol Istenről s az emberről, s különfélekét gondol az emberi társadalom rendjéről.

Lássuk előbb az istenről-emberről gondolkodókat: vannak közöttük teisták, ateisták és panteisták. A teisták nagy betűvel írják az Istent és kisbetűvel az embert; úgy gondolják, hogy az embernek az a dolga, hogy higgyen a mindenható Istenben. Ezeknek elmondom, hogy én is hiszek Istenben, de Jézus sohasem mondta Istent mindhatónak. Jézus Atyának gondolta Őt, aki úgy törődik velünk, ahogyan a legjobb szülő sem tud törődni gyermekével, még hajszállainkat is számon tartja, annyira fontos számára lelkünk üdvössége. Magam ezért inkább egy mindent adó Atyának/Anyának gondolom Jézus Istenét, és nem mindenhatónak. Nem, mert a mindenható az erőszak világából való. Mindenható – a mennydörgő Jupiter, aki villámával odasújt a bűnösre. A *mindent adó* Atya viszont napját felkelti jókra és rosszakra, ő esőt ad igazaknak és hamisaknak. Egy lelkigyakorlatunkon el is mondtam ezt Zalában. Voltunk rajta vagy húszan. Tizenkilencnek elfogadható volt, amit mondtam, de egyikük azt mondta, hogy káromkodom. Külön is beszéltem vele. Hajthatatlan volt, s vagy húsz évi hűség után otthagya kisközösségünket. Ma is visszavárom. Jól tudja, hogy a szék, melyről felállt, ma is üres és visszavárja őt. Mindezideig hiába várja.

Van, aki elhiszi, hogy Jézus Istene mindent adó Atya, de nem hisz abban, hogy Jézus – Isten és annak az ő egyszülött Fia. Erre én azt mondom, hogy nem igazolható, hogy mi ugyanolyan fiai-lányai vagyunk az Atyának, amilyen Jézus. És az ellenkezője sem igazolható. Az sem, hogy ugyanolyanok vagyunk, mint Jézus. Ennek következtében én maradok a keresztény hitvallás mellett: Jézus a Szentháromság második személye, mi pedig csak várt vendégei vagyunk a Szentháromságnak, ahova megérkezhetünk halálunk után. Ez a testvérem pedig minden munkájában próbálja igazolni ennek az ellenkezőjét. Nem tudja állítását bizonyítani, ahogyan én sem a magamét. És bár vagy tíz esztendeje gondolja a magáét, nem hagyta ott kisközösségét, nem üres a széke, s maradunk egymásnak jótestvérei, s egyezünk abban, hogy van Isten, és szeretnünk kell minden embertársunkat, mert ezt kívánja tőlünk Jézus Istene.

De hát nemcsak teisták vannak, vannak panteisták is, akik azt vallják, hogy felesleges a valóság megkettőzése. Felesleges, mert a valóság egy és ugyanaz. Te is és én is, a bogár s a madár is – Isten, még a tárgyak is, és mindent tisztelni kell, a szúnyogot sem csaphatom agyon. És aki ezt vallja, megmarad közöttünk, s nem áll fel székéről, mert tudja, hogy Istenről és az emberről azt valljuk mindannyian, hogy az a dolgunk, hogy jók legyünk, és szeressünk.

S nemcsak teisták és panteisták vannak, hanem ateisták is élnek a földgolyón meg hazánkban is. Amikor megtudtam, hogy szervezkednek hazánkban az ateisták, írtam nekik, hogy szívesen látom őket, keressenek meg. Miért írtam nekik? Mert a börtönben és azon kívül találkoztam olyan ateistákkal, akik segítettek embertársaikon, rajtam is. Tudom róluk, hogy jó emberek. Keresem őket, mert Jézus értük is jött, nekik is el akarja mondani, hogy milyennek látja ő Istent és embert. Még nem válaszoltak levelemre. De írtam, mert nem tartom idegennek, azaz bűnösnek a másik táborban levőt, ahogyan Jézus sem tartotta idegennek a leprájából meggyógyult samaritánust, hanem megdicsérte és fölébe emelte őt honfitársainak, a zsidóknak. Így tett, mert nem bennünket elítélni jött Jézus, hanem azért, hogy megkeresse azokat, akik elvesztek.

Most meg lássuk azokat, akik különféleképpen gondolkodnak az emberi társadalom rendjéről. Háromfélék. Az egyik el sem megy szavazni, a másik a jelenleg uralkodó koalícióra szavaz, a harmadik meg lobogtatja akár az Árpád-sávós zászlót is. A szavazni nem menők megmagyarázzák nekem, hogy minden párt azért van, hogy tagjai uralkodjanak, gazdagabbak legyenek, mint mások, és ahogyan tudnak, elbánjanak ellenségeikkel. Jézus meg csak szolgált, alamizsnából élt és osztozott, meg ellenségeit is szerette és imádkozott is értük. Mit mondjak nekik? Azt mondom, hogy ezzel azoknak a malmára hajtják a vizet, akik az elmúlt félszázad alatt jól megszédzték magukat, s most is azt folytatják. Ennek ellenére a szavazni sem menők megmaradnak álláspontjuk mellett. És... és sem ők nem állnak fel a székükről, sem azok, akik úgy gondolkodnak, mint én. Mind a ketten ülve maradunk, mert tudjuk, hogy csak a Jézustól hirdetett Isten Országja tudja megteremteni ezt a világot, amelyben úgy élünk, ahogyan él a Szentháromság, melyben csak szolgálat, adás és ölelés van.

A második álláspont képviselője, amikor megkérdeztem tőle, hogy miért szavaz a jelenlegi koalíció valamelyik pártjára, azt válaszolta, hogy nem akar azokra szavazni, aki összekapcsolják pártjuk programját Jézussal, a Jézus egyházát/egyházait emlegetőkkel. Nem válaszoltam neki. Lényegében ugyanazt mondhattam volna, amit az előbbieknél. Azért nem válaszoltam, mert ismert engem, meg tudta, amit mondtam volna. S maradtunk mind a ketten a székünkön.

A harmadik állásponttal találkozom a leggyakrabban. Mélyen meg vannak győződve arról, hogy a kisebbik rosszat kell választani. Azokra kell szavazni, akiket az elmúlt félszázad bűneiből viszonylag kevesebb terhel. Magam is a kisebbik rosszat akarnám képviselni, amikor szavazni megyek, s tudom, hogy Jézusra bizony nincs módom szavazni.

Mit akarok ezzel mondani? Csak azt, hogy én így remélek Zakeusokat találni. Nem gondolom, hogy én értem helyesen az Istent. Nem értem, csak hiszek abban, amit gondolok Róla. Nem gondolom, hogy tudom a kiutat abból a slamasztikából, melybe a történelmi fejlődés során eljutott mára a társadalom. Tisztelem tehát azokat, aki hajlandók szóba állni velem. A jótestvér helyzetéből akarok beszélni velük, s nem abból, hogy én lenyeltem a bölcsséget. Így remélem, hogy jóbarátaim, jótestvéreim lesznek vagy maradnak. Úgy gondolom, hogy én így tehetem azt, ami tőlem telik azért, hogyha Jézus újra eljön, akkor találjon valakit, akiben tanítványaira ismer. A Jelenések könyvéből vett imával zárom szavaimat: Maranatha, Jőjj el Uram, Jézus!

Piarista köz, 2007. december 5.

Milyen az odaát?

Istenem, Istenem, amíg fiatalok vagyunk a halál olyan, mint a baleset: megtörténik egy pillanat alatt, s az most már múlt, s nincs mit tenni vele. Amikor megöregszünk és megérünk a halálra, elkezdünk foglalkozni vele, mint közös sorsunkkal. Elsődlegesen nem is a halállal, hanem csak azzal, hogy miként jutunk el odáig. Mert nem adják ingyen. Általában meg kell szenvedni azért, hogy eljőjjön a végső óra. Ha nagyon nehezen jutunk el oda, mondja is a környezetünk: *Nem tud szegény meghalni*. Ez a küzdelem a halálért lefoglalja majd minden energiánkat, s a legvégén már nem a majd mindent, hanem a mindet, az egészet.

Amíg ez az idő bekövetkezik, addig még van erőnk s időnk gondolkodni az odaátról, aztán meg nagyobbára másra sincs erőnk. Mondtam már a múlt héten is, hogy a prédikációim egyre inkább személyes vallomások. Hát a mostani is az lesz. Tudom, hogy van Isten, van túlvilág, s nekem benne örökéletem. Tudom? Nem tudom. Csak hiszek benne. Így neveltek, ezt tanultam, s hogy ezt mondjam, ennek képviselőjére kaptam jogsit is egyházunktól. Tehát mondom nem azt, amit tudok, hanem csak azt, amit hiszek. Pedig jó volna tudnom is, hogy van-e folytatás, s ha van, milyen az a folytatás. Közös emberi sorsunk ez a – nem tudom.

Így aztán én sem tudom, s ennek következtében csak elképzelek valamit. Mit? Hát azt, hogy – legalább én arra készülök – odaát is azt fogom csinálni, amit idelent csinálok. Itt lent, mit? Ha elmúlik egy vasárnap, már azon kezdek gondolkodni, hogy mit fogok prédikálni a következőn. Ha megvolt egy kisközösségi találkozó, már azon töröm a fejem meg a szívem is, hogy milyenné tegyem a következőt. Amíg élek, és nem kezdem meg haldoklásomat – feladatokban élek. Feladat nélkül nincsen élet. Amikor megszűnik a feladat, olyankor próbálják meg nem kevesen a haldoklási szakaszt kiiktatni életükből azzal, hogy öngyilkosok lesznek. Valljam meg, hogy egy kicsit irigylem is őket? Hogy meg tudják ezt tenni? Megvallom. De engem nem vinne rá a lélek. Miért? Mert mindig azt tanultam, hogy ezt nem szabad megtennem, s nem akarok vétkezni – ha nem muszály, ha van erőm elkerülni. S ez nagyon erősen él bennem. Bár azt is megvallom Nektek, hogy nem elégít ki, amit papok és nem papok mondanak arról, hogy mért nem szabad ezt megtennünk. De erről egy külön prédikáció kellene, amit inkább csak egy kisközösségi találkozóon tudnék elmondani, ahol hozzá is szólhatnak testvéreim ahhoz, amit mondok.

Mondtam, hogy addig él az ember, amíg van feladata. Én el sem tudom képzelni, hogy mi az: nyugdíjba menni. Én nem mentem még, mert van feladatom, s a nyugdíjhoz annyi a közöm, hogy valakik átutalják azt, én meg odaadom azoknak, akik eltartanak, hogy legyen nekik, miből eltartaniuk engem. Tanultam életem során azt is, hogy a régészek, akik elmúlt századok, évezredek sírjait kiássák, tárgyakat találnak a csontvázak mellett. Miféleket? Olyanokat, amelyekre szüksége lesz a halottnak odaát. Ha földi életében vadászott, akkor nyílvevesszőket tesznek melléje, s odalent nem eszi meg azokat egészen a rozsdáig, s a régészek megtalálják a nyilakat. Úgy képzelik, hogy a halottak odaát is folytatják – akik éppen ezért talán nem is igazán halottak –, amit idelent is csináltak.

Én gondolkodom meg írok. Amivel gondolkodom, annak maradékát megtalálják a régészek, ha el nem égetnek. Megtalálják a koponyámat. A számítógépet meg a nyomtatót kellene a síromba tenni, mert a ceruzát, tollat már nem igen tudom használni. De gépeket nem tesznek a koporsókba, mert nem is biztos, hogy odaát van-e kapcsoló, amit bedughatunk a hálózatba. Marad tehát az, ami a koponyámban van, az agyam. Ha egyszer én tovább élek, tovább kell élnie annak is, amivel gondolkodhatom. El nem tudom képzelni, hogy meglegyek gondolkodás nélkül is. Descartes is mondta: *Gondolkodom, tehát vagyok*. Én meg folytatom a híres, nagy franciát: *Ha nem gondolkodom, akkor nem is vagyok*. Hogy odaát miféle eszközök állnak majd rendelkezésre a gondolatok rögzítésére, a számítógép helyettesítésére – erről meg még sejtelmem sincs. Ezt is majd csak odaát látom meg. Vagy ott talán nem is kell majd rögzítenem, amit gondolok, mert odaát időtlenség van? Múlt, jelen, jövő egybefolyik? Talán így van, de ezt sem tudom.

Nem csak akkor nem vagyok, ha nem gondolkodhatok. Akkor sem vagyok, ha másképpen gondolkodom, mint ahogyan gondolkodom. Ha uralkodni, gazdagodni meg verekedni kellene odaát, megkérném az odaáti illetékest, hogy engem valahova máshova küldjön, mert én ezekhez nem értek, s ezeken egyáltalában nem akarok és nem is tudok gondolkodni, még kevésbé tenni – nem akarom ezeket. Mindez annyit jelent, hogy odaát is lehet szeretni. Nem parancsolgatni senkinek, nem verekedni semmiért, és nem akarni az ottaniakból sem többet, mint amennyi mindenkinek jut. Odaát van a megvalósult Isten Ország. S odaát is tudni fogom, hogy ideát még nem valósult meg az Isten Ország. És azt képelem, hogy odaát is az ideát megvalósuló ország lesz a legfőbb gondom. S erről gondolkodom majd.

S az én gondom lesz ott a többieknek is és mindenkinek a gondja. S azt is képelem, hogy odaát már világosabban fogom látni az ideáti történeteket, mint ahogyan most látom. S ezzel így lesznek a többiek is, akikkel ott majd találkozom. Lehet, hogyha normális ember lennék, s nem ilyen félszárnyú madár, akkor mindenképpen a feleségemet és a gyerekeimet keresném meg, vagy várnám, hogy megérkezzenek. De hát mivel nekem egyik sincs, nem erre a srófra jár az eszem.

Jézusnak mai szövege mindezekben nem nagyon igazít el: *úgy fogunk élni, mint az angyalok, és nem házasodunk odaát*. De hát a nem-házasodás nem foglalkozás. Nem fogunk reggelizni, ebédelni, vacsorázni – ez sem foglalkozás. Az a foglalkozás, amivel eltöltjük az időnket. Nem tudom, hogy mivel töltik idejüket az angyalok. Erre lehet az a válasz, hogy ott az időtlenség létezési módjában leszünk. De ebből még midig nem tudom, hogy mit fogunk csinálni abban az időtlenségben. Azt, hogy semmit – ez számomra képtelenség. Descartes nyomán mondom: *Csinálok valamit, tehát vagyok. Nem csinálok semmit? Akkor nem vagyok*. Marad tehát a kérdésem, hogy mit fogok csinálni, ha egyszer vagyok, és odajutok, ahol nincsen idő. Kell az időtlenségnek is valami abba és oda beleillő tevékenységének lennie. De hogy mi ez a tevékenység, azt megint csak nem tudom. Ez a *nem-tudom* malom nem működik. Nem leszek okosabb tőle.

Visszatérek tehát inkább a meghaláshoz – ha már ennek előtte vagyok, vagyunk. Gond volt ez mindig, vagy pedig csak ma az? Lehet, hogy nagy butaságokat fogok mondani, de azért elmondom, amit gondolok róla. Azt hiszem, hogy *ez a gond is valamelyest mai betegség*. Gondolom ezt először azért, mert nagyszüleimnek és szüleimnek nem volt ilyen gondja. Egyik nagyapám meghalt, mielőtt megszülettem volna. Róla semmit sem tudok. A másik nagyapám kispap koromban halt meg. Meg is látogattam őt a kórházban. Pár napot töltött ott, s mivel a kóteremben nem lehetett pipázni, szépen kiment a WC-re, és ott pipázott. S gond nélkül meghalt pár nap alatt. Nagyanyáim még megérték újmisémet. Olyan hetvenévesek voltak. Mind a ketten otthon, Mátyásföldön haltak meg, ahol nevelkedtem. Négy unokájuk, a testvéreim, még odahaza voltak. Nagymamáim is pár nap alatt mentek el. Engem Debrecenből már haza sem hívtak, hogy búcsút vegyek tőlük. Nem adtak időt rá, olyan gyorsan mentek el.

Áttérek szüleimre. Apám már 77 évet élt. Éppen látogatóban voltak szüleim egyik testvéremnél, Szolnokon. Rosszul lett. Történt valami az agyában, s az orvos megmondta, hogy csak pár napja van hátra. Lehívtak. Mentem. Áldozni akart. Elmentem ottani papbarátomhoz, hoztam eucharishtiát, s megáldozott. Egyszer csak felugrik, és kimegy a WC-re. Majd visszafekszik. Anyám kínálná tejjel. Határozottan válaszol: Nem kérem. Ott álunk az ágya mellett, s nővérem, aki egészségügyi, egyszer csak megállapítja, hogy abbamaradt a légzése, s anyám összeesik. Elmondjuk az imakönyvből az odaillő imádságot. Anyám pedig majdnem megérte 80. születésnapját, s előtte végig kézimunkázott – nekünk, gyermekeink. Aztán kórházba került, s ott talán tíz nap múltán meghalt.

A napokban halt meg Polcz Alain. Piszokul szenvedett közel fél éven keresztül és magatehetetlenül, bár egy sereg ember állt rendelkezésére, Ő, aki a szépkönyveket írta a hospice-ről. Arról, hogy hogyan is kell szépen átsegíteni embertársainkat odaátra. Hasonló,

kínos módon halt meg pár éve egyik öcsém is. Szóval azt gondolom, hogy a nem is olyan régi időben még tudtunk meghalni, s ma már nem tudunk? Igen, ezt gondolom. S mi lehet ennek az oka? Az, hogy nem családban élünk. Úgy kell hozni valakit mellénk, mire meghalnánk, hogy gondot viseljen ránk. Vagy el kell vinni bennünket valami meghaló helyre: öregotthonba. Vagy fizetnünk kell érte, hogy legyen valaki mellettünk. De az sem tud reggeltől estig, és estétől reggelig velünk lenni. Mért van mindez így? Mert nagyon gazdagok lettünk. Mert több a lakás, mint az ember. Budaváriban ma lakik néhány öregember. Jó száz éve még 250 ember lakta. S nem volt több porta, mint amennyi ma van. Üresek a porták. Mindegyikben két öreg él, vagy csak egy. Vagy üres a ház, és eladó. Egy pusztuló, egy gazdag társadalomban meghalni is nehezebb, mint ott, ahol nyüzsgő még körülöttünk az élet.

Nemcsak meghalni nem tudunk. Szülni sem tudunk. A nők harminc éven túl akarják megkezdeni a szülést. Anyámnak 28 éves korára már három gyermeke volt. Számomra kiesett valahogyan a világ feneke: nemigen értem a dolgokat. Vannak a Bokorban tudós férfiak, akik mindenképpen bizonyítják, hogy milyen nagy baj az emberiség túlszaporodása, ami az elmúlt században indult meg. A magam szűk béka-, vagy magyarul látásomból csak azt tapasztalom, hogy fogy a nemzetünk, s ebből ered az a baj is, amely miatt panaszkodik mai prédikációm. Az, hogy nagyon nehéz meghalnunk. Amikor szegényebbek voltunk, kevésbé volt nehéz. Erről is kellene egy külön prédikáció.

Olvastam valamikor egy Gárdonyi novellát. A haldokló öreg paraszt érzi halálát, és papot hivat. A pap beöltözik karingbe, és két ministránssal megy a falun keresztül – a ministránsok közbe-közbe ünnepélyesség okából szerszámukkal csendítenek egyet-egyet –, hogy feladja neki az utolsó kenetet. Megérkezik, és a haldokló nincs az ágyába. Éktelen haragra gerjed. A haldokló paraszt felesége nyugtatja a plébánost: Jön az uram mindjárt, csak eszébe jutott, hogy meg kell igazítania még egy cserepet a tetőn, mert ott befolyik az eső, de jön ő mindjárt. Jön is, és befekszik az ágyba, s a plébános elláthatja őt a szentségekkel. Majd távozik karingben és a ministránsokkal, és megy vissza a plébániára. Még haza sem ér, már szalasztanak egy gyereket utána, hogy harangoztasson, mert meghalt már, akit az imént ellátott.

Sántha Ferenc is írt egy novellát. Ennek címét is tudom: *Sokan voltunk*. Alig van ennivaló a háznál meg a faluban, éheznek az egész család is. A nagyapa, aki már semmit sem tud mozdítani javukra, mert elmúlt már felette az idő, szól is a fiának. Mit? Azt, hogy elmegy a bűdös barlangba. Székely földön vagyunk, ott van a bűdös barlang. Bejelentésére a fia, az ember, szól az asszonynak, hogy megfőzheti a tyúklevest. A nagyapa meg magában megeszi az egészset, csak egy combot tesz zsebébe – kedvenc unokája számára. Aztán tiszta ruhát vesz magára. Alsót és felsőt. Majd megindul. Egy darabon elkíséri a fia. Aztán az öreg magában indul a barlang felé. Amikor odaér, leveti a felső ruhát, az alsót is, szépen összehajtja és egymásra rakja őket, és bemegy a barlangba. Másnap megy ki a barlanghoz a fia. Megtalálja a szépen összehajtott ruhákat, s annak egyik zsebében a tyúk egy combját a kedvenc unoka számára. A szegények megtalálják a megoldást. Öngyilkos lett a nagyapa? Azt hiszem, hogy nem, hanem áldozat. Feláldozta életét, hogy könnyebb legyen a családnak. Nem ismerem az általam nagyra becsült Wass Albert öngyilkosságának körülményeit. Ő is ilyen volt? A környezetét akarta megkímélni a vele bajlódástól? Nem tudom.

Summázok. Időnként bizonyos állatfajok is túlszaporodnak, aztán egy idő multával leáll ez a szaporodás. A természet gondoskodik róla, hogy se a tigrisek, se az oroszlánok ne borítsák az egész földtekét. A tudósok is gondoskodni akarnak róla, hogy mi, emberek ne szaporodjunk túl. De azért Isten munkájába ne avatkozzunk bele! Van a Bokorban egy tíz gyerekes család. Az első gyerek neve Péter. Már harmincas éveinek közepén jár. Felesége, a Kati, most várja ötödik gyermekét. Hogy Péter és Kati időnként szusszanhassanak is, egy hétvége a négy meglevő gyereküket elviszi magához Péter testvére, Eszter, aki mostanában ment férjhez, ezért még gyermektelenek. A négy gyerek – két fiú és két lány – örül ennek, és

megtanácskozzák Eszteréknél, hogy anyjuknak most fiút vagy lányt kell szülnie. A fiúk fiút, a lányok lányt akarnak. Végül is abban állapodnak meg, hogy akárminő születik is most, nekik összesen nyolc testvérre van szükségük: négy fiúra és négy lányra. A már meglevő lányok közül a nagyobb, a hét éves Bori elmondja, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd. A négy lánynak már tudja a nevét, el is sorolja őket. A fiúk nevét még nem tudja, csak egyét: Benedek. Így hívják a bátyját is.

A tudósok okoskodnak, az istenszeretők meg szülnek. A nagyszülők tizet. A 10 gyerek már vagy 15-nél tart, s az egyik unoka, a Bori meg nyolcat tervez. Nem tudóskodnak, csak teszik, amire a szívük hajtja őket. Meg is fogják kapni Istentől a jó halál ajándékát. Mindannyian, mire nagyszülők lesznek. Meg előtte benépesítik a földet. Meg magyarról is gondoskodnak. Hogyan? Csak úgy, hogy szeretnek.

Ma november 11-et mutat a naptár. Hét napja volt Halottak napja, s én a múlt vasárnap nem emlékeztem meg a halottakról. Megpróbálom igazolni magam – Jézus mai szavaival: *Isten nem a holtak Istene, hanem az élőké.* Régi történetet mesélek el most. 1968-at írt a naptár és november 1-ét. Ennek az évnek elején ismertem meg a halásztelki papot, aki öt hónap alatt elolvasta KIO mind a hat szamizdat kötetét, s meghívott Halásztelekre misét mondani november 1-én estére. A kocsmából átalakított templomhelység zsúfolásig megtelt. Nem miattam, hanem azért, mert akkor jöttek a temetőből, és a legtöbbje ünnepi feketében. Magam pedig akkoriban a Tempo vállalat szállító munkása voltam, s nem gyakorló lelkipásztor. Az előtte való nap még trógeroltam valahol. Dehogyan gondoltam arra, hogy hallgatóim lelke tele van halottaik emlékével, s az elmúlt órákban nézték a gyertyák és mécsesek fényét, amiket halottaik sírján gyújtottak. Én meg felolvastam az aznapi evangéliumot a nyolc boldogságról. S utána az oltár előtt fel s alá sétálva egy fél órát beszéltem nekik az Isten Országának gyönyörűségéről és boldogságáról, melyet bizony megcsinálhatunk, ha elkezdünk úgy élni, ahogy Jézus a nyolc boldogságban elmondta. Döbönt csendben hallgatták. Amikor vége lett a misének, s bementem a sekrestyébe, akkor Domb Feri, mert így hívták az engem meghívó plébánost, széjjel mosolyával fogadott és mondta: Na ezeknek most jól belelovagoltál a kegyeletükbe, mert most jöttek a temetőből! Mit bántam én, hogy honnan jöttek. Akkor voltam először Halásztelken, már csak kihirdetem neki, amit rám bízott Jézus, mint tanítványára, az Isten Országát. Jézus sem mondott halottak napi prédikációt.

S ez a megbotránkoztató igehirdetésem mégis jelentős dátum lett a a Bokor történetében. Az lett, mert ott volt a prédikáción két fiatal is, a Náci meg az Öcsi, akik most negyven év után is emlékeznek erre a halásztelki estére, mert innen számítják a maguk jézusi elköteleződésük történetét, amely hála Istennek máig is tart, és hozza a gyümölcsöket, alighanem haláluk órájáig és még majd utána is.

Ezért aztán én ma is felmentve érzem magamat, hogy a múlt vasárnap nem arról beszéltem nektek, hogy imádkoznotok kell hallottaitokért, akik a tisztító tűzben szenvedhetnek még bűneikért. És most sem prédikálok erről, mert nem tudom sem azt, hogy mit csinálnak odaát az én halottaim meg a ti halottaitok. Hanem inkább arról, hogy mit kell csinálnunk annak érdekében, hogyha meghalok, hogyha meghalunk, ott mindenképpen találkozunk azzal az Istennel, aki majd azt mondja nekünk: Menj be Urad örömébe. Amen.

Piarista köz, 2007. december 6.

Mikor éltünk jobban?

Különös módon látja Jézus az utána következő idöket. Mint aki ismeri a történelem egészét. Azt is, ami utána következik. Olyannak látja a jézusutánit, amilyen volt a jézuselőtti: társadalmi és természeti katasztrófák pusztítanak. Ami pedig tanítványait illeti, azokat zsinagógákba és börtönökbe hurcolják, némelyeket meg is ölnek közülük, mindenki gyűlölni fogja őket. A tanítványok pedig állhatatosak maradnak, s ezzel megőrzik a lelküket. Pályája

elején még nem így látta. A jónak a győzelméről énekelt: *Boldogok a szegények, és jaj a gazdagoknak*. Pontosan a fordítottját a mai evangéliumi szakasznak.

Márta lánya, az 54 éves Eszter, aki még itthon tanult építész-mérnöknek, írja Kanadából: Praktikus szempontból engem az idegesít, hogy az egyház(ak) lesznek leginkább kiölői a jézusi tanításnak. A tanítónak (ilyen az egyház is) praktikusán kéne a tananyagot leadni, reagálni kellene az életbeli dolgokra. Ma az emberek nem a legjobb körülmények között élnek Kanadában. Itt, British Columbiában fantasztikusan virágzik a gazdasági élet – az értékelés és a statisztika szerint. Tényleg, a város nő, mint a gomba, s a "prosperitás" magaslatán vagyunk. Nincs elég munkaerő – mondják a hírekben. Ezért még szervezett külföldi munkaerőt is hoznak be a keleti világból. Tehát akkor az emberek is jobban élnek? Nem. Munkanélküliség van. A hazai ember nem jut munkához, mert az általa kívánt minimálbér – ami már nem elég a minimális létfenntartáshoz sem – túl sok a munkaadónak, hogy kifizesse azt. Ezért inkább hoz az uralkodó osztály rendeletet a javukra. Ezt: ha min. két évig foglalkoztat egy behozottat, és szállást ad nekik, akkor kedvezményeket kap az államtól. Tehát bér-lenyomásról van szó. Mert két év múlva, amikor már meg kellene fizetni őket, akkor lecseréli őket, s helyettük újabb turnust hoz be. Szervezett neoklasszikus rabszolgatartó ez a rendszer. Ki van mutatva, hogy a dolgozóknak a termelékenység 51%-al nőtt az elmúlt 5 évben, de a fizetésük maradt vagy csökkent. Az összes termelési pluszt a munkaadó söpri be, s a profit 30 valahány százalékkal nőtt. Közben a lakásárak az elmúlt 5 évben átlagban több mint kétszeresére növekedtek, de inkább 3-szorosára. Az én lakásomé is, és közben észrevehetően növekszik a hajléktalanok száma. Tehát nemcsak jobban össze kell magát az embernek húznia, hanem a nagy hajtás miatt ideje sincs, és a testi és lelki egészsége is romlik. Aki pedig felül marad az árban, az meg rohamosan elhasználódik. Ezeket az egyházak észre sem veszik.

Eddig a levél. Olyan a helyzet, mint idehaza, csak még egy kicsit jobb. Olyan, mint Latinamerikában, csak hogy ott még rosszabb, mint nálunk. Mikor volt jobb? Valamikor, száz év előtt, nagyapám pesti cukrász üzemében, ahol a bolti lányok nagyszüleimnél laktak s napi tizenkét órát dolgoztak, s csak vasárnap délután volt kimenőjük? Szüleim erről az 1914 előtti időről beszéltek, mint a boldog békéről. 1849 és 1914 között eltelt 65 esztendő, s közben nem volt háború. 1945 és 2007 között eltelt 62 esztendő, s közben nem volt háború. Azért az elsőben is volt Bosznia okkupációja, a másodikban is szétlőtték úgy-ahogy Budapestet 1956-ban pótfelszabadítóink. Ma is vannak, akik nosztalgáznak a boldog Kádár-rendszerrel? Vannak.

Én aztán igazán nem érzem egyháznak magam, s szeretnék valamit éppen ezért észre is venni. Hogy mi volt az őshazában, mi volt Levédiában, erről nem töröm a fejem. Van egy fogható dátumom: 895-ben megtámadnak bennünket a besenyők, s Vereckén behatolunk a Kárpát-medencébe. Hozzuk magunkkal a sátrainkat, meg hajtjuk magunk előtt az állatainkat. Estére felverjük a sátrakat, s öröket állítunk, az állatok meg legelnek. Mi meg fejjük, és esszük őket. Akik meghalnak útközben, azokat elhantoljuk. S reggel megyünk előre. Kik? Az urak s a fegyveres férfiak lovon ülve. Az öregek, az asszonyok, a kisebb gyerekekkel a szekereken. Gyalog pedig a szolgák, akik hajtják az állatokat. Esténként sátort vernek. És boldogok? Elfogadják, hogy most csak így lehet élniük. Amikor túljutnak a gyepek szánt hegyvidéken, ott valakiket hátrahagynak öröknek, valakik meg le is települnek, s folytatják, amit hetekkel előbb még túl a Kárpátokon abbahagytak, a letelepült életet. A többiek meg mennek tovább, hogy odébb majd szintén letelepüljenek. Kik és hol állhatnak meg, azt az uraknak kell megmondaniuk. Azoknak, akik vérszerződést kötöttek. Eljutnak a 900. évre a Tiszaig, a Garamig, a Dunáig, s a Marostól, a Temestől délre is, ahol már az Alduna folyik.

Pár százezren lehettek. Bolgárokbá, morvákbá ha ütköztek, megbírtak velük. Öt év után aztán birtokba vették a Dunán s a Dráván túli területeket is, előre hatoltak a Kárpátok nyugati szegélyéig is, és valahol az Enns folyónál volt a nyugati gyepe annak következtében, hogy

907-ben a pozsonyi csatában őseink – még Árpád vezetésével – megsemmisítették a bajorok seregét. Csak 955-ben, az augsburgi vereségünk után voltunk kénytelenek visszahúzódnival a bécsi medencébe a Fischa folyót tenni meg nyugati gyepűnek, határnak. Árpád meghal 907-ben, 955-ben Taksony már a fejedelem, s ennek fia, Géza 973-ban Quedlinburgba küld 12 főmagyart, akik a fejedelen nevében békét kötnek a bajorokkal. Géza családotul megkeresztelkedik. Véres kezűnek mondták, mert amikor meghalt, a magyar törzsfőkből már csak Koppány, Gyula és Ajtony volt központi hatalmának ellenében. Ez utóbbiak térdre kényszerítését fia, Vajk végezte el, aki apja halála után 997-ben lett fejedelem. Fiát, Vajkot Géza még összeházasította a bajor hercegnővel, Gizellával, akinek kíséretében német lovagok jöttek be az országba. Ezek segítségével is sikerült Vajknak térdre kényszerítenie azokat, akik urakként még túléltek Gézát. Az ezredfordulón koronázták Vajkot királlyá. Ellenfelei legyőzése után minden föld törzsfői birtokból királyi birtokká lett, s ezeket ajándékozta István az ispánjainak. A lázadásokat, melyek még pogány lázadások voltak, István és király-utódjai leverték.

Megtörtént az elsőként ismert magyar társadalmi átrendeződés. A 895. évi honfoglalás előtt és után a törzsfőknek, mindnek, joguk volt törzsi seregükkel hadi vállalkozásokba fogni. Géza ezt a jogot megszüntette. Az engedelmességre kényszerített magyar urakból s a bajor lovagokból lettek – az ispánok, az új urak. Ezeknek az uraknak rendelődtek földre az új rend eszmei letéteményesei. Mindenekelőtt a püspökök s a nekik alárendelt papok, szerzetesek. A király apostoli király volt, mert maga nevezte ki a püspököket. Halála előtt mondja: *"Ég királynője, e világ jeles újjászervezője, végső könyörgéseimben a szentegyházat a püspökökkel, a papokkal, az országot a néppel s az urakkal a te oltalmadra bízom..."*

Jézus nyomában tehát István is újjászervezi a szentegyházat a püspökökkel, s az országot pedig az urakkal. Az istenadta népet is megemlíti, de ennek a népnek kevés köze van a püspökök és a világi urak országához. Volt korábban közük? Igen, azoknak, akiknek a törzsfők hadi vállalkozásaiban szerepük volt, a fegyvereseknek, bizonyára. De a nem-fegyveresek ekkor is csak nép lehettek. S a nép – az a dolgok, s nem a személyek világába tartozik. Ötszáz évvel később a nem fegyveres népet Verbőczy *Hármaskönyve* a földekkel és marhákkal egy kategóriába sorolta. Mert a nép dolgozott a földeken a marhákkal együtt. A királyi adománylevelek az ajándékozott földek határait is megnevezik, a marháknak csak számát adják meg, a jobbágyoknak esetleg a neveit is megemlíti. Úgy tetszik, hogy valami megmaradt a régi etelközi rendből: voltak a fegyveresek, akik biztosították a külső és belső rendet, s ez a belső rend annyit jelentett, hogy voltak olyanok, akiknek dolgozniuk kellett. S ők alkották a lakosság többségét. A nem-dolgozók – a nemesek meg a papok – legfeljebb ha 20 százalékat adhatták a lakósságnak. El is tarthatta őket a 80 százalék. Ez lehetett a rend Etelközben is, s később a vérszerződés után is. Katona József közel kétszáz évvel ezelőtt írja a *Bánk bán* c. tragédiájában a jobbágy Tiborc panaszát, mely alighanem hű képét rajzolja a változatlan társadalmi valóságnak: Ki tudták kötni őket, ha lelőttek egy galambfiat. Kik? Az urak. Azok, akiknek fegyverük volt.

Kedves Eszter, a papok az urak közé tartoznak, s a dézsmából élnek. Te meg az egyházon akarsz számon kérni valamit, mert a papokat azonosítod Jézus tanítványaival, akik Mesterükkel együtt a nép, a szegények oldalán állnak, s maguk is szegények közé tartoznak. A nép – a szegény; és a szegény – a nép. Etelközben, vérszerződés után is mindig volt nép és mindig volt szegény. A papok nem szegények. Az etelközi táltosok sem voltak azok, és István püspökei és papjai sem.

A tatárjárás idejére már megtízszereződhetett a lakósság. Lehattunk már három millióan. Egy év alatt elpusztult a nép fele, s legtöbb a magyarul beszélők közül pusztult, mert marháinkat a folyók mentén legeltettük, a védelmet nem nyújtó sík területen. Az urak egy kis hányada el tud menekülni Muhiról. A nép elbújhat a hegyek ormán meg a mocsarakban. A király az Adriai tenger Trau szigetéig futhat. Ekkor még a jobbágyság nem fordult ura ellen.

Beletörődött, elfogadta, hogy neki nem sikerült nemessé-fegyveressé, püspökké-fegyveressé válni. Isten rendeléseként elfogadta állapotát, s élt, ahogy tudott? Nagyon valószínű, hogy nem látta lehetőségét annak, hogy felkeljen a rend ellen. Húzta az élet igáját, s igyekezett vallásában vigaszt találni arra, ami nehéz volt. Nem volt része a közéletnek, csak a családinak, s abban élt, szeretett és szaporodott.

Mivel én csak egy katolikus szerzetes vagyok, megengedhetem magamnak, hogy praktikusán tanítsak, amíg még taníthatok. Katona József 1815-ben írta a Bánk bánt. Azóta újra történt, s még az ő századában, a 19.-ben egy társadalmi átrendeződés. Kossuth Lajos fegyverbe szólította a jobbágyságot, s ennek nyomán új urak támadtak a század második felében, ha nem is a valahai jobbágyokból, hanem a nemesek mellé vagy helyükre került polgárokból, a nyelvünket úgy-ahogy megtanuló jövevény népekből.

Az elmúlt, a 20. században aztán megint új társadalmi átrendeződés történt Sztálin akaratából, s Rákosi Mátyásból és Kádár Jánosból lett az urak eleje. Belőlük, akinek ősei bizony nem tartoztak az urak közé. De hol van már a tavalyi hó?

Már a 21. században tartunk, amikor Kanadában, egész Amerikában és Európában is, Izraelben is – a világméretű tőkés társaságok az urak. Akkora urak, hogy hozzájuk képest még a királyoknak, az államelnököknek is csak fillérek vannak a zsebükben. Még államonként a miniszterelnökök is ezeknek a tőkés társaságoknak a szolgái. Nem is titkolják. Úgy szegényítik el az országot, mint Latinamerikában is tették, akik jóval mélyebben vannak már, mint Európa s benne a Kárpát-medence országai s köztük hazánk is. Minek az erejében? Hát a NATO fegyvereinek az erejében teszik, amit tesznek. Mérhetetlen a Bokor jézusi dicsősége, hogy hazánkban egyedül mi tiltakoztunk a NATO-ba belépés ellen.

Visszatérhetünk már Jézus ma hallott szavaihoz. A történelem semmit sem változott e kétezer esztendőben. A jézusutáni szakasz ugyanolyan, mint a jézuselőtti. Lehet, hogy a szegények a boldogok és jaj a gazdagoknak. Lehet, de nem ideát, csak odaát? Nem, ideát is. Mert a jézusi boldogságnak semmi köze a gazdagsághoz. A kérdés csupán az, hogy nekünk, keresztényeknek van-e valami közünk Jézushoz? Van-e valami közünk a Jézus-féle boldogsághoz, vagy csak a fából vaskarikához, amely így fogalmazódik meg: Jézuskának is, meg Béluskának is. Mondhatom világosabban is: mi szeretnénk gazdagok is lenni meg Jézus tanítványai is. Szeretnénk úgy nyaralni az olasz Dolomitokban két hetet, hogy nem kerül az többbe, mint mindössze 250 millió forintba, azaz csupán egy árva millió Euróba. Talán valaki tudja a sajtóból, hogy ki nyaralt ennyiért a nyáron a Dolomitokban. Külföldi és hazai újságok adtak erről hírt, és az illetékesek nem kommentálták. Nem is erősítették meg, nem is tagadták.

Gazdagnak lenni rossz dolog? Hogy volna rossz, amikor mindannyian arra törekszünk? Mért ellentétes akkor ez a jézusi boldogsággal? Nem ellentétes, ha vigyázunk arra, hogy minden testvérünknek is jusson annyi, mint nekünk. A NATO meg minden fegyveres erő arra törekszik, hogy valakik gazdagabbak legyenek, mint azok, akik ellen háborúzik. Szent céllal háborúzik: fel akarja szabadítani a háborúval megnyert területen élő embereket saját uraik kizsákmányoló gazdagsága alól? Igen, de csak azért, hogy más gazdagok jöhessenek a helyükre. Azok a gazdagok, akik fizetik vagy kényszerítik a háborúzó katonákat. Megszüntetjük a sorkatonaságot? Igen. De dupla annyit fizetnek a NATO katonáinak, mint amennyit azok keresni tudnának odahazai munkájukkal.

Jézus tanítása szerint két Isten van. Az egyik a Pénz, a másik, aki Atya, s minden gyermekének egyenlő arányban akar juttatni az Általa megteremtett Föld közösnek szánt javaiból. Ezt a másik Istent kell választani, ha valaki a Jézus-féle boldogságot akarja. – Pénzt is szeretni és Jézus Atyját is szeretni, ez az önbecsapás. Ezt elvetni, ezt jelenti a jézusi biztatás, hogy maradjunk állhatatosak. Így menthetjük meg lelkünket az örök életre. Akik nem akarnak maguknak többet, mint amennyi a másik embernek jut, azoknak a királya Jézus, akinek a királyságát ünnepeljük jövő héten, az egyházi év utolsó vasárnapján.

Piarista köz, 2007. december 7.

Nem minden olvasóm lakik Budapesten, hogy 2007. december 24-én résztvehessen éjféli misén Adyligeten. Még jó, ha a fővárosiak s a környéken lakók megtöltik a kis kápolnát, s azon meghallgatják a Karácsonyi Pásztorjátékot, melyet olvashattak, olvashatnak egyebütt is...

De közhirré tétetik a kisbíró dobjával *Bokorfalu* meg *Magyarfalu* közepén valami más. Az, hogyha odáig nem szólít magához az Úristen, akkor **2008. január hó 5. napján, szombaton, délelőtt 10 órakor** Budapesten a piaristák dunaparti kápolnájában (Pesti Barnabás u. 2.) elmondom **vasmisémet**. Tehát ugyanott, ahol az újmisémet meg a gyémántmisémet is mondtam, 65 évvel, meg 5 évvel ezelőtt. Ezt akkor szokták a papi renden levők mondani, ha 65 éve már annak, hogy egy püspök jogsíval látta el őket: ők misézhetnek *a kedves világi híveknek*. (A Bokorban ugyan ilyenek nincsenek, mert ott papostul-hivőstül mindannyian a világban élünk, hiszünk is és még testvérei is volnánk egymásnak meg Jézusnak mindannyian, akik elhittük Jézusnak, hogy csak annyi a dolgunk, hogy megcsináljuk a Földön az Isten Országát.)

Még annyi a kisbírói dobolás szövege, hogy mise után **agapé** is lesz, melyen megköszönhetjük egymást abból az alkalomból is, hogy megértük az új esztendő. Ez lesz tehát egyúttal a **2008. évi Bokorújév** is. Annak a reményemnek adok kifejezést, hogy ez alkalommal koccinthatok azokkal a testvéreimmel is, akik nem a fővárosban, hanem *Dunán innen, Tiszántúl...* (ha nincs is csikajuk) foglalkoznak *ország-építéssel*.

105. ÉVFORDÍTÓ NAPLÓ

2008. január

Piarista köz, 2007. december 10.

Öcsi találta meg a papirosai közt e régi írásomat, melynek ideje, s elkészülésének helye: Óbudavár, 1994. aug. 6. A címe pedig: *A Bokor kívülről, belülről: múlt, jelen jövő.*

I. MI A BOKOR?

1.1 A Bokor látásom szerint

E részben nem azt mondanám el, hogy mi volt idáig a Bokor, mi a mostani pillanatban, s mi lesz, vagy minek szeretném a jövőben. „Sub specie aeternitatis”, vagy magyarul szólván: Isten általam kinyomozhatónak vélt szándékai szerint kísérek meg válaszolni a nagybetűs címben – Mi a Bokor? – feltett kérdésre.

1.1.1. Közösség

Mindenekelőtt állítok róla négy kifejezést: közösség, intézmény, szervezet, rend. Meghatározom ezeket a kifejezéseket. „Közösségről” beszélek, ha a hat dinamikus alkotóelem (cél, törvény, funkció, szerepkör, szankció ill. szanktifikáció, köztulajdon – vö.: A jézusi célkitűzés szociológiai elemei – A második hullám Bp. 1990 36. o.) elsejére, a célkitűzésre gondolok. *Intézményről* beszélek, ha mind a hat dinamikus alkotóelemre tekintek. *Szervezetről* beszélek, ha a funkciók egymásra épülő szintjeit tartom szem előtt. *Rendről* beszélek, amikor az intézményben, szervezetben kibontakozó közösségnek azokra a törvényeire, illemszabályaira gondolok, amelyek egy közösség életét sajátossá formálják. (Egyházrend – Erény-e az engedelmesség? Luzern 1989 15. o.)

1.1.2. Egyház

Ezek után fel kell tennem a kérdést: Egyház-e a Bokor? E kérdés megválaszolásához meg kell mondanom, mit értek egyházon. Olyan közösséget, amely a jézusi célkitűzést hordozza, s e jézusinak megfelelően bontja ki a közösség életmegnyilvánulásának már említett további öt dinamikus létkategóriáját is. Ezek után már csak a közösséget kell meghatároznom, hogy a félreértéseknek és a félrehallásoknak lehetőleg elejét vegyük. Szemben a sokasággal – amely nem együttélés csak együttlevés (pl. buszra várók) és szemben az osztállyal, pl. Trabanti-tulajdonosok –, amely sem együttélés, sem együttlevés, hanem csak bizonyos közös vonásokat hordozó személyek összessége, ez a közösség a közösséget alkotó személyek céltól irányított és tartós, azaz a megszűnés nélküli együttműködése. Az adott meghatározások alapján a Bokor minden egyes közössége, s ezen közösségek „Bokornak”, nevezett összessége is egyháznak mondandó.

1.1.3. Felekezet

A következő kérdés, amire ezek után válaszolnom kell: Felekezet-e a Bokor? Megint meghatározásra van szükségünk: Mi a felekezet? A felekezetet a jézusi célkitűzést szolgálni kívánó olyan közösség alkotja, amely elhatárolja magát egyéb közösségektől, amelyek szintén a jézusi célkitűzést kívánják szolgálni. Mivel a Bokor csak eszmecserére hajlandó, azaz csupán nézetektől határolja el magát, de sohasem az ezen nézeteket hordozó személyektől s azok közösségétől, ezért a Bokor nem felekezet.

A következő kérdés: Része-e a Bokor valamelyik felekezetnek? A Bokor egésze aligha. Csak abban az esetben lehetne a Bokor egésze valamelyik felekezetnek a része, részegysége, ha a Bokor minden egyes tagja egy és ugyanazon felekezethez tartoznék. Mivel azonban a Bokor közösségeibe különböző felekezetekhez tartozó személyek élnek, nem mondhatjuk hogy a Bokor része, részegysége egy adott felekezetnek. Ha mégis „Bokor Katolikus Bázisközösség” néven ismernek bennünket, ez a megnevezési pontatlanság abból magyarázódik, hogy a katolikus felekezethez tartozó személyek hívták életre a Bokrot, s a Bokor tagjainak többsége ma is a katolikus felekezet tagjának tudja magát. A Bokor még abban az esetben sem felekezet, ha a Bokor tagjai között vannak olyanok, akik egyetlen felekezethez tartoznának.

sem érzik magukat, és vallási hovatartozásukat illetően a Bokron kívül nem tudnak egyebet mondani. Azért nem felekezett a Bokor ebben az esetben sem, mert nem ambicionáljuk, hogy a tagok kizárólag a Bokorhoz tartozzanak, és ezenfelül ne legyenek tagjai egyetlen vallási felekezetnek sem.

Többet is kell mondanunk. A bokor ambicionálja – bár nem presszionálja –, hogy a Bokor tagjai lehetőleg tartozzanak valamelyik felekezethez. Miért? A válasz egyszerű. Ha nem így járna el a Bokor, Isten sem menthetné meg attól, hogy felekezetté váljék. Miért lenne ez olyan nagy baj? A felekezet, az valami rossz? Hát igen, rossz. Miért? Mert elhatárolódásból született, s az elhatárolódás bárkitől, akárkitől is – rossz. Miért rossz? Mert a szeretet nem ismer elhatárolódást. A felekezet rendre válás eredménye, és minden válás a szeretet csődje. Akkor is, ha nem váltam el, csak kilöktek. A kilökö szívében biztosan megfogytakozott a szeretet, s nagy a valószínűsége annak, hogy a kilökötteknek, azaz az új és más felekezetté „kényszerítetteknek” is meg fog fogytakozni a szívében a szeretet a kilökök és az azok le-származottai iránt.

1.1.4. Közös nevező

Gondolom, a fentebbiekből eléggé nyilvánvaló, hogy a Bokor olyan közösség, amely szívesen lát bármely felekezethez tartozó személyeket, akik azonosulni akarnak a jézusi célkitűzéssel. Ezt tovább tágítva: szívesen lát bármely valláshoz (mohamedán, zsidó, egyéb) tartozó vagy akár egyetlen valláshoz sem tartozó, s magát akár agnóosztikusnak, vagy ateistának valló személyt is, ha az azonosulni tud a jézusi célkitűzéssel. A Bokor tehát olyan közösség, melynek tagjai akármit is írhatnak a lételméleti megállapításokat tevő „számlálóba”. A Bokor olyan közösség, melynek tagjai elviselik, hogy Bokor-társaik különböző válaszokat adnak a *Mi az, ami van?* kérdésére. Közössé és közösséggé a Bokor tagjait az teszi, hogy vállalják a jézusi célkitűzést közös nevezőjüknek, amely célkitűzés bele van írva az emberi természetbe, s amely a *Mi az, ami kell?* kérdésére válaszol. E közös nevező tartalmát sokféleképpen fogalmazhatjuk. Jézust idézve így: „Amit szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” /Mt. 7,12/. Korszerűbb megfogalmazásban: Akarjatok kivétel nélkül minden embert odaültetni az élet asztalához.

1.1.5. Jézus bokrot alapított?

Az emberiség eddig vallásokba, felekezetekbe szerveződött, esetleg szabadkőműves páholyokba, ateista pártokba. Közös vonásuk e szerveződéseknek, hogy mindegyikük közös számlálóra és közös nevezőre törekedett. Van-e történelmi előzménye, példája annak a *bokorizmusnak*, amely szabadon kívánja hagyni, hogy ki mit gondol a lét kérdéseire adható, de ugyanakkor egyértelműen nehezen igazolható válaszokról, s kizárólag az emberi lelkiismerettől egyértelműen etikusnak igazolt és fent megfogalmazott válaszrendszerében kíván egyöntetűséget, közös Krédót? Úgy tetszik, hogy van. Jézus elismerőleg szólt a maga vallási közösségéhez nem tartozó kananita asszonyról, a szír Námánról, a szareptai özvegyről, Jónás próféta ninivei embereiről, Dél királynőjéről, a kafarnaumi pogány századosról, akiknek kilátásba helyezte, hogy Isten is elismeri őket. Úgy tetszik tehát, hogy van történelmi előzményünk, mert Jézus nem kívánt sem új vallást, sem új zsidó felekezetet létrehozni (B. Gy., Egyetlen Szövetség? Kar. Aj. 1988/6 – 154. kötet: A „szövetség” Jézus ajkán 18-19 o.). A tényállást talán így lehetne a legegyszerűbben kifejezni: Jézus nem egyházat hozott létre, hanem csak bokrot – a „bokor” pedig jelenti mindazt, amit a fentebbiekben előadtunk róla. Másképpen kifejezve ugyanezt: Jézus megőrizte a maga Templomhoz és Zsinagógához tartozását, mert a Törvényt nem eltörölni, hanem beteljesíteni jött. E beteljesítés céljából a maga Tizenkettőjével „bokrot” hozott létre, melyet kahálnak, Jahve szolgálatába állított közösségnek, magyarul: egyháznak nevezett, s amellyel nem kívánt létrehozni sem új vallást a maga zsidó vallásának lecserélésére, sem új felekezetet a maga zsidó vallásán belül.

1.2. A Bokor – ahogy a rajta kívüliek látják

A Bokron kívüliek – egyáltalán is, a Bokor megítélése tekintetében is – nyilvánvalóan sokfélék. Az agnosztikusok és ateisták rokonszenveznek velük, mert a vallásosok etikailag általában leminősítik őket, a Bokor pedig feltételezi, hogy az ember etikusnak minősülhet, akár minő „számlálót” valljon is. A hatalomgyakorlók, ill. hatalomgyakorlásra törekvők bizonyos fokú tartózkodást mutatnak a Bokorral szemben, ami érthető a Bokornak az erőnemalkalmazásra vonatkozó radikális tanításai folytán. Ami a vallásokhoz tartozó embereket illeti, a nem keresztények még aligha vettek tudomást a Bokorról. A keresztények közül is inkább csak a nyugatiak észlelték eddig a Bokor létét, a keleti egyházhoz tartozók aligha. A nyugatiak részint protestánsok, részint katolikusok. Ami a protestánsokat illeti, az ökumenikus alapállásúak örömmel üdvözlnek a Bokor Biblián alapuló megélt tanítását, főleg annak következtében, hogy tapasztalják körünkben a prozelitizmus teljes hiányát: nem akarjuk a körükbe tartozókat a katolikus egyházba csalogatni. Kifejezett rokonszenvre találtunk a hutteriek és kvékerek körében, akik úgy tekintenek bennünkre, mint akik hozzájuk hasonlóan felfedeztük a történelmi kereszténység Jézust elárulásával szemben az evangéliumot, a Hegyibeszéd Jézusát.

Ami a katolikusokat illeti, rokonszenveznek velünk – egyfajta nagyobbára asztalalatti kéznyújtás formájában – a kevésbé hierarchia-függő katolikusok, s elzárkóznak a hierarchia-függők. Ami a klérus tagjait illeti, azok – személyi szimpátiájuktól függetlenül – tartják magukat az egyházfegyelemhez: elzárkóznak az együttműködés elől még akkor is, ha titokban nekünk szorítanak.

Külön kategóriának gondolom azokat a katolikusokat, akik Bokorhoz tartozó papok templomaiba járnak. Amíg az egyházmegyei hatóság meg nem magyarázza nekik, hogy valami baj van papjuk katolicitásával, őszintén ragaszkodnak hozzá – nyilvánvalóan a pap által nyújtott értékelésének függvénye szerint alakuló intenzitással. Ha megkapják az említett magyarázatot, képesek 180 fokos fordulatra is; vö. Bandi bácsi korábbi péceli presztízsével s később az egyházközség területén működéstől eltiltással, s ennek – a péceli képviselőtestület részéről történő megszavazásával. Lipien Misi ill. Kocsi Gyuri négy egyházközségének népe viszont – egyelőre úgy látszik – kitart papja mellett a püspök ellenében is. Ha ez a magatartásuk időtállóan bizonyulna, akkor elindulna egy folyamat felekezetükön belül: a katolikusok nem hierarchia-függő viselkedése, amely minőségileg több és más lenne, mint az eddig tapasztaltak, melyek csak a teljes vagy nem-teljes függőséget mutatják.

1.3. A Bokor – ahogy saját magát látja

Mélyen megosztott a kép. Első csoport: Nem érdekli őt, miként vélekedik rólunk a hierarchia és a hierarchia-függő katolikus nép. „Döglött lónak” tekinti a hierarchia-függő egyházat. Nem törődik azzal, hogy minő strukturális következményei lesznek e szemléletének. Pl. hogy felekezetté alakulunk-e – függetlenül attól, hogy jelen pillanatban van-e ilyesmi szándékában e csoportnak vagy sincs. Lélekben már felekezetétől valamelyest elszakadtnak kell gondolnom e csoportot, bár a templomba nem járson, adót nem fizetésen túl semmi látványos egyéb magatartás nem tapasztalható részükről. Mindazonáltal csak valamelyest gondolhatom lélekben elszakadtnak őket, mert készségesen tevékenykednek olyan katolikus társaságokban, amelyek a hierarchia és hierarchia-függő erők nyomatékos kívánsága ellenére is szívesen látják a Bokorhoz tartozók közreműködését soraikban. E csoportba tartozik többek azaz ifjú pár is, amely Bokorhoz tartozó pap igénybevételével katolikus szertartás szerint kíván házasságot kötni, de nem látja értelmét a plébániai anyakönyvezésnek, s nem izgatja őket, hogy a születendő gyermekek katolikus egyházzal kapcsolatos „törvénytelennek” minősülnek majd a szülők ezen magatartásának következtében.

Második csoport: Elfelé menőben van. Lelkigyakorlatra nem megy, csoportba még jár, vagy bejelenti, hogy táplálkozó csoportba járása egyelőre szünetel, inkább az általa vezetett csoportot tartja meg. Hallatlanul aktív tőlünk magukat elhatároló papok egyházközségi munkájának segítésében. Bokron belüli baráti, lelkipolitikai szálakat megszakít. Csoportközi tevé-

kenységektől távoltartja magát. Bokron belüli munkába nem segít bele. Bokor-rendezvényeken nem látható. Nincs lelke bejelenti távozását az évtizedes közös élmények, kapcsolatok, barátságok következtében, de tudatosan szakítgatja a szálakat. Képtelen (még?) csúnyát mondani rólunk, de egyértelmű, hogy végleges leszakadása csak idő kérdése.

Harmadik csoport: Egész szívvel ragaszkodik katolikus felekezetéhez, készséges áldozatos egyházközségi munkára, de a Bokor-tartalmakhoz ragaszkodása következtében újból és újból érzi, hogy ott nem kívánatos személy. Előbb-utóbb minden jószándéka ellenére is megszakadnak aktív jellegű kapcsolatai katolikus felekezetével. Jár vasárnaponként templomba és fizeti az egyházi adót. Alighanem ez a legnépesebb csoport. E csoportban vannak olyanok, akik ezt nagyon nehezen viselik, lebénulnak, passzívakká válnak. Többségük viszont elfogadja ezt a helyzetet olyanként, amin nem tud változtatni, és keresi, hogy mi mindent lehetne tennie ily szituációban is.

II. MÚLT, JELEN, JÖVŐ

2.1. *A Bokor múltja*

2.1.1. 1945-1948

Három és fél esztendő, mely Kolakovics debreceni látogatásától a katolikus iskolák államosításáig terjed. Vasárnap délelőtti találkozók a debreceni piarista gimnázium egyik osztálytermében, ahol általam felvetett teológiai és magyarságtudományi témákról beszélgetnek 15-18 esztendőös lányok és fiúk, egyetlen csoportban akárhányan, kb. húszan.

2.1.2. 1948-1952

Négy esztendő. 1948 nyarán megalakulnak az első csoportok, s elkezdődnek az illegális lelki gyakorlatok. A csoportok alapvető foglalkozási anyaga: a szentírás. Elindul az illegális broszúragyártás folyamata is. Már 1949-ben eljut a munka lelki gyakorlatok tartásának formájában Budapestre, Szegedre, Pécsre, Miskolcra, Győrbe. 1950 nyarától támogatja a munkát az Actio Catholica püspöke is, Endrey Mihály. Együtt dolgozik velünk a KIOE /munkásfiatalok/, az OL /munkásleányok/, a KALÁSZ /parasztlányok és fiatalasszonyok/. Budapesten papi csoport is alakul. A központi szemináriumban is tarthatok előadást a munkáról, Miskolcon papoknak lelki gyakorlatot, rendtársaimnak pedig három napos bemutatót munkánkról Sík Sándor provinciális elnökletével. A Grösz-per után Endrey visszahúzódik tőlünk. 1952 elején a győri aulában megfogalmazódik: nyilvánvaló, hogy csak azért nem állok le a munkával, mert be-szervezett az ÁVO, s az a feladatom, hogy minél többeket lebuktassak. 1952 nyarán már csak egyetlen lelki gyakorlatot tudok tartani: vagy húszan jönnek rá össze az ország minden részéből Debrecenbe. 1952 aug. 28-án letartóztatják a munka országos vezetőit.

2.1.3. 1952-1967

A letartóztatást követően az általam ismert közösségek munkája rövidesen elhal. Távolabbi filiációkban folyhatik az élet, amelyek úgy érzik, hogy ők láthatatlanok maradtak, mert a börtönben felkeresnek a nyomozók információkat szerzés céljából ("Az elvetett mag kizöldült" – mondják, én meg boldog vagyok), melyekkel nem tudok szolgálni. 1956 elején 60 személyt tartóztatnak le, akiket java részt nem is ismerem, de ezek nem a Regnum kisközösségeinek munkájából valók. A forradalom alatt szabadulok. A letartóztatásba nem került volt csoporttagok elmondják, hogy képtelenek csoportot összehozni: egy-egy személylyel tudnak beszélgetni, egy-egy fiatalat „hitoktatnak”. Ennek hatására, amikor visszakerülök a börtönbe, elhatározom, hogy én is csak egyes személyekkel, házaspárokkal foglalkozom majd, ha szabadulok, s ha írok is majd valamit, nem teszek indigót az írógépbe. Szabadulásom után közel négy évig csak barátkozom azokkal, akik nem félnek tőlem. Olvasok, de nem írok semmit. Az 1964. évi részleges megegyezés a Vatikán és a pártállam között – változást hoz életembe. Elhatározom, hogy újból megvizsgálom, mit tanít Jézus, mint a negyvenes évek végén tettem. 1964 ősze és 1966 ősze közt folynak az előmunkálatok, melyek mellett lefordítom a *Lumen Gentium*-ot és a *Gaudium et Spes*-t. 1966 őszén kezdem gépelni a KIO-t, 1968

őszére készülök el vele. Az újra meglátottak hatására 1968 őszén Jenővel, Ildivel, Zsuzsával (Fiatalok I) kéthetenként találkozunk négyesben.

2.1.4. 1967-1979

1969-ban megalakul az Öregek I, a Papok I, majd az Öregek II csoportja. 1970-ben – 18 esztendő szünet után – újra tarthatok három illegális lelkigyakorlatot. Az 1969. és 1970. év Karaj-előzményei után 1971-ben megjelenik a Karácsonyi Ajándék első kötete. (A kötetek száma évről-évre emelkedik, 1984-ben eljutunk a 100. kötethez.) 1972-ben 19 fővel létrejön az első csoportvezetői lelkigyakorlat. 1973-ban már annyi a lelkigyakorlat tartására a felkérés – kispapoknak is tartok lelkigyakorlatot –, hogy Lilla és Öcsi megtartják a Bokor első lelkigyakorlatát, melyet nem pap szolgáltat. 1974-ben megalakul a KV: (két pap – Barna és én), két öreg (Andi és Jóska), két fiatal (Ildi és Náci). 1976-ban Lékai bíborossá lesz, s megmagyarázza nekünk, hogy amit akarunk, az túl jó, s nem lesz rá lehetőségünk. Ekkor már együtt dolgozunk a Regnummal. Két ízben is tartom lelkigyakorlatukat (csak a vezetők lelkigyakorlatoznak, akik vezetik a táborokat). Lékai ki akar hivatni Rendem által az országból, de Albert provinciális nem hajlandó közvetíteni ezt az igényét a piarista generalíciához. Rómában járva Lékai eretnek-híreket költi, a Budapestre látogató piarista generális pedig magával viszi a KIO, a Merre Menjek? és a Lelkipásztori Marketing gépelt köteteit, átadja azokat Pogginak, Poggi pedig a Klérus Kongregációnak, amely nem talál kifogásolnivalót ez írásokban. Lelkigyakorlatainkat megpróbálják az aulák kiküldöttei (helynök, irodaigazgató) szétugrasztani. 1978-ban püspökkari körlevél állapítja meg a Lelkipásztori Marketing c. írásomból, hogy az megpróbálja a híveket leszakítani a püspökeikről.

2.1.5. 1979-1989

1979 őszén Merza Jóska visszaadja katonakönyvét, s öt követően kb. 25 testvérünk kerül börtönbe a katonáskodás megtagadása miatt. A Bokor második hősi korszaka ez, mely tíz évet foglal magában. Eredményeként alighanem senki sem katonáskodik már a Bokor tajgai közül. A „felbujtókat” a Helsink Paktum aláírása következtében a pártállam nem tudja bebörtölnözní, s ezért a hierarchia (a hazai és a vatikáni) siet segítségére. Felfüggesztések, nyilvános működés megvonása, kényszer-nyugdíjazások és áthelyezések korszaka következik 1979 és 1982 között. Felzárkózik hazai püspökeink magatartásához a vatikáni hierarchia: 1983-ban Casaroli (Engedelmeskedjünk püspökeinknek!), 1987-ben Ratzinger (tanításom „téves, veszélyes és félreérthető”) – hivatkozva természetesen rendre arra, hogy amit tesznek, az mind a „szentatya jóváhagyásával” történik.

A KV által megtestesített Bokor-központ ügyintézői terheinek csökkentése érdekében 1980-ban a Bokor hat ágra tagozódik, melyek száma aztán évről-évre növekedik. Az 1971-ben megindult Karácsonyi Ajándék évi kötetszáma 1983-ban eléri a 14 kötetre rúgó csúcst. A csoportvezetők száma is száz fölé emelkedik. De megjelennek a bomlástünetek is: több régi paptestvérünk kiválik a Bokorból, s 1989-ben az egyik águnk bejelenti, hogy nem óhajtja képviseltetni magát a KV-ban.

2.2. A Bokor jelene

A rendszerváltozás óta számítom a jelent. Pozitívumai: Könyvkiadás, Érted vagyok, Tájék, publikálási lehetőség a profán médiákban, a két konferencia, a külföldi katolikus mozgalmakba bekapcsolódás, a Hutteriek bennünket felfedezése. Negatívuma: nagyon sok testvérünk megtorpanása, ami abban nyilvánul meg, hogy reménytelenné lesz a tanítványgyűjtésben. E tömény sikertelenségek következményének gondolom, hogy egyre többen válnak érdektelenné a Bokor-kocsi összetartásának feladataival szemben (Kit és mit képviseljek, ha szétment a csoportom, ha reményem sincs új halak kihalászására?) a sikeresebbek pedig úgy gondolják, hogy őket ne adminisztrálja semmiféle „központ”.

Sikertelenségeink további következményének gondolom, hogy emberhalászás helyett inkább új számlálók konstruálására specializáljuk magunkat, amelyek a történelem bizonyos sze-

rint – a szeretet egyesítő hatása helyett – mindig szembeállították egymással az embereket. Feszültségek támadnak a Bokorban is az új számlálókat konstruálók és az ezekben az új számlálóban hinni nem hajlandó Bokor-tagok között, ami tovább mélyíti a sikertelenségből fakadó alapválságot.

Nyilvánvalóvá lett, hogy a Vatikán nem akarja a Bokor egyházon belüli helyzetét rendezni. Reménykedik halálomban s a Bokor elhalásában. Komámasszony, hol az ollót játszik velünk. Seregély: a Bulányi-ügy a Vatikánra tartozik. Ratzinger: „De hát kedves Atya, nem én ítéltém el Önt!” Woytila: Püspökeink mutassanak megbocsátási készséget irántunk, ha megváltoztatjuk nézeteinket. Melyeket? Nem mondják meg. A hazai püspökök nem válaszoltak arra a levelre, amelyben kifejttem, hogy a nekem tulajdonított nézeteket nem képviselem, Ratzinger egyetlen tétele visszavonását sem kívánta, s utolsó szava az volt, hogy úgy írjam alá még egyszer 12 pontos zsinati antológiáját, hogy ne tegyem hozzá én is a magam zsinati idézetét a lelkiismeret tárgyában. Ahogy a Vatikán nem volt hajlandó pardont mondani a Hitlerrel szótértése miatt, ugyanúgy nem hajlandó pardont mondani a magyarországi pártállammal szótértése miatt. Maradunk tehát – az engedetlenek. (Vegyük ezt tudomásul? Kitartóan bombázva őket folyamatosan harcoljunk álláspontjuk megváltoztatásáért?)

2.3. A Bokor jövője

A fentiekben félszázadot tekintettem át. Februárban lesz ötven éve, hogy Kolakovics bekukkantott Debrecenbe. Lesz-e következő félszázadunk? Próbáljuk meg előbb megállapítani, miért volt egyáltalán első félszázadunk. Hátha olyan tanulságokat tudunk levonni belőle, amelyek megsúgják nekünk, mi a titka annak, hogy legyen második félszázadunk is.

2.3.1. Az elmúlt félszázad „titka”

Első titok: Eszmei választ adtunk egy bizonyos szempontból az akkor és helyben történelmileg potensnek bizonyuló világnézetnek, a marxizmusnak: Csak a népet akarjátok átölelni, s rakásra gyártjátok ellenségeit, akiket el akartok pusztítani. Ezzel szemben Jézus senkit ki nem zárva mindenkit hív és kész mindenkit magához ölelni... s nem fog el türelme várni a bűnös megtérésére. Mindezt nem páholyból teszi, melyben könnyű várni, hanem fizetés nélküli vándortanítóként szolgálva, akinek nincs fejét hova lehajtania, s aki azonosítja magát minden éhezővel, szomjazóval, ruhátlanokkal, az otthontalanokkal, betegekkel és börtönben sánylódókkal, azaz a nem kiváltságosokkal s ugyanakkor jajt kiált a kiváltságosok világára, természetesen anélkül, hogy ezt a jajt hadsereggel akarná nyomatékosítani. Kopernikuszi fordulatot végeztünk ezzel. Egyfelől felszámoltuk a nagykonstantini korszak egyik nagy hazugságát: az egyháznak csak az emberek lelki dolgaival kell törődnie, mert a történelem Isten akaratából csak siralomvölgy, de nem az Isten országa, nem a szeretet társadalma megvalósulásának a színtere. A felvilágosodás egyházon kívüli gondolkodóinak kellett felemelnie Jézus zászlaját, s reményt önteni a megaláztatottak szívébe. Válaszunkkal megszűntünk a szakadékot a vallási felelőtlenség és a pofán felelősség között. Isten nevében magunkra vettük a felelősséget, amikor az istennektetés kritériumává tettük jóléti társadalomban élő mimagunk számára a tisztességes szegénységet és az éhezők, a harmadik világ megsegítését. Síkra szálltunk – ha még oly szerény eszközökkel is – az egyenlőségért, az új arisztokráciát és új kiváltságoltakat fejlesztő létező szocializmusnak a társadalmában.

Második titok: A kisközösségekben lehetőséget adtunk a társadalomnak, hogy – kockáztattal bár – őszinte szót mondhasson és hallhasson. Síkra szálltunk a csak az életünkkel együtt elvehető, a legalapvetőbb szabadságért, a gondolat és véleményt kinyilvánítás szabadságért.

Harmadik titok: Az ötvenes években is, a nyolcvanas években is vállaltuk a fenti két titok szolgálatában a börtönt. Síkra szállva ezzel a minden erőszakról lemondó testvériségért.

Összefoglaló titok: Megtettük, ami egyáltalában elvárható és megtehető volt – a szavunkkal is, életünkkel is közös nevezőre hozva a Hegyibeszédet és a felvilágosodás eszményeit.

2.3.2. A megmaradás „titka”

Tudunk-e a társadalomból embereket behalászni a közösségeinkbe, tudunk-e a behalászottakból jézusi emberhalászokat nevelni, akik új és új közösségekbe halásznak új emberhalakat? E kérdésekre adott válaszunakon fordul, hogy lesz-e második ötven esztendőnk. Mi a „titka” annak, hogy az előttünk levő esztendők, az életünk a fenti kérdésekre igennel válaszoljanak?

Előbb elmondom, hogy min nem fordul a siker. Bár az egyházközség a talán legkívánatosabb halastó, amelyből halászhatunk, az ezekhez a halastavakhoz jutás nem biztosítja a sikert, mert ha „bokorba” kezdünk halászni, az egyházi hatóság – az államhatalom parancsára vagy anélkül – kiveszi kezünkből ezt a halastavat. Ha nem bocsát is el – felfüggesztéssel vagy más formában az egyházi szolgálatból –, oly körülmények közé juttat, amelyekben tapasztalataink szerint hatástalanoknak bizonyulunk. Ma is van még a Bokornak kb. 25 hivatalosan működő papja, s összeszámolhatjuk, hányuknak sikerült tíz vagy ötven évi működés után akárcsak egyetlen csoportvezetőt, emberhalászt kinevelnie annak ellenére, hogy mindegyikükről bízvást feltételezhetjük, hogy e kinevelés ambíciójuk kitüntetett tárgyát képezi. Jézus sikere sem a templomi és zsinagógai hatóságok támogatásán fordult.

Azt talán mondanom sem kell, hogy mondanivalóink méregfogának kihúzása csak névleges továbbélést tud biztosítani a Bokornak, mert az engedés a 48-ból, a sokat emlegetett „kompromisszumkészség” – amely Istennek hála jelenleg is hiányzik belőlünk – a „bokorizmus”, azaz a tanulmányom első felében megrajzolt bokor-gondolat halálát jelentené. Addig „élünk”, amíg az elmúlt ötven esztendő élettitkai továbbra is egyértelműen meghatároznak minket.

Ezen élettitkok nélkül nincs továbbélés, de az elmúlt 50 esztendő egyszerű lemásolni akarásából sincs. Ha a korábban megkezdetteknek pusztá folytatása elegendő volna a továbbéléshez, fel sem merülne a hogyan tovább? kérdése.

Az elmúlt 50 esztendő „összefoglaló titkához” térek vissza: megtettük, ami megtehető volt. Ugyanez a titka az előttünk levő 50 esztendőnek is. Ha kérdéses, hogy lesz-e következő 50 esztendőnk is, csak akkor kérdéses, ha nem tesszük meg azt, ami ma megtehető. Ma is megtehető, hogy közösségbe járunk. Ma is megtehető, hogy harcoljunk az erőnemalkalmazás további társadalmi érvényesüléséért (a hadkötelezettség eltörlése, országunk semlegessége). Ma is megtehető, hogy támogassuk a hazai szegényeket, az utódállamokban élő magyarokat vagy nem magyarokat s főleg a harmadik világ éhezőit – bár egyre többen vallják meg közülünk, hogy a piacgazdálkodás reánk virradása óta náluk üresen marad az éhezők borítéka. Nem ítélünk erről, van mindenkinek lelkiismerete, s Máté 25. fejezetéből jól tudjuk mindnyájan, min fordul, hogy jobbra vagy balra állítódunk.

Van valami viszont, ami az elmúlt 50 esztendő alatt nem volt megtehető, de ma megtehető. Mi ez? Meg van írva az Apostolok Cselekedeteiben: „Senki nem mondott vagyonából semmit sem a magáénak, hanem mindenük közös volt... Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat, az eladott javak árát pedig elhozták, és letették az apostolok lábai elé, azután szétosztották mindenkinek úgy, ahogyan szüksége volt rá”(4,32.34-35).

A Szovjetunió összeomlásával 150 esztendőt butult vissza az emberiség. A „szemesnek áll a világ” (magántulajdon, kapitalizmus) törvénye alapján nem lehet megetetni az éhezőket, az élet asztalához nem lehet odaültetni azokat, akinek pedig maga a Teremtő adta oda használatra Bolygónkat. Az említett törvény alapján csak az lehetséges, hogy a mondott szemesek vég nélküli és kilátástalan – vagy nagyon is biztos végkilátású – háborúban igyekeznek biztosítani szemességük által megszerzett kiváltságait.

Hans Meier bizonytságot tett nekem Óbudavárott is, Deer Springben is, hogy a „szociális” kérdésnek nincs más megoldása, mint az önként vállalt köztulajdon. Isten a Földet alkalmassá tette arra, hogy megéljünk rajta. Akik vállalják az „életközösséget”, biztosítani tudják azt, ami az élet, az emberhez méltó és az Isten szándéka szerinti élet fenntartásához szükséges. Akik

vállalják, képesek lesznek befogadni minden jelentkezőt, s nekik lakást, ruhát, enni- s innivalót, orvosi ellátást, szakmát tanulhatást biztosítani.

Ez az, ami számunkra ma megtehető. Ha ezt nem tesszük meg, Isten nem használhat bennünket. Az ő tolmácsának több a dolga mint közvetíteni az üzenetet, meg is kell valósítania azt. Az *ergon theou* vár reánk. Ha kell citátum is, citálok: "Az én eledelem az, hogy teljesítsem annak akaratát, aki elküldött engem, és bevégezzem az ő munkáját" (*teleiósó autou to ergon*). Nem elég tudnunk és hirdetnünk a jézusi törvénytökéletesítést, teljesítenünk is kell azt, és éppen erről szól a *teleiósó*, a bevégezzem.

Misztika, istenkapcsolat nélkül persze semmit sem tehet az ember, hiszen a teremtés okán vertikális szövetségben kell állnia minden embernek a maga lelkiismeretén keresztül Istennel. Csak az Atya akaratának teljesítése biztosítja a szövetség fennmaradását, ti. azt, hogy Isten szövetségi hűségére szövetségi hűségünkkel válaszoljunk. „Az Atya, aki bennem marad, végzi a maga munkáit” (Jn 14,10) – mondja Jézus. Legyünk készek az Atya akaratának teljesítésére, akkor Ő bennünk maradván el fogja végezni azt, amit a történelmi óra tőlünk vár.

Olcsóbban nem lehetne misztikáznunk? Nem valószínű. Nem lehet a tanítvány különb Mesterénél. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak. De megtanultuk, s ha elfelejtettük volna, ismételjük át: örömhír vagy tragédia. Nincs harmadik út. A legelmélyültebb válfaja is csupán álmisztika. Igazi misztika kell: vertikális szövetség, amely osztozásra szólít fel. Igazi misztika, amelyben az osztozni nem akarók meghallják: "Miért mondjátok nekem: Uram, Uram...?"

Piarista köz, 2007. december 11.

Levelet kaptam drótpostán Pétertől:

Gyurka Bácsi! Írtam egy felvezető szöveget, minden szavát átírhatod, ha másként gondold - s néhány kérdést, amire Neked kellene válaszolni. Mindezt csak azért, hogy még elérjük vele a Kaput, talán a januári számba még bele lehetne gyömöszölni. Akkor még a vasmiséd előtt kézbe kerülhet. Várnám válaszod. P.

Bulányi pátert két évtizede ismerem. Ennyi idő telt el, mióta Szakolcai Lajos könyve került a kezembe és az olvasottak okozta legyűrhetetlen kíváncsiságomtól fűtve keresni kezdtem az alkalmat, hogy találkozhassem vele. Egy olyan emberrel, akit a saját egyháza és a regnáló hatalom egyaránt belső emigrációba akart kényszeríteni: Egy olyan pappal, aki következetesen ki tudott tartani azon a vékony mezsgyén, amit egyháza s a hatalom megtűrt számára. Mert kiközösítve sokan éltek ebben az országban, mikor melyik hatalom erejének következtében, de hogy egyszerre kelljen távolságot tartania a hatalomtól s annak ellenzékétől, akár politikai, akár ideológia értelemben – ilyen sors valóban csak keveseknek jutott. Bulányi páter pedig ilyen sorsot vállalt a jézusi gondolat hirdetése, a szeretet szolgálatában. Bulányi páter most készül vasmiséjére. Vasmiséjére, amely úgyszintén csak a kivételes sorsúak ünnepe lehet, hiszen ez hatvanötödik évfordulója elsősítés dátumának. Erről beszélgettem vele 2007. decemberében.

Sokan írtak már életről, és sokan készítettek hosszabb rövidebb riportokat Veled. A legutóbbi, nyolcvanéves születésnap köszöntésül készült beszélgetést olvasva, amit bárki elolvashat a világháló www.bokorportal.hu/tanulmanyok/sikertortenet.pdf honlapján, azt gondoltam nehéz lesz már valami újat kérdezni, valami eddig még el nem hangzott kérdést megfogalmazni. Akkor is úgy kezdted azt a beszélgetést, hogy nem bánnád, ha megérkezne az égi behívód. Manapság is sokszor hallani, olvasni ilyen mondatokat, közben eltelt majd' tíz mozgalmas eseményekkel dúszesztendő. Itt ülünk a Piarista rendház szobájában ahová – mint a családdhoz – behúzódtál, beilleszkedve a rend régi-új életmódjába, és a vasmisédre készülsz. Úgy gondolom nem szabad megkerülni azt a kérdést sem, hiszen magad fogalmaztál úgy, amikor elérkezettnek láttad az időt, hogy ki-k keresse meg a családját s annak befogadó ölén folytassa életét, akkor határozta meg úgy a Piarista rendház lakóit, mint a családot,

ahová be- és visszatérhetsz. Kovács Teréz a Bokor közösség alapító tagja, könyveid s írásaid olvasó szerkesztője s mindenek házzvezetője is testvérei között találta meg azt, amit Te itt a rendházban, s amit családként emlegetsz.

Hogyan élted meg az utóbbi tíz esztendő? Mikor költöztél a rendházba? Hogyan érzed s miként éled meg a rendház megújított életében magad? A Bokor kis közösség építő munka innen a rendház falai közül? Jártál Angliában a Bruderhof közösségekben, tapasztalataid s hazaira adaptálhatóságok? Erdélyi utjaidról: Csíksomlyó, Rekecsin, Déva, Attyha ?. Bokor Nagy Táborról? Hozzáadott vagy elvett a kisközösség építés lendületéből a rendszerváltoztatás? *Ne menjünk a Kossuth térre* cikked megosztó hatása? Vasmisés tervek? És még olyan kérdések, amire nem gondoltam, de jó lenne válaszolni rá a nyilvánosság előtt. S a válaszom:

Drága Péter testvérem, olyasmiket kérdezel tőlem, amelyek némelyikéről reggeltől estig tudnék beszélgetni Veled. S pillanatnyilag minden szabad percemben csak utolsó kérdésed foglalja le gondolataimat: mit is mondjak majd újmisém 65. évfordulóján, 2008. január 5-én szombaton délelőtt 10 órakor a vasmisém, melyet a piaristák dunaparti kápolnájában (Pesti Barnabás u. 2) mondok majd el, ha megérem ezt a napot. Annyi kiközösítés után, s e kápolnába mégis befogadva. Megérem-e, mit fogok mondani rajta? Bizony nem tudom, s azt hiszem az utolsó óráig bütykölök majd a szövegen, hogy hű legyek a múltamhoz is, és meg se bántsak hűségemmel senkit sem. Megértheti a jóbarát szíve, hogy számomra minden kérdése mi mindent bolygat meg bennem, mennyi a Scilla és Charibdis bennünk, melyek között csak vasmisém után merészklek majd elvitorlázni, de előtte nem merek vállalkozni rá. El kell tehát a választ napolnom, de azért szeretném felhasználni a felkínált lehetőséget, hogy soraid olvasói is megérthessék azt, amit mondtál. Karácsony lesz a napokban, s az elmúlt évek egyik karácsonyán írtam valamit. Aki ezt elolvassa, megértheti, mért írtad azokat a szavakat, amikkel megszólítottál. **HOVA ÉS KIHEZ MENJEN AZ ISTENLÁNYA?** – ami már jól ismert a Napló olvasói számára.

Péterem, köszönöm, de most csak ennyi telik tőlem Talán ez is jó lesz. Ölel

Piarista köz, 2007. december 12.

Ima-egylet volt-e Jézus közössége?

Amikor az Emberfia eljön... Nem tudhatjátok, mely napon jön el az uratok... az Emberfia eljön abban az órában, amikor nem is gondoljátok... Virrasszatok tehát... Legyetek készen... – ezeket a mondattelemekeket ragadom ki az Advent 1. vasárnapján hallott szövegből, s mondom mindezek után a tételt: Jézus azt állította, hogy az ő második eljövetelével ér majd véget az a világ, amelynek történelmi alakulását a Földön tapasztaljuk – s ki tudja, hány – tízezer év óta. Bekerült a Hitvallásunkba is ez az állítása: feltámadott, felment a mennyekbe, s onnan létszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat.

Az elmúlt század elején élt egy Albert Schweitzer nevű jelentős protestáns teológus, aki tudós vizsgálódásai eredményeként a jézusi igehirdetés döntő elemének találta Jézusnak ezt a második eljövetelét. S mivel közel kétezer esztendő után sem lett belőle semmi, értelmetlennek találta, hogy tovább papkodjék, azaz prédikálja az ellenkezőjét annak, amit ő és mindannyian is tapasztalunk. Azt, hogy még mindig nem jött el másodszer Jézus, hogy még mindig nincsen vége a világnak. Elment tehát feleségével együtt az afrikai Lambarénébe, hogy gyógyítsa ott a leprásokat. Jézus szeretetparancsa nem vesztette számára hitelét, hiszen kitanult orvosnak, és gyógyította a leprásokat, ugyanakkor megbotránkozott Benne, mert a második eljövetel nem történt meg.

Hogyan vagyok én ezzel a második eljövetellel? Elmondom, megvallom, amikor a Hízszekegyet imádkozzuk, s nincsen vele semmi bajom. Jézus megmondta, hogy nem tudjuk napját-óráját. Nem tudja maga Jézus sem: *Azt a napot, azt az órát senki sem ismeri. Sem az ég angyalai, sem a Fiú, csak az Atya egyedül* (Mt 24, 36). A felolvasott szöveget megelőző

versben találjuk e szavait. Megtaláljuk Márk evangéliumában is (Mk 13,32). Hát ha Jézus sem tudta, mért kellene nekem tudnom? De hát az első század keresztényei nagyon várták Jézusnak ezt a második eljövételét, mert ez jelentette volna számukra a birodalmi üldözés megszűntét, a végét. A Jelenések könyve is így fejeződik be: *Bizony hamar eljövök. Úgy legyen. Jöjj el Uram, Jézus* (Jel 22, 20). Szent Pálnak a korintusiakhoz írt első levele pedig megőrzi Jézus anyanyelvén, azaz arámul is a keresztények e hő vágyát: *Marana tha*, aminek fordítás magyarra: *az Úr jön*, vagy *az Úr közel* (1Kor 16,22). De Albert Schweitzer számára a gyors eljövétel – görögül: a gyors *parúzia* – Jézus istenségének hitelességét bizonyította volna. Számomra nem. Ennek az istenségnek nincsenek perdöntő bizonyítékai, csak hihetjük azt. Számomra az emeli Jézust minden más ember fölé, hogy senki sem hirdette Jézus idejében, s azóta sem, a szeretet életelvét, mint az emberi élet egyetlen istenektetsző megoldását. S ha tette valaki, Jézusra hivatkozva tette azt.

Ez azonban nem akadályoz engem abban, hogy Schweitzer életteljesítményét nagyon nagyra becsüljem. Abban sem, hogy nagyon nagyra becsüljem Babits Mihályt, aki halálos kórral – gégerákban – küzdve, írta meg egyik remekművét, a *Jónás könyve* című nagy verset, melyben a Schweitzerhez hasonlító türelmetlen Jónás próféta pöröl Istennel – töklevélelszáradás, árnyékhiány okán is –, hogy mért nem pusztítja már el Ninive városát. Isten meg ezt válaszolja prófétájának:

*Te szánod a tőköt amely egy éjszaka támadt
s egy másik éjszaka elhervadt; amelyért kezéd nem munkálkodott;
amelyet nem ápoltál, nem neveltél, lombja alatt csak lustán elhevertél.
És én ne szánjam Ninivét, amely évszázak folytán épült vala fel?
melynek tornyai vetekedve kelnek? mely mint egy győztes harci tábor terjed
a sivatagban, és utcái mint képeskönyv, amit a történet írt,
nyílnak elém? Ne szánjam Ninivének ormát mely lépcsőt emel a jövőnek?
A várost amely mint egy fáklya égett nagy korszakokon át, és nemzedékek
éltek fényénél, s nem birt meg vele a sivatagnak annyi vad szele?
Melyben lakott sok százszor ezer ember s rakta fészket munkálva türelemmel:
ő sem tudta, és ki választja szélllyel, mit rakott jobb-, s mit rakott balkezevel?
Bízd azt reám, majd szétválasztom én. A szó tiéd, a fegyver az enyém.
Te csak prédikálj, Jónás, én cselekszem. Ninive nem él örökké. A tők sem,
S Jónás sem. Eljön az ideje még, születni fognak újabb Ninivék
és jönnek új Jónások, mint e tőknek magvaiból új indák cseperednek,
s negyven nap, negyven év, vagy ezer-annyi, az én szájamban ugyanazt jelenti.*

Értem Babits Mihály Istenét is, és értem, hogy Jézus után kétezer évvel még mindig nincs világvége, s a Szentháromság még mindig nem dönt úgy, hogy abból, amit az ember csinál, nekem, nekünk már elég. Isten nem sieti el a dolgokat. Ha Isten meghallgatta volna Jónás kérést s elpusztította volna a várost, Jézus nem mondhatta volna el a múltbeli Ninive városában élőkről, amit elmondott: *A ninivei férfiak feltámadnak az ítéletkor ezzel a nemzedékkel, és elítélik azt, mert ők bűnbánatot tartottak Jónás szavára, pedig itt nagyobb van, mint Jónás* (Mt 12, 41).

Az optimista sajtukukac látja a sajtban nemcsak a lukakat, látja azt is, ami nem-luk, magát a sajtot is. Azt hiszem, hogy az Isten optimista és nagyvonalú. Látja ugyan, amit az urak csináltak és csinálnak, de inkább nem ezeket nézi. Hanem kiket? Látja az egymáshoz hűségesen ragaszkodó házastársakat, látja a gyermekeiket nagy gonddal nevelő szülőket. S ezek a házastársak és ezek a szülők sokkal többen vannak, mint az urak, s ami több: Isten őket értékeli, akármilyen kevesen vagy sokan vannak is.

Aztán az Isten órája másképpen ketyeg, mint a miénk: *negyven nap, negyven év, vagy ezer-annyi, az én szájamban ugyanazt jelenti*. Látja az esküvők boldogságát, látja, hogy mennyi szeretettel, aggodalommal s boldog fájdalommal szülik az asszonyok gyermekeiket, s

később pedig hogyan örülnek az unokáknak s a dédunokáknak is. Mintha Isten a történelmet alulnézetből látná. Nem az urak által formált bárgyú és véres háborúkra figyelne, hanem a többségre. Háború csak tíz, húsz vagy még több év kimaradás után jelentkezik, de közben mennyi esküvő és mennyi gyerekszületés. Isten az Élet Istene, s az élet iránt érdeklődik, nem az életet pusztító hadjáratok, a tömeggyilkosságok iránt.

S ez a jelenben sincsen másképpen. Július Cézár, Nagy Sándor, Nagy Károly és ezek hadjáratát hol vannak már? Csak a történelemtudományok lapjain. Isten történelemtudományában nem ezeknek a *nagyoknak* a tettei jelentősek. Ezek a halálhoz tartoznak, és Istent az élet érdekli. Ma talán éppen az érdekli, hogy miként fognak eltűnni a tőkés társaságok az emberiség életéből. Úgy, ahogy eltűntek Hitler, Sztálin s az a száz millióra tehető hullatömeg, mely jelöli átkos működésüket. Hitler is, Sztálin is néhány évtizedig rontották csak a levegőt. Akik szenvedtek miattuk, azok számára hosszú volt ezeknek az uraknak az élete, s azt hittük, hogy az elvtársak uralma is 150 évig fog tartani, mint a török hódoltság. Nem tudtuk, mikor és hogyan adják be a kulcsot, de beadták.

Utánuk új urak jöttek, a tőkések. Olvasom a hírekben, hogy Simon Peresz, Izrael államelnöke azt nyilatkozta, hogy népük tőkései felvásárolták már Lengyelországot, Magyarországot és Manhattant is. A tőkéstársaságok is rengeteg szenvedést és halált hoznak ránk. De az élet felett nincsen hatalmuk. Az életet nem ők adják tovább, hanem a történelmileg jelentéktelennek számító és névtelen millió és milliárd apa és anya. A bankokban őrizhetik pénzüket, a számolatlan trilliókat és kvadrilliókat, de ezekből nem lesz élet. Majd elkártyázzák, mint a történelmi tegnap urai, akiket *arisztokratáknak* mondtak. Magyarul: a *legjobbakként* nevezték őket, s ma már hírmondójuk is alig akad. Csak kevesen maradtak meg közülük; azok, akik továbbadták az életet, s nem a Pénzt, a kártyát, nem a halált választották. Összevásárolhatnak mindent a ma urai is, de a Föld termését nem tudják megenni. Azoké lesz, akiket az ember Istentől kapott erejével majd életre szólít. Berzsenyi Dániel sorai jutnak eszembe:

*Felforgat a nagy századok érkeze / Mindent: ledőlt már a nemes Illion,
A büszke Karthagó hatalma, / Róma s erős Babylon leomlott.*

Ezért Jézus mára rendelt szavaiból nem az az érdekes, amit nem tudhatunk és maga Jézus sem tud, hanem az, amit tud. Mit? Az a dolgunk, hogy virrasszunk és legyünk készen. Tanítványainak ezt köti a lelkére a Getszemániban: *Virrasszatok és imádkozzatok!* S példabeszédében az öt okos szűz jut be a menyegzőre, *akik készen voltak.* A balgák nincsenek készen, nem is juthatnak be oda.

Jézus fogytig ki nem fáradó reménységét bennünk; ezt teszi egyházunk az új egyházi év első vasárnapjára, amely már az Adventté. Az érkezése, Jézus évenként ismétlődő hozzánk eljövésének istentiszteleti megünneplése – mert ez az Advent. A Schweitzertől, Páltól, a Jelenések könyvétől annyira várt gyors parúzia helyett – az Advent, amely érkezést jelent. Érkezés minden évben újra. Az első eljövételről emlékezés – évenként. A mai vasárnap kérdése: Miként emlékezzünk?

Tisztázni szeretnék most egy fogalmat: a vallási cselekményét. Mi ez? Egy az óceánon áthaladó nagy hajón útközben meghal valaki. Meg kell adni neki a végtisztességet. Ehhez kellene egy pap, de nincs a hajón. Tanácstalanok. Végül is egy férfi leveszi a kalapját, körbejárja a végtisztességre megjelenteket, s ki-kibelesteszi azt a pénzt, ami helyettesítené a végtisztességet. Az imádság, melyet a papnak kellene indítania, végezni – ez a vallási cselekmény. A pénz kalapba dobálása pedig nem az. A felkelés meg a lefekvés, az ágyazás és az alvás, a munka és a pénzköltés – mindezek nem vallási cselekmények, hanem mik? Világi, profán, nem vallási cselekmények. Jézus korában az ünnepnapon nem volt szabad dolgozni, még sétálni se sokat. Jézus pedig szombaton meggyógyít egy beteget. A farizeusok meg megállapítják róla, hogy nem tartja meg a vallási törvényt. Ezután Jézus megkérdezi az öt körülálló emberektől: Szabad-e szombaton jót tenni? Nem kap rá választ. Én most majd vála-

szolok: Mondd meg nekünk Jézus: Vallásosat vagy nem vallásosat tegyünk? Jézus válasza: Jót tegyetek!

Van, aki adventben korábban kel fel, és hajnali misére megy: rorátéra, s ezzel vallási cselekményt végez. Jól teszi? Ha azért teszi, hogy jobbá legyen, akkor jól. Van, aki nem megy rorátéra, csak elhatározza, hogy adventben jobban igyekszik majd nem bosszantani környezetét. Ez utóbbi nem vallási cselekmény? Azt hiszem, hogy nem, mert öltözködés közben, a buszon munkahelyére utazva teszi elhatározását. Mindebből az jönne ki, hogy az embernek a lelkiismeretére figyelés által módja van Istenével kapcsolatba kerülni vallási közössége törvényének megtartása nélkül is és vallása szertartásainak igénybevételével is. A szociológusok kérdőíveket vesznek megállapításaik alátámasztására igénybe. Kérdezem: biztos, hogy a zsinagógákba, templomokba járók jobban figyelnek lelkiismeretük szavára, mint akik nem járnak?

Olyan ez a vallási cselekmény, mint az ünnepi öltöny. Időnként, hetenként, amikor templomba megyünk, akkor beöltözködünk. De mintha egész életével Jézus azt magyarázta volna nekünk, hogy nem az öltöny az, amire Isten kíváncsi. Hanem az, ami az öltöny alatt van. Az, ahogyan élünk. S élünk hálóingben, pizsamában is. Élünk akkor is, ha alszunk. Mi van bennünk – öltönytől teljesen függetlenül. Ezért aztán Jézus nem a vallási cselekményekre koncentrált. Ezért került összeütközésbe a vallásra koncentráló farizeusokkal. Ők az ünneplő öltöny emberei voltak. Azok, aki megszelesítették imaszíjaikat. Jézust meg úgy kellett megkérnie a Tizenkettőnek, hogy tanítsa már őket imádkozni is. Mert nem ima-egylet volt Jézus közössége a Tizenkettővel, hanem tizenhárom ember szövetsége arra, hogy nem vallást, új vallást csinálnak, hanem Isten akaratát teljesítik, aminek következtében istennektetszők lesznek. Ők, az Isten szerelmes gyermekei. S ez a vágy és ennek éjjel és nappal gyakorlása, pizsamában vagy munkaruhában – ez az Isten Országá. A vallási cselekmény olyan, mint az ünnepi ruha. De nem ezen fordul az Isten kedvében járás. Hanem azon, hogy reggeltől estig azt tesszük-e, amit a szívünk diktál, amiről nem vádol, hanem nyugtat a lelkiismeretünk. Petőfink sorai jutnak eszembe: *Szent egyház keblem belseje... Vagy ugyancsak ő: Én magamnál becsületesebb embert nem ismerek... Vagy: Tiszta e kebel mélye, égi kéz lövelt beléje lángokat... S az Én c. verse: A világ az Isten kertje, Gyom s virág vagytok benne ti, emberek Én a kertnek egy kis magja, de az Úr ha pártom fogja, Benne gyom tán nem leszek.*

Ma elkezdjük az adventet. Imádkozzunk, hogy jól kezdjük, s hogy tegyük is a jót, aminek megtevéseért imádkozunk. Amen.

Piarista köz, 2007. december 13.

Jézus legyőzte a világot...

Még csak december van, de hamarosan itt lesz Hamvazószerda, és indulnak a Bokorban a Lélekváró elmélkedések, s nekem is kijelöltek egy napot, hogy elmélkedjem annak szövegéről. Beküldési határidő: tegnapelőtt, s én be is küldtem. Amellett még ide is teszem, mert most él bennem elevenen.

Hamarosan akasztják, aki mondja: *Bízzatok, én legyőztem a világot!* A tanítványait kellett biztatnia, bennünket már nem. Mi tudjuk, hogy legyőzte. Azzal, hogy nem tette magáévá a világ szellemét. Keresztre is feszítette őt a világ. Nekünk azért kell biztatnunk magunkat, mivel mi sem tesszük magunkévá azt, amit Ő visszautasított?

Ha önmagunk biztatása sikerül, akkor tesszük az ellenkezőjét annak, amire a világ biztat. Ha naponként kérjük, várjuk a Lelket, akkor meg tudjuk mutatni, hogy Jézus Istenének kedvéért a világnak ellenkezője vagyunk. Jaj de nehéz ez. Jézusnak is nehéz volt, de ő tudott hallgatni a Lelkére. Ő meg tudta ítélni, hogy mi tetszik Atyjának. Ítélt, és a lelkiismerete alapján tette ezt.

A világméretű tőkés társaságok is kérik, hogy bízzunk bennük. Miként az elmúlt félszázadban kérte tőlünk ezt a Párt. Hiába kérte. Nem léptünk be, ügynökké sem lettünk.

Lehet, hogy történelmet csináltunk vele? Lehet. De ha bízunk volna benne, most csak szégyellhetnénk magunkat. Így meg nem kell.

Gondban vagyunk, hogy miként söpörjük el a tőkéseket? Ne legyünk gondban! Az urak rendre beadják a kulcsot. Nem olyan gyorsan, ahogyan szeretnénk, de azért hamar. Unokáink látni fogják. Isten söpri el őket? Úgy is mondhatnánk, ha volna Istennek seprűje. Maguk végeznek magukkal. Gyerekkoromban úgy mentették át magukat, hogy a tengerbe kellett szórni termékeiket. Aztán jönnek helyettük majd az új urak. Remélem, hogy szerényebbek lesznek, mint elődeik.

De mindez nem a mi dolgunk. A mi dolgunk más. Mi? Aki magyartanár, ilyenkor leveszi a polcra a választ: Szabó Lőrinc versét: SEMMIÉRT EGÉSZEN.

Hogy rettenetes, elhiszem, de így igaz. Ha szeretsz, életed legyen öngyilkosság, vagy majdnem az. Mit bánom éri, hogy a modernnek vagy a törvény mit követelnek; bent maga ura, aki rab volt odakint, én nem tudok örülni csak a magam törvénye szerint.

Nem vagy enyém, míg magadé vagy: még nem szeretsz. Míg cserébe a magadénak szeretnél, teher is lehetsz. Alku, ha szent is, alku; nékem más kell már: Semmiért Egészen! Két önzés titkos párbaja minden egyéb; én többet kérek: azt, hogy a sorsomnak alkatrésze légy.

Félek mindenkitől, beteg s fáradt vagyok; kívánlak így is, meglehet, de a hitem rég elhagyott. Hogy minden irtózó gyanakvást elcsitíthass, már nem tudok mást: Mutasd meg a teljes alázat és áldozat örömét és hogy a világnak kedvemért az ellentétje vagy.

Mert míg csak kell egy árva perc, külön neked, míg magadra gondolni mersz, míg sajnálok az életed. Míg nem vagy mint egy tárgy, olyan halott és akarattalan, addig nem vagy a többiekénél se jobb, se több, addig idegen is lehetnél, addig énhozzám nincs közöd.

Kit törvény véd, felebarátnak még jó lehet; törvényen kívül, mint az állat, olyan légy, hogy szeresselek. Mint lámpa, ha lecsavarom, ne élj, mikor nem akarom; ne szólj, ne sírj, e bonthatatlan börtönt ne lásd; És én majd elvégezem magamban, hogy zsarnokságom megbocsásd.

Hatalmad van a társad így szeretni. Ebből lesz a fél tucat gyerek, s a jövő. S megint nem kell majd szégyellnünk magunkat nemzetünk, az emberiség és Jézus Istene előtt.

Piarista köz, 2007. december 14.

Fejszeforgató, sérülapátos, pelyvát elégető-e az Istenünk?

Testvéreim! Itt az ideje, hogy áthelyezzen az Illetékes Adyligetről máshová. Itt van, mert amikor elolvastam ezt a szöveget, az jutott eszembe, hogy ez elmúlt hosszú esztendő alatt már mindent elmondtam Nektek, amit tudtam, erről a szövegről is. Ezért helyezik át a püspökök papjaikat egy idő után egyházmegyéjük más helyére. Ami a régi helyen már a könyökén jön ki a „híveknek”, az új helyen még az újdonság erejével hat. Az én főnököm késedelmes, s most gyötörhetem agyamat, hogy mit mondjak. Mondjam el, hogy ehhez a bűntető Istenhez Jézusnak semmi köze sincs? Ezt már ti is tudjátok, minek mondjam el még egyszer? De késlekedik az intézkedés, és Ti sem fogytok el egészen, így hát ki kell találnom valamit. Hozok három jelenetet a *Tragédiából*, melynek negyedikét, Jézus és a Sátán a pusztában, már előadtam Nektek. Ezek nem lesznek olyan érdekesek, mint amit már felolvastam, de hát jobb híján azért majd elmennek.

Első felvonás. Első jelenet. Szereplők: Jézus és Mária.

Színhely a názáreti ácsműhely: fekvőhely, esztergapad, forgács, szerszámok, nem-nagy rendetlenség. Mária takarít, söpör, rendet rak, Jézus meg téblábol, látszik, hogy nem találja a helyét, s hogy készül valamit mondani anyjának. Többször már mintha szólna, aztán még sem. Jézus is rendet rak az esztergapadon. Végülis odafordul anyjához, és csendesen megszólítja.

Jézus: Anyám, elmegyek.

Mária: Hova, Fiam?

Jézus: Még magam sem tudom, de el.

Mária: De akkor meg minek? Csak úgy bele a nagyvilágba? Ki fog főzni, mosni Rád?

Jézus: Nem tudom, de nem is érdekel. Csak azt tudom, hogy ez így nem megy tovább.

Mária: Mi ez az ez? Legjobb lenne, ha elmondanád, hogy mi a bajod. Férfinak nőre van szüksége. Asszonyra, akit megölelhet. Nekem meg – unokákra.

Jézus: Biztos igazad van, de csak bajnak volnának nekem. Akkor miattuk nem mehetnék, s nekem mennem kell.

Mária: Legalább annyit tudok már, hogy nem miattam akarsz bennünket itthagyni. De azt még nem, hogy miért.

Jézus: Hova gondolsz, Anyám, mi bajom volna nekem Veled? Azért kell elmennem, mert kibírhatatlan, hogy faragom a fát, eladom az elkészített árút, és nem történik semmi.

Mária: Minek kellene történnie?

Jézus: Még Te kérded? Akkor minek meséltél róla, hogy mi történt Veled – még akkor...? Hát nem veszed észre, hogy nincs semmi következménye? Ha Te nem érted, hogy nem bírom ezt a semmit, kinek magyarázzam? Mások csak kiröhögnének. Elő sem tudom hozni, senkinek. Kell valaminek történnie, s úgy érzem, ha itthon maradok, semmi sem történik.

Mária: S mért gondolod, hogyha elmész, akkor majd történik valami?

Jézus: Nem gondolok semmit. De összesen csak két választásom van. Maradni vagy menni. Az elsőt csinálom közel húsz éve. Mire várjak még? Semmi reményem, hogy itt történék valami. Várjam meg, míg megöregszem? Egyetlen lehetőségem: hogy elmegyek.

Mária: Ez a normál férfi nyugtalanság, és nincs más orvosság rá, csak egy asszony.

Jézus: Ha ez lenne a megoldás, már bekötöttem volna a fejét valakinek, vagy tizenöt éve már. De Te akadályoztad meg, azaz hogy nem Te, hanem a meséid. Azok nem engedték, hogy éljek úgy, mint a többiek. Hogy kell valami folytatása lennie annak, ami történt – Veled.

Mária: Most aztán ezért belemégy a nagyvilágba, csak azt nem tudom, hogy hová. Meséltem Neked, mert történt velem, ami történt, de ha Isten úgy akarja, hogy legyen folytatása, lehet neki itt, Názáretben is. Van Názáret olyan falu, mint a többi. Ha Isten akar valamit Veled, megcsinálhatja itt is. Ezért nem kell csapat-papot itt hagyni. Ki fog főzni Rád?

Jézus: Anyám, hagyd már ezt a főzést. Ha Isten akar velem valamit, akárhol is vagyok, ott is gondoskodni fog róla, hogy ha éhes leszek, ehessenem. Nem bírom tovább, és kész. Akkor is kész, ha semmivel sem tudom igazolni, hogy Názáreten kívül megtalálom azt, amit itt nem találok. Meg tudom mondani, hogy mit akarok. Őt. Őt, magát. Hogy végre szóljon hozzám, és mondja meg, hogy mit tegyek. De nem bírom tovább a némaságát vagy a magam süketségét. Mind a kettőt, egyiket sem. Azt, hogy nem hallom Őt, sem hangosan, sem magamban. Ezt nem bírom tovább. Azt, hogy nem történik semmi, de semmi. Érted már, hogy miért kell elmennem?

Mária: Nem értem. De azt tudom, hogy a férfiak addig nem normálisok, amíg valakinek nem kötik be a fejét. S azt is tudom, hogy te sem vagy normális, s egyszer nagyon nagy baj lesz ebből. Megmondom előre. Egy anya szíve sok mindent megérez. Jaj nekem, jaj ... – *és sírni kezd.*

Jézus: Itt a vége a beszélgetésünknek. Erre az – asszonyi – érvre, a sírásra, nincs mit válaszolnom. De hát még sem mehettem el úgy, hogy ne szóljak semmit, s a műhelykulcsot is oda kell adnom. Itt hagyom az esztergapadon. Drága jó Anyám, Isten veled! – *elhagyja a színt, és Mária zokog tovább, majd függöny le.*

Második jelenet. Szereplő: Jézus magában térdel s imádkozik a színpad elején, csak gombfénnel megvilágítva.

Jézus: Istenem, a váláson túl vagyok, s Te ugyanúgy hallgatsz, mint annyi éven át odahaza. Most már nincs számomra odahaza. Most már egyedül csak Te vagy, ha van nekem odahaza. Meztelen vagyok. Most már igazán szólhatsz hozzám, ha akarsz. Nincs senkim és semmim. Nincs ház, nincsen megrendelés. Csak egy zokogó asszony van mögöttem, az anyám.

Azt hallottam, hogy a Jordánnál tanít az unokabátyám, János, a Keresztelő, s fél Izrael megkeresi. Én is azt teszem. A Jordán itt van közel, jó egy napi járásra. A nap már lement, majd behúzódok valahová éjjelre. Egy szénaboglyát csak találok. Arra tanítottak, hogy napszállatkor gondoljam végig a napom. Teszem.

Istenem, érted tettem, ami mögöttem van. A mai napot is. Ne haragudj rám azért, hogy megríkáttam, bánatba döntöttem az anyám. Nem tehettem másképpen. Évek óta töröm ezen a fejem. Az utóbbi napokban pedig már nem tudtam egyébre gondolni, csak erre. Köszönöm, hogy erőt adtál a nehéz döntésre..., hogy túl vagyok rajta. Nem tudom, hogy jó volt-e, amit tettem, vagy nem, de meg kellett tennem. Most valamivel nyugodtabb vagyok. Megyek tovább, s ha nem találkozom senkivel, megkeresem a szénaboglyám. Istenem, ugye gondolsz rám? Tudod, hogy Érted, Neked, Miattad vagyok itt. Tudod, hogy nincs másom a világon Rajtad kívül. Azt is tudod, hogy a hangodra vágyok. Törd át ezt a süket némaságot! Nagyon kérek. Ezt kérem egyfolytában már vagy tizenöt éve. Most is. – *A gombfény elsötétül, miközben Jézus megindul és megy Kelet, azaz jobb felé le a színpadról.*

Harmadik jelenet. Szereplők: A Keresztelő és hallgatósága: András, János, két asszony, s közöttük Jézus.

Színhely: mező, a háttérben a Jordán keskeny csíkja. Ülnek karikában a nézőtér felé fordulva. Amikor a függöny felmegy, János éppen beszél.

Keresztelő: ... mert meg van írva Izajás próféta beszédeinek könyvében: A pusztába kiáltónak a szava: Készítsétek az Úr útját, egyengessétek ösvényeit! A völgyeket töltsétek fel, a hegyeket, halmokat hordjátok el, ami görbe, legyen egyenessé, a göröngyös változzék sima úttá, és minden test meglátja az Isten üdvösségét. Viperák fajzata! Ki tanított arra titeket, hogy fussatok az eljövendő harag elől?

Első asszony: Mért beszélsz így velünk? Ábrahám gyerekei vagyunk mindnyájan. Nekünk szól az ígélet, bennünk áldja meg Isten a föld minden nemzetségét. Nem tudnád szelídebben mondani azt, amit az Úr rád bízott?

Keresztelő: Nem. Teremjétek előbb a bűnbánat méltó gyümölcsét! És ne mondogassátok magatokban: Ábrahám a mi atyánk! Mert mondom nektek, van hatalma az Istennek, hogy a kövekből is fiakat s lányokat támasszon Ábrahámnak. A fejsze már a fák gyökerén van. Minden fát, amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágnak és tűzre vetnek.

András: Mit tegyünk hát, hogy ne kelljen Istennek helyettünk a kövekből fiakat támasztani magának?

Keresztelő: Akinek két ruhája van, az egyiket adja oda annak, akinek egy sincs. S akinek van mit ennie, ugyanígy tegyen.

A második asszony: Te lennél a Messiás? Azért engeded meg magadnak ezt a hangot? Ezért jössz elő olyannal, amit még a Törvény sem kíván tőlünk?

Keresztelő: Én csak keresztellek benneteket. De jön nálam erősebb, akinek saruszíját sem vagyok méltó megoldani.

Jézus: Bátyám, én is reménykedem egy Eljövendőben. De ilyen lesz, mint Te, ilyen szigorú? Nem sokkal inkább jóságos? Nem túl szigorú az az Isten, akinek a nevében beszélsz? Én ugyan még soha nem hallottam hangját, de nagyon remélem, hogy sokkal csendesebb és megértőbb. Én félek attól az Istentől, akit Te hirdetsz.

Keresztelő: Félhatsz is. Majd ha eljön a Messiás, ő nem vízzel, mint én, hanem Szentlélekben és tűzben fog benneteket megkeresztelni. Szórólapát lesz a kezében, hogy rendet teremtsen szérűjén, a búzát csűrűbe gyűjtse, a pelyvát meg olthatatlan tűzzel elégesse.

János: Hát keresztelj meg minket. Bánjuk, hogy csak olyanok tudunk lenni, mint amilyenek vagyunk. Tisztítson meg minket a Jordán vize, hogy méltók legyünk megállni annak az erősebbnek a színe előtt, aki majd utánad jön.

Keresztelő: S Te, Jézus, Téged is alámerítselek a Jordánba?

Jézus: Azért jöttem el hazulról, hogy találkozzam az Istennel. Akiről Te beszélsz, nekem furcsa, nem ilyennek gondolom Őt. De meríts alá a Jordánba, ha már itt vagyok. Magam mért maradjak ki közülük? Megyek én is a Jordánba. Tedd velem is, amit a többiekkel teszel! Ne haragudjál azért, amit mondtam! Úgy éreztem, hogy mondanom kell.

Keresztelő: Jöjjetek, tisztuljatok meg bűneitektől a Jordán vizében! – *Felkelnek, szedelőzködnek és megindulnak arra felé, amerre a Jordán csíkja látszik.*

Jézus nem állt be tanítványnak unokabátyjához, s a Keresztelő sem állt be Jézus tanítványai közé. A tanítványok között voltak olyanok, akik elhagyták korábbi tanítójukat, a Keresztelőt, és Jézushoz csatlakoztak. Isten gondoskodik róla, hogy mindig akadjon valaki számunkra, akinél megmelegedhetünk. Senki sem pótolhatatlan. Ha Jónás meghal, nem akad meg az élet: *Eljön az ideje még, születni fognak újabb Ninivék és jönnek új Jónások, mint a tőknek magvaiból új indák cseperednek* – ahogyan hallottuk a múlt vasárnapon.

Szükségképpen volt a váltás, mert Jézus valami újat hozott, s azt el kellett mondania. Az elmúlt napokban kaptam egy levelet egyik testvérünktől, aki már vagy 15 éve otthagyta közösségeinket. Arra szólított fel, hogy mondjak kritikát életútamról, s benne a Bokorról is. Ezt válaszoltam neki:

Ma hat és fél milliárd ember él a Földön. Elvileg ennyi isten- és emberkép lehetséges. Gyakorlatban kevesebb, mert a legtöbb ember nem jut el odáig, hogy le is írja, amit gondol témánkról. A gondolkodó ember immár alighanem több tízezer éves. A mi Bibliánk elég későn készül el, csak két-három ezer évvel ezelőtt. Azt gondolom, hogy az ember gondolkodott témánkról korábban, mielőtt elkészült volna a Bibliánk, akkor is. Magam igyekeztem azonosulni azzal a *KIO*-ban, amit mint jézusi hagyományt el tudtam érni. Megvizsgáltam a páli hagyomány anyagát is (*Szent Pál teológiája*), és nem azonosultam vele. Nem sorolom fel, miket írtam. Csak annyit mondok róluk, hogy azonosultam azzal, amit én gondolni tudok. Az emberiséget nem akarom meggyőzni a magam igazáról. Az élőket még győzködöm, ha engedik, a Biblia előttiakat pedig el sem érem. Az ateistákat s a panteistákat sem akarom meggyőzni. Akik viszont hajlandók együttimádkozni velem, azoknak mondom el, amit tudok. Szeretettel köszönt Téged és Tieidet Gyb – fejeztem be a levelem

Úgy jutott el hozzánk Jézus üzenete, hogy a kétezer esztendő során mindig akadtak, akik meghallgatták azokat, akiket érdemeseknek tartottak rá. Az üzenetet átadók mind csak szemek egy láncba. Ti is, ha átadjátok gyermekeiteknek, barátaitoknak. Kevés ez? Vagy elég az Istennek? Nem tudom, Ő tudja. Ha arra gondolok, hogy én még a Keresztelő szövegét hallottam ifjúságomban, és hét év teológiát tanulás ellenére is hajlandó lettem volna '42-ben kimenni a Donhoz, akkor azt kell gondolnom, hogy Jézus is csak egy szem volt a láncban. Pár éve megbotránkoztattam Székely-földön, Kovásznán a papot azzal, hogy ezt találtam mondani: Sem Szent István kardjával, sem Rákosi Mátyás gumibotjával nem lehet Isten Országát csinálni. Mi nem botránkozunk meg rajta? Ha nem, akkor az a Bokor nevű láncszem létének a következménye. De tudni kell, hogy tíz mai bármilyen vallású keresztényből közel tíznek az Istene még mindig fejszeforgató, sérülapátos, pelyvát elégető Isten. Benne reménykedik, nem Jézus Istenében.

Piarista köz, 2007. december 14.

A házasságban s a kisközösségben figyelünk a másikra?

Az evangélium megint a Keresztelő alakjával foglalkozott. Következzék még *A Tragédiából* az

Ötödik jelenet. Szereplők: Jézus és két tanítványa: András és János

Színhely: Jézus lakása. Nincs benne más, mint három szék, azon ülnek és beszélgetnek, amikor a függöny felmegy.

András: A Keresztelő azt mondta Rólad, hogy az Isten báránya vagy, és hogy elveszed a világ bűneit. Ezért jöttünk utánad, és kérdeztük meg Tőled: Hol lakol?

Jézus: Nem tudom, mire gondolt a Keresztelő ezzel a báránnyal. Nem tudom, hogyan képzeled, hogy el lehet venni a világ bűneit. A bűn – csak emberi személyeké lehet, a bűn csak emberi tettek lehetnek, az ő életük lehet. Mindenki csak maga veheti ki, veheti el a bűnt az életéből. Bűn nélküli életünk veszi ki tehát a világból, az emberiség egészéből is a bűnt.

János: Isten sem veheti el tőlünk?

Jézus: Ő sem. Nincs hatalmában, ha egyszer szabadnak teremtett minket. Akkor sincs hatalmában, ha mi a szabadságunkat arra használjuk, hogy nem azt tesszük, amit kíván tőlünk.

András: S ha megbánjuk, amit tettünk?

Jézus: Akkor már minden egyenesbe kerül, mert Isten megbocsát annak, aki megfordítja, Feléje fordítja gondolkodását és életét.

János: Ilyen egyszerű? Csak ennyi kell, a bánatunk?

Jézus: Igen, ilyen egyszerű.

András: És a Tóra? A törvény ezernyi előírását, azokat nem kívánja?

Jézus: Az Isten nem zsidó. Istennek egyetlen törvénye van, s az be van írva minden nép és minden ember szívébe. Hallod életed bármelyik pillanatában, hogy mit kell tenned.

Csalhatatlanul tudod, hogy ne tedd a másinak, amit magadnak sem kívánsz. Leírhatod, hogy mi mindent nem kívánsz magadnak, ha éppen írni akarsz. Csinálhatsz belőle könyvet, Bibliát. De jobb, ha nem írsz le semmit. Felesleges. Évezredek keresztül nem tudott írni az ember, s mégis élhetett istenektetsző módon, ha akart. Ha szövegeket gyártunk, előbb-utóbb az *atyák* majd leírják azt, és szent hagyományt csinálnak belőlük. Szentnek nyilvánítjuk, s elkezdjük üldözni azokat, akik nem úgy gondolják azt, amit atyáink, elődeink leírtak. Azt, hogy adj enni annak, aki éhes, ha van ennivalód – ezt írás és törvény nélkül is tudja magától mindenki. Te is ezt akarod, ha éhezel. Hogy ne verj senkit fejbe, ezt is tudod. Abból tudod, hogy magadnak sem kívánsz, hogy fejbe verjenek.

János: Van egy bátyám, őt is elhozhatom?

András: Nekem is, én is szólhatok neki?

Jézus: Várom őket. Azért jöttem, hogy tanítsak. Igen, hívjátok a barátaitokat is!

Hát ennyi van meg a Tragédiából, idáig még nem jutottam tovább. Ezért most váltok.

Négyen ültük körül a konyhaasztalt. Játsoztunk, vacsoráltunk, majd beszélgettünk. Testvérekkel, akik mára már elmaradtak a Bokor közösségeiből. S megértettem a beszélgetés nyomában egyházamat, minden egyházat, s minden emberi közösséget is, amely fennáll. Létezik, mert valakik odatartoznak. E létezés s az odatartozás okát értettem meg. Ez pedig az, hogy valamiben egyetértenek. Van valami, amit nem kérdőjeleznek meg.

A napokban találkoztam valakivel. Úgy, hogy meglátogatott. Édesanyja tagja volt egyik közösségemnek Debrecenben '48-tól '52-ig. Kovács Teri is szóba jött: látogatóm bátyjának Teri lett a keresztanyja. Máig emlékezik, hogyan rajzolta le Teri kettejüknek az egyházi évet, annak összes ünnepeivel, és kimagaslottak a rajzon a főünnepek. Emlékezik rá, pedig már negyven év telt el azóta.

Látogatóm azt is elmondta, hogy másfél éve otthagyta őt három gyerekkel a férje. Okát is adta. Későn ment férjhez, és *apát* választott születendő gyermekeiknek. Felelős emberként olyant keresett, akivel vallásban, világnézetben, kultúrában, ízlésben, azaz minden jelentősben egyeztek. De nem voltak szerelmesek egymásba. Ha ő mondta férjének: szeretlek, az rárimelt és mondta neki is, hogy szeretlek én is. De magától soha nem mondta.

Hogyan is van ez? Szerelem nélkül nincsen házassági hűség? Királyok, nagyurak soha, vagy csak nagyon ritkán engedhetik meg maguknak a házasságban a szerelem luxusát. A dinasztia érdekei határoztak: már pár éves korukban eljegyezték lányaikat valamelyik herceggel, királlyal. S szülték ezek az asszonyok a dinasztia számára az utódokat, s nem

gondoltak válasra. A férjek sem. A dinasztia érdekei nem engedtek meg ilyet. VIII. Henrik angol király ugyan megengedte magának a válást, de egyházszakadás lett a következménye. Ha valamelyik trónjelölt ma a szíve választását követi, s polgárlányt választ feleségül, le kell mondania a trónról.

Csak szegény emberek, polgárok, parasztok engedhetik meg maguknak a szerelemre épülő házasság luxusát. Ez a biztosítéka annak, hogy megmaradjanak egymás mellett, és csak a halál válassza el őket egymástól? Nem. A szerelem csak lehetőséget kínál erre. Ezt a lehetőséget valósággá teszi, ha van valami a házásokban, amit nem kérdőjeleznek meg. Ez a valami a feltétlen kitartás egymás mellett a sírig. Jöhet a házasság után is új szerelem. Egyik közösségemben valaki kétségbe esetten meséli, hogy a lánya öt gyermekkel szerelmes lett, s ott hagyta férjét. A társadalom alapsejtje a család. Ha ez is bizonytalanná válik, követi ezt az ilyen társadalom végső pusztulása. Nem lehet mindent megkérdőjelezni. Valaminek állnia kell, mint a Sion hegyének.

A konyhaasztal körül ülő négy ember a hűségesek osztályába tartozik. Magam nem nősültem meg, s ezen már aligha változtatok. A második eltemette társát, s a másik kettő is még mindig hűséges: túl vannak az ezüstlakodalmon. Mind a négyen tudják, hogy hűségeseeknek kellett maradniuk az ifjúságukban meghozott döntéshez. Nem lehetett menetközben meggondolniuk magukat.

Nagy dolog ez, pedig itt még csak arról van szó, hogy két ember kitartson választása mellett, azaz egymás mellett. Mi ez a jézusi célkitűzéshez viszonyítva? Ahhoz, hogy mindannyian egyek legyünk, mind a hat és fel milliárd ember. Jézus a Tizenkettőt azzal indította el, hogy tegyék tanítványaivá az összes nemzeteket. Jézus a három esztendő alatt csak Izrael elveszett juhait akarta tudta, és úgy-ahogy, egybekaparni, de szívében ott volt azért az emberiség egésze. Magam is ezzel a lélekkel próbáltam újra, amit Jézus akart, amikor életem belebonyolódott ebbe a jézusi célkitűzésbe, s útjára indítottuk a Bokrot.

S Jézusnak nem sikerült, amit akart. Ezernyi a Rá hivatkozó vallási alakulatok száma, s mindegyik elhatárolja magát a többitől. S a konyhaasztalt körülülők sem ülnek le ma már a Bokor valamelyik közösségében, hogy ott együttimádkozzanak testvéreikkel. Pedig mindegyikükért nagy hálákat mondtam, amikor harminc-negyven éve *kihalásztam* őket, mert hát nem akárkik. S alig bírtam ki a minap beszélgetésünket a konyhaasztal körül. Pedig példátlan fegyelmet tanúsítottam: körbe ment a beszélhetés, szóltak mind a hárman, s nem akasztottam meg őket. Negyedikként került rám a sor. Mondatonként közbevágtak. Mért? Alighanem kereshettem szavaimmal a közös nevezőt. Ők, hárman nem akartak közös nevezőn lenni velem. Nem akartak, annak ellenére sem, hogy szeretnek engem, s megvallják, hogy mennyit köszönhetnek nekem s a Bokornak.

S megértettem ott este a történelmet, az egyháztörténelmet is, és Vörösmarty sóhaját is: *Nincsen remény, nincsen remény*. Mert ahhoz, hogy egygyé legyünk, valamiben közöset kell gondolnunk. Enélkül csak kártyáznunk és vacsorálnunk lehet. S még az is nagy dolog, ha ennyi sikerül. Lehetséges a közöset gondolás is? Elvileg igen, a valóságban nem.

Próbálom az elvi közöset. Nagy szerényen, mindössze három tétellel: *Van az Isten. Szeret minket. Azt akarja, hogy mi is szeressünk minden embert*. S a valóság, az mi? Hát ez:

– Már rég túljutottam azon, hogy személyes Istenben higgyek.

– Én meg azon, hogy elhiggyem, hogy Jézus a Szentháromság második személye.

– Én meg azon, hogy elfogadjam bármelyik vallás dogmáit és istentiszteleti rendjét.

És így tovább. A fenti három tétel nélkül nem lehet jézusi közösséget csinálni. Ezek nélkül nem lehet valakiket találni, akikkel nemcsak kártyázni és vacsorázni tudok, hanem együttimádkozni is.

Bokor-előtti korszakomban nem kellett senkivel együttimádkoznom. Otthon is csak magamban. A Piarista rendben is csak magamban, közösen csak leírt szöveget, zsoltárt recitálunk. Ez utóbbi egyfajta jámbor és tiszteletre méltó szavalókórust-játszás. A közösen

imádkozás számomra más: Hangosan kimondani, amit gondolok, meghallgatni a másik imáját, a utána vele nem vitatkozván mondani, amit a magam lelke diktál. Ez nem szavalókórus, ez széppé teszi az imádkozóknak még az arcát is. *Milyen szép lehet az Isten arca, ha már a Hozzá imádkozók arcát is ilyen széppé varázsolja...* – mondta egyikünk jó harminc éve egy lelkigyakorlati imádkozásában.

A házasságban is csak veszekedés lesz abból, ha ragaszkodunk ahhoz, hogy valami úgy legyen, ahogy mi akarjuk. *Legyen meg a te akaratod* – mondjuk a Jézustól tanult imában is. Nem kezdeményezhetünk? De igen. Hogyan? Így: *Én arra gondoltam, hogy meg kellene már javítanunk...* ezt vagy azt. *Te mit gondolsz erről?* Lehet a közös nevezőt is keresni, és lehet személyes felelősségeköröket is teremteni. Apám soha nem beszélt bele a háztartás hogyanjába. Nem is volt belőle feszültség. Anyám sem szólt bele abba, hogy miként gyapált engem az apám. Ha nem bírta tovább nézni, kiment a konyhába.

Egy családon túlnyúló, több embert is egybefogni akaró jézusi közösségben is kell a közös nevező, ha valamit csinálni is akarunk. Ennek feltétlen feltétele az, hogy ne a magam elgondolását lássam az egyedül helyesnek. Kell, hogy bízzak társaimban, a többség akaratában. Abban, ami nem elvileg, hanem a valóságban megvalósítható lehetőségek közül a legjobb.

Mi volt a baj a konyhai négyessel? Az, hogy túljutottak egyházukon is, a Bokron is. Nem tudják már elképzelni a közösséget, csak úgy, hogy csak a maguk hangjára kíváncsiak. A házasságban is akarni kell a két ember, a másik fél kibontakozhatását. Az egyházban, a kisközösségben is akarni kell, hogy a másiknak a szava is érvényesülhessen.

Gyémántmisémen egy albumot kaptam testvéreimtől. Akik akartak valamit írni is nekem, elmondhatták benne, amit nekem szántak. Egy fiatal pár leírta benne, hogy a jegyes-oktatás, amiben az esküvő előtt részesítettem őket, nekik alig elviselhető volt. Azt taglaltam e jegyeseknek, hogy a házasságban el kell viselniük egymást. *Ezt a képtelenséget mondtad nekünk, amikor mi szerelmesek voltunk egymásba. De azóta megtanultuk, hogy bizony akarnunk is kell egymást szeretnünk* – írták az albumba.

Az egyházban sem tehetünk akármit. A papnak tudomásul kell vennie, hogy vallásának kétezer esztendősi hagyományi vannak. A templomba járó hívőnek tudomásul kell vennie, hogy nem beszélhet bele abba, amit a pap mond. Akarnia kell ezt a rendet, ha bent akar maradni vallásába, mint a fenti fiatal házasoknak is akarniuk is kellett egymást szeretni, ha meg akarták őrizni a hűséget, amit fogadtak egymásnak. Nem csinálhatunk akármit, nem egyedül vagyunk a Földtekén. A Bokorban is, a kisközösségben is csak addig tudunk megmaradni, amíg el tudjuk viselni, hogy van más hang is ott, mint a miénk. A kisközösség nem a korlátlan szabadság hazája. S nem a tekintély hazája. Nem az a szabály, hogy *Sámuel, én Téged bámulok*. A tévedhetetlen vezető eszméje pedig vagyont és karhatalmat feltételez. Ezek nélkül nem érvényesül. Ha pedig kell hozzá a Mammon, akkor annak a jézusi jellege majd semmi. Figyelni kell tudni a másikra. A házasságban is, a kisközösségben is. Amen.

Piarista köz, 2007. december 15.

Váltsak vallást?

Más dolog a bűvárkodás: tényleg az hangozhatott el Jézus ajkán, amit az evangélisták leírtak? És más dolog egy vallás dogmatikájának, hitletéteménye lényegi pontjainak elvetése. Az első lehet nagyon érdekes: elfogadhatom vagy elutasíthatom. A második már új hitletéteménnyel is áll elő, és kiközösítést eredményez. Az első nem. E különbségtevés alapján kezdek el gondolkodni. Íme!

A valláson belüli normál helyzet a következő: vannak a papok és vannak a kedves hívek. A tanítás tartalma sziklaszilárd. A hívek elfogadják, amit a papjuk mond. Nem kiabálnak bele a szentbeszédbe. Egészen ritkán fordul elő, hogy valaki bemegy a sekrestyébe, s elmondja, hogy ő másképpen gondolja, mint a pap. Ha pedig a pap térne el a hivatalos tanítástól, és

ennek híre eljut a püspökhöz, akkor a pap javulást fogad, s ha nem fogad, akkor nem papkodhatik tovább.

Más nóta kezdődött Jézussal, aki nem volt pap, és a kedves hívek közé sem tartozott, hanem civil tanító volt, aki nem kedves híveket nevelt, hanem tanítványokat, akiknek az a dolguk, hogy ők is tanítókká cseperedjenek, s tanítványokra leljenek. Ezek majd tanítókká lesznek... és így tovább. Ez a Jézus-féle kezdemény elvileg halálra ítéli a papok és kedves hívek képletet: már hatszázmillió tanítványnak tanítóvá cseperedése esetén ezek kisközösségeiben elfér tízesével a hatezermilliónyi emberiség.

Ezen az úton kikapcsolhatók a papok, akiknek az a szokásuk, hogy trón és oltárszövetséget játszanak, s ennek keretén belül a háborúban lelkesítik a híveket a tömeggyilkosságra, illetőleg valakiket a máglyán elégetnek, ha tehetik. Teljes lehet a jézusi eszmék győzelme, ha csak búvárkodunk, s nem csinálunk új hitletéteményeket.

Azonban a virágnak nem lehet megtiltani, hogy kinyíljon, s ne az nyíljon, amit megszab a maga saját magja. Az embernek sem lehet megtiltani, hogy abban higgyen, amiben hisz. Ennek következtében a Jézus eszméit és tanító-tanítvány elképzelését lekoppintani akaró Bokor sem tud megállni az említett jézusi örökség búvárkodó vizsgálatánál? Nem bizony, hanem megtapasztalhatja, hogy a jézusi örökség minden szépsége mellett is kinek-kinek külön dogmatikákat kell gyártania. Azaz állást kell foglalnia abban is, amit nem tudhatunk, csak hihetünk? Példa: van-e vagy nincsen Szentháromság, Mária szűzen foganta-e Jézust vagy nem? Mert a virágnak megtiltani nem lehet, s az embernek sem, akinek minden egyes példánya saját species, azaz ma éppen hat és fél milliárd példánya képes vallásalapításra. S ha képes vagyok, mért legyek szimpla tag a te vallásodban?

Előbbre visz, ha vég nélkül szaporítjuk a vallásokat? Jézus nem akarta leváltani a magáét. Magam sem akarom a magamét, a római katolikust. Mert ez a legjobb? Nem ezért. Csak azért, mert ebben is élhetek Isten gyermekeként, ebben is megtehetem, amit a szívem diktál. Ha leváltanám a vallásomat valami újra, szaporítanám vele az egymást meg nem értés lehetőségeit

Midőn a Szűz bepólyálja gyermekét, gyermekét, örömében így kezdi el énekét, énekét:

Aludjál el gyönyörűségem, csuj-csuj-csuj, csuj-csuj-csuj,

Méhemnek drága gyümölcse buj-buj-buj, buj-buj-buj.

Nem alhatok édesanyám, jaj-jaj-jaj, , jaj-jaj-jaj, , jaj-jaj-jaj,

Mert költözött a szívembe baj-baj-baj, baj-baj-baj.

Mi bajod van én Jézusom, Jézusom,

Mondd meg nékem, te anyádnak krisztusom, Krisztusom.

Látod anyám, az egeket elhagytam, elhagytam, és egy rongyos istállóba szállottam, szállottam.

106. VASMISÉS NAPLÓ

2008. február

Piarista köz, 2008. január 1.

Hogyan, hogyan nem, de csak a Karácsony lett az év legfőbb ünnepe. A hivatalos liturgia mondhatja nekünk, hogy van mellette még húsvéti ünnepkör is, és hogy ez a jelentősebb: tart jó három hónapot. A karácsonyinak meg vége hat hét alatt. Mondhatja, de karácsonykor eteti a *Bokor* az éhezőket, s ajándékozunk, akiket csak tudunk. S így vagyok vele magam is. Már közel hatvan éve, hogy karácsonyra összeszedem magam, s írok egy elmélkedést. De olyat... amilyen csak telik tőlem. Idén nem akart már sikerülni. Majd előszedek egy régit! Szegény meg öreg ember vízzel főz. De valahogy csak nem tudtam belenyugodni ebbe. Azután mire elkövetkezett a *Mag* nevű közösségek karácsonyestje, addigra csak írtam valamit. Szegény meg öreg emberhez illőt. A végén még sikerült neki valami címet is adnom. Nem olyan szegényeset, hogy *Karácsony 2007-ben*, hanem olyat, ami mond is valamit. Ezt:

Mese a megtestesülés?

Plébános és püspök, érseki palotában, beszélgetnek. A plébános kezdi.

- Mese az egész. Nem hazudhatok többé. Se karácsonykor, se Húsvétkor!
- De kedves Atya, ám mondja el ezt a plébánián, csak ne a templomban!
- Ott sem tudok mást mondani.
- Akkor kénytelen vagyok kiközösíteni.

S ennek már több mint tíz éve, s az egykori plébános kiközösítetten is írja könyveit, s ezekben igazolni próbálja, hogy mese a megtestesülés is, mese a feltámadás is. Magam csak ezt tudom mondani a plébánosnak:

Lehet, hogy igazad van, de nem tudod bizonyítani, hogy mese a megtestesülés és mese a feltámadás. És én sem tudom bizonyítani Neked, hogy volt megtestesülés és volt feltámadás, s van mit ünnepelnünk Karácsonykor is, Húsvétkor is. Bizonyítani nem tudom. Én sem és Te sem. Mind a ketten csak hihetjük a magunk álláspontját. Igaznak is hihetjük – Te ezt, magam meg amazt –, de bizonyítani nem tudjuk.

Magam csak annyit tudok, hogy kétezer esztendő óta, és vagy hatvan egymásra következő nemzedékben – hatvan nemzedék tölt ki kétezer esztendőt – apa és anya adja át hitét gyermekének, hogy volt megtestesülés és volt feltámadás. Csak annyit tudok, hogy ezért a hitért sokan, nagyon sokan készek voltak vértanú-halált is halni. És még azt tudom neki mondani, hogy apám és anyám nekem is továbbadták hitüket, s ezért a hitemért kért fejemre halált 55 éve az államügyész. És hogy boldogan – boldogan, azaz az istennektetszés és az Istent majd meglátás reményével – mentem volna az akasztófa elé ezért..., a megtestesülésnek és a feltámadásnak a hitéért. De bizonyítékom nincs. Úgy nincsen, ahogy Neked sincs semmiféle bizonyítékod arra, hogy mese az, amire most itt – Karácsonyt ünnepelve – néhányan emlékezünk.

És most, 2007 karácsonyán, 55 év után, most is meghalnál e hitedért? – kérdezheti tőlem a plébános. Amit válaszolnék neki, azt próbálom most elmondani, az idei karácsonyon, Tinektek. Elkezdem és mondom. 55 esztendő nagy idő. Ma már azt sem tudom bizonyítani, hogy van Odafent valaki, aki vár ránk. Ma már semmit sem tudok bizonyítani, amit nem látok a szememmel, s mondom János evangélistával együtt: *az Istent nem látta senki*. S a megtestesülést láttam? Ott voltam, amikor a Lélek megárnýékozta a názáreti szüzet? Ott voltam, amikor a Szűz világra hozta méhének áldott gyümölcsét? Nem voltam ott. Csak egy mozifilmet láttam, melyen elvágódik a szűz és földre esik, mint a bot, amikor megárnýékozza őt a Szentlélek. Csak képeket láttam az istállóul használt barlangról s a bölcsőről, melyben ringatgatja szent Fiát a szűz. A megtestesülést, magát, hogyan is láthattam volna!? Kétezer esztendeje történt.

Miért hiszek akkor? Csak azért, mert mondjuk az első magyar király idején, ezer esztendővel ezelőtt, kabar őszám, talán a harmincadik nagyapám, átadta a maga hitét a

huszonkilencedik nagyapámnak, amikor ez a nagyapám még gyerek volt. Azt a hitet, hogy a Szűz foganta Jézust a Szentlélektől, hordozta magzatát, amikor látogatta Erzsébetet, és világra hozott egy felsíró csecsemőt Betlehemben, az istállóban! Csak ezért hiszek? Nemcsak ezért. Azért is, mert az elmúlt hónapokban írni kezdtem egy drámát. Ezt a címet adtam neki: *A tragédia*. Eléje meg írtam néhány sort. Ezt: Mi a tragikum? Ha tudod, hogy miért kell élned, s azt is tudod, hogy amit akarsz, életedben meg nem valósulhat, és mégis képtelen vagy másért élni, mint éppen azért, amit életedben meg nem valósíthatsz – ez a tragikum. Ez Jézus tragikuma is. Róla kell írnom, Őt ismerem. Jobban, mint akárkit – magamat kivéve.

Hát ezért hiszek. Azért, mert mindenképpen élt ez a Jézus, és meghalt – mint bárki proletár. *Övé, ha van, lantom bája, övé rajta minden jegy* – énekelte a magyar nyelvről Arany. S én is mondom a magam lantjáról, hogy az mindenestől Jézusé. S hogy én se magyarul, se más nyelven nem tudok másról énekelni, mint róla, aki megszületett Betlehemben.

Gellért Oszkár is énekelt róla, még '46-ban. Nyugatos volt Gellért, és Ady kortársa, és túlélte őt vagy harminc évvel. Buddhával vetette össze Jézust, és versének ezt címet adta: *Istenek versengése*. Buddha kezdi a versengést, és Jézus válaszol rá.

- Királyi sarjként jöttem a világra. Csodás liget várt s benne palotám.
- = Minden proletár király a szívében, És istállóban szült meg az anyám.
- Nyolcvan esztendőtléltem meg e földön, Akkor jött értem a boldog halál.
- = Nem éltem én csak harminchárom évet, S úgy haltam meg, mint bárki proletár.
- Hetet léptem, hogy a világra jöttem, Így hirdettem ki: Buddha született.
- = Futott, menekült anyám velem akkor, Mert meggyilkoltak minden kisdedet.
- Anyám szíve a nagy gyönyörűségtől, Mert Istent szült, hetednap megszakadt.
- = Az én anyám túlélte a halálom: Megvárta föltámadásomat.
- Találkoznak a Nirvánában egyszer Mária, Maya és minden anyák.
- = S ti, kisdetek mind, új világot szülnek Anyáitok, bár bitófákon át.

Eddig a vers és versengés. Új világot szülésről beszél a vers. Egyetlen mondatban is elmondhatom, hogy miért hiszek a megtestesülésben, azaz a Karácsonyban. Bizonyítani, hogy igenis volt Karácsony, ezt nem tudom, de Jézus életének a vége történelmileg bizonyított. A vége. Az, hogy Tibériusz császár idejében Poncius Pilátus a zsidó főpap, Kaifás, kívánságra keresztre feszíttette Jézust – ez történelmileg egyértelműen bizonyított. S számomra a felfeszítést megelőző, a jézusi életet nem magyarázza más, csak az, hogy Jézus az Isten fia. Az, hogy a megtestesült Isten maga jött közénk a betlehemi istállóban.

Bizonyítani a Karácsonyt tehát nem tudom, de nincs rá más magyarázatom. Hogyan is volt? Micsoda? Hát amikor az örökkévalóság belépett az időbe! Nincs, aki elmondja. Tényleg nincs? Nincs, mert bizonyosat csak annyit tudunk, hogy időszámításunk 30. éve körül – majd kétezer éve – keresztre feszítettek egy fiatal férfit, akinek nem tetszett az emberek világa úgy, ahogy az emberek ezt a világot korábban kiformálták. Azt mondta, hogy elég belőle, ő másmilyent akar. Milyet? Jót. Amiben élni jó. Olyat, amelyben szeretjük egymást mindannyian.

Tudta, hogy lehet ilyent csinálni? Tudta. Nem csupán hitte? Nem, tudta is. Különös érvem van erre. Az evangéliumokban 132 ízben találjuk a *hiszek* igét, s ennek az igének egyszer sem alanya Jézus. Jézus nem hitt. Mert Jézus nem csupán hitte, hogy lehetséges az Isten Országá. Jézus igéje *a látok, a tudok, az ismerek*. Jézusnak ez a kemény tudása kemény ellenállásba is ütközött. Ellene volt Izraelben az urak világa: a főpapok, az írástudók s a vének hatalma. A hatalmasok. Hatalmasabbak, mint ma a világméretű tőkésársaságok urai? Nem, csak olyanok, mint ezek. Ezek a maiak is csak azt pusztítják el, akit s amit akarnak. S Jézus nem bizonytalankodott. Mondta magáét. S ha az urak kimutatták foguk fehéret, nem hátrált meg.

Tudott olyan mondatokat mondani, hogy képes gyűlölni is a maga életét: *Ha a búzaszem nem hull a földbe, és nem hal el, egymaga marad... Aki szereti életét, az elveszíti azt, de aki gyűlöli életét ebben a világban, az megmenti az örök életre. Aki nekem szolgál, az engem kövessen..., Ahol én vagyok, ott lesz a szolgám is.... Aki nekem szolgál, azt megtiszteli az Atya. Most megrendült a lelkem. Mit is mondjak: Atyám, szabadíts meg ettől az órától? De hiszen éppen ezért az óráért jöttem.*

Saját pusztulása órájáért jött? Igen. S ez a feltétlen elszántsága rendítette meg Gellért Oszkárt is egy vers erejéig. Ez a feltétlen elszántság tart lebűvölve engem is már több mint hatvan esztendeje. Jézusnak nem voltak kétségei, hogy útja hova vezet. Ismerte a hatalom természetét, s tudta, hogy ezzel a hatalommal meg nem birkózik más, csak aki egy másik hatalmat állít vele szemben. Ő megtette, s mondta: *Hatalmam van az életemet odaadni, senki sem veszi el tőlem, magam adom oda.* Nyitott szemmel nézett sorsa elébe. Mind a két idézetet János evangéliumában találjuk. Ha ezeket nem mondta volna Jézus, csak János találta ki Róla, akkor János konzseniális volt Jézussal. Akkor János megértette öregségére Mesterét. Megértette azt, ami mozgatta Jézust hatvan esztendővel korábban, amikor János sihederként követte őt Kafarnaumtól egészen a keresztfáig. Számomra ez a Jézus – Istent mutatja. Azt az Istent, akit én *Mindentadónak* tudok csak nevezni. Mindent adónak, amihez képest vérszegény a *mindenható* megjelölés. Mert *nagyobb szeretete nincsen senkinek, mint aki életét adja barátaiért...* másokért, mindenkiért. Ezek a megfogalmazások számomra bizonyító erejűek. Azt bizonyítják, hogy volt feltámadás, és azt is, hogy a fiatal anya, Mária karján isteni a lény, és isteni kisdéd fekszik ölén. Lehet olyan, aki számára nem bizonyíték. Számomra az, és életemet meghatározó.

Jézus szavai magabiztosak. Testvérem, a kiközösített plébános, minderre azt mondja, hogy mindez csak az első századok dogmafejlődése. Én is mondom. A tanítványoknak, a Tizenkettőnek és a későbbieknek csak lassan esett le a húszfilléres. Jánosnak élete végéig kellett birkóznia Jézus alakjával, amíg ezekre a szavakra visszaemlékezett..., vagy pedig – amíg ezeket a szavakat megszülte a lelke. A későbbi tanítványok is birkóztak a hallottakkal, s a századok és évezredek során – zsinatokon és hétköznapijaikon – teljesen bizonyosak lettek abban, hogy maga az Isten járt közöttük Jézus személyében.

Isten járt itt, de emberi alakban. A csecsemő sírt, amikor szopni akart. A gyermek játszani akart, amikor már tudott játszani. A fiú nézte Józsefet, az ácsot, és szerszámot vett kezébe ő is. A serdülő el kezdett gondolkodni. Hogy mikor esett le nála a húszfilléres, hogy ő talán nem is egészen olyan, mint a többiek – nem tudjuk. Talán amikor becsukta műhelyét Názáretben? Talán akkor, amikor megkeresztelésekor hallotta Atyjának hangját: *Te vagy az én szerelmes fiam, akiben kedvem telik?* Talán akkor. Vagy inkább akkor, amikor negyven napot böjtölt a pusztában, megkísértette őt a Sátán, és megértette, hogy tanítványokat kell gyűjtenie, hogy elkezdhesse velük azt az új világot, amely már majd tetszik az Atyának, mert abban már szeretni fogjuk egymást? Vagy csak még később esett le nála a húszfilléres? Akkor, amikor már azt is megértette, hogy az emberek kezébe kell kerülnie...?

Akárhogyan is volt, de a tanítványok dogmafejlődését mindenképpen megelőzte Jézus tudatfejlődése, melynek során rájött arra, hogy ő nem akárki. A csecsemő Jézus két szopás között nem gondolhatott arra, hogy ő az időtlen Isten időtlen fia, de mivel emberi alakot öltött, ezért most csak szopni tud. De amikor mondta tanítványaink: *Én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig*, akkor már bizonyára tudta, hogy kicsoda is ő. Ő az *Emberfia*, és akkor már nem jelenthette számára ez a szó azt, hogy ő is csak akárki közülünk, mint bármelyik embertársa.

És Te, Testvérem, aki élsz most – kiközösítetten vagy félig kiközösítetten vagy anélkül, és Golgotádon innen vagy annak kellős közepében – itt, a Dunatájon vagy a Hargita tövében, és közel kétezer esztendővel utána a jézusi tudatfejlődésnek s az egyházi dogmafejlődésnek... Te, Testvérem, ugyan mondd meg már magadnak vagy testvéreidnek, hogy Te kicsoda is

vagy! Mert elhangzott kétezer esztendeje a szó, hogy *szeressétek ellenségeiteket, hogy gyermekei, lányai és fiai legyetek Atyátoknak, aki felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak*. S ez a szó máig is hangzik mindannyiunk felé.

Jó, mi bizonyára nem vagyunk a Szentháromság valamelyik személye. De istengyermekségünk okán és jogán abba és oda tartunk, mert odavalók lennénk. Ady is megírta, amire most rákérdezek: *Istenülő vágyaimba ki látott? Óh vak szívű és hideg szemű barátok*. Nemcsak Jézusnak volt tudatfejlődése, nemcsak az egyháznak van dogmafejlődése. Hanem nekünk is van, a mi hitünknek is van. Az enyémmnek is. S csak azért lettem, hogy halálomig vagy előtte még... eljussak a csúcsra. Nem az urakéra, akik Jézust mindenkor és üzembiztosan keresztre feszítik. Nem az urak hitének tudati fejlődéscsúcsára, amely soha nem jut el a jézusi fejlődési vágányra, mert ezt a vágányt meghatározza, hogy mindenkit szeress, és mindenki érje be az egy dénárral.

Jézus csak a szegényeket mondja boldogoknak, s a gazdagoknak jajt kiált. S akiket boldogoknak mond, csak azok látják meg az Istent. Jon Sobrinot is elhallgattatták. Jézust és minden tanítványát mindenkor elhallgattatják az urak, mert vak a szívük és hideg a szemük. Eljutottál-e, eljutottam-e a látó szemű és meleg szívű Jézus fejlődési vágányába? Azért nagyon fontos, hogy igennel tudjunk válaszolni, mert Istenhez akarunk eljutni, akinek nincsen többje, mint akármelyikünknek. Istenhez, akinél ott van a Fiú, aki megtestesült, hogy elmondja nekünk, hogy csak az ő vágányán jutunk el a mindenkit átölelés mindenkit befogadni akaró asztalához. Amen.

Piarista köz, 2008. január 2.

Levelet kaptam egy hollandiai barátomtól:

Tisztelt Gyurka Barátom! Lehet vagy három éve, hogy megismerkedtünk. Azóta néhányszor ott lehettem otthonodban és Adyiligetén, amikor miséztél, utóbb több ízben elküldted homiliáid szövegét is. Megmártóztam radikális gondolataikban, hitükben, mélységükben. Megköszöntem Neked, megírtam kérdéseimet is, hogy hol támadtak kételyeim, és rákérdeztem olykor visszatetszőnek tűnő mozzanatokra. Vajon az eddig hiába várt magyarázatot most a Magyar MÉRCE 2007. áprilisi számában kell-e keresnem? Választ az Erdélyi, Sinka, Wass Albert idézetekre és az izlésbicsaklásra, mellyel RM-t „Róth Manó”-ként aposztrofáltad? A választ, hogy tudniillik a Tanah nem Isten ígéje, és hogy mind tolvajok és rablók a szerzői? Jó, elveted a Leviták könyvét, elveted az átkok zsoltárait. Rendben. De helyükbe a jézusi szeretet nevében Szabó Lőrincet, Sinkát, Wass Albertet emeled be? Akik minimo calculo időnkint tévelyegtek? Szövegeikből olykor árad a gyűlölet. Egykori tisztelt tanáraid egyike, Szekfű Gyula le tudta írni, hogy valahol utat vesztettünk. Igaz, Szabó Lőrinc is képes volt rá. De velük az ószövetségi szentleckét behelyettesíteni? Talán lehetséges, ha jól megválogatod a szövegeket. A kanonikus szövegek is eleve szerkesztői válogatás eredői. Jézus testvérünk (Ben Chorin nevezte őt így) ugyan egy jöttát sem engedett a Thorából, de valójában Ő is és a Könyv is történelmünk részei. És még sok mindent lehetne mondani a hagyomány nagy szövegéről. Hogy történelmi szöveg, hogy Izrael könyve, tehát benne az ember birkózik meg az Úrral és Érte, hogy az emberáldozat abszolút tiltásának hordozója, hogy az özvegyek, az árvák és az idegenek védőpajzsa. Azaz, hogy a két útvesztő, a Könyv fundamentalista felfogása és gyökeres elvetése között húzódnak meg valahol az útkeresők ösvényei. Lehet szentségelni; de így? És mi marad, ha inkvizitórius hévvel kigyomláljuk a nemtetszőt? Háborústól Héráklészt, az asszonyközösséggel Platónt, Wagner antiszemitizmusával együtt a Trisztánt, Shylockostól Shakespearet (és Németh Lászlót), a Bagatellel együtt Céline Utazását? Marad a tiszta kéz politikájának rozsdamentes jó lelkiismerete, a rátartian konok mindent-jobban-tudás. A rossz gyökeres kiirtása talán csak az árny nélkül vakító, a történelemmentes steril tisztaság lázálna. Facit: talán ezért kellett választ kérdéseimre a szédítő szélsőjobb sajtó hasábjain keresnem? És érvénytelent találnom? Az

árnyaltan tisztaság: rögeszme, Platónt idézve: „Lehetetlen, hogy a Rossz megsemmisüljön, hiszen mindig kell legyen valami, ami a Jónak ellentéte” (Tht. 176 A). Ne hidd, hogy feladtalak, ne gondold azt, hogy elvetlek. De rászolgáltál egy kemény fejmosásra. És ha az emberfiának nem derogált az apostolok lába, nekem sem a Te ősz és tiszteletreméltó fejed. A hiteles életnek kijáró tisztelettel ölel, Péter

Válaszoltam is rá:

Kedves Péter! Köszönöm leveled, válaszolok gondolataidra. A zsidó nemzet jézusi kultúrkincsei is helyet kaphatnak a szentmise harmadik olvasmányában. A felsorolt nevek nem összes műveivel tölteném meg az első két olvasmányt, csak a Jézusra ráímelőkkel. Jézus rostálta a *tora va nabim*-ot: ami egyezett gondolataival, magáévá tette; ami nem egyezett, elvetette. Nem inkvizitórius hévvel vetette el, amit elvetett, hanem a szellem s nem a gyilkosság, a máglya eszközével. A rozsdamentes jó lelkiismeret, a rátartian konok mindent-jobban-tudás eredményezte Jézus számára a Golgotát. A Magyar Mércse a negyedik orgánom, ahol írásom megjelent. Köszönöm, hogy nem vetsz el. Hogy mire szolgállok rá, nem az én dolgom megítélni; embertársaimé, a tiédé is... s még az Istené. Jézusnak nem derogált az apostolok lába, Neked sem az én fejem – ez utóbbit nem értem. Ölel Gyurka

A levél elküldése után értettem meg: Jézus megmosta tanítványai lábát, Péter pedig megmosta fejemet. A jézusi lábmosás a szolgáló alázat megnyilvánulása volt, ami ellen Péter, a tanítvány tiltakozott, mert nem érezte magát méltónak rá. A péteri fejem mosás pedig a levélíró gesztusa, ami aligha a jézusi alázat leutánczása. Alighanem valami másnak a megnyilvánulása. Talán egy nemzethez tartozásé...

Piarista köz, 2008. január 3.

Következzék egy másik levél:

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Tisztelt Bulányi György! A Magyar mércse 2007. áprilisi számában olvastam a cikkét, amelyben arról írt, hogy az Ószövetség nem sugalmazott. A dolgon már én is sokat gondolkodtam. Az Ószövetségnek tényleg vannak olyan részei, amelyek nagyon furcsák, és egyáltalán nem tűnnek sugalmazottnak. Az egyetlen gond, hogy Jézus hivatkozott az Ószövetségre, márpedig Jézus nem tévedhetett. Ön ezt hogyan magyarázza?

Igazából mégis egy másik kérdés miatt fordulok Önhöz. Hittanon is azt tanultam, a Hittudományi Főiskolán is azt tanítják, és a hívő emberek nagy része is úgy gondolja szerintem, hogy az ember a legértékesebb élőlény. Ezzel az állítással több okból sem tudok egyetérteni. Részben azért, mert véleményem szerint természettudományos úton nem igazolható, hogy bármelyik földi faj értékesebb lenne a másikinál, ugyanis lehetetlen olyan kritériumot találni, amelyről biztosan kijelenthető, hogy az értéket méri. Másrészt pedig, ha elfogadjuk, hogy az ember értékesebb a többi földi élőlényénél, akkor főként az evolúció miatt olyan ellentmondások bukkannak föl, amelyek miatt el kell vetnünk a fenti álláspontot. Szerintem csak azért hisszük, hogy az ember a legértékesebb élőlény, mert mi emberek vagyunk. Egy kutya számára viszont a kutyák a legértékesebbek, még akkor is, ha ezt nem gondolja végig és nem tudja megfogalmazni. Mi az egyetemen axiómaként tanultuk, hogy minden élőlény belső értékkel bír. Sokszor idézem Balogh János akadémikust, aki azt mondta: "Minden élőlény ember értékű, mert él." Kérem, ha ideje engedi, írja meg nekem ezzel a kérdéssel kapcsolatos véleményét!

Végezetül hadd említsek meg egy olyan dolgot, ahol a fent említett két probléma találkozik. Az ószövetségi állatáldozatokra gondolok. Néha elgondolkodom azon, hogy Isten vajon tényleg elvárta azt, hogy az emberek állatokat öljenek le áldozatképpen?

Megtisztelő figyelmét köszönöm, érdeklődve várom válaszát! Jó egészséget kívánok! Üdvözlettel: Erdős László, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Növényrendszertani és Geobotanikai Tanszék

Válaszoltam természetesen erre a levélre is:

Igen tisztelt Uram! Megtisztelt levelével. Mondom azt, amit tudok. Jézus egy könyvű volt. Ismerte a *Tora va nabim* tekercseit, és ismerte népének vallási hagyományait. Kritikusan viszonyult ezekhez. Ami egyezett látásával, azt dicsérte. Ami nem egyezett, azt elvetette. Úgy gondolta, hogy mindannyiunknak magunk kell megítélnünk, mi az istennektetsző. Azon az alapon, hogy embernek lenni annyit jelent, hogy lelkiismeretünkön keresztül Teremtőnk felkészített e feladatunkra minket. Azaz minden ember sugalmazott, s az egyes kultúrák bizonyos szerzőket sugalmazottaknak tekintenek, mint akik kiemelkedően képesek eligazítani az embert. Szókratész, Jézus biztosan ilyenek voltak. Jézus nem dolgozott a sugalmazás fogalmával.

Ami van, az értéket hordoz. Az ásványi, a növényi, az állati és az emberi lény is. Lehetséges, hogy a különböző lények értékeit természettudományi alapon nem lehet rangsorolni. Az értékfilozófia – mikor én tanultam – az ember által létrehozott valóságok értékeivel foglalkozott. A teológia pedig azon az alapon tett különbséget, hogy az emberalatti világ lényei az Isten lábnyomai, az ember pedig Isten arca. A különbségtevés alapja, hogy az emberben istenülő vágyak ébrednek: megvalósítani életünkben az Isten Országát. Nem tudom, hogy lehetséges-e az emberiség élete merőben ásványi és növényi eredetű táplálékkal. Ha nem, akkor az állatot a Teremtő az ember táplálékának szánta.

Az első keresztény századok visszautasították a pogányok és zsidók állatáldozatait utalván arra, hogy az állatokat táplálásunkra adta az Isten. Sőt ez a tiltakozás már az Ószövetségben is megtalálható. Isten többet vár tőlünk: magunkat kell odaadnunk. Elveink tisztán megőrzéséért életünket is oda kell tudnunk áldozni.

Örülök, hogy ezt elmondhattam. Szívesen állok máskor is rendelkezésére, ha kívánja. Szeretettel, és dicsérettessék Jézus. Bulányi György piarista tanár.

Piarista köz, 2008. január 4.

Czene Gábor interjúja a Népszabadságban

Szimpatizál a radikális baloldali eszmékkel, ha lenne valódi kommunista párt, be is lépne. Bulányi György, a 88 éves piarista szerzetes tudatosan provokál. Hiszen – mondja – Jézus is ezt tette. Most éppen a vasmiséjére készül: hat és fél évtizede szentelték pappá.

– Bő hatvan évvel ezelőtt megalapította a Bokor katolikus bázisközösségi mozgalmat, amely később főként azzal vált ismertté, hogy tagjai megtagadták a katonai szolgálatot. Megjárta a Rákosi- és a Kádár-korszak börtöneit, aztán – az egyházi hierarchia elutasítása miatt – konfliktusba keveredett a Vatikánnal is. Eltiltották a papi szolgálattól, és csak jóval a rendszerváltás után kapott erkölcsi elégtételt. Visszatekintve: mi az, amit sikernek tekint?

– 1945 februárjában Debrecenben egy Vatikánt megjárt pap elmagyarázta nekem, hogy kisközösségeket kell létrehozni. Megkért, hogy szedjem elő a teológiai jegyzeteimet, mondjam el mindenkinek: van Isten és létezik halhatatlanság. Megpróbáltam a legderekből debreceni lányokból és fiúkból kisközösséget csinálni, de semmire nem mentem ezekkel a témákkal. Teljes értetlenséget tapasztaltam, éppen azért mert valóban a legderekből katolikus családok gyerekei voltak. – a könyökükön jött ki. Kínomban elővettem a Szentírást, és ez tökéletes újdonság volt.

– Mármost kinek?

– Nekik is, nekem is. Korábban ilyen nem nagyon fordult elő. Rengeteg teológiai művet meg mindenféle más „jámbor könyvet” olvastunk, csak éppen a Szentírást nem. A legkevesebb, amit elmondhatok, hogy a Szentírás a felfedezés erejével hatott a számunkra. Szövegelemzést készítettünk – magyartanárként volt ebben némi gyakorlatom –, és kiderült, hogy Jézus azt hirdette: szeressük még az ellenségeinket is. Jééé! Addig hazafias magyar katolikusok voltunk, akik úgy tudták, hogy az ellenséget aprítani kell.

– Hol itt a siker?

– Életem legnagyobb sikere az, hogy huszonévesen feltaláltam a spanyolviaszt, és megértettem, mit tanít Jézus. Szeressétek ellenségeiteket! Azóta is csak ezt az egyetlen gondolatot bontogatom.

– *A retorziókat ismerve úgy látszik, ennek az állam és az egyház sem örült. Előbbit még csak-csak értem...*

– Pályám indulásakor az egyház legkedveltebb gyermekei közé tartoztam. Kivétel nélkül minden előjáróm szeretett, a debreceni püspöki helynöktől, *Pintér Laci* bácsitól egészen *Mindszenty József* bíborosig. Attól fogva kezdett csúnya eretnekjelölt válni belőlem, hogy az egyház és a Kreml kiegyezett egymással, és a magyar állam 1964-ben hetven évre titkosított megállapodást kötött a Vatikánnal. Mindszenty nem volt hajlandó egyezkedni, a Vatikán igen. Folytatódott a történelem, ismét működésbe lépett a Trón és az Oltár szövetsége. Ez a szövetség Árpád apánk és a főtáltosok között ugyanúgy megvolt, ahogyan megvolt Szent István és az esztergomi érsek között is. Az én tevékenységem ezt a sok évszázada érvényesülő alapelvet kérdőjelezte meg. Az Állami Egyházügyi Hivatal katolikus osztályának vezetője 1976-ban levelet küldött *Lékai László* bíborosnak, amiben leírta, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem az egyházé, ezért az egyháznak kell elbánnia vele. A Trón és Oltár szövetsége a legfőbb ok, hogy én 1989 után is pontosan olyan rossz gyerek vagyok az egyház szemében, mint előtte voltam.

– *Az egyház 1997-ben rehabilitálta.*

– Igen, rehabilitáltak. Szóban!

– *Az ezredforduló táján írt naplója – három vaskos kötet – tele van keserűséggel és kiábrándultsággal. Közben meg többször is azt állítja, hogy optimista. Mire föl?*

– Mi, emberek értelmet kaptunk Istentől. Ennek az értelemnek a segítségével egyszer talán elkezdünk gondolkodni. Fiatal koromban biztosra vettem, hogy „holnapra megforgatjuk az egész világot”. Hittem abban, hogy tényleg mindenki meg fogja érteni, mit képvisel Jézus. Ezt a hitemet nem tudom földadni, de közben látom, hogy a gyűlölet és a háború a megsemmisülés felé viszi az emberiséget. Hiszen van már atombombánk, fel tudjuk robbantani a földgolyóbist. Pessimista attól vagyok, hogy az életemből eltelt majdnem kilenc évtized, és úgy veszem észre, hogy a világ nem akar hinni Jézusnak, ami hagyján, de még a Bulányinak sem akar hinni...

– *Mielőtt kiátkoznák: ez csak vicc volt.*

– Nehéz elviselni, hogy az emberiség képtelen megváltoztatni a történelem sötét csavarmenetét. Olyan csúnya korszak, mint a világméretű tőkés társadalom uralma, azt hiszem, még soha nem volt.

– *Mernék vitatkozni.*

– Jártak itt a mongolok, és egy év alatt felére csökkent a lakosság. De a magyar anyák szültek. Aztán jöttek a törökök, a hódoltság kora. Az emberek negyede vagy harmada tudott csak magyarul, de a magyar anyák akkor is szültek. Amit azonban a tőkés társadalom uralma létrehozott, még senki sem tudta produkálni. A magyar anyák nem szülnek. Így értem, hogy ehhez fogható még nem volt a történelemben. Kiirtjuk saját nemzetünket. Sőt: kiirtjuk Európát, mint keresztény kontinenst. A 21. század végére, ha így megy tovább, muszlim Európává alakulunk át. Persze, mindenki nagyon jól el tudja magyarázni, miért nem vállal gyereket. Karriert kell építeni.

– *Nem emlékszem, hogy a Bokor-mozgalom követelései között szerepelne a cölibátus, a papi nőtlenség eltörlése.*

– Ez hogyan kapcsolódik ide? Hogy akkor a papok miért nem nemzenek utódokat? A Bokor-közösségben másfajta fogalmak léteznek. Nem papokra és kedves hívekre osztjuk a katolikus keresztényeket, hanem tanítókra és tanítványokra. A közösség vezetőjének az a dolga, hogy a közösség tagjait tanítványokból tanítókká nevelje. Egyébként teljesen mindegy,

hogy a magyar társadalom tíz ezrelékét sem kitevő papság részt vesz-e az élet továbbadásában. Nincs jelentősége.

– *És a jó példa ereje? Az nem számít?*

– A cölibátus fenntartása inkább azért káros, mert így senki nem akar pap lenni. Az elhivatottságot érző férfiak is tudják, hogy Isten országa nem azon áll vagy bukik, hajlandók-e lemondani Mancikáról. Jézus életalakításának nem tartozott a kitüntetett vonásai közé, hogy tudomásom szerint nőtlen volt. És nem hiszem, hogy a református és evangélikus lelkészek csak azért rosszabbul végeznék a munkájukat, mert családban élnek.

– *A közelmúltban megjelent egyik cikkében arról értekezik, hogy a keresztényeknek végre meg kellene szabadulniuk az Ószövetség „terhes örökségétől”, annak „gyilkos Istenétől”. Ötször is megnéztem a szerző nevét. Ezt tényleg Bulányi György írta?*

– A jézusi elképzelésnek az egyetemes emberi szeretet a lényege. Az Ószövetség Istene pedig – legyen elég egyetlen példa – belefojtja a zsidók ellenségeit a Vörös-tengerbe. Ez egy olyan nacionalista Isten képe, ami nem fér össze Jézus tanításaival. Ahogyan az se fér össze, hogy a tábori pap a folyó innenső partjáról a túloldalon lévők, a túlpartról pedig az innenső oldalon lévők elpusztítására lelkesítsen.

– *Nyilvánvaló, hogy a teológiai érvek kifejtésekor sem lehet figyelmen kívül hagyni a társadalmi-politikai környezetet. Márpedig az antiszemita csoportok egyre hangosabbak Magyarországon. Utólag is úgy véli, hogy elég árnyaltan fogalmazott?*

– Nekem nincsen két szövegem, egy a kezdők, és egy másik a haladók számára. Amikor tizenévesekkel kezdtem el foglalkozni, akkor megtanultam, hogy minden körülmények között tudásom legjavát kell nyújtanom, és csakis azt szabad mondanom, ami a szívemből jön.

– *Szélsőjobbos orgánusok boldogan közölték a cikkét.*

– Eredetileg a Kapu folyóiratban jelent meg, ezek az orgánusok onnan vették át.

– *Finoman szólva is elgondolkodtató, hogy tetszett nekik.*

– Arra, hogy ki mit vesz át, azt tudom mondani, hogy Jézus alakját és szövegeit meg a kereszténység vette át.

– *És?*

– A kereszténység a történelem egyik leggyilkosabb vállalkozása. A világ és az emberiség kirablásában, fegyverrel térdre kényszerítésében a kereszténység abszolút világ bajnok. Egyetlen vallás sem közelíti meg ebben a tevékenységben.

– *Furcsa hallani ezt egy kereszténytől.*

– A tények előtt meghajlok. Jézus fölszabadított arra, hogy nem kell védenem a saját kutyám kölykét. Hanem a saját kutyám kölykéről is igyekszem objektív képet adni. Kerül, amibe kerül.

– *Az előbb, amikor a tőke világméretű uralmáról beszélt, eszembe juttatta a kommunisták nézetei. Netán rokonszenvet érez a kommunizmus iránt?*

– Nagyon-nagy rokonszenvet érzek, igen. 1952-ben egy ávós őrnagy két hónapon keresztül azzal töltötte az idejét, hogy engem napi tíz órában kihallgasson. Egyik mondatára fél évszázad távolából is jól emlékszem: „Bulányi mester, nem várhatjuk meg, amíg maga megelégedéssel tartja nekünk a kapitalistákat”. Ha lenne ma olyan párt, amely ugyanazt vallja, amit Marx és a kommunizmus – azzal a különbséggel, hogy senkit se szabad bántani –, engem nyugodtan be lehetne léptetni abba a pártba. Az már maga volna az egyház, jézusi és egyetemes, valóban katolikus. Jézus azt mondta, hogy akkor lesz rend, amikor mindenki megkapja az egy dénárt. Valamennyi embernek csak egy hasa és egy gyomra van, senkinek se jár több. A második pár cipőmet akkor szerezhetem meg, ha a többi milliárdnyi embernek mindnek megvan már a maga egy pár cipője. Rend akkor lesz, ha meg tud valósulni az, amit a kommunizmus akart.

– *Tehát soha nem lesz rend.*

– Pontosan. Ez az egyik forrása a pesszimizmusomnak.

- Szándékosan provokál?
- Persze. A négy evangélium is maga a provokáció. Jézus is provokál, minden megnyiségben.
- A vasmiséjére készül, ami – nehéz belegondolni – azt jelenti, hogy hatvanöt évvel ezelőtt szentelték pappá. A vasmise után milyen fokozat következik?
- Eltemetnek.
- Komolyan kérdezem.
- Ha valaki véletlenül kibír még öt esztendő, akkor rubinmisét mondhat. A pappá szentelés hetvenötödik évfordulója már teljességgel elképzelhetetlen, arra nincs is semmilyen szó...

Piarista köz, 2008. január 5.

Vasmisém

Misekezdnet: Testvéreim, amit csinálunk most, azt Jézus rendelkezésére csináljuk, és csak azért, hogy emlékezzünk Rá, csak azért, hogy el ne feledjünk semmit azokból, amiket tanított nekünk. Kezdjük el tehát e szentmisét az Atya, a Fiú, a Szentlélek nevében.

Az Atya, aki mindannyiunkat a maga szerelmes lányainak s a maga szerelmes fiainak akar,

a Fiú, aki testvérünké lett, s talán jobban szeretett minket, mint saját magát, még ha gyűlölnie is kellett önmagát, hogy ezt megtehesse

s a Lélek, aki bennünk van, s így magunkon belülről hallhatjuk, hogy igazán szeretnünk kell minden felebarátunkat, mind a hat és fél milliárdot, s azért hogy mind a testvérünké is legyen

ez az Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság egy Isten, legyen mindnyájatokkal!

Most pedig nézzünk a szívükbe, milyen is az? A Jézustól tanított és megmutatott szeretetet találjuk ott? Mit találunk a szívünkben. Csendesedjünk el. Gyónom a mindentadó Istennek...

Evangélium: A bölcsek meghallgatták Heródes királyt és útra keltek. S lám, a csillag, amelyet napkeleten láttak, vezette őket, míg végre meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt. A csillagot megpillantva nagyon megörültek. Bementek a házba, és meglátták a gyermeket anyjával, Máriával. Leborultak és hódoltak neki, majd elővették kincseiket, s ajándékot adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát. Mivel álmukban utasítást kaptak, hogy ne menjenek vissza Heródeshez, más úton tértek vissza hazájukba.

Harmadik változat

Kedves Testvéreim, Testvéreim életem egyetlen tartós szerelmében – a Názáreti Jézusban!

Egész úton hazafelé azon gondolkodám – írta jó másfélszázada Sándor, magam meg már több mint egy hónapja azon gondolkodom, hogy mit is fogok január 5-én délelőtt itt mondani Nektek. Valami olyasmit szerettem volna erre a napra készíteni, amit még sohasem hallottatok tőlem. Hetek óta gyűlik is már egy jó Napló-füzetnyi anyagom; s az egész – mind elvetett kísérlet. Egyik testvérünkkel el is olvastattam második számú kísérletemet. Elolvasta, s csak ennyit mondott: *Mindezt hallottam már Tőled*. Hát hogyan ne hallotta volna, ha olvashatott már vagy negyven kötet írást, melyek mindegyike tőlem származik. De mégis megerősített a válasza abban, hogy valami olyasmit kell ma itt mondanom, amit korábban még nem hallottatok tőlem. Hát ez aligha fog sikerülni. Aki 90. éve küszöbét tapossa, jó, ha még fel tudja olvasni a régit. Eszitek, nem eszitek... mit is várhatnátok tőlem? Hát ennyit bevezetésül.

Az evangéliumi szakasz, melyet felolvastam az Úr *megjelenésének* mai ünnepén, az sem új. Régi. Szent Pál és Izajás szövege még régibb. Nem is olyan biztos, hogy újjal kell kísérleteznem. A liturgia sem hoz újat. Olykor még visszakanyarítják azt is a régibb változatra. Én is azt teszem mostani beszédemben, és idézek a messzi múltból valamit. A Nyitra városát körülvevő magyar falvak sűrűjében, a Zoborvidéken talált száz éve Kodály

Zoltán egy népdalt. Ki tudja, hányadik nagyanyjától jutott el ez a népdal az énekesig, majd Kodály fonográfjáig. A középkorban, István király idejében dalolták volt először? Mert hát kellett egy első dalolónak is lennie, akinek a lelkében megfogant a dal! Nem kezdődhetett a második dalolóval! Annak ellenére, hogy akkoriban még talán görög-latin szóval epifániának mondhatták a mai ünnepet, csak megtudunk a dalból mégis valamit. Azt, hogy a Zoborvidékiek, illetőleg azoknak az ősei meg az első daloló úgy gondolták, hogy *aki megjelenik, az jelenti magát*. S az egyházi év során nemcsak jelenti magát, hanem *jelentgeti is*, mert többször is teszi. Még pedig összesen háromszor. Íme: *Jelenti magát Jézus háromszor esztendőben, Jézus magát úgy jelentgeti már. Először jelenti nagy Karácsony napján. Jézus magát úgy jelentgeti már. Másodszor jelenti hangos Húsvét napján. Jézus magát úgy jelentgeti már. Harmadszor jelenti piros Pünkösöd napján. Jézus magát úgy jelentgeti már...*

Mit jelentget? Valami nagyon régít. Karácsonykor is, Húsvétkor is, Pünkösdkor is. És mindig ugyanazt, mert Jézus nem volt kíváncsi arra, amit korának írástudói mondtak neki és mindenkinek. Jézus is olvasta az írásokat, amiket azok tudói tanulmányoztak, de nem azokból szedte tanítását. Hanem honnan? Jézus az emberi lélek archaikus mélyébe, annak kincseibe nézett bele. Ott találta ezeket a kincseket az emberi lélek mélyén. Abban, amit magyarul lelkiismeretnek, görögül-latinul meg az európai nyelveken a dolgok *együttlátásának* neveznek. Ez volt a végső eligazítója. Nem azért illik elfogadnunk Jézus tanítását, mert ő mondja – ahogyan a tekintélyelvűek, a mindenféle írástudók akarnák. Hanem mért? Halljátok erről Jézus válaszát: *Ha valaki az Emberfia ellen szól, annak megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen szól, annak nem bocsátanak meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben* (Mt 12,32). Jézus Szentléleknek nevezi archaikus kincseink forrását, a lelkiismeretet. Amiből merítette Jézus mindazt, amit elmondott nekünk.

Az elmúlt hetekben megszólít tartományfőnökünk: Gyurka bácsi, volna kedved házunk mai esti miséjén főcelebránsnak lenni? Ez annyit jelentett, hogy én mondhatom a szokásos ötperces prédikációt is. Ráálltam. Nem tudom már, hogy mit prédikáltam, de utána vacsorázni mentünk, és a prédikációm hatására Pepe, az egyik kispapunk, a vacsora alatt megkérdezi tőlem: Gyurka bácsi, ha Jézus ma élne, mit csinálna? Lenyelem a falatot, közben gondolkodom, s utána mondom: Hát megnőszülne, lenne tíz gyereke, birkát tenyésztene, azok tejével táplálná, gyapjával ruházná őket. S nem fizetne számlákat, áfát sem. Birkasajtért, báránybőrért cserekereskedelemmel szerezné be azt, amit maga nem termel meg. Tanítványait pedig erre a gazdasági alapra épített közösségbe hívná, s a Tizenkettőnek fejés, birkatej oltása, sajtkészítés, nyírás, berbécselés közben mondaná el az üzenetet, amelyet lelke mélyén ma találna. A kézrátevős gyógyításnak ugyanis mára már alighanem lejárt. Van klinika, van természetgyógyászat, és sárkészítésével ma már sarlatánnak minősülne Jézus. Nem is valószínű, hogy kedve volna kilenc évig tanulni, hogy szakorvosi diplomát szerezzen. A birkafejést hamarabb lehet megtanulni. Kivonulna Jézus most nem a názáreti faüzeméből, de mindabból, ami nem adna időt neki arra, hogy tanulmányozhassa forrását, az emberi lélek mélyét.

Pepe elfogadta a válaszom? Nem tudom, mert nem mondott rá semmit. A tartományfőnök sem, aki pedig ott ült mellettünk. Hagyták, hadd mondjam a szövegem, ami csillagfény messzeségben van attól, amit Pepe s a tartományfőnök csinál, meg attól is, amire engem neveltek, amikor ebben az épületben 80 éve piarista diák lettem, 72 éve beöltöztettek Vácon piaristának, meg 65 éve pappá szenteltettek. Ez egy ilyen rend. Nem mondják, hogy igazat beszélek, azt sem, hogy ostobát. Bízna bennem, hogy azt mondom-teszem, amit a lelkem mélyén találok. Pepe is meg a tartományfőnök is azt mondják és teszik, amit meg ők találnak ott.

Most, 65 éve, az első misém után ott volt a primíciás ebéden a mátyásföldi szülői házban az akkori tartományfőnök, akit magunk között nagypapának neveztünk, mert nagyon öregnek láttuk, túl volt már a hatvanadik évén. Ő mondta az ebéd során a köszöntőt. Egy mondatára

emlékezem még. Ezt mondta: *Nem tudtuk, hogy nem lesz-e szűk számára Macedónia.* Már mint számomra. Akkor illendően hallgattam, s csak most válaszolok a több mint félszázada már odaát levő Zimányi Gyulának, hogy szűk lett az bizony..., de azért még mindig beleférek valahogy, magam sem tudom, hogy miként.

Mért férek bele? Mert tudjuk mi, piaristák mindannyian, hogy a lelket nem szabad megerőszakolni. Az ember lelke a végső instancia. Ennek kell eligazítania mindnyájunkat. Erre hivatkozott Jézus is és ezt kérte számon ellenfelein is: *Amikor látjátok, hogy felhő támad nyugatról, mindjárt azt mondjátok, hogy eső jön, és úgy lesz. Amikor meg déli szél fúj, mondjátok, hogy hőség jön, és úgy lesz. Képmutatók, a föld és az ég jelenségeit fel tudjátok ismerni, ezt az időt pedig miért nem tudjátok megítélni? Miért nem ítéletek meg magatoktól, hogy mi a caddid, mi a dikaion, azaz mi az istennektesző, mi az Isten akarata?* (Lk 12, 54-57). Testvéreim, ami Jézusnak rendelkezésére állott, számunkra is hozzáférhető. Az ember annak következtében ember, hogy tudja, mit kíván tőle az Isten. Olyan halálbiztosan tudja, mint a katicabogár is tudja, amit neki tudnia kell. Azt, hogy repülnie kell. Mi sem azért tudjuk, mert megtanították nekünk az ötezer vallás valamelyikének a kinyilatkoztatásából. Annak következtében tudjuk, hogy van anyánk meg apánk. S nincs apa vagy anya, aki lelkére venné, hogy magzatának át ne adjon valamit. Ezt: Kislányom, kisleány, tudod, hogy jókislánynak, jókisleánykának kell lenned. Tudod, hogy nem teheted a másikkal azt, amit nem akarsz, hogy neked tegyék. A szülők is átvették ezt gyerekkorukban a szüleiktől, a mi nagyszüleinktől. S a szülők pedig átadták nekünk. S ennek az emberléttel együttadott ismeretnek a következtében tudunk mindannyian halálbiztosan ítéletet mondani a szívünkben arról, hogy mi tetszik az Istennek, hogy mi az ő akarata. Csak aki képmutató, csak az nem tudja megítélni, hogy Jézus igazat beszél-e. Aki pedig nem mutat képet, hanem azt mondja, amit a szíve mélyén érez és hall, az képes helyesen ítélni. Képes és tud is, ha befelé figyel.

A Macedóniával kapcsolatban eszembe jutott valami. Ruiz volt a neve a piaristák egyetemes főnökének a neve akkor, amikor Lécai körbejárta Rómában bíboros társait, hogy elmagyarázza nekik, hogy mekkora nagy eretnek is volnék én. Nekem megírta Ruiz, hogy ne képzeljem, hogy a Vatikán egy bíborossal szemben nekem fog majd igazat adni. Weigand Józsi korombeli paptársam is elmondta nekem, hogy római levéltári kutatásai során nem talált példát rá, hogy a Vatikán igazat adott volna egy papjának, ha az szembekerült püspökével. Mindez azonban nem akadályozta meg Ruiz generálist, hogy Casarolinak, a Vatikán második emberének megírja, hogy miféle embernek is gondol ő engem. El akarom kerülni most a dicsekedést. Majd a hálás utókor levéltári kutatása kibogarássza levelét, s ez példája lehet annak, hogy mindenkinek módjában van, még ha generális is, azt mondani, amit gondol, amit a szíve mélyén talál.

Megy-e előbbre majdan fajzatom? – kérdezte másfél százada a Tragédiában Ádám, az ember. Mikor közel 65 esztendővel ezelőtt elkezdtem csinálni '45 februárjában azt, amiből később a Bokor lett, akkor még csak katolikus voltam. Ma, 63 esztendő után, még mindig az volnék, mert se ki nem léptem egyházunkból, se ki nem tették onnan a szűrőmet. Nem, bár életem során bőven feszegettem a pofonos ládát, s most sem tudok máképpen tenni. Jézus szűrét bizony kitették a maga egyházából. Ő is védekezett ellene, ahogyan magam is igyekeztem. Mondta Jézus, hogy *nem jött ő felbontani a Törvényt és a prófétákat, hanem csak teljesíteni.* Ezzel teljesítette: *Ne álljatok ellen a gonosznak.* Meg ezzel: *Szeressétek ellenségeiteket.* De hiába mondta. Saját vallásának főpapja úgy ítélte, hogy Jézus istenkáromló, és szólt Pilátusnak annak érdekében, hogy Jézust keresztre feszítse. Pilátus kicsit vonakodott. De Kaifás a sarkára állt: *Ha Jézust elbocsátod, nem vagy a császár barátja.* Ezután már tudta Pilátus, hogy mi a dolga, és keresztre feszítette Jézust. Mert szövetségben voltak egymással ezek az urak.

Ez lenne az eleje egy egészen máig tartó szövetségtörténetnek, mely a Bokor történetével fejeződne be. Meg is írtam már mostani prédikációm második és harmadik változatában, de

amit most meg nem hallotok. Nem, mert van egy mókás német adoma: Worüber darf man nicht predigen? S a válasz rá: Über eine halbe Stunde! Magyarul: fél órán túl nem szabad prédikálni. Irigylem Pázmány Pétert, mert ő beszélhetett két álló órán keresztül is. A nagyszombati katolikusok rászánták vasárnap délelőttjüket bíborosukra. Valamit mégis mesélek erről a szövetségről.

A varsói szerződés már elmúlt. Adja Isten, hogy az észak-atlanti szerződés is a sorsára jusson. De van egy szerződés, mely nem ilyen kérész-életű: érvénye, sajnos, évezredekkel ível át. Ez a szerződés a trón és az oltár szövetsége. Nagy múltra tekint vissza. A messzi múltban s a Jézus korabeli Izraelben is működött. Király és főpap közös akarata gyilkolta meg azokat a jézuselőtti prófétákat, akiknek sírjait díszíti majd Jézus korában Izrael eleje meg népe – közösen. De Jézus nem díszíti, ő jajt kiált a prófétagyilkos unokákra. S ez lett a veszte. Király ugyan már csak olyan árnyék-király volt akkor a Római Birodalom kegyéből, Heródes. De a helytartó Pilátusnak valóságos volt a hatalma, s tette is szegény flótás, ami tisztétől tellett, s elbánt Izrael akkori soros prófétájával, Jézussal – Kaifás, a főpap, unszolására.

Csak folytatása volt ez a gyilkosság annak, amit az urak mindig is tesznek. Főpapok, írástudók, vének, meg királyok és helytartók. A papi és nem papi fejedelmek. Az a történelem hamisítás, ha az mondatik, hogy *megölhették hitvány zsoldosok*. Csak hitvány zsoldjukért tették őket, szegények, amit tettek. A papi és nem papi fejedelmek pedig a maguk uraságuk, gazdagságuk megtartásáért tették. Tették az eddigi emberi történelem valóságos urának, a Pénznek, a Mammonn-nak a szolgálatában. Nincsen időnk, hogy felvázoljam ezt a történelmet. De arra van, hogy elmondjam, hogy Jézus után is ugyanaz az a történelem ura, aki Jézusig volt. Ez az úr csinál égő szurok fáklyát Néró korában őseinkből. Ő birkóztatja vértanúinkat az oroszlanokkal a cirkuszokban.

S a folytatás az, hogy mi magunk, a keresztényeknek nevezettek, égetjük hamuvá a más-képpen gondolkodókat közel másfélezer esztendőn keresztül, amíg csak ki nem veri az istentelennek mondott felvilágosodás a főpapok kezéből a gyufát. Utána már csak kiközösítünk, mint száz éve Loisy abbét. Csak elhallgattatunk, mint napjainkban Jon Sobrinót. Mindenkit, aki érvényt akar szerezni a jézusi szónak, mely így hangzik: *Boldogok a szegények és Jaj a gazdagoknak* (Lk 6). E borzalmas jézuselőtti és jézusutáni történettel mögöttünk mit tehetünk? Reménykedhetünk. Abban, hogy jelenti magát Jézus nem csak Nagykarácsony napján, hanem hangos húsvét napján is. Mert lehetséges, hogy van nemcsak Jézusnak, de az emberiségnek is van még egy harmadik napja.

Reménykedhetünk egy Istennek és Jézusnak tetsző és még sohasem volt, de fel nem adhatjuk történelemben is, melyet megénekelt váradi kötetében egy húszesztendő fiatal, egy magyar kálvinista: *Nem volna más vallás, Nem volna csak ennyi: Imádni az Istent, és egymást szeretni*. Reménykedhetünk az emberiség feledhetetlen emberi és isteni álmában. Azért reménykedhetünk, mert tudják az ateisták is, hogy szabadság, egyenlőség, testvériség nélkül a Föld golyót csak felrobbanthatjuk. S reménykedem a Bokorban, mely megtanulta, hogy a keresztény viselkedésről jézusi viselkedésre kell váltanunk, ha leeretnekeznék is bennünket, akkor is. Mert semmi de semmi közük nincs Jézushoz a gazdag és fegyverforgató keresztényeknek. Még ha napi áldozók és misézők, akkor sincs.

Lassan be kell fejeznem, de nem fejezhetem be anélkül, hogy ne dicsekedjem. Életem legnagyobb dicséretét 1952-ben kaptam a Fő utcán. Ott székelt az ávó. Odavittek engem is megbilincselve. Ott mondhattam el két hónapon keresztül napi tíz órás kihallgatás során a bűneimet, aminek alapján az államügyész majd kötél általi halált kér a Jónás-tanáctól fejemre. Azzal akarok dicsekedni, amit az engem kihallgató őrnagy, Jámbor Árpád mondott nekem. De még előbb elmondom, hogy Jézus is dicsekedett, és különbül mint én. Különbül, mert Ő maga állította ki magáról a legnagyobb elismerést. Ezt: *Én mindig azt teszem, ami Atyámnak kedves* (Jn 8,29). Amit az őrnagy mondott nekem, azt most én áthárítanám mindazokra, akik az elmúlt félszázadban velem együtt csinálták a Bokrot. Ezt mondta:

Bulányi mester, mit akar itt ezzel a Jézus-szereppel? Mi nem várhatjuk meg, amíg maga megelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat.

Jámbor Árpád esztergályos volt. Szavajárása pedig: *hülye mint egy gimnazista*. Árpád nem volt hülye. Harcot vívott a '45 előtti urakkal szövetségben levő egyház ellen. Tönkre akarta tenni az egyházat, amely rendre kiszolgálja az urakat. Nem értette, hogy hogyan dolgozhatok én az egyházért. Tökéletesen tisztában volt azzal, hogy Jézus a szegények oldalán állt. Mit akarok én az egyház oldalán Jézust képviselve? Tudta, hogy a lelkigyakorlataimon arról a Jézusról beszélek, aki azt tanítja, hogy minden embernek csak egy dénár jár. Tudta, hogy Jézus is az osztály nélküli társadalmat akarja, melyben nincsenek urak, hanem mindenki testvér. De Árpád nem várhatja meg a kapitalisták megtérését, rövid úton akarja megsemmisíteni őket az osztályharc, a Párt segítségével.

Szegény, szegény Árpád! Nem tudhattad, hogy '89-re a kapitalisták semmisítenek meg titeket, ti pedig beálltok a kapitalisták cselédjeinek – jó pénzért. De a Bokor változatlanul tudja, hogy a kapitalistáknak kell lelkigyakorlatot tartania. Mert csak ha megtérünk Jézus egy dénárjára, csak akkor jöhet el az Isten Ország. Kedves harmadik és negyedik nemzedék, 1970 és 2000 után született fiataljaink, vegyétek át a váltóbotot tőlünk, az 1910 és '40 után támadt első és második nemzedéktől. A jelszó legyen az, amit Petőfi adott, amikor elolvasta a *Toldit*, s üzenté Aranynak: *Amit én nem egészen dicstelenül kezdék, folytasd te, barátom teljes dicsőséggel*. Amen.

Piarista köz, 2008. január 6.

Így teljesedett a próféták jóvendölése: „Názáretinek fogják hívni.”

Így kaphatta Jézus – az utóneve elé az előnevet, s lett a megnevezése: Názáreti Jézus. Így ismerik majd a letartóztatására érkező poroszlók is, akiktől Jézus megkérdezi: Kit kerestek? – azok meg válaszolnak neki: A Názáreti Jézust. De nem Jézus személyi igazolványának adatait kell most összeállítanunk, mert a mai nap: Szent család vasárnapja. Ezt a szentcsaládot hárman alkotják: Jézus, Mária és József. Eléggé szent mindegyik. Jézus a Szentháromság második személye, Mária a Mennyeeknek királynője, József pedig nemcsak egyszerűen szent, hanem a munkások védőszentje is. Ha szentek a tagok, szent maga a család is. Igazolt tehát a mai vasárnap megnevezése.

Istennek az a terve, hogy nemcsak Jézus, Mária, József legyenek szentcsalád, hanem kivétel nélkül mindannyian szent családokká legyünk. Ennek feltétele, hogy a család tagjai egyenként mindnyájan szentekké váljanak: a gyerekek is, anya is, apa is. S ha nem is nyilvánítja őket egyházunk szentekké, mégis azokká lehetnek. Hogyan lehetünk szentek egyenként és mindnyájan, erről kell beszélnem.

Hallgatnom kell szívem legbensőbb hangjára, mely mindig pontosan eligazít. Világosan tudtomra adja, hogy mit ne tegyek, és hogy mit tegyek. Nem mindig tudom azt tenni, amit javall. Ha nem is teszem azt, amit ez a hang jónak mond, mert nincs kedvem vagy erőm megtenni, sohase gondoljam, hogy az a tökéletes, amire kedvem vagy erőm van. Ha az, amit meg tudok tenni, bizony csak tökéletlen, akkor tekintsem is annak. Ha az, amit meg tudok tenni, már súrolja a rossznak a határait, akkor ne magyarázzam meg magamnak, hogy amit ilyen módon teszek, az jó és tökéletes. És így tovább. Ha a bűnre adom fejem, ne mondjam, amit teszek, nem-bűnnek. Legyek becsületes: ne akarjak hazudni magamnak. Úgy sem tudok: hiába mondom a feketére, hogy fehér, az marad fekete. Csak másoknak hazudhatunk, magunknak nem, soha. Másokat megtéveszthetünk, magunkat soha nem verhetjük át.

Jézus ránk maradt, hozzánk eljutott kijelentéseiből kiválasztjuk magunknak azokat, melyek leginkább megragadnak minket. Magam is, más is így van velük. Számomra mindenekfeletti az a szava, mellyel azt mondja, hogy Jézust káromolhatjuk és nem vétkezünk, de a Szentlelket nem káromolhatjuk. Idézek: Ezért mondom nektek: minden bűnre és káromlásra elnyerik az emberek a bocsánatot, de a Lélek káromlása nem nyer bocsánatot. Ha

valaki az Emberfia ellen beszél, bocsánatot nyer, de ha a Lélek ellen beszél, nem nyer bocsánatot sem ezen, sem a másvilágon (Mt 12,31-32). Máténál találjuk ezt, aki ismerte Márk szövegét, mely lényegében ugyanezt mondja: Bizony mondom nektek, hogy minden bűn és minden káromló szó, amit csak kiejtenek az emberek fia a szájukon, bocsánatot nyer. De aki a Szentlelket káromolja, nem nyer bocsánatot mindörökké, bűne örökre megmarad (Mk 3,28-29). S átveszi ezt Márktól Lukács is: *Aki az Emberfia ellen beszél, az bocsánatot nyer, aki azonban a Szentlelket káromolja, nem nyer bocsánatot* (Lk 12,10). Lukács hozza a végső lényegét. Az Emberfia jelenti a másik embert, akárkit is és Jézust is. Gondolhatjuk a másíkról, Jézusról is, hogy téved vagy hazudik. De van egy másik hang is bennünk, a Szentlélek hangja. Ez nem lehet téves? Lehet, mert eltorzíthatjuk, de nekünk nincs módunkban védekeznünk igaza ellen, tehát kötelez minket, ha jól halljuk, azaz ha halljuk a jót, ha nem. Ennek mindenképpen engedelmeskednünk kell. S ha nem engedelmeskedünk neki, akkor meg kell vallanunk, hogy vétkezünk. Vétkezünk, de képtelenek vagyunk nem vétkezni ellene, mert gyengék, esendőek vagyunk. De a Lélek törvényét, amelyen keresztül Isten tévedhetetlenül szól hozzánk, nem vehetjük és nem is tudjuk hallatlanra venni, meg nem tagadhatjuk. Így van-e?

Írtam egyszer egy Kaifás drámát. Az van benne, hogy Kaifás jó lelkiismerettel ítéli halálra Jézust, mint istenkáromlót. S nem vétkezik Kaifás a Lélek ellen, mert ő nem hallja magában a Lélek hangját, eltorzította azt. S ennek következtében tud Jézus imádkozni a kereszten az Őt odajuttatókért is. Tehát nem is vétkezett Kaifás a Lélek ellen? Azt hiszem, hogy nem. Ezt a kereszten érte is imádkozó Jézus szavaiból gondolom: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek (Lk 23,34). Tehát keresztre lehet juttatni Jézust. Jézust is anélkül, hogy vétkeznék a Szentlélek ellen? Tehát meg lehet ölni Jézust is bűntudat nélkül. S akkor a Jézus-gyilkosságra is van bocsánat? Idézem most a nagyheti ének egy sorát: Minden állat megindul, csak a bűnös nem búsul. Az állat is megindul – gondolja az énekszerző – ha látja a szenvedő Jézust. De Kaifás nem búsul? Mért nem búsul? Mert neki nem mondja a Lélek, hogy gazság volt halálra adni a Názáretit. Miért nem mondja? Hát azért, mert főpap. S a főpapnak s a főpapban nem szólal meg a Lélek? Nem szólal meg, ha egyszer a trón és oltár szövetségeseként már nem tud mást tenni, mint azt, amit ez a szövetség kíván tőle. Mi ez a kívánság? Hát az állam-rezóné s a vele egybefonódó egyház-rezóné. Mondom magyarul is: állása következtében csak azt tudja tenni, ami az állami és az egyházi hatalom érdeke. Ha mást tesz, akkor kiteszi magát annak a lehetőségnek, hogy ő maga is a keresztre kerül. Meghallhatja a Lélek hangját tehát Kaifás is, de akkor ennek az a következménye, hogy ő is a keresztre kerül.

Jézus nem ismerte az ezt a fajtájú szövetséget. Ő egy másfajta szövetséget ismert. Isten egyetlen és örök szövetségét, amelyet Isten az emberrel kötött meg, amikor a teremtés során belelehelte az emberbe a maga Lelkét. Ezt az egyetlen és ősi szövetséget újítja meg Jézus az utolsó vacsorán. És mivel ő nem Kaifás, hanem Jézus, ezért meg tudja újítani azt. Meg, de csak a vérben. Nem kell mindenkinek elmennie a Golgotára, aki hűséges akar maradni Isten vele is megkötött szövetségéhez. Azért nem kell mindenkinek elmennie oda, mert nem kell mindenkinek Jézussá lennie? Nem azért. Jézus pályájának összefoglaló szava, hogy legyetek olyan, mint én. De nem mindenki képes megnőni Jézussá. Kisebb a kapacitása. Az én édesanyám életét maradéktalanul jézusi életnek élem meg, de a hatalom mit sem törődött azzal, hogy apámért és hetünkért áldozta életét. A trón és az oltár szövetsége észre sem vette, hogy élt apám Gizuskája is 80 esztendő a földön. De ha valaki kidugja a fejét a fűből, ahogy Jézus kidugta a magáét a galileaiból, annak vesznie kell. Vesznie Jézus előtt és Jézus után. Kereszten vagy máglyán, de mindenképpen. A Lélek ellen vétkezőknek nincs bocsánat a mennyben, s a Lélekhez igazodóknak nincs bocsánat a földön, nincs bocsánat azoknál, akik a trón és az oltár szövetségét képviselik, nincs azoknak és azoknál, akik azért remegnek, hogy

el ne veszítsék a hatalmat s a vele egyet jelentő gazdagságot. El ne veszítsék uruknak-istenüknek, a Mammonnak, a Pénznek a kegyét.

Hogyan lehetünk szentté? – kérdeztem. Jézus szavaira kell figyelnem. Az elsőt elmondtam, a legfontosabbat. Mondanám a másodikat is: Ha azt látjátok, hogy nyugat felől felhő kerekedik, mindjárt mondjátok, hogy eső lesz, s ez be is válik. S ha azt látjátok, hogy délről fúj a szél, arra következtettek, hogy hőség lesz, és ez be is következik. Képmutatók! A föld meg az ég jeleiből tudtok következtetni. Hát ezt az időt miért nem tudjátok felismerni? Miért nem ítéletek meg magatok, hogy mi az (arámul caddik, görögül dikaion, és magyarul: az isten akaratát teljesítő, az istennektetsző, és amit fordításaink így magyaráznak, hogy) igazságos? (Lk 12,53-56). Aztán még mondanám a harmadikat is. Azt, hogy ne álljunk ellene a gonosznak. De hát ezeknek a kifejtésére nincs egy vasárnap esti szentmise keretében elég idő. Annyit elárulhatok, hogy a kifejtésnek mi lenne a végeredménye. Hát pontosan az, ami az első. Az, hogy az Isten Lelkéhez kell igazodnia annak, aki tetszeni akar Istennek. A második s a harmadik mondat kifejtéséből is ez jönne ki.

Úgy kell szentté lenni, ahogy Szabó Lőrinc elmondta feleségéhez írt versében, melynek címe: *Semmiért egészen*. Ezt még elmondom.

Hogy rettenetes, elhiszem, de így igaz.
Ha szeretsz, életed legyen öngyilkosság, vagy majdnem az.
Mit bánom én, hogy a modernnek vagy a törvény mit követelnek;
bent maga ura, aki rab volt odakint,
és nem tudok örülni csak a magam törvénye szerint.

Nem vagy enyém, míg magadé vagy: még nem szeretsz.
Míg cserébe a magadénak szeretnél, teher is lehetsz.
Alku, ha szent is, alku; nékem más kell már: Semmiért Egészen!
Két önzés titkos párbaja minden egyéb;
én többet kérek: azt, hogy a sorsomnak alkatrésze légy.

Félek mindenkitől, beteg s fáradt vagyok; kívánlak így is, meglehet,
de a hitem rég elhagyott. Hogy minden irtózó gyanakvást elcsitíthass,
már nem tudok mást: Mutasd meg a teljes alázat és áldozat
örömét és hogy a világnak kedvemért ellentéte vagy.

Mert míg kell csak egy árva perc külön, neked,
míg magadra gondolni mersz, míg sajnálsz az életed,
míg nem vagy, mint egy tárgy, olyan halott és akarattalan:
addig nem vagy a többiekénél se jobb, se több,
addig idegen is lehetnél, addig énhozzám nincs közöd.

Kit törvény véd, felebarátnak még jó lehet;
törvényen kívül, mint az állat, olyan légy, hogy szeresselek.
Mint lámpa, ha lecsavarom, ne élj, mikor nem akarom;
ne szólj, ne sírj, e mondhatatlan börtönt ne lásd;
és én majd elvégzem magamban, hogy zsarnokságom megbocsádsd.

Mutasd meg, hogy a világnak kedvemért ellentéte vagy. Ez az, amit Jézus istene kíván tőlünk. De hát ezért egészen oda kellene adni magunkat Isten Lelkének! És miért? A semmiért? Nem egészen. Isten majd elvégzi magában, hogy én ezt az áldozatot örömmel, szívesen és azzal az öntudattal hozzam meg, hogy ne is érezzem kívánságát zsarnokságnak,

hanem csak a nekem létet és mindent adó Istennek tőlem viszonzott, Hozzá és hozzám illő válasznak. Amen.

Piarista köz, 2008. január 7.

A nemzetek világosságává tettek

Izajás 49,5-6: És most ezt mondja az Úr, aki már anyám méhétől fogva szolgájává tett, hogy visszavezesselem hozzá Jákobot, és Izraelt köréje gyűjtsem... „Kevés az, hogy szolgám légy, s fölemeld Jákob törzseit, és visszatérítsd Izrael maradékát. Nézd, a nemzetek világosságává tettek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig.”

Akinek ilyesmit hoz tudomására Isten, az próféta a javából, tolmácsa az Istennek. Meg is kapta Izajás a próféta jutalmát. Kettéfűrészelték őt, még Izrael területén. A nemzetekhez, a gojokhoz, már el sem jutott. Mert nemcsak Isten van a világon, hanem olyanok is, akik keresztbe tesznek neki. Próféta-fűrészelők.

Az elmúlt hetekben kaptam egy levelet a messzi Hollandiából. A levél reflektált a *Mind tolvajok és rablók* című itt, Adyligeten 2006 végén elhangzott prédikációmra. Ezt írja: „És mi marad, ha inkvizitórius hévvel kigyomláljuk a nemtetszőt? Marad a tiszta kéz politikájának rozsdamentes jó lelkiismerete, a rátartian konok mindent-jobban-tudás. A rossz gyökeres kiirtása talán csak az árnyéknélkül vakító, a történelemmentes steril tisztaság lázálma”.

Ezt válaszoltam: Jézus rostálta a *tora va nabim*-ot: ami egyezett gondolataival, magáévá tette; ami nem egyezett, elvetette. Nem inkvizitórius hévvel vetette el, amit elvetett, hanem a szellem... és nem a gyilkosság, a máglya eszközével. A rozsdamentes jó lelkiismeret, a rátartian konok mindent-jobban-tudás eredményezte Jézus számára a Golgotát. A steril tisztaság lázálma hajt minden Jézus-formázó prófétát.

Alkalmazom ezt Izajásra meg arra, aki megszólította őt, az Istenre. Kettőt lehet csinálni. Az egyik: beereszkedem a politikai élet arénájába, s teszem ott, ami tehető. A másik: elkap a rozsdamentes jó lelkiismeret, a rátartian konok mindent-jobban-tudás, a történelemmentes steril tisztaság lázálma.

Az egyiknek mai konkrét formája: megszavazom az elmúlt század második felében a Varsói szerződést, belépek a Pártba, leverem az '56-os ellenforradalmat, majd megszavazom az észak atlanti szövetséget, és segítek a tőkés társaságoknak. Csinálom tehát a történelmet. És mindig jó pénzért. Nyomtató lónak nem kötik be a száját.

A másinak mai konkrét formája: nem szavazok meg semmit, nem lépek be sehová, s nem segítek a tőkés társaságoknak sem. Nem, mert hajt a steril tisztán maradni akarók láza. Kitalálom az izajási, a jézusi élet mai megfelelőjét, s mielőtt bármi érdemeset csinálhatnék, kettéfűrészelnek, keresztre feszítenek, elintézik az állam, az egyház is, s még a barátaim is megmagyarázzák nekem, hogy mekkora hatókör vagyok.

Ez a kettő a lehetséges: történelmileg felelősséget vállalva jól élni, vagy pedig a steril tisztaság lázalmától hajtva ökörne lenni, s az ilyenek jól megérdemelt helyére jutni. Harmadik út nincs? Nincs. Vizsgálom azoknak a sorsát, akik mégis megpróbáltak a leg-tisztábban ugyan, de mégiscsak ügyeskedni – ám a legszentebbeknek gondolt célokért. Azaz a harmadik utat próbálom példájukon: beszállni valahol a történelem arénájába.

A reformátusnak született Bessenyei György Mária Terézia udvarában katolizál, megindítja a magyar felvilágosodást, s elhal a Berettyó nádasai közt; a magyar írók csak hónapok múlva értesülnek haláláról. — Az arisztokratának született Széchenyi István megpróbálja felrázni nemzetét, s öngyilkos golyó végez vele. — A lánglelkű Petőfi Sándor meghal fiatalon a segesvári csatában. — Kossuth Lajos, aki fegyverbe tudja szólítani népét, számkivetésben hal meg Turinban. — A haza bölcsét, Deák Ferencet, leszavazza saját pártja, amikor a szerbeknek engedélyezné, hogy legyen színházuk Újvidéken. — Tisza István életét, aki mindenképpen el akarta kerülni az első világháborút, merénylet golyója irtja ki. — Teleki Pál vagy öngyilkos lesz, vagy lelőtték a németek. — Hóman Bálint életfogytiglani ítélettel hal

meg a Gyűjtő fogházban. — Szekfü Gyula moszkvai követünk lesz, s meg kell írnia egész életét áthúzó könyvét – *Forradalom után* címmel. — Az 56-os Munkástanács tagjait felakasztják.

Szerintem csupa jószándékú embert soroltam fel, akik megpróbáltak nem-sterileknek lenni. – Visszanézek hosszú életemre. Kimehettem volna én is a Donhoz hősi halottnak, beállhattam volna békepapnak, s püspökségig vihettem volna, s leköphetném magam, halálom előtt megvallhatnám én is mint Cserhádi, hogy gyalázatos dolgokban vettem részt. Nincsen harmadik út. Beállhatnak, akiket a lelkük arra visz, a jószándékúak, a politikai arénába. Van, akinek megmarad az emléke. De nem úgy, mint Izajásé, Jézusé, Szókratészé. Hanem csak úgy, mint Nagy Sándoré, Nagy Károlyé. – Csak két út van. Magam a másodikat választom, a sterilekét, az örökét: a rozsdamentes lelkiismeretét.

S most térjünk vissza mai szövegünkhöz. Istennek kevés, hogy a zsidó Izajás összegyűjtse népét, Izraelt. El kell jutnia a gojokhoz is. El, mert Isten nem a zsidók Istene. Isten minden ember Istene. Istennek nem tud segíteni se Izajás, se Jézus, se Szókratész. Istennek csak mindannyian tudunk segíteni. Isten ügyén csak az segít, ha az első kategóriából elfogynak az emberek. Ha nem lesz olyan, aki vállalja a történelmi felelősséget. S akkor ki fogja a történelmet csinálni? Hát maga az Isten. Hogyan? Magában? Nem, hanem a rozsdamentes jó lelkiismeretű emberiséggel együtt.

De ilyen soha nem lesz, mert mindenképpen lesznek emberek, akik vállalják a történelmi felelősséget. Ez esetben marad a történelem az Isten nélküli ember történelme. Marad minden úgy, ahogyan eddig is volt. Történelmünk az Isten történelme csak akkor lehet, ha vállaljuk mindannyian a rozsdamentes jó lelkiismeret útját. Reménytelen? Mi? Az Isten kísérlete nem lehet reménytelen!

Izajás nem tehet többet, mint hogy engedi kettéfűrészeltetni magát. Jézus nem tehet többet, mint hogy nem kér tizenkét légió angyalt, s hagyja keresztre feszíttetni magát. Szókratész nem tehet többet, mint hogy nem menekül el város-államából, Athénból, hanem tiszteli a törvényt, és kiissza a méregpoharat.

De az gyalázat, hogy Izajás népe díszíti Jézus idejében a próféták sírját, s megfeszíti Kaifás a soron következőt, s népe pedig üvölti, hogy Barabást bocsássa el Pilátus.

De az gyalázat, hogy az egyetemes kereszténység Pál nyomában vallja, hogy Jézus rendbe tette a világ dolgát, mert halálával Jézus elvette tőlünk a bűnt, hiszen aki megkeresztelkedik, az üdvözülni. Pedig ebből semmi sem igaz. Csak az az igaz, hogy Konstantin folytatja azt, amit Néró és Tibériusz abbahagyott. Nagy Károly pedig megkeresztelten folytatja, amit Konstantin hagyott abba. Mr. Bush meg a tőkés társaságok folytatják, amit Hitler meg Sztálin abbahagyott. Hogy a hullahegyek gyártásában a keresztények, a Gulag vagy a tőkés társaságok az abszolút világ bajnok, ennek kiszámításához még meg kell érnünk a tőkés társaságok napjának – azt hiszem: hamari – leáldoztat. De én már most is az utóbbiakra tippelve. Külön szerencse, hogy tőkés társaságok urinak nagyobb része meg sincs keresztelve – úgy hiszem.

De az gyalázat, hogy csak a Magyar Mércse, s nyomában a zsidóság hazai lapja a – Szombat – s az olyan jószándékúak (bár nem feltétlenül rozsdamentes jó lelkiismeretre törekvők) szólalnak meg, mint amilyen hollandiai barátom is, de az egyház hallgat. Értsük meg: hazai püspökeink nem szólalnak meg, amikor elmondom, hogy soha nem lesz abból semmi, amit Jézus tanított, amíg a zsolozsmában és a szentmisében nemcsak az hallható az Ószövetségből, amit Izajás mond, hanem az is, hogy Isten elpusztítja a zsidók ellenségeit, a fáraót vízbe fojtja..., mert Isten örök szeretettel szereti őket.

Az Internet már tudja, hogy ez a 2006 végén írt írásom folytatja gyalázatos pályámat, s vénségemben újból botránkoztatom azokat, akik csak vallásuk tanítására figyelnek, de Jézusra semmiképpen sem. Miért botránkoztatom? Csak azért, mert nem visz rá a Lélek, hogy ne botránkoztassam.

Kanadából írja nekem egy kivándorolt építészmérnök: Praktikus szempontból engem az idegesít, hogy az egyház(ak) lesznek leginkább kiölői a jézusi tanításnak. A tanítónak (ilyen az egyház is) praktikusán kéne a tananyagot leadni, reagálni kellene az életbeli dolgokra. Ma az emberek nem a legjobb körülmények között élnek Kanadában. Itt, British Columbiában fantasztikusan virágzik a gazdasági élet – az értékelés és a statisztika szerint. Tényleg, a város nő, mint a gomba, s a "prosperitás" magaslatán vagyunk. Nincs elég munkaerő – mondják a hírekben. Ezért még szervezett külföldi munkaerőt is hoznak be a keleti világból. Tehát akkor az emberek is jobban élnek? Nem. Munkanélküliség van, a hazai ember nem jut munkához. Az általa kívánt minimálbér, ami már nem elég a minimális létfenntartáshoz sem, túl sok a munkaadónak, hogy kifizesse. Inkább hozott az uralkodó osztály olyan rendeletet magának, hogyha min. 2 évig foglalkoztat egy behozottat, és szállást ad nekik, akkor kedvezményeket kap az államtól. Tehát bér-lenyomásról van szó, mert két év múlva, amikor már meg kellene fizetni őket, akkor lecseréli őket, s helyettük újabb turnust hoz be. Szervezett neoklasszikus rabszolgatartó ez a rendszer. Ki van mutatva, hogy a dolgozóknak a termelékenységük 51%-kal nőtt az elmúlt 5 évben, de a fizetésük maradt vagy csökkent. Az összes termelési pluszt a munkaadó söpri be, s a profit 30 valahány százalékkal nőtt. Közben a lakások az elmúlt 5 évben átlagban több mint kétszeresére növekedtek, de inkább 3-szorosára. Az én lakásom is, és közben észrevehetően növekszik a hajléktalanok száma. Tehát nemcsak jobban össze kell magát az embernek húznia, hanem a nagy hajtás miatt ideje sincs, és a testi és lelki egészsége is romlik. Aki pedig felül marad az árban, az meg rohamosan elhasználódik. Ezeket az egyházak észre sem veszik. Eddig a levél.

Mért nem figyel fel arra, ami van, az egyház? Az egyház? Pontosítok: a püspökök. Mért? Azért, mert ők nincsenek bajban. Szövetségen belül vannak. A trón és az oltár szövetségen belül. A trónt ma tőkés társaságok jelentik. S ez a mai trón is vigyáz, hogy megőrizze a szövetséget és szövetséges társát. Ahogy a tegnapi és tegnap előtti trón is vigyázott erre mindig. S az egyház is mindig vigyázott. Az egyház mindig labanc, mindig király- azaz hatalompárti. Mindszenty kora csak kivétel volt: húsz év az ezerből.

Püspökeink azért ütöttek az átkosban, mert a püspököktől az ütésemet kívánta a trón. Aztán megértették, amit a Párt megmagyarázott nekik. Azt, hogy én nemcsak a trónnak, hanem a püspököktől képviselt oltárnak is az ellensége vagyok, s ma ezen értővé lett püspökök engedélyéből egy sor, egy betű sem jelenhetik meg tőlem, ami katolikus boltokban beszerezhető lenne. Nem, mégpedig azért nem, mert az én betűim megmutatják, hogy mekkora a különbség az ő trónt támogató oltáruk és Jézus keresztye között. A keresztyét a Jézus korában is érvényes trón és oltár szövetsége állította. Az bizony. Maguktól hallgattatnak el ma a püspökök, nem a Párt és nem a tőkés társaságok kívánják, saját érdekük kívánja.

S a tőkés társaságok érdeke nem kívánja, hogy elhallgattassanak? Nem. Ahhoz még túlságosan kisfiú vagyok, s nincsen időm már megnőni életem kilencvenes esztendeiben. De azért arra így is elég bátor vagyok, hogy rámutassak arra, hogy ma nem a különböző kormányzó meg ellenzéki pártok jelentik a trónt, hanem a tőkés társaságok. Ők jelentik ma az emberiség legnagyobb veszedelmét. Ebbe pusztul bele a fehér ember, vagy más néven a keresztyének világa. Úgy pusztul bele, hogy kiirtja saját magát.

Ki lesz a nemzetek világosságává? A tolmács, a próféta. Az, aki nem hazudja le a csillagot az égről. Az, aki nem magyarázza meg a kedves híveknek, hogy Jézus keresztye következtében más lett a világ, mint amilyen előtte volt. Az, aki számbaveszi, hogy mára mennyi lett a hajléktalan, az öngyilkos, akik a történelem korábbi századaiban emberhez illő hajlékban laktak. Aki elmondja, hogy történelemhamisítás történt. És mindenekelőtt Jézus rozsdamentes lelkiismeretét cserélték le a bennünket megváltó Istenre, aki kiengesztelte Őt Ádám-Éva meg a mi bűneinkért. És istenhamisítás is történt. Haragvó öregurat csináltak belőle, aki megkegyelmezett az embernek. Urat csináltak Jézus Atyjából.

Az emberiség butítását abba kell hagynunk. A nyomor az nyomor. A megváltatlanság meg megváltatlanság. Az összülők bűne miatt megsértődő Istent le kell cserélnünk. Ő tett szabaddá bennünket. Tehetünk rosszat is.

Piarista köz, 2008. január 12.

Ostromoljuk az eget!

Miért is? Mert Zoli felesége, Gabi a szentestén bekerült az ajkai kórházba, és áldott állapotának hetedik hónapjában császármetszéssel szülte meg hatodik gyermekét, Balázskát. Mert Balázskát átvitték a veszprémi kórházba, és lélegeztetőre tették. Mert Gabi mihelyst erőre kap, megy Veszprémbe fiacskájához, hogy tejével táplálja, anyai szeretete melegével gondozza. Mindez elmossa az én hagyományos karácsonyi Ajkára ruccanásom s ott a Betlehemi gyermek születésének ünneplését. Mert a Betlehemi már megszületett kétezer esztendeje, de Balázska csak most született, és lélegeztető vigyázza pihegését. Mert nincs nagyobb dolog, mint az emberi élet, mint a Balázskáé is. Azért kell ostromolni az eget, hogy Gabi megerősödhessék és táplálni tudja gyermekét, s mihamarabb otthon legyenek, s együttörülhessen apa és anya, Julcsa és Marci, Bálint, Bence és Virág-Anna – mindannyian az új testvérenek, Balázskának...

Az eget kell ennek érdekében ostromolni. Az égben Isten lakozik meg Vele együtt mind az üdvözültek. Ők meg állják imádságaink ostromát. Drót nélkül, elektrónikusán, alfa vagy béta hullámon eljutnak imádságaink Istenhez meg odafenti ismerőseinkhez. Istenhez másodpercenként sok ezer, ismerőseinkhez nyilván kevesebb. És mit csinálnak információinkkal, kéréseinkkel? Meghallgatják. És utána? Elrendelik a szükségállapotot? Hát idáig már nem ér a fantáziám. Mondhatom úgyis, hogy nem tudom. Úgyis, hogy halvány sejtelmem sincs. Mondhatom úgyis, hogy ha minden jóra jön, akkor segített az ostromunk. Ha nem jön minden jóra, akkor meg szomorúan azt mondják valakik, hogy ez volt az Isten akarata. S amikor magam meghallom ezt a végkövetkeztetést, akkor elkiáltom magamat:

Nem az Isten akarata, ha az történik, amitől én szomorú leszek. Akkor sem, ha a Getszemáni kertben is ezzel végződik imádkozása annak, kinek szomorú a lelke mindhalálilig: Legyen meg az akaratom! Mert nem lehet az Isten akarata, hogy a Fiát megkötozzék, megostorozzák, tövissel koronázzák és keresztre feszítsék. Ilyet egy apa elviselhet, ha nincs módja megakadályozni. És nincs módja, mert nem küld 12 légiót fiának megszabadítására. Nem küld, mert a szeretet Istenének nincs egyetlen légiója sem. Azaz áthúzom ezt a tételt: Ami az Isten által megteremtett világban történik, az az Isten akaratából történik. Ez a tétel rossz, elfogadhatatlan, hamis. Rossz, mert Isten csak végső oka a világnak. De nem csak végső ok van, hanem vannak közvetlen okok is. És ilyen közvetlen ok az emberalatti világban a természettörvény és az ösztön, az emberi világban pedig a szabad akarat. Jézus sorsának alakulását eldönti Kaifás, Pilátus, Heródes, a Nagytanács szabad akarata. Kaifás akarata nem az Isten akarata. Isten akarata csupán az, hogy Kaifásnak van szabad akarata, melyet Isten azért adott, hogy azt Kaifás jóra és ne rosszra használja. De rosszra használta, és Isten tehetetlen vele szemben, mert nem fosztja meg őt szabad akaratától akkor sem, ha azt rosszra készül felhasználni.

Lehet mondani, hogy a Vezúv kitörése az Isten akarata? Nem. Ez a természet törvényeinek következménye. Lehet azt mondani, hogy az oroszánok keresztényeket felfalása a cirkuszokban az Isten akarata? Nem. Ez az oroszánok ösztöneinek a következménye. Lehet azt mondani, hogy a golgotai kivégzés az Isten akarata? Nem. Ez a papi és nem papi fejedelmek szokott gonosz akarat-megnyilvánulásának a következménye. Lehet azt mondani, hogy ha egy magzat életképtelen, az az Isten akarata? Nem. Az az emberi élet természettörvényének a következménye.

Akkor meg minek ostromoljuk az eget? Hát azért, hogy csoda történjék! Hát azért, hogy a természettörvények úgy érvényesüljenek, hogy mindazok, akik várták Balázskát, azok

örülhessenek életének! Nem tudom, hogy imádságaink mire jók? Az előbbire vagy az utóbbira? Mindkettőre? De azt tudom, hogyha imádkozom, akkor megteszem, ami tőlem telik. Akik ott élnek Ajkán Györgyék házában, azoktól még több is telik. Átvenni Gabi szerepköréből azt, ami átvehető. S ha megteesszük, ami telik tőlünk, nyugodt a lelkiismeretünk.

A címlapon György Balázska képe látható. Zoli és Gabi hatodik gyerekéé.

DUTKA ÁKOS,

Karácsonyi beszélgetés az Úr Jézussal 1923-ban

**Ha e beteg, bolond világra
Uram, még egyszer megszületnél,
Bár milliónyi templomod van,
Kezdhethnél megint Betlehemnél.
Szalmajászolnál rangosabb hely
Uram, tenéked ma se jutna:
Soha messzibb a Te országod,
„Miatyánkod” bár mindenki tudja.**

**Ha így jönnél Názáretből
Sápadtan, fázva, december este,
Az ügyefogyott szenvedőkhöz
Párizsba, vagy Budapestre,
S leülnél az éhezők közt
S abból, amit valaha mondtál
Mesélnél új vigasztalásul –
Elfognának a tizedik szónál.**

**Mondjál csak új Hegyibeszédet
S amit mondtál a gazdagokról
S ha gyülnének az elhagyottak
S szólnál az Írás-forgatókról
S ha megpróbálnád Uram még egyszer
Az Embert rávenni Szeretetre –
Internálnának, esküszöm rá,
Ha nem is vernének mindjárt keresztre.**

107. VASMISE UTÁNI NAPLÓ

2008. március

Piarista köz, 2008. február 1.

Teljesül az Atya akarata?

A keresztények a Szentháromság első személyét mondják Atyának. Nincsen a liturgiában ünnepe. A Fiúnak számtalanul sok, s a Szentléleknek is van legalább egy – Pünkösdkor. Schütz Antal Dogmatikájában sincs róla fejezet. Rahner Teológiai Kisszótárában sincs. Mért? Bár az Újszövetségben vagy háromszáz esetben jelöli őt a Patér szó, s majd mindig Jézus ajkán – még sincs. Mért nem készült róla doktori értekezés, habilitációs dolgozat, mért nincsen tanszéke az Atyának a teológiai fakultásokon? Mert elnyelte őt Arisztótelész, annak filozófiai istentana, és ennek nyomán a skolasztika, az iskolás teológia. Schütztől már koraifjúságomban megtanultam Róla, hogy magátólvaló, tökéletes, egyszerű, világfölötti, és hogy Ő maga az abszolút akarat. Kicsoda mindez? Hát az Atya. Külön-külön megáll egyfelől ez az állítás-sor és másfelől az elnevezés. De egymásra nem rímelve, egymáshoz nem illenek. Jézus csak annyit tudott Atyjáról, hogy tökéletes, meg hogy van akarata.

Hogyan lehetne még beszélni róla? Hát úgy, hogy ő az Úr. Jézus is beszélt róla ilyen módon: Senki sem szolgálhat két úrnak... Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak (Mt 6,24). Isten ellenlábasa ez a másik úr, a Pénz. Ez detronizálhatja bennünk az Atyát. De Jézus nem imádkozott Istenhez, mint Úrhoz. Csak – mint Atyához. Nem is volt dolga Jézusnak a Pénzzel. Nem is detronizálhatta Benne ez a másik úr – Atyját.

Magam hogyan szólítom őt? Majdnem sehogyan. Hiába nevel liturgiánk arra, hogy az Atyához imádkozzam a Fiúban a Szentlélek által. Semmi hatása nincs imádságos életemre ennek a nevelésnek. Mindig csak Istenemet mondom, mikor imádkozom, s ilyenkor az Atyára is, a Fiúra is, a Szentlélekre is gondolhatok. Mind a Hármat beleérthetem ebbe az egyetlen megszólításba, hogy Istenem. De csak gondolhatom meg érthetem... Valójában nagyon is unitárius vagyok: amikor imádkozom, rendre – az egy Istenhez imádkozom.

S mit mondom Neki, amikor beszélgetek vele, azaz hogy imádkozom? Bevallom, hogy mondanivalóm abban foglalható össze, hogy legyen meg az én akaratom. Magam is tudom – azaz csak tanultam –, hogy ez bizony csúnya. Arra neveltek, hogy mást kellene imádkoznom. Azt, hogy legyen meg az ő akarata. De leszoktam róla. Azért szoktam le róla, mert pórul jár, aki úgy imádkozik, ahogyan illenék meg kellene. Jézus is váltott a Getszemániban a maga akaratáról – és nagynehezen Isten akaratára, és mi lett belőle? Isten, az Atya akarata? Nem, semmiképpen sem. Hanem Kaifás, Pilátus meg Heródes akarata: a keresztrefeszítés lett belőle. S ez lett volna az Atya akarata? Nem. Ezt már csak nem akarhatta egy Atya!!! A Fia keresztrefeszítését semmiképpen sem akarhatta.

Ezt a legyen meg a te akaratod-féle imádságot csak azok engedhetik meg maguknak – gondolom –, akiknek a Pénz az istenük. Nem vallják ők ezt be, csak van pénzük, s szórják számolatlanul. Urak módjára. Urak, mert pénzük van. Ha nem vallják is be, hogy ki is volna az ő istenük, biztosak a maguk istenében. Abban, hogy velük van. Hogy nyugodtan imádkozhatják: legyen meg a te akaratod. Mondjak példát rá? Aki sváb lovagokkal megerősített törzsi seregével vonul Veszprém völgye felé, hogy Isten akaratának engedelmeskedve négyfelé szabdálja trónkövetelő unokatestvérét – az imádkozhat így. De ezt csak önmaga átverésével tudja tenni. Szörényi-Bródy meg is fogalmazza ezt a maga átverését: Uram, Veled, de Nélküled. Ez a veled-de-nélküled-isten – ez nem Jézus Atyja. S mivel csak két úr van, ezért a sváb lovagokkal valakit négy-fele szabni akarónak csak a Mammon lehet az istene? Nem tehetek róla, ha ez a következtetésem vége.

A Mammon nem a pénz? A Mammon a hadsereg? A kettő egyhasi testvér. Akinek pénze van, az tud sereget gyűjteni. Akinek serege van és győz vele, ahhoz ömlik a pénz meg a jószág. A legyőzötté. Végnélküli jóvátételként. Mint a hódoltság idején a törökhöz, az átkosban a Kremlhez, és napjainkban a multikhoz. Ez utóbbiakhoz a képzeletet is meghaladó

mennyiségben. Hogy azért valami nálunk is maradjon a Mammonból, beledobáljuk feneketlen, mindent elnyelő torkába gyerekeinket – halálra ítélve nemzetünket. Ez is tény és kerekperec tény: hazánkban az élve-születések évi száma nyolcvanezer körül található. Egy nemzedéken belül ötmillióra fogyaszttuk ezzel a tízmilliót. S közben petárdákat robbantva Boldog újévet kívánunk egymásnak, ahelyett hogy zokognánk a sír felett, hol nemzet süllyed el. Ki ne röhögtessek már magunkat, amikor buzgón imádkozzuk a Miatyánkot s benne azt, hogy Legyen meg a te akaratod! Az Atyához imádkozzuk, és imádságunk a Mammon-nál ér – nem is földet, de poklot. Poklot? Nem, rosszabbat, mert a pokol is még létezés, s nemzetünk a nemléte választja.

Nincs semmi baj ezzel a jézusi imaszándékkal: hogy legyen meg az Atya akarata a földön is, miképpen teljesül az a mennyben, a Szentháromságban is. Csak azzal van baj, hogy ez az imaszándékunk nem hoz a konyhára semmit. A jézusutáni történelem ugyanolyan, mint a jézuselőtti, a jézusi imaszándék előtti. Újév első napján láttam egy nagyszerű filmet. Ebéd után is megnéztem, és vacsora után újból. (Nem a moziban, csak a társalgónk TV-je előtt.) Címe: Hétköznapi mennyország. Egy svéd faluban születik meg a mennyország. Egy muzsikus teremti meg. Mindenkit szeret és őt is szeretik. S megtanítja őket szívből, szeretetből – énekelni. Eljut énekkara egy salzburgi énekesztiválra, ahol a közönség egésze feláll és együtt énekl velük, amit tőlük hallanak. Másnap egyik kispapunkkal reggelizem, s elmondja, hogy nekik is levetítették ezt a filmet a főiskola pszichológia-óráján, s azt a feladatot kapták, hogy állapítsák meg a film különböző szerepköreit. Megállapították, s elmentek a mondanivaló mellett. A süketség oka, hogy oktatójuk nem merte, vagy talán nem is tudta(?) megfogalmazni, hogy e svéd faluban a filmen megszületett a szeretetből az Isten Ország. Az, amiért Jézusnak meg kellett halnia. Adáshiba volt az előadó részéről? Nem. Vevéshiba.

Aligha van magasztosabb imaszándék Jézusénál, de Jézusból a tanítványok csak kibokszolták ezt az imaszándékot. Nem magától mondta. Nem, mert Jézus tudta, hogy nem imából születik meg az ország, hanem szeretetből. S ez a szeretet a szexualitást ki nem kerülheti. A jézusi szeretet az egyneműek között csak halvány árnya annak, ami szökőárként tör ki, ha másneművel találkozunk. Egy atya szeret, s egy atya szükségképpen férfi. S a férfinak, ha szeretni akar, nőre kell találnia. S a falut énekelni tanító Daniel rá talál a maga Lénájára, aki nem sexbomba, de szíve van. Nem ettől van Isten Ország, de az egész emberiségnek kell Isten Országot csinálnia, s az emberek egyik fele férfi, másik fele nő. És Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy minden nő arra született, hogy szeressen egy férfit, és minden férfi arra született, hogy szeressen egy nőt. És képessé tett bennünket arra is, hogy szerelembe essünk, és gyermekeket akarjunk attól, akibe beleszerettünk.

Az imaszándék csak másodlagos. Az elsődleges a szerelem és a család. S ebből az elsődlegesből születik meg az Ország, a hétköznapi mennyország. A filmben két szereplő nem érti Danielt: egy alkoholista, aki veri feleségét, ha az énekkarba talál menni, s a falu luteránus papja, aki bünt szagol a szexualitásban, s csak azért nem feszíti Danielt keresztre, mert annak elmúlt már az ideje. Viszont csak el akarja pusztítani, mert Daniel szeretete feleslegessé tette falujában az ő papi imádkozásait. Ha kénytelen vagyok megállapítani, hogy a jézusutáni századok ugyanolyanok, mint a jézuselőttiek, akkor következtethetek. Első következtetés: Isten szándéka – az Ország itt, lent legyen olyan, mint ott fent – és az ember megvalósító képessége, avagy inkább képtelensége nem volna egymásra, az Országra hangolva? Ezt a következtetést el kell vetnem, mert a fentnek és a lentnek egymásra hangolatlansága – számomra a gondolkodás végét, a teljes abszurditást jelenti. Második következtetés: Leragadtunk a Jézus utáni első századnál. Annak a termését boncolgatjuk csupán.

Boncolgathatnánk mást is? Igen, Isten további megnyilvánulásait az első századot követő tizenkilenc században. Van Istennek további kinyilatkoztatása is? Bizony van, mert Isten Lelke szünet nélkül szól mindannyiunk szívében, lelkiismeretében. Ha úgy tetszik az ember

gondolatvilágában. Még a tiedében s az enyémben is. (Evvel a kinyilatkoztatás-anyaggal tölteném ki a mise első és második olvasmányát – amint megírtam vénkorom legbotrányosabbnak minősült írásában: Mind tolvajok és rablók.)

Tovább boncolom tehát Jézus atya-fogalmát. Ha mi az Atya képére és hasonlatosságára lettünk, akkor létünk, valónk, vágyaink és cselekedeteink – mind, mind beszélhetnek nekünk Alkotónkról, az Istenről. Amikor János alámerítése után kiemelkedik a Jordán vizéből, Jézus hallja, hogy Ő az Istennek szerelmetes fia... Ha pedig az, akkor az Isten – Atya. Ha pedig Atya, akkor van Jézusnak anyja is. Az első század eljutott odáig, hogy Mária is szerelmetes, kedves Szűz – Örülj kedves Szűz, ahogy Sylvester Jánosunk fordított az Ave Mariát. Eljutott odáig az első században Lukács, hogy Isten Szentlelke árnyékozta be Máriát. Mert az embernek a mennyben nemcsak apja van, hanem anyja is. És Jézus az Atyának és Máriának a fia. Atya, anya és fiú – ez már család. Nem rakom bele Máriát a Szentháromságba. Megmaradok a korábbi századok végeredményénél: Ő Atyaistennek kedves szép leánya... Ennyi csak Mária. De tovább lépek, és mondom: ha egyszer az embernek földi életében a legnagyobb élményt a szerelem adja, akkor erre is érvényes Hermész Triszmegisztos szava: Lent mint fent, és fent mint lent. A Jézus előtti és utáni századokban primitív- és kultúrnépek körében is megtalálható, hogy Istent atyának és anyának egyaránt gondoljuk. S megtaláljuk Platonnál azt is, hogy az ember kezdetben androgún, azaz férfi és nő volt egy személyben., s csak az irigy Istenek vágták kettővé azt, ami egy volt. Boncolgatásom végeredménye, hogy Isten magában foglal egy hármasságot: apát, anyát és gyermeket. Hogy az egyetlen Isten valóban egyetlen is. Egyetlen család.

Isten úgy egyetlen, hogy apa is, anya is, és gyermek is. Nem állítom azt, hogy Jézus ezt tanította. És tudomásul veszem, hogy a keresztény vallások s az enyém is, a katolikus, csak azt tudják feladatuknak, hogy boncolgassák azt, ami Jézus megtestesülésének következtében és századában jutott tudomásunkra. De az ember tiszte, hogy gondolkodjék Alkotójáról, Istenről a történelem minden századában. A jézusutáni századokban is, és a huszonegyedik században is. És azért gondolkodjék, hogy megvalósuljon Isten gondolata és akarata, az Isten Országá: a Szeretet odafenti örök és végtelen Birodalmának mintájára – a Szeretet időbeli és véges Országá. Csak ezért, és nem henye gondolati játék céljából. Az Isten nem halott. Akkor sem az, ha svéd és nem-svéd, luteránus és nem-luteránus papok nem értik meg Daniel hétköznapi mennyországát. Ha a kereszténység órái megszámláltaknak látszanak születésének s történelmi kibontakozásának színhelyén, Európában is. Mert a szerelmet lecseréljük arra a szerelemre, amelyből kimarad a szeretet, s ennek következtében nem akarjuk továbbadni az életet, amely Istenből való.

Jézus azt tanította, hogy a Szentlélek elleni vétkezés az, amire nincsen bocsánat sem ebben, sem az odatúli világban. S a Szentlélek működik bennünk, ha megengedjük neki. S a Szentlélek nemcsak arra inspirál bennünket, hogy felmondjuk vallásunk krédóját, hanem arra is, hogy gondoljuk és kimondjuk azt, amit gondolunk. Gondolunk, mert gondolkodnunk kell, és a gondolatainkat el nem fojthatjuk. Akkor is, ha az, amit gondolunk, nem szerepel hitvallásunk tételei között. Meg kell tudnunk ítélni nemcsak azt az időt, amelyben Jézus élt, hanem az utánit is, és a mait is. S jaj nekünk, ha meg sem kíséreljük megérteni azt az időt és világot, amiben élünk. Makovecz Imre azt mondta, hogy ötszáz év múlva ugyanúgy magyarul fogunk beszélni ezen a tájon, mint ma. Miért? Mert van kegyelem. Isten megkegyelmez nekünk? A keltáknak nem kegyelemezett meg? Nem. Kihaltak. Kiirtották őket, vagy ők magukat. Értelmetlen kegyelmezni annak, aki nem kegyelmez magának.

Ötszáz év múlva lesz-e magyar? Lesz, ha szülnek a magyar anyák, s lesz annyi magyar anya, hogy gyermekeik nem olvadnak bele az őket körülvevő nem-magyarul beszélők többségébe. Moldvában, a Hargita aljában és az Alföldön és seholsem. Ha csak kevesen lesznek ezek az anyák, akkor beolvadnak. Törvény ez. Rengeteg a kihalt nyelvek és népek száma. Isten akarata az, hogy éljen a magyar nép is, hangozzék a magyar szó is. Jézus csak

Izrael elveszett fiaieért jött. Magam is csak népemből lettem, és csak azokhoz tudok szólni, ha tudok. Hát azt mondom, hogy Jézus Istene Atya és ennek következtében család is. S bizony nincs köze Istenhez annak, aki nem teszi meg a magáét azért, hogy legyen az Isten életének magyar folytatása is. Hagyjuk abba a bűnöst keresést. Jézus a bűnösökért jött, hogy megtérjenek és éljenek. S ha bűnöst keresünk, könnyen lehet, hogy magunkra találunk. Egy-két magyarnak vétkéből nem tud elpusztulni nemzetünk. Ha elpusztul, közös munkánk eredménye lesz. Még megtérhetünk, még nem pusztultunk el. Még válthatunk a Mammon-imádat helyett nemzetünk jövőjére. Lassan ötven éve lesz, amikor először álltunk választól előtt: Kicsi vagy kocsi. Meg tudjuk-e lelkiigyorlatoztatni kapitalista – önmagunkat? Vagy egyszerűbben: Akarjuk-e azt a jézusi boldogságot, amely csak a szegényeké? Beérjük-e az egy dénárral? Hajlandók vagyunk-e azt tenni, amit Jézus tette, ha ma újra megtestesülne, s magyarnak születne? Választjuk-e az életet, vagy csak a sírt, hol nemzet sülyyed el? Az előbbi választjuk! Amen.

Piarista köz, 2008. február 2.

Magyarázzuk az Istent

Testvéreim! Értjük mi az Istent? Nem, csak magyarázzuk. Ez a *magyaráz* különös egy szó. Annyit jelent, hogy értelmez. A magyarok, amikor értelmeznek, akkor magyaráznak. Ha a németek is így beszélnének, akkor értelmezés helyett németezést mondanának (verdeutschen). Az angolok angolozást, a csehek csehezést, az oláhok oláhozást, meg a többi népek is ezt tennék. (Mi, magyarok azért magyarázunk, mert őseink ötszáz éven keresztül csak latinul írtak, s azt bizony a szegény jobbágy csak *magyarázattal* értette. A rovásírást értette anélkül is.) De ha értelmezünk, ha magyarázunk – mindenképpen az a tényállás, hogy Istent csak nagyon nem életrevalónak tudom gondolni.

Azért kell magyaráznunk az Istent, mert maga ellen dolgozik. Csinál egy világot, teremti. S ez a teremtet világ teszi az ellenkezőjét annak, amit ő akar. Keresztre feszíti az Isten által teremtet világ az Isten fiát. S javíthatatlan is az Isten: nem törli el ezt a világot, hogy csináljon helyette olyat, ami teszi azt, amit Isten akar. Nem. Hagyja, hogy tegyük, amit teszünk. S közben mi meg igyekszünk magyarázni azt, ami van. Magyarázataink alapja, hogy hiszünk meg bízunk. Jézus az első számú ilyen bizakodó magyarázó – számunkra. Úgy gondolja, hogy van a mennyei paradicsom, ahol már az történik, amit Isten akar. Az az Isten, aki hagyja, hogy a mi világunkban a Fia keresztre kerüljön. S ennek folytán mondja Jézus a második latornak: *Még ma velem leszel a paradicsomban.* Tudja ezt Jézus a kereszten? Azzal vezeti be szavait, hogy *Bizony mondom neked.* Tudás ez, vagy csak bizalom? Nincs ember, aki eldönthetné szavainak értelmezését, magyarázását. Olyan sincs, aki eldönthetné, hogy mi volt Jézusban a kereszten, amikor elmondta ott ezeket a szavakat is: *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?* Kérdezem, hogy mi volt Benne. Lehet ez az Istenben-bízásnak a szava? Bízhatik-e valaki Istenben, aki elhagyja őt? Se hit, se bizalom, se tudás, hanem mi? Egy kínoktól halálra gyötört ember tapasztalása. Fájdalmas tapasztalás. Tapasztalása annak, hogy ebben az Isten teremtet világban nem úgy mennek a dolgok, ahogyan egy Isten akarhatná. Nem akarhatja? Miért és hogyan, ha Isten maga csinálta meg a világot? Úgy, ahogy akarta. Miért?!!!

A másik magyarázatunk meg Szent Páltól van. Ez a magyarázat így hangzik: Isten megharagudott az emberre már nagyon korán. Mindjárt a világ, az ember teremtetése után. Azért haragudott meg, mert Éva szakított a tilos fa gyümölcséből. Evett belőle maga is, Ádámnak is adott. Megharagudott ezért Isten, s kizárta őket mindörökre a földi Paradicsomból, s a mennyeiből is. A kárhozat lett az ember sorsa. A kárhozat a pokol, az ördög birodalma. Az ördögé, aki szintén nem engedelmeskedett Istennek. E pokol tüzében kínlódik ennek következtében az ördög is, az ember is. Hosszú évtízezreken vagy évmilliókon keresztül nem változott semmi. Akkor aztán megszánta végre Isten az embert, s elküldötte hozzánk a Földre a Fiát, hogy megmagyarázza nekünk: mit kíván tőlünk az Isten.

Engedelmességet. Ha mi nem is vagyunk azok, a Fia engedelmes lett. Hagyta, hogy Kaifás főpap keresztre feszíttesse. Ekkor Isten azt mondta, hogy többé nem haragszik az emberekre: ha bűneiket rendre megvallják, s ha megkeresztelkednek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. S akkor haláluk után mehetnek a mennyei Paradicsomba. Mehetnek, mert Jézus halála kiengesztelte Istent a maga nagy haragjából.

Megvallom Nektek, Testvéreim, hogy én nem értem ezt a páli magyarázatot. És nem is akarom megérteni azt. Isten haragszik az emberre, mert Éva evett a fa gyümölcséből. Ennél Kaifás ezerszer gonoszabbat csinált: megölte Isten emberré lett Fiát. Mivel az Atya is, Jézus is hagyta megtörténni ezt a főpapi istentelenséget, ezért végre Istennél már rendben van szénánk. Ez van minden keresztény hittankönyvben. Ezt kell elhinnünk. Honnan tudta mindezt Pál? Vagy ő is csak hitte? Teljesen bizonyos volt benne. Hogyan lehetett az? Úgy tudta Pál, hogy mindezeket a feltámadott Fiú kinyilatkoztatta neki. Isten kinyilatkoztatásával rendelkezni – ez pedig a legbiztosabb emberi tudás. Kivételek nélkül ezzel rendelkezik az emberiség vagy hatezer vallásának mindegyike, ezért kíván a tagjaitól teljes engedelmességet. De hát a hatezer vallás hitvallásaiban egymásnak ellentmondó állítások találhatók! Akkor is kívánja az engedelmességet mindegyik. Ebből én azt következtetem, hogy amikor Pál állította, hogy kinyilatkoztatásból mondja, amit mond, akkor ő is csak hitte azt, hogy igazat beszélt, de nem tudta. A tudás azt jelenti, hogy igazolni is tudom, amit mondom. Pl.: ez az asztal itt van, láthatja mindenki, meg is fogom.

Krisztus király vasárnapjának mondjuk egy vasárnapot, az egyházi év utolsó vasárnapját. A tények a következők. Jézust Golgotára küldte a főpap, a helytartó és Heródes király. Ezek az urak gyilkolással foglalkoznak, az a szakmájuk. Jézusnak más volt a szakmája: szerszámot ácsolt, majd gyógyította a betegeket, s tanította, hogy etessünk, itassunk, öltöztessünk, befogadjunk, törődjünk a rászorulókkal, s véletlenül se gyilkoljunk, csak öleljünk. Semmit se csináljunk olyat, amilyent a királyok szoktak csinálni. Ezért aztán semmiképpen nem gondolom istenektetszőnek e vasárnapnak a nevét. De hát a Jelenések könyve az uralkodók urának s a királyok királyának mondja Jézust. Bár ne mondaná. Az egyházi év Jézusnak istállóban születésével kezdődik, majd Húsvétkor a keresztre feszítésével folytatódik. Az volna jó, ha valami Jézushoz illővel fejeződne is be az egyházi év. Próbálok ilyeneket találni: a minden embert átölelés, az Istent átölelés vasárnapja, az emberiség gondolati átalakulásának vasárnapja... s még akármennyi találhatunk, ha keresünk valami Jézushoz és az ő Istenéhez méltót.

De hiába keresnénk, mert Rómában van egy nagy-nagy hivatal, az Istentiszteleti Kongregáció, amelynek egy bíboros áll az élén, és lehet pár száz rangos papja az egész világból, akiknek nincs módjuk figyelembe venni, hogy mi mit keresnénk, mit találunk. Ehhez át kellene alakulnia egyházunk alkotmányának. A jelenlegi alkotmánya nem népképviselői lakormány. Abban az egyház tagjainak 999 százaléka csak laikus hívő, akik semmiféle szavazati joggal nem rendelkezhetnek. Szavazati joga az egyházban csak a pápától kinevezett bíborosoknak van. Ezek is legfeljebb életükben egyszer szavazhatnak: ha meghal a régi pápa, s akkor szavazhatnak az újra. A bíborosokat se választják, azokat is csak kinevezi a pápa. Ahogy mi sem választunk plébánost, hanem kinevezi őt az egyházmegye püspöke. Ezért aztán nem is nagyon érdemes a mai vasárnapnak új nevet kitalálni. Csak akkor lesz érdemes, ha lesz népképviselői alkotmányunk, s a laikus hívők is szavazhatnak. De ez még odébb van. Lesz idő, amikor majd az is számít, amit a hívők összessége akar? Lesz, majd ha eltűnnek az urak...

Piarista köz, 2008. február 3.

Időnként gyónok is?

Hálát adok, hogy végigkínlódhattam az éjszakát. Hálát adok, hogy sokkal döglöttebben ébredtem fel az óra csengőszavára, mint amilyen döglött voltam, amikor elaludtam. Hálát

adok, hogy egy óra alatt sikerült magamat s a körletemet rendbe tennem. Hálát adok, hogy felvászorogtam a kápolnába és elimádkozhattam rendtársaimmal a Laudest. Hálát adok, hogy sikerült utána megreggeliznem, bár a fogsorom vágja az ínyemet, s alig tudom már a zsemlyét elharapni. Hálát adok, hogy ide tudok ülni a képernyőm elé, és rögzítem most ezt az imát.

De az imádságban nem szabad hazudni. Értelmetlen is. Kinek hazudom? Magamnak? Istennek? Én is, ő is tudja, hogy bajokért hálát adni hazugság. Nem tudok hálát adni, s ezt meg sem vallhatom, mert mindenkit megbotránkoztatok vele. Csak a kérő imám nem hazugság. Ez: Országodba vigyél haza engem! Így imádkozom már másfél éve. És nincs meghallgatás, s még mindig kínlódhatom tovább. Téged sem hallgatott meg a Getszemániban. El kellett jutnod oda, hogy *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem*. Ezt sem mondhatom el senkinek, mert megbotránkoztatom őket. Keresek olyan embert, aki részvétellel van irántam, s nem traktál olyan szöveggel, amelyet csak mellébeszélésnek tudok gondolni.

Tudok még másféle kérőimát is mondani. Ezt: gyónom az én Istenemnek a bűniemet... sokszor és sokat vétkeztem, gondolattal, szóval és cselekedettel. Kérem a bocsánatát, és hogy magához öleljen, mint tékozló gyermekét. Elkezdem: ekkor és ekkor gyóntam utoljára. Ha a reggeli vagy esti közös imádkozás idején nincs nálam senki, akkor felmegyek a kápolnába misézni, zsolozsmázni, szentség-imádni. A zsolozsmás könyvet otthagytam, nem hozom le, mert nem sok értelmét látom, hogy mások imaszövegét mondjam Istenemnek napközben, amikor magamra maradok. Inkább bütyköl a számítógépem előtt, amit magam gondolok. Több mit félszázada nagyobbára csak azt mondom Istennek, ami belőlem fakad. A misekönyv szövegeit sem olvasom, hanem szabadon alakítom, amikor tehetem. Hogy ezzel megbántom-e Istent, nem tudom. Remélem, hogy nem. Ha igen, akkor bánom, de nincs erőm újítani. Azaz régíteni: 65 éve este tíz órakor a Cuha völgyében a tábortűz fényénél is elkezdtem zsolozsmázni, a pernyék ki is égették a bibliapapírt, mert az első zsoltár végére elaludtam ott a fűvön.

Fiatalságomban hetente, naponta gyóntam, hogy szentségtörést ne kövessék el. Ma megnyugtatom magam, hogy nem követem el. Mivel nyugtatom magam? Azzal, hogy amikor rosszat teszek, azonnal tudom ezt, és bánom is. Amikor hetente, naponta gyóntam, akkor is az volt a helyzet, mint a jelenlegi gyónás-rendetlenségem mellett.

Már régen nem böjtölök. Egyetlen törekvésem, hogy tisztességesen viselkedjem embertársaimmal szemben. Ha valakit megbántok, bocsánatot kérek tőle. Rosszat nem gondolok róluk? De igen, vétkezem ellenük gondolatban. De erről is tudom, hogy rossz, és megbánom a rosszat. Az ellenszenvért nem érzem felelősnek magam. Nagyon igyekszem nem kimutatni azt.

A hit ellen nem vétkezem? Azt hiszem, hogy nem. Azért gondolom így, mert nem tudom nem gondolni azt, amit gondolok. Katolikusnak igyekszem lenni, ha már katolikusnak kereszteltek, neveltek. Nem tudom még azt sem, hogy van-e Isten, s Jézus a Szentháromság második személye-e, de elmondom a Krédókat. Valahogyan csak vannak a láthatatlan dolgok. Ha egyszer katolikus vagyok, akkor azt kell *hitvallanom*, ami a mi Krédónkban van. A remény ellen nem vétkezem? Nem tudom, hogy a lélek halhatatlan-e, van-e örök élet. Senki sem tudja. De ha már katolikus vagyok, vallom egyházam reményét. Azt, amit kíván tőlem. Azt, hogy tudjam is ezeket, szerencsémre nem kívánja. Mert akkor még több bajom volna.

Megbocsátok-e? Annak, aki bocsánatot kér tőlem, azonnal és feltétlenül és magamhoz ölelem őt. S aki nem kér bocsánatot, arról nagylelkűen feltételezem, hogy nem tudta, hogy mit cselekszik, amikor bántott. Vagy tudta, hogy bántott, de nem volt ereje neki más tenni, amit tett. Kérem is Istent, hogy ő is megbocsásson nekik. Isten nem lehet kevésbé jó, mint a teremtménye, mint pl. én is. Ha én meg tudok bocsátani mindazoknak, akik bántottak engem, akkor Isten is csak sajnálja már azokat, akik rosszat tettek velem, Sajnálja, mert a rosszról azt gondolták, hogy jó. Sajnálja, mert nem volt erejük tenni a jót. Pilátusaimnak könnyebb

megbocsátanom, mert ők nem ismerték Jézust. Kaifásaimnak nehezebb, mert ők Jézus nevében bántottak. Bízom, hogy Isten jósága Pilátusaim, Kaifásaim számára is forrása a bocsánatnak.

Minden vagyonom a szegényekre hagytam és hagyom. De van egy bűnöm: a cigarettázás. Ez pénzbe kerül. Amit elfüstölök, azt nem tudom nekik adni.

Visszatérek hálátlanságomra. Hálát adok a megtett életútért. Hálát adok, amit megértettem Jézusról, Istenről. Hálát adok, amit e megértésekből tovább tudtam adni. Hálát adok, amikor megfeledekzem arról, hogy bizony kín nekem az élet már nappal is, éjjel is. Hálát adok a mostani percekért is, amikor készülök gyónásomra, mert minden szellemi munka felejteti velem a kínt. Amikor írni tudok, amikor készülök, amikor gondolatot cserélek embertársaimmal, amikor testvéreimmal és közösségeimmel eszmét cserélhetek, ez a szellemi tevékenységem kín-oldó. Megköszönöm tehát a kín-szüneteket, ha életem kín-egészét nem is tudom megköszönni. Bánom minden bűnömet, mert azokkal végtelenül jó Istenemet megbántottam. Nem akarok többet vétkezni.....

Piarista köz, 2008. február 4.

Látni a valóságot!

Nem vállalja senki sem, hogy megmutassa. Sem a világ, sem az egyház, sem a Bokor valóságát. Jézus vállalta: megmutatta az Őt környező valóságot: *A királyok uralkodnak a népeken, s akiknek hatalom van a kezükben, jótevőknek hívatják magukat* (Lk 22.25). És nemcsak a világi valóságot, hanem az ő korabeli egyházit is: *Ettől kezdve Jézus jelezni kezdte tanítványainak: Jeruzsálembe kell mennie, sokat kell szenvednie a vénektől, a főpapoktól és az írástudóktól, megölik őt* (Mt 16.21). És az Őt legközelebből körülvevő Tizenkettőét is: *Nem tizenkettőtöket választottam ki? De egyikőtök ördög. Júdást értette rajta, az iskarióti Simon fiát. Mert ő lett az árulója, egy a tizenkettő közül* (Jn 6.70). Jézus felelőtlenségnek érezte volna, ha nem vállalja. Mit? Azt, hogy így beszéljen akkor, amikor a Római Birodalomban élt, melynek szintén volt „királya”. Így beszéljen Izraelben, melyben a hatalmat nemcsak a „király” helytartója, hanem annak megbízásából a Nagytanács is vállalta: a vének, a főpapok és az írástudók. Azt, hogy leleplezze a maga Tizenkettőjének a valóságát is, melyben ott volt az áruló Júdás is.

Ki vállalja a felelősséget, hogy a 2008. év küszöbén megmutassa a bennünket körülvevő világ, egyház és Bokor valóságát. Ki olyan eszement – *Jézus rokonai elindultak, hogy megfogják, mert azt mondták, hogy megzavarodott* (Mk 3,21) – köztünk ma, mint Jézus? Azt gondolom, hogy a Koinóniának nem érdemes XV. évfolyamot kezdeni, ha megtorpannánk, s már nem vállalnánk azt, amivel kezdtük. Azzal kezdtük, hogy hoztuk a haldokló pécsi püspök leleplező vallomását, melyet egy külföldi hírügynökségnek adott a magyar katolikus egyháznak az ateista hatalom idején betöltött szerepéről: *Gyalázatos volt, ami velünk történt* (Koinónia, 1994. november 4-5. o.) Azért született meg ez a folyóirat, mert nem volt más sajtó, amely hajlandó lett volna lehozni ezt a képtelen erejű leleplezést. Tőle tudja majd átvenni évekkel később a Népszabadság 2001. szept. 7-i száma. Jézus példája s a múltunk is, kötelez a folytatásra.

A Világ megmutatása

Folytassuk a megmutatást a legkevésbé kényessel, a bennünket körülvevő világi valóság megmutatásával. Bár, mint látni fogjuk, e világi valóság megmutatása is kényes dolog. Az elmúlt év őszén írja nekem magánlevélben Csutkai Eszter glóbusunk túlsó feléről, a kanadai Vaincouverből.

Kedves Gyurka bácsi, együltömben elolvastam a 102. Naplót, s a végén összeolvadt a sok olvasás-közbeni gondolat. Rövid reakcióm csak az egyházzal kapcsolatban volt. Praktikus szempontból engem az idegesít, hogy az egyház(ak) lesznek leginkább kiölői a jézusi tanításnak. A tanítónak (egyház) praktikusán kéne a tananyagot leadni, reagálni kellene az

életbeli dolgokra. Ma az emberek nem a legjobb körülmények között élnek Kanadában. Itt, British Columbiában fantasztikusan virágzik a gazdasági élet – az értékelés és a statisztika szerint. Tényleg, a város nő, mint a gomba, s a "prosperitás" magaslatán vagyunk. Nincs elég munkaerő – mondják a hírekben. Ezért még szervezett külföldi munkaerőt is hoznak be a keleti világból. Tehát akkor az emberek is jobban élnek? Nem. Munkanélküliség van, a hazai ember nem jut munkához, mert az általa kívánt minimálbér, ami már nem elég a minimális létfenntartáshoz sem, túl sok a munkaadónak, hogy kifizesse. Ezért inkább hozott az uralkodó osztály olyan rendeletet magának, hogyha min. 2 évig foglalkoztat egy behozottat, és szállást ad nekik, akkor kedvezményeket kap az államtól. Tehát bér-lenyomásról van szó, mert két év múlva, amikor már meg kellene fizetni őket, akkor lecseréli őket, s helyettük újabb turnust hoz be. Szervezett neoklasszikus rabszolgatartó ez a rendszer. Ki van mutatva, hogy a dolgozóknak a termelékenysége 51%-kal nőtt az elmúlt 5 évben, de a fizetésük maradt vagy csökkent. Az összes termelési pluszt a munkaadó söpri be, s profitja 30 valahány százalékkal nőtt. Közben a lakásárak az elmúlt 5 évben átlagban több mint kétszeresére növekedtek, de inkább 3-szorosára. Az én lakásomé is, és közben észrevehetően növekszik a hajléktalanok száma. Tehát nemcsak jobban össze kell magát az embernek húznia, hanem a nagy hajtás miatt ideje sincs, és a testi és lelki egészsége is romlik. Aki pedig felül marad az árban, az meg rohamosan elhasználódik. Ezeket az egyházak észre sem veszik.

Eddig a levél. Olyan – gondolom –, mint idehaza, csak még egy kicsit jobb. Olyan, mint Latinamerikában, csak hogy ott még rosszabb, mint nálunk. De nagyjából minden olyan, mint nálunk. Jézus is egy történelmileg jelentős világi hatalmi egység keleti sarkában, a Római Birodalom szíriai tartományának izraeli egységében, Júdea tartományában mérte fel a valóságot. Mi is – azzal, hogy a vörös hadsereg elhagyta hazánkat, tagjaivá lettünk egy még kiterjedtebb világi hatalmi egységnek, az Észak-Atlantinak, melyben a világméretű tőkés társaságok az urak, akinek az ereje immár nem a légiókra, hanem a NATO fegyveres erőire épül. Ennek kimondása még nem veszélyes, de annál inkább veszélyes kimondani azt, hogy a tőke és a szolgálatában levő NATO a felzárkózó területeken kialakult helyi hatalmak viselkedését is meghatározza.

Lázadni lehet, tiltakozni lehet. A Római Birodalomnak az sem segített, hogy a 4. századtól kezdve a keresztények is részesei lettek a polgári és fegyveres hatalomnak. Jöttek a barbárok, s a birodalom összedőlt. Bizáncnak az sem segített, hogy keresztény országnak nyilvánította magát. Túlélte ezer évvel a Birodalom nyugati felét, s jöttek a szeldzsukok és összeomlott Bizánc. Kik fognak véget vetni a tőkés társaságok világuralmának? Hiába épülnek bele azok is, akik keresztényeknek vallják magukat, rajtuk sem segítenek. Óráik, nekik is, mint mindenféle hatalomnak, meg vannak számlálva. Ha hosszúak is az órák. Jézus tanítványai viszont nem épülnek bele semmiféle világi hatalomba. Ha Jézus tanítványai, akkor nem is támogatnak, nem is láznak fel ellene. Élik a maguk szeretet-életét. Várhatják nyomorúságunk végét, de tudják, hogy a világi hatalom nem lehet másnyen, mint amilyen. Nem. Mindaddig, amíg jézusokká nem lesz az egész emberiség. Amíg meg nem valósul a francia felvilágosodás nagy álma: a szabadság, az egyenlőség, a testvériség.

Lehet lázadni. Lehet remélni a hatalom megdöntésében, de tudnunk kell, hogy csak az következhetik utána, amire képesek vagyunk. Mi az? Ugyanaz, ami volt, csak más kiadásban. Egy lázadó lázadás-szavai jutottak el hozzám hazánkról. Idézek belőle valamit:

Kikiáltották a magyar police köztársaságot – Államforma: alkotmányos police köztársaság. – Miniszterelnök: az emberiség történelme során funkcionáló miniszterelnökök között kimagaslóan a leghazugabb kormányfő. – Rendőrség: tömegszállításra, verésre, megtaposásra, kizsorításra, kardlapozásra, vízágyúzásra, szemkilövésre és könnygázosításra kiképzett, a legkorszerűbb eszközökkel felszerelt, mintegy 40 ezer fős testület, a lakosság lélekszámahoz viszonyítva világelsővé nőtte ki magát (létszámban, technikában és önkényeskedésben). – Felső tízezer (politikai elit): zömében az egykori esküdt NATO- és

imperialistaellenes kádári vezető garnitúrából „napok alatt” milliárdosokká vált nyugat-imádók, rokonságuk és baráti (elvtársi) körük, a „zsíros” álláshalmazók, tanácsadók, szóvivők, elnökségi tagok és hazug hordószónokok sokasága. Összegzés: Sajátos állam, sajátos történelemmel, sajátos személyekkel és sajátos állampolgárokkal. Gát lástalan „vezetők” vitték erkölcsi és anyagi romlásba az országot...

– Ennyi a szövegből. A másik oldalé – ennek megfelelő. Jézus mindent egybefoglaló szava: *Uralkodnak a népeken, s jötevőknek hívják magukat...* Egyik testvérünket megkértem már rá: Mondjon egy jézusi szót, amely nem a tehetetlenségünket mutatja meg, amikor lázadunk. Nem született meg ez a szó. Szeretném leköszölni mindazoknak az írását, akik elmondják olvasóinknak, hogyan tudnak ma élni hazánkban úgy, hogy bátram belenéznek a jézusi tükörbe. Abból tanulhatnánk, ha elmondanánk egymásnak, hogyan lehet jézusi életet élni ma. A '89 előtti közel félszázadban tudtuk. Nem léptünk be a pártba, és nem lettünk ügynökök, és – másodrendű állampolgárokká lettünk. Ma mi a megfelelője ennek? Annak, hogy ne ragadjon ránk a jelen hatalom semmiféle szennye?

S ez, amit írok, az ígért megmutatás? Igen. Azt mondom el, hogy munkából s nyugdíjból kell megélni. Úgy, ahogy lehet. S nem vállalni részt a világméretű tőkés társaságok szolgálatából. Lehetséges ez? Azt remélem a kért dolgozatokból, hogy ezt mondják el nekünk. Mi a be nem lépés, az alá nem írás – mai megfelelője? – mi globalista világunkban. Mi?

Az Egyház megmutatása

Az Egyháznak, minden egyháznak az az alapbaja, hogy egyház és nem az Isten Közössége (koinónia tou theou). Nem lehet az Isten közössége, amíg szövetségben van a trónnal, a világgal. Egy egyszerű plébános és egyházközössége is szövetségben van vele? Ő nem feltétlenül, csak ha püspök lesz belőle. Az elmúlt század húszas éveiben írta a magyar kultuszminiszter a Vatikán államtitkárának: *Szíveskedjék Eminenciád megérteni, hogy államunk nem fogadhat el püspököknek olyan személyt, aki nem bírja teljes mértékben kormányunk bizalmát.* S a Vatikán államtitkára megértette őt, s helyette ajánlott megfelelőt, megfelelőbbet.

Isten közösségének csak rendje van, és nincsen joga. Jézus elfogadja Júdás csókját, és nem tesz hatékony lépéseket árulása ellen. Egy jézusi egyház nem fogadhat el államsegélyt a hitoktatásra, mert ha elfogadja, azt kell tanítania, ami a világ tanítása, és nem Jézusé, akit az állam kivégeztetett. Az Isten közössége csupa másodrendű állampolgárokból áll. Az egyházban pedig legfeljebb takarító lehet a másodrendű állampolgár. Rendünk levéltárosa hívta fel a figyelmemet arra, hogy az egyház és rendem vezetői mind labancok voltak, és lassan-lassan kuruccá vált a rendi közszellem. *Jézus közössége* nem lehet se labanc, se kuruc. Csak az egyház lehet ilyen vagy amolyan. A jézusi közösség más, mint a világ. És más, mint az egyház.

A Bokorból jó harminc éve senki sem jelentkezik papnak, pedig a papoknak döntő része van abban, hogy lett a Bokor. Hogyan lehet a mi közösségi tudatunkkal egyházközségi szinten szerephez, szolgálathoz jutni? Dolgozatokat várok olvasóinktól, akik felelni képesek gyakorlatuk alapján kérdéseinkre. Akkor is, ha arról számolnak be, hogy lehetetlen. S akkor is, ha arról, hogy találtak módot a szerepvállalásra.

A Bokor megmutatása

A Bokor – jogot nem ismerő jézusi közösség. Büszke arra, hogy lett, hogy megszületett, és folytatja a tanítványok életét a konstantini ezerhét száz esztendő szünet után. Mindenek előtt őszinte magához. Megvallja helyzetét a világban és az egyházban. A világ ma nem törődik vele. Lehet labanc vagy kuruc. Az egyház pedig bizalmatlan vele szemben. Nem is találkozik vele, legfeljebb egyházközségi szinten. Azt is megvallja a Bokor, hogy '89 után már alig talál tanítványra. Az embereket kizsigereli a tőkés társaságok által meghatározott világ, lelki igényeit pedig vagy az egyházakban, vagy pedig valláspótlékokban, ezotériában, s

hasonlókból találja meg, ahol kiszolgálják lelki igényeit, de nem kell elkötelezett tanítvánnyá válnia, aki közösséget akarna gyűjteni Istennek.

A Bokor nem ismeri a nemzetpusztítást. Gyereket akar, az élet folytatását. Tudja, hogy ehhez anyukákra van szükség, akik otthon maradnak. Tudják, hogy az apák által megkeresett pénzből meg kell tudnia élnie az egész családnak. A Bokorban nevelődő gyermek testvéreket akar, és sokat. Miért? Mert csak így: csak testvérek körében élni jó.

A Bokorban ki-kik megtanulja, hogy ő is az Isten szerelmes lánya, szerelmes fia, akiből az Istennek olyan, mint ő, csak egyetlen példánya van. Forró drót köti őt össze az Istennel. Bensejében, szívében hallja Isten hangját: Légy jó! Vagy ezt: Ne tedd, ami nem illik Hozzád!

Tudja, hogy csak azt tegye, ami örömet okoz olyankor, amikor ő a célpont, amikor vele tesznek valamit társai. Nem szereti, ha uralkodnak rajt, tehát ő sem uralkodik másokon. Örül, ha adhat, mert ő is örül, ha kap valamit. S esze ágában sincs verekedni, a másikat megütni, mert tudja, hogy Jézust üti meg vele.

S azért nem megy el papnak, mert nem ezerből, ötezerből egynek, hanem az ezernak, az ötezernek kell jézusian viselkedni. Kevesebb nem elég? Nem. Az Isten Országát csak mindannyian tudjuk felépíteni.

S nem változtatja vallását, amibe beleszületett. Minek? Isten gyermeke lehet akárhol. Abban a vallásban is, amelyben született.

S minden emberhez küldve van. Az ateistához is, a panteistához is. Hihetünk akármit, de közös a tenni való: Nem tenni másnak, amit magunknak nem akarunk.

Egymagamban nem tudom megmutatni a Bokor valóságát sem. Idősebbektől, fiataloktól egyaránt várom beszámolóikat arról, hogyan tudják teljesíteni küldetésüket. Hogy tanulhassunk egymástól. Hogy megszakítsuk tehetetlenségünk láncát, és sokasodjunk és szaporodjunk megint.

Piarista köz, 2008. február 5.

RADIKALIZÁLÓDTAM...

(Kovács László beszélgetése a vasmisés Bulányi Györggyel)

KL: Túlvagyunk a vasmiséen. Minden nagyobb hírverés nélkül kb. 500 ember jött össze a Duna-parti piarista kápolnában, ahol megünnepeltük családiasan pappá szentelésed 65. évfordulóját. Előtte talán egy hónappal érdeklődtem a vasmiséd felől? Mire azt válaszoltad: Lesz, de remélem nem érem meg. Most megkérdezném Tőled: Szabad ilyet mondani egy Bulányinak?!

BGy: Én azt hiszem, hogy szabad. Azért szabad, mert az embernek ki kell mondania mindig, amit gondol. Isten sohasem kívánja azt, hogy hazudjak. Sohasem kívánja, hogy azt mondjam: jaj, csak éljek még sok-sok esztendő, amikor olyan pocsékul érzem magam, hogy szívesen befejezném.

KL: Tíz évvel ezelőtt beszélgettünk a 80. születésnapod előtt. Akkor azt kérdeztem Tőled, hogy sikeres volt-e az életed. Azt válaszoltad, hogy az Isten is, Jézus is sikertelen, mit mondhatnál akkor Te? A vasmise előtti pesszimista hangodból azt hallottam ki, hogy most még inkább sikertelennek érzed magad. Változott valami tíz év alatt? Súlyosabb a helyzet?

BGy: Sok minden változott. A nagyvilág változásait hagyom, inkább arra válaszolok, hogy bennem történt-e valami változás? Történt: Radikalizálódtam...

KL: Radikálisabb lettél? Hogyan?

BGy: Jó egy esztendővel ezelőtt mondtam Adyiligeten egy prédikációt, az volt a címe, hogy „Mind tolvajok és rablók...”. A prédikáció megjelent a Naplóban, a Koinóniában, a Kapu-ban, és átvette onnan a Magyar mérce is. Az első háromnak sajtónyilvánossága semmi eredményt nem hozott, de a Magyar mércében megjelenés annál inkább. Határainkon túlnyúló vita folyik arról, amit ebben a tanulmányomban megírtam. Az egyik vélemény: Áldja meg a

jó Isten a Bulányi atyát, hogy végre kimondta azt, amit mondott. A másik: Hát ez akkora melléfogás! Mert hogy lehet olyat mondani, hogy az Ószövetség nem az Isten ígéje?!

KL: Hogy lehet?

BGy: A hozzászólók első csoportjáról mesélnék valamit. Egyik régi bokortag azt írta, hogy ő hozzáfogott Mózes öt könyvének elolvasásához. Az ihletője az volt, hogy az egyik vasárnap azt hallotta a szentleckében, hogy Isten választott népe kiirtotta az amalekitákat egy szálig. A szentleckét felolvasó egyházi személy akkor azt mondta: Ez az Isten ígéje. A hívek pedig ráfelelték: Istennek legyen hála!

KL: Isten helyesli a gyilkolást. Ez zavar Téged is?

BGy: Nagyon. Mert úgy érzem, hogy nem lesz ebben a világban sohasem rend, amíg az Isten gondolatával totálisan ellenkező dolgokat szépen, vallási hagyományainkként érintetlenül hagyjuk. Csak akkor lesz rend, amikor csak ahhoz ragaszkodunk, amit Jézus megfogalmazott, és amiről valójában kivétel nélkül minden ember tudja a lelke legmélyén, hogy ez az Istennek a hangja. Ebből is látszik: radikalizálódtam.

KL: Mielőtt tovább mennénk, megkérdezem: nem abból lett a baj, hogy az említett újság „Az Ószövetség nem az Isten szava” cikket antiszemita állásfoglalásként kezelte, és ezzel az egész írás politikai hangsúlyt kapott? Magyarán, hogy berángattak Téged egy politikai vitába?

BGY: Az, az ő dolguk, hogyan magyarázzák, amit írtam.

KL: Jó, térjünk vissza a radikalizmusodhoz. Azt állítod, hogy amit eddig isteni kinyilatkoztatásnak hittünk, nem az. Ez azért a katolikus füleknek eléggé vad kijelentés.

BGy: Eljutottam oda, hogy szép-szép dolog, ha az ötezer különféle vallás mind tudja, hogy az ő vallásalapítójuk kinyilatkoztatásban részesült. De mindegyik úgy tudja, hogy csak ő részesült. Toynbee, a mesterem, az elmúlt század második felének egyik legnagyobb kultúrfilozófusa mondja: a vallások közös eredeti bűne, hogy azt hiszik, hogy az Isten egyszer szólt és akkor éppen nekik szólt, az összes többinek nem. És amit a többiek Isten szavának mondanak, az mind csak legfeljebb megbocsátható, jó szándékú tévedés. De hát képtelenség az, hogy Isten sötétségben hagyja az emberiséget mindaddig, amíg el nem jön egy Mózes vagy Jézus, és meg nem magyarázza végre, hogy mit kíván tőle az Isten. Ez képtelenség. A katicabogár is tudja, hogy hogyan kell repülni, és az Isten képére és hasonlatosságára megformált ember is tudja, hogy mit akar tőle az Isten. Tehát a kinyilatkoztatás benne van az ember s az emberiség bölcsőjében. Annak következtében, hogy embernek születünk, mindannyian tudjuk, hogy „jónak kell lennünk”! Jézus csak ezt a mindannyiunk szívében meglévő hangot fedezte fel. Hát ennyiben kinyilatkoztatást adott. Azt mondta el, ami abszolúte nyilvánvaló kell, hogy legyen számunkra, ha élni akarunk. De ez már nem is tévedhetetlen tanítás, hanem nyilvánvaló tanítás; ugyanúgy, ahogy nyilvánvaló tanítás a $2 \times 2 = 4$.

KL: A „Keressétek Isten Országát!” c. és szamizdatban még hat kötetes biblikus elemzésedben leírod, hogy mit jelent „jónak lenni”. Jézus a szeretet törvényét hirdette, hogy az ember adjon másoknak, ne vegye el a másét, szolgáljon, ne uralkodjék másokon, szelíd legyen, és ne bántson senkit. Ezzel szemben ott van az ember bírvágya, hatalomvágya és agressziója. A már említett sikertelenség mintha oda menne vissza, hogy vagy az Isten, vagy a Jézus nem jól értené az embert. Szeretetélet és szeretetközösség? Olyat kér tőle, ami megvalósíthatatlan.

BGy: Azt mondod, hogy Jézus valami olyanra akar rávenni minket, ami nem megvalósítható? Hát én ezt az állításodat nem tudom magamévá tenni. Miért? Mert mit csinált Jézus? Ő a harmincas évei elején pályamódosítást végzett. Becsukta a názáreti faipari üzemét, vándortanító és emellett vándorgyógyító is lett. Sőt még tizenkét fiatal is megnyert magának. Halála előtt, amikor megkérdezte őket, hogy volt-e valamiben hiányuk a három esztendő alatt

ők azt felelték reá, hogy semmiben. Megvalósítható tehát ez az életforma, de egészen más kérdés, hogy mit szólnak ehhez az urak.

KL: Az urak? A hatalom emberei?

BGy: Igen. Ha az urak azt mondják, hogy nem valósíthatod tovább, hanem még szépen a Golgotára, akkor nem lehetséges megvalósítani. A kérdés, hogy ki tudjuk-e magunk közül iktatni az urakat, akik a maguk kiváltságainak a védelmében ezeket a derék jézusokat a keresztre parancsolják. Ezen fordul, hogy az emberiség előbbre tud-e jutni. Amíg urak vannak, addig nem tud előre jutni Jézus ügye. Ennek a rétegnek ki kell múltnia. Az írástudóknak, a főpapoknak, a véneknak, vagyis a hatalmi elitnek meg kell szűnnie. Amint megszűnik a hatalmi elit, akkor ez az életvitel, ez a pályamódosítás, amit Jézus csinált, valósítható lesz.

KL: Csakhogy urak mindig lesznek. Hogyan szűnne meg a hatalmi elit?

BGy: Meg vagyok győződve arról, ha csak a Bulányi György, meg csak a Kovács Laci csinál valamit, attól még semmi se lesz. Mindenkinek kell csinálnia. Jézusokká kell lennie a hat és fél milliárd embernek. Amíg a hat és fél milliárd nem lesz Jézussá, addig reménytelen a vállalkozás. Jézussá lenni – nem emberfeletti, mert ő semmi emberfölöttit nem csinált. Evett és ivott, falánk és borissza embernek is minősült, és persze a belső hangra hallgatott.

KL: Azt állítod, hogy a jézusi életformát meg lehet valósítani, ha az urakat eltüntetjük és a hat és fél milliárd embert rábeszéljük a jézusi Útra. Csakhogy az urak likvidálása nem a mi stílusunk, s rábeszélni az urakat, de a többi embert is, nagyon problematikus. Az elmúlt tíz évben nem, de 50-60 évben sem sikerült rábeszélni tömegeket arra, hogy szegényebbek legyenek, maradjanak kisemberek és lemondjanak az erőszakról. Ma már ott tartunk, hogy mi is megyünk tüntetni, s mi több, valakiben az is fölmerült, hogy vissza kell foglalni Erdélyt, akár fegyverrel is. Nem csak az urak, de a kis ember is oka, hogy az Isten álma a földön nem valósul.

BGy: Lehet, hogy a jézusok időnként hiánycikknek bizonyulnak a történelemben, de nem hiszem, hogy teljesen elfogynak. Az Istent pedig nem kérhetem számon, hogy jaj, jó Istenem nagy hiba volt, hogy szabadnak teremtetted az embert, mert hogyha szabadnak teremtetted, akkor az ember inkább a Mammont fogja imádni és nem tégedet. Idáig nem tudok elmenni. Odáig tudok elmenni, hogy kézzel-lábbal, érvel próbálom elhíttetni azokkal, akik figyelnek rám, hogy az emberiség csak úgy tudja fenntartani magát, hogy ha figyel arra, amit Jézus mondott. Ha nem figyelünk reá, akkor elpusztítjuk magunkat. De tudom, hogy 63 évvel ezelőtt a debreceni tizenévesek fölfigyeltek erre a jézusi szóra. A mindenkori tizenévesek is fel fognak figyelni erre a szóra és nyugtalanok lesznek tőle, és majd csak akad, aki felemeli ezt a zászlót Jézus módjára, és nem mehet tovább az a disznóság, amit az ember a történelemben csinál.

KL: Pedig sok disznóságot csinál. Itt van például a politika, amire utaltál is már. Nagy kísértés volt a Bokor tagjai számára, hogy ha már olyan eredménytelenek a közösségek szervezésében, akkor valami „komoly” cselekvésbe fognak. Sokan a politika felé kacsintgattak. A Párt után ugye jöttek a pártok és a pártoskodás. Szekértáborok alakultak, ami megosztott családokat, széttépett barátságokat és megosztotta a Bokrot is. Az 56-os forradalom 50. évfordulójára ez a fajta politizálás erőszakba torkollott. A tüntetéseken sokan részt vettek a Bokorból is. Te Sashalmon a misén azt prédikáltad, hogy ne menjünk a Kossuth térre tüntetni. Közös állásfoglalást is fogalmaztunk. Az állásfoglalás után emlegette valaki Erdély visszafoglalását...

BGy: Nyilvánvaló dolog, hogy az Isten Országát és az evilági országot nem lehet összekeverni. Az Isten Orzága nem verekedésekből, nem jogérvényesítésből, nem érdekek kiharcolásából áll. Isten Orzága teljesen más világ. De nagyon megértem azokat is, akiknek gondjuk az, hogy amit meg akarnak a családjuk számára teremteni, azt tudják megteremteni. Értem őket. De nem lehet összekeverni a dolgokat. Csak elhatárolódni lehet. Az urak egymás

közötti játszmáiba Jézus nem kapcsolódott bele. Természetesen értem azt, hogyha a tőkés társaságok világuralma idején az evangéliumi fogékonyság igen alábbhagy a lelkekben, akkor valamit csinálnunk kell. A társadalomellenes és emberellenes magatartások ellen kell valamit tenni. Értem, de Bokor szívvel szomorúan értem ezt. Mert minden beavatkozás a pártügyekbe, a feladását jelenti annak, amit képviseltünk. Mi egészen más eszközökkel rendelkezünk: Jézus eszközeivel. És elképzelhetetlen az, hogy Jézus tüntetést vezessen Heródes ellen, vagy Pilátus ellen, vagy akárki ellen is. Reménykedem abban, hogy kinőjük ezt, és hogy ez a világ, amelyik húsz esztendő óta itt berendezkedik, saját magát felszámolja. Nincs szükség a mi aktív közreműködésünkre. Az pedig nem érdekes, hogy Árpád apánknak is vannak elkötelezettjei, akik vissza akarják foglalni Erdélyt, meg Atilla egész birodalmát. Nem érdekes. Nem komoly. A mi dolgunk annyi, hogy „Jónás te csak prédikálj, én majd cselekszem”! Radikalizálódtam. És azt mondom, hogy változatlanul optimista vagyok. Ha élni akarunk, akkor ez a jézusi kísérlet nem maradhat abba, akkor folytatókra kell találnunk.

KL: Így gondoltuk a diktatúra idején is. Következett is a Bokor felszálló ága, tündöklése. A külső nyomás hatására szépen összebujtunk, és erősnek éreztük magunkat. Eredményesek voltunk az erőszakmentességben, a harmadik világ éhezőinek megetetésében, a családszeretetben és a testvéri közösség felvállalásában az üldözés, a megfigyelések és megtorlások ellenére is. A rendszerváltás óta mintha szétmállana még az a kevés is, ami az előző évtizedekben összeállt. Mintha nem hallanánk a hangot!

BGy: Lehet, hogy a Vörös hadsereg ideérkezésének a sokkja kellett ahhoz, hogy fülünk érzékenysége képes legyen meghallani, hogy szeressétek ellenségeiteket. Én akkor, amikor a Vörös hadsereg ideért, már 26 éves voltam, de 26 éves koromig egyáltalán nem hatott rám ez a jézusi szó. Tény, hogy 1989 után fülérzékenységet veszíthettünk, de bízom abban, hogy azután, ami itt 63 éven keresztül elhangzott a Bokor részéről, nem szűnhet meg minden érzékenység.

KL: Miben bízol?

BGy: Abban, hogy bár egyáltalán nem volt benn a 40-es években felfedezett jézusi programban a nagycsalád, de véletlenül azzá lett. Mert én is hét gyerekes családból születtem, s a debreceni fiatalok között is volt, aki hét vagy kilenc gyerekes családból jött. És ez valahogy a Bokorban odáig fejlődött, hogy most a vasmiséken az oltár egyik oldalán a 16 gyerekes, a tíz gyerekes és a hét gyerekes párok ültek, a másik oldalon folytatódott a harmadik nemzedék nagycsaládos párjával, akik éppen most várják az ötödik gyermeküket. A negyedik nemzedékből pedig, ott van Bori, aki azt mondta a testvéreivel folytatott tanácskozás során, hogy mindegy, hogy fiú vagy lány lesz-e az ötödik testvér, de nekik mindenképpen nyolc gyerekre van szükségük. És a Bori már tudja, hogy neki is nyolc gyereke lesz, négy fiú, négy lány, és a négy lánynak már tudja a nevét is. Bori most hét éves. Úgy érzem, ahhoz, hogy az Isten Országa lehetséges legyen, a legalapvetőbb feltétel, hogy gyerek szülessen. A nagycsalád az, amelyik az ember lelkébe belerakott isteni kinyilatkoztatás megszólaltatására alkalmas. Ha sokan vagyunk, nem lehetünk gazdagok. Ha tizenhat meg tíz felé kell osztanunk, amink van...

KL: Szóval a nagycsaládban bizakodsz!

BGy: Bizakodom abban, hogy a sor folytatódik. Annak ellenére, hogy ahhoz foghatót, ami itt, az utóbbi évtizedekben a népességfogyás terén történik, nem látok a magyar történelemben. Mert a tatárjárás után szültünk, török idők után szültünk... Most a statisztikai évkönyvek csak a fogyásról szólnak. A század közepére már csak a fele lesz meg a lakosságunknak, és hogy milyen lesz ennek az etnicitása, az egészen más kérdés. De a Bokorban vannak a negyedik nemzedékben is Borik, akik tervezik azt, hogy nekik nyolc gyerekük lesz. Ez a legmélyebb alapja az én radikális reményemnek, hogy nem fog semmibe menni az, hogy 63 éven keresztül hangzott a jézusi szöveg és annak nyomában valami

megvalósítás is: a Harmadik Világ Alapítvány, a Hazai Rászoruló Alapítvány, sok-sok építőtábor és egyéb.

KL: A rendszerváltás után még úgy gondoltad, hogy a Bokor számára a kommuna lenne a következő lépés. Nem igazán talált értő fülekre. Egyik legutóbbi írásodban már érintetted, amit most elmondtál, hogy a jézusi Út és a Bokor jövője a nagycsaládban van megalapozva. A kérdés csak az, hogy a nagycsaládok gyermekei beveszik-e a jézusi örömhírt? Mert úgy tűnik, hogy a Bokor nagycsaládosainak, de egyáltalán az új nemzedéknek jó része szóba sem akar állni azzal. Ők mást akarnak csinálni mint a szüleik. Mert elkapta őket is a gépszíj, a fogyasztói társadalom, a pénz, a Mammon csábítása. Azt kérdezem, feladtad a kommuna elképzelésedet, helyette erre a családra alapozott Bokorra építesz, hogy a nagycsaládok gyerekei viszik tovább a zászlót?

BGy: Azt hiszem, hogy van valami, ami minden ember számára nyilvánvaló. Azt hiszem, hogy ezt a nyilvánvalót Jézus megfogalmazta, és a megvalósításnak a személyiségünkhöz illő formát választott. Jézus nem volt nős, ezért tizenkét fiút nyert meg a maga tanítványának, „családjának”. Én azon, hogy nem vagyok nős, már nem tudom túltenni magamat, mert 72 esztendővel ezelőtt elmentem piaristának. De valamin túltettem magam, s ez a vasmisén is látható volt. Tizenkettőt ültettem oda az oltárhoz, hat fiút és hat lányt. Lehet, hogy az életközösséget és vagyonközösséget csak hat vagy tizenkét házaspár vagy nőtlen fiatalal lehetett megcsinálni. Azt hiszem, megbocsátja nekem a Bokor, hogy piarista szerzetesként erre a srófra járt az eszem. De amikor a tizenhat gyermekes házaspár családi összejövetelt rendez, akkor közel ötvenen vannak, és a tízgyerekesnél is nagyjából ez a helyzet. Ha húsz esztendőn keresztül semmi sem valósul meg a kommunából, akkor elkezdek gondolkodni, hogy tényleg ez a következő lépés? A vasmisében azt mondtam, hogy ha Jézus ma indulna, megnősülne, aztán birkákat nevelne. A világméretű tőkéstársaságok olyan nyomort produkálhatnak záros határidőn belül az egész világnak, hogy eljuthatunk a birkákig és a birkák nevelésével együtt járó életközösségig. Az elmúlt húsz esztendő alatt nem hoztunk létre életközösséget, de fönntartottuk a nagycsalád eszményét és ez talán sokkal fontosabb, mintha az életközösséget megcsináltuk volna.

KL: Magyarországon a nagycsaládról beszélni természetesen helyes és jó dolog, de világviszonylatban, amikor a túlnépesedés óriási probléma, sokan úgy gondolják, hogy ez eléggé kérdéses. Ehhez mit szólsz?

BGy: Csak azt, hogy aki a Mammonnak akar szolgálni, megszünteti az életet, mert a gyerek pénzbe kerül. Valójában nekem ez a túlnépesedés nem gondom, mert nem vagyok hajlandó átvinni az Isten gondját. Elég az, ha hordom a szívemben, amit Istentől származónak gondolok. A szerelmet és az életet folytatni akarást. Elöttem áll Európa példája. Minden arról beszél, hogy a 21. század végére mohamedán kontinenssé leszünk. Csak apró keresztény szigetek maradnak benne, és ezeket a szigeteket nem a Mammon szolgái adják, hanem azok, akik az Isten adta szerelmet és az Isten kívánta folytatást választják küldetésüknek. Lehetséges, hogy mire a föld túlnépesedik, addigra másik bolygóra is ki tud szállni az emberiség. Vagy ha túlnépesedünk olyan emberekből, akik figyelnek Jézus evangéliumára, azok osztozni fognak, és az osztozás eredményeként fönnt fogják tudni tartani az életet. Tehát én nem tudok átváltani erre a jóakarat nevében jelentkező emberiség megmentési vonalra. Én azt hiszem, hogy ennek a vonalnak a képviselői majd kivétel nélkül az urak között találhatók, akiknek az a szakmájuk, hogy Jézust Golgotára juttatják. Ezt a gondot én nem veszem át.

KL: A gond ettől függetlenül fennáll. Az is, amit a muszlimokról mondtál. A napokban hallottam, hogy Angliában az elmúlt évben a névadási listán a Mohamed név volt az első. Ennél is nagyobb gond a Mammon, vagy nevezzük mai néven, a Pénz világméretű uralma. Biztos, hogy korszakváltás van. Egy Birodalom megbukott. Megbukott a bolsevik diktatúra, s vele együtt a közösségi társadalmi rendszer eszméje is. A kapitalista tőkére, versenyre, egoizmusra építő rend nem megoldás. Minden jel arra mutat, hogy ez a fajta nyugati civilizá-

ció a végnapjait éli! De addig mi lesz? Azt mondod, hogy a megoldás a nagycsalád. De hogyan vészeli át a nagycsalád a kapitalista farkas világot. Nem bukik-e meg mindenfajta jézusi elköteleződés azon, hogy a nagycsalád teljesen kiszolgáltatott. Állandóan ott a félelem, hogy pillanatok alatt elveszítheti állását az apa, és utcára kerül három, öt, hét, tíz vagy tizenhat gyerekével? Ennek már a gondolatába is bele lehet roppanni. Mit tudsz erre mondani?

BGy: Sok jel mutat arra, hogy a kapitalista világ, a tőkés társaságok világuralma hamarabb megbukik, mint a bolsevizmus. Nem tudom kitalálni, hogy mit kell tenniük azoknak, akik a következő évtizedekben élnek. A funtineli boszorkány, Nuca fönn tudja tartani a maga és fia életét azért, mert van hat báránya. Nem hiszek abban, hogy az Istenre figyelő emberek ellehetetlenülnek. Aki átveszi azokat az igényeket, amelyeket a tőkés társaságok propaganda gépezete nevel belénk, az együtt pusztul velük. Aki a birka tejéből, gyapjából egy vályogházban is meg tud élni, az nem pusztul el velük együtt. Az emberiség történelmének az utolsó pár ezer esztendejét világosan látjuk. Tudom, hogy honfoglaló őseinknek nem volt házuk, csak sátruk volt. A Mammon diktálta követelmények felől nem akarom nézni a történelmet. Csak az emberi lélek mélyén élő isteni kinyilatkoztatás felől vagyok hajlandó nézni. És nem tudok válaszolni arra, hogy tőkés társaságok diktálta körülmények között ez hogyan valósítható meg. Aki ragaszkodik a maga belső hangjához, az majd megtalálja a választ. Nem nekem kell kitalálnom.

KL: Nekünk könnyű bárányról, meg vályogházról beszélni. Nekünk is otthon bárányunk és vályogházunk volt falun, és egyszerű körülmények között éltünk. Az apám ács volt, és gyakran hónapokig nem volt otthon, mert Kárpátalján, meg Erdélyben dolgozott. Anyám otthon volt. A baromfiudvarból ünnepekre jutott még rántott csirke is. Én úgy emlékszem vissza az öcsémrel együtt erre az időre, hogy mindenünk megvolt. Mi tudjuk, hogy lehet ilyen egyszerűen, igénytelen igényességgel boldogan élni. Ezt azonban egy mai fiatalnak beadni, akit elkapott ez a fogyasztói, jóléti világ, szinte lehetetlen. Nem egy mai bokorgyerek, akit szülei tisztességes szegénységben próbáltak nevelni valósággal fellázad a szülők ellen, hogy miért tették ezt velük. Hogy vehette be a tehetséges apa ezt a jézusi örültséget, hogy a boldogság a szegénységben, kicsiségben, szelídségben van? Ezért nem vitte semmire az életben. Lemaradt a pénzszerzésben, előmenetelben. Mit csinál ekkor az apa? A jövő generáció nagyon kis hányada lehet olyan, amelyik szóba tud állni az igények leszállításával. Talán egy atomháború idején a bunkerban éhezve és nélkülözve tanulhatnák meg, hogy lehet másképp is élni.

BGy: Lehet, hogy ez kell ahhoz, hogy tovább lehessen folytatni az Isten gondolatát. Lehet, hogy egy atomháború tanít majd meg minket arra, amit a jelen körülmények között semmiképpen nem veszünk be. De az hogy, hogy nagyon kevesen vannak, akik hajlamosak elfogadni azt, amit a Bokor hat és félévtizeden keresztül mondott, ez nem tud engem rábírní arra, hogy kitaláljam a fából vaskarikát: a gazdag jézuskövetőt. Mert ez a fából vaskarika. „Boldogok vagytok ti szegények! És jaj nektek gazdagok!” Jól látta Jézus. Boldog az, aki olyan, mint az Isten, az Atya és mint Jézus. És boldogtalan az, aki olyan, mint a gazdag. Nem kell kitalálnom azt, ami összeférhetetlen. Akkor sem, ha mindenki el akar menni. A kafarnaumi zsinagógában mondta Jézus: „Ti is el akartok menni? Hát menjetek!” Csendőrrrel nem tudlak megtartani benneteket. Bízom az Istenben, hogy amit ő akart, a tőkés társaságok világuralma, propaganda és reklám gépezete ellenére is tovább megy a maga történelmi útján. Most nem olyan világos a dolog, mint 45-ben, a Vörös hadsereg ideérkezéskor. Ma tulajdonképpen eljutottunk oda, hogy nem értjük már egymás szavát. De majd kitisztul. Lehet, hogy egy hatalmas történelmi pofonra van szükségünk, hogy kitisztuljanak megint a foglaim, és az Isten hangja hallható legyen magunkban és egymás között.

KL: Ami ellenünk dolgozik, az a szép új világ. De volt egy másik ok is, amit az elmúlt időben annyit emlegettél. Ez a vallásosság, a lelkeség csökkenése a Bokorban, és a hierarchia

viselkedése a Bokorral szemben. Kíváncsi lennék, hogy ebben a kérdésben is radikalizálódott-e? Először a vallásról kérdezlek. Jézus életformát hirdetett és nem vallást, a jézusi Útból Pál csinált vallást, ezt Te magad is állítod. Miért teszel mégis nagy hangsúlyt a vallásra, vallási szertartásokra?

BGy: Lacikám, három fajta emberbe vetem a reményemet. Az egyik a teista, aki azt vallja, hogy van Isten, a másik az ateista, aki azt gondolja, hogy nincs Isten, és a harmadik a panteista, aki azt gondolja, hogy ez az asztal, meg fotel, meg te is és én is istenek vagyunk. Radikalizálódásom következő területe az, hogy nem érdekel, hogy az ötezer vallás melyikébe tartozol, nem érdekelnek a szenthagyományaid. Azt mondom csak, hogy legyenek a hagyományaid szentek, de légy szíves válaszolni arra, hogy az, amit ez a názáreti Jézus megfogalmazott, azt a szívedben magadénak tudod-e vallani? Ugyanezt mondom az ateistának is, a zen-buddhistának is.

KL: Értem, a jézusi erkölcsre teszed a hangsúlyt, és nem érdekel a dogmatika, a vallási ceremónia. Ezt eddig is mondtad, ha nem is ilyen radikálisan. De mi van az egyházzal? Azt sokszor emlegeted, amit Loasy abbé mondott, hogy „Jézus az Isten Országá jövetelét hirdette meg és helyette jött az egyház”. Kíváncsi vagyok, hogy változott-e valami azon az egyházhoz ragaszkodásodon, ami az „egyházhűség - jézushűség” vitában fogalmazódott meg. Világosan látod, hogy a katolikus egyház sem dogmatikájában, sem morálisában, sem jogrendjében, sem kultuszában nem egyeztethető össze Jézus radikális tanításával. Mert a két csúcspontú Isten dogmája (szeret és megtorol), az önvédelemből szabad gyilkolni erkölcstana (egyénné, állammá, országgá), az egyház uralmi jogrendje („hierarchia” = szent, papi uralom), a szentmise szertartása, mint a haragvó Istent kiengesztelő (isten)-ember-áldozat bemutatása stb. szemben áll a jézusi szeretet tanítással. Történt-e „egyházhűségemben” is valami változás? Vagy ma is azt gondolod, hogy a Bokornak csak a katolikus egyházon belül van jövője?

BGy: Messzebről kezdem. A Bokor a katolikus egyházon belül keletkezett. A katolikus egyházban vannak kedves világi hívek. A papok szakmája az, hogy meghalljanak valamit, és ezt a kedves világi híveknek elmondják. A Vörös hadsereg ideérkezése következtében egy páratlan dolog történt. Addig, amíg a Vörös hadsereg ide nem ért, addig minél többeknek akartunk beszélni, hogy legyen tele a templom, legyenek 200-an, 300-an. A Vörös hadsereg ideérkezése rákényszerített bennünket a földalatti kisközösségre, amelyekben csak egy pár ember ül. És ez a jézusi 12-re emlékeztető forma megszűntette a „főtisztelendő atya” és a „világi kedves hívek” különbségét. A főtisztelendő atya és a kedves világi hívek is mondtak valamit, és pillanatokon belül létrejött az a szituáció, hogy a kedves világi hívő gondolata pontosan annyit ér, mint a főtisztelendő atya gondolata. Megszületett a katolikus egyházon belül a gondolkodás lehetősége. Nem az volt a fontos, hogy amit mondasz, szerepel-e valamelyik pápai enciklikában tévedhetetlenül megfogalmazva. Nem. Más lett az érdekes. Mondom egyházi terminológiával: a bennem lévő Isten Szentlelke igent mond-e arra, amit mondasz. Ez lett az érdekes. A kisközösségek lelke mélyén egy hallatlan forradalom játszódott le. Az „érvényes”, amire az én lelkem igent tud mondani. Az „érvénytelen”, amire az én lelkem nem tud igent mondani.

KL: Hát igen, ebből a belső forradalomból lett az egyházi üldözés. Így gondolod?

BGy: A II. Vatikáni zsinat szüneteiben, folyosói beszélgetésekben a zsinati atyák megállapodtak abban, hogy jobb, ha a szovjet zónában vannak püspökök, mintha nincsenek. Ezután lettek püspökeink. 64 után 76-ban az állam képviselője már megüzenhette Lékainak, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem a ti ellenségeitek. 82-re meg is születik bennük állami parancsra és belső átéléssel, hogy valóban a Bokor az egyház ellensége. Mert egyház annyit jelent, hogy amit mondotok, egyezik-e azzal, ami meg van-e fogalmazva valamelyik pápai enciklikában tévedhetetlenül. A Bokor pedig azt jelenti, hogy lelkünk mélyén igent tudunk-e mondani valamire. Ennek következménye az, hogy Ratzinger bíboros, aki 82-ben elolvasta az Egyházrend c. dolgozatomat, tisztában volt azzal, hogy az „téves, veszélyes és

félreérthető – ahogy hangzik”. Mégis 97-ben úgy gondolta: rendbe tesszük a Bulányi dolgát, mert az egyházért szenvedett. Úgy tesz rendbe, hogy semmiféle írása nem kapható semmiféle katolikus boltban, és úgy, hogy megtölthetem a templomot – a Bokorhoz tartozókkal. Adyligeten hetenként csak meg nem hirdetett misét mondhatok azoknak, akiket a személyi varázs, a Bokor varázsa oda tud hívni, és azoknak beszélhetek. Kibékíthetetlen ellentétben vagyunk. Mi elsődlegesen a bennünk megszólaló Istenre akarunk figyelni, másodlagosan persze figyeljük azt is, hogy mennyire figyel az egyházunk arra, amit mi az Isten hangjának gondolunk. Az egyház 999 ezreléke, a kedves hívek világa jelentéktelen, mert az 1 ezrelék, a hierarchia a fontos a katolikus egyházban. És ez a hierarchia nem állhat szóba a relativizmussal, szubjektivizmussal. Persze egy plébános, ha akar, szóba állhat ezzel az Isten Lelkére figyelni akaró Bokorral, amíg le nem állítja a püspöke.

KL: A mondottakból arra következtetek, hogy nem akarod már annyira, hogy a Bokor betagoľódjon ebbe az egyházszervezetbe, mellyel kibékíthetetlen ellentétben van. Amint a mezítlábas Jézus és csapata, és az aranyozott ruhákba öltözött zsidó egyház hierarchiája sem fért meg egy gyékényen. Vagy azért még szeretnéd?

BGy: Biztathatom én az utánam következöket, hogy mi is az egyházközségben kezdtük, ti is próbáljátok. Vagy értelmesnek találja valaki ezt a biztatást, vagy nem tartja értelmesnek, és meg sem próbálja. De én a jövőt nem tudom kitalálni. Én csak arról vagyok meggyöződve, hogy amit én isteni hangnak és az emberi természettel együtt adott kinyilatkoztatásnak tudok, az Isten által megteremtett világban nem válhat egészen érvénytelenné.

KL: Talán igazából nem is a kinyilatkoztatás kérdése a fő problémája a hierarchiának?

BGy: Erre csak azt tudom válaszolni, hogy mi 45-ben egyházi támogatással kezdtük. A Hittani Kongregáció nem talált semmi eretnekséget a tanaimban. Nem lett baj a KIO-ból, és a Pál szintézisből sem. Abból lett baj, hogy a Vatikán és a Kreml 64-ben kiegyezett egymással. Akkor megfagytak a mosolyok az egyház részéről irántunk. Nem lett semmi baj abból, hogy megírtam a „Keressétek az Isten Országában” a jézusi Utat, nem lett semmi baj abból, hogy megírtam a Pál szintézisben, Pál teológiájában, hogy Pál előkészíti a konstantíni fordulatot. Abból lett baj, hogy a cselekvés területére léptünk, és Merza Jóska vezetésével megtagadtuk a katonai szolgálatot. Ez akkora baj volt a politikai élet számára, hogy az illetékes Állam Egyházügyi Hivatal engedélyezte azt a kisközösségi életformát is, amiért tenger esztendőket kellett ülnünk az előző évtizedekben, csak ezt a fegyverfogás megtagadását hagyjuk abba. Nyilvánvalóan nem tudtuk abbahagyni, mert ha ezt abbahagyjuk, akkor mit csinálunk mi, ami Isten Országának nevezhető? Amikor Paskai bíboros elé került ez a katonai szolgálat-megtagadás ügy, szegény azt volt kénytelen válaszolni, hogy nem lehet ezt csinálni, mert a 20 – 25 bokorfiatal megbontja az egyensúlyt a NATO és a Varsói Szerződés között. Ekkora nagy dolgot csináltunk a világban, hogy a NATO és Varsói Szerződés között az egyensúlyt megbontottuk! (Paskai elhihette, amit mondott?)

KL: Egyházi bíróság elé is kerültél.

BGy: A katonaságmegtagadást követte az én egyházi elítélésem. Ebben az elítélésben mi szerepelt? A KIO vagy a Szent Pál teológiája? Nem, hanem az Egyházrend dolgozat. Az álom, hogy az egyház már nem a trón és oltár szövetségnek a része. Az álom, hogy az egyház nem az urak képviseletében, a Kaifások magasságában mozog, hanem alulról szerveződik. És mindenfajta kiadás és költség nélkül is élni tud. Csak adáskasszája van, ahogy ez az első századokban volt. Amikor csinálunk valamit, akkor a bíró kijelentheti, hogy „magukat a saját püspökeik is elítélik”, akkor már mondhatják, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem az egyház ellensége. Amikor megpróbálunk csinálni egy olyan egyházat, amelyikben nincsen hierarchiára szükség, akkor baj van, akkor ütni kell. Azért szerencsénk is van, mert a felvilágosodás után az ateisták kivették a főpapok kezéből a gyufát, és azóta már csak kiközösítés van, és elhallgattatás, de máglyán elégetés már nincs.

KL: Nem a hittani kérdés a fontos tehát a hierarchiának, hanem a hatalom, a dogmákkal csak takaródnak, de kilóg a lóláb, hogy igazából mi a bajuk... Visszatérve még az egyházhűség kérdéshez, emlékeztetek, hogy annak idején sokat beszélünk arról, hogy Jézus közössége civil közösség volt, politikai és vallási hatalomtól független testvéri közösség. Ezért a rendszerváltáskor mi be sem jegyeztettük be a Bokrot az állami fórumon, az egyházi lelkeségi mozgalmak listájába bejegyzésünket pedig nem óhajtották a püspökök sem – gyakorlatilag lehetetlenné tették. Ha mi mégis ragaszkodnánk bármely hatalmi szervezethez valamiféle hűség jegyében, ez a hatalmi szervezet könnyen felfalna minket. Nem mi fogjuk kovászosítani őket, hanem mi azonosulunk a jézustalanságokkal. Pár éve próbáltuk megfogalmazni önazonosságunkat úgy, hogy a Bokor katolikus gyökerű, a jézusi célkitűzéseket szem előtt tartó, mindenféle hatalomtól független erkölcsi megújulási mozgalom... Kicsit berzenkedtél ettől a megfogalmazástól, mert attól félsz, hogy szektává válik a Bokor. Pedig éppen az erkölcsi célkitűzés tüntetheti el a szektaveszélyt, hisz mi nem vallásról, hanem életmódról beszélünk. Történt-e ezen a téren is benned radikális változás? Hozzáteszem: itt, ebben a piarista rendházban?

BGy: Azon nem tudok változtatni, hogy abba a családba, nemzetbe, vallásba, vallási kultúrába születtem bele, amelyikbe beleszülettem. Ennek következtében magyarokkal, katolikusokkal jobban szót tudok érteni, mint franciákkal és mohamedánokkal. Magyarok és katolikusok között élek, ebben a rendházban is. Sehol nem teszek lakatot a számra. Két esztendő óta itt élek, nagyjából mindenki tisztában van azzal, hogy mit képviselek. És annak ellenére, hogy azt képviselem, amit képviselek, szeretnek, sőt, aranyosak hozzám. Titokban abban reménykedem, hogy ezekből a fiatalokból is lesz, aki megérti azt, ami bennem van. Az egyik fiatal KIO-t kért tőlem. Boldogan adtam. Nem akarom én kicövekelni a jövőt. Ha el tudjuk adni az árunkat a magyar katolikus egyház egy bizonyos pontján, adjuk el. Legyünk teljesen nyitottak, mert ha nem vagyunk teljesen nyitottak, akkor óhatatlan az, hogy csinálunk egy külön vallást. A vallástörténet pedig egyértelművé teszi számomra azt, hogy nem lehet létrehozni a szentek gyülekezetét, csak a szentek és nem szentek gyülekezetét tudjuk létrehozni. Semmiképpen sem mondanék olyasmit, hogy tartsátok magatokat távol tőlük, mert én nem tartom távol magamat tőlük. És semmiképpen sem adok biztatást, hogy engedjete már a negyvennyolcból valamit azért, hogy befogadjanak titeket. Jézus nem engedett a negyvennyolcból és nem lépett ki a saját egyházából. Körülbelül így vagyok.

KL: Az egyház hierarchiája nagy taktikus, látjuk ezt az egyháztörténelemből, lásd a legutóbbi évtizedeket, amikor még a bolsevik hatalommal is kiegyezett és lefeküdt neki. Nem gondolod, hogy ebbe a rendházba visszaköltözéssel alapot adhatsz arra, hogy később, ha úgy fordul a helyzet, kisajátítsanak, és azt mondják, hogy Bulányi az élete végső szakaszában mégiscsak megtért, visszatért, a miénk? Elloppják Tőled még azt is, amit Te találtál ki?

BGy: Ezt a halálom után fognák csinálni, ugye?

KL: Persze.

BGy: Hát, ha hagyjátok! De nincsen ennek komoly veszedelme, hogy kisajátítsanak, és magukénak mondjanak. Hát sajátítsák ki és mondják azt, hogy az egész Bulányi szöveg semmi más, mint egy normál piarista szöveg. Óriási nyereség lenne ez a kisajátítás. Bárcsak ez következne be!

KL: Köszönöm válaszaidat. A magam részéről örömmel hallgattam az utóbbi években történt radikalizálódásodat. Ha belegondolok, egyes radikális nézeteid egy huszonéves fiatal szájából is meredeknek hangzanának. Már most, a vasmise után, és a 90. évemben, kíváncsian várom a rubin misédet öt év múlva. Mert a következő beszélgetésünk ugye akkor esedékes?

BGy: Én nagyon bízom abban, hogy a rubin mise csak egy fogalom az én életemben és nem valóság. Amikor az ember belép a kilencvenedik esztendejébe, akkor azt kérdi Tompa Mihállyal együtt: „Minek vagy itt”? Azt felelem, hogy egyelőre még muszáj itt lennem, mert

nem kaptam még meg a behívót. De nagyon reménykedem, hogy ami késik, nem múlik... s lecsukódik már a szemem...

Piarista köz, 2008. február 6.

Hat esztendő tartott pedagógiai pályafutásom: '42-től '48-ig. Ekkor államosították iskoláinkat, s én egyetemi lelkész lettem Debrecenben. '44 és '48 között osztályfőnöke is lettem 1934 körül született fiúknak. Egyikük megkeresett drótpostán vasmisém alkalmából. Hatvan éve, hogy 48-ban elváltak útjaink, szinte semmi kapcsolatom nem volt vele. Aki írja az alábbi sorokat, olyan 75 év körüli öreg úr.

Gyurka bátyám! Megpróbálok néhány támpontot adni. Nem voltam kedvenc diákom. A Bogákkal jártam együtt. Pistivel jó barátságban, Tamással állandóan hadilábon. (Sokat verekedtünk, mert nem tudtam eltűrni ahogy a "Latyakost" állandóan egrecírozta.) Ezért és egyéb "ténykedésemért" év végére általában eljutottam az igazgatói rovóig. Az első évfolyam második fél évében kerültem Hozzátok Zilahról, a *Wesselényi*-ből. Nem voltam egy hívő lélek már akkor sem. Háromgyermekes hadiözvegy legnagyobb fia voltam, meglehetősen szegénységben, de anyám eleget akart tenni az apám utolsó kérésének, hogy akármi történik is, engem taníttasson. Én láttam, hogy mennyire megterheli anyámat a család fenntartása mellett még ez is. Több jegyemet akarattal lerontva IV. után '48-ban végre meggyőztem anyámat, és abbahagytam az iskolát, és elmentem dolgozni. (A munka mellett azért folyamatosan tanulva eljutottam a főiskolai metallurgusi diplomáig és mint kutató laborvezető kerültem nyugdíjba.) Benned egész életem folyamán nem a papot, hanem azt a magyartanárt tiszteltem és becsültem, aki felnyitotta a szemem a magyar nyelv szépségére: Arany, Petőfi, stb. (kevés a hely) költészetére, a versek szeretetére... Ezért érzem úgy, hogy hálás vagyok Neked. Sajnos a hitedben nem tudtalak követni, de egy alkalommal, mikor felkerestelek a lakásodon (még valamikor a '90.-es évek elején), Te Magad újságoltad el, hogy Boga Pisti áttért az iszlámra. Akkor talán nekem is megbocsátható... Ennyit egyelőre. Várom a válaszod. Üdvözl: Tóth Feri

Nem hiába várta...

Ferikém! Örülök, hogy írtál. A magyar nyelv szépsége ma is Isten legnagyobb ajándéka számomra. Amikor felnyitottam rá a szemed, még Wass Albert nem írta meg A funtineli boszorkányt. Ezt gondolom a legszebb és legnagyobb magyar regénynek. Ami pedig a hitet illeti: hiszem, hogy van Isten, s azt súgja nekünk, hogy igyekezzünk jó emberek lenni. Megvolt a vasmisém, elküldöm Neked a prédikációm. Ölel Gyurka bátyád.

És Feri is válaszolt...

Gyurka bátyám! Örülök, hogy válaszoltál. Válaszod alapján úgy érzem, mi csak a drága magyar nyelv szeretetében vagyunk egy platformon. Nekem továbbra is Arany, Petőfi és nem Wass Albert az irányadó e tekintetben. De írhatnám még Vörösmartyt, Jókait, Adyt, ...egészen Esterházy Péterig. Az a világszemlélet, amelyet W. A. képvisel, tőlem nagyon távol áll. Az a '45 előtti rendszer tett többszörös földönfutóvá, fosztott meg az apámtól. Maga az Egyház kergetett az ateizmusba. Nem vagyok, és nem voltam kommunista, de hithű baloldalinak tartom magam. Egész életem erre predesztinál. Mindamellettsz tiszteletben tartom mindenki más meggyőződését, és csak az bánt, ha mások az enyémet nem akceptálják. Sajnos ma egyre többen lesznek, és félek, hogy csúszunk a '45 előtti idők ideológiája felé. De ha így lesz is, nekem már nem sok vizet zavar. Azt a pár évet, ami még hátra van, ki fogom bírni. Szerencsére az egy szem fiam – családjával távol él, Kanadában, így őket sem fogja érinteni az a tömény gyűlölet amely egyre jobban eluralkodik szegény kis Országunkban. Mindez egy paranoiás Hitlerfióka miatt. A vasmisés prédikációd a portálon olvastam, meg is hatott. Onnan is tudtam, hogy közös platformon vagyunk az Oltár és a Trón szövetségével kapcsolatban. (Meg az életrajz-könyvedből, amelyet találkozásunkkor voltál szíves nekem dedikálni.) Én is hadd öleljelek szeretettel Feri.

Utószó

Egy levelezés, amely megszakadt. De nem tudom lezárni. Siratót kellene énekelnem. Azzal kezdem, hogy *Négy-öt magyar összehajol...* S lehetséges, hogy nem tudja érteni egymást? Hogyan került Feri Zilahra a Wesselényibe? Azt sem tudom, hogy hol született. Trianonban elcsatolták őket? A Hitlerfióka Szálasi lenne? Csak annyit tudhatok, hogy Feri családja alighanem a *három millió magyar koldus* soraiból került ki, és alighanem érthetetlen számára az a reménykedés, amely eltöltött valakiket a két bécsi döntés idejében, amikor Feri még kisfiú volt, s aminek végeredménye az ő számára apja halála, édesanyja hadiözvegyisége, s ami a legszomorúbb, hogy egy szem fia van, aki Kanadába került... S akkor minek kellett meghalnia apjának? Továbbviszik-e valakik az életet? Lesz még, akit meg lehet tanítani az utódokból nyelvünk szépségeire?

S a másik nagyon fájó mondat: Maga az Egyház kergetett az ateizmusba. Ki fogja megmutatni Feri apja, hadi özvegy anyja utódainak Jézus tragikus alakját? Jézusét, akit a maga egyház kergetett nem az ateizmusba... csak a keresztre. Ferikém, Jézus hithű baloldali volt. Életében is: *nem volt fejét hová lehajtani*. Szavaiban is: *Boldogok a szegények és jaj a gazdagoknak*. Isten szavát hallani, ehhez nem kell templom. Magadban hallod: Légy jó ember, és ne tedd a másinak, amit nem kívánsz magadnak. A társadalom döntő többsége elkerüli a templomot. Isten és a templom – ez kettő.

A te kedves magyartanárod, ha pár századdal korábban él, és tudja mondani, amit életével elmondott, akkor annak a tizedéért elégették volna a máglyán. A felvilágosodás azonban kiverte a főpapok kezéből a gyufát Búcsúzóul ideírok Neked egy verset. Nem én írtam.

Leüthetsz, én nem ütök vissza.

Az én kezem gyenge a roszt.

Hulló testem helyén leüthetetlen,

Erősen áll az igazi testem.

108. HÚSVÉTI NAPLÓ

2008. április

Piarista köz, 2008. március 1.

Kaptam vasmisém után ilyen levelet is

Kedves Gyurka bácsi! A vasmiséd prédikációját sajnos nem tudom lefordítani. Őszinte leszek: nem akarok olyan szöveggel foglalkozni, amivel nem értek egyet, és ami mélységesen elszomorít. Nagy szomorúsággal olvasom ugyanis a prédikációdban, hogy az egykori ávós hóhérod (és nyilván több másik száz vagy ezer ember hóhérja) számodra mára "szegény, szegény Árpáddá" nemesült, akitől "életed legnagyobb dicséretét kaptad". Ez nem baj, de *közben láthatóan képtelen vagy megbocsátani annak a Katolikus Anyaszentegyháznak, melyhez magad is tartozol, és melynek egyes tagjai téged megbántottak.* (Soha nem hallottalak mondani: szegény, szegény Paskai vagy szegény, szegény Lékai, stb. Az is lehet, hogy mondtad, írtad, de egy ávós ilyen megdicsőülése nekem akkor is sok.) Nem akarok vitatkozni veled arról, hogy ez a magatartás mennyire egyeztethető össze azzal, amit Jézus tanított, és amit a Bokor és te magad hirdetsz, mert mindenki szabadon azt mond és ír, amit gondol. Ráadásul amit a prédikációdban olvasok, azt már hosszú évek óta hallom tőled, tehát egyáltalán nem új dolog – az ávós megdicsőülését, nevének háromszori említését leszámítva. (Ez az ember, mivel nem volt ideje kivárni, hogy "a kapitalistákat valaki megelkigyakorlatoztassa", vallatásai, kihallgatásai alatt nagy valószínűséggel kapitalista, kulák és azokat kiszolgáló emberek, köztük papok heréit verte szét vaságyak szélén (ezt Faludytól lehet tudni), szemeket nyomott ki a pusztá kezével, kapitalista, kulák, és azokat kiszolgáló nőket, köztük apácákat erőszakolt és erőszakoltatott meg, arcokba, végbélnyílásokba égő cigaretta csikket dugott, meg ilyenek – csak hogy gyorsabban haladjon az osztály nélküli társadalom megvalósulása. Vagyis csupa olyasmit művelhetett ő is, mint amit ezek csináltak éveken keresztül, és amit sokan a náciaktól tanultak ki és az ávós börtönökben folytattak. Tényleg – "szegény, szegény Árpád!") Személy szerint ettől sírhatnékam van, de majd elmúlik. Mindenesetre imádkozom érted Urunkhoz, Jézus Krisztushoz. Szeretettel

Vagy két hét gondolkodás után **válaszoltam is rá.** Ezt:

Kedves Testvérem! Te szomorú vagy, én pedig nem haragszom Rád, mert azt mondd, amit gondolsz. Magam többet várok egyházam hierarchiájától, mint Jámbor Árpádtól. Árpád nem istenhívő, hanem marxista, aki kötelességének tudja az ellenség megsemmisítését. Ratzinger, Lékai, Paskai, Erdő bíborosokat közelről ismerem, s tudom róluk, hogy hazudtak. Ellenségként bántak velünk, a komunisták által meggyötörtekkel...mert úgy követelte tőlük a trón és oltár szövetsége (= Árpád főnökei meg a bíborosok egyházi főnökeinek a szövetsége – fel egészen VI. Pálig és II. János Pálig). S ezzel kárt okoztak Jézus ügyének, a szegényeknek, akiket Jézus boldogoknak mondott, s akikért jött. A gazdagoknak pedig Jézus jaj-t kiáltott, akik istenkáromlóknak mondták őt. Nem azért írok Neked, mintha reményem volna, hogy amit mondok, azzal azonosulsz. Csak azért, hogy tudjad, hogy szeretlek. A hierarchia tagjaiért is imádkozom azon a jézusi alapon, hogy nem tudják, mit cselekednek. Ha tudják, akkor hiába imádkozom értük. Ölel Gyb.

Aki írta nekem a fenti levelet, jó ember. Székely, református. Ateistának nevelték. Hamvas Béla tette istenhívővé, s eljutott a Bokorba is. Meg is szerettem, és ma is szeretem. Két éve vallásos katolikussá lett. Olyan lett ez számára, mint a farkasvakság. Előtte van egész életem, és semmit sem lát ma abból, amit életemmel megláttam, Boldogan készül feleségével együtt a béralkozásra, és megdicsőül attól, amit hall a felkészítő oktatáson. Sokan lehetnek így velem. Csak olyan mély sebet ejt rajtuk életutam, hogy nem szólnak nekem. Egy kétezer esztendő intézmény minden emberi jószándéka horgad fel bennük ellenem s utam ellen. A beszélgetés ezen nem segít. Amivel nem tudok megbirkózni –

mi az? Azonosítják felekezetünket Istennel. S ezen nem segít az sem, hogy főpap mondta ki Jézusra az ítéletet. Az más... Az csak zsidó volt...

Meggyötört ez a levél...

Piarista köz, 2008. március 2.

A Sátán ügyeskedik (Mt 4,1-11)

Mai szövegünk időrendje: 1. Jézus a megkeresztelkedés után kimegy 40 napra a pusztába, és ott értekezik az ördöggel. 2. Jézus valakiknek beszámol erről az értekezésről, mert különben nem tudnánk róla. 3. A *Forrás*nak nevezett logion-gyűjtemény őrizte meg Jézus beszámolóját: s ezzel szöveg is lett az értekezésből. 4. Ki tudja, hány közvetítő adta az értekezést tovább, hiszen egyszer sem olvassuk, hogy a tanítványok lejegyezték volna Jézus szavait. Ezek a szavak csak szájhagyomány után jutottak el a Forrás szerzőjé(i)hez. 5. Ez tehát a közvetlen forrása Máté mára rendelt, fel is olvasott szövegének. 6. Jézusban alakulhatott a beszámoló anyaga – az értekezés, ami a pusztában történt – a beszámoló elmondásának a napjáig. 7. Akik hallották beszámolóját, azokban is alakult a beszámoló anyaga a Forrás lejegyzéséig eltelt évtizedek, nagyjából harminc-negyven év alatt. 8. Máté újra formálta a Forrást, és nem egészen úgy számolt be, mint Lukács, akinek ugyanaz a Forrás volt a forrása. 9. Az utánuk következő századokban a kódexeket másolók nem mindenben követték azt a kódexet, amelyet másoltak. 10. Ma itt, Adyiligetén egy öreg pap elmondja Nektek, hogy mit gondol ő erről a szövegről. 11. Az elmúlt 65 év során már nagyon sokszor beszéltem erről a mai szövegről, és soha nem olvastam fel, amit az előző alkalommal mondtam. 12. Tehát ugyanolyan egyszeri szöveget fogok mondani, amilyen egyszeri, és az azonnali lejegyzéshiány következtében egyszeri és megismételhetetlen Jézus beszélgetése az ördöggel a pusztában.

Mindezt bevezetőül mondtam el. Abból a célból is, hogy érzékeltessem, mennyi a lehetősége annak, hogy sikeresen számoljak be Nektek arról, hogy mi is történt a pusztában, mi is hangzott el az értekezők közt lefolyt beszélgetésben. Nem áltathatom magam azzal, hogy hiteleset tudok nyújtani. A hiteles beszámoló valószínűsége a nulla és a száz értéke közt mozog. Elfogadom, hogy hozzám a mai napon Máté szövege jutott el, s erről a szövegről mondom, amit tudok. Ha hiteles a beszámoló, ha nem.

Mindenek előtt teszek egy megállapítást. Ha nem történt volna meg a beszélgetés az ördöggel, ha Máté meg Lukács csak elibe biggyesztettek volna evangéliumuknak egy kitalált összefoglalást arról, hogy miről is szól majd az a jóhír, melyet továbbadnak, mindenképpen kiválóan oldották meg szándékukat. Hát nem a gazdasági csodáról, nem a tapsot kiváltó bűvészmutatványról s nem a világ feletti uralom megszerzéséről fog szólni örömhírük, Jézus örömhíre. Nem arról, hogy hogyan lehetünk elismertek a Sátán segítségével. *Nem, hanem arról, hogy mire és mennyire juthat az ember a világban, még ha éppen az Isten Fia is.* Mire? Hát a Golgotára, a csúfos kivégzés helyére. Mert hát a jóhír, a evangélium az írásműveknek – az a fajtája, amely beszámol Jézus működéséről, s amely írásmű a kezdetek után a kivégzési fejezetekhez ér, megtoldva egy egészen rövid jelentéssel a feltámadásról. Működés, kivégzés, feltámadás – ennyi az evangélium irodalmi műfaja.

Kit dicsérek meg ezzel a megállapítással. Csak feltételesen a Forrást meg a két evangélistát. De feltétlenül kit? Hát a Sátánt. Nagyon ügyesen oldotta meg a feladatát. Ha sikerrel is oldotta volna meg, akkor nem volna evangélium műfaj. Akkor Jézus nem került volna keresztre, s nem lett volna evangélium műfaj. Akkor mi lett volna? Jézus nem tanította volna azt, amit tanított. Nem is került volna keresztre. Csinált volna kövekből kenyeret, megtapsolták volna, és kitúrta volna trónjából Heródest, s maga ült volna bele. S tudnánk róla, meg nem is, de semmiképpen nem lenne jóhírünk. De van, mert a Sátán csak ügyes volt, de nem sikeres. Nem, mert ügyetlenségének következtében csak itt van előttünk Máté szövege, s válaszolnunk lehet nekünk is a Sátán felajánlásaira.

Mit válaszolunk? Azt, amit Jézus? A jóhír szövege a kezünkben. Meg még valamink van: a kétezer esztendő keresztény története. A kérdés csak az, hogy mi köze van e kettőnek, a jézusi válasznak s a mi válaszunknak, egymáshoz.

Dosztojevszkij, az orosz regényíró szembesül ezzel a kérdéssel. Az inkvizíció nagy alakja, Torquemada letartóztatja a 16. században újra megtestesülő Jézust, és megmagyarázza neki, hogy menjen vissza oda, ahonnan jött. Menjen vissza, mert a jóhír nem megvalósítható. Ami lehetséges, azt csinálja az egyház. Mi lehetséges? A hatalom megragadása, s az emberiség életének hatalmi irányítása. Pontosan az lehetséges, amit a Sátán felajánlott Jézusnak a pusztában, és amit Jézus visszautasított.

Szembesülnünk kell tehát a kérdéssel, hogy a történelmi kereszténységnek van-e valami köze ahhoz, amit a jézusi jóhír tartalmaz? Lehetséges válaszok:

1. Semmi köze sincs.

2. Van azért valami, mert nem tagadjuk, hogy az lenne az igazi, amit Jézus képviselt, de hát az ember olyan gyarló, hogy enged a 48-ból. Végeredményben Torquemadának igaza van, mert a szövegeket ki nem törülve az evangéliumokból kidolgoztuk azokat a kompromisszumokat, melyekre képesek voltunk. Tettük azt, amire képesek voltunk, s amit az egyház csinált: a trón és oltárszövetségét. A császárral-királyal karöltve csaptunk bele a Sátán tenyerébe.

3. Mire megyünk azzal, hogy bevalljuk, hogy csak azt tudtuk csinálni, amit Jézus előtt is tudott csinálni a történelemben az ember? Ha nem valljuk be, akkor úgy teszünk, mintha lehetséges volna az, amit Jézus mondott, csak a mi gyarlóságunk az akadály a megvalósulásnak.

4. Egyszerűbb, ha csak fenntartjuk azt, amit lehet, s nem mondjuk Jézusnak, ha újra eljön, hogy menjen vissza oda, ahonnan jött.

5. Persze, hogy ennek a hazudozásunknak az a következménye, hogy hitelét veszti az egyház azok előtt, akik remélnék a jézusi vagy nem-jézusi, de kétségtelen eszmények megvalósulásában. Persze, hogy a további folyomány pedig az, ahogy le kell eretnekezni a jézusi eszményekben hívőket. Szerencse, hogy már meggyilkolni nem tudjuk őket, mert nem rakhatunk már máglyát alájuk.

6. S ezen a ponton mutatkozik meg Szent Pál ragyogó ötlete – mondhatom azt, hogy zsenije –, mely szerint Jézus már mindent rendbe tett azzal, hogy halálával kiengesztelte az Atyát, s most már jár nekünk az üdvösség a szerető Isten nekünk megbocsátó kegyelmi ténye ellenében. A baj csak az, hogy nem jött el újból Jézus. Azért baj, mert ha eljött volna, megint keresztre kellett volna feszítenünk bizonyítva vele, hogy Pál ötlete csak fikció. Csak fikció, mert kereszthalálával Jézus nem oldott meg semmit sem, és minden maradt a régiiben.

7. Ha így történnék, akkor Pállal és az egész történelmi hagyománnyal szemben tagadnánk Jézusi isteni tekintélyét. Állítanánk, hogy Jézus is csak jószándékú álmodozó ember, mint mi is akárhányan. Ezzel pedig eljutunk oda, ahova Vörösmarty is eljutott: hogy *az ember sárkányfog vetemény és nincsen remény, nincsen remény.*

8 Ezzel pedig kiszolgáltatjuk az emberiséget azoknak, akik megpróbálják fegyverekkel rendbe tenni az emberi rendtelenségeket, s még többet gyilkolnak, mint amennyit a keresztények gyilkoltak, s nukleáris katasztrófával, újrakezdhethjük az emberi civilizációt a kőbaltánál, hogy pár ezer év múlva egy újabb civilizációval újra odajussunk, ahol most vagyunk.

9. Mindezt Szabó Lőrinc már előttem végig gondolta húsz éves korában és 80 esztendővel ezelőtt: *Nézd új jakobinusok állnak a Volga vizénél. S már csattog az új urak ostora új rabokon. Új rabok, új börtön, új éhség. Újra hiába zökkent régi sínéről újabbra az emberiség. Új függönyök mögött pereg az ember tragédiája s üres egekbe vezérli a bűn a szeretet dalát.*

10. Ezek után már csak egy marad hátra... Isten vagyok én, hogy hordjam az ő gondját? Nem vagyok. Majd tudja, hogy mit lehet csinálnia velünk, s majd tudjuk, hogy mit kell csinálunk nekünk. Vagy egyszerűbben: Úgy még sohasem volt, hogy valahogyan ne lett volna.

Most pedig bepillantok a kandi jövőbe. A vasmisémen elmondtam, hogy mit csinálna Jézus az emberiség jelen helyzetében, ha most újra megtestesülne. Nem Izraelben, hanem itt, a Duna-Tisza tájon. Kaptam rá egy prédikációmát megértő, értékelő szöveget. Nem mondom el, mert múlt hete elmondtam már: Birkát nem de gulyát tartunk:

Az ő levele az egyik példám arra, hogy mindig lesz valahogyan. Van még egy második is. Megvolt a második vasmisém is – rendtársaim számára. Majd beszámolok róla, de nem most. A harmadikról mondok valamit, amely Sashalmon volt a szokásos alkalommal, a hó utolsó vasárnapján. Az áldás előtt, a mise végén kérdés-felelet formájában Áts Bandi és Bisztrai Gyuri átismételték prédikációmnak legfőbbnek gondolt tartalmait. Utána átmentünk a templom mögötti Közösségi házba, s vetített képek formájában megismertük a sashalmi Bokor-közösségek életét, nyaralásait. Meg is köszöntöttek, kaptam is egy palack jó bort, melynek megivása céljából elmentünk Gyuriékhoz: Évi, Gyuri, Virág, Dani, Ida és Imre, Csaba meg én. Összesen nyolcan. Az utolsó metrót még elértük Gyuri kocsijával.

Ezen az estén adtam elő a második példám. Ennek hőse egy nő. Még igen ifjú, a Bokor negyedik nemzedékének tagja. Még csak hét éves, és Vincze Bori a neve. Apja Péter, anyja meg Kati. Gyermeket várnak, az ötödiket. Péter húga, Eszter egy hétvégen elviszi magához a négyet, hogy a szülők szusszanhassanak egyet. A négy gyerek Eszteréknél arról vitázik, hogy az ötödik fiú legyen vagy lány. A jelen helyzet: két fiú és két lány. A fiúk fiút akarnak, a lányok lányt. Nem tudnak megegyezni. Végül is Bori oldja meg a problémát: Mindegy, hogy most mi születik, mert nekik összesen nyolc testvérre van szükségük: négy fiúra és négy lányra. S Bori azt is elárulja, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fú. Négy lányának már a nevét is tudja, fel is sorolja. A fiúkéból még csak egynek tudja nevét: az Benedek lesz, mert így hívják Bori 10 éves bátyját is.

Hát ez a második példám. Majd szólok a balatonendrédi Pap Sándornak, hogy hova küldheti leánynézőbe érettségire készülő fiait. Szárra, mert ott lakik Péter és Kati, s ott van és lesz is, miből válogatni.

A példák arról beszélnek, hogy mindig lesz valahogyan. Hogy miként majd megmutatja a jövő. A vacsorán további ötleteket kívántak tőlem, Azt válaszoltam, hogy az ember múltjából világos, hogy nem 90 évesek igazítottak el bennünket a történelem folyamán. Amit én elmondhatok, az csak a nagy nyilvánvalóság: az életet tovább kell adni, s a Lélekre mindig figyelni kell. Sándor és Bori teszik, akarják tenni mind a kettőt. A sátán ügyeskedhetik és Jézusunk Lelkétől irányítottak pedig nem engedelmesskednek neki. Helyette verset mondanak.

Isten vidám úr a Föld fölött Lengyelországot Isten óvja. / Polónia a vidám rabok

S törött sajkások víg hajója.

A Visztulánál hajdan s ma is Tréfás, dalos halászok ülnek / S Polóniának asszonyai új és új lengyelt egyre szülnék.

Halat a Visztula s gyermeket Lengyel asszony ad örökké. / Miért hát a Halál jelszava, A sírból szálló „soha többé”?

Boldog hajó a vén gálya is, Ha hátán gyermekek is futnak. / S nincs ott pokol és nincs ott Halál. Ahol dalolni s szülni tudnak.

Isten vidám úr a Föld fölött, Minden fajzatnak üdvössége. / Az Isten: Élet - halleluja - S az életnek nincs soha vége. Írta Ady Endre, Ének a Visztulán.

Piarista köz, 2008. március 3.

Filmet nézett a Duna TV-n

(A döltbetűs bekezdések – a magam megjegyzései)

Gyurka Bácsi! Tegnap éjjel megnéztem a Duna TV-n a Luther című filmet. Ha hinnék a reinkarnációban akkor biztos lennék benne, hogy már éltem egyszer P. Brueghel korában. Valamiért annyira közel állnak hozzám a képein látható figurák. Mintha valamennyivel személyesen is találkoztam volna már valamikor. Gyerekkoromban is sokkal jobban "elhittem" képeit, mint a tanított s tanult magyar festőkéit. Talán azért, mert annyira nyers valóság süttött belőlük. Nem megkomponált, kigondolt, mondanivalók tanítását láttam bennük, hanem a valóság érzésének közvetítését. Merthogy szerintem bármilyen ellentmondásosan is hangzik, de a valóságot is lehet érezni. Mindezt csak azért mondtam el, mert ez film hasonlóan korabeli kosztümös volt, ami - lehet - befolyásolt abban, hogy a téma feldolgozásán kívül is ott marasztaljon a képernyő előtt. Péter

Péterem, ritkán kapok ilyen levelet. Szeretném nagyon pontosan megérteni, amit írtál benne. Arisztótelész mondta, hogy a költészet több, mint a történelem. Nem tudom pontosan idézni, de azt akarta vele mondani, hogy a valóságot is lehet érezni.

Így aztán kellő beleéléssel néztem végig Luther Márton küzdelmét egyházával egyházáért. Mintha csak Téged láttalak volna a "spanyolviasz feltalálásod" tanításának következményeivel.

Luther Pálban találta meg a maga spanyolviaszát: Jónak lenni nem tudunk, de hát ez nem baj, mert Jézus kiengesztelte a maga áldozati halálával a bűneinket bennünket méltán pokolra vetni akaró Istent, s ennek következtében nem kell pokolra mennünk, ha elhisszük ezt a páli evangéliumot, s ennek jeleként megkeresztelkedünk.

A trón és az oltár érdekszövetségével szemben. Luther is elkerülte a máglyát - igaz ez az akkori trón ellenzékét képviselő szász választófejedelemnek volt köszönhető nyilván más – talán nem is csupán hitbéli – érdekei miatt.

Hogy mit hitt a szász választó, azt nem tudom. De azt megértette, hogy Luther egyházának nincs szüksége egyházi latifundiumokra, minek következtében választó fejedelemségének területén minden egyházi birtokból választó fejedelmi birtok lett. Hogy ezenfelül is elhitt még valamit Luthernek, nem kutatom. Ha én lennék szász választó fejedelem, az én hitemnek elég lett volna az egyházi javak államosítása is. De lehet, hogy ez csak annak következménye, ahogyan én az urakról gondolkodom.

A filmet nézve azonban más gondolatok is eszembe jutottak. A filmbéli forgatókönyv szerint a bazilika építését a pápa búcsúcédulákból befolyó pénzből akarta fizetni. Lehet. Meg különböző háborúkra akarták költeni. Ez is valószínű, hiszen a török ott készülődött a hódításra az európai határokon hatalmas sereggel.

A Bakócz helyett pápává választott Medicit nagybárára csak a bazilika építése érdekelte. Nagy kegyesen hazaküldte a megvert Bakóczot pápaság helyett a Kelet pátriárkája címet adományozva neki, minek folytán Dózsával gyűjtethetett a török ellen keresztes sereget. Hogy Burgioval mennyi pénzt küldött a Medici II. Lajos királyunknak, nem tudom. De nem eleget, mert Burgio azt jelentette a Medicinek, hogyha Magyarországot egy aranyért meg lehetne menteni, de azt a magyar uraknak kellene összeadniuk, elveszne az ország. Pedig Burgiot nem is a Bokor nevelte

Csak halkan teszem hozzá, hogy akkor már a trónok és az oltárok szövetségeinek összecsapásáról beszélhetünk. Ennyiben aligha változott a világ azóta s ma is kevés a remény, hogy a közeljövőben változzon.

A főmufti és Szolimán volt az egyik, Tomori és II. Lajos volt – a másik szövetség.

Pedig a hitnek óriási ereje van, mint azt történelmi példák sora is igazolja. Akár a rombolásban, akár az építésben mégis folyamatosan ott csiklandozott a gondolat, hogy a pénzért – vagy valamilyen javakért – vett bűnbocsánat (búcsú-cédula) a kilátástalanságban nem jelenthetett-e a valamilyen öröm kapaszkodót a híveknek. A filmbéli kolduslány egészen elszomorodott, amikor Luther visszaadta a pénzét "felvilágosítva", hogy nem ezzel válthatja ki magát a pokolból.

A rombolásban megnyilvánuló hiterőnek semmi köze a Jézustól propagált hithez. Annak sincs köze Jézus hitéhez, hogy Isten megbocsátja bűneimet, ha templomot építek. Csak annak, hogy megbánom a bűneimet. S megjobbítom életemet. Hogy mit tudnak elhiteni velem a papok – ez egészen más tészta.

Vajon milyen ütemben, vajon milyen sebességgel szabad ezt a felvilágosítást közvetíteni? Vagy előbb csak a plébánián belül s később - ha felnőttek hozzá a hívők - a templomban - ahogyan írtad is egyszer egyik Naplódban, vagy mondtad egyik prédikációdban. S kiürítem a templomot magam körül - mondtad ugyancsak korábban.

Azzal a szöveggel, hogy barátom, változtasd meg a gondolkodásodat és az életedet, Jézus is elérte, hogy Jeruzsálem egész népe kiabálta, hogy keresztre vele. Magam sem vihetem sokkal többre.

Ma délelőtt néztem Németh Sándor Hit gyülekezeti élő adásának elejét. A papipari nagyvállalkozó jutott eszembe a tapsoló, bólogató gyülekezete láttán. Akik szívesen eltöltik vasárnap délelőttjüket, befizetik egyházuk fenntartására szánt adójukat s nyilván ápolják azt a kapcsolati tőkét, ami a jelenlevők talán kicsit kasztosodott köreiben létrejött.

Sándor is, a hívei is megtalálják a maguk anyagi-üzleti számításait. Ahogyan a Luthert követő papok és szuperintendensei is hamarosan megtalálták a módját, hogy valami módon anyagilag felzárkózzanak a pápista püspökök anyagi szintjéhez. Nem tudom, hogyan történt mindez Szászországban. De azt tudom, hogy Erdélyben Bethlen Gábor nemességet, azaz mentességet az adózástól adományozott a kálvinista prédikátorok mindegyikének.

Ilyenkor jutok el oda, hogy mi marad nekem a világnak ebből a szeletéből? Rossz a kérdés is, mert ki marad – úgy kellett volna feltennem a kérdést: Te maradsz... Szeretettel – Péter

Piarista köz, 2008. március 5.

Szegény ember szándékát boldog Isten bírja

Évközi 4. vasárnapon Máté nyolc boldogsága az evangélium. Február 3-ára esett az idén: Szerdán már hamvazkodunk, s a következő vasárnap már Nagyböjt első vasárnapja. Május 11-én lesz az idén Pünkösd, utána meg Szentháromság vasárnapja meg Úrnapja. Június 1-ével folytatódnak az évközi vasárnapok. Hányadikkal? Az ötödik következik a negyedik után, nem? Nem. A kilencedik. És az ötödik, hatodik, hetedik, nyolcadik? Azok el és kimaradnak. Milyen evangéliumi szakaszokat hallanánk, ha nem maradnának ki? Hát a Hegyibeszédnek a nyolc boldogság után következő részeit. A kilencedik vasárnapon már csak a végét halljuk. A kieső négy vasárnapon mondja el Jézus azt, amiből megtanulhatjuk, hogy mi fán terem az Isten országa. Ezek a részek mindig kimaradnak. Hol több, hol kevesebb – aszerint, hogy mikorra esik Húsvét ünnepe. Ezért aztán ma mindent bele, hogy valamelyest pótoljam azt, ami a liturgikus rend miatt majd az idén is elmarad.

Boldogok – 50 ízben fordul elő ez a szó az Újszövetségben. Ebből 30 az evangéliumokra esik: Márknál egyszer sem, Jánosnál kétszer, de Máténál 13 és Lukácsnál 15 ízben találjuk. Ennek az egyenlenségnak az az oka, hogy Máté és Lukács is olvashatta azt a *Forrásnak* nevezett jézusi Logion-gyűjteményt, melyet Márk még nem látott, János pedig – ha látta, ha nem látta – nem vett figyelembe. Nem jelentéktelen szava a *boldog* a jézusi szemléletnek és örökségnek. Mit értünk ezen a szón? Megnéztem az Értelmező Kéziszótárt, melyben ezt találtam: *A sorsával, körülményeivel megelégedés érzésétől teljesen áthatott az, aki boldog. Nézzük meg, mit értett szavunkon Jézus!*

János két helye szerint az a boldog, aki hajlandó Jézus példájára megmosni embertársai lábát (13,17), s aki Tamással ellentétben akkor is hisz Jézusban, ha nem látta őt feltámadottan (20,29). Máté 13 helyéből 9 szerepel a mai nap evangéliumában: boldogok a szegények, a szomorkodók, a szelídek, az istennektetsést éhezők-szomjazók, az irgalmasok, a tisztaszívűek, a békességszerzők meg akiket üldöznek és gyűlölnék istennektetszésük miatt (5,3-11). Továbbá még négy helyen találjuk Máténál szavunkat: Boldog, aki nem botránkozik

meg Jézusban, mint tette a Keresztelő (11,6). Boldogok a szemek, melyek látták, s a fülek, melyek hallották Jézust (13,16). Boldog Péter is, aki az élő Isten Fiának mondja Jézust (16,17), s boldog az a szolga, aki szolgatársainak kiadja az őket megillető búzarészt (24,46).

Lukácsnál pedig Gábrriel főangyal boldognak mondja Máriát, mert hitt annak, amit hírül adtak neki (1,45). Jézus pedig boldogoknak mondja a szegényeket, az éhezőket, a sírókat, akiket gyűlölnék az emberek, a Benne meg nem botránkozókat, meg azokat, akik látják Őt. Nem a méh a boldog, amely őt hordozta, hanem azok, akik hallgatják Isten ígését. A szolgák a boldogok, akik virrasztanak, amíg meg nem jön gazdájuk. Akik azokat hívják lakomára, akik nem tudják viszonzni a meghívást. Aki asztalhoz ülhet Isten Országban. S végül a meddő, akinek gyermekeit nem érinti az a nyomorúság, mely majd Jeruzsálemre következik. Ez a lukácsi anyag kétharmad részben azonos a Máté-félével.

E pusztá felsorolásból is jól látható, hogy Jézus nem egészen azt értette a boldogságon, amit az Értelmező Kéziszótárban találtunk. Lehetett-e ő a kereszten a *megelégedés érzésétől teljesen áthatott*? Lehetnék-e én ugyanott megelégedett? Mikor is voltam én ennyire megelégedett sorsommal és körülményeimmel? Csecsemőként pl., amikor szopás után elaludtam, bizonyára ezt éreztem, de nem tudtam róla. Amikor jelest kaptam alig tíz évesen első latin dolgozatomra, akkor már éreztem a boldogságot, tudtam is róla. Amikor az Erzsébet híd alatti uszodában az úszómester levette rólam a hevedert, s nélküle tempóztam, akkor is. Amikor édesanyám mellett végigbögtem a Rákóczi utat, mert belekerült évvégi bizonyítványomba a jelesek mellé négy jó, akkor nem hatott át a megelégedés. Rám is szólt: Hagyd abba, mert még azt gondolják rólad, hogy megbuktál, és azért sírsz. Amikor jelesre sikerült az érettségi, s az évvárón nyolcszor is kiszóltattak jutalomra, tökéletes volt a megelégedettség érzése bennem. Amikor az ügyész kötél általi halált kért fejemre, akkor meg furcsa és nem ilyen érzéseim voltak. Amikor közel tíz év után a márianosztrai nevelődt elhagyhattam, megint a megelégedettség érzése volt bennem.

Nem érdemes szaporítani a példákat. Választjuk is, kapjuk is a körülményeinket, s ami végül is a sorsunk lesz, az ritkán, vagy inkább sohasem fenéig tejfel. Arany János többet is mondott erről. *Kél és száll a szív viharja, mint a tenger vésze. Fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze. Az örömmel levegőjét megtisztítja bánat, S a kizajlott bú felhőkön szép szivárvány támad.* A megelégedettség, melyben minden szép és jó, bizony nem azonos a jézusi boldogsággal. Beletartozik abba a szenvedés, a fájdalom, a megelégedettség hiánya is.

Ha pedig valaki véletlenül a magyartanárok közé tartoznék, az szeretné a szóból, magából megfejteni a jelentést. Mit is jelent és jelentett a múltban a *boldog* – nyelvünkben: gyökerében és eredetileg. A hivatalos nyelvtudomány ismeretlen eredetűnek mondja szavunkat. Nem finnugor, nem is török, nem is szláv; ezekben a nyelvekben semmi sem felel meg nekik. De van nem hivatalos nyelvtudomány is, mely legfeljebb a jövőben lesz majd az Akadémiától befogadott, de most még nem az. Van egy 1999-ben Vancouverből megjelent magyar-sumér szótárom. E szótár számára nem ismeretlen eredetű a *boldog* szavunk. Sumér megfelelője: BA-DUG-GA. melynek jelentése: *megelégedett, vidám, jó.*

A szófejtő szótárak után előveszem a Nyelvtörténeti szótárat. Ebben már megtalálom valakinek a nevét. Ki ne tudná szótár nélkül is Jézus édesanyjának magyar nevét?! Mária – a Boldogasszony: Gyertyaszentelő, Gyümölcsoltó, Havi, Sarlós Boldogasszony, Nagy- és Kisboldogasszony. A szótáramban találok is egy idézet-mondatot 1527-ből. Ezt olvasom a középkori Érdy kódexben: *Szent István király is, ez szegény országát Boldogasszony országának nevezé.* Szent István királyunk ezt a 11. század első felében tette. Már akkor is Boldogasszonynak mondta népünk Jézus édesanyját. Alighanem korábban tudtunk Boldogasszonyról, mint Máriáról. Hogy kit nevezhettek őkseink régebben Boldogasszonynak – nem tudom. Legyen a magyar ősvallást kutatók dolga ezt pontosan megállapítani. De mikor megismertük Máriát, ráakasztottuk ősi szavunkat, melyet korábban kire aggattunk, nem tudom.

S boldog még más is valaki rajta kívül. Kicsoda? Hát maga az Isten. Legalább is a mi nyelvünkben, magyarok számára. Ki ne ismerné ezt a rigmust: *Szegény ember szándékát Boldog Isten bírja?* Ha hallgatok sumér szótáramra, akkor az Isten megelégedett, vidám és jó. Talán azért, mert hátára veszi a szegény ember szándékát? Alighanem ezért is boldog. Egy a székellyföldi Barót mezővárosból származó Szabó Dávid nevű katolikus pap írta le az említett közmondást több mint kétszáz éve, a Komáromban 1803-ban megjelent *Magyarság virági* c. könyvében. Ide a rozsdást..., hogy ezt is az Etelközéből vagy még messzebből hoztuk magunkkal. Olyan messziről, ahol Isten nem a gazdagok szándékait hordta a vállán. Van ilyen messze a messzi múltban, vagy inkább csak a messzi jövőben találjuk majd azokat, akik a szegények szándékait rakják Isten vállára? Azt hiszem, hogy Jézus, aki azt mondta, hogy boldogok a szegények, Ő úgy gondolta, hogy a boldog Isten a boldog szegények szándékait bírja, azaz mindig is hordozza és viseli is a szívén meg a vállán. A múltban is, a jelenben is, a jövőben is.

Kérdéseket teszek fel. Az első: *Boldog-e az Isten?* Majd megkérdezem, ha találkozom egyszer vele. Most csak fogjuk rá, hogy boldog, mert ha ebbe belemennék, kevés lenne az idő elmondani, miket is gondolok ezen a címen.

Boldog volt-e Jézus, mikor köztünk járt? Mint valóságos ember, ő is elmondhatta Vörösmartynk szavát: *Így volt mindig e világi élet: egyszer fázott, másszor lánggal égett.* Ez is megérdemelné egy külön prédikációt, vagy egy egész könyvet is. Hagyjuk tehát most!

S a harmadik kérdés: *Lehet-e boldog az ember, amíg idelelt jár?* S most megvallathatjuk a jézusi anyagot. Jézusnak nemcsak *boldog* szava van. Megvan az ellenpontja is. Melyik az? Hát a *jaj*. S nem is kevésszer használja, összesen 29 ízben. Nem sorolom fel a 29 helyet, csak kiemelem belőlük a nekem most legfontosabbat, ahol négyszer is halljuk Jézus *jaj* szavát is és a *boldog* szavát is.

Boldogok vagytok, ti szegények, mert tiétek az Isten országa.

Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jól fogtok lakni.

Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok.

Boldogok vagytok, ha gyűlölnék benneteket az emberek, kizárnak körükből és meg-rágalmaznak, s neveteket, mint valami szégyenletes dolgot, elvetik az Emberfia miatt. Örüljete azokban a napokban, ha majd ez bekövetkezik, és ujjongjatok, mert nagy jutalomban részesültök a mennyben! Atyáik is így bántak a prófétákkal.

De jaj, nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigasztotokat.

Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok!

Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok!

Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek! Hisz atyáik is így tettek a hamis prófétákkal.

– Eddig tart Lukács nem hegyi, hanem síksági beszédének eleje

Most következzenek a megállapítások, melyeknek elseje és legfontosabbja: Az *boldog*, akié az Isten Országa. Ezért *boldog* az Isten, *boldog* Jézus, és *boldogok* lehetünk mi is. Második megállapítás: akkor vagyunk mi emberek *boldogok*, ha szegények vagyunk, ha éhezünk, ha sírunk, ha üldöznek bennünket, ahogyan Jézust is üldözték. Harmadik megállapítás: Nem lehetnek *boldogok* a gazdagok, a jóllakottak, a nevető üldözők. Negyedik: Jutalmul kapják a mennyben ezt az országot, akik az első társadalmi csoportba tartoznak, a szegények. A második csoportba tartozók megkapták már vigasztalásukat a jelenben, és nem az Istentől kapták meg, hanem a maguk istenétől, a Pénztől. Őket bizony nem mondja Jézus *boldogoknak*, hanem *jajt* kiált feléjük. Miért teszi ezt? Azért, mert e második csoport nem kapja meg jutalmul a mennyben az Isten Országát.

E megállapítások után kérdezek most valami nagyon fontosat. Isten osztotta az emberiséget e két csoportra: szegényekre és gazdagokra? Nem Isten tette ezt, hanem mi magunk. Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy képesek vagyunk az osztózásra. Isten úgy teremtetett meg bennünket, hogy adni jó, és venni meg rossz. De szabadnak lettünk teremtvé, és tehetjük

azt is, ami rossz nekünk. Mi rossz nekünk? Ha nem osztozunk. Mért nem tesszük? Mert csak magunkra gondolunk, a nálunk szegényebbre meg nem. A válaszom tehát az, hogy tartozhatnánk mind a ketten az Isten Országába. Az a válaszom, hogy már a földön is valóság lehetne az Isten Ország, nem csak a mennyben, és nemcsak az itteni szegények birtokolnák azt. Gondoljunk Csokonai gyönyörű két sorára: *Az enyém s a tiéd, mennyi lármát szűle, Mióta a miénk nevezet elűle.* Meg Székely Magda versére: *Leüthetsz, én nem ütök vissza. Az én kezem gyöngye a rosszra. Hulló testem helyén leüthetetlen, erősen áll az igazi testem.* Isten nem a szenvedés, az éhezés és sírás és üldözöttség világát teremtette meg számunkra.

Következzék most ennek jézusi igazolása: Boldogok a szelídek, mert ők fogják örökölni a földet. Boldogok az irgalmasok, mert nekik is irgalmaznak majd. Boldogok a békességteremtők, mert Isten gyermekeinek nevezik őket. Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent. Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az istennek-tetszést, az Isten akarátának megvalósítását, mert jóllakottak, kielégültek és megelégedettek lesznek. Boldogok a szolgák, akik virrasztva várják Jézust, és kiosztják szolgálataiknak az őket megillető bűzarészt. Boldogok, akik fülükkel meghallják, amit Jézus tanított, és szemükkel látják is már az Országot, melyről ő tanított.

A két hete itt elmondott beszédemet előadtam az engem meglátogató szolnokiaknak, s vezetőjük mindössze annyit mondott rá, hogy ne foglalkozzunk a tőkés társaságok által számunkra készített borzalmakkal. Mi csak keressük az Isten Országát, s Isten gondoskodik majd a többi mindről. Hát ez ugye olyan szépen hangzik? Nem, ez a biztos valóság. Ahogyan két hete hazamentem, kinyitottam a számítógépet, s ott találtam egy balatonendrédí levelet. Ezt:

Tisztelt Bulányi Atya! Bocsásson meg kérem, hogy így ismeretlenül zavarom, és levelemmel terhelem, azonban igen erős belső késztetést érzek, hogy megköszönjem kiállítását az igazság mellett és gondolatait, amikkel sokunkat bátorít. Szeretnék gratulálni vasmiséje alkalmából. Kedves ismerősömtől, Várnai László plébánostól kértem el a prédikációt, amit ekkor elmondott. Régóta figyelem megnyilatkozásait, de mégis különleges hatással volt rám. Négy gyerekem van, kettő már középiskolás, és érettségi előtt nem tanulnak rendesen. Feleségem azt mondta, hogy hiába idegeskedem, csupán az én példámat követik, és többre becsülik a munkát, mint a tanulást.

Nagyon elkeseredtem, mivel tudom ez a világ nem azoké, akik becsületes munkából élnek. Egy nehéz, emberpróbáló, de becsületes életformát mutattam meg nekik, és megijedtem mikor nyilvánvaló lett, hogy megtetszett nekik ez, amivel nem jár sok pénz, társadalmi megbecsülés, de annál több törődés, kínlódás, fáradság. Ugyan nem birkát tartunk, de gulyát azt igen. Már húsz éve, mióta családot alapítottunk, ebből élünk. A gyerekek kicsi koruk óta velem dolgoznak, tudnak legeltetni tavasszal-télen, nyáron is tudják hova hajtsanak, amikor kiszülnek a gyöpek.

Megnyugodott a lelkem amikor ön Pepe kérdésére felelt. Hát ha valakinek, nekem szólt a válasz. Sajnálom, hogy a misén nem lehettem ott, pedig a *Sapientia* esti tagozatán harmad éves vagyok, és ennek ellenére nem tudtunk róla, a Népszabadságból értesültem róla utólag. Elnézését kérem, hogy fenntartottam. Isten tartsa meg Önt még sokáig egészségben, hogy segíthessen nekünk az igazság egyre teljesebb felismerésében. Szeretettel üdvözlí Balatonendrédí Pap Sándor.

Piarista köz, 2008. március 7.

Egy beszélgetésre hívtak Vácra. A megyés püspök is ott volt rajta. Siposhegyi Péter kérdezett, én meg válaszoltam neki

S. P.: Annak oka, hogy vállaltam ezt a mai estét, az a mellettem ülő úr személye. Én nem vagyok, nem voltam az ő közösségeinek tagja, nem is ismertük egymást jó sokáig, legfeljebb tudtunk egymásról, de mindig nagy tisztelettel viseltettem a karakán, igaz hitvallók iránt.

Néhány nappal ezelőtt megnéztem a televízióban egy filmet – lengyel meg olasz, meg talán német koprodukciós film volt –, ez volt a címe: *Karol. Egy ember, akiből pápa lett*. Kitűnő film volt, két részes, egy igaz hitvallóról, egy nagyon bátor fiatalemberről, aki még a géppuskát is a vállára vette a hazáját földbe taposó háborúban. Aki aztán a háború sokkját követően vállalta a papi hivatást, vállalva a szembenállást egy a mi Rákosi rendszerünkkel kegyetlenebb diktatúrában. Én nem vagyok könnyező, anyám sírjánál sem sírtam, csak megdöbbsentem, de majdnem elsírtam magam annál a jelenetnél, amikor a nova hutai kereszt állításánál – ami egy megtörtént eset –, ott áll a tömeg, vele szemben a tank, és ez az ember odaáll a tankok elé, és elfordulnak a tankok. És akkor arra gondoltam, nagyszerű lehet kereszténynek lenni ott, ahol ez a film igaz dokumentumokból tud táplálkozni. Én, engedjék meg nekem személyes véleményemet, sosem hittem azt, hogy a lementszett ág kihajt... – egy általam nem nagyra becsült úr jelmondatát. Én abban hiszek, amit abban a filmben láttam, meg a hitvallókban hiszek. Mindszentyről szoktam írni, hogy nem biztos, hogy nagyon okos ember volt, de nagyszerű keresztény, és ez talán fontosabb. És elkezdtem gondolkodni a film nézése közben, hogy vajon én, aki írtam ilyesmiket, Magyarországon kikerül tudnék vagy tudtam volna ilyet, és csupa halott ember jutott eszembe: Ravasz meg Apor, meg hasonló történetei. Meg visszatérve oda, ahonnan a történet elindult, amikor a titkosszolgálat megölte Popjuleszkót, akkor kiadták a jelszót, hogy százat helyette, és másnap száz lengyel író vette fel a papi habitust. Nálunk meg, hogy egykori tanárom, Bolberitz Pál, akivel közösen jó múltkorában szerepeltünk egy rendezvényen, mondta, hogy Magyarország missziós terület, és ez elég szomorú. És amikor az élők között kezdtem el gondolkodni, hogy vajon kiről írnék, akkor eszembe jutott a mellettem ülő úr. És amikor ez a lehetőség adódott számomra, hogy itt együtt legyünk, tulajdonképpen ez az oka, hogy páter Bulányi György őszinte tisztelőjeként, hitvallásának, karakánságának, kitartásának őszinte tisztelőjeként, nem mindent befogadva, de semmiben sem vitázva teológiai állításaiból, itt vagyunk együtt. Remélem őszinte, igazi keresztényi szeretetben kerül sor rá, keresztényi együttléten, mert kereszt egy van, Jézus egy van és hitvalló sincs sok. És akkor ezen expozé után áttérnék a dialógus műfajára. Kezdjük az alapoknál! Atyám, aki egyébként egy kórházból érkezett hozzánk, ezt el kellett mondanom, de hát köszöntött valaki, aki régóta ismeri és mondta, hogy nagyszerű állapotban vagy. Hogy tudtak megőrizni? Kezdjük a végénél! Ezt az állapotot. Ennyi minden után.

B. Gy.: Köszönöm a meghívást, köszönöm a megjelenést, köszönöm a köszöntést. Mondjak egy váci szót is! Kórházból jöttem és Péter barátom azt mondta: Te Gyurka bátyám, a váci közönség számára fel kell venni a reverendát. Jó! – mondom – megállunk a Piarista közben, hogy felvegyük a reverendát. Mire Péter: Na, talán nem is kell! Hát a váci közönség a számomra azért nagyon jelentős, mert 72 esztendővel ezelőtt ebben a városban vettem fel először azt a reverendát, amit most nem hoztam el. Itt lettem piarista novícius. S most a kérdésre válaszolnék. Nekem valaki azt mondta, hogy akik nem hazudnak, nem tudnak meghalni. Mondok erről egy kis történetet, és akkor ez többet fog mondani. 2006 karácsonyán a minden magyarok piaristájának a főnöke, Urbán Józsi, aki fele annyi idős sincsen mint én, megkérdezi tőlem: Gyurka bácsi, volna-e kedved főcelebráns lenni december 24-én a reggeli misén?. Ez annyit jelentett, hogy én mondhattam a szokásos öt perces prédikációt. És hát mondtam a nem szokásosat, hanem azt, ami nálam szokásos, s utána átmentünk az ebédlőbe, és elkezdődött a reggelizés. Rubovszky Gyuri nevű fiatal piarista ott ül már, és rá nézek kérdően: Na? És erre Gyuri mondja: Persze, hogy így van, ahogy mondtad, de hát ezt nem szabad kimondani. Mondom: Gyurikám, én azok közé tartozom, akik mindig kimondják azt, amit gondolnak. Ez aztán meg is magyarázza az egész életemet. Nemcsak azt, hogy még megvagyok, hanem az előzményeket is.

S. P.: Igen, tulajdonképpen pont az jutott eszembe, amikor ezt mondtad, akár el is hagyhatnánk, mert ez a kvintesszenciája a dolgoknak. De hogy jutottál el idáig? Ilyen családban nőttél fel? Szókimondó, bátor emberek között? Mert valamit hozunk hazulról.

B. Gy.: Hátha nagyon sokáig tart, amit mondok, akkor lőj le!

S. P.: Nem, nem lőlek le! Ezt azért mertem mondani, mert egyszer, elnézést a személyes példaért, szülővárosomban szerepeltem, odajött egy idős ember, és azt mondta, maga teljesen úgy beszél, mint a kedves édesapja a népbíróság előtt. Mondtam, nem nagy szégyen, mert – állítólag – nem vallott senkire. Nahát ez az, maga meg ezt tanulta meg! Te mit tanultál meg? Ezek szerint valahonnan Te is ezt.

B. Gy.: Apám '93-ban született, és mint a századvégi ifjúság, szabadgondolkodó volt ő is. Úgy mesélte el nekem, hogy a hittanórát arra használták fel, hogy kicikízték a papot, hogy hogyan tudja azokat a számárságokat elhinni, amiket mond. És 1924-ben édesapám jött mint 30 esztendő fiatalember a hivatalából a Bakáts téren keresztül májusban, és kiszűrődött az orgonaszó, és neki be kellett mennie a templomba, és ahogy bement, ott álló helyében már tudta, hogy van Isten. Ahogy ezt a francia katolikus írók is megírták magukról, pontosan úgy történt. Ennek a hatása az lett, hogy én öt éves koromban elkezdtem blablázva misézni. Volt valami nagyon vastag könyvem, azt kiterítettem magam mellé, a nővéremet letérdepeltettem magam mellé ministránsnak, és blabláztam, mert hát latinul nem tudtam. A folytatás pedig az lett, hogy ebből a szabadgondolkodóból és férjéhez igazodó anyámból –, mert az igazi feleség volt – a jezsuiták nevelésének a hatására hitvalló katolikus család lett. Magam már hat esztendő koromban elsőáldozó lettem a jezsuita templomban.

B. Gy.: Apám '93-ban született, és mint a századvégi ifjúság szabadgondolkodó volt ő is. Úgy mesélte el nekem, hogy a hittan órát arra használták fel, hogy kicikízték a papot, hogy hogyan tudja azokat a számárságokat elhinni, amiket mond. És 1924-ben édesapám jött mint 30 esztendő fiatalember a hivatalából a Bakáts téren keresztül májusban, és kiszűrődött az orgonaszó, és neki be kellett mennie a templomba, és ahogy bement, ott álló helyében már tudta, hogy van Isten. Ahogy ezt a francia katolikus írók is megírták magukról. Pontosan úgy történt. Nahát ennek a hatása az lett, hogy én öt éves koromban elkezdtem blablázva misézni. Volt valami nagyon vastag könyvem, azt kiterítettem magam mellé, a nővéremet letérdepeltettem magam mellé ministránsnak, és blabláztam, mert hát latinul nem tudtam. Nahát a folytatása az lett, hogy ebből a szabadgondolkodóból és szabadgondolkodó férjéhez igazodó anyámból –, mert az igazi feleség volt – a jezsuiták nevelésének a hatására hitvalló katolikus család lett, családi gyóntatóval. Magam hat esztendő koromban elsőáldozó lettem a jezsuita templomban. Kivonultunk, apám be a gyóntatószékbe, anyám be a gyóntatószékbe, majd nővérem és én is. Ahogy később szüleim elmesélték nekem, azt mondta a páter apámnak, anyámnak: Kedveseim, én nagyon szeretem magukat, de maguk miatt nem akarok a pokolba kerülni. Ennek a szövegnek lett az eredménye, hogy nem kétgyerekes családban nevelkedtem, hanem hétgyerekesben. Az utolsó testvéremről rendtársaim úgy beszéltek, hogy Gyurkának ez az a húga, aki a noviciátusban született, mert akkor én már novícius voltam itt, Vácott.

S. P.: Egyik testvérem nekem megbízóm volt, és Mindszentyről akart velem darabot íratni Sinkovits Imrének. Tehát még a civilnek maradt testvérednek is volt egy ilyesfajta vonzódása.

B. Gy.: Nem lehet letörölni ennek a családnak a levegőjét az emberről, akármilyen utat is választ később..., megmarad majd minden. Egyik testvérem, aki messzi más utakon ment, azt mondta: Gyurikám én mindent úgy hiszek ma is, mint ahogy gyerekkoromban hittem. Ezt nem lehet kitörölni. Annyit mondok még, hogy anyám már negyvenen túl volt, amikor a legkisebbik testvéremet foganta, és az orvosok azt mondták, hogy feltétlenül el kell venni, mert veszélyes. Erre anyám azt mondta: legfeljebb meghalok, de nem engedem elvenni a gyermekem. Hát ilyen családi levegőben növe, természetes hogy apám '28-ban, 80 esztendővel ezelőtt, beíratott a piaristákhoz. Aztán a nyolc esztendő nevelés következménye az lett, hogy én is piarista akartam lenni.

S. P.: Na most ez egy nagyon szép egyenes út, mert személyekkel kapcsolatban nyilván mindenkinek ugyanaz jut eszébe: a Bokor. Tehát a másik út. Ha nincs a politikai változás a

világban, tehát nincs világháború, nincs rend felosztatás, akkor is külön utakra kerülsz, vagy akkor úgy gondolod, hogy éled a rendtársaidéhoz hasonló életet?

B. Gy.: Hát ez nagy kérdés. Van egy objektív és egy szubjektív tényező. Az objektív tényező az, hogy 1945. februárjában a vörös hadsereg már bent van Debrecenben, ahol én piarista tanár vagyok. Ez elég objektív.

S. P.: Erősen objektív.

B. Gy.: '42 nyarán még hívott ki a rendtársam, Gerencsér Pista, aki Székely hadtestnek a hadtestvezető lelkésze volt, a Donhoz: Gyurka nem akarsz kijönni? Mire én: Beszélj az előljárókkal. Én szívesen megyek! Mert én is vissza akartam szerezni Nagy Magyarországot – a Donnál. Aki abban az időben élt, az érti ezt az összefüggést.

S. P.: Mindenki vissza akarta szerezni. Bocsánatot kérek, Trianon után a legszebb szomorú riportot a katolikus származásúnak nem mondható, bár zseniális Karinthy Frigyes írta. Ezt hajlamosak vagyunk elfeledni. Tehát azt mondani, hogy féltette a nemzetet Szabó Dezső meg Wass Albert, és aki esetleg zsidónak született, az meg nem – ez valami fatális félreértés. Lánczi Leó, a Gyáripárosok Országos Szövetségének elnöke a szó szoros értelmében sírt a GYOSZ ülésén 1920. június 4-én és nem az elvesztett gyárait siratta, hanem a hazáját. Bocsánat, de ezt el kellett mondanom, talán nem baj.

B. Gy.: Az objektív tényező annyit jelentett, hogy a Vörös Hadseregnek 45. februárjában Debrecenben léte megszüntette az álmot, amiért élt a magyar; az a magyar, aki még Nagy Magyarországon született. Nagy Magyarországon! Nem lehetett belenyugodnunk ebbe! Ez a szovjet az objektív tényező. Most jöjjön a szubjektív. Amikor Budapest ostroma után '45. februárjában megérkezem Debrecenbe, utánam pár nappal beköltözködik rendházunkba egy horvát jezsuita, aki igazolta magát Bánás prépost úrnál, a későbbi veszprémi püspöknél. Bánáss szólt a piarista igazgatónak, s a horvát jezsuita kapott egy szobát mellettem a rendházban. Erről kisregényt lehetne mesélni, de kifutnánk az időből. Kisregény helyett csak azt mondom, ez a horvát jezsuita magyarul se tudott, de tolmácsokat felhasználva, például a német szakos Bulányi Györgyöt, kisközösségeket hozott létre ott a cívis városban. Ő ugyan nem mondta, de mindannyian sejtettük, és ez később aztán igazolódott is, hogy XII. Piuszal is beszélt, mielőtt átvette volna magát a fronton, és eljött a szovjet hadseregtől megszállt területre. És XII. Piusz azt mondta neki, hogy jó, menj, de ne hivatkozzál rám. És a jezsuita azt mondta el nekünk, hogyha meg akarjuk őrizni a hitünket, akkor földalatti kisközösségeket kell létrehozunk, mert a templomi közösségeket szétverik az elvtársak.

S. P.: Ahogy Oroszországban. Lett belőle kosárlabda pálya.

B. Gy.: Mondta mindezt munkás fiúnak, munkás leánynak, gimnazista fiúnak, gimnazista leánynak, mondta ezt felnőtteknek is. Bánáss egy családhoz irányította őt, és annak a gyerekeiből és barátaiból lettek a közösségek. Én meg ott éltem mellettük. Öt hét után azt mondta a jezsuita, hogy neki most már tovább kell mennie Szovjetunió irányában és megkér engem, hogy az ifjúsági csoportot, amit ő összehozott, vegyem át tőle. Mondtam, hogy nagyon szívesen átveszem, de mit kell azzal csinálnom? Vegyem elő teológiai tankönyveimmet és magyarázom a fiataloknak, hogy van Isten meg a lélek halhatatlan, meg van örök élet. Jó! Megpróbálom. Hát én a debreceni katolikus fiataloknak a legjavával találkoztam, s a könyökükön jött már ki, hogy van Isten, és van örök élet. Mivel ezekre az arisztotelészi és Schütz Antal-féle témákra nem voltak vevők, elővettem a Szentírást. Kínomban. Próbáljátok azt megérteni, hogy 1945-ben miért veszi elő egy pap kínjában a Szentírást? A legrangosabb katolikus világban nőttem fel a pesti piaristáknál, és volt lelki vezetőm, lelki atyám, akitől kérdeztem, hogy mit olvassak? Hát olvasd el Kempis Tamás Krisztus követését. Készen vagyok vele! Olvasd el még egyszer! Elkészültem vele! Mit olvassak? Hát Szalézi Szent Ferenc Timóteáját. Ott volt apám könyvszekrényében az öt kötetes, 27-ben kiadott Szent István Társulat-i Biblia, levehettem volna bármelyik pillanatban a polcra, de nem kaptam rá indítást. Ez olyan református dolog lett volna. Nem katolikus dolog. Nem így nevelték akkoriban a

katolikus gyereket. A következő nemzedéknek már a Szentírást adtuk a kezébe. Kézbe vettük a Szentírást, és végzetes következménye lett ennek. Az, hogy találkoztam benne azzal a mondattal, hogy a barátaidat szeretni, ehhez nem kell nagy tudomány, erre képes a pogány is, a vámos is. Az ellenségeiteket szeressétek! Az előbb említett objektív tényező ebben a pillanatban találkozik a szubjektív tényezővel, és akkor ez azt jelenti a számomra a 40-es évek közepén, hogy ide figyelj komám, neked szeretned kell az oláhokat, a tótokat meg azokat az elvtársakat is, akik ki akarják nyírni a hazádat, az egyházadat is. Értitek ezt? A kopernikuszi fordulat semmi sem a világtörténelemben ahhoz képest, ami fordulatot jelentett, ez az én történetemben. Hogy nekem, aki még '42-ben kimennék a Donhoz, hogy ezektől a tótoktól, oláhoktól visszaszerezzük azt, ami a miénk. Nekem ezeket is szeretnem kell, és az elvtársakat is szeretnem kell. És mindezt nem egy személyben élem át, hanem – négy-öt magyar összehajol – tizenéves fiúkkal és lányokkal. Rájövünk arra, hogy a jézusi új szövetség nem az, amit csináltunk 1700 éven keresztül. Nem az, amit magyar kereszténység címen csináltunk ezer esztendőn keresztül. Nem az, hogy vágtuk az ellenséget mint a nyers tököst...á az meg minket. Hogy ennek semmi köze sincsen ahhoz, amit Jézus akar. Most gondolatok egy huszonéves gyerekekre, meg gondolatok öt-hat tizenéves fiúra és lányra, és képzeljétek el, hogy mekkora öntudat kezdett minket dagasztani. Fölfedeztük a spanyol viaszkot. Azt, hogy Jézus azt mondta hogy mindenkit szeretni kell. Ilyen egyszerű volt az egész.

S. P.: És innen indult ez a sajátságos út? Egyszer találkoztam valakivel, aki egy harmadik személlyel, akit szintén ismertem, s azt mondta rá, hogy az bulányista. Na most, miután te magad lévén a Bulányi, tőled talán eléggé autentikusan megkérdezem, egyáltalán van ilyen? Már nem bulányista, mert az biztosan van. De van bulányizmus is?

B. Gy.: Ezt dönts el te magad azoknak az alapján. amiket itt el fogok mondani.

S. P.: Jó, igyekezzünk!

B. Gy.: Összes egyházi előjáróm a legszorosabban ölelt a keblére, mert tapasztalták, hogy olyan mondanivalóm támadt mindezek következtében, amivel az ország minden részében tudtam lelkigyakorlatokat tartani. A kisvárdai nővérek titokban szedték össze a gyerekeket, és elmondták nekem: Atya, hát ezek a lányok még éjfélkor is arról beszélgettek egymással, amit az Atya mondott nekik. Úgy fogták ezt a gyerekek akkor, ahogy ez a másik gyerek, egy huszonéves mondta nekik. A huszonévesek és tizenévesek nagyon közel vannak egymáshoz. Nem az anyjuknak és az apjuknak hisznek a tizenévesek, hanem egy huszonéves káplánnak, papnak.

S. P.: Kellő esztétikai megfontolásból is. Mécs Lászlóról szokták mondani, hogy nagy hatású lelkigyakorlatokat tudott tartani, mert mentek a budai úriasszonyok a templomba és mondták, hogy de szép férfi. Aztán nem olvasták a verseit.

B. Gy.: A magam mondanivalója nem ez a műfaj volt. A szülők, akik nem tíz- és huszonévesek voltak, aggódva nézték, hogy amikor az oroszok itt vannak, akkor ezeket a gyerekeket Bulányi földalatti titkos közösségbe szedi össze. Nem. Ezek a gyerekek mérlegelték ugyan, hogy mi lehet mindezekből a dolgokból, de legbensőbb indíttatásra jöttek össze Debrecenben is, és az ország minden más területén is. És a debreceni püspöki helynök, Laci bácsi, és a piaristák akkori magyar rendfőnöke, Sík Sándor, és a váci illetőségű Endrey Mihály, az Actio Catholica püspöke, mind a keblükre öleltek. Már szerveztük Endrey Mihállyal a háromszintű országos lelkigyakorlatokat... Aztán '52. augusztus 28-án, Keresztelő Szent János fővételének éjszakáján csöngött a csöngő a lakásomon. Kinyitom az ajtót. Van fegyver magánál? Nincs. Öltözzön! És elvisz az ÁVO. Nem akarok hosszadalmas lenni. A vége az, hogy csinálnak két hónapi, napi tíz órás vallatás után egy jegyzőkönyvet, aminek az alapján az államügyész kötél általi halált javasol fejemre.

S. P.: Ahogy általában akkoriban az államügyésznek ez volt a feladata. Levelezőn végezték a jogot két hónap alatt. Ezt az egyet tanították nekik.

B. Gy.: De a Jónás tanács azt mondta, hogy életfogytiglani börtön elég lesz nekem, ha Mindszenty sem kapott többet. '56-ban kijövök, '56 után visszavisznek... életfogytiglan. Ha egyszer az életfogytiglan letelik, dehogy csinálom én többet kisközösséget, minek? '56-ban találkoztam a legbuzgóbbakkal, azt mondták nekem: Atya nem tudunk kisközösséget csinálni, mert bennünket nem bánt ugyan az ÁVO, de akikkel elkezdünk barátkozni, azokra rászállnak, s leoperálják rólunk, és semmit sem tudunk csinálni. Ezzel megyek vissza a börtönbe. Hát akkor minek még egy újabb életfogytiglani börtönt beszerezni? Leteszem magamnak a fogadalmat: Nem csinálom többet kisközösséget, csak egyszer szabaduljak ki. Hát egyszer szabadultam... '60 végén.

S. P.: És akkor munkás lettél.

B. Gy.: Sem a rendemnek, sem a püspököknek nem volt módjuk szóba állni velem, de a Jászberényi úti ócskavas-telepen, ott szóba álltak velem. Ott cipelhettem három műszakban az ócskavasat meg a kokillát, meg megrakhattuk a vagonokat. Nem tudom hány tonnát kellett naponta megemelni, de nem volt probléma, mert a börtönben ötven fekvőtámaszt csináltam minden nap, s ennek következtében izmos legény lettem. És vasárnaponként a váci egyházmegye területén, a legkülönb papnál, Halász Bandinál töltöttem az időmet azzal, hogy egyházközséget szolgáltam. Így ment ez egészen 1964-ig, amikor jött a Zsinat és most kezd rázós lenni, amit mondok. A Zsinat nem mondott semmit sem az engem érintő szituációról, de a püspökök a zsinat szüneteiben megbeszélték egymással azt, hogy jobb, hogyha a szovjet zónában vannak püspökök, mint hogyha nincsenek. Ennek eredménye az lett, hogy '64. szeptember 14-én a Vatikán szocialista hazánk kormányával 70 évre titkosított – aki fiatal még megérheti, hogy nem lesz titkosított – részleges megállapodást köt, amelynek értelmében újra lehetnek püspökeink.

'51-ben szentelték az utolsó püspököt, talán Endrey Mihályt meg Kisberk Imrét. Most újból lehet püspököt szentelni. Lehet, az államhatalom előzőleges beleegyezése esetén. Most értsétek meg a szituációt! '45-től '64-ig egyértelmű volt: vannak a békepapok és vannak a nem békepapok. A nem békepapok nem fekszenek le a hatalomnak. A békepapok keresik a megegyezésnek az útját. Mindszenty nem volt békepap. S volt, aki azt mondta, hogy ez így nem megy. A békepapok mondták ezt. Egyértelmű, hogy a Vatikánnal megegyező államhatalom azokat a személyeket engedi püspökké szenteltetni, akik a megegyezés útját keresik. Ez nemde világos, amit most mondtam?

S. P.: Tiszta és egyszerű.

B. Gy.: Egyikük is szereti az egyházat, másikuk is szereti az egyházat. Az egyik is az egyház javát akarja, a másik is az egyház javát akarja. Ott vagyok '64 őszén a püspökszentelésen. Ott van a püspökké szenteltek között egyik egyetemi lelkész társam – '48-ban egyetemi lelkész lettem, iskoláink államosítása után. És nézem ezt az egész hoppárét, és akkor bennem elbődül a borjú. A következőt bögi: Jól megnéztem én a '40-es évek közepén azt, hogy mi van az evangéliumban? Az egész világ hülye, csak én vagyok egyedül az okos? És munkába kezdek, és négy évig dolgozom, és e négy év eredményeképpen hat vastag szamizdat kötetben elkészülök 50 éves koromra legjelentősebbnek gondolt szellemi munkámmal, aminek az a címe, hogy „*Keressétek az Isten országát!*”. Tartalma: Honnan jött Jézus? Miért jött Jézus? Mi az az Út, amit mutatott? Miért nem fogadtuk be őt? Mi fán terem a Sátán országa, az Evilági ország és az Isten országa? És mire ezt megírom, addigra elfeledem azt a fogadalmat, amit letettem a börtönben, hogy én soha többet kisközösséget nem csinálom. És '68-ban – 52-től 68-ig tartó, 16 éves halál után – létrejött az egyik új kisközösség. És ugyanaz megismétlődik, ami a 40-es években. Emlékszem, hogy 1973-ban már 13 titkos lelkigyakorlatot tartottam az ország különböző pontjain. Szóval ez volt a másodvirágzás. Az ÁVO csak figyel bennünket, de nem visz már el. Nem kerülök újra letartóztatásba. Mért? Talán azért, mert él még valaki, aki miatt az ÁVO nem csinálhatja azt, amit akar. Ezt a valakit úgy hívják, hogy Mindszenty József. Mikor Mindszenty meghal, a rákövetkező évben Lékai

László érsek és bíboros lesz, és az illetékes állami fórum ír egy levelet neki. A levélnek a tartalma az, hogy Bulányi György nem a mi ellenségünk, hanem a ti ellenségeitek, az egyházé.

S. P.: Ez az Állami Egyházügyi Hivatal?

B. Gy.: Az. De most itt álljon meg egy pillanatra a menet, hogy világos legyen valami! Jézus, ha csúnyát akart mondani, akkor azt mondta, hogy főpapok, írástudók és vének. Ha Jézus csúnyát akart mondani, akkor azt mondta, hogy királyok és helytartók, fejedelmek és papi fejedelmek. Kaifás és Pilátus egy cég. Ha ezt elbocsátod nem vagy barátja a császárnak – mondja Kaifás a Pilátusnak. Erre Pilátus: Keresztre feszítem őt. Ez szövetség, a trón és oltár szövetsége. Ez a történelemben mindig jellemző volt. Árpád apánknak is megvolt a maga fő táltosa, ha nem is ismerjük a nevét. Ez minden kultúrában így van. Csúnya szót mondok, ez a hatalmi elit. A leggazdagabbak. Mindennek az ellentéte a nem normális. A magyar történelemben volt húsz esztendő, ami nem volt normális, amelyet Mindszenty neve határozott meg: 45 és 64 között. Ebben a húsz esztendőben nem volt a trón és oltár szövetség. Ahogy kipenderítették őt ebből az országból, azonnal lett trón és oltár szövetség. És a Lécai nem írhatta meg annak az úri embernek, aki megmondta, hogy a Bulányi nem a mi ellenségeitek, hanem a tiétek. Nem írhatta meg azt, amit gondol. Ez a Lécai piarista diák volt. Tőlem talán nyolc évvel följebb járt; nem Pesten, hanem Kanizsán. Mondtam, hogy a békepapok meg a nem békepapok az egyik oldal és a másik oldal, és az egyházat akarta menteni mindegyik a maga módján. Volt egy személyes beszélgetésem volt Lékaival, melyen keményen mondtuk a magunkét, ő amit mondania kellett, amivel megbízta a Párt, én meg amit nekem kellett külső megbízás nélkül mondanom. A végén, amikor a lehallgató közeléből az előszobába értünk, és felsegítette az öregebbik s a bíboros a télikabátot reám, fülembre súgta: Visszaadom én nekik ezt az ügyet... Nem tudta visszaadni. Ez volt '76-ban. Nem tudta, és mindenkit meg kellett győznie arról, hogy én mekkora nagy eretnek vagyok.

S. P.: Mi volt az érv? A tanításod vagy egyáltalán az a szervezet, ami téged körülvelt?

B. Gy.: Mindjárt fogod látni. Köszönöm a megjegyzést!

S. P.: Mert nem mindegy!

B. Gy.: Adok rá választ és ha nem jó, akkor szólj megint. Itt járt, Rómából Budapesten, minden piaristák főnöke. Berakhattam a diplomata táskájába azt az említett hat kötetes szamizdatot, hogy vigye ki Rómába, és vizsgálta meg. Megvizsgálták Rómában, a Klérus Kongregáció, és azt mondták a vizsgálók, hogy semmi nincs benne, ami ellenkezik az egyház tanításával.

De valamit még csináltunk 76 után. Mi ez a valami? Nem lehet egy nemzedéken keresztül következmények nélkül olvasni a Szentírást. Azt olvassa benne az ember, hogy szeressétek ellenségeiteket. Az első nemzedéknek egy tagját, egy négy gyermekes, negyvenes éveiben járó apát, aki annak idején egyetemistaként leszolgált a maga katonaévéért, behívják katonai szolgálatra. Egyetemen tanított az illető, s visszaadja a behívót. De ember, matematikát fog tanítani a katonáknak! – mondják neki. Nem, nem, nem fogok matematikát. És ezzel '79 őszén elindul a magyar kereszténység történetében az, amit előttünk csak a nazarénusok és a Jehova tanúk tettek. Az, hogy támadnak katolikus fiúk, akik azt mondják, hogy nem tesszük le a katonai esküt, mert ott megesküdünk arra, hogy az ellenséget elpusztítjuk, de nekünk, keresztényeknek nincsenek ellenségeink. Ha egyszer Jézus tanítványai vagyunk, mi nem tehetünk katonai esküt. Harmincegynehány fiatal elmegy Baracskára és nem Baracskára a börtönökbe. Három évre a katonai szolgálat megtagadásáért. Jár Pest és Róma között Poggi érsek és a Miklós Imrével, az Állami Egyházügyi Hivatal vezetőjével tárgyal, az pedig megüzeni a Poggin keresztül nekem, hogy az egész kisközösségi munkának zöld utat nyitnak, csinálhatunk mindent, csak erről szokjunk le, erről a katonai szolgálat megtagadásáról. Akkor meg mi a büdös fenének csináljunk kisközösséget, ha erről leszokunk? Na most csúnyát fogok mondani, akkor beérhetjük azzal hogy járunk templomba. A templomban Szent István király kardja látható, a templomi, a hivatalos, a hazafias kereszténység jeleként. Ott nem prob-

léma, ha behívnak bennünket katonának. Az én gyerekkoromban két *hivatus* volt. Voltak a foglalkozások és volt a két hivatus. Az egyik hivatus, hogy az ember elmegy papnak, a másik meg, hogy elmegy a Ludovikára, ahol a Horthy rendszerben képezték ki a tiszteket a hazának. Ez a kettő – a magasztos út. Ez a trón és oltár szövetsége. Hiába üzeni nekem meg ezt Miklós Imre Poggival, nem mondom azt, hogy fiúk hagyjuk abba ezt a marhaskodást, menjete, s ne tagadjátok meg a fegyvert. Gyilkoljátok nyugodtan, ha kell! Mi közöttök van Jézussal? Hiszen történelmi keresztények volnátok...

'82-re összeül a latinul Tribunal Budapestiense, magyarul a pesti inkvizíció Lékai elnökletével és Gállal, Vanyóval, Rózsával, Erdővel. Azzal, hogy dialógusra hívnak engem. Hát ha a dialógusra öten hívnak, én is megyek Halász Bandival, Demeczky Jenővel, Merza Jóskaival, Andival. Csak a Bulányi atyát kérik – jön ki Erdő Péter. Bemegyek és tudomásul kellennem, hogy nem dialógusra hívtak, mert a Lékai kijelenti, hogy a professzor urak és ő – az egyház tévedhetetlen tanítását képviselik. Tévedhetetlen emberekkel nem lehet dialogizálni. Mert vagy azt ismétlem, amit ők tévedhetetlenül mondanak, vagy minek beszéljek. Arra az elhatározásra jutok, hogy semmiféle kérdésre nem válaszolok, tegyenek fel írásban kérdéseket, és én meg fogom azokat válaszolni – egy hónap alatt. Megválaszolom. Lékai mondja: Ki írhatta meg a válaszokat Bulányinak? Senki, ő maga írta. Kapok utána tőlük egy írást, hogy ezek és ezek a tévedéseim. Válaszolok: ezeknek a tévedéseknek egyikét sem képviselem. Nem vonom őket vissza? Nem... Megjelenik az Új Emberben '82. júniusában, hogy mivel Bulányi György nem vonja vissza téves tanításait, ezért eltiltjuk a nyilvános papi működéstől, misétől, szentbeszédtől, szentség kiszolgáltatástól.

S. P.: Hát az illegálistól nem is lehet valakit eltiltani.

B. Gy.: Ezt meg kell magyarázni. Az egyházban van egyházjog. Az egyházjog ismeri a kiközösítést, s akit kiközösítenek, azt mindjárt el is égetjük, csak a felvilágosodás óta ez elmaradt. Aztán ismeri az egyházjog még felfüggesztést és semmi mást. Ezt a harmadik fajtát az én számomra találta ki a Vatikán. Ez annyit jelentett, hogy mindent csinálhatok, amit egy pap csinálhat. Mindent: misézhetek, prédikálhatok, szentséget szolgáltatathatok. Mindent csinálhatok, s akárhol, folyó parton, réten, erdőben, reformátusoknál, akárhol, csak a katolikus egyház épületeiben nem. Na most, figyeljétek meg! Ezt nem a magyar katolikus püspöki kar főzte ki, hanem ezt a kedves szocialista hazánk, Miklós Imre egyfelől, másfelől pedig a Vatikán, II. János Pál, s Ratzinger a Hittani Kongregáció bíborosa. A Miklós Imre dühöngött, hogy miért bánik ilyen kesztyűs kézzel ez a Ratzinger a Bulányival. Hát ez volt a kesztyűs kéz!

S. P.: És mit vártak volna, hogy apró darabokra vágjanak, mint Koppány vezért és kirakjanak a különböző várfokokra?

B. Gy.: A felfüggesztés a papi működés alól, ez a minimum, amit elvártak volna. A bírósági tárgyaláson a fő bűn elő sem került, a katonai szolgálat megtagadása. El sem tudom mondani, milyen eretnokségek, de mindegyiket megválaszoltam és szerencsére '89-ben a *Páter Bulányi* című könyv 30.000 példányban jelent meg, úgyhogy mindenki megismerheti a történeteket a részleteiben is. A fegyvert nem fogás elő sem került, hanem olyan dogmatikai finomságok, amelyeket simán meg tudtam válaszolni. Az is benne volt a pesti elítélésben, hogy írásaimat felterjesztik a Hittani Kongregációhoz. A Kongregációban akkor már Ratzinger ül. Ratzinger öt esztendő emésztgeti a dolgokat, amikor végül is megjön a válasza, megjelenik a Népszabadságban és az Új Emberben: Amit írok, az *téves, veszélyes és félreérthető ahogy hangzik*. És ítélet? Semmi! Helyben hagyja azt, amit öt esztendővel korábban ítelt a Tribunal Budapestiense. Helyben hagyja, hogy a nyilvános működés meg van tiltva nékem. Ezt helyben hagyja. 91-ben meglátogatom a Ratzingert. Az ő kérésére. Nem kötelező elmennem, de meghívtak előadni Rómába, és meglátogatom őt. Ez alkalommal mondj nekem: Én nem ítélem el az Atyát. Amikor meg a hazai püspökökhöz fordultam,

hogy tegyük már rendbe, legalább rendszerváltozás után ezt a dolgot, ők meg ezt mondták: Kedves Atya, a maga ügye teljesen Rómán fordul. Komám asszony, hol az olló? '96-ban megint itt jár a piarista generális, s megkérem, hogy vigyen már egy levelet Ratzingernek, aki még mindig nem pápa, csak a Hittani Kongregációnak a prefektusa, de ő volt, aki csinálta nagyjából ezt a húsz esztendő. Azt írom meg ebben a levélben, hogy az én hazámban 15 letöltött esztendő után az apagyilkosnak is megbocsátanak, hát mi baj van velem? Leírom a Hiszekegyet: Hiszek egy Istenben, mindenható atyában... és aláírom. Hát mi baj van velem? Egy külföldi újság azt mondta, hogy nem lehet érteni, miért hatott ez a levelem, mert azt üzenté a Ratzinger a generálissal, hogy ő mindent elintéz a hazai püspökökkel. Az aranymisémet a volt Pártfőiskolán, ami ma a Professzorok háza, tudtam csak elmondani. Ez volt 93-ban, de 97-ben megérkezett a Ratzinger levele a Magyar Püspöki Karhoz, és a Kar kimondta, hogy *megszűntek a korlátozó intézkedések*. Azok a korlátozó intézkedések szűntek meg, amelyek értelmében én csak egyházi tulajdonon kívüli helyeken, intézetekben prédikálhatok. És már itt is vagyunk az utolsó időben, aminek mi a jellemzője? Megszűntek ezek az intézkedések? Hát akkor szűnnek meg, amikor egy püspök vagy egy plébános meghív a templomába, hogy ott valamit csináljak. De ha nem hív meg, akkor marad minden a régiben. Hát most már 10 esztendő elmúlt azóta, s elmúlt hatszáz vasárnap meg ünnep, és akadt 20 vagy 25 – a hatszáz vasárnapból, amikor meghívtak.

S. P.: A semminél több.

B. Gy.: A semminél több. Van még kérdésed?

S. P.: Tulajdonképpen egy valami. Mert én azt szeretem, és gondolom mások is, hogyha úgy tudunk az asztaltól felállni, hogy az emberekben még valamiféle hiányérzet maradjon. Egy valami volna. Könnyű volt-e mindezek után, amit hallottunk? Mikor nekem a rendházadban elmondtad a névsort, a 82-es vizsgálatodról, nekem egy kicsit megfájdult a szívem, hisz három volt tanárom neve hangzott el, és négyesnél rosszabbat egyik sem adott, s igen szomorú lettem attól, hogy mire használták őket. De ez mellékkörülmény. Mindezek után kérdezem: könnyű volt megállni, hogy ne haragudj senkire? Ne gyűlölj senkit? Mert nekem egyébként ebből, amit elmondtál, nekem az volt az érzésem, hogy ezek az emberek nem gyűlöltek téged, csak használták valakik valamire. Ők úgy voltak ezzel... – bocsánat megint egy személyes példa. Sajtóügyben elítéltek X évvel ezelőtt, és a nyomozótiszt a vizsgálat végén azt mondta, hogy örülök, hogy megismerkedhettünk, művész úr. Na most ilyet nyomozó akkor mond valakinek, ha szíve szerint azt mondaná, hogy menjen már haza, és hagyjuk az egészet a fenébe. Csak ő ezt nem mondhatta. Nem ugyanezt érezted?

B. Gy.: Az volt a kérdés hogy van-e harag a szívemben?

S. P.: Igen, igen. Ez a fontos kérdése, a többi az mellékes.

B. Gy.: '97. szeptemberében, mikor rendbe tették az ügyemet, akkor a parlamenttől kezdve följajongottak sokan, hogy a rendszerváltás ezzel válik teljessé. Azzal, hogy Bulányit rehabilitálta a Szent Szék. Haragudott-e valakire Jézus? Ezt a hosszú életet úgy tudtam végig csinálni, hogy minden tettemet erre a mérlegre teszem reá. Ha megvolt a véleménye a főpapokról, az írástudókról, a vénekről, a királyokról és helytartókról, és nem csinált titkot belőle, én se csináltam titkot abból, mi a véleményem erről a trón és oltár szövetség jegyében létrejövő egyházi intézményről. Sosem csináltam titkot. Abból, hogy én nem tartom ezt jézusi útnak. Két okon sem. Jézus példájából meg a lelkiismeretemből. Én ott élek most a pesti rendházban 16 piarista között. Lehet, hogy vannak rendesebb gyerekek a papok között, de én nem ismerek ilyeneket. Ezeknek egyike '97-ben azt nyilatkozta a genfi Ökumené lapjában rendtársáról, Bulányiról, hogy a Bulányi integrálhatatlan. És amikor találkozunk egymással, egymás nyakába borulunk. Azért, mert az ő lelkiismerete azt mondja, hogy ez az út ahol a Bulányi jár, ez a sehova vezet. Hát Jézus esetében is a sehová vezetett, csak azt Golgotának hívták.

S. P.: Így a mai szemmel nézve ez nem sikertörténet.

B. Gy.: Nem tudom, ezt a jövő tudja megmondani. Dosztojevszkijnek a Karamazov testvérek c. regényében van a Karamazov Ivánnak egy poémája, s a poémának a tartalmát még elmondom. Jézus a XVI. században újra megtestesül és Saragoza piacán meggyógyít egy halálos beteget. És ott van Torquemada is, az inkvizíció bíborosa, és azonnal fölméri őt, és int a katonáknak és Jézust rögtön elviteti. És éjszaka fölkeresi Jézust a börtönben, és hosszú előadást tart neki – azaz hogy Karamazov Iván. A végső summája ez, Azt mondja Jézusnak: Menj vissza! Amit te akartál, az nem lehetséges! Ami lehetséges, azt csinálja az egyház! És Jézus nem válaszol neki, és Torquemada otthagyja Jézust.

Hátha az a rendtársam, akit én szeretek és átölelek, azt mondja, hogy a Gyurka integrálhatatlan, hát én is tudom, hogy integrálhatatlan vagyok. Mert a trón és oltár szövetségében áll fenn a történelem. A hatalmi elit vezeti a társadalmat, és ez a hatalmi elit rendelkezik az egyházban olyan befolyással – az összes egyházakat figyelembe véve –, hogy egy pár százalék még templomba jár. S a hatalmi elitnek nincs köze az Isten által megteremtett emberhez. S az egyház része ennek a hatalmi elitnek. A felvilágosodás kiverte a főpapok kezéből a gyufát, s így ma Golgota következmények nélkül lehet mondani azt, amit Jézus mondott, és amiről Torquemada azt állította, hogy nem lehetséges, megvalósíthatatlan. S én mondhatom a magamét, mondhatom a jézusit. Mondom, s ennek ellenére is szeretnek, megbecsülnek engem a Piarista-közben. Én vagyok ott – a Gyurka bácsi. Tudják, hogy mit mondok. Azt is tudják, hogy integrálhatatlan vagyok. Értitek ezt ti? Most miért haragudjak akárkire? Miért haragudjak? Nem haragszom senkire! Ámen.

S. P.: Épp ezt akartam mondani szerény dramaturgiai érzékkel, hogy ez egy nagyszerű, pompázatos zárszó volt, és egy fantasztikus változást láthattunk, azt hiszem. Sejtettem egyébiránt, hogy sok dolgom nem lesz, de így volt természetes, és így volt helyes. A változás, ami számomra rendkívül izgalmas volt, így alig egy méternyi távolságból, hogy már bocsáss meg érte, de kórházból ide hoztunk egy idős embert, és itt megtörtént az a fajta emberi csoda, amit valóban csak az elhívottak, a kiválasztottak tudnak. Mint a nagy színészek, és ezt most nemcsak valamiféle pejorációnak tekintsek, mert a drámaíró számára a színész fontos ember. Amikor az idős színész már alig tud elmenni az öltözőtől a színpad széléig, de amikor kilép a nézők elé, akkor műveli a csodát. Egy fiatalembert hallottak, azt gondolom, ez nem volt vitás, egy kilencven esztendő, alig kilencvenedik évét taposó fiatalembert, akivel lehet vitatkozni, nem kell minden szavát szentírásnak tekinteni, mert a szentírás a szent írással azonos, mi meg csak egyszerű emberek vagyunk, de egy biztos. Azt mondta, amit gondolt, és még valami biztos, egy életen át azt mondta, amit gondolt. És ha körbetekintünk ebben a zavaros világban, ebben a hitvány magyar közéletben, ez önmagában akkora élmény, amiért azt gondolom érdemes volt meghallgatni. Hiszen a mai világ arról szól, és én most nem az egyházzal beszélek, hogy a mondatokat kódolni kell, a mondatokat megmagyarázni kell, és ha valaki mond valamit, lassan eljutottunk odáig, hogy azt mondjuk, na így biztos nincs, bár ezt mondta. Egy ilyen világban egy olyan ember, aki azt mondja egy életen át, amit gondol, bármit is gondol – érték, megőrzendő, tisztelendő a szónak minden értelmében. És én a magam részéről még egyszer mondom – mint néhány ügyben megperzselt egykori ifjú, sokszorosan megfigyelt író és egyházi diák – : nagyon örülök, hogy így együtt lehettünk, és nagyon remélem, hogy ez keresztényekhez méltó keresztény este volt. Mindnyájunk nevében köszönöm figyelmüket és örülök, hogy ennyien elfáradtak ide. (Taps)

B. Gy.: Hadd mondjak még egyetlen szót! A 25 alkalom között, ez az első, amikor püspöki meghívásból beszélek. (Taps)

Beer Miklós: Köszönöm, hogy itt voltál. A jó Isten áldjon meg. Én is köszönöm mindnyájatoknak, hogy eljöttetek. Én csak annyit szeretnék mondani, hogy Gyurka bácsi tanúja annak a kornak amit, visszaidézném én is azt a II. János Pál pápáról szóló filmet, amit én megkönnyeztem. Tehát egy ember aki pápa lett, ezt a kort mi átéltük, és Gyurka bácsi egy hiteles tanúja ennek a kornak és talán egyszer az új nemzedék is, akik utánunk jönnek valamit

talán megsejtenek, hogy az Úristen az ő országát olyan görbe utakon keresztül vezeti, de az mégis egyenes az az út, és ezt próbáljuk megsejteni és megköszönni olyan embereknek mint Gyurka bácsi, aki fel merte vállalni az útnak a kacsaringóit. A Jó Isten áldjon meg.

Piarista köz, 2008. március 9.

Bírálnak? – bírálunk bizony

Egyre több bírálat ér. Elismerés is akad azért bőven. Melyiket szeretem jobban? Az elismerés jól esik, de nem tanulok belőle. S a bírálatból tanulok? Kapok olyant, amiből tanulhatnék? Sorba szedem őket.

1.

Az elsőt az elmúlt nyárvégen kaptam. A szolnoki bokortábor záró miséjén első olvasmányként felolvastattam a nekem ministráló M. Lacival, négy gyerek apjával, Petőfi himnusát: *Minek nevezzetek?* Az egyik Gyökér-találkozón kapom utána a bírálatot a több mint ötven éve Bokor-tag Évitől: *Mi köze van a szerelemnek a szeretethez?* Megállt bennem az ütő. Mondtam valamit a kérdésre. De a válaszom lepattant róla – éreztem. Pedig Évi nem akárki. Szülei példamutató házasságban éltek, s Évit, Gittát jámborul nevelték – s Gitta és férje, Sanyi is, Bokor-tagokká lettek, s nem is akármilyenekké. Évi házassága is kitartott sírig, csak ásó-kapa választotta el őket egymástól. S nincs a Bokorban más keresztyermekem, mint Évi ötödik gyermeke: a Kati, akinek keresztanyja pedig nem kisebb valaki, mint Turiák Ildikó, aki odaát van már. Hogyan kérdezhettem, amit kérdeztem!? Fél éve már hogy kérdezte, amit kérdezett, s megmaradt bennem a kérdése – *mint őrlő szű a fában, mint alj a felhajtott kupában*. Ennyi idő után sem felejtettem el. Elsőként jutott eszembe, amikor számba kezdtem venni a kapott bírálatokat.

Ha ezt kérdezhettem, és egy Évi kérdezte azt, mért írtam meg akkor jó negyven éve a KIO-t? S abban is a 8. numerust: *Az Isten közössége*, s benne a két nagy fejezetet, melyek címei: „*Férfi és nő*” mint istenképesség meg *Ősminta és lenyomat!*? Mért, ha ez nyom nélkül leperegphetett róla!? *Ellenség tette azt* – jut eszembe Jézus szava, amikor a szolgák megkérdezik tőle: *Uram, ugye jó magot vetettél a földbe? Honnan van akkor a konkoly?* S ezek után felhívtam telefonon Évit, s mondtam neki: Évikém, jó fél éve kérdeztél valamit tőlem, s most kapsz érte egy magán-házifeladatot; olvasd el a 8. numerusból ezt a két fejezetet. S ha elolvastad, mondj nekem erről valamit. Elvállalta, de nem emlékezett már rá, hogy mit kérdeztem tőlem. Én meg nem árultam el neki. Bár hivatkozott életkorára; arra, hogy már felejt. Megértem, mert már rettenetesen öreg szegény – tizenhat évvel fiatalabb nálam. Évinek csodálatos a stílusa, biztosan nagy dolgozatot kapok tőle. Csak nincsen számító gépe. Úgyhogy be kell gépelnem majd a 109. Naplómbe... – de mit meg nem tesz az ember a gyerekéért!?

Miután letettük a kagylót, elolvastam a két fejezetet. Nincs mit hozzájuk tennem. Petőfi ebben a himnuszában a Szentháromság magasáig ér.

*Minek nevezzetek, Ha ajkaimhoz ér Ajkadnak lángoló rubintköve.
S a csók tüzeiben összeolvad lelkünk, Mint hajnaltól a nappal és az éj,
S eltűn előlem a világ, Eltűn előlem az idő, S minden rejtélyes üdvösségeit
Árasztja rám az örökkévalóság – Minek nevezzetek?*

Illyés Gyula írja *A reformáció genfi emlékműve előtt* c. verse végén: *maga az isten sem tudhatta másképp*. Én meg mondom most Illyés nyomán Petőfi himnuszaról: *maga az isten sem tudhatta volna szebben...* Legfeljebb Jézus tudhatta volna szebben, ha viszonozza Mária Magdolna szerelmét, aki könnyeivel öntözte Jézus lábát, és hajával törülte meg... s aki egy font súlyú s háromszáz dénár árú drága, valódi nárduskenettel is megkente Jézus lábát, és szép hosszú hajával törölte... s a feltámasztott Lázár háza megtelt a kenet illatával...

Legfeljebb Jézus énekelhetett volna külön *Minek nevezzetek*-et Magdolnának, ha viszonozta volna ennek a nőnek a szerelmét. Legfeljebb ő, mert Jézus is költő volt, s költőnek is nagy..., nagyobb még Petőfi Sándornál is. S akkor nem Szendrey Juliskának címezték volna a világirodalom legszebb szerelmes versét, hanem Mária Magdolnának, melyet írt volna egy szerelmes Názáreti Jézus.

De hát Jézus nem írt soha rímes verset! Arany János 1856-ban írt dolgozatából – *A nemzeti versidomról* –, abból is tudom, hogy a 150 zsoltár egyikében sincsen rím. Csak gondolatrítmus van, és ettől vers a vers, és ettől a ritmustól és nem a rímtől az. Arany ugyan nem írt verset rím nélkül, de Petőfi írt. Hol? Hát a világ irodalmának legszebb szerelmes versében. Egy szakaszt idéztem belőle: a tíz sorban sincsen egyetlen rím sem. De hát öt szakaszból áll a vers, abban pedig ötven a sorok száma! Hát sincsen az ötven sorban sem egyetlen rím. Nem kell a rím, ha megvan a szívben a legnagyobb, amit az Isten beletett az emberbe önmagából. A szerelem rím nélkül is költővé teszi az embert. Kamaszkorában mindenki ír szerelmes verset. S a maga számára az – mind gyönyörű... Mikor nem írtam már több szerelmes verset, írtam még egy utolsót. Címére még emlékezem: *Leszek én is mint más, közönséges ember*. Akkor volt, amikor lemondtam arról, hogy piarista legyek... Aztán jött a *fejesugrás*..., s mégsem lettem közönséges ember.

De hát 1936 nyarán én még nem tudtam elolvasni a KIO 8. numerusának két fejezetét. Akkor nem tudtam még, hogy a 2007. évi szolnoki nagytábor záró liturgiájában szerepelnie kell a *Minek nevezzetek?* c. versnek. S mivel sem a KIO-t nem ismertem, sem a szolnoki záró liturgiát, ezért nem tudtam még, hogy a celibátust nem vállaló ember sem – közönséges. Nem tudtam még, hogy Isten arra teremtette meg az embert, hogy szerelmes legyen. Nem tudtam még, hogy lehet ugyan szerelem nélkül is embernek lenni, de a nem-szerelmes ember esetén bizony nagyon is féltő, hogy csak pótcselekvés lesz nála az istenszerelem. Ezért aztán mondogathatja majd egy életem keresztül, amiről én egy négy napos lelkigyakorlatot is tartottam – jó húsz éve, Ócsán: *Szeretnék szerelmes lenni az Istenbe*. Szövege megtalálható a *Karácsonyi Ajándék* kétszáz kötetének valamelyikében. Majd elkérem Bécitől, ha már számítógépébe vitte a köteteket.

Nálam is pótcselekvéssé lett, s ezért egész életem egyetlen sírás-rívás a szerelem után? Könnyen meglehet... De aki elolvassa azt a két fejezetet a KIO-ból, az kitalálhatja a valóságot.

S most egy kis kitérés: nem szeretem, ha valaki csak teológus. Istent még nem látta senki. Amit mondani tudunk róla, mind csak fantazmagória. Kell valamihez értenünk is, még a teológusnak is. Kell kárpitosnak, gyógytornásznak, egészségügyisnek, magyartanárnak is lenni, akárminek. Utóbbiként mondom: jó, rím nincs e Petőfi-versben, csak gondolatrítmus, de a gondolatrítmus árad és árad, s ez az áradás költői formát tud létrehozni. Szakaszokat és szakaszonként tíz sort. S a sorok nagyjából mind kötött szótagszámúak: az idézett szakaszban 6-6-10-10-10-8-8-10-11 és 6 szótag található soronként. És van még mérték is a sorokban: jambusokban hullámszik mind az öt szakasz, azaz minden rövid szótagot követ egy hosszú: Minek / nevez / zelek. Van az egész versben több mint kétszáz ilyen jambusi láb. Tessék ellenőrizni, amit mondok. Úgy hullámszik ettől e vers, hogy nagyon boldog lehetett Juliska, amikor elolvasta. Alighanem százszor is elolvasta.

Ebből a bírálatból nem tanultam. Csak megerősödtem abban, amit régebben csak titkon gondoltam. Nehezen tanulunk, s mire megöregszünk, képtelenné válunk váltani. Nálam is így van.

109. PÜNKÖSDI NAPLÓ

2008. MÁJUS

Piarista köz, 2008. május 1.

KICSODA AZ ISTEN?

Nem tudtam nem elvállalni, hogy beszéljek Rólad. Ha Rólad sem beszélek, akkor nincs miért élnem. De hát mit tudok én Rólad? Semmit. Istent nem látta senki, én sem. De most van 71 éve, hogy elmentem Érted Vácra piarista noviciusnak. S Te lettél a családom. Te, akit nem láttam soha. Érted mentem oda, akiről nem tudok semmit. Te hívtál? Nem tudom, de úgy éreztem, hogy el kellett oda mennem. Ha nem mentem volna el, most nem szólhatnék itt Rólad. Mit tudok Rólad mondani? Reménykedem benne, hogy vagy. Hogy vársz. Hogy haza vársz. Magadhoz. Tudom, hogy vársz? Nem tudom, s nincs ember, aki tudná. Elmondhatom, hogy remélem én is, amit mások is remélnék. Elmondhatom, hogy bizony megkísért a gondolat, hogy semmibe megy a reményem. S jól tudom, hogy nem azért hívtatok ide, hogy elétek tárjam bizonytalanságaim. De csak így becsületes. Mert úgy gondolom, hogy nem papi szövegre vagytok kíváncsiak, hanem emberi szóra. Olyanra, aminek nincsen papszaga.

Értelmes, emberi szöveget tudok csak mondani. Csak azt, hogy nemcsak világ van, de van alkotója is. A világ törvényekkel rendezett. Ezeket a törvényeket tanítják az egyetemek természettudományi karán. Nem lehetnek ezek a törvények a véletlen művei. Nem tudom már, hogy ki mondta, amit most idézek: Egy majom leül az írógép elé, elkezd csapdosni a billentyűket, és csapdosásának eredménye – Shakespeare összes művei lesznek. Ennek az állításnak nincs valós tartalma. Magyarul: ez az állítás – hülyeség. Az is törvény – a gondolkodás törvénye –, hogy a világ törvényszerűségei értelmes Alkotót feltételeznek. Magam csak úgy tudok élni, hogy van előttem, fölöttem Isten, aki maga az értelem. Hogy lehet az embernek egyebet is gondolnia – tudom. Én nem tudom ezt az egyebet gondolni. S azt is tudom, hogy aki mást, egyebet gondol, mint én, azt nem tudom meggyőzni arról, amit én gondolok. Próbáltam megtenni, s általában nem sikerült. Bár nem minden esetben voltam ilyen sikertelen. Negyven éve megkértem Debreceni Zsuzsát: írja le nekem következő találkozásunkra, hogy miért vallja ateistának magát. Azaz kértem tőle erről egy dolgot. Nem hozta el. Azt mondta, hogy inkább hisz. S ezzel már szűkebbre is kerekedett azok köre, akikhez szólhatok. Nemcsak az enyém. Bárki emberé. Jézus köre is. Ő is csak azokhoz szólhatott, akik mondani tudták, hogy *Istenem, Istenem*. S ez baj? Nem gondolom bajnak. A hat és fél milliárd emberből jut azért nekem is Tizenkettő; vagy kevesebb vagy több, akikkel szót érthetek, akikkel beszélhetek Rólad.

Istenről gondolkodom. Azt gondolom, hogy létezik és hogy sokkal értelmesebb mima-gunknál. Mit gondolok még róla? Hát azt, amit kivetíték magamról. Azt, hogy csinál valamit. Mit? Nem tudok értelmesebbet kitalálni, mint amit első elemistaként a kiskatekizmusban tanultam. Ezt: fenntartja a világot és gondot visel rá. És ebben mi, emberek is benne vagyunk. Ez is *kivetítés*. A szülők eltartják, és gondot viselnek a gyerekekre. Mi emberek, no meg a világmindenség – az Isten családja vagyunk. Hogyan tartja fenn, hogyan visel gondot reánk, ezt ne kérdezzétek. Nem tudok válaszolni rá, de nem tudok más foglalkozást kitalálni számára, s azt sem tudom elképzelni, hogy ne legyen valami foglalkozása. Istent csak a magunk képére és hasonlatosságára tudjuk elgondolni. S azt is gondolom, hogy Isten is csak a maga képére és hasonlatosságára tudott megformálni bennünket. Egyszerű a képlet. A gyerek hasonlít apjára-anyjára, s apa és anya gyermekére. Mi az Istenre, s Isten meg reánk.

Csak anyukának-apukának tudom gondolni őt. Közel 90 évesen is csak ennek. Akinek elmondhatom a bajom. Aki a legközelebb van hozzám. Aki olyan, mint én. Aki engem megért és mindent megbocsát, ha kérem Őt. Mit mondok el Neki? Kérem őt, hogy sikerüljön helytállnom ezen a lelkigyakorlaton. Kérem, hogy érjen már véget földi pályafutásom, mert egyre nehezebben futok, azaz hogy csak lépegetek. Hiába kérem. Nem válaszol. Hiába, mert

nem hallom a szavát. Mégis az, hogy elmondhatom neki a bajom, ez az egyetlen vigaszom s lehetőségem.

Ha gyermek születik, azt mondjuk róla, hogy Isten ajándéka számunkra. Ha szerelembe esünk, ha párt találunk, azt mondjuk, hogy Isten kötött minket egybe, s ezért ezt a köteléket nem szabad elvágnunk. S ha baj ér bennünket, ha meghal, aki szeretünk, ha embertelenné lesz a sorsunk, ha ránk törnek a halált megelőző bajok, akkor meg azt mondjuk mind e bajokra, hogy ez az Isten akarata, s ezeket el kell viselnünk. Mások elvesztését is, a magunk nyomorúságát is. Amikor én ezekre azt mondom, hogy ez az Isten akarata, teljes gondolkodási csödésmről számolok be. Magamhoz hasonlóknak mondhatok ilyeneket, de ateistáknál ez a vélekedésem semmit sem ér.

Beszélhetek egészen másként is. Az általam nagyra becsült Wass Albertnek van egy regénye: *Adjátok vissza a hegyeimet!* Színtere a románoktól, oroszoktól, kommunistáktól nyomorgatott erdélyi társadalom a múlt század 40-es éveinek közepén: sorsuk a tömény szenvedés. Emberek, akik kivert farkasokként élnek a Maros felső folyását körülvevő erdőrengetegben. Semmi köze szenvedéseiknek egy Istennek az akaratához. Az emberi butaság és gonoszság, a hatalomtól kikényszerített gonoszság poklában élnek. Ha irgalmas akarok lenni Istennel szemben, akkor azt mondom, hogy semmi köze hozzá. Hogy tehetetlenül kényszerül nézni az ember szenvedését. Annak következtében, hogy szabadságot adott nekünk. Használhatnánk azt jóra is. Akarná is ezt az ember, de a hatalom kényszeríti őt, hogy gyilkoljon, hogy a határok másutt legyenek, mint ahol vannak. Muszáj, mert Hitler is ezt tette. S ez ellen nincs más védekezés, mint újra csak a gyilkolni kényszerítés vagy a kényszermunka, a hadi fogság, a láger. Auschwitzre – Gulag a felelet. Szemvedésre a szemvedés. Isten akaratának ehhez semmi köze.

Prohászka Ottokár püspök írt az első világháború idején egy könyvet: *A háború lelke*. Azt mondja el benne, hogy az emberek a lövészárokból megtanulnak imádkozni. Imádkozni, de miért? Bajtársamat találja el a golyó, s nem engem? Az én golyóm oltsa ki a másik ember életét, s nem az ő golyója az enyémet? Lehet ilyet mondani Istennek, akiről azt állítjuk, hogy mindenkit szeret? Schütz Antal írt egy könyvet: *Isten a történelemben*. Én nem találok Istent a történelemben. Csak istentelenséget találok benne. Gyilkosságokra kényszerítést. Csak azt, ami Jézusra is rászakadt, s közben imádkozott is: *Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?* Ez a legirgalmasabb, amit Istenről mondhatok: elhagyta az embert. Sokkal logikusabb ateistának lenni: Dehogyan van felettük egy jószágos Isten. Semmi sincsen felettünk. A fene érti, hogy minek van egyáltalában világ, stb.

De hát nemcsak ez van. Lehet mázlistának is lenni. Nem lehet. Andi 1972-73 körüli szenvedései idején imádkoztam érte. Így: Istenem, ha nem tudod meggyógyítani, akkor vedd Magadhoz őt. Magam igazán nem szenvedek embertelen kínokat, de olyan terhes az öregség, hogy újra meg újra ezt imádkozom: *Országodba vigyél haza engem!* – ahogyan a kántor énekli temetéseinken. Megszabadíthatna, de nem teszi. Kedvét leli kínládásomban? Szeretnék kertet ásni, málnát ültetni, sarabolni, de újra és újra csak ágyamnak tudok dőlni, várva a befejezést. Okos testvéreim meg mondják: még nem mehatsz, még feladataid vannak. Én meg dühbe gurulok szavaiktól; csak úgy magamban, nekik nem mutatom. Mert nekem vallanom kell, hogy minden – és velem is! – Isten akaratából történik.

Úgy nem értelek, mint te engem, Ádáz – mondja Babits, a magyar irodalom legkatolikusabb költője, Istenről a kutyájához, akinek Ádáz a neve. Az a tényállás, hogy be kell vallanom, hogy semmit sem értek abból a világból, amelyikbe belekerültem. Sírva születünk a világra, s elmondhatatlanul boldogító, ha végre befejezhetjük földi pályafutásunkat. Közben azért hálaadó himnuszokat is énekelünk, mint pl. én is, ha végére érek ennek a lelkigyakorlatnak. Márai Sándor nem volt senki ember, Wass Albert még kevésbé. Mégis mind a kettő öngyilkosként végezte be életét. Azért imádkozom, hogy már ekkora botrány ne történhessék velem. S ha megtörténnék, akkor ettől érvénytelen lenne az életem? Az a jó és hasznos is

érvénytelen lenne, amit csináltak? Nem hiszem. Márai és Wass életműve számomra nem kevesebb attól, hogy nem bírták végig a harcot.

A legirgalmasabb, amit mondani tudok Istenről, hogy csak ilyen világot tudott teremteni. Mindenki a javát adja annak, amit tud. Én nem írtam meg rosszabbul e lelkigyakorlat szövegeit, mint ahogyan tudtam. Isten sem végezett pocsékabb munkát, mint amilyent tudott. S ha valaki istengyalázásnak minősítené e sorokat, akkor azt mondom, hogy a Zsoltárok nagyobb istengyalázások, mint az én jelen soraim. Azok olyanok, mint Szabó Lőrinc fiának, Lócinak a tettei: Lóci *megdögöleszti* az ablaküvegen mászó legyet, Isten pedig Egyiptom minden első szülöttét, meg a fáraó seregét is. Belefojtja őket a tengerbe. Megdögöleszti mindet. Én meg csak sírok azon, hogy a világtörténelem a megdögölesztések történelme.

Ennek az egész emberi történésnek csak akkor van valami isteni értelme, ha az életünk két szakaszos. Ha van folytatás. De Isten – sem maga nem szólal meg, sem nem küld el senkit hozzánk odaátrol, aki hitelesen be tudna számolni nekünk a folytatásról. Papok között élek, s próbálom tenni, amit ők. Mit tesznek? Szövegeket mondnak, a mise szövegét, a zsoltáris szövegét, a szentség-kiszolgáltatások szövegét. Szövegeket... S mindezen szövegek mögött személyek vannak, akik hiszik, hogy ami történik velünk, Isten akaratából történik. Ők is ezt gondolják rólam, ezt hallják tőlem, amikor megszólalok. El sem tudom képzelni életüket s a magamét sem, ha nem volna ezen felül még valami egyéb is. Tanítanak az iskolában, bonyolítják a Rendtartomány ügyeit: civil alkalmazottainknak mondják, hogy mit tegyenek annak az érdekében, hogy pl. átlakuljon az A-épület is a Duna partján, hogy félszázados számkivetettség után, két év múlva visszaköltözhessen oda pesti gimnáziumunk. Mindenki dolgozik valamin. Mindenki el van foglalva valamivel, s ennek a valaminek náluk az a háttere, hogy van Isten, és hogy van örök élet, de nem ennek a megvallása az életük. Ez csak olyan háttérzene az életükben,

Azt hiszem, hogy addig lehet rend egy ember életében, amíg Isten és örökélet csak háttérzene. Ott van a háttérben, de nem erről szól az élet. Az élet – a család, a munkahely, a hétvégi munkaszünet, s a nyári vakáció, amikor erőt gyűjtenek a folytatáshoz. Azzal gyűjtenek erőt, hogy ilyenkor nem azt csinálják, amit hétközben és évközben. Azt hiszem, hogy addig lehet mondani mindarról, ami történik velünk, hogy az az Isten akarat, amíg takarítani, főzni, mosni és a lakásban rendet kell tartani, amíg naponta sietni kell az iskolába, a munkahelyre. Olyan az Isten az életünkben, mint ételünkben a só. Só nélkül ehetetlen, de nem a só az ételünk. Isten nélkül nincs alapja az életünknek, de nem az Isten akaratának az elfogadása az életünk.

Van egyik csoportomban egy ragyogó házaspár, ötvenes éveiket élik. Szüleiket már részben eltemették, részben még élnek azok. A szülők magam-korúak. Mindent megtesznek, hogy az öreg szülők éljenek, s nem tudják megérteni, hogy az öreg szülők már nem akarnak élni, be akarják fejezni életüket. Mindebből az a végső tanulság, hogy a hosszú élet létünknek egyik legnagyobb megpróbáltatása. Amíg fiatalok vagyunk, még az akasztófa tövében is az Isten legnagyobb áldásának tudjuk megélni azt, hogy élünk. Reménykedünk abban, hogy megjön a kegyelem az államfőtől, s ha börtönben is, de még élhetünk és dolgozhatunk. A börtönben kedvezménynek minősül, ha dolgozhatunk. Magamat Márianosztrán éveken keresztül teljesen lekötött, hogy dolgozhattam a perzsaszőnyeget szövő üzemben. Vidáman beszélgettünk, énekeltünk közben. A börtönőröket csak egy érdekelte, hogy műszakonként minél több csomót kössünk. Magam eljutottam a napi négyezer csomóhoz, s egyáltalában nem jutott eszembe, hogy ne Isten akarat, hogy börtönbe legyek. Aki Istent szolgálja – gondoltam –, annak ott a helye.

Az élet s az Isten egyik legnagyobb áldása a munka. Akár a szőnyegszövés, akár az ócskavas telepen a lemezpréselés, akár a Tempo vállalatnál az anyagmozgatás, a gurtknízás, akár a Medimpexnél az, ahogy rám volt bízva a propagandaraktár, s én abban rendet tartottam, s kiszolgálhattam a vállalat dolgozóit, akik fent dolgoztak az emeleten, míg én ren-

deztem a propagandaanyagot a pincében. Ahogyan e pillanatban az az életem legnagyobb áldása, hogy készíthetem ezt az elmélkedést testvéreimnek, akik talán nem fognak megbotránkozni azon, hogy nem a papi szöveget mondtam nekik, hanem azt, ami a szívemből folyt.

Piarista köz, 2008. május 2.

Mért támasztotta fel Lázárt?

Ákos jött délután öt órára, hogy kocsijával vigyen szavazni a Városmajor utcai körzetbe és Adyligetre misézni, prédikálni. Én meg nem mentem: essem ott össze az oltár előtt vagy hányjam ott el magam? Vége ez valaminek mindörökre, vagy csak egy heti kihagyás? – nem tudom. Ákos megy szomorún kifelé, s észreveszi a 107. Napló kitett példányait, s mondja, hogy vinne belőle. Mire én meg észreveszem kikészített kabátom, s rajta a táskám, melybe gondosan beleraktam mindent egy másfél órával korábban: hátha mégis lesz erőm szavazni meg prédikálni. Kihúszom táskámból a Naplót meg a Koinónia márciusi számát, s még valamit. Mit? Hát a prédikációm. Nem azt, amit nem tudtam megírni az elmúlt héten, hanem azt, amivel indítottam életem alighanem utolsó lelkigyakorlatát az elmúlt nyáron, Klotild-ligeten. Ezt szedtem elő a fiókból, ha már nem tudtam méltó éneket énekelni Nagyböjt 5. vasárnapjára... Lázárról. Odaadom ezt is Ákosnak. Címe: *Kicsoda nekem az Isten? Ateista(?) barátom, Nagy Bálint keszthelyi professzor, megkapta valamikor ennek szövegét Pétertől, s Bálint – ha olyan kedve van – ezt olvassa újra meg újra... – hallom Pétertől. Mért, ha egyszer ateista? Nem tudom.*

Ákos telefonál este hétkor: Mária – az Ákos után *másod-hűség*es Mária – felolvasta mise helyett a szövegem. Alighanem szépen olvasta fel, mert nyolc órákor kapok már egy drótposta szöveget Kapitány Ágnes-től: *Drága Gyurka bácsi, ott voltunk ma az adyligeti szentmisén. Veled voltunk. Veled vagyunk. És ami ennél sokkal fontosabb, úgy kell lenni, igen, úgy kell lenni, hogy az Isten is veled van. A választottaknak mindig az volt a legfőbb jelük, hogy felruháztattak azzal az erővel, amit azután ők tovább tudtak sugározni a többiek felé. Gyógyítván, vigasszal támogatván, akit kellett; megtartván, akinek arra volt szüksége. Mert ha van Isten, akkor az valóban nem pusztító isten, hanem az, aki adja az erőt, mint a Nap. Neked hihetetlen nagy erőt adott. Mert még így, testi jelenléted nélkül is, oly sokat tudsz és fogsz továbbadni belőle, oly megtisztító, felemelő erejűek az általad megszólaló igék, a benned lévő emberség, hogy akkor is csak azt tudjuk mondani, hogy az Isten áldjon érte, ha nyilvánvaló, hogy már réges-régen megáldott. Nem akarunk mást ezzel a levéllel, csak azt mondani, hogy köszönjük, és hogy veled vagyunk.*

Kár lett volna, ha el tudok menni. Ha elmegyek, nem születik meg ez a levél, és szegényebb lenne tőle... mi? Írásbeli hagyatékom, a Bokor-irodalom, a magyar vallási irodalom, a 21. századi magyar irodalom? Nem tudom, mert én sem látok bele a jövőbe. A *Kicsoda nekem az Isten?* szövege ott van a 101. Napló 9-13. oldalain. Ezt az Ágnes-szöveget pedig belerakom egy következő Naplómba, hogy el ne vesszen, megmaradjon. Valamikor írtam valamit Ágnes és férje, Gábor rangos folyóiratába, az *Eszmélet*be. Azt meg Terike dicsérte: *Írásod méltó az Eszmélet e száma többi írásához.* Nem találok szövegét a gépemben. Ha Ágnesék megkíldenék a szövegét, beleraknám a Koinónia következő számába – ha lehet, ha tudom.

S most dologra. Pótlom, ami elmaradt. A prédikációt Lázárról. Templomszentelés ünnepeén Jézus Jeruzsálemben prédikál. Valakik így vélekednek: *Ez nem megszállottnak a beszéde. Vagy vissza tudja-e adni a gonosz lélek a vaknak a szeme világát? Mások meg körülvették, és kérdezték tőle: Meddig tartasz még bizonytalanságban minket? Ha te vagy a Messiás, mondd meg nekünk nyíltan. Mondtam már nektek – felelte Jézus –, de nem hiszitek. A tettek, amelyeket Atyám nevében végbeviszek, tanúságot tesznek mellettem. Mégsem hisztek, mert nem vagytok juhaim közül valók. A juhaim hallgatnak szavamra, ismerem őket, és ők követnek engem. Örök életet adok nekik, nem vesznek el soha, nem ragadja ki őket a kezemből*

senki. Atyám adta őket nekem, s ő mindenkinél nagyobb: Atyám kezéből nem ragadhat ki senki semmit. S én és az Atya egy vagyunk. Újra köveket ragadtak, s meg akarták kövezni. Jézus megkérdezte tőlük: Láthattátok, mennyi jót vittem végbe Atyám erejéből. Melyik jótettemért akartok megkövezni? Nem jótettedért kövezünk meg – felelték –, hanem a káromlásért, azért hogy ember létedre Istenné teszed magadat. Erre ismét el akarták fogni, de kiszabadult kezük közül. Ezután Jézus ismét átment a Jordánon túlra, arra a helyre, ahol János először keresztelt, és ott is maradt.

A Jordánon túl – ennek a tartománynak a neve: Perea. Itt, Pereában éri Jézust az üzenet Máriától. Kicsoda ő? Hát Mária kente meg az Urat olajjal, és törölte meg Jézus lábát a maga hajával. Az ő testvére, Lázár volt a beteg. Ezt üzeni: Uram, akit szeretsz, beteg. János evangéliuma közli még velünk: Jézus szerette Mártát, a nővérét (Máriát) és Lázárt. Hogyan ne szerette volna őket? Márta, a szorgos, vacsorát főzött Jézusnak, bár a vacsorát nem minősíti Jézus egyetlen szükségesnek. Mária meg leül Jézus lábához, s hallgatja szavait. Ő az, aki a jobbik részt választja, aki tudja, hogy csak egy a szükséges. Teszi ezt, amíg Márta magában szorgoskodik azt, ami nem az egyetlen szükséges. Máskor meg olajjal keni Jézus lábát, majd hosszú hajával meg is törli, amit beolajozott. Ki van még ilyen bensőséges kapcsolatban Jézussal? Alighanem senki más. Próbálom megérteni ezt a bethániai szituációt.

Mért szereti Jézus Lázárt is? Miért ne szeretné? A gazdag ifjút is szerette, de a gazdag ifjú nem szerette vissza Jézust, inkább a vagyonát szerette. Jézus is szerette az Érte lelkesedőket? Lázár is ilyen volt? Alighanem. Lázár neve csak azért maradt fenn, mert feltámasztotta őt Jézus. Milyen volt ez a családi hármasság? Lázár is ott ült Jézus lábainál? Alighanem. Ő az egyetlen férfi, akinek neve ránk maradt Jézus baráti köréből. Később ismerte meg őt Lázár? Ezért nem került a Tizenkettő közé? Nem tudunk semmit, csak annyit, hogy Jézusnak ő bizony nem volt az ellensége. Hagyta, hogy Jézus szeresse őt. Ez a testvéri hármasság tudta Jézus tartózkodási (rejték?) helyét. Tudtak üzenni nekik. S nem hiába. Jézus megy és segít nekik. A tanítványok galileaiak. Ez a hármasság fővárosi. Ez volt Jézus fővárosi fészke, ahol otthon volt, ha felment Jeruzsálembe? Lehetséges.

Akárhogyan is volt, Mária Magdolnáék üzenete Júdeából eljutott Pereába a Tizenkettőhöz. Jézus két napot gondolkodott, s utána ezt mondta tanítványainak: *Menjünk vissza Júdeába! Mester – felelték a tanítványok –, most akartak ott megkövezni a zsidók és újra odamész?* A két napos töprengés-gondolkodás eredményeként válaszolja Jézus: *Nem tizenkét órája van a napnak? Aki nappal jár, nem botlik meg, mert látja a világ világosságát. Aki azonban éjszaka jár, megbotlik, mert nincs világossága. Barátunk, Lázár meghalt, és most menjünk el hozzá!*

S a csak minap majdnem megkövezett Jézus visszamegy Júdeába. Mért megy vissza? Mert valamiért élnie kell, valamit szolgálnia kell mindenkinek. Jézusnak, mint zsidónak, mindenkinek előtt a maga népét, s azon belül a legsajátabban maga népét, a Tizenkettőt, meg jeruzsálemi barátait... – Mártát, Máriát és Lázárt. A farizeusok már korábban is ajánlották Neki: *Eredj ki és menj el innen, mert Heródes meg akar ölni téged.* Nekik is olyasfélét mond, mint amit az imént mondott tanítványainak: *Ma és holnap még gyógyítok, harmad nap végzem be küldetésemet... most még úton kell lennem, mert nem veszhetsz el próféta Jeruzsálem kívül.* Ez az értelme annak is, hogy nappal kell járnia, amikor nem botlik el...

Ha valakinek küldetése van, nem lécel le. Megbocsássatok, ha most visszatekintek jó félszázadra. '48-ban államosították iskoláinkat. Aki akart meg tudott közülünk, disszidált. Elment Amerikába nyelveket, matematikát, filozófiát tanítani – piarista iskolákba. Nem akartam elmenni. Idehaza akartam maradni. Azért, hogy megírjam a KIO előzőjét, aminek címe: *Szeretet az Isten.* Én csak ezt akartam már akkor tanítani. Akkor is, ha csak föld alatt lehetett akkor és ebben az országban az ilyesmit tanítani. '52 nyarának végén is hazautaztam Mátyásföldről Debrecenbe. Akkor fél éve nem volt már munkaviszonyom, s elhatároztam, hogy bemegyek a Hajdú megyei tanácsra, s jelentkezem valami szolgálatra, ami mellett

szolgálhatom még közösségeimet is. Debrecenbe érkezésem utáni éjszakán elvisz az ávó. '56 végén kitörünk a börtönökből, s a forradalom leverése után elibém állnak 60 éves szüleim, s megkérnek rá: nyitott a határ, disszidáljak, mert nem bírják azt, hogy életfogytiglan börtönben legyek. S én szívtelenül azt vagyok kénytelen mondani neki, hogy maradok, ha vissza is visznek a börtönbe.

Mert ha disszidálok, akkor mi van? Akkor az van – hogy nincs Bokor. Befejeződik az első nemzedékkel, s nincs második és nincsen harmadik és nem növekedik a negyedik nemzedék. Csak emlékezés van: Elkiáltotta magát valaki felső faluvégen, hogy lehetséges az Isten Országá, aztán otthagytá azokat, akik közösségekbe rendeződtek, s elment a kapitalisták közé, akiket nem lehet Jézus eszméire *meglelkigyakorlatoztatni*. Nem lehet, mert urak és gazdagok. Lakos Bandi, a szegedi közösségek – velem együtt elítélt – vezetője, disszidált '56-ban, s hamarosan üzent nekünk haza: *Ha két emberben tudjátok tartani a lelket, maradjatok, mert Nyugaton az árunk eladhatatlan... egy embert sem tudok megnyerni arra, amit otthon, ha föld alatt is, de taníthattam.*

Valakik megbotránkoztak azon, amit a Népszabadságban nyilatkoztam január 5-én: Hogyan mondhattam, hogy belépnek a kommunista pártba, ha volna olyan, amely lemond a verekedésről? Hát úgy mondhattam, hogyha mindenkinek csak egy dénár juthat és nem bántjuk egymást... ez már maga a jézusi Isten Országá, a szeretet birodalma. Ezért mondom és vallom ma is és halálomig, amit Czene Gábornak mondtam – ám a Népszabadság hasábjain. Jobboldali vagy egyházi sajtó soha le nem közölne ilyesmit. Mert ez olyan baloldali szöveg. Akárcsak Jézusé, mert az is az: *Boldogok a szegények és jaj a gazdagoknak!* Hős vagyok? Nem vagyok, csak nem felejttem el, amit hatvan éve megértettem, amikor Debrecenben négy-öt magyarral összehajoltam. Azt, hogy Jézus miért jött. Azt, hogy az Országért jött, melyben nincsenek gazdagok, s amelyben Isten nem vezeti a népeket arra, hogy egymást gyilkolják.

S feladom álmomat, hogy újból miénk legyen, magyaroké az, ami ezer esztendőn keresztül a miénk volt? Nem adom fel. Népesítsük be e földet Isten gyermekeivel, akiknek elég az egy dénár, és nem verekednek. S ha magyarul beszélnek, Jézus Istene örül majd nekik. S ha nem beszélnek magyarul, az is örömeire szolgál, mert ők is osztolni fognak egymással, s mivel ők is szelídek lesznek, övék lesz a Föld. A Kárpátokon innen, és túl azon. Moldvában is, ahol a csángók nem ismernek *terhes* asszonyokat, csak olyanokat, akiknek *jövőjük van*.

Valamit megértetett Jézus küldetésstudatából tanítványa, Tamás, amikor Jézus szavaira ezt válaszolta: *Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt!* Hiszem, hogy nem hálnak ki a Tamások, hanem elviszik Jézus jóhírét Indiáig is, és túl azon is. Mikor? Ezt a napot nem ismeri – csak az Atya. De lennie kell ennek a napnak. Rajtunk fordul, hogy ne a biológiai és a nukleáris halál legyen Isten nagyszerű tervének végkövetkezménye.

Lázárt fel kellett Jézusnak támasztania. Ez volt a negyedik napon a dolga, amikor Lázárnak már szaga volt. Az arra napra rendelt küldetése volt ez. Némelyek azonban elmentek a farizeusokhoz, és hírül vitték, amit Jézus tett. Erre a főpapok és a farizeusok összehívták a főtanácsot, és megkérdézték: Mit tegyünk? Ez az ember nagyon sok csodát tesz. Ha tovább tűrjük, mindnyájan hinni fognak benne, aztán jönnek a rómaiak, és elpusztítják szentélyünket is, népünket is. Egyikük, Kaifás, aki abban az évben a főpap volt, így vélekedett: Nem értitek a dolgot! Nem fogjátok fel, hogy jobb, ha egy ember hal meg a népért, mintsem hogy az egész nép elpusztuljon. És János evangélista hozzáteszi: *s nemcsak a zsidóért, hanem azért is, hogy Isten szétszóródott gyermekeit (a nem-zsidókat is) egybegyűjtse. Ettől a naptól eltökélt szándékuk volt, hogy megölik.*

A főpap mélyen vallásos: Jobb, ha egy ember meghal a népért. És a főpap még mélyebben hazudik. Úgy kell majd kényszerítenie Kaifásnak Pilátust a keresztre-feszítésre: *Ha Jézust elbocsátod, nem vagy barátja a császárnak.* Jézus miatt nem pusztul el a zsidó nép. Amikor majd a főtanács határozatára negyven év múltán fegyverrel láznak fel a rómaiak ellen, s

amikor Jézus tanítványai kiköltözködnek Jeruzsálemből Pellába, a Jordánon túlra, hogy ne kelljen fegyvert fogniuk, akkor pusztul majd el Jeruzsálem. Végző soron pedig a Bar Kochba lázadás idején. *Mert aki fegyvert ragad, fegyver által pusztul el* – ahogyan tanítja Jézus a kardot rántó Pétert a Getszemániban.

Következik az *Ajánlás*. Ajánlom ezt a beszédemet a Bokor negyedik nemzedékének, melyet nevel már a harmadik nemzedék. Név szerint a negyedik nemzedék legrangosabbjának: Kati és Péter Borikájának, aki már hét évesen is tudja, hogy nyolc gyermeke lesz, miként szüleinek is: négy leány és négy fiú... s a lányai nevét fel is tudja sorolni már. Sajnos, a négy leány nevét nem jegyeztem még meg, de megtanulom...

Piarista köz, 2008. május 3.

Bírálnak? – bírálják bizony. (2.)

Kedves Gyurka... nagyon "eldobtad a kapa-nyelet" szerény véleményem szerint. Az említett cikk csupa eretnokség, Markionhoz hasonlítod magad... Te tanultál teológiát is, tudhatod, hogy az Ószövetség gyökere a keresztény vallásnak, s a gyökér nem választható el a törzstől. Szt. Ágoston szerint az Újszövetség benne van az Ószövetségben, de az Ószövetséget csak az Újszövetségből érthetjük meg mint jelképeit, allegóriáit, az üdvösség új rendjének. Ha elfogadod az Újszövetséget, akkor hogy értelmezed Jézus szavait: "Egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el a törvényből, míg minden be nem teljesedik" (Mt 5:18). Az Ószövetséggel az is volt a Szentlélek célja, hogy egy nép történetén keresztül bemutassa mindazt a bűnt, gazságot, aljasságot, isteniránti hűtlenséget, kegyetlenséget, öldöklést, amire a megromlott emberi természet képes, és hogy így belássuk, mennyire szükség volt a megváltásra. Hiába pártolod a palesztinokat, ők kezdték az öldöklést... Mohamed képviseli nyíltan a vallás erőszakkal terjesztésének elvét, és látod, mire mennek, nemcsak a zsidókat, egymást is öldöklük... a szunniták a shiitákat. Nevetséges, és majd ők megmutatják neked, hogy kell megcsúfolni Jézus tanítását az ellenségszeretetről és a passzív ellenállásról, fegyverviselésről, katonai szolgálat megtagadásáról.

Már nem sok évünk lehet hátra, bele kell simulnunk lelki édesanyánk Krisztus egyházába, és tudomásul véve, hogy gyarló, sőt nagyon is bűnös tagjai ellenére, mégis az egyetlen igaz, üdvözítő "szent, katolikus, apostoli ANYA szent Egyház". Köszönjük meg, hogy beleszülettünk, de éppen ezért megmértésünk is sokkal szigorúbb lesz. Félek, hogy te már nem vagy "katolikus", de protestáns sem, akik annyira odavannak az Ószövetségért. Ezért neved felveszem napi mementómba hogy elnyerd Urunk kegyelmét és belásd, hogy túl messze mentél elgondolásaiddal. Vissza kell kanyarodnod arra az útra, amire nemcsak a szelíd, de alázatos Jézusunk ad örök példát. E sorokat tiszta szeretet és nem "kioktatási" vágy sugallta, ezért örülnék, ha el-elgondolkoznál néha rajta. Ölel a távolból rendtársi, mi több, baráti szeretettel Kálmán

Válaszoltam: Kedves Kálmán! Nagyon szeretném meg nem csúfolni Jézus tanítását az ellenségszeretetről, ezért gondoltam, hogy kimaradhatna a Rá emlékezésből, szentmisénkől az, ami ellentétben van Vele és az egyetemes emberszeretettel. Nem gondolom magam tévedhetetlennek, de egyházunk története is telve gyilkosságokkal, máglyákkal és háborúkkal. Beleszülettünk egyházunkba ugyanúgy, ahogy mindenki beleszületik nemzetbe, egyházba – Jézus előtt és után. Szeretjük is mind a kettőt, de csak Isten előtt esünk hasra, mert ha nemzetünk és egyházunk előtt is hasra esünk, abból vég nélküli gyilkosságok születnek. Hogy pedig mi az Isten akarata, azt lelkiismeretünkől ismerjük meg. Az pedig világosan beszél: Szeresd felebarátodat úgy, ahogyan magadat szereted! Így aztán megértheted, hogy azt gondolom, nem mentem sem túl messze, és nem dobtam messze semmiféle kapanyelet. Ezt legfeljebb az ateisták gondolták rólam, amikor államügyészük kötél általi halált kért fejemre, mert hűséges akartam maradni Jézusunkhoz. Az ő kívánságukra ítélt egyházam hazánk területén arra, hogy egyházi tulajdonban levő épületekben nem működhetnek papként, csak

azokon kívül. 15 év után megszüntették ezt a büntetést – a Hittani Kongregáció akkori prefektusának (a mai XVI. Benedek) utasítására. A *Mind tolvajok és rablók* c. írásom nagy port kavart fel idehaza, megtettek antiszemitának, de az egyházi hatóságok némák maradtak. Szívesen vennék tőled egy írást arról, hogy mit vétettek Jézus ellen azok a Bokor-beli fiatal testvéreim, akiket ugyanezen ateisták börtönbe zártak, mert nem voltak hajlandók letenni a katonai esküt az ellenség megsemmisítésére. Örülök, hogy írásom elolvasása arra indított, hogy megkeress leveled. Szeretettel testvéred Jézusban – Gyurka. – Ebből a bírálathoz tanulhattam? Elküldtem neki aválaszom. Semmit sem értett meg. Akkor szentelték, amikor a Bokor született. Hiányzik neki ez a 63 év.

Piarista köz, 2008. május 4.

Kedves Gyurka Bácsi! Inci vagyok. Ferencziné Piroskával vagyok egy közösségben. Ez a közösség Halásztelekről indult Dombi Feri bácsink idejében.

Akkoriban Te vitted ki nekik a KIO-t Halásztelekre. Így most valószínű, tudsz elhelyezni.

Három év múlva halászott be Töllősi Magdi segédletével Feri bácsi.

Most következik, amiért írok Neked. Most olvastam el a Naplóból a beszélgetésedet Kovács Lacival. Nagyon örülök gondolataidnak. Tetszik a beszélgetés. Hálás vagyok Istennek, hogy ilyen módon kapcsolatba kerülhetek Veled. Nem olyan régóta van ez a lehetőségem. Ennyit akartam tudatni veled. Megértem a Mennyei hazába kívánczóságodat, de már előre sajnálom magamat, sajnálkozom. Hálát adok Istennek a Bokor Közösségért és azért, hogy a tagja vagyok. Egyetértek a nagycsaládos gondolatoddal. Az arra is lehetőséget adna, hogy több gyermek közül egy vagy netán kettő követi a szülők példáját, legalább egy. Úgy gondolom több testvér könnyebben boldogul lelki vonatkozásban. A lelkihez pedig kapcsolódik az anyagi segítés. Szeretettel ölellek, Inci testvéred.

Válaszom

Incikém! Nem tudod, hogy mekkora örömet okoztál nekem azzal, hogy megszólítottál. Nem kell bemutatkoznom: előttem van bájos, nevető arcod ma is. Az ilyen levelek tesznek boldog emberré ma is. Isten áldjon! Gyurka bácsi

Piarista köz, 2008. május 5.

A Nagyhét valamelyik napján vastag levelet találok ebédlői rekeszemben. Pécsről érkezett, s a feladó ismeretlen. A küldeményben két CD-lemez. Az egyiken: *Bulányi György 1900. aug. Magyar Baráti Közösség Itt Ott Találkozó Lake Hope Ohio*. Meghatottan hallgattam meg a majd 18 éves élő szöveget. Nem reméltem, hogy ilyesmiben is lehet még részem. Mért voltam meghatott? Új volt? Nem. Csak a régi. S akadt egy jó lélek – Mara –, aki begépelte. Csak úgy, mint az idei januárit, a vácit – Ildikó. Nagy a különbség a kettő között? S. P. azt mondta róla, hogy a januári *egy 90. évében levő ifjú szövege*. S most megállapítható, hogy miben különbözik tőle a 72. évét morzsolóé. Ne én mondjam meg!

Így kezdtem: *Ne felejtkezzél el szegény magyarokról...* Befejezéskor egy másik dalt fogunk énekelni, amely két és fél századdal később születik meg – hiszem: ugyancsak a magyar nép lelkéből – annak következtében, hogy 1945 februárjában Debrecen városában a frontok, liberátorok, szőnyegbombázások és mindenfajta pusztulások után négy-öt magyar összehajolt. Igen fiatal magyarok voltak: a legöregebbik magyar – huszonhat éves volt, én magam, a többiek pedig tízes éveiknek végén. Hogy miért hajoltak össze? Hűségeselek akartak maradni önmagukhoz.

Arra járt akkoriban egy horvát jezsuita, igazolta magát az egyházi hatóság előtt – aligha nem Rómából jött –, és azt mondta el nekünk, hogy hamarosan olyan idők fognak jönni, hogy az egyház csak egészen kicsi, láthatatlan, illegálisnak minősülő közösségekben fog megélni, és ezt mi elhittük neki. Tudtuk, hogy veszedelemmel jár, de hűségeselek akartunk valamihez ma-

radni, hogy... Hogy mihez, azt különösebben nem is tudtuk, csak azt tudtuk, hogy nem akarjuk megadni magunkat annak, amit egy idegen hadseregnek a lobogójával hoznak elibénk.

Azt szokták mondani, hogy a nagy keresztény örökségből a katolikusok őrizték meg jobban a kenyeret, a protestánsok meg inkább a könyvet. Hát az elmúlt 45 esztendőben ez a kettő összekeveredett, és mi is nagyon hamarosan eljutottunk a könyvhöz, és elolvasok egy pár mondatot ebből a könyvből, amelyik különösen elgondolkodtatott bennünket. Máté 5.

fejezetében mondja Jézus: *Mondatott a régieknek, hogy szemet szemért, fogat fogért. Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosszal, hanem annak, aki arcul üt téged jobb felől, tartsd oda a másik arcodat is. Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni alsó ruhádat, engeddd át neki a felsőt is! Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre! Aki kér tőled, annak adj, aki kölcsönt akar kérni tőled, attól el ne fordulj, mert hallottátok, hogy mondatott: szeresd a barátodat, és gyűlölöd ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek, hogy szeressétek az ellenségeiteket is. Imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy fiaik legyetek a Mennyei Atyának, aki felhossa a napját gonoszokra és jókra. Aki esőt ad igazaknak és hamisaknak. Mert ha azokat szeretitek csak, akik titeket szeretnek, mi különöset tesztek? Hát nem ugyanezt teszik a pogányok is? Ti azonban legyetek tökéletesek, mint ahogyan a Mennyei Atyátok is tökéletes.*

Mórusz Tamás életrajzában olvastam, hogy egy XVI. század eleji angol szerzetesnek kezébe került Máté evangéliuma, és elolvasta ezt a részt. És utána azt mondta: „Ha ez a kereszténység, akkor mi, angolok nem vagyunk keresztények. Márpedig én egy olyan előfeltevéssel – így az angol szerzetes –, hogy az angolok nem keresztények, nem vagyok hajlandó szóba állni. Ennek következtében én ezt a könyvet félreteszem, és többet nem olvasom.” Az angol szerzetes és a magyarországi Bokor bázisközösség, a Debrecenben ’45 februárjában összehajoló négy-öt magyar és eme angol barát között az a különbség, hogy mi szóba álltunk azzal, hogy mi nem vagyunk keresztények. Mi nacionalisták vagyunk. A kereszténységhez semmi közünk. A keresztények új szótárral és új szertartással csinálják tovább – legalábbis a IV. század elejétől, a Nagy Konstantinnal történt kiegyezés időpontjától kezdve – azt a régi nótát, amit az emberiség mindig is csinált. Az erősebb legyőzte a gyengét, tort ült a gyengék felett a győztes istenek nevében. Csakhogy: ehhez a szemlélethez a mi Urunk Jézus Krisztusnak semmi köze sincs!

Elképzelhetetlen gondolati forradalom játszódott le bennünk az elmúlt 45 esztendő alatt. Mert ennek az édes, ezeresztendős magyar kereszténységnek voltunk mindannyian a gyermekei. És én most megvallom néktek, hogy 1936-ban a budapesti piarista gimnáziumban letett érettségi után miért vettem magamra a reverendát. Hát azért, hogy visszaszerezzük Nagy-Magyarországot. Mert azt mondta nekem a magyartanárom, mikor bizonytalankodtam, hogy „Ide figyelj! Én meg ’19-ben érettségiztem, s körülnéztem, hogy hol tehetnék a legtöbbet. És úgy éreztem: azzal tehetem a legtöbbet, hogy elmegyek piaristának!” Nacionalizmusból kellett eljutnunk a kereszténységhez. Meg kellett értenünk, hogy mit akar az Isten – akkor, amikor megteremtette az embert. Meg kellett értenünk, hogy mit akart az Isten – amikor egy lapáttal rátett: amikor a Názáreti Jézus nevében eljött közénk. Eljött, hogy elmondja: az Isten az olyan, hogy fölkölti a napját a jókra, és a gonoszokra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak... A végeredményt mondom: a végeredmény az lett, hogy ha a keresztényeknek van valami létjogosultságuk a világban magukra hívni a figyelmet, akkor meg kell teremteniük a szeretet alternatív társadalmát. Meg kell teremteniük azt a társadalmat, amelyet nem a „szemet szemért, fogat fogért” határoz meg, hanem az az Isten, aki olyan, mint amilyennek Máté evangéliumában elmondatik.

Vörösmartynak van egy sötét verse, az Emberek – 1846-ban írta a galíciai lázadás után – s egy sor benne az emberről: „Ez örült sár! Ez Isten-arcú lény!”. Hát lehet „örült sár”-ként viselkedni. És lehet „Isten-arcú lény”-ként viselkedni. Akkor, amikor mi meghatároztuk, hogy a kereszténységnek az a feladata, hogy létrehozza a szeretet alternatív társadalmát – kerül,

amibe kerül –, akkor nem az „örült sár” voltunk! Azt félretettük. Hanem az „Isten-arcú lény” az, akit működésbe akartunk hozni.

Forradalmasított engem egyszer, valamikor huszonéves koromban az is, amikor rácsodálkoztam egy milliószor olvasott szövegre a Teremtés könyvének első fejezetéből: „Meg is teremté az Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette” – vessző – „férfiúnak és nőnek teremtette őket”. Mindig elmentem mellette. S egyszer csak bevilágított nekem egy latin mondat: „de te fabula narratur”, azaz rólad szól, a kisközösségekről szól a mese. A szeretet alternatív társadalmáról. Ez annyit jelent, hogy nem utópiáról van szó, nem olyasmiről van szó, amelyiknek *u*: nincs, *toposz*: helye a Földön, hanem elpidiáról van szó. Elpisz – az remény. Az elpidia az emberiségnek az éneke a reménységről. Talán az utolsó órában. Talán az utolsó órában, amikor a „szemet szemért, fogat fogért” nem Istenből, hanem Sátánból, nem szeretetből, hanem gyűlöletből lett eszmerendszere képes minden életet elpusztítani.

A szeretet alternatív társadalma. Arra jöttünk reá, hogy el kell kezdeni. A kisközösségekben meg kell tanulni szeretni, és el kell kezdeni gyakorolni a szeretetet. Ki kell kapcsolni az embernek az életből az ütést, meg a visszaütést. Egy ilyen vállalkozásban 45 esztendő egy nagy semmi. Tekintettel arra, hogy a „szemet szemért, fogat fogért” vállalkozás az talán fél-millió esztendő múltá tekint vissza, és az első keresztények ebből valamit megértettek, azután gyorsan elfelejtettek mindent, és a IV. századtól kezdve aztán csináltuk a dolgunkat úgy, hogy a nem-keresztény népek számára a keresztények egyenlő ezzel: ők azok, akik a legsikeresebb tömeggyilkosságokat tudták végrehajtani.

Mi az, amit mi ezen a címen kigondolni, és megvalósítani tudtunk? Nem vagyunk mi nagy társadalom. Én nem hiszem, hogy kétszáz kisközösségnél több élne ezen a néven az odahazai társadalomban, és ez közösségenként 10-12 embert jelent, kétezren sem vagyunk, de elmondhatom, hogy egy olyan társadalomban, amelyikben a házasságoknak az egyik fele alig kibírható, és a másik fele az ki sem bírható, mert elválnak egymástól, nem ismerjük ezt, hogy válás. 99 százalékosan nem ismerjük ezt a fogalmat, hogy válás. Miért? Azért, mert akik ezekben a kisközösségekben nevelkednek, természetesnek tartják, hogy lehetetlen a legnagyobb vállalkozást, az élet-vállalkozást úgy megcsinálni, hogy ketten kettőfelé húzunk. Saint-Exupéry írja egyik írásában, hogy nem az az igazi, amikor két ember egymásra néz. Az igazi az, amikor két ember egy irányba néz.

A következő pont – a könyökünkön jön ki. Az a borzalom, hogy kevés olyan borzalma van a magyar történelemnek, mint amit a magyar nép önmagán hajtott végre az elmúlt fél században: ötmillió magyart vágtunk... a szennycsatornába. Ötmillió magyart. Nem a ruszlik kényszerének hatása alatt. Ők csak kegyesen engedélyezték. És ez nem volt szükségképpen, mert a lengyelek felmentek húszról majdnem negyvenmillióra. Sokkal szegényebben, mint mi. Nincsen ilyen szabályunk, de a tény az, hogy amikor egy férfi és nő ebben az Istentől tanult agapéban találkozik, nem tudja abbahagyni, hogy az élet – legyen. Nem állnak le az asszonyaink. Annak ellenére, hogy az mondatik, hogy Magyarországon egy fizetésből nem lehet megélni. Ha egyszéznak, vagy egykéznek, akkor is, asszonynak és férfinak egyaránt el kell menni hazulról dolgozni. Nem igaz. Hát nem igaz. Minden azon fordul, hogy kinek mi az istene. Az életszínvonal az istene, vagy pedig „szeretet az Isten” tételt vallva azt mondja, hogy a szeretet az Istene. Előtte van Szuly Mari, aki négy gyerekének mindegyikét császárral szülte, és az orvos egyszerűen elkötötte, és azt mondta, hogy ezt az istenkísértést nem csináljuk tovább. Szuly Mari öt állami gondozott gyereket vett ki, és ez lett a munkaviszonya, és most kilenc gyereket nevel.

Hoztunk mi valamilyen szabályt? Összesen annyit mondtunk, hogy ahhoz, hogy Magyarország ne pusztuljon, ahhoz családonként kettő egész hét tized gyerek kell. Mivel kettő egész hét tized gyereket nem lehet szülni, hát egy tisztességes ember, aki nem élőszkodik a nemzetén, az három gyereket szül, és hogyha a körösztény valamivel több lenne, mint a

tisztességes ember, hát... hát annak illik azért négyet szülnie. Na! Hát ennyi volt a szöveg. De nem hagyják abba! Előtte van a Náci, negyvenegy esztendő, teológiát végzett, de őrá is bekövetkezett, hogy *Papnak szánt az apám, de csak juhász lettem kedves kis angyalom, érted cselekedtem. Ha én most pap lennék, deákul is tudnék, de nélküled élni deákul se tudnék*”, és addig-addig taníttatta kispap korában latinra az érettségire készülő Tojzán Erzsikét, hogy végül is azt mondta, hogy: „Gyurka bácsi, én... otthagynom...” „Hagyd ott!” Náci most negyvenegy éves, Zsike harminchét. Talán mire hazamegyek, a tizenkettedik gyerek keresztelőjére megyek. Zsike most is olyan, mint kislány korában, és akkor, amikor nem állapotos, az a sportja, hogy ha Náci hazajön a munkából, akkor öt kilométert fut az érdi erdőben. Ez csak pillanatkép. Rakásra vannak hat-, hét-, nyolc-, kilencgyermekes családok, és úgy a hatodik-nyolcadik gyerek táján nevetve mondják, hogy „most már úgy el kellene kezdeni erről a születés-szabályozásról beszélgetnünk odahaza”, de abbamarad. Nem érnek rá ezt a kérdést megválaszolni.

Megyek tovább. Amikor elindultunk, hamarosan dühöngeni kezdett a Rákosi rendszer, és egy viccért is, egy Szabad Európa hallgatásért is könnyen Recskem, vagy akasztófa alatt találhatta magát az ember, úgyhogy leszögeztük az álláspontunkat. Az álláspontunk a következő volt: ha Szent Pálnak jó volt a Római Birodalom rabszolga társadalma arra, hogy hirdesse a szeretet evangéliumát, nekünk jó a Szovjet Unió által importált kolhoz-társadalom arra, hogy hirdessük a szeretet evangéliumát. „Mi nem politikai ellenfél vagyunk! Mi alternatív társadalmat építünk.” Ezeket nem hatotta meg. Az előadó a Fő utcán hatvan napon keresztül napi tíz órát szánt reám, hogy tanulmányozza mozgalmunkat, és azt mondta, hogy „Mondja Bulányi mester” – inas volt valamikor, és ennek következtében mesterként szólított, én őrnagy úrnak őt, ő meg engem mesterezett – „mondja, mit akar itt ezzel a Jézus-szereppel? Egyébként, tudja szabadság az van, de a maga világnézete számára nálunk nincsen szabadság.” Mindig arra gondoltam, hogy én ennek a csepeli munkásként bemutatkozó őrnagynak úgy tudnék bizonyosságot tenni arról, hogy mi fán terem a köröszténység, én ennek az ávósőrnagynak, aki engem előkészít kötélre, vagy életfogytiglani ítéletre, hogy ezt ha majd üldözik őt, s én meglátom, akkor elbújtatom őt. S akkor végre megértene, hogy tulajdonképpen miről van szó – mozgalmunkban.

De van ennek egy egyszerű képlete is: a világ három kategóriában dolgozik: van a barát, van a semleges, és van az ellenség. Most kemény és nagy szavakat mondok. A keresztény ezt a három kategóriát áthúzza. A kereszténynek egy kategóriája van: a felebarát. S ebbe beletartozik a haver, beletartozik a közömbös – aki vele szemben közömbös –, és beletartozik az ellenség. Nincs háromfajta viselkedési mód. A haverral haverkodni, ezt tudják a pogányok is – mondta Jézus. Ha ezt meg nem tanuljuk... nem fenyegetőzünk többször az atommal.

A jézusi szeretet-fogalomnak három eleme van: szolgálat, adás, szerénység. Erre a szolgálatra találtunk egy szakkifejezést: pándúlia. Az Jézusnak a tanítványa, az értette meg a szeretet alternatív társadalom felépítésének hogyanját, aki azt mondja, hogy: kicsi vagyok én. Arra való vagyok, hogy szolgálatot tegyek én. Nem nagy vagyok én, nem arra való vagyok én, hogy engem kiszolgáljanak, mert az Emberfia sem azért jött, hogy őt kiszolgálják, hanem hogy ő szolgáljon, s az utolsó vacsorán leveti fölső ruháját, letérdepel, és el kezdi mosni tanítványainak a lábát. Demokrácia nélkül, demokrácia nélkül nincsen szeretet-társadalom! Szeretet-társadalom csak ott van, ahol feladatot a többieknek a bizalmából végezhetek. De sohasem vállalkozom uralkodásra.

Amikor megindult Magyarországon az alkotmányos élet, az egyik barátom meghívott Székesfehérvárra, ahol összegyűjtötte az MDF és az SZDSZ-nek az értelmiségi csoportját, és azt mondta az egyik ott, hogy „Ide figyeljete: bűn részletekről (a Bokor részéről), hogy nem vetitek bele magatokat a választási harcba!” A mi álláspontunk az, hogy minden közéleti kérdés, azaz minden, ami az embert érinti, az bennünket messzemenően foglalkoztat. Ezt – próbáljuk megérteni. Ki-ki a szakmája szerint. Ki-ki a szakmája szerint próbálja beleadni azt,

amit tud. A hatalom gyakorlására azonban nem vállalkozunk. Hatalomgyakorlásra nem vállalkozhatunk, mert az emberi történelem azt mutatja, hogy nem lehet csak konkolyt kitépni. Konkollyal együtt mindig kell búzát is tépni! És a szeretet alternatív társadalma az erről a társadalmi feladatról lemond. Szolgálni akarunk. És nem akarunk uralkodni senkin sem.

Adás: Tompa Mihály egyik versében úgy mondta, hogy „Isten a szegények részét a gazdagoknál tette le”. A történelem következő mozgása – dél-észak irányú mozgás lesz. Az éhező Dél egyszer eljön majd hozzánk. S akkor, amikor egyszer az éhező Dél eljön majd hozzánk – fegyverekkel szoktak ezek a mozgások történni –, és sok lúd disznót győz (erről a történelem meggyőzhetett bennünket), bár 1848-ban a junkerek Poroszországban biztos röhögtek, hogy egy hülye zsidó Kommunista Kiáltványt ír, és azokat a junkereket mégis elsöpörte a történelemnek a vihára. Ha egyszer majd a Dél jön, ha a milliárdos nagyságrendben éhező Dél jön, és akkor megkérdezik majd tőlünk, hogy kedves keresztény testvéreim, mi a bűdös fenét csináltatok ti akkor, akkor, amikor mi éheztünk?! – Ezt mi mélyen átéljük. És ezért a következő szabályt mondtuk: aki a szeretet alternatív társadalmát akarja építeni, az legyen kedves megtenni azt, amit a Jézustól annyira leszólt farizeusok megtettek, hogy tizedet adtak mindeükből. Tessék kinek-kinek a jövedelmének legalább tíz százalékát eljuttatni az éhezőkhoz! Ez nagyon nehéz ügy volt Magyarországon, mert ez forint-kiajánlás volt, de aki Bokor-tag akart lenni, annak tudomásul kellett vennie, hogy Jézus az ítéleten Máté 25. fejezetének értelmében nem azt fogja megkérdezni, hogy ugyan gyerekek, barátom, te hittél abban, hogy van Isten? Vasárnap jártál templomba? Elmondtad este a Miatyánkot? Mert ezeket nem kérdezi meg, hanem: „Éheztem, és nem adtatok enni. Szomjaztam, és nem adtatok inni. Ruhátlan voltam...”

Mi egy vallási mozgalom vagyunk. De az, hogy valaki ateista, az nálunk nem akadály! Az nálunk nem akadály, mert bennünket nem az érdekel, hogy valaki azt mondja, hogy igenis, vallom, hogy van Isten. Legelszántabb barátaim mondták nekem az elmúlt évtizedek során – aki sokat foglalkoztam teodíceával, az Isten létének filozófiai igazolásával –, hogy „Ne haragudj Gyurkám, az összes érveid nem mondanak semmit sem nekem, én hiszem azt, hogy van Isten, de nekem légy szíves, ne akard bebizonyítani!” Na, most vannak olyanok, akik azt mondják, hogy „nem érdekel. Nekem ezt nem lehet bebizonyítani.” Békébe hagyjuk. Mert minket nem érdekel ez a vallomás. Én azt hiszem, hogy hosszú távon úgyis megtörténik vele az, ami a Tolsztoj Karenina Anna című regényének a főhősével, Levinnel, aki butaságnak tartja az egész transzcendenciát, de Levin – él és szeret, él és szeret, és egyszer... egyszer csak leesik a húsz fillér, hogy ennek a szeretetnek van egy transzcendens megfelelője. Ezt mi nyugodtan kivárjuk. A frontvonalak az utolsó tíz esztendőben nem úgy húzódtak Magyarországon, hogy itt vannak az Isten-hívők, és ott vannak az ateisták. Nem. Akik vállalták a Kádár rendszer retorzióit. Akik csinálták a szamizdatot, és akik elmentek a börtönbe. És a „Beszélő” szamizdat csinálói, azok ateisták voltak. És a Bokor „Karácsonyi Ajándék” szamizdatot csinálói azok Istenben hívők voltak. És a márciusi tüntetéseken magukat üttetni hagyók, azok ateisták voltak. És akik három évet leültek Baracskán, mert nem voltak hajlandók megfogni a puskát, mert nem voltak hajlandók kiképződni embergyilkosokká, azok meg Isten-hívők voltak, és ezek..., ezek az ateisták, és ezek az Isten-hívők egy tábor volt. Aztán az ezeket elítélő hierarchia és a pártállam, az volt a másik tábor.

A keresztény katona. Jézus nevében embergyilkolást tanuló személy. Ez az abszurdum a köbön. De ha tetszik, a huszonhatodik hatványon. És kétezer esztendő következtében értem, hogy De Gaul egyszer azt mondta, hogy „Ki választhatja el egymástól ezt a két fogalmat: a keresztet és a kardot?!” Ez minden nép és minden nemzet számára a legtermészetesebb. Ugye a Hunyadi János, a kereszténység legnagyobb alakja, az egész világon a déli harangszó azért van, mert Kapisztrán Szent Jánosnak a segédletével Jézus, Jézus, és a Szűzanya nevét kiáltva rohantak éles vasukkal a pogány törökre, akik pedig Allah, Allah nevét kiáltozva még élesebb

vasukkal rohantak a kutyahitű gyaurokra. Abba kell hagyni ezt a komolytalankodást vallás címén. Mert ha valaki mondja: könyörgöm, ez hülyeség: Nekem ne magyarázza senki se azt, hogy tartsam oda a jobb orcámat, meg a bal orcámat. Én teljes tisztelettel tudomásul veszem. Csak abba nem vagyok hajlandó belemenni, hogy Jézus Krisztus nevében mondja valaki azt, hogy „te kétségbe vonod az önvédelem jogosultságát?!” Igen. Kétségbe vonom az önvédelem jogosultságát abban az esetben, ha Jézus Krisztusra hivatkozol. Nem kötelességed! Nem muszály egyházat csinálni, de ha... azt akartam mondani, hogy a kutya mindenit, ha egyszer egyházat csinálunk, hát akkor azt csináljuk, amire az alapítva lett!

Tudjátok, hogy mikor kezdtem ezen elgondolkodni? A Népszabadságot olvasom '46-ban. Valami ludovikás tiszt háborús peréről van szó. Akik kortársaim, azok tudták, hogy két megmagasított hivatás élt ifjúságomban: papnak lenni, vagy ludovikásnak lenni. Ugye ez az elhivatottságnak és a nemzeti elkötelezettségnek a teteje? Azt írja a Népszabadság, hogy erről a ludovikás tisztről – kortársam lehetett – : „foglalkozása? Szakképzett gyilkos.” Nacionalista keresztény voltam. Ennek az ateista firkásznak kellett engem elgondolkodtatni, hogy itt valami nem stimmel!

Még egy utolsó mozzanat. A mi Urunk Jézus Krisztus nem volt pap. A mi Urunk Jézus Krisztus laikus volt, és laikusokat gyűjtött egybe. Nem tizenkét darab püspökatyával sétált föl, s alá, mint főpüspök Galileának lankás vidékein. Tanítványoknak mondta őket, ők pedig tanítónak szólították Jézust. Ő tizenkettővé tette a tanítványait egy éjszakai imádkozás után, s ezzel megadta az őáltala elképzelt közösség, gyülekezet, egyház – akármilyen nyelven mondom – kahal, ecclesia – nagyságrendjét. Nem ötven fő, nem száz fő, nem ezer, nem tízezer, nem: tizenkettő. Vele együtt tizenhárom. Avval, hogy menjetek el az egész világra, és tegyetek tanítványokká minden népeket. Nem tanítsatok, hanem tegyetek tanítványokká minden népeket. Tanítványokká úgy lehet valakiket tenni, hogy létre hoz az ember egy másik ilyen legfőbb tizenkét főből álló közösséget abból a célból, hogy ebben a közösségben tanuljuk a szeretetet, meg gyakoroljuk a szeretetet. Ezzel mi hadat üzentünk a padban ülő keresztény fogalmának, s azt mondtuk, hogy az nonszensz. Mert mi alakult ki? Hát az alakult ki, hogy hát ugye van a pap, meg van a laikus. Hát én elmegyek vasárnap a templomba, bedobom a perselybe a forintomat, még egyházi adót is fizetek, és az Isten Országával törődjek a pap – mert az a szakmája. Az a szakmája, hogy csinálja meg az Isten Országát. Hát könyörgöm: lehet, hogy ezek a papok olyan marha ügyes emberek, de nem nagyon veszem észre, és introspekció alapján. Mit lehet csinálni egy embernek ötszázzal?! Hát mit lehet csinálni egy embernek ezerrel? A kisközösségi tapasztalat az, hogy: hogyan lehet Bokor tagot szerezni? Hát úgy, hogy valakivel találkozom: jaj, de örülök, hogy látlak, hogy van asszony, gyerek, satöbbi, te, olvastad azt, hogy... igen, igen..., valahogyan rátérek arra, hogy teneked tulajdonképpen mi a véleményed erről? A cél az, hogy föl tudjam tenni neki ezt a kérdést: te, mi fán terem az, hogy köröszténység, tulajdonképpen Jézus Krisztus mit akart? Azt akarta, ami van? Na, most, hogy ha én ezzel annyira lekötöm őt, hogy elő tudom venni a farzsebemből a naptárt, és beírom, hogy ekkor és ekkor találkozunk, akkor jön a második beszélgetés. És ha ez megint olyan jól sikerül, hogy megint elő lehet venni a naptárt, akkor egy félesztendő, egyesztendő ilyen magánbeszélgetések után, amikre rámegy egy délután, vagy egy este, föl lehet vetni a bizalmi kérdést, hogy nem akarna esetleg megismerni olyanokat, akik szintén ilyen kérdésekkel foglalkoznak. Aztán... aztán ez a nevelődésünk a kisközösségben, ez nem fejeződik be. Ez nem iskola. Amit az ember kijár. Nekem vannak negyvenöt esztendő múltára visszatekintő közösségeim. Persze hatvanesztendő nagypapák és nagymamák ülnek benne – ez életre szóló barátságot jelent. Azért, mert a feladat, és a téma mindig új, mindig mindent meg kell nézni Jézusnak a szemével. Hallatlanul időigényes foglalkozás egyetlen egy közösségnek az összetartása. Készülni kell a találkozókra. Négyhetenként egyszer jövünk mi össze öregek – nem úgy, mint a fiatalok, akiknek nagyon sok idejük van – öt-hat órára. Ez a találkozás úgy megy le, hogy minden ilyen alkalommal más a soros elnök, és a soros elnöknek kötelessége

egy elmélkedést készítenie, meghallgatjuk, csendben vagyunk, körbeimádkozunk, hozzászólunk. Ezzel elment másfél óra. Utána jön a házi feladat. Az előző alkalommal megállapodtunk abban, hogy ezt és ezt elolvassa mindenki. Mert előadások meghallgatására nincsen időnk. De otthon el lehet valamit olvasni. Utána ezt a közösségben megtárgyaljuk. A megtárgyalásnak van egy nagyon fontos szempontja. A soros elnök jobbra vagy balra mutat: Erre megy a kör. Össze-vissza beszélgetés nincs. Amíg aki szót kapott, azt nem mondja, hogy „Amen”, vagy „Passz” – addig abba nem szól bele senki sem. Mindenki szóhoz jut. Nem a szavattyúsok uralják a kört, hanem a lassan és halkán, és talán a mélyebben gondolkodók is szóhoz jutnak.

Szalad az idő. Az Asszuáni gát építése során a Magyar Tudományos Akadémiától valakik figyelmesek lettek arra, hogy valahol a Nílus mentén van három község, annak a lakói magyararaboknak mondják magukat, természetesen arab nyelven. Magyar név nincs, magyar melosz, dallamvilág nincs, magyar szó nincs, körösztenység nincs, tökéletes arab mohamedánok. Nyilván a 16. században, amikor tízezerrel, vagy tán százezerrel is vitték a törökök a Tisza-mentéről, ahogy ezt Szkhárosi Horváth András megírja, őseinket a keleti rabszolgapiacokra, azokkal mentek ki. Nyom nélkül elvesztek. Amikor a zsidókat vasláncra fűzve a Krisztus előtti VI. században Babilóniába vittek, hetven esztendő múltán azok úgy jöttek vissza, hogy a törzsi istenük átalakult egyetemes Istenné. És úgy tudták, hogy hozzájuk, a megalázott, letipott, és senki-néphez, és szentélye-lerombolt néphez, hogy Sionhoz fognak jönni el az összes nemzetek. Hogy eljöjjön az az idő, és ezt Sionban fogják megtanulni a nemzetek, amikor a nemzetek többé nem tanulnak hadviselést, mert minden véráztatta köpeny, és minden dübörögve menetelő harci csizma a tűz martaléka lesz, mert el kell jönnie annak az időnek, amikor együtt legel majd a párduc és a gödölye, és a csecsemő gyermek ott játszik a vipera kígyó lyukánál. Ezzel mentek haza. A zsidó nép kicsi nép, és széjjelszórta minden hatalom. És leszórta őket Egyiptomba, és Alexandriába, úgyhogy a nyelvüket elfelejtették! A Septuaginta fordítás úgy készül Krisztus előtt 270-ben, hogy az alexandriai zsidóság fordítja le magának, és az egész világ számára héberből görögre, hogy érthesse minden nemzet az Isten szavát. Tőlük és általuk.

A hivatás nélküli nemzetek nyom nélkül elvesznek. A hivatás nélküli nemzetek nyom nélkül fölszívódnak. Az nem hivatás, hogy erősebb akarok lenni, és a gyengébbet agyonverem. Ez az álhivatás. Ez az örült sárnak a hivatása. Az, hogy le van hányva minden, az a fontos, hogy hazaérve papucsot húzzak, pizsamát húzzak, a tévégombot megnyomjam, és megígyam a söradagomat – ez a semmi. Ezért nem érdemes áldozni semmit sem. A hivatás, az válasz egy hívásra. A hivatás, az válasz az Isten hívására. Amelyik így hangzik, hogy: „azért teremtettelek, hogy itt a földön megcsináljad a mását a transzcendens szeretet országának. Lehetséges! Nem utópia! Beleírtam a férfi és a nő szívébe! Lehet szeretetet is csinálni, és ennek élni.” Nacionalistának neveltek. Bögtem Trianon miatt. És bögtem mindazért, amiért minden magyar bögni szokott. És most azt mondhatjátok kedves barátaim, hogy kibújik a szög a zsákból! Hát ez a Péter Bulányi azért óhajt szeretet társadalmat beépíteni az emberiség életéből, vagy életébe, hogy... hát hogy a magyarnak legyen hivatása, és megmaradjon! Amikor a Csernochot, ezt a tót származású magyar hercegprímást rajtakapták valamin, akkor azt mondta, hogy: „Ván válámi bene...” Én egy esetben tudok hinni és bízni abban, hogy ezer, és kétezer esztendő múlva is lesz, aki azt mondja, hogy „hát ez gyönyörű!” Mi... ? Hát az, hogy *ég a napmelegtől a kopár szik sarja!* Ha nekünk lesz hivatásunk! Ajánlom a magyar nemzetnek a szeretet alternatív társadalmának a megteremtését, ajánlom az amerikai magyar baráti közösségnek a szeretet alternatív társadalmának a megteremtését! Ajánlom a magyarságnak, hogy mondja azt, hogy „kicsi vagyok én, szolgálni való vagyok én, föl akarom kínálni az egész emberiségnek: nem ütök én, hanem etetek én, és lábat mosok én”. Mert erre lettünk megteremtve.

Hogy én nem beszélek bolondokat, azt én magamnak azzal szoktam igazolni, hogy fölteszek három kérdést: Tessék szíveskedni: jelentkezék az, aki szereti azt, hogyha őrajta, vagy

az övéin uralkodnak! Tessék szíveskedni: jelentkezék az, aki szereti, hogyha őt vagy az övét éheztesd! Tessék szíves lenni: jelentkezék az, aki szereti azt, hogy őt vagy az övét bebörtönzik, vagy felakasztják! – Soha nem jelentkezik senkise. Na, most nem kell nagy ész – nekem is van annyi, hogy... hát akkor ezt nem szabad csinálni! Nem szabad uralkodni, és nem szabad éheztesni, és nem szabad verekedni.

Mielőtt a záró gondolatot és a záró éneket elénekeljük, elmondom, hogy negyvenöt esztendőig tartott számunkra – nem a kéziratos, nem a nyomtatott magyar irodalom kora –, hanem a gépiratos magyar irodalom kora, az indigó, és a stencil kora, és ez most egy esztendővel ezelőtt véget ért. Ötven és fél esztendő után még nekem is megkegyelmezték, és adtak útlevelet – ’39-ben jártam utoljára nyugaton –, és hát élünk a szabadsággal. Van a Bokornak újságja is. Az Új Idő Könyvkiadónál ez a történet – amit elmondtam nektek – megjelent harmincezer példányban *Páter Bulányi* címen. Luzernben kiadták az „Egyházrend” és „Erény-e az engedelmesség” című tanulmányomat, amelyekben elmondom azt, hogy csak az az egyházrend – egyházrend, amelyikben az ember a meggyőződésére hallgathat, és nem a nadrágvarrást keresi, mint amire a bakát tanítják. Aztán, miután az ötvenes éveket börtönben töltöttem, a hatvanas éveket azzal töltöttem, hogy napi 8 óra szállítómunkásság után bele az éjszakába megcsináltam a teológiai summámat, mielőtt még meghalok – „*Keressétek az Isten Országát!*” címen. Ez négy ilyen kötet, de még csak kettő jött ki, úgyhogy a harmadikat és a negyediket ennek következtében majd később küldöm el Amerikába. Aztán hoztam előadásokat, amelyeket idén írtam, gépelve – boldogan aláírom, dedikálom őket mindazoknak, akik azt igénylik.

És akkor következzen a záróének bevezetése. Mikor mindezeket propagandázva elmondom papbarátaimnak, azt válaszolják: „De honnan veszed ehhez a parasztot? Ehhez lelakiség kell, öregem!” Na: a lelakiség. A hatvanas évek végén lélegeztünk egyet, és a kemény börtönzések évtizedei után egy picit megint föllendült a munka... De Uramisten, mi tart meg bennünket, ha megint lemegyünk a nullára? És akkor találtuk ki a három köteléknek a gondolatát. Az első: megkötöm magam Isten kötelével. Ez magyarul annyit jelent, hogy fölkelek egy fél órával hamarabb, mint ahogy muszály, és csöndben maradok, és gondolkodom azon, hogy mire használom föl az életemet. Ezt a körörsztyénnyel úgy mondják, hogy : „imádkozunk.” Aztán van egy második kötelék, és ez a második kötelék pedig az, hogy... a pápasodást akarjuk megszüntetni. Ugye az ember előbb-utóbb olyan okosnak érezi magát, okosabbnak mindenkinél..., hogy hát ötöle már csak tanulni lehet. Minden Bokor-tagnak kutya kötelessége egy bizalmat választani. Nem kell, hogy pap legyen ez a bizalmi, és időről időre négy-szemközti beszélgetésre menni hozzá évente egyszer, évente kétszer... ahogy akarja. Ez az ő második köteléke. Van valakim, akinek beszámolok magamról – magunkról, ha a párommal együtt megyünk – akit felhatalmazok arra, hogy rá is kérdezhet arra, hogy hogyan állok az Úr színe előtt. És a harmadik kötelék, a baráti kötelék. Ezt adják a kisközösségi találkozók. Ez a hűség a kisközösségemhez.

1949 nyarán a Krisztina körúton összegyűjtötték nekem, egy 8 napos lelkigyakorlatra hazánk szebb-lelkű leányait: 16-20 éveseket. Köztük volt egy 17 éves kislány, az Andi, aki most, 1990-ben már nagyon sok-unokás nagymama. Amikor ezt a lelkigyakorlatos gondolatot a három kötelékről meghallotta – magyartanár az istenadta, akárcsak én –, írt egy verset. Most megkérlek benneteket, hogy álljatok föl, és hallgassátok meg ezt a magyar népdalra szerelt verset, mert ez a Bokor közösségnek himnusza. És ezzel fejezném be az előadásomat. Ágostont megkérem, hogy muzsikáljon!

*Megkötöm magamat Isten kötelével / Megtöltöm szívemet Ország Igéjével
Szabadságom Uram néked visszaadom, / Csak a szeretetre formáld át tudatom!
Magamat megkötni gyöngé vagyok Uram. / Segítő kéz nélkül nehéz járnom utam
Atyám erősítsd meg testvéred a hitben / Életem példázza: szeretet az Isten.
Megkötöm magamat baráti kötéllal. / Testvéri közösség tartó erejével.*

Testvér, ha eloldnám kettős kötelékem: / Szembesíts magammal, légy felelős értem!
Istenem! Hogyan köszönjem meg ezt...? – ez volt az előadást záró mondatom.

Piarista köz, 2008. május 6.

Álmodtam húsvét keddjére virradó éjszakán. Napközben jutott eszembe. Nagyon rossz éjszakám volt, csak délre szedtem össze annyi erőt, hogy megborotválkozzam, felöltözzöm, körletrendet csinállok. Valami Bokor-rendezvényt álmodtam. Kijöttem a kápolnánkból, lementem a tornaterembe, az is tele volt emberekkel, hangszóró közvetítette hozzájuk a hangot. Kinéztem a folyosóról udvarunkra. Az udvar is tele volt, s onnan hallgatták a közvetítést. Ennyi volt az álom. Vaktyúk is szemmel álmodik...? Nagyon boldog voltam, amíg ezt álmodtam

Piarista köz, 2008. május 7.

Az *Érted vagyok* c. Bokor-folyóiratnak csinállok most propagandát. Egyik közösségemben a 2008. februári számból választottunk házifeladatot: három egymást követő hosszabb-rövidebb cikket. A három szerző mindegyikének írtam egy levelet. Levelem talán ráirányítja a figyelmet a szerzők írásaira. Az első cikk címe: *A változás szele* – Interjú az európai kereszténység válságáról Hubertus Halbfas valláspedagógussal.

Kedves Halbfas!

Nagyon okos a panasz, jó lovagom Halbfas,

Hiba lenne, ha valahogy félremagyaráznám. (Arany J. után szabadon.)

Mondjad meg, hogy mi a bajod, megpróbálok segíteni rajta. Ha az a bajod, hogy fáj a hasad, meg az is, hogy nem fáj, akkor nem tudok segíteni, mert nincsen harmadik lehetőség. 73 évesen jutottál el oda, hogy nem tudod, merre előre. Én ilyen ifjú korban még tudtam, s még azt is gondoltam, hogy valakik figyelnek rám. Nem tudok segíteni Rajtad, mert a bajod minden, és mindennek az ellenkezője is. De azért sorba veszem őket.

1. Érintetlenül hagyja ma már az egyház az embereket, s ugyanakkor ma sokkal vallásosabb az emberek, mint ifjúságodban, mert hat a zen-buddhizmus. Még a szerzetesekre is. Kedves Halbfas barátom, akkor csináld Te is azt! Mért nem csinálsz? El kellene hagynod a tanszékedet? Nem akarsz? Mit akarsz? Zen vagy nem-zen mellett – de döntened kell!

2. Azt mondod, hogy a kereszténység gerince a szeretet és igazságosság, de az egyháztörténelemben a dogmatikai tényező a jelentős. Nos, tedd rá az életed vagy az egyikre, vagy a másikra, s majd meglátod, hogy mire jutsz. Lehet belőled Kaifás is, meg a Golgotára is eljuthatsz. De ha tanszékvezető akarsz lenni, már döntetted is valami mellett, és sajnálkozhatasz, hogy nem halad a te szekered sem úgy, ahogy szeretnéd. Ha pedig csak kritizálni akarnál, akkor kiközösíthetnek. Brancsba kell tartozni s befogni a pofánkat.

3. Képviseld az új érettséget, biztosságot, a spirituális érettséget, az új életet? Akkor mondd az új nyelvet, s tedd jelentőssé vele a hittartalmakat! Gyűjts, ha tudsz, mindezekkel táborot, csinálj akár új vallást és jegyeztessed is be azt, de képviselj valamit. Hogy mekkora a kínálat a szellemi piacon, jól tudjuk. Minden vallás, minden szellemi mocorgás válságba kerül egyszer. Fogja hozzá bátran a zenezéshez, de az sem kerülheti el a válságot. Majd a tanszékvezetők elemzik az okokat. Úgy, mint te. Jobban vagy rosszabbul.

4. Válg meg az antropomorf Isten-felfogástól, melynek már nincs ereje. Ne hidd, hogy Isten mindenben illetékes, ami csak történik. Valld meg, hogy nem mindenható. Valljad a misztikus pánenteizmust, mely szerint Isten meghaladja mindazt, amit az ember és világ jelent. Higgyed, hogy minden megváltozhatatlan, meg az ellenezőjét is, és alakítsd ki a hit és imádkozás új gyakorlatát. Magam s mások meg majd eldöntjük, hogy beállunk-e a zászlód alá.

5. Az ifjú holland zsidó nő hitére térjünk? Arra, hogy Isten nem tud segíteni nekünk, hanem nekünk kell segítenünk Istennek, szegénynek? Ez már aztán igazán döfi. Valami

ilyesfélét próbált mondani a szegény istenkáromló Názáreti is. Nem érte meg 73. esztendejét. Hamarabb elintézte főpapja. Követői sem igen éltek sokkal tovább. Hamar elégették e követőket immár keresztény máglyákon. Vannak ügyeskedők, akik tovább húzzák. De meg is feledkezünk ügyeskedő életükről.

6. Mondjad meg már Halbfas: Mitől kellene megváltani minket? Ha Jancsi szereti Juliskát, akkor boldog, s nincs mitől, miből megváltani őt. Juliska is boldog, ha szeret, és ha szeretik. Elég, ha szeretünk. Elég, ha szeretnek. Jézus is csak szeretett minket. Nem volt szüksége arra, hogy Kaifás még keresztre is feszítse... meg arra, hogy teljesüljön ezáltal az Atya akarata. Ezt akarta volna az Atya? A Golgotát? Elhiszed Halbfas? Ennek a megváltás-ügynek nagyon papszaga van. Még annak is, aki beszél róla.

7. Nagyon igaz, hogy a hit története nem a zsidókkal, nem a keresztényekkel kezdődik. Pár tízezer évvel korábban. Ezért nincs is szükség vallási paradigmaváltásra. Az urak leváltására volna nagyon nagy szükség. A pap urakéra is. Meg arra, hogy vannak kedves laikus hívek. Ezt is le kellene váltani. Istenek csak szerelmes lányai és fiai vannak. Ha Jancsi szereti Juliskát, és Juliska Jancsit, akkor minden rendben van.

8. Kedves Halbfas, hagyjuk a fenébe a papokat meg mindenféle egyéb urakat. Azok úgyis csinálják a maguk paradigmáit. S mi mit csináljunk? Hajoljon össze négy-öt magyar meg nem magyar. Ha lehet, akkor pap nélkül. Ez lenne a nem merő vallási, hanem egyetemes emberi paradigmaváltás.

9. Írtam erről közel harminc éve egy kis könyvet. Az volt a címe, hogy Egyházrend. Megsértődött tőle egyház és világ. A Hittan Kongregáció asztalára is elkerült. Hamarább, mint Luther 95 pontja. El is ítélték: *téves veszélyes és félreérthető*. Kezébe került könyvem egy nagyvázsonyi Tsz-dolgozónak, asszonynak. Ennyit mondott csak rá: nem számít, hogy az egyházzal szól; ez a rend kellene a téuszünkbe is. Akkor van paradigmaváltás, amikor megszűnik a kinevezés gyakorlata. Erről pedig nem lehet leszoktatni az urakat. Az egyházban sem, meg azon kívül sem.

A második cikket egy hölgy írta, aki szintén professzora teológiának, de a tapintatos szerkesztők nem adták meg születése dátumát. Neve Susanne Heine, s írásának címe: *Vált-sunk már perspektívát! – Egyház és teológia – másképp*. Tőlem biztosan fiatalabb a hölgy. Ezért a megszólítás:

Kedves Zsuzsika!

Ha valaki Bécsben a gyakorlati teológia professzorává tudott lenni, annak felnőtten alkalmazkodnia kellett már néhány évtizeden keresztül a létező katolikus egyház perspektíváihoz, mert különben nem lehetne ebben a létező egyházban professzor. Zsuzsa mégis változtatást akar. Tanszéknélküli magam is így vagyok ezzel. De hát Zsuzsa meg miben akarná a változást?

Az egyház fájdalmasan tapasztalja, hogy Isten dolgában nincs már szólási monopóliuma, mert mások is vannak rajta kívül a vallás-piacon. Nem tetszik ez az egyháznak. Tenni kellene valamit. Zsuzsa szerint reménybeli keresztényeknek kellene tekinteni a nem nálunk, hanem másutt vásárlókat. Dogmatikai formulák és moralizálások helyett az evangéliumot kellene prédikálnunk, s ezzel mindenkit meg lehetne-kellene szólítanunk. Mi ez az evangélium, nem mondja meg. De elmondja, hogy nem kioktatnunk kell az embereket, hanem szeretnünk. Alighanem azt sugallja, hogy evangélium helyett csak szeressünk, s ne prédikáljunk! Se dogmatikát, se morálist.

Továbbá: alkalmazkodni kell a világhoz és nem ördöginek nyilvánítani azt. Az utolsóelőtti bekezdést képtelen voltam megérteni. De az utolsót már igen: azt, hogy a papok túlságosan gyorsan kerülnek vezető állásba, és teológiai képzettséggel *nem* rendelkező személyeknek kellene körülvenni őket. Ennyi a baja. Mit tudok mondani neki? Ennyit:

Jézus evangéliuma jóhír, s azt prédikálni kell, hogy híre menjen. Prédikáció címen pedig Jézus nagyobbára csak moralizált: légy kicsi, osztozzál, ne verekedjél! Papokat nem szentelt, de küldötteket nevelt, akiknek az lenne a dolguk, hogy tanítókként tanítványokat neveljenek. Az egyháznak viszont papjai vannak, akiket meg elődlegesen arra tart, hogy megöntsék a bubát..., hogy szolgáltassák ki a szentségeket, mert nélkülük nem tudunk üdvözülni. Legalábbis kétezer esztendő óta. Nagyon remélem, hogy a korábbi év-tízezredekben – e szentségek híján – azért nem lett mindenki a pokol martaléka.

Gyorsan vagy nem gyorsan, de csak papok kerülhetnek a papokat szentelő egyházban vezető állásba: negyven évvel plébános, ötvennel püspök, hatvannal bíboros, hetvennel pápává lesz, akit a bíborosok megválasztanak. Az egyház 999 ezreléke, a többi tagja szegény pedig mind csak *laikus*, csak teológiai végzettséggel nem rendelkező kedves világi hívő; ezért nem igen tudja használni őket, mert nem tanulták meg sem teológiai előfeltevéseinket, sem a nadrágvarrás-keresést. Azt tehát, ami használhatóvá teszi őket.

A harmadik cikket csak egy teológiai végzettséggel rendelkező neves újságíró írta, Hartmut Meesmann: *Áttörés az ökumenében? – A különvált egyházak és az eucharisztia* címmel. Íme a hozzá intézett levelem.

Kedves Hartmut!

A Kossuth és a vasút össze nem keverendő. Pál letolja Pétert Antióchiában, mert Péter a pogány-keresztényekkel együtt kajolja a vacsorán a zsidó-keresztényeknek tilos ételeket. A vacsora végén még volt kenyértörés is? Lehet, de nem említik forrásaink. Számodra nyilvánvaló, hogy volt.

Mai napság se katolikusoknál se protestánsoknál nincs vacsora, legfeljebb követi a kenyértörést – jelentős dátumokon, pl. ha éppen vasmisét mond egy pap. Az őskeresztények között akkor volt kenyértörés, ha előbb három éven keresztül mint katekúmenek megtanulták, hogy mi is a kenyértörés jelentősége; legalábbis az ókori Róma városának egyházában ez volt a szokás. Ezen a tanuláson fordult, hogy lehet-e ellentársadalom.

Tehát nem a kenyértörés teremt jézusi közösséget, hanem a megtanult hit és a hit szerinti élet. Az ellenvilág csak a hit szerinti életnek lesz következménye, hogy ezek és csak ezek hivatalosak a kenyértörésre, amelyen bőségesen adakoznak is, s ebből az adakozásból születik meg a Római Birodalom szegénygondozása. Ellenvilágként.

Pál pedig az ellen tiltakozik, hogy a keresztények Korintusban elhozzák a közös vacsorára a maguk ennivalóját, s a szegények nem tudnak hozni semmit maguknak, s csak nézik, hogyan laknak jól mások. Hogy mi köze volt a korintusiak vacsorájának a jézusi közösség ellentársadalmához, halljátok Pál szavait: *Amikor ugyanis egybegyűltök, már nem az Úr vacsoráját eszitek, hiszen étkezéskor ki-ki a saját vacsoráját veszi elő, hogy elfogyassza, s az egyik éhen marad, a másik pedig dőzsöl. Nincs otthonotok evésre-ivásra? Vagy megvetitek Isten egyházát, és megszégyenítitek a szegényeket? Mit mondjak nektek? Dicsérjétek? Ezért nem dicsérlek benneteket.*

Törjék meg katolikusok meg evangélikusok akár együtt is a kenyeret! Áldozhassanak is a kedves világi hívek egymás templomaiban! De ebből még nem lesz jézusi ellentársadalom. Ellentársadalom születéséhez Jézus-követés kell. Hadd ne mondjam el, mi jár annak, aki megpróbál olyasmit csinálni. Az urak kezébe kerül, akik nem szeretik az ellentársadalmat. De nem ám! És tesznek is érte valamit, hogy soha meg ne szülessék az ellentársadalom.

Piarista köz, 2008. május 8.

Tévedhetetlen

Csudálatos találkozó volt nálam 2008. március 29-én, szombat délután. Hatan voltunk együtt majd négy óra hosszat. Szolnokról jöttek hozzám húszas éveik közepén járó fiatalok. Ateista vagy vallásilag közömbös szülők gyermekei, többségük meg sincs keresztelve. De Bíró Lajost megérintette körünkben vagy tíz esztendővel ezelőtt a jézusi üzenet. S ő tovább is

adta azt, s ennek gyümölcse volt a Lajos utáni nemzedéknek – köztük az ő két gyermekének is – mostani látogatása nálam. Keresztelésükre és többek között házasságkötésre is készülődnek.

Nem tudom, hogy ők is csodálatosnak érezték-e a találkozót. De nekem együttlétünket követően Jn 1, 35-39 versei jutottak eszembe, melyek János és András meghívásáról számolnak be. János evangélista meghívásuk után jó hetven évvel idézi fel találkozásukat Jézussal. Számára biztosan felejthetetlen volt, mert ennyi idő eltelte után is emlékezett még, hogy délután négy óra körül került sor rá, hogy a Jordán partján sétálgató Jézusnak ők ketten utána mentek. Jézus észlelte ezt, s megfordult, hogy megkérdezze őket: Mit akartok? Ők meg ezt válaszolták: Rabbi, hol lakol? – Jöjjetek, nézzétek meg! – felelte nekik Jézus. Az evangéliumi feljegyzés így fejeződik be: *Az nap nála maradtak, ez a tizedik óra körül történt* (Jn 1,39). A zsidóknál akkoriban a nap hajnali hat órakor kezdődött, tehát délután négy óra volt, amikor utána mentek Jézusnak. (Az én látogatóim is délután négyre jöttek – emlékezem is rá. Emlékezem, de nem hetven év után, csak két nappal később.)

Milyen lehetett az a találkozó? Ha lett volna magnó, amely megörökítette volna azt a kétezer év előtti délutánt, mit nem adnék érte. Ha lett volna magnó két napja a szobámban, s felvette volna a mi találkozásunkat, mit nem adnék... még ezért is. Miért adnék érte oly sokat? Ezt akarom Nektek most elmesélni. S bár nem volt magnó, amely megörökítse a kérdést, melyet Gábortól kaptam, de emlékezem rá és arra is, hogy hosszasan gondolkodtam, mit is feleljek rá. Egy jó percre elnémultam. Rákérdezett Gábor a Mt 16,18-19-ben olvasható jézusi szavakra. Ezekre: *Én is mondom neked: Te Péter vagy, s én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.* Azt kérdezte Gábor, hogy hogyan azonosulhatnak még odafent is azzal, amit Péter idelent megköt és megold – azaz jóváhagy vagy elvet.

Általában köpöm a választ, ha Jézus dolgaiban kérdeznek engem. Most nem így történt. Azt hiszem, hogy a KIO – a *Keressétek az Isten országát!* című és negyven éve megírt – hat vastag szamizdat kötetében nem fordul elő ez a szó, hogy tévedhetetlen. S biztosan tudom, hogy Jézus sem mondta sem magát, sem Pétert tévedhetetlennek. És ezért Gábornak sem tudtam azt válaszolni, hogy az I. Vatikáni Zsinat tévedhetetlenül megállapította, hogy Péter utódai, a pápák hit és erkölcs dolgában tévedhetetlenek. Hát ezért. S nemcsak azért, mert Hans Küng is már jó harminc-negyven éve megírta könyvét, melynek címe: *Unfehlbar? azaz Tévedhetetlen?* Hanem azért is, mert lassan annak is harminc éve lesz, hogy Lékai bíboros és négy felkért teológiai professzora dialógusra hívott, s ezen a dialóguson elhangozhatott és el is hangzott Lékai szájából az általa tévedhetetlennek gondolt szó: *Én és a jelenlevő professzorurak hivatalból képviseljük itt az egyház tévedhetetlen tanítását.* Magamban azt gondoltam ott és akkor, hogy tévedhetetlen és – még inkább – hivatalból tévedhetetlen emberekkel nem dialogizálok. Hangosan meg azt mondtam, hogy írják le kérdéseiket, s én azokat majd megválaszolom. Jó két órát birkóztak ott öten egymagammal, s nem engedtem ál-láspontomból: csak írásban válaszolok kérdéseikre.

Mért nem köptem tehát Gábor kérdésére is a választ? Mért gondolkodtam rajta annyit némán? Mért nem mondtam az I. Vatikáni zsinat megállapítását. Nem tehettem. Nem, mert barátainknak nem hazudunk, csak illetékteleneknek, csak ellenségeinknek hazudhatunk – ha nincs módunk kitérni a válasz elől. S most, amikor írom ezeket a sorokat, már hétfő délelőtt. Ahogy tudtam, felkészültem már a hétfő délutáni kisközösségi találkozómrára, s mikor befejeztem, eszembe jutott Gábor kérdése. Vasárnap még nem, mert vasárnap meghalni sem volt időm. Reggel volt a szokásos havi – két órás – ifjúsági mise, majd 11 óra felé jött Pista, hogy elvigyen Inárcsra pót-vasmisémre a Hangosok számára, és csak este hét óra utánra hozott haza. Kimerültem tőle, s hétfő reggel csak nyolc utánra tudtam úgy-ahogy összekaparni

magam... Mért voltam tehát egy percig néma? Ennyire gyengül már emlékeztem? Nem adtam meg a választ én már negyven éve Gábor kérdésére a KIO-ban?

Elővettem, a KIO *Mutatók* kötetét, s találtam a két kérdéses mátéi versre vonatkozó 12 lapszámot is. Megnéztem mindet egyenként. Elolvastam, amit 40 évvel ezelőtt ezekről a Máténál található versekről írtam. S az eredmény: nem szembesültem a KIO-ban Gábor kérdésével. Ezért gondolkodtam válaszom előtt annyit. Gábor mellettem ült. Rátettem kezem a kezére, s ezt mondtam Gábornak: Jézus úgy mondhatta, amiket mondott, hogy bízott tanítványaiban, bízott Péterben. Bízott bennük, hogy azt fogják mondani, amit tanított nekik. Ahogyan én is bízom Bennetek, akiket az elkövetkező hónapok során majd megkeresztetek és megeskettek azon az alapon, hogy hisztek abban, amit Jézus tanított. Bízom benne, hogy azt fogjátok mondani, amit közösségeinkben tanultok arról, hogy miféle Ország az, amit keresnünk kell. Bízom benne, mert Isten azt írta bele mindnyájunk szívébe, amire megteremtett minket. Azt, hogy szeressük egymást még az ellenségeinket is: keresztre feszítőinket is.

S nem mondtam Gábornak a folytatást, amit a fentiekben leírtam. Nem, mert akkor és ott, szombat délután még nem is gondoltam az I. Vatikáni Zsinatra. De most igen, és mondom, amit gondolok. Mindannyian az Isten gondolatát képviseljük, amikor a szeretet szavát mondjuk azzal a tartalommal, amelyet Jézus adott ennek a szónak. Tévedhetetlenül? Igen, tévedhetetlenül. Mindig, amikor a szeretetet mondjuk. S csak ez magyarázhatja, hogy amit mond akár Péter, akár Gábor, mind megállja majd a helyét, és érvényes lesz idelent is, odafent is. S ha a földön nem is veszik figyelembe azok, akiknek más az istenük, mint Jézusnak, a mennyben biztosan elfogadott lesz, mert ennyit jelent a megkötés. Az ellenkezője pedig biztosan elvetett lesz, mert ennyit jelent az oldás.

És válaszomat mind a hatan elfogadták, mert nem tekintély elvű volt a válasz, hanem szeretet elvű.

S most magamat kérdezem: Lehet tekintély nélkül élni? Nem lehet. Hiszünk szüleinknek, s ha nem hiszünk, megégetjük a kezünk, amikor a forró kályha vasajtájához nyúlunk, s megtanuljuk tőlük, mi válik javunkra. És felnőtt korunkban is hiszünk annak, aki úgy szeret minket, ahogy a szüleink. Elhagyjuk érte anyánkat-apánkat. És hiszünk abban, aki azt reméli, hogy mindannyian az ő szerelmetes lányai és fiai vagyunk, ahogyan Jézus is az Atya szerelmetes Fia volt. Megtanuljuk Tőle, hogy nem tehetünk olyat, amit nem kívánunk magunknak. Azt, hogy nem uralkodhatunk másokon. Azt, hogy nem lehet három cipőnk, amíg él olyan a földtekén, akinek csak kettő van. Azt, hogy nem döngölhetünk bele senkit sem a betonba. Mondhatom mindezeket a színéről is. Feltétlen hittel hiszünk abban, aki arra tanít minket, hogy mindenkit szeretnünk kell. Azt tanítja, hogy kicsi vagyok én, s ezért másoknak szolgálni születtem én. Azt, hogy akármilyen okos, erős meg ügyes is vagyok, engem sem illet meg több, mint ami mindenkinek jár: a napi egy dénár. Azt, hogy szótáramból ki kell törölnöm az ölés szót, hogy csak az ölelés maradjon a helyén. Azt, amit Babits úgy mondott, hogy *az a véres Isten nincsen*. S a véres embernek se legyen helye a Földön, mert a mennyben úgy sincs.

Nem lehet tekintély nélkül élni, az Isten és az ő gyermekeinek tekintélye nélkül. De csak a szeretet-elvűeket illeti meg a tekintély!

Ember hol éltsz te? A Földön? Ott az uraké a tekintély. A főpapoké, az írástudóké, a véneké. A királyoké meg a helytartóké, akik a szeretet-elvű Jézust nagyon hamar, már három év után a keresztre parancsolják.

Úrmentes világban akarok élni a Földön. Az urak tekintélye nélküliben. Ott, ahol csak a szeretet-elvűeknek van tekintélye. Milyen ez a tekintély? Azt hiszem, hogy tévedhetetlen.

Piarista köz, 2008. május 9.

Ezt énekeltem a Bokorportán Nagypénteken

Miután imádkoztunk az Anyaszentegyházért, a pápáért, a papságért-hívekért, a keresztelendőkért és a kereszténye egységéért: *Most a Bokorért imádkozzunk testvérek, hogy mindenkor igyekezzünk Jézust követni: hogy családjainkban és kisközösségeinkben, melyekben élünk, szeretettel szolgáljuk egymást, meg tudjuk osztani szellemi és anyagi kincseinket magunk közt, egymást soha se bántsuk, hogy példa lehessünk minden magyarnak és az egész világnak Jézus, a mi testvérünk által.*

Aztán a mellettem ülő Garay Zsófi mondta a könyörgést: Mindentadó Istenünk, segíts bennünket életünk minden napján, hogy a Bokor 63. évében is úgy tudjunk élni, hogy mi is megtegyük azt, ami telik tőlünk, ahogyan erre törekedtek és törekednek már odafent vagy még idelent szüleink és nagyszüleink is. Segíts, hogy mindnyájan az Atya nagyon kedves lányai és fiai lehessünk, Jézusnak pedig hűséges testvérei a Szentháromságot egybetartó Szentlélek erejében. Amen

Piarista köz, 2008. május 10.

Lehattunk '895-ben, amikor bejöttünk, fél millióan. Lehet, hogy találtunk itt olyanokat, akik magyarul beszéltek: székelyeket, avarokat. Az asszonyok szültek, s mikor harmadfél-száz esztendő után jöttek a tatárok, már voltunk két és fél millióan. Egy év múlva már csak fele annyian voltunk. Az asszonyok megint szültek, s a Hunyadiak korára felmentünk négy millióra. Aztán verekedtünk három századon keresztül a törökkel. Mikorra kiverték őket hazánkból, már csak egy másfél millió maradt, aki magyarul beszélt. Az asszonyok megint szültek, s az elmúlt század elején már tíz millió volt, aki magyarul beszélt. Aztán tíz felé szabdalták hazánkat, s '56 utántól kezdve máig szennyecsatornába vágtunk mi, magyarok nyolc vagy tíz millió magyar magzatot. Ha minket is elfű az idők zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja – írta Arany János.

Hősöm egy fiatal hölgy, Vincze Bori, aki most hét éves. Nagyszüleit negyven esztendeje ismertem meg. Géczy Gabi, mire negyven éves lett, szült tíz gyereket Vincze Bandinak. Az elsőt Péternek hívják. Péter felesége, Kati, az elmúlt nyári Bokor-nagytáborban megsúgja anyósának, Gabinak, hogy várja már ötödik gyermekét. Péter húga, Eszter egy hétvégre elviszi magához a négy gyereket: két fiút, két leányt. Kihallgatja beszélgetésüket, mely arról szól, hogy fiú vagy lány legyen ötödik testvérük. A fiúk fiút akarnak, a lányok lányokat. Ekkor szólal meg hősöm, Vincze Bori: Mindegy, hogy mi lesz, mert nekik úgyis nyolc testvérré van szükségük. S még azt is elmondja Bori, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fú. A lányai nevét már tudja is. El is sorolja a négy nevet. A fiúkéból még csak egyet tud. Az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját is. Amíg van Géczy Gabi, Vincze Bandi, Péter és felesége Kati, amíg van Vincze Bori, addig nem fű el minket az idők zivatarja, addig még lesz az Istennek olyanja is, aki magyarul beszél.

110. SZENTIVÁNI NAPLÓ

2008. JÚNIUS

Piarista köz, 2008. június 1.

Egy olvasói levél három fejezetben.

I.

A *Mérleg* 2007/4 számában olvastam egy tanulmányt: *Markchies: Miért terjedt el a kereszténység az ókor végén* c. írását. Nem tudtam szó nélkül elmenni mellette. Írtam a szerkesztőségnek egy olvasói levelet. Kicsit hosszúra kikerült. A Naplóba azért befér. Ezt írtam:

Nehéz összefoglalni írásának tartalmát, de megpróbálom: *Magyarázható az elterjedés természetes okokkal is: ez volt a piacon a legjobb árú. Mikor is? Hát akkor, amikor Konstantin szemet vetett rá. Több hasznót hajtott ez az árú már ekkor is, mint amennyibe került, a vértanúság századaiban. De azért az Isten is bedolgozott ebbe az elterjedésbe, ha nem is közvetlenül, de közvetve – „a bibliai Ige” ereje által. Mikor is? Már a konstantini szemvetést megelőzően is? Még utána is? Tud nem beavatkozni is? Lehetséges, hogy egyáltalán nem avatkozott be? Közvetve sem?*

Megengedem, hogy félreértettem a szerzőt, aki tiszteletreméltó életműve háttérével mondta el a Bajor Katolikus Akadémián ezt az előadását. De a kérdő mondataim most leírt pár sorában foglaltam össze, amit megértettem cikkéből. Köszönöm írását, mert indítást adott nekem egy kérdés felvetésére, melyet előadása nem érintett. Ez a kérdés pedig az, hogy a keresztények miért azt az árút fejlesztették ki, amely aztán a negyedik század társadalmában – még uralkodó rétegében is vagy elsősorban abban(?) – olyan bőséges vevő közönségre talált. Miért azt fejlesztették ki a 4. század elejére, amit kifejlesztettek?

Mert fejleszthettek volna ezek a keresztények valami mást is. A bibliai Ige nagyon is megengedett volna valami egyebet. Igazolja ezt a lehetőséget, hogy a Konstantin császártól kibocsátott milánói türelmi rendelet (313) megszületéséig az egyházban számtalan eretnecség támadt: gnóosztikus vagy egyéb szavakkal jelölhető. Ahogyan az említett rendelet után is és napjainkig is – számtalan a katolikus tanítástól eltérő tanítások száma: Markchies is evangélikus.

Rendelet előtt és után, rendre minden másképpen gondolkodó – hogy ne minősítsek senkit se eretneknek – a bibliai Igére hivatkozott és hivatkozik ma is. Nálunk, keresztényeknél. S ha a szerző „evilági faktoraira” akarnék hivatkozni, ott találnám a Konstantin előtti elterjedést és a Konstantin utáni megnövekvő elfogadást okozó egyéb tényezőket is, melyeket magam nem is tudok szabatosan elválasztani az isteni eredetüektől.

Mert hogyan válasszam el azokat nemcsak a bibliai Igétől, hanem Istentől, magától is? Hogyan, amikor végső soron csak Istenre tudom visszavezetni azokat az emberi képességeket, amelyeknek alapján kialakítjuk magunkban, hogy végül is milyen legyen a vallási árunk, amelyet embertársainknak felkínálunk. Értelmi belátásunkra, meggyőződésünkre gondolok, melyekért hajlandók voltunk s talán ma is hajlandók valakik földi egzisztenciájuk elveszejtésére, és hajlandók különböző máglyákon el is égni. Hogyan ne említsem itt a legszentebb szót, mely az emberi *lelkiismeret*. Hogyan ne említsem a szókráteszi daimoniont, melynek szavára hajlandó volt Szókrátész kiinni a méreg poharat? Mindebből látható, hogy számomra az evilági és a nem evilági faktorok egymásba mosódnak – Jézus előtt és után. Mert számomra az isteni és az emberi nemcsak kettő, hanem egy is: „Istenek vagytok” (Jn 10,34) – ahogyan mondja a zsoltár nyomán a Jézus ajkára adott bibliai Ige. Azért vagyunk istenek, mert úgy teremtett meg bennünket Isten, hogy van lelkiismeretünk, amely megmondja nekünk: Ne tedd a másinak azt, amit nem akarsz magadnak! Megvan ez bennünk. Ezért kell aztán az ütközet előtt rummal leitatni a katonákat. S ezért kell őket megáldoztatni is. A rum + eukharisztia, ez a kettő együtt a tökéletes orvosság, hogy nyugodtan tudjuk gyilkolni – az ellenséget. Hogy

menjek előre azért, hogy hadi özvegy legyen a feleségem, árvák a gyermekeim. Vagy ha szerencsés vagyok, én löjek le valakit, aki ugyanúgy, mint magam is, hadi özvegyet meg árvákat hagy maga után. Miért is tesszük ezt? Azért, mert *becsülettel vagyunk banditák* (Harsányi Kálmán, A Balkánt jártuk, 1914-18)?

Nem tudunk róla, nyoma sincs annak, hogy 313-at közvetlenül követő években a keresztények módosítottak volna valamit árújukon. Csak annyit tudunk, hogy az árúkat elfogadó Konstantin elkezdett bőségesen fizetni nekünk az árúkért. 318-ban Konstantin állama elfogadja a püspököket mint elsőfokú fellebbezési hivatalt, 319-ben felmentik a klerikusokat az utcaseprési és csatornatisztítási szolgálat alól, 321-ben a városi polgárok számára munkaszüneti napnak nyilvánítják a vasárnapot, 325 után a püspököknek engedélyezik a korábban csak hivatalnokok és tisztek számára fenntartott állami posta használatát. Ugyanakkor Konstantin császár a maga uralkodói jubileuma alkalmából – húsz éve lett császárrá – püspöki gyűlést hív össze Niceába, melyen maga elnököl, hogy megtárgyalják az akkori egyházat megosztó dogmatikai kérdést: az örök Isten örök Fia-e Jézus, vagy csak igen kiváló tagja az emberi nemnek. Ahogyan tanulom ezeket Markchies tanulmányából – is. Mindezt a keresztények el is fogadják. Sőt, nyelik is, mint kacska a nokedlit; magyarul: a galuskát. Ez kell a magyarnak meg a nem-magyarnak! Az embernek, a megváltottnak is?

Az ókorvégi, a 4. század eleji keresztény társadalom már választott magának árút – ezért nyelheték a keresztények e kedvezményeket, a nokedlit –, miután Konstantin császár kiadta milánói türelmi rendeletét. A 4. század elején ő azt a kereszténységet választotta, amelyet akkorra talált. S pontosan ezt választotta Konstantin. Nem az olymposzi isteneket is magáénak tudó császár-kultuszt, nem a zsidók vallását, nem a gnószticizmus valamelyik fajtáját, nem a misztérium vallások valamelyikét, hanem az akkor létező, olyan-amilyen kereszténységet. Lehet, hogy ennek a négy másik valláscsoportnak együttvéve több követője volt, mint a keresztényeknek, de Konstantin jól mérte fel a vallási piac kínálatát, s megszüntette a császárkultusz monopóliumát, s beszüntette a keresztények üldözését. Ugyan már, elődei mintájára minek üldözze őket? A milviuszi hídnál – így mondja a legenda – álmában látta Konstantin csata előtt a kereszt jelét az égen. Jobbat sejtett e jelben, mint a haruspexekben, az üldözők vallási-állami gépezetében. Döntött: nincs többé szüksége a haruspexekre, és nem kell tovább üldözni a keresztényeket.

Nem egészen világos számomra, hogy mit ért Markchies a bibliai Igén? Mindazt, ami a Biblia összes könyveiben található? Mindazt, ami az Újszövetségben található? Mindazt, ami a történelmi Jézus tanítására visszavezethető? Mert az, hogy nagybetűvel van írva a bibliai Ige, nem dönti el kérdésemet. A német nem is tud kisbetűvel *biblisches wort*-ot írni, csak *biblisches Wort*-ot tud, és a katolikus szertartáskönyvek a fáraó serege tengerbe fojtását elmondó szöveg felolvasása után is azt mondják, hogy a hallottak – *az Isten igéje*.

Legyen valami egészen világos. A keresztények eljutnak a negyedik század elejére a maguk olyan-amilyen kereszténységére. Ez a nem-keresztény Konstantinnak tökéletesen megfelel. Beül közéjük elnöknek. Beülhet, mert az akkori püspököknek meg felette tetszik ez a beülése. Mi köze van a Názáreti Jézusnak ahhoz, amiben keresztény püspökök és az egyelőre még pogány, azaz megkereszteletlen Konstantin ilyen nagyszerűen megértik egymást? Mert kérdezniem kell, hogy ha a bibliai Ige véletlenül Jézus tanítását meg Istentől kapott lelkiismeretünket jelentené, akkor ez a jézusi ige mire lett volna jó Konstantinnak, a császárnak? Válaszolok: Alighanem semmire.

Terjedelmi okokból nem írhatom meg Markchies tanulmányát glosszázva Jézus tanítványainak három százados tudati fejlődését. De valamit azért ide kell hoznom belőle. A tanítványok a feltámadott Jézustól azt várják, hogy állítsa helyre Izrael számára a királyságot (Csel 1,6). Két nemzedék után a Jelenések könyve szerzőjének Istene/Jézusa atomháborúval pusztítja el az izraeli királyságot megszüntető Római Birodalmat, s Jézus maga tapossa a mindenható Isten bosszúálló haragjának borsajtóját – Jézus, aki a királyoknak királya, s az uraknak

ura (Jel 19,15-16)..., mert Isten nem viseli el többé szentjeinek üldözését (Jel 6,10). A negyedik század elejére halvány fogalmunk sincs már a jézusi híradás tartalmáról, a jóhírről? Legalább kettőnek nincs fogalma róla. Az egyik – Konstantin. S a másik? Az a társaság, amelyet keblére ölelt!

Tarthatatlan ez az állítás? Nem. Híven tükrözi a valóságot. Történelmet csinált ez a társaság: vágta ő is elleneit, mint a nyers tököt. – Tíz éve írtam egy tanulmányt, melyet most ideiktatnék:

Piarista köz, 2008. június 2.

II.

Isten Országának lehetőségei a második évezred fordulóján

Evangelizációs esten Jézussal együtt imádkozva mondjuk Istennek: Jöjjön el a te országod! Az "ország" (a héber malkut, a görög basileia) Jézus ajkán nem földrajzi, hanem szociológiai fogalom: emberek meghatározható összességét jelenti. Az "ország" megvalósulásának Isten részéről nem lehet akadálya, hiszen Isten kizárólag abban utazik, hogy az "eljöjjön". Zsinórpadról viszont – ha akarná sem tudná leengedni; sem ezredévfordulón, sem máskor. Az Isten Országá rajtuk fordul ("entos hümán" - Lk 17,21). Azon, hogy életünkkel mit kínálnunk fel Istennek egyáltalán és éppen most, az ezredfordulón

I. A jézusi örökség

a/ Elv: motiváció és törekvéstartalom

Jézus három különböző országról tanított: a Sátán országáról, az evilági országról és az Isten országáról. Mindegyik országot emberek népesítik be. A politikai térkép az evilági országokat mutatja, az Isten és a Sátán országa pedig nem rajzolható térképre. Mindhárom országnak van principiuma, lényegét-mivoltát meghatározó elve. Keresve a három különböző elvet, megjelöljük az egyes elvekben rejlő törekvéstartalmat és érzelmi motivációt.

A Sátán országának érzelmi motivációja a rossz akarat, a gyűlölet; törekvéstartalma pedig az erőszakra épülő VEVÉS.

Az evilági ország (állam) érzelmi motivációja vegyes: valakikkel szemben jó, másokkal szemben rossz akarat vezet, hiszen nem egyetemes, hanem csupán csoport- és osztályérdeket képvisel; s ha történetesen minden állampolgár érdekét egyformán képviselné is, a szuverenitásán, azaz államhatárain kívül élőkét ez esetben sem képviselné. Törekvéstartalma pedig a JOG, amely kényszerítő erejével biztosítja a korábbi nem-erőszakos (mert munkát kívánó) SZERZÉSeK és az erőszakos VEVÉSeK által kialakult tulajdonrendet. Ez a rend a csoportérdeket képviselés következtében egyenlőtlenségi rendet eredményez, melyet törvényesnek, sőt még Justitia-nak (igazságosságnak) is deklarálnak a győztesek, a sikeresek, a kiváltságos helyzetbe került személyek, rétegek, osztályok, nemzetek. A hátrányos helyzetben levők természetesen rendre igazságtalannak minősítik a kiváltságos helyzetben levők által jogosnak és törvényesnek deklarált rendet. Például a munkanélküliek vagy munkabérükből létminimum alá kerülők hazánkban vagy a harmadik világban – ilyennek minősítik a tőkés társadalmi rendet. Például Koszovó albánjai, a Vajdaság, a Csallóköz vagy Erdély önrendelkezési joguktól (a csángók Moldvában anyanyelvüktől is) békeszerződésekkel megfosztott nemzeti kisebbségei is ilyennek élik meg és állítják az evilági országok hatályos nemzetközi jogrendjét.

A jogok világában mozgunk itt; azaz a fegyverrel védett statusquok (adott helyzetek) rendjének a világában. Minek következtében a fegyverek erejében létrejött és azokkal biztosított rend és jog ellen vétőket büntetnek is fegyvereik erejében a rend és jog kiváltságoltjai és védői. Büntetnek esetleg e jog és rend erkölcsös voltát pusztán elméletben megkérdőjelezőket is, s méginkább büntetnek a jog és rend ellen gyakorlatban is vétőket: a fegyveres lázadókat. Büntetnek esetleg Isten és/vagy az erkölcs nevében is, de mindenképpen a jog és rend nevében. Az ókori pogány római jog és rend ismert minden személyi jog nélküli rabszolgákat. A 16. századi immár "keresztény" Verbóczi Tripartituma ismer ugyanilyen jobbágyságokat, akiket a

dolgokról (Res), a vagyontárgyakról szóló fejezetben tárgyal, s akik - bár java részük csak magyarul beszél - jogilag nem is tartoznak a magyar nemzetbe, hiszen csak vagyontárgyak. Alighanem ok maguk is így gondolták ezt, mert amikor Bakócz érsek felfegyverzi őket, nem a török ellen, hanem az őket magából kirekesztő nemesi nemzet ellen fordulnak. A nemesek is tisztában vannak a jobbágyok evilági országon kívüli helyzetével: Mohácson húszezer nemes fogadja a törököt, pedig fogadhatná a jobbágyok sokszázvezres serege is. Csakhogy a nemesi Magyarország nem vállalta még egyszer a jobbágyok felfegyverzésének kockázatát. Mindez a kereszténység fennállásának 16. századában történik, de senki sem veri félre a harangot mondván: mi köze van mindennek Jézushoz s az általa hirdetett országhoz? De miért is kellene bármiféle harangot félrevernünk? Miért, hiszen Krisztus meghalt a kereszten, az ősbűn szennye immár lemosva a megkereszteltekről... jobbágy és nemes - keresztvízzel egyaránt meghintve - mehetnek mindketten a mennyországba. Senki sem gondolkodik már a harmadik ország, a jézusi Isten Országának kategóriájában. Majd csak Berzsényi Dániel beszél a ám a felvilágosodástól tanítva – "orca-pirító szégyenről".

Az Isten Országának elve viszont az ADÁSban, a mindenkinek mindent adni akarás, az osztózás törekvéstartalmában megnyilvánuló érzelmi motiváltság: azaz a szeretet, és nem pusztán valakik, hanem kivétel nélkül minden ember iránt. Ebben az országban a javak egyenlően oszlanak meg az ország népe, tagjai között, ami feleslegessé is tesz mindenféle erőszakot. Tehát éppen azt, ami nélkül a másik két ország nem állhat fenn.

Valamelyest részletezném is e három törekvésvilágot, utalva az azokban rejlő célkitűzésekre, eszmékre és eszményekre. A sátáni és evilági országa – akármilyen meglehetősen is, de – közös: nagyság és uralkodás, kiváltság és gazdagság, hatalom és erőszak. Olyannyira közös e törekvésviláguk, hogy a pusztában a Sátán a fentiekben megrajzolt evilági országot kínálja fel Jézusnak, ha Jézus - hajlandó cserébe leborulva imádni őt. A két ország ebben a szemléletben - egy cég! Az Isten Országának eszméje viszont e "két egy testvér" nemcsak ellentmondása, de ellentéte is: kicsiség és szolgálat, adás és szegénység, kardot hüvelybe dugó szelídség és békességteremtés. A Sátán az evilági ország karhatalmával iktatja ki társadalomból és életből Jézust; tanítványait is, ha mivoltukból fakadóan megtagadják a Sátán és az evilág közös eszményeinek szolgálatát. Így tesz Jézus előtt és Jézus után is. Szókratészt és Izaiást, Martin Luther Kinget és Romero érseket – e két ország közös buzgólkodása folytán – ugyanaz a Golgota várja. A jézusi tanításnak, örömhírének nem hiába reálsummája ez: Keressétek az Isten Országát, és keresztre talál, aki keresi. Joggal merül fel a kérdés: "élhető" is ez a jézusi Ország, vagy csak "halható"? Lehet élni érte; de ebbe bele kell halnia a létező társadalmi rendszerben annak, aki megpróbálná?

b/ Isten és a harag

A szeretet örök szentháromsági országában élő Istent az emberi történelemből kizárólag ennek az országnak a megvalósulása érdekli. Ezért az Atya azt szeretné, ha az országa szolgálatára rendelt és teremtett emberiség megbecsülné a kizárólag ezen ország előbbre segítése érdekében közénk jövő Fiút. Dehogyan ácsingózik-vágyakozik a végtelenül szent Isten a golgotai gyilkosságra. Dehogyan akar Fia halála által kiengesztelődni. Aki szeret, nem duzzog, nem tart haragot, és nem kívánja senki vérenek hullását. A tékozló fiú apja ő, aki szereti tékozló fiát csakúgy, mint a nem tékozlót. Napját fölkelte jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és hamisaknak – Golgota előtt és után egyaránt. Szereti tehát a rosszakat is. Nem lehet rosszabb, mint amilyenek mi vagyunk, akik szeretjük gyermekeinket akkor is, ha azok ellenünk fordulnak. Isten végtelenül tökéletes, mert mindenét adóan szeret minket; és végtelenül irgalmas, mert amikor bűneinket elhagyva visszamegyünk hozzá, akkor bűnbánó szavunk fejében minden bűnünket megbocsátva, azonnal magához is ölel. Nincs tehát károkozó haragja! Szeretet-mivoltából következően nem is lehet. Haragjában tehát sohasem taszíthatja el magától gyermekét, az embert (héberül: ha adam). Még kevésbé minősíti bűnösnek Ádám vétlenül született ivadékait. "Ádamban bűnössé tett mindnyájunkat, Krisztus-

ban pedig igazzá tett mindnyájunkat!" - hangzik ez az összes keresztény felekezetek hitvallásának közös tanításaként. Pedig aligha lehetne kitalálni mondatot, mely jobban meggyalázná a szeretet végtelenül szent Istenét, mint hitvallásaink e sarkalatos tétele. Az "Ádámban mindnyájan vétkeztünk"-tétel a kollektív bűn világába vezet. A konkviztádorok, rab-szolgavadászok, Hitlerek és Sztálinok, a háborús bűnösök, a tömeggyilkosok világába. Ezt az Istent, ha volna ilyen, még az Egyesült Nemzetek Szövetsége is kizárná magából. Az ENSZ tehát, amely pedig csak a jog, az evilági ország kategóriájában gondolkodik. Kizárná bizony, mert a kollektív bűn még a jog elvét is lábbal tiporja, hát még a szeretetét! Ez utóbbihoz végleg semmi köze.

c/ Vallás és prófétagyilkolás

A bűnbánatot tartó Ninive népének könnyebb a helyzete az ítélet napján, mint a bűnbánatot tartani nem akaróké, tartozzanak azok akár a választott néphez is. Istennek nincsenek kiváltságoltjai. "Kiválasztottai" vannak csak, s hűségük miatt őket hurcolják Golgotára azok, akik nemegyszer Isten kiváltságoltjainak gondolják magukat: a prófétagyilkosok. Éppen ezért nincsen egyedül üdvözítő vallás sem. Nincsen körülmetélés, keresztség, imamalom, beavatás, vagy akárminő egyéb vallási szertartás, amely kizárólagos bérletet biztosítana az egyes vallások elkötelezettjeinek a mennyországba, a transzcendens beválásra. Jézus létrehívta az Isten Országá eszményeit vallani hajlandók közösségét, és kahal-nak (ekklésié, egyház = üdvház) nevezte őket, de vallást nem alapított. Elég volt ebből a műfajból számára annyi, amennyi már addig is adva volt; személyesen neki, a zsidónak – a zsidók vallása.

Nem akart új vallást a régiek helyett. Azért nem, mivel a vallás nem képes üdvözíteni. Arra csak Isten, meg a mi szeretetünk és bűnbánatunk közös ereje képes. Azért nem akart vallást, mert a vallás legfeljebb Golgotára képes hurcolni azokat, akik elvállalják az Isten Országá eszményeit. Nincs is módjuk a vallásoknak másra. Azért nincs, mert az evilági ország addig üldöz, szorongat minden vallási közösséget, amíg az meg nem tagadja az Isten Országának eszményeit; addig üldözi, amíg frigyre nem lép az evilági országgal. Ha pedig létrejön a trón és az oltár szövetsége, hamar fellobbannak a máglyák, melyeken kettejük szövetségének akaratából elégetik Isten Országának elkötelezettjeit. Konstantinig békén megél az antióchiai iskola is, de utána már - elsősorban a császár jámbor kívánságára - elégetik az istentelen eretnek ariánusokat. A felvilágosodásnak köszönhetjük, ha ma már nem égetik el, csak marginalizálják, csak búra alá rakják az eretneknek kikiáltottakat.

A vallások kiváltságoltakat termelnek, a kiválasztottak pedig Lélekből születnek, s így Isten Országának közössége transzcendálja nemcsak az evilági országokat, de a vallásokat is: túllép rajtuk. Lehetséges ez? Valamelyik evilági országban csak kell élnem, mert nem mehetek le a térképről. Valamelyik vallásba beleszületek akkor is, ha szüleim az Isten Országának elkötelezettjei, ahogyan Jézus is beleszületett József és Mária vallásába. A szülői ház, a názareti zsinagóga, a jeruzsálemi templom juttatta el oda, hogy el tudott menni a pusztába, s hogy ellene tudott mondani azoknak az evilági – sátáni eszményeknek, amelyeknek jegyében vallásának főpapja s a vele trón és oltár szövetségben levő állami (evilági országbeli) tisztviselő keresztre juttatja majd. A vallások nevelnek is, keresztre is juttatnak. Ezért nem hozott létre Jézus új vallást. Nem, mert nem akarta, hogy általa létrehozott vallás főpapja juttassa majd keresztre a tanítványokat. Olyan közösséget hozott létre, amely csak nevel minket Istenre és Országára. Közösségével, az egyházzal, nem óhajtotta az inkvizíciókban és máglyán elégetésekben és kiközösítésekben foglalatoskodó vallások számát gyarapítani.

d/ Mikor nincs szeretet bennem?

Csak szeretetet akart, s ennek himnuszát kell írnia és élnie minden tanítványának. Himnusz, amely szerint az szeret, aki odaadja minden vagyonát, s testét is képes átadni, ha kell, a Vevés és a Jog tüzének... Himnusz, amely szerint ez a szeretet; és ha nem ezen az úton járok, nincs szeretet bennem. Nincs, mert amíg többet akarok birtokolni, mint amennyi a másiknak jut, nincs szeretet bennem. Amíg gyermekeimre több forintot akarok költeni, mint amennyit a

másik költhet övéire, csak beszélhetek a szeretetről, de nincs szeretet bennem. Amíg elgondolásaimnak karhatalommal akarok érvényt szerezni, nincs szeretet bennem... legfeljebb szövegelhetek róla - akármikről is informál Pál szeretethimnusza.

II. A páli fordulat és sikere

a/ Arábia

Pál nem tartozott a Tizenkettőbe: Tarzusban élt, amikor Jézus Galileában-Júdeában tanított. Miután a damaszkusi úton földre vágta őt alighanem lelke terhe is (hiszen Pál Jézus-tanítványokat kívánt börtönbe juttatni!), Arábiába megy, és nem a Tizenkettőhöz – tanulni, Jeruzsálembe. Mindmáig mély titok, kikkel találkozott Arábiában. Arra viszont következtethetünk, hogy mit tanult ott, mert az arábiai három esztendő végeredménye nem titok. Címe: az én evangéliumom. Pálé és senki másé. Nem a Tizenkettőtől tanulta a benne foglaltakat. Summájára már utaltam: Ádámban mindannyian vétkeztünk, s ennek folytán rajtunk a kárhoztató Isten haragja... de Krisztus golgotai halála tisztára mosott minket. Mint mondtam, következtethetünk a végeredményből, a summából.

Elemeire szedem e summát. Négy állítás van benne.

- a) Ádám vétkezett
- b) Mi is vétkeztünk Ádámban
- c) Krisztus meghalt
- d) Krisztus halála tisztára mosott minket

Kettőt tudott ezekből a tizenkettő is: a/ Ádám vétkezett és c/ Krisztus meghalt. Kettő viszont merő újdonság volt számukra: b/ Mi is vétkeztünk Ádámban és d/ Krisztus halála tisztára mosott minket. Következtetésem: a merő újdonságban lehet ludas Arábia.

b/ Gnózis

A Mediterráneumban a jézusi üzenettel egy időben hódított egy másik szellemi-vallási irányzat is. Tanította, hogy valami végzetes baj történt az emberiséggel, már léte hajnalán. Az történt, hogy merőben szellemi létezését lecserélte az ember a jelenlegi, a tapasztalható testire. Ez az irányzat keveseknek szóló, belső és titokzatos, ezoterikusnak mondott ismeretet kínált. (Görögül gnózist: lényegében e történet tényként elfogadását.) Az ismeret kihúzza a bajból: visszakerülhetünk eredeti szellemi állapotunkba... e felismerés által.

Ezzel az irányzattal találkozhatott Pál Arábiában. A törvény és a próféták ismerője természetesen elutasította - mint mesét - eredeti szellemi létezésünknek testire cserélését, de elfogadta belőle az ősi baj gondolatát, s persze az abból megváltódás, a kiszabadulás szükségességét. Behelyettesítette a gnóztikus ősbajt az ugyancsak az emberi lét hajnalán történt ádám-évi ősbűn-esettel, s következményével: a Paradicsom, az Isten közelében élhetés elvesztésével. A megváltó ezoterikus gnózist pedig lecserélte a megváltó hittel. Miként az Arábiában megismert gnóztikus szellemi irányzat egy gondolati tartalom segítségével kívánja visszahozni az embert eredeti istenközel állapotába, úgy Pál is egy ténynek: Jézus halála (ill. Istent engesztelő kiomlott vére) tényének tulajdonítja az ember ügyét rendbetevő erőt. Az erről beszélő páli ismerettartalom kerül a gnóztikusnak a helyére. Üdvösségünk feltételévé lesz Pál igazának elfogadása, azaz a megváltó hit. Miben? Jézus Istent kiengesztelő, minket megváltó halálában.

Kopernikuszi fordulatot okoz ez majd a Jézus-mozgalom történetében. A galileai halászok védtelenek vele szemben. Ők ismerik a néptanító Jézus népet tanító szintű példabeszédeit. Pál pedig elvégezte a jeruzsálemi teológiai főiskolát, s ezenfelül három posztgraduális évet tölt még Arábiában. Nem közönséges élményeken megy ott keresztül: "Ismerek egy embert Krisztusban... és tudom, hogy ez az ember – hogy testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak az Isten tudja – elragadtatott a Paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédekett hallott, amelyeket nem szabad embernek elmondania..." (2Kor 12,2-4). Valamiféle beavatásban részesülhetett, ami teljes bizonyossággal töltötte őt el. Teológiai közléseit Jézustól kapott kinyilatkoztatásként adja elő, sőt még Jeruzsálembe is kinyilatkoztatás folytán utazik, ahol is

érvényesíteni képes álláspontját. Sőt, ezt követően Antióchiában még Pétert és Barnabást is helyére teszi.

c/ Evangélium kinyilatkoztatásból

Jézus a három évi tanítás után a Lélekre bízta a Tizenkettőt. Ezt követően áll elő Pál, és mondja: "...az evangélium, amelyet hirdettem, nem embertől származik, mert én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam" (Gal 1,11-12). A Jézus mozgalom addig hivatkozhatik Jézusra, amíg a mozgalom elindítóját meghatározó szemlélet és célkitűzések meghatározóak maradnak a mozgalomra. Ha a mozgalom tagjait, esetünkben Pált, a Lélek olyan kinyilatkoztatásokban részesítené, melyek alapvetően különböznek, sőt ellenkeznének is azokkal a gondolatokkal, amelyekre Jézus a maga közösséget építette, akkor a Lélek leváltaná Jézus mozgalmát Páléra. Ha viszont a Lélek a Fiúval fennálló gondolat- és létegyesége következtében nem részesíthet senkit sem jézusi célkitűzésekkel ellenkező kinyilatkoztatásban, akkor az ily tartalmú "kinyilatkoztatások", azazhogy inkább csak állítások, nem eredhetnek a Lélektől. Ha mégis tőle erednének, akkor Jézus hitelre méltósággal van baj, mert ez esetben Jézus küldetése nem végérvényes szava Istennek hozzánk. Ez persze elméletileg nem kizárt. Pál vagy akárki igéje lehet Istennek Jézus utáni szava hozzánk. De az azután végleg nem valószínű, hogy Jézustól vette volna Pál azt, amit Jézus nem tanított. Lecserélte volna Jézus pár évvel később azt, amiért pár évvel korábban meghalt a Golgotán?

d/ Az a bizonyos kopernikuszi fordulat

A páli tanítás kopernikuszi fordulatot idéz elő a Jézus-mozgalom történetében. Nézzük meg e fordulat legfontosabbnak tetsző vonásait. Isten országa immár alapvetően nem Jézust követő életünkön fordul, hanem azon, hogy elhisszük-e a páli gnóvizist: a hit üdvözít, nem a cselekedetek. Értelmetlenné válik nemcsak a zsidók reménye, az Ígélet földjének visszaszerzése, hanem az egész emberi történelem is. Csak pillanatok vannak hátra már: oly kevés az idő, hogy már megnősülni sem érdemes, hiszen jön Krisztus a levegőégben, s megyünk mindannyian hozzá, hogy mindörökre vele legyünk. Csak azok mentődnek meg ilyen módon, akik misztikusan egyesülnek Jézussal a keresztségben, s ezzel létre is jön egy új és újra kizárólagos vallás. Kizárólagos, mert vallási, liturgikus cselekménye, a keresztség - az üdvösség feltétlen feltételévé válik.

Mindezek következtében a Jézus-mozgalomnak ki kell szakadnia Izrael vallásából, mert létrejött egy új vallás. Jézusé! Annak ellenére, hogy Jézus a maga mozgalmával éppen egy olyan közösséget hívott létre, amelyben akármely valláshoz tartozunk is, teljesíthetjük Isten akaratát, építhetjük az Országot, ha magunkévá tesszük a szeretet érzületét és a mindentadás magatartását. A páli gondolatvilág viszont vallást hív létre, bár a vallás széttephetetlen szövetséget alkot az evilági országgal, amelynek célkitűzései lerontják az Isten Országának törekvéseit. Jézus elhatárolja magát s övéit az evilági országtól, amikor az egymással vetélkedő tanítványoknak, az evilági ország viszonyaira emlékeztetvén őket, mondja: "Köztetek azonban nem ez a rend, hanem aki a legnagyobb közöttetek, olyan legyen, mint a legkisebb, és aki vezet, olyan legyen, mint aki szolgál" (Lk 22,26).

e/ Vannak felsőbbbségek

A negyedik vonás:Érintetlen marad a páli tanításban az a struktúra, amelyben fennáll az evilági ország és a Sátán országa.

A kopernikuszi fordulatnak ez a negyedik vonása, ha lehet, még súlyosabb következményű, mint az előbbie. Pál-szintézisem VI. kötete beszél erről, melynek címe: Erény-e az engedelmeskednie? Péter közli Kaifással, hogy nem a hallható szóval szóló főpapnak kell engedelmeskednie, hanem a csak lelkiismeretén keresztül megszólaló Istennek. Meggyőződésünknek engedelmeskedünk, nem embereknek. Jézus tanítja, hogy nincsenek atyák, mi pedig mindannyian testvérek vagyunk. Pál pedig tudja, hogy vannak felsőbbbségek. Ez pedig engedelmeskedés-kapcsolatokat hív létre. Melyeket?

Az Atya szereti a Fiút, a Fiú engedelmeskedik az Atyának. A Fiú szereti az embert, az ember engedelmeskedik a Fiúnak. A férj szereti feleségét, s ő engedelmeskedik férjének. A gazda szereti szolgáját, ez meg engedelmeskedik urának. Az uralkodó szereti alattvalóját, aki engedelmeskedik neki. Az egyházi vezető szeret, s a tagok engedelmeskednek neki.

Jézus Péterrel hüvelyébe dugatja a kardot, Pál a felettes hatalmakkal nem dugatja. Nem, mert "a hatalom Isten rendeléséből van, s aki annak ellene szegül, Istennek áll ellen, mert nem ok nélkül viseli a kardot, hiszen Isten szolgája" (vö Róm 13, 1-5). Az engedelmességre kötelezett ember büntetésnek van kitéve engedetlensége esetén. Ez a jog világa. A tékozló fiú apja viszont nem bünteti az engedetlenkedőt. Egészen mást csinál vele. Nincs is engedelmességre kötelezve a fiú. Egészen mást, visszaszeretést kíván tőle az Atya. Jézus tanításában csak az eperfa engedelmeskedik a tanítványoknak, ember nem (vö Lk 17,6).

f/ A keresztény kultúra

Nem sok időnek kell Pál után eltelnie, hogy megtanuljuk: mi is lehetünk felettes hatóságok, és mi is elővehetjük a hüvelyből a kardot. Kiírhatjuk Koppány pogányait, hogy megkeresztelhessük nemzetünket. A tökefelhalmozás érdekében kirabolhatjuk az új világot, s a bennszülöttek megállapíthatják, hogy nem is Krisztust, hanem az aranyat imádjuk. Máglyán elégethetjük azokat, akik nem úgy tanítanak Istenről és Jézusról, mint egyházunk felettes hatóságai. S amikor az eretnekek ráébrednek, hogy felettes hatóságot kell nekik is találniuk tévedhetetlen igazuk védelmére, jöhet a harminc éves háború, jöhetnek a vallások véres küzdelmei egymással. Nincs az emberi történelemnek kultúrája, mely felvehetné a versenyt fegyveres rablásban és tömegmészárlásban velünk. Kikkel? Az úgynevezett keresztény kultúra hordozóival. Alighanem e történelmi sikerünk magyarázza mesés öntudatunkat. Napjainkban is, amikor a fordulat óta végre idehaza is büszkén emlegetjük e "keresztény" kultúrát és annak értékeit.

A Jézus-mozgalom pedig a páli alapvetés s a normál emberi esendőség erejében megírhatja a maga haldoklásának kétezer esztendő történetét. Címet is adhat neki: Jézus, a nagy sikertelen és a sikeres Pál. (Nem Arábia magyarázza mindezeket? Az Ószövetség biztosan nem magyarázza. Hát akkor mi magyarázza? Pál zsenije az ok? Nagyon valószínűtlen. Kultur-folyamatban élünk.)

III. A felvilágosodás kísérlete

"Túrte Miklós, túrte, ameddig túrhette". Ki ez a Miklós? Az Isten biztosan nem, mert ő máig is túri. Az Isten által megteremtett – nem a megváltott, csak a – közönséges emberi természet nem túrte. Fellázadt ellene. Jó két százada. Megunta az egyház gyámkodását és eretnekezéseit. Kívül tette magát rajta. Elvileg söpört el minden felsőbbiséget. Nem azt mondta ugyan, hogy ti mindnyájan testvérek vagytok, hanem azt hogy citoyen, polgártárs, és hogy SZABADSÁG. Nem mondta, hogy a gazdagok pokolra mennek, hanem csak azt, hogy EGYENLOSÉG. Nem, hogy dugjuk hüvelyébe a kardot, de mondta, hogy TESTVÉRISÉG. Az egyház válasza erre: minden könyvüket indexre tette, s vallotta tovább a maga Isten rendelte tévedhetetlenségét, s hogy Isten rendeléséből vannak a különböző gazdagság-szintű társadalmi osztályok, miképpen a mennyben is az egymástól különböző angyali rendek és karok. S változatlanul vallotta, hogy a megáldott fegyverekkel "igazságos" háborúkat kiobbantó és vezénylő királyok, bizony Isten kegyelméből uralkodnak rajtunk. S várta a jobb időket, amikor eltűnnek ezek az istentelen "illuminátusok" a történelem színpadáról.

A magyar szellemi élet és irodalom mindenesetre újjászületett ebből a felvilágosodásból. Petőfink arról az időről énekel, amikor majd a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet, Vörösmartynk pedig arról, amikor majd a viszály elvérzik a csatákon. Egy versét idézném, mert a felvilágosodás erejében - idehaza is - nemzedék támadt, amely tudott újra hinni, remélni és szeretni. Másfél százada írta, s címe: A Guttenberg-Albumba.

*Majd ha kifárad az éj s hazug álmok papjai szűnnek
S a kitörő napfény nem terem áltudományt;*

*Majd ha kihull a kard az erőszak durva kezéből
S a szent béke korát nem cudarítja gyilok;
Majd ha baromból s ördögből a népszaroló dús
S a nyomorú pórnép emberiségre javúl... És így tovább.*

A felvilágosodásban támadt új életre a jézusi gondolat. Nem tudta megvalósítani, de tisztában csengte az evangélium célkitűzéseit, mint a korabeli egyházi igehirdetés. A 19. század első felének gondolkodói el is jutnak a hűtlen sáfárról szóló példabeszédig, a gazdag ifjút bizony útjára engedő, s az Isten és országának ellenlábását a pénzben, a Mammonban megjelölő – Jézusig. A szocializmus gondolkodói a szabadság, egyenlőség és testvériség meg nem valósulásának közvetlen okát a magántulajdonban jelölik meg. 150 évvel ezelőtt Marx Kiáltványa kockáztatja a szabadságot és testvériséget, hogy megvalósulhasson a nagy kisajátítás. Ezt követi hetven év munkásmozgalom, utána pedig hetven év létező szocializmus, majd térdre kényszeríti az egészet a tőkés társaságok világuralma.

A 19. század nagy reményeit követi századunkban két világháború, Hitler húsz, Sztálin negyven millió halottja, Hiroshima, Nagaszaki s a nukleáris és ökológiai katasztrófa fenyegetése – mint a felvilágosodás "melléktermékei". Nem sikerült az új kísérlet sem!

*És fölharsant a béke dala, a kereszté és a fényé,
az új Marseillaise szent tüzén kigyúlt a csipkebokor;
üvölt a gonosz: Nézd, új jakobinusok állnak a Volga vizénél!
s már csattog az ostor, az új urak ostora, csattog az új rabokon.
Új rabok, új éhség, új börtönök! – újra hiába
zökkent régi sinéről újabbra a régi világ:
új függönyök mögött pereg az Ember Tragédiája
s üres egekbe vezérli a bűn a szeretet dalát*

– írja a századelőn egy húsz éves fiatal, egy költő: Szabó Lőrinc.

Ugyanúgy nem sikerült, mint a Jézustól elindított mozgalomé. Összeegyeztethetetlen elemeket nem lehet összeegyeztetni. Jézust Pállal, az egyenlőséget a szabadság és a testvériség eltiprásával. Akármilyen fájó, de mondom: sem Szent István kardjával, sem Rákosi Mátyás gumibotjával – nem lehet Isten Országát csinálni.

IV. A posztmodern és a Bokor

Az észak-atlanti emberiség teremtette a felvilágosodást, s ma már tudja, hogy kísérlete csődbe ment. A csődtudat adott nekünk új korszaknevet: a posztmodernben vagyunk.

Mit csinálunk posztmodernben? Mit sem törődve a katasztrófák fenyegető veszedelmével, egyengetjük a katasztrófa útját. Mivel tesszük? Fogyasztunk. Azaz fogyasztanánk minél többet, s ezért reménykedünk, hogy valamelyik pártunk segítségével csak sikerül a bőséges fogyasztás határait Hegyeshalomtól keletebbre, mondjuk Békéscsabáig tolni. Mivel készítjük a katasztrófát? Nem házasodunk, s ha házasodunk is, nem csinálunk gyereket, mert a gyerek fogyasztja fogyasztási lehetőségeinket. Utánunk a vízözön! A nemzet jövője sem érdekes, az éhező milliárdok sorsa sem érdekes. Talán nekünk még kitart az észak atlanti szép világ! – sóhajtjuk. Mivel készítjük még? Steril misztikával. A vallási ipar termékeivel, szolgáltatásaival. Minden szolgáltatás jó, amely nem beszél arról, ami ebben az órában itt elhangzik. Utánunk a vízözön, de addig is istenélményre vágyunk. Saját vallásunk is szolgáltathatja. Az is jó, csak egy kicsit színtelen, meg már túlságosan megszokott, és ezért unalmas. Több csodálatosra, élménydúsabbra tartunk igényt. Keletire, ezotérikusra, feldobóra. Hiszünk szívesen bármiben. A vallási ipar hihetetlen anyagi tőkével rendelkezik, fiadzik is nála a pénz. Meg is magyarázza, miért. Isten megáldja gazdagsággal, aki bíz benne... Nem folytatom.

Már csak annyit mondok, hogy ismerek olyanokat, akik erre az egészre nemet mondanak. Azért mondanak nemet, mert szeretnék folytatni a Jézus-mozgalmat. Egyik katolikus folyóiratunk éppen az elmúlt napokban jelentette be rájuk vonatkozó gyanúját: katolikusok-e igazán? A Bokor névre hallgatnak. Nem igazán katolikusok, mert azt is gondolják, hogy a Jézus-

mozgalom folytatásához nem kell feltétlenül katolikusnak lenni, bár az sem akadály, ha valaki vasárnaponként katolikus templomban ünnepel eucharishtiát. Nem akadály, mert a templomjáró kiteszi magát ezzel annak a kockázatnak, hogy Jézusra emlékezik. Arra, aki bíztat minket: a szelídeké lesz a Föld!

Szót értenek e Bokorba tartozók azokkal, akik szeretnének reményt nyújtani, s nem zavarja őket ebben valláskülönbség. Miféle reményt? Azt, hogy nem patkányok öröklék Bolygónkat. Nem, mert lehetséges az Isten Országa, hiszen rajtunk fordul. Lehetséges, ha akarjuk.

Ha viszont a katolikus nemcsak az ötezer különböző vallás egyik válfaját jelentené, hanem azt az egyetemességet is, amely Isten gyermekének tekint kivétel nélkül minden embert, akkor boldogan versenyezhetnek a Bokorba vagy bárhová tartozók "az Isten szerint katolikus" megnevezés elnyeréséért. Ez ugyanis azt jelentené, hogy csak testvért ismer, akit szolgálni kíván, s akivel osztozni akar egészen odáig menően, hogy "senki nem mondana semmit a magáénak, mert mindenük közös" volna..., s akivel ennek következtében nem is lenne többé miért verekednie, s így hüvelybe dughatná kardját. El is adhatná az ócskapiacon.

Késlekedhetünk is ezzel. De ez esetben nem biztos, hogy megérjük a harmadik ezredfordulót. Nem, mert belepusztulunk, ha nem azt csináljuk, amire teremtve lettünk. (Elhangzott először 1998. okt. 23-án a tatabányai református templomban – most tíz éve.)

Piarista köz, 2008. június 3.

III.

Miért is akadt meg Konstantin szeme rajtunk? Miért minősültünk különbnek, mint a többi vallás? Az isteneknek meg a császárnak a kultusza aligha ért akkoriban már többet, mint ma – mondjuk Európában – a történelmi mában élő, a létező kereszténység. Nem kellett sírnia a pogány kultusz után. Korunkban a társadalom néhány százaléka látogatja még vasárnaponként templomainkat. Papképző intézményeinket fenntartja az államhatalom, templomainkat is renoválja. Saját erőnkől is élünk: abból, ami államvallás-múltunk anyagi maradéka, és a hívek által felajánlott évi adókból meg a persely-pénzből. Hogy ez a saját forrás költségeinknek hány százalékát fedezi az egyes országokban, meg nem mondhatom. A vallás fenntartását általában a fizetett papok feladatának tudják társadalmunkban a nem-papok. De hadrafogható erő már alig van a hívekben. Siránkozunk, s egyre többen nem házasodunk, meg elválunk – az élet továbbadása helyett. A nemzetpusztítást még hamis ökológiai öntudattal is tesszük: ha kevesebb az ember, kisebb lesz az ózonluka. (Nem az emberi lehelet hozza létre az ózonlukát.) Konstantin szeme ma bizony nem akadna meg rajtunk. (A Didaché meg a Diognétoszhoz írt levél nem kerül be kánonunkba...)

A zsidókon akkor sem akadt meg a szeme. Ők kilógtak a sorból. Amikor csak lehetőségük van rá, fellázadnak a Birodalom ellen. Elkülönülnek ruhájukkal, sábeszdeklijükkel, haj- meg szakállviseletükkel, gettójukkal – más vallásukkal. Szombaton nem akarnak dolgozni, fontos nekik a körülmetélkedés. Hangsúlyozottan mások akarnak lenni, mint a normál rómaiak. Jobban, mint pl. ma a baszkok spanyol meg francia honban. Kiáltóan idegenek. Lehetnek annyian, mint a keresztények, de szóba sem jöhetnek, hogy lecserélje velük a császárkultusz képviselőit.

Kérdés, hogy hallott-e egyáltalán Konstantin a gnóosztikusokról. Ha hallott, a keresztények egy a keresztényeknél is obskúrusabb szektaféleségnek gondolhatta. A vallási piac e portékája a császárkultusz leváltásakor eszébe sem juthatott. És a misztérium vallások eszébe juthattak-e? Azokba belebotlott. A városokban mindenütt voltak szentélyeik: Isisnek, Mythrasnak, stb. Az, hogy *misztérium vallás* – csak a késő történetírás tudós általánosítása, mert e vallások nem voltak szerves kapcsolatban egymással. Nem gondolhatott rájuk Konstantin.

Ha mindezt végig gondoljuk, Konstantinnak nem lehetett más választása. Csak a keresztény egyházat választhatta. Kiterjedtsége következtében csak annak volt a birodalmi szervezetre ráhúzható mérete-alakja. Konstantin nem a jézusi Isten Országa építőivel találkozott

már, csak az egyházzal. Ezt gondolta-e Loisy is, vagy csak ráfogta azt az egyház hierarchiája – nem tudom eldönteni. A valóság azonban minden bizonnyal ez volt. A század végén Theodosius államvallássá tette a kereszténységet. Jézus pedig elmenekült az őt királlyá tenni akaró ötezer férfi elől, tanítványait meg rábírta, hogy gyorsan bárkába szállva ők is meneküljenek. Theodosius elől nem volt, aki menekült volna. A klérusban sem, a hívek sorában sem. A zsák megtalálta foltját. A trón meg új szövetségesét. Folytatódhatott a régi nóta: A tört vér maradt fekete folt.

Hiszek Jézus Isten-voltában és feltámadásában. S remélek abban, hogy Jézus Istene nem hiába teremtett meg minket a maga képére és hasonlatosságára. Remélek, és köszönöm Markchies tanulmányát.

Piarista köz, 2008. június 4.

Keresztelendők miséje április 27-én

Kedves katekumenek és kedves mindazok, akik eljöttetek e vallási cselekményre, melyet én most kiszolgáltatok katekumenjeinknek, azaz Ti, kedves testvéreim Jézusban – mindnyájan!

Egy 19 éves ifjú versével kezdem: *A világ az Isten kertje; Gyom s virág vagytok ti benne, Emberek! Én e kertnek egy kis magja, De az Úr ha pártom fogja, Benne gyom tán nem leszek. Tiszta e kebelnek mélye; Égi kéz lövelt beléje Lángokat...* Ennyi elég a versből. Tiszta az én lelkem is. Na, nem mindentől. De bűneimet a mise elején szőröstül-bőröstül Veletek együtt meggyóntam, és Isten megbocsátását is kértem. A magam számára és mindnyájunknak. De van egy olyas valami is, amitől tiszta a lelkem, amit nem kellett meggyónnom. Mindjárt elárulom Nektek, hogy mitől is tiszta a lelkem.

Ezelőtt harminc éve meglátogattam pár napra Csíkszentdomonkoson négy Bokor-pappal együtt az ottani plébánost, Bálint Lajost. Azért mentünk oda, hogy megtanítsuk őt Jézus szavait elemezni – Bokor-módra. Látogatásunkat s annak célját nem közöltük sem az erdélyi egyházi, sem az állami hatóságokkal. Nem is lett az köztudott. Így hát nem volt akadálya, hogy Lajoska gyulafehérvári érsekké is lehessen látogatásunkat követően. De azért látogatásunk nem volt minden hatás nélkül. Ezt abból gondolom, hogy hamarosan lemondatták, és fiatalon nyugdíjba küldték. Ilyen hatása volt az elemzésre tanításnak? Nem lehetetlen.

Ülünk tehát a szentdomonkosi plébánián és elemzünk, amikor is bejön Lajos házvezetőnője, s közli vele: Plébános úr, itt van egy menyecske, tessék már kijönni megöntení a bubát! Hát ez székelül van mondvá, de azért alighanem mindannyian értitek, hogy mit is jelentenek e szavak. Azt jelenti, amiben katekumenjeink nem részesültek pólyáskorukban.

Most már elárulhatom, mit nem gyóntam meg a mise elején, s mitől tiszta a lelkem. Engem ugyan 90 évvel ezelőtt megöntöttek mint bubát, de nem kérdezték meg előtte tőlem, mi a véleményem: akarom-e vagy sem, hogy megöntsenek? De most, 90 évvel később megvallom: Azt gondolom, hogy nem vétebben, hanem szerelemben fogant engem édesanyám. Azt gondolom, hogy Ádám-Éva almaevését sem rótták fel nekem bűnül odafent. Csak a pelenkám volt sárga vagy zöld, de a lelkem – az tiszta volt. Csak később terheltem meg azt mindenféle bűnökkel. *De tisztán adott át engem az én őszám – mondom – Ady Endrével együtt.*

Ha meg is öntöttek bubakoromban, de az aktív bubamegöntés vallási cselekményétől tiszta maradt a lelkem. 66. éve, hogy pappá szenteltek, de magyart meg németet tanítottam iskoláinkban, s így hivatalból nem kellett bubát öntenem. 64. éve pedig beléptem a Bokorba, s ott megtanultam, hogy hivatalból se öntsek bubát. Mert ha valaki olyan ajándékot kap Istentől, aminél csak a szerelem nagyobb, akkor anya és apa rendezzen hálából befogadó liturgiát, melyen megköszönik Istennek, amit kaptak. Olyan liturgiát, hogy sohase feledjék azt, miként esküvőjük napját sem felejtik el. Kétszer öntöttem csak bubát. Azt is a

Bokorportán, de jézusi szeretetből tettem. Egy első nemzedékbeli és szívemnek nagyon kedves Bokortag unokáit öntöttem meg bubakorukba, mert az unokák felmenői között akadt egy zsidó is, s a nehéz időket megelőző nagyszülők azt akarták, hogy unokáik a törvény előtt „őskeresztényeknek” minősüljenek.

Kedves katekúmenek és többi testvéreim! Közel negyven éve Ko. Laci is belépett a Bokorba. Bokor-előtti korszakában, ifjú pap korában sok bubát megönthetett hivatalból, de később aztán leszokott róla, és igyekezett ő is olyan dolgokat csinálni, amiket nem kellett utóbb meggyónnia. E számos dolgok egyike, hogy folyamatosan katekúmeniskolát is csinál. Miért csinálja? Hát hogy elbolondítsa azokat, akik hagyják magukat elbolondítani. Miért teszi ezt? Mert ő is elbolondíthatónak bizonyult. Ki ebben a ludas? A főbűnös? Jézusnak hívják őt.

A legfontosabb dolog az ember életében, hogy jól válasszon. Mit? Hát legelőször is azt, hogy jól válasszuk meg a szüleinket. Aztán később – mivel szüleik nem öntették meg őt bubakorukban –, hogy jó katekúmeniskolát válasszanak. Eztán következik, kedves katekúmenek, életetek legfontosabb választása Ez már aztán egészen a magatok választása lesz. Olyat választotok, akiért elhagyjátok apátok-anyátok. Ha rám hallgattok, akkor nem a kisbetűvel írt bokorban házasodtok, hanem a nagybetűvel írt Bokorban. Lehet Bokron kívüli fiút vagy leányt is választanotok, de előbb be kell hozni őt a Bokorba. Minek? Hogy a párotok is ahhoz a Jézushoz akarja igazítani életét, akit szüleitek és Ko. Laci buzgólkodása folytán Ti már megismertetek. Erről most azért nem mondok többet, mert a mostani alkalommal csak a keresztség, a bérmlás, az Eukharisztia vallási cselekményeit szolgáltatom ki Nektek. A házasság szentségére most még nem kerül sor.

Kérem az Istent, hogy én segédkezhessem ebben majd akkor is Nektek. Azért kérem, mert az elmúlt héten történt velem valami. Voltam valahol. Pénteken ebédre jöttem meg, s rendtársaim illő módon megköszöntettek utólag, mert csütörtökön György-nap volt. Rendtársaim tudták, hogy már vasmisémet sem akartam megérni, mert inkább elmennék szarvast löni az örök vadászmezőkre. Ezt tudva köszöntöttek fel, s biztosítottak róla, hogy kedvem szerinti életet kívánnak nekem: életet, de az örök életet. Válaszomban én meg megmondtam nekik, hogy nincs már ellenemre, ha az odafenti hatalmasságok még meghosszabbítják idelenti tartózkodásom idejét. Általános volt a csodálkozás, és Józsi, a tartományfőnököm meg is szólalt. Ezt mondta: *Hoppá, Gyurka bácsinál paradigmaváltás történt.*

Még elmondom a paradigmaváltás okát. A három napot egy olyan jézusi közösségben tölthettem, amelyet 1991-ben kezdett el két jézusi fiatal ember, s közösségüknek ma, 17 év után, 2008-ban 85 tagja van. 17 év alatt megnegyvenkétszereztek magukat. És életközösségben is élnek, s naponként harangszókor háromszor is imádkoznak. S a három napot is szentmisével kezdtük. S három napon keresztül mondtam nekik azt, ami Nektek a katekúmeniskola következtében meg azért, mert szüleitek házában a vízcsapon is ez a szöveg folyik, már a könyökötökön jön ki. Ők meg itták szavaimat, meg nyelték azokat, mint kacska a nokedlit.

Amikor Ladával hazahozott egyikük, a hosszú három órás úton megkérdezte: Gyurka bácsi, volna kedved hosszabb időt is tölteni nálunk? Ezt válaszoltam: Hagyj időt Magatoknak, ülepedjék le Bennetek, amit az elmúlt napokban hallottatok tőlem. S ha leülepedett, akkor kérdezd meg a Közösséget is. S ha ők is azt gondolják, amit Te, akkor telefonáljatok vagy emilezzetek nekem. S nem árultam el a kérdezőnek, hogy magam – még le nem csillapodott állapotomban – már döntöttem. Mit? Azt, hogy repülnék. Repülnék oda, ahol az elmúlt 17 esztendő nem fogyással töltötték. A kérdezőnek a fia, Nándi, most nyolcadikos. Iskolájuk a mezőörsi Szabó Gyuszi iskolájának kihelyezett tagozat-féléje. A 85 emberből 45 – tizennégy év alatti. Jövőre indul a kilencedik osztály. Ha én szeptembertől kezdve visszatérhetnék a szakmámhoz! Ha én újra magyar irodalmat taníthatnék!

Imádsággal zárom a szentbeszédet: Mindentadó Istenem! Add, hogy odaadó buzgósággal ünnepeljem Jézus feltámadását. Adj nekem erőt, hogy cselekedeteimmel mindent életre

váltsak, hogy halálíg újraszülessek, ahogyan Jézus, Te is újraszülettél húsvétvasárnap hajnalán. Amen.

Piarista köz, 2008. június 5.

Bírálnak?

Folytatódik a *Bírálnak?* Bírálnak bizony sorozat. Íme a harmadik eleme. Választ kaptam Évától: *Kedves Gyurka! Ha nem adod a kezembe a 108-as Naplót, sohase jutott volna eszembe, miért olvastattad el velem a KIO 8. num. c. és d. pontját. A bokortáborban az Isten Igéjeként felolvasott „Minek nevezzetek”-re jól emlékszem. Arra a disszonanciára is, amit bennem keltett. Arra nem emlékszem már, hogy közösségünkben úgy tettem volna fel a kérdést, hogy „mi köze a szerelemnek a szeretethez?”. Te biztos jobban megjegyezted, ha több mint fél évre is visszafáj az neked. Valóban nem volt tiszta bennem érzéseim megfogalmazása, mert ezzel az így feltett kérdéssel én sem értek egyet. De akkor és ott túltettem magam rajta azzal, hogy ebben a kérdésben nem értünk egyet, és nem okozott több gondot nekem...*

Ha már így belejöttem az írásba, megragadok még egy témát. Áprilisi találkozónkon hallottam először, s a Naplóban is olvastam a kijelentő mondatban tett megállapítást: Mária Magdolna szerelmes volt Jézusba. Zavar ez a részedről kijelentő módon tett megállapítás: Honnan tudod?

Az én lelkemben úgy él ennek a nőnek a képe, mint aki bűnös életétől és az azzal járó szenvedéstől megszabadulva átéli ennek a megszabadításnak a boldogságát, teljes szívvel befogadja ezt a megszabadító isteni szeretetet, s odaadott szolgálatával próbálja viszonzni. Más ez, mint szerelem. Megélt istenkapcsolat. Szerelmen az ember ember iránti vonzódását értem, mely testi vonzódást, szexuális tartalmat is jelent. Ez a másnemű felé vágyódásban és hívásban mindenképp megnyilatkozik.

Ha Mária Magdolna szerelmes lett volna Jézusba, a hívás kísértésként érte volna Jézust, s akkor ezt vissza kellett volna utasítania, s Máriát, mint kísértőt el kellett volna távolítania. Erről nincs szó az Evangéliumban. Ezért nem érzem igaznak (sőt talán inkább sértőnek) ezt a megállapítást.

Kedves Gyurka! Jóval többet írtam, mint amit vártál tőlem. De felbátorított az a megbecsülésed, ahogyan odafigyeltél a szavaimra, s ha talán ügyetlenül is fogalmaztam további mondanivalómat (hiszen nem vagyok kiművelt elme) remélem érthető az a lényeg, ami bennem él. Örülök, hogy elmondhattam, mert így érzem igazán őszintének magam. Köszönöm a „mit meg nem tesz az ember a gyerekéért” szeretetet. Oktalanságaimban is nagy-nagy szeretettel és hálával köszöntelek, Éva. Bp. 2008. április 4.

Kiemelek válaszából egy kérdő mondatot a címben tett megállapításomra: – Honnan tudod? Majd így folytatom: Mindenek előtt elolvasandó a KIO 116/b pontja:

Hány Mária?

Szétfeszítené könyvünk kereteit, ha rendre felsorolnók mindazokat az érveket, amelyek valószínűsíthetik azt a feltevést, hogy a Magdalainak nevezett Mária egyazon személy a Lázár és Márta testvére Máriával, valamint a lukácsi farizeusi lakoma névvel meg nem nevezett bűnös asszonyával. Csak egy-két meggondolásra szorítkozhatunk. A rendelkezésünkre álló szövegek e három szerep, ill. szerepkör hordozóit Jézussal olyan bensőséges kapcsolatban állóknak mutatják, hogy ez a bensőségesség valószínűtlenné teszi azokat az üres foltokat, kapcsolatmegszakadásokat, amelyek adódnának, amennyiben nem tekintjük azonos személyeknek őket. Egyetlen férfi tanítványnak Jézussal találkozása sem mutat oly hőfokot (sem a tanítvány, sem Jézus részéről), mint amilyent a bűnös asszony és Jézus találkozása mutat – mindkettejük részéről. (Lk 7,36-50) Lukács tizenöt verset szán e találkozásnak. Alig elgondolható, hogy ez az ekkora terjedelmet érdemlő asszony ne csatlakozott volna a Jézust kísérő asszonyok közé, ha ugyan nem ő volt az első, aki megkezdte az asszonyok közül ezt az utánamenést. A farizeusi lakomaleírást közvetlenül követi az evangélista beszámolója a

Jézust kísérő asszonyokról, akik között első helyen a Magdalainak nevezett Máriát említi; mégpedig oly jelzőkkel, amelyek nagyon tapintatosan ugyan, de mégis azonosítani látszanak őt a lakoma bűnös asszonyával: gonosz lélektől gyógyította meg őt Jézus, hét ördögöt űztek ki belőle (Lk 8,2) ... Jézus űzte ki azokat. (Mk 16,9)

A kapcsolat kölcsönös hőfokával ugyancsak fölibe emelkedik a férfi tanítvány kapcsolatok átlagának – a Márta házában történt találkozás Jézus és Mária között. Meghívásról nem ejt szót az evangélista, és mind Márta szavai, mind pedig a jézusi válasz arra enged következtetni, hogy régi keletű és bizalmas kapcsolatban van a Vendég a háznépkel. A háznép kapcsolata Jézussal nem kezdődhetett ezzel a látogatással. A két betániai találkozás (Lázár feltámasztásakor és a lakoma alkalmával) még fejlettebbnek mutatja ezt a bensőséges kapcsolatot. A negyedik evangélista azonosítása (Jn 11,2) vonatkozhatik a Lázárt sirató és a Betániában kenetet öntő Mária személyére is, és vonatkozhatik a Lázárt sirató Mária és a farizeusi lakoma bűnös asszonyára is. Nem igazolja egyértelműen, de megengedi, hogy a betániai Mária azonos a farizeusi lakoma bűnös asszonyával, akit pedig a fentiek szerint a Magdalainak nevezett Máriának kell gondolnunk.

A keresztre feszítés, a temetés és a feltámadás elsődleges tanújaként említett Mária Magdolnának, amennyiben nem azonos a bűnös asszonnyal és a betániai Máriával, akkor Máténál, Márknál és Jánosnál az ismeretlenség teljes homályából kell előugrania a legelső szerephez, Lukácsnál pedig az egyetlen galileai említést követő teljes szereptelenségből. Teljességgel lehetetlennek látszik ez az előzménynélküliség.

Van erre egy különösen is nyomósak tetsző megfontolásunk – a női lélektan alapján. Az „egy a szükséges”, a Jézust feltámasztásra indító, a 300 dénár értékű kenetet Jézusra öntő betániai Mária... hogyan tudott volna a végső napokban és félórányi járásra Jeruzsálemről otthon ülve maradni? Hogyan tudta elviselni, hogy ne legyen ott a kereszttúton, a keresztt alatt, a sírba-tételnél, s hogy ne ő készüljön gyorsba göngyölni holttemét annak a Jézusnak, akivel ilyen bensőséges kapcsolatban volt? S hogyan tudta volna elviselni, hogy mindezt egy másik nő végezhesse el, aki pedig csak egy lett volna ama számos asszonyok között, akik kísérték Jézust az országutakon? Teljes lélektani lehetetlenség. A Magdalainak nevezett Máriának és a betániai Máriának egyazon személynek kell lennie.

A négy evangélium – név szerint! – kb. 90 ízben említi Pétert, 20 ízben Jánost; ennek testvérét, Jakabot 17, Andrást 11, Jakabot, az Úr testvérét pedig 10 alkalommal. Mária Magdolnát 14 és a betániai Máriát 11 alkalommal. A kettő összege: 25! Az utóbbiakból egyet Jézus ajkán találunk, mégpedig „Mariam” alakban. (Lk 10,42) A Mária Magdolnára vonatkozó 14 megnevezés meglehetősen széles változatszórást mutat:

Mária, a Magdalai	-	7 ízben, (Mt 27,56; Mk 15,40.47; 16,1.9; Jn 20,1; 19,25)
Mariam, a Magdalai	-	3 ízben, (Mt 27,61; 28,1; Jn 20,18)
a Magdalai Mária	-	1 ízben, (Lk 24,10)
a Magdalainak nevezett Mária	-	1 ízben, (Lk 8,2)
Mária	-	1 ízben, (Jn 20,11)
Mariam	-	1 ízben (Jn 20,16).

Az általánosan ismert „Mária Magdolna” megnevezés tehát maga is négy változatban szerepel. Nem kettős „keresztnévvel” állunk tehát szemben, hanem származási helyet megadó megkülönböztetés a második név funkciója. Ugyanúgy, ahogy pl. a „másik Mária” megjelölésben sem első tagja egy kettős „keresztnévnek” a „másik”, hanem szükséges megkülönböztetés a felsorolásban szereplő többi Mária nevet viselőkkal szemben. Sokatmondó e tekintetben az események folyamatán belül a legkorábbi megjelölés: a „Magdalainak nevezett Mária” követte és szolgálta Őt vagyonaiból. (Lk 8,2) A későbbiek során ez a „nevezett” szó elmarad, s lesz csupán „Mária(m), a Magdalai” (10 ízben), ill. Magdalai Mária (1 ízben). Két alkalommal pedig teljességgel elmarad ez a megkülönböztető szó: „Mária áll a sírbolton kívül

sírva” és Jézusnak a pusztá „Mariam” megszólítására ismeri fel a Mestert: „Rabboni”. (Jn 20,11.16) Ugyanúgy szólítja Jézus őt, ahogy otthonukban is említi Márta számára: „Mariam a jó részt választotta...”. (Lk 10,42)

A betániai Mária 11 előfordulásában felesleges volt kitenni Mária elszármazási helyét, hiszen két előfordulás esetében csak Mária, Márta és Jézus a szereplők, Lázár feltámasztásakor sem szerepel rajta kívül más Mária, (Jn 11,1.2.19.20.28.31.32.45) s ugyanez a helyzet a betániai lakomán. (Jn 12,3) Ugyanúgy, ahogyan nincsen szükség az elszármazási hely megjelölésére akkor sem, amikor Mária Magdolna a negyedik evangéliumban egyedül tanúja a feltámadásnak. (Jn 20,11.16)

A „Magdalai” kitélt alkalmazó 12 hely közül 9 esetben a mondaton belül rendre szerepel még egy Mária; mégpedig ugyancsak megkülönböztető célú meghatározásokkal ellátva, és nem nevének pusztá említésével: „másik”, (Mt 27,61; 28,1) Jakab és József anyja, (Mt 27,56; Mk 15,40) Jakabé, (Mk 16,1; Lk 24,10) Józsefé, (Mk 15,47) Kleofásé. (Jn 19,25) Mindkét Mária, a Szűzanya unokahúga is, a mi Máriánk is — egymástól megkülönböztetve szerepelnek.

Föltevésünk szerint a 14+11 előfordulással Péter után a Jézushoz tartozók között a legtöbbet emlegetett személy – ez a mi Máriánk. – Jézus édesanyját, Máriát, sem nevezi néven ennyit az Újszövetség. Nincs nő az evangéliumokban, aki vetekedhetik vele.

Hát ennyi a negyven év után *némileg átdolgozott KIO 116/b* szövege, melynek utána tudomásul veendő: „Az örök Ige valóságos, teljes, velünk azonos lényegű egyedi emberi természetet vett föl. *Hittétel.*” (Schütz Antal, Dogmatika I. 594. o.). Továbbá Gábiel angyal így köszönti a Názáreti Szület: Fiút szülsz, akit Jézusnak nevez el (Lk 1,31); tehát Jézus a kétnemű emberi természetnek nem a női, hanem a férfi formáját kapta meg. Ebből nyilvánvaló, hogy a másik, a női nem, bármelyik tagja szerelmessé **lehet** belé.

A KIO említett pontjában olvashatókon kívül most egyetlen újat mondok, ami talán elgondolkodtathat ateistákat, hogy honnan **tudom** a címben olvasható megállapításom. Lk 7,38-ban ezt olvasom: *megállt mögötte a lábánál sírva, és könnyeivel kezdte öntözni a lábát, és hajával törölte meg; összecsókolgatta (kataphilei) a lábát és megkenete kenettel.* A szóban forgó *kataphileó* ige szótári jelentése: összeölelget, összecsókolgat (Soltész-Szinnyei, Görög-magyar szótár 1875). Az ezen megbotránkozó Simon farizeusnak mondja Jézus: *Te csókot nem adtál nekem, ő pedig mióta bejöttem, nem szűnt meg összecsókolgatni (kataphilousa) lábam* (Lk 7,45).

A *kataphileó* igét használja Lukács még két ízben. Az egyiket Lk 15,18-20-ban találjuk, ahol az atya visszakapja tékozló fiát: *Útra kelek, hazamegyek apámhoz és megvallom: Apám, vétkeztem az ég ellen és teellened. Arra, hogy fiadnak nevezz, már nem vagyok méltó, csak béreseid közé fogadj be. Csakugyan útra kelt és visszatért apjához. Apja már messziről meglátta és megesett rajta a szíve. Eléje sietett, a nyakába borult és összecsókolgatta.*

A másikat meg ApCsel 20,22...37-ben, amikor Milétoszban Pál búcsúzik övéitől: *Most Jeruzsálembe megyek. Nem tudom, mi lesz ott velem, csak azt adta tudtomra a Szentlélek városról városra, hogy bilincs és megpróbáltatás vár rám. De szóra sem tartom érdemesnek életemet, csakhogy végigfussam pályámat, és teljesítsem a feladatot, amelyet Urunk Jézus bízott rám... És tudom azt is, hogy közületek, akik között hirdettem az Isten országát, nem lát többé senki... véssétek jól emlékezetetekbe, hogy három éven át éjjel-nappal szünet nélkül, könnyek között figyelmeztettelek benneteket... Minden tekintetben példát adtam nektek, hogyan kell dolgozni, s a gyengéknek támaszokra lenni, Urunk Jézus szavaira emlékezve: Nagyobb boldogság adni, mint kapni.” Szavai befejeztével letérdelt, és imádkozott velük. Nagy sírásban törtek ki mindnyájan, Pál nyakába borultak és összecsókolgáltak. Leginkább az a mondása fájt nekik, hogy nem látják többé viszont. Aztán kikísérték a hajóhoz.*

Simon farizeus házában az összevisszacsókolgatás közben Máris Magdolna sír, e másik összevisszacsókolgatás közben csak feltételezem a tékozló fiú atyjáról meg a milétosziakról a

sírást, de nem csodálkoznék rajta, ha e két történet későbbi vagy mai olvasója sírásra fakadna. A szeretet, a szerelem bizonyos hőfoka esetén nemcsak csókolgatunk, hanem el is sírjuk magunkat...

A címben megejtett megállapításom után egyik közösségemben feltettem az ott levőknek négy kérdést: Össze-visszacsókolgatja-e egy férfi egy másik férfi lábát? Egy nőét egy nő? Egy férfi egy nőét? Egy nő egy férfit? Kérdéseimet zavart csend fogadta. A találkozó után rákérdeztem négy szem között egy Máriára, hogy miért hallgattak. Válasza ez volt. A két első kérdésed undorító volt, a harmadikra és a negyedikre pedig szégyelltünk igent mondani, hiszen az olyan természetes velejárója a szerelemnek.

Végül is makacs kérdezősködésemnek következtében valaki tollat ragadott. S most e valakinek *idegen tollaival ékeskedve* töltöm meg Naplóm egy lapját. *A szerelem jele-e, ha egy nő összecsókolgatja egy férfi lábát? Feltétlenül. Szabad akaratából egy nő ilyen gesztussal csak a szerelmese felé él. Ebben a gesztusban nemcsak a rajongás, az éteri imádat van benne, hanem igen erőteljesen beleszíneződik a test (Jézus teste) iránti szeretet is. Ha ez nem tűnik igaznak, tegyünk egy képzeletbeli ellenpróbát: milyen érzéseket keltene bennünk, ha mindezt egy férfi tette volna Jézussal... ? Nemcsak elképzelhetetlen, de viszolyogtató is!*

Akkor most térjünk vissza az eredeti képhez: nem azért természetes, és kissé érzelmentes a történet, mert már annyiszor hallottuk... ? Pedig valójában túlradó érzések megnyilvánulásának lehetünk tanúi. Ehhez kevés a tisztelet. Ehhez vonzódás, önátadási szándék kell. Mi ez, ha nem szerelem?! Biztos vagyok abban, hogy Mária Magdolna beleszerelmesedett Jézusba. Egyrészt, mert Jézus OLYAN (meglepően elfogadó, őszintén nyitott, de határozottan igaz, pontos irányultságú, ráadásul, valószínűleg, mint férfi is vonzó) volt, és mert Mária Magdolna olyan (múltjából, kitaszítottságából adódóan kevésbé gátlásos, de még a tizenkettőnél is sok mindent sokkal mélyebben megértő, és az eseményeket, de legfőképp az érzelmeket mélyebben megsejtő) volt. Jézus halálosan pontosan jellemzi Mária Magdolna akkori állapotát: „NAGYON szeret”.

Ha igaznak fogadjuk el, hogy Mária Magdolna szerelmes volt Jézusba, akkor ebből az következik-e, hogy Jézusnak ezt, mint kísértést kellett értékelni, ezért el kellett volna-e távolítania Mária Magdolnát a maga közeléből? Biztosan nem. Jézus gyengeségét bizonyította volna, ha ezt teszi. Volt Jézusban elég „muníció” ahhoz, hogy saját védelme érdekében ne tegyen ilyet. Odáig egyetértek, hogy talán felmerült a kísértés kérdése. De miért is nem szeretjük, s miért kerüljük a kísértést? Azért, mert félünk, hogy elbukunk benne. Kellott ettől Jézusnak tartania? Azt nem tagadom, hogy erőfeszítésébe kerülhetett, ha nem akarta közel engedni magához Mária Magdolnát (valószínűleg ő sem véletlenül volt korábban népszerű a férfiak körében...). De annak árán, hogy megsértse a szeretetet... ? Nem tartom valószínűnek, hogy egy Jézus kaliberű figura az elzavarás mellett döntött volna, még akkor sem, ha – mint hiszem – biztos tudatában volt ennek a szerelemnek.

Abban is biztos vagyok, hogy ezekről Jézus és Mária Magdolna között soha egyetlen szó sem esett. Mégis mindketten tudták, hogy „merre hány lépés”. Jézus azért tudta, mert ez az Ő döntése volt. Mária Magdolna pedig azért tudta, mert ez egy olyannyira személyének szóló „beállítás” volt, amit nem lehetett nem észre vennie. Jobban szerette ő Jézust annál, semhogy átlépje azt a vonalat, amit ha átlép, Jézust bántotta volna. Ennél pedig semmit nem akart kevésbé. Mert „nagyon szeretett”.

Megengedem: kísértés volt, de ennek ellenére ez a két ember – Istenember és egy asszony – nagyon szerette egymást. Nem épp ugyanúgy, vagy ha ugyanúgy, mégsem beteljesedetten. De nagyon. Ezért nem zavarhatta el Jézus Mária Magdolnát. Mert sérült volna a szeretet. – Szerintem. – Válaszát a közösségben felolvastam. Taps fogadta. Én meg ünnepélyesen megcsókoltam, s ezt mondtam: Ez volt a székfoglalód, most lettél közösségünknek tagjává. Anyukája tagja volt egyik debreceni közösségemnek '52 előtt. Intenzív személyes nevelésben részesült a közösségünkbe meghívás előtt, melynek során kellett tölem elviselnie

válaszaira megállapításomat: Így beszél egy jó katolikus kislány. Utána meg elmondtam, hogyan gondolkodunk a témáról a Bokorban. Elviselte szegény az intenzív Bokor-nevelést.

Piarista köz, 2008. június 6.

Nem bírálnak, csak szeretnek

Olyanok is vannak, akik még nem bírálnak, csak szeretnek, mert még nem mutattam ki nekik a fogam fehérjét...? Még tíz éve sincs, hogy ismernek. Kapok tőlük, jó kétszáz km-ről levelet. Ilyet: Drága Gyurka Bácsi! Vasárnap van. Végre süt a nap! Megyünk, ma végre megyünk, és meglátogatunk Téged! Ma mi leszünk a kín-oldó, és a kín-szünet. Legalábbis remélem. Szégyellem magam – nagyon, mert egy lusta dög vagyok. Ha nem is látlak gyakran, legalább a telefont felemelhetném gyakrabban. Az ugyan nem ugyanaz, de mégis... Így aztán nem is tudod, hogy sokat emlegetlek, idézgetek Tőled és egyáltalán, sokat velem vagy gondolataimban. Nagyon szeretem a gondolatindító szövegeidet, a versidézeteidet, írásaidat. Belőlük merítkezem, rágódom rajtuk, átértékelek. A Napló olvasása különös örömmel tölt el. Szoktunk róla beszélni a többiekkel. A 106. és a 107. olvasása közben millió kérdés fogalmazódott meg bennem. De oly látványosan hülyülök, hogy el is felejttem, de azért mellékelek néhányat. Gyurka Bácsi! Nekem valami nagy-nagy biztonságok jelent, hogy Te itt élsz köztünk (távolság nem számít). Nagyon szeretlek, csak én nem tudom ezt úgy kimondani, mint Erika. (Keményebb közegből jöttem.) Nem kívánok Neked száz évet, bár nekem jó érzés lenne tudni, hogy sokáig velünk maradsz, csak annyit kívánok, amit az Isten Rád kiszabott. Boldog névnapot kívánok mindenki nevében: Andrea 2008. április 20.

Hát persze hogy válaszolok. Dőlt betűkkel:

Kedves Andrea! Anyukámnak mind a hét gyereke - szerelmes gyermeke volt; mennyei Atyánk is ilyennek akar minket, akár Andrea vagyunk, akár Erika.

Kérdéseim: Mi az egyház? (Nekem azt tanították: Krisztus titokzatos teste) Te azt írod a 107./20: „Mert az egyház annyit jelent, hogy amit mondotok, egyezik-e azzal, ami meg van fogalmazva tévedhetetlenül valamelyik enciklikában.” Stb.

Ott a válasz a következő mondatban: A Bokor pedig azt jelenti... Nekem a Bokor az egyház. A katolikusból csak azért nem lépek ki, mert Jézus sem lépett ki a maga zsidó vallásából

„Leragadtunk a Jézus utáni első századnál” – írod. Szerinted miért? Csak az egyház felelős ezért? Nem merünk magunktól gondolni valamit?

Nem írod meg, hogy hol írom ezt. A hely megadása nélkül számomra kitalálhatatlam, hogy mire gondoltam, amikor az idézett mondatom írtam.

Miből tudod, hogy Jézus válogatott a tora tekerceiből, és elhagyott belőle. Hisz azt mondta: „Nem eltörölni jöttem a törvényt” stb....

Abból, hogy Ozeást idézte: Irgalmat akarok és nem áldozatot; abból, hogy mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek; abból, hogy tökéletesíteni jött a törvényt.

Az is halálos bűn, ha nem teszek a Szentlélek ellen, csak éppen sokszor elengedem a fülem mellett azokat a gondolatokat, amiket a lelkiismeretem sugall. Elodázom.

Jézus azt mondta, hogy Őt lehet káromolni, de a Lélek ellen nem lehet állást foglalni, és ez lenne, amit meg nem bocsátanak Neked sem ebben a világban, sem az eljövendőben. Ha sajnálsz, hogy elodázod, akkor tudod, hogy előbb-utóbb szóba kell állnod azzal, amit most még elengedsz a füled mellett. Kész vagy a holnapi bűnbánatra. Mennyei Atyád pedig meg-bocsát Neked, mihelyst megbánod azt, amit megbánandónak gondolsz.

Szerintem a degenerált hitlerfióka az Orbán Viktor a szövegben. Az a szövegkörnyezet nekem ezt a nevet „sugallta”.

Azóta már Bokorbeli más testvéreim is megmagyarázták, amit Te is. Csak vannak gyengébb felfogásúak is közöttünk.

Mi a véleményed erről a prédikácórészletről? Sűríttem: A mi egyházunk az egyetlen, amelyben van oltáriszentség, Mária tisztelete és pápa. A többiből vagy egyik, vagy másik hiányzik. Ezért nekünk jó. Saját kérdés: Ettől jó?

Bocsásd meg a prédikálódnak. Hat évig nyomorították őt a szemináriumban, mire eljutott erre a bölcsességre. Jézus csak egyszer rendezett lakomát tanítványainak... Anyukájáról olyasmit mondott, amit én a magamról soha sem mondtam: Ki az én anyám? Péternek meg azt mondta, hogyha majd bűnbánatot tart Jézust megtagadása miatt, erősítse testvéreit – Péter ért a Tizenkettőből a legtöbbet; alighanem azért, mert neki felesége is volt, ami általában neveli a szegény férfiembert. Ez az egész oltáriszentség, Mária, pápa téma-sor kitesz egy lapot az Újszövetségben, azaz terjedelmének egy százalékát sem. A mi egyházunk meg a másfélék attól lennének jók, ha 99 százaléknyi anyag iránt kezdenének érdeklődni. De ezt nem tesszük, nem teszik, mert ez érdeklődés azzal jár, ami Jézus esteében is. Golgotával. Azt meg nem szeressük. S ha mégis akadna olyan, aki azt szereti, azt elégetjük a máglyán, vagy ha már nem tehetjük, akkor csak kiközösítjük szegényt. Nekem attól jó az egyház, ha meg lehet beszélni benne azt, amit legbelül hallunk. Ezért aztán azt javaslom Nektek, hogy legyen egy kérdés-füzetetek, amibe beleírtátok azt, amit szívesen megbeszélnétek velem. Van még intercív, amire fel tudok szállni... A nyúlfarknyi találkozók nem sokat érnek.

Öllemek Mindannyiokat azzal, hogy Andreát is, Erikát is, s még engem is Istenünk a maga szerelmes lányainak-fiainak akar. Ha ilyen levelet írtok még, arra is válaszolok. Szeretettel Gyb

Piarista köz, 2008. június 7.

Pepével

Szép május elsejém van. Azért csak van, mert még csak délelőtt tízet mutat az óráim. De már a tegnap este is nagyon szép volt. Ebéd után volt valami megbeszélni valóm Józsisal, s megkérdezte tőlem, hogy lennék-e főcelebráns az esti házi misénken. Ismerhettek: hogy ne lett volna kedvem? Még nem volt olyan az utóbbi 90 esztendő folyamán, hogy én visszautasítottam volna egy beszélési lehetőséget. Mert a főcelebráns beszélhet is. Nálunk öt percet illik beszélni. Én illetlen voltam ez alkalommal: negyed óránál is többet beszéltem. *Nyelveken szóltam* (lásd ApCsel 2,4): héberül, görögül, latinul, olaszul, angolul, franciául, németül és még magyarul is. Az elmúlt napokban piarista nemzetközi tartományfőnöki találkozó volt házukban. Az olasz tartományfőnök még nem utazott haza, s így ő is koncelebrált. Amit magyarul mondtam, nem értette szegény, de a többit érthette, ha tudott a hét nyelvek egyikén-másikán.

A textust, amiről beszéltem, a napi evangélium szövegéből vettem: *Amikor azonban eljön az Igazság Lelke, ő majd elvezet titeket a teljes igazságra* (Jn 16,13). Elmondtam népes hallgatóságomnak, hogy kétszer is előkerül e mondatban az *igazság*, ami héberül – **emeth**. S azt is, hogy ez a szó az egész Ószövetségben csak 75-ször kerül elő, de... a **caddik** 750-szer! Hogy kerül ide ez a caddik? Mindjárt elmondom. Az Újszövetségben az *igazság* görögül – **alétheia**, a *caddik* pedig görögül – **dikaiois**. Ez utóbbinak a jelentését elemeztem is negyven évvel ezelőtt. Bele is került teljes szövege Jenő szakdolgozatába: *KIO 12. Az Istennek tetszés*. A caddik pedig magyarul *istennektetsző, avagy az Isten szándékait megtevő ember*. Ez egy kicsit más, mint az *igazság*. Ezért nem is illik összekeverni a kettőt. Már pedig ez történt prédikációm idézett textusában.

A szinoptikusoknál, azaz a három kánoni evangéliumban az alétheia 7-szer fordul elő, az egy János-evangéliumban pedig 25-ször! A különbség több mint tízszeres. Ezzel szemben a dikaiois a szinoptikusoknál 30-szor, a Jn-evangéliumban pedig csak 3-szor kerül elő, – a különbség itt meg pontosan tízszeres. (Nyilvánvalók ezek az arányítási számaim, mert a három szinoptikus evangélium terjedelme háromszorosa az egy János-evangéliumnak.) Mért ilyen aránytalan ez az arányítás a szinoptikusok és János között? Mért?

János hetven évvel később emlékezik vissza Jézus szavaira – már időszámítás szerint 100 körül. A keresztények ekkor döntő többségükben már nem zsidókból, hanem pogányokból verbuválódtak. Olyanokból, akiket már nem az Ószövetség határozott meg, mert nem zsidó, hanem görög gondolkodásban nevelődtek. Hatott ez utóbbi már Jánosra is. Ezért küldi János Jézusa az igazság (emeth, alétheia) és nem az istennektetszés/az Isten akaratát megtevés Lelkét (cedaka, dikaioüné), aki elvezeti őket a teljes igazságra, és nem az istennektetszésnek/az Isten akarta megtevésének a teljességére.

Az emeth – alétheia – igazság **lételméleti fogalom**: *a valóság tükrözése*. A cedaka – dikaioüné – Isten akaratának megtevése/istennektetszés pedig **erkölcsi fogalom**, azaz arról beszél, hogy *hogyan viselkedjünk*. Szinoptikus nyelven tehát Jézus ez utóbbinak a Lelkét küldi, s ez a Lélek vezeti el a tanítványokat a teljes istennektetszésre/Isten akaratának teljesítésére. A szinoptikusok még Jézus anyanyelvén gondolkodnak, János Jézusa már görögül gondolkodik.

Van nekünk magyaroknak még egy külön nyavalyánk. Az általam ismert nyelvek a két fogalomra van két szavuk: veritas – iustitia, Wahrheit – Gerechtigkeit, vérité – justice, truth – righteousness. De a mi nyelvünkben – akár zsidóul gondolkodunk, akár görögül – mindenképpen az *igazság* szó kerül az ajkunkra. Mondok rá példát. Népmesénkben útnak indul két erkölcsi magatartás: *Elindult az igazság, véle ment a hamisság*. Jézus ezt így mondaná: Elindult a caddik, véle ment a nem-caddik. Ha Jézus tudna magyarul, s még a KIO 12. numerusát is elolvasta volna, akkor így beszélne: Elindult az istennektetszés, véle ment a hamisság. Még egy példa: Ha valami nagy disznóság történik, akkor az asztalra vágunk, s ezt dörögjük: Ez nem igazság!!! Ha pedig valaki azt mondja, hogy kétszer kettő az öt, nem gurulunk dühbe, csak tudjuk, hogy ez nem igazság.

A magyar nyelv akár a lételméleti, akár az erkölcsi fogalomra gondolunk, az *igazság* szó jön a szánkra. Akkor is, ha Bibliát fordítunk. 1973 előtt írtam egy levelet erről Gál Ferencnek, meg írtam egy nagy tanulmányt a Teológia folyóiratnak. Csak azért, hogy különböztessük meg egymástól e két fogalmat a Bibliában, mert ha nem tesszük butaságokat fordítunk, s elmegyünk Jézus tanításának értelme mellett is. Nem volt hatása. Az 1973-ban kiadott Bibliában is ezt olvassuk a Mt 5,10-ben: Boldogok, akiket üldöznek az igazságért... Csak az Erazmustól tanult Erdősi Sylvester Jánosnak volt szeme az 1541-ben kiadott Új Testamentumában másképpen fordítani. Így: **Boldogok az kik háborúságot szenvednek az keresztényi jó életért**. Csak ez a majd félezer év előtt Szinyérváralján született hazánkfia különbözteti meg szentírásfordítóink sorában az erkölcsi fogalmat a lételméletitől. Mert az idézett helyen nem azt találjuk, hogy *heneken alétheias*, hanem azt, hogy *heneken dikaioünés*. Az erkölcsit találjuk: a keresztényi jó életet.

Ha mi Jézus tanítványainak valljuk magunkat, akkor bennünket is erre vezet Jézus Lelke. Amen.

Nem volt magnó a kápolnánkban, nem egészen ezt mondtam el, de ez volt a tartalma annak, amiről húsz percet beszéltem. Aztán vacsorázni mentünk, amit nyolc után fejeztünk be. Szusszantunk egyet, és félkilencre a szerda esti rendházi csoporttalálkozóra mentünk. Minden héten tartunk ilyen, már mint a már pappá szenteltek. Egy vagy másfél órát tart. Azzal indult, hogy Laci felszólított, hogy énekeljek egyet, mert múltkor elénekeltem nekik a baracskai nótát, amit még a börtönben tanultam:

Fehérvártól egy köpésre, Budapesttől egy lövésre terül el a szép Anna-major.

Van ott politikai, mackós, csöves. Mind azt mondja, hogy kőmives, s betette a levesbe a sót.

Szegény vagány, öreg zshivány, befutott a csőbe valahány.

Ki lehet a sittet bírni, nem kell azt szívre venni. Így dalol az igazi vagány.

Aztán újra a refrén: Szegény vagány, öreg zshivány...

Gondolkodtam egy kicsit, aztán rázendítettem, ha már az elmúlt pénteken – György-nap okán megköszöntöttek, erre a nótára:

*Kösd fel magad, kösd fel magad, kösd fel magadra vitézi kardodat
Hogy meggebedj, hogy meggebedj, hogy meggebedjenek ellenségeid
Fejed borítsa kosz, fejedre borítsa kosz, fejed borítsa koszorú
Átkozott kutya légy, átkozott kutya légy, átkozott kutya légy ne bántsa ormányod
Szakadjon rád az ég, szakadjon rád az ég, szakadjon rád az égnek minden áldása!*

Ezután megkértem őket, hogy szokásaink ellenére hadd olvassam fel nekik múlt vasárnap délelőtti prédikációm, mert csak így érthetik meg paradigmaváltásomat, melyről Józsi pénteken beszélt, s mondtam: **Keresztelendők miséje április 27-én**, - ami megtalálható e füzet 16. lapján Most meg már május 2. van, a tizenegy órát mutat az órá, s még mindig nem értem oda, hogy elmondjam, mért volt szép május elsejém. Csak azért, mert április 30-án beraktam Pepe ebédlői fiókjába a Mérleg utolsó számát, meg a válaszat a Markchies tanulmányára. Ezért volt szép a május elsejém? Nem, hanem azért, mert a reggel 8-kor mondott koncelebrációs mise után Pepe mellé ültem az ebédlőben, s ő közölte velem, hogy elolvasta Markchiest is, a válaszat is, s beszélgettünk reggelizés alatt-után egy jó órát. Azért tudunk beszélgetni, mert Pepének volt két kérdése. (Ha odafent is lesznek kérdezők, ha odafent is tudok beszélgetni majd valakikkel, akkor az odafent is élhető lesz a magamfajta számára.)

Pepe első kérdése-megállapítása: *Úgy tűnik, hogy Pál inkább nyitott a pogányok felé mint a Tizenkettő, és számára kevésbé számít a vallási hovatartozás.*

Számomra ebben két kérdés is van. Előbb az elsőről mondom el, hogy mit gondolok. Jézus csak Izrael házának elveszett juhaiért jött, de feltámadása után tanítványait már elküldte az egész világra: *Menjetez tehát, tegyétez tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétez meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére.* Ha Jézus 30-ban halt meg, ha István megkövezésére 33-ban került sor, akkor az ezt követő jeruzsálemi általános üldözés következtében az apostolok kivételével mindnyájan elszéledtek (ApCsel 8,1). Júdeába, Szamáriába, de délre is, Gáza felé (Csel 8). Meg északra is Damaszkus felé, ahova Saul is utána ment az ott található tanítványoknak (Csel 9). A tanítványokat hamarosan követniük kellett az apostoloknak is, mert az alighanem 37-ben történő jeruzsálemi látogatásáról Pál így számol be: *fölmentem Jeruzsálembe, hogy megismerkedjem Péterrel, s nála maradtam tizenöt napig. Más apostolt nem is láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét.* (Gal 1,18-19).

Pálnak csak szerencséje volt, hogy találkozott Lukáccsal, aki az ApCsel-ben elsősorban Pál cselekedeteiről számolt be. Ha az apostolok mindegyikének, s ha szétszéledő tanítványok mindegyikének ilyen szerencséje lett volna, akkor fel lehetne rajzolni a térképre, hogy a Mediterráneum egyes városaiba kik vitték el Jézus örömhírét. Lehet, hogy Pál sok felé elvitte, de nem gondolom, hogy a térkép páli pontjai akárcsak megközelíthetnék is a nem-páli pontokat. Egy ember Tizenkettőt tud gyűjteni. Ezeket nemcsak összetrombitálni kell, hanem megtartani is egy életen keresztül...

Pálnak jó volt a sajtója. Maga is írt, róla is írtak. De egy ember az egy ember. Ha nagyon jól dolgozik, három év után kivégzik. A Tizenkettőből is tudunk háromnak a kivégzéséről. A hagyomány szerint egy kivételével mindegyiket kivégezték. És nemcsak a Tizenkettő dolgozott. A Jézus utáni évtizedekben még nem voltak papok és kedves hívek. Mindenki tanítvány volt. S minden tanítvány tudta, hogy neki is tanítónak kell lennie.

Pál is tudott konkurens társairól: *Csodálkozom, hogy attól, aki meghívott titeket Krisztus kegyelmére, ilyen hamar átpártoltatok egy más evangéliumhoz, jóllehet nincs más, legföljebb néhány ember akad, aki megzavar titeket, és igyekszik elferdíteni Krisztus evangéliumát. De ha akár mi, akár egy mennyei angyal más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit mi hirdettünk: átkozott legyen! Amint már kijelentettük, most újra megismételjük: Ha valaki más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit tőlünk hallottatok, átkozott legyen!* (Gal 1,6-9)
Harcolnia kellett a maga igazáért a betolakodott hamis testvérek ellen, akik azért tolakodtak be közénk, hogy kifürkésszék Krisztus Jézusban való szabadságunkat, és szolgaságba

taszítsanak bennünket. Ezeknek egy pillanatra sem tettünk engedményt, hogy az evangéliumot tisztán megőrizzük számotokra. (Gal 2,3-5)

Azt gondolom, hogy Jeruzsálem ostroma után (69), a a zsidó nemzetből-vallásból Jamniában kiközösítődésünk után (92?), Bar Kochba újabb keresztényeket gyilkolásai után – lassan teljesen elfogy a lehetősége annak, hogy újabb zsidókat nyerjünk meg keresztényeknek. Csak Pálnak nagyon jó a sajtója, s abból látszik úgy, mintha az egész Jézust valló társaság csak foglalkozzék a zsidókkal, az emberiség nem-zsidó része pedig az ő hitbizománya volna, aki sohse látta Jézust, sohase hallotta tanítását, s nem is kérdezősködött senkitől sem arról, hogy mit tanított Jézus három esztendőn keresztül: *az általam hirdetett evangélium nem embertől való. Hiszen nem embertől kaptam vagy tanultam, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából* (Gal 1,11-12). – Ezt pontosabban kellene kidolgozni. Ha majd teológiai tanszéked lesz, ajánlom, hogy íráss egy doktorandusszal erről egy jó disszertációt.

Ami Pál nyitottságát illeti, Péternél nem volt nyitottabb, csak gorombább. Letolja Pétert Antóchiában a *disznócsülök evés* tárgyában (Gal 2,1-10), önmagát viszont az egekig magasztalja (1Kor 9,20), mert ő akármit megeszik: bálványáldozati húst is. Jakabnál biztosan nyitottabb volt, de 58-ban szemtől-szemben vele Jeruzsálemben ő is alakoskodik, ha hihetünk Lukácsnak, s Pál nem tolja le magát ezért (ApCsel 21, 17-26).

Kérdésed másik fele: Pál számára kevésbé számít a vallási hovatartozás? Neked úgy tűnik, hogy igen. Nekem meg úgy, hogy nagyon nem. Ő csinált vallást Jézus tanításából. Jézus csak azt akarta, hogyha meglátunk az úton egy rablóktól megnyomorított embert, segítsünk rajta. Ha eretnek, úgy is jó. Ha nem segítünk, hiába vagyunk akár pap, akár levita, semmiképpen nem vagyunk jók.

Pál le akarta cserélni azt a vallást, amibe beleszületett. A körülmetélés rossz, a bubamegöntés jó. Véleményem szerint a körülmetélés sem ér semmit, a bubamegöntés sem ér semmit, mert mind a kettő csak jel. Az ember jeleket alkalmazó lény. Másképpen: szertartásokkal él. Hogy Pál számára mit hordoz a vallási jel, olvashattad a az olvasói levélben.

Pepe második kérdése: *Mit jelent a Lélek elküldése, jelenléte? Az egyházat a Lélek irányítja?* Én úgy gondolom, hogy embernek lenni annyit jelent, hogy magunkban hordozzuk Őt. Módunk van hangjára rá nem figyelni. A Tizenkettő tíz napon keresztül imádkozott. Figyelt a bennük levő Lélekre. Ennek meg lettek a következményei: nem féltek tovább és szóltak. – Az egyház emberekből áll, akiknek módjuk van figyelni a Lélekre. A figyelőket irányítja. Eddigelé mennyire figyeltünk rá, mutatja az egyháztörténelem. Aki uralkodik, aki gazdag, akinek hadserege van, nem figyel Rá. A jézus mintáját utánozni akarók azok, akiket a Lélek irányít az egyházban

111. SARLÓS BOLDOGASSZONYI NAPLÓ

2008. JÚLIUS

Piarista köz, 2008. július 1.

Régvárt levél

Kedves Gyurka Bácsi! Utóbbi írásaidat és megnyilatkozásaidat olvasgatva megfogalmazódik lassan bennem az, ami a rendszerváltás óta motoszkál a fejemben. Azt hiszem emiatt kerültem egy kicsit távolabb a Bokor hagyományos „főáramától”.

Volt (van?) egy kommunikációs séma a Bokorban: a Gyurka bácsi megmondta – mi utána mondjuk. Esetleg egy kicsit csócsáljuk még, de lényegileg nem változtatunk rajta. Míg kezdők, fiatalok voltunk és nyitottak, addig ez működött, sőt, olyan erővel tudtuk ismételtetni a Tőled tanultakat, hogy ezzel másokat is meg tudtunk győzni. A társadalom és általában az élet gyakorlati kérdéseire sematikus válaszokat adtunk. Ez is elég volt, mert az élet viszonylag egyszerű sémák szerint zajlott a pártállami időkben. Mi is kialakítottuk a sajátjainkat (lelki élet szabályai, illemszabályok, stb.).

'89 után akkora változások történtek, amikre a Bokor (és általában a társadalom – a pártállami elitet kivéve) nem tudott megfelelő válaszokat adni. A sémák nem működtek, illetve elégteleneknek bizonyultak. Felfeslett a valóságos élet ezer szálból álló szövete. És az is kiderült, hogy a régi durva mércék nem használhatók többé. Itt álltunk tehát egy magas eszmeiségű ideális világmodell birtokában egy ingoványba tévedt (vezetett, hajtott?) társadalomban. Óriási szellemi éleslátás és erkölcsi erőkoncentráció kellett volna ahhoz, hogy ebből kiutat találjunk és mutassunk a társadalom számára – de legalább felfigyeljenek ránk a hasonló szellemiségű és értékrendű irányzatok, intézmények. Sajnos csak annyi tellett tőlünk, hogy a régi formákat fenntartani igyekezzünk (közösség, lelkigyakorlat, zsinatolás, karitás, stb.). A változás a Bokor számára csak annyit jelentett, hogy most mindezt szabadon lehetett csinálni. Nem volt bennünk elég valóságérzék, kreativitás, látás ahhoz, hogy az „evilág” terepén (mocsarában) próbáljunk élehető életmintákat kialakítani.

Miközben sokakat kielégített a Bokorban felhalmozott kincsek őrzése, azon töprengtem, hogy hogyan lehetne azokat aprópénzre váltani, és hogy mi volna ebben az én feladatom. Világos volt, hogy nem ez – de ennél többre akkor nem jutottam. Beiratkoztam a kulturális antropológia szakra (nagyjából el is végeztem), ahol sok más mellett megtanultam, hogy a különböző kultúrák és identitások – legyenek bármilyen távol egymástól – egyenrangúak. Ez persze nem ilyen egyszerű, de számomra érthetővé tett egy csomó dolgot. Árnyaltabban látom magam körül a világot, kapcsolódni tudok szellemi és lelki áramlatokhoz, és talán az egész társadalom, globalizálódó világ és az Egyház problematikáját is jobban értem. Ennek következtében nagyobb biztonsággal mozgok a gyakorlat néha nagyon különböző terepein. Nem egyedül persze; a közösség – például az Elpídia – erejére is támaszkodva.

Amit mondani szeretnék végül is ennyi: Te végezted és végzed a magad dolgát. Hogy a hasonlatnál maradjak: Leverted a világ mocsarában a magad által meglátott út cölöpjeit (és még mindig ütsz le újabbakat). De a pallókat nekünk kell a cölöpökre lefektetni, hogy járni lehessen azokon. Nem elég a biztonságos(nak tűnő) parton maradván lesajnálni vagy bízgatni az ingoványba tévedteket. Neki kell állni annak a szakmai tudás megszerzésének, amely nélkül a mai világ nem érthető és lassan nem is élhető. Valós, fenntartható alternatív stratégiákat, gyakorlati életmintákat kell megalkotni (vagy inkább újra használatba venni). Így keletkeznek a kapcsolatok mentén új, szerves közösségek. A Bokor nagy erőfeszítéssel létrehozott közösségeinek szerepét átveszik a víz- és energiahiány miatt létrejövő szerveződések, együttműködések, együttélések. Úgy sejtem, hogy a jövőben a Bokor elméleti, spirituális hangsúlytevése helyett a gyakorlati élet szakrális átélése lesz a meghatározó. A fogyasztói életminta helyett az önfenntartó lét felé törekedni – ez teremtheti meg az együttélés szerves, életképes, működő formáit.

Azt hiszem, hogy az Elpídia is kezd rátalálni magára – ebben az értelemben is. Talán megint egy olyan műhely lesz, ahol jó, használható dolgok készülnek a jövő számára.

Felvetődött, hogy próbálkozni kellene a fiatalabb generáció megszólításával a Bokorban – végül is ők vihetik tovább mindezt. Az biztos, hogy az életmód, az életfeltételek nagyon megváltoznak, és erősen össze kell fogni, hogy a változásokhoz igazodni tudjunk majd. A hagyomány és a kreatív alkalmazkodás egyaránt fontos lesz. Jó látni és tapasztalni, hogy a kettő nem ellenkezik, és egyre többen vannak, akik az életüket ezekre kívánják alapozni a Bokorban is. (A mi családjunkban még tart az egyéni utak keresése és ebben a Bokor-mintának egyelőre nincs nagy szerepe. De a tőlünk látott értékrendet talán átveszik a gyerekek. Kiválóan tanulnak, pl. Julcsi szociológusként Lányi András mellett, Zsuzsó Szegeden filozófia szakon a Matyi közelségében.)

Van még remény...

Végezetül névnapod alkalmából azt kérem-kívánom, hogy maradj még velünk egy darabig, hogy a segítségünkre légy – de a Jó Isten úgyis jobban tudja, mi válik igazán hasznunkra. Bpest, 2008-04-23. A régi szeretettel: I.
(A csatolt családi kép Karácsonykor készült)

Piarista köz, 2008. június 3.

Válaszom a Régvárt levélre

Régen kaptam ilyen, a dolgokat világosan felmérni akaró írást. Sík Sándor egy közel félszázada mondott szava jut eszembe: *Schwer estas il lebo* – német, spanyol s németbe tört olasz szavakból. De azért magyarok számára is érthető, és még igaz is.

A Bokor '45 februárjában indult – 63 éve. Jézus 30-ban halt meg, ment fel a mennybe, küldte el a Lelket. Hozzáteszek ehhez is 63 évet. Ez 93 – időszámításunk szerint. Próbálom megrajzolni az akkori helyzetet. 33-ban megkövezik Istvánt. Egy ifjú őrzi a kövezők ruháját. Hamarosán Damaszkus közelében hallja is Jézus hangját: Saul, Saul, miért üldözöl engem? Ez az ifjú 54-ben megírja a Galata-levelet. Megtudjuk belőle, hogy Péter is képmutatószkodott 50-ben Antióchiában. és a befurakodott áltestvérek pedig megzavarták a galatákat. Elcsavarják ez utóbbiak Pál evangéliumát, pedig nincs más evangélium, mint a Pálé. Ez pedig azt mondja, hogy Jézus rendbe tette az emberiség gondját-baját, mert halála kiengesztelte a haragvó Istent, aki pokolra küldi mindazokat, akik nem hisznek, és nem keresztteljednek meg Fia nevében. Egy hazánkfia *felfedezi* közel két ezer esztendő után, hogy ebből semmi sem igaz, mert a felfedező századában nagyobb hatékonysággal pusztítja az ember az embert, mint Jézus kereszthalálakor. Csak azért nem égetik el a felfedezőt is a máglyán, mert a magukat tévedhetetlenül Jézus-követőknek állítók kezéből a történelem közben kiverte a gyufát. 94-re Jézus népét Jamniában már kiközösítik a maguk zsidó egyházából, s megszületik akkorra a Jelenések könyve, melyben Isten atomháborút csinál a Jézus népét üldözők ellen, és Jézus maga tapossa a mindenható Isten bosszúállásának vérsajtóját. Ennyi a Jézus utáni 63 esztendőről.

Most nézzük meg a miénket. A Bokornépnek van '45-től hét indulási éve. 52-től 89-ig ül a börtönökben, s utána eltehetetlenül. 45-től 89-ig vagy 2008-ig, azaz a maga 63 esztendeje alatt azért annyira nem hülyül el, mint első századi elődei, aminek oka, hogy nem támad Saul-Pálja. Csak nem tud utat mutatni a '89 utáni világnak. Ezek után elkezdhetem elemezni leveled.

1. '89-ig még utánam mondtátok az akkoriban még elmenő sematikus válaszaimat.

2. '89 után nagy változások történtek, mi meg csak ismételtgettük a '89 előtt kitalált sémákat: *nem volt bennünk elég valóságérzék, kreativitás, látás ahhoz, hogy az „evilág” terepén (mocsarában) próbáljunk élhető életmintákat kialakítani.*

3. Ezt látva beiratkoztál kulturális antropológia szakra, ahol megtanultad, hogy a különböző kultúrák egyenrangúak, s most jobban érted a globalizálódó világ és az Egyház

problematikáját, minek következtében, az Elpidia erejére is támaszkodva, nagyobb biztonsággal mozogsz a gyakorlat terepein.

4. Magam verem a cölöpöket, s az utánam jövőknek kell a pallókat azokra ráfektetni, azaz szakmai tudást szerezve gyakorlati életmintákat alkotni. A Bokor szerepét átveszik más szerveződések, együttműködések, együttélések. A Bokor hangsúlytevése helyett a gyakorlati élet szakrális átélése lesz a meghatározó. Az önfenntartó lét felé kell törekedni. Az Elpidia műhely lesz, ahol ilyen jó dolgok készülnek majd a jövő számára.

5. Harmadik nemzedékünket kellene tudni megszólítani... Van még remény, s nekem is segítenem kell.

Talán megértettem, amit írtál... Magam '89 után, életem nyolcadik és kilencedik évtizedében háromszor is elmentem a Bruderhofba, s tőlem telhető propagandát csináltam az élet- és vagyonszövetség ott látott önfenntartó és sikeres gyakorlatának. Azért sikeres, mert jézusnak minősülő elveik fenntartása mellett folyamatosan szaporodnak. A Bokorból nagyon sokan és hosszú időre is együtt éltek velük. Senki nem állt közük, senki nem csinált itthon sem élet-, sem vagyonszövetséget. Propagandám tehát teljesen sikertelen volt, s 17 éve látványos mértékben fogyunk; az Elpidiából, azt hiszem, csak Gromon Bandi jár közösségeinkbe, Bokornagyábrába... mint oldott kéve széthull nemzetünk/bokrunk. Évtizedes szeretetkapcsolatok váltak – jó esetben – virtuálissá; magyarul: megszűntek.

De most, az elmúlt hónapban találtam idehaza is egy önfenntartó életközösséget. Beszámoltam erről a Bokor katekúmenjeinek keresztelőjén a Kórház utcai templomban. Csattoltan elküldöm nektek. Sajnos a ti csatló családi karácsonyi képeteket a gépem nem mutatta. Nagyon szívesen látnálak egyszer pároddal együtt nálam... lassan negyven éve lesz, hogy először találkoztunk. Ölel Mindahányotokat Gyb.

Piarista köz, 2008. július 5.

ÉRDEMES – Húsvét utáni 5. vasárnapon ezt prédikáltam Adyligeten

Harminchat évesen írja jámbor szándékát az 1744-ben a szabolcsi Tiszabercelen született Bessenyei György. Egy magyar társaság iránt való jámbor szándékot terjesztett elébe hazánk főrendjeinek. Ebben írja: A tudománynak kulcsa a nyelv. És meghal Bessenyei hatvanhét évesen, 1811-ben. De halála után 14 évvel, a jámbor szándékát követő 44. évben egy gróf Széchenyi István nevű főrend a maga birtokainak egy évi jövedelmét ajánlja fel, s 1825-ben létre is jön belőle a Magyar Tudományos Akadémia. Érdemes tehát írka-firkálni jámbor szándékokat is.

Én 88. évemben írom meg, s mondom el itt, Adyligeten a magam jámbor szándékát – Mind tolvajok és rablók –, s reagálnak máris rá hazámban és a tengeren túl. Értően és értetlenül. És reagál a hivatalos egyház is: el kellene hallgattatni a szerzőt. De hát kérem, én védett állat vagyok. Azért vagyok védett állat, mert hosszú évtizedekre menő előéletem volt a jelenlegi pápával. Meg is látogattam őt. És amióta pápa lett, kétszer is fogadta a katolikus egyház szerzeteseinek római előjáróját. (Magam piarista szerzetes volnék.) És amikor odaér a piarista generálishoz, aki a legfőbb előjáróm, mind a kétszer megkérdezi tőle: És mi van Bulányi atyával? Hát ezért gondolom, hogy én védett állatként mondhatok már akármit. Azt is, amit majd ma mondok el nektek. Ma, amikor mind a három olvasmányról szeretnék valamit mondani nektek.

Ha a Bessenyeinek 44 évet kellett várnia arra, hogy a Széchenyi István nagylelkűen letegye az asztalra egy évi jövedelmét, üsse part! Én is kiegyeznék a 44 évben. 2006-ban hangzott el itt, Adyligeten az én jámbor szándékom, s ehhez hozzáteszek 44 évet. Ez éppen 2050. Akkorra Bori, Marci és kortársaik már sok unokás és nem egészen fiatal nagymamák és nagypapák lesznek. Még megérhetik, hogy másmilyenek lesznek a vasárnapi az első és második olvasmány szövegei. Arany János is mondta, hogy megéri a'ki fiatal.

Kezdem az első olvasmánnyal, az. Ap. Csel. 6. fejezetével. Ki ne tudná, hogy szerzője Lukács, az antióchiai szír orvos. Ezt úgy mondták akkor, hogy pogány keresztény. Hogy nem zsidóból lett keresztény, mint a Tizenkettő, hanem nem-zsidóból lett keresztény. És ő azt írja a maga evangéliuma elejére, hogy mindennek gondosan utánajárt. Ma felolvasott szövegéhez mondok valamit. A tudomány jelenlegi állása szerint az urak (Kaifás és Pilátus) alighanem 30-ban feszítették keresztre ezt az eszement Jézust – nem én mondom, hogy eszement; a rokonai állapították meg Róla, hogy eszement (Mk 3,21). És 33-ban, vagy 34-ben kövezték meg – megint az urak: főpapok, és írástudók – azt a szerencsétlen Istvánt, aki elhitte ennek az eszement Jézusnak a szavait. Mert az eszementeket meg kell kövezni. Később majd el kell égetni a máglyán. Szóval végezniük kell azokkal, akiknek nem olyan a szövege, mint az átlagnak, a normálisnak minősülőknek.

Szóval ez a Lukács mindennek gondosan utánament, és két könyvet hagyott reánk. Az egyik az Evangéliuma, a másik pedig az Apostolok Cselekedetei. És figyeljétek, hogy miket mond: A tanítványok száma megnövekedett, s a Tizenkettő összehívta a tanítványokat. Legyetek szívesek figyelni a szavakra! Behelyettesíték: egy-két kifejezést 21. századiakkal: a főtisztelendő papság szöveget intézett a kedves laikus hívekhez. És közölte vele a főtisztelendő papság a maga mondanivalóit, és a megszólított kedves laikus hívek azt mondták rá, hogy és a te lelkeddel, vagy azt mondták, hogy Amen! 33-ban történik mindez, tehát akkor, amikor még él István, mert hát a fölolvasott szövegben választják meg diakónusnak, amikor még ott van a Tizenkettő is. Kik is ezek? Hát az a tizenkét fiatal, akiket Jézus, mint tanító, kiválasztott, hogy az ő tanítványai legyenek. Ez a később Tizenkettővé magasított tanítvány a többi tanítványt hívja össze. Miért hívják össze őket? Azért, hogy hallják tőlük: és a te lelkeddel!, meg az Amen szövegét? Dehogyan! Hanem azért, hogy megtanácskozzák a tenni-valót.

Magyarázom tovább a szöveget: Mert zúgolódás támadt a görögök közt a zsidók ellen. Kik ezek a görögök? Kik ezek a zsidók? Ezt is próbálom magyarrá tenni. „És Amerikába kitántorgott másfélmillió emberünk” – írta a múlt század elején József Attila. Kaptam '89 utolsó napjaiban útlevelet, amivel nyugatra utazhattam, és Ohio állam Akron nevű városában találkoztam a kitántorgó másfél milliónak az unokáival. Hát 20 esztendővel ezelőtt sem voltam nagyon fiatal – túl voltam a 70-en –, de ott mindenki öregebb volt nálam, mert a nyugdíjas klubba hívtak meg ezek a kitántorgott magyarok, akiknek mind olyan neve volt, hogy Kovács, meg Nagy, meg Szabó, de magyarul egy büdös szót nem tudtak. Azt tudták még mondani, hogy „boldog új évet kívánok!” – magyarul. Na, most tessék elképzelni, hogy valami csoda folytán a kitántorgók unokáit és dédunokáit egy repülőgép-parkkal, mind a másfél milliót, vagy, ha három millió lett belőle, akkor három milliót – hazahozzák. Itt valami Budapest körüli külvárosba letelepítenék őket, s én prédikálni akarnék nekik, akkor legalább felsőfokú nyelvvizsgát kellene tennem angolból, mert ők magyarul nem értenének meg engem.

Hát ezek a szövegben szereplő görögök. A babiloni fogság óta a zsidóság diaszpóranemzet lett, magyarul – szétszóródott az egész római birodalomban, és a zsidóságnak egy picit magva maradt meg Júdeában és Galileában, az ő eredeti hazájukban, ami nekünk a Kárpát-medence. Hát a hazatelepedett zsidóknak, akik már nem tudtak Jézus anyanyelvén beszélni, csak görögül lehetett beszélni! Kellott nekik csinálni görög zsinagógát, ahol hetenként tanították őket görög nyelven a maguk szentírására. És hát milyen az ember? Hát még az is előfordul, hogy a férj veszekszik aranyos feleségével, de arról is hallottam, hogy az aranyos feleség veszekszik a férjével. Még ilyen is előfordul! Hát még inkább előfordul, hogy a görögül beszélő zsinagóga összeveszik a zsidóul beszélő zsinagógával. Mi az összeveszésnek a tárgya? Hogy a minden napi alamizsna-osztáskor az ő özvegyeiket háttérbe szorítják – mármint a görögökét.

Mi az, hogy mindennapi alamizsna osztás volt? Nem volna rendjén, hogy elhanyagoljuk az Isten ígését, s az asztal szolgálatát lássuk el - mondja a tizenkettő. Miféle világ volt ott? Hát mért nem otthon reggeliztek, ebédeltek, vacsoráltak? Mi az, hogy asztalszolgálatot kell ellátni? A zsidók zsinagógájában, meg a görögök zsinagógájában? Félreértés ne essék: itt olyan görögökről, meg olyan zsidókról van szó, akik már keresztények, meg vannak keresztelve! Mert az Apostolok Cselekedetei nem zsidó régiségtant ír le, hanem jelen esetben a keresztény gyülekezet István megkövezése előtti állapotát mutatja be. Borzasztó dolgot fogok mondani. A második, és a negyedik fejezetben Lukács már elmondotta, hogy az akkori keresztények élet- és vagyonszövetségben voltak egymással.

Hát én nagyon híres ember vagyok ám a Bokor körében, de ezzel az ötlettemmel, hogy élet- és vagyonszövetséget kell csinálni, tökéletesen megbuktam saját hazámban. Én nem tudom, hogy ti tudjátok-e, azt, hogy kik azok a habánok. A habánok, azok... hát azok: eszementek voltak. 1527-ben az alapítójukat, Jacob Huttert ünnepélyesen el kellett égetni a katolikus anyaszentegyháznak. 1527-ben, a Mohácsot követő esztendőben az innsbrucki székesegyház mellett emelt máglyán. Eretnek zvingliánus leágazás voltak a 16. században. Tudjátok, hogy mit mondtak? Azt mondták, hogy a bubát megöntené, ennek semmi értelme nincsen, mert Jézus azt mondta, hogy azt kereszteljétek meg, aki hisz. A buba, az csak sárgát, meg zöldet tud csinálni, hinni nem tud. Azt mondták, hogy mindenkinek egy dénár jár, tehát vagyonszövetséget kell csinálni. Azt mondták, hogy nincsen olyan, hogy „Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, s általad nyert szép hazát Bendegúznak vére”. Nem lehet hazafiságból sem gyilkolni! „Talpra magyar!”, „Most, vagy soha!” – ennek nincs semmiféle jézusi értelme. Röviden: ők is eszementek voltak.

Tiszaújvárosról jártak ma nálam délután. Nyolc éve Bokor közösséget építenek Tiszaújvárosban. És elhitték Jézus után kétezer esztendővel egy másik eszementnek, hogy ezeknek az ígéknek van valami értelmük.

Legalább két óra anyagom volna még, de hát majd megírom, ha rendbe hozzák a winchesteremet. A rendszergazda azt mondta, hogy hétfőn lesz állítva. Amen.

Piarista köz, 2008. június 7.

Ki a legszebb nő a Bokorban?

Mintha tettem volna már egyszer javaslatot a harmadik nemzedéknek, hogy tartsanak szépségkirálynő-választást, de semmi visszhangot nem kaptam rá. Erre biztosan emlékszem. Lehet, azért nem kaptam, mert azt gondolta, aki hallotta javaslatom, hogy 1./ 90 éves korára már végkép megokosodott szegény! 2./ Éhes disznó makkal álmodik. 3./ Meg ehhez hasonlók.

Ha tartunk, ha nem, én folyamatosan csinálom. Miért? Mert muszály. Miért muszály? Mert Isten kifürkészhetetlen akaratából a maga képére és hasonlatosságára teremtett embereknek nem a szebbik, hanem az okosabb fajtájának lettem megteremtve. S ennek a fajtának természetébe Isten belerakta, hogy állandóan szépségkirálynő-választást tart, ha akarjuk, ha nem.

Mikor tartottam először? 1957-ben. Egyik fiam, míg én hazánk börtöneimet tanulmányoztam, megházasodott, mert kitelepítették őt családotul egy faluba, s ott talált egyetem helyett kényszermunkára. Kubikolt. Kubikolás közben meglátott egy leányt, el is vette feleségül, s haláláig mondogatta, hogy ő mindent Rákosi elvtársnak köszönhet, aki abba a faluba telepítette őt, amelyben meglátta azt a leányt. 52 és 57 között öt év telt el, s öt év nagy idő, s ezt a nagy időt a Bokornak börtönbe nem kerülő pesti fiataljai is házassággal töltötték – amellet, hogy kitelepítették őket Budapestről. Márti is ezt csinálta, akinek szülei is megkapták a kitelepítési végzést, én is segítettem az engedélyezett cuccok teherautóra rakásánál, mert éppen akkor fejeztem be Pesten egy lelkigyakorlatot. Végül is leraktuk a platóról, melyre felhordtuk a cuccokat, mert közben megjött a mentesítési végzés. Márti kö-

zépiskolásként ismertem meg '49 nyarán, amikor összegyűjtötték nekem nyolc napos lelki-gyakorlatra kis hazám 80 legelkötelezettebbnek ítélt katolikus és 18 év körüli lányait, akik a lelkigyakorlatot követő években keltek el a halpiacon. Márti is elkelt, s meghívta barátait egy estére. Mivel 49 óta nagyon intenzív lelki barátságban volt velem, engem is. Ott látom azt az Antall Józseffel együttérettsgizett fiamat is, akit kitelepítettek ama bizonyos faluba. De kivel? Hát azzal a lánnyal, akit abban a faluban talált, s zsákmányként elvitt a faluból, amikor lejárt a kitelepítésre rendelt idő. Elámultam. Én még ilyen szép nőt nem láttam. Írjam le, hogy milyen volt? Nem vállalkozom rá. Mert olyat kellene írnom, mint amilyeneket Petőfi írt, és olyat nem tudok. Máriának hívták. Eltemettem már őt is, s azt is, aki kiválasztotta őt magának feleségül. Nem voltak életemnek jobb barátai náluk. Végig, halálukig. – Hát ez volt az első szépségkirálynő-választásom a Bokorban – még az első nemzedékből.

A másodikra tíz évvel később került sor. Ez sem akármilyen volt. Egyszer volt, hol nem volt, ott, ahol a szőke Tisza csak *vizecske* – az én legnagyobb magyar novellistám, Tömörkénynek írásiban – az ott élő magyarok ajkán... Odahívott meg engem lelki-gyakorlatot tartani '49 tavaszán Lakos Bandi, s ezen ismertem meg egy csodálatos lelkű leányt, akivel szintén haláláig barátságban maradtam. Nem ő volt a következő szépségkirálynőm. Nehezen kelt el a halpiacon, de csak elkelt. Még börtönbe kerülésem előtt. Az én korosztályomba tartozott, csak néhány évvel volt fiatalabb tőlem. Férjétől halottam valamit a házasság titkaiból: *Tudod, alig várjuk, hogy megházasodjunk, mert egyre nehezebben viseljük, hogy odahaza minden úgy van, ahogyan a szülők akarják, s nem úgy, ahogyan mi. A baj csak az, hogy ezzel így van a feleségünk is. Cseberből vederbe.* Az ám, hazám – mondja József Attila.

De menjünk a szépségkirálynő irányában. Börtönből véglegesen szabadulván, meglátogatom a csodálatos lelkű leányt meg a férjét meg a féltucat gyerekeiket, s ott meglátom elsőszülött, 15 éves lányukat, azt is Máriának hívják. Haza utazom, s amint találkozom azzal az egyetemista fiúval, aki akkoriban a olyan legszerelmetesebb fiam volt, mint az Atyának Jézus, mondom neki: Jártam itt és itt, láttam ott valamit, azt Neked okvetlenül meg kell nézned. Küldök valamit a szülőknek, vonatra ülsz, leviszed, megnézed Te is, amit én láttam. Utazott, megnézte, s vagy öt esztendővel később magam esketem őket. Eljutottak majdnem ők is a féltucat gyerekeig. A napokban jártak nálam, s mutatták az unokáik képeit. Ebben a szépségkirálynő választásomban sem voltam egyedül. Csak abban különbözik az előzőtől, hogy akkor nem én voltam az első választó. De itt már én. Minden esetre kapott ez a Mária is két szavazatot.

Aztán úgy látszott, hogy elkezdhettem öregedni. Olyanná lettem, mint ifjú koromban voltam, amikor is olyan lányok éltek Mátyásföldön, akik mind olyan szépek voltak, hogy fájt a szívem, amikor rájuk néztem. Írtam is a szerelmes verseket, de odaadni nem mertem nekik. Csak arra merészkedtem, hogy érettségim előtt, húsvéthétfőn meglocsoltam azt, akit akkor a leggyönyörűbbnek láttam, s kezet is mertem csókolni neki. Nevetve nyugtázta tettem..., örült neki. A baj csak az volt, hogy én akkor már piaristának készültem, s ennél többre így nem jutottam. Hanem két hónap múltán lenyírártam a borbéllyal barna hullámos hajamat... Mért? Mert elbolondítottak. Mert elbolondítható voltam... Újra ez a nagyon sokakat szépnek látási korszakom következett el?

De ennek is vége lett. Már fél éve felfigyeltem valakire, akiről megállapítottam, hogy ő a legszebb leány ma a Bokorban. Hogy ezt követően tettem-e javaslatom a szépségkirálynő-választásra, arra már ne emlékszem. Csak azt tudom, hogy amikor találkozom vele, egyre jobban megerősödöm abban, hogy ma ő a legszebb a Bokor-kínálatból. A mostani szépségkirálynő jelöltem is ott van a száz Bokor-tag sorában az egy hete tartott katekúmen-keresztelésen. Nagyon jól érzem magam ott. A szertartás befejeztével ki is ülök a kertbe-udvarra, hogy áldozhassak a szenvedélyemnek. Nem árulom el, hogy mi az, mert nincs köze a nőkhöz. Kínálnak pogácsával. Nem kérek belőle. Innál valamit? – kérdezik. Igen. Mit? Olyat, ami árt. Fehéret vagy pirosat? Pirosat. Leül mellém valaki, akinek ugyanaz a szenvedélye, mint

nekem, s így nem botránkoztatom őt. Beszélgetünk sok mindenről. A KIO-ról is, melynek kinyomtatott változatát ő segítette életre. Nagyon régi a barátság. Lassan-lassan ő is majd nagypapa lesz. Előkerül a szépségkirálynő-ügy is. Hát neki is az a jelöltje, aki nekem. Örülök, hogy még 90. évemben is jó még az ízlésem. Ahogy beszélgetünk, odajön hozzánk közös jelöltünk anyja. Megtudakolja, hogy miről beszélgetünk. Megmondom. És ki a jelöltetek? Azt nem kötjük az orrodra. Valamit azért elmondok Róla: nem Mária a neve. Nem kitalálható belőle? Nem is csodálom.

S még mindig nincs vége a mesémnek. 2006 karácsonyán még leutazom busszal Ajkarendekre, hogy fenntartsam a hagyományt: az ottani bokrosoknak mondok egy ünnepi misét, melyen elsütöm az azévi karácsonyi *remekművem*. Farkasgyepesen vár György Zoli a kocsijával. Megérkezünk hozzájuk. Az ajtóban fogad a felesége, az akkor még csak ötgyerekes Kollár Gabi. Virít..., s én mondom neki: Gabikám, még mindig Te vagy a legszebb kislány a Bokorban! Mosolyog, s köszöni. Én meg meglátom az elibém jövő ötödik gyermekét, Virág-Annát, s visszafordulok Gabihoz: Visszavonom, amit mondtam. Nem Te vagy az, hanem a lányod.

Ki tudja, hogy nem lesz-e hagyomány a Bokorban a szépségkirálynő-választás? S hogy nem lesz-e még akkor is, amikor én már nem szavazhatok. Szavazhatok ugyan, csak nem jut majd el Hozzátok a hangom. Ezért most nyílt kártyákkal kell játszanom. Meg kell mondanom, hogy kire szavazok majd akkor. Hát az Annuskára. Úgy három éves korában ismertem meg őt. Most már tíz éves. Róla fogok a legtöbbet beszélni. Az anyját, Szulcsán Erikát alighanem Inárcson ismertem meg. Akkor, amikor Dombi Feri még virágjában volt. Vagy hét év ezelőtt Zénó hozta le Erikát Budaváriba. Nem mondta meg neki, hogy hova viszi, de Zénó tudta, hogy délután hatkor misézek. Magam sem tudtam, hogy jönnek. Hozta Erikát és három gyermekét. Tudta, hogy Budaváriba öt váratlan vendég nem jelenthet gondot, ahol Kovács Teri a lelkigyakorlatos ház asszonya. Húsz vendég ellátására volt képesítve. Misekezdés után két perccel jöttek be öten. Ötkor harangoztam első. Öttől-hatig tanulmányoztam a napi két miseolvasmányt, s mire harmadikat harangoztam, már tudtam volna akár egy órahosszat is prédikálni. Most szárnyakat kaptam az öt fő rangos plusz-közönségtől. Mise után meg jöttek be a nyeles telekre. Három napot voltak nálam a Jánoshalmáról érkezettek. Ekkor volt Annuska három éves.

Új bekezdés következik. Egy alkalommal Erika elviszi Inárcsra a legnagyobb lányát, szintén Erikát. Feri misézik. Körülveszi őt fehérbe öltözött négy szál szép legény, akik ministrálnak neki. A kis Erika, aki ekkor olyan húsz éves forma, egyszer csak odahajlik anyjához, s rámutat az egyik legényre, és ezt súgja: az a fiú lesz a férjem. Garajszki Jenőnek hívták a fiút. Három év múlva én esketem Jenőt és Erikát az inárcsi templomban. Mert mi választunk ám, kedves férfi-testvéreim az Úrban...ha nem tudnátok4Utána lakzi van, háromszáz fős. Táncolunk is rajta. Ekkor akad meg a szemem Annuskán. Odaállok elébe: Annuska, én Veled akarok táncolni. Annuska: Jó, csak szólok a nővéremnek, hogy fényképezzen le bennünket. És táncolok vele... 85 évemben. Aztán egy év múlva kereszteljük, azaz befogadó-liturgiázzuk Jenő és Erika szerelmének első gyümölcsét, egy leányt. Aztán a következő évben meghívja Muskó Gabi a közösséget, a Mag I.-et Bocsára egy vasárnapi misére. Gabi és Erika nagymama unokatestvérek. Persze, hogy hivatalos a már nagymama Erika is. Jön is a két legkisebb gyermekével, s így ott van a misén Annuska is. Mise után kötetlen beszélgetés, és én nézem Annuskát, s kérdezem Tőle: Idejönnél az ölembe? S jön. Hol vagyok már attól, hogy csak a kezét merem megcsókolni a választottamnak..., mint '36 húsvétján? Mondom is Erikának: Ezt a lányod őrizd meg nekem!

Utoljára egy hónapja találkoztam vele Inárcson, a harmadik vasmisén. Ott volt a nagy Erika, a kis Erika Jenővel és a kislányukkal. Odajönnek hozzám s kérdelem tőlük: És az Annuska? Mire az anyja: Elhoztuk a kis mennyasszonyod is, mindjárt itt lesz. És jön, és én csak nézem. Nekem mindig a szőke nők voltak az eseteim... Annuska szénfekete. Hogy

tudott az Isten ilyen gyönyörűségeket teremteni, mint az Annuskát? A maga képére... Milyen gyönyörű lehetsz Te, Istenem? Hamarosan meglátom.

Szóval, amikor majd Annuska szépségkirálynő-választásra érik, én rászavazok. Csudálnám, ha nem ő lenne az. Nem is lehetséges, hogy másra szavazzatok majd.

Piarista köz, 2008. június 9.

Levezetünk is egymással

Zsombók Gyuri írja a Bokorportálnak: Új Bábelt élünk, szavak és fogalmak pokoli zűrvarát. Gyalázatos hazugok megrontották a szavak becsületét. S én nem akarom tovább rontani: Szép napot, Pünkösdt és hétvégét. Gabi levele alapján az a gyanúm támadt, hogy a Bokorban nem ismeretes a hazai *Élőfalu-mozgalom*, amelynek Visnyeszéplak is tagja. Az érdeklődőknek mellékelem szemléltetőként a legutóbbi *Élőfalu Hírlevelet* (talán Gyurka bácsi sem ismeri) Hozzáteszem, hogy Palocsa (Tomek Vince, az egykori piarista generális szülőfaluja Eperjes városa közelében?) kimaradt a felsorolásból – amennyire én ismerem a helyeket. A telenkénti Élőfalu-találkozókon többnyire részt tudok venni – éppen az idén nem voltam. Nagyon izgalmas dolog ez, és nem könnyű vállalkozás. Hozzá kell fűznöm, hogy ezek nem kommuna felé mutató és nem 'bokros' alapú kezdeményezések.

Melinda írja Gabinak: Gyurka bácsi volt három napot Visnyeszéplakon, és hihetetlen lelkesedéssel és megfiatalodva jött vissza. Elbűvölte, hogy 17 évvel ezelőtt két értelmiségi fiatal költözött oda, és most 85-en tartoznak a közösségükhöz, ebből 45-en 14 év alattiak. Napjában háromszor harangszóra imádkoznak, a férfiak otthon dolgoznak és megtermelik maguknak, ami kell; a nők nőiesen járnak, de nem kihívóak, és mindannyian *anyukák*, azaz otthon vannak, mint az ő édesanyja is, mindig otthon volt. Tisztaságot, egyszerűséget és szépséget érzékelt. Azt mondta, hogy egyrészt szégyellte magát, hogy a Bokor 64 év alatt nem tudott ilyet létre hozni, másrészt repes a szíve az örömtől, hogy öregségére lát ilyet. Nincs kizárva, hogy hosszabb időre is leköltözik. Azt mondta, hogy attól fél, hogy a Bokor-szerű alakulatok az egyháztörténelem tanúsága szerint vagy elégnék az egyház máglyáin, vagy kihalnak. Mondtam neki, hogy mi majd járunk egy harmadik utat: szép lassan krisztusivá fejlődünk. Mire nevetve azt válaszolta: *Asszony, nagy a Te hited!* Most már nem akar meghalni, tele van életörömmel – jó volt hallani. Itt van nekünk is 16 éve birtokunk, kis házunk, és ide akart leköltözni a *Gyurgyóka*, pécsi kisközösségünk is, de hát nem volt bennünk elég kurázsi. De még lehet akármi is. Puszi Nektek, Melinda.

Nekem meg írja Gabi: Gyurka bácsi, egy nagy bűnös próbálja jóvátenni, hogy teljesen elfelejtette a Gyökér-találkozót, mert meg volt győződve arról, hogy az csak a hó elején lehet, hó végén soha. Ezt a hibát egyszer évekkel ezelőtt is elkövette már, de visszaesőként esedezik bocsánatért. Visnyeszéplak kapcsán a régiómmal örvendeztem, hogy milyen jól érezted ott magad. Nagy szeretettel és elnéző jóságodban reménykedve: Gabi

Én meg válaszok Gabinak: Hát mit mondjak? Mióta leszoktam a beolvasásról, senki sem mondja nekem: *"haza is mehetek"*. Vénségemre megtanultam, hogy Jézus sem foglalkozott tanítványai körében letolósdival. Csak egyszer, amikor Péter visszafogta volna Őt a Golgotára menéstől. Egyébként csak mondta, hogy a mennyországban nagyobb az öröm egy megtérő bűnösön, mint száz igazon, akinek már nincs szüksége bűnbánatra. Szóval: megtértem – egy és másban. A Bokor Szentnagyományából emlékezetembe idézem, hogy a kereszténység a farzsebnél kezdődik... azaz még nem tértem meg egészen. De hogy lásd őszinte szándékom, megígérem: Amint pápa leszek, azonnal megindítom egy ifjú pár boldoggá nyilvánítási folyamatát, melynek asszonya megküldte nekem legújabb ifjú hősnőmről, Vincze Boriról – Eszter lányuk beszámolóját. Viszonzásul én is megküldöm Neked azt, amiről lemaradtál... KEZED CSÓKOLJA a Bűnbánó Bokortagok Alapítványának tagjelöltje, Gyb. (Csatoltam: *Keresztelendők miséje április 27-én c. prédikációm.*)

Piarista köz, 2008 június 11.

Megszólítottak Visnyeszéplakról

Kedves Gyurka bácsi! Jó és szép és hasznos is volt az a két nap itt Széplakon, amit velünk töltöttél, amikor is meglelkigyakorlatoztattál bennünket. Utólag sajnálom, hogy nem derült ki rólam, hogy én voltam az egyetlen ex-piarista diák és regnumos növendék a társaságból, de mentségemre legyen szólva, nem szerettem volna, hogy a közös beszélgetés ebbe az irányba terelődjék. Talán emlékszel még rá: volt egy izgalmas állításod (amely az én hitemet úgy húsz éve majdnem kikezdte), miszerint az nem lehet, hogy a Jó Isten olyan gonosz lenne, hogy Ádám és Éva bűne miatt eredendő bűnnel büntetné az emberiséget, és utána felmentésként egyszülött fiát küldené megváltóként, hogy ezen ősbűnünk alól mentességet kapjunk. Mikor ezt az izgalmas kérdést megválaszoltad volna, szünet következett, és utána már másra terelődött a szó. Üdvös lenne számomra, ha ezt a gondolatmenetet be tudnád fejezni, Gyurka bácsi, és így én is át tudnám adni ezt a gondolatot a többieknek. Valamint örülnék (-nének), ha bármi új írásod születik, azt megosztanád velem (velünk). Csatolnám még egy régi regnumos társam barátom terjedelmes írását, sok értékes gondolat van benne, ha van energiád, olvasgasd. Üdvözlettel Kárász Tamás, a legidősebb fickó a széplaki hallgatóságodból.

Válaszoltam: Kedves Tamás! Örültem levelednek. Mivel regnumos társad elárulta egyhelyt, hogy '44-ben született, Te is elárulhatnád születési éved, annak helyét, családi állapotod, gyermekeid és unokáid számát, meg azt, hogy hol s mikor voltál piarista diák. Az izgalmas állításomról többet tudhatsz meg Pétertől, akinek odaadtam Számotokra a *Krisztus keresztye* c. könyvem is. Kérd el tőle! Folyton születnek új írásaim, mert szerkesztem 15. éve a *Koinónia* c. folyóiratunkat meg 8. éve a *Naplót*. Elküldöm az újakat, ha megírod Zaja Péter pontos címét. Ami a csatolmányod illeti, nem tudtam tőle éjjel aludni, hanem azt olvastam. A Kreml és Izrael markába kerültünk. '89-ban pedig New York meg még egy pár négyzetkm-nyi, kicsi állam hatalmába kerültünk. Zavart, hogy nem árulta el a szerző a maga nevét, de érthető: félti az életét. Szeretettel üdvözl Téged, Tiedet meg az egész Közösség mindenegybes tagját Gyb.

Jött a viszontválasz: Kedves Gyurka bácsi! Regnumos társam, Elek Pista kiugrott vagy inkább kirúgott esztergomi seminarista, avantgard művész, nem hiszem, hogy félős lenne, verték őt már meg rendőrségen..., (bár vannak emlékeim, hogy a kutya-ugatástól is beresált) Én 73-ban érettségiztem Kovács tanár úr osztályában, tanáraim voltak: Jelenits, Gál, Hegyi, Kincs, Borján, László, Szemenyei tanár urak, mai napig jó szívvel gondolok rájuk. A széplaki tanító nő a menyasszonyom, van egy fiam, 20 éves Dijon-ban, egyetemista, és a globalizmus szekerét tolja. (Európai tudományokat tanul.) Ma este is összejöttünk – széplakiak – a hit dolgáról beszélgetni, imádkozni, s persze te is sorra kerültél, Gyurka bácsi. Volt, aki ultra protestánsnak titulált Téged megvonva Tőled katolikus papi státuszodat. Gondolom, nem vagy ettől kétségbe esve. Mindenki szívében mély nyomot hagytál, és ez így van rendjén ebben a kisszerű világban, amelyben élünk. Jó egészséget és boldogságot kívánok, Tamás

Második viszontválaszom: Kedves Tamás! Elek Pistára nagyon jól emlékszem, mert görög tanfolyamot tartottam a Regnumban, s azon ő is ott volt. 1973-ban érettségiztél, s akkor, ha nem buktál meg, 1955 körül születhettél, s most 53 éves fiatal ember vagy, akinek mennyasszonya a széplaki tanítónő, s van egy 20 éves fiad is, és az aligha a mennyasszonyodtól van. Hiányosnak látszik az életrajz, ezt pártállami időkben visszadobták volna. – Magam a Veletek töltött három nap alatt Belétek szerelmesedtem, s mindent tudni szeretnék Rólatok. Tehát: mennyi időnként jöttök össze a hit dolgáról beszélgetni, imádkozni? Mennyi időt töltötök ilyenkor ezzel? Azt csodálom, hogy ott jártamban elviseltétek, amiket mondtam, és ott helyben és nyilvánosan nem szedtétek le rólam a keresztvizet. Fel tudjátok fogni, hogy ez szememben mekkora rangot ad Nektek? Magam ahhoz vagyok szokva, hogy rendes katolikus hívő messze elkerüli a helyet, ahol én megfordulok. – Van Nektek fogalmatok arról,

hogy mekkora fárosz vagytok a jelenlegi nyomorú magyar és magát még kereszténynek is nevezni merő világban? Ölellek Téged és Mindnyájatokat. Gyb.

Tamás harmadik levele, melyet már csak *dőlten* glosszáztam: Kedves Gyurka bácsi! Valóban 55-ben születtem, szerencsére nem buktam meg, de az érettségivel véget értek tanulmányim, és inkább a kézművesség kezdett foglalkoztatni. A széplaki tanítónő azért csak a menyasszonyom, mert nekem jogilag van egy feleségem Budapesten, akitől a kisfiam született. De az életünk úgy alakult, hogy Mariskámmal idekerültünk Széplakra és építkezünk, ami nagyjából minden energiánkat elveszi.

— *Ez világos beszéd.*

Az asszonyok hetente összegyűlnek imádkozni, a férfiak legfennebb focizni és kártyázni, ahogy az lenni szokott. Beszélgetni alakalmilag gyűlünk össze a hit dolgáról, de akkor számosan. Ez a társaság egy furcsa elegye a konzervatív katolikus, ortodoxiára hajazó és a szabadabb hitű, akár anoním keresztényeknek. Ez sok szempontból nehézzé teszi a hitről szóló diskurzust.

— *Ez még világosabb. Mert ilyen szabadok vagytok, ezért nem szedtétek le rólam a keresztvizet. Csak az ilyenek hallgatják meg, amiket a magamfajta mond.*

Gyurka bácsi! Az, hogy te világító torony vagy, az többé-kevésbé mindenki számára világos, de hogy milyen nagy formátumú filosz vagy, arra most kezdek csak igazán rádöbbenni, főleg, hogy tegnap olvastam az *Antikrisztus* c. Hamvas-műhöz fűzött gyönyörű gondolataidat.

— *Te vagy az első olvasója említett írásomnak, aki nemcsak olvasta azt, de mondott is róla valamit.*

Sajnos már közeleg a hajnal és itt kezdődik a mezei szorgalom. Öszinte barátsággal búcsúszom, Tamás

— *Miben áll a te mezei szorgalmad? S ennyi vizsgáztatás után már én is mondok valamit, s csatoltan elküldöm Neked és Mariskádnak azt az írásom, amit Visnyeszéplakról hazajöve írtam. Másnak, Péteréknek se mutasd meg, szövegéből megértheted, miért. Szívem minden szeretetével Gyb.*

Majd a negyedik levél: Kedves Gyurka bácsi! Az én mezei szorgalmam némi kerteszkedésből, kaszálgatásból és töménytelen, vég nélküli építkezésből áll. Ha néha megtorpanást érzel az én válaszádsi kedvemben, sose gondolj rosszra. Inkább arra, hogy levélírás közben beállít valaki, vagy túl fáradt vagyok már a mezei szorgalom gyakorlásától vagy homok került a gépezetbe (elhagyta magát a windows, pl.). Megint csak megilletődtem azon, hogy benned 89 és fél évesen is mennyi ifjonti hév buzog még, már ami a tanítást, a leköltözést illeti. Valóban figyelemre méltó csapat ez a széplaki, persze tele kérdőjelekkel, mint minden utópista vállalkozás. Neked – gondolom – nem kell sokat mesélni arról, hogy mit jelent utópiákban gondolkodni, mikor Te hasonló nagy fádba vágta a fejszédet, mindig is. (Kapitalistákat meglelkigyakorlatoztatni, Ratzinger pápánkat jobb belátásra téríteni, az állam-gépezetet arra ösztökélni, hogy lemondjon az erőszakról stb.) A széplaki fiatalok nem vallási indíttatásból kerültek ide, inkább valamiféle hagyományörzés égisze alatt. Ami persze ingoványos talaj, mert megfér benne a halszagú finn-ugor rokonság totális tagadásától kezdve Jézus szkíta eredetéig minden délibábos elmélet. Gyurka bácsi, nekem nincs írói vénám, és csak a szabad asszociációk kibúvóját ismerem, ezért innentől így folytatom: Utópia... a Regnumban: amikor táborozni voltunk, jó nehéz hátizsákokat kellett cipelni, és ez folyton vita tárgya volt. Ezért megtöltöttük a könnyebb zsákokat kővel, hogy mindenkié egyforma nehéz legyen, és ettől kezdve a jelszó ez lett: Hülyék vagyunk, de jól esik! Na ez lett életem mottója. Az egyik jó képességű diák ma beszólt a matek-tanárnőjének itt, Széplakon: Erzsi néni, neked csőlátásod van. Erzsi néni ezen teljesen fel volt háborodva... Rájöttem: én boldog lennék akkor, ha a gyermekek – letojva az illendőség és kötelező tisztelet normáit – nekem ilyeneket mondanának. Addig érezném, hogy közöttünk teljes a bizalom. Gyurka bácsi, azt

hiszem te is egy ilyen ember vagy... Hát ennek a lelki rokonságnak a reményében hajtom a fejem álomra. Isten áldjon Gyurka bácsi! Tamás

Tamás ötödik levele: Kedves Gyurka bácsi! Naplód 107, 108, 109-es számait nagy elragadtatással olvastam. Kérdésem a következő: van-e olyan internetes hely, ahol az előző számok is fellelhetők ill. beszerezhetőek? Nagyon jónak találom a stílusát és tartalmát is ennek a háromnak, amit Péteréktől kaptam. És ahogy Medvigy Mihály tanár úr mondotta volt, amikor nem tudta befejezni óráját: *Na és miről lehet majd megismerni a második piarista diákot a Palatínusz Strandon? ...Hát egy nagy lyuk tátong az oldalán, melyet a kíváncsiság okozott a félbemaradt erkölcsstan óra okán...* Hát így támolygok én is Széplakon lukkal az oldalamon, mert nem tudom megszerezni naplód előző számát. Fiúi szeretettel Tamás, az örök kételkedő, kereső, falusi gondolkodó.

Válaszom: Kedves Tamás, csak részben találsz a **www.bokorportál.hu** alatt. Gyb. Nem válaszoltam többet. A portálon ott találja, hogy *E fiúból pap lesz...* meg a többi. A mennyiség, meg a mezei szorgalom egy darabig majd lefogja levélírói kedvét.

Piarista köz, 2008. június 13.

Pünkösdi prédikáció!

Mindenik embernek a lelkében dal van, És a saját lelkét hallja minden dalban. És akinek szép a lelkében az ének, Az hallja a mások énekét is szépnek – írja Babits Mihály. Vikár Béla lelkében is szép az ének, aki 1859-ben született Kaposvár közelében, Hetes községben és 1945-ben halt meg. Hatvan évvel volt idősebb nálam, a ma közel százötven éves lenne, ha még élne. Nagy volt tudományban és irodalomban egyaránt. Nem volt irigy Bartók és Kodály dicsőségére, sőt, segítette őket, és szívből örült később fényes, nemzetközi sikereiknek is. Műfordító volt: Kalevalát fordított; meg ezenfelül még valami volt. Szülőföldjén – Somogyban – korán megfogta lelkét a paraszt nóták, a mesék világa. Édesanyja ajkáról jegyezte le gyorsírással az első dalokat, majd az 1880-as években az egész megyét bejárta.

A kilencvenes években ismerkedett meg Rákóczi Izidor pesti műszerésznél az Edison-féle fonográffal, s az egész világot megelőzve ment ki falura – fonográffal dalt gyűjteni. 1896 őszén kezdte meg Mezőcsáton a felvételt viaszhengerre. Mikor külföldön ráeszméltek a gyűjtés ilyen módjára, neki már egész sorozat hengere volt. A Néprajzi Társaság vezetői hiába jártak segélyért gróf Csáky kultuszminiszternél, csak jóval később Wlassicstól sikerült némi támogatást kapniuk, hogy Vikár folytathassa gyűjtőútjait. Az 1900-as párizsi világkiállításon Sebestyén Gyula e fonogramokat mutatta be. Világcsodája volt az akkor, de a folklornak akkor is kevés volt az értő közönsége.

Vikár mintegy hétezer dalt jegyzett föl 19 vaskos füzetében. Ezeket a Tudományos Akadémia vásárolta meg – évtizedeken át életjáradékkal segítve e kiváló tagján, a szövegek későbbi kiadása reményében. Vikárnak a Néprajzi Múzeumban őrzött sok száz fonográf hengerét pedig maga Bartók Béla is oly nagyra becsülte, hogy többszöri gondos lehallgatás után saját kezűleg kottázta. E fonográfhengerek kétharmad része pótolhatatlan zenei régiséget tartalmaz! Vikár gyűjtőútjai sikerét több jó tulajdonsága eredményezte: tréfálkozó modora, mély életbölcselete, kedvessége, a paraszt nyelvének és hangulatának megismerése, abba beleilleszkedése. Járt Udvarhely vármegyében is. Mindezeket csak azért mondtam el, mert ott vette fonográfra, amit most – Pünkösdi lévén – elénekelnék Nektek.

*Elhozta az Isten piros pünkösdi napját, mi is meghordozzuk királyné asszonykát,
Piros pünkösdi napján mindenképpen újulnak, a kertek, a mezők virágba borulnak.
Én kicsike vagyok, nagyot nem szólhatok, mégis az Istennek dicséretet mondok.
Gyenge vesző vagyok, minden felé hajlok, szüleim kertjébe most nyílni akarok.
Ki akarok nyílni, mint pünkösdi rózsa, de ki nem nyílhatok, csak úgy illatozok.*

Drága jó Testvéreim! Mindenről inkább beszélnek Nektek, mint Pünkösdről. Megnéztem Naplóim 110 füzetét, már háromszor is prédikáltam róla. Persze mind remekmű, de olyan

unalmas volt számomra ma reggel végig olvasni *e remekműveket...* Hiszen rendben van: a Tizenkettő ezen a napon táltosodott meg; azért táltosodtak meg, mert tíz napon keresztül imádkoztak. De mire mentünk mi azzal, hogy ők imádkoztak és megtáltosodtak? S mire megyünk mi ma azzal, hogy nagyjámborul emlékezzünk imádságunkra és megtáltosodásukra? Nekünk kellene megtáltosodnunk. De hát nemigen sikerül. Na, tessék! Itt van az ünneplés – Bulányi módra. Ostorozza a népet – mondja majd Kundra Pista. Nem akarom ostorozni, inkább gondolkodtatom. A Koinónia májusi számában kérdéseket tettünk fel, meg is válaszolták őket a szerkesztőség tagjai, és várjuk kedves olvasóinktól, hogy ők is nyilvánítanak véleményt. Már három véleményt is kaptam, Egyet telefonon, kettőt drótpostán: *Sámuel, én téged bámul* – jellegű tartalommal. Jól esett..., de mire megyek vele?

Inkább mondom most is a magam számotokra már jól-ismert eretnekségeim. A Lelket mindenki megkapja már születésekor. Ez a Lélek úgy működik bennünk, hogy gondolkodunk – feltéve, ha jézusian gondolkodunk, és Jézus példamutatása szerint cselekszünk. Lehet például ezen a címen azt is tenni, hogy tollat ragadtok, s ha más a véleményetek, mint az olvasott válaszoké: mint a Koinónia szerkesztőségi tagjaié, akkor azt megírójátok nekünk. S ezzel megváltjátok majd a világot? Ezzel még nem, de témává teszitek a magatok számára, hogy bizony arra kell felhasználnunk életünket, hogy ki kellene valahogy rángatni a szekerünket a kerékagyakon is felül érő mocsárból. A miénket vagy a másokét, vagy az egész emberiségét is. Úgy, ahogyan Jézus is próbálta. Meg kellene váltani a világot, de Jézusnak egyedül ez nem ment. Kellene hozzá ma hat és fél milliárdnyi emberi segítség. Mert enélkül nem lesz a *lent*, olyan mint a *fent*. Enélkül nem alakulunk át a Szentháromság mintájára. Maradunk csak a Mammon birodalma. Ezen forgassátok az eszeteket. Mert az ész mozgatja az akaratot.

Ezen a pünkösdőn jobb híján azt sugallta nekem a Lélek vagy csak a buta fejem – s magam a kettő között nemigen találok a különbséget –, hogy megdolgoztassam agyatomat és a szívemet azzal, hogy felolvasom a Koinónia első tíz kérdését s a magam ezekre adott válaszait.

1. Mit jelent számodra az a szó, hogy „magyar”?

– Embert, akinek magyar az anyanyelve; aki közelebb van a szívemhez, mint a más anyanyelvűek; akinek nálam elsőbbsége van. A magyarok között találok azokat, akiket el akarok vezetni Istenhez. Majd ha a magyarok már mind ott lesznek, akkor fordulok a más nyelven beszélők felé. *Csak Attila-Árpád népének elveszett juhaihoz van küldetésem?* Nem, de elsősorban hozzájuk van, és csak másodsorban a többihez. Magyarul ki tudom mondani azt, amit gondolok. Más nyelven ennek csak töredékét. Ha számkivetnének népemből, nagyon nehezen viselném. Csak körében vagyok otthon. *Valahol meg otthon kell lenniünk!* – mondta Tamási Áron.

2. Mitől félsz? Félelmeid napi táplálékainak mi a neve?

– A szenvedéstől. Napi táplálékának neve: az öregség kínjai. A gyógyszerek részint enyhítik a kínokat, részint hosszabbítják azokat. Imádságom: *Országodba vigyél haza engem!* A szenvedést én sem akarom vállalni: *Múljk el tőlem a keserű pohár...!* Csak elfogadni tudom. Muszályból. Ragozhatom imádságom: *Istenem, Istenem, mért...*, de a jézusi kérdő mondatot nem fejezhetem be, amíg még fel tudok menni lifttel a 6. emeletre szentségimádni.

3. Hogyan lehet az Ószövetséget úgy kidobni, hogy ne hasonuljunk meg az Egyházzal?

– Csak azt tudom, hogy Jézus elmondta, hogy mi mondatott a régieknek, s ennek ellenére mondta a maga új szövegét arról, hogy *ne állj ellen a gonosznak és hogy szeresd az ellenségeidet* is, és idézte Ozeást is: *Irgalmasságot akarok és nem áldozatot*. Keresztre is feszítették érte. Követőit meg kiközösítették az 1. század végén Jamniában. Jézussal meghasonulni biztosan nem akarok. Jézus sem örült – a keresztre feszítésnek sem, a kiközösítésnek sem. De semmit sem tudott tenni ellenük, mert kettőn áll a vásár. Reménykedhetem abban, hogy minket azért elviselnek egyházainkban?

4. Mi az hogy „létrontás”? Mi ma a létrontás technikája?

– Amit a mindenkori urak csinálnak, az a létrontás. Ma úgy hívják az urakat, hogy hatalmi elit. Mai technikájuk: Küldd el a dolgozók felét, s felemelem a fizetésed. Ha nem vállalod, megteszi más, te pedig az elküldöttek között leszel. Egy másik technika, de már a létrontás ellenében: Vásároljunk birkát vagy gulyát, legeltessünk s bízzunk Jézusban! Elégedjünk meg a napi egy dénárral! Tudnunk kell, hogy *boldogok a szegények és jaj a gazdagoknak!*

5. *Jobb oldal, bal oldal... kell-e politizálni?*

– Jézusi emberre nem szavazhatsz, mert az olyant lelövik, mint Gandhit. De ha mégis találsz olyanra, aki segíteni akar a szegénynek, s amellet még van egy fél tucat gyermeke, akkor menj és szavazz rá. Rend a társadalomban csak akkor lesz, amikor olyanok intézik sorsunkat, akik szolgálni akarják embertársaikat. A Munkástanács '56-ban felállt két-három nap alatt: költségmentesen, a négy-öt magyar összehajol alapon, s csak egy világhatalom tankjai tudták leverni. Jézus bal oldali volt, de nem készült felakasztani senkit sem: a Mammon gyilkos eszközeivel nem harcolhatunk a Mammon ellen.

6. *Megbántam-e, hogy mentem a Kossuth térre; megbántam-e, hogy nem mentem a Kossuth térre?*

– Nem bántam meg, hogy nem mentem. Mit csináljak ott? Valakiket csinálni csak szerelemben lehet. Meg Anyukaként – Apukaként *este suttogó Miatyánkkal kicsi lelkek lámpáját gyújtani* (Sinka, A jegek csendje). Valamit meg csinálni a Visnyeszéplak-féle helyeken lehet: pl. Kárpát-medencében honos gyümölcsfákat ojtani. Meg lehet az iskolákban magyar irodalmat, meg egyebet tanítani. Meg lehet valami szépet fából kifaragni, ecsettel megfesteni A citadellát, meg a hatalom szovjet emlékműveit majd elhordja egyszer a népharag. Szemétszállítással mért töltsen az időm? Most még védi azokat a hatalom meg a NATO a fegyvereivel.

7. *Mekkora jelentőséget tulajdonítasz a feszületnek a szoba falán?*

– Ha semmi sem lógna is a falamon, a feszület ott legyen. Emlékeztetőül, hogy csak arra érdemes felhasználni az életem, amire használta Az, akinél nagyobbát nem szült anya. Lógjon még a szobám falán apám s anyám képe, akik magukhoz ölelik Babucit meg engem. A gyémántmisém képe Orsival, Krisivel, Katival; csak azért, hogy lássam, én sem hiába éltem. Meg Arany János szalontai szülőháza, akinél szebben senki sem beszélt magyarul, az én anyanyelvemen. Lógjon falamon minden, ami emel, hogy emberebb ember legyek. Ott-honosabban élek ott, ahol feszület van a szoba falán.

8. *Mi a Bokor jövője: öregek, vagyunközösség, ima, papok és csoportok közötti, a Bokor és a magyar egyház, a Bokor és a nemzetközi egyház közötti kommunikáció?*

– Csak akkor érdemes élnie, ha megmarad a kisközösség, melyben négy-öt magyar meg nem-magyar összehajol. Azok, aki nem feszítenek senkit keresztre, nem gyűjtanak máglyát senki alatt. Akiknek nincsen hadseregük, és nem ismernek Szentjobbot, amely négyfele vágja az unokabátyját. Ez a Bokor majd gondoskodik az öregekről. Imádkozik még papok nélkül is. Megtalálja majd a közös szót, mint '56-ban a Munkástanács. A vallásokkal is megérteti, hogy nem kell már *más vallás, összesen csak ennyi: imádni az Istent és egymást szeretni* (Ady).

9. *Te mit adsz a Bokornak, mit kapsz a Bokortól, mit vársz a Bokortól?*

– Mindazt adom, amim van. Nincs magántulajdonom: mindenem az övé, amim van. Most és mindörökké. S kapom azt, hogy meghallgat. Elviseli, bármit is mondok. S tőle is várom, hogy mindenegybes tagja, akivel össze tudok hajolni, mondja nekem is, amit ők hallanak szívük mélyén: a Lélek hangját. Hogy mindannyian megtanulják, hogy őket is csak az egy dénár illeti meg. Hogy megértik, hogy mindannyiunknak jézusi emberekké kell válnunk, mert enélkül elpusztítjuk a Földet, az Isten e gyönyörű csodáját. Ezt adom és várom tőlük. Meg az ilyesfajta kérdéseket, melyektől lángra gyúl a szívem.

10. *Hogyan értékeled a Bokor elmúlt 18 évét?*

– Mint a Bokor életének negyedik szakaszát: 1. indulás ('45-52), 2. mag a hó alatt ('52-68), 3. virágzás ('69-89), 4. útkeresés ('90-...). Ha megtalálja, akkor lesz ötödik szakasza is. Ha

nem találja, akkor elhal, mint annyi más jószándékú kezdeményezés. Mindent a mai útkereséstől várok. A Bokor nagyszonyának, Andinak és másoknak az unokáitól. A Nagytáboroktól, a lelkigyakorlatoktól s a havi csoporttalálkozóktól. Attól, hogy nem fojtják el magukban a Lelket. Hogy nem vetik meg az Istent, és hogy megvetik a Mammont. Az ötödik szakaszt, amely olyan szép lesz számomra, mint amilyen szépnek láttam az elmúlt hetekben Visnyeszéplakot.

Drága Testvéreim! Mindezeket egy 90. évében járó ifjú mondja el Nektek – 2008 Pünkösdjén. A Pünkösöd egyszerű átvétele nyelvünkben a görög ötvenedik napnak, *pentékonta* – ez a mi magyar *pünkösöd* szavunk megfelelője – *hémera* szavak elsejének. 50 napja, hogy Jézus feltámadt. Előtte gondolkodott, imádkozott, és a végén keresztre feszítették az urak. Főpapok és helytartók. Mert ő nem félt a zsidóktól, és senkitől sem félt. Nincs az evangéliumoknak gyakoribb felszólító mondata, mint ez: *Ne féljete!*

Testvéreim, ne féljünk Jézus radikalizmusától, aki hajlandó volt *másképpen gondolkodni*, mint ahogy a körülötte levő hatalom és a hatalomtól megfélemlítettek gondolkodtak. Mi gondolkodjunk úgy, ahogy a Lélek mondja szívünk mélyén. Mit mond? Csak azt, hogy jó fiúknak, jó lányoknak kell lennünk. Amen.

Piarista köz, 2008. június 17.

HÁROM JAKAB VAGY CSAK KETTŐ?

1. Amiért a kérdés nem egészen érdektelen

Az 5. egyetemes, a II. Konstantinápolyi zsinat 553-ban használja a *mindig szűz Mária* kifejezést – három (2,6,14) kánonjában is. És 649-ben a nem egyetemes lateráni zsinat is használja a *mindig szűz istenszülő Mária* kitételt, a 4. kánonjában. IV. Pál pápa is képviseli 1555-ben az unitáriusokkal szemben, hogy Mária *állhatatosan kitartott a szüzességben*. Mindezek alapján Schütz Antal állítja, hogy **Mária szűz a szülés előtt, a szülésben és szülés után**, s azt is, hogy ez hittétel (Dogmatika II. 65. o.) Hasonlóképpen Előd István is dogmaként tanítja, hogy **Mária szűz maradt a szülés után** (Katolikus dogmatika, 634. o.) Azt is mondja, hogy ez nem bizonyítható a Bibliából közvetlenül (u.o.).

A dogmát, a hittételt csak hinni kell. Nem kell tudni és nem is illik tagadni. De vizsgálni lehet. Abból a szempontból is, hogy mennyire támasztja alá a tételt Bibliánk. Egy nagyon kicsi és nekem nagyon kedves közösségemben, a haladó görögben, melyben havonként csak négy (az ötödiket csak várjuk: lehetőleg nőt, mert tiszta férfitársaság vagyunk) magyar hajol össze a Galata-levelet elemezzük. S ennek kapcsán botlottam a címben olvasható kérdésbe:

2. Három Jakab volt, vagy csak kettő?

1. ZEBEDEUS és SZALÓME FIA, aki Jánosnak testvére – 19 ízben említődik meg az Újszövetségben: Ez volna az egyik Jakab.

2. JÉZUS NÉV SZERINT EMLÍTETT TESTVÉREI egyetlen párhuzamos helyen szerepelnek: *Nem az ács fia ez? Nem Máriának hívják-e az anyját, testvéreit meg nem Jakabnak, Józsefnek, Simonnak és Júdásnak-e? Nem közöttünk élnek-e lánytestvérei is mind?* (Mt 13,55-56; Mk 6,3) Ez volna a második Jakab, aki név szerint, mint az ÚR JÉZUS TESTVÉRE 11 ízben szerepel az Újszövetségben.

3. ALFEUS FIA 5+7=12 ízben szerepel az Újszövetségben. Lássuk az első öt helyet: Mt 10,3: a 12 apostol neve: ... Jakab, **az Alfeus** fia

Mk 2, 14: meglátta **Lévit, az Alfeus fiát**, aki a vámszedő helyen ült

Mk 3,18: Kiválasztott Tizenkettőt: .. **Jakabot, az Alfeus** fiát

Lk 6,15: Kiválasztott közülük tizenkettőt: ... **Jakabot, az Alfeus fiát**

Csel 1,13: ... felmentek a felső szobába... **Jakab, az Alfeus** fia

3a. A következő hét hely is ugyanerről a Jakabról látszik beszélni:

Mt 27,56: Volt ott sok *asszony*, szolgáltak neki. Köztük volt a magdalai Mária, és **Mária, Jakab és József anyja**, valamint a Zebedeus fiúknak az anyja

Mt 27,61: Ott voltak magdalai Mária, s akik a sírral szemközt ültek

Mt 28, 1: A hét első napján elment magdalai Mária és **a másik Mária**, hogy megnézzék a sírt

Mk 15,40: Voltak ott asszonyok is... a magdalai Mária, **továbbá Mária, a kisebbik Jakab és József anyja**, valamint Szalómé

Mk, 15,47 és Mária, a József anyja pedig figyelték, hogy hova helyezik Őt

Mk 16,1: Amikor elmúlt a szombat, a magdalai Mária és **Mária, a Jakab anyja**, valamint Szalómé illatos keneteket vásároltak

Lk 24,10: A magdalai Mária, Johanna, valamint a Jakab anyja, Mária és még más velük levő asszonyok mondták el ezeket az apostoloknak

3b. A fenti 12 hely alapján summázom a harmadik Jakabról tudhatókat:

Négy ízben Alfeus az *apja* és egyike a Tizenkettőnek.

Egy ízben Lévinek, a vámszedőnek az apja – Alfeus.

Három ízben Mária is anyja egy bizonyos Jakabnak.

Két ízben Mária (a kis) Jakabnak és Józsefnek is anyja.

Egy ízben Mária – Józsefnek az anyja.

Két ízben ez a Mária a magdalai Máriával együtt figyeli, hogy hova helyezik Jézust.

Három ízben ez a Mária – Jézus holt testének gondozásával foglalkozik Mária Magdolnával és Szalóméval együtt.

Egy ízben e tevékenységben e Máriának társai Mária Magdolna, Johanna és más velük levő asszonyok.

Egy ízben ez a Mária a hét első napján megnézi a sírt.

3. Következésem a harmadik Jakabról

A harmadik Jakabnak közös az anyja Jézuséval: Mária.

Jézus anyja, Mária első férje korai halála után férjhez ment Alfeushoz.

(Lévi, a vámos – Alfeus első házasságából születhetett.)

Alfeus és Mária házasságából Máriának (legalább) két gyereke született: a fiatalabb Jakab és az idősebb József. Azért legalább, mert a két gyerek testvérei voltak még Simon és Júdás is (Mt 13.55; Mk 63). (Mária első férje József és Alfeus jó barátok lehettek. Ezért első gyermekének Alfeus – Mária férj-elődjének nevét adta: Józsefet.)

1. Kiegészítések a harmadik Jakabról, amik tudhatók Jakab anyjáról:

Mt 27,61: Arimátiai József... a sír bejáratához nagy követ hengerített, és eltávozott. Ott maradt pedig a magdali Mária, és **a másik Mária, akik a sírral szemben leültek.**

Mk 15,47: ... követ hengerített a sírbolt bejárata elé. A magdalai Mária, és **Mária, a József anyja pedig figyelte**, hova helyezték Őt.

2. Végkövetkeztetésem:

Nem volt harmadik Jakab. csak kettő volt. Az egyik volt Zebedeus idősebb fia, János testvére, akinek markáns a szerepe az Újszövetségben: (Mt 4.21, 17.1; Mk 1,19, 1,29, 3,17, 5.37, 9,2.; Lk 5.10, 9,54, 5,14, 8. 51. 9,28; Jn 10, 35.51, 13.3; Csel 1, 13), s akit Heródes karddal kivégeztetett (Csel 12.2). A másik pedig azonos az Úr testvérével, akinek a látott evangéliumi helyeken Alfeus az apja és Mária az anyja.

Egészítse ki ezeket még két evangéliumi hely:

Mt 13,55: Nem az ács fia ez? Nem Máriának hívják az anyját, **testvéreit pedig nem Jakabnak.** Józsefnek, Simonnak és Júdásnak-e?

Mk 6,3: Nem az ács ez, Mária fia, Jakab, József, Júdás és Simon testvére? Nem itt élnek köztünk a húgai is?

3. Az evangéliumokon kívül találjuk e másodiknak és nem harmadiknak bizonyuló Jakabról e további 9 helyet:

Csel 12,17: Börtönből történt csodás szabadulásának elbeszélése után mondja Péter: Mondjátok el ezeket Jakabnak és a testvéreknek!

Csel15,13: Amint elhallgattak, megszólalt Jakab
 Csel 21,18: Másnap Pál velünk együtt eljött Jakabhoz, ahol a vének is jelen voltak mindnyájan
 1Kor15,7: Aztán Jézus megjelent Jakabnak és valamennyi apostolnak
 Gal 1,19: Az apostolok közül nem láttam mást, csak Jakabot, az Úr testvérét
 Gal 2,9: És amikor Jakab, Kéfás meg János, akiket oszlopoknak tekintenek, felismerték a nekem adott kegyelmet, megállapodásul kezet adtak nekem
 Gal 2,12: Mielőtt ugyanis néhányan odajöttek Jakabtól
 Jak 1,1: Jakab Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgája
 Júd 1,1: Júdás, Jézus Krisztusnak szolgája, Jakabnak pedig testvére.

Jézus **testvéreként** Jakab – Júdás és Simon **testvéreivel** együtt – ott volt a Tizenkettőben. Mikor Péter elkezdte a Jeruzsálemben kívüli misszióit, a Jeruzsálemben maradtak közül Jakab lett ott a leghangsúlyosabb személy. Sok zsidót megtérített Jézushoz. Azt a jelzőt kapta, hogy *caddik*. Csoda-e, hogy ‘62-ben II. Ananosz főpap megkövezte? (Haag, Bibliai lexikon 780. o.) **Ez a Jakab a Tizenkettő második Jakabja, és nincsen harmadik Jakab.**

4. Mária, Jézus anyja az Újszövetségben

1. Amit nem vizsgálók

Márkot és Jánost nem érdeklik Jézus születésének körülményei. Márk a maga evangéliumát nagyvonalúan Keresztelő Jánossal kezdi. János pedig még nagyvonalúbban az időtlen örökkévalóságban: *Kezdetben volt a Ige és Istennél volt a Ige...* – s nem érdeklik őt oly kicsiségek, mint Jézus földi származása. Ezzel csak Máté és Lukács bíbelődik. Ez alkalommal engem sem érdekel, de az összes adalékok megtalálhatók Máté és Lukács első két fejezetében – Jézus születésének és nevelkedésének körülményeiről.

2. Találkozás Kánában

A felnőtt Jézus kapcsolatai érdekelnek – anyjával. Ezek Kánában kezdődnek, ebben a Názárettől 7 km-re északra fekvő kicsi faluban. Lakodalom alkalmával *bor fogytán Jézus anyja szól a fiának. Nincs boruk. Mire Jézus így válaszol anyjának: Mi közünk van egymáshoz, asszony? Még nem jött el az én óráim. Mire Jézus anyja ezt mondja a szolgáltnak: Bármit mond nektek, tegyétek!* (Jn 2,3-5). Ezek után Jézus borra változtatja a vizet. Lakodalom után, melyre Jézus tanítványaival együtt érkezik, Jézus *loment anyjával, testvéreivel és tanítványaival Kafarnaumba, de csak néhány napig maradtak ott* (Jn 2,12). Kafarnaum légvonalban 35 km-re északra van Kánától, Názáret pedig Kánától délre 7 km-re. Mit csináltak ott? Jézusnak háza volt ekkor Kafarnaumban? (Mt 4,3) Amikor Jézus Kánába érkezik, még csak János, András, Péter, Fülöp s Bertalan nevű tanítványait ismeri. Itt szerepelnek először együtt *testvérei és tanítványai*.

3. A következő találkozás

A Tizenkettő kiválasztása után Jézus *hazament, és ismét nagy tömeg gyűlt össze, úgyhogy még evésre sem maradt idejük. Amikor övéi ezt meghallották, mentek, hogy megfogják, mert azt mondták, hogy megzavarodott...* A jeruzsálemi írástudók azt állítják Jézusról, hogy tisztátalan lélek szállta meg, s ezután: *Eljöttek anyja és rokonai, de a tömegben nem tudtak áthatolni. Ezért szóltak neki: Kinn állnak anyád és testvéreid, s látni szeretnének. De ő ezt mondta nekik: Azok az anyám és a testvéreim, akik hallgatják és tetté is váltják az Isten szavát.* (Mk3, 20-21; Lk 8,19-21)

4. A végső találkozás:

Ebben már a magdalai Mária a főszereplő, Jézus anyja csak másodlagos annak ellenére, hogy János evangéliumában a kereszt alatt Mária és János kap főszerepet: *Jézus keresztje alatt ott állt anyja, anyjának nővére, Mária, aki Kleofás felesége volt és Mária Magdolna. Amikor Jézus látta, hogy ott áll az anyja és szeretett tanítványa, így szólt anyjához: „Asszony, nézd, a fiad!” Aztán a tanítványhoz fordult: „Nézd, az anyád!” Attól az órától fogva házába fogadta a tanítvány.* (Jn 19,25-27). De a szinoptikusok nem látnak férfi tanítványt Jézus keresztje

alatt. Márk jelentése: Asszonyok is álltak ott, és messziről nézték, mi történik. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, az ifjabb Jakab és József anyja és Szalómé. Ezek már Galileában is vele tartottak és a szolgálatára voltak. Rajtuk kívül még többen is jelen voltak, akik vele együtt mentek fel Jeruzsálembe (Mk 15,40-41). Máté jelentése: Messziről több asszony figyelte, mi történik; olyanok, akik Galileából eddig kísérték, és gondoskodtak róla. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, Jakab és József anyja, és Zebedeus fiainak az anyja (Mt 27,55-56). Lukács jelentése: Jézus ismerősei pedig, köztük az asszonyok is, akik Galileából kísérték, távolabb állva látták mindezt. (Lk 23,49)

A szinoptikusok a kereszttől kissé távolabb csak asszonyokat látnak: a magdalai Máriát említik elsőül, Jakab és József anyját másodikul (mi tudjuk már, hogy ez a Mária volt Jézus anyja), Szalómét harmadikul, s névvel meg nem nevezett más galileai asszonyokat.

4a. A titkos tanítványok

Ezek után következik Arimateai József akciója: *...jött egy előkelő tanácsos, az Arimateából való József, aki maga is várta az Isten országát. Bátran bement Pilátushoz, és elkérte Jézus holttestét...Józsefnek ajándékozta a holttestet. Az pedig gyolcsot vásárolt, majd levette Jézust a keresztről, begöngyölte a gyolcsba és sziklába vájt sírboltba helyezte, s a sír bejárata elé követ hengerített. Mária Magdolna és Mária, József anyja pedig látták, hogy hová temette (Mk 15,43...47). Máté jelentése hasonló: ... egy József nevű jó módú arimateai ember, aki maga is Jézus tanítványa volt. Bement Pilátushoz, és elkérte Jézus testét. Pilátus elrendelte, hogy adják ki neki. József levette a testet, tiszta gyolcsba göngyölte, s sziklába vájt új sírboltjába helyezte. A sír bejáratához nagy követ hengerített, és elment. Mária Magdolna és a másik Mária ott maradtak, leültek a sírral szemben. (Mt 27, 57-61) Lukácsé pedig: Volt egy József nevű tanácsos, derék és igaz férfi, Júdea Arimatea nevű városából származott, és maga is várta az Isten országát. Ő nem értett egyet a határozattal és az eljárással. Ez elment Pilátushoz, és elkérte Jézus testét. Aztán levette, gyolcsba göngyölte, és sziklasírba helyezte, ahol még nem feküdt senki. A készüllet napja volt, a szombat már beállóban. A Galileából érkezett asszonyok is elmentek és megnézték a sírt, hogyan helyezték el benne a holttestet. Hazatérőben illatszereket és keneteket vásároltak, a szombatot meg a parancs szerint nyugalomban töltötték. (Lk 23, 50-56) János kicsit másképpen látja a dolgokat: Arimateai József, aki Jézus tanítványa volt – bár a zsidóktól való félelmében csak titokban –, arra kérte Pilátust, hogy levehesse Jézus testét. Pilátus megengedte. Így elment és levette a testet. Nikodémus is elment, aki annak idején éjszaka kereste föl (Jézust), s vitt mintegy 100 font mirha- és aloékeveréket. Fogták Jézus testét és a fűszerekkel együtt gyolcsba göngyölték. Így szoktak a zsidók temetni. Azon a helyen, ahol keresztre feszítették, volt egy kert, s a kertben egy új sírbolt, ahova még nem temettek senkit. Mivel a sír közel volt, a zsidók készülleti napja miatt ide temették Jézust (Jn 19,38-42).*

4b. A titkos tanítványokat értékelem

Ez a négy jelentés maga a bűbáj. Arimateai Józsefünk egyfelől: maga is várja az Isten Országát... maga is Jézus tanítványa volt... s nem is értett egyet a Jézust istenkáromlónak állító kaifási nyilatkozattal, még kevésbé a keresztre feszítéssel. Másfelől pedig előkelő tanácsos, jó módú ember, derék és igaz férfi, bátran közlekedik Pilátus palotájában, Pilátus teljesíti kérését. Hogy oda ne rohanjak... Ezt mifelénk úgy mondják, hogy Jézuskának is, Béluskának is... János a legbűbájosabb: Jézus tanítványa volt Józsefünk – bár a zsidóktól félelem következtében csak titokban... Mi ezt a titkos Bokor-tagságot le se...

Még költekeznek is: Gyolcsba göngyölik, vadonatúj és sziklába vájt sírboltot engednek át... olyat, amilyenben még nem feküdt senki... és még Nikodémus is segít levenni a keresztről Jézus testét. Megadták a módját: zsidóéknál így temetkeznek. Elfog a düh: Az apátok mindenét, inkább szavaztatok volna nemmel a Nagytanácsban, amikor Kaifás Jézust istenkáromlónak nyilvánította De akkor kussoltatok...! Nem tehattétek, mert ti csak titokban voltatok tanítványok. A fenének kelletek. Olyan ez, mintha Lékai és egyéb bíborosok

titokban befizetnének a Bokor Harmadik Világ Alapítványa számlájára néhány millió forintot vagy eurót...

4c. Az asszonyokat értékelem

A férfi tanítványok meg sehol, csak az asszonyok. Magdolna meg Mária látják, hogy ezek a Kaifással szavazók hová temetik Jézust. Meg amikor ezek a temetést végzők József meg Nikodémus hazamennek vacsorázni, *Mária Magdolna és Mária, József anyja látták, hogy hová temette József Jézus holttestét... Mária Magdolna és a másik Mária ott maradtak, leültek a sírral szemben. És: A készüllet napja volt, a szombat már beállóban. A Galileából érkezett asszonyok is elmentek és megnézték a sírt, hogyan helyezték el benne a holttestet. Hazatérőben illatszereket és keneteket vásároltak, a szombatot meg a parancs szerint nyugalomban töltötték.* János persze nem lát ott asszonyt egyet sem. Se Magdolnát, se Máriát. Megvakult? Nem. Csak ott se volt. Azt hiszem, hogy csak megírta... Öreg ember korában, aki már összekeveri emlékezetében a régmúltban történeteket.

5. Találkozás a feltámadottal

Márk jelentése: *Amikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna, Mária, Jakab anyja, és Szalómé illatszereket vásároltak, s elmentek, hogy bebalzsamozzák. A hét első napján kora reggel, napkeltekor kimentek a sírhoz. Miután a hét első napjának reggelén feltámadt, először Mária Magdolnának jelent meg, akiből a hét ördögöt kiűzte. Ez elment és elvitte a hírt a gyászoló és szomorkodó tanítványoknak. Amikor meghallották, hogy él, és hogy (Mária Magdolna) látta, nem hitték el (Mk 16,1-2...9).*

Máté jelentése: *Szombat elmúltával, a hét első napjának hajnalán a magdalai Mária és a másik Mária elment, hogy megnézzék a sírt. Hirtelen nagy földrengés támadt. Az Úr angyala ugyanis leszállt az égből, odament, elhengerítette a követ és ráült. Nincs itt. Feltámadt, ahogy előre megmondta. Aztán siessetek, vigyék hírről tanítványainak: Feltámadt a halálból, előttek meg Galileába. Ott viszontlátjátok. Gyorsan otthagyták a sírt, és félelmükben meg nagy örömmükben is siettek, hogy megvigyék a hírt a tanítványoknak. Egyszerre csak Jézus jött velük szembe, s így köszöntötte őket: „Üdv nektek!” Odafutottak, leborultak előtte, és átkarolták a lábát. Jézus így szólt: „Ne féljete! Menjete, vigyék hírről testvéreimnek, hogy térjenek vissza Galileába, ott majd viszontlátnak (Mt 28,1...10).*

Lukács jelentése: *A hét első napján kora hajnalban asszonyok érkeztek a sírhoz, s magukkal vitték az előkészített illatszereket is. Úgy találták, hogy a kő el volt a sírtől hengerítve. Bementek, de az Úr Jézus testét nem találták...*

A sírtől visszatérve mindent hírről adtak a tizenegynek és a többieknek. Mária Magdolna, Johanna és Jakab anyja, Mária, s néhány más asszony hozta a hírt, aki még velük volt, az apostoloknak, de azok üres fecsegésnek tartották, és nem hittek nekik. Péter mégis menten felkelt, és a sírhoz futott. Benézett, de csak a lepleket látta. Hazament, és magában igen csodálkozott a történeteken (Lk 24,1...12).

János jelentése: *A hét első napján, kora reggel, amikor még sötét volt, Mária Magdolna kiment a sírhoz. Észrevette, hogy a követ elmozdították a sírtől. Erre elfutott Simon Péterhez és a másik tanítványhoz, akit kedvelt Jézus, és hírről adta nekik: „Elvitték az Urat a sírból, s nem tudni, hova tették.” Péter és a másik tanítvány elindult és a sírhoz sietett. Mind a ketten futottak. De a másik tanítvány gyorsabban futott, mint Péter, és hamarabb ért a sírhoz... A tanítványok ezután hazamentek. Mária ott állt a sír előtt és sírt. Amint így sírdogált, egyszer csak benézett a sírba. Látta, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejtől, a másik lábtól. Megszólították: „Asszony, miért sírsz?” „Mert elvitték Uramat – felelte –, s nem tudom, hova tették.” E szavakkal hátrafordult, s látta Jézust, amint ott állt, de nem tudta róla, hogy Jézus. Jézus megkérdezte: „Asszony, miért sírsz? Kik keresel?” Abban a hiszemben, hogy a kertész áll mögötte, így felelt neki: „Uram, ha te vitted el, mondd meg, hova tetted, hogy elvihessem magammal.” Jézus most néven szólította: „Mária!” Erre megfordult, s csak ennyit mondott: „Rabboni”, ami annyit jelent, mint*

„Mester”. Jézus ezt mondta neki: „Engedj! Még nem mentem föl Atyámhoz. Inkább menj el testvéreimhez és vidd nekik híriül: Fölmegyek Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, Istenemhez és a ti Istenetekhez.” Mária Magdolna elment, és híriül adta a tanítványoknak: „Láttam az Urat, s ezeket mondta nekem (Jn 20,1...18)

5a. A végső találkozás kiértékelése

A négy jelentésből az tűnik ki, hogy volt egy nagyon korai sírbolt látogatás, melynek alkalmával az asszonyok be akarták balzsamozni Jézus holttestét. Márk szerint: *Amikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna, Mária, Jakab anyja, és Szalómé illatszereket vásároltak, s elmentek, hogy bebalzsamozzák. A hét első napján kora reggel, napkeltekor kimentek a sírhoz.* De mind a négy jelentés szerint hiába mentek, nem tudták bebalzsamozni őt. Nem azért, mert Arimateai József és Nikodémus már megtették azt, hanem azért, mert a kő el volt hengerítve, és Jézus nem volt a sírboltban.

A négy jelentésből az is kitetszik, hogy asszonyok voltak a kora hajnali kísérletezők. Márknál: Magdolna, Mária, Szalóme. Máténál: Magdolna, Mária. Lukácsnál: Magdolna, Johanna, Mária és még néhány asszony. Jánosnál egyedül Magdolna. Az is nyilvánvaló, hogy Mária Magdolnát említik mindnyájan az első helyen, János jelentése pedig egyedül őt.

Mind a három jelentés megemlíti kétszer a Jakab anyja Máriát, s egyszer a másik Máriát – akik pedig nem lehetnek mások, csak egyetlen személy: Jézus édesanyja, mert hogyan is maradhatna ilyenkor egy édesanya otthon.

Végül is az összes asszonyok hazamennek, s hazamenve útközben beszámolnak eredménytelenségükről a tanítványoknak, aki üres asszonyi fecsegésnek minősítik azok beszámolóját az üres sírról.

Mária Magdolna is elviszi ezt a hírt Péternek és Jánosnak, de ez a kettő hitelt ad szavainak, és futó versenyben szaladnak megnézni az üres sírt, amiről ez a nő beszél. Tapasztalják, hogy igazat beszél, s hazamennek.

Végül is Mária Magdolna egyedül marad az üres sírnál, és mit csinál? Hát sír. Mit csinálhat egyebet egy szerelmes asszony, aki égen-földön keresi azt, aki számára pótolhatatlan? Sírógálás közben mit csinál? Hát benéz kínjában újból az üres sírba. De az nem üres, hanem látja, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejnél, másik a lábánál, ahol Jézus teste feküdt. Megszólították: „Asszony, miért sírsz?” – kérdezték az angyalok tőle. „Mert elvitték az én Uramat – felelte –, s nem tudom, hová tették.

A leírásban hiányzik valami, mert úgy folytatódik, hogy Mária *miközben ezt mondta hátrafordult*, de szövegünk nem mondja meg, hogy miért fordul hátra, amikor a két angyallal beszél, akik bent ülnek a sírboltban, s ő behajolva beszélget velük. Csak azért fordulhat Mária hátra, mert valami mocorgást kellett maga mögül hallania. Ezért fordul hátra. Lát is ott egy férfit. De se alakja, se arca, se hangja nem ismerős neki. Mária kertésznek gondolja, aki ott van szolgálatban a sírboltok körül. S mondja neki: *Uram, ha te vitted el, mondd meg, hova tetted, hogy elvihessem magammal.* S ekkor Jézus megmutatja magát Máriának. Leveti felvett alakját, visszaveszi földi arcvonásait, vagy csak a hangját cseréli a régire? S ezzel a régi hanggal mondja e síró és beléje halálosan szerelmes asszonynak... az asszony nevét úgy, ahogy mindig is szólíhatta, amikor kettesben voltak: *Mariam* – a szövegünk szerint.

Most megint kellett valaminek történnie. Valamit most csinálnia kellett annak a nőnek, aki könnyeivel öntözte Jézus lábait, aki szép hosszú hajával törölgette és össze-visszacsókolgatta ezeket a lábakat, és aki Jézus temetésére már vett előre háromszáz dénár értékű valódi nárdus kenetet, s megkenete vele Jézus lábait. Mit kellett ennek a nőnek csinálnia, amikor megtudta, hogy nem vitték el Jézus testét? Hogy nem vitték el holttestét, és Jézus él és ölelhető, csókolható. Nem tudom kitalálni, hogy mit csinál ilyenkor egy szerelmes asszony? De ki tudom találni, de ahhoz egy regényt kellene írnom e szerelemről. Szövegünk csak ennyit ad Jézus ajkára: *Ne nyúlj hozzám!* S az indokolást: *Még nem mentem fel az Atyához!*

Értem Jézus szavát? Azt hiszem, értem. Jézus az Atyába volt szerelmes, és az Atya Jézusba. Meg még mind a ketten mindnyájunkba.

Utószó

Nem értem, hogy miért kell fenntartanunk az indításként megemlíttet tételt. Van dogmafejlődés is. Előbb-utóbb azt is fel kell majd adnunk, hogy azért nincs rend a világban, mert Éva evett az almából. Azt is, hogy Jézus halála kibékítette a bennünket Éva almaevéséért kárhozatba taszítani akaró Atyát. Jézus ezekről egy szót sem szólt. És a *Dei Verbumban* olvasom, hogy **az összes szent iratok közül is méltán kimagaslanak az evangéliumok, mert elsősorban ezek tanúskodnak a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról.**

Piarista köz, 2008. június 19.

Mustos Pista piarista tanár gyászmiséje

Kedves Rokonok, kedves Barátok és szeretett Rendtársaim, akik eljöttetek Pista gyászmiséjére!

Az imént hallott jézusi szavak nem lehelnek semmiféle gyászlevegőt, még engesztelésről sem beszélnek, hanem nagy-nagy örömet árasztanak szívünkbe. Miért? Azért, mert akiket az Atya Jézusnak adott, azok mind elérkeznek Hozzá. Jézus meg nem dobja ki őket. Nem bizony, mert azért jött közénk, hogy megtegye Atyja akaratát. Ez pedig abban áll, hogy el ne veszítsen senkit se azok közül, akiket Jézusnak adott. Hanem azt bírta Fiára, hogy feltámassza azokat, akik befejezik földi pályafutásukat. Így hát aztán eljött pár hete Pistáért is, elvitte Magukhoz őt, s megmutatta neki odafenti szállását, mert odafent sok lakóhely van, s azok közül jut egy Pistának is. Jézus nem is beszélt engesztelésről, csak arról, hogy igyekezzünk jobbítani az életünkön, s arról, hogy égi édesapánk olyan, mint a tékozló fiú papája volt. Tudjuk jól mindannyian, hogy milyennek rajzolta meg őt számunkra Jézus.

De hát hogy jutok ahhoz a megtisztelő lehetőséghez, hogy mindezeket én mondjam el Nektek, Testvéreim? Hiszen tizenhárom évvel hamarabb lettem piarista diák, mint Pista, és nem is Veszprémben, csak itt, Pesten, a Duna partján, ahol most is lakom. Mikor meg Pista belépett rendünkben, akkor meg a még messzibb Debrecenben voltam egyetemi lelkészként. Majd csak a Rómában kiadott rendi Katalógusokban fedezem fel, hogy létezik egy Mustos István nevű magyar piarista rendtársam is, aki Amerikában él. Azt meg, hogy Pista Nemesvámosi is, csak ma délelőtt tudtam meg az unokahúgától. Az utolsó húsz évben évenként ötvenszer is keresztülutazom e falun, mert '84-ben építettem egy lelkigyakorlatos házat a balatonfelvidéki Budaváriban, s oda Veszprémből csak Nemesvámoson keresztül lehet eljutni. De azért egyéb úton is közeledem már Pista felé, mert '89 végén kapok jó ötven esztendő után világútlevelet is, s nekem okvetlenül el kell még az amerikai magyaroknak is mondanom, hogy miként vitézkedtünk itt az orosz megszállás félszázadában. Azért kellett elmondanom, mert meghívtak magukhoz két hónapra, hogy minden amerikai magyarnak elmondhassam Vaincouvertől s Torontótól Miamiig az idehaza történeteket s beszámoljak a Bokor vitézkedéseiről is, melyeknek eljutott híre hozzájuk is. S ott volt az amerikai meghívó magyarok között ez a Nemesvámosi Mustos is. Bizony ott! Két napot tölthettem nála a New York közeli Passaicban. S vittem oda magammal egy sereg magyar fiatal is, mert éppen akkor öt hónapot töltöttek a 16. századi magyarországi habánok Amerikában élő késő unokáinál. Ha meg tudtam jelentetni könyveimet, ebbe a Pistától kapott dollárok is besegítettek – áldja meg értük Pistát az Isten. Mindez '92-ben volt. Akkor élvezhettem Amerikában Pista plébániáján az ő és ottani magyar népének vendégszeretetét is.

A következő találkozásunk már 15 évvel később történik, s nem Amerikában, hanem a székesfehérvári kórházban, ahova a mostani misét főcelbráló tartományfőnökünkkel megyek, s ott ismerem meg hazajöttünkben Zsuzsát, az unokahúgát is, akitől hasznos információkat

kapok Pistáról, s aki tudomásom szerint nem kevés energiáját áldozta ezekben az években rendtársunkra – őt is áldja meg érte az Isten.

Hamarosan újra találkozom Pistával már a fehérvári Papi otthonban, ahol is Kállay Emillel látogatom meg őt, egy Pistával nagyjából egykorú piaristával, aki Debrecenben volt tanítványom.

Utolsó találkozásunk már halála előtt másfél nappal történik. Megint tartományfőnökünkkel látogatjuk meg őt. Magam olvasom fel neki a Szentatyától érkező köszöntést – aranymiséje alkalmából. Már csak szempillája le-lecsukásával tud válaszolni kérdéseimre: Pista, érted-e, amit mondok?

S most itt vagyunk, Testvéreim, hogy imádkozzunk érte. Hogy megköszönjük, hogy adta őt Isten nekünk: családjának, hazánknak, Rendünknek. Hogy együtt örvendezzünk annak, hogy Pista már túljutott mindannyiunk közös próbáján. Azon a próbán, melyen meg kell mutatnunk életünkkel, hogy mi is az Atya szerelmes lányai és szerelmes fiai vagyunk, Jézusunknak pedig nagyon jó testvérei. Meg még egymás számára is azok akarunk lenni. Most és mindörökre. Amen.

Piarista köz, 2008. június 21.

Kísérlet, mely indokolásra vár, de nem fért már bele ebbe a Naplóba, majd jön a következőben.

Megkötöm magamat Isten kötelével,
Megtöltöm szívemet Ország igéjével,
Szabadságom, Uram, Néked visszaadom,
csak a szeretetre formáld át tudatom!

Megkötöm magamat társam két karjával,
Segítőül adtad minden nyavalyámban.
Isten óvjon tőle: egyedül maradjak.
Vezess minket Hozzád, kettőnk kezét tartsad!

Magunkat megkötnünk, Atyánk, gyengék agyunk,
Segítő kéz nélkül nehéz járni utunk.
Idősebb Testvérünk, erősíts hitünkben,
Utunkon maradjunk, segíts ebben minket.

Megkötöm magamat baráti kötéllel,
Testvéri közösség tartó erejével.
Testvér, ha eloldnám hármaskötélkémet,
Szembesíts magammal, légy felelős értem!

112. SZÍV NAPLÓ

2008. JÚLIUSVÉG

Piarista köz, 2008. július 22.

Bokor-himnuszunk

Andikánk, a Bokor Nagyasszonya, 1972 nyarán írhatta a *Bokor-himnusz*t. A Bokor '72 nyarán, káptalanfüredi közös nyaralásán – úgy emlékszem – már énekeltük. Mintha '72 szeptemberében vittem volna el őt vonaton Debrecenbe, hogy befeküdjön az ottani klinikára. A klinikát körülvevő erdő egyik padján ültünk egymás mellett, és ott adtam fel neki a nagybetegek szentségét. A '72. évi *Karácsonyi Ajándék* első kötetének, a *Puer natus*, címlapjának hátsó oldalán ott van Margit testvérünk szép kézírásával-kottájával a himnusz első strófája.

Himnuszunknak három strófája van. Ha ma készülne himnuszunk, annak is három strófája volna? Himnuszunk megszületésében kétségtelen szerepe volt a '71 nyári halásztelki három kötelékes lelkigyakorlatnak (Melléktermékek 159-179 o.). De talán még valami másnak is. Andit a '70-es évek elején hagyta el férje, és abban az évben, melyet Andi különböző kórházakban töltött, a 14 éves Jutka volt, aki gondot viselt a két főre zsugorodott családra.

A következő két évtized volt a Bokor második virágkora, s e virágzásnak egyik oka vagy megnyilvánulása volt, hogy mindannyian dolgunknak éreztük, hogy lelki vezetőt válasszunk magunknak. Az utolsó két évtizedünkben pedig tapasztalhattuk, hogy ez a lelkivezetés – a második kötelék – válságba került. Egyre többünk életéből marad ki a lelki vezetőhöz járás, a *lelkivezetés*. Szóvá is tettük, de nem éledt fel tőle a gyakorlat.

Csak a napokban kezdtem gondolkodni az okáról. Leírom, amit gondolok – nagyon várva –, hogy akik olvassák, hozzászóljanak. Az első kötelék léte és első helye ma is megkérdőjelezhetetlen számomra. Mindenekelőtti az életünkben a *lelkiismeret*. Az, hogy harmóniában legyek azzal a lelkiismerettel, amelyen keresztül Isten hangját hallom. Semmi sem pótolhatja. De hogy a második helyen a lelkivezetőm állhatna, azt ma már megkérdőjelezem. Meg, mert a teremtés rendje szerint valamikor elhagyom apámat-anyámat, és férjemhez-feleségemhez ragaszkodom, akivel valaminő módon egy emberré válok. S lehetetlennek gondolom, hogy az emberek közül bárki is közelebb állhasson hozzám, mint a férjem-feleségem. Vele naponként gyertyát gyújthatok, imádkozhatok, és imádságom őszinteségének foka megközelítheti (el is érheti?) azt, amit Istennek ki sem mondok, csak gondolok. A rossz házasságban élő nők szokták szemetesládának használni gyóntatójukat, akinél szabadon elpanaszolhatják, mit el nem kell szenvedniük férjüktől. (A férfiak inkább a haveroknak panaszoznak el feleségük vétkeiről.) A Bokorban természetes lett, hogy férj és feleség közös lelkivezetőt választanak, s egymás füle hallatára gyónják meg vétkeiket. Egy szóval: azt gondolom, hogy a második kötelékünket a házastársunknak kell jelentenie: a férj-feleség viszonyának meg kell közelítenie istenviszonyomnak mélységét, feltétlenségét.

Nem tudom, hogy a Bokor lelkivezetés-gyakorlata elsorvadásának egyik okát nem ebben kell-e keresni. Ezért a 111. Napló végén a *kísérlet*...melyben már ez a második strófa: *Megkötöm magamat társam két karjával, / Segítőül adtad minden nyavalyámban Isten óvjon tőle, hogy elhagyjuk egymást. / Ketté szakítsuk, mit Te egynek akartál.*

És akik a *megszentelt életállapotot* választják? Ne válasszák! Nem kell keresztre feszítenünk magukat. Lesz, aki elvégzi ezt a szolgálatot rajtunk, ha hűségesek maradunk Jézushoz. (Kírtam már magamból ezt a témát. Már több mint húsz éve: Lombik-kereszténység és megvalósulásai: szegénység – A Bokor lelkisége 1995. 37-39. o.)

Piarista köz, 2008. július 23.

Négy elmélkedés

Dolgozom egy olyan híres folyóiratnak is, melyben az átfutási idő összesen csak egy félév. Utólérhetetlenül gondos és szorgalmas főszerkesztője már márciusban megkér, hogy

készítem el a 2008. év szeptember hónapjára a vasárnapi elmélkedéseket. Elég, ha május 31-ig leszállítom őket. Határidő előtt jó két héttel teljesítem, amit rám bízta.

Ha vétkezik ellened testvéred... (Mt 18,15-20)

Közös emberi tulajdonságunk, hogy meg tudunk bántódni. Jézus azt mondja, hogy ezt közölnöm kell azzal, akinek sikerült engem megbántania. Csak azért mondhatja ezt, mert feltételezi rólunk, hogy nem tudjuk, vagy nem is akarjuk elviselni ezt az állapotunkat: megbántott voltunkat.

Jézus szövegében nem akárki bánt meg minket, hanem az egyik testvérünk. Azaz olyan valaki, akinek semmi kétsége sem lehet a tekintetben, hogy nem szabad megbántania engem. Elég sok testvérem van, s magam is, hála Istennek, elég sokunknak vagyok a testvére. (A testvér az, akit főleg nem szabad megbántani; s aki még nem testvér, csak felebarátunk, azt csak második helyen... nem szabad megbántani.) Engem sem szabad..

Testvérnek lenni – kölcsönös kapcsolat. Kölcsönösen megbánthatjuk egymást. Neked sem esik jól, ha megbántalak. Nekem sem esik jól, ha megbántasz. Te is tudod, hogy így van. Én is tudom.

Van, akivel csak négyhetenként találkozom. Megbánthatom négyhetenként is. Megbánthat négyhetenként is. Dehogy megyek oda hozzá figyelmeztetni őt. Dehogy jön oda hozzám. Rá se rántok. Rám se ránt. Ragtapaszt teszünk megbántás-sebünkre is, meg a szánkra is. Begyógyítja az...! Így van? Így is lehet.

Csak hogy van olyan testvérem is, akivel nem négyhetenként találkozom, hanem sűrűbben. Mondjuk naponta. Reggel is, meg este is. Olyan napon reggeltől estig, és százszor is. Ezt a testvéreimet hogyan is hívják? Megvan: ez a férjem, ez a feleségem! Ekkor is az a helyzet, hogy rá se ránt, hogy rá se rántok? Ilyenkor is ragtapasszal dolgozom? Akármiket írok is le a következő sorokban, mentsem az a sajátos körülmény, hogy sem a férje, sem a felesége nem vagyok senkinek, nem vagyok senkinek... (Ady). Amiket elmondok, nincsen kipróbálva. Hát éppen azért, mert felelőtlenül beszélhetek, elmélkedem az engem megbántó testvéreim közül éppen arról az egyetlenről, aki nekem nincs. Kérdezem tehát: Hogyan kell kezelni a – számomra csak virtuális – férjet-feleséget?

Nem akarok Jézusnál okosabbnak lenni, de abszolút tapasztalatlanságom mellett az a sejtésem, hogy az emberiség egésze összmegbántódásainak tekintélyes hányada származik ebből a forrásból – mely forrás esetemben csak virtuális. De ha a megbántódásoknak ezt az alighanem leggyakoribb eredőjét férjnek-feleségnek nevezné az emberiség, akkor mégis csak foglalkozni kell ezzel az eredővel. Mert hát részint elfogyhat az imént említett ragtapasz, részint kiment már a forgalomból a régi, melynek mostani neve: a Pofa be! volna. S még inkább megszűnt divatja az illőbb, a férfiúi elnevezésnek, a tegnapiak: Asszony, hallgass!

Mondom tehát ezek után, mint virtuális férj, hogy én bizony oda nem mennék az asszony-pajtáshoz figyelmeztetni őt megbántódásomra, hanem elővenném ragtapaszomat, és a számra tenném. Nem volna ez a tapasztalható, de biztosan érezhető volna. Első hatása az volna, hogy nem kellene hallanom aranyos feleségemtől... Mit? Hát ezt: Csak Te ne beszélj!... – kezdetű, megszólalásom várható..., valószínű folytatását. Megúsznám annyival, amennyit már kaptam.

Még többet érne a másodlagos hatás, amely aranyos asszonykám belsejében játszódna le: Mért hallgat? Mért nem védekezik? Mért nem mondja a magáét? Hiszen még sok minden van bennem; amiket mondtam, az csak kezdete volt a bajaimnak. De hallgat. Mért? Hogyan folytassam, ha nem szól rá semmit, csak leül, s piszmoz tovább a számítógépén...

Tudományos nevet is adok a férj-feleség nevelésének erről a még nem szabadalmazott új technikájáról: csinálj pontosan úgy, mintha meg sem érintett volna az, aminek a célja az volt, hogy megbántsanak! A neve: mű-ráseránts technika. Nagy jók várhatók e technikától. Megpróbálom felsorolni őket.

1. Szilencium. Nemcsak a szerzházakban bevált önnevelési eszköz. A házasságokban is kipróbálendő. Hevesebb támadások esetén ez a csend úgy hathat, hogy megáll a kanál a levegőben. A csend hatására a támadó fél úgy érzi, hogy talán még sem volt teljesen igaza. Ennek feldolgozására a támadó félnek is időre és csendre van szüksége. Érzi, hogy ezt a témát nem lehet úgy folytatni, ahogyan elkezdte. Nem is volna most jó folytatni... S erőt vesz a házaspáron az őket magukba fordító szilencium áldásos és istenadta ereje.

2. Mind a két fél magára marad. Gondolkodik a törtéteken, s előbb-utóbb óhatatlanul találkoznak magukban a Lélekkel, aki mindenképpen bennük van, csak a támadások idején visszavonul és elhallgat.

3. Ereje csodálatos. Képesse teszi ez a mű-ráseránts technika a megbántott férjet arra is, hogy valamivel kedveskedjék immár egyáltalán nem támadós kedvében levő párjának. Például ezzel: Anyukám, ha elkészülsz az ebédrel, szívesen meg is teríthetek. Aláírás: egy virtuális férj. – Ki kérne belőle, kedves nem virtuális, de valóságos feleségek? Várom válaszokat.

Az alábbi sorok Inczédy Péter, egy barátom és testvérem, közlései:

Az asszony elmegy panaszkodni a plébánoshoz, hogy mindennap összevesznek az urával, a vacsora sem ízlik már egyiküknek sem, mert annyira korholják egymást, hogy még az étvágyuk is alább száll. Mit tanácsol a plébános úr, hogy ez a már mindennapossá vált áldatlan állapot elmúljon felőlünk? – kérdezi az asszony. A plébános pedig azt felelte neki: Hát van erre egy hatásos gyógyszerem, adok én magának egy üvegcsé szentelt vizet, s amikor megérkezik az ura, gyorsan vegyen a szájába belőle egy kanállal. De le ne nyelje, csak forgassa a nyelve körül a szentelt vizet vagy egy félórát. Aztán majd számoljon be nekem az eredményről.

Így is történt. Amikor elfogyott a szentelt víz – mert félóra elteltével csak lenyelte az asszony – visszament hát a plébánoshoz. Mondja neki: Plébános úr, nagyon köszönöm a szentelt gyógyszert, kitűnően bevált. Azóta nincs vita, nem veszekszünk, a férjem is jókedvvel fogyasztja el főztömet. Tudna-e adni még belőle egy üveggel?

No persze ez tréfa, de a magva népi bölcsesség lehet.

Jézus azért jött, hogy üdvözüljön általa a világ (Jn 3,13-17).

El kellene mondani minden ember számára. Mit? Azt, hogy Jézus üdvösséget akar szerezni az egész világnak. (Csak a Bokor-iskola még alsó tagozatát látogatók számára: *üdvösség annyit jelent, hogy egy örökkévalóságon keresztül üdülőben (id=üdv=egy-házban), üdítő állapotban élhetünk, mert ott minden nap id=üdv-nap, azaz ünnep.*) Hogyan jut el a jézusi küldetés tartalma minden emberhez? Úgy, hogy feltesszük az internetre? Úgy, hogy felolvassuk, amikor vasárnapra esik a keresztfelmagasztalás ünnepe? Úgy, hogy a kétezer esztendő alatt életbe szólítunk néhány száz keresztny vallásfelekezetet? Tapasztalhatjuk, hogy ezek a propaganda-szerek eddig elé nem voltak eléggé hatékonyak. Reménykedjünk, hogy a következő kétezer esztendőben ugyanezek majd hatékonyabbak lesznek?

Magam nem reménykedem bennük. Miért? Mert nem lehet vállalni a tartalmat forma nélkül. Üdvösség nincsen szeretet nélkül – ez a tartalom. A szeretet átadásának pedig csak egyetlen hatékony módja van. Ez a hatékony mód a szeretet átadásának sajátos formája. (Hogy mindenekelőtt házasságinkat kell ilyen üdülővé formálnunk, azt most nem említem.) Azt említem, amit Jézus alkalmazott, amikor Tizenkettővé tette azokat, akinek át akarta adni a tartalmat, az üdvösséget: *tanítványait tanítókká nevelte*. Ha tanítókká, akkor tanítványnevelőkké is, akiknek a tanítványaiból újra csak tanítók lesznek, és így tovább, amígcsak... a Bokorba be nem iratkozik az egész emberiség, Csak hatszáz millió ilyen tanítványból lett tanító kell hozzá belőlük. Közösségeikben már elfér tízesével a hatezer millió, tehát: az egész emberiség. Olcsóbban nem megy? Sajnos – nem sajnos –, nem.

Ennek az ellenkezője történik a világ minden vallásában, a miénkében is. A vallások azt hiszik magukról, hogy iskolák. Az iskolában van tanító bácsi/néni és vannak gyerekek. De kinőjük a gyerekkort, aztán búcsút mondunk az iskolának. Vannak ugyan infantilis felnőttek, akik járnak halálukig iskolába. Mennyien vannak? Korunk társadalmában nagyjából öt százalékot tesznek ki – cakli-pakli. Ezekből kerülnek ki azok, akik a vallási tanító bácsit/nénit hallgatják életük végéig. Ők azok, akinek elég az üdvösségből annyi, hogy azt mondják: *És a te lelkeddel*, meg hogy *Amen*. Az öt százalék majd egészét – öregek, asszonyok, gyerekek teszik ki.

S a Jóistennek ez elég? Nem hiszem, mert a Fiának biztosan nem elég. S nekem sem elég, aki magamra vettem az Isten gondját: hogyan lehet mindenkit ebbe az üdítő állapotba hoznom? Hát úgy, hogy nyitva a templom a besétálni akarók számára – úgy nem. Csak ha van négy-öt magyar, meg nem-magyar, aki összehajol. Röviden: a *papi* vállalat nem képes felüdíteni az emberiséget. Csak az *összemberi* vállalat. Erről szól egy magyar nyelvű könyv. Címe: *Egyházrend*.

Míg meg nem jelenteti a *Vatikáni Polyglott* kiadó, addig nem lesz rend. A megjelenés időpontja: sohanapja, borjúnyúzó kiskedd. Így hát magam fogom újra kiadni *Nagypénteki levél* c. könyvem – abban benne van.

Mindenkinek csak egy dénár juthat (Mt, 20, 1-16a).

Ez az a *lerágott csont*, aminek a húsát a világ számomra legkülönb társasága is kiköpte a szájából. (Mivel köztudottan a béke barátja vagyok, mint Bagarja uram – *A helység kalapácsában*, ezért olvasóim találgathatják, hogy vajon melyikre gondol az elmélkedés szerője.) Van azért néhány olyan tagja is e társasának, aki nem mosott utána azonnal fogat, ki sem öblítette a száját, s egy két apró húscsacsi megakadt a fogai között – nyugtalanítónak. Mért tesz még ez a társaság is így? Hát azért, mert lehet bizony a nem-jézusi kereszténység ügyében is utazni. *Lehet, de minek?* S lehet a jézusi kereszténység ügyében is utazni, de árunkat nincs kinek eladni. Ennek a tapasztalati összefogása: *Kereszténység..., de kinek?* Kinek... az Isten szerelmére?

A hiányzó vásárló közönség érzékenyebb szívű százezreléke ezt mondja ennek a szegény, árúját senkire rászógni nem tudó vigécnek: Várj türelemmel, holnapra megtáltosodunk... A 999 ezer normális meg nem mond semmit neki, csak magában mondja: Szegény *eszement!* Ha igaz az írás, mondták már másnak is (Mk 3,21).

A szegény eszement vigéc pedig majd elsírja bánatát valami kerti padon Jézusnak a mennyországban, ha van ott ilyen pad.

A vámosok és az utcanők megelőznek titeket az Isten Országában (Mt 21,28-32)

Ez a Jézus sarkított. Ez a Jézus folyton általánosított. Ez a Jézus két részre osztotta a világot. Írástudók meg a hasonszőrűek volt az egyik rész. A vámosok meg a cédanők – ez volt a másik. Értem Őt. Az írástudókból egyet sem tudott beválasztani a Tizenkettőbe, a vámosok közül pedig mégis meg tudta hívni csapatába Mátét. Az öt követő nőkből pedig a tisztas asszonyokból senki sem csókolgatta össze-vissza a lábát, senki sem öntött egy font nárduskenetet a lábára, csak az, akinek üzletszerű nemi kéljégés volt korábbi munkaviszonya.

Az írástudó-faja képtelen gondolkodása átalakítására (*meta-noiára*), mert az ilyen a tisztességes és vallásos emberek csoportjába tartozik. Erre csak az képes, aki rá tud ébredni arra, hogy *Jaj, nagyon csúnyán éltem, Jaj, nagyon csúnyán éltem* (Ady). Csak ez utóbbiaknak lehet istenélménye, csak ők hallhatják meg Rilke szavát: *Du sollst dein Leben ändern!*

Mért általánosított Jézus? Mert általánosítás nélkül nem tudjuk kifejezni gondolatainkat. Bár így is lehet beszélni: *Szerény véleményem szerint az euró-milliárdosok egy része mintha nem minden szempontból kifogástalan megfontolásokat is engedélyezett volna talán olykor magának – ha nem tévedek, uraim!* Csak kifáradok, miközben ilyen mondatot hallok, és

képtelenné teszem magam arra, hogy szóba álljak azzal, aki így beszél: *Jaj a gazdagoknak. Könnyebb a tevének átjutni egy tűfokon...*

Ezért aztán magam is általánosítok: A papok 95%-a besúgó volt. Ha rám szólnak általánosításom okán, azonnal javítok: 96%! De nem csodálkozom becslésemen. Feloldozással töltik idejüket, miként a második fiú, minek következtében nem érnek rá a meta-noiára. Az elsőnek más volt a foglalkozása, minek következtében volt ideje meggondolni: mért utasította el apja kérését.

Jézusnál minden egy srófra jár. Az első fiú – a vámos. Ha lányokról volna szó, az első lány – Mária Magdolna. Ezek azok, akik valamikor azt mondták Istennek, hogy *nem*, de aztán később csak kimentek szőlőt kapálni. Jó bor is teremhetett kapálásuk nyomán.

Piarista köz, 2008. július 24.

Szolnokiak inárcsi keresztelője

Judit és Gábor keresztelője után sor került az idei második *szolnoki* keresztelőre. Nem az én szobámban, hanem az inárcsi Művelődési házban: a Bíró testvérpáréra: Ágnes és Gábor keresztelőjére. A hosszú liturgia során mondtam el alábbi beszédem. Nem azt, amit Kárász Juditnak és Csomor Gábornak mondtam. Egy másikat.

Testvéreim!

Nagyapó mesél, nagy a figyelem. Mesélje el hát, hogy mi a szerelem? Jön az első bál, első ideál, első kisleány... – halottam ezt az ócska kis műdalt kisgyerek koromban egy nyári szadai éjszakán. Kopaszodó dzsentrí öregúr énekelte, s én nagyon meghatódtam tőle. E mostani alkalomból csak egy virtuális nagyapó fog mesét mondani, nem is fogja énekelni a maga meséjét, és egy másfajta nagy-nagy szerelemről fog szólni mai története. El is kezdem. Hosszú lesz, de azért még este előtt vége lesz.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Jóisten. Nem volt magányos. Nagy szerelemben élt-halt valakivel. Akkor szerelemben, hogy a Lelkük egészen közös volt. Nem is *lett* a Lelkük közössé, hanem már eredetileg is az volt, és éppen ezért lettek szerelmesek is egymásba, mert a lelkük közös volt. Elmondhatatlanul boldogan éltek egy nemistudom mekkora faluban, csak azt hallottam róluk, hogy akármilyen különös is, de magyarul – a teremtés ősmagyar nyelvén – beszéltek az áldottak. *Idfalu* volt a falujuk neve, s ez a falu *Idországnak* éppen a kellős közepén feküdt. Úgy a domboldalba, egy hűvös patak partján terült el ez a csodafalu.

Egyszer volt, másszor volt, nem is tudom, mikor volt, gondoltak egyet. Azt gondolták, hogy legyen már részük az ő nagy boldogságukból másoknak is. Kötényt öltöttek ezért, s elkezdtek agyagot gyúrni. Kettőt is gyúrtak. Szép lett az első is. De hát a második, az meg milyen lett? Az olyan szépre sikerült, hogy el sem tudom mondani nektek, milyen szépre. Hát még mikor Lelket is leheltek, méghozzá a maguk Lelkét lehelték beléjük, akkor milyenné lettek? Olyan szépekké, hogy menten egymás nyakába borultak. A szebbik fajta azt mondta a másiknak, hogy Ember. Az Ember meg azt mondta a másiknak, a szebbre sikerültnek, hogy Asszony.

Aztán esett az eső, fújt a szél, s az Ember addig nézte az Asszonyt, az Asszony meg addig nézte az Embert, hogy ki nem találjátok, mi lett annak a vége. Ezért inkább megmondom: szerelemben estek. S addig csókolgatták egymást, hogy nekik nem kellett kötényt ölteniük agyaggyúráshoz. Nem, mert a sűrű csókolódzásnak az lett a vége, hogy csak bölcsőt kellett faragniuk, s belerakni abba egy síró-rívó csecsemőt. Előbb az első, aztán a másodikat. Ki tudja mennyi gyerek lett a csókolódzás eredménye? Fél tucat, vagy egész talán, nem tudom! Hát éppen annyi, amennyit a Jóisten adott. Mire megnőttek a síró-rívó bubák, akkorra meg azok is elkezdtek csókolódzni. Olyan nagy sikerrel, hogy nagy-nagy nemzetek is születtek abból.

Egyszer volt, hol nem volt, de ezt már pontosan tudom, mikor volt. Több mint ezerszáz esztendeje volt, hogy az egyik ilyen nagy és sokszázezer emberből-asszonyból álló nép eljött a világ egyik legszebb tájára. Nincs is szavam rá elmondani, hogy milyen szép volt ez a táj. Pisztrángok úsztak a patakokban. S a patakok nevei, Istenem, hogyan csilingeltek azok is! Az Urszu vize egy zúgónál beleömlött a Bisztrába, a Bisztra vize pedig futott a Marosba, a Marosé meg már egyre inkább megfáradt méltósággal csak, csak úgy beleömlött a Tiszába.

Hát még az égisz érző havasok meg hegyek, melyekről futottak lefelé a patakok, azok milyen szépek voltak! A Hargita, a Görgény meg az Istenszéke, a Székelykő meg a gyalui havasok – a tordai hasadékkal. Istenem, hogyan is tudtál ilyen szépeket csinálni? Nem tudom. Nem is az a dolgom, hogy tudjam.

És még odébb, laposabb tájakon is siettek céljuk felé a fürge patakok, meg hömpölyögtek tova a gyönyörűbbnél is gyönyörűbb folyók: az Ilva vize, mely belefut a Szamosba, az meg a Tiszába. Ennek vize zúgva siet Máramarosból az Alföldre, és a nektárt csöpögtető Tokaj lábánál bele omlik még a Bodrog is... – ott, ahol az idén majd nagytáborozunk! – a Tiszába. Öt folyó vize ömlik egybe, amíg Bodrog lesz belőle. Ki ne tudná közülünk a nevüket? Hát a Tapoly, az Ondava, a Laborc, az Ung meg a Latorca. Hogy tudtak ősünk ilyen neveket kitalálni a vizeknek, ha egyszer minden víz csak víz? (Biztosan? Minden forrás a maga helyén fakad, minden eső más talajra hull, s így minden víz olyan, hogy csak egyetlen van belőle. Nemcsak az ujjbegyünk egyetlen. A vizek is egyetlenek!)

A Tisza meg elviszi vizüket Titel alatt a széles Dunába. Az meg a Kárpát-medence összes vizeit, de mindet ám, elviszi a tengerbe, és közben Nagyszebentől délre még felszedi a Maros testvérének, az Oltnak – mire a Dunáig ér – megfáradt, de a székely havasokban még nagyon is zúgó és mélysötét vizét is. Meg ne haljatok, amíg mindegyikbe bele nem nyújtottátok legalább a kisujjatokat! Nem mondom tovább, hogy micsoda csodaországba került ez a nép, a mi népünk. Az egyik ősöm, talán a harmincadik vagy negyvenedik nagyapám és nagyanyám is ott volt Vereckénél, ahol a Tisza forrásvidékén bejöttek ősünk e felejthetetlenül drága földre.

Más mesébe kezdek. Egyszer volt, hol nem volt, nem tudom mikor, de nagyon régen volt, mikor is egy nagyon szomorú órában elfelejtettük, hogy Isten akaratából csak csókolódnunk szabad. Meg ölelni és ölelni. Ennyit és ennyit tehetünk csak, és sohasem rabolhatunk, meg sohasem ölhetünk. Hullahegyek lettek e felejtésünkből, meg hadi özvegyek és hadi árvák. Meg számszavakat is kezdtünk beszélni. Olyanokat, hogy *Talpra magyar, mert hív a haza* meg, hogy *fényesebb a láncnál a kard*. S e számszavainkba még a Jóistent is belekevertük: *László királyunk vitéz lovagságát, ó ha csak ezt látnád*. Majd belepusztult nemzetünk e kardot meg László lovagságát dicsérésbe. Abba, hogy elfelejtettük, hogy csak csókolódnunk és csak ölelkezni szabad ebben az *Idorságban*.

De mielőtt még egészen elpusztultunk volna, jött valaki, aki kezdetben – azaz olyan régen, amikor még idő sem volt – magánál a Jóistennél élt. És eljött onnan közénk, hogy újra elmondja nekünk, amit időközben elfelejtettünk. Azt, hogy mi a módi odafent az ő világukba. De mi nem sokat törődtünk vele, és annak rendje és módja szerint felszegeztük őt egy fára, hogy beléfojtsuk a szót. Belé bizony, mert mi csak arról akartunk tudni, hogy fényesebb a láncnál a kard, meg arról, hogy az ellenséget bele kell fojtani a vörös meg a nem-vörös tenger vizébe. Arról, hogy csak ölelkezni szabad, nem akartunk hallani. Így voltam ezzel magam is. Ifjúságomban hívtak, hogy menjek a Donnak a sárga vizéhez tábori lelkésznek, és mentem is volna, ha valamivel korábban szenteltek volna pappá. De mikorra felszenteltek, már bekövetkezett volt a második magyar hadsereg sztyálingrádi katasztrófája – kétszáz ezer magyar fiatal férfi halt meg ott, és mennyi zokogó asszonyból lett özvegy, és mennyi gyermekből árva, akik hiába várták vissza édesapjukat..., mint Török Bálint pulyái is a magukét a sztyambuli Héttoronyból.

Egyszer volt, hol nem volt, pontosan Debrecenben és 1945 februárjában az történt, hogy négy öt magyar összehajolt. Magam is köztük voltam. Akkor töltöttem be 26. évemet. Olyan 16-18 éves korú lányok meg fiúk voltak ezek az összehajló magyarok. Mit csináltunk összehajolva? Felfedeztük a spanyolviaszkat. Rájöttünk, hogy mit tanított Jézus. Mitől lettünk ilyen okosak? Csak attól, hogy a tanító nénik megtanítottak bennünket hat éves korunkban olvasni. S azt tudtuk csak olvasni, amit elibénk tettek. Ha az volt ott írva, hogy Sze-res-sé-tek el-len-sé-ge-i-te-ke-t, akkor azt betűztük-szótagoltuk, s nem lehetett azt olvasnunk, hogy... Mit is? Azt, hogy verjétek ki fegyvereitekkel az oláhokat Erdélyből. Nem lehet, ha egyszer Jézus tanítványainak képzeljük meg mondjuk is magunkat – Istenem, Uram! – még keresztényeknek, azaz krisztusiaknak is... jézusnak is.

Jézust felszegezték egy fára. Kétezer évvel később az egyik spanyolviaszk-főfelfedezőt meg csak fel akartak aggatni egy fára. De olyan irgalmas bírái voltak, hogy nem tették meg vele, csak arra ítélték, hogy raboskodjék, amíg él. Ennek ellenére 42. születésnapját már börtönön kívül ünnepelte meg szüleivel, testvéreivel, barátaival. Mit csinált napközben, amikor nem ünnepelt? Törte a kokilla vasat a jászberényi úti ócskavas-telepen, második műszakban pedig ellenőrizgette, hogy ifjúságában helyesen fedezte fel-e a spanyolviaszkat. A harmadik műszakban pedig megint kereste a négy-öt magyart, akivel összehajolhatna.

Talált is valakiket. Többek között egy papot '67-ben, aki elmondta, hogy van neki egy unokabátyja. Az is katolikus pap szegény, de nem tudja megtalálni a spanyolviaszkat. Sőt, azt is állította még nagy-nagy bajában, hogy nincs is spanyol-viaszk. Nincsen, aki válaszolni tudna az ő kérdéseire, és emiatt aztán csak veszekszik az Istennel. Elhozhatná-e hozzám? Mondtam, hogy csak hozza. Bízta is ő, hogy jöjjön, de nem akart: Minek menjen, ha egyszer nincsen válasz a kérdéseire? Aztán mégis csak eljött egyszer, elbeszélgettünk egy félnapot, s mikor elment, odaadtam neki a KIO hat vastag számizdat kötetét. Öt hónap alatt felfalta, s mire elolvasta, megtalálta ő is a spanyolviaszkat.

Testvéreim, mert megtalálta azt ő '68-ban, ezért lehetünk mi negyven évvel később, 2008-ban itt és most az inárcsi Művelődési házban. 40 éves fiatal legény volt ő még akkor. Feri volt csak, nem Feri bácsi. Egy regényt lehetne írni életéről. A Bokorban annyi ember él olyan, akiknek élete megérdemelne egy regényt. De Feri bácsi életregénye lenne köztük alighanem a legszínesebb. Már elmúlt 60 esztendő, mire a dicsőséges felszabadító vörös hadsereg végre kitakarodott hazánkból, de itt hagyta társadalmunkban a maga szennyét. Az ateizmust? Nem, annál sokkal csúnyábbat: ölelés helyett a lefekvést. Honszerelem helyett a szabadosságot, a jézusi meg a nemzeti eszmények megtiprását... nem sorolom tovább.

Ha nem tudnátok, megsúgom Nektek, hogy az ateistákat is a Jóisten teremtette. És a maga képére és hasonlatosságára tette, amit tett. És csak azért, hogy az ateisták is mind – az ő szerelmetes lányai és fiai. És Feri bácsi addig törte a fejét, és addig imádkozott, amíg meg nem találta a módját, hogyan is lehet megszólítani az ateistákat. És valamikor, jó tíz éve, meg tudta szólítani az ateista Bíró Lajost. Lajos meg a feleségét, majd a maga két gyereket, meg még a Tiszavirág meg a Napvirág nevű közösségeinek tagjait is.

Tíz év kemény munkájának, spanyolviaszk-felfedezésének háttérével szolgáltathatom én ki most az egyház szentségeit Lajos gyermekeinek: Ágnesnek és Gábornak, akik hisznek Jézusban. Hisznek ám! S ennek a hitüknek az a tartalma, amit Jézus tanított, amit most megszentelt formák között nyilvánosan meg is vallanak... jézusi testvéreik közösségeinek színe előtt. Mi meg majd megpecsételjük vallomásaikat. Nem bubákat öntünk meg, akik sárgát meg zöldet tudnak csak csinálni. Hisznek Jézusnak. Ezt pecsételjük le, és igyekszünk meg is erősíteni őket, hogy tudjanak ők is tanítványokat nevelni. De csak akkor fognak szövetségre lépni Jézussal, ha megvallják eddigi életük minden istentelenségét, minden bűnüket testvéreiknek. Metanoia nélkül nincsen jézusi élet. A szentségek csak jelek. Bűnbánat nélkül semmit sem érnek. Csak *árúvédjegyek*, és nem tényleges árúk, amikkel már mosakodni is lehet – hogy József Attila szép szavával éljek. Ha szívetekben elkészültetek a jézusi

élettartalommal, jöhetnek a szentségek, az egyházi formák. És nálatok legyenek ezek a formák jézusi formákká. *A jézusi jelek jelöljék életetekben a jézusi tartalmakat!* Ne pusztá és üres jelek legyenek! Ezért imádkozzunk!

Pistikém, énekeljete most valami csodaszépet!

Piarista köz, 2008. július 25.

Levelezésem a visnyeszéplaki legidősebb fickóval

Kedves Tamás! Magam a házépítést kölyökkoromban, azaz 68. évemben abbahagytam, amikor Budaváriban felhúztam lelkigyakorlatos házamat húsz személy számára. A mezei szorgalmat pedig 87. évemben. A 90.-ben már Visnyeszéplakra is eljutottam. Onnan hozott haza 2008. április 25-én Zaja Péter, amikor is megkérdezett, volna-e kedvem hosszabb időt is eltölteni Széplakon, mire én azt válaszoltam, hogy csillapodjatok le, s kérdezd meg erről a témáról közösségeket. Azután 05.04-én megszólított *az ottani legidősebb fickó*, akivel nagy levelezésbe kerültem, s 05.14-én egy kurta levélben a bokrportálhoz irányítottam. Azóta csak Zajáné Anikótól kaptam ugyanezen a napon egy lapot, amire illendően válaszoltam is.

Kedves Anikó! Kaptam egy nagyon szép képet, melyet én is ismerek, s a hátlapján egy olyan szép szöveget, amelyet meg sem érdelek. Külön ráadás, hogy *a Téged szerető széplakiak nevében is* írod. Erre én meg csak azt válaszolom, hogy felejthetetlenek számomra az ott töltött napok: Te is, Péter is, meg Nándi is, és mindannyian felejthetetlenek. Gyb.

S ma már május 30-at mutat a naptár, s még mindig körülöttetek forgok. Vallok Neked. Csak Neked és Mariskádnak. Szívesen lennék kétlaki. Piarista köz meg Széplaki. Magyar szeretnék megint tanítani. Kilencedikeseknek és Nálatok. Négy hetenként töltenék ott egy-folytában tíz napot – ebbe egy szombat és vasárnap is beleesnék: akkor szenteskedhetnék is. A tíz nap alatt megtartanám a kilencedikeseknek a négy hétre eső magyarórákat. Bp-ről Kaposvárig, Kaposvártól Bp-ig mennék tömegközlekedéssel és ingyen, onnan kellene elhoznotok, oda kellene elvinnetek. Éppen 65 éve szereztem magyarból s németből tanári oklevelet Pázmány Péter egyetemén. Próba-tíz hónapra kérnék erre Rendemtől engedélyt és missziót. Kettőtök bölcsességére bízom, hogy szóljatok-e Péteréknek erről vagy várjam meg értesítését a közösségi döntésről. A nyári hónapok alatt át kellene tanulmányoznom a kilencedikesek tankönyveit.

Én is azok közé tartozom, akik *hülyék, de jól esik ez nekik*. A házvétel és építkezés kérdését e tíz hónap alatt ráérünk megbeszélni. E tíz hónapra, azaz tízszer tíz napra valahol albérlőnek kellene lennem, teljes ellátással.

A négy hét maradék 18 napján meg élnék továbbra is a Bokornak. Mikor hírt adtam nekik Rólatok, volt olyan házaspár is, aki azonnal rohant volna le Hozzatok, de őket is lecsillapítottam, mint Pétert: Várjatok egy kicsit! Mások meg azt mondták rólam, hogy visszafiataltítottatok 70 évesre. Ere csak ezt válaszolhattam: Meghívlak Titeket rubinmisémre, melyre 2013. januárjában kerül majd sor.

Ölel Benneteket Gyb.

Piarista köz, 2008. július 26.

Azért vannak olyanok is, akiknek megfelelek...

Jóleső meghívó sorai sajnos bent maradtak a borítékban, és csak most vettem észre, amikor is őrangyalomat kérdeztem, mihez is fogjak előbb, és akkor láttam, hogy valami átút a borítékon. Megörvendtem, mivel igen tisztelem és szeretem atyát, így a távolból, és a legnagyobb örömmel meglátogatom, akartam is mindig mondani valamit, amit most személyesen megtehetek.

Marika nagyon beteg, öreg, és nagyon okos (sakkbajnok,) és igen eredeti gondolatvilága és menete van, azonkívül szegény is, a naplók nagy élvezetet jelentenek neki. Julika barátnőm nyugdíjas tanárnő, ügyetlen az intézésben, de sugárzik belőle valami, más a levegő kö-

rülötte, semmi negédesség, inkább néha bántó őszinteség, nagy másokra figyelés, és beleérző képesség, és hirtelen jött meglepő meglátások, új távlatnyitások, a dolgok rendkívüli összetevése, Istennel telítettségének túlcsondulása a jellemzője, amivel azonban nem önt le senkit. Csak valami sugárzása van. Öneki is fontos a Napló. Ebben aztán vannak távlatok.

A Márta pedig állandóan Isten jelenlétében él, mert ha kiesik, az olyan, mintha fulladoznék, ugyanis nélküle akármi van, az maga az üresség, boldogtalanság és haldoklás. De Vele oly csodás örömöket él át, ha csak a virágok színeiért mond is köszönetet. Hát ilyeneknek küldi a Naplókat.

Nagyon szeretem az írásokat, és mögötte azt, aki írta. Mert: Életem megváltoztatására ösztökélt, talán van is némi eredmény. Jó lenne erről is beszélni. Szeretem és csodálom a logikáját, már ez is nagy szellemi öröm. Sok kérdésre választ adott. Fontos volt, hogy a lelkiismeretem a döntő! „Kettészakadt a kárpit”, amikor rádöbbsentett, hogy Jézus szavai mások mint Pálé.

Sorai mögül mérhetetlen vágyakozás van Isten jelenléte és megismerése után. Isten Arca után. Minden művében ezt az Arcot keresi, és formálja meg önmagának, olvasóinak, tisztelőinek, követőinek. A művéhez sorolom saját életét is. És ez nagyon megható, és szeretetre indító. Az ismétlések nem számítanak, a Szűzanya is állandóan ismételi Medjugorjében: Hogy imádkozzatok, és térjete meg, és hogy szeret az Isten. Annyiféleképpen mondja, és ez nagyon jó. Atyánál külön élvezem, hogy mindig új köntösben és ezerféleképpen mondja a tanítást, briliáns elmével, ez külön öröm, és nagyon jó.

Jézus biztos mondja: „Ez a Gyurka, ez a Gyurka, kereng körülöttem, mint a sasfiók. Nem néz másfelé, lesi és őrzi szavaimat, már lassulnak szárnyai, de csak Engem néz, vágyakozik Utánam. Nem jobban, mint Én őutána. Nem engedem sem azt, hogy eltalálják, sem azt, hogy leessék. Kinyújtott kezemre száll. Bennem megtalálja szeretteit, és minden értelmet és tudományt. Mivel Atyám mindig munkálkodik, beajánlom őt terveihez.,, (Ez egy „prófécia”, amiben benne van, hogy könnyű halála lesz.)

Kérem szépen ne vegye ezeket bizalmaskodásnak, inkább őszinte tiszteletnek. Akar még találkozni egy ilyen Mártával? Ha igen, majd kérek időpontot. Szeretettel...

Piarista köz, 2008. július 27.

JOBBIK

Kedves Meghívóim! Kik mindenkik nem kíváncsiak rám, nem sorolom el. Köszönöm, hogy Ti meghívtatok. Bégány Attila szétküldte Számotokra három írásom, melyből megismerhettétek, miféle árú kapható az én boltomban. De azért mondok valamit bevezetőül is. Előbb egy verset:

1. Sinka István, *Virág ballada*
2. Prózában meg az alábbiakat:

a/ Nem kezdem Ádám-Évánál, csak Vereckénél. Lehattunk '895-ben, amikor bejöttünk, fél millióan. Lehet, hogy találtunk itt olyanokat, akik magyarul beszéltek: székelyeket, avarokat. Az asszonyok szültek, s mikor harmadfélszáz esztendő után jöttek a mongolok, már voltunk két és fél millióan. Egy év múlva már csak fele annyian voltunk. Az asszonyok megint szültek, s a Hunyadiak korára felmentünk négy millióra. Aztán verekedtünk három századon keresztül a törökkel. Mikorra kiverték őket hazánkból, már csak egy másfél millió maradt, aki magyarul beszélt. Az asszonyok megint szültek, s az elmúlt század elején már tíz milliónál is több volt, aki magyarul beszélt. Aztán tíz felé szabdalták hazánkat, s 1956 utántól kezdve máig – szennycsatornába vágunk mimagunk, büszke magyarok, nyolc vagy tíz millió magyar magzatot. *Ha minket is elfű az idők zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja* – írta 1848-ban Arany János.

Hősöm egy fiatal hölgy, Vincze Bori, aki most hét éves. Nagyszüleit negyven esztendeje ismertem meg. Géczy Gabi, mire negyven éves lett, szült tíz gyereket Vincze Bandinak. Az

elsőt Péternek hívják. Péter felesége, Kati, az elmúlt nyári szolnoki Bokor-nagytáborban megsúgja anyósának, Gabinak, hogy várja már ötödik gyermekét. Péter húga, Eszter, egy hétvégre elviszi magához a négy gyereket: két fiút, két leányt. Kihallgatja beszélgetésüket, mely arról szól, hogy fiú vagy lány legyen ötödik testvérük. A fiúk fiút akarnak, a lányok lányokat. Ekkor szólal meg hősöm, Vincze Bori: Mindegy, hogy mi lesz, mert nekik úgymint nyolc testvérre van szükségük. S még azt is elmondja a 7 éves Bori, hogy neki is nyolc gyereke lesz majd: négy lány és négy fiú. A lányai nevét már tudja is. El is sorolja a négy nevet. A fiúkéból még csak egyet tud. Az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját is. Amíg van Géczy Gabi, Vincze Bandi, Péter és felesége Kati, amíg van Vincze Bori, *addig nem fű el minket az idők zivatarja, addig még lesz az Istennek olyanja is, aki magyarul beszél.* – Ezt a szöveget mondtam el egy hónapja a Hegyvidéki Trianon Társaságban – úgy, félezer ember előtt.

b/ Nem érdekelnek az urak, bármifélek legyenek is – üljenek bár bíborban vagy nyakkendőben. Az urak leváltják egymást, s jönnek helyettük más urak. Bekerülnek ők is a történelem szemetes ládjába. Csak azok érdekelnek, akik vállalják az élet alapfeltételét. Nemzetünk – melyben a nők hosszú évek óta 1,2 gyermeket szülnek – már halálra ítélte önmagát. Nem azzal van bajom, hogy világi vagy egyházi társadalmunkban milyen nevek viselik a hatalmat. Mindegy, hogy Kaifás és Pilátus-e, vagy miszter X és miszter Y-e. Ha tesznek valamit azért, hogy ki ne haljon nemzetünk, az Isten áldja meg őket.

Jézus számomra az etalon. Az az Ország számomra az etalon, amelyről ő beszélt. Abban boldogok a szegények és boldogtalanok a gazdagok. Most hetven éve Szekfű Gyula meghívta egy délutánra hozzánk, az egyetemre Veres Pétert. Hallgatósága sorában ültem én is. Egy mondatára emlékszem még: *Mert az nyilvánvaló, hogy a társadalom polgári rétegeiben pusztul, paraszti rétegeiben meg szaporodik.* Van hazánknak-népünknek még szaporodó rétege, vagy csak pusztuló, önpusztító? Kérdőjel van mondatom végén. Mert urak mindig lesznek felettünk. Kibírjuk őket valahogy. Nem érdekesek. Csak az az érdekes, hogy szülünk-e még, vagy be kell fordítanunk a nemzet címerét. Azzal a reménnyel jöttem Közétek, hogy itt nem *urakkal* találkozom. Jézus – gondolkodásunk átalakítását kívánta tőlünk: bűnbánatot, életünk megjobbítását. A hatalom urai nem foglalkoznak ilyesmikkel. A nemzet jövője szempontjából ők semmit sem számítanak. Csak azok számítanak, akik más valamire is képesek, mint ami az uraktól várható. Nem az elpusztulásunk, nem a magunkat elpusztítás, hanem az élet folytatása, továbbadása, a csilingelő gyermekkacagás számít. Befejezésül elmondok még egy verset:

3. Ady Endre, *Ének a Visztulán*

4. Mikor ezt a versét írta, a lengyeleknek nem volt hazájuk: orosz, porosz és osztrák uralom alatt éltek, s ma közel 40 millióan vannak. Rajtunk áll, hogy a mi nemzetünknek is legyen élete, s nemcsak e csonka hazában. Minden azon fordul, hogy hajlandók vagyunk-e Jézusra figyelni. Hajlandók vagyunk-e szolgálni? Hajlandók vagyunk-e egymással osztozni? Hajlandók vagyunk-e az erőszakot elutasítani? Hajlandók vagyunk-e itt is, s ott is, és mindenütt arra, hogy négy-öt magyar összehajoljon, s megbeszélje egymással, hogy mi a teendőnk? ... *rendezni végre közös dolgainkat, ez a mi munkánk; és nem is kevés* – írja József Attila, Jézus pedig mindig velünk lesz, ha ketten-hárman összejövünk az ő nevében. Úgy legyen! Szeretnék ma itt zászlót bontani az Ő nevének. Még akkor is, ha Golgotára kell menni érte. Jézus Istene erőt fog adni, hogy el tudjam viselni.

Köszönöm, hogy meghallgattatok.

Piarista köz, 2008. július 28.

Kárász Juditot és Csomor Gábort eskettem egy hajón...

Délután négykor indult, s körözött három órát az Árpád- meg a Szabadsághíd között. Amikor elindult a hajó, akkor indultunk meg az oltár felé, akkor szólalt meg Pisti gitárja, Edit

hangja... valami szépet, gyönyörűt. Volt *Minek nevezzelek* és volt *Ének a Visztulán*, s ott volt a két fiatal is, akiket Isten gyönyörűnek teremtett, istennektetszőknek. Csak a magam beszédét írhatom ide...

Kedves Judit és Gábor! Kedves szülők és rokonok! Kedves jóbarátok és kedves Testvérei Jézusnak! Nagy öröm ez a mai nap Nekik, akikről szól majd a nóta. Számunkra is, akik csak húzzuk a talpalávalót és magának a Főrendezőnek is, aki mozgatja a háttérből ezt az egész ünnepi liturgiát. Mert a főludas kétségtelenül – Ő. Mert csak így tudom megmagyarázni, hogy a kitudja-mennyi eladólány közül éppen Judit lett, akit megvásárolt magának egy Gábor nevű vevőlegény. Akkor volt a kínálat belőlük, hogy el sem fértek volna egy nagyon nagy - piactéren sem. Gábornak még sem kellett más. Már ha igaz az a férfiatól tévedhetetlenül meggevett tétel, hogy mi választunk. Vannak olyan lételméleti és lélektani iskolák, melyek e tételünket a butaságokat termelő férfi önérzetből magyarázzák: merő látszat csak ez – tanítják –, mert valójában nem a lányok, hanem mi, férfiak kelünk el a halpiacon. Nem döntöttem el e nehéz kérdést, inkább arról kezdek szólni, aki a főludas.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Jóisten. Nem volt magányos. Nagy szerelemben élt-halt valakivel. Akkor szerelemben, hogy a Lelkük egészen közös volt. Nem is *lett* a Lelkük közössé, hanem már eredetileg is az volt, és éppen ezért lettek szerelmesek is egymásba, mert a lelkük közös volt. Elmondhatatlanul boldogan éltek, s azt gondolták, hogy ami Nekik olyan jó, legyen abban részük másoknak; hívhatják őket, akár Juditnak és Gábornak is. Úgy hívták ezt a Jóistent, hogy Atya, Fiú meg Szentlélek. Ha így hívták, akkor kezdjük el e mai kétszeresen is szövetségkötési lakomát az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében!

Kezdjük el annak érdekében, hogy ami bennünk van, legyen olyan szép, mint ami kívül van, a gúnyánk, amit magunkra vettünk, tegyünk egy csodát, melyre mindannyiunkat képessé tett a Jóisten. Tegye rá kezét a kezünkre, s ennek erejében töröljünk ki a bűnbánat emberi képességével mindent az életünkéből, ami csak elrútította azt, és mondjuk mindannyian: Gyónom a Mindentadó Istennek és Nektek Testvéreink, hogy sokszor és sokat vétkeztem... Irgalmazzon nekünk a minket nagyon szerető Isten, és bocsássa meg minden vétkünket, hogy elvezethessen minket Magához az örök életre.

Kúrie...

Imádkozzunk! Istenünk, Te aki Juditot és Gábort csak azért szólítottad létbe, hogy egymást olyan boldoggá tegyék, amilyen boldogságban éltek Ti is a Szentháromságban, önts beléjük az egymást szeretésnek azt a mértékét, mely a ti szívetekben él egymás iránt az örök Hazában, ahova őket is várod. Jézus Krisztus által, aki csak él és szolgálva szeret mindörökkön örökké. Amen.

Most pedig megkérem Gábort, hogy mondja el olyan szépen, ahogyan csak tudja, a világirodalom legszebb szerelmes versét Juditnak: *Minek nevezzelek?*

Ének

Most meg Juditot kérem egy másik vers elmondására, amely már arról beszél, hogy mi lesz Isten legnagyobb ajándéka számukra: *Ének a Visztulán*

Ének

Jézusom! Tisztítsd meg a szívem és ajkam, hogy méltó módon hirdethessem szent evangéliumodat. Az Úr legyen veletek! Evangélium Szent Máté könyvéből:

Akkor odamentek hozzá a farizeusok, hogy próbára tegyék. Ezt kérdezték: „El szabad-e a férfinak bármilyen okból bocsátania a feleségét?” Így felelt: „Nem olvastátok, hogy a Teremtő kezdetben férfinak és nőnek teremtette őket, és azt mondta: Ezért a férfi elhagyja apját, anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és egy test lesz a kettő? Most már többé nem két test, hanem csak egy. Amit tehát Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza.” De azok mondták: „Miért adta akkor Mózes azt a parancsot, hogy elbocsátáskor adjunk válólevelet?” „Mózes szívetek keménységére való tekintettel engedte meg nektek, hogy elbocsátásotok feleségeket – felelte –, de kezdetben nem így volt.

Jó tíz évvel ezelőtt eskettem egy másik és nevezetes párt. A fiú nagymamája részt vett közel 60 esztendő ezelőtt egy nyolc napos lelkigyakorlatomon. A leány szülei pedig egy másik ilyen gyakorlaton ismerkedtek meg egymással, de csak 40 évvel ezelőtt. Mindkét családban a csapból is Bokor-szöveg folyt. Ez a Bokor-unokából és egy Bokor-gyermekből lett ifjú pár állt két oldalamon a gyémántmisén. Ez utóbbi, az ifiasszony nyújtotta át a mise végén nekem a Bokor ajándékát. Egy nagy albumot, melyet a Bokor tagjainak laudációs szövegei és a négy nemzedék fényképei töltöttek meg. Az átnyújtó ifiasszonynak a szövege ez volt: *Retteneteseek voltak számunkra a jegyes-oktatásaid. Arról beszéltél nekünk, hogy el kell majd viselnünk egymást... amikor mi pedig szerelmesek voltunk egymásba... Azóta már megtanultuk, hogy bizony akarnunk is kell szeretnünk egymást.*

Kedves Judit és Gábor! A ti jegyes-oktatásaitokba már nem fektettem annyi energiát, mint az övékébe. Jóval fiatalabbak voltak amazok Nálátok és Bíró Lajos csoportjait betudhattam már a ti házasságra felkészítő tanfolyamotoknak is. Mindazonáltal most majd bedobom magamat, s elmondom, amit talán még nem hallottatok tőlem.

1. Meg lehet őrizni a szerelmet végig. Egyik csoportomban él egy nagymama-nagypapa jelölt. Néhány éve mondtam ezüstlakodalmas miséjüket. Három gyerekükből az elsőt tavaly ilyenkor eskettem. De a szülők még mindig fogják egymás kezét, mikor sétálnak, meg még a csoport-talákozókön is. Mária Magdolna halálosan szerelmes volt Jézusba, de Jézus foglalt volt. Örök szerelemmel szereti az Atya a Fiút, s a Fiú az Atyát. Hogyan csinálják ők, az aranylakodalmukat váró ezüstlakodalmások, hogy át tudják még mindig menteni a túlsó partra a szerelmet? Ezt akarom most elmondani.

2. Az elmúlt félszázadban úgy gyóntattam, hogy kellett a gyónóimnak többek között naponként időelszámolást is csinálni. A napi adatokat meg a hónap végén átlagolni. Voltak különböző követelmények benne, melyek közül csak egyet említék: a férj és feleség egymással beszélgetésének el kell érnie a napi 30 perc átlagot. Amikor a szerelem dül a fiatalok közt, akkor ez a fél óra kitesz napi átlag három órát is. Fenntartható ez? Nem. Össze kell költözködni, hogy kevesebb is elég legyen. De fél óra alá nem sülyedhet soha. Ha alá sülyed, holtbizonyos, hogy előbb-utóbb átveszi a szerepet a Mancikától egy másik Mancika. Nem tehetünk róla. Így vagyunk megcsinálva. Ádámnak kell mindig egy Éva. Évának kell mindig egy Ádám. Törvénye ez az embernek. Mért? Mert maga az Isten írta bele. S nem akárhova. A szívünkbe írta bele.

3. Gyónni kell járni és naponta. A paphoz? Nem a paphoz. Este a gyerekekkel együtt kell imádkozni, énekelni az Istennek – égő gyertya mellett. Legkésőbb nyolcra meg kell kapniuk a szülőktől az esti pusztit. Az égő gyertyát pedig át kell vinni a szülők szobájába, s ott kell folytatni az imádkozást – kettejüknek. Úgy kell azt csinálni, hogy csak belebámulunk a gyertya fényébe, s amikor megtelik a szívünk istenszerelémmel, akkor mondani kell, amit a Lélek diktál nekünk. Amikor elfogy, elhallgatunk. Aztán valamikor elkezd a másik, s ő is hangosan kimondja, amit hall belülről. Mit hallanak? A legfontosabbja az, hogy mivel szerzett ma a legnagyobb örömet a párunk. S azt is, hogy mi fáj a legjobban? A munkahelyen talán, s a főnök részéről? Az is elmondható éppen, de az a napi fél óra beszélgetésbe való anyag. A gyertya fénye mellé az tartozik, hogy mit nem szeretett volna kapni a párjától. Nem vádaskodás ez, csak síró felpanaszolás. Nagy szüksége van erre is párunknak. Kispap korom legnagyobb egyénisége, egy nagypapa-korú előljáróm mondta el nekünk jövődő papi életünk legnagyobb hiányosságát: *Ha magukat pappá szenteleik, nem mer majd maguknak megmondani senki semmit.* A párom, aki szeret, mindent megmondhat nekem. Szükségem van rá, mint egy falat kenyérre. Csak akkor lehet belőlem az, amit az Isten megálmodott rólam, ha van, aki elmondhatja nekem azt is, amit az önszeretetem miatt magam nem hallok meg a lellem mélyén.

4. S paphoz nem is kell járnunk? Papnál nem is kell gyónnunk? De igen. Csak nem külön, hanem együtt. Ne sutyorogjon senki pap az én feleségemmel. Mit sutyorog vele? Félek, hogy

rám panaszkodik. Ha volnának papnők az egyházban, akkor meg azok volnának a megértő partnerek a férfiak számára, hogy elzokogjuk nekik, amit feleségüktől kell nekünk, szegény férfiaknak elszenvednünk. A Bokorban férj és feleség együtt járnak gyónni. Nagyon jó beszélgetések adódnak belőle. A férfiaknak elmondhatom, hogy nem kell a konyhába kimen-niük, és a világosság felé tartani a poharat ellenőrizve, hogy azok rendesen vannak-e megtörülve. Megmondhatom neki, hogy odahaza nem vagy a feleséged munkahelyi főnöke, de hálásan megcsókolhatod feleséged kezét a meleg vacsoráért, meg hogy mindig találsz tiszta fehérneműt a szekrényben. A nőknek meg elmondhatom, hogy férjedet Isten nem a te képedre és hasonlatosságodra teremtette, hanem a magáéra, s ennek következtében akármennyire is szeret téged, *nem képes indigós lenyomatod* lenni. (Ezt egy aranylakodalmas férfi mondta a gyónás során a párjának, aki hét gyermeket szült neki.) Külön és más sze-mélyiség marad, bár hűségesen szeret téged. Meg kell értened, hogy képtelen minden kér-désben ugyanúgy vélekedni, ahogyan te.

5. Így lesz – Jézus szép szavával – két emberből egy. Ahogyan odaát is: *Én és az Atya egy vagyunk*. Egyek, mert közös a Lelkük. S így lesztek Ti is egyek, mert a Bennetek levő Lélek az egymást megérteni akarásnak és tudásnak a Lelke. S ezért aztán nem lesz szükségetek váló-levélre és válás-ügyvédre. Maradhat erőtok versenyre kelni a Bokor 16 gyerekes Zsike-Nácijával, a 10 gyerekes Gabi-Bandijával, Ancsa-Imrjével, Orsi-Lacijával, meg azokkal, akik valamivel elmaradnak e nemzetmentő szuperszámok mögött.

Arany Jánossal zárom szavaimat. 1848-ban írta őket: *Ha minket is elfúj az idők zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja*. Kár lenne értünk. Egy faj pusztulna el, s nem is akármilyen. Más, mint a többi. S ha szabad nekünk a feleségünket minden más nőnél jobban becsülnünk, jobban szeretnünk, akkor szabad nekünk a mi fajtánkat, a magyart minden más fajtánál többre becsülnünk, jobban szeretnünk. Még a magyaron belül is. Bartók Béla 13. századbelinek gondolta a *Székelylek esti imájának* a dallamát. E többre becsülés jegyében ezzel kezdjük az imádkozást Juditért, Gáborért:

**Hej, én édes jó Istenem, / Oltalmazóm, segedelmem,
Vándorlásban reménységem, / Ínségemben légy kenyérem.
Vándor fecske sebes szárnyát, / Vándorlegény vándorbotját,
Vándor székelylek reménységét, / Jézus, áldd meg Erdély földjét.
Vándor fecske hazatalál, / Édesanyja fészke-re száll,
Hazajöttünk, megáldott a / Csíksomlyói Szűz Mária.
Hej Enikő és ő Zsoltja, / mi hiányzik, kipótolja
Kádár Judit és Gábora. / Felsüt a nap még Szolnokra.**

A mise végén pedig még mondtam egy áldást is. Loptam, de magamtól. Egy Juli-Misi nászmisén mondtam el először. El fogom még lopni egy párszor, ha fiatalokat esketek. Mert előbb-utóbb a népdalok dallama is, szövege is végletes formát ölt. Az imádságoké is, az áldásoké is.

ÁLDÁS

Áldjon meg Kettőtöket Isten azzal, hogy folytatjátok, amit Jézus elkezdett közel kétezer esztendeje. Sajnos, ez a kérésem nem sokat ér, mert annak meghallgatása kizárólag azon fordul, hogy vevők vagytok-e kérésemre. Mért ne lennétek? Hát csak azért, mert az elmúlt kétezer esztendőben inkább csak olyan keresztények voltak, akiknek kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy folytassák, amit Jézus elkezdett. De az én reménységem olyan erős Kettőtök iránt, hogy mit sem számít az elődök hiánya, én csak azt gondolom Rólatok, hogy Nektek van fületek a hallásra. Ettől indítva kibontom most ennek az áldásnak a tartalmát.

Áldjon meg Kettőtöket azzal, hogy ne akarjatok soha sem vétkezni a Szentlélek ellen, hanem mondjátok és tegyétek mindig azt, amit a szívetekben hallotok Isten hangjaként. Ennek eredményeként: Judit, légy Isten szerelmes lánya, akiben neki jókedve telik; Gábor, légy Isten

szerelmes fia. Pontosan úgy, ahogyan Jézusban kedve telt el. Mondhatom mindezt úgy is, hogy legyetek Jézus tanítványaivá, akik követik Tanítójukat. Követik akkor is, ha akármilyen árat is kell fizetni érte. Annyit elárulhatok Nektek, hogy ez olcsón nem megy, mert széles az út, amelyen azok járnak, akik fűtyülnek Isten áldására, és keskeny az útja azoknak, akik azt az utat választják, amely Jézus Atyja felé vezet.

Áldjon meg Isten Kettőtöket azzal, hogy valami vadonatújat kezdtek a történelemben, azaz hogy sohase jussatok el imádságotokban oda, ahol *István, a király* rockopera végződik: *Uram, Veled, de nélküled*. Legyen a ti szívetek, lelkiismeretetek számára mindig nyilvánvaló, hogy ez a kétezer esztendő játék, hogy Jézussal de Jézus nélkül, ez abba kell hagyni. Nincs neki semmi értelme. Lehet Jézus után is, és Jézus nevében is csinálni, ami tökéletesen jézuselőtti, és Jézust újra meg újra keresztre feszíti. Mert mondatott a régieknek: *Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket*. Nincsen az unokatestvérünk testét felnégyelő szent jobb kéz. Mindegy, hogy Koppánynak hívják, akit felnégyelünk, vagy másnak. *Nincsen kard, csak Jézus ellen*. Amíg van kard, marad a tört vérfekete folt, s marad az emberiség története is csak jézuselőtti – Jézus után is.

Áldjon meg az Isten Titeket azzal, hogy megértitek Jézus szavát: *Boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa*. Nem a gazdagoké. Azok csak Jézus keresztre feszítésével tudnak foglalkozni, mert el kell takarítaniuk Őt az útból, aki azt tanítja, hogy Atyja szőlőmunkásainak csak egy dénár jár. Akármilyen okosak, szorgosak és ügyesek is, akkor is csak annyi. Mennyi ez az egy dénár? Ha elosztjuk az emberiség vagyonát hat és fél milliárddal, megkapjuk pontos forint-értékét. Gazdagság és embereket gyilkoló hatalom mindig édestestvérek. Kaifás és Pilátus esetében is, és mai, tegnapi meg holnapi utódaik esetében is.

Áldjon meg Kettőtöket Isten azzal, hogy sohase akarjatok uralkodni egymáson, és senkin, mert ha nagyobbak akartok lenni, akkor Judit szolgálja Gábort, és Gábor szolgálja majd Juditot; s ha elsők, akkor szolgáljatok mindenkit, akit csak elértek.

Áldjon meg Titeket Isten azzal, hogy otthonotokban elkezdődik az Isten Országá. Kettőtök között. S ha Isten megáld Benneteket gyerekekkel, akkor tanítsátok őket is meg ezekre az áldástartalmakra. De nem kell odáig várnotok, mert aki befogadja ezeket az áldástartalmakat, az úgy jár, mint Jézus. Hogyan? Nem tudja azokat magában tartani, hanem barátokat gyűjt kisközösségbe. Gyűjtsetek otthonotokban barátokat, akiknek elmondhatjátok a Jézustól tanult áldásokat. Amen.

**Megkötöm magamat Isten kötelével, / Megtöltöm szívemet Ország igéjével,
Szabadságom, Uram, Néked visszaadom, / csak a szeretetre formáld át tudatom!**

**Megkötöm magamat társam két karjával, / Segítőül adtad minden nyavalyámban.
Isten óvjon tőle, hogy elhagyjuk egymást. / Ketté szakítsuk, mit Te egynek akartál.**

**Magunkat megkötni, Atyánk, gyengék vagyunk, / Segítő kéz nélkül nehéz járni utunk.
Idősebb Testvérünk, erősíts hitünkben, / Utunkon maradjunk, segíts ebben minket.**

**Megkötöm magamat baráti kötéllal, / Testvéri közösség tartó erejével.
Testvér, ha eloldnám hármas kötelékem, / Szembesíts magammal, légy felelős értem!**

Ezt énekeltük el a szentmise végén, melyen a két fiatal áldoztatott – két szín alatt. Magam csak őket, a szülőket meg a tanúkat áldoztattam. Aztán kivonultunk, s én csókolhattam meg elsőként a fiatal párt. A nászmise után meg fürödtem az engem is körülölelő testvéri szeretetben. Egy hatvan év körüli Kárász pedig megkért, hogy megcsókolhasson, Miért tette? Nem tudom. Csak annyit mondott, hogy ő egy katolikus ateista. Ilyen sikerem még nem volt az életben. A legvégén még odajött ugyanezen célból Bíró Lajos is. Megkértem, hogy üljön le

mellém. És ezt mondtam neki: Tudod, Dombi Ferinek azért kellett megszületnie, hogy Veled találkozzék. Előtte Lajos is – katolikus ateista volt.

Aztán a Kárász-papa meg a fiatal pár haza is vittek kocsijukon a Piarista-közbe. Kaptam tőlük egy szép csokor virágot. Nem éreztem magam kilencven évesnek, csak egy kicsit fáradtnak.

Piarista köz, 2008. július 30.

Olyan, de olyanlevelet kapott a T. Szerkesztőség...

Évikém! Leveled mondanivalójának tartalmával nincs szerkesztőségünkben senki, aki egyet nem értene. Fiadnak s anyjának csak annyit válaszolhatunk, hogy nem az idézett pár sor miatt került a Koinóniába Badiny három részben leköszölt hosszú tanulmánya, hanem a másfél század óta asztal alá söpört mondanivaló miatt. Mért érdekli szerkesztőségünket ez? Azért, mert jelenleg a magukat magyarnak valló anyák átlagban 1,2 gyermeket szülnek, s ez biztos nemzethalált jelent. S ha szabad volt Jézusnak azt mondanía, hogy ő csak Izrael elveszett juhaiért jött, nekünk is szabad elsősorban saját nemzetünk elveszett juhaiért gondban lennünk.

Badiny és társai, a jelenlegi miskolci Nagy Lajos Király Magánegyetem egésze, azért vannak gondban, mert nemzetünk elveszítette hivatástudatát, melyet Izrael akkori és mostani nemzete nem veszített el. Badiny és társai úgy gondolják, hogy a nemzeti tudatvesztésünk 1849-ben kezdődött, amikor egyetemi katedrát kapott és a Magyar Tudományos Akadémiába került két ember, aki későn és nem édesanyjától tanult meg magyarul. Én már úgy kerültem be a múlt század 30-as éveiben Pázmány Péter egyetemére, hogy ott kézenfekvő dogma volt az általuk kitalált finnugor eredetünk, jóllehet középkori krónikáink és a népemlékezetből táplálkozó hagyományunk erről semmit sem tudott. Középkori krónikáinkhoz és a népi emlékezethez visszatérve kutatják nem finnugor, hanem másféle eredetünket annak reményében, hogy visszanyerjük a Petőfi- vagy Ady-féle magyarok nemzeti öntudatát.

A Bokor nemzeti hivatástudatával nincsen semmi baj. Az *első*, az alapító nemzedék a 9 gyereket nevelő Merza József, a 7-7 gyermeket nevelő Kovács Teréz és Bulányi György szüleinek köszönhető. A *második* nemzedékben ott vannak a 16 gyermeket nevelő Király Náci és Tojzán Zsike, a 10-10-10 gyermeket nevelő Vincze Bandi és Géczy Gabi, Márczi Imre és Sárossy Ancsa, a Pálinkás Laci és Szeredai Orsi... s ott van még az 5 gyermeket nevelő Horváthné Évi is, akinek írom e levelet. A *harmadik* nemzedék Bandi és Gabi első gyermekével, Péterrel és feleségével, Katival kezdődik, akik jelenleg öt gyermeknél tartanak. A *negyedik* nemzedék hősnője számomra az ő második gyermekük, a most 7 éves Vincze Bori, aki ötödik testvérük születése előtt vitázik négy testvérével, hogy az ötödik fiú legyen vagy lány. Bori zárja le a vitát: Mindegy, hogy most mi születik, mert nekik úgyis nyolc testvérre van szükségük... S Bori kijelenti, hogy neki is nyolc gyereke lesz: négy fiú és négy lány. Négy lánya nevét tudja is már. El is sorolja a neveket. A fiúkéből még csak egyet tud: az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját is. Ennyit tudok már a Bokor *ötödik* nemzedékéről is.

Többet csak a Bokor előtti nemzedékekről tudok, mert ismerem nyolc dédszülö családneveit: Bulányi, Dávid, Cservenyi, Árvai, Szladek, Liptay, Stüek és Pfann. A Bulányiról tudom, hogy kabar, a Liptayról tudom, hogy felvidéki nemes. Nagyszüleim kifogástalanul beszéltek velem magyarul; a dédszüleimmel, sajnos, nem volt módom beszélgetni, de biztosan tudtak magyarul, ha nem is mind Árpáddal jött be Vereckénél. A kb. 35. Bulányi-ösömről viszont tudom, hogy ő ott jött be, mert kabarok csak akkor jöttek a Kárpát-medencébe. Igaz, hogy ezt az ösömet akkor, a 9. század végén, még Bulán-nak hívták... Így hívtak egy 8. századbéli kazár fejedelmet is, aki hitvitát rendezett fejedelmi udvarában három térítővel: zsidóval, mohamedánnal és kereszténnyel. A magyarok pedig *bülen*-nek mondták azt a totem-állatunkat, amit mi most bölénynek mondunk. (A kabarok a kazárokéval rokon török

nyelvnek a csagatáj nyelvjárását beszélték: ők velárisan ejtették azt, amit más nyelvjárások *palatálisan* – ugye érhető?)

A székelyek meg a reformátusok-unitáriusok között biztosan akadnak olyanok, akik nyolc magyar nevű össel rendelkeznek. A pápisták között meg akadhatnak olyanok, akiknek mind a nyolc ősi idegen nevű. Lehet, hogy ilyen az a Bajai Évi is, akinek máig visszaemlékezem még két lelkigyakorlatos régi-régi mondására. Az egyik: *Nem akarok a Csiky Lajcsi unokahugaként bevonulni a történelembe* – ezt a tápiósúlyn mondta. A másik a nagysápi C-lelkigyakorlaton hangzott el, amikor megkérdeztem a két órás csend előtt, hogy kell-e még valamit mondanom az elhangzottakhoz, s ezt válaszolt: *Nem, mert kiváló bulányi-magyar, és magyar-bulányi szótárral rendelkezel, s így megértetted, amit egy órán keresztül szövegeltem ahhoz, hogy majd elcsendesedjete. Ízes magyar nyelven beszéltél, s nekünk írt leveled magyarsága is kifogástalan, akármilyen neveket mutat is családod.*

S ezek után jöhet a *Szálasi szöveg*. Fel nem akasztott, életfogytiglani börtönre ítélt társával együttültem '56-ig a Kozma utcai börtönben. Ott volt a '45 előtti hatalmi elit minden életfogytiglani börtönre ítélt tagja: politikusok, tábornokok, főpapok (Mindszenty) is. Nem siránkoztunk. Magam így fogalmaztam: *Minden tisztességes magyar embernek itt a helye*. Megvolt a véleményünk azokról, akik nem kerültek oda. Reménykedtünk. Egyikük: Ha eljön az óra, akkor titeket, papokat, még bennhagyunk, s ha elvégeztük a dolgunk, akkor jöhetnek temetni... A Jézus nélküli történelem már ilyen.

Szent István is kivégezte Koppányt, Ajtonyt, Tonuzobát meg többi ellenfelét is. Szolimán is elvitte Török Bálintot a Héttoronyba. Ferenc József is kivégeztette Batthány Lajost s a tábornokokat. Horthyt a győztesek nem adták át Rákosi Mátyásnak; Bethlen grófot, Bárdossyt, Imrédyt, Szálasit... igen. Akármilyen volt a szövegük. Egyébként csak Magyarországon maradt életben háromszázezer zsidó, a Hitler megszállta országokban sehol. Ezért boldogulsz el most Izraelben – magyar nyelvtudással is. Badiny Jós is, Szálasi is Ludovikát végzett tisztek voltak, amikor a keresztény magyarok csak két hivatást ismertek: a papit és a katonatisztet; az egyéb pályák csak foglalkozásoknak inószultak.

Gyilkolni és gyilkolni kényszeríteni – a Bokor előtti időkben – még normál keresztény magatartás volt. Akkori magamnak pedig csak fájtak a gázkamrába vitt zsidó százvezrek, '45 utáni és máig jézusi magam pedig tudja jól, hogy falvakként egymást váltva keresztel és papnak karingben, híveknek pedig csak civilben rá kellett volna ülni a sínekre, hogy csak rajtuk átgázolva mehessenek ki hazánkból a deportáló vonatok.

De ugyanígy fájtak a Donhoz vitt magyar százvezrek is. Ha nem mentek volna a Donhoz, vagy ha nem lőttek volna ott, helyszínen koncolták volna fel őket. Ugyanígy fáj a tömegsírokba lőtt 40 ezer délvidéki magyar s a csehektől, oláhoktól legyilkolt többi ezrek is. Történelmünk összes tömeggyilkosságának megvolt a maga szövege: magyar és egyházi szövege is. Ütközet előtt rummal és eucharisziával tápláltuk őket, hogy induljanak hadi özvegyeket és hadi árvákat termelni: magyarokat, ha a szemben állóknak sikerül a gyilkolás és nem magyarokat, ha nekünk sikerül. Így aztán azt üzenem, hogy szentistváni-, mohamedán-, legkatolikusabb habzburgi- vagy Szálasi-féle szöveg – nekem ugyanazt jelentik.

S ezért amikor én olvastam Badiny szövegében az inkriminált (crimen – bűntény magyarul) részt, eszembe sem jutott, hogy ez Szálasi szöveg volna. Az sem, hogy szentistváni szöveg. Egy magyar kereszténynek (=nem jézusi embernek) nevelt ember normál szövege ez. Arany Jánosnak, számomra egy Jézust nagyon megközelítő kálvinistának, Széchenyiről mondott szava jutott leveled nyomán az eszembe: **Mikor ez magát nem tudá szeretni, ő megszerette pusztuló fáját.** S megvallom Neked, hogy sír a lelkem, mikor meghalom, hogy székely legény oláh lányt szeret meg, mert a székely gyereknek oláh lesz az anyanyelve, s eszembe jut Arany sóhaja: *Ha minket is elfúj az idők zivatarja, nem lesz az Istennek soha több magyarja.* S nem tartok emiatt bűnbánatot.

Ugyanilyen érzés fog el, mikor olvasom a legnagyobb magyar regény, *A funtineli boszorkány* meséjében, hogy Sándru, az oláh bács, keresztet állít a felesége utolsó kívánsága szerint tanulásra fogott legkisebb fiának, Indrei Sándrunak, aki Sándor Andrásként vállal vármegyei szolgálatot. Az apa eltemeti szívében fáját mehtagadó fiát. Mert ha így tenne minden oláh, nem lenne az Istenek soha több oláhja.

Magam is fogalmaztam így a Bokor születésének éveiben. Bokor-beli fiú és leány Bokor-beli párt válasszon magának, ha nem akarjátok, hogy e jézusi kezdeményezésünk semmibe menjen. Ha semmibe megy, nem lesz az Istenek soha több ilyenje. Milyenje? Olyanja, amely a jézusit akarja – tisztán és maradéktalanul.

Hiszem, Évikém, hogy értesz engem. S nagyon szeretném mindezt elmondani fiadnak, magyar szakos kollégámnak is. Azt, hogy nemzetrontás történik itt '45 óta, immár hetedik évtizede: magyarul beszélő nemzet-idegenek irányítják ifjúságunk nevelését.: Mi vagyunk a bűnös nemzet – mondják ezek a magyarul beszélő nem-magyarok.

De nem vagyunk bűnösebbek egy nemzetnél sem. Ellenkezőleg: mi mentettünk meg a legtöbb zsidót, ahol Hitler csizmái tapostak. Szégyellje magát, aki téved, s tartson bűnbánatot, aki hazudik. Egy Ady-verssel zárok:

A TAVALYI CSELÉDEKHEZ

Árpáddal jött, magyarul élt, / Anjouknál kopját nem törött,
Tán török előtt megfutott / S hamar koldusra vetközött.
De érteni mindig tudott, / De magyarul mindig tudott
S tán tépetten és nem hősön, / De tisztán adott át a Jelennek
Engem az én őszám.

De Jött egy kóbor ivadék, / Rabló, szerencsés ritterek
Népe, akiknek sarj-során / Ma tán zsandár-miniszterek
Tobzódna az Idő torán, / Igazi magyarság torán,
Ma gróf-sorban ők diktálnak, / De vannak, kik még emlékeznek
S ha kell, ki is állnak.

Én, koldus jobbaj gyermeke, / Miként ezer éve, tavaly,
Testvéremül elfogadom, / Ki tiszta ember és magyar.
S a nyavalyásnak nem adom, / Mert gróf, jobbomat nem adom.
Mondják csak, hogy ők nem értnek, / Ne is értsenek grófi senkik,
Tavalyi cselédek.

Kirabolt, szegény, kis magyar, / Kitárul a felé karom,
Kit magyarrá tett értelem, / Parancs, sors, szándék, alkalom.
Magyar Sors jóslat velem: / Grófok nem jöhetnek velem,
Egy-két harcot most már állunk, / De új értelem, új magyarság
Lesz most már minálunk.

Évközi 11. vasárnapon, kérjük Testvéreim Jézust és az ő Atyját, és kettejük Lelkét, hogy küldjön munkásokat aratásába... és hogy ki tudjunk üzni magunkból és másokból is, de leginkább a nekünk nagyon drága nemzetünkől minden tisztátalan szellemet. Add meg, Urunk!

Piarista köz, 2008. július 31.

Előzőleges egy készülő könyvből

A címe: *Merre ne menjek?* Alcíme pedig: *Hogyan lett a tarzusi Saulból Szent Pál?* A kezdete pedig:

Szubjektív előszó

Nagyon dühös vagyok rá. Ő vett el legtöbb időt az életemből. Húsz évet foglalkoztam vele egyfolytában. S most megint. Mért foglalkoztam vele annyit? Mert nem értettem őt, s nem

nyugodtam meg, amíg nem ismerem úgy, mint a tenyerem. S már vénen, túl az ötvenen. De mért ez a késő szerelem? Dehogya is az. Megértettem, megszerettem a Názáretit. Négy évet áldoztam rá 1964-68 között, s lett belőle hat vastag szamizdat kötet (*Keressétek az Isten országát!* 1990-91). Minek tanultam én hét évet katolikus teológiát, amikor az majd semmit sem hasonlított arra, amit a hat kötetben kihámozhattam az evangéliumok Jézus ajkára adott szövegeiből...? Minek? S ki ebben a ludas? Hát a Tarzusi... – gyanakodtam.

Gondoltam, hogy azzal a technikai fegyverzettel – *tartalomelemzés* –, amit a négy év alatt megszereztem, Pállal is végzek négy év alatt. Nem ment. Nem lehetett ráhúzni Pál tanítását Jézus gondolkodási mintáira. Nem csoda, ha Pál csak másod-harmad kézből hallhatott arról, mit is taníthatott Jézus. Más srófokra járt Pálnak az esze. Ezt a sajátos páli csavarkészletet kellett megtalálnom. Nehéz volt: az apacsavar nem vágott az anyához, az anya meg az apához. Beleöszültem volna, ha nem lettem volna már ötven évesen is ősz.

De ahogy a húsz év alatt egyre jobban megismertem agytekervényeit, fokozatosan rájöttem, hogy mit tanít. Nagyjából ezt: *Jézus halála eltörölte az Atya haragját ellenünk. De csak azok ellen, akik ezt a haragtörlést elhiszik, és semmiképpen nem gondolják, hogy cselekedeteik következtében üdvözülnek. Kegyelemből üdvözülünk tehát, de... azért illik szeretni – azaz cselekedni – is. A legfontosabb, hogy ne metélkedjünk körül, hanem helyette keresztkeljük meg.* Ez az egyveleg adja Pál sajátos gondolatvilágát (*Szent Pál teológiája I-VIII.* 1994-98).

De ez csak szinkronikus eredmény. Amit megírtam a fenti nyolc kötetben, azt tanítja az Újszövetségben Pál 13 levele és részben az Apostolok Cselekedetei is. Most diakronikusan szeretném megragadni e tanítást. Azaz – fejlődésében, amiből megtudhatnánk, hogyan is alakult ki ez a páli gondolatvilág?

Lehet, hogy töredékesen fog sikerülni ez a törekvésem is, mint mindegyik másik is. Ez meg még fokozottabban is, hiszen 90. esztendőmben járok... azaz inkább csak dülöngélek. De azért megpróbálom. Ha lesz még az emberiségnek élete halálom után is, talán valaki elolvassa majd e munkám, és ihletet kap arra, hogy megírja: Hol s miben hibáztam?

Juliánusz császár mondta – szándékaiban megghiúsult – élete végén: *Győztél Galileai...* Jézus is mondhatná a mennyben: *Győztél Tarzusi...* De ebbe a győzelembe belepusztul az emberiség keresztény fele. Bele, mert lassan a társadalmunk vasárnap templomba járó egy huszada sem hiszi el már, amit templomainkban Pál nyomán hall.

Hogy lehessen óra, melyben Jézus elmondhatja: *Tanítványaim – ha kétezer esztendő után is – azért csak rájöttek, hogy azt tanítottam, amit minden ember szívébe beírtunk Atyámmal s Lelkünkkel együtt a magunk arcáról mintázva a szívüket, s ennek következtében helyére tudták tenni ezt a végig és halálbuzgó Tarzusit...* Hogy ezt egyszer Jézus csak elmondhassa..., hát ezért írom e könyvet.

...*Bár kultúrpalotát igazgat...szívében halálos holtáig megmarad parasztnak* – mondta magáról egy szabadkőműves páholytag, katolikus magyar szent, *Móra Ferenc*. S mivel sorsom úgy alakult, hogy a teológiára kellett adnom vagy hatvan évvel ezelőtt akkor még nem ősz fejemet, de szívemben én ennek ellenére halálos-holtomig megmaradok magyartanárnak..., ezért nem indíthatom el a könyvem anélkül, hogy ne idézzek valamit egy magyar kálvinista szenttől is:

*Mi emel? mi tart fönn? mi sugall? mi bíztat?... / Kebelem egy hangja. Követem is aztat.
Egy hang, mely csilingel az égi madárban. / Hogy lerombolt fészket raja késő nyárban;
Mely a pók fonálát százszor megfonatja, / Noha füstbe százszor megyen áldozatja;
S mely, hatalmasb szóval, a költőben riad: / Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad!*

(Arany János, *Előhang*)

És még valami, aminek csak egy nagyon szubjektív előszóban lehet helye: e vers begépelője, mi tagadás... begépelés közben elbőgte magát. Azt hiszem, nem megbolondult, csak eltöltötte

a szívét a hála az őt is megteremtő Isten iránt. Mért? Feleletül hadd idézzem megint a szentemet.

*Van hallgatód? nincsen? / Te mondd, ahogy Isten / Adta mondanod,
Bár pusztá kopáron / – Mint tücsöké nyáron – / Vész is ki dalod.
(Arany János, Mindvégig)*

I. Életszakaszai

Joseph Holzner, Paulus (Herder, 1963) nyomán is haladva próbáltam Pál életének eme szakaszait megadni.

0. A születése előtti kilenc hónapban

Istennek tetszett anyám méhétől kezdve különválasztania engem a többi emberektől és egy kegyelmi, azaz kiváltságot jelentő aktussal kinyilatkoztatni számomra, hogy ki is az ő Fia, mégpedig abból a célból, hogy ezt közöljem az emberiség nem-zsidó részével – értelmezett magyarázata ez a Gal 1,15-16-nak.

Pál a vallási fűtöttséggel rendelkező emberek különös csoportjába tartozik: a legfűtöttebbek közé. Olyan szerepet tulajdonít magának, amilyenre a nem-legfűtöttebbek gondolni sem mernek: egyedülit, csak neki kijáró szerepet. Jézus is ezek közé tartozott, csakhogy Róla feltételezzük, hogy a Szentháromság második személye is volt, és nem csak ember. Pálról pedig teljes joggal azt, hogy ő is csak ember, akinek hozzánk, a többi emberhez illő források állnak csupán rendelkezésére.

A gondot főleg annak folytán jelent Pálnak ez a mindenekfeletti öntudata, hogy Jézust, tehát magát az Istent – a Szentháromság második személyét – mutatja be felette eltérő tartalommal, mint amilyennek – Jézus megtestesülvén – magyarázta, mutatta önmagát és Atyjának s Lelküknek szándékait velünk.

Pál prófétai mintái – Izajás és Jeremiás – ettől sokkal szerényebbek voltak. Izajásnál ezt találjuk: *Az Úr hívott meg, mielőtt még születtem; anyám méhétől fogva a nevemen szólított. Számat éles kardhoz tette hasonlónvá, s kezének árnyékában rejtegetett. Mint a hegyes nyíl, olyanná tett, és a tegzébe rejtett. S így szólt hozzám: „A szolgálóm vagy, Izrael, benned fogok megdicsőülni!” De én azt gondoltam: „Hiába fáradtam, haszontalanul tékoztam erőmet.” Ám igaz ügyem az Úr előtt van, és jutalmam Istenemnél. Becses vagyok az Úr szemében, és Istenem az erőm. És most ezt mondja az Úr, aki már anyám méhétől fogva szolgájává tett, hogy visszavezessem hozzá Jákobot, és Izraelt köréje gyűjtsen: „Kevés az, hogy szolgálóm légy, s fölemeld Jákob törzseit, és visszatérítsd Izrael maradékát. Nézd, a nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig.” (Iz 49, 1-7).*

Ha nagyon merészen gondolkodnék magunkról, mi is mondhatnánk magunkról, hogy a Bokrot arra hívta meg az Isten, hogy 17 felette jézustalan század után egy kicsi nemzet lányainak és fiainak a Jézusról ránk maradt szövegek tanulmányozása és így kapott eredményeinket tanítói szolgálat által próbáljuk meg az emberiség még előttünk levő századait valamelyest jézusibbá formálni. S egy lelkigyakorlaton ezt bizony hangosan is hajlandók vagyunk testvéreink füle hallatára és kitett Oltáriszentség mellett is elimádkozni. S nem éreznők gőgösnek magunkat, csak szolgálati készségünket – hogy Merre menjünk? – akarnánk kinyilvánítani vele.

Jeremiásnál meg ezt: *Így szólt hozzám az Úr: „Mielőtt megalkottalak anyád méhében, már ismertelek; mielőtt megszülettél volna, fölszenteltelek, és prófétául rendelvelek a nemzetek javára.” Erre azt mondtam: „Jaj, Uram Isten! Nézd, nem tudok én beszélni, hiszen még ifjú vagyok.” De az Úr így válaszolt: „Ne mondd azt, hogy ifjú vagyok, hanem menj el azokhoz, akikhez küldelek, és mondd el nekik mind, amit parancsolok. Ne félj tőlük, mert veled vagyok, és megoltalmazlak – az Úr mondja ezt neked.” Akkor az Úr kinyújtotta kezét, megérintette*

ajkamat és így szólt hozzám: „Nézd, ajkadra adom szavaimat, ma nemzetek és országok fölé állítalak, hogy gyomlálj és rombolj, pusztíts és szétszórj, építs és ültess” (Jer 1,4-10).

Ez is olyan szöveg, hogy bizony bevezető textusnak tudnám használni egy lelkigyakorlaton, melyen azokat a fiataljainkat nyilvánítanók a Bokor új csoportvezetőinek, akiknek sikerült kortársaikból valahányat összeszedniük, s azokat maguk vezette közösségben rendszeresen táplálni. S megint nem éreznék benne gőgöt, hiszen csak azt csináljuk, amire Isten kivétel nélkül minden egyes ember megteremtett. Arra, hogy Isten népévé tegyék embertársaikat.

De amit Pál írt, azt egyikünk sem tudná elimádkozni:

a/ hogy Isten valami olyasmit tett velünk, amelyet nem tesz meg akármelyikünkkel;

b/ hogy a magyaron kívül minden más nemzethez küld minket;

c/ hogy nekünk nyilatkoztatja ki a Fiát, amikor azt a Fiú már megtette saját személyében.

Bizony nem tudnánk elimádkozni, mert mi csak ezt a már meglevő jézusi önkinyilatkoztatást – nemcsak magáról, hanem Atyjáról és a Lélekről is – akarjuk közhírré tenni, és elsődlegesen magyarok számára, bár nincsen ellenünkre, ha egyéb nemzetek is felfigyelnek szavunkra.

Különös, hogy mind a két személy (Jézus és Pál) – zsidó volt, azaz egy olyan néphez tartoztak, melynek nemzeti-választottsági tudata meghaladta más népek hasonló tudatát. Nem vagyok szakképzett pszichológus, és ennek következtében nem merek állást foglalni abban a kérdésben, hogy az ilyesfajta öntudat csak rendkívüli-e vagy már beteges is. Akár ez, akár nem, mindenképpen tény, hogy Pálnak ekkora öntudata volt. Nem irigylem őt miatta, bár magam sem tartozom a nagyon szerény emberek fajtájába. (Észre is vette ezt már kispap koromban a legkülönb magyar piaristák egyike, a Makón 1879-ben született – *a nagypapa* – Zimányi Gyula, aki egyszer ezt mondta húsz éves magamnak: *Ne szerénykedjék, nem áll az jól magának!*)

113. SZÍV - NAPLÓ

2008. AUGUSZTUS

Piarista köz, 2008. augusztus 1.

Kéretlenül adott tanácsok egy olyan öreg embertől, aki annak idején nem kelt el a halpiacon

1. Érettebbé még lehetsz, de már szebbé nem, minek következtében már csak egyre kisebb lehet azoknak a száma, akiket hajókötelel elűthet.
2. Az ostoba (=a selejtre sikerült) férfiak azt hiszik, hogy ők választanak. E köz- és tévhitükkel ellentétben ti választatok minket.
3. Minden okos leány elvéteti magát azzal az áldozattal, akit kinéz magának.
4. A te életkorodban nincs, ami jobban érdekelné az embert, hogy kit hálózzon be magának.
5. Ha nem sikerül azonnal, lehet imádkozni is a behálózás sikeréért: a szombati misehallgatást – Szűz Mária napja – mondja a hagyomány a legsikeresebbnek.
6. Komoly keresztény férfiak azért imádkoznak, hogy olyan lány hajókötele üsse el őket, akik Anyukák akarnak lenni.
7. Az Anyuka olyan nő, akinek mindenek előtti és feletti hívatása, hogy nagyon jó fiúkat, lányokat neveljen, a férjét meg a világ legboldogabb emberévé tegye.
8. Egy Anyuka, amíg gyerekei nem hagyják el apjukat-anyjukat, midig otthon van és bármi mást csak hobbi-szinten és otthon űz.
9. Egy igazi Apuka megteremti ennek anyagi feltételeit, fizetését teljes egészében az Anyukára bízva, aki annyifelé vágja, amennyien vannak.
10. Mennyien? Ők ketten meg annyi gyerek, amennyit csak ad az Isten.
11. Házifeladat: megismerkedni a Bokor 16, 10, 8, 7, 6, 5, 4 gyerekes családjaival meg ezek gyerekeivel s unokáival, pl. a 8 gyereke lesz nyolc éves Vincze Borival – az idei augusztus 14 – 17 közötti Bokor Nagytáborban

Szeretettel Gyurka bácsi – első kisközösségi szentmisénk másnapján

Piarista köz, 2008. augusztus 3.

Hát Te még nem is álmodol?

Hát Te még nem is álmodol? – mondja nékem autózás közben évekkel ezelőtt egy testvérem, akit azóta közben titkosan pappá is szentelt valaki, akinek erre jogsija van. Hát nem álmodom. Nagyon ritkán történik velem ilyesmi. Ennyire reménytelen eset vagyok. Isten emberei legalább álmukban találkoznak vele, mint pl. Jákob és Szent József, vagy Álmosunk anyja, Emese.

Tizenegykor oltottam el a villanyt, le kellett tennem Jerome Murphy-O'Connor *Pál története* című könyvét, mely pár lap után üzembiztosan biztosítja alvásomat. Most is sikerült neki.

Elmondanám ezt néked. Ha nem unnád... Múlt éjszaka – háromkor – abbahagytam a munkát... – így kezdődik Kosztolányi Hajnali részegség c. verse, melynek vége meg ez:

Nézd csak, tudom, hogy nincsen miben hinni,
S azt is tudom, hogy el kell mennem innen,
De pattanó szívem feszítve húrnak
Dalolni kezdtem az azúrnak
Annak, kiről nem tudja senki, hol van,
annak, kit nem lelek se most, se holtan.
Bizony ma már, hogy izmaim lazulnak,
úgy érzem én, barátom, hogy a porban,

hol lelkek és göröngyök közt botoltam,
mégis csak egy ismeretlen nagy Úrnak
vendége voltam.

Elmondanám néktek most én is, hogy felriadtam ma hajnalban. Háromkor. Olyan helyen voltam, ahol még soha sem jártam. De otthonosan mozogtam ott. Tudtam, hogy délután háromkor elvisznek autón Budaváriba, ahol jelenésem lesz. Meg is érkezett már délelőtt egy fekete kisbusszal az a sashalmi testvérem, aki jó 15 éve egy éjszakai szereplésre vitt autón feleségével együtt Budaváriból a bécsi rádióba. De jött csak, és eltűnt. Én meg bementem a szobámba, és a számítógépem kezdtem *csavargatni*, melyből nagyon halk szöveg szólt, de a hangja valahogy ismerős volt. S ahogy próbálom felerősíteni, Terike jön be szobámban harmatosan, fiatalon, mint amikor '45 áprilisában Ábrahám Zsóka, a fiatal medika, bemutatta őt a Szent Anna lépcsőjén: *Tanár úr, tessék megengedni, hogy bemutassam a barátnőmet!*. És szebbnek látom őt, mint valaha, s nem csodálkoztam ezen, csak boldogan átöleltem, ahogyan a Bokorban üdvözljük egymást, s kérdezem, hogy jól van-e már, és semmit sem válaszolva csak mosolyog, és tekintete igazolja, hogy úgy van, ahogy kérdezem. Én pedig mondom neki, hogy még nyár van, s elmehetünk Budaváriba, s hogy Gyarmati Erzsike, mennyire fog örülni neki. S közben bejön egy öreg-beteg néni is, akit olyan fekvő-fotőjbe ültetnek az asztalhoz, hogy ebédelhessünk. És Terike már hozza is be egy nyeles serpenyőben az ennivalót, és itt az álom véget ér... s én egy pillanatig még nem tudom, hogy ébren vagyok-e, vagy csak felébredtem. Aztán tisztába jutok helyzetemmel, s kimegyek az erkélyemre, s elszívok egy cigarettát, de aludni már nem tudok...

Eszembe jut, hogy olvastam nem is olyan régen, hogy Mária Teréziának is 16 gyermeke volt, mint a mi Zsikénknek, s kikeresem a Google-ből. E-mailt küldök éjszaka 5,28-kor Zsikének: Aranyos Zsikém! Nem tudom, hogy értesültél-e már, hogy történelmünkben volt egy másik kislány is, aki 16 gyermeket szült szerelmes párjának. Ha igen, ha nem – aligha cserélnél vele. Most 54 éves vagy. Amikor ő volt ebben a korban, 1771-ben, már hat éve özvegy, s hat gyermeke halott. S Te nem vagy özvegy és mind a 16 gyermeked él. S te vagy a Bokorban az első nő, akinek megcsókoltam a kezét. Ölel Gyb.

Félhatkor lefeküdtem, s hamarosan újra elaludtam, és egy Bokor-csoport találkozáján vagyok, s ott az történik, hogy Bajai Évike nem bírja tovább, s belevág szavaimba és mondja: mondja vég nélkül a magáét. Mikor lélegzetet vesz, akkor én mondom neki: Tudod, Évikém ez azért van, mert a soros elnök nem állított le, hogy hagyjak már mást is beszélni. Évike jobbra ül tőlem, s mikor befejezem mondókámat, balra nézek. S a soros elnök mosolyog rám, s Terike a soros elnök.

Hét óra van. Megint kimegyek az erkélyre, megint rágyújtok, s újra lefekszem, hátha álmodom egy harmadikat is. De nem megy. Öt perc múlva már éber vagyok. Mosakodom, feketét iszom a teakonyhán, s leülök Kosztolányit gépelni. Majd félkilenckor felhívom telefonon Ágit, Teri debreceni húgát, aki elmondja, hogy a helyzet változatlan, s őt sem ismeri már meg Teri. Én meg megkérem őt, hogy közölje a családdal, hogyha élek még, amikor Terike meghal, én szeretném temetni őt.

De hát ez idáig még nem prédikáció. Elhatároztam, hogy nem írok mára prédikációt. Mert a mai szövegről csak azt mondanám el, hogy a csodálatos kenyérszaporítás után – János szerint – az ötezer férfi megindul Jézus felé, hogy királlyá tegye, Jézus pedig felmegy a hegyre előlük imádkozni, hogy ilyen szégyen már ne történjék vele. S ebből az anyagból szeretnem megírni Jézus drámám közepét, melynek elejét meg a végét már hallhattátok-olvashattátok.

S még érdekesebb a múlt heti Máté-szöveg a kincset találó emberről. Budaváriban kellett volna lennem, de a kirándulás elmaradt, s csak egy asztal körüli szentmisén a szobámban mondhattam el Marának s két gyermekének az én példabeszédem arról, hogy a szeretet – már mint az Isten iránti, s az ember iránti – nem verekszik egymással, s lehet szerelmesnek lenni egyszerre egy nőbe és az Istenben is. A kettő lehet ugyanaz a szeretet, s ezért lehet első

olvasmány a misében Petőfi verse is: a *Minek nevezzetek?* S e két prédikációt minek megírnom, folyik ez belőlem, mint víz a csapból.

Dehogyan tudtam én még szombaton, hogy az éjjelt én majd végigálmodom. Csak azért feküdtem oly későn le tegnap, mert a *Merre ne menjek?* írása lázban tart, nem enged aludnom, s tegnap estére elkészültem három új kis elemmel, amit most még el- s felolvasnék Nektek, ha nem unnátok. A 23. fejezetnél tartok, melynek címe: *Az Első Korintusi levél*. Ennek olvasnám el a 3., a 4. s az 5., pontját. Mért csak olvasnám? Hát csak azért, mert olvasás közben Ákos iderakná a templomkulcsot az oltárra, hogy – ha befejeztem –, majd adjam le a sekrestyésnek, s nem volna ma szentmisétek, amit azért nem vennék a lelkemre. Majd nézem közben az órám, s elkezdem.

Piarista köz, augusztus 9.

A BOKOR születési rátája

Végül a jó földbe hullott az, aki meghallgatja, megszívleli a tanítást, s jó termést is hoz, az egyik százszorosot, a másik hatvanszorosat, a harmadik harmincszorosat (Mt 13,23).

Kedves Testvéreim! Aki Isten gyermeke, az figyel a lelkiismeretére, a maga vallása szent szövegeire, meg a testvérei szövegére is. Ilyenként figyeltem a múlt vasárnapon a mise után a kerti padon Zsolt testvérünkre, aki elmesélte, hogy egy levelező listát nyitott számítógépén, s megkérdezte, hogy átküldheti-e azt nekem drótpostán. Mondtam neki, hogy köszönettel veszem.

Átküldte, s megtudtam belőle, hogy arról beszélgetnek: hogyan kell érteni a Miatyánk szavát: *Bocsásd meg a vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek* (Mt 6,12).

Én is hozzászóltam az anyaghoz, mégpedig úgy, hogy beütöttem a KIO 62. numerusát, melynek címe az – ERŐ-NEMALKALMAZÁS ÉS ÜLDÖZÖTTTSÉG – fejezetén belül a negyedik pont: **Boldogok a békességesek** – az alábbi alcímekkel: **a/ Erő-nemalkalmazás és béke, b/ A panaszos kibékítése, c/ Jog az egyházban, d/ Megbocsátás.** – Ezt a 62. numerust nem idézhetem most, mert magában is hosszabb, mint amennyit egy prédikáció elbírná – ki-ki elolvashatja otthon, ha van neki KIO-ja.

De hozzá raktam még az alábbi szöveget: **Kedves Zsolt**, a fenti szöveget 40 évvel ezelőtt írtam – az átkosban. Az emberi történelem mindig lehányta ezt a fenti jézusi szöveget. Konstantin csak vértanúk lehettünk ezzel a megbocsátásszöveggel. Aztán jött Konstantin nyomában a fordulat, s a keresztények is csinálták tovább, amit az emberiség Jézus előtt és Jézus után is tett. Konstantin után pedig már egyházi jóváhagyással maguk a *szentjeink* is. Mindannyian tudjuk, hogy a Szent Jobb négy felé vágatja unokabátyja, Koppány testét... Koppány is eszmei alapon állt, István is. Nem látok különbséget köztük. Mind a kettő az ütés elve alapján állt. S mind a kettő a maga istene nagyobb dicsőségre verekedett. Az egyiknek istenét úgy hívták, hogy Hadúr, a másikat pedig úgy, hogy Jézus Úr.

Az 50-es évek elején beszélgetnek a Gyűjtő fogházban a kegyelemből fel nem akasztott életfogytosok – s el nem fogyó reménnyel – az áhított jövőről. Egyikük mondja nekem: *Ha jön az óra, megnyílnak a börtönök. De Titeket, papokat, még egy darabig lakat alatt tartunk. Mi kimegyünk, elvégezzük a dolgunkat, s utána jöhettek ki ti is – temetni.*

Tanítványok nélkül nincs Jézusnak sem egyéb megoldása: Keresztre kerülhet, és nem veszi el a világ bűnét. Marad az addigi bűnök summája + a Golgota bűne – az egyházi és világi urak jóvoltából – Kaifáséból, Pilátuséból.

Alternatív társadalomra van szükség: az ütő emberek egyelőre megmaradó társadalma mellett a nem ütők társadalmára, azaz a Jézustól hirdetett Isten Országára. A jézusi, a Konstantin előtti kort kell folytatni. A Konstantin után folytatódó jézustalan keresztény kort le kell váltania egy másiknak, a jézusi Bo-kornak. Ez sem lesz olcsó mulatság, de már valamivel azért olcsóbb lesz, mert korunkban, legalábbis hazánkban, eltörölték a halálbüntetést. Így

aztán alternatív társadalomként megélhetünk benne – ha csinálunk olyat. Kortársaid között van a Bokorban a 16 gyerekes Király-család (Náci majd annyi idős, mint Te), s mellette még négy család egyenként 10-10 gyermekkel. Magyar nemzetünk jövője az ő kezükben van. Üthetjük éppen az ütésre érdemesnek találtakat, de ez nem változtat azon, hogy jelenünkben egy nőre 1,2 gyermek szülése esik. Biztosan elpusztul – biztosan kipusztítjuk – nemzetünk ezzel a szülési rátával.

Zsolt pedig ezt válaszolta: Kedves Gyurka bácsi, először is köszönöm, hogy reagáltál. Ha a mi levelező listánkon a későbbiek során és ebben a tárgykörben valaki behozza majd egy tanult pap, vagy lelkész (pl. Török József, vagy Bolberitz Pál, vagy valaki más) véleményét, én a tiédet fogom citálni.

Azt kell gondoljam, hogy az évek során megérezhetted, hogy hitedet, elkötelezettségedet tiszteltem, és érdeklődéssel hallgatom gondolataidat. Ezen a területen nagyságrendekkel fölöttem és általában felettünk állsz, hiszen egy élet koncentrált munkája áll szemben a mi – szükségyszerűen – megosztott, világi hívságokra, családra, megélhetésre, „koncentráló” figyelmünkkel. Van azonban egy valami, amiben senkit sem tartok magamtól feljebb, vagy lentebb valónak. Ez pedig a tudatunk mélyén meglapuló lelkiismeretünk szerinti élet akarása vagy elutasítási hajlama.

Engedelmet kérek: ennek szellemében vetek fel egyetlen gondolatot, és el fogadom, ha ezt a csekély kompromisszumos javaslatomat is visszautasítod. Arra utalok, hogy az az ember, aki érzékelhetően és élete során tartósan visszautasítja, hogy lelkiismerete szavára hallgasson, az valójában nem testvér, vagy felebarát, hanem csak potenciálisan az. Aki pediglen sem testvérem, sem felebarátom, de rendre „megbánt”, arra nézvést sem a megbocsátási készség, sem a metanoia, sem a befogadó megbocsátás – az én felfogásomban – nem értelmezhető. Az ilyen – látszólag emberi lényért – csak annyit tehet valaki, hogy kéri az Istent, terelje vissza az ilyet a nyájba testvéreknek, vagy felebarátoknak. Már ez a fohász is a megbocsátási készség JELZÉSE, és egyfajta békességet kívánó lelkület megnyilvánulása, de egyben fennmarad egy védekező kétely az ilyen emberrel szemben. Ez a magatartás talán nem a jézusi példa direkt visszautasítása.

Az pediglen, ami napjainkban anyánként az 1,2 gyermek vállalását jelenti, az valóban tragikus. Gondolod-e, hogy ha nem ilyen – közösség-ellenes – sátáni politikai elit ülne a nyakunkon, akkor is 1,2 lenne ez a statisztikai adat? Nem tudom, de bízom benne, hogy nem így lenne.

Viszontválasz: Kedves Zsolt! Bizonyos vagyok benne, hogy ez termékenységi ráta más lenne, ha sorsunk másképpen alakult volna: ha nem omlott volna össze 1918-ban a Magyar Birodalom, ha nem jött volna 1919-es rémuralom, ha 1945-ben nem győz a vörös hadsereg, s ha nyomában nem jönnek vissza a moszkoviták, ha 1956 november 4-én nem tiporják el a szovjet tankok a forradalmat, ha 1990-ben a szovjet hadsereg távozása után nem vonul be a nemzetközi nagytőke, s ha a bukott rezsim káderei nem szolgálják ki gátlástalanul a tőkés társaságokat.

Mindazonáltal és de. A rátáért felelősök vagyunk mi is. És bizony a miénk a nagyobb felelősség. Vedd elő a *Koinónia* című folyóiratunk utolsó számát, s annak 1437. oldalán megtalálod Gazdag István – *A demográfia mint a XXI. század csodafegyvere* – című tanulmányában, hogy az első és második világháborúban győztes és színtkatolikus Olaszországban ez a termékenységi ráta – 1,25. Azt is, hogy egész Európában a legmagasabb az ugyancsak győztes Franciaországban – 1.9 a ráta, de ez már a bevándorolt mohamedánok sok-sok milliójának köszönhető. A keresztény Európa már határozott magáról. Nem. Javítok: a jézustalan, istentelen Európa már döntött: kiirtja magát az élők sorából. Miközben az emberiség nem keresztény – pontosabban – nem jézusi, hanem Istenre és Tőle kapott lelkiismeretére figyelő része – bizony minden *sátáni gátlás* nélkül – teljesíti továbbra is a

Teremtés könyvének szavát: *Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet...!* (Ter 1,28)

Mi, keresztények, nem ezt tesszük, hanem húzzuk a vészharangot a demográfiai robbanás miatt. Aljas és hazug módon. Ezt mondjuk: Elpusztul a Föld, ha tovább szaporodunk. Attól nem pusztul el. Csak az autóinktól meg annak a testvéreitől lyukad ki az ózon-pajzs.

Valakik ismeritek már közelebből is Attilát és Csurit. Május 31-én ismertem meg őket, amikor előadtam a *Jobbik*-ban. Június 15-én velem voltak Visnyeszéplakon is. S barátkozgatunk minden lehetséges mennyiségben. Attila találta ki, hogy a keresztény kor után a bo-kor következik.

Amikor 40 évvel ezelőtt írtam a KIO-t, már elkezdtük a közelítést a 1,2 tizedes ráta irányában: Évről-évre fogyott az elveszületések száma hazánkban. Ezt írtam a KIO 74c. *Szaporodjatok és sokasodjatok* c. fejezetében: Hogy az embert a maga szentháromsági életébe beemelni akaró Messiás minél többeket akar oda beemelni – e tekintetben semmi kétség sem lehet. *A Messiás akarja a sokgyermekes családot* azért is, mert a gyermek elfogadása és Isten népévé nevelése nem a magamért élés, hanem a másokért élés, a szeretet megnyilvánulása; ugyanúgy, ahogy a házasságon belül és azon kívül érvényesített adástörvény, erő-nemalkalmazás, szolgálat és Örömhír-hirdetés is az. A kérdés csak az, hogy *mennyi gyermek elfogadását-felnevelését kívánja meg népétől*.

Isten az emberiségre bízta – annak fennmaradását is, sokasodását is. Aki kellő ok híján fogyasztja az emberiség életét, az ugyanúgy vevéssel, élet-elvevéssel vétkezik, mint Káin. Nem az egyed, hanem az emberiség életét gyilkolja. Ennél fogva *a gyermekvállalásban van egy kötelező alsó határ*. Ez koronként és helyenként különböző. Jelen civilizált nyugati társadalmunkban 2,4 gyermek szükséges az előző nemzedék 2 főjével szemben ahhoz, hogy a társadalom létszáma ne csökkenjen. Az önhibájukon kívül nem szaporodók miatt a többieknek kell pluszt vállalniuk: tehát $2,4 + x$ gyermeket. A "sokasodási" parancsot teljesítendő – pedig még többet: $2,4 + x + y$ számú gyermeket. Mindezek alapján Isten népe – itt, nyugaton – akkor teljesíti az emberiség egészére vonatkozó V., a *Ne ölj!* parancsot, *ha családjaiukon belül átlagban megvan a három gyermek*, amely szám az élet fennmaradását, sokasodását is biztosítja. Ahhoz, *hogy ez az "átlag" össz-társadalmilag is meglegyen, Isten népe egyes párpárjainak 4-5 gyermeket kell "beterveznie"*. Ezen alsó határ (tisztességetika) elérése után a szeretet szférájába jutunk. Ezen belül már *magunk emelgetjük magunknak a mércét*, aszerint hogy mennyire értünk meg belülről a mérce feljebb emelésére. Ennyi idéztem a KIO 73/c-ből.

Magam a nemzetkipusztításra köteleztem el magamat az egyház indítására és Jézus példájára. Jézust megakadályozta a nőülésben, hogy fel nem bontandó kötelékben élt Mennyei Atyjával. Megakadályozta, bár volt. aki halálos szerelemmel szerette Jézust, és Jézus sem volt közömbös iránta... – Mária Magdolna – kinek neve Péter után a legtöbbször kerül elő az evangéliumokban.

Ezek után elővettem a Bokor címlistáját, a találtam benne az első két nemzedékben 197 olyan nőnek a nevét, aki már elmúlt húsz, a legidősebb meg kilencven éves, azaz legkésőbb 1987-re megszületett. S elkezdtem kiírni belőle, hogy hány gyereknek adtak életet. Elment rá egy délutánom. Ennek az eredményét fogom most közölni veletek, Találtam köztük 33 olyan abszolút nemzetkipusztítót, amilyen magam is vagyok. Aztán találtam köztük – nem biztos, hogy saját hibájukból – 11 egykézőt és 27 kettőkézőt, azaz relatív nemzetkipusztítót, tehát összesen $33 + 38 = 71$ -et. Következtek a tisztességnormát teljesítők, akik három gyereknek is adtak már életet. Ezeknek a száma – 44.

Ezeket követték a jézusi normát teljesíteni akarók. Négy gyermeknek adott életet Istennek 43 szerelmes lánnya. Öt gyermeknek pedig 13 testvérem – ötször áldja meg érte őket az Isten. Hat gyermeket szült megint csak 13 testvérünk. Hét gyermeket szült az én anyukám, de az ő neve már nincs bent címlistánkban, mert már 34 éve eltemettem. De 7 Bokor-

testvérem megütötte édesanyám istenszeretetének normáját, el is tudnám sorolni nevüket: Éva Vácról, Jutka Pestről, a többit már nem sorolom fel, úgy sem ismeritek őket. De Ági nyolc gyerekkel ajándékozta meg férjét, Pistát. Kilencet idáig még senki sem szült, de tizet négyen is. A Gabi, az Ancsa, az Orsi – az első három. Orsinak a múlt vasárnap eskettem meg elsőszülött fiát: a hétgyerekes Jutkának a negyedikjét, a Julit, adtam Tamáshoz. A negyedik tíz gyerekes az Anikó, ott is volt nagy pocakjával a lagzin: abban volt a tizedik.

S ezek után következik az eddigelé abszolút Bokor-csúcs: Zsike, aki 16 gyermeket szült Nácinak. Mikor a 12. gyermek jövését bejelentették nekem érdi házuk előtt, ünnepélyesen kezet csókoltam Zsikének. A többinél már nem. Szóltak is nekik nagyobb gyerekeik: Hagyjátok már abba, majd szülünk mi nektek – unokákat. Még egy darabig nem hagyták abba. Zsike mondta egyszer nekem: *Gyurka bácsi, én vagyok a világ legönzőbb asszonya, nem bírom ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám.*

Ha elosztom a fenti 631 gyermeket az őket megszüülő anyák számával, akkor megkapom a **3,2 tizedes termékenységi Bokor-rátát.**

Most pedig válaszolok Zsolt levelének első felére: Az ilyen – látszólag emberi lényért – csak annyit tehet valaki, hogy kéri Istent, terelje vissza az ilyet a nyájba testvérek, vagy felebarátnak. Már ez a fohász is a megbocsátási készség JELZÉSE és egyfajta békességet kívánó lelkület megnyilvánulása, de egyben fennmarad egy védekező kétely az ilyen emberrel szemben. Ez a magatartás talán nem a jézusi példa direkt visszautasítása – írja levelében Zsolt.

Én úgy gondolom, hogy ez a jelzés maga a megbocsátási készség. S az, hogy megmarad Benned a védekező kétely az ilyen emberrel szemben, ez valójában nem a jézusi példa visszautasítása. A tékozló fiú apjában is megmaradt a kétely fiával kapcsolatban. Fogalmazhatom ezt a kételyt úgy is, hogy megmaradt azért benne a reménység.

Békességtերemtőknek kell lennünk. Gondolhatom úgy is, hogy bizonyos vagyok, hogy más lenne a termékenységi rátánk, ha nem azok volnának az urak felettünk, akik uralkodnak rajtunk: ha egy hete a Melegek nem vonulhattak volna fel utcáinkon, mert ezt a fajta nemzetgyilkosságot nem szabad egyetlen élni akaró nemzetnek sem megünnepelnie. Csak sírni lehet, hogy vannak közöttünk ilyen betegek is (lásd: Róm 1,26-27). De csak bizonyos vagyok, és nem biztos, hogy más lenne a termékenységi rátánk.

Rettenetesen szégyellem magam, hogy a *keresztények, a nem-jézusiak* – a világ szeméjévé lettek. Hazánkban is azokká lettek. A jézusi embereknek nem ilyen a termékenységi rátájuk. Nem 1,2, hanem 3,2!!!

Jöjjön el a Bo-kor, azaz az Isten Országának megteremtésének legújabb kísérlete.

Piarista köz, augusztus 11.

Balatonbogláron jártam

17-én este: bemutatkozás 8 és 9 között, majd esti imádság, melynek végén: *Hej, én édes, jó Istenem...* Régi székely himnusz (vagy: Csíksomlyói Mária-síralom, kb. 1350-ből). Az alábbi Mária-éneket Bartók Béla jegyezte le a Csíki-medencében. Dallama hasonlít a Bartók Béla által írt "*Egy este a székelyeknél*" c. zenemű nyitányához. Mivel a nem-katolikus székelyek himnuszuként nem énekelték ezt a Mária-dalt, így vált a székelyek himnuszává a XX. században az 1921-ben Csanády György által írt és Mihalik Kálmán által megzenésített *Ki tudja merre* kezdetű dal. Ezt a Mária-éneket a katolikus székelyek éneklék a csíksomlyói Mária búcsú alkalmával. 18-án reggel 8 órakor mise, melynek első olvasmánya Vörösmarty Hedvig c. versének részletei. Az evangélium kapcsán arról elmélkedem, hogy a vallási cselekmény csak megtartó erő lehet valláshoz, s nem lehet Istent vallási cselekményekkel kifizetni.

9,30 – 10,30 előadás : *Eleos theló kai ou thüisian*. Irgalmat akarok és nem áldozatot. 1466 – huszita biblia: *Irgalmasságot akarok és nem áldomást.* 1541 – Erdösi Sylveszter:

Irgalmasságot akarok és nem áldozatot. 1978 – Csia: *Könyörületet akarok és nem áldozatot.* Az *eleos* (=irgalom) az evangéliumokban 9, az ÚSz-ben 27, az Ószövetségben 200 ízben fordul elő. A *thüisia* (=áldozat) 5, 28, 250 ízben. Jézus ritkásan idézi az Ószövetséget, *mert mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek...* Ez a mondat kétszer is előkerül Máté evangéliumában – Ózeás kispapjától. A másik hely Máté lakomája, melyen a farizeusok megbotránkoznak, hogy vámosokkal meg furcsa foglalkozást abbahagyó nőkkel eszik, barátkozik.

Azokkal barátkozom, akik hajlandók barátkozni velem. XVI. Benedek nem barátkozik velem. Lékai, Paskai, Erdő Péter sem. Csak elítéltek. Rákosi, Kádár János sem, csak elítéltek. Nem ítélték el Gyurcsány, Orbán meg Sólyom, de soha nem jöttek még el hozzám. Én se megyek hozzájuk. De mindenkivel barátkozom, aki eljön hozzám vagy meghív magához. Aki hív, ahhoz megyek. Az urak nem hívnak. Jézust sem hívták, kötél végén vitték hozzájuk. Ratzingerhez is elmentem, mert hívott – nem lett barátság belőle.

Csak *akik nem urak*, azok jönnek hozzám; azok hívnak magukhoz. Milyenek ezek a nem-urak? Nem gyilkolnak, nem hazudnak, nem hallgatják el, amit gondolnak. Engem is ilyennek gondolnak. Ezek az Isten barátai. Azért azok, mert azt mondják, amit belülről hallanak.

Négyfélék: *agnosztikusok, buddhisták, ateisták és teisták.* Azok jönnek el hozzám közülük, akik a lelkiismeretükre hallgatnak. A fanatikusok nem jönnek. Kik azok? Akik a hitükért gyilkolni, hazudni, elhallgatni is hajlandók.

A lelkiismeretükre hallgatók jönnek. Mi az? Tudják, hogy nem tehetik mással, amit maguknak nem akarnak. Részletezem: Nem ártanak másnak. Nem akarnak maguknak két dénárt. Nem akarnak uralkodni sem párjukon, sem másokon. Ez a kinyilatkoztatás, amit minden ember megkap. Azért kap meg, mert Isten képére és hasonlatosságára lettünk megteremtve – Jézus előtt és után egyaránt Jézus előtt tudta ezt Buddha és Szokratész. Jézus után tudta ezt Bessenyei György, Dosztojevszkij és Tolsztoj és még mások is, ha nem nagyon sokan is.

Kik nem tudják? Azok a teisták, akik teológiát végeztek, s úgy tudják, hogy az a kinyilatkoztatás, amit szentkönyveik és tanítóhivataluk mond. Ezek olvassák fel szentmisén, hogyan fojtotta bele Isten a fáraó hadseregét a tengerbe, s azzal fejezik be, hogy ez az Isten igéje. S azok nem tudják még, hogy a kinyilatkoztatás más valami, akik e teológiát végzett emberek hatása alá kerülnek, és szövegükre gondolkodás nélkül válaszolják, hogy Amen.

2006 végén írtam egy tanulmányt. 2006 adventje egyik vasárnapjára, hogy azt prédikáljam el Adyligeten. Megjelent a Naplóban, a Koinóniában, sőt még a Kapuban is. A holló se káromgott utána. De a Kapuból átvette a Bokorban élt Novák Gyuszi ötödik fia, az Előd – a Magyar mércébe. Ezt már tudomásul vette a nagyvilág, s megtettek érte antiszemitának. Jézus zsidó létére is az volt, mert ő mondta tanulmányom címét: **Mind tolvajok és rablók...** (olvasható a 91. Napló 12. oldalán)

Piarista köz, augusztus 15.

Válasz egy botránkozó levélre

Évikém! Leveled mondanivalójának jézusi tartalmával nincs szerkesztőségünkben senki, aki egyet nem értene. Fiadnak s anyjának csak annyit válaszolhatunk, hogy nem az idézett pár sor miatt került a Koinóniába Badiny három részben leközölt hosszú tanulmánya. Nem, hanem a másfél század óta asztal alá söpört mondanivaló miatt. Mért érdekli szerkesztőségünket ez? Azért, mert jelenleg a magukat magyarnak valló anyák átlagban 1,2 gyermeket szülnek, s ez biztos nemzethalált eredményez. S ha szabad volt Jézusnak kétszer is mondania, hogy ő csak Izrael elveszett juháiért jött (Mt 10,6; 15,24), nekünk is szabad elsősorban saját nemzetünk elveszett juháiért gondban lennünk.

Badiny és társai, a jelenlegi miskolci Nagy Lajos Király Magánegyetem egésze, azért vannak gondban, mert nemzetünk elvesztette hivatástudatát, melyet Izrael akkori és mostani nemzete nem veszített el. Badiny és társai úgy gondolják, hogy nemzeti tudatvesztésünk 1849-

ben kezdődött, amikor egyetemi katedrát kapott és a Magyar Tudományos Akadémiába tagnak bekerült két ember, aki csak későn és nem édesanyjától tanult meg magyarul. Magam már úgy kerültem be a múlt század 30-as éveiben Pázmány Péter egyetemére, hogy ott kézenfekvő dogma volt az általuk kitalált finnugor eredetünk, jóllehet középkori krónikáink és a népemlékezetből táplálkozó hagyományunk erről semmit sem tudott. Középkori krónikáinkhoz és a népi emlékezethez visszatérve kutatják ezen a csak *Magán* egyetemen nem finnugor, hanem másféle eredetünket annak reményében, hogy visszanyerjük a Petőfi- vagy Ady-féle magyarok nemzeti öntudatát.

A Bokor nemzeti hivatástudatával nincsen semmi baj. Az *első*, az alapító nemzedék a 9 gyermeket nevelő Merza József, a 7-7 gyermeket nevelő Kovács Teréz és Bulányi György szüleinek köszönhető. A *második* nemzedékben ott vannak a 16 gyermeket nevelő Király Náci és Tojzán Zsike, a 10-10-10 gyermeket nevelő Vincze Bandi és Géczy Gabi, Márczi Imre és Sárossy Anca, Pálincás Laci és Szeredai Orsi... s ott van még a mindösszes 5 gyermeket nevelő Horváthné Bajai Évi is, akinek írom e levelet. A *harmadik* nemzedék Bandi és Gabi első gyermekével, Péterrel és feleségével, Katival kezdődik, akik – 37-33 évesen – jelenleg öt gyermeknél tartanak. A *negyedik* nemzedék hősnője számomra az ő második gyermekük, a most 7 éves Vincze Bori, aki ötödik testvérük születése előtt vitázik négy testvérével, hogy az ötödik fiú legyen-e vagy lány. Bori zárja le a vitát: Mindegy, hogy most mi születik, mert nekik úgyis nyolc testvérre van szükségük... S Bori kijelenti még, hogy neki is nyolc gyereke lesz: négy fiú és négy lány. Négy lánya nevét tudja is már. El is sorolja a neveket. A fiúkéből még csak egyet tud: az Benedek lesz, mert így hívják Bori tíz éves bátyját is. Ennyit tudok már a Bokor *ötödik* nemzedékéről is. (Az *első* nemzedéket azok adják, akik 1910 után születtek, a *második* '40 után, a *harmadik* '70 után. Ez utóbbit már jó 15 éve sűrűn esketem. Bori éppen 2000-ben született... s így igyekeznie kell a férjhez menéssel, ha azt akarná, hogy őt is én eskessem. Meg a szüléssel is, hogy odafent jelenthessem, hogy indul már a Bokor ötödik nemzedéke – jóváteendő, hogy magam a nemzetkihalasztók közé kerültem. Nem vagyok boldog őse senkinek, senkinek – írta Ady Endre.

Többet csak a Bokor előtti nemzedékekről tudok, mert ismerem nyolc dédszülö családneveit: Bulányi, Dávid, Cservenyi, Árvai, Szladek, Liptay, Stücker és Pfann. A Bulányiról tudom, hogy kabar, a Liptayról tudom, hogy felvidéki nemes. De nagyszüleim kifogástalanul beszéltek velem magyarul, bár dédszüleimmel, sajnos, nem volt módom beszélgetni, de biztosan tudtak magyarul, ha nem is mind Árpáddal jöttek be Vereckénél. A kb. 35. Bulányi-ösömről viszont tudom, hogy ő ott jött be, mert kabarok csak a 9. század végén jöttek a Kárpát-medencébe. Igaz, hogy ezt az ösömet akkor, még Bulán-nak hívták... Így hívtak egy 8. századbéli kazár fejedelmet is, aki hitvitát rendezett fejedelmi udvarában három térítővel: zsidóval, mohamedánnal és kereszténnyel. A magyarok pedig bülen-nek mondták azt a totemállatunkat, amit mi most bölénynek mondunk. (A kabarok a kazárokéval rokon török nyelvnek a csagatáj nyelvjárását beszélték: ők *velárisan* ejtették azt, amit más nyelvjárások *palatálisan* – ugye érhető?)

A székegyek meg a reformátusok-unitáriusok között biztosan akadnak olyanok, akik nyolc magyar nevű össel rendelkeznek. A pópisták között meg akadhatnak olyanok, akiknek mind a nyolc ősük idegen nevű. Lehet, hogy ilyen az a Bajai Évi is, akinek máig visszaemlékezem még két lelkiigyakorlatos mondására. Az egyik: *Nem akarok a Csiky Lajcsi unokahugaként bevonulni a történelembe* – ezt a tápiósúlyin mondtad, úgy a 70-es évek végén. A másik a nagysápi C-lelkiigyakorlaton hangzott el, amikor megkérdeztem a két órácsend előtt, hogy kell-e még valamit mondanom az elhangzottakhoz, s ezt válaszoltad: *Nem, mert kiváló bulányi-magyar, és magyar-bulányi szótárral rendelkezel*, s így megértetted, amit egy órán keresztül szövegeltem ahhoz, hogy majd elcsendesedjete. Ízes magyar nyelven beszéltél, s nekünk írt leveled magyarsága is kifogástalan, akármilyen neveket mutat is családfád.

S ezek után jöhet a Szálasi szöveg. Fel nem akasztott, életfogytiglani börtönre ítélt társaival együttültem '56-ig a Kozma utcai börtönben. Ott volt a '45 előtti hatalmi elit minden életfogytiglani börtönre ítélt tagja: politikusok, tábornokok, főpapok (Mindszenty) is. Nem siránkoztunk. Magam így fogalmaztam: minden tisztességes magyar embernek itt van a helye. Megvolt a véleményünk azokról, akik nem kerültek oda. Reménykedtünk. Egyikük: *Ha eljön az óra, akkor titeket, papokat, még bennhagyunk, s ha elvégeztük a dolgunk, akkor jöhettek temetni...* A Jézus nélküli történelem már ilyen.

A szentté avatott István is – a maga szent jobbával kivégezte Koppányt, Ajtonyt, Tonuzobát meg többi ellenfelét is. Szolimán is elvitte Török Bálintot a Héttoronyba. Ferenc József is kivégeztette Batthány Lajost s a tábornokokat. Horthyt a győztesek nem adták át Rákosi Mátyásnak; de Bethlen grófot, Bárdossyt, Imrédyt, Szálasit... igen. Akármilyen is volt a szövegük. Egyébként csak Magyarországon maradt életben 300 ezer zsidó, a Hitler megszállta országokban sehol. Ezért boldogulsz el most Izraelben – magyar nyelvtudással is. Badiny Jós is, Szálasi is Ludovikát végzett tiszt volt, amikor a keresztény magyarok csak két hivatást ismertek: a papot és a katonatisztet; az egyéb pályák csak foglalkozások voltak.

Gyilkolni és gyilkolni kényszeríteni – a Bokor előtti időkben – még normál keresztény magatartás volt. Akkori magamnak pedig csak fájtak a gázkamrába vitt zsidó százvezrek, '45 utáni és máj jézusi magam pedig tudja jól, hogy falvakként egymást váltva keresztel, zászlókkal, papoknak karingben, híveknek civilben rá kellett volna ülni a sínekre, hogy csak rajtuk átgázolva mehessenek ki hazánkból a deportáló vonatok.

De ugyanígy fájtak a Donhoz vitt magyar százvezrek is. Ha nem mentek volna a Donhoz, vagy ha nem lőttek volna ott, helyszínen koncolták volna fel őket. Ugyanígy fáj a tömegsírokba lőtt 40 ezer délvidéki magyar s a csehektől, oláhoktól legyilkolt többi is. És fáj a '45 után idehaza felakasztott kétezer és '56 után felakasztott másik kétezer magyar is. A Szálasit akasztóknak is megvolt a maguk marxista-humanista szövegük az akasztáshoz. Történelmünk összes tömeggyilkosának megvolt a maga szövege: magyar és egyházi szövege is. Ütközet előtt rummal és eucharisziával tápláltuk őket, hogy induljanak hadi özvegyeket és hadi árvákat termelni: magyarokat, ha a szemben állóknak sikerül a gyilkolás és nem magyarokat, ha nekünk sikerül. Így aztán azt üzenem, hogy szentistváni-, mohamedán-, legkatolikusabb Habsburg-, Szálasi-, Rákosi-, Kádár- szöveg – nekem ugyanazt jelentik.

S ezért amikor én olvastam Badiny szövegében az inkriminált (crimen = bűntény magyarul) részt, eszembe sem jutott, hogy ez Szálasi szöveg volna. Az sem, hogy szentistváni szöveg. Egy magyar kereszténynek (=nem jézusi embernek) nevelt ember normál szövege ez. Arany Jánosnak, számomra egy Jézust nagyon megközelítő kálvinistának, Széchenyiről mondott szava jutott leveled nyomán az eszembe. *Mikor ez magát nem tudá szeretni, ő megszerette pusztuló fáját.* S megvallom Neked, hogy sír az én lelkem is, amikor meghalok, hogy székely legény oláh fátát szeret meg, mert a székely gyereknek oláh lesz az anyanyelve, s eszembe jut Arany sóhaja: *Ha minket is elfúj az idők zivatarja, nem lesz az Istennek soha több magyarja.* S nem tartok emiatt bűnbánatot.

Ugyanilyen érzés fog el, mikor olvasom a legnagyobb magyar regény, *A funtineli boszorkány*, meséjében, hogy Sándru, az oláh bács, keresztet állít a felesége utolsó kívánsága szerint tanulásra fogott legkisebb fiának, Indrei Sándrunak, aki Sándor Andrásként vállal vármegyei szolgálatot. Az apa eltemeti szívében fáját megtagadó saját fiát. Mert ha így tenne minden oláh, nem lenne az Istenek soha több oláhja.

Magam is fogalmaztam így a Bokor születésének éveiben. Bokor-beli fiú és leány Bokor-beli párt válasszon magának, ha nem akarjátok, hogy e jézusi kezdeményezésünk semmibe menjen. Ha semmibe megy, nem lesz az Istenek soha több ilyenje. Milyenje? Olyanja, amely a jézusit akarja, tisztán és maradéktalanul.

Hiszem, Évikém, hogy értesz engem. S nagyon szeretném mindezt elmondani fiadnak, magyar szakos kollégámnak is. Azt, hogy nemzetrontás történik itt '45 óta, immár hetedik

évtizede: magyarul beszélő nemzet-idegenek irányítják ifjúságunk nevelését. Mi vagyunk a bűnös nemzet – mondják ezek a magyarul beszélő, de szívükben nem-magyarok.

Mert nem vagyunk bűnösebbek egy nemzetnél sem. Ellenkezőleg: mi mentettünk meg a legtöbb zsidót, ahol Hitler csizmái tapostak. Szégyellje magát, aki téved, s tartson bűnbánatot, aki hazudik. Egy Ady-verssel zárok:

A TAVALYI CSELÉDEKHEZ

Árpáddal jött, magyarul élt, / Anjouknál kopját nem törött,
Tán török előtt megfutott / S hamar koldusra vetkőzött.
De érteni mindig tudott, / De magyarul mindig tudott
S tán tépetten és nem hősen, / De tisztán adott át a Jelennek
Engem az én ősöm.

De jött egy kóbor ivadék, / Rabló, szerencsés ritterek
Népe, akiknek sarj-során / Ma tán zsandár-miniszterek
Tobzódnak az Idő torán, / Igazi magyarság torán,
Ma gróf-sorban ők diktálnak, / De vannak, kik még emlékeznek
S ha kell, ki is állnak.

Én, koldus jobbak gyermeke, / Miként ezer éve, tavaly,
Testvéremül elfogadom, / Ki tiszta ember és magyar.
S a nyavalyásnak nem adom, / Mert gróf, jobbomat nem adom.
Mondják csak, hogy ők nem értnek, / Ne is értsenek grófi senkik,
Tavalyi cselédek.

Kirabolt, szegény, kis magyar, / Kitárul a felé karom,
Kit magyarrá tett értelem, / Parancs, sors, szándék, alkalom.
Magyar Sors jósoldat velem: / Grófok nem jöhetnek velem,
Egy-két harcot most már állunk, / De új értelem, új magyarság
Lesz most már minálunk.

Testvéreim, Visnyeszéplakon! Tudjátok, hogy kik vagytok? Másfél hónapja járt Nálatok egy 90. évében járó öregember, aki kérte Istent, hogy vigye már végre Haza, Magához. Tudták ezt róla piarista társai is, s ennek megfelelően köszöntötték – névnapja volt. Azt válaszolta, hogy már nem akar meghalni. Mért mondta? Mert három napot veletek töltött. Józsi, a 43 éves tartományfőnökünk megszólalt: Hoppá, Gyurka bácsinál paradigma-váltás történt. Azért ajánlom fel ezt a szentmisét, hogy adjon az Isten Nektek erőt a folytatáshoz, hogy paradigmaváltást jelentsetek nemzetünk számára is. Azért, hogy megszűnjön a nemzetgyilkolás. Azért, hogy újra benépesüljön a Kárpátmedence azokkal, akiket Jézus Istene, Jézus Lelke irányít. Benépesüljön azokkal, akiknek nem a Mammon az istene. Akik a lelkiismeretükre figyelnek. Amen.

Piarista köz, augusztus 17.

Bokornagytábori zárómise

Laudetur Jesus Christus!

- In aeternum. Amen.

Megjöttem volna.

- Isten hozott.

Uram, volna egy kérdésem.

- Kérdezz bátran!

Hanyadika van ma?

- Hát ez itt nehéz.

Mért?

- Mert ezer esztendő vagy ugyanennyi. Az én szájamban ugyanazt jelenti.

Hát hol vagyok én?

- Hát ott, ahova mindig igyekeztl.
- Uramisten, csak nem?
- De bizony. Azt hittem, tudod Te is, azért köszöntöttél.

Csak nem? Te volnál Jézus? Saját személyedben? Hát ezt elmondom Gromon Bandinak, ha ő is ide ér.

- Mit mondasz el neki, mikor ő is tudja?

De hát a Calcedoni zsinat?

- Mi az? Nálunk csak a jó tetteket jegyzik, meg sajnós a rosszakat is: a négyfelé vágásokat, a máglyákat, mert ilyenek is vannak – jól tudod.

Szóval nem tudod megmondani, hogy hanyadika van. Kár, mert magam csak annyit tudok, hogy Jézus születése után a 2008. évben augusztus 17-én nekem kell mondanom az idei Bokor-nagytábor záró miséjét, a misét is meg a prédikációt is. Készültem is rá becsületesen, s azt olvastam az arra a napra rendelt evangéliumban, hogy nem akartad meggyógyítani a kánaáni asszony lányát, s arra hivatkoztál, hogy a küldetésed csak Izrael házának elveszett juhaihoz szól. De hát mondtál te máskor is ilyet a Tizenkettőnek. Azt, hogy a pogányokhoz ne menjenek. a számáriaiak városaiba be ne térjete. Menjete Izrael házának elveszett juhaihoz. Mondtad?

- Mondtam.

És az is igaz, amit az evangelisták lejegyeztek, hogy ők Téged csak egyszer hallottak életükben hangosan felzokogni, amikor utatokon közelibe érve Jeruzsálemnek, megpillantottad a várost: *Bárcsak te is felismernéd legalább ezen a napon, ami békességre volna. De el van rejtve szemed előtt. Jönnek napok, amikor sánccal vesz körül ellenséged, bekerít és mindenfelől ostromol. Eltipornak gyermekeiddel együtt, akik falaid közt élnek, és nem hagynak benned követ követ, mert nem ismerted fel látogatásod idejét.*” Zokogtál hazád fölött, vagy nem zokogtál?

- Zokogtam.

Megértelek. Zsidó voltál.

- Mi ez a *voltál*? Én ma is zsidó vagyok, s én ma is zokogok nemzetem felett; azokért, amit csinál. Mit gondolsz, hogy itt leveheted magadról a családhoz meg a nemzethez tartozást úgy, mint odalent a gatyát, s a szennybe dobhatod?

Bocsáss meg érte Jézusom, csak most jöttem ide, és odalent azért a KIO-ban még nem tudtam mindent kigondolni arról, hogy mi is a módi odafent, azaz hogy itt. Tarthatnál a már fenti Bokor-tagoknak egy haladó tanfolyamot... vagy nem hozhatnánk létre e célból itt is egy kisközösséget, amit persze Te vezetnél nekünk, hiszen ki lehetne a legalkalmasabb? És tudod, hogy a Bokorban mindig ezeket a személyeket keressük. Ezért hívtuk meg a Marát is a *Koinónia* szerkesztőségébe is, mert intelligens is, s amellet elárulta, hogy jól gépel. Arany az ilyen, ha egyszer a Bokorban csak vatikáni valuta van. Más fizetség nincs, csak a köszönöm szépen. És, tudod, Jézus, ez nagyon jól van így. Addig él a Bokor, amíg így lesz. Legalább is ettől bizonyosan nem hal meg. Te sem fizettél Jézus senkinek, s Neked sem fizettek. A Kaifás, az más tészta. A papok világában minden másképpen van, Jaj, szabad itt ilyen antiklerikális stílust használni?

- Szabad, szabad (és nevet).

Tudod, nagyon megnyugtató, amiket mondtál. Mert én még Nagymagyarországban születtem, az őseim a csallóközi Komáromfüssből valók, s tudod a hét honfoglaló törzshöz csatlakozott három kabar törzs is, s így én még 895-ben Vereckénél jöttem be kabarként hazánkba, aztán az őseim valamikor nyelvet cseréltek s eltanulták Attila, a székelyek, az avarok meg a **Hungáriát** visszafoglaló hét törzs nyelvét, az alighanem sumér eredetű magyar nyelvet, amit ma is apa-anyanyelvemként beszélek... S egyszerűen nem tudok belenyugodni ebbe a Trianonba. Én csak Felvidékről tudok meg tótokról. Csak Kárpátaljáról meg ruténekről. Erdélyről meg oláhokról. Délvidékről meg szerbekről. A horvátokkal meg Szent

László óta mindig egy hazában éltünk. Zrínyi is horvát, s ő írta a máig legkülönb magyar eposzt, a Szigeti veszedelmet. Az Őrségben meg németek és vendek élnek. Tudod, hogy '42-ben Gerencsér Pista hívott ki ezredlelkésznek a Donhoz. S én mentem volna vele. De akkor szenteltek pappá, s én meg rányomattam a primíciás-képemre, hogy *Ne dicsekedjem másban, mint Jézus keresztyében*. Rá, amikor a Pistának meg azt mondtam, hogy megyek én a Donhoz, csak beszéljen az előjárókkal. Jézusom, a pap-féle mind olyan hülye, mint én voltam akkor? Egy se gondolkodik? Jézuskának is, és Béluskának is??? Nem is kell válaszolnod, mert én is megtértem már. '45-ben már tudtam az evangéliumot, hogy szeretni kell mindenkit, az ellenségemet is. S tudtam már azt is, hogy szeretni meg szuronyt a hasába szúrni valakinek, ez a kettő valahogyan nem ugyanazt jelenti.

Tudod, nekem nem kellett volna mondanod, hogy a nemzetekhez (eis hodon tón ethnón = a pogányokhoz) vivő utakra ne térjek, Szamária városiba ne menjek, hanem csak menjek Attila és Árpád nyelvét beszélőkhöz, a magyar nemzetnek elveszett lányaihoz meg fiaihoz, mert a történelem ura, a Mammon elküldte hozzánk a vörös hadsereget, s ez biztosította számomra, hogy ne kalandozzak különböző nemzetek útjain meg városaiban, helyette iratkozzam be az *Ismerjük meg hazánk börtöneit!* nevet viselő mozgalomba, s biztosította még azt is a történelem azóta már kihunyt szocialista Ura, hogy ne legyen világútlevellem késő vénségemig.

De '90-ben, amikor a Mammon Úr nevet váltott szocialistáról kapitalista-imperialista névre, már mondhattad volna nekem is, hogy ne menjek, mert és de, én mentem boldogan a nemzetekhez, és magyarul és németül, olaszul és franciául, még egy kicsit angolul is, de latinul és görögül mindenütt elmondtam, hogy mi is az az agapé s metanoia, meg basileia –, amire tanítottad tanítványaid. Még héberül is tudtam, hogy tesuvah és malkut Jahvé, meg az ilyesmiket. S mire mentem vele? Vagy hét éven keresztül jártam a világot tengeren innen és túl... és hánytam a borsót a falra. Egyetlen embert sem tudtam nyerni Neked, amikor Debrecenben úgy nőttek a '40-es években a kisközösségek, mint tavasszal zápor után a fű. Csak saját nemzetünknel számíthatunk sikerre. Egyet megnyertem, ha Hampel Babu meg Kramm Gyuri nevű svábok segítségével is. Egyet, egy harmadik svábot, Johann Markot. Egy Temesvár közeli faluban született. Gyerek korában csak káromkodni tanult meg magyarul. Aztán Gyulafehérvárra került küsszemináriumba, s ott már megtanult mást is magyarul. Pappá is szentelték. Aradra került káplánnak. Ott aztán elvett feleségül egy aradi sváb lányt. Az meg szült neki egy féltucat gyereket. Kivásárolták őket dollárért Ceaucescutól. Kaiserslauternben talált rájuk valamikor Babu és Gyuri. Johann Mark meg lefordította németre a KIO hat kötetét meg az Egyházrendet is. Ingyért. Várja, hogy kiadják. Ne legyenek rossz jók. Megjelenik majd borjúnyúzó kiskedden. Van még egy hozománya a kőborlásoknak. Amerikában a magyarok megtapsoltak és adták a dollárjaikat. Ezekből tudtam magyarul megjelentetni könyveimet. *A nagy világon e kívül nincsen számodra hely. Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned vagy meghalnod kell.*

Szóval nekem nem kell magyaráznod, Jézusom, én tudom. De bocsáss meg, Te tudtad-e, hogy mit beszélsz, amikor feltámadásod után az ellenkezőjét mondtad el annak, amit tanítványaidnak korábban kétszer is a lelkére kötöttél. Azt, hogy *Én kaptam minden hatalmat égen és földön. Menjetez tehát, tegyétek tanítványommá mind a nemzeteket! Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig* (Mt 28,18-20) Meg, amikor emezt mondtad, akkor is tudtad, hogy mit beszélsz: *Megkapjátok a Szentlélek rátok szálló erejét, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, s egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig?* (ApCsel 1,8). Sült zsidóknak mondtad, amiket mondtál. Hogyan fognak ezek szót érteni a nemzetekkel, ha a sajátjukban nem jutnak semmire?

- Tanulmányozhatnád még alaposabban is a rátok hagyott evangéliumi szövegeket. Előkészítettem én azokban e két végső szövegemet.

Megint Neked van igazad. Míg idáig értem, meg is tettem. Úgy van, ahogy mondtad: *Elvéteik a zsidóktól az Isten Országá és odaadatik annak a nemzetnek, amely meghozza az országbeli gyümölcsöt* (Mt 21,43). De az előző szövegednek is igazuk van, mert könnyebben szót értünk egymással az anyanyelvünkön.

S többé már nem megyek a nemzetekhez, hanem itthon maradok, s ha úgy látom, hogy azok, akiket idáig gyűjtöttem, nem képesek országbeli gyümölcsöt teremni, akkor meghallom nekem szóló mai szavad: *A menyegző ugyan kész, de a meghívottak nem voltak rá méltók. Menjetek ezért ki az útkereszteződésekre, s akit csak találtok, hívjátok meg a menyegzőre! A szolgálk ki is mentek az utakra és összeszedtek mindenkit, akit csak találtak, jókat, gonoszokat egyaránt. A menyegzős terem megtelt vendégekkel. Amikor a király bejött, hogy lássa a vendégeket, észrevett egy embert, aki nem volt menyegzőre öltözve. Megszólította: Barátom, hogy kerültél ide, amikor nem vagy menyegzőre öltözve? Az elnémult, a király pedig megparancsolta a szolgálknak: Kötözzétek meg kezét-lábát, s dobjátok ki a külső sötétségre. Ott sírás és fogcsikorgatás lesz. Sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak* (Mt 22, 8-14).

Mindez azt jelenti, hogy szolgálom tovább Bokor-beli közösségeimet, teszem ott is a dolgomat, de ha hívnak magyar testvéreim a Szellemi Búvárok Egyesületébe, Visnyeszéplakra, a Felvidéki Trianon Társaságba, a Jobbikba, megyek mindenhová, s mindenütt azt mondom, amit meg nem szűnően hallok a lelkiismeretemen keresztül. S van olyan, aki meghallja, amit mondok, mert jézusi a füle, s van olyan, aki azt mondja, hogy kemény beszéd ez, ki hallgatja. Meg van olyan is, aki felfedezi szavaimban azt is, amit nem mondtam és nem gondoltam, s megtesz akár az egyház, akár a Bokor, akár a hazám ellenségének akár a Te ellenségednek. Mindezzel csak megvalósul az én estemben is, amit mondtál a tiéidről: *Hazudván minden rosszat mondnak ellenetek az én nevemért* (M5 5.11).

S nagyon gazdag a jutalmam. Isten megadja, hogy végig teremhessek. Mi a vég? A vég ott kezdődik, hogy már nem tudom legépelni, amit gondolok. A vég ott kezdődik, hogy már nem tudok értelmes mondatokat fogalmazni. A vég ott kezdődik, hogy már nem tudok használni. A vég ott kezdődik, hogy el el kell viselnem, hogy semmire nem vagyok már jó. A vég ott kezdődik, hogy befejeződik. De úgy fejeződik be, hogy van nekem is egy Bokrom, s annak megüzenhetem, hogy, amit én nem egészen dicstelenül kezdtem, folytatd te, Barátom teljes dicsőséggel.

Csak nemzetemhez érzek küldetést, mely már elhatározta, hogy kiirtja önmagát: egy asszonyra 1,2 gyermek esik, de van a Bokor, melyben az első két nemzedék termékenységi rátája: 3,2 gyermek, s ez példa egész nemzetünknek. Csak nemzetemhez érzek küldetést, amely élni akar, s az életét arra használja fel, hogy jézusi gyümölcsöt teremjen. Csak nemzetemhez érzek küldetést, s halálomig keresem azokat, akik élni akarnak és országbeli gyümölcsöt akarnak teremni. Csak azokhoz van küldetésem, akik meg akarják érteni a jézusi üzenetet. Hol találom őket? Itt is, meg másutt is.

- Tudod, azt hiszem, minden rendben van. De ébredj fel, csak álmodtad, hogy megkaptad már a behívót. Az még egy kicsit odébb van. Laudetur, azaz dicsértessék a Bokor. Azt hiszed, magyarul beszélek Hozzád?

Igen, azt hiszem. Nem hiszem, tudom.

- Csak gondolod. Mert itt megvalósul a nyelveken szólás egészen. Nincs értelmezőre sem szükség. Elárulom, hogy miért. Itt a szeretet nyelvén beszélünk, s csak nyelvjárásiak a különbségek. Itt mindenki megérti egymást. Ezt lekoppinthatjátok odalent is. Nos, Isten veled, a viszontlátásra. Amen.

Piarista köz, augusztus 23.

Merre ne menjek?

Tegnap este fejezetem be. 136 oldalnyi lett. Valamennyit bemutatok belőle:

7. Második tartózkodása Damaszkusban 37-ben

Nem is mentem fel Jeruzsálembe apostolelődeimhez, hanem azonnal elmentem Arábiába, aztán ismét visszatértem Damaszkusba (Gal 1,17). E második damaszkusi tartózkodásának történetéről semmit sem tudhatunk. Csak gondolhatjuk, hogy beszámolt damaszkusi testvéreinek a három arábiai évről, akik meg elcsodálkoztak azon, hogy nem Jeruzsálembe ment apostolelődeihez megtudakolni, hogy mit tanultak azok 27 és 30 között Jézustól (ha Jézus ezekben az években tanított Izraelben, ami valószínű). S alighanem ennek a csodálkozásuknak köszönhető életének következő szakasza.

E második damaszkusi tartózkodás annyiban különbözik a három év előtti ottan időzésétől, hogy nem szerepel nyilvánosan, azaz nem hirdeti Jézust Isten Fiának és Felkentjének, a Messiásnak. Csak megszívleli hittestvérei csodálkozását, és elhatározza a maga látogatását Jeruzsálembe.

8. Saul 15 napos látogatása Jeruzsálemben ugyancsak 37-ben

Erről megint csak maga számol be: ...*Nem mentem fel Jeruzsálembe sem azokhoz, akik előttem lettek apostolok, hanem elmentem Arábiába és újból visszatértem Damaszkusba. Ezután három év eltelté után mentem fel Jeruzsálembe, hogy megismerkedjem Péterrel, s nála maradtam tizenöt napig. Más apostolt nem is láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét. Amit itt írok, Isten előtt mondom, nem hazugság* (Gal 1,17-20).

Alighanem e 15 nap történetébe tartozik az, amiről – Pál szavait idézve – Lukács számol be. A Damaszkus felé vezető úton történtek után ... *később, amikor visszatértem Jeruzsálembe, és a görög nyelvű zsidókhoz is beszélt, sőt vitába is szállt velük. De azok az életére törtek. Láttam, amint szól hozzám: Siess, gyorsan hagyd el Jeruzsálemet, mert nem fogadják el rólam szóló tanúságtételeidet. Uram – feleltem –, tudják rólam, hogy én voltam, aki zsinagógáról zsinagógára járva börtönbe hurcoltam és megvesszőztettem azokat, akik hittek Benned. És amikor tanúdnak, Istvánnak a vére kiomlott, ott voltam, helyesltem, s őriztem a gyilkosai ruháját. De ő azt mondta: Csak menj, mert én messzire, a pogányok közé küldelek*” (ApCsel 22, 17-21).

S alighanem az is e 15 napba tartozik, amiről szintén Lukács számol be: *Végül Barnabás mégis maga mellé vette, és elvitte az apostolokhoz. Elmondta nekik, hogy látta az úton az Urat, hogy mit mondott neki, s milyen bátran beszélt Damaszkuszban Jézus nevében. Ezentúl velük járt-kelt Jeruzsálemben, s nyíltan beszélt az Úr nevében. A görög nyelvű zsidókhoz is beszélt, sőt vitába is szállt velük. De azok az életére törtek. Amikor ezt a testvérek megtudták, Cezáreába kísérték, majd onnét Tarzuszba küldték* (ApCsel 9,26-30).

Pál fejlődésének történetét nyomozzuk, aki egész életét arra szánta, hogy Jézusról informáljon minket. Jézussal, magával már beszélt, de semmi felvilágosítást nem kapott Tőle, hogy mit is tanított Ő három éven keresztül. Most találkozik először olyanokkal, akik hallgatták három éven keresztül Jézust. Ha Pál helyében lettem volna, én 15 napon keresztül beszélgettem volna Pétert meg Jakabot, meg akiket elértem volna még, hogy meséljenek és meséljenek nekem arról, hogy miket is mondott Jézus. De a fenti szövegek nem értesítenek minket Pálnak ily irányú érdeklődéséről. Pedig tanuló fajta volt ez a Pál. Ifjú korában három évet is ült Gamáliel lábánál, s nem sajnált három esztendő férfi-korából sem arra, hogy Arábiában művelődjék. Van egy sanda gyanúm: Pál úgy gondolta, hogy ő már mindent tud Jézusról, amire neki szüksége volt ahhoz, hogy Jézust hirdesse.

Pál másra használja e 15 napot. Ő azért jött, hogy *historésai Képhan*. „Hapax legomenon”, azaz egyetlenegyszer fordul elő ez a *historésai* szó az Újszövetségben. Nézem a szótárait, hogy mit is jelent ez a história szavunkból ismert *historésai*. Ezt találom: nyomoz, tudakoz,

kérdezősködik, kérdez, vizsgál, szemlél, észrevesz, nyomozás által meg- s kitanul... (Soltész, 310. o.) Soltész szótára egyetemes. de Kiss Sándoré már csak az Újszövetséget veszi figyelembe. Ő ezt mondja szavunkról: megismerkedni valakivel, helyszíni szemle alapján szerezni felvilágosítást (Kiss, 328.o.).

Pál minden bizonnyal azért megy Jeruzsálembe, hogy megismerkedjék az ott levő Jézus-tanítványokkal. És teljesen biztos vagyok abban, hogy nem azért megy, hogy leüljön Péter és Jakab és a többiek lábaihoz – tanulni. Túl van ő már az ilyesmin: Gamálielen és Arábián. Helyszíni szemlét ment ő tartani, ha már ezek a damaszkusi barátai annyira rosszállották, hogy nem Jeruzsálembe ment három évre Péter és Jakab lábaihoz ülni. 15 napos szemlét tart: megnézi, hogy mit is tanítanak ezek a tekintélyek Jézusról. Hogy mért kell esküdöznie, hogy csak Pétert és Jakabot találta ott – *Amit itt írok, Isten előtt mondom, nem hazugság* – ki nem találhatom.

Ezzel szemben Lukácstól értesülünk, hogy nem volt problémátlan e látogatás. Nem csodálkozom. Amikor Jeruzsálembe ért, a tanítványokhoz akart csatlakozni, de mind féltek tőle: nem hitték el, hogy tanítvánnyá lett. Három évvel korábban találkoztak vele, s akkor Saul zsinagógáról zsinagógára járva börtönbe hurcolta és megvesszőztette azokat, akik hittek Jézusban. És amikor Istvánnak vére kiomlott, ő ott volt, helyeselte, s őrizte a gyilkosai ruháját. Végül is Barnabás oldja meg a kínos szituációt.

Ki ez a Barnabás? Nem sokat, de azért tudunk valamit róla, mert neve 28 ízben fordul elő az Újszövetségben: 23-szor az ApCsel-ben és ötször Pál leveleiben. Az alapinformációt a jeruzsálemi keresztények élet- és vagyonközösségéről készült lukácsi beszámoló adja: *Nem akadt köztük szűkölködő, mert akinek földje vagy háza volt, eladta, és az érte kapott pénzt elhozta, és az apostolok lába elé tette. Mindenkinnek adtak belőle, a szükséghez mérten. József, a ciprusi származású levita is, akit az apostolok Barnabásnak neveztek el, ami azt jelenti, hogy a vigasztalás fia, eladta földjét, az árát fogta, és az apostolok lába elé tette* (ApCsel 4,34-37). Aki bele is nyúl a zsebébe egy ügyért, annak már van tekintélye ott, ahol az ügyet képviselik. Az ilyennek az információja már figyelembe vétetik.

Pál nem kapott információt Damaszkusban arról, hogy Péter hol lakik Jeruzsálemben. Alighanem azért, mert nem tudták. Megérkezve Pál oda, csak nyomozott a Jézus-tanítványok felől. Aztán eszébe juthatott, hogy valamikor barátságba keveredett Barnabással, akit most megtalál valahol Jeruzsálemben. S beszámol neki az utolsó három esztendőben vele történetekről. Barnabásnál hitelre találunk szavai. Ennek eredménye, hogy Barnabás maga mellé vette, és elvitte az apostolokhoz. Elmondta nekik, hogy látta (Pál) az úton az Urat, hogy mit mondott neki, s milyen bátran beszélt Damaszkusban Jézus nevében. Ezentúl velük járt-kelt Jeruzsálemben, s nyíltan beszélt az Úr nevében.

Azt is megtudjuk, hogy görög nyelvű zsidókhoz is beszélt, sőt vitába is szállt velük. De azok az életére törtek. S a hatás ugyanaz lett, mint három évvel korábban, mint Damaszkusban: Pál életére törtek. Miért? Mit mondott nekik? Azt, amit Damaszkusban? Azt, hogy Jézus a Messiás? Minden bizonnyal. Azok a zsidók, akikkel ott beszélt, diaszpórában maradt zsidók voltak. Úgy látszik, hogy Pál mindenképpen felháborítja a zsidókat. Van egy sejtésem. Pál leszámolt a zsidó Messiás-fogalommal. Pál már nem gondolta, hogy Izrael győz a gojok felett. Nem gondolta azt, amit Damaszkus előtt gondolt. Amit minden hithű várt a Messiás megérkezésétől. A Tizenkettő is. Azt, hogy hazakergeti a rómaiakat.

Még valami jelentős történt e 15 napban: *Később, amikor visszatértem Jeruzsálembe, és imádkoztam a templomban, elragadtatásba estem. Láttam, amint szól hozzám: Siess, gyorsan hagyd el Jeruzsálemet, mert nem fogadják el rólam szóló tanúságtételeidet. Uram – feleltem –, tudják rólam, hogy én voltam, aki zsinagógáról zsinagógára járva börtönbe hurcoltam és megvesszőztettem azokat, akik hittek benned* (ApCsel 22,17-19). Pál újra magán kívülré kerül. Újra hallja Jézust. Mint a damaszkusi úton.. Pál szeretne Jeruzsálemben maradni? Jézus pedig azt ajánlja, hogy inkább menjen máshova? Nem tudom. Minden esetre elragadtatásában

ezt hallja Jézustól: *Csak menj, mert én messzire, a pogányok közé küldelek* (ApCsel 22,21). A jeruzsálemi testvérek – elragadtatás nélkül is – pontosabb s foghatóbb – hathatósabb eligazítással szolgáltak. Mivel a görög nyelvű zsidók Pál életére törtek, s ezt a testvérek megtudták, Cezáreába kísérték, majd onnét Tarzusba küldték (ApCsel 9,29-30).

Hogy mért a görög nyelvű zsidók törtek életére, ki nem tudom találni. A diaszporából hazatért zsidók voltak érzékenyebbek? Azok voltak, akik hamarabb megéreztek Pálon a zsidóság új ellenségét? Jézus óvatosabb volt, mint Pál: Lehet, mert mondott olyant, hogy ő csak Izrael elveszett juhaiért jött. Pál meg úgy csinált, mintha Istent már valójában nem is érdekelné, hogy mi lesz Izraellel? Lehet, de nem tudom.

Menjen oda ahonnan jött? Ne csináljon több bajt nekik? Lehet, hogy ez volt a testvérek szívében is. Nem úszták meg ilyen olcsón. A nagyja még hátra van azoknak a bajoknak, melyeket Saul-Pál csinálанд majd velük és nekik.

9. Saul öt éves tartózkodása Szíria és Kilikia tartományában 37-42-ben

Kilikia legnagyobb városa Tarzus. A tartomány meg ráhajlik Szíriára, melynek fővárosa Antióchia. Ez a város az ókorban a Mediterráneum talán legnagyobb városa; vetekszik Alexandriával, Rómával is. Mondhatnók: Pál öt évre hazament. Erről a korszakról is maga számol be: *Azután elmentem Szíria és Kilikia vidékére. Júdea Krisztusban hívő egyházai tehát személyesen nem ismertek meg. Csak hallomásból tudták rólam: Aki valamikor üldözött bennünket, most hirdeti a hitet, amelynek azelőtt romlására tört. És magasztalták értem az Istent!* (Gal 1,21-24).

Keserűséget, csalódottságot is érzek e sorokban. Aligha gondolta Pál a damaszkuszi élmény birtokában, hogy ki kell őt a jeruzsálemi testvéreknek kísérniük a tengerpartra, hogy hajóra rakják és hazaküldjék oda, ahonnan jött, Tarzusba. Minden tőle telhetőt megtett Damaszkusban is, Jeruzsálemben is, hogy Izraelben, és megtérése közelében, Damaszkusban Jézus ügyét szolgálja. Nem sikerült. Személyesen nem ismerték meg, csak halottak róla. Mit jelentett ez számára? Nem fogadták ez azt, ami Pál számára a legtöbbet jelentett: a szövegét Jézusról.

Másokat elfogadtak Júdeaában. Pétert is, Jakabot is, Barnabást is. Pált mért nem? Valami idegen ízt érezhettek szavaiban. Mi lehetett az? Talán az, amit Arábiában tanult: hirdeti a *hitet*. A négy evangélium terjedelme duplája a Pál nevével jelzett 13 levélnek. A négy evangéliumban mindössze 24 ízben kerül elő a hit (pistis) szó. Arányosan: a páli levelekben 12 ízben kellene előkerülnie. De nem 12 előfordulással találkozunk, hanem 142-vel. Tizenkétszeres a *hit* sűrűsége a páli levelekben! Pálnak – a *hitet* kell hirdetnie.

A hitet kell hirdetünk? Jézus is dicséri azokat, akik hisznek Neki. De nincs elragadtatva a hittől: *Ha jeleket és csodákat nem láttok, akkor nem hisztek* (Jn 4,48). Mitől van elragadtatva? A cselekedeteinktől, a szamaritánus eretnekétől is, aki segít a rablók kezébe esett emberen. Az ilyesfélétől van Jézus elragadtatva (Mt 25,31-46). A 24 evangéliumi helynek nem mindegyike Jézus ajkáról való. Pál viszont csak a Galata levélben 22 ízben emlegeti a hitet. Ezt érezték meg Júdea egyházaiban? Azt, hogy nem az az érdekes, hogy hiszel Jézusban, hanem az, hogy megteszed-e, amit tanított. Nem tudhatták ezt még így megfogalmazni annak a Pálnak a számára, aki mindenekfeletti lelkesedéssel áradozott Jézusról. Csak nem stimmelt nekik valami ebben az emberben.

Biztos, hogy Pál Jézus ügyének romlására tört! Annak, amit Pál akkor, mint farizeus Jézus ügyének gondolt. Vajon mit gondolhatott Róla akkor? Azt, amit Kaifás? És Kaifás meg mit? Azt, hogy Jézus eszement álmodozó, aki tönkretetheti Izraelt (Jn 11,48). Lehet, hogy Saul is ezt gondolta róla, s ez magyarázza, hogy tanítványainak romlására tört.

Ami pedig a júdeaiak Istent magasztalását illeti..., ezt Pállal kapcsolatban nagyon is mérsékeltnek képzelem. Kikísérték őt a tengerpartra, és hajóra tették... haza küldték őt (ApCsel 9,30).

10. Saul Barnabás Antióchiába viszi 42-ben

Lukács számol be róla: *Akik az István miatt kitört üldözés elől szétszéledtek, eljutottak egészen Föníciáig, Ciprusig és Antióchiáig, az evangéliumot azonban csak a zsidóknak hirdették. De akadt köztük ciprusi és kirenei férfi is, s ezek Antióchiába eljutva a görögökkel is szóba álltak: hirdették nekik az Úr Jézust. Velük volt az Úr segítsége: sokan hívők lettek, és megtértek az Úrhoz. Ennek a híre a jeruzsálemi egyházba is eljutott, ezért elküldték Barnabást Antióchiába... Nagyon sokan az Úrhoz tértek (ApCsel 11,19-21).*

Az István megkövezését követő üldözés elől menekülő szétszéledők között akadtak őshonos jeruzsálemiek is meg a diaszpórából hazaköltözöttek is. Az őshonosak inkább arra a jézusi szóra emlékezhetek, hogy Jézus csak Izrael házának elveszett juhait összeszedni jött. A diaszpórából, Ciprusból s a messzi Cirénéből hazatelepedetteknek pedig természetes volt, hogy a jézusi tanítást át kell adni a görögöknek is, hiszen minden nemzetnek szól az örömhír. Ők azok, akik a görögökkel is szóba álltak: hirdették nekik az Úr Jézust, amikor eljutottak Antióchiába.

Ennek a híre a jeruzsálemi egyházba is eljutott, ezért elküldték Barnabást Antióchiába. *Amikor megérkezett és látta az Isten kegyelmét, boldog volt és mindenkit buzdított, hogy ragaszkodjék az Úrhoz, szíve mélyéből. Mert derék ember volt, telve Szentlélekkel és hittel. Nagyon sokan az Úrhoz tértek (ApCsel 11, 22-23).*

A Jeruzsálemből Antióchiába menekülőknek nem szakadt meg kapcsolatuk az otthon maradékkal, akik nem menekültek el, mert nem menekült el mindenki. A hírt tudomásul veszik a jeruzsálemi tanítványok, és segítséget küldenek. Barnabást, aki szintén diaszpórazsidó, Ciprusból származik, azaz szintén görög-zsidó. Már harmadszor említi művében Lukács Barnabást, s még hússzor fogja, s mindig Pállal kapcsolatban. S Pál is megemlíti őt ízben. Figyelnünk kell rá, amikor Pál fejlődését nyomozzuk. Nem ült ő is Gamálieel lábánál? Nem ifjú korukban ismerték meg egymást?

Jöjjön Lukács negyedik említése is: Barnabás ezért elment Tarzuszba, hogy fölkeresse Saul. *Amikor rátalált, magával vitte Antióchiába. Egy egész évig ott maradtak az egyházban, és rengeteg embert tanítottak. Először Antióchiában nevezték el a tanítványokat keresztényeknek (ApCsel 11,25-26).*

Kétségtelen a köztük levő barátság. Barnabás megértette Jézust: eladta földjeit. Barnabás elfogadta Saul Jézus-élményét is. Barnabás Tarzusból hoz további segítséget az antióchiai aratási lehetőségekhez. Jeruzsálem után Antióchia, az ókor legnagyobb városa lesz Jézus ügyének talán legfőbb hordozója. (Egy analógia: a Bokor Debrecenben indul, de Budapesten bontakozik ki. A nevét is itt kapja – igaz. harminc évvel később.) Antióchiában nevezik először Jézus tanítványait krisztusiaknak (christianoí). Mikor? Lukács a 80-as évek elején írja a Cselekedeteket, Jézus halála után jó ötven évvel. Mikor illetik a jézusi utat járókat ezzel a névvel Antióchiában? Már 42-ben, amikor odaviszi Pált? Nem hiszem. Nekik is kellett harminc év a névadáshoz? Nem tudom. De lehet, hogy több is kellett hozzá. (A Bokor mindenesetre nagyon örült az új névnek: nekünk nem tetszett, hogy korábban csak bulányisták voltunk. A keresztények meg máig is szívesen veszik a christianoí elnevezést. Én nem. Megkülönböztetem egymástól a keresztényeket meg a jézusiakat. De meg ám!)

A Jézus-tanítványokat kiközösítő II. Gamálieel még nem nevezi őket így, amikor 92-ben Jamniában kiközösíti őket: csak názáretieknek (nosrim) mondja őket, meg a „pimasz banda” díszítő jelzőt kapják tőlük. (Analógia: a Bokor mindmáig valakiknek a szívében és az ajkán csak a „szekta” megtisztelésnek örvendezhet.)

S Lukács ötödik említése: *az antióchiai tanítványok elhatározták, hogy tehetségükhöz mérten segítik anyagilag a júdeai testvéreket. Ezt meg is tették: Saullal és Barnabással adományokat küldtek a presbitereknek (ApCsel 11, 29-30).* Ebben az a figyelemre méltó,

hogy a jeruzsálemi presbitereknek nem *Barnabás és Saul* viszik az antióchiai adományokat, hanem *Saul és Barnabás*. Mikor lett ez az antióchiai szír orvos Lukács Jézus tanítványává? Már 42 előtt? Lehetséges. Ez az említési sorrendcsere 42-ben már az antióchiai orvost a Jézus tanítványok között találja? S ő látja az ottani helyzetet. Tudja, hogy Pál esik nagyobb súllyal latba Antióchiában, és nem Barnabás, akit jeruzsálemiek küldtek oda? Lehetséges. A második út során Troászban csatlakozik Lukács Pál kíséretéhez, és 50 után... Akkor már biztosan ismeri Pál súlyfölényét, és amikor művét írja a '80-as évek elején, akkor meg méginkább.

Még megtudunk valamit Lukácstól: Barnabás és Saul feladatukat elvégezve visszatértek Jeruzsálemből. Jánost, vagy másik nevén Márkot, is magukkal vitték (ApCsel 12,25). E Márk anyjának házában imádkoztak a jeruzsálemiek, amikor Heródes Pétert börtönbe vetette (ApCsel 12,12). Nem lehetett jelentéktelen személy a jeruzsálemiek körében. Ketten jöttek Antióchiából, hárman mentek vissza. Majd ő írja meg az első ránk maradt evangéliumot 25-30 év múltán.

11. Pál első missziós útja, 45 és 48 között

Erről is Lukács számol be: *Az antióchiai egyházban volt több próféta és tanító... Egy nap, amikor az istentiszteletet tartották és böjtöltek, így szólt hozzájuk a Szentlélek: „Rendeljétek nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyet szántam nekik!” Erre böjtöt tartottak, majd rájuk tették kezüket, és útnak bocsátották őket. A Szentlélektől küldetve Szeleukiába mentek, onnét Ciprusba hajóztak. Szalamiszba érve a zsidók zsinagógáiban hirdették az Isten szavát. János is segített nekik* (ApCsel 13,1...5). (Kis igazítás: az Antióchia-beli helyén valónak látták e missziót, mely Szeleukia kikötője felé vezette őket... magam is helyén valónak láttam, hogy elmenjek 1936-ban Vácra piaristának..., Bandi és Gabi is, hogy 1970-ben összeházasodjanak. Mind a három döntés helyes döntés volt? Miből tudjuk előre, hogy ezek a döntések a Szentlélektől küldetve hozott döntések voltak? Úgy gondolták akkor, amikor döntöttek, hogy helyesen döntöttek. Jámborságunk magyarázhatja döntéseinket a Szentlélek döntéseinek. Utólag láthatjuk döntéseinket helyesnek és a Szentlélek döntéseinek. Pál és Barnabás jó munkát végeztek, magam még mindig piarista vagyok, Bandinak s Gabinak lett tíz gyerekük, pillanatnyilag 15 az unokáik száma, akik közül Bori már beígért nekik nyolc dédunokát is. Aztán ha nem sikeresek a döntések következményei? Akkor szidjuk az Istent, hogy mért azt döntötte, amit...? Talán még érvénytelenítjük is Isten nevében egyházunk bíróságának a színe előtt...

Szeleukia – Antióchia tengerparti kikötő városa, s csak pár kilométerre van a várostól. Hova is mehetnének először, mint Barnabás szülő hazájába, Cyprusba. Cyprus legközelebbi kikötő városa, Szalamisz pedig csak húsz km-re van Szeleukiától. Mi sem természetesebb, mint hogy Barnabás és Saul, a két – nemzeti és vallási önazonosságú zsidó – a zsidók zsinagógájába menjenek Isten Jézustól közvetítettnek gondolt szavát hirdetni.

És egyáltalán nem természetes, hanem nagyon is rejtélyes a Márknak nevezett Jánosnak a szerepe. Szalamiszban (Cyprus szigetén) csatlakozott hozzájuk? Antióchiából küldték Márkot a kettőnek utána? Azért, hogy segítsen nekik? Magától ment utánuk? Azért, mert mint jeruzsálemit jól ismerte Barnabás, aki szintén jeruzsálemi volt? Mért csatlakozott hozzájuk? És mért nem tartott ki mellettük? Pál miatt? Barnabás miatt? Egyéb okok miatt?

Szalamiszból a cyprusi Paphosba hajóznak, onnan meg a közeli pizídiái Perge városába, de Márk otthagyja őket Pergében, és egy hajóval hazautazik Jeruzsálembe. Történt valami Paphosban? Igen. Saul büntetőcsodát produkál. Átkával megvakít valakit, aki ellene beszél prédikációjának (ApCsel 13, 6-12). Szerepe lehetett ennek abban, hogy elég volt Márknak ebből a mégiscsak Jézus-félének akarták volna misszióból? Ki tudja? Magam azonban élek valami gyanúperrel.

Pergéből eljutnak a pizidiai Antióchiába. Pál itt nagy beszédet mond, olyan István-méretűt. 51 versnyit István, 26 versnyit Pál. Csak egy mondatot ragadok ki belőle: *Isten feltámasztotta Jézust... Tudjátok meg hát, testvérek, hogy általa a bűnök bocsánatát hirdetjük nektek. Ezekről Mózes törvénye alapján nem igazulhattatok meg, őbenne viszont minden hívő megigazul* (ApCsel 13, 37-39).

Hát jobbnak gondolom, hogy ezt már Márk nem hallotta. Azt, hogy a feltámadás következménye a bűnök bocsánata. Bár nem tartozott a Tizenkettő közé, de annyit tudhatott Jézustól vagy Jézusról, hogy az apa a tékozló fiút csak a bűnbánata alapján tudja magához ölelni, s nem annak következtében, hogy Jézust Kaifás, a főpap, meg Pilátus, a helytartó. méltóztatott a Golgotán kivégezni, Jézus ezt meg elszenvedni. Tudhatta mindezt Márk, mert a Getszemániban, amikor mindenki magára hagyta Jézust, és elmenekült, egy ifjú mégis követte, kinek meztelen testét csak egy gyolcslepel fedte. Amikor meg akarták fogni, otthagya a gyolcsleplet és meztelenül elfutott (Mk 14,51-52). Ez az ifjú pedig minden bizonnyal az a Márk volt, akinek Pálból elég volt annyi, amennyit Jeruzsálemről kezdve Antióchián és Szalamiszra keresztül Pergéig megtapasztalhatott.

Hogy Barnabás mit szólhatott útítársa igehirdetéséhez, nem tudom. Hogy Lukács értette-e pontosan Pál szavait, melyeket rögzített, ebben meg bizonytalan vagyok. Miről is van abban szó? Arról, hogy Mózes törvénye által, a mózesi törvények teljesítése által nem lehet elérnünk azt, hogy tessünk az Istennek. Ezt az istennek tetszést csak Jézusban, csak Jézus által tudja bárki is elérni; azzal a feltétellel, ha hisz. De miben? Abban, hogy Isten feltámasztotta Jézust? Ilyen olcsón bocsátja meg Isten bűneinket? Hát higgyünk akkor már ebben a feltámadásban, ha ez a hit eltörli minden bűnünket, s ha számlánk ezzel Istennél rendezve van! Ennyit már csak megérhet akármelyikünknek egy örök üdvösség. – Minden zsidó és nem-zsidó, minden épeszű ember, mindenkinek a lelkiismerete tiltakozik ez ellen a gnóosztikus mese ellen. Valahogyan tudjuk, hogy ez semmiképpen nem lehet igaz. Honnan? Onnan, hogy Istent a magunk lelkiismerete alapján képzeljük el s kérdezzük is: Mi volt, mi van és mi lesz azokkal, akik mindezekről nem is hallottak, vagy csak mesének tartják ma is, régen is, de lelkiismeretük szerint igyekeznek élni? Válaszolok: Isten, Jézus Istene magához öleli ezért őket... Mint például Szókratészt is. Miért? Mert mindig hallgatott a maga daimonionjára.

Márk már nem volt kíváncsi erre a szövegre. Barnabás még meghallgatta. Gratulált Pálnak a szövege miatt? Nem említ forrásunk semmit.

De mit szólt ehhez az igehirdetéshez a hallgatóság? ... *amikor a gyülekezet szétszórt, a zsidók és az istenfélő jövevények közül sokan a nyomukba szegődtek Pálnak és Barnabásnak. Ezeket arra biztatták (Pálék), hogy tartsanak ki az Isten kegyelmében* (ApCsel 13,42-43).

1. Tetszik a szöveg némely zsidónak és némely nem-zsidónak. Pálék meglepődéssel nyugtázzák ezt. A következő szombaton csaknem az egész város összegyűlt, hogy hallja az Isten szavát. Amikor a zsidók meglátták a nagy tömeget, irigység fogta el őket, s rágalmakat szórva próbálták Pál szavait meghazudtolni. De Pál és Barnabás bátran megfeleltek nekik: *Először nektek kellett volna hirdetniünk az Isten szavát. De mert visszautasítottátok és méltatlannak ítéltétek magatokat az örök életre, most a pogányokhoz fordulunk. Ezt a parancsot adta nekünk az Úr: A pogányok világosságává tettelek, hogy üdvösségük légy egészen a föld végső határáig. Amikor a pogányok ezt meghallották, örültek, és magasztalták az Isten szavát, s hittek is mind, akik az örök életre voltak rendelve. Elterjedt az Úr szava az egész környéken* (ApCsel 13,46-49).

2. A zsidók tapasztalják a nem-zsidó többséget, és kritizálni kezdik a páli szöveget. Pálék: *Méltatlanok vagytok az örök életre, bezzeg a nem-zsidók a méltók. Nem foglalkoznak a kapott kritikák megcáfolni akarásával. A zsidók azonban felbujtották az előkelő vallásos asszonyokat meg a város tekintélyesebb férfait, és üldözést szítva Pál és Barnabás ellen, elűzték őket a vidékről. Ők lerázták – ellenük bizonyosságul – lábukról a port, és Ikóniumba mentek. A tanítványokat eltöltötte az öröm és a Szentlélek* (ApCsel 13,50-52),

3. Pálék igazuk biztos tudatában távoznak – menekülve(?) – a városból, és egy árva szó nem esik arról, hogy helyt áll-e az, amit ott mondtak. Mért? Mert Lukács is úgy gondolja, és kétezer esztendőn keresztül pedig minden keresztény tudja, hogy ami bekerül a mi szent iratainkba, az magának az Istennek az igéje.

Az ApCsel 14. fejezetét olvasva pedig megállapítom, hogy így kell új vallást gründolni. Útirány: Perge, Antióchia, Ikónium, Lisztra, Derbe, s innen vissza Lisztra, Ikónium, Antóchia, Pamphilia, Perge, Attália, és vissza a tengeren keresztül Antióchiába, ahonnan útra keltek. A zsidók nem igen fűzhetők, a csodákra fogékonyabb nem-zsidók jobban. Tartalom: *Isten szava, kegyelem, hit*. De mi a tartalmuk e szavaknak? Forma: elöljárók rendelete. Jézus három évig dolgozott a Maga Tizenkettőjén, és csak ennek rendelt elöljárót. És csak egyszerűen és minden liturgia nélkül így: Erősítsd meg testvéreidet! Pálék missziója aligha tartott tovább egy-két hónapnál, kereszthalált sem haltak érte, de kézráfeltevással egyházakként (értsd: városokként) presbiterekkel ajándékozták meg őket (ApCsel 14,23). Megadták a módját, mint a pataiak...

4. Elkezdtek a gründolást, amit Jézus nem kezdett el. Pedig alig tíz esztendővel ezelőtt még itt volt közöttünk, s nem gründolt semmit. Ismerek egy semmit sem gründoló társaságot a világon: Ha kálvinista, ha luteránus, ha akárki is akar összehajolni velük, nem kérik számon rajtuk, hogy hova járnak vasárnaponként. De törekszenek arra, hogy Isten szavát mondják, elfogadják egymás hitét, kegyelmet sem kérnek maguknak, mert tudják, hogy azt Isten mindenkinek boldogan adja, aki imádkozik Hozzá. Elviselik a maguk kitaszíttóságát, s gondolják és mondják, amit Isten Lelkétől jövőnek vélnek. S meghallgatják a másikat akkor is, ha nekik mást mond a Lélek, mint a többieknek. Nem gründolnak semmit, akárcsak Jézus.

Mihelyt visszaértek kiindulásuk városába, Antióchiába, összehívták az egyházat, elbeszélték, mi mindent tett az Isten általuk, s hogy a pogányok előtt is kitérte a hit kapuját (ApCsel 14,27). Eredmény: a Pálék által bejárt terület már több mint ezer éve színmohamedán. Zsinagógák találhatók-e rajta, nem tudom, de lehetséges.

Ennek a páli igehirdetésnek mintha legfőbb ellenfelei rendre a zsidók volnának. Már Damaszkusban is (ApCsel 9,22-23), Jeruzsálemben újra (ApCsel 9,29) – mégpedig az életére törve. A pizidiai Antióchiában is (ApCsel 13,50), Ikóniumban is (ApCsel 14,2.4). Lisztrába utánamennék az előbbi két városból, s megkövezik, mint Istvánt megkövezték, ha nem is olyan sikerrel, mint Istvánt (ApCsel, 14,19) – a zsidók. Mért nem a pogányok? Azért, mert azok nem háborodnak fel a szövegein. Azok szívesen veszik az ingyen, csak a hit ellenében megkapható üdvösséget. A zsidók meg tudják, hogy ilyen olcsón azért nem mehetnek a dolgok. Derék zsidónak az, amit Jézus tanított. egy kicsit nagyon sok. Amit meg Pál tanít, az nagyon olcsó. Dühbe gurulnak tőle. A hülye gojok meg elhiszik... Lelkesedve.

114. MERRE NE MENJEK UTÁNI NAPLÓ

2008. szeptember

Piarista köz, 2008. szeptember 1.

Jézus családi kapcsolatai

Vegyes fogadtatása volt augusztusban tokaji előadásomnak: *Három Jakab vagy csak kettő? – csak kettő!* Kit érdekel, hogy kettő vagy akár négy Jakab is volt – kérdezte egy testvérem a Bokorban, aki nagyon szeret engem. Engem viszont érdekelt, és nagyon. S talán most egy hónappal a Bokortábor után meg is értitek, hogy mért. Van egy lassan hét évtizede tartó szerelmem, s mindent tudni akar az ember arról, akibe szerelmes. Jézus a neve. Emberré lett ő is. Érdekel a családja is, amelybe beleszületett. Magam a nyolc dédnagyszülőm nevét is tudom. Három nagyszülőmet jól ismertem. Szüleim élete, jelleme pedig nyitott könyv előttem. Hat testvérem is. Ismerem testvéreim gyerekeit, unokáit, dédunokáit is. Éppen most hívott fel telefono Koszovóból Livia húgom unokája, aki Liviának szült már egy dédunokát is. Hívott egy családi ünnepségre: Ha élek, akkor elmegyek rá. Sajnos, feleségem nincs. Ez okon gyermekeim, unokáim, dédunokáim sincsenek. Csak utód vagyok, de őse nem vagyok senkinek, senkinek – sírom Adyval. A családom – a Bokor; s e családom számára Jézus – a mindenekfeletti. Legalábbis hiszek benne. S vénségemre ráirányult figyelmem e Jézus családi kapcsolataira is. A Bokornagytábor szervezői előadást kértek tőlem. Kérdeztem tőlük, hogy miről beszéljek. Azt válaszolták, hogy arról, ami legjobban érdekel. Amikor kérdeztek, ez a téma érdekelt a legjobban. A témaválasztásért tehát ők a felelősek. Beszélhettem volna még Visnyeszéplakról is. De hát ez egészen friss szerelem az életemben. S a szerelmeim folyton változnak. De a Jézus iránti szerelmem stabil, már hét évtizedes, s ez nem sérthet senkit se – gondoltam én botorul, s vénen. Bocsánatot kérek, ha tévedtem és előadásom érdektelenségbe fúlt. Most tehát megmagyarázom a bizonyítványom.

Jézus családjának tagjai

Jézus egyetlen **dédnagyszülőjének** a nevét ismerem: Mathan (Mt 1,16), ill. Mathat (Lk 3,24). De csak annyit tudok róla, hogy ő nemzette Jézus nevelő apjának, Józsefnek a nagyapját: Jakabot (Mt 1,16-17), ill. Hélit (Lk 3,23-24).

Jézus **nagyszüleinek** neveiből ismerjük tehát Jakabot, ill. Hélit, apai nagyapját. Apai nagyanyja nevét nem ismerjük. De ismerjük édesanyjának, Máriának az anyját, legalább a név szerint: Szent Annát. Honnan, a Bibliából? Dehogyan is. Damaszkusi János jeles teológus írásából, aki 750-ben született, s így már jól tájékozott lehetett a 800 év előtti eseményekről. Ő említi meg Jézus anyai nagyapjának nevét: Szent Joákimot is. A keresztény apokrif, azaz nem kinyilatkoztatott, kétes teológiai értékű irodalom tudott már e nevekről korábban is. Olyan ez az irodalom, mint volt Anonimusunk számára a parasztok, a regösök csacska meséi.

Jézus **szüleit** már –ismét bibliai forrásokból – ismerjük. József, akiről úgy gondolták, hogy Jézus a fia (Lk 3,23), Mária a férje, akitől született Jézus, akit Krisztusnak neveznek (Mt 1,16). El volt jegyezve ez a József Jézus anyjával, Máriával, akiről nemi egyesülésük előtt kitudódott, hogy terhes a Szentlélektől (Mt 1,18). József derék ember volt, nem akarta szégyenbe hozni jegyesét, ezért titokban akarta elbocsátani (Mt 1,19), de angyal tájékoztatja álmában őt a fenti és a Szentlélek tevékenységével kapcsolatos tényállásról (Mt,1,20). Mikor felébredett, magához vette asszonyát (Mt 1,24), és nem ismerte meg addig, amíg Mária fiat nem szült neki, akit József Jézusnak nevezett (Mt 1,25). Elmegy Józsefünk Betlehembe, hogy összeírják jegyesével, aki terhes volt (Lk 2,4-5). Álomban tájékoztatja az Úrnak egy angyala, hogy gyermekével s anyjával Egyiptomba fusson (Mt 2,20). Ugyancsak álomban kap utasítást, hogy Galileába vigye őket, Názáretbe (Mt 2,22-24). A názáretiek meg is állapítják az odalátogató felnőtt Jézusról, hogy József fia (Lk 4,22). Fülöp is mondja Natánáélnak: Megtaláltuk József fiát, Jézust, a názáretit (Jn 1,45). A kafarnaumi zúgolódók is tudnak valamit: Hát nem Jézus ő, a József fia, akinek mi atyját is, anyját is ismerjük? (Jn 6,42). Még

annyit tudunk róla, hogy ács volt (Mt 13,55), meg hogy szegény (Lk 2,24; Lev 12,8). Több említés nem esik róla a Bibliában. De hát Jézushoz csak annyi köze volt, hogy nem volt az apja, csak nevelte őt, és mesterségre is tanította (Mk 6,3). Aztán hallgatnak róla forrásaink. Hogy öreg volt és meghalt, meg a többit, azt csak gondoljuk. Egy 4-5. századbeli apokrif írás megemlíti, hogy meghalt. Hát ennyit viszont tudunk nemcsak Józsefről. Mindenkiről. Megöregszünk, s előbb-utóbb meghalunk. Mint az egyszeri ferences barát prédikálta missziós napon: Mind meghaltok. Mind... talán még én is.

Máriáról, Jézus anyjáról sem sokkal több, amit tudunk. A Józseffel kapcsolatosakat már láttuk. Nézzük az ezenfelülieket! A hatodik hónapban az Isten elküldte Gábor angyalt Galilea Názáret nevű városába egy szűzhöz, aki egy Dávid házából való férfinak, Józsefnek volt a jegyese, és Máriának hívták. Az angyal belépett hozzá és megszólította: „Üdvözlégy, kegyelemmel teljes! Veled van az Úr! Áldottabb vagy minden asszonynál.”... „Ne félj, Mária! Kegyelmet találtál Istennél. Nagy lesz ő és a Magasságbeli Fiának fogják hívni. Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját, és uralkodni fog Jákob házán örökké, s országának nem lesz vége.” Mária megkérdezte az angyalt: „Hogyan válik ez valóra, amikor férfit nem ismerek?”... „A Szentlélek száll rád, s a Magasságbeli ereje borít be árnyékával. Ezért a születendő Szentet is az Isten Fiának fogják hívni ... mert Istennél semmi sem lehetetlen” – válaszolta az angyal. Mária pedig: „Íme, az Úr szolgálója vagyok, legyen nekem a te igéd szerint.” Erre az angyal eltávozott.

Mária még ezekben a napokban útnak indult, és a hegyekbe sietett, Júda városába (Ain karim-ba? – nem biztos). Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, örömeiben megmozdult méhében a gyermek, maga Erzsébet pedig eltelt Szentlélekkel: „Áldott vagy az asszonyok között, és áldott a te méhed gyümölcse! Hogy lehet az, hogy Uramnak anyja jön hozzám? Lásd, mihelyt meghallottam köszöntésed szavát, az örömtől megmozdult méhemből a gyermek. Mária erre így szólt: „Lelkem magasztalja az Urat...” Mária még ott maradt három hónapig, aztán hazatért. ...

Mária megszülte elsőszülött fiát, bepólyálta és jászolba fektette, mert nem jutott nekik hely a szálláson. Angyalok értesítik erről a pásztorokat: Találtok egy jászolba fektetett, bepólyált gyermeket. Mire ők: Menjünk el Betlehembe, hadd lássuk a valóra vált beszédet, amit az Úr tudunkra adott! Gyorsan útra keltek, és megtalálták Máriát, Józsefet és a jászolban fekvő gyermeket. ... Mária meg mind emlékezetébe véste szavaikat ... Amikor eltelt a nyolc nap és körülmetélték, s a Jézus nevet adták neki, ahogy az angyal nevezte, mielőtt még anyja méhében megfogamzott. Amikor a szülők a gyermek Jézust bevitték a templomba, hogy a törvény előírásának eleget tegyenek, apja és anyja csodálkoztak azon, amit fiukról mondott Simeon, aki megáldotta őket, és így szólt anyjához, Máriához: „Íme, ő sokak romlására és sokak feltámadására lesz Izraelben, jel lesz, amelynek ellene mondanak (Lk 1.27... 2,34) ... A napkeleti bölcsek bementek a házba, megpillantották a gyermeket anyjával, Máriával (Mt 2,11).

Mindezekről Márk és János evangéliuma nem tájékoztat minket, csak Máté és Lukács. Márkot és Jánost nem érdeklik Jézus születésének körülményei. Márk a maga evangéliumát nagyvonalúan Keresztelő Jánossal kezdi. János pedig még nagyvonalúbban az időtlen örökkévalóságban: *Kezdetben volt a Ige és Istennél volt a Ige...* – s nem érdeklik őt oly kicsiségek, mint Jézus földi származása. Ezzel csak Máté és Lukács bíbelődik.

Piarista köz, 2008. szeptember 3.

Jézus testvérei

Itt már megszólal a származás- és gyermekségtörténetet nem említő Márk és János is. „Nem az ács ez, Mária fia, Jakab, József, Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk?” (Mk 6,3) – mondják a Jézus szavain megbotránkozó názáretiek. Máténál ugyanezt találjuk: „Honnan van ennek a bölcsessége és a csodatevő ereje? Nem az ácsnak a

fia? Nem Mária az anyja, nem Jakab, József, Simon és Júdás a testvérei? S nővérei nem mind itt élnek köztünk? Honnét vette hát mindezeket?” És megbotránkoztak rajta (Mt 13,55-57).

János is ad valamelyes tájékoztatást: Harmadnap menyegzőt tartottak a galileai Kánában, amelyen Jézus anyja is ott volt. Jézust is meghívták a menyegzőre, tanítványaival együtt. (Amikor Jézus Kánába érkezik, még csak János, András, Péter, Fülöp s Bertalan nevű tanítványait ismeri.) ... Amikor fogytán volt a bor, Jézus anyja megjegyjezte: „Nincs több boruk.” Jézus azt felelte: „Asszony, mi közünk egymáshoz? / Mi közünk ehhez? / Hagyj békén! / Még nem jött el az én óráim.” Erre anyja szólt a szolgáltnak: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond!” ... Ezzel kezdte meg Jézus csodajeleit a galileai Kánában. Kinyilatkoztatta dicsőségét, s tanítványai hittek benne. ... Aztán lement anyjával, testvéreivel és tanítványaival Kafarnaumba, de csak néhány napig maradtak ott (Jn 2,1...12). Kafarnaum légvonalban 35 km-re északra van Kánától, Názáret pedig Kánától délre 7 km-re. Mit csináltak ott? Jézusnak háza volt már ekkor Kafarnaumban? (Mt 4,3) Mért gyalogoltak Mária és fivérei-testvérei (a lányok is szerethettek lakodalomba járni) 50 km-t, míg visszaértek Názáretbe? Egyébként itt szerepelnek először együtt Jézus *testvérei és tanítványai*.

Amikor hazament, ismét nagy tömeg gyűlt össze, úgyhogy még evésre sem maradt idejük. Amikor övéi ezt meghallották, mentek, hogy megfogják, mert azt mondták, hogy megzavarodott. Amikor anyja és fivérei odaértek, kint maradtak, beküldtek érte és hívták. Sokan ültek körülötte, szóltak neki: „Anyád és testvéreid kint vannak, és keresnek.” Így válaszolt: „Ki az én anyám és kik az én fivéreim?” Aztán végighordozta tekintetét a körülötte ülőkön, s csak ennyit mondott: „Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti az Isten akaratát, az az én fivérem, és nővérem és anyám.” (Mk 3,20...35) Ezt a jelenetet hozza Máté is (12,46-50) és Lukács is (8,9-21). (A görög *adelphos* jelenthet akármilyen nemű testvért is, miként a magyarban is a *testvér* szó.)

Testvérei így szóltak hozzá: „Kelj útra, és menj el Júdeába, hogy tanítványaid is lássák tetteidet. Hisz senki sem működik titokban, ha azt akarja, hogy tudomást szerezzenek róla. Ha képes vagy ilyenekre, akkor lépj a világ színe elé.” Testvérei sem hittek ugyanis benne. Jézus ezt válaszolta nekik: „Nekem még nem érkezett el az időm, de nektek mindig megfelelő az idő. Titeket nem gyűlölhet a világ, de engem gyűlöl, mert bizonyítom, hogy gonoszak a tetteik. Menjete hát föl az ünnepre, én azonban nem megyek föl erre az ünnepre, mert még nem telt be az időm.” Ezt mondta nekik, s ott maradt Galileában. De azután, hogy testvérei fölmentek az ünnepre, ő maga is fölment, csak nem nyilvánosan, hanem titokban (Jn 7,3-10). – Mit csinál ilyenkor egy anya? Sodródik? Jó akar lenni mindegyik gyermekének? Szenved bizonyosan, s talán sodródik is. Apám és én nem mentünk el egyik testvérünk csak-polgári esküvőjére. Anyánk elment: *Megszakadt volna a szívem, ha nem megyek el*. Később meggyóna, mint vétkét, pap-fiának. Feloldoztam. Most meg, amikor ezt írom, folyik a könnyem.

Jézus tanítványai – a Tizenkettő.

Tizenkettőt rendelt, akiket apostoloknak nevezett, hogy vele legyenek, s hogy elküldje őket hirdetni az ígét. Hatalmat adott nekik, hogy kiűzhessék az ördögöket. Ezt a tizenkettőt rendelte: Simont, akinek a Péter nevet adta, Jakabot, Zebedeus fiát, Jánost, Jakab testvérét, ezeket elnevezte Boanergesznek, vagyis a mennydörgés fiainak, Andrást, Fülöpöt, Bertalant, Mátét, Tamást, Jakabot, Alfeus fiát, Tádét, a kánai Simont és az iskarióti Júdást, aki később elárulta (Mk 3, 14-19).

A tizenkét apostol neve a következő: Az első Simon, más néven Péter, aztán testvére András, Zebedeus fia, Jakab és testvére János, Fülöp és Bertalan, Tamás és Máté, a vámos, *Jakab, Alfeus fia* és Tádé, a kánai Simon és a karióti Júdás, aki később árulója lett (Mt 10, 2-4). Lukácsnál pedig Simont, akit Péternek hívott, testvérét, Andrást, Jakabot és Jánost, Fülöpöt és Bertalant, Mátét és Tamást, *Alfeus fiát, Jakabot és a zélótának nevezett Simont, aztán Júdást, Jakab testvérét*, és a karióti Júdást, aki később árulója lett (Lk 6, 13-16).

Szerepel két apa is. Az egyik: Zebedeus, az ő két fia: Jakab és János. A másik: Alfeus. Máté és Márk szövegében Alfeus apja Jakabnak, Tádénak, a kánai Simonnak. Lukács szövegében pedig Jakabnak, a zelótának nevezett Simonnak, és Jakab testvérének, Júdásnak.

Zebedeus neve 12 ízben fordul elő a kánoni evangéliumokban, és egyértelmű, hogy Jakabnak és Jánosnak az apja. *Alfeusnak* a neve csak 5 ízben. A fenti három helyen kívül még. Mk 2,14-15-ben: Ahogy a vámnál elhaladt, látta, hogy ott ül Lévi, Alfeus fia. Így szólt hozzá: „Kövess engem!” Az felállt és követte. Lévi házában asztalhoz telepedett. Sok vámos és bűnös is ott ült együtt Jézussal és tanítványaival az asztalnál. Sokan voltak. (Lk 5,27-28 nem említi Alfeust, de egyértelmű, hogy Alfeus-firől beszél: Ezek után kiment, s meglátott egy Lévi nevű vámost, amint a vámnál ült. Felszólította: „Kövess engem!” Az felállt, és mindenét otthagya követte őt.) Az 5. hely az ApCsel első fejezetében található. Jézus menybemenetele után hallják az ott levők: „Galileai férfiak! Mit álltok itt égre emelt tekintettel? Ez a Jézus, aki töletek az égbe vétetett, úgy jön el ismét, amint szemetek láttára a mennybe ment.” Erre az Olajfákról elnevezett hegyről, amely Jeruzsálemtől egy szombatnapjára van, visszatértek Jeruzsálembe. Amint megérkeztek, fölmentek az emeleti terembe, ahol együtt szoktak lenni: Péter és János, Jakab és András, Fülöp és Tamás, Bertalan és Máté, Alfeus fia, *Jakab, a buzgó Simon és Jakab testvére, Júdás*. Mindannyian egy szívvel, egy lélekkel állhatatosan imádkoztak az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt (ApCsel 1,11-14). Ez alkalommal is Alfeus az apja a Tizenkettőből három tanítványnak Jakab, Simon, Júdás).

Megállapíthatjuk tehát, hogy Alfeus öt ízben is Jakab, Simon és Júdás apjának mondatik. Úgy gondolom, hogy az Alfeus fia Jakab, azonos az Úr testvérének mondott Jakabbal. Milyen alapon gondolom ezt? A Jézus menybemenetel utáni évtizedek e képtelen tekintélyű Jakabja nem bújhatott elő a semmiből, csak egyike lehetett a Tizenkettőnek. Méghozzá Péter után ez a Jakab volt Tizenkettőből a legjelentősebb.

Csel 12,17: Börtönből történt csodás szabadulásának elbeszélése után mondja Péter: Mondjátok el ezeket **Jakabnak** és a testvéreknek!

Csel 15,13. A jeruzsálemi zsinaton amint elhallgattak, megszólalt **Jakab...**

Csel 21,18: Másnap Pál velünk – és társai 58 pünkösdjén Jeruzsálemben – együtt eljött Jakabhoz, ahol a vének is jelen voltak mindnyájan...

1Kor 15,7: Aztán Jézus megjelent **Jakabnak** és valamennyi apostolnak

Gal 1,19: Az apostolok közül nem láttam mást, csak **Jakabot**, az Úr testvérét

Gal 2,9: És amikor **Jakab**, Kéfás meg János, akiket oszlopoknak tekintenek, felismerték a nekem adott kegyelmet, megállapodásul kezet adtak nekem

Gal 2,12: Mielőtt ugyanis néhányan odajöttek **Jakabtól** – Pál szerint – Péterék elkezdtek tökéletlenkedni Antióchiában

Jak 1,1: **Jakab** Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak... szolgája

Júd 1,1: Júdás, Jézus Krisztusnak szolgája, **Jakabnak pedig testvére.**

Mindezek után lapozzunk vissza Jézus testvéreihez. „Nem az ács ez, Mária fia, Jakab, József, Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk?” (Mk (6,3) És megbotránkoztak rajta Názáretben. Máté ugyanígy: „Honnan van ennek a bölcsessége és a csodatevő ereje? Nem az ácsnak a fia? Nem Mária az anyja, nem Jakab, József, Simon és Júdás a testvérei? S nővérei nem mind itt élnek köztünk? Honnét vette hát mindezeket?” És megbotránkoztak rajta (Mt 13,55-57).

Jakab, Simon és Júdás nemcsak testvérei voltak Jézusnak, hanem tagjai a Tizenkettőnek is, és nemcsak Mária fiai voltak, hanem Alfeusnak is.

Piarista köz, 2008. szeptember 5.

Jézus nő tanítványai

Márk jelentése szerint a Getszemániban történt letartóztatáskor a tanítványok valamennyien elhagyták Jézust, és elfutottak. János evangéliumában a kereszttel alatt Mária és János kap főszerepet: Jézus kereszttel alatt ott állt anyja, anyjának nővére, Mária, aki Kleofás felesége volt (ez a Kleofásné Mária tehát nem Jézus anyja – megjegyzés tőlem) és Mária Magdolna. Amikor Jézus látta, hogy ott áll az anyja és szeretett tanítványa, így szólt anyjához: „Asszony, nézd, a fiad!” Aztán a tanítványhoz fordult: „Nézd, az anyád!” Attól az órától fogva házába fogadta a tanítvány (Jn 19,25-27).

De ez csak az érdekelt János beszámolója a Golgotáról. A szinoptikusok – a férfi-nem általános szégyenére – sajnálatosan nem látnak férfi tanítványt Jézus kereszttel alatt. Márk jelentése: Asszonyok is álltak ott, és messziről nézték, mi történik. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, az ifjabb Jakab és József anyja és Szalómé. Ezek már Galileában is vele tartottak és a szolgálatára voltak. Rajtuk kívül még többen is jelen voltak, akik vele együtt mentek fel Jeruzsálembe. (Mk 15,40-41) Máté jelentése: Messziről több asszony figyelte, mi történik; olyanok, akik Galileából eddig kísérték, és gondoskodtak róla. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, Jakab és József anyja, és Zebedeus fiainak az anyja (azaz Szalóme – megjegyzés tőlem – Mt 27,55-56). Lukács jelentése: Jézus ismerősei pedig, köztük az asszonyok is, akik Galileából kísérték, távolabb állva látták mindezt. (Lk 23,49)

A szinoptikusok csaka kereszttől kissé távolabb álló asszonyokról számolnak be: A magdalai Máriát említik elsőül, Jakab és József anyját másodikul (mi tudjuk már, hogy ez az Alfeusné Mária volt Jézus anyja), Szalómét harmadikul, s névvel meg nem nevezett más galileai asszonyokat.

A titkos férfi-tanítványok

Ezek után következik Arimateai József akciója: ...jött egy előkelő tanácsos, az Arimateából való József, aki maga is várta az Isten országát. Bátran bement Pilátushoz, és elkérte Jézus holttestét. ...Józsefnek ajándékozta a holttestet. Az pedig gyorsan vásárolt, majd levette Jézust a keresztről, begöngyölte a gyorsba és sziklába vájt sírboltba helyezte, s a sír bejárata elé követ hengerített. Mária Magdolna és Mária, József anyja pedig látták, hogy hová temette – írja Márk 15,43...47).

Máté jelentése hasonló: ... egy József nevű jó módú arimateai ember, aki maga is Jézus tanítványa volt. Bement Pilátushoz, és elkérte Jézus testét. Pilátus elrendelte, hogy adják ki neki. József levette a testet, tiszta gyorsba göngyölte, s sziklába vájt új sírboltjába helyezte. A sír bejáratához nagy követ hengerített, és elment. Mária Magdolna és a másik Mária – a Alfeusné – ott maradtak, leültek a sírral szemben (Mt 27, 57-61). Lukácsé pedig: Volt egy József nevű tanácsos, derék és igaz férfi, Júdea Arimatea nevű városából származott, és maga is várta az Isten országát. Ő nem értett egyet a határozattal és az eljárással. Ez elment Pilátushoz, és elkérte Jézus testét. Aztán levette, gyorsba göngyölte, és sziklasírbába helyezte, ahol még nem feküdt senki. A készület napja volt, a szombat már beállóban. A Galileából érkezett asszonyok is elmentek, és megnézték a sírt, hogyan helyezték el benne a holttestet. Hazatérőben illatszereket és keneteket vásároltak, a szombatot meg a parancs szerint nyugalomban töltötték. (Lk 23, 50-56) János kicsit másképpen látja a dolgokat: Arimateai József, aki Jézus tanítványa volt – bár a zsidóktól való félelmében csak titokban –, arra kérte Pilátust, hogy levehesse Jézus testét. Pilátus megengedte. Így elment és levette a testet. Nikodémus is elment, aki annak idején éjszaka kereste föl (Jézust), s vitt mintegy 100 font mirha- és aloékeveréket. Fogták Jézus testét és a fűszerekkel együtt gyorsba göngyölték. Így szoktak a zsidók temetni. Azon a helyen, ahol keresztre feszítették, volt egy kert, s a kertben egy új sírbolt, ahova még nem temettek senkit. Mivel a sír közel volt, a zsidók készületi napja miatt ide temették Jézust (19,38-42).

A titkos tanítványokat értékelésem

Ez a négy jelentés maga a bűbáj. Arimateai Józsefünk egyfelől: maga is várja az Isten Országát... maga is Jézus tanítványa volt... s nem is értett egyet a Jézust istenkáromlóknak

állító kaifási nyilatkozattal, még kevésbé a keresztre feszítéssel. Másfelől pedig előkelő tanácsos, jó módú ember, derék és igaz férfi, bátran közlekedik Pilátus palotájában, Pilátus teljesíti kérését. Hogy oda ne rohanjak... Ezt Dombi Feri mifelénk úgy mondta, hogy Jézuskának is, Béluskának is... János a legbűbájosabb: szerinte Jézus tanítványa volt Józsefünk – bár a zsidóktól félelem következtében csak titokban... Mi ezt az ilyen mellékesen még az egyházi vagy világi nagy urakkal is haverkodó titkos Bokor-tagságot le se...

Még költekeznek is: Gyolcsba göngyölik, vadonatúj és sziklába vájt sírboltot engednek át... olyat, amilyenben még nem feküdt senki... és még Nikodémus is segít levenni a keresztről Jézus testét. Megadták a módját: zsidóéknál így temetkeznek. Elfog a düh: Az apátok mindenét, inkább szavaztatok volna nemmel, amikor Kaifás Jézust istenkáromlónak nyilvánította a Nagytanácsban... De akkor kussoltatok...! Nem tehetnétek, mert ti csak titokban voltatok tanítványok. A fenének kellett. Olyan ez, mintha Lékai és egyéb bíborosok titokban befizetnének a Bokor Harmadik Világ Alapítványa számlájára néhány millió forintot vagy eurót... apostoli áldásukkal megtetézve. Nem fizetnek be – nincs ok az aggodalomra.

Piarista köz, 2008. szeptember 7.

Vele volt a Tizenkettő és néhány asszony

Messzire kell visszamennünk, Lk 7.36-ig: Egy farizeus meghívta, hogy egyék nála. Betért hát a farizeus házába, és asztalhoz telepedett. Élt a városban egy bűnös nő. Amikor megtudta, hogy a farizeus házában van vendégségben, alabástrom edényben illatos olajat hozott. Megállt hátul a lábánál, és sírva fakadt. Könnyeit Jézus lábára hullatta, majd hajával megtörölte, elárasztotta csókjaival, és megkenste illatos olajjal. Mikor ezt a farizeus házigazda látta, így szólt magában: „Ha próféta volna, tudná, hogy ki és miféle az, aki érinti: hogy bűnös nő.” Jézus akkor hozzá fordult: „Simon, mondanék neked valamit.” Az kérte: „Mester! Hát mondd el!” „Egy hitelezőnek két adósa volt. Az egyik ötszáz dénárral tartozott neki, a másik ötvennel. Nem volt miből fizetniük, hát elengedte mind a kettőnek. Melyikük szereti most jobban?” „Úgy gondolom az, akinek többet elengedett” – felelte Simon. „Helyesen feleltél” – mondta neki. Majd az asszony felé fordulva így szólt Simonhoz: „Látod ezt az asszonyt? Betértem házaiba, s nem adtál vizet a lábamra. Ez a könnyeivel áztatta lábam, és a hajával törölte meg. Csókot sem adtál nekem, ez meg egyfolytában csókolgatja a lábam, amióta csak bejött. Aztán a fejemet sem kent meg olajjal. Ez meg a lábamat keni illatos olajával. Azt mondom hát neked, sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett. Akinek kevés bűnét bocsátják meg, az csak kevésbé szeret.” Aztán így szólt az asszonyhoz: „Bűneid bocsánatot nyernek.” A vendégek összesúgtak: „Ki ez, hogy még a bűnöket is megbocsátja?” De ő ismét az asszonyhoz fordult: „A hited megmentett. Menj békével!”

Lk 8.1: Ezután bejárta a városokat s a falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő és néhány asszony, akiket a gonosz lelkektől és a különféle betegségektől megszabadított: Mária, melléknevén magdalai, akiből hét ördög ment ki, Johanna, Heródes intézőjének, Kuzának a felesége, Zsuzsanna és még sokan mások, akik nagyonukból gondoskodtak róla.

A magdalai Máriáról szól az ének: sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett. Kit szeretett a bűnös nő? Korábbi kundcsaftjait? Jézust? Mind kettejüket? Mehetett a bűnös nő haza békével. Miért? Mert nagyon szeretett. A szeretetünk bocsátja meg bűneinket, vagy az Isten? Ez mindegy! Válaszolok kérdéseimre: Mindkettejüket szerette nagyon. S most Jézust és Jézuson keresztül annak Atyját is. Mert tudta, amit az Arimateai meg Nikodémus nem tudott. Azt, hogy újjá lehet születni anélkül, hogy bemennénk újra anyánk méhébe. Korábban is szeretett valakit. Lehet, hogy valakiket is. Gtraham Green regényt is írt erről. Arról is, hogy egy időben, párhuzamosan is lehet. Jézus tudhatta, hogy lehet egyszerre is szeretni az Istent meg egy asszonyt is. Azért tudhatta, mert valóságos ember is volt. Ha érthetetlen a válaszom,

segítsen magyarázni egy költő. Ide szeretném írni az egészet, de nem működik a szkennерem. Ady Endre versét:

Az én mennyasszonyom

Mit bánom én, ha utcasarkok rongya, De elkísérjen egész a síromba.

Álljon előmbe izzó, forró nyárban: Téged szeretlek, Te vagy, akit vártam.

Legyen kirugdalt, kitagadott, céda, Csak a szívébe láthassak be néha...

Ha ott fetrengnek lenn, az utcaporba: Borúljon rám és óvjon átkarolva...

Meghalnánk mondván: Bűn és szenny az élet, Ketten voltunk csak tiszták, hófehérek.

Az asszonyokat értékelésem

A férfi tanítványok meg sehol, csak az asszonyok. Magdolna meg Mária látják, hogy ezek a Kaifással szavazók hová temetik Jézust. Meg amikor ezek a temetést végzők József meg Nikodémus hazamennek vacsorázni, Mária Magdolna és Mária, József anyja, tehát Alfeusné Mária látták, hogy hová temette József Jézus holttestét... Mária Magdolna és a másik Mária ott maradtak, leültek a sírral szemben. És: A készület napja volt, a szombat már beállóban. A Galileából érkezett asszonyok is elmentek és megnézték a sírt, hogyan helyezték el benne a holttestet. Hazatérőben illatszereket és keneteket vásároltak, a szombatot meg a parancs szerint nyugalomban töltötték. János persze nem lát ott asszonyokat, csak magát és Máriát egyet sem. Se Magdolnát, se Máriát. Megvakult? Nem. Csak sietett ő is haza. Vallásos zsidóként ő is nyugalomban töltötte a szombatot. Azt hiszem, hogy csak megírta – történetét, s nem akkor péntek este, hanem 70 évvel később – az emlékei alapján.

Márk jelentése: Amikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna, Mária, Jakab anyja (Alfeusné teát Jézus édesnyja), és Szalómé illatszereket vásároltak, s elmentek, hogy bebalzsamozzák. A hét első napján kora reggel, napkeltekor kimentek a sírhoz. Miután a hét első napjának reggelén feltámadt, először Mária Magdolnának jelent meg, akiből a hét ördögöt kiűzte. Ez elment és elvitte a hírt a gyászoló és szomorkodó tanítványoknak. Amikor meghallották, hogy él, és hogy (Mária Magdolna) látta, nem hitték el – írja Márk (Mk 16,1-2....16.9).

Máté jelentése: Szombat elmúltával, a hét első napjának hajnalán a magdalai Mária és a másik Mária elment, hogy megnézzék a sírt. Hirtelen nagy földrengés támadt. Az Úr angyala ugyanis leszállt az égből, odament, elhengerítette a követ és ráült. Nincs itt. Feltámadt, ahogy előre megmondta. Aztán siessetek, vigyétek hírül tanítványainak: Feltámadt a halálból, előttetek megy Galileába. Ott viszontlátjátok. Gyorsan otthagyták a sírt, és félelmükben meg nagy örömről is siettek, hogy megvigyék a hírt a tanítványoknak. Egyszerre csak Jézus jött velük szembe, s így köszöntötte őket (az asszonyokat – megjegyzés tőlem): „Üdv nektek!” Odafutottak, leborultak előtte, és átkarolták a lábát (Mária Magdolna is és az anyja is – megjegyzés tőlem). Jézus így szólt: „Ne féljete! Menjete, vigyete hírül testvéreimnek, hogy térjenek vissza Galileába, ott majd viszontlátanak (Mt 28,1...10).

Lukács jelentése: A hét első napján kora hajnalban asszonyok érkeztek a sírhoz, s magukkal vitték az előkészített illatszereket is. Úgy találták, hogy a kő el volt a sírtől hengerítve. Bementek, de az Úr Jézus testét nem találták. A sírtől visszatérve mindent hírül adtak a tizenegynek és a többieknek. Mária Magdolna, Johanna és Jakab anyja, Mária (azaz Alfeusné, Jézus édesanyja – megjegyzés tőlem), s néhány más asszony hozta a hírt, aki még velük volt, az apostoloknak, de azok üres fecsegésnek tartották, és nem hittek nekik. Péter mégis menten felkelt, és a sírhoz futott. Benézett, de csak a lepleket látta. Hazament, és magában igen csodálkozott a történeteken (Lk 24,1...12; aztán aludt tovább – megjegyzés tőlem).

János jelentése: A hét első napján, kora reggel, amikor még sötét volt, Mária Magdolna kiment a sírhoz. Észrevette, hogy a követ elmozdították a sírtól. Erre elfutott Simon Péterhez és a másik tanítványhoz, akit kedvelt Jézus, és hírül adta nekik: „Elvitték az Urat a sírból, s nem tudni, hova tették.” Péter és a másik tanítvány elindult és a sírhoz sietett. Mind a ketten futottak. De a másik tanítvány gyorsabban futott, mint Péter, és hamarabb ért a sírhoz... A tanítványok ezután hazamentek, (hogy folytassák az alvást – megjegyzés tőlem). Mária ott állt

a sír előtt és sírt. Amint így sírdogált, egyszer csak benézett a sírba. Láta, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejtől, a másik lábtól. Megszólították: „Asszony, miért sírsz?” „Mert elvitték Uramat – felelte –, s nem tudom, hová tették.” E szavakkal hátrafordult, s látta Jézust, amint ott állt, de nem tudta róla, hogy Jézus. Jézus megkérdezte: „Asszony, miért sírsz? Kit keresel?” Abban a hiszemben, hogy a kertész áll mögötte, így felelt neki: „Uram, ha te vitted el, mondd meg, hova tetted, hogy elvihessem magammal.” Jézus most nevén szólította: „Mária!” Erre megfordult, s csak ennyit mondott: „Rabboni”, ami annyit jelent, mint „Mester”. Jézus ezt mondta neki: „Engedj! Még nem mentem föl Atyámhoz. Inkább menj el testvéreimhez és vidd nekik hírl: Fölmegyek Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, Istenemhez és a ti Istenetekhez.” Mária Magdolna elment, és hírl adta a tanítványoknak: „Láttam az Urat, s ezeket mondta nekem (Jn 20,1...18).

A végső találkozás értékelése

A négy jelentésből az tetszik ki, hogy volt egy nagyon korai sírbolt látogatás, melynek alkalmával az asszonyok be akarták balzsamozni Jézus holttestét. Márk szerint: Amikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna, Mária, Jakab anyja, és Szalómé illatszereket vásároltak, s elmentek, hogy bebalzsamozzák. A hét első napján kora reggel, napkeltekor kimentek a sírhoz. De mind a négy jelentés szerint hiába mentek, nem tudták bebalzsamozni őt. Nem azért, mert Arimateai József és Nikodémus már megtették azt, hanem azért, mert a kő el volt hengerítve, és Jézus nem volt a sírboltban.

A négy jelentésből az is kitetszik, hogy asszonyok voltak a kora hajnali kísérletezők. Márknál: Magdolna, Mária, Szalóme. Máténál: Magdolna, Mária. Lukácsnál: Magdolna, Johanna, Mária és még néhány asszony. Jánosnál egyedül Magdolna. Az is nyilvánvaló, hogy Mária Magdolnát említik mindnyájan az első helyen, János jelentése pedig egyedül őt. Mind a három jelentés megemlíti kétszer a Jakab anyja Máriát, s egyszer a másik Máriát – akik pedig nem lehetnek különböző személyek csak egyetlen személy: Jézus édesanyja, mert hogyan is maradhatna ilyenkor egy édesanya otthon. Végül is az összes asszonyok hazamennek, s hazamenve útközben beszámolnak eredménytelenségükről a tanítványoknak, akik üres asszonyi fecsegésnek minősítik azok beszámolóját az üres sírról.

Mária Magdolna is elviszi ezt a hírt Péternek és Jánosnak, de ez a kettő hitelt ad szavainak, és futó versenyben szaladnak ki megnézni az üres sírt, amiről ez a nő beszél. Tapasztalják, hogy igazat beszél, s hazamennek. Végül is Mária Magdolna egyedül marad az üres sírnál, és mit csinál? Hát sír. Mit csinálhat egyebet egy szerelmes asszony, aki égen-földön keresi azt, aki számára pótolhatatlan? Sírdogálás közben mit csinál? Hát benéz kinyájában újból az üres sírba. De az már nem üres, hanem látja, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejnél, másik a lábnál, ahol Jézus teste feküdt. Megszólították: „Asszony, miért sírsz?” – kérdezték az angyalok tőle. „Mert elvitték az én Uramat – felelte –, s nem tudom, hová tették.

A leírásban hiányzik valami, mert úgy folytatódik, hogy Mária miközben ezt mondta, hátrafordult, de szövegünk nem mondja meg, hogy miért fordult hátra, amikor a két angyallal beszél, akik bent ülnek a sírboltban, s ő behajolva beszélget velük. Csak azért fordulhat Mária hátra, mert valami mocorgást kellett maga mögöl hallania. Ezért fordul hátra. Lát is ott egy férfit. De se alakja, se arca, se hangja nem ismerős neki. Mária kertésznek gondolja, aki ott van szolgálatban a sírboltok körül. S mondja neki: Uram, ha te vitted el, mondd meg, hova tetted, hogy elvihessem magammal. S ekkor Jézus megmutatja magát Máriának. Leveti felvett alakját, visszaveszi földi arcvonásait, vagy csak a hangját cseréli a régire? S ezzel a régi hanggal mondja e síró és beléje halálosan szerelmes asszonynak... az asszony nevét úgy, ahogy mindig is szólíhatta, amikor kettesben voltak: Mariam – a szövegünk szerint.

Most megint kellett valaminek történnie. Valamit most csinálnia kellett annak a nőnek, aki könnyeivel öntözte Jézus lábait, aki szép hosszú hajával törölgette és össze-visszacsókolgatta ezeket a lábakat, és aki Jézus temetésére már vett előre háromszáz dénár értékű valódi nárdus

kenetet, s megkente vele Jézus lábait. Mit kellett ennek a nőnek csinálnia, amikor megtudta, hogy nem vitték el Jézus testét? Hogy nem vitték el holttestét, és Jézus él és ölelhető, csókolható. Nem tudom kitalálni, hogy mit csinál ilyenkor egy szerelmes asszony? De ki tudom találni, de ahhoz egy regényt kellene írnom e szerelemről. Szövegünk csak ennyit ad Jézus ajkára: Ne nyúlj hozzám! S az indokolást: Még nem mentem fel az Atyához!

Értem Jézus szavát? Azt hiszem, értem. Jézus az Atyába volt szerelmes és az Atya Jézusba. Meg még mind a ketten mindnyájunkba. De Mária Magdolna mondhatatlan szerelemmel szerette Jézust, és Jézus is Magdolnát. De nem feküdtek le egymással, pedig Mária Magdolna aligha tudott volna nemet mondani Jézus felkínálására. De Jézus minden Mária Magdolnára irányuló kitüntetett szeretete ellenére és Jézus szeretetének olyan-amilyen volta következtében a lefekvést nem kínálta fel Mária Magdolnának.

A TIZENKETTŐ MAJDNEM FELÉBEN CSALÁDI VÁLLAKOZÁS VOLT... ÖT TESTVÉR, ILL. FÉLTESTVÉR: Jézus + ALFEUS HÁRMA: JAKAB, JÚDÁS, SIMON + LÉVI. Aztán a két Jónás-fíú: Simon és András, Zebedeus és Szalóme két fia: Jakab és János. 5+4, ez már 9. Hátra van még a két nevű Bertalan-Natánáél, a hitetlen Tamás, Fülöp és Júdás, az Iskarióti, aki el is árulta őt. Ezzel a négygyel kivan a 13. Egy vak lovat azért adnék érte, ha tudhatnánk Jézus húgának számát s a nevét is, hogy kiszámíthassam a termékenységi rátát, amit aztán a holnap szentmisében majd elprédikálhatnak.

A harmadik Jakabnak közös az anyja Jézuséval: azaz Jézus testvére. Jézus anyja, Mária első férje korai halála után férjhez ment Alfeushoz. (Lévi, a vámos – Alfeus első házasságból született.) Alfeus és Mária házasságából Máriának (legalább) két gyereke született: a fiatalabb Jakab és az idősebb József. Azért legalább, mert a két gyerek testvérei voltak még Simon és Júdás is (Mt 13.55; Mk 63). (Mária első férje József és Alfeus jó barátok lehettek. Ezért második házasságában első gyermekének Alfeus – Mária férj-elődje nevét adta: Józsefet.) Lehet, hogy Józsefnek öccse volt Alfeus és a levirátusi törvény szerint neki kellett utódot biztosítani bátyjának. S ezért lett az első gyermek neve: József, és Jakab csak a kisebbiek gyereke volt neki és Máriának.

Jakab, Jézus testvéreként és Júdás és Simon és Lévi **testvéreivel** együtt ott volt a Tizenkettőben. Mikor Péter elkezdte a Jeruzsálemen kívüli misszióit, a Jeruzsálemben maradtak közül Jakab lett ott a leghangsúlyosabb személy. Sok zsidót megtérített Jézushoz. A legnagyobb zsidó jelzőt s megkapta kortásaitól: *caddik, azaz istennektetsző*. Csoda-e, hogy '62-ben II. Ananosz főpap megköveztette? (Haag, Bibliai lexikon 780. o.) *Ez a Jakab a Tizenkettő második Jakabja, és nincsen harmadik Jakab.*

Zárszó

Nem tudom, csak hiszem, hogy Jézus fogantaték Szentlélektől, született Szűz Máriától. De ennyi hit még nem elegendő egyházunkban, mert az 5. egyetemes, a II. Konstantinápolyi zsinat 553-ban használja a *mindig szűz Mária* kifejezést – három (2,6,14) kánonjában is. És 649-ben a nem egyetemes lateráni zsinat is használja a *mindig szűz istenszülő Mária* kitételt, a 4. kánonjában. IV. Pál pápa is képviseli 1555-ben az unitáriusokkal szemben, hogy Mária *állhatatosan kitartott a szüzességben*. Mindezek alapján Schütz Antal állítja, hogy **Mária szűz a szülés előtt, a szülésben és szülés után**, s azt is, hogy ez hittétel (Dogmatika II. 65. o.) Hasonlóképpen Előd István is dogmaként tanítja, hogy **Mária szűz maradt a szülés után** (Katolikus dogmatika, 634. o.) Azt is mondja, hogy ez nem bizonyítható a Bibliából közvetlenül (u.o.). Hogy közvetve bizonyítható-e, arról nem beszél. De én ma délután itt arról beszélek, hogy sehogy sem bizonyítható a Bibliából, hogy Mária állhatatosan kitartott a szüzességben. Nem volt jobb dolgom erre az estére? Nem találtam. Ezt találtam a legjobbnak.

A dogmát, a hittételt csak hinni kell. Nem kell tudni és nem is illik feltétel nélkül tagadni. De vizsgálni lehet. Abból a szempontból is, hogy mennyire támasztja alá a tételt Bibliánk. Egy nagyon kicsi és nekem nagyon kedves közösségemben, a haladó görögben, melyben

holdhivonként csak négy magyar hajol össze, a Galata-levelet elemezzük. S ennek kapcsán botlottam a címben olvasható kérdésbe:

Nem értem, hogy miért kell fenntartanunk az indításként megemlíttet tételt. Van dogmafejlődés is. Előbb-utóbb azt is fel kell majd adnunk, hogy azért nincs rend a világban, mert Éva evett az almából. Azt is, hogy Jézus halála kibékítette a bennünket Éva almaevéséért kárhozatba taszítani akaró Atyát. Jézus ezekről egy szót sem szólt. És a Dei Verbumban olvasom, hogy az összes szent iratok közül is méltán kimagaslanak az evangéliumok, mert elsősorban ezek tanúskodnak a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról.

Ennek alapján próbáltam nyilvánvalóvá tenni Mária második házasságát Alfeussal, ami az evangéliumok alapján teljesen egyértelműnek látszik. Hogy miként tudják a dogmatikakönyveink fenntartani tételüket, hogy Mária szűz maradt a szülés előtt, alatt és után is, erre vonatkozóan adhatok egy tanácsot. Azt, hogy beszéljenek magyarul. E három megállapítás csak arra vonatkozik, hogy Jézus úgy született meg, hogy Mária szűz hártáján nem támadt repedés. Enélkül árnyékozta be őt a Szent Lélek, s enélkül jött Jézus a világra.

Ma a kispapjaink Th. Schneider *A dogmatika kézikönyve* (Vigilia 2000) c. könyvét tanulják. Ennek II. 173-4 oldalán ezt olvasom: Maga a *mindenkor szűz* kifejezés Alexandriai Petrosz (+311) püspöknél kerül elő első alkalommal és mellékesen, mikor az *istenszülő* Máriáról beszél. A 4. század végén Szalamiszi Epiphániosz ránk hagyott egy keresztes hitvallást, amely a „szent és minden időben szűz Máriáról” beszél. További 250 esztendő múlva a II. lateráni zsinat már határozott hangon beszél: *Ha valaki nem vallja... a mindenkor szűz Máriát istenszülőnek... az legyen elítélve*. Kezdetben csak kigondolnak a jámbor püspökök valami vallásosat, aztán később dogma lesz belőle, s meggyűjthatjuk az eretnekek alatt a máglyát... Meddig lehet még ezt csinálni Jézus nevében?

Piarista köz, 2008. szeptember 11.

Akik csodálják Pált

(A *Merre ne menjek?* utolsóelőtti fejezete)

Hosszú a soruk. Végig kísérték életemet. Most csak kettőt említek meg belőlük: a hatvan éve megjelent Holzner-művet s a négy éve kiadott Murphys, illetve művét.

Murphy könyvének van egy utolsó, 12. fejezete is, melynek címe: **Az utolsó évek**. Ennek meg alfejezetei: *Missziói út Hispániába – Visszatérés Illíriába – Újra Macedóniában és Kis-Ázsiában – Problémák Efezusban – A végzetes római út – Újra római börtönben – A halálos ítélet*. Ez utolsó alfejezetnek van írásos igazolása is, a többinek bajosan. Nem egykorú riport Pál haláláról, nem is került be az Újszövetségbe, mint Jézus, István és Jakab halála. Közel három századdal Pál halála után jegyezte le Eusebius: **...fel van jegyezve, hogy Pált Néró uralma alatt Rómában lefejezték** (*Egyháztörténet* 2,25). Hol találta Eusebius, nem árulja el. Azt viszont tudjuk, hogy Nérót 68 júniusában ítélte halálra a szenátus. Tehát Pál ezelőtt halt meg. Murphy szerint 67-ben. Lehetséges dátum.

E 12. fejezetet követi még egy **Epilógus** is. Könyvének e hatoldalal záró írása már dokumentált az apokrif s egyéb ógyházi irodalomból. E hat oldalon a dogmatörténet területére is eljut. Az alábbiakban idézem a könyvét befejező négy oldalt (342-345).

Az újszövetségi kánonba felvett tizenhárom páli levelet bizonyosan ismerték és hiteltelnek fogadták el a második században. A tudósok kimutatták, hogy hatással voltak az Újszövetség több más könyvére is. Így a jánosi iratokra, a Zsidóknak írt levélre, Péter első és második levelére (ez utóbbiban a következőket olvashatjuk; „vannak bennük – Pál leveleiben – nehezen érthető dolgok, ezeket a tanulatlan és állhatatlan emberek kicsavarják a saját vesztükre, akár csak a többi Írást is” 3,16), Jakab levelére és Júdás levelére. Más korai keresztény szerzők sem vonhatták ki magukat Pál hatása alól, így például Hermasz, Barnabás, Kelemen, Ignác, Polikárp és a *Didakhé* szerzője.

Senki másra nem tettek azonban olyan nagy hatást ezek a levelek, mint Markionra, aki a második századi egyház egyik vezető egyénisége volt. Markion Pált tartotta az egyetlen igazi apostolnak. Pál antinomizmusát mint a kereszténység zsidó gyökereinek radikális elutasítását értelmezte. Ebből az elvből kiindulva hiteles és hiteltelen összetevőkre osztotta fel az Újszövetséget. Arra használta fel Pált, hogy a saját teológiai koncepcióját igazolja vele.

Pált bizonyára hasonlóképpen megdöbbenette volna az is, ahogy a valentiniánus gnosztikusok értelmezték a leveleit. Ez az irányzat Pálnak a nagy „titokra” való homályos utalásait használta ki és alkalmazta saját céljaira. Pál utalásait arra vonatkozólag, hogy a „test” s a „lélek” az emberi személyiség két különböző alkotó eleme, a gnosztikusok radikális dualizmussá fejlesztették tovább. Meg voltak győződve róla, hogy olyan „tudás” (gnózis) birtokában vannak, amely megszabadította lelküket az anyag béklyóitól, és ennek a megvilágosodottságnak köszönhetően immár eljutottak a fény birodalmába.

Egy idő után az egyház elvetette mind Markiont, mind a gnoszticizmust. Így érthető lett volna, ha mint ezen tévtanítások állítólagos forrásától, Pál leveleitől is elhatárolja magát, és kimondja, hogy nem az igaz Evangéliumot képviselik. Ha ehhez hozzászámítjuk a zsidó-keresztény irányzat harsány Pál-ellenes polémiáját, nem magától értetődő, hogy a páli levelek helyet kaptak az újszövetségi kánonban.

Kétségtelen, Pál levelei a második század végére már annyira olvasottak voltak, hogy nem lett volna könnyű kivonni őket a forgalomból. Ráadásul népszerűségük felkeltette a szerző iránti érdeklődést is. A levelekben szereplő utalások és az Apostolok Cselekedeteinek történetei egy jól megírt, a drámai fordulatokat kiszínező Pál-életrajzot is időszerűvé tettek. Ennek az igénynek tett eleget egy élénk fantáziájú és a történelmi forrásokat mellőző szerző a második század közepén. A *Pál cselekedetei*, amely eredetileg magában foglalta a *Pál és Thekla cselekedetei-t* és a *Pál mártirhalálát* is, épületes és szórakoztató történet egyszerre. Azonkívül, hogy leírást ad Pál külsejéről (3:1), amely vállalkozása egyedülálló, megvan benne egy kalandos történet minden kelléke: izgalmas utazás, reménytelen szerelem, csodálatos megmenekülés minden veszélyes helyzetből (például a vadállatok elé vetett Pált egy oroszlán menti meg, amelyet/akit előzőleg megkeresztelt). Nem meglepő, hogy a *Pál cselekedetei-t* az egész antik világban olvasták. Olyan távoli vidékeken, mint Szíria és Észak-Afrika, kánoni tekintélye volt. Az érdekfeszítő történet mindazonáltal olyan teológiai álláspontot propagál, amelyet Pál nem vállalt volna. A csodatévő apostol heroikus alakja arra szolgált, hogy a minden ember számára megélhető életéről és annak értékeiről való lemondást népszerűsítse. Az az igazi keresztény, sugallja a szerző, aki egész életében megőrzi szüzességét.

Pál alakjának jelentőségét még inkább kiemelte Ireneusz (kb. 130 – kb. 200), az apostolok utáni kor első nagy keresztény teológusa, a legkorábbi és legerősebb híd a keleti és a nyugati egyház között. Kis-Azsiában, Szmírnában született, ahol Polükarposz volt a mestere, majd Rómában tanult, és mint Lyon püspöke fejezte be életét. Az *eretnekség ellen, avagy a hamis gnózis cáfolata* című nagy művében szembeszáll egyrészt az olyanokkal, mint Markion, akik eltúlozva Pál jelentőségét, azt állítják, hogy „egyedül Pál ismerte az igazságot” (3. 13. 1), másrészt azokkal, „akik nem ismerik el Pált apostolnak” (3. 13. 1). Az a tisztelet, amellyel Ireneusz Pálnak adózott, és amit másoktól is elvárt, műve alapelveiben is megfogalmazódik. A hitigazság próbája minden egyház számára az, „hogy megegyezik-e az apostoli hagyománnyal, amelyet a két legnagyobb apostol, Péter és Pál által Rómában alapított és megszervezett egyház őriz” (3. 3. 2). Nem meglepő tehát, hogy Ireneusz több mint 400 alkalommal idézi Pált vagy hivatkozik rá. Minden páli levélből idéz, kivéve a Filemonnak írt levelet. Egyet azonban nem tesz meg Ireneusz: nem teszi magáévá Pál teológiáját. Művét alapos vizsgálódásnak alávetve kiderül, hogy a páli leveleket csupán hivatkozási alapok tárházának tekinti. Ez lett Pál sorsa a későbbi évszázadokban is. A nagy teológiai viták résztvevői rendkívül szelektív módon használták fel az apostol leveleit. Míg Szent Ágoston

túlhangsúlyozta azt, amit Pál a meg nem váltott emberiségről mond, a reformátorok a szeretettől áthatott kontextusból a hit fontosságának hangsúlyozását ragadták ki.

Pál elemzése arról a világról, amelyben élt és működött, érvényes a mi társadalmunkra is. Pontos helyzetfelismerő készségének és éleslátásának arra kell indítania bennünket, hogy komolyan vegyük az általa javasolt megoldásokat, amelyek segítségével a kereszténységet a változás hiteles eszközévé kívánta tenni. Az a kereszténység, amelyet Pál hirdetett, nem vallott kudarcot, mivel megvalósítására még csak komoly kísértet sem történt.

Ez a vége Murphi könyvének. Azért került ide, mert jelen munkámnak lektora s opponense Bajnok Dániel szerint írnom kellene valamit Pál *időskorától és haláláról is*. Nem regényt írtam Pálról. Hiteles leveleit s Lukács írását használtam fel. Most felhasználtam Eusebiuszt is, mert ő is megnevezte magát, ha forrását nem is tudta megjelölni (fel van jegyezve ...).

Magam nem tudtam használni Murphi könyvét sem, bár nagyon olvasmányos útleírás. Más a műfaja, mint az én könyvemnek.

Nem arról szól a könyve, amiről az enyém. Az én könyvem arról beszél, hogy tökéletes diadalt aratott az, amit a Szent Pállá lett tarzusi Saul tanított – a názáreti Jézus tanítása ellenében. Saul tanítása is meg a Jézust meg nem halló emberiség tanítása és élete is – diadalt aratott Jézuson.

A különböző vallások hitletéteménye jeles szerzők művein alapszik. Murphy vallásában *a hitigazság próbája minden egyház számára az, „hogy megegyezik-e az apostoli hagyománnyal, amelyet a két legnagyobb apostol, Péter és Pál által Rómában alapított és megszervezett egyház őriz.*

Magam a római katolikus egyházon belül egy olyan kisközösségi hálózaton belül élek, amely örömmel olvassa a II. Vatikáni Zsinat egyik dokumentumában: *Köztudomású, hogy az összes szent iratok közül is méltán kimagaslanak az evangéliumok, mert elsősorban ezek tanúskodnak a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról* (Dei Verbum 18). Pál csak gondolta magáról, hogy ő írta meg Jézus evangéliumát. Az Újszövetség két Péter-levele is már Pál hatásait tükrözi, de valószínű, hogy Péter látta el információkkal Márkot, aki gyorsan elmenekült Pál elől, viszont Péter információi nyomán megírta elsejét a négy evangéliumnak, mely elkészül a Péter és Pál halálát követő esztendőben, Néró halála után, hogy *tanúskodjék a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról.*

Könyvem sikoly. Sikoly a Dei Verbum fent idézett mondatáért is. Sikoly arról, hogy Merre ne menjünk. Sikoly, mert *Krisztus szegényen és üldözötten vitte végbe a megváltás művét; az egyházat is ugyanerre az útra szólítja hivatása...* (Lumen gentium 8). Sikoly, mert *az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismeretében fogja fel és ismeri el az ember; köteles is lelkiismeretét minden tevékenységében hűen követni, hogy eljusson céljához, Istenhez. De nem is szabad őt akadályozni abban, hogy lelkiismerete szerint cselekedjék, különösen vallási téren nem* (Dignitatis Humanae 3).

Sikoly, mert mérhetetlenül gazdagok vagyunk, minél felsőbb szinten képviseljük az egyházat. Sikoly, mert amíg módunk van rá, üldözzük a másképpen gondolkodókat, ahogyan Kaifás is Jézust; Jézus pedig szegény volt, és nem üldözött senkit. Ismerjük az emberi történelmet, s azon belül a keresztény egyházak történetét és az én római katolikus egyházam történetét is, s abban Torquemada szerepét is, amely folytatódik mind a mai napig, amikor is az embergyilkolási esküt megtagadó testvéreinket elítélő bírónő joggal mondhatja nekik: *Magukat saját püspökeik is elítéli.* Könyvem sikkoly, mert Gromon András testvéremet is kiközösíti egyházam, pedig ha van ember, aki lelkiismerete szerint tanít és cselekszik, ő is bizonyára olyan.

S mindez a Damaszkusi úton kezdődik. S folytatódik máig. *Saul, miért üldözl engem?* – ma is kérdezhetné Jézus, de nem teszi. Nem, mert Saul időközben vértanú halált halt hitéért – a lelkiismeretéért, az ő Jézus Krisztusáért. S Isten csak azt kívánja, hogy annak

engedelmeskedjünk. S nem is hányja szemünkre ezt. Nem, mert abban adta a kinyilatkoztatást. Elsősorban arra kell figyelniük. Másodsorban pedig azokra a testvéreinkre, akik azt mondják, amit a lelkiismeretükben hallanak. S a lelkiismeretünket meg nem hordhatjuk senki másnak a zsebében. A mi zsebünkben van annak a helye. Hogy mit mondott erről vagy arról akárki, ne érdekeljen. Csak az, amit te hallasz ott, belül. Ha nem érdekel, hogy mit mond akárki is arra, amit e könyvben olvasol, akkor talán valamit használ majd neked. Ha más is fontos, mint a te lelkiismereted, akkor félek, hogy lecsapod könyvem két lap után. Meg lesz-e ezzel a fejezettel elégedve opponensem, nem tudom. Majd megmondja utólag.

Piarista köz, 2008. szeptember 13.

Az én tanításom

1924 őszén kerülhetett kezembe először egyházunk kiskatekizmusa. Azóta beszereztem II. János-Pálét is, amire valamivel – közel 70 évvel – később, 1992 őszén tette rá a pontot. Most pedig visszafúrok 19 századot, s megkeresem szavunkat az Újszövetségben.

Igei formában találom: a *katéchein* annyi, mint tanítani. Lukács igékre *tanítja* Teofilt (Lk 1,4), Apolló is kapott Alexandriában *tanítást* az Úr útjáról (ApCsel 28,25), 58 pünkösdjén pedig Jakab közli Pállal, hogy az összes zsidó úgy tudja, hogy Pál a diaszpóra zsidóságot arra *tanítja*, hogy szakadjanak el Mózesről, de ebből az *értesülésükből* semmi sem igaz (ApCsel 21,21.24). És minden zsidó tudja, hogy a tóra *tanítja* mérlegelni a különböző dolgokat (Róm 2,18); Pál pedig *tanítani* akar az egyházban és nem nyelveken imádkozni (1Kor, 14,19), s azt kívánja a galatáktól, hogy akit az igére *tanítanak*, tegye közössé *tanítójával* minden javát (Gal 6,6).

Lukács, Apolló, Jakab és Pál is tanít, s e tanítók mind Jézusra hivatkoznak, s mind az első század második felében – és Antióchiában, Jeruzsálemben meg Efezusban. Magam pedig a 21. században és Budapesten. De közös bennünk, hogy én is Jézusra hivatkozom meg mindarra, amire a 21. század elején egy az említett személyeknél jóval idősebb ember hivatkozhat. Sokkal szélesebb a hivatkozási palettája, mint ezelőtt kétezer éve. Ott van ezen a palettán az is, hogy Jézus tanítása és akarata ellenére lobogtak – Jézus és Atyja nevében és dicsőségére(!) – a máglyák. Meg az is, hogy élt Dosztojevszkij, s megalkotta Karamazov Iván poémáját Ebben pedig az egyház nevében mondja Torquemada, a nagy inkvizítor, – a 16. századi Zaragoza börtönében ülő Jézusnak: *Menj vissza, amit akartál, nem lehetséges; ami lehetséges, azt csinálja az egyház.*

Lehet ezek nélkül is elmondani a *fidei depositumot*, amely különböző minden egyházban – azaz magyarul: a *hitletételment*. Meg is teszi ezt az ötezer különféle vallás mindegyike kivétel nélkül. Ki is nyomtatják sokezer és sokmillió példányban. Nincs is szükségük a példányszámok szaporítására. Az én tanításomat viszont a fent említettek következtében mélyen meghatározza, hogy nem vagyok megelégedve a történelemmel. S abban magunkkal és magammal sem. S lehetetlen ezt az elégedetlenségem ki nem vetítenem a Végő Okra is, azaz Istenem, Reád!:

– Mért ilyen pocsékul, pocsékra csináltál meg minket?

S egy Végő Okhoz egyáltalában nem illő választ kapok erre:

– **Mert nem tudtam jobbra.**

– Akkor milyen Abszolútum vagy Te?

– **Olyan, akinek megvannak a maga határai. Teremtettem úgy, ahogy tudtam.**

Anyagot hoztam létre. Az anyagból született az élet, s lett az olyan, amilyen. S a fajfejlődés során előállt az ember, s lett neki Magamról formált, saját magamból adott lelkiismerete.

– S ki és mi vagy Te Magad?

– **Nincs előttem és rajtam kívül semmi, amit nem én hoztam volna létre. S milyen vagyok? Jó vagyok. Olyan, aki szeret.**

- Mit vagy kit szeretsz?
- **Nekem ez a szeretet – szent szó. Nem tudok valamit szeretni. Az egészen más valami. Hogy értsd: fagyit nem szeretem... Szeretni csak valakit tudok.**
- Kit?
- **Hát a családomat.**
- Neked olyanod is van?
- **Persze, hogy van: egy örök, ha úgy tetszik, időtlen családom. Három személyből áll. Akit szeretek, s aki szeret engem is – Ő mellettem a második. És kettőnknek közös Lelke. A szereteté. Ő a harmadik. Szentlélek a neve.**
- De hát ezt magyarázta Jézus is.
- **Persze, hogy ezt magyarázta Nektek. Magam küldtem közétek. És éppen azért küldtem, mert én sem voltam megelégedve azzal, amit az ember csinált. Méltatlan volt a családomhoz, és az ember onnan kapta lelkiismeretéhez, a Szentlélekhez.**
- S mért a Fiúnak mondta magát Jézus?
- **Mért, minek kellett volna mondania magát?**
- Mondhatta volna, hogy a lányod. Vagy azt, hogy a feleséged.
- **S az jobb lett volna? Akkor hallgattatok volna rá? Nem azt mondtátok volna, hogy csak üres asszonyi fecsegés az, amit mond; vagy azt, hogy szeretitek, ha az asszony vakog.**
- S most hogyan érzed Magad? Boldog vagy?
- **Nem mondhatnám. Olyan vagyok, mint a tékozló fiú apja.**
- Várom, hogy észre térjen, hogy haza térjen hozzám.**
- Akkor meg milyen abszolútum vagy Te? Az Abszolútumról a legkülönbözőbb emberi kultúrák is mind az tanítják – és természetesen tévedhetetlen hitletéteményként(!) ám –, hogy az Abszolútum végtelenül boldog.
- **Az szeretnék lenni, de nem vagyok az, mert nem sikerült a művem.**
- És a Teremtés egésze? Az sem sikerült?
- **Mi tessék rajta, ha egyszer az egésznek az értelme – az ember. S a magam Lelkéből adott emberi lelkiismeret nem tudta boldoggá tenni az embert. És a maga hibájából nem tudta! Mert nem figyelt rá. Mert nem akart ráfigyelni.**
- Hát akkor sírjunk együtt, mert én is elégedetlen vagyok azzal, amit az ember csinál!
- **Nem gondolod, hogy azért van a remény?**
- S ezt Te mondod, az Abszolútum?
- **Én mondom, mert nem tudok mást mondani.**
- Hát akkor ez az Isten tragédiája. Ezt meg kellene írni.
- **Már megírták, csak más címet adott neki a szerző.**
- Miféle címet?
- **Azt, hogy Az ember tragédiája. Talán olvastad is. Egy magyar írta. Nem vagy véletlenül te is magyar? Mert az a Madách Imre konzseniális volt velem. Csak nem gondolta végig, hogy közös a tragédiánk. A mi az emberé, az az Istené is. S nem azt a címet adta drámájának, hogy Isten és ember közös tragédiája.**
- Hát most már álljon meg a menet! Furcsa, hogy ezt az Abszolútumtól kérdezzem, de kénytelen vagyok vele.
- **Csak kérdezd nyugodtan!**
- Nem vagy Te ateista?
- **Már hogyan lennék én az, hiszen én vagyok a Jóisten.**
- Elhiszem, mert így tanultam: Hiszek egy Istenben... De úgy beszélsz, ahogyan az ateisták, a panteisták meg az agnósztikusok beszélnek.
- **Mit mondanak?**

– Azt, amit Tőled hallottam, és ezen az alapon ateisták meg panteisták meg agnósztikusok. Ezen a Tőled hallott alapon tagadják, hogy Te létezel.

– **Nevetséges, hogy tagadják. Meg az is, hogy minden és mindenki – Isten. S még nevetségesebb, ha azt mondják, hogy nem lehet dűlőre jutni abban, hogy vagyok-e. Én tudom, hogy vagyok, és nemcsak hiszem. Jézus sem mondott soha olyasféle mondatokat, hogy fiaim, én azt hiszem, hogy jó lenne megelégednetek mindnyájatoknak az egy dénárral... Csak olyat, hogy Péter, ezt maga az Isten mondta Neked. De azt, hogy hiszünk valamit... – az ilyet a mi családukbán nem mond senki.**

Schütz Antal Dogmatikájának Tartalommutatójában nem találtam az *Isten boldogsága* kifejezést. De Előd Istvánéban megtaláltam. A 74. oldalon ezt: *Isten végtelenül boldog. Hiszen a boldogság nem egyéb, mint a jó zavartalan birtoklásán érzett időtlen öröm.* Jó húsz éve a következő megjegyzést írtam e mondatához: **Az arisztóteleszi Isten ilyen. A kinyilatkoztatás Istene nem lehet ilyen. Az Atya végtelenül boldog, miközben kinyírják Fiát, a fiait is mind, akik ezt vallják.** Miközben a *Számadásban*, Kosztolányi szonettjében ezt olvasom: *Templomban kórházakban, börtönökben vonul a roppant karaván...*

Előd könyvének a 100. oldalán pedig ezt találom: *A szentháromsági személyek élet-közössége a boldogságnak olyan végtelenségét eredményezi, amelyet kívülről gyarapítani nemcsak nem szükséges, de nem is lehet.* Ehhez meg ezt jegyeztem be könyvébe: **Jancsi és Juliska nagyon boldog, de úgy érzik, hogy ehhez a boldogsághoz még kellene valami... az. Hogy lenne kis Jancsikájuk és kis Juliskájuk is.** Na, meg még mondanék valamit: Azt, hogy van az izgulás boldogsága is. Ha egyszer feljutok Isten világába, azt hiszem nagyon boldog leszek ott, mert megkeresem szüleimet, testvéreimet, a már előttem odaérkezett Bokor-tagokat is, és várom a még ott nem levőket. Ez ugyan nem lesz végtelen boldogság, de izgalmas keresés és várakozás. S az Istenét is csak ilyennek tudom elképzelni, mert nem tudom őt másmilyennek gondolni, mint saját magamat. Az ő képére és hasonlatosságára lettem megteremtve. S ezért Ő sem csodálkozhatik, hogy csak így tudok gondolkodni Róla.

A végtelen boldogságot Istenhez méltatlannak érzem. Hát nincs szíve? Nem érezte át Fia gyötremét a Golgotán? Loisy abbé szenvedését, amikor X. Szent Piusz pápa kiközösítette őt? A magamét sem, mikor egyházam elítélt? Arany János sokkal többet mond nekem, amikor ezt írja: *Fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze.* A tékozló fiú apja azért tud örülni, mert amíg a fia tékozlott, akkor és addig nagyon szomorú volt. Ha nem lett volna az, nem tudott volna nagyon örülni is elveszett, de megtalált gyermekének. – S most folytatnám már az abba-hagyott dialógust Istennel.

– **Tudod ezek a szerencsétlen ateisták, panteisták, agnósztikusok pontosan azért vannak bánatban, ami miatt Te is, meg én is. Mert nem sikerült a műved. Valójában sokkal jobban szeretnek Engem, mint a teisták, akiknek jó az, amit megtanulnak a maguk vallásának a kiskatekizmusából. Annak a megállapításait ismételtetik, és boldogok vasárnaponként, amikor hallják papjuktól szóról-szóra a miseszöveget, ahogyan megszokták. S hallják a prédikációban, hogy minden nagyszerű, és minden rendben van, mert ilyen jóságos és mindenható Istenük van, mint amilyenek a papjaik hetenként elmondják nekik, s eszükbe sem jut, hogy a világban nincsen rendben semmi sem.**

– Hát ezért vagyok én is mérhetetlenül szomorú. Azért, hogy papjaink nem gondolkodnak, csak mondják, amiből ifjúságukban tizenkét féléven keresztül levizsgáztak, s eszükbe sem jut, hogy én Isten Országát akarok, ahol mindenki jó a másikhoz.

– **Közös a bánatunk, s meg kell találnunk az okát, hogy mért csinálják, amit csinálnak. És mért nem jönnek rá az okára annak, hogy mért ennyire hatás nélküliek, és miért nem megy előre az Isten Országának a szekere.**

– Istenem, én gondoltam valamit.

– **Mondjad, ha gondoltál. Mit süttöttél ki?**

– Én csak azt, amit Toynbeetől tanultam.

– **Mit tanultál?**

– Azt, hogy az a baj, hogy az ötezer különféle vallás mind azt gondolja magáról, hogy Te egyszer adtál kinyilatkoztatást, és azt éppen ők kapták meg. Ennek következtében pedig az összes többi vallás csak – ám jószándékúan, de – téved. S ezért meg kell téríteni őket. Úgy, ahogy lehet. Ha másképpen nem lehet, hát karddal, gépfegyverrel, Ezért irtottunk ki mi, katolikusok 60 millió indiánt a 16. században, amikor felfedeztük Amerikát. Ezért irtott ki az ateistaként vallásos Lenin és Sztálin a Gulágon ugyanennyit vagy még többet. Talán száz milliót is.

És Hitlernél hamarább. És derék teológusok ma csak arról elmélkednek, hogy *lehetőséges-e Auschwitz után még imádkoznunk*. Mért nem azt kérdezik, hogy lehetséges-e a Gulág után imádkoznunk. A Gulágot egy keresztény papnövendék csinálta. Hitler nem is volt kispap, mint ahogyan Sztálin az volt. Mért csak a zsidó fájdalom az érdekes? A tatárjárás, a török hódoltság is lekasabolt, rabszolgavásárra hajtott annyi magyart, mint amennyit Hitler Auschwitzbe szállított. A magyar fájdalom nem teszi lehetetlenné az imádkozást? Azt üzenem Johan Baptist Metznek, hogy nem. Lehet imádkozni azért, hogy Isten nyissa ki már a katolikus püspökök szemét. Hogy ne mondhassa a bírónő fiainknak, amikor fegyvert-nem-fogás miatt elítéli őket: „Magukat saját püspökeik is elítélik”.

Üzenem Lukács László rendtársamnak, aki leközi a Vigilia 2008. szeptemberi számában Metz tanulmányát, hogy írja meg szegény Metz katolikus tanszékvezetőnek, hogy arra feleljen, hogy lehet-e még imádkozni e nagyon közeli, az Auschwitz után negyven évvel történt botrány után még Istenhez imádkozni. És a válaszat is írja meg neki. Azt, hogy lehet imádkozni, azért, hogy megtérjen a katolikus hierarchia Jézus Atyjához nagyon, de nagyon tékozló fiaként. S e tanulmányomat le is közölheti folyóiratába, ha annak van valami köze Jézushoz, annak Atyjához meg a Szentlélekhez. Ha nem közli le, akkor világos, hogy semmi köze sincs. Ahogyan jól tudod azt is, hogy a tanulmány szerzőjének fejére '52-ben az államügyész kötélt általi halált kért, s huszonöt évvel később az elvtársak megüzenték Lékai bíborosnak, hogy Bulányi nem az ő ellenségük, hanem a katolikus egyházé. S ennek hatására a magyar katolikus püspöki kar meg is vonta tőle a nyilvános papi működés jogát.

Te pedig megírtad a Vatikán által elrendelt látszat-rehabilitáció után, '97-ben, hogy Bulányi integrálhatatlan a katolikus egyházba. A svájci ökumené folyóiratába írtad meg. Kérdezem Metz nyomán: Lehet még imádkozni ezek után is? És válaszolok: Lehet, nagyon is lehet. Azért, hogy ne gyilkoljunk, ha már a felvilágosodás kiverte kezünkől a gyufát, amellyel meggyújtjuk a máglyát a másképpen gondolkodók felett. Azért, hogyha már nem gyilkolhatunk többet, akkor legalább ne hazudjunk. S ha már nem is hazudhatunk, ne rakjunk búrát, amely kiszívja a levegőt, azok fejére, akik megpróbálják elmondani, amit lelkük Istene súg nekik. S hogy ne hallgassuk el az igazságot, amikor az úgy is nyilvánvaló. Ezekért mindért imádkozhatunk

– **Hát könnyen lehet, hogy igazad van, mert én mindenkinek adtam a kinyilatkoztatást. Mindenkinek a bölcsőjébe tettem, s mindenki nagyon jól ismeri a kinyilatkoztatásomat, ami csak annyi, hogy jónak kell lenni, amilyenek mi is vagyunk idefent. Nem uralkodunk egymáson, nincs többünk, mint a másoknak és még véletlenül sem bántjuk egymást. Eszünkbe sem jut, hogy másként csináljuk, mert ilyen a mi Országunk. Kezdetől fogva és öröktől örökké. S csak azért teremtettünk, s csak azért jutott el a teremtés az emberig, hogy ezt a titkot belerakhassuk a bölcsőjükbe. S ha megértitek ezt és igyekeztek ti is így csinálni az életet, akkor növekszik a boldogságunk, amely bizony töletek függ, és nélkületek nincs, és nélkületek csak szomorúak vagyunk.**

Piarista köz, 2008. szeptember 15.

A kánon kialakulása

A Bokor Gyökér nevű közösségében egy Anton Mayer nevű szociológus-teológus tanumány-részlete a szeptemberi találkozói házi feladata. Készültem rá.

1. Jézus 30-ban kezdett tanítani, és Markion 150 körül piszkálta meg témánkat. Ez 120 év. Magam 45 tavaszán kezdtem a megokosodást, és nincsen még Markion-gondunk. De még csak 64. évünkben tartunk. Még kell 56 év, hogy elérjük Markion állapotát: $2008+56=2064$. Addigra júniorkunk, Garay Bandi is 110 éves lesz. Sok vizet már nem fog zavarni. De Bokor-hősnőm, Vincze Bori még ifjú nagymama lesz, s nyolc lányának-fiának unokái fogják alkotni a Bokor hatodik nemzedékét, s Bori egyik Markion nevű ifjú unokája felvetheti a kérdést: például azt, hogy a KIO-nak csak az *Út* című harmadik könyve az inspirált, a többi csak szalma, mint Luthernek a Jakab-levél. Nagyon bízom Vincze Markion 2064. évben élő Bokor-társaiban, s azt mondják neki, hogy ki-ki olvassa a KIO-nak azt a kötetét, amelyiket akarja, de nem kanonizálunk, mert mi nem vagyunk egyház, hanem csak kisközösség, melyben mindenki elmondhatja, leírhatja, amit lelke diktál neki, s mi meg elmondjuk azt, hogy nekünk meg mit diktál a lelkünk, mert égből pottyant könyveink nincsenek, ha katolikusok volnánk is.

2. A kanonizálók egyházat akartak csinálni, amelyben vannak égből pottyant könyvek. Jézus csak kisközösséget akart csinálni, melyben nincsenek ilyenek: *mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek*. Maga Jézus nem írt KIO-t sem, mert úgy gondolta, hogy amit ő mond, az nyilvánvaló. ÚSz. majd minden szerzőjének arám volt az anyanyelve, a görög koiné csak tanult, második nyelvük volt, s természetesen a nők szóba sem jöhettek, hogy írásaik a kanonizált könyvek közé kerüljenek. Aligha volt az első századokban keresztény író. Lukács szír orvos volt, s az ApCselben könyvet ír a tarzusi római polgár zsidóról. Ez az ÚSz. 27. könyvéből egy. Semmi sem következik belőle a 26. másik könyvre, Lukács evangéliumára sem. A Jakab-levél a jeruzsálemi zsidókereszténység kritikája Pál írásai fölött: Semmi jézusi tartalma nincs a páli tételnek, hogy hit cselekedet nélkül üdvözít. Csak annak van jézusi tartalma, hogy segítünk a szegényen. A kánonba bekerülésének semmi köze ahhoz, hogy a 16. században Luther kidobja a Jakab-levelet az ÚSz-ből.

3. A Jelenések Könyvének szerzője nyilván nem ismerhette Mayer szempontjait, csak a maga célját. Azt akarta megmutatni, hogyan fog Jézus és Atyja nagyon hamar bosszút állni egy atomháború-szerű katasztrófával a Római birodalmon, amely gyártotta a keresztény vértanúkat. Nem csodálom, hogy jézustanságai miatt a Jelenések könyvét nehéz volt kanonizálni. Azon sajnálkozom, hogy egyáltalán kanonizálták.

Piarista köz, 2008. szeptember 17.

Dühöngő Jehova...

Visnyeszéplakról Tamástól kaptam két írást glosszázásra. Az egyikre nem írtam semmit, mondván, hogy nevét nem jegyzik nálam a tőzsdén. A másikra már írtam valamit. Ezt: Tamásom, mind a két személyt ismerem. Mid a ketten elhiszik, hogy az ötezer vallásból éppen a miénk ad helyes tájékoztatást Istenről. Ugyanúgy, mint Kaifás. Csak a sorsukon fordul, hogy kikényszerítik-e belőlük a mindenkor urak halálos ítéletét. Belőlük is. Ezért aztán nagyon szégyellem, hogy rendtársam az egyik. A korombeli piaristák még szaktanárok voltak, akik azt mondták, amit igaznak gondoltak a tudomány adott állása szerint. Nem nagyon pasztoráltak. Talán még lesz alkalmam megnézni, hogy Révai Miklós piarista (+1778), a legnagyobb magyar nyelvész – vagy az emberiséggé is – prédikált-e, és csak azt mondta-e abban, amit igaznak gondolt.

A jezsuiták más térsza. Negyedik fogadalmuk is van: mindig azt mondják, ami a Vatikánnak kell. Két becsületes embert ismertem közülük: Kerkait és Mócsyt. Mind a kettővel igaz barátságot kötöttem már a Gyűjtő előtt is, majd abban is. A te két szerződ pedig tudja, hogy van a Gyűjtő fogház is. A mostani Távat-főszerkesztővel is beszéltem Rómában. Ezt mondta: Gyurka, olyan fafejű vagy, hogy ha megsimogatom a fejed, szálla akad a

kezembe. E mondott két jezsuitának más volt a fejformája, mint az enyém, de ők is fafejűek voltak.

Badiny derék magyar katonatiszt. Gyilkol szent hivatásából folyóan. Magyar, tehát másokat gyilkol. Nem alap nélkül látja, hogy kik a magyar legfőbb ellenségei a történelemben. S azt is, hogy ki a legkárosabb közülük közel 150 év óta. Ne legyen tehát Jézus zsidó. A pártus herceg kiesett a kezemből. Mégis nagy dolgot csináltak ezek a 44-ben disszidáltak. Romokban hever a finnugrizmus. A népi emlékezet megbízhatóbb. Nincs végeredményük. Badiny lehet buta, tájékozatlan, de nem csirkefogó. A másik két úr esetében már bizonytalan vagyok ebben. Idézem egy bekezdését:

A hagyományos kereszténység követői számára azonban figyelmeztetés lehet, ha látjuk, hogy mennyire okosan kell átgondolni és kifejezni a teológusoknak a keresztény tanításokat, nehogy azok másokban félreértéseket okozzanak. Például: a Jézus kereszthalálának teológiai jelentésére vonatkozó népies magyarázatok gyakran furcsa istenképet idéznek elő. Jézus halála ugyanis nem egy dühöngő Jehova haragjának lecsillapítását szolgálta, hanem az Atyaisten legnagyobb szeretetének kinyilatkoztatása. Úgy kell tehát Jézus halálának és feltámadásának üdvtörténeti jelentőségét magyaráznunk, hogy ez nyilvánvalóvá legyen.

Pától kezdve ezt A NÉPIEST prédikáljuk mind a mai napig... *Jézus halála ugyanis igen is egy dühöngő Jehova haragjának lecsillapítását szolgálta.* S ezt követi a tudatos népbutítás: *hanem az Atyaisten legnagyobb szeretetének kinyilatkoztatása.* Majd ha kivégezteted egyszülött Fiadat mondjuk Gyurcsánnyal, ez lesz Kárász Tamás édesapai szeretetének fia iránt?, a magyarok iránt?, vagy az emberiség?, vagy ki a bűdös fene iránt? – a legnagyobb megnyilatkozása??? Köpnék, ha volna nyálam.

Tarthatatlanná kezd válni a páli örült gnózis. Ilyen mondatokkal széjjeltáncoljuk azt, ami ezer éven keresztül a legszentebb dogma volt, hogy elfeledjék a jámbor hívők, s két század múltán majd tanítják, hogy Jézus hajlandó volt meghalni azért, mert azt mondta, hogy jókisiúknak, jókislányoknak kell lenünk Azt, amit az ember tud és tudott is mindig anyukájától-apukájától. De Jézus számára irtóztató volt a Golgota: *Istenem, Istenem, Mért hagytál el engem?* S az Atya számára is irtóztató volt. És szenvedett miatta, és Ő is, mint a kutya. Ha van az Atyának szíve. **És ez lesz majd a M E G V Á L T Á S - tan!!!**

Piarista köz, 2008. szeptember 19.

Megnyitjuk a Bokor 65. tanévét a Pótkávé 30. tanévi megnyitójával – 2008. szeptember 5-én. Emlékezzünk az 1978. évi hősi kezdetről az átkosban. Emlékezzünk az akkori és későbbi tagokról... Elhangzott ezen a megnyitón egy javaslat, amely nagy vitát váltott ki. Ez:

Tagmegszűnési javaslat: *Az évi találkozók száma: 11. A megjelenés egy piros pontot jelent. Mennyi piros pont gyűjtendő ahhoz, hogy a következő évben is tag maradhassunk? Nagy hiányossága az evangéliumoknak, hogy nem közli a három év jelenléti kimutatásait. Ide vonatkoztatható-e az alábbi jézusi nyilatkozat: Hagyjátok a halottaknak eltemetni a halottakat? Megkérdendő erről a Bokor Hittani Kongregációja. Döntse el tekintélyi alapon, hogy mi a megszentelt hagyomány e kérdésen.*

A vita során kifejtettem, hogy nem különböztetek közösségeim között: Pótkávé, Gyökér, alapközösségeim, tanfolyamok, szerkesztőségi találkozó, ifjúsági mise. Nem, mert mindegyikre teljes lélekkel készülök, s bárkinek a hiányzása azt jelenti, hogy ő, személyesen hiányzik nekem. És abszolút illemszabálynak érzem, hogy a távolmaradás előre bejelentendő. Azt is elmondtam, hogy a Bokor belepusztulhat nemcsak eszményeink feladásába, hanem abba is, hogy a találkozóinkat bármi felülírhatja. Ha elkezdjük azt a viselkedést, hogy közbejöhet valami, és inkább ezt a valamit választjuk, mint amit beírtunk naptárunkba – ez a vég kezdete. Számomra csak a saját halálom, vagy az ágyhoz kötöttségem írhatja felül naptári bejegyzésem. Nemegyszer megtörtént, hogy kilógtam a kórházból is, hogy el tudjak menni a

csoporttalálkozóra. Kikészít, ha találkozó előtt kapom a telefonokat, hogy valakik mért nem tudnak eljönni. '89 előtt nem is volt telefonom. '89 előtt mindenki el tudott jönni minden találkozóra. Vis major esetén meg kell kérnem a közösség tagjait, hogy módosítsunk a megbeszélrt dátumon. Az egyház és a Bokor között az is különbség, hogy az egyháznak vannak templomai, melyekbe akkor megyek be, amikor akarok, a Bokornak csak közösségei vannak, amelyek belepusztulnak abba is, ha akkor megyek oda, ha nem jön közbe semmi. Ezt a szöveget minden közösségemben felolvasom.

Piarista köz, 2008. szeptember 21.

Nyáralástörténet

A tanév elején, a közösségek két-három hónapos szünete után, az első találkozórn, a szeptemberin, rendre van olyan, hogy *Nyári beszámoló*. Alighanem sokan ki tudnák tölteni a találkozó egész idejét a maguk beszámolójával, s magam is így vagyok ezzel. De hát a közösség olyas valami, amiben mások is vannak. Ha nem volnának, nem tudánk, kiknek beszámolni. Aztán nemcsak ez van a szeptemberi találkozórn. Azon indul az új munkanérv. A soros elnök kivágja rezet, s rittyent egy olyan, de olyan elmélkedést, amivel elcsudálkoztat bennünket lelke szépségén, s ez a bennünket felemelése bensőséges imádkozásra indít mindnyájunkat. Aztán van házifeladat is, amiben megállapodtunk a nyár előtt az utolsó találkozórn. Aztán van vacsorázás is, amelyen végre megindulhat a *Mit hoztál?*, a találkozó utolsó műsorszámra. De ez is azzal kezdődik, hogy meg kell állapodni a következő találkozó időpontjában, soros-elnökében s a házifeladatban. S ezután kerül elő a szeptemberi találkozórn a Nyári beszámoló is. Magamnak van jó tíz közösségem, s ha lehet, elszabotálom a beszámolót, illetőleg egy valamit mondok belőle: azt, amit a legfontosabbnak gondolok. Hát az idén azt mondtam el, hogy két és fél hónap alatt megírtam legújabb könyvemet. Azt, aminek a címe: *Merre ne menjek?*

Közösségeim egyik legkedvesebbje – mind a tíz az – a Pótkávé. Utolsó találkozórnkon, május 25-én, július 20-ában állapodtunk meg: az lesz budavári nyáralásunk kezdő napja, és 18 órakor kezdjük esti misével. Ez a közösségem éppen harminc évvel ezelőtt született meg: '78-ban, amikor még az Attila úton laktam. Sajátos közösség: az ördög bibliáját is forgatjuk rajta. Mindenféle Bokor-tagok vannak benne, akiknek az a közös vonásuk, hogy mind tud bridzselni. Műsora: körbeimádkozós, igazi szentmise, a Bokor ügyeinek megtárgyalása, s a harmadik műsor-pont neve egy felkiáltó mondat: *Dolgozzunk is már!* Ezt követően leosztunk annyi asztalon, hogy mindenki kézbe vehesse az említett bibliát. A fent említett sajátosságának következménye, hogy évi 11 találkozója van ennek a közösségemnek: a 11. – a nyáralás, amely akár egy hetet is igénybe vehet.

Következzék ezek után a Pótkávé 31. évi történetének kezdetéről a hitelre méltó beszámoló. Egy magam gyártotta közmondással indul: Ember tervez és ember végez. Magam már 17-én délután elindultam Balaton Tamás kocsijával Balatonboglár-ra – lelki gyakorlatot tartani. 17-18-án megtartottam belőle a magam részét: régi és új testvéreket ismertem meg rajta. Nagyon örültem a régieknek, mert ők – régiek. S hasonló örömmel az újaknak, mert – ők újak, akiket még sosem láttam, legfeljebb hallottam róluk. 19-én reggel hajnali hét órakor Tamással Lovasra mentük megsejmlélni egy törökszedert. Mit kellett azon nézni? Micsoda értetlen kérdés... A legcsodálatosabb fa ez a Kárpát-medencében. Orvosi megállapítás szerint rajta terem medencénk legvitamindúsabb gyümölcse. S mit néztünk rajta? Nemcsak néztük, de meg is kóstoltuk gyümölcset. Vittünk is belőle ebédre. Tíz órára értünk célba, Lovasra. Majd Paloznak, Csopak, Arács, Szöllös, Pécsely, Vászoly, Dörgicse, Mencshely érintésével 11-re már Budavárban voltunk. Kertszemle után bejelentkeztünk kosztosoknak a szomszéd Gyarmati Erzsikénél és lisztes stercet kaptunk ebédre. Olyan finom volt, hogy háromszor is kértem belőle, vittünk mi is valamit: törökszedret. Ők is értékelték. Ebédutáni ejtőzés után kaszával, fűrésszel felszerelkezve lementünk Tamással a káposztásba. Milyen kaszával? Olyannal, amit

Tamás még nem tört el. Mert húsz éve Tamás már egyet eltört. 14 éves volt akkor. Mondta is, hogy éktelenül dühös voltam miatta. Most az újat nem törte el, hanem utat vágott vele a káposztásban, melyben vagy három év óta háborítatlanul nő a csalán. A jó két órás munka után a mosóház érintésével felmentünk a házba, s kaszát, fűrészt helyére rakva autóba ültünk s elmentünk Bokorligetre, de sem a házban, sem Hangyásalján, a 28 hektáron nem találtunk senkit, csak megcsodáltuk a másfél hektáros mandulást. Aztán meg hazamentünk. Szégyen ide, szégyen oda, este Tamásnak kell mondania: Még ma nem is miséztünk. Hoppá! Megteríték misére, s imádkozunk benne a szív bőségéből. Mit? Ha érdemes volt rá, amit imádkoztunk, megtalálható a mennyei interneten.

Idejébe ágyba rajuk magunkat, mert másnap vasárnap, s nekem a 10 órás misén prédikálnom. Még Pestről indulásom előtt elkészítettem öles betűkkel a számítógépen egy hirdetést: **Vasárnap 10 órakor szentmise**, s az kiragasztottuk a templom ajtajára, amikor szombaton 11 órakor megérkeztünk Budaváriba.

Ha hiszitek, ha nem, óriási közönség gyűlt egybe rajta. Budaváraik: ott lakók és nyaralók, Ajkarendekről a György-család nyolc fővel, a féléves hatodik – Balázska. Így a három nőre öt férfi esik. Eszembe jut Faragó Feri, akinek mondom, miután Márti két fiút szült neki: Ferikém, három férfi esik nálatok egy nőre. Mire Feri: Gyurka bácsi, így kiegyensúlyozottak az erőviszonyok! Nem tudom, Györgyéknél mifélének kellene még születnie az egyensúlyhoz. Majd megkérdezem tőlük, ha legközelebb találkozom velük. Inkább folytatom, kik vettek még részt a szentmisén. Hát a Pótkávét tagjai is megérkeztek egy jókora kocsival, melyben elfértek a Bajnokok, a Faragók, a Bea és a Mara. Textus arról beszélt, hogy két verebet adnak egy fillérért, s hogy hajunk minden szála meg van számolva. Nem emlékezem, hogy mit prédikáltam. Senki nem ment ki, és senki sem zokogott.

Betódultunk mise után mindahányan a kerti asztalokhoz és csak örültünk egymásnak. Kivéve Tamást, aki titokzatos okok miatt már nem jött be. Aztán Györgyék is hazamentek, s a maradék a rondellának nevezett szőlő lugasban munkába kezdett... azaz leosztottunk s ezzel megkezdődött a 2008. évi bridzsbajnokság. Közben az emberiség használhatóbb fele ebédet is rittyentett, amit elpusztítottunk a diófa alatt, s e célból kénytelenek voltunk a *munkát* abbahagyni.

Közben valamikor megérkezett még a maradék is: Imre hozta kocsiján Verát. Folytattuk-e ebéd után a munkát, már nem emlékszem. Csak azt tudom, hogy mire a szunyókálás után felébredtem, Imre már leszállította megmártózásra vagy a vasúthoz, akik nagyon gyorsan befejezték a nyaralást az átkos imperializmus okán, a társaság egy részét. A maradék Vera még aludt, én Marával pedig erdei sétára indultam négy órakor. Megmutattam neki a hegy tetejéről az erdei torna-út végén a Balatont. Szerencsére út közben sűrűn voltak padok, melyekre le lehetett roskadnia annak, akinek szüksége volt rá. Mara egészen jól bírta az utat. Gondozottja valamivel kevésbé. Mindegy, este hétre már haza is vergődtünk. Imre visszajött, Vera is felébredt, s főzött nekünk vacsorát. Istenem, de jó, hogy asszonyokat is teremtettél. Utána meg folytattuk a munkát. Valamikor az éjszakában abbahagytuk, s Morpheus karjaiba dőltünk. Ezzel elmúlt a nyaralás első napja.

Másnap, azt hiszem, hajnali hét előtt költöttem szép hajnali énekkel azt, aki még aludt, majd megterítettem, s miséztünk. Utána meg Verácska asszonyi segédlettel reggelit készített, s Imrének is, nekem is adtak belőle, hogy újult erővel munkához foghassunk. Közben Verácska felfedezte, hogy van a kamrában szilvapálinka is. Iható volt, ittunk is belőle. Imre is? Nem tudom. De délután levitt bennünket kocsijával a zánkai strandra, s a hideg-borzongató, 23 fokos vízben megfürödtünk. Utána hazamentünk, megvacsoráztunk, tovább dolgoztunk, ismét bele az éjszakába.

S elkövetkezett nyaralásunk utolsó napja, melyen megszületett a végeredmény, a nyári bajnokságé. Még bronzérmeket se szereztem. Aranyat szerzett Mara, ezüstöt Laci, Imre pedig bronzot. E súlyos lemaradás szégyenét csak az enyhítette, hogy legnagyobb magyar bridzs-

tanítványom nyerte az aranyat. Nagyobb volt az örömöm, mint a szégyenem. Mint edző csak érek valamit – ezen a Bokor-olimpián. Mondhatom neki én is érem és virágcsokor helyett, amit Petőfi Aranyak: *Amit én nem egész dicstelenül kezdtem, folytassa a grófnő teljes dicsőséggel.* (Mara ugyan grófnő, de nem az arisztokrácia iránti hőszerelem, hanem a szótag szám kényszerített a módosításra: *folytasd te, barátom* – ez hat szótag, s az is, hogy *folytassa a grófnő.*)

Indulnunk kellett. Még átmentem Erzsikékhez elköszönni. A nagy kapkodásban elfelejtettem a kaput bezárni a bicikli-lakattal. Pár hét múlva újból lent voltam, s Erzsike mesélte, hogy nem zártam le a kaput. Elég későre futottunk be a sima 7-es úton Budapestre. Közben megálltunk öt percre Várpalotán, hogy egy szenvedélybeteg elszívja a gyógyszert, s megvitattuk a hazai termékenységrátát. Egyikünk megértette az egykézőket, amin egy egysző utas csendesen felháborodott. De a megértő biztosította, hogy csak megérti őt, de helyteleníti. Mire az egysző nagy-nehezen megnyugodott. Ha még jövőre is élek, megpróbálok előkelőbb helyezéshez jutni. Ha nem is aranyhoz. Az aranyat nyerő, tehát az *aranyos*, ráfogja győzelmét arra, hogy kiváló patnerekhez jutott. – Üres asszonyi fecsegés!

115. VISNYESZÉPLAKI NAPLÓ

2008. október

Piarista köz, 2008. október 5.

Gondolkodjunk már!

Az ember gondolkodó lény. Gondolatait másokkal is megosztja. Magam is gondolkodó lénynek ismerem magam. Meg is osztom másokkal gondolataimat. 50 éves koromra megírtam a KIO-t, a Bokor zöld-filozófiáját. Saját nemzedékének általam legtehetségesebbnek vélt tagja is olvasta. Ezt mondta róla: *Ha ma nem is jegyzik a tőzsdén, valamikor a szakmámban mindenki erre fog hivatkozni.* Harminc éves volt, amikor ezt mondta. Aztán kiábrándult belőlem s a KIO-ból is. Negyven évesen azt mondta, hogy a Bokorban agymosás folyik. Fülem hallatára, s egy nyilvános előadásban. 55 évesen meglátogatott. Emlékeztettem rá, mit mondott 15 évvel korábban. Mondott valamit. Nem volt számomra fogható a tartalma annak, amit mondott. Kértem: írja meg a Koinóniában ezt az agymosás-témát. Nem vállalta. Ma is becsülöm őt és szeretem is. Azt hiszem, hogy ő is így viszonylik hozzám.

Jézus gondolkodó lény volt. Nem írta le, amit tanított. Fölöslegesnek gondolta. Úgy vélte, hogy a tanítása az ember számára nyilvánvaló. Kivégezték azért, amit tanított, s a tanításával megegyező életéért. A KIO-ban ezt a jézusi életet és tanítást mondtam el a magam tehetsége szerint. Az is agymosás volt, amit Jézus csinált azzal, hogy tanított? Attól tartok, hogy látogatóm azt is agymosásnak tartja. S következtetek: az ember agymosó lény, s ha közli gondolatait az őt körülvevő világgal, akkor szükségképpen agymosást végez. Az ember, ha méltó nevére, akkor szükségképpen agymosó. S ha az ember-névre méltók vagyunk, akkor agymosást végzünk. Folytatom tehát az agymosást, s mondom tovább olvasóimnak, hogy mit hiszek.

Hiszek egy Istenben... Nem. Tudom, hogy van Isten. Mit tudok róla? Az apostoli hitvallás következő két szava így hangzik: mindenható Atyában... Az Atyával kezdem. A magam antropomorf módján legfeljebb még Anyának mondhatnám Őt. De hát patriarkális társadalomban élünk, ezért aztán nem kekeckedem. Jézus is Atyának mondta az Istent: *Mi atyánk, ki vagy a mennyekben...*; *Fölmegyek Atyámhoz, s a ti Atyátokhoz* (Jn 20,17). Az evangéliumokban közel 300 ízben fordul elő ez szó, s most kiemelek ezekből egy egyetlen helyet: *Atyának se szólítsatok senkit a földön; egy a ti Atyátok, a mennyei* (Mt 23,9).

Gyerekkoromban még értettük ezt. Még valamivel később is. '43-ban szenteltek pappá, s ha szüleim levelet írtak nekem, így címezték: Nagyságos és főtisztelendő piarista tanár úrnak. A nagyságos a tanárt illette, a főtisztelendő pedig a papnak járt. '45 tavaszán lettem atyává először. Két Svetitsbe járó lány jön fel a lépcsőn a debreceni piarista rendházban. Ott lakik akkor a Svetits igazgatója, Mellau Marci bácsi is: Hát ti mit kerestek itt? – *A Bulányi atyához megyünk* – válaszolják. Marci bácsi a fülem hallatára számol be ezen botrányról az ebédlőnkben. Nem tudom lekottázni beszámolójának a dallamát: az *atyához... mennnek*. Merő újdonság volt ez a magyar történelemben: egy piarista tanár, aki atya. A '45 utáni világ hozta ki ezt belőlünk. Megbecsülés volt benne. Megszűnt a plébános úr, a tisztelendő úr, s átvette helyét az *atya*. Nem mindenütt. Piarista iskolákban maradtunk továbbra is tanár urak.

A Bokorban is megvoltunk jóideig mindenféle atyázás nélkül. Hosszú szünet után eljött közénk a 70-es évek elején egyik péceli lelkigyakorlatunkra egy piarista tanár, aki gimnáziumi növendékem volt még a 40-es években Debrecenben. Találkozott a lelkigyakorlaton volt debreceni társaival is. A lelkigyakorlaton résztvevők között voltak papok is, s e régi debreceni piarista tanítványom ezt találja mondani: *Hát akkor előbb az atyák s utána a testvérek...* Megáll a kanál a levegőben, s megszólal egyik debreceni kortársa, Teri: *Emil, mit mondtál?... Mert vannak közöttünk atyák is, anyák is. Olyan is van, aki 16 gyermeknek adott életet, de lenácizzuk, lezsikézzük őket, s nem érzik emiatt megkisebbitve magukat. A Bokorban nincsenek atyák-anyák, csak testvérek (kedves laikus hívek sincsenek közöttünk). Olyan testvérek, akik mind Jézusnak a tanítványai kívánnak lenni, aki ezt mondta a maga*

tanítványainak: *Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok* (Mt 23,8). Magázás önözés, urazás, hölgyezés sincsen, következésképpen mindenki tegez mindenkit, mert mennyei atyánkat is, Jézust is tegezzük, amikor imádkozunk hozzájuk, beszélgetünk velük. Szüleinket is tegezzük, s azok barátait is. Ha egy nemzedékkel idősebbek nálunk, hozzátesszük keresztnévükhöz a bácsit vagy a nénit: Jóska bácsi, Teri néni. Bár nőtestvéreink némelyike tiltakozik ellene, hogy nénizze őket a következő nemzedék. Ennyivel is fiatalabbnak érezhetik magukat.

Mikor két és fél éve visszaköltöztem a piaristákhoz, engem is atyáztak, de hamar leszoktattam rendtársaimat erről, s a jézusi szóhasználatra bírtam őket. Csodálkoztak, de megértették, s így aztán hetven év korkülönbség ellenére is tegeznek és Gyurka bácsinak szólítanak. Legalább ennyiben honi, azaz Bokor-levegőt érzek magam körül.

Hát ez volt az apostoli hitvallás következő két szavának az egyike, s a könnyebben elintézhető: nem terjesztjük ki magunkra azt, ami csak az Istent illeti meg, a papjait már nem és semmiképpen sem, ha hűségeseink akarunk maradni Jézushoz. *Az édesapám, ídesapám* – az más tészta. Van nekünk földi apánk is, de őt nem keverjük össze mennyei atyánkkal, ők csak földi apáink. Meg is becsüljük őket azzal, hogy sem apánkat, sem anyánkat nem szólítjuk keresztnévükön.

A másik szóval már több bajom van: s ez a *mindenható*. Jézus ajkán nem találjuk, az evangéliumokban sem, Pálnál egyszer, s ott is idézi csak az Ószövetségből (2Kor 6,18), de 9 ízben megtaláljuk a Jelenések könyvében, s a többi 25 könyvben sehol. S ahol találjuk, a Jelenések könyvében, bizony-bizony nagyon nem jézusi tartalommal találjuk. Veszek két mustrát a 9-ből: „Sátáni lelkek, akik csodákat művelnek, és elmennek a földkerekség királyaihoz, hogy harcra toborozzák őket a mindenható Isten nagy napjára” (16,14). Hát ez mi? A földi királyok harcolni készülnek az Isten napján??? Összetévesztik ezek a földi királyok a kossutat meg a vasutat. A másik idézet meg még cifrább: „Szájából éles kard tör elő, hogy lesújtson a nemzetekre. Vasvesszővel kormányozza majd őket, és tapossa a mindenható Isten haragja tüzes borának sajtóját – s maga Jézus az, aki tapossa – a Királyok Királya és az Urak Ura” (19,15-16). Ez aztán a botrányok botránya: éles karddal sújtani, vasvesszővel kormányozni, bosszúállás borsajtóját taposni, s mindezt Jézus teszi!!! *Ah, hova veszttem el így?* – kérdem én is Vörösmartyval. Hát az Újszövetség *szent* könyveinek záró fejezetébe kerültem, melyet maga a *Szentlélek* diktált a *szent* szerzőnek. Ébren vagyok, vagy csak lidérces álom gyötör?

Hát én ebből a fajta mindenható Istenből bizony nem kérek. A mindenható azzal lett mindenható, hogy mennynek és földnek, minden látható és láthatatlannak Teremtője. Hát ezt nincs is, ki vitassa, ha egyszer nemcsak hiszi, hanem tudja is, hogy van Isten fölöttünk. Ezen túl viszont már baj van a mindenhatóságával. Vírust is teremtett az Isten, s a vírusok megtámadhatnak minket is, szereteteinket is. S akkor elkezdünk könyörögni mindenható Istenünknek, hogy küldje már mindenható hatalmával a vírust – a francba. S nem küldi. Nem tapossa meg a bosszúállás vírus-sajtóját sem.

Ugyan már mért nem? Hát azért, mert szívtelen!(?) Mit sem tesz, ha egyetlen gyermekemet gyöttri a 40 fok fölötti láz, s mehetek koporsót venni számára, melyben eltemethetem minden reményemet. Aki mindenhatónak mondja az Istent, annak szívtelennek is kell mondania őt. Vagy nem mindenható, s nem is szívtelen, csak tehetetlen? Nem küld 12 légiónál többet, hogy kimentse egyetlen Fiát a Golgota gyötrelmeiből, s a Fiú megkérdezheti majd Őt: *Istenem, Istenem, mért hagytál el engem?*

Tény: az ember ki van szolgáltatva a betegségeknek, az emberi gonoszságnak és a halálnak. Tény: tehetetlenek vagyunk velük szemben. Tény, hogy Isten csak nagyon rendkívüli esetekben hajlandó beleavatkozni a világ folyásába és csodát tenni. És még egy nagyon súlyos tény: mindannyian titkon reménykedünk abban, hogy ha nekünk és szereteteinknek lesz bajunk, akkor Isten értünk bizony belenyúl a történelmi folyamatba és csodát tesz. És az is

tény, hogy az esetek statisztikai többségében bizony nem tesz csodát még a – mi kedvünkért sem.

Nem gyötröm tovább magam és mondom a megoldást: A teremtéssel befejeződik Isten mindenhatósága. Azon túl átveszi a szerepet a megteremtett világ – öntörvénye. A vírus szabadon öl, az ember, az urak, a földi hatalmasságok nyugodtan ölnek – Isten nevében is(!) – a halál pedig úr mindenki felett. S igaz az, amit Vörösmarty énekel 1851-ben:

Mint a földmivelő jól munkált földbe magot vet
S várja virulását Istene s munka után:
Úgy a sírokkal felszántott földbe halottait
Hordja koronként a végtelen emberiség,
És haloványan a dús, a szegény és koronás fők
Mennek alá, víg, bús, balga, mogorva vegyest.

Az események közvetlenül az Isten által megteremtett világ öntörvényének a kezében vannak. A vírus, az embertársaink, az urak és a halál mondják meg, mi lesz velünk. A mindenható Istennek összesen annyi köze van ehhez, hogy ezek az erők nem szabhatnák meg sorsunkat, ha Isten nem teremtette volna meg a láthatókat és a láthatatlanokat. Ha Istent, a mindenhatót tesszük felelősé a közvetlen okokért, akkor két lehetőségünk van: azt mondani, hogy legyen meg a te akaratod, vagy azt, hogy Istenem, tégy csodát. Ha viszont nem tesszük Istent felelősé mindazért, ami történik velünk, akkor igénybe vesszük az orvostudományt. Hogy egyszerűbben mondjam: ha fáj a fogunk, elmegyünk a fogorvoshoz, s nem imádkozzuk sem azt, hogy legyen meg a te akaratod, sem azt, hogy tégy csodát.

Hogy folytassuk tehát hitvallásunkat? Hiszek egy Istenben, és milyen Atyában? Egy Atya nem fertőz vírussal, nem küld halába. Egy apa vagy anya csak jóra int. Ha támad a vírus, orvoshoz visz és ápol. Ha embertársaim bajt okoznak nekem, meglátogatnak a börtönbe, s ha meghalok, eltemetnek. Egy apa vagy anya csak jót tesz gyermekének. Egy apa, egy anya csak ad. Nem kellene-e Istent inkább mindentadónak mondani? Ezzel eleve kizárnánk istenfogalmunkból minden negatívumot: vírust, öldöklést, halált.

A *-ható* melléknév-végből lesz a Hatóság főnév. A Hatóság jogért kiált. A jog a végrehajthatás erőszakáért. A *-ható* visz *bele a jézustalanság közepébe*. Ezzel szemben az *-adó* melléknév-végből lesz az *Adás* főnév. És az Adás, az minden porcikájában Jézust kiált. Az *adni, a görög didonai ige* az Újszövetség egyik leggyakoribb igéje. Az evangéliumokban csak a *lenni, válni, birtokolni, mondani, érkezni, tenni* igék fordulnak sűrűbben elő nála. Az adok pedig 231 ízben, s java részük Jézus ajkán. És nem kevés ízben az Istenről állítja Jézus azt, hogy Isten ad. Csak János evangéliumának egyetlen fejezetét vegyük szemügyre, a 17-iket! Tizenhétyszer fordul benne elő az *adni* szó.

E szavak után Jézus az égre emelte tekintetét, és így imádkozott: „Atyám, elérkezett az óra. Dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőítsen téged. Hatalmat *adtál neki* minden ember fölött, hogy akiket *neki adtál*, azoknak *örök életet adjon*. Az az örök élet, hogy ismerjenek téged, az egyedüli igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust. Én megdicsőítettelek a földön: a feladatod, amelynek az elvégzését rám bízta, elvégeztem. Kinyilatkoztattam nevedet az embereknek, akiket *a világból nekem adtál*. A tieid voltok, s nekem adta őket, és megtartották tanításodat. Most már tudják, hogy minden, *amit nekem adtál*, tőled van. A tanítást, amit *kaptam tőled, továbbadtam nekik*. El is fogadták, s ezzel valóban elismerték, hogy tőled jöttem, és elhitték, hogy te küldtél engem. Értük könyörgök. Nem a világért könyörgök, hanem azokért, *akiket nekem adtál, mert a tieid* – hiszen ami az enyém, az a tied, s ami a tied, az az enyém -, és én megdicsőültem bennük. Én nem maradok tovább a világban, de ők a világban maradnak, én meg visszatérek hozzád. Szent Atyám, *tartsd meg őket a nevedben, akiket nekem adtál*, hogy egyek legyenek, mint mi. Amíg velük voltam, megőriztem őket a nevedben, *akiket nekem adtál*. Megőriztem őket, senki más nem vett el közülük, csak a kárhozat fia, így beteljesedett az Írás. Most visszatérek hozzád, ezeket pedig

elmondom a világban, hogy örömöm teljesen az övék legyen. *Áadtam nekik tanításodat*, de a világ gyűlölte őket, mert nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból való... és szereted őket, amint engem szeretted. Atyám, azt akarom, hogy *akiket nekem adtál*, ott legyenek velem, ahol vagyok, s lássák dicsőségemet, amelyben részesítettél, mivel már a világ teremtése előtt szeretted... Megismertettem velük nevedet, és ezután is megismertetem, hogy a szeretet, amellyel szeretsz, bennük legyen, s én is bennük legyek.

Jézus egyszer sem ejtette ki a száján Istenről, hogy mindenható. Szentmisénk szövegében pedig többször is halljuk: Gyónom a mindenható Istennek... Irgalmazzon nekünk *a mindenható Isten*... Hiszek egy Istenben, *mindenható Atyában*... Imádkozzatok, testvéreim, hogy áldozatunk kedves legyen a *mindenható Atyaisten* előtt... Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindig és mindenütt hálát adjunk Néked, mi Urunk, szentséges *Atyánk, mindenható örök Isten*... Ő ugyanis szenvedésének előestéjén tiszteletreméltó szent kezébe vette a kenyeret, és szemét az égre emelte, tehozzád *az Istenez, mindenható Atyjához*... Őáltala, Ővele és Őbenne *a tiéd mindenható Atyaisten*... könyörögve kérünk, mindenható Istenünk... Áldjon meg benneteket a mindenható Isten. Ha jól számolom éppen nyolcszor. *Többet, mint az Isten él és uralkodik*, bár még nem számoltam össze, hogy hányszor uralkodik ez a mindenható Úristen. Pótolnom kell a mulasztást. **Csinos kis istentan lenne összeállítható az imádkozó egyház gyakorlatából.** A címlapra tenném Jézus halálvergődésének ábrázolását, *amint a két lator között uralkodik a mindenható... Istennek a Fia.*

Nagyon Jézushoz illőnek és méltónak gondolnám, ha lecserélnők mind a nyolc helyen a mindentadó szóra. Az él és uralkodik helyett is jobban emlékezhetnénk arra, amit Jézus csinált – ha még egyet javítanánk: *él és szolgálva szeret.*

Piarista köz, 2008. október 8.

Malomfalvi Szász Ágnes levele

Kedves és igen mélyen tisztelt Bulányi Atya !! Olvastam az Ön kálváriájáról és arról is természetesen, hogy Ön nem tartja Isten Igéjének az Ószövetséget. Nem is az, csak amikor ezt egy 8 éves kisgyerek mondja 1955-ben a Református templomban, akkor a felnőttek mosolyognak, hogy majd beérik az agya, de nem büntetik meg.

Ezzel szemben, ha ugyanezt egy piarista Atya mondja, akkor egy hatalmas bünt követ el a kereszténynek nevezett Egyházak ellen. Ezt viszont keményen büntetik. Később már engem is büntetett a saját egyházam a református: **KIZÁRTAK !!** mert nem nőttem ki a kételyeimet, sőt fokozódtak. A katolikus egyház meg nem fogadott be. Nem konfirmáltam, nem kaptam semmit.

Ekkor kezdtem igazán érdeklődni, hogy milyen főbenjáró bünt követtem el. Neki láttam a Biblia nagyon részletes olvasásának és rájöttem, hogy a Teremtő tud Szerető Atya is lenni, bár a bűnösökkel szemben nagyon kegyetlen. Úgy kell nekik – mondtam gyerekfejjel. Ettől visszanyertem a bátorságom, és nekiálltam az Újszövetség tanulmányozásának is. Ott aztán megint megrémített Jézus sorsa. Így járnak azok, akik hisznek a Teremtőben !! Ekkor jött rám a legsötétebb kétségbeesés.

A Biblia nem gyerek kezébe való olvasmány, főleg ha egyedül olvassa. Apámat kérdezgettem óvatosan a Biblia felől, mert tudtam, hogy ő nem nagyon hisz az egészben. Az első világháború idején, 19 évesen azt látta, hogy mindkét oldalon a papok megáldják a fegyvereket, hogy azzal aztán kiirtsák a másikat. Apám nagyon egyszerű választ adott. Azt mondta: ha meg akarod tudni milyen aljas az ember, akkor olvasd figyelmesen a Bibliát, abból megtanulhatod, hogy kikkel állsz szemben. Azt is hozzátette, hogy az embert nem az Isten bünteti, hanem az önnön rosszasága és aljassága. Ezzel a teológiai oktatás le volt zárva. Az egyetlen dolog, amit sosem hanyagoltam, az az imádkozás volt a Jóistenhez.

De az ember kíváncsi, így a jezsuitáknál elkezdtem a teológia tanulását. El is végeztem a négy évet, de annyit tanultam meg, hogy mindennek utána kell járni és kritikusan olvasni,

valamint önálló véleményt alkotni. Engem a jezsuita atyák sosem kritizáltak a hithez való hozzáállásom miatt. Megint visszakerültem a kiindulópontához. Oda, hogy megzavarodtam.

Aztán férjhez mentem egy iráni férfihez, és amikor az ayatollah rákérdezett a vallásomra, a házasságkötéskor, mert beírják az okmányokba, akkor elmondtam, hogy valójában sehova sem tartozom. Ez nagyon kínaiul hangzott ennek a kedves ayatollahnak, hogy egy európai nő sehova sem tartozik. Azt kérdezte, hogy van-e kedvem az iszlámhoz. Erre csak azt mondtam, hogy nem nagyon ismerem az iszlámot sem. Három kérdést tett fel, amiből rájött, hogy HÍVŐ vagyok, méghozzá a legjavából.

Akkor elmondta, hogy mi az iszlám lényege, s engem ez megragadott, sőt maga a gondolat, hogy most már valahova tartozom is. Felvettem a (shia) muszlim vallást, és attól kezdve csak tanulok. Elolvastam a Szent Koránt, és innentől kezdett világosság gyúlni az agyamban azt illetően, hogy amit nem értettem, az nem volt érthető. Hatalmas hitbeli fejlődésnek indultam, melynek a pozitív hatásai megmutatkoztak a karakterem alakulásában. Természetesen, megláttam azt, hogy az Isten az egy, és nem lehet csak úgy osztogatni. A vallások közötti háború a Sátán műve, így nem szabad a hitről vitatkozni, főleg olyanokkal nem, akik nem tanultak. Arra is rájöttem, hogy a Biblia keleti emberek, keleti gondolkodásmódját tükrözi. Mi európaiak, nem így gondolkodunk.

A Szent Korán hozzásegített a Biblia jobb megértéséhez, így amikor olvasom, akkor jobban megértem a mondanivalót. A Szent Korán tartalmaz bibliai elemeket is nagy számban, így a kereszténységgel is van kapcsolata. Természetesen az ember azáltal, hogy felveszi az iszlámot mint hitet, nem dobja sutba a régi énjét sem. Ma hiszem azt, hogy van a kereszténységben is sok morális erő, csak ki kell takarítani a felesleges meséket és politikai szövegeket. A Biblia is, mint minden más Szentnek nevezett könyv az erkölcsöt, valamint a Teremtőhöz való viszonyunkat próbálja megmagyarázni, jól vagy rosszul, de a szándék ugyanaz: a TANULÁS az elődök sorsából.

Az, hogy mi az Isten Igéje, azt mi, halandók nem tudjuk eldönteni. Erre vonatkozóan csak a jézusi szavakat tudom idézni, hogy Szeressük felebarátainkat, mint Tenmagunkat. Ez az, ami nem megy még ma sem. Az emberek egyre kevésbé szeretik egymást, és még kevésbé az Istent. Ez a kettő szorosan összefügg. Ha ezt nem tanulják meg, a SZERETETET, akkor nincs az embereknek JÖVŐJE !! Erre kell rájönniük, bár ez túl egyszerű, ezért is nem megy be a fejekbe,

Még egyszer nagyon sok szeretettel kérve a Jóisten áldását Önre és a Munkájára Kedves Bulányi Atya. Azonkívül, jó egészséget is kívánok emellé a szép és tisztességes kor mellé. A Jóisten éltesse Önt még sokáig jó egészségben. Maradok nagyon sok tisztelettel Ön iránt, Malomfalvi Szász Ágnes

Erre én mit tehettem?Csodálkoztok-e ha ezek után elektronikusan elküldtem Ágnesnek a *Merre ne menjek?* c. munkát? Ugye nem? Postafordultával jött is a válasz

Piarista köz 2008. október 9.

Az első Merre ne menjek?-kritika – a muszlim-világból

Drága Bulányi Atya! Megváltam a harcot a számítógéppel és sikerült kinyitnom a fájlt. Azonnal nekiestem az olvasásnak. A könyv felénél rájöttem, hogy éppen ma délután ezt olvasta fel a férjem az iráni Ahvazban vásárolt, a kereszténységről szóló könyvben. A perzsa szöveg azzal kezdődik, hogy sem Jézus, sem a tanítványai nem alapítottak új vallást, hanem csak vándorolva tanítottak. Erre nagyon pontos adatok vannak az Új-Testamentumban is, közelebbről Máté Evangéliumában: 5 fejezet 17. versétől: Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek vagy a profétáknak az eltörlésére. Nem jöttem, hogy eltöröljem hanem inkább, hogy betöltssem. Mert bizony mondom néktek, míg az ég és a föld elmúlik, a törvényből egy ióta vagy egyetlen pontocska el nem múlik, amíg minden be nem teljesedik. Valaki azért csak egyet is megront e legkisebb parancsolatok közül és úgy tanítja az embereket, a mennyek országában a legkisebb léssen: valaki pedig cselekszi és úgy tanít, az a mennyek országában nagy léssen. (Ma már

Pálon is túltéve, szinte mindent megrontottak a nagy szabadkőműves-féle liberalizmusban.) Mert mondom néktek, hogy ha a ti igazságotok nem több az írástudók és farizeusok "igazságánál" semmiképpen nem mehettek be a mennyek országába.

(A jelenlegi ország-rablóknak, gyilkosoknak, tolvajoknak ezeket a sorokat kellene olvasniuk naponta, mert ezek azok, akik letértek a helyes útról, tévelyegnek, és ezek számára NINCS segítség, viszont ezeket sújtja az Isten haragja, hiszen nem képesek a nagy felfuvalkodottságukban egy egyszerű imára sem... A mennyek országába nem mennek be, de lassan már a Parlamentbe is reszkette mennek be... félve a népharagtól) Bizony ez történt Pállal is, nem ment be a Mennyek országába, legfeljebb az egyháztörténelemben, ami pedinem ugyanaz, mint a Mennyek Ország... hiszen nem ismerte ezeket a jézusi szavakat. Innentől kezdve szervezett, meg bolyongott Pál, de semmi érdemben valót nem cselekedett. Legalább is nem olyat, ami Istennek tetsző. Ezért nincs áldás a mai kereszténység felett sem, hiszen nem tartják az isteni Törvényt, nincs Lelkiismeretük és nincs Hitük. Jézus ezt nyíltan és röviden megmondta. A Törvényt nem lehet áthágni és figyelmen kívül hagyni, hiszen az Élő Isten Törvénye ÉL. Velünk él, a mindennapjainkban.

Ha már Pálnak nem sikerült ez, akkor egy mai embernek, még inkább nem sikerül, hiszen még a fáradtságot sem igen veszi, hogy kinyissa a Bibliát és maga olvassa el ezeket a sorokat, bár tudnak olvasni.... Bizony ezek a tejbepapin élő keresztények, akiknek a gyomra nem veszi be a nehéz és felelősséggel járó Elhivatást, bár minden ember megkapja a maga feladatát a születésekor, de a Teremtő iránti engedetlensége akkora, hogy nem számol a következményekkel. Itt a Kárhozatra gondolok. Sok keresztény igen mulatságosnak tartja ezt, mármint a Kárhozatot, de én nem viccelődnék ezzel. Láttam embereket meghalni, eltorzult arccal a Kárhozatban, sőt a Kárhozat még az elmúlás előtt is mutatkozik abban, hogy valóban *kárt hoz* a hitetlen ember fejére. Ehhez még csak meghalnia sem kell. Valahol itt keresendő Pál tragikus melléfogása is. Jézus végül is megadja azt az irányt, amelyet minden hívő embernek követnie kellene a gyakorlatban, de még elméletben sem jutnak el ideig. Legyetek ezért tökéletesek, miként a ti mennyei atyátok tökéletes!

Ezek azok a sorok, melyek teljesen érdektelenek egy mai keresztény számára, míg egy muszlim (hívót jelent ez – arabul) nagyon nagy súlyt fektet ezekre a jézusi tanításokra, ami nem csoda, hiszen a Szent Korán Jézust a Messiásnak tartja, azaz Isten tiszta-lelkű Prófétájának, akit Mária, a Szűzanya Isten engedelmes szolgálólányaként az Istentől jövő fény formájában a testébe fogadott... Szomorú, hogy ezek a sorok egy shia muszlimtól jönnek és nem egy Jézus hitű kereszténytől...

Nagyon sok szeretettel köszönve a kis könyvet az interneten keresztül Az olvasását folytatom, hiszen 20 év munkájának a gyümölcse mindenki számára értékes és tanulságos kellene, hogy legyen. Nekem az. Még egyszer Isten áldását kérve Önre, tisztelt Bulányi Atya, sok szeretettel küldöm üdvözetem Malomfalvi Szász Ágnes

Piarista köz, 2008. október 10.

Harmad napon feltámadott a halottak közül

Hiszem. Mért? Már mért ne higgyem, ha egyszer én a teisták közé tartozom? S azok között is a kereszténynek nevezettek közé? Mit is tehetnék mást? Teistaként valljam, hogy Isten nem lehet emberré? Ki vagyok én? Csak az Isten teremtménye. Mint teremtmény én szabjam meg, hogy mit tehet és mit nem tehet?

Nem vagyok én agnósztikus, aki azt hiszi, hogy semmit sem állíthatunk. Nem vagyok én panteista, aki azt hiszi, hogy a bogár, a gyalult deszka, én is meg Te is, mindannyian Isten vagyunk. S ateista sem vagyok, aki azt hiszi, hogy minden csak van, anélkül hogy megteremtették volna. Teista vagyok, aki hisz. Ezen belül keresztény vagyok, aki meg azt hiszi, hogy Isten képes emberré lenni, és képes meghalni, és képes harmadnapon feltámadni, s felmenni a mennybe, az örökkévalóságba.

Az emberiség teista része kultúránként vallásokat fejlesztett. Alighanem sok ezret is. Ezek egy nagy csoportját adják a keresztény vallások. Az enyém, a római katolikus is, ezek közé tartozik. Mindegyiknek van tanítóhivatala, amely őrzi azt a hittartalmat, melyet a korábban élt tagok, esetemben a katolikus emberek őriztek, alakítottak.

Az elvtársak korán felfigyelnek csekély személyemre, s megállapítja '52-ben az államügyész, hogy összeszervezkedtem Mindszentyvel, hogy visszahozzam a Habsburgokat, s ezért mint a klerikális reakció megátalkodott tagjának a kötél általi halál lenne a méltó büntetése. Az akasztás elmarad. Csak életfogytot kaptam, mert a Párt majd olyan irgalmas mint az Isten. Aztán ülök és ülök és ülök. Majd vége szakad az életfogytnak, s mint segédmunkás töröm a kokilla vasat a jászberényi úti ócskavas-telepen, miközben Giovanni Roncalli összetrombitálja a zsinatot, melynek szüneteiben a zsinatoló püspökök megállapítják, hogy jobb a Szovjet-zóna katolikusai számára, ha vannak püspökeik, mintha nincsenek. Ezt nem a Szentlélek sugallta nekik, hanem valami másféle lélek – gondolom én. Vatikán és Kreml ennek hatására '64-ben egymás nyakába borul. Ennek következtében üzenheti meg az államügyészem kisöccse '76-ban, azaz röpke 25 esztendő után, Lékai bíboros úr őeminenciájának, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem – az egyházé. Lékai tudja a dolgát: intézkedik, s megállapítja eretnek-voltomat. Ő is irgalmas, miként az államügyész: nem éget el máglyán, csak megvonja tőlem a nyilvános papi működés jogát. Megerősíti eme intézkedését Ratzinger, megbeszélve a dolgot Wojtilával, a pápával. Mindez '87-ben történik. 19-től 64-ig klerikális reakciós vagyok, 64-től 2008-ig meg az egyház ellensége, s ennek következtében nem mondhatok nyilvánosan meghirdetett misét Adyiligeten sem, és ma sem.

De hát mindez semmi. Megpróbáltatásaim sora még nem ér véget. Elvtársaktól, egyházzam hierarchiájától megpofozottan következik életemben az én legtehetségesebb teológus barátom-testvérem-tanítványom, aki kitalálja, hogy ő többet sem karácsonykor, sem húsvétkor nem hazudik, mert Jézus akármilyen derék gyerek is volt, de csak olyan ember, mint akármelyikünk. Jóságos főpásztora ajánlja néki, hogy mondja ezt a plébánián, de nem a templomban. Az én tanítványomnak nincs két szövege, akárcsak Jézusnak vagy nekem – csak egyetlen egy. Mit tehet szegény főpásztora? Irgalmas ő is. Nem égeti el a máglyán, csak kiközösíti, s költözteti a plébániáról, ő meg költözik. Amellett még megírja a költözködő Jézus evangéliumát Márk tolmácsolásában, ki is adja az Elpidia kiadónál 2003-ban. Arany János jut eszembe. Egy verse Szentkatolnai Bálint Gábor nevű székelyről aki 1844-ben született s elutasította a finn-ugor elméletet. Ezt írta:

Szegény Bálint Gábor, Boldogtalan góbé;

Amennyi te szenvedsz, Mi ahhoz a Jóbé.

Fel is hívom tanítványomat azon a reggelen, amikor írom e mai prédikációt, s mondom, hogy ki akarom készíteni e könyvének egy tanulmányát. Átküldené-e nekem e-mailen? De mennyire, mert ő szereti, ha foglalkoznak vele, mint a pannonhalmi kislány, ahol a bencés atya a lányokat folyton szidta-szidta, csak a fiúkkal volt megelégedve. Erre mondja az egyik 16 éves, amolyan anyányi leány: Az nem baj, hogy az Atya szid minket, az a fontos, hogy *velünk foglalkozik*. Hát én most foglakozom kedves kiközösített tanítványommal, aki ezt írja:

Hogyan keletkezhetett a húsvéti hit? Gyakorlatilag teljesen mindegy, mi történt Jézussal keresztre feszítése után (akár halálát, akár későbbi sorsát illetően), legalábbis abból a szempontból mindenképpen, hogy tanításának érvényességét és ezért követendő voltát sem érinti. Csak akkor érintené, ha maga Jézus kijelentette volna, hogy csupán a halottak közül harmadnapon történő csodás feltámadása teszi majd érvényessé tanítását (pl. csak ebben az esetben nem szabad aggódalmaskodnunk a megélhetésünk miatt, kell segítenünk a bajba jutottakon, vagy kell szeretniünk ellenségeinket is, továbbá ettől függ, mi is föltámadunk-e, van-e örök élet, bejuthatunk-e a mennyországba és hasonló). De ő semmi ilyet nem mondott.

Ügyes a szövege: lefedi magát a Bokor tanítóhivatala előtt. Mondja, ami nekünk kell: osztozni javainkon, szeretni ellenségeinket is, meg a többit. Jézus ugyan e tanításait össze-

kapcsolta azzal is, hogy harmadnapon halottaiból feltámad, de valóban ilyen mondata nincsen, hogy csak akkor kell osztozni, meg mindenkit szeretni – ha feltámadok. Azt sem mondta, hogy csak akkor kell mindenkit szeretni, ha öt óra után hat óra következik. Ezt sem mondta. De mondta azt is, hogy szeretni kell, és mondta azt is, hogy harmadnap feltámad. Ne válogassunk már mint tót a vadkörteből. Hogyan válogatott a tót, majd mise után elárulom annak, aki véletlenül nem tudná.

Más a bajom. Csak az, hogyha Jézus erős szervezete kibírta azt, amit ki kellett bírnia csütörtök éjféltől péntek délután háromig, azaz nem kellett neki feltámadnia, s így el is búcsúzhatótt 40 nap múlva tanítványaitól épen és egészségesen, akkor – ha nem a mennybe ment fel, akkor ez a fiatal srác (37 éves volt csak az istenadta) – hova tűnt? A mennybemenetel hegyének a másik oldalán lejött a hegyről? Mit mesélnek erről az evangélisták?

A tizenegy tanítvány elment Galileába, arra a hegyre, ahova Jézus rendelte őket. Amint meglátták, leborultak előtte, bár néhányan kételkedtek. Jézus odalépett hozzájuk, és így szólt: „Én kaptam minden hatalmat égen és földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig.” – Így Máté (28,16-20).

Az Úr Jézus, miután szólt hozzájuk, fölment a mennybe, elfoglalta helyét az Isten jobbján, ők meg elmentek, s mindenütt hirdették az evangéliumot. Az Úr velük volt munkájukban, és tanításukat csodákkal kísérte és igazolta. Így Márk (16, 19-20).

Ezután kivezette őket Betánia közelébe, és kezét kitérve megáldotta őket. Áldás közben megvált tőlük, és fölemelkedett az égbe. Leborulva imádták, aztán nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe. Mindig a templomban voltak, és dicsőítették az Istent. Így Lukács (24, 50-53).

János nem vacakol az ilyen apróságokkal, ő ott kezdi, hogy Kezdetben volt az Ige és az Ige Istennél volt. S azzal fejezi be hogy „Ha azt akarom, hogy maradjon, míg el nem jövök, mi gondod vele? Te kövess engem!” Erre a testvérek között híre terjedt, hogy az a tanítvány nem hal meg. De Jézus nem azt mondta neki: „Nem halsz meg”, hanem: „Ha azt akarom, hogy maradjon, míg el nem jövök, mi gondod vele.” Ez az a tanítvány, aki ezekről tanúságot tett és megírta ezeket. Tudjuk, hogy igaz a tanúsága. Jézus még sok egyebet is tett. Ha azonban valaki mind le akarná írni – azt hiszem –, annyi könyvet kellene írnia, hogy nem tudná az egész világ sem befogadni. Így János (21, 22-25).

De Lukács vacakol tovább a témánkkal az ApCsel-ben: De megkapjátok a Szentlélek rátok leszálló erejét, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, s egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig.” Azután, hogy ezeket mondta, a szemük láttára fölemelkedett, és felhő takarta el szemük elől. Amint merőn nézték, hogyan emelkedik az égbe, egyszerre két férfi termett mellettük fehér ruhába öltözve. Ezt mondták nekik: „Galileai férfiak! Mit álltok itt égre emelt tekintettel? Ez a Jézus, aki tőletek az égbe vétetett, úgy jön el ismét, amint szemetek láttára a mennybe ment.” Erre az Olajfákról elnevezett hegyről, amely Jeruzsálemtől egy szombatnapi járásra van, visszatértek Jeruzsálembe. Amint megérkeztek, fölmentek az emeleti terembe, ahol együtt szoktak lenni: Péter és János, Jakab és András, Fülöp és Tamás, Bertalan és Máté, Alfeus fia: Jakab, a buzgó Simon és Jakab testvére, Júdás. Mindannyian egy szívvel, egy lélekkel állhatatosan imádkoztak az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt (ApCsel 1, 8-14).

A tanítványokat elkápráztatta az esemény. Az Újszövetség többi könyveit nem érdeklik már ezek az események. Páltól megtanulják, hogy megváltott már minket, s nem foglalkoznak a megváltás előtt meg után történetekkel, mert nyitva már a mennyország, hiszen Jézus meghalt a kereszten. Jézussal sem foglalkoznak többé, és más valakivel sem, aki pedig nagyon jelentős volt Jézus életében. Ez a nagyon jelentős személy egy nő volt. Annyi szépet mondott róla, amennyit férfiről aligha. Nem. Soha! Ő csókolgatta összevissza a lábait..., *mert nagyon szeretett*. Kit? Előbb a kuncsaftjait, aztán meg Jézust? Miközben a nővére Márta szorgoskodik a vacsorával,

mellyel megkínálják majd Jézust, ő választja jobbik részt. Azt, ami egyedül szükséges. Mit csinál? Ül Jézus lábainál, s hallgatja Őt. A tanítását, amelyet nem vesznek el Tőle soha. Ő önti a drága olajt Jézus testére, amely eseményt az egész világon el fognak majd mesélni, valahol csak hallgatják és olvassák az evangéliumot. S húsvétvasárnap hajnalban csak ő nem álmos, János és Péter a futóverseny után megállapítják, hogy tényleg üres a sír, s hazamennek aludni. Ő nem álmos, ő megvárja Jézust. Egy szerelmes asszony mindenre képes. Virrasztani is tud, ha találkoznia kell azzal, akit nagyon szeret. (Ajánlom a fenti sorokat az összes nő-testvéremnek, aki tudni akarja, hogy a férfiak milyen feleségről álmodoznak. Hiába álmodoznak? Ilyen nő nincs több, csak Mária Magdolna volt ilyen? Vagy ezt csak Jézus tudja kiérdemelni? Lehet, De a férfiak azért mind, és kivétel nélkül) ilyen asszonyra vágnak és várnak. Ilyen Máriára, akárhogyan is hívják őt..., mert Jézus képére és hasonlatosságára lettünk megteremtve. S kevesebb nekünk nem elég.)

Ez a Péter jelentőségével vetekedő Mária Magdolna nincs már ott az emeleti felső terembe – várni a Szentlelket. Őt nem kápráztatják el a mennybementel fényei, várja a hegy másik oldalán Jézust, s mennek Jézussal messze idegenbe, hogy gyereket csináljanak, hogy 23. unokájuk a Meroving trónra ülhessen? Ahogyan a Davinci-kódból ezt hitelesen (?) tudomásul vehetjük korunkban – már ha elolvassuk. Lehet nem elolvasni? Mert akármilyen pocsék is a regény, ami s aki ihlette, az nem pocsék. A szerelem s a világ legkülönb referenciájával rendelkező nő.

Hát ez a fel nem támadott, mennybe fel nem ment, csak kápráztató színjátékot rendező Jézus **nekem nem kell**. Ennél még én is, kócos kabar jobbágyok ivadéka is különb vagyok. Én nem 15 órát szenvedtem Jézusért, hanem egy évtizedet, meg még amit egyházamtól kaptam ráadásul. Ezért aztán szüleim '57-ben elélem álltak, s megkértek, hogy disszidáljak, mert nem bírják már a herce-hurcát körülöttem. És én szívtelenül azt mondtam nekik, hogy nem disszidálok. S ennek következtében tudtam testvéreimmel együtt – Bokrot csinálni.

A mindenségit neki... Egy Jézus ne vonuljon már el a magánéletbe azért, mert 15 órát kellett szenvednie. Ostorozástól három óráig mennyi telhetett el? Ennyi sem. Ilyen olcsón nem lehet megúszni. Csontos Barnabás is lehúzott három esztendőt, meg még néhányan – s bizony nem kevesen – csináltak közülünk valamit az Isten országáért. Hogy Jézus ilyen olcsón megúszta, rendben. De csak akkor, ha az irgalmas Isten megelégette gyalázatos szenvedéseit, feltámasztotta s utána felment a menybe. Szókratész is kiitta a méregpoharat. Végigcsinálta, amit a daimonionja mondott neki. Nekem nem kell az a Jézus, aki egy kis Golgota után felépül, utána csinál egy kis szemfényvesztést, majd elvonul a Mancikájával. Megérteni megértem. Azért Ő is derék fickó volt. Én is elbőgtem magam börtön után, amikor két fiatal babakocsit tolt előttem a Vérmezőn. De a lelélő Jézus helyett más eszményt választok. Olyat, mint Szókratész, aki megharcolta a harcot, s végigharcolta azt. Olyat, aki nem lécelt le. Olyan Jézust, amilyenről Babits énekelt.

PROTESILAOS

Tudtad jól, hogy aki lába legelőbb érinti meg
Trója földjét, Trója földjén, trójai harcban veszni fog:
mégis amint trójai partra ért el görbe csónaktok,
legelsőnek ugrottál ki trójai partra, hős görög.

Bután bámult vad hajós és döbbsent az elszánt sereg
köszoborrá válva, míg te trójai parton, mint egy isten
néztél vakmerőn a vészes trójai földre. – Mint egy isten
vágynék én is vészes partra első lépve halni meg.

Nincsen engem, aki aztán várna három szép órára
akiért az alvilágból újra halni visszajárnék
(kit e földön megszerettek, mindörökre visszajár;)

Nem lesz nékem Láodamejám, nem vár engem senki már
Mégis ha elért az újdonságokon elsőként halála,
újra küzdeni, bár mint árnyék, trójai földre visszaszállnék.

Ezért maradok meg továbbra is katolikus hitvallásomban: *harmadnapon feltámadott halottaiból, felment a mennybe, s ott ül az Atya jobbján. Onnét létszen eljövendő...* s a többi is hiszem.

Piarista köz, 2008. október 11.

Harmadszor Visnyeszéplakon

Szeptember 20-án reggel hétkor indultam a Piarista közből Balaton Tamással, és 26-án este fél tízkor érkeztem haza Inczédy Péterrel. E hét nap történetét szeretnem elmondani.

Hazaérkezve – 27-én, szombaton hajnali félnyolckor már koncelebráltam, s féltizenkettőre jutottam el odáig, hogy elkezdhetem a beszámolót erről a hétről. Futó Béla s Urbán Józsi széles mosollyal fogadtak, s kérdezték, hogy mi volt. Én meg csak azt mondtam nekik, hogy *a mennyországban voltam*. Meg azt, hogy a hétfői „megosztáson” majd mindent elmesélek. De a Bokornak többet akarok mesélni, mint amennyit nekik majd elmondhatok.

Azzal kezdem, hogy 19-én volt a *Mag I.* évnyitója. Indult pontosan 15,00-kor. Én voltam a soros elnök, s már félháromkor megterítettem Veni Sancte-ra, misére. Mindenki pontosan érkezett, s rázendítettünk: *Jöjj Szentlélek Úristen...* Nem tudom rekonstruálni a találkozót, csak annyira emlékezem, hogy beszámoltunk Kundra Pistával az aug. 31-i egi találkozókról, ahol is megköszöntöttük Gizikét 90. születésnapján, aki visszaemlékezett valamikori szavaimra: *Te vagy a Bokor legrégebben fiatal kislánya*. Meg még arra emlékezem, hogy szeptemberi találkozásunk vége felé megszólalt a telefonom, s egy csengő hangú kislány beszélt belőle: *A visnyeszéplaki Anikótól tudja, hogy holnap megyek hozzájuk, s elvinném-e őt?* Azt válaszoltam, hogy feltétlenül, ha reggel 7 órakor a Piarista köz 1. portáján lesz. Megkérdeztem még a nevét: Danhauser Lilla.

A csoport-találkozón még megállapodtunk következő találkozásunk idejében, s módosítottuk a házfeladatot: Váltunk a KIO-ról. Ugyan mire? Hát a *Merre ne menjek?* első 11 pontjára, amely így fejeződik be:

Ennek a páli igehirdetésnek mintha legfőbb ellenfelei rendre a zsidók volnának. Már Damaszkuszban is (ApCsel 9,22–23), Jeruzsálemben újra (ApCsel 9,29) – mégpedig az életére törve. A pizídiai Antiochiában is (ApCsel 13,50), Ikóniumban is (ApCsel 14,2–4). Lisztrába utánamennék az előbbi két városból, s megkövezik, mint Istvánt megkövezték, ha nem is olyan sikerrel, mint Istvánt (ApCsel 14,19) – a zsidók. Miért nem a pogányok? Azért, mert azok nem háborodnak fel a szövegein. Azok szívesen veszik az ingyen, csak a hit ellenében megkapható üdvösséget. A zsidók meg tudják, hogy ilyen olcsón azért nem lehetnek a dolgok. Derék zsidónak az, amit Jézus tanított: egy kicsit nagyon sok. Amit meg Pál tanít, az nagyon olcsó. Dühbe gurulnak tőle. A hülye gojok meg elhiszik... Lelkesedve.

A találkozót gyorsan (?) lezavartuk... már féltízre mindannyian elmentek. A hat és fél óras csoporttalálkozó után még egyszer végiggondoltam, hogy mit nem akarok itthon hagyni. El volt készítve a három csomag: a Lap-top, az oldaltáska meg a szatyor, s a zakómba mindent beletettem, ami abba való. Végül is csak a botomat hagytam itthon, de Zaja Pétertől kaptam egy pásztorbotot – mogyorófából. Keresem is a pásztorbotot, de nem találok. Alighanem Budaváriban hagytam..., mert közben még arra is jártam. Este 10 és 11 közt eloltom a villanyt, de előbb még beállítom az ébresztőt reggel ötre. Majd kialszom magam Visnyeszéplakon..., ahova nem aludni megyek.

Piarista köz, 2008. október 12.

Az első nap története

Hét előtt két perccel lent vagyok a három csomaggal a portán. Ott van Tamás, meg egy kislány egy hórihorgas legénnyel. A kislány mondja, hogy ő a Lilla, a legény meg azt, hogy ő nem jön velünk, csak a kislányt kísérte idáig. Hétkor indulunk, s mivel Tamásnak matricája is volt az útra, tíz előtt ott vagyunk a Zaja-portán. Út közben nagyot beszélgetünk. Lilláról pedig megtudom, hogy Zeneakadémiát végzett a zongoraszakon, s tud nagyon sok népdalt. Elszalad a két és fél óra, mint egy pillanat. Megérkezünk a Zaja-portára, s beülünk a kemence fűtötte meleg szobába. Anikó pedig mondja, hogy választhatok: hol akarok lakni. Én meg azt mondom, hogy mutassa meg nekem, hogy hol akarok. Mutatja: kimegyünk a házból, lépek vagy tizet, s egy külön kis házban találok magam, melyben megvetett ágy, asztal, rajta gyertya meg barátságos meleg fogad, melyet egy spór ont magából az erősen hűvös kora-őszenben. Elhelyezkedem. Kirakok mindent. Kinyitom a Lap-topot, megtalálom, amit még otthon elkezdtem: *Az én piaristáim* fájl. Majd kirakom a könyveket, amiket hoztam, meg a szatyrom tartalmát. Rendben. Minden a szemem előtt, hogy mindent megtaláljak. Mint odahaza. Nem kell keresnem semmit. Ebéd előtt még elmegyünk Kárász Tamáshoz és Mariskájához. Viszem nekik is a Bulányi Kiadóvállalat legfrissebb termékeit: a *Merre ne menjek?* c. könyvet, a *Koinónia* legutóbbi duplaszámát s a *Napló* 112. és 113. füzetét. Tamás abbahagyja szalmabálákkal bélelt házának építését, s fogadnak egy kör-alakú házban, amilyent még nem láttam. Olyan, mint egy csigaház – rejtelmes labirintus. Aztán hazamegyünk; de még nincs ebéd, s én barátkozom a Lap-toppal.

Kopogás. *Igen.* Anikó nyitja az ajtót: *menjek ebédelni.* Megyek. Az asztalnál heten ülünk: Péter, Anikó, egy másik házaspár: Éva és Zoli, aztán Lilla, Tamás meg én. A négy gyerek külön asztalnál eszik. Péter meggyújtja a gyertyát, s elmondja az áldást. A gyertya égve marad, majd hálaadás után oltják el. Anikó mer mindenkinek. Elsőül a férjének. Majd sorban mindenkinek. Végül magának is. Majd jó étvágyat kívánunk egymásnak. Ezután kezdjük kanalizni a borsólevest, melyet Éváék hoztak ebédre – idei borsótermésük egészét. Utána lekváros fánkot eszünk. Musttal vagy borral öblítünk-e, már nem emlékezem. Ebéd végén megkérdi Anikó, hogy kérek-e feketét. Mondom, hogy kérek, de majd alvás után. Megyek kipótolni a rövid éjszakát. Az ágy megvetve, csak ledobom a cipőt meg a zakóm, felhajtom a paplant, magamra húzom, s hamar elalszom.

Szombat délután van. Tamás megy kocsijával az erdőn át, amerről délelőtt jöttünk, a szomszéd faluba, Bányára – Tölösi Magdihoz, akivel megbeszélte jó előre ezt a látogatást. Megyek vele. Útközben megállapodunk, hogy megkérdezzük a bányaiakat, mért nem keresik a kapcsolatot a visnyeszéplakiakkal. Ott él Bányán négy nyugdíjas a Bokorból. Húsz éve költöztek oda, még az átkosban és fiatalon. Talán Dombi Feri hatására. Istenért költöztek oda. Örültem is neki. Egymás közelében vettek házat maguknak. Azért, hogy naponta találkozhassanak, imádkozhassanak, s beszélgethessenek egymással arról, hogyan szeressék egymást és embertársaikat. S a húsz év alatt elfogytak. Lefogytak négy nyugdíjas főre. Azt nem találták ki, hogy miből fognak megélni? Azt hiszem, ez volt a baj. A fiatalabbak mind elköltöztek, sorban egymás után. Még a fiatal Jancsi is, aki három évet ült Jézusért, mert nem akart megesküdni arra, hogy legyilkolja ellenségeit.

Az ott maradtak egyike Tölösi Magdi, aki 1947-ben született, s most 61 vagy 62 éves. Magdi megvallotta nekem, hogy ő csak az Istent szereti, és Istenért az embereket. Neki sohasem hiányzott a szerelem. Pár nélkül sem magányos. Tudom, hogy Magdi nem hazudik, bár nem értem őt. Nekem máig hiányzik. S bizony Jézust is csak úgy tudom elképzelni, hogy neki is hiányzott, s azt hiszem, hogy Mária Magdolna szerelme őt sem hagyta érintetlenül, ha nem is vallott szerelmet neki, mert Atyja iránt érzett szerelme nem engedte ezt meg neki. Magdinál is így van?

Magdit másnap Tamás áthozta 10 órára, a misémre. Néztem az arcát: ragyogott, belesimult a visnyeszéplaki ragyogásba. Szombat délután Bányán Tamást magára hagytam Magdival, magam meg átdülöngéltem Dombi Jancsihoz és Zsuzsihoz. Vittem nekik egy *Merre ne menjek?* kötetet, mert Jancsi jár egyik közösségembe. Két órát töltöttem náluk, s felvettem a kérdést, amiben az úton Tamással megállapodtunk. Hihetetlen volt Jancsi reakciója: *Minden kritikát és bántást elfogadunk...* Le kellett állnom a témával. Nem is mertem, nem is volt kedvem áthívni őket másnapi misémre. Hat gyerekük van, és ki tudja, hány unokájuk. Arról beszélgettünk, hogy a héten mennek Márkot elemezni Boglára Várnai Lacihoz a plébániára, bár most nem elemzés lesz, mert Lepsényi Mari meghívta előadni Balczó Bandit, aki jó barátja volt Dombi Ferinek.

Magdi sem hívta misére Jancsit és Zsuzsit. Hazafelé menve Tamás is arról számolt be, hogy Magdi is kitért a téma elől, bár nem olyan heves reakcióval. Siettünk hazafelé, mert hatra otthon kellett lennünk. Vacsorára? Alighanem arra. De hatkor nem volt vacsora. Miért? Félreértettük őket. Hogyan? Hatot mondtak, de ők hétre gondoltak. Miért? Mert Visnyeszéplakon másképpen jár az óra. Hogyan? Megpróbálom elmondani. Nem óra szerint élnek, hanem harangozás szerint. Napjában háromszor szólal meg a harang a harangláb alatt, párszáz méterre a Zaja-portától, a faluháznál: napkeltekor, délben és alkonyatkor. A Nap tudvalevően nem az órák szerint igazodik, hanem megy a maga útján. Karácsonykor reggel 8-kor kel, s délután négykor nyugszik. Szentivánskor meg hosszabban világít a Nap. Nem nyolc, hanem tizenhat órát. A széplakiak a Naphoz igazodnak. Anikó sem tudta megmondani, hogy évenként hányszor változik a harangozás ideje. A déli marad, a reggeli meg az esti változik. Ilyenkor megáll a munka, s elmondják az Úrangyalát... *köszönti Szűz Máriát, s az méhébe fogadá Szentlélektől szent Fiát...*

Amikor Tamást, az öccsét és anyjukat ott hagyta az apjuk, megkereste Magdi – Tamás anyját – Incikét, és elvezette Dombi Ferihez, Feri meg az Istenhez, akit a Bokorban tanultak alapján mutatott meg Incinek. Ma is jár Inci a Bokor egyik csoportjába, ma is szereti az Istent. Amikor hazaértem tegnap este Visnyeszéplakról, vár Incitől egy e-mail:

Kedves Gyurka Bácsi! Közösségi feladat volt egy saját imát írni a Mennyei Atyához. Közösségemnek tetszett az enyém, kértek belőle, ezért gondoltam, ne csak én olvassak tőled, én is küldök Neked valamit:

Istenem, aki létfenntartó erőddel körülveszel, szeretlek. Szeretlek a természetben, testvéreimben, fiaimban. Jöjjön el az a nap, amikor találkozom veled. Ismerjem meg, mit kívánsz tőlem, és képes legyek a Jézus által tanult szeretet szerint élni. Mindennapi örömet, pozitív látásomat add meg nekem ma. Bocsásd meg vétkeimet mindenképpen. Én is meg akarok bocsátani annak, aki megbántott engem. Segíts, hogy észrevegyem a kísértést, és el tudjam ezáltal kerülni azt, és adj erőt annak visszautasítására is. Szabadíts meg a bennem levő és körülöttem ólálkodó gonosztól. Ámen. – Szeretettel ölellek, Inci.

Nem hiába vitte el őt Ferihez. Fiát már gyerekkorában vitte közösségi találkozókra, s mire 14 éves lett Tamás, bekerült – a most 46 éves és hat gyerekes, s akkor 25 éves – Kollár Gabi ifjúsági csoportjába, s most, húsz év bolyongása és vargabetűi után került vissza Isten útjaira, s júniusban már lejött velem Visnyeszéplakra, s boldogan hozott le újra ide. Este hétkor harangszóra imádkoztunk, majd vacsoráztunk, és mentünk a táncházba, Harsányiné Szemes Máriaékhoz. Anikó, Tamás, Lilla táncra is perdültek, magam meg csak néztem... mint Jenő moziban. Azaz csak ültem. Óvodás-korúak is táncoltak. Fél óra múltán megkérdeztek, s csak ennyi teltt tőlem: *Amikor lehetséges, keressük meg az ágyunkat.* Ráálltak. Úttalan utakon mentünk a sötétben Tamás kocsijával. Végül is hazaértünk, s megtaláltam az ágyam. Anikó még bekopogtatott, s megkérdezte, hogy bevettem-e a gyógyszereimet. Megnyugtattam, hogy igen.

Honnan tudta? Hát a Mara megbízta vele, s ő minden reggel, minden este hűségesen teljesítette, amivel megbízták. Minek is teremtetted, Uram, a nőket? Hát az ilyesfélékre is.

Férfiak nem tudnák? Nem. Elfelejténék. Pedig apám tanított rá, s ha valamit elfelejtettem, mondta: Ha a mozdonyvezető is úgy csinálná dolgát, mint te, s elfelejtene ránézni a szemaforra, szerencsétlenséget eredményezne feledékenysége – száz halottal. Igyekszem, de hiába. Mara csak telefonon kérdezi, hogy bevettem-e már, s mondom, hogy megyek beszédni, s este mégis ott találja a gyógyszeres skatulyában... mert amikor telefonált, még befejeztem a mondatot, s mire befejeztem volna, eszembe jutott valami, amit még le kell írnom... stb. Mellette kell lennie a szerencsétlen férfiembernek... valakinek, aki hozza a gyógyszert, meg a poharat, amiből igyak is rá valamit.

Életemben egyszer értem el a női sík magasára, Ildikónk halálakor. Egyedül ütem az ágya mellett. Szentolvasót mondtunk, aztán váltottam a legismertebb népdalokra, vidámságot gerjesztőkre. Ildi próbálta kísérni a hangom, amennyire a *kórlapja* engedte, de csak csukott szemmel. S mikor én, a közel harminc esztendővel öregebb kezdem átvenni a fiatalabbnak a dolgát, akkor a haldokló megérzi a humort, a helyzetkomikumot, hogy a harminc évvel idősebb zárja le egyik legkedvesebb gyermekének a szemeit, s kinyitja még egyszer szép szemét és megbocsátóan és huncutul mosolyog kópéságomon: *Nem fogom én már le a te szemeid...* Ezzel danoltam álomba szegényt azon a délután:

Csicsija, bubuja, én csillagom, Bölcsődet dúdolva ringatgatom.

Úgy alszol el majd az én dalomon, Csicsija, bubuja én csillagom.

Ha napom süllyed az ég peremén, Te fogod le majd az én szemeim,

S én alszom el majd a te dalodon, Csicsija, bubuja, én csillagom.

Ezzel a szöveggel várom Marát, aki a szombatesti vizionálás öröme nálam felejtette kulcsosomóját. Gyerekei talán beengedték, ha szépen megkérte őket. Ám a kulcsosomóra talán vasárnap reggel szüksége sincs, s így hiába reménykedik gondozottja a látogatásban, hanem helyette inkább készül a vasárnap esti sashalmi misére, ahol természetesen megint csak Visnyeszéplakról szól az ének. De hogyan, amikor a textus a két fiúról szól, akiket apjuk hív a szőlejébe. Hát megmagyaráztam szegényeknek, hogy hol az a szőlő. Hát Visnyeszéplakon. Nagyon hatásosan... elkelt 10 példány a *Merre ne menjek?* c. írományomból.

Piarista köz, 2008. október 13.

A következő nap, a vasárnap

Csak most jut eszembe, hogy vasárnap 10 órakor volt a mise – az még belefért valahogy az első 24 órába, ha nem is az első napba. Tamással jól átbeszéltem, hogy mit fogok mondani. A mesterségem címeréről fogok beszélni. *Ex hasibusz*, azaz nem írok le semmit előre. Könnyű dolgom volt, mert a textus arról a szőlőről szólt, melyben a gazda egy dénárt ad annak is, aki csak a nap utolsó órájában jut munkához. Azért ad neki ennyit, mert annak és családjának is szüksége van a minimálbérre. És beszélhettem arról, hogy Jézus boldogoknak mondta a szegényeket meg jajt kiáltott a gazdagoknak. De az Országot olyannak gondolta, hogy abban mindenki egyformán gazdag, mert a minimálbér függvénye annak, hogy mennyit termel meg a hat és fél milliárd ember. S elmondhattam, hogy abban az Országban nincsenek sem észak-atlanti, sem mástáji katonai szövetségek, mert ott nem ölnek, csak ölelnek.

S ez volt a *mesterségem címere*? Nem, annak csak egyik fele. A másik fele arról szólt, hogy Országot úgy nem lehet csinálni, ahogyan én most csinálom velük. Hogyan csinálom? Úgy, hogy én beszélek, ők meg meghallgatják, amit mondok, s a végén csak annyit mondhatnak, hogy *Amen*, vagy annyit, hogy *kérünk Téged, hallgass meg minket*. Jézus nem így dolgozott, hanem úgy, hogy kisközösséget gyűjtött magának, a Tizenkettőt, melyben a tizenkettő is elmondhatta, amit gondolt, meg amit akart. S ezt a módszert aztán végleg nem vettük Tőle át a kétezer esztendő alatt. Jézusnak elég volt a háza meg a tópart. A hét 7 napján tanította övéit e helyeken, s csak szombaton ment el a zsinagógába, akár Kafarnaumban, akár

Názáretben, mert akkoriban az emberek még egy héten egyszer mindannyian elmentek a maguk istentiszteleti helyére, úgyhogy Jézus hiába ment volna ki a tópartra ilyenkor. Hiába, mert csak magában sétálhatott volna. Meg is szolták volna: milyen zsidó az, aki szombaton nincs a zsinagógában?!

Ez volt a mesterségem címerének a másik fele. Az egyik a tartalmi, a másik a formai mozzanat. Csak ölelni szabad, ölteni nem, s mindenkinek el kell mondania, hogy ő hogyan képzei el ezt az ölelést. Így lehet elérni, hogy mindenki tudomásul vehesse, hogy mindannyian Istennek szerelmes lányai vagy fiai vagyunk. Hogy mindannyiunknak az a dolgunk, hogy Jézusokká legyünk. Olcsóbban nem csinálhatunk *jézusi* Országot. Nagyon sokan nem voltunk a misén, de azért vagy húszan bizonyára ott voltunk. S ez már húsz százalék, amely felette van az országos átlagnak, mely alig több mint 5 százalék.

S a visszhangja a szövegemnek? Hát: *a kérünk téged, hallgass meg minket*. Semmit sem mondtak? Semmit. Tamást kérdeztem csak. Ő azt mondta, hogy jó volt, ahogy elmondtam, s utána ment kocsijával haza, Tökölre, s vitte magával Magdit Bányáról meg még egy Pest felé igyekvő széplakit. Nem volt üresjárata: Lillát meg engem hozott, s Magdit meg a széplakit vitte. De azért nem volt ilyen siralmas az eredmény, mert közölték velem, hogy még aznap délután 4 órára jönnek beszélgetni velem ugyanoda, a faluházba, ahol miséztem nekik. Tehát reményekkel telve ebédeltem, meg szunyókáltam, meg dolgoztam *Az én piaristáim* fájlom.

Délután, talán azért is, mert akkor – misén kívül, ahol az egyház laikus hívei is megszólalhatnak – már többen gyűltünk össze. Anikót megint megkértem, hogy írja össze a kérdéseket. Vagy hétig, harangozás utánig voltunk együtt, de csak egyetlen kérdést tárgyaltunk meg, hiába diktáltak Anikónak akármit. Nem pletyizhetek, még ha naplót írok, akkor sem. Beszédemre hivatkozás nélkül – az ölelésről volt szó. Annak illegális formájáról. Arról, hogy valaki kettőt szeret: a feleségét is, meg azonfelül még más valakit is. Arról, hogy ezt a magatartást az egész visnyeszéplaki közösség elveti. De hát kiközösíteni nem tudják őket, mert itt laknak, s a szívük idehúzza őket. S érdekelt ebben a dologban a háromszög három személye, s ezenfelül még hat gyerek is. Ez összesen 9 személy... majd tíz százaléka a faluközösségnek.

Számomra kínai nyelven folyt ez a beszélgetés, mert a háromból ott volt az egyik érdekelt is, és ennek következtében kellett kínaiul beszélgetniük. Annyit elértem, hogy nem lehetett a beszélőnek belevágni a szavába, mert lesz majd második kör is, és akkor ki-ki újra beszélhet. Végül is rám került a sor, s én meg elmondtam, hogy Jézus magyarul – világosan – beszélt, és nem közöcsített ki senkit, még Júdást sem, de mindenkinek elmondtam, mi az istennek tetsző, és mi nem az. Az írástudónak is elmondtam, hogy a rókáknak odúi vannak, neki meg nincs hova fejét lehajtsa; s a gazdag ifjúnak is tudomásul kellett vennie, hogy el kell adnia mindenét, ha követni akarja Jézust.

Harangozáskor imádkoztunk, s valamikor utána abbahagytuk a megbeszélést, és aligha távoztunk okosabban, mint ahogyan jöttünk. A koromsötétben Anikó és Mariska karján haza dülöngéltem. Vacsoráztunk, s mentem a házikómba. Jött vacsora után Mária, a beszélgetés egyik részvevője azzal, hogy a háromszög tagjai elszigetelődnek akkor is, ha nem közöcsítik ki őket. Ezzel a vasárnap elmúlt.

Piarista köz, 2008. október 14.

A többi nap

Zimankós idő volt, esett az eső, Péter szüretelt. Besztercei szilvát. Anikó meg Lilla fel dolgozta. Nem volt kedvem, erőm – segíteni nekik. Nem tudom, melyik nap, végre kisütött a nap, s látom, hogy a nők férfimunkát végeznek: Anikó vágja a napraforgó szarát, melyet Lilla húz ki a rakásból. Odamegyek hozzájuk, s mondom Anikónak, keressen más foglalkozást magának, adja ide nekem a bozótívágót. Adja, de megmagyarázza, hogy a bozótívágó az más. Amivel ők dolgoznak, azt *ágvágó* ollónak hívják. Nekem úgy is jó. Csináljuk a látott módon,

de kis idő múlva mondom Lillának, hogy így sohasem leszünk sztahanovisták. Mire Lilla megkérdezi, hogy mi az. Elmagyarázom neki. Majd mondom, hogy tegye le a napraforgó szár gyökeres végét a földre, s én meg vagdosom olyan harminc centis darabokra. Felgyorsul a munka, hat-hét darabot tud egy mozdulattal belerakni a rekeszbe. Hamar elfogyasztjuk a szárazakat. Gondolom, a kemencét etetik vele.

Ezután Anikó ülő munkát talál ki nekünk. Morzsolhatjuk a napraforgó-tányérokból a szemet, mellyel a majorságot eteti. Közben meg járatom a szám. Kérdezem őket evangéliumi ismeretekből: a Tizenkettő neveit, a nő-tanítványokét is. Mondok olyanokat, amikről írok a Naplókban: mért Mária Magdolnának jelenik meg feltámadottan Jézus először?

Aztán behívom Lillát a házamba, s megbeszéljük a csütörtöki irodalmi estet. Témája Sinka István lesz. Kispap koromba ismertem meg. Akkor adta ki Püski Sándor a kötetét: *Vád, Hontalanok útján, Fekete bojtár vallomásai, Balladáskönyv*, meg a többit. Elmondhatatlan hatással voltak rám a versei. Könnyeztem tőlük. Akkor még nem tudtam, hogy Keresztelő Jánosom nekem Sinka, aki elvitt Jézushoz. De '77 péceli Bokor-karácsonyán már tudom, s összeszedem rá ezeket a ríkató verseket. Megvannak a *Jászolba fektették* kötetemben. Abból olvasom a házban Lillának őket, s kérem, találjon mindegyikhez valami ugyanarról vagy hasonlóról szóló népdalt. Lillának gyönyörű hangja van. Sebestyén Máriaéra emlékeztet. És ismeri népdal-világunkat. Még olyan dalokat is, amelyek számomra is újak. Odaadom neki a kötetet, mikor végzünk, s mondom, hogy cserélgesse bátran a dalokat, hátha odaillőbbeket talál.

Csütörtök este, harangozás után volt az irodalmi-zenei est. Nem voltunk sokan, de nekem nem számított... magyarórát tarthattam. Legalább másfélórát voltunk együtt, de még talán többet is. A közönségből kiemelek egy hét éves kislányt. Borika volt a neve. Péntek délben induláskor küldött nekem a Borika egy csudálatosan szép gyerekrajzot, egy pávát. Az Anyukájával küldte. Az Anyukájától meg kapta egy kiscsomag tésztát, meg még egy vagy két pusztit is. Mind a kettő finom volt. Bizonytalan vagyok az anyja nevében. Azt hiszem Nóri, és öt gyereke van. Nórit téveszttem össze Honorkával? Már kétszer is megtörtént. Honorka április 24-ei délelőtti látogatása nagyon mélyen beleégette arcát a lelkembe. Szóval az irodalmi estet én elsődlegesen Borikának tartottam. Neki is meg kellett éreznie ezt. Mert két gyönyörű szeme úgy nézett rám, hogy süttött. Mivel is kezdtem? Talán a nekem legkedvesebb, a legszemélyesebb. Azzal; ami rólam is szól: az elhívásomról. Arról, amiért én sem vetem kezemet senki kendőjére. Ide kell írnom:

HONTALANOK ÚTJÁN

*Nagy csavargásaim idején, útján a hontalanoknak,
egy virágszemű pásztormenyecske így szólt hozzám – ismerlek téged,
te vagy a pusztán egyetlenegy, kinek egy juha sincs, habár
olyan szép vagy, akár a nyár.*

*Állj meg tehát, virágok szentje, s nézd: gypűm alatt foly egy erecske,
kék, mint az ég, mosd meg vizében két szemed
s feküdj le a virágzó rozsba... és miként anyád sok hajnalon,
úgy ringat el majd két karom.*

*Jönnék ide éneklő parasztok kiszűröcsölni a kút vizét.
Mindegyiknek arany a szája, tanakodnak felőled sokszor,
de el nem mondom, hogy te itt vagy, mert amikor így ring a dél,
költő csak, vagy dongó henyél.*

*Ha számaíron járó pásztorok kergetnének nyírfa bottal;
szólnék, hogy útnak eredtél, hogy jössz te csak és elmerülsz*

*s így hiába leng sötét szakálluk: utánad már a szél lobog
s veri sugárzó homlokod.*

*Este meg, ha jönne a nyáj, cserépszilkébe fejném meg a
kerekszemű juhaimat... s te néznéd, hogy egy boldog bárány
térdre borul és úgy szopik – még azt is mondta a menyecske,
hogy várjam, míg bágyad az este.*

*S feleltem én: szép teremtés! Rozsod hiába virágzik,
gyepűd alatt folyhat erecske: te fehérebb vagy a liliomnál,
s a dél ád tenéked illatot... Én nem azért, hogy nem tehetem,
de kezem kendődre se vetem.*

*Engemet hajt a puszta láza... Apám holtig élt e síkon,
a szélnek dalolt, ide temette bánatát,
most azt keresem gyepűd alatt, hol száz juhod
meleg esőben ácsorog kinn a mezőben.*

Rákérdeztem Borikára, hogy értette-e, amit olvastam. S mondta, hogy igen. Értette bizony a maga kicsiny kislány-női szívével. Lillával lehetetlen, hogy ne találkozzak még. S ha találkozom Vele, majd megkérdem, hogy ezután a vers után melyik népdalt énekelte, mert magam csak elbűvölten hallgattam énekét. A szívéből jött a hanga, nemcsak a torkából.

Botorkálva jöttem haza Anikó és Mariska karján. Bár Anikó világított a zseblámpájával, csak fűvet láttam a lábam előtt. A következő héten Virág Mária ki is vitt Mátyásföldre Kéthelyi Máriához, a Bokor szemorvosához. Csak annyi tudtam mondani neki, hogy látok is, meg nem is. Mari megvizsgált, s megállapította, hogy kiújult a szürkehályog a balszememen – ez a baj, s beutalt a Rókusba. Másnap délelőtt várakoztam ott egy félórát, utána bemehettem a főorvoshoz, aki különböző gépek elé ültetett, s aztán vagy öt percen keresztül belevilágított a balszemembe, s ezután monda, hogy készen vagyunk, mehetek haza. *Tessék..., és mikor lesz az operáció?* Nem lesz semmi, a lézer mindent rendbe tett – válaszolta főorvos. Tíz perc múlva már battyogtam is a 7-es busz Vass utcai megállójához. Ebédre haza is értem, Tényleg megtörtént a csoda? Ha elfödöm a jobb szemet, akkor is látok a ballal, amivel egy félóra előtt még nem láttam semmit. Azért mégis érnek valamit az orvosok, s nem is keveset.

A Sinka-esten valami elmaradt: Nem olvastam fel az egyik legkedvesebb versemet, amit még meg is zenésítettem '53 elején, amikor könyvnélküli magánzárkán voltam egy-két hónapig a Kisfogházban. A kottáját nem tudom ideírni, de a szövegét igen. Ez a *Bondár Márta balladája*. Majd az októberi irodalmi esten eléneklem.

Körös vizinél hét nyárfa, alattuk ül Bondár Márta.

Nem kisasszony, nem mennyasszony.

Nem is lány már, nem is asszony.

Titokban volt szeretője, titokban lesz temetője.

A halászok kihalásszák, elfödik, hogy ne is lássák.

Amennyit fordul az ásó, annyit sóhajt a sírásó.

A következő irodalmi este Babitsé lesz. A csak négy elemít végzett Sinkával Borikánál sikerem volt. Lesz-e Babitsnál, aki valamivel többet végzett, mint négy elemít. A magyar szellemi élet örök csúcsát jelenti ő. Ha Anyukája elhozza őt, megint csak Borikát fogom megcélozni, mert *ifjú szívekben élek* – mint írta Ady... Azaz csak szeretnék élni én is. De hát ez az este már csütörtökön az esti harangszó után volt, s engem másnap délben vittek már haza Péterék. Összesen ennyi történt az öt napon? Nem, történt egyéb is. Nagyon sok, s én csak a számomra legfontosabbakra emlékezem. Mik a legfontosabbak? Hát az, amiről

vasárnap prédikáltam: a mesterségem címerének két oldala. Hogy ölelni és ölelni kell, s ez meg nem tanulható másképpen csak a kisközösségekben.

Piarista köz, 2008. október 15.

Meg nem tanulható másképpen csak a kisközösségekben

Szeptember 23-án, kedden, megint az esti harangszó után találkoztunk, de már az én szobámban. Kik? Hát az Anikó meg a Péter, a Mariska meg a Tamás, és az Éva meg a Zoli. Összesen heten. A lelkem olyan fiatal volt ezen az esten, amilyen lehetett Jézusé azon a délután, a 3 órakor kezdődő találkozáson, amikor András és János megkérdik tőle: *Hol lakol?* Amikor aznap Nála maradtak. Úgy éreztem, hogy ezen az estén; öt hónap imádkozása, reménykedése, készülése után érett be Péter április 25-én mondott kérdése: *Gyurka bácsi, volna kedved nálunk hosszabb időt is eltölteni?* Volt már akkor is, de azt válaszoltam neki, hogy érjen be bennük ez a kérdés. S nem mondtam neki, hogy repülnek Hozzátok... Már akkor is csak ez volt a szívemben, ahogy Tamásnak meg is írtam.

Mi volt ezen az estén? Elmondtam, hogy mit csinálok immár 64. éve, s annak a mára kiérlelt formáját. Összejövünk egy délután három órakor, meggyújtjuk a gyertyát, s énekelünk közösen valami nagyon szépet, és a soros elnök elmondja az évi legszebb elmélkedését. Úgy, ahogy a szíve diktálja. Ami telik tőle. Első alkalommal én, aztán a következő, akit megkérünk rá, hogy legyen ideje a holdhónap alatt jól felkészülni. Nagybórára az aznapi evangélium alapján, de akármilyen jézusi szövegre támaszkodhatik, ami kedves neki. Aztán öt perc imádságos csend. Az elején a soros elnök megmondja, hogy merre indul a kör, amelyben mindenki hozzáimádkozik ahhoz, amit hallott. Aztán öt perc múlva a soros elnöktől jobbra vagy balra ülő elkezd a hozzáimádkozást, s mondja, amit mondania kell, s a végén meg az ament. Mi meg ráfeleljük, hogy *kérünk Téged, hallgass meg minket.* Aztán a következő. Amikor már mind kiimádkoztuk magunkat, visszakerül a szó a soros elnökhöz, s az mond még valami összefoglalót vagy/és rázendít egy szenténekre. Majd elfújja a gyertyát. Ezután öt vagy tíz perc szünetet javasol. Felállunk, s megmozgatjuk a tagjainkat, ha akarjuk. Ha nem, ülve maradunk (ilyenkor szív el a tökéletlenebbje, mint én – házon kívül – egy cigarettát).

Az imádkozást követi a menü második pontja, s ez a házfeladat, amelyben az előző közösségi találkozáson megállapodtunk. Mivel még nem volt előző közösségi találkozó, magam ajánlottam a *Merre menjek?* c. könyvem első fejezetét, melynek címe: **Ismerjük meg az embert!** Alcímei: 1. A szervetlen lét és a növények világa. 2. Az állati élet. 3. Az ember megismerő (tudatba-szerző) tevékenysége. 4. A birtoklás igénye. 5. Az alakítás igénye. 6. Az ember adásigénye. 7. Az ember és a vevés igénye. Mind a hét fejezetnek vannak alegységei, s az egyes fejezetek végén nagybórára – ismétlő jellegű kérdések. Ezt az összesen 16 lapnyi anyagot kell a négy hét alatt elolvasni és felírni: mi nem érthető a szövegből, s mi az, ami nem érthető, de más véleményen vagyok. Minden megjegyzésünk mellé oda kell írni a lapszámot és a bekezdés számát, s a szóban forgó mondatot előbb felolvasni, majd elmondani, hogy mi nem érthető, ill. miben gondolunk mást, mint ami le van írva. A soros elnök feladata, hogy megkérdezi ki kíván hozzászólni, azaz körbeadja a szót; s vagy megragadjuk, vagy azt mondjuk, hogy passz. Nem hajt bennünket a tatár, minden felmerülő problémát alaposan megbeszélünk, s amennyire lehetséges, törekszünk közös látásmódra jutni. Ez az összeövetelünk második menüpontja szokott a legtöbb időt igénybe venni, s ezt lezárva a házi asszony fel szokott kínálni egy szelet zsíros kenyeret, egy pohár teát a résztvevőknek,

Falatozás során kerül sor a menü harmadik pontjára, melynek neve: *Mit hoztál?* Azaz mit akarnál megbeszélni a jelenlevőkkel. Akár közölni akarsz velünk valamit, akár kérdezni tőlünk. A soros elnök összeírja a témákat, s a megszokott módon, megkéri a feliratkozókat, hogy adják elő közleményeiket, melyekhez aztán szép sorjában megint mindenki elmondja, amit tud, amit akar. Amikor a zsíros kenyér, a tea is, a felhozott témák is elfogytak, gyertyát

gyűjtünk, s a soros elnök mond valami összefoglaló hálaadást, avagy csak egyszerűen rázendít egy nótára, de előbb körbe megfogjuk egymás kezét:

*Erdő mellett estvéledtem, subám fejem alá tettem ,
Összetettem két kezemet, s úgy kértem jó Istenemet.
Én Istenem adjál szállást, már meguntam a bujdosást;
A bujdosást, a járkálást, az idegen földön lakást.
Adjon Isten jó éjszakát, Küldje hozzánk szent angyalát,
Bátorítsa szívünk álmát, adjon Isten jóéjszakát.
Bátorítsa szívünk álmát, adjon Isten jó éjszakát.*

(Ezt fújta el tárogatóján 11-ike este az adyligeti mise végén egyik testvérünk.) Ezt követően hazaballagunk. Ki csak gyalog, ki meg kocsival. A távolságon fordul. Hát így zajlik le egy közönséges találkozó. Van nem közönséges találkozó is? Van. Mitől az? Attól, hogy találkozó közelében van egyikünknek, másikunknak a névnapja. Ezt számon tartani a közösség *üdvöskéjének* a feladata. E tisztességre eddigelé mindig a közösség egyik asszonytagja jutott. Az ő dolga gondoskodni a pohár tea helyett a pohár borról – esetleg pálinkáról, vagy mind a kettő is megengedett –, a többiek feladata csak annyi, hogy a poharat kezükbe veszik, felállnak és rázendítenek:

*Serkenj fel kegyes nép, mosolyog az hajnal, Aranyszál tollakkal repdes mint egy angyal
Ingó-bingó zöld fűszál szépen felöltözik, Liliom s rózsával meg is törülközik.
Amennyi fűszál van a tarka mezőben, Amennyi vízcsepp van a tenger medrében,
Annyi áldás szálljon Anikó (vagy más) fejére. Annyi áldás szálljon mindnyájunk fejére.*

A születésnapokat nem ünnepeljük meg, csak a decenniumokat. Hát az mi? Amikkor valaki 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 stb. éves lesz. Akkor kirúgjuk legalább 5 puttonyos tokajival megerősítve magunkat s a lábunkat a ház oldalát, meg kitalálunk valami meglepetést. Akkor a közösség mindenegyes tagjának *Üdvöskévé* kell alakulnia, az ünnepeltet kivéve. Ilyenkor a faluházba kell menni. A hét tagú közösségnek százzzá kell lennie. S a meglepetés? Kap a decenniumos egy felköszöntőt, melyben felsoroljuk jó és rossz szokásait, amelyekért szeretjük meg elviseljük őt, s átadunk neki egy albumot, melyben ki-ki elmondja, hogy miért is szerelmes a decenniumosba. A gyerekek meg olyan csodálatos képeket rajzolnak bele, amilyent én kaptam a 7 éves Borikától a Sinka-estünk után.

S még mindig van valami, ami megzavarhatja összejöveteleink megszokott, szigorú rendjét. Hát az mi? Ha valaki az összejövetelek első menüpontja után bejelenti a soros elnöknek a bűvös szót SZEMÉLYES. Ez azt jelenti, hogy amit ő akar mondani, háttérbe szorítja a házifeladatot. Előbb meghallgatjuk, megvitatjuk az ő gondját, s csak utána következik a házifeladat. Két-három évenként, ha akad ilyen rendbontás.

Egyébként mindez csak illemszabály. Nálam ilyené alakult a kisközösség rendje a 64 év alatt. Másnál másféleképe. Minden közösség autonóm. (Minden ember is az... de ebbe már beleszólhat a párunk is... Baj? Nem az. Szükségünk van rá.) Maga alakítja ki a maga rendjét. S abba kívülről nem szólhat bele senki. Ugyanúgy autonóm, mint a család. Persze tanulhatunk egymástól. Rákérdezhetünk a többi kisközösségre: Ti ezt hogyan csináljátok?

Mindez nagyon szép és jó, de hát Visnyeszéplakon él jó száz ember, s mi most heten csinálunk valamit, amiből ők ki vannak zárva – mondták nálam ülő testvéreim. Mért volna kizárva? – feleltem én. Ha híre megy, s ők is igénylik, velük is csinállok egy másodikat, harmadikat, stb. Híre ment. Másnap reggel jön H.né Mária, akinél szombaton a táncház volt, s elmondja, hogy ő bizony össze tudna szervezni ilyenre három családot. Magamban gondolom: ez lesz a *Visnyeszéplak II.* nevű közösség. Meg is beszélem a Máriával a házifeladatot, s Pestre érve küldök is neki három kötetet a *Merre Menjek?*-ből postán, hogy októberben, ha lemegyek, megtarthassam velük az első találkozót.

Piarista köz, 2008. október 16.

Az utolsó 24 óra

Csütörtökön ragyogó napsütésben kocsival mentünk Gál Évákhoz, Bódis Zoliékhoz ebédre. A három gyerek külön asztalnál ült. Ebéd elején engedélyt kértem, hogy elénekelhessem a Bokor-beli asztali áldást:

Te hívsz meg minket a lakomára, az együttlétért tied az áldás.

Mert úgy szeretted, emberré lettél, kenyeret adtál, velünk is ettél. Amen.

Péter hozott egy műanyag kannában 20 liter mustot – pénzelést nem láttam. Nemcsak ekkor. Az egész héten sehol és semmikor. Nagyon jó hangulatú volt az ebéd. Hogy mit ettünk-ittunk, arra már nem elékezem. Csak arra, hogy ebéd vége felé Péter – nyilván isteni sugallatra – felállt, majd megjött pár perc múlva, s hozott egy hatalmas őzláb gombát. Valamikor aztán felálltunk, beültünk a kocsiba és Anikó a kezembe nyomta az isteni sugallatra talált őzláb gombát, hogy már én is csináljak valami hasznosat. Útközben elmeséltem, hogy egy őszön találtam a Budavári melletti monoszlói erdőben egy rétet, melye kaszálni lehetett a őzláb-gombát. Csak a kalapjait vittük el, s egy zsákkal. Minden szomszédunknak ajándékoztam belőlük. Terike meg négy felé vágta a kalapokat, s kirántotta őket. Anikó másféleképpen készítette e. És nem azért, mert ő csinálta. Önnön erejében volt felséges. Amikor meg hazajöttünk Éváéktól, azt mondta, hogy nem tudja, mitől van ez, de Gyurka bácsi azonnal szerelmes tud lenni az emberekbe. Zolira és Évára gondolt? Nem tudom. De azt tudom, hogyha Anikó igazat beszélt, ennek a betegségemnek a nevét Jézus-kórnak vagy Bokor-kórnak lehetne talán nevezni. Nyilván e két *tájon* ragadt rám ez a baj, mert arra felé Jézus-vírust meg Bokor-vírust fúj mindenfelé a szél.

Este még megvolt a Sinka-est, s valamikor Anikó bejött szobámba-házamba, s összeírta számomra a faluközösség neveit: 19 család, mely 41 felnőttből s 52 gyerekből áll. Az egy nőre eső gyermekátlag: 2.5.

Pénteken már csomagoltam, s vártam Pétert és Ildikót, akik jöttek értem. Arra még emlékszem, hogy Anikó szedett szelídgesztenyét és megfőzte. Úgy hámoztam le a héját az ujjaimmal, s bekaptam a gesztenyét. Nagyon finom volt. Pürésítés és tejszínhab nélkül is. Aztán megérkeztek Péterék, megebédeltetett még minket Anikó, s elindultunk Balatonszentgyörgy felé, s megérkeztünk Budaváriba szüretelni, ami már külön történet, s nem fér ebbe a füzetbe. Majd a következőbe.

Piarista köz, 2008. október 17.

Levél Robitól

A közösségvezetők tanácskozására készülünk. Robi a Képviselőtünk (KV) idején titkára. Küldött vagy hatunknak egy körlevelet: Ezt:

Kedves Testvéreim! Nem baj, ha röviden is, vagy ha csak néhány szempont felvilágosításával válaszolsz, de fontos lenne még e hétvégén megkapnom a gondolataidat az alábbi témában. Ha meghatározóan beleszólhatnánk abba, hogy a jövőben az állam milyen egyházpolitikát folytasson, akkor melyek lennének ehhez a fő szempontjaink? Milyen legyen állam és egyház viszonya? Milyen racionális (nem élményeken és történelmi tapasztalatokon alapuló) érveket lehet felsorolni ahhoz, hogy az állam képviselői belássák, hogy legoptimálisabb a teljes szétválasztás lenne? Milyen legyen megérvelt elképzeléseink megvalósításához az állam stratégiája? Konkrétan: milyen lépéseket tegyen az egyházak irányába? Törvényileg milyen szabályozásokat jelentene ez? Köszönettel: Robi

S a válaszmom levelére:

Robikám! Mondom, amit tudok. Az állam erőszakszerv. A mi jelenlegi államunk a NATO helyi erőszak szerve. Az egyház ennek az erőszakszervnek egyik ágazata. A római katolikus egyház hazánkban a legjelentősebb ágazata ennek az erőszakszervezetnek. Ez így van, amióta

Géza fejedelem elküldte 12 követét Quedlinburgba. A muhi csatában, Mohácson is a kalocsai érsek a hadsereg főparancsnoka. Horthy felsőházában ott ülnek az összes főpapok. 1945-ben Mindszenty szakít ezzel annak a reményében, hogy a Vörös Hadsereg kitakarodik, s utána folytatódik a Géza fejedelem által felvett szerepe az egyháznak. 1964. szept. 14-én a Vatikán hetven évre titkosított részleges megállapodást köt Kádárral, és a Vatikánál Mindszenty kegyvesztett lesz. Ezzel helyreállt az ősi rend. Engem a Vatikán azért ítélte el, mert 1980-ban megmondtam Egyházrend c. írásomban, hogy az erőszaknélküliséget képviselő egyháznak csak a kereszten lehet a helye, mint Jézusnak. Az 1997-ben történt és ünnepelt rehabilitációm – látszat-rehabilitáció volt. Ma, 2008-ban sem misézhetek sehol templomainkban. Erdő Péter felszólította a magyar piarista tartomány választott főnökét, hogy hallgattasson el, amikor megjelent a sajtóban Mind tolvajok és rablók c. írásom. Nem engedelmeskedett neki. Kivárja halálomat. A magyar katolikus egyház alvállalata a Vatikánnak. Az állam nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy az 1964 évi megállapodást felrúgja: az állampolgárok kb 5 %-a vasárnap templomainkban táplálkozik. Az egyház sem engedheti meg magának ezt a luxust, mert intézményeit az állam tartja fenn: ő fizeti püspökeinket is és hitoktatóinkat is. Kérdésed XVI. Benedeknek és a NATO parancsnokságnak kell feltenned. Géza fejedelem és a pápaság német-római császára már döntött, s ez érvényben van a fent említettek számára. Mi a magunk erejéből bepalizhatunk Jézusnak valakiket a Bokorba. Gyurcsány a Nato egyik kiskutyája, mely úgy ugat, ahogyan a NATO parancsolja. Erdő Péter a Vatikán eléggé nagy kutyája, mely úgy ugat, ahogyan a Vatikán parancsolja. Mi gyűjthetünk kisközösséget és tarthatunk nekik lelkigyakorlatokat. Minden egyéb tevékenységünk pótcselekvés, amíg egészen el nem fogyunk.

Piarista köz, 2008. október 18.

Egy katolikus iskola diákoknak bicikli-túrát szervez, öt naposat. A költség mindössze 14.000 Ft, mert csak idemennek a felvidékre. Gondolom, hogy ehhez nagyon szerényen hozzá kell tenni az öt napra még egy ezrest zsebpénzre. Az egyik gyereknek van két testvére; meg még az egyik szülőjével él, mert a másik már otthagya a párját meg a gyermekeit. Számolok. Napi 3.000 Ft az összköltség. Két testvére is katolikus iskolába jár, s ott is van osztálykirándulás. Nem drágább, nem is olcsóbb. Mikor kirándulnak a gyerekek, akkor is fenn kell tartani azt a lakást, amely várja őket. Egy hónapban 30 nap van $30 \times 3.000 = 90.000$. Négyen laknak a lakásban: $4 \times 90.000 = 360.000$ Ebből egy a pénzkereső, akinek a jövedelme összesen havi 130.000 Ft. Ebből egy személyre összesen havi 43.000 Ft jut. Következtetés: Nem szabad katolikus iskolába íratni gyermekeinket. De hát a nem katolikus iskolákban is ugyanez a helyzet. Következtetés: Legfeljebb egy gyermeket szabad vállalni. Megértem, hogy kipusztítja magát nemzetünk. E sorok szerzője is katolikus iskolába járt, csak 80 évvel korábban. Akkor nem volt osztálykirándulás? De volt. Hova vittek bennünket tanáraink: Aquincumba, meg a Budai hegyekbe. S a költség? Akkor is komoly volt: két átszálló jegy ára. A sí- és a bicikli-túra meg a nemzetpusztítás között mintha nagyon szoros volna az összefüggés.

Üvöltsek? Minek, ha egyszer a siketnémák földjén élek? Inkább énekelek. Mit? Hát Adynak Az idő rostája c. versét:

Kezében óriás rostával
Áll az idő és rostál egyre,
Világokat szed és rostál ki
Vidáman és nem keseregve
S búsul csak az, akit kihullat.
S aki kihull, megérdemelte,

Az ocsút az Idő nem szánja,
Aszott nemzetek, hűlt világok,
Tört életek miazmás vágya
Halálra valók s nem kár értük.

116. HALOTTAK NAPI NAPLÓ

2008. november

Piarista köz, 2008. november 2.

Halottak napján

Ezután más faluba mentek. Amint mentek az úton, valaki megszólította: „Követlek, bárhová mész is.” Jézus azonban ezt mondta: „A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania.” Egy másikat felszólított: „Kövess engem!” Az így válaszolt: „Uram, engedd meg, hogy előbb elmenjek és eltemessem apámat.” „Hagyd a holtakra, hadd temessék halottaikat – mondta neki –, te meg menj, és hirdesd az Isten országát.” Egy harmadik ezt mondta neki: „Uram, követlek, de engedd meg, hogy előbb elbúcsúzzam a családomtól.” Jézus így válaszolt: „Aki az eke szarvára teszi kezét és hátrafelé néz, nem alkalmas az Isten országára.” (Lk 9,56-62)

Testvéreim, ez a Jézus olyan, de olyan goromba... Milyen? Mint az élet: Ma is, amikor éppen Halottak napja van! Arról beszél, hogy előbb-utóbb, de biztosan és mindannyian a temetőben végezzük életünket. Kevésbé goromba hang kell nekünk. A legkatolikusabb magyar költő-óriásé; Babitsnak a hangja és közvetlenül halála előtt... Versének címe:

Ősz és tavasz között

Elzengett az őszi boros ének. Megfülledt már hűse a pincének.
Szél s víz csap a csupasz szőlőtőre. Lúdbőrzik az agyagos domb bőre,
elomlik és puha sárrá rothad, mint mezítlén teste egy halottnak.

Este van már, sietnek az esték álnokul mint a tolvaj öregség
mely lábhegyen közeledik, halkan, míg egyszer csak ugrik egyet, s itt van!
Nem tudjuk már magunkat megcsalni: óh jaj, meg kell halni, meg kell halni.

Leesett a hó a silány földre, talán csak hogy csúfságát befödje.
Most oly fehér mint szobánkban este fekhelyünk. ha készen vár megvetve,
puha dunnánk, makulátlan párnánk: s mintha a saját ágyunkon járnánk,

mint a pajkos gyerekek, ha még nem akaródzik lefeküdni szépen,
sétálnak az ágy tetején, ringva, míg jó anyjuk egyszer meg nem unja
rájuk nem zeng: Paplan alá! Hajcsi! Oh Jaj. meg kell halni, meg kell halni!

Már az év, mint homokóra, fordul: Elfogy az Ó, most kezd fogyni az Új,
S mint unt homokját a homokóra, hagyja gondját az ó év az újra.
Mennyi munka maradt végezetlen S a gyönyörök fája megszedetlen.

Türelmetlen ver a szívünk strázsát, mint az Őr ha tudja már váltását.
Idegesen nyitunk száz fiókot. Bucsúzzal izgatnak a csókok.
Öreg öröm, nem tud vigasztalni: óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Olvad a hó, tavasz akar lenni. Mit tudom én, mi szeretnék lenni!
Pehely vagyok, olvadok a hóval, mely elfoly mint könny, elszáll mint sóhaj.
Mire a madarak visszatérnek, szikkad a föld, híre sincs a télnek...

Csak az én telem nem ily mulandó. Csak az én halálom nem halandó.
Akit egyszer én eleresztettem, az a madár vissza sohse reppen.

Lombom, ami lehullt, sohse hajt ki... Oh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

Barátaim egyenkint elhagytak, akikkel jót tettem, megtagadtak;
akiket szerettem, nem szeretnek, akikért ragyogtam, eltemetnek.
Ami betűt ágam irt a porba, a tavasz sárvize elsodorja.

Száradt tőke, unt tavalyi vendég: nekem már a tavasz is ellenség!
Csak te borulsz rám, asszonyi jóság, mint a letört karóra a rózsák,
rémült szemem csókkal eltakarni... Óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

S ezután írja még a Balázsolás c. versét, közvetlenül a gégerák okozta halála előtt, melynek két utolsó sora: s mit ér az élet... S talán azt is, hogy nem is olyan nagy dolog a halál. Bizony nem. Közös a sorsunk. Nem a dohányzásban halunk meg... Az élet maga az, ami végez kivétel nélkül mindnyájukkal. Jézusnak is csak a szenvedés okozott gondot. A halál maga nem. Az élet után következik a nagybetűs Élet. A halál csak átmenet abba. Utána következik igazi életünk. Ezért a gorombán hangzó szó: „Kövess engem!” S a Jézusnak adott válasz: „Uram, engedd meg, hogy előbb elmenjek és eltemessem apámat.” „Hagyd a holtakra, hadd temessék halottaikat – mondta neki –, te meg menj, és hirdesd az Isten országát.” Egy harmadik ezt mondta neki: „Uram, követelek, de engedd meg, hogy előbb elbúcsúzzam a családomtól.” Jézus így válaszolt: „Aki az eke szarvára teszi kezét és hátrafelé néz, nem alkalmas az Isten országára.” Mert az életnek legnagyobb, legkülönb vége az az Isten Ország, melynek soha sincsen vége

Testvéreim mindnyájan meghaltok – mondta az egyszeri barát. S hozzátette: Talán még én is... Egy nőre 1,2 gyerek, amikor legalább a duplája kellene, azaz 2,4 gyerek, hogy ne haljon ki nemzetünk, nemzetük. Egy mondatban adom meg a választ. Azért, mert a gyerekek mondják meg, hogy mit csináljanak velük szüleik. S a szülők elfogadják, hogy a gyerekeik azt csinálják, amit akarnak. Ezt az általánosságot a magam élete példáján konkréttá teszem. 16 éves koromban kaptam az iskolámtól egy tíz koronás aranyat. Hazavittem, s mondtam Anyukámnak, hogy nézze csak, milyen fényes ez a krajcár. Anyuka eltette, s ebből rendeztük meg '45-ben, a nagy és általános szegénység idején Livia húgom esküvőjét. 17 éves koromban meg kaptam az iskolámtól egy alapítványi kamatot, 70 pengőt. Hazavittem Apámnak. Éppen építkeztünk, s azt mondta, hogy ebből kitelik két eszlingeni redőny ára. Eszembe sem jutott, hogy ezek az értékek az enyéme. Csak az, hogy a családé, mindannyiunké, hiszen a hét gyereket s a két nagymamát a szüleim tartották el és engem is.

S most mondok egy mai példát. Felajánlom egy Bokorbeli testvéremnek nyaralásra budavári lelkigyakorlatos házunkat. Nagyon megköszöni, de jelzi, hogy 17 éves gyermeke, aki majd két év múlva érettségizik, nem hajlandó szüleivel meg kisebb testvéreivel ott nyaralni, mert neki már saját programja van. Majd munkát vállal, hogy finanszírozza annak költségeit. Tehát a szülei tartják el ezt a gyereket, ők gondoskodnak neki az év 12 hónapjában lakásról, ruháról, evésről-ivásról, iskolázásról – mindenről, ami életéhez kell. Ő azonban magánkeresetével kivonja magát a család életéből, szülei ellenőrzése alól is, s teszi a vakáció két hónapja alatt, amit akar. A szülők pedig engedelmesen és tehetetlenül teszik azt, amit a gyerekek akar. Ha nem teszik, akkor a gyerekek összetörik a lelke. Ha nem teszik, akkor szívtelenek, akik nem értik meg gyerekeiket. Az öskőkorszakban, amikor én voltam két évvel érettségi előtt, nekem kellett feltétlenül megérteni a szüleimet. S jobb volt, ha sikerült magamtól megérteni, amit kívántak tőlem. Olcsóbb volt megértenem őket. Meg sem mondom, hogy mi lett volna a következménye. Csak utalok a KIO 61e numerusára: Visszaütést nem szülő ütés. Ha valakik már nem emlékeznék tartalmára, azoknak mondom nem KIO-nyelven, hanem magyarul is: Ütés, két csárdás pofon, mely nem szült visszaütést.

Hát ennek a nem őskőkorszakbeli rendnek a következménye az 1.2-es termékenységi ráta. Ebből születik meg a pap áldása nélküli lefekvés. Ennek a következménye aztán az óvszer, a nem kívánt terhesség. A csángók még ma is szülnek, de ott a nők nem állapotosok, nem terhesek, nem is áldott állapotba kerülnek, hanem jövőjük van. A nem csángó nyelvhasználatból lesz az abortus. Az abortus következménye a méh sérülése. Ebből lesz majd a nő harmincas éveiben, amikor lakás, kocsi, külföldi utazás már mind megvannak, számolatlan számú lefekvés után a polgári vagy egyházi házasságkötés. Ennek további következménye, hogy a nő 30 éves korában nagy nehezen megszül egy egyetlen gyermeket. S ennek végeredménye a nemzethalál. S azzal kezdődik, hogy két évvel érettségi előtt saját maga kereste pénzből csak külön-nyaralásra hajlandó már, melyen megismerkedik azokkal, akikkel szigorúan óvszerrel lefekszik majd.

S ebből fakad Jézus további gorombasága, mely így hangzik: Jaj a gazdagoknak, és boldogok a szegények. Boldogok a szegények, mert azoknak nincsen lehetőségük se külön-nyaralásra, se óvszerre, és nemzetük kipusztítására sem. Boldogok a szegények, mert azoknak a Mennyei Atya az Istenük, és nem a Mammon, a Pénz, meg a felelőtlen nemzetpusztító lefekvés.

Elmondom még a végét. Az emberi tisztesség, az erkölcs legvégső alapja, hogy azt az életet, amelyet Istentől kaptunk, továbbadjuk. A továbbadás minimumjának a minimuma – a családonként, azaz egy férfi és egy nő szerelméből megszülető három gyerek. Legyen ezerszer áldott a Bokor, mely tele van 16, 10, 8, 7, 6, 5 és 4 gyermekes családokkal. A botrányok botránya, hogy az emberiség minden tisztesség és erkölcs nélküli része az Észak-Atlanti világban él. Azok, akik Jézus nevét merészelik az ajkukra venni, és keresztényeknek mondják magukat. Adójuk egy százalékát valamelyik keresztény egyháznak adják, melynek katedrálisait már tatarozni sem elég ez az egy százalék. Ennek következtében kiegyeznek akármilyen hadsereget fenntartó álmossal, hogy az segítsen a templomokat fenntartani. Jézus nem épített magának templomot. Jánost és Andrást a lakásán fogadta. S ha többen is akarták őt hallgatni, kiment a tó partjára, beült egyik tanítványa csónakjába, s onnan mondta el, hogy miként kell az Atyának tetsző életet élni. S nem kellett neki se Kaifás engedélye, se Pilátus államsegélye. Németországban már eladják a templomokat, mert nincsen, aki kíváncsi arra, amit e templomokban mondanak azok, akiknek jogsíjuk van arra, hogy ott beszéljenek.

Akik pedig továbbadják az életet, azok a pogányok. Mondhatom ezt másképpen is: a keresztények az istentelenek, a pogányok az Isten gyermekei. Ezt tudomásul kell vennie Jézusnak, és nem tudja másképpen tudomásul venni, minthogy hangosan kiáltva zokog, mint utolsó útján, amikor megpillantja Jeruzsálemet „Bárcsak te is felismernéd – mondta – legalább ezen a napon, ami békességedre volna. De el van rejtve szemed elől. Jönnek napok, amikor sánccal vesz körül ellenséged, bekerít és mindenfelől ostromol. Eltipornak gyermekeiddel együtt, akik falaid közt élnek, és nem hagynak benned követ kövön, mert nem ismerted fel látogatásod idejét.” (Lk 19,41-44)

Halottak napján kérdezem Töletek, Testvéreim, lehet még reménykednünk nemzetünk megmaradásában? Míg élek, remélek, s mikor már nem remélek, nincs mért tovább élnem. Mikben reméllek? Abban, hogy négy-öt magyar összehajol és elmondja: Én vétkem, én vétkem én nagyon nagy vétkem. S a tékozló fiak, a tékozló lányok, a tékozló nemzet azt mondja, hogy felkelek, ott hagyom a Mammon szolgálatának a nyomorúságát, és hazamegyek az atyai házba és új életet kezdek. A hazatérés, a gondolkodásunk átalakítása Jézuséra, a bűnbánat, a megfordulás, a keserves sírás még megfordíthatja nemzetünk életét.

Nem kik mertek tagadni múltat,

De kik nem magvak a jövőnek,

Mindig azok, akik kihullnak:

Világok, népek, girhes eszmék.

Írja egy templomba nem járó költő a versében, melynek címe: Az idők rostája.

Meg kell tagadnunk azt a múltat, amelyikben verekedtünk ellenségeinkkel. És meg kell tagadnunk azt a jelent, amelyben már nem verekedünk, csak kiirtjuk nemzetünket. Össze kell hajolnunk a kisközösségekben, és szentül, tisztán kell élnünk gyermekeinkért és nemzetünk jövőjéért. Ha dolgoznak, adják oda bérüket – és maradéktalanul – szüleiknek, akik majd megadják gyermekeiknek mindazt, ami jövőjükre, javukra szolgál. Amen.

Piarista köz, 2008. november 4.

Kapok ilyen leveleket is kapok drótpostán

1.

Azt hiszem, többedik olvasásra fogod csak megérteni az alábbi levelem MONDANI-VALÓJÁT. Azért írom ezt, mert attól tartok, hogy indulati levélként könyveled el és úgy is marad a fejedben. Nem. Ez tartalmi mondanivaló és nem kiabálás.

„Gy.-nek sok a dolga. Inkább az élők mai szövegeit terjeszti/terjesszük...” – írod. Megértettelek. Érdekes érzés kb. 350 rááldozott munkaórát értelmetlennek nyugtázni. Pedig hiteddel ellentétben én sem ráérésben töltöttem az éveimet. Sok válaszlevelet kaptam erre az elmúlt napokban, egyetlen egy kivételével mindben szerepelt a "köszönöm a munkádat" kifejezés. Az egyetlen kivétel azé, aki a "sarulevél templomi tisztelet" kiüresedett szókapcsolatot szokta emlegetni. Túl ezen : a Bokorért (?? – a szellemiségéért) sokat dolgozó ember csak egy semmirekellő senkiházi a szemedben, ha nem a Te merev és szűk sémáid szerinti – ahogy azt tavasszal megtanultam Tőled. (Jézusnak nem volt munkahelye, asszonyok tartották el, stb. Nem volt napirendje, nem volt 10 gyereke, de nem volt jó szerzetes sem. – Te valószínűleg elküldted volna javító-nevelő intézetbe, a "helyes sémák" helyreállítása érdekében, de a Bokortól biztosan nagyon távol tartottad volna, kivéve, ha délután háromra percnyi pontossággal eljárt volna a felvevő közösségébe és csak másfél órás megszokott körbeimádkozás után tartott volna 10 perc szünetet. Világosan elmagyaráztad tavasszal, hogy ez az eszmények és a harcossági összetartozás alapja. Ezzel szemben én megérteni vélem ma már, hogy mitől száradt el a Bokor az elmúlt 15 évben.) Kedves Gyurka bácsi, egy rinocérosz kecses gazella Főuraságodhoz képest, és ez nem az életkor okán van. Van egy szaporodó kis listám a konkrét érzéketlenségeidről, szélsőséges elfogultságaidról, durva egyoldalúságaidról, furcsa váltásaidról, Gyurka bácsi, amit szívesen megírnék majd, – bár épp ha igazam van, akkor ez a jelzés sem tud majd bejutni a gondolatvilágodba. Elkönyveled majd, mint érthetetlen indulati szöveget és Isten mentsen, hogy elbizonytalanítson Téged abban, hogy nincs nagyobb vágyad, mint megérteni azt, aki mond Neked valamit.

Biztos, hogy a szívemmel nem szerettem életem folyamán senkit sem jobban nála. 16 évesen ismertem meg. Én eskettem. Egy éjszakát töltöttem nála, hogy megmenthessem házasságát. Annak tönkremenése után hoztam létre számára azt a kapcsolatot, amely kibíráhatóvá teszi számára az életet. E levél után már semmit sem tehetek érte. Csak imádkozhatok: Istenem, Istenem, csak Te és Ő veheti el tőlem e keserű poharat. Így kell meghalnom. Azt is elfogadom.

2.

Keresheted a Te igazadat magadban, a környezetekben. Többen látták, érezték hozzám hasonlóan, ezért is vállalkoztam a megfogalmazásra. Isten adjon erőt, egészséget, békességet. Motto: "Testvér... szembesíts magammal, légy felelős értem." A vasárnapi prédikációd kapcsán a következőket mondhatom. Az evangélium, a Rajtad átáradó isteni Lélek helyett kaptuk a sértődöttséget, a gög, az önzés emberi termékeit, torzulásait. Ha kellő alázattal elmész Placid atyához, a másakra odafigyeléssel hallgatod és kérdezed, meghallghatsz az Ő lágerből, segédmunkából született evangéliumát. Ha elmész Futó Karcsi bácsihoz, a karizmatikusokhoz, a Mártírok úti ferencesek templomába, érezni fogod a Lélek áradását, ha alázattal kinyitod Magad. Az Isten szerint való házasság – amelyben az isteni szeretetet magunkon átengedve fürdünk mindketten a kegyelemben – helyett hallgattuk a napóleoni

házasság-felfogást... Csodálatos elméddel megfutottad pályádat úgy, hogy kamatostul tudod visszaadni a talentumot, amit kaptál, de hol tartasz a Szíveddel? Mert különben csak "zengő érc és pengő cimbalom" a tudás... Rajtam keresztül kaptál egy mentőövet, amit eldobhatsz, és mondhatod, hogy Istenem, mért hagytad szolgálodat magányban,..., tetted ki ennek-annak, szidhatsz is engem, keresheted a Te igazadat magadban, a környezetemben, de fel is veheted, és békességre, harmóniába juthatsz Magaddal, a világgal, Istennel.

Írja ezt egy fiatal férfi, akinek fejére nem kért az államügyész kötél általi halált, akitől nem vonta meg 15 évre az ateisták parancsára a püspöki kar a nyilvános papi működés jogát, akinek szüleit családját segítettem, akinek családjában keresztapa is lettem, aki még soha nem járt nálam, bár hívtam őt. Csak megmagyarázza nekem, hogy hogyan kellene élnem. Itt sem tudok semmit sem tenni az imádságon kívül.

3.

Gyurka bácsi, gondold bele, a Teremtő elleni negyedszázados hadakozásodban milyen társaságba süllyedtél. Bulányizmus vagy Jézust követés?

„A jézustalan, istentelen Európa már döntött: kiirtja magát az élők sorából. Miközben az emberiség Istenre és Tőle kapott lelkiismeretére figyelő része – bizony minden sátáni gátlás nélkül – teljesíti továbbra is a Teremtés könyvének szavát: Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet...! (Ter 1,28) Mi, keresztények, nem ezt tesszük, hanem húzzuk a vészharangot a demográfiai robbanás miatt. Aljas és hazug módon. Ezt mondjuk: Elpusztul a Föld, ha tovább szaporodunk. Attól nem pusztul el. Csak az autóinktól meg annak a testvéreitől lyukad ki az ózon-pajzs. Elővettem a Bokor címlistáját ... 197 nőnek a nevét ... Találtam köztük 33 olyan abszolút nemzetkipusztítót, amilyen magam is vagyok. Aztán találtam köztük – nem biztos, hogy saját hibájukból – 11 egykézőt és 27 kettőkézőt, azaz relatív nemzetkipusztítót, tehát összesen 33 + 38 = 71-et. Következtek a tisztességnormát teljesítők, akik három gyereknek is adtak már életet. Ezeket követték a jézusi normát teljesíteni akarók.”

1966. okt. 4. Kádár János nehezményezte, hogy az anyákra bízta a döntést, hogy mikor és hány gyermeket kívánnak világra hozni. „Ez nem azok közé a demokratikus szabadság-jogok közé tartozik, hogy írhat-e cikket vagy nem valaki!” – mondta a párt első embere a Magyar Szocialista Munkáspárt politikai bizottságának ülésén, s „jobboldali liberálisnak” nevezte az 1956-os, szabadabb szellemű, még mindig érvényben lévő szabályozást. A több gyereket amiatt erőltette, mert az 1954-es abortusz-tiltás okozta 23 ezrelékről már 1962-re 13 ezrelékre süllyedt az élveszületések száma. „Asszonynak szülni kötelesség, lánynak dicsőség!” (Hitler) (Aztán a másik diktátor, Rákosi se tudott jobbat kitalálni, ő is ezt íratta ki a szülőotthonokban.) „A szovjet hazának munkásokra és katonákra van szüksége!” (Sztálin) „Álmunk a harmincmilliós Románia!” (Csaucsészku) „Amikor Khomeini Ayatollah 1979-ben Irán vezetője lett, azonnal leállította a jól megalapozott családtervezési programokat és a nagycsaládot támogatta. Azt akarta, hogy a családok növeljék a hadsereg táborát az iszlámért.” Buddhának egy gyereke volt, Mohamednek kettő, Jézusnak és Krisnának egy se. Egyetlen vallásalapító se erőltette a termékenységet, csak a politikai, katonai, gazdasági, vallási hatalmak. "Jaj nektek, törvénytudók, mert az emberekre elviselhetetlenül nehéz terheket raktok, de magatok egy ujjal sem mozdítjátok a terhet!" (Lk 11,46).

E harmadik levelet is olyan írta, aki már nagyon régen nem jár közösségbe. Az én kicsinyvilágom számára háromféle ember van: akin dolgozom azért, hogy közösséghez jusson, aki eljutott a közösséghez és aki elhagyta a közösséget. Ez a harmadik kategória előbb-utóbb a Bokor ellenségévé válik. Nem feltétlenül, mert a 40-es években egy orvostanhallgató nagyon szépen hagyta ott a közösséget: Atyám, én itt hagyom ezt a te vértanuképző főiskoládat. Máig a legteljesebb megbecsüléssel gondolok rá.

E másik három levélre csak Jézus zokogásával tudok válaszolni. (Lk 19,41-44).

Piarista köz, 2008. november 6.

Szombaton a csoportvezetők tanácskozása. Nem tudok elmenni rá. Délelőtt a Wesleyan adok elő, délután a szolnokiak jönnek hozzám. De Robi megkért, hogy küldjek írást a témához. Lerövidítettem s kibővítettem a Halottak napi prédikációt.

Túlélés és küldetés

Kutatom a véső okát; hogy miért esik egy nőre 1,2 gyerek, amikor legalább a duplája kellene, azaz 2,4 gyerek, hogy ne haljon ki nemzetünk, nemzetük. Egy mondatban adom meg a választ. Azért, mert a gyerekek mondják meg, hogy mit csináljanak velük szüleik. S a szülők elfogadják, hogy a gyerekeik azt csinálják, amit akarnak. Ezt az általánosságot a magam élete példáján konkrétan teszem. 16 éves koromban kaptam az iskolámtól teljesítményeimért egy tíz koronás aranyat. Hazavittem, s mondtam Anyukámnak, hogy nézze csak, milyen fényes ez a krajcár. Anyuka eltette a krajcárt, s ebből rendeztük meg '45-ben, a nagy és általános szegénység idején Livia húgom esküvőjét. 17 éves koromban meg kaptam az iskolámtól egy alapítványi kamatot, 70 pengőt. Hazavittem Apámnak. Éppen építkeztünk, s azt mondta, hogy ebből kitelik két eszlingeni redőny ára. Eszembe sem jutott, hogy ezek az értékek az enyéim. Csak az, hogy a családé, mindannyiunké, hiszen a hét gyereket s a két nagymamát a szüleim tartották el és engem is, stb.

Piarista köz, 2008. november 8.

BOKORTÖRTÉNET - a nulladik nemzedék

Ebbe az első nemzedék szülei tartoznak. Csak felsorolom a nevét azoknak, akikről tudok. Azért akarok emlékezni róluk, mert aligha voltak akárhányuk azok, akik felnevelték azokat a lányokat, fiúkat, akikkel 45 februárja után – négy-öt magyarként össze tudtam hajolni, az első nemzedékünk tagjaival.

Bulányi Szilárd (1893-1970) és Stück Gizella (1897-1976) – írtam róluk Önéletrajzom három kötetében, s anyám rekviemjén mondott beszédem megtalálható a Páter Bulányi c. kötetben.

Kovács Béla és Streck Margit, K. Terike szülei – megkérendő öt élő testvére, hogy rajzoljanak számunkra portrét szüleikről e-mailen: bulanyi@freemail.hu. Őket még személyesen ismertem

Merza József szülei; akikkel én nem találkoztam; lévén nem debreceniek.

Balogh Béla szülei, akikkel találkoztam még – értesítse Laci

Szabó Edit szülei, akiknek józsai házában jártam magam is.

Bacsa Erzsébet szülei, akikkel találkoztam még

Bolarits Andrea szülei; akiknek édesanyjával találkoztam még, s aki sokat mesélt nekem édesapja jelleméről.

Trásy Éva, akinek szülei Mátyásföldön is laktak

Ráthonyi Mici szüleiről – Mara édesanyja – kinek édesanyjával találkoztam még.

Tornai Lajcsi szüleiről, akinek édesapját ismertem még – értesítse B. Laci

Bódor Sanyi szüleiről, akinek édesanyjánál pótkávézott az első nemzedék

Szabó Márta szüleiről

Acsay Ilusról és Zöldi Pálról, akiknek szüleivel nem találkoztam, lévén szegediek

Ha valakiről megfeledkeztem volna, egészítse ki a névsort azokkal, akiknek a lemenői eleven kapcsolatban vannak a Bokorral.

Piarista köz, 2008. november 10.

Gyászjelentés 2008. április 22-én 12.38-kor

Félév után talán most már nem árt senkinek, ha leközlöm...nekem sem.

Meghalt életének 90., szerzetességének 72. évében. Halálának oka: megállt szívműködése. A halála előtti napokban már nem volt ereje megszokott munkáinak végzéséhez. Úgy érezte, hogy elmondott, leírt már mindent. Amit a végén mondani tudott volna még, összesen ennyi: bűnein kívül nem bánt meg életéből semmit. Ami rosszat tett, csak azért tette, mert nem tudta nem elkövetni azokat. Ami bűnt elkövetett, azzal nem bántotta azt, akivel tette azt, amit tett.

Hitét megőrizte-e? Nem cserélte le egyházának Hiszekegyét. Nem azért, mert azt őt kielégítőnek gondolta, hanem azért, mert nem gondolta, hogy lehetséges az olyan Hiszekegy, amely őt kielégítené. Nem tudta, hogy kicsoda és milyen az, akinek-aminek ő gondolta Azt, aki az őt körülvevő világot létrehozta. Csak úgy képzelte, hogy ő hasonlít Istenre, s az Isten is hasonlít őrá, magára.

Hogy egyértelműbb legyen a fogalmazás: azt hiszem, hogy van Isten. Azt hiszem, hogy hasonlítok rá. Azt hiszem, hogy Ő is hasonlít rám. Azt hiszem, hogy van. Azt hiszem, hogy értelmes. Azt hiszem, hogy jót akar. Azt hiszen, hogy szeret. Azt hiszem, hogy nem magányos. S tudom, hogy vagyok, hogy értelmem van, és életemnek az az értelme, hogy jót akarjak, és hogy szeressek, akiket csak tudok, és most nagy hiánynak érzem, hogy nem gyűjthatok gyertyát Istenemnek, s egy más valakinek a jelenlétében nem mondhatom el e vallomásomat annak, aki társa az életemnek. De ezért nem Isten a felelős, ezt én gondoltam áldozatul hozni Neki, mert vallásom arra nevelt, hogy ezt az áldozatot igazán meghozhatom neki, s ezért 1936. június 2-án beadtam kérvényemet...

És 23-án reggel 7 órakor találkoztam Zaja Péterrel a Piarista köz kapuja előtt s vitt le Visnyeszéplakra. És 25-én délelőtt hazahozott, s amikor az ebéden Szilvász Laci mondta, hogy jót akar nekem: életet, örök életet kíván nekem; közbeszóltam, hogy már nem akarok meghalni. Józsi meg azt: Hoppá, Gyurka bácsinál paradigmaváltás történt. Marát faggattam, aki február 19-én vett gondjaiba, hogy milyen voltam én február 19 és április 23 között, ezt mondta...

Drága Gyurka bácsi! Folytatnám én, ha pontosan tudnék emlékezni... Nagyon sokat gondolkoztam, de csak annyit tudok felidézni, hogy kezdetben nagyon lemondó, lehangolt voltál, amit én a betegség depresszív hatásának tudtam be, később, ahogy gyógyultál, lettél egyre derűsebb. Az számomra is világos, így utólag, hogy Visnyeszéplak nem lehetett volna rád olyan elementáris hatással, amilyennel volt, ha előtte valahogy nem vált volna kicsit derűsebbé a világszemléleted. De azt csak te tudod, hogy ebben nekem, a tavasznak, vagy valami másnak volt szerepe... Én csak annyit tudok, hogy mindennek nagyon örültem, és örülök ma is. Ugye nem baj, hogy csak ennyit tudok írni...? Szeretettel: Mara

Piarista köz, 2008. november 12.

Az árnyékkormányról egy professzori levél valakinek...

Nagyon örülök hogy nevedet nem olvasom ebben a névsorban. A hasam fogtam amikor elolvastam. Mennyi önjelölt vadász készül már a lakomára amikor a medve sehol. Helyesebben, éppen diktatúrára készül. Ezért most olyan erkölcsi, társadalmi, etnikai, politikai, közösségi, kulturális, történelmi, közbiztonsági káoszt kever amelyet csak bír. Mert annak idején, vele együtt tanultam a lenini hatalomtechnikát, hogy a diktatúra bevezetéséhez, olyan komplex káosz (össztársadalmi válság) szükséges, amikor a társadalom minden rétegének legfőbb igénye a rend! És miközben ezek az urak-hölgyek már a trófeán osztozkodnak, éppen most vonta be a politikába és szabadította fel minden ellenőrzés alól a KGB gyökerű nemzetvédelmet, hirtelen negyven ezer fős tartalékos hadsereg lett szüksége, plusz négyezer fős zsoldos kiképzővel, most alakította át a rendvédelmet tömegoszlató kommandóvá, és tett esküt a globális hatalomnál. Mert egy összedűlni készülő világ gazdaságban, főleg a költségvetés pénzével kicserélt toalet-papír tömeget átváltva, kétezer milliárd kártyapénzből meg brikettet préselnek tüzelésre. Mert ténylegesen annyit ér. És ezt az adófizetők zsebéből teszik. Akik erre bevernek néhány

kirakatot, alkalmat adva a plebejus tömeg birka ösztönű béke óhajára, és a személyes szabadság Orwelli szintig történő korlátozására. A többség nyugalomára hivatkozva. Reformok útján. Nem egyszeri buta véres felszámolással. És a mi tülekedő vadásztársaink, akiknek előrelátását az jellemzi, hogy máris kezükben tartják a trófea törpe farkát, osztozkodnak. El kell fogadnom őket. mert nincs más, de én ezekkel a lövészárkokba nem szívesen megyek. Én olyanokkal szeretnék együtt harcolni, akik tudják, hogy a medve veszélyes állat. Hogy az elejtéséhez néhányunknak esetleg vesznie kell. Ezért ezt veszik komolyan, ezért fognak össze hogy előbb győzzenek, aztán osztozzanak a bőrön, ne fordítva. Én a medvével akarok előbb szembenézni. Míg ők a talpára koccintgatnak. Ráérnek! Barátsággal Bálint.

Péterem! Ha már Bálint kíváncsi a véleményemre, kipreparáltam a szövegét, mert csak sejtem a mondanivalóját. Elmondom sejtésem bulányiul: 1686-ban a török hódoltságot átváltottuk Habsburg hódoltságra, 1867 után új erő jelent meg nemzetünk életében, mely 1919-ben a hatalom birtokába jutott, s 25 éves némi háttérbe kerülés után, 1945-ben diadalmasan szerezte vissza és tartja mind a mai napig a hatalmat kezében. Erősebb ez a hatalom a töröknél és a Habsburgnál. Bálint szembe akar nézni vele? Nem hiszem. Csak kineveti a zöldfüلűeket.

S én mit teszek? Szívesen venném, ha valaki megmondaná, hogy a nevezett minisztereknek mennyi gyerekük van. Ha az ő termékenységi rátájuk is 1.2, akkor számomra mindegy, hogy ki a miniszter, mert kihalt nyelvvé válunk a 21. század végére. S egész gondjuk roma-gonddá lesz.

Ölelni és szülni, azaz az életet továbbadni lehet akkor is, ha az urak – gojok, meg ha nem gojok. Urak mindig lesznek, amíg az emberiség meg nem tanulja, hogy ölni nem szabad, csak ölelni, mert ez adja tovább az életet. Ennek a tanulásnak nem sok a jele, mert még Jézusra hivatkozó egyházaink is kitaszítják azokat, akik ezt a jézusi szemléletet képviselik. Trorquemada Jézust is kitaszítja: Menj vissza, amit akartál nem lehetséges. Ami lehetséges, azt csinálja az Egyház. Megegyezik jó pénzért a mindenkori urakkal.

Péterem, gondolom, Te értesz, s ha Bálint nem értene, megmagyarázod. Ölel Gyb.

Piarista köz, 2008. november 14.

Kedves Gyurka bácsi, egy pap helyzetét két szempont jellemzi: a kinevezése-beosztása (ordináció?) és a rangja (?). Ezt a másik latin szót keresem, de lehet, hogy általánosabban is kiigazítasz. Köszönöm: Béci.

Egy katolikusból úgy lehet pap, hogy felveszi a püspök a maga egyházmegyéjébe, melyben elmegy a szemináriumba, ahol előjárója vezetése mellett él és elvégez legalább 10-12 félévet a teológiából. Ezután püspöke pappászenteli (ordináció) és kiállítja számára működési engedélyt (jurisdictió). Ezután elhelyezi valahova káplánnak, s idő multával plébános, majd esperes lesz. Ha jól végzi a dolgát, akkor a pápa, azaz a Vatikán egyik hivatala (kongregáció) kinevezi püspöknek, majd érseknek, akinek már több püspök van alárendelve. Püspöknek, érseknek 75 éves korában be kell nyújtania a Vatikánnak a maga lemondását e hivatalokról. Ha még jobban végzi dolgát, a Pápa bíborosnak nevezi ki, aki 80 éves koráig választhat a bíborosok közül pápát – a pápa halála esetén. Püspök, érsek, bíboros, pápa – ezek alkotják a hierarchiát.

Piarista köz, 2008. november 16.

Megnyitjuk a Bokor 65. tanévét a Pótkáv 30. tanévi megnyitójával – 2008. szeptember 5-én. Emlékezzünk az 1978. évi hősi kezdetről az átkosban. Emlékezzünk az akkori és későbbi tagokról... Elhangzott ezen a megnyitón egy javaslat, amely nagy vitát váltott ki. Ez:

Tagmegszűnési javaslat

Az évi találkozók száma: 11. A megjelenés egy piros pontot jelent. Mennyi piros pont gyűjtendő ahhoz, hogy a következő évben is tag maradhassunk? Nagy hiányossága az evangéliumoknak, hogy nem közli a három év jelenléti kimutatásait. Ide vonatkoztatható-e az alábbi jézusi nyilatkozat: Hagyjátok a halottaknak eltemetni a halottakat? Megkérdendő erről a Bokor Hittani Kongregációja. Döntse el tekintélyi alapon, hogy mi a megszentelt hagyomány e kérdésben.

A vita során kifejtettem, hogy nem különböztetek közösségeim között: Pótkávét, Gyökér, alapközösségeim, tanfolyamok, szerkesztőségi találkozó, ifjúsági mise. Nem, mert mind-egyikre teljes lélekkel készülök, s bárkinek a hiányzása azt jelenti, hogy ő, személyesen hiányzik nekem. És abszolút illemszabálynak érzem, hogy a távolmaradás előre bejelentendő. Azt is elmondtam, hogy a Bokor belepusztulhat nemcsak eszményeink feladásába, hanem abba is, hogy a találkozóinkat bármi felülírhatja. Ha elkezdjük azt a viselkedést, hogy közbejöhét valami, és inkább ezt a valamit választjuk, mint amit beírtunk naptárunkba – ez a vég kezdete. Számomra csak a saját halálom, vagy az ágyhoz kötöttségem írhatja felül naptári bejegyzésem. Nemegyszer megtörtént, hogy kilógtam a kórházból is, hogy el tudjak menni a csoporttalálkozóra. Kikészít, ha találkozó előtt kapom a telefonokat, hogy valakik mért nem tudnak eljönni. '89 előtt nem is volt telefonom. '89 előtt mindenki el tudott jönni minden találkozóra. Vis major esetén meg kell kérnem a közösség tagjait, hogy módosítsunk a megbeszélte dátumon. Az egyház és a Bokor között az is különbség, hogy az egyháznak vannak templomai, melyekbe akkor megyek be, amikor akarok, de a Bokornak csak közösségei vannak, amelyek belepusztulnak abba is, ha akkor megyek oda, ha nem jön közbe semmi.

Ezt a szöveget minden közösségemben felolvasom.

Piarista köz, 2006. november 20.

Megkaptam a Yotengri (?) egyik könyvét: a természet törvénye ... a természetes törvény, erkölcs, mérték szerint ... minden létező és számtalan megmutatkozása, tevékenysége időtlen-idők óta, a valóság megannyi pillanatában folyamatosan van minden megnyilvánulás, ténykedés párhuzamosan és maradósan van jelen, a közös forrásból lüktető szemlélődő áramlásban, eleven nyugalomban, folytonos világosodásban, zárándoklásban, szüntelen nyomhagyásban, százszorszép mintázatban a közöslét egyik fele folyamatosan alkalmas és kész a kinyílásra és egyuttal szüntelenül alkalmas és kész a becsukódásra a közöslét másik fele folyamatosan alkalmas és kész a becsukódásra és egyuttal szüntelenül alkalmas és kész a kinyílásra a közöslét együtt folyamatosan alkalmas és kész a kölcsönös megtermékenyítésre, a létfolyam áramlatának szüntelen fenntartására, megóvására, az ezerarcú mindenség valóságos mintázatának teljes megszövésére a létezők minden megnyilvánulásában jelen van a teljes színvilág, tudás, közülük az egyik-másik jellegetadó, meghatározó, míg némelyik visszahúzó, csendes semelyik sem lehet arctalan-jellegtelen, vagy épp egyeduralkodó-kizárólagos, egyikük sem oldódhat fel nyomtalanul a másikkban, ahogy az egybemosódás és szétporladás is természetellenes, mert akkor nem lesz az egyik erős és a másik gyenge, hanem mindenkinek sérülnek, vesznek az épp éber-megcsillanó, vagy az épp alvó-áttűnő valónkkal esküvéssel kötődünk-ölelkezünk egymáshoz az élet-halál lüktetésére, a világunk-virágunk kinyílására-színesítésére, magvunk érlelésére, megtartására, gyarapítására ... a természetes törvény, erkölcs, mérték szerint

Az utolsó fejezete ez – 1577 karakter szóközzel. Nincs benne mondat: nagybetű és pont. Van benne néhány igei állítmány (oldódik) és sok melléknévi (alkalmas, kész). Szerencsére vesszőt azért használ a szöveg, s így megfejtethető, hogy mit is akar mondani. Ezt: A törvény van, és alkalmas és kész a közös létre. A törvény nem érvényesül köztünk, mert nem ölelkezünk. Mért kell ezt a mondanivalót 15-szörösére növelni – s mondat nélkül? Nem tudom. Egyébként a mondat lóg a levegőben, mert nem árulja el, hogy honnan van az a törvény, amit a történelem bizonyága szerint nem tartunk meg, hanem csináljuk az

ellenkezőjét. Meg azt sem, hogy ki ő, aki ezt a nyilvánvalóságot megfogalmazza. Jézus világosan beszél: Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók. Az égből pottyant ez a szöveg? Nem potyognak az égből szövegek. Aki vállalja, hogy magyarul beszél, az Golgotára jut A szerződ mit vállal, vagy vállalt, ha már nem él. Ki ő és merre van hazája? Dumálni lehet, de AZT VÁLLALNI IS KELL.

Piarista köz, 2008. november 22.

Mit tehetünk ma és holnap?

Közel kétszáz éve halt meg, szobra a Szarvas téren látható, a régi magyar irodalom másik szent öregje – Kazinczy az egyik –, Virág Benedek, aki megírta öt kötetben történelmünket: Magyar századok – a legrégebbi időktől kezdve János királyig. Tovább nem írta, mert az már a Habsburgok története. Ez tartott 1867-ig vagy 1919-ig. Szekfü Gyula 1920-ban megírta a Három nemzedéket, és 1934-ben hozzábiggyesztett még egy fejezetet, melynek ezt a címet adta: Ami utána következik. Ha én történész lennék, én is megírnám azt, ami 1867 vagy 1919 után következik egészen napjainkig, s valami olyan címet adnék neki, hogy a tőkés társaságok világuralma, s vallanék róla, hogy kik is alkotják e tőkés társaságokat.

De hát nem vagyok történész, hanem mi? Tudvalevően a Jóisten kétféle embert teremtet. Melyeket? Magyartanárokat meg a többit. Én az első kategóriába tartozom, s ennek tudható be, ha most felolvasok Nektek egy rövid verset, melynek szerzője gróf czegei Wass Albert. Azt a címet adta neki, hogy

Előhang

Volt egyszer egy ember, aki az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének. De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze. És az emberek, akik arra jártak, nevettek rajta, és azt mondták: bolond. De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hitt a szívében építette az ő Istenének. És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek, és azt mondták: majd a legelső szél összedönti. És jött az első szél, és nem döntötte össze. És jött a második szél, és az sem döntötte össze. És akárhány szél jött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittal épült. És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesúgtak, és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát. És az ember nem szitkozódott, és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára, és hittal a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének. És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből és a homokszemcséket köddel kötötte össze. Írta Vasasszentgotthárdon – 1926. november 14-én.

A konferenciát, melyen most vagyunk, négy tárgyköri műhely köré csoportosították a szervezők. A miénk a negyedik, melynek tárgya: Isten népének változó és változatos útjai a közös európai felelősség jegyében. (Szempontok: elzárkózásból a nyitás felé; a hamisságtól az őszinteségig és igazságig; a félelemtől az evangéliumi elszántságig; mit tehetünk ma és holnap?) Ebből vettem előadásom címét. Mit tehetünk ma és holnap?

Számomra az az Isten népe, amelyik figyel Isten Fiának, Jézusnak a tanítására: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek... Mit? Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, és töröld ki a szótáradból ezt a szót: ellenség. Szeressétek ellenségeiteket is! Konkrét akarok lenni. Jézus e parancsától már korán, de Konstantin korában már egészen elszakadtunk. A Jézus előtti és Jézus utáni történelem nem különbözik egymástól. Anonymusszal szólva vágtuk is, mint a többi keresztények, ellenségeinket, mint a nyerstököket. Nem vagyunk az Isten népe Csak magunkra aggatjuk e címet, de teljesen érdemtelenül. Miként a múltban, ma is az a gondunk, hogy akárhogyan is, de megszabaduljunk nyomorgatóinktól. Visszapillantok múltunkba: Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére. Nem. Nem Jézus Istene által, hanem nyilaink és kardjaink, sikeres gyilkolási

tudományunk következtében nyertük e szép hazát és veszítettük is el azt. Szerencsénkre asszonyainkat továbböleltük, s nem öltük őket, s ennek következtében a 13. században már két és fél millióan vagyunk. Batu kán megüzente IV. Bélának, hogy jobban járunk, ha engedelmeskedünk neki. A király azonban a kereszténység védőbástyája akart lenni, s Ugrin kalocsai érsek hadseregvezető ténykedése következtében egy év múlva már csak feleannyian voltunk, mint korábban. Szerencsénkre asszonyainkat továbbra is öleltük, s Mátyás korára már négy millióan voltunk, melynek jó 80 százaléka magyarul beszélt. De addigra már nyakunkon volt a török. Bakócz esztergomi érsek keresztes sereget is gyűjt jobbágyságból ellenük, de ezeknek a póroknak nem a török volt az ellenségük. Nem – mert ők nem számítottak személyeknek, csak olyanok voltak, mint a föld meg a marha –, hanem főpapjaik és főuraik ellen, akik aztán le is verik őket, és sült Dózsa-húst etetnek velük. Nem is követnek el a király s az urak – főpapok és nemesek – még egyszer ilyen hibát, és Mohácsnál húszezer úr fogadja Tomori kalocsai érsek vezetésével Szolimán kétszázezerét, mert mi védjük a kereszténységet. Védjük? Jézust is? Mi köze van ennek a kettőnek egymáshoz? Semmi. Ennek következtében a 17. század végére is marad négy millió ember a Kárpát-medencében, de már egy harmada sem beszél magyarul. Az ölés nem biztosítja a nemzet életét, csak az ölelés. Mi lettünk a Kárpát-medence legnagyobb kisebbsége. A 19. század végére már a 18 millió itt élőből tíz millió – sváb-, tót-, horvát-, szerb- rutén- és zsidóból jött beszél magyarul, de a történelem csapásaként, e tíz millió magyar egy harmada országunk határain kívülre kerül. Rossz oldalon gyilkoltunk. Utána újra rossz oldalon gyilkolunk, s maradnak a hazánkat Trianonban szétszabdalo, az új határok.

Ezután következik a jelenlegi bajunk. Rákosi, Kádár már nem tömeggyilkol bennünket. De gyilkoljuk mi saját magunkat. Hazánkban egy nőre 1.2 gyermek esik. Nincs alapvetőbb parancsa az erkölcsnek, mint az élet továbbadása. Életünkkel fizetünk e legnagyobb parancs áthágásáért. Felesleges felelőst keresnünk. Úgy, ahogy vagyunk, közös a felelősségünk. Heten voltunk testvérek, két nagymama is velünk élt. Apánk kereste a pénzt, s Anyám tíz felé vágta a hatvan deka húst, amit vasárnap meg még egy hétköznapon vásárolt. Ha kevesellte anyám apámnak a fizetését, apám csak ennyit mondott: Lopni, betörni nem fogok. Ha egy nemzet ezt nem érti, annak meg vannak számlálva az órái. Jaj a gazdagoknak és boldogok a szegények – mondta Jézus.

Van megoldás. Kiszámítottam a Bokor termékenységi rátáját. Van köztünk egy 16 gyermekes, négy tíz gyermekes család, és számolatlan a száma azoknak a családoknak, akiknek több gyerekük van, mint három. A Bokorban egy nőre 3.2 gyermek esik. Ugyanúgy dolgozunk, mint mások. De hatalmon kívül vagyunk. Az átkosban nem lehetett beszervezni minket, s ma sem vagyunk se képviselők, se államtitkárok. Igyekszünk megvalósítani azt az Isten Országát, amelyről Jézus beszélt. Csak ölelünk. Ölésre nem vállalkozunk. Le is ülték miatta fiataljaink a maguk három esztendejét Baracskán vagy másutt. S a bíró úgy ítélte el őket, hogy magukat saját püspökeik is elítélik.

Mikor '64 szeptember 14-én a Vatikán 70 évre titkosított megállapodást kötött hazánkkal, ezt követően az AEH megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy én nem az állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S miután '52-ben az államügyész kötél általi halált kért fejemre, '82-ben saját egyházam is megvonta tőlem a nyilvános papi működés jogát. Működtem tovább nem nyilvánosan, kisközösségekben, mert elfért minden kisközösségünk – akármelyikünk nappali szobájában. A bazilikát, se a budapestit, se az esztergomit nem igényeltük. Templomot sem építettük fennállásunk 64 éve alatt egyet sem, ahogyan Jézus sem épített egyetlen templomot sem. Neki jó volt a folyópart, meg a bárka a tavon, ha sokan jöttek őt hallgatni. S ennek ellenére élünk, és olyan a termékenységi rátánk, ahogyan elmondtam. Ezért adtam előadásomnak azt a címet, hogy mit tehetünk ma és holnap. Mi, magunk, a magyar nemzet. Akárki is van kormányon, akárkinek a fején... az akármi. Mit tehetünk? Azt, amit a Bokor is tesz. Immár 64. éve. Mit? Ölel. Kit? Mindenkit, aki hagyja ma-

gát ölelni. Nem számítanak számunkra azok, akik egyébbel foglalkoznak. Majd kiirtják magukat, akik nem ölelnek.

Befejezésül még elmondom az egész világirodalom számomra legszebb versét, mely Jézusról beszél. Az a címe, hogy

Virágballada

Szil-Tarcsán az őszi erdőn hét nagy erős kondás
vacsorázott s velük együtt Eső-Virág András,
aki jött csak valahonnan, maga se tudta, hogy honnan.

Oldalt varrott csizmájára port rakott a messze
s mutatta az útja hosszát, s azt, hogy nem kereste:
Falevélként, irgalombul hajtja a szél, ha elindul...?

...Ült az erős hét kondással, szalonnát sütöttek
s körülöttük láthatatlan harangok ütöttek.
Tudatták, hogy jön az óra s hamarosan koporsóba

fektetik Virág Andrást az erdei kondások.
– A csend nyelvén üzentek a puha csobbanások.
Bennük tán a táj riadt fel halált sejtő kis jelekkel

Mikor a szalonna megsült: tölgyfa-csobolyóból
nagyot ittak... nyolc ember egy fadongájú tóból.
Azután meg rádudáltak. Máskor úgyis csak bút láttak.

Kivált Eső Virág András, kinek fél kenyere
se volt soha... s mint a puszta, puszta a tenyere.
Abba borult ó csak, hogyha pihenni a vágy elfogta.

Volt neki egy citerája: akár annyi ezüst –
pedig barnára fogta már az idő meg a füst.
Oldalán a csillag, a hold, s rá volt faragva a mennybolt.

S volt egy aranyszín tolla is... Mérhetetlenségből
szállt az a toll... úgy szedte fel füttyölve a rétről.
Füttyölt bizony, mert nem tudta: attól nem lesz többé nyugta.

Citerával, a szép tollal lett aztán elveszett.
– Megnőtt benne minden dal és minden emlékezet.
S szegény... egyre hordta őket, mint az ég a nagy esőket...

Mondom: a hét nagy kondással ültek a fák alatt
kinn Szil-Tarcsán és dudáltak, és az idő haladt.
Virág ekkor elővette tollát s a húrokra tette.

A húrokon egy hős ország támadt fel dalolva,
– a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva.
S összesúgtak, hogy megölik: leszúrnák, vagy agyonlövik.
Hát mért játszik sokkal szebben, s más húron a bolond

–Testét majd a disznófertő belepi, vagy a lomb.
Hallgatták a húr pengését s elővette mind a kését.

Azután körülvették Andrást, mint herceget álnok,
bosszús, irigy, erdőnyövő, nagyhajú királyok.
S mire odanézett a hold: Eső-Virág András csak – volt.

Testét fertőbe vetették, rácsaltak vagy hat kant;
pengették a citeráját, de az széjjelpattant;
oldaláról lehullt a hold, s kétfelé hasadt a mennybolt.

A tolla meg elszállott a, el a messzeségbe,
hét nagyhajú gonosz elől mérhetetlenségbe.
Akkor szólott a legvénebb: – átka ne legyen a vérnek!

Temessük el Virág Andrást, nőjön mező rajta –
s ha tavasz jön: nagy nyáját a pásztor ide hajtja.
Bizony mondom: jövődre tej lesz és méz öbelőle.

Amikor hát jött a hajnal: a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól, s így lett Virág András
televényföldje a fának, s ágya száz új ibolyának. - Köszönöm a figyelmet.

Piarista köz, 2008. november 24.

A Debreceni Disputa körkérdése A Biblia éve alkalmából

Kedves Gyurka bácsi! Balogh Laci közbenjárására már tudom: elvállalta, hogy válaszoljon folyóiratunk körkérdésére. Nagyon örülünk ennek, köszönjük s érdeklődéssel és szeretettel várjuk válaszait. Én időközben küldtem is néhány példányt e folyóirat korábbi számaiból – bemutatkozásul, s persze remélve, hogy szimpatikus lesz a fórum Gyurka bácsinak. A körkérdésben Bosák atya, Réz Nagy Zoltán evangélikus lelkész, Marincsák László görög-katolikus atya s egy református lelkész fognak megszólalni – valamennyien kötődnek valahogyan Debrecenhez, lévén, hogy a lapnak van egy ilyen regionális-lokális vonatkozása. Ebbe a virtuális beszélgető körbe hívjuk Gyurka bácsit, s egyben a Bokor-eszmék megszólalását a Biblia különféle vonatkozásairól. A kérdéseket irodalomtörténész professzor kollégám, a Disputa főszerkesztője állította össze, talán Gyurka bácsi is így fogja látni ezt, nemcsak keresztény lelkeséggel, de teológiai kérdésekben igencsak járatosan is (édesapja, Varga Zsigmond református teológus talán ismerős is Gyurka bácsinak debreceni éveiből).Lehet ebben is van a nehézség, hogy olyan kérdéseket tesz föl, amelyekről könyvnyi terjedelemben lehetne írni. Nálunk viszont nagyon korlátozott terjedelemben a lehetőség: kérdésenként mintegy 1500 karakterben várjuk a választ. A határidő pedig november 16., s érkezhetsz erre az egyetemi címemre e-mailben. Én személyesen nagy szeretettel és tisztelettel gondolok Gyurka bácsira (sajnos, ez évben nem tudtam részt venni a BNT-n, mert ápolási kötelezettségeim vannak a családban, s a nyáron, amikor édesanyámmal tudok lenni, még több a lekötöttség, mint a tanév során), de a szerkesztőség is tud már a Bokorról. Berta Erzsébet

A kérdések

1. Minden keresztény/keresztyén felekezet egyetért abban, hogy a Biblia Isten kinyilatkoztatását hordozza. Csakhogy maga a kinyilatkoztatás nem emberi értelem műve, ráadásul a

Biblia könyvei időben egyre távolodó, egyre nehezebben érthető történelmi-kulturális körülmények között születtek. Mi, illetve ki szavatol azért, hogy üzenetét itt és most megértsük és magunkénak érezhessük?

2. A Bibliáról úgy beszélünk, mint egységes könyvről. Holott maga is könyvekből áll – hogy melyekből, azt a kánon határozza meg. Csakhogy az egyes korok és felekezetek kánonjai nem egységesek; számos olyan könyv van, amely egyes kánonokban benne foglaltatik, másokban nem; a nem kanonizált, a Biblia „holdudvarában” elhelyezkedő iratokat nevezik apokrifoknak. A katolikus és az ortodox kánon a „deuterokanonikus” kifejezést is használja. Mi a viszony az egyes kánonok, illetve a kanonikus és az apokrif könyvek között?

3. A Biblia történetét végigkíséri a fordítás kérdése. Sokan hiszik, hogy ennek csak a reformáció óta van jelentősége, pedig már a Biblia kialakulásában szerepe volt; az Újszövetség szerzői többnyire a Septuagintából, vagyis görög fordításból idézik az Ószövetséget, holott ez számos eltérést mutat a kanonizált héber szöveghez képest. A Biblia mérvadó latin fordítása, a Vulgata számos változáson ment át az évszázadok során, a nemzeti nyelvekre való fordítás pedig egyben eltérő értelmezéseket is jelent; nálunk ráadásul hagyományosan más fordítást használnak a katolikusok és a protestánsok. Mennyiben függ a Biblia e „bábeli” adottságoktól?

4. Abban, hogy a Biblia a kereszténység szent könyve lett, sokak szerint Szent Pál/Pál apostol, a pogánymisszió játszotta a kulcsszerepet. Bár Jézus sem utasította el a hozzá forduló pogányokat, földi küldetése a választott népnek szólt; Szent Péternek/Péter aposolnak csak egy isteni látomás segítségével sikerült legyőznie a „tisztátalan” pogányokkal szembeni ellenállását. Mennyiben befolyásolja ez a feszültség a Biblia egységét?

5. A Biblia évének mottója a Jelenések könyvéből való: „Boldog, aki olvassa”; célja pedig az, hogy „az egyháztól elidegenedett és oly sokféle szempont által vezérelt közéletben” megszólaltassa „a kereszténység alapüzenetét” vagyis az evangéliumot. Az év végéhez közeledve hogyan vonná meg a kezdeményezés mérlegét?

Válaszaim

1.

A Biblia Isten kinyilatkoztatását hordozza... – olvasom. A Biblia – egy könyv. Könyvet mi hordozunk, a könyv nem hordoz semmit. A vallásoknak vannak szentkönyvei. Toynbee azt állítja, hogy a vallások közös eredeti bűne, hogy ezt állítják: Isten egyszer adott kinyilatkoztatást az emberiségnek, s azt a Földünkön megtalálható sok ezer vallás valamelyikének adta (An historians approach to religions – 1956). Azaz mindannyiunknak – születésünkkor. Ennek következtében az összes többi vallás szentkönyve természetesen legfeljebb csak jószándékú emberi értelem műve lehet csupán –, azaz merő jámbor hiedelem.

A valóság ezzel szemben abban áll, hogy Isten minden ember bölcsőjébe belerakta a maga kinyilatkoztatását; s ez összesen ennyi: Jókisfiúnak/jókislánynak kell lennünk! Ezt tudják-ismerik az ateisták, a teisták, a panteisták, az agnósztikusok egyaránt, akik mindannyian csak hiszik-gondolják, hogy van Isten, nincs Isten, minden és mindenki isten/Isten, hogy nem tudhatunk semmit sem biztosan. De amit Isten mindannyiunk bölcsőjébe rakott, ezt az egyet tudjuk-ismerjük mindannyian. Ez tehát nem az emberi értelem, hanem az isteni értelem műve.

Minden könyv öregszik, a Biblia is, ennek következtében – ahogy távolodnak tőlünk időben – nőnek a megértési nehézségek.

Itt vagy ott, most vagy máskor az szavatol azért, hogy egy könyv mondanivalóját a magunkénak érezhessük, hogy tanításai rárimelnek-e Isten egyetlen és mindenkinek adott kinyilatkoztatására. Erre: jóknak kell lennünk. Ha arra tanít egy könyv, hogy Isten belefojtja az egyiptomiakat a Vörös tengerbe, vagy arra, hogy Isten adta a kardot királynak, akárkinek a kezébe embergyilkolásra, akkor nem érzem a magaménak.

2.

A Bibliát, ezt a különböző korokban írt könyvgyűjteményt nagyon sok vallás tartja a maga szentkönyvének. A könyvgyűjtemény egyes könyvei között a vallások válogatnak, mint tót a vadkörtéből. Valamiket megtartanak, valamiket kidobnak. Amiket nem dobnak el egészen, csak második sorba tesznek, azokat deuteró-kanonikusoknak mondják. A patológiaiánk megkülönböztetik még az apostolok tanítványai által írt művek szerzőit, mint apostoli atyákat. Amiket csak negyedik sorban helyezünk, azokat mondjuk apokrifeknek. Az a viszony a négy megnevezett műfaj között, hogy többre tartjuk az elsőt, kevesebbre a másodikat, és még kevesebbre a harmadikat meg a negyediket.

3.

Az eredetiből kell fordítani. A semita eredetűeket ebből, a görög eredetűeket abból. Minden fordítás – értelmezés. Ha az eredetiből fordítok, akkor is. Még fokozottabban az, hogyha a fordítás fordításából fordítok: a Septuagintából a sémi, a Vulgátából a görög szöveget. Példa: Lukács görög szövegének a fordítása a latin Vulgátából eredményezi ezt: Üdvözlégy Mária malasztal teljes. A görögből fordítás meg ezt: Örülj, kedves szűz!

Fordítsunk az eredeti szövegekből! Ne bízzuk a fordítást egyetlen személyre, hanem egy kisközösségre, mely jól ismeri a nyelvet is s az összes történelmi, társadalmi, kulturális, stb. körülményt, melyben a fordítandó szöveg készült. Több szem többet lát.

4.

Jézus nem jött felbontani a Tórát, de elmondta a maga újdonságát: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek. Pál sem akarta felbontani a Tórát, de mivel nem lehetett Jézus tanítványa, kitalálta a maga evangéliumát, és azt tanította Jézus evangéliuma címen. Szent Péter viszont éveken keresztül hallgatta Jézus tanítását, jobb helyzetben volt tehát mint Pál. Nagyon nagy feszültséget eredményezett ez. Mindmáig az összes keresztény felekezetekben pázimust lehet hallani Jézus tanításaként. Ennek következtében szentekként tisztelhetjük azokat, akik vágták ellenségeiket, mint a nyers tököt, Jézus pedig senkit sem ölt meg. Csak Őt ítélte halálra vallásának főpapja. A keresztény főpapok pedig meggyújtották az eretnekeknek minősülők alatt a máglyát, amíg csak az egyházatlan felvilágosodás ki nem verte főpapjaink kezéből a gyufát.

Bizony-bizony nagyon zavarja ez a feszültség az Újszövetség egységét, mert az evangéliumok tisztán csengik vissza Jézus tanítását, a 13 páli levél – és a Pál hatása alá került egyéb újszövetségi könyvek – meg a páli evangéliumot tanítják.

5.

A lehető legrosszabbul. Amíg nem tisztázzuk ki, hogy Jézus nem kultuszt, hanem irgalmat akart, adást és szegénységet, erőnemalkalmazást és üldözöttséget, szolgálatot és kicsiséget, s hogy szeretetet és közösséget akart a családban és tanítványai körében, az egyházban egyaránt... hogy meg akarta valósítani a Szentháromság földi mását..., s amíg nem tisztázzuk, hogy ez csak kisközösségek által valósulhat meg, addig tovább folytatódik a trón és az oltár szövetsége. Tovább folytatódik, és elpusztítjuk háborúban mi, keresztények, Jézusra hivatkozó önmagunkat – hazánkban is, az Észak-Atlanti térségben is – a 21. század végére. S nyugodtan követjük el a legnagyobb bűnt is, a nemzeti öngyilkosságot azzal, hogy egy nőre hazánkban is, Európa szerte is, 1.2 gyermek esik. Mi, keresztények idegenedtünk el a jézusi evangéliumtól. A közélet elidegenedése a kisebbik baj.

Két esetben ez a következmény: ha csinálunk Biblia évét, meg ha nem csinálunk.

Piarista köz, 2008. november 24.

OKOSOK ÉS BALGÁK

Írom a KIO-t jó negyven évvel ezelőtt, s mondom szövegeimet egy börtönt is járt, nagyon művelt és széplelkű rendtársamnak. Ő meg ezt mondja: Nem egyetemes törvénye Jézusnak és a szeretetnek az adás. És hivatkozik erre a szövegre, amit most felolvastam. Nem

adunk – felelték a Jézustól dicsért okosak. Én sem adok a magaméból; mert ez az olaj nem ajándékozható. Ezért drága árat kell fizetned. Csak az életeden vásárolható meg. Csak az életemen vásárolható meg. Ezért nem ajándékozható. Aki pedig ezt a drága árat nem akarja megfizetni, azzal szemben az Isten is tehetetlen.

Áldjon, Uram, testvérünk, a testi halál,
Akitől élő ember el nem futhat.
Akik halálos bűnben halnak meg, jaj azoknak,
És boldogok, kik magukat megadták te szent akaratoknak.

A második halál nem fog fájni azoknak – írja Szent Ferenc testvérünk.

A testi halál fájhat, s általában fáj is; ha nincs is gégerákunk. De ezt a testi halált, akitől élő ember el nem futhat, ezt a testi halált Francesco megáldja. Megáldja, megköszöni, szeretettel átöleli, mert hozzátartozik életünkhöz: mindannyian egy halálos betegséggel születünk – mondja az ókori Egyiptom bölcsessége. Más dolog viszont a második halál – amely nem pillanat alatt végbemenő átmenet, miként a testi halál, hanem már az odaát, az új állapot, az új és végső állomás mindannyiunk számára. Ez a második halál, ez fáj, nagyon is fáj, örökre fáj valakiknek: jaj azoknak – mondja Francesco –, akik megízlelik. Terminológia ez: van második halál, s ez már nem egy állomás, hanem a végső állomás. Nem szükségképpen, csak lehetőség, amelyet elkerülni első állomásunknak, földi életünknek legfőbb feladata, végső értelme is. Mert van egy másfajta második állomás-lehetőségünk is: megadni magunkat Isten szent akarának. Akik ezt teszik, azok a boldogok; ők nem ízlelik meg ezt a második halált. Mit csinálnak odaát a megízlelők és meg nem ízlelők? Ez a témánk. Folytatjuk életüket ugyanúgy, ahogy az első állomáson, idelent csináltuk.

FENT, MINT LENT – mondja már Jézus előtt Hermes Triszmegisztosz. A keresztény tanítás szerint a létezést azért kaptuk, hogy Istennek éljünk. Ha ezt a felkínált lehetőséget választjuk, akkor az életet választjuk, s a testi halál bekövetkeztével ezt az életet folytatjuk odaát. Ha nem Istennek élünk, akkor már idelent a halált választottuk és a halált éljük, s a testi halál pillanatának bekövetkeztével ezt a halált folytatjuk odaát is.

Most pedig színházba hívlak Titeket, hiszen vasárnap este van, s ilyenkor színházba mennek a műveltek. Hallgassunk meg egy mini drámát. Két szereplője van: az Úr és a Balgák. Címe:

Nem ismerlek titeket

BALGÁK: Uram, uram, nyiss meg nekünk!

ÚR: Igazán mondom: nem ismerlek titeket.

BALGÁK: Nem a Szeretet-Isten tetszel lenni?

ÚR: De, az vagyok.

BALGÁK: Akkor csak tessék elővenni a kulcsokat!

ÚR: Hát azt éppen megtehetem, de mire juttok vele?

BALGÁK: Kinyitod szépen, mi pedig beszélünk az ajtón.

ÚR: S odabent aztán, mit csináltok?

BALGÁK: Majd meglátjuk, ha odabent leszünk.

ÚR: Fölösleges fáradozás lenne beszélnotok, mert úgyis ki akarnátok jönni.

BALGÁK: Honnan tudod olyan biztosan?

ÚR: Hát annyira azért ismerlek titeket: a balgák nem érzik jól magukat nálam.

BALGÁK: Csináld úgy, hogy jól érezzük magunkat.

ÚR: Nem tudom.

BALGÁK: Hogy-hogy nem tudod? Mi az, hogy nem tudod? Nem a mindenható Istenhez van szerencsénk?

ÚR: Igen, igen... de én inkább mindent-adónak nevezném magam.

BALGÁK: Nekünk úgyis nagyon jó. Hát akkor csak elő a kulcsokkal!

ÚR: Csináljatok egy vaskarikát fából, s máris mehettek befele.

BALGÁK: Te is tudod, hogy olyat nem lehet csinálni!

ÚR: Látjátok, így vagyok ezzel én is. Ha az élet törvénye, hogy olajat csak adásainkkal szerezhetünk magunknak, akkor – mindenható ide, mindenható oda – nem lehet azt másoktól kölcsönbe kapni.

BALGÁK: Mit akarsz ezzel mondani? Nem értjük.

ÚR: Hát csak annyit, hogy hiába engednék be titeket. Mert azt nem tudnám összehozni, hogy jól is éreztétek magatokat idebent, és ki ne kívánczoztatok.

BALGÁK: Mi az, hogy nem tudod megcsinálni? Hiszen mindenható vagy!

ÚR: Még mindig nem értitek, hogy ami lehetetlen, az lehetetlen. Magamból és szabadnak teremtettem titeket. Választhattatok, hogy mit akartok: engem vagy valami mást? Engem választotok-e, aki olyan vagyok, hogy csak szolgálni szeretek, meg odaadni azt, amim van, és mindenképpen békességben lenni, nem ütni oda sohasem? Ilyen vagyok, és úgy nevezett mindenhatóságomban sincs módom és lehetőségem másmilyennek lennem, mint aki és ami vagyok. Itt a kapun belül terül el az én országom. El is találunk ide mind, akiknek tetszik ez a szolgáló, mindent-adó és soha oda nem ütő életstílus. Akiknek ez tetszik, akik ezt választották, akik ehhez szoktatták magukat odalent: az okosok! S ehhez szokván odalent, itt, idefent ugyanazt csinálják.

BALGÁK: És te ezt még mennyországnak nevezed?

ÚR: Hát én már csak igen, nekem ez a mennyország.

BALGÁK: Hát mi nem kérünk ebből. Csak tartsd meg magadnak, meg a hülye okosaidnak!

ÚR: Jó, megtartom... Akkor szerencsés utat!

BALGÁK: Azért azt megtehetnéd, hogy segítesz tájékozódni az idefenti világban, s megmondanád, hogy merre menjünk?

ÚR: Hát hova akarnátok menni?

Balgák: Valami exkluzív helyre, ahol nem rontják a levegőt az "okosaid", ahol nem papolnak olajról, meg adásról. Ahol jó show-kat lehet látni. Lehetnek akár vallási témájúak is, csak izgik legyenek.

ÚR. Hát akkor, ha ezt akarjátok, akkor csak erre, balra.

BALGÁK: Nem tévedünk el?

ÚR: Biztosan nem. Ki van írva.

BALGÁK: Mi van ki írva?

ÚR: Menjete csak nyugodtan balra, ott találjátok szép sorjában, egymás után az S. O.-üzemeket

BALGÁK: Mi az, hogy S.O.-üzem?

ÚR: Hát Lucifer üzemelteti őket, s manapság már mindent rövidítenek, a Sátán Országának üzemeit is.

BALGÁK: No de ilyet... És van belőlük többféle is?

ÚR: Persze, van belőlük mindenféle, igények és ízlések szerint.

BALGÁK: Melyiket ajánlod nekünk?

ÚR: Azért az egy kicsit sok lenne. Egyiket sem ajánlom, de azért ahogy elnézlek titeket, nektek talán leginkább az első lenne a megfelelő. Egyébként ez a legkedveltebb és a legnagyobb is közülük.

BALGÁK: Biztosan megismerjük?

ÚR: Igen, ki van írva: Észak-atlanti Bár, belépés felekezeti különbség nélkül – keresztények, ateisták, a New Age hívei, mindenki szívesen látva.

BALGÁK: Ez jól hangzik. De biztosan nem tévedünk el?

ÚR: Óh nem... Sajnos, már régen eltévedtetek.

Piarista köz, 2008. november 26.

Jézus jaj-kiáltásai

Utoljára tavaly karácsony előtt kértek meg rendtársaim, hogy prédikáljak nekik, s ma délben szóltak, hogy én leszek a főcelebráns – Nagy Szent Leó ünnepén. Ez a mi emberünk, mert húnok, székelyek, avarok, kabarok mind jámbor magyarok valának, és Nagy Szent Leó szavára Attilánk nem dülta fel Rómát...

Jézus 29 ízben mond jajt. Mindet a szinoptikusoknál olvashatjuk. János Jézusa már szelídebb: ő nem mond jajt senkire. Kikre mond Jézus jajt?

Elsőül a választott népre, melynek javára mi a megszentelt életállapotban élők által legtöbbet mondott 149. zsoltárban sűrűn imádkozzuk, hogy legyen kétélű kard a kezükben, hogy a nemzeteken bosszút álljanak... királyaikat verjék béklyóba, uraikat vasbilincsekbe, hogy végrehajtsák rajtuk az ítéletet... Jézusnak nem lévén kardja, béklyója, vasbilincse viszont csak jajt kiált Korozainra, Betszaidára Kafarnaumra, mert az ítéleten könnyebb dolguk lesz e nemzeteknek, mert azok, Tírusz, Szídon és Szodoma, már régen bűnbánatot tartottak volna, ha náluk történnék Jézus csodái és nem Izraelben.

Jajt mond továbbá azokra az emberekre, akik nem vágják le félkezüket, féllábukat, nem vájják ki félszemüket, melyek bűnre csábítják őket, bár jobb lenne sántán, bénán bemennünk az életre, mint kétkézzel, kézlábbal örök tűzre kerülnünk. De hát Jézus sem csinált ilyeneket! Nem, csak úgy élt, úgy beszélt, hogy népének főpapja jóval radikálisabban megtette rajta mindezeket, mégpedig annak az Istennek a nevében, aki a nemzeteket karddal, béklyóval, vasbilinccsel molesztálja.

Jajt mond továbbá Jézus a vallási elite, a legbuzgón templomba járókra, a farizeusokra, akik bezárják az emberek előtt a mennyek országát, maguk sem mennek be, s az odaigyekvőket sem hagyják. Akik nagyokat imádkozva felélik az özvegyek házait, akik mindent megtesznek azért, hogy másokat zsidókká tegyenek, s ha azzá lettek, a kárhozat fiává teszik őket, kétszer inkább, mint magukat. Ha valaki a templomra esküszik, az nem érvényes, de ha templom aranyára esküszik, az érvényes. Jaj nekik, mert tizedet adnak mindenből, de elhanyagolják azt, ami fontosabb a törvényben: az irgalmat, az Isten akaratának teljesítését, a hűséget. Mert vak vezetők, megszűrrik a szűnyogot, s lenyelik a tevét. Tisztára mossák a poharat, de belül rablott holmival és szennyyel vannak telve. Fehérre meszelt sírok: Istennek tetszőknek látszanak, de belül tele vannak képmutatással és gonoszsággal. Sírboltot építenek a prófétáknak, akiket az őseik pedig megöltek. Kígyók, viperák fajzata. Jézus küld hozzájuk prófétákat, de azokat megölik és keresztre feszítik a templom és az oltár közt. Jaj Jeruzsálemnek, aki megkövezi azokat, akiket Isten küld hozzájuk.

A vámosoknak, akik fél hazaárulók, mert az idegeneknek szedik az adót, meg a kákra nem mond Jézus soha se jajt. Belőlük kerül ki a legkülönb tanítványa – egy nő – akiről Jézus annyi szépet mond, hogy a Tizenkettőre együttvéve sem.

Jaj azoknak, akik résztvesznek majd a nemzeti felkelésben és nem költöznek ki a városból, mint Jézus tanítványai a Jordánon túli Pellába.

És jaj az áruló tanítványnak, aki harminc ezüstért fel- és eladja harminc ezüstért Mesterét.

S végül jaj a társadalom egész gazdag felének, mert jaj a gazdagoknak és csak a szegények a boldogok. És jaj a jóllakottaknak, mert éhezni fognak. És jaj, akik nevetnek, mert sírni fognak, és jaj, ha szépeket mondanak nekünk az embereknek, mert ugyanezt tették a hamisprófétákkal.

Testvéreim, mi melyik csoporthoz tartunk, amelyik Krisztus kereszttjére kerül, vagy azokhoz, aki Jézust keresztre juttatják? Mert egész 90 esztendőm összefoglalható abban, hogy nincsen köztes megoldás, csak keresztre feszülő, vagy keresztre feszítő. Jézusnak minden esetre és semmiképpen sem sikerült megtalálnia a harmadik utat. Amen.

Piarista köz, 2008. november 28.

A MAGYAR FAJ VILÁGNAPJA

Midőn ez magát nem tudá szeretni, ő megszerette pusztuló faját...

(Arany János, Széchenyi emlékezete - 1860)

A magyar irodalom első magyar nyelvű könyve nem a négy evangéliumot tartalmazó és a huszita bibliának mondott Münchener kódex, hanem a Fiorettiből fordított Jókai kódex, s benne a gubbiói farkas története. Szent Ferenc rábeszéli a farkast, hogy ne szaggassa szét Gubbio lakosait, s megígéri a gubbióiak nevében, hogy a város polgárai majd gondoskodnak róla, hogy farkas-testvérüknek nagy-nagy éhségében ne kelljen szétszaggatnia Gubbio lakosságát. Hát ennek a legendának következtében is lett Assiszi Szent Ferenc az állatok védőszentje. Az állatok világnapja 1931-ben született meg Magyarországon – megveregethetjük a vállunkat – s a rendszerváltás után vált, (nem a '45-ös, hanem a '89-es) után népszerűvé. Eredetileg a vadon élő állatokra hívta fel a figyelmet, ma inkább a velünk élő állatok szerepe dominál az ünnepen, mely október 4-ére esik. Assisi Szent Ferenc halálának évfordulója ez a nap. A rendalapító Szent Ferenc az állatok védőszentje, aki a legenda szerint nemcsak értette az állatok nyelvét, hanem beszélgetett is velük. Idén is felvonulással ünneplik az állatbarátok az Állatok Világnapját. A menet délelőtt 10 órakor indul a Bazilika melletti parkolóból és az Andrássy úton át jutnak el a Hősök terére. Az Állatok Világnapját 1931 óta Assisi Szent Ferenc halálának napján, azaz október 4-én tartják világszerte. A felvonulás egyik szervezője, a Noé Állatotthon Alapítvány képviselői azt kérik, hogy az állattartók lehetőség szerint olyan állatokkal vágjanak neki a felvonulásnak, melyek jól bírják a hosszú menetelést...

Egy alapítványi sajtóanyag viszont azt panaszolja fel, hogy az Állatok világnapja és Assisi Szent Ferenc ünnepe alkalmából inkább az állatok éjszakáját, szenvedését, kipusztulását láthatjuk. Az emberiség létszáma évente közel nyolcvan millióval nő. Csupán csak a mai, egyetlen napon (!) több embercsecsemő születik, mint amennyi az összes emberszabású fajok (csimpánz, stb.) együttes teljes létszáma a Földön.

A sajtóanyag összeállítójának felhívjuk a figyelmét egy másik fajnak a kipusztítására, melyek létszáma 30 éven belül a felére csökken. Ez ugyan nem emberszabású gorilla, hanem ember. Az a neve, hogy magyar. A magyar faj világnapjára nincs egy jó sajtóanyaga? Azt szívesen lehozná e nemzetietlenné nem vált magyar sajtó valamelyike, még a Koinónia is.

Meg kell rendezni a magyar faj világnapját, mert a magyar nők termékenységi rátája 1.2, s ez annyi jelent, hogy harminc éven belül a felére fogyunk. 2020-ra már a 8 éves gyerekek többsége cigány a hazában. Csak Attila, Álmos, Árpád elveszett juhainhoz menjetek! – mondja nekünk Jézus. Ha ezeket már megmentettük, akkor mehetünk Budapestről és a Kárpát-medencétől kezdve az összes nemzetekhez.

Kérünk ötleteket. Mikor rendezzük meg? Kikkel fogózzunk össze? A Koinónia szerkesztősege felajánl a rendezés költségeire 190.000 Ft-ot

A magyar faj világnapja nyilvános meghirdetésének legközelebbi dátuma: **2008. december 6-án 11 órakor szentmisét és prédikációt mond a pilisszántói Boldogasszony kápolnában Bulányi György piarista tanár.**

117. A NEGYEDIK NEMZEDÉK NAPLÓJA

2008. december

Napló-előző

Ilyen még nem volt a Naplók történetében. Ez sem akarja összefogni a tartalmát, csak a címét akarja magyarázni: Negyedik nemzedék naplója. Kapom ezt a levelet:

Kedves Gyurka Bácsi! ... levelemhez csatolom Hanna unokánk fényképét. Az anyukája, Ivánka-Tóth Anna (szül. Balogh Anna) decemberben lesz 23 éves. Hanna máj. 19-én született. A kép kb. négy hónapos korában, szeptemberben készült, azóta sokat fejlődött. Szeretettel Balogh Laci – Hát nekem ennyi elég, de nem az olvasónak. Éppen most nyomozom a szóban forgó Hanna előtti nemzedékek nulladikja után.

Első nemzedék: Bódor Elvira, Berényi Dénes és Szabó Edit, Balogh Béla

Második nemzedék: Berényi Rita és Balogh László

Harmadik nemzedék: Balogh Anna és Ivánka-Tóth Szabolcs

Negyedik nemzedék-jelölt: Ivánka-Tóth Hanna... Azért csak jelölt, mert tudvalevően a Bokorban nem üzzük a bubamegöntés jézusiatlan hagyományát, hanem megvárjuk, míg Hanna kijárja a három éves katekúmen-iskolát, melynek végén megkereszteljük, megbérmáljuk, elsőáldozóvá tesszük abban a közösségben, melynek tagjaként lett Jézus tanítványjelöltje... Ennyit azért el kellett mondanom e Napló-kép tulajdonosáról.

Visnyeszéplak, 2008. novembervég

Jézus királysága

Jézus nem királya mindenkinek. Jézus csak azoknak a királya, akik megteszik, amit Ő tanított nekünk. Akik nem teszik meg azt, amire tanított minket, azoknak nem királya, azok átkozottak. Ezek az átkozottak mennek az örök tűzre, amely készült az ördögöknek, az ördögök munkatársainak és mindazoknak, akiknek más a magatartásuk, mint amit Jézus vár el azoktól, akiknek tudomásukra jut az ő szent akarata. Így aztán nem mindenkinek a királya, hanem csak azoknak, akik Jézus kívánságaihoz igazítják életüket. A mai evangéliumban Jézus hat dolgot kíván tőlünk:

1. Aki éhezik, annak adjunk enni.
2. Aki szomjazik, annak adjunk inni.
3. Akinek nincsen szállása, azt fogadjuk be.
4. Akinek nincsen ruhája, azt lássuk el ruhával.
5. Aki beteg, azt látogassuk meg.
6. Aki börtönben van, módoljam ki a börtönparancsnokságnál, hogy meglátogathassam.

Mivel azok közé tartozom, akik azt akarják, hogy Jézus a királyuk legyen; s én mindenképpen ki szeretném módolni, hogy ne odakerüljek, ahol az ördögök és azok munkatársai parancsolnak nekem, ezért számba veszem e mai vasárnapon, hogy mennyire teljesítettem életem folyamán Jézusnak e hat kívánságát.

1a. Kezdem az elsővel. Amíg otthon éltem, nem az én reszortom volt ez. Emlékszem, hogy Anyuka megkérdezte a lánytól, hogy ki csöngetett, s ezt felelte: valaki támogatást kért, s mondtam neki, hogy majd megtámogatom egy darab fával. Pénzt kért, s Jézus ez alkalommal sem beszélt a pénzzel támogatásról. Jézus sem támogatott senkit pénzzel, de az ötezer ember megvendégelését a pusztában azért lehetővé tette. Koldusnak csak nagyritkán adok. A Bokorban megállapítottuk, hogy mindannyian nagyon gazdagok vagyunk, s legalább a farizeusok szintjét el kell érünk, akik tizedet adtak mindenükből, tehát jövedelmünknek legalább tíz százalékát el kell küldenünk az éhezőknek. '89 előtt a külföldet járó testvéreink útján síboltuk ki a pénzt. '89 után már hivatalosan tesszük ezt. Kezdetben Teréz anyának küldtük, később pedig és ma is egy Prakash nevű jezsuitának, aki tizenötezer gyerekről

gondoskodik – ugyancsak Indiában. Ez volt Jézust-tanulásunk második gyümölcse. Az első az volt, hogy kisközösséget csináltunk.

2a. A másodikat sűrűn csinálom. Aki hozzám jön, mindig megkínálom – borral, pálinkával, az autósokat csak szörppel, a cukrosokat pedig még avval sem, hanem csak tiszta vízzel.

3a. A szállással nem rendelkezőket csak Budaváriban tudom etetni, itatni s nekik éjjelnappali szállást biztosítani. Lelkigyakorlatok alkalmával szoktam ezt csinálni. Ott akár húsz embernek is tudom mindezt biztosítani – a magyar püspöki kar jóvoltából, akik közel harminc éve megvonták tőlem a nyilvános papi működés jogát, s így segíthettem magamon – lelkigyakorlatos ház építésével. Az ilyesmit igénylők, meg akik Balaton közelében akarnak nyaralni, kipróbálhatják a nyár folyamán. A rendházban is tudok fogadni két vendéget földre rakott szivacsmatracokon, de csak férfi nemen levőket – a klauzúra okán.

4a. Ruhával mostanában nem tudok szolgálni, mert magam is uraságoktól levetett ruhákban járok, de azt, amim van, szívesen megosztom azokkal, akiknek nincs ruhájuk.

5a. A beteget csak akkor szabad meglátogatnom, ha igényli látogatásomat. Magam csak egyetlen személy látogatását igénylem, ha beteg vagyok. Olyant, akinek elmondhatom, hogy mire van szükségem, s ha kifáradok, mondhatom neki, hogy most menjen haza. Aki beteg, nyögjön! Hagyjuk a beteget nyögni, hamarabb meggyógyul. Nem zavarom azt, aki nem igényel.

6a. Nyolc évet töltöttem börtönben, ebből négyet Rákosi haláltáborban, ahol jelszó ez volt: itt fog megdögleni, és nem lehetett engem meglátogatni. A másik négy évben már lehetett. Édesanyám kapott is három alkalmat tíz perces látogatásra: két egy méter távolságra levő drótháló között sétált egy ór. Az egyik háló mögött fél méter közelségben álltak a rabok, a másik háló mögött fél méter távolságban álltak a látogatók. Átkiabálhattunk egymásnak: Hogy vagy? Köszönöm, jól. Hatvanadik életévén túli anyámnak ez egy jó félnapos törődést jelentett.

Egy alkalommal én is végeztem börtönlátogatást. A katonáskodást megtagadó és emiatt három évre elítélt fiamat látgathattam meg egyszer Baracskán a felesége helyett. Mind a kettőnek én voltam a gyóntatója, én is eskettem őket.

Erdő Péter nem nevez ki börtönlelkésznek, s így nem látogathatom azokat; akik börtönben ülnek. Változtak Jézus óta a körülmények.

Ennyiben tudom én ma Jézust etetni, itatni, szállásolni, ruházni, látogatni. Kevés ez? Én ma ennyit tudok megtenni. Elég lesz-e ennyi az ítéleten ahhoz, hogy a maga jobbára állítson Jézus? Majd meglátom. Testvéreim, ti is vegyétek számba, hogy mennyit tudtok Jézus e hat mai kívánalmaiból teljesíteni!

Ezek után számba veszem egy tanszékvezető tételeit, melyeket e mai ünnepről írt.

1. Jézus legyőzte a halált. – Nem győzte le, mert ugyanúgy meghalunk, mint Jézus előtt, ugyanúgy jobbra állítódunk, vagy balra, mint Jézus előtt.

2. Jézus megújította egész életünket. – Csak akarta megújítani, de rajtunk fordul, hogy megújítjuk-e azt.

3. Jézus megváltotta az egész világot. – Nem lehet senkit sem megváltani. Isten akaratából maradunk szabad emberek, amilyenek Isten megteremtett, és szabadságunkat felhasználhatjuk jóra és rosszra. Tegnap, ma és holnap, a világ végéig.

4. Jézus minden bűnösnek királya. – Nem, csak a bűnbánó bűnösöké.

5. Jézus minden emberi nyomorúság királya. – Nem lehet állapotoknak a királya senki, csak személyeknek lehet királya Jézus vagy akárki.

6. Jézus legyőzte a bűnt. – Mindenki legyőzheti a maga bűnét. Én is a magamét. Jézus nem győzheti le sem a te, sem az én bűnömet.

7. Dicsőíthetjük Jézust minden sötétségben, halálban, bűnben, nyomorúságban. – Dicsőítés helyett inkább tegyük a mai hat jónak valamelyikét. Ezekkel kikerülünk sötétségből, bűnből, halálból, nyomorúságból.

8. Jézus királyságának titka, hogy benne találhatjuk meg magunkat. – Jézus nem titkolódzott. Nyíltan megmondta, hogy megtaláljuk jobb oldalra állított önmagunkat, ha tesszük a jót.

9. Jézus királyságának további titka, hogy benne nyerjük el a megváltást. – A megváltás nem ötös lottó. – Magunknak kell tennünk érte a mai hat jót.

10. Még további titka, hogy Jézusban mondhatjuk ki, hogy „Atyánk” – Jézus előtt is tudhattuk, hogy Isten az Atyánk.

11. Legmélyebb titka, hogy magára vette bűneinket. – Az én bűnömet nekem kell hordoznom, s magamnak kell abbahagynom a vétkezést, és minden rendben lesz ennek következtében.

12. ... hogy magában hordozza minden fájdalmunkat. – Ezt az egyet elhiszem, mert annyira szeret mindnyájunkat

13. ... hogy győztesen jelen van minden sötétségünkben. – Nem értem, hogyan lehet valaki jelen az én sötétségemben, még hozzá győztesen.

14. Bűneinket saját testében felvitte a keresztfára. – Nem. Kaifás, Pilátus és a többi urak bűne vitte fel Jézust a keresztfára.

15. Jézus sebei szereztek nekünk gyógyulást. – Jézus azt tanította nekünk, hogy akkor gyógyulunk meg, hogyha hisszük, hogy Ő meg tud gyógyítani minket.

16. A mi gonoszságaink miatt törték össze. – Nem. Az urak gonoszsága következtében törték Őt össze az urak.

17. Szenvedései sokakat istennektetszőkké tettek. – Nem. Jézus szenvedései következtében csak Jézus lehet istennektetszővé. Mi csak a magunk Istenért vállalt szenvedésünk következtében válhatunk istennektetszőkké.

18. Krisztus keresztjében beteljesedett a megváltás. – Nem. Krisztus keresztje által teljesült Kaifás akarata, s példát kaptunk rá, hogy halálbüntetés ellenére is hűségeseknek kell maradnunk Isten parancsaihoz.

19. Jézus a maga szenvedései és halála által él abban, akit így szeretett, az emberben. – Nem, csak abban az emberben él Jézus, aki maga is úgy viselkedik, mint Jézus.

20. Titok, hogy Krisztus minden ember királya. – Nem, hanem tévedés, mert Jézus csak azoknak a királya, akik Hozzá hasonlóan viselkednek.

21. E húsz tétel erejében igaz, hogy amit másokkal szemben teszünk, azt tesszük Jézussal is. – Nem. E húsz téves tétel ellenére is igaz ez az állítás.

Egy másik mai tanszékvezetőhöz odament harminc esztendővel ezelőtt az ilyesfajta tételek miatt egy fiatal Bokor-tag, és ezt mondta neki: Tisztelendő úr, Jézus nem ezt tanította. A válasz erre ez volt: Jézus néptanító volt, én pedig teológiai tanár vagyok. E válasz ellenére az a fiatal ember azóta sem váltott át a néptanítótól a teológiai tanárhoz. Adjunk hálát érte az Istennek!

Egészen más kérdés, hogy a szeretet-Isten, hogyan mondhat valakiket átkozottaknak. Azt gondolom, hogy ez ugyanaz mint a balga, a bolond. Magukat teszik bolonddá. Magukat teszik átkozottá. Nem az Isten átkozta meg őket A szeretet, az Isten nem tud átkozni. Ő csak él és szeret és mindent ad. És rettenetesen sajnálja őket. Szeretett fiainak-lányainak teremtette meg őket. Isten mondhatná róluk azt is, hogy szerencsétlenek. Ez a szerencsétlen állapotuk csak következménye a szabad akaratunknak. Ezt pedig azért adta nekünk Isten, hogy részesei lehessünk az ő szentháromsági szeretet-életének. Már itt is, a Földön. Halálunk után pedig odafent Nála, az örökkévalóságban. Amen.

Azaz hogy még nem amen. Még hozzáteszem Arany János egyik utolsó versét. Egy nagyon rövidet, egy négysorost. Az a címe, hogy

Sejtelelem

Életem hatvanhatodik évében
Köt engem a Jóisten kévébe,
Betakarít régi rakott csűrbe,
Vet helyemre új gabonát cserébe.

Életem, nem-tudom-hányadik évében szólít magához engem a Jóisten. Csak annyit tudok, hogy egyelőre még nagyon jól érzem magam köztetek. Ha ez megváltozik, akkor kérni fogom Őt, hogy engedjen már engem is odaátra azok közé a testvéreim közé, akik már hazajutottak. Most az Amen.

Visnyeszéplak, 2008. november legvége

Napló

Vasárnap

Hétfő reggel, s nyolcat mutat az óra. Tegnap félnyolckor indultam a Piarista közből az adyligeti Rényi Zsolttal és kiszemelt mennyasszony-jelöltjével, Lolával. Azért velük, hogy beszeressük Lolát valamelyik Bokor-közösségbe. Nem volt nagy sikerem. Elmondtam a kocsiban Lolának, hogy mit jelent számomra ez szó: Anyuka. Kérésemre ő is elmondta, hogy számára mit jelent, de attól az anyukától – félő, hogy – csak két gyerek várható, ami biztos nemzetpusztulást eredményez. Ezután odaadtam Lolának a Nem ismerlek titeket című dialógusomat, hogy olvassa el, mert őt akarom megkérni, hogy az Úr és a Balgák két szerepe közül az utóbbit vállalja el, amikor majd prédikálok a misén. Azt válaszolta, hogy nem tudja elolvasni, mert ráz az autó, s ha közben még olvas is, akkor hánynia kell. Ezután beverte a szundit. Amikor megálltunk valahol, már ébren volt, elolvasta a szöveget és elvállalta szerepet.

Féltenegykor megérkeztünk a visnyeszéplaki faluházhoz, ahol Mariska már fűtött, hogy tizenegykor kezdődhessék a mise. A textus az öt talentumról szólt. Elmondtam a misén, hogy Jézus nem arról beszélt, hogy olimpiai bajnokok vagy Nobel-díjasok legyünk az öt talentumunkkal, hanem arról, hogy okosak legyünk és nem balgák, s előadtam, amit az előző héten erről Adyligeten prédikáltam. Ezután körbe adtam a paténát, hogy mindenki elmondhassa, amit neki a hallottakról a Lélek mond. Elmondták, és valamikor – két szín alatt áldozva – befejeztük a szentmisét. Mise után Zsolték hazahoztak a házamba, csomagjaimat is behozták a kocsiból, s én elkezdtem a kirakodást. Hamarosan újrjöttek Zsolték, s elbúcsúztak, mert egykori cserkész-parancsnokuk, aki itt él feleségével s öt gyermekével, meghívta őket ebédre s környéknézésre, utána meg elindulnak hazafelé. Folytattam a kirakodást, s félkettő tájban Anikó hívott ebédelni. Utána bóklásztam egyet, majd elővettem a Lap-top-om, s folytattam Az én piaristáim-at tovább.

Hamarosan jön Konkoly Merse, és mondja, hogy ötre vár Anikó vacsorázni. Egyedül vacsorázom, mert a többiek még nem éhesek. A szobájuk jobbra már tele van nagyobbára gyerekekkel. Egy filmet néznek: Sok hűhó semmiért. Nem mondom, hogy én sem vagyok éhes, hanem megvacsorázom. Utána én is nézem a filmet, de bohózat. Nem tud lekötni. Megyek haza. Az ágyam megvetve. Lefekszem s próbálom olvasni a házi feladatot, a Merre menjek? II. fejezetét: Lehet-e tudni, hogy van Isten? Nehéz az olvasmány..., bár megértem még valahogy, hiszen a felső tagozat számára magam írtam – az általánoséba – valamikor; közel negyven éve Az órára nézek: hat óra elmúlt, és én szombaton este, a Mag I. találkozója után 22 órakor engedtem el Marát – aki töltötte jövő heti cigarettáimat s én olvastam neki a számító gépemből valamit – és oltottam villanyt..., és 5,30-ra állítottam be az ébresztőt! Mert reggel akartam csomagolni. Tizenharmadik órája vagyok már talpon, s közben nem aludtam!

Lefekszem. Többször felébredek s félhétkor azt észlelem, hogy Péter zseblámpával világítva rakja a kályhámba a tüzet. Aludtam – nem egyfolytában, csak részletekben – tizenkét órát!

Hétfő

Gyorsan mosakodom, öltözködöm, s hét órakor jön Anikó, s megágyaz. Kérdem: Van-e öt perce rám? Leül, s lesz belőle háromnegyed óra. Első kérdésem a napirend. Válasza: 8-kor reggeli, 12,30-kor ebéd, 18-kor vacsora; 7, 12 és 16-kor harangozás és az Úr anygala. Következő kérdésem: Igénylik-e a napi szentmisét? Válasz: Anikó igen, majd megkérdezi a többieket. Harmadik kérdésem: Hogyan tudok a hasznukra válni? A megbeszélés végeredménye: Miséken prédikálok és körbe adom a paténát. A kisközösségük misével kezdődik, és van házi feladat. Nagyközösségben viszont ők kérdeznek, elsőül én válaszok, s utána a többiek szólnak hozzá. Ifjúsági találkozó esetében minden ugyanígy.

Délután meg bütykölöm Az én piaristáim-at. Este meg mi esett? Ami három éve nem történt meg velem: este sakkozhattam. Anikóval. Félve, remegve, hogy tudok-e még. Tudtam, s nyertem. (Akit én meg tudok verni, az aligha tud sakkozni.) Ekkora sikerélménnyel mehettem ágyamba, hajthattam fejem álomra. Csak ekkorával, de aki a kicsit nem becsüli, a sokat nem érdemli.

Kedd

Este hatkor volt a faluházban – a harmadik irodalmi est. Sinka és Babits után Aranyról. Az előadó megsiratta, Éva pedig még meg is dicsérte: Nagy élmény volt! Szeretném leközoelni az egészet. Majd beszélek a Napló szerkesztőségével a dologról. Sötét este érkeztünk haza... sötét estében mentünk is el. Tartott biztosan jó két óra hosszat.

Szerda

Készültem a másnapi találkozóra. Nem a házifeladatra, hanem prédikációra Krisztus királyról. Elkészül közel egy napi munkával – már olvastatok. Este megint újabb, bár csak végjátékos, bábú-fogyasztós győztes sakkparti. Furcsán érzem magam... Lázat mérek, de nincs lázam. Nagyot alszom: reggel nyolckor ébredek.

Csütörtök

Már be vagyok szóva. Ma délután kisközösség ... Félnégyre Anikóval gyönyörűen megterítünk szentmisére. Négyre pontosan érkezik három pár. Elkezdjük az énekpróbát a 2006. évi pécsi Bokor-nagytábor gitáros miséiből – gitár nélkül. Anikó: Gyurka bácsi nem szereti a Szent vagy Uram énekeit? De nagyon szeretem azokat is... – válaszolom. Végül is elkezdjük a szentmisét az én kedves dalommal: Most nem sietek, most nem rohanok... mind a négy szakaszt elénekeljük. Ezután keresztet vetek, s mondom a magamét...

Egy olvasmány s az evangélium Krisztus királyról. Mire elkezdenem a prédikációt, megjön Piroska és Laci. Laci kerül a balomra, s így ő olvassa fel a húsz tanszéki tételt, amire válaszol a prédikáció. A prédikáció végén körbe adom a paténát. Majd folytatódik a mise, s az áldozás: két szín alatt – a paténáról meg a kehelyből. Mire befejeződik a szentmise; már félhat van. Szünetet kíván mindenki. Péter kivételével a férfiak mind koca-bagósok – közülük csak egy az igazi. Nevét nem árulom el, mert ismeritek. Anikó meg a többi asszonyok sürgölődnek, hogy kerüljön valami uzsonna-féle az asztalra. Péter gondoskodik az innivalóról...

Tíz perc múlva folytatjuk. De nem a házifeladattal. Nem azzal, hogy Lehet-e tudni, hogy van Isten? Mert ezek olyan általánosságok, s éppen ezért azzal, amit Anikó ajánlott nekem hétfőn reggel: Mit használhatok én itt, Visnyeszéplakon? Hogy e címen miket is kérdeztek jó három órán keresztül, nem tudom előhívni emlékezetemből. Hogy miket válaszolhattam, az meg már a könyökötökön jön ki. Minden esetre a dolgok végén még megállapodtunk, hogy a következő házifeladat az lesz, ami ma elmulasztottunk. Egy szünet még kellett tartanunk úgy félnyolc körül; s 9-ig tartott a találkozó, amikor is egymás kezét körbe-fogva elénekeltek: Erdő mellett estvéledtem...

De Tamás és Anikó maradtak még tízig. Arról beszélgettünk, hogy mi a szentség, már mint az életszentség! Anikó tudta, hogy az Árpád-házi szentek – István, László, Margit,

Erzsébet – okvetlenül szentek, ha hasonlít életük Jézuséra, ha nem. Végül Tamással együtt megengedtük kinek-kinek, Anikónak is, hogy tudhassák saját személyüknek szóló kinyilatkoztatásból azt is, hogy ki a szent, és békességben tértünk nyugovóra.

Péntek

Fűzfás Balázsnál ebédeltünk. Júniusban költöztek ide. Öt gyerekük van. Zsoltot, Lolát ismerik jól, mert Balázs cserkészei voltak. Balázs hucul lovakat tenyészt, aminőkön belovagoltunk annak idején Vereckénél... Azt hiszem nagyon értettük egymás szavát. Ígéretesek.

Vacsorára meg Bódisnál voltam. Egy hónapja is náluk fejeztem be. Amikor hazajöttünk, akkor mondta Anikó: Honnan van az, hogy Gyurka bácsi azonnal belé tud szerelmesedni az emberekbe? Hát ez a folyamat felerősödött, mióta megismertem Éva fiát, Mersét, akitől remélem, hogy lesz nekem Vszéplakon ifjúsági csoportom is. Zoli meg sincs keresztelve, Éva meg elvált, de az én Jézusom előtt náluk minden rendben van. Le se merem írni, hogy mit kínálok fel nekik teljes tudatossággal, s hogy ők azt elfogadják. Egyik gyereküknek fáj a foga, s amit tettek a gyerekért azt még nem írták meg a magyar irodalomban... Nincsenek igazi anya-költőink. Ha volnának, témává tudnák tenni, amit láttam. Azt hiszem, megújították az életem. Éva elkészítette pálinkáját, ami- ből este s reggel megiszom egy kupicával, Zoli meg elmondta a foghagymával megdörzsölt pirítóst, amivel kezdem a reggelt. Mintha már is kevésbé dülöngélnék.

Kint eső- meg hóvihar dúlt. Zoliba kapaszkodva értem haza. Csak egy km-nyi volt az út, de mire hazaértem, leroskadtam. De megérte.

Szombat

11-kor búcsúmiséztem. Az ott-levők törzsgárdája résztvett a csütörtöki misén is, s így nem mondhattam el még egyszer ugyanazt. Helyette elszavaltam nekik a Vang-An-Si-t, s beszéltem az országról – a szív bőségéből, mely nem építhető meg karddal, csak öleléssel. Délelőtt mindent összecsomagoltam. Csak a nyakba vehető táskába raktam, amit felhozok, mert délután félháromkor visz Péter Kaposvárra, hogy felrakjon a Volánra, mely félnégykor indul Bpre .

Aztán még sem vitt. Mert küldte Isten Róka Szabolcsot, s ő vitt fel a kocsiján. Három órát tartott az utunk, kiismertük egymást. Teljesen és tisztán jézusi ember... bár a templomnak feléje sem néz. Nagyon remélem, hogy még látjuk egymást.

Visnyeszéplak, 2008. november utója

Az én piaristáim

Ha Isten erőt ad..., ha a Merre ne menjek? második, átdolgozott kiadását még elkészíthetem, akkor tervezek egy olyan füzetet-könyvecskét is, melyben számot adnék a magyar piarista múltnak azoknak az alakjairól, akik az én életemben valamilyen szerepet játszottak..., a már megholtakról. Mivel folyamatosan írom, helyet kaphat, amit írok, Naplóimban is.

Kisparti János – 1885-1940

1928 tavaszán láttam őt először. Megilletődötten mentünk fel szüleimmel a Piarista utca 1. második emeleti gimnáziumi irodájába. Egy közel negyvenesztendős reverendás férfi fogadott bennünket. Kisparti János volt a neve, 1885-ben született Vácott. Apámnál nyolc, anyámnál 12 évvel idősebb. Ők hárman voltak akkor számomra a legnagyobb tekintélyek a világon. Megnézte a Mester utcai elemi iskolában kapott végbizonyítványomat, mely minden tárgyból jelesnek ítélte, és csak annyit mondott, hogy nem lesz-e probléma abból, hogy messziről kell iskolába járnom. Nem. Nagy jók lettek belőle: biztosította az egészségnek nélkülözhetetlen napi egyórás sétát: félóra az iskoláig, s öt óra múltán félóra hazáig.

Nem sok dolgom volt vele. Ritka hirdetéseit a pedellus behozta osztályunkba is, s a tízpercekben kulcs-csomóját csörgetve végigvonult a folyosókon. A vasárnapi két diák-

misének egyikét sem mondta soha, prédikálni csak a két hittanár és Balanyi Gyuri bácsi prédikált a hosszú nyolc év során. A tornateremben az évváró ünnepélyt ő bonyolította le, és elmondta, hogy a kötelességteljesítést iskolánkban nem jutalmazták, csak ha valaki azonfelül is produkál valamit. Hét éven keresztül volt igazgatóm. '35-ben elvitték Szegedre tankerületi királyi főigazgatónak. '38-tól szegedi rendházunk vezetője is lett. Ilyenként vett részt az 1940. évi provinciálist választó káptalanon. Jelölték is provinciálisnak, de Tomek Vince, Sebes Ferencnek asszisztense és egyúttal a pesti házfőnöke azt nyilatkozta róla a káptalanon valakiknek, hogy hiába választják meg, mert Róma úgy sem fogadja el ezt a racionalista Kispartit. A másik jelölt volt Zimányi Gyula. Róla meg azt mondta Tomek, hogy őt is hiába választják meg, mert az ilyen szakmája-végezetlen embert sem fogadják el Rómában. Hogy miként volt Zimányi ilyen, azt csak sejtem. Sebes 33 éves korában filozófiai doktor lett, Tomek meg 26 évesen teológiai doktor, Zimányi meg úgy halt meg, ahogyan magam is fogok: doktorálás nélkül, (tehát?) szakmám-végezetlen. Ettől aztán egészen el vagyok keseredve: a következő káptalanon, 2010-ben, hiába jelölnek, hiába választanak meg rendtársaim provinciálisnak, pedig lenne végre egy érett-korú, 92. esztendejében levő provinciális rendtartományunknak, de Tomek Vince szerint úgy sem fogadnának el Rómában. Se doktor nem lettem, se provinciális, mit ért így az életem? Zimányit választották meg '40-ben provinciálisnak, el is fogadták Rómában, bár szakmája-végezetlen. Kisparti pedig még ebben az évben meghalt – fiatalon, 56. évében Szegeden.

Markáns magyar piarista volt. A hittanárokat nem tekintette igazi tanároknak. Weiner Feri, akivel Tatán tanítottam együtt, mesélte, hogy Kisparti egy ilyesfajta kijelentése miatt visszaküldte a Tanárok lapját a szerkesztőségnek azzal, hogy az neki Kisparti kir. főig. úr kijelentése szerint nem dukál. Teológus volt Feri, így csak hittant tanított. Nem árultam el, hogy magam is úgy gondolkodtam 44-ben Tatán, mint a királyi főigazgató. Mért gondolkodtam úgy? Nyolc évet töltöttem el, mint piarista diák úgy, hogy elkövettem a hallatlan pimaszságok sorozatát. Hittanórán leborultam a padomra, és fejem a két karomra tettem. A hittanárom ezt meg elviselte. Unatkoztam. Amiket mondott, az mind a könyökömön jött ki. Nem informált semmiről. Diákélményem: hittanból nem kell készülnöm. Olyan az, mint a rajz, az ének és a torna óra. Piarista egyáltalán az, aki ilyet tanít? A rajz- meg tornatanárnak nincs reverendája sem. Még az ének-órákról volt ilyen nagyszemű benyomásom. Latinszakos énektanáraim voltak. Bár egyikük muzsikus volt, Kodályról, népdalról egyikük sem hallott még.

Aztán mindez folytatódott bennem '36 után is. Kalazantinumi tanáraim – két kivétellel – nemhogy a Pázmány egyetem, de pesti gimnáziumunk szintjét sem ütötték meg. S ebbe beletartozik még Schütz Antal is, aki két éven keresztül reggeli három órában Szenttamást tanított. Minden készülés nélkül. Az egyikük kevésbé tanult volt, másikuk unta: mikor felkerestem problémámmal, állva kellett elmondanom, hogy mi bajom; s azt válaszolta rá, hogy erről mindent elmondott az órán. Egy percen belül elintézett. Harmadikuk azt mondta, hogy katolikus teológusnak lehet olyat mondania, amit én mondok, de nem illik. Nem tudtam meg tőle, hogy miért vagyok illetlen.

Úgy gondoltam, gondoltuk, hogy azért lettek teológusok, hogy főnökök lehessenek. Erre volt válasz a '40-ben tartományfőnökké lett Zimányi jelszava: Minden piarista tanítson! Hivatala ellenére is tanította tovább az egyháztörténelmet a Kalazantinumban heti öt órában. Javítandó tehát Catalogus-unk! A sorsom fintora, hogy ki tudja rólam, hogy én szívemben halálos holtomig megmaradok magyartanárnak. Pedig csak ennek következtében tudtam kétezer esztendő után kibányászni Jézust a pálizmus romjai alól. Mert magyartanár vagyok...

Nagyon jókat beszélgettünk Weiner Ferivel – bár teológus volt.

Kövesi Lajos – 1876-1955

Megkaptam Kispartinál ott helyben, hogy mikor kell megjelennem az I.a osztályban. Megjelentem időben, s találtam ott egy nagypapám-korú embert megintcsak reverendában.

1876-ban született Paloznakon, akkor volt apai nagyanyám 15 éves. Vagy két hónapja voltam ott először életemben. Balaton Tamás vitt a boglári lelkigyakorlatról Lovasra, hogy megnézzük az ottani törökszederfát. (A Bokorban tartottam Lovason jó harminc éve egy lelkigyakorlatot, s azon Benyhe Pistit elvittem egy lelki sétára. Akkor akadtam a fára.) A törzsének egy méter az átmérője. Erről ojtja be tavasszal budavári vadanyaimat egy vázsonyi ember, akiknek a rokonai itt élnek Visnyeszéplakon: Selmeczi Kovács Borbála a férjével s öt gyermekével – ahol írom e sorokat. S ha már ott voltunk Lovason, mentünk a szomszéd faluba, Paloznakra. Bementem ott a kocsmába, s mondtam, hogy 80 éve a paloznaki Kövesi Lajos volt a pesti piarista gimnáziumban az osztályfőnököm. Élnek-e még itt a Kövesiek? Mondták, hogy élnek. Gondoltuk: osztályfőnököm testvérei unokáinak az unokái, a nálam öt nemzedékkel fiatalabbak.

Kövesi Lajos 1928 szeptemberében éppen 52 éves volt. 29. tanári évét kezdte szegény, mi meg ugyanolyan buták voltunk, mint akiket 29 évvel korábban próbált bevezetni latin nyelv és irodalom rejtelseibe, szépségeibe: Liviusztól kezdve Ovidius és Vergiliuson keresztül Horatiusig. Csoda-e, hogy nem bírta idegekkel? Mert ezeknek a baromállatoknak már nem tud az ember mit mondani – hallottuk tőle nemegyszer félve és rettegve.

Heti 30 óránk volt. Ebből 12 óra Kövesivel: 6 magyar, 6 latin. A magyar órákon elemezni tanultunk: Apám szigorú – ez egyszerű kijelentő mondat. Mint mondatrész – az első szó alany, a második állítmány. Mint szófaj – az első szó birtokos névmással ellátott főnév alanyesetben, a második szó meg melléknév. Ilyen alapvető kategóriákat tanított, melyek elsajátítása nélkül nem ment volna a latin nyelv tanulása. A figyelmem állandóan elkalandozott. Otthon tanultam, ahogy csak bírtam, de hiába: nyolc éven keresztül végig csak jó voltam, és csak az érettségim lettem jeles-rendű. Öt évesen kezdtem iskolába járni – ez volt a baj. Csak tizenhat éves koromra nőttem fel a társaimhoz. Kövesi latintanár volt. A magyar irodalmat nem tudta megszerettetni velünk. A latint nyolc éven keresztül tanította nekünk, a magyart csak az első hat évben – szerencsénkre.

'36-ban ment nyugdíjba, én meg noviciátusba Vácra. Egy év múlva, amikor visszajöttem a váci utcai almamátyer-be, meglátogattam őt, s megkérdeztem, hogy nem hiányzik-e neki a tanítás. Meddig még, fiam? – kérdezte szegény őszinte felháborodással. 19 évet töltött nyugdíjban, s nem tudok semmit e 19 évről. Talán más sem.

Mennyiségtanból heti négy óránk volt, földrajzból is, természetrajzból is három, s a földrajzot egy székely tanította, dr. Para Imre, egy elegáns piarista. Rendszeresen látogatott Mátyásföldön egy székely bárói családot: altorjai Aporékat. Hallatlanul rokonszenves volt számunkra, hogy az utcán Laudétur... köszöntésünkre nem ámennel válaszolt, hanem ezt mondta: Szervusz kedves fiacskám! '28-ban még Nagy-magyarországot tanultuk földrajzból: Udvarhely vármegyét ugyanúgy mint Somogy vármegyét. Meg kellett tanulnunk nevezetességeit: Székelyudvarhely, Szepsiszentgyörgy, Parajd, Korond stb. s még egyet: Sepsiköröspatak, mert ott született a tanár úr. S ezt a szülők előtti évvégi vizsgán is elfeleltük. Nevetés. Para Imrét nem éreztük nagyapának: 44 éves volt 28-ban. A természetrajzot pedig a görög-latin szakos Fridreich Bandi bácsi tanította, aki csak mesélt és mesélt, mi pedig szemtelenkedtünk: kikéredzkedtünk, s ő elviselte, hogy sétáltunk az órája alatt ki és be. Nagy polihisztor volt, s ennyi maradt meg óráiból bennem: mesélt, és érdekesen. Mint kispap kértem tőle témát német szakdolgozatomhoz. Nem tetszett, amit kínált. Zimányinak ezt mondta rólam: Olyan ködevő. Valamit megértett? Igen. Azt, hogy más, sajátos figura vagyok. Mint mindenki.

Juhász Miklós – 1917-1981

„Mikikém, mit mondott az Anyukád? – Hogy a promagiszter úr elbolondította a fejemet.” Normál kezdete volt ez a noviciátusban a napi sétának, melynek levezetése minden második napon a promagiszter, Benke Imre feladata volt. '36. augusztus 26-án 14 jelölt érkezett Vácra. Kettőt belőlük egészségileg alkalmatlannak talált az orvos. Másnap 12-re került tehát reve-

renda. Az év folyamán elment még kettő közülünk, és '37. aug. 28-án 10 fiatal tett egyszerű fogadalmat. A hálónk közös volt, de nappali szobánk már kettő volt. Az utolsó napokban magiszterünk szólt, hogy válasszunk párt magunknak, mert Pesten ketten-ketten fogunk egy-egy szobát kapni. Nem tudtam, kit válasszak. A többiek igen. Végül is Miki és én maradtunk, s így mi lettünk az ötödik pár.

Boldog házasságunk kitartott öt éven át. A hatodik, a szentelés előtti évben már külön szobát kaptunk. Ünnepélyes fogadalmat azonban már csak kilencen tettünk, mert egyet elküldtek közülünk az előjárók. De egy évvel hamarabb tettük le az ünnepélyest, nem ötöd-, hanem negyedévesen. Kiválóságunk miatt? Aligha. 1940 nyarán Zimányit választotta meg tartományfőnöknek a káptalan, ő pedig örömeiben a negyedéveseket is fogadalom alá bocsátotta. Benkő Bandiék hatan 1940 aug. 28-án, mi pedig kilencen szeptember 12-én tettünk fogadalmat (Javítandó tehát a Catalogus 539. oldala: Gazda 1936-ban öltözött be; a 125. oldal is.)

Közülünk ketten lettek teológusok: Miki és Gyulai Laci. A Rómában tanulást egyikük sem vállalta, mentek tehát a pesti Egyetem teológiai fakultására azonnal. Maradtunk tehát az index nélküli házi teológián mindössze heten. Miki beszámolt nekem a petrinusok link világáról, én meg neki az otthoni gyötrelmeinkről: hetenként négy sűrű oldal latin nyelvű fundának memoriterként megtanulásáról. De azért két teológusunk is része volt közös életünknek. Mi volt az? 5.30-kor megszólalt a csengő. 5,50-től 6,50-ig térdepeltünk a kápolnában. Félórát elmélkedtünk egy kb. egy perces Prohászka-szövegről (Elmélkedések az evangéliumról), melyet a hetenként váltakozó előjáró olvasott fel. A szövegnek nem volt kapcsolata a mise evangéliumával. Harmadik szentszöveg volt a Missale és a Breviárium mellett. Félóra után az előjáró a reverendára miseinget, cingulumot, stólát, manipulust, kazuálét öltött, majd az oltárhoz ment és hátát fordítva nekünk elkezdte pusmogva olvasni a misekönyvet, időnként kifordult, mondott valamit, a ministráns válaszolt neki, mi meg térdepeltünk, meg egy-szín alatt áldoztunk. 7,50-kor lezúgtunk négy emeletet, ott megittuk a reggelit, megettük a zsemle-kiflit, majd felmáztunk négy emelettel magasabbra, mert 7,15-től 7,55-ig volt az első teológiai óránk. A másodévesek már mentek 8,15-re a múzeumkörúti filozófiai fakultásra, mely akkor még a természettudományokat is tartalmazta. 13,15-kor volt az ebéd, utána a negyedik emeleti kápolnánkban himnuszéneklés. Aztán bodega és könyvtár-használat. Majd bezárták a bodegát meg a könyvtárat: a bodegát a prefektus, a könyvtárat egy kispap, aki könyvtáros volt. 15,00 óráig lehetett ágyon is pihenni. 14,00 és 18,00 között volt a kötelező séta: legalább félóra, de csak – szabadon választott társsal – édes kettesben Kocsmába, moziba menni, szülőket vagy bárkit is meglátogatni – szigorúan tilos volt. 18 és 19,55 között teológia-órák, utána – hetenként négyszer 20,20-ig összejövetel, melyet mindig nagypapa tartott. Utána 20,45-ig vacsora majd félóra szabadidő. Ebben volt a heti szabadfórum s a heti népdaléneklés, melyet a kispapok tartottak maguknak. 21,15-től szilencium: 30-ig kompletórium és 22 órakor villanyoltás. Prefektusi engedéllyel éghetett még egy félórát. Másnap minden ugyanígy: 5,30-kor csengetés stb.

Vasárnap is minden ugyanígy. Reggeli után 7,15-kor hosszú összejövetel 8,30-ig. Utána asszisztálunk Budapest megrendelő templomiban – bérasszisztálás, hogy valami hasznunkat is vegyék. Majd 13,15-kor ebéd. 15-től 18-ig szüleinket fogadjunk a klauzúrán kívüli fogadóban, illetőleg látogatjuk – heti váltással – a szülőket 14 és 19 óra között. A többi olyan, mint hétköznap. Nincs kivétel, s nincs opcionális kínálat. És nem szanatórium. Mondták nekünk, hogy nagypapa hozta fel erre a szintre a Kalazantinumot. Leírhatatlan mélységekből... Nem tapasztaltam, tehát nem számolok be a néphagyományról.

Ebben volt része Mikinek is, nekem is. Megnőttünk benne. Hála érte Istennek s Rendünknek. Békességben éltünk. Mind a ketten Istennek és tanulmányainknak. Engem félévvel előbb szenteltek. Saújhelybe kerültem. Miki vette át félév múltán ott a stafétabotot. Nem utoljára. '49-ben 80 lánynak tartok lelkigyakorlatot. A gyümölcsét ő gondozza. '52-ben

ő a másodrendű vádlott: 14 évet kap. Ő neveli fel a Bokor első nemzedékében a Gyombolai családot. Egyházi meggyalázódásunkat már nem éri meg: '81-ben én temetem Vácott a piarista sírboltba. Temetésén ott van egykori veszprémi tanítványa is, Mádl Ferenc, az államelnök. Meg az egész Bokor.

Zimányi Gyula – 1879-1953 – a nagypapa

Makón született. Szüleiről nem tudok semmit. Csak annyira emlékezem, hogy volt neki egy premontrei testvére. Szülei tehát két papfiút is adtak, neveltek nemzetünknek, egyházunknak. 1897-ben ölti magára Vácott a piarista reverendát. Ebben az évben bőséges volt a piarista termés: 15 fiataalt öltöztethettünk be – mi, bár még meg sem születtem, de Anyukám ennek az évnek az elején már megszületett. Köztük volt Miskolczy István, Pázmány egyetemén a világtörténelem nyilvános rendkívüli tanára, aki nekem is tanította a történelmet '32 és '36 között, s aki miatt Sík Sándor rendszeresen 15 perccel később jött be osztályunkba Ószövetséget tanítani. Mekkora tudományú férfi lehetett ez a Miskolczy? Nagy, s az Anjouk korával foglalkozott. Erről faggathatta őt Sík Sándor, akit bizony minden isteni és emberi érdekelt. 1942 nyarán meg, amikor Szegeden voltam tábori lelkész-képzésen, láttam még Kiss Pista bácsit – mindenki így beszélt róla. Nagy kurzus volt, és a kurzus legnagyobbika számomra Zimányi Gyula volt. Ő volt a nagypapa. Nem volt mindig az. Beöltözése után öt évvel teszi le az ünnepélyes fogadalmat, és szentelik pappá – 1902-ben, s ekkor még nem volt nagypapa, de azzá lett. Hogyan? Ezt szeretném méltó módon elmesélni, ha tudnám.

Szentelése után hittanár lesz Kecskeméten, de három év múltán már kispapjaink előljárója is ott, s hat év múlva, 1908-ban már a pesti Kalazantinum prefektusa és teológiai tanára – még a régi épületben, melyet a '20-as évek végén mint kisdíák még láttam. Mire megszületek, már tartományfőnöki tanácsos, s mire lábra állok, 1920-ban már a Kalazantinum igazgatója, de még 17 évet kell várnia, hogy az enyém is lehessen. Mikor elkezd engem Bátor magyar irodalmat tanítani, akkor már asszisztens, s mikor megérkezem a Kalazantinumba, akkor már mindannyiunknak – nagypapa. Hány éves ő akkor? Hát a tavaszon múlt 58. Ez bizony már nagypapa-kor. Mire lealvizsgázom, addigra összeül a káptalan, hogy provinciálist válasszon.

Forró a levegő az egész provinciában: Elég volt már Sebesből, aki már tizenkét éve van felettünk! Mért van elégünk? Mert mindig csak a lendi leformról beszél, az iskola nem is érdekli őt. Csak az, amit a hülye digók kívánnak tőle. Hogy legyen olvasás ebéd és vacsora alatt. Persze, mert a digóknak kell, hogy legalább evés alatt halljanak valamit, de mi fáradtan jövünk a tanításból. Elég volt már ebből, meg kell buktatni őt. De ez csak akkor lehetséges, ha mind a tíz ház helyi káptalanja ellenzéki vokálist választ. Azt választja a tíz helyi káptalan, és Sebes megbukik. A Rómába felterjesztendő új jelölt: Zimányi. Annak ellenére, hogy a Sebes-hű Tomek azt jövendöli, hogy Rómában a pályavégezetlent úgy sem fogadják el. Olyan pillanat ezsházamunkra, mintha ma, 2008. október 23-án bemondaná a rádió, hogy megbukott a miniszterelnök.

De Tomeknek, aki nemcsak Sebes asszisztense, hanem pesti házfőnök is, aki így gondoskodhatik a káptalan testi jólétéről is, mentő ötlete támad. Tudja jól, hogy a pályavégezetlent bizony Róma el fogja fogadni, de menteni akarja a menthetőt. Mit? Következik az asszisztensek megválasztása. Vannak a Sebes-asszisztensek és vannak az ellenzékiek. A megbuktatáshoz szükséges itt is tíz ellenzéki vokális. Megkérdezi tehát a káptalant, hogy mit szólna egy kis szünethez, melyben frissen csapolt sört és Rutterschmidt-féle sós kiflit szolgáltatnának fel a nagy nyári melegben. A káptalan kész a szünetre, s míg isszák a sört, rágják a sós kiflit, a fáradhatatlan, a minden áldozatra kész házfőnök megkeresi a már ekkor házfőnökségre ért korú ellenzéki vokálist, Faludi Bélát. Kedves Béla, mi már régen gondoltunk arra, hogy Magából rektor kai direktort csináljunk. Hatásos volt a szünet. Szünet után már csak kilenc az ellenzéki vokálisok száma. S Zimányi kormányozhat három

évig a Sebes-hű asszisztensekkel s köztük Tomekkal is. Kitudódott az akció, Balanyi Gyuri bácsi is ott volt az ellenzéki vokálisok között... káptalanunk erkölcsi méltósága aligha engedte meg Faludi Béla jutalmazását, aki visszaélt az őt vokálissá megválasztó budapesti ház bizalmával, mely ellenzéknek küldte őt a tartományi káptalanba. Maradt Béla 40 után is latin-német tanár...

El kell még mesélnem a Kalazantinum tüntetését '38 őszén, az első bécsi döntés után, melynek folytán visszakaptuk Lévát. Nem mentünk a Kossuth-térre, csak felálltunk a Kalazantinum folyosóin négyes sorokban, körbejártuk emeletünket mind a hatvanan, és hangosan skandáltuk: Pia/ risták/ Lévá/ ra.../ Pia/ risták/ Lévá/ ra... Miért tettük? Mert Bíró Imre asszisztens lement Lévára, megnézte házunkat, és azt mondta, hogy a legolcsóbb lenne összelövetni. És nem nyitottuk meg a lévai gimnáziumot. Nagypapa a következő összejövetelen megdicsérte piarista öntudatunkat. Jött a káptalan után hamarosan a II. bécsi döntés, és mentünk vissza tanítani Kolozsvárra, Nagyváradra, Máramarosra.

Három év múltán, 43-ban már okosabbak voltunk. Mind a tíz házunkban kizárólag újmiséseket vagy csak néhány éve felszentelteket választottunk vokálisoknak. A sátorlajújhelyi káptalanon már én is résztvehettem. Megválasztottuk az elmúlt hónapokban az USA-ban meghalt rendtársunkat, Meskó Lalit, akit '36-ban szenteltek pappá. Íratlan szabály volt, hogy csak tíz évi tanárkodás után lehet valaki igazgatóvá. Lali akkor még csak hetedik éve tanított. Tomek ugyan asszisztens volt, de már nem volt pesti házfőnök. Két okon sem csapolhatott sört, s nem volt kinek mondania, hogy gondolták már régen ... S a tartományi káptalan leválthatta a Sebes-hű asszisztenseket. Annál is inkább, mert Sebes a bukását követő évben, fiatalon, 58. évében meghalt. Magam tudomást sem vettem róla. Ott sem voltam temetésén, mert a Kolozsvár melletti, kalotaszegi cserkészisztiképző táborban voltam, ahol felkészítettek bennünket egy háromhetes munkára: Észak-Erdély szórvány magyarságához mentünk, hogy erősítsük őket.

Az új asszisztensek között volt Ferenczi Zoltán, aki osztályfőnököm volt az utolsó két tanévben, akitől hetedikben tanultam a vékony pálca tehetetlenségi nyomatékáról, és semmit sem értettem belőle, s míg magyarázott, észrevehette, hogy nagyon messze járhattak gondolataim a nyomatéktól, s felszólított, és én csak álltam szótlanul... Ő meg: Bulányi, maga csak azért jár iskolába, mert otthon ilyenkor takarítanak? Hogyan tudtam mégis jeles lenni az érettségim a tárgyaiból: matematikából és fizikából, magam sem értem. S ott volt az asszisztensek között imádott magyartanárom is: Bátori József, akinek egyébként talán még az életem is köszönhetem? Mint tanárnak ő volt a harmadik igazgatóm. Gyors volt a pályafutásom: '43 februárjától Sátorlajújhelyen Zernyei, augusztustól kezdve Tatán Szűcs János, '44 augusztusában pedig már Bátori Debrecenben. Pótvizsgáztatunk, miközben Mátészalkán már dörögnek az orosz ágyúk, egészen Debrecenig hallik. A pótvizsgák után igazgatónk mondja: magasrangú német tiszték mondták neki, hogy Hitlernek készen vannak a csodafegyverei, nem érdemes tehát orosz hadifogságba kerülnünk, utazzunk tehát Budapestre. Utazunk – legféltettebb kincseinkkel. Az enyéme: írógép, készülő doktori értekezésem és legkedvesebb könyveim. De csak Hatvanig jutunk. A rádió bemondja, hogy angolszász-amerikai liberátorok a levegőben. Kummergruber Emil bácsi javasolja, hogy amíg újraindul a vonat, addig menjünk be az újhatvani ferencesekhez. Féltett holmiainkat berakjuk az állomás csomagmegőrzőjébe, s megyünk Újhatvanba. Az állomás bunkerestül együtt elpusztul. Még csomagjaink is. Magunk élve maradunk, s én megyek negyedik igazgatómhoz, Balatonlellére tanítani. De az ottani nem volt piarista, csak oda közvetített hozzám tartományfőnököm, a nagypapa. Három hónapot tanítok ott. '45 februárjában kerülök vissza Debrecenbe, az ötödik igazgatómhoz, László Miskához, aki nem hitt Bátorinak, s ott maradt Debrecenben, s nem hadi fogoly, hanem igazgató lett belőle, s a mellettem levő szobát P. Kolakovichnak adta oda, mint tényleges házfőnök. Én lettem az első nem-igazgató rendtárs a házban. '46-tól hatodik igazgatóm Sörlei Zsiga. '47-től Rákosinak köszönhetően már három igazgatóm is van: Zsiga a

gimnáziumban, Hegyi Feri a kereskedelmiben és Csernus Gazsi az általánosban. '43-tól 48-ig nyolc igazgatóm volt... aztán soha több. Igazgatók nélkül boldog az élet. (Jézusnak sem volt.) Mindig csak magamat igazgattam. Mint most is. Immár hetedik évtizede.

Nagypapa '45 után nehéz helyzetbe kerül. Akasztják gyónó-gyermekét, Imrédyt. Bakanca, hátizsákja a szobájában. Várja letartóztatását. Magam meg viszem Tomek levelét Tatára Walter Jánoshoz, a generális asszisztenshez, aki '44 tavasz óta – a Tatához közeli Dadon születve – tatai rendházunkban él. Hozom is a választ: ... a lelked rajta... Nem eredmény nélküli ez az akció. '46 nyarán éppen pesti házunkban vagyok, amikor John papa, azaz Mátray János, a tényleges házfőnök közli a rendtagokkal a generális leiratot, mely felmenti Zimányi Gyulát, és kinevezi provinciálisnak Tomek Vincét. A kanál megáll a levegőben. De nem a szó John papában: Szeretettel köszöntjük a lelépő Zimányi Gyula rendfőnök urat, akinek kormányzása alatt annyi csapás érte rendünket, mint egyetlen rendfőnöké alatt sem. Általános derűség váltja fel a pesti rendtagok feszült hangulatát. És John pap beszél tovább: És hasonló szeretettel köszöntjük a helyére lépő Tomek Vince provinciális urat, aki biztos kezekkel ragadja meg a kalazanciusi ugar ekeszarváját ... Erre már kitör az általános röhögés, és oldódik az ebédlőben a feszült és nehéz hangulat.

De csak a pesti ebédlőben, nem a provincia egészében: hiába volt tehát hat év forradalmi tevékenysége ... újból nyakunkon van Tomek! '46 őszén Debrecenben szenteli Mindszenty a maga utódjává Bánászt – veszprémi megyés püspökké. Erre az alkalomra lejön Debrecenbe az új provinciális, Tomek is. Kettesben sétálunk Debrecen utcáin, miközben mondja nekem: Ha a provincia választhatott volna köztem és az ördög közt, az ördögöt választotta volna. Ráhagytam. Ez volt a helyzet. Közben meghal Bunkó Jóska, ahogyan generálisunkat – Josepho del Buono-t – idehaza neveztük. Tomek provinciális megy ki Rómába a káptalanra. Teljes lelkesedést vált ott ki. Háromszor is megválasztják. Már mint generális jön haza a káptalan után. Utódjának Sík Sándort akarja. Az meg nem akar provinciális lenni. Tomek asztalhoz ülteti, s íratja vele: Engedelmességi fogadalmam alapján elvállalom.

Nagypapa pedig államosításig pesti gimnáziumi hittanár és konvikтусi prefektus közel hetvenéves korában. Túl a 70-en is templomigazgató. 74 évesen esik ágyba, 75. évében hal meg.

Visnyeszéplak, 2008. december eleje

S ha Isten még több erőt ad, akkor írok még valamit. Ezt: **A jézusi magyar irodalom**. Az első három irodalmi estém megvolt már Visnyeszéplakon. Az első Sinkáról, a második Babitsról, a harmadik Aranyról, de e harmadikkal nem végeztem még. Csak elkezdtem.

1. Arany János származása

Arany János 1817. március 2-án született Bihar megyének ma Romániához tartozó, Nagyszalonta nevű községében. Apja, Arany György olyan családból származott, amely Bocskaitól kapta a nemességet, a hajdúk letelepítésekor. Arany János születésekor Arany György és Megyeri Sára már egyáltalán nem fiatal – földművelők voltak. János leánytestvére asszony, a többi gyerek pedig halott már, amikor ő születik. A hajlott korú szülők minden tőlük telhetőt megadnak kései gyermeküknek, aki részint lelki alkata révén, részint a féltő gondoskodás következtében zárkózott, túlzottan érzékeny s magába forduló lesz. Szüleitől tanul írni-olvasni, s apjától hall először a hajdúság mondáiból, melyek előkészítik későbbi érdeklődését a történeti epika iránt. Sokat olvas (Szalontán csodagyereknek számít), főleg XVII-XVIII. századi műveket. A régi magyar nyelv annyira mélyen hat rá, hogy később sokáig idegenkedik a nyelvújítástól és a romantikától. Olyannyira; hogy még Vörösmartyt sem említi meg műveiben, aki csak 16 évvel volt idősebb tőle: a Zalán futását (1825), a Csongor és Tündét (1830) a Szózatot (1836), A vén cigányt sem (1855). Vörösmarty haláláról sem emlékezik meg, akinek temetése Pesten az első forradalomutáni tüntetésnek számított – a Bach-korszakban.

Előrehaladott koruk s szegénységük miatt a szülők hamarosan rászorulnak fiuk támogatására. Tizennégy éves korában (1831) Arany „praeceptorí”, azaz segédtanítói állást szerzett. Keresményeiből félre tudott tenni annyit, hogy 1833 őszén; 16 éves korában beiratkozhatott a debreceni református kollégiumba. Ekkor már a kortárs magyar irodalmat ízeltette, németül és franciául kezdett tanulni. A második debreceni tanév a romantikus művészpályák esztendeje. 1836-ban otthagyja a kollégiumot. Beállt színésznek, majd amikor a debreceni társulat szétesett, vándorszínésznek. Új társulatával Máramarosszigetig jutott, ahol egy éjszaka álmában halottnak látta édesanyját. Másnap hazaindult gyalog Szalontára. 19 éves ekkor. 39-től 49-ig él újból Szalontán, ahol valóban szomorú helyzetet talált: távolléte alatt apja megvakult, édesanyja pedig néhány héttel hazaérkezése után meghalt. A színészkaland mély nyomot hagyott benne, még a Bolond Istók második énekében (1873!) is felelevenítette. Színészként kedvelte meg Shakespeare-t, ekkor figyelt fel a Bánk bánra is, melyet ebben az időben még sokan köztük Széchenyi és Vörösmarty is elhibázottnak ítélték. Ekkor kezdte foglalkoztatni művészet és erkölcs viszonya, s ez időben jutott arra a gondolatra, hogy a bűnhődésnek a lelkiismeret-furdalás a legkeményebb formája. Utólag a színészkalandot felszínes kitörési kísérletnek minősítette, s azzal magyarázta, hogy nem ismerte fel önmaga lassan kialakuló egyéniségét. Szalontára visszaérkezése után ennek értelmében lett parasztközössége értelmiségi vezetője, ügyintézője: segédtanító egy közeli helységben, majd „kis nótárius” (másodjegyző) szülőföldjén, az óriási faluban, Nagyszalontán. „Tékozló fiúként” megtérve mintha az ellenkező végletet akarta volna megvalósítani: a környezethez alkalmazkodást tűzte ki célul.

Ad 1. Bolond Istók II. 99 - 105

Még akkor is, midőn Klárcsi kisasszony - Hanem, ki volt ő? lássuk azt előbb.
Nem épen oly rút, hogy visszariasszon, Kifestve pláne tetszik, ha belép.
Írást ugyan nehéz hogy baggadozzon, De máskép helyt áll, mint soubrette (cseléd)
(Hiszen folytatja csak;) - még akkor is Hogy Klárcsi, mondom, (azelőtt Boris)

Ötöle vett leckét magános órán, (Istók előtte mondá szerepét,
Az meg követte, egykissé az orrán Keresztül ejtve az m-et, s a b-t;
Nagy munka is volt feltörni a jó lány Elméje már rég nem művelt gyöpét;)
Őszinte volt vesződés, áldozat: Istók, a jámbor, nem gondolt rosszat.

Játék után egy este, vacsora Helyett, Bolondunk a szín ágását
Künn támogatta, minthogy még kora Volt a lefekvés, - andalgott tehát,
Ragadván képzelet hosszú sora (Kivált hogy meg sem terhelé hasát):
Midőn jól hátba vágja Klárcsi mondur-Csomagja: "Kísérjen haza, Bolond úr!"

Átvette a nagykendős csomagot Istók szerényen, Klárcsi meg nevetve
Karjára ölté a hű lovagot, S ballagtak együtt, csöppet sem sietve;
Istók a holdat nézte, csillagot, S szavalt Irénéből nagy-lelkesezve;
Míg Klárcsi a sóskiflit tördelé, Mit a zsebébe nappal gyűrt belé.

Elérve a kisajtót nagy-sokára; Hol Klárcsi hajadon-szállása volt,
(Két szárny egymás felett, ki az utcára, Léven sajátkép az só-mérni bolt;
Nappal közös, hol öt-hat garas-ára Sót mér az "asszony", estve ott hajolt
Szép Klárcsi a magános nyugalomra, S jól rejté az ablak-nélküli kamra),

"Jöjön be hát" sугá a declamáló Istóknak a lány, húzván a kezét,
Ki rögtön észrevette, hogy a váló Perc itt van, már sok is volt a beszéd;

"Késő van, instálom" mondá, találó Mentségre kunkorítván az esztét;
Azzal köszönt, ment. S hallá, hogy mögötte Becsapta az ajtót Klárcsi, nem betette.

2. Helybeli feleséget választ: Ercsey Juliannát,

egy helybéli ügyvéd házasságon kívül született árváját – 1839-ben, 22 éves korában. A másodjegyzői állással kétszobás szolgálati lakás is járt: erre már lehetett családot alapítani. 1869-ben; 52 évesen írja felségéhez egyetlen szerelmes(?) versét. Ez is töredék, melyet Karlsbadban írt, ahol gyógykezelte magát:

Nőmhöz

Ezernyolcszázharminckilencben írtuk már e levelet:

Harminc éves, Julim édes! Lelki frigyem teveled.

Ifjú voltál, ifjú voltam, Árva voltál, én szegény:

nem volt messze olyan össze-illő pár a földtekén.

Ezt egészíti még két sor, melyet Petőfinek ír róla 1847- ben:

Végre kincset leltem: házi boldogságot,

mely annál becsesb, mert nem szükség örzeni...

S most jön a regény... Rozvány György Nagyszalontán született, 1819-ben. Másfél évvel volt fiatalabb Aranyánál. Helytörténeti és irodalomtörténeti író. Görög eredetű kereskedőcsaládból származott, Debrecenben jogot hallgatott. 1840-ben ügyvédi vizsgát tett Pesten. 1846 és 59 között ügyvéd Nagyszalontán. Részt vett a szabadságharcban. 1859-ben nagyszalontai közigazgató. 1867 – 69-ben Nagyszalonta főbírája. Arany Jánossal – aki egy ideig Erzsébet nevű húgának házitanítója (Mikor? Piroska születése (1841) előtt vagy után is?) – baráti kapcsolatba került. Ercsey Juliannával és lányukkal Juliskával sűrű levélváltásban volt Erzsébet. Arannyal, magával soha...

Nem szabad azt hinnünk, hogy a példás családapa és férj, Arany János bármiféle felelőtlen kalandba bocsátkozott volna az elragadóan szép Rozvány Erzsébettel. Az érzések sokkal mélyebbek és rajongóbbak lehettek, ám ezek a szálak Arany élete végéig elvarratlanok maradtak. Arany egyike azon keveseknek – gondoljunk talán még Kölcseyre –, akiknek hiányzik életművükből a szerelmi líra. Előny az érettség, titokzatos tény az irodalom „búvárainak”. Tudjuk, Arany rendkívül zárkózott, szemérmes ember volt, költészetében pedig inkább epikus alkatát helyezte előtérbe. Szerelemről is főleg balladáiban hallunk. Ercsey Juliannához, későbbi feleségéhez írott egyetlen – már ismerjük – (szerelmes-udvarló? Nem jó a szó rá!) versének kézírata is csak jóval halála után került elő. Arany magánéletén bizony nem sokáig csámcsoghatna egy bulvárlap...

Mégis. Nem oly rég új, különös tények láttak napvilágot e befelé forduló, balladáiban mégis az emberi érzelmeket mély empátiával szemlélő költő szerelmi életével kapcsolatban. A bácsbokodi születésű Sáfrán Györgyi (1911-1985) igen érdekes irodalomtörténeti adatokat tárt Arany János és Rozvány Erzsébet címen a nagyközönség elé. Munkája szerint teljesen megalapozottnak bizonyult a szalontai Rozvány családban évtizedekig őrzött tradíció, hogy a család igen szép és elragadó kisasszonya, valamint házitanítója között gyengéd érzelmi szálak szövődtek. Ezek a szálak Arany élete végéig elvarratlanok maradtak. Ezt látszik bizonyítani az is, hogy Arany inkább verssorok rejtekébe helyezte a szeretett és tisztelt asszonyt, s nem verscímekbe. Sáfrán Györgyi szerint Rozvány Erzsébet alakja rejtőzik a Toldi szerelme, e kései, a trilógia középső részében a főszereplő Piroska tragikus sorsában.

Istók, aki mögött Klárcsi becsapja az ajtót még a jézusi magyar irodalom vonalában áll, De hát a folytatás, a Toldi is? Idehozhatom én Aranyt – Sinka és Babits után? A Klárcsi-vonalnak van Sinka-előzménye

Körözs vizinél hét nyárfa, Alattuk ül Bondár Márta.

Nem kisasszony, nem mennyasszony, Nem is lány már, nem is asszony.

Titokban volt szeretője, Titokban lesz temetője.
A halászok kihalásszák, elfödik, hogy ne is lássák.
Ahányat fordul az ásó, annyit sóhajt a sírásó.

Van e vonalnak Babits előzménye is:

Letérdelek s úgy szánom-bánom óráid letörött virágát,
mint aki barbár talppal ment át egy drága réten:
óh ki gyógyítja meg az elrontott örömök rózsáágát?
ki mondja a tiprott percnél: »Kelj föl, kis százszorszépem!«
Órák és percek helyett fogadd el egész életemet,
virágok helyett egész mezőt, noha fölégett és nem virágos:
de virághamvval, s lásd, könnyel is trágyás, s ha új plántáid beülteted,
minden szirmot földajkál s neked áldoz. (Engesztelő ajándék)

De a Toldi-vonalnak nincs előzménye se Sinkánál, se Babitsnál. Sinka anyja csak akasztott ösöknék járja el halotti búcsúztató táncát; mert a pásztor a nemesi társadalmon kívül él, melyben papot, nemest a törvény védi, csak a Tiborcoknak eshet bajuk. Babits meg tudja már, hogy az a véres Isten nincsen. Toldi meg gyilkos, mert

Repül a nehéz kő: ki tudja, hol áll meg? Ki tudja, hol áll meg s kit hogyan talál meg?

Fuss, ha futhatsz, Miklós! pallos alatt fejed! Víz sem mossa rólad le a gyilkos nevet!
Elvadulsz, elzüllöl az apai háztól...

Aztán jóvá teszi. Egy másik gyilkolással a Nyulak szigetén, azaz a Margit szigeten. A Toldi estéje is egy gyilkosról szól, csak most nem csehet, hanem taliánt gyilkol, aki a magyart becsmérelni merészli. De a vége oly szép, hogy fel kell olvasnom. Toldi a győzelem után meghal budai házában, s temetése otthon van, Szalontán. Bence végzi hű cselédje.

Harmadnap olyankor, egy fölleges estén, Domb emelkedett már Toldi Miklós testén, Amelyet az öskert, bánatja jelével, Behinte lehulló, sárga falevéllal.

Nem jelölte a sírt drága érc, vagy márvány: Bence volt az emlék, lába felől állván:
Egy ásót ütött le, arra támaszkodék, S elborítá a sírt új havával az ég.

Budaváriban egy sötét téli délután felolvastam az egész Toldi estéjét KovácsTerinek, s több volt az számunkra, mint akármilyen TV-műsor.

A Toldi és a Toldi estéje csak lovagi játékban gyilkol, de a Toldi szerelme már a cseh és olasz hadjáratokban. Bennünket nem ez érdekel. Nem az ölés, hanem az ölelés. Akkor is, ha ki kell maradnia annak, hősünknek, Toldinak az életéből. Ez az ölelés-kimaradás az, ami a Toldi szerelmét olvashatóvá teszi, nem a háború. Szerb Antal mondta: költőknek hasznos a reménytelen szerelem. A Zalán futása is ma már csak azért olvasható, mert benne van a fiatal Vörösmarty szerelme Perczel Etelka iránt. A Toldi szerelme is csak azért olvasható ma már, mert benne van Arany reménytelen szerelme Rozvány Erzsébet iránt.

Ad 2. Toldi szerelme – részletek a XII énekből

A vastag mű I. énekének 8. szakaszában találkozunk először Rozvány Erzsébettel. Nem Rozvány a neve, hanem Rozgonyi; Nem Erzsébet, hanem Piroška, ki nevét a költő álmaiból vette – írja majd később. A béke idején álruhában nemeseket látogató Nagy Lajos királyunk látja meg őt elsőnek.

Akkor mond a király: "Szépséges kisasszony, Útas ember vagyok, szabad-e itatnom?"
Felelt a leányzó: "Ugyan hogyne volna, Szegény ember, - hanem hova megyen már ma?
Jobb bizony, ha nálunk megpihen kegyelmed, Holnap idejében megin' útra kelhet."
És a szép szavakhoz nézett is oly szépen, Hogy repesett a szív a király mellében.

De felelt az útas: "Követem személyét, Ilyen úri háznál nem forogtam én még;
Másutt is találok valamely szállásra: Úrnak úr, szegénynek szegény illő társa."

Hallá ezt a gazda, és a tornác alól Parancsolva-formán a beszédjébe szól:
"Igen hát, öcsém, de nem addig van ám az! Ki itt esteledik; bizony itt is hál az."

Avval hátra inte s előjött egy szolga: "Péter, a lovat kend beköti az ólba,
Te pedig, barátom, gyer a házba vélem, Mert nem mégy el innen, engem úgy segéljen!"

Tetszett e magyar szív a fejedelemnek: Nem is a kis házba, a nagy házba mentek;
Ott az asztalfőre ülteti vendégét; Hasztalan szabódik, nem hágy neki békét.

"Angyalom, Piroskám", a gazda kiszólal, "Hoznál egy ital bort a fehér kancsóval!"
Mefogadta a szót, az edényt kimosta S felhozá a jó bort gyönyörű Piroska.

"Nosza, édes lányom, mutass emberséget", Unszolá az apja, "kínáld a vendéget."
Ráköszönte a lány, de rögtön kifordul, Tüzes lett a képe, de nem a kis bortul.

Míg Piroska dolgát végezé a konyhán, Folyt a szó odabenn, az ital is folyván;
Mikor pedig a tál asztalra kerüle, Mind a hárman helyet foglaltak körüle:

Legfelül a király, oldalvást a gazda, Szembe a királlyal, legalul, Piroska:
Hej! ha tudta volna, az útas ki légyen, Vacsorája miatt megölné a szégyen.

Csuta Gyögy néven mutatkozik be az álruhás király, aki dicséri Piroskát:
ha nem, szó, ami szó; gyönyörű lánya van: Milyen a járása, termete, milliom.
Csak úgy libeg-lobog, mint egy szál liliom...

Az öreg Rozgonyi meg előadja élete nagy baját: nincs fia, s ezért leányágra száll az öröksége. Csuta ezt tanácsolja: Kérje a lány fiúsítását, s cserébe rendezzen udvarában lovagi játékot, s legyen Piroska a győztese... – Toldié.

Toldi pedig mondom, Budán lévén lakos, Király udvarában vala mindennapos.
Sokszor is felhozta tréfa közt a király: "No, fiam Miklós, hát? hogy lesz Rozgonyinál?"

Gazdag a lány, szép is, nem hiábavaló: Épen hozzád illő, épen neked való - "
Fejét rázta Miklós, mintha talán a szót Ki akarná rázni a füléből - s nem szólt.

De mikor pajtási az előszobában Faggatják, nem igen válogat szavában:
"Eh mit! nekem asszony? és kölönc egy falka? Hogy utánam ríjon, mint az ajtó sarka,
Mindig valahányszor az ajtót behúszom? Mindig, valahányszor a lábam kihúszom?...
Eh! megleszek így is; ha ma itt, holnap ott Kedvesebb nekem a nőtelen állapot."

Ezt dörmögte Miklós, ez az ő nótája, Ha nagyon zaklatják, hitet is mond rája.
Özvegy édes anyja pedig mennyit kérte! Csuda, hogy ez egyet meg nem teszi érte.

"Fiam, édes fiam, mért nem házasodol? Elkapott a világ: hidd meg, elkárhozol!"
Így inté az anyja százszor is azelőtt: De csak hallgatással vón a bajnok erőt.

Nos, hogy elközelge piros pünkösöd napja, Gondját a király is leveté egy napra.
Hiszen olykor-olykor tán az is pihenhet, Ki maga vesződik milliomok helyett.

Testörző hadából kiszemel néhányat, Toldi szabadkoznék, de nincsen bocsánat,
"Ugy se' ví a lányért" - mindegy, nincs kegyelem, Monda Lajos király: "el fogsz jöni velem!"

De Lajos így szóla: "Sem étel, sem ital Nincs helyén, barátim; hagyján a viadal!
Mig Isten házába nem megyünk mindnyájon, Hogy az Úr Szent Lelke ma reánk is szálljon."

Ily szép szavak után maga mindjárt kele És megindult gyalog; az urak is vele:
Urak, asszonyságok, deli szüzek sorral, Gyöngyös pártáikon lebegő fátyollal.

Sokan beszorútlak, amennyin befértek, De bizony kívül is maradt ám temérdek:
Templom helyett a menny kéklő boltozatja Buzgó éneklésök messzi hangoztatja.

Vége szakadván az isten-tiszteletnek, Hamar a játékot kezdeni sietnek.
Falatoz az éhes; a levente készül, Aki szép lyányt óhajt diadalmi részül.

Zeng a zene-szerszám: tárogató jajgat, Füttyölő sípokhoz nagy tülök kurjongat,
Ropog az apró dob, a tábori böffen, Mint a bölömbikák egy nádasba' többen.

Kérdezi Tar Lőrinc, sátori pajtása, (Tizenegy nemesnek, Toldi alatt, társa):

"Mi bajod, levente, hogy oly nagyokat lépsz?" "Semmi, felelt Miklós, bolondság az egész.

Azt gondoltam: hátha megcserélnék veled, Fölvenném sisakod, páncélod, fegyvered?...
Termetünk hasonló, mind lovon mind gyalog." "Úgy de, monda Lőrinc, az én kezem balog."

Felel arra Miklós: "No, azt vettem észre! Én se' vívok jobbra, hanem csak bal kézre;
Bízd rám. Azalatt te bújj el, és légy veszteg." Rá is bizta Lőrinc; ebbe' megegyeztek. -

Odakinn azonban nyüzsg a tenger nép, Víni a leányért számos ifju fellép:...

"Vitézek, daliák, a sorompó nyitva! Nevezetes harci játék leszen itt ma,
Királyi pecséttel, a szép Piroskáért, Rozgonyi uramnak kedves egy lyányáért."

Erre minden bajnok, ki magát jelenti, Zárt sisakkal, némán, a királyt köszönti,
Néma főhajtással; míg a torna-bírák Lobogója színét s címerét beírják.

Toldi a Tar Lőrinc színeiben áll ki, Zöld-fehér bágyadt szín, tudja ott akárki,
Ezért csak azon volt, hogy alázatosan Toldi kegyelmébe valahogy bejusson,
S mellőle csaholjon a többire bátran, Mint kis eb, ha érzi, hogy ő nem gazdátlan. ...

Hogy törének láncsát a szép Piroskáér'? Mondja el: kik? hányan? aki jobban ráér;
Énnekem ezúttal Toldira van gondom: Akivel ő megvitt, azokat elmondom,
Ezalatt Piroska, rózsaszín sátorban, Az érte vívókat nézi vala sorban,
Szemesen fürkészte, köztük van-e Toldi? Szíve szorult amint elesett Kompolti.

De midőn jobb kézzel bajnoka egy percig Odakap rúdjához: neki megösmerszik:
Bizonyos! bizonyos! - visszalöké fátylát - Oh, a vak szerelem mindeneken átlát.

Lőrinc a lovagot jó ideig leste; Megrázkodik olykor zokogó nagy teste,
Vissza egy-egy nyögést csak nehezen tartta, Füleit a vadnak csikorogva marta.

Végre felült aztán, odaült a vadkan Bőrire, s megszólalt, de nyugodtan, halkan,
Csak szava-dörgése mélyebb, mint a rendes, Egyéb viselete nem haragos, csendes.

Elkezdi: "No Lőrinc! van szép feleséged, De becsüld meg osztán, javasolom néked.
Tudom, a két szemed drága, fiam Lőrinc: De az asszonyt, mondom, jobban ápolod, őrizd.

Nem tudtam előre... te pedig ráhagyta; Lovagi páncélom' szenny érte miattad;
Oda bújtam, hol csak búva lehet járnom - Becsüld meg az asszonyt, még egyszer ajánlom."

Fogadá is Lőrinc neki mennyre-földre, Mialatt nagy-sebten hadi ruhát ölte;
Szeplős veres arcán ravasz öröm játszék, S ment a diadalra, hogy ő ne hibázzék. -

Piroska, szegény, ült sok más hajadonnal, Bajnoka érkezését várván bizalommal;
Egyszer üget Lőrinc: az a tulajdon ló; Ugyanaz a fegyver; mindenbe' hasonló;

De csak egy pillantás, a szerelemé kell: Jaj neki! a szíve ketté hasad ékkel;
Sikolt nagyot egyet, valamint a héja, S öszveroskad szegény, lerogy elalélva.

Felocsolák, fűzék társai legottan, - Nem csoda, suttogták, ilyen állapotban
Mégkötni az éltét egy idegen társsal: Így jár bizony a nő a nagyravágyással.

Szíve baját egy sem tudja Piroskának; Panasza most sincsen halovány ajkának:
Édes ölö bűnét kebelébe zárván, Megy az áldozatra - néma, kötött bárány.

Egy szóba kerülne: világos azonnal; Tanú is akadna mellette bizonynal
Ki felállna mindjárt, ki a csalást sejtí: Hanem ő azt a szót soha ki nem ejti.

Nem is úgy dajkálták, nem is úgy nevelték, Leányi szemérem leköti a nyelvét,
Született szemérem, tanult kötelesség: Oh, a leány sorsa csupa kénytelenség!

De, ha erőt tudna is venni szemérmén, Nem lázad-e lelke mai szörnyü sérvén;
Hiszen itt volt, megvitt; odadobá csúfra, Mint egy leszakított virágot az útra.

Most ennyi gyalázat ember elé jusson?... Kocsi után ő, mely fel nem veszi, fusson?...
Nem! bár a halálnál még iszonyúbb jönne. Záporeső módra megeredt a könnye. ...

"Köszönöm, köszönöm. Nincs panaszom semmi, Akarok Tar Lőrinc felesége lenni."

Indul a hadjárat a csehek ellen, a király viszi Toldit is, de Toldi előbb hazalátogat.

Ezalatt aggódó szeme az anyának Meglátta, hogy örül fia szívén bánat,
Látta, hogy a jó kedv csak aranyfüst, melyen Átal-feketéllik gondja nem egy helyen:

Érezte is a bút, mint érzi előre A seb, ha zivatar készül az időre,
Vagy mint égi madár, mely pihenést nem lél; Oh, nincs igazmondóbb anyaszívénél, szemnél!

Vállán göndörödő fürtjét simogatja. Mi baja? mi lelte? kérdezi, faggatja;
Minden szava színméz: édes fia, lelke, Galambja, virága: mi baja? mi lelte?

Könnye is egy kérdés az elolvadt szemben. Csak szomorú hírt vár, hogy alácsöppenjen:
Rezgő szava, képe, test-oda-hajlása; Mind csupa szív, részvét, bizalom-forrása.

Ezt látva, szívének ő se' parancsolhat, És, mint olyan érc, mely csak nehezen olvad
Soká tartja magát, de ha olvad, ömlik: Keserű érzésben Toldi előzőnlük.

Odaborúl anyja szerető keblére, Hajtja fejét élte kettős kútfejére,
Könnyez is; úgy tetszik, zokog is mint gyermek - Már szégyen, avagy nem, embernyi
embernek.

S kezdé panaszkodni, a leánnyal hogy járt. Toldiné a könnyét letörölte mindjárt:
Nem érzi, hiába! ezt az ilyen bajt a, Ki hamar, vagy régen átalesett rajta;
S monda neheztelve: "Nosza, ne légy gyermek! Azt tudtam... az ember gondol veszedelmet...
Nem a világ egy lyány, s van lyány a világon: Terem az szebbnél szebb, mint rózsa az ágon."

Toldi nem ezt várta. Hát baja csak semmi! Szégyellte, hogy ilyen gyáva tudott lenni:
"Soha nekem! - mondá - ha aranyból lesz is, Egy se', anyám, egy se' elfeledem ezt is.

Csak én megin' egyszer csatába mehessek, Kardot kavarintsak, szál-kopiát vessek!
Ha majd körülöttem harcriadó bömböl: Mint a tavalyi hó, úgy kimegy eszemből."

Elintézik a cseheket, s Toldi is indul vissza, Budára:

Rozgonyi Piroska föltette magában, Hogy megtöri szívét fájdalmas igában,
Ketté szakad ámbár, és ha könyez vért is: Feleségül méggyen Lőrínchez azért is.

Toldi bosszújára, maga bosszújára, Szűzet megalázó lovagok csúfjára.
Halni ha lehetne, oh! halni szeretne: Szűnjön meg az élet, csak a becsület ne!

De könnyü halálhoz nincs semmi reménység: Játszik piros arcán az ifju egészség,
S úgy védi magát a viruló ép élet: Soha öngyilkosság eszébe se rémlett.

Ám rózsa lehervad: hervadjon el ő is; Virági lehullnak: úgy hulljon el ő is;
Kell lassan emésztő szél, köd, aszály, féreg: Neki a házasság legyen ilyen méreg.

Legyen neki undor, ami másnak tetsző, Ami élet másnak, neki életvesztő,
Legyen neki átok, ami másnak áldás, Neki nem jegyváltás, de halálra-váltás;

Menyasszonyi fátyol neki szemfedője, Menyasszonyi ágya neki terítője,
Maga magát százszor azon elsirassa... Ezt ha nem gondolta, ezt érzé Piroska. 4

De mikor az első indulat alább szállt, Kereste szegény szív a fogódzó nádszál,
Azt keresé titkon, éjente-naponta, Hogy mi után áhit, még neki se' mondta.

Nem érti Piroska, mi vonja Budára, Enyhülve miért vár s gondol ez útjára;
Mit maga sem sejt ő: arra van a lejtő, Minden ohajtását édesdeden ejtő.

Ott van, ki szeresse, ott az, ki gyűlölje: Nincs távol, akárhol, maradása tőle;
Mint az Akastyán[1] hegy, griffmadarak honja, Száz mérföldnyirül is maga felé vonja.

Hadd lássa hidegnek, vagy lássa betegnek. Büszkén dacolónak, vagy szíve-szegettnek;
Ne szeresse, szánja, mellőzze, utálja: Ő pedig elhaljon - de szeme láttára!

Csak előtte haljon, a lelkiére haljon. - De hát az a nádszál nem lebeg ott, vajjon:
Ha talán a bántást a lovag megbánta, S édes szerelemre fordulna iránta?...

Oh te dacos, bús szív, mely halni akarnál, Tudod azt, árúló! ki van az udvarnál;
Nyom téged, igen nyom, Toldi lovag bűne, Mikor a bocsánat egy szódba kerülne.

Toldi haza ér Jodok és lánytestvére felvidéki fogságából szabadulva Budára:

Mint farkas az aklot kerülgeti éhen, Körmöli a földet és rugja dühében:
Úgy őrzi kívül ő a Rozgonyi házat, Néma hideg kötől dühösebbre lázad.

El-elrohan olykor s vissza megint újra, Fejével a falat döngeti és fúrja:
Jaj, ha szegény Lőrinc most elibe lépne! Ne hagyd, uram Isten, most esni kezébe!

Így Toldi bosszúját tehetetlen ontá S mire a föld vére összefagyott csonttá,
Felvirrada ő is, dühe alábbhagyván, Valahol egy korcsma utcai kőpadján.

Nem aludt, zsibbadság nyomta csak el kába - Ocsúdva, leszállott önön bús magába:
Ott lelte hibáját nagy bánata mellett, Hogy senkire vádat másra nem emelhet.

S érezte, hogy el kell bujdosnia messze, Ahol az új párnak híre-nyomát vesse;
Beülni Szalonta mord falai közzé, Piroska felől még álmodni se' többé.

A reggel azonban szélesre kinyílt, Észrevevé Miklós, hogy rossz helyen ül ott
Felvászorga tehát, s hazafelé menve Kit lát? a Piroska férjét, vele szembe.

Toldi el akarta kerülni; de Lőrinc Örvend neki mindjárt, keze messziről int,
Arca ragyog; Toldit üdvözli, kiáltja: Nincs hova előle menekülni, látja.

S Lőrinc odaadná neki lelkét-testét, Hívja, hogy ők hárman töltsenek egy estét,
(Rozgonyi most úgy sincs itthon az ifjakkal:) Toldi csak ezt mondá szigorú szavakkal:

"Ne híj te magadhoz, ne, se ma, se máskor; Tudod-é mit mondtam neked a viváskor?
Ha te rosszul bánnál - mitül Isten őrizz! - Ne híj te magadhoz soha engem, Lőrinc!"

De amaz dicsekszik s bizonyítja hévvel, Mily boldogan élnek szép ifju nevével;
Lássa, tapasztalja: lehet-e már szebben? - Ámbár hazudott is Lőrinc, nem is, ebben.

Piroska sokat tőn - majdnem lehetetlent, Elnyomni szerelmét, az első egyetlent;
Büszkébb vala, mintsem túrne olyan dolgot, Hogy a világ előtt ne legyen ő boldog;

Az eskü is immár neki erős gyámol, Az a reménység is mire apja számol;
A vérnek is abban lehet egy kis része: Nem epe a mézes hetek ifjú méze.

És ha talán Toldit soha meg ne lássa: Beállhat idővel szive gyógyulása;
Marad ugyan sebhely: megérzi halálig, Ha az időjárás komorabbra válik. -

Szó nélkül a bajnok búcsút vesz azonban, Haza érve, Pejkit nyergelteti nyomban;
Estig az érc zablát marja szegény pára: Ő ölba megy akkor, Toldi - lakomára.

Egyszer, csak ez egyszer - de mit ér, mit használ! Látni Piroskáját - jaj! nem övé az már;
Tőle hideg búcsút - azt sincs joga venni; Egy néma sohajtást - jobb oda se menni.

Hátha szilaj vére - de galamb lesz, bárány; Váljon meg örökre - meg, ez egy perc árán;
Keserűbb lesz akkor - legyen! azt szomjúzza; - Így habozott a hős: de az örvény húzza.

Piroska szívét is szaporán döbbsenték Ura dicsekvési: ki a mai vendég;
Vére-hagyott ajkát emelé tiltóra: De a beszéd elhal, nem veheti szóra.

Egész nap az Istent mind csak azon kérte, Hogy Toldi ne jöjön (hisz' úgy sem ígérte);
S egész nap a szívét mind csak azon kapta, Hogy, ha felé sem jön, megreped miatta!

Az az egy pillantás, amaz első édes, Marcongló, iszonyú, de gyönyörűség.
Repeső, örvendő, bánatos és bánó, Felelő és kérdő, viszont szemrehányó;

Tilos, ámbár büszke egy isteni jogra, Kárhozat', üdvösség' mennye, sötét pokla.
Kétségbe-esés, hol odavész test, lélek: Az az egy pillantás ezt érzeti vélek!

Elmúlt valahára az az egy pillantás: Észre se' vőn semmit a kenyeres-pajtás,
Kinek a boldogság mind nyelvire tódul, Se hallva se látva sok fecsegő szótul,

Volt idejük lassan maguk' összeszedni Lassan a beszédnek közzé elegyedni:
"Így, az idő, termés" - "úgy, a lovak, harcok --" Ami belül forrong, elföldheti arcok.

Étel-ital közben Miklós szíve zsendül Vérmes egészségtől, bortul, szerelemtül;
Iszik az új párért, hogy ihassék érte: Nem bánja, ha Lőrinc oda van is érte.

S mikor a szép asszony, poharát elvéve, Már nevető rózsát aranyos fényébe;
Megfeledé szinte hosszú örök bűját, Élvezi mit a perc öntudatlanul ad.

Asztal utóján már kedvökre lakoznak; S ím, erdei süldőt, büszke vadat hoznak,
Mint eleven, nyújtó-deszkára hasalva, Bőre piros páncél, szájában egy alma.

Tar nekigyürkőzött a gazdai késsel, Esett neki visszán szelnie bal kézzel:
"Addsa" kiált Toldi, s elkapta nevetve: Elereszté Lőrinc, sanda szemet vetve.

Akkor - nem tudom én mely csintalan ördög. A kis bor-e, melyben ajaka megfordott,
Vagy az érzés, a már eltemetett, régi, Sújtá Piroskának, hogy ezt mondja néki:

"Édes uram, mért is tetteti kegyelmed, Kíméli a jobbot a bal keze mellett?
Tudom én, jól láttam, mire képes jobbja: Hát a viadalkor, az utolsó kopja?..."

Lobbot vete Lőrinc nagy-hirtelen erre, Képe vörösebb lett mint a malac bőre,
Bal keze meglódult akaratja ellen S visszacsapá a szót, az eredő helyen.

Vért - amitől ajka majd szinte kicsattan, Vért foga a nőnek serkeszte legottan;
Rámered egy percig sáppadt meredéssel - S nézi vadul Lőrinc Toldit a nagy késsel.

De hamar - mint döbbsent őze vadon tájnak, Iszonyát felfogván az ijesztő tárgynak,
Visszagurul mintegy teste körül, s száguld, Tüske, bozót, sűrű neki jó országút -

Iramodék Lőrinc egy közel ajtóba, Mely sehová sem visz csak a benyilóba,
Honnan egyéb út-mód sincsen menekedni: Ablakon utcára kelle magát vetni.

S mint szeme a prédán megáll fenevadnak, Vesztegel egy kissé, cimpái dagadnak;
De futni ha látja, önkénytelen üldi: Csörtet amaz után rettenetes Toldi.

Eléje Piroska könyörögve lebben, Esdekel uráért szép neje legszebben,
Kezére omolva, mély fekete szemmel Néz rá föl, ijedten, kérve, szerelemmel.

Látja ölen Miklós a szép szelid arcot: Haragja szivéből nyomon elviharzott,
S mint fekete felleg a lemenő naptól; Egyszerre pirossá hajnalodék attól.

Kebeléhez vonja rejtező orcáját, Szorítja, öleli tilos mennyországát,
S lehajolván sűrű, önfeledett csókra, Közben susogását így tördeli szókra:

"Jer! - hévvel, erővel zúdítja lehellve: "Jer velem - elviszlek - paripám nyergelve -
Oda hol még szellő - nap fénye se leljen - Megvédek egy ország - mind a világ ellen!"

Piroska e szónál vette magát észre, Mint gyöngé bogár, mely keveredett mézbe;
Kibontakozott és rebegi esdőleg: "Becsületét véd meg, oh lovag, egy nőnek!"

Ott remeg a szép nő, - nem üvölt, nem jajgat, Segély kiáltásra nem nyit zajos ajkat,
Reszket, halovány mint a liliom szirma: Jól érzi, hogy ellent állani nem birna.

Ám Toldin erőt vesz keserű józanság, Az előtte verdő nemes ártatlanság,
Ki lovagnak hívja... mintegy maga ellen! Becsületének hogy védelmire keljen.

Most látja először - igazán most tűne A bajnok elé rút, rettenetes bűne,
Mire csak gondolni borzalom, utálság: Egy szerető szívet hogy tört meg az álság.

Törjék hát!... riadá - az övé is törjék: Élve, pokol minden kínjai gyötörjék!
Nagy keserű bűgös leve búcsuzása, S ment, hogy soha többé Piroskát ne lássa.

Ezzel végződik be V. ének, és rögtön következik a VI.-nak eleje – lányáról, unokájáról:

Piroska... ez a név! jaj nekem, ez a név! Hogy tipra keresztül egy boldogtalan év
S közel a másiknak fele is már rajtam, Mióta e dalra kulcsolva van ajkam!

Még az se merészelt - a panaszos ének Enyhületet hozni az apa szívének:
Egy szomorú köre ült szárnya-szegetten S néma didergéssel gubbaszta felettem.

Piroska! leányom kis árva leánya! Kedvesem egyetlen kedves maradványa!
Ki neved a költő ámaiból vetted, Anya így szólítván, csecsemő-szülöttet:

Baljóslatú névvel jöttél te világra! Oh, le ne szálljon rád még jobban is átka,
Hogy sorsod azéhoz közelítsen gyászban, Kit képzetem alkot a Rozgonyi házban!

Hamar elment tőled, kora előtt ment el, Alig ösmerkedvén "a kis idegennel";[2]
S te nem ismerhetted bús életed árát: Amaz elporló szív teljes-egész tárát.

Sínyleni - oh, hogy ne? már sínyled anyádat. S veled együtt nő majd a csecsemő bánat;
Hanem, amit vesztél, nem érted egészen: Emléktelen emlék, egy üres hang lészen!

Egy üres hang! ő! ő!... S hol ecset-, vésőnek, (Mit emberi vad dölyf gúnyol teremtnék)
Hol van a toll, a szó művészi hatalma, Életre idézni ami neked halva?!

Fogsz írni magadnak róla hiú képet, Összerakosgatván sok külön emléket:
Hanem az a kép már merő idegen lesz; Boldogtalan gyermek! a te anyád nem lesz.

Mi haszna, mi haszna!... az a vidor élet, A szép kis ablakból kisugárzó lélek.

Mely, mint kicsi csillag, haj! rövid ösvényén Beragyogta körét, egyedül önfényén;

Az a komoly érzés játszi kedély mellett, Melyért idegennek is szeretni kellett;
Nyílt szív, ajak és arc, nevető nagy kék szem... Róla vetett árnyék: de nem ő az mégsem.

De talán még jobb így: legyen inkább zárva, Előtted az a sír, kedves kicsiny árva!
Te csak a felszínen, virágain játsszál, Legyen a gyász könnyű mely örökbe rád száll.

Élj te!... hisz ő jóslá haldokoló szájából: "Itt, itt a halál van: vigyék a halálból!"[3]
Soha ne értsd a bút, mely ide van írva: Vigyük a te részed, mi öregek, sírba. -

Piroska, szegény szív! egyedül s kietlen Maradott, hogy Toldi fölverte kegyetlen
Mint a virág, melyet zivatar elgázol, Kókadva lehajlik, letörötten gyászol;

Harmat esi: rothad, sugár üti: sorvad, Könnye csak emésztí, szerelemtől hervad:
E tüzet ama víz élesztí, nem oltja, E vizet ám a tűz nem issza, de ontja.

Még ajakán a csók, a bűnös, a bűvös; Ki tudja, mikor lesz annak helye hűvös?
Még hitető szónak fülében a zajja: Lessz-e idő, vajjon, mikor ezt ne hallja?

"Jer, jer!" az édes hang csapja fülét: "jer, jer!" Melegíti arcát kárhozas gerjjel:
Oh, bújni, pirúlni, a földbe sülyedni, Elveszni!... de mégis szeretni, követni!

Hol vagy ma, vitézlő bátor kötelesség? Az, kit előbb védtél, maga is ellenség;
Hol van az oltári szent eskü bizalma? Ím, az erős támasz most egy hiu szalma;
Szeretni, szeretve, megimádva lenni, S nem tudva; bosszúból szív gyilkosa lenni,
S kicsit is bánni, mi az elmúlté lett: Hát még az egész, nagy, irtózasos élet!...

Minden okot, vádat maga ellen zúdít, És menti, kimentí, érte vivó Toldit:
Ki tudja, mi rejtett fogadás gátolta Hogy megnyissa szívét, akkor, vagy azolta!
S nem volt-e az egész viadal kísértés?... Bajnoka szívének betegítő sértés,
Hogy ama jöttmentnek magát oda dobja, Csakhogy az oltárnál melegedjék jobbja?...

Oh, átkozza dacos, gyermeki makrancát, Hogy bosszura vette Toldi cseles harcát,
Vissza nem úzé Tart egyenes szavakban, Nem volt bizodalma a nemes lovagban!
Tárt karral ölelni hogy' sietett volna! Azóta mi minden beh nem így lett volna!...
S ama képzelt jóhoz, melyet így eljátszott, Élte a halálnál feketébbnek látszott.

Hát még, ha leányi áldozatát méri! Meddő legyen inkább, az egeket kéri;
S visszára viszálván anya-éreményét, Meggyűlöli apja lehető reményét.
Ím, hős ivadéokban háza dicsőn kelne! Egyezik a becsvágy és szíve szerelme!
És most tönkre teszi a Rozgonyi házat Vagy keserű balsors, vagy örök - gyalázat!

E szó, ez utóbbi, e kimondhatatlan, Vérrel lepi arcát, csupa gondolatban;
Sülyedésén már is megriad, elszörnyed: Ajkán idegen csók pokoltüze terjed!
Oh, hol van elég köny, oltani, e tűznek? Vezekelve omlik lábához a Szűznek:
Szeplőtlen alakja neki égő szégyen, S ha mondja is: "ámen," nem meri: "úgy légyen".

Nem meri, nem tudja, nem akarja szinte: Többé az imádság, érzi, nem őszinte,
Meg kellene bűnét, s nem bírja, utálni, Hazudik, hogy ettől meg akarna válni.
Már földi reménye idealant romban: S elvesze hitét az örök irgalomban...?
Gyötrelmes az élet, a halál rettentő: Maga egymagában viadalmas kettő.

Ezalatt mi történt - akármi! - a férjjel? Haza került Lőrinc valamikor éjjel,

S a tragédia vége: az olasz hadjárat után Toldi is visszakerül Budára.

Így Toldi, elérvén budai otthonját, Szegre akaszthatta bujdosása gondját,
Szegre a nagy buzgányt, a paizst, az ostort, Melyeket ő harcban még ezután is hord;

S bárha Piroskáról se' halla; se' kérde: Mióta Budán van, szíve sajog érte,
Hiszen azt se' tudja, él-e, hal-e vajjon? Bizonyost mégsem kérd, nehogy mástól halljon,
Kiosont estenden a Duna partjára, S karját evezőnek négyszer-ötször vetve,
Átrugja magát az apáca szigetbe...

Ott a kolostornál kémleli, hogy' lásson Fel is az ablakra, be is a szűk rácson,
Ha elébe a sors - ne Piroskát hozná, Csak egy olyan szűzet, ki hasonló hozzá.
Mind hiába! - hátra kerül, a kert megé, Fala nem volt, csak mély, öles árok szegé;
Odabenn a fák közt Toldi megpillantott Valami keresztet s domborodó hantot.

Átlépi az árkot csak kicsi ugrással, Látja, kereszt kettő: az egyik irással,
A másikon semmi, csak Jézus betűje: Térdre borult mindjár' az előtt, a fűre.

Mikor olvasóját rendre leolvasta, Ábécé-betűkkel amazon olvasta
Hogy: "Ez a gyászos sír a Rozgonyi Pálé: Ide fájt a szíve, jó leánya mellé!"

"Piroska!..." zuhant most körül a keresztre Kebléhez szorítva, záporba főröszte,
Csókolta, ölelte azt a hideg szirtet, Míg vele a nagyján valamit enyhített;

De tovább is egyre zokogott bánatja, Mint mikor a sírást el a gyermek hagyja;
Majd szemeit törölé, s a csillagos égre Fölnézve sokáig, így szólala végre:

"Tiszta vagy, ott is vagy! hiszem erős hittel, Oda vársz - meggyógyítsz boldog szeretettel;
Addig soha e szív asszonyt ne ösmérjen: Fogadom, s megállom, Isten úgy segítjen!"

Most kele - négy gödröt vájt neki jó kardja, Két keze markával földjét kikaparta,
Felránta tövestül négy fiatal fűzet; Ezek árnyékolják az apáca-szüzet.[3]

Hogy látta-e mind ezt a kolostor népe, Ki tudja? hisz' ennek ötszázharminc éve;
Lehet az, hogy látták, vagy meg is ösmerték, De megháborítani a nagy hőst nem merték.

Amely uton jött volt, azon is ment vissza, Piroska torát már szomorúan issza,
Piroska' torában szerelme utóját, Együtt az Anikó vídám kézfogóját. ...

Egyéb dolgairól hű Toldi Miklósnak Nem érzem magamat énekkel adósnak,
Könyvbe' sem olvastam, nem is tudakoztam; Csak ez egy munkámmal igazán tartoztam.

DALIÁS IDŐKről mit még barna hajjal Kezdtém, s félbe' hagyék küzdve kórral, bajjal.
Most mikor agg lettem, hajam is fehérül: Ímhol a bús ének TOLDI SZERELMÉről.

Megvallom Néktek, hogy bőgtem, míg ezt írtam, másoltam. Megköszönöm Sáfrány
Györgyinek, hogy ezt kibányászta. S Aranyak is bőgnie kellett, amikor írta. S talán ezért is
vonakodott műve kiadásától. S a mikor Ercsey Julianna olvasta ezt, lehetetlen, hogy ne
csodálta volna férjét, aki mindvégig hűséges társa maradt.

3. Költői bemutatkozása; barátsága Petőfivel – 4. Az irodalmi élet szervezője – 5. Az utolsó
másfél évtized – ezek következnek majd sorra a hónap közepén, ha újra irodalmi est lesz
Visnyeszéplakon.

Nagyon a szívemhez nőtt ez a téma: A jézusi magyar irdalom. Mégiscsak magyartanár
vagyok én, s mint ilyen – egyetlen könyvet sem hagyok magam után. De építem már
magamba a tervét. Kezdődne azzal, hogy Mind tolvajok és rablók. Folytatódnak a másikkal:
Jézusi, egyházi, világi... S jöhetne az Egy útkészítő – Sinkáról. S megvan már úgy, ahogy a
Babits-dolgozat is. És rengeteg idő kell mindegyikhez, ami még nincs meg... Bessenyei
Györgytől Wass Albertig. A funtineli boszorkányról még mindenképpen írnom kell. S nem
tudom, hogy életem hányadik évében köt engem a Jóisten kérébe...

Mi emel? mi tart fönn? mi sugall? mi biztat?... Kebelem egy hangja. Követem is aztat.
Egy hang, mely csilingel az égi madárban. Hogy lerombolt fészket rakja késő nyárban;
Mely a pók fonalát százszor megfonatja, Noha füstbe százszor megyen áldozatja;
S mely, hatalmasb szóval, a költőben riad: Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad!

(Arany János, Előhang)

Van hallgatód? nincsen?Te mondd, ahogy Isten Adta mondanod, Bár pusztá kopáron – Mint
tücsöké nyáron – Vész is ki dalod.

(Arany János, Mindvégig)

118. ÉVVÉGI NAPLÓ

2009. január

Képmagyarázat:

**Édes anya, bódog anya,
Verágszülő szíz Mária!**

(Kézirat 1506) Istenanya ünnepét üljük, ő alighanem még fiatalabb volt, mint a képünkön levő nagymama, akinek ez leánykori képe. Ő a műzsája annak a műnek, melynek kezdőcíme: E fiúból pap lesz...

Piarista köz, 2008. december 15.

Advent 1. vasárnapján

Mindez Lukács szövegében így olvasható: Amikor közelebb érve megpillantotta a várost, hangosan felzokogott: „Bárcsak te is felismernéd legalább ezen a napon, ami békességedre volna. De el van rejtve szemed elől. Jönnek napok, amikor sánccal vesz körül ellenséged, bekerít és mindenfelől ostromol. Eltipornak gyermekeiddel együtt, akik falaid közt élnek, és nem hagynak benned követ kövön, mert nem ismerted fel látogatásod idejét.”

Máté szövegében pedig így: Jönnek majd napok, amikor abból, amit most itt láttok, nem hagynak követ kövön, mind lerombolják.” „Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket! Sokan jönnek az én nevemben, s mondják: Én vagyok. És: Elérkezett az idő! – Ne kövessétek őket. „Nemzet nemzet ellen és ország ország ellen támad. De előbb kezdet emelnek rátok, és üldözni fognak benneteket. Kiszolgáltatnak a zsinagógáknak és börtönbe vetnek, királyok és helytartók elé hurcolnak a nevem miatt. Azért, hogy tanúságot tegyetek. Kiszolgáltatnak benneteket szülők, testvérek, rokonok és barátok, s némelyeket meg is ölnek közületek. Nevem miatt mindenki gyűlölni fog benneteket. - Hát eddig

S e zsidó nemzeti tragédiát az a Jézus mondja előre, aki három éven keresztül meg erre tanította a Tizenkettőt: „A pogányokhoz vivő utakra ne térjete, a számáriaiak városaiba ne menjete! Forduljatok csak inkább Izrael házának elveszett juhaihoz! Menjete és hirdessétek nekik: Közel van a mennyek országa! A betegeket gyógyítsátok meg, a halottakat támasszátok fel...

S negyven esztendő sem telik el, és mindez bekövetkezik. Kivégzik a zsidók Jézust; kivégzik a Zebedeus-fia Jakabot, majd a másik Jakabot, Jézus féltestvérét. S a végén fellázadnak a zsidók a rómaiak ellen is, de Jézus tanítványai nem vesznek részt a harcokban. Ők még Jeruzsálem ostroma előtt kiköltözködnek a városból, és elmennek a Jordánon túli Pella városába; mert megtanulták Jézustól, hogy aki kardot ragad, az kard által vész el. De akik nem lettek Jézus tanítványai, azok kardot ragadnak, amikor Jeruzsálemet a légiók seregei veszik körül, mert meg akarják akadályozni, hogy bekövetkezzék pusztulása. De Jézus útbaigazítása ez: akkor aki Júdeában van, fusson a hegyekbe, aki a városban, meneküljön onnan el, aki pedig vidéken, ne térjen oda vissza. Ezek a bosszú napjai lesznek, hogy beteljesedjék mind, ami meg van írva. Jaj a várandós és szoptatós anyáknak azokban a napokban! Nagy lesz a gyötrelme a földön, s az ítélet haragja sújtja ezt a népet. Kard élén hullnak el, és fogságba hurcolják őket a pogány népek közé, Jeruzsálemet pogányok fogják tiporni, míg idejük be nem teljesedik.

És mindez bekövetkezik. A zsidók közel ezerkilencszáz esztendőre elvesztik hazájukat, és csak sokmillió palesztin s nem kevés millió zsidó halála árán tudják azt a múlt század közepétől, úgy-ahogy visszaszerezni. Nekünk azonban, Jézus tanítványainak; vigyáznunk, virrasztanunk és virrasztanunk kell. Nekünk, Jézus magyar tanítványainak is. Arany János mondta másfél százada; a szabadságharc kitörése előtt: Ha minket is elfúj az idők zivatarja, nem lesz az Istennek soha több magyarja. Vörösmarty, a Szózat költője, így számol be erről a lehetőségről versében, melynek címe:

Előszó

Öröm- s reménytől reszketett a lég, / Megszülni vágyván a szent szózatot,
Mely által a világot mint egy új, egy / Dicsőbb teremtés hangján üdvözlje.
Hallottuk a szót. Mélység és magasság / Viszhangozák azt. S a nagy egyetem
Megszűnt forogni egy pillantatig. / Mély csend lőn, mint szokott a vész előtt.
A vész kitört. Vérfagylaló keze / Emberfejekkel lapdázott az égre,
Emberszivekben dúltak lábai. / Lélekzetétől meghervadt az élet,
A szellemek világa kialutt, / S az elsötétült égnek arcain
Vad fénnel a villámok rajzolóak le / Az ellenséges istenek haragját.
És folyton-folyvást ordított a vész, / Mint egy veszetté böszült szörnyeteg.
Amerre járt, irtóztató nyomában / Szétszaggatott népeknek átkai
Sohajtanak fel csonthalmok közül; / És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti.

Most tél van és csend és hó és halál, / A föld megőszült;
Nem hajszálanként, mint a boldog ember, / Egyszerre őszült az meg mint az isten,
Ki megteremtve a világot, embert, / E félig istent, félig állatot,
Elborzadott a zordon mű felett / És bánatában ősz lett és öreg...
Eddig versének részlete...A vésznek pedig végeredménye: százezernél több halott. Görgey
leteszi a fegyvert Paskijevics kétszázezres serege előtt Világosnál; Batthányi és az aradi
tizenhárom halála, Petőfié Segesváron, és még nagyon sokaké. Költeményünk szerzőjének
Vörösmartynak elméje elborul, Arany s Tompa búskomor lesz, Széchenyi, a legnagyobb
magyar pedig öngyilkos. Deák még idejében hazamegy Kehidára, Kossuth apánk meg
számkivetésre Torinóba. A végeredményhez még hozzátartozik a rengeteg hadi özvegy és
hadi árva. S az is, hogy Kufstein s a többi börtönök benépesülnek rabokkal és hogy
elkövetkezik húsz évre az önkényuralom. Közel két évtizedes. Ferenc József vesztes csatái
(Solferino, Königrätz) után 1867-ben létrejön a kiegyezés.

Arany két évre Világos után kétségbe esve megírja vígeposztát, a Nagyidai cigányokat –
melyről két évtizeddel később vallja: Oly küzdelemre, mely világcsoda, Kétségbe esett
kaczaj lőn Nagyida. Drágán vagy olcsón úsztuk meg? Csak folytattuk Jézus után a Jézus
előttit: Akik előtttem jöttek, mind tolvajok és rablók. A jézusutáni harcok nem különböznek
semmit a jézuselőttiektől; legfeljebb annyit, hogy egyre kegyetlenebbek lesznek De azért a
negyvennyolcat is nagyon drágán úsztuk meg.

Még nagyobb árat fizetünk hamarosan. Szarajevóban eldördül egy lövés; s bár Tisza
István megteszi a magáét, az agg uralkodó mindent meggondolva és mindent megfontolva –
47 békeév után – hadat üzen Szerbiának, és kitör az első világháború. Négy keserves év után
már milliókra rúg a halottak, hadi özvegyek és hadi árvák száma. S mindezt keresztények
csinálják? Igen. Az ütközetek előtt az őrmester rumot osztogat, a különböző keresztény
vallások tábori lelkészei pedig Jézus testét és véréét. Maradt a történelem továbbra is–
jézuselőtti. Harsányi Kálmán jézusi versét ismeritek-e?

A BALKÁNT JÁRTUK . . .

A Balkánt jártuk sárban, napsugárban, - Hosszú, nyomott, ünneptelen hetek!-
Hóban, viharban, jégtű-zivatarban, Fáradt, nyögő kigyóvonalban,
Emberek, barmok, szekerek.
Egy-egy szekér sikoltott csak nagyot, A barom és az ember hallgatott.
Utunkat állta egy-egy görgeteg, S fúvásba ástunk újat, téveset,
Hajléktalan, vad hegycsúcsok tövébe. Nem hallottuk, csak az ásók nesztét,
S egy-két kidőlt bajtárs lehelletét, Mely még huhúkolt rég fagyott kezébe.
Ástunk, haladtunk, Fogytunk, maradtunk,
Gyúrtuk, legyúrtuk, elértük a célt. A csatatért.

Barom és ember nem kérdezte : mért. Mindenki tudta, de senki se tudta,
Csak tudni vélte, csak hazudta. Hiszen ha tudta volna?!... haj,

Rádörgött volna mindnyájunkra: - „Rabszolga faj,
Hős-káprázat bolond lenyűgöztette, Ki milliószám örlöd önmagad,
Mert hús éhes zseb egymásba harap, S falná magába, torkig teletömve
Magát az Aranytermő Szamarat, Csak más ne falja be!
Gyávák gyávája te! Ezért? Ezért? A tátott szájú véres zsákokért?”
De próbált volna csak szót szólni A nyomorult, (a hős, az igazi!)
Elsőnek én ragadtam volna torkon. Egy sóhaját se törje meg soha
A nagy jajszónak, aki katona; Asszony, gyerek, jajszó, maradjon otthon.
Gyarló kettősség! Egyik serpenyőben Igaz hitem, igaz gondolatom,
Másikban három cifra csillagom, Öröklött, barbár, álhős-büszkeségem,
S a mérleg - mégis erre billenőben.

Mert így vagyunk mind, ezrek, milliók, Éretlen, törpe, játék-katonák,
Hisszük, hogy van rabolni s ölni jog, S hogy becsülettel vagyunk banditák.
Oh férfilélek, te vagy a talány, Ki felujjongtál bennem, kardot fogva,
S még most is, most is megvetnéd talán, Ki a magáét bátran sutba dobja,
Hogy amit gondolsz, helyetted kimondja!

Végeredmény számunkra, magyaroknak: Trianon... A győztesek elcsatolják tőlünk
hazánk kétharmadát, s magyar népünk egyharmadát. Ekkora igazságtalanságot elviselnünk
nem lehet; és 20 év után bekényszerít maga mellé az örült tizedes a másik világháborúba,
mely már nem négy, hanem hat évig tart, s a meggyilkoltak, az özvegyen s árván maradtak
száma messze meghaladja a korábbi, a „kisháború” áldozatait. A be-fejezés érdekében
még ledobjuk az atombombát is.

Végeredmény – ismét számunkra, magyaroknak: bár egyetlen Hitlertől megszállt
ország területén sem maradt életben annyi zsidó, mint nálunk, mi vagyunk a bűnös nemzet.
Miként az első világháború után is, rajtunk rúgnak a legnagyobbat megszállóink. Tíz év után,
'56-ban fellázadunk. Világtapsot kaphatunk, de a megnyílt határon kivándorol a tíz napos
forradalom után kétszázezer magyar fiatal, mely vércsapolás negyvenszeresen meghaladja a
vörös-, a fehér-, a Rákosi-, a Kádár-terror áldozatainak együttes létszámát. Java részük
elveszett nemzetünk számára – alighanem örökre.

'89 után, amikor a szovjet sereg kivonul hazánkból, végre – ezer évnél is hosszabb idő
után – megszűnik állampolgári kötelező feladatnak lenni az embergyilkolás. Csak az önként
jelentkezők jól fizetett szakmája lesz az.

Helyette ránk szakad az, ami minden gyilkolásnál nagyobb veszedelem – a nemzeti
öngyilkosság. 2001-ben a 8 éveseknek már egyharmada cigány, és 2020-ra már a felénél is
több lesz a számuk. Prognosztizálhatunk A század végére hal meg az utolsó magyarul beszélő
ember, miként meghalt a dalmát, s annyi finnugorul beszélt nép: a lív s a vót? Mert a magyar
nők jelenlegi szaporodási rátája 1,2, s ez a biztos nemzethalált jelenti.

Testvéreim Jézus Krisztusban! Hazánkban az Isten megáldotta a cigányokat mind a két
kezével. Azért áldotta meg, mert ők még tudják az istenadta élet alaptörvényét: a kapott életet
tovább kell adni. S a magyar ezt már elfelejtette? Nem. Sokkal rosszabbat tesz. Ezt a törvényt
semmibe veszi, s ezért halálra való, nem kár érte – írta Ady Endre.

De én szembeszállok vele, és sírva kiáltom: Nem igaz. Kár érte, mert ha minket is elfúj az
Isten törvényének ez a lábbal tiprása, akkor nem lesz Istennek soha több magyarja. S Neki is
hiányozni fogunk, mert ő teremtett meg minket. Én nem adom fel. Én akarom, hogy ne
hiányozzunk Neki. Vannak példáink. Visnyeszéplakon, az élő faluban, 2 fölött van a termé-
kenységi ráta. A Bokor első két nemzedékében pedig 3,2 a nők termékenységi rátája. És ott él
a negyedik nemzedékünkben hősnőm, a nyolc éves Bori, aki, amikor várják ötödik testvérük
megszületését, azt mondja, hogy mindegy, hogy fiú lesz-e az vagy lány, mert nekik úgyis
nyolc testvérre van szükségük, s neki, Borinak is nyolc gyermeke lesz: négy lány és négy fiú.
A lányai nevét már tudja is, és el is sorolja őket.

Testvéreim, Ti feladjátok? Arany azt mondta Széchenyiről, hogy mikor ez magát nem tudta szeretni, ő meg szerette pusztuló fáját. Vigyázzunk és virrasszunk nagybeteg nemzetünk ágyánál! S hajoljon össze itt is és ott is négy-öt magyar, hogy megtanácskozzuk, hogy mit kell tennünk, hogy bele ne pusztuljunk e halálos kórba! Isten segíteni fog, ha virrasztunk. Én is Veletek akarok virrasztani, hogy megmentsük a haláltól nagybeteg nemzetünket. Amen.

Piarista köz, 2008. december 16.

Sashalmi reflexió

Gyuri: Kedves Gyurka bácsi! Deme Tamás egyetemi tanár (8 unoka) leveléből továbbítok Néked: Kedves Gyuri testvérem! Vajon tudtál-e egyáltalán egy szusszanásnyit aludni??? (avagy máris túlteljesítetted a "virrasszatok" adventi felszólítás értelmét)?

Tamás: Ma meghallgattuk Gyurka bácsi elmélkedését (megkaptad email-en?). Tüllépve azon, hogy lazán tüllépte a félórás homiliát – igen értékes volt, amit mondott. Tulajdonképpen összefogta a Krisztus előtti és utáni illetve a magyar történelemben 1848-tól máig tartó – életáldozatokat. (Nálunk 1848, 1914-18, 1939-45, 1956, 1989). Akadémiai irodalom- és történelemóra volt, a végén egy őszinte felsóhajtással, ami a magyar jövő iránti hatalmas csakazértis-reményt és gyermekáldás-óhajtást artikulálta. Túl a népességfogyáson, és a fizikai erőszaknál is rosszabb lélekgyilkolásokon - Adventet a megmaradás reményével köszöntötte. Igazán megrendítő volt.

... Nálunk a gondolatunk a nyolcadik unokánk körül forog. Nehéz sorsa lesz. Indul az Isten-várás. Fájdalmas idő, hajléktalanokkal, zárt ajtajú betlehemi kapualjakkal, naponta háromezeröt száz fővel szaporodó munkanélkülivel. És jön a Mégis. Áldassék az Úr neve! Aludj jól. Ma eleget virrasztottál. Testvéri öleléssel: Tamás és Erzsébet ...

Gyuri: Kemény ellenállást fogunk tapasztalni a KV és a Gyökér részéről, valószínű a Bokor nagy részéről. Tábor Bélát küldtem segítségül a védekezéshez. Megmagyarázza a faj fontosságát. Ez a szó fogja felkelteni az emberek figyelmét. Ha azt íránk, hogy a Magyarok Világnapja, a kutyát sem érdekelné, de a magyar fajra felkapja a fejét. Ennek a végiggondolása, adhatná vissza az életet jelentő önazonosságtudatot és az ebből származó önazonosságot. TE és a BOKOR, a jézusi tájékozódású magatartást tudja ajándékba adni a magyar fajisághoz. Jézusi értelmezést. Ezzel lehet majd kihúzni a méregfogát a hatalmas egységes ellentábornak. Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet?

Létem ha végleg lemerült ki imád tücsök-hegedűt?

Lángot ki lehel deres ágra? Ki feszül föl a szívérványra?

Lágy hantu mezővé a szikla-csípőket ki öleli sírva?

Ki becéz falban megeredt hajakat, verőereket?

S dül hiteknek kicsoda állít káromkodásból katedrálist?

Létem ha végleg lemerült, ki rettent a keselyűt!

S ki viszi át fogában tartva a Szerelmet a túlsó partra!

Sok erő azon dolgozik, hogy a létünk lemerüljön, erőtlenné váljunk. Mely történelmi pillanatban hangzik el felhívásod a magyarokhoz? Drága Gyurka bácsi! Azt gondolom, hogy most... rettentetted a keselyűt... lángot lehelsz deres ágra ... felfeszülsz a szívérványra, ... átviszed a Szerelmet a túlsó partra. Egyszer elmélkedj ezekről. Szeretettel és melléd állással. Bisztrai Gyuri

Piarista köz, 2008 december

Mesedélután, de ó-görög nyelven – Advent második vasárnapján

A Bokorban a jobbak közel 30 esztendő óta beiratkoznak ógörög tanfolyamra. Minden évben tartottam a múltban ilyent egyet-kettőt. Idén már átadtam Bajnok Daninak, mert már jobban ért hozzá, mint korábbi tanára. Dani angol-történelem szakos tanár, de három évvel ezelőtt beiratkozott az ELTE ógörög szakára, most írja szakdolgozatát. Most ragadjátok meg

tehát a nagyszerűbb alkalmat, hogy a jobbak közé tartozhassatok. Ezt segítő szől mai prédikációm ógörögül, Dani már nagyon öreg – 26 éves, és még mindig csak három pulyát szült neki Gyöngy, azokból is kettő lány, és csak egy a gyerek – a Botond. A Gyöngy pedig hasonlóan előrehaladott életkorban van: már 24 éves. Azt már talán mondanom sem kell, hogy Gyöngy is kiváló bizonyítványt kapott tőlem ógörögből. A gyerekek egyelőre még magyarul, s nem ógörögül beszélnek. De folyamatban van a dolog, mert Bajnok Bori, bár még iskolába nem jár már el tudja mondani a görög ábécét.

De váltsunk már ógörögre! A mai evangélium így kezdődik: Kata Markon. A Kata egy nagyon szép lány. Ő a Bokor nagyasszonyának, Bolarits Andreának az unokája. Andinak, aki '72-ben megírta bokor-himnuszunkat. Ő hasonlít legjobban Andi tíz unokájából naganyjára, akit a Bokorban nem felejtünk el, bár már 15 éve halott. Kata is nagyon öreg már – 19 éves, s érdeme, hogy tagja a szeptemberben megindult idei ógörög tanfolyamnak, melyen kiválóan tanul Daninál, aki a bátyja.

De nem az ő nevével kezdődik Márk evangéliuma, mert az ógöröben a kata tárgy-esetet vonzó előjáró szó, és az a jelentése, hogy szerint. A Markosnak a tárgyesete pedig: Markon. A Kata Markon jelentése tehát: Márk szerint. Hát mi van Márk szerint? Első mondata ez: Arkhé tou euaggeliou Iésou Khristou hüiou tou Theou. Szinte magyarul van: Az első szó az arkhé. Ezt jól ismerjük abból a szavunkból, hogy a régi dolgokat archaikusnak mondjuk. Márk szövegében szavunk kezdetet jelent s a kezdet – az jó régen volt. Minek a kezdete? Hát tou euaggeliou. Ez is magyarul van: az evangélium kezdetéről van szó. Kinek a jóhíreről? Hát Iésou Khristou. Ez is birtokos esetben áll: Jézus Krisztus jóhírének kezdetéről beszél a könyvünk. Hát ez a Jézus Krisztus meg ki volt? Megmondja szövegünk. Az első szót – hüiou – érdemes megtanulnunk: a fiúgyerek – birtokos esetben. Valakinek a fia ő. hüiou tou Theou. A theosz-é, akiről a teológiában tanulunk. Az Isten fia az, akinek a jóhíreről, annak is a kezdetéről akar bennünket tájékoztatni ez a Márk szerint írott könyv.

Ezek után már Izajás próféta könyvének egy idézete következik, melyet eredetileg héberül írt, minek következtében a görögül tanulást abbahagyhatjuk. A próféta magyarul: tolmács. Istent tolmácsolja, Isten üzenetét. Mit üzen? Ezt: Egy hang kiált: Készítsetek utat a pusztában az Úrnak, egyengessétek Istenünk ösvényét a sivatagon át. Minden völgyet töltsetek fel, minden hegyet és halmot hordjatok el. Ami egyenetlen, váljék egyenessé, a hegyek ormai legyenek olyanok, akár a völgy.

Kérdések tolulnak szavai nyomán a szívem felől az ajkamra: Készíték én utat a pusztában az Úrnak? Egyengetem ösvényét a sivatagon át? Feltöltöm a völgyet? Elhordom a hegyet és a halmot? Egyenessé teszem, ami egyenetlen? A hegyek ormaiból csinálók én völgyet?

Bevallom én Neked, Istenem, hogy nem tudok. Amerre csak járok, szelet vetek és vihart aratok. Pedig Te ismersz engem. Tudod rólam, hogy semmi mást sem akarok, mint egyenessé tenni, ami egyenetlen... Meg még, ami a szív bőségéből a Keresztelő tragédiájáról előjött. Nem volt magnóm, amin rögzítsem...

Piarista köz, 2008. december

Advent 3. vasárnapja

Karácsonykor gyerekkoromban játszottak velem szüleim. Mikor apám után édesanyám is meghalt, az Attila útra kerültem a most tíz gyerekes Márczi családdal és Kovács Terikével – 75 karácsonya előtt még. S az elkövetkező években én is játszottam a magam gyerekeivel. Bokornak nevezték akkor már őket. Mit játszottam? Kérdéseket tettem fel, biblia-ismereti kérdéseket. Ezt terveztem mára is. Kérdezem tehát

1. Melyik az a személy, akinek a neve legtöbbször kerül elő az Újszövetségben? – (Jézus Krisztus) – 1434 ízben. Fölényes győzelem ez – az Atya és a Lélek fölött. Az Atya csak 415, a Lélek csak 379 ízben kerül elő. Jócskán lemaradnak, de nem szégyellik miatta magukat. Mondják is ennek az abszolút győztesnek: Te testesültél meg, ezért vannak olyan nagyra

Veled, de más lenne az eredmény, ha mi testesültünk volna meg. Így mondják? Nem tudom, de mondhatják neki ezt is.

2. Ki a következő személy? Elárulom, hogy három névvel is szerepel ez az egyetlen személy, és nincs senki az ÚSz-ben más, akinek három neve is van – (Péter, ill. Simon és Kéfás) – 182 ízben. Ő meg az Atyától s a Lélektől marad jócskán el. Nem is szégyelli magát; mert nincs velük azonos súlycsoportban.

3. Ki a harmadik? Itt meg azt árulom el, hogy két néven is szerepel? – (Pál, ill. Saul) – 173 ízben. Írhatja az obskúrus kabar-magyar a Merre ne menjek? c. krimijét, ezen a tényen nem változtat vele. De ezek könnyű kérdések voltak. Most jönnek a nehezebbek.

4. Ki a negyedik? Nem segítek semmit. Annyit azért elárulok, hogy nem rég hallottatok róla. Vele fejeződik be az Ősz. Ki ő? – (Keresztelő János) – 92 ízben találjuk a nevét az Úsz-ben. De hát ő csak útkészítő. Menjen a Strabaghoz, ha nagyobb sikerre vágnék.

5. Ki az ötödik? Hát ő már az Ősz-hez tartozik. Róla beszélt a legtöbbet Jézus. (Mózes). Az Úsz-ben 79 ízben, az evangéliumokban 37 ízben és Jézus ajkán pedig 23 ízben találjuk nevét.

6. Ki volt a hatodik? Róla csak annyit mondok, hogy őt becsülte Jézus a legtöbbre az ősei közül. Róla sohasem mondott semmi csúnyát, bár ő is azok közé tartozott, akik előtte jöttek, tehát a tolvajok és rablók közé. Többet nem segítek. Na még ezt: volt neki is hadserege, melyet még meg is áldott egy főpap..., valami Melkizedek nevű. Ki volt ő? – (Ábrahám) – 73 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

7. Ki volt a hetedik? Hát olyan, aki csatázott már bőven. Aztán meg elszerette másnak a feleségét. A férjét meg előre küldette a tűzvonalba. Csak egy jót tudok róla mondani. Mit? Azt, hogy tudott szép zsoltárokat írni és kemény bűnbánatot is tartani. S ez se semmi. Az elsőnek még irodalmi értéke is volt, s ezt az irodalmárok, amilyen én is vagyok, nagyra becsülik. – (Dávid) – 59 ízben említi nevét az ÚSz.

8. Egyik szövetséghez sem tartozott de azért bekerült a krédóba. Goj volt az istenadta. Nagyon furcsa fickó volt. Szerette megmosni a kezét. Olyankor is, amikor elrendelte a zsidók erőszakossága miatt valakinek a keresztre feszítését. Vajon ki volt ő? – (Pilátus) Nevével 55 ízben találkozunk.

9. Figyelitek az arányokat? Melyik arányt? Hát azt, hogy 8:0 a mi javunkra. A férfiakéra. Nők egyáltalában nem szerepelnek az ÚSz. hírességei között. Kis szépséghibájuk a férfiaknak, hogy a nyolc férfiből három gyilkolással is foglalkozott, a negyedik meg csak feltartott kézzel imádkozott, hogy sikerüljön a tömeg-gyilkolászás, az ötödik meg őrizte a megkövezők ruháit, a hatodik, mivel börtönbe került, megkérdőjelezte, hogy Jézus-e az eljövendő vagy valaki másra, hatékonyabbra, olyan fogolykiváltó-félére várjunk, a hetedik meg csak levágta főpap szolgájának a fülét. Hát ez már így van. Ha valaki ki akarná iktatni az emberiség történetéből a verekedést, azt okvetlenül keresztre feszítjük vagy máglyán elégetjük, s ha véletlenül még a tanítványai közé is tartoznánk, akkor elárulnánk-megtagadnánk, s tíz felé futnánk, amikor bajba kerül. Mert mi, férfiak, vagyunk a teremtés koronái. A nyolcadikat pedig csak meggyilkolták, de neki könnyű dolga volt. Csak másodlagosan volt emberfia, elsődlegesen Istenfia volt. A nők mit tudnak? Összesen csak gyereket szülni, meg emlőjükkel táplálni őket. Összesen csak ölelni tudnak De mi ez az öléshez képest? Az öléssel még hont foglalni is lehet. S erről írunk még Zalán futását is! Bár ma már csak azt érdemes elolvasni belőle, hogy miként öleli benne a daliás Etét a deli Hajna. Az öléssel pedig csak megtartanunk lehet egy nemzetet. Kitaláljuk tehát a mű-ölelést. Az is jó valamire..., de hont, családot, az életet nem tartja meg. Csak bizserget a mű-ölelés. De nem bizsergetésre kaptuk a nőket, ők meg a férfiakat.

9. A kilencedik helyen végre szerepel egy nő. Jézus életéhez csupán csak annyi fűzi, hogy a Szentlélek termékenyíti meg őt. Áldott állapotának hatodik hónapjában meglátogatja a Keresztelő anyját, Erzsébetet. Betlehemben megszüli Jézust, menekül vele Egyiptomba,

neveli Názáretben... Mindenek feletti a szerepe Jézus gyerekkorában. Ő volt az Anyukája, azaz a gyerek-Jézusnak a mindene. Aztán következik Jézus nyilvános működése, melynek során a kánai menyegzőn szól is Fiához: Nincs boruk. S Jézus válasza nehezen értelmezhető: Mi (közünk) nekem és neked, asszony? Kafarnaumban pedig elhangzik Jézus ajkán a szó. Ki az én anyám? Aki teszi az Isten akaratát, az az én anyám. Ezután már csak a keresztfáról szól hozzá tanítványa jelenlétében: Asszony, íme a fiad! De erről csak az tud, aki megírta evangéliumában ezt, a szinoptikusok semmit sem tudnak róla. – Vajon ki is lehetett ez a nő? – kérdezem. 26 ízben jelöli meg az ÚSz valaki anyjának a nevét és még további 23 helyen szerepel nevének megjelölése nélkül, mint Jézus anyja. Összesen 49 ízben szerepel névvel vagy név nélkül – Mária.

10. Ki a következő? Megint egy férfi. Kérdezem tehát, hogy ki volt Jézus második leg-többet emlegetett tanítványa? Segítségül annyit elárulok, hogy az illető a maga evangéliumában rendre mint a Jézustól szeretett tanítványáról számol be, de a többi evangelista nem tud erről. Azok nem észleltek ilyesmit. A nyomulókra pedig különösen dühösek is voltak. A mi most következő illetőnkre, a tizedikre is. – Ki volt ez a második tanítvány? – (János, Zebedeus és Szalóme fia) – Nevével 36 ízben találkozunk az ÚSz-ben.

11. Most olyan férfi következik, aki nem tartozott a Tizenkettőhöz. Pálnak volt egy darabig a kísérője aztán elvált tőle. Cyprusi származású ember, és minden vagyonát lerakta Tizenkettő lába elé. Olyasmit tudott tehát csinálni, amit egyikünk sem tud. Jogosan jár neki ez a tizenegyedik hely – Ki volt ő? – Barnabás, akinek a neve – 28 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

12 és 13. Kettő között holtverseny van. Egyikük az Ószövetség egy nagy alakja, aki sok mindent csinált. Többek között 700 Baal-papot is megölet. – Ki volt ő? – Illés – akinek a neve – 27 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

A másik is az Ósz-hez tartozik. Egy bigámistához, aki valójában kvadrigámista volt, s így lett neki 12 fia és ki tudja mennyi lánya, de ezt csak Vincze Bori számítja ki. A 12 fiúból egyet nagyon nagyúrrá tettek testvérei azzal, hogy eladták rabszolgának. Egyébként a felvett nevről – Izrael – nevezik el magukat is, országukat is, vallásukat is... a zsidók mind a mai napig. – Ki volt ő? – Hát Jákob, akinek inkább kapott neve: Izrael. Az ő neve is 27 ízben kerül elő az ÚSz. lapjain.

14. Ennyi férfi, Jézust nem is számítva, tizenegy férfi után – végre megint egy nő következik. Ismét két megjelöléssel. 14 ízben az egyikkel és 11 ízben a másikkal: ő Márta lánytestvére, meg még testvére Lázárnak is, akit megsirat Jézus Ez a két megjelölésű (magdalai, betániai) nő végig kíséri Jézus egész nyilvános működését, amely idő alatt Máriának, Jézus anyjának a szerepe csak Kánára, Kafarnaumra és a kereszt alatti találkozásra szorítkozik, azaz csupán néhány ÚSz-i helyre. Ezzel szemben Jézus bejárta a városokat s a falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő... és néhány asszony... (köztük ez a mi tizenegyedikünk is), akik vagyonukból gondoskodtak róla. A nő-tanítványok kétségtelen vezéralakja. Róla Jézus annyi dicséretet mond, hogy a férfi-tanítványait összesen nem magasztalja annyit, mint ezt az egyetlen nőt. Itt az 1 : 12 az arány. Ezúttal a nőknek a férfiak elleni versenyében. Egy nő ér annyit, mint tizenkét férfi – (Mária Magdolna) – Ki ez a nő? – Összesen 25 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

15. Melyik Jézusnak a harmadik tanítványa, aki a legtöbbet szerepel? Nagyon szegénytelen a szerepe, öngyilkolással végzi be életét. Ki ő? – Hát ez Júdás, az iskárióti. – 24 ízben szerepel az ÚSz-ben.

16. Jézus negyedik tanítványának apját Alfeusnak hívták. Az ÚSz inkább az Úr testvérének mondja Alfeus fiát, pedig csak féltestvére volt Jézusnak. Az ősegyházban neki volt a legnagyobb szerepe. Ő volt a jeruzsálemi zsinat elnöke – Jézus halála után húsz évvel, és a zsidókereszténység meghatározó ereje, ahogy Pál pedig más nemzetek kereszténységének; főleg a görög anyanyelvűeknek volt meghatározó ereje. – Ki volt ő? – Jakab, Alfeus fia – 22 ízben fordul elő neve az ÚSz-ben.

17. Jézus – rangsorunkban – ötödik tanítványának apját pedig Zebedeusnak hívták, anyját meg Szalóménak. Ez a tanítvány a bátyja volt Jánosnak, az evangelistának. – Ki volt ő? – Jakab volt az ő neve is – s e név 21 ízben kerül elő az Úsz-ben.

18. A tizenhetedik név megint őszövétségi: Jakob apjáról van szó, aki pedig Ábrahámnak volt a fia. – Ki volt ő? (Izsák) – 20 ízben találjuk e nevet az Úsz-ben.

Folytathatnánk még e játékot tovább, de talán jobb, ha 18 név után abbahagyom. Annyit mondok még, hogy Ádámról 9 ízben történik említés, szegény Éváról meg csak 2 ízben. Meg is kapja mind a két ízben a magáét Páltól: Félek azonban, hogy a kígyó, amint álnokul rászedte Évát, a ti elméteket is megzavarja, és akkor vége Krisztushoz való őszinte ragaszkodásotoknak. Ez az egyik hely. A másik pedig ez: A teremtésben is Ádám volt az első, Éva utána következett; Ádámot nem vezették félre, de az asszony hagyta, hogy félrevezessék, s bűnbe esett. Jobban járt volna szegény Éva, ha meg sem említik. Jézus egyikről sem mondott semmit sem. Ádám is, Éva is azok közé tartozott, akik előtte jöttek. Mi pedig, Testvérei, csak tartozunk azok közé, akik már jézusutániak. Akiket még megemlíthetnék, azok is majdnem mind férfiak. De nem említem nevüket, mert nem érik el az alsó limitet, ami pedig: 20. Hármat kivéve, mert ők nők. S ezzel lesz teljes a játékunk, mert $18 + 3 = 21$, Kitaláljátok-e, hogy mi e három nő neve? Ez lesz az utolsó kérdése karácsonyi játékunknak.

19. Márta, Mária Magdolna lánytestvére – az egyik; 12 ízben szerepel a neve az Úsz-ben. Szolgált Jézust, s bosszankodott, hogy Mária nem segít neki, csak ül Jézus lábainál.

20. Erzsébet, a Keresztelőnek az anyja – a második. 9 ízben említi őt az Úsz.

21. Szalóme, két Jézus-tanítványnak anyja – a harmadik. Jézust Galileától kezdve kísérő nő-tanítvány, aki Máriával s a Mária Magdolnával együtt ott van húsvétvasárnap hajnalán, hogy bebalzsamozzák Jézus holttestét, és már nem találják a sírban. Ő is holtversenyben van Évával; aki már említettem.

Majd megmondom Vincze Borinak, hogyha véletlenül őt lánya lesz, akkor ezekből – Mária, Magdolna, Márta, Erzsébet, Szalóme – válogathat. Akár mind az ötöt választhatja. Benne van a nevük az Úsz-ben!!!

A karácsonyi játék után valamit még prédikálni is illenék. Miről? Nem miről, ha nem kiről! Arról, aki utána jön Jánosnak, aki csak vízzel keresztel: Mit mondjak róla? Azt, hogy Jézus sehogyan sem keresztelt. Nem csinált ilyen vallásos dolgokat. Egyet csinált csak. Meg is hagyta, hogy cselekedjünk mi is azt az ő emlékezetére. Hátha meghagyta, akkor cselekedjünk, s hagyjuk abba a prédikálást. Amen

Piarista köz, 2008. december 24. este

A karácsony előtti hetekben húztunk. Kis cédulákat. Rajtuk volt a Duna-part melletti házunk-palotánk ünnepélyes fogadalmas piaristáinak a neve. Még az enyém is. Azt a cédulát húztam, melyen olvasható volt a házfőnököm neve. Ezt az írást is beletettem az ajándéksomagomba

Házfőnökeim

1. **Szomolányi József** (1891-1968) – ő öltöztetett be Vácott, ő vette ki első fogadalmamat (1936, ill. '37), s tanította nekem Schütz Antal skolasztikus filozófiakönyvét.

2. **Tomek Vincze** (1892-1986) – ő dugta be reverendám gombjai mögé apámtól kapott vastag aranyláncomat első éves koromban – Ezt már sokkal idősebb piaristákkal is megtettem... – szöveg kíséretében. Ő volt a Kalazantinumban az egyetlen tanárom Nagypapán kívül, akinek az óráit nem untuk: egyházjogot tanított nekünk. De mindenképpen megemlítendő az ökonómusa, Mátrai János, azaz John papa is, aki elkísért bennünket kiskúnlacházi kirándulásunkra, ahol megmagyarázta nekünk kettejük szerepét: mert kedves tisztelendő urak, ahogy jó előjáróik nevelik magukat a lelkiségre, úgy mi a házfőnök úrral együtt a testiségre...

3. **Bátky Miklós** (1901-1945) – ő lépett örökébe Tomeknek, s csak egy anekdota maradt róluk: Zrínyi úr, nem kell úgy be... (Ez olvasható lesz Az én piaristáim c. készülő kötetemben.)

4. **Kolla János** (1900-86) ő az első igazi házfőnököm, mert eddigelé Léh mester, Nagypapa meg Náci bácsi hatalma alatt tengettük növendék életünk. Hozzákerültem felszentelésem után Saújhelybe. Megmondta nekem, hogy ne okoskodjam már, amikor kijelölte, hogy a folyosó mely részén gyóntassak, s én pedig megkérdeztem, hogy nem gyóntathatnám inkább a szobámban a diákokat. Igen elfoglalt ember volt. Hívták beteghez a kórházba, ő meg segítségünket kérte az ebédlőben. Azonnal feltartottam a kezem, mentem a kórházba, s megtapasztalhattam egy igazán csodálatos gyógyulást.

5. **Szűcs János** (1891-1971) Ő volt a tatai rektor kai direktor. Feljelentettek nála osztályfőnöki segédlettel a tizedikesek, mert sokat kívánok. S ő meglepetésszerűen bejött az órára, ahol én vallási átszellemültséggel magyaráztam valamit Vörösmartyról. Ezt mondta a diákoknak: Lehet, hogy a tanár úr sokat kíván tőletek, de magától is.

6. **Ocskó Lajos** (1887-1946). Csak pár napig volt Debrecenben házfőnököm, mert igazgatónk, Bátori József tanácsára nem akartunk 1944 augusztus végén orosz hadifogságba kerülni, s Pestre utazott az egész ház. Pesten engem Nagypapa elszerződött minisztériumi lelkésznek és tanárnak Balatonlellére, s házfőnököt nem adott mellém, s vígan éltem egészen 1945 február elejéig, amikor is három nap alatt egy vagon Debrecenbe repített; s megtaláltam ott kicsomagolatlan ládáimat a szobámban, meg a de facto házfőnököt.

7. **László Miskát** (1911-1989), aki orosz hadifogoly akart lenni, de nem sikerült neki. Nem kért tőlem tanácsot, megérkezésem után is teljhatalmú egyeduralkodó maradt, de Annuska főzött nekem is reggelit, ebédet, vacsorát, aki később áttette székhelyét Mátyásföldre, s Anyukám lett neki a házfőnöke, akinek elpletyizte a debreceni ház titkait, hogy a tanárok le-lejöttek hozzá a konyhába kérni egy darab kenyeret. Mire Anyám: S az én fiam is? Annuska: Nem ő soha.

8. Közben megjött **Pogány János** (1907-1983) is, és mivel Miskának elég dolga volt azzal, hogy visszaszerezze a gimnáziumot az oroszoktól, Janó lett az új de facto házfőnök. Janóval már sokat tanácskoztam, s valódi házfőnöki tanácsosnak éreztem magam, segítettem neki levelezni a rendkormányal is, de sokallta Nagypapa ily irányú tevékenységemet: Már ne a Bulányi mondja meg nekünk, hogy mit csináljunk Debrecenben. S végre lett házfőnökünk de iure is, mert megszületett

9. házfőnököm: **Nagy Miklós** (1902-1978). Ő maradt végig az. Valamikor 1950-51-ben kerekelt oldott Rákosi Mátyás tanácsára, s én újból rendkívüli helyzetbe kerültem: egyedül maradtam a házban, és ha de iure nem is, de de facto én igazgattam magamat. Annuska nem volt, aki főzzön rám, átmentem a közeli plébániára kosztolás céljából. De rajtam kívül már nem volt senki a rendházban. Aztán november 30-án leköltöztem a Szent Anna templom sekrestyéje mögötti ősi, 18. századi debreceni rendházunk egy szobájába. Onnan rendeztem a Bokor életét, meg az emeletei oratóriumokból. Csak valamikor 1952 elején költözködtem ki onnan a Dobozi bérházba egy albérletbe. Innen vitt el az Ávó '52 augusztus 28-án éjjel.

Utána nagyon sok házfőnököm volt vagy tíz esztendőn keresztül. Gondoskodtak rólam. Enni-inni is adtak. Ruháztak is: kaptam bakancsot, csíkos ruhát nyáron, szumánt télen, de nem láttam a főnököket soha, csak közvetítők útján érintkeztek velem, s fegyelmeztek is, vasba is húztak, hogy rendesen viselkedjem. A rendházban '56 nagy napjait leszámítva nem voltam kíváncsi személy. De aztán egy jó félszázad után Urbán József tartományfőnök megüzente, hogy minden feltétel nélkül visszaköltözhetem. S én vissza is költöztem, azt hiszem 2006. február 19-én, s azóta van már újra házfőnököm.

10. **Perendy László** (1954-) Nem árulta még el, hogy hogyan visel egy minden feltétel nélkül beköltözött piaristát. Eddig még egy árva rossz szót sem kaptam tőle, mindig csak jót. Lehetetlen, hogy nem adtam volna a három év alatt okot neki, hogy mondjon valami rosszat is

nekem. Ezt mindenképpen eskü alatt vallom, hátha szükség lesz majd rá szentté avatása során. Nem csodálkoznék rajta. A karácsony előtti hetekben – 2006 és 2007 karácsonya után – nem Urbán Józsefet és Tőzsér Endrét húztam. Józsinak, Endrének írtam verset is. Nincsen új ihletem, mert egyetemi tanárnak még sohasem írtam verset. Elmondanám benne, ha volna ihletem, hogy a piaristák közül csak ő tudta megfejtetni, hogy mi van a soproni jezsuiták káptalan-termének mennyezetén: Rhéματος Phós. Magyarul: a beszéd világossága.

Ajándéku a Keressétek az Isten Országát c. művem adom neki. Nem hiszem, hogy végigolvassa: Jó negyven éve írtam, és még nincsen Retractációm – mint Ágostonnak – és nem is lesz. Csak abban bizakodom, hogy a Merre ne menjek?-et elolvassa, s halhassam Jézustól: Ember, nagy a te hited! Mert ilyet Jézus még csak asszonynak mondott. Értem Őt. Mi vagyunk a selejt, s csak utána teremtetten meg a jobb kiadást, az asszonyt. De ha Laci elolvassa mondott művem, akkor minden lehetséges... Istennél semmi sem lehetetlen!

Piarista köz, 2008. december 24. éjfél

Mai karácsonyi mese a jászol tövében

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren azért innen volt, volt egyszer egy csodálatos társaság. Olyan régen, hogy talán igaz sem volt. De azért biztosan igaz volt, mert magam is találkoztam benne egy öreg emberrel, aki nekem elmesélte, hogy mi történt velük. Az történt velük, hogy egyszer túl a Tiszán meg innen a Dunán, mindenfelé az országban támadtak lelkes fiatalok, lányok meg fiúk, akik megállapították, hogy így már nem mehet tovább. Mert ha így megy minden tovább, akkor jönnek az isták, s azok az isták olyan különös emberek voltak, hogy be akartak csukni minden mozt, színházat meg hangversenytermet, mert egyikük sem ad jó muzsikát. Mert csak az isták muzsikája a jó muzsika. Csukták is mindazt, amit csak csukni tudtak, de ezek a csodálatos emberek azt mondták, hogy nem kell nekik a moziterem, a színház meg a hangversenyterem... Megvannak ők ezek nélkül is, mert van mindegyiküknek, akármilyen szegények is voltak, otthon legalább egy szobájuk, s abban bizony elférnek ők hatan, nyolcan meg többen is, és rittyentenek maguknak olyat, ami többet ér annál, mint ami a mozi és egyéb termekben hallható meg látható és nézhető.

De az isták sem voltak ám tétlenek. Csak figyelték őket szép csendben, utánuk mentek, s amikor észrevették, hogy nem a moziba mentek, hanem valahová máshova, megállították őket egy percre, s meghívták egy presszóba egy kis vagy nagy adag feketére. S elmondták nekik, hogy tudnak ám ők mindent, de se baj, járjon csak tovább a barátaik közé, de jöjjön el vele feketézni is, ha jót akar magának. Volt olyan is, aki jót akart magának. A feketézés alkalmával elmesélték neki a fekete ellenében, hogy hol is találkoznak, mit csinálnak, hogy is hívják azokat a fiúkat meg lányokat, ki a hangadó közöttük, s különösen arra voltak kíváncsiak, hogy mit is olvasnak, s pontosan hogyan s mint is vélekednek ők egyenként arról, amit ott hallanak. Legkülönösebben meg azt akarták megtudni, hogy mint gondolkodnak az istákról, magukról.

Minden rendbe ment mindaddig, amíg egy szép nyári éjszakán éjfél tájban be nem csengettek mindenfelé az egész országban azoknak a lakásába, akik a főcsővezető szakmában kitűnően végeztek az ország egyetemlein, s amikor begyűjtötték őket, akkor megmagyarázták nekik, hogy akkora bünt követtek el, aminek a büntethetési felsőhatára a kötél általi halál. Olyan helyre legények voltak ezek az isták, hogy így vagy úgy de állták is a szavukat, bár azért jószívűek is voltak. Tudomásul vették, hogy ezeket a főcsővezetékeseket már a szülei is ilyen vezetékiesen nevelték s ezért megkegyelmezve nekik életük fogytáig egy mozgalomba hívták őket, ahol is megismertették velük szép hazájuk különböző zárt intézeteit.

Így telt és múlt az idő, míg aztán kitavaszkodott, s az isták összebarátkoztak korábbi ellenségeik hajlékonyabb, békülékenyebb tagjaival, s – ha szívből, ha színre – nagy és híres jóbarátakká lettek egymásnak. Kitűntették egymást pénzzel, posztóval, palotával meg még egyéb földi meg éginek mondott javakkal. Voltak bőven földi meg égi zsákok – nagy-nagy

bőséggel. Mind a kettőt a Luci Feri töltötte. Előbb-utóbb ezek az isták megmagyarázták békülékeny barátaiknak; hogy akiket akasztottak, ill. akiknek megmutatták azokat a csodálatos intézményeket, azok nem is az isták ellenségei, hanem a békülényeké. Olyan sikerrel tették, hogy azok – ha színből, ha színre – nem is az ők ellenségeik, hanem a békülényeké. Fel is fedezték, hogy tényleg ez a helyzet, meg is magyarázták a Jóskának meg a főnökének, a Karolnak, hogy valóban ez a helyzet. Azok meg intézkedtek. Elmondták, hogy a különös társaság tanítása téves meg veszélyes és félreérthető, s ezért az ő mozijukban s egyéb termeikben ezeknek tilossá lett – mégpedig visszavonásig – szólni. Tizenöt esztendő után küldtek szegények egy levelet, hogy az ő hazájukba az apagyilkosoknak is megbocsátanak ennyi évi büntetés után. Ez meghatotta Jóskát. Rendeztek is egy rehabilitációt: visszavonják a korlátozó intézkedéseket. Jöhetnek újból beszélni moziikba. Csak azt nem mondták meg, hogy ki fogja őket meghívni. Aki véletlenül hívta őket, azt keményen megdorgálták. Elfelejtették megmondani beosztottaiknak, hogy továbbra is, a rehabilitáció után is tilos. Ezért ünnepelnek a mozitermeken kívül, és ma is, most is. Csak meg nem hirdetett módon.

Közben sok víz lefolyt a Dunán s a csapokból itt is ott is csörgedezett az, ami téves, veszélyes meg félreérthető. Addig, addig, amíg egy nem szép, hanem nagyon csúnya napon felfedezték ők maguk is, hogy megromlott az ősi szöveg, amely arról énekelt, hogy Isten mindenkit szeret, de egy vén ember kitalálta, hogy nem így van, hanem a magyarokat is szereti. Mondhatta, amit akart, de újra összezavarta valaki vagy valami a nyelvünket, s nem értettük már egykor még közös szavainkat. S kapta a vén ember az okítást: Szóhasználatod félreérthető, megosztó, inkább kirekesztést, mint mindenki felé kinyíló szeretetet sugalló. A Bokorban egyetemes emberszeretetre és egyetemes küldetésre szocializálódtunk, ezért elsősorban olyan rendezvények szervezését és azokon megjelenést preferálunk, amelyek nem kötődnek semmiféle politikai párthoz, kézfogás-jellegűek, szakadékok felett hidakat építők és egységet keresők. Jó lenne, ha a bölcsesség birtokában lévő idősök továbbadott gondolataikat mindig az egyetemes jézusi szeretethez igazítanák!

De azért akadtak olyanok is, akinek nem zavarodott össze a nyelvük.

Egyikük: Magyarságomat áthatja, tisztítja, nemesíti, értékesebbé teszi – minden nép számára – a jézusi értékeket hordozó kereszténységem. Nemzettudatom azonos az emberiség tudatommal. Nem lehet az jó a magyarnak, ami a rossz az emberiségnek, s benne a románnak, szlováknak, vagy szerbnek.

Másikuk: MÁGLYARAKÁS... Egyszer egy Testvérünk azt a metaforát mondta a TEÁ-ról, hogy „bozótstruktúra”. Én ez ellen akkor tiltakoztam és tiltakozom most is, ám nem értem, és nagyon-nagyon szomorúan nem értem, hogy a TEA apjával, aki nélkül nincs TEA, és nincs semmi olyan, amit ma Teának neveznek a világban, hogyan bánhattok így. Vagy útunkban van már szellemi vezetőnk, s mint a kígyó le akarjuk vedleni régi hámrétegünk? Alapvető tévedésben volnánk? Vagy nem tévedés, hanem már egy tudatos készülődés; egyfajta máglya előkészítése, amin azt szándékoznak megégetni, aki most is azt mondja és írja, ami a szíve bőségéből fakad? Ez hát a bűne, mert arra tette fel az életét, hogy mindig és mindenhol és mindenkinek azt mondja, amit gondol, amit a lelkiismerete gondoltat vele? Valóban, ezért egykor égetés járt, nem is ilyen „nyomdabéli”, hanem igazi. De, hogy övéi teszik ezt vele... – ennek a fájdalomra felér az igazi tűz égő fájdalmával. Amikor az ember lelkebe mar a fájás, rosszabb az minden testi fájdalomnál!!! Vajon tudja-e ezt a TEA ítélőszéke? Vagy csak egyszerűen beindult az apparátus működése, mert az ítélkezésnek is van sajátos, árulkodó grafológiája. Egy-két sajátosság: félreérthető, megosztó, kirekesztő, veszélyes, könnyű belekötni, nincs helye..., nem illik bele, ne a Bokortagok költségtérítéséből (!)..., értetlenkedés, nem Istennek tetsző az országos tüzek gyújtása, ügyelnie kellene gondolatai megfogalmazására (!). Az apparátus szóhasználatai ezek, az ítélkezések szófordulatai, az eretneknek kikiáltás grammatikája. S mindez a Bokorban?! Az apparátus nemcsak ítélkezik,

hanem rendre is utasít, s ez már a sajtószabadság témájában is leverné a léce: ...a jövőben a fent megfogalmazott elvek mentén döntsön a folyóiratba kerülő írásokról! És hogy miért? Arról is szól a fáma: mert a sajtóorgánumot a Bokortagok pénzelik.

Ez volt a legfájóbb nekem, mert egy olyannak mondta ezt a Tea, aki anyagi javainak jelentős részét Bokornak áldozta.

S a harmadik: Bocsánatkérés – Légy szíves nézz ide, rám/ránk, s fogadd el hetvenhatodik(?) bocsánatkérésünket, bocsáss meg hetvenhatodszorra is. Enélkül nem megy... Biztos a hetvenhetedikre is szükség lesz - azt is előlegezd meg, kérlek. S adja Isten, hogy megérhesd a hetvenszer-hetedik bocsánatkérésünket is – ha ugyan mi megérjük... Bocsásd meg, hogy hamarjában cselekedtünk, véleményyeztünk, leveleztünk, felháborodtunk, sápítoztunk, kétkedtünk, satöbbi-satöbbi – mindazt, amit egy ember meggondolatlanul és hamarjában meg tud tenni, nemde elkövettük, csaknem hiánytalanul? Elolvastam „Pilisszántói beszéd”-edet. Nagy írás. Igaz: nem új! De éppen ez a lényege: mert mindig is ezt mondtad, a hangja is a régi. Minden mondatával egyet tudok érteni: magyarnak lenni sajátos érték, nekünk – akik ide, magyarként beszülettünk – ennek az értéknek a megtartása egyik fő feladatunk. Akik máshová, vagy más mibe születtek, azoknak ez a feladata értelemszerűen szabódott személyükre – de s ezek nem „üthetik” egymást.

Én sem akarom feladni. Többen is vagyunk. Te se add föl: légy – ismét – elnéző „gyerekeiddel” szemben! Ahogy Tőled tanultam a koiné nyelvén is: és bocsásd meg vétkeinket...

Szerintem ez nem az a fajta támadás volt, amit pártunk-kormányunk és egyházunk követett el ellened! Talán a felnövekvő Bokor kamaszhangja hallatszott... S gyerekeimnél szerzett tapasztalatokból tudom, hogy ezt a legnehezebb elviselni. Még egyszer bocsánat, hogy én is – pedig mint említettem volt: ezen a téren tapasztaltnak mondható felnőtt vagyok – beleestem ebbe a hibába. Szeretettel, boldog karácsonyt kívánunk valamennyien (tulajdonképpen az egész régió nevében is írhatom, mert mint kiderült, mindenki bánja, hogy bántott Téged).

Válasz

Nagyon köszönöm soraitokat. Szükségem magamban: a Párt s Egyházam után most a Bokor is, édes gyermekem is... elítél? Nagyon köszönöm. Boldog karácsonyt Nektek is. Minden régiót ugyanúgy szeretem ma is, mint tegnapelőtt, amikor még biztos voltam, hogy szerettek. Ma megint biztos vagyok benne. El és letöröltél minden bizonytalanságot bennem.

Könyörgések

Testvéreim! Ezen a szent éjszakán földre szállt az Isten. Örvendező szívvel térdeljünk jázsza elé és kérjük:

1. Bocsásd meg, hogy csak úgy tudtunk köszönteni, ahogyan tettük. Nem örvendezve, csak sírva és zokogva, hogy utad a Golgota felé vezet. Ne ródd ezt fel nekünk.
2. Bocsásd meg nekünk, ha vétkezünk, mert nem tudva és akarva tesszük.
3. Kérünk, hogy minden gyengeségünk ellenére is vigyázz gyermekeinkre és unokáinkra.
4. Őrizd meg otthonainkat minden viszálytól.
5. Ne feledjük el, hogy Te milyen szegényen jöttél közénk, s mi Hozzád képest dúsgazdagok vagyunk.
6. Nagyon szépen kérünk: vigyázz továbbra is Bokrunkra.

Édes Jézusunk! Jászolban fekvő gyermekként jöttél közénk. Testvérünké lettél, hogy üdvözíts minket. Add kegyelmedet, hogy egyszerűségben és igénytelenségben kövessük hívásodat. Aki élsz...

Piarista köz, 2008. december 25.

Eredetileg ezt akartam volna, de aztán váltottam a mesére

Testvéreim, hallottuk, hogy jászolba fektette a gyermekét. Honnan tudta ezt Lukács evangélista? Hát Máriától, a gyermek anyjától. De nem találkozhatott vele. Úgy tudja a mai teológia, hogy Jézus időszámításunk előtt 7 évvel született, s hogy 30-ban halt kereszthalált, tehát 37 éves volt akkor, Mária pedig legalább 50 éves. Lukács pedig a 80-as évek elején írta evangéliumát, amikor pedig Mária túl lett volna már századik esztendején. De Mária elmesélhette ezt gyermekeinek, Jézus féltestvéreinek. Csakhogy azokkal sem igen találkozhatott már Lukács, mert addigra már vértanúhalált haltak. Dehát a szájról szájra szálló hagyomány csak eljuthatta hozzá, hogy Mária jászolba fektette gyermekét. Ezelőtt 68 évvel már ötödéves teológus voltam, s Pázmány egyetemének bölcsészeti karán meg harmadéves és szakdolgozatot kellett írnom magyarból. Ajánlott is tanárom egy témát. Ezt: A családíság Arany költészetében. Nem tetszett nekem az ajánlat. Éretlen voltam hozzá akkori magam 22 évével. De mára megértem a témára, mert jó negyven évvel ezelőtt megírtam már a KIO első kötetét, melynek címe: Honnan jött? A Szentháromságból jött Jézus, amely ha nem is család, de házasság mintájú, ahogy a házasság meg szentháromság mintájú. Ahogyan mindentadó szeretettel szereti az Atya a Fiút, úgy szereti a férfi is feleségét. Ahogyan a Fiú csak azt keresi, hogy tessenek az Atyának mindaz, amit ő tesz, a feleség is mindenben kedvét keresi férjének. Az ilyen szeretetkapcsolat képes arra, hogy egy családba szülessék akár 7, 10 vagy 16 gyermek is, ahogyan a Bokorban ezt nem egyszer és kétszer, hanem nagyon sokszor tapasztaljuk.

Szóval időközben megértem Horváth János nevű tanárom ajánlatára, s előadom visnyeszéplaki magánfőiskolámon, hogy Arany helybeli feleséget választ: Ercsey Juliannát, egy helybéli ügyvéd házasságon kívül született árváját – 1839-ben, 22 éves korában. A másodjegyzői állásával kétszobás szolgálati lakás is járt: erre már lehetett családot alapítani. Aztán 30 évvel később, 1869-ben; 52 évesen megírja egyetlen szerelmes(?) versét feleségének. Ez is csak töredék, melyet Karlsbadban írt, ahol gyógykezelte magát. Címe:

Nőmhöz

 Ezernyolcszázharminckilencben írtuk már e levelet:
 Harminc éves, Julim édes! Lelki frigyem teveled.
 Ifjú voltál, ifjú voltam, Árva voltál, én szegény:
 nem volt messze olyan össze-illő pár a földtekén.

Ezt egészíti még két sor, melyet Petőfinek ír feleségéről 1847-ben:

 Végre kincset leltem: házi boldogságot,
 mely annál becsesb, mert nem szükség őrzeni.

Ebből a kapcsoltból születhetik majd Juliska és Laci, akinek a Petőfi bácsi majd verset ír: Laci te, Hallod-e?... s a többi. Ezzel indult Arany családísága, s most ennek nyomán kérdezem 2008 karácsonyán, hogy mivel indult az Isten családísága. Azt hiszem, ismét csak Arany nyomán, hogy egy alig érhető optimizmussal. Erről szól a 33 éves korában írt verse, melynek címe: GONDOLATOK a béke-kongresszus felől.

 A mult időnek bölcsei Századokon keresztül
 Örök-mozgót követeltek A véges emberésztül:

 Az új kor bölcsesége, mely Amazokat neveti,
 Az örök béke, nyugalom - Vessző-lovát kergeti.

 Nagy gondolat! képzelni is Dicső, fenséges eszme!
 Az embernem, mint egy család, Szeretettől övezve,
 Testvériségben, mint talán Kain előtt élhetett;
 - Az Írás, hol jegyezni kezd, Jegyez csak gyűlöletet.

 Mikép egy isten-atyja van Az égben e családnak,
 Kit (a művelteken kívül) Minden népek imádnak:
 Úgy lenne földön józan ész Az egy közös hatalom,
 Törvény, igazság... akitől Jó büntetés, jutalom.

Hogy vér a vért ne ontaná Hiú bálványi végett;
Boszulni sértett áljogát, Vagy nemzet-büszkeséget;
Hogy fajra fajt ne költene Az ápolt népgyűlölség
S nemzet ne kísérné tapssal Más nemzet sírbadöltét.

Hogy a virág és a gyümölcs, Mit a jó föld hoz ingyen,
Soha ne lenne had miatt Feldúlva téreinken:
S a vérvonalt, hol lengtenek Hazug hir-név zászlói,
Ne kísérnék az éhhalál Sötét szárnyú hollói.

Hogy ne siratná az anya Élő fiát halottúl:
Ne retteghetne a jegyes A mátkai napoktól;
Ne venné fel a kora gyászt Kicsiny árvákkal, árván,
A nő, ki nem virraszta még Férje halálos ágyán.

Hogy az utódok sírjait Ne számlálná meg a vén,
Hazája vagy idegen föld Vidékeit nevezvén;
S ne nézne könnyező szemmel A kéklő messzeségbe,
Keresve, kérdve hasztalan: Ki fogja már szemét be?

Hogy a késő Emlékezet, Mikép gyermek-korára,
Álom gyanánt eszmélne csak A rég eltűnt csatákra;
És lenne béke, oly örök, Mint isten szellemében;
Megkezdve itt, - állandóul Folytatva majd az égben.
Mindezt Arany 1850 szeptemberében írja: nincs még egy éve a világosi fegyverletételnek, az aradi tizenhárom tábornok kivégzésének. S Arany mégis a családiságról álmodik:

Midőn eltűnve a szerény Családiság zamatja,
Midőn a gazdag megkövül És a szegény elfásul...
Egyszóval a polgárodás Fordul reánk csapásul:
Akkor elétör egy vad nép Szilaj vére s erénye
És elborit, mint a tenger Hullámi, vagy fővénye. -

Hagyjátok a meddő vitát! Bölcs Isten az, ki rendel;
Az ember tiszte, hogy legyen Békében, harcban ember.
Méltó képmása istennek, S polgára a hazának,
Válassza ott, válassza itt A jobbik részt magának.

Testvéreim, azt szeretném elmondani Nektek 2008 karácsonyán, hogy az Isten nem érthetetlen, nem felfoghatatlan, hanem Isten a maga országát akarja megvalósítani a Földön, s ahhoz nem kell semmi más, csak hogy a családok összehajoljanak, ahogyan a kisközösségek összehajolnak, hogy lemondjunk egyszerismindenkorra a fegyveres megoldásokról, hogy kivonuljunk a jog világából, hogy megpróbáljuk azt csinálni, amit Jézus megmutatott nekünk

Hogy higgyünk abban, aminek a hitével elindultunk. Abban, amit Ady Endre fiatalon, húsz éves korában vallott, hogy nem volna más vallás összesen csak ennyi: az Istent imádni s az embert szeretni. Tehát a kályhától elindulni. Onnan, hogy megbecsüljük egymást...

Aztán váltottam a mesére? Jól tettem? Nem tudom. Döntse el az olvasó!

Piarista köz, 2008. december 25.

Egy boldog-könnyes karácsony

Első kisközösségben mondott családi karácsony – szentmisével. Csak négyen voltunk. De hárman írjuk-olvassuk évek óta a Naplót.

Csak én könnyeztem meg? Nem tudom, nem figyelhettem mise közben az arcukat. Becsuktam a szemem, mert elborította lelkem, hogy a Gyermekek mindenkéért jött és mindenké, aki befogadja őket. Mindannyian áldoztunk két szín alatt. Kezükbe vették a kenyeret is, és a kelyhet is. Befogadtuk Őt. Az én szemem nem maradt szárazon. Ettük azt, amit halála

előtt pár órával rendelt nekünk, hogy emlékezzünk arra, ami tanított, hogy kivétel nélkül mindenkit szeretnünk kell.

A családjunkat is. Nekem is, akiről egyszer rendi előjáróm, azt mondta, hogy bűnösen elhanyagolom a szüleimet. Jóváteszem, ahogyan tudom. Mise után elhatároztuk a családi nyaralást: húgommal, fiával, menyével, unokájával – Budaváriban.

Piarista köz, 2008. december 27.

Egy kisközösségi szentmisén, melyen alighanem karácsonyi mesémet mondtam el, három perces szellemi ajándékot hoztunk egymásnak. Csaba ezt hozta:

Részletek Giovanni Salerno, A Harmadik Világ Szegényeinek Szolgái Mozgalom alapítójának, karácsonyi üzenetéből. Az emberré lett Isten békéje töltse be otthonaitokat!

Ebben az évben is hirtelen ránk köszöntött a karácsony ünnepélyessége, és már csak azt vettük észre, hogy mindent elborít a színes fény és hang kavalkád. De nem mindig segítenek ezek a fények és színek megérteni a karácsony igazi, mély és egyetlen értelmét. Éppen a mindennapi féktelen életünk körítései akadályozzák meg sok esetben, hogy az ünnep valódi üzenetét befogadjuk. Aki elcsöndesedve tölti ezt az időszakot az Andok Kordilleráiban, annak szembeűő a különbség. Fogyasztói társadalmunk sem mentes az olyan nem keresztény hagyományoktól, amelyek felhígtják Isten Fia születésének üzenetét, lefokozva egy színes fényekkel, szentképekkel, romantikus énekekkel, értékes ajándékokkal, ízletes vacsorákkal tarkított egyszerű megemlékezésre. A perui Andok Kordilleráiban a karácsony napja is a kemény munkáról és az éhezésről szól – az év összes többi napjához hasonlóan. Azonban ez az öröm napja is, mert megszületett Isten.

Isten létezik, és ahol befogadják, tevékenykedik. Nagyvárosainkban karácsony ünneplésekor az ember sokszor még magányosabb, elkeseredettebb, reménytelenebb lesz, mert olyan örömet és békét keres, amit nem érhet el. Isten olyan béke utáni vágyat ültetett szívünkbe, amelyet a karácsonyi csillogás nem képes kielégíteni. Ez a rövid összevetés nem csak karácsony idejére érvényes, hanem az egész évre is: a féktelen élet meggátolja az embert, hogy felismerje felebarátjában a betlehemi Gyermeke Jézus képmását, a másik emberben a testvérét, és nem engedi, hogy meglássuk a Kordillerákban élő indiánok és a sok köztünk élő szegény szemében a könnyeket, amelyek sürgős segítséget kérnek. Sok misszionárius fiatal vallotta be nekem, hogy valóban megtalálta Krisztust és az általa megígért békét a szegényekben, az analfabétákban, az elnyomottakban. Hányszor hallottam a fiataloktól: "Itt minden nap karácsony!" ...

Piarista köz, 2008. december 28.

Levelek karácsony körül, melyek örömet szereztek

1.

Tisztelt Bulányi György, Az erdélyi Európai Idő hetilapban megjelent írása alapján utánanéztem az interneten az ön tevékenységének, és ezen rövid levél keretében szeretném kifejezni csendes elismerésemet a kifejezett gondolatmenetek iránt. Elsősorban az értekezés azon részeihez kapcsolódnék, melyek arra vonatkoznak, hogy a vallások kiváltságokat termelnek, a kiválasztottak viszont lélekből születnek, hogy iManuel nem vallást alapított, hanem kahalt, várakozó és készülődő közösséget teremtett, és ahol arról beszél, hogy az evilági lét keretében egy idő után a trón és az oltár szövetsége mennyire szükségszerű és elkerülhetetlen. Jelen helyzetben nem tartom központi jelentőségűnek, de azért nem is szándékom elrejtani azon véleményem, hogy az ön által használt fogalmiság nem tűnik számomra a legmegfelelőbbnek, pl. trón és oltár helyett egyszerűbb lenne a mindenkori "csuhás" mentalitásról beszélni, mely a maga destruktív alkotóelemeivel a trónban és az oltárban is szervesen, mindenkoron jelen van, fedő ruhába rejtőztetve intim tanácsalanságát, lelki képtelenségét és mindenkori zavarát. Vagy pedig könnyebb lenne a kifejezett lényeg

megérteni, ha bizonyos túlzásokat nem épített volna diskurzusa menetébe, pl. didaktikai szempontok miatt nem állítaná azt, hogy iManuel három különböző országról tanított, hiszen ő mindig is csak a jelent felmutatva az eljövendő országról beszélt, stb. Mivel azonban ön sohasem ezen világi állapotok konkrét megváltoztatását, hanem csak egyszerű, szemlélő és deskriptív feltárását tűzte maga elé – hiszen már ez is megkülönböztette önt a környező nem-igazán-érdeklődő (félre-értő vagy nem-értő) emberek gyűrűjében –, természetesen itt az a megtartó lényeg, hogy ön azért nyilvánosan hirdette és hirdeti, mutatja fel azon viszonyulási módokat, melyeket a mindenkori Lét és Szellem végig kell járjon ahhoz, hogy saját maga teljességének lehetőségére ráleljen. Valakik pedig befogadák őt, hatalmat ada azoknak, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, a kik az ő nevében hisznek; akik nem vérből, sem a testnek akaratából, sem a férfiúnak indulatjából, hanem Istentől születtek. Üdvözlettel Fülöp Sándor Kolozsvárról

2.

Kedves Bulányi Gyurka Bácsi! Remélem, nem haragszik, hogy ismeretlenül így szólítom, de a Bokor-közösségen belül minden ismerősömtől így hallottam Önt emlegetni. Abban is bízom, hogy a levelemmel nem tolakodom, és nem írok rossz időben. Pintér Bernadett vagyok, egy budapesti középiskolában tanítok németet immáron 5. éve. Nagyon szeretem a munkámat, a gyerekek közelségét, azt, hogy valamiképp én is hozzájárulhatok lelki, személyiségbeli fejlődésükhöz. Úgy gondolom, a mai világban a társadalmi beilleszkedés, a helyes, erkölcsös út megtalálása egyre nehezebb. Ezt látom a szülőkön, a gyerekeken, sőt, a kollégáimon is. Érzékelem, hogy elvesztették az emberek a kapaszkodópontokat, a fényt már egyáltalán nem látják, nem tudják, miért élnek, miért vannak a világon. Előrebocsátom, hogy én nem kaptam vallásos nevelést, és csak idén májusban keresztelkedtem meg, bár mindkét szülőm keresztény (apukámat idén vesztettem el, sajnos), és velem együtt fontosnak tartják a vallást, mint lelki-szellemi útmutatót. Egyre inkább közelebb jutottam a vallás által közvetített értékrendhez, bár meg kell valljam, hogy korábban a szüleimtől kapott életfelfogás és értékrend sem áll távol a vallás által közvetítettektől, emiatt nagyon szerencsésnek tartom magam.

Mindazonáltal ahogy egyre inkább tudatra ébred az ember, és látja a körülötte lévő világot, ahogy az élőlények működnek, ahogy minden mindenből következik, az ésszerűséget tapasztalhatja, az emberfelettit, Isten létére következtet. Azt gondolom, ha a mai kor embere (aki nagyon nagyra van saját vélt nagyságával, a természet feletti látszólagos hatalmával) rájön, hogy mennyire kicsi, jelentéktelen, és mennyire függő helyzetben van és mennyire kiszolgáltatott helyzetben él, ráeszmél, hogy eddigi életvitele sehová sem vezet. A vallásnak pedig abban nagy szerepe van, hogy újra utat mutasson, és vezessen, és azokat, akik messzire kerültek tőle, visszavezesse az egyetlen helyes útra. Ilyen gondolatokkal a fejemben szerettem volna megkeresztelkedni, és másoknak segíteni, amiben csak tudok, a munkám révén, minden tettem révén. Ember vagyok, tehát gyarló, de mégis próbálok mindig jobb lenni. Szeretném megtudni, megtanulni, hogyan közelíthetjük meg életmódunkkal, viselkedésünkkel a legfőbb jót, az ideáinkat, a jézusi utat. Mindeközben nem akarok megfeledkezni mai magyar társadalmunk égető problémáiról, ezekről az akut lelki-szellemi-politikai-gazdasági gondokról. Többedmagammal érzékeljük az emberekre leselkedő veszélyeket, és talán ezért is kerültem a Kedvesemmel együtt a Bokor-közösségbe. Ez a Bokor-közösség viszont nem akart hallani a bibliai példázatok aktualizálásáról, teljesen elvont, életidegen értelmezését kaptam a Szent Könyvben foglaltaknak. Nem érdekelte őket az, hogy a ma világában hogyan keressük és találjuk meg a jézusi utat, és hogyan legyünk Istennek tetsző teremtmények. Válaszokat vártam a kérdéseimre, amiket nem kaptam meg. Sőt, felfordulást okoztam a lelkekben azzal, hogy – ugyan nem szándékosan – de mégis támadást intéztem a komfortérzetük ellen. Ezen a találkozón ismerkedtem meg Balaton Tamással, aki volt olyan kedves biztosítani engem támogatásáról, ami az ottani megnyilvánulásaimat illeti, és egyúttal

megadta az Ön elérhetőségét is. Véleménye szerint az a stílus és hangnem, amit ott a közösségben megütöttem, támogatásra, de legalábbis meghallgatásra találna Bulányi Gyurka Bácsinál. A Tamással azóta váltottunk pár levelet, amelyben megpróbáltuk kitárgyalni az ott elhangzottakat, de mindenképpen öröömre szolgálna, ha egy olyan személlyel is tudnék ezekről beszélni, akinél nem lehet kompetensebbet találni, a Bokor-közösségek alapítójával, Gyurka Bácsival. Engedje meg, hogy elismerésemet fejezzem ki munkájával kapcsolatban, melyről – sajnos – csak nemrég szereztem tudomást, viszont remélem, személyesen is megismerhetem majd, és tanulhatok Öntől. Remélem, mielőbb válasz érkezik a levelemre, addig is békés, áldott ünnepeket kívánok, és nagyon jó egészséget! Tisztelettel
Pintér Bernadett

ui: Nem szerettem volna, ha úgy tűnik, elégedetlen voltam azzal a bizonyos Bokor-közösséggel, amiben megfordultam, sőt, tudatni szeretném, hogy éppen őáltaluk értesültem a két ünnep közötti melegétel- és ruhaosztásról a rászorulóknak számára, ahol tegnap és ma is segédkeztünk.

3.

Kérdésem: Van-e Hiszekegyed, s ha van, az micsoda? Van Isten és nekünk van örök életünk, s ha jók vagyunk, akkor Istenhez kerülünk, ha meg rosszak vagyunk, akkor elkárhozunk? Mondjad meg, hogy mit hiszel!

Mert magam Jézus után kétezer évvel felmérem, és vallom: hogy nincs a Jézus korabeli Palesztinánál alkalmasabb hely és idő, mint Jézusé. Nincs sehol és semmikor. Tehát Jézus olyan naiv volt, amilyen sem én, sem Te nem vagyunk? Szeretettel Gyb.

Kedves Gyurka bácsi, kérdéseddel kapcsolatban természetesen csak hipotéziseim vannak (rögtön megjegyezve: az egész csak elméleti jelentőségű, a lényeg: a jézusi üzenet tartalma és érvényessége szempontjából ez is jelentéktelen, a gyáva megfutamodást ugyanis eleve kizárom, mint Jézus jellemével összeférhetetlent):

- Jézus úgy-ahogy fölépült magához térése után, (szimbolikus) "40 napig" még találkozott tanítványaival, de aztán mégiscsak belehalt sérüléseibe (ez gyakorlatilag nem valószínű változat).

- Jézus (bármilyen okból is) elvált tanítványaitól, elindult valahová, s aztán baleset, betegség, vadállatok támadása... miatt meghalt (az előzőnél kicsivel valószínűbb változat).

- Jézus (bármilyen okból is) ideiglenesen el akart szakadni Palesztinától, de valamilyen okból végleg megszakadt a kapcsolat vele (lehetséges változat).

- Jézus hosszabb távra tervezve vagy a véglegesség szándékával elhagyta Palesztinát, nem gyávaságból vagy félelemből, hanem azért, **MERT fölmérte (nem volt nehéz!): "országos" elképzeléseinek nincs esélyük az adott helyzetben és időben (ok), és azért, HOGY másutt keressen magának új pasztorációs területet (cél) – és aztán valamilyen okból végleg megszakadt a kapcsolat vele (legvalószínűbb változat).**

Ez utóbbi változat konkrét megvalósulására elég sok nyom utal: a nyomok Indiába vezetnek, ahol

- mind a mai napig léteznek a Tamás-keresztények, mert a hagyomány úgy tartja, hogy Tamás apostol kísérté el Jézust erre az útra, mind a mai napig létezik egy "mauzóleum" Kasmir fővárosában, Srinagarban, amelyről úgy tartják, hogy Jézus (Yuz Asaf avagy Isha/Isa/Issa) sírja (rajta kőbe vésett, érdekes "lábnyomokkal") – (ha jól tudom), ugyancsak Kasmirban (vagy most már Tibetben?), egy buddhista kolostorban mindmáig őriznek régi könyveket, amelyek bőven említik Jézust (az imént említett neveken). Néhány dolgot talán még szóban is tudok majd mondani. Három könyvet ajánlok figyelmedbe (bár mindegyikkel szemben bőven vannak fenntartásaim): Holger Kersten: Jézus Indiában élt (Biográf Kiadó, 1992) (ennek végén nagy bibliográfia van) H. Kersten - E. Gruber: Jesus starb nicht am Kreuz. Die Botschaft des Turiner Grabtuchs (Langen Müller Verlag, 1998) (400 oldal, nagy

bibliográfiával) Nicolas Notovitch: Jézus ismeretlen élete (Palatinus Kiadó, 2001) Ennyit mára. Ölellek: Bandi

4.

Drága Gyurka Bácsi ! Remélem, már ma hajnalban olvasni ill. lapozgatni tudod otthonodban ezt a "blaszfém" Nietzsche-írást. Egyelőre csak azt a fejezetet másolom ide, amely egy az egyben rád, a te tanításaidra emlékeztet. Úgy is mondhatnám az együtt-látód ő az Antikrisztusban:

Az Evangélium pszichológiájának egészéből hiányzik a bűn és a büntetés fogalma; de hasonlóképpen a jutalomé is. A bűn illetve bármiféle distancia, ami Isten és az ember között áll fenn, eltöröltetett. s épp ez az örömhír. Az üdvösséget nem ígérik, nem kötik feltételekhez. Az örömhír az egyedüli realitás minden egyéb pusztá jel, hogy erről szóljon... Egy ilyen állapot következménye egy új gyakorlatba, a tulajdonképpeni evangéliumi gyakorlatba vetül ki. A keresztényt nem a hit különbözteti meg: a keresztény cselekszik, s abban más, hogy másként cselekszik. Sem szóban, sem a szívében nem áll ellen annak, aki vele szemben rossz. Nem tesz semmiféle különbséget külföldiek és honfitársak, zsidók és nem-zsidók között (a felebarát voltaképpen a hittárs, a zsidó). Senkire sem haragszik, senkit sem becül le. Bíróságokon nem látni, s nem is veszi igénybe azokat (nem esküszik). Semmilyen körülmények között nem válik el asszonyától, még akkor se, ha az hűtlennek bizonyult. Alapjában véve mindez egyetlen tétel, mindez egy ösztön folyamánya. A Megváltó élete ez a gyakorlat volt és nem egyéb. A halála sem volt más... Már semmiféle formulát, semmiféle rítust nem tartott szükségesnek az Istennel érintkezéshez, még az imát sem. Leszámolt az egész zsidó bűnbánat- és kiengesztelés-tannal; tudja, hogy csupán az élet gyakorlata az, melynek révén az ember isteninek, üdvözültnek, evangélikusnak s mindenkor Isten gyermekének érzi magát. Istenhez nem a bűnbánat, nem a megbocsátásért könyörgő ima vezet: hanem egyes-egyedül az evangéliumi gyakorlat, épp ez Isten. Amivel az Evangélium leszámolt, az a bűn, a bűnök megbocsátása, a hit, a hit általi megváltás fogalmainak judaizmusa volt. Az örömhírben az egész zsidó egyháztan megtagadtatott. Annak mély ösztöne, hogy miképp kell élni ahhoz, hogy magunkat a mennyekben s az örökkévalóságban érezzük, miközben az ember korántsem érzi magát a mennyekben minden más magatartásformában: nos, egyedül ez a megváltás pszichológiai valósága. Egy új életmód ez, s nem egy új hit... A többi ami Pálról és a papokról szól most nem jelölöm ki, de ha akarsz, megteszem.. Jót kíván Kárász Tamás Visnyeszéplakról

**Ha ez a szép rege Igaz hitté válna,
Óh, de nagy boldogság Szállna a világra.
És a gyalgó ember Ember lenne újra,
Talizmánja lenne A szomorú útra.
Golgota nem volna Ez a földi élet,
Egy erő hatná át A nagy mindenséget,
Nem volna más vallás, Nem volna csak ennyi:
Imádni az Istent És egymást szeretni...
Karácsonyi rege Ha valóra válna,
Igazi boldogság Szállna a világra...**

119. BOKOR-ÚJÉVI NAPLÓ

2009. február

Piarista köz, 2009. január 1.

Ó szép Jézus ez új esztendőben ...

Az óesztendő utolsó napján egy kisközösségi szentmisében arról elmélkedtem, hogy Jézus a maga tulajdon hazájába jött, s övéi nem fogadták be. S Jézus zsidó volt, s övéi is természetesen zsidók voltak, s egy század múltán már nincsenek is zsidó-keresztények, csak pogány-keresztények vannak. Meg még arról, hogy újabb két század múltán már pogány-keresztények sincsenek, mert a 313. évet követően kiegyeznek a keresztények egy úrral, Konstantin császárral. Mert a Pilátussal parolázó Jézus fogalmi ellentmondás; mert nincs több vértanú, hanem hamarosan elkezdnek lobogni a máglyák, és már csak pogányok vannak. Keresztények, Jézus Krisztusról nevezhető emberek már nincsenek. Mármint az urak, a gazdagok között most sem találhatók, csak a szegények között akik – Jézus szerény és általunk semmibe vett magánvéleménye szerint – a boldogok. De a 20. század közepén négy-öt bele nem nyugvó, dacos magyar összehajol, hogy újból legyenek Jézusról elnevezhetők, és csak azért nem égetik el őket, mert az istentelen felvilágosodás kiveri főpapjaink kezéből a gyufát.

Utána meg arról kezdtem elmélkedni, hogy van-e még egyáltalán négy-öt magyar, aki összehajol, hogy folytassa azt, amit Jézus elkezdett, s azért kértem meg Bandit és Gabit, hogy eljöhessenek hozzájuk újév családi misét mondani, hogy erről beszélgessünk egy kicsit Jézussal is meg egymással is. Hogy négy-öt magyar összejöhessen, annak feltétele, hogy legyen egy magyar, aki erről beszélgetni akar, s én magyar is vagyok, meg kész vagyok erről beszélgetni, és Bandi is magyar, s ha meghívott, akkor biztosan ő is hajlandó.

Hát beszélgessünk. Ahhoz, hogy legyen négy-öt magyar, aki beszélget, kell valakit a helyemre állítani, aki majd folytatja a beszélgetést, miután eltemettek engem, mert én egyetlen magyarnak sem adtam életet. S ez nagyon nagy baj. Ezen már segíteni nem is lehet, Csak úgy, ha megkérem Bandit, hogy állítson valakit helyettem a helyemre, mert ő tíz magyarnak is adott életet, s ha egyet helyemre állít, neki még mindig marad kilenc, aki a helyére áll, ha ő is kidől majd valamikor a sorból. Aztán még sok egyebet is mondtam, amiket Ti itt mindnyájan hallottatok már tőlem, de ez az újesztendő olyan rohanósan indult, mint ahogy az előző kezdődött meg befejeződött s nem volt időm leírni, mert féltizenegyre jöttek értem kocsival. Kik? Hát Bandi ötödik gyermeke a férjével, aki gitározta nekünk az éjfél misén.

Az előző nap pedig egy válogatott társaság volt nálam. Délután ötkor hálaadó szentmisével kezdtük. Olyan gyors, vadásznak nevezett misével, amit hat után valamivel már be is fejeztünk. De nem ezért voltak válogatottak, hiszen Bokor-beli testvéreim mindegyikéről feltételezem, hogy elmentek valamelyik templomba, s nem érték be egy szobám-beli és nyakkendőben, stóla nélkül mondott asztal-körüli hozzáimádkozós szentmisével. De nem ezért voltak válogatottak, hanem azért, mert hajlandók voltak velem együtt szenvedélyemnek élni. Dohányozni? Dehogyan: ők rendes emberek s nem tesznek ilyesmit, mert a dohányzás halált okoz – sajnos, a nem-dohányzók is meghaltak eddig még mind. Miért? Mert mindannyian egy halálos betegséggel kezdjük életünk. Az élet okoz halált. Mert sajnos Czeisel Endre szerint csak 120 évre vagyunk beprogramozva, s így harminc év múlva én magam is biztosan meghalok két esetben: Ha dohányzom, meg ha nem dohányzom. Nekem azonban elég e földi létből 120 év is. Szeretem a változatosságot. Harminc év múltán megnézném már, hogy odafent milyen az Isten Ország. Hogy idelent a Bokorban milyen, azt tudom már – azt hiszem. Hogy el vagyok-e ragadtatva tőle, azt most még nem árulom el.

Megmondom: azért volt válogatott a társaság, mert hajlandó volt bridzselni velem. S ezt még éjfél előtt abbahagytuk, mert nagyon kimerítette őket. Az újévben pedig jött hozzám hajnali nyolcra a világ legcsodálatosabb teremtménye. Minek? Bridzselni? Dehogyan is.

Nyirokeres lábaimat minden földi jóval megpakolni, hogy megtudjam tenni az újévi nagy utat Bandiékhoz a Táborhegyi lépcsőre... már mint az út első felét: szobámtól a liftig, s a Földszinttől Krisiék kocsijáig.

Mise után meg is ebédeltettek, s közben olyan öröm ért, mint még soha... indul a negyedik nemzedék első csoportja – legalább nálam is !!! Ezután a kimerítő visszautat is megtettem. Majd a számítógépem elé roskadtam. Ott várt Bisztrai Gyuri drótpostája: *Merre menjen a Bokor? Merre ne menjen a Bokor?* És Sólyom László teljes újévi beszéde is várt, melynek Bulányi-kivonata az alábbiakban olvasható:

A világméretű pénzügyi válság és a gazdasági visszaesés különösen sújtja Magyarországot. Rajtunk múlik, ki milyen választ ad saját életében a válságra. Elköltöttük a pénzünket, sőt jóval többet. Az embereknek pedig a válságban még súlyosabb teher a hitelek törlesztése. Éppen a nehéz időkben szükséges, hogy legyünk öntudatosak, s felelős emberként utasítsuk vissza, ha akár gazdaságilag, akár politikailag ki akarnak használni. Azok, akik bíznak egymásban, kölcsönösen megsegítik egymást. A tisztesség hosszú távon megéri.

Elnemküldött – mert nem tudom drótpostacímét – válaszem: Tisztelt Államelnök Úr! Megkérem, hogy szóljon az OTP-nek, hogy ne lopjon tőlem továbbra is, mert a nyugdíjam az OTP-ba megy, s a TÉBÉ nyugdíjam után évi 4 %-ot fizet – nagylelkűen, amikor az évi infláció 10 %. Évi nyugdíjam a 13. havival együtt – kb. 2 millió. Az utolsó 15 év alatt tehát összesen 30 millióra rúgott. A 10 mínusz négy – éppen 6 % , s ez évi 1,8 milliót tesz ki. Ezt a nagyjából 2 milliót tőlem, kisembertől lopja el folyamatosan. Van vagy négy millió nyugdíjas az országban. Azokkal sem bánik másképpen. Ha beszorozzuk e négy milliót a tőlem lopott 2 millióval, ez 8 trilliót ad ki, azaz 12 nullát kell a 8 után leírni. Ezzel az összeggel megsegíthetnők egymást, ha az OTP nem lopná tőlünk el. Ebből a 8 trillióból most, a jelenlegi válság idején, minden magyar állampolgárnak kiutalhatna Ön egy 1, 200 000 forintnyi gyorssegélyt... egy mondjuk hét gyermekes család esetén ez már – apát és anyát is számítva – 10, 800 000 forintot tenne ki. Vásárolhatnának belőle egy szép kis vidéki házat, s hozzá egy félhektáros kertet, melyben az anyukák sok mindent megtermelhetnének. De hát ez esetben is lopna még az OTP, mert még nem fizetett kamatot. Ez még csak a null-szaldó lenne, mert – mint mondtam – még nem fizetett kamatot. Már pedig azért tesszük pénzünket bankba, hogy az ott kamatozzon. Mekkora legye a kamat? Szerény vagyok. Nekem elég lenne az évi 4 százalék is. Ez pedig azt jelentené, hogy az évi ellopott összeg nem 2 000 000, hanem 2 080 000. Ez a csekély 80 000 forint is jól jönne. Kamatozzon már a pénzem, ha egyszer a bankba rakom.

Önnek, Elnök úr is jól jönne. S mivel az ön jövedelme biztosan felette áll az átlagkeresetnek, talán le is mondhatna róla. Magam mindenképpen ezt tenném, hogy ezzel is segítsek rászoruló honfitársaimon. Mert a tisztesség ezt kívánja, és hosszú távon meghozza gyümölcsét. Tisztelettel – egy nyugdíjas.

A levélből látható, mire futja tőlem az evilági pénzügyi válság megoldásában. Ami a Biblia és Szent Pál évét ünneplő egyház megsegítését illeti, a nyáron megírtam a *Merre ne menjek?* c. művem. Ennyit tudtam egyháзамért tenni.

Ezek után a családom következik. Mint nemzetkipusztítónak, nekem a családomat Bokornak hívják, s Bisztrai Gyurinak próbálok most válaszolni, hogy merre menjünk. Mielőtt válaszolnék rá, hogy merre menjünk, feljegyzéseim alapján tájékoztatni szeretnék Beneteket a valóságról, a tényállásról.

1972 és 1989 között 218 csoportvezető avattunk. Nem ennyi csoportunk volt, mert egymagammal 8 csoportom volt: Fiatalok 0 és I, Öregek I., II. és III., Papok I., II. és III. S nem kevés testvéremnek volt szintén több csoportja. Végigmegyek e 19 esztendőn.

Év	Meghalt	Távozott	Cs-vez.	Cs-ban él	Össz.
1972	9	4	4	2	19
1973	1	1	3	1	6

1974	1	5	3	2	11
1975	2	4	3	2	11
1976	4	5	-	5	14
1977	-	-	1	2	3
1978	2	-	3	3	8
1979	1	7	1	6	15
1980	-	4	4	4	12
1981	2	6	3	4	15
1982	-	4	4	4	12
1983	1	9	1	3	14
1984	-	2	6	5	13
1985	3	4	4	5	16
1986	2	5	4	4	15
1987	-	3	2	4	9
1988	-	8	-	3	11
1989	-	3	-	11	14
28		74	46	70	218

A summa tehát: a 218 cs-vezetőből mára meghalt 28, 74 pedig már felénk sem néz. A megmaradó 116-ból visszaminősítette magát taggá 70, és maradt a 218-ból 46 cs-vezető. Az ezt követő cs-vezetőt avató lgy-ra éppen 19 esztendőtt kellett várni (2008), melyre 16 főt, (házas)párt hívtunk meg, akik vélhetően 8 csoportot vezetnek. A két 19-19 évet (1972-'89 és '90-2008) kitevő szakasz elsejében 218, másodikában 16-ot azaz az előbbinek gyenge 8 %-át avattuk cs-vezetővé. A '89-et követő években is születtek új csoportok, cs-vezetők. Jó lenne tudni ezek számát. Mondom, amiről én tudok: a magam két Mag-csoportját, az egy Visnyeszéplakit, továbbá a Haladó görög és a Folytatás nevűeket említhetem, összesen ötöt. Tudok még a Dombi-életműből megszülető csoportokról is: a szolnoki Bíró Lajos kettő, Öcsi délvidéki és halásztelki kettő, a szentesi Gizike egy, a fehérvári egy, a Kecskeméti Sanyi egy, Szabó János egy cs-járól, a változó helyszíni gyáli egy cs-ról, meg Szíjártó Mari egy cs-járól. Ez már további 15 csoport, amely a harmadik nemzedék 8(?) csoportjával együtt (8+15=23) teljesebb képet mutathatna a második 19 éves szakasról. S az első szakasz ma regisztrálható 46 cs-vezetője is problematikus csoportszámot jelöl. Lehet, hogy 46-nál többet, de az is lehet, hogy kevesebbet. Ha a régiók meg tudnák mondani, hogy mennyi a működő csoportjuk, akkor pontosabb lenne a jelenről a képünk. A magam képe: *az első szakaszban világítottunk; a másodikban pislálkolunk – bár élünk még.*

Élünk, de hogyan? S míg ezt írom, kapom Tamás levelét drótpostán: "A farizeusi, az esszénusi koncepció végső gondja az evilági ország helyreállítása, ami egyébként a tanítványoké is: ...átadják majd Őt a pogánynak. A nemzeti sorsért való felelősség is készíti őket erre a lépésre.(KIO 30c num) Mi nem esünk ebbe a hibába? Nincs itt egy sorrendiség-zavar vagy kettősség: magyarság megmentése, és Isten Országának építése? Hiszen ezt írod 40 évvel ezelőtt: *A Messiás tudja, hogy nincs két végső gond: az egyik megeszi a másikat. Az evilági ország + előkészítő jellegű Isten-Országá-koncepció összeegyeztethetetlen az evilági országot áthúzó, tökéletesített Isten-országá-koncepcióval."* Ha rosszul értettem meg ezt a részt, kérlek tegyél tisztába! (u.o.)

S válaszolok neki: Tamásom, a zsidó Jézus a zsidó tanítványait akarja megmenteni. A zsidókból akar Isten Országát csinálni. Tudja, hogy lehetetlen a zsidó urakkal. Ezért a társadalom legalsóbb rétegéhez fordul: a halászokhoz, a vámosokhoz és a kurvákhoz. A hatalom gyakorlóihoz: a főpapokhoz, az írástudókhoz, a vénekhez nem. Ezek a tökéletesen megnyerhetetlenek Jézus számára. A lezajlott és talán még tovább zajló Bokor-lázadás éppen az urak lázadása. Nem a szegényeké. Ha tovább lázadnak, megkeresem a cigányokat, a társadalom legalsóbb rétegét. Lehet, hogy őket is hiába. Ugyanúgy, mint Jézus is hiába

kereste meg a társadalmi gúla alján levőket. Nem értették meg Őt még azok sem. Pétert is le kell sátánoznia. Majd az írástudó Pál veszi át a kommandót, s tanítványai összeborulnak Konstantinnal. Az evilági országnak csak a vezető rétege megnyerhetetlen. Az evilági ország szegényei megnyerhetőek. Idézett mondatomban az evilági ország amit jelent, mint ma minálunk az, amiért Gyurcsány, Orbán verekednek egymással. Amihez Jézusnak és minékünk semmi közünk

Május 31-én a hatalmon nem levők közéhez mentem. S keresek és találok közöttük gondolkodó és igaz embereket, ahogyan Téged is megtaláltalak. Majd egy évtizedet pocsékoltam el az urakra – Európában és Amerikában. Ezek a nyugati urak jöttek be az országba 1989-ben? A visnyeszéplakiak nem akarnak gazdagok lenni. Ezért képesek otthagyni városi állásukat. Magam is úr-csemetékhez mentem '45 februárjában. Egyetemi lelkész lettem. Csak úri gyerekekkel találkozhattam ott.

Nincsen tehát Tamásom, *sorrendiség*. Ha oláhnak születek, az oláh urak zárnak majd ki az életből. Magyar vagyok és csak magyarul tudom elzokogni Jézus gondját. Jézus is csak az anyanyelvén – zsidóul – tudta elzokogni az Atyáét és magáét. Az urak gondját sem magyarul, sem oláhuul nem teszem magamévá... Ha pedig még mindig nem megnyugtató, amit írok, mondd tovább a gondod. Minden kétértelműséget ki akarok kapcsolni abból, amit mondok. – Heródes úrnak a mai evangéliumi szakaszban olvasható gyilkolási szándékaival ezek után – azt hiszem – már nem kell foglalkoznunk. Elég, ha ölelünk és szegénynek maradjunk. Valamit hagyhatunk talán az Istenre is! Tényleg hagyhatunk? Hátha nem? Mert nekünk kell megtennünk a magunkét?! Csak ha megteesszük, akkor segít Istenünk...

Piarista köz, 2009. január 2.

Meggyóonom . . .

hogy nem tudok gyónni, Atyám!

- *Igazat beszélsz? Hiszen lelkiismereted világosan jelzi, hogy mit kell bevallanod Istennek, megbánnod, elkerülnöd...*

Ismerem néhány hibámat, de hogy ezek választanának el Istenemtől, azt én el nem hiszem. Ha dadognék itt most ezekről valamit, ha jobban küszködnék az egyik vagy a másik ellen, ugyan mit használna az nekem?

- *Ha nem vagy még szentté avatva, ne törődj vele. Te már szentté avattad magad, mert semmi bűnöd, csak néhány jelentéktelen hibád.*

Hogyan és mivel szakadtam el Istenemtől, azt én meg nem mondhatom.

- *Ki a fene mondja meg, hogy mért ment tönkre a házasságod? Mért aludtál el azok társágában, akik őszinte szeretettel szerettek téged? Nem vagy Te önimádó?*

Hogy hová jutottam és hogyan élek, azt próbálok most elbeszélni – tíz tételben.

- *Sohase fáraszd magad ezzel. Ebből nem lesz gyónás. Engem megtiportál közönyöddel, pedig úgy fogadtalak-vártalak mint ifjúságom nagyon tisztelt testi orvosának a fiát. De átléptél felettem, felettiünk. Elalvásaiddal... Azzal, hogy eldobtál mindannyiunkat, mint egy koszos zsebkendőt. Egy embernek nincs két jelleme. Egy, a barátait visszautasító, s egy másik, amely már a befogadó és elfogadó jószág. Hagyj fel a képmutatással! Lehet hogy lelki-beteg vagy, s minden bizonnyal azért, mert nem tudod Istenek s Magadnak bevallani, hogy Magadon kívül nem érdekel Téged senki más. Nem szeretnék Veled együtt lakni...*

Amikor a cég területére lépek, az én kis főnököm jár az eszemben. Segíts meg, Uram, Isten, hogy elviselni tudjam! Amikor a dolgomat teszem, gyűlölöm azt a szemétdombot. Túrjuk jobbra, lökjük balra, csak a helyére nem kerül éppen semmi sem! Délben eszünk: megadtad mára, adjad holnapra is! A Sanyinak leginkább, akit a múlt héten zavartak el! Estére jön a Főnök: tárgyak fénylenek, arcok ragyognak, háta szépen meghajlanak. Másnap aztán látjuk: jövőnkről semmi hír, szándékáról semmi jel. Végre otthon; szia, szia! Megevett

mind, és elsüllyedt már önmagába erre a mai estére. Feleség, mondd, édes Feleség, tudod-e Te, hogy mi ez itt?!

- *Mi ez a süketnéma beszéd? Közölsz Te valamit az édes feleségeddel, vagy csak megkérdezed tőle, hogy mi az, amire rámutatsz? Mért kérdezed? Meg akarod dicsérni, hogy a nemtudnivalósod tárgyat odatette, ahova? Szemére akarsz vele valamit hányni? Még az édes feleséged számára sincs másod, csak hogy elalszol, ha szól valamit? Kit szeretsz Te tulajdonképpen? Úgy látom, hogy Magadon kívül senkit.*

Imádlak-e, Uram, Istenem; szolgálok-e Neked? – egyáltalán, mások után!

- *Magadon kívül nem szolgálsz Te senkinek.*

Akkor pedig marad-e értelme annak, hogy segítségül hívjam a Nevedet, Uram?

- *Az égvilágon semmi értelme, hogy segítségül Hívd a Nevét. Helyette valljad be Magadnak, hogy az univerzum Számodra egyetlen személy. A nevét keresd meg a személyi igazolványodban.*

Szombat, otthon. Vízcsap csöpög: tömítés. A spájz sötét: új égő. A motor köhög: szerelő. (Csütörtökre. Csak kapjak szabót.) A fiú. Matekból. Ki érti? A cipője, a kínaiaktól való. Most talán az áruházban vegyük? Szombat, áruház, délután. Tornyokban szem és száj ingere. Sőt, a gyermekeink jövőképe is. Igazítanám én a helyére, Uram, de hogyan lássak hozzá? Mert amíg látom, addig magam is elhiszem, hogy nem semmiért dolgozom – sőt, mindezért! Vasárnap, a sógor. Szétszedte a kutya a kerítését. Ebédre, fél háromra készen is van. Utána Nagymama. Hej, de örül a látogatásnak. Este még éppen beérünk a szentmisére. Remélem, a jövő héten is. És azzal megszenteltük?

- *Nem szenteltél meg semmit, amíg nem nézel a tükörbe.*

Nagymama, jaj! Még hogy tiszteljük?? Csupa panasz, kezdve lánykorának lelki görcsein. No meg a jelenkori romlás, az erkölcsi és a gazdasági – pedig csak a szelét, a hírét ismeri. Bűnbakot keres, azaz dehogy keres, csak mutogat; két-három emberöltőt megért szokása szerint. Éjjel szaggat, görcsöl, hasogat, nappal aztán el-elalszik. Keserves az ember keresztje, hiába kerülgette, és hiába is gyürkőzött neki újra meg újra, egész életében. – Köszönjük Neked, hogy viseled, együtt a Krisztussal, mindnyájunkért! – mondanám, de nem lehet. Ő csak tudja, hogy mi jár(na) neki, beleverték azt az ő fejébe, sokan és sokféleképpen. Most pedig nem teljesíti neki a világ, és nem teljesíti még maga az Isten se! Rettenetes.

- *A Nagymamát nem ismerem, de Téged igen. Te rettenetes vagy. Őt bántod, Magadat egy szóval sem.*

Uram, meddig hagyod még köztünk így?

- El kell őt viselned halála végső percéig, ahogy nekünk is el kell viselnünk magunkat és Téged is.

Bea, látom a kezed. Ahogy a munka áll benne, és a papírlap vagy a darab kenyér, amit éppen nyújtasz felém. Látom a kezed; látom, mennyire hiányzik belőle a gyermeked. Látom a szemed, elkormányozna az már négyet is! Csak a párod nem kérdelem, mert fáj az, ha volt; és fáj az akkor is, ha nem találtál sohasem. Csak a szemed, az keresi esdeklőn, szüntelen! Lesed a szavam, látod és követed a kezem. Érted Te, Bea, hogy miért nem törünk mi házasságot egymással sohasem?!

- *Steril a szerelmed Bea iránt. Vedd el feleségül és szolgálataiddal, a pénzeddel, a szeretetteddel tedd őt boldoggá. Ne őrizd meg Őt magadtól, mert ezzel van tele a hócipője. Csodálatoddal akarod kiszúrni a szemét! Fölösleges és bosszantó is számára. Van neked is feleséged. Mért hagyta ott? Valószínűleg azért, mert még csodálni se csodálta őt. Dehogy nem tetted meg azt, amit Tőled méltán elvárhatott – ez holtbizonyos.*

Oda az ország; másoké már a földünk, a vizünk, a házunk és egész hazánk! – Csak annyit mondj, Apa, hogy az egészségből nekünk mit hoztál haza? – Semmit, Fiam, semmit; de most már ellopom a semmit is! – Hát azt meg hogy lehet, Apa? Az építkezők konténeréből, most hozták, oda nézz! Holnap ők sokat bontanak, de a mi sittünk reggelre már benne lesz!

- *Ezzel az értelmetlen hülyeséggel már meg ne próbáld bosszantani Istent.*

Látok annyi bűnt és még több hibát magam körül mindenfelé. Ne is kérdezzetek, Barátaim; sírom, zokogom, panaszolom mindet, amerre csak járok. Miért is mondta Isten, hogy mindez jó; hogy amit teremtett, az mind egészen jó? Mondjátok meg, Barátaim, mert én elfeledtem, és így most hamis, mert hiányos az én tanúságom!

- *A magad bűneit valld be. Azokon zokogj egyet, és hiteles lesz a tanúságod.*

Mi más is lehetne mint hamis, most, amikor hazugságban úszik, sőt fürdik ország és világ?! El nem hiszem én már azt se, amit magam találok mondani!

- *Ilyen állapotodban, a gyónatlanban, ne is mondj semmit, mert csak a semmit mondanád vele.*

Nem a feleségedet kívánom, Barátom, csak a szíve-lelke tisztaságát, csak a keze szorgalmát, csak a szava nyugalma és ritkaságát! Nem a feleségedet kívánom, csak a hűségét, elméje világát, játékos szellemét, érted buzgó, soha meg nem nyugvó fáradságát! Nem őt kívánom, de igenis szépségét és ifjúságát! Keresem nem nála, hanem csak annál, aki énmellém adatott!

- *Úgy tudom, házas vagy, s nem a Barátod feleségét vetted le, hanem a magadét. Megint steril vagy. E steril kívánások helyett menj vissza a feleségedhez, sőt kívánjad. Ő konkrét dolgokat fog Neked mondani. Ha megteszed, amiket kíván, a fenti szerelmes vallomásodat is elfogadja. De tevéis nélkül nem. Üres szavakra, amik nem köteleznek semmire, nincs szüksége.*

Maradjon a Tiéd mind, ami egyszer Teneked jutott; de hadd legyen nekem is ugyanannyi, sőt annál is több, ha lehet! Hallgass meg, Uram! – mert én ezért adnám nappalom, éjjelem, szívem-lelkem, mindenem! Miért adnád mindened?

- *Nem tudom megérteni, pedig magyar az anyanyelvem, s úgy tudom, hogy tiéd is. Nem vagy Isten, csak ember, s így csak annyi jutott Neked, amennyi embernek juthat. Ha pedig ember vagy, akkor nem lehet a tiéd más és több, mint az egy dénár.*

Mi haszna ebből meggyónni ezt vagy azt? Ez úgy rossz egészen, ahogyan van! Ha most elmondtam az egészet; ha hallgattad, Atyám: elhihetem-e önmagamnak, hogy valóban bánom is? És ha bánom, nyílik-e belőle kiút, akármerre is??

- *Semmi haszna ezt meggyónni, mert nem gyóntál meg semmit. Egy rossz szavad sem volt Magad ellen. De kaptál egy testvéri-baráti tükröt. Most már volna... Tudharnád, amit meggyónj. Lehet, hogy nem kell gyónnod, mert csak szónoklat lesz abból is, mint egész életedből. Elég, ha bevallod, meg ha elsírod magad. A legrosszabb, ha megsértődsz. Ne tedd. Helyette gondold nagy-nagy szeretettel arra hülye öregemberre, aki azt hiszi, hogy az a dolga, hogy beolvasson, akinek tud. Lehet, hogy csak sajátmagának kellene beolvasnia? Bizony lehet. Lehet, hogy e nagy beolvasó maga is olyan, mint Te? Lehet...*

Piarista köz, 2009. február 3.

Válaszlevél Bajai Évinek

A lehető legnyíltabb – mert egészen kinyitom benne magam – válaszlevél Bajai Évinek.

1. Majd megtanulnak a cigányok lovári nyelven beszélni, ha többségbe kerülnek. Majd kifejlesztik – mint a tótok a szlovák nyelvet a túróci nyelvjárásukból –, amikor megkapják Trianonban hazánkból a részüket, melyben az 1910-es statisztika szerint 1,7 millió tót anyanyelvű volt és 1,1 millió magyarul beszélő. Ne féltsd őket! Majd harcolhatunk a néhány magyar nyelvű iskoláért, vagy pedig lovári nyelvű iskolába küldjük gyermekeinket a jobb érvényesülés érdekében, ahol a Bokor vagy mások érdeméből megmarad még a magyar kisebbség. Csak pofon ne csapjanak, ha magyarul szólunk; mint megtörtént Nyitrán, nem is olyan régen.

2. A Te olvasatodban egyenértékű Mt 28, 19 és Mt 10,6. Ha hallottál már valamit egy KIO-ként említik műről, annak van *Mutatók* c. kötete is, s az elárulhatja Neked is e helyek idézettségét. Nem ugyan mostanában, hanem jó negyven éve írt munkámban – tehát csak az

akkori idézettségének mértékét. Botrányos! A 10,6-ra öt ízben hivatkozom, a 28,19-re meg csak három ízben. Dehogyan egészen el ne keseredjél, a 28,19-20-ra hét ízben is, s a kettő együtt már $3+7=10$! *Akkor is, mostan is* fontosabbnak tartottam. tartom, hogy gojok is ismerjék Jézus tanítását (20,19). Ha hiszed, ha nem, Attila, Álmos, Árpád – mind a három goj. Minden gojnak az a dolga, ami a nem-gojnak is: kezdeni házastársán-gyerekén, folytatni fáján, utána meg a közeli fajokon, akiket elér. Mit? Hirdetni azt, amit a lelkiismeretében talál. Azt, amit Jézus is mondott, meg Babits humanizmusa is. Ugyanazt.

3. Nem ingoványos talajon, hanem az anyanyelvünkön keresztül találtam el Terikéhez is, és harminc évvel később Bajai Évihez is. Arany János nyelvén találtam el Hozzátok, aki szintén magyarul beszélt, s elég jól; s a legnagyobb magyarról mondta, hogy megszerette pusztuló fáját; meg mindnyájunknak: *Hogy fajra fajt ne költene / Az ápolt népgyűlölség.* (Gondolatok – 1850 szept.)

4. Ha találkozom Jézussal, okvetlen elmondom majd neki azt, amit beléd égettem Belőle. De hozzáteszem: *Ezt Neked, Jézusom nem sikerült, mert akkora békétlenséget teremtetél Kaifásban; hogy méltónak talált a halára.* Ebben is nagyon elmaradok tőle. Ő csak három évig tanított, és kivégezték. Magam meg 64. éve nyomom a kakaóm, és sem az ateisták; sem egyházam, sem a Bokor nem parancsolt még keresztfára.

5. A virtuális csoportból Gyuszit, Mártát három éve nem láttam, pedig láthatnám őket, ha futni tudnék még, de hát az nem megy már nekem. Vívni még tudnék, mert van egy fokosom. Korondon vettem vagy öt éve. Medve is van rajta... de már bajt nem vívok... – vagy igen s még mindig, akikkel csak lehet? Rágalom az, ne higgyétek; csak harmadik lábamnak használok, mert a fokosom csak bot. Én, aki három napra arany-pertlit is viseltem karomon, sapkámon, mint demokratikus hadseregünk 17. honvédezredének főhadnagyi státusban levő ezredlelkésze. Mentségemre szolgálhat, hogy senki sem adta kezembe a KIO-t, '45-öt írtunk még.

6. Babut, őt láttam. Igen, mert Gyurival együtt eljöttek hozzám, s nagyon sok puttonyos tokait hoztak nekem... Jól tették, mert gyűjtögetem a palackokat Bokorújévre, hogy azzal köszöntsük egymást – *új esztendőben új szívekkel...s hogy dicsérjük Jézust énekekkel* is; és az sem árt, ha a tokaji hozzásegít minket ahhoz, hogy férjet meg feleséget, akik tudvalevően a világ legszebb asszonyai... na meg még egymást is nagyon, de nagyon szeressük – vagy lehetünk szerényebbek is? Ha igen, akkor legalább békességgel viseljük el már egymást.

7. A virtuális csoportból utoljára hagytam Gyurit aki felfedezte, hogy az élet családban is – az ilyenben meg az olyanban is – csak akkor lehetséges, ha tudunk bocsánatot kérni és megbocsátani is. S mindezt olyan ékesszólással tette, hogy még engem is meghatott vele, pedig én a meghatódást nem adom olcsón: Arany, Sinka, Szabó Lőrinc verseinél alább nemigen adom. Rögvest el is határoztam, hogy a Bokrunkban élő egyik világlegszebb asszonyának megbocsátom, ha idegeimre menő sűrűséggel mondja nekem: *Bocsánat, bocsánat!*... Még nem teljes a siker, még mondja olykor, s én is kevesebbet ripakodom rá érte, mert Gyuri megmagyarázta mindanyunknak, hogy nem is hetvenszer hétszer, hanem még nyolcszor is meg kell bocsátanunk. Ha ez miatt baja támad a Hittani Kongregációban, csak szóljon nekem. Amióta a Jóska – Benedek lett, már kétszer is érdeklődött a piarista generálistól arról, hogy hogyan vagyok. Akiről egy pápa érdeklődik, az idáig még mind meghalt. Hittétel ez. Vagy legalábbis tévedhetetlen, mert cáfolhatatlan igazságot mond ki.

8. Ettől nyíltabbat írni nem tudok. De Te tudjad azt, hogy abból élek; ha megcáfolnak. Így van módom megérvelni, hogy mért nekem volna (!) igazam. Már csak annyi a dolgom, hogy elmondjam, mért bőgött egy magyartanár. Csak azért, mert rímcsokorban a tiédnél jobban-szebben eddig senki össze nem fogta még, amiért az a magyartanár élt meg él. Ölelnék, ha itt volnál. Gyb. – Imigyen:

Születésnapra

Kilencvenéves az alapítód, Bokor – Meglepetés Neki ez a kis rímcsokor.

Ajándék, mellyel meglepem e hideg téli reggelen.

*Paptanárnak az Úr őt korán elhívta, ha lányra mosolygott, azért meg se szidta.
(Legjobb nekem itt Vácott hallgatni Veled, Istenem, hadd legyek egészen a Tied!)*

*Mire felszentelték, a Föld már rengett, Gyűlöletről, s nem szeretetről zengett.
De mikor szétvált az Oltár meg a Trón, Új világ nyílt ki: Eu-angelion.*

*S kezdte ő hirdetni ország-világnak, A parasztfiúnak, s a polgárleánynak.
-Térjen meg a tőkés? Arra nem érek rá! Magyarázta tettét rettegett ÁVÉHÁ.*

*Nem jött kötél, csak sokévi börtön. (Majd odakinn időm másképp töltöm,
Népet ezután nem gyűjtök magam köré; Balek már nem leszek én soha többé!)*

*Szabadult, s hajtotta az a szomjas lelke, Jézusunk szavait ő ízekre szedte.
S csak ezekről beszélt (fontos mi lenne más?) Így lett tavasz újra, a „másod-virágzás”.*

*Múltak az évek; nőtt Bokor és Karaj, megingott néha alattunk a talaj.
S ahogy lassan-lassan a diktatúra puhult, Az elvtárs, meg az úr egyre jobban tunyult.*

*Később meg eljött a nagy-nagy módszer-váltás, Biz' nem tudom, testvér; átok ez, vagy áldás.
Ne ezt firtasd Te sem; zsoltárt énekelj, S ha gyermekhangon szól, rá Te így felelj:
„Az Úristen őriz engem, / mert az Ő országát zengem!”*

Piarista köz, 2009. február 4.

Nép, mely... így magasztal; van élni abban hit jog és erő (Arany J.)

Születésnapomat is körbevették közösségeim találkozói. Mindegyiken elénekeltük a szokásost: *Szerkenj fel kegyes nép...* Aztán ittunk is... Mikor pálinkát, mikor bort. Meg ettünk is, meg dolgoztunk is – hetedik évtizedét morzsogató Bokrunk rendje szerint. Így volt ez január 16-án, pénteken is, amikor egy nagyon fiatal, csak 10-15 esztendőes múltira visszatekinteni tudó közösségemmel, a *MAG I.* nevűvel találkoztunk. Soros elnök a júnior volt. Fele annyi idős sincs még, mint én – a többiek már mind túl vannak fele-koromon, a 45 éven. 20 év múltán lesz a júniorunk 55, magam meg 110 éves. Akkor lesz feleannyi idős, mint én. Ez még belefér a Czeizel által említettbe: 120 esztendőre vagyunk beprogramozva. Kivárjuk. Én akarom köszönteni *feleannyi-idős* korában.

Balaton Tamás volt a soros elnök. Ez volt a **Nyitóelmélkedése**, s ennek mottója: *Lehet, hogy nem az Istent kell keresni, hanem egymást kell szeretni?* „Jézusom! Hozzád akarok tartozni! Le akarok mondani minden ütésről, s vállalni akarok minden ütést! Te nem csupán elviselted, Te vállaltad a keresztet. Itt van a pokol. Lehet annál iszonytatóbb hely mint az, ahol még az Istent is fölakasztják, ahol még az Istennek is szegény-fát emelnek, ahol még neki sem szabad, sőt főleg Neki nem szabad elismertnek lenni?”(Hang I.)

Jézusom látni kezdem az általad járt, a Téged követő tanítványaidnak kijelölt keskeny utat. Kérlek, erősíts meg abban, hogy tényleg jól és azt lássam, amit Te szeretnél. Bocsásd meg, hogy kétszínű vagyok. Tudom, hogy szegénynek kell lennem, mégsem merek belevágni – társ nélkül. Tudom, hogy boldognak kellene lennem, hogy adtál lehetőséget élni az életet, mégsem vagyok boldog, mert megkötnék gyengeségeim. Add nekem a Te békédet. Segíts felszabadulni gyengeségeim alól, tisztíts meg lelkiismeretemet, hogy temploma is gyógyulhasson. Keresem az utam, mégsem látom merre menjek. Bocsásd meg türelmetlenségem. „Uram! A jelen múlandó kényelme rabul ejt. Tudom, hogy múlandó, de nehezen élem meg a már jelenben is magamban lévő örök jelenedet. Nagyobbnak tűnik a

kívülről jövő kényelem bénító hatása, mint a bennem lévő jelenlét aktivizáló szeretetének megnyilvánulása.” „Azt akarom, amit Te akarsz. Mindig és mindenhol. Éjjel-nappal, ébrenlétben-álomban egyaránt. Te ismersz engem, lelked új élettel ajándékozott meg.” (u. o.)

Kérlek Uram, segíts, hogy értékelni tudjam életem, segíts, hogy megtaláljam merre menjek, és meglegeljem páromat, aki segít megmaradni ezen az úton. „Ha sok víz kerül a hajóba, akkor bizony nagy a süllyedés veszélye. E világ csábításainak hullámai próbálnak elborítani. Csak Általad, Veled és Benned maradhatok a felszínen.” „Nem lehet semmi akkora áldozat, amit meg ne hoznék, csak találjam meg a keskeny utat. Vezess szolgálni, élni másokért, vezess és taníts ragyogni. Add terveidet, melyekre felhasználhatsz. Nemcsak halálomig. Örökké szolgálni akarok. Nem megpihenni, hanem gyümölcsöket teremni. A szeretet tiszta csatornája akarok lenni. Add bölcsességedet. Nagyon nélkülözöm. Építs, buzdíts, vigasztalj rajtam keresztül másokat.. Igazán szeretném elveszíteni múlandó életemet, hogy az örökkévalóság bizonyossága, vagyis a szeretet áradjon belőlem.” „Istenem! Szeretni akarlak teljes szívemből, teljes lelkemből és minden erőmből. A keskeny utat választom. Nem csupán irgalmadra, de legalább annyira bölcsességedre is rászorulok.” „Kedves Szűzanya! Nagyon köszönöm, hogy Fiad ma is Rád irányította a tekintetemet. Mint Te, úgy akarom hordozni a mennyország örömét, erejét, jóságát, igazát., (u.o.)

Jézusom! Én azért vagyok, mert Te mellettem döntöttél. Segíts, hogy életemmel örömet és ne bánatot okozzak neked. Időmet, amit tőled kaptam, jól és jóra használjam fel. *Amen.*

Körben-imádkozásunk után került sor **köszöntésemre** – erre is körben-imádkozással. Mindegyikük hozott egy maga-készítette szöveget. Szégyellem ideírni őket. De nem én mondom magamról. És mintául is szolgálhat: így is lehet szeretnünk egymást. A soros elnök maga indította a kört: *Kedves Gyurka bácsi – köszöntés Születésnapodra! Tőled kaptam mindent, ami Te vagy, és Istent is visszakaptam általad, hogy ki az Isten, ezt is Te mutattad nekem. Nekem is, mint Neked az Isten – A lelkiismeretemet bombázó*

„Azt hiszem, hogy van. Azt is, hogy értem van. Nemcsak értem, hanem minden emberért. Azt hiszem, hogy jó, a javamat akarja. Azt hiszem, hogy tőle van, hogy tudom: jónak kell lennem. Azt hiszem, hogy érte kell lennem, kedvében kell járnom, akaratát kell teljesítenem. Azt hiszem, hogy ez az életem legfontosabb dolga. Akkor vagyok boldog, ha azt gondolom, hogy valami olyasmit tettem, aminek örül. Azt hiszem, hogy nagyon nagy dolgokat vár tőlem. Azt hiszem, hogy csak azért lettem, hogy segítek neki megvalósítani azt, amiért világot teremtett. Azt hiszem, hogy életem értelme felépíteni Isten Országát. Azt hiszem, hogy meg nem szűnően erről akar tárgyalni velem. Ennek következtében senkivel sem vagyok olyan szoros kapcsolatban mint vele. Ez a kapcsolat nyugtalanító: állandóan mérlegre tesz, nem hagy békén, ösztökél, hogy csináljak már valamit. Szedjem össze azokat, akik hajlandók így látni őt, s velük együtt csináljunk valamit. Mit? A hegyen épült várost.

Méregbe is hoz ez a kapcsolat. Dühössé tesz azokra, akik Istenre hivatkoznak, és valami egészen mást csinálnak, akarnak. Azokra, akik az Istent emlegetik, s közben a Sátán Országát építik.

Azt hiszem, hogy Isten kizárólag ebben az Országban érdekelt. Egy olyan országban, amelyben mindenki a lelkiismeretére hallgat, és senki se akarja megparancsolni, hogy mit kell gondolnom ahhoz, hogy kedves legyek Istennek. Egy olyan országban, amelyben nem kell szégyenkezni amiatt, hogy nekem van valamim, ami a másinak nincs, aminek folytán valaki irigykedhetik rám. Egy olyan országban, ahol senkivel szemben sem erőszakoskodom, s velem sem mások. Egy olyan országban, ahol mindenkit tegezhetek, ahogyan az Istent is. Egy olyan országban, ahol mindannyian testvérek vagyunk. Azt hiszem, hogy Isten ezért az országért nem tud csinálni mást, minthogy bombázza a lelkiismeretünket. *A lelkiismeretemet bombázó* – számomra ez az Isten (18. Napló: Városmajor, 2002. január 9). Köszönöm, Isten éltessen szeretetben és egészségben.

Virág Mária következett utána: *Nem tudom, pontosan mikor ismerkedtem meg Gyurka bácsival.* Valamikor 1999 és 2001 között. Először csak hallomásból a Dombi Feri bácsitól, aki mindig nagy tisztelettel beszélt róla. „Tudjátok a Gyurka olyan nagyon okos, néha nem is értem mit mond, mert ő ügyekben gondolkodik. Mindig van valami ügye.” Máskor pedig: „ha a Jóisten csak egy picivel jobb, mint a Gyurka – s a kisujjának a körmére mutatott –, már nyert ügyünk van”.

Szóval ez a nagy jószág és okosság felkeltette az érdeklődésemet, s nem csalódtam. Elmentem a Szellemi Búvárokhoz. Azt hiszem, ott találkoztam először Gyurka bácsival – de szégyen ide, szégyen oda –, nem emlékszem az első találkozásra. Évekig jártam hozzá a Szellemi Búvárokhoz. Itt nem elsősorban, mint pap volt jelen, hanem mint beszélgetést vezető – és bármely témában. Nyitottsága a világra – feltűnő volt. Ritka az olyan pap, akit az Isten ügyén kívül más is érdekel. S még ritkább az olyan pap, aki elviseli azt, aki mást gondol a teológiai, erkölcsi, metafizikai kérdésekről, mint ő, illetve az Egyház, s megtűri az ellenvéleményt. Nála szabad *másnak* lenni. Talán, mert ő is más, mint a paptársai többsége.

A jellemző általában az, hogy a különbözőségek elválasztanak embereket, csoportokat egymástól. Még akkor is, ha az egyezés a nagyobb közöttük, mert az emberek többsége nehezen viseli a másik ember másságát, különvéleményét. Ő nem. Szeretettel van irántunk akkor is, ha valamiben egészen mást gondolunk, mint ő, a szakember, akinek tudásához mi nem fogunk felnőni. Pl. ha papokat provokálni akarok, akkor a reinkarnáció témájával kell előjőnnöm. Ettől rendszerint dühbe gurulnak – a jámbor katolikusokkal együtt. Egyszer csoporttalálkozón nyilatkoznunk kellett, mit gondolunk erről, s a csoport minden tagja az egyházi hivatalos vélemény ellen foglalt állást. Gyurka bácsi csak elképedve nézett ránk. Nem akart meggyőzni – nagyon bölcsen –, hiszen valójában senki nem tudhat semmit. Ez nem befolyásolta a közöttünk lévő kapcsolatot. Jó hozzá eljárni! Hogy miért? Megpróbálom összeszedni:

Nemcsak azért, mert a magyar férfinépesség átlagéletkora 57 évre csökkent, s a 90 éves nagy öregekről már csak hírből hallani. Mi olyan szerencsések vagyunk, hogy itt van egy közöttünk – tiszta elmével és korához képest viszonylag egészségesen. Nemcsak azért, mert élete kész történelem – olyan, amit az iskolában nem tanítanak – s mi meríthetünk belőle. Nemcsak azért, mert megbízható, és személyesen foglalkozik minden hozzá fordulóval igény szerint. Nemcsak azért, mert érdeklődését még ma is fel lehet kelteni a világ dolgai iránt, s nagy aktivitással figyeli az eseményeket.

A világ felborult, az érékek átrendeződtek. Nem mindenki tud azonosulni az újjal. Kellenek azok az emberek közöttünk, akik tisztán és láthatóan képviselik a régi értékeket, akik példaképekül szolgálnak az ifjabb generációnak. Új példaképek ma nem teremnek. Ma a tiszavirág életű sikeremberek korát éljük. Ezért vigyázni és dédelgetni kell azokat, akik még megmaradtak nekünk. Ilyen példakép számomra a Gyurka bácsi, akit a történelem vihara nem ledöntött, hanem megedzett. Erkölcsiség tekintetében stabilan és kiszámíthatóan képviseli a jót, amit annak gondol, de ellenvéleményét, averzióját sem rejti el, ugyanakkor mindig tiszteletben tartja a másik ember szuverenitását.

Ifjabb éveiben sajnos nem ismerhettem – maradt az életrajza és a testvérek beszámolóí, melyből világosan kilátszik az igen aktív, eseménydús élet. A Bokorban úgy gyűjtötte maga köré az Istenre szomjazó ifjúságot, mint tyúkanyó a csibéit. Ma a 90. születésnapján több száz testvére, gyermek, unokája, dédunokája köszönheti őt, az Elsőt. Hála és köszönet Neked Uram a Gyurka bácsiért, hogy megismerhettem, hogy hozzá járhatok, és hogy még mindig itt tartod közöttünk.

Rovó Ferenc folytatta a sort: *Kedvenc időtöltésem csendben üldögelni a szobámban,* és hagyni a gondolataimat szabadon jönni-menni. Az ember minél korosabb, annál több kedvesétől válik el ebben a világban. Édesapám, édesanyám, rokonok, kedves jó barátok. De Isten örök és mindig segítségünkre van, Ő soha nem mondja, most nem érek rá. És mindig

gondoskodik kedves, jó szellemi és lelki barátokról, *testvérekről*. Megadta nekem azt az örömet, hogy találkozhattam Veled, kedves Gyurka bátyám. A magyarság egyik nagy problémája Vajkkal kezdődött. Nyugdíjas korom óta foglalkozom a magyarság történetével a honfoglalástól mostanáig. Ez a téma volt a barátságunk kezdete. És a másik nagy neofita, Saul rabbi tanulmányozása lett testvériségünk bölcsője. Dr. Zakar András könyve, *A sumér hitvilág és a Biblia* továbbgondolkodásra készítet engem.

A piarista szellemiség sem áll messze tőlem. Az első gimnáziumot a Gróf Károlyi István Honvédtiszti Fiúnevelő Intézetben kezdtem el. A humán tantárgyakat a helyi piarista gimnáziumban tanultuk. A számomra nagyon kedves Tempfli József erdélyi püspök úr felettem két évfolyammal járt. 2003-ban Vácott, a piaristáknál rendeztük meg nagyszabású iskolatalálkozónkat. A Püspök úr imádkozott hosszan a határon inneni és túli magyarokért. Ne hagyja magyar fajtánkat kipusztulni. A Püspök úr minden miséjén imádkozik fajtánkért Erdélyben.

A Te gondolataid, kedves szereteted, békés elmélkedésed, lelki nyugalmaid mélységekig hatott rám. Egyre inkább mondhatom a magaménak is. Most szeretném megköszönni Istennek, hogy útjaink találkoztak. Neked pedig azt köszönöm kedves Gyurka bátyám, hogy mindig készségesen meghallgatsz, és mindig szeretettel vagy irántam. 90. születésnapod alkalmából a jó Isten éltesen sokáig, áldása kísérfen mindörökké. Ámen.

Utána **Sarló Csaba** folytatta: *Mit kaptam, kaptunk Gyurka bácsitól?* Legelőször az Istent kaptam tőle. Gondolom ez így mellbevágó, ezért megmagyarázom. Tizenkét éves koromban még ministráltam, de tizenkilenc évesen már kívül voltam az egyházon. Nem tudtam elfogadni istenképét. Több mint három évtizedem telt el Isten nélkül. Egyszer csak keresnem kellett Jézust, de igazán még nem jutottam sehova, amikor Gyurka bácsit, könyv alakban kiadott naplóján keresztül, megismertem. Az alagútban, ahol bolyongtam, hamarosan fényt gyűjtött és segítségével megismertem az Istent, akinek „léttartalma a szeretet; megnyilvánulása az adás.” Egyszerre úgy éreztem, hogy mindig Őt kerestem. Ma is csak a mindig mindenkit végtelenül szerető, mindent adó, nem mindenható Atyát tudom elfogadni Istennek. Egyéb istenekkel nem tudok és nem is akarok semmit kezdeni.

Másodszor gyakorlatban kaptam szeretetéből. Nézeteltérés miatt megsértődtem és egy darabig nem jelentkeztem. Mikor rájöttem, hogy a baj oka szeretetlenségem volt, felhívtam, Ő szeretettel várt. Elmentem hozzá és úgy éreztem magam mint Lukács történetében érezhette a tékozló fiú, amikor visszatért az atyai házbába.

Harmadszor egy olyan esetet mondanék el, melyre nem én jöttem rá, hanem a feleségem. Idával telefonon beszélünk erről a megemlékezésről, utána feleségemmel is ez volt még a téma, és ő azt mondta: „Én a Gyurka bácsitól, a te itthoni nyugalmaidat kaptam.” Akkor gondoltam én is arra, hogy mennyivel nyugodtabb, türelmesebb lettem, mióta visszatérésem óta rendszeresebb a kapcsolatom Gyurka bácsival. Gyurka bácsi mindkettőnknek úgy adott, hogy az adását nem, csak annak eredményét vettük észre. Egyszer se találkozhatok vele úgy, hogy szeretetéből ne adna.

Aztán jött a **Kundra Pista**: *Mit köszönhetek neked? Sok mindent.* A legfontosabb az, hogy megtanítottad az utat, amely elvezett az Örök Életre. Az evangéliumok elemzését, az ott tanultakat beépítettem az életembe. Hogy nem lehet elhülyéskedni az életünket, és nagyon komolyan kell venni.

Csak szorgalommal lehet valamit elérni. Ez érvényes a lelki dolgokra is. Az odaadottságot, a kitartást és azt, hogy az *Isten az első helyre kerüljön az életembe*. A szeretést a másokra figyelmet. Szolgálatot és a tanulást. A szelídséget, a kör levezetését és azt, amivé váltam. Tudom, honnan jöttem, ki voltam és azt is tudom; hogy ma ki vagyok. Ez nélkül, és a társaim nélkül nem jöhetett volna létre. De ne felejtsük el azt, aki mindeneket mozgat és mindet fenntart. Köszönet a Jóistennek elsősorban, hogy küldött részemre útjelző táblákat, hogy az úton ne tévedjek el. Az egyik Te vagy, Gyurka bácsi. Megszerettelek minden

erényeddel és hibáddal együtt. Azt, aki vagyok, közösen hoztuk létre. A mű kell, hogy hasonlítson az alkotójára. Persze beleértve az ember egyéni adottságait is. Érett személyiség vagyok. Jól érzem magamat a bőrömben, és ezt Neked is köszönhetem. Persze ebben sokan munkálkodtak. Mert mindig nyitott voltam a jó irányában.

Köszönet az etalonért – az alapok lerakásában. A viszonyításban, hogy *kire* építem a házamat. Ez nagyon nem mindegy. Segítségedet köszönöm, hogy ma is nyitott vagyok egy jobb irányában. Vallom, hogy az ember fejlődő lény. Sok-sok köszönet annak, aki mindezt a háttérben észrevétlenül, de emberekben munkálkodva segít bennünket, hogy lelkünk nyugalma nála meg találjuk. Köszönet a bensőséges beszélgetésekért, hogy egy igaz barátra leltem, aki sokszor segített ügyes bajos dolgaiban, és én is támasz lehettem annak, aki ha megkért valamire, hasonlóan álltam a rendelkezésére.

És a végén **Lombos Ida:** *90. születésnapod alkalmából szeretettel köszöntelek!* Különleges ez a születésnap, különleges ez az életkor – mert kivételesen nehéz, példamutató, szent életpálya áll mögötted. Hálát adok azért, hogy *Ő jelen volt és jelen van* életedben, gondolataidban, írásaidban. Hálát adok, hogy gondoskodik rólad, hogy értelmeket, gondolataidat éltető inspirációkkal gazdagítja. Köszönteni szeretnék! Ajándékkal és szeretettel elhalmozni. Mit adhatok neked? Minek örülnél? Tárgyi ajándék nemigen érdekel téged. Mi lehet az a lelki és szellemi ajándék, hogy mégse legyen belőle „*Sámuel én téged bámul*”.

Isten vezetett hozzád. Erről tudnod kell. Minek tulajdonítható a hozzád vezető történet, az, ahogy megismertelek? Ezt most elmondom. Istennel a kapcsolatam akkoriban mélyen belül zajlott. Kerestem a hozzám hasonló lelki igényű embereket, akik beszélni akarnak Istennel, Istentől, s akiknek értékrendjük és Útjuk – Jézus. Imában kértem ezt. Egy szép szombat esti napon bekapcsoltam a TV-t – talán az ATV volt – ahol csodák csodájára Dombi Feri bácsi beszélt Rólad és a Bokorról. Ráadásul Te is ott voltál. Akkor még nem ismertelek. Miklós atya, a plébánosunk, beszélt rólad pár nappal ezt megelőzően. Említette, hogy rehabilitálnak. Bevallom, akkor ez alig érdekelt. Nem tudtam, ki vagy. Egyházi belügynek véltem az egészet.

Ebben a TV-műsorban Dombi Feri bácsi beszélt a Bokorról, arról, hogy itt olyan emberek járnak össze, akiknek antennájuk van Jézushoz, és amit ezen keresztül kapnak, meg akarják osztani egymással. Szóltatok egy pár szót a KIO-ról is. Beszélgetések már felkeltette az érdeklődésem.

Kíváncsi voltam, igaz-e ez az *antenna*-dolog? Kértem Jézust, válaszoljon. Este 8 után volt ez a műsor. Gondoltam, felhívom Miklós atyát, hogy szóljak neki, élőben vagy látható a TV-ben. Nem mertem. Lehet egy papot az esti órákban zavarni? Arra gondoltam, ha Miklós atyának van antennája, akkor most lát téged. Másnap a délelőtti mise előtt felkerestem őt. Elmondta, hogy meccset nézett és a kép hirtelen zavaros lett. Elkezdte igazgatni a TV antennáját, és Te jelentél meg a képernyőn ... ! (Az én kis *antenna*-imámat már meg sem említettem neki.)

Innentől egyenes volt az út hozzád. Miklós atya rögtön rám zúdította a KIO indigós gépelt köteteit. Ott voltam a Piarista kápolnában a nagy misén a rehabilitációd alkalmából. Ezen a misén elköteleződtem, mert lángolt a szívem, szinte fájt. És nem mertem odamenni hozzád. Az Elixír magazinban találtam meg a Szellemi Búvárok Egyesületét, így jutottam el hozzád. Bámulni, hallgatni, csodálni akartalak. E helyett mi történt ott? Nekem kellett beszélni. A véleményem, a gondolataim érdekeltek. Azt sem tudtam akkor, hogy szólaljak meg.

Így visszagondolva úgy látom, nagy utat tettem meg. Úgy tekintek akkori magamra, mintha gyerek lettem volna – 39 évesen. Velel ismertem és tanultam meg a jézusi gondolkodást. Állandóan gondolkodatsz. Érdekelnek a gondolataim, a véleményem – mindenki gondolata és véleménye érdekel. Melletted felnőtte válik az ember, akárhány éves. Sok lényeges ismerettel lettem gazdagabb a könyveidből és a közösségi találkozókon. Lelki világom, értelmem új képességei nyíltak meg. Komoly, fontos teológiai kérdéseket beszélünk

meg. Sose gondoltam volna, hogy mindez engem érdekel. Közösségi találkozóink szeretetteljes légköre, az együttgondolkodás, a mély őszinte beszélgetések kivételes értéket jelentenek. Az egymástól eltérő vélemények békésen elférnek egymás mellett.

Fontos a közösség, fontos mindaz, amit könyveidben leírtál. A legeslegfontosabb –Jézus. A legeslegjobb az, hogy általad jobban értem Őt. Köszönöm.

Piarista köz, 2009. február 5.

Bokor-újév

Drága Testvéreim! Ha az ember megér 90 esztendő, számot vet az életével. Elkezdem egy vallomással: nekem csak egy etalonom van. Egy zsidó ő. Jézus a neve. Szerelmes volt az apjába, akivel én még nem találkoztam, pedig Jézus rengeteget beszélt róla, bár apjának csak egy mondatát adta tudtukra. Ezt is két alkalommal. Először, amikor Jordán vizében alámerítette őt a Keresztelő: *Ez az én szerelmes / szeretett Fiam, kiben jókíppen kedvem betellett... kiben én gyönyörködöm... benne letem tetszésemet.* Másodszor a színeváltozás hegyén: *Te vagy az én szerelmes / szeretett Fiam, őt hallgassátok... űtet hallgassátok... hallgassátok reá... rá hallgassátok.* Mindezek csak mustrák a magyar múlt rangos fordításaiból (Huszita Biblia, Erdösi Silvester János, Károli Gáspár, Csia Lajos). Mondanám az eredetit, a görög szöveget is: Houtos estin ho huios mou agapétos, en hó eudokésa és Su ei ho húios mou agapétos, akouete autou. De minek annak, aki számos görög tanfolyamaim egyikét sem hallgatta? Van még mód pótolni a hiányt, mert Bajnok Dani tart már megint görög tanfolyamokat. Itt nincs tandíj! Ingyen tanulhatsz az Újszövetség nyelvét. Ha beiratkozok rá ha nem – mindenképpen áll, hogy Jézus egyetlen más mondatot sem adott apja szájába, csak ezt. Ezzel kell beérnünk. De azért én elhiszem Jézusnak mind a sokat, amiket csak mondott Róla. Nem igen tudott másról beszélni, mint Róla. Mint a szerelmesek. Csak a szerelmükről, s minden gyönyörűt ráfognak. Aki volt már szerelmes, tudja, hogy így van. Jézustól folyton csak azt, hogy az ő mennyei apja ilyen meg olyam. Elhiszem neki? Mért? Mert én meg Őbelé... ahogy már mondtam, számomra Jézus az etalon, akihez igazodom. Mondom magyarul is: Jézus az életem vezércsillaga.

Ennek a vezércsillagnak volt egy családja is. Kikből állt a családja? Kik voltak azok? Hát a testvéreiből. Hogy hívták őket, mi volt a nevük? Az elsőnek három is volt: Simon Jónás fia, Péter meg Kéfás. A többit nem sorolom, úgy is tudjátok. A tanítványai adták a családját. Fehérnépe nem is volt? Dehogyan. Asszonyok is, akik ott álltak a Golgotán, és messziről nézték, mi történik. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, az ifjabb Jakab és József anyja és Szalómé. Ezek már Galileában is vele tartottak és a szolgálatára voltak. Rajtuk kívül még többen is, akik vele együtt mentek fel Jeruzsálembe. Akik kísérték őt, azok voltak a családja. Ezeknek eleje meg Mária Magdolna, akiről több szépet és jót mondott Jézus, mint bárki emberről. Szerelmes volt Jézusba? Igen, feltétlenül. Jézus is őbelé? Nem tudjuk; de Mária Magdolna sohasem panaszkodott Jézusra egy árva szóval sem. S nőknél ez annyit jelent, hogy meg vannak elégedve azzal, akire nem panaszkodnak. Ezt szeretném én is elérni a családommal, de reménytelen a szerelmem, mert panaszkodnak rám csőstől, majd mindannyian. Nemcsak a fehérnép, még a férfiak is. És ki volt még Jézus családja? Földi apjáról nem mondott semmit. Az anyjáról se sokat: *Asszony mi közünk egymáshoz?* – mondta neki Kánában. A tanítványaitól pedig megkérdezte: *Ki az én anyám?* S maga válaszolt reá: Akik hallgatják tanításomat, azok az én testvéreim és anyám.

S nekem ki a családom? Hát csak ti. Ti, akik Jézus tanítványait szegődtetek. Akik tudjátok, hogy nem lehet más dolgotok, mint hogy tanítványokat gyűjtsetek Jézusnak. Nekem az is elég, ha ezt tudjátok. Azért elég, mert Isten belétek ültette a Maga meg Jézus Lelkét, s ennek következtében reggel, amikor felkeltek, este meg, amikor lefeküsztek, halljátok a hangját, amely arra buzdít Benneteket, hogy csak gyűjtsetek, teremjete, vessétek a magot Apja szántóföldjébe, mert százszoros termést akar. Ki? Hát Jézus, ez a telhetetlen. Nekem

nem kell erőszakoskodnom Veletek. Tudjátok magatoktól, hogy mi a dolgotok. Bár Gyuri – Évikének, a feleségének jelenlétében – két hete Sashalmon mise utáni iddogálás közben arra akart rávenni, hogy ne mondjam ezt, mert már torkig van vele. Olyan naiv ez a Gyuri. Már 35 éve ismer, és még mindig azt hiszi, hogy lehet velem beszélni. Hát lehet, igenis lehet. Arról pl., hogy ne menjünk már a Kossuth térre. Arról lehet. De arról, hogy ne gyűjtsünk, hogy ne szórjuk a magot, arról nem lehet. Próbálkoztak már mások is, de hiába próbálkoznak. Akár a Kádár, akár a mostani Benedek. Hanyadik is? Egyik sem ment velem semmire. Ezek után most meg Gyurira hallgassak? Nem hallgatok, s kérdezem – csak kérdezem minden erőszak nélkül –: Gyűjtöttél már új tanítványokat ebben a gyönyörűséges, nem ruszkikkal, hanem tőkésekkel megajándékozott kicsiny hazánkban? Mert nálam csak az a jó, csak akkor vagy jó, ha gyűjtöttél. Ezért most hogy ennyien itt vagytok, még inkább mondom, hogy csak gyűjtsetek. Mert, aki gyűjt, az nem hal meg – fennmarad neve! Sem itt, sem a másik világban nem hal meg. Aki meg nem gyűjt, az meghal. Nemcsak itt, hanem a másik világban is – gondolom. Azért csak gondolom, mert még nem voltam ott, hogy ellenőrizsem, miként is állnak ott fent a dolgok. De Hamvas Bélától és Hermész Triszmegisztostól megtanultam. Mit? Azt, hogy *lent, mint fent. És hogy Fent, mint lent.*

De azért volt Jézusnak Atyján és tanítványain kívül még egy harmadik szerelme is. Hát az meg ki? Nagyon bánatos volnék, ha ki nem találnátok. Annyit verekedtetek velem erről az utóbbi időben, hogy biztosan kitaláljátok. Ha ki nem találjátok, megmondom magam. Hát a zsidók, akik a legjobban tudják szeretni egymást. Nem is pusztul fajuk úgy, mint a miénk. A nemzeteket (ta ethné) – ezt a szót a szentírások úgy fordítják, hogy pogányok. Jézus pedig azt mondta a zsidóknak, hogy a nemzetekhez, városaikba meg Szamáriába ne menjete, menjete csak Izrael házának elveszett juhaihoz, mert magam is csak azokhoz jöttem. Majd amikor főpapjuk keresztre feszít, akkor kérem meg a Lelkem, hogy szálljon rátok, s menjete el az összes többi nemzethez is – de Júdeától és Jeruzsálemtől kezdve – tanítsátok meg nekik is; hogy az ő dolguk is az, hogy a tanítványaimmá legyenek. Azaz az a dolguk, hogy ne akarjanak gazdagok lenni, hogy ne akarjanak verekedni, meg uralkodni egymáson. S ha ezt megértették és legalább is hozzáfogtak már ezt tanító nép- és főiskolai tanfolyamaik megszervezéséhez – magyarul kisközösségeket hoztak már létre – akkor ennek pecsétjéül keresztelkedjenek meg is. Nem bubamegöntésre gondolt. Ezt csak csinálják azok, akiknek ez a szakmájuk. Megbocsáttatik nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek. Biztosan bocsánatot nyerne. Miért? Mert Jézus mennyei apja meghallgatja a fiát, ha nagyon kéri őt.

Mondtam már, hogy Jézus a vezércsillagom, meg még mindazok, akik azt gondolták, amit ő gondolt. Kik azok? Hát Sókratész, Lao-ce, Buddha, meg az effélék. Az evangelisták is, meg a Jakab-levél szerzője. De Tolsztoj meg Gandhi is. A Didaché szerzője is, meg Arany Jánosunk is és Sinka István is, ez a két szalontai kálvinista is. Meg a katolikus Babits is. Mindazok, akik tudnak ilyet mondani: *Az Úristen őriz engem, Mert én az ő országát zengem.* De azért nem akarok itt most magyarórát tartani. Előbb még meg kell írnom hozzá a tankönyvet, melyet majd házifeladattá tudunk tenni. Nyáron három hónap alatt majd lesz időm rá Budaváriban. Ott *klíma* nélkül is ki lehet bírni a nyarat. Vissza kell térem a szakmámhoz. Ha Visnyeszéplakon érdeklődés hiányában meg is szakadtak az irodalmi estéim, azért én nem adom fel a harcot. Megkérem a Józsit. Ki az? Hát minden magyar piaristák nagyhatalmú tartományfőnökét. Mire kérem meg? Hát arra, hogy ha 2010 szeptemberére átköltözik a Mikszáth Kálmán térről a gimnáziumunk, akkor hadd tartsak ott nem hittanórákat – ahhoz a becsületet már eljátszottam, és tisztában vagyok vele, hogy folyamatosan játszom tovább el –, hanem irodalomórákat, hogy jó félszázad alatt a különböző rendszerektől elnyomorított ifjúságunk hadd hallja meg a jézusi magyar irodalomról szóló tanítást. De ez csak olyan kitérő volt – excursus – ahogyan tudományosan mondják. Visszatérek a fősodorhoz.

A nem régiben elkezdett negyedik negyedben – 90 és 120 év között található – olyan gyermeknek valókat kell kitalálnom, mint amilyeneket Jézus mondott. Példabeszédeket. Miért? Hát azért, hogy mindenki megértse. A legszegényebbek is. És kik azok? Akik sok gyermeket szülnek. Akik megértik, amit Zsike mondott nekem, amikor 12. gyermekét várta, és én ünnepélyesen kezet csókoltam ezért neki. Mire ő ezt felelte: *Gyurka bácsi, én vagyok a világ legönzőbb asszonya, mert nem bírom ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám.* Majd lesem a sokgyerekesek bölcsességeit. Ezzel teszem majd talán jóvá, hogy nemzetkipusztítóvá lettem, tettem magamat. Vagy fogjam rá ezt is az Istenre? Vagy magyartanáromra, Bátorira, akinek szóbeli érettségim napján elmondtam, hogy szeretnék szép magyarórákat tartani, de a mátyásföldi kislányok is nagyon szépek, s ő ezt mondta nekem: Én is úgy lettem piarista, hogy fejest ugrottam a dolgokba! Én meg erre a szóra lementem a trafikba, vettem egy ívpapírt és megírtam a piaristáknak, hogy én is piarista akarok lenni. Nem tudom, mit tegyek. Hárítsam a felelősséget Istenre? Nem hárítom. Elég vagyok ehhez magam. De Jézus mondta, hogy az Isten Lelke bennünk van. Akkor meg ki a felelős a döntésemért??? Értitek Ti ezt? *Érti bizony..., aki jó...*

De hát mennem kell tovább, mert nekem is volt apám s anyám. Apám olyan kemény ember volt, hogy még a piaristák is meg voltak vele elégedve. Nekem is megdicsérte őt latintanárom, a paloznaki Kövesi Lajos. Így: Apád okos ember. Azért volt okos, mert tudta, hogy nem a gyerek nevelet a szüleit, hanem a szülők a gyereket. Noviciátus után meglátogattam őt, mint nyugdíjast. Beszélt latin-tanítása sikereiről. Arról, hogy kérték: árulja el a módszerét, sikerei titkát. Módszer, módszer, mit ér az? Fogni kell tudni a gyereket, ahogyan apád is tudott téged. S mutatta is karjával, kezével. Hát apám aztán ismerte ezt a módszert. Vert is pofozott is, rúgott is, hogy aztán a nyomtatott értesítővel dicsekedhessék elsőszülött fiával, hogy az minden gyorsíró versenyt, és minden pályázatot megnyert. Én sohasem haragudtam apámra. Rákosi smasszerjeire se haragudtam, ha fenéken billentettek. Ez volt a dolguk, ezzel tartották el családjukat. De apám vitt a Haller-térre focizni, kirándult velem, ping-pongozott is, és megtanított máig tartó szórakozásomra: bridzselni is. Mennyi Bokor-tagot megtanítottam már rá! A tavaly nyári budavári bridzs-bajnokságot is egy nőtanítványom nyerte meg. E dicsőségért cserébe talán megbocsátja nekem, amit az előbb gyereknevelésről mondani mertem.

Anyukámról nagyon sokat kellene mesélnem. Igazi anyuka volt. Hatvan éves koráig sohasem volt beteg. Egy anyukának arra nem lehet ideje. Akkor ki csinál meg mindent? Apám semmit sem csinált. Ő volt Anyuka nyolcadik gyereke. Amint pápa leszek – a mostani már nagyon öreg! – felhagyok a megszentelt életállapotúak boldoggá meg szentté avatásával. Anyukát fogom szentté avatni. Őt meg a Bokor összes anyukáit – hét gyerektől felfelé. Anyuka sajnos nem volt Bokor-tag. A legidősebb most halt meg: Balázs Laci, aki 1910-ben született. Anyuka meg 1897-ben. Ha nem lehetett, akkor most, posztumusz Bokor-taggá teszem őt. Éppen most írok tanulmányt a Bokortörténet *nulladik* nemzedékéről. Azokról, akik nevelték az első, az alapító nemzedéket. Majd így formálom meg a Mindenszentek litániáját: *A Bokor sokgyermekes anyukái és minden más ilyen anyukák... Könyörögjetek érettünk!*

De félre minden nőimádattal. A férfiakat is saját képére és hasonlatosságára teremtette Isten. Ha egy kicsit selejtesebbre sikerültünk is. Rút hálátlanság lenne azonban részemről meg nem emlékezni az örök hazába már átköltözött Bokor-testvéreinkről – akkor is, ha csak férfiak voltak. Nem mindegyikükről, csak a legnagyobbakról. Kik azok? Hát vitathatatlanul az első a Dombi Feri. Ha jól számolom, lett élete munkájából vagy tíz kisközösség. Annak ellenére, hogy férfi volt és még megszentelt életállapotú is csak félig, mert világi pap volt csak szegény. S a második? Az már nő volt – Andi, a Bokor nagyasszonya. Hét gyermeke nem volt, csak kettőt nevelt. De a lánya már hetet, s Andi tíz unokája i hívta életre a harmadik és negyedik nemzedék legtöbb közösségét. Mennyit? Számolják össze ők! Harmadik helyen van nálam Halász Bandi. Ő is csinált valamit kisközösségek címén: az ő nevét örzi az iszákos-

mentés. Ő nemcsak tanított, de gyógyított is. Mintha Jézus is ezt tette volna, nem? A hierarchiánkat kivéve mindenki meg volt elégedve vele.

Szalad az idő, s még semmit sem mondtam a mai evangéliumi szakasról. Hát mondok gyorsan valamit ahhoz, hogy *Menjünk máshová, a szomszédos helységekre, hogy ott is hirdessem az evangéliumot, hiszen azért jöttem. S bejárta egész Galileát, tanított a zsinagógákban, és ördögöket űzött ki.* Azaz azt mondta vele hogy Belőlem aztán a kafarnaumiak sem csinálnak balekot. Nem kafarnaumi csodaorvosnak jöttem én. Vannak más zsidó falvak is, melyekben hirdetnem kell a jó-hírt.. – hogy magyarul beszéljek. Ezt Jézus szájába adtam. S a magam szájába mit adok? Hát csak megint valami botrányosat. *Elküldelek titeket. Hova? Attila, Álmos, Árpád elveszett juhaihoz. Nagyon sok faluban városban is élnek a Kárpát-medencében. Szükségük van a jó-hírrre és arra is, hogy kiűzzétek belőlük az ördögöket. Miféléket? Azokat, amelyek ezt suttogják: Reménykedjete a következő kormányban. Ezeket. Ti csak a jó-hírben és a kisközösségekben reménykedjete. Amen.*

Piarista köz, 2009. február 6.

A DINAMIKUS LÉTKAREGÓRIA ÚTJÁN

I. A LÉT

a. Létállítványok

Vannak egyetemes létállítványok. Következnek magának a létnek mivoltából. Aki létet mond, bármifélet is, állítja róla mindenk előtt a *létezés*t (van). És azt is, hogy ennek a létező létnek valamiféle léttartalommal kell bírnia. Hiszen mindig valami az, ami létezik. Aki létet mond tehát, létezését és *léttartalmat* (valami) állít. S van még egy harmadik létállítványunk is. A lét egészéről, annak bármekkora területéről vagy konkrét darabjáról állítható és állítandó, hogy *egy*. A lét egésze egy. A tapasztalható lét egy. S a házam mögötti gyümölcsös vagy őszibarackfa is egy. Ez az állítvány egyetemesen elválaszthatatlan a léttől. Úgy tetszik, a létnek három ilyen egyetemes létállítványa van.

b. Értékállítványok: Igaz

Vannak egyetemes értékállítványok. A létállítvány a létnek az állítványa önmagáról: létezem, valami és egy vagyok. Az értékállítvány a létet észlelő szellemnek az állítása a létről. Ha elkészül állításával, akkor megvan a létállítvány.

A létnek akár egésze, akár annak egy adott darabja szükségképpen megegyezik önmagával. Éppen az – ami. És semmiképpen sem más valami. Magában hordja az önmagával való azonosságot. Nem más, mint ami. Nem lehet más, mint ami. Nem tud tévedni, sem hazudni. Nem téves, nem hazug. Hanem éppen az, ami; tehát igaz. Ez a létnek első és alapvető értékállítványa. Érték-, és nem létállítványa a létnek, mert önmagában a lét azonos önmagával, a tudat számára azonban feladatot jelent a létet annak megismerni, ami. A feladatot lehet rosszul is végeznünk: értelmi elégtelenségből – téves, erkölcsi elégtelenségből pedig – hazug lehet a tudat megalkotta állítvány. De lehet igaz is. Amikor a szellem a létet éppen annak látja – ami. Tévedésből, hazugságból mondhatja a vizsgálódó szellem a valóságot nem annak, ami, hanem valami másnak is. Ez esetben a szellem nem jut el az értékállítványhoz, amely az igaz. Ami létezik, az szükségképpen megegyezik önmagával, tehát igaz. Az első létállítványnak (létezik) következménye az első értékállítvány (igaz).

c. Értékállítványok: Jó

Van más értékállítványunk is. A szellem következő észlelése, hogy a lét – amely szükségképpen valami, s amely szükségképpen valamilyen tartalommal bír – nem haszontalan. *Valamire jó.* S ez a következő egyetemes értékállítványunk. Értékállítvány, mert a tudattal rendelkező lét számára feladatot jelent, hogy a lét ne maradjon felhasználatlan. A lét mutathatja önmagát a tudat számára – akár értelmi, akár erkölcsi elégtelenségből – felhasználatatlannak is: semmire sem valónak, rossznak. A tudat elégtelensége esetén semmire sem

használható és rossz lesz az állítmány. De ha megbirkózik feladatával, az értékre el tud jutni, akkor megszerzi a második egyetemes értékállítmányt: *minden, ami van, valamire jó. A valami – jó. A léttartalom – jó. E második értékállítmánynak látni valóan a második létállítmány az alapja. Miként az első értékállítmánynak az első létállítmány látszott az alapjának.*

d. Értékállítmányok: Szép

A harmadik egyetemes értékállítmányt a harmadik egyetemes létállítmány kínálja fel. Ha egyszer a lét egy, akkor a lét a tudat számára körülhatároltságot, bezártságot, alakot, képet, s mindezt összefoglalva egységet kínál fel. S e felkínálás a tudat számára ismét feladatot, törekvést jelent. Meglátni az egységeket, az elhatároló vonalakat meglátni a létben, vagy aktív módon kiformálni ezeket az egységeket, hogy magunk választotta alakokat, körvonalakat, képeket mutasson nekünk az immár saját szellemünkől is formált lét. Mert nemcsak megismerni és felhasználni igénye a tudatnak, hanem a lét alakítására is törekszik. Benne van a létben az alak, a forma, csak meglátni és továbbformálni kell. Ez a létalapja a harmadik egyetemes értékállítmánynak: annak, hogy a lét szép. Szép, de a tudat értelmi, erkölcsi, érzelmi elégtelensége folytán a szépet meglátni is, kiformálni is – ugyanúgy feladat, akár csak az előbbi kettő: a jó s igaz. A tudat elégtelensége ezt az értéket sem látja meg. *Azt, hogy minden, ami van, szép is. Csak szem kell hozzá meglátni.*

A létről beszéltünk idáig. Akárminő rendű is legyen a lét, az elmondottak benne vannak a létben. Aki létet mond, ezeket mind mondania kell.

II. A TAPASZTALATI LÉT

S most lássuk a létnek egy tartományát, a tapasztalati létrendet, amely olyan állítmányokat is rejt magában, amelyek a bármilyen, az akárminő rendű lét fogalmában nem találhatók meg. /Aki lét és tapasztalati lét között nem ismer különbségeket, egyvégtében veszi különböztetés nélkül a fentieket s az ezután következőket./

a. Mennyiség

A tapasztalati létrend alapvető állítmánya: a térbeli elhelyezkedés, ami a háromdimenziójú kiterjedtséget jelenti. Ezzel együtt jár a mérhetőség, s nyomában az összes mérhető fizikai tulajdonság. E létrenden belül minden lét valamennyi, ennek minden megnyilvánulását összefoglalja a mennyiség állítmánya. A tapasztalati létrend állítmányait, melyeket csupán egy konkrét létrendről, a tapasztalati létrendről állítunk, nevezzük – megkülönböztetendő az egyetemes létállítmányoktól – **kategóriáknak**.

b. Minőség

E konkrét tapasztalati létrendben a létezők meghatározott minőségekkel rendelkeznek. Élettelen vagy élő lét. Az elsők belül szervetlen vagy szerves lét és ezeken belül ilyen vagy olyan elem, keverék, vegyület jelzik a minőségeket. A másodikon, az élőkön belül egy sereg külön osztály található, melynek összefoglalói: a növényi, az állati s az emberi lét. A következő kategória tehát a minőség, amely magában hordozza a fentebb differenciálatlanul vett léttartalom különbözőségeit.

c. Változás

Hogy a tapasztalati létrend egyes elemei, egyedei összefüggésben, vonatkozásban vannak egymással, hogy térbeli-mennyiségi és minőségi összefüggésekben és vonatkozásokban – mindez folyik az egység egyetemes létállítmányából és a fenti két kategóriából. Új kategóriaként jelentkezik a lét változása. A tapasztalati létrend vonatkozásai ugyanis nemcsak holt, statikus vonatkozások, aminő pl. két egymásmelletti felület, négyzetcentiméter vonatkozása egymáshoz egy tetszőleges síkon, hanem dinamikus vonatkozások is. A tapasztalati létrend harmadik kategóriája (a létrenden belüli egyetemes állítmánya) a változás, a Hérakleitosz meglátta szüntelenül folyó átalakulás. Az elmúlt, a jelen s az elkövetkező pillanat összefüggése és vonatkozása, amelyben valami valamilyen állapoton keresztül állandóan

valami mássá lesz – ez a változás. S e változás folyik a tapasztalati létrendnek az előbbi kategóriákban adott tulajdonságaiból: ezek következtében van – a változás. Ezek magyarázzák.

Aki változást mond, okságot is mond. A korábbi állapot az ok. A későbbi a következmény. E három kategória konkretizálja és megkülönbözteti a tapasztalati létet az akárminő léttől.

d. Kezdet nélküli változás sor

S most igazolom a tapasztalati és az akárminő lét közötti megkülönböztetést. A tapasztalati létrend egyetemes állítmánya a változás. Minden tapasztalati valóságnak a jelen állapottól különböző múltja van. A tapasztalati létrend egésze változás-sor. Állítom, hogy e változás-sornak kezdete van. Azon az alapon, hogy a kezdet-nélküli változás-sor lehetetlen. A kezdet nélküli változás-sor a múlt irányában a végét-elejét el nem érhető végtelenbe nyúlnék. S ami elérhetetlen a múlt irányában, az onnantól hasonlóképpen el nem juthat a jelenig. Ha tehát a tapasztalati létrend kezdet nélküli, akkor a tapasztalati létrend nincs. Ha egy időbeli pálya innen odáig, a jelentől a kezdetig nem járható, ugyan így nem járható meg a múltból a jelen felé. A végtelen számú kézen keresztül ment tízforintos sohasem ütheti meg a markomat, a végtelen számú állapoton keresztül alakult kozmosz nem érheti meg a jelent. A kezdet nélküli változás-sor abszurd ellentmondás.

e. A tapasztalati létrend végső oka

A tapasztalati létrend változás-sor. Véges számú állapotokon keresztül ért el tehát a mához, véges számú évek adják meg korát. Van tehát kezdete, meg van benne az első állapot, amely a nem-lét után következett. A tapasztalati létrendtől okságra nevelt ember kérdezni kénytelen. Miféle lét okolja meg létesülését/létesítését? A vele azonos lét nem okol, nem magyaráz. Odébb tolja a kérdést, hátrább a múltba. Hiszen a vele azonos lét szintén kezdetes. S akkor annak kezdetét kell kérdeznünk.

E tapasztalati létrend oka csak egy tőle különböző létrend lehet: nem tapasztalati. Van-e mód a tapasztalati létrendet létesítő nem-tapasztalati létrendről többet is megtudnunk? Van. Tagadnunk kell róla mindazt, ami a tapasztalati létrend magát megokolni nem tudásának szükségképpen velejárója. Állítani kell róla mindazt, ami kell ahhoz, hogy elégségesen megokolja a tapasztalati létrendet.

Nézzük előbb az elsőt. A nem-tapasztalati létrend nem lehet változó, hiszen akkor kezdetes, s így maga is megokolásra szorul. *Változatlan, kezdettelen, s magamagát megokoló, tehát önmagától való létnek kell lennie.* Ha a tapasztalati létrend időbeli, ez a végső okként szolgáló nem-tapasztalati lét csak időt nem ismerő, időtelen lehet. Azok a minőségek, melyek a tapasztalati létrend változásait magyarázzák, hasonlóképpen idegenek tőle. Más minőségű, mint a tapasztalati lét. Felette valószínű, hogy a tapasztalati létrend ez elsőül említett kategóriája, a mennyiség is idegen tőle, de ezt itt még el nem dönthetjük.

Előbb meg kell ismernünk a tapasztalati létrend változásainak tartalmát.

III. A VÁLTOZÁS

A tapasztalati világ változik. Mit eredményez, művel ez a változás? Keressük meg a változás kategóriájának legfőbb osztályait. Mikben foglalhatók össze a tapasztalati létrend változásai? Ezekhez a legfőbb osztályokhoz a tapasztalati létrend jelenségeinek elemzése révén juthatunk el. A tapasztalati létrend jelenségeit a következőkben e létrend egymásra épülő létfokain vizsgáljuk. Külön az élettelen, külön az élők, s ezen belül a növényi, állati és emberi létfok jelenségeit.

a. Az élettelen világ

Az élettelen világnak, miként az egyetemes létnek is, állítmánya az: egy. Egyedek alkotják, akár egy uránérc-darab, akár a Hargita hegye, akár a Csendes-óceán vagy egy pohárnyi folyadék. A természettudomány megmaradásukat tanítja: egyediségüket, annak mennyiségét és minőségét változtatva, de megmaradnak. Ez az anyag megmaradásának elve. Ez még nem

osztálya a változás kategóriájának, ez még egy a változással. De alapvetőt mond a változás irányáról. *A tapasztalati létrend úgy változik, hogy megmarad, perszeverál.* A benne levő erők iránya, törekvése ez. Ami történik, az ezen belül, ezt szolgálva történik. Mi történik? Az egyes egyedek fogynak – kevesbednek vagy nőnek – gazdagodnak. Mechanikai erők két különállót összenyomnak, vagy egy magában állót ketté választanak. Kisugároznak magukból, s más egyedek ezt a sugárzást felveszik. Az élettelen világ e változásai a következő létfokokéhoz szegényesek, igen jelentékeny bennük a tehetetlenség (inertia). Ha nem indítják-mozdítják-lökik-taszítják, megmarad addig adott egyediségének kereteiben. E létfok egyediségének önépítése kezdetleges az élő egyedek önépítéséhez képest. A fogyás-növekedés s az ezekben megnyilvánuló változás-alakulás nagyobbára kívülről, esetleg létfokán kívülről jövő indítással indított és csak kevésbé az egyedtől származó. Növekedése csak időnként szerzés jellegű (a mágneses erejű egyed valamit magához ránt). Fogyása csak időnként adás jellegű: ilyen pl. az uránérc kisugárzása egy közelében lévő egyedre. Alakulásában pedig alig van valami ön-alakító, vagy éppenséggel mást alakító jelleg. Ugyanezen a létfokon belül a szerves vegyületeknél az affinitás következtében nagyobb mértékben jelentkezik az egyedek szerző, illetőleg magukból leadó s alakító tevékenysége.

b. A növényi létfok

A növekedésben-fogyásban adott változás határozottabban szerző-adó jelleget kap az élők világában, mégpedig már a növények létfokán is. Az inertia, ill. az affinitás létformájára itt az asszimiláció és disszimiláció létformája következik. Az egyedek önépítő tevékenysége szembeűnő. A növényi létfok egyedei napfényt, vizet, ásványokat szívnak magukba, szerzik meg maguknak. E birtokba vétel, birtokba szerzés folyamán szembeűnően alakítják önmagukat. S a disszimiláció folyamatában kiadják magukból azt, amire nincsen szükségük. Az anyag megmaradása itt intenzívebbé lesz, önfenntartás jelleget mutat. De még ennél is többet. A növény egész asszimilációs-disszimilációs élete, szerzés-alakítás-adása túlmutat az önfenntartáson. Magot termel, amelyet odaad környezetének, hogy ez a mag folytassa azt a növényi létét, amelynek folytatására egy vagy több év elteltével a magot kitermelő egyed nem lesz képes többé. *Az egyedek önállósága, önépítésük a szerzés, alakítás s a disszimilációban s maghullatásban megnyilvánuló adás* – mind élesebben és határozottabban dolgozza ki az előző létfokon is meglevő kezdetlegesebb és mégis ugyanazon osztályokat a változás kategóriáján belül. Az egész tapasztalati létrend vonatkozás-összefüggés-változás kategóriájának legfőbb osztályait.

c. Az állati létfok

A következő létfokon ez osztályok határozottabb és differenciálódó jelleget öltenek. Az egyedek önálló egyedisége, ön- és fajfenntartási tevékenységben megnyilatkozó megmaradási törekvése az ösztön síkjára emelkedik. E létfokon az idegrendszer s annak központjának kialakulásával *valami merőben új jelentkezik a korábbi létfokokkal szemben: a tudat.* Az állat érzékel, s ezen érzékelésből következően törekvése s tudatállapota is van. *Az ember értelmi-akarati-érzelmi világának kezdeteivel találkozunk e létfokon.* Érzékel s érzékelésének közös vonásait egybegyűjtve, ha nem is az emberi tudatossággal, de absztrahál is. Megkülönbözteti az embert a látott emberek alapján a nem-emberi létezőktől s a ház körüli jószágot is a látott egyedek alapján: nem téveszti soha össze a macskát a tehénnel. Törekvése az összegyűjtött tapasztalatok alapján formálódik ki. Öröme, szomorúságra is képes – érzelmi élete is van.

Szerző tevékenysége magasabb fokú, mint a növények létfokán. Nemcsak az asszimiláció biokémiai folyamatainak bonyolultabb jellege következtében. Az állat mielőtt valamit birtokába szerez, előbb tudatába szerzi s eldönti, birtokába szerzi vagy sem. Az érzékeivel tudatba szerzett valóságnak csak bizonyos neki való elemeit veszi egyúttal birtokba is. S a birtokba vett, melyért egyébként kemény harcot is folytathat, esetleg elraktározza későbbi asszimiláció céljából. A szerzés itt tudatba és birtokba szerzésre differenciálódott. Ez a

birtokba szerzés már nem merő asszimiláció, azaz önmagává tevással birtoklás, hanem magán kívüli birtoklás: elássa magának a pillanatnyilag felesleges táplálékot.

Önalakítása hasonlóan szembetűnőbb, mint a növényé. De nemcsak önalakításról van itt már szó. Bár a növény alakítja környezetét is, ismerős talaj- és tájformáló munkája, ezen a létfokon azonban már többről van szó. Az állat vackot épít magának. A környezet tudatba és birtokba vett elemeiből házat épít magának, bolyt, fészket, üreget, vackot. Az állat hajlékot alakít magának. Vacoképítésben jelentkezik ez a többlet az alakítás osztályában. A változás kategóriáján belül e dinamikusnak is mondható létmegnyilvánulásban.

Adása hasonló fejlettséget mutat. Nem a disszimilációban, nem is magában a fajfenntartásban, hanem az utóbbi hogyanjában. A költés, a fiókák táplálása, repülni tanítása, a kicsinyek nem egyszer életkockázattal történő megvédése jelentősen tágitja az előző létfok adásszintjét. Az emberi létfokon jelentkező áldozat világának mutatja kezdeteit. Különösen a domesztikált állatok esetében. Lovak, kutyák nem egyszer képesek életük „feláldozása” révén gazdájuknak szolgálatára lenni. Adásuk az áldozat felé nyúlik a maguk ösztön-síkú tudatosságuktól megvont határokon belül.

d. Az emberi szellemiség

Mindezen fenomenológiai jellegű elemzésekből eléggé kitetszhetik mennyire egységes felépítésű a tapasztalati létrend. Dinamikus létkategóriája, a változás mennyire azonos törekvéseket mutat. Ugyanazon legfőbb osztályokban absztrahálható e változások tartalma, akármelyik létfokon vizsgáljuk is e változások tartamát. S mindez mennyire valószínűsíti e tapasztalati létrend különböző fokainak egységes eredetét és esetleg egymásból kifejlődését is.

A tapasztalati létrend legmagasabb fokát képviselő ember is osztja e vélhetően közös eredet következményét. Az emberi megnyilvánulások is ugyanazon osztályokba absztrahálódnak, kategorizálódnak, mint az alatta lévő létfokok megnyilvánulásai.

Inercia és affinitás, asszimiláció és disszimiláció, valamint tudat a már látott és tárgyalt három létfok jellemzője. Mi az emberi létfok jellemzője? A szellemiség. Elégedjünk meg egyelőre magával a szóval. Ha majd fenomenológiai elemzés alá vettük az emberi változás tartalmait, azután vizsgáljuk meg, hogy a tapasztalati létrendbe tartozik-e; mint ahogy e kérdést az állati tudattal kapcsolatban is fel kell vetnünk.

SINKA – BALLADA

Körözs vizénél hét nyárfa / Alattuk ül Bondár Márta

Nem kisasszony, nem menyasszony

Nem is lány már, nem is asszony

Titokban volt szeretője / Titokban lesz temetője

A halászok kihalásszák / Elfödik, hogy ne is lássák

Amennyit fordul az ásó / Annyit sóhajt a sírásó

120. SZÜLETÉSI NAPLÓ

2009. március

Piarista köz, 2009. március 1.

EGY SZÜLETÉSNAPO

1. Gyertyafénybenezés

2. Mara énekel: Szivárvány havasán... - mit még Kodály gyűjtött Csík megyében.

Szivárvány havasán felnőtt rozmaringszál
Nem szereti helyét, el akar bujdosni,
Ki kell onnan venni s új helybe kell tenni, ki kell onnan venni, s új helybe kell tenni.
Sír az út előtt, bánkodik az ösveny, Sír az út előtt, bánkodik az ösveny,
Még az is azt mondja: áldjon meg az Isten, Még az is azt mondja: áldjon meg az Isten,
Áldjon meg az Isten minden javaival, Áldjon meg az Isten minden javaival,
Mint kerti violát drága illatokkal, Mint kerti violát drága illatokkal.

3. Az Úr legyen Veletek... **Evangélium Szent Máté könyve szerint:**

Hallottátok a parancsot: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért! Így lesztek gyermekei mennyei Atyátoknak, aki fölkel a napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is... Legyetek hát tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes! – Ez az Isten Igéje.

4. Byron Don Juan-ja és Arany Bolond Istók-ja nyomán **egy kezdő poéta** ötödféles jambusokban – mondaná, ha tudná – versét erről az ígéről:

Tisztelt ünnepelő Gyülekezet ... kezdeném,
de itt ez meg nem felel. Kicsérélem hát a szót,
s mondom: kedves Testvéreim Jézusban!
Az ünnepeltnek legutóbbi és tisztéből
Következő nagy húzása, hogy – riasztja
S várja a magyar egészség ügyétől,
Hogy régvolt fiatalságom visszaadja.
és ezzel szétveri – akaratlan! – találkozónk.
Csináltam is olyan patáliát,
hogy máig sem tudom, quo modo
feledtessem el vele színházt.
Tettem ugyan másnap egy mea culpát,
De nem fogadta el engesztelő ajándokom,
bár annál szebbet-jobbát nem produkált
az egész jézusi magyar irodalom
Ennek okán soros elnökké
tornáztam fel magam,
S összeszedtem minden erőm,
hogy méltó éneket zengjek a napról,
melyen felsírt egy csecsemő.
Van annak 50 éve. E nap nem ismételtető.
Ilyen nap nem lesz többé soha.
S csak egy lesz hozzá fogható:
mikor majd a duplájára, a századikra
sor kerül, melyre Czeizel szerint –
ha ugyan igaza van(!) – meghívót
sajnos, én már nem kapok.
Kihasznlom inkább a mai napot.

Hogy méltón ünnepeljünk,

három jóbarát tanácskozássra leül.
Az egyik harminccal nálam ifjabb,
tehát már ért korú, s jelentette is:
Elvégeztem, amit kiosztál megint.
A másik valamivel ifjabb nála –
Tőle el csak hatvan év választ.
Fiatal ő: mindet, mit szívem óhajt
mondjak majd el a prédikációban,
de úgy, hogy az Ünnepelet,
hogy róla foly a szóm, észre ne vegye
csak gondolkodják hosszan el,
mi életében Istent, s téged bosszant meg
kínozt, azaz feltétlenül javítani
S fáradságot nem kímélve tanítani
Kutyakötelességed néked ez.
Nagyon megköszöntem, de sokra
nem mentem vele, mert azt gondolta,
hogy Jézus fején találta a szöveget,
mikor tanítá: igaz e szöveg:
Istennél semmi sem lehetetlen.
De van! S mi az?
Túljárni Ünnepeletünk eszén.
Erről nem állította Jézusunk,
hogy Atyjának lehetséges ez is.
Ez kivétel a szabály alól.
Ha kell, eskü alatt is tanúsítom:
Ezerszer megpróbáltam már,
De sikereim száma – maradjon örök titok.

Sikereim csúcsán jutott eszembe
Ünnepeletünk egy tévedhetetlen ígéje:
Veled békében élni csak akkor lehet,
ha Neked mindenben igazat adok, s adunk.
Valóban szentigaz? S ez Isten
És még az ünnepelet ígéje is? Biztos?
Lehet. A kérdés csak az, hogy kire?
Valakire biztosan igaz.
Ugyan kire? Magam az Ünnepeletre tippelek.
Magamra nem? Nem! Nekem papirosom
a pápától, magától van,
hogy az én ígém téves,
veszélyes és félre érthető.
Az Ünnepeletnek nincs ilyen.
Szava csak az egyszerű laikus
hívónek, még hozzá nőnek,
jámbor s merész véleménye.
Beszélhet ő, amit akar!
Érvénytelen – egyházjogilag az.

Magam nem vagyok csálhatatlan.

Legalább is nem mindig.
 Példát is mondok reá: minap
 Széplakon Aranyról tettem
 egy megállapítást: felesége,
 Ercsey Julianna egész életében
 csak két szerelmes verset kapott tőle.
 Az egyiket harminc évvel –
 a menyegző után csak százhatvan évvel :
Ezernyolcszázharminc / kilencben írtuk már e levelet:
Harminc éves, Julim édes! / Lelki frigyem teveled.
Ifjú voltál, ifjú voltam, / Árva voltál, én szegény:
nem volt messze olyan össze- / illő pár a földtekén.

A másik vallomást csak barátjának pletyizte
 róla el, s tíz évvel a nagy nap után,
 s leghűbb barátjának, Sándornak:
Végre kincset leltem: házi boldogságot,
mely annál becsesb, mert nem szükség őrzeni...
 – Hát itt a tévedés megint!

Mert közben rátaláltam egy harmadikra is.
 Kettő között leltem rá,
 s csak húsz évvel a nagy nap után:
Én is szerettem: De halkan, zaj ne'kül.
S midőn szerelmet a leánynak esdék:
Nem oly szagú volt mint a nyomdafesték.

Így ez a fülemüle-perünk is döntetlen
 marad, Mara. De kit is érdekel,
 hogy ki a tévedhetetlen,
 az Ünnevelt vagy akárki más?
 Bennünket más érdekel.
 Csak az, ami Jézusunknak fontos:
 Hogy ki az, ki jobban szeret?
 S most ezért férfi fajunk nevében
 Meghajtom a zászlót a női faj,
 az Anyukák előtt. S ezennel átadom
 a szót a méltó énekesnek
 Illyés Gyulának, ki írt erről egy verset.

5. De előbb **Mara** énekel a **Virágok vetélkedéséről...** - melyet Bartók gyűjtött Csíkbán.

A búzamezőben háromféle virág, a legelső virág a szép búzavirág.
A második virág a szép szőlővirág, a harmadik virág a szép szekfűvirág.
Szóval felfelé a szép búzavirág: Szebb vagyok, jobb vagyok annyival náladnál,
mert engem elvisznek az oltári helyre, ott neveznek engem Jézus szent testinek.
Szóval felfelé a szép szőlővirág: Szebb vagyok, jobb vagyok annyival náladnál,
mert engem elvisznek az oltári helyre, ott neveznek engem Jézus szent vérinek.
Szóval felfelé a szép szekfűvirág: Szebb vagyok, jobb vagyok annyival náladnál,
Mert engem leszednek, koszorúba kötnek, legények, leányok kalapjukra tesznek !

Ditirambus a nőkhöz

Nem a kövek és nem a fémek. Nem, amik állják az időt!

Hanem a gyékény, a nád, a kéreg.

Nem az örök-élet-ígéret cinkosai. Nem a kimértek.

Hanem a törékenyek s engedők: a fű, a lősz, a sás lett tiltakozás.

A tettiük után nyomban eltűnők.

Nem a kövek és nem a fémek. Nem az asszir, a szumir pillérek, a talpukkal évezreket gyűrűztetők. Nem a bazaltból faragott gúla-tetők.

Hanem a haraszt, az avar, meg a fa: a messziről igent integetők. Nem a kemények, hanem a fonhatók, a szőhetők, a dolgozó kezekre kutya szemével figyelők –

Még messze, messze valamennyi Isten előtt –

Nem a kövek és nem a fémek.

Az első szót, a gügyögőt, az első tanácsot a létnek, ők kezdték szájba rágni, a gyapjú, a gyanta, a szősz, a raffia. A közlékenyek, a serények. Ők, nem az égneek, hanem a sári világnak védangyal-kara, ők, az örökre többrekésznek.

Mert aki meg akarja tartani az életet, elveszti azt: aki pedig kész elveszteni is, megtartja.

A romlandók. A hinár, a moha. A múlók. A hártya, a len fonala.

Nem az eleve valakik,

hanem a törők, de nyomban fölnevetők, hogy megint csak összeilleszthetők, az így szívósak, így nem engedők. Az ág héja, a kecskeszőr, a háncs lett utitárs –

Befogadván valami messze – hogy mondjuk? – eszme? rendeléséből a jövőt.

Messze a kövek és a fémek hatalomátvétele előtt.

A hajlíthatók és görbíthetők, a szívósan gyengédek, az ujjnyomásra már válasz-puha anyagok, ők, a soha vissza nem ütők adtak halk jelet – kéz a kéznek – velünk a Föld!

Fú a szél, kopik a talaj, fölkúszik, óriási hal, az évszázadok mélyvizéből a templom – ize, húsa nélkül. Száll a por, vékonyul a föld, emelkedik ünnepi tálca díszében a dög: a ledőlt fejedelmi palota váza. Hányingerelten köpdösi vissza a tisztára szopott bordát, ivet, oszlopot az idő. Nem ez kell neki.

Nem a kövek és nem a fémek. Nem a bronzpajzsok, a porfiredények, a hivalgók, a haszonélvezők.

Hanem a pálmalomb kötények, a kókuszcsészék, a zsuppháztetők. Nem a katakombák, nem a tornyok. Mert mit tudnak a csontok, ha kifolyt közülük az élet?

Ki mondta az első szót a jövőről, a derűset, a szemén át meggyőzőt, szívmengetőt: lehet remény, mást is rejt a világ, mint amit mutatott először. Az első fűszoknya övé az első ráhímzett virág.

Nem sziklakockából rakott erőd, mit egybe csak a súly maltera köt. Nem a gög kapui.

Hanem a pelyva, a patics, a pihe hozott ide –

Igen ők, az épp mert lágyan megnyíló lettek a legerősebbek.

Mint ágyék s keblek a csont- és izom-védte várban:

donzsonjaitokban, asszonyi testek. Mint akik lebírhatják az időt.

Nem a szögletek, nem az élek, nem a fegyverek, a szűrők s lövők, nem a királyok s hadvezérek,

hanem az ebnél hamarabb megokosult vályog-iszap, a szőrme, az irha lett vezető – nem is a férfiak, hanem ők a minden tagukban szem-viselő, a nők kezeit idomítva.

Rejti a márvány a szobrot. A Szépet!

De mitől éledt? Kik voltak a nemzők s szülők? És kik tették tisztába őt?

De a legelső, kiseddi mosolyt, amivel szinte odaszólt, ami a lélek válasza volt a teremtésnek, kik csalták oda, tétova első-mozduló vonásaira a kőnek is, a fémnek?

Hallgat a sok apa s anya. Nem, itt a sírok sem beszélnek.

Szobrok, ti, már a méhben készek, harsány-némák, lét-tömlöcök, épp azáltal holtak, hogy épek, temetkezőket temetők!

Nem a kövek és nem a fémek.

*Mig a fű újra fönt mindent beföd, tisztítja máris lent a mélyet szorgos népeivel a föld.
Munkálnak a türelmes férgek, a hullamosók, bűz-szűrők, hír-fertőtlenítők, dicsvágy-vírus-
ölők, a mord erények, zord erélyek bacilusgazdáit lemeszelők, mind-mind az iszonyú
pöcegödört át-, hasznosan úgy-szétdöngönyözők, hogy kidugja, egyre merészebb kedvvel
fejét, az örömkeresőt, egy hóvirágnyi élet.*

*A szöllő-bakháta-fésülte dombok
s nem a romfedte, a történelem-lerondította bércek,
a felhő-kavarók, nem a látni is undok mellvédek agyaros vigyora,
hanem a csibesövények, nem a várárkok:
a zsiba-borítók, a kisajtó, a kalantyús kapu, a csak fakilincs-záratú verőcék, gally- és lé-
cserények, nem a lőrések,
hanem a kandikálásra szabott zsalu, nem a torlaszolók,
hanem a nyílók,
nem a tengeringerlő szirtfok,
hanem az öblök, a kikötők, a borjú- és birka-nyalta mezők,
nem a keselyük, a denevérek, a sólymok,
hanem a selymek, a fűj-fészkek, a méhek,
nem a dörgések,
hanem az ének,
nem a kardok, a kardhüvelyek, a vérték,
hanem az ingek, a kendők, a harisnyakötők,
nem a villámok, nem a vulkánok, a rőt ablakon át fénybögve beizzók,
a mélység düheit mennybeköpők,
hanem a hős mellbimbók, a tövükhöz menekülő megóvásában bátran meredők, tüzelők.*

Ajánlás

Nem a zablák, nem a csengések,
hanem a kosáron a fül:
nem az ostromok, a bekerítések:
hanem a korall-sor a nyak körül, meg a tűzhely körüli székek:
nem a viharok, a mének, a diadalzengések,
*hanem a szitaszél-veretegések, ha a liszt megtömörül, hanem a néma kitekintések a téli
ablak függönye mögül:*
nem a havasok, a jeges meredélyek,
hanem a kézimunkázó vetések, a vasárnap is orsópörgetők, hanem a csecsemő le-
begtetések, hanem a csermelyek, a csevegők,
nem a vezényszó: **Rohamra! s Imához!**
Hanem a megfordított vánkös.

6. Kellő csönd után a hívők könyörgései következnek. Magam kezdem.

Gy: Istenem, Mara is hordozza magában a Lelked. Tanítja is őt szüntelen. Hallja meg a hangját, s kövesse is azt, amennyire csak tudja – teljes szívéből, egész lelkéből, minden erejéből! Add meg Uram!

Mici, az édesanyja: Uram add meg, hogy rátaláljon a szeretetedre, hogy magáévá tudja tenni a szeretetedet. Mindenkihez, aki rá van bízva.

Feri: Istenem! Köszönöm csodáidat! Köszönöm, hogy milyen utakon... hogy mindenkinek az egyéni sorsán keresztül össze tudsz hozni bennünket. Kérem tőled, hogy ugyanúgy, mint mindannyiunkat, akik egyenként mind teremtményeid vagyunk, és Marát is, aki szintén egyetlened: óvd meg, és vezesd az örökkévalóságig.

Joli: Uram, köszönöm neked a mérföldköveket, ahol megállhatunk, számot vethetünk, visszanézhetünk, és kérlek, adj erőt Marának is előre nézni, benned bízni, vezesd őt tovább!

Péter: Én azt kívánom, hogy legyen mindig erőd belső hangodat követni.

Attila: Istenem: azt kérem tőled Marának, hogy a jövője... az ő jövője, és a szeretteinek a jövője úgy alakuljon, olyan napfényes legyen, ahogyan azt te megálmodtad, és hogy érezhesse ő is azt a fényt, amit őrajta keresztül sokan érezhetünk.

K. Tamás: Mennyei Atyánk! Azt kérem, hogy ezeken a szép énekeken keresztül vezesse tovább Marát az útján, és add meg, hogy ami hiányzott még eddig, vagy ami hiányzik, azt pótolod számára, és tegyed boldoggá!

K. Mari: Uram, áldásodat kérem Marára. Add, hogy az előtte levő években szeretetben élhessen, nehézségeiben mindig találjon társat maga mellett, aki a te szeretetedet tükrözi, és segít neki átlépni a következő nehézségig. Add, hogy életét hitben, megbecsülésben élhesse!

F. Béla: Urunk Jézus! Először szeretném megköszönni, hogy Mara olyan sok területen segíthetett a piaristáknak. Kezdvé azon, hogy betegeket gondozott és ápolt, de hát gondozta ő rendtartományunk pénztárát is, tehát nagyon sok területen segített, és adtál neki erre időt, hogy nekünk segítségünkre legyen. Kérlek, hogy adj számára erőt, energiát, időt, hogy mindazok felé legyen figyelme, energiája, akik rá vannak bízva. Állj mellette, segítsd ezekben a feladataiban úgy, hogy még továbbra is jusson egy kis idő a piaristákra! Amen.

István: Istenem! Kérem, hogy a te örömet add meg neki ezen az ünnepen is, hogy tudja tovább sugározni mások felé!

Sz. Marika: Uram, én azt köszönöm meg neked, hogy háza sziklára épült. Add, hogy továbbra is megtapasztalja a sziklára épített életnek a boldogságát, és békességét!

B. Tamás: Uram, köszönöm, hogy velünk vagy. Bocsásd meg, ha a nagy jóban, kényelemben alig veszünk észre. Kérlek téged, hogy legyen igényünk a csendre, s a csendben meghallani, hogy mit üzensz nekünk... Megimádkozni gondolataidat, továbbadni testvéreinknek, s tudjunk rájuk figyelni, hogy meghalljunk téged!

Mara: Én köszönöm neked Uram, hogy a létbe hívtál, és nagyon örülök, hogy most itt van az édesanyám, mert amióta én is megszülettem az első gyermekemet, minden évben megköszönöm neki, hogy világra hozott, mert tudom, hogy nagyon sokat várt rám. Azt is, hogy sokat küzdött, és hogy nagyon sokat szenvedett értem. Megköszönöm, hogy világra hozott, és azt is, hogy amikor nevet kellett választani, akkor a Mária nevet választotta, és ezzel égi édesanyánkra bízott. Én ezt köszönöm Uram, neked a mai napon. Amen.

7. Az ünnepelt záró éneke: **Meg kell a búzának érni...**

*S meg kell a búzának érni, S meg kell a búzának érni, S meg kell a búzának érni,
Ha minden nap meleg éri, S meg kell szívemnek hasadni, Ha minden nap bánat éri.*

Bánat, bánat, bánat, bánat de nehéz vagy, De rég, hogy a szívemen vagy!

*Bújj ki bánat a szívemből! Elég volt már becsületből – sajllalala, sajllalala
S nem úgy van most, mint vót régen. S nem úgy van most, mint vót régen.*

S nem úgy van most, mint vót régen: Nem az a Nap süt az égen.

Nem az a Nap, nem az a Hold: Nem az a szeretőm, ki vót.

S aki vót már, s aki vót már rég elhagyott, Szébbre vágyott, de nem kapott

Még olyat sem, mint én vagyok - sajllalala, sajllalala”

8. Ezután megtöltjük 6 puttynyos Tokajival poharainkat és köszöntjük Marát a Kodály Zoltántól jó száz éve ihar vármegyében gyűjtött énekkel:

Serkenj fel kegyes nép, közeleg az hajnal. Aranyszél tollakkal repdes mint egy angyal.
Ingó-bingó zöld fűszál szépen felöltözik, liliom rózsával meg is törülközik.
Amennyi fűszál van a tarka mezőben, amennyi vízcsepp van a tenger medrébe
Annyi áldás szálljon a Mara fejére. Annyi áldás szálljon mindnyájunk fejére.

Piarista köz, 2009. március 2.

Budaváriba segítséget kérek

1. Március 21-22-én autókkal megyek, 7 személyt tudunk vinni kerti munkára.
2. Április 9-én, nagycsütörtökön busszal utazom, 10,15-re érek oda. Nagyon sok olyan fiatal várak oda, aki a nagyheti kemény szentülést össze akarja kapcsolni a kemény kert- és háztakarító munkával. Kímélő napirend:

Csütörtök

18,00 mise lábmosással a templomban.
19,30 vacsora a házban
20,00 üdvös bemutatkozó beszélgetés az asztalnál
21,30 zsolozsmázás
22,00 szilencium, villanyoltás

Péntek

07,00 ébresztő
07,30 reggelizés
08,00 kerti-házi munka
12,00 ebédelés és pihenés
14,00 kerti-házi munka
18,00 nagyheti szertartás a templomban
19,30 szerény böjtös vacsora /napi egyszeri jóllakás!!!/
20,00 virrasztás a házban
24,00 szilencium, villanyoltás

Szombat

08,00 ébresztő
08,30 reggelizés
09,00 kerti-házi munka
13,00 ebéd és pihenés
15,00 kerti-házi munka
18,00 nagyszombati szertartás a templomban
19,30 vacsora /bőségesebb, böjt-utáni/
20,00 bridzselés
21,30 zsolozsma
22,00 szilencium, villanyoltás

Vasárnap

08,00 ébresztő és körletrend
09,00 húsvéti mise a templomban
10,30 nagy reggelizés
11,30 zsolozsma és a négy napi lelki-testi üdülésért hálaadó imádság
12,00 búcsúzás

Őrizd meg a napirendet és a napirend megőriz Téged!!!

Amit felkínálok a segítségért

A Bokor munkaéve számomra a jún. 7.-i adyligeti misémmel véget ér. S másnap egyetlen élő testvéremmel, Líviával, három hónapos nyaralásra megyek Budaváriba, aki még el tudja

látni magát, s még engemet is. Övé lesz az előadó, s enyém a számítógéppel is felszerelt kisháló.

Úgy köszönöm meg a fenti segítséget, hogy a három hónapra terjedő ottani tétlenségben megírom *A jézusi magyar irodalom* c. munkámat – visszatérek végre a szakmámhoz –, s meghívom oda a BOKOR-hoz tartozó családokat, lelkiigazgatókat testi-lelki nyári üdülésre egy-egy hétre. Vasár- és ünnepnapokon 9 óráig misézem, hétköznapokon pedig 17 óráig, mert 18 órától kezdve már ingyen lehet fürödni a Balatonban. A meghívottaké a két ágyas (hideg-meleg vizes, külön-vécés) konyhán túli szoba s a közel húsz fekhelyes (mosdóval-vécével, kiságygal is ellátott) tetőtér és a csodálatos kilátást biztosító erkély asztalokkal és székekkel (csak alsó-felső lepedő hozható). Kulcsot kapnak..., *azaz azt csinálnak, amit akarnak*.

1. hét: jún. 8-tól	jún.14-ig	még szabad
2. hét: jún. 15-től	jún. 21-ig	Aczélék és Visnyeszéplakiak lgy-a
3. hét: jún. 22-től	jún. 28-ig	még bizonytalan (M+T)
4. hét: jún. 29-től	júl. 5-ig	még szabad
5. hét: júl. 6-tól	júl. 12-ig	még szabad
6. hét: júl. 13-tól	júl. 19-ig	még szabad
7. hét: júl. 20-tól	júl. 26-ig	még szabad
8. hét: júl. 27-től	aug. 2-ig	még szabad
9. hét: aug. 3-tól	aug. 9-ig	még szabad
10. hét: aug. 10-től	aug. 16-ig	még szabad
11. hét: aug. 17-től	aug. 23-ig	Pótkávé, KOIN-Szerk., BNT
12. hét: aug. 24-től	aug. 30-ig	még szabad
13. hét: aug. 31-től	szept. 4-ig	még szabad

S ezzel már véget is ér az idei nyaralásom, mert szept. 5-én már Pótkávé a Melegesen(?), 6-án 8 óráig ifj. mise, 17 óráig mise Adyligeten, 8-án 13-kor Gyökér. S ezzel **indul a 2009-2010-i munkaév**.

Idejében foglalj helyet, hogy kiválaszthasd a Neked legjobban megfelelőt!

Babits Mihály, Zsoltár gyermekhangra

Az Úristen őriz engem mert az Ő zászlóját zengem,

Ő az Áldás, Ő a Béke nem a harcok istensége.

Ő nem az a véres Isten: az a véres Isten nincsen.

Kard ha csörren, vér ha csobban, csak az ember vétkecs abban.

Az Úristen őriz engem, mert az Ő országát zengem.

Az Ő országát, a Békét, harcainkra sükketségét...

Az Úristen őriz engem, mert az Ő zászlóját zengem.

Hogy daloljak más éneket, mint amit Ő ajkamra tett?

Piarista köz, 2009. március 3.

Egy nem-virtuális feleség válasza

A 112. Napló 3-4. oldalán írtam egy elmélkedést: Ha vétkezik ellened testvéred (Mt 18,15-20) címmel, s a vége ez volt: Várom választokat. Egy jött.

Honnan ez az elterjedt, laza, egyben határozott előítélet...? Miért törvényszerű, hogy ha egy feleség megbántja a férjét, az 1/ szándékosan történt, 2/ ha erre a megbántódottságra a férj felhívja felesége figyelmét, akkor ennek az „Első hatása az volna, hogy nem kellene hallanom aranyos feleségemtől... Mit? Hát ezt: Csak Te ne beszélj!... – kezdetűt, megszólalásom várható..., valószínű folytatását.” Magam sokkal valószínűbbnek tartanék egy ilyen választ: „Mivel bántottalak meg?” Ezután pedig kialakulhat egy a lényegről szóló párbeszéd. Persze, ha a férj „kárálás”-nak tartja a feleség valamennyi megszólalását (ez is egy elterjedt, laza,

egyben határozott előítélet!)..., akkor az elhallgattatás ezernyi módja közül megpróbálhatja ezt a módszert, de nem hiszem, hogy beválna...

...NEM! Ha egy feleség hallgatásba ütközik, és akkor, amikor fontos mondanivalója van, nem fogja megállítani a hallgatást! Addig beszél, kérdez, provokál, amíg valamilyen, bármilyen választ nem kap. Lehet, hogy ez egy durva elutasítás, esetleg kiabálás lesz, de vegyük észre: nem az a „főgonosz”, aki meg akar beszélni valamit, hanem az, aki nem hajlandó kommunikálni. Ez ugyanis (a hallgatás) az egyszerűbb. De nem old meg semmit, csak elodáz. És mint tudjuk, ha a bőr alá megy egy tűske, attól hogy nem veszünk róla tudomást, csak jobban fog fájni az idő előrehaladtával!

Ha vétkezik ellened testvéred... (Mt. 18,15-20) – A kiindulás jó: „Jézus azt mondja: ezt közölnöm kell azzal, akinek sikerült engem megbántania.” Akkor most ezzel akarunk vitatkozni? Én nem tenném...

Nos, ezt kétlem. A „támadó fél” (megint a kiindulással van bajom: miért feltételezzük a szándékosságot?! Keresztény, mi több, jézusi értékrendre törekvő házaspároknál hogy feltételezhetjük azt, hogy bármelyik fél azért szólal meg, hogy a másikat bántsa?! És miért a feleség ez a fél?!) nem fog leállni attól, hogy a másik hallgat, inkább feljebb emeli a hangját, hogy megpróbálja átkiabálni a csend emelte falat.

A magány, ha kérdésekkel, fájdalommal terhes, a legritkább esetekben eredményez nyugodt gondolkodást...! Ha nem közös elhatározás eredménye a csönd, akkor pusztító. Mint minden olyan döntés, amit csak az egyik fél hoz, és a másiknak el kell fogadnia... A düh, jobb esetben a megbántódás, amit a „támadó” fél most már szintén átél, nem vonzza a Lelket...

Ezt a szituációt megint nehezen tudom elképzelni: eddig volt egy támadó, és egy megbántott házastárs. Ha a mű-ráseránts technikát alkalmazza a megbántott fél, lesz egy feldühödött támadó, és egy magára nyugalmat erőltető, nem az igazi érzéseit megjelenítő másik házastárs. Ismétlem: nehezen tudom elképzelni, hogy ebben a visszafojtott állapotban lévő férjben bármiféle kedvességre törekvés fel tudna merülni. Vegyük észre: a felvezetett szituáció egy harc. Ha csak ki nem lépünk a meg nem értés hálójából, menthetetlenül egy „én győztem, vagy ő győzött?” csapdába esünk. A szerepeket kell megváltoztatni. Ha a másik fél rám támad, megkérdem: miért bántasz, hogy tudok neked segíteni? Ha nem akarom megérteni, csak leállítani, belemegyek a harcba. A némasággal visszatámadok. Ám, ha hagyom, hogy elmondja mi baja, megoldhatjuk. Persze ehhez nem elég a támadás kivédésére irányuló magatartás. Ehhez a másikat megérteni akarás is szükséges. És valljuk be: ez hosszabb rögzösebb út. Igaz, hosszú távon mindenképpen kifizetődőbb. Nem voltam ott, nem én voltam ez az asszony, de megint csak kételkedem. Sokkal valószínűbbnek tartanám azt a folytatást, hogy a fél óra elteltével felduzzadt mondanivalógyűlem olyan elemi erővel tör ki az asszonyból, hogy férfi legyen a talpán, aki „visszabántás” nélkül megállja, és meg is akarja érteni. Amúgy: olyan férfi-adomának tűnik ez nekem... Az ilyen történeteken az okos asszonyok csak mosolyognak, miközben tudják, hogy a fele sem igaz... De miért bántuk meg azt, akit igazán szeretünk...? Ezért hát nem olvassuk a férfiak fejére, hogy már megint beskatulyáztak minket a „szép lehetsz, de okos nem” butuska libuska szerepébe.

Piarista köz, 2009. március 4.

Ki bocsáthatja meg bűneinket? (Mk 2,1-12)

Van egy kérdés, ami ennek előtte van. S ez a kérdés: Mi bocsátja meg a bűneinket? Másképpen fogalmazva: mitől tisztulunk meg? Mi által ölel át minket az Isten, mint olyan gyermekét, aki mindent rendbe tett már? Szívünk válasza egyértelmű. Ez a valami – a bűnbánatunk.

A kafarnaumi béna, az inaszakadt gyógyulni akar, s Jézus ezt mondja neki: Fiam, bocsánatot nyertek a bűneid. Kaifásznak nem mondja ezt. A bénának mondja. Milyen alapon? Hitük láttára mondja. Azon az alapon, hogy kibontották Jézus fölött a háztetőt.

A háztető kibontása bűnbocsánatot eredményez? A háztető kibontása gyógyulást eredményez? A két kérdésre két igen a válasz. Három mozzanat is van itt: háztető-kibontás, megbocsátás, gyógyulás.

A háztetőt ki kell bontani. Ingyen az nem megy. Létra kell meg szerszámok a tető kibontásához. Szerencsére akkor még csak fából építettek; legalábbis Kafarnaumban. De úgy harminc éve, amikor megépítettem Budaváriban lelkigyakorlatos házamat, mert megvonta tőlem egyházam a nyilvános papi működés jogát, már betonból csináltam a háztetőt. Ott már fűrógépet is kellene igényelni valamelyik cégtől. Ennyire megnehezültek a háztetőkibontás feltételei. Ma már nehezebb a munka. A globális kapitalizmus idejében meg még nehezebb. De nem lehetetlen. Csak ember kell hozzá, aki tartja kezében a fűrógépet. Ha átfúrja, biztos a gyógyulás.

Mire átfúrja, és igénybe veszi a csákányt is, mikorra eltávolít minden akadályt, minden sittet eltávolít, s kötélén leengedik a nyíláson át, bizony megizzad, s ezerszer meggondolja, hogy érdemes volt-e ekkora cécot csinálni. S mire leér a csodadoktor elé, már egyáltalán nem csodálkozik azon, amit mond Jézus neki: Fiam, bocsánatot nyertek bűneid. Azok botránkoznak meg, akik csak ülnek székükön vagy a fenekükön. Csak azok csodálkoznak. Nem is csodálkoznak. Felháborodnak: Hogy beszélhet ez így? Káromkodik. Ki bocsáthatja meg a bűnt más, mint az Isten? A háztetőkibontás fáradsága nélkül nem értik, hogy mi történik annak a lelkében, aki kibontja a háztetőt.

Havonként járok Visnyeszéplakra, olykor egész hetet töltök náluk, mert olyan embereket találok ott, akik már kibontották. Azzal bontották, hogy otthagyták a várost. Lakásuk árán vásárolnak ott néhány hektár földet. Gazdálkodnak rajta. Építenek is vályogházat maguknak. Ott a nők hosszú szoknyában járnak, nem festik hajukat csak szeretik férjüket, akik nem járnak a faluból el munkát keresni. Dolgoznak a néhány hektáron. Ott a nők – *anyukák*. Még nincs ősz szál a hajukban, s Ildikónak, Piroskának már öt-hat gyerekük van, s az egyik értelmesebb meg szebb a másiknál.

S ott találom Évát is, aki legutóbb azt mondta nekem, hogy *minden testi bajnak, fájdalomnak, még a szülési fájdalmaknak is lelki oka van*. Csodálkoztam, s azt mondtam neki, hogy majd megkérdezem azokat, akik a Bokorban élnek. Most megkérdezlek Titeket is: így van-e? S eszembe jut, hogy kilencven éve még nem volt gyógyszer, csak azt az átkozott csukamájolajat kellett kanálszám nyelnem, s ha lázam volt, vizes ruhába csomagolt anyám, s az lehűtötte lázas testemet. Ennyi volt a patika.

Mire leengedték a bénát, mire földet ért, már tudta minden bűnét, és bánta azt teljes szívéből, egész lelkéből és minden erőből. Így aztán örömmel hallotta a csodadoktor szavát: Fiam, bocsánatot nyertek bűneid. S ő aztán értette azt, ami az írástudók csak botránkozni tudtak: „*Hogy beszélhet ez így? Káromkodik. Ki bocsáthatja meg a bűnt más, mint az Isten?*” Jézus lelkében belelátott gondolataikba. Értette Jézus többi szavát is: „*Miért gondoltok ilyeneket magatokban? Még ezt is, és talán nem is csodálkozott szavain: Mi könnyebb? Azt mondani a bénának: Bűneid bocsánatot nyertek - vagy azt mondani: Kelj föl, fogd az ágyadat és menj? Tudjátok hát meg, hogy az Emberfiának van hatalma a földön a bűnök megbocsátására!*” „*Mondom neked, kelj fel, fogd az ágyadat és menj haza!*” Az felkelt, fogta a hordágyat és mindenki szeme láttára elment.

Igaza van a visnyeszéplaki Évának? Mintha ez a történet őt igazolná.

Mit tehetnék én, akik nem vagyok csodadoktor annak érdekében, hogy aki akar, az is mind ámulhasson, és, dicsőíthesse Istent: „Ilyet még nem láttunk soha.” Valamit kitaláltam, olvashatjátok e Napló 8-9. oldalán is.

Piarista köz, 2009. március 5.

Keresik a Merre ne menjek? című művem...

Eddig nem keresték? De igen. Hol? Hát a Bokorban. El is fogyott belőle drága áron, példányonként 800 forintért (három villamos jegy áráért? – nem tudom, mert én már emberemlékezet óta csak úgy, azaz ingyen utazom) – 200 száz példány. Ajándékoztam is, vették is. Mért? Mert ügyes voltam. Négy közösségemet is rávettem, hogy tegyék meg házfeladatnak. Mért álltak rá? Erőltettem a magam *szelíd* módján. Olyasmiket mondtak rá olvasóim, hogy *krimi, regény, bestseller...* Mindezek hatására el is határoztam, hogy e nyáron megírom – szakmámhoz végre visszatérve – A jézusi magyar irodalom címűt, a következő művemet. De 2009. őszétől kezdve a hozzászólások s az elmúlt 2008. év – mely nemcsak a Biblia, hanem Pál éve is volt – hatására megszorodott művek figyelembe vételével újra írom, hogy miként lett a tarzusi Saulból Szent Pál.

Azért izgultam is közben, hogy nyakamon marad a második száz példány. De százanként rendelve olcsóban számol a nyomda. Aztán elfogyott az utolsó példány is. Miért, hogyan? Annak következtében is, hogy Végh Alpár Sándor valamikor elolvasta a húsz éve 30.000 példányban megjelent *Páter Bulányi-t*, és sok-sok év után újra meglátogatott, s erről február 7-én hírt is adott a Magyar Nemzetben szombatonként megjelenő rovatában, mely a *Köznapló* nevet viseli.

Február 7. szombat

Egyszer ezt hallottam tőle: Tizenhat évig éltem a piarista rendben. Volt egy szobám, ahová bepakolhattam akármennyi könyvet, fűtöttek rám, mostak rám, lemehettem az ebédlőbe, még zsebpénzt is kaptam. Megtanultam, hogy nem valóságos szükséglet a magántulajdon. Irigylem ezért – mondtam is neki, mire fölkacagott, s azt felelte, hogy ekkora marhaságot régen hallott. Igaza volt. Bulányi Györgyöt, mert róla van szó, 1952-ben életfogytiglani fegyházra ítélték. Majd miután leült nyolc évet, egyháza eltiltotta a papi gyakorlattól. Mi volt a bűne? A krisztusi gyakorlat felújítása: kisközösségekben tanította Isten igéjére híveit. Pár hete volt kilencven éves. Kora elgondolkoztatott. Számosan vannak és voltak, akik annyi mindent elszenvedtek, ám életük későbbi éveiben derűsebb, egészséges habitussal éltek. Most, hogy újra piarista rendház lakója, látni akartam Bulányi Györgyöt. És ő azt üzenete: Gyere!

A szobájában itt is sok a könyv, a fűtés is remekül működött, nem tudom, kellenek-e ideálisabb körülmények egy beszélgetésre. Tanári vagy papi gyakorlata teszi, nem tudom, de Bulányi György remek előadó. Ám ha szóba kerül a tarzusi Saul, akiből utóbb Szent Pál lett, áttüzesedik a hangja. És akkor is, amikor arról szól, hogy az Újszövetség huszonhét része közül – ha kivesszük a négy evangéliumot – a legtöbbet Saulus-Paulus jegyezte.

Bulányi páter előbb már nyolc jókora kötetben írt róla, aztán nemrég Merre ne menjek? címmel egy újabbat. Egy sűrítményt. Nem hagyja békén Pál. A könyv minden sorát átjárja az a titok, ami nélkül nincs jó írás, ami nélkül nem jut el a szó lélektől lélekig. Mikor eljöttem tőle, egy hang egyszerű kérdést tett fel: az a kereszténység, melyet ma ismerünk, kinek a szándéka szerint alakult olyanná, amilyené: Jézusé vagy Pálé szerint?

Nem mindegy. A különbségről a páter napnál világosabban fogalmaz: „Más srófra járt Pálnak az esze.” S az emberben kezd ébredezni a gyanú: lehetséges, hogy sok millió keresztény félre van vezetve? Hogy ők mind valójában Pál egyházának a hívei? Azé a Pálé, aki csak másod-harmad kézből hallhatta, mit tanított Jézus? Rettenetes kérdések. A piarista tanár életéből húsz évet vettek el. Ennyi ideig foglalkozott a tarzusival.

Én csak azóta, hogy nála jártam. Mert felzaklatott. Más okból, mint a pátért. És persze másféle kérdéseket teszek föl magamnak. Például azt, hogy a mostani kor – mint talaj, mint klíma – miért nem tud fölnevelni a tarzusihoz hasonló elhivatottságú lényt? Mert így vagy úgy, feledni nem lehet, hogy nélküle a kereszténység nem létezne. Az érem másik oldala, hogy a „pálizmusban” sehol nincs szó Jézus tanításairól. Bulányi György ennek tényét odáig

vezeti, hogy a létező kereszténységnek semmi köze nincs ahhoz, amit a tizenkét tanítvány továbbvitt – volna.

A zsidó kiválasztottságban van egy gondolat, miszerint Isten általuk tesz rendet a világban. Persze ehhez le kell tenni valamit, mondja a páter: be kell tartani a 636 törvényt. Pálnál más a helyzet, mondja. Szerinte képtelenség a világban rendet tenni, mert az ember bűnben született. Ő terjesztette azt a képtelenséget is, hogy mert megöltük a fiát, a paradicsomi almaevés után – Isten ki lett engesztelve. Csakhogy... Mi lett volna a kereszténységből Pál nélkül?

Valószínűleg gyöngécske kis szekta, mondom én. Olyanféle, amilyen tucattá vált a földből, és halt el akkortájt, s utóbb is – mindmáig.

De nemcsak ezért foglalkoztat Pál személye. A tarzusi Saul évekig üldözi a keresztényeket, majd jön a damaszkuszi látomás, és attól fogva azt mondja magáról, hogy őt Isten választotta, és olyasmire szánta, amire mást nem. Ezzel vág neki gyalogolva a birodalmi utakon, melyek ezer kilométerekben mérhetők, és a végállomása Róma, ahol lefejezték. Nem lehet akárki, aki így képes szólni. Aki nem hablatyol, és nem hátrál meg akkor sem, ha ellenségei halállal fenyegetik. Azóta, Mohamedet kivéve, nem születtek hozzá foghatók. Olyanok, akik képesek voltak átformálni a világtörténelmet.

Hogy ma nincsenek ilyenek, annak oka nem az, hogy kivették a zsidó sátorkészítőket – Saul az volt –, vagy hogy a vándorprédikátorok repülön közlekednek. Más az ok. Nincsenek fülek a hallásra, szemek a látásra. A többség egy erős tekintettől megriad, attól meg pláne, ha olyat hall, amit a sajtó veszélyesnek, felforgatónak ítél. Ford futószalagja nem az autók sorozatgyártását kezdte el –, hanem az embereket. Sorozatízlésű, sorozatszavú, sorozatgondolkodású milliók indulnak oda, ahol pénzt kapnak ennivalóra meg ruhára, de mást semmit.

Pál nélkül Jézus lába nyomát befújta volna a sivatagi homok. Elsöpörte róla, de vajon akiébe a mai keresztények igazítják a magukét, tényleg Jézus lábanyoma-e? És ha tényleg nem, ezért elmarasztalható Pál? Meglehet, a keresztényektől belépőjegyet kér szolgálataiért. De hol egy mai Pál, aki elindul a sivatagokon át?

Most mindenki válságról beszél. Bizonyosan ez az oka, hogy tele vagyok várakozással. Hogy talán most. A sok csőd, az aljasságok tengernyi hordaléka hátha képes létrehozni olyan vákuumot, amelyben egyszer csak megszólal valaki, és a népek megállnak, és felé fordítják fejüket. Újra lesz szemük a látásra, és lesz fülük a hallásra. Az újkorban egyetlen ilyen ember létezett. Gandhinak hívták. Jönnie kell valakinek, aki elsöpri ezt a sok ganéjt. – Eddig tart Sándor Köznaplója

Mi a teendőm – ezután? Rendelek a nyomdától újabb száz példányt a *Merre ne menjek?*-ből. Mert kapom a telefonokat, hogy jártak a katolikus könyvesboltokban, de ott nem találták a keresett könyvet.

Ezenfelül még gondolkodom is. Miről? A most 12 éve, 1977-ben, történt rehabilitációról, melyben ország-világ előtt kihirdette a magyar Katolikus Püspöki Kar, hogy megszűntek az 1982-ben ellenem hozott korlátozó intézkedései, miszerint a Püspöki Konferencia valamennyi megyés főpásztora, átérezve súlyos felelősségét híveinek a Katolikus tanítás közösségében való háborítatlan megmaradásáért, a saját egyház megyéje területén Bulányi Györgytől megvonta a nyilvános misézést, az igehirdetést, a szentséget valamint a szentségek és szentelmények kiszolgáltatásának jogát.

S arról is, gondolkodom, hogy három éve e Püspöki Kar jelenlegi Elnökét értesítettem, hogy könyveim nem kaphatók a katolikus könyvesboltokban, és levelemet válasza sem méltatta, pedig a rehabilitációm a parlament is tárgyalta, s azt az egyik képviselő mint a rendszerváltás befejező aktusát értékelte. (*Annyit ért az egész rendszerváltás, mint a befejező aktusa? Annyit!*)

S még arról is... arról is gondolkodom, hogy az egész rehabilitációnak mondott

cécó a Vatikán tudtával történt. S e Vatikán akkori Hittani Kongregációjának bíboros prefektusa Ratzinger József volt, aki most mint XVI. Benedek már két ízben is érdeklődött a piarista generálistól, hogy hogyan van Bulányi atya. Üzenjem meg neki generálisom által, hogy változatlanul abban a szituációban – él és érzi magát, amelyre a magyar Püspöki Kart és Ratzinger bíboros-prefektust az ateista-kommunista pártállam kényszerítette?

Mi adott erőt a kényszerítésre? Mi bírta rá a kényszerítetteket a kényszer elfogadására? A szövetség! Melyik? *A trón és az oltár szövetsége*. Az uraké! Az erő, amellyel egy zsidó főpap is kézmosásra kényszerítette a római helytartót. Keresztrefeszítés lett belőle... A történelem szünetlenül ismétli önmagát.

Mi a teendőm még? Nem menni a Kossuth-térre sem, s a Szent Péter-térre sem. Csak dolgozni tovább, amíg az égi és a ninivei hatalmak engedik, hogy beszéljek s meg ne halljak... s hogy verjem számítógépemen a billentyűket... Ahogy tanultam az iskolában (– nem a Piarista közben, hanem a Piarista utcában, mely félszázad után is Pesti Barnabás utca... Meddig még? Ki tudja? Majd rendszerváltozás után?) :

*A lantot, a lantot / Szorítsd kebeledhez / Ha jó a halál;
Ujjod valamíg azt / Pengetheti: vígaszt / Bús elme talál.
Bár a szerelem s bor / Ereidben nem forr: / Ne tedd le azért;
Hát nincs örömed, hát / Nincs bánat, amit rád / Balsors keze mért?...
Hisz szép ez az élet / Fogytig, ha kíméled / Azt ami maradt;
Csak az ősz fordultán, / Leveleid hulltán / Ne kívánj nyarat.
Bár füstbe reményid, - / S egeden felényit / Sincs már fel a nap:
Ami derűs, élvezd, / Boruját meg széleszd: / Légy te vidorabb.
S ne hidd, hogy a lantnak / Ereje meglankadt: / Csak hangköre más;
Ezzel ha elégszel, / Még várhat elégszer / Dalban vidulás.
Tárgy künn, s temagadban - / És érzelem, az van, / Míg dobban a szív;
S új eszme ha pezsdül; / Ne vonakodj restül / Mikor a lant hív.
Van hallgatód? nincsen? / Te mondd, ahogy isten / Adta mondanod,
Bár puszta kopáron / - Mint tücsöké nyáron - / Vész is ki dalod.*

(Arany János, Mindvégig 1877 júl. 24)

Piarista köz, 2009. március 6.

Közösség és annak fajai

I.

Lehet többféle; csak legyenek benne tagok, akik alkotják. Ha csak fogy meg temet a közösség, akkor potenciálisan már nincs is..., bár pillanatnyilag még létezik – de a történet- és régiségtudomány tárgykörébe készül. Lehet tehát a közösség élő, haldokló és halott. Vizsgálhatjuk ezt a hármat egyszerre is.

Elsőül említtem azt, melynek működtetője – teljes hatalmú. Ha fizetek, akkor bemehetek megnézni, meghallgatni produkcióját. Ez a játékszín-közösség. A tagok tapsolhatnak, esetleg mondhatnak előre-gyártott szavakat, pl.: és a te lelkeddel.

Második fatája a konferencia-közösség, ahol a jegyet váltók felszólítást kapnak a szereplésre, pl.: szóljunk hozzá, elvtársak! Szól, aki akar, és a működtető válaszol, ha akar Mindkét esetben csak a gyülekezet vagy közönség elnevezést érdemlik ki. Nevezhetjük őket iskolának is, ami tudvalevően gyermekkorhoz kötött.

De lehet a közösség fenti két formáját egyszerűen csak közönségnek tekinteni. Hogy előre meg kell váltani a jegyet vagy produkció közben járnak körbe, és dugják az orrom alá a kis kosárkát, az nem számottevő különbség – ösztönszerűen nyúlok ilyenkor pénztárcámhoz. Ha sűrűbben kezdek látogatást tenni ugyanazon a helyen, akkor hamarosan be fognak csöngetni hozzám, hogy nem akarom-e a helyem megváltani, mert a potyázás nem szép dolog. Nem mondják, csak én kezdem potyázónak érezni magam, amikor látogatóm elmondja, hogy

üzemük fenntartása milyen költséges. Úgy érzem ilyenkor, hogy meg kell kérdenem, hogy mennyivel is támogathatom magam is az üzemet. Látogatóm nem nyilatkozik, avagy csak annyit rebeg, hogy ez rajtam fordul. Ettől meghatódom, s még mélyebben nyúlok a pénztárcámba.

A közösségnek harmadik formája a jézusi kisközösség. Negatív jellemzői: nem játékszín, nem konferencia, nem gyülekezet, nem-iskola. A pozitívak pedig ezek:

- 1. 13 fő a tagok létszám-stopja, azaz teteje;**
- 2. az életkor alsó határa: van már véleménye, amit képes és meg is óhajt védni;**
- 3. és felső határa: a szemfedő;**
- 4. csak a Szentlélek belülről szóló hangját képviselheti, azaz:**
 - a. nem hazudhatik**
 - b. azt kell mondania, amit gondol**
 - c. nem tartózkodhat a vélemény-nyilvánítástól – magyarul: nem hallgathatja el, amit gondol;**
- 5. hívják, küldik és nem kinevezik. Minden kinevezés az ördögtől? Hajlok rá...;**
- 6. teljes felelősséget érez: az ő dolgáról van ott szó, amiért megdöglenni is érdemes neki.**

(Illusztráló ellenpélda. Szlaci sajnálja; hogy tegnap éjjel lemaradt egy ilyen találkozóról az 505-ösben, mert Józsit kellett hazasegítenie a fenti jegyeket nem- tudom hogyan teljesítő római rendi találkozóról. Sajnálkozása jutalmául beavatom őt egy őskőkori ('47-ben esett, ezelőtt tehát félszázadnál is többel) történetbe – Szlaci '71-ben, Józsi '64-ben született), generális-választás titkaiba. Azért került sor rá, mert a kinevezés sem csodaszer: húsz éven keresztül hat, de csak meghal – magyar nevén Bunkó Jóska, a generális). Debreceni rendtársaimtól megtudom, hogy az illetékesek megválasztották Mlacit vokálisunknak. Hurrá, már biztosan lesz káptalanunkon egy személy, aki a jézusi követelmények egyikének (küldték) megfelelt. Nem lett, mert még előbb kinevezte Tomeket provinciálisunknak, s Tomek szintén kinevezte helyettesét: provinciálisunkat – 16 évre - haláláig. A provinciálisnak pedig volt egy pártag és nem-goj öccse, aki szintén nem szerette a választást, csak a kinevezést, hiszen őt magát is csak kinevezték. Tomektól mindenki el volt Rómában ragadtatva, mert nem hallhatták 300 magyar piarista választottját, akik ha választhattak volna az ördög és Tomek között, az ördögöt választották volna. – Tomek saját szavai ezek, nekem mesélte őket '47-ben Debrecen városának Szent Anna nevét viselő utcáján sétálva. Csak hitelesítés okán rögzítem örök emlékezetül; hiszen tanúim nincsenek rá.

'47 és 2009 között éppen 62 év telt el. '47-ben 300 piarista küldött egy vokálist a provinciális mellett a káptalanra, s ma 70 küld négyet (megválasztottuk őket e tisztre, nem is tudom, pedig ünnepélyes fogadalmasként élek e házban, tehát teljes jogúként...); mintha nem is 70-en volnánk, ha nem ezerkétszázan. Csak kérdést fogalmazok meg: Nem a párja ez annak; hogy minél kevesebb a hívő, annál több a püspök? Van ennek megfelelője a Bokorban is. Ott kiabálok is a tény ellen, itt csak kérdezek. Az egyházamban pedig Benedek számára hatnulla vagyok. Ott nem is kérdezek. A Bokorban még kiabálok, s testvéreim vissza is kiabálnak nekem. Joguk van rá? Lemondtam, maradjak csak csendben, ha egyszer senki sem választott meg semmire? Nincs rá joguk. Alanyi, személyi jogon szólok. Én is hordozhatom Isten Lelkét magamban. Csak azt akarom mondani, amit belülről hallok. Érveljetek, ha rosszul beszélek! A jog nem Jézus világból való. A zárójeles kitérőnek ezzel vége van.)

A továbbiakban már csak a jézusi kisközösségeknek az idő tengelyén megjelenő formáit vizsgálom.

II.

Bemerítő János közössége

Mennydörög és alámerít, s tanítványainak száma ismeretlen. Akik vannak, azok víz alá nyomják az alámerítést kívánók fejét. A fővétel utáni nemzedékben a fő hiánya következtében nyom nélkül eltűnnek a színről. Részleteztem is ezt valaha... úgy jó negyven éve – a KIO-ban:

97. BOLDOG, AKI BENNEM MEG NEM BOTRÁNKOZIK

A) `AZ ÚTKÉSZÍTŐ MEGBOTRÁNKOZÁSA – A Keresztelő képtelen fokú "országbeli" nagyságról tett tanúságot. `Maga ad indítást - talán legértékesebb tanítványainak - hogy otthagyják őt és kövessék Jézust. (Jn 1,29-37) Ő maga csak azért jött, hogy bemutassa Izraelnek az Eljövendőt. (Jn 1,31) Ha tanítványai átállnak Jézushoz, ha a tömegek elkezdeneek Őfeléje tódulni, ha emiatt akár megmaradt tanítványai, akár mások a féltékenység ördögét kezdik élesztetni benne, legyőzi az evilági nagyság kísértését; neki örülni kell tudnia a Vőlegény sikereinek, mert nem övé a menyasszony: "Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem". (Jn 3,30) Nem minden tanítványa állt át Jézushoz. Ez nemcsak tanítványai irgalmából történt így. Nem az vezette őket, hogy János ne maradjon szálegyedül. Valakik ragaszkodtak Jánoshoz, és ő ezért tán bottal sem kergethette őket Jézushoz. Különben is, miután Jézust bemutatta, még nem vonulhatott nyugalomba. Amit hirdetnie kellett a Jordán vizénél, érvényben maradt Jézus megjelenése után is; hiszen kettejük hirdetésének tárgya végső soron egy: `az Isten Országá és az átalakulás tartalmú metanoia. János hirdetői szerepkörének lezárásáról Heródes gondoskodik. Amíg a hatalom tűri létét, tanítását és magatartását, addig nem állhat le. Hirdetésének ebben az utószakában is tanítványok veszik körül. Ezek a tanítványok nem akarnak Jézus tanítványaivá lenni. Tanítójuk letartóztatása után is megmaradnak János-tanítványoknak, s tájékoztatják mesterüket mindarról, ami Jézussal történik. (Lk 7,18; Mt 11,2) Nincs nyoma annak sem, hogy akár mesterük halála után jelentkeztek volna Jézusnál, akinek János csak az utat készítette.

"Boldog, aki bennem meg nem botránkozik" (Mt 11,6; Lk 7,21-3) - üzeni Jézus a János-tanítványokon keresztül a Heródes börtönében sorsa beteljesedésével számolható Jánosnak, aki miután hosszú hónapok óta ül megkötözve Heródesnek az arabok ellen épített erődítményében (Machaira), elbizonytalanodik abban, hogy az Eljövendőt mutatta-e be Izraelnek. Hogyan bizonytalanodhatott el? A pusztában nevelkedett János is, a pusztai esszénusai is, olyan Messiást vártak, aki rendet csinál Izraelben. Népe vezetőinek János így számol be Arról, akinek útját készíti: "...kezében van szórólapátja és megtisztítja szérűjét,csűrűbe gyűjti búzáját, a pelyvát pedig olthatatlan tűzzel elégeti". (Mt 3,12) Fenyegető szavakkal számol be az Eljövendő közeledéséről: "...a fejsze már ott van a fák gyökerén, és minden jó gyümölcsöt nem hozó fa kivágatik és tűzre vettetik. " (Lk 3,9) Miféle Messiás érkezett el – teszi fel önmagának a kérdést a börtönben gyötrődő Keresztelő –, ha Heródes fája virágzik, és az Útkészítő fájának gyökerére teszik a fejszét...? Ha Heródes égeti az Isten búzáját...? A Jézushoz eljuttatott kérdés - "Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várunk?" (Mt 11,2-3; Lk 7,20) – alighanem János getszemáni éjszakájának az anyaga. Jánosnak is meg kellett volna tanulnia Jézustól a védtelenségről és a keresztről szóló örömhírt? A prófétasorsot minden bizonnal jól ismerte János. De börtönének "keresztje" – a Messiás megérkezése után! – hitét sorvasztó botránykövé lett számára. Jézus tudta a Getszemáni-kertben, hogy az az Atya akarata, hogy Ő keresztre kerüljön. A Keresztelő tudta-e Machaira várában, hogy az az Atya akarata, hogy tálcára kerüljön a feje? Jézus a Getszemániban tudomásul vette a Sötétség óráját, János a börtönben alighanem a kereszt ténye miatt ingott meg: Messiás lehet-e a Názáreti, ha nem "veszi el a világ bűneit"? (Jn 1,29)

B) `MIÉRT NEM A KERESZTELŐBŐL LETT A KÉFÁS?

A megmaradó János-tanítványok nemcsak azért nem lettek Jézus-tanítványok, hogy a Keresztelő magára ne maradjon. Kezdetben és egyesek talán még csak ezért maradtak meg Jánosnál. Úgy gondolhatták, hogyha mesterük nem csatlakozik, ha mesterüket nem hívja az Eljövendő, miért menjenek ők. A János-tanítványok egyetemes csatlakozása hogyan s lett volna lehetséges János csatlakozása nélkül? Hogy János ne ment volna az Isten Báránya után, ha Az hívja őt – alig elgondolható. `Miért nem hívta? Úgy tetszik azért nem, mert nem terhelhette meg a Maga nyájajuhászai küldetését János egyéniségével és János múltjával. A múltjával miért nem? Jézus akkor jelenik meg a Jordán vizénél, amikor János már tett annyit az Isten Országáért, hogy az evilági ország úgy érzi: a János-féle pohár már megtelt. Viszonya

a farizeusokkal és a szadduceusokkal már a "viperák fajzatáig" fajult; sőt, egészen odáig, hogy a kövek is alkalmasabbak arra, hogy Isten népévé legyenek, mint a nép e szellemi és politikai hatalmasságai. (Mt 3,7-9) Profán forrásokból jól ismertek Antipász hatalmi túlkapásai. Lukács szerint pedig a Keresztelő megfeddette őt "az összes gonoszságokért, amiket tett". (Lk 3,19) Jézus tervében nem szerepelt az evilági ország hatalmasainak megfeddése, még a kapcsolatfelvétel sem velük. A Keresztelő lezárja az Ószövetséget, amelynek ő maga is részese, utolsó prófétája. Ebben az Ószövetségben a Szövetség népének szükségképpen tagja volt a király is. Ennek a Szövetségnek a népét Izrael összes állampolgárai alkotják, s ezek között mindenekelőtt a király maga. János meg akarta nyerni Heródest. Jézus nem akarta megnyerni Heródest, éppen ezért meg sem feddette őt; sikertelen és reménytelen kísérletnek tekintette azt. János pohara azonban csordultig tele volt már, amikor Jézus megkeresztelkedett. Aligha állította volna meg János készülő sorsát Jézus azzal, hogy az utolsó órában elkezdí átnevelését. Az átnevelésre idő kell; az átnevelődés során, ha csökkenő irammal is, János csak tovább fedd olykor-olykor, s a pohár ettől is kicsordul. Jánost nem menthette volna meg a hívással, viszont maga sem tudott volna tiszta lappal indulni a Keresztelő társaságában. És nem terhelhette meg küldetését János egyéniségével sem. Jézusnak más volt a stílusa, és János negyvenéves fejjel aligha tudott volna áttérni egy másféle, Jézusféle életstílusra, ha egyszer negyven éve alakítja már a magát. Jézus nem hordott teveszőr ruhát, nem evett sáskát és erdei mézet. Olyan ruhákban járt, mint a társadalom szegényei, minden megkülönböztetés nélkül. Ette és itta, amit a társadalom szegényei ettek és ittak, és nem vetette meg – ha mód került rá a lakomát s a bort sem. Jánoshoz viszonyítva – "falánk és borissza ember". (Mt 11,19) Míg János "pusztai" jelenség, addig Jézus életvitelben nem különbözik a kisemberek mindennapi életétől. János más volt, mint Jézus. Tudván tudta, hogy miért és hogyan lett éppen azzá, amivé lett; neki ez volt a küldetési stílusa. (Lk 1,15) S éppen ezért negyvenéves egyéniségének megfoltozása a jézusi nyers szövettel – aligha sikerült volna. Tömlője aligha bírta volna dongarepedés nélkül Jézus új borát. E különbség következtében Jézus aligha tudott volna egybekovácsolni fiatalokból egy közösséget, ha egyszer az a közösség óhatatlanul kétfókuszú, s ott van a közösségben egymás mellett egy negyvenéves Názáreti és egy ugyancsak negyvenéves Keresztelő.

C) KÉT STÍLUS

Így hát elég sok okon történt, hogy János ott maradt a Jordán vizénél, miközben egyes tanítványai utánamentek Jézusnak. Akik viszont János mellett maradtak, azok megmaradtak a jánosi szemléletben és életstílusban is. Nekik nem nyílt meg az ég, ők nem látták a galambot, nem hallották az Atya szózatát... ők legalábbis nem örültek Mesterük (és ezen keresztül a maguk) kisebbedésének. Ellenkezőleg, fáj nekik: "Mester, aki veled volt Péreában, akiről bizonyoságot tettél, az most keresztel, és mindenki hozzá megy..." (Jn 3,26) – panaszojk neki. Mesterük börtönbe zárása után sem vesztek szem elől Jézust, de azért nem érznek indítást a csatlakozásra. Megszokták, és így magukévá tették János életstílusát, és éppen ezért botránykő szemükben a lakomázó Jézus, aki olyan emberek társaságában lakomázik, akiktől esszénusok, farizeusok s a talán ezektől be nem szervezett szegények is távol tartják magukat, mint böjti napon lakomázóktól. "Akkor odamentek hozzá János tanítványai: Miért van az, hogy mi és a farizeusok tanítványai gyakorta böjtölünk, a te tanítványaid pedig nem böjtölnek?" (Mt 9,14) – kérdezik. Jézus érthetett a szóból: tanítványait kérdezik, de Tanítójukat gondolják. És mi is érthetünk valamit ebből a mondatból: közelebb érzik magukhoz ez alkalommal a farizeusokat, mint Jézust, bár azokat Mesterük viperák fajzataiként emlegette. Bármilyen sok minden válassza is el a "puszta" e gyermekeit a farizeusoktól, látják és tudják, hogy e farizeusok mégis csak gyakorta böjtölnek és "könyörgéseket tartanak". (Lk 5,33) Ha nem is élnek "pusztai" életet, de mégis csak ezer módon vigyáznak – ha szemükben külsőségesen is – tisztaságukra, és így velük egyezően és nekik tetszően mindenestre nem ülnek le a társadalom szemetjeinek tekintett emberek asztalához...akkor, amikor ezt a Názáreti

megteszi. Nem látják a Názáretiben azt a keménységet, amit láttak Jánosnál. Sem azt a keménységet, amelyet János behajtott önmagán, sem azt, amit a hatalmasokkal szemben tanúsított. Még kevésbé látják a Názáretiben azt, amit János az Eljövendőről hirdetett ... a szórólapátot és a fejszét! A válasz a jelenlevő Völegényen kelt örömről - nagyon eviláginak és mellébeszélőnek tetszhetett a pusztai életstílus elkötelezettjei számára. A jézusi válaszból egyébként az is kitetszik, hogy nem lát reményt megnyerésükre: nincs mód a két életstílus összeházasítására. Nincs, mert Jézus nem engedhet. Nem engedhet, mert szemében ez az életstílus "szektás" jellegű. Ő pedig nem szektát akar alakítani, a farizeusoké és az esszénusoké mellé egy harmadikat; Ő Izrael házáat akarja egybegyűjteni, s e feladatát nem hajlandó megterhelni sem a farizeusok elviselhetetlen terhet jelentő hagyományaival, sem ezzel a pusztai életstílussal. Valakik kimehetnek a pusztába, de Izrael egész háza nem mehet ki. Az Isten népének meg kell maradnia a társadalomban, hiszen a Messiás mindenkit hív. De azért nem értetlen ezzel a pusztai életstílussal szemben. Nem korholja őket azért, mert nekik a régi, a pusztai bor ízlik. Nem hárít rájuk semmi felelősséget, nem szólja le a régi ruhát és a régi tömlőt. Csak annyit mond, hogy az új szövet és az új bor ugyanúgy nem nyerne semmit ettől a frigyől, mint ahogy a régi szövet és a régi tömlő sem: tönkremenne a régi is, és az új is. Így pedig megmarad a régi is, és az új is. Nem mondja a régire, hogy haszontalan. Van ugyan egy kis rezignáció a példabeszédben, de kifejezett korholás nincs. Megérti őket, böjtjük-imádkozásuk és bűnösök közé vegyülni nem akarásuk nemes szándékait. (Mk 2,19.22; Mt 9,15-7; Lk 5,34-9) Alighanem másképpen gondolta Jézus ezeket a szavakat_ a János-tanítványokra vonatkozóan, akik majd egyszer becsatlakoznak ügyébe, (Csel 18,24-7) és másképpen `a farizeusokra vonatkozóan (30c num).

D) NINCS MÓD A CSATLAKOZÁSRA

A jánosi üzenet sem adhatott indítást nekik arra, hogy csatlakozzanak. Sőt, `talán egy kicsit igazolva is érezhették magukat, amikor bejutva a börtönbe láthatták-hallhatták, hogy Mesterük is problémázik. Talán mondták is neki: "Mi korábban is gondoltunk erre, szoltunk is neked, amikor még velünk voltál a Jordán vízénél. (Jn 3,26) Akkor sem értettük, miért kellett elvinnie a Názáretinek annyi társunkat, ha egyszer ugyanazt csinálják, amit mi Veled csinálunk. Később még inkább gondolkodóba estünk, amikor régi társainkat ott láttuk enni-inni Kafarnaum szemetjeivel oly napon, amelyen keményen böjtöltek és imádkoztak, amikor még hozzánk tartoztak". Lehet, hogy János csitította őket, de az is lehet, hogy a lelkéből beszéltek; különben talán nem is küldte volna az üzentet. Amikor megviszik Jézus választát, akkor küldi-e őket János, hogy álljanak be tanítványnak Jézushoz? Nem nagyon valószínű. Nem, mert a válasz tartalmát, azaz Jézus érveit a Maga messiás volta mellett, János már a korábbi börtönlátogatások tájékoztatási anyagából minden bizonnyal jól ismerte. János már hosszú hónapok óta ül, hiszen a galileai esztendő az ő letartóztatásával veszi kezdetét. Miközben János ül, Szíriáig hatol már Jézus csodáinak és tanításának híre. A figyelő János-tanítványok hogyan ne számoltak volna be minderről? S ha maguktól nem tették volna is, a kizárólagosan Messiás-érdeklődésű János hogyan ki ne kérdezte volna őket? E tájékoztatás birtokában is problematikus volt számára, hogy a Názáreti-e az Eljövendő. A válasz aligha szolgáltatott új anyagot problémája eldöntéséhez. A csodatevő hatalom aligha lehetett számára döntő bizonyíték. Nem újság ez Izraelben, megannyi prófétának megadta azt a Magasságbeli. a jézusi válasz indítást adott a lelke hamujában lappangó megbotránkozás felszámolására, akkor Jánosnak alighanem azt kellett volna kiolvasnia abból, hogy a fejsze még csak ezután fog vágni, s a szórólapát még csak ezután fog szórni; bár ő maga esetleg ezt már meg nem éri. De az is elgondolható, hogy az tartotta vissza a megbotránkozástól, ami Benne volt a jézusi válaszban, és nem az, amit ő belegondolt – fejszéről és szórólapátról. Lehet, hogy megértette – még mielőtt tálcára került a feje – a válaszból s a tanítványai által közvetített Hegyi beszéd alapján, hogy a fejsze és a szórólapát nem lendül munkába ebben az aiónban? Nem nagyon valószínű. Túl sok lett volna ez a Keresztelő tudatának..., tanítványai

tudatának pedig még inkább. Tanítványai az üzenethozás és a válaszvívés után is megmaradtak János-tanítványoknak. _ A galileai esztendő vége táján, amikor eltemetik Mesterüket, mint "János-tanítványok" viszik hírül a történetek Jézusnak, (Mt 14,12; Mk 6,29) és nincs szó róla, hogy ezután követték volna Őt. Ellenkezőleg, ettől kezdve nem is szerepelnek többé az evangélisták leírásaiban. Amíg János élt, talán várták, hogy fejsze és szórolapát lendülni fog Jézus kezében, és megmenti Mesterüket. De Mesterük "veszni hagyása" után – könnyen lehet – reménytelenné, s talán közömbössé is válhattak az iránt, hogy lendül-e Jézus kezében fejsze és lapát, é mikor. Ha egyszer veszni hagyta Jánost!? Ha egyszer nem volt fontos Neki saját Útkészítője!? Vagy nem volt ereje megakadályozni? Akkor meg hogyan Ő az Eljövendő!? A szemrehányás vagy a kétely, avagy mind a kettő aligha hiányozhatott belőlük, amikor beszámoltak a Názáretinek a palota születésnapj eseményeiről. Húsz esztendővel később Szent Pál Efezusban János-tanítványokra talál. (Csel 19,1-7) Aligha eldönthető kérdés, hogy ez az efezusi csoport a Keresztelő halálával lezárult, avagy azután is folytatódó aktivitásuk eredménye. Lehet, hogy Mesterük halála után is őrizték még egy darabig annak örökségét. Lehet, hogy úgy érezték, folytatniuk kell János – Jézusétól különbözőnek megélt – küldetését. S ebben az esetben csak jóval később tettek lépést előre, Jézus tanítványai felé, vagy esetleg vissza, a judaizmus irányában; akár a "pusztát", akár a farizeusokat választva.

Maradtak utána tanítványok? Biztosan. De név szerint nem ismerünk közülük senkit sem. A Beméritőnek csak tanítási tartalmait ismerjük. Hogyan tartotta össze őket – erről nem tudunk semmit sem. Böjtöltek (Mt 9,14) és imádkoztak (Lk 11,1) meg kereszteltek (Mt 3,13; Jn 3,23-25;4,1). Nem is művelt csodát (Jn 10,41) Jézus elsődlegesen tanított és gyógyított. A Beméritő elsődlegesen tanított és vallási cselekményeket végzett

III.

Tizenkettő közössége

a. Az első három év

KIK AZ ÚJSZÖVETSÉG HÍRESEI?

Sorrendjük nevük újszövetségi előfordulásainak száma szerint: **1. Jézus Krisztus** – 1434 ízben. **2. az Atya** – 415. **3. a Lélek** – 379. **4. Péter** – 182. **5. Pál** – 173. **6. Keresztelő János** – 92. **7. Mózes** – 79. **8. Ábrahám** – 73. **9. Dávid** – 59. **10. Pilátus** – 55. **11. Názáreti Mária** – 49. **12. János, Zebedeus és Szalóme fia** – 36. **13. Barnabás** – 28. **14. Jákob-Izraél** – 27. **15. Illés** – 27. **16. Magdalai és Betániai Mária** – 25. **17. Júdás** – 24 . **18. Jakab Alfeus fia** – 23. **19. Jakab, Zebedeus fia** – 22. **20. Izsák** – 20. **21. Márta** – 12.

A fenti listában Jézus kisközösségének – Jézust nem számítva (1434) – öt tagját találjuk: Péter 182 , János 36, Júdás 24 és a két Jakab 23 és 22 ízben. S a többi hét tanítvány? Azok előfordulási számai szerényebbek: és Fülöp 14, András 12 Tamás 11, Simon és Bertalan-Natánael és Máté-Lévi 7, Simon 6 és Tádé 5. Mindezek összege: 287. Ha ezt viszonyítjuk Jézus előfordulási számához, azt kell mondanunk, hogy a Tizenkettőnek együttvéve is csak akkora a szerepe a közösségben, hogy Jézusé 4-5-ször is nagyobb volt, mint a Tizenkettőé együttvéve.

Kezdjük az ismerkedést velük alulról. **Négy listája van az Újszövetségben a Tizenkettőnek:** Mk 3,13-19, Mt 10,1-4, Lk, 6,12-16, Csel 1,13.

Júdás Tádé – Az első kettőben a neve Tádé, mint Alfeus fia, a másik kettőben pedig Júdás, mint Alfeus fia. Egy ízben szerepel még János evangéliumában is: Aki ismeri és teljesíti parancsaimat, az szeret engem. Aki szeret engem, azt Atyám is szeretni fogja. Én is szeretni fogom, és kinyilatkoztatom magam neki.” Ekkor Júdás – nem az iskarióti – megkérdezte: „Uram, hogy van az, hogy nekünk akarod magad kinyilatkoztatni, nem a világnak?” Jézus így folytatta: „Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni (Jn 14,21-23).

Ez a Tádé se nyelte le az evangéliumot. Azt akarja, hogy Jézus a világnak mutassa be magát, nem a Tizenkettőnek. Olyan ez mint majd hamarosan a menybemenetel előtt: Mostanában állítod helye Izrael számára a királyságot? Jézus szóra sem méltatja kérdését

Simon – neve is szerepel a négy listában. Három ízben mint vakbuzgó, s egy ízben mint kánaai (Márk). Ezenfelül: *Nem az ács ez, Mária fia, Jakab, József, Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk?*” (Mk 6,3) *Nem az ácsnak a fia? Nem Mária az anyja, nem Jakab, József, Simon és Júdás a testvérei? S nővérei nem mind itt élnek közöttünk? Honnét vette hát mindezeket?*” (Mt 13,55) – mondják botránkozva a názáretiek.

A mindkét helyen szereplő József nem tartozik bele a Tizenkettőbe. Ő lehetett Mária és Alfeus házasságában az elsőszülött fiú, aki megkapta Mária első férjének a nevét, hogy az ő József neve is fennmaradjon családjában. Valószínűleg ő is azok közé tartozik, aki Máriával együtt hazáig akarják vinni Jézust: Amikor hazament, ismét nagy tömeg gyűlt össze, úgyhogy még evésre sem maradt idejük. Amikor övéi ezt meghallották, mentek, hogy megfogják, mert azt mondták, hogy megzavarodott (Mk 3.20-21). S kik ezek az övéi? Amikor anyja és rokonai odaértek, kint maradtak, beküldtek érte és hívták. Sokan ültek körülötte, szóltak neki: *„Anyád és testvéreid kint vannak, és keresnek.”* Így válaszolt: *„Ki az én anyám és kik az én testvéreim?”* Aztán végighordozta tekintetét a körülötte ülőkön, s csak ennyit mondott: *„Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti az Isten akaratát, az az én testvérem, nővérem és anyám.”* (Mk 3,31-35) János evangéliumában is megtaláljuk Jézusnak azokat a testvéreit, akik nem csatlakoztak a Tizenkettőhöz: Jézus ezután bejárja Galileát, Júdeába nem akart menni, mert a zsidók az életére törtek. Közeledett a zsidók ünnepe, a sátoros ünnep. Ezért testvérei így szóltak hozzá: *„Kelj útra, és menj el Júdeába, hogy tanítványaid is lássák tetteidet. Hisz senki sem működik titokban, ha azt akarja, hogy tudomást szerezzenek róla. Ha képes vagy ilyenekre, akkor lépj a világ színe elé.”* Testvérei sem hittek ugyanis benne. Jézus ezt válaszolta nekik: *„Nekem még nem érkezett el az időm, de nektek mindig megfelelő az idő. Titeket nem gyűlölködhet a világ, de engem gyűlöl, mert bizonyítom, hogy gonoszak a tetteik. Menjetek hát föl az ünnepre, én azonban nem megyek föl erre az ünnepre, mert még nem telt be az időm.”* (Jn 7,4-8)

Máté is szerepel a négy listában; ezenfelül a szinoptikusok hozzák meghívásának történetét is. Márknál: Ahogy a vámnál elhaladt, látta, hogy ott ül Lévi, Alfeus fia. Így szólt hozzá: *„Kövess engem!”* Az felállt és követte, s házában asztalhoz telepedett. Sok vámos és bűnös is ott ült együtt Jézussal és tanítványaival az asztalnál. Sokan voltak. Követték őt a farizeusok közül való írástudók is, és amikor látták, hogy bűnösökkel és vámosokkal eszik, megszólították tanítványait: *„Miért eszik és iszik együtt a vámosokkal és a bűnösökkel?”* Jézus meghallotta és így válaszolt: *„Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket.”*

Megtudjuk ebből, hogy Máténak volt egy másik neve is: Lévi. S azt is; hogy az ő apját is Alfeusnak hívták mint Tádét is. Azt is megtudjuk, hogy Jézus azt akarta, hogy a bűnösök ne legyenek tovább bűnösök.

Máténál: Amikor Jézus továbbment, látott egy Máté nevű embert, amint ott ült a vámnál. Szólt neki: *„Kövess engem!”* Az felállt és követte. Amikor később vendégül látta házában, sok vámos meg bűnös jött oda, s Jézussal és tanítványaival együtt asztalhoz telepedett. Ezt látva a farizeusok megkérdezték tanítványaitól: *„Miért eszik mesteretek vámosokkal és bűnösökkel?”* Jézus meghallotta, és így válaszolt: *„Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Menjetek és tanuljátok meg, mit jelent: Irgalmasságot akarok, nem áldozatot. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket.”*

Itt meg azt tanuljuk meg Jézustól, hogy csak mondja magát igaznak, aki nem gyakorolja az irgalmat.

Lukácsnál: Ezek után kiment, s meglátott egy Lévi nevű vámost, amint a vámnál ült. Felszólította: *„Kövess engem!”* Az felállt, és mindenét otthagya követte őt. Lévi a házában

nagy lakomát rendezett neki. Nagyon sok vámos és más ember együtt ült vele az asztalnál. A farizeusok és az írástudók emiatt zúgolódtak. „Miért esztek és isztok együtt a vámosokkal és a bűnösökkel?” – kérdezték tanítványaitól. Jézus adott nekik feleletet: „Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Mert nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket, hogy megtérjenek.”

Itt meg azt tanulhatjuk meg Jézustól, hogyha a bűnösök megtérnek, azaz ha a magukévá teszik Jézus gondolkodását és magatartását, akkor minden rendbe jön.

De van a három szövegnek közös tanulsága is. Nincs előpasztoráció-hiány Alfeus egyik fiánál sem. Ugyanazok Jézus szavai, mint Jézus többi féltestvérénél. Nem úgy hívta meg Mátét, hogy csak annyit mondott neki: kövess engem, s az már ment is utána. Nem, mert Jézus nevelő-apja, József halála után, József fiatalabb testvére, Alfeus elvette annak özvegyét, a názáreti Máriát. Jézus együtt élt féltestvéreivel a názáreti házban. Név szerint Tádéval, Mátéval, Simonnal, Jakabbal. Menyi időn keresztül- Amikor Jézus 12 éves volt, még József élt. Jézus i.sz. előtt 7-ben születhetett, amikor tehát 12 évesen szülei felvitték Jeruzsálembe az ünnepekre, akkor már i.sz. után 5-öt irtunk. Ha Jézus 27-ben ment el a Keresztelőhöz, azaz 34 éves korában, hogy az alámerítse őt a Jordán vizébe, akkor mennyi időt élt együtt a názáreti házban Alfeussal s annak gyerekeivel? Máté Alfeus első házasságából született. A Tizenkettőből csak Tádé, Simon és Jakab voltak Alfeus és Mária közös gyermekei. József halálának legkorábbi dátuma i.sz. után az 5. év lehetett. Ha a gyász után egy évvel lépett Mária házasságra Alfeussal, akkor a féltestvérek – i.sz. után 7-től 27-ig születhettek. Máté-Lévi, aki Alfeusnak korábbi házasságából született, lehetett valamivel több. De a 27-ben 34 éves Jézus fiacskáinak nevezte a Tizenkettőt. Tizenöt éves koruk előtt aligha vihette magával a 34 éves Jézus a maga féltestvéreit. Ebből az következik, hogy közülük a legidősebbnek is meg kellett születnie i.sz. után 12-ig. Máté lehetett két évvel idősebb is, mondjuk 17 éves. Jézus megoszthatta a názáreti házban a maga gondolatait a 17 éves féltestvéreivel; Mátéval. Ez lehetett a magyarázata annak, hogy Jézus csak felszólította őt: „Kövess engem!” És Máté a felszólításra felállt, és mindenét otthagya követte őt.

Igazán nem véletlen, hogy vele kezdődik az Újszövetség. Akár maga Máté írhatta volna Forrást is (Q). És Lukács csak átdolgozta Máté szövegét... (Folyt. köv.)

b. Antiochiai Szent Ignácig

c. Nagy Konstaninig

d. Szent Ferencig

e. A habánok

f. A Bokor és a latinamerikai kisközösségek

121. GYÜMÖLCSOLTÓ NAPLÓ

2009. április

Képmagyarázó

A képet Rácné, Kalányos Gyöngyi 1998-ban festette. Most 44 éves. 26 éves lányát ismerem. Ő is Kalányos Gyöngyi, már imádkoztam is vele a Piarista köz I. 505-ös szobájában. Mentegetőzött, hogy a Miatyánkot még mindig összezavarja, s csak saját szavaival tud imádkozni. Mondtam, hogy meggyújtom a gyertyát, és én is saját szavaimmal fogok imádkozni. Mikor Ament mondtam, kisvártatva ő is elkezdte a magáét. Hosszan imádkozott. Mikor befejezte, akkor néztem rá: folytak a könnyei... Megöleltük, megcsókoltuk egymást...

Anyja ezt a címet adta a képnek: Várakozás. Kik várakoznak? A bárányok, pásztorbottal az őrjöjük, meg még valaki, aki furulyál a bárányoknak, akik nagyon figyelnek rá. S ott van még a képen Heródes király is. Nagy gondjában balkezével támasztja a fejét. Adventi kép lenne? Lehet. De most lesz/volt Anuntiatio Beatae Mariae Virginis, azaz Gyümölcsoltó Boldogasszony március 25-én, Jézus születése előtt kilenc hónappal. Az urak világa gondban lehet tavasszal is, mert Jessze vesszeje is, meg

*Áron vesszeje kivirágzik, reménységünk kicsírázik,
Választott szűzből Isten anyja válik. Ezt szent próféták megjövendölték
Szent pátriárkák óhajtva kérték, szent atyák régen szívükbe rejtették.*

Piarista köz, 2009. április 1.

Pótkávé

A Pótkávé már este hétkor hazament, s négyen maradtunk csak. Megfogalmaztam két kérdést. Első: *Baj van a bokorral?* Egyöntetű volt a válasz: *Igen.* Jöhetett a következő: *Mi a baj?* Ezzel meg köröztünk ötször is, és közben féltíz lett. Hazamentek. Magamra maradtam. Nézegettem az öt kör válaszait, a jegyzőkönyvet, melyet úgy fogalmaztam, hogy közben minden egyes szólas után fel is olvastam az 5x4=20 hozzászólásunkat, s ezzel hitelesítették/tük. Reggel meg kapom a drótpostán **M., az Időtlen** levelét:

Tegnap esti beszélgetésünkre másnap reggel a következő gondolattal reagálnék: A Bokor - értelmes, főleg vallásos, tehetséges emberek baráti közössége - nem elegendő lelkiiséggel. Vezetőnk gondolkodásunkat tovább pallérozta, de a lelkiiség háttérbe szorult. Maradt a NAGY REALITÁS. Ez nem elég a Jézusi úton! - Ez a diagnózis, a terápia pedig: töltekezni Isten szellemével, ki-ki a maga módján. A lényeg, hogy találja meg a Forrást! A Forrást viszont már nem lehet értelmileg befolyásolni erre csak a Végtelen szeretet vezethet rá. Jó volt beszélgetni őszintén. Szia! M., az "Időtlen"

Este meg ugyanő ezeket mondta az öt körben: A Bokor nem vonz, mert nem világökumené - nincs lelkiélet - nincs lelkiélet - nincs lelkiélet - nincs új kezdeményezés.

Ezután következett F., az időbeli - Nem üldöznék minket - beálltunk a Bokrot üldözők közé - a lelkiélet hiánya - a '89 utáni tanácstalanság és a kapitalista jólét - az egyház megmerevedése és a közöttünk jelentkező baloldaliság.

Majd az ugyancsak időbeli M.: Már nem vagyunk alternatív társadalom, nagyok a gazdasági különbségek: szegények vannak már közöttünk - nagy körünkben az anyagi gyarapodás - a lelkiélet hiánya - Hogyan állnak többi kisközösségi mozgalmak? - a mi szövegünket mondja a 2008 szeptemberében elindult Politikai Akadémia.

S végül magam: úri gyerekként úri gyerekekkel indítottuk a Bokrot; '89 után azonosultunk a *világgal*, s nem kellett a Bruderhof a kutyának sem. Megvettük a Hangyásalját, senki sem költözik le a városból. Visnyeszéplak mutatja, hogy 20 éven belül két emberből lesz száz. - Elég általános lett az a technika, melyben nem a papáldása az első. S a másik is, hogy a gyerek mondja meg szüleinek, hogyan s mire neveljék őt - az Anyukát

felváltja a karriernő. - Oswald Spengler és Huizinga látja a Nyugat alkonyát, Veres Péter is: Minden társadalom polgári rétegeiben pusztul, paraszti rétegiben szaporodik,. '45 következménye, hogy eltűnt a paraszti réteg - a lelkivezetés is már a múlté.

Piarista köz, 2009. április 2.

CIGÁNYOK, MAGYAROK

Drótpostán érkezett az alábbi két levél... Szerző nevének megjelölése, aláírás nélkül.

Én roma vagyok. Főiskolára járok. A következő a véleményem. Hiába láznak egyesek a cigányokkal kapcsolatban. Már késő ! Hosszú évtizedek alatt kiközösítettek bennünket ebben az országban. Mamár (sic!) nem akarunk magyarok lenni. Volt idő, amikor még azzá szerettünk volna lenni. Ma már romák akarunk lenni, a saját hazánkban, itt. Mint látható, másokkal gyorsabban fejlődünk mint a magyarok. Lassan megteremtjük a magunk értelmiségét, és a magunk nyelvét beszéljük ebben az országban. Egyre többen vagyunk, és egyre többen leszünk. Hosszú távon mi nyerjük meg a versenyt. Néhány évtized, és mi leszünk a többség. Nem fenyegetőzni akarok ezzel, csak megállapítom, mint tényt. Eleinte még egymás mellett fogunk élni: mi cigányok és magyarok. Lassan érvényt fogunk szerezni annak, hogy a cigány nyelvet is elfogadják hivatalos nyelvnek. Mi nagy család vagyunk, és nagyon nagy a közösségi szellem, az együvé tartozás érzése. Nagy a gyermekáldás. A magyarokról ez nem mondható el. Világos, hogy mi fog történni. Lassan és biztosan mindinkább miénk, a romáké lesz ez az ország. Mi vigyázunk majd a magyar kisebbségre. Adunk nekik munkát a saját országunkban. Európa és a világ olyan követelményeket támaszt ahhoz, hogy Magyarország bekerülhessen Európába, amelyek megteremtik a feltételeket hozzá, hogy mindez így legyen. Annyi nép eltűnt már a történelem során, amikor az adott kor domináns hatalmai ebben érdekeltek voltak. A magyarokat sem fogja megsíratni senki. Miképpen a magyarok sem siratták meg a besenyőket annak idején. Ez a vita ezen a topicon ebben az értelemben tehát már értelmetlen. Nem csak a jelen, de már jövő is determinált ebben az irányban. Béke veletek!

Egy magyar véleménye: És még azt mondják, hogy a magyarok a rasszisták !Én meg azt üzenném ennek a diplomás romának (ha egyáltalán ő írta, mert elég kevesen vannak ám), hogy eljön még az az idő, mikor a romák és a magyarok egymást gyilkolják. Hála neki, a kedves levélírónak! Ezt akarod? Ha ez a levél körbejárja az országot, nem tudom, mi lesz itt. Ha mindenki úgy reagál rá, mint én. Ugyanis hihetetlenül felháborított. Rengeteg támogatást kaptok, De minek? Szülitek a rengeteg gyereket rakásra, aztán magukra hagyjátok, bűnözők lesznek, és műveletlenek. Ez a nagy családszeretet??? Szerencsétlen magyar meg nem mer két gyereknél többet vállalni, mert nem bír többet Tisztességesen felnevelni! És ők lesznek a jövő nemzedéke. Kérdelem én, ha nem marad az országban dolgozó magyar ember, ki fog titeket eltartani cigányok ??? Ki osztja majd a segélyt, ha nem lesz miből, mert nem lesz ember, aki dolgozzon? De hát majd kitalálnak valami okosat a diplomás cigányok. Majd segít az UNIÓ... És még valami: Igen, tűnnek el népek. Ez mindig így volt és így is lesz. De mi már több mint 1000 éve létezőnk, Isten segítségével. A magyar nép nem fog eltűnni. Túlélünk a besenyőket. Túlélünk a tatárokat. Túlélünk a törököket. Túlélünk a Habsburgokat. Túlélünk két világháborút, Trianont, a szocializmust. A cigányokat is Túl fogjuk élni. Honnan tudom ezt ilyen biztosan? Tudom. Mert isten velünk van! NEM hagyott el minket, bár sokan ezt mondják. Hamarosan történni fog valami, ami megváltoztatja a kedves diplomás roma által felvázolt jövőt. Nem háborúra gondolok. Dehogy. Egyszerűen csak Isten megsegít valahogy. Mint mindig, a történelem során. A diplomás romának sok sikert kívánok a tanulmányaihoz, amit a magyar állam finanszíroz neki. És kérem, hogy gondolkozzon el magán, amíg nem késő. Senkinek nem lenne jó, ha háború lenne. Az intelligens emberek nem népirtással oldják meg a gondokat. Ugye? – eddig tartanak a szövegek, melyeket nem érdemes bírálni. Mind a kettő magabiztos s szívében gyilkolni kész, a második mélyen irracionális is.

Mért hozom ezt a két szöveget? Azért, mert felvázolja a hamarosan ránk köszöntő kölcsönös értetlenség keserű következményeit. *Iam proximus ardet Ucalegon...* Már a szomszédban van a tűz! Van cigány faj és van magyar faj. Ha Jézust ismernők, akkor testvértáncra penderülhetnénk. Úgy érzem, hogy a Bokornak nincs fontosabb dolga, mint hogy ebben a kérdésben tisztán lásson, és cselekedjék. Öt hónap múlva Bokor-nagytábor. Négy félnap áll majd rendelkezésünkre, hogy kiscsoportokban beszéljünk arról, hogy mit kíván tőlünk a történelmi ma. A Gyökér kapta a feladatot a KV-tól, hogy kidolgozza a nagytábor szellemi programját.

A négy téma: **a világ sebei, hazánk sebei, a Bokor sebei, a Bokor megújulása.** Nem előadókat kívánok, hanem *dolgozatokat*, amelyeket megkapunk jelentkezésünkkel, és odahaza készülünk mondanivalónkra. Négy csoporttalálkozóvá tesszük ezzel a négy félnapot. Mint Gyökér-tagja keresem a négy téma mondanivalóit. Az emberiség két csoportját látom: az egyik az urak, a gazdagok világa, a másik a szegényeké. Úgy gondolom, hogy létre kell hoznunk a négy témához egy-egy kisközösséget, lehetőleg egy papból, két férfiből és két nőből állót (egyet-egyét a második, illetőleg a harmadik nemzedékből). E hét tagból álló kisközösségek bízzák majd meg egyik tagjukat a dolgozat elkészítésével.

A világ sebei: Miben áll a globalizált nyugat pénzügyi válsága? Az urak e válsága mennyiben zsidó és keresztény válság? Vannak-e köztük nem-zsidók és nem- keresztények? Milyen az arány a zsidó, a keresztény és a harmadik csoport között? Mit lehet tudni e három csoport termékenységi rátájáról? Minden jóakarat nélküli gazemberekből áll a három csoport?

Azonosak Jézus Mammonjával és azzal a diabolossal, aki Jézust megkísértette a pusztában? Ha igen, akkor nem tehetünk vele szemben semmi mást, mint hogy mondjuk nekik, hogy ne imádják önmagukat, hanem Istent? Ez esetben van-e más megoldás, mint amire a visnyeszéplakiak adnak példát? Tertium non datur? Ha maradunk a városokban, akkor tehetetlenek vagyunk vele szemben? Nagyon fontos, hogy ne verjük át magunkat!

Hazánk sebei: Azonosak-e a sebeink a világ sebeivel? A legelőrehaladottabb stádiumban vagyunk e sebeket illetően nem csak a trianoni határok között, hanem a Kárpát-medencében is? Vannak-e, akik rosszabbul állnak nálunk – a világ szegényebb, a déli és részben a keleti felében? Akárhogyan is állunk, melyek a mi térségünk speciális problémái? Az-e a főgond, hogy a Kárpát-medencében és Bulgáriában és Romániában a cigányság mindenütt túlszaporodja az egyéb fajokat, s ebből polgárháború fog származni, míg tőlünk keletre és nyugatra ez a probléma nem áll fenn? Ha így volna, akkor van-e más megoldás számunkra, mint az Ady Endre féle *corrobori*, melyben két faj egy liturgikus tánccal eggyé táncolja magát (Ady a zsidónak és magyarnak ajánlotta –

de nem sikerült)? A nem liturgikus, hanem jézusi változat: a Jézustól ajánlott *mindenkinek egy dénár!* megvalósításával megszüntethetjük a polgárháború kiváltóját, azaz a vagyoni és műveltségi egyenlőtlenséget? Tehát cigány-magyar kisközösségeket kell sürgősen létrehozni, amíg nem késő? Az éhezők alapítványát a hazai cigányságot támogató alapítvánnyá kell-e tenni, avagy ez elhibázott lépés lenne?

A Bokor sebei: 1945 és '52 között *virágoztunk*. '52 és '68 között megszűntek közösségeink, csak *szerettük egymást*. '68 és '89 között a világ nyugati féltekén *világhírességek lettünk*. '90 és 2009 között *haldoklunk* – s ha irgalmas akarok lenni – ma *nem világítunk, csak pislákolunk*.

A '72 és '89 között elfogadott 218 csoportvezetőből 46-nak maradt meg a kisközössége. S a többi 172? Közülük 25 az örök hazába költözött, 70-nek szétment a csoportja, melyet ő fogott össze. 74 testvérünk meg elhagyta a Bokrot, azaz nem jár már kisközösségeinkbe. S ide tartozik még az a sok száz bokortag, aki a70 kisközösségben élt, s akik magukra hagyták vezetőjüket. Mért tették? Leválasztotta rólunk őket a máig eltelt két évtized. A trón vagy az oltár, vagy egyszerűen csak az, hogy nem kíváncsiak már testvéreik szavára, csak a saját

magukéra. Vagy mindezt egybefoglalva: nem érnek már rá arra, hogy négy hetenként csoportba járjanak s előtte elolvassák a házi feladatot. Egyszerűbb lett nekik vasárnaponként beugrani egy szentmisére, ha engedték körülményeik. Olyan is akad közöttük, aki még ezt is feleslegesnek gondolja. Virtuális bokortaggá lettek, esetleg ellenségé is váltak.

Élünk-e még mi búsan kérdezők... – írja Arany 1860-ban Széchényi halálakor. Mit érnek csoporttalálkozóink, mit érnek lelki gyakorlataink? Mit érnek nagytáboraink? Többet fog-e élni a 2009. évi, mint az előzők?

A Bokor a csak pislákol. Rettenetes pusztítást végzett rajtunk a helyre állt szövetség, a tróné és az oltaré. Hajlandók vagyunk-e a diagnózisra, mely feltétele a terápiának? A Bokor harmadik nemzedékének negyedrésze jár még közösségbe vagy annyi sem? Olyan a termékenységi rátánk, mint hazánk és Európa társadalmának a születési rátája? Még ebben a századba becsukhatjuk boltját a Bokor is, a nemzet is? Hajlandók vagyunk-e összeírni, hány közösségünk van, hányan vagyunk még bennük? A konferenciázásnak mi köze van Jézus kisközösségéhez? Vagy nem vagyunk hajlandók belenézni pusztulásunk rohamosan növekvő ütemébe?

A Bokor megújulása – 1. Akarom-e szegényíteni magam? 2. Akarok-e kisközösséget gyűjteni magam köré? 3. Megelégszem annyival, amennyi eddig telt tőlem? 4. Miben akarok többet annál, amire máig jutottam? 5. Mit akarok tenni a cigányság javára? 6. Hajlandó vagyok-e utána menni azoknak is, akikről eddig már lemondtam? 7. Tudom-e, hogy nekem is Jézussá kell lennem környezetem számára? 8. Hallgatok-e még másvalakire, mint önmagamra? 9. Mikor tárod fel e kérdésekre adott válaszaidat egy testvérednek... ma vagy még vársz tovább, mint eddig?

Piarista köz, 2009. április 3.

Szóval most akkor hogy is van ez?

Nem tudom pontosan, mikor kezdtem el esténként imádkozni, magamért s a barátaimért. Húszas éveim végén vagy a harmincas éveim közepén? Nem tudom, de nem is érdekel. Gyermekként kizavartak a templomból, kizavart Isten szolgája - vicces. Ma már ismerem embereket, akik Isten útját járják. Szeretem őket, kevés van az ilyen barátokból, sokat jelentenek nekem és Gyöngyinek is. Pedig ugye nem misézünk együtt, mégis megbízunk ezekben az emberekben. Érdekes, hogy Istenről még most sem tudok senkivel beszélni. Milyen lehet egy közösségben megélni a hitet? Biztosan más. Óh jobb, összehasonlító - hatatlanul talán? Nem régen azt találtam mondani, hogy amikor az egyetemre kerültem, akkor még szerettem az embereket, ma már kevésbé, végül is ez így teljesen nem igaz. Végül is azt gondolom, hogy ha egy nemzetalkotó nép kizuhan a társadalomból, akkor valóban isteni csodára lenne szükségünk az életben maradáshoz. Az első találkozásunkat megelőzően olvastam egy könyvet. Nincs itthon az Isten. Igen, ez volt a címe. Hogy mit jelent számomra Isten? Szeretetet, elsősorban szeretetet. Úgy tudnám elképzelni ezt a szeretetet, mint a szülő és gyermeke közötti szeretetet. Remélem, nem mondtam semmi olyat, ami szentségtörés lenne. Most inkább a gyűlölet vesz körül, néha már nem is annyira arctalan ez a gyűlölet. Ilyenkor azért imádkozom, hogy ne gyűlöljek, és a vérlázító megaláztatást is tűrni tudjam, hogy ne féljek, ne öljenek és én ne öljek, hogy ne emésszen fel a gyűlölet. Szeretnék ember lenni, az maradni, és hogy gyermekeim is akként élhessenek egyszer. Radnóti Töredék c. versét olvasva azt gondoltam egykor, hogy milyen szörnyű lehetett ilyen korban élni, de azért megnyugtató volt az "ébredés", tudni illik ez a múlt - jó rég volt. Hú, ezt megúsztuk, milyen jó, hogy most nem ez van. Szóval most akkor hogy is van ez? *Oly korban élek én e földön, mikor az ember úgy elaljasul, hogy önként, kéjjel öl, nem csak parancsra, s még balhitekben hisz, s tajtékzik téveteg, befonják életét vad kényszerképzetek.* Szép magyar hazánkban vajon otthon van-e az Isten? Mindenkinek? Nem nagyon - szerintem. Remélem, jól van, és hogy valamikor ismét láthatom. Szeretettel Orsós Józsi

Örömmel olvastam Józsi levelét. De Péter barátom óvott: *Ne hagyd magad megvezettetni!* A cigányság döntő többsége nem ilyen, másmilyen... Hagytam, hogy áradjon belőle a szó, s csak ennyit kérdeztem, hogy *Jézust ki vezette meg, hogy Tizenkettőt gyűjtsön.* Engem ki vezetett meg, hogy 1945 tavaszán - 64 évei ezelőtt - ugyanezt kezdjem csinálni. Mindkettőnket s akárhányunkat a Lélek; mely benne lakott Jézusban, mikor a pusztába üzte. Csak arra, hogy Józsi és Gyöngyi majd szól két cigánynak, akik elvezetik hozzá Jakabot és Pétert. Azok pedig testvéreiket, barátaikat, amíg csak össze nem áll a Tizenkettőm belőlük is.

Piarista köz, 2009. április 4.

Ahogy a piaristáknál kell prédikálni...

Öt percnél lehetőleg ne legyen hosszabb. A textus a kafarnaumi királyi tisztviselőről szól (Jn 4,43-54). A két nap elteltével folytatta útját Galilea felé. Jézus maga állapította meg, hogy saját hazájában nincs a prófétának becsülete. Mégis, amikor Galileába ért, a galileaiak szívesen fogadták, mert mind látták, amit az ünnep alkalmával Jeruzsálemben tett, hisz ott voltak az ünnepen. Így újra a galileai Kánába ment, ahol a vizet borrá változtatta. Kafarnaumban volt egy királyi tisztviselő, akinek a fia beteg volt. Amikor meghallotta, hogy Jézus Júdeából Galileába érkezett, fölkereste, és arra kérte, menjen el, gyógyítsa meg a fiát, aki már a halálán volt. Jézus azonban így szólt: „Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek.” De a királyi tisztviselő tovább kérlelte: „Gyere, Uram, mielőtt még meghalna a fiam!” Jézus megnyugtatta: „Menj csak, él a fiad!” Az ember hitt Jézus szavának, amelyet hozzá intézett, és elindult haza. Útközben elé jöttek szolgálai és jelentették, hogy él a fia. Megkérdezte tőlük, hogy melyik órában lett jobban. „Tegnap, a hetedik óra körül hagyta el a ház” – felelték. Akkor az apa ráeszmélt, hogy épp ebben az órában történt, hogy Jézus azt mondta neki: „Él a fiad.” És hívő lett egész háza népével egyetemben. – A prédikáció meg így hangzott:

1. *Az egzegézisből elégedjünk meg egy kis fordítás-történettel.* A királyi tisztviselő az eredetiben: basilikos. Jeromos ezt regulus-ra latinítja, 1466-ban huszita bibliánk meg királyi kis fiára magyarít, és 1541-ben Erdősi Sylvester János, aki Erazmus tanítványa, már görögből fordít, nem Jeromos latin Vulgatájából. Ő kis királyra magyarít, s az utolérhetetlen TOB, a francia ökumenikus fordítás un officier royal-ra franciásít.

A basilikos a basileusra, a királyra utal, aki történetünk idején Galileában a Heródes névre hallgat. Kafarnaum határváros volt, Fülöp és Antipás negyedes fejedelem területét választotta el egymástól. Mátétól és Lukácstól azt is megtudjuk, hogy a basilikos századosi rangnak örvendett. Tehát katonái voltak, akik alighanem vámoztak, azaz szedték az adót. Innen eredhet Máté, a vámos érdeklődése, amit Lukács is hasznosít. Megtudjuk tőlük, hogy vallásos ember is volt a derék százados. A beszédett adóból futotta egy kis zsinagógaépítésre is.

Jó dolog ez a szövetség a trón és az oltár között? Jézus nem jól viszonyult ehhez a szövetséghez, mert ő nem épített templomot. Nem volt szüksége rá. Egyetlen vallási cselekményt végzett a három esztendő alatt. A maga és a Tizenkettő szövetségújítására is elég volt neki az emeleti felső terem, bár magával, Istennel újította a szövetséget, méghozzá a régit. A régit? Melyiket? Magam elsősorban arra a szövetségre gondolok, melyet Isten mindnyájunkkal köt. Megköti azt velünk már akkor, amikor megszületünk.

Ezért aztán csak bababefogadó liturgia van a Bokorban. Keresztelni csak a 15 éven felülieket kereszteljük, amikor már ismerik, hogy mit tanít nekünk Atyjától kapott küldetése erejében Jézus. Mert Jézus csak azoknak a megkeresztelésére buzdította a Tizenkettőt, aki már tudnak hinni és nemcsak zöldet meg sárgát csinálni. Bubamegöntés – ahogy Csikban mondják – nincs.

Bubákkal nem is lehet szövetséget újítani. Az ős-Márk még csak szövetségről tud, nem új szövetségről. De ez a Márk ott is hagyta Pált sürgősen az első missziós úton Elimász

megvakítása után. Jézus is megvolt büntetőcsoda nélkül. Márknak sem volt a szükség erre a páli műveletre. De ezt ti már jól tudjátok múlt nyári erőfeszitésem erejében, melynek gyümölcsét már jól ismeritek, s ennek következtében is tudjátok, hogy merre ne menjünk.

2. *A jézusi jóhírt pedig illik Mesterünkhöz híven példabeszéddel illusztrálni.* Mondok is egy példabeszédet. A címe:

Balanyi Gyuri bácsi és a Horthy-gyerek

Horthy Miklós 1868-ban született, Gyuri bácsi pedig csak '86-ban. Horthy 1901-ben vette el a Purglyék lányát, a Paulettet. Két fia született e házasságból, s az egyik pesti piarista diák is lett valamikor a tízes-húszas években. Gyuri bácsi meg tanította őt latinra, történelemre vadonatúj pesti gimnáziumunkban, mely 1915-re készült el. (Én még kisdíákként láttam a régit, mely a mostani ókori múzeum területén állt.) Ebbe az új épületbe helyezte Gyuri bácsit 1917-ben Hénap Tamás, Józsi 12. előljáró-elődje, illetőleg az általa irányított rendkormány. Engem meg 1928-ban helyezett Kisparti János pesti piarista igazgató ugyanabban az új épületben az I.a. osztályba. S tudták az idősebbek, hogy Gyuri bácsi *crimen laesae majestatis* bűnébe esett, mert a Horthy-gyerek csinált valami disznóságot, pl. szemetelt az osztályban vagy valami hasonlót, s Gyuri bácsi mondott valami olyasmit a gyerekeknek, hogy *erre apád igazán megtaníthatott volna*. Hogy elpletyizte-e ezt odahaza a gyerek, erről mit sem tud a corpus iuris, ahogy Arany Jánosnak *A fülemüle* c. versében a bíró sem talált abban eligazítást: *ilyen ügyről, madárfütytyről, mit sem tud a corpus iuris*. De mi úgy halottuk, hogy Gyuri bácsi utólag azért csak vakarta fejét a Horthy-gyerekeknek mondott szava miatt.

3. *Megvan a példabeszéd, következhetik a tanulságok levonása.*

a. Jézus folyamatosan nagyon sok csúnyát mondott az urakról, még azt is, hogy jaj nekik, de ha egyikük bajba kerül, akkor segít rajta. Még akkor is, ha unni kezdi már a csodadoktor-szerepet: Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek – mondja. Mért mondja? Mert üres járat ez, hogy elhisszük Neked, Názáreti, hogy kiválóan értesz az orvostudományokhoz de a nyolc boldogságra nem vagyunk kíváncsiak. Mintha a Bokorban is kezdődne máz az üres járat. Hogy korunk egyházában hol mindenütt virágzik még ez az üresjárat, inkább nem említem. Söpörje csak mindenki a maga járdáját s jobb a békesség, bár Jézus hozta a kardot is. Igaz, csak maga ellen...

b. Nem kell folyton feszegetni a pofonos ládát. Múltkori prédikációmban, 2007. decemberében, nem tudom már, mit mondtam, de utána vacsoránál Pepe megkérdezte tőlem, hogyha Jézus ma eljönne, akkor mit csinálna? S mondtam: megnősülne s lenne tíz gyereke. Hát az ilyenekről le kellene szokni! De hát nem megy, mert ami a szívemen, az a számon. S ez alighanem Jézusnál is így volt.

c. A baj az, hogy mindig csak szövegelek, s nem tudok kézrátétellel gyógyítani. Ha illet is tudnék, lehetne kevesebbet szövegelnem, s akkor talán elviselhetőbb volna – ahogyan a minap a Szemere utcában hallottam, hogy *Gyurka bácsi szeretné, ha többet vitatkoznánk vele*. Bizony nagyon szeretném, ha a ma mondottakról is vitatkoznátok velem, de nincs rá sok reményem. Még az a szerencsém, hogy rendanyámtól kapta életem negyedik szakaszára egy gondozót. S gondozás közben én meg nyomom neki a magam kakaóját, s ő kivont karddal védi ellenem, ami ellenkezik a maga hívó hitérzékevel, amit védeni a legutóbbi zsinat szerint nagyon dicséretes, ha az belesimul abba, amit a Benedek mond. S gondozóm hitérzéke eléggé belesimul, amit magamról el nem mondhatok. S ami nagyobb baj az éppen az, hogy: nem is tudok javulást fogadni. Amen.

Piarista köz, 2009. április. 4.

A jézusi magyar irodalom

Még csak kezdődik a tavasz és a nyarat arra akarom felhasználni, hogy könyvet írjak a jézusi magyar irodalomról, de a lelkem már is csordultig tele van vele. Különösen az utóbbi években – barátaim is megfigyelték – egyre inkább visszatért életem első szerelme... Az,

hogy tulajdonképpen egy magyar tanár bolondult bele 65 évvel ezelőtt Jézusba. Mondom, még csak nyílik a tavasz, s bár meghalni sincs időm, egyre inkább hatalmába kerít ez az első szerelem.

Tegnap éjjel nem tudtam elaludni. Mért? Tizenhat órás munkanap volt mögöttem. Le kellett ülnöm a masinám elé, s meg kellett írnom készülő munkám előszavát. Íme:

Előszó

A spenót (A magyar irodalom története I. 1600-ig, II. 1600-tól 1772-ig III. 1772-től 1849-ig, IV. 1849-től 1905-ig, V. 1905-től 1919-ig. VI. 1919-től napjainkig – Akadémiai Kiadó, Budapest 1964-1966) és **a neospenót** (A magyar irodalom történetei – I. A kezdetektől 1800-ig, II. 1800-tól 1919-ig, III. 1920-tól napjainkig – Gondolat Kiadó, Budapest 2007) **után következő lépést keresem.** Ezek a lépések nem előzmények nélküliek. Schöpflin Aladár cikket ír a Nyugat-ban (1931. 9. szám) írt Horváth Jánosnak azóta örök-hírűvé lett művéről: *A magyar irodalmi műveltség kezdetei.*

Mérföldes lépések ezek: 1931, 1964-66, 2007... További előzmények? Vannak: Toldy Ferenc, A magyar költészet története. U. ott, 1854. Két kötet és Beöthy Zsolt, A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése – Budapest 1907. A panoráma – 1854... 1907... 1931... 1964-66... 2007... – több mint másfél századot ölel át, s az egyes lépések 53, 24, 34 és 42 esztendő tesznek ki. Lehet most, 2009-ben újra lépni? Két év után? Nem lesz ez csak tipegés? Azt gondolom, hogy **nem!** Toldy 1805-ben született, magam pedig 1919-ben, s ez csak egy jó század és nem másfél. Egyfelől a spenót és a neospenót előtt, másfelől Toldy és Beöthy után, azaz e panoráma kellős közepén – 64 évvel Toldy után és 69 évvel a neospenót előtt – tanultam Horváthnál magyar irodalmat 1938 és 1942 között Pázmány Péter egyetemén, s *csüggttem ajkán szótlantul, mint gyümölcs a fán.* Nem *költészetet* mint Toldy, nem *nemzeti irodalmat* mint Beöthy, nem *irodalmi műveltséget* mint Horváth, nem az *irodalom történetét* mint a spenót, *nem irodalmi történeteket*, mint a neospenót – mást akarok! Irodalmat, de a jézusit. Jézusit? Hogy kerül a csizma az asztalra? Ezt szeretném könyvemben megmutatni.

Mit tanultam Horváthnál? Ha az 1938 és 1942 közötti években olvastam volna Schöpflin cikkét, botránkoztam volna... Azóta azonban sok víz lefolyt a Dunán, s ma, hetven év után már nem botránkozom azon, amit írt. Sőt, megtoldom. E toldásról szól majd könyvem egésze. Ezt írja Schöpflin:

Majdnem öt évszázadig tartott, amíg a keresztény hit odáig jutott Magyarországon, hogy magyarul merte és tudta kifejezni magát. A kereszténység – a legnagyobb világnézeti válság a magyar történelemben, amely a szó szoros értelmében újraalkotta ezt a nemzetet, így nem válhatott egy-két nemzedék alatt vérré. A nagy szellemi vérátömlesztés Szent István és az utána következett királyok hatalmi műve volt, megemésztésére nem volt elegendő két-három nemzedék, évszázadok kellettek hozzá, hogy beleszívódjon a nemzet egészének tudatába, mélyebb valósággá váljon a merő ceremonális külsőségnél (1). A szent király óriási reformja csak a kényszer erejével tudta leküzdeni a pogány nép hagyományainak természetes ellenállását s a népre királyi szóval ráoktrojált új vallás csak generációk hosszú és szívós propaganda- és szervező munkájával vált élő hitté a nép tömegeiben, s csak akkor tudott összesimulni a magyarság öröklött temperamentumával. Magától értetődik, hogy az az új műveltség, melyet az új hit magával hozott, évszázadokig csak a társadalom vékony felső rétegében tudott gyökeret verni, sokáig a papok rendi tulajdona marad s legfeljebb a főúri rend egy része osztozott e tulajdonon. A papok tulajdona volt az írástudás, ami kezdetben a latin írástudást jelentette, tehát a nép tömegei már a latin nyelvtudás hiánya miatt is ki voltak zárva. Egy-két szórványos, az egyház praktikus céljaiból fakadt próbálkozást, mint amilyen a Halotti Beszéd, leszámítva, csak a XV. század elején kezdik ezt az írástudást a magyar nyelvre alkalmazni, s csak a XVI. század elején, a mohácsi csata ideje táján, a katolikus középkor utolsó órájában alakul ki egy neme a magyar nyelvű irodalomnak,

amelynek képét nagyszámú megmaradt emlékeiből meglehetősen világossággal rekonstruálhatjuk.

Kérdés azonban, nevezhető-e ez az irodalom a szó szigorú értelmében irodalomnak és főképpen magyar irodalomnak. Horváth János, aki erről a nagy témáról nagy és bámulatos tájékozottságra és szinte mikrotomszerűen működő élelméljűségre egyaránt kiemelkedő könyvet írt, erre a kérdésre kissé szkeptikus feleletet ad könyvének címével: A magyar irodalmi műveltség kezdetei és nem a középkori magyar irodalom, amely csak a szó nagyon tág értelmében mondható – irodalomnak.

Ahhoz, hogy az irodalom keletkezzék és éljen, három tényező összehatására van szükség. Az egyik

az író, aki a maga egyéniségét, lelki élményét nyilatkoztatja ki írásban a közönségre hatás céljából, a másik

a mű, amely az író céljának közlő eszköze, a harmadik

a közönség, amely az írónak a műben kinyilatkoztatott élményét magába fogadja.

E három tényező közül az első egyáltalában nem jön számba a középkori irodalomban, mert termékei személytelenek, írói a maguk egyéniségét nem is próbálják kinyilatkoztatni, a művükben kifejezett élmény nem az ő személyes tulajdonuk, hanem az egyház köztulajdona, minden egyéni szín, vagy állásfoglalás kizárásával. Ha egy-két írói egyéniség, mint Temesvári Pelbárt, vagy az Érdy-kódex Karthausi Névtelenje, akit Horváth János fedezett fel, mégis kiemelkedik, ez akaratuk nélkül, sőt akaratuk ellenére történik (2).

A második tényező, a mű sem egyéni élmény foglalata tehát, hanem a kollektív egyházi élményé, amelyhez valamit hozzátenni, vagy belőle valamit elvenni súlyos bűn számba ment volna (3).

Közönségről a szó igazi értelmében szintén nem lehet szó, mert a művek csak egy külsőleg-belsőleg elkülönített, aránylag csekély számú rend, a papság s főképp a szerzetes kolostorok számára készültek, világiak csak kivételes esetekben férhettek hozzájuk (4). Még több fenntartással sorolhatjuk ezt az irodalmat a magyar irodalomba. A XV. századig a nyelve sem volt magyar, latinul írták, e latin nyelvű irodalom anyaga csak a történelmi tudatot lerögzítő krónikákban mutat kapcsolatokat a magyarsággal, a többi merő nemzetfelettség volt, az egyház tanításának és propagandájának minden nemzetnél azonos eszköze.

Ez maradt meg a magyar nyelvűségre való áttérés idején is, mert a különböző tartalmú kódexekben a nyelven kívül semmi sincs eredeti magyar, kivétel nélkül mind fordítás, átdolgozás, legfeljebb szövegben szabad, de tartalomban kötött (5) utánköltés. A magyar irodalomba tehát csak stílustörténeti szempontból tartozik. Első kísérlet a nemzetközi egyházi, vagy mondjuk, általános európai műveltségi anyagnak magyar nyelven való megfogalmazására.

A középkori magyarságnak tehát kétféle irodalom-melletti irodalmi tevékenysége volt: ez a csak feltételesen magyarnak és irodalomnak nevezhető egyházi irodalom és egy másik, szintén csak feltételesen annak mondható világi irodalom, amely az írástudatlanság s az egyedüli írástudók, a papok ellenszenve miatt sohasem került leírásra s csak szájhagyomány útján terjedt. Ez utóbbiról nem tudunk semmit, csak a létezését, s ami halvány nyom fennmaradt belőle (6), abból nem alkothatunk róla semminemű képet. Annyit mindenesetre feltehetünk róla, hogy akármilyen volt is, specifikus és eredeti magyar tulajdon volt. Hogy teljesen, majdnem nyomtalanul megsemmisült, ez egyike azoknak az óriási áldozatoknak, melyeket a magyarság a kereszténységért, az európai kultúra közösségébe való belépésért hozott.

Ha van a magyar irodalomnak és az egész szellemi életnek nemzetietlen (7) kora, akkor a középkor az. A nép egész örökölt kultúrájától, amely bármi primitív, de mégis csak kultúra volt, összes hagyományaitól, melyek bizonyára élénken éltek a köztudatban (8), jellemétől és temperamentumától idegen, sőt azzal ellentétes, mindennemű nemzeti színezetet, vagy

specifikumot elvileg kizáró, nemzetközi érvényű eszmevilágot zúdított a magyarságra, rákényszerítette egy idegen felfogáshoz és életérzéshez való alkalmazkodásra, kiforgatta sarkaiból egész életberendezését, megsemmisítette még költői alkotásait is. Más népeknek, németnek, franciának maradtak fenn a középkorból nagy jelentőségű világi irodalmi alkotásai, – az anathéma, mellyel az egyház a világi irodalmat sújtotta –, nálunk maradéktalanul megfogant. A mai kor embere a középkor magyarjával nem tud semminemű lelki kapcsolatba jutni, csak az egyház személyiséget és nemzeti külön-valóságot kizáró irodalmi hagyománya révén (9).

Mégis ez a tartalmában, szellemében és formáiban is idegen irodalom és kultúra a mai magyar műveltség alapépítménye, amelyen biztosan áll minden, amit a XVI. század óta egymást váltó nemzedékek építettek. Szemlélete annyiban nagyon tanulságos, mert benne mondhatni laboratóriumi tisztasággal demonstrálható a magyar irodalom s általában a magyar kultúra állandó fejlődési módja: kezdődik idegen eszme és formavilág idegennek érzett és szűk körre szoruló beáramlásával, s ez lassanként felszívódik a nemzet egészébe s nemzeti köztulajdonná válik.

Az első, középkori nagy válság után még két hasonló válságon ment át irodalmunk a reformációval és a XVIII. századvégi felvilágosodással, Kazinczy reformjával. Ilyen szempontból nézve a magyar irodalom minden nagy korszaka valamely idegenség beáramlásával kezdődik s irodalmunk története az idegenségek, illetőleg európaiságok felszívódásának története...(10)

Glosszákat fűznék szövegéhez. Ma, 2009-ben, mert amikor megjelent. nem tehettem a pesti piarista gimnázium 4. osztályának tanulójaként, mert nem volt kötelező akkoriban Nyugatot olvasni, még a tanárjainknak sem.

(1) Nemcsak világnézeti válság volt, hanem elsősorban politikai változás. Azzal indult ez, hogy a király apja, Géza fejedelem elküldte 12 követét Quedlinburgba a császárhoz, hogy hittérítőket kérjen, s megkérte fia, Vajk számára a bajor fejedelem lányát, Gizellát, akivel nemcsak hittérítők érkeztek, hanem bajor lovagok, azaz fegyveresek is.

(2) A szerzőt, mikor ír, eltölti az alázat lelke. Amikor ő ír, dehogy is akarja közvetíteni a maga esetlen gondolatait embertársaihoz, hiszen ő az egyháznak, magának az Istennek az üzeneteit tolmácsolja embertársai felé. Ő csak szöveget másol, mert írni tud. Nagy dolog az írástudás. Lehetővé teszi, hogy az Isten gondolatait közvetítse még azoknak is, akik nem hallathatják a szavát.

(3) Az eretnekeknek kiközösítés és máglya-halál jár. Ha másolsz, akkor nem lehet baj.

(4) A világiak vagy polgárok voltak vagy jobbágyok, A polgárok németek voltak, a jobbágyok pedig vagyontárgyak: föld, marha és jobbágy. A föld néma volt, a marha bőgött, a jobbágy meg nagyobbára magyarul beszélt: székelyek, avarok, magyarok, kabarok stb. A szent királyok ezeket a vagyontárgyakat adományozták oklevelekkel megerősítve a szerzeteseknek. A jobbágyaink nem is tartottak igényt erre a másolási irodalomra. Megvolt nekik a maguké. Mert róni ugyan nem volt szabad nekik, de a táncot éneket, furulyát, dudát nem vették el tőlük. Nem örültek neki a (sváb) urak meg főleg a papok, de elviselték. Csak nem téphették ki a nyelvüket, mert fajtalan nótákat énekeltek a szeretőjükről – dalaikban, balladáikban!?

5) Ennek meghallgatására kényszeríteni kellett a jobbágy nevű vagyontárgyat, miközben a marha bőgött, ha nem látta el őt a másik vagyontárgy. Kézlevágással is kényszerítették őket a szent királyok.

(6) Azt hiszem, hogy képet alkothatunk róla. Schöpfung Aladár (1872 – 1950) – Pozsonyban evangélikus teológiát, Budapesten filozófiát tanult, pályáját 1898-ban a Vasárnapi Újság munkatársaként kezdte s már mint a lap kritikusa megértéssel fogadta az új irodalmi nemzedék jelentkezését, s az elsők közt ismerte fel Ady Endre költészetének jelentőségét, a

Nyugatnak pedig kezdettől fogva munkatársa s egyik vezető kritikusa volt – talán nem méltatta kellő figyelemre, hogy születése után három évre halt meg Arany kortársa Kriza János (1811 – 1875). Kriza két évtizedes gyűjtés eredményeként 1863-ban jelenteti meg székely népköltési gyűjteményét – Vadrózsák –melynek Arany János is és Gyulai Pál is nagy jelentőséget tulajdonított. A székely élő néphagyomány apáról fiúra szállt, s ennek kezdő időpontja kiszámíthatatlan. Hogy Attila vagy Álmos és Árpád honfoglalásáról mit sem tudnak – nagyon is érthető. Csak szerelemről tudnak. Még a madéfalvi veszedelemről sem. Vitézi harcok nem érdeklik a népet. 1848-ról sem emlékeznek népdalaink, csak a juhászlegény akasztásáról, mert elszerette Endre báró leányát, csak a halászlegény haláláról, ki a kedvesétől diófakoporsót kér.

(7) Valóban nemzetietlen volt e kor, a gyilkosság magasztosságát nem ismerte.

(8) A kultúra tudja, hogy az élet legfőbb parancsa az élet továbbadása, mely a szerelemnek a következménye.

(9) Nálunk az anathéma, mellyel az egyház a világi irodalmat sújtotta, teljes diadalt aratott.

(10) A felvilágosodás viszi el a magyar irodalmat a Természet és az Isten világába – Bessenyeivel kezdve a templomba s a parlamentbe nem járóknak ajándékaként – a jézusi magyar irodalomba.

(1) A spenót főszerkesztője: Sötér István (1913 Szeged – 1988 Budapest): író, irodalomtörténész, esszéista. Felesége Jász Veronika grafikus iparművész. Apja, nagybátyja az I. világháborúban meghalt, anyja és nagyaanya nevelte. Középiskoláit a szegedi piarista gimnáziumban végezte. 1931-1935 között a budapesti Eötvös Kollégium tagja, francia–magyar–német szakon. 1935-1936 között a párizsi École Normale Supérieure ösztöndíjasa. 1936-ban az Eötvös Kollégium francia előadója és könyvtárosa. 1936- 1939 között a budapesti Egyetemi Könyvtár tisztviselője; 1945-ben a Teleki Pál Tudományos Intézet tanára, majd 1948-1952 között a szegedi egyetem tanára, 1952-től az 1960-as évek végéig az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára, s két ízben is között rektora. 1956-ban oktatásügyminiszter helyettes. 1957-1983 között, nyugállományba vonulásáig az MTA Irodalomtörténeti Intézetének igazgatója. Díjai: Kossuth-díj (1954) József Attila-díj (1985)

(2) A neospenót főszerkesztője: Szegedy-Maszák Mihály (Budapest, 1943. június 23. –) Tanulmányait 1961-1966 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem, angol–magyar szakán végezte. 1967-ben szerzett bölcsészdoktori címet. 1981-ig az MTA Irodalomtudományi Intézetében dolgozott tudományos munkatársként, azóta az ELTE oktatója. 1995 óta) MTA rendes tagja (1998) - A Magyar Köztársaság Érdemrendjének Középkeresztje (1997), Széchenyi-díj (2003), Nemes Nagy Ágnes-esszéidíj (2008)

Piarista köz, 2009. április 4.

Közösség és annak fajtái - folytatása

A március Naplóban kezdtem el ezt a tanulmányt, s - a 24. oldal néhány sorát javítva ismételve - most folytatom...

Ebből az következik, hogy közülük a tanítványok közül a legidősebbnek is meg kellett születnie (27 mínusz 15= 12) i.sz. után 12-ig. Máté lehetett két vagy több évvel idősebb is, mondjuk 17 éves vagy idősebb is. Jézus megoszthatta a názáreti házban a maga gondolatait a 17 éves vagy idősebb féltestvérével, Mátéval. A ház ahol lakomáztak már aligha volt a názáreti ház. A kenyérkeresni tudó ember külön költözik, *házasodik*. Ház meg asszony általában együtt jár. Ha Máté anyósa is rászorult volna Jézus gyógyító tudományára, eldönthetnők a kérdést: Volt-e asszonya már Máténak is? Mindez magyarázata lehetett annak, hogy Jézus csak felszólította őt: Kövess engem! És Máté a felszólításra

felállt, és mindenét otthagya követte őt. Jézus nem volt elragadtatva a vámosoktól.

Kicsodák is ezek a vámosok?

Akik együttműködnek, kollaborálnak az ellenséggel. Példák: a párttag - '89 előtt, a labanc 1686 után, a kuruc-időkből. És Jézus korában? Aki szedte az adót a megszálló rómaiaknak. Olyan fél-hazaárulók, a III/III-asok és főleg a tartótisztek. Szinoptikus szó ez. Csak Ők használják. János már nem, s az ÚSz. többi könyvei sem.

Ha csupán azokat szeretitek, akik szeretnek benneteket, mi lesz a jutalmatok? Nem így tesznek a vámosok is? S ha nem köszöntitek, csak barátaitokat, mi különöset tesztek? Nem így tesznek a pogányok is? (Mt 5,46-47)

Amikor Jézus továbbment, látott egy Máté nevű embert, amint ott ült a vámnál. Szólt neki: "Kövess engem!" Az felállt és követte. Amikor később vendégül látta házában, sok vámos meg bűnös jött oda, s Jézussal és tanítványaival együtt asztalhoz telepedett. Ezt látva a farizeusok megkérdezték tanítványaitól: "Miért eszik mesteretek vámosokkal és bűnösökkel?" Jézus meghallotta, és így válaszolt: "Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Menjetek és tanuljátok meg, mit jelent: Irgalmasságot akarok, nem áldozatot. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket." (Mt 9, 9-13; Mk 2,15-16; Lk 5, 29-30)

Máté, a vámos (Mt 10,3) és Lévi, a vámos (Lk 5,27) - két hely is a négyes listából. Eljött az Emberfia, eszik is, iszik is, s azt mondják rá, lám a falánk, iszákos ember, a vámosok és a bűnösök barátja. A bölcsesség azonban igazolja magát tetteivel." (Mt 11,19; Lk 7,34) és mind a bűnösök és a vámosok (Lk 15,1)

Ha ezekre sem hallgat, jelentsd az egyháznak. Ha az egyházra sem hallgat, vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos. (Mt 18,] 7)

Egy embernek volt két fia. Odament az elsőhöz és szólt neki: Fiam, menj ki a szőlőbe dolgozni. Nem megyek - felelte -, de később meggondolta és kiment. Odament a másikhoz, és annak is szólt. Megyek - felelte -, de mégsem ment ki. Melyik tett eleget a kettő közül apja kívánságának?" "Az első" - válaszolták. Erre Jézus így szólt hozzájuk: "Bizony mondom nektek, hogy a vámosok és a cédák megelőznek benneteket az Isten országában. Eljött ugyanis hozzátok János, hogy az igazság útjára vezessen benneteket, de nem hittetek neki. A vámosok és a cédák hittek neki. De ti ennek láttára sem tartattatok bűnbánatot és nem hittetek." (Mt 21,28-32)

Ekkor megkérdezte a tömeg: "Mit tegyünk hát?" "Akinak két ruhája van - válaszolta -, az egyiket adja oda annak, akinek egy sincs. S akinek van mit ennie, ugyanígy tegyen". Jönnék a vámosok is, hogy megkeresztelje őket, s így szóltak hozzá: „Mester, mit tegyünk!" Ezt felelte nekik: "Ne szedjétek be többet, mint amennyi meg van szabva." (Lk 3, 10-13)

Mondom nektek, az asszonyok fiai között nincs, aki nagyobb volna Jánosnál. Az Isten országában azonban a legkisebb is nagyobb nála. Akik hallgatták, az egész nép, sőt még a vámosok is igazat adtak az Istennek, és fölverték János keresztségét. (Lk 7,28-29)

„Két ember fölment a templomba imádkozni, az egyik farizeus volt, a másik vámos. A farizeus odaállt előre, és így imádkozott magában: Isten, hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember, rabló, igazságtalan, házasságtörő, mint ez a vámos is.

Kétszer böjtölök hetenként, mindenemből tizedet adok. - A vámos megállt hátul, szemét sem merte fölemelni az égre, inkább a mellét verte és könyörgött: Isten, irgalmazz nekem, bűnösnek! - Mondom nektek, hogy ez megigazultan ment haza, az nem. Aki magát felmagasztalja, az megaláztatik, aki megalázza magát, az felmagasztaltatik." Élt ott egy Zakeus nevű tehetős ember, a vámosok feje. Szerette volna látni Jézust szemtől szemben, de a tömeg miatt nem tudta, mert alacsony termetű volt. Így hát előrefutott, felmászott egy vadfügefára, hogy láthassa, mert arra kellett elhaladnia. Amikor Jézus odaért, felnézett és megszólította: „Zakeus, gyere le hamar! Ma a te házában kell megszállnom." Erre az gyorsan lemászott. és boldogan fogadta. Akik ezt látták, méltatlankodva megjegyezték,

hogy bűnös emberhez tér be megpihenni. Zakeus azonban odaállt az Úr elé, és így szólt: „Íme, Uram, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakit valamiben megcsaltam, négyannyit adok helyette.” Jézus ezt felelte neki: „Ma üdvösség köszöntött erre a házra, hiszen ő is Ábrahám fia. Az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megmentse azt, ami elveszett.” (Lk 19,2-10)

Ezek után megállapíthatjuk, hogy Jézus mit értett a vámoson. Azonosnak vette a vámost a bűnös, a pogánnyal, a cédával! Mért? Mit csinált a vámos? Foglalkozási ártalomként több adót szedett, mint ami meg volt szabva. Ezen felül olyan volt, mint a *többi* ember: rabló, igazságtalan, házasságtörő. De képes volt arra, amire a farizeus nem: bűnbánatot tartani s Bemérítő Jánosnál megkeresztelkedni. Képes volt nem szedni be többet, mint amennyi meg van szabva, képes volt vagyon a felét a szegényeknek adni, és ha valakit valamiben megcsal, négyannyit adni helyette. Ennek következtében *megigazultan megy haza, üdvösség köszönt házára, és Ábrahám fiának bizonyul.*

A vámos alkalmas arra, hogy Jézus tanítványa legyen. Nem alkalmas erre, aki főpap, írástudó, vén, azaz gazdag. Nem alkalmas, ha iparos, azaz ha farizeus s ha zsinagógafőnök. Nem, ha gazda. (A sumér nyelvben a gazda és a gazdag azonos tövű - a Tizenkettő között nem volt *gazda* sem.) Nem, ha pap. De alkalmas, ha halász, azaz segédmunkás, ha vámos vagy ennél is lejjebb van: céda vagy szamáriai, azaz fél-pogány (a sumérban is *hatalmas erő által fogva tartott a pogánynak* jelentése). Alkalmas arra, hogy bűnbánatot tartson. Ezekből kerül ki Mária Magdolna, Máté és a Tizenkettő java része. Igazán nem véletlen, hogy Mátéval kezdődik az Újszövetség. Akár maga Máté írhatta volna Forrást is (Q). És Lukács csak átdolgozta Máté szövegét...

Bertalan-Natánael – Bertalan szerepel mind a négy Tizenkettő-listában s, ezenfelül még két ízben Natánael (magyar jelentése: *Isten ajándéka*) névvel a János-evangéliumban. Az első hely: *Fülöp találkozott Natánaellel és elmondta neki: „Megtaláltuk, akiről Mózes törvénye és a próféták írnak, a názáreti Jézust, Józsefnek a fiát. ” "Jöhet valami jó Názáretből?" – kérdezte Natáliael. „Gyere és győződjél meg róla!” - felelte Fülöp. Amikor Jézus meglátta Natánaelt, amint feléje tartott. ezt mondta róla: „Lám. egy igazi izraelita. akiben nincs semmi álnokság. „Natánael megkérdezte tőle: "Honnét ismersz?" Jézus így válaszolt: „ Mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak, a fügefa alatt voltál. „Natánael erre felkiáltott:*

"Rabbi (azaz: Mester), te vagy az Isten Fia, te vagy Izrael királya!" Jézus ezt felelte neki: .. „Mivel megmondtam, hogy láttalak a fügefa alatt, hiszel. De nagyobb dolgokat is fogsz még látni.” Majd hozzátette: „Bizony. bizony mondom nektek: Látni fogjátok, hogy megnyílik az ég. s az Isten angyal Natánael csodálkozva hallja Jézus szavait, s még jobban megrendíti az, hogy a Mester az ő életének egy régi eseményére utal, mely valahol egy fügefa alatt történt vele. Ez aztán fölébreszti lelkében a hitet, megvallja. hogy Jézus az Isten Fia, azaz a Megváltó, az Ószövetségben megígért Messiás. Ígéretet kap, hogy nagyobb csodákat is láthat majd, s meggyőződhet arról. hogy Jézusban valósággá válik az, amit Jákob pátriárka álmodott az égig érő létráról föl- s leszállnak az Emberfia fölött. "(Jn 1,45-51) S a második: Jézus újra megjelent a tanítványoknak, ezúttal Tibériás tavánál. Így jelent meg nekik: együtt volt Simon Péter, Tamás, melléknevén Didimus, továbbá a galileai Kánából való Natánael, Zebedeus fiai, s még két másik tanítvány. Simon Péter így szólt hozzájuk: „Megyek halászni.” „Veled tartunk” – felelték. Kimentek és bárkába szálltak. De akkor éjszaka nem foglak semmit (Jn 21,2).

1. Ebből megtudjuk, hogy Bertalan-Natanael Kána városából származik.

2. Továbbá azt, hogy e személyt Jézus derék zsidónak mondta, és semmi többet, nem akart szavaival mondani. Püünkösdi beszédében ugyanis **Péter** zsidó (Csel 2,14) meg izraelita férfiaknak mondja (Csel 2,22) hallgatóit, mert ezt az embert (Jézust) az Isten

elhatározott terve szerint kiszolgáltatottak, és gonosz kezek által keresztre feszítve elveszejtették (Csel 2,23). Továbbá: Amikor Péter ezt látta, beszédet intézett a néphez: "Izraelita férfiak! Miért csodálkoztok ezen, miért bámultok úgy ránk, mintha a saját erőnkből vagy jámborságunk folytán értük volna el, hogy ez járni tudjon? Ábrahám, Izsák és Jákob Istene megdicsőítette a Fiát, Jézust, akit ti kiszolgáltatottak és megtagadtatok Pilátus előtt, noha ő úgy határozott, hogy szabadon bocsátja. Megtagadtatok a szentet és igazat; arra kértétek, hogy a gyilkosnak kegyelmezzon, az élet szerzőjét pedig megöltétek. Isten azonban feltámasztotta a halálból, ennek mi tanúi vagyunk (Csel 3.12-15). **Gamáliel** szóhasználata ugyanez: Izraelita férfiak! - szólt hozzájuk. - Fontoljátok meg jól, mit akartok ezekkel az emberekkel tenni! Mert nemrégiben föllépett Teudás, sokra tartotta magát, és vagy négyszáz férfi mellé szegődött. De megölték, azokat pedig, akik hittek benne, szétszórták és megsemmisítették. Utána a népszámlálás idején a galileai Júdás állt elő, és megnyerte magának a népet. Ő is elpusztult, és akik követték, azok szétszóródtak. Ezért most azt mondom nektek, hagyjátok békén ezeket az embereket, és engedjétek őket szabadon. Ha ez az elgondolás vagy mozgalom emberektől származik, magától felbomlik. De ha Istentől van, nem tudjátok szétszórni őket, és úgy látszana, mintha Istennel szállnátok szembe." Elfogadták érvelését (Csel 5, 35-39). Pál is a pizídiiai Antióhiában: "Izraelita férfiak és ti istenfélők, figyeljete! Izrael népének Istene kiválasztotta atyáinkat, és Egyiptom földjén a száműzetés idején nagy néppé tette őket... Ígéretéhez híven az ő utódai közül támasztotta Isten Izraelnek megváltóul Jézust. Föllépése előtt János a bűnbánat keresztségét hirdette Izrael egész népének. Amikor János teljesítette küldetését, kijelentette: Nem az vagyok, akinek vélték, de már a nyomomban van, akinek arra sem vagyok méltó, hogy lábán a saruját megoldjam (Csel 13, 17...25). És **Jeruzsálem népe** is: "Izraelita férfiak, segítsetek! Ez az ember mindenütt a nép, a törvény és a szent hely ellen tanít. Még pogányokat is hozott a templomba, és megfertőzte ezt a szent helye!" Mert előzőleg látták vele a városban az efezusi Trofimusz, s azt gondolták, hogy a templomba is őt vitte magával. Az egész város felbolydult, összeszaladt az egész nép. Megragadták Pált, kihurcolták a templomból, a kapukat pedig gyorsan bezárták. Már-már azon voltak, hogy megölik (Csel 21, 28-31).

ICSakhogy Natánael *igaz, derék* zsidó volt, aki Jézus tanítványa lett, és a hagyomány szerint vérével is tanúságot tett Jézusról. De Natanael ezt még akkor nem tudta, hanem csodálkozott Jézus elismerő szavain: Honnan ismeresz engem? Jézus válaszol neki: Még mielőtt Fülöp hívott, láttalak a fügefafa alatt!

Jézus célzott e szavaival Jákob *álmára*: Jákob elindult Beersebából, és Háránba ment. Eljutott egy helyre és ott maradt éjszakára, mert a nap már leszállt. Fogott egy követ azon a helyen, feje alá tette támasznak és lefeküdt azon a helyen aludni. Álma volt: íme, egy létra volt a földre állítva, s a hegye az eget érte. S lám, Isten angyalai fel- és lejártak rajta. íme, az Úr fölötté állt, és így szólt: "Az Úr vagyok, atyádnak, Ábrahámnak Istene és Izsák Istene. A földet, amelyen pihensz, neked és utódaidnak adom. Nemzetséged olyan lesz, mint a föld homokja, ki kell terjesztened nyugatra és keletre, északra és délre, általad s utódaid által nyer áldást a föld minden népe. Nézd, én veled vagyok. Mindenütt oltalmazlak, ahová mégy, és visszavezetlek erre a földre. Nem hagylak el, amíg véghez nem viszem, amit megígértem neked." Jákob fölébredt álmából és így szólt: "Valóban az Úr van ezen a helyen és én nem tudtam." Megborzadt, és azt mondta: "Milyen félelmetes ez a hely, valóban itt van az Isten háza és itt van az ég kapuja." Amikor Jákob másnap reggelfölébredt, vette a követ, amelyen fejét nyugtatta, felállította emlékkőül és olajat öntött rá (Ter 28, 10-18). Így gondolják egyes egzegéták.

Mások kibővítik ezt: Natánael csodálkozva hallja Jézus szavait, s még jobban megrendíti az, hogy a Mester az ő életének egy régi eseményére utal, mely valahol egy fügefafa alatt történt vele. Ez aztán fölébreszti lelkében a hitet, megvallja, hogy Jézus az Isten Fia, azaz a Megváltó, az Ószövetségben megígért Messiás. Ígéretet kap, hogy nagyobb csodákat

is láthat majd, s meggyőződhet arról, hogy Jézusban valósággá válik az, amit Jákob pátriárka álmodott az égig érő létráról.

A TOB ezt írja: Valószínűleg utalás a szent iratok tanulmányozásának szentelt életre: a rabbinikus irodalomból jólismert kifejezés, melyben hasonlítják a fügefát a rossz és jó tudás fájához. Válogathatunk e magyarázatokból. De annyi bizonyos, hogy Natanaelt nagyon meglepték Jézus szavai.

Tamás következik a sorban: 11 ízben találkozunk nevével. Szerepel a négy listában és a Jn-evangéliumban még hétszer:

Jézus világosan megmondta nekik: "Lázár meghalt. Miattatok örülök, hogy nem voltam ott, hogy higgyetek. De most menjünk el hozzá!" Tamás, akit melléknevén Didimusznak hívtak, így szólt a többi tanítványhoz: "Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt!" (Jn, 11,16)

Ha aztán elmegyek, és helyet készítetek nektek, újra eljövök, és magammal viszlek benneteket, hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok. Hisz ismeritek oda az utat, ahová megyek." Erre Tamás azt mondta: "Uram, nem tudjuk, hova mégy, hát hogy ismerhetnénk az utat?" "Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet - válaszolta Jézus (Jn 14, 3-6).

A tizenkettő közül az egyik, Tamás, vagy melléknevén Didimusz, nem volt velük, amikor megjelent nekik Jézus. A tanítványok elmondták: "Láttuk az Urat!" De kételkedett: "Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát, ha nem helyezem ujjamat a szegek helyére, és oldalába nem teszem a kezem, nem hiszem." Nyolc nap múlva ismét együtt voltak a tanítványok, s Tamás is ott volt velük. Ekkor újra megjelent Jézus, bár az ajtó zárva volt. Belépett, megállt középen, és köszöntötte őket: "Békesség nektek!" Aztán Tamáshoz fordult: "Nyújtsd ide az ujjadat és nézd kezemet! Nyújtsd ki a kezedet és tedd oldalamba! S ne légy hitetlen, hanem hívó!" Tamás fölkiáltott: "Én Uram, és Istenem!" Jézus csak ennyit mondott: "Hittél, mert láttál. Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek." (Jn 20, 24-29)

Jézus újra megjelent a tanítványoknak, ezúttal Tibériás tavánál. Így jelent meg nekik: Együtt volt Simon Péter, Tamás, melléknevén Didimusz, továbbá a galileai Kánából való Natanael, Zebedeus fiai, s még két másik tanítvány (Jn 21, 1-2).

Ez a tanítvány nemcsak egy Kána falból származik, ennek a tanítványnak arcéle is van. Jézussal szemben is (Nem tudjuk, hova mész...), a társaival szemben is (Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát...) beszél és kiáll. Ugyanakkor nem besz.ri gyerek (Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt!), s a tények láttán megadja magát (Én Uram, és Istenem...). Nem véletlen, hogy ő megy a hagyomány szerint a legmesszebbre...: Indiában élnek a Tamás-keresztények. Az sem, hogy a gnóosztikus keresztény irodalomból a Tamás – evangéliumot becsüljük a legtöbbre.

András következik, Péter testvére, 12 előfordulással. Szerepel a négy listában és ezenfelül még 8 alkalommal a négy evangéliumban.

András - Jánossal együtt - a legelső, aki a Bemérito és a maga istenérzékenysége következtében találkozik Jézussal: *Másnap megint ott állt János két tanítványával, s mihelyt meglátta Jézust, amint közeledett. Így szólt:..Nézzétek, az Isten báránya!" E szavak hallatára a két tanítvány Jézus nyomába szegődött. Amikor Jézus megfordult, s látta, hogy követik, megkérdezte: "Mit akartok?" Így feleltek: "Rabbi - ami annyit jelent, mint Mester -, hol lakol? .. "Gyertek, nézzétek meg!" - mondta nekik. Elmentek vele, megnézték, hol lakik, s aznap nála is maradtak. A tizedik óra körül járhatott. (Jn 1,35-39).*

András az első, aki immár a maga istenérzékenysége következtében besegít Jézusnak, hogy összeálljon a Tizenkettő: *A kettő közül, aki János szavára követte, az egyik András volt, Simon Péter testvére. Reggel találkozott testvérével, Simonnal, s szólt neki: "Megtaláltuk a Messiást, vagy más szóval a Fölkentet", s elvitte Jézushoz. Jézus ráemelte tekintetét, s így szólt hozzá: .. Te Simon vagy, János fia, de Kéfa, azaz Péter lesz a neved. " (Jn 1,40-42).*

Andrást Péterrel együtt elsőnek hívja meg tanítványának Jézus: *Amikor Jézus a Galileai-tó partján járt, látta, hogy Simon és testvére, András - halászok lévén - épp hálót vetnek a vízbe. Jézus ezt mondta nekik: "Gyertek, kövessetek, és emberek halászává teszlek benneteket. ..Rögtön otthagyták hálójukat és követték (Mk 1, 16-18).*

András ugyanabban a házban lakott, amelyikben Péter: *Amikor Jézus a Galileai-tó partján járt, látta, hogy Simon és testvére, András - halászok lévén ők is - épp hálót vetnek a vízbe: A zsinagógából Jakabbal és Jánossal együtt egyenesen Simon és András házába ment. Simon anyósa lázas betegen feküdt. Ezt azonnal elmondták Jézusnak. Odament hát hozzá, s kézen fogva fölsegítette. Erre megszűnt a láza, és szolgált nekik (Mk 1, 29-31).*

Jánosnak kiemelkedő szerepe van a csodálatos kenyérszaporításban: *Az egyik tanítvány, András, Simon Péter testvére megszólalt: ..Van itt egy fiú, akinek van Öt árpakenyere és két hala, de mi az ennyinek?" Jézus meghagyta: "Telepítsétek le az embereket!" (Jn 6, 8-10).*

András rangosnak számított a Tizenkettőn belül: Azok között, akik felzarándokoltak, hogy az ünnepen imádják az Istent, volt néhány görög is. Ezek Fülöphöz fordultak, aki a galileai Betszaidából származott, és kérték: "Uram, látni szeretnénk Jézust." Fülöp elment, és szólt Andrásnak. Aztán András és Fülöp odamentek és elmondták Jézusnak. Jézus ezt válaszolta: "Elérkezett az óra, amikor megdicsőül az Emberfia. (Jn 12, 20-23)

András a négy legrangosabb tanítvány egyike a Tizenkettőn belül: Amikor az Olajfák hegyén a templommal szemben leült, Péter, Jakab, János és András külön megkérdezték: Amint kijöttek a templomból, egyik tanítványa így szólt hozzá: "Mester, nézd, milyen kövek és milyen épületek!" Jézus így felelt: "Látod ezeket a hatalmas épületeket? Nem marad itt kő kövön, mindent lerombolnak." "Mondd, mikor fog ez bekövetkezni és mi lesz előtte a jel?" Jézus így válaszolt: "Vigyázzatok, nehogy valaki félrevezessen titeket! Sokan jönnek az én nevemben, s azt mondják, hogy én vagyok. És sokakat megtévesztenek (Mk 13, 1-6).

Jézus és négy féltestvére mellett a legjelentősebb szerűnek látszik a Péter és András testvérpár, akiknek közös házuk van. Valószínűleg Péter az idősebb, mert akinek anyósa van, annak felesége is van.

Fülöp nevével, a Tizenkettő következőjével már 14 ízben találkozunk az evangéliumokban..

Fülöpöt is Jézus szólítja le, miként Mátét. Honnan ismerte? Onnan ismerhette, hogy András beszélhetett Jézusnak Fülöpről, mivel Jézus Fülöp Betszaidából, András és Péter városából való volt: *Jézus másnap Galilea felé tartva találkozott Fülöppel. Felszólította: "Gyere és kövess!" Fülöp Betszaidából, András és Péter városából való volt. Fülöp találkozott Natánaellel és elmondta neki: "Megtaláltuk, akiről Mózes törvénye és a próféták írnak, a názáreti Jézust, Józsefnek a fiát." "Jöhet valami jó Názáretből?" - kérdezte Natánael. ..Gyere és győződjél meg róla!" - felelte Fülöp. Amikor Jézus meglátta Natánaelt, amint feléje tartott, ezt mondta róla: "Lám, egy igazi izraelita, akiben nincs semmi álnokság." Natánael megkérdezte tőle: "Honnét ismersz?" Jézus így válaszolt: "Mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak, a fügefá alatt voltál. "(Jn 1, 43-48). ~*

Fülöp nem tartozott a négy él-tanítvány közé, de Jézus fejleszteni akarta Fülöpöt is tehát vele kezdi megbeszélni egy adott helyzetben a hozzá tóduló tömegek megvendégelésének a módját: *Amikor Jézus körülnézett, és látta, hogy nagy sereg ember tódul hozzá. megkérdezte Fülöptől: "Honnan veszünk kenyeret, hogy legyen mit enniük?" Ezt azért kérdezte, mert próbára akarta tenni, maga ugyanis tudta, mit fog végbevenni. "Kétszáz dénár árú kenyér sem elég, hogy csak egy kevés jusson is mindenkinek" - felelte Fülöp (Jn 6, 5-7).*

Ha nem is tartozott az él-tanítványok közé Fülöp, azért figyelemreméltó szerepet tölthetett be a Tizenkettő csapatában. Fülöp is tudja magáról, hogy nem él-tanítvány, ezért

Andráshoz viszi értesülését és András viszi Fülöp értesülését Jézus elé. De hiszen András sem tartozott az él-tanítványok közé! De Fülöp számára talán András volt a legjelentősebb, mert András tájékoztatta Jézust Fülöpről. És úgy, hogy ennek az lett a következménye, hogy nagyon korán meghívta Fülöpöt Jézus a tanítványok közé: *Azok között, akik felzarándokoltak, hogy az Ünnepen imádják az Istent, volt néhány görög is. Ezek Fülöphöz fordultak, aki a galileai Betsaidából származott, és kérték: .. Uram, látni szeretnénk Jézust. ..Fülöp elment, és szólt Andrásnak. Aztán András és Fülöp odamentek és elmondták Jézusnak. Jézus ezt válaszolta. „Elérkezett az óra amikor megdicsőül az Emberfia ... (Jn 12,21-22). Ha engem ismernétek, Atyámat is ismernétek, de mostantól fogva ismeritek és látjátok."*

Jézus tanítja a Tizenkettőt, és Fülöp a közösség rendje szerint - senki nem háborodik fel ezen - megszakítja Jézus szavait, s kér valamit Tőle, ha már folyton az Atyára hivatkozik... S Jézus kimerítően válaszol nem csak Fülöpnek, hanem a Tizenkettő egészének: Fülöp kérte: *"Uram, szólt közbe Fülöp, mutasd meg nekünk az Atyát, s az elég lesz nekünk."* *..Már oly régóta veletek vagyok - felelte Jézus -, és nem ismersz, Fülöp? Aki engem látott, az Atyát is látta. hogy mondhatod hát: Mutasd meg nekünk az Atyát? Nem hiszed. hogy én az Atyában vagyok, s az Atya bennem? A szavakat. amelyeket hozzátok intézek, nem magamtól mondom, s a tetteket is az Atya viszi végbe, aki bennem van. Higgyétek, hogy én az Atyában vagyok, s az Atya bennem. Ha másképpen nem, legalább a tetteimért higgyétek. Bizony, bizony, mondom nektek: Aki hisz bennem, ugyanazokat a tetteket viszi végbe, amelyeket én végbevittem, sőt még nagyobbakat is végbevisz, mert az Atyához megyek., s amit a nevemben kértek. azt megteszem nektek, hogy az Atya megdicsőüljön a Fiúban, bármit kértek a nevemben, megteszem nektek (Jn 14,6-15).*

Jakab, Zebedeus és Szalóme fia következik a sorban- 22 előfordulással -, ő már az él-tanítványok közé tartozik. Természetesen ő is szerepel a négy listában. Ezen felül még az alábbi helyeken:

1. Péter és András meghívása után elsőül a Zebedeus-fiak meghívására kerül sor: *Útját folytatva megpillantott két másik testvért is, Zebedeus fiát, Jakabot és testvérét, ..Jánost. Épp hálójukat javígtatták a bárkában, apjukkal, Zebedeuossal. Őket is hívta. Rögtön otthagyták a bárkát apjukkal egyetemben, és a nyomába szegődtek (Mt 4,21-22; Mk 1,19- 20;).*

2. Anyós-gyógyítás a három él-tanítvány jelenlétében: *A zsinagógából Jakabbal és Jánossal együtt egyenesen Simon és András házába ment. Simon anyósa lázas betegen feküdt. Ezt azonnal elmondták Jézusnak. Odament hát hozzá, s kézen fogva fölsegítette. Erre megszűnt a láza, és szolgált nekik. (Mk 1,29-31) .*

3. Jézus a három él-tanítványt viszi magával Jairus házába hogy tanúi legyenek annak, ami ott történik- nem mehetnek be tizenhárman a halottasházba: *Még beszélt, amikor a zsinagóga előljárójának házából jöttek és közölték: "Meghalt a lányod. Minek fáradsztanád tovább a Mestert?" A hír hallatára Jézus így bátorította a zsinagóga előljáróját: "Ne félj, csak higgy!" Péteren, Jakabon és Jánoson, Jakab testvérén kívül senkinek nem engedte meg, hogy vele menjen. Amikor odaértek az előljáró házához, nagy sírást-rívást, sok siratót. jajgatót találtak ott. Bement, s így szólt hozzájuk: "Mit lármáztok itt, mit sírtok? A kislány nem halt meg, csak alszik. " Erre kinevették. Ő azonban mindenkit kiküldött, maga mellé vette a gyermek apját, anyját, s kísérvőivel együtt bement abba a helyiségbe, ahol a kislány feküdt. Megfogta a kislány kezét, s így szólt hozzá: "Talita kum", ami annyit jelent: "Kislány, parancsolom, kelj föl!" A kislány fölkelt, és elkezdett járkalni. Tizenkét éves lehetett. A nagy csodálkozástól azt se tudták, hová legyenek (Mk 5, 35-42; Lk 8,54).*

j4. Jézus a három él-tanítvánnyal együtt halászik: *Amikor befejezte a tanítást, így szólt Simonhoz: ..Evezz a mélyre, és vessétek ki a hálótokat halfogásra!" "Mester, egész éjszaka*

fáradoztunk, s nem fogtunk semmit, de a te szavadra, kivetem a hálót" - válaszolta Simon -, és így is tett, s annyi halat fogtak, hogy szakadozni kezdett a háló. Intettek a másik bárkában levő társaiknak, hogy menjenek segíteni. Mentek is, és úgy telerakták mind a két bárkát, hogy majdnem elsüllyedt. Ennek láttán Simon Péter Jézus lábához borult, és e szavakra fakadt: "Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok!" Mert a szerencsés halfogás láttán társaival együtt félelem töltötte el. Hasonlóképpen Jakabot és Jánost is, Zebedeus fiait, Simon társait. (Lk 5, 4-10).

5. Jézus a három él tanítványt választja ki arra, hogy megtapasztalhassák színeváltozását: *Hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és testvérét, Jánost, s fölment külön velük egy magas hegyre. Ott elváltozott előttük, arca ragyogott, mint a nap, ruhája pedig olyan fehér lett, hogy vakított, mint a fény. S íme, megjelent nekik Mózes és Illés, és beszélgettek vele (Mt 17, 1-3; Mk 5, 37; Lk 9,28).*

6. Két él-tanítvány külön akciója: Zebedeus fiai, .Jakab és .János eléje járulta, s megszólították: *"Mester, szeretnénk, ha teljesítenéd egy kérésünket." "Mit tegyek nektek?" - kérdezte. "Add meg nekünk - felelték -, hogy egyikünk jobb oldaladon, másikunk bal oldaladon üljön dicsőségben. " .Jézus így válaszolt: "Nem tudjátok, mit kértek. Készen vagytok rá, hogy igyatok a kehelyből, amelyből majd én iszom, vagy hogy a keresetséggel, amellyel én megkeresztelkedem, ti is megkeresztelkedjétek? " "Készen" - felelték. .Jézus így folytatta: "A kehelyből, amelyből én iszom, ti is isztok, s a keresetséggel, amellyel engem megkeresztelnek, ti is megkeresztelkedtek. De hogy jobb és bal oldalamon ki üljön, afelől nem én döntök. Az a hely azokat illeti, akiknek készült ". Amikor a többi tíz ezt hallotta, megnehezteltek Jakabra és Jánosra. Jézus ezért odahívta őket magához, és így szólt hozzájuk: "Tudjátok, hogy akiket a világ urainak tartanak, azok zsarnokoskodnak a népeken, s vezető embereik éreztetik velük hatalmukat. Közöttetek azonban ne így legyen. Ha valaki közületek nagy akar lenni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgálója. Hisz az Emberfia nem azért jött, hogy szolgáljon neki, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért. .. (Mk 10,38-45).*

7. Beszélgetés a három él-tanítvánnyal együtt arról az időről, amikor már Jézus nem lesz köztük: *Amint kijöttek a templomból, egyik tanítványa így szólt hozzá: "Mester, nézd, milyen kövek és milyen épületek!" Jézus így felelt: "Látod ezeket a hatalmas épületeket? Nem marad itt kő kövön, mindent lerombolnak. " Amikor az Olajfák-hegyén a templommal szemben leült, Péter, Jakab, János és András külön megkérdezték: "Mondd, mikor fog ez bekövetkezni és mi lesz előtte a jel?" .Jézus így válaszolt: "Vigyázzatok, nehogy valaki félrevezessen titeket! (Mk 13, 1-5).*

8. Utolsó imádkozására elviszi magával a három él-tanítványt is, akik azonban álmosan nem tudnak sem imádkozni, sem virrasztani - csak aludni: *Odaértek a Getszemáni nevű majorba. Itt így szólt (Jézus) tanítványaihoz: "Üljetek itt le, amíg imádkozom." Magával vitte Pétert, Jakabot és Jánost. Remegni kezdett és gyötrődni. Majd így szólt hozzájuk: "Halálos szomorúság fogta el lelkemet. Maradjatok itt és virrasszatok!" Valamivel odébb ment, leborult a földre és imádkozott, hogy ha lehetséges, maradjon el ez az óra. (Mk 14,32-34)*

9. Jakab az egyetlen tanítvány, akinek vértanú haláláról beszámol az Újszövetség? *Ebben az időben Heródes király elfogatta az egyház néhány tagját, hogy ártsen nekik. János testvérét, Jakabot karddal kivégeztette. Amikor látta, hogy ezzel megnyerheti a zsidók tetszését, azon volt, hogy Pétert is elfogassa. A kovásztalan kenyér ünnepét ülték. Elfogatta, börtönbe záratta, és rábízta négy, egyenként négy katonából álló őrségre. Az volt a szándéka, hogy húsvét után a nép elé vezetteti. Míg Pétert fogva tartották a börtönben, az egyház állandóan imádkozott érte az Istenhez (Csel, 12, 1-5).*

Megint egy Jakab következik a Tizenkettőből, de ez a Jakab nem Zebedeus és

Szalóme fia, hanem Alfeusé és a Názáreti Máriáé. Csak egy előfordulással jut több neki az Újszövetségben, mint az előző Jakabnak. A különös ebben a Jakabban az, hogy az előfordulások jórészt nem az evangéliumok adják, hanem az Újszövetség egyéb könyvei. Ennek pedig az a magyarázata, hogy nem Jézus életében volt kiemelkedő szerepe. Jakabunk nem volt él-tanítvány, de azzá lett Jézus halála után.

Neve mind a négy listában szerepel: *Jakab – Alfeus fia*. Ezen felül testvére volt Máté-Lévinek, aki szintén Alfeus fia (Mk 2, (4)). - A Golgotán messziről figyelik az ott történőket. Asszonyok, akik közölt van Mária - *Jakab és József anyja* (Mt 27,56) és Mária a fiatalabb Jakab és *József anyja* (Mk 15,40). Ezek az asszonyok szombat elmúltával... Mária - *Jakab anyja... illatszereket vásároltak, hogy megkenjék Jézust* (Mk 16,1). A sírtól visszatérve mindent hírül adtak a tizenegynek és a többieknek. Mária Magdolna, Johanna és Jakab anyja- Mária, s néhány más asszony hozta a hírt, aki még velük volt, az apostoloknak, de azok üres fecsegésnek tartották, és nem hittek nekik (Lk 24, 9-11).

A négy listán kívül is említés történik róla Márknál és Máténál: *Innen eltávozva saját városába ment. Tanítványai elkísérték. A következő szombaton tanítani kezdett a zsinagógában. Sokan hallgatták, és csodálkozva mondogatták: "Honnét vette ezt? Hol tett szert erre a bölcsességre? És a csodák, amiket kezével végbevisz! Nem az ács ez, Mária fia - Jakab. József. Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk?" És megbotráncoltak rajta* (Mk 6, 1-3). *Jézus eltávozott onnan. Visszament városába, és az ottaniakat tanította a zsinagógákban. Azok csodálkozva kérdezgették: "Honnan van ennek a bölcsessége és a csodatevő ereje? Nem az ácsnak a fia? Nem Mária az anyja, nem Jakab, József, Simon és Júdás a testvérei? S nővérei nem mind itt élnek közöttünk? Honnét vette hát mindezeket?" És megbotráncoltak rajta. Jézus erre megjegyezte: "A prófétának csak a saját hazájában és házában nincs becsülete." Hitetlenségük miatt ott több csodát nem is tett* (Mt 13,5 - 58).

Eddigél ez már 10 hely az evangéliumokban és 1 hely a Csel-ben. A továbbiakban még 3 hely a Csel-ben, 1 az 1Kor-ban 3 a Gal-ben, és 1-1 hely a Jakab-levélben és a Júdás levélben. Lássuk őket!

Amikor Péter föleszmélt, megszólalt: - "Most már csakugyan tudom, hogy az Úr elküldte angyalát, és kiszabadított Heródes kezéből, s abból, amire a zsidó nép számított. " Mihelyt feleszmélt, elment Máriának, a Márknak nevezett János anyjának a házába, ahol sokan voltak együtt és imádkoztak. Zörgetett a bejáratnál a kapun. Kijött egy Rodé nevű szolgáló, aki meghallotta a zörgetést. Megismerte Péter hangját, de örömeiben elfelejtette kinyitni a kaput, beszaladt és újságolta, hogy Péter áll a kapu előtt. "Elment az eszed" - torkollták le. De ő bizonygatta, hogy úgy van. Erre így vélekedtek: "Az angyala lesz az. " Péter közben rendületlenül zörgetett. Amikor végre kaput nyitottak és meglátták, nem tudták, hová legyenek. Kezével intett, hogy maradjanak csendben, és elbeszélte, hogyan vezette ki a börtönből az Úr, és meghagyta: "Adjatok mindent tudtul Jakabnak és a testvéreknek!" (Csel 12, 11...17).

Mért kell Péternek (!) bármit is - jelentenie? Azért, mert a jeruzsálemi közösségnek (közösségeknek?) Jakab a feje? Igen, ezért. De miért kell jelentenie a testvéreknek? Azért, mert Jakab csak addig feje a jeruzsálemi közösségnek, amíg a testvérei bizalmát bírja. Mindez a Jézus halálát követő években történik. Amikor Péter megfordult már a zsidók tengerparti Joppéjában és Cezáreájában is, és Heródes király elfogatta az egyház néhány tagját, hogy ártson nekik. János testvérét, Jakabot karddal kivégeztette. Amikor látta, hogy ezzel megnyerheti a zsidók tetszését, azon volt, hogy Pétert is elfogassa. A kovásztalan kenyér ünnepét Ülték. Elfogatta, börtönbe záratta, és rábízta négy, egyenként négy - katonából álló őrségre. Az volt a szándéka, hogy húsvét után a nép elé vezetteteti. Míg Pétert fogva tartották a börtönben, az egyház állandóan imádkozott érte az Istenhez (Csel 12, 1-5). Mért ez volt Heródes sorrendje? Előbb a Zebedeus fia Jakab és csak azután Péter?

És mért maradt ki a vértanú-jelöltek közül az Alfeus-fia Jakab? Péter volt a nagyhal, a Zebedeusfi a közepes, az Alfeus-fi a kis hal, melyet visszadobnak a tóba-tengerbe. Ha a jeruzsálemi zsidók örvidenek a közepesnek, Húsvét után jöhet a nagyhal. De a nagyhalat Isten megmenti, s az indulhat Róma felé, ahol Néróval szemben nincs isteni csoda.

A szabaddá vált területen pedig nőhet a következő vértanú-jelölt, az Alfeus-fi. Húsz éven belül meg is nőtt: nem kell már Péternek jelentenie semmit, mert Jakab ül már a jeruzsálemi *elnöki* székből:

Néhányan, akik Júdeából jöttek, így tanították a testvéreket: "Ha nem metélkedtek körül Mózes törvénye szerint, nem üdvözülhettek." Mivel emiatt zavar és nagy vita támadt Pál, Barnabás és közöttük, azt határozták, hogy Pál és Barnabás néhányukkal menjen fel Jeruzsálembe, s ebben a vitás ügyben forduljon az apostolokhoz és a presbiterekhez. Amikor megérkeztek Jeruzsálembe, szívesen fogadta őket az egyház: az apostolok és a presbiterek. Beszámoltak róla, mi mindent tett közreműködésükkel az Isten. Azok közül, akik a farizeusok felekezetéből lettek hívővé, néhányan felálltak és kijelentették: "Körül kell nekik metélkedni, és rájuk kell parancsolni, hogy tartsák meg Mózes törvényét." Összegyűltek az apostolok és a presbiterek, hogy megvizsgálják ezt az ügyet... (Péter is szót kap, Pál is) Amikor befejezték a beszámolót, Jakab vette át a szót: "Testvéreim, hallgassatok meg! Simon elmondta, miként gondoskodott róla Isten először, hogy a pogányok soraiból népet szerezzen nevének. Ezzel megegyeznek a próféták szavai. Ezért az a véleményem, hogy nem kell terhet rakni azokra, akik a pogányságból tértek meg az Istenhez, hanem csak azt írjuk elő nekik, hogy tartózkodjanak a bálványoktól, nehogy tisztátalanná váljanak miattuk, továbbá a parázناسágtól, a fojtott állattól és a vértől. Erre az apostolok, a presbiterek és az egész egyház jónak látták, hogy kiválasszanak maguk közül néhány férfit, és Pállal és Barnabással elküldjék őket Antióchiába, mégpedig Júdást, másik nevén Barszabbászt, meg Szilást, akik a testvérek között vezető szerepet vittek...Úgy tetszett a Szentléleknek és nekünk, hogy ne rakjunk rátok több terhet a szükségesnél. ..(Csel 15, 1...45)

Mi történt itt húsz év alatt? A beszámolót a jeruzsálemi találkozóról a Pál-tanítvány Lukács készíti. Csodás szabadulását Péter az imádkozó közösségnek mondja el azzal, hogy *"Adjatok mindent tudtul Jakabnak és a testvéreknek!"* Nem telik bele két évtized és Lukács Pál hatására már így fogalmaz: Összegyűltek az apostolok és a presbiterek... csak Jakab marad hűséges a húsz év előtti stílushoz: Simon elmondta, miként gondoskodott róla Isten... "Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én menyeyi Atyám. Én is mondom neked: Péter vagy... Számára maradt továbbra s Péter csak testvér, kinek neve csak - Simon. Jakab nem ismer még egyházi méltóságokat: *Péter. apostolok és presbiterek...* Kezdődik már Pál stílusa: Pál, Jézus Krisztus apostola levelet ír a testvéreknek... Felejtjük már, hogy Jézus közösségében: *Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok*. Itt kezdődik, hogy Jézus egyházában van szentatya, eminenciás bíboros, excellentiás püspök, főtisztelendő plébános... és kedves hívek akik csak laikusok Az is, hogyha egyházat mondunk, akkor a papokra gondolunk.

Nő az Alfeus-fi tovább. Lukács beszámol erről is: *Amikor megérkeztünk Jeruzsálembe, a testvérek örömmel fogadtak minket. Másnap Pál velünk együtt ellátogatott Jakabhoz. A presbiterek is mind egybegyűltek. Üdvözölte őket, aztán sorjában elbeszélte, mi mindent tett az Isten a pogányok között szolgálata által. Azután, hogy meghallgatták, magasztalták az Istent, őhozá meg így szóltak: "Látod, testvér, hány ezren vannak a zsidók között, akik megtértek, de azért buzgón tartják a törvényt, Felőled viszont azt hallották, hogy arra tanítod a pogányok közt élő zsidókat, pártoljanak el Mózesztől, azt mondván nekik, hogy ne metéltessék körül a gyerekeket, s ne éljenek a szokások szerint. Mi hát a teendő? [Összecsdődülnek, mihelyt] tudomást szereznek megérkezésedről. Fogadd hát meg tanácsunkat. Van itt nálunk négy férfi, akik fogadalmat tettek. Vedd ezeket magad mellé, végezd el velük a tisztulási szertartást, és fizess értük, hogy megnyiratkozzanak. Így*

mindenki megtudja, hogy nem igaz, amit felőled híreszteltek, hisz te magad is eleget teszel a törvénynek, és szerinte élsz. Ami pedig a pogányságból megtért hívőket illeti, mi levélben közöltük velük határozatunkat, hogy tartózkodjanak a bálványoknak áldozott hústól, a vértől, a fojtott állattól és a paráznaságtól." Pál maga mellé vette a férfiakat, elvégezte velük a tisztulási szertartást, aztán másnap bement a templomba, és jelentette, hogy eltelt a megtisztulás ideje, amikor is mindegyikükért be kellett mutatni az áldozatot. (Csel 21,18-26).

Hát ez aztán lecke volt Pál, a Jézus Krisztus apostola számára. Jakabnak - csak testvér ő: *"Látod, testvér, hány ezren vannak a zsidók között, akik megtértek, de azért buzgón tartják a törvényt. Felőled viszont azt hallották, hogy arra tanítod a pogányok közt élő zsidókat, pártoljanak el Mózesztől, azt mondván nekik, hogy ne metéltessék körül a gyerekeket..."* Megmagyarázza neki, hogy Jézus is, a Tizenkettő is megmaradt zsidónak. Megmagyarázza Pálnak a páli teológia ellenkezőjét.

Pál maga is megmagasítja Jakabot: ő mondja Jakabot a Úr testvérének: *Három év múltán azután fölmentem Jeruzsálembe, hogy megismerkedjem Péterrel, s nála maradtam tizenöt napig. Más apostolt nem is láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét* (Gal 1,18-19).

Amikor Jakab, Kéfás és János, akiket oszlopoknak tekintettek, fölismerték az osztályrészemül jutott kegyelmet, az egyetértés jeléül kezüket nyújtották nekem és Barnabásnak: *Mi apostolkodjunk a pogányok, ők meg a körülmetéltek körében...* Amikor azonban Péter Antióchiába érkezett, szembeszálltam vele, mert okot adott rá. Mielőtt ugyanis néhányan átjöttek volna Jakabtól, együtt étkezett a pogányokkal, azután azonban, hogy ezek megjelentek, visszahúzódott és különvált tőlük, mert félt a körülmetéltektől (Gal 2, 9...12). Tizenkettő vagy apostolok? Az *apostolos* szó 79 ízben fordul elő az ÚSz-ben Pálnál 34 ízben és a Pál-tanítványLukács két könyvben (Lk és Csel) 6+28=34 ízben. Ez az összesen (34+34) 68 előfordulás - a 79-ből ezek szerint kimutathatón páli eredetű - és nyilvánvalóvá teszi, hogy Pál hozta be ezt a szót az ÚSz-be. Mivel nem tartozott a Tizenkettő közé, e szóval akart magának rangot biztosítani. A páli életmű után keletkezett ÚSz-i könyvekben található a 11 további előfordulás. Jézus ajkán csak két ízben fordul elő. A nem Lukácstól származó evangéliumokban csak egyetlen ízben, de ott nem konkrét személyt jelöl. A Tizenkettő lábát megmosó Jézus mondja nekik: *nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg. Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolgál uránál, sem a küldött annál, aki küldte. Nem nagyobb a küldött(apostolos) a küldőnél* (Jn 13.16). A lukácsi evangélium azonosítja a Tizenkettőt az apostolokkal: *Ezekben a napokban történt, hogy kiment a hegyre imádkozni. Az egész éjszakát Isten imáadásában töltötte. Amikor megvirradt, odahívta magához tanítványait, és kiválasztott közülük tizenkettőt, s apostoloknak nevezte őket* (Lk 6,13).

Adódeka (Tizenkettő) 75 ízben kerül elő az ÚSz-ben, s ebből 46 helyet az evangéliumokban találjuk: a Jel-ben 23, a Csel-ben 4 s Pálnál 1 helyet: *Krisztus meghalt bűneinkért, az írások szerint, eltemették és harmadnap feltámadt, az írások szerint. Megjelent Péternek, majd a tizenkettőnek. Később egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg, ezek közül a legtöbben még élnek, néhányan azonban már meghaltak. Később egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg, ezek közül a legtöbben még élnek, néhányan azonban már meghaltak. Azután Jakabnak jelent meg, majd az összes apostolnak. Utánuk pedig, mint egy elvetéltnek, megjelent nekem is. Én ugyanis az utolsó vagyok az apostolok közt, s arra sem méltó, hogy apostolnak hívjanak, hiszen üldöztem az Isten egyházát. De Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok, s rám árasztott kegyelme nem maradt bennem hatástalan. Többet dolgoztam mindegyiküknél, igaz ugyan, hogy nem én, hanem az Isten kegyelme, amely velem van. Mindegy tehát, hogy én vagy ők: ugyanazt hirdetjük, s így lettetek hívővé.* (1Kor 15, 5-11). Nem nagyon értem ezt a szöveget, mert Péter meg Jakab benne van a Tizenkettőben. Teljes tájékozatlanságot árul el ez a szöveg. Jézus először

Mária Magdolnának jelent meg Aztán a két emmauszi tanítványnak. Végül a Tizenkettő mínusz Júdás és Tamásnak. Majd a Tizenegy tanítványnak, mikor már Tamás is jelen volt. A megjelenés az ötszáz testvérnek- teljes képtelenség és Pál tájékozatlanságának egyértelmű adata: Jézus nem sétálgatott feltámadása után Jeruzsálem utcáin, azonnal lefoglalták volna az egyházi vagy világi hatóságok. Pálnak pedig végleg nem jelent meg, csak négy évvel Jézus menyemenetele után Damaszkus előtt halotta: *Saul, Saul mért üldözöl engem*

Végül Jakab nevének utolsó két említését a *Katolikus levelek* produkálják: *Jakab, Istennek és Urunknak, Jézus Krisztusnak szolgája üdvözlétet (küld) a szórványokban élő tizenkét törzsnek* (Jak 1,1) és *Júdás, Jézus Krisztusnak a szolgája, Jakabnak meg a testvére, az Atyaistenben szeretett és a Jézus Krisztusnak megtartott meghívottaknak* (Júd 1.1).

Mindennek a csúcsa pedig az, hogy minden bizonnyal az Alfeus-fi Jakab írta meg az Újszövetség elsőnek elkészült darabját, a Jakab-levelet, mely lehet, hogy időben megelőzi az 1Tesz-t, s nem azzal indul az ÚSz, hanem Jakab-levéllel. Ha nem is ér fel ez az irodalmi tevékenysége János műveivel s a Máté-evangéliummal (a két Péter-levélnek szerzője aligha Péter), de a Jézus halála utáni közösségeknek harmadik él-tanítványa minden bizonnyal az Alfeus-fi Jakab, az Úr testvére, Jézus féltestvére.

Most már következhetnek a Tizenkettő három él-preferáltja: Iskarióti Júdás 24, János, Zebedeus és Szalóme fia János 34 és Péter 182 előfordulással...

122. FELTÁMADÁSI NAPLÓ

2009. május

Képmagyarázó

Varga Villőnek hívják őt. 2007 nyarán eskettem apját, Varga Zsoltot és anyját, Molnár Enikőt. Örök hűséget fogadtak egymásnak. A következő nyárra meglelt a gyümölcse szerelmüknek: Villő. Az idén tavaszon megtörtént a bababefogadó liturgia Szolnokon, a Nagyböjt elején, s Villő ott csúszkált előttem a szőnyegen. S mért feltámadási ez a napló? Azért, mert az élet folytatása a feltámadás. Idelent és odafent. *Mert nincs ott halál, ahol dalolni és szülni tudnak...* És örök halál, kárhozat sincs ott, ahol szeretni tudnak. Dal és szülés csak megnyilvánulása annak, hogy szeretnek.

Piarista köz, 2009. május 1.

Az első találkozó

Megvolt az első találkozó: négy cigány volt jelen és három magyar. Corrobori volt ez: cigány és magyar egy néppé táncolta magát Jézusban, az egymást átölelő szeretetben. Virágvasárnap délelőttje volt. Meggyújtottuk a gyertyát s énekeltünk: A keresztfához megyek. .. Aztán imádkoztunk saját szavainkkal. Nem mind a heten, mert Dani, Józsi és Gyöngyi két éves kislánya még nem tudott. Ő csak nézte az égő gyertyát és a szívével biztosan felfogta, hogy itt valami csodálatos dolog történik. Ahogyan Sinka is kisfiúként látta és hallotta, hogy

Egyszer volt szép az anyám tánca,
amikor kendőjét gyepre hánnya,
a Korhány vizénél Pusztapádon
s bokázó lába pásztortúznél
öles apám öröme
szállt, mint illat a virágon.

Aztán Dani nyugtalankodott. Odaadtam neki a Beech Grove-ban készített autót, az apja hámozott neki almát, én meg adtam neki két Pocket Coffee csokit. Aztán körben bemutatkoztunk: kik vagyunk. Mikor ez megvolt, pár perces gondolkodás után kérdéseket fogalmaztunk: Mi a legfőbb, amiért idejöttünk - miért éppen ti jöttetek - miért kell közösségbe járni - maradjak-e ott, ahol Istenre süketek - mért akarsz keresztény maradni? Mindenki válaszolt sorban mindegyik kérdésre. A negyedik órában megállapodtunk a következő találkozóban s a házi feladatban is: a Merre menjek? első fejezetében. A végén egymás kezét fogva elénekeltük, hogy Megkötöm magamat... Egyikük maradt még: időpontot kért... Elmondhatatlan öröm volt bennem, hogy még ezt is megérttem.

Piarista köz, 2009. május 2.

Kilencven év tanúsága - és tanulsága... (az Ökotáj számára)

Márczi Imre beszélgetése Bulányi György piarista atyával, a Bokor közösség alapítójával. M. I. Tisztelettel és szeretettel köszöntelek Gyurka bácsi! Közel 40 éve ismerjük egymást, ismerem hosszú és termékeny életedet. De azok kedvéért, akik keveset tudnak Rólad, kérlek, mondd egy pár szót magadról!

B. Gy.: 1919-ben születtem, '36-ban beléptem a piaristákhoz, azért, hogy magyartanár lehessenek - mert Isten kétféle ember teremtett: magyartanárt meg a többit... Aztán '45-ben Debrecenben találkoztam egy Kolakovics nevű horvát jezsuitával, aki zágrábi egyetemi lelkész volt és beszélt XII. Piusz pápával arról, hogy a szovjetek által megszállt területen akarja fenntartani a katolikus hitet, méghozzá azzal a módszerrel, hogy kisközösségeket hoz létre. '45 februárjában érkezett Debrecenbe. A rendházban akkor

összesen két piarista volt, László Miska, akit előttem nyolc évvel szenteltek meg én, a fiatal. Egyik nap bekopogtatott hozzám Kolakovics, hogy kimennék-e vele Nyilastelepre, mert ott egy munkásleány csoportot gyűjtött tinédzserekből és azok se horvátul, se németül nem tudnak, csak magyarul és hallotta, hogy én német szakos tanár vagyok. Hát kimentem és akkor láttam először kisközösséget. Ott volt Kolakovics és ott volt pár kislány, beszélgettek, és nagyokat nevettek: a fiúkról volt szó. Nos, ez volt az első élményem a kisközösségekről. A következő az volt, hogy egy pár hét után Kolakovics azt mondta, hogy neki tovább kell mennie, máshová.. . Megkért Debrecenben négy papot, hogy vigyék tovább a kisközösségeket, a munkásfiú csoportot, a munkásleány csoportot, a felnőtt csoportot és a diákcsoportot. A diákcsoport vezetésére kért meg engem. A másik hármat is elvállalta valamelyik pap, de azokból nem lett semmi, azokat én átvállaltam. Hát ez volt a kezdet. Még azt mondta el kérdésemre Kolakovics, hogy mit kell csinálni a kisközösségekben: vegyem elő a teológiai jegyzeteimet és magyarázzam a fiataloknak, hogy van Isten, meg a lélek halhatatlan és hogy van örök élet. Megtettem, de ezzel tökéletesen befürödtem, mert odahaza a csapból is ez folyt meg az iskolában is. Ez nem volt érdekes számukra. Kínomban nem tudtam mást kitalálni, mint azt, hogy elővegyem a Bibliát. Ez katolikusok között hallatlan dolognak számított, mert a lelkiolvasmány számunkra Kempis Tamás: Krisztus követése volt. Elolvastad már - kérdezte hittanárom. Még egyszer olvasd el. Elolvastam. Hát akkor Szalézi Szent Ferenc Filoteáját olvasd el. De az, hogy diákkorunkban valakinek eszébe jutott volna, hogy kezünkbe adja a Bibliát - hát ez nem fordult elő. Én tehát elővettem a diák meg a többi csoportban az evangéliumokat - és fölfedeztük, hogy Jézus valami egészen másról beszél, mint amit mi az iskolában akár a hittanórán, akár a magyar-, akár a történelemórán tanultunk. Az evangéliumokban Jézus ezt mondja: Mondatott a régieknek: Szeresd felebarátodat, a zsidókat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket is! Ez forradalmasított bennünket. Ezzel a tartalommal negyvenöt és ötvenkettő között repdestem az országban, mint egy viharhadár, és mindenütt húsz-harminc-negyven főnyi ifjúsággal találkoztam, mert a felosztatott szerzetesrendek boldogan gyűjtötték össze a gyerekeket, mert jelentkezett valaki, aki tudja, hogy most mit kell mondani... A kisvárdai apácák azt mondták, hogy a gyerekek még lefekvés után, éjszaka is arról beszéltek, amit hallottak. Ők is forradalmasodtak tőle. Hát ez volt a '45 utáni években.

Ötvenkettőben azt mondta a Rákosi pajtás, hogy na, ebből elég. S akkor egy szép nyárvégi éjszakán szólt a csengő, bejött három izmos pacák, először elvittek a rendőrségre, aztán visszaraktak a Pobjedába és én csak azért imádkoztam, hogy a Széchenyi utcán ne jobbra forduljunk, mert az a Gulagot jelenti, hanem balra, amelyik az áldott honi földet jelentette. És megérkeztem az áldott honi földre - a Fő utcába... Aztán a Markóban az államügyész kötél általi halált kért a fejemre, de hát irgalmas volt a bíró és úgy gondolta, hogy elég lesz az életfogytig tartó fegyház is... S '61-ben már szabadlábon is voltam. Telefonon keresztül jelentkeztem az Állami Egyházügyi Hivatalnál, ahol is igen udvariasak voltak és ezt mondták: "Főtisztelendő úr, megértheti, hogy ezek után az ifjúság nevelését nem bízhatjuk magára. De forduljon illetékes püspökéhez." Fordultam, s maradtam tovább szállító munkás.

1964-ben véget ért a II. Vatikáni Zsinat. A püspökök - folyosói lobbizásuk során - arra az eredményre jutottak, hogy az a jobb, hogyha vannak a szovjet zónában püspökök... Én pedig dühbe gurultam ettől a jobbtól, mert tudtam, hogy amíg nincsenek püspökök, addig tudunk dolgozni a kisközösségekben, de ha lesznek püspökeink, akkor ez sokkal nehezebben fog menni. '64. szeptember 14-én ki is hirdették a hetven évre (2034-ig!) titkosított "részleges megállapodást" a Vatikán és a magyar népi demokrácia között. Én előre elárulom, hogy az van benne, hogy Moszkvában mondják meg, hogy ki lehet nálunk püspök meg vezető

beosztás ú pap. Azért, mert ez volt Szent Istvántól kezdve a rend. S akkor kineveztek öt megbízható embernek látszó III/III-ast püspököknek. Föltettem magamnak a kérdést, hogy ezek után én most kinek a katonája vagyok? Hátha felületesen néztem meg '45 és '52 között az evangéliumokat? Belefogtam egy analitikus munkába, amelynek eredménye hat vaskos szamizdat kötet lett: Keressétek az Isten Országát! - a KIO-t. Mire véget értem ezzel négy év alatt - közben szállítómunkás voltam - addigra elfelejtettem a fogadalmam. Tudniillik azt fogadtam meg, amikor visszavíttek ötvenhat után a börtönbe, hogy én soha többé kisközösséget nem csinállok. Nem, mert minek szerezzek be magamnak egy másik életfogytiglani ítéletet? De mire készen voltam azt gondoltam, hogy a jézusi tanítást újra mondanom kell. Találtam is egypár fiataalt a hatvanas évek végén s kezdődött újra a kisközösségesdi előről. A kisközösségi mozgalom - amely "Bokor" néven vált ismertté - úgy megduzzadt a hetvenes évek elejére, hogy évenként tizenhárom lelkigyakorlatot kellett tartanom. Ez volt a Bokor második hőskora - a hetvenes és a nyolcvanas évek.

'76-ban, Mindszenty halála után az ÁEH levelet ír Lékainak: Bulányi nem a mi ellenségünk, hanem a tiétek! Lékai '76. őszén körbejárja a bíborosokat Rómában, hogy megmagyarázza nekik, hogy Bulányi rettenetesen nagy eretnek. Az én piarista generálisom ír nekem, hogy csak nem képzeled azt, hogy Róma a bíborosokkal szemben neked fog igazat adni? De igen - mondtam én. A generálisnak lett igaza. Miért? Az volt a baj, hogy egyfelől kihoztam, hogy Jézus nem ismeri a verekedést, az erőszakot, a másik pedig az, hogy nem azokat a szerencsétleneket kell a püspököknek pappá szentelni, akik tizennégy féléven keresztül tanulják a katolikus egyház teológiáját, hanem azokat, akik tudnak kisközösséget gyűjteni. Ennek a következménye az lett, hogy '82-ben idehaza a Tribunal Budapestiense elítélte az Egyház nevében: nem végezhetek nyilvános papi szolgálatot. Ez azt jelentette, hogy prédikálhatok én akárhol, lakásban, folyóparton, hajóban vagy a hegy tetején, csak éppen a Katolikus Egyház tulajdonában, levő épületekben nem. Minden szentséget kiszolgáltathatok, de csak templomon kívül. De ez szocialista hazánkban nem volt elég, mert azt mondhatják, hogy persze, az ő hatalmukban levő Lékai és a Magyar Püspöki Karnak az ítélete ez. Ezért azt követelte Miklós Imre (az ÁEH vezetője), hogy a vatikáni Hittani Kongregáció is ítéljen el. Szegény Ratzinger József bíboros öt esztendőn keresztül vakarta a fejét... de hát végül is csak megjelent a Népszabadságban '87-ben - természetesen Karol Woytila jóváhagyásával -, hogy tanításom "téves, veszélyes és félreérthető". De nem mondta meg a bíboros, hogy mi a téves, mi a veszélyes és mi a félreérthető, mert az kellemetlen lett volna.

'97-ben aztán Dornbach Alajos fölszólalt a Parlamentben, hogy Bulányit rehabilitálták, ami a rendszerváltás utolsó és befejező mozzanata... hát én is azt hittem. Ha volt rendszerváltás, akkor annak odaillő mozzanata volt az a semmi, ami velem történt. Ugyanúgy nem csinálhatok semmit sem a templomokon belül, mint kilencvenhét előtt. De nincs is szükségem rá, mert... De ez már külön fejezet, aminek az a címe, hogy "Négy-öt magyar összehajol".

M. I.: Erről kellene mondanod valamit, mert mára a kisközösségek tartalma, orientáltsága eléggé megváltozott: közeledett a gyakorlati élet által felvetett kérdésekhez. Szóval négy-öt magyar, hogy is van ez?

B. Gy.: Megpróbálom végiggondolni az emberiség szerveződését. Ahogy az orángután is párosával járja az erdőt, a homo sapiens is párosával járta az erdőt. Próbálta megfogni a madarat, meg a nyulat, meg a vízben a halat. Azért párosával, mert tudta, hogy az életet tovább kell adni. És azért gyűjtögetett, mert tudta, hogy ezt az életet fenn is kell tartani. És még tudott valamit: azt, hogy nem ő hozta létre önmagát. És fölfedezte, hogy van egy égi apa is és egy égi anya is. És ha ő szereti a maga pulyáját, akkor az a fönti égi anya és égi apa is szereti őt, a maga pulyáját. Oswald Spengler azt mondja, hogy minden társadalom a kultusszal kezdődik: Megteremtjük a magunk Istenét,

a törzsi Istent, a miénket is. Ilyen minden Jézus előtti társadalom, ahol az ember szereti a felebarátját és gyűlöli az ellenségét - harcolhat ellene - és ebben az Isten egy vele. A következő fázis a kultúra: amikor megjelenik a filozófia, amikor Arisztotelész elkezd gondolkodni azon, hogy mi is a hüposztázisz, ami mindennek mélyén van, mik is ennek az akcidensei, a jellemzői, melyek az egyetemes létállítmányok. S kifejlődnek a szaktudományok: a természettudományok, a társadalmi tudományok, az orvostudományok, jogtudomány. Ez a kultúra. Kultusz, kultúra, s utána következik a civilizáció.

A civilizációra az jellemző, ami a kultuszra és a kultúrára nem: hogy lefektetjük, akit érünk. A római társadalomban a nők a konzulokról - évenként változtak - jegyezték meg a férjeik nevét... Ez a civilizáció. Mondok egy képet, amely még a kultúrából való. '43-ban, amikor már tudhatjuk, hogy rettenetesen nagy baj a Trianon, Németh László azt mondja, hogy attól, hogy mi búsulunk, az elszakított területek vissza nem jönnek. De itt van három millió magyar koldus - mondja Kovács Imre. Ettől felbolydul lelkiismeretünk és '43-ban elkezdődik a falusi tehetségmentés. Debrecenbe érkezve '45 februárjában a plébánosokat értesítjük: tessék a tehetséges, hat elemit elvégzett gyerekeket beküldeni és mi gondoskodunk ingyenes oktatásukról. Ilyen módon kerül be a Móra Ferenc Népi Diákotthonba M. Jani Nagylétáról. Az apjával megállapodom abban, hogy én varratok a fiának ruhát, ő pedig nevel nekem disznót, amit én hazaszállítok Mátyásföldre, mert heten voltunk testvérek... és éhezik a magyar, az én családom is. Lemegyek disznóvágásra és érdeklődöm a falu szokásairól. Elmondják, hogy legény a lánnyal sétálhat vasárnap délután litánia után sötétedésig a Fő utca egy szakaszán innentől idáig, ha azon túlmegegy, akkor "k". Legény a leányt hét közben is meglátogathatja kedden és csütörtökön munka után, a leány fogadja őt apja s anyja jelenlétében a tisztaszobában egy órára. Utána a legény illendően megköszöni a szíves fogadtatást, s a leányzó kikísérheti őt a kiskapuhoz. Ha egy percen belül nem érkezik vissza, akkor az anyja megy segíteni, búcsúzkodni. - Ez még kultúra. Ami utána következik, annak az eredménye az, hogy a magyar nemzet jelenlegi termékenységi rátája: 1,2... Ennek következménye, hogy 2020-ra a beiskolázott gyerekek többsége már lovári nyelven is tud beszélni. További következmény, hogy 2050-re messzemenő többségben lesznek hazánkban a lovári nyelven beszélők, és akik magyarul akarnak beszélni, jól gondolják meg, hogy hol szólalnak meg, mert ha például Nyitrán, kaphatnak egy pofont érte, vagy ha Marosvásárhelyen, akkor Sütő Andráshoz hasonlóan elveszíthetik a fél szemüket. S nem is magyar specialitás ez; egész Európában 1,2-1,25 körül van a termékenységi ráta.

Mi az élet célja? Profánul az, hogy továbbadjuk az életet. Nem profánul, Jézus nyelvén azt mondom, hogy Malkut Jahvé, Isten Királysága; görögül basileia tou theou - Isten Országá. Mi ez az Isten Országá? Olyan "ország", közösség, amelyikben nincs verekedés, amelyikben nekem nincsen többem, mint neked, és ahol nem parancsolgat nekem senki. Hallgatók én az okosabbra magamtól, ha akarok. Ez a szolgálatnak, az osztozásnak és az egymást megértésnek a világa. Ezt a világot szolgálni sem az államhatalomban, sem az egyházban nem lehet; mert államhatalom és egyház annyit jelent, hogy vannak az urak és a nem-urak. A középkorban vannak a papok és a nemesek - ezek a personae, aztán vannak, a "dolgok": a föld, marha és a jobbágy - ezek a res. Ezek nem összecserélhetők: ezek egymás halálos ellenségei! Bakócz Tamás a Medicivel szemben megbukik a pápaválasztáson. Hazajön és szól Dózsa Györgynek, hogy sereget gyűjtsön a török veszedelem ellen. Összegyűjti Dózsa a hatalmas sereget, de annak nem a török volt az ellensége. Azokkal volt baja, akik a marhával és a földdel egy szinten kezelték: az urakkal - a papokkal és a nemesekkel. Amíg ezek a kategóriák érvényesülnek, addig állandóan belefutunk a kultusz-kultúra-civilizáció-elhalás-ba.

Itt jön a négy-öt magyar... ez az a jézusi találmány, amely nem jutott eszébe sem Buddhának, sem Lao-ee-nek, sem Szókratésznek, se Tolsztojnak, se Gandhinak, se Dosztojevszkijnek - akik szintén tudták azt, amit Jézus tudott. De hogy ezt a tudást

hogyan lehet továbbadni, ezt nem tudták Mert a jézusi mondanivaló hatékony továbbadásáért három esztendőn belül az a jutalom, hogy a főpap, a Kaifás ezt mondja: Méltó a halálra! s a Szinhedrion 72 tagja ezt jóváhagyja: Nikodémus sem tiltakozik, Arimathei József sem, és Pilátus "kényszerül" keresztre feszíttetni Jézust... és Szókratésznek is ki kell innia a méregpoharat... Ezt is tudta Jézus. Maga köré kell vonnia tizenkét fiatal, akikkel összehajol. Ez a fegyver nélküli hatékony eszme-továbbadás jézusi módszertana. Ez az egyetlen védekezés a fegyveres urak ellenében. Az, hogy "négy-öt magyar összehajol. Az, hogy közösséget hoz létre. Amikor Jézus a negyven napos pusztai böjtje alatt megérti, hogy sátáni dolog – uralkodni és nagynak lenni és gazdagnak lenni és meg tudja fogalmazni, hogy jaj nektek, gazdagok és boldogok a szegények - akkor már azt is tudja, hogy nem elég, ha ezt csak Ő tudja, hanem egy kisközösséggel is közölnie kell. Amit tud, s annak is tudnia kell azt. A Tizenkettőnek meg a négy-öt magyarnak, akikkel össze kell hajolnia. Összehajlás nélkül nem lehet a jézusi tudást továbbadni. A média-apostolság Jézus számra csak kutyafüle. A jézusi kisközösség személyenként épül fel. Valamiféle kisközösséget Keresztelő Szent János is létrehozott: az volt a dolguk, hogy kereszteljék azokat, akik bűnbánatot tartanak, mert akkor a zsidók istene elküldi a zsidók számára a Messiást, aki kitakarítja a rómaiaktól Zsidó-országot. Amikor Mahaira várába, fogságba kerül Keresztelő János, üzen Jézusnak: Te vagy-e az eljövendő vagy mást várunk? Én, a te előhírnököd vagyok, s itt várom, hogy lefejezzenek! Hát Messiás vagy te, ha még mindig nem csinálod a dolgodat?! S Jézus ezt válaszolja: De csinálom a dolgom, mert tanítványaimmal együtt hirdetem a szegényeknek az örömhírt.

Keresztelő János úgy halt meg, hogy megbotránkozott Jézusban. Két tanítványa, János és András ott vannak a Jordán partján, amikor azt mondja Jézusról, hogy "íme, az Isten báránya". Ennek már utána megyünk - mondják, és sasszéznak a homokban, Jézus észreveszi, hogy követik, hátrafordul: Mit akartok? Azt mondják neki: Mester, hol laksz? - Gyertek, megmutatom - mondja nekik Jézus. S aznap nála maradtak. Nincsen jegyzőkönyvem róla, de ha János és András is ugyanolyan hülye zsidó patrióták voltak, mint amilyenek magyarban születtem én, aki 42-ben boldogan mentem volna ki ezredlelkésznek a Donhoz, hogy megvédjem a hazát és lenullázzuk Trianont - hát akkor ezt kellett Jézusnak mondania: Ide figyeljete gyerekek, attól, hogy itt vannak a rómaiak, nem lehet asszonyt ölelni? Attól, hogy itt vannak, nem lehet gyerekeket nevelni? Mit akartok? A rómaiak is örülnek, ha gyerekeket neveltek, mert több lesz az adófizető. Gondolkodjatok! Ennek a beszélgetésnek olyan nagy lesz a hatása, hogy András hozza a testvérét, Pétert, János is hozza testvérét, Jakabot és "kézről kézre" hozzák a haverjaikat. Végül is a Jézussal együtt tizenhárom fos csapat úgy áll össze, hogy beveszik a féltestvéreiket is. Részben családi vállalkozás, részben a Keresztelő Jánostól szerzett tanítványokból és azok barátaiból áll össze a Tizenhárom. Mi az, ami itt létrejön? Valami nagyon életes képet kellene rajzolnom erről a vállalkozásról. Tudunk ilyesmiket: sarut húzhattok lábatokra, de váltás ruhát ne vigyetek magatokkal, erszényt se vigyetek övetekbe.. . Hogy is volt ez? Voltak asszonyok, akik kísérték őket: Mária Magdolna, Salome, Jakabnak-Jánosnak az anyja, Zsuzsanna - ezeket név szerint is ismerjük. Hallatlan egyszerűségben éltek. "Azt egyétek, amit elibétek raknak" - a kézrátételes gyógyítás ellenében. Ez volt az első közösség. S még egy nagyon fontos: Jézusnak egyetlen vallási cselekménye sem volt. Az egész jézusi életalakításnak csak egy "templomosdija" van: egy magán házban elfogyasztja a zsidók húsvéti báránylakomáját - ezt is, mint vallásos zsidó. Jóllaknak, s akkor jön Jézus egyetlen kultikus cselekvése. Vesz egy darab kenyeret, és azt mondja, hogy "ez az én testem, amelyet én odaadok értetek". S megfogja a poharat: "Ez az én vérem, vegyétek és igyatok belőle mindnyájan - ez az, ami kiontatik értetek és mindenkiért. Ezt tegyétek az én emlékezetemre!" Ebből a legjelentősebb, hogy "az én emlékezetemre"! Azaz,

hogy el ne felejtsetek azt, hogy mire tanítottalak benneteket! Hát nem arra a történelmi zsákutcára, amire az egész kultusz, kultúra és civilizációs folyamat épül - hanem az Isten Országát tanítottam nektek! - Ebben rejlik az, ami Jézusnak olyan sajátossága, amely szinte mindenki fölé teszi őt: Meg lehetett bírálni Őt. Nemcsak a farizeusok botránkoznak meg azon, amit mondott, hanem saját legbensőbb tanítványai is. "Mostantól kezdve az Emberfiának emberek kezébe kell adatni." Erre mondja Péter: "Nem történhetik ez Veled, Uram!". "Te Sátán!" - mondja Jézus válasza. Jézus vitázik. Ezzel szemben a vallástörténet egészen mást mutat a vallásokról: Egyetlen az okos, én. Én vagyok a tévedhetetlen, s ha hozzám akartok tartozni, akkor azt mondjátok, amit én, különben elégetlek benneteket máglyán - mert rendnek kell lenni. Ugyanúgy, mint az államhatalomban. Szent Istvánnak vagy szolgálisz, vagy kiirtja a magyarok összes törzsfőit, akikkel Álmos vérszerződést kötött. Mert központi hatalmat csak a teljes engedelmség alapján lehet létrehozni a vallásban is, hogy ne összevissza beszéljenek minden templomban! Így biztosítva van a színtiszta, nagyszerű katolikus szöveg. Tizennégy félev teológiát tanulás után eljutsz oda, hogy nem a másik ötezer vallásnak a szövege az igaz, hanem egyes egyedül a miénknek. S ide jut el a többi ötezer vallás mindegyike is.

A kisközösségben összehajolunk, és vitázunk egymással. Mi a sorsa ennek a kisközösségnek sorsa a kétezer esztendőben? Már az első nemzedékben megbukott! Mi a tanítványok utolsó kérdése Jézushoz mennybemenetele előtt? Ez: Mostanában állítod-e helyre Izraelben a királyságot? - Nem. Se mostanában, se máskor. - Ha most kétezer esztendő után helyreállítják, akkor hatmillió palesztin halott már biztosítva van... Nem állít helyre az Isten semmiféle királyságot, hanem Isten Országát csinál. Úgy hogy Jézus úgy mehetett föl a mennybe az Atyához, hogy letette a záróvizsgát, amelyen elbukott - nemcsak Ő, hanem a tanár is... Ha ez volt az utolsó kérdés, akkor ez annyit jelentett, hogy semmit sem értettek meg. Tanítvány és tanítjuk egyaránt megbukott. S a módszer: a kisközösség is. Semmire sem jutott Jézus, bár három esztendőt áldozott az életéből és ezekből, a hülyegyerekekből nem tudott jézusi gondolkodású embereket nevelni. Mégis ma sem reménykedhetünk másban, mint hogy négy-öt magyar (meg nem-agyar) összehajol - kisközösségben, mert ma is egyenként kell az embereket megnyerni, hogy ülünk le már gondolkodni! Ez a módszer, Jézus módszere, a kisközösség az egyetlen remény, hogy megértsük: minden embert szeretnünk kell!

Jézus nem azzal törődött, hogy Kaifás mit csinál, hanem azzal, hogy nekünk mit kell csinálnunk! Ha valaki arra szánja magát, hogy végiggondolja, hogy nekünk mit kell csinálni - ebből mindig Golgota lesz. Ha tudom, hogy a Gyurcsánynak nem azt kell csinálni és kimegyek a Kossuth térre, abból csak háború lesz. De ha azon spekulálok, hogy mit kell nekem csinálnom - és például Visnyeszéplak jön ki belőle -, az számomra sokkal veszedelmesebb foglalkozás... Valami mást kell tehát csinálni és ennek két feltétele van: a tartalom és a forma. A tartalom az, hogy nem verekszünk, nem vagyunk gazdagabbak, a forma pedig az, hogy nem parancsolgatunk, s hogy nem én vagyok egyedül az okos. Egy húszéves megkérdezi, hogy "Gyurka bácsi, milyen érzés az, amikor a közösségben tizenhárman ülnek össze, és tizenketten leszavaznak?" Hát nem jó, de hát én nem tudok mást mondani, mint amit belül hallok, ti pedig nem tudtok mást mondani, mint amit ti hallotok belül. És szent a béke köztünk, bár mindnyájan leszavaztak.

M. I.: Közel múlt és ma...?

B. Gy.: Egy biztos: a zsidókereszténységnek az első század végére vége van. 92-ben a jamniai zsinat kiközösíti azokat a zsidókat, akik a jézusi közösségbe járnak. "Az Isten törölje ki őket az élet könyvéből! Ezt a pimasz fajzatot – a szöveg a legkeményebb kifejezésekkel él. Egyetlen evangéliumi szöveg sem maradt fenn zsidó nyelven! Az

apokrif iratok közt sem. Pál számára a legnagyobb megpróbáltatást az jelenti, hogy amikor a harmadik missziós útján ezer kilométeren keresztül Antiochiából Efezus felé gyalogol, megjelenik Efezusban - az Aquila és Priscilla nevű Pál-tanítványokra bízott gyülekezetben - Apolló. Ez az Apolló - nem lehet tudni, kitől – Alexandriában értesül Jézusról - és semmit sem tud a páli tanításról! Az első korinthusi levél első négy fejezete Apollóval vitatkozik. Pál kétségbeesetten veszi tudomásul, hogy Korintusban, ahol minden duma elkel, mert Korintus az Ókor Párizsa, megszűnik Pál korábbi, egyetlen vezércsillag-szerepe: Hát meg van osztva a Krisztus? Mert az egyik azt mondja, ő Pálé, a másik azt mondja Péteré, a harmadik Apollóé, a negyedik Jézusé? Nem! Krisztus egyetlen egy, és Pál az, aki képviseli krisztust. Itt, ebben az első négy fejezetben hat Pálra Apolló szövege, s ennek nyomán gyönyörű jézusi szövegeket mond, amelyeket aztán nagyon gyorsan elfelejt. Mindezt azért mondom, mert a Tizenkettő mégiscsak csinált valamit eljutott Alexandriába, és továbbadta ott Jézus tanítását. Pál mondhatja a Római levélben azt, hogy minden hatalom Istentől van; ennek következtében a császár hatalma is Istentől van (Rom 13); ő az Isten kardja a jók megjutalmazására és a gonoszok megbüntetésére. Ennek ellenére a keresztények három századon át tudják, hogy nem lehetnek katonák. A vértanúk tömegét produkálják, mivel nem hajlandók a tömjénszemet az oltárra ejteni, mert ez annyit jelent, hogy a császár is isten. És nem hajlandók a légiókba beállni. Döntő a konstantini fordulat, amikor 313-ban a császár kiadja a milánói türelmi rendeletet. Az utána következő tizenkét esztendőben a püspökök megkapják az összes kiváltságot, amiket csak a császári főtisztviselők élvezhetnek. A konstantinápolyi fenéknyaló pátriárka, Euzébiosz üdvözli Konstantint - aki még meg sincs keresztelve - hogy elkövetkezett az Isten Országá, mert Konstantin, a császár immár kereszténnyé lett. Ez az a teljesen jézustalan gondolkodás, amely semmit nem ért abból, amit Jézus mondott, tanított, és amit elutasított: a világi uralmat. Ekkor elkezdődik a történelemtől kereszténynek nevezett éra.

A 12. század végén támad valaki, aki szintén nem ír le egyetlen sort sem, ahogy Jézus sem és ahogy Szókratész sem - mert minek leírni azt, ami nyilvánvaló? Az Isten minden egyes emberbe beléplántálta a lelkiismeretet, hogy jónak kell lenni: nem tenni a másoknak, amit nem akarsz magadnak - Ferenc Assisiben tudja ezt. Hamar elég, 42 éves korában már halott, pedig készül a káptalanra az Illés testvér ellen, aki azt mondja, hogy "mi ugyanolyan szerzetesek akarunk lenni, mint a régiek" - azaz birtokosok. Mert a szent királyok mit csinálnak? Adják a százezer holdat az esztergomi érseknek, a veszprémi püspöknek, a kalocsai érseknek, a mártonhegyi apátnak - adják a földet, marhát, jobbágyot. Ezek a szent királyi tevékenységek.. - Ferenc pedig odamegy, a pápa elé s letérdepel és kínjában, hogy semmit sem tud tenni, csak felmondja a pápának a Hegyibeszédet. S az Egyház zseniális: Ferenc halála után a Ferencet követő tanítványokat likvidálja és az Illés testvér vonala megy tovább és a ferencesek is szépen besimulnak a kereszténységbe... E sorból kiemelem az albiakat és a valdiakat, a bogumileket és a patarénusokat, akik mind felfedezik az evangéliumok alapján azt is, amit Jézus tanított - és szembekerülnek az egyházzal. A keresztény misztika koronázatlan királya, Clervaux-i Szent Bernát is messzemenően arra az álláspontra helyezkedik, hogy az albiakkal végezni kell. Fegyverrel! A valdiakkal úgy tolnak ki, hogy azt mondják, hirdethetnek, de plébánosi engedéllyel. Igen ám, de nincsen terület, ahol szólhatnának, mert ahol az egyik plébánia véget ér, ott kezdődik a másik. (Ezt alkalmazzák 1982-ben velem szemben is: tóparton meg magánlakásban beszélhetsz, de egyházi területen nem.) Ekkortól kezdve lobognak fel a máglyák. Mindenkit elégetnek, aki mást mer gondolni, mint amit a római Tanítóhivatal gondol. Ennek az egész korszaknak a legnagyobb szerűbb összefoglalása a Dosztojevszkij Karamazov testvérekben található: a 16. században Jézus újra megtestesül és megjelenik Zaragoza piacán, ahol Torquemada, a zsidóból lett katolikus bíboros mint főinkvizítor jelen

van katonáival. Látja, hogy Jézus sikerrel gyógyít, int a katonáknak, azok viszik a börtönbe. Éjszaka lemegy a börtönbe - s ekkor jön Karamazov harminc oldalas poémája, melybe Jézus meg sem szólal, csak Torquemada beszél: "Menj vissza! Az, amit te mondtál nem lehetséges. Ami lehetséges, azt csinálja az Egyház." Mi az, ami lehetséges? Kultusz, kultúra, civilizáció, elhalás - amibe belebukott a Nagy Sándor-i birodalom, a Római Birodalom, a Nagy Károly-i birodalom...

A 16. században Erazmus megírja álnéven (!) a Balgaságdicséretében - a balgaság, Isten bolondságának a dicséretében - azt, amit Jézus tanít, és szembekerül Lutherrel. A protestantizmus meghosszabbította a középkort - írja a protestáns Kölcsey, Erazmus pedig le akarta zárni azt: vissza Jézushoz! - óvatosan persze, mert azért ő is el akarta kerülni a máglyát. Luther azonnal a szász választófejedelem oltalma alá helyezi magát, ennek következtében őt már nincsen módunk elégetni. .. Kálvin is elégeti a máglyán azt a Szervét Mihályt, aki kitalálja, hogy ez a Jézus nem is volt Isten. Hátha nincsen Szentháromság? Hátha Jézus csak egy felette rendes ember volt?.. na, így nem lehet életben maradni! Ekkora dogmatikai csúszásokkal! (Erről Sütő András írt egy drámát: Csillag a máglyán.)

A 16. századból még meg kell említenem valamit magyar vonatkozásai miatt és a Bokor története miatt is, a habánokat. Arnold Huttert I 526-ban az innsbrucki székesegyház előtt máglyán elégeti a pápa és V. Károly császár szövetségi ereje. Ez a zwingliánus "eretnek" közösség Tirolban rájön arra, hogy aki keresztény, az nem katonáskodhat, aki keresztény, annak nincsen magántulajdona, aki keresztény, az jézusi közösségben él. Azonnal menekülniük kell. Eljutnak Morvaországba, ahol nem kell katonáskodniuk, úgy gazdálkodnak a földön, ahogy akarnak, ha az adót fizetik. V. Károly császár azonban szól a morva örgrófnak, hogy ezeket az eretnekeket zavarja el. Erre azok átkelnek az ezeréves magyar határt jelentő Morván és máris a Felvidéken találják magukat. Kifejlesztik a habán fajanszművészetet, a habán ötvösművészetet és eljutnak Erdélybe is, Alvincra. És élnek békességben, mivel a Felvidéken a király az úr, meg majd a protestáns Thököly, Erdélyben meg református a fejedelem, és nincsen velük zűr, nem akarja elégetni őket senki. Buda felszabadítása után azonban a jezsuiták azt mondják Mária Teréziának, hogy nem lehet tűrni ezeket az eretnekeket tovább. A férfiakat elviszik a dévai várbörtönbe, a gyerekeket pedig katolikus intézetekbe rakják be. A végső maradék kimenekül az országból és Bukarestbe megy. Ott vannak Nagy Katalin cárnő követei, és jelenlétükben mondják el a török vazallus havasalföldi vajdának, hogy mi a baj velük. Erre azt mondja Katalin cárnő követsége, hogy nálunk nem kell katonáskodnotok, nálunk nincsen kötelező katonai szolgálat; hogy vagyonszövetségben éltek, az bennünket nem érdekel, a lényeges csak az, hogy fizessétek az adót. És száz évig ott élnek a habánok. Ez így van a 19. század végéig, amikor is Tolsztoj idejében bevezetik a kötelező katonai szolgálatot Oroszországban is, ekkor kimenekülnek Amerikába, ahol létrehozzák a Bruderhof nevű "hutteri" közösséget. S ekkor kiált nagyot a jézusi Tolsztoj, hogy ilyen disznóság még a Szent Oroszország történetében még nem volt, hogy az embereket gyilkosságra kényszerítik.

Ezek a "Hutteriek" tapsolnak a Bokornak, amikor '79-ben M. Jóska elkezd a katonai szolgálat megtagadást és utána harminc Bokor-tagot elítélnek; azzal, hogy "magukat a saját püspökeik is elítélik". És levelet kapok a Hutteriektől, akik üdvözölnek bennünket, mint akik a 20. század végén újból fölfedezzük a kereszténységet. Nagy barátság jön létre, találkozunk velük, és vagy száz Bokor-tag meglátogatja Amerikában meg Angliában házaikat. Az, amit körükben láttam, a legkülönb abból, amit ma jézusnak ismerek a kereszténységben. Együtt dolgoztam velük egy hetet. Egy bútorgyárunk van; kétszáz fős közösségekben élnek a világ különböző pontjain. Azonban az őket látogató Bokor-tag közül egy sem maradt ott. S ami még nagyobb disznóság: nem csináltuk meg a mintájuk Bokor-változatát. Ma erős Bokor-kedélyeket hangolok magam ellen, amikor

azt mondom, hogy szövegeljük a jézusit - de Jézus nem szövegelt, hanem csinálta, ami Apjának kedves! ...

M. I.: Közel múlt és ma?..

B. Gy.: Hogy mégis mondjak valami pozitívot is itt, ebben az országban, kicsivé lett hazánkban... Amikor a visnyeszéplakiakat megismertem, akkor újraéledtem. Ezeknek az embereknek van Istenük, az biztos: egyháztól erősen befolyásolt és egyháztól nem befolyásolt istenképük - ez nem egységes. Ami őket összetartja az az, hogy visszamennek a kultusz korába. Iskolázott emberek, de az egyik rackajuhot tenyészt, a másik hucul lovakat, őshonos gyümölcsfákat a harmadik, a negyedik méhészkedik, az ötödik fát farag. Nőt farmerben látni nem lehet, mind szoknyát hordanak, kendőjük van; nem járnak fodrászhoz se a férfiak, se a nők; nem készítik ki magukat; s M. Piroskának a harmincas évei végén van hat apró, gyönyörű gyermeke. Ezek "anyukák" - újból olyan anyukákat találok, mint amilyen anyukám nekem volt, akinek az volt a dolga, hogy a hét gyereknek meglegyen mindene - a nyolcadik gyereke az apám volt, akivel veszekedett, hogy nem tud kijönni abból, amit apám keres. Mire apám: Se lopni, se betörni nem vagyok hajlandó, ezt kell beosztanod. Együtt éltünk: hét gyerek, két szülő és két nagymama és anyuka hatvan deka húst vett vasárnap és még egy hétköznap és azt tizenegy felé vágta, mindenkinek jutott öt deka. S elég volt. A többi napokon pedig pirított hagymából csinált húspótlót a babfőzelékre. Szóval anyukák találhatók Széplakon, és az apukák nem járnak el dolgozni, mert Visnyeszéplak nem falu, hanem "szer", ami annyit jelent, hogy minden házhoz tartozik két-három hektár föld és keményen dolgoznak ott reggeltől estig. Miközben az olyan "szövegelő keresztények" - mint amilyenek én a Bokrot kezdem látni - fogynak, ők 91-ben kezdték: két ember - s most száz fölött van a számuk. Hát ez lenne "a kereszténység szerepe régen, a közelmúltban és ma"...

M. I.: Elgondolkodtató és zavarba ejtő, hogy hogyan volt lehetséges ekkora gondolati váltás azután, hogy a jézusi Üzenet ilyen hatalmas erővel robbant be a világba?

Hogy tűnhetett el szinte nyomtalanul, hogy aztán Pál kapja fel, aki sajátosan átértelmezte és akinek a nyomdokain végül is eljutottunk a fogyasztói társadalomba? Hogy lehet, hogy hallatlanra vesszük ma is, amit Jézus tanított? Hogy a páli tanítás határozza meg Európa – sőt, némi túlzással: az egész világ - kultúrtörténetét és gondolkodásmódját?

B. Gy.: Ez a gondolat engemet is gyötör. De kénytelen vagyok megállapítani, hogy az Istennek az a gondolata, amit Jézus megfogalmazott, az ember bölcsőjébe bele van rakva. Nincsen olyan szülő, aki ne azt kívánná a gyerekétől, hogy legyen jó, hogy neki engedelmeskedjék. Nos, a civilizációs fázisban a gyerek mondja meg a szülőjének, hogy mi a jó neki. Ez nem fordulhat elő a kultusz és a kultúra idején. Mert én nem mertem apámnak kimondani, hogy mi a jó nekem, mert akkora két csárdás pofont kaptam volna... s ennek következtében lettem emberré. Miután leérettségiztem, én már mindent tudni véltem, nekem odahaza többé nem dumáljanak! Ha nem megyek el piaristának, akkor is elmegyek hazulról... Az egyik mellékterméke ennek az 1,2-es rátának, hogy szegény szülők kapkodják a fejüket, hogy megvegyék azt, amit a gyerekük akar. Borzasztó, ahogy a gyerekek határozzák meg a szülőknek az életét, amit nem is csodálok, mert az apa is és az anya is reggeltől távol van - nem is tudom, hogy ki neveli a gyereket, akinek "személyiségi jogai" vannak, akit nem lehet megpofozni se az iskolában, se odahaza- ez egy elpusztuló világ. De a jézusi újra és újra fölbukkan, mert benne van a bölcsőben. Az ember tudja, hogy jónak kell lenni - mindaddig, amíg el nem következik a civilizációs fázis, amelyben mi magyarázunk a szüleinknek és akkor fekszünk le és azzal, akivel akarunk, házasság nélkül.

Arany János számomra egyike a legjézusibb embereknek. A Petőfi-féle barátság belevitte őt a forradalomba és két hétre ő is bevonul. 1850. március 15-én ír egy verset,

aminek ez a címe: Évnapra. '49 október és '50 március között eltelt hat hónap... Örüljön, hogy van "Talpra magyar, hí a haza!" - vagy örüljön meg miatta, mint Széchenyi, hogy ez a hülye Kossuth mit csinált?! Elbánhatott ugyan Görgey segítségével a császári hadsereggel, de Napoleon leverése után 1815-ben a monarchák Szent Szövetséget kötöttek - tehát Paskievics eljön a kétszáz ezerrel. .. s Görgey mit tehet mást? Csináljon még negyvenötezer magyar vértanút? S leteszi a fegyvert. Erről az egész problematikáról szól az, amit megint hat hónappal később ír: Gondolatok a Békekongresszus felől... Mert hát mégiscsak disznóság az, hogy mit csinálunk mi itt e földön... Úgy képzem, hogy ha fölmegegyek halálom után a mennyországba, akkor ott Jézus ezt a verset olvasgatja.

A Hiszekegy az Istent mindenhatónak mondja. - Nem! Az Isten mindent-adó: mindent ad, amit tud. Te pedig csinálsz vele azt, amit te tudsz, én meg csinállok vele azt, amit én tudok. Azt fogom mondani nekik odafönn, hogy ennyi tellett tőlem. Nem tudtam megváltoztatni a világot. Hiába mondja nekem N. Attila barátom, hogy "a keresztény kor után következik a Bo-kor" - nem következik, egyelőre nem látom, mert a Bokor is tele van már karrier-nővel, akik nem akarnak anyukák lenni... olyanok, mint az Ancsád. Ki akar ma anyuka lenni? Van - de félek, hogy ujjal mutogatnak rá. Lehet, hogy az Istent ez is kielégíti? Tudja azt, hogy ennyi lehetséges? Ha szabadságot adott, ha eljut valaki odáig, hogy ki tudja mondani, hogy "én" és tud gondolkodni, tudja azt, hogy az Isten gyermeke s tudja azt, hogy ezt meg ezt kell megvalósítani? Torquemadának van igaza: amit Jézus akart, az nem megvalósítható? Ami megvalósítható, azt csinálja az egyház. - Hát engem nem boldogít az, amit az egyház csinál. Ezt a disznóságot, hogy Jézus nevében összeállok az urakkal, akik megosztják velem a milliárdjaikat - neem... amikor hajléktalanok vannak az utcán; amikor egy egész nemzet leszokott a termelésről, amikor mindenki csak árul és abból él, hogy segílyt kap és árulja a globalizált világ termékeit...

Azon kell gondolkodni, hogy személy szerint miért vagyok felelős. Hogy a gyerekeitek mit csinálnak, azért nem vagytok felelősek. A tizenhat gyermekes K. Nácinak is azt mondják a gyerekek: "Jó, apa-anya, ti megtettétek ezt, mi majd tesszük azt, amit jónak látunk." - Nem tudom... nem tudom, hogy az Isten meg van-e ezzel elégedve? Ha én volnék az Isten, én elégedetlen volnék...

M. I.: Számomra a válasz nagyon egyszerű és egy kicsit optimista. Azt gondolom, hogy az Isten szabadságot adott az embernek, aki ezzel a szabadsággal visszaélt és egy olyan pályára terelte a világtörténelmet, a világ sorsát, ami nagyon rossz irányba viszi. És most, hogy kezdi learatni ennek a keserű gyümölcsseit, az ember talán rádöbben arra, hogy volna egy másik út is és ezen az úton voltak elődei, például a Názáreti Jézus. Lehet, hogy nagyon kevés az időnk, de talán vissza lehet térni arra a másik gondolkodási pályára és ezt a Pál-féle szellemi örökséget és annak következményeit vissza lehet szorítani... Én sok jelét látom a világban ennek. Például amikor az emberek rádöbbennek arra, hogy el lehet menni vidékre, ahogy a visnyeszéplakiak vagy Bori lányomék is tették. Minek az erejében történik ez? Hogyan tudnak az emberek lemondani a fogyasztói lét kényelméről, ajándékairól? Én látni vélek egy ébredést – vagy talán inkább egy visszatérést az "ős-emberihez", amiből magamban is egyre többet fedezek fel. Azt gondolom, hogy az emberiségnek egy rossz korszakát éljük és ennek a vége felé tartunk. Talán a gyerekeink majd egy olyan világot építenek, ami különb ennél a mostaninál. Lehet, hogy csak a vágyaimat vetítem ki, de én számtalan jelét látom annak, hogy a legkülönbözőbb kultúrákban a legkülönbözőbb szinteken és jelenségekben mutatják fel azt az "ős-emberi" értékrendet, életmódot - kultúrát és kultuszt - ami egyedül lehetséges alapja az életnek. Döbbenetes és érthetetlen számomra az is, hogy egyetlen ember - Szent Pál - zsenialitása (zseniális tévedése?) hogyan terelheti egy sajátos (keresztény...?) útra a történelmet? Kell lenni ebben a Pál-jelenségben valaminek, ami mérhetetlenül

több is és kevesebb is az emberinél. ..

Sokszor töprengek azon, hogy az istenségnek van *egy* sötét arca is. Az emberiség kultúrtörténete és a különféle kultuszok tele vannak gonosz istenekkel, akik (amelyek) az ember elpusztítására törekednek. Ezek hallatlanul sikeresek: Moloch, Szaturnusz és lehetne sorolni más kultuszokat is. Gyerekként megdöbbenett Zichy Mihály óriási festménye: A pusztítás géniuszának diadala - a kép zseniális és hátborzongató; rajta kora hatalmasságai ismerhetők fel... Miért vonzzák az embert ezek a történetek, ezek a képek? Miért adják oda a gyermekeiket egy gonosz isten nyilvánvalóan képtelen, véres és halálos céljaiért? Van itt valami, amit nem értek. Minden sejtünkbe az van írva, hogy élni kell - erről szól az emberi élet - és az ember ugyanakkor egy "halálkoreográfiát" (Z. József kifejezése) működtet, ami a pusztulás felé visz bennünket. És már a közelében vagyunk... El kell pusztulni temérdek emberi értéknek azért, hogy az emberiség rádöbbenjen, hogy valamikor rossz útra lépett és egy rossz táncot jár? - amikor a jó táncot is annyian lejtették előttünk, Buddha, Jézus, Lao-ce és mások; ma is egy Gandhi, egy Dosztojevszkij - akik lényegében kortársaink - sulykolják belénk ennek az üzenetnek a valóságát és jelentőségét. Mikor tér észre az ember? Mikor üt a homlokára, hogy ácsi, itt rossz úton járunk! Bennem él egy nagy várakozás; remélem, hogy ez az új ébredés megtörténik és emberek tömegei jönnek rá, hogy van más út, van kiút... Visnyeszéplak és a hasonló kezdeményezések számomra nagyon biztatóak, mert az ott élők ösztönösen megérzik - talán végig sem gondolva mindezeket, tudják - hogy az életnek van egy lehetséges menete itt és ott, ilyen vagy olyan adottságok között, amelyeket meg kell ragadni és szembe kell szállni az akadályokkal és életeret kell teremteni és folytatni kell az életet. Én ebben nagyon hiszek és azt gondolom, hogy még nem késő cselekedni. Lehet, hogy a világban sok minden elpusztul - a fehér civilizáció biztosan; a kérdés az, hogy mi jön helyette? És hogy tudunk-e egy "ös-emberi", jézusi kultuszt és kultúrát felépíteni...

B. Gy.: Egy Ady-vers jut eszembe: Hiszek hitetlenül Istenben... Ha tudok, napi tizenhat órát azért dolgozom - számítógép előtt és kisközösségekben, meg személyes beszélgetésekben - hogy ne hagyjuk már! Ne adjuk fel! De egyszerűen nem vehetem tudatlanra azt, amit tapasztalok: hogy egymás után tűnnek el a civilizációk. A görög kultúrából lett a Kelet-római Birodalom - s mintha nem is létezett volna...Nem tudom, hogy Tarsusban van-e keresztény templom vagy van-e zsinagóga - muszlim mecset van épp elég. A Nyugat-római Birodalom? - A romokat nézegethetjük, amikor Rómában járunk. Talán a Spartacus népe? S a vandálok, s a gepidák, s a nyugati gótok és a keleti gótok - a barbárok - veszik át a szerepét. Cézár Galliájából mi van? Rómaiak sincsenek, gallok sem, a frankok és így tovább... Pontosan tudható az, hogy mikor halt meg az utolsó dalmátul beszélő ember, hogy mikor halt meg az utolsó livül beszélő finnugor, mikor halt meg az utolsó vótul beszélő...

2050-ben a parlamenti többség elrendeli majd a nép nyelvén való oktatást és a szülők a magyar nyelv tanulását választhatják heti két órában, ha olyan hülyék - mert ha nem hülyék, a gyerekük érvényesülése érdekében az angolt fogják választani. Ha nem változtatjuk meg ezt az 1,2-es születési rátát, akkor semmit sem tudunk csinálni: ennek a civilizációnak vége van. Kivonulhatsz Visnyeszéplakra, eladhatod a pesti lakásodat, bagóért vehetsz ott földet, ahogy a Bokor megvette a Hangyasalját, huszonnyolc hektár földet tizenöt évvel ezelőtt - és senki sem költözött oda. - A semmiben nem tudok reménykedni, csak a valamiben. Azért dolgozom, hogy a "valami" megszülessék. (Istók uccse, még talán a piaristaságom is szegre akasztanám, ha szereznék nekem egy ötvenéves menyecskét, akivel én kimenjek ebből a globalizált bábélból..) Mert ami van, az nem fenntartható.

Jönnek a törökök, akik rommá teszik minden várunkat. Jön '45, ami a még

megmaradt palotákat is széjjelszedi - hogy aztán , 89-ben az elvtársak az egészet átpasszolják a tőkés világnak. Ezt a teljes lepusztulási folyamatot nem tudom nem látni!

Reménykedni abban reménykedhetem, hogyha valaki elkezdene termelni. Az almát - kérdezem Z. Pétert - hogy mért hagyod, hogy ennyi alma lehulljon, nem tudod megakadályozni? De igen, de vissza kell állítani a természet rendjét. Amikor huszonöt éve telket és romot vettem Budaváriban, még nem volt kártevő. E huszonöt év alatt míg ősszállapotban volt a kert, addig élt. Amikor kultúr-állapotba került, akkor elkezdődött a romlás.

Valami újat kell kezdeni. Ha itt nézzük csak a világot, akkor a cigányok csinálnak majd valamit: új kultúrát - azért, mert az élet alaptörvényét - bűnözés ide vagy oda - tudják. Azt is, hogy a vajdára figyelni kell. És azt is tudják, hogy gyerekeket megcsinálni kell, mert e nélkül nincsen semmi. És ma vallásos és nem vallásos harmincéves gyermektelen nők szaladgálnak - nos, ennek el kell pusztulnia. Mindent meg kell tenni azért, hogy ne pusztuljon el, de attól, hogy nézzük...? Azt a hangot kell megütni, amellyel kiváltjuk a felháborodást - azt hiszem, én is ki fogom váltani. Mert a Bokor is elindult azon az úton '89-től kezdve, hogy mondjuk, de nem csináljuk! Ráálltunk arra, hogy például informatikusként kereshetünk havi egymilliót is. Amikor Visnyeszéplakra eljött egy milliárdos és magyarázni kezdte, hogy a rackajuh tenyésztéséből hogyan lehet milliárdossá lenni, akkor egy negyvenéves nő azt mondta: értse meg uram, mi nem akarunk gazdagok lenni; mi anyukák akarunk lenni! Amikor a tizenhét éves fia eljött hozzám, felhívtam az anyját, hogy beszélgettem a fiúval és azt mondtam, amit Sík Sándor mondott 1929-ben az én anyukámnak: Asszonyom, gratulálok a fiához! - Más emberfajta születik, ha a városi flaszterről kiviszed őket és pottyantós budira jársz...

Két család leköltözött Visnyeszéplakra és ma vannak százöten! A magában leköltözés... abból, hogy M. Laci elköltözött Nőtincsre, lett valami? D. Pista magában leköltözik az ország nyugati szélére - semmi! Nemet mondok a kisközösségre, mert egyedül én vagyok az okos. Ez ugyanaz a pápásodási komplexus, amit Szent Pálnál látunk... mert az ő példáján láthatjuk, mi az a rögeszme, ami még eladható a piacon - amit még megveszünk. Itt most ez: leköltözni vidékre egyedül, egymagunkban. És akkor onnan küldöm el a gyereket az iskolába, onnan megy az ember dolgozni valahova messzire, s aztán hogy a szegény asszony ne unatkozzék, elmegy ő is, és akkor nincsen anyukája a családnak.

M. I.: Úgy látszik, most tanuljuk meg azt, amire annak idején nem volt mód: Az, amit hagyományosan kisközösségnek élünk meg, egy városi kultúrában született meg - és most, a körülmények nagyarányú változásai folytán újra kell fogalmazni; meg kell találni a közösségi lét nem-városi formáit. Ehhez semmilyen előzményünk nincsen, ezt most kell feltalálni, kialakítani. Nem gondolod, hogy itt egy keresési, tanulási folyamat is zajlik? D. Pista egyre mondja a szövegét és mindenkit csábít Egyházasfalura és tervezi és alapozza a jövőt - a közösség jövőjét is... csak egyelőre itt tart, hogy magában van. Én ezt nem látom lejátszott történetnek; ellenkezőleg, kezdetnek látom és úgy élem meg, hogy az új és folyton változó körülmények között egy újfajta közösségi eszményt, modellt, formát - akár többfélét is - alakítunk ki. A visnyeszéplaki például az egyik lehetséges modell.

B. Gy.: Azt hiszem, hogy van a jézusi kisközösség-modell és van az egyházmodell - s talán egy harmadik, a remete-modell. A remete-modell példája falu, ahova az eszmék kitisztázása nélkül költöztek "hogy együtt legyünk" és ma él benne négy nyugdíjas - majd eltemetik saját magukat. A Bokorban ma csupa önfejű embert találok, aki maga akar valamit csinálni. Ezeket a remetéket legelőször a gyerekek fogják otthagyni és aztán a szülők bevonulnak majd egy szeretetotthonba.

A visnyeszéplakiak egy más emberfajta, amit a Bokorban ma nem találok. Az őket meglátogató Bokor-tagok egyike kérdezte, hogy hát mi lesz, ha megöregszetek? Nagyot nevettek rajta: Hát unokázunk! - Szóval amíg "négy-öt magyar össze nem

hajol", addig nincsen semmi. Azért van Bokor, mert negyvenötben négy-öt magyar összehajolt; azért van Bokor, mert a hatvanas években négy-öt magyar összehajolt. '89 óta csak leépülés van. Megöregszünk anélkül, hogy a kortársaink gyerekeiből új csoportokat csináltunk volna. Hatalmas szakadék van a Bokor történetében '89-től kezdve.

Úgy csinálunk, mintha még lennénk... Élünk még, de csak pislákolunk.

M. I.: Egy "negatív remény" él bennem: a városi élet fokozódó ellehetetlenülése, tönkremenése ki fogja kényszeríteni a vidékre költözést..., ahol pedig csak úgy lehet megélni, ahogy a visnyeszéplakiak: együttműködéssel termelő közösségben, szellemi közösségben, spirituális közösségben. Ezt talán a keserűség mondatja velem, de lehet, hogy ennek van realitása: Ma már világosan látszanak a fogyasztói lét végső határai, szinte dátum szerint meg lehet mondani, hogy mikor ér véget itt vagy ott. Még lehet vidéken olcsón birtokot venni...

B. Gy.: Ha jól értem, azt mondod, hogy a helyzet fog belőlünk kikényszeríteni valamit.

M. I.: Igen, ez a végső reményem.

B. Gy.: Ha a kandi jövőbe nézek, akkor a helyzet az, hogy az lesz a forint vásárlóértéke, amibe a bankjegy előállítására kerül; nem kapsz érte semmit. Ezt megéltem már egyszer '45-ben. Ebben a kényszerhelyzetben, amikor már semminek nincsen értéke, a helyzet fog engem kényszeríteni? Nem tudok rá példát. Valami megújulás támad a helyzet kényszerítéséből? Majdnem olyan ez, mint amikor arra várunk, hogy majd eljön Jézus és rendet csinál.

De itt van előttünk a visnyeszéplakiak példája, akik önként mentek vidékre, hogy csak anyukák legyenek; hogy parasztok legyenek. Nem tudok hasonlóról, akik ezért hagyták ott a várost. Az általános iskola alsó tagozatára van egy összesített osztály, a felső tagozatosok óránként más házba járnak órára; itt ez ért ehhez, ott az ahhoz... Olyan színvonalas a képzés, hogy Kaposváron mindig a visnyeszéplaki gyerekek nyerik meg a megyei pályázatokat. Amikor 14 évesek lesznek és befejezik az általános iskolát, elmennek szakmát tanulni és hétvégén jönnek haza. Molnár V. Józsi bácsira hivatkoznak, hogy egyetemista korukban ő volt az az ember, aki erre őket rávette. Sarumegoldó templomi tisztelettel néznek Molnár V. Józsefre, eljött hozzám, beszélgettünk egymással. Kiváló volt minden, amit mondott csak nem volt kíváncsi arra, hogy én mit gondolok; áradt, mint Szent Pál... Jézus kíváncsi volt arra, hogy ezek a kölykök - a tanítványok - mit mondanak: kiszedte belőlük a kritikát. És amit O. Józsi mondott a kilencvenedik születésnapomon: *Gyurka bácsi, azt szeretné, ha vitatkoznánk vele.* Nem vitatkoznak velem - én meg süketnéma intézetnek mondom a vitatkozni nem akarókat

Ha nincsen helyzetfelmérés, ha nincs világos helyzet-látás, ha nem ebből születik meg a tennivaló, hanem csak úgy kiszaladunk egy faluba, abba elpusztul a Bokor. Visnyeszéplak nem; húsz év alatt megnőtt, megötvenszerezte magát...

M. I.: Kedves Gyurka bácsi, most egy jókora impulzust kaptunk Tőled, aminek a továbbgondolása nagyon termékenyítő lehetne. Remélem, hogy lesz majd folytatása. Köszönöm, hogy vállalkoztál erre a beszélgetésre!

Piarista köz, 2009. május 3.

A három legjobban preferált tanítvány utolsója, az Iskarióti Júdás

1. Csak három listában olvasható róla: "aki később elárulta őt" (Mt 10,4; Mk 3,19; Lk 6.16), mert mire a negyedik listához (Csel 1.16) érünk, addigra ez az elárulás már nem jövő, hanem múlt.

2. János arról értesít minket evangéliumában, hogy Jézus már korábban is tudta, hogy Júdás elárulja őt: tájékozott volt, amikor Kafarnaumban, a zsinagógában tanított. Azt is tudta, hogy Júdás - ördög. *Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az bennem*

marad, én meg benne. Engem az élő Atya küldött, s általa élek. Így az is élni fog általam, aki engem eszik. Ez a mennyből alászállott kenyér nem olyan, mint az, amelyet atyáitok ettek és meghaltak. Aki ezt a kenyeret eszi, az örökké él. " Tanítványai közül, akik ezeket hallották, többen azt mondták: "Kemény beszéd. Ki hallgatja?" Jézus tudta, hogy tanítványai méltatlankodtak miatta, azért így szólt hozzájuk: "Botránkoztok rajta? Hozzátok intézett szavaim lélek és élet, de vannak közöttetek, akik nem hisznek. " Jézus ugyanis kezdettől fogva tudta, kik nem hisznek, és ki fogja elárulni. Ettől kezdve tanítványai közül sokan visszahúzódtak, s többé nem jártak vele. Jézus azért a tizenkettőhöz fordult: "Ti is el akartok menni? " Simon Péter felelt neki: "Uram, kihez mennénk? Jézus így válaszolt: "Nem tizenkettőtöket választottam ki? De egyikőtök ördög. " Júdást értette rajta, az iskarióti Simon fiát. Mert ő lett az árulója, egy a tizenkettő közül. Jézus ugyanis kezdettől fogva tudta, kik nem hisznek, és ki fogja elárulni (Jn 6,54...71).

3. János arról is értesít minket, hogy Júdás tolvaj is volt, nemcsak áruló: *Mária vett egy font valódi nárduszból készült, drága olajat, megkente vele Jézus lábát és megtörölte a hajával, a ház betelt az olaj illatával. Az egyik tanítvány, az áruló Júdás, aki elárulta, méltatlankodott miatta: ..Miért nem adták el inkább az olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények közt?" De nem azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt: ő kezelte a pénzt és eltulajdonította, amit rábíztak. Jézus így szólt: "Hagyd békén! Hadd tegye, hiszen temetésem napjára teszi. Szegények mindig vannak veletek, de én nem leszek mindig veletek. " ... Bizony, bizony mondom nektek: Aki befogadja azt, akit küldök, engem fogad be, s aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. " E szavak után Jézusnak mélyen megrendült a lelke, s megerősítette: "Bizony, bizony, mondom nektek: Egyikőtök elárul. " Erre a tanítványok egymásra néztek, mert nem tudták, melyikükről mondta. A tanítványok közül az egyik, akit kedvelt Jézus, az asztalnál Jézus mellett ült. Simon Péter intett neki és kérte: "Kérdezd meg, kiről beszél. " Erre Jézus keblére hajolt és megkérdezte: " Uram, ki az?" Jézus így felelt: "Az, akinek a bemártott falatot adom. .. Ezzel bemártotta a falatot, fogta és az áruló Júdásnak nyújtotta, az iskarióti Simon fiának. A falat után rögvest belé szállt a sátán. Jézus csak ennyit mondott neki: "Amit tenni akarsz, tedd meg mielőbb!" De az asztalnál ülők közül senki sem értette, miért mondta neki. Mivel Júdás kezelte a pénzt, némelyek azt gondolták, hogy Jézus megbízta: "Vedd meg, amire az ünnepen szükségünk lesz. " Vagy hogy adjon valamit a szegényeknek. Mihelyt átvette a falatot, Júdás nyomban elment. Éjszaka volt. (Jn 12,4.. 13,30).*

4. Júdás árulásának története a négy evangélistánál:

Iskarióti Júdás, egy a tizenkettő közül elment a főpaphoz, hogy elárulja. Amikor ezek tudomást szereztek róla, megörültek és pénzt ígértek neki. Ezért kereste a kedvező alkalmat, hogy a kezükre adhassa (Mk, 14, 10-11).

Ekkor a tizenkettő közül az egyik, a karióti Júdás, elment a főpapokhoz, és ezt kérdezte tőlük: "Mit adtok nekem, ha kezetekre adom? " Azok harminc ezüstöt fizettek neki. Attól kezdve már csak a kedvező alkalmat kereste, hogy kiszolgáltassa nekik (Mt 26, 14-16).

A főpapok és az írástudók keresték a módját, hogyan ölhetnék meg, de féltek a néptől. A sátán hatalmába kerítette az iskarióti Júdást, a tizenkettő közül az egyiket. Elment, hogy megbeszélje a főpapokkal meg a templomőrség vezetőivel, hogyan tudná nekik kiszolgáltatni. Ezek örömmel fogadták és megegyeztek vele, hogy pénzt adnak neki. Beleegyezett, és kereste a kedvező alkalmat, hogy a nép tudta nélkül kiszolgáltassa nekik (Lk 22, 2-6).

Vacsora közben történt, amikor a sátán már fölébresztette az áruló Júdásnak, Simon

fiának szívében a gondolatot, hogy árulja el. Jézus tudta, hogy az Atya mindent a kezébe adott, s hogy Istentől jött és Istenhez tér vissza. Mégis fölkelt a vacsora mellől, levetette felsőruháját, fogott egy vászonkendőt, és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba... (Jn 13,2-5).

5. Júdás részvétele a szövetségkötő lakomán

Miután a vacsorához letelepedtek, Jézus így szólt: "Bizony mondom nektek, egyiketek elárul engem, egy, aki eszik velem." Elszomorodtak és sorra kérdezték: "Csak nem én?" Így válaszolt: "Tizenkettőtök közül az egyik, aki velem egyszerre nyúl a tálba. Az Emberfia elmegy ugyan, amint meg van róla írva, de jaj annak az embernek, aki elárulja az Emberfiát. Jobb lett volna neki, ha meg sem születik." (Mk 14, 18-21).

A kovásztalan kenyér Ünnepeének első napján a tanítványok ezzel a kérdéssel fordultak Jézushoz: "Hogy akarod, hol készítsük el neked a húsvéti vacsorát?" Így felelt: "Menjete be a városba ehhez meg ehhez, és mondjátok meg neki, hogy a Mester üzeni: Közel az időm, nálad költöm el tanítványaimmal a húsvéti vacsorát." A tanítványok úgy tettek, ahogy Jézus meghagyta nekik, elkészítették számára a húsvéti bárányt. Amikor beesteledett, asztalhoz ült a tizenkét tanítvánnyal. Vacsora közben megszólalt: "Bizony mondom nektek, egyiketek elárul." Erre igen elszomorodtak és sorra megkérdezték: "Csak nem én vagyok az, Uram?" „Aki velem egyszerre nyúl a tálba, az árul el” - felelte. Az Emberfia ugyan elmegy, amint megírták róla, de jaj annak az embernek, aki az Emberfiát elárulja. Jobb lett volna neki, ha meg sem születik” Erre Júdás, az árulója is megkérdezte. "Csak nem én vagyok az, mester?" "Magad mondtad" - válaszolta. (Mt 26, 19-25).

Így szólt hozzájuk: " Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. Mondom nektek, többé nem eszem ezt, míg be nem teljesedik az Isten országában" Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és így szólt: .. Vegyétek. osszátok el magatok között. Mondom nektek: nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg el nem jön az Isten országa" Most a kenyeret vette kezébe, hálát adott, megtörte és odanyújtotta nekik ezekkel a szavakkal: "Ez az én testem, amelyet értetek adok. Ezt tegyétek az én emlékezetemre" Ugyanígy a vacsora végén fogta a kelyhet is, és azt mondta: "Ez a kehely az Új szövetség az én véremben, amelyet értetek kiontanak. De nézzétek, az áruló keze is rajta az asztalon Az Emberfia ugyan elmegy, de jaj annak az embernek, aki elárulja" Erre kérdezzetni kezdték egymást, ki az közülük, aki ilyet tesz. (Lk 22,15-23).

Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg. Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött annál, aki küldte. Ha ezt megértitek, s tetteitekben ehhez igazodtok, boldogok lesztek. Nem mindnyájatokról mondom ezt, mert hiszen tudom, kiket választottam ki. De be kell teljesednie az Írásnak. "Aki kenyeremet eszi, sarkát emelte ellenem." Előre megmondom, mielőtt megtörténnék, hogy amikor majd bekövetkezik, higgyétek, hogy én vagyok. Bizony, bizony mondom nektek: Aki befogadja azt, akit küldök, engem fogad be, s aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. " E szavak után Jézusnak mélyen megrendült a lelke, s megerősítette: "Bizony, bizony, mondom nektek: Egyikőtök elárul." Erre a tanítványok egymásra néztek, mert nem tudták, melyikükről mondta. A tanítványok közül az egyik, akit kedvelt Jézus, az asztalnál Jézus mellett ült. Simon Péter intett neki és kérte: "Kérdezd meg, kiről beszél." Erre Jézus keblére hajolt és megkérdezte: "Uram, ki az?" Jézus így felelt: "Az, akinek a bemártott falatot adom." Ezzel bemártotta a falatot, fogta és az áruló Júdásnak nyújtotta, az iskariótí Simon fiának. A falat után rögvést belésezállyt a sátán. Jézus csak ennyit mondott neki: "Amit tenni akarsz, tedd meg mielőbb!" De az asztalnál ülők közül senki sem értette, miért mondta neki. Mivel

Júdás kezelte a pénzt, némelyek azt gondolták, hogy Jézus megbízta: " Vedd meg, amire az ünnepen szükségünk lesz. " Vagy hogy adjon valamit a szegényeknek. Mihelyt átvette a falatot, Júdás nyomban elment. Éjszaka volt. (Jn 13, 14-27)

6. Júdás szerepe Jézus elfogatásában

Harmadszor is visszament hozzájuk, s azt mondta nekik: "Még mindig alusztok és pihentek? Elég volt. Itt az óra, az Emberfiát a bűnösök kezére adják. Keljetek fel, induljunk! Íme, közeledik hozzám az áruló! "Míg beszélt, odaért Júdás, egy a tizenkettő közül, s vele karddal és doronggal felfegyverezve egy csapat, amelyet a főpapok, írástudók és vének küldtek ki. Az áruló így adott jelt: "Akit megcsókolok, ő az. Fogjátok el és vezessétek el biztos őrizet alatt!" Odaérve rögtön Jézushoz lépett: "Mester!" - szólt és megcsókolta. Erre rátették kezüket és elfogták (Mk 14, 4 1-46).

„Aludjatok csak és pihenjete! Elérkezett az óra. Az Emberfiát a bűnösök kezére adják. Keljetek föl, menjünk! Nézzétek, itt jön, aki elárul. " Még beszélt, amikor odaért Júdás, a tizenkettő közül az egyik, s vele a főpapoknak és a nép véneinek megbízásából egy kardokkal és dorongokkal fölszerelt csapat. Az áruló jelben egyezett meg velük. "Akit megcsókolok - mondta - ő az, fogjátok el!" Azzal mindjárt Jézushoz lépett. "Üdvözöllek, Mester!" - mondta, és megcsókolta. Jézus megkérdezte. "Barátom, miért jöttél? .. Erre körülfogták Jézust, kezét emeltek rá, és foglyul ejtették (Mt 26, 47-50). Keljetek fel és imádkozzatok, nehogy kísértésbe essetek!" Mielőtt még befejezte volna szavait, egy csapat érkezett. Júdás vezette, egy a tizenkettő közül. Jézushoz közeledett, hogy megcsókolja. Jézus megkérdezte. "Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát?" (Lk 22, 47-48)

Jézus kiment tanítványaival a Kidron-patakon túlra. Ott volt egy kert. Odament tanítványaival. Ezt a helyet Júdás is ismerte, aki elárulta, mert Jézus gyakran járt ide tanítványaival. Júdás kapott egy csapat katonát, és a főpapoktól és a farizeusoktól pedig szolgákat, és kiment velük, lámpákkal, fáklyákkal és fegyverekkel fölszerelve. Jézus tudta, mi vár rá. Eléjük ment hát, és megszólította őket: "Kit kerestek?" „A názáreti Jézust" - felelték. Jézus megmondta nekik: "Én vagyok. " Júdás is ott volt köztük, aki elárulta. Amikor azt mondta: "Én vagyok ", meghátráltak, és földre rogytak. Jézus ezért Újra megkérdezte: "Kit kerestek?" "A názáreti Jézust" - felelték. Erre Jézus így folytatta: "Mondtam, hogy én vagyok. De ha engem kerestek, ezeket engedjétek el. " Így beteljesedett, amit mondott: "Senkit sem vesztettem el azok közül, akiket nekem adtál" (Jn 18, 1-9).

7. Értesülünk Mátétól meg Lukácstól Júdás végsorsáról is:

Máté: Amikor Júdás, az áruló látta, hogy elítélték, megbánta tettét, és visszavitte a harminc ezüstöt a főpapoknak és a véneknek. "Vékeztem - mondta -, elárultam az igaz vért." "Mi közünk hozzá? - válaszolták. - A te dolgod!" Erre az ezüstöt beszórta a templomba, aztán elment és felakasztotta magát. A főpapok fölszedték a pénzt, de Úgy vélték: "Nem szabad a templom kincstárába tenni, mert vér díja. " Tanácsot tartottak, és megvették rajta a fazekas telkét az idegenek számára temetőnek. Ezért hívják azt a telket még ma is Vérmezőnek. Így beteljesedett, amit Jeremiás próféta jövendölt: Fogtam a harminc ezüstöt, annak árát, akit Izrael fiai becsültek ennyire, s a fazekas telkéért adták, ahogy az Úr parancsolta nekem (Mt 27,3-10).

Testvérek, férfiak! Be kellett teljesednie az Írásnak, amelyet a Szentlélek Dávid szájával Júdásról, azok vezetőjéről jövendölt, akik elfogták Jézust. Közénk számított, a mi szolgálatunk jutott neki is részüil. Gonoszsága bérén telket szerzett magának, amikor pedig lezuhant, kettérepedt és kifordultak a belei. Erről Jeruzsálem minden lakója tudomást szerzett, úgyhogy azt a telket az ő nevükön Hakeldamának, azaz vérmezőnek nevezték el. Benne van ugyanis a zsoltárok könyvében: Lakóhelyük váljék sivataggá, ne lakja senki sátrukat. És: Tiszttségét kapja meg más. Kell tehát, hogy azok közül, akik mindig

velünk tartottak, amikor a mi Urunk. Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János kerestségétől egészen mennybevétele napjáig, valaki velünk együtt tanúskodjék feltámadásáról." Kijelöltek hát kettőt, Józsefet, akit Barszabbásznak vagy más néven Jusztusznak is hívtak, és Mátyást. Majd imádkoztak: "Uram, ki belelátasz mindenkinek a szívébe, mutasd meg, e kettő közül kire esik választásod, hogy átvegye az apostoli szolgálatban azt a helyet, amelyet Júdás hűtlenül elhagyott, hogy az őt megillető helyre jusson" (Csel 1,16-25)

8. Miért árulta el Iskarióti Júdás Mesterét, a világirodalom kétezer esztendőn keresztül egyik legizgalmasabb kérdése. 1940-ben erről írtam szakdolgozatot. Az evangéliumokban tette el volt rendelve (Lk 22,22) a pénzvágy (Jn 2,16), az ördög vitte árulásba (Jn 6,71). A 2. századbeli gnósztikus apokrif Júdás örömhíre szerint Júdás társmegváltó! Nélküle nincsen megváltás (Tertullianusz). Az apologéták igazolják, amit az evangéliumok tanítanak. Szent Ágoston szimbólumot lát Júdásban, Júdásból nem egy van: az egy gonosz a gonoszok egész hadát képviseli. Az ókor: nem annyira Júdás alakja érdekli, mint a kísértés, a bűnvád, a jóvátevés, a kétségbeesés problematikája. Közelebb jutott hozzá a középkor, melynek Júdás-képét inkább az érzelem, mintsem az értelem, költők és nem teológusok alakították - Jézus-életrajzokban, legendákban, passió-játékokban. Eupolémius Messiadé-jában a politikai hatalomért küzdő zsidó nép királyi képviselője. A Legenda Aureában Cyborea álmodt: egy gyalázatos fiút fog szülni, aki megöli öccsét. Majd megrendül, és ezért csatlakozik Jézushoz. 4. században egy Júdás-eposzt is találunk s benne Júdás pokolbeli szenvedése: csak vasárnaponként jöhet ki onnan egy-két órát enyhülni. A passió-játékokban a nagyon gyűlölt kapzsi, pénzkuporgató zsidó típusaként jelenik meg a nézők előtt. Ez az ábrázolás kiváltotta a gettó zsidóságának az ellenhatását. A zsidó hagyományban egy furfangos, Jézusnak, a csalónak mindig felibe kerekedő Júdást találunk, aki végül is megöli a Krisztust. Júdás belső tragédiájáig a középkor nem jutott el. Nem érdekelte Júdás, az ember. A renaissance-t sem ez a századok mocskolta alak érdekelte. A reformáció, a barokk is érdektelen maradt. Abraham a Santa Clara: Miért szemelte ki Jézus apostolnak őt? Mi dolgod van vele? Te légy jó és jámbor... Hangulati párját megtaláljuk Telegdi Miklósunk nagyszombati prédikációiban is. Újat majd csak az a kor nyújt, amely szembehelyezkedik a Szentírással: a felvilágosodás. Klopstock Messiásában Júdás délceg külsejű, igazi férfiszépség, aki Krisztus uralma alatt is, Kaifás uralma esetén is biztosítani akarja magát. Hogyan hasonlott meg egymással Jézus és Júdás? Renan szerint ez mindennapos dolog. Volkmar szerint pedig csak pusztá kitalálás, a Pál-követek költötték, hogy Pált apostolsághoz juttassák. A 19. század új Júdást alkot... Várad Antal Iskariótja (1877) szerint Júdás ugyan a zsidó érdekek harcosa, de árulásra végül is az bírja rá, hogy Mária Magdolnát, menyasszonyát elhódította Jézus. Mauriac szerint Júdás csak mímelte a Krisztus-követést. Papini szerint Júdás marad a megváltás titkához kötött misztérium (B. Gy.: Júdás az irodalomban - Katolikus Szemle 1943,196-201).

Közel hetven év telt el azóta. Nem vizsgálom, mi újat hozott az elmúlt hatvan év, mert a Máténál talátnál többet nem remélek, aki ezt írja: *Amikor Júdás, az áruló látta, hogy elítélték, megbánta tettét, és visszavitte a harminc ezüstöt a főpapoknak és a véneknek. "Vétkeztem - mondta -, elárultam az igaz vért." "Mi közünk hozzá?" - válaszolták. - A te dolgod!" Erre az ezüstöt beszórta a templomba, aztán elment és felakasztotta magát.* Lukács, ha az ApCsel írása idején olvashatta volna Máté e szövegét, aligha írta volna azt, amit Jézus menybemenetele után Péter ajkára ad: *Be kellett teljesednie az Írásnak, amelyet a Szentlélek Dávid szájával Júdásról, azok vezetőjéről jövendölt, akik elfogták Jézust. Közénk számított, a mi szolgálatunk jutott neki is részül. Gonoszsága bérének telket szerzett magának, amikor pedig lezuhant, kettérepedt és kifordultak a belei. Erről Jeruzsálem*

*minden lakója tudomást szerzett. Lukács nem volt Júdás társa a Tizenkettőben, Máté igen. Máté csak elfutott a Getszemániból, de Péter ott maradt és a főpap udvarában megtagadta Mesterét. Mély együttérzés érzik Júdás Máté-rögzítette szavaiban: megbánta tettét - ahogy Péter is, aki kakasszóra keserves sírásra fakadt - visszavitte az ezüstöt, nyilvános bűnvallomást tett: vétkeztem, elárultam az igaz vért, és utána felakasztotta magát; a pénzt a templomban szétszórta és nem vett telket magának. Jézusnak - (s Atyjának is!) - vissza kellett vonnia a Júdásra kiáltott jajt: *Jaj annak az embernek... Jobb lett volna meg sem születnie*. Júdás olyan, mint a tékozló fiú. Graham Green írt egy regényt - *A végzet embere* címűt. Regényének hőse, Mr. Scrobie szereti a feleségét. Két éves kiküldetést kap, s annak helyszínén is megszeret egy nőt. Két év után, küldetése befejeződik, s nem tud mást tenni, mint hogy föbe lövi magát. Megtisztítja a Földet attól a szemét frátertől, aki Mr. Scrobie névre hallgat. Ezt csinálja Júdás is, aki közénk számított, *a mi szolgálatunk jutott neki is részül... aki mindig velünk tartott, amikor a mi Urunk, Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől a szövetségkötő lakomáig*, aki nem volt akárki, ha Jézus egy éjszakát töltött imádságban, mielőtt összeállította a Tizenkettőt és Júdás is helyet kapott 12 tanítvány között.*

Piarista köz, 2009. május 4.

A legkedveltebb, egy nőtanítvány: a Magdalai ill. bethániai Mária

A mi az árulás kiváltó okát illeti, a *cherchez la femme* alapján nagyon is helyén való lehet Váradi Pál és más regény- és drámaírók sejtése. Az ÚSz. híresei közt Júdásnál előkelőbb helyet foglal egy nő: a magdalai ill. bethániai Mária: 25 ízben említi, míg Júdást csak 24 ízben az Írás. Egy ízben Júdással együtt említi: *Hat nappal húsvét előtt Jézus Betániába ment, ahol Lázár lakott, akit feltámasztott a halálból. Ott vacsorát rendeztek neki. Márta felszolgált és Lázár is a vendégek közt volt. Mária vett egy font valódi nárduszból készült, drága olajat, megkenete vele Jézus lábát és megtörölte a hajával, a ház betelt az olaj illatával. Az egyik tanítvány, az áruló Júdás, aki elárulta, méltatlankodott miatta: "Miért nem adták el inkább az olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények közt?" De nem azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt: ő kezelte a pénzt és eltulajdonította, amit rábíztak. Jézus így szólt: "Hagyd békén! Hadd tegye, hiszen temetésem napjára teszi. Szegények mindig vannak veletek, de én nem leszek mindig veletek." (Jn 12, 1-8).*

Ugyanerről számol be Márk? Ezt írja: *Amikor Betániában a leprás Simon házában vendégül látták, odalépett hozzá egy asszony. Alabástrom edényben valódi s igen drága nárdusolajat hozott. Feltörte az alabástromot és (Jézus) fejére öntötte. Némelyek bosszankodtak magukban: "Miért kell a kenetet így pazarolni? Hisz több mint háromszáz dénárért el lehetett volna adni és szétosztani a szegények közt." És szemrehányást tettek az asszonynak. Jézus azonban ezt mondta: "Hagyjátok! Mit akadékoskodtok, hisz jól tett velem! Szegények mindig vannak veletek. Akkor tehettek velük jól, amikor akartok. De én nem vagyok mindig veletek. Azt tette, ami telt tőle. Előre megkenete testemet a temetésre. Bizony mondom nektek, bárhol a világon hirdetik majd az evangéliumot, az ő tettéről is megemlékeznek." Iskarióti Júdás, egy a tizenkettő közül elment a főpaphoz, hogy elárulja... (Mk 14,3-10) Átveszi ezt a szöveget Márktól Máté is: *Amikor Jézus Betániában a leprás Simon házában tartózkodott, odament hozzá egy asszony Alabástrom edényben drága illatos olajat hozott, s ahogy ott ült az asztalnál, a fejére öntötte. Ennek láttára a tanítványok bosszankodtak: "Mire való ez a pazarlás? Hisz jó pénzért el lehetett volna adni, s az árát a szegények közt szétosztani." Jézus észrevette, s így szólt hozzájuk: "Miért bántjátok ezt az asszonyt? Hisz jól tett velem. Szegények mindig lesznek veletek, de én nem maradok mindig veletek. Amikor az illatos olajat testemre öntötte, a temetésemre tette. Bizony mondom nektek, ahol a világon**

csak hirdetni fogják az evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról is, amit ez az asszony tett." Ekkor a tizenkettő közül az egyik, a karióti Júdás, elment a főpapokhoz... (Mt 27,6-14) És Lukács? Nála is szerel az olajöntés, de teljesen más, nem húsvét előtti környezetben (Lk 7,36-50).

Ki emlékezik jól? János vagy Márk, illetőleg az eseményt tőle átvevő Máté? Lázár vagy a leprás Simon házában történt a pazarlás? Júdás értetlenkedik-e avagy némelyek, illetőleg a tanítványok teszik azt? Mindenesetre többen. Júdás lehetett a fő értetlenkedő, s János evangélista Júdás nyakába varrja az egész értetlenkedést? Mindenképpen van egy többlete a márki-mátéi szövegnek: *Bizony mondom nektek, ahol a világon csak hirdetni fogják az evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról is, amit ez az asszony tett.* " És a harmadik szinoptikus, Lukács néma? Nem néma, de ő egész más környezetben önteti hősnőnkkel az olajat:

Élt a városban egy bűnös nő. Amikor megtudta, hogy a farizeus házában van vendégségben, alabástrom edényben illatos olajat hozott. Megállt hátul a lábánál, és sírva fakadt. Könnyeit Jézus lábára hullatta, majd hajával megtörölte, elárasztotta csókjaival, és megkenste illatos olajjal. Mikor ezt a farizeus házigazda látta, így szólt magában:

"Ha próféta volna, tudná, hogy ki és miféle az, aki érinti: hogy bűnös nő." Jézus akkor hozzá fordult. *"Simon, mondanék neked valamit."* Az kérte: *"Mester! Hát mondd el!"* *"Egy hitelezőnek két adósa volt. Az egyik ötszáz dénárral tartozott neki, a másik ötvennel. Nem volt miből fizetniük, hát elengedte mind a kettőnek. Melyikük szereti most jobban?"* *"Úgy gondolom az, akinek többet elengedett"* - felelte Simon. *"Helyesen feleltél"* - mondta neki. Majd az asszony felé fordulva így szólt Simonhoz: *"Látod ezt az asszonyt? Betértem házadba, s nem adtál vizet a lábamra. Ez a könnyeivel áztatta lábammat, és a hajával törölte meg. Csókot sem adtál nekem, ez meg egyfolytában csókolgatja a lábam, amióta csak bejött. Aztán a fejemet sem kentéd meg olajjal. Ez meg a lábammat keni illatos olajával. Azt mondom hát neked, sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett. Akinek kevés bűnét bocsátják meg, az csak kevésbé szeret."* Aztán így szólt az asszonyhoz: *"Bűneid bocsánatot nyernek."* A vendégek összesúgtak: *"Ki ez, hogy még a bűnöket is megbocsátja?"* De ő ismét az asszonyhoz fordult: *"A hited megmentett. Menj békével!"* (Lk 7, 36-50)

Közvetlenül követi ezt a Galileában lejátszódni látszó eseményt Lukács beszámolója azokról az asszonyokról, akik segítettek Jézusnak és a Tizenkettőnek... mert hát semmiféle férfi vállalkozás nem lehetséges asszonyi gondoskodás nélkül: *Ezután bejárta a városokat s a falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő és néhány asszony, akiket a gonosz lelkektől és a különféle betegségektől megszabadított: Mária, melléknevén magdalai, akiből hét ördög ment ki, Johanna, Heródes intézőjének. Kuzának a felesége, Zsuzsanna és még sokan mások, akik vagyonukból gondoskodtak róla* (Lk 8, 1-3). A szolgáló asszonyok elseje Mária, melléknevén magdalai, akiből hét ördög ment ki, s aki alighanem azonos a fenti történet bűnös nőjével. Johannáról Zsuzsannáról többet nem hallunk. Annál inkább Máriáról: *Útjukon betértek egy faluba. Egy Márta nevű asszony befogadta házába. Ennek volt egy húga, Mária. Ez odaült az Úr lábához és hallgatta a szavait. Márta meg sürgött-forgott, végezte a háziasszonyi teendőket. Egyszer csak megállt: "Uram - méltatlankodott -, nem törődöl vele, hogy húgom elnézi, hogy egyedül szolgáljalak ki? Szólj neki, hogy segítsen nekem!"* Az Úr azonban így válaszolt: *"Márta, Márta, sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszik el tőle soha"* (Lk 10; 39-42) S nemcsak Lukácstól halljuk, hanem Jánostól is: *Betánia Jeruzsálem közelében feküdt. mintegy tizenöt stádiumnyira. Ezért a zsidók közül sokan elmentek Mártához és Máriához, hogy testvérük miatt vigasztalják őket. Amikor Márta meghallotta, hogy Jézus közeledik, eléje sietett, Mária pedig otthon maradt. "Uram*

szólította meg Márta Jézust -, ha itt lettél volna, nem halt volna meg testvérem. De most is tudom, hogy bármit kérsz az Istentől, megadja neked. " Jézus megnyugtatta: "Feltámad testvéred." "Tudom, hogy feltámad - mondta Márta -, majd a feltámadáskor, az utolsó napon. " Jézus így folytatta: "Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghal is, élni fog. Az, aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre. Hiszed ezt?" "Igen, Uram - felelte -, hiszem, hogy Te vagy a Messiás, az Isten Fia, aki a világba jön. " E szavakkal elment és hívta nővérét, Máriát. Halkan szólt neki: "Itt a Mester és hívat. " Ennek hallatára (Mária) gyorsan fölkelt és odasietett hozzá. Mert Jézus még nem ért le a faluba, hanem ott volt, ahol Mária találkozott vele. Amikor a zsidók, akik ott maradtak vele a házban és vigasztalták, látták, hogy Mária gyorsan feláll és elsiet, utánamentek. Azt gondolták, hogy a sírhoz megy sírni. Amikor Mária odaért, ahol Jézus volt, és meglátta, e szavakkal borult a lába elé: "Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg testvérem." Amikor látta, hogy (Mária) hangosan zokog (idousan autén klaiousan), Jézus lelke mélyéig megrendült. "Hova tettétek?" - kérdezte megindultan. "Gyere, Uram - felelték -, és nézd meg!" Jézus könnyekre fakadt (edarküsen). Erre a zsidók megjegyezték: "Nézzétek, mennyire szerette!" Némelyek azonban így vélekedtek: "Ha a vaknak vissza tudta adni a szeme világát, azt nem tudta volna megakadályozni, hogy ne haljon meg?" (Jn 11, 17-37). Nemcsak Lázárt szerette, hanem Máriát is, aki hangosan zokogott Lázár sírjánál! Lázárhoz csak baráti szálak fűtéek, nem érzelmiek: Lázár betegsége hírére még két napig marad a Jordánon túl (Jn 11,6). Jézus azért könnyezett, mert Mária hangosan zokogott. Úgy, ahogy Jézus csak egyszer, amikor a hazája vesztét siratta (Lk 19,41 Folyt. köv.)

Piarista köz, 2009. május 5.

Dénes Klári búcsúztatója

Istenünk magához hívta Klárit. Este álomra hajtotta fejét, és Gyuri reggelre már csak a testét találta annak, aki az éj folyamán hallhatta már Tőled: Menj be urad örömébe! Mért mondta Klárinak ezt? Csak azért, mert Klári egész életét arra szánta, hogy legyen valami igazi Jézus-követés Békéscsabán. Arra, hogy megismerje Leszko Mária s a két Antyik testvér, amit ő megismert kora-ifjúságában, biztos érzéssel találva meg Sófálvi Marcit aztán meg a Bokrot. Így hát már nem érte könnyörgők, hanem Hozzá: Készítse a csabaiaknak, meg mindnyájunknak is az utat oda, ahol ő már örökre szállást kapott!

Nem én vagyok a Bokorban a legöregebb, hanem az egri Kocsis Gizike, aki e földi létében négy hónappal megelőzött engem, s akinek úgy udvaroltam egy lelkigyakorlatom bemutatkozó estjén, hogy ő a Bokor legrégebben fiatal kislánya. S hogyan távudvarlok most Klárinak? Így: Te vagy a Bokorban az, akit a legrégebben ismerek. Valóban? Igen, mert 1949-ben volt egy lelkigyakorlatom Szolnokon, ahol ott találtam egy 16 éves békéscsabai kislányt: Klári volt az. S ő eljött a következő két évben is budapesti lelkigyakorlataimra: az angolkisasszonyok meg az örménykatolikusok templomába. Vannak a Bokorban nála korábban születettek, a Ratzinger-évfolyamúak is, az 1927-esek - Szabó Márti, Tarnai Imre -, de azok mind később csatlakoztak hozzánk. Klárié a legrégebbi - nem-létező - Bokor-tagsági könyv. Merza Jóskaé csak a 2-es számú tagsági igazolvány, mert ő két évvel később, 1951-ben érkezett Miskolcra a debreceni egyetemre.

Azután hogy megírtam a hadak útját, Klári jött hamarosan - sajnos nem tudtam megkérdezni tőle az évet és helyet, mert az utolsó találkozásunk már elmaradt - s helyette méltóbb beszélgető partnert kerestem. De azt tudom, hogy hamarosan meghívtuk a Pót-KV -ba is, ahova csak azokat hívtuk, akiknek mind az isteni, mind az emberi dolgok kedvesek. Nyaraként egy hetet töltöttünk együtt. Így aztán Klári nemcsak a napi kétszeri

zsolozsmázásban, napi szentmisében s a prédikációt követő körben-elmélkedésben mélyült tovább, hanem elmélyült a bridzselés-tudományban is meg még - a Balatonban is. Egyházi elítélésem után, 1985-ben ugyanis már ő is rakosgatta a téglát Balaton-felvidéki lelkigyakorlatos házamhoz Budaváriban, ahova várom az idén is júniustól szeptemberig a testileg és lelkileg üdülni akarókat - a csabaiakat különösen is, mert ők számomra Klári folytatásai meg a nem-csabaiakat is. Klárit már nem, mert ő közben külön nyaralást és nyaralót talált magának. Majd ott lebeg felettünk a Lélekkel együtt láthatatlanul. De tudni fogja, ha Rá gondolunk.

Istenem, tudom, hogy megbecsüled szerelmetes lányodat, Klárit, akinek jó dolga van már Nálad, kérünk, használd őt Magadnál is, hogy ki-ki a Tőled rendelt időben eljuthasson Hozzád az örök hajlékokba. Add meg, Uram! Kérünk Téged, hallgass meg minket!

Nagyon várom, hogy megmondjad: melyik hetet választod Budaváriban.

123. PÜNKÖSDI NAPLÓ

2009. JÚNIUS

Képmagyarázó

Pesti növendéknevelő házukban, a Kalazantinumban, öt és félévet töltöttem el: '37 szeptemberétől '43 januárjáig, pappá szentelésemig. Négy társam volt rám mély hatással: Gerencsér Pista, Börzsei Marci, Juhász Miki és Csányi Laci.

Pistát, aki öt évvel feljebb járt nálam, többre becsültem, mint előljáróimat, Nagypapát – Zimányi Gyulát kivéve. Hetenként egyszer szabadfórum volt, s ezt a félórát vacsora végétől esti imádkozásig rendre Pista tartotta. Már az első héten forradalmasított: ismertette Szabó Dezső '37 nyári dupla Ludas Matyi füzetét: Milyen Szekfü nyílt Schittenhelm Ede sírján? Mondta, hogy hittanárként nem fog Ószövetséget tanítani, hanem helyette Benedek Elek Magyar mese- és mondavilágát. Ő is észrevette vonzódásomat, és '41 nyarán meghívott Kolozsvárra, rám bízva hatodik osztályt végzett cserkészeit, hogy vigyem őket három hetes biciklis regélésre Észak-Erdély szórványvidékein az ott élő magyarok öntudatának fokozására. Pista fölöttem állt – nem a barátom volt. Mély tisztelet élt szívemben iránta.

Juhász Mikinél kit becsüljek többre? Vele éltem öt éven keresztül egy szobában, ő vette át tőlem a pesti Bokrot, ő lett a másodrendű vádlott, s kapott érte 14 év börtönt, hosszú hónapokon keresztül voltunk cellatársak... de nem volt a barátom. Tudomásul vettük egymás különböző személyiségeit. Viszont Laci és Marci a barátaim voltak.

Laci úgy ismert, mint a tenyerét, s biztosan nem élt a földön ember, aki engem jobban szeretett volna, mint ő. Mért nem lett Bokor-tag? Mert nem lehetett a tanítványom. A kora miatt. Egyidős volt velem. Mint alighanem Lázár is Jézussal.

És Marci? Mindegyikük kisregény a soha-meg-nem-írandó regényemen belül, de azért Marci a mindenekfeletti barát. Nem akarok élot bántani? Ezért így fogalmazok: a magholtak közül.

Kisregénytöredék Marciról: neve Börzsei Márton, született 1914. 10. 27-én. Ő évvesztesként 1921-ben kezdte meg az első elemi Mosonszentmiklóson, én pedig 1919. 1.9- én Budapesten, és évnnyertesként 1924-ben. Mind a ketten Nagy-Magyarországban születünk, ő a háború elején, én meg a végén. De így is volt köztünk három év különbség, ami a Rendsben lefogyott egyre, mert ő hat elemi végzett a falujában, én pedig Pesten csak négyet. Már a gimnázium hatodik osztálya után, 1933-ban beöltözött, s utána 1934-ben Kecskemétre került reverendás stúdensként, ahol elvégezte a hetedik osztályt. Mire elvégezte – miért, miért nem, nem tudom – megszűnt a studentátus Kecskeméten, és a nyolcadik osztályt már Pesten kezdte el 1935-ben. Ő a B-ben, én az A-ban – egy szinten a 14- és 19-ben született. De mivel 1932 óta az ötödikesek választhattak görög és francia között, s mi mid a ketten a görögöt választottuk, a 35-36-os tanévben megismertük egymást görög úton. 36-ban én elmentem Vácra noviciátusba, ő meg elkezdte a Kalazantinumban az első évfolyamot.

1937 aug. 31-én találkozom vele újra, amikor türemlünk a lápcsón lefelé, hogy menjünk vacsorázni, s kapok egy hátbavágást tőle. Ez nem Te vagy!!! Megérezte ő is, hogy történt velem valami a noviciátusban. De aztán mentünk Gerencsér Pista fejtágításaira, s megint normális lette: Bulányi Bulányi lett újból, s maradt is egyelőre immár 72. éve. Marci egy évvel felettem járt, Csányi Laci (a Csunya) egy évvel alattam. Rendre velük kerültem meg délutánonként fél óra alatt – kötelező séta – az Erzsébet- meg a Lánchidat.

Marcit 1942. 12. 7-én szentelték. Egy fél évet ott hagyott a Kalazantinumban. Kellett a tanár Nagykárolyba, Máramarosszigetre, nemcsak Kolozsvárra. Szentelése másnapján én is ott voltam a mosonszentmiklósi primícián, ahol tarokkozni akarta velünk, s Tihanyi Tibor, a velünk jött prefektus azzal mentett ki minket, hogy teljes képzésünk még nem fejeződött be, majd pótolják még a hiányosságokat. Marci másnap vonatra ült s elment Erdélyországba, ahova rendelte Rendünk kormánya, közelebről Nagypapa. Két hónap múlva engem is szenteltek, de engem nem a Szamos ..., csak a Ronyva partjára küldtek. De ott voltam a

Szamos-parton Marci előtt, mert az idősebb jóbarát, Pista már 41-ben meghívott egész nyárra Kolozsvárra, Kisbácsára, Mérára, hogy vezethessem a szórvány magyarsághoz cserkészeit. 42-ben nem mehettam, mert tábori lelkészi kiképzésen voltam, de 43-ban Saújhely java cserkészeivel három hetet tölthettem Székelyföldön, 43 karácsonyán pedig Marci egyik szórványvidékét pasztoráltam, s az ezeréves határon, Kosnán szilvesztereztem. Vízkeresztkor az Ilva folyó mentén írtam az oláh ajtókra is: 19+G+M+B+44.

Aztán Rákosi apánk népfőiskolája miatt 15 éves szünet következett be, de amikor az véget ért, már repültem is Marcihoz minden évben, aki akkor már a görgényszentimrei katolikus magyarok papja volt, de a betiltott görögkatolikus egyház oláhjait is pasztorálta, akik meg voltak győződve, hogy Marci lejűkkel megkent imádsága a legbiztosabb módszere annak, hogy az imát kérő választottjának a szíve a lejt befizető felé forduljon, – ezt Marci nagyon szégyellte. Közben még Szabó Attilánál le is doktorált Kolozsvárott a mosonszentmiklósi magyar tájnyelvből. Nagyon fiatalon halt meg, a KIO-t már nem tudtam kezébe adni. Valamikor a 60-as évek második felében történt ez, híre se jutott el hozzám. Marci által ismerkedtem a nagy és becsületes székely papokkal, mert akkor is meghívott, amikor a püspök bérált Szentimrén, s akkor következett be életemben az, ami soha előtte, soha utána. Kettesben maradtunk bérálás után a plébánián, s én tiltakozása ellenére letérdeltem előtte és megcsókoltam a kezét. Édesanyámmal egy évben született. Messze fölé nőtt mindazoknak, akiket püspökké szentelt egyházam. Különb, jézusibb emberrel még nem találkoztam. Nálam már ritkítja párját. Márton Áronnak hívták.

Piarista köz, 2009. június 1.

Testvér-folyóiratunk, az Érted Vagyok

megkért, írjam meg számukra júliusi elmélkedéseket, de a leadási határidő: március vége. Írói körökben Rónay Gyurkát Jóistennek hívták, mert minden határidőt teljesített Magam egy héttel lemaradtam, s így csak majdnem voltam az, ami Rónay. De végül is elkészültek a

Júliusi elmélkedések

Évk. 14: Mk 6, 1-6

1. Nem az ács ez, Mária fiai: (Jézus), Jakab, József, Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk? – kérdezik a názáretiek. Én pedig kérdezem, hogy ki volt az apjuk? Nem a Szentlélek, nem József, hanem annak öccse, Alfeus, ki nemzette korábbi házasságában a vámos Máté-Lévit (Mt 10,3; Mk 2,14), a Máriával kötött későbbi házasságában pedig a fent említetteket, kikből három (Jakab, Júdás és Simon) a Tizenkettő tagja is lett (Mk 3,18; Lk 6,15 Csel 1,13). E tények tudomásul vevését kizárólag az akadályozza, hogy a Názáreti Mária halála után közel 300 évvel Alexandriai Petrosz konstantinápolyi püspök állítja, hogy Mária mindenkor szűz volt, ami világosan ellenkezik az ÚSz. fenti tanításával. Újabb 300 esztendő után a II. Lateráni zsinat ezt már dogmaként tanítja a Jézussal és Máriával kortárs názáretiek és az evangélisták tapasztalatával szemben. S aki a dogmát, mint tévedhetetlen igazságot elveti, az olyant az egyház máglyán elégeti, a felvilágosodás óta csak kiközösíti.

Mindennek következménye, hogy az egyház száz mindenkor szüzességet fogadó személyt is szentté avat, míg legfeljebb egy-két embert azok közül, akik ezt a szüzességet fogadalommal magukra nem vállalják. E nem vállalókat csak laikus hívőknek tekintik, akiknek csak annyira van lehetőségük, hogy a szentmisén mondhatják: és a te lelkeddel... és kitáthatják szájukat, hogy a megszentelt életállapotúak a szájukba tehessék az eucharisztát, ahogyan a gyerekek beadják az orvosságot. Annak ellenére, hogy biztosan állítom, hogy a hét gyermeket nevelő édesanyám élete bizony volt annyira jézusi élet, mint a megszentelt életállapotot vállalóké. További következménye ennek, hogy az egyházat kizárólag a megszentelt életállapotúak istentapasztalása érdekli, viszont azok istentapasztalása, akik a

természet rendje szerint ketten egy emberré válnak az Istentől szívükbe ojtott szeretet/szerelem erejében – nem érdekli. Az ő istenmegtapasztalásai nem érdeklik az egyházat, pedig az Anyukák és Apukák olyan konkrét tapasztalatokat tudnának mesélni kölkeikről, amilyenek Jézus példabeszédei voltak.

A megszentelt életállapot fontosabb, mint a hűség Jézushoz. A Bokor áldozatinak erejében is megszűnik a kötelező sorkatonaság, tehát nem kell többé kispapjainknak letenniük az esküt a jézustalan szövegre. De. A megyéspüspök letéteti azt velük. Miért? Csak nem engedem a kispapjaimat kurvák közé! Ezek az orvosnők és az ápoló nővérek! Inkább a jézustalanság, mint a megszentelt életállapot veszélyeztetése. Idáig a püspöki, a mindig szűz Mária-dogma ereje.

2. „A prófétának csak hazájában, rokonai körében, a saját házában nincs becsülete.” Az előző szavakat az egyház – csak jegyzetekben s nem a szövegben, mert az ÚSz-nek ilyen unokatestvér szava nincs is rá – kimagyarázza, hogy a negyedik és hatodik századi hasraütést (= tapasztalhatatlant) dogmaként terjeszthesse a zsinat elé. E most idézett szavak viszont szállóigévé lettek. Gondolom, hogy csak annak következtében, mert általános érvényűvé lett megfigyelés eredményét közli. Mi adhatott okot Jézusnak erre? Hát az, hogy Kafarnaumban akkora sikere volt, hogy meg kellett szöknie előle; a názáretiek meg fanyalognak. Lukács szerint: „De hát nem József fia?” – kérdezték. Így szólt hát hozzájuk: „Biztosan ezt a mondatot szegezitek majd nekem: Orvos, magadat gyógyítsd! – Jézus egy másik szállóigéje, mely itt, Názáretben született... Azaz nem, mert már Jézus is idézi csak – A nagy tetteket, amelyeket – mint hallottuk – Kafarnaumban végbevittél, vidd végbe itt, a hazádban is!” Majd így folytatta: „Bizony mondom nektek, hogy egy prófétát sem látnak szívesen a saját hazájában.... S Ezt hallva mind haragra gerjedtek a zsinagógában. Felpattantak, kiűzték a városon kívülre, és fölvezették arra a hegyre, amelyen városuk épült, a szakadék szélére, hogy letaszítsák. De ő áthaladt köztük és eltávozott. Jézus lement Kafarnaumba (Lk 4, 22...31).

3. Jézus csodálkozott hitetlenségükön. Csodálkozott? Igen: ethaumadzen (Mk 6,6) ez alkalommal a názáretiek hitetlenségén. Attól, hogy ács még szeretheti őt Atyja; ő meg az Atyát. Kafarnaumi csodáiról hallottak... Szentháromságba tartozásáról hogyan beszéljen? Maga, Jézus tudja-e már?

A kafarnumi százados hitén Jézus elcsodálkozott és kísértőihez fordult: „Bizony mondom nektek, Izraelben nem találtam ekkora hitet. Ezért mondom nektek: Sokan jönnek majd napkeletről és napnyugatról, és letelepednek Ábrahám, Izsák és Jákob mellé a mennyek országában, az ország fiait pedig kivetik a külső sötétségbe. Ott sírás és fogcsikorgatás lesz.” A századosnak pedig ezt mondta Jézus: „Menj, legyen úgy, ahogy hitted!” A szolga még abban az órában meggyógyult. Lukácsnál ugyanez: Ennek hallatán Jézus elcsodálkozott. Megfordult, s így szólt a nyomába szegődött tömegnek: „Mondom nektek, ekkora hittel még Izraelben sem találkoztam.” Amikor a küldöttek hazaértek, a szolgát egészségesen találták (Lk 7, 9-10).

Nikodémusnak is mondja: Ne csodálkozz azon, hogy azt mondtam: újjá kell születnetek. A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy. Így van vele mindenki, aki a Lélekből született” (Jn 3, 7-8). Jézus a farizeusokat is erre figyelmezteti: „Egyetlen egy tettet vittem végbe, s mindnyájan megütköztök rajta. Mózes parancsot adott a körülmetélésre – bár nem Mózesről eredt, hanem az ősatyáktól –, és szombaton is elvégzitek a körülmetélést. Ha tehát szombaton is körülmetélkedhet az ember, hogy Mózes törvénye csorbát ne szenvedjen, miért acsarkodtok ellenem, amiért egy embert meggyógyítottam szombaton? Ne látszatra ítéltetek, hanem igazságosan ítéltetek!” (Lk 7, 21-24). A csodálkozás Jézus nyelvén is azt jelenti, amit mai magyar nyelvünkben. A meglepőn csodálkozunk: elfogadva azt vagy elutasítva.

15. Évk: Mk 6, 7-13

1. Az útra ne vigyetek semmit, csak vándorbotot; sem kenyeret, sem tarisznyát, sem pénzt az övetekben. Sarut kössetek, de két ruhadarabot ne vegyetek magatokra! Aki ezt mondja, nem egy hintó lépcsőjéről mondja, hogy még eligazítsa a népet, mielőtt a kocsis elindítja ostorával a hintót. Nem. Hintó nélkül beszél, és a maga szerelése sem különbözik azokétól, akikkel beszél. Rajtam két fehérnemű, két gumiharisnya – mert nem tudok saruban menni, eshetik eső, hó, s megfázhatnék és beteg lennék, cipőt kell tehát húznom s már is nem két ruhadarabom van, hanem öt. S most jön csak a nadrág, a pulcsi, a zakó meg a bélelt kabát. No meg a kalap. Ez már éppen tíz ruhadarab. És a nyakkendőm még nem is említettem, a sálam sem... De hát hideg szél fú, édesanyám, adja ki a kendőm. Ezzel a szereléssel mit csináljon Jézus? Beléphetne egy úriember a Tizenkettő nevű csoportba? Evvel a 12 ruhadarabot számláló felszereléssel? Meg még a ruhásszekrénye tartalmával? Nem léphetne be. Megkísérelhetné, de minek? Akkor odalépett hozzá egy írástudó és azt mondta neki: „Mester, követlek téged, bárhová mégy is.” Jézus így válaszolt: „A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania” (Mt 8, 19-20).

Mást is mondott Jézus. Kinek mondta? Írástudóknak? Nem azoknak. Mindnyájunknak mondta. Mi az? Ez: Boldogok vagytok, ti szegények, mert tiétek az Isten országa. Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jól fogtok lakni. Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok. Boldogok vagytok, ha gyűlölnék benneteket az emberek, kizárnak körükből és megrágalmaznak, s neveteket, mint valami szégyenletes dolgot elvetik az Emberfia miatt. Örüljete azokban a napokban, ha majd ez bekövetkezik, és ujjongjatok, mert nagy jutalomban részesültök a mennyben! Atyáik is így bántak a prófétákkal. De jaj, nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigaszokat. Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok! Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok! (Lk 6, 20-25) Össze is foghatjuk e sorok velejét: Boldogok vagytok, ti szegények, és jaj nektek, gazdagok.

S a még nagyobb baj, hogy ezeket sem hintaja lépcsőjéről mondta, hanem úgy, hogy fölkelt a vacsora mellől, levetette felsőruháját, fogott egy vászonkendőt, és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba, majd hozzáfogott, hogy sorra megmossa, s a derekára kötött kendővel megtörölje tanítványainak a lábát... Amikor megmosta lábukat, fölvette felsőruháját, újra asztalhoz ült és így szólt hozzájuk: „Tudjátok, mit tettem veletek? Ti Mesternek és Úrnak hívtok, s jól teszitek, mert az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg. Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött annál, aki küldte. Ha ezt megértitek, s tetteitekben ehhez igazodtok, boldogok lesztek. (Jn 13, 1...17). S ennek a veleje pedig ez: Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg.

Nincs mentségünk. A Bruderhof, Visnyeszéplak példáját szem előtt tartva, be kell népesítenünk a Hangyásalját, melyet Istentől kaptunk a magunk pénzét is belerakva. Ha azt már benépesítette öt harmadik-negyedik nemzedékbeli Bokor-család, kereshetünk pusztuló falvat, melyet felvásárolunk, ahogy Vinyeszéplak és Hangyásalja is felvásárlódott. Magam is úriemberek gyerekeként halottam meg Jézus hívását a kisközösségre. Nagyvonalúan elmentem e kellemetlen egy ruhája volt csak Jézusnak tényállás mellett. Aztán Rákosi Mátyás segített nekem: a börtönben már nem volt váltás-ruhám. Amikor közel 10 év után 10 évre szállító munkás lettem, már újra lett két ruhám: egy a 10 óra munkaidőre, s egy másik és 12 darabból álló, melyben folytathattam az úriemberséget... Meg kell nekem is ténnem. Bizony meg kell ténnem. Hogyan? Hát Hangyásalján!

2. Ahol nem fogadnak be benneteket, ott még a port is rázzátok le lábatokról... Zsidó szokás volt, hogyha külföldről érkeztek, akkor a Szentföld határánál lerázták az idegen port sarujukról. Ha azt tapasztaljuk, hogy valaki Jézus evangéliumának elfogadása helyett, csak valósi cselekmények gyakorlásával, tehát azzal akar megfelelni Isten elvárásainak, hogy jó katolikus, jó református, jó zen-buddhista akar lenni, de az életét nem akarja Jézus életére át-

formálni, akkor menjetek tovább úgy, hogy még a port is lerázzátok lábatokról. Hagyjátok, hogy a halottak temessék el halottaikat. Azért hagyjátok, mert Jézus nem vallási gyakorlato-
kat kíván tőlünk, hanem életünk odaigazítását ahhoz, amit szavával és példájával mutatott nekünk. Isten az életünket akarja szentháromsági életre formálni, s nem csupán imádkozási-
elmélkedési módosításokat kíván tőlünk.

3. Hirdették a bűnbánatot, sok ördögöt kiűztek, és olajjal megkenve sok beteget meggyó-
gyítottak... Csak azért tette ezt, mert a páli-keresztény hiedelemmel szemben tudta és tanította is Jézus övéinek, hogy Isten, ha százszor is keresztre feszítjük őt, akkor is képtelen bűneink elvételének a bűvészmutatványára. De Jézus és tanítványai képesek a lelki betegségek meg-
gyógyítására. Őt és őket hallgatva minden pszichológusi és pszichiátriai segítség nélkül is meggyógyulunk. Csak az szorul e segítségre, aki mereven elzárkózik előle, hogy Jézust hall-
gassa. Minden betegségnek lelki okai vannak – tanultam Évától is Visnyeszéplakon, s ez ellen mindenféle pszichológusi és pszichiátriai beavatkozás csak önámítás. Bűnbánat nélkül nincs javulás. Ha ez megvan, akkor úgy elszáll a lelki meg a testi betegség, mintha nem is lett volna. S ha valaki minderre azt mondja nekem: Hol élsz Te?, akkor válaszolok neki: a 20. és 21. században, s nem hallottam a 20. század első felében annak hírét, hogy bárki piarista igénybe vett volna pszichológust vagy pszichiátert. Mit csináltunk helyette? Gyónni jártunk, mert Jézus és tanítványai a bűnbánatot hirdették. Jó lelkivezetőt kerestünk, aki nem kért pénzt szolgáltatáért, gyógyszert sem írt fel, aminek kiváltásával csak gazdagítjuk a dollár-milliárdo-
sokat. Mindennél többet kért: életünknek jézusira formálását kérte.

Évk. 16: Mk 6, 30-34

Mert annyian felkeresték őket, hogy még evésre sem maradt idejük. Ezt úgy szokták mondani, hogy ez a nagyság átká. Igazán nem akarok ráduplázni Jézusra, de nekem már al-
vásra sincsen időm, a meghalásra pedig végleg nincs. Igaz, hogyha meghalok, nem is lesz szükségem már időre, mert átköltözöm az időtlenség világába, ahol aztán – a logika furcsa fíntoraként már kell – mindenre időnknek lennie. Erről tanítja a teológia, hogy ez misztérium, azaz mély titok, melybe belelátni halandónak nem adatik meg, már pedig mi mindannyian halandók vagyunk, de ezt az elhalást én nem siettetem, mert mint mondtam: nagyon kevés... meghalni sincs időm.

Miért nem maradt Jézusnak és Tizenkettőnek ideje még evésre sem? Hát azért, mert annyian felkeresték őket. Kérdezem magunktól, mi kit keresünk meg? És ki keres meg ben-
nünket? Két oka is lehet ezeknek a kereséseknek. Az egyik, hogy a Mammon miatt keresgél-
jük egymást – s ez esetben nekünk sem lesz időnk az evésre sem. A másik ok, hogy keressük az Isten Országát, s ezért nincs időnk evésre, aludni meg meghalni sem. Ha viszont el akarjuk hagyni a Mammont, akkor idő-, pénz- és szeretet-elszámolásra van szükség. Ha a mammoné vagyok futok utána napi 12 órát, a többiben meg eszem, alszom meg szórakozom (TV, Inter-
net, csalom a házastársam: háromszor házasodom és kipusztítom a nemzetem). Ha pedig Is-
ten Országát keresem, akkor legfeljebb 8 órát dolgozom, 10-et alszom eszem, tisztálkodom s a megmaradó 6-ban is az Istennek élek: művelődöm és keresem azok társaságát, akiknek az a gondjuk, hogy miként lehet a Földet a lelkiismeretük hangjára hallgató Lao-ce, Buddha, Szókratész, Jézus mintájára az Istent keresők, az Istenek tetszők területévé, Országává tenni. Ez esetben sem lesz időm evésre sem, de esténként nyugodt lélekkel fogom álomra hajtani
fejem. Esetleg tomboló viharban is alszom majd a hajó farában, mert annyira elfáradtam or-
szágbeli teendőim végzésében, mint maga Jézus: Példabeszédben hirdette nekik a tanítást..., példabeszéd nélkül nem tanított... tanítványainak mindent megmagyarázott. Alkonyatkor így szólt hozzájuk: „Keljünk át a túlsó partra.” Erre elbocsátották a népet, és magukkal vitték úgy, ahogy ott volt a bárkában. Más csónakok is csatlakoztak. Nagy szélvihar támadt, a hullámok a bárkába csaptak, úgyhogy az már-már megtelt. Jézus a bárka végében egy fejpárnán
(proskephalaion Mk 4,34) aludt. Felkeltették... utasította a tavat: „Csendesedj! (Mk 4,33-39)

A tanítványok fiatalabbak voltak, csak hallgatták, amit Jézus mondott. Nem fáradtak el mint Jézus a tanításban. Jézus aludt mint a tej. Aludhatott is, mert fiacskáit még a feje alá raktak egy vánkust. Babucitól első elemiben érdeklődik a tanító néni: Milyen a macska talpa?

Gondolkodik, majd megszólal: Hát vánkusos. Hapax legomenon, egyetlen előfordulása az ÚSz-ben a proskephalaion. Lehet másképpen fordítani, pl. vánkusos. Arról is érdeklődik, hogy mi akar lenni. Most gondolkodás nélkül válaszol: Hát főző mama. Ajánlom választát a Bokor 3. nemzedékének. Babuci 1917-ben született, Ko. Laci temette.

Pihenni elvonultak hát egy elhagyatott helyre, hogy magukban legyenek. De sokan látták, amikor elindultak, és kitalálták szándékukat. Erre a városokból mindenünnen gyalog odasiettek, és megelőzték őket. Mért mentek mindenünnen utána? Mert megesett rajtuk a szíve. Hát ez egy szinoptikus szó. Tizenkétszer is előkerül az ÚSz-ben, de csak náluk, a többi 24 könyvben egyszer sem. Máté kétszer is (Mt 9,36 14, 14) is szerepel a márki szóhasználat (6,34). Ez a szó vezeti be a csodálatos kenyérszaporítást: Jézus ekkor összehívta tanítványait, s így szólt hozzájuk: „Sajnálom a népet. Már harmadnapja kitartanak mellettem, és nincs mit enniük. Nem akarom étlen elküldeni őket, nehogy kidőljenek az úton.” (M 15, 32; Mk 8, 2). S ezt a szót adja Jézus ajkára Máté, amikor beszél a mennyek országához hasonlító királyról, aki el akarta számoltatni szolgálait. Amikor elkezdte a számadást, eléje állítottak egyet, aki tízezer talentummal tartozott neki. Mivel nem volt miből megfizetnie, megparancsolta, hogy adják el feleségüket, gyerekeiket, minden vagyonával együtt, s úgy fizessen. A szolga leborult előtte, és úgy kérte: Légy türelemmel irántam, s mindent megfizetek neked! Az úr megkönyörült a szolgán, szabadon engedte, s adósságát is elengedte (Mt 18, 27). S a jerikói vakok estében is: A nép csitította őket, hogy hallgassanak, de ők annál jobban kiáltoztak: „Uram, Dávid fia, könyörülj rajtunk!” Jézus megállt, odahívta őket magához, és megkérdezte tőlük: „Mit akartok, mit tegyek?” „Uram - felelték -, hogy megnyíljék a szemünk.” Jézus megkönyörült rajtuk, és megérintette szemüket. Azon nyomban visszakapták látásukat és követték őt (Mt 20;34). Ugyan ez történt, amikor találkozott egy leprással, aki leborulva Jézus előtt kérlelte őt:

Évk. 17: Jn 6,1-15

Amikor az emberek látták a csodajeleket, amelyet Jézus végbevitt, így beszéltek: „Bizonyára ez az a próféta, akinek el kell jönnie a világba.” Jézus észrevette, hogy körül akarják venni, erőszakkal meg akarják tenni királynak, azért visszament a hegyre, egyedül. Ezután következik a kafarnaumi zsinagóga kemény beszéde. Aztán a Péteréknek mondott szava: Ti is el akartok menni? Majd a hosszú nyaralás túl a Libanonon. Meg az is, amit Fülöp-Cezárjában mond majd a Tizenkettőnek: az Emberfiának emberek kezébe kell adatnia. S a Péter mentő ötlete: Nem történhetik ez veled, Uram. Kezdődik előről a pusztai kísértés. Királynak kell lenni, hogy ne öljenek meg, mert ha nem vagy király, akkor megölnék. Itt csak az imádság segít, melynek az a vége, hogy ne igyam-e ki a poharat, meg az, hogy Istenem, Istenem, miért hagytál el engem? Minden összezavarodik Jézusban, amikor fel kell mennie a hegyre imádkozni, mert nincs ember, aki megértené, hogy mi lesz a sorsa annak, aki a szeretetre teszi rá az életét.... Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni... Aki Jézussá akar lenni, annak már régen rossz. Mindenki irigyli, de cserélni, senki sem hajlandó vele. Vagy Te igen? És én? Kérlek, ments ki egem!...

Piarista köz, 2009. június 2.

Jézus meg a magam fejlődési állomásai a hazaszeretemben

Bandikám, amit kivastagítottam dolgozatod szövegéből, csak ahhoz szeretnék hozzászólni. Én az Istent is olyannak gondolom, hogy fejlődik, mert olyan tapasztalatok birtokába juttatjuk őt, amelyekkel nem rendelkezhetik előre és eleve, ha egyszer megajándékozott bennünket a szabadsággal. Így hát Jézus számomra mindenképpen fejlődő, akár

Áriusz, akár Athanáz az egyetemes tanító, ami egyébként fából vaskarika. Felesküldhetem Jézusra, úgy akarhatom továbbgondolni azokat a problémákat, amelyekkel ő még nem találkozott, de nem tudok kis Jézus lenni, maradok Bulányi, és a fejlődés-elhülyülés törvénye alatt állok.

Két szakaszt látok Jézus nyilvános működésének rövid három í(?) esztendejében. Első: Nagyon szeretem a fajtámat, de nem tagadom meg a nem-zsidókat sem. Második: Belátom, hogy nem blokkolhatok le a fajtám mellett, minden nemzethez el kell küldenem titeket, de Jeruzsálemtől kezdve (Lk 24,47), tegyétek hát tanítványokká az összes nemzeteket (Mt 28,19), s tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Szamáriában a Föld határáig (Csel 1,8).

A magam hosszú életében pedig többet, Az első: a 40-es évek eleje, amikor még hajlandó lennék kimenni a Donhoz is. A második: a 40-es évek közepe, amikor is megmászom szándékom, mert megismerkedem Jézussal. A harmadik: 90-ig tart, amikor is nincs se módom, se időm a nemzetekhez menni. A negyedik, amikor is hét éven keresztül megyek a nemzetekhez, de minek? Egyetlen tanítványt sem tudok a nemzeteknél s a közéjük kivándorolt magyaroknál gyűjteni. Eztán következik az ötödik, amely hasonló Jézus első szakaszához, s gyűjtöm a tapasztalatokat. Ezek elseje. Elfejtette nemzetem a saját maga nyelvének ízeit. Lehet, hogy szeptembertől kezdve magyarórát is hirdetek. Csak négy hetenként, mint az ó-görögöt. A nyáron megírom hozzá tankönyvet: A jézusi magyar irodalom.

Piarista köz, 2009. június 3.

De miért nem szül a magyar – gyerekeket?

Csak azon fordul a magyar társadalom hosszú távú megmaradása, hogy a magyarok is szülnek annyi gyereket, mint a cigányok. 1945-ig a magyar államnak ehhez semmi köze nem volt. Akik gyereket szültek, azokat felnevelték a szüleik. Voltak gazdagok és szegények, ahogyan mindig is voltak, ameddig csak történelmi emlékezetünk terjed. Csak azért akarhatnak a cigányok Cigány-országot, mert Jézus nélkül akarnak élni a magyarok, s ennek a következménye, hogy nem szülnek, hanem csak felelőtlenül lefekszenek a pap áldása nélkül. Jézusi kisközösségeket kell létrehoznunk, amelyekben testvértáncra penderülünk minden Jézust akaró emberrel. Hozunk-e létre magyarokból és cigányokból jézusi kisközösségeket? Én elkezdtem 2009-ben, ahogyan 1945-ben is elkezdtem létrehozni magyarokból. Akkor olyan kevesen voltak még a cigányok, hogy nem is találtam a Piariban, a Svetitsben, a debreceni egyetemen csak magyarokat. 2050-ben már a cigányok lesznek a többség? Nem késtünk még el semmivel. Van még közel félszázadunk a testvértáncra penderülésre.

Piarista köz, 2009. június 4.

Puer natus in Betlehem...

Még nyár van, s vakáció kezdődik. Nekem meg kezembe akadt egy fakuló szamizdat, melyet karácsonykor mindig előveszek, hogy megfüröszsem magam az adventi-karácsonyi szépbe.

1.

Puer natus in Betlehem, alleluja / Unde gaudet Jerusalem, alleluja, alleluja,

In cordis júbilo, Christum natum adoremus, / Cum novo cantico.

Per Gabrielem nuntium, alleluja, / Virgo concepit Filium, alleluja, alleluja, / In cordis júbilo ...

Tamquam sponsus de thalamo, alleluja, Processit Matris utero, alleluja, alleluja / In cordis júbilo ...

Hic jacet in praesepe alleluja / Qui regnat sine termino, alleluja, alleluja / In cordis júbilo ...

Laudetur sancta Trinitas, alleluja / Deo dicamus gratias, alleluja, alleluja / In cordis jubilo ...

2.

Ó jöjj, ó jöjj, Üdvözítő, beteljesült már az idő:
törd át az ég zárt ajtaját, vár a világ sóvárgva Rád.
Megnyílt az ég harmatozva, Megváltónkat, hogy lehozza .
Ég felhői, nyíljak szét hozva Jákob fedelmét.
Föld virulj ki völgyön-halmon, viruló zöld, hadd fakadjon,
Nyílj ki földnek szép virága, Dávid házának királya,
Ó fényes nap, ó szép csillag! Téged vágyunk mi látni csak,
Kelj fel napunk, fényességed, űzze el a sötétséget.

3.

Kírie elejsson, ó Istenünk, örvendezni és háladalt zengedezni jöttünk ma.
Kri-iszte elejsson, betlehemi szent Fiadat, mert fogadjuk megváltónkat mai nap.
Kírie elejsson, kit Szűzanya a jászolban ápolgatott pólyácskában egykoron.

4.

Dicsőség mennyben az Istennek! Dicsőség mennyben az Istennek!
Az angyali seregek, vígan így énekelnek: Dicsőség, dicsőség Istennek.
Békesség földön az embernek! Békesség földön az embernek!
Kit az igaz szeretet a kis Jézushoz vezet, Békesség, békesség embernek.

5.

A kis Jézus megszületett, örvendjünk, Elküldötte ő szent fiát Istenünk,
Betlehemben fekszik rongyos jászolban, Azért van oly fényesség a városban.
Eleibe térdepelünk mindnyájan, Örvendezve énekelünk vígságban,
Dicséretet mondjunk édesanyjának, ajándékot hozzunk a kis Jézusnak.

6.

Az angyal énekel, tekints az égre fel: Napvilágos lett az ég, meghasadt az ég,
És a második személy most a földre lép, Mézet ont az ég, mézet ont az ég!
Az angyal így dalol A fényes ég alól: Istenünknek glória a Mennyekben fenn!
Véle mondja Mária, véle Betlehem: Mondjunk glóriát! Mondjunk glóriát!
Jó pásztoremberek, mind jámbor, nyílt szívek, hallják boldog hangjait: Földön békesség!
Boldogságot ád a hit, hogyha szíved ép. Hisszük is szavát, hisszük is szavát.
És mennek boldogan, hol Jézus jászla van, Hozzák tiszta szívüket szép ajándokul.
Mink is hozzuk jó hívek, várja már az Úr: Tiszta hű szívet, tiszta hű szívet.
Most angyal s pásztorok, ég és föld egybefog: Mind mi él és mind mi van, Glóriára hív,
Áldja együtt boldogan minden tiszta szív, Szent-szent-szent az Úr! Szent-szent-szent az Úr!

7.

Istengyermek, kit irgalmad közénk lehozott,
Angyaloknak énekével Néked áldozok,
Terjeszd fölém kezedet, hogy az istenszeretet
töltse el ma szívem, lelkem jászolod tövén.
Bár nem látom gyermekarcod szent vonásait, Hiszem mégis rendületlen:
hogy már te vagy itt. És mosolygón fölfogod könnyemet, amit hozok
Ajándéku' jászolodnak trónusához én.
Istengyermek, nézd szívemnek forró vágyait, Boldogságot adni másnak
nincs hatalma itt. Csak Tenéked Istenem. Ó ha arcod megjelen,
Áldott ostya szent színében boldog vagyok én.
Betlehemi csillagodat ragyogtasd nekem, Ki e sötét lelki éjben jászlad keresem!
Add hitemnek fényedet, akkor biztosan megyek, S meg nem állok,
míg a trónod el nem érem én.
Szentségházad jászolához állok örnek én, Hogy ne bántson senki téged

már e földtekén. Ó ha Téged sértenek, én szívembe rejtelek,
S menedéket adok Néked mindhalálomig.

8.

Mennyből az angyal lejtött hozzátok pásztorok, pásztorok,
Hogy Betlehembe sietve menvén lássátok, lássátok.
Istennek Fia, aki született jászolban, jászolban,
Ő leszen néktek Üdvözítőtok valóban, valóban.
Mellette vagyon az édesanyja, Mária, Mária;
Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik szent Fia, szent Fia
El is menének köszöntésére azonnal, azonnal,
Szép ajándékot vívén szívökben magukkal, magukkal.
A kis Jézuskát egyenlőképpen imádják, imádják,
A nagy Uristent ilyen nagy jóért mind áldják, mind áldják.

9.

1. Csordapásztorok midőn Betlehemben Csordát őriznek éjjel a mezőben, Csordát...
2. Isten angyali jövének melléjük, Nagy félelemmel telék meg ő szívök, Nagy...
3. Örömet mondok, nagy örömet néktek, Mert ma született a ti üdvösségetek. Mert...
4. Menjetek el bé gyorsan a városba, S ott találjátok Jézust a jászolban, S ott...
5. Elindulának és el bé jutának, Szűz Máriának jónapot mondának, Szűz...
6. Isten titeket hozott Uratokhoz, De nem szólhatok, mostan szent Fiamhoz, De ...
7. Mert ő aluszik, pólyában nyugoszik, Hideg jászolban szénán bágyadozik. Hideg...
8. Nem fekszik ágyban, sem friss palotában, Hanem jászolban, rongyos istállóban, Hanem...
9. Serkentsd fel Jézust, szent Fiadat, nekünk, Mert mi angyalok igéjére jöttünk, Mert...
10. Üdvözlégy Jézus, pásztorok Pásztora, Bűnös emberek megváltó szent ura. Bűnös..
11. Kérünk Tégedet, mint Üdvözítőnket, Sok bűneinkért meg ne utálj minket. Sok...
12. Mária, te is könnyörögj érettünk, Hogy halálunkkor boldogok lehessünk. Hogy...
13. Dicsőség Neked, örök Atyaisten, Te kisdéd Jézus és Szentlélekisten. Te kis...

10.

Midőn a Szűz bepólyálja gyermekét, gyermekét,
Örömében így kezdi el énekét, énekét:

Aludjál el gyönyörűségem, csuj, csuj, csuj,
Méhemnek drága gyümölcse buj, buj, buj

Nem alhatok édesanyám, jaj, jaj, jaj, Mert költözött a szívembe baj, baj, baj.
Mi bajod van én Jézusom, Jézusom, Jézusom,
Mondd el nekem, te anyádnak Krisztusom, Krisztusom.

Látod anyám, az egeket elhagytam, elhagytam, És egy rongyos istállóba szállottam,
szállottam. Üdvöz légy Jézus, Pásztorok Pásztora,
Mennynek és földnek teremő szent Ura, szent Ura.

Csuj-csuj-csuj, csuj-csuj-csuj, csuj, csuj, csuj.
Méhemnek drága gyümölcse buj-buj-buj, buj-buj-buj.

11.

Ki ma született, Üdvözítőnk lett, hóp-csup-csup, hóp-csup-csup, Üdvözítőnk lett.
Menjünk mi is hát Betlehembe át, Hóp-csup-csup. Hóp-csup-csup, Betlehembe át.
Vigyük a dudát, meg a furulyát, Hóp-csup-csup meg a furulyát.
Ott majd dudálunk, sok jót kívánunk, Hóp-csup-csup-csup... sok jót kívánunk.
Majd megfelel ő az Isten előtt, Hóp csup-csup-csup... az Isten előtt.
Aztán végtére, Ámen a vége, Hóp csup-csup-csup... Ámen a vége.

12.

Nosza házigazda, kelj fel kuckódból, Költsd föl szolgálodat ó mély álmából.
Ómát, diót, szívát, mézet pohárbó, Egy csutora jó bor nem vész itt kárba.

Düne, düne, jó dödölle, kedvünk öröme, Ha a gazda jó bort adna. innánk belőle.
Vedd fel te Jankó, szép öcsém Palkó subádat, subádat,
Kösd a hátadra, görbe válladra bundádat, bundádat.
Döndöri, döndöri, döndöri dön. Döndöri, döndöri, döndöri dön. Döndöri...

13.

Rossz a Jézus kis csizmája, sír a ködmöne,
Ázik-fázik megveszi az Isten hidege
Hogyha volna kiscsizmám, Jézuskának odadnám,
Báránybőrös ködmönkémmel jól betakarnám,
Akkor hozzám hajolna, talán meg is csókolna,
Boldogabb a széles földön senki sem volna.

14.

Tegnap harangoztak, holnap harangoznak,
Holnapután az angyalok gyémánthavat hoznak
Szeretném az Istent nagyosan dicsérni,
De én még kis fiú vagyok, s csak most kezdek élni.
Istendicséretre mégis csak kiállok,
De boldogok a pásztorok s a három királyok.
Én is mennék, mennék, énekelni mennék,
Nagyok között kis Jézusért minden szépet tennék.
Új csizmám a sárban százszor bepiskolnám,
Csak az Úrnak, csak az Úrnak szerelmemet szépen igazolnám.
Tegnap harangoztak...

15.

Adjunk immár hálát az Úristennek, Hogy a kicsi Jézus ma megszületett,
Őt világra hozta tiszta Szűzanya, Bűnből szenvedésből megváltásunkra.
Alleluja, Kyrie, Christe, Kyrie eleison.

Ádámot az Isten igen kedvelé, Az almáért mégis jól megbünteté,
Minden fia, lánya pokolra kerül, Ha a nagy Úristen meg nem könyörül,
Alleluja...

Adjunk azért hálát emberek és nők, Kérjük őt, segítsen minden szenvedőt,
Nyíljanak meg már a bús börtönök, S a kisgyermeknek adjon örömet.
Alleluja...

16.

Karácsonynak éjszakáján, Jézus születése napján,
Örüljetek, örvendjetek, A kis Jézus megszületett.
A kis Jézus Aranyalma, Boldogságos Szűz az anyja.
Lábaival ringatgatja, két kezével ápolgatja.
Nincs a Jézus ágyán paplan. Jaj megfázik az ártatlan,
Takargatja édesanyja, dirib-darab posztócskákba
Nincs Jézusnak bundácskája, posztóba van bepólyálva,
Elveszett a báránykája, miből volna a bundája.
Kirje, kirje, kisdedecske, Betlehemi hercegecske,
Ki miértünk sok jót tettél, a pokoltól megmentettél.

17.

Nagykarácsony éjszakája, Krisztus Jézus születése,
Szűz Mária édesanyja, mely gondosan ápolgatja.
Kiskarácsony, Nagykarácsony, Kisült-e már a kalácsom?
Ha kisült már, ide véle, Had egyen meg melegében.

18.

Fel nagy öröme, ma született, aki után a föld epedett.
Mária karján égi a lény, Isteni kisdéd szűznek ölen.
Egyszerű pásztor, jöjj közelebb, s nézd a te édes Istenedet!
Nem ragyogó fény közt született, Bársonyos ágya nincs neki itt,
Csak ez a szalma, koldusi hely, rá melege a marha lehel.
Egyszerű pásztor térdeden állj, mert ez az égi s földi király.

19.

Glória szálljon a mennybe fel, s jöjjön a földre a béke.
És az emberi szívbe a jóakarat. A-amen, a-amen.

20.

Karácsony ünnepén kegyes keresztények, Zengjen, zengedezzen örvendező ének:
Áldás, békesség, alleluja

21.

Nincs Jézusnak subácskája, Nincs Jézusnak bundácskája,
Úgy kell néki, Jól van néki. Minek ment Jeruzsálembe?
Mért nem jött Kúnszentmártonba!

Piarista köz, 2009. június 7.

SZERESS, ÉS TÉGY, AMIT AKARSZ!

(Ajánlom most... 15 éve – az innsbrucki Pax Romana-nak)

1. Ágoston és a páli teológia

Nem tudtam, hogy a címbeli mondatot vagy 300 könyvből melyikben keressem. Alig egy fél éjszaka munkájával kinyomoztam; hogy az Első János-levélhez írt kommentárjában található, melyet 416 körül írt In Epistolam Ioannis ad parthos tractatus decem címmel. A pesti piaristák könyvtárában meg is találtam a Migne PL 45. fólió kötetében, s egy fiatal rendtársam le is fénymásolta nekem ezt a száz hasábnyi opuszt. Aztán hazavittem, s a VII. traktátus 7. és 8. pontját le is fordítottam, hogy most felolvassam.

„Abban nyilvánult meg Isten szeretete irántunk, hogy egyszülött fiát küldte a világba, hogy általa éljünk. Ahogyan maga az Úr mondja: Senkinek nincs nagyobb szeretete, mint aki életét adja barátaiért. Ezzel pedig bizonyítva van Krisztus szeretete irántunk, hiszen meghalt értünk, ahogyan Pál apostol is mondja: Aki saját fiának sem kegyelmezett, hanem mindannyiunkért átadta (tradidit) őt, hogyan ne ajándékozott volna vele együtt mindent nekünk (Róm 8,32)? Íme, Krisztust átadta az Atya, átadta Júdás. Nemde szinte hasonló cselekedetnek látszik a kettő, átadó a Júdás, tehát átadó az Atya is? Azt mondod, hogy szó sem lehet róla. De nem én mondom, hanem az Apostol mondja: Aki saját fiának sem kegyelmezett, hanem mindannyiunkért átadta őt. Az Atya is átadta őt, meg ő maga is átadta saját magát. Megint az Apostol mondja: Alti szeretett engem, és átadta önmagát értem (Gal 2,20). Ha az Atya átadta őt, és a Fiú átadta önmagát, akkor mit tett Júdás? Átadás történt az Atya részéről, átadás történt a Fiú részéről, átadás történt Júdás részéről. Egy és ugyanaz a dolog történik, de mi különbözteti meg, egymástól a Fiút átadó Atyát, az önmagát átadó Fiút és a Mesterét átadó tanítványt, Júdást? Hát csak az, hogy amit az Atya és a Fiú szeretetben tett, azt Júdás árulásban (in prodicione) tette. Lássátok meg, hogy nem arra kell gondolnia, hogy mit tegyen az ember, hanem arra, hogy milyen lélekkel és szándékkal tegye. Ugyanabban a cselekedetben találjuk az Atyaistent, amelyikben Júdást találjuk. Miért áldjuk akkor az Atyát, és kárhoztatjuk Júdást? Áldjuk a szeretetet, és kárhoztatjuk a bűnt mert haszna származott az emberi nemnek az átadott Krisztusból! Ez mozgatta Júdást, hogy átadja őt? Isten az üdvösségünkre gondolt, amivel visszavásárolt minket. Júdás az árra (pretium) gondolt, amelyért eladta az Urat. A Fiú meg az árra gondolt, melyet adott értünk. Júdás az

arra gondolt, amit kapott, hogy eladja őt. A különböző szándék tehát különböző tetteket eredményezett. Miközben a dolog egy és ugyanaz, ha ezt a különböző szándékok szerint mérlegeljük, akkor az egyiket értékelendőnek, a másikat elmarasztalandónak találjuk. Az egyiket dicsérendőnek, a másikat kárhoztatandónak találjuk. Ekkora a szeretet értéke: Lássátok meg, hogy egyedül a szeretet a meghatározó. Lássátok meg, hogy a szeretet különbözteti meg az emberek cselekedeteit. Ezt mondtuk a hasonló cselekedetek esetében. Ami a különböző cselekedeteket illeti, találunk szeretetből támadt dühöngő embert, és bűnből támadt nyájaskodót. A gyermeket üti az apa, a rabszolga-kereskedő pedig nyájaskodik. Ha két dolgot kínálsz fel, ti. az ütlegetést meg a nyájaskodást, ki az, aki nem a nyájaskodást választja elmenekülve az ütlegek elől? Ha a személyekre figyelsz, úgy a szeretet üt, és nyájaskodik a bűn. Jól figyeljetelek arra, hogy mit ajánlunk; mert az emberek cselekedeteit csak a szeretetgyökér alapján lehet megkülönböztetnünk. A tüskének is vannak virágai. Vannak magatartások, amelyek keményeknek és zordabbaknak látszanak, mégis, ha azokat a szeretet diktálja, fegyelemre vezetnek. Egyszer s mindenkorra szóló rövid parancs parancsoltatik tehát neked. Szeress, és tégy, amit akarsz! Ha hallgatsz, szeretetből hallgass. Ha kiáltasz, szeretetből kiálts. Ha rendre utasítasz, szeretetből utasíts rendre. Ha kíméletet tanúsítasz, szeretetből tanúsíts kíméletet. Legyen a magatartásunk mélyén a szeretetgyökér. Csak jó dolog születhetik meg ebből a gyökérből."

Megvan hát a híres mondás Sitz im Leben-je: a páli teológia. Az evangéliumok 33 ízben is megállapítják, hogy Júdás elárulta Jézust, a Római-levél pedig megállapítja, hogy Isten Jézust mindannyiunkért „áldozatul adta” (a SZIT fordítása), ill. „odaadta” (Ökumenikus fordítás), s a Galata-levélben Pál valóban állítja Jézusról, hogy „szeretett; és föláldozta magát értem” (SZIT), ill. „szeretett engem, és odaadta magát értem” (Ökumenikus). S az is igaz, hogy Ágoston a maga latin nyelvű szentírásában mindhárom esetben a „tradidit” szót találja, amely pontos megfelelője a görög szöveg „paradidonai” szavának. Az Atya, Jézus, Júdás ugyanazt csinálják, csak a szándékuk különböző – állapítja meg Ágoston. Az Atya és Jézus magatartását nem érheti kritika, csinálhatunk tehát mi is bármit, ha a szeretet vezérel bennünket. Az ellentmondás ördöge pedig megszólal beennünk, s kérdezi: A cél tehát szentesíti az eszközöket? Ha szeretek, tényleg tehetek akármit?

2. A szeretet – érzület?

Ne hamarkodjunk el válaszukat. Maradjunk, az Ágoston választotta anyagnál. Úgy tudjuk — az evangéliumok közös forrása alapján — Ágostonnal együtt, hogy Júdás 30 ezüstpénz jutalmának reményében juttatta Jézust a főpapok. poroszlóinak kezére, adta át nekik, ill. árulta el: „Mit adnátok nekem, ha kezetekbe adnám (tradam, paradósó) őt?” (Mt 26,15). És mit tudunk a szóban forgó tárgyban Istenről? Nemcsak azt, amit Ágoston Pál nyomán említ. Hanem azt is, amit Jézus mond a gonosz szőlőmunkásokról szóló példabeszédében: „Utoljára pedig fiát küldte el hozzájuk, mert úgy gondolta: Fiamat meg fogják becsülni” (Mt 21,37). A Római-levél szellemében az Atyának azért kellett izgulnia, hogy a gonosz szőlőmunkások megöljék a Fiát, a példabeszéd alapján viszont az Atya ennek ellenkezőjéért izgult. A Római-levél szellemében az Atya átadta, elárulta (tradidit, paredóken), megölette saját Fiát értünk, irántunk érzett szeretetétől indítva, hogy kiengesztelődhessék velünk, hogy ne kelljen seolba, pokolra juttatnia minket. Így tett a páli és a Páltól okosodott ágostoni teológia értelmében, ahogyan azt valamikor mi is tanultuk. A szőlőmunkásokról szóló példabeszéd viszont túljutott már az emberáldozatot kívánó istenfogalmon, ahogyan Ábrahám Istene is, aki nem kívánja már Izsák feláldozását. S ahogyan Ozeás próféta Istene: Irgalmat akarok, és nem áldozatot!

Ami pedig Jézus magatartását illeti, szintén van valami meggondolandó.' Csak annyi, hogy Jézus nem állítja magáról, amit Pál állít róla. Mondja ugyan, hogy nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja (thé) barátaiért" (Jn 15,13), s ez azonosnak látszhatik a páli megállapítással: odaadta magát Pálért. De szövegünk nem az Ágoston idézte

paradidonai–tradere kifejezést használja, hanem az „odahelyez” jelentésű tithémi igét. S egészen más valami az élet odahelyezése, meg az élet odaadása. Tudva levő, hogy Jézus a helyzet szorultával részint újra és újra egérutat vett Jeruzsálemben az őt letartóztatni akarók elől, részint néha visszahúzódott Pereába, a Jordánon túlra. És azt is jól tudjuk, hogy tiltakozott letartóztatása ellen. Sőt tudunk Getszemáni kerti vergődéséről, s keserű szaváról a keresztfán: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” Jézus kockára tette a maga életét az Isten Országáért, de öngyilkos sem lett, és fel sem jelentette magát a főpapoknál mint istenkáromlót. Magatartása egyáltalán nem ez volt: Mikor öltök meg már végre, hogy halálom által megváltsam a világot?! Küzdött a maga életéért, bár azt, hogy ágyban s párnák közt haljon meg, nem tekintette élete vezéreszméjének. De azt sem, hogy kivégezzék. Nem is tanítottá, hogy ha őt kivégzik, egyszerűbe sorsdöntő változás jön létre Isten és ember viszonyában, és/vagy kitör az emberek között az általános világbéke.

Mindezek alapján most immár tehetek egy megállapítást: él és áll a Dekalógusban megfogalmazott törvény: Ne ölj ! Isten se, Jézus se, és ember se! Se más, se önmagamat. Jó szándékból se, szeretetből se. Semmiképpen se! Nem szabad és nem lehet szeretni is valakit, meg meg is ölni. Ha pedig így van, akkor kénytelének vagyunk egy megállapítást tenni. Ezt: a szeretet nem érzület, melynek birtokában szabad volna akármit tennem. Hát akkor mi a szeretet? Erre a kérdésre nyilvánvalóan nagyon sokféle választ adott már a szeretetről elmélkedő emberiség. A rendelkezésünkre álló idő rövidsége miatt én csak arra a válaszra szorítkozom, amit erre Jézus mondott. Ha ugyancsak az említett időtényező következtében elnagyolt lesz a válaszom, felkínálom a Keressétek az Isten Országát! c. munkámat, amely nem elnagyolt választ ad kérdéseinkre.

3. Kihagyható-e bárki is a szeretetből?

A jézusi etika – mintaetika is, formai etika is, tartalmi etika is. Mintaetika: Tanuljatok tőlem... Példát adtam nektek... Legyetek tökéletesek; miként a ti Mennyei Atyátok tökéletes. Formai etika: istennektetsző, szent, jó, tökéletes, kereső, Jézust megvalló és követő, parancsait megtartó, állhatatosan virrasztó – ilyen vagy ilyenné akar lenni az, aki Jézus tanítványa. De van Jézusnak tartalmi etikája is, amely megmondja, hogy miben áll a Mennyei Atya" tökéletessége; minek következtében válhatik istennektetszővé az ember, hogyan viselkedik az, aki az ő tanítványa. Minden ellenkező híreszteléssel szemben Jézus a maga vallásához hűségesen ragaszkodott, s csak azt akarta tanítani, amit tanult annak, szent tekerceiből. „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek nektek cselekedjenek, ti is ugyanazt, cselekedjétek velük” – foglalja össze etikai mondanivalóját, majd hozzáteszi; „mert ez a Törvény és a Próféták” (Mt 7,12). Thóra va nabim – héberül, a mi szavainkkal pedig: ezt tanítja az ószövetségi szentírás. Amikor pedig az utolsó napokban már egyértelmű, hogy vérre megy ellene a főpapi játék, s egy teológus megkérdi tőle, mi a nagyparancs a Thórában, szó szerint idézi a Deuteronomium egy versét válaszként: „Szeresd Uradat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint, magadat. Ezen a két parancson függ az egész Törvény és a Próféták” (Mt 22,37–40).

A Máté-féle ítéletabló sem hagy kétséget: a felebarát – segítségére szoruló ember. Nemre, fajra, osztályra tekintés nélkül, mert Isten nem személyválogató. „Mikor láttunk téged éhezni, és nem adtunk volna?” – kérdezik az Emberfiától az ítéletre egybegyülekező nemzetek. S Ő válaszol: „Amikor megtettétek ezeket akár csak eggyel is a legkisebb testvéreim közül, velem tettétek meg” (Mt 25, 37.40). Szeretettfogalmának van terjedelme, és van tartalma. A kor teológusai mindenképpen rajta voltak, hogy eretneknek, tévtanítónak tekinthessék és bizonyíthassák őt. Ezért aztán sűrűn kérdezték. Lukács beszámol róla, hogy „előállt egy törvénytudó, hogy megkísértse őt, és ezt kérdezte: Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?” A Thórát nem eltörölni, hanem megvalósítani jött Jézus minden

álság nélkül – de azért nem minden óvatosság nélkül, amely mindig jó, ha hivatalból kérdezetnek valakit – ezt válaszolja: „Mi van megírva a Thórában? Hogyan olvasod?” Felmondhatja a „hatósággal” a krédót, majd hithűségi bizonyítványt állít ki ő, a csapdába szorítani akart Jézus a csapdába szorítani akaróról: „Helyesen válaszoltál”. Ily könnyen azonban nem szabadulhat, inert a „hatóságnak” joga van új kérdést feltenni: „De hát ki az én felebarátom?” Ekkor mondja el Jézus a rablók kezébe esett ember történetét, melyben éppen egy eretnek szamaritánus segít a bajba jutottnak. S hogy most már támadásba is lendüljön az, akit meg akartak szorongatni, belefűzi a történetbe, hogy az őt megkísértő és kérdeztető teológusnak az „elvtársai”, egy pap meg egy levita, szépen elsétáltak a történet félholtra vert szereplője mellett. Végezetül az írástudóval válaszoltatja meg annak kérdését: aki irgalmas volt hozzá – az volt a három közül a felebarát. Nem a pap, nem a levita, hanem az eretnek. De még ennyi sem elég a csapdát ragyogóan megghiúsító Jézusnak, inert még egy kis erkölcsi buzdításban is részesíti „kihallgatóját”: „Menj te is, és hasonlóképpen cselekedjél” (Lk 10,25–37). Nem tudhatjuk, minő történetet találta ki, Jézus, ha korunkban hallgatnák ki Őt vallásának törvénytudói. De félek, aligha arról szólna, hogy az Innsbruck és Wörgl közti sztrádán mi történt, hanem talán inkább arról beszélne, hogy egy Prakash nevű indiai jezsuita járt a napokban Budapesten, aki 15 ezer indiai szegény gyereknek ad hitet, műveltséget és ennivalót, és szinte csak eretnekgyanús elemek hallgatták meg beszámolóját, s az 55 ezer dollárt; amit magával vitt, azt is éppen ezek adták össze, mégpedig a maguk szegénységéből. Azért gondolom, hogy valami ilyesmiről beszélne, mert azóta, hogy köztünk járt, „világfaluvá” lettünk, s a felebarátot sokkal inkább Délen meg Keleten kell keresnünk, mint azok körében, akik százharminccal repesztenek sztrádáinkon. Hogy papok meg leviták szerepelnének-e mai történetében, azt talán ez alkalommal inkább nem bolygatnám. Már csak azért sem, mert szalad az idő, s nekem tételt kell mondanom. Még nem tisztáztuk, mi a szeretet tartalma, de a terjedelme talán már világos: senki sem hagyható ki. Sem aktíve, sem passzíve. Mindenkinek szeretnie kell, és mindenkit szeretnünk kell. Csak felebarát él a földön, s bizony nem vagyunk az Isten gyermeke, s nem vagyunk Jézus tanítványa, ha egyet is ki akarnánk rekeszteni szeretetünkéből. S akkor a legkevésbé, ha a kirekesztett a legkisebbek, a legelesettebbek közül való. Csak felebarát. Más nem. Jézus „országban” gondolkodott, s ennek fogalmi ellenpárja volt a „világ. Az országnak Jahve volt a királya, a világnak pedig a Sátán volt a fejedelme. A világnak három kategóriája van: barát, közömbös-semleges és ellenség. Jézus nem ismeri a három kategóriát: Neki csak egyetlen kategóriája van: felebarát. (Nekem hány van?)

4. A tartalma is univerzális?

Látni való, hogy a jézusi szeretetfogalom nem azonos sem a szerelemmel, sem a rokonszenvvel. Szerelmes nem lelietnek mindenkibe. Rokonszenves sem lehet mindenki a számomra, de szeretnem. mindenkit kell. Büszkék vagyunk mi, keresztény nemzetek is szótáraink vastagságára, szókincsünk gazdagságára, de kétezer esztendő keresztény kultúra után sincs külön szavunk a három különböző magatartásra. Szerelmes vagyok Sárkába – szeretem. Rokonszenves a munkahelyi főnököm – szeretem. Uram bocsá', ízlik a kapucínér – szeretem. Ekkora nyelvi szegénység mellett aztán igazán érthető, hogy nem kevesen reagálnak a jézusi ellenségszeretet parancsára így: Hát ennek aztán igazán nincsen semmi értelme, mert hogyan szerethetném az ellenségem!? Ideje, hogy áttérjünk a másik kérdésre: mi a tartalma annak a jézusi szeretetnek – félreértés elkerülésére mondjuk a görög eredetivel agapé-nak –, amelynek teljesítése a feltétele annak, hogy Jézus tanítványai, s az Atya országának polgárai lehessünk.

Említettem már, hogy Jézus hithű zsidó volt. Nemcsak honfi, aki előre megsiratja nemzete fővárosának pusztulását, hanem ragaszkodott vallása szent iratainak szelleméhez is. Most mást is mondok. Jézus úgy volt hithű zsidó, hogy bármely nemzethez, valláshoz tartozót megszólított szeretetfogalmával. Nemcsak annak univerzális terjedelme miatt, amit már láttunk,

hanem annak tartalma miatt is, amelyet most szeretnék megmutatni. A tartalom is univerzális. Azt az emberi lelkis ismeretet szólítja meg, amely a teremtés okán mindannyiunkban ugyanúgy szól, akármilyen is az anyanyelvünk, akármilyen vallásban is nevelkedtünk. Állításomat igazolnom kell. Ennek érdekében felteszek három közérthető kérdést, amelyre a világ bármely részében s a történelem bármely időpontjában azonos választ kapunk. Íme a három kérdés:

- Kívánod-e, hogy rajtad és szeretteiden uralkodjanak?
- Kívánod-e, hogy téged és szeretteidet nyomorban tartsanak, abba taszítsanak?
- Kívánod-e, hogy téged és szeretteidet bebörtönözzenek és felakasszanak?

Sokszor feltettem már hallgatóimnak e három kérdést, és senki sem jelentkezett. Senki, mert ezeknek a kívánása ellenkezik Istentől kapott természetünkkel. Ha valaki mégis ilyesmit kívánna, a szakemberek alighanem ösztönbetegséget állapítanának meg.

Aligha tiltakozik valaki is az ellen a megállapítás ellen, hogy az ember értelemmel felruházott lény, s egyházzal, amely nem egészen isteni. Amit ezek után mondandó vagyok, ennek következtében képes a következtetés műveletére Ezzel élek most. Hogy senki ne kerüljön a három fenti kérdésben megfogalmazott állapotba, annak feltétele, hogy senki se vállalkozzék a fenti állapotokat előidéző magatartásra. Az Isten Országában nincs uralkodás, nincs éheztetés és nyomorúságban tartás, nincs börtön és akasztófa. „Az én országom nem ebből a világból való. Ha ebből a világból volna, szolgáim harcolnának, hogy ne adassa át (paradothó) a zsidóknak De azén országom nem innen való” (Jn 18,36).

5. Isten Országá – a mennyország?

Hátha nem innen való, akkor nem is ide való – válaszolja Jézusnak az utolsó jó másfélezer év keresztény történelme. Pár századon keresztül próbálkoztunk ugyan a jézusi országgal, de a 4. század elején megragadtuk az első kínálkozó történelmi lehetőséget annak abbahagyására. S az 5. század elejére már meg is születhetett Ágoston buzgalmából a De civitate Dei, amely egybemossa Jézus világos két kategóriáját: az országot, és a világot. Helyette beszél az államról, amely nem egészen sátáni, meg az egyházzal, amely nem egészen isteni. Ezzel pedig megveti alapjait a „keresztény” Európának. Hogy annak aztán mi köze lesz Jézushoz, azt megítélheti bárki, aki tudomásul veszi a jézusi szeretetfogalom tartalmi elemeit. A megítélésben megelőzött bennünket Erazmus, aki ezeket írja kora keresztény világáról közel félezer esztendővel mielőttünk A balgaság dicsérete című munkájában: „Arról sem olvashatunk, hogy az apostolok valaha is kardot, vagy pajzsot használtak volna a pogányok támadásával szemben, pedig megtették volna, ha Krisztus úgy gondolkodott volna, ahogy ez az alak magyarázza” (LXIV., A szentírás hamis értelmezői)

Mondhatja ezek után valaki, hogy Ágoston csak realista volt: lemérte, hogy mire képes az ember. De akkor azt is kell mondania hogy Jézus viszont nem volt realista s csak végtelen naivitásában gondolhatta, hogy amit a Mennyei Atya tervezett, az reális volt, mert az ember igenis alkalmas arra amire Isten megteremtette azaz az Isten Országára Jahve királyságára Pedig hat történelmi aranyokban tapasztaljuk hogy nem alkalmas s ezért nincs is semmi különös Loisy abbé századeleji megállapításában: Jézus Isten Országát akarta s helyette jött az egyház.

Amit ezek után mondandó vagyok, annak elibe kell tennem egy mondatot. Hiszek Jézus Krisztusban. Ez pedig számomra annyit is jelent, hogy Jézus arra számított, hogy tanítványai nem azt teszik majd, amit a világ tett és tesz Jézus előtt és után, hanem újrakezdi a történelmet, és akármilyen kisded nyájként is, de hozzá hűségesen belehelyezik a történelembe az Atyától kívánt országot, a szeretet közösségeit, és társadalmát is.

Hogyan gondolhatott Jézus ilyesmire? Nem tudom, csak ezt tudom, hogy ilyen következményei vannak annak, ha valaki otthagyja falusi kisiparát, s elmegy 40 napra a pusztába, hogy csak Istennel beszélgessen. Hogy Qumránba-e, vagy máshová, azt megint nem

tudom. Viszont Toynbee életművéből annyit azért tudok, hogy a tér és idő legkülönbözőbb koordinátrapontjain rendre megjelennek azok a személyek, akik nem nyugodnak bele abba, hogy úgy mennek az emberiség dolgai, ahogyan mennek, s azt gondolják, hogy lehetne Istennek tetszően is élni, ezen a Globuson. Toynbee azt is elmondja, hogy ezek a személyek rendre tanítványokat gyűjtenek, s mire annyian lesznek, hogy az államhatalom vértanúgyártás útján már nem boldogul velük, vezetőiket meghívja a részesedésre a kiváltság, azaz társadalmi nagyság, gazdagság és erőalkalmazás, vagy erőszak világába, s ezzel végez is velük. Marad a tört vér, Jézusé is, fekete folt, mert a meghívást elfogadók az Alapító. tartalmait elfeledve, s a „világ” tartalmait magukévá téve liturgiájukba menekülnek, s létrejön újból és újból a trón és az oltár szövetsége. Az, amit Ferenc Jóska, az apostoli. király utóérhetetlen tömörséggel így fogalmazott meg: „A hadsereg és a klérus. A többi zérus”.

6. A szeretet tartalmi jegyei

Ezek után lássuk a jézusi szeretet-fogalom tartalmi, jegyeit. Másképpen fogalmazva, mi az a bármi, amit tehet Jézus tanítása szerint – az, aki szeret. Aki szeret, szolgálhat. Amikor észreveszi, hogy. tanítványai arról disputálnak maguk között, ki a nagyobb közülük, ezt mondja nekik: „Azok, akik a pogányok fejedelmeinek számítanak, uralkodnak rajtuk, és nagyjaik hatalmaskodnak rajtuk. De köztetek nem ez a rend, hanem aki naggyá akar lenni köztetek, az legyen a szolgátok, és aki első akar lenni köztetek, az legyen mindenki rabszolgája. Mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak; hanem hogy ő szolgáljon” (Mk 10, 42–45). A Jézustól tanított kicsiség, utolsóság, alacsonyság és szolgál-szerep magatartásának vajmi kevés köze van a keresztény Európa „alázat” fogalmához. Jézus nem tanított öngyalázó hazudozásra. Nem mondta magát legbutábbnak, legbűnösebbnek. A valóságnak megfelelő ítéletek meghozására buzdított. De magamat helyesen látni, még nem alázat. Az alázat ugyanis nemcsak helyes szemlélet, hanem magatartás is: mégpedig lábmosó szolgálat: Az, amit a családon belül tesznek az édesanyák; amit Sík Sándor akart, aki sarumegoldó templomi tisztelettel ment be órát tartani az 1/A osztályba; amit, amiket kell tennie Jézusnak és bármely közösségvezetőnek, aki egybe akarja tartani az Ország számára a tanítványokat, azaz szolgál. Aki nem kívánja magának a kiváltságot. A privilégium szó nem található meg a szentírásban, de megtalálható a személyválogatás (proszopolémpsia) elutasítása. Jézus nyelvén pedig az „első-utolsó” szópár utal rá. Az utolsó helyet kell választanunk. Jézusból nem lett se főpap, se helytartó. Tanítványainak példát adott. A lábmosó szolgálatnál azok sem vihetik többre.

Aki a szolgálatot választja élete alapmagatartásának, az kétféle kitüntetett szituációban találhatja magát: olyanokkal találkozik, akik hiányokat szenvednek, vagy olyanokkal, akik bántalmazzák őt. Ebből a két kitüntetett szituációból születik meg a jézusi szeretetfogalom következő két megnyilvánulása. Az első: Aki szeret, az ad. Sőt, osztozik is. A gazdag ifjú hiába ment el Jézushoz megkérdezni, hogyan lehet övé az örök élet. Szomorúan távozott, mert nagy vagyona volt. Hiába volt a gazdag ifjú rokonszenves Jézusnak, Jézus az ő kedvéért sem engedett a 48-ból: „Add el mindened...” Isten az emberiségnek adta oda a Terra nevű bolygót, nem a szerencsés ügyeseknek, s nem azoknak a „keresztényeknek”, akik kiirtják Amerika őslakosságát, négerket hurcolnak Afrikából az amerikai ültetvényekre, s megteremtik ezzel azt a tökefelhalmozást, amelynek eredményeként – Prakash budapesti szavai szerint száz indiai gyerek kerül annyiba, amennyibe egy amerikai. Prakash dühöngött a kairói konferencián, ahol megint csak a terhelességet megelőző pirulával akartak segíteni a harmadik világon. A létező szocializmus Európában megbukhatott, de ha meg nem gyógyítjuk azt a nyavalyát, melynek eltüntetésére fogalmazódott meg a Kommunista Kiáltvány, csak harmadik világháborúra és atomhalálra számíthatunk. Nincs mese, inert meghalt Andersen. És nincs mese a gazdag keresztényekről sem, mert Jézus szava kérlelhetetlen: Jaj a gazdagoknak! Ha alamizsnálkodnak, akkor is, mert minden ember az Isten gyereke. S Isten nem lehet rosszabb,

mint édesanyám, aki az őszibarack beföttet is egyenlően osztotta szét hetünk között. Osztoznunk kell! Isten telekkönyvileg be nem jegyzett tulajdonosa a Föld összes javainak, az unokáink elől elfogyasztottaknak is. Ha a mi nevünk szerepel is a telekkönyvekben, ez nem jelent egyebet, minthogy Isten tulajdonának sáfárai vagyunk, s az a dolgunk, hogy kiosszuk a kire-kire eső búzarészt: Az erőszakkal létrehozott köztulajdon nem bizonyult megoldásnak. Isten népének, Jézus tanítványainak önkéntes közbirtokossága – ez az, amire vára történelem, meg annak ura, az Isten.

A második kitüntetett szituáció, amiről szóltam: az, hogy bántanak. Miért bátyja az ember az embert? Csak azért, mert meg akarja védeni a kiváltságait, vagy inert kiváltságokat akar szerezni magának. Miért gyilkolja a szomszédban évek óta reménytelenül az egy ugyanazon anyanyelvet beszélő, de három különböző tévedhetetlen vallásban felnevelődő embercsoport egymást? Bálványimádók. A kiváltság nevű istent imádják bálványukként. Ubi serbus, ibi Serbia! A Vajdaságban és Koszovóban nem kell autonómia, a horvátországi Krajnában elengedhetetlen! A meglevő tulajdont meg kell védeni, a meg nem levő tulajdont pedig meg kell szerezni. S a legjövedelmezőbb, a „húzó” iparág a fegyvergyártás. A háború miatt ugyan siránkozunk, de a fegyvergyárosok dolgozhatnak, mert piacra találnak. De csak azért, mert mindig akad, aki hajlandó kezébe venni a gyilkos eszközöket, ha más okon nem, hát azért; hogy agyon ne lőjék – mint hazátlan bitangot.

Emberek vagytok, keresztények vagytok, tehát nem lehettek katonák, nem gyilkolhattok! – ez a szöveg nem hangzik el sem a belgrádi pátriárka, sem a zágrábi bíboros, sem a szarajevói nagy imám ajkáról, de még Rómából és Genfből sem. Így aztán egyik kezünkben az evangélium; a másikban a kézi gránát. Az etológusok szerint az emberalatti világban a fajon belüli ölés, azaz a gyilkosság ritka kivétel: Isten beprogramozta őket a fajgyilkosság ellen. Az embert nem. Az embernek értelmet adott, s így tudhatjuk: a fajgyilkosság lehetetlenné teszi a faj életét. Elpusztítja ipagát, s nem éli meg a neki szánt tízmillió esztendő. Hiába adta? Hiába kaptuk az értelmet? Hiába, ha „ül” Julien Benda 70 éve írott könyve, Az írástudók árulása.

Amíg a „gyakorló” katolikusok és nem-katolikusok is kitanulják a tömegmészárlás szakmáját, amíg a Gaudium et Spes álláspontja is csak annyi, hogy meg is lehet tagadni a katonáskodást, de aki nem tagadja meg, az a békét védi, addig bizony még érvényben van az ágostoni tétel: aki szeret, tehet akármit... Lehet katona is, csak arra vigyázzon, hogy amíg beleszúrja a kardot ellenfelébe, ne legyen gyűlölet a szívében. Ezzel szemben áll a jézusi szeretet harmadik tartalmi eleme: Aki szeret

7. Ami az ágostoni tételben igaz

Hát akkor semmi sem igaz az ágostoni tételből, hogy szeress, és tégy, amit akarsz? Úgy látszik, hogy semmi. Semmi, mert aki szeret, az szeret, s rengeteg dolgot nem csinálhat: nem lehet se nagy, se gazdag, se hatalmas, és ennek következtében minden bizonnyal kicsi és szegény és üldözött lesz, miként Jézus.

Jó lenne azért valamit megmenteni belőle. Magam is sokszor idézem helyeslőleg, csak valami egészen másra gondoltam, mint ő. Arra gondoltam, hogy Isten nem szériában dolgozott, hanem egyedi példányokként adott nekünk életet. Minek következtében minden személy és minden közösség autonóm. Véleményt igényelhet mástól; de azt kell tennie, amit lelkiismerete mond. Ez a végső instancia egyed és közösség számára egyaránt. Ebből folyik aztán, hogy senki elő nem írhatja nekem, hogy miként szeressek. Szeretek és úgy szeretek, ahogyan én szeretni akarok. Ebben; az értelemben ezután is tudom majd mondani: Szeress (de szeress ám, és ne „kiváltságolj”!), és tégy, amit akarsz.

8. A tanítványság és Isten két végtelensége

Történelmi kereszténység de. minek? Jézusi kereszténység – de kinek? Annak érdekében, hogy legyen vállalkozó ez utóbbira, mondok még valamit: Kettőt is. Az egyik: Jézus nem volt

pap. Laikus volt... Tanítványait sem szentelté papokká. Nem is osztotta vállalkozását két rétegre: papra meg laikusra (nem-papra): Csak tanítványt ismert. Minek gyűjtötte őket egybe? Csak azért, hogy elmenjenek a föld határáig, és tanítványokká tegyék az összes nemzeteket. Jelen képletünk: egy aktív és fizetett réteg plusz egy passzív és adófizető réteg. Mondhat akárki akármit, én hozom a Bokor-tapasztatatot: csak az marad meg körülünkben, aki tanítványokat nevel ingyen és bérmentve, családi s munkaviszonybeli helytállása mellett. Fizetni csak az éhezőknek fizetünk, jövedelmünk lehetőleg tíz százalékát. Hallom az ellenvetést: Vagytok vagy ezren, ez csak elit-mozgalom. Válaszok: a pártállam és a mindenkori államhatalommal szövetséges hierarchia gondoskodik róla, hogy nagyon gyorsan ne szaporodjunk. De akárminő kevesen vagyunk is, nem vagyunk reménytelenek. Nem, mert hiszünk abban, hogy az Isten Országáa lehetséges. Azért is tudunk hinni benne, mert dolgozunk érte. és viseljük a vele és érte járókat, mert nem gondoljuk, hogy lehet olcsóbban is. Jézusnak is csak drágán ment. Golgota-valutával kellett fizetnie. A Trón és oltár szövetsége gondoskodott erről. Mondom a másikat is: Isten nemcsak az eszmény-állításban végtelen: „Legyetek tökéletesek, miként Mennyei Atyátok...” (Mt 5,48). Végtelen a megértésben Is: „Legyetek irgalmasok, miként Atyátok is irgalmas...” (Lk 6,36). Drewermann meg akar szabadítani bennünket a szorongástól, elsősorban az egyházi elvárásokkal okozottaktól. Jézus nem rak belénk szorongást, pedig nem hazudja le az eszményeket. De el sem taszít magától, ha tékozló utakra indulunk. Várja a hazajövésünket, hazajövésünkön pedig még bűnbánati szövegünket sem igen engedi elmondanunk, csak nyakunkba borul, ünnepi ruhába öltöztet, levágja a hízott borjút. Nem ismeri a megbocsáthatatlan bűnt. (A Szent Lélek elleni bűn az, amit nem bánunk meg.) Az ember meg nem ölelhető. A másé el nem lopandó. A házasság fel nem bontandó. De: az ember nem megölhető. A tulajdon nem lophatatlan. S a házasság nem felbonthatatlan. Jézus pedig a gyilkost, tolvajt, az újra-házasodottat is szereti. S megbocsát mindenkinek, aki sajnálja, hogy tékozlott. Befejező mondat következik. Az evangéliumok számomra legcsodálatosabb mondata, így kezdődik: „Hatalmam van...” Mire van Neked hatalmad, főpapoktól és teológusoktól kigúnyolt, leköpdösött, töviskoszorús, árva Jézusom? – kérdezem Tőle. S Ő válaszol „Hatalmam van odahelyezni (tithémi, és nem paradidómi!) az életem» (Jn 10,18). Ezt a hatalmat Isten belerakta a mi tarisznyánkba is. Ennek okán állt le velünk Jézus Isten Országát csinálni. Hátha van itt teológus is, aki megkérdezi: Hát a kegyelem? Válaszok: benne van a tarisznyánkban. (Elhangzott 1994. októberében.)

Piarista köz, 2009. június 10.

Bűneidet évenként legalább egyszer – lehetőleg húsvét táján – meggyónjad!

Gyónom a mindentadó Istennek, hogy annyit teszek, amennyi telik tőlem. Ez nem gyónás! Azt kell meggyónni, amit nem teszek, bár kellene, vagy amit rosszul teszek. Én is tudom mindezt, s ennek ellenére mondom, amit mondtam. Mégis azt mondom, amit gondolok és érzek.

Mit is gyónhatnék? Hát vallási, szerzetesi kötelességeim elmulasztását. Hogy nem mondom minden nap a zsoltosmát, a szentmisét. De hát Jézus sem zsoltározott. Legfeljebb egyszer a három év alatt: Ezután elénekelték a zsoltárt és kimentek az Olajfák-hegyére (Mt 26,30).

Nem is misézem mindennap. Általában csak akkor, ha van kinek. A papi koncelebrálás idegenebb tőlem, mint mikor a híveknek hátat fordítva miséztem újhelyi, debreceni templomunkban. Jézus is csak egyetlen misét mondott életében, s az is csak egy pár szó volt négy – megörökítés összesítésének az alapján is: A vacsora során kenyeret vett kezébe, megáldotta, hálát adott, megtörte, majd odaadta tanítványainak és ezt mondta: vegyétek és egyétek: EZ AZ ÉN TESTEM értetek odaadva. Majd vette a vacsora végeztével a kelyhet,

benne a szőlő származéka, hálát adott, odaadta nekik ezt mondva: igyatok ebből mindnyájan és ittak belőle mindnyájan EZ AZ ÉN VÉREM, A SZÖVETSÉGÉ, EZ A KEHELY AZ ÚJ SZÖVETSÉG AZ ÉN VÉREMBEN, amely kiontatik sokakért értetek a bűnök bocsánatára. Ezt tegyétek, valahányszor isszátok, az én emlékezetemre.

Ha elment zsinagógájába, ott sem imádkozott, hanem magyarázott és gyógyított vagy kötélből ostort font. Nem is lett belőle se zsinagóga-elöljáró, se pap. S nekem már nincs más témám, csak Jézus A funtineli boszorkányt, a Karamazov testvéreket is csak azért tudom olvasni, ha úgy akarom, akár négyszer is, mert Jézusról beszélnek.

Van még a három, illetőleg négy fogadalmam: a szegénység, a tisztaság, az engedelmeség meg a *peculiaris cura circa puerorum eruditionem*.

Negyedik éve élek köztetek. 2006 januárjáig havi 40 ezer forintot költöttem magamra. Mivel börtön éveim miatt megemelték a nyugdíjam, havi 100 ezer a havi beadásom. Az, hogy én szegény volnék itt, az nevetséges, de nem volt más megoldásom, minthogy hatvan év után kérjem, hogy visszajöhessenek. Budavári ingatlanomat átadtam a BOKKE-nek, mert nem tudnék remetéskedni. A most következő három hónapot is csak azért tudom Budavárban tölteni, mert egyetlen élő testvérem lejön, hogy főzzön rám.

A tisztasággal – hála koromnak – nincs már semmi bajom. A szexualitás megoldódik az idővel. Homokos hajlamaim sohasem voltak, a nők iránti vonzalmam pedig öt éves koromban kezdődött, és tart a sűrű. Kiirthatatlanul bennem él, mert Isten férfinak és nőnek teremtette meg az embert. Ma is elbűvöl a nők szépsége, de házassági ajánlatot 14 éves koromban tettem utoljára. Amikor pedig szüleim elvittek Mátyásföldről Vácra a noviciátusba, Újpesten meg kellett állni egy patika előtt, mert megfájdult a fejem. Úgy érzem, életemben akkor először. Valami tiltakozott bennem anélkül, hogy akkor értettem volna az okát.

Ami az engedelmességet illeti, odahaza természetes volt, hogy engedelmeskedem. Eszemben sem volt mást csinálni, mint amit ők mondtak, hogy csináljak. S ez volt a helyzet '28 után is, amikor beadtak a piaristákhoz. Nem bírtam a versenyt, az első osztály végén négy jó volt a bizonyítványomban. Végigbögtem az utat hazafelé, s 32 éves anyám rám szólt: Ne sírj, mert mindenki azt hiszi megbuktál, s nagyon boldog voltam, hogy hét év múlva sikerült jelesre érettségiznem. A noviciátusban sem volt bajom az engedelmességgel. Azt hiszem, akkor volt életem egyetlen istenélménye, mert megadtam magam az ottani szabályoknak.

Később kezdődött az engedetlenségem, '64-ben, amikor a Vatikán és a Kreml egymás nyakába zuhantak: az istenhít meg az ateizmus. De a Vatikán – VI. Pál – a Zsinat ellen tette, amit tett. A Zsinat ugyanis tanítja, hogy lelkiismeretünknek tartozunk engedelmeskedni (DH 11.). Az egymás nyakába borulás hiába lett titkosítva, azt jelentette, hogy él és áll a trón és az oltár szövetsége, Jézus pedig nem lépett szövetségre kivégzőivel: Kaifással és Pilátussal. Amikor megkérdeztem Emilen keresztül tartományfőnökünket, Józsit: Milyen feltételekkel jöhetek vissza hozzátok; azt üzenté, hogy feltétel nélkül. S köztetek csinálhatom tovább azt, amit az elmúlt évtizedeken keresztül csak állami és egyházi büntetések ellenére tehettem. Jézusnál csak az eperfa engedelmeskedik (Lk 17,6), ember nem. Jézus sem.

Végül ami a gyermekek nevelésének gondját illeti, '45 februárjától kezdve megértettem, hogy mindannyian az Isten gyermekei vagyunk, s gondomat nem korlátozhatom az emberiség egyik felére: a jézusi felelősség a nőkre is kiterjed: *puerorum et puellarum cura* az én feladatom.

Még nincs vége, mert szobámban száll a füst. Nemcsak a gyertyáé, hanem még valamié. S ez – legalábbis a Bokorban – közbotránynak számít, s nem tudok beszámolni róla, hogy Jézus életében mi volt ennek a megfelelője. Bocsásd meg Istenem, hogy eddig még nem tudtam leszokni róla. Sokszor megpróbáltam, de mindig újrakezdtém, mert elviselhetetlen lettem, főleg a magam számára... Reménykedem benne, hogy nem a halál fogja kivenni szájból a cigarettát.

Volna még egyéb is, de aki tudja azokat a bűneimet is, amikre én nem emlékezem, megátalkodottan nem hajlandó nekem elárulni azokat. Azt mondja, hogy a tisztelet miatt, ami benne van irántam. Nem kérek az ilyen tiszteletből. Nekem elég, ha szeretnek.

Nincs, amit meggyónjak? Csak akaratlanul akarom megbántani embertársaimat. Ha megbántódnak mégis szavaim következtében, sajnálom. Megkérem őket, hogy ne haragudjanak rám, mert nem akarattal bántottam meg őket. Ha megbántanak, nem védekezem. Fájdalmamat jelzi, hogy hallgatok. A Bokor megtanulta-elfogadta tőlem, hogy lelkiismeretünket nem hordhatjuk másnak a zsebében. Azt is, hogy az ítéletmondás képességével maga Isten ruházott fel minket, s az elítélésnek ehhez semmi köze. Nem ítélek el senkit, s ha arra méltót tesznek vagy mondanak ellenem, könyörgök Istenhez, hogy bocsássonak meg, mert nem tudják mit tesznek, beszélnek...

Ide foglalom mindazt, ami rosszat tettem életem során, és nagyon sajnálom minden bűnömet, amit elkövettem. Kérek feloldozást és elégtételt.

A következő Napló már nem Piarista közli, de budavári lesz, ha Isten is úgy akarja.

**Csigabiga, csigabiga gyere ki!
Ég a házad ide ki!
Kapsz tejet s vajat!
Holnapra is marad!**

A második sor első szava milyen szófajú? Ha kitalálsz a helyes választ, beírhatod magadnak egy ötöst magyar nyelvtudományból - tanszékemen (Piarista köz 1. V. 505) - a következő közösségi találkozó alkalmával.

124. KÖZTES NAPLÓ

2009. július

KÉPMAGYARÁZÓ

A kép a Bokor három különböző nemzedékét mutatja: egyet az első nemzedékből kettőt a harmadikból s hármat a negyedikből. Jó az életfa: III II - I. A mai magyar társadalomból csak az élő részeket jellemezi: az élő falukat (Visnyeszéplak), az élő családokat (Bokor). Képiünk a Bokor egyik élő családját mutatja. Az apa, Dani 1982-ben, az anya, Gyöngy 1984-ben született. Ezredfordulón innen csodálkoztak-e egymásra nem tudom.

KÖZTESNEK MEG AZÉRT NEVEZEM, MERT ELTELT EGY KÖZEL FÉL ESZTENDŐ, MELYBEN NEM JUTOTTAM HOZZÁ, HOGY KÜLDJEM A NAPLÓT.

Piarista köz, 2009. június 7.

Jézus királysága

Jézus nem királya mindenkinek. Jézus csak azoknak a királya, akik megteszik, amit Ő tanított nekünk. Akik nem teszik meg azt, amire tanított minket, azoknak nem királya, azok átkozottak. Ezek az átkozottak mennek az örök tűzre, amely készült az ördögöknek, az ördögök munkatársainak és mindazoknak, akiknek más a magatartásuk, mint amit Jézus vár el azoktól, akiknek tudomására jut az ő szent akarata. így aztán nem mindenkinek a királya, hanem csak azoknak, akik Jézus kívánságaihoz igazítják életüket. A mai evangéliumban Jézus hat dolgot kíván tőlünk:

1. Aki éhezik, annak adjunk enni.
2. Aki szomjazik, annak adjunk inni.
3. Akinek nincsen szállása, azt fogadjuk be.
4. Akinek nincsen ruhája, azt lássuk el ruhával.
5. Aki beteg, azt látogassuk meg.
6. Aki börtönben van, módoljam ki a börtönparancsnokságnál, hogy meglátogathassam.

Mivel azok közé tartozom, akik azt akarják, hogy Jézus a királyom legyen; s mindenképpen ki szeretném módolni, hogy ne odakerüljek, ahol az ördögök és azok munkatársai parancsolnak nekem, ezért számba veszem e mai vasárnapon, hogy mennyire teljesítettem életem folyamán Jézusnak e hat kívánságát.

1 a. Kezdem az elsővel. Amíg otthon éltem, nem az én feladatkörömbbe tartozott. Emlékszem, hogy Anyuka megkérdezte a lánytól, hogy ki csöngetett, s ezt felelte: valaki támogatást kért, s mondtam neki; hogy majd megtámogatom egy darab fával. Pénzt kért, s Jézus ez alkalommal sem beszélt a pénzzel támogatásról. Jézus sem támogatott senkit sem pénzzel, de az ötezer ember megvendéglését a pusztában azért biztosította. Koldusnak csak nagyritkán adok. A Bokorban megállapítottuk, hogy mindannyian nagyon gazdagok vagyunk, s legalább a farizeusok szintjét el kell érünk, akik tizedet adtak mindenükből, tehát jövedelmünknek legalább tíz százalékát el kell küldenünk az éhezőknek. '89 előtt a külföldet járó testvéreink útján síboltuk ki a pénzt. '89 után már hivatalosan tesszük ezt. Kezdetben Teréz anyának küldtük, később pedig és ma is egy Prakash nevű jezsuitának, aki tizenötezer gyerekről gondoskodik ugyancsak Indiában. Ez volt Jézus-tanulásunk második gyümölcse. Az első az volt, hogy kisközösséget csináltunk.

2 a. A másodikat sűrűn csinálom. Aki hozzám jön, mindig megkínálom - borral, pálinkával, az autósokat csak szörppel, a cukrosokat pedig még avval sem, hanem csak tiszta vízzel.

3 a. A szállással nem rendelkezőket csak Budaváriban tudom etetni, itatni s nekik éjjeli-nappali szállást biztosítani. Lelkigyakorlatok alkalmával szoktam ezt csinálni. Ott akár húsz embernek is tudom mindezt biztosítani - a magyar püspöki kar jóvoltából, akik közel harminc éve megvonták tőlem a nyilvános papi működés jogát, s így segíthettem magamon - lelkigyakorlatos ház építésével. Az ilyesmit igénylők, meg akik Balaton közelében akarnak

nyaralni, kipróbálhatják a nyár folyamán. A rendházban is tudok fogadni két vendéget földre rakott szivacsmatracokon, de csak férfi nemen levőket - a klauzúra okán.

4 a. Ruhával mostanában nem tudok szolgálni, mert magam is uraságoktól levetett ruhákban járok, de azt, amim van, szívesen megosztom azokkal, akiknek nincs ruhájuk.

5 a. A beteget csak akkor szabad meglátogatnom, ha igényli látogatásomat. Magam csak egyetlen személy látogatását igénylem, ha beteg vagyok. Olyant, akinek elmondhatom, hogy mire van szükségem, s ha kifáradok, mondhatom neki, hogy most menjen haza. Aki beteg, nyögjön! Hagyjuk a beteget nyögni, hamarabb meggyógyul. Nem zavarom azt, aki nem igényel.

6 a. Nyolc évet töltöttem börtönben, ebből négyet Rákosi haláltáborban, ahol jelszó ez volt: itt fog megdöglenni, és nem lehetett engem meglátogatni. A másik négy évben már lehetett. Édesanyám. kapott is három alkalmat tíz perces látogatásra: két egy méter távolságra levő drótháló között sétált egy ór. Az egyik háló mögött fél méter közelségben álltak a rabok, a másik háló mögött fél méter távolságban álltak a látogatók. Átkiabálhattunk egymásnak: *Hogy vagy? Köszönöm, jól.* Hatvanadik életévén túli anyámnak ez egy jó félnapos törődést jelentett.

Egy alkalommal én is végeztem börtön látogatást. A katonáskodást megtagadó és emiatt három évre elítélt fiamat látgathattam meg egyszer Baracskán a felesége helyett. Mind a kettőnek én voltam a gyóntatója, én is eskettem őket. Erdő Péter nem nevez ki börtönlelkésznek, s így nem látogathatom azokat; akik börtönben ülnek. Változtak Jézus óta a körülmények. Ennyiben tudom én ma Jézust etetni, itatni, szállásolni, ruházni, látogatni. Kevés ez? Én ma ennyit tudok megtenni. Elég lesz-e ennyi az ítéleten ahhoz, hogy a maga jobbára állítson Jézus? Majd meglátom. Testvéreim, ti is vegyétek számba, hogy mennyit tudtok Jézus e hat mai kívánalmaiból teljesíteni!

Ezek után számba veszem egy tanszékvezető tételeit, melyeket erről a mai ünnepről írt.

1. *Jézus legyőzte a halált* - Nem győzte le, mert ugyanúgy halunk meg, mint Jézus előtt, ugyanúgy jobbra állítódunk, vagy balra, mint Jézus előtt.

2. *Jézus megújította egész életünket.* - Csak akarta megújítani, de rajtunk fordul, hogy megújítjuk-e azt.

3. *Jézus megváltotta az egész világot.* - Nem lehet senkit sem megváltani. Isten akaratából maradunk szabad emberek, amilyennek Isten megteremtett, és szabadságunkat felhasználhatjuk jóra és rosszra. Tegnap, ma és holnap a világ végéig.

4. *Jézus minden bűnösnek királya* - Nem csak a bűnbánó bűnösöké.

5. *Jézus minden emberi nyomorúság királya.* - Nem lehet állapotoknak a királya senki, csak személyeknek lehet királya Jézus vagy akárki.

6. *Jézus legyőzte bűnt.* - Mindenki legyőzheti a maga bűnét. Én is a magamét. Jézus nem győzheti le sem a te, sem az én bűnömet.

7. *Dicsőíthetjük Jézust minden sötétségben, halálban, bűnben, nyomorúságban.* - Dicsőítés helyett inkább tegyük a mai hat jónak valamelyikét. Ezekkel kikerülünk sötétségből, bűnből, halálból, nyomorúságból.

8. *Jézus királyságának titka, hogy benne találhatjuk meg magunkat.* - Jézus nem titkolódzott. Nyíltan megmondta, hogy megtaláljuk jobb oldalra állított önmagunkat, ha tesszük a jót.

9. *Jézus királyságának további titka, hogy benne nyerjük el a megváltást.* - A megváltás nem ötös lottó. - Magunknak kell tennünk érte a mai hat jót.

10. *Még további titka, hogy Jézusban mondhatjuk ki, hogy "Atyánk"* - Jézus előtt is tudhattuk, hogy Isten az Atyánk.

11. *Legmélyebb titka, hogy magára vette bűneinket.* - Az én bűnömet nekem kell hordoznom, s magamnak kell abbahagynom a vétkezést, és minden rendben lesz ennek következtében.

12 ... *hogy magában hordozza minden fájdalmunkat.* - Ezt az egyet elhiszem, mert annyira szeret mindnyájunkat

13. ... *hogy győztesen jelen van minden sötétségünkben.* - Nem értem, hogyan lehet valaki jelen az én sötétségemben, méghozzá győztesen.

14. *Bűneinket saját testében felvitte a keresztfára.* - Nem. Kaifás, Pilátus és a többi urak bűne vitte fel Jézust a keresztfára.

15. *Jézus sebei szereztek nekünk gyógyulást.* - Jézus azt tanította nekünk, hogy akkor gyógyulunk meg, hogyha hisszük, hogy ő megtud gyógyítani minket.

16. *A mi gonoszságaink miatt törték össze.* - Nem. Az urak gonoszsága következtében törték őt össze az urak.

17. *Szenvedései sokakat istennektetszőkké tett.* - Nem. Jézus szenvedései következtében csak Jézus lehet istennektetszővé. Mi csak a magunk Istenért vállalt szenvedésünk következtében válunk istennektetszővé.

18. *Krisztus keresztjében beteljesedett a megváltás.* - Nem. Krisztuskeresztje által teljesült Kaifás akarata, s példát kaptunk rá, hogy halálbüntetés ellenére is hűségeseeknek kell maradnunk Isten parancsaihoz.

19. *Jézus a maga szenvedései és halála által él abban, akit így szeretett, az emberben .-* Nem. Csak abban az emberben él Jézus, aki maga is úgy viselkedik, mint Jézus.

20. *Titok, hogy Krisztus minden ember királya.* - Nem, hanem tévedés, mert Jézus csak azoknak a királya, akik Hozzá hasonlóan viselkednek.

21. *E húsztétel erejében igaz, hogy amit másokkal szemben tesszünk, azt tesszük Jézussal is.* - Nem. E húsztéves tétel ellenére igaz ez az állítás.

Egy másik mai tanszékvezetőhöz odament harminc esztendővel ezelőtt az ilyesfajta tételek miatt egy fiatal Bokor-tag, és ezt mondta neki: Tisztelendő úr, Jézus nem ezt tanította. A válasz erre ez volt. Jézus néptanító volt, én pedig teológiai tanár vagyok. E válasz ellenére az a fiatalember azóta sem váltott át a néptanítótól a teológiai tanárhoz. Adjunk hálát érte az Istennek!

Egészen más kérdés, hogy a szeretet-Isten, hogyan mondhat valakiket átkozottaknak. Azt gondolom, hogy ez ugyanaz, mint a balga, a bolond. Magukat teszik bolonddá. Magukat teszik átkozottá. Isten mondhatná róluk azt is, hogy szerencsétlenek. Mindez csak következménye a szabad akaratunknak. Ezt pedig azért adta nekünk Isten, hogy részesei lehessünk az o szentháromsági szeretet-életének. Már itt is, a Földön. Halálunk után pedig odafent Nála, az örökkévalóságban. Amen.

Nem. Még hozzáteszem Arany János egyik utolsó versét. Egy nagyon rövidet, egy négysorost. Az a címe, hogy

Sejtelem

Életem hatvanhatodik évében
Köt engem a Jóisten kévébe,
Betakarít régi rakott csűrét,
Vet helyemre új gabonát cserébe.

Életem, nem tudom, hányadik évében szólít magához engem a Jóisten. Csak annyit tudok, hogy egyelőre még nagyon jól érzem magam köztetek. Ha ez megváltozik, akkor kérni fogom Őt, hogy engedjen már engem is odaátra azok közé a testvéreim közé, akik már hazajutottak. Most az Amen.

Bokorporta, 2009. májusvég

Szíjártó Marika meghívására 2009. május 23-án délelőtt 10 és 12 óra között a BOKORPORTÁN (Szentkirályi u. 49. alatt) irodalmi délelőttöt tart Bulányi György

A JÉZUSI MAGYAR IRODALOM

címmel, melyre hívja a Bokor tagjait és minden testvérét, barátját és érdeklődőt.

I. rész
KEDVES FELEBARÁTAIM, JÉZUSBAN TESTVÉREIM!

Erre az alkalomra zakót öltöttem, nyakkendőt kötöttem, mert a múlt század harmincas éveiben Pázmány Péter budapesti egyetemén - ide csak öt percre, a Múzeumkörúton - a tanárok mind így tettek, amikor az órák 20-25. percében megérkeztek, hogy kicsengetésig 35-40 percet előadjanak hallgatóiknak tárgyukról. Magam meg mint érettségi előtt álló nagydiák már a 30-as évek első felében tudtam, hogy harminc éves koromra nem kevesebbnek, mint egyetemi magántanárnak kell lennem magyar irodalomtörténetből *Aut Caesar, aut nihil* - mondta Petőfi is. Meg azt is, hogy *jutott eszembe számtalan szebbnél szebb gondolat*, de végül is a verselméletnél kötöttem ki, melynek alapjait Arany János fektette le a nagykőrösi református főgimnázium 1854. évi értesítőjében: *A magyar nemzeti versidomról* címmel.

Csakhow ember tervez, Isten végez. Mire 26 éves lettem, meg is érkeztem Debrecenbe a pesti ostromot követően írógéppemmel és aktatáskámban magántanári értekezésem másfél kötetével - ezt is, mint a KIO-t - hat kötetre tervezve. De addigra várt már ott a szomszéd szobában valami horvát jezsuita. Miközben dolgozom tovább értekezésem, egyszer csak kopognak az ajtómon. Mondom, hogy szabad. Hát a jezsuita kopog. Bejön, s illő módon hellyel kínálom. Ő meg elmondja, hogy délután ki kell mennie Nyilastelepre, ahol munkáslányok várják őt, akik nem tudnak se horvátul, se németül, meg még latinul sem. Kimennék-e vele tolmácsnak? Készséggel igent mondok kérésére, hiszen magántanári dolgozatom megírására van még négy esztendőm, tehát egy délutánt még jezsuitákra is pazarolhatok. Ki is megyek vele. Ott ül egy szobában négy csitri. A jezsuitám arról beszélget velük, ami a legjobban érdekli őket. Mi érdekli a lányokat? Hát természetesen- a fiúk...

Jezsuitám pár hét múlva újra bekopog hozzám, s közli, hogy a napokban elhagyja Debrecen, de az elmúlt hetekben összehozott négy csoportot: felnőttekből, diákokból, munkásfiúkból, munkáslányokból - egyet-egyét. A diák-csoportot rám bízna. Elvállalnám-e? Hát persze hogy elvállalom. Mit nem vállal el a *magunkfajta*? Később tudom csak meg, hogy a másik három csoportot is rábízta valakire. A felnőtteket a Szent Anna káplánjára, Pálmai Jóskára, aki hamarosan elmegy Orosházára rózsát tenyészteni. A munkásfiúkat rábízta a nyilastelepi ferences gvardiánra, Faddy Otmárra, aki hamarosan főbékepap lesz, s aki majd agitál, hogy lépjek én is be a mozgalomba, de a *magunkfajta* megnézi, hogy mibe lép bele, mert félti a cipőjét... A munkáslányokat meg Oszkára, Otmár káplánjára, aki elmegy az esztergomi ferences gimnázium konviktusába prefektusnak. Így aztán mind a négy csoport rám marad. .

A felnőttek közül ismerhetitek a Bokor-irodalomból Balázs Lacit, a hamarosan segédmunkássá avanszáló büntető bírót, aki az elmúlt években halt meg Miskolcon 97 éves korában. Ismerhetitek Bokor körökből a munkásfiúk vezetését a diákcsoportból átvevő Balássy Gézát (Bigit), akit velem együtt ítélnék el 15 évi börtönre '52-ben. És ismerhetitek - ha itt van körünkben - még a munkásfiú Orth Miskát (közben kicsit megöregedett), akit Bigi el is juttat a szaléziánus dolgozó testvérhez, Sándor Pistához, akin a halálos ítéletet 1953-ban hajtották végre - s aki csendben, hogy ne hallja a botrányt senki se - még a Bokornak első vértanúja is. A munkáslányok közül ismerhetitek ugyancsak a Bokor-irodalomból Szabó Magdát, Orth Miska feleségét. Ő írt egy felette behízsgő jellemrajzot rólam - egy kikényszerített jelentést ávós százados bátyja számára („Baba”: Jelentés. Bp., 1951. január 20 - *Koinónia* 2001. január, az 538. lapon). Hoztam belőle vagy tíz példányt. A szünetben elolvashatja, aki akarja.

Mindezek következtében talán érthető, hogy éveken keresztül csak álmodoztam róla, hogy magántanári értekezésem terebélyesedjék. Nem csinálta, maradt másfél kötet, s közben én meg 30 éves lettem. De helyette azért 1949-re megszületett a Bokor katolikus mozgalom

zöld filozófiájának első dokumentuma - állítja róla a Környezetvédelmi Lexikon. Magam meg hozzáteszem: megszületett a jézusi magyar irodalom - hogy végre a délelőtti tárgyához is eljussak - egy 20. századbeli terméke. Halljuk az első szakaszt belőle:

Dani:

A SZÚZ MÉHÉBEN FOGAN

És fiút szül. A neve Emánuel lesz, azaz .velünk az Isten". Izajás szavát: "az Úr elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, a szelídeknek, az elnyomottaknak" - ezt az Emmánuel magára értelmezi a názáreti zsinagógában. És elkezdődik ez a szegényekhez küldetés már a betlehemi éjszakában. El, mert az angyali sereg a pásztorokat küldi el elsőül hozzá. Jeruzsálem előkelőit, a királyt, a papi fejedelmeket, az ároni papságot, az előkelőket, a lágyruhásokat, a gazdagokat nem értesíti. Inkább a pásztorokat. Ezek voltak közel hozzá. Emmánuel közéjük ment megszületni. Az ő világukba. Az alkalmi istállólólul használta. barlangba. Oda jött el az ég királya.

Megkérdezzük téged, betlehemi kisdéd, miért a szegényekhez jöttél? Miért a szegényeknek akarod hirdetni az örömhírt? Azt, hogy megnyílt a végtelen és eltörlőd a halált... Miért istállóba mentél megszületni? Miért ez a kínos és kellemetlen egyoldalúság? Átvitethetted volna magadat az egyik főpap meleg házába.

Mosolyogsz reánk, Te emberré lett Isten? De félek ettől a szalmáról jött emberi mosolytól. Miért találod rendjén valónak, ami semmiképpen sincs rendjén? Felelj nekünk! Ki akarsz fosztani bennünket? Tönkre akarsz tenni bennünket? Szalmára akarsz minket is fektetni? Miért akarsz szegénnyé tenni bennünket? Miért jöttél ide istállóba? Miért jászolban fekszel? Miért állati meleggel melegszel? Miért falusi ács az apád? S ha már nem tudom, miféle furcsa ízlésből így csináltad is mindezt, legalább kiakaszthatnál egy táblát. Valahogy ilyenformát: .Karácsonyi öröm! Megtekintés vételkényszer nélkül!" Jó, jól Ki lehet jönni, meg lehet úszni vételkényszer nélkül is. De rámosolyogsz az emberre, letérdeltetted, s utána már hiába akarna menekülni. A karácsonyi öröm ott bent marad az istállóban, és én nem tudok többé nélküle élni. Miért szólsz az angyalok által, hogy te adod szívembe a békességet? Miért szól mosolygásod felém? Hogy Te, Emberré-lett-Isten, értesz engem a szívem mélyéig; engem, aki - ha rám nézel – már tudom is, hogy ember vagyok, akinek Istenné kell lennie! Miért nézel úgy rám, hogy belém kell vágódnia a megvilágosodásnak, hogy Te, Istenem, aki ember is vagy, Te tudod megmutatni nekem - aki ember vagyok, de az Isten életébe vagyok meghívva - az utat? Te szalmán fekvő kisdéd, miért delejezed felém, hogy betlehemi nyomorúságod az én utam? Hogy Te vagy az út? Miért nézel úgy reám, hogy ne legyen többé életem nélküled, csak vergődésem? Miért akarod elhitetni, Te istállóba szorult Koldus-Jézus, hogy csak a te utadon van Élet? Miért ez a lenyűgöző, letérdeltető, kegyetlen s feltétel nélküli mosoly?

Nézd, Te betlehemi kisdéd: felöltöztetünk bársonyba, puhába. Eltitkoljuk alacsony, kínos és kellemetlen származásod. Ragyogni fogsz, mint a bíborban születettek. Átviszünk Jeruzsálembe vagy Párizs legelőkelőbb negyedébe, palotába, fényesbe és nagyba. Ringó, mennyezetes, csipkés, pelyhes bölcsőbe, kandalló melegéhez. Selymek és brokátok fognak suhogni körülötted. Rózsáligetek illata fog áradni a körülötted forgók ruháiból. Mosolyogj hát, s mondjad, hogy tegyük. Nincs áldozat, amit meg ne érne nekünk, hogy kimenthessünk ebből a számunkra oly kínos helyzetből. Miért komorodsz el? Miért csinálsz úgy, mintha jól éreznéd magad ebben a nyomorúságban? Miért állsz utunkba szegénységed megmászhatatlan tényével? Miért nem akarsz egy kis történelemhamisításba belemenni? Miért zavartad meg egyáltalán a történelmet? Ezek a napok valamikor szaturnáliák voltak, a szaturnuszi bőség ünnepei. Mit szegénykedel bele szalmáddal a bőségbe? Miért rontod el szaturnáliásnak akart karácsonyi örömünket? Mondd, Jézuska, miért kellett neked ilyen kevés? Miért nem voltál igényesebb? Miért mosolyogsz felém: hogy neked éppen ennyi elég volt, hogy elhozzad az örömhírt, hogy megszerezted nekünk a mindent? Te, aki született Úr vagy, azaz úr vagy

öröktől fogva, teremtetlenül... - Hogyan viselkedhetél így?

Kodály: Örvendjen az egész világ...

Mindez csak bevezetés volt a meghirdetett, A JÉZUSI MAGYAR IRODALOM c. délelőthöz. A magyar irodalomtörténetek ismerői tudják, hogy a magyar irodalom latin nyelvű szövegekkel kezdődik. A jézusi magyar irodalom nem azzal, hanem csak magyar nyelvűvel. Szent István latin nyelvű Intelmeivel sem, mert ezek az intelmek a Nagy Konstantinféle és nem a jézusi rendet dicsérik. Ez csak egyházi, de nem jézusi irodalom. Ez csak a trón és az oltár szövetségéről beszél. Nincs benne jogfolytonosság a 895-ben, a jó száz évvel korábban megkötött vérszerződés, melyet a hetu mogerok kötöttek egymással. Árpád ivadékai már nincsenek életben. Holttestük négy felé vágva díszíti már Vajk szent jobb kezének és szívének akaratából a maga négy városának - a pilisi Budavárnak, a két Fehérvárnak s a bajor királylány várának, Böszpörémnek - várfoát. Csupán a megvakított Vazulnak a szent király birodalmából keletre menekülő három fia él még Árpád leszármazottaiból. Ajtony, Gyula családja, Thonuzoba, aki nem akart Vajk keresztyermeké lenni, meg a többiek nincsenek már a színen. Csoda-e a Vata-féle lázadás, melynek során legurítanak egy püspököt a hegyről Pesttel szemben a Dunába? Ha majd visszatérnek a Vazul-fiak, folytatják bizony Szent István művét. Teszik ők is azt, ami lehetséges, mert amit Jézus akart, az nem megvalósítható - ahogy mondja Dosztojevszkij regényében Torquemada a főinkvizítor a 16. századi Zaragozzában újra megtestesülő Krisztusnak - Karamazov Iván poémájában. Következzék ezek után egy kis muatra a latinból magyarított Intelmekből:

Dani:

SZENT ISTVÁN KIRÁLY INTELMEI IMRE HERCEGHEZ

Minthogy a királyi méltóság rangját csakis a hívők és a katolikus hitet vallók nyerhetik el, ezért parancsainkban a szent hitet tesszük az első helyre. Az eretnekeket, akik nem a szentegyház fiai, ne gyámolítsd, mert az efféle emberek a szent egyház népét nyomorultul megrontják... A királyi palotában a hit után az egyház foglalja el a második helyet, mert aki a szentegyház méltóságát csorbítja vagy csúfítja, azon munkál, hogy Krisztus testét csonkítsa. A királyi trón ékessége a főpapoknak rendje, ezért a királyi méltóságban ők kerülnek a harmadik helyre, kedves fiam, ők legyenek főembereid, úgy vigyázz a főpapokra, mint a szemed, világára. Mert nélkülük királyok nem is állíttatnak, nem is országolnak. Az ő közbenjárásukra törlik el a vétkezők vétkeit. Mert Isten megegyezett velük örök szövetségben, és elkülönítette őket az emberektől...Az uralom negyedik dísze a főemberek, ispánok, vitézek hűsége, erőssége, serénysége, szívessége és bizalma. Mert ők országod védő falai... Katonáskodjanak, ne szolgáljanak, te meg uralkodjál mindannyiukon! A türelem és az igaz ítélet gyakorlása a királyi korona ötödik cifrázása. Ne ítélezz te magad, nehogy királyi méltóságodban a hitvány ügyben forgolódva folt essék, hanem az efféle ügyet inkább bírákhoz utasítsd! A vendégek s a jövevények akkora hasznot hajtanak, hogy méltán állhatnak a királyi méltóság hatodik helyén, A királyi emelvényen a tanács a hetedik helyre tart igényt. A tanács állít királyokat, dönt el királyi sorsokat, védelmezi a hazát, csendesíti a csatát, győzelmeket ő arat, kerget támadó hadat, behívja a barátokat (értsd: a szerzeteseket), városokat ő rakat, és ő ront le ellenséges várakat. Ezért hát ki-ki életkorának megfelelő dologban forgolódjék, tudniillik az ifjak fegyverben, a vének a tanácsban. Őseink követése foglalja el a királyi méltóságban a nyolcadik helyet. A legnagyobb királyi ékesség, az én tudásom szerint, a királyelődök után járni, a szülőket utánozni. Aki atyjával szemben áll, Isten ellenségének áll. Mert minden engedetlen Istennel áll szemben. És az engedetlenség szelletje a korona virágait szórja szerte. Az engedetlenség valójában pestis az egész királyságban. Az imádság megtartása a királyi üdvösség legnagyobb járuléka, ezért a királyi méltóság kilencedik regulájában pendül meg. A folytonos imádkozás: a bűnöktől megtisztulás és feloldozás. Te pedig fiam, valahányszor Isten templomához járulsz, hogy Istent imádd, Salamonnal, a király fiával, magad is király lévén, mindig mondd: "Küldd le [Uram, a

bölcsességet] szent egedből, dicsőséged trónjáról, hogy munkámban velem legyen és segítsen, és így fölismerjem, mi kedves a szemedben [minden időben]." Te is ugyanezzel foháskodj, hogy Isten minden vétked eltörlésére méltasson, hogy mindenki legyőzhetetlen királynak hívjon. Imádkozz azért is, hogy legyőzhesd látható és láthatatlan ellenségeidet. Az erények mértéke teszi teljessé a királyok koronáját, és a parancsok közt a tizedik. Mert az erények ura a Királyok Királya, miként égi serege áll kereken tíz karból, úgy életed vitele kerekedjék ki tíz parancsból. Kell, hogy a királyt kegyesség s irgalmasság díszítse, de a többi erény is hassa. át és ékesítse. Megparancsolom, hogy mindenütt és mindenekben a szeretetre támaszkodva ne csak atyafiságodhoz és a rokonságodhoz, vagy a főemberekhez, avagy a gazdagokhoz, a szomszédhoz és az itt lakóhoz légy kegyes, hanem még a külföldiekhez is, sőt mindenkihez, aki hozzád járul. Légy türelmes mindenekhez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz, akik nem férnek a hatalomhoz. Mindez, amit fentebb érintettünk, alkotja a királyi koronát, nélkülük sem itt nem tud senki uralkodni, sem az örök uradalomba bejutni. Amen - Eddig Dani, majd folytatom:

Csak ámulok és bámulok, mint apró kislegény. Sok okon bámulok. Nem értem, hogy Jézus mért bújt el a hegy tetején imádkozni, amikor a csodálatos kenyérszaporítás után elmenekül az öt királlyá tenni akaró ötezer férfi elől. Meg azért is bámulok, hogy honnan vannak a jézusi királyoknak likvidálandó ellenségei, mert hiszen a régiknek mondatott: Szeresd a barátaid és gyűlöld ellenségedet. De Jézus a maga tanítványainak mást mondott. Mit? Azt, hogy szeressék ellenségeiket, és imádkozzanak értük: És bámulok azért is, mert nem látom, hogy hol maradnak a jobbágyok, akik nem vitézkednek, csak dolgoznak. Bámulok, mert nem találok az Intelmekben a szegényeket - pl. a jobbágyokat - akiket Jézus boldogoknak mondott? Megtudom az Intelmek után félezer évvel, azaz ötszáz évvel később, pontosan az 1514-ben készült latin nyelvű magyar irodalom egy másik kiváló, ha nem is nem egyházi, hanem világi munkájából, melynek címe:

Tripartitum, azaz Hármaskönyv,

melynek bővebb címe: NEMES MAGYARORSZÁG SZOKÁSJOGÁNAK HÁRMASKÖNYVE, MELYET WERBÖCZY ISTVÁN, A KIRÁLYI FELSÉG SZEMÉLYES JELENLÉTÉNEK HELYTARTÓJA, A LEGNAGYOBB GONDDAL KÉSZÍTETT ULÁSZLÓ ÚRNAK a fenséges fejedelemnek és úrnak, Isten kegyelméből Magyarország és Csehország királyának stb. ... A legkegyelmesebb úrnak Fenséged ország-bírájának ítélőmestere a maga szolgálatait a legalázatosabban ajánlja.

Ez a teljességgel világi munka két főrészből áll. Az egyik a személyekről szól: ezek a papok és a nemesek. A másik rész a dolgokról: ezek a földek, a marhák és a jobbágyok. Ez utóbbiakat adományozták szent és nem szent királyaink a papoknak és a nemeseknek. Dolgokat ajándékoztak személyeknek. Talán ennyiből is érthető, hogy a latin nyelvű egyházi és világi irodalomnak aligha van valami köze matinénk témájához, a jézusi magyar irodalomhoz.

De hát nemcsak latin nyelvű része van a magyar irodalomnak, hanem magyar nyelvű is. Ez a magyar nyelvű valamivel később indul, nem Szent István korában. Prózája a Halotti beszéddel kezdődik 1200 körül, költészete pedig Mária Siralmával (kézirata 1300 körül). Mindkettő egyházi és nem világi irodalom. Ha azt mondom, hogy egyházi, akkor nem azt mondom, hogy jézusi, hanem, hogy páli. Ennek igazolását megtalálhatjátok tavaly nyáron, 90. évemben, írt újabb könyvemből, melynek címe: *Merre ne menjek? Hogyan lett Saulból Szent Pál?* (A szünetben megtaláljátok jobbra a polcon.)

Van valami, amit hamarabb magyarítottak őseink, mint a Bibliát. Az evangéliumokat őrizi a huszita eredetűnek mondott Münchener kódex 1466-ból, melyet a moldvai Tatrosban másoltak. Az Újszövetség csak 1541-ben jelent meg Sárvárott a szinyérváraljai születésű Erdősi Sylvester János buzgóságából, aki Erazmus tanítványának vallván magát - görögből magyarította azt. Az egész Bibliával pedig a nagykárolyi születésű Károli Gáspár 1596-ban

készül el Vizsolyban. Mindketten a török hódoltság határain túl. A huszita Biblia másolója pedig nem a világi hatalmak, hanem az egyházi máglyagyújtás elől kényszerül az ezeréves határon túl másolni. A teljes Bibliákban olvasható Mózes, aki imádkozik Istenhez, hogy József ki tudja irtani Kánaán őslakóit, és ott van Pál, aki szerint Isten kardja a császárok kezében található.

De 1466-ban másolják az alighanem a 14. században készült Jókai kódex eredetijét, mert a Bibliánál mélyebben érintette meg őseink lelkét a 13. században élt Assisi Szent Ferenc alakja, akinek a Virágocskáit (Fioretti) akár Jézus is elbeszélhette volna egy példabeszédében. Egy szál virágocskát hallgassunk meg belőle:

Dani:

AZ FORDÓLT FARKASRÓL

1[1] ki bódog Ferencnek miatta fordola nagy szölédségre. Történék némi csudálatosság és tisztos emlékezésvel méltó Eugubia városában, mikoron méglen él vala szent atya. Mert vala Eugubia városának tartományában egy szernyű farkas testének nagyságával és gyűlhözésnek éhségével2[2] keménséges, ki nemcsak baromi lelkeseket3[3] veszt vala el, de embereket és asszonyokat es megmar vala, úgyhogy mend az polgárok tartatnak vala azannyá4[4] dögben és félelemben, hogy mend fegyverkedvén mednek vala,5[5] mikoron járnak vala az város földén, hogyhana kellett volna menniek erős hadra. De maga fegyveresek sem árthatnak vala az mondott farkasnak fogai ellen; ki gonosz szerencsének miatta elől löli vala,6[6] nem menekedhetik vala fene gyűlhötségtől. Azért ezennye félelm mend meghatá ökö, hogy valaki nagy elig7[7] mer vala kimenni az városnak kapuja kül. Azért Úr Isten akará megjelenteni ez felolmondott polgároknak Szent Ferencnek szentségét, mikoron lakoznák ugyanottan, megmutatá csudálatos mivelkedetnek miatta. Mert Szent Ferenc könyörölvén rajtok, szerzé magát az mondott farkasnak eleibe menni. Azt az polgárok megétvén, mondnak vala néki: Atyám fia Ferenc, az kapu kül ne menje, mert az farkas, ki immáran sok embereket megmart, mindenestől fogván tégedet megöl. De Szent Ferenc hívén Úr Jézus Krisztusba, ki minden testi lelkeseknek uralkodója, nem pajzsval fegyverkedett avagy pikonhokval,8[8] de szent keresztnek jegyével jegyzvén magát, kimén az kapon társával, minden bizodalmát veté Úr Istenbe. Kik öbenne hiendnek, teszi ökö minden sereg nélkül nyomtatni és jártatni bazaliskoson9[9] és jáspiskijón, nemcsak farkason, de es oroslányon és sárkányon. És ezképpen Krisztusnak hívséges szolgálja, Ferenc, nem páncélval öltöztetvén avagy törvel, nem ívet10[10] viselvén avagy hadi fegyvereket, de szentséges hitnek vértévei, keresztnek jegyivel

é

1[1] megtért, megszéldült

2[2] éhségnek dühödtségével

3[3] állatokat

4[4] annyi

5[5] mennek vala

6[6] előtalálta, találkozott vele

7[7] alig

8[8] sisakkal

9[9] kakastestű, kígyófarkú lény (vö. Zsolt. 90,13)

10[10] íjját

jegyzettettvén, ragadá utát eleibe és ő félelm nélkül állhatatost kezde elmenni. És ímé sokaknak látására, az helyekről, kikre nézni felhágtak vala, az szörnyő farkas mindenestől fogván szája felnyitván Szent Ferenc ellen fut vala, ki ellen Szent Ferenc veté keresztnek jegyét, ötöle es, társától es farkast megehnyétvén,11[11] és futamását megtartá isteni erőnek miatta, és keményen megnyitott száját belrekeszté. És annak utána hozzá kíván ötet, mondá néki: Jöjj ide, atyámfia farkas, és Krisztusnak felőle parancsolok néked, hogy sem nékem sem

egyébnek valakinek árts. Csuda: legottan kereszt lévén, belrekeszté ő szörnyő száját, és az parancsolat lévén, legottan magát feje-hajtván leterjelszté Szent Ferencnek lábaihoz. Farkasból lőn bárány. De ezképpen fekőnek mondá: Atyámfia farkas, te töttél sok kárt ez tartományban, iszanyú gonosz tételmeket tökélettél,^{12[12]} teremtetteket irgalmasságnál kül^{13[13]} elvesztvén. De nemcsak oktan természeteket elvesztettél és megölél és megmarál, de es embereket, Istennek személyére teremtetteket. Azért te méltó vagy szörnyő halóival, miképpen gonosz tolvaj gyolkos.^{14[14]} Kiért mend teellened üvöltnek és zúgnak, és tenéked mend ez váras ellenséged. De atyámfiam farkas, én akarok teközted és ez emberek közt békességet tenni, úgyhogy tetőled továbbá meg ne sértessenek, és tenéked minden elmúlt vétkeket megbocsátják, úgyhogy sem ebek sem emberek továbbá nem őznek.^{15[15]} És az farkas testének és farkának és fileinek és fejinek hajtásával mutatja vala mendenképpen fogadni azokat, kiket Szent Ferenc mond vala. És mondá Szent Ferenc: Atyámfiam farkas, de hogy kell tenéked ez békességet tenned. Ért fogadom tenéked, hogy addéglan adatok néked elég eleséget ez várasnak emberi miatt, míglen élsz, úgyhogy továbbá éhséget nem vallasz; mert én hiszem, hogy te valamit gonoszól töttél, te éhséged nek gyűlhözségéért tötted. De én atyámfia farkas, miért én tenéked keresek ily kegyelmet, akarom, hogy fogadjad énnékem, hogy sonha valamely lelkest meg nem sértsz avagy embert, sem valami kárt mendenemő állatban tenni ne merj. Fogadod énnékem úgy? És az farkas tettes^{16[16]} jegyet, kit feje hajtván fogad vala tenni mend azt, kik néki parancsoltatnak vala. És Szent Ferenc mondá: Atyámfia, én akarom, hogy te adjad énnékem hitedet, hogy bízván hihetnék annak, kit fogadsz. És mikoron kiterjesztette vala Szent Ferenc kezét hitvétélért, az farkas felemelé első jobb lábát és szépen veté Szent Ferencnek kezébe, az hogy jegyét adhatja vala. Tehát Szent Ferenc mondá: Atyámfia farkas, én parancsolok tenéked Úr Jézus Krisztusnak nevébe, hogy jüvel

11[11] megfékezvén, megszeliđítvén

12[12] cselekedtél

13[13] irgalmasság nélkül

14[14] gyilkos

15[15] űznek

16[16] látható

vélem és ma semmit ne kételkedjél, hagy menjünk el ez békességet tenni Úrnak nevébe. És az farkas legottan elmégyn vala Szent Ferencnek utána miképpen szeléd bárán. Kit látván az várasbéliek, kezdének igen csudálkodnia. És az hír legottan mend az váras szerte meghírhövék, úgyhogy mend aggok és hősek, férfiak és asszonyemberek, nemesek és nemtelenek az várasnak utcájára gyülekezének, holott Szent Ferenc lakozik vala az farkasval. De ez népnek sokasága gyülekezvén, feltámadá Bódog Ferenc s tőn csudálatos prédikációt, mondván, hogy lelkesek küzibe Istentől bűnért bocsáttatnak ilyen halálok, és hogy veszedelmesb légyen pokol tüzének telhetetlen láng, ki vall örökkol örökké kárhoztakot marni, hodnem mint farkasnak gyűlhöttsége, ki lelket meg nem ölhet, hanem csak testet; és mint kell félni embernek pokol kínjába meröléstől, ha egy küsded lelkes ezenné sokaságot ily félelemben és veszedel[m]ben tart vala. Azért én drágolátosim, fordoljatok Istenhez és tegyetek penetencét,^{17[17]} és a farkastól megszabadojt titeket Úr Isten ez világon és jövendő megmaró pokolnak tüztől. És ez mondván mondá: Hallgassatok, én drágolátosim: Ez farkas, ki itt előttetek áll, fogadá én nékem és fogadásából hitet ada, ti véletek békességet tenni, és sonha meg nem sért titeket valamiben, ha minden napon fogadtok néki adnia elég eledelt. És én az farkasért kezes lészek, hogy békességnak kötetét erősen megtartja. Tehát mend az gyülekeztek nagy üveltésvel fogadák, egyetlenben^{18[18]} éltetni az farkast. És te atyámfia

farkas, fogadod tartani ez szegődést ez polgároknak, hogy sem lelkest, sem valaminemő állatot meg ne sérts?" És az farkas jelentvén fejének hajtásával, testének, farkának és fileinek szép mutatásával, magát jelennel 19[19] mutatja vala az fogadást tartani. Es Szent Ferenc mondá: Atyámfia farkas, én akarom, hogy miképpen adád nékem hitödöt, mikoron méglen valánk az várasnak kapuja kül, azonképpen itt mind ez népnek előtte adjad nékem hitedet, hogy ezeket tartsad és engem, te érted kezes lévén, el ne hagyj. Tehát az farkas jó lába. 20[20] felemelvén adá hitet Szent Ferencnek kezébe, ő kezesének, mend ott állóknak előtte. És lön oly csudálatosság és öröm Szent Ferencnek mind ily ájtatosságáért és csudának újságáért, és farkasnak és népnek békesség[é]ért, hogy mend övöltének húgyokra, 21[21] gyicsérvén és áldván Úr Jézus Krisztust, ki bocsátá nekik Bódog Ferencet és öket ő érdelme miatt az kemén gonosz vadnak szájábólól megszabadojtá, és ily szernyő halálból békességbe és nyugodalomba vette. Azért az naptól fogván az farkas és az nép Szent Ferencnek miatta szerzett békességet tarták. És az farkas két esztendeig élvén, az váras szerte ajtóról ajtóra mégyen vala koldolni; senkit meg nem sért vala, sem meg nem sérttetetik vala valakitől, tisztelen éltetvén. És hogy csuda: sonha sem egy eb öellene nem ugat vala. Azután az farkas megaggván, meghala. Mert ez mondott farkasnak békességes és engedelmes békességén az polgárok igen bánkódnának, mert valamikoron Szent Ferencnek utcáján jár vala, Szent Ferencnek jóságát és csudálatos szentségét elméjébe hívják vala Jézus Krisztusnak gyicséretire. Ámen.

17[17] penitenciát, bűnbánatot

18[18] egyetemben

19[19] világosan. láthatólag

20[20] jobb lába

21[21] csillagokra

Bárdos Lajos, Az nem lehet. ..

II. rész

A népi emlékezés erejéről két, és személyes történetet szeretnék elmesélni. Az egyik: 25 éve vettem a Bokor lelkigyakorlatos házát Budaváriban. A pesti Bokorporta után a budavári bokorportát. A falu elején meg a végén ott a tábla, s rajta a név: ÓBUDA VÁR. Hát ha vár, akkor megkeresem a faluban, a környékén - a várat. Várhatta a vár, hogy megtaláljam a várat. Sehol nem találtam várnak semmi nyomát. Beszélgetek a szomszéd Gyarmati Karcsival, aki jó 10 évvel fiatalabb nálam. '45-ben 14 éves volt. Emlékszik, hogy az apja mondta neki kisfiúkarában, hogy földjeik után valamit fizetniük kellett a veszprémi papoknak.

Ezen a nyomon indultam el. Szent István királyunk a Dunántúlnak, azaz Pannóniának - mely a Szávától a Visegrád alatt délnek görbülő Dunáig, egészen a Szerémségig ér, ahol is a Tarcal hegy miatt megint keletnek kell fordulnia, hogy Újvidéken, Nándorfehérváron keresztül végre elérje a Fekete tengert... - három püspökséget adott. Három dunántúli sávot: az északi *győrit*, mely Győr után éri el a Dunát, a középső *veszprémit*, amely a Csepel sziget aljánál találja meg a Dunát. Meg a déli *pécsit*, amely a Tarcali hegy alatt keletnek forduló Dunáig ér. A Dunán-inneni terület is hármát kapott: az északit, az *esztergomit*, mely az országhatárig, a Kárpátokig ért, a középsőt, a *vácit*, meg a délit, a *kalocsait*, amely az aldunai Nándorfehérvárig terjedt. Ez már három meg három, tehát összesen hat. Hármát kapott a Tiszán túli terület is. Az északit, az *egrit*, a középsőt a *biharit* meg a délit, a *csanádit*. Ez már kilenc. S kapott egyet a Királyhágón túli terület, Erdély is: a *gyulafehérvárit*. Kivan a szentistváni tíz püspökség.

Térjünk vissza a veszprémihez, Ennek területén található valahol romjaiban a Pilisben a valamiről híres Budavár. Szent Istvántól püspökséget nem kapott, csak prépostságot. Mi ez? Egy papi testület, amely együtt zsolozsmázik, s amellet még okleveleket is ír a király

föld-marha-jobbágy adományozásairól. A prépostságnak is megvan a maga része ezekből a dolgokból. Van tehát a veszprémi egyházmegye területén: BUDAVÁRI PRÉPOSTSÁG. Elmondom kutatásom végeredményét.

1340-ben meghal Károly Róbert király. Felesége, Erzsébet özvegyen marad a Visegrádi várban. Unja magát, szeretne a fia közelében lenni a Pest hegyen - ahogyan a középkorban a Várhegyet nevezték. Fiának, Nagy Lajos királynak is van felesége: a bosnyák király leánya: Erzsébet, aki nem akar az anyósa közelében élni. Nagy Lajos kompromisszumra kényszerül. A mai Margit körüttől északra fekszik az akkori Felhévíz nevű falu, mely a budavári prépostság birtoka. A prépostságtól vesz telket a király, melyen építhet magának palotát az anyja. Az Erzsébetek megnyugszanak: nem lesznek közvetlen egymás közelében. A király kompromisszuma sikerült, s nem forinttal fizet, hanem faluval, amelyben van föld-marha-jobbágy. A papok szeretik a jó bort. A Balaton-felvidéken pedig jó bor terem. Ott ad nekik falut. A jobbágyok ezért úgy tudják, hogy a budavári prépostság birtokán élnek. Szomszédom, Gyarmati Karcsi mindezt nem tudta. Nem, mert abból, hogy a Budavári prépostságfaluja vagyunk, csak az első szót jegyezte meg: BUDAVÁRI. Az egész Balaton-felvidék, a busz-sofőrök is úgy tudják, hogy Budaváriban állnak meg. Annak ellenére, hogy 1750 körül Mária Terézia egy tisztviselője sejthető okokból - Budavár Óbudán van már a török hódoltság idejében is van ott kálvinista egyházuk a magyaroknak - azt a nevet adja a falunak, hogy Óbudavár. De a népi emlékezet most már hetedik százada őrzi ezt a szót, hogy Budavári. Karcsi és felesége, Erzsike örömmel várják lányaikát és unokáikat, akik fülem hallatára mondták, hogy Budaváriba jöttek nyaralni. A nép halja azt, amit a nagymamája mesél. S ez biztosabb forrása a történelmi kutatásnak, mint bármi egyéb.

Mondom a másik történetet. 2004-ben az Udvarhely vármegyei Atyha községben tartok két lelkigyakorlatot is. Az egyik este mise után megszólít egy 50 év körüli résztvevő agrármérnök, s megkérdezi: "Gyurka bácsi, volna-e kedved átjönni a falumba, Siklódra?" Válaszom: "Szívesen, de szóljunk Jenőnek, a szervezőnek, hogy van-e még mára valami program." Jenő mondja: "Nincs, mehettek." Beülünk a terepjárójába, és úttalan utakon megyünk Siklód felé. Közben érintjük Énlakát, ahol az elmúlt években találtak valami csodálatos rovásírás-emléket. S amit a siklódi székely Énlakáról mond, azt szószerint idézem: "Amikor Árpád behozta nekünk ide a magyarokat, hát olyan népet hozott, amely embereket alkalmaz, még cigányokat is. Mi, székelyek nem alkalmazunk senkit, és nem alkalmazkodunk senkihez. Mi magunk csináljuk meg, amire szükségünk van." Nem olvastam még ilyen mondatot a szakirodalomban, bár ebben a témában nagyon is érdekelt vagyok. Hallotta ezt a nagyapjától, meg a szüleitől, akiket meglátogattunk. Ez nem 700 éves emlékezés, hanem 1500 éves emlékezés, Attila korából származik. S ugyanolyan biztos ez az emlékezés, mint a budaváriaké. Gondolom én.

Ki emlékezik arra, hogy a *Jelenti magát Jézus háromszor egy esztendőben...* népdalnak ki volt az első szerzője? Senki. Mindenki csak hallotta anyjától, nagyanyjától emlegetni. A jézusi magyar irodalom nem Szent István, csak latinul Intelmeket író bencésévei kezdődik, hanem a népi emlékezéssel, melynek darabjait Kriza János 19. század közepén gondosan lejegyeztet, s melyet Kodály és társai fonográfra is felvettek. És nincsen szó ezekben az emlékekben a hősi múlttól. Arany János kereste naiv eposzunk maradványait. Nem találta. Miért? Mert nem voltak. A népet nem érdekelték a hősi csaták. Ezért nincsen *Niebelungenlied-ünk*, s nincsen Eddánk. A népet csak a maga ügye érdekelte: a szerelem. Csak a férj és feleség hűsége, vagy hűtlensége. Csak ez:

Ne menj rózsám a tar/óra, gyöngye vagy még a sarlóra.

Ha megvágod kis kezedet, ki köti be a sebedet?

Ha megvágod kis kezedet, ki süt nekem lágy kenyeret?

Felvételt e dalról nem találtam, más énekest kerestem, akit csak azért nem alkalmaztak az Operában, mert a lépcsőt alulról fölfelé akarta söpörni. .. Az ő hangját halljátok most a

magnómból: *Ne menj rózsám...*

A hősi csaták hősei raboltak, pusztítottak, gyilkoltak. A hazai felvonulási területen is raboltak és pusztítottak, a határon túl pedig gyilkoltak is, és minden erejükkel: „*A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!*” A regösök csacska meséi ezekről a pusztításokról számolnak be. A király, a nagyurak fizetett alkalmazottai voltak. Nem is tellett tőlük olyan gyönyörűség, mint a *Ne menj rózsám a tarlóra...* Nem kerestek szótagszámot, rímet - gondoljunk csak Tinódi Lantos Sebestyén „*vala, vala, vala...*” sorvégeire. Arany János is megérezte ebből valamit. Azt írja a Naiv Eposzunk című dolgozatában, hogy érthető ez a helyzet, *ha egyszer a jobbágyok csak a dolgok és nem a személyek közé tartoznak.* A személyek - a papok és a nemesek. A dolgok - pedig a föld, amely terem, a marha meg bög, ha nem adja neki időben a jobbágy a szénát meg a vizet. Nagyon boldog voltam, amikor *Hét évszázad magyar versei* c. gyűjtemény a múlt század második felében az első kötet elejére tette a 19. században lejegyzett népdal-, néballada-kincset. És csak ezután következett az 1300 körül latinból magyarra fordított *Mária siralma*. A *Ne menj rózsám* nem fordítás, az magyar lélekből született, egy magyar legény szerelméből.

A jézusi magyar irodalom legalább másfél ezer esztendővel ezelőtt indul. Csak ennyit mondok, de mondhatnék sokkal többet is: az „*antanténusz, szóraka témnusz*” kezdetű gyermekmondókát a magyar nyelvterületen kivétel nélkül mindenki ismeri. Ez a sumér szöveg pedig okkal régebbi, mint a *Teremtés Könyve* szerzőinek a szövegei. Zakar András könyve (*A sumér hitvilág*) le is fordítja mai magyarra az *antanténusz*. .. szövegét. Reggeli ima ez, melynek eredeti sumér szövege:

Anta Dunguz, / Szur, raga Dunguz, / szur raga, digi-daga, /Ala - bala Bambusz

Feljegyzett fordításai: .

An tan témusz / Szóraka témusz / Szóraka tiki-taka, / Ala-bala Bambusz

Kelj fel Dunguz / Szülj reggelt Dunguz / Szülj reggelt, ébredj, terjedj!

Vágjad, üssed Bambusz

Az égre Dumuz / Szökkenj fel Dumuz / Szökkenj fel. áradj, terjedj!

Vágjad, pusztítsd Bambusz!

A jézusi magyar irodalom - mint hallottuk azt délelőttünk, matinénk első felében - nem az Intelmekkel, nem a Hármas könyvvel, nem is a Halotti beszéddel, nem is Mária siralmával kezdődik, hanem ezekkel a jézusi tartalmakat őrző, csak szerelemről és Istennek, embereknek tetsző (gyermekmondókákkal) énekelő szövegekkel. Ilyenekkel:

Csiga-biga gyere ki, Csiga-biga gyere ki,

Ég a házad odaki.

Kapsz tejet, vaját,

Holnapra is marad.

A csigaház nem ég el. A csigaházon kívül - a csiga a teremő Isten egét találja, amely táplálni tudja őt tejjel, vajjal, még a holnapival is.

Jézusi magyar irodalmat nemigen találunk addig, amíg az egyházak, meg szent és nem szentnek nevezett királyaink határozzák meg az életet és az irodalmat. Jézusi magyar irodalmat csak akkor kezdünk korunkban is találni, amikor Mária Terézia udvarában a Sárospatakon hat osztályt végzett tiszaberceli kisnemes fiát, Bessenyei Györgyöt - ott találjuk a testőrei között. Bécsnek pompás városában Bessenyei kikupálódik, megtanul franciául is, olvassa Voltaire-t és Rousseau-t, akik kinevetik, kifigurázzák azt az Istent, amelyik meghatározza a királyok, papok és nemesek tudatát. Kifigurázzák azért, mert rátaláltak az Isten alkotta világra, a természetre. És e rátalálás következtében - csudák csudájára, de mondják a jézusi szövegeket is. Halljátok!

Bessenyei György: Vallás -

Gy: *Megdöglött a tehén a zöld lucernától. Elvitték a Jóskát zögrd Városából*

Gyere haza Jóska. Szívem csücske Jóska

Olyan árva vagyok, min egy hervadt rózsá... Gyere ...

Bessenyei egyik legjelentősebb folytatójának a másfél századdal később született Sinkát gondolom, aki csak négy elemi végezhetett, s utána cselédnek kellett állnia, s a gazdái vasvillával nevelték.

Sinka István: A jegek csendje-

Gy: Körös vízínél hét nyárfa / alattuk ül Bondár Márta

Nem kisasszony, nem menyasszony, nem is lány mán, nem is asszony

Titokban volt szeretője, titokban lesz temetője

A halászok kihalásszák, Elfödik, hogy ne is lássák.

Ahányat fordul az ásó, annyit sóhajt a sírásó

Sinka: Halált küldött az éji rét - Mara: "Szívárvány havasán"...

Sinka: Ének egy régi törökhöz - Mara: "Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek"

Sinka: Fábíán Pista betyár volt, zaklatott nép vére - Mara: "A Vidrócki híres nyája..."

Sinka: Bor Ökrösné - Mara:

Falu végén áll egy nyárfa magába, Juhászlegény furulyázik alatta

Juhászlegény, jaj de szépen furulyál, Behallik az Endre báró ablakján

Ki is nyílt az Endre báró ablakja Kőkényszemű barna lány néz ki rajta

A kűsasszony így sóhajt fel magába: Mért is lettem az Endre báró leánya?

Lányom, lányom lányomnak sem mondalak, Ha én téged egy juhásznak odadlak

Nem bánom én édesapám, tagadj meg, De a szívem egy juhászért szakad meg.

Másnap reggel Endre báró nagy búsan Kiballag az Endre báró pusztára

Megkérdezi a számadó juhásztói Nem látta-é a kűsasszonyt valahol?

Báró uram nem láttam én, ha mondom. A bojtárom három napja nem látom

A bojtárom három napja odavan. A kűsasszony bizonyosan vele van

Endre báró udvarában faragják a bitófát, Amelyre a juhászlegényt akasztják

Fújja a szél gyolcsing-fehér gatyáját, Mért szerette el a báró leányát.

Sinka: Anyám balladát táncol - Bárdos Lajos: Libera...

Sinka: Ének a Don hőseiről

Sinka: Végül sírig feketébe - Mara: "Istenem, Istenem hol leszen halálom..."

Sinka: Simon Virág - Mara:

"Debreceni utca ligetes, ligetes..." Arra jár a rózsám igenyes, igenyes

Igenyes vagy rózsám, mint a nád De kedvemre nevelt föl az édesanyád

Ha elkerülsz rózsám, elkerüllek én is Ha a te szíved fáj, fájjon az enyém is

Addig kerületjük kis angyalom egymást, Meghasad a szívünk fájdalmában, meglásd.

Sinka: Kár neki sebbel lehullni - Mara: "Megöltek egy legényt"

Sinka: Magyar föld - Mara: "Szegény vagyok, szegénynek születtem.

Sinka: Hontalanok útján - Gy:

Már mikor én 18 éves voltam / már én akkor házasodni indultam

Tizenkét szép jánya volt egy anyának / Mind a tizenkettőt kértem magamnak.

Az elsőnek kicsi voltam, a vót baj / a másiknak csalfa vótam, a vót baj

A harmadik, hogy a szemem kéket nyit / Negyediknek kacsintásom nem tetszik

Ötödiknek miért nincs édesapám / A hatodik.: Mért nem jöttem hamarább.

Hetedik a pipafüstöt nem állja / Nyolcadikat lebeszéli mamája

Kilencedik: miért nincs édesanyám. / A tizedik: mért nem jöttem paripán

Tizenegyediket anyja nem adja / Tizenkettedik nem mén férjhez soha.

Így hát nékem házasodnom nem lehet / szomorúan kell élni életemet

Beüzenek piarista papoknak / írassanak be engem magyartanárnak

Sinka: Virág ballada - Mara: "S meg kell a búzának érni"

József Attila: Betlehemi királyok - Gy: Irul-pirul...

Székely Magda: Leüthetsz, én nem ütök vissza / Az én kezem gyöngé a rosszra
Hulló testem helyén leüthetetlen, erősen áll az igazi testem. Leüthetsz...

Wass Albert: Előhang

Volt egyszer egy ember, aki az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének. De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze. És az emberek, akik arra jártak, nevettek rajta, és azt mondták: bolond. De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hittel a szívében építette az ő Istenének. És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek, és azt mondták: majd a legelső szél összedönti. És jött az első szél, és nem döntötte össze. És jött a második szél, és az sem döntötte össze. És akárhány széljött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittel épült. És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesúgtak, és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát. És az ember nem szitkozódott, és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára, és hittel a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének. És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből és a homokszemcséket köddel kötötte össze. Szentgotthárd, 1926. nov. 14. - *Mindnyájan*: Megkötöm magamat...

Bokorporta. 2009. májusvég

Bajnok Lilla baba-befogadója

Nemzetkipusztító elemnek kell minősítenem magam. Jézus is az volt, de 37 évesen már megakadályozta vallásának főpapja, hogy ezen módosítson. Azzal a tévedhetetlen ítélettel, hogy Jézus méltó a halálra. Isten az embert tévedhető lénynek teremtette, de ötezer különböző emberi vallás tanítóhivatala azt állítja magáról, hogy a hivatalának főnöke mindörökké tévedhetetlen. Istenem, bocsáss meg nekik, nem tudják, hogy mit beszélnek.

Én 91. esztendőmben sem akarok módosítani ezen a megszenteltnek mondott életállapotomon. Meg tudom magyarázni a bizonyítványomat annak ellenére is, hogy mindezt világosan látom. Az okai kézenfekvők. 73 esztendővel ezelőtt kimondtam egy szót, s ezen nem akarok változtatni. Csak az ökör következetes? Nem. Az adott szóhoz ragaszkodó is az. Mentségem: neveltem olyanokat, akik 16, 10, 8 és 7, s még ennél kevesebb gyermeket neveltek, de a tisztességnormán, a családonként három gyermek felüli számban. Tudomásul kell vennie mindenkinek, hogy családjaink termékenységi rátája 1,2, s ez három nemzedéken belül nemzetkihalást okoz. Nem csak okozhat? Nem. Azt okozza. Reményemet nemzetem megmaradásában csak az táplálja, hogy akadnak, akik megértenek valamit. Mit? Azt, hogy az Isten Országáa nem a magukat halálra ítélné, hanem az élők. Akkor is, ha egyházunk szinte kizárólag a megszentelt életállapotúakat avatja szentté: szerzeteseket, papokat, apácákat. Az élet terheit vállaló anyukákat és apukákat nem. Az életet tovább nem adók sorsa a halál. Az Isten országa pedig csak az élők. Az Isten is él, s az ő gyermekei is csak az élők. Számomra ide vonatkoznak Jézusnak a feltámadásvitában mondott szavai: A feltámadáskor a hét közül melyiknek a felesége lesz az asszony? Hiszen mindegyiké volt." Jézus így válaszolt: "Tévedtek, mert nem ismeritek sem az Írásokat, sem az Isten hatalmát. A feltámadás után nem nőülnek, férjhez sem mennek, hanem úgy élnek, mint Isten angyalai a mennyben. Ami pedig a halottak feltámadását illeti, nem olvastátok, amit az Isten mondott nektek: Én vagyok Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene. Isten nem a halottak Istene, hanem az élők." (Mt 22, 28-32). Nem a nemzetkipusztítóké, hanem az életet továbbadóké. S áll e tételem nemcsak az Istenre, hanem az ő országára is. Szolgálni kell? Csak az élöket tudom szolgálni.

Osztózni kell? Csak az élőkkel tudok osztózni. Békességben kell élni? Csak az élőkkel tudok békességben élni. Jézus szövegeinek nincs semmi értelme, ha nemzeti öngyilkosságot követünk el. Az öngyilkosság is gyilkolás. A nemzetkipusztítás is gyilkosság. Nem ragozom tovább.

Az első olvasmányban hallottuk: Az egyház egész Júdeában, Galileában és Szamáriában békét élvezett. Megerősödött, az Úr félelmében élt, és a Szentlélek segítségével egyre gyarapodott (Csel 9,31). Húsz éve már senki sincs közülünk börtönben. 1947 óta - több mint hatvan éve már - csak búvópatakként csordogált a Szent Korona-tan. Azóta nem volt egyetlen politikai párt sem, amelyet ne felülről szerveztek volna, vagyis ne föntől kényszerítették volna rá az emberekre. A miénk az első olyan társadalmi mozgalom, amely alulról szerveződve vált olyan erőssé, hogy versenyre tud kelni a milliárdokon fenntartott nagyokkal. Sikerünk nem a párt, hanem a magyar emberek sikere, programunk nem a párt programja, hanem a magyar nemzeté - olvastam a minap. Élünk-e mi, gyarapodunk-e mi? Nem keresem most a választ a kérdésre, csak megállapítom, hogy Jézus nem felülről szervezett, hanem alulról. Kitisztázta a pusztában, hogy mi az Isten Ország, és csak elsétált a Jordán-parton s a Keresztelő két tizenéves tanítványa, János és András megkérdezi tőle: Mester, hol lakol? S Jézus elviszi magával a két fiataalt, s azok aznap nála maradtak, pedig csak délután négy óra volt, amikor megkérdezték, hogy hol lakik. S nem telik bele sok idő, és János hozza magával Andrást, Fülöpöt, Bertalant, András pedig Pétert; s hamarosan egybe áll a Tizenkettő, s kezdődhetik az Isten Országának munkája: a gyógyítás és a mindenkit szeretésre tanítás. Most kérdezek: Csináljuk-e mi is, amit Jézus csinált a Tizenkettővel, vagy a Bokor termékenységi rátája is olyan ijesztő, mint nemzetünké? Nem nekem kell felelnem a kérdésre, hanem a harminc- és a tizenéveseknek, mert nem tudom, hogy Jézus mit csinált volna, ha ő is megéri 91. esztendejét.

A válaszadásban segít nekünk a második olvasmány: Gyermekeim, ne szeressünk se szóval, se nyelvvel, hanem tettel és igazsággal... Ha szívünk vádol minket valamivel, az Isten fölötte áll szívünknek, ő mindent tud. Szeretteim, ha a szívünk nem vádol, legyünk bizalommal az Isten iránt. Bármit kérünk, megkapjuk tőle, hisz megtartjuk parancsait, és ami tetszik neki, azt tesszük. Imádkozunk-e eleget és bizalommal, hogy sikerüljön nekünk is kisközösséget összehozni úgy, ahogy Jézusnak is sikerült. Turják Ildikó kijött 25 évesen Halásztelekre, s betérdelt gyóntatószékembe, hogy elsírja bánatát: Nem sikerült még neki kisközösséget összehozni. Én meg rábízta a Fiatalok II. nevű akkori alakulatot, melyet hűségesen gondozott 35 éven át, egészen haláláig, s közben még örökbe is fogadott egy apátlan-anyátlan árvát. Az az ő parancsa, hogy higgyünk Fiának, Jézus Krisztusnak nevében, és szeressük egymást parancsa szerint. Aki teljesíti parancsait, benne marad az Istenben, és az Isten is őbenne. Azt, hogy ő bennünk marad-e, a Lélektől tudjuk meg, amelyet nekünk adott. 1976-ban egy három napos magán-lelkigyakorlatom hatására elhatároztuk, hogy Hamvazószerdától pünkösdvasárnapig imádkozunk közösségeinkben száz órát. S akkor élt és növekedett a Bokor. Érdemes volt az államnak - most már püspökeink segédletével - 15 év szünet után megint üldözésünkbe fognia. Ennek az imádkozásunknak a maradéka él a mai napig a Lélekváró elmélkedéseinkben.

A mai-holnapi, a Húsvét 5. vasárnapi evangélium meg arról szól, hogy Jézus jó pásztor volt. Ma hogyan kell jó pásztornak lenni? Nem készültem el még Jézus kisközösségének s a kétezer esztendő történet formai vizsgálatával, s most mégis kétezer évet ugrok előre, mert engem lelombozó jelenségekkel találkozom nap mint nap a rengeteg nem lelombozó mellett. E gyönyörű májusi lombfakadás arra ihlet, hogy míg várok szolnoki testvéreim megérkezésére, elmondjam, ami bennem van.

Minden anyaszülte - autonóm személyiség, azaz azt csinálja, amit akar: öntörvényű. De ha belép egy kisközösségbe - akár a Bokoréba is -, akkor kénytelen szembesülni azokkal az elvárásokkal-illemszabályokkal, melyeket magam is igyekeztem formálni az elmúlt hat és fél

évtized során - természetesen a közösségek tagjaival teljes egyetértési akarásban. Mert hát nemcsak a személyek öntörvényűek, hanem a kisközösségek is. A Bokor közösség-hálózat is öntörvényű? Szó sincs róla. Semmi közük a tiszaujvárosiaknak, a szentesieknek, a visnyeszéplakiaknak, az érdieknek ahhoz, hogyan csinálók valakik számára közösséget, ha szerencsájukra vagy szerencsétlenségükre olyan kisközösségbe kerülnek, melyet én igyekszem szolgálni, melyekben magam igyekeztem nagy gonddal formálni az elvárásokat/illemszabályokat az elmúlt hat és fél évtized során.

A kitűzött célnak mindenképpen igyekeznie kell összhangban lennie a jézusi célkitűzésekkel. Az ennek a célnak szolgálni akaró elvárások/illemszabályok pedig a közösség közös akaratán fordulnak. Elmondanám, hogy hat és fél évtized után mára mire jutottam. Akik együtt éltek velem közösségi életet - közülünk Merza Jóska a leghosszabb időn, közel hatvan esztendőn keresztül - megírhatnák a történetét annak, hogy miként jutottunk el oda, ahol most tartunk. Én is besegítenék neki - emlékezéseimmel. S másoktól is várom ugyanezt, akik csak negyven vagy kevesebb esztendeje vannak velem. De így magamban csak arra vagyok képes, hogy pontokba foglalva elmondjam, hogy mára mire jutottam, hogy most mik az elvárásaim-illemszabályaim azokban a közösségekben, amelyekben ma élek.

1. Az érkezés

Nem engedni negyvennyolcból. A jó közösségvezető már negyedórával előbb felkészült feladataira, és várja a közösség tagjait, s a megállapított időpontban, pl. 15,00-kor gyertyát gyújt. Nem várja meg a későket. Azok úgy is bizonytalan, hogy mikor érkeznek akárminő oknak a következtében: közlekedés, személyi okok, rossz szokás... miatt.

2. A találkozó lefolyásának első pontja

A gyertyagyújtást az alkalomnak megfelelő ének követi. Ezután a soros elnök - egy munka-évben a négyhetenkénti találkozás következtében ha tíz-tagú a közösség, akkor évenként egyszer kerül sor rá - egy egész lelkét, minden tudományát és minden érzését átadó elmélkedést- imádságot olvas fel vagy mond el. Időtartamát teljesen a soros elnök maga határozza meg. Amikor befejezi, öt perc csendet javasol, s megmondja, hogy öt perc után jobbra vagy balra induljon a hozzáimádkozások sora. Mikor véget ér a kör, újból a soros elnöké a szó, s lezárja a kört azzal, amire a Lélek indítja. Befejezheti a találkozásnak ezt az első pontját újból egy ének. Az egész igénybe vehet akár egy teljes órát vagy akár többet is. Ennek megfelelően a soros elnök felkínál 5-10 perces szünetet- vécé, cigarettázás, tagjaink megmozgatása okából.

2. A találkozó második pontja

A házi feladat, az a szöveg, amit két találkozó között odahaza elolvastunk, megbíráltunk - ez adja a találkozó igazi célját. Meg nem szűnően tisztáznunk kell, hogy Merre menjünk? és hogy Merre ne menjünk? Nincs kérdés, amit fel nem vethetünk, s amiről el nem mondhatnánk, hogy Jézus mit mondana róla. S azt, amit belülről hallunk, azt akkor is el kell mondanunk, ha tudjuk, hogy testvéreink erről másképpen gondolkodnak, mint ahogyan mi. S magunknak is szükségünk van arra, hogy halljuk testvéreinket, akik másképpen gondolkodnak a felvetett kérdésekről, mint ahogyan mi gondolkodunk. A házi feladat készítője általában egyikünk. A kör végén válaszol a felvetett kérdésekre, s ha igényeljük, második kört is indít, amire szintén válaszol.

4. Evés-ivás kezdődik és a névnaposnak a felköszöntése a Serkenj fel kegyes nép dallamára. Ebben a harmadik pontban tisztázzuk a következő találkozó dátumát, soros elnökét, házi feladatát. Ezután elkezdődik a harmadik kör... Mit hoztál? Információk közhírré tévése, kérdések, anyagok kiosztása, stb.

5. A zárás

Eloltjuk a lámpát, meggyújtjuk a gyertyát, de most csak a soros elnök imádkozik. A végén éneklünk: *Erdő mellett estvéledtem ...* S ezzel vége a találkozásnak.

A ti közösségeitekben mindez hogyan van? Írjátok meg e-mailen. Teljesebb lesz tőle a Bokor mai formai képe.

De milyen bababefogadó ez? Hát a Lillának, a babának még nem prédikálhatok. Azt mondom el, amit Gyöngynek és Daninak kell prédikálniuk arra a kis időre, amíg majd Lillának is prédikálhatok. Mert addig, amíg a gyermek nem hisz Jézusnak, addig nekem alig van dolgom vele. Ezért bababefogadó ez, és nem bubamegöntő, ahogy Csíkban mondják a keresztelést. Hogy ezek után kiért imádkoztok, döntse el a szívetekben levő Szentlélek. Három perc csöndet tartunk. Ezután következik a Jézusban hívő testvérek könyörgése. Az egyiké a másik után. A három perc letelte után az imádkozások végén majd magam is imádkozom értük.

Áldozás után pedig Gyöngy majd imádkozik még egyet magukért is, Lilláért is.